R. P. NATALIS ALEXANDRI ... HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS...

Noël Alexandre

R. P. NATALIS ALEXANDRI

ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS
ET EMERITI PROFESSORIS

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS NOVIQUE TESTAMENTI

Ab orbe condito ad Annum post Christum natum millesimum sexcentesimum; Et in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA

Notis & Animadversionibus, quoad Historiam & Dissertationes novi Testamenti, aucta ad castigationem & illustrationem opinionum quarumdam Auctoris;

OPERA ET STUDIO

CONSTANTINI RONCAGLIA

CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Tomus Sextus

Sæculum Octavum, Nonum, & Decimum continens.

L U C Æ MDCCXXXIV.

Typis LEONARDI VENTURINI

DE SUPERIORUM LICENTIA.

INDEX

CAPITUM, ARTICULORUM, Paragraphorum, Dissertationum, Quæstionum, Propositionum & Assertionum, Voluminis VI. Historiam Ecclesiasticam Novi Testamenti VIII. IX. X. Sæculorum continentis.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
OCTAVI SÆCULI
SYNOPSIS.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM SÆCULI OCTAVI

DISSERTATIONES SELECTÆ.

PANOPLIA

ADVERSUS HÆRESES

OCTAVI SÆCULI.

§. XI.

HISTORIÆ

ECCLESIASTICÆ

NONI ET DECIMI SÆCULI

SYNOPSIS.

Art. XXXIII.

IN HISTORIAM

ECCLESIASTICAM

IX. ET X. SÆCULI

DISSERTATIONES SELECTÆ.

§. IX.

PANOPLIA

ADVERSUS HÆRESES

NONI ET DECIMI SÆCULI

FINIS.

HISTORIÆ

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ OCTAVI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT I.

De Romanis Pontificibus, qui rexerunt Ecclesiam octavo Sæculo.

ARTICULUS I.

De Joanne VI. Joanne VII. & Sisinnio.

Joannes VI. SERGIO Papa ad meliorem vitam translato, ejus in locum Romanæ & universalis Ecclesiæ Pontifex creatus est *Joannes* istius nominis Sextus, natione Grecus, die vigesima nona Octobris, anni Christi septingentesimi primi. Cui ut negotium facesseret, misit *Tiberius* Imperator *Theophylactum* Exarchum: Sed ille ab exercitu pro Pontifice stante repressus est; opusque fuit ut Pontifex, missis Sacerdotibus, militum seditionem sedaret, qui Exarchum erant oppressuri. Charitatem Apostolicam commendavit laudatissimus Pontifex, redimendo captivos, quos *Gisulphus* Dux Beneventanus in Campaniam incursans fecerat, ut *Paulus Diaconus*, & *Anastasius Bibliothecarius* testantur. *Joanne Sexto* sedente, patrimonium Alpium Cottiarum Ecclesiæ Romanæ donavit *Aripertus* Rex Longobardorum, ut referunt cum iisdem Auctoribus *Beda* & *Ado Viennsis*, in Chronico. Obiit memoratus Pontifex anno Christi septingentesimo quinto, cùm annos tres, menses duos, ac dies duodecim sedisset, & ad *S. Petrum* sepultus est.

Joannes VII. II. Eodem anno, post unius mensis & dierum decem & octo interregnum, die prima Martii, creatus est Pontifex *Joannes* ejus nominis *Septimus*, ex Græcia pariter oriundus. Ad quem *Justinianus Rhinotmetus* Imperator honorificentissimam Legationem misit, ad controversiam a Canonibus Synodi Quinisextæ finiendam; rogans ut congregatâ Synodo, quos vellet approbaret, vel rejiceret, prout æquum videretur. Sed Legatos, re infectâ, remisit Pontifex, Canones illos nec approbans, nec damnans, ne Imperatorem commoveret. Quod humanæ fragilitatis timiditati tribuit Anastasius Bibliothecarius *S. Vvilfridi* Archiepiscopi Eboracensis, qui variis calumniis oppressus, ab *Alcfrido* Rege, & Episcopis Angliæ, Sede pulsus, ad Sedem Apostolicam appellaverat, causam cognovit, eumque habitâ Synodo, & recensitô Judicio quòd secundùm ipsum latum fuerat sub *Agathone* Papa, absolvit, ac in Sedem restituit. Sedis Apostolicæ Sententiæ non paruit Rex *Alcfridus*: Sed ipso non post multum temporis defuncto, *Osredus* filius ejus illam executioni mandari permisit, cùm Synodo factâ juxtà fluvium *Nidd* partes convenissent, ac post Judicium Primæ Sedis ipsum Ecclesiæ suæ administrationem recipere debere agnovissent. Quâ de re legendus *Beda*, lib.5. Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum cap.20. & *Vvillelmus Malmesburiensis* lib.3. De gestis Pontificum. Obiit *Joannes Septimus* anno Christi septingentesimo septimo, decimo-quinto Kalendas Novembris, cùm annos duos, menses septem, dies septemdecim sedisset: atque in Basilica *S. Petri*, ante altare Oratorii Sanctæ Dei Genitricis, quod construxerat & exornaverat, sepultus est, teste *Anastasio Bibliothecario*.

Joannes VII. causam Sancti Vvilfridi Eboracensis Archiepiscopi judicat, & in sedem illum restituit.

Sisinnius. III. Anno Christi septingentesimo octavo, decimo-quinto Kalendas Februarii, cùm Sedes tribus mensibus vacasset, Pontifex creatus est *Sisinnius*, natione Syrus, in corpore podagrâ confecto constantem animum, & publicæ rei studiosum gerens. Morte repentinâ sublatus est post diem a creatione suâ vigesimum, cùm de restaurandis Urbis mœniis cogitaret. [*Ex Anastasio.*]

Nota.

BOssuet *in Defens. p. 2. l. 14. c. 37.* non desinit carpere inopportunam œconomiam Jo: VII. ubi etenim noluit emendare Tomos, qui Trullanam Synodum continebant, sed quales recepit, tales ad Principem direxit, visus est & eos probare canones, quibus falsa doctrina in ea synodo fuit definita. En proinde ex Bossuet novum erratum Romani Pontificis, ex quo ipsorum infallibilitas evanescit.

Ita sibi blanditur hic Auctor, diligentissimè Pontificum menda colligendo, infallibilitatem ab ipsorum definitionibus amandare. Sed primò considerandum est, aliud esse aliquem errorem probare, aliud illum absque emendatione vel ex nimio timore, vel aliqua alia impellente causa dimittere. Quòd Jo. VII. quidquid continebat Trullana Synodus probaverit, prorsus inficias ibo; quòd verò Græco Imperatori ex nimiâ indulgentiâ displicere noluerit errores notando, transmittere non renuam. Nec aliud ex hujus Pontificis facto inferre conceditur. Oportebat etiam vel verum vel larvatum Bossuet in Romano Pontifice illam personarum distinctionem agnoscere, quâ diversimodè loquentem consideramus, si ut particularis persona doceat, & si doceat ut ecclesiæ universalis Magister, & Doctor. Novam non semel dicit; at animadvertendum illi erat, utiliter ecclesiam novas quandoque voces usurpare, si eisdem melius antiqua, ac vera doctrina explicatur. Ubi ergo Jo. VII. non ex suo privato sensu, sed ut fieri multoties consuetum erat, particulari synodo, vel clero romano adhibito pro examinandis Synodi Trullanæ canonibus, postea absque emendatione dimittendos ecclesiæ universæ pronunciasset, tunc sanè se gessisset, quatenus universalis ecclesiæ magistri munus exercet; atque ita errando demonstrasset inaniter in solemnibus Pontificum definitionibus inerrantiam inquiri. Ita verò non egit Joannes; unde si lapsum fuisse dicamus, ut privata erat persona lapsus est; ac proinde ab Anastasio increpatus, ut observat etiam Lupus in Notis, & Scholiis ad Canones Concilii Trullani.

ARTICULUS II.

De Constantino.

MEnse secundo post obitum *Sisinnii* vertente, ipsi suffectus est in Apostolica Sede *Constantinus*, natione Syrus, vir mansuetudinis laude celebris. *Felicem* Archiepiscopum Ravennatem consecravit, ab eoque Professionem fidei, & obedientiæ promissionem, secundùm antiquos mores suscepit. Quam cùm violasset *Felix* & a Sede Apostolica defecisset, superbiæ & contumaciæ, volente Deo, pœnas dedit: Imperatoris namque mandato oculis orbatus, in Ponticam regionem deportatus est: magnaque severitate puniti Ravennates, qui ipsi auctores defectionis fuerant. A *Justiniano* Imperatore Constantinopolim vocatus *Constantinus* Papa, ut finem aliquem imponeret controversiæ de Canonibus Trullanis exortæ, eò profectus est, atque ab Imperatore summo cum honore, pietate, ac humilitate susceptus. Coram ipso namque se prostravit, ac Beatos pedes exosculatus est *Justinianus*; ac sequente Dominica Eucharistiam de manibus Pontificis accepit, eius preces pro suorum remissione peccatorum flagitavit, omniaque Ecclesiæ renovavit privilegia, teste *Anastasio Bibliothecario*. De propagatis apud Saxones a viro Apostolico *Swiberto* Ecclesiæ finibus gavisus est. *Philippico Bardani* Imperatoris Sextam Synodum abolere volenti, & Monothelitarum heresim restaurare, invictò restitit animo, & eius Literas hæreticam fidei Professionem continentes, cum execratione respuit. *Felicem* Ravennatem olim Episcopum, ab exilio revocatum, & ad obedientiam redeuntem, communione donavit, ac Sedi restituit. Ab *Anastasio*, qui post brevem *Philippici* tyrannidem salutatus fuerat Imperator, cùm Orthodoxam fidei Professionem suscepisset, *Michaëlem* Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Constantinopolim Apocrisiarum misit, ut lapsos Episcopos, qui in Synodi Sextæ damnatione suffragati fuerant, Ecclesiæ conciliaret. Quod & ab ipso *Constantino*, velut a *Christiani Sacerdotii Capite*, Epistolâ supplici rogavit *Joannes* Constantinopolitanus Episcopus. Vivere desiit *Constantinus* Papa anno septingentesimo decimo-quarto, die nona Aprilis, cùm sedisset annos sex, mensem & diem unum, maximo sui omnibus Ecclesiæ Ordinibus relicto desiderio; sed pauperibus præcipuè, in quibus penuriæ tempore sublevandis, nihil officii prætermiserat; ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*.

Romanus Pontifex Christiani Sacerdotii caput.

ARTICULUS III.

De Gregorio II.

COnstantino post dierum quadraginta duorum interregnum, successit *Gregorius Secundus*, natione Romanus, sanctitate, doctrinâ, facundiâ, constantiâ, studiò pro fidei & Ecclesiæ rebus spectatissimus: qui sub *Sergii* Pontificatu Sacellarius & Bibliothecarius Ecclesiæ Romanæ fuerat; in *Constantini* verò Papæ comitatu profectus Constantinopolim, *Justiniano* Imperatori de pluribus disciplinæ capitibus, occasione Trullanorum Canonum, quæstionem moventi, pro sua eruditione fecerat satis. Cumanum Castrum Romanæ Ecclesiæ a Longobardis ereptum, qui nec ultionis divinæ metu, nec muneribus, ad illius restitutionem flecti poterant, Ducis, populique Neapolitani auxilio recuperavit. *Luitprandum* Longobardorum Regem, Alpes Cottias, quas *Aripertus* ejus Decessor Ecclesiæ Romanæ donaverat, repetentem, admonitione sua ad earum Donationem confirmandam adduxit. Monasteria & Basilicas plurimas restauravit, ac Monachis in iis constitutis, divinum cultum restituit. Propriam domum, post obitum *Honestæ* matris, in Monasterium & Ecclesiam commutavit, quam Deo in memoriam *S. Agathæ* Virginis & Martyris voluit esse sacram. Inundationem Tiberis, domos, agrosque evertentem ac dissipantem, publicis precibus & Litaniis indictis compescuit. De finibus Ecclesiæ dilatandis sollicitus, *Corbinianum* Virum Apostolicum e Germania Romam adeuntem, ad conversionem Gentium procurandam Episcopum ordinavit. Qui Frisingensibus ac vicinis civitatibus ac locis verbum salutis prædicavit, ac Frisingensem fundavit Ecclesiam, cujus primus fuit Episcopus, ut testatur *Aribo* eius Successor in ejus Vita. * *Bonifacio* etiam Presbytero Anglo, viro sanctissimo credidit Apostolatum ad Gentes: quem cùm Frisiorum, & Cattorum, qui contermini sunt Saxonibus populi, plurimos ab idolorum cultu ad Christi fidem traduxisse, & sancto Baptismate initiasse accepisset, Romam vocatum, Episcopum consecravit: ab eoque solemne sacramentum exegit de fidei integritate & unitate Ecclesiæ conservanda, deque obedientia singulari Sedis Apostolicæ Pontificibus perpetuò præstanda. Quod juramentum propriâ subscriptione munitum, supra

Apud Surium die 8. Septemb.

pra corpus *S. Petri* pro more deposuit, (ut refert Vitæ ejus Auctor ex *Villebaldo*, apud *Surium* die 5. Junii) Tum ipsi dedit in mandatis ne Ordinationes præsumeret illicitas, ne bigamum aut qui virginem uxorem non duxisset, illiteratum, quavis parte corporis vitiatum, pœnitentiæ publicæ olim subditum, curialem, aut cuilibet conditioni obnoxium, aut aliquâ infamiæ notâ inustum, ad sacros Ordines admitteret: ne Afris passim manus imponeret, quòd aliqui eorum Manichæâ hæresi infecti, alii rebaptizati probarentur: ut Ordinationes extra Sabbathum quatuor Temporum non celebraret: ut Baptisma extra Pascha & Pentecosten, nisi in vitæ discrimine positis non conferret: ut Ecclesiæ ministeria, ornamenta, patrimonia studeret augere, nusquam imminueret: ut quatuor in portiones Ecclesiasticos reditus & oblationes distribueret. Id constat ex Epistolâ *Gregorii II.* ad Clerum & Plebem Thuringorum. His, aliisque monitis ac mandatis sanctissimis institutum, & variis Epistolis commendatitiis, ad *Carolum* scilicet Ducem & Majorem-Domûs Regiæ Francorum, ad Episcopos, & alios omnium Ordinum tum Clericos, cùm Laïcos, ad Clerum, Optimates, & omnem populum Thuringorum, & Saxonum munitum remisit, ut cœptum Apostolatûs officium obire pergeret. Ab eo, anno septingentesimo vigesimo-sexto, variis de capitibus consultus, respondit ad singula, eâ Epistolâ, quæ incipit, *Desiderabilem mihi* quam *Gregorio III.* perperam tribuit *Gratianus II.* Q. 5. C. *Presbyter*. XXXII. Q. 7. C. *Quod proposuisti*. De Consecratione, *Dist.* 4. C. *Parvulos*, & Dist. 5. C. *De homine*.

Error Gratiani,

Summa Epistolæ Gregorii secundi ad Bonifacium.

Hujus Epistolæ summa hæc est. Quæsierat primò *Bonifacius*, quibus gradibus consanguinitatis vetitum sit matrimonium? Respondit *Gregorius*, strictò jure non debere matrimonio copulari, quandiu se propinquos agnoscunt: concedendum tamen Barbaris ad fidem recèns conversis, ut infra quartum gradum jungantur. Quæsierat secundò *Bonifacius*, quid faciendum viro, cui mulier infirmitate correpta non valuerit debitum reddere? *Gregorius* respondit: Bonum esse si sic permaneat, & continentiam servet. *Sed quia*, inquit, *hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opera subtrahat ab illa, quam infirmitas prapedit, & non detestabilis culpa excludit*. De infirmitate matrimonium præcedente, & quæ perpetuam impotentiam adjunctam habet, sed solùm contracto matrimonio innotescit, loquitur *Gregorius*. Non enim ignorabat Domini sententiam: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Quæsierat tertiò *Bonifacius*, quid facto sit opus, cùm Sacerdos accusatur a plebe, nec certi sunt testes criminis, cujus reus defertur? *Gregorius* respondet, Juramento purgatum in proprio gradu manere debere. Quæsierat quartò de Confirmationis iteratione. Respondet Gregorius esse prohibitam. Quæsierat quintò, num liceret duos vel tres calices in altari ponere, cum Missarum solemnia celebrantur? Id congruum non esse Gregorius respondet. Quæsierat sextò, num liceret cibis immolatitiis vesci? Respondet *Gregorius*, Sequendam *S. Pauli* doctrinam 1. ad Corinthios 10. *Si quis dixerit quia hoc immolatitium est, nolite edere propter eum qui indicavit, & propter conscientiam*. Quæsierat septimò utrùm liceret filiis, quos parentes in infantiæ annis intra septa Monasterii in regularem disciplinam tradiderant, inde egredi, & matrimonio copulari, ubi pubertatis annos attigissent? Respondet *Gregorius*, Id omnino vitandum; *Quia nefas est ut filiis a parentibus Deo oblatis voluptatis frana laxentur*. Quæsierat octavò, quid de illis agendum, qui ab adulteris Presbyteris, absque interrogatione Symboli, baptizati erant? Respondet Pontifex, servandum esse antiquum Ecclesiæ morem: *Quia quisquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti baptizatus est, rebaptizari eum minimè licet. Non enim in nomine baptizantis, sed in nomine Trinitatis, hujus gratiæ donum percipitur*. Quæsierat nonò, quid agendum de parvulis, qui a parentibus subtracti, ignorabant an baptizati essent, necne? Respondet Pontifex, *Secundùm Patrum traditionem esse baptizandos, si non fuerit qui testificetur*. De conditione in forma baptismi exprimenda nihil habet: quia nondum obtinuerat usus baptizandi sub conditione. Quæsierat decimò, an leprosis Dominici Corporis & Sanguinis participatio tribuenda esset? Respondit Pontifex, Esse tribuendam, si Fideles essent. Quæsierat undecimò, an vitandi causâ periculi, fugere deberent e Monasterio, vel Ecclesia, quam pestilens morbus invasisset, hi qui sani erant? Respondit Pontifex, id valde fatuum videri: quia *non valet quisquam Dei effugere manus*. At quamvis fugere licitum non sit Pastoribus, & iis quorum opera Ecclesiæ necessaria est, & quos Officium, charitas, obedientia, ad manendum adstringit: licèt fugere non teneantur cæteri, secedere tamen possunt & salubriorem aërem quærere, qui nullis hujusmodi vinculis sunt adstricti: nec id diffitetur *Gregorius*, & si diffiteretur, ejus ratio nimis probaret. Eadem enim ratione illicitum esset fugere in persecutione; illicitum esset fugere periculum incendii & naufragii; illicitum esset vitare sicariorum insidias: *Quia non valet quisquam Dei effugere manus*. Quæsierat decimò *Bonifacius*, an cum Episcopis, aut Presbyteris, qui Sacerdotium vitiis maculabant, comedere vel loqui deberet, antequam essent emendati? Respondit Pontifex, id minimè recusandum: *Quia plerumque contingit ut quos correctio disciplina tardos facit ad percipiendam veritatis normam, conviviorum sedulitas & admonitio blanda ad viam perducat justitia*.

Certior factus relatione *Germani* Constantinopolitani Episcopi de Iconoclastarum hæresi a *Leone Isauro* Imperatore asserta & edictô roborata, Synodum Romæ celebravit, in qua damnavit hæresim, anno Christi septingentesimo vigesimo sexto. Quam *Hadrianus I.* in Epistolâ ad *Carolum Magnum* commmemorat. Gravissimas etiam Epistolas duas dogmaticas ad *Leonem Isaurum* scripsit, quæ extant in collectionibus Conciliorum. Ad istud tempus pertinet, quod *Theophanes*, *Zonaras*, & *Cedrenus* scriptis prodidere, *Gregorium* defectionis *a Leone Isauro* Imperatore fuisse auctorem, & *Vectigalia qua ad id usque tempus Imperio pendebantur, inhibuisse, icto cum Francis fœdere*. Sed falsa esse quæ Græci illi Historici referunt, in Dissertationibus demonstrabo. Vitæ sanctissimi Pontificis pro fidei Catholicæ conservatione jugiter excubantis sæpius per suos Exarchos, Duces aliosque Ministros insidiatus est *Leo Isaurus*: Sed pro *Gregorii* defensione piè fœderati Romani & Longobardi, ipsum conjunctis viribus ab eorum dolis, insultibusque incolumem servavere. Ipse verò in orationibus, jejuniis, eleemosynis, publicisque supplicationibus præsidium omne collocabat. *Anastasium* Presbyterum Iconoclastam, a *Leone Isauro* in Sedem Constantinopolitanam, ejecto *S. Germano*, intrusum, anathemate confixit.

Iconomacorum hæresim damnat Gregorius Secundus,

Restaurandæ etiam Disciplinæ Ecclesiasticæ animum adjunxit *Gregorius*. Quamobrem habita Romæ Synodo illicita conjugia damnavit, anathemate feriens eos qui Presbyteram, vel Diaconam, id est, relictas a Presbyteris vel Diaconis uxo-

Illicita conjugia damnat.

uxores, & continentiam professas; qui Monacham Commatrem spiritualem, fratris uxorem, novercam; aut nurum, neptem, consobrinam, cognatam, vel affinem, uxorem duxerint. Anathema etiam latum est in viduarum virginumque raptores: in eos insuper qui ariolos, aruspices, incantatores consuluerint, aut Philalacteriis usi fuerint. Nominatim excommunicati sunt a Synodo *Hadrianus Exhilarati* filius, & *Epiphania* Diacona, qui matrimonium contra leges Ecclesiasticas contraxerant, & præstito de mutua separatione juramento fugerant. Eadem pœna in eos decreta est, qui nefario facinori præbuerant assensum. Excommunicatione pariter plectendos visum est Clericos, qui comam laxarent, & a Militia Clericali deficerent. Habita est Synodus anno Christi septingentesimo vigesimo-primo, Nonis Aprilis in Basilica *S. Petri*, considentibus Episcopis triginta duobus. Abusum qui in nonnullas Ecclesias irrepserat, ut Quintis Feriis, Quadragesimali tempore, non jejunaretur, nec celebrarentur Missæ, sustulit (teste *Anastasio Bibliothecario*) Quatuor celebravit Ordinationes; Presbyteros triginta quinque, Diaconos quatuor, Episcopos centum quinquaginta inauguravit. Obiit Sanctissimus Pontifex anno Christi septingentesimo trigesimo primo, tertio Idus Februarii, cùm annos sexdecim, menses octo, & dies viginti sedisset. *Gregorius Dialogus* perperam a Græcis quibusdam appellatur, quod nomen *S. Gregorii Magni*, ob editos Dialogorum libros proprium esse, perspicuum est.

ARTICULUS IV.

De Gregorio III.

GRegorio *secundo* defuncto, creatus est Pontifex ejus in locum *Gregorius* alter, ejus nominis Tertius, natione Syrus, quem Divinarum Scripturarum scientia, Græcæ Latinæque linguæ peritia, Psalmorum quos memoria complectebatur, intelligentia; facundia, fidei conservandæ studium, animi fortitudo & constantia, sapientia, & mansuetudo singularis, paupertatis amor pro redimendis captivis, orphanis, viduis, egenisque omnibus sublevandis pia solicitudo, in Viros Religiosos propensio, Summo Pontificatu dignum fecere, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Nihil prætermisit quò *Leonem Isaurum* ab hæresi & impietate revocaret, missis, Apocrisiariis, scriptis liberis commonitoriis, celebratâ Romæ Synodo in Basilica *S. Petri*, anno septingentesimo trigesimo secundo, in quâ, considentibus Episcopis nonaginta tribus, anathemate perculsi sunt Iconomachi (ut refert *Anastasius Bibliothecarius*.) Deinde Pontifex non minùs factis quam Decretis evertere studens hæresim imagines Salvatoris & Apostolorum ex una parte, Deiparæ & Sanctarum Virginum ex altera, in Basilica *S. Petri*, magnifico sanè opere erexit. Ibidem construxit Oratorium, in quo sacras Reliquias undique conquisitas ad cultum condidit, Sanctorumque Natalitia sacris Officiis & Missis quotidie celebrari statuit a Monachis trium Monasteriorum illic Domino ministrantium: & a Sacerdote in ipso Oratorio Missas agente hanc clausulam in Canone post illa verba, *& omnium Sanctorum tuorum*, dici instituit. *Quorum solemnitas hodie in conspectu tua Majestatis celebratur, Domine Deus noster, in toto orbe terrarum*. At hoc pro illo tantùm Oratorio institutum fuit, atque adeò, ut notat *Walafridus*, Cap.22. non est Canoni, qui universim dicitur, additum. Et Doctissimus Cardinalis *Bona*, in magno illo Missalium MSS. quæ pervolvit numero, unum dumtaxat se reperisse testatur, in quo hæc verba adscripta sint quod extat in Bibliotheca Barberina, Cod.1858. Plures etiam Basilicas & Monasteria S. Pontifex construxit, restauravit, amplificavit, dotavit, exornavit, de quibus *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita.

Gregorius Tertius Iconomachorum hæresim Decretis & factis damnat.

Lib. 1. Rerum Liturg. Cap. XI.

Ad ipsum statim atque de ejus creatione certior factus est, Nuntios misit literasque dedit *Bonifacius* Germanorum Apostolus, quibus ipsi ministerii sui ac profectûs inter Gentes reddidit rationem, observantiæ erga Sedem Apostolicam argumenta dedit, eamque spopondit perennem fore; Pontificem denique nonnullis quæstionibus consuluit. Huic gratulatus est *Gregorius* uberem in munere Apostolico fructum, ipsum Archiepiscopali dignitate auxit, & Pallio ornavit, quo in solemni Missarum celebratione, & consecratione Episcoporum uteretur: Ad illius consultationem respondit. Responsio novem constat capitibus. I. Baptizatos a Paganis denuo in nomine Sanctæ Trinitatis baptizari jubet. Formam legitimam, id est, verba Evangelica non fuisse a Paganis adhibita supponit. Vel dicendum, nondum fuisse eliquatam veritatem, quod validum ac ratum esset Baptisma collatum a non baptizato. Qua de re certò pronuntiare non est ausus *S. Augustinus*, lib.7. de Baptismo contra Donatistas, cap.53. *Solet etiam quæri*, inquit, *utrùm approbandum sit Baptisma quod ab eo, qui non accepit, accipitur: si fortè hoc curiositate aliqua didicit quemadmodum dandum sit ... Sed nobis tutum non est in ea progredi aliqua temeritate sententia, quæ nullo in Catholico Regionali Concilio cœpta; nullo Plenario Concilio terminata sunt. Id autem fit cura secura vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri & Salvatoris Jesu Christi universalis Ecclesia consensione roboratum est. Verumtamen si quis me fortè in eo Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus talibus, quorum sententias sequi mallem, urgeret ut dicerem quod ipse sentirem: si eo modo affectus essem quo eram cùm ista dictarem; nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui ubicumque, & a quibuscumque illum verbis Evangelicis consecratum, sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent*. Et lib.2. *contra Epistolam Parmeniani*, cap.13. *Alia quæstio est*, inquit, *utrùm & ab eis qui numquam Christiani fuerunt, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est, sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit*.

Bonifacii Germanorum Apostoli Quæstionibus respondet.

Baptizatos a Paganis denuo Baptizari jubet. Quo modo id intelligendum.

Et *S. Basilius* Epistolâ 1. ad *Amphilochium*, contendit Baptisma collatum ab Hæreticis nullum esse, *Quia laïci effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habebant potestatem*. Non mirum igitur quòd *Gregorius III.* quatuor licèt post *Basilium*, tribus post *Augustinum* Sæculis, baptizatos a Paganis denuo baptizari decreverit.

Secundò eos qui caballum agrestem vel domesticum comederint, condigna pœnitentia castigari jubet, quòd cibus sit immundus. Tertiò pro defunctis dumtaxat in fide Catholica docet orandum. Quartò, eos qui dubitant utrùm baptizati fuerint, necne: vel qui a Presbytero *Jovi* mactante & carnes immolatitias comedente baptizati sunt, præcipit baptizari. Quintò, matrimonium inter propinquos ad septimam usque generationem prohibitum declarat. Sextò, suadendum ait, ne qui secundam uxorem ducunt ulteriùs nubant. Septimò, his qui patrem, matrem, fratrem aut sororem occiderint, comunione interdicendum statuit usque ad obitum; eosque perpetuâ a carne & vino abstinentiâ, & triduano qualibet hebdomada jejunio castigandos. Octavò, similem indici jubet pœnitentiam his qui mancipia sua Paganis ad immolandum vendiderint. Nonò, Episcopum nonnisi duobus vel tribus adsistentibus Episcopis docet ab ipso consecrandum. Cùm

Tertias nuptias dissuadendas scribit Gregorius III.

Cùm Romam se tertiò contulisset *Bonifacius* anno Christi septingentesimo trigesimo octavo, Concilium habuit *Gregorius III.* in causa Germanicarum, gentium, ad populos qui Christo nuper nomen dederant, in fide Christi magis confirmandos. Hujus Concilii meminit *Bonifacius* ipse in Literis * quas Româ scripsit Presbyteris Monachis & Monialibus in Germania relictis. Eidem permisit *Georgius* ut Presbyterum, qui sibi succederet in Ecclesiasticum Ministerium, eligeret; ut ipse *Bonifacius* docet in suis ad *Zachariam Gregorii* Successorem Literis. Eidem Româ discedenti tres Epistolas dedit; primam Prælatis & Presbyteris omnium Provinciarum; alteram Optimatibus ac populo Germaniæ; tertiam Episcopis in Alemannia & Bojoaria constitutis inscriptam; quæ cum Bonifacianis editæ sunt, necnon in ipsius *Bonifacii* Vita per *Othlonum* conscripta. Divisionem Bojoariæ in quatuor Episcopatus, nempe *Salisburgensem*, *Frisingensem*, *Ratisponensem*, & *Pataviensem*, a Bonifacio factam *Odilone* Duce consentiente, ratam habuit idem Pontifex, & ad eum gratulatoriam hac de re dedit Epistolam, anno Christi septingentesimo trigesimo nono, IV. Kalendas Novembris.

Epist. 27.

Epist. 152.

Duplicem Legationem ad *Carolum* Majorem-Domûs Regiæ Francorum, cum Clavibus *S. Petri* & particulis catenarum, direxit anno Chisti septingentesimo quadragesimo primo; duplicemque scripsit Epistolam, eo consilio ut auxilium e Francia sibi obtineret, ac Ducibus *Transemundo* Spoletano, & *Godescalco* Beneventano, contra Longobardorum Reges *Luitprandum*, & *Hildebrandum*, qui res *S. Petri* in Exarchatu Ravennate & Ducatu Romano diripuerant, prædictosque Duces graviùs insectabantur, eo quod hi erant in amicitia Romani Pontifici, & *Stephani* Ducis, noluerantque nuperrimè contra Papam & Romanos, quibus *Stephanus* Imperatoris nomine præerat, in belli societatem venire: *Hortamur Bonitatem tuam* (inquit, *Gregorius III.* in priori Epistolâ) *coram Domino & ejus terribili judicio, Christianissime fili, ut propter Dominum, & animæ tuæ salutem, subvenias Ecclesiæ S. Petri, & ejus peculiari populo, eosdemque Reges sub nimiâ celeritate refutes & a nobis repellas, & jubeas eos ad propria reverti... Conjuro te per Deum vivum & verum, & per ipsas sacratissimas claves Confessionis B. Petri quas vobis ad Regnum dimisimus, ut non praponas amicitiam Regum Longobardorum amori Principis Apostolorum*, &c.

Gregorius III. Francorum auxilium rogat contra Reges Longobardorum.

Pietatem suam commendavit *Gregorius III.* in plerisque Basilicis & Monasteriis restaurandis ac ornandis, de quibus legendus *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita. Scripsit ad *Leonem* Imperatorem & *Constantinum Copronymum* ejus filium, libros tres pro cultu sanctarum Imaginum; reliquit & Epistolarum librum unum, teste *Anastasio*; Sed hæc monumenta desiderantur. Tribus Ordinationibus mense Decembri celebratis, Presbyteros viginti quatuor, Diaconos tres, Episcopos octoginta consecravit. Obiit quarto Kalendas Decembris, anno Christi septigentesimo quadragesimo primo, cùm sedisset annos decem, menses novem, dies duodecim, ut *Anastasius* tradit.

Scripsit libros pro cultu Sanctarum Imaginum.

Nota.

NOn recedens a consueto suo more Bossuet, Gregorium III. solemniter errasse dicit *p.2. lib.14. c.38.* dum Bonifacio respondet virum posse novum conjugium inire, si mulier eâ laboret infirmitate, ut debitum reddere non valeat. At poterat Natali, aliisque consentire, qui Gregorii responsum de infirmitate, quæ præcessisset matrimonium, quamvis postea innotuisset, intelligunt, quæque perpetuam induceret impotentiam. Atque ita Gregorium interpretari necesse erat, constans etenim semper fuit in ecclesia dogma, validi matrimonii vinculum naturali, divinoque jure esse indissolubile; solùmque in eo casu solutionem pati, quando unus conjugum ad fidem convertatur, altero in sua infidelitate permanente, ut dicitur *1. ad Cor.7.* illas tamen præ oculis habendo circumstantias, quas ibidem sacri Interpretes introspiciunt. Et quamvis quidam etiam fuerint inter PP. qui crediderint adulterium matrimonii vinculum scindere, nullum tamen adinvenire est, qui vel etiam leviter dubitaverit ob supervenientem alicui conjugi infirmitatem potentiam coëundi interdicentem, alteri licere novas nuptias cum altera inire. Quis ergo modò sibi poterit suadere Gregorium Bonifacio ita respondisse, ut inauditum in ecclesia dogma pro regula servanda proponeret, omnibus silentibus, adeo ut neque ipse Bonifacius Germaniæ Apostolus animadverteret errorem pro regula sibi obtrudi?

Putat Bossuet illa verba, quæ in Gregorii responsione continentur: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum reddere &c.* infirmitatem designare conjugio jam inito supervenientem. Id tamen supponit utique, sed non probat; nil enim vetat ea ita intelligere, ut illa mulier tali laboraret infirmitate, ut ad copulam esset inepta, non verò quòd infirmitas eamdem post initum conjugium comprehenderit.

Addunt aliqui in eo etiam Gregorium errasse, quòd voluerit iterum esse baptizandos, qui a Paganis fuerant baptizati. Verùm Gregorii responsum illos respiciebat, de quibus dubitabatur, an in nomine Patris & Filii & Spiritûs S. fuissent baptizati, ut constat ex iis quæ habet Natalis art. sequenti *vers. Eodem anno*.

Cæterùm Gregorii responsa ad Bonifacium habenda esse, sicut habentur Pontificum ex Cathedra loquentium definitiones, quamvis asserat Bossuet, dicere non cogimur; neque etenim ita communiter habentur epistolæ decretales Romanorum Pontificum, cùm eisdem particulares Antistites eosdem consulentes instruere intellexerit, non semper verò universam Ecclesiam quoad fidem & mores edocere.

ARTICULUS V.

De Zacharia.

OCtavo die a *Gregorii Tertii* obitu, *Zacharias* natione Græcus creatus est Pontifex, die quinta Decembris, vir humanitatis laude insignis, tardus ad iram, velox ad misericordiam, Cleri populique Romani amantissimus. Tunc imminebat Urbi Rex Longobardorum *Luitprandus*, cujus animum legatione missâ delinivit, & restitutionem quatuor civitatum, quas a Romanorum Duce eripuerat, ut polliceretur obtinuit; quod perfecit anno sequente, profecto ad ipsum *Zacharia*, quem perhonorificè suscepit. Ad eumdem Regem iterum profectus est anno Christi septingentesimo quadragesimo tertio, ut eum ab armis in Ravennæ Exarchatum convertendis deterreret. Ab eo Ticini summo cum honore susceptus, illum precibus rationibusque debellavit. Gloriosiùs triumphavit de *Rachi Luitprandi* in Regnum Longobardorum Successore, qui in Pentapolitanam Provinciam prædabundus irruperat, & Perusiam obsidione premebat. Ipsum enim adiit cum muneribus, precibusque ad solvendam obsidionem adduxit.

Rachis Rex Longobardorum Mo-

nasticam Vitam amplectitur, sacris Zachariæ Pontificis adhortationibus ad sæculi fastidium excitatus.

duxit. Quin & sacris adhortationibus tantum ipsi vitæ sæcularis indidit fastidium, ut abdicato Regno cum uxore *Thesia*, & filia *Rattruda* Vitam Religiosam sub Regula *S. Benedicti* profiteretur: ille in Cassinensi Cœnobio; ista in Monasterio puellarum, quod non procul a Cassino construxere ac dotavere, ut *Anastasius Bibliothecarius*, & *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi, cap. 8. testantur. Sæculo nuntium misit *Rachis* anno Christi septingentesimo quinquagesimo. *Zachariam* Pontificem translationis Regni Francorum a *Childerico III.* Merovingiorum postremo Regum ad *Pippinum* Majorem-Domûs, plerique Scriptores tum antiqui cùm recentiores auctorem faciunt. Sed hanc fabulam impugnabimus in Dissertationibus.

Evecto in Sedem Sancti Petri Zachariâ, *Bonifacius* Germanorum Apostolus ad ipsum literas dedit suæ erga ipsum observantiæ testes, eumque certiorem fecit de trium Episcopatuum erectione in Germania, scilicet *Wirceburgensis* sive *Herbipolensis* in Francia Orientali, *Birburgensis* in Hassia, *Erphordiensis* in Thuringia. Extat Epistola inter Bonifacianas 132. Literis *Bonifacii* respondit *Zacharias* anno septingentesimo quadragesimo-tertio, ipsique de numero Christianorum in Germania plurimùm aucto gratulatus est, ac trium Episcopatuum erectionem confirmavit: Probavit consilium *Bonifacii* & *Carolomanni* Majoris Domûs de Synodo celebranda ad restaurandam disciplinam. Respondit ad quinque Interrogationes ejusdem *Bonifacii*. Prima erat de Episcopis, Presbyteris, & Diaconis adulteris, concubinariis, ebriosis, venatoribus, & qui præliis intererant, sanguinemque hominum fundebant. Respondet *Zacharias*, ut si quos horum criminum reos *Bonifacius* repererit ante Synodum celebrandam, hos altaribus ministrare vetet: Secunda *Bonifacii* interrogatio spectabat licentiam eligendi Successoris, quam *Gregorius Tertius* concesserat. Hanc negat Zacharias *contra omnem Ecclesiasticam regulam & Instituta Patrum* esse respondens, ut vivente Episcopo Successor ipsi designetur. Indulget tamen dispensatione singulari, ut imminente obitu, præsentibus cunctis, Successorem eligat, qui ad Sedem Apostolicam accedat consecrandus. Tertia *Bonifacii* interrogatio erat de laico, qui licentiam a *Gregorio Tertio* Papa sibi indultam asserebat, ut mulierem in tertia generatione sibi propinquam avunculi sui viduam, ab altero viro consobrino suo adhuc superstite digressam, & ante matrimonium velatam, in uxorem assumeret. Respondit *Zacharias*, Verisimile non esse quòd *Gregorius Tertius* matrimonium hujusmodi permiserit: quia *Ab Apostolica Sede illa non diriguntur, quæ contraria esse Patrum sive Canonum Institutis inveniantur.* Quamobrem commonendos esse & increpandos ut a scelesto illo matrimonio recedant, ne in æternum pereant. Quarta *Bonifacii* interrogatio erat de Kalendis Januarii, de auguriis, philacteriis, incantationibus, & aliis observationibus, quas ajebant gentili more in urbe Roma fieri. Respondet *Zacharias*, Hæc omnibus Christianis detestanda & perniciosa esse: hæc a Patribus abscissa: Et quia instigatione diaboli iterum Romę pullulabant, *Gregorii Tertii*, Decessoris sui Decretis ac suis fuisse radicitus, amputata. Quinta *Bonifacii* interrogatio erat de Episcopis, ac Presbyteris adulteris & fornicatoribus, qui Româ reversi, dicebant se licentiam obtinuisse a Papa, ut in Ecclesia suis muneribus cùm Episcopali, tum Presbyterali fungerentur. *Zacharias* respondet, Id falsum esse, jubetque ut Canonica in eos vindicta exerceatur. His literis tres alias addidit Zacharias ad totidem Episcopos a *Bonifacio* nuper in Francia, in Hassia, in Turingia institutos. Anno

Zachariæ Responsa ad Interrogationes Bonifacii Archiepiscopi.

Matrimonium improbat, quod ex Gregorii III. Decessoris sui dispensatione contractum dicebatur, subreptitiam dispensationem judicans quæ Sacris Canonibus enormiter contraria erat.

Christi septigentesimo quadragesimo-quinto ad *Bonifacium* tria Pallia misit, quæ petierat, pro *Grimone* scilicet Rotomagensi, *Abele* Remensi, & *Artberto* seu *Ardoberto* Senonensi; simulque ad ipsum literas dedit, quibus *Adalberti* & *Clementis* damnationem etiam confirmabat; Seque & Romanum Clerum purgabat a *Simoniaca hæresi*, quam nonnulli per calumniam ipsis affingebant. Laudabat præterea *Bonifacium* quòd non credidisset falso Sacerdoti, qui se dicebat ordinatum Episcopum a Papa. Denique Apostolicas vices ipsi confirmabat non solùm per Bojoariam, sed per universam Franciam. Probavit consilium Principum Francorum de Sede *Bonifacii* figenda Moguntiæ, cujus Metropoliticum Germaniæ primæ restitutum est. Depositus fuerat in Provinciali Synodo *Gervilio* Moguntinus Episcopus duplicem ob causam; quòd nempe homicidii reus esset in bello Saxonico commissi, & quòd venationi cum avibus & canibus vacaret. Ad vacantis igitur Ecclesiæ Præfecturam Majores domûs *Bonifacium* nominarunt, & ad ejus confirmationem obtinendam, legationem ad *Zachariam* Pontificem direxere, ut testatur *Othlonus* in Vita *S. Bonifacii*. Id anno Christi septingentesimo quadragesimo-sexto factum est.

Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus creatus in locum Gervilionis

Depositus fuerat Gervilio in Synodo Provinciali.

Una ex causis depositionis fuit, quòd venationi cum canibus & avibus vacaret.

Eodem anno *Zacharias Bonifacio* rescripsit super controversia de Baptismo exorta. In Bojoaria Sacerdos quidam baptizarat forma solita, sed vitiata Latinitate, dicens: *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta.* Quos ille baptizaverat, rebaptizandos existimabat *Bonifacius*; aliter sentiebant *Virgilius* & *Sedonius*, qui in Bojoariam Evangelii prædicandi causâ perrexerant, & in *Bonifacii* disciplinam se tradiderant. Secundùm eorum sententiam *Zacharias* respondit: *Si ille qui baptizavit, non errorem aut hæresim introducens sed pro sola ignorantia, Romanæ locutionis infringendo linguam, baptizans dixisset, non possumus consentire ut denuo baptizentur. Quia, quod tua bene conceptum habet Sancta Fraternitas, quicumque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris & Filii, & Spiritûs Sancti nullo modo rebaptizari, sed per solam manûs impositionem purgari debet.*

Quæstioni Baptismi formam spectanti respondet Zacharias.

Eodem anno, mense Octobri, Synodum Romæ habuit *Zacharias*, in qua *Adalbertum* & *Clementem* hæreticos, de quibus ad ejus Sanctitatem retulerat *Bonifacius*, damnavit.

Adalbertum & Clementem Hæreticos damnat.

Anno septingentesimo quadragesimo octavo, respondit idem Pontifex ad varia Capitula, de quibus fuerat a *Pippino* Majore-domûs consultus per *Ardobanium* Presbyterum. Tres circa res versabantur; circa Sacerdotalis Ordinis disciplinam, circa Pœnitentiam homicidis imponendam, & circa copulas illicitas. Septem ac viginti Capitibus constat *Zachariæ* responsio, pro numero Capitulorum a *Pippino* propositorum, totaque ex antiquis Canonibus petita est, ut legenti patebit.

Respondet ad varia capita, de quibus fuerat a Pippino Majore-Domûs Regiæ Francorum interrogatus.

Eodem anno Kalendis Majis respondit *Zacharias* ad varia *Bonifacii* Capitula, proposita in literis quas Romam detulerat *Burchardus* Wirceburgensis Episcopus. Primum est de forma & Ministro Baptismi. Respondit Pontifex, Nullum esse Baptisma, nisi fit verbis Evangelicis, *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, consecratum: contra, ratum esse, his verbis etiam ab impiis, Schismaticis, Hæreticis collatum. *Qui vel unam de Trinitate personam in Baptismate non nominaverit, illud Baptisma verum esse non posse.* Baptizandos esse, qui a Presbyteris adulteris, sacrilegis, & qui Diis gentium immolaverant fuerant, baptizati, de quibus dubitabatur an verbis Evangelicis baptizassent. Secundum Capitulum est de vagis & erroneis Episcopis & Presbyteris quos in Provinciali Synodo deponendos, & ad Pœnitentiam sub Regula

Respondet ad varia Bonifacii Capitula

gula Monastica agendam damnandos respondet. Tertium Capitulum est de *Samsonis* Presbyteri Scoti hæresi circa Baptismum. Contendebat ille sine mystica invocatione aut lavacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum per Episcopalis manûs impositionem. Hunc ab Ecclesia ejici Pontifex jubet. Quartum Capitulum est de iis qui baptizati sunt ab hæreticis, dubitaturque utrùm in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti baptizati sint, necne. Hos baptizandos esse juxtà *Gregorii Tertii* Decessoris sui, & sacrorum Canonum mandatum, *Zacharias* respondet. Quintum Capitulum est de Volomine, quod a *Bonifacio* de unitate Fidei Catholicæ & Doctrina Apostolica scriptum, *Zacharias* approbat & commendat. Sexto Capitulo *Bonifacius* petierat, ut a *Zacharia* Sacerdos in partes Franciæ ad Concilia celebranda dirigeretur. *Zacharias* id, eo superstite, facturum se negat. Septimo Capitulo de Charta Orthodoxæ Professionis & Catholicæ unitatis a *Bonifacio* & Francorum Episcopis ad Sedem Apostolicam missa gratulatur. Octavo Capitulo *Virgilium* Presbyterum Sacerdotii honore, habita Synodo, exuendum edicit. Trium delatus erat ille criminum reus. Primò, quòd discordias inter *Bonifacium* Archiepiscopum, & *Odilonem* Bojoariæ Ducem seminasset. Secundò, quòd se affirmasset a Papa dimissum, ut unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos *Bonifacius* in Bojoaria constituerat, Diœcesim obtineret. Tertiò, quòd assereret alium esse mundum, & alios homines sub terra, qui alio Sole atque alia Luna illustrarentur. Sed falsas fuisse accusationes illas ad *Bonifacium*, & ab illo ad *Zachariam* contra *Virgilium* delatas existimat *Baronius*, quòd non solùm Sacerdotio exutus non sit, sed ad Salizburgensem Episcopatum promotus & Sanctorum Fastis fuerit adscriptus. Contra, *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum, * *Virgilium* cui fuerunt cum *Bonifacio* simultates, distinguit ab eo qui Salizburgensis Episcopus fuit, & inter Cœlites conscriptus. Nonum Capitulum est de eodem *Virgilio* & *Sidonio*, quos se Romam evocaturos *Zacharias* pollicetur. Decimum est de *Bonifacii* Archiepiscopatu fixo Moguntiæ; illique permittit ut sibi Coadjutorem assumat ac ordinet.

Virgilium Sacerdotii honore exui jubet ob tria capita, quorum unum erat, quòd Antipodas esse assereret.

Ad ann. 748. num. 52.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo primo *Zacharias* Fuldense Monasterium sub Regula *S. Benedicti* a *Bonifacio* fundatum, Sedis Apostolicæ munivit Privilegio, eidemque Sedi immediatè subjecit, *Bonifacio* rogante. Privilegium istud extat apud *Othlonum* in Vita *Bonifacii*, in editionibus *Surii Canisii & Serarii*, quæ illud a mendis purum exhibent, quæ in *Sirmondi* editione leguntur, quam solam consuluit *Joannes Launoius* in defensione Sedis Apostolicæ adversùs Privilegia subreptitia, ut occasionem haberet illud impugnandi.

Fuldensis Monasterii O. B. Privilegium.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo primo, respondit *Zacharias* ad Epistolam *Bonifacii*, & ad varias ejus quæstiones per *Lullum* propositas; quæ responsio Epistolâ *Zacharia* duodecimâ continetur. Eâ in Epistolâ suaderi vult Christianis, ut a graculis, corniculis, ciconiis, fibris, leporibus, & equis sylvaticis sibi temperent: compertum esse nihilominus ex Scriptura Sacra innuit, Christianis id esse liberum. De ætate quâ Sacerdos ordinari debet, respondet: Provectæ ætatis, & boni testimonii viros, juxtà Canonum statuta, ordinandos esse. Si autem minimè reperiuntur, & necessitas exposcit, a viginti quinque annis & supra Sacerdotes & Diaconos ordinandos. Presbyteros, qui de laïcis promoti sunt, & criminales causas quibus erant obvoluti, celarunt, privandos habitu Sacerdotali, pænitentiæque subjacendos declarat. Censum Ecclesiarum, sive pecuniæ Ecclesiasticæ sub precario censu præstationem in subsidium exercitûs approbat; & collectionem solidi de casata, ad resarciendum Ecclesiæ damnum, juxtà Concilii Liptinensis Decreta. Ad alia etiam capita, de quibus ipsum consuluerat *Bonifacius*, respondet.

Ad varias Bonifacii quæstiones Zacharias respondet.

Zacharia Pontificis piâ munificentiâ multæ ædes sacræ restauratæ & ornatæ. Ab ipso caput *S. Georgii* Martyris inventum, & in Basilicam sub ejus invocatione Deo sacram, quæ *Ad Velum Aureum* appellatur, translatum est. Libros Dialogorum *S. Gregorii Magni* Græco Sermone donavit, ut *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita, & *Photius* in Bibliotheca testantur. Obiit anno septingentesimo quinquagesimo secundo, die decima quinta Martii, cùm annos decem, menses tres, & dies decem, Ecclesiam rexisset. Tribus Ordinationibus mense Martio celebratis, Presbyteros triginta, Diaconos quinque, Episcopos octoginta quinque creaverat. Inter Sanctos relatus est, & anniversariâ memoriâ auctus.

ARTICULUS VI.

De Stephano II. & Stephano III.

Sancto *Zacharia* suffectus est *Stephanus* Presbyter, ejus nominis *Secundus*, qui tertio a creatione sua die subitò defunctus est.

Ipsi subrogatus est *Stephanus* istius nominis *Tertius*, natione Romanus, traditionis fidelissimus custos, amator Ecclesiæ, Pauperum pater, quibus excipiendis alendisque quatuor Xenodochia restauravit, multisque bonis ac privilegiis auxit, tria erexit a fundamentis, dotavitque, unum in Urbe, duo extra muros. Difficillimis temporibus creatus est Pontifex. Tunc enim *Aistulphus* Rex Longobardorum Imperii reliquias in Italia usurpabat, Romanisque, nisi se dederent, minitabatur excidium. Legationes mittebat ad Pontificem & ad Regem prædictum *Constantinus Copronymus* Imperator, quibus illi jubebat ut apud Longobardum ageret pro restitutione civitatum quas invaserat: istum verò conveniebat ut eas redderet Imperio. Sed res armis, non legationibus cum *Aistulpho* erat agenda: nec tamen parabat exercitum, copiasque mittebat Imperator ad infringendos Longobardorum conatus. Quamobrem *Stephanus* auxilium Francorum contra Longobardos poposcit, imò ad *Pippinum* Regem, in quo spem omnem collocarat, iter in Franciam suscepit, *Aistulpho* eum ab hoc itinere frustra deterrente. Eum in Franciam deduxere *Chrodegangus* Metensis Episcopus, & *Autcharius* Dux, *Pippini* Legati. In Agaunensi seu *S. Mauritii* Monasterio tantisper commoratus Pontifex, inde a *Fulrado* Abbate Leberacensi & Archicapellano Palatii, ac *Rotardo* Duce, ad Regem magno cum honore deductus est. Cujus in occursum *Pippinus* statim ad villam Regiam Pontigonem * perrexit. Hæc gesta sunt anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio. Anno sequenti *Stephanus III.* a *Pippino* Rege honorificentissimè susceptus est. *Pippinus* ad millia passuum non pauca *Carolum* filium natu majorem obviam ei cum suis Optimatibus præmisit; ipse cum uxore *Bertrada*, & altero filio *Carolomanno*, ad tertium lapidem se obtulit, atque ad ejus conspectum de equo descendens, seque in terram inclinans, unà cum conjuge, filiis, ac Proceribus suis ipsum excepit, & aliquo etiam spatio operam stratoris ei navavit, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Die post adventum proximo, *Stephanus* Pippinum obsecravit, ut causam *Beati Petri* & Reipublicæ Romanorum defendendam susci-

Stephanus III. venit in Gallias ut a Pippino Rege poscat auxilium contra Longobardos.

* Pont Yon.

nasticam Vitam amplectitur, sacris Zachariæ Pontificis adhortationibus ad sæculi fastidium excitatus.

duxit. Quin & sacris adhortationibus tantum ipsi vitæ sæcularis indidit fastidium, ut abdicato Regno cum uxore *Thesia*, & filia *Rattruda* Vitam Religiosam sub Regula *S. Benedicti* profiteretur: ille in Cassinensi Cœnobio; illæ in Monasterio puellarum, quod non procul a Cassino construxere ac dotavere, ut *Anastasius Bibliothecarius*, & *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi, cap.8. testantur. Sæculo nuntium misit *Rachis* anno Christi septingentesimo quinquagesimo. *Zachariam* Pontificem translationis Regni Francorum a *Childerico III.* Merovingiorum postremo Regum ad *Pippinum* Majorem-Domûs, plerique Scriptores tum antiqui cùm recentiores auctorem faciunt. Sed hanc fabulam impugnabimus in Dissertationibus.

Evecto in Sedem Sancti Petri Zachariâ, *Bonifacius* Germanorum Apostolus ad ipsum literas dedit suæ erga ipsum observantiæ testes, eumque certiorem fecit de trium Episcopatuum erectione in Germania, scilicet *Wirceburgensis* sive *Herbipolensis* in Francia Orientali, *Birburgensis* in Hassia, *Erphordiensis* in Thuringia. Extat Epistola inter Bonifacianas 132. Literis *Bonifacii* respondit *Zacharias* anno septingentesimo quadragesimo-tertio, ipsique de numero Christianorum in Germania plurimùm aucto gratulatus est, ac trium Episcopatuum erectionem confirmavit: Probavit consilium *Bonifacii* & *Carlomanni* Majoris Domûs de Synodo celebranda ad restaurandam disciplinam. Respondit ad quinque Interrogationes ejusdem *Bonifacii*. Prima erat de Episcopis, Presbyteris, & Diaconis adulteris, concubinariis, ebriosis, venatoribus, & qui præliis intererant, sanguinemque hominum fundebant. Respondet *Zacharias*, ut si quos horum criminum reos *Bonifacius* repererit ante Synodum celebrandam, hos altaribus ministrare vetet: Secunda *Bonifacii* interrogatio spectabat licentiam eligendi Successoris, quam *Gregorius Tertius* concesserat. Hanc negat Zacharias *contra omnem Ecclesiasticam regulam & Instituta Patrum* esse respondens, ut vivente Episcopo Successor ipsi designetur. Indulget tamen dispensatione singulari, ut imminente obitu, præsentibus cunctis, Successorem eligat, qui ad Sedem Apostolicam accedat consecrandus. Tertia *Bonifacii* interrogatio erat de laïco, qui licentiam a *Gregorio Tertio* Papa sibi indultam asserebat, ut mulierem in tertia generatione sibi propinquam avunculi sui viduam, ab altero viro consobrino suo adhuc superstite digressam, & ante matrimonium velatam, in uxorem assumeret. Respondit *Zacharias*, Verisimile non esse quòd *Gregorius Tertius* matrimonium hujusmodi permiserit: quia *Ab Apostolica Sede illa non diriguntur, quæ contraria esse Patrum sive Canonum Institutis inveniantur*. Quamobrem commonendos esse & increpandos ut a scelesto illo matrimonio recedant, ne in æternum pereant. Quarta *Bonifacii* interrogatio erat de Kalendis Januarii, de auguriis, philacteriis, incantationibus, & aliis observationibus, quas ajebant gentili more in urbe Roma fieri. Respondet *Zacharias*, Hæc omnibus Christianis detestanda & perniciosa esse: hæc a Patribus abscissa: Et quia instigatione diaboli iterum Romę pullulabant, *Gregorii Tertii*, Decessoris sui Decretis ac suis fuisse radicitus, amputata. Quinta *Bonifacii* interrogatio erat de Episcopis, ac Presbyteris adulteris & fornicatoribus, qui Româ reversi, dicebant se licentiam obtinuisse a Papa, ut in Ecclesia suis muneribus cùm Episcopali, tum Presbyterali fungerentur. *Zacharias* respondet, Id falsum esse, jubetque ut Canonica in eos vindicta exerceatur. His literis tres alias addidit Zacharias ad totidem Episcopos a *Bonifacio* nuper in Francia, in Hassia, in Turingia institutos. Anno

Zachariæ Responsa ad Interrogationes Bonifacii Archiepiscopi.

Matrimonium improbat, quod ex Gregorii III. Decessoris sui dispensatione contractum dicebatur, subreptitiam dispensationem judicans quæ Sacris Canonibus enormiter contraria erat.

Christi septingentesimo quadragesimo-quinto ad *Bonifacium* tria Pallia misit, quæ petierat, pro *Grimone* scilicet Rotomagensi, *Abele* Remensi, & *Artberto* seu *Ardoberto* Senonensi; simulque ad ipsum literas dedit, quibus *Adalberti* & *Clementis* damnationem etiam confirmabat; Seque & Romanum Clerum purgabat a *Simoniaca hæresi*, quam nonnulli per calumniam ipsis affingebant. Laudabat præterea *Bonifacium* quòd non credidisset falso Sacerdoti, qui se dicebat ordinatum Episcopum a Papa. Denique Apostolicas vices ipsi confirmabat non solùm per Bojoariam, sed per universam Franciam. Probavit consilium Principum Francorum de Sede *Bonifacii* figenda Moguntiæ, cui jus Metropoliticum Germaniæ primæ restitutum est. Depositus fuerat in Provinciali Synodo *Gervilio* Moguntinus Episcopus duplicem ob causam; quòd nempe homicidii reus esset in bello Saxonico commissi, & quòd venationi cum avibus & canibus vacaret. Ad vacantis igitur Ecclesiæ Præfecturam Majores domûs *Bonifacium* nominarunt, & ad ejus confirmationem obtinendam, legationem ad *Zachariam* Pontificem direxere, ut testatur *Othlonus* in Vita S. *Bonifacii*. Id anno Christi septingentesimo quadragesimo-sexto factum est.

Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus creatur in locum Gervilionis

Depositus fuerat Gervilio in Synodo Provinciali.

Una ex causis depositionis fuit, quòd venationi cum canibus & avibus vacaret.

Eodem anno *Zacharias Bonifacio* rescripsit super controversia de Baptismo exorta. In Bojoaria Sacerdos quidam baptizarat forma solita, sed vitiata Latinitate, dicens: *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta.* Quos ille baptizaverat, rebaptizandos existimabat *Bonifacius*; aliter sentiebant *Virgilius & Sedonius*, qui in Bojoariam Evangelii prædicandi causâ perrexerant, & in *Bonifacii* disciplinam se tradiderant. Secundùm eorum sententiam *Zacharias* respondit: *Si ille qui baptizavit, non errorem aut hæresim introducens sed pro sola ignorantia, Romana locutionis infringendo linguam, baptizans dixisset, non possumus consentire ut denuo baptizentur. Quia, quod tua bene conceptum habet Sancta Fraternitas, quicumque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris & Filii, & Spiritûs Sancti nullo modo rebaptizari, sed per solam manûs impositionem purgari debet.*

Quæstioni Baptismi formam spectanti respondet Zacharias.

Eodem anno, mense Octobri, Synodum Romæ habuit *Zacharias*, in qua *Adalbertum & Clementem* hæreticos, de quibus ad ejus Sanctitatem retulerat *Bonifacius*, damnavit.

Adalbertum & Clementem Hæreticos damnat.

Anno septingentesimo quadragesimo octavo, respondit idem Pontifex ad varia Capitula, de quibus fuerat a *Pippino* Majore-domûs consultus per *Ardobanium* Presbyterum. Tres circa res versabantur; circa Sacerdotalis Ordinis disciplinam, circa Pœnitentiam homicidis imponendam, & circa copulas illicitas. Septem ac viginti Capitibus constat *Zachariæ* responsio, pro numero Capitulorum a *Pippino* propositorum, totaque ex antiquis Canonibus petita est, ut legenti patebit.

Respondet ad varia capita, de quibus fuerat a Pippino Majore-Domûs Regia Francorum interrogatus.

Eodem anno Kalendis Majis respondit *Zacharias* ad varia *Bonifacii* Capitula, proposita in literis quas Romam detulerat *Burchardus* Wirceburgensis Episcopus. Primum est de forma & Ministro Baptismi. Respondit Pontifex, Nullum esse Baptisma, nisi sit verbis Evangelicis, *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, consecratum: contra, ratum esse, his verbis etiam ab impiis, Schismaticis, Hæreticis collatum. *Qui vel unam de Trinitate personam in Baptismate non nominaverit, illud Baptisma verum esse non posse.* Baptizandos esse, qui a Presbyteris adulteris, sacrilegis, & qui Diis gentium immolaverant fuerant, baptizati, de quibus dubitabatur an verbis Evangelicis baptizassent. Secundum Capitulum est de vagis & erroneis Episcopis & Presbyteris quos in Provinciali Synodo deponendos, & ad Pœnitentiam sub Regula

Respondet ad varia Bonifacii Capitula

gula Monastica agendam damnandos respondet. Tertium Capitulum est de *Samsonis* Presbyteri Scoti hæresi circa Baptismum. Contendebat ille sine mystica invocatione aut lavacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum per Episcopalis manûs impositionem. Hunc ab Ecclesia ejici Pontifex jubet. Quartum Capitulum est de iis qui baptizati sunt ab hæreticis, dubitaturque utrùm in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti baptizati sint, necne. Hos baptizandos esse juxtà *Gregorii Tertii* Decessoris sui, & sacrorum Canonum mandatum, *Zacharias* respondet. Quintum Capitulum est de Volumine, quod a *Bonifacio* de unitate Fidei Catholicæ & Doctrina Apostolica scriptum, *Zacharias* approbat & commendat. Sexto Capitulo *Bonifacius* petierat, ut a *Zacharia* Sacerdos in partes Franciæ ad Concilia celebranda dirigeretur. *Zacharias* id, eo superstite, facturum se negat. Septimo Capitulo de Charta Orthodoxæ Professionis & Catholicæ unitatis a *Bonifacio* & Francorum Episcopis ad Sedem Apostolicam missa gratulatur. Octavo Capitulo *Virgilium* Presbyterum Sacerdotii honore, habita Synodo, exuendum edicit. Trium delatus erat ille criminum reus. Primò, quòd discordias inter *Bonifacium* Archiepiscopum, & *Odilonem* Bojoariæ Ducem seminasset. Secundò, quòd se affirmasset a Papa dimissum, ut unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos *Bonifacius* in Bojoaria constituerat, Diœcesim obtineret. Tertiò, quòd assereret alium esse mundum, & alios homines sub terra, qui alio Sole atque alia Luna illustrarentur. Sed falsas fuisse accusationes illas ad *Bonifacium*, & ab illo ad *Zachariam* contra *Virgilium* delatas existimat *Baronius*, quòd non solùm Sacerdotio exutus non sit, sed ad Salizburgensem Episcopatum promotus & Sanctorum Fastis fuerit adscriptus. Contra, P. *le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum, * *Virgilium* cui fuerunt cum *Bonifacio* simultates, distinguit ab eo qui Salizburgensis Episcopus fuit, & inter Cœlites conscriptus. Nonum Capitulum est de eodem *Virgilio* & *Sidonio*, quos se Romam evocaturos *Zacharias* pollicetur. Decimum est de *Bonifacii* Archiepiscopatu fixo Moguntiæ; illique permittit ut sibi Coadjutorem assumat ac ordinet.

Virgilium Sacerdotii honore exui jubet ob tria capita, quorum unum erat, quòd Antipodas esse assereret.

Ad ann. 748. num. 52.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo primo *Zacharias* Fuldense Monasterium sub Regula *S. Benedicti* a *Bonifacio* fundatum, Sedis Apostolicæ munivit Privilegio, eidemque Sedi immediatè subjecit, *Bonifacio* rogante. Privilegium illud extat apud *Othlonum* in Vita *Bonifacii*, in editionibus *Surii Canisii & Serarii*, quæ illud a mendis purum exhibent, quæ in *Sirmondi* editione leguntur, quam solam consuluit *Joannes Launoius* in defensione Sedis Apostolicæ adversùs Privilegia subreptitia, ut occasionem haberet illud impugnandi.

Fuldensis Monasterii O. B. Privilegium.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo primo, respondit *Zacharias* ad Epistolam *Bonifacii*, & ad varias ejus quæstiones per *Lullum* propositas; quæ responsio Epistolâ *Zachariæ* duodecimâ continetur. Eâ in Epistolâ suaderi vult Christianis, ut a graculis, corniculis, ciconiis, fibris, leporibus, & equis sylvaticis sibi temperent: compertum esse nihilominus ex Scriptura Sacra innuit, Christianis id esse liberum. De ætate quâ Sacerdos ordinari debet, respondet: Provectæ ætatis, & boni testimonii viros, juxtà Canonum statuta, ordinandos esse. Si autem minimè reperiuntur, & necessitas exposcit, a viginti quinque annis & supra Sacerdotes & Diaconos ordinandos. Presbyteros, qui de laïcis promoti sunt, & criminales causas quibus erant obvoluti, celarunt, privandos habitu Sacerdotali, pœnitentiæque subjacendos declarat. Censum Ecclesiarum, sive pecuniæ Ecclesiasticæ sub precario censu præstationem in subsidium exercitûs approbat; & collectionem solidi de casata, ad resarciendum Ecclesiæ damnum, juxtà Concilii Liptinensis Decreta. Ad alia etiam capita, de quibus ipsum consuluerat *Bonifacius*, respondet.

Ad varias Bonifacii quæstiones Zacharias respondet.

Zachariæ Pontificis piâ munificentiâ multæ ædes sacræ restauratæ & ornatæ. Ab ipso caput *S. Georgii* Martyris inventum, & in Basilicam sub ejus invocatione Deo sacram, quæ *Ad Velum Aureum* appellatur, translatum est. Libros Dialogorum *S. Gregorii Magni* Græco Sermone donavit, ut *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita, & *Photius* in Bibliotheca testantur. Obiit anno septingentesimo quinquagesimo secundo, die decima quinta Martii, cùm annos decem, menses tres, & dies decem, Ecclesiam rexisset. Tribus Ordinationibus mense Martio celebratis, Presbyteros triginta, Diaconos quinque, Episcopos octoginta quinque creaverat. Inter Sanctos relatus est, & anniversariâ memoriâ auctus.

ARTICULUS VI.

De Stephano II. & Stephano III.

Sancto *Zacharia* suffectus est *Stephanus* Presbyter, ejus nominis *Secundus*, qui tertio a creatione sua die subitò defunctus est.

Ipsi subrogatus est *Stephanus* istius nominis *Tertius*, natione Romanus, traditionis fidelissimus custos, amator Ecclesiæ, Pauperum pater, quibus excipiendis alendisque quatuor Xenodochia restauravit, multisque bonis ac privilegiis auxit, tria erexit a fundamentis, doravitque, unum in Urbe, duo extra muros. Difficillimis temporibus creatus est Pontifex. Tunc enim *Aistulphus* Rex Longobardorum Imperii reliquias in Italia usurpabat, Romanisque, nisi se dederent, minitabatur excidium. Legationes mittebat ad Pontificem & ad Regem prædictum *Constantinus Copronymus* Imperator, quibus illi jubebat ut apud Longobardum ageret pro restitutione civitatum quas invaserat: istum verò conveniebat ut eas redderet Imperio. Sed res armis, non legationibus cum *Aistulpho* erat agenda: nec tamen parabat exercitum, copiasque mittebat Imperator ad infringendos Longobardorum conatus. Quamobrem *Stephanus* auxilium Francorum contra Longobardos poposcit, imò ad *Pippinum* Regem, in quo spem omnem collocarat, iter in Franciam suscepit, *Aistulpho* eum ab hoc itinere frustra deterrente. Eum in Franciam deduxere *Chrodegangus* Metensis Episcopus, & *Autcharius* Dux, *Pippini* Legati. In Agaunensi seu *S. Mauritii* Monasterio tantisper commoratus Pontifex, inde a *Fulrado* Abbate Lebefacensi & Archicapellano Palatii, ac *Rotardo* Duce, ad Regem magno cum honore deductus est. Cujus in occursum *Pippinus* statim ad villam Regiam Pontigonem * perrexit. Hæc gesta sunt anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio. Anno sequenti *Stephanus III.* a *Pippino* Rege honorificentissimè susceptus est. *Pippinus* ad millia passuum non pauca *Carolum* filium natu majorem obviam ei cum suis Optimatibus præmisit; ipse cum uxore *Bertrada*, & altero filio *Carolomanno*, ad tertium lapidem se obtulit, atque ad ejus conspectum de equo descendens, seque in terram inclinans, unà cum conjuge, filiis, ac Proceribus suis ipsum excepit, & aliquo etiam spatio operam stratoris ei navavit, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Die post adventum proximo, *Stephanus* Pippinum obsecravit, ut causam *Beati Petri* & Reipublicæ Romanorum defendendam susci-

Stephanus III. venit in Galliam ut a Pippino Rege poscat auxilium contra Longobardos.

* Pont Yon.

ciperet. Hic verò jurejurando se obstrinxit ad Exarchatum Ravennæ, cæteraque Reipublicæ lora & jura ex Longobardorum tyrannide vindicanda, ut testantur Annales Metenses. In Monasterio *S. Dionysii* gravi morbo correptus *Stephanus III.* insigni miraculo sanatus est, ejusdem sancti Martyris intercessione, ut refert *Anastasius*, utque Pontifex ipse testatur in Epistolâ quam *Hilduinus* refert in Areopagiticis. Eo in Cœnobio dicavit altare, & inter Missarum solemnia Pippinum cum filiis & uxore in Reges Francorum unxit, cùm *Childericus* tunc obiisset, ac in eo Mereovadarum Stirps penitus defecisset, ipsosque absolvit a perjurio, quod in *Childerici* exauctoratione commissum erat. Id testantur Anastasius Bibliothecarius, Hilduinus in Areopagiticis, Annales Bertiniani, Metenses, Laureshamenses, &c. *Pippinum* præterea, ejusque filios, Patritios Romanorum dixit Pontifex, ut Annales Metenses memorant, utque ex Epistolis compertum est, quas postea Stephanus *Pippino Regi, Carolo & Carolomanno item Regibus, & utrisque Patritiis Romanorum* inscripsit. *Carolum* & *Carolomannum* priùs e sacro fonte levasse *Stephanum III.* colligitur ex multis Epistolis, quibus *Pippinum* spiritalem suum compatrem, *Bertradam* Pippini uxorem spiritalem suam commatrem, eorumque filios *Carolum & Carolomannum* spiritales suos filios appellat. Peractâ Regum inunctione, *Stephanus* Papa Monasterium Sandionysianum muneribus ac Privilegiis honestavit, moxque a *Pippino* in Italiam reductus est anno Christi septingentesimo quinquagesimo quarto.

Pippinum Regem inaugurat.

Responsio Stephani III. ad varias Quæstiones.

* De Bretigny.

Dum in Galliis versaretur *Stephanus III.* & apud Carisiacum cum *Pippino* Rege moraretur, ad varia capita de quibus fuerat interrogatus, Britanniaco* Monasterio novemdecim responsa dedit, quorum summam hìc exhibeo. Primum est de eo qui ancillam, seu fornicariam abjicit, & uxorem legitimam accipit. Respondet cum *Sancto Leone* in Epistolâ ad *Rusticum* Narbonensem: *Ancillam a toro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicationem esse conjugii, sed profectum honestatis.*

Secundo responso casus exponit, quibus separare licet conjuges, si uni eorum contigerit ut debitum reddere non possit; ac duos tantùm esse docet, nempe vexationem a dæmone, & lepram. Tertium responsum est de eo, qui ancillæ seu fornicariæ in aliena regione miscetur, deinde in patriam reversus, ingenuam seu legitimam uxorem ducit, postea in alienam regionem denuo profectus, ibi ancillam, cum qua fornicatus est, alteri viro sociatam reperit. Pontifex negat hujuscemodi virum alteri posse in extera regione conjungi, quamdiu superstes est uxor quam in propria patria duxit. Quarto responso commatrem de Baptismo vel Confirmatione, in uxorem duci vetat: contractum cum ea matrimonium irritum declarat. Quinto responso, negat licere viro, qui uxorem repudiarit, aliam ducere, illa superstite, suamque sententiam confirmat ex *Innocentio I.* in Epistolâ ad *Exuperium* Episcopum Tolosanum. Sextum responsum est de Virginibus, quæ nondum velatæ, promissam virginitatem transgrediuntur, & matrimonium ineunt. De illis *Stephanus* eadem statuit ac *Innocentius I.* in literis ad *Victricium* Rotomagensem: *His agendam aliquanto tempore pœnitentiam, quia sponsio eorum a Domino tenebatur.* Septimo responso, Monachos & Moniales e Monasterio fugientes ut matrimonium ineant, excommunicatione plectendos decernit, juxtà Concilium Calchedonense. Octavo responso, viduas, quæ suscepto velo continentiam professæ, postea nupserunt, statuit in Monasterium sine mora mittendas, ut illic in pœnitentia vitam finiant. Idque confirmat allegato *Siricii* Decreto in *Epistolâ ad Himerium Tarraconensem.* Nono responso, virum sanum, qui leprosam uxorem duxit, ab ea separari jubet, ne filii leprosi nascantur. Decimo responso, consultum se testatur de illo Presbytero, qui dicit, se nescire qui eum benedixit, & tamen aliquandiu Missas celebravit & baptizavit: postea verò sacrum Officium dimittens, uxorem duxit. Respondet autem: Hunc Presbyterum abjiciendum esse, & in Monasterium detrudendum, ubi perpetuò culpam lugeat. Infantium, quos baptizavit, ratum esse baptisma, si in nomine Sanctæ Trinitatis sint baptizati, quia & laicis licitum est Baptismum conferre, cum necessitas urget, ne qui baptizandi sunt, in æternum pereant. Mulierem denique quam duxit, pariter in Monasterio recludendam & Pœnitentiæ subjiciendam, si eum cognovit Presbyteri fungi officio: si verò id ignoravit, liberam dimittendam.

Baptismum in vino collatum non probat Stephanus III.

Undecimum responsum est de Presbytero, qui cum deesset aqua, periclitantem infantem vino baptizavit: *Si in vino quis, propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adscribitur culpa. Infantes sic permaneant in ipso Baptismo. Nam si aqua adfuit præsens, ille Presbyter excommunicetur, & Pœnitentiæ submittatur, quia contra Canonum sententiam agere præsumpsit.* Sic habet editio *Sirmondi*, sed mendosa est dubio procul: nescivisse enim Pontificem, nullum esse Baptismum in vino collatum, quis sibi persuadeat? Sic autem restituenda videtur sincera lectio Responsi: *Nulla ei exinde adscribitur culpa, si infantes sic permaneant in ipso Baptismo.* Sic enim responsio rectè procedit. Papa nempe statuit, ut Presbyter, qui infantem, cùm præsens aderat aqua, in vino baptizavit, excommunicetur ac pœnitentiæ subjiciatur. Ejusmodi verò pœnas negat infligendas Presbytero, qui cum aquam non inveniret, omnino periclitantem infantem in vino baptizavit.

Responsi sincera lectio restituitur.

Duodecimo responso docet infantem posse baptizari effusione aquæ cum concha, aut solis manibus, si necessitas urgeat, modò baptismus in nomine Sanctæ Trinitatis perficiatur. Responsum decimum-tertium est de Presbytero qui baptizavit, nec Symbolum, nec Orationem Dominicam, nec Psalmos tenens, nec sciens utrùm ab Episcopo sit consecratus. Hunc dignitate exutum, perpetuæ Pœnitentiæ in Monasterio subjacere jubet Pontifex. Ratum verò baptismum esse docet ab eo collatum in nomine Sanctæ Trinitatis. Decimum-quartum responsum est de Presbytero, qui se ordinatum ab Episcopo nesciens, rustico modo sic baptizavit: *In nomine Patris mergo, & Filii mergo, & Spiritûs Sancti mergo.* Decernit Pontifex ut ille in Monasterium ad agendam toto vitæ tempore Pœnitentiam detrudatur: infantes verò sic in nomine Trinitatis baptizati, quamvis rusticè, in eo permaneant Baptismo.

Baptismus rustico modo collatus nihilominùs ratus habetur.

Decimo quinto responso statuit, juxtà Canonem Antiochenæ Synodi XV. Episcopum certorum criminum accusatum, & condemnatum ab omnibus Episcopis ejusdem Provinciæ, ab aliis judicari non debere, sed firmam manere sententiam. Decimosexto decernit Episcopos, Presbyteros, & Diaconos in judicium vocatos, a proprio Episcopo, cum numero legitimo Collegarum judicandos esse, secundùm formam a Synodo Carthaginensi, Cap. XX. præscriptam. Decimum-septimum est de Presbytero; cujus crimen ante Ordinationem admissum innotuit. Hunc, si crimen confessus fuerit, a Sacrificii oblatione suspendi statuit, cæteris verò fungi ministeriis indulget, juxtà

Episcoporum & Presbyterorum Judicia Canonica.

juxtà Concilii Neocæsareensis Canonem 9. Decimo-octavo Clericos vel Monachos nutrientes comam anathemate percellit.

Matrimonium indissolubile.

Decimum nonum responsum spectat causam fœminæ, quæ alteri nupsit, cùm ejus vir in aliena Provincia mortuus falsò putabatur. Decernit autem Pontifex cum *S. Leone* in Epistolâ ad *Nicetam Aquilejensem*; legitimarum fœdera nuptiarum esse redintegranda; inculpabile judicandum, quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit. Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, ut malint his cohærere, quàm ad legitimum adire consortium, a Communione Ecclesiastica esse removendas.

Pontifex spem omnem in Rege Christianissimo & gente Francorum collocat, contra Longobardorum Regum violentiam ac fraudes.

Romam cùm pervenisset *Stephanus Tertius*, *Fulrado Abbate*, & *Hieronymo Pippini* fratre comitibus, literas dedit ad *Pippinum*, *Carolum*, & *Carolomannum* Reges Francorum, quibus conquestus est quòd *Aistulphus* Longobardorum Rex promissis minimè staret, nihilque cùm Ecclesiæ Romanæ, tum Reipublicæ Romanorum, sive Imperio reddidisset. *Sed tamen, boni filii, credentes eidem iniquo Regi, quod per vinculum sacramenti pollicitus est, propria vestra voluntate per Donationis paginam, B. Petro Sanctæque Dei Ecclesiæ, & Reipublicæ, civitates & loca restituenda confirmastis. Sed ille oblitus fidem Christianam & Deum qui eum nasci præcepit, irrita, quæ per Sacramentum firmata sunt, facere visus est.* Cùm autem idem *Aistulphus* per *Scameras* sive exploratores, perque deprædationes seu devastationes, Romanis molestus esset, alias ad *Pippinum* & filios litteras dedit *Stephanus* Papa, quæ his verbis incipiunt: *Providi & Sapientissimi Salomonis*: quibus ipsos urgebat ut *Aistulphum* compellerent ad restituendum Ecclesiæ & Reipublicæ quod abstulerat, & quod *Pippinus* Romanæ Sedi donare decreverat, *Etenim sicut primitus Christianitati vestræ ediximus, iniquus Haistolfus Rex, ingressus in ejus perfido corde diabolo, omnia quæ per Sacramentum B. Petro per nostros Missos, restituenda promisit, irrita fecit, & nec unius palmi terræ spatium Beato Petro reddere voluit ..... Non enim quia jam reddere, ut constituit, propria Beati Petri noluit, sed etiam scameras atque deprædationes seu devastationes in civitatibus & locis Beati Petri facere sua imperatione non cessavit, nec cessat .... Pro quo peto vos Excellentissimi & a Deo protecti filii, & nimis obsecro, doleat vobis pro Sancta Dei Ecclesia & Beati Petri causa, & quod per Donationem Beato Petro offerendum promisistis, eidem contradere debeatis.* Missæ sunt hæ literæ per *Vvilharium* Numentanum Episcopum, sub finem anni septingentesimi quinquagesimi quarti.

Anno septingentesimo quinquagesimo quinto ineunte, cùm *Aistulfus* Rex Longobardorum Romam obsedisset, & suburbana omnia popularetur, nec sacris rebus parceret ejus exercitus, *Stephanus* per *Vvarnerium* Abbatem, quo cum *Georgium* Episcopum, & *Thomaricum* Comitem misit, duas Epistolas in Franciam transmisit, unam suo nomine *Pippino* Regi; alteram suo & omnium Romanorum in afflictione positorum nomine ad eumdem *Pippinum*, ejusque filios, necnon ad Episcopos, Abbates, Presbyteros, Monachos, Duces, Comites, cæterosque Francos. Cùm verò obsidio Urbis acriùs a Longobardis urgeretur, alias literas in nomine *Sancti Petri* ad eosdem scripsit, novo miroque exemplo, quod nec a Decessoribus antea, nec post a Successoribus usurpatum est. Ex litteris ad *Pippinum* Regem constat Ecclesiam populumque Romanum spem omnem suam in Christianissimo Rege ac Francis ut in Liberatoribus suis posuisse, cùm ab hostibus premeretur *Adjuva nos*, inquit, *& auxiliare nostri sub magna velocitate, Christianissime .... Peto te, ne pereamus, ne quando dicant gentes quæ in cuncto orbe terrarum sunt: Ubi est fiducia Romanorum, quam post Dominum in Regibus Francorum habebant? ..... Salva nos, antequam pereamus, Christianissime Rex? .... Considera fili, considera, & omnino percogita, per Deum vivum te conjuro, quoniam & nostra, & omnis Romanorum populi anima, post Deum, & ejus Principem Apostolorum, in tua a Deo protecta Excellentia, & gente Francorum a Deo tibi commissa pendent: .... Quoniam nulli alio, nisi tantummodo tuæ amantissimæ Excellentiæ, vel dulcissimis filiis, & cunctæ genti Francorum, per Dei præceptionem & Beati Petri, Sanctam Dei Ecclesiam, & nostrum Romanorum Reipublicæ populum commisimus protegendum.* Potitus est optatis Pontifex optimus, profligatos a Francis Longobardos, ereptamque ex eorum tyrannide Ravennam totumque Exarchatum, Pentapolimque ac viginti civitates iis Provinciis comprehensas, gavisus est, earumque dominio Romanam ecclesiam auctam *Pippini* munificentiâ.

Mortuo *Aistulpho*, *Desiderium* ad obtinendum Longobardorum Regnum juvit *Stephanus tertius*, sancito cum ipso fœdere ipsique auxilium Francorum impetravit, iis conditionibus, ut civitates quas Aistulphus ad mortem usque contra pactum retinuerat, & quas *Pippini* Donatio complectebatur, Ecclesiæ Romanæ restitueret, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Hæ civitates erant *Faventia*, *Imola*, & *Ferraria*, cum earum finibus; *Auximum*, *Ancona*, & *Humana*, cum earum territoriis, & *Bononia*, ut constat ex litteris *Stephani* ad *Pippinum* Regem ea de re datis, & per *Fulradum* Abbatem, *Georgium* Episcopum, & *Joannem* Sacellarium transmissis, quibus eum rogavit ut cum *Desiderio*, ubi promissa implevisset, amicitiam fœdusque pacisceretur. Solum tamen Ferrariæ Ducatum *Stephanus* recepit, *Desiderio* Rege cæteras civitates contra promissa retinente.

Privilegium Sandionysiano Monasterio a Stephano III. concessum.

Anno septingentesimo quinquagesimo-septimo, *Stephanus* Papa Privilegium tribuit *Fulrado* Abbati pro Sandionysiano aliisque diversis Monasteriis ab eo fundatis, quo concessit ut proprium Episcopum eligerent, & consecrari curarent, qui Sedis Apostolicæ vice, illis Monasteriis provideret; legitur hæc clausula in Editione PP. *Dacherii* & *Mabillonii* Tom.2. Sæculi III. Benedictini: In Editione *Sirmondi* non legitur. Quænam altera sincerior habenda sit, quæritur.

Interpolatum.

Interpolatum esse Privilegium quâ parte Monasterio San-Dionysiano proprium Episcopum concedit, *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum contendit, idque demonstrari asserit his verbis ejusdem Privilegii: *Sancimus ut nemo Episcoporum de quacumque Ecclesia, Presbyterum, vel Diaconum ordinare, vel aliquod Ecclesiasticum Ministerium celebrare, vel Concilium convocare in prædictis Monasteriis audeat, nisi ille quem Abbas in illo tempore existens, ad hæc officia peragenda invitaverit.* Si enim proprium Episcopum habuissent dicta Monasteria, necesse non fuisset ut alius Episcopus ad Ordinationes celebrandas, vel alia munia Episcopalia obeunda ab Abbate invitaretur. Hæc probabilior sententia.

Obiit *Stephanus Tertius* sexto Kalendas Maias ejusdem anni septingentesimi quinquagesimi-septimi, & in Basilica *S. Petri* sepultus est. Sedit annos quinque & dies viginti octo. Ordinatione unâ mense Martio celebratâ creavit Presbyteros duos, totidemque Diaconos, Episcopos verò viginti.

Nota.

HIc iterum cogimur audire Bossuet falsò erroris accusantem Stephanum II. seu III. *in defens. Declarat. p. 2. l. 14. c. 38.* Primò putat ab ipso poligamiam probatam fuisse, respondendo, adhuc superstite ancilla, quam aliquis sibi justis copulasset nuptiis, posse aliam accipere; cùm tamen optimè Natalis *ancilla* nomine fornicariam mulierem intelligat. Ipsiusmet responsi verba afferamus: *Si quis*, ait, *in aliena patria ancillam duxerit in consortium, postea in patriam reversus ingenuam acceperit, & iterum contigerit, ut ad ipsam, in qua antea fuerat patriam revertatur, & illa ancilla, quam priùs habuit, alii viro sociata fuerit, hic talis potest aliam accipere; tamen non illa vivente ingenua, quam in patria propria habuit.* Quæso statim animadvertas ancillę nomine consuetum fuisse fœminam designare, cum qua aliquis illicitam consuetudinem haberet; unde S. Leo apud eundem Bossuet *ep. ad Rust. Narbon.* ait: *Ancillam thoro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, sed profectus est honestatis.* Deinde clarissimè Stephanus loquitur de viro, qui potuerit in sua patria ingenuam accipere, hoc est legitimo conjugio alteri nubere; unde signum est ancillam legitimę uxoris locum non obtinuisse. Eamdem ancillam verò alteri in ipsius absentia legitimè sociatam supponit; unde illegitimè primò agnovit copulatam. Demum apertè cognoscit ex legitimo matrimonio tale ligamen consurgere, ut eo constante nulli licitum sit alteri sociari; atque ita vivente ingenua, quam in propria patria duxerat, novum dicit non potuisse inire matrimonium. Dum ergo concedit alteri posse nubere, ancilla superstite, statim innuit societatem cum ea habitam fuisse fornicariam. Tam clarè proinde patet Stephanum nomine ancillæ fornicariam significasse, ut nesciam quomodo de legitimæ uxoris connubio potuerit interpretari.

Eumdem Stephanum velut errantem traducit Bossuet, quia responderit infantes periclitantes vino baptizatos permanere debere in eodem baptismo. Ut hujus erroris Stephanum reprehendat eamdem lectionem retinet, quam mendosam esse ostendit Natalis, undecimum Stephani responsum explicando. Et quidem nonnisi summam irrogando Stephano injuriam in eo errasse diceremus, quòd voluerit infantes permanere in Baptismo, quòd vino collatum fuisset. Ignorare non poterat aquâ esse ministrandum; unde in eodem responso vult excommunicandum, & pænitentiæ submittendum presbyterum, cui aqua præsto esset, & tamen vinum in baptismo adhibuisset. Quomodo ergo velle potuit infantes vino baptizatos, quia aqua presens non erat, in eodem baptismo debuisse permanere? Non desunt etiam inter eruditos, qui velint Stephani responsa commentitia esse, atque addita ex proprio arbitrio. Atque id maximè verum esse dicunt de responso quoad præfati baptismi valorem, cùm in pluribus editionibus desit, & in aliis Siricio adscribatur, quod mendacii signum est.

ARTICULUS VII.

De Paulo Primo.

CUM Sedes vacasset dies triginta duos post obitum *Stephani Tertii*, *Paulus* illius frater contra *Theophylactum* potioribus suffragiis electus est Pontifex die 28. Maii ejusdem anni 757. A primis annis in Ecclesiastica Militia sub *Gregorio Secundo* & *Zacharia* Pontificibus meruerat, *Stephanum* germanum suum in Ecclesiæ regimine consiliis suis ac operâ juverat. Mansuetudinis & charitatis laude singulari excelluit. Noctu visitabat infirmos, quibus alimenta cæteraque necessaria subministrabat. Lustrabat etiam carceres, vinctos solvebat, eorum, qui ære alieno oppressi detinebantur, solvebat debita, viduis, pupillis, egenisque omnibus Patrem se exhibens. *Constantinum* Copronymum, missis ad eum Legatis & Commonitoriis litteris, ad fidem & pietatem revocare frustra conatus est. E dirutis Cœmeteriis corpora Sanctorum in Basilicas Urbis transtulit. In paterna domo construxit Monasterium in honorem *Sancti Stephani* Pontificis & Martyris, & *S. Silvestri* Confessoris & Pontificis; quod cùm multis prædiis dotasset, ac rebus omnibus necessariis instruxisset, ac Sanctorum *Stephani* & *Silvestri* corpora in Oratorio; aliorum verò Reliquias condidisset in Ecclesia infra claustra Monasterii constructâ & magnificè ornatâ, Monachorum Græcorum Congregationem ibi constituit qui Græco ritu Sacris operarentur. In Via Sacra juxtà templum *Romuli* Ecclesiam erexit in honorem Sanctorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*, ubi Apostolorum Principes ad martyrium pergentes genua flexerant Deo supplicaturi, quo in loco eorum genuum sacrorum in durissimo silice impressio cernebatur ad memoriam posteritatis sempiternam, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Statim atque electus est, ad *Pippinum* Regem literas dedit, ejusque amicitiam expetiit, *Immonem Pippini* Legatum Romæ detinens, donec ipse ordinatus esset. Tunc enim tantùm Diaconus erat, ut patet ex inscriptione Epistolæ, quæ decima-tertia legitur in Codice Carolino: *Domno Excellentissimo filio Pippino, Regi Francorum, & Patritio Romanorum, Paulus Diaconus, & in Dei nomine electus Sanctæ Sedis Apostolicæ, cum gravi gemitu & immenso mœrore cordis.*

Paulo Pontificatum gratulatus est *Pippinus*, & sabanum, seu linteum illud in quo *Gislana* filia sua e Baptismo suscepta fuerat, ad ipsum transmisit ut amicitiæ pignus, quod Pontifex magno cum gaudio suscepit, & juxta corpus Sanctæ *Petronillæ* deposuit: ac deinceps *Pippinum* compatrem, *Bertradam* Reginam commatrem, *Gislanam* spiritalem suam filiam appellavit. Id testatur Epistola quam *Pippino* per *Vvulfardum Sancti Martini Turonensis* Abbatem *Pippino* deferendam curavit, quæ vigesima-septima est, in Codice Carolino, & sic inscribitur: *Domno excellentissimo filio, & nostro spiritali compatri, Pippino Regi Francorum, & Patritio Romanorum, Paulus Papa.*

Interea *Desiderius* Rex Longobardorum Provinciam Pentapoleos cum Ducatibus Spoletano & Beneventano, igne, ferroque vastavit; *Albinum* Ducem Spoletanum, nonnullosque Proceres, qui se *Beato Petro*, *Pippinoque* Regi summiserant, gravissimis vulneribus afflixit, & in carcerem conjecit. Quia verò Dux Beneventanus Otorantum fugerat, nec eum inde poterat ullis artibus educere, Beneventanis Ducem præfecit *Argem*. Præterea *Georgium Constantini Copronymi* Imperatoris Legatum accersivit Neapoli, communicatoque consiliò, Imperatorem sollicitavit ut Ravennatibus bellum inferret, transmisso in Italiam exercitu, se pro viribus suppetias laturum pollicitus. Post hæc Romam venit, rogantique Pontifici, ut secundùm pacta restitueret Imolam, Bononiam, Auximum, Anconam, & alias civitates, haud acquievit; sed ut petitionem æquissimam eluderet, simulatè respondit, se pacem

cum

cum Sede Apostolica ultro amplexurum, modò sibi remitterentur obsides, quos *Pippino* Regi tradiderat. De his *Pippinum* Regem certiorem fecit Pontifex, datis ad eum literis, quas per *Georgium* Episcopum, & *Stephanum* Presbyterum Legatos suos, & *Robertum Pippini* Oratorem, transmisit; ab eoque auxilium poposcit contra Longobardos. Leguntur in Codice Carolino num. XV. Scripsit etiam ad omnes Francos litteras, in quibus hæc ad commendationem *Pippini*, Gentisque Franciæ, observatione digna sunt: *Verè elevatum est nomen gentis vestræ super multas generationum nationes, & Regnum Francorum vibrans, emicat in conspectu Domini, quòd talibus benignissimis Dei Catholicæ & Apostolicæ Sanctæ Ecclesiæ liberatoribus præornatur Regibus. Novus quippe Moyses, novusque David, in omnibus operibus suis effectus est Christianissimus & a Deo protectus filius & spiritalis compater Dominus Pippinus, Dei nutu victoriosissimus Rex, per quem exaltata Dei Ecclesia triumphat, & fides Catholica ab Hæreticorum telo illibata consistit. Et vos quidem Charissimi! Gens Sancta, Regale Sacerdotium, Populus acquisitionis, cui benedixit Dominus Deus Israël, gaudete & exultate, quia nomina vestra, Regumque vestrorum, exarata sunt in cœlis, & merces vestra magna est coram Deo, & Angelis ejus*, &c.

Pippini, & Gentis Francorum commendatio.

Cùm Græcos expeditionem parare, ut Ravennatem Exarchatum, Romanamque Urbem invaderent, rumor increbuisset, auxilium *Pippini Paulus* Pontifex contra ipsos imploravit, datâ ad eum Epistolâ, quæ trigesima quarta legitur in Codice Carolino. De *Marino* Presbytero suo, quòd in Francia degens, ibi familiaritatem cum *Georgio*, qui *Constantino Copronymo* Imperatori erat a Secretis, iniret, occultas contra Sedem Apostolicam molitiones suspicatus, *Pippinum* rogavit, ut illum in Regno suo Episcopum ordinari juberet, ut hoc beneficio honoreque auctus, nefaria consilia deponeret. Id constat ex Epistolâ *Pauli I.* ad *Pippinum*, 39. Codicis Carolini. Antiphonarium & libros Græcos, maximè Aristotelis, & Sancti Dionysii Areopagitæ, *Pippino* misit, loco muneris, curavitque ut Cantus Romanus a Gallis edisceretur Monachis, quos ex sua Diœcesi *Remedius* seu *Remigius* Rotomagensis Archipræsul, *Pippini* Regis Frater, miserat Romam, in Schola Cantorum instituendos, ut constat ex litteris *Pauli* Papæ ad *Pippinum*, quæ in Carolino Codice habentur num. XXV. & XLIII. Monasterium *S. Silvestri* in monte Soractæ, cum tribus aliis ei subjacentibus, *Pippino* concessit, ut constat ex literis ad *Pippinum* ab eodem Papa datis quæ leguntur in Codice Carolino, numer. XII.

Paulus I. auxilium Pippini Regis Christianissimi contra Græcos & Longobardos rogat.

Thassilonem Bajoariorum Ducem, qui *Pippini* Regis injussu in Bojoariam recesserat, cum ipso reconciliare studuit, & eam ob rem Legatos misit ad *Pippinum*, qui cùm Ticinum venissent, a *Desiderio* Longobardorum Rege, qui filiam suam *Thassiloni* desponderat, ulteriùs progredi sunt prohibiti. Id constat ex literis *Pauli I.* ad *Pippinum*, quæ in Codice Carolino, num. XX. leguntur. Sæpe hunc Pontificem auxilium a *Pippino* postulasse, tum contra Græcos, qui classem in Italiam transmittere decreverant, & Ecclesiæ ditiones, Romamque invadere; tum contra Longobardorum Regem *Desiderium*, qui Sedis Apostolicæ subditis & clientibus molestus erat, nec civitates restituebat Pippinina Donatione in Sedis Apostolicæ ditionem transcriptas, constat ex frequentibus literis ab ipso datis ad *Pippinum*, quas Codex Carolinus exhibet.

Obiit Sanctissimus Pontifex anno Christi septingentesimo sexagesimo septimo, quarto Kal. Julii, quo die ejus memoria in Tabulis Ecclesiasticis celebris est, cùm annos decem, & mensem unum sedisset, unaque Ordinatione mense Decembri factâ, Presbyteros duodecim, Diaconos duos, plurimos Episcopos consecrasset,

ARTICULUS VIII.

De Stephano Quarto.

Mortuo *Paulo Primo*, *Toto* Dux Nepesinus *Constantinum* fratrem suum, hominem laïcum armata manu in Sedem Pontificiam intrusit, *Georgio* Episcopo Prænestino per vim coacto, ut illum ordinaret. Conciliabulo vicinorum Episcoporum congregato, electionem suam probari fecit. *Pippini* Regis ac Francorum amicitiam sibi conciliare frustra tentavit, scriptis ad eum literis. Sedit annum unum & mensem unum; & Presbyteros octo, Diaconos quatuor, Episcopos octo ordinavit. *Christophori* Primicerii, & *Sergii* ejus filii studio & industria, cùm proximè dejiciendus esset *Constantinus*, vocatis contra *Totonem* Ducem Longobardis ad Ecclesiæ libertatem vindicandam, *Philippus* Presbyter, *Vualdiperti* Presbyteri factione in Sedem Apostolicam intrusus est. Sed Pseudo-Pontifice utroque ejecto, summo omnium Ordinum consensu *Stephanus* istius nominis Quartus, natione Siculus, ex Monasterio a *Zacharîâ* Papa assumptus ad Cubicularii munus, & ipsi, ac *Stephano Tertio*, & *Paulo Primo* ob pietatem & sacram eruditionem gratissimus, ac inter primarios Ministros, Pontifex renuntiatus ac inauguratus est. In Monasterium *Cellas novas* deportatus *Constantinus*, indeque paulò post a Tuscis & Campanis militibus eductus, erutis oculis, in platea jacens relictus est, teste *Anastasio Bibliothecario*. Ut primùm creatus est Pontifex *Stephanus Quartus*, Nuntios in Franciam direxit ad *Pippinum*, ipsum rogans ut Episcopos aliquot eruditos Romam ad Synodum mitteret. Missi fuere duodecim, scilicet *Vuillicarius* Senonensis, *Lullus* Moguntinus, *Gavienus* Turonensis, *Addo* Lugdunensis, *Herminardus* Bituricensis, *Daniel* Narbonensis, *Tilpinus* Remensis, *Herulfus* Lingonensis, *Herembertus*, *Babulfus*, *Giselbertus*, & *Joseph*, incertarum Sedium Antistites. Habita Synodus anno septingentesimo sexagesimo-nono, mense Aprili. Præfuit *Stephanus Papa*, consederunt Itali & Gallicani Episcopi mox nominati. Adductus ad Synodum *Constantinus* Antipapa, & de invasione Sedis Apostolicæ interrogatus, vim sibi a populo Romano factam dixit; ac in terram prostratus, veniam a Patribus precatus est: sed mutato consilio, sequenti die suam propugnare voluit Ordinationem, reponens *Sergium* Ravennatem, & *Stephanum* Neapolitanum Archiepiscopos, ex Laïcis esse consecratos. Tum illum colaphis cædi jussum, extra Ecclesiam ejecerunt, & Acta Conciliabuli, quod in suæ intrusionis confirmationem collegerat, igni tradidere. Post hæc, populus, confessione factâ, veniam deprecatus est, quòd de manibus *Constantini* Communionem suscepisset. *Tunc allatis sacratissimis Canonibus, eisque liquidò perscrutatis, prolata sententia est ab eodem Sacerdotali Concilio, sub anathematis interdicto, ne ullus umquam præsumat Laïcorum, neque ex alio Ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatûs honorem posse promoveri*: ut testatur Anastasius Bibliothecarius.

Constantinus Antipapa.

Duodecim Episcopi Gallicani Synodo Romana adsunt sub Stephano Quarto.

Acta Synodi contra Constantinum Antipapam.

De Episcopis verò, Presbyteris, & Diaconis, quos *Constantinus* consecraverat, statutum est: *Ut Episcopi illi, si aliquis eorum Presbyter aut Diaconus*

conus fuerit, in pristinum honoris sui gradum reverteretur. Et si placibiles fuissent coram populo civitatis suæ, denuo factô decreto electionis, more solito, cum Clero & plebe, ad Apostolicam advenissent Sedem, & ab eodem Sanctissimo Stephano Papa, Benedictionis suscepissent consecrationem. De Presbyteris & Diaconis idem statutum, additumque, ut qui ex iis consecrandi erant, ad Episcopalem Dignitatem nusquam promoverentur: qui verò ab eodem ex Laicis ordinati erant, in religioso habitu, reliquo vitæ tempore permanerent. Hâc promulgatâ sententiâ, Episcopi illi, qui ab eodem *Constantino* ordinati fuerant, ab eodem Sanctissimo Papa consecrati sunt. *Ita enim in eo Concilio statutum est, ut omnia quæ idem Constantinus in Ecclesiasticis Sacramentis ac divino cultu egit, iterata fuissent, præter sacrum Baptisma, atque sanctum Chrisma.* Denique hac in Synodo sancita est sacrarum imaginum veneratio, damnataque Constantinopolitana Pseudosynodus a *Constantino Copronymo* adversùs earum cultum congregata. Hæc habentur ex *Anastasio* in Vita *Stephani Quarti*.

Ordinationes ab Antipapa Constantino, celebratæ, a Stephano IV. iteratæ non fuerunt.

Ex *Anastasii* narratione difficultas oritur gravissima de Sacrarum Ordinationum iteratione. Videtur enim iterum ordinasse Episcopos, quos Antipapa *Constantinus* consecraverat. Sed respondemus, Sacramentum Benedictionis vocari ab *Anastasio* quod Sacramentale dumtaxat quoddam fuit, ritusque sacer, quo antiquitus depositi & gradu suo dejecti, Pontificiæ reconciliationis beneficio ad pristinos honores iterum promovebantur, & pristinos in gradus restituebantur. Ritum etiam illum *Consecrationem* appellavit *Anastasius*, quia cum Ordinum suorum insignia reciperent coram altari, & Benedictione Episcopi reconciliarentur ac potestatem obeundi munia Ordinum, quos illegitimè susceperant, ejus indulgentia consequerentur, videbantur quasi de novo consecrari. Alio modo respondet *Auxilius*, lib. 2. *De Ordinationibus Formosi Papæ*, Cap 4. *Numquam exemplum a malis esse sumendum..... Quocirca Constantinus qui Neophytus, armisque circumseptus, Apostolicam sibi Cathedram usurpavit, jure damnatus, atque dejectus est. Jam verò quod eum oculis privarunt, non Apostolicum, sed Apostaticum est. Ordinationem quoque ejus, non rectitudinis intuitu, sed invidiæ zelo, contra Sanctorum Patrum sanctiones in pristinos deposuerunt gradus.* Et infra: *Bene quod Neophytum ab Apostolica Celsitudine projecerunt. Sed manifestè in eis peccaverunt, qui secundùm Canones ordinati fuerant, & eos deponere non formidarunt, eosque nefario ausu iterum in eadem Ordinatione consecrandos esse statuerunt. Alioqui frustra Sanctissimus Leo Papa consulit ut Pseudoepiscopi abjiciantur, & eorum Ordinatio rata consistere possit. Frustra enim Papa Anastasius præfixit, ut Ordinationes Acacii nulla portio læsionis attingeret.* Verùm multò verisimilius est *Stephanum quartum*, & Episcopos, qui in Romana Synodo cum ipso sederunt, non ita fuisse Traditionis nescios, ut ordinatos a *Constantino*, qui verè, & si non legitimè & canonicè consecratus erat Episcopus, iterum ordinandos censerent. Ut enim alia omittam, non ignorabant celebre illud *S. Gregorii* Magni responsum, lib. 2. Epistolâ 32. ad *Joannem* Episcopum Ravennatem datâ: *Illud autem quod dicitis, ut is, qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenii vestri consideratione extraneum: nisi fortè quod exemplum ad medium deducitur, de quo ille judicandus est, qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit autem de fraternitate vestra sic sapere: sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet; ita qui ordinatus est semel, in eodem Ordine iterum consecrari non debet. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad Sacerdotium venit, pro culpâ Pœnitentia indici debet, & tamen Ordo servari.* Non ignorabant Decretum Concilii Capuani, quo *Bonosi* hæretici Ordinationes probatæ sunt, nec Synodi Chartaginensis Tertiæ sanctionem, quâ Concilii Capuani sententia confirmata est. Non ignorabant *S. Augustinum*, lib. 1. *De Baptismo contra Donatistas*, Cap. 1. probare non esse iterandum Hæreticorum Baptisma, qui nec Sacramentum dandi Baptismi, id est, Ordinatio in eis iteratur. Non est igitur existimandum eruditum Pontificem, cæterosque Præsules, præcipuè Gallicanos, qui sacra eruditione erant conspicui, a Traditione defecisse & sanxisse, ordinatos a *Constantino* Antipapa, iterum esse ordinandos.

Post Romanam Synodum mortuo *Sergio* Ravennate Archiepiscopo, *Michaël* ejusdem Ecclesiæ Seriniarius, a *Mauritio* Duce Ariminensi, annuente *Desiderio* Rege Longobardorum, in illam Sedem intrusus est, quem *Stephanus* Papa exauctoravit, & *Leonem* ejusdem Ecclesiæ Archidiaconum consecravit, teste *Anastasio Bibliothecario*.

Stephano molestiam crearunt *Desiderii* Regis Longobardorum nefariæ molitiones adversùs *Christophorum* Primicerium, & *Sergium*, qui in Pontificis amicitia cum Regibus Francorum *Carolo* & *Carolomanno* arctissimè nectenda fovendaque, in Ecclesiæ Romanæ bonum, studiosissimè laborabant. Hos enim de medio auferre decrevit, ne consiliis suis in futurum adversari possent. Ipsos e Conjuratorum manibus eripere non potuit Pontifex, nec impedire quin ipsis eruerentur oculi. Quo ex vulnere triduo post obiit *Christophorus*; *Sergius* verò in Monasterium *Clivi Scauri* deportatus, & postmodum in Cellarium Lateranense deductus, ibi usque ad *Stephani* Papæ obitum permansit. De hoc virorum optimè de Ecclesia meritorum fato, fusè *Anastasius Bibliothecarius*.

Anno septigentesimo septuagesimo, *Stephanus IV.* Carolo & Carolomanno Regibus Francorum redintegratam inter eos amicitiam gratulatus est, ipsosque *S. Petri* nomine est obtestatus, ut Sedem Apostolicam contra Longobardos tuerentur: ab iisque *S. Petri justitias* exigerent, id est, restituere cogerent civitates, quas adhuc retinebant, & cuilibet illas redditas asserenti fidem denegarent. Id constat ex Epistolâ *Stephani Quarti* ad *Carolum* & *Carolomannum*, quæ extat in Codice Carolino quadragesima septima.

Stephanus Quartus Reges Christianissimos obtestatur ne cum Longobardis affinitatem contrahant.

Scriptis ad eosdem Reges literis, *Berta* Reginæ Matris consilia vehementer improbavit, quæ *Desiderii* Regis Longobardorum filiam ex Italia secum adduxerat, eam ut alterutri filiorum uxorem traderet. Illos hortatus est ne uxores suas repudiarent, & alias superducerent, quod Christianis Principibus indignum: & ne conjugium inirent cum alienigenis, & præcipuè cum Longobardorum Regum filiabus, qui perjuri erant, & Romanæ Ecclesiæ inimici. In memoriam revocavit exemplum *Pippini*, qui *Constantino Copronymo* Imperatori sororem eorum *Gisilam* uxorem dari noluit, quamvis ardentissimis votis expetitam. Obtestatus est ne contra Apostolica mandata & voluntatem Pontificis nuptias ipsis indecoras, & Ecclesiæ rebus incommodas contraherent; neque *Gisilam* sororem filio *Desiderii* Regis collocarent: hoc enim fœdere violatam iri amicitiam, & fidem, quam Sedis Apostolicæ Pontifici promiserant. Ipsos, inquam, adjurat per Deum vivum & verum, per tremendi judicii diem, per omnia divina *Mysteria*, & sacratissimum corpus *Sancti Petri*, ne hujusmodi nuptiis consentiant. Hanc adjurationem in Confessione *Beati Petri* se posuisse testatur, & Sacrificium super eam atque ho-

hostias Deo obtulisse, & cum lacrymis ex eadem sacra Confessione eam direxisse. Contra quam si quis agere præsumpserit, *Sciat se auctoritate Beati Petri Apostolorum Principis anathematis vinculo esse innodatum, & a Regno Dei alienum, atque cum Diabolo & ejus atrocissimis pompis, & cæteris impiis æternis incendiis concremandum, deputatum.* Hanc adjurationem & Epistolam misit per Legatos, *Petrum* Presbyterum, & *Pamphilum* Defensorem Regionarium. Extat in Codice Carolino quadragesima quinta.

Obiit *Stephanus Quartus* anno Christi septingentesimo septuagesimo secundo, Kalendis Februariis, cum sedisset, annos tres, menses quinque, dies viginti octo, & Ordinatione una mense Decembri facta, Presbyteros quinque, Diaconos quatuor, plures Episcopos inaugurasset. Statuit *Ut omni die, Dominico a septem Episcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observabant Missarum solemnia, super altare Beati Petri celebraretur*, & GLORIA IN EXCELSIS *diceretur*. Scilicet olim a solis Episcopis dici poterat hic Hymnus, a Presbyteris verò solo Paschatis die dicebatur, ut initio libri Sacramentorum *Sancti Gregorii* legimus. Qua de re doctissimus Cardinalis *Bona*, lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, Cap. 4. num. 5. legi potest.

Gloria in excelsis *olim uno Paschatis die a Presbyteris, aliis diebus a solis Episcopis in Missa dicebatur*

ARTICULUS IX.

De Hadriano I.

CUM Romana Sedes octo tantùm dies post obitum *Stephani Quarti*, vacasset *Hadrianus*, civis Romanus nobilitate, pietate, eruditione, charitate in pauperes, studio traditionis, & prædicationis Evangelicæ, constantia, cæterisque virtutibus conspicuus, ex Diacono Cardinali creatus est Pontifex. Ipsa electionis suæ die revocavit Judices tam de Clero, quàm de militia, qui in exilium sub *Stephani Quarti* obitum a *Paulo* Cubiculario, cognomento *Afiarta* fuerant deportati, & cæteros, qui in carcerem conjecti erant, libertate donavit. Ut primùm consecratus est, Oratores ad ipsum direxit *Desiderius* Rex Longobardorum, qui suo nomine ipsi amicitiam jurarent, & civitatum Pontificiæ ditionis, ex Pippininà Donatione, quas retinebat, restitutionem integerrimam. Juratis ægrè credidit *Hadrianus*, & Legatos ad *Desiderium* misit, qui civitates reciperent, & mutuam ipsi amicitiam nomine suo sponderent. Sed vix illi Roma discesserant, cum nuntium pervenit de nova *Desiderii* fraude, qui Faventiam urbem, & Ducatum Ferrariæ, & Comachium Ravennatis Exarchatus civitatem invaserat, & summam annonæ difficultatem Ravennatibus inferebat. Tentare barbari Regis animum decrevit Pontifex, missis ad eum Legatis *Stephano*, Sacellario, & *Paulo* Cubiculario, cum literis, quibus ipsum monebat, obsecrabat, adjurabat, ut Civitates tyrannicè occupatas Ecclesiæ restitueret. Sed nova ille adinventa strophâ, respondit, id se priùs non impleturum, quàm Pontifex cum ipso his de rebus præsens contulisset. Fraudem nectebat *Desiderius*; Pontificem namque adigere decreverat ad *Carolomanni* filios, qui se ejus patrocinio cum matre commiserant, ungendos in Reges Francorum, eo consilio ut Francicam Monarchiam turbaret, *Hadrianum* Papam a *Caroli* Francorum Regis amicitiâ divelleret, sicque Urbem, & Italiam totam, Longobardorum Regno subjiceret. Spem ipsi faciebat *Paulus* Cubicularius, alter ex Apostolicis Legatis, quem muneribus & promissis corruptum in partes pellexerat, fore ut Pontificem ad eum vi aut arte deduceret. Verùm *Hadrianus* prudentiâ singulari & invictâ constantiâ eorum dolos & insidias elusit. Contigit namque ut *Paulus* necis illatæ *Sergio* Secundicerio, qui cæcus in Cellario Lateranensi degebat, famâ publicâ reus proclamaretur. Quam occasionem velut cœlitus oblatam captans Pontifex, clam dedit in mandatis *Leoni* Archiepiscopo Ravennati, ut ipsum ex Longobardi Regis Aula redeuntem, seu Ravennæ, seu Arimini in custodia detineret. Quod cum implevisset *Leo* Archipræsul, quæstio de *Sergii* nece ab Urbis Præfecto habita est, jubente Summo Pontifice: *Paulo* Cubiculario decrevit exilium *Hadrianus*; eumque Constantinopolim deportari mandavit. Sed Ravennas Archiepiscopus ipsum, inscio Pontifice, jussit occidi. Ob extinctum Longobardicæ factionis principem, actus in furorem *Desiderius*, in Umbriam cum exercitu irrumpens, Senogalliam, Montem Feretri, Urbinum, Eugubium, aliasque civitates & Castra Pontificiæ ditionis occupavit, ferro & igne omnia longè latèque devastans. Ipsum ad æquitatem ac pietatem revocare conatus est *Hadrianus*, missa legatione viginti seniorum Monachorum cum Abbate Monasterii Beatæ Virginis in territorio Sabinensi: at nihil ab ipso obtinuere venerabiles Dei servi. Ut verò se a pace & justitia Sedi Apostolicæ reddenda minimè alienum simularet, Legatos & ipse misit ad *Hadrianum*, qui ad mutuum colloquium cum ipso habendum illum invitarent. Id se facturum negavit Pontifex, donec Rex Longobardorum civitates omnes restituisset. Legatos non semel direxit, qui eas exigerent, reciperentque: Sed nullus tot legationum obtestationumque fructus; precibus Pontificis minis respondebat obstinatus Princeps, Romanos fines populari pergebat, ad Urbis obsidionem propediem venturus. Quamobrem Pontifex dum Civitatis munitiones curabat, ut Longobardorum insultibus obsistere posset, ad solitum Sedis Apostolicę præsidium, Francorum scilicet gentem confugit. Legatos maritimo itinere misit ad *Carolum* Regem, obsecrans ut *Pippini* genitoris exemplo Romanæ Ecclesiæ succurreret, & *Desiderium* Regem ad Civitatum, quas hucusque detinuerat, vel nuper invaserat restitutionem compelleret. *Carolus* bellum adversùs *Desiderium* decrevit in generali Francorum conventu Genevæ habito. Interim *Desiderius* cum *Alalgiso* filio & exercitu, Romam versùs iter arripuit, secum ducens uxorem & filios *Carolomanni* Francorum Regis nuper defuncti misitque Legatos qui suum in Urbem adventum Pontifici denuntiarent. Intrepidus Pontifex negavit se suscepturum Longobardorum Regem, nisi priùs civitates Apostolicæ Sedi restituisset. Urbem muniri, ac præsidiis majoribus atque intentioribus custodiri præcepit, collecto ex Tuscia, Campania, Ducatu Perusino, & Pentapolitanis Civitatibus exercitu, ad propulsandos Longobardos. Tum sententiam excommunicationis in scriptis latam *Desiderio* Regi significavit per tres Episcopos ad eum missos, quam esset ipso facto incursurus, si fines Romanorum absque Pontificia venia, ingrederetur, cum ipse, tum Longobardi, necnon *Autcharius* Francus, qui cum uxore & filiis *Carolomanni* in Longobardiam confugerat. Hoc fulmine territus *Desiderius*, qui non omnem religionis sensum exuerat Viterbio in Longobardiam reversus est, teste *Anastasio Bibliothecario*. Ut recessit *Desiderius*, Spoletini, Firmani, Auximani, Anconitani, & Castelli Fœlicitatis incolæ, volente Deo sponte se Pontifici Maximo subdidere, hosque Ducatus & civitates recepit in fidem & obedientiam *Hadrianus*.

Hadriani I. magnanimitas & prudentia.

Anno 774. *Carolum* Regem Francorum Romæ honorificentissimo suscepit apparatu, de quo *Ana-*

Collectio Canonum Carolo Magno, ab Hadriano data.

nastasius Bibliothecarius: eique Codicem Canonum obtulit, ad usum Occidentalium Ecclesiarum: quem *Henricus Canisius* primus in lucem edidit *Tom. VI. Antiquæ Lectionis*. In illa Epitome continentur Canones Apostolici quadraginta quinque, Ancyrani viginti quatuor, Neocæsareenses quindecim, Gangrenses viginti, Antiocheni viginti quinque, Laodiceni octo & quinquaginta, Sardicenses unus & viginti, Carthaginenses tres ac triginta, Africani quinque supra centum. Rectè contendit doctissimus *Sirmondus* Tomo 2. Conciliorum Galliæ, oblatam Carolo non Epitomem sed integram Collectionem Canonum, ex quibus illa Epitome deinceps conflata est tum Decretalium a *Siricio* ad *Gregorium Juniorem*: denique illi datum esse librum qui *Codex Canonum* a *Nicolao* Papa dicitur (D. 19. C. *Si Romana Ecclesia*,) quique Moguntiæ primùm excusus anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto, in editione postea Parisiensi anno millesimo sexcentesimo decimo-nono inscriptus est, *Codex Canonum vetus Ecclesiæ Romanæ*. Collectio continet viginti Canones Nicænos, Constantinopolitanos, Ephesinos, Calchedonenses, qui in Epitome desiderantur. Romani Pontificis Epistola velut dedicatoria, quæ Collectioni Canonum præfixa est, primis singulorum versuum literis hunc titulum reddit: *Domino Excellentissimo Filio Carolo Magno Regi Hadrianus Papa*.

Hadrianus I. jus eligendi Romanum Pontificem, & Investituram concedendi singulis Episcopis, Carolo Magno non concessit.

Hadrianum Primum jus concessisse *Carolo Magno* eligendi Romanum Pontificem, & Investituram concedendi singulis Episcopis, tradit *Sigebertus* ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-tertium, ex quo *Gratianus* Dist. 63. Cap. *Hadrianus*, hæc penè ad verbum exscripsit: *Hadrianus Papa Romam venire Carolum Regem ad defendendas res Ecclesiæ postulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obsedit, ibique relicto exercitu, in Sanctæ Resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorificè susceptus est: post Sanctam verò Resurrectionem reversus Papiam, suscepit Desiderium Regem, deinde Romam reversus, constituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchio Lateranensi, in Ecclesia Sancti Salvatoris, quæ Synodus celebrata est a CLIII. Episcopis Religiosis, & Abbatibus. Hadrianus autem Papa cum universa Synodo, tradiderunt Carolo jus & potestatem eligendi Summum Pontificem, & ordinandi Apostolicam Sedem; dignitatem quoque Patritiatûs ei concesserunt. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas Provincias ab eo Investituram accipere definivit, & ut, nisi a Rege laudetur & investiatur, Episcopus a nemine consecretur, & quicumque contra hoc Decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, & nisi resipisceret, bona ejus publicari præcepit*. Legitur apud eumdem *Gratianum*, Cap. 23. ejusdem Distinctionis, similis concessio facta *Othoni Primo*, Regi Teutonicorum a Leone Octavo, *ad exemplum Beati Hadriani Apostolicæ Sedis Antistitis, qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Longobardorum, Patriciatûs dignitatem, ac Ordinationem Apostolicæ Sedis, & Investituram Episcoporum concessit*. Sed istam concessionem fictitiam esse probat *Anastasii Bibliothecarii*, *Eginhardi*, & antiquorum Auctorum, qui res gestas *Caroli Magni* scriptis commendarunt, silentium. Secundò, duplicis adventûs *Caroli Magni* Romam intra eumdem annum narratio repugnat testimoniis Auctorum Carolo synchronorum. Tertiò, nec Patritiatum ullum *Hadrianus Carolo* concessit, nec ipsi dignitatem patritiatûs contulit in commentitia illa Synodo: siquidem *Stephanus Tertius* ipsum cum *Pippino* Patre & *Carolomanno* fratre, Patritium Romanorum appellaverat. Quartò recentius est ævo *Caroli* Investituræ nomen, ad significandam Episcoporum institutionem

Gratianus refellitur.

usurpatum. Quintò, incredibile est quòd *Carolus* post Pascha Papiam redierit ad Castra, Urbem illam Regni Longobardici caput ad deditionem compulerit, ibi rebus ordinaris, Romam redierit, Synodo interfuerit, inde Spiram adierit; & Laureshamensis Ecclesiæ Dedicationi interfuerit, postridie Idus Augustas: hæc, inquam, omnia tam brevi temporis intervallo confecta, haud verisimile est. Sextò, neque *Carolus*, nec ejus filii, fictitio illo jure in Romani Pontificis electione umquam sunt usi. Septimò *Hadrianus* in Epistolâ ad *Carolum Magnum* datâ anno septingentesimo octogesimo septimo, indicat desiderium Christianissimi illius Regis, ut Episcopi Ravennatis electio non fieret absque Missorum suorum interventu. Cui respondet *Hadrianus*, id numquam factum; sed morem istum observatum etiam temporibus *Pippini* Regis, ut Decreto Cleri atque plebis ad Sedem Apostolicam perlato, proprium Antistitem sibi consecrandum Ravennates peterent. Multominùs ergo concessisset *Carolo* jus eligendi Romanum Pontificem. In alterâ verò Epistolâ scriptâ ad eumdem anno septingentesimo septuagesimo-quarto, quò Longobardorum Regno potitus est, docet a se factas Episcoporum in Regno Longobardico constitutorum Ordinationes, post Cleri & plebis Decretum ad se missum. Jus itaque investiendi sive instituendi Episcopos *Carolo* non concesserat in Romana Synodo. Octavò, *Florus Magister* in Tractatu *de Electione Episcoporum*, quem scripsit circa annum octingentesimum vigesimum secundum, consensum Regis Episcoporum electionibus consuetudine inductum docet. Ipsi ergo incognita erat Concessio *Hadriani*, & Romanæ Synodi. *Lupus* etiam *Ferrariensis* Abbas Epistolâ 81. de jure Regum in electionibus stabiliendo tractans, omne robur trahit a concessione *Zachariæ Pippino* Regi factâ, non omissurus Privilegium ab *Hadriano Primo* & Romana Synodo *Carolo Magno* collatum, si quod extitisset. *Leonis* autem *Octavi*, Antipapæ, nulla est in contrarium auctoritas, qui falso exemplo se muniit, ut Privilegium a se concessum *Othoni*, a quo fuerat intrusus, specioso colore indueret.

Hadriano Papæ molestus fuit *Leo* Archiepiscopus Ravennas, qui multas Æmiliæ civitates, cum Pentapoli, sibi concessas a *Carolo* Rege Francorum mentiebatur, illasque ad defectionem sollicitabat, de cujus audaciâ non semel conquestus est, datis ad eumdem Regem literis. Sed *Carolus Leonem* cum Pontifice conciliavit.

Capitulorum Collectio ab Angelramno oblata Hadriano I. ejusdem Pontificis nomine falsò ab Hincmaro, & aliis plerisque inscripta.

Novam Capitulorum Collectionem ab *Ingelramno* sive *Angelramno* Metensi Episcopo sibi oblatam suscepit *Hadrianus I.* anno Christi septingentesimo octogesimo quinto. Capitula ista *Hadriano* Papæ tribuit *Hincmarus* Remensis Archiepiscopus in Opusculo adversùs Hincmarum Laudunensem, cap. 24. ab eoque *Angelramno* datam hancce Collectionem affirmat: & editiones pleræque omnes sub *Hadriani* nomine illam exhibent. Sed illam *Angelramno* inscribunt Codices MSS. optimæ fidei, & venerandæ antiquitatis in Bibliotheca Monasterii *S. Victoris* Parisiensis, & Monasterii *Latiensis*. Præterea, Collectio illa suppositias Romanorum Pontificum a *Sancto Clemente* ad *Siricium* Epistolas complectitur, quas genuinas non esse noverat *Hadrianus*: siquidem Codex Canonum, quem *Carolo* Regi obtulit Romæ anno Christi 774. Decreta Romanorum Pontificum a *Siricio* dumtaxat *ad Gregorium Juniorem* complectitur. Addidisset autem & Epistolas priorum Pontificum, si ullius fuissent apud ipsum auctoritatis. Rectè igitur *Antonius Augustinus* Juris Canonici peritissimus Præsul, ista Capitula *Hadriano Primo* abjudicat, Dialogo decimo-quinto *de Emendatione Gratiani*.

Notum

Pſeudepigraphum Hadriani I. privilegium pro Monaſterio Turonenſi Sancti Martini.

Nothum videtur privilegium, quod Hadriani Primi nomine inſcriptum, & Eccleſiæ Turonenſi Sancti Martini conceſſum edidit Vir Cl. Radulfus Monſnier in Libro cui titulus eſt: *Celeberrima Sancti Martini Turonenſis Eccleſia jura propugnata.* Plurima ſunt ſuppoſitionis argumenta. 1. Stylus privilegii, ſtylo Epiſtolarum Hadriani I. planè diſſimilis eſt. 2. In Collectione Epiſtolarum illius ſeu in Codice Carolino non habetur 3. Nulla Hadriani Epiſtola, Reſcriptum nullum ſic incipit: *In nomine Domini ego Hadrianus Papa*, quemadmodum incipit iſtud Privilegium. 4. Hæ loquendi formulæ, *Hujus decretum privilegii: & Auctoritate Domini mei Beati Apoſtolorum Principis Petri*, ſtylum Pontificium non ſapiunt. 5. Purum putum figmentum eſt quòd Monaſterium Turonenſe Sancti Martini a priſcis temporibus ad uſque Pontificatum Hadriani I. proprium & clauſtralem Epiſcopum habuerit: nec ullam veri ſpeciem habet quòd Hadrianus Primus id conceſſerit Turonenſi Monaſterio. Deſignari tempus non poteſt quo Epiſcopatus iſte clauſtralis erectus ſit, nec primus Epiſcopus indicari, nec dici a quo Pontifice, quando & ubi, an Romæ, an Cæſaroduni Turonum inſtitutus. Veriſimile non eſt quòd rem adeò ſingularem & inſolitam nemo Hiſtoricorum, qui ante Hadrianum I. ſcripſerunt, memoriæ commendaſſet: quòd eam ſiluiſſent Fredegarius in Chronico ad annum 768. perducto, & Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Hadriani I. nec etiam veriſimile eſt Hadrianum I. doctiſſimum Pontificem & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſtudioſiſſimum, aut ejus Deceſſores, in urbe aut ſuburbio Turonenſi alterum Epiſcopatum inſtituiſſe aut confirmaſſe contra Canones Spiritu Dei conditos & totius Mundi reverentia conſecratos, cùm Nicæni Concilii Canone octavo ſancitum ſit, *Ne in una Civitate duo Epiſcopi probentur exiſtere.* Præterea, legiſſet atque expendiſſet Hadrianus I. Adeodati Privilegium, quod eo dicitur confirmari cujus in examine verſamur: compertumque & exploratum habuiſſet proprium & clauſtralem Epiſcopum ab Adeodato inſtitutum ac datum non fuiſſe Monaſterio & Eccleſiæ S. Martini, ut obſervavimus in Synopſi Hiſtoriæ ſuperioris Sæculi Cap. I. Articulo V. §. III. Incredibile pariter eſt, & abſque ullo in tota retro Antiquitate Eccleſiaſtica exemplo, quòd Epiſcopatus clauſtralis inſtitutus fuerit in urbe Epiſcopali & Metropolitana ad prædicandum peregrinis, quaſi ad hanc functionem non ſufficerent ſimplices Presbyteri ſive ſæculares, ſive Regulares ab Epiſcopo miſſi ac deputati. Pſeudepigraphum igitur Privilegium, & Hadriano I. ſuppoſitum eſt, quod ſic habet: *Ideò ſecundùm antiquam conſuetudinem eidem venerabili loco Apoſtolica Inſtitutionis cenſuram confirmari a nobis depoſcit, quatenus privilegium quod a prædeceſſore noſtro ſanctæ recordationis Domino Adeodato claruit in iſto tempore, noſtra Apoſtolica ejuſdem Auctoritas confirmaret. Idcirco veſtris annuentes votis præfati Patris inſtitutionis Decretum prorſus Apoſtolicis Inſulis ſancimus, ſimulque eadem roboramus, Apoſtolicam ſequendo normam. Quapropter auctoritate Beati Petri Apoſtolorum Principis fulti decernimus condicto Monaſterio veſtro ſtatuentes prorſus omnia quæ uſque nunc ſunt, & ut liceat ibidem habere Epiſcopum, ſicut a priſcis temporibus uſque hactenus fuit, per cujus prædicationem populus qui a diverſis regionibus devota mente quotidie ad ſancta ejuſdem Confeſſoris Chriſti Monaſterii limina concurrit, remedia percipiat a Creatore animarum. Et quando Epiſcopus ſancti præfati loci de hoc ſæculo migraverit, & alius ab Abbate, necnon eadem Congregatione Religioſus electus fuerit, ſine qualibet controverſia, ne longitudo itineris obſit, a vicinis Epiſcopis, ſicut mos extitit, ordinetur.* Sexto temporis nota pſeudepigraphum eſſe Privilegium indicat. Datum enim dicitur *Indictione nona, Carolo Romanorum Patritio.* At Indictio nona cum Patritiatu Caroli Magni non concurrit. Hæc enim in annum 786. incidit, Patritiatus verò Caroli Magni anno 794. conſignatur in Annalibus Eccleſiaſticis Cardinalis Baronii. Accedit quòd Hadriani I. Epiſtolæ vel nullam temporis notam habeant, vel per annos Imperatorum ſimul & per Indictiones conſignatæ ſint, ut Epiſtola ad Actardum Nannetenſem Epiſcopum. Denique Hadrianus Secundus ad Carolum Calvum ſcribens Epiſtolâ trigeſima-tertiâ figmentum clauſtralis Epiſcopi in Monaſterio & Eccleſia Sancti Martini a priſcis temporibus inſtituti & ab Hadriano Primo confirmati evertit, cùm ejus Majeſtatem rogat ne Metropolitanam Eccleſiam Turonenſem, meritis glorioſiſſimi Confeſſoris Chriſti Martini honorabilem *deſtrui, deſolari & dehonorari* ſuo tempore patiatur: Hortatur ut omnibus ſervet *ſua jura Metropolitanis. Noſtis enim* inquit, *quia omne Monaſterium in poteſtate Epiſcopi conſiſtere debet juxtà canonicam auctoritatem: & quia hoc eſt transgreſſum, ideò plurima Monaſteria habentur deſtructa, ſicut Monaſterium Sancti * Martini Turonis, in quo jacent Epiſcoporum primi Turonenſium Lidorius & Gatianus; ſicut & Monaſterium Majus; ſicut etiam alia in eadem civitate Monaſteria, quæ forſitan per Epiſcopale Miniſterium, & veſtrum ſapientiſſimum conſilium, & largiſſimum donum, poterunt redire ad priorem ſtatum. Debent enim vici omnes cujuſlibet Parochiæ in poteſtate conſiſtere Præſulis, ſicut moris eſt Eccleſiis plurimis.* Non dixiſſet certè Hadrianus Secundus Turonicum Sancti Martini Monaſterium per Epiſcopi Metropolitani Turonenſis miniſterium in priorem ſtatum reſtitui poſſe; non dixiſſet omne Monaſterium, ne hoc quidem excepto in poteſtate Epiſcopi conſiſtere debere juxta canonicam auctoritatem, ſi Monaſterium illud celebre Sancti Martini proprium Epiſcopum clauſtralem habere, & ab antiquis temporibus habuiſſe noviſſet, atque a lege Diœceſana & Juriſdictione Turonenſis Epiſcopi omnimodis ſolutum & liberum eſſe ac fuiſſe.

* *Sic emendandum & legendum eſt, non prout in editis, S.* Medardi Turonenſis, *errore manifeſto ſcribarum vel Typographorum, cùm nullum ſit Turonibus S. Medardi Monaſterium.*

Hadrianus I. Legatos mittit ad Synodum Oecumenicam Septimam.

Ad Synodum Septimam Oecumenicam Niceæ celebratam pro damnanda Iconomachorum hæreſi, & ſacris imaginibus reſtituendis, ac earum cultu vindicando, Legatos miſit *Hadrianus*, *Petrum* Archipresbyterum Eccleſiæ *S. Petri*, & *Petrum* Abbatem *Sancti Sabæ*, qui ejus nomine Synodo præfuere, anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſeptimo. Damnavit etiam *Felicianam* de adoptione Chriſti hæreſim, contra quam Epiſtolam eruditam ſcripſit ad Hiſpaniæ Antiſtites, quæ in Synodo Francofordienſi lecta eſt, & ſecundùm eam damnata hæc hæreſis, præſentibus ejus Legatis *Theophilacto* & *Stephano* Epiſcopis. Reſpondit ad Capitula ex libris Carolinis adversùs Nicænam Secundam Synodum in Synodo Francofordienſi excerpta, & inde Romam ad ſe tranſmiſſa. Pallium conceſſit *Ermemberto* Archiepiſcopo Bituricenſi. *Carolum* Francorum Regem rogavit, ut nullum Ravennatem aut Pentapolitanum in conſpectum admitteret abſque literis Pontificiis, quemadmodum ipſe neminem e Regia ditione, abſque Regiis literis admittere decreverat. Urbem novis ædificiis ornavit, Eccleſias reſtauravit plurimas, & muneribus donavit magnificis. * Obiit ſeptimò Kalendas Januarias anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo-quinto, cum annos viginti tres, menſes decem, & dies ſeptemdecim ſediſſet, ac Ordinationibus duabus menſe Martio celebratis, Presbyteros viginti quatuor, Diaconos

Felicis & Elipandi Hæreſim damnat.

* De his Anaſtaſius Biblioth. ejus Vita.

nos ſeptem, Epiſcopos centum octoginta quinque ordinaſſet. Romæ ad *Beatum Petrum* ſepultus eſt, non Nonantulæ, ut quidam ſcripſere.

Hadriani I. mortem luget Carolus Magnus Rex Chriſtianiſſimus.

Carolus Magnus Rex Francorum *nuntiato ſibi Adriani Pontificis obitu, quem amicum præcipuum habebat, ſic flevit, ac ſi fratrem, aut chariſſimum filium amiſiſſet*, (inquit *Eginhardus in Vita Caroli Magni*.) Fletui religioſa conjunxit officia, ſuffragiaque cum eleemosynis, nec tantùm per ſuas ditiones; ſed etiam per extera regna, quorum Reges ad eamdem pietatem ſcriptis Epiſtolis provocavit, & inter alios *Offam* Merciorum Regem, ut conſtat ex litteris a *Willelmo Malmesburienſi* deſcriptis lib. 1. *De Geſtis Regum Anglorum*, cap. 4. Ejuſdem Pontificis ſepulchrum hoc ornavit Epitaphio.

Epitaphium Hadriano I. a Carolo Magno poſitum.

Hic Pater Eccleſiæ, Romæ decus, inclytus auctor,
Hadrianus requiem Papa beatus habet.
Vir cui vita Deus, pietas lex, gloria Chriſtus,
Paſtor Apoſtolicus, promptus ad omne bonum.
Nobilis, ex magna genitus nam gente parentum,
Sed ſacris longè nobilior meritis.
Exornare ſtudens devoto pectore Paſtor
Semper ubique ſuo Templa ſacrata Deo.
Eccleſias donis, populos & dogmate ſancto
Imbuit, & cunctis pandit ad aſtra viam.
Pauperibus largus, nulli pietate ſecundus,
Et pro plebe ſacris pervigil in precibus,
Doctrinis, opibus, muris erexerat arces,
Urbs, caput orbis, honor, inclyta Roma, tuas.
Mors cui nil nocuit, Chriſti quæ morte perempta eſt,
Janua, ſed vitæ mors melioris erat.
Poſt Patrem Carolus lachrymans hæc carmina ſcripſit:
Tu mihi dulcis amor, te modo plango, Pater.
Tu memor eſto mei, ſequitur te mens mea ſemper,
Cum Chriſto teneas Regna beata poli.
Te Clerus, populus magno dilexit amore,
Omnibus unus amor, optime Præſul! eras.
Nomina jungo ſimul titulis, Clariſſime noſtra;
Hadrianus, Carolus; Rex ego, tuque Pater.
Quiſque legas verſus, devoto pectore ſupplex,
Amborum, mitis, dic, miſerere Deus.

ARTICULUS X.

De Leonis Tertii initiis.

EAdem, quâ *Hadrianus Primus* deceſſit die, *Divina inſpiratione, una concordia, eadem voluntate, a cunctis Sacerdotibus, ſeu Proceribus, & omni Clero, necnon ab Optimatibus, & cuncto populo Romano, Dei nutu*, electus eſt Succeſſor *Leo Tertius*, inquit, *Anaſtaſius Bibliothecarius*. Is patre natus erat *Aſupio* cive Romano, a teneris in Veſtiario Lateranenſis Patriarchii educatus: & in Pſalmodia, Divinîſque Literis inſtitutus, caſtimoniâ, facundiâ, animi conſtantia inſignis, Monachorum amiciſſimus, quorum colloquiis & ſocietate in orando plurimùm delectabatur. In Pauperes & infirmos beneficentiſſimus, & ferventiſſimis adhortationibus divites aſſiduè provocans ad miſeriam pauperum largis eleemoſynis ſublevandam. His virtutum gradibus ad ſupremam Dignitatem aſcendit: quam novorum illuſtravit ſplendore meritorum. *Erat enim*, inquit Anaſtaſius, *Eccleſiaſticarum rerum defenſor, & contrariorum fortiſſimus expugnator, & mitiſſimus, & Eccleſiæ benevolus & præclarus amator, tardus ad iraſcendum, & velox ad miſerendum, nulli malum pro malo reddens, neque vindictam ſecundùm merita tribuens, ſed pius ac miſericors, a tempore Ordinationis ſuæ omnibus ſtuduit juſtitiam facere.* Verba ſunt *Anaſtaſii*.

Leonis III. virtutes.

Ut primùm *Leo Tertius* creatus eſt Pontifex, ſuam ad Pontificatum promotionem *Carolo Magno* ſignificavit, illiuſque poſtulavit amicitiam, ſuam viciſſim ei pollicitus. *Carolus* ipſi creationem conſentientibus omnium ſuffragiis factam gratulatus eſt, ad eumque miſit *Angilbertum* cum muneribus ipſi dans in mandatis, ut de exaltatione Sanctæ Dei Eccleſiæ, de ſtabilitate Pontificatûs eidem *Leoni* nuper collati, & de firmitate ſui Patritiatûs ageret. *Illi*, inquit, *omnia injunximus, quæ vel nobis voluntaria, vel vobis neceſſaria eſſe videbantur, ut ex collatione mutua conferatis, quicquid ad exaltationem Sanctæ Dei Eccleſiæ, vel ad ſtabilitatem honoris veſtri, vel Patritiatûs noſtri firmitatem neceſſarium intelligeretis. Sicut enim cum Beatiſſimo Prædeceſſore Sanctæ veſtræ Paternitatis pactum inii, ſic cum Beatitudine veſtra ejuſdem fidei & charitatis inviolabilis fœdus ſtatuere deſidero. Quatenus Apoſtolicæ Sanctitatis veſtræ, divina donante grâ, Sanctorum advocatis precibus, me ubique Apoſtolica Benedictio conſequatur, & Sanctiſſima Romana Eccleſiæ Sedes, Deo donante, noſtrâ ſemper devotione defendatur. Noſtrum eſt, ſecundùm auxilium divinæ pietatis, ſanctam ubique Chriſti Eccleſiam ab incurſu Paganorum, & ab infidelium devaſtatione, armis defendere foris, & intus Catholicæ fidei agnitione munire.* In hoc poſitus erat Patritiatus Romanus.

Regum Chriſtianiſſimorum Patritiatus in Eccleſiæ defenſione poſitus.

Sufceptâ *Caroli Magni* Legatione & muneribus, *Leo* per nuntios ad ipſum miſit Claves Confeſſionis *S. Petri*, id eſt, ex Confeſſione ſeu ſepulchro *S. Petri* acceptas, & vexillum Urbis Romæ, inſigne ſupremæ poteſtatis. Tunc enim Roma cum Ducatu Romano ſponte *Carolo* Regi Francorum deditionem fecit. Litteras etiam & Legationem a *Kenulpho* Merciorum Rege *Leo* Papa ſuſcepit de ſua creatione gratulatorias per *Athelardum* Archiepiſcopum Dorovernenſem, mutuaſque ad ipſum Epiſtolas dedit, quibus gratias egit de dilectione & muneribus, & memoratum Archipræſulem plurimùm laudavit. Ex Hunnorum theſauris a *Carolo Magno* ad Apoſtolorum limina tranſmiſſis multas Eccleſias decoravit, extruxitque in Lateranenſi Palatio Triclinium, ſeu Aulam opere magnifico, quæ ab ejus nomine *Leoniana* appellata eſt. De his *Anaſtaſius Bibliothecarius* in ejus Vita. Concilium Romæ celebravit idem Pontifex anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo-nono adversùs Libellum, quem *Felix* Urgellitanus Epiſcopus, *Alcuino* San-Martiniano apud Turonos Abbati dudum direxerat.

Conjuratio in Leonem III.

Eodem anno, ſeptimo Kalendas Maii, immane facinus & ſacrilegium in Pontificem commiſſum eſt, cùm Litaniam Majorem celebraturus procederet. *Paſchalis* enim Primicerius, & *Campulus* Sacellarius cum nefariorum hominum manu ipſum aggreſſi, multis ipſum plagis affecere, oculos ei eruere, & linguam amputare ſunt conati, & ſemivivum in platea reliquerunt, ac deinde in cuſtodiam detruſere. Ex quâ ab *Albino* Cubiculario ereptus, & oculorum ac linguæ uſu divinitus recepto, Spoletum deductus eſt a *Vvinigiſo* Duce, qui ad eum ex conjuratorum manibus eripiendum accurrerat. Inde ad *Carolum Magnum* Regem Francorum profectus eſt; cujus in occurſum direxit Rex Chriſtianiſſimus *Hildivaldum* Archiepiſcopum & Cappellanum, & *Aſcharium* Comitem: & poſtmodum *Pippinum* Regem filium ſuum, cum aliis Comitibus: poſtremò ipſe Vicario Chriſti obviam ivit. Poſt mutuos amplexus Pontifex Hymnum Angelicum, *Gloria in excelſis Deo*, cœpit canere.

Ad Carolum Regem Chriſtianiſſimum confugit.

Dum in Galliis verſabatur, conjurati, qui vitam ipſi eripere non potuerant, calumniis eum aggreſſi ſunt, & miſſis ad Regem Libellis, falſa Sancto Pontifici crimina impoſuere: quibus accuſationibus inſuperhabitis, *Carolus Magnus* ipſum Romam reduci juſſit cum honorificentiſſimo comitatu, & fidelibus Miſſis, qui in Auctores ſeditionis inquirerent.

Caroli M. pietas erga Romanum Pontificem.

ferent. Hi quæstione de accusatoribus *Leonis* habitâ, *Paschalem* & *Campulum* nefariæ conjurationis & sacrilegii Auctores, & eorum complices apprehensos in Franciam adduci curarunt. Ista constant ex *Anastasio Bibliothecario*.

An oculi penitus eruti, & lingua præcisa Leoni III.

An oculis & linguâ penitus orbatus fuerit a sicariis *Leo tertius*, non omnino certum est: Sed oculorum & linguæ usum, cum prospera valetudine, ipsum tam subitò recepisse, haud citra miraculum contigit. De his ita scribit *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita. *Ipsi verò insidiatores atque operatores malorum, Judaico more, sine ullo divino vel humano honoris intuitu, ferino more comprehendentes, in terram eum projecerunt, & absque ullâ misericordiâ scindendo expoliantes eum, crudeliter ei oculos evellere, & ipsum penitus cæcare conati sunt. Nam lingua ejus præcisa est, &, ut ipsi omnino tunc arbitrati sunt, cæcum eum & mutum in media platea dimiserunt. Verùm ipsi maligni, Paschalis & Campulus, sicut veri Pagani & impii, ad ipsius Monasterii Ecclesiam ante Confessionem eum trahentes, ante ipsum venerabile altare iterum oculos & linguam ampliùs crudeliter eruerunt, & plagis eum diversis & fustibus cædentes laniaverunt, & semivivum in sanguine revolutum ante ipsum altare dimiserunt.*

De his Annales Laureshamenses hæc habent: *Romæ Leo Papa cùm Litania processurus de Lateranis ad Ecclesiam Beati Laurentii, quæ ad Craticulam vocatur, equo sedens pergeret, in insidias a Romanis dispositas juxtà eamdem Basilicam incidit. Ubi equo dejectus, & erutis oculis, ut aliquibus visum est, lingua quoque amputata, nudus ac semivivus in platea relictus est.*

Tertiò scilicet Irenes iterum Imperantis.

De his *Theophanes*, in Chronico: *Eodem etiam anno*, * inquit, *Beati Adriani Papæ Romani affines tumultu in Leonem Papam excitato, oculis eum mulctaverunt. Verùm cùm homines ad eum excæcandum deputati, misericordia ducti, ei pepercissent aliquatenus, haud ei penitus oculorum lumen extinctum est. Leo subinde ad Carolum Francorum Regem confugit.*

De his *Anastasius Bibliothecarius* in Historia seu Chronographia Tripartita, ad annum septimum Constantini & Irenes: *Eodem etiam anno*, inquit, *& Romæ cognati beatæ memoriæ Hadriani Papæ commoventes populum, tumultuati sunt contra Leonem Papam, & tenentes cæcaverunt eum, non tamen penitus lumen ejus extinguere potuerunt.*

De miraculo verò quò Sanctus Pontifex oculorum & linguæ usum recepit, ita scribit in ejus Vita: *Contigit, cooperante Deo, & beato Petro Apostolo suffragante, cum ab ipsis carnificibus in Monasterium Sancti Erasmi in custodiam mitteretur, ut visum reciperit, & lingua ad loquendum illi restituta sit.* Et infra, ait Dominum in eo adimplevisse misericordiam suam, *Ut manifestaretur gloria Dei, & mirabilia in illo, quemadmodum promisit sperantibus in se, Psalmista dicente: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepidabo? Et iterum: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen semitis meis. Et verè a tenebris eum Dominus eripiens, lumen reddidit, & linguam ad loquendum restituit, & totis eum solidavit membris, & in omnibus operibus mirabiliter deducens confortavit.*

De his Poëta Saxonicus:

Transacto tempore pauco
Amissum recipit visum, pariterque loquelam;
Seu quia festinans tortor trepidansque nefandis,
Dum concurrentes metuit non talia turbas
Passuras, sed velle suum defendere Papam,
Non, quantùm voluit, crudelia facta peregit;
Seu, quod credendum magis est, antiquus Redemptor
Per meritum Magni renovans miracula Petri,
Sanari Successorem donaverat ejus.

De his *Theodulphus Aurelianensis* libro tertio, Carmine sexto ad *Carolum Magnum*:

Arma es Pontificum, spes & defensio Cleri,
Per te Pontifices jura sacrata tenent.
Mentior, expertus si non Leo Præsul id ipse est;
Quod recitet modulo fistula nostra brevi.
Quem malè dejecit sua gens, Urbs, atque Cathedra,
Quem letho potiùs, quàm tibi vita dedit.
Quem bene suscepit tua, Rex! miseratio clemens,
Solatur, mulcet, persovet, ornat, alit.
Quem furibunda manus spoliavit lumine, linguâ,
Vestibus & sacris, Ordinibusque piis.
Reddidit hæc Petrus, quæ Judas abstulit alter,
Hic qui Confessor, Proditor ille Dei est.
Seditiosa cohors Judam est hâc parte secuta,
Ille necem Domini, Præsulis ista volens.
Reddita namque negat, negat hæc ablata fuisse;
Hæc auferre tamen se voluisse canit.
Reddita sunt, mirum est; mirum est auferre nequisse,
Est tamen in dubio hinc mirer an inde magis.
Nam salvare Petrus cùm posset in Urbe Quirina,
Hostibus ex atris insidiisque feris.
Hoc tibi salvandum, Rex Clementissime! misit,
Teque suâ voluit fungier ille vice.
Per te reddit ei membrorum damna pavenda:
Et per te Sedis Officiique decus.

De his *Paulus* Aquilejensis Diaconus libro vigesimo-tertio Historiarum, ad annum septimum Constantini & Irenes: *Eodem etiam anno, Romæ cognati beatæ memoriæ Adriani Papæ commoventes populum, tumultuati sunt contra Leonem Papam, & tenentes cæcaverunt eum, non tamen penitus lumen ejus extinguere potuerunt.*

De his Chronicon Moissiacense: *Instigante*, inquit, *diabolo, Romani comprehenderunt Leonem Apostolicum in ipsas Litanias, quod est septimo Kalendas Maii, & absciderunt linguam ejus, & voluerunt eruere oculos ejus, & eum morti tradere. Sed, juxtà Dei dispensationem, malum, quod inchoaverant, non perfecerunt.* Hæc Veterum Auctorum testimonia descripsi, ut judicet Lector, quantùm tribuendum sit recentioribus nonnullis, qui vel excæcatum penitus, & linguâ mutilatum *Leonem Tertium* affirmant, & linguam amputatam, erutosque oculos ipsi divinitus restitutos; vel absque miraculo sanatum negant. Cætera quæ *Leonis Tertii* Pontificatum spectant, sequenti sæculo commemorabo. Annum enim quartum dumtaxat Pontificatûs numerabat octavo Sæculo desinente. Unde cùm annos viginti, menses quinque, & dies decem & septem sederit; nec migraverit e vita ante annum octingentesimum decimum sextum, pridie Idus Junii; maxima pars rerum ab ipso, aut sub ipso gestarum ad Historiam Noni Sæculi pertinet.

SCHOLION I.

In hujus capitis Articulo quarto, pag. 15. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Suadendum ne quis tertiò contrahat Matrimonium.*

R. Gregorii Tertii Romani Pontificis Epistolam Decretalem expendens, ejusque summa capita recensens, hæc habeo: *Sextò suadendum ait, ne qui secundam uxorem ducunt, ulteriùs nubant.* De meo nihil addo. Sic porrò Gregorius III. *Et si valuerit, devitandum doce, ne cum uxor obierit, ampliùs quàm duabus debeat copulari.* Quibus consilium istud continentiæ non placet, multò magis displicebit si viduis mulieribus, pariterque viris suadeatur, ut nec secundò nubant, sed in statu viduitatis maneant & continentiam servent,

ſecundùm Apoſtoli conſilium I. ad Corinthios VII. *Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſecundùm meum conſilium; puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam*. Ad Propoſitionis verba ſenſumque non attenderunt Indiculi cenſorii Auctores.

SCHOLION II.

Articulo quinto ejuſdem Capitis, pag. 19. Edit. primæ, Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant velut meam: *Non ſunt recipiendæ quædam Diſpenſationes Papæ exorbitantes & enervantes Eccleſiaſticam Diſciplinam.*

R. De illa Juris quæſtione nullum ibi verbum habeo, neque hæc Propoſitio apud me legitur. Zachariæ dumtaxat Pontificis Reſponſa ad Interrogationes Bonifacii Moguntini refero. Quàm fideliter referam, oſtendet collatio dictorum meorum cum Epiſtolâ I. Zachariæ, cap. V. Diſpenſationes tamen exorbitantes & enervantes Eccleſiaſticam Diſciplinam, cùm Sancta Sedes Apoſtolica concedere non ſoleat, exiſtimare par eſt obreptum fuiſſe Summo Pontifici, ſi quando fuerint impetratæ. Cùm autem de obreptione conſtat, non ſunt admittendæ. Hinc Sacra Synodus Tridentina Seſſione XXII. *De Reformatione*, Cap. V. ſtatuit: *Diſpenſationes, quacumque auctoritate concedendæ, ſi extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum qui eas impetraverint, eæ verò quæ gratiosè concedentur, ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab iiſdem, tamquam Delegatis Apoſtolicis ſummariè tantùm, & extrajudicialiter cognoſcatur, expreſſas preces ſurreptionis vel obreptionis vitio non ſubjacere.*

SCHOLION III.

In Articulo nono ejuſdem capitis, pag. 55. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant: *Papa nullum admittebat ex Regno Galliæ ſine Literis Regis.*

R. Hadriani I. geſta recenſens, dixi, illum neminem e Regia Caroli Magni ditione admittere decreviſſe abſque Literis Regis. Hujus facti teſtis Hadrianus ipſe Epiſtolâ VII. ad Carolum Francorum Regem; *Sed ſicut veſtri homines*, inquit, *ſine veſtra abſolutione ad limina Apoſtolorum neque ad nos conjungunt; ita & noſtri homines qui ad vos venire cupiunt, cum noſtra abſolutione & Epiſtolâ veniant*, &c. Quorſum igitur id reprehendunt Religioſi Cenſores?

SCHOLION IV.

In Articulo X. Religioſi Cenſores hanc Propoſitionem notant, pag. 58. Edit. Primæ; *Roma ſe dedidit Carolo Regi Francorum, qui in ea exercuit temporalem auctoritatem.*

R. Quòd ibi ſcripſi, Leonem Tertium ſusceptâ Caroli Magni Legatione & muneribus. *Ad ipſum miſiſſe Claves Confeſſionis S. Petri, id eſt, ex Confeſſione ſeu ſepulchro Sancti Petri acceptas, & vexillum Urbis Romæ, inſigne ſupremæ poteſtatis. Tunc enim Romam cùm Ducatu Romano ſponte Carolo Regi Francorum deditionem feciſſe*: Id, inquam, certiſſimis Hiſtoriæ documentis probavi Diſſertatione XXIV. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi quarti pag. 436. 437. 438. 439. Edit. primæ. An Regum Chriſtianiſſimorum munificentiam in Romanam Eccleſiam commemorari ægrè ferunt Religioſi Cenſores?

CAPUT II.

De Hæreſibus Octavi Sæculi.

ARTICULUS I.

De Iconoclaſtarum Hæreſi.

§. I.

De ejus Ortu ac Statu ſub Leonis Iſauri Imperio.

Iconomachorum origo.

Gentiles, Judæi, Marcionitæ, Manichæi, Theopaſchitæ, jam olim ſacris imaginibus bellum indixere, ut teſtatur Septima Synodus Actionibus primâ & quintâ. A Judæis bellum tam impium inſtauratum eſt anno Chriſti ſeptingenteſimo vigeſimo tertio: quo tempore *Sarantapechys* Dux Hebræorum, inſignis præſtigiator, ad *Jezidum* Arabum Calipham, leviſſimi Principem ingenii ſe contulit: apud quem Vatem agens, diuturnum illi ſpopondit Imperium, prolixamque ac fœlicem vitam, modò ex Chriſtianorum templis, totiuſque regni ſui finibus, Chriſti & Sanctorum imagines deturbaret. Præſtigiatori auſcultavit Princeps imprudentiſſimus: expilari templa, ſacras imagines & picturas ubivis deleri juſſit e veſtigio. Chriſtianis ſacrilego Edicto parere recuſantibus, Hebræi & Arabes alacriter impia mandata executi ſunt. Verùm non diu inultam reliquit impietatem Deus præpotens. *Jezidus* quippe poſt ſeſquiannum a perpetrato facinore, ſublatus eſt: cujus filius *Ulidus* Hebræum Impoſtorem, ceu parricidii reum, turpiſſimâ nece multavit, in priſtinum interim ſtatum & cultum reſtitutis imaginibus. Iſta conſtant ex Relatione *Joannis Monachi*, Vicarii Orientalium Epiſcoporum, in Septima Synodo, Actione quinta.

Leo Iſaurus Imp. bellum ſacris imaginibus, & eorum cultoribus indicit.

Verùm non diu intactus manſit imaginum ſanctarum cultus. Ab Hebræis quippe in Chriſtianos derivata impietas eſt, auctore *Conſtantino* Nacoliæ in Phrygia Salutari Epiſcopo, ex quo initium hæreſeos fuit, teſte *Taraſio* Patriarcha Conſtantinopolitano Actione 4. Septimæ Synodi. Is ob impietatem a ſuis Diœceſanis expulſus, in Aulam irrepſit, ac *Leonem Iſaurum* Imperatorem in ſanctas imagines accendit. Sed & Judæi, quibus jurejurando ſe obſtrinxerat, conceſſurum ſe illis quicquid poſtulaſſent, cùm ad Imperium evectus eſſet, quod ipſi fuerant vaticinati, ipſum impulere ut ſanctas imagines, ac earum cultum, quaſi Idololatriæ reliquias aboleret. Id conſtat ex *Cedreno*, *Zonara*, & *Conſtantino Manaſſe*, Græcis Hiſtoricis.

Anno itaque Chriſti ſeptingenteſimo vigeſimo ſexto, Imperii ſui undecimo *Leo Iſaurus* impium tulit de imaginibus abolendis Edictum. Quo promulgato, ingens tumultus excitatus a plebe eſt. Unde ſibi metuens Imperator, ſacrilegum conſilium diſſimulavit. *Non huc*, inquit, *ſpectat mea ſententia, ut eæ prorſus deleantur; ſed hoc aio, ſublimiore loco eas locandas eſſe, ne ore quiſquam eas contingat, atque ita quodammodo rebus honore dignis contumeliam inferat.* His artibus omnem imaginum venerationem abolere meditabatur. *Leonis Iſauri* impietati, quà potuit conſtantiâ, obſtitit *S. Germanus* Conſtantinopolitanus Patriarcha. Ipſi traditionem & uſum ſanctæ Eccleſiæ objecit, religioſam imaginum venerationem a Conciliis probatam; ſolemnia, quæ emiſerat, promiſſa de non

con-

convellendis Ecclesiæ ritibus, cùm Imperator inauguratus est, revocavit in memoriam; ipsum per sacra omnia exoravit, ne ipso imperante, sacrarum imaginum fieret eversio: Antichristi Præcursorem fore adjiciens, qui facinus illud perpetraret. Tandem nullum non movit lapidem, ut illum a concepta revocaret impietate. Ista constant ex Actis *S. Stephani Junioris*, apud *S. Joannem Damascenum*, & ex *Cedreno*.

Verùm nihil promovit Sanctus Patriarcha; quin imò *Leo* in furorem versus, in Fideles quosque imaginum Defensores sævire cœpit. Duodecim enim Imperialis Collegii Professores cum Oecumenico Magistro qui ipsis præsidebat, viros pietate & rerum divinarum scientiâ conspicuos, quorum absque consilio quidquam agere præcedentes Imperatores nefas duxerant, cùm in suam hæresim pertrahere non posset, imò acerrimos experiretur adversarios, immisso igne in Collegium, vivos combussit. Quibuscum ornatissima conflagravit Bibliotheca, tricena & tria millia Voluminum continens: in quibus admirabile illud erat ex draconis intestino confectum, *Iliadem Homeri* & *Odisseam* aureis literis descriptas complexum; ut a *Cedreno*, *Zonara*, & *Constantino Manasse*, memoriæ proditum est. Id contigit anno septingentesimo vigesimo-sexto.

Eadem tempestate impius Imperator statuam Salvatoris pervetusta religione celebrem, quæ ad æneam Urbis portam in excelso illustrique loco diu steterat, deturbari jussit. Quare populus Regiæ Urbis dolore vehementi ac irâ percitus, cum ipsum *Leonem* statuit invadere, tum plures ipsius Ministros trucidavit, eosque imprimis qui sacram imaginem dejiciebant. Mulieres enim Orthodoxæ satellitem cui facinoris istius erat executio demandata, e scala præcipitem egerunt. Quo factum est, ut & ipsæ gladio necarentur, & alii pro pietate pugnantes exilio, proscriptione bonorum, variisque suppliciis afficerentur. Ista constant ex *Actis S. Stephani Junioris*, & ex *Cedreno*.

Gregorii II. Romani Pontificis in propugnanda fide adversùs Leonem Isaurum constantia.

Præerat tunc Ecclesiæ Romanæ *Gregorius II.* Sanctissimus Pontifex, quem S. *Germanus* Constantinopolitanus Patriarcha de *Leonis* hæresi, & persecutione Fidelibus illata certiorem fecit. Extant Literæ quas ad eum rescripsit *Gregorius*, insertæ Septimæ Synodo, Actione quarta. Perfidus Imperator Concilium Oecumenicum a Pontifice postulavit, cui respondit generosus Pontifex his verbis: *Scripsisti ut Concilium universale cogeretur, & nobis inutilis ea res visa est. Tu persecutor es imaginum, & illis contumeliosus, & eversor: cessa, & nobis hoc largire ut taceas: tum mundus pace fruetur, & scandala cessabunt... Non animadvertis hunc tuum conatum, quo adversùs imagines insurrexisti, facinus esse turbulentum, & insolens, & superbum! Cùm Ecclesiæ Dei alta pace fruerentur, tu pugnas, & odia, & scandala suscitasti. Cessa, & quiesce, tum Synodo minimè opus erit. Scribe ad omnes, & in quascumque regiones orbis terrarum, quibus offendiculo fuisti, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, & Gregorium Papam Romanum circa imagines peccasse; & nos ab hac cura quietum te præstabimus, ne peccatum aut lapsus ullus sit tuus, utpote qui a Deo potestatem & cælestia, & terrena solvendi acceperimus.*

Pontificia & Regia Potestatis fines.

His præmiserat Pontificiæ & Regiæ Potestati præscriptos fines: *Scis*, inquit, *Imperator! Sanctæ Ecclesiæ dogmata non Imperatorum esse, sed Pontificum, qui tutò assolent dogmata tradere. Idcirco Ecclesiis præpositi sunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes: & Imperatores ergo similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capessant.*

Minas intentavit Sanctissimo Pontifici sacrilegus Imperator, missurum se Romam satellites, qui S. *Petri* imaginem confringerent, ipsumque *Gregorium* in exilium deportarent, sicut olim a *Constantino* relegatus fuerat *Martinus I.* Ad hæc generosus Pontifex: *Scire debes*, inquit, *Pontifices qui pro tempore Romæ extiterint, conciliandæ pacis causâ sedere tamquam parietem septumque medianum Orientis & Occidentis, ac pacis arbitros ac moderatores esse: quique ante te fuerunt Imperatores, in hoc componendæ pacis certamine desudarunt. Quod si nobis insolenter insultes, & minas intentes, non est nobis necesse tecum in certamen descendere. Ad quatuor & viginti stadia secedet in regionem Campaniæ Romanus Pontifex. Tum tu vade, ventos persequere.* Sæviens in dies *Leo* Legatos quos *Gregorius* Constantinopolim direxerat, ut ferinum ejus animum demulcerent, exilio addixit, in quo gloriosæ confessionis præmium fœlici morte retulere, ut testatur *Nicolaus I.* in Epistolâ ad *Michaëlem* Græcorum Imperatorem.

S. Germanus C. P. pugnat pro sacrarum imaginum cultu.

Pro sacrarum Imaginum cultu strenuè pugnare perrexit *S. Germanus*, dogmaticis literis ad diversos datis, præcipuè ad *Joannem* Synadensem Episcopum, & *Thomam* Claudiopolitanum. In priori narrat congressum suum cum Nacoliæ Episcopo, quem ab Iconomachorum errore revocavit. Idem Sanctissimus Patriarcha non semel cum *Leone Isauro* Imperatore congressus est, qui eum simulachricolam vocavit, inflictaque alapha, e Regia exturbavit, illum se *Cononem* esse gloriatus, quem imagines eversurum vetus quoddam Vaticinium ferebat. Exinde sanctissimi Patriarchæ exauctorationem molitus est, excogitatis vulgatisque per *Anastasium* ejus Syncellum calumniis, ut eum velut seditiosum, non ut Confessorem e Sede deturbaret. Proditionem compertam habuit *S. Germanus* cùmque *Anastasius* ipsius in Regiam euntis Stolæ oram calcasset, dixit: *Noli festinare, Diippus te manet*. Et revera quindecim post annos *Constantinus Copronymus*, inter *Artabasdum* generum suum, aliosque suos hostes, hunc quoque *Anastasium* plagis in circo multatum, & facie retrorsum versâ, equo impositum, ac nudum, per *Diippum* jussit pro spectaculo duci, quòd sibi derogato Imperio, *Artabasdo* diadema detulisset. Sic impletum est *S. Germani* vaticinium.

Anno septingentesimo trigesimo, *Leo* convocatis in Aulam Episcopis quibusdam Apostatis, accersito quoque *S. Germano*, impium promulgavit de abolendis ubique imaginibus Edictum: cujus subscriptionem a Sancto Patriarcha cum nec precibus, nec minis impetrare potuisset, ipsum vi manifesta e solio Patriarchico dejecit. Is verò cedens injuriæ & persecutioni, Pallium in sacra Mensa deposuit: dicens *Si ego sum Jonas, projicite me in mare. Nam extra Universalem Synodum novi aliquid de fide statuere nequeo, o Imperator!* Depositis Patriarchatûs insignibus, Platanium in domum suam gentilitiam secessit, vitam privatam acturus, cum gessisset Pontificatum annis quatuordecim, mensibus quinque & diebus septem. In ejus verò Sedem intrusit *Leo Anastasium* Syncellum, impiis suis consiliis ac hæresi consentientem. Hæc ex *Theophane* constant & *Cedreno*. *S. Germanum* paulò post e domo sua in Monasterium longè dissitum deportari jussit impius *Leo*, & tandem strangulari prope centenarium. Ejus Martyrii memoriam quotannis statâ die duodecimâ Maii celebrat Ecclesia.

Iconomachi a Gregorio II. in Synodo Romana damnati.

De his certior factus *Gregorius II.* Pontifex Maximus, Synodum Romæ celebravit, in qua cum vicinis Episcopis considens ac præsidens, Iconomachorum damnavit hæresim, fidem Catholicam de sanctis imaginibus confirmavit, *Anastasium* Sedis Constantinopolitanæ invasorem & Hæreticum necnon *Leonem Isaurum* novæ hæreseos promoto-

rem, & Catholicorum persecutorem, diris Christiano ritu devovit. Hujus Synodi meminere *Hadrianus I.* in Epistolâ I. ad *Carolum Magnum*, *Cedrenus*, & *Zonaras*.

S. Joannes Damascenus novam hæresim impugnat.

Interea *S. Joannes Damascenus*, qui tunc in Aula Caliphæ Saracenorum dignitate & gratiâ eminebat, ipsi a Consiliis primarius, & Damasci Præfectus, fidem adversùs nascentem hæresim strenuè propugnavit, missis in Provincias Imperii Epistolis, & Orationibus luculentissimis de cultu sanctarum Imaginum. Quod cùm *Leoni Isauro* compertum esset, malis artibus ipsum perdere decrevit. Quadam scilicet Epistolâ illius interceptâ, aliam characteribus persimilem exarari jussit a scribis peritissimis, quæ velut ad ipsum Leonem scripta, ipsum ad Regiam Civitatem Damascum oppugnandam invitaret, deditionem ipsi spondens. Hanc ad Saracenorum Calipham transmisit, quo ipsum in *Joannem* velut in proditorem patriæ & reum Majestatis accenderet. Nec inanis fuit ignavus impii *Leonis* conatus. Caliphas enim vocato *Joanni* Epistolam ob oculos posuit, proditionem exprobravit. Is lectâ Epistolâ, literarum formas suis quidem similes esse confessus est, se verò neque Epistolam illam scripsisse, nec de iis quæ in ea continebantur, usquam cogitasse, contestatus est. Ejus Excusationes non admisit, nec purgationem audire voluit Princeps barbarus: Confestim dexteram ipsi jussit amputari, quæ ipso, quo abscissa est, die, illi coram Deiparæ Virginis imagine prostrato & oranti, miraculo restituta est. Ita constant ex *Joanne Hierosolymitano*, in ejus Vita.

Gregorius III. Legatos mittit ad Leonem Isaurum cum Litteris Commonitoriis.

Anno Christi septingentesimo trigesimo primo, *Gregorius Tertius* in Sedem Apostolicam evectus est, *Gregorio II.* virtutibus & doctrina non impar, qui statim ad extirpandam hæresim se convertit. Commonitorias namque Literas ad *Leonem Isaurum* scripsit per *Gregorium* Presbyterum, quibus illum ab hæresi revocare conaretur. Verùm *Leonis* rugitu ac minis perterrefactus *Gregorius*, Pontificis Epistolam ipsi reddere ausus non est. Re itaque infectâ, Romam cùm rediisset, parum adfuit quin a Summo Pontifice gradu Sacerdotali privaretur ob ignaviam, sed pro ipso intercessere Italiæ Episcopi, & ipse paratum se exhibens ad novam Legationem fortiori animo obeundam, veniam obtinuit. Sed cum de ejus reditu Constantinopolim certior factus fuisset Imperator, ipsum in Sicilia detineri jussit.

Romana Synodus contra Iconomachos sub Gregorio III.

Anno Christi septingentesimo trigesimo secundo *Gregorius III.* coactâ Romæ Synodo Episcoporum circiter nonaginta trium, Clero, Senatu, populoque præsentibus, Synodicum promulgavit Constitutum, quo decrevit: *Ut si quis deinceps antiquæ consuetudinis, & Apostolicæ Ecclesiæ fidelem usum contemnens adversùs venerationem sacrarum Imaginum depositor atque destructor, & profanator, vel blasphemus extiterit, sit extorris a Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, & totius Ecclesiæ unitate atque compage.* Hæc refert *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Gregorii III.* Directa quoque hoc anno a Summo Pontifice altera legatio est ad *Leonem Isaurum*, & Commonitoria Scripta per *Constantinum* Defensorem transmissa. Verùm & scripta vi abrepta ac dilacerata sunt, & Legatus annuâ custodia constrictus.

Anno sequenti, altera nihilominus Legatio, tum Pontificis, cum Senatûs nomine ad impium Imperatorem decreta est, quæ ipsum spe recuperandæ Italiæ, sive potiùs Civitatum ac ditionum, quas in Italia amiserat, ad fidem revocaret. Verùm Legati octo mensibus detenti, probris pariter affecti sunt, teste *Anastasio Bibliothecario*. Hoc item anno & sequentibus, magis exarsit in Sacrarum Imaginum cultores *Leonis* furor, quorum plures diris suppliciis vexavit, ac morti addixit. Hos inter celeberrimi fuere *Hypatius* Ephesiorum Episcopus, & *Andreas* ejusdem Ecclesiæ Presbyter, necnon *Gregorius Limniotes*, qui in Vita Monastica ad centenarium prope annum, maxima cum fama sanctitatis, consenuerat.

§. II.

De ejusdem Hæreseos Incrementis sub Imperio Constantini Copronymi, & Leonis ejus filii.

Mortuo *Leone Isauro*, extincta non est Iconoclastarum Hæresis; filium enim reliquit impietatis suæ non minùs quàm Imperii hæredem, *Constantinum Copronymum*. Is ipso sui Principatûs exordio, Edicto vetuit, ne quis ullum servorum Christi, etsi Martyrem, aut Apostolum, Sanctum appellaret, aut eorum reliquias veneraretur, quas comburi jussit, ac Cœlitibus prohibuit supplicare, quos nihil posse effutiebat. Quin & Deiparam Virginem vocari noluit scelestus, ejus festa abrogavit, omnemque ei denegavit honorem cultumque religiosum. Sumptis namque auro plenis loculis adstantes interrogavit; Quanti eos putarent esse pretii? Responderunt: Magni. Tum evacuato auro rursum interrogavit, Quanti loculos æstimarent? cum responsum esset: Nihili: Ita, inquit, *Maria dum Christum gestavit utero, in honore fuit: Postquam eum peperit, nihilo reliquis mulieribus præstantior est.* O blasphemiam execrandam! Hanc Regiæ Urbis cives indignissimè & impatientissimè ferentes, *Artabasdum* Curopalatem Imperatorem consalutarunt, qui jam in *Constantinum* arma sumpserat. Urbem ingressus, mox sacras imagines restituit, quo facto Populum demeritus est. Tunc *Anastasius* Pseudo-Patriarcha vivificum lignum Crucis tenens, per Christum qui in ea suffixus est, universo Populo coram juravit, *Copronymum* Imperatorem sibi olim dixisse: *Quem Maria peperit Christum, hunc tu Filium Dei esse ne censueris, neque quidquam præter hominem. Ita enim eum Maria peperit, ut & me mater mea Maria.* Quâ auditâ blasphemiâ (inquit *Cedrenus*) populus Imperium *Constantino* abrogavit, anno 742. Verùm brevissima fuit de Tyranni exauctoratione lætitia; coacto enim exercitu, *Artabasdum* fudit *Copronymus*, eoque cum filiis trucidato, Imperio, absque æmulo, potitus est, anno 744.

Anno 741.

Constantini Copronymi blasphemia in Virginem Deiparam.

Synodus Pseudoseptima contra sacras Imagines.

Tunc Romanæ præerat Ecclesiæ *Zacharias* Pontifex, qui missâ Legatione perfidum Imperatorem demulcere, & ad officium revocare tentavit. Pontificium Legatum honorificè excepit, nec sine spe remisit *Copronymus*. Sed bello contra Saracenos prosperè confecto, bellum adversùs imagines Sanctorum & earum cultores redintegravit ardentiùs. Impium namque Concilium trecentorum triginta & octo Episcoporum, qui a fide defecerant, Constantinopolim congregavit, ut sacras Imagines auctoritate & Decreto Ecclesiæ abolevisse videretur. Horum Episcoporum facilè Principes erant *Theodosius* Ephesi, & *Pastillas* Pergiæ in Pamphilia, Præsules. Hi nemine Catholicis a Sedibus vocato, Romano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano Patriarchis absentibus, & nequidem invitatis, aut consultis, a decima die Februarii, usque ad octavam Augusti, anni 754. impiam Synodum prorogarunt. Ea die cùm ad Blachernensem Deiparæ Basilicam Iconomachi convenissent Antistites, conscendit ambonem *Copronymus*, & *Constantinum* Monachum hominem nefarium & Hæreticum, Silæi in Pamphylia olim Episcopum, & propter facinora Sede pulsum, Patriarcham

cham proclamavit, dicens: *Constantino Oecumenico Patriarchæ, multi anni*. Post hæc Imperator cum novo Patriarcha in forum est progressus, & coram universo populo heresim in Pseudo-Synodo stabilitam promulgarunt, anathema dicentes imaginum cultoribus ac defensoribus, præcipuè *Germano* Constantinopolitano antea Patriarchæ, *Georgio* Cyprio Episcopo, & *Joanni Damasceno*, quem per contumeliam *Manzur* appellarunt. Ista constant ex *Theophane*, & *Cedreno*, & ex Actis impiæ Synodi.

Hujus Conciliabuli Definitio inserta est Actioni sextę Septimæ Synodi, ac ibidem refutata. Hunc præ se fert titulum: *Definitio Sancta Magna ac Universalis Septima Synodi*. Quam inscriptionem Septima Synodus Oecumenica ita refellit: *Quomodo magna & universalis, quam neque receperunt, neque concordaverunt reliquarum Præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt? Non habuit enim adjutorem illius temporis Romanorum Papam, vel eos qui circa ipsum sunt Sacerdotes, nec etiam per Vicarios ejus, neque per Encyclicam Epistolam, quemadmodum lex edicit Conciliorum: Sed nec consentientes sibi Patriarchas Orientis, Alexandriæ scilicet, Antiochiæ, ac Sanctæ Civitatis, vel Comministros, & summos Sacerdotes, qui cum ipsis existunt. Porro Septima quomodo, quæ non concordavit cum præcedentibus sex sanctis ac venerabilibus Synodis?*

Ad ann. 754. Num. 38. Baronius refellitur. Iconomachi Sanctorum venerationem edito Canone non damnarunt.

Deceptus est autem doctissimus Cardinalis *Baronius*, cùm scripsit, Synodi Pseudo-Septimæ Antistites edidisse nefandum Canonem, quo negarunt non solùm Sanctos omnes, sed & ipsam Deiparam, aliquid juris habere post obitum ad intercedendum pro nobis apud Deum præpotentem, vel ullo modo posse nobis prodesse. Tantùm enim abest ut id definierint; ut potiùs edito Canone, constituerint contrarium planè dogma, & id asserentes anathemate confixerint. *Si quis*, inquiunt, *non confitetur Sanctam semper Virginem Mariam, propriè ac verè Dei Genitricem, sublimiorem esse omni visibili ac invisibili creatura, & cum sincera fide ipsius non expetit intercessiones, tamquam fiduciam habentes ad Deum nostrum, qui ex illâ genitus est; Anathema*.

Si quis non confitetur omnes Sanctos, qui a sæculo usque nunc sunt, quique ante Legem, in Lege, & in Gratia Deo placuerunt, honorabiles esse coram ipso, animâ & corpore; vel horum non postulat orationes, tamquam fiduciam habentium pro mundo intercedere, secundùm Ecclesiasticam Traditionem, Anathema. Invocationem quidem Sanctorum negarunt, sed eam edito Canone in Synodo non damnavere. Unde Septima Synodus Oecumenica hos Anathematismos recensens, ait: *Antiqua quippe revera est in Catholica Ecclesia traditio, & valde justè in commemorationem nobis principalium agnita: sed impudenter hanc mysticam projicientes sententiam, Catholicam alloquuntur Ecclesiam: Vias tuas nolumus. Unde post hanc editionem suam, & intercessionum Deo acceptabilem oblationem abjecerunt, deicientes hanc ex hoc Scripto suo, quod omnes noverunt*.

Nec aliud colligi potest ex Actis *S. Stephani Junioris*, laudatis a Cardinali *Baronio*: quæ blasphemiæ quidem meminere, ab Iconomachorum Antistitibus verbo tenus in Beatam Virginem prolatæ, non autem Canone sancitæ. Ita enim habent: *Audacissima illa lingua eò proruperunt, ut ingens quoque illud & improbum eloqui non dubitarint, ipsam Dei Genitricem Virginem inutilem quamdam post mortem, & commodi omnis expertem rem esse, nec cuiquam omnino adjumento ac præsidio esse posse*.

Constantini Copronymi persecutio in Monachos, qui soli penè tum causam fidei tuebantur.

Solutâ Pseudo-Synodo, *Constantinus Copronymus*, unà cum impio Patriarcha, prolatis in medium Crucis effigie, Sacra Eucharistia, & sacris Evangeliis, plebem super illis ritu solemni jurare jussit, quòd nusquam imagines coleret, illas vocaret idola, & ut talia execraretur. Vetitum etiam Communionem accipere a Monachis, qui penè soli causam fidei propugnabant, Episcopis ferè omnibus Aulæ ingenio sese accommodantibus, & impio Imperatori morem gerentibus: jussit insuper *Copronymus*, ut obvii quique Monachi; quorum sacram vestem *Tenebrarum indumentum*, & ipsos *Non memorandos* appellabat, *Idolorum cultores* vocarentur, & lapidibus appeterentur. Ista constant ex Actis *S. Stephani Junioris*. Sed *Constantinum* Pseudo-Patriarcham ejurare Monachatum imprimis voluit, ascendere jussit ambonem, jurare se nusquam imagines veneraturum, exuere Monachum, nuptialem coronam gestare, carnibus vesci, ad mensam regiam cythatedos audire, & omnibus gustûs auriumque voluptatibus frui. Sed non multò post divina justitia impium Patriarcham immanitati *Copronymi* permisit, qui certior factus quòd ejus in Christum & Deiparam blasphemias, erroremque Nestorianum patefecisset, ipsum multis verberibus multatum, & per Circum ignominiosè traductum atque raptatum, capite truncari jussit, ac *Nicetam* Eunuchum, genere Sclavum, Patriarcham nominavit. Constant ista ex *Theophane* & *Cedreno*.

Pelagium olim fuerat Basilica S. Pelagiæ, quam demolitus fuerat Copronymus & sepulturæ capitis damnatorum destinaverat.

Reliquum deinde *Constantini Copronymi* Imperium persecutio continua fuit Catholicorum, qui sacras imagines colebant, defendebantque. *Stephanum Juniorem* omnibus ob eximiam sanctimoniam venerabilem, qui sexaginta annos in monte Sancti *Auxentii*, in Bythinia, inclusus egerat, post multos cruciatus necavit, ejusque corpus in *Pelagium* * abjici jussit. Diris etiam suppliciis affecit, ac interemit *S. Andream Calybitem*. Multos etiam Procerum, atque Militum, variis cruciatibus sustulit, delatos quòd Sanctis coram imaginibus supplicassent. Monachorum quoque habitum traduxit, & contumeliæ in Circo exposuit, jubens unumquemque eorum apprehensâ manu muliere, in medium prodire. Atque ita ii ab omnibus consputi, & ignominiâ affecti sunt. Quin & reliquias Sanctæ Virginis & Martyris *Euphemiæ* cum cista in mare projici mandavit, quæ Deo servante incolumis Lemnum appulit, ac deinde *Constantino* & *Irene* imperantibus, dignâ cum veneratione in suum est reducta Templum, quod repurgatum ac denuo dedicatum est, cùm *Copronymus* ex eo armamentum, & locum fimo deponendo fecisset. Præfectos constituit suæ conscios impietatis. Quos inter Thraciæ Præfectus Monachos & Sanctimoniales omnes illius regionis Ephesum ductos his verbis allocutus est: *Qui Imperatori & mihi obedire vult, stolam is induat, hâcque ipsâ horâ uxorem ducat. Qui recusaverit, is, erutis oculis, Cyprum deportabitur*. Rem executioni mandare statim aggressus, multos eâ die Martyres fecit. Idem omnia Monasteria, sacram supellectilem, libros, animalia, divendidit, & pretium Imperatori tradidit. Libros Patrum, & Reliquias Sanctorum igni devovit, imaginum defensores & cultores variis necis generibus sustulit. Tandem *Copronymus* Monasteria omnia militibus Iconomachis tradidit, Monasticum Ordinem prorsus exscindere satagens. Hæc ex Actis *Sancti Stephani Junioris* constant, nec non ex *Theophane* & *Cedreno*.

Synodus Gentiliaci prope Lutetiam in causa sa-

Anno Christi septingentesimo sexagesimo septimo, cùm *Constantinus Copronymus* Legatos ad *Pipinum* Regem Christianissimum misisset sex Patritios, cum pluribus Episcopis, qui filiam ipsius *Godegesilam* Leoni Augusto, ipsius *Copronymi* filio, collo-

Parum imaginum celebrata. collocandam postularent, ac Ravennatis Exarchatûs restitutionem, loco dotis; quique, ne religionis disparitas ineundo fœderi obesset, controversiam de imaginibus Gallicanorum Episcoporum examini ac judicio permitterent; *Pippinus* Concilium *Gentiliaci* celebrari jussit, non absque veniâ Sedis Apostolicæ, ut constat ex Epistolâ *Pauli I.* ad ipsum datâ. Ea in Synodo, quæstio duplex ad examen vocata est: prima de imaginibus; altera de Processione Spiritûs Sancti, circa quam & Romanos innovasse Græci causabantur. Quis fuerit istius Concilii exitus, etsi non dicant Auctores, qui illius meminere, scilicet *Eginhardus* in Chronico, Annales Francorum Bertiniani, *Ado Viennensis* in Chronico, *Rhegino* & *Aimoinus* lib. 4. cap. 37. ex eis tamen quæ a Gallicanis Præsulibus in aliis Conciliis postea gesta sunt, & ex fide Ecclesiæ nostræ illorum temporum monumentis probatâ, colligere est, damnatam eâ in Synodo fuisse Iconomachorum hæresim, & fidem Processionis Spiritûs Sancti a Patre Filioque confirmatam.

Synodus Orientalis pro imaginum cultu. Eodem penè tempore, *Cosmas* Alexandrinus, *Theodorus* Antiochenus, & *Theodorus* alter, Hierosolymitanus, Patriarchæ, frequentem ex tribus Patriarchatibus Synodum Hierosolymis celebrarunt, in quâ Iconomachorum damnatâ hæresi, Synodicam Epistolam ad Romanum Pontificem misêre, quæ *Constantino* in Romanam Sedem intruso tradita est. Hujus Concilii meminit *Hadrianus I.* in Epistolâ de Imaginibus ad *Carolum Magnum* scriptâ.

Synodus Romana sub Stephano III. Anno septingentesimo sexagesimo nono, *Stephanus III.* Pontifex Maximus Concilium habuit Romæ, in Basilica Lateranensi, in quo discussis primùm ac rescissis *Constantini* Pseudo-Papæ Actis qui a *Desiderio* Longobardorum Rege intrusus fuerat, sacrarum imaginum honos stabilitus est, damnataque Constantinopolitana Græcorum Iconomachorum Pseudo-Synodus. Huic adfuere Concilio duodecim Galliarum Episcopi, quos a Regibus Christianissimis *Carolo* & *Carolomanno* Romam mitti rogaverat *Stephanus*, ut sibi in difficillimis Ecclesiæ negotiis doctrinâ & prudentiâ singulari, quâ pollebant, præsto essent. De hac Synodo scribit ad *Carolum Magnum Hadrianus I.* Cap. 5. Epistolæ Apologeticæ pro Imaginibus: *Porrò & Prædecessor noster sanctæ recordationis quondam Domnus Stephanus Papa similiter cum Episcopis partium Franciæ, atque Italiæ Præsidens in Basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quæ appellatur Constantiniana, Præcessoris sui venerabile Concilium confirmans atque amplectens, magis magisque & ipse, unà cum omnibus Episcopis, Sanctorum Patrum Decretis adhærens, adorare atque venerari sacras imagines statuerunt.* Ejusdem Concilii meminit *Anastasius Bibliothecarius*, in Vita *Stephani III.*

Anno 775. *Constantino Copronymo* divinam ultionem in morte expertô, *Leo* ejus filius moderatus est Imperium: cujus exordiô nonnihil respiravit Ecclesia: Sed hæresis nihilominus dominata est. Hæreticus enim æquè fuit ac Pater, nec imagines restitui permisit; quamvis, ut subditos demereretur, aliquandiu a Catholicorum abstinuerit persecutione. Sed furorem postea prodidit in sacrarum imaginum cultores, cùm in *Irenes* Imperatricis uxoris suæ pulvinari duas imagines reperisset. Inquisitione enim factâ in eos qui ipsas

Leo Constantini filius imaginibus sacris & earum cultoribus infensus, intulissent, *Theophanem* Cubicularium occidi jussit, *Jacobum* Protospatharium, *Pappiam* Strategium, *Leonem* & *Thomam* Cubicularios, ignominiosè traductos, & in carcerem conjectos, verberibus affici jussit, qui Confessionis gloriâ insignes Martyrium, cujus desiderium ac meritum ipsis non defuerat, Vitæ Monasticæ austeritate suppleverunt. Imperatricem verò duriùs increpitam, & negantem illas imagines a se visas, eumque demulcere satagentem, a se repulit, & ab ejus consortio deinceps abstinuit. Hæc anno septingentesimo octogesimo contigere. De his *Theophanes*, & *Cedrenus*.

§. III.

De restitutione Sacrarum Imaginum sub Constantini & Irenes Imperio; & de Synodo Septima Oecumenicâ.

ANno Christi septingentesimo octogesimo quarto, *Constantino* & *Irene* ejus matre quartum annum Imperantibus, *Paulus*, qui post *Nicetæ* obitum inauguratus fuerat Urbis Regiæ Patriarcha, morbo affectus, relictâ Sede, in *Flori* Monasterium secessit. Imperatrix mœsta ipsum convenit, rationem facti quærens. Cui *Paulus* lachrymis perfusus: *Utinam*, inquit, *Ecclesiâ Dei tyrannicè administratâ, & a reliquis Sedibus eâ de causâ rescissâ, dirisque, & execrationibus devotâ, in Sacerdotii Throno Constantinopoli numquam sedissem!* Illa Patritios & spectatissimos quosque e Senatu ad ipsum misit, quæ ipse diceret, audituros. Qui ad ipsos: *Nisi Synodum*, inquit, *universalem coëgeritis, & obtinentem apud vos correxeritis errorem, nulla vobis superest salus.* Responderunt ipsi: *Cur ergo Patriarcha designatus, inter Ordinationis solemnia, imagines te numquam adoraturum subscripsisti?* Tum ille: *Hæc*, ait, *lachrymarum mearum causa est: Illud me ad pœnitentiam amplexandam impulit, Deum deprecantem, ne me veluti Pontificem hucusque mutum, nec veritatem [solo insaniæ vestræ metu] palam enuntiantem corripiat.* Vix hæc dixerat *Paulus*, cum spiritum emisit. Hæc *Theophanes* & *Cedrenus* referunt: adduntque, liberam exinde unicuique fuisse potestatem de sacrarum imaginum cultu disputandi, ac illum propugnandi.

Pauli in locum *Tharasius*, Imperatori a Secretioribus Mandatis, suffectus est. Is cùm munus illud, cui se, utpote laïcum, imparem judicabat, diu ac pertinaciter recusasset, illud tandem suscepit eâ conditione, ut Synodus Generalis cogeretur: quod *Constantinus* & *Irene* lubenter concesserunt. *Tharasius* itaque ut primum inauguratus est, anno Christi septingentesimo octogesimo

Imperatores & Tharasius Constantinop. Patriarcha Pontificem Romanum rogant per litteras ut Legatos mittat ad Synodum, nisi per se adesse velit. quarto, fidei suæ Professionem, & supplices pro Concilii Oecumenici celebratione literas ad *Hadrianum I.* Romanum Pontificem direxit. Ad quem & Imperatores scripsere, rogantes ut Constantinopolim venire dignaretur Concilio præfuturus, aut Legatos mitteret, qui vices illius obirent ac locum tenerent. Extant hæ Literæ in præambulis ad Septimam Synodum.

Anno Christi septingentesimo octogesimo quinto, *Adrianus I.* Pontifex Maximus scripsit Literas ad *Constantinum* & *Irenem*, quæ habentur Actione secunda Synodi Septimæ. Incipiunt: *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere.* His literis ipsos primò adhortatur ad Sedis Apostolicæ reverentiam, de cujus divina auctoritate, hæc habet:

S. Petri & Successorum primatus a Christo immediatè institutus. *Nam ipse Princeps Apostolorum B. Petrus qui Apostolicæ Sedi primitus præsedit, Apostolatûs Principatum, ac principalis curæ, Successoribus suis qui in ejus sacratissima Sede perenniter sessuri sunt, dereliquit: quibus & auctoritatis potestatem, quemadmodum a Salvatore nostro Domino Deo ipsi concessa est, & ipse quoque suis contulit ac tradidit divino jussu Successoribus Pontificibus: quorum traditione, Christi sacram effigiem, sanctaque ejus Genitri-*

nitricis, *Apostolorumque*, *& omnium Sanctorum veneramur imagines*.

Secundò multa profert ad sacrarum imaginum venerationem asserendam. Tertiò rogat Imperatorem & Imperatricem, ut si possibile non fit sacras imagines in pristinum statum subitò restituere, in primis refutetur, præsentibus Sedis Apostolicæ Legatis, Pseudo-Synodus Constantinopolitana Iconomachorum. Deinde Imperatores, Patriarcha, & Senatus Regiæ Urbis, sacramento se adstringant, fore ut partibus non faveant, nec ullam mittendis ab Apostolica Sede Legatis vim inferant: imò eos honorificè excipiant, foveant, & ad Urbem remittant incolumes. Rogat etiam ut restituant patrimonia *B. Petri* ab Orthodoxis Principibus ad concinnationem luminarium, & alimoniam pauperum olim collata; necnon & consecrationes Episcoporum Sedi Romanæ, ex jure veteri, competentes. Quartò se *Tharasio* novo Patriarchæ succensere significat duplicem ob causam. Primò, quòd se *Universalem Patriarcham* inscripserit: Secundò quòd ex Laico ad Episcopatum fuerit subitò promotus. Unde *Tharasii* electionem ut perperam & contra Canones factam improbat: quam tamen non rescindit, sed Canonum in ea infractorum dat veniam, ea conditione, ut pro restituendis sacris imaginibus sedulò laboret. *Si autem* inquit, *sacras ac venerabiles imagines in illis partibus non restitueris*, *Consecrationem vestram modis omnibus recipere non audemus*.

Hadrianus I. dat veniam Canonum infractorum in Tharasii Patriarchæ Ordinatione.

Misit porrò *Hadrianus* Papa Legatos Constantinopolim, qui suo nomine Concilio præessent, *Petrum* scilicet Archipresbyterum Ecclesiæ *S. Petri*, & *Petrum* Abbatem *S. Sabæ*: de quibus ad *Tharasium* ita scribit: *Dilectos autem nostros*, *Petrum scilicet Archipresbyterum Sanctæ nostræ Romanæ Ecclesiæ*, *& Petrum Monachum & Presbyterum atque Abbatem*, *qui missi sunt a nobis ad vestigia tranquillissimorum Imperatorum*, *rogamus propter amorem S. Petri Apostolorum Principis*, *& propter nos*, *omni benigna susceptione*, *& humanitate dignos apud vos judicandos & habendos*. Isti Legati Actione I. Concilii nominantur ante *Tharasium* ut *Tenentes locum Apostolicæ Sedis almi & Sanctissimi Archiepiscopi Senioris Romæ Adriani*.

Hadrianus I. misit Legatos, qui ipsius nomine Synodo præessent.

Miserunt etiam cæteri Patriarchæ Legatos ad Synodum, cùm ipsi jugo Saracenorum oppressi adesse non possent. *Politianus* Alexandrinus Patriarcha *Thomam* Presbyterum & Monachum; *Theodorus* Antiochenus, & *Elias* Hierosolymitanus, *Joannem* Presbyterum pariter & Monachum ea Legatione ornavere, qui trium Sedium Patriarchalium nomine in Synodo agerent, & Ecclesiarum Ægypti, Orientis, & Palæstinæ fidem ac antiquam traditionem de sacris imaginibus testarentur.

Alii Patriarchæ Legatos etiam mittunt.

Anno Christi 786. cùm Synodus Constantinopoli in Basilica SS. Apostolorum collecta esset, Iconomachi milites adversùs Synodum seditionem excitarunt, quos cùm nec Imperatorum præsentia sedare potuisset, res in sequentem annum dilata est. Incredibilis fuit Imperatricis *Irenes* eò in negotiò prudentia. Misso enim *Stauracio* Patritio, & publici cursûs Logotheta in Thraciam ad legiones ibi considentes, Duces omnes sibi devinxit, ut in copiis, quas *Constantinus Copronymus* instruxerat, & disciplinâ suâ imbuerat, Urbe expellendis opem ferrent. Simulatâ igitur in partes Orientales, quasi Arabibus illuc irrumpentibus profectione, omnis Imperatoris apparatus & comitatus usque ad Malagina processit. Itaque copiæ istæ foris advenientes, Urbem ingressæ, Imperatoris & Imperatricis Matrix auctoritatem firmavere. Tum verò Imperatrix copiis seditiosis & hæreticis per Nuntios significat: *Armis depositis*, *& ad me remissis*, *operâ vestra me non indigere noveritis*. Illi velut a Deo sensibus alienati, arma deposuere. Tum impositis in naves eorum familiis, singulos in Provincias suas ac domos se recipere jussit. Paratò demum aliò exercitu, & designatis Ducibus sibi addictissimis, ipsa iterum mense Maio anni 787. per omnes Imperii regiones misit, qui universos Episcopos Nicæam Bythiniæ Urbem, ad Synodum convocarent. Nicæam itaque convenerunt æstate totâ Episcopi trecenti quinquaginta: Eò etiam se contulerunt Ecclesiæ Romanæ, & Orientalium Sedium Legati, qui Constantinopoli substiterant, unà cum *Tharasio* Regiæ Urbis Patriarcha. Adfuerunt etiam selecti Archimandritæ & Monachi, necnon Proceres, quos inter eminebat *Nicephorus* Imperatori a Secretioribus Mandatis, ut ordine omnia in Concilio peragi curarent. Concilii locus fuit Primaria Nicææ Basilica, Æternæ Sapientiæ, sub titulo *S. Sophiæ* sacrâ. Ista constant ex *Theophane* coævo Scriptore, ex *Ignatio* Monacho in Vita *S. Tharasii*, ex *Cedreno*, & ex Auctoris antiqui Præfatione ad VII. Synodum.

§. IV.

Historia singularum Actionum Synodi Septimæ.

Anno Christi septingentesimo octogesimo septimo, octavo Kalendas Octobris, Indictione undecimâ, inchoata est Nicæna Secunda Synodus. Illam *Tharasius*, penes quem, utpote in arduis negotiis valde exercitatum, & Græcæ linguæ peritissimum, Legati Apostolici directionem Synodi reliquerant, brevi sed eleganti Oratione aperuit. Secundò lectæ sunt a *Leontio* viro clarissimo ab Imperatorum Secretioribus Mandatis, Literæ *Constantini* & *Irenes* ad Synodum directæ; quibus inter alia jubebant, ut Literæ ab *Adriano* Papa missæ per ejus Legatos, in solemni consessu, *secundùm Jus Synodicum* legerentur. Literæ namque Pontificum Romanorum veluti directrices erant Synodorum Oecumenicarum, & primò legi debebant, propter suffragii prærogativam Romanæ Sedi competentem. Tertiò Sancta Synodus ad cognoscendam lapsorum Episcoporum causam conversa est. Præcipui fuerunt *Basilius* Ancyranus, *Theodorus* Myrensis, & *Theodorus* Amorii, qui coram sacro Patrum consessu adstantes, fidei oblato Libello, hæresim solemni ritu ejurarunt. Suum primò obtulit *Basilius* Ancyranus, cui & sequentes inseruit Anathematismos contra recentem hæresim. *Christianorum calumniatoribus*, *id est*, *Imaginum confractoribus*, *Anathema*. *His qui assumunt eloquia*, *quæ a Divina Scripturâ adversùs Idola sunt*, *in venerabiles Iconas*, *Anathema*. *His qui non salutant sanctas & venerabiles imagines*, *Anathema*. *His qui appellant sacras Iconas simulachra*, *Anathema*. *His qui dicunt*, *quòd sicut ad Deos*, *Christiani ad imagines accedunt*, *Anathema*. *His qui communicant scienter cum iis qui convitiantur & exhonorant venerabiles Iconas*, *Anathema*. *His qui dicunt*, *quòd præter Christum Dominum nostrum aliquis nos ab Idolis liberaverit*, *Anathema*. *His qui spernunt Magisteria SS. Patrum*, *& Traditionem Catholicæ Ecclesiæ*, *prætendentes & assumentes voces Arii*, *Nestorii*, *Eutychetis*, *& Dioscori*; *& perhibentes*, *quòd nisi de Veteri Testamento fuerimus edocti*, *non sequimur doctrinas SS. Patrum*, *neque Sanctarum Synodorum*, *atque Traditionem Catholicæ Ecclesiæ*, *Anathema*. Hoc Anathema posuit *Basilius*, quia Iconomachi ad solas Scripturas provocabant sicut

Actio prima.

Lapsorum Episcoporum causa discutitur.

cut nostræ ætatis Hæretici. *His qui dicunt, quòd Diabolicæ argumentationis inventio sit factura Imaginum, & non Sanctorum Patrum Traditio, Anathema. His qui præsumunt dicere, Catholicam Ecclesiam aliquando Idola suscepisse, Anathema.* His prolatis, receptus est in sacrum Consessum *Basilius*. Receptus est & *Theodorus* uterque, Myrensis, & Amorii, cùm similem palinodiam recantassent, ac sinceram exhibuissent Pœnitentiam. *Tharasio* enim dicente: *Videtur vobis ut recipiant Sedes suas? Sancta Synodus dixit: Placet omnibus nobis.*

Producti sunt subinde alii Episcopi lapsi, quorum causa difficilior erat, & mora in hæresi diuturnior: quorum occasione dixit Tharasius: *Diuturniores passiones difficiliores sunt ad curandum; sic & anima quæ in obscuro est hæreseos, orthodoxiæ lumen difficilè recognoscit.* Propter illos facta est disquisitio diligentior de modo quo recipiendi essent Hæretici, & potissimùm, utrùm ab hæresi redeuntes, ad Sacrorum Ordinum Ministeria & Ecclesiasticas Dignitates essent admittendi. Prolati sunt varii eâ de re Canones, veterum Patrum testimonia, & Historiæ Ecclesiasticæ monumenta. Præterea mota quæstio fuit de Ordinationibus factis ab Hæreticis, an probandæ essent. Probandas ostendit *Tharasius*, Synodus edixit: Nihilominus lapsorum Episcoporum restitutio in aliam Sessionem dilata est.

Actio secunda.

Actione secunda, sexto Kalendas Octobris celebratâ, adductus est in Synodum *Gregorius* Neocæsareæ Episcopus, ac a Viro Regio Patribus oblatus, errorem confessus est, increpationem *Tharasii* humiliter audiit, veniam a sanctâ Synodo supplex postulavit. Ejus causa in alteram Actionem dilata est, jussumque ut in Consessu proximo, cum Libello se sisteret. Secundò, jubente Synodo *Lectæ* sunt *Adriani I.* Romani Pontificis Literæ ad Imperatores datæ, quarum initium est: *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere*; quasque supra delibavimus. Lecta est & Epistola ejusdem Pontificis ad *Tharasium*. His perlectis, Apostolici Legati, prærogativâ suffragii usi, aiunt: *Dicat nobis Sanctissimus Tharasius Patriarcha Regiæ Civitatis, si consentiat Literis Sanctissimi Papæ Senioris Romæ Adriani, an non?* Respondet Tharasius: *Apostolus, cùm Romanis scriberet, approbans studium sinceræ fidei eorum, ait:* „ Fides vestra annuntiatur in universo mundo. *Hoc testimonium sequi necessarium est, & inconsultò agit, qui huic conatur resistere. Unde Adrianus Præsul Senioris Romæ, cùm esset particeps eorum qui prædicto testimonio muniri meruerunt, scripsit expressè ac veraciter piis Imperatoribus nostris, atque ad Humilitatem nostram, affirmans optimè se habere antiquam Traditionem Ecclesiæ Catholicæ. Nam & ipsi scrutando Scripturas, syllogisticè approbando rimati sumus; sic quòd confessi sumus confitemur, & confitebimur, consonamus & confirmamus, atque permanebimus in significatione Literarum quæ lectæ sunt, Imagines suscipientes, secundùm antiquam Patrum nostrorum Traditionem: & has affectuosò amore adoramus, tamquam ad nomen Christi Dei, & intemeratæ Dominæ sanctæ Dei Genitricis, sanctorumque Angelorum, ac omnium Sanctorum factas: manifestissimè in unum solum Deum servitutem & fidem nostram ponentes.* Iterum Legati Apostolici a Synodo quæsiere, an Literas *Adriani* susciperet? Respondit sancta Synodus: *Sequimur, & suscipimus, & admittimus.* Deinde singuli Episcopi professi sunt, se recipere sacras imagines; *secundùm Synodicas Epistolas beatissimi Papæ Senioris Romæ Adriani.* Sententiam dixerunt & Archimandritæ, sed ex singulari privilegio, quod Synodus concessit. Sancta enim Synodus dixit: *Justum est ut & Reverendissimi Monachi pronuntient.* Reverendissimi Monachi dixerunt: *Si ordo est talis, ut & nos Monachi pronuntiemus, sicuti jubetis.* Tharasius dixit: *Ordo est unicuique qui reperitur in Synodo, ut pronuntiet Confessionem suam.* De his *Adriani* Literis scribit *Tharasius* ad ipsum Pontificem, post Synodum: *Qui cum omnes sedissemus caput fecimus Christum. Jacebat enim in sancta sede Evangelium Sanctum, contestans omnibus nobis sacratis viris, qui conveneramus: Justum judicium judicate: Judicate, inter sanctam Dei Ecclesiam, & novitatem quæ facta est, & cùm prælatæ primitus vestræ fraternæ Sanctitatis Literæ legerentur, præstolabantur omnes, spiritualibus eduliis tamquam in regalibus cœnis fruentes, quæ Christus per Literas tuas epulantibus præparabat: & sicut oculus totum corpus ad rectitudinis & veritatis semitam ostendebas.* Hæc planè egregia ad demonstrandum quanta sit in Conciliis Oecumenicis Apostolicæ Sedis auctoritas.

Hadriani dogmatica Literæ a Synodo susceptæ ex officio.

Archimandritæ, ex privilegio suffragantur.

Quanta in Conciliis Oecumenicis Apostolicæ Sedis auctoritas.

Actio tertia.

III. Kalendas Octobris, *Actio tertia* celebrata est, in quâ primò causa *Gregorii* Neocæsareæ Episcopi discussa est. Is publico in Consessu Fidem orthodoxam dato Libello professus est. At cùm rumor increbuisset, illum persecutionis tempore vexasse Catholicos sacrarum imaginum cultores, prolatus est Canon Apostolicus, quo hujusmodi criminum reis Episcopatus abrogatur. Conclamarunt omnes, eum (si res ita se haberet) Episcopatu indignum. Sed cùm probari non posset persecutio, cùm ipse, tum alii Episcopi lapsi, in Sedes suas restituti sunt. Secundò lectæ sunt Literæ *Tharasii* ad Patriarchas, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum, post ipsius Ordinationem directæ; quæ & Professionem Fidei continebant, & preces, ut Synodo per Legatos suos interessent. Lectæ sunt & Literæ eorumdem Patriarcharum ad *Tharasium*, quibus absentiam a Synodo suam excusabant; scribebant, mittere se *Joannem* & *Thomam* Syncellos, qui suum locum tenerent. Neque absentiam suam, quæ justa erat ob prementem Barbarorum tyrannidem, obfuturam ne Synodus Oecumenica esset: quod probarunt Sexti Concilii exemplo, a quo Alexandrinus & Hierosolymitanus Patriarchæ aberant. Cæteri quippe supplere auctoritatem Romani Pontificis. Illustrius est testimonium pro Sedis Apostolicæ dignitate & auctoritate, quàm ut prætermitti debeat, ac negligi. *Ne molesta nobis appareat*, inquiunt, *trium Apostolicarum Sedium almorum Patriarcharum, & Sanctissimorum Episcoporum qui sub ipsis degunt, absentia, non ex proprio eorum accidens proposito, sed ex tenentium, seu dominantium illis terribilibus minis, & mortiferis pœnis. Hoc autem subtiliùs est considerandum, etiam ab ipsa sacra universali Sexta Synodo, in quâ nullus eorum qui per idem tempus in his partibus Episcopi erant, convenisse repertus est, propter Barbarorum tyrannidem: sed nullum ex hoc sanctæ adhæsit Synodo præjudicium; neque vires habuit prohibitio aliqua statuendi, & manifesta faciendi recta dogmata pietatis: præcipuè cùm Sanctissimus & Apostolicus Papa Romanus concordaverit, & in ea inventus sit per Apocrisiarios suos. Et nunc, Sanctissimi, hoc cum auxilio Dei similiter fiat. Nam si tunc illius fides in orbis terræ personuit fines; ita & Synodi, quæ nunc per gratiam Dei congreganda est per interventionem vestram, & ejus qui moderatur Apostolorum Principis Sedem, prædicabitur in omni loco qui sub Sole est.* Tertiò lecta est Synodica *Theodori* olim Hierosolymitani Patriarchæ, ad *Cosmam* Alexandriæ, & *Theodorum* Antiochiæ, Patriarchas directa: cujus audita lectione, Legati Apostolici professi sunt se suscipere Literas Orientalium Patriarcharum; *Ut quæ in Orthodoxa Fide, & adoratione venerabilium imaginum, Adria-*

Romanæ Sedis auctoritas aliarum Sedium Patriarchalium in Concilii Oecumenicis supplet præsentiam.

no

ni Papa, *& Tharasio Nova Roma Patriarcha concordarent*: & contrarium ſentientibus anathema dixit ſub hac formula: *Et qui non ita confitentur, anathema ſint a Sanctis trecentis decem & octo Patribus, qui hic ante collecti ſunt*. Sancta Synodus dixit; *Fiat, fiat, fiat*.

Actio quarta.

Actione quartâ prolatæ ſunt in medium antiquorum Patrum Sententiæ, quibus legitimus imaginum uſus approbatur. Lecta deinde eſt Epiſtola *Gregorii Tertii* Pontificis Maximi ad *S. Germanum* Conſtantinopolitanum Patriarcham. Lectæ item *S. Germani* ad *Joannem Synadenſem*, ad *Conſtantinum Nacoliæ*, & ad *Thomam Claudiopolitanum*, Epiſcopos: tum prolata ſunt in Hæreticos hæc Anathemata: *Chriſtianos accuſantibus, id eſt, imagines confringentibus, Anathema ſit. His qui aſſumunt dicta Sancta Scripturæ, quæ ſunt contra Idola, in venerabiles imagines, Anathema. His qui non ſalutant ſanctas ac venerabiles Iconas, Anathema. His qui appellant ſacras imagines Idola, Anathema. His qui dicunt, quòd veluti ad Deos Chriſtiani, ita ad Iconas accedant, Anathema. His qui communicant ſcienter injuriam & inhonorantiam inferentibus venerabilibus imaginibus, Anathema. His qui dicunt, quòd excepto Chriſto Domino noſtro, alius nos eruerit ab Idolis, Anathema. His qui audent dicere, Catholicam Eccleſiam Idola aliquando recepiſſe, Anathema*. Edita poſtmodum eſt Profeſſio Fidei, & ſingulorum Epiſcoporum ſubſcriptionibus munita. Primo loco Sedis Apoſtolicæ Legati ſubſcripſere; poſt ipſos, *Tharaſius* Patriarcha Conſtantinopolitanus; deinde *Joannes*, & *Thomas*, Legati Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, & Hieroſolymitani.

Actio quinta.

Actio quinta habita eſt quarto Nonas Octobris, quâ variis teſtimoniis comprobatum eſt Iconomachos a Judæis, Saracenis, Gentilibus, Samaritis, & Manichæis, ceu aſpides a viperis venenum hauſiſſe. Patefactæ ſunt præterea Hæreticorum fraudes, qui *Conſtantini* Diaconi, & Carthophylacis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Sermonem in univerſos Martyres interpolaverant, ac integras periodos, quibus imaginum aſſerebatur veneratio, deleverant. Poſt hæc, intercedente *Saba* Monaſterii Studii Abbate, conſentiente verò Sancta Synodo ut ſacræ imagines ſuis locis reſtituerentur, utque cum illis Chriſtiani Litanias celebrarent, Legati Apoſtolici Decretum hac de re edidere, ut ſuffragii prerogativam Romano Pontifici jure debitam ſervarent. His porrò verbis Decretum editum eſt: *Tharaſio Sanctiſſimo Conſtantinopoleos Nova Roma Patriarcha, atque omni Sancta huic & univerſali Synodo: Petrus Archipresbyter Sanctiſſima Eccleſia Sancti ac laudabilis Apoſtoli Petri, & Petrus Presbyter & Hegumenus Monaſterii Sancti Saba, ambo loci ſervatores Adriani Papa ſenioris Roma: Juſtum arbitramur, ut ſecundùm pronuntiationem omnium noſtrûm, imò juxtà antiquam traditionem Catholica Eccleſia, ſicuti omnes Sancti Patres edocent nos, veniat in medium noſtrûm colenda imago, & hanc ſalutemus..... Et aliud Capitulum ſuggerimus, ut omnes conſcriptiones, qua contra venerabiles imagines facta ſunt, cum Anathemate deleantur vel igni tradantur*. Sancta Synodus dixit: *Veniat, Fiat*. Denique iterata ſunt Anathemata in confractores imaginum: in eos qui dicta Sacræ Scripturæ contra Idola, adversùs imagines detorquent: in eos qui imagines Idola appellant; qui ipſas non ſalutant; qui demum Eccleſiam calumniantur, quaſi idola ſuſceperit.

Sedis Apoſtolica Legati Decretum edunt de colendis imaginibus, ut ſuffragii prarogativam ſervent Sedi Apoſtolica.

Actio ſexta.

Actione ſexta, quæ tertio Nonas celebrata eſt, Definitio Synodi Pſeudo-Septimę relecta fuit, & per capita ſcripto antirrhetico confutata. Ubi locus lectus eſt, quo omnes imagines hominum o-

Eucharistiam imaginem Christi vocare, alienum eſt ab Eccleſia doctrina.

pera factas ſe deteſtari & anathemati tradere profeſſa eſt; eam ſe venerari tantùm qua Filius Dei ſeipſum in Sacramento panis & vini, ante Paſſionem, expreſſit: Patres reſponderunt, Alienum eſſe a Sanctorum Patrum & Eccleſiæ doctrina hunc loquendi modum: quia etſi Patres panem & vinum vocaverint typos ſeu antytypa Corporis & Sanguinis Chriſti, id ad ipſa referendum eſt, antequam ſanctificata fuerint: poſt ſanctificationem autem Corpus & Sanguis Chriſti propriè dicuntur, & ſunt, & creduntur, non imago. Hujus loci occaſione, dubium emergit, utrùm Iconomachi realem Corporis & Sanguinis Chriſti præſentiam in Sacramento Euchariſtiæ negaverint? Qua de re in Diſſertationibus agemus.

Actio ſeptima.

Actio ſepima tertio Idus Octobris habita eſt, in quâ condita eſt Fidei Definitio, quâ ſex Concilia Oecumenica imprimis recepta ſunt, & confirmata. Deinde ſtatutum, *Sicut figuram vivifica crucis, ita venerabiles ad ſanctas imagines proponendas, tam qua de coloribus & teſſeliis, quàm qua ex aliâ materiâ congruenter ſe habente, in Sanctis Dei Eccleſiis, & ſacris vaſis; & veſtibus, & in parietibus ac tabulis, domibus, & viis, tam videlicet imaginem Domini Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quàm intemerata Domina noſtra Sancta Dei Genitricis, honorabiliumque Angelorum, & omnium Sanctorum*. Per imagines animos Fidelium *erigi ad Prototyporum memoriam, & deſiderium, & ad honorariam his adorationem tribuendam; non tamen ad veram latriam, qua ſecundùm fidem eſt, quæque ſolùm divinam naturam decet, impartiendam: ita ut iſtis, ſicuti figura pretioſa ac vivifica Crucis, & Sanctis Evangeliis, & reliquis ſacris monumentis, incenſorum & luminum oblatio exhibeatur, quemadmodum & Antiquis pia conſuetudinis erat. Imaginis enim honor ad primitivum tranſit*. Qua ex Definitione conſtat cultum latriæ nec imagini Chriſti, neque Cruci, nec ulli creaturæ exhiberi poſſe. Promulgata Definitione Fidei, Anathemate nominatim confixi ſunt Iconomachorum Principes, ſcilicet tota Pſeudoſynodus contra venerabiles imagines celebrata, *Theodoſius* Epheſinus Pſeudo-Epiſcopus *Siſinnius*, *Paſtillas*, *Baſilius Tricacabus*, *Anaſtaſius*, *Conſtantinus*, & *Nicetas* Pſeudo-Patriarchæ Conſtantinopolitani, *Joannes* Nicomedię & *Conſtantinus* Nacoliæ. Ingeminata ſunt anathemata contra eos qui Imagines *non oſculantur, tamquam in nomine Domini, & Sanctorum ejus factas*: & qui *omnem Traditionem Eccleſiaſticam, ſive ſcriptam, ſive non ſcriptam, irritam faciunt*. Celebrata deinde eſt feſtivis acclamationibus memoria *Sanctorum Germani* Conſtantinopolitani Patriarchæ, *Joannis Damaſceni*, & *Georgii* Epiſcopi Cyprii qui fidem Eccleſiæ circa ſacras imagines ſtrenuè defenderant. *Gregorium* habent vulgata Synodi Acta, & *Gregorium II.* Romanum Pontificem intelligunt, ſed *Georgium* reſtituendum eſſe, *Chriſtianus Lupus* rectè obſervat, illum ſcilicet, cujus pro imaginibus ſtudium, paſſiones, conſtantia, in Orthodoxa Pſeudo-ſeptimæ Synodi Refutatione æternis laudibus celebrantur. Hoc in Conſeſſu exarata eſt Epiſtola totius Synodi nomine ad *Conſtantinum & Irenem*, quæ incipit: *Glorificatur Eccleſia caput*: Et altera Encyclica ad omnes Eccleſias, quæ incipit: *Chriſtus Deus noſter*.

Imaginibus honorariam adorationem, non veram latriam exhibendam tradit VII. Synodus.

Peractâ Synodo, Patres Conſtantinopolim ab Imperatore vocati, Definitionem Concilii ipſi & Auguſtæ ejus Matri Irenæ ſacris ſubſcriptionibus muniendam obtulerunt, ut patet ex Appendice quæ ſub Actionis Octavæ titulo Concilii Actis adjecta eſt. Fauſtis acclamationibus Imperatores proſecuta Synodus, ſoluta eſt; Patres muneribus honeſtati, ad Eccleſias ſuas rediere. Literas quoque dedit *Tharaſius* ad Romanum Pontificem *Adrianum*,

rum, qui Synodum quidem suscepit; sed ritu solemni non confirmavit, datâ ad Ecclesias omnes, aut ad Imperatores Epistolâ.

§. V.

De Canonibus Synodi Septimæ Oecumenicæ.

Septima Synodus Canones viginti duos edidit pro Ecclesiastica Disciplina, quæ grassante hæresi & persecutionibus collapsa fuerat, ubique restauranda. Qua editi sint Actione, incertum est.

Canones confirmati.

Primus antiquos Canones confirmat, Apostolicos imprimis, deinde sex sanctarum & universalium Synodorum; tertiò localium Synodorum. Canon iste non est approbatus ab Ecclesia Romana, quæ Canones tantùm quinquaginta recepit ex eis qui Apostolici nuncupantur, Constantinopolitanos, vigesimum octavum Calchedonensem, & Trullanos, non approbavit.

Scriptura Sacra scientia Episcopis necessaria.

Secundus Canon statuit ut nemo deinceps ad Episcopatum promoveatur, nisi qui Psalterium memoriâ tenuerit, psallendique noverit ordinem; qui *scrutabiliter, & non transitoriè* legere sciat *sacros Canones, Evangelium, divini Apostoli librum, & omnem Divinam Scripturam:* id est, qui hæc intelligat, & assiduo studio magis ac magis scrutari valeat, *Ut secundùm Dei mandata conversari possit, & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi Sacerdotii sunt eloquia divinitus tradita; id est, vera Scripturarum Divinarum disciplina:* (ut ait magnus *Dionysius*.)

Episcoporum electio.

Canon III. electionem Episcopi, Presbyteri, aut Diaconi a Principibus factam rescindit, secundùm Canonem trigesimum Apostolorum, & Canonem quartum Nicænæ Synodi. Quod intelligendum est de electione quam Principes sibi arrogant dominationis titulo, non de electione quam titulo patrocinii faciunt, Ecclesia concedente, qualis est nominatio Episcoporum & Abbatum a Christianissimis Regibus facta, & Ecclesiæ judicio subdita, quod spectat dotes & conditiones electorum.

Canon quartus vetat ne Episcopi a Clericis, aut Monachis sibi subditis pecuniam, aut quævis munera exigant, *Quia non debent filii parentibus, sed parentes filiis thezaurizare*, (ut ait Apostolus.) Eos verò qui alicujus exactionis causâ suspensionis, aut interdicti vinculum subditis injecerint, simili pœnæ subjectos iri decernit.

Nemo solo facultatum Ecclesiis donatarum intuitu ordinandus.

Canon quintus coërcet eos, qui facultates suas, vel integras, vel ipsarum partem, Ecclesiæ dederunt, pro qua fuerant ordinati, & propterea pauperibus ob virtutem a Spiritu Sancto electis insultabant: jubet eos novissimum Ordinis sui locum tenere; si superbiæ specimen dare pergant, per *epitimium*, id est, pœnam Canonicam emendari. Si quis verò solo facultatum Ecclesiæ donandarum merito deinceps ordinetur, tam Ordinantem, quam Ordinatum, nec non & Mediatores, simoniæ damnat, secundùm Canones Apostolicos, & Calchedonenses.

Synodi Provinciales.

Canon sextus Provinciales Synodos, quas bis in anno celebrari sanxerat Concilium Nicænum, vel singulis annis fieri jubet secundùm Trullanum Canonem octavum, ut emendetur quod contra disciplinam peccatum est. Principes verò qui id prohibuerint, communione privantur.

Ecclesia sine Reliquiis Sanctorum non consecranda.

Canon septimus, in templis sine reliquiis Sanctorum consecratis, dominante Iconomachorum hæresi, sacras reliquias solita cum Oratione poni jubet. Qui verò Episcopus templum absque sacris reliquiis deinceps consecraverit, deponitor.

Canon reprobatus.

Canon Octavus Judæos, qui suscepto Baptismo Christianam Fidem haud sincerè profitentur, sed clam judaïzant, in Ecclesiam non esse suscipiendos edicit, sed impunè dimittendos, neque pueros eorum baptizandos aut servos emendos, vel acquirendos. Hic Canon unus ex iis est, *quos prioribus Canonibus, vel Decretis Sanctorum Sedis Romanæ Pontificum, aut certè bonis moribus adversari*, scripsit *Anastasius Bibliothecarius*, in Præfatione Synodi ad *Joannem Octavum* Pontificem Maximum. Repugnat enim *Sancto Gregorio Magno, lib.* 1. Epistolâ 45. lib. 4. Epistolâ 6. & lib. 7. Epistolâ 24. & Concilio Toletano Quarto, Can. 56. decernenti ut Judæi a Rege *Sisebuto* ad fidem & Baptismum coacti *Fidem, quam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis & contemptibilis habeatur. Eos autem, quos circumciderunt, si filii eorum sint, a parentum consortio separari; si servi, pro injuria corporis, libertati tradi, &c.*

Hæreticorum libri vetiti.

Canon nonus vetat Hæreticorum libros contra venerabiles imagines a quocumque retineri; sed in Constantinopolitani Patriarchatûs scrinia deferri, cum cæterorum Hæreticorum libris recondendos. Qui hos apud se servaverint Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi deponuntor: Monachi, aut Laïci, anathemate plectuntor.

Clerici propria Parochiæ desertores.

Canon decimus animadvertit in Clericos, qui Parrochiam propriam relinquunt, & ad alienas Parochias convolant, aut apud Magnates se recipiunt, Sacrum in eorum Oratoriis facturi. Qui absque licentia proprii Episcopi, & ejus ad cujus Diœcesim divertunt, id susceperit, gradu dejicitor. Pari pœnâ plectuntor, qui mundanas & sæculares curas suscipiunt. Capellanis hujusmodi puerorum & famulorum instituendorum curam commendat, utque ipsis legant Divinas Scripturas: ad hoc enim etiam Sacerdotium consecuti sunt (inquit Sancta Synodus.)

Canon undecimus Oeconomos in omnibus Ecclesiis, ac Monasteriis constitui decernit, juxtà Canones Calchedonenses: quod nisi fecerint Metropolitani, Constantinopolitanus Episcopus in suis Diœcesibus Canonem exequetur: similiter & Metropolitani in Comprovincialium Episcoporum Ecclesiis, si hanc neglexerint disciplinam.

Oeconomi Ecclesiarum. Bonorum Ecclesiæ alienatio vetita.

Canon duodecimus, Episcopos & Abbates coërcet, qui ex agris vel fundis Ecclesiarum suarum ac Monasteriorum, in Principum manus aliquid transtulerint, vel alteri contulerint personæ, vel quovis modo alienaverint. Quod si fecerint, irrita esto donatio, aut venditio secundùm Canones Apostolicos: Episcopus verò, vel Abbas deponitor, tamquam qui dispersit malè, quæ non collegit.

Canon decimus-tertius medetur cladi Monasteriis illatæ a *Leone Isauro & Constantino Copronymo* Imperatoribus Iconomachis, qui ex illis profana diversoria fecerant. Ea in pristinum statum restitui jubet Synodus. Qui ea profanis usibus addicta retinent, Clerici deponuntor; Monachi, & Laïci excommunicantor.

Clericalis Tonsura absque Ordinibus collata.

Canon decimus-quartus vetat eos, qui Tonsuram Clericalem a pueritia acceperunt, & Lectores ab Episcopo non sunt ordinati, in Missa & sacris Officiis legere ad ambonem, etiam in Monasteriis. Lectoris autem Ordinationem Chorepiscopis permittit, ex Episcoporum mandato, & Abbatibus, Presbyteris, & Episcopali Benedictione inauguratis, in suis Monasteriis. Tria discimus ex isto Canone. Primò apud Græcos solemne fuisse, ut Clericalis Tonsura, absque ullô Ordine conferretur, etiam pueris. Secundò, ut Lectores manuum impositione, non traditione libri Prophetiarum ordinarentur. Tertiò, Abbatibus ab Ecclesia Orientali fuisse indultum ut Minores Ordines Monachis suis conferrent.

Abbates in Ecclesia Orientali Minores Ordines conferre poterant.

Ca-

Beneficiorum pluralitas vetita.

Canon decimus-quintus Clericum in duabus Ecclesiis connumerari, sive plura Beneficia possidere vetat. Illam Beneficiorum pluralitem *Negotiationem, turpe lucrum, rem ab Ecclesiasticâ consuetudine penitus alienam* vocans. Hanc in Regia Urbe nequidem ob unius tenuitatem Beneficii permittit: quam suppleri jubet labore manuum. Illam verò indulget in villis, ob hominum inopiam. Inter Beneficia curam animarum habentia, & simplicia, postulantia residentiam, vel non postulantia, non distinguit Synodus. Hujus namque distinctionis ad pluralitatem Beneficiorum permittendam, nulla antiquitus in Ecclesia habita ratio est. Nec usquam plura Beneficia ab uno Clerico possideri permisit, ut lautiùs viveret.

Modestia Clericorum in vestibus.

Canon decimus-sextus Episcopos & Clericos pretiosis, fulgidis, & serica texturâ variatis vestibus ornari prohibet; qui secus fecerint, emendantor. Illos etiam coërceri jubet, ac plecti, qui viles & religiosas Clericorum aut Monachorum vestes ludibrio habuerint; ut solebant Iconomachi.

Novarum Ecclesiarum aut Monasteriorum erectio.

Canon decimus septimus vetat templa & sacra quævis ædificia, sive a Laïcis, sive a Clericis inchoari, nisi sumptus necessarios ad consummationem conferre possint, & præsentem vel certò obventuram pecuniam habeant: sin minùs, ab Episcopo loci prohibendo. Id imprimis prohibetur Monachis, *Qui deserentes Monasteria sua, præesse anhelantes, & obedire renuentes*, hujusmodi ædificationem suscipiunt.

Canon decimus-octavus fœminas arcet ab ædibus Episcoporum, & Monachorum: si quæ in villis Ecclesiæ, vel Monasteriorum ad opera manent, secedere eas jubet in alium locum, adveniente Episcopo, vel Abbate, ut omnis pravæ suspicionis, & offensionis tollatur occasio.

Simonia in ingressu Monasteriorum.

Canon decimus-nonus simoniacam Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum avaritiam castigat, munus aliquod ac pretium exigentium a Religiosæ Professionis candidatis: ex quo fit *Ut quorum initium improbabile est, omnia sint projicienda, ut Magnus ait Basilius. Neque enim Deo per mammona servire licet.* Qui contra hunc Canonem peccaverit Episcopus, vel Abbas, vel quilibet ex sacrato Collegio, deponitor, secundùm Canones Calchedonenses: Abbatissa e Monasterio ejicitor, & in aliud Monasterium ad subjectionem relegator. Quæ autem filiis dantur a parentibus nomine dotis, vel quæ ex propriis rebus acquisita, Monasteriis offerunt, post eorum Professionem Deo in perpetuum dicata manere, & in Monasterii facultates transcribi, sive perseveraverint, sive exierint, decernit Sancta Synodus. Excipitur casus quo eorum exitus ex culpâ Prælati contingeret.

Monachorum & Monialium familiaritas interdicta.

Canon vigesimus duplicia Monasteria, Monachorum, & Sanctimonialium, fieri prohibet, iis exceptis quæ sub *Sancti Basilii* Regula militant, quòd eorum structura & disciplina nullis pravis suspicionibus locum præbeat. Vetat multò magis Monachos & Moniales in uno Monasterio commorari. Ipsis intercidit mutuò ad secretam collationem, & singularia convivia aditu: Nec Monachis permittit cum Monialibus consanguineis vel affinibus confabulari, nisi Abbatissa præsente, & brevi colloquio.

Monachorum stabilitas.

Canon vigesimus primus prohibet Monachos, & Moniales, relictis propriis Monasteriis, ad alia proficisci. Scilicet olim profitebantur omnes ad certum Monasterium, ex quo nisi gravissimis de causis transferri non poterant.

Modestia Christianorum in conviviis.

Canon vigesimus secundus. Thymelicos, id est, qui lyris, cytharis, aliisque instrumentis musicis, & meretriciis veluti cantionibus animos emolliunt, arceri jubet a conviviis Christianorum, qui manducare tantùm debent ad vitam sustentandam, non ad voluptatem. Clericos verò, & Monachos cum mulieribus secretò manducare vetat; imò & cum Secularibus quibuscumque, nisi in itinere coëgerit necessitas. Indulget tamen ut cum viris, vel mulieribus pietate insignibus, & consanguineis, comedere possint sacrati viri, si ad spiritalem directionem convivium proficiat.

§. VI.

De gestis post Synodum Septimam in causâ Imaginum.

Libri Carolini contra VII. Synodum.

ANno Christi septingentesimo nonagesimo, cùm Acta Septimæ Synodi in Franciam perlata fuissent, & ab Episcopis, ab ipsoque *Carolo Magno* discussa, eorum Confutatio & Critice acerba satis & injuriosa edita est, Libris illis quatuor, qui Carolini vocantur, quòd vel a Carolo Magno, vel eo permittente, ipsius augusto nomine sint editi. Horum Auctor, quamvis Nicænam Synodum secundam acriùs impugnet, ab ea tamen, quod summam Fidei spectat, non dissentit, ut in Dissertationibus ostendam.

Synodus Francofordiensis damnat Synodum Nicænam II. sive potiùs adscriptum ipsi errorem.

Anno Cristi septingentesimo nonagesimo-quarto, in Synodo Francofordiensi, a Carolo Magno, consentiente Romano Pontifice Adriano I. qui & Legatos ad eam misit, ob damnandum Elipandi & Felicis errorem convocatâ, quæstio de Græcorum Synodo, id est, de Nicæna secunda, habita etiam est, quæ nondum ut Oecumenica, Occidente penè toto suscipiebatur. Ea verò, sive potiùs perperam ipsi adscriptus error, secundo Canone damnatus est his verbis: *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt: in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati, servitium, aut adorationem non impenderent, Anathema judicarentur. Qui supra Sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.* At Definitionem & doctrinam Synodi Septimæ revera non damnavit Synodus Francofordiensis, ut in Dissertationibus ostendam.

Capitulare contra Synodum VII. ad Adrianum I. mittitur. Cui respondet Pontifex.

Hâc ex Synodo Capitulare adversùs Septimam Synodum, ex Libris Carolinis excerptum, ad Adrianum I. Pontificem Maximum per *Angilbertum* Centulensem Abbatem missum est; cui respondit eruditus Pontifex Apologeticâ Epistolâ ad Carolum Magnum datâ, *Non quemlibet hominem, sed olitanam Traditionem defendens*; ut ipse contestatur.

Miraculum ab Iconomachis confictum.

Anno Christi octingentesimo decimo-tertio, Imperante Michaële Curopalate, & ad bellum contra Bulgaros profecto, cùm solemnis Supplicatio pro impetranda victoria Constantinopoli fieret a Templo *Sanctæ Sophiæ* ad Apostolorum Basilicam, ubi sepulti erant Imperatores; tumultuati sunt Iconomachi, & confictò miraculò hæresim cum *Constantino Copronymo* penè sepultam excitare, conati sunt. Scilicet Imperialium sepulcrorum januam, nemine propter populi frequentiam advertente, vecte in eam impulso, subito cum fragore, tamquam divinitus edito miraculo, aperuere. Mox ad *Copronymi* tumulum prosilientes, ipsum prostrati invocarunt, dicentes: *Exurge, & Reipublicæ jam jam pereunti succurre.* moxque illum equo insidentem contra Barbaros procedere visum effutierunt. Sed Urbis Præfectus habita de ipsis quæstione, illos alligatis ad collum vectibus, & imposturam palam fateri coactos, ad ignominiæ pompam traduxit. Id constat ex *Theophane*.

Leonis Armeni Imp. in Sacras Imagines, & earum cultores persecutio.

Anno Christi octingentesimo decimo-qnarto *Leo Armenus* a *Sabbathio* Monacho Iconomachiæ addictissimo, & ab alio quodam sub Monachi pariter habitu Impostore, in Dagistensi Monasterio degente, quem *Theodotus Melissenus* subornaverat, seductus est, & adversùs sacras imagines excitatus. Junxit artes suas malis artibus perversi Monachi *Theodotus* ille in Aula Imperatoris spectatissimus: cui cùm aperuisset Imperatoris consilium, qui ipsum noctu adire decreverat vili habitu, & dissimulatâ Majestate, Impostori Monacho ansam dedit se mentiendi Prophetam, qui larvatum licèt ac nusquam antea visum Imperatorem agnosceret. Leo itaque in Iconomachum mutatus, bellum sacris Imaginibus, & illarum Cultoribus indixit. Tentavit, sed frustra *Nicephorum* Patriarcham: Jussit Catholicos & Hæreticos simul congredi, ut veritas dogmatis clariùs patesceret. Renuerunt Catholici, quòd Imaginum cultus jam satis traditione constaret, ac præterea in Septimâ Synodo esset definitus: Fidei autem dogmata semel in Synodo Oecumenica discussa & declarata, non essent ad examen revocanda: tum etiam quia Imperatoris non est de controversiis Ecclesiasticis decernere. Sic *Leonem* inter alios affatus est invictissimus Abbas *Theodorus Studita*, qui tot illâ in persecutione trophæa tulit: *Ne tentes nunc, o Imperator Ecclesiasticum statum dissolvere. Ait enim Apostolus: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Pastores & Doctores, ad perfectionem Sanctorum. Non dixit, Reges. Tibi quidem, o Imperator! civilis status, & exercitus commissus est. Hac igitur cura: Ecclesiam autem Pastoribus, & Doctoribus, ut ait Apostolus, derelinque. At si non vis hæc facere: si quis pervertendæ Fidei nostræ causa aliquid de cœlo nobis annuntiaverit, ipsum non audiemus; tantùm abest ut te audituri simus.*

Non est Imperatoris de controversiis fidei decernere.

Leoni in restaurandâ hæresi adjutores fuere, *Joannes Pancratii Scrasta* filius, qui a puero dæmonem inhabitantem habuerat, incompositis motibus agitari solitus, & a mente alienari, quem *Hylilum* appellabant; quemque *Leo* spe Patriarchatûs illexit ad seducendam plebem, & in errores Iconomachorum pertrahendam: *Constantinus* artificis sutoris filius: *Cazimata* Grammaticæ Professor: & quidam Ludimagister, qui criminum sibi objectorum pœnam fugiens, in Monasterium diverterat, & nomen sumpserat *Antonii*; subindeque Monasterii Metropolitani Præpositus, ac tandem Sylæi Episcopus evasit. Hic a *Leone* vocatus, ac interrogatus, num scriptum legisset, adorandas imagines: Respondit, *Nullibi hoc scriptum est: verùm antiquam esse Traditionem asserunt.* Cui Leo: *Nisi in Evangeliis, aut apud Apostolum clarè & ad verbum scribatur: Veneremini Imaginem meam, nusquam ipsam adorare consentiam.* Post hæc, Patriarcham adhortatus est ut populum paululum condescenderet propter Imaginum adorationem offenso; aut rationem redderet, cur adorari vellet Imagines, Scripturâ id nullibi præcipiente. Respondit *Nicephorus* Patriarcha Sanctissimus: *Hæc quæ a principio & superioribus temporibus ab Apostolis & Patribus definita sunt, nulla ratione innovamus, nec ampliùs quid moderandum censemus ab Apostolo dicente: Si nos, aut etiam Angelus de Cœlo annuntiaverit præter id quod vobis denuntiavimus, Anathema sit. Quâ verò de causâ, prout adoramus Crucem & Evangelium, eâdem pariter Imagines veneramur. Quando quidem neque illa adoranda scriptum est. Verùm quoniam ab Apostolis hæc excepit Ecclesia, utrùm scriptum, vel non scriptum sit, non decet inquirere. Plura namque scripto non tradita, quæ dicuntur dogmata per Sancti Spiritûs inspirationem successivis temporibus a Sanctis ejus famulis ac servis, ordinata, Ecclesia excepit.*

Non Scriptura sola, sed & Traditio, Regula fidei est.

Leo Armenus Monachis silentium imperat in quæstione de cultu Imaginum.

Porrò Imperator, quòd sciret Orthodoxos, ac Monachos maximè, Catholici Dogmatis palam asserturos veritatem, & Iconomachiam deleturos, sacræ, quâ pollebant, præsidio doctrinæ, silentium ipsis indixit, omnemque prohibuit de Fidei rebus collationem. Quâ se lege, dato chirographo, adstrinxerunt ipsi Monasteriorum Præpositi. Hanc in ipsis conniventiam gravissimâ perstrinxit Epistolâ *Theodorus Studita*, quâ ad ipsos scripsit; Silentium illud nihil aliud esse quàm proditionem veritatis, abnegationem Præfecturæ, sociorum ac subditorum perversionem. Adducit exemplum Apostolorum, quibus cùm a Judæis denuntiatum esset ne docerent in nomine Christi, responderunt: *Judicate si justum est in conspectu Dei vos potiùs audire quàm Deum*; Et: *Obedire Deo oportet magis quàm hominibus.* Post hæc subdit Theodorus: *Sed quid, quòd pluris facimus Monasteria, quàm Deum? Pluris commoda quæ inde capimus, quàm mala quæ boni causâ sustinemus? Ubinam est illud: Loquebar in conspectu Regum, & non confundebar? Et illud: Labia mea non prohibebo; Domine, tu scisti? Ubi gloria & fortitudo Ordinis nostri? Quonam pacto Sabas & Theodosius, cùm impiam hæresim, tum temporis Imperator Anastasius amplecteretur, insurrexerunt pro fide acriter pugnantes, tum eos qui perperam in Ecclesiæ sentiebant, excommunicando, tum ad Imperatorem ipsum scribendo; Se mortem potiùs oppetere paratos, quàm ut de constitutis aliquid immutarent? Et dicunt [ut fama est] Domini Præpositi: Quinam sumus nos? Primùm Christiani, qui nunc & prorsus loqui debeant. Deinde Monachi, quos re nulla abduci, nec abripi par sit, tamquam mundo minimè adstrictos, minimèque obnoxios. Denique Præpositi, qui & aliorum scandala tollunt, & in nullo dare offendiculum debent: Ne vituperetur*, inquit, *ministerium nostrum.* Hæc *Theodorus Studita*, Epistola 2. Libri 2.

Silentium in causa fidei, est proditio veritatis.

Persecutio in S. Nicephorum *Patriarcham Constantinopolit.*

Exarsit persecutio in *S. Nicephorum* Patriarcham Constantinopolitanum, qui cùm *Leonis Armeni* Edicto subscribere nollet, e Sede ab ipso detrusus, in Insulam Proconnesum exul deportatus est: Cujus in locum Imperator tyrannicè intrusit *Theodotum* illum *Melissenum*, qui ejus mentem depravarat. Exulavit quoque propter Fidei causam *Nicetas* ex Patritio Monachus, *Irenes* quondam Imperatricis consanguineus: *Æmilianus* Cyzici, & *Michaël* Synnadorum, Episcopi, *Theophanes* Abbas, & *Theodorus Studita*, qui ex durissimo exilio, arctissimoque carcere, ubi *Leonis* mandato crudelissimè vexatus est, varias scripsit Epistolas, quibus causam Fidei propugnavit, Episcoporum & Abbatum zelum accendit, Confessoribus animos addidit.

Conciliabulum a Theodoto *Pseudo-Patriarcha contra sacras Imagines; & Synodum VII. Oecumenicam celebratum.*

Convocavit interea Pseudo Patriarcha *Theodotus* Conciliabulum, Pseudo-Septimam Synodum confirmans, & Oecumenicam verèque Septimam, scilicet Nicænam secundam, Anathemate damnans. Scripsit *Theodorus Studita* ad Synodum Hæreticorum, omnium Præpositorum nomine, Epistolam, quæ prima extat Lib. 2. in quâ duplicem rationem dedit, cur ad Synodum vocati, non adessent. Primam, quòd absque *Nicephori* Patriarchæ sui, qui in exilium iniquè pulsus erat, sententiâ, nihil sive fidem, sive disciplinam spectans agere possent: alteram, quòd hæc Synodus ad eversionem secundæ Nicænæ, id est, ad tollendas imagines, coacta esset. Subdidere Fidei Professionem Iconomachorum hæresi e regione adversam, hisque exaratam verbis: *Nos itaque omnium minimi, qui præsentes, quique absentes, consonam universæ sub cœlo Ecclesiæ fidem tenentes, divinam Salvatoris nostri Jesu Christi, & Sanctissi-*

S. Theodorus Studita *fidem tuetur adversùs Iconomachos.*

ma

mæ Matris ejus, aut cujuscumque Sanctorum imaginem erigere, & adorare, non solùm ex sanctâ Nicæna II. Synodo, alteravè quæ ante illam divinissimè docuit, securum & tutum esse affirmamus; sed ab ipsomet adventu Domini nostri ac Dei, tam scripto, quàm sine scripto fundati, securè supra Sedem illam consistimus, de quâ Christus ait: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Hæc illi. Scripsit idem *Theodorus* e carcere Catecheticam Epistolam ad Confessores, quâ luculenter asseritur sacrarum imaginum cultus. Incipit his verbis: *Theodorus omnibus ubique propter Christum dispersis Fratribus: & iis qui in carceribus & exiliis detinentur, in Domino salutem.* Est octava lib. 2. illamque & alias supra laudatas exscripsit Annalium Ecclesiasticorum Parens, ad annum octingentesimum decimum quartum. De abolitione Sacrarum imaginum a *Leone Armeno*, deque persecutionibus ab eo motis in Catholicos earum cultores ac defensores, legendi sunt *Michaël* Monachus in Vita Theodori Studitæ, *Theosteristus* in Vita *Nicetæ*, Anonymus in Historia Leonis Armeni, *Cedrenus*, & *Zonaras*, ex quibus hæc defloravimus.

Michaëlis Balbi Imperatoris Principatus.

Anno Christi octingentesimo vigesimo, *Michaël Balbus*, post necem *Leonis Armeni* proclamatus Imperator, impietatem Principatûs exordio dissimulans, ab exilio Catholicos revocavit, quos *Leo* propter fidei causam relegaverat. Omnes etiam Episcopos Orthodoxos adesse jussit Constantinopoli, ut cum Iconomachis de ineunda in quæstione de imaginibus concordia deliberarent. Qui ad ipsum egregiam illam Epistolam dedere, quæ a *Sancto Theodorum Studita* scripta creditur, & inter illius Epistolas extat 86. lib. 2. quâ se cum Hæreticis convenire non posse, contestati sunt, & si quod dubium circa fidem emergeret, consulendum esse Romanum Episcopum. *Jam verò* inquiunt, *Sermonem refellendi causâ cum Heterodoxis conferre, Apostolico mandato repugnat, minimèque convenit, nisi ad correptionem tantummodo. Propterea indigni nos Imperii vestri famuli, ne hisce quidem contra præceptum audemus. Quòd si quod est hujusmodi de quo ambigat, aut diffidat divina Manificentia vestra piè a Patriarcha dissolvi posse: jubeat magna ipsius & a Deo confirmata manus, ad communem utilitatem, a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim & ab initio Paternâ Traditione transmissus mos fuit: Hæc enim suprema est Ecclesiarum Dei, in qua Petrus Sedem primus tenuit, ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Hæc illi.

In Controversiis Fidei, quærendum Romani Pontificis responsum.

Cum autem unà cum selectis Episcopis *Theodorus Studita* convenisset, omnes consilium iniere adeundi Imperatorem, eique supplicandi, ut in proprias Ecclesias eos restitui juberet, & qui eas occupaverant, Hæreticos expelli. Ad Aulam igitur se contulere, & coram *Michaële* pro sanctarum imaginum restitutione egregie & fortiter perorarunt: quibus ille absurdum illud responsum dedit: *Tametsi*, inquit, *egregia & honesta sint quæ dixistis; at mihi nequaquam amplectenda, qui hactenus imaginem nullam colui, vel adoravi. Quocirca & me æquum est cum manere qui fui, & vos pariter pristinum statum retinere, opinionesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec cuipiam objiciam: nisi quòd imagines in Regia Urbe a vobis erigi prorsus nolo, sed extra eam procul, & ubicumque volueritis.* Hæc refert *Michaël* Monachus in Vita *Theodori Studitæ*.

Post congressum cum Imperatore, *Theodorus Studita* S. Nicephorum Patriarcham de re gesta certiorem fecit; ipseque Constantinopoli degens, dispersos Fratres congregavit, remque Catholicam strenuè sustentavit, *Joannicio* Anachoretæ sanctissimo junctus, qui ad venerandas *Sancti Theophanis Martyris*, Præfecti Monasterii Sigriani reliquias, in Urbem advenerat.

Michaëlis Balbi persecutio in Catholicos.

Bello contra *Thomam* Ducem perduellem prosperè confecto, anno 823. sæviit in sacrarum imaginum cultores ac defensores *Michaël Balbus*, Constantinum Copronymum sibi proponens imitandum. Rursus in exilium amandavit Episcopos & Abbates, quos Imperii sui exordio revocaverat, ac inprimis *Theodorum Studitam*, & celebrem illum, qui postea Constantinopolitanam Ecclesiam tantâ cum laude rexit, *Methodium*: quem in Insula Africæ detrudi jussit in carcerem; ac *Euthymium* Sardium Præsulem flagris necavit, datis *Theophilo* filio suo ac Imperii Collegæ mandatis, ut crudele illud facinus executioni mandari curaret.

Legatio Michaëlis & Theophili Imp. ad Ludovicum Pium Imperatorem

Interim *Michaël & Theophilus* Romanum Pontificem & Imperatorem Occidentis sibi conciliare satagentes, Legationem honorificam ad *Ludovicum Pium* misere, ejus amicitiam rogantes, ac officia apud Romanum Episcopum. Ac ne ob hæresim malè audirent, Professionem Fidei suis Literis inseruerunt, in cæteris integerrimam, circa caput imaginum multâ moderatione temperatam. Harum quippe usum & cultum omnem se minimè prohibere significabant, sed adorationem solam & superstitionem multiplicem, quæ in Christianæ plebis devotiones in Oriente irrepserat: ob quam reprimendam, imagines in editiora loca extulerant, procul a populi contactu & osculis. Legationem excepit Rothomagi *Ludovicus Pius* anno 824. mense Novembri; subindeque petitâ Summi Pontificis *Eugenii Secundi* veniâ, Gallicanos Episcopos Parisios convocavit, de imaginum cultu collaturos. In Synodo illâ Parisiensi quamquam Nicænam II. Synodum rejecerint Gallicani Præsules, ab ejus tamen fide non dissenserunt, ut in Dissertationibus ostendemus. Hujus Collationis Acta Romam ad *Eugenium II.* misit *Ludovicus Pius*, ejusque subjecit examini. Ea detulere *Jeremias* Senonensis, & *Jonas* Aurelianensis, Episcopi, qui a Pontifice non impetrarunt, ut Græcis in imaginum negotio aliquid œconomiæ gratiâ concederet Septimæ Synodi decretis repugnans.

Synodus seu Collatio Parisiensis.

Ejus Acta ad Eugenium II. Pontificem Max. transmissa.

Theophili Imp. novum adversùs sacras Imagines, & Monachos earum defensores bellum.

Theophilus mortuo patre, solus imperans, Catholicos imaginum sacrarum cultores ac defensores crudelitate majori persecutus est. Imagines non solùm coli, sed & pingi prohibuit, & jam pictas delevit, earum loco bestiarum & avium figuras in ipsis templis effingi jubens. Monachis omnium civitatum aditu interdixit. Monasteria profanis hominibus tradidit, *bosque cœtus dissipavit, qui soli ad refrenandas cupiditates hominum faciebant*, ut scribit *Cedrenus*. Neque tamen Dei verbum tunc temporis alligatum fuit: Quidam enim, vel facto agmine, Principem reprehenderunt. Horum præcipui fuere Abrahamitæ Monachi, qui liberè in conspectum ejus progressi, ex Sanctorum Patrum dictis, Magni videlicet *Dionysii*, *Hierothei*, & *Irenæi*, demonstrarunt, non nuper vivendi rationem Monasticam extitisse, sed perantiquam esse: sed & sacras imagines ipsis fuisse Apostolis familiares, quando & *Lucas* divinus Apostolus Deiparæ formam depinxerit, & Christus linteo impressam sui effigiem, nullo manus ministerio elaboratam nobis reliquerit. Monachorum Sanctissimorum libertatem impatienter ferens impius Imperator, ipsos in exilium deportari jussit ad fanum *S. Joannis Baptistæ*, quod *Terribile* dicebatur, in Ponto Euxino, ubi flagellis dilacerati, Martyrii coronam consecuti sunt. *Lazarus* Monachus, egregius Pictor insigne etiam certamen subiit, ejus nam-

namque manus laminis ferreis ignitis aduri jussit *Theophilus*: eumque semianimem precibus *Theodora* Augustæ vix concessit; isque reddita Ecclesiæ pace, consumptis licèt manibus, præclarissimam Christi Servatoris pinxit imaginem. *Theophanem* & *Theodorum* germanos fratres, Palæstinos Monachos dirè vexavit. Mora fuit *Theophanis* libertas, qui a *Theophilo* de religione disputare jussus, & quoddam *Isaiæ* proferens testimonium, negante Imperatore ita apud *Isaiam* haberi & librum aperiente, interpolatum esse librum illum, & quotquot in ejus manus libri sacri pervenissent, contestatus est, & postulato ex Patriarchæ Bibliotheca Thomaïtica Codice, interpolationem probavit. Quamobrem verecundiâ suffusus & in furorem actus Imperator, eos ducentis verberibus cæsos, & versibus acuum candentium impressione frontibus inscriptis notatos, in exilium relegavit, ubi mortuus est *Theodorus*; *Theophanes* verò ad Ecclesiæ pacem superstes vixit. Interim in Patriarchale solium, post *Antonii* mortem, virum nequissimum evexit *Theophilus*, *Joannem* quemdam Pseudo-Monachum, artium magicarum peritissimum, in quibus Imperatorem ipsum instituerat.

Theophanis & Theodori certamen.

Eadem in persecutione *Methodius*, qui eruditione suâ, & auctoritate, fidei causam strenuè Constantinopoli propugnabat, immaniter cruciatus est. Cùm enim *Theophilus* in expeditione adversùs Saracenos fusus fuisset, rabiem suam in *Methodium* convertit, eum malorum omnium, quæ in Imperium exundabant, proclamans auctorem; quòd idololatriam (sic imaginum cultum vocabat impius) foveret. *Methodium* itaque, contusis dentibus, in quamdam Insulam relegatum, vivum cum duobus latronibus in sepulchro quodam, sive speluncâ includi jussit, quorum altero extincto, cadaveris fœtorem invictâ patientiâ sustinuit generosus Athleta. Ipsum *Theodorus*, & *Theophanes*, cùm statum ipsius ac passionem a quodam piscatore didicissent, literis Carmine Iambico sanè eleganti scriptis solati sunt: quod Latinè reddo.

Certamen S. Methodii.

Vivo perempto, vivificoque mortuo,
Terram incolenti, ac pariter calcanti polum,
Scripsere vincto vincti, & inscripti notis.

Quibus simili Carmine rescripsit admirandus *Methodius*, quod sic habet:

Libris vicissim descriptos cælestibus,
Facilesque non sine laude compunctos notis,
Secum salutat vinctos vivus obrutus.

Septem annis in tetro illo carcere detentus fuit *Methodius*, donec illum *Theophilus*, qui gravissimas difficultates patiebatur in intelligentia librorum quorum lectione delectabatur, neminemque inveniebat, qui illas fœliciter exponeret, ac locis obscuris lucem afferret, *Methodium* cui nullum noverat eruditione parem velut e sepulchro redivivum, in Aulam revocavit: nec tamen aliquid de pristino erga Catholicos remisit furore.

Theodora Augusta Theophili Imp. conjux, post ejus mortem sacras imagines, & earum cultum restituit.

Mortuo *Theophilo*, *Michaël* ejus filius, & *Theodora* conjux, secundùm supremam ejus voluntatem, Augusti proclamati sunt. Vix-dum quatuor annos Michaël natus erat, cum orbatus est patre. *Theodora* Imperatrix religiosissima, & prudentia supra sexum conspicua, ad restituendam religionem applicuit animum, & *Theoctisto* ac *Manuële* Primariis Aulæ juvantibus, Senatum in sententiam suam traduxit. Moxque congregavit Synodum, in qua Decretum de sacris imaginibus erigendis & colendis editum est. Iconomachi plerique omnes errorem ejurarunt, *Joannes* sive *Jannes* Hæreticus Patriarcha exauctoratus: in ejus locum, summo omnium Ordinum applausu invictus Confessor *Methodius* suffectus est. Hujus gloriosam famam obscurare moliti sunt Iconomachi, subornata muliercula, quæ eum stupri accusaret: quorum ille calumniam diluit facto sanè insolenti, quo emortuam in se ac exsiccatam carnem, quà sedes est libidinis, probavit, idque miraculo sibi contigisse, cùm gravissimis tentationibus stimulatus, Romæ *S. Petri* patrocinium, ut ab iis liberaretur implorasset. Sacræ autem imagines ritu solenni restitutæ sunt anno Christi octingentesimo quadragesimo primo, annuumque, in hujus restitutionis commemorationem, *Orthodoxia* Festum institutum est. Hæc excerpsimus ex *Constantino Manasse*, *Zonara*, *Cedreno*, & *Glyca*. Longius verò extra sæculum octavum excurrimus, ut uno intuitu totam Hreseos Iconomachorum Historiam Lector conspiciat.

Synodus eam ob rem celebrata.

Methodius Patriarcha creatus.

Orthodoxiæ festum in memoriam solemnis sacrarum imaginum restitutionis.

ANIMADVERSIONES in eam superiorem potestatem, quam Hadrianus I. exercuit in Septima œcumenica Synodo.

§. UNICUS.

Hadrianus Papa ex sua superiori potestate præscripsit septima œcumenica Synodo quid de sacrarum Imaginum cultu esset definiendum. Neque infringitur Hadriani auctoritas, quia diu postea Galli septimam synodum ut legitimam agnoscere renuerint.

Etiam in septima Synodo, quæ est Nicæna II. vult Bossuet *in Defens. Declarat. p. 2. l. 12. c. 30.* emicuisse superiorem concilii potestatem ea jam toties repetita ratione, quia nempe Hadriani epistolas PP. examinarunt. Cùm igitur *act. 2.* lectæ fuerint epistolæ Pontificis, altera ad Imperatorem, altera ad Synodum, seu Tarasium, ita Sedis Apostolicæ Legati Tarasium Patriarcham interrogarunt: *Dicat nobis sanctissimus patriarcha Tarasius Constantinopolitanæ urbis episcopus, si consentiat litteris sanctissimi Papæ senioris Romæ?* Tarasius verò respondit eas admittere, hanc afferendo rationem, ut patet ex §. IV. superioris articuli: *Nam & ipsi scrutando scripturas, syllogisticè approbando rimati sumus.* Sed quàm futile sit hujuscemodi argumenti genus jam sæpius perscrutati sumus, & modò etiam ex sequentibus edocemur.

In primâ igitur Hadriani epistolâ ad Imperatores, hæc de B. Petro, ejusque successoribus habentur: *Iste itaque tam precelso prælatus honore promeruit confiteri fidem, supra quam fundatur ecclesia Christi. Beatam confessionem beatitudo sequuta est præmiorum, cujus prædicatione sancta universalis illustrata est ecclesia, & ex ea cætera Dei ecclesia fidei documenta sumpsere. Nam ipse Princeps Apostolorum B. Petrus, qui Apostolicæ Sedi primitus præsedit, sui apostolatus principatum, ac pastoralis curæ Successoribus suis, qui in ejus sacratissima sede perenniter sessuri sunt, dereliquit; quibus & auctoritatis potestatem, quemadmodum a Salvatore nostro Domino Deo ei concessa est, & ipse quoque suis contulit, ac tradidit divino jussu successoribus Pontificibus: quorum traditione Christi sacram effigiem, sanctæque ejus Genitricis, Apostolorumque, & omnium Sanctorum veneramur imagines.* His verbis Hadrianus monet Imperatores in Successoribus eamdem ac in Petro viguisse potestatem, ac proinde ab eis sicut a Petro fidei documenta alias accipere ecclesias. Postquam verò divino jure æquè ac Petrum ipsius Successores potestate docendi ecclesias potiri docet, subdit ex horum traditione sanctas imagines coli. Ita statim repræsentat Imperatori Romanorum Pontificum auctoritatem, ex qua aliæ pendere debent ecclesiæ, & ut demonstret catholicum esse sacra-

crarum Imaginum cultum, illum in Pontificum traditione fundamentum habere affirmat; ac propterea innuere voluit eamdem irrefragabilem esse fidei regulam. Postquam verò dogma de sacrarum imaginum cultu explicavit, ac fidei catholicæ consonum probavit, ita subdit: *Deposco, & adjuro ut easdem sacratissimas Imagines in ipsa a Deo conservata regia urbe, & cæteris Græciæ partibus in pristinum statum restituere, & confirmare jubeatis: observantes traditionem hujus sacrosanctæ nostræ romanæ ecclesiæ: abjicientes & respuentes iniquorum atque hæreticorum calliditates, ut in hujus nostræ sanctæ, catholicæ, & apostolicæ ac irreprehensibilis Romanæ Ecclesiæ ulnis suscipiamini.* Videas quòd etsi ageretur de synodo habenda, in qua Imaginum cultus catholicus definiretur, adhuc nihilominus ante ipsam Synodum vult Pontifex, ipsum restitui, proponendo pro regula ejusdem cultûs traditionem Romanæ ecclesiæ nempe Romanorum Pontificum, a se perscrutatam. Ejusmodi cultum non suscipientes hæreticos appellat, atque in ulnis Ecclesiæ Romanæ, quam *irreprehensibilem* nuncupat, Imperatores suscipiendos dicit, si Imaginum cultum promovissent. Id ne est voluisse Hadrianum suas definitiones Concilii examini subjicere? Eamdem romanæ ecclesiæ traditionem, ut immotam fidei regulam Augustis iterum in eâdem epistolâ proposuerat; postquam etenim fausta omnia pollicitus est, ita subdit: *Magis autem, si orthodoxæ fidei sequentes traditiones ecclesiæ B. Petri Apostolorum Principis, amplexi fueritis censuram, & sicut antiquitus vestri prædecessores sancti Imperatores egerunt, ita & vos eam honorificè venerantes ejus Vicarium ex intimo dilexeritis corde; potiùsque vestrum a Deo concessum Imperium eorum secutum fuerit orthodoxam, secundùm sanctam Romanam nostram Ecclesiam, fidem.* Supponens verò non fuisse necessariam synodum pro cultu Imaginum constabiliendo, nisi ad eam convocandam cogeret hæreticorum vesaniæ, jubet antea præsentibus suis Legatis anathematizandam illam pseudo-synodum, in qua sacrarum imaginum cultus fuerat damnatus: *In primis pseudosyllogum illud, quod sine Apostolica Sede enormiter, nequiter, irrationabiliter contra Sanctorum Patrum traditionem de sacris imaginibus est, anathematizetur, præsentibus Missis nostris.* En quomodo ex sua superiore auctoritate jubeat, legesque agendi præscribat.

Eodem tempore ad Tharasium Patriarcham scripsit Hadrianus, eumdemque pariter monuit sedem apostolicam esse ab omni errore immunem; atque ita exposcit ab eodem Tharasio, ut velit eidem sedi agglutinari, utpote quæ erat *orthodoxa, & Dei cultrix.* Deinde unicè attendendam Ecclesiæ Romanæ traditionem docens, ita ait: *Ex Persona nostra prædictorum Imperatorum vestigia obsecret, & ut in conspectu Dei per terribile illos adjuret judicium, ut sacras Imagines in ipsa Deo conservanda, & regia urbe, & in omni loco, in antiquum statum restituere, & stabilire jubeant, conservantes traditionem hujus sacræ ac sanctissimæ nostræ Romanæ Ecclesiæ.* Ut autem ostenderet Hadrianus omnino fuisse suis jussis obtemperandum, & velle omnino imaginum cultum restitui, etsi Synodus esset cogenda, bis in eâdem epistolâ minatur Tharasium, quòd si aliter egisset, ipsius Sacerdotium non fuisset stabile permansurum: nimirum quia ex laicorum ordine contra sacros canones repente ad patriarchatus culmen ascenderat. Imperabant igitur Romani Pontifices, ac prescribebant quid in ipsis œcumenicis conciliis foret agendum, immotum prorsus volentes, quidquid ipsi antea sua definitione credendum proposuissent.

Sed & ita ipsam septimam sensisse synodum quis neget? Postquam lectæ fuerunt epistolæ Hadriani, ut patet ex synodi Actis, ac refert Natalis §.IV. superioris capitis, Legati Sedis Apostolicæ exposcunt a Tharasio Patriarcha, si consentiat literis Hadriani; & postquam eisdem consentire fassus fuit, eodem modo universam Synodum interrogarunt, quæ una voce respondit: *Sequimur, & suscipimus, & admittimus.* Deinde singuli episcopi professi sunt sacras imagines recipere *secundùm synodicas epistolas beatissimi Papæ senioris Romæ Hadriani.* Sed & juvat Joannis sanctissimi episcopi Taurominiæ subscriptionem hìc adnotare: *Cùm veluti divinus orthodoxiæ terminus* (divina nempe definitio) *sint literæ, quæ ab Hadriano Papa senioris Romæ ad pios Imperatores, necnon & ad Tharasium universalem Patriarcham nostrum missæ sunt, ita profiteor.* Dicat modò sapiens Lector, an si Hadriani dogmaticæ epistolæ ab inferiore ipso Concilio prodiissent auctoritate, prudentia dictasset Apostolicis Legatis compellere particulares Antistites, universamque Synodum, ut eas sequerentur, ac susciperent? Novus profectò tunc fuisset agendi ordo, ut cogeretur superior Judex inferioris decretum suscipere, eidemque obsequi. Sed & illud hìc iterum repetendum, quòd cùm non solùm Romani Pontifices, sed post ipsos Concilia dogmata definierint, omnino præter rem erat in errorum damnatione non Concilii, sed Romani Pontificis definitiones extollere, quando iste inferior ac errori obnoxius fuisset in judicando, illud verò superius, & omni prorsus infallibilitate præfulgens. Et tamen ubi romani Pontifices Concilia prævenerunt in hæresibus proscribendis, veluti dictando quid esset definiendum, perpetua fuit ecclesiæ regula semper Pontificis epistolas celebrare, ut etiam in hac synodo perspicimus; & quasi uni romano Pontifici de prostratis hæresibus plaudere. Demum decretum, quod dicitur continere *divinum orthodoxiæ terminum*, prodire ne potuit ab eo, qui alterius subsit censuræ [illegible]que subjiciatur?

Hæ[illegible] unius veritatis amore perscrutetur, statim vid[illegible]t non fuisse romani Pontificis epistolas in Conciliis cum Sanctorum sententiis collatas, ut certi fierent PP. an consonæ essent veritati. Illas igitur ut fidei regulas venerabantur, & nihilominus ut fides fieret illustrior, & veluti oculis ipsis omnes inspicerent, quàm vera essent quæ Romanus Pontifex docebat, ex PP. libris sententiæ depromebantur; atque ita apertissimæ sententiæ in hac synodo fuerunt prolatæ, quibus SS. Imaginum cultus commendabatur. Sed & legantur quæ habet Natalis capite superiore §.IV. ubi describit quæ gesta sunt *act.2.* hujus synodi. Interrogatus igitur Tharasius, an consentiret epistolis Papæ Hadriani, ita respondet: *Apostolus cùm Romanis scriberet, approbans studium sinceræ fidei eorum ait: Fides vestra annuntiatur in universo mundo. Hoc testimonium sequi necessarium est, & inconsultò agit, qui huic conatur resistere. Unde Hadrianus, cùm esset particeps eorum, qui prædicto testimonio muniri meruerunt, scripsit affirmans optimè se habere antiquam traditionem &c.* Ut ostenderet Tharasius quare susciperet epistolas Hadriani, dicit ipsum communitum fuisse Apostoli testimonio, quo ostenditur fidem Sedis Apostolicæ in universo mundo annuntiandam, ac propterea illi resisti non posse. Nemo ergo dicet Scripturas rimasse ut videret si quæ scripserat Hadrianus traditioni conformarentur, cùm jam cognovisset ex ipso Apostolo hujusmodi epistolis esse acquiescendum.

Bossuet loco citato *cap.31.* ut probet Pontificis auctoritatem non satis esse ad constabilienda fidei dogmata, observat diu Galliam Septimæ Syno-

do

do, quamvis romani Pontificis approbatione roboratæ, refragatam esse, qua agendi ratione, ait ipse, ostendit non ultimo atque irretractabili judicio Imaginum cultum definitum credidisse, quamvis concilio romanus Pontifex accesserit.

At huic objectioni responsum suppeditat Natalis infra dissert. VI. §.VIII. ubi dicit non solùm Gallos, sed aliarum etiam gentium Antistites synodum septimam non recepisse, quia œcumenicam non agnoscebant, nec Papa ritu solemni confirmaverat, ac œconomia quadam pro ea recipienda non urgebat. Quibus ita se habentibus potuerant Galli nolle illius definitionibus acquiescere, absque eo quòd dicerentur romani Pontificis auctoritatem parvifacere. Sed & alia superaddi potest responsio ex Christiano Lupo in dissert. de septima synodo cap. 15.

Censet igitur Lupus episcopos Francos non solùm errore facti lapsos fuisse, quasi abstinuerint a septima recipienda synodo, quia falsò putaverint cultum divinum sacris imaginibus fuisse decretum, sed in ipso dogmate cæcutisse, nolentes sacras Imagines nec relativè ad prototypa esse salutandas, sed tantùm ad populorum instructionem retinendas. Ea saltem ratione cultum, quem SS. Imaginibus, sanctè exhibemus, criminabantur, quòd si non idololatricum, superstitiosum dicebant, ut ex Jona Aurelianensi, & Walafrido Strabone Lupus demonstrat. Quapropter auctoritate etiam Anastasii Bibliothecarii affirmat a Francis ecclesiæ veritatem non fuisse intellectam. Et quidem si solummodo supra citato errore facti fuissent decepti, facillimè ipsorum tenebræ luce veritatis fuissent fugatæ; nil aliud etenim necesse fuisset quàm eos edocere de recta Nicenæ definitionis significatione. Id verò non satis erat, sed ad Francorum blasphemias retundendas observat Christianus Lupus romanam ecclesiam non cessasse Synodos celebrare, quarum unam sub Stephano IV. Pontifice habitam publicavit Lucas Holstenius, in qua anathematizantur nolentes sacras Imagines venerari. At non solùm Galliarum Episcopi non rectè de hoc dogmate sentiebant, sed ut habet Thegani Chronicon apud ipsum Lupum, tunc Galliarum episcopi passim erant imperiti, rustici, inquieti, servili genere nati, superbissimi, intolerabiles. Nil mirum igitur, si id genus episcopi in Septimam Synodum, ac Sedem Apostolicam rebellaverint, sicut & postea in Imperatorem suum Ludovicum pium, & Pontificem Gregorium IV. quapropter iste illos superbiæ adulationis, & perjurii graviter increpavit, ut ex Natale cap. 3. art. 5. hist. ecclef. sæcul. IX.

Non ita perversè sentiebat Ludovicus, sed quia sciebat dogma per Synodum a Sede Apostolica confirmatam definitum, non posse novo examine discuti, ideo ut satisfaceret Græcorum Legatis, qui ipsum adiverant, ab Eugenio II. licentiam petiit, ut suis Sacerdotibus fas esset PP. sententias de cultu sacrarum Imaginum scrutari, ut ex ipsius epistolis apud Baronium & Sirmondum ostendit Lupus. Easdemque postea sententias noluit summo Pontifici celari, unde Hieremiæ, & Jonæ episcopis, qui tam Romæ, quàm Constantinopoli Legatorum suorum munus obire debebant, ita mandavit: *Quia nos a Pontifice petere voluimus licentiam, quatenus has collectiones a sacerdotibus nostris fieri permitteret, ideo non poterit prætermitti, quin ostendatur, quod ex ipsius permissione collectum est*. Non per hoc tamen quòd Eugenius consenserit de Imaginum cultu PP. consuli credendum est nondum reputasse irretractabili judicio stabilita, quæ Synodus unà cum Sede Apostolica definierat. Etiam S. Leo Magnus indulsit de Synodo Chalcedonensi iterum agi; at ut scribit ad Leonem Augustum *ep.* 88. ita concessit ut simpliciorum infirmitati consuleret: *Et de rebus*, ait, *apud Nicæam & apud Chalcedonem definitis nullum audemus inire tractatum tamquam dubia, & infirma sint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit auctoritas. Instructioni autem parvulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam cibo desiderant solidiori sanari, ministerii nostri præsidium non negamus: & sicut simpliciores non spernimus, ita a rebellibus hæreticis abstinemus.* Et re vera Sedes Apostolica nil omisit, ut in septima Synodo stabilita, Græcis unàque Francis contra ea obnitentibus, firma essent, & inconcussa, anathematizans eos, qui cultum in ea probatum non probarent; quamvis ne res in deterius abirent, cum Gallis communionem servaret. Imò Leo IV. ut etiam oculis omnes perspicerent, quàm septima Synodus firma esset ac ineluctabilis auctoritatis voluit eam in Ecclesia Vaticana depingi. Vicit tandem Sedes Apostolica & qui illorum temporum historias perlegerit, Gallos tandem paruisse videbit romani Pontificis auctoritate prostratos.

Cæterùm hìc velim obiter advertas, quòd cùm Ludovicus Imperator mandaverit suis Legatis ita cum Pontifice agere, ut res non redigerent ad *aliquam irrevocabilem pertinaciam*, ex hoc infert Bossuet Gallos ecclesiam romanam sibi adversam erroris non accusasse, quia ad *irrevocabilem pertinaciam* non pervenisse credebant. Verùm meliùs assequutus est illorum verborum sensum Christianus Lupus, observans ex imperiti sæculi locutione vocem illam *pertinaciam*, constantiam significasse. Et re vera nemo dixerit Ludovicum, qui absque romani Pontificis licentia nil attentandum cognoverat, quique ad Eugenium scripserat a se sacratissimæ Apostolicæ Sedi auxilium semper esse impendendum, ut apud Lupum habetur, ita perversè de Pontifice sensisse, ut timuerit ad hæreticam pertinaciam redactum iri, si ipsius Legati asperè cum eodem egissent. Volebat igitur humiliter ac blandè cum ipso agendum; ne via occluderetur de Imaginum cultu agendi, atque ita non posset cum ecclesiis pax conciliari.

Demum observare est ex Christiano Lupo neque Petrum de Marca, neque Sirmondum, cujus verba refert Bossuet, sufficienter probare Gallis rationes non defuisse ad hanc Synodum refellendam. Putant liberum fuisse Ecclesiæ Gallicanæ agere de Synodis sive recipiendis sive non recipiendis, ubi præsertim per suos Legatos eisdem non interfuerit. Id statim falsitatem redolere notat Lupus, cùm Ludovicus Imperator de hujusmodi Synodo ab episcopis agendum non judicaverit, usquedum a Sede Apostolica licentiam obtinuerit. Observat deinde bene agnovisse a suis Episcopis ecclesiam romanam edoceri non potuisse, unde ad Eugenium scribendo, dum ad eum suos Legatos misit, Hieremiam archiepiscopum Senonensem, & Jonam episcopum Aurelianensem, ita ipsum alloquitur: *Eos non ob hoc ad vestræ Almitatis præsentiam misimus, ut aliquo velut magisterii officio fungerentur, aut docendi gratiâ directi putarentur &c.* Demum observat quòd sicut nulla synodus œcumenica umquam vidit specialem Legatum ecclesiæ Gallicanæ, sed satis intelligebatur Synodo adesse per Legatos romani Pontificis, cùm esset sub ejusdem Patriarchatu, ita dicendum est per Pontificis Legatos huic Synodo adfuisse. Et sanè nemo judicabit Hadrianum, qui ejusdem convocationi consenserat, aliquid omisisse, unde postea legitima dicenda non foret.

AR-

ARTICULUS II.

De Alberto & Clemente Hæreticis.

HI anno circiter septingentesimo quadragesimo quarto in Francia turbas excitare, plebem Christianam seducere, & *Bonifacio* Germanorum Apostolo negotium facessere cœperunt. De quibus ipse ad *Zachariam* Pontificem Maximum ita scripsit: * *Maximus tamen mihi labor fuit contra duos hæreticos pessimos, & publicos, & blasphemos contra Deum & Catholicam Fidem. Unus, qui dicitur Aldebert natione generis Gallus est. Alter, qui dicitur Clemens, Scotus est. Specie erroris diversi, sed pondere peccatorum pares. Contra istos obsecro Apostolicam Auctoritatem vestram, quòd meam mediocritatem defendere & adjuvare, & per scripta vestra populum Francorum & Gallorum corrigere studeatis, ut Hæreticorum fabulas, & vana prodigia & signa præcursoris Antichristi non sectentur, sed ad canonica jura, & ad viam veræ doctrinæ convertantur; & ut per verbum vestrum isti Hæretici duo mittantur in carcerem, si vobis justum esse videatur, cùm vitam & doctrinam illorum vobis intimavero, & nullus cum eis loquatur vel communionem habeat ..... Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones multorum populorum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quòd eis sanctissimum Apostolum abstulissem, patronum, & oratorem, & virtutum factorem, & signorum ostensorem abstraxissem. Sed Pietas vestra audiens vitam ejus, judicet ex fructu, utrùm vestimenta ovium indutus, intus autem lupus rapax fuisset, an non. In primæva enim ætate hypocrita fuit dicens, quòd sibi Angelus Domini in specie hominis, de extremis finibus mundi, mira tamen & incertæ sanctitatis reliquias attulisset, & exinde potuisset omnia, quæcumque poposcerit, a Deo impetrare, & tunc demum per illam simulationem, sicut Apostolus Paulus prædixit, penetravit multorum domos, & captivas duxit post se mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur variis desideriis, & multitudinem rusticorum dicentium, quòd ipse esset vir Apostolicæ sanctitatis, & signa, & prodigia multa fecisset. Deinde conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta Canonum absolutè ordinarunt. Tum demum in tantam superbiam elatus est, ut se æquipararet Apostolis Christi, & dedignabatur in alicujus honore Apostolorum vel Martyrum Ecclesiam consecrare. Et interrogavit, quid voluissent homines visitando limina Sanctorum Apostolorum? Postea in proprio honore suo dedicavit Oratoria, vel, ut verius dicam, sordidavit; fecit cruciculas & Oratoriola in campis, & ad fontes, vel ubicumque sibi visum fuit; & jussit ibi publicas orationes celebrari, donec multitudines populorum, spretis cæteris Episcopis, & dimissis antiquis Ecclesiis, in talibus locis conventus celebrabant, dicentes: Merita Sancti Aldeberti adjuvabunt nos. Ungulas suas & capillos dedit ad honorificandum & portandum cum Reliquiis Sancti Petri Principis Apostolorum. Tum demum, quod maximum scelus, & blasphemia contra Deum esse videbatur, fecit. Venienti enim populo, & prostrato ante pedes ejus, & cupienti confiteri peccata sua, dixit: Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt occulta vestra; non est opus confiteri, sed dimissa sunt peccata vestra præterita: securi & absoluti revertimini ad domos vestras cum pace. Et omnia quæcumque sanctum Evangelium hypocritas fecisse testatur, suo habitu, incessu, & moribus imitatus est.*

* Epistola inter Bonifacianas centesima trigesima-quinta.

Aldeberti & Clementis mores & errores.

De Clemente verò hæc subdit: *Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens, contra Catholicam contendit Ecclesiam, Canones Ecclesiarum Christi abnegat, & refutat Tractatus, & intellectus sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Gregorii recusat. Synodalia jura spernens, proprio sensu affirmat se post duos filios sibi in adulterio natos, sub nomine Episcopi, esse posse legis Christianæ Episcopum. Judaismum inducens, judicat justum esse Christiano, ut, si voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Qui contra fidem Sanctorum contendit, dicens quòd Christus filius Dei descendens ad inferos, omnes, quos inferni carcer detinuit, inde liberasset, credulos & incredulos, laudatores Dei simul & cultores Idolorum, & multa alia horribilia de prædestinatione Dei contraria Fidei Catholicæ affirmat. Quapropter de hoc utroque Hæretico precor, ut per literas vestras mandare curetis Duci Carolomanno, ut mittatur in custodiam, ut semina Sathanæ latiùs non seminet, ne forsitan una ovis morbida totum gregem polluat.*

Aldebertus Vitam suam ipse conscripserat, aut ab aliquo e suis Discipulis conscribi jusserat, falsis miraculis & visionibus populis imponentem: cujus hoc fragmentum refertur in Synodo Romana sub *Zacharia* Pontifice in ejus causa celebrata. *Incipit: Vita sancti & beati Dei famuli, & præclari, atque per totum speciosi, ex electione Dei nati, Sancti Aldeberti Episcopi. De simplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei est coronatus: quia dum in utero matris suæ erat, ibidem gratia Dei cœpit, & antequam pervenisset beatissima nativitas ejus, sic vidit genitrix ejus quasi per visionem, egredientem vitulum de dextero latere suo, qui vitulus illi designabat gratiam illam quam ab Angelo acceperat, antequam exiret de vulva.*

Epistolam quamdam ineptissimam velut JESU CHRISTI divulgabat, ac e cœlo transmissam mentiebatur, ut constat ex Actis ejusdem Synodi.

Tandem ignotorum Angelorum nomina in Oratione a se composita invocabat, ut constat ex fragmento, quod eadem in Synodo recitatum est: *Precor vos, & conjuro vos, & supplico me ad vos, Angele Uriel, Angele Raguel, Angele Tubuel, Angele Michaël, Angele Inias, Angele Tubuas, Angele Sabaoch, Angele Simiel.* Quibus de nominibus Romana Synodus dixit: *Non enim nomina Angelorum, præter nomen Michaëlis, sed nomina dæmonum sunt, quæ in suis orationibus invocavit ad præstandum auxilium sibi. Nos autem, ut a vestro Sancto Apostolatu edocemur, & divina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina cognoscimus, idest, Michaël, Gabriël, Raphaël.*

Trium dumtaxat Angelorum nomina Ecclesia agnoscit.

Damnatus est *Aldebertus* in Synodo Suessionica anno septingentesimo quadragesimo-quinto, Canone secundo, his verbis: *Et ut hæresis ampliùs in populo non resurgat, sicut invenimus in Adalberto hæresim, quem publicè ter una voce condemnaverunt viginti tres Episcopi, & alii multi Sacerdotes, cum consensu Principis & populi, ita condemnaverunt ipsum Adalbertum, ut ampliùs populus per falsos Sacerdotes deceptus non pereat.* Canone verò septimo decretum est, cruciculas ab *Adalberto* per campos erectas, cremandas esse, ut omnis plebium seducendarum aboleretur occasio. *Similiter constituimus, ut illas cruciculas, quas Adalbertus per Parochiam plantaverat, omnes igne consumantur.*

Aldebertus & Clemens in Synodo Suessionensi damnantur.

Horum damnationem confirmavit *Zacharias* summus Pontifex, ut constat ex illius literis ad *Bonifacium*, eodem anno, decimo Kalendas Julias datis. *Retulisti etiam nobis*, inquit, *quòd duos Pseudo-prophetas in eadem Francorum Provincia invenisses. Ex quibus unum quidem novum Simonem, juxtà tenorem tuarum syllabarum reperimus,*

Damnationem eorum confirmat Zacharias Pontifex.

qui & Sacerdotium sibi vindicabat, & a luxuria minimè se continebat, seducens populum & inania prædicans, non solùm suam animam juri diaboli tradens, sed & populorum corda in interitum demergens, & ab Ecclesia Dei eos seductionibus suis abstrahens, & cruces in campis statuens, & Oratoriola ad seducendum populum instituens, publicasque & antiquas Ecclesias relinquens, & sanctitatis nomine se vocari faciens, & in suo nomine Ecclesias consecrans, nomina etiam Angelorum, imò magis dæmoniorum se scire affirmans. Quæ verba Adalbertum hæreticum spectant: sequentia verò Clementem. *Alium verò ita luxuria deditum, ut concubinam haberet, & duos ex ea filios procrearet, & tamen Sacerdotium sibi vendicabat; affirmans hoc justum esse juxtà traditionem Veteris Testamenti, ut defuncti fratris superstes frater ducat uxorem, & quia Christus resurgens ab inferis nullum ibi reliquisset, sed omnes inde abstraxisset. Quæ omnia hæc detestabilia & scelesta judicamus. Bene autem tua Sancta Fraternitas juxtà Ecclesiasticam Regulam eos damnavit, & in custodiam misit, & optimè vocavit Antichristi ministros & præcursores.*

Altera Synodus in Majoratu Carlomanni ipsos condemnat.

Damnati sunt rursus *Adalbertus* & *Clemens* in altera Synodo, quæ habita est in Majoratu *Carolomanni* anno christi septingentesimo quadragesimo sexto, de qua *Othlonus* in Vita *S. Bonifacii*, Lib. 1. cap. 37. *Cùm ergo*, inquit, *Carlomanni præcepto, sanctique Bonifacii consilio Synodalis Conventus haberetur, multi ibi non solùm Clerici quilibet hæretica pravitate decepti, ab Ecclesia communione expellebantur; sed etiam Episcopi, qui pro aliqua capitalis criminis maculâ diffamati erant, deponebantur. Erroris autem totius, qui tunc in Germania excreverat, maximi fuerant auctores duo Hæretici, quorum unus Clemens, alter vero Eldebertus dicebatur. De quibus postmodum, cùm Epistolas ad Zachariam Papam missas proferre cœperimus, dicetur congruentius.*

Tandem in Synodo Romana damnati.

Damnati sunt denique in Synodo Romana, *Zacharia* Pontifice Maximo Præside, anno Christi septingentesimo quadragesimo sexto, lecta *Bonifacii* Relatione per *Denerdum* Presbyterum Romam perlatâ, memoratorumque Hæreticorum Actis ac Scriptis, quæ igne concremenda esse decretum est; hæc verò in *Adalbertum* & *Clementem* lata Sententia. *Aldebertus, cujus nobis Actus & nefaria commenta relecta sunt, quia se Apostolum censuit nominare, & capillos atque ungulas suas populis pro sanctuario exhibuit, seducens populum diversis erroribus; & quoniam sub obtentu Angelorum, in suo auxilio Dæmones invocavit, ab omni Officio Sacerdotali deponatur, agens pœnitentiam pro commissis, & ampliùs jam populum minimè seducat; Sin autem in his erroribus perseveraverit, & populum ampliùs seduxerit, sit ei Anathema, & æterno Dei judicio condemnetur, omnisque qui ei consenserit, vel ejus secutus fuerit doctrinam, aut adjunctus illi fuerit. Similiter autem & Clemens, qui per suam stultitiam Sanctorum Patrum scripta respuit, vel omnia Sinodalia Acta parvipendit, inferens etiam Christianis Judaismum, dum prædicat fratris defuncti uxorem posse in matrimonio jungi, insuper & Dominum nostrum Jesum Christum descendentem ad inferos pios & impios simul inde abstraxisse; ab omni etiam Sacerdotali Officio deponatur, & Anathematis vinculo obligetur; atque nisi resipuerit, æterno Dei judicio condemnetur, vel etiam omnes, qui ejus sacrilegis consenserint prædicationibus.*

Subscripsit huic Synodo *Zacharias* Papa; subscripsere post ipsum septem Episcopi & sexdecim Presbyteri sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Tribus Secretariis sive Sessionibus absoluta est. Sententiam tulit *Zacharias*, & in Franciam promulgandam direxit; sed quoad Acta memoratorum Hæreticorum, emendavit judicium Synodi, quia non illa igne cremanda, sed in scriniis Ecclesiæ conservanda sanxit, ad perpetuam damnationis eorum memoriam, ut constat ex Epistolâ quam scripsit ad *Bonifacium*, pridie Kalendas Novembris ejusdem anni. *Nos verò*, inquit, *congregatis Fratribus & Consacerdotibus nostris, eorumdem pravorum scelератissima Acta in eorum præsentia relegi fecimus, & dum nobis coram omni Concilio relecta fuissent, pro studio omnes eadem schismatica dogmata ipsorum atque iniquissimas Traditiones, seu sceleratissimam Vitam, quam sibi Aldebertus conscribere fecit, damnaverunt, & una voce exclamaverunt ut igne cremarentur. Sed nos hoc non rectum judicavimus, pro eo quòd ad reservandum, sive in æternum eos condemnandum, in scrinio sanctæ Ecclesiæ reservanda mandavimus, conscribentes ipsi dignam Sententiam. Cujus instar Actionis ad tuam direximus Fraternam Sanctitatem, ut relecta in Provincia Francorum, omnis Schismaticus audiens taliter a Sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia judicatum, a sensûs sui pravitate resipiscat.*

Zacharias Papa Synodi Romana judicium emendat.

ARTICULUS III.

De Hæresi Feliciana & Elipandiana.

§. I.

De Auctoribus, & Erroribus.

ANno Christi septingentesimo nonagesimo secundo, *Felix* natione Hispanus, Urgellæ, quæ civitas est in Pyrenæi montis jugo sita, Episcopus, ab *Elipando* Toletano Episcopo per literas consultus, quid de humana Christi Servatoris natura sentire deberet, utrùm secundùm quod homo est, proprius, an adoptivus Dei Filius credendus esset ac dicendus: contra antiquam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam, adoptivum non solùm pronuntiavit, sed etiam scriptis ad memoratum Episcopum Libris, pravam opinionem pertinacissimè defendit; ut refert *Eginhardus* in Annalibus, ad annum Christi 792. Ambo illi Antistites diversas Provincias erroris sui veneno infecere: *Elipandus* Asturias & Gallæciam: Felix Septimaniam: qui & hæreseos suæ virus Gallis ac Germanis afflare frustra conatus est, viris Eruditis præsentissimum ex Divina Scriptura opponentibus antidotum, & *Carolo Magno* sui Regni Antistites ad novam hæresim conterendam excitante, atque auctoritate sua Hæreticos comprimente. Ita refert *Jonas Aurelianensis* Lib. 1. adversùs *Claudium Taurinensem*.

Palmaris Felicianæ Sectæ error fuit, *Christum secundùm humanitatem, non esse proprium Filium Dei, sed adoptivum*: ut *Jonas Aurelianensis* refert. Idem testantur *Etherius* & *Beatus*, lib. 1. adversùs Elipandum. *Duæ*, inquiunt, *quæstiones, in Asturicensi Ecclesia ortæ sunt, & sicut duæ quæstiones, ita duo populi & duæ Ecclesiæ, una pars cum altera pro uno Christo contendunt..... Una pars Episcoporum dicit, Quod Jesus Christus adoptivus est humanitate, & nequaquam adoptivus divinitate. Altera pars dicit: Nisi ex utraque naturâ unicus est Dei Patris Filius proprius, non adoptivus: in tantùm proprius, ut ipse sit Dei Filius Deus verus; & ipse adoretur & colatur qui sub Pontio Pilato est crucifixus. Hæc pars nos sumus, id est, Etherius & Beatus, cum cæteris ita credentibus.*

Idem constat ex Symbolo Fidei Elipandianæ, ab *Etherio* concinnato ex illius Hæretici verbis: *Et per istum*, inquit, *Dei simul & hominis Filium, adoptivum humanitate, & nequaquam adoptivum divinitate, Mundum redemit.* Idem

Idem constat ex *Hadriano* I. Pontifice Maximo in Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ, in quâ de Elipandi Epistolâ ejus hæresim continente, sic loquitur: *Materia autem causalis perfidiæ inter cætera rejicienda, de adoptione Jesu Christi Filii Dei secundùm carnem falsis argumentationibus digesta legebatur.*

Idem constat ex Libello Sacrosyllabo, a *Paulino Aquilejensi*, *Petro Mediolanensi*, cœterisque Italiæ Episcopis in Synodo Francofordiensi editò. *Adstruunt igitur*, inquit, *sed falsis assertionibus, Dominum nostrum Jesum Christum adoptivum Dei Filium de Virgine natum: quod divinis nequeunt approbare documentis. Hæc igitur dicentes, aut in utero Virginis eum suspicantur adoptatum, quod dici nefas est, quia ex B. Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem; aut certè purum eum hominem sine Deo natum, quod cogitare impium est, necesse est fateantur.*

Idem constat ex *Alcuino*, passim in Libris contra *Felicem*, sed maximè initio Libri quarti, ubi refert hęc Hæresiarchæ verba: *Secundo modo nuncupativè Deus dicitur, sicut superiùs dictum est de Sanctis Prædicatoribus, de quibus Salvator Judæis ait: Si enim illos dixit Deos, ad quos Dei sermo factus, qui tamen non naturâ, ut Deus, sed per Dei gratiam ab eo qui verus est Deus, deificati, Dii sunt sub illo vocati: in hoc quippe ordine Dei Filius Dominus & Redemptor noster juxtà humanitatem, sicut in natura, ita & in nomine, quamvis excellentiùs cunctis electus, verissimè tamen cum illis communicat, sicut & in cætera omnia,* [*id est*] *in prædestinatione, in electione, in gratiâ, in susceptione, in assumtione nominis servi: ut idem qui essentialiter cum Patre & Spiritu Sancto in unitate Deitatis verus est Deus, ipse in forma humanitatis cum electis suis per adoptionis gratiam deificatus fieret, & nuncupativè Deus.*

Idem constat ex *Agobardo* Lugdunensi Archiepiscopo, qui in libro adversùs *Felicem*, ejus errores detegit ex Schedula ab eo editâ in modum interrogationis & responsionis. *Dixit itaque Felix in suprascripta sua schedula, post aliqua quæ præmiserat, quasi interrogans: Deus Pater omnipotens voluntate genuit Filium, an necessitate?* Et respondit: *Quantùm ad Divinitatis ejus essentiam pertinet, neque voluntate, neque necessitate, sed natura..... Quantùm verò ad humanitatis ejus substantiam, eumdem Filium suum, quia non ex semetipso genuit, sed de substantiâ Matris Virginis creavit, & nasci voluit: ob hoc, voluntate, propter redemptionem nostram, non qualibet necessitate ejus Filius creditur.* Subdit Agobardus: *In hac sententia Felix primùm ex interrogatione superflua & vana, quâ interrogat utrùm voluntate an necessitate genuerit Filium Pater, occasionem sibi parat perveniendi ad id quod malè sentit, & loquendo explicare non audet. Dicendo namque:* In vero quippe Filio de substantia Patris genito; *ita dividit divinitatem ab humanitate in Domino, ut eum in sola divinitate dicat verum Filium, in quâ & de Patris substantia est genitus: juxtà humanitatem autem, in quâ & dicit illum de substantia Matris Virginis creatum, sentiat eum non verum, licèt loquendo explicare non audeat. Apparet enim hæc fraus in eo quòd sic de substantia divinitatis loquitur, quasi de alia persona præter humanitatem. Dicens namque de sola divinitatis substantia.* In vero quippe Filio, *vult demonstrare non eum esse in utraque substantia verum Filium* &c.

Alter *Felicis* & *Elipandi* error ad primarium illum consequens, erat, Christum hominem esse servum conditionalem Patris æterni. An porrò illi Episcopi Nestoriani essent, inter Eruditos disceptatur. Qua de re in Dissertationibus agemus.

Addit tertium *Felicis* errorem *Agobardus*, ipsum videlicet docuisse, Dominum nostrum Jesum Christum, secundùm carnem veraciter nescisse sepulchrum Lazari, cùm diceret Sororibus ejus: *Ubi posuistis eum?* Et veraciter ignorasse diem Judîcii: & quâ de re conferrent duo Discipuli pergentes Emmauntem: & utrùm plus diligeretur a Petro, quàm a cœteris Discipulis, cum dixit: *Simon Petre! amas me plus his?* Hoc ut cognovit *Agobardus*, ad eum accessit, ipsumque palam interrogavit an ita sentiret. Quod cùm tentaret confirmare, ipsum increpuit, confutavit, cœterisque quos seducebat, memorata Scripturæ sacræ loca exposuit.

Addit insuper, Post mortem *Felicis* se cognovisse per quosdam Fideles Fratres, qui ab illo audierant, quòd dixisset, *Deum Dei Patris Filium nullatenus dici debere passum, aut Crucifixum, sed ab eo hominem assumtum; confirmare hoc nitens exemplo Isaac, qui a Patre ductus ad immolandum, non ipse, sed aries pro eo est immolatus, tamquam in Isaac figuratus sit Filius Dei, & in ariete Filius hominis. Hæc autem faciebat sæpe dictus Felix, quia nullatenus acquiescebat sentire, nec suadere sibimet ita valebat, ut crederet in uno Domino nostro Jesu Christo duarum naturarum unitionem substantialiter factam, & Deum Verbum secundùm subsistentiam carni unitum, sicut liquidò in consequentibus ex verbis illius apparebit.*

Nonnulli Auctores Felicianæ hæreseos caput alterum commemorant de tollendis imaginibus, scilicet *Platina* in Vita *Hadriani I. Joannes Nauclerus* Generatione 27. *Bernardus Lutzemburgus* in Catalogo Hæreticorum, *Alfonsus a Castro*, adversùs Hæreses, Tit. IMAGO. *Gabriel Prateolus* in Elencho Hæreticorum, lib. 6. Concilium Senonense sub Cardinali *A Prato* anno 1529. celebratum, cap. 14. Sed Historiæ Ecclesiasticæ ignoratione in iis quæ *Felicem* Urgelitanum spectant, hallucinati sunt magni illi alioquin viri. Inde autem fluxit error, quòd in Synodo Francofordiensi adversùs *Felicem* congregatâ, quæstionem quoque de Imaginibus in medium allatam novissent.

Maximum sanctitatis nomen apud Hispanos consecutus erat *Felix* Urgelitanus, ut *Agobardus* testatur, perstringens eos, *Qui incautè admirantes vitam prædicti Felicis, probanda putabant cuncta quæ dixerat: nescientes quia non ex vita hominis metienda est fides, sed ex fide probanda est vita. Quamquam enim multi bene credentes, malè vivendo pereant; nullus tamen malè credens bene vivendo salvatur.*

Non ex vita hominis metienda fides.

Inconstantissimus fuit *Felix*. Nam hæresim in Concilio Ratisponensi anno 792. cùm ejurasset *sopitos infidelitatis cineres*, Elipando adhortante, suscitavit, ut refert *Alcuinus* lib. 1. adversùs *Elipandum*. Tum anno Christi 799. *Caroli Magni* Imperatoris anno 32. Aquisgrani convictus, præsente Imperatore, veram Fidem confessus est, & ad Ecclesiæ unitatem ex animo reverti visus, ut idem *Alcuinus* testatur. At inventa post eius obitum schedula dubiam ejus conversionem haberi fecit. *Elipandus* verò pervicacissimus senex diu restitit veritati; sed ipsi tandem cessit, & Romanæ Ecclesiæ Definitioni se stare professus, in Ecclesiæ Communione mortuus est, si Pseudo-Chronico *Luitprandi*, alterique Chronographo, Epistolæ *Archarichi* Bracarensis Episcopi ad *Elipandum*, necnon Legendario Ecclesiæ Asturicensis aliqua fides: quæ monumenta in Vita *Sancti Beati* Presbyteri *Thamaius* allegat.

Felicis inconstantia.

§. II.

De Feliciana & Elipandina Hæreseos Damnatione.

Synodus Forojuliensis contra Felicianam hæresim.

PRima contra Felicianam Hæresim Synodus Forojulii, quod Aquilejensis Provinciæ municipium est, a *Paulino* Aquilejensi congregata fuit, anno salutis septingentesimo nonagesimo primo, *Caroli Magni* vigesimo tertio. In ea Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere definitum est, & Christum verum esse & proprium Dei Filium in utraque naturâ, non adoptivum. Id constat ex Symbolo quod in ea Synodo editum est: *Non alter*, inquit, *hominis Filius, & alter Dei: sed unus idemque Dei hominisque Filius, in utraque naturâ, divinâ scilicet & humanâ, Deus & homo verus. Non putativus Dei Filius, sed verus: non adoptivus, sed proprius; quia numquam fuit, propter hominem quem assumpsit, a Patre alienus.*

Synodus Ratisponensis contra eamdem hæresim.

Anno sequenti, septingentesimo nonagesimo secundo, habita est Ratisponæ Synodus altera, in qua Feliciana hæresis Anathemate confixa est, & ab *Hadriano* I. Pontifice Maximo deinde condemnata: ad quem ductus *Felix* ab *Angilberto* Abbate, errorem ejuravit. Testis est hujus rei Alcuinus libro 1. contra Elipandum. *Antequam*, inquit, *ego eadem Sapientissimo Rege Carolo jubente venissem in Franciam, hæc eadem vestri erroris secta, eodem glorioso Principe præsidente, præsente Felice, quem multùm laudare soles, vestræ partis tunc temporis defensore, ventilata est in celeberrimo loco, qui dicitur Raiginisburg, & Synodali auctoritate Sacerdotum Christi, qui ex diversis Christiani Imperii partibus convenerant, Anathemate damnata: imò & a B. memoriæ Hadriano Papa, qui tunc temporis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Apostolicâ auctoritate rexerat Sedem, funditus exterminata: donec idem Felix infeliciter ad vestras refugiens partes, sopitos infidelitatis cineres, vobis excitantibus, resuscitare intendit.*

Hæresis ab Hadriano I. damnata.

Coram quo Felix errorem ejuravit.

Idem testatur *Eginhardus* in Annalibus, ad annum 792. ubi de *Felice Orgellitano*, sive *Urgellitano* ita scribit: *Hujus rei causâ ductus ad Palatium Regis, qui tunc apud Reginum Bajoariæ Civitatem, in qua & hyemaverat, residebat. Ubi & congregato Episcoporum Concilio auditus est, & errasse convictus, ad præsentiam Hadriani Pontificis Romam missus: ubi etiam coram ipso, in Basilica S. Petri Apostoli hæresim confessus est, atque abdicavit. Quo facto, ad civitatem suam reversus est.*

Eamdem Synodum commemorat *Poëta Saxonicus*, Lib. 3. Annalium, ad annum 792.

Celsa Pyrenæi supra juga condita montis
Urbs est Orgellis, Præsul cui nomine Felix
Præfuit. Hic Heresim molitus condere pravam,
Dogmata tradebat fidei contraria sanctæ,
Affirmans, Christus Dominus quia corpore sumto
Est homo dignatus fieri, non proprius ex hoc,
Sed quòd adoptivus sit Filius Omnipotentis.
Responsumque Toletano dedit hoc Elipando
Pontifici, de re tanta consultus ab ipso,
Atque suum scriptis defendere dogma Libellis,
Omni quo potuit studio curavit & arte.
Hinc ad Catholici deductus Principis Aulam
*[Idem Regino * nam tum hyemavit in urbe]*
A multis ibi Præsulibus Synodoque frequenti
Est auditus, & errorem docuisse nefandum
Convictus, post hæc Adriano mittitur almo,
Sedis Apostolicæ fuit hoc qui tempore Præsul,
Quo præsente, Petri correctus in Æde Beati,
Pontificum coram sancto celebrique Senatu
Damnavit Felix priùs infeliciter a se
Ortam perfidiæ sectam; meruitque reverti
Ad propria rursus retinendum Sedis honorem.

** Ratispona.*

Ejusdem Synodi Annales Francorum Fuldenses meminere ad annum 792. *Hæresis Feliciana*, inquiunt, *ipsô Auctore eam abnegante, apud Reganesburg * primùm damnata est, qui etiam per Engilbertum Abbatem in præsentia Adriani Apostolici adductus, denuo eam Confessione factâ damnavit.*

** Sive Ratisponam.*

Eadem hæresis in Synodo Francofordiensi damnata.

Tertia Synodus contra Felicianam hæresim celebrata, est Francofordiensis. Convocata est a *Carolo Magno*, ex Episcopis ejus Imperio subditis, & anno Christi 794. habita. Convocatam a *Carolo Magno*, testantur ejusdem Synodi Patres Canone 1. cujus hæc sunt verba: *Conjungentibus, Deo favente, Apostolicâ auctoritate, atque Piissimi Domini nostri Caroli Regis jussione, anno vigesimo sexto Principatûs sui, cunctis Regni Francorum, seu Italiæ Episcopis ac Sacerdotibus Synodali Concilio, inter quos ipse mitissimus sancto interfuit Conventui.*

Hæc Synodus a Carolo Magno convocata.

Idem testantur in Synodicâ ad Hispaniæ Episcopos missâ: *Congregatis nobis*, inquiunt, *in unum charitatis conventu, præcipiente & præsidente piissimo & glorioso Domino nostro Carolo Rege, ad renovandum cum consilio pacifica unanimitatis sanctæ Dei Ecclesiæ statum, & ad prædicandam Orthodoxæ Fidei veritatem.*

Sedem Apostolicam de quæstione Fidei priùs consulerat Carolus Magnus per Legatos.

Id testatur & *Carolus Magnus* in Epistolâ ad *Elipandum* & cœteros Hispaniæ Episcopos: ex quâ etiam discimus, consultam priùs ab eo fuisse Sedem Apostolicam de quæstione Fidei. Noverat nempe religiosissimus & doctissimus Imperator, Majores causas, quales illæ sunt potissimùm quæ fidem spectant, ad Summum Pontificem esse referendas secundùm traditionem. *Ad impletionem*, inquit, *hujus gaudii fraterna cogente charitate, jussimus Sanctorum Patrum Synodale ex omnibus undique ditionis nostræ Ecclesiis congregari Concilium, quatenus sancta omnium unanimitas firmiter decerneret quid credendum sit de adoptione carnis Christi, quam nuper novis assertionibus, & Sanctæ Dei universali Ecclesiæ antiquis temporibus inauditis, vos ex Scriptis vestris intulisse cognovimus: imò & ad Beatissimum Apostolicæ Sedis Pontificem, de hac nova inventione, nostræ Devotionis ter quaterque direximus Missos, scire cupientes quid Sancta Romana Ecclesia Apostolicis edocta traditionibus de hac voluisset respondere inquisitione, necnon & de Britanniæ partibus aliquos Ecclesiasticæ Disciplinæ viros convocavimus, ut ex multùm diligenti consideratione veritas Catholicæ Fidei investigaretur, & probatissimis SS. Patrum hinc inde roborata testimoniis absque ulla dubitatione teneatur.*

Legati Romani Pontificis adfuere Francofordiensi Synodo.

Adfuere Synodo Francofordiensi *Hadriani I.* Pontificis Legati, *Theophilactus* & *Stephanus*. Lecta est ejus ad Episcopos Hispaniæ contra *Elipandum* & consortes Epistola, quâ nisi resipiscant, perpetuò Anathemate feriuntur. *Paulinus* Aquilejensis Episcopus, cœterique Italiæ Præsules Libellum Sacrosyllabum ad hæreseos Felicianæ & Elipandianæ confutationem edidere, Scripturæ Sacræ testimoniis, & exquisitis rationibus probantem, Christum, etiam quà homo est, esse verum, proprium, & naturalem Dei Filium, non adoptivum, nec servum conditionalem. Anathema dictum est in *Felicem* & *Elipandum*, ac Hæreseos eorum Sectatores, ni ad sanam mentem & Fidem redirent. Id patet ex I. Canone. *In primordio*, inquit, *Capitulorum exortum est de impia ac nefanda Hæresi Elipandi Toletanæ Sedis Episcopi, & Felicis Orgellitanæ, eorumque sequacibus, qui malè sentientes, in Dei Filio asserebant adoptionem. Quam omnes qui supra Sanctissimi Patres, & respuentes unâ voce contradixerunt, atque hanc hæresim funditus a Sancta Ecclesia eradicandam statue-*

fuerunt. Idem constat ex Libello Sacrosyllabo: *Elipandum namque & Felicem novos hostes Ecclesiæ, sed veternosâ fæce perfidiæ pollutos, nisi ab hac stultitia resipiscant, & per rectæ fidei satisfactionem lamentis se abluant Pœnitentiæ, indignos & ingratos eos a consortio Catholicorum perpetuâ animadversione eliminare decernimus, & a gremio Orthodoxæ Ecclesiæ censemus alienos ... Eos etiam, qui post hanc saluberrimam Definitionem, quam Plenaria Synodus sancto afflata Spiritu concorditer subtili sinceritate terminavit, falsissimis eorum assertionibus, sive clam, sive publicâ voce, præbuerint assensum, simili eos sententia vindictâ sancimus esse plectendos: reservato per omnia juris Privilegio Summi Pontificis Domini & Patris nostri Hadriani, Primæ Sedis Beatissimi Papæ.* Plenaria Synodus Francofordiensis appellatur, quo vocabulo non significatur esse Oecumenicam, sed frequentissimam ex omnibus Caroli Magni ditionibus. Hoc verò Concilium ultimam de Hæreticis sententiam ex officio servat Romano Pontifici, quam ipsi *Juris*, utique divini, *Privilegium* vindicat.

Francofordiensis Synodus Plenaria.

Ultimam de Hereticis Sententiam reservat Hadriano I. Romano Pontifici.

Epistola Synodica.

Data est præterea Synodica Epistola ab Episcopis Germaniæ, Galliæ, Aquitaniæ, & Britanniæ, ad Hispaniæ Episcopos, Dogma Catholicum confirmans, & Hæreticorum argumenta diluens. Quam unà cum Epistolâ Hadriani Papæ, & Libello Sacrosyllabo, ad ipsos misit *Carolus Magnus*, additâ luculentissimâ Epistolâ, Fidei Professionem continente, & *Elipandum* ejusque Sectatores ad ejurationem erroris adhortante. Religiosissimus Princeps *Filium & defensorem Sanctæ Dei Ecclesiæ* se inscribit: Quô titulô Christianissimi Reges maximè gloriantur.

Concilii Francofordiensis meminit *Eginhardus* in Annalibus, ad annum 794. ubi cùm præmisisset, *Carolum Magnum* Paschalem celebritatem transegisse Francofurti ad Mœnum, hæc habet: *Rex ad condemnandam hæresim Felicianam, æstatis initiô quando & generalem populi sui Conventum habuit, Concilium Episcoporum ex omnibus Regni sui Provinciis in eadem Villa congregavit. Affuerunt etiam in eadem Synodo Legati Romani Pontificis, Theophilactus ac Stephanus Episcopi, vicem tenentes ejus, a quo missi fuerant, Adriani Papæ. In quo Concilio & hæresis memorata condemnata est. & Liber contra eam communi Episcoporum auctoritate compositus; in quo omnes subscripserunt.*

De eadem Synodo *Poëta Saxonicus* lib. 3. *De Gestis Caroli Magni*, ad annum 794. ita canit:

Dira venenifera conatus semina secta,
Quæ Felix infœlici malè sparserat ausu,
Vellere de sacro Domini radicitus agro,
Catholicus Princeps, Synodum celebrare vocatos
Undique Pontifices jam dictam fecit ad Aulam.
Necnon affuerat Stephanus cum Theophylacto.
Nam fuit Antistes Sedis Legatus uterque
Romanæ, quos Papa Sacer mittens Adrianus,
Ritè suam servare vicem mandaverat illic.
Tunc igitur cuncti cum Decreto generali
Hanc condemnarunt hæresim, scriptusque Libellus
Est illam contra, quem confirmaverat ille
Pontificum cœtus, simul & subscripserat omnis.

Eadem hæresis damnata in Synodo Romana sub Leone III.

Quarta Synodus contra Felicianam hæresim Romæ celebrata est a *Leone III.* Pontifice Maximo, *Caroli Magni* hortatu, quinquaginta & septem considentibus Episcopis, anno Christi septingentesimo nonagesimo nono, occasione Libelli, quem contra *Alcuini* Epistolam, quâ ipsum ad saniorem mentem ut rediret hortabatur, *Felix* scripserat, & in quem damnatæ ab Ecclesia, & ab ipso semel iterumque ejuratæ hæreseos capita congecerat omnia. *Felicem* itaque in hæresim relapsum, sive hæresim, quam ficto animo ejuraverat, pertinaciùs propugnantem, Romana Synodus Præside *Leone III.* anathemate confixit. Ista constant ex Actis Synodi, quorum Fragmenta ex Schedis *Pithœanis* Conciliorum Editores in lucem emisere. Idem constat ex Confessione Fidei quam edidit *Fœlix* Aquisgrani coram *Carolo Magno*, eodem anno, quæ apud *Alcuinum* legitur ad calcem librorum contra *Elipandum*. Synodum Urgellensem eodem anno habitam refert V.C. *Stephanus Baluzius* in Calce Notarum ad *Agobardum*.

Synodus Aquisgranensis in qua Felix confutatur, & ad fidem revocatur.

Quinta denique Synodus Aquisgrani celebrata est eodem anno Christi 799. in qua *Alcuinus* Abbas S. Martini Turonensis, *Caroli Magni* jussu cum *Felice Urgellitano* disputans, ipsum convicit, & ad rectæ fidei professionem revocavit. Id memoriæ proditum est ab Auctore antiquo Vitæ *Alcuini*, *Sigulfi* Abbatis discipulo ab *Alcuino* ipso, lib. 1. adversùs *Elipandum*; & ab ipsomet *Felice*, in Confessione Fidei supra laudata. Hæc porrò habet *Alcuinus* lib. 1. adversùs Elipandum: *Sed & idem Felix anno præfati gloriosi Principis trigesimo secundo advocatus, voluntariè veniens ad Aquis-Palatium, ibique in præsentia Domini Regis & Optimatum illius sive Sacerdotum Dei rationabiliter auditus, & veraciter convictus, atque Deo dans gloriam, veramque confessus Fidem, in pacem Catholicæ unanimitatis reversus est cum suis Discipulis, qui ibi tunc temporis erant præsentes.*

Hæc verò *Felix Urgellitanus* in Confessione Fidei: *postquam ad præsentiam Domini nostri ac Piissimi gloriosique Caroli Regis perductus sum, & ejus conspectui præsentatus, licentiam ab eo accepimus, qualiter in ejus præsentiam in conspectu Episcoporum quos ad se ordinatio gloriosi Principis nostri convenire fecerat, sententias nostras, quas ex libris Sanctorum habere nos de adoptione carnis in Filio Dei, seu nuncupatione in humanitate ejus, credebamus, præsentaremus: qualiter non in violentia, sed ratione veritatis nostra assertio rata judicaretur, si ab illis per auctoritatem SS. Patrum minimè repudiarentur. Quod ita factum est. Nam prolatas a nobis sententias de supradicta contentione, hoc est, de adoptione carnis atque nuncupatione, ita illi ex auctoritate de libris SS. Patrum, id est, Cyrilli Episcopi & B. Gregorii Papæ urbis Romæ, seu B. Leonis, sive & aliorum SS. Patrum, qui nobis priùs incogniti erant, seu per auctoritatem Synodi, quæ nuper in Roma, hac intentione, præcipiente gloriosissimo ac piissimo Domino nostro Carolo, adversùs Epistolam meam quam dudum Venerabili Viro Albino Abbati Turonensis Ecclesiæ scripseram, congregata est. In qua Synodo, præsente Leone Apostolico, & cum eo cæteri Episcopi numero LVII. residentes, & plerique Presbyteri ac Diaconi cum eis in domo Beatissimi Petri Apostoli: per quorum omnium auctoritatem istas jam dictas sententias nostras, non qualibet [ut dictum est] violentia, sed ratione veritatis, ut oportuit, excluserunt. Quorum auctoritate veritatis, & totius Ecclesiæ universalis consensu convicti ... & ad universalem Ecclesiam, Deo favente, ex toto corde nostro reversi sumus, non qualibet simulatione seu velamine falsitatis, sicut dudum [quod Deus scit] sed ut dixi, vera cordis credulitate & oris professione. Quod etiam in conspectu multorum Sacerdotum & Monachorum professi sumus, pœnitudinem gerentes de pristino errore & sacramento quod pro hac intentione olim prævaricatus sum: profitentes nos deinceps, adoptionem carnis in Filio Dei, sive nuncupationem in humanitate, nullo modo credere vel prædicare; sed, secundùm quòd dogmatibus Sanctorum Patrum informamur, eumdem Dominum nostrum Jesum Christum in utraque natura, deitatis videlicet & humanitatis proprium ac verum Filium profitentes, unigenitum videlicet Patris, unicum Filium ejus: salvas tamen utriusque naturæ proprietates.*

An-

Dubium an Felix hæresim sincerè ejurarit.

An autem in sana mente & recta fide constans fuerit *Felix* Urgellitanus, dubium est (ut dixi) propter schedulam post ejus obitum inventam, de quâ *Agobardus* Lugdunensis Archiepiscopus hæc habet initio libri adversùs ipsum editi: *Post obitum*, inquit, *Felicis illius, qui fuerat quondam Episcopus in Sede Orgellitana; inventa est a nobis quædam schedula ab eo edita sub specie interrogationis & responsionis: quam cùm legentes consideraremus, inspeximus hominem diligenter & fraudulenter instaurasse, quantum in se fuit, omnem pravitatem dogmatis sui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore Episcopatûs depositus. Qui licèt aliqua verba, quæ priùs imprudenter efferebat, postea suppresserit, aliqua tamen nunc addidit, quæ tunc reticuit. Quam schedulam ego, ut potui, juxtà veritatem fidei cùm reprehendissem, vel reprehendendam publicassem, quidam ex Fratribus, ut comperi, indignè tulerunt; & non perversitate animi [ut puto] sed simplicitate ingenii, arbitrati sunt me non id fecisse zelo fidei, sed zelo invidentiæ; sicut moris est eorum, qui inanis gloriæ cupidi, idcirco bonis detrectant, ut se illis superponere nitantur* &c.

Dubiæ Orthodoxiæ, post ejuratam hæresim, fuisse *Felicem Urgellitanum*, *Ado Viennensis* etiam confirmat in Chronico, ubi ita scribit: *Anno Incarnationis Domini 792. Felix Urgellitanus Episcopus hæreticus deprehensus, adoptivum, non proprium Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum dogmatizans: qui ad præsentiam Adriani Pontificis Romani deductus, hæresim verbis solummodo abdicavit, Synodus iterum facta contra supra dictam hæresim in Franconofurt, Legatis Sedis Apostolicæ præsidentibus, Theophilacto & Stephano Episcopis; & auctoritate Sanctorum Patrum convictus & damnatus est iterum Felix cum errore suo, perpetuoque exilio apud Lugdunum relegatus est. Quem ferunt in eodem ipso suo errore mortuum.*

§. III.

De Feliciana Hæreseos Debellatoribus.

Hetherius & Beatus.

CUm *Adosindam* Reginam *Silonis* Regis viduam in partes trahere conatus esset *Elipandus*, & emergentem controversiam prudentissima & religiosissima fœmina ad Sacerdotes detulisset; *Etherius* Uxamensis Episcopus, & *Beatus* Presbyter palam *Elipandi* errorem sunt aggressi. Qui indignè ferens suam doctrinam hæreseos accusari, ad *Fidelem* Abbatem litteras dedit mense Octobri, anni 783. In iis conquerebatur *Elipandus*, quòd ipse Archiepiscopus Toletanus cùm esset, quem cæteri in Hispania, utpote inter Antistites Primarium, de fide consulere deberent, a Presbytero Beato, & Etherio Episcopo, erroris argueretur, Scripsit etiam confidenter, Beatianam hæresim (sic enim Catholicam sententiam a *Beato* & *Etherio* propugnatam vocabat) brevi a se extinguendam: quemadmodum, ante paucos annos, *Migetianorum* de celebratione Pascatis hæresim, in Concilio Hispalensi damnaverat. Hanc Epistolam cum *Beato* & *Etherio* postea communicavit *Fidelis* Abbas, qui suam protinus, id est, Catholicam recenti de controversia sententiam *Elipando* exposuere, seque ab hæreseos ignominiâ, quam ipsis inurebat *Elipandus*, purgarunt duobus libris Apologeticis, qui inserti sunt Bibliothecis Patrum; eamque in Auctorem rejecere. De his *Alcuinus* lib. I. contra *Felicem* ita scribit: *Quòd verò quemdam Beatum Abbatem, & discipulum ejus Hetherium Episcopum, dicitis huic vestræ sectæ primùm contraire, laudamus eos in eo quòd veritatem defendere conati sunt. Sed si verum est, quod dixistis eos duas naturas Christi in unum confundere, sicut vinum & aquam, hoc nullatenus consentimus: sed in eo, si verum est, valde eos esse reprehensibiles judicamus.* Sic Eutychianæ labem hæreseos Catholicis Doctoribus affingebant novi Nestoriani. Symbolum Fidei Elipandinæ, quod *Etherius*, & *Beatus* describunt lib. I. non est ab *Elipando* compositum, ut existimavit *Vasquezius*, sed ab *Etherio* ex *Elipandi* sententiis in Epistolâ ad *Fidelem* Abbatem, concinnatum; ut ipse testatur: *Ipsa*, inquit, *verba fidei suæ nobis incognita in unum copulavimus: & quò faciliùs cognoscerentur, more Symboli, brevi compendio, in pagina compegimus.*

Vasquezius emendatur.

Paulinus Aquileiensis.

Scripsit etiam contra *Felicem* Ugellitanum tres libros *Paulinus* Aquileiensis Patriarcha, quos *Carolo Magno* nuncupavit, adjectâ sub finem Regulâ Fidei metro scriptâ, quam honorificô prosequitur elogio *Alcuinus*, Epistolâ 81. ad ipsum datâ. Extant hi *Paulini* libri ad calcem Operum *Alcuini*.

Alcuinus.

Cæteris verò majorem hoc in certamine gloriam consecutus est *Alcuinus*. Is statim atque a *Carolo Magno* evocatus est in Gallias, adhortatoriam Epistolam ad *Felicem Urgellitanum* direxit, eum ut ad sanitatem fidei traduceret. Cui, (ut ipse testatur Alcuinus) non Epistolari brevitate; sed Libelli prolixitate respondere *Felix* nisus est, atque in eo omnes perfidiæ suæ foveas maximè aperuit, asserens Christum & veterem hominem esse, & nuncupativum Deum, & adoptivum Filium, & secundâ indiguisse regeneratione, & alia plurima Ecclesiasticæ doctrinæ dissentanea. Huic *Felicis* Libello septem libros eruditissimos opposuit *Alcuinus*, qui lecti sunt & approbati ab Episcopis coram *Carolo Magno*: ut ipse testatur initiò libri primi adversùs *Elipandum*. Alcuino *Felicis* convictionem & conversionem debuit Ecclesia, ut ex ejus verbis colligitur, loco mox laudatò: *Ego*, inquit, *cum Ruffino beatum Felicem martyrem non feci: sed Felicem olim vestri erroris complicem, Deo miserante, Catholicum effeci*, &c. Scripsit etiam *Alcuinus* Epistolam ad *Elipandum*, quâ eum ad rectam fidem adhortatus est. Huic respondit Hæreticus Archipræsul Epistolâ injuriis scatente, ipsum *non Christi Ministrum, sed antiphrasis Beati fœtidissimum discipulum, novum Arium, SS. Patrum doctrinis contrarium, Albinum nigredine teterrimum; non Stephano Levitæ, sed Nicolao; non Vincentio, sed Daciano similem* appellans, & hæresim de adoptione Christi secundùm humanitatem pro virili propugnans. Virulentam Epistolam duobus Libellis confutavit *Alcuinus*, *Laidrado* Episcopo Lugdunensi, & *Nefridio* Episcopo Narbonensi, aliisque Præsulibus Gothiæ Provinciæ *, necnon *Benedicto* Abbati nuncupatis, quibus duos alios adjecit, Catholicam de Christo Deo veritatem SS. Patrum testimoniis confirmantes. *Benedictus* ille, cui *Alcuinus* libros etiam suos nuncupavit, vir fuit sanctitate & doctrina insignis, qui & ipse contra *Felicis* Urgellitani hæresim strenuè pugnavit. Postremus denique *Felicianam* hæresim impugnavit *Agobardus*, occasione sumtâ ex edita ab eo Schedula, quæ post ejus obitum inventa est: quam libro unicô, *Ludovico Pio* Imperatori nuncupatô, eruditè & luculenter confutavit. Extat in Bibliothecis Patrum.

* Du Languedoc.

Benedictus Abbas Anianensis.

Agobardus Episcopus Lugdunensis.

CA-

CAPUT III.

De Scriptoribus Ecclesiasticis Sæculi VIII.

ARTICULUS I.

De S. Aldhelmo.

SAnctus Aldhelmus, Ordinis Benedictini Monachus, & Malmesburiensis Monasterii Abbas, postea Schireburnensis apud Saxones Occidentales Episcopus, obiit die XXV. Maji anno DCCIX. Illius cum laude meminerunt Venerabilis *Beda* lib.5. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, cap.19. ubi eum *Virum undequaque doctissimum, sermone nitidum, & Scripturarum tam liberalium, quàm Ecclesiasticarum eruditione mirandum* prædicat: *Sigebertus* lib. *De Scriptoribus Ecclesiasticis* cap.66. *Vuillelmus Malmesburiensis* lib.1. de Regibus Anglorum cap. 2. lib.2. De Pontificibus, & in libro singulari de ipsius gestis; *Harpsfeldius*, & alii. Ejus Elogium Historicum habes Parte I. Sæculi III. Benedictini, ex quo discimus *S. Egvvinum* Wicciorum Episcopum, ejus æqualem, *S. Osmundum* Sarisberiensem Episcopum Sæculo XI. *Eadmerum* Cantuariensem Sæculo XII. *S. Aldhelmi* Vitam in literas retulisse. *Librum contra errorem Brittonum*, qui vel Pascha non suo tempore celebrabant, vel alia Ecclesiasticæ paci contraria gerebant, jubente Synodo suæ gentis scripsit adhuc Abbas. Librum etiam *De Laudibus Virginitatis*, ad exemplum *Sedulii* geminato opere, & versibus hexametris, & prosâ composuit (inquit *Beda*) Scripsit & alia nonnulla, nempe librum metricum *De octo vitiis*, Ænigmata, & Epistolas quasdam. Extant ejus Opera in Bibliotheca Patrum Coloniensi Tom. VIII. & Lugdunensi, Tom. XIII.

ARTICULUS II.

De Venerabili Beda.

BEdæ tres haud longo tempore ab invicem semmoti celebrantur. Major *Beda* Presbyter & Monachus Lindisfarnensis laudatur a Beda Venerabili, in lib. de Vita *S. Cutberti*, cap.37. Alterum *Bedam* Monachum sanctum, Caroli Magni æqualem celebrant Genuenses. Medius inter utrumque, sed utroque illustrior fuit *Beda Venerabilis*, Presbyter & Monachus Girvvensis, Ordinis S. Benedicti ex ipso Girvvensi territorio apud Anglo Saxones, non longè a Tinæ fluminis ostiis natus anno Christi DCLXXIII, Annum septimum natus, a parentibus traditus est in disciplinam Abbatis *Benedicti*, ac deinde *Ceolfridi*, qui Girvvensi Monasterio præfuere, cunctumque ex eo vitæ tempus ibi peragens, *omnem meditandis Scripturis operam dedit, atque inter observantiam disciplinæ regularis, & quotidianam cantandi in Ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere, dulce habuit.* Anno ætatis decimonono Diaconus, trigesimo Presbyter ordinatus est. Obiit anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo trigesimo-quinto, die vigesima-sexta Maji, quâ Ascensio Dominica celebrabatur, anno ætatis sexagesimo-tertio. Corrigendus itaque *Simeon Dunelmensis* Monachus, seu potiùs *Turgotus* ejusdem Monasterii Prior, lib.2. de Dunelmensi Ecclesia, cap.14. scribens, *Bedam* anno ætatis quinquagesimo-nono defunctum. Ipsius namque *Bedæ* testimonio, ac suo refellitur. Siquidem *Beda* finem se imposuisse testatur Historiæ suæ anno Christi septingentesimo trigesimo-primo, ætatis suæ quinquagesimo-nono: *Turgotus* verò ipsum obiisse scribit anno Christi septingentesimo trigesimo quinto: igitur anno ætatis sexagesimo-tertio. In eumdem errorem impingit *Radulfus de Diceto*, in Abbreviatione Chronici. Corrigendus etiam Auctor libri de Vita *Alcuini* Abbatis, qui juxtà quorumdam opinionem affirmat *Bedam nonagenarium decessisse anno septingentesimo trigesimo-primo*. Corrigenda denique interpolatio, quæ irrepsit in *Bedæ* Epistolam ad Wichredam Presbyterum *de Verno Æquinoctio, juxtà Anatolium*: quâ in Epistolâ adducitur exemplum *de præsenti anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo septuagesimo sexto*, ad quem proculdubio *Beda* non pervenit, tum quia major centenario fuisset, tum quia *S. Bonifacius* Moguntinus Archiepiscopus, anno septingentesimo quinquagesimo quarto, martyrio affectus, *Bedam* uti mortuum laudat in suis Epistolis. Statim ab ipso obitu sanctus habitus est & appellatus. *S. Bonifacius* in Epistolis suis non semel eum *Candelam Ecclesiæ* nuncupat; Lullus Bonifacii Successor *beatæ memoriæ Bedam, & Beatum Patrem*: *S. Benedictus* Anianæ Abbas, Bedæ suppar, *ex dictis Beati Bedæ* versus quosdam refert in *Concordia Regularum*, Cap.36. *Alcuinus* in Præfatione Commentarii super S. Joannis Evangelio *Beatum Bedam Presbyterum* laudat, & in libris contra *Felicem* non semel. *Hilduinus* in Epistolâ Areopagiticis præfixa ad Ludovicum Augustum, *Bedam Sanctum & Venerabilem* vocat. *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis eumdem *Sanctum* semel & iterum appellat, in Epistolâ nomine Synodi Tusiacensis ad *Rodulfum* Bituricensem & *Frotarium* Burdigalensem Antistites scriptâ, & in lib. de Prædestinatione, cap.9. *Notkerus* in Martyrologio XIII. Kalendas Aprilis *Sanctum Bedam Presbyterum* laudat. In Fuldensi Monasterio ara *Sancto Bedæ* erecta fuit ineunte Sæculo IX. teste *Rabano Mauro* in Inscriptione XXXIX. *Ad altare S. Benedicti in crypta Occidentali*, cujus hic versus:

Cuthbertus, Beda hic, Æquitiusque manent.

In Litaniis ab *Hartmanno* San-Gallensi Monacho metricè eodem sæculo compositis, apud *Canisium* Tomo V. Antiquæ Lectionis *S. Beda* recensetur post *S. Pachumium*.

Pluribus elogiis celebratur ab Auctoribus tum supparibus, tum sequioribus. *Cutbertus* in Epistolâ ad *Lullum*, quæ inter Bonifacianas habetur, * ipsum vocat *Clarissimum Ecclesiæ Dei Magistrum*, Alcuinus, *Nobilissimum Magistrum Bedam Presbyterum*; Auctor libri de Officiis Ecclesiasticis *Alcuino* adscripti, *Sacerdotem & Doctorem eximium*. Ratramnus lib. de Nativitate Christi, *Presbyterum Anglorum, membrum Christi non reprobum*. Lanfrancus in Epistolâ ad Alexandrum II. *Anglorum Doctorem*. Concilium Aquisgranense II. anno 836. *Venerabilem & modernis temporibus Doctorem admirabilem Bedam Presbyterum*. Walafridus Strabus lib. de Officiis Ecclesiasticis cap.25. *Bedam Anglorum Patrem* nominat. *Venerabilem Presbyterum Bedam appellant Amalarius* libro 1. de Divinis Officiis cap 37. *Jonas* Aurelianensis libro 1. de Institutione Laicali, *Usuardus* in Martyrologio, Nonis Augusti, *Chronicon Fontanellense*, Cap.9. & 15. & Algerus lib.1. de Sacramento Altaris, Cap.8. Cur *Venerabilis* appellatus sit *Petrus Equilinus* in Catalogo Sanctorum inde ortum fabulatur, quòd ejus Discipulorum quidam ipsi Epitaphium invitis Musis adornare conatus, cum Leoninum carmen sic cœptum, *Hæc sunt in fossa*, vellet absolvere his verbis, *Bedæ sancti* vel *Presbyteri*

ossa,

Id ipse testatur in fine Historiæ suæ Ecclesiasticæ.

Quo anno Beda obierit?

Sanctus Beda.

Epistola 95.

Fabula quædam rejicitur.

ossa, nec metrum stare posset, aliudque memoriæ tunc non occurreret vocabulum, post nocturnum somnum repererit hunc versum Angelicis manibus tumulo inscriptum:

Hac sunt in fossa Bedæ Venerabilis ossa.

Aliam addit fabulam idem Auctor, scilicet, *Bedæ*, cùm ex gravi senectute caligarent oculi, suasisse Discipulum lapides in cumulum congestos numerosam esse auditorum turbam, ad quos verba facere deberet. Cumque elegantissimum Sermonem fervore maximo habuisset, atque conclusisset his verbis, *Per omnia sæcula sæculorum*, lapides respondisse: *Amen, Venerabilis Beda.* Verùm omnium Auctorum qui de rebus Anglorum, & de ipso Beda scripsere, his de miraculis silentium, ea commentitia esse indicat. Trithemius *Venerabilem* dictum putat dum adhuc in vivis erat, ideò scilicet quòd cum ipsius Homiliæ, eo vivente, in Ecclesiasticis Officiis lectitarentur, *Venerabilem* nuncupabant, quem adhuc in carne degentem nondum poterant *S.* appellare. Quo factum sit, ut nomen *Venerabilis* passim usu receptum apud omnes, hactenus auctoritatem retinuerit. Verùm conjecturam istam falsam esse demonstrat doctissimus P. *Mabillonius*. 1. Ex silentio comparium Auctorum quorum nullus Bedam *Venerabilem* appellat, quod argumento est cognomentum istud post *Bedæ* ætatem prodiisse. 2. Ex vetustissimo Codice Thuaneo ab annis octingentis manu descripto, in quo extant *Bedæ Homiliæ omnes*, cum hoc ubique titulo, *Homilia Domini Bedæ*. 3. Quia ante quàm *Paulus Diaconus*, Lectionarium Ecclesiasticum jussu *Caroli Magni* concinnaret; Auctorum eorum quorum Homiliæ recitabantur in Officiis divinis, nomina non præcinebantur, ut *Carolus Magnus* in Epistolâ ad *Paulum* ipsum testatur: Si ergo *Bedæ* Homiliæ, eo vivente, in Ecclesia lectæ sunt, haud tamen *Bedæ Venerabilis* nomen præmissum est.

In Elogio Historico Bedæ P. I. Sæculi III. Benedictini.

Bedæ Opera.

A tempore suscepti Presbyteratûs usque ad annum ætatis quinquagesimum nonum, hæc se scripsisse Opuscula ipse testatur:

In principium Genesis usque ad nativitatem Isaac & ejectionem Ismaëlis, libros tres.

De tabernaculo & vasis ejus, ac vestibus Sacerdotalibus, libros tres.

In primam partem Samuëlis, id est, usque ad mortem Saul, libros quatuor. Librum tertium aggressus est anno 716. ut ex Præfatione constat.

De ædificatione Templi, allegoricæ expositionis libros duos.

Item in Regum librum XXX. Quæstionum.

In Proverbia Salomonis libros tres.

In Esdram & Nehemiam libros tres.

In Cantica Canticorum libros sex.

In Canticum Habacuch librum unum. Qui in editis desideratur.

In librum B. Patris Tobiæ explanationis allegoricæ de Christo & Ecclesia librum unum.

Item Capitula lectionum in Pentatheucum Moysi, Josue, Judicum.

In libros Regum, & Verba dierum.

In librum B. Job.

In Parabolas, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum.

In Esaïam Prophetam, Esdram quoque & Nehemiam. Commentarius in Esaïam desideratur.

In Evangelium Marci libros quatuor.

In Evangelium Lucæ sex. Quos scripsit petente Nothelmo tunc Presbytero Londinensi, post Cantuariensi Archiepiscopo.

Homiliarum Evangelii libros duos.

In Bibliotheca Thuanea extabant duo pervetusti Codices, Bedæ Homilias complexi. In primo ante annos octingentos exarato Homiliæ 30. continua serie exhibentur; in alio, qui annos sexcentos præfert, distinguuntur in duos libros, præmissis ad utrumque *Capitulationibus*. Utrumque apographum confert Dominus *Mabillonius* in Elogio Historico *Bedæ*. Ex quibus colligit Vir Doctus Homilias in *Dominicos dies post Trinitatem* item in festos dies, *S. Stephani Protomartyris, S. Scholasticæ, S. Mariæ Magdalenæ, Transfigurationis Domini, Assumptionis B. Mariæ, S. Bartholomæi, Nativitatis B. Virginis, S. Michaëlis, S. Lucæ, Præsentationis B. Mariæ*, & alias *de Communi Martyrum*, &c. aut subdititias esse, aut dubias, aut certè ex *Bedæ* Commentariis in *Marcum* & *Lucam* expressas.

Homiliæ dubiæ.

Sermo in versum Psalmi, *Dominus prospexit super filios hominum*, falsò adscriptus est *Bedæ*, cùm in eo referatur testimonium petitum ex vita *Gregorii Magni a Joanne Diacono* scripta post annos centum & quinquaginta a morte Bedæ Venerabilis.

Commentarius in S. Pauli Epistolas sub nomine Bedæ vulgatus, est Flori Diaconi.

Pergit ille in suorum enumeratione Operum. *In Apostolum*, inquit, *quæcumque in Opusculis S. Augustini exposita inveni, cuncta per ordinem transcribere curavi.* Quibus refellitur *Baronius*, qui Commentaria illa in Epistolas *S. Pauli* ex S. Augustini Operibus deflorata tribuit *Petro* Tripolitano Abbati, quem ob simile Opus *Cassiodorus* commendavit. Refelluntur & ii qui illa tribuunt cuidam *Floro*, Monacho (ut Trithemius putat) Trudoniano cujus nomen præferunt in apographo Corbejensis Monasterii duobus voluminibus distincto. Nam & Lupus Abbas Ferrariensis Epistolâ 76 *Collectaneum Bedæ in Apostolum ex Operibus Augustini* laudat. Et alia reperitur Expositio *Flori* nomine insignita, non tantùm ex S. Augustini, sed & aliorum Patrum Operibus contexta, quam penes se MS. habuit viri eruditus P. *Chiffletius* S. J. Existimat tamen vir doctissimus P. *Mabillonius*, cùm in singulari Disquisitione, Tom. I. *Analectorum*, tum in additionibus & correctionibus, ad calcem sæculi quarti Benedictini, Commentarium in Epistolas *S. Pauli*, qui in vulgatis *Bedæ* Operibus habetur, esse *Flori* Diaconi Lugdunensis, & genuinum Bedæ Commentarium in duobus MSS. Codicibus a se repertum designat.

Bedæ Commentarius in Epistolas S. Pauli nondum editus.

Alia Bedæ Opera.

In Actus Apostolorum libros duos. Librum *Retractationum in Acta Apostolorum* non memorat in Operum suorum syllabo, quia illum post annum DCCXXXI. quo Indicem illum texebat, scripsit jam senex. *In Epistolas VII. Canonicas libros singulos.* Quos etiam ex Operibus *S. Augustini* magno studio defloravit. *In Apocalypsim S. Joannis libros tres.* Quos Fratri Eusebio, seu Heitberto, Abbati suo futuro, qui ob amorem studiumque pietatis *Eusebius* cognominatus est, nuncupavit. *Item Capitula Lectionum in totum Novum Testamentum, excepto Evangelio. Item librum Epistolarum ad diversos, quarum de sex Ætatibus sæculi una est.* Quam scripsit Leonis Isaurici anno IX. Christi DCCXXIV. *De Mansionibus filiorum Israël una. Una de eo quòd ait Esaias:* Et claudentur ibi in carcerem, & post dies multos visitabuntur. *De ratione Bissexti una. De Æquinoctio juxtà Anatolium, una. Item de Historiis Sanctorum. Librum Vitæ & Passionis S. Felicis Confessoris de metrico Paulini Opere in prosam transtuli. Librum Vitæ & Passionis Sancti Anastasii malè de Græco translatum, & pejus a quodam imperito emendatum, prout potui, ad sensum correxi. Vitam S. Patris & Antistitis Cuthberti, & priùs Heroico metro, & postmodum plano sermone descripsi. Historiam Abbatum Monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, & Huetberti, in libellis duobus.* Aliæ Sanctorum Vitæ, scilicet *Patritii, Columbani, Eustasii, Arnulfi*, a *Bedæ* scriptæ non sunt, sed priòr a probo, secunda & tertia a Jona Bobiensi Monacho, quarta a Paulo Diacono

cono. *Historiam Ecclesiasticam nostræ Insulæ ac gentis, in libris quinque*. Hanc Historiam perfecit anno DCCXXXI.

Martyrologium de Natalitiis Sanctorum Martyrum diebus, in quo omnes, quos invenire potui, non solùm quâ die, verùm etiam quô genere certaminis, vel sub quo Judice mundum vicerint, diligenter adnotare studui. Genuinum *Bedæ* Martyrologium ex Codice MS. Viri Clarissimi *D. Bouhier* Senatoris Divionensis descriptum, in Lucem edidit *Godefridus Henschenius* ante Acta Sanctorum mense Martio coli solitorum, Tomo II. *Beda* dies nominibus Sanctorum vacuos reliquit centum & octoginta. Plurimos supplevit Florus, non omnes, ut *Ado* Viennensis in Præfatione Martyrologii testatur. *Henschenius* Bedæ Martyrologio interuit Actuarium, quod *Flori* nomine publicavit, ac minori charactere curavit edi, ne cum *Beda* textu confunderetur.

Martyrologium.

Præter Prosaicum *Bedæ* Martyrologium, aliud metricum edidit Domnus *Lucas Dacherius* O. B. Tom. X. Spicilegii, excriptum ex apographo Cœnobii *S. Remigii* Remensis manu *Bertigarii* Monachi exarato, *Ebbone* Archiepiscopo. Istud Martyrologium non ab VIII. Kalendas Januarii incipit, sed ab ipsis Januarii Kalendis. Complures Sancti qui in *Bedæ* Martyrologio Prosaïco apud *Henschenium* leguntur, omittuntur in Metrico; ut in Januario *Anterius Papa*, *Salvius in Africa*, *Hilarius Pictavorum Episcopus*, *Felix Presbyter Nolanus*, *Marcellus Papa*. In Februario *Scholastica* &c. *Mellitus* in Aprili &c. *Augustinus* in Maio &c. Auctorem Angelum extitisse, colligitur ex variis Sanctis Anglicanis; & quidem Monachum Girvvensis Cœnobii fuisse conjicitur ex Festo Dedicationis, quod V. Kalendas Majas notatur, tametsi Girvvensis Ecclesiæ Dedicationem VIII. Kalendas Maii factam doceat Monasticon Anglicanum. Nulli illo in Martyrologio Sancti celebrantur *Bedâ* posteriores; non *S. Bonifacius* Moguntinus, aut alii quivis illustres Sancti; imò nullus ætate inferior *S. Vvilfrido* juniore memorato in Aprili. Qui *Vvilfridus* anno 732. obiit, uno tantùm anno postquam *Beda* suam absolvit Historiam. Unde non mirum si Metricum Martyrologium in Indice Operum suorum *Beda* non recenseat, cùm tribus annis dumtaxat *Vvilfrido* Juniori superstes fuerit. Ita præfatur Domnus *Lucas Dacherius* ad illud Martyrologium.

Pergit *Beda* in Indice Operum suorum texendo, & recenset insuper *Librum Hymnorum diverso Metro, sive Rhytmo*.

Librum Epigrammatum. *De natura rerum, & de temporibus, Libros singulos. Item de Temporibus, Librum unum majorem. Librum etiam de Orthographia, Alphabeti ordine distinctum*.

Item Librum de arte Metrica, & huic adjunctum alium de schematibus & tropis Libellum, hoc est, de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura Sancta contexta est.

Cùm hunc Operum suorum Indicem ediderit *Beda* anno ætatis quinquagesimo-nono, & quatuor annis superstes fuerit, alia postmodum scribere potuit, ut *Epistolam ad Egbertum* Eboracensem Antistitem, & *Commentaria in Evangelium S. Joannis*, quæ veluti quoddam Augustinianæ Expositionis compendium esse videntur, insertis hinc inde aliorum Patrum Sententiis, ut cap. 4. agendo de Regulo, verba *S. Gregorii Magni* adducit. Jonas Aurelianensis Lib. I. de Institutione Laicali cap. 13. citat plures versus ex Beda *in Homilia Evangelii vigesima*, qui in prædictis Commentariis leguntur, cap. 2. Unde suspicatur P. *Mabillonius* legendum esse apud Jonam, *in Homilia Evangelii secunda*. Alcuinus etiam in Præfatione Commentarii sui in S. Joannis Evangelium, *ex Homiliis Beati Bedæ Presbyteri* multa se accepisse fatetur.

Opera supposititia vel dubia.

Supposititia sunt aut dubia Commentaria *in S. Matthæi Evangelium, in Psalmos, in Boëtii Librum de Trinitate, Libellus de Officiis, Meditationes Passionis, Libri de elementis Philosophiæ, Collectanea, & Liber de Remediis peccatorum*: Etsi *Regino*, in Collectione Canonum, Pœnitentialem Librum *Theodori* ceu *Bedæ* laudet Lib. 1. Cap. 297. Atque etiam *Ivo* & *Gratianus ex Pœnitentiali Bedæ* referant Capitulum *de Sacerdote Eucharistiam vomente*.

Fabula de Romano itinere Bedæ.

Honorius Augustodunensis Lib. 4. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 1. falsò scribit *Bedam* Romæ mortuum ac sepultum, quò numquam profectus est; licèt a *Sergio*, aut a *Gregorio II.* in Urbem vocatus dicatur ob doctrinæ celebritatem. Quamobrem fabulosum est quod a quibusdam refertur, eum Romam profectum enodasse inscriptionem quamdam a nullo intellectam, quæ *Portæ Ferreæ* insculpta erat hunc in modum: P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F. eamque sic reddidisse: *Pater Patriæ Perditur est. Salus Secum Sublata est. Ruet Regnum Romæ, Ferro, Flamma, Fame*. Qua ex interpretatione *Venerabilis* nomen Senatûs Populique Romani Decreto meruerit. Lege Elogium Historicum Venerabilis Bedæ a doctissimo P. *Mabillonio* adornatum Sæculo III. Benedictino.

Spelmannus in Glossario.

ARTICULUS III.

De Sancto Germano Patriarcha.

Sanctus Germanus Archiepiscopus primùm Cyzicenus, deinde Constantinopolitanus Patriarcha, veritatis Catholicæ adversùs Iconomachos defensor acerrimus, de quo plura diximus Cap. 2. Art. 1. de Iconomachorum hæresi agentes; obiit nonagenario major anno Christi circiter septingentesimo trigesimo primo, die duodecima Maii. Tres illius Epistolæ in VII. Synodo Oecumenica lectæ sunt ad Fidei doctrinam confirmandam. Duæ ipsius Homiliæ *De Sancta Cruce* a *Gretsero* editæ. Quinque ejusdem Orationes. I. *In præsentationem* II. *In Annuntiationem*. III. & IV. *In Dormitionem Deiparæ*, & V. *In Sanctam Christi Sepulturam*, edidit *Combefisius* noster ὁ μακαρίτης, Tom. I. Auctarii Bibliothecæ Patrum G. L. *Rerum Ecclesiasticarum Theoria*, an illius sit an *Germani Junioris* Constantinopolitani etiam Patriarchæ, qui initio Sæculi XII. floruit, incertum. Priori ipsam tribuunt Cardinalis *Bellarminus* & *Albertinus* Calvinista: posteriori *Gretserus* & *Leo Allatius*. Prioris Germani liber est qui inscribitur, *Retribuens & Legitimus, seu de vera & legitima Retributione, quæ rependitur hominibus prout vixerint*, in quo S. Gregorii Nysseni scripta ab Origenis erroribus immunia esse ostendit. Hujus meminit Photius in Bibliotheca Cod. 233.

ARTICULUS IV.

De Sancto Joanne Damasceno.

Sanctus Joannes Damascenus, nobilissimis in Syria parentibus genitus, Caliphæ Saracenorum primus Consiliarius & Minister, Imaginum Sacrarum generosus defensor, cui dextra per calumniam *Leonis Isaurici* amputata, Deiparæ Virginis ope divinitus restituta est: Monachus deinde in Laura *S. Sabæ*, & Presbyter a Joanne Hierosolymitano Patriarcha inauguratus, tres Orationes egregias ac luculentas *De Sacris Imaginibus* edidit adversùs Iconomachos. Monothelitarum etiam impugnavit Hæresim Oratione *De duabus Christi voluntatibus*. Acephalos insectatus est Libello *De Natura Composita*: Theopaschitas, Epistolâ *De Trisagio*: Omnes penè Hæreses Libris quatuor *De* Or-

Orthodoxa Fide: quibus ipse primus Theologiam universam recto ordine comprehendit, ut loquitur Cardinalis *Bellarminus*, & *Magister Sententiarum* ac *S. Thomæ* viam complanavit ad sacram doctrinam tam præclarâ methodo tractandam & explanandam. Scripsit etiam *Paralella* ex Scripturæ sacræ locis exquisitis, & veterum Patrum Sententiis elegantissimis contexta; quæ partim res divinas, ac fidem spectant; partim rerum humanarum statum; partim virtutes ac vitia. Omnium ad sua usque tempora hæreseon sectas & errores recensuit, edito *De Hæresibus* Libello. Deiparam Virginem elegantissimis Orationibus celebravit. Philosophiam Peripateticam tradidit, exposuitque in *Logica & Physica*, eamque primus Ecclesiæ consecravit.

Oratio pro Defunctis non est S. Joannis Damasceni.

Oratio pro Fidelibus defunctis, in qua Fabulæ de Liberatione *Trajani* Imperatoris ab Inferis S. *Gregorii* precibus; & *Falconillæ*, *S. Theclæ* intercessione, obtruduntur, non est *S. Joannis Damasceni* ut demonstravi Dissertatione 1. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi II. in Responsione ad secundam objectionem.

Dialogus adversùs Manichæos non videtur S. Joannis Damasceni.

De *Dialogo adversùs Manichæos* non immeritò dubitat doctissimus *Joannis Damasceni* Interpres *Jacobus Billius*, an ipsius sit, propter illa verba, quibus metaphoricus, non verus ignis inferni significatur: *Quòd si satius fuisset ei*, nempe diabolo, *non ortum esse, quàm ortum esse ac sempiternis pœnis affici dixeritis, hoc a nobis responsi feretis, Pœnam illam nihil aliud esse, quàm cupiditatis vitii ac peccati ignem, ac flammam frustratæ cupiditatis.* Quod S. Joanni Damasceno repugnat Lib. 2. *De Fide Orthodoxa*, cap. 4. dicenti: *Diabolo ipsiusque dæmonibus, iisque qui ducem ipsum sequuntur, numquam extinguendus ignis suppliciumque sempiternum paratum est.* Et lib. 4. cap. ult. *Diabolus, & ipsius dæmones, & ipsius homo, hoc est Antichristus, & impii ac flagitiosi homines, in ignem æternum, non materiâ instar hujusce nostri constantem, sed qualem Deus novit, conjicientur.*

Historia Barlaam & Josaphat, non est illi abjudicanda.

Historia Barlaam & Josaphat, Christianis auribus dignissima, non est cur *S. Joanni Damasceno* abjudicetur propter locum illum, ubi *Barlaamus* Discipulum docens, jubet eum credere *In Spiritum-Sanctum ex Patre & Filio procedentem*. Quod *S. Joannes Damascenus*, in libris De Fide Orthodoxa, dicendum negat. Illas enim voces, *Ex Filio*, additas esse constat ex MSS. Codicibus, & *Billii* Abbatis interpretatione. Vita S. Stephani Junioris Martyris, non est S. Joannis Damasceni, sed Metaphrastis, desumpta ex alia antiquiori a Stephano Magnæ Ecclesiæ Diacono compositâ. Sermonem de Sancta Barbara Virgine & Martyre illi tribuit Allatius. S. Joannis Damasceni operâ magnam accessionem ad Ecclesiastica Græcorum Officia factam, Simeon Thessalonicensis testatur in Dialogo contra Hæreses, apud Joannem Allatium. S. Joannis Damasceni Vitam a Joanne Patriarcha Hierosolymitano scriptam ediderunt Bollandi Continuatores ad diem sextam Maii. Illum commendant Grecorum Menologia, Constantinus Logotheta Acropolita in Sermone, quem ex MS. Vaticanæ Bibliothecæ ediderunt Henschenius & Papebrochius inter Acta Sanctorum Mensis Maji, ad calcem Tomi II. pag. 731. Græcorum Menologia, Suidas, in Lexico, & Sigebertus libro De Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 75.

ARTICULUS V.

De Cosma Hierosolymitano, Georgio Hamartolo, & Anastasio Abbate.

I. Sanctus Cosmas Hierosolymitanus, cujus *Suidas* cum laude meminit, ex Abbate Episcopus Majumæ, elegantissimi vir ingenii, *S. Joanni Damasceno* amicissimus, quo hortatore, multa scripsit, ut constat ex Epistolâ ejus Logicæ præfixa, Hymnos tredecim in præcipuas anni Festivitates composuit, qui extant Tom. XII. Bibliothecæ Patrum, Editionis Lugdunensis. Distinguitur ab Abbate Hierosolymitano cognomine, cujus meminit *Joannes Moschus* in Prato Spirituali, Cap XL. *Triodium*, quo Græci in Divinis Officiis a Septuagesima usque ad Octavam Pentecostes utuntur compositum dicitur a *S. Cosma*, auctum verò a *Theodoro* & *Josepho* Studitis; ut observat *Aubertus Miræus* in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis.

II. Georgius Hamartolus iisdem temporibus floruit. Is Græcè scripsit *Chronicon ab exordio Mundi usque ad Imperium Constantini Copronymi*: quod in Bibliotheca Bavarica MS. extare, *Miræus* observat. Ejusdem nomine edita est a *Gretsero* Tom. II. *De Cruce*, Homilia *De Inventione Sanctæ Crucis*.

III. His coævus erat Anastasius Abbas Monasterii *S. Euthymii* in Palæstina, cujus *S. Joannes Damascenus*, initio libelli *De Trisagio* meminit. Scripsit librum *contra Judæos*, qui a *Turriano* Latinè redditus, legitur apud *Canisium*, Tomo III. *Antiquæ Lectionis* & Tom. XIII. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis.

ARTICULUS VI.

De S. Bonifacio

Sanctus Bonifacius, natione Anglus, Frisiorum Hassorum, Thuringorum, Bajoariorum, aliorumque Germaniæ populorum Apostolus, Sedis etiam Apostolicæ per Gallias Legatus a *Zacharia* Pontifice maximo institutus, Moguntinensium primus Archiepiscopus, martyrio coronatus est in Frisiæ Villa *Dockumio*, die quinta Junii anni septingentesimi quinquagesimi quarti, & in Fuldensi Monasterio, quod fundaverat, sepultus. Ejus Epistolas, & Vitam, Passionemque *S. Livini* Episcopi, Gandavensium in Belgio Patroni, ipsi adscriptam edidit, ac Notis illustravit *Serarius*. Extant Epistolæ, cum *Serarii* Notis, Tom. XIII. Bibliothecæ Maximæ Patrum, Editionis Lugdunensis. Librum Bonifacii *De Unitate Fidei Catholica*, laudat *Zacharias* Papa, apud *Othlonum*, lib. 2. cap. 9. quem librum haud alium esse quàm Synodalia quædam Statuta, qualia Tom. IX. *Spicilegii* edita sunt, conjicit *P. Mabillonius* in Observationibus præviis ad Vitam *S. Bonifacii*, P. II. Sæculi III. Benedictini.

Mutuæ societates suffragiorum tam pro vivis quàm pro defunctis.

Ex Epistolis *S. Bonifacii* discimus, octavo sæculo mutuas fuisse societates suffragiorum, cùm pro vivis, tum pro defunctis. Epistolâ siquidem centesima sextâ ad *Optatum Abbatem Cassinensem*, scribit: *Diligenter quoque deprecamur, ut familiaritas fraterna charitatis inter nos sit, & pro viventibus oratio communis, & pro migrantibus de hoc sæculo & Orationes & Missarum solemnia celebrentur, quorum alternatim nomina defunctorum inter nos mittentur.* Et Epistolâ nonagesima-quinta *Cudberti* Abbatis Wiremuthensis ad *Lullum* Episcopum *Bonifacii* Successorem: *Nomina*, inquit, *Fratrum, quæ ad nos misisti, cum nominibus hujus Monasterii Fratrum dormientium in Christo scripta continentur, ita ut pro illis nonaginta & eò ampliùs Missas fa-*

ce-

cere præceperint. Istiusmodi societates non tantùm in gratiam Monachorum, sed etiam amicorum & familiarium ejusdem Monasterii fiebant. Hinc *Dodo* Abbas Hornbacensis, Epistolâ inter Bonifacianas, octogesima-quartâ ad *Lullum* scribit: *Cum salutationis officiis humili prece deposcimus, istam familiam Christi & S. Petri in vestra commemoratione semper habeatis & ipsi pro omnibus amicis nostris tam Episcopis, & eorum Clero, quàm Abbatibus, & eorum Monachis, seu & Abbatissis, vel Deo dicatis, in ista Congregatione S. Petri Oratores vestros, tam vivos quàm defunctos, in vestra mercede commemorare faciatis, ut in sacris orationibus illorum assiduè memorare debeant, quatenus per illorum suffragia olim optatam adire mereamur januam Paradisi. Similiter vos deprecamur, ut omnium amicorum vestrorum nomina, tam vivorum, quàm defunctorum, per præsentem Fratrem nostrum Saganaldum, per Breve ad nos dirigere faciatis*. Brevia illa erant Indiculi nominum eorum, qui in suffragiorum societatem admittendi, seu admissi erant; quales extant in Bonifacianis Epistolis octava, nona & undecima supra centesimam.

ARTICULUS VII.

De B. Alcuino, & S. Paulino Aquilejensi.

I. FLaccus Albinus, seu Alcuinus, ex Anglo-Saxonum gente oriundus, in Eboracensi Ecclesia ab *Egberto* Archiepiscopo institutus, ejusdemque Ecclesiæ Diaconus ordinatus; Scholæ Eboracensis, post obitum *Egberti*, Magister ac Moderator; in Franciam a *Carolo Magno* vocatus, ejusdemque ac filiorum Præceptor, Palatinæ Scholæ præfuit, ac deinde Turonensi, postquam secessit ex Aula. Parisiis publicam Scholam moderatum fuisse, & Academiæ Parisiensis jecisse fundamenta, fabula est ejus silentio convicta. Illustres, & eruditionis famâ celebres discipulos habuit, *Amalarium*, *Rabanum Maurum*, postea Moguntinum Archiepiscopum, *Simeonem*, post Episcopum Wormatiensem, in Epistolâ 101. laudatum, *Oniam*, *Candidum*, *Nathanaëlem*, quibus inscriptus liber in Ecclesiastem; *Oduinum*, ad quem scribit de Baptismi ceremoniis; *Daphnin*, in cujus gratiam explanat versum ex Cantico Canticorum; *Sigulfum*, cujus relatu ejus Vita scripta est, cui nuncupatus liber de Quæstionibus Geneseos; *Homerum*, seu *Angilbertum*, Caroli Magni generum postea Centulensem Abbatem; *Gislam* & *Richtrudem* Caroli Magni filias, atque *Columbam*, quibus dedicavit Commentarios in Joannem; *Eanbaldum Juniorem*, Episcopum Eboracensem; *Fridugisum* cujus rogatu scripsit libros de Trinitate, & cui Martinianam Abbatiam resignavit; *Liugerum*, postea Mimigardefordensem Episcopum; *Haymonem*, Halberstadensem deinde Antistitem; & alios in ejus Vita laudatos. Multis a *Carolo Magno* Beneficiis auctus est, scilicet Abbatia *S. Lupi* Trecensis, *Ferrariensi* in Wastinensi pago, *Cella S. Judoci*, ad hospitium peregrinis præstandum destinatâ, & Abbatia *S. Martini* Turonensis. *Caroli Magni* Legationibus honorificentissimis functus est. Monasticam Vitam in Fuldensi Monasterio secundùm Regulam *S. Benedicti*, profiteri optavit; sed cùm licentiam a *Carolo Magno* impetrare non posset, in Abbatiam Turonensem *S. Martini*, eo annuente, se recepit, vitamque ibi egit Monasticâ nullatenus inferiorem, & omnium exercitatione virtutum conspicuam, ut docet Vitæ ejus Auctor, qui & *Monachum* ipsum vocat [*Monachi sine voto*] & Vitam ejus Canonicis, sicut *Benedicti Anianensis* Vitam Monachis imitandam proponit. Monachum tamen fuisse *Alcuinum*, multis probare conatur doctissimus *P. Mabillonius* in ejus Elogio Historico. Gravius in speciem argumentum est, quod petitur ex libello de *Psalmorum usu*, P. 1. ante medium: *Concede mihi*, inquit, *dilecti tui Patris mei Benedicti sequi & imitari vestigia*. Et P. 2. *Cœnobium petii, Vitam Monasticam suscepi, sed miser ego semper involvor variis modis in levitatibus*. Sed ea scripsisse *Alcuinum* in persona Monachorum Turonensium, in quorum gratiam ista dictabat, responderi posse agnoscit *P. Mabillonius*. Ex Confessione veræ Fidei robustius argumentum non desumitur, cujus Auctor ait: *Væ mihi miserrimo, qui falsum Monachi nomen fero, nihil dignum hujus nominis & habitûs agens*. Cùm enim inter dubia Alcuini Opera Confessionem illam numerandam multa probent, dubius manebit ejus Monachatus. Obiit Alcuinus ex paralysi, Turonibus, die sacro Pentecostes, XIV. Kalendas Junias, anno Domini octingentesimo quarto, ut Vitæ ejus Auctor tradit. In Æde Martiniana sepultus a suis, ipsique positum Epitaphium, quod sibi vivens scripserat. Ab *Eginhardo* in Vita Caroli Magni, a Monacho San-Gallensi lib. 1. de ejusdem Imperatoris gestis, ab Anonymo in Vita *S. Aldrici* Senonensis Archiepiscopi, a *S. Paulino Aquilejensi* in Epistolâ ad Carolum Magnum, ab ipso *Carolo* in variis Epistolis, ab *Anastasio Bibliothecario*, in Vita Hadriani I. ab *Amalario* lib. de Ordine Antiphonarii, cap. 58. a *Micrologo* cap. 70. a *Radulfo Tungrensi*, lib. de Canonum Observantia, a *Sancto Odilone* Cluniacensi in Vita *Sancti Maioli*, ab *Hermanno Contracto*, in Chronico, ad annum 799. ab *Honorio Augustodunensi* lib. 4. de Luminaribus Ecclesiæ, cap. 4. a *Sigeberto* in Chronico ad annum 790. & lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 83. aliisque celebratur *Alcuinus*. In *Rabani* Martyrologio adscripta est XIV. Kalendas Junii *Depositio Domni Alcuini*. Et in Epistolâ Commentariis in libros Regum præfixa, *Beatæ memoriæ Albinum Magistrum* appellat. In Chronico Turonensi abbreviato ad annum 794. & 796. *Sanctus* appellatur. Ab Amalario *Doctissimus totius* regionis; ab Anastasio Bibliothecario, *Deliciosus Karoli Regis*: ab Hincmaro lib. De non trina Deitate, *Sanctus & venerandus Alcuinus*; Ab Ardone, in Vita Sancti Benedicti Anianensis Abbatis, *Sapientia præclarus*, *sanctitatis merito venerabilis*; a Sancto Odilone Cluniacensi, *Justus*, *peritus*, *facundissimus*, *magnus*. Eum, cùm adhuc viveret, *Opere & sermone potentem* Theodulfus Aurelianensis Episcopus, *lib. 3. Carmine 1.* prædicavit.

Alcuini dubius Monachatus.

Præter septem libros quos *contra Felicem Urgellitanum* scripsit, & quatuor *contra Elipandum*, tres libros *De Fide S. Trinitatis* Carolo Magno dicavit. Scripsit etiam *De Rhetorica*, *Dialectica*, & *Musica*. Item ad *Eulaliam* Virginem, *De Animæ ratione*. Item *Interrogationes & Responsiones in librum Geneseos*, quas Sigulfo consecravit. *Enchiridion* quoque, sive piam ac brevem *In VII. Psalmos Poenitentiales*, *in Psalmum CXVIII. & in Psalmos Graduales* Expositionem elaboravit: Item *Commentaria super Ecclesiastem*, *Quæstiones XXVIII. de Trinitate, ad Fridugisum*; libros septem Commentariorum *In Evangelium Sancti Joannis*. Præterea Caroli Magni jussu Veteris ac Novi Testamenti libros omnes correxit. Psalterium Davidicum per hebdomadam disposuit, quod sub titulo, *Officiorum per Ferias*, laudari solet. Homilias per annum legendas ex antiquis Patribus collegit. Librum *De Virtutibus & Vitiis*, ad *Vuidonem*, sive *Vuittonem* Marcæ Brittanicæ Comitem scripsit. Libellum etiam *De Antichristo*, a nonnullis *Rabano*, ab aliis *Sancto Augustino* adscriptum. *Vitam & Miracula Sancti Martini* compendio descripsit. Varias Epistolas ad *Hadrianum I. Leonem III.* Summos

Alcuini Opera.

mos Pontifices, *Carolum Magnum*, Virosque Ecclesiasti ac Politici ordinis Primarios scripsit. Musas etiam ipsum coluisse, varia Poemata testantur. De illius Operibus legendi Vitæ illius suppar Auctor, *Sigebertus*, & *Trithemius*.

Confessio Fidei, *non est Alcuini Opus*.

Confessionem Fidei, quatuor in partes divisam, quam sub *Alcuini* nomine vulgavit P. *Chifflettius* S.J. anno MDCLVI. ipsi vindicat doctissimus P. *Mabillonius* in Elogio Historico *Alcuini*, Cap. XVI. ex eo quòd Auctor Partis 4. Cap. 15. a Deo postulet se *necessariis famulantium obsequiis & impensa a Fratribus reverentiâ nusquam extolli*. Quæ verba satis apertè innuunt, Auctorem Abbatem fuisse, multo servorum, & Monachorum numero & comitatu stipatum. Quod planè convenit in *Alcuinum*, cui ab *Elipando* exprobratum est, quòd viginti millia servorum haberet. Aliud argumentum ducit ex desiderio solitudinis, cujus occasionem se amisisse dolet ejusdem Partis IV. cap. 17. quod *Alcuini* ingenium prorsus sapit. Hæc tamen non convincunt *Alcuinum* hujus Confessionis Auctorem fuisse: Monachus enim fuit hujus Confessionis Auctor; at Alcuinus Monachus non fuit, quamvis cum Monachis Martinianis Vitam duxerit Monasticâ non inferiorem. Præterea, ex Confessione Fidei Pelagii, & libro de Dogmatibus Ecclesiasticis ferè desumpta est. 3. Nonnulla excerpta sunt ex Meditationibus *Sancti Anselmi*. 4. Nonnulla legere est 4. Parte excerpta ex lib. *De divinis Officiis*, qui perperam *Alcuino* adscriptus est. 5. Multa in 3. Parte leguntur ex duabus prioribus ad verbum exscripta: quod tanti ingenii judiciique virum præstitisse verisimile non est. 6. Multa sunt rapsodiæ, quàm operi hominis eruditi similiora. Quædam tamen hoc in Opere Alcuino haud indigna sunt, maximè quæ de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento in eo leguntur.

Liber De divinis Officiis *Alcuino suppositus*.

Liber *De Divinis Officiis*, non est *Alcuini*; sed farrago ex diversis ipsius *Alcuini*, aliorumque Auctorum posteriorum Scriptis collecta. Nam Caput quadragesimum est Tractatus *Remigii* Autissiodorensis Monachi *De Expositione Missæ*. Præterea multas ineptias, & errata continet *Alcuino* indigna. *Pascha* Græcam vocem esse dicit, contra expressam *Alcuini* sententiam lib. 6. in Joannem, cap. 31. scribentis; *Pascha, fratres, non, sicut quidam existimant, Græcum nomen est, sed Hebræum*. Impudici nomen derivat a *podice*, cap. 13. *Sacerdos*, Græcum vocabulum esse ait cap. 36. Inepta scribit de *cidari*, cap. 38. Id tandem demonstrat Caput 32. quod est *De Solemnitate omnium Sanctorum*, quæ longè post *Alcuini* obitum in Gallia ac Germania celebrari cœpit, scilicet anno octingentesimo trigesimo-quinto, *Gregorio IV.* Pontifice Maximo suadente, ut ex *Sigeberto* & aliis Historicis constat. Et ex Concilio Moguntiaco, quod anno Christi octingentesimo decimo-tertio, jussu *Caroli Magni*, celebratum est, discimus nullam adhuc fuisse Festi omnium Sanctorum celebritatem. Id, inquam, discimus ex Canone 36. qui est *De Festivitatibus anni*. Idem compertum est ex lib. 1. Capitularium, Cap. 164. & ex secundo libro Cap. 55. Præterea vetus Codex MS. cujus ope *Andreas Duchesnius* duodecim Capita integra restituit, quæstionem *De Natalitiis Sanctorum*, Capiti XVIII. subjunctam, adscribit *Elprico* Monacho, quem floruisse anno MXL. testatur *Trithemius*.

Spurium est Carmen III. de *Bugga*, scriptum regnante *Ina* West-Saxonum Rege, qui uno ferè sæculo *Alcuinum* præcessit. XLVIII. de *Ethildrita*, quod est *Bedæ Venerabilis*; CLXXVII. quod *Angilberti* Abbatis Centulensis.

In Editione Chesniana Operum *Alcuini*, desiderantur *Commentarii in quatuor Epistolas Sancti Pauli, ad Ephesios* scilicet, *ad Titum, ad Philemonem, & ad Hebræos*. Item *Præfatio in Psalmos Pœnitentiales*, ad *Arnonem* Saltzburgensem Episcopum, quæ extat in *Spicilegii* Tom. IX. tum Epistola ad *Candidum* & *Nathanaëlem*, cujus fragmentum exhibet *Mabillonius* in Alcuini Elogio; * *Homiliarum duo volumina, Expositiones in Proverbia, & Cantica, & Vita Caroli Magni*. Alcuini Epistolas novas XXVI. ex pervetusto Codice Sancti Emmerami apud Ratisbonam edidit Domnus *Mabillonius* Tomo quarto *Veterum Analectorum*.

* P. 1. Sæculi IV. Benedict.

Alcuini nævus.

Non probandum, quod Epistola 69. & 70. scripsit *Alcuinus* contra simplicem immersionem ab Hispanis in Baptismo usurpatam; quibus immeritò vitio vertit, quòd Responso *Sancti Gregorii Magni*, & Toletanæ Synodi Quartæ doctrinæ constanter adhærerent. Epistolam verò *Sancti Gregorii* ad *Leandrum* ea de re datam, quæ est quadragesima prima Lib. 1. perperam abjudicat Sancto Pontifici mutili Codicis Româ allati lectione deceptus. Et refellitur testimoniis *Sancti Isidori Hispalensis*, Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis c. 27. Concilii Toletani IV. Canone 6. & *Joannis Diaconi* in Vita *S. Gregorii Magni*, Lib. 1. cap. XLII.

II. S. PAULINUS, Aquilejensis Patriarcha, auctor Libelli *de Sanctissima Tinitate*, adversùs *Felicem & Elipandum*, qui dictus est *Sacrosyllabus*, & trium Librorum contra eumdem *Felicem Urgelitanum*, quos *Andreas Duchesnius* ex Puteana Bibliotheca primus in lucem edidit, unà cum *Epistolâ ad Carolum Magnum*, & *Regula Fidei*, obiit anno octingentesimo-quarto, die undecima Januarii, & apud *Forum-Julium* in majori Basilica sepultus est.

ARTICULUS VIII.

De Etherio & Beato.

ETHERIUS *Uxamensis* in Hispania Episcopus, & BEATUS Presbyter, viri sanctimonia & eruditione insignes, sub finem octavi sæculi floruere, librisque duobus luculentis Fidem Catholicam adversùs *Elipandi* hæresim propugnarunt. Sed & nostri temporis hæreses in antecessum profligavere, de reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentia, de Sacrificio Missæ, de Oratione pro defunctis, præclarè disserentes, & Ecclesiæ doctrinam iis exponentes verbis, quæ in sensum Calvinistarum nullis possint strophis detorqueri. De frequenti communione hæc habent antiquiorum Patrum dogmati consona, quæ regulæ instar Fidelibus esse possint. *Dicunt aliqui: Semper communicare debet Christianus, nisi aliquo intercedente peccato, Corpus Domini quotidie accipiendum: Hunc enim panem dari quotidiè nobis, jubente Domino postulamus, dicentes*: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. *Quod quidem bene dicunt si hoc cum religione, & devotione & humilitate suscipiant; nec confidendo de justitia præsumptione, superbiendo faciant. Cæterùm si talia fuerint peccata, quæ quasi mortuum ab altari removeant, priùs agenda pœnitentia est, ac sic deinde hoc salutiferum medicamentum suscipiendum*. Qui enim manducaverit indignè, judicium sibi manducat & bibit. *Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore quis accipiat, quo debet agere pœnitentiam. Cæterùm si tanta non sunt peccata, ut excommunicandus quisque judicetur, non se debet a medicina Dominici Corporis separare: ne dum fortè diu abstinens prohibetur, a Christi Corpore separetur. Ipse enim vivit, qui Corpus Domini semper comederit. Et manife-*

Frequens Communio.

nifestum est enim eos vivere, qui Corpus Domini nostri Jesu Christi attingunt. Unde timendum est, ne dum satis quisque separatur a Christi Corpore, alienus maneat a salute; ipso Domino dicente: Nisi comederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis. *Qui enim jam peccare quievit, communicare non desinat. Conjugatis autem abstinendum est a coitu plurimis diebus, atque orationi vacare, & sic dein ad Christi Corpus accedere. Relegamus Regnorum Librum, & inveniemus Sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse priùs comedere David & pueros ejus nisi ante interrogaret, Utrùm mundi essent, pueri a mulieribus, non utique ab aliena, sed a conjuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudiustertius vacasse ab opere conjugali, nunquam panes quos priùs negaverat, concessisset. Quantùm inter propositionis panes, & Corpus Christi; Quanta differentia est inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ipsa, quæ exemplari præfigurabantur. Quapropter eligendi sunt aliqui dies quibus priùs homo continentiùs vivat, per quem ad tantum Sacramentum dignus accedere possit.*

Conjugati ad sacram Communionem se præparare debent dierum aliquot continentiâ.

Scripsit etiam *Beatus* Presbyter *Commentarium in Apocalypsim*, ut Anonymus Vitæ ejus Auctor, testatur. Hunc se vidisse ait *Morales* in Ecclesia Vallecavensi, Hispanis *Valcabado* haud procul a Saldana oppido Diœcesis Legionensis; qui locus *S. Beati* memoriâ & cultu celebratur. Ab Hispanis vulgò appellatur *Sanctus Bieco*. Ejus vitam ab Anonymo Scriptore Hispano literis mandatam, ex Legendario Asturicensi MS. primus vulgavit *Joannes Tamaius Salazar* in Martyrologio Hispanico, & post eum *Bollandus* inter Acta Sanctorum mensis Februarii, Tomo III. & P. *Mabillonius* Tomo I. Sæculi IV. Benedictini, in Appendice. De eo *Joannes Mariana* Lib. 7. Rerum Hispanicarum, cap. 8. Monachos fuisse *Etherium & Beatum*, certum est, cujus Ordinis, haud ita certum. Alcuinus Lib. 1. adversùs Felicem, titulo Abbatis *Beatum* exornat. *Quòd verò*, inquit, *quemdam Beatum Abbatem, & discipulum ejus Hitherium Episcopum dicitis huic vestræ Sectæ primùm contraire, laudamus eos &c.* Nulli autem apud Hispanos Abbates erant præter Monachos. Idem Beatus Lib. 2. contra Elipandum se Monachum esse disertè significat. *Verè bonum*, inquit, *& verè jucundum habitare fratres in unum: Unum fratrem dimisimus in sæculo: ecce quantos invenimus in Monasterio. Frater meus sæcularis non tantùm me amabat, quantùm substantiam meam: cæterum Fratres spirituales, qui sua utique negligunt, aliena non quærunt.* Idem constat ex Præfatione Commentarii ipsius in Apocalypsim hactenus inediti, cujus hæc verba refert Ambrosius Morales: *Hæc ego, Sancte Pater Ætheri, te petente, ob ædificationem studii Fratrum tibi dedicavi; ut quem consortem perfruor Ordinis, cohæredem etiam faciam mei laboris.* Hæc Monachi verba sunt ad *Ætherium* tum Episcopum Uxamensem, quem olim *Beatus* discipulum, & *consortem Ordinis* in Monasterio habuerat. Hæc & alia scitu digna de *Beati* Monachatu observat *P. Mabillonius*, in Notis præviis ad Vitam *S. Beati*.

Beati Commentarius in Apocalypsim nondum editus.

Etherius & Beatus Monachi.

ARTICULUS IX.

De Paulo Diacono.

PAulus Warnefridi, Aquilejensis Diaconus, *Desiderio* postremo Longobardorum Regi a Secretis, cum Principe suo, aliisque Nobilibus, Ticino expugnato, anno Christi septingentesimo septuagesimo quarto in potestatem Caroli Magni Francorum Regis venit, ab eoque summo in honore habitus est, donec, ob suspicionem nescio quam, in Diomedæam Insulam est relegatus. Unde ad *Arichisum* Beneventanum Ducem *Desiderii* Regis generum, profugit, ac tandem in Monasterio Cassinensi Religiosam Vitam sub *S. Benedicti* Regula professus est. *Chronicon S. Vincentii de Vulturno*, lib. 1. testatur ipsum invidiosè accusatum, quòd in vitam Caroli Magni conjurasset, Cæterùm Regem maximum ipsius ingenii ac scientiæ admiratorem fuisse, & in suam gratiam ipsum postea recepisse, ut testantur literæ ad ipsum metro scriptæ Cassinum, quibus illum salutat peramanter, suam chartam ita compellans:

Colla mei Pauli gaudendo amplectere dulcis,
Dicens multoties, Salve Pater optime, salve.

Ad initium usque sæculi noni superstes fuisse creditur *Paulus Diaconus*. Scripsit Vitas *Sancti Gregorii Magni, Arnulfi Metensis Episcopi, Sancti Cypriani Carthaginensis Episcopi & Martyris, SS. Benedicti, Mauri, & Scholasticæ Virginis, Gesta Metensium Episcoporum*, rogante *Angilramno* Episcopo Metensi, quæ ab *Andrea Duchesnio* edita sunt Tomo II. Collectionis veterum Historicorum Franciæ: *Historiam Longobardorum* sex libris comprehensam; & *Expositionem Regulæ Sancti Benedicti*. Paulo Diacono maximam sui partem debet *Historia Miscella*, qui decem libris *Eutropii* sequentes octo didit, Historiam a *Valentiniano I.* ad annum Æræ Christianæ septingentesimum trigesimum persecutus. Reliquos scripsisse creditur *Landulfus Sagax*, ex *Anastasii Bibliothecarii*, sive potiùs ex *Theophanis* Historia, ab *Anastasio* Latinè reddita. Nonnullas etiam Homilias & sacros Hymnos edidit *Paulus Diaconus*. Auctor existimatur Hymni, *Ut queant laxis resonare fibris*; qui in Festo *S. Joannis Baptistæ* canitur. *Homiliarum* etiam, jussu *Caroli Magni*, collegit ex Tractatibus Patrum, Lectiones unicuique Festivitati convenientes per anni circulum accommodans, & in duo volumina distribuens, ut constat ex literis *Caroli Magni* ea de re scriptis ex *Sigiberto*, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 81. & *Trithemio* lib. 2. de Viris Illustribus O. B. cap. trigesimo. Homiliarum istud a posteris auctum est. Continet enim Homilias *Haimonis* Halberstatensis Episcopi, & *Erici* Monachi Autisiodorensis, quos nono sæculo floruisse constat post obitum *Pauli Diaconi*. Nomine etiam *Eusebii Emisseni* inscriptas Homilias complectitur. At quæ *Eusebii Emisseni* nomine circumferuntur Homiliæ in Evangelia per totius anni circulum, sunt recentioris Auctoris. Has enim *S. Bruno Astensis*, quem *Gregorius* Papa *Septimus* ad Episcopatum Signinum promovit, jure sibi vendicat, ex Cassinensibus & Vaticanis Indicibus, & ex fide *Petri Diaconi* Bibliothecarii Cassinensis. *Paulum Diaconum*, ejusque Opera commendant *Walafridus Strabo*, lib. *de Divinis Officiis*, c. 80. *Sigebertus*, lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* cap. 80. *Leo Ostiensis*, in Chronico Cassinensi, lib. 1. *Petrus* Diaconus Cassinensis, *Trithemius*, &c.

Historiæ Miscellæ *Auctores.*

Homiliarium Pauli Diaconi a *posteris auctum.*

ARTICULUS X.

De Georgio Syncello.

GEorgius Monachus, Syncellus *Tharasii* Constantinopolitani Patriarchæ, anno septingentesimo nonagesimo secundo *Chronicon* scripsit a Mundi exordio usque ad *Diocletianum*. Illud ad suam usque ætatem perducere decreverat, sed morte præventus, perficere non potuit. De illo *Theophanes* in Historiæ limine hæc habet: *Sanctissimi Constantinopoleos Patriarcha Tharasii Georgius Abbas quondam Syncellus, vir eximius & eruditissimus, multis Chronographorum & Historicorum li-*

libris evolutis, & non vulgari diligentia examinatis, compendiariam, ab Adamo ad Imperatoris & Christianorum persecutoris Diocletiani tempora, Chronographiam scripsit; discussisque studiosè temporum rationibus, ad invicem comparavit, emendavit, ac ut nullus ante ejus ætatem, solertissimè composuit, Priscorum insuper Regum, & nationum universarum statu & regimine annotato, singulorumque quantùm licuit, observatis ætatibus, supremarum & universalium Sedium, Romæ dico, & Constantinopolis, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum sive qui sanis dogmatibus & pabulis Ecclesiam aluerunt, sive qui per vim & latronum more Principatu arrepto, hæresum pravitate gregem infecerunt, Pontifices enumeravit, & eorum tempora & annos egregio ordine digessit. Enimvero cùm vita termino præreptus, ad propositum finem non potuerit Opus inceptum perducere; sed, ut præmonuimus, scriptis solummodo quæ Diocletiani attingunt ætatem, vitam hanc mortalem deseruit, & cum recta fide ad Dominum profectus, nobis velut sincerioribus amicis, quod fuerat molitus, Opus imperfectum simul reliquit, & ut, quæ desiderantur, absolveremus, præbuit argumentum.

De eodem Anastasius Bibliothecarius in Historiæ Ecclesiasticæ Præfatione ita scribit: *Georgius electâ Monasticâ Vitâ, mundoque contempto, Christi se levi jugo & sarcinæ mancipavit. Præterea contra Hæreticos incessanti agone desudans, multis verberibus, mundi Principibus contra Ecclesiæ ritum sævientibus, diversisque pœnis affectus est. Sic ergo stigmata Christi in corpore suo portans tam pro fidei constantia, quàm pro multarum virtutum insignibus, sanctæ memoriæ Tharasii Regiæ Urbis Præsulis Syncellus effectus est. Sed ne multa prosequar, sufficere arbitror ad præconium ejus, quòd a Sede approbatus sit Apostolica: Quando scilicet Vicarii ejus unà cum trecentis quinquaginta Patribus in Nicæa urbe secundò convenientes, universalem Synodum celebrarunt. Siquidem & laus ejus in eodem septimo & sancto Concilio reperitur.* Latio donatus a *P. Jacobo Goar*, Ordinis nostri FF. Prædicatorum Professore, & Notis ab eodem illustratus, ex Regia Typographia, cum *Nicephori Constantinopolitani Breviario Chronographico* in lucem prodiit.

ARTICULUS XI.

De Theophane.

GEorgius Theophanes, ortus Constantinopoli, genere illustri, mortuo Patre *Isaacio* amplissimarum facultatum hæres, a matre connubio junctus est nobili virgini, annos circiter duodecim natus. Quam ad perpetuam continentiam pariter servandam suâ adhortatione ac virtute impulit. Eam ob rem a socero, & a *Leone* Imperatore *Copronymi* filio exagitatus, & honoris specie Cyzicum missus est cum uxore. Sigrianem cum divertisset, *Gregorii Senioris* viri sanctissimi & prophetiæ dono illustris solatio recreatus est, cujus sese obsequiis addixit. Imperatore, Soceroque post triennium mortuis, facta uxori potestate vivendi in Monasterio inter Virgines sacras, ipse in Sigriano Cœnobio Monasticam Vitam professus est, suisque virtutibus Præfecturam post Abbatis mortem promeritus. *Leone Armeno* Imperatore Iconomacho, Fidem Catholicam de sacrarum imaginum veneratione invicto confessus animo, ejus jussu in carcerem detrusus est, ubi fame pedoreque per biennium cruciatus, in Samothracem Insulam deportatus est, ubi post viginti dies ad palmam sempiternam in cœlis percipiendam evolavit. Miraculis ejus est sanctitas illustrata: & ab Ecclesia Græca die duodecima Martii sacris Officiis celebratur. *Chronographiam* scripsit ab anno Diocletani primo, ubi *Georgius Syncellus* desierat, ad annum secundum *Michaëlis* & *Theophylacti* Impp. Prodiit e Typographia Regia Interprete *P. Goar* Ordinis nostri FF. Prædicatorum professore. Quo, dum Theophanis textum & adornatam a se Versionem prælo pararet, morte prærepto, ejusdem Ordinis Professor alter, virtuti pariter, literis, ac Græciæ natus, ὁ μακαρίτης Combefisius, amantissimi Sodalis curas suscepit, ac Theophanis textum, adornatamque ab eo Versionem recensuit, cum Notis ejus Posthumis edidit, novisque Observationibus illustravit.

Multi fuere hujus nominis Auctores Græci, ut observat *Goar* noster. Antiquissimus est Mitylenæus, Pompeii Magni miles, & gestorum testis ac præco, a *Vossio*, lib.1. de Historicis Græcis, cap.23. memoratus. Alter Poëta, cujus paucos versus Anthologia exhibet lib.3. Sect. III. Hos secutus est *Theophanes* ille Byzantius, cujus meminit *Photius* in Bibliotheca, *Cod. LXIV.* qui *Justini* Junioris bellum Persicum, Romanasque res, illo imperante gestas, libris decem complexus est. Quartus est *S. Theophanes* sub *Leone Armeno* Confessor, & Sigriani-Monasterii Abbas, quem *Baronius* a *Theophane* Agri Abbate perperam distinguit, ad annum 816. Num.1. Ager enim locus est Sigrianes regionis, in quo Sanctus Theophanes Monasterium condidit, cui præfuit, & ad quod corpus demortui relatum est, ut constat ex Menologio, in quo hæc leguntur: *Sancti Patris nostri Theophanis Confessoris, Monasterii Sigrianes Præpositi, in Magno Agro quiescentis, memoria.* *Baronius emendatur.* Alius ab isto est, & quidem junior, *Theophanes* Episcopus Nicænus, *Theodori* frater, sub *Theophilo* Imperatore Iconomacho, ob cultum Sacrarum Imaginum defensum, notis in facie compunctus; qui ingenii fideique laudatissima reliquit monumenta. Coævus huic alter *Theophanes* Monachorum Præpositus, *Michaële* Imperatore *Theophili* filio, floruit: cujus lucubrationem de *Nicephori* Patriarchæ exilio, & Reliquiarum ejus translatione refert *Metaphrastes*, & ex eo *Surius* ad diem Martii XIII. Septimus sub *Basilii Macedonis* Imperio celebris extitit *Theophanes Cerameus*, Tauromenitanus Præsul, cujus Opera in lucem edidit *Franciscus Scorsus*. Octavum ex *Joannis* cujusdam Magnæ Ecclesiæ Diaconi & Rhetoris Scripto suggessit *Leo Allatius*. Qui plura de Theophane cupit, legat ejus Vitam ab Anonymo scriptam, ex Veneta Sancti Marci Bibliotheca erutam, & ab Eminentissimo bonæ memoriæ Cardinali *Francisco Barberino* ad *Combefisium* nostrum transmissam, a quo Latinitate donata, & Chronographiæ Theophanis præfixa est. Legat & *Cedrenum*, & Notas *Goaris* nostri in *Theophanem*.

ARTICULUS XII.

De Fredegario.

FRedegarius Scholasticus *Excerpta Chronica*, sive *Epitomen Historiæ Francorum* a *Gregorio* Turonensi editæ adornavit. Scripsit etiam *Chronicon* jubente *Childebrando* Comite, *Pippini* Regis patruo, quod a fine Historiæ *Gregorii Turonensis* usque ad Pippini ipsius inaugurationem perduxit. *Fredegarii* Chronicon excepit *Appendix* a *Pippini* Regis Coronatione ad annum usque septingentesimum sexagesimum octavum, auctoritate *Nibelungi Comitis*, Childebrandi filii scripta. Extant Tomo I. Historicorum Franciæ ab *Andrea Duchesnio* editorum.

AR-

ARTICULUS XIII.

De Antonio Melissa.

ANtonius Melissa, Monachus, scripsit libros duos *Locorum communium ad virtutes sequendas, & vitia fugienda;* quos ex Patribus collegit. *Melissa* dictus, quasi *apicula*, ab Opere, quod apiarium seu alvearium meritò dixeris, in quod mel ex Patrum floribus confectum congregavit. Extant in Bibliothecis Patrum. Paulò post *Sanctum Joannem Damascenum* vixisse hic Auctor videtur.

ARTICULUS XIV.

De Ambrosio Authperto.

AMbrosius Authpertus, sive *Autbertus*, natione Gallus, ex Caroli Magni Imperatoris Archicancellario, Ordinis Benedictini Monachus, ac deinde Abbas Monasterii *Sancti Vincentii* Martyris prope Vulturnum fluvium in Samnio siti, floruit tempore *Desiderii* postremi Longobardorum Regis, anno circiter septingentesimo sexagesimo, ut constat ex iis quæ de seipso scribit ad finem suorum in Apocalypsim Commentariorum. *Ambrosius qui & Authpertus, ex Galliarum Provincia ortus, intra Samnii verò regionem apud Monasterium Martyris Christi Vincentii maxima ex parte divinis rebus imbutus: non solùm autem, sed & sacrosanctis altaribus ad immolanda Christi munera traditus, operante Beata & inseparabili Trinitate, suffragantibus etiam meritis Beatæ Mariæ Virginis, temporibus Pauli Pontificis Romani, necnon & Desiderii Regis Longobardorum, sed & Arichisi Ducis ejusdem Provincia quam incolo, hoc Opus confeci atque complevi. Quod, propter facilitatem ipsum intelligendi, Speculum Parvulorum vocavi*, Ambrosii Autpherti cum laude meminit *Paulus Diaconus* lib. 6. de Gestis Longobardorum, cap. quadragesimo. De ipso legendum *Chronicon Sancti Vincentii de Volturno*, ex quo discimus ipsum etiam *Caroli Magni* Præceptorem fuisse: & cùm impeditioris linguæ esset, expeditè loquendi facultatem, & facundiam, Deiparæ Virginis, quam precibus interpellaverat, ipsi conspicuæ & labia ipsius tangentis, beneficio accepisse: Septimum fuisse Vincentiani Cœnobii Abbatem post *Sanctum Paldonem*. Præceptum a *Carolo Magno* Imperatore obtinuisse pro suo Monasterio, quò in suam tuitionem illud recipiebat, & Donationes Regum Longobardorum confirmabat: expleto denique in sancto regimine anno uno, mensibus duobus & diebus viginti quinque, justi operis palmam suscepturum fœliciter ad Christum migrasse anno salutis septingentesimo septuagesimo-octavo, Indictione secunda, & in *Beati Petri* Ecclesia dignò sepulchro locatum. Sic verò Sancti Abbatis Opera idem Chronicon recenset;

Plurimos Sanctarum Scripturarum libros exposuit, Nam Leviticum Moysi, Cantica Salomonis, Psalterii flores, mellisflua suavitate, quæ in his divina maneant arcana sacramentorum, quæve uniuscujusque Fidelis disciplina morum, sive Christi observatio mandatorum, suorum edisserens patefacit documento verborum. Librum quoque de conflictu vitiorum, sed & Homilias aliquas Evangeliorum, pulchrâ suorum edidit declaratione sermonum. Vitam etiam Beatorum Patrum Paldonis, Tatonis & Jasonis, cum Historia sui Monasterii, plenâ relatione describens, sanctis in exemplum Monachis ita proponit, ut divina munere Trinitatis, tam præcipuæ charitatis, quàm unica pro Christo paupertatis, tres illos fratres speculum ostendat esse, normamque vivendi. Decem præterea libros edidit in Apocalypsim Sancti Joannis, quos *Stephano Tertio* Romano Pontifici nuncupavit. Epistola Dedicatoria multa habet contra æmulos & obtrectatores suos, qui ipsum a cœpto Opere prohibere conati fuerant: & Summo Pontifici gratias agit, qui illorum vesaniæ non præbuit assensum, sed potiùs ad continuandum laborem ipsum peramanter incitavit. Tum ad obtrectatores suos verba convertens: *Obsecro itaque vos*, inquit, *quicumque estis, qui in mea reprehensione vigilatis, per mansuetudinem Christi, quâ estis prævent*i: *obsecro vos per sanguinem Crucifixi, quo estis redempti, ut a detractione lingua parcatis, dum in rectitudine verbi non invenitis quod possit offendi. Quòd si vobis de vita & moribus indignis displiceo, pariter vobiscum sentio: nullus enim potiùs in hac parte me reprehendit, quàm ego.* Homilias etiam nonnullas edidit *Autpertus*, de Transfiguratione Domini, de Purificatione, & Assumptione Beatæ Mariæ. A Chronographo *S. Vincentii* ad Vulturnum fluvium, & a *Ferdinando Ughello*, Tomo VI. Italiæ Sacræ, *Sanctus* appellatur. Quo animo sacris studiis, & lucubrationibus navaret operam, demonstrat hæc ejus oratio ad finem Libri X. in Apocalypsim: *Sed obsecro, mi Domine, Doctor Angelorum & hominum, ne in solium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quærit. Et quia hoc ipsum, nisi a te acceperit, facere non potest; qui tribuisti scientiæ donum, quæso ut tribuas etiam voluntatem, studium atque virtutem operandi bonum. Quòd si voluntas, studium, virtusque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum; satis mihi est, Domine, stultum hebetemque esse. Neque enim idcò patriam parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certè hanc commutationem. Quòd si utraque non merear, doctrinam scilicet atque operationem: aufer, quæso, doctrinam, tantùm ut tribuas operationem virtutum.* O utinam eodem animo in sacra studia incumbamus! *Quo animo studere debeant Monachi?*

ATICULUS XV.

De Leidrado & Odilberto.

I. LEidradus Lugdunensis Archiepiscopus, missus in Hispaniam in causa Felicis Urgelitani, Testamento Caroli Magni subscripsit, ac demum secessit in Suessionense Sancti Medardi Monasterium, ubi supremos vitæ dies absolvit. Caroli Magni jussu librum edidit *De Sacramento Baptismi*, & Epistolam *De Abrenuntiatione in Baptismo fieri solita*. Hunc librum insignemque Epistolam edidit Dom. *Mabillonius* Tom. III. *Veterum Analectorum*.

II. De eodem argumento interrogatus a Carolo Magno *Odilbertus* Mediolanensis Archiepiscopus, Epistolam ad illum scripsit, librumque ex Patrum Scriptis excerptum. Hanc Epistolam & libelli capita edidit Dom. *Mabillonius* Tom. IV. *Veterum Analectorum*.

CA-

CAPUT. IV.

De Synodis Provincialibus, quorum Decretis restaurata Disciplina est Octavo Sæculo.

ARTICULUS I.

De Synodo Germanica.

HÆc Synodus anno Christi septingentesimo quadragesimo secundo a *Carlomanno* Majore-Domûs congregata est ad restaurandam disciplinam sub præcedentibus Principibus pessundatam. Id constat ex Præfatione Synodi, quam *Othlonus* Presbyter in Vita *Sancti Bonifacii* & *Benedictus* Levita lib. 5. Capitularium exhibent. *In nomine Domini nostri Jesu-Christi. Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quadragesimo secundo, undecimo Kalendis Aprilis, cum consilio Servorum Dei & Optimatum meorum, Episcopos qui in Regno meo* (id est, Majoratu) *sunt, cum Presbyteris, ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi* &c. Convocata autem est juxtà commonitionem Romani Pontificis, cujus nomine ipsi præfuit *Bonifacius* Archiepiscopus, ut constat ex Epistolâ *Zacharia* Papæ omnibus Fidelibus per Gallias & Francorum Provincias inscriptâ: *Referente nobis Bonifacio Reverendissimo atque Sanctissimo fratre nostro Episcopo, quòd dum Synodus aggregata esset in Provincia vestrâ juxtà nostram commonitionem, mediantibus filiis nostris Pippino & Karlomanno, Principibus vestris peragente etiam vicem nostram prafato Bonifacio, Dominus inclinasset corda vestra cum Principibus vestris in prædicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obediretis* &c. Hanc Synodum quidam Ratisponæ, alii Augustæ-Vindelicorum habitam conjiciunt, sed cùm loci nomen in Vita *Bonifacii* ab *Othlono* scripta, in Epistolis *Zachariæ*, in Capitularibus, aut alibi non prodatur, rectiùs appellatur Germanica.

Summa Canonum. In illa Synodo sexdecim conditi sunt Canones. Primus est de Episcopis in novis Sedibus constitutis sub Metropolitano *Bonifacio*. Horum Episcoporum nominatio *Carlomanno* Majori-Domûs seu Principi Francorum delata est. *Itaque*, inquit, Carlomannus *per consilium Sacerdotum religiosorum & Optimatum meorum, ordinavimus per civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus Sancti Petri.* Secundus Canon statuit Synodum singulis annis congregari. *Tertius* est de restitutione pecuniarum Ecclesiis ablatarum: quod justitiæ pietatisque officium a *Carlomanno* impletum est. *Quartus* est de falsis & adulteris Presbyteris, deque Clericis in fornicationem lapsis, qui gradu moti sunt, & ad pœnitentiam coacti. *Quintus* prohibet ne Clerici tractent arma, vel ad exercitum pergant, præter eos qui ad Missarum celebrationem, ad excipiendas militum confessiones, & ad Sanctorum Reliquias portandas, fuerint electi. *Sextus* venationes Clericis prohibet, ad eumque finem accipitres & falcones habere. *Septimus* jubet ut Presbyteri Parochiarum Episcopis sint subjecti & ministerii sui rationem quotannis in Quadragesima ipsis reddant. *Octavus* eosdem Presbyteros ad Episcopum in Visitatione suscipiendum paratos esse præcipit, ac populum colligere, qui Sacramentum Confirmationis suscipere debet. *Nonus* statuit ut in Cœna Domini semper novum Chrisma ab Episcopo accipiant. *Decimus* Episcopum eorum castitatis, vitæ, fidei, & doctrinæ testem esse jubet. *Undecimus* ignotos Episcopos, aut Presbyteros, ante probationem Synodalem, ad Ecclesiasticum ministerium admitti vetat. *Duodecimus* decernit ut Episcopus cum Gravione seu Graphione, id est, cum Judice Fiscali seu cum Magistratu ad exigenda jura fiscalia constituto, provideat, ne populus paganas observationes faciat; & inter alias, sacrilegos illos ignes, quos *Nedfratres* vocant, sive *Nodfyrs* ut *Lindebrogius* in Glossario legit, ubi hanc vocem sic exponit: *Rustici homines in multis Germaniæ locis, festo Sancti Joannis, palo ex sepe extracto funem circumligant, illumque hàc illac ducunt, donec ignem concipiat, quem stipulâ aliisque aridioribus lignis aggestis fovere curant, ac cineres collectos super olera spargunt, hoc medio erucas abigi posse inani superstitione credentes. Eum ergo ignem Nodfeur, quasi necessarium ignem vocant.* *Superstitio damnata.* Canon decimus-tertius est de pœnitentia Presbyteri, Clericis, Monachis, & Monialibus in fornicationem lapsis irroganda. Carcere autem, jejunio in pane & aqua, flagellatione statuit emendandum hoc crimen. *Decimus-quartus* decernit ut Presbyteri, vel Diaconi, non sagis, laïcorum more, sed casulis induantur. *Decimus-quintus* mulieres arcet a domibus Presbyterorum & Diaconorum. *Decimus-sextus* Regulam *Sancti Benedicti* a Monachis & Monialibus observari jubet.

Absoluta Synodo, *Bonifacius* de illius Decretis certiorem fecit *Zachariam* Romanum Pontificem, qui illa gratanter suscepit atque confirmavit, ut *Bonifacius* ipse testatur in Epistolâ ad *Cudbertum* Dorovernensem Episcopum. * *Decrevimus*, inquit, *in nostro Synodali Conventu, & confessi sumus Fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ, velle servare Sancto Petro, & Vicario ejus velle subjici: Synodum per annos singulos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere; & per omnia præcepta Petri canonicè sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur. Et isti Confessioni universi consensimus, & subscripsimus, & ad corpus Sancti Petri Principis Apostolorum direximus, quod gratulando Clerus & Pontifex Romanus suscepit &c.*

Inter Bonifacianas centesima-quinta.

ARTICULUS II.

De Synodo Liptinensi. *

Liptinæ, vulgo Lestines, Villa Regia in Diœcesi Cameracensi.

ANno Christi septingentesimo quadragesimo quarto, Synodus ad Liptinas Regio tunc Palatio nobiles, in Episcopatu Cameracensi, *Carlomanno* auctore, *Bonifacio* Præside celebrata est Kalendis Martii, in qua Canones quatuor sunt editi. *Primus* Synodi Germanicæ Canones confirmat, observandosque statuit. *Secundus* decernit pecuniam Ecclesiasticam sub precario & censu in subsidium exercitûs præstandam, ea conditione, ut annis singulis de unaquaque casata * solidus id est, duodecim denarii, Ecclesiæ vel Monasterio reddantur, & si penuriam patiantur, eis reddatur integra possessio. *Canon tertius* emendari jubet adulteros, & qui incesta matrimonia contrahunt, Episcoporum judicio: vetatque ne mancipia Christiana Paganis tradantur. *Quartus* multari statuit quindecim solidis eos, qui Paganas observationes in aliqua re fecerint. Publicarum Legum auctoritatem in foro civili his canonibus tribuit *Carlomannus*, cujus in Majoratu ista Synodus habebatur. Hos Canones refert *Benedictus Levita* lib. V. Capitularium, Cap. 3.

Summa Canonum.

* *Casata est habitaculum cum terra ad unam familiam alendam idonea.*

AR-

ARTICULUS III.

De Synodo Suessionica.

Augusta Suessionum, *vulgò* Soissons, *ad Axonam fluvium, urbs Episcopalis, sub Archiepiscop. Remensi.*

ANno Christi septingentesimo quadragesimo quinto, *Childerici III.* Regis anno secundo, *Pippinus*, qui se *Ducem & Principem Francorum* tunc inscribebat, Synodum Suessione congregavit, Episcopis consentientibus, ut docet Præfatio Actis Synodi præfixa. In ea damnatus est *Adalbertus* Hæreticus, de quo superiùs diximus. Decem Canones conditi, qui nihil penè aliud sunt, quàm Synodi Germanicæ Decreta renovata & confirmata. Plures Episcopos per Civitates sui Majoratus constituit *Pippinus* de consilio Sacerdotum & Optimatum. In eadem Synodo *Abel* ordinatus est Archiepiscopus Remensis, *Ardobertus* verò Senonensis, ut constat ex tertio Canone. *Idcirco*, inquit Pippinus, *constituimus per consilium Sacerdotum & Optimatum meorum; & ordinavimus per civitates legitimos Episcopos; & idcirco constituimus super eos Archiepiscopos Abel & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni necessitate Ecclesiastica recurrant, tam Episcopi quàm alius populus.* Monachos & Moniales *secundùm Regulam Sanctam* stabiles permanere jussit *Canon tertius*. Nomine Regulæ Sanctæ Benedectina intelligitur, quæ penè sola tunc vigebat in omnibus Franciæ Monasteriis.

Stabilitas Monachorum B. O. secundùm Sanctam Regulam.

Episcopi viginti tres huic Synodo adfuere, necnon plures Presbyteri & Abbates. Decretis vis publicæ legis addita est a *Pippino*, ut constat ex ultimo Canone: *Si quis contra hoc Decretum, quod XXIII. Episcopi, cum aliis Sacerdotibus vel Servis Dei, unà cum consensu Principis Pippini, vel Optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi, vel legem irrumpere voluerit, vel despexerit, judicandus sit ab ipso Principe, vel Episcopis, vel Comitibus, & componat secundùm quod in Lege scriptum est, unusquisque juxtà ordinem suum.* Interant Synodo Optimates, quia Synodus & Comitia Regni insimul celebrabantur.

ARTICULUS IV.

De Synodo Clovesbovia, in Anglia.

Closveshovia, *vulgò* Clysf, *in Anglia.*

ANno Christi septingentesimo quadragesimo septimo, *Cuthbertus* Cantiorum Archiepiscopus, adhortante *Bonifacio* Archiepiscopo & Apostolicæ Sedis per Germanias Legato, Synodum ex diversis Britanniæ Provinciis Cloveshoviam, urbem Merciorum, sive Anglorum Mediterraneorum congregavit, regnante tunc apud Mercios *Ædibaldo*. Ea in Synodo, lectis primùm Zachariæ Papæ ad Anglos litteris, quibus Disciplinæ Ecclesiasticæ restaurationem, & morum emendationem imperabat, triginta Canones editi sunt.

Summa Canonum.

Primus Episcopos curam Pastoralem sibi creditam, & Canonicas institutiones, præ sæcularibus negotiis sectari jubet; bonis moribus, abstinentiæ virtute, justitiæ operibus, doctrinæ studiis, Clero populoque prælucere. *Secundus* est de pace & concordia inter Viros Ecclesiasticos servanda, in sermone, in opere, in judicio; ceu inter unius Domini Ministros, uniusque ministerii conservos. *Tertius* jubet Episcopis, ut singulis annis Diœcesim lustrent, populum doceant, paganas observationes extirpent. *Quartus* Abbates & Abbatissas ab Episcopis moneri statuit, ut bene vivendi inprimis exemplum præbeant, tum Regulam a suis subditis servari curent, eosque diligant ut filios, non ut servos habeant; & eis necessaria, secundùm Monasterii facultatem, subministrent. *Quintus* Monasteriorum, quæ a secularibus occupantur, nec ab eis adhuc possunt auferri, curam Episcopis commendat, ac visitationem. *Sextus* statuit ut Episcopi, ex Clericis, vel Monachis, Presbyterum ordinent neminem, nisi morum probitatem, ac scientiam fidei in eo probaverint. *Septimus* Scholas in Cathedralibus Ecclesiis, & in Monasteriis erigi statuit, in quibus sacræ lectionis & divinæ Scripturæ, studio Clerici, Religiosique Viri exerceantur.

Diœcesis ab Episcopo visitanda. Abbatum officia.

Schola in Cathedralibus Ecclesiis & in Monasteriis. Presbyterorum officia.

Octavus, nonus, decimus, undecimus, & duodecimus, Presbyteros officii admonent, videlicet ut a sæcularibus negotiis causisque abstineant, ut templorum nitorem ac ornatum curent, ut lectioni, orationi, Missarum celebrationi, Psalmorum cantui, prædicationi, administrationi Sacramentorum, in locis ab Episcopo sibi commendatis, totos se dedant: Ut Symbolum fidei, Dominicam Orationem, ritus Sacramentorum, Chistianæ plebi linguâ vernaculâ exponere studeant: Ut unam in docendo, baptizando ac judicando servent rationem: Ut cantum Ecclesiæ non adulterent, sed simplicem, sanctamque melodiam sectentur; Ne in Ecclesiasticis Officiis ea, quæ propria sunt Episcoporum, agere præsumant.

Decimus-tertius, decimus-quartus, decimus-quintus, decimus-sextus, & decimus-septimus, de Festivitatum, & divinorum Officiorum celebratione decernunt. Ut scilicet uno ab omnibus ritu, in Baptismi Officio, in Missarum celebratione, in canendi modo Festivitates Dominicæ celebrentur, juxtà exemplar nempe Romanæ Ecclesiæ: Ut Sanctorum quoque Natalitia per anni circulum statis diebus recolantur, prout sunt in ejusdem Ecclesiæ Martyrologio annotata. Ut Dominicus dies divino tantùm cultui sit dicatus: quo die Abbates & Presbyteri in suis Monasteriis & Ecclesiis maneant, Missarumque solemnia agant, omissis sæcularibus negotiis, nec eo die se committant itineri, nisi inexcusabilis necessitas urgeat: Ut populus iis diebus ad Ecclesiam sæpius conveniat, ad audiendum verbum Dei, Missarumque Sacramentis, ac doctrinæ sermonibus frequentiùs adsit. Ut septem horæ Canonicæ cum psalmodia & cantu convenienti persolvantur: nec aliquid cantetur aut legatur in Monasteriis, quod communis usus non admittit, sed tantùm quod ex Sacrarum Scripturarum auctoritate descendit, & quod Romanæ Ecclesiæ consuetudo permittit. Ut litania major septimo Kal. Maji, & Rogationes tribus ante Ascensionem Domini diebus, cum jejunio usque ad horam nonam, & Missarum celebratione observentur. Ut *Sancti Gregorii Magni*, & *Sancti Augustini* Anglorum Apostoli Natalitia ritu solemni celebrentur.

Dominica dies, & Festorum sanctificatio.

De Jejuniis Quatuor Temporum decernit *Canon decimus octavus* ut ab omnibus uno modo ac ritu, juxtà Romanæ Ecclesiæ exemplar, observentur.

Canon decimus-nonus Monachos suis Præpositis humiliter subesse jubet, quietam ac regularem vitam agere, dissensiones vitare, pompaticis, more sæcularium, vestibus non indui, sed simplicibus, & proposito suo convenientibus. *Vigesimus* providere statuit Episcopos, ut Monasteria, juxtà vocabulum nominis sui, sint honesta silentium, quietorum, atque pro Deo laborantium habitacula; non ludicrarum artium receptacula, id est, Poëtarum, Citharedorum, Musicorum, scurrarum; sed orantium, legentium, Dominumque laudantium habitationes. Vetat etiam ne interiora Monasteriorum loca sæcularibus pateant. *Nam* inquit, *satis nociva atque vitiosa consuetudo est, illa laicorum familiaritas, & maximè in Nonnorum minùs regulariter conversantium Monasteriis:* quia

Monachorum disciplina.

Laicorum familiari-

tat vitanda Monachis.

quia ob hoc sæpius diversarum sive nefandarum suspicionum causa non solùm oriuntur, sed & perpetrantur, ac diffamantur, ad infamiam Professionis nostræ.

Clericorum & Monachorum sobrietas & abstinentia.

Vigesimus primus ebrietatem ceu mortiferum venenum a Clericis & Monachis vitandam statuit: eorum pura ac sobria convivia esse jubet, non deliciis ac scurrilitatibus mixta: prohibetque ne ante horam canonicam, id est, tertiam diei completam, sive ante meridiem, comedant aut bibant, nisi cogat infirmitas. *Vigesimus secundus* statuit, ut Clerici & Monachi Communionem Corporis & Sanguinis Domini dignos morum innocentia, ac fervore in Dei obsequio continuò se præbeant. *Vigesimus-tertius* laïcos etiam ad frequentem Communionem adhortatur: quam tamen omnibus non permittit aut consulit, sed pueris, *qui necdum lascivientis ætatis corruptelâ sunt vitiati*; & provectioris etiam ætatis Fidelibus, sive cœlibes sint, seu etiam conjugati, *qui peccare desinunt*. Hos admoneri statuit Synodus ut frequenter communicent *ne salutaris cibi potûsque inopiâ deficiant*.

Frequens Communio quibus permissa?

Canon vigesimus-quartus quempiam ad Monasticæ Regulæ Professionem admitti prohibet, nisi priùs in habitu laïco probatus fuerit. *Vigesimus-quintus* statuit, ut Episcopi a Synodo Provinciali venientes, Presbyterorum, Abbatum, ac Præpositorum indictô Conventu, Synodica Statuta promulgent, ac observari jubeant. Si quid in suis Diœcesibus emendare non quiverint, de eo referant ad Synodum.

Eleemosynæ præceptum & conditiones.

Canon vigesimus-sextus de eleemosynæ utilitate & conditionibus agit. Docet, ex sententia Patrum, quotidie eleemosynas erogandas, *Ut delinquentibus, ac deinde per debitum jejunium pœnitentiam agentibus, peccata præterita citiùs ac pleniùs a Deo remittantur*, & ad gratiam obtinendam ne eadem iterentur, vel alia perpetrentur. A Justis verò esse erogandas, ut innocentiæ conservationem a Dei Clementia faciliùs impetrent, ac bonorum æternorum in cœlis mercedem recipiant, pro temporalium in terris factâ largitione. Docet secundò, eleemosynam non esse ex rebus injustè acquisitis faciendam, *quia per hanc magis offenditur quàm placatur divina justitia*: cùm scriptum sit Ecclesiastici 24. *Eleemosyna quæ fit ex substantia pauperum, quasi qui mactat filium in conspectu patris sui*. Docet tertiò eleemosynas erogandas non esse ut eas erogantibus velut impunè peccare, & corporis voluptatibus indulgere liceat. Hi enim *venalem Dei justitiam ponunt*. Et *frustra suas tantùm eleemosynas, & non intermixta flagitia, supernum pensare Judicem cæco suo libitu volunt & optant*: Sicque *sua Deo dare videntur, seipsos Diabolo per flagitia dare non dubitantur*. Postremò docet dandam non esse eleemosynam *ad minuendam, vel mutandam satisfactionem per jejunium, & reliqua expiationis opera, a Sacerdote pro suis criminibus jure canonico indictam . . . . Quia necesse est, ut caro quæ nos læta per incontinentiam traxit ad culpam, afflicta per jejunium reducat ad veniam festinanter*.

Psalmodiæ utilitas.

Canon vigesimus septimus est de divina Psalmodia, quam sic Patres definiunt: *Psalmodia opus divinum spiritu & mente agentibus, magnum est ac multiplex animarum medicamentum suarum*. Cùm pro se, tum pro aliis viventibus, ac defunctis orationes fundere quemquam posse docet. Illis, qui piorum Psalmodiæ & orationibus se commendant, has prodesse, *Si tamen ipsi in expiatione debitâ suorum facinorum, & non in passione consistunt adhuc vitiorum*. Inanem esse illorum confidentiam, qui ita spem suam in Psalmis, orationibus, & jejuniis, quæ Deo pro ipsis ab aliis offeruntur, constituunt, ut ipsi liberiùs peccent, vel minùs jejunent, vel eleemosynas parciùs largiantur. Hos iracundiam Dei provocare, & *Ejus justitiam quotidie inter se quasi venalem statuere*.

Quibus prosint aliorum orationes.

Modestia vestium Monachis, & Monialibus præcepta.

Canon vigesimus octavus vetat, ne plures Monachos, aut Moniales, in Monasteriis recipiant Abbates & Abbatissæ, quàm sustentare possint, ac eis necessaria præstare. Prohibet etiam ne Clerici vel Monachi sæculares homines in vestitu imitentur: & ne Sanctimoniales *ornatis ac nitidis vestibus incedant, quibus laïca puella uti solent*.

Vigesimus-nonus Clericos, Monachos, & Sanctimoniales apud sæculares commorari prohibet. Trigesimus statuit ut Clerici & Monachi per Canonicas orationum Horas, non solùm pro se, sed etiam pro Regibus, ac Ducibus, totiusque populi Christiani incolumitate divinam Clementiam exorent.

ATICULUS V.

De Concilio Vermeriensi. *

Vermerie, vulgò Verberie, in Vallesia, ad Isaram fluvium, in Diœcesi Suessionensi.

ANno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio, *Pippini* Regis Francorum primo, Vermeriis in pago Suessionensi Concilium celebratum est, in quo Canones viginti & unus editi sunt. In plerisque, qui de matrimonio sunt, prævio culparum examine, quas vel maritus vel uxor commisit, Patres decernunt, utrùm vir, si conjugi superstit, aliam ducere; similiter utrùm uxor, si viro superstit, alteri legitimè possit nubere.

Summa Canonum. Impedimenta Matrimonii proprio jure ac potestate statuit Ecclesia.

Primus Canon est de conjugiis in tertio & quarto genu sive gradu. Conjunctos in tertio gradu separari jubet, illisque actâ priùs Pœnitentiâ, facultatem tribuit aliis se conjungendi. Tertius quippe gradus consanguinitatis, impedimentum erat dirimens. Conjunctos in quarto gradu, separandos non edicit, sed eis pœnitentiam imponit. Illis verò qui conjungi volunt in quarto gradu, hanc licentiam negat. Consanguinitas scilicet in quarto gradu, matrimonium contrahendum impediebat, sed contractum non dirimebat, ex Ecclesiæ Gallicanæ disciplina. *Secundus Canon* statuit, ut qui cum filiastra sua, seu uxoris suæ filia fornicatus est, ab uxore separetur; & ille, & filiastra, nec mutuò, nec cum aliis umquam jungi possint: Uxor verò, quæ non est in reatu, post mariti mortem alii nubere possit, modò cum eo conjuncta non fuerit, postquam cognovit eum cum filiastra mœchatum esse. *Canon tertius* vetat ne Presbyter uxorem ducat, sub periculo sui gradûs, & ne relicta Sacerdotis alteri nubat. *Canon quartus* fœminas, quæ sponte velatæ sunt, statuit cogendas ut eo in statu maneant: non quæ invitæ, aut sine virorum consensu. *Quintus* est de eo, cui mortem uxor cum aliis machinata est. Statuit Synodus, ut si unum ex aggressoribus, se defendendo, occidit, idque probare potest, non tantùm ipsi uxorem dimittere liceat, verùm & aliam, si velit, ducere. Quod intelligendum est de potestate aliam ducendi, post mortem ejus quam dimisit, ut constat ex *Reginone*, lib. 2. cap. 118. & *Burchardo*, lib. 6. cap. 41. hunc Canonem allegantibus cum hacce clausula: *Ipsa autem insidiatrix pœnitentia subacta, absque spe conjugii maneat*. Discrimen scilicet ponitur inter maritum, qui propulsando aggressorem homicidium fecit, & nefariam mulierem, quæ marito insidiata est. Illi permittitur ut uxore mortua, alteram ducat; isti pœnitentia indicitur, & in pœnam spes conjugii aufertur, etiam post mortem mariti. *Canon sextus*, matrimonium dirimi permittit, cùm quis ancillam duxit pro ingenua, vel cùm ingenua

nua servo nupsit pro ingenuo. *Canon septimus* permittit, servo qui ancillam suam concubinam habuerit ut illâ relictâ, ancillam domini sui ducat uxorem. *Octavus* decernit servum a domino libertate donatum, si postea cum ejus ancilla mœchatur, cogi posse ut illam uxorem habeat.

Canon difficilis de matrimonii in dissolubilitate explicatur.

Nonus est de muliere, quæ maritum suum in alium Ducatum vel Provinciam euntem sequi noluit. Hanc innuptam manere jubet Synodus, quandiu vir ejus fuerit superstes. Illi verò, si se continere non potest, aliam uxorem ducere permittit, cum pœnitentia, id est, eâ conditione ut pœnitentiam agat. Facultatem illam ducendi alteram uxorem, concessam interpretatur post mortem illius quæ ipsum sequi noluit, doctissimus *P. le Cointe:* quia scilicet Synodus eò propendet ut secundas ipsi nuptias interdicat, quia suo e patria discessu, seque, suamque uxorem periculo incontinentiæ & adulterii objecit. Sed non videtur is esse Canonis sensus, cùm agat de viro, *qui necessitate inevitabili cogente, in alium Ducatum seu Provinciam fugerit, aut Seniorem suum*, id est, Dominum, *cui fidem mentiri non poterat, secutus fuerit*. Huic igitur vitio verti non potuit profectio, proindeque nec a secundis nuptiis in pœnam prohiberi. Rea autem potiùs erat uxor, *quæ cùm valeret, & posset, amore parentum, aut rerum suarum, eum sequi noluerat*. Unde potiùs ipsi imponenda fuisset pœnitentia, & secundæ nuptiæ interdicendæ. Quis ergo sensus Canonis? An quòd aliam uxorem cum penitentia accipere possit, eâ superstite, quæ ipsum sequi noluit, cùm e contra illa non possit alium virum ducere, superstite marito, qui aliam in regionem profectus est? Huic sensui suffragari videtur conditio, quam addunt Regino, & Burchardus: *Si numquam in suam patriam se reversurum sperat*. Si enim in patriam reversurum se speraret, uxorem ibi inveniret, cui posset ac deberet conjungi. Erravit sanè Synodus Vermeriensis, si is Canonis illius sensus est. An potiùs viro, absque ullâ suâ culpâ peregrè profecto, secundis nuptiis interdixit mortua uxore quæ ipsum sequi noluerat, cùm deberet, & posset, illasque dumtaxat indulgendo permisit, & impositâ pœnitentia? Quia mos erat illorum temporum ut quandoque imponeretur pœnitentia & insontibus, in exemplum, ut alii a peccato deterrerentur, verbi gratia, iis qui in bello justo hostes occiderant? Sicque homini in aliam Provinciam profecto, etsi *inevitabili necessitate cogente*, secundis nuptiis, post mortem uxoris, quæ ipsum sequi nolit, interdixit Synodus Vermeriensis, ne alii similem necessitatem simularent, uxoresque dimitterent?

Canon decimus est de filio, qui cum noverca mœchatus est. Utrique nuptias interdicit: at marito mœchæ licere declarat aliam ducere post ejus mortem, quamvis melius sit continere. *Undecimus* est de eo, qui cum privigna, vel cum uxoris sorore mœchatur; utrisque, & mulieribus quibuscum incestum perpetrarunt, nuptias interdicit: prioris verò mœchæ matri, & posterioris sorori, uxoribus insontibus, licere declarat, mortuis viris suis, aliis nubere. *Canon duodecimus* appendix est & major explicatio præcedentis. *Decimus-tertius* eum qui ancillam volens uxorem duxit, semper cum ea permanere jubet. *Decimus-quartus* vetat Presbyteros ab Episcopis vagis ordinari: sic ordinatos, si digni sunt, iterum consecrari mandat. Nesciebatur quippe an verè Episcopi essent qui eos ordinarant. *Canon-decimus-quintus* Baptismum a Presbytero degradato, urgente necessitate, conferri posse docet. *Decimus-sextus* arma Clericis interdicit. *Decimus-septimus* dirimi docet matrimonium, cùm mulier viri probat impotentiam. *Decimus-octavus* statuit ut vir qui cum uxoris suæ concubina mœchatus fuerit, nec suæ, nec alteri jungatur: uxor verò innocens faciat quod lubuerit, id est, post mariti mortem, si velit, alteri copuletur. *Decimus-nonus* est de servo & ancilla conjugatis, & per venditionem separatis. Sic eos manere jubet Synodus, & alias nuptias contrahere vetat, si rejungi non possunt. *Vigesimus* decernit, ut Chartellarius, id est, per epistolam seu chartam liber factus, qui cum ancilla manserit, si eam dimiserit, aliamque acceperit, posteriorem dimittat. *Vigesimus-primus* decernit, ut qui uxori suæ permiserit sacrum velum suscipere, aliam ducere non valeat. Ex hac Synodo valida argumenta eruuntur ad confirmandum jus Ecclesiæ in statuendis impedimentis matrimonium dirimentibus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 296. Edit. primæ, Religiosi Censores nescio quid reprehensioni obnoxium esse significant hâc notâ: *Quis sensus Canonis de eunte in partem longinquam, quem uxor sequi non vult? An possit contrahere novum Matrimonium?*

R. Concilii Vermeriensis Canones ibi recenseo. Nonus est de muliere, quæ maritum suum in alium Ducatum vel Provinciam euntem sequi noluit. Hanc innuptam manere jubet Synodus, quandiu vir ejus superstes fuerit. Illi verò, si se continere non potest, aliam uxorem ducere permittit, cum pœnitentia, id est, ea conditione ut penitentiam agat. De illius Canonis sensu varias opiniones refero, nonnullas conjecturas propono interrogando, non affirmando, meum in re difficili & obscura judicium suspendens. Verùm (inquiebam) si is Canonis illius sensus est, quòd aliam uxorem cum pœnitentia accipere possit, eâ superstite quæ illum sequi noluit, *erravit Synodus Vermeriensis*. Cum lege scilicet Evangelica pugnat Canon, *si is illius sensus est*. Quid igitur sibi velint Religiosi Censores, cùm id reprehendunt, prorsus non capio.

ARTICULUS VI.

De Concilio Vernensi.

Vernum, vulgò Verneüil, ad Isaram; olim Marchia, nunc Ducatus titulo insigne: de quo Domnus Mabillonius Lib. 4 De Re Diplomatica Num. CLII.

Concilium Vernense in Verno Palatio, anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto, mense Julio celebratum est. Convocatum fuit a Pippino Rege, illiusque mandato omnes penè Galliarum Episcopi adsuere, de restauranda disciplina acturi, ut constat ex Concilii Præfatione: *Gloriosissimus atque Deo Religiosus, Illuster Vir Pippinus Rex Francorum, universos penè Galliarum Episcopos aggregari fecit ad Concilium Verno Palatio publico, recuperare aliquantis percupiens instituta Canonica*. Canones ea in Synodo editi sunt viginti-quinque.

Summa Canonum.

Primus Canon statuit Episcopos per singulas civitates esse sive prohibet ne plures Episcopatus unus possideat. *Secundus* sancit obedientiam Metropolitanis ab Episcopis ipsorum Provinciæ addictis, secundùm Canones præstandam. *Tertius* jubet mores Clericorum Regularium, ac Sæcularium, ab Episcopis, in unaquaque Diœcesi corrigi & emendari secundùm Canones, ut sic vivant qualiter Deo vivere possint. *Quartus* duas Synodos annis singulis celebrari decernit, primam Kalendis Martiis, *ubicumque Rex jusserit, in ejus præsentia*. Alteram Kalendis Octobris ad quam Metropolitani convocent Episcopos, & Abbates seu

seu Presbyteros, quos voluerint. *Quintus* Monasteriorum reformationem, & Monachorum, ac Monialium correctionem Episcoporum vigilantiæ committit: Qui si Monachos & Moniales ad Officium revocare non potuerint, res ad Metropolitani cognitionem deferetur. Si verò nec Metropolitanus id valuerit, Abbates, vel Abbatissæ, Monachi, vel Moniales, Canonicam a Synodo Sententiam excipient. Si parere Synodo contempserint, aut honoribus suis excident, aut excommunicabuntur ab omnibus Episcopis: *Et tales in eorum loco, in ipsa Synodo, constituentur per verbum & voluntatem Domini Regis vel consensu Servorum Dei, qui secundùm Ordinem Sanctum ipsum gregem regant.*

Monasteriorum reformatio.

Canon sextus Abbatissas duobus Monasteriis præesse vetat ac extra Monasterium exire, nisi ob incursum hostium; aut nisi a Rege vocentur, & cum Episcopi sui consensu, & celeriter ad Monasterium reverti jubentur. Si in Monasteriis Regularis Disciplina restaurari ob nimiam paupertatem non possit, ea de re statuit Regem ab Episcopo moneri, *ut in sua eleemosyna hoc emendari faciat*. Moniales, quæ regulariter vivere noluerint, ab aliis segregari edicit, *donec digna probata sint quæ in Congregationem recipiantur*. Hæc reformandorum Monasteriorum iis temporibus canonica ratio. *Canon septimus* Baptisteria esse prohibet, nisi in Ecclesiis, ubi constituerit Episcopus. *Octavus* Presbyteros absque jussione Episcopi, cujus in Diœcesi versantur, Missas celebrare, vel baptizare vetat, & Synodo illius adesse præcipit: alioqui secundùm Canones judicantor. *Nonus* est de excommunicatione, & scienter cum excommunicatis communicantes interdicit communione. Qui se injustè excommunicatum causabitur, licentiam habeto Metropolitanum appellandi: *suam tamen excommunicationem custodiat*; id est, abstineat a Communione, ab Ecclesiæ ingressu, a Christianorum conviviis & societate, donec absolutus fuerit. Si quis verò Episcoporum judicio parere noluerit, & pœnam canonicam subire, *Regis judicio, exilio condemnetur*.

Disciplina circa excommunicationem.

Canon decimus Monachos peregrè proficisci vetat, etiam ad Romanam Sedem, absque licentia Abbatis. *Undecimus* statuit, ut Clerici omnes aut in Monasteriis vivant sub Ordine Regulari, aut sub manu Episcopi sub Ordine Canonico: sin minus excommunicatione plectuntor. *Duodecimus* vetat ne Clerici ab Ecclesiis suis ad alias migrent. Qui profugum Clericum susceperit Episcopus, vel laicus, cum ipso a Communione suspenditor, donec eum suæ restituerit Ecclesiæ. *Decimus-tertius* Episcopis vagantibus Ordinationes & Episcopalia quævis ministeria in aliena Diœcesi interdicit, nisi jusserit Episcopus cujus in Diœcesi versantur, sub pœna suspensionis ab Officio.

Diei Dominicæ observantia.

Decimus quartus die Dominico ab omni opere rurali abstinere jubet: scrupulosiorem eorum religionem non probat, qui illicitum putant ea die iter agere cum equis aut curribus, aut cibos parare, vel quæ ad nitorem domus, vel hominis pertinent, exercere. Id enim ad Judaïcam magis, quàm ad Christianam observantiam pertinere Synodus existimat. Quamobrem statuit, ut quod antea die Dominico fieri licuit, liceat. *Decimus-quintus* nuptias publicè celebrari decernit. *Decimus sextus* vetat ne Clerici sæcularia negotia gerant, nisi pro causa Ecclesiarum, orphanorum, vel viduarum, ordinante Episcopo suo, vel Abbate. *Decimus septimus*, Interpontificium durare vetat ultra tres menses post mortem Episcopi. *Decimus octavus* prohibet ne Clerici ad laïcorum Judicum tribunalia causas suas deferant, sine licentia Episcopi sui vel Abbatis, juxtà Canones Carthaginenses. *Decimus nonus* immunitates Ecclesiarum salvas esse jubet. *Vigesimus* Ratiocinia Monasteriorum Regi, vel Episcopo reddenda statuit; Regi, si Regalia sint, id est, a Regibus fundata: Episcopo, si Episcopalia, id est, ab Episcopis extructa & dotata. *Vigesimus primus* statuit ut Episcopi singuli Presbyteratus * sibi competentes obtineant. *Vigesimus secundus* teloneos ab iis, qui pietatis causâ peregrinantur, exigi vetat. *Vigesimus tertius* edicit ut Comites vel Judices in suis Placitis primo viduarum, orphanorum, vel Ecclesiarum causas judicent. *Vigesimus quartus* vetat ne quis per pecunias ad honorem vel gradum Ecclesiasticum promoveatur, quia *simoniaca hæresis* est.

*Id est, Parochias.

Vigesimus-quintus prohibet ne Episcopi, aliique Judices, munera pro justitia facienda accipiant. *Quia ubi dona intercurrunt, justitia evacuatur*.

ARTICULUS VII.

De Synodo Compendiensi.

Compendium, vulgò Compiegne, Regium Palatium, urbsque in Insula Franciæ, Diœcesis Suessionensis. Summa Canonum.

ANno Christi septingentesimo quinquagesimo septimo, celebrata est Synodus Compendiensis, cui *Georgius* Episcopus Romanus, id est, Româ missus a *Stephano Tertio* Summo Pontifice, cum *Joanne* Sacellario interfuit. In ea Canones duodeviginti conditi sunt, omnes ferè matrimonium spectantes. *Primo Canone* conjuges in quarto consanguinitatis gradu non separantur; in tertio autem vel ex tertio & quarto mixti separantur. *Secundo Canone* idem statuitur de affinibus in tertio gradu, vel in tertio & quarto conjunctis. *Tertio Canone* vir repetere potest uxorem absque suo consensu velatam. *Quartus Canon* declarat, privignam liberam, quæ a vitrico, contra suam matrisque & parentum voluntatem, viro data est, sive ingenuo, sive servo, sive Ecclesiastico, id est alicui ex infimis Ecclesiæ ministris, vel famulis, posse alteri nubere. *Quintus* irritum pronuntiat matrimonium, cùm alter conjugum servilis est conditionis, & putabatur liber. *Sextus* est de vassallo, qui relicta uxore, quam in alterius Beneficio duxerat, alteri apud Seniorem * suum conjungitur: declarat illum secundam posse retinere, quod intelligendum ex hypothesi quòd prior mortua sit. *Septimus* est de viro qui uxorem quam duxit, a fratre suo corruptam inveniens alteram ducit, & hac etiam, ob eamdem causam relictâ tertiam accipit. Statuit Synodus tertiam dimittendam, cui liberum erit alteri viro nubere: secundam verò esse uxorem legitimam, quia par erat viri & mulieris conditio, quando conjuncti sunt, nec ipse virgo erat. *Octavus Canon* est de viro, cujus uxor cum ipsius fratre mœchata est. Mœchis interdicitur conjugium in perpetuum: insons verò maritus, *si vult potestatem habet accipere aliam*. Qui Canon insertus est lib. 5. Capitularium cap. 19. Canon sic exponi potest, ut maritus innocens, uxore adulterâ, mortuâ, possit aliam ducere: mulier verò, & frater qui cum ea mœchatus est, conjugium nusquam inire possint. Si alius esset Canonis istius sensus, nempe ut vir innocens, uxore mœcha superstite, posset alteri conjungi, erronea fuisset disciplina; at nondum eliquatâ per Concilii Plenarii Decretum quæstione, aliquatenus excusandus error. *Nonus Canon* baptismum a Presbytero * non baptizato collatum verbis Evangelicis ratum esse docet. *Decimo Canone* prohibetur patri, qui filii sui sponsam oppressit, quam postea filius accepit, ne alteri nubat umquam: Matrimonium quoque interdicitur mulieri, quia non dixit quòd pater ejus cum ipsa commixtus fuisset. Permittitur autem filio insonti aliam uxorem ducere. *Canon undecimus*

*Id est Dominum. Hinc vox Gallica, Seigneur.

*Populari loquendi modo Presbyter appellatur, qui reverâ Presbyter non est.

mulierem, quæ velum accepit, cùm sui juris esset, in Religiosa Professione permanere jubet. *Duodecimus Canon* virum, qui filiastrum aut filiastram ante Episcopum ad Confirmationem tenuit, ab uxore sua statuit separari, & alteram ducere vetat: similiter & mulierem alteri viro nubere prohibet. *Canon Decimus-tertius* fas esse declarat viro, qui uxorem suam in Monasterium ingredi, aut foras Monasterium velari permisit, post ejus mortem alteri nubere: id quoque licere mulieri, cuius vir Monasticam Vitam, ipsâ consentiente, amplexus est. *Decimus-quartus* est de eo qui cum matre & filiâ mœchatus est, nesciente matre quòd cum filia, & filiâ pariter nesciente quòd cum matre sua commixtus fuisset. Hunc, si postea uxorem duxit, ab ea separari jubet Synodus, & ad mortem usque uxore carere, mulieri verò insonti potestatem facit nubendi alteri viro: similiter matri & filiæ dat licentiam accipiendi viros. Si autem incestuosæ copulæ consciæ fuerint, ipsas a maritis, quibus postea sunt conjunctæ, separari decernit, & pœnitentiæ subjici, datâ maritis insontibus aliàs accipiendi uxores facultate. *Canon decimus quintus* idem statuit adversùs eum, qui cum una sororum mœchatus, aliam in uxorem duxit: eamdemque formam erga duas illas sorores observari mandat. *Canon 16.* Mulier sana, quæ viro leproso nupsit, eo consentiente, alteri nubere potest. Idem licet viro sano, qui leprosam habet uxorem. Ad impedimentum impotentiæ revocatur hic casus. *Decimus-septimus* est de muliere quæ negat sibi fuisse cum marito commercium, & maritus contra fuisse affirmat: Synodus decernit assertioni viri standum esse, quia vir caput est mulieris. *Canon decimus-octavus* statuit, ut qui, propter faidam in alias regiones fugiunt, dimissis uxoribus, alias non ducant, nec fœminæ dimissæ aliis viris conjungantur. Faidæ nomine gravis inimicitia intelligitur, eaque potissimùm quæ oritur ex homicidio, & per cognationes diffunditur, consanguineis ejus, qui interfectus est, ultionem reposcentibus, & consanguineis homicidæ ipsum defendentibus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 303. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Matrimonium dissolvitur, si vir inveniat uxorem a fratre corruptam, & aliam ducere potest.*

R. Neque id dixi, neque Synodus Compendiensis, cujus ibi Canones recenseo. *Septimus* (inquiebam) *est de viro, qui uxorem quam duxit, a fratre suo corruptam inveniens, alteram ducit, & hâc etiam ob eamdem causam relictâ, tertiam accipit. Statuit Synodus tertiam dimittendam, cui liberum erit alteri viro nubere. Secundam verò esse uxorem legitimam, quia par erat viri & mulieris conditio quando conjuncti sunt, nec ipse virgo erat.* Narro quid Concilium decreverit: quæ tunc fuerit Ecclesiæ Gallicanæ Disciplina, expono. Quàm fideliter Concilii Compendiensis sensum expresserim, patet ex collatione dictorum meorum cum ipso Canone, cujus hæc sunt verba: *Si quis uxore accepta invenit eam a fratre suo contaminatam, & ipsam dimittens accepit aliam, ipsamque contaminatam invenit, uxor illius legitima est, propterea quia nec ipse virgo fuit illo tempore. Quòd si tertiam postea acceperit, revertat ad medianam; & ipsa posterior potestatem habeat alii viro se conjungere.* Sed quamvis notata Propositio mea non sit, stupendum tamen est quòd in indiculo Censorio notetur, cùm non nescire debuerint Religiosi Censores, affinitatem ex illicita copula in primo & secundo gradu, etiam secundùm præsentem Disciplinam a Concilio Tridentino Sessione XXIV. *De Reformatione Matrimonii*, Cap. IV. sancitam, Matrimonium postea contractum dirimere. Ex quo manifestum est, virum qui invenit uxorem a fratre suo ante Matrimonium carnali copula corruptam, ab ea non solùm separari posse, sed debere, quia legitima uxor non est: & aliam ducere posse, si velit, facti veritate coram Tribunali Ecclesiastico probatâ, & re judicatâ.

ARTICULUS VIII.

De Synodo Dingolvingensi, in Bojoaria. En Baviere.

ANno Christi septingentesimo septuagesimo-primo, *Thassilonis* Ducis *Bojoariorum* curâ & auctoritate Synodus apud Dingolvingam, congregata est, mense Octobri; cui præter sex Episcopos, & tredecim Abbates, Proceres quoque Bojoarici Ducatûs adfuere, de rebus Politicis acturi. Idcòque ejusdem Synodi Decreta, numero tredecim, partim res Ecclesiasticas spectant, partim civiles. In iis observatione digna sunt singulari, *Sextum*, quo prohibetur, ne quis virum nobilem, qui partem hæreditatis suæ Ecclesiæ Dei dare voluerit, ab ejusmodi proposito revocet. *Nonum*, de causis, propter quas hæreditate suâ quis privari potest. Tres autem statuuntur, scilicet homicidium, injuria Principis, & calumnia. Uxori tamen illius, qui propter aliquod ex his criminibus hæreditate privatur, sua jura servat caput duodecimum. *Undecimo* accusator & accusatus pacificari possunt, antequam pugna, quæ *Vvehadinc* vocatur, permittatur. Erat autem *Vvehadinc* duellum, quod interposito pignore spondebatur. Legibus in Bojoaria permissum fuit hoc duelli genus. *Decimo-tertio* Episcopi & Abbates Synodo præsentes convenere, ut cùm quis eorum ex hac luce migraret, quilibet Episcopus vel Abbas superstes pro defuncto in Ecclesia sua vel Cœnobio centum Missas, & totidem Psalteria cantari juberet: ipse verò triginta Missas celebraret. Pro Presbyteris verò vel Monachis, Episcopus vel Abbas triginta Missas celebrari, & Psalteria totidem recitari curaret.

ARTICULUS IX.

De Concilio Francofordiensi, ad Mœnum. Frãcofordia *vulgò* Francfort sur le Mein, *Franconiæ civitas, Diœcesis Moguntina.*

SYnodus Francofordiensis, in Moguntina Diœcesi, anno Christi septingentesimo nonagesimo quarto congregata, cui *Theopylactus & Stephanus* Episcopi, Romani Pontificis *Adriani Primi* Legati cum trecentis circiter Episcopis ex Germania, Gallia, & Italia adfuere. Canones conditi sunt sex & quinquaginta. *Primus* damnat *Elipandum* & *Felicem* Episcopos, qui in Filio Dei adoptionem asserebant. Alter est contra Græcorum Synodum de adorandis imaginibus. Quo de Canone agemus in Dissertatione adversùs veteres ac recentiores Iconomachos. Ceteri disciplinam spectant, quorum breviarium subjicio. *Summa Canonum.* *Tertius Canon* Francofordiensis est de *Thassilone* quondam Bojoariorum Duce, qui Synodo coram se stitit, veniam fidei *Pippino* & *Carolo Magno* Regibus fractæ exoraturus. Gratiam ipsi a Rege factam, & beneficentiæ Regiæ erga eum, filiosque illius etiam Monachos, & filias Sanctimoniales, sponsionem ratam habuit Synodus. Post Concilium Francofordiense, in Gemmeticensi Cœnobio piè vixit *Thassilo.* Cujus Elogium Historicum Tomo 2. Sæculi Tertii Benedictini legere potes.

Quar-

Quartus Canon eſt de ſtabili pretio annonæ, cùm privatæ, tum publicæ, quolibet tempore, ſive famis, ſive abundantiæ. Lex propriè eſt a *Carolo* Rege lata, & a Synodo accepta. *Statuit Piiſſimus noſter, conſentiente ſancta Synodo, ut nullus homo, ſive Eccleſiaſticus, ſive laïcus ſit, umquam cariùs vendat annonam, ſive tempore abundantiæ ſive tempore charitatis, quàm medium publicum, & noviter ſtatutum.*

Quintus ſtatuit ut novi denarii ab omnibus ubique recipiantur: tranſgreſſoribus, ſi ingenui ſint, mulctam imponit; ſi ſervilis conditionis, eos ad flagella damnat. Non mirum: Lex enim eſt a ſolo Rege lata coram Synodo, ut patet ex his verbis: *De denariis autem certiſſimè ſciatis noſtrum Edictum, &c.*

Sextus Canon ſtatuit, ut Epiſcopus juſtitias in ſua Diœceſi faciat Abbatibus, Presbyteris, cæteriſque Clericis, vel etiam aliis; & ut Comites Epiſcoporum Judicio interſint: Caſu verò contumaciæ vel inobedientiæ, cauſa ad Metropolitanum, vel ſi a Metropolitano dirimi aut componi non queat, ad Regem referatur.

Septimus prohibet migrationes Epiſcoporum a ſuis Diœceſibus, & Presbyterorum ac Diaconorum a ſuis Eccleſiis. *Octavus* ſpectat contentionem obortam de Provinciarum limitibus inter Metropolitanos Viennenſem & Arelatenſem. Lectæ ſunt Epiſtolæ Romanorum Pontificum *Zozimi*, *Leonis Symmachi*, *Gregorii*, decretumque ut Valentia, Geneva, & Gratianopolis, ut antea, ſub Viennenſi Metropoli permanerent. De Tarantaſia verò, quæ Viennæ Metropoli nolebat ampliùs ſubjici; & de Ebreduno & Aquis Sextiis, quæ pleno jure Metropolitico frui optabant, & Arelatenſis Epiſcopi auctoritate penitus eximi, Legatio ad Apoſtolicam Sedem dirigeretur, & quicquid Romanus Pontifex ſtatuiſſet, id obſervaretur.

Controverſia inter Metropolitanos Arelatenſem & Viennenſem compoſita.

Nonus Canon eſt de purgatione & reconciliatione *Petri* Epiſcopi, qui conjurationis adversùs *Carolum* Regem, ejuſque Regnum a *Pippino* filio nuper initæ particeps dicebatur. Decretum eſt ut juraret cum duobus, aut tribus, ſe hujus criminis purum eſſe. At nemine invento quo cum juraret, hominem ſuum duello dimicaturum miſit. (Quod medium ea ætate, in cauſis dubiis, prævia Judicum auctoritate adhiberi ſolebat ad explorandam veritatem.) *Petrus* verò coram Deo ſe inſontem eſſe conteſtatus eſt, rogavitque ut in ſuæ probationem innocentiæ ſuum illum hominem adjuvaret. Exivit autem hic homo ad *Judicium Dei*, id eſt, ad duellum, non ex Synodi cenſura, nec ex Regis ordinatione, ſed ſpontanea voluntate, ut ait Canon, & fœlici dimicatione declaratus eſt innocens.

Erat Epiſcopus Virodunenſis.

Decimus Canon eſt de *Gerbodi* Epiſcopi depoſitione, qui canonicè ordinatus non fuerat Diaconus ac Presbyter. Hunc a *Maginardo* Archiepiſcopo Rotomagenſi, *Metropolitano* ſuo, & a *Comprovincialibus Epiſcopis* deponi Synodus jubet.

Is erat Epiſcopus Ebroicenſis

Canon undecimus ſtatuit, ut Monachi a ſæcularibus negotiis & placitis abſtineant. *Duodecimus* vetat, ne Recluſi, niſi ex Epiſcopi & Abbatis approbatione fiant. *Decimus-tertius* præcipit, ut Abbas cum ſuis dormiat Monachis, id eſt, in eodem Dormitorio, juxtà Regulam S. Benedicti. *Decimus-quartus* prohibet, ne cellerarii avari in Monaſteriis eligantur. *Decimus-quintus* jubet ut Monaſterium, in quo Sanctorum corpora condita ſunt, Oratorium habeat intra Clauſtrum, in quo peculiare Officium diurnum & nocturnum fiat. *Decimus-ſextus* prohibet, ne pro ſuſcipiendis in Sancto Ordine Fratribus pecunia exigatur. *Decimus-ſeptimus* decernit ut Abbas in Congregatione non eligatur, ubi juſſio Regis fuerit, niſi per conſenſum Epiſcopi loci illius. *Decimus-octavus* prohibet ne Monachus ob deviationem a Regulari Diſciplina cæcetur, aut mutiletur. *Decimus-nonus* ingreſſu tabernarum ad bibendum Clericis & Monachis interdicit. *Vigeſimus* Epiſcopum Canones & Regulam ignorare vetat. *Vigeſimus primus* Dominicam diem a veſpera in veſperam obſervari jubet. *Vigeſimus-ſecundus* Epiſcopos in villis & vicis prohibet ordinari. *Vigeſimus-tertius* ſervos alienos a nemine ſuſcipiendos, nec ſine dominorum licentia decernit ordinandos. *Vigeſimus-quartus* Clericos & Monachos in ſuo propoſito permanere præcipit. *Vigeſimus-quintus* ſtatuit, ut decimas & nonas Eccleſiæ ſolvant, qui debent, & omnes decimam de ſua proprietate. *Vigeſimus-ſextus*, ut Eccleſiæ per eos reſtaurentur, qui beneficia habent, & ut res inde ablatæ reſtituantur. *Vigeſimus-ſeptimus*, ut Clerici de una in aliam Eccleſiam non tranſmigrent, neque recipiantur ſine conſcientia Epiſcopi, & literis commendatitiis. *Vigeſimus-octavus* ne Clerici ulli abſolutè ordinentur, id eſt, abſque deputatione ad certam Eccleſiam. *Vigeſimus-nonus*, ut Epiſcopus ſibi ſubditos bene edoceat & inſtruat.

Monaſtica Diſciplina.

Ordinationes ad certam Eccleſiam.

Trigeſimus ſtatuit, ut cùm inter Clericum & Laïcum orta fuerit altercatio, Epiſcopus & Comes ſimul conveniant, & unanimiter inter eos cauſam definiant. *Trigeſimus-primus* cavet ne conjurationes fiant, ortas comprimi jubet. *Trigeſimus-ſecundus*, ut Monaſteria ſecundùm canonicam inſtitutionem ordinentur. *Triceſimus-tertius*, ut Fides Catholica Sanctæ Trinitatis, & Oratio Dominica, atque Symbolum fidei, omnibus prædicetur, & tradatur. *Trigeſimus-quartus*, eſt de avaritia & cupiditate calcanda. *Trigeſimus-quintus* de hoſpitalitate ſectanda. *Trigeſimus-ſextus* criminoſos ab accuſatione Epiſcoporum, aut majorum natu excludit. *Trigeſimus-ſeptimus*, eſt de reconciliatione tempore neceſſitatis. *Trigeſimus-octavus* Presbyteros qui contra Epiſcopos ſuos contumaces fuerint, admitti vetat in communionem a Clericis Palatinis. *Trigeſimus-nonus* cauſam criminalem Presbyteri ab Epiſcopo judicari decernit; aut, ſi ad tribunal Epiſcopi finiri non potuerit, ad univerſale Concilium deferri.

Cauſa criminalis Presbyteri a quo judicanda?

Quadrageſimus puellas parentibus orbatas gravioribus fœminis commendari ſtatuit, ſub Epiſcoporum & Presbyterorum providentia. *Quadrageſimus-primus* eſt de reſidentia, & hæreditate Epiſcoporum. Quoad primum caput, vetat ne extra ſuam Eccleſiam ultra tres hebdomadas maneant. Quoad ſecundum, res ab Epiſcopis, poſt eorum Ordinationem acquiſitas, ad hæredes tranſire vetat. *Quadrageſimus-ſecundus* eos dumtaxat in Eccleſia Sanctos colendos ſtatuit, qui ex auctoritate paſſionum, & vitæ merito electi ſunt. *Quadrageſimus-tertius* arbores & lucos, & omnes Paganæ ſuperſtitionis reliquias deſtrui præcipit. *Quadrageſimus-quartus* mandat ut electi ab utraque parte Judices non ſpernantur. *Quadrageſimus quintus* vetat ne parvuli jurare cogantur, ſicut Gunthadingi faciunt, id eſt, qui Gundebada Lege, ſeu Lege Burgundionum a *Gundebado* quondam Rege lata utuntur: *Quadrageſimus-ſextus* Canones ſancit obſervandos circa tempus velandarum Virginum. *Quadrageſimus-ſeptimus* ſtatuit, ut Epiſcopi de Abbatiſſis, quæ ſecundùm Canones & Regulam non vivunt, quæſtionem habeant & Regi denuntient ut honore priventur. *Quadrageſimus-octavus* oblationes, quæ in Eccleſia, vel in uſus pauperum fiunt, ad nutum Epiſcopi diſpenſandas edicit. *Quadrageſimus-nonus* eſt de Presbyteris ante trigeſimum ætatis annum non ordinandis.

Reſidentia, & hæreditas Epiſcoporum.

Ordinandorum ætas.

Quinquageſimus ſtatuit ut confectis Sacris Myſteriis, omnes ſibi invicem pacem præbeant. *Quinquageſimus-primus* eſt de offerentium nominibus

ante

Deus in omni lingua orandus.

ante oblationem non recitandis. *Quinquagesimus, secundus* Deum in omni lingua docet orandum. De privatis Fidelium orationibus, non de Liturgia, aut Ecclesiasticis Officiis statuit. *Ut nullus*, inquit, *credat, quod non nisi in tribus linguis Deus orandus sit; quia in omni lingua Deus adoratur, & homo exauditur, si justa petierit.*

Quinquagesimus-tertius decernit, ut nulli Episcoporum & Sacerdotum liceat sacros Canones ignorare. *Quinquagesimus-quartus* Ecclesias ab ingenuis constructas tradi aut vendi permittit, modò non destruantur, nec in usus profanos convertantur.

Romanus Pontifex de Residentia cum Archiepiscopo dispensat.

Quinquagesimus-quintus est de *Hildebaldo*, sive *Hildeboldo*, Archiepiscopo Coloniensi, & Archicapellano, pro quo dispensationem de residentia Rex ab *Hadriano* Pontifice postulaverat, obtinueratque; sicut antea pro *Angilramno* Episcopo Metensi, ut in Aula assiduè versaretur *propter utilitates Ecclesiasticas.* Eam dispensationem Synodus rogante Rege acceptam habuit. Quamquam Synodi consensus necessarius non esset, ut Apostolica gratiâ Rex, & Archicapellanus ejus fruerentur; nisi forsan examini Synodi rationes istius dispensationis Pontifex permisisset. *Quinquagesimo sexto* Alcuinus in consortium Patrum receptus est, sive orationum ab iis particeps factus, cùm Rex ipsum Synodo commendasset ceu virum in Ecclesiasticis Doctrinis eruditum.

SCHOLION.

In hoc Articulo Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem in Indiculo suo notant pag. 312. Edit. primæ: *Dispensationes datæ a Papa sunt examinandæ in Concilio Provinciali, cujus consensus requiritur.*

R. Hæc Propositio non est mea. Contrarium omnino assero ejus quod mihi affingunt. Concilii scilicet Francofordiensis Canones recensens, ita scribo: *Quinquagesimus-quintus est de Hildebaldo sive Hildeboldo Archiepiscopo Coloniensi & Archicapellano, pro quo dispensationem de Residentia Rex ab Hadriano Pontifice postulaverat, obtinueratque ut in Aula assiduè versaretur propter utilitates Ecclesiasticas. Eam Dispensationem Synodus rogante Rege acceptam habuit.* QUAMQUAM, inquiebam, CONSENSUS SYNODI NECESSARIUS NON ESSET UT APOSTOLICA GRATIA REX ET ARCHICAPELLANUS EJUS FRUERENTUR; *nisi forsan examini Synodi rationes istius Dispensationis Pontifex permisisset.* Canonis Francofordiensis sensum expressi, cujus hæc sunt verba: *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, se a Sede Apostolica, id est, ab Hadriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepiscopum in suo Palatio assiduè haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eamdem Synodum, ut eo modo sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildebaldum Episcopum habere debuisset; quia & de eodem, sicut & de Angilramno, Apostolicam licentiam habeat.* Omnis SYNODUS CONSENSIT, ET PLACUIT EIS EUM IN PALATIO ESSE DEBERE PROPTER UTILITATES ECCLESIASTICAS. Hæc Synodus Francofordiensis.

ARTICULUS DECIMUS.

De Synodo Forojuliensi. *

Friuli, Carnorum urbs Venetæ Ditionis.

Ante Synodum Francofordiensem, anno scilicet septingentesimo nonagesimo-primo, ut existimamus, vel post, nempe anno, Christi septingentesimo nonagesimo quinto, ut vult P. *le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum, congregata est Synodus Forojuliensis a *Paulino* Patriarcha, in quâ *Felicis Urgellitani* hæresi, de Christi adoptione, damnatâ, quatuordecim Canones, Disciplinam Ecclesiasticam spectantes, sanciti sunt.

Summa Canonum.

Primus Simoniam prohibet. *Secundus* docet vitam Pastorum longè præcellere debere vitæ gregis; ut qui sint *Sal terræ*, & *Lux mundi*: & de quibus dictum est: *Luceat lux vestra coram hominibus*, &c. *Hinc enim colligi potest*, inquit Synodus, *in quantùm distare debet Pastor a grege, dum istos homines, & illos plusquam homines, id est, lucem hominum, Dominus voluit appellari.*

Pastorum virtus præcellens.

Vita & honestas Clericorum.

Tertius Clericos ebriosos insectatur, & ni resipiscant, deponendos decernit secundùm Canones. *Quartus* cujuscumque mulieris coabitationem Clericis interdicit, ne matre quidem & sororibus exceptis, ut ab iis penitus amoveatur omnis impudicitiæ suspicio, quæ ex aliarum ad illas accessu oriri posset. *Quintus* vetat ne Clerici sæcularibus negotiis se implicent. *Sextus* præcipit ut Clerici mundanas dignitates, venationes, omnemque resolutam, & immoderatam lætitiam, quæ ex lyris, tibiis, similibusque lusibus, & sæcularibus canticis captatur, respuant. *Septimus* Presbyterum, Diaconum, aut Archimandritam e suo dejici gradu prohibet, inconsulto Patriarcha Forojuliensi.

Matrimonia clandestina prohibentur.

Octavus Canon est de illicitis connubiis inter consanguineos & affines, quæ ut vigilantiùs caveantur, decernit Synodus, ut nemini liceat furtim raptimque nuptias contrahere: Sed præmissis pactis sponsalibus, & aliquâ dilationis morâ intercedente; interrogatis etiam diligenter vicinis vel majoribus natu loci illius, qui possint scire lineam generationum utriusque, sponsi scilicet ac sponsæ; & ut sine notitia Sacerdotis plebis illius nullatenus fiat. Cùm verò hoc ordine contracta fuerint matrimonia; & postea recordati fuerint conjuges se consanguineos aut affines esse, aut veraci aliorum testimonio id probatum fuerit, & in eo consanguinitatis aut affinitatis gradu conjuncti fuerint, ut separari eos jubeant Canones, separentur, & agant Pœnitentiam, & si fieri potest, perseverent utrique innupti. Filii verò ex tali matrimonio bona fide contracto procreati, legitimi habeantur ad hæreditatem defuncti capiendam. Ii autem, qui se comperta cognatione vel affinitate matrimonium dirimente, non separaverint, excommunicatione & pœnitentiâ plectuntur, a secundis nuptiis omnino prohibentur, & filii ex incesto conjugio nati declarantur illegitimi, & excluduntur ab hæreditate.

Nonus vetat, ne puer vel puella ante annos pubertatis, matrimonio socientur, vel ætate impares, sed coætanei, sibique consentientes. Qui contra Canonem aliquos conjunxerit, ab omni Ecclesiastico gradu alienus, nec a publicis iudiciis immunis esto. Ratio decreti est, quia cùm maritus adultus est, & uxor parvula, & e contra uxor maturæ ætatis, & maritus teneræ, & per virum cognata & socrus sæpe deprehenduntur adulteræ, & per puellam pater vel frater mariti in tantùm flagitium prolabuntur.

Matrimonium nec fornicationis causa dirimi potest.

Decimus Canon vetat, ne vir, qui conjugem propter fornicationem dimisit, aliam uxorem ducat, adulterâ superstite; talique mulieri, si marito superstes vivat, spes omnis secundarum admitur nuptiarum, in pœnam criminis. Hic Canon matrimonium, nec fornicationis causâ, dirimi posse docet: ac verba Christi ad solam licentiam dimittendi uxorem adulteram, non verò ducendi aliam, illâ superstite, referri. Quod *S. Hieronimi* testimonio confirmat, in Commentario Capitis decimi-noni *S. Matthæi*.

Unde-

Pœna Virginum & Viduarum Sanctum Propositum seu votum violantium.

Undecimus Virginibus aut Viduis, quæ in proposito virginitatis aut continentiæ non perseveraverint, quamvis non fuerint a Sacerdote sacratæ, Communione interdicit usque ad obitum, & a viris, quibuscum fœdatæ fuerint, etiam matrimonii nomine, separatas, perpetuam pariter agere pœnitentiam jubet. Ut autem his malis medeatur, Synodus vetat ne quis absque sui Episcopi licentia puellis aut viduis habitum mutet.

Clericis & Monachis aditus ad Sanctimonialium Monasteria, absque Episcoporum permissu prohibitus.

Canon duodecimus aditum puellarum Monasteriorum viris quibuscumque prohibet etiam Presbyteris, & Archimandritis, quasi visitationis, vel prædicationis causa, sine permissu Episcopi civitatis: imò & ipsi Episcopo absque Sacerdotibus vel Clericis suis. Si quis verò alienus ab illicita suspicione, & quem morum gravitas ornat, permittente Episcopo, exhortationis vel ędificationis obtentu Parthenones adierit, jubet Synodus, ut cum testibus pergat, *ne propter incautam præsumptionem, Sancta Ecclesia Angelicus Ordo infametur*. Idem Canon Abbatissas & Moniales egressu Monasteriorum interdicit, ne quidem ipsis permissa peregrinatione ad limina Apostolorum.

Diei Dominicæ observantia.

Canon decimus-tertius præclara docet de diei Dominicæ observantia, mirabilia commemorans, quæ Deus illa die operatus est. Jubet itaque Christianis omnibus Sanctam illam diem a noctis initio cum omni reverentia & honorifica Religione venerari: *Abstinere primùm omnium ab omni peccato, & ab omni opere carnali, etiam a propriis conjugibus, & ab omni opere terreno, & ad nihil aliud vacare, nisi ad orationem; concurrere ad Ecclesiam cum summa mentis devotione, cessante omni causarum strepitu, cum charitate & dilectione benedicere Deum Patrem & laudare totis medullis cordis unigenitum Dei Filium, qui istam diem per gloriosam suam sanctificavit Resurrectionem*, &c. Istud esse *Sabbathum Domini dedicatum*, de quo scriptura dicit: *Qui fecerit in eo opus servile*, id est, peccati, *morte moriatur*. Similiter præcipuas Festivitates celebrandas, Patres sanxere. Denique eo Canone Sacerdotes admonentur, ut verbo & exemplo populis præluceant.

Ab omni opere terreno, præcipuè verò a peccato, & ab opere carnali, Dominicis diebus abstinendum.

Canon decimus-quartus est de primitiis & decimis solvendis. Quæ obligatio multis Scripturæ Sacræ testimoniis demonstratur.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 315. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Vota simplicia irritare videntur Matrimonia*.

R. Hæc Propositio non est mea. De votis simplicibus, vel de hodierna disciplina, ne verbum quidem ullum ibi habeo. Canones Synodi Forojulensis simpliciter recensens, ita scripsi: *Undecimus Virginibus aut Viduis, quæ in Proposito Virginitatis aut continentiæ non perseveraverint, quamvis non fuerint a Sacerdote Sacratæ, Communione interdicit usque ad obitum, & a viris quibuscum fœdatæ fuerant, etiam Matrimonii nomine separatas, perpetuam pariter pœnitentiam agere jubet*. Concilii Forojuliensis sensum a me fideliter expressum ostendit verborum meorum collatio cum laudato Canone, cujus hæc sunt verba: *Item placuit de fœminis cujuscumque conditionis, puellis scilicet vel Viduis, quæ Virginitatis sive continentiæ Propositum spontaneè pollicentes, Deo emancipatæ fuerint, & ob continentiæ signum nigram vestem, quasi Religiosam, sicut antiquus mos fuit in his regionibus induta fuerint, licèt non sint a Sacerdote sacratæ, in hoc tamen Proposito eas perpetim perseverare mandamus. Si verò postea sese sive clanculo corruperint, seu publicè nupserint, dignis quidem mundano Judicio corporalibus coërcitæ vindictis, segregentur ab invicem, & agant cunctis diebus vitæ suæ Pœnitentiam, & a Communione Corporis & Sanguinis Christi priventur*. Hæc Synodus Forojuliensis.

Nota.

HÆc a Synodo Forojuliensi sancita disciplina ab ea sanè discrepat, quæ olim observabatur. Concilium Chalchedonense can. 16. excommunicatione plectit Virgines, Monachosque qui matrimonium contraxissent; at si placuerit Episcopo permittit *in eis largiri misericordiam & humanitatem*, indulgere nempe, ut in contracto matrimonio permaneant. Sanctus Innocentius I. scribendo ad Victricium cap. 12. dicit *Virgines quæ Christo spiritualiter nupserunt, & velari a Sacerdote meruerunt, si postea vel publicè nupserunt, vel se clanculo corruperint, non esse admittendas ad Pœnitentiam agendam, nisi is, cui se junxerunt, de sæculo recesserit*. Etsi ergo castitatem Deo promisissent, adeoque illicitè nupsissent, cum viro permanebant, post ipsius mortem pœnitentiam acturæ. Et S. Augustinus *lib. de bon. Viduitat. cap. 10.* improbat illorum sententiam qui nuptias virginum post votum castitatis contractas non nuptias, sed adulteria vocabant: *Qui dicunt* ait, *talium nuptias non esse nuptias, sed potiùs adulteria, non mihi videntur satis acutè ac diligenter considerare quid dicant*. Pergit deinde improbare illarum a maritis separationem, quia ita eos faciebant *adulteros veros, cùm suis uxoribus vivis alteras duxerint*.

CAPUT V.

De Politia Ecclesiastica Sæculi VIII.

ARTICULUS I.

De Primatibus & Metropolitanis.

PRima Regum Christianissimorum Dynastia ad exitum vergente, cùm Francia bellis civilibus turbata esset, maxima facta est Ecclesiasticę Politiæ inclinatio. Extincta est Primatum dignitas. Synodi Nationales celebrari desierunt, Episcopatus vel Clericis in libidinem & luxum effusis, vel laïcis avaris collati sunt. Fœdam illam disciplinæ prolapsionem describit S. Bonifacius, Germaniæ Apostolus in Epistolâ ad *Zacchariam* Romanum Pontificem. *Franci, ut Seniores dicunt plusquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt; nec Ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant, vel renovabant. Modò autem maxima ex parte per civitates Episcopales Sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis Clericis, scortatoribus, & publicanis, sæculariter ad perfruendum.* His malis ut remedium afferretur, Summi Pontifices *Gregorius II. Gregorius III.* & *Zacharias*: *Bonifacio* Legationem Apostolicam per Gallias & Germaniam imposuerunt; quod ille munus per annos viginti quinque obiit, nondum ulli Sedi addictus, ut *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis testatur *Ep. 6. c. 19.* Tandem *Zacharias* Papa ipsum Ecclesię Moguntinę Metropolitanum constituit, cum jure Primatûs in omnes Germanię & Galliæ Episcopos. Quo nomine Synodos ex utriusque gentis Præsulibus convocavit; Ecclesiis Rotomagensi, Remensi, Senonensi Metropolitanos ordinavit, illisque Pallium

S. Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus Germaniæ Primas creatur.

lium impetravit a Summo Pontifice, ut ex Epistolis *Bonifacii*, *Zaccharia* Papæ, & ex Historia Remensi *Flodoardi*, *lib.* 2. *cap.* 16. compertum est. Primatus Germaniæ collatus fuit non tantùm personæ *S. Bonifacii*, sed Ecclesiæ Moguntinæ, & ad *Bonifacii* Successores transmissus est. At Primatus ejus in Ecclesias Gallicanas personale Privilegium fuit, & ad tempus collatum, nec transiit ad ejus Successores. Hinc Metropolitani a *Bonifacio* in Galliis ordinati, quodam modo Primates evaserunt sive Autocephali, hoc ipso quò Pallio donati sunt a *Zaccharia*, quò tunc soli Primates donabantur. Ad hunc autem Primatum ordinem pertinent, qui etsi nullos habeant sub se Metropolitanos, ipsi tamen in Ecclesia subjiciuntur nemini, nisi Summo Pontifici. De quibus *Hincmarus* in Opusculo quinquaginta quinque Capitum, cap. decimo sexto ita scribit: *Quibus Canonum Decretis & Sedis Romanæ sententiis claret, eosdem Metropolitanos Primates esse singulos singularum Provinciarum, qui ex antiqua consuetudine, & Apostolicæ Traditione, & convocare Synodos, & ordinare Episcopos, & ordinari a Provincialibus, sine cujusquam alterius Primatis interrogatione possunt, & disponere regulariter quæque per suas Provincias queunt, &c. Illi autem Archiepiscopi, vel Metropolitani, qui hæc sine consultu Primatis non possunt exequi, Archiepiscopi tantùm, vel Metropolitani habentur.*

At *Primatum* nomen a quibusvis Metropolitanis assumi vetuit; illis proprium esse sanxit *Carolus Magnus*, quibus Sedis Apostolicæ vices demandatæ essent, ut habetur lib. septimo Capitularium, capite ter-centesimo trigesimo sexto. *Ne alii Metropolitani appellentur Primates, nisi illi qui Primas Sedes tenent, & quos sancti Patres Synodali & Apostolica Auctoritate Primates esse decreverunt. Reliqui verò qui alias Metropolitanas Sedes sunt adepti, non Primates, sed Metropolitani vocentur.*

Nulli in Galliis Primates propriè dicti tempore Concilii Francofordiensis.

Nullos fuisse in Galliis Primates propriè dictos tempore Concilii Francofordiensis, colligitur ex Canone sexto, quo Rex edicit ut ad suum tribunal deferantur negotia, quæ a Metropolitanis finiri non potuerint. *Et si aliquid est*, inquit, *quod Episcopus Metropolitanus non possit corrigere, vel pacificare, tunc tandem veniant accusatores cum accusato, cum literis Metropolitani, ut sciamus veritatem rei.* Sanè si tunc fuissent Primates Metropolitanis superiores, ad ipsos a Metropolitanorum judicio fuisset appellatum. Attamen *Adrianus I.* Metropolitanum Remensem *Tilpinum* * Primatem illius Diœcesis vocavit: * quòd in solà subjectione Romani Pontificis permanens, Diœcesim Remensem gubernaret. Metropolitanorum auctoritas Canonibus & Legibus Principum hoc sæculo firmata est. Concilium Suessionense *Canone* 3. testatur Episcopos per civitates ordinatos sub Archiepiscopis *Abele* & *Ardoberto*, *ut ad judicia eorum de omni necessitate Ecclesiasticæ recurrant tam Episcopi, quàm alius populus.* Zacharias Papa in Responsione ad Capitula de quibus interrogaverat *Pippinus* Major domûs Francorum Metropolitanorum, honorem, & jurisdictionem in omnes Episcopos Provinciæ, quę in eo posita est ut absque eorum licentiâ nihil agant, nisi quæ ad suam Diœcesim pertinent, confirmat prolato Canone vigesimo-quinto Apostolorum, Canone nono Concilii Antiocheni, & Decreto *S. Leonis*. S. Bonifacius Epistolâ 105. ad *Cudbertum*, quâ ipsum de Synodi a se celebratæ Decretis certiorem facit: *Decrevimus*, inquit, *ut Metropolitanus, qui sit Pallio sublimatus, hortetur cæteros, & admoneat, & investiget quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei.* Et infra; *Statuimus quod proprium sit Metropolitano, juxta Canonum statuta, subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint... Unusquisque Episcopus, si quid in sua Diœcesi corrigere vel emendare nequiverit, ibidem in Synodo coram Archiepiscopo, & palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo quò Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes vel plebes Dei a lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicæ, & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere: & sic alieni fient a sanguine animarum perditarum.*

** Apud Flodoard. lib. 2. Histor. Remensis cap. 17.*

** Metropolitanorum auctoritas.*

Concilium Vernense *Canone* 2. statuit ut Episcopis Metropolitanorum vice constitutis, *cæteri Episcopi in omnibus, secundùm Canonicam institutionem, obediant.* Canon tertius, Synodi Provincialis convocationem Metropolitanis asserit.

Hadrianus Primus in Epistolâ ad *Tilpinum* Remensem Archiepiscopum: *Confirmamus Remensem Ecclesiam, sicut & antiquitus fuit, Metropolim permansuram*, &c.... *Sicut sacra docet auctoritas, & in Synodis Provincialibus convocandis & faciendis, & in Ordinationibus ac dijudicationibus, Remensis Ecclesia, & Archiepiscopus qui in ea constitutus fuerit, talem habeat auctoritatem, sicut sacri Canones, & hujus sanctæ Ecclesiæ Constitutiones docent.*

Capitulare Aquisgranense *Caroli Magni* cap. 7. statuit, *Ut ad Metropolitanum Episcopum Suffraganei respiciant, & nihil novi audeant facere in suis Parochiis sine conscientia & consilio sui Metropolitani, nec Metropolitanus sine eorum consilio.* Subjicit Canonem nonum Antiochenæ Synodi, quo Metropolitanorum honos & jurisdictio confirmatur. Et cap. decimo tertio, decernitur executio Canonis Antiocheni vigesimi, & Calchedonensis decimi noni, quibus sancitum est, *Ut Provinciales Episcopi, cum suo Metropolitano bis in anno, propter causas Ecclesiæ Concilia celebrent.*

ARTICULUS II.

De Episcopis.

Novorum Episcoporum Institutio a Romano Pontifice.

I. IN Provinciis recèns ad Christum conversis, novi Episcopatus auctoritate Romani Pontificis instituebantur. Sic *Gregorius Tertius* Summus Pontifex Bonifacio Moguntino Archiepiscopo a se creato suoque per Germaniam Legato, in mandatis dedit, ut ubi multitudo creverat Fidelium, *ex vigore Apostolicæ Sedis* ordinaret Episcopos. Et ad Duces, plebemque Germaniæ scripsit, ut Episcopos, quos Bonifacius *per Apostolicam sibi datam Auctoritatem ordinasset*, in Ecclesiæ ministerio reciperent. (Epistolâ 6.) Cùm in Bojoariam se contulisset *Bonifacius*, ibique unicum reperiisset Episcopum, a Summo Pontifice antea ordinatum, tres alios Episcopos consecravit, & Provinciam in quatuor Episcopatus divisit, Salisburgensem, Frisingensem, Ratisponensem, & Pataviensem, *Odilone* Duce consentiente. Quod *Gregorius Tertius* confirmavit datâ ad *Bonifacium* Epistolâ, anno salutis septingentesimo trigesimo-nono. Idem *Bonifacius* trium Episcopatuum a se in Germania institutorum, scilicet Virceburgensis, Birburgensis, & Herfordiensis confirmationem, a *Zacharia* Summo Pontifice postulavit, obtinuitque, anno septingentesimo quadragesimo tertio. *S. Vuillibrordum* Frisonum Apostolum, rogante *Pippino* Principe, *Sergius* Papa Trajectensem Episcopum constituit, & ordinavit, ut re-

referunt *Beda* Lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, cap. 7. & *Alcuinus* in Vita *S. Vuillibrordi*.

Episcoporum electio.

II. Episcopi a Comprovincialibus Episcopis eligebantur: hinc impium Imperatorem *Constantinum Copronymum* Acta *S. Stephani Junioris* meritò arguunt, quòd cuidam Presbytero suæ hæreseos consorti Ecclesiæ Constantinopolitanę sacram Prę̨fecturam commiserit, *Non Patrum electione, non Synodi examinatione, non denique canonico suffragio atque decreto, sed tyrannicâ potiùs potestate.* Nicæna secunda Synodus, Oecumenica VII. universam electionum sacrarum potestatem penes Episcopos esse sanxit, * eosque deponi, qui tyrannide Principum intrusi essent. *Omnis electio*, inquit, *a Principibus facta, Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, irrita maneat, secundùm Regulam quæ dicit: Si quis Episcopus sæcularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant. Oportet enim ut qui provehendus est in Episcopum, ab Episcopis eligatur, quemadmodum a SS. Patribus, qui apud Nicæam convenerunt, in Regula * definitum est, quæ dicit: Episcopum convenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, Episcopis ordinari.*

Canone 3.

Nicænæ Synodi Can. 4.

Octavo Sæculo, Francorum Principes Episcopos constituerunt de consilio Sacerdotum, & Optimatum, ad Ecclesiasticæ Disciplinæ dudum in Galliis collapsæ reparationem operam navantes. Cum enim Episcopatus plurimi a Laicis tenerentur, Principum auctoritate opus erat, ut iis pulsis a Beneficiorum possessione, legitimi crearentur Antistites. Hinc *Carlomannus* in Synodo Germanica, anno septingentesimo quadragesimo secundo celebrata, Canone primo, testatur *se per civitates ordinasse Episcopos per consilium Sacerdotum & Optimatum suorum, & super eos constituisse Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri.* Sic *Pippinus* in Synodo Suessionensi, anno Christi septingentesimo quadragesimo quinto profitetur se constituisse Episcopos *per consilium Sacerdotum, & Optimatum, & super eos Archiepiscopum * Abel.* Hæc spectabat *Lupus Ferrariensis* Abbas Epistolâ octogesima primâ scribens: *Pippinus a quo per Maximum Carolum & Religiosissimum Ludovicum Imperatores duxit Rex noster originem, exposita necessitate hujus Regni Zacharia Romano Papa, in Synodo cui Martyr Bonifacius interfuit, ejus accepit consensum, ut acerbitati temporis, industriâ sibi probatissimorum, decedentibus Episcopis, mederetur.*

Remensem.

Carolus Magnus Adriani I. Summi Pontificis monitis sanctissimis institutus, liberas Episcoporum electiones esse voluit. Sic ad ipsum scribebat laudatus Pontifex anno septingentesimo octogesimo-quarto. *Numquam nos in qualibet electione invenimus, nec invenire habemus: Sed neque vestram Excellentiam optamus in talem rem incumbere. Sed qualis a Clero & Plebe ... electus canonicè fuerit, & nihil sit quod sacro obsit Ordini, solita traditione illum ordinamus* &c. Et in alterâ Epistolâ ad eumdem Regem datâ anno septingentesimo octogesimo-octavo. *Nos*, inquit, *nullo modo meminimus, neque a Prædecessoribus nostris Sanctis Pontificibus, neque a sanctæ recordationis præcellentissimo genitore vestro Domino Pippino magno Rege, neque a vestra in triumphis Regali Victoria, Missum ad electionem Ravennæ directum esse, tam in electione Joannis Archiepiscopi, quàm in electione Gratiosi ejusdem. Sed dum de hac luce contigisset migrare Archiepiscopum, solitanâ traditione Clerus & Plebs consistens Sedis Apostolicæ petebant immutilatam doctrinam: quatenus unâ concordia, una eademque voluntate, unoque consilio conglobati, Apostolicam suscipientes admonitionem, talem sibi eligerent Pastorem, qui nec a sacris Canonibus respueretur, nec ullo extra Capitulo posset obsistere: qui cum jucunditate Decreti omnium manuum subscriptione roborati ad nostram Apostolicam Sedem occurrebant, proprium sibi Antistitem consecrandum, sicut & nunc canonicè factum est, petentes.* Hęc in Ecclesia Romana vigebat disciplina. Unde & *Stephanus Quartus*, cùm Episcopos a *Constantino* Antipapa consecratos exauctoraffet, cum Synodo decrevit, ut *Si placabiles fuissent coram populo civitatis suæ, denuo facto Decreto electionis, more solito, cum Clero & plebe ad Apostolicam advenissent Sedem, Benedictionis susciperent consecrationem.* [Ex Anastasio Bibliothecario in vita *Stephani Quarti.*]

Tom. 2. Concil. Gallię p. 95. & 120.

Confirmatio a Metropolitanis.

III. A Metropolitanis examine prævio, confirmabantur Episcoporum electiones: examen autem fiebat de scientia & moribus Electorum, ut constat ex Canone secundo Septimæ Synodi, cujus hæc sunt verba: *Inquiratur diligenter a Metropolita, si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitoriè, tam sacros Canones, & sanctum Evangelium, quàm divini Apostoli librum & omnem divinam Scripturam, atque secundùm Dei mandata conversari, & docere populum sibi commissum.* Idem observatum in Occidente, secundùm disciplinam præcedentibus sæculis jam vigentem. Confirmatio quidem Electionum ad Romanum Pontificem jure pertinebat, eo tamen non utebatur per Occidentem totum, sed in Ecclesiis dumtaxat suburbicariis, secundùm morem priorum seculorum: tum ut Metropolitanorum dignitati majorem conciliaret apud subditos reverentiam; tum ut Consuetudines antiquas Ecclesiarum servaret; tum ne gravarentur itinere prolixiori seu navigatione diuturnâ & incommodâ, quæ Romam suscipienda esset. Hanc postremam rationem attenderat *Honorius Primus*, cum ambobus Angliæ Metropolitanis, Cantuariensi, & Eboracensi confirmaret Privilegium a *S. Gregorio Magno* concessum, ut qui alteri esset superstes, successorem post ejus obitum consecraret. *Is qui superest*, inquit, *consors ejusdem gradûs, habeat potestatem alterum ordinandi, in locum ejus qui transierat, Sacerdotem: ne sit necesse pro ordinando Episcopo ad Romanam usque civitatem fatigari, per tam prolixa terrarum & maris spatia.*

Jure confirmandi Episcopos non utebatur Romanus Pontifex per totum Occidentem.

Apud Bedam.

Sacramentum quo Episcopi fidem suam adstringebant Romano Pontifici.

IV. *S. Bonifacius* Germanorum Apostolus fidem suam Sedi Apostolicæ solemni sacramento obstrinxit, cùm a *Gregorio II.* ordinatus est, omnesque Episcopos Legationi suæ subditos ad idem præstandum incitavit. Sacramenti a *Bonifacio* præstiti Indiculus habetur inter Epistolas *Gregorii Secundi*, & his verbis conceptus est: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus tibi Beato Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papæ, & Successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem Inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem fidei, Deo operante, persistere, in quâ omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur, & nullo modo contra unitatem communis & universalis Ecclesiæ suadenti cuipiam consentire: Sed, ut dixi, fidem & puritatem meam, atque concursum tibi ac utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo data est potestas ligandi, solvendique, & prædicto Vicario tuo atque Successoribus ejus per omnia exhibere. Sed & si cognovero Antistites contra instituta antiqua SS. Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem: Sed magis, si valuero prohibere, prohibebo; sin minùs, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo.* Quòd verò ad eamdem obedientiæ Apostolicæ Sedi præstandæ Professionem Episcopos Synodi suæ indu-

duxerit *Bonifacius*, docet ipse Epistolâ 105. ad *Cutbertum* Lindisfarnensem in Anglia Episcopum. *Decrevimus in nostro Synodali Conventu, & confessi sumus Fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ velle servare; Sancto Petro & Vicario ejus velle subjici; Synodum per omnes annos congregare, Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere, & per omnia præcepta Petri sequi canonicè desiderare. Isti Confessioni universi consensimus & subscripsimus.*

Episcopi qui a summo Pontifice ordinabantur, novo titulo fidem suam & obedientiam Romanæ Sedi obligabant. Addebant sacramentum fidelitatis erga Principem, & Rempublicam, quo se obstringebant ad renunciandum Pontifici, si quæ defectionis ac proditionis consilia iniri a quopiam nossent. Id patet ex Indiculo Episcopi, quem exhibet Diurnus Romanorum Pontificum cap.3. Titulo VIII. cujus hæc sunt verba: *Promitto pariter, quod si quid contra Rempublicam, vel Piissimum Principem nostrum a quolibet agi cognovero minimè consentire, sed in quantùm virtus suffragaverit, obviare, & Vicario tuo Domno meo Apostolico modis omnibus quibus potuero, nuntiare, & id agere vel facere, quatenus fidem meam in omnibus sincerissimam exhibeam,*

Coadiutores & successores difficulter dati, nec nisi graves ob causas. Tom. 2. Concil. Gall. pag. 350. & 574.

V. Coadiutores & Successores Episcopis dari absque gravi causa & evidenti Ecclesiæ bono aut necessitate, non patiebatur Ecclesiæ disciplina. Quam ob rem *Zacharias* Pontifex Maximus *Bonifacio* Moguntino Archiepiscopo roganti ut sibi liceret eligere & consecrare Successorem, negavit quod *Ecclesiastica Regula, & Institutis Patrum* istud repugnaret. Ex gratia tamen singulari concessit, ut imminente obitu sibi Successorem, præsentibus cunctis, designaret, qui ad Sedem Apostolicam veniret ordinandus. Cùm tandem senio confectum & fractum laboribus nosset *Bonifacium* idem Pontifex, annuit ut ipse sibi Successorem ordinaret, *si Dominus hominem perfectum dedisset.* Ordinavit autem Lullum Presbyterum Sanctissimum. *S. Augustinus* Anglorum Apostolus, & primus Cantuariensium Archiepiscopus, recentis Ecclesiæ Anglicanæ bonum ac necessitatem spectavit, cùm *Laurentium* ordinavit sibi Successorem. Quâ de re audiendus *Beda*, Lib.2. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap 4. *Successit Augustino in Episcopatum Laurentius, quem ipse idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne se defuncto, status Ecclesiæ tam rudis vel ad horam Pastore destitutus, vacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi Pastoris Ecclesiæ Petri, qui fundata Romæ Ecclesia, Clementem sibi adjutorem evangelizandi, simul & successorem consecrasse perhibetur.* Similis necessitas fecit, ut *Bisi* Orientalium Anglorum Episcopo superstite, *sed gravissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sint pro illo electi, & consecrati Episcopi: ex quo usque hodie Provincia illa duos habere solet Episcopos,* [inquit Beda Lib.4. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap.5.] Ob eamdem rationem *Boselo* Vectiorum in Anglia Episcopo datus est Coadiutor, teste eodem *Beda*, cap.23. *Quo tempore,* inquit, *Antistes Provinciæ illius Boselus tantâ erat corporis infirmitate depressus, ut officium Episcopatûs per se implere non posset: propter quod omnium judicio præfatus vir in Episcopatum pro eo electus, ac jubente Edilredo Rege per Vuilfridum B. memoriæ Antistitem, Episcopus ordinatus est.*

Imitandum sanè Sanctissimi Patriachæ Aquilejensis exemplum, quem cùm lethali morbo decumbentem *Carolus Magnus* inviseret rogaretque ut sibi designaret Successorem, mille ex intimis præcordiis suspiria trahens, respondit: *Domine Episcopatum istum diu sine aliquâ utilitate vel profectu spiritali retentum judicio divino, & vestræ dispositioni relinquo, ne ad cumulum peccatorum, quem vivens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superinjicere apud inevitabilem & incorrumpendum Judicem deprehendar.* Quod sapientissimus *Carolus* ita cœpit, *ut eum antiquis Patribus non immeritò coæquandum judicaverit,* [inquit Monachus San-Gallensis Lib.2.c.27.]

Translationes Episcoporum ob Ecclesiæ duntaxat bonum factæ.

VI. Translationes Episcoporum ab una ad aliam Ecclesiam, non nisi ob Ecclesiæ bonum fiebant. Sic *Mellitus* Londoniensis Episcopus, cum idololatriâ adhuc eâ in urbe dominante, receptus non fuisset e Gallia redux, post Laurentii Archipræsulis obitum, Ecclesiæ Cantuariensis administrationem susceperat. Quo defuncto, Justus Roffensis Episcopus ipsi successit, sibique in Roffensi Ecclesia *Romanum* constituit successorem. Hæ translationes in recenti Ecclesia erant necessariæ. Harum potestatem concesserat Romanus Pontifex primis Angliæ Episcopis, cum jure ordinandi Episcopos, ut constat ex Epistolâ *Bonifacii* ad ipsum *Justum, apud Bedam*, Lib.2. Historiæ cap.8. Septimo quidem sæculo hæc peracta. Sed eadem disciplina octavo Sæculo viguit. *Anno. 624.* Nam *S. Cuthbertus* ex Episcopatu Hagustaldensi ad Lindisfarnensem translatus est, teste *Beda* Lib.4. cap.28. Sic Sæculo sequenti *Vulfelmus* ex Wellensi Ecclesia translatus est ad Cantuariensem. Post hunc *S. Odo* Vviltunensis Episcopus, Archipræsul Cantuariensis factus est. Ipsi successit *S. Dunstanus*, qui primùm Vvicciorum & Londoniensium Episcopus fuerat: *Dunstano Ethelgarus* priùs Selesciæ sive Cicestriæ Episcopus: *Ethelgaro*, *Ælfricus* Vviltunensium antea Episcopus: isti *Siricius* Vvintoniensis Præsul: cui *Ælphegus* Vvintoniensis etiam Antistes suffectus est: *Ælphego* verò *Livingus* ex Episcopo Vvillensi, ut constat est *Vvillelmo Malmesburiensi Lib. 1. de gestis Pontificum Anglorum.* Ex quibus clarum est, solemne fuisse, ut ad Ecclesiam Regni primariam transferrentur aliarum Sedium Episcopi. Fiebant autem illæ translationes, inconsulto quidem hic & nunc Romano Pontifice, non tamen omnino absque auctoritate Apostolicæ Sedis, quæ translationes hujusmodi Regni Episcopis permittebat. Fiebant autem ut plurimùm Regum ad nutum, vel ex eorum consensu. Attamen migrationes Episcoporum & Clericorum de Civitate in Civitatem *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi absolutè vetat, secundùm Canones Sardicenses, & Calchedonenses. *S. Germanus* ex Cyziceno Episcopatu ad Constantinopolitanam Sedem translatus est, summo Ecclesiæ bono. Totius Cleri, Senatus, Plebisque Constantinopolitanæ conspirantibus suffragiis, Episcopis & Apocrisiariis Sedis Apostolicæ præsentibus ac approbantibus, hæc facta translatio, ut constat ex ejus Decreto, quod *Theophanes* refert ad annum septingentesimum decimum-quartum. Sic autem habet: *Suffragio atque consensu Religiosorum Presbyterorum, Diaconorum & totius sanctioris Cleri, sacrique Senatus & populi Imperatricis hujus Civitatis; divina gratia quæ infirma semper curat, & quæ desunt adimplet Germanum sanctissimum Metropolitam & Præsidem Cyzici Metropoleos in Episcopatum hujus a Deo servatæ Urbis & Reginæ urbium transfert. Facta est hæc translatio coram Michaële Presbytero & Apocrisiario Apostolicæ Sedis: cæterisque Sacerdotibus & Episcopis præsentibus.*

Residendi obligatio.

VII. De sacra residendi in Ecclesiis sibi a Deo commissis obligatione, eadem fuit Episcoporum octavo Sæculo ac præcedentibus sententia. De qua Synodus Francofordiensis, Canone quadragesimo primo statuit: *Ut nullus Episcopus propriam Sedem amittat, alibi frequentando, aut in propriis*

rebus suis manere audeat ampliùs quàm tres hebdomadas. Reges ipsi fas sibi non putabant Episcopos in Aula retinere ut sacra de rebus Ecclesiasticis Consilia dirigerent, sine licentia Romani Pontificis & Synodi assensu. Id probat Canon Synodi Francofordiensis quinquagesimus-quintus, cujus hæc sunt verba: *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, se a Sede Apostolica, id est, ab Hadriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepiscopum in suo Palatio assiduè haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eamdem Synodum, ut eo modo, sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum Episcopum habere debuisset; quia & de eodem, sicut & de Angilramno, Apostolicam licentiam habeat. Omnis Synodus consensit, & placuit eis eum in Palatio esse debere propter utilitates Ecclesiasticas.* Non exemplo tantùm, sed lege lata secundùm Canones, Disciplinam Ecclesiasticam de necessaria Episcoporum residentiâ confirmavit *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi, edito anno septingentesimo octogesimo nono, Cap. 41. *Ut non liceat Episcopo principalem Cathedram suæ Parochiæ negligere, & aliquam Ecclesiam in suâ Diœcesi magis frequentare.* Subdit Canonem trigesimum-octavum Concilii Africani: *Rursum placuit ut nemini sit facultas, relictâ principali Cathedrâ, ad aliquam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria, diutiùs quàm oportet, constitutum, curam vel frequentationem propriæ Cathedræ negligere.*

Quibus de causis Episcopi a Residentiæ lege legitimè dispensati censerentur?

A residentiæ lege censebantur justè dispensati Antistites, qui Romam pergebant, sive ut Sacramentum exolverent, quod in sua præstiterant Ordinatione; sive ut Apostolorum Principes venerarentur, & Summum Pontificem consulerent, sive ut Conciliis interessent vocati. Sic in Synodo Romanâ celebratâ sub *Zacharia* Pontifice, anno septingentesimo quadragesimo-tertio, Canone quarto, sancitum est: *Ut juxta Sanctorum Patrum & Canonum statuta, omnes Episcopi, qui hujus Apostolicæ Sedis Ordinationi subjacebunt, qui propinqui sunt, annuè Idus Maji Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione sepositâ. Qui verò de longinquo, juxta chirographum suum impleant.* Sic ad Romanam Synodum, sub *Stephano quarto*, duodecim Præsules Gallicani, a Summo Pontifice postulati, cum Regum Christianissimorum licentiâ profecti sunt, anno septingentesimo sexagesimo nono. Licentiam a Rege postulabant Episcopi ut Romam se conferrent, ut constat ex Epistolâ * *Adriani Primi* ad Carolum Magnum. *Sicut vestri homines*, inquit, *sine vestrâ absolutione, ad limina Apostolorum neque ad nos conjungunt: ita & nostri homines qui ad vos venire cupiunt, cum nostra absolutione & Epistolâ veniant.*

Epist. 7. Tom. 2. Concil. Gall.

S. Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus *Gregorio Tertio* Pontifice Maximo ad limina Apostolorum se contulit, tum orationis causâ, cùm ut de pluribus Ecclesiasticæ Disciplinæ Capitibus a Vicario Christi edoceretur. Id constat ex Epistolâ 3. *Gregorii Tertii* ad Optimates & populum Provinciarum Germaniæ. * Ita sæculo præcedenti *Mellitus* Londoniensis Episcopus Romam, de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa *Bonifacio* tractaturus, accessit. Et cùm idem Papa cogeret Synodum Episcoporum Italiæ, de vita Monachorum & quiete ordinaturus, & ipse *Mellitus* inter eos assedit; ut quæ erant regulariter decreta, suâ quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac in Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiæ mandata atque observanda deferret, cum Epistolis quas idem Pontifex Archiepiscopo *Laurentio*, & universo Clero, Regi, atque genti Anglorum direxit. (Ex Beda, lib. 2. Historiæ cap. 4.)

Tom. I. Concil. Gall.

Non dubium quin octavo, sicut & præcedentibus, & sequentibus sæculis, Episcopi abesse ab Ecclesiis suis legitimè possent, cùm ad Provinciales, aut Nationales Synodos, vel ad Regni Comitia convocabantur. Id testantur Synodi omnes hoc sæculo celebratæ in Italia, Germania, Gallia, Anglia, & in Oriente. Id testantur Comitia Regni, quæ Placita, vel Consilia, & Synodi dicebantur: ad quæ Reges Christianissimi Episcopos, Abbates, Duces, & Comites, Proceresque cæteros convocabant, ut de Ecclesiæ ac Reipublicæ rebus vel seorsim, vel in commune deliberarent, pro ratione causarum. Si enim essent merè Ecclesiasticæ, earum cognitionem soli suscipiebant Episcopi. Si merè sæculares, soli duces & Comites, aliique Proceres laïci; si mixtæ, uterque ordo suffragabatur; Rex, quæ Disciplinæ Ecclesiasticæ restaurationem executionemque Canonum spectabant, aut Reipublicæ regimen, cum Episcopis & Consiliariis suis decernebat. Hinc Synodorum Liptinensis, Suessionicæ, Francofordiensis plerique Canones, nomine Regis promulgantur, aut a *Domino Rege & Sancta Synodo conditi* dicuntur. *Bonifacius* Moguntinus Episcopus a *Pippino* Rege per litteras petit an ad Placitum ipsum venire cupiat. *Propterea petimus vos ut nobis indicetis, si ad Placitum vestrum debeamus venire, ut vestram voluntatem perficiamus.* Idem Epistolâ 3. ad *Danielem* Episcopum, opus esse scribit ut ad Aulam *Pippini* Principis Francorum veniat, ejus patrocinium sibi ad regendam Ecclesiam maximè necessarium postulaturus: se autem angi vehementer, quòd flagitiosos Sacerdotes in Galliis degentes vitare non possit, si iter illud suscipiat. *Nos quidem patrocinatûs auxilium in Palatio Francorum quærentes a talium corporali communione abstinere & segregare juxta præceptum Canonum non possumus, &c. Nam sine patrocinio Principis Francorum, nec populum regere, nec Presbyteros, vel Diaconos, Monachos vel Ancillas Dei, defendere possum, nec ipsos Paganorum ritus & sacrilegia idolorum in Germania, sine illius mandato & timore prohibere valeo. Cùm autem ad illum de istis causis auxilium quærens pervenero, a talium communione abstinere canonicè nullatenus corporaliter possum, nisi tantùm a consensu illorum.* Necessitas igitur adeundi Principem propter Ecclesiæ negotia, legitima ratio dispensationis erat ab obligatione residendi. Ab eadem lege ad certum tempus dispensabantur, qui Regem in exercitu ad Sacra facienda comitabantur. Unum autem vel duos dumtaxat, cum Capellanis & Presbyteris eorum, ut Princeps secum habeat, statuit Concilium Germanicum *Canone 2.*

Tom. 1. Concil. Gall. p. 9.

Episcoporum jurisdictio.

VIII. Episcoporum Jurisdictio non minor erat, quàm præcedentibus sæculis. Concilium Vernense *Canone 5.* statuit. *Ut unusquisque Episcoporum potestatem habeat in sua Parochia, tam de Clero, quàm de Regularibus, vel sæcularibus, ad corrigendum, & emendandum, secundùm ordinem canonicum spiritualem, ut sic vivant qualiter Deo placere possint.* Canone 14. Eos qui diei Dominicæ sanctitatem operibus vetitis violaverint, ab Episcopis plecti decernit, non a laicis. *Quòd si inventus fuerit quis in operibus suprascriptis, quæ interdicta sunt exercere, qualiter emendari debeat, non in laicorum districtione, sed in Sacerdotis castigatione consistat.* Canone decimo-octavo vetat eadem Synodus, ne Clerici publica Judicia sine jussu Episcopi petant, juxta Canonem nonum Concilii tertii Carthaginensis. *Et maximè ne in talibus causis inquietudinem Domno Regi faciant.* Concilium Suessionense *Canone 6.* Episcopis mandat, vel potius *Pippinus* in Synodo, ut curent *per omnes civitates legitimum forum & mensuram fieri, secundum abundantiam temporis.*

Ca-

Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi, Cap. 28. edicit, *Ut si Clerici inter se negotium aliquod habuerint, a suo Episcopo dijudicentur, non a sæcularibus:* atque ita mandetur executioni Concilii Calchedonensis nonus Canon, quo statutum est, *Ut si quis Clericus cum Clerico causam habeat, Episcopum suum non deserat, & ad Judicia sæcularia currat: sed priùs apud Episcopum suum examinet causam, aut certè cum voluntate Episcopi causa dicatur apud quos utraque partes voluerint, &c.* Concilii Francofordiensis Canone sexto hæc leguntur de Jurisdictione Episcoporum: *Statutum est a Domno Rege, & Sanctâ Synodo, ut Episcopi justitias faciant in suis Parochiis. Si non obedierit aliqua persona Episcopo suo de Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, Monachis, & cæteris Clericis, vel etiam aliis in ejus Parochia, veniant ad Metropolitanum suum, & ille dijudicet causam cum Suffraganeis suis. Comites quoque nostri veniant ad Judicium Episcoporum.* Et Canone trigesimo-nono: *Si Presbyter in criminali opere fuerit deprehensus, ad Episcopum suum ducatur, & secundùm Canonicam Institutionem constringatur.*

Judicia Canonica Episcoporum, & depositiones quo ordine facta?

IX. Quænam octavo sæculo obtineret Disciplina in Judiciis Canonicis Episcoporum colligi potest ex Capitulis *Ingilramni* Metensis Episcopi *Hadriano I.* Pontifici Maximo oblatis, quæ ipsi *Hadriano* ab *Hincmaro*, & in vulgatis Editionibus tribuuntur. Ex ea Collectione constat, auctoritatem judicandi causas Episcoporum accusatorum, eosque deponendi, fuisse penes Provincialem Synodum: sed auctoritatem Synodi Provincialis supremam non fuisse, ut Illustres quidam ac eruditi Scriptores perperam propugnarunt, cùm accusati ac depositi possent ad Sedem Apostolicam appellare. Istius Collectionis Caput tertium sic habet: *Nullus Episcopus, nisi canonicè vocatus, & in legitimâ Synodo suo tempore Apostolicâ Auctoritate convocata [cui Jussione Domini, & meritis B. Petri Apostoli, singularis congregandorum Conciliorum auctoritas & sanctorum Canonum ac venerandorum Patrum Decretis multipliciter privata tradita est potestas] super quibuslibet criminibus pulsatus audiatur, vel impetatur. Si aliter præsumptum a quibuslibet fuerit, in vanum deducatur quod egerint.*

Caput nonum: *Salvo Romanæ Ecclesiæ in omnibus Primatu, manifestum est illa quæ sunt per unamquamque Provinciam, ipsius Provinciæ Synodus dispenset, sicut in Nicæno constat decretum esse Concilio.*

Caput X. *Ultra Provinciæ terminos accusandi licentia non progrediatur. Omnis accusatio intra Provinciam audiatur, & a Comprovincialibus terminetur.*

Caput XII. *Prudentissimè justissimèque Nicæna, sive Africana Decreta definierunt, quæcumque negotia in suis locis, ubi orta fuerint, finienda, &c.*

Caput XIV. *Nullus Metropolitanus Episcopus, absque cæterorum omnium Comprovincialium Episcoporum instantia, aliquorum audiat causas eorum, quia irrita erunt, imò etiam causam in Synodo pro facto dabit.*

Caput XX. *Nullus Episcopus extra suam Provinciam ad judicium devocetur; sed vocato eo canonicè, in loco omnibus congruo tempore Synodali, ab omnibus Comprovincialibus Episcopis audiatur; qui concordem super eum, Canonicamque proferre debent sententiam. Quia si hoc minoribus tam Clericis, quàm laicis concessum est, quantò magis, de Episcopis servari convenit? Nam si ipse Metropolitanum, aut Judices suspectos habuerit, aut infestos senserit, apud Primatem Diœceseos, aut apud Romanæ Sedis Pontificem judicetur.*

Caput XXVII. *Communi Decreto censemus, ut quandocumque aliquis Episcoporum criminatur, congregatis omnibus ejusdem Provinciæ Episcopis causa ejus audiatur .... Qui ab aliis priùs judicari non potest, nisi ab iis a quibus ordinari potuit. Quòd si aliter factum fuerit, nullas vires habebit.*

Caput XXIX. *Si quis Episcopus super certis accusatur criminibus, ab omnibus audiatur, vel judicetur, qui sunt in Provincia, Episcopis.*

Caput XLII. *Ut Provincialis Synodus retractetur per Vicarios Romani Pontificis, si ipse decreverit.*

Caput XLV. *Placuit ut a quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis, ad alios Judices Ecclesiasticos, ubi major est auctoritas, fuerit provocatum, audientia non negetur.* Quæ Capitula libris etiam Capitularium inserta sunt. Unde perspicuum est ea in Galliis recepta fuisse, & Judicia Canonica Episcoporum secundùm hujusmodi Regulas, octavo sæculo, & deinceps facta fuisse.

Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi, Cap. X. vetat Episcopis & Clericis *Ne sine consilio vel literis Episcoporum, vel Metropolitani, audeant ad Regalem Dignitatem pro suis causis clamare, sed in communi Episcoporum consilio causa examinetur.* Et Canonem Antiochenum XI. ea de re laudat.

Eamdem in Anglia viguisse disciplinam, constat ex iis quæ gesta sunt in causa *Vuilfridi* Episcopi, qui in Provincia depositus ad Sedem Apostolicam appellavit, ac in Romana Synodo absolutus est. De quo *Beda* scribit lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. XX. *Vuilfridus, regnante Ecgfrido pulsus est Episcopatu, & alii pro illo consecrati Antistites ..... Romamque iturus, & coram Apostolico Papa causam dicturus, ubi navem conscendit: flante Favonio, pulsus est in Frisiam, & honorificè susceptus a Barbaris, prædicabat eis Christum, & multa eorum millia verbo veritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit ..... Ibi ergo hyemem cum nova Dei plebe fæliciter exigens, sic Romam veniendi iter repetiit; & ubi causa ejus ventilata est præsente Agathone Papa, & pluribus Episcopis, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse, & Episcopatu esse dignus inventus est. Quo tempore, idem Papa Agatho, cùm Synodum congregaret Romæ centum viginti quinque Episcoporum, adversùs eos qui unam in Domino Salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari jussit & Vuilfridum, atque inter Episcopos considentem, dicere Fidem suam, simul & Provinciæ sive Insulæ de qua venerat. Cùmque Catholicus cum suis esset inventus, placuit hoc inter cætera ejusdem Synodi gestis inseri, scriptumque est hoc modo: Vuilfridus Deo amabilis Episcopus Eboracensis civitatis, Apostolicam Sedem de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, & cum aliis centum viginti quinque Coëpiscopis in Synodo, Judicii sede constitutus, & pro omni Aquilonari parte Britanniæ, & Hiberniæ Insulis veram & Catholicam Fidem confessus est, & conscriptione sua corroboravit. Post hæc reversus in Britanniam Provinciam Australium Saxonum ab idololatriæ ritibus ad Christi Fidem convertit. Vectæ quoque Insulæ Verbi Ministros destinavit, & secundo anno Aldfridi, qui post Ecgfridum regnavit, Sedem suam & Episcopatum, ipso Rege invitante, recepit. Sed post quinque annos denuo accusatus ab eodem ipso Rege, & multis Episcopis, Præsulatu pulsus est: veniensque Romam, cum præsentibus accusatoribus, acciperet locum se defendendi, considentibus Episcopis pluribus cum Apostolico Papa Joanne,* * *omnium judicio probatum est nonnullâ in parte falsas contra eum esse machinatos calumnias. Scriptumque est a præ-*

S. Vuilfridus Episcopatu in Anglia depositus, ad Romanum Pontificem appellat, ab eoque Sedi suæ restituitur.

* Joannes VI. anno circiter 703.

præfato Papa Regibus Anglorum Edilredo & *Alfrido, ut eum in Episcopatum suum [eo quòd injustè fuerat condemnatus,] facerent recipi.* Bedæ concinunt *Fridegodus* & *Eadmedus* in Vita *S. Vuilfridi* edita a doctissimo *P. Mabillonio*, P. 1. Sæculi III. Benedictini. Sed omnium accuratissimè & fusissimè *Eddius Stephanus* coævus Auctor in ejusdem *S. Vuilfridi* Vita, quam laudatus *P. Mabillonius* edidit Tomo I. Sæculi IV. Benedictini, causam Sanctissimi Antistitis, geminamque appellationem ad Romanos Pontifices *Agathonem* & *Joannem VI.* exponit, ejusdemque Absolutionem ac restitutionem ab eodem *Joanne Papa* in Romana Synodo decretam & Pontificis ad *Ethelredum* & *Alfridum* Reges Epistolam, ac demum Synodum Niddensem apud Northumbros habitam anno DCCV. in qua Sedis Apostolicæ Judicium in causa *Vuilfridi* executioni mandatum est, *Osredo* regnante.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 537. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Causa Episcopi depositi appellantis ad Papam, definiri debet in Provincia per Legatos missos a Papa.*

R. Totâ hac paginâ referuntur duntaxat Capitula Ingilramni Metensis Episcopi Hadriano I. Pontifici Maximo oblata, quæ ipsi Hadriano I. in vulgatis Editionibus tribuuntur. Ipsis verbis referuntur, quibus concepta & edita sunt. De meo tantùm hæc ibi addidi: *Quæ Capitula libris etiam Capitularium inserta sunt. Unde perspicuum est ea in Galliis recepta fuisse & Judicia Canonica Episcoporum secundùm hujusmodi regulas Octavo sæculo & deinceps facta fuisse.* Hæc igitur Propositio: *Causa Episcopi depositi appellantis ad Papam debet definiri in Provincia per Legatos missos a Papa*; non est mea eò loci. Si in Capitulis Ingilramni Hadriano I. oblatis habetur, vel ex iis colligi videtur Religiosis censoribus, eorum animadversio magis ferit Ingilramnum Metensem Episcopum, & Hadrianum I. Pontificem Maximum, quàm me feriat; imò ferit Synodum Sardicensem, cujus Canonibus Spiritu Dei conditis, & totius Mundi reverentiâ consecratis nititur Ecclesiæ Gallicanæ disciplina vetus, secundùm quam causæ dejectorum Episcoporum, ad Sedem Apostolicam appellantium, non Romæ, sed in partibus, id est, in Regno finiebantur, Legatis Pontificiis in Provinciam missis, qui cum prioribus Judicibus, id est cum Episcopis qui in Concilio Provinciali vel Nationali primam causæ cognitionem susceperant, causam Summi Pontificis auctoritate recenserent, ac finirent.

ARTICULUS III.

De Clericis.

Ordinandorum ætas.

I. QUamvis pueri Clericalis militiæ tyrocinia in Seminariis Episcoporum, vel in Monasteriis ponerent, tamen ante trigesimum ætatis annum Sacerdotes non ordinabantur octavo sæculo, nisi Ecclesiæ necessitas id postularet. Tunc enim ab anno ætatis vigesimo-quinto poterant inaugurari. Hoc de disciplinæ capite scripsit *Zacharias* Pontifex ad *Bonifacium* Archiepiscopum Moguntinum. *Inquisisti etiam & hoc, si ante trigesimum annum liceat Sacerdotem ordinari. Bonum & congruum est, charissime Frater, si fieri & inveniri potest, ut provectæ ætatis & boni testimonii viri, juxta Sacrorum Canonum instituta ordinentur Sacerdotes. Si autem minimè reperiuntur, & necessitas exposcit a viginti quinque annis & supra Levitæ & Sacerdotes ordinentur quemadmodum in Lege Domini continetur.* Carolus Magnus anno 789. in Capitulari Aquisgranensi Cap. L. statuit juxta Canonem Concilii Neocæsareensis, *Ut nullatenus Presbyter ordinetur ante tricesimum ætatis suæ annum: quia Dominus Jesus Christus non prædicavit ante trigesimum annum.* Synodi Francofordiensis Canon quadragesimus-nonus est *De Presbyteris ante XXX. ætatis annum non ordinandis.*

Clerici Episcopis, & certis Ecclesiis addicti.

II. Clericos Episcopis & certis Ecclesiis addicebat Ordinatio. Hinc *Zacharias* Romanus Pontifex in Responsione ad Capitula de quibus ejus Beatitudinem consuluerat *Pippinus*, Cap. XVI. *De Clericis qui proprias Ecclesias relinquunt*, servandum esse docet Canonem XV. Apostolorum, cujus hæc sunt verba: *Si quis Presbyter aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, relinquens propriam Parochiam, pergat ad alienam, & omnino demigrans, præter Episcopi sui conscientiam, in aliena Parochia commoretur, hunc ulteriùs ministrare non patimur, præcipuè si vocatus ab Episcopo, redire contempserit.* Ibidem excommunicationem decernit in Episcopos, qui alterius Clericos susceperint, laudato Canone XVI. Apostolorum. Ibidem Cap. X. Clericos in Ptochiis, Monasteriis, atque Martyriis constitutos *sub Episcoporum, qui in unaquaque civitate sunt, potestate permanere* jubet, *secundùm SS. Patrum traditiones*: laudatque Canonem IX. Concilii Calchedonensis. Concilii Vernensis anno septingentesimo quinquagesimo quinto celebrati Canon XII. docet: *Clericis non licere in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum militare, sed ibidem permanere, in qua principio ministrare meruerunt, &c.* Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi edixit, ut Concilii Nicæni Canon XVI. & XVII. Antiocheni Canon III. & Calchedonensis XIII. servarentur, quibus vetitum est ne Presbyteri, Diaconi, sive in quocumque Ordine Ecclesiastico constituti, suscipiantur in aliâ Ecclesia, sed sub pœna anathematis ad Ecclesias suas redire cogantur. Si quis autem ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, ordinare in suam Ecclesiam, irritam fore hujusmodi Ordinationem. In eodem Capitulari, cap. 25. statuit Rex Maximus, secundùm Canonem sextum Concilii Calchedonensis, quem subiicit, *Ut nullus absolutè ordinetur, & sine pronuntiatione & stabilitate loci ad quem ordinatur.* Et Cap. LVI. statuit secundùm Decreta Sardicensis Concilii, & Sancti Leonis, *Ut Episcopus alterius Clericum ad se non sollicitet, nec ordinet.*

Clericorum vestes.

III. Modestas esse Clericorum vestes, Patres Octavi Sæculi jussere. Synodus Germanica decimo-quarto Canone prohibet, ne *Presbyteri vel Diaconi sagis utantur laicorum more, sed casulis, ritu servorum Dei.* Quod Decretum confirmavit Synodus Suessionensis, *Canone* 3. Alias fuisse Presbyterorum Titularium vestes a vestibus Monachorum, non solùm quoad formam, verùm etiam quoad materiam: illas splendidiores, præcipuè cùm e sacro suggestu populum docebant; illas viliores: & superpelliceum Clericis fuisse proprium, laneas vestes Monachis, colligitur ex Responsione *Zachariæ* ad Capitula de quibus ipsum consuluerat *Pippinus*, Cap. I. *Nam & nos ab Apostolica Auctoritate subjungimus, ut Episcopus juxta dignitatem suam indumentis utatur. Similiter modo & Presbyteri Cardinales,* * *& qui in Monastica Vita velle habeant vivendi, plebi quidem sibi subjectæ, præclariori veste induti, debitum prædicationis persolvant; & in secreto propositum servent sui cordis .... Non enim nos honor commendat vestium, sed splendor animarum. Monachi verò lanea indumenta juxta normam & Regulam Monasticæ Disci-*

* *Id est, Titulares & Parochiis Præpositi.*

pli-

plina, atque traditionem SS. probabilium Patrum, sine intermissione utantur. Idem *Zacharias* in Synodo Romana anno 743. *Canone* 3. statuit, *Ut Episcopus, Presbyter & Diaconus sæculari indumento minimè utantur, nisi ut condecet, tunica Sacerdotali. Sed nec dum ambulaverit in civitate, aut in plateis, præter si in itinere longo ambulaverit.*

Septima denique Synodus Canone XV. de Clericorum vestibus sic decernit: *Omnis jactantia & ornatura corporalis aliena est a sacrato Ordine. Eos ergo Episcopos, vel Clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quòd si in hoc permanserint, Epitimio tradantur. Similiter eos qui unguentis inunguntur .... Igitur si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus & religiosis vestimentis amicti sunt, per Epitimium corrigantur. Priscis enim temporibus omnis sacratus vir cum mediocri & vili veste conversabatur. Omne quippe quod non propter necessitatem suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Basilius. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat, neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitatibus vestimentorum. Audierant autem ex deifona lingua, quia, Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Hunc Canonem ut executioni mandaret sanctissimus Patriarcha *Tarasius* (inquit Auctor Vitæ illius, apud *Surium*, die 25. Februarii.) *Multis ex iis, qui erant relati in numerum Clericorum, qui suos lumbos zonis cingebant aureis, & ornati erant variis & pretiosis vestibus sericis, aurum quidem ademit: fecit autem succingere lumbos singulis contextis ex pilis caprarum. Iis verò qui toti corpori contextas ex iisdem filis purpureas vestes habebant, excogitat tunicas remotas a curiositate nimia & deliciis, ut quæ essent vestitus honestus, & convenirent iis qui Deo servire statuerunt, & profitentur humilitatem.*

Matt. 11. 8.

Duplex genus Clericorum.

IV. Clerici penè omnes octavo sæculo in Societate & in Seminariis vivebant, vel in Monasteriis. Cahedralis Ecclesiæ Clerus in Episcopio adunatus erat. Vitam instituebant secundùm Canones: unde Canonici sunt appellati. Alii regularem vitam profitebantur in Monasteriis. Duplex illud genus Clericorum distinguit Synodus Vernensis Canone, XI. *De illis*, inquit, *hominibus, qui dicunt quòd se propter Deum tonsuraffent, & modò res eorum vel pecunias habent, & nec sub manu Episcopi sunt, nec in Monasterio regulariter vivunt: Placuit ut in Monasterio sint sub Ordine Regulari, aut sub manu Episcopi sub Ordine Canonico. Et si aliter fecerint, & correpti ab Episcopo suo se emendare noluerint, excommunicentur.* Eos pariter distinguit *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi, Capp. LXXII. & LXXIII. *Ministri altaris Dei suum ministerium bonis moribus ornent, seu & alii Canonici observantia Ordinis, vel Monachi proposito consecrationis, &c. Simul & hoc rogare curavimus, ut omnes ubicumque qui se voto Monachica Vita constrinxerunt, monachicè & regulariter omnimodis secundùm votum suum vivant, &c. Similiter qui ad Clericatum accedunt, quod nos nominamus Canonicam Vitam, volumus ut illi canonicè secundùm suam Regulam omnimodis vivant, & Episcopus eorum regat vitam, sicut Abbas Monachorum.* Et Cap. LXXVII. *Clericos qui se fingunt habitu vel nomine Monachos esse, & non sunt*, emendari jubet, *ut vel veri Monachi sint, vel veri Canonici.*

Chrodegangus Canonicorum Congregationem instituit, quibus scribit Regulam.

Chrodegangus Metensis Episcopus, regnante *Pippino*, Clerum suum in unam Societatem congregavit, sub unoque claustro ad communem vitam informavit, præscripta ipsi Regula, ut testatur *Paulus Diaconus*, in Fragmento de Metensibus Episcopis, (apud *Duchesnium* Histor. Francor. Tomo II.) *Vir*, inquit, *egregius, & omnibus præconiis efferendus Chrodegangus Antistes .... Clerum adunavit, & ad instar Cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit, normamque eis instituit qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus annonas vitaque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo Officiis excubarent. Ipsumque Clerum abundanter lege divina, humanaque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanæ Ecclesiæ servare præcepit. Quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum minimè fuit.* Quamquam autem solis Canonicis Metensibus data sit primùm a *Chrodegango* hæc Regula, ab aliarum tamen Diœcesum quæ Regum Christianissimorum parebant imperio Clericis, octavo & nono sæculo suscepta est & servata, nonnullis cum additionibus. Ex veteri MS. Vaticanæ Bibliothecæ cum Andegavensi & Fiscanensi collato, illam edidit P. *Labbeus* Tomo VII. *Conciliorum*. Illam edidit & *D. Lucas Dacherius in Spicilegio*, *Tomo I.* In editione *P. Labbe*, quatuor & triginta dumtaxat constat Capitibus; & sincera est proculdubio puraque *Chrodegangi* Regula; in Spicilegio, constat capitibus sex & octoginta: hæcque ab Anonymo interpolata est, assutis ex Concilio Aquisgranensi plurimis additamentis. Nonnulla capita malè cum cæteris cohærentia, extranea, vel bis repetita, evidens præbent interpolationis argumentum. Ex Canonibus Sanctorumque Patrum scriptis, & maximè ex Regula *S. Benedicti*, suam *Chrodegangus* composuit. Illius summam exhibeo, prout ex probatæ fidei MSS. a *P. Labbeo* edita est.

Summa Regulæ Chrodegangi.

Primum Caput est de humilitate. *Alterum* de ordine Congregationis Canonicorum: statuitque ut sive in Ecclesia, sive alibi, secundùm gradus suos, & Ordinationis tempus procedant, vel sedeant. Ut nullus alterum puro nomine compellet, sed addito priùs Ministerii gradu, secundùm Constitutionem Apostolicæ Sedis. Ut junior Clericus, cùm obvium habuerit seniorem, inclinetur, ab ipsoque benedictionem petat: majorique minor assurgat, nec sedeat coram ipso injussus.

Ordo inter Canonicos servandus.

Dormitorium unum.

Tertium Caput statuit ut omnes Canonici in uno dormitorio, separatim in singulis cellis, ac lectis dormiant, & ita disponantur, ut juniores sint sub oculis seniorum. Ut Laïcis hominibus & maximè mulieribus Canonicorum claustra claudantur. Ut Clerici Canonici nullum Clericum in suis mansionibus habeant ad ministerium, sine licentia Episcopi. Ut in ipsorum ædibus nec extranei Clerici, nec Laïci manducent, bibant, vel pernoctent.

Completorium & silentium.

Quartum Caput est de Completorio & silentio. Jubet ut dato primo signo ad Completorium sub initium noctis, omnes Canonici & Clerici Congregationis in Claustra se recipiant: ut dato secundo signo, se conferant omnes ad Ecclesiam *Sancti Stephani*, Completorium cantaturi. Postea non manducent nec bibant usque in crastinum hora legitima. Ut omnes silentium teneant usque ad sequentem diem post Primam.

Pœna pernoctantium extra Claustra.

Qui extra Claustra pernoctaverit, absque vitio, prima vice verbis corripitor; altera, ipso die in pane & aqua jejunato: tertia æquè austero trium dierum jejunio macerator: Quarta vice, disciplina emendator. Si data opera moram traxerit, ut extra Claustra noctem ageret, excommunicatione percellitor, vel corporali disciplina castigator.

Officium Nocturnum & Vigiliæ.

Caput quintum est de divinis Officiis in noctibus. Hyeme octava circiter noctis hora Canonicis surgendum. Quadraginta aut quinquaginta Psalmi prolixioribus illis noctibus decantandi. Inter Nocturnas & Matutinas Laudes vigilandum: Per illud intervallum vacandum lectioni aut cantui, sive meditandum minùs exercitatus quid

&

& quomodo legendum vel cantandum sit. Qui dormierit absque licentia, ratione solius infirmitatis concedenda, excommunicator.

Officium dicendum etiam extra Chorum.

Caput sextum est de horis Canonicis persolvendis. Statuit ut qui in Claustris, vel prope sunt, statim ut auditum fuerit signum, relictis omnibus, summa cum festinatione ad Opus Dei per Horas Canonicas veniant. Si longè fuerint, nec occurrere statis horis potuerint, Archidiacono judice, *agant Opus Dei cum tremore divino, ubi tunc fuerint*.

Caput septimum est de disciplina psallendi. Deo psallendum docet *in timore & tremore*, psallendum sapienter, psallendum ut *In conspectu Angelorum*, secundùm Prophetam. Prohibet, juxta Ecclesiæ Romanæ morem, ne Clerici tempore divini Officii baculis innitantur, nisi cogat infirmitas.

Capitulum quotidianum.

Caput octavum statuit ut Canonici quotidie ad Capitulum conveniant. Ibi aliquod Regulæ caput legendum, exceptis diebus Dominicis, & feriis quarta & sexta, quibus Tractatus & Homiliæ Patrum leguntur, vel quid aliud ad audientium ædificationem. Episcopus, vel Archidiaconus, aut qui loco illorum præest, jubet quod jubendum est, corrigit quod emendandum, ordinat quod faciendum. Diebus Dominicis & Festis solemnibus, Clerus omnis civitatis ad Nocturnas & Matutinas Laudes, & ad Capitulum convenire debet cum Planetis seu vestimentis Officialibus. Absentes ab Archidiacono vel Primicerio excommunicantor, aut etiam disciplinæ corporali subjiciuntor.

Opus manuum.

Caput nonum est de opere manuum quotidiano. Canonici e Capitulo ire ad opera jubentur, idque cum bono animo & absque murmuratione exequi, quod ab Episcopo, Archidiacono vel Primicerio, datum sibi fuerit in mandatis.

Itinerantes.

Caput decimum est de Regula ab itinerantibus servanda, quantùm iter vel ratio permiserint: Et de Officiis divinis aliisque observantiis adimplendis in itinere, statis horis.

Zelus.

Caput XI. est de zelo quem habere ad invicem debent. Hic autem non est zelus amaritudinis, sed zelus bonus, quò se invicem servi Dei præveniunt, & infirmitates suas, sive corporum, sive morum, patientissimè tolerant; & ad vitia reprimenda cum Superioribus collaborant ut *Dei Adjutores*.

Caput XII. vetat ne quis socium excommunicet, aut cædat: sed querelæ ad Episcopum, vel ad eum qui sub ipso Congregationem regit, deferantur, & judicentur.

Caput XIII. Studia partium præfocat, vetans ne quis in Congregatione alium defendere quavis occasione præsumat, cognationis, amicitiæ, aut familiaritatis prætextu: quòd hæc sit gravium scandalorum occasio. Hujus capitis transgressores acriùs coërcendos statuit.

Confessio & Communio.

Caput XIV. est de Confessionibus. Clericos bis in anno confiteri jubet peccata Episcopo suo, scilicet initio Quadragesimæ vel ante Pascha, & a medio mense Augusto usque ad Kalendas Novembris. Extra hæc tempora, posse quoties voluerint, & opus habuerint, peccata deponere apud Episcopum, vel alium Sacerdotem ab ipso delegatum. Singulis diebus Dominicis & Festivitatibus præclaris, debere Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu-Christi accipere, si peccata non impediant.

Qui peccatum aliquod celant Episcopum, quo modo castigandi?

Si quis peccatorum suorum aliquod Episcopum suum celaverit, & aliis Sacerdotibus confessus fuerit; *quia timet ne removeat eum Episcopus de gradu: & si adhuc in gradu non est, non accedat ad gradum, vel a Corpore Domini removeat eum*; cùm id probatum fuerit Episcopo, corporalem disciplinam, vel carcerem passurum, vel aliam pœnam juxta modum culpæ, & Episcopi judicium. *Nimis enim improbus est, qui ante Dei oculos peccat, & homini confiteri erubescit; ubi Deo miserante, de ipso peccato debet accipere consilium sanitatis*.

Caput XV. est de graviorum culparum emendatione. XVI. De vitandis excommunicatis. XVII. De excommunicatione Clericis contumacibus, superbis, detractoribus, rebellibus, contentiosis, murmurantibus, jejunii transgressoribus, contemptoribus Regulæ infligenda, admonitione privatâ semel & iterum premissâ, & publica deinde objurgatione. Si non intelligit qualis pœna sit excommunicatio, vel improbus est & incorrigibilis, ab eâ abstinendum, & loco excommunicationis, vindictæ corporali subdendus. *Caput XVIII.* est de leviorum culparum emendatione. XIX. De modo excommunicationis.

Abstinentia & jejuniorum tempora, & modus.

Caput XX. De Quadragesimæ observationibus. Quadragesimalibus diebus, exceptis Dominicis, unica refectio conceditur post Vesperas, nusquam extra Claustra & commune refectorium sumenda. Lectioni vacandum usque ad Tertiam plenam, exceptis Dominicis Diebus. Deinde ad Capitulum conveniendum. A Paschate ad Pentecosten, refectio duplex, & esus carnium Canonicis permittuntur, nisi Pœnitentiæ sint addicti. Excipitur sexta Feria. Regula interpolata quartam addit. A Pentecoste ad Nativitatem *Sancti Joannis*, duplex quidem refectio Canonicis conceditur, sed carnibus jubentur abstinere. Hinc ad Festum *Sancti Martini* refectio duplex & abstinentia a carnibus quarta & sexta Feria. A Festo *Sancti Martini* ad Natale Domini, carnibus abstinendum, & jejunium ad Nonam usque protrahendum. Deinceps usque ad Caput Quadragesimæ, eadem esto jejunii ratio Feriis secunda, quarta, & sexta. Duabus hisce postremis Feriis carnibus abstinendum. Quæ tamen cum Prioris licentia comedi poterant, si dies Festus his Feriis occurrisset. Ex quo patet abstinentiam sexta Feria nondum fuisse lege & more universali præscriptam. *Angilramnus Chrodegangi* successor, temperavit constitutionem de abstinentia post Pentecosten, & per octavam concessit esum carnium, in gratiam Solemnitatis.

Mensa.

Caput XXI. est de mensis ordinandis. Silentium & lectio in refectorio imperantur. Ante legitimam horam non comedendum aut bibendum, absque Episcopi, aut ejus qui præest, licentia; nec Cellerarius contra rationem inquietandus. Laïci, aut Clerici extranei, in refectorium ut manducent vel bibant, absque licentia non admittendi. Cibus vel potus absque mandatis Episcopi e refectorio non portandus.

Mensura cibi & potûs.

Capitibus XXII. & XXIII. Cibi potûsque mensura præscribitur. Cùm duplex refectio concessa est, Presbyteris ad sextam tres calices, ad cœnam duo tribuuntur; totidem Diaconis; Subdiaconis duo ad utramque refectionem: inferioribus Clericis, duo ad prandium, ad Cœnam unus. Diebus jejuniorum eadem servatur mensura, & quod ad Cœnam aliis diebus dabatur, apud Cellerarium remanet.

Coquinæ ministerium.

Caput XXIV. A ministerio coquinæ per vices Canonicorum neminem excusat, nisi propter ægritudinem, aut causas gravis utilitatis. Archidiaconus, Primicerius, & tres Custodes Ecclesiarum *Sancti Stephani*, *Sancti Petri* & *Sanctæ Mariæ*, excipiuntur.

Caput XXV. De Archidiacono & Primicerio, quales esse debeant, & quo modo erga subditos, & erga Episcopum se gerere. Caput XXVI. De Cellerario. XXVII. De Portario, statuunt.

Cura infirmorum.

Caput XXVIII. est de curandis infirmis. Canonicos infirmos, qui non habent unde ipsis subvenia-

niatur, non negligendos statuit, sed eis *sicut Christo serviendum*, & necessaria omnia subministranda ab Archidiacono, vel Primicerio; & unum è Clericis deputandum, qui ipsorum curam gerat, cui *solatium*, si opus sit, dandum est, id est, famulus, ut Prior statuerit.

Vestes.

Caput XXIX. De vestimentis, calceamentis, & lignis. Senioribus cappas novas singulis annis dari decernit ad Festum *Sancti Martini*: veteres, quas illi deponunt, tribui Junioribus.

Festivitates.

Caput XXX. De Festivitatibus Domini, Sanctæ Mariæ, duodecim Apostolorum, aliorumque Sanctorum, pro more Provinciæ celebrandis. Statuit etiam quibus diebus Episcopus refectionem Canonicis parare debeat, vel in Episcopali domo, scilicet in Natali Domini & Paschate: vel in eorum refectorio, scilicet in medio & clauso Paschate, Ascensione Domini, Pentecoste, & ipsius Episcopi Natalitiis. Abrogat consuetudinem, qua Abbatiæ civitatis Metensis, aut vicinæ, certis Festivitatibus Canonicos convivio excipiebant. Iubet fercula tradi Archidiacono, qui ipsis in proprio refectorio prandium parari curet.

Canonici facultates suas Ecclesiæ, vel Congregationi donare debebant, retento, si luberet, usufructu, non ad hæredes carnales transmittere.

Caput XXXI. Statuit ut qui in Congregationem Canonicorum recipi voluerit, facultates suas Ecclesiæ *Sancti Pauli* solemni Donationis instrumento tradat, facta tamen, si voluerit, precaria, ut quandiu vixerit, usumfructum percipiat. Id *S. Prosperi*, sive potiùs *Juliani Pomerii*, & aliorum Sanctorum Patrum documentis consentaneum esse monet, qui secundùm divinam auctoritatem sanxerunt, *Ut illi Clerici, qui de rebus Ecclesiæ vivere cupiunt, res proprias quas habent, per instrumenta chartarum, Deo & Ecclesiæ, cui deserviunt, condonent: & sic rebus Ecclesiæ licentiùs absque maxima culpa utantur: Ut sicut de rebus Ecclesiæ ipsi Clerici gaudent; ita & Ecclesia de rebus ipsorum Clericorum cum pauperibus suis sic aucta atque meliorata gratuletur.* Hoc esse temperamentum inter primorum Christianorum perfectionem, qui bonis omnibus ad pedes Apostolorum sese abdicabant, & laïcorum, vel aliorum Clericorum proprietatem. *Si omnia*, inquit, *relinquere non possumus, sic ad usum tantùm nostra teneamus, ut dimissa, volumus, nolumus, fuerint, non ad hæredum nostrorum carnalium, atque parentum, sed ad Ecclesiam, cui Deo auctore deservimus, de cujus rebus stipendia habemus, loco hæreditario relinquamus.*

Eleemosynæ pro Missis aut Confessione Canonicis datæ.

Caput XXXII. est de eleemosynis; statuitque, ut *Si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut infirmitate, seu pro quolibet charo suo, aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, & inde quod voluerit faciat.* Si autem omnibus Sacerdotibus sub tali conditione, vel alio modo sit datum *omnes hanc eleemosynam communem habeant*. Ex duobus hisce postremis capitibus patet, Canonicos a *Chrodegango* institutos voto paupertatis adstrictos non fuisse, adeoque non fuisse Canonicos propriè Regulares.

Canonici illi voto paupertatis nequaquam adstricti.

Caput XXXIII. Ritum præscribit, quo ad Capitulum, & ad Missam, diebus Dominicis, vel Festivitatibus Sanctorum, accedere debeant. *Caput XXXIV.* est de Matriculariis, qui bis in mense ad sacram lectionem audiendam convenire & peccata sua bis per annum Sacerdoti confiteri jubentur. Erant autem Matricularii, pauperes in Ecclesiæ matricula descripti, quibus aliquæ possessiunculæ & prædiola titulo precariæ & beneficii ad victum assignabantur. Ante Chrodegangum, *Canonicam Religionem* in Remensi Clero *S. Rigobertus* restituerat, & *eorum usibus ærarium commune instituerat*, ut testatur Flodoardus *Lib. 2. cap. 11.* Sed Regulam dederat nullam.

V. Curatorum institutio penès solum Episcopum erat, quamvis jure Patronatûs etiam a Laïcis præsentari vel nominari possent. Id constat ex Responsis *Zachariæ* Pontificis Maximi ad Capitula *Pippini*, cap. 15. *Pro eo*, inquit, *quod interrogatum est de laicis, qui Ecclesias in suis proprietati bus construunt, quis ipsas debeat regere aut gubernare; a Sanctis Patribus ita statutum est, & in præceptis Apostolicis sic continetur, juxta petitoris imploratum, ut si in quolibet fundo cujuscumque juris Oratorium sive Basilica fuerit constructa pro ejus devotione in honorem cujuscumque Sancti, in cujus Episcopi Parochiâ fundatum fuerit Oratorium, perceptâ primitus Donatione legitimâ, id est, præstante tot, gestisque municipalibus allegatâ, prædictum Oratorium absque Missis publicis solenniter consecrabit: ita ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisteria construantur, nec Presbyter constituatur Cardinalis: sed & si Missas ibi facere maluerit, ab Episcopo noverit Presbyterum postulandum; quatenus nihil a quolibet alio Sacerdote ullatenus præsumatur, nisi ab Episcopo fuerit ordinatum.*

Collatio Beneficiorum penès Episcopos.

Inter *Sancti Bonifacii* Moguntini Archiepiscopi Statuta, hæc leguntur, quæ disciplinæ caput, de quo agimus, confirmant: *Ut Laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesiis, nec mittere præsumant sine consensu Episcoporum suorum..... Ut Laici omnino non audeant a Presbyteris munera exigere propter commendationem Ecclesiæ cuique Presbytero.*

Concilium Vernense Canone VII. statuit: *Ut publicum Baptisterium in nulla Parochia esse debeat, nisi ubi Episcopus constituerit, cujus Parochia est, &c.* Et Canone VIII. *Ut omnes Presbyteri, qui in Parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præsumat in illa Parochia baptizare, nec Missas celebrare, sine jussione Episcopi in cujus Parochia est.*

Verbi divini prædicatio Presbyteris demandata.

VI. Non solùm Episcopi, sed etiam Presbyteri, verbum Dei prædicabant, ut constat ex Capitulari Aquisgranensi *Caroli Magni*, anni 789. Cap. LXXX. quo & normam prædicandi statuit, quam a Concionatoribus benè multis attendi velim, qui ex proprio sensu prædicant, inanes conceptus venditantes, famelicis populis cupedias porrigentes, non panem; verbum hominum prædicantes, Dei verbum adulterantes. *Sed & vestrûm*, inquit, *videndum est, dilectissimi & venerabiles Pastores & Rectores Ecclesiarum Dei, ut Presbyteri quos mittitis per Parochias vestras ad regendum & ad prædicandum per Ecclesias populum Deo servientem, ut rectè & honestè prædicent: & non sinatis nova & non canonica aliquos ex suo sensu, & non secundùm Scripturas Sacras fingere & prædicare populo. Sed & vosmetipsi utilia honestè & rectè, & quæ ad vitam ducunt æternam, prædicate, aliosque instruite ut hæc eadem prædicent.*

Quid populis prædicandum?

Primò omnium prædicandum est omnibus generaliter ut credant Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unum esse Deum omnipotentem, æternum, invisibilem, qui creavit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & unam esse deitatem, substantiam, & majestatem in tribus personis Patris, & Filii, & Spiritus-Sancti.

Item prædicandum est, quomodo Filius Dei incarnatus est de Spiritu-Sancto, & ex Maria semper Virgine pro salute & reparatione humani generis, passus, sepultus, & tertia die resurrexit, & ascendit in cœlos, & quomodo iterum venturus sit in Majestate divina judicare omnes homines secundùm merita propria, & quomodo impii propter scelera sua cum diabolo in ignem æternum mittentur, & justi cum Christo, & cum Angelis suis in vitam æternam.

Item diligenter prædicandum est de resurrectione mortuorum, ut sciant & credant in iisdem corporibus præmia meritorum accepturos.

Item cum omni diligentia cunctis prædicandum esse pro

pro quibus criminibus deputentur cum diabolo in eternum supplicium. Legimus enim Apostolo dicente: *

Galat. 5.

„ Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt „ fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, „ æmulationes, animositates, iræ, rixæ, dissensiones, hæreses, sectæ, invidiæ, homicidia, „ ebrietates, comessationes, & his similia: quæ „ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. *Ideò hac eadem, qua magnus Prædicator Ecclesiæ Dei singillatim nominavit, cum omni studio prohibeantur, intelligentes quàm sit terribile illud quod dixit:* „ Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non „ consequentur.

Sed & omni instantia ammonete eos de dilectione Dei & proximi, de fide & spe in Deo, de humilitate & patientia, de castitate & continentia, de benignitate & misericordia, de eleemosynis, & confessione peccatorum suorum, & ut debitoribus suis, secundùm Orationem Dominicam, debita sua dimittant, scientes certissimè, quòd qui talia agunt, regnum Dei possidebunt.

Ante Carolum Magnum Venerabilis *Beda* ad *Egbertum* Eboracensem Archiepiscopum scribens, ipsum hortatur: *Ut populis sufficientes Doctores vitæ salutaris adhibeat, & hæc eos inter alia discere faciat, quibus operibus maximè Deo placere, a quibus se debeant abstinere peccatis, quàm frequenti diligentiâ signaculo se Dominicæ Crucis suaque omnia munire; quàm salutare sit omni Christianorum generi quotidiana Dominici Corporis ac Sanguinis perceptio, juxta quod Ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africam, Græciam, ac totum Orientem solerter agere* noverat. *Quod videlicet genus religionis,* inquit, *ac devotæ sanctificationis, tam longè a cunctis penè Provinciæ nostræ Laicis per incuriam docentium quasi peregrinum abest, ut hi qui inter illos religiosiores esse videntur, nonnisi in Natali Domini, & Epiphania, & Pascha, Sacrosanctis Mysteriis communicare præsumant: cùm sint innumeri innocentes & castissimæ conversationis pueri ac puellæ, juvenes & virgines, senes & anus, qui absque ullo scrupulo controversiæ omni die Dominico, sive etiam in Natalitiis Sanctorum Apostolorum & martyrum, quomodo ipse in sancta Romana & Apostolica Ecclesia fieri vidisti, Mysteriis cælestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentiæ ostendat & virtutem castitatis insinuet, idem & licenter possint, & libenter facere velint.*

Ad frequentem Communionem Concionator adhortetur innocentes & continentes.

Beneficiorum pluralitas absolutè contra Canones.

VII. Beneficiorum pluralitas æquè vetita fuit octavo Sæculo ac Superioribus. Uni tamen plura Beneficia interdum commendata ob Ecclesiæ bonum. De isto Disciplinæ capite Synodus Septima Canone XV. ita statuit. *Clericus ab instanti tempore non connumeretur in duabus Ecclesiis. Negotiationis enim est hoc & turpis commodi proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Unusquisque, secundùm Apostolicam vocem, in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in una locari Ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in Ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt a Deo. Et hæc quidem in hac a Deo conservanda Urbe. Cæterùm in villis quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.*

Regula *Crodegangi* ab Anonymo interpolata, & *Tomo I. Spicilegii* edita, *Cap. LXVII.* ita statuit: *Presbyter non ampliùs quàm unam Ecclesiam habeat; sicut & vir unam uxorem.* Quod & in Concilio Nannetensi, Canone VIII. sancitum est.

Hunc cum Hugone *Caroli Magni filio naturali, quem Rotomagensem quoque Episcopum faciunt, malè confundunt Auctor Anonymus cujus scriptum extat in Bibliotheca Cœnobii Gemmeticensis, & Baldricus Dolensis Antistes, Quæ de re lege Appendicem* P. Mabillonii *ad Vitam* S. Hugonis, *P. I. Sec. III. Benedict.*

Hugo Caroli Martelli nepos, * malis temporibus plures Episcopatus & Abbatias administravit, ut testatur *Chronicon Fontanellense, Cap. VIII. Hic,* inquit, *Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simulque Bajocassinæ, cum Rothomagensi tenuit, factione scilicet Patrui sui Caroli Principis: Extra Decreta tamen Canonum. Cœnobia verò, nobiliora Fontinellam & Gemmeticum; Prædia verò Regia quæ ejus insederunt animo. Non enim causa perversæ cupiditatis, aut aliquo seculari fastu, a patruo suo Carolo Principe, sive a Regibus Francorum qui ejus tempore sceptra Regni hujus tenuerunt, ea impetrabat, sed ut statim Ecclesiis Christi contraderet.*

Quam sanctè tot Beneficiorum reditus dispensaverit, idem Chronicon testatur. *Quæ cuncta,* inquit, *si qui pleniùs scire cupiunt, scrinia civitatum Rothomagensis, Parisiaca, & Bajocassina, & hujus Cœnobii Fontanellensis, simulque Gemmeticensis revolvant; illicque invenient quantam solicitudinem ac pervigilem curam de constructione, propagatione, & administratione, ac exaltatione Ecclesiarum habuerit.* Cùm a *Carolo Martello* plures Episcopatus, & Abbatiæ Laïcis traditæ essent, qui milites & pecuniam ad bellum contra Saracenos difficillimum suppeditabant, *Hugo* plures Episcopatus & Abbatias tenens, eas in libertatem asserebat, impediebatque ne venirent in Laïcorum potestatem: & in Ecclesiæ bonum omnes illos reditus convertebat. *Raginfridus* Rotomagensis Archiepiscopus simul & Abbas fuit Cœnobii Fontanellensis, quòd cùm indignè administraret, nihilque ad consulta Fratrum agere vellet, imò alimenta corporis ac tegumenta eis subtraheret, Monachi apud *Pippinum* Principem de illius tyrannide conquesti sunt. *Nec mora,* inquit Chronographus Fontanellensis, *quæ petierant adipiscuntur. Extemplo namque Auctoritate Regia idem Raginfridus de ordine regiminis hujus Cœnobii depositus est, reservato sibi Episcopatu Ecclesiæ Rotomagensis.* Carolus Magnus *nulli Episcoporum Abbatiam vel Ecclesias ad jus Regium pertinentes*, nisi gravissimis de causis umquam contulit, ut Monachus San-Gallensis testatur.

Cap. XI.

Alcuino suo filiorumque suorum Præceptori Abbatias *Sancti Martini* Turonensis, *Sancti Lupi* Trecensis, necnon Ferrariensem in Diœcesi Senonensi contulit, ac præterea Cellam *Sancti Jodoci*, & Cormaricensem. *Alcuinus* tot Beneficiis ad fastum luxumque non abutebatur, sed earum administrationem suscepit ut collapsam in illis disciplinam, ipsumque bonorum temporalium statum restauraret. Quàm sanctè in sacris illis Præfecturis vixerit quantum Ecclesiæ profuerit ac Reipublicæ, Scholam Turonicam moderando, Clericosque ad hoc pietatis & doctrinæ Ecclesiasticæ Seminarium confluentes instituendo, nemo nescit, qui Vitam Alcuini noverit, ab Auctore suppari, ex relatione *Sigulfi*, unius ex ejus discipulis scriptam. *Evoluto,* inquit, *non parvo tempore postquam Albinus secundò ad Carolum reversus est, Sancti Martini apud Turonos præficitur Pastor Monasterii isdem, qui dignè Deo istud cum aliis regens Monasteriis, vitam subjectorum, quantùm valuit, corrigere studuit. Ac quos indomitos accepit, rationabiles honestisque moribus ut essent, & sapientiæ inquisitores, fategit.* Et infra: *Cùm igitur senectute unaque infirmitate plus solito se sentiret affectum, diu ut secum tractaverat, velle se significavit Regi Carolo sæculum relinquere, postulans licentiam apud Sanctum Bonifacium Monasticam Vitam, secundùm Regulam Sancti Benedicti ducere, Monasteriaque sibi commissa suos ut inter Discipulos divideret, si fieri posset. Sed Rex unum denegavit; alterum libenter audivit, flagitans quietissimus Turonis honorificentissimè ut resideret, sibique & omni sanctæ Ecclesiæ commissa non detrectaret .... Fecit ergo & ipse Albinus ut Rex sapientissimus rogaverat, non quærens quod sibi foret utile, sed quod multis; ac Turonis diem no-*

novissimum præstolatus fuit. Vita denique ejus non Monastica inferior fuit. Nam qualis in Patribus superiùs nominatis præcesserat, talis & in illo durabat; in jejuniis scilicet, in orationibus, in carnis mortificatione, in eleemosynis, in Psalmorum & Missarum multa celebratione, & in aliis virtutibus, quibus possibile est humanam ornari naturam. Præter enim dies Resurrectionis ac festivitatis, jejunium protelabat in vesperum. Et infra: *Fugiebat modis omnibus otiositatem. Nam aut legebat aut scribebat aut discipulos erudiebat, aut orationi vacabat & psalmorum decantationi inevitabilibus tantummodo corporis indulgens necessitatibus. Erat pauperum pater, humilibus humilior, divitum ad pietatem invitator..... Celebrabat omni die Missarum solemnia multa cum honestatis diligentia, habens singulis hebdomadæ diebus Missas deputatas proprias. Dominica porrò die, nullo umquam tempore, postquam lux inchoasset apparere auroræ se tradebat sopori: Sed velociter Leviticè se preparans, suo cum Sigulfo Presbytero Missarum colebat solemnia specialium usque horam tertiam. Et tunc nimiâ cum reverentiâ publicam intrabat ad Missam.* Hæc Alcuino vitæ ratio erat. Unde non ex cupiditate, aut ambitione, tot fruebatur Beneficiis sed ut Ecclesiæ prodesset. Hujus enim bono se totum devoverat; cujus unius studio Scholam San-Martinianam moderabatur, profanasque & sacras Literas docebat. Quâ de re ad *Carolum Magnum* his verbis scribebat, Epistolâ I. *Ego verò Flaccus vester secundùm exhortationem & bonam voluntatem vestram, aliis per tecta Sancti Martini sanctarum mella Scripturarum ministrare satago. Alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo. Alios Grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipiam Quosdam stellarum ordine, ceu picto cujuslibet magnæ domûs culmine illuminare gestio. Plurima pluribus factus, ut plurimos ad profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad decorem Imperialis Regni vestri erudiam.* Denique quàm alienus fuerit ab opum cupiditate, & a fastu *Alcuinus*, quàm fuerit ad serviendum Ecclesiæ comparatus, colligere est ex ejus Epistolâ ad *Laidradum* Lugdunensem Archiepiscopum, *Nefridium* Narbonensem, & *Benedictum* Abbatem, libris ejus adversùs *Elipandum* prefixâ, in qua hæretico illi Antistiti divitias & numerosum famulitium ipsi exprobanti sic respondet: *Improperans & mihi idem præfatus Pater divitiarum multitudinem, servorum usque ad viginti millia numerositatem: Ignorans quo animo quis habeat sæculum. Aliud est habere sæculum; aliud haberi a sæculo. Est qui habet divitias, & non habet; est qui non habet, & habet. Hominem verò ad meum numquam comparavi servitium, sed magis devota charitate omnibus Christi Dei mei famulis servire desiderans, ad cujus servitutis facultatem, divinâ, ut credo, jubente dispensatione, ad gloriosum & omni honore nominandum hujus Regni Principem & Regem Carolum adveni.*

ARTICULUS IV.

De Monachis, & Sanctimonialibus.

I. SAncti Benedicti Regula in Francia, Germania, & Anglia, primas tenebat octavo sæculo, & omnia penè Monasteria eam susceperе. Synodus Germanica anno 743. Canone 16. statuit: *Ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales, juxta Regulam Sancti Benedicti Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare, vivere studeant: & vitam propriam degere secundùm prædicti Patris ordinationem non negligant.* In Concilio Liptinensi, *Abbates & Monachi receperunt Regulam Sancti Patris Benedicti, ad restaurandam normam regularis vitæ.* Hinc *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi, Cap. LXXIII. Probationem præmitti debet ante Professionem Monasticam, juxta Regulam *Sancti Benedicti*, quam satis indicat, etsi disertè non nominet. *Simul & hoc rogare curavimus, ut omnes ubicumque qui se voto Monachica Vita constrinxerunt, monachicè & regulariter omnimodis secundùm votum suum vivant, &c. Et ut ad Monasteria venientes, secundùm regularem ordinem primo in pulsatorio probentur, & sic recipiantur. Et qui ex sæculari habitu in Monasteria veniunt, non statim foras ad ministeria Monasterii mittantur, antequam probentur.* Et in Capitulari quod propriè Monachos spectat, Cap. XI. hæc habentur: *De noviter venientibus ad conversionem, ut secundùm Regulam probentur, & non antea recipiantur, nisi sicut Regula jubet. Et nullus cogatur invitus promittere: & de obedientia & de stabilitate permanendi, sicut Regula jubet.* In aliis etiam Capitibus *Sancti Benedicti* Regula spectatur, ut Cap. V. *De Decanis & Præpositis, ut eorum mutatio secundùm Regulam fiat.* Cap. VI. *De Cellerariis Monasterii, ut non avari, sed tales mittantur, quales Regula præcipit.* Cap. IX. *De susceptione hospitum, sicut Regula continet.* Ex Vita *Sancti Vvilfridi* ab *Eddio Stephano* coævo Auctore scripta, & edita I. P. Sæculi IV. Benedictini, constat illum instituta Monasteriorum Northumbriæ meliorasse, præscribendo ipsis Regulam Sancti Benedicti.

Regula S. Benedicti in Monasteriis Galliæ, Germaniæ, & Angliæ, recepta.

II. Monachi Sæculo octavo subditi erant Episcopis, sicut & Sanctimoniales. Id probant Statuta *Sancti Bonifacii* Archiepiscopi Moguntini.* Statuit enim Archipræsul Sanctissimus Cap. XI. *Ut Abbates, vel Abbatissæ sic castè vivant, ut subjectos subjectasque illorum, vel illarum, exemplum ostendant sanctæ conversationis. Quòd si non fecerint, ab Episcopo corrigantur. Si autem Episcopum minimè audierint, Episcopus Imperatori indicare faciat.* Cap. XII. *Ut diligenter unusquisque Episcopus in sua Parochia provideat, ut ubi Monasterium Monachorum fuerit, si regulariter vivant & monachicè: ubi autem Canonica vita fuerit, bene & canonicè vivant.* Cap. XIII. *ut Episcopi puellarum Monasteria diligentissimè perscrutentur, &c.* Idem constat ex Concilio Vernensi *Canone* 3. quo sancitum est, *Ut unusquisque Episcoporum potestatem habeat in sua Parochia, tam de Clero, quàm de Regularibus vel sæcularibus, ad corrigendum & emendandum, secundùm ordinem canonicum spiritalem, ut sic vivant qualiter Deo placere possint.* Et Canone 5. *Ut Monasteria, tam virorum, quàm puellarum, secundùm ordinem regulariter vivant: & si hoc facere contempserint, Episcopus hoc emendare debet. Quòd si non poterit hoc emendare, illi, quem Metropolitanum constituimus, hoc innotescat & ipse hoc emendare faciat. Quod si hoc nec ipse emendare poterit, ad Synodum publicam exinde veniant, & ibidem canonicam sententiam accipiant & si publicam Synodum contempserint aut honorem suum perdant aut excommunicentur ab omnibus Episcopis.*

Tomo IX. Spicilegii.

Monachi Episcopis subditi.

III. Concessa tamen fuere Monasteriis quibusdam Privilegia, quibus vel omnino, vel ex parte, ab Episcoporum Jurisdictione solverentur. Inter illa insigne est Privilegium Fuldensi Monasterio a *Zacharia* Summo Pontifice concessum, rogante *Sancto Bonifacio* Moguntino Archiepiscopo, qui illud fundaverat, in eoque constituerat *Monachos sub Regula Sancti Patris Benedicti viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino, absque sicera, & servis, propriis manuum suarum labore contentos*: ut ipse scribebat ad *Zachariam*. Istud autem Monasterium *Zacharias* a cujuscumque Episcopi Jurisdictione solutum, Sedi Apostolicæ immediatè subjecit. Hæc sunt Privilegii verba; *Quia postulasti a nobis, quatenus*

Privilegia & immunitates Monasteriorum.

Tom. 1. Concil. Galliæ, p. 576.

Ibid. pag 582.

Monasterium Salvatoris a te constructum, situm in loco qui vocatur Buchonia, erga ripam fluminis Fulda, Privilegii Sedis Apostolicæ infulis decoretur, ut sub Jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore, deservimus, Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ ditionibus submittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate, id quod exposcitur, effectui mancipamus. Et ideò omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem in præfato Monasterio ditionem quamlibet habere, hac auctoritate præter Sedem Apostolicam prohibemus. Ita ut nisi ab Abbate Monasterii fuerit invitatus, nec Missarum solemnitatem ibidem quispiam præsumat omni modo celebrare: ut profectò, juxta id quod subjecti Apostolicis Privilegiis consistunt, inconcussè locus dotatus permaneat. Constituentes per hujus Decreti nostri paginam, atque interdicentes omnibus omnino cujuslibet Ecclesiæ Præsulibus, vel quacumque dignitate præditis personis, sub Anathematis interpositione, qui hujus præsumpserit præsentis Constituti a nobis præfato Monasterio indulti quolibet modo existere temerator. Privilegium istud auctoritate Regia roboravit *Pippinus* Rex Christianissimus, cum Episcoporum & Procerum consensu. * *Quia*, inquit, *veneranda Pietas tua nostram Excellentiam postulavit pro Monasterio, quod a te noviter instructum est in solitudine Buchonia juxta fluvium Fulda, in loco quem Beatæ memoriæ Carolomannus germanus noster legitima donatione tibi concessit, ut sicut ex auctoritate Principis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, Privilegio Sedis Apostolicæ sublimatum esse constat, ita etiam nostræ auctoritatis præcepto roboretur: placuit nobis tuæ petitioni assensum præbere. Et ideo hanc nostram Præceptionis seriem ob honorem Dei, & venerationem S. Petri conscribi jussimus, per quam Privilegium Sedis Apostolicæ a Beato Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum, cunctorumque Fidelium nostrorum, per omnia roboramus: præcipientes ut nullus Sacerdotum in Regno nostro divinitus nobis concesso in præfato Monasterio Jurisdictionem aliquam sibi vindicet, præter Apostolicam Sedem, &c.* Hujus Monasterii primus Abbas fuit *Sanctus Sturmius*, cujus Vitam exhibet Volumen II. Sæculi III. Benedictini.

Epist. 6. ad Bonifacium, Tomo 2. collect. Histor. Francor. Duchesnii, p. 663.

Simile Privilegium *Fulrado* San-Dionysiano Abbati concessit *Stephanus Tertius* pro omnibus Monasteriis ab ipso in Francia fundatis, aut deinceps ab ipso, vel ejus Successoribus, fundandis & ædificandis. *Per hanc*, inquit, *Apostolicam auctoritatem Tibi dilecto filio nostro Fulrado, vel cæteris tuis Successoribus Abbatibus, licentiam & potestatem largientes concedimus ædificandi Monasteria ubicumque in Francia Provincia volueritis, &c. Et omnem cujuslibet Ecclesiæ Episcopum, aut alium quempiam Sacerdotem, in præfatis Monasteriis ditionem quamlibet habere, præter Sedem Apostolicam, hac auctoritate prohibemus.*

Tomo 2. Concil. Gall. p. 38.

Sanctus Nivardus Remensis Archiepiscopus, Monasterio Altivillarensi, quod fundaverat, ibi constituens Monachos *sub Regula SS. PP. Benedicti & Columbani* Deo servientes, Privilegium concesserat, quò tantùm abest ut ab Episcoporum Remensium jurisdictione solveretur, ut potiùs iisdem magis adstringeretur, ac sub eorum tuitione maneret: servatâ tamen Monachis libertate eligendi Abbatem. Istius Privilegii meminit *Flodoardus* lib. 1. Historiæ Remensis Ecclesiæ, Cap. VII. *Privilegium quoque*, inquit, *poscente præfato Abbate Berchario, eidem contulit Monasterio, ut scilicet ipse Præsul idem Monasterium in sui juris dominatione, dum adviveret, conservaret; & ut post suum decessum, Remensis Episcopus ipsum Cœnobium gubernet, & eosdem Monachos contra omnes adversitates defendat: ipsi verò Monachi potestatem habeant Prælatum sibi regulariter eligendi, prout in descriptione ipsius Privilegii continetur.* Privilegium istud ante annum sexcentesimum sexagesimum-primum, quo *Sanctus Nivardus*, obiit, concessum, octavo sæculo inviolatum permansit.

Monachi ad Episcopatus, & ad gravissima Ecclesiæ negotia gerenda assumpti.

IV. Monachi octavo sæculo ad sacras Præfecturas, & ad gravissima Ecclesiæ negotia gerenda conficiendaque assumebantur. In Septima Synodo Legati Sedis Apostolicæ, & Patriarcharum absentium, penè omnes Monachi erant. *Sanctus Bonifacius* Germanorum Apostolus, & primus Moguntiæ Archiepiscopus, ejusque Successor *Lullus*, Monasticam Vitam erant professi. Ratisponenses Episcopi alternis ex Canonicorum & Monachorum ordine assumebantur, ex quo *Sanctus Bonifacius* Episcopos in Bojoaria instituerat, ut testatur *Arnulphus* Ratisponensis Monachus, in *Vita Sancti Emmerammi* lib. 2. *Ex eo tempore*, inquit, *quo primùm a Bonifacio Apostolicæ Sedis Vicario, juxta Decreta Canonum, in Bojoaria ordinabantur Episcopi, vicissim sibi succedebant in hujus Episcopatu Monachi atque Canonici; ita ut si antecessor esset Canonicus, fieret successor Monachus, & iterum huic succederet Canonicus. Hæc consuetudo usque ad nostra permansit tempora.*

Episcopi in Anglia Insulæ Hyensi, more extraordinario & insolito Abbati parebant.

Insula Hyensis in Anglia, celeberrimo *Sancti Columbani* Monasterio insignis, Abbatem habebat sacrorum Moderatorem, cujus jurisdictioni omnis Provincia, & ipsi etiam Episcopi, ob reverentiam *Sancti Columbani* parebant, ut refert *Beda* lib. III. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, Cap. IV. his verbis: *Habere autem solet ipsa Insula Rectorem semper Abbatem Presbyterum, cujus juri & omnis Provincia, & ipsi etiam Episcopi, ordine inusitato debeant esse subjecti, juxta exemplum primi Doctoris illius, qui non Episcopus, sed Presbyter extitit & Monachus.* Theodoro Cantuariensi Archiepiscopo, Fidei ac Disciplinæ Ecclesiasticæ in Anglia propagatori, ex Monachorum Ordine assumpto, successit *Berechtuvaldus Ecclesiasticis simul ac Monasterialibus Disciplinis summè instructus*. S. Cudbertus Abbas Ecclesiæ Lindisfarnensis Episcopus inauguratus est: quâ in Insula *A temporibus antiquis & Episcopus cum Clero, & Abbas solebat manere cum Monachis, qui tamen & ipsi ad curam Episcopi familiariter pertinerent. Quia nimirum Aidam, qui primus ejus loci Episcopus fuit, cum Monachis illuc & ipse Monachus adveniens, Monachicam in eo conversationem instituit, quomodo & priùs B. Pater Augustinus in Cantia fecisse noscitur, scribente ei Reverendissimo Patre Gregorio, quod & supra posuimus. Sed quia tua Fraternitas*, inquit, *Monasterii Regulis erudita, seorsum fieri non debet a Clericis suis in Ecclesia Anglorum, quæ nuper auctore Deo, ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis Ecclesiæ fuit Patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat: sed erant eis omnia communia.* Duobus autem annis in Episcopatu peractis *B. Cudbertus repetiit Insulam ac Monasterium suum, divino admonitus oraculo, quia dies sibi mortis, vel vitæ magis illius, quæ sola vita dicenda est, jam appropiaret introitus.* (Ex Beda, lib. IV. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum, *Cap. XXVII. & XXVIII.*)

Hildæ Abbatissæ Monasterium duplex. Studia Monastica.

Idem Cap. XXIII. de Monasterio *Hildæ* Abbatissæ ita scribit: *Tantùm lectioni divinarum Scripturarum suos vacare subditos, tantùm operibus justitiæ se exercere faciebat, ut facillimè viderentur ibidem, qui Ecclesiasticum gradum, hoc est, Altaris Officium aptè subirent, plurimos posse reperiri. Denique quinque ex eodem Monasterio postea Episcopos vidimus, & hos omnes singularis meriti ac sanctitatis viros, &c.* Monasterium illud *Hildæ*

Ab-

Abbatissæ duplex erat. Monachi ex una parte, Sacræ Virgines ex altera, Deo devotissimè serviebant. Hos & illas regebat *Hilda* Abbatissa, atque ad omnem virtutem informabat; & ad Scripturæ Sacræ studium sic excitabat, ut religiosissimos doctissimosque Præsules Monasterium illud deinde Ecclesiæ daret.

S. Wilbrordus Frisonum Apostolus, & primus Trajectensium Episcopus, Monachus erat, & cum Monachis opus conversionis gentium aggressus est, teste *Alcuino* in ejus Vita. *Statim ablactatum infantulum tradidit pater Ripensis Ecclesiæ Fratribus, Religiosis studiis, & sacris literis erudiendum, &c. Ibique in prædicto Monasterio multis profuturus, puer, Clericatûs accepit tonsuram, & pia professione Monachum se fecit esse, &c. Cum conniventia sui Abbatis & Fratrum, in Hiberniam velocis cursu conscendit ... ibique duodecim annis inter eximios simul pia Religionis & sacræ lectionis Magistros, futurus multorum populorum Prædicator, erudiebatur, &c. Assumptisque secum duodecim Fratribus eo fidei fervore armatis, quo & ipse, navim conscendit: quorum aliqui postea, ob prædicationis Evangelicæ instantiam, martyrio coronati sunt: alii verò Episcopatûs ordinem accipientes, post sancta prædicationis labores in pace quieverunt.* Quid *Corbinianum* Frisingensem, *Rudbertum* Salzburgensem, *Suidbertum* Frisiorum Apostolum, *Vvillibaldum* Eistetensem, *Hildulfum* Trevirensem, *Vvillebadum* Bremensem, *Burchardum* Vvirtziburgensem, *Vvilfridum*, & *Joannem* Eboracenses, *Eguvinum* Wigorniensem, *Aldhelmum* Schireburnensem, *Lambertum* Lugdunensem, *Hugonem* Rothomagensem *Vulframnum* Senonensem, *Tetricum* Autissiodorensem, *Eucherium* Aurelianensem, Episcopos sanctissimos commemorem, ex Ordinis Benedictini Monasteriis assumptos, quorum Acta Sæculum III. Benedictinum exhibet?

Monachi ad Episcopatum assumpti regularem vitam ducere tenebantur.

V. Qui ad Clericatum & Episcopatum ex Monachorum Ordine assumebantur, Vitam Regularem ducere tenebantur. Id patet ex Capitulari Aquisgranensi Caroli Magni, cap. 27. *Item in Decretis Innocentii Papæ de eadem re, ut Monachus, si ad Clericatum provehatur, propositum Monachicæ professionis non amittat. Quod enim in Monasterio fuit, & quod diu servavit, in meliori gradu positus amittere non debet* (inquit *Innocentius I.*) Idem responderat *Zacharias* Papa ad Capitulum XIII. interrogationum *Pippini*. Idem probant Acta Sanctorum quos ex Monasteriis ad Episcopatum assumptos supra diximus.

Professionis Sanctimonialium, seu potiùs consecrationis ætas.

VI. Sanctimoniales ante XXV. ætatis annum haud consecrabantur. Ante hanc tamen ætatem puellæ recipiebantur in Monasteria, in regulari disciplina erudiebantur, & virginitatem suam Christo devovebant. De his *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi ita sanxit Cap. XLVI. *Virgines non velentur ante XXV. annos, nisi rationabili necessitate cogente.* Necessitatem illam explicat Africanæ Synodi Canon XCIII. quem Rex Maximus subjicit; cùm scilicet periclitatur pudicitia virginalis, & vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, aut Virgo in mortis discrimine versatur, &c. Concilium Francofordiense *Canone XLVI.* de eodem capite disciplinæ ita statuit. *De Virginibus, quo tempore velandæ sint, vel quibus occupationibus ante annos XXV. detinendæ, si necessitas compellit, ea quærantur quæ in Canone scripta sunt.* Zacharias Papa ad Capp. XX. & XXI. Interrogationum *Pippini*, secundùm *Innocentii Primi* Decreta respondet, Virgines etiam a Sacerdote non velatas, quæ a proposito virginitatis defecerunt, Pœnitentiæ subjiciendas esse: *Quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bona fidei contractus nullâ ratione dissolvi, quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit?*

Pecuniam pro ingressu Monasterii exigere nefas.

VII. Pecuniam exigere pro ingressu in Monasteria nefas erat, & Simoniæ species meritò censebatur. Id constat ex Synodo Septima, Canone XVIII. *In tantùm* (inquit) *inolevit avaritia facinus in Rectores Ecclesiarum, ut etiam quidam eorum, qui dicuntur Religiosi viri ac mulieres, obliviscentes mandatorum Domini, decipiantur, & per aurum introitus accedentium tam ad sacrum Ordinem, quàm ad Monasticam Vitam efficiant. Unde fit, ut quorum initium improbabile est, omnia sint projicienda, ut Magnus ait Basilius.*

Dotales oblationes.

Mos tamen erat in Oriente ut offerrent aliqua Monasteriis instar dotis, qui in ea recipiebantur. Quocirca idem Canon subdit: *Porrò quæ filiis a parentibus dantur, more dotis, vel si quæ ex propriis rebus acquisita offeruntur; profitentibus his qui ea offerunt Deo dicata, definimus, sive perseveraverint, sive exierint, manere ea in Monasterio, secundùm repromissionem ipsorum, nisi fuerit culpa Prælati.*

Carolus Magnus in Capitulis quæ propriè Monachos spectant, Cap. XV. statuit: *Ut nullus Abbas pro susceptione Monachi præmium quærat.* Synodus Francofordiensis *Canone XVI.* de hoc Disciplinæ capite ita sanxit; *Audivimus enim, quod quidam Abbates cupiditate ducti, præmia pro introeuntibus in Monasterium requirant. Ideò placuit nobis, & Sanctæ Synodo, ut pro suscipiendis in Sancto Ordine Fratribus nequaquam pecunia requiratur; sed secundùm regulam Sancti Benedicti suscipiantur.* Inter *Sancti Bonifacii* Moguntini Archiepiscopi: Statuta istud legitur XV. *Ut plus non mittantur in Monasteria Canonicorum, atque Monachorum, seu Puellarum, quàm sufficere possint.* Monachorum & Sanctimonialium in quovis Monasterio determinatus erat numerus, secundùm facultates Monasterii, ne exigeretur pecunia novi oneris ratione, & quòd Monachis, aut Virginibus ultra numerum susceptis, alendis impar esset. Ignobilibus verò æque ac nobilibus puellis patebat aditus ad Monasteria, cum earum probata vocatio erat. Unde Pauliacensis * Monasterii Abbatissa divinitus correpta & infirmitate percussa memoratur in Vita *Sanctæ Austrebertæ*, P. II. Sæculi III. Benedictini, quòd puellam servilis generis, quæ in Sanctimonialium Collegium recipi serventissimè ac humillimè postulabat, rejecisset.

* De Pavilly.

Fœminis non patebat aditus in Ecclesias Monachorum.

VIII. Interdictus erat fœminis in Ecclesias Monachorum ingressus, quibus nunc perperam in Chorum, & in Sacrarium aditus in Monasteriis plerisque patet. Vigebat ejusmodi lex in Cœnobiis Sithivensi & Fuldensi ad Sæculum usque decimum quartum, ut constat ex libro secundo *de Miraculis S. Bertini a Folcardo* Cænobita Sithivensi conscripto Cap. XII. *Cùm*, inquit, *venerandus Pater noster Bertinus, postquam a diabolo in specie mulieris tentatus esset, & a S. Martino visitatus & liberatus considerans omnino Monachis non expedire sexu fœmineo quovis modo communicari, sub anathemate aditum fœminarum de aditis ejusdem Cœnobii penitus exclusit. Quod ab ipsius B. Bertini tempore bene ab omnibus observatum est, usque ad illud tempus in quo Adala nobilissima conjux Arnulfi Comitis & Abbatis istius loci, cum sæpissime magnis infirmitatibus esset aggravata, desiderare cœpit, ut in hoc Monasterio ei licentiam Monachi darent intrare, ut coram altari S. Bertini pro salute deprecatura liceret se prosternere. Hujus igitur rei causa, advocatis venerabilibus Episcopis Vvicfrido Tarvennensis Ecclesiæ Episcopo, & Folberto Cameracensis, denudavit eis desiderium suum; accepta etiam a Monachis licentia anno Nativitatis Domini nongentesimo trigesimo octavo,* an-

annoque quinto Ludovici Regis, Feria secunda Pascha introduxerunt eam præfati Episcopi in eodem Monasterio, non sine tremore maximo: quoniam hoc illa prima facere præsumpserat, quod antea Reginarum nulla concupiscere vel audebat. Sicque introducta, & ante altare B. Bertini prostrata, devotè oratione fusa, plenam corporis sospitatem recepit. Vita *Sancti Bertini* Sithivensis Abbatis edita est P. I. Sæculi III. Benedictini.

De Fuldensi Cœnobio idem constat ex Vita S. Liobæ Abbatissæ Biscofsheimensis Auctore *Rudolpho* Monacho Fuldensi, in qua de Sancta illa Virgine hæc leguntur: *Interdum etiam & ad Monasterium Fuldensium Monachorum causâ orationis venire solebat, quòd nec priùs, nec postea ulli umquam fœminarum concedi potuit: quia loco illi, ex quo a Monachis habitari cœptus est fœmineus negabatur ingressus. Tantùm autem huic soli concessus est propter hoc quòd S. Martyr Bonifacius eam Senioribus eorum commendavit, corpusque illius ibi sepeliendum decrevit. Cujus tamen adventus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella discipulabus ac pedissequis suis, ipsa, cum una cæteris maturiore, Monasterium diurno tantùm tempore intravit: & post orationem completa cum Fratribus collatione, noctibus semper ad Discipulas suas, quas in cella dimiserat, revertebatur.* Vita *S. Liobæ* edita est P. II. Sæculi III. Benedictini.

Monachi miracula per Sanctos domesticos patrata occultabant.

IX. Tantus erat Monachis solitudinis amor, ut miracula si quando per Sanctos in Ecclesiis suis patrarentur, aut occultare, aut cohibere pro virili studerent ne confluentium hominum turbas paterentur, eorumque frequentiâ disciplina regularis remitteretur. Sic *S. Hidulfus* ex Episcopo Trevirensi Medianensis, * Monasterii primus Abbas, *S. Spinulo*, etsi mortuo, præcepit ut a patrandis miraculis cessaret, quamvis inde temporalia etiam commoda in Monasterium redundarent. Qua de re Senoniensis * Chronographus *Richerius* ita scribit: *Ad augmentum gloriæ sancti tres salinarii fontes in horto penes Monasterium sunt inventi. Fama igitur miraculorum & salinarum longè latèque divulgata tantam populi multitudinem ad ipsum locum deduxit, ut locus affluentiam gentium minimè capere potuisset. Unde vir ille Sanctus Hidulfus suæ inquietationis molestiam, quam ab advenientibus sustinebat, ferre non valebat, licèt Monasterio suo pro virtutibus Sancti & salinarum quæstu aliquid emolumenti conferri ab illa gente videretur. Vir igitur beatissimus Hidulfus, qui pro divitiis mundi acquirendis paupertatis onus sibi non assumpserat, videns se & suos a proposito suo non modicùm affluentiâ populi deviare, auxilium divinum super hoc duxit requirendum.* Ipsum porrò ad Ecclesiam accessisse memorat. & ad *S. Spinuli* sepulchrum orationi incubuisse, & quasi vivo loqueretur, dixisse: *Gratias agimus Deo Salvatori, o frater Spinule! quòd miraculis fidem facientibus te divinæ Majestati astare certissimè credimus, etiam naufragia præsentis sæculi evasisse te, ac cœlesti gloria potiri gaudemus. Sed si frequentia populorum, quam Deus per te huc confluere fecit, aliquandiu pressi fuerimus, non modicùm a via regia quæ ducit ad vitam, nos declinare videbis. Unde te in illa obedientia, quam dum viveres, nobis intadiabiliter exhibere solebas, admonemus & exhortamur in Domino, &c... Videres mortuum, quasi viveret, Magistro jubenti obedire, cessantibus signis miraculorum, aquis salsis in dulcedinem redeuntibus. Affluentia repressa populorum, Vir Sanctus & Fratres sui sine tumultus molestia, Deo deinde servierunt. Videns verò Deus famulum suum sibi toto corde, & non mundo inhærere, quia parvum & instabilem quæstum tam leviter abjecerat, majora pro minoribus statim ei restituere dignatus est. Nam prædia multa in Alsatiæ partibus, nec non in Lotharingia, a Potentibus & Primatibus terræ, & alia quamplurima a diversis Fidelibus Deo operante, sunt collata; quæ omnibus supra dictis trecentis Fratribus ad victum sufficere possent.*

De Moyen-Moutier.

De Senone.

Eadem religiones Sarlatenses Monachi, cùm *Sancti Pardulphi* * Abbatis corpus e Garactensi Monasterio acceptum, juxta loculum *S. Sacerdotis* Lemovicensis collocassent, fierentque in dies miracula, quibus illuc frequens populus invitabatur, Sanctum *Abbatem a Pontifice separantes, in Ecclesiam S. Joannis extra Monasterium transtulerunt*, teste *Gaufredo* Priore Vosiensi in Chronico lib. 1. cap. 2. Quantùm illa miraculorum ostentatio disciplinæ regulari obesset, testis est *Rodulfus* Abbas in *Chronico S. Trudonis* lib. 1. Studium illud occultandi miracula per Sanctos domesticos patrata apud Monachos undecimo sæculo adhuc perseverasse tradens, ubi de *Gontramno* Abbate scribit: * *Hujus vitæ ultimis annis Domini nostri Trudonis sepulchrum frequentissimè cœpit coruscare miraculis, quæ ille studiosissimè satagebat occultare; sagaci enim pectore concipiens quod futurum erat,* * Signa data esse infidelibus, non fidelibus, *dicebat: Quod non longè post illum nonnulli de nostris experti sunt, qui inter ipsa quoque miracula Deum offendere non timuerunt.* Nimirum, ut idem Cronographus observat initio libri 2. sub *Adelardo II.* Abbate *Gunthramni* successore, *Cœperunt haberi miracula & virtutes sepulchri S. Trudonis non tam timori & reverentiæ, quàm ostentui & populari gloriæ. Frequentabat enim sepulchrum ejus infinitus peregrinorum numerus... Oratorium, chorus, templum, claustrum, pratum nocte dieque non inveniebatur a multitudine vacuum, quarum perstrepentium continua inquietatio magna fiebat molestia, & ordinis impedimento, Senioribus solitis & volentibus Deo servire in quiete & silentio. Juniores verò, quibus tædio erat Religio & disciplina odio, gratulabantur priùs occultè hac quasi necessitate se Magistræ Regulæ mandata præterire, &c.* Et infra. *Quantò longiùs ferebatur relatione peregrinorum gloriosa celebritas miraculorum S. Trudonis, tantò & nostrorum reprehendebatur secularitas ex levitate morum & abusione indisciplinationis. Erat enim summa opportunitas quibusque nostri Ordinis perire volentibus, ex peregrina, ut dixi, veniente & abeunte multitudine, tum ex confracti Monasterii vasta reparandaque amplitudine.*

S. Pardoux.

Tom. VII. Spicilegii Dacheriani.

1. Cor. 14.

X. Cœnobia Seminaria erant, in quibus pueri ad pietatem & studia literarum instituebantur. Id constat ex Capitulari Aquisgranensi *Caroli Magni*, cujus LXXII. Capite statuitur, ut tam Monachi, quàm Canonici, *non solùm servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent, sibique socient. Et ut scholæ legentium puerorum fiant, Psalmos, notas, computum, Grammaticam per singula Monasteria, vel Episcopia discant.* Hac de re *Carolus Magnus* Encyclicam ad omnes Episcopos & Abbates Epistolam dedit. *Notum sit*, inquit, *Deo placitæ Devotioni vestræ, quia nos unà cum Fidelibus nostris consideravimus, utile esse, ut Episcopia, & Monasteria, nobis Christo propitio ad gubernandum commissa, præter Regularis vitæ ordinem, atque Sanctæ Religionis conversationem, etiam in literarum meditationibus, eis qui donante Domino discere possunt, secundùm uniuscujusque capacitatem, docendi studium debeant impendere: qualiter sicut Regularis norma honestatem morum, ita quoque docendi & discendi instantia ordinet & ornet seriem verborum; ut qui Deo placere appetunt rectè vivendo, ei etiam placere non negligant rectè loquendo... Debet ergo quisque discere, quod optat implere; ut tantò ampliùs quid agere*

Seminaria & Scholæ in Monasteriis.

Studia Monastica.

Tom. 2. Concil. Gall. pag. 121.

gere debeat intelligat anima, quantò in omnipotentis Dei laudibus sine mendaciorum offendiculis cucurrerit lingua. Nam cum omnibus hominibus vitanda sint mendacia, quantò magis illi declinare debent, qui ad hoc solummodo probantur electi, ut servire specialiter debeant Veritati? Nam cùm nobis a nonnullis Monasteriis sæpius scripta dirigerentur ... Cognovimus in plerisque præfatis conscriptionibus eorumdem & sensus rectos, & sermones incultos: quia quod pia devotio interiùs fideliter dictabat, hoc exteriùs, propter negligentiam discendi, lingua inerudita exprimere sine reprehensione non valebat. Unde factum est, ut timere inciperemus, ne fortè sicut minor erat in scribendo prudentia; ita quoque & multò minor esset quàm rectè esse debuisset, in Sanctarum Scripturarum ad intelligendum sapientia, &c. Cùm autem in Sacris Paginis schemata, tropi, & cætera his similia inserta inveniantur, nulli dubium est quod ea unusquisque legens tantò citiùs spiritualiter intelligit, quantò priùs in litterarum magisterio pleniùs instructus fuerit. Tales verò ad hoc opus viri eligantur, qui & voluntatem, & possibilitatem discendi, & desiderium habeant alios instruendi.

Angilbertus Abbas Centulensis sive *S. Richarii* de ejusdem Cœnobii restauratione & quasi nova fundatione a se facta ex munificentia *Caroli Magni* ita loquitur, apud Auctorem Chronici Centulensis, lib. 2. cap. XI. *Trecentos Monachos in hoc sancto loco regulariter victuros, auxiliante Deo constituimus: optantes & ordinantes, ut non plus istius numeri congregatio in perpetuum haberet: Centum etiam pueros scholis erudiendos sub eodem habitu & victu statuimus, qui Fratribus per Choros divisis in auxilium psallendi & canendi intersint.*

Disciplina Regularis in Monasteriis conservanda Reges curam gessere. Clausura Monialium.

XI. Disciplinæ Regularis in Monasteriis, cùm virorum, tum Virginum, restaurandæ, vel conservandæ, Episcopi & Principes maximam habuere curam. Concilium Vernense *Canone VI.* de Monialium clausura diligenter servanda hæc statuit: *Constituimus ut nulla Abbatissa duo Monasteria præsumat habere; nec extra Monasterium licentiam habeat exire, nisi hostilitate cogente. Sed Domnus Rex, quando aliquam de ipsis Abbatissis ad se venire jusserit, semel in anno per consensum Episcopi, in cujus Parochia est, ut tunc aliqua veniat ex sua jussione, si necessitas fuerit, & alibi omnino non debeat, nec per villas, nec per alia loca demorari; nisi tantùm, quàm celeriùs potuerit, ambulare & reverti ... Similiter nec illæ Monachæ extra Monasteria exire debeant.* Concilium Liptinense Regulam *S. Benedicti* accuratè servari sanxit a Monachis, & secundùm eam Monasteria ordinari. *Carolus Magnus* in Capitulari Aquisgranensi, & in Capitulis quæ Monachos propriè spectant, multas leges edidit ex Canonibus & Regula *S. Benedicti* maximam partem desloratas, quæ Regularem Disciplinam, vel restaurant collapsam, vel conservant restauratam. Ex his multa satis jam a nobis sunt observata. In Capitulari anno XI. Regni sui edito, Cap. III. statuit: *Ut Monasteria Regularia secundùm Regulam vivant, & Monasteria puellarum Ordinem Sanctum custodiant, & unaquæque Abbatissa sine intermissione in suo Monasterio resideat, & duo Monasteria non habeat.* In alio Capitulari de diversis rebus partim Ecclesiasticis, partim Politicis, Cap. III. ita statuit: *De Monasteriis minutis, ubi Nonnanes sine Regula sedent, volumus ut in uno loco Congregatio fiat Regularis, & Episcopi prævideant ubi fieri possit: & nulla Abbatissa foras Monasterium exire præsumat sine Regis jussione, nec sibi subditas facere permittat: & earum claustra sint bene firmata.* Et Cap. XI. Missis Dominicis per unamquamque Provinciam inquirere jubet, *An sit aliquis clamor super Episcopum, vel Abbatem, vel Abbatissam, & Regi renuntiare.* Et Cap. XIV. vetat *Ne Monachi, & qui in gradu Sacerdotali constituti sunt, ad sæcularia negotia transeant.* Cap. XV. prohibet *Ne Episcopi, & Abbates, & Abbatissæ culpas canum habeant*, aut *falcones, accipitres*, vel *joculatores*. In Capitulari Aquisgranensi Abbatissarum temerarium superbumque ausum coërcet, quæ benedictionem viris dare, manusque illis imponere, & Virgines ritu solemni velare præsumebant. *Auditum est, aliquas Abbatissas, contra morem sanctæ Dei Ecclesiæ, benedictiones cum manûs impositione, & signaculo sanctæ crucis, super capita virorum dare, necnon & velare Virgines cum benedictione Sacerdotali: quod omnino a vobis, sanctissimi Patres, in vestris Parochiis illis interdicendum esse scitote.* Denique diligenter curandum passim inculcat: *Ut Monachi monachicè & regulariter vivant, omnimodis secundùm votum suum, secundùm quod scriptum est: Vota vestra reddite Domino Deo vestro.* Et iterum: *Melius est non vovere, quàm vovere, & non reddere.*

Abbatissarum quarumdam præsumptio.

In Capit. Aquisgr. cap. LXXIII

Regum potestas in Monasteria Regiæ fundationis.

XII. In Regia Monasteria, id est, quæ vel a Regibus fundata erant, vel a fundatoribus in jus Regium tradita, potestatem maximam Ecclesia Regibus Christianissimis dedit, in eo positam, ut rationes redituum & expensarum coram ipsis reddi deberent, & absque eorum voluntate institui Abbates, vel Abbatissæ, ab Episcopis non possent. Synodi Vernensis Canon XX. duo Monasteriorum genera distinguit; alia Regalia, alia Episcopalia; & Regalium quidem rationes Regi; Episcopalium verò Episcopo reddendas statuit. *In alia Synodo nobis perdomestis, ut illa Monasteria, ubi regulariter Monachi, vel Monachæ vixerunt, hoc quod eis de illis rebus dimittebatis unde vivere potuissent, exinde, si Regalis erat, ad Dominum Regem faciant rationes Abbas, vel Abbatissa; & si Episcopalis, ad illum Episcopum. Similiter & de illis vicis.* Statuit *Canon. V.* de Abbatibus & Abbatissis secundùm ordinem regulariter non viventibus, & commissa Monasteria non regentibus, & Episcopi sui, Synodique contemnentibus admonitionem, ut honorem suum perdant: *Et tales in eorum loco in ipsa Synodo constituantur per verbum & voluntatem Domni Regis, vel consensu servorum Dei, qui secundùm Ordinem Sanctum ipsum gregem regant.* Concilium Francofordiense, *Canone XLVII.* statuit ut *de Abbatissis, quæ canonicè, aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant & Regi adnuntient, ut ab honore priventur.* Denique *Carolus Magnus* in Capitulari de causis Regni Italiæ, *Cap. 6.* decernit *De Monasteriis & Xenodochiis quæ per diversos Comitatus esse videntur, ut Regalia sint, & quicumque ea habere voluerit, per beneficium Domni Regis habeat.*

ARTICULUS V.

De Bonis Ecclesiæ.

Bonorum Ecclesiæ administratio.

I. BOnorum Ecclesiæ administratio & dispensatio, erat penes Episcopos, octavo sæculo. Id constat ex Canone Synodi Francofordiensis XLVIII. *De oblationibus*, inquit, *quæ in Ecclesia, vel in usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma, & non ab aliis dispensentur, nisi cui Episcopus ordinaverit.* Ex summo illo jure administrandi ac dispensandi facultates Ecclesiæ ortum habuit lex ab eadem Synodo lata *, *Ut propinqui vel heredes Episcopi, res quæ ab Episcopo sunt acquisitæ, aut per comparationes, aut per* Can. 41.

tradi-

traditiones, postquam fuerit ordinatus, nequaquam post ejus obitum hæreditare debeant, sed ad suam Ecclesiam catholicè. Illa autem, quas priùs habuit, nisi traditionem ad Ecclesiam ex eis fecerit, hæredibus & propinquis succedant. Sed enim cùm Episcopus summam in rerum Ecclesiasticarum dispensatione potestatem haberet, ac soli Deo rationem reddere teneretur, difficillima fuisset, imò impossibilis discretio bonorum ex propriis vel Ecclesiæ rebus comparatorum, ut illæ ad hæredes transmitterentur, istæ relinquerentur Ecclesiæ. Quamobrem Patres decreverunt omnia prorsus bona post Ordinationem ab Episcopis acquisita, in jus Ecclesiæ cedere debere.

In quibusdam Ecclesiis jam prædia Canonicis in commune erant ad victum deputata.

II. Aliquæ tamen villæ & prædia Canonicis jam erant assignata in nonnullis Diœcesibus, ut in Metensi, auctore Chrodegango, & in Remensi, auctore S. Rigoberto, de quo *Flodoardus, lib. 2. Historiæ Remensis, cap. 11.* ita scribit: *Sed & Canonicam Clericis Religionem restituit ac sufficientia victualia constituit, & prædia quædam illis contulit, necnon ærarium commune usibus eorum instituit. Ad quod has villas delegavit, Musceium, Roseium; &c. Ecclesiam quoque S. Hilarii, cum suburbio ad eam pertinente; scilicet ut in annuâ transitus sui die sufficiens eis inde refectio pararetur; quæ superessent, ipsis communiter dividenda cederent. Famulos quoque, eorum colonias, ad necessaria Canonicorum servitia deputavit; & eosdem Christi pauperes rerum suarum hæredes fieri destinavit. Harum verò summa rerum in XL. vel ampliùs mansos colligitur.*

Divisio bonorum Ecclesiasticorum.

III. Ecclesiæ reditus & oblationes in quatuor partes dividere tenebantur Episcopi, secundùm priscum morem. Id constat ex Capitulari *Gregorii II.* Cap. V. ubi leges dandas Episcopis in Bavaria constituendis proponens, ait: *De reditu verò Ecclesiæ, vel oblationibus Fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam sibi retineat: alteram Clericis pro suorum officiorum sedulitate distribuat: tertiam pauperibus & peregrinis: quartam Ecclesiasticis fabricis noverit reservandam: de quibus divino erit redditurus judicio rationem.* Hæc lex locum habebat, ubi Clericis prædia aut beneficia ad victum in commune assignata non erant: nec restaurationi Ecclesiarum alio modo provisum erat.

Decimæ, & Nonæ.

IV. Decimas Ecclesiæ solvere monebantur Fideles, quorum in iis retinendis avaritiam, & ingrati erga matrem Ecclesiam animi vitium Deum publicâ fame & terræ sterilitate interdum punire, Patres prædicabant. Id constat ex Canone XXV. Concilii Francofordiensis. *Omnis homo ex sua proprietate legitimam decimam ad Ecclesiam conferat. Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepsit, ebullire vacuas annonas a dæmonibus devoratas, & voces exprobrationis auditas.* Laïci, qui difficillimis temporibus Ecclesiæ prædia in precariam fruenda acceperant, Decimas & Nonas solvere Ecclesiæ tenebantur, & sacras Ædes restaurare. Id discimus ex eodem Canone: *Ut decimas & nonas, sive census omnes generaliter donent, qui debitores sunt, ex Beneficiis & rebus Ecclesiarum, secundùm priora Capitula Domini Regis.* Et Cap. 26. *Ut domus Ecclesiarum, & tegumenta ab eis fiant emendata, qui Beneficia exinde habent.* Decimæ, & Nonæ erant decima duplex, quam hujusmodi Beneficiarii laïci persolvere tenebantur Ecclesiæ. Qua de re lex a *Carolo Magno* lata extat in Capitulari, quod anno regni XI. condidit, Cap. VII. *Ut unusquisque suam decimam donet, atque per jussionem Episcopi dispensentur.* Et Cap. XIV. *De rebus Ecclesiarum, unde nunc census exeunt, Decima & Nona cum ipso censu sit soluta, & unde antea non exierunt, similiter Decima & Nona cum ipso censu sit soluta.* Et lib. 1. Capitularium cap. 163. sancitum legimus. *Ut qui Ecclesiarum beneficia habent, Nonam & Decimam ex eis Ecclesiæ, cujus res sunt, donent. Et qui tale Beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio Presbytero Decimas donent.* Hæc disciplina ex lib. 4. Capitularium, Cap. XL. illustratur. *Considerandum est, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine, Nona & Decima persolvantur. De opere verò & restauratione Ecclesiarum, Comes, & Episcopus, sive Abbas, cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantùm inde accipiat ad reparandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri, aut in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se, juxta quantitatem quam ipse tenet, &c.*

Decimarum exactio maxima cum charitate facienda visa est, ita ut remitterentur, si id religionis, & salutis animarum bonum postularet. Hac de re audiendus *Carolus Magnus* Epistolâ VII. *Vestra*, inquit, *sanctissima Pietas sapienti consilio provideat, si melius sit rudibus populis in principio fidei jugum imponere decimarum, ut plena fiat per singulas domos exactio illarum: An Apostoli quoque ab ipso Deo Christo edocti, & ad prædicandum mundo missi, exactiones decimarum exegissent, vel alicubi demandassent dari, considerandum est. Scimus quia decimatio substantiæ nostræ valde bona est. Sed melius est illam amittere, quàm fidem perdere. Nos verò in Fide Catholica nati, nutriti, & edocti, vix consentimus substantiam nostram pleniter decimare. Quantò magis tenera fides & infantilis animus, & avara mens illarum largitati non consentit? Roboratâ verò fide, & confirmatâ consuetudine Christianitatis, tunc quasi viris perfectis fortiora danda sunt præcepta, quæ solida mens religione Christiana non abhorreat.* Edixit tamen *Carolus Magnus*, ut excommunicatione plecterentur, qui solvere decimas pertinaciter recusarent. lib. 1. Capitularium cap. 58. *Qui decimas post crebras admonitiones & prædicationes Sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos constringi nolumus, propter periculum perjurii.*

ARTICULUS VI.

De Oneribus, & Immunitatibus Ecclesiarum & Clericorum.

Carolus Martellus, Major-Domus & Dux Francorum, Episcopatuum, Abbatiarum, aliorumve Beneficiorum Ecclesiasticorum reditus Laïcis Nobilibus dedit, qui ad Saracenos propulsandos operam contulerant, in eoque bello suas penè exhauserant facultates. Paucæ fuerunt admodum a quibus manus abstineret. In Chronico Episcoporum Albigensium, & Abbatum Castrensium referuntur hi versus fronti majoris januæ Ecclesiæ Sancti Benedicti Castrensis inscripti, de *Alphonso IV.* Abbate. Tom. VII. Spicilegii.

Nobilium ut reparet Martellus damna virorum:
Injecit dominas in sacra feuda manus:
Castrensi gazæ parcens Abbatis amore,
Cujus consilio est usus & auxilio.
Proximus est morti Princeps, hunc excitat Abbas,
Et tinctum Christi Sanguine monstrat iter.

Hac de re conquestus est Bonifacius Apostolicæ Sedis Legatus Epistolâ 32. ad Zachariam Papam: *Modò*, inquit, *maxima parte per civitates, Episcopales Sedes traditæ sunt Laïcis cupidis ad possiden-*

dum, vel adulteris Clericis, scortatoribus, & publicanis seculariter ad perfruendum. Istius temporis calamitatem egregiè describit Fontanellensis Chronographus, agens de *Theutsindo* Abbate, qui locum regiminis adeptus anno 734. hoc Cœnobium ad maximam paupertatem redegit. *Nam penè tertiam facultatum partem abstulit, suisque propinquis ac Regiis hominibus ad possidendum contradidit... Unde Milites Christi alimoniam consequebantur, inde nunc pastus exhibetur canibus; & unde lumen ante aram Christi in Ecclesia lucere solebat, inde armilla, baltei, & calcares fabricantur, necnon sella equina auro argentoque decorantur... Tales quippe Rectores nequiores sunt Paganis: quoniam si Pagani locum ipsum cremaverint, terram tamen secum non tollunt.*

Feuda quedam & pecunia sub precario & censu ab Ecclesiis & Monasteriis præstita in subsidium exercitus, de consensu Episcoporum.

Carlomannus & Pippinus cum bona Ecclesiis a Carolo patre ablata, & a Laïcis occupata restituere omnino non possent, nutante Monarchia, bellisque externis ac domesticis conflictatâ, ab Episcopis impetraverunt, ut sub precario & censu a Comitibus, aliisque Laïcis ex nobilium ac militarium virorum ordine tenerentur; eâ conditione ut singulis annis unaquæque casata duodecim denarios Ecclesiæ vel Monasterio solveret, donec res integræ restituerentur. Precaria illa aut militare beneficium, erat ad tempus concessum, ob necessitatem gravissimam: extinguebatur morte beneficiati: si necessitas cogeret, renovabatur precaria jussu Principis: non subtrahebantur Ecclesiis aut Monasteriis reditus ad Clericorum aut Monachorum sustentationem necessarii, sed abundantes. In Ecclesiæ detrimentum non cedebat illud onus: si quidem penuriam propterea non patiebantur ejus Ministri, nec alienabantur ejus bona; & hujusmodi beneficia conferebat charitas, quæ pro Reipublicæ defensione sollicita esse debet, cujus perturbatis temporibus tranquilla Ecclesia vix esse potest, cum Ecclesia sit in Republica. Ista sacrorum feudorum, seu Ecclesiasticæ pecuniæ præstatio in subsidium exercitus, fiebat omnium Regni Ordinum consensu. Sic in Synodo Liptinensi, *Sacerdotes, Comites & Præfecti*, consensum præbuere Decreto edito de pecunia Ecclesiæ sub precario & censu in subsidium exercitus præstanda. Canon secundus Principis editus nomine sic habet: *Statuimus quoque, cum Concilio Servorum Dei, & populi Christiani, propter imminentia bella, & persecutiones caterarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesialis pecuniæ in adjutorium exercitus nostri, cum indulgentia Dei, aliquanto tempore retineamus, ea conditione ut annis singulis de unaquaque casata solidus, id est, duodecim denarii ad Ecclesiam vel Monasterium reddantur: eo modo ut si moriatur ille, cui pecunia commodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit. Et iterum, si necessitas cogat, aut Princeps jubeat, precarium renovetur, & rescribatur novum. Et omnino observetur ut Ecclesia vel Monasteria penuriam paupertatemque non patiantur, quorum pecunia in precario præstita sit: Et si paupertas cogat, Ecclesiæ vel domui Dei integra reddatur possessio.*

In Concilio Suessionensi, *Pippinus* Dux & Princeps Francorum, *unà cum consensu Episcoporum, sive Sacerdotum, vel Servorum Dei consilio, sive Comitum & Optimatum Francorum*, statuit cap. III. *Ut de rebus Ecclesiasticis, subtractis Monachis vel Ancillis Dei consolentur, usque dum illorum necessitati satisfaciant; & quod superaverit, census levetur.* Addit: *Et Abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantùm homines eorum transmittant.* Ex hac parte Canonis colligitur, Abbates alios fuisse *Legitimos*, id est, Abbatiarum administrationi Canonicè præpositos, sive Episcopi essent, aut Clerici, sive (quod fiebat ut plurimùm) ex Monachorum Ordine ab iisdem Monachis electi. Alios militares & fiduciarios, qui Abbatias in feudum tenebant ex Principis concessione & Ecclesiæ consensu. Isti non solùm milites suppeditare Principi tenebantur, sed ipsi ad bellum proficisci & contra hostes pugnare: illi verò a bellicis expeditionibus immunes erant, sed milites ad certum numerum suppeditare debebant.

Bonifacii Episcopi & Sedis Apostolicæ Legati, aliorumque Præsulum œconomiam in permittendis precariis & censu cujus meminimus, approbavit ac laudavit *Zacharias* Pontifex Maximus Epistolâ VIII. ad ipsum Bonifacium. *De censu verò expetendo*, inquit, *eo quòd impetrare a Francis ad reddendum Ecclesiis, vel Monasteriis non potuisti aliud, quàm ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum XII. denarii reddantur: Et hoc gratias Deo quia potuisti impetrare: & dum Dominus donaverit quietem, augeantur & luminaria Sanctorum, pro eo quòd nunc tribulatio accidit Saracenorum, Saxonum, vel Frisonum, sicut tu ipse nobis innotuisti.* Tom. II. Concil. Gall.

Longè aberat ab hujusmodi precaria & censu bonorum Ecclesiasticorum invasio, & Monasteriorum usurpatio a Laïcis, in quos acriter invehitur *Sanctus Bonifacius Epistolâ CV. ad Cudbertum* Episcopum datâ, his verbis: *Ille autem qui Laicus homo, vel Imperator, vel Rex, vel aliquis Præfectorum, vel Comitum seculari potestate fultus sibi per violentiam rapiat Monasterium, de potestate Episcopi, vel Abbatis, vel Abbatissæ, & incipiat ipse vice Abbatis regere & habere sub se Monachos, & pecuniam possidere, quæ fuit Christi sanguine comparata, talem hominem nominant antiqui Patres raptorem & sacrilegum, & homicidam pauperum, & lupum diaboli intrantem, ovile Christi, & maximo anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi.*

Opulenta Monasteria Regi dona gratuita offerebant: Pauperibus Rex subveniebat.

Monasteria octavo sæculo munera Christianissimo Regi dabant, quæ Pippini Regis tempore, sua sponte offerebant Abbates & Abbatissæ. Contra verò pauperibus Monasteriis, & propter inopiam disciplinam regularem servare non valentibus, Rex eleemosynis suis succurrebat, monentibus Episcopis. Id constat ex Canone VI. Concilii Vernensis, ubi de Abbatissis statuitur: *Et qualia munera*, inquit, *ad Palatium dare voluerint, per Missos suos ea dirigant. Et si aliqua Monasteria sunt, quæ earum ordinem propter paupertatem adimplere, non possunt, hoc Episcopus de veritate prævideat, & Domno Regi innotescat, ut in sua eleemosyna hoc emendari faciat.*

Ecclesiis immunitates antiquas restituit, novas concessit Carolus Magnus.

Ecclesiis immunitates antiquas restituit, & novas concessit *Carolus Magnus*, ut docent ejus Capitularia. In Capitulari anni 774. Cap. XVII. statuit *Ut nullus Judex neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum, aut Juniorem Ecclesiæ extra conscientiam Pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quòd si quis hoc fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quamdiu reatum suum cognoscat & emendet.* Ita sacrorum azylorum jus salvum esse voluit, ut tamen *Homicida, & cæteri rei, qui Legibus mori deberent, si ad Ecclesiam confugissent, non excusarentur, neque eis ibidem victus daretur:* ne scilicet Ecclesia patrocinari videretur criminibus, a quibus metu suppliciorum homines plerumque coërcentur. (In Capitulari anni 779. cap. 8.) At in Capitulatione *de partibus Saxoniæ* aliter statuit Rex Magnus, ut gens recèns ad Christum conversa majorem Ecclesiis reverentiam haberet. (Cap. 2.) *Si quis confugium fecerit in Ecclesiam, nullus eum de Ecclesia per violentiam expellere præsumat, sed pacem habeat, usque dum ad Pla-*

Placitum præsentetur; & propter honorem Dei Sanctorumque Ecclesiæ ipsius reverentiam, concedatur ei vita & omnia membra. Emendet autem causam in quantùm potuerit, & ei fuerit judicatum: & sic ducatur ad præsentiam Domini Regis, & ipse eum mittat ubi clementiæ ipsius placuerit. Id est, damnum illatum mulctâ pecuniariâ compenset, pœna verò capitis exiliò commutetur. Donationes Ecclesiis factas, nec executioni mandatas ante Donatoris obitum, impleri jubet, Episcopo, & Misso Dominico curantibus (in Capitulari *de causis Regni Italiæ* Cap. VIII.) *Si cujuscumque rei in eleemosynam datæ sunt, & ipse mortuus fuerit, antequam eas dispenset, tunc Missus Dominicus, unà cum Episcopo Parochiæ ipsius, consideret qualiter in Domni Regis mercede ipsa eleemosyna fiat facta, & infra triginta noctes impleta esse debeat.*

CAPUT VI.

De Imperatoribus, qui rerum potiti sunt Octavo Sæculo.

ARTICULUS I.

De Tiberio Apsimaro, & Justiniano Rhinotmeto iterum Imperante.

Tiberius Apsimarus annum Imperii tertium agebat octavo ineunte Sæculo. Is anno Christi octingentesimo primo *Philippicum* Nicephori Patritii filium in Cephaloniam relegavit, quòd caput suum aquilæ pennis obumbratum per somnium vidisset, futuri augurium Imperii. Anno sequenti, Armeniæ Primores ingentem Saracenorum in Armeniâ degentium stragem edidere, & Legatione ad *Tiberium Apsimarum* directâ, se Imperio subjecerunt. Sed *Muamed* expeditione in Armenos susceptâ, & copiis, quas illam in Provinciam transmiserat Imperator, deletis, Armeniam Saracenis vindicavit, gentisque Proceres unum collectos in locum vivos comburi jussit. Sub id tempus, cùm *Azar* Ciliciæ bellum intulisset, *Heraclius* Imperatoris frater ipsi obviam factus, decem hominum millia, quibus ejus constabat exercitus, partim cæcidit, partim vinctos ad Imperatorem transmisit. Idem anno sequenti, Christi septingentesimo tertio, Arabum duodecim millia, qui *Azibo* Duce, in Ciliciam irruperant, profligavit. Interim *Justinianus* Chersonæ degens, seque Imperium recuperaturum magnâ confidentiâ affirmans, incolis terrorem incussit; quo factum est, ut de nece illi inferendâ, vel eo ad Imperatorem deportando consilium inirent. Quas ille præsentiens insidias, & ad *Chaganum* Regem Avarûm fugiens, sororem ejus duxit in matrimonium. Paulo post *Chaganus* ab *Apsimaro* muneribus illectus, necem genero molitus est; sed ille compertis insidiis uxoris indicio, necatisque Præfectis, quibus crudele mandatum *Chaganus* dederat, remissâ in Chazariam conjuge, ad Bulgaros transiit: quorum ope restitutus, post decem annorum exilium, anno septingentesimoquinto, novum imperandi exordium habuit. *Heraclium* Tiberii fratrem, Proceresque plurimos e muro suspendi, milites innumeros interfici, primarios cives saccis inclusos in mare demergi; nonnullos ad cœnam invitatos e mensâ ad patibulum duci jussit Princeps crudelissimus. *Tiberium* verò *Apsimarum* & *Leontium* catenis vinctos diu per Hippodromum traduci voluit, & ad pedes suos prostratis cervices calcavit, populo clamante: *Super aspidem & basiliscum ambulasti, & conculcasti leonem & draconem.* Demum in Cynegium missis caput amputari præcipit. Ad hæc, *Callinicum* Patriarcham, oculis orbatum Romam relegavit, & in ejus locum *Cyrum* quemdam, Monachum inclusum in Amastris Insulâ, sufficit, quòd ipsi regressum in Imperium auguratus esset. Tum misso ad Avaros *Theophylacto* Cubiculario, uxorem, & natum ex eâ *Tiberium* recepit; matremque & filium Imperii ornavit insignibus. Anno Imperii sui tertio, Christi septingentesimoseptimo, pacem, quam cum Bulgaris pepigerat, temerè violavit; sed ingrati in eos, quorum ope fuerat in Imperium restitutus, animi pœnas, exercitus sui clade, summâque ignominiâ persolvit.

Anno imperii sui sexto, Christi septingentesimo-decimo, de Chersonitis, quos insidias quondam sibi struxisse meminerat, ultionem sumere decrevit, missâque in eos classe, omnes mactari jussit, *Heliâ* Spathario expeditionis Duce constituto. Ferale Edictum executioni mandatum est, Chersonitæ omnes trucidati, solis juvenibus & pueris velut ad servitutem reservatis, *Tudunus* Chersonæ Præfectus, & *Zoilus* vir princeps, necnon alii viri nobiles quadraginta, ligneis verubus transfixi, vivique combusti. Alii præterea viginti ad lembum lapidibus onustum alligati, in mare demersi sunt. Classem Octobri mense redeuntem immanis tempestas in mare disjecit: tria & septuaginta hominum millia naufragio sepulta. *Justinianus* tantâ clade minùs commotus, quàm quòd in illâ Chersonitarum strage juvenibus & parvulis miles pepercisset, novam ad illos jugulandos classem transmisit. Verum Duces tam efferatâ crudelitate commoti, vocato in auxilium *Chagano* Avarorum Rege, *Bardanem Philippicum* Imperatorem proclamarunt. His auditis, *Justinianus* majori furore percitus, *Eliæ* Spatharii, quem inter motuum istorum Auctores primarium noverat, liberos in matris ipsius sinu trucidari, ipsamque a proprio coquo violari jussit. Mox novâ instructâ classe, *Maurum* Patritium Ducem constituit, ipsique dedit in mandatis, ut Chersonæ mœnibus dirutis, totâque vastatâ & eversâ civitate, civium nemini vitam condonaret. *Maurus*, cùm irritis conatibus Chersonam aggressus esset, Avaris ad Chersonitarum auxilium subitò advolantibus, reque infectâ, ad Imperatorem redire milites vererentur, *Philippicum*, qui ad *Chaganum* confugerat, datò sacramento, Imperatorem postularunt; qui cum classe Constantinopolim pergens, Regiâ Urbe, & Imperio potitus est, *Justiniano*, filioque ejus *Tiberio* mactatis. Occisus porro est *Justinianus* ab *Eliâ* Spathario, apud Damatoym, quò se receperat.

Quàm immitis fuerit, & ad vindictam propensus *Justiniani* animus, non solùm testantur immania, quæ proximè commemoravi facinora: sed & nefaria vox ex illius ore audita, cum periculosâ exortâ tempestate, monenti cuidam ex domesticis, ut votum Deo faceret, se, si ex illâ evaderet incolumis, & Imperium recuperaret, inimicis omnibus pariturum: *Immò*, inquit, *hic me Deus submergat, si ulli pepercero.* Sublatus est anno Christi septingentesimo undecimo, cùm annum recuperati Imperii sextum ageret. Ista constant ex *Theophane*, *Zonarâ*, *Cedreno*, *Constantino Manasse*, & ex Historiâ Miscellâ.

Justiniani Rinotmeti crudelitas.

AR-

ARTICULUS II.

De Philippico, Anastasio, & Theodosio Adramytteno.

Philippicus.

I. PHilippicus malè partâ dignitate pessimè usus, tyrannidi hæresim & stupra addidit. Collectâ Pseudosynodo, Sextum Concilium Oecumenicum abrogavit, ut Monachi hæretici & præstigiatoris, qui ipsi Imperium portenderat, desiderio faceret satis. Adjutorem habuit *Joannem* Monothelitam, quem pulsò *Cyro* Patriarchâ, ad Sedem Constantinopolitanam extulit. Interim Bulgari per Phileam ad freti Byzantini angustias irrumpentes, ingenti editâ strage, ad Urbem usque impressionem fecêre prædabundi, & Thraciam longè latèque devastarunt, abductò ingenti captivorum numero. Anno tertio Imperii, qui Christi septingentesimus decimus-tertius numerabatur, cùm, post Circenses ludos, & convivium primariæ nobilitatis civibus paratum, somno sub meridiem indulgeret, a Conjuratis arreptus, oculisque privatus est pridie Pentecostes.

Anastasius.

II. Ipsa verò Sacratissimâ Pentecostes die, populo in Magnam Ecclesiam congregato, *Artemius* qui *Philippico* a Secretis primus erat, Imperator coronatus est, indito *Anastasii* nomine. Qui mox de conjuratis pœnas expetiit, qui *Philippicum* excæcaverant, eosque effossis oculis Thessalonicam in exilium jussit deportari. Magnam deinde contra Saracenos classem paravit, qui ad Rhodum Insulam lignorum cypressinorum cædendorum causâ appulerant. Sed ortâ in exercitu seditione, occisoque Duce *Joanne* Diacono Generali Logothetâ, milites Adramytti *Theodosium* quemdam tributorum exactorem, ad capessendum Imperium, invitum ac latitantem adegêre. Sex mensium spatio de Imperio armis disceptatum. *Theodosius* Thraciam, Urbemque Regiam tandem occupavit. Quam ob rem *Anastasius*, rebus desperatis, Imperii posuit insignia, & Monachus factus, Thessalonicam translatus est, anno Christi septingentesimo decimo quinto, cùm annos duos imperasset. Princeps fuit eruditus, & erga Ecclesiam Fidemque Catholicam bene affectus. *Sanctum Germanum* Cyzicenum Metropolitam in Sedem Constantinopolitanam transtulit, pulsò *Joanne* hæretico; eumque inter amicos habuit.

Theodosius Adramyttenus.

III. *Theodosio* Adramytteno parere recusavit *Leo Isaurus* Orientalium Dux, socioque *Artabasdo* Armenorum Duce, *Anastasii* partes fortiter propugnavit. Hunc Saraceni primùm, fictæ pacis nomine illudere ipsi volentes, quò Rempublicam faciliùs pessumdarent, Imperatorem proclamarunt. Accessere Amoriensium, ac exercitûs suffragia. Tum *Theodosius Adramyttenus*, rogatâ *Germani* Patriarchæ & Senatûs sententiâ, a *Leone Isauro* acceptâ fide sponte cessit Imperio, & cum filio suo in Clericum detonsus, vitæ reliquum in otio transêgit. Eo Imperante, *Musulmas* Saracenorum Princeps Cappadociam occupavit, ac Pergamum. Annos circiter duos regnavit. Mortuum Ephesi scribit *Cedrenus* suoque sepulcro inscribi jussisse Ὑγίεια, id est, *Sanitas*: vulgatumque a nonnullis quòd post obitum miraculis inclaruisset. Ista constant ex *Theophane*, *Zonarâ*, *Cedreno*, *Constantino Manasse*, & ex Historiâ Miscellâ.

ARTICULUS III.

De Leone Isaurico.

LEo Isauricus a patriâ dictus, qui priùs *Conon* appellabatur, vir obscuro natus genere, a *Justiniano* secundò imperante inter Spatharios conscriptus, variâque sub eo usus fortunâ, ab *Anastasio* Dux Orientalium creatus legionum, Imperium obtinuit anno Christi septingentesimo decimo-septimo, vigesima-quintâ Martii die. Anno Imperii primo, Saracenos *Musulmâ* Duce Constantinopolim obsidentes, magnâ eorum clade atque dedecore repulit. Sed & Bulgari Saracenos aliunde aggressi, ad viginti duo millia cæciderunt. Ad hæc, fames ita gravis, ut ipsa hominum cadavera, imò & stercora in clibanum missa comedere cogerentur, & pestilentiæ lues in eorum exercitu grassata, innumeros e medio sustulit, Deo & Deiparâ Virgine Regiam Urbem & Christianorum Imperium protegentibus. Interea *Sergius* Protospatharius & Siciliæ Dux *Basilium* Onomaguli filium Imperatorem creavit, ac *Tiberium* appellavit. Leo Paulum Chartularium, Patritii & Siciliæ Ducis auctum dignitate, cum copiis eò direxit. Qui Sacra Imperatoris coram exercitu perlecta reique contra Saracenos fœliciter gestæ communicatò nuntio, Imperium Leoni militaribus suffragiis eâ in regione confirmari curavit, ac Tyranni, & summi sub eo exercitûs Ducis capita ad eum transmisit: *Sergium* verò, datâ fide, revocavit ad obsequium Imperatoris.

Anno Christi septingentesimo decimo-nono, *Artemius* Thessalonicam relegatus, a Nicætâ *Xylonite* in spem recuperandi erectus Imperii, a *Terbelio* Bulgarorum Principe exercitum, aurique centenaria quinquaginta accepit, moxque perrexit Constantinopolim, *Leonem* dejecturus Imperio: sed ipsi infœliciter cessit expeditio temerè suscepta. Cùm enim Bulgari obfirmatas in *Leonis* obsequio civium voluntates animadvertissent, & ab *Artemio* penitus alienas, ipsum *Leonis* potestati permisere, a quo muneribus cumulati, domum redierunt. *Leo* verò *Arthemium*, & *Xylonitem*, capitis damnavit.

Anno septingentesimo vigesimo-primo quidam Impostor e Syriâ erumpens, seque Christum Dei Filium prædicans, Hæbreos seduxit.

Sacris imaginibus, & earum cultoribus bellum indixit impius Imperator, anno Christi septingentesimo vigesimo sexto, imperii suo decimo, gravemque persecutionem exercuit, de quâ superiùs egimus, Cap. 1. de Iconomachorum Hæresi. Quam ob rem a *Gregorio Secundo* Romano Pontifice anathemate confixus est, quem etiam Romanis Italisque, ne tributa *Leoni* ultrà penderent, prohibuisse, illosque ad defectionem concitasse, *Theophanes* & *Cedrenus* scripsere. Quod an verum sit, in Dissertationibus expendam. *Leo Isaurus Sacrarum Imaginum cultores persequitur.*

Anno Imperii decimo-sexto, Christi verò septingentesimo trigesimo-primo, validam adversùs Romanos ac Italos, qui ejus impietati palam resistebant, classem instruxit: sed Deus ejus consilia & conatus misit in irritum. Classis namque in Mari Adriatico naufragium fecit. Hinc in furorem actus *Leo* auctiora Siculis & Calabris tertiâ parte tributa viritim imposuit, patrimonia verò *S. Petri*, nimirum tria & semis auri talenta, Romanæ Ecclesiæ pendi solita, in publicum ærarium conferri jussit, utque hæc accuratiùs exigeretur capitatio, pueros qui nascerentur, describi præcepit universos. Eo regnante, Saraceni frequentes in Provincias Imperii impressiones fe- *Gravissima tributa.*

Terræ motus vehementissimi.

cere. Anno Principatûs ipsius vigesimo-quarto, qui Christi numerabatur septingentesimus tricesimus-nonus, terræ motu vehementi Constantinopolis, Nicomedia, Nicæa, necnon aliæ Thraciæ, ac Bythiniæ civitates concussæ. Mœnia Regiæ Urbis, aliaque ædificia publica, Ecclesiæ, Monasteria corruerunt. Nicææ Templum unicum stetit. Incolarum plurimi cùm in civitatibus, tum in pagis, ruinis obruti. Menses duodecim hæc duravit calamitas. Ea usus occasione Imperator tributorum auxit modum, mœnium restaurandorum ergò: quod vectigal deinceps perseveravit, & Ceratia duo Administratoribus viritim collata. Obiit ex intercute, sive intestinorum dolore, die Junii decimâ-octavâ, anno Christi septingentesimo quadragesimo primo, cum annos vigintiquatuor, tresque insuper menses imperasset. Hæc ex *Theophane*, *Zonara*, *Cedreno*, *Constantino Manasse*, & ex Historia Miscella.

ARTICULUS IV.

De Constantino Copronymo.

Artabasdi defectio, bellum, exitus.

LEoni successit paternæ impietatis hæres Constantinus a stercore quo sacrum fontem fœdavit, cum baptizatus est, dictus *Copronymus*. *Irenem* Chagani Regis Avarum filiam uxorem duxerat, vivente patre, quæ Christianis initiata ritibus, Fidem Catholicam & pietatem constanter tenuit, *Leonisque* & *Constantini* sæpe coarguit impietatem. Sub Imperii primordium, *Constantinus* ab *Artabasdo*, cui Annam sororem conjugem dederat sibi ac Reipublicæ metuens, datis ad eum literis, filios ejus, seu nepotes ex sorore, ad se transmitti postulavit: desiderium quidem eos vivendi atque complectendi simulans, illos vero apud se retinendi & sub custodia servandi consilium iniens, ut patrem in officio contineret filiorum periculum. Fraudem subodoratus *Artabasdus*, exercitum ad defectionem excitavit, & contra *Constantinum* processit. Ille Amorium se recepit; indeque ad Orientalium Thema sive exercitum confugit, cui *Longinus* præerat, a quo acceptâ securitate, sibi milites conciliavit. Interim *Theophanes* Patritius & Magister, *Artabasdi* amicus, ad Magnæ Ecclesiæ Catechumena collecto populo, Constantinum mortuum esse, & *Artabasdum* a Thematibus Imperatorem salutatum suasit, prolatis id confirmans literis, & *Thalassi* Silentiarii, qui recens ab *Artabasdo* missus erat, testimonio. Mox plebs universa, *Anastasio* Pseudo-Patriarcha duce, *Constantini* memoriam execrari, *Artabasdo* fausta precari omnia, ipsum Imperatorem proclamare, sibique gratulari quòd Catholicum Principem & sacrorum dogmatum defensorem, sublato hæretico, nacta esset. Paulò post *Artabasdus* cum Opficii copiis Urbem ingressus, sacras imagines ubique erigi præcepit, ut pro religione & pietate magis quàm propriis commodis imperium adiisse videretur. *Constantinus* Thracensium & Orientalium Thematum armis defensus, Chrysopolis aggressione frustra tentatâ, ad Amorium hyemavit. Pro Imperio & salute fortiter ab utrâque parte certatum. *Artabasdus* Asiam in potestatem redegit. Copias in eum eduxit *Constantinus*, eumque in fugam versum, Cyzicum usque insecutus est. *Artabasdi* filius commisso postea ad Modrinem cum *Constantino* certamine, pariter in fugam datus. *Tiridates* Patritius Armenus, *Artabasdi* consobrinus, ac selecti Proceres eo in prælio desiderati: utrimque magna clades. Tandem anno Christi quadringentesimo-tertio, *Constantinus* in Thraciam penetravit. *Sisinnius* Thracensium Dux obsidione cinxit Constantinopolim. Annonæ penuriâ cives oppressi. *Artabasdus* commisso prælio fusus. *Nicetas* Dux Militiæ supremus, cum *Marcellino* Curatore in *Constantini* potestatem venit, a quo uterque capitis damnatus est. Urbem per terrestrem murum subitò invadunt Imperatoris copiæ, die Novembris secunda. *Artabasdus* cum *Bactagio* Patritio ad Opsicium, indeque ad Puzane Castrum se recipiens, demum a *Constantino* comprehensus, ab eoque cum duobus filiis excæcatus est. *Bactagius* verò in Cynegio capite truncatus. Deinde *Artabasdus* cum filiis & *Anastasio* Pseudo Patriarcha, per Circum ad ludibrium traducti. *Sisinnium* quoque Patritium & Thracensium Ducem, consobrinum suum, quo adjutore Imperium recuperaverat, quadragesimo post die oculis privavit immanis Princeps. Bellis civilibus in mutuam perniciem armatos Arabes in Syria & Dulichia fœlici successu agressus est, & Germaniciam occupavit. Post hæc ab iisdem, necnon a Sclavis, & Bulgaris, clades aliquot accepit. Sclaviniæ tamen Provincias ad Macedoniam sitas redegit in servitutem, reliquas Imperio Romano subdidit. Nullum penè fuit superstitionis genus, cui *Constantinus Copronymus* deditus non fuerit, magiæ, divinationi ex animantium extis, &c. In omnem præterea libidinem effusus, Deiparæ Virginis & Sanctorum hostis, Reliquiarum Sacrarum violator, sanctarum eversor Imaginum, Piorum persecutor. Legantur quæ superiùs a nobis dicta sunt, Cap. 1. de Iconomachorum Hæresi, §. II. Eo imperante, sæva pestis ab anno septingentesimo quadragesimo-septimo ad trienniunm producta, per Siciliam, Calabriam, & Orientem pervagata, Regiæ præcipuè Urbi adeo immaniter incubuit, ut & locus sepeliendis cadaveribus, & qui ea sepelirent, prope deficerent. Cruciculis oleagineo liquore conspersis, quæ cum in sacris, tum in profanis vestibus visebantur, & spectris ad terrorem apparentibus, hæc prænuntiata lues. Postremis Imperii ac vitæ annis bello adversùs Bulgaros gerendo totum se dedit; in quos cùm expeditionem fecisset, composita pace, rediit, anno Christi septingentesimo septuagesimo-tertio. Cùm autem Bulgari copias in Berzetiam mitterent ad duodecim millia hominum, ille collecto numeroso exercitu, ac dissimulato consilio, per Lithosoriam in eos irrumpens, ipsos obruit, deletisque universis, triumphali apparatu rediit in Urbem; hoc bellum *Nobile* appellans, in quo nullus Christianorum periisset. Anno sequenti, validam adversùs eosdem hostes classem instruxit, nullo successu, quia Mesembriam usque delata, & adversis jactata ventis, naufragio penè tota demersa est. Interea *Tzerigus* Bulgarorum Princeps consilia sua revelari *Constantino* Imperatori animadvertens, se ad ipsum confugere velle simulavit, rogans ut securitatis literas daret, ac amicos indicaret in Aula Bulgarica degentes, quibus fidere, & quorum uti posset auxilio. Singulorum nomina datis ad Bulgarum literis indicavit imprudens, quos ille medios diffecuit. Id ubi ad *Constantinum* perlatum est, præ dolore sibi canos evellens, vindictam de Bulgaris sumere decrevit. Quamobrem anno Christi septingentesimo septuagesimo-quinto adversùs ipsos exercitum duxit. Qua in expeditione morbo sibi divinitus immisso, carbunculis scilicet pedes & crura depascentibus correptus, & febri vehementissima, & ob incendii vim Medicis ignota, Arcadiopolim, indeque Selymbriam delatus est. Tandemque ad Castellum Strongylum navigio devectus, miseram efflavit animam, anno Imperii sui tricesimo-quinto per menses duos & dies viginti sex inchoato. Moriens se igni æterno, ob dehonestatam Sanctissimam Virginem Dei Genitricem, ad-di-

Constantini Copronymi scelera.

Bellum Bulgaricum.

Copronymi misera mors.

Ob impietatem maximè in Deiparam Virginem damnatus.

dictum testatus est, eamque deinceps coli & laudibus celebrari jussit. Inter crudelitatis ipsius argumenta illud memorant Historici, quod post annos triginta a *Bastagii* cæde, uxorem ejus in Choræ Monasterium, ubi sepultus jacebat, se conferre, & ossa ejus tumulo eruta, ad Pelagium proprio pallio deportare compulerit: quem in locum, eorum, qui sibi violentas manus intulerant, cadavera projiciebantur. Corpus *Copronymi* in Basilica Sanctorum Apostolorum sepultum, postmodum justo Dei judicio effossum, & in foro Amastriano crematum est, jubente *Michaële* Imperatore, *Theophili* filio. Constant ista ex *Theophane*, *Zonara*, *Cedreno*, *Constantino Manasse*, & ex Historia Miscella.

ARTICULUS V.

De Leone Constantini filio.

CONstantino *Copronymo Leo* filius successit, pariter hæreticus, quamvis ad tempus pietatem simulaverit, nec a Deiparę veneratione adeo visus sit alienus. Omnes Ordines promereri studuit; Monachos seligendo ex Cœnobiis, quos primariarum civitatum Ecclesiis præficeret; exercitus, copias plurimas conscribendo & militares ordines augendo; populum Regiæ Urbis largitione pecuniarum a patre sibi relictarum. *Constantinum* filium adhuc puerum, Thematum Præfectis, Senatu, militibus gregariis, populoque supplicantibus, in consortium Imperii vocavit, eorum fide in scriptis acceptâ, quæ supra Sacram Mensam reposuere, terribili sacramento confirmantes, nullum se umquam, præter ipsum, ejusque filium Imperatorem suscepturos. *Telerum* Bulgarorum Principem ad se confugientem, & Christo nomen dantem, ex sacro fonte suscepit, & Patritii dignitate ornato, uxoris suæ *Irenes* consobrinam in matrimonium dedit. Numeroso cum exercitu in Syriam irrumpens, Jacobitas Syros captivos duxit, & in Thraciam transtulit. A Dorylei & Amorii obsidione repulit Arabes. Anno Imperii quinto, in apertam hæreseos professionem lapsus est, movitque persecutionem adversùs sacrarum cultores Imaginum. Gemmarum insana, quâ flagrabat, cupiditas, ipsum ad perpetrandum sacrilegium impulit, quod subitò Deus ultus est. Coronam quippe lapillis pretiosissimis radiantem, quam in Majori Ecclesia dedicarat *Heraclius*, detractam inde suo capiti imposuit: & confestim ex eodem capite carbunculi erupère, ex quibus vehemens exorta febris, ipsum brevi extinxit, anno quinto Imperii per sex menses inchoato, Christi septingentesimo octogesimo. *Constantinum* filium sub *Irenes* matris tutela Imperii reliquit hæredem, annum tunc agentem decimum ætatis. Ista constant ex *Theophane*, *Zonara*, *Cedreno*, & Historia Miscella.

Leonis Sacrilegium Deo vindice punitum.

ARTICULUS VI.

De Constantino & Irene.

VIx Imperium cum *Irene* matre adierat *Constantinus*, cùm Senatorum Procerùmque nonnulli, conspiratione factâ, *Nicephorum* Cæsarem *Constantini* patruum, Imperatorem constituere decreverunt. Conjurationis Auctores verberibus cæsos, & detonsos, in diversa loca relegavit *Irene*: Cæsares autem & Nobilissimos, mariti sui fratres, Sacerdotio inaugurari jussit, ac in Christi Natali Sacra Mysteria populo erogare, ut spem omnem adipiscendi Imperii deposuisse viderentur. Eâ etiam die coronam pretiosam, quam *Leo* Imperator abstulerat, novis ornatam gemmis restituit, obtulitque. Antiquam cum imaginum cultu pietatem excitavit, *Tarasio* facto Patriarcha, Sanctæ Virginis & Martyris Euphemiæ reliquias a Lemno Constantinopolim reportari jussit, ac in Templo sub illius nomine Deo dicato deposuit, postquam ritu Catholico expurgatum est. Tunc annus Christi septingentesimus octogesimus vertebatur. Eodem anno ad longos Thraciæ muros cista effossa est, in quâ vir proceræ magnitudinis sepultus jacebat, & hęc insculpta legebatur inscriptio: *Christus e Virgine nascetur, inque eum ego credo. Constantino & Irene Imperantibus Sol! me rursus videbis.*

Irene Imperatrix antiquam pietatem cum Imaginum cultu excitat.

Anno Christi octingentesimo primo, *Irene Constantinum* Sacellarium, & *Mamalum* Primicerium ad *Carolum Magnum* Francorum Regem Legatos misit, qui filiam ejus *Rotrudim* Constantino Imperatori filio suo uxorem postularent: pactisque conventis, & jurejurando ab utrâque parte firmatis *Elisæus* Eunuchus & Imperatoris Notarius in Aula *Caroli* remansit, qui Regiam puellam literas & mores Gręcorum edoceret. Post hæc Imperatrix *Theodorum* Patritium ingenti adornatâ classe, misit in Siciliam adversùs *Elpidium* Ducem, qui jussus Præfecturâ cedere, renuebat. Multis ibi commissis præliis, victoriam *Theodorus* reportavit: *Elpidius*, exportatis cum *Nicephoro* Duca opibus, migravit in Africam, & securitatis acceptâ fide ad Arabes defecit, qui eum honorificè & amanter susceptum, frustra Imperatorem proclamarunt. Bellum contra Arabes, qui in Asiam irruperant, fœliciter geri cœptum, pace non admodum decorâ terminatum est. Id effecit Ducum discordia. Dux enim Bucellariorum, odio adversùs *Stauracium* Patritium, qui rerum summam administrabat, concepto, Christianâ Religione ejuratâ ad Arabes defecit: quibus suasit ut pacem peterent. De ipsâ cum hostibus acturi progressi sunt *Stauracius*, *Petrus Magister*, & *Antonius Domesticus*, Barbaris nimium fidentes, nec obsidibus postulatis. Unde ab illis detenti, pacem iniquis conditionibus componere coacti sunt, eâ præsertim omnium maximè indecora, ut certus in annos singulos Arabum Caliphæ census ab Imperatore solveretur. Fœlicior fuit contra Sclavinos expeditio *Stauracio* Duce suscepta; gentem enim omnem subjecit Imperio ac tributariam fecit.

Legatio ad Carolum Magnum, initaque pacta.

Bellum Arabicum.

Anno Imperii sui sexto, Christi septingentesimo octogesimo-quinto *Constantinus* & *Irene*, datis ad universos ditionum suarum Antistites literis, Synodum indixere pro causa fidei Constantinopoli celebrandam, quæ facta seditione suspensa est, & anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo Nicęam translata, ibique damnata Iconomachorum hæresis, ac suus imaginibus Christi & Sanctorum restitutus honos. Anno sequenti cum Arabibus infausto exitu dimicatum est, & Romani exercitûs Duces fortissimi cecidere. Eodem anno, *Irene* pacta solvit cum Francis inita, & *Constantinum* filium *Mariam* ex Armenia oriundam uxorem ducere coëgit, quamvis ab iis nuptiis abhorreret, nec propter conceptum erga filiam Caroli Regis Francorum amorem, consensum præbere vellet. Secundùm hæc, misit Imperatrix *Joannem* Sacellarium & Militiæ Logothetam in Longobardiam, cui expeditionis socium adjunxit *Theodotum* Regis nuper Longobardorum filium, tentatura si fortè subditas *Carolo* Provincias ac civitates ad defectionem incitare posset. Illi conjunctis cum *Theodoro* Patritio, Siciliæ Duce, viribus, prælium cum Francis commisere, a quibus fusi sunt, & *Joannes* occisus.

Constantinus & Irene Synodum pro causa Fidei indicunt.

Pacta cum Francis inita solvit Irene.

Anno *Constantini* & *Irenes* decimo, Imperator se jam rebus gerendis idoneum existimans, utpote

te qui annum ætatis vigesimum superaret, materni Imperii jugum, *Stauracii* Reipublicæ summi Administri potentiam ægrè ac impatienter ferre cœpit. Communicato itaque cum fidissimis Aulicis consilio, Matrem detinere, ac subinde in Siciliam relegare decrevit, ac per se Rempublicam gerere. *Stauracius* de conspiratione certior factus, Augustam in filium concitavit. Hæc Imperatoris domesticos verberibus cæsos, tonsosque amandavit in exilium, necnon, & *Damianum* Patricium: *Petrum* verò Magistrum, & *Theodorum* Patritium Camulianum, ab Aulæ aditu prohibuit, quòd initi ab Imperatore consilii conscii essent. Imperatorem ipsum durioribus verbis, imò & verberibus exceptum, domi detinuit; compulitque Duces ac milites ad jurandum se non passuros, ut eâ superstite, *Constantinus* filius imperaret. Nec verò domesticum dissidium impedivit, quin classem adversùs Arabes instrueret, qui in Cyprum expeditionem susceperant. Ab illis captus *Theophilus* Cibyrrheotarum Dux, & ad *Aaronem* Calipham ductus, mortem pati maluit, quàm Fidem Christianam ejurare.

Domesticum inter Constantinum & Imperatricem Matrem dissidium.

Anno sequenti, Armeniaci Thematis milites, ac reliquorum deinde Thematum copiæ, *Constantinum* solum Imperatorem proclamarunt, *Irene* in ordinem redactâ. *Stauracius* Patricius, *Aetius* Irenes Protospatharius, cæterique domestici, relegati. Ipsa jussa secedere in Palatium, quod ad Eleutherium struxerat. Post annum, in consortium Imperii, rogantibus Optimatibus, revocata est, acclamante populo: *Constantino & Irene multos annos.*

Bellum Bulgaricum.

Anno septingentesimo nonagesimo-primo *Constantinus* ducto in Bulgaros exercitu, commissoque juvenilis ardoris impetu certamine, gravem ab iis cladem accepit. Paulò post militares ordines in Urbe collecti, *Nicephorum* Constantini Copronymi filium educere, & Imperatorem creare statuerunt. Imperator, conjuratione cognitâ, *Nicephorum* patruum, & *Alexium* Patritium privavit oculis; *Christophoro* verò, *Niceta Anthimo*, & *Eudocimo*, linguas præcìdi jussit. Eâ re commoti Armeniaci, Ducem suum in vincula conjecêre. Missi contra eos a Constantino Duces, cum reliquorum Thematum copiis. Illi partem exercitûs maximam cæcidere, mutuam quoque passi cladem: Duces duos in potestatem acceptos excæcarunt. Imperator universas Imperii vires in ipsos convertere coactus, sociorum Armeniorum traditione omnes comprehendit; spectatissimos neci addixit, & inter eos *Gregorium* Sinopes Episcopum; cæteros mulctis, & proscriptionibus castigavit, mille notis compunctos hanc inscriptionem in facie singulorum exhibentibus, *Armenianus insidiator*, in Urbem traduxit; indeque per Siciliam & reliquas Insulas relegatos dispersit.

Conjuratio detecta.

Anno septingentesimo nonagesimo-quarto, *Constantinus Mariam* conjugem repudiavit, & Monialem fieri coëgit, *Irenes* matris consilio, quæ ut Imperium ad se unam traduceret, cunctorum odiis filium exponere satagebat: *Theodotam* verò Cubiculariam duxit, Catechistâ Imperatricem velante, nuptias verò illegitimas jungente *Josepho* Abbate, connivente *Tarasio*, metu ne, quod minabatur, libidine ardens juvenis, Idolorum Templa patefaceret. Ne autem absque causâ uxorem legitimam dimittere videretur, ipse crimen affinxit, asseruitque ab eâ sibi propinatum venenum. Licèt porro nihil prætermisisset *Tarasius* Patriarcha, ut Imperatorem ab injusto divortio & nuptiis illegitimis deterreret, nec approbasset facinus, ejus tamen conniventia *Platonem* & *Theodorum* Abbates sanctissimos ita commovit, ut ab illius communione recederent, ac Imperatorem ceu excommunicatum vitarent, palamque damnarent contractas cum *Theodote* nuptias, ut fornicariam conjunctionem. *Theodorus* a novâ Augustâ, cujus consanguineus erat, precibus ac muneribus tentatus, adduci non potuit ut sileret, ac Patriarchæ jungeretur. Abbates imitati sunt Monachi cæteri, piaculum existimantes publico crimini connivere. Hinc in ipsos commotus Imperator, *Platonem* conjecit in carcerem, *Theodorum*, & reliquos Monachos, una cum Platonis nepotibus cæsos, Thessalonicam relegavit. Porro & laudandum fuisse *Platonis*, ac *Theodori Studitæ* zelum, & commendatione dignam *Tarasii* œconomiam, testatur *Michaël* Monachus coævus Scriptor in *Theodori* Vitâ. *Neque enim*, inquit, *vel Patriarcha ipse quantùm in eo erat, aut factum id approbabat, aut non absurdum, id & alienum ab Ecclesiâ judicabat, aut Patrum ærumnis non compatiebatur; sed sapiens quoddam consilium, & altâ mente, quaiis ejus fuit, dignum agitans, non habuit tum ulciscendi auctores facultatem; temporis injuriâ, quæ vellet agere non permittente. Quamobrem Regina ipsa* [Maria] *utriusque prudentiam amplectens, & magnopere collaudans summam utriusque virtutem, & in utili dijudicando intelligentiam, boni consulebat, quod Patriarcha quidem de summo jure nonnihil remittens, vesanum Imperatorem a graviori malo revocasset, minantem jam se majorum exemplô, sacrarum imaginum hostem fore, nisi quod animo conceperat, peragere sineretur. Pater autem* (scilicet Theodorus) *flagitium propalam arguendo & acri reprehensione atque objurgatione longiùs progredi prohibendo, tum eos qui peccarent, tum eos qui simile aliquid meditabantur, omnes affectibus suis, non intemperanter uti docuisset. Prorsus autem & relaxare interdum aliquid in judicio, bonum est; & exactum jus non præterire, utilissimum, unum in finem utrumque spectans, ut quod melius est pro re natâ præstetur.* Cæterum Sanctissimi illi Abbates, cognito *Tarasii* Patriarchæ consilio, ad ejus communionem rediere.

Constantini injustum divortium, illegitimæ nuptiæ.

Tarasii Patriarchæ œconomia. SS. Platonis & Theodori Studitæ pro Lege Dei zelus.

Eodem anno, *Cardamus* Bulgarorum Princeps pacta tributa a *Constantino* Imperatore exegit, minitatus se Thraciam alioqui vastaturum. Imperator stercora equina ad eum misit involuta sudario, responditque verbis tam superbis; quàm fœdum erat munus: *Quod decuit, ex pacto tibi misi. Senex es: ideo te fatigari nolo. Ego ad Marcellorum Castrum obvius præibo. Tu fac illuc etiam te conferas. De successu Deus judicabit.* Collectis protinus copiis contra Bulgarum processit, eumque continuis diebus septendecim lacessens, ad prælium committendum cogere non potuit, sed in Provinciam se recipere compulit.

Anno Imperii 17. filium suscepit ex *Theodote* Augustâ quem *Leonem* appellavit, ejusque septem post menses mortem deflevit. Interim *Irene* militarium ordinum Duces in partes suas traxit, suasitque ut *Constantinum* Imperio abdicarent, sibique uni rerum summam committerent. Variæ subinde a *Stauracio*, cæterisque *Irenes* amicis, Imperatori structæ insidiæ, quarum vitandarum gratiâ, cùm ad Orientalium Thema confugeret, *Irene* ad amicos qui in illius erant comitatu, scripsit: *Nisi filium mihi tradatis, colloquia inter nos habita ipsi aperiam.* Illi timore correpti, *Constantinum*, dum precibus vacaret, comprehensum, in Urbem deduxere, ac in Porphyrâ, ubi natus erat, inclusum, ex matris & Consiliariorum ejus sententiâ, immaniter excæcarunt, Augusto mense, Sabbatho; quo die, quinquennio ante patruum oculis orbaverat. Nec diu post vixit infelix maternæ ambitionis victima. Cæterùm quàm invisum Deo fuerit istud facinus, septendecim dierum caligo testata est. Annus fatalis *Constantini* fuit Imperii ipsius decimus-septimus, Christi septingentesimus nonagesimus-septimus.

Constantinus Imperator Matris insidiis captus & excæcatus.

De

Devolutò ad *Irenem* solam Imperio, quidam seditione factâ, *Constantini Copronymi* filios in Therapiæ Palatio detentos eduxere, auctoresque, fuerunt ut ad magnam Ecclesiam confugerent, sperantes fore ut populus muliebris dominationis impatiens, aliquem ex illis Imperatorem salutaret. Quos *Irene* Athenas deportari jussit, ubi cùm de occupando Regno consilia agitarent, ab incolis occisi sunt. Orta deinde *Stauracium* inter & *Aëtium* Patricios gravis dissensio, utroque de Imperio, post *Irenes* mortem, in familiam suam transferendo cogitante. *Stauracius* tyrannidem affectans, lethali morbo prohibitus est ne consilia nefaria ad exitum perduceret. *Irene* anno Imperii quarto, civile tributum Byzantinis remisit, Abydique & Hieri commercia sublevavit. Quam ob munificentiam a *S. Theodoro* Studitâ magnis laudibus ornata est. Epistolam quâ ipsi eam ob rem gratulatus est, descripsit Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens ad annum Christi octingentesimum primum, Num. 24. Ad Irenem Legatos misit *Carolus Magnus* Occidentis Imperator, anno Christi octingentesimo secundo, qui eam ad matrimonium cum illo ineundum invitarent, ut eo pacto Orientis & Occidentis Imperia unirentur. Ab his nuptiis non abhorrebat *Irene*, sed *Aëtius* qui Imperium ad *Leonem* fratrem suum transferre moliebatur, ejus se consiliis opposuit. Denique nondum digressis Constantinopoli Francorum Legatis, *Nicephorus* Patricius & Logotheta Generalis invasit Imperium, ac *Irenem* fortunis omnibus exutam in Lesbon Insulam deportari jussit, ubi nondum vertente anno defuncta est. Sola imperavit annos quinque. Ob Religionem, fidem, ac pietatem, cui restaurandæ tuendæque egregiam navavit operam, immortali laude digna *Irene*. Ob impotentem regnandi cupiditatem, & cæcitatem filio illatam, reprehensioni & vituperio obnoxia. Cæterum Christiano planè animo adversam fortunam, tulit, sic allocuta perfidum *Nicephorum*, Imperii usurpatorem, qui eam in Palatio inclusam convênit, ut ab ea thesauros extorqueret: *Ego quidem orbatam quondam parentibus Deum me extulisse, & ad Imperii thronum, licèt indignam extulisse certa sum: quapropter exaltationis hujusmodi causam mihi delictisque meis adscribo. In omnibus itaque & per omnem modum, Sit nomen Domini benedictum.* Ista constant ex *Theophane*, *Zonarâ*, *Cedreno*, & ex Historiâ Miscellâ.

Irene sola imperat.

Irenes casus.

Ejus virtutes & vitia.

CAPUT VII.

De Regibus, Rebusque Francorum Octavo Sæculo.

ARTICULUS I.

De Dagoberto III.

Childeberto Tertio defuncto, in Regnum successit *Dagobertus III.* ejus filius, anno Christi septingentesimo undecimo. Anno sequente bellum Suevicum, sive Alamannicum confectum est, *Pippino* Duce, secundùm Annales Metenses. *Pippini* obitu funestus fuit annus Christi septingentesimus decimus quartus. Cujus ante obitum *Theudoaldus* seu *Theobaldus* ejus nepos *Grimoaldo* patri in Majoratum domûs Regiæ jam successerat. Qui cùm junioris esset ætatis, avia *Plectrudis*, Pippini uxor, præcipuam auctoritatem in administrando Regno sibi vendicavit, ut Historia jussu *Childebrandi* conscripta, cap. 104. & Anonymus in Gestis Regum Francorum, cap. 51. testantur. Anno Christi septingentesimo decimo-quinto, Neustrasii veteribus odiis adversùs Austrasios incitati, in *Theudoaldum* Majorem-domus, Austrasiosque insurrexerunt. Civile bellum Francos inter gravissimum exarsit. Cottia sylva utriusque exercitus cruore conspersa, *Theudoaldus* in fugam versus paulo post obiit. Ejus loco apud Neustrasios Major-domus Regiæ constitutus est *Rengenfridus*. Hic victore stipatus exercitu, Regisque præsentiâ munitus, Carbonariam sylvam, quæ Neustriam ab Austriâ distermінabat, prætergressus est citissimè, pervenitque ad Mosam, totâ regione circumvastatâ. Deinde, ut Austrasiis a tergo alius hostis immineret, *Radbodum* Regem Frisiorum, quamvis Ethnicum, in societatem fœderis atque amicitiæ vocavit. Interim *Carolus* Pippini ex Alpaide filius, quem Plectrudis, ne res novas moliretur, detinebat, e custodiâ elapsus, Austrasiorum animos in spem magnam erexit. Id testatur Auctor Historiæ jussu *Childebrandi* scriptæ, capp. 104. & 105. Anonymus in Gestis Regum Francorum, cap. 51. & Annales Metenses. Eodem anno, Regni sui quarto, ætatis circiter vigesimo, *Dagobertus III.* obiit, *Theodorico* filio in cunis relicto.

ARTICULUS II.

De Chilperico III. & Clotario IV.

II. Prætermisso *Theodorico* Dagoberti III. filio, Neustrasii Burgundionesque *Danielem* quondam Clericum, *Childerici II.* filium, in solio collocarunt, & *Chilpericum* nuncupavere. Is cum *Radbodo* Frisiorum Rege inito fœdere, contra *Carolum*, qui Majoratum Palatii Austrasiani sibi arrogabat, duxit exercitum. Profligatus est *Carolus* primâ expeditione; sed in alterâ, cui Rex *Chilpericus* interfuit, Francis post obsidionem Coloniæ ad propria remeantibus, magna clades ab exercitu *Caroli* & Austrasiorum illata est. Anno Christi septingentesimo decimo-septimo, *Carolus* iterum contra *Chilpericum* aciem instruxit. Prælium Vinciaci commissum est, cujus eventus fœlix Austrasiis fuit. Anno Christi septingentesimo decimo octavo, *Carolus* Regiam Dignitatem *Clotario* conferendam curavit, ut invidiæ minus sibi constaret, *Chilperico* Regi plus negotii facesseret: cujus meminerunt Anonymi coætanei in Gestis Regum Francorum, & in Historiâ jussu *Childebrandi* conscriptâ. *Clotarius* ille *Theodorici III.* filius erat. Cùm verò Saxones in societatem a *Chilperico* vocari *Carolus* animadverteret, in Saxoniam irrumpens, totam regionem cis Visurgim vastavit.

Anno Christi septingentesimo decimo-nono, *Chilpericus* Eudone Aquitaniæ Duce, in auxilium vocato, certamen iniit cum *Carolo* in pago Suessionensi. Victoria stetit penès *Carolum*, Francorumque seu Neustrasiorum magna strages edita est. Brevi post prælium Suessionicum, obiit *Clotarius IV.* anno Regni secundo. Anno sequenti, *Carolus* amicitiam per Nuntios iniit cum *Eudone* Aquitaniæ Duce, ab eoque obtinuit *Chilpericum* Regem, qui se in Aquitaniam receperat. *Chilpericum* revocavit *Carolus*, ut nomine ipsius Regnum minore cum invidiâ gubernaret. Neustrasii enim & Burgundiones, nisi Rex adesset, non libenter homini Austrasio parituri videbantur. Diu superstes non fuit *Chilpericus*; obiit enim anno septingentesimo vigesimo primo, Regni sexto, ætatis quadragesimo nono, nullâ susceptâ prole. Ejus munificentia erga Monasteria Sandionysianum, Corbejense, Glannafoliense, Metense *Sancti Arnulphi*, Fontanellense, Sitivense, Argentoratense *Sancti* Ste-

Stephani, & *Sancti Luciani* Bellovacensis Basilicam, veteribus Documentis probatur, & Diplomatibus ab eo datis.

ARTICULUS III.

De Theodorico IV.

CHilperico Tertio successit *Theodoricus IV.* puer septennis *Dagoberti III.* filius in cunis a patre relictus. Educabatur in Monasterio Calensi, ex quo assumptus est in Regem: unde & *Calensis* cognomen ipsi a Neotericis inditum est. Levatus est anno Christi septingentesimo vigesimo primo. Eodem anno Saraceni Tolosam civitatem Aquitaniæ tunc attributam, obsidione cinxerunt. *Eudo* Aquitaniæ Dux insignem de ipsis victoriam reportavit. Tunc Saracenis præerat *Izitus* Rex eorum decimus-sextus. Anno Christi septingentesimo vigesimo secundo, bellum Saxonicum a *Carolo* Majore-Domûs gestum est. Anno septingentesimo vigesimo quarto, *Carolus* Major Domûs *Reginfrindum* quondam eâ dignitate fulgentem, & tumultus excitantem in Andegavia profligavit. Mox ad Saxones, qui bellum in Francos renovare conabantur, coërcendos arma convertit. Anno sequenti bellum gessit adversùs Bojoarios, foelici exitu. Eodem anno Saraceni in Gallias irrumpentes, ab *Eudone* Aquitaniæ Duce sunt profligati. *Gregorius II.* Papa *Eudoni* genus aliquod Eulogiarum transmisit, quarum qui participes facti sunt, e prælio illæsi abiere, ut refert *Anastasius Bibliothecarius* in Vita laudati Pontificis. Contra *Lantfridum* Sueviæ sive Alamanniæ Ducem bellum confecit *Carolus* Major-domûs anno Christi septingentesimo trigesimo. Anno sequenti, *Carolus* Aquitaniæ, quam Dux *Eudo* singulari erga *Theodoricum* tunc adolescentulum fide laudabiliter, quietèque gubernabat, luctuosam vastationem bis intulit, nullâ provocatus injuriâ. Interim *Abdirama*, qui Provincias ditionis Arabicæ cis-fretum Gaditanum sitas, Hispaniam videlicet ac Septimaniam, *Iscani* Caliphæ nomine gubernabat, in Franciam irrupit, obsidione cinxit Arelatem, commissoque prælio, Francos profligavit. Lugdunensi deinde civitate occupatâ, per Burgundiam totam longè latèque grassati Saraceni, Senonas usque effusi sunt. Integrâ quoque Vasconia & Burdigala potiti, ac cæteris Aquitaniæ II. urbibus, *Eudone* profligatô Pictavium usque comite victoriâ sunt progressi. In tanto rerum discrimine nec *Eudo* Dux Aquitaniæ cecidit animo, nec officio suo defuit *Carolus* Major Regiæ domûs. Ambo simultate, quæ priùs inter illos fuerat, patriæ charitati condonatâ, vires suas simul junxerunt. In agro Pictavensi pugnatum est, magna Saracenorum strages edita. *Abdirama* Dux illorum occisus. Idem prope Senonas victi fugatique, *Ebbone* Metropolitano Senonensi agente. De his lege *Isidorum Pacensem* in Chronico, & *Rodericum* Toletanum Præsulem in Historia Arabum. Anno Christi septingentesimo trigesimo-tertio, *Carolus* Major-domûs duas expeditiones suscepit, unam contra Saracenos, e quorum tyrannide Burgundiam, Lugdunumque liberavit, alteram contra Frisios. Primam inter secundamque expeditionem medió tempore, *Pippinum* filium misit ad *Luitprandum* Longobardorum Regem, ut ejus comam, pro illius temporis more, primus attonderet, eique pater spiritalis fieret, quod gratissimum habuit Rex Longobardorum, multisque muneribus donatum remisit ad patrem.

Saracenorum in Franciam irruptio.

Saraceni profligati ab Eudone Aquitaniæ Duce, & Carolo Majore-Domûs Regia Francorum.

Anno Christi septingentesimo trigesimo sexto, *Abdelmelichus* Saracenorum in Hispania & Septimania Præfectus, numerosissimô conscriptô exercitu, in Provinciam irrupit, Avenionemque cœpit, *Mauronti* Comitis proditione, *Carolus Childebrandum* fratrem cum maximâ Francici exercitûs parte adversùs hostes direxit, qui Avenionem obsidione cinxit; mox ille cum reliquis copiis advolavit, & non solùm ex Francia expulit, sed etiam in Septimania profligavit, victô necatoque *Amorro* altero eorum Duce, nobilissimisque civitatibus, Biterris * Agatha, * Nemausoque, * captis atque dirutis. Id constat ex Appendice ad Francorum Historiam jussu *Childebrandi* conscriptam, & ex Annalibus Metensibus.

Beziers. Agde. Nismes.

Anno Christi septingentesimo trigesimo-septimo *Theodoricus IV.* obiit, cùm annum Regni decimum-septimum ageret, ætatis vigesimum-tertium. Ejus erga plura Monasteria pietatem ac munificentiam varia Monumenta testantur. Anno Regni sui primô duo rescripsit Diplomata pro Monachis Sitivensibus, unum Suessione, alterum Confluentibus; item tertius Metis anno quinto pro Cella Leobardina; * & quartum apud Gundulfi Villam pro Cœnobio Murbachiensi. *

Theodorici pietas.

Leuvartzell. *In Episcopatu Argentoratensi.* Mourbach.

Dagoberto III. Chilperico III. Clotario IV. & Theodorico IV. regnantibus, sanctitate in Francia claruerunt *Erminus* Lobiensis Abbas, *Leotbadius* Ausciensis Episcopus; *Vuinfridus* Presbyter, Turingorum Apostolus, *Eoldus* Viennensis Episcopus, *Sanctus Silvinus* patriâ Tolosanus, qui ordinatus est Episcopus ut Evangelium Gentibus prædicaret, nullâ certâ Sede attributâ; *Sacerdos* Lemovicensis Antistes, *Veredemus* Avenionensis, *Euremundus* Fontaneti * in Diœcesi Bajocassina * primus Abbas; *Lotharius* * Sagiensis * Episcopus, *Achardus*, sive *Richardus* Gemmeticensis Abbas; *Sanctus Hubertus* Trajectensis Episcopus, qui *Sancti Lamberti* Martyris reliquias & Cathedram Episcopalem simul Leodium transtulit, & idololatriam ex Arduenna, e Taxandria, & ex Brachbante seu Branchbanto penitus extirpavit, *Sanctus Domitius* Eremita, & *Sancta Ulphia* Virgo reclusa, filia ejus spiritualis, qui in Diœcesi Ambianensi coluntur. *S. Pyrminius* Monasteriorum Augiæ divitis * in Episcopatu Constantiensi ad Rhenum, & Murbachiensis in Argentoratensi conditor; *Sanctus Corbinianus* Bojoariorum Apostolus, & primus Frisingensium Episcopus, *Sancta Mundana* Martyr, Sancti Sacerdotis Lemovicensis Episcopi mater, a Saracenis in Diœcesi Cadurcensi interfecta. *Sanctus Beregisus* Abbas Andainensis in Episcopatu Trajectensi. *Sanctus Gobrianus* ex Venetensi Episcopo Eremita. *Sancta Bertha* Blangiacensis * Monasterii in Episcopatu Tarvanensi fundatrix & prima Abbatissa. *Sanctus Hugo* filius Drogonis Campaniæ Ducis, *Pippini* Herstallii nepos, qui simul Ecclesias quinque, tres videlicet Episcopales, Rotomagensem, Parisiensem, ac Bajocensem, cum duabus Abbatialibus, Fontanellensi ac Gemmeticensi piè rexit, non causâ perversæ cupiditatis, aut aliquo sæculari fastu tot Beneficia possidens; sed ut Ecclesiis prodesset difficillimo tempore, utque erga Sanctorum Basilicas & Monasteria munificentiorem ac magnificentiorem se præstaret. In quo non pluralitas Beneficiorum, quæ Sanctum ipsum non fecit sed charitas & bonus redituum Ecclesiasticorum usus, imitatione digna sunt, & laude. *S. Cessator* Lemovicensis Episcopus. *Sanctus Pardulphus* * Waractensis in Diœcesi Lemovicina Monasterii primus Abbas. *Theofredus* * Calmeliacensis Monasterii in Episcopatu Aniciensi Abbas, & Martyr. *Sancta Hadeloga* Virgo, Caroli Martelli & Rotrudis filia; *Sanctus Eucherius* Aurelianensis Episcopus.

In eadem Diœcesi.

Viri sanctitate illustres.

Fontenay. Bayeux. S. Lohier. Sèez.

De Reichenouv. De Frisingen. De Blangy.

S. Pardoul. S.Chaffre.

AR-

ARTICULUS. IV.

De Interregno post Theoderici Regis obitum,

POst *Theoderici Quarti* obitum, Francia per aliquot annos Rege caruit, ut ex duobus Chronicis brevissimis discimus, quæ ab Andrea Duchesnio inter Historiæ Francicæ Scriptores, Tomo I. edita sunt, unum ex Remensi Monasterio *Sancti Remigii* a *Theoderico III.* ad *Pippinum* usque Regem; alterum ex Codice Tiliano, a *Clotario Secundo* ad ejusdem usque *Pippini* mortem. Duravit Interregnum illud annos sex & ampliùs, id est, penè ad finem anni septingentesimi quadragesimi tertii. Tunc Franciam regebat *Carolus* Major-domus, quem propterea *Gregorius III.* Pontifex in Epistolis ad ipsum datis *Subregulum* vocat, titulo hactenus apud Francos insuetato, medioque inter Majorem-Domatum ac Regiam Dignitatem. Tunc publicis Instrumentis apponebantur anni a *Theoderici* Regis obitu, ut constat ex Donationis, qua Carolus Major domus Sandionysianum Monasterium locupletavit, exemplari dato *anno post defunctum Theodoricum Regem quinto*. Bellum tertiò Saxonibus intulit *Carolus Martellus* anno Christi septingentesimo trigesimo-octavo, eosque tributarios fecit, ut testantur Annales Francorum Nazariani, Petaviani & Metenses. Anno sequenti profligavit Saracenos qui in Provinciam irruperant, eamque vastaverant. Id testantur Annales Francorum Metenses, & Chronicon Fontanellense Francis auxilio fuit *Luitprandus* Rex Longobardorum, teste *Paulo Diacono* lib. de Gestis Longobard. Suppetias quoque *Carolo* tulere Alemanni, & Bojoarii. Alamannorum seu Suevorum Dux erat *Theodebaldus*, Bojoariorum seu Bavarorum *Odilo* anno septingentesimo quadragesimo primo.

Carolus accepta a Gregorio III. Pontifice Maximo perhonorifica Legatione, vicissim Legatos cum responsis ad illius Epistolas, misit Romam; *Grimonem* Abbatem Corbejensis Monasterii, & *Sigibertum* seu *Sigobertum* Reclusum Monasterii Sandionysiani, ut constat ex Appendice ad Historiam *Childebrandi* jussu conscriptam, ex Annalibus Metensibus, cap. 110. & ex Continuatore *Aimoini*, lib. 4. cap. 57.

Caroli Martelli obitus.

Eodem anno cùm in morbum incidisset *Carolus* Majoratum inter filios divisit, Majoratum Austrasiæ *Carlomanno*, *Pippino* Majoratum Neustrasiæ attribuit, ut testantur Annales Metenses. *Sancti Dionysii* Basilicam ac Monasterium multis muneribus ditavit. Obiit mense Octobri ejusdem anni apud Carisiacum, sepultusque est in Basilica *Sancti Dionysii* prope Parisios, ut Annales Petaviani & Fuldenses testantur.

Emendatur Baronius.

Scripsit *Baronius* ad hunc annum, *Sanctum Bonifacium* Germanorum Apostolum ad *Ethelbaldum* Merciorum Regem in Anglia, hominem scelestissimum, epistolam dedisse, ut eum ad pœnitentiam revocaret, & inter alia plura exempla Regum, qui ob immensa sua scelera malè pereuntes animam unà cum corpore perdiderunt, atque in perpetuos cruciatus apud inferos damnati sunt, de *Carolo* hæc habere: *Carolus quoque Princeps Francorum, multorum Monasteriorum eversor, & Ecclesiasticarum pecuniarum in usus proprios commutator, longâ torsione, & verendâ morte consumptus est*. Sed deceptum *Baronium* Viri Eruditi jam observarunt, ex eoque probarunt, quòd inter Bonifacianas Epistolas duæ tantùm *Ethelbaldo* Regi Merciorum inscribantur, duodecima scilicet ac decima-nona, in quibus ne verbum quidem ullum occurrit de *Carolo*. Præterea *Carolus* nullum evertit Monasterium, plura ditavit, imprimis Trevirense, Fontanellense, & Sandionysianum. Quæ ipsius temporibus direptæ sunt & dirutæ Basilicæ, a Saracenis direptæ sunt & eversæ, qui Provinciam, Burgundiam, Aquitaniam, ferro flammisque devastarunt. Nec etiam Ecclesiasticas pecunias in usus proprios *Carolus* convertit: licèt facultates Ecclesiarum Nobilibus, militibusque, propter assiduitatem bellorum, præsertim adversùs Arabes Mahumetanos, adversùs Saxones & Frisios idololatras, in stipendium tradiderit; ut Libellus de Majoribus-domus Regiæ a *Duchesnio* editus, & Chronicon Autissiodorense sub *Aidulfo* Episcopo, testantur. Eam ob rem odium Clericorum incurrit *Carolus Martellus* adeo grave, ut ostensam de illius æterna damnatione visionem finxerint, & vulgaverint. Cujus fabulæ primus scriptor *Hincmarus* in Prologo Vitæ *Sancti Remigii*. Ex quo *Carolus le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum non absque fundamento suspicatur, commentum istud a Clericis Remensibus excogitatum fuisse, quia *Carolus Rigobertum* Remensem Archiepiscopum dejecerat a Sede, subrogato *Milone* Trevirensi jam Episcopo, ut testatur Auctor Vitæ *Sancti Rigoberti* apud *Bollandum*, die 4. Januarii. *Visio* de *Caroli* damnatione Sancto *Eucherio* Aurelianensi Episcopo ostensa scribitur ab Auctore *Vita* ipsius apud *Bollandum*, die vigesima Februarii. Sed hujus fabulę additione interpolatam esse *Sancti Eucherii* Vitam, cùm multa alia probant, tum maximè quòd in tribus Codicibus MSS. e quibus *Bollandus* Vitam *Sancti Eucherii* edidit, nihil de ea legatur: & quòd integro post Sancti illius Præsulis obitum sæculo, Visio illa non sit vulgata. Id colligitur ex literis *Ludovici Pii* ad *Hilduinum* Sandionysianum Abbatem, in quibus ait *Carolum* proavum suum *Sancto Dionysio corpus proprium in magni judicii die suscitandum, & animam Domino præsentandam fideliter commendasse*. Quod non scripsisset *Ludovicus* Abbati Sandionysiano, si Visionis affictæ *Sancto Eucherio*, vel minima suspicio tunc fuisset illo in Cœnobio, ubi *Carolus* sepultus fuerat. Præterea de *Caroli Martelli* damnatione nemo quidquam scripsit, antequam regnaret *Carolus Calvus* ejus abnepos, qui anno Christi octingentesimo quadragesimo regnum suscepit. Eo Rege, *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis Visionem sub nomine *Sancti Eucherii* a Clericis confictam vulgavit, in Prologo Vitæ *Sancti Remigii*. Eamdem Visionem *S. Eucherio* ostensam de *Caroli* damnatione commemorant Episcopi Provinciarum Remensis & Rotomagensis cum *Hincmaro* & *Wenilone* in Carisiaco Palatio congregati anno Christi octingentesimo quinquagesimo octavo in Epistolâ ad *Ludovicum* Caroli Calvi fratrem. *Petrus Bibliothecarius* in Historia Francorum abbreviata, quam ab anno Christi septingentesimo decimoquinto ad annum octingentesimum nonagesimum octavum perduxit, eamdem visionem refert, *Hincmari* testimonio suffultam. Synodus quidem Carisiaca cui præerat *Hincmarus*, in Literis ad Ludovicum Regem scriptis testatur viros, qui sepulchrum *Caroli*, post Eucherii Visionem inspexerant, a se visos, auditosque: sed cum ab obitu *Sancti Eucherii* ad Synodum Carisiacam lapsi sint anni quindecim supra centum, non potuit Hincmarus qui post illam Synodum viginti & quatuor annis superstes fuit, aliique Episcopi, qui eidem Synodo interfuerunt, plenam rei alibi incognitæ notitiam habere ab iis, qui, priusquam *Sanctus Eucherius* obiret, testimonium de dracone a se viso in sepulchro *Caroli* ferre potuerint.

Refellitur fabula de Caroli Majoris-domus damnatione.

Addit *P. Mabillonius* in Observationibus præviis ad

ad Vitam *Sancti Eucherii*, testimonium Sandionysiani Chronici, quod extat Tom. 2. Spicilegii. *Anno*, inquit, *MCCLXIV. translati sunt Reges in dextro Choro, scilicet Ludovicus Rex filius Dagoberti, Carolus Martellus Rex, &c.* Quòd si inane ac fuliginosum dumtaxat Cenotaphium repertum esset, id non omissurus fuisset Chronographus ille. *Caroli Martelli* pietatem commendavit Gregorius Tertius Pontifex Maximus, quòd ejus opitulatione *Sanctus Bonifacius* centum millia Paganorum Germanorum ad Christum convertisset. Quod sanè de ejus æterna salute piè sentire jubet. *Gregorii Tertii* ad *Bonifacium* scribentis verba hæc sunt: *Agnoscentes in syllabis Fraternitatis tuæ, quæ innotuisti de Germania gentibus, quas sua pietate Deus noster de Potestate Paganorum liberavit, & ad centum millia animas in sinu matris Ecclesiæ, tuo conamine, & Caroli Principis Francorum, aggregare dignatus est.*

Obiit *Carolus* paulò major quinquagenario. Duas uxores duxit, *Rotrudem*, & *Sonechildem*. Filios sex reliquit, *Carolomannum*, *Pippinum*, *Bernardum*, *Hieronymum*, & *Remigium* ex *Rotrude* natos, & *Grifonem* seu *Gripponem* ex *Sonechilde*: filias verò duas, *Hadelogam*, & *Chiltrudem* ex *Rotrude*. Grifo, Sonechilde matre concitante, adversùs *Carolomannum* & *Pippinum* rebellavit, & Laudunum occupavit. Quem illi, obsessâ captâque Urbe, apud Novum Castrum in Arduenna in custodia detinuerunt, *Sonechildem* verò in Kalensi Monasterio incluserunt.

Carolomannus & Pippinus Majores-Domus.

Anno Christi septingentesimo quadragesimo secundo, *Carolomannus* & *Pippinus* duo bella fœliciter gessere, unum in Aquitania, alterum in Alemannia; de quibus Auctor Appendicis ad Historiam *Childebrandi* jussu conscriptam, & Annales Fuldenses ad annum DCCXLII.

Anno sequenti, Bellum Bojoaricum non minori gloriâ gessere contra *Odilonem* Ducem, qui cum *Theobaldo* Alemanniæ seu Sueviæ, & Hunaldo Aquitaniæ Ducibus sive Præfectis, adversùs ipsos conjuraverat, vocatis in auxilium Sclavis & Saxonibus. Vicere *Carolomannus* & *Pippinus*. Sergium Presbyterum, *Zachariæ* Romani Pontificis Apocrisiarium, in prælio captum increpuere, quòd *Zachariæ* nomine abusus, Francis bello in Bojoarios interdixisset. Id testantur Auctor Appendicis ad Historiam *Childebrandi* jussu conscriptam, Annales Fuldenses, & *Eginhardus* ad annum 743. Exinde Pax Bajoariis reddita est, *Hiltrude*, ut verisimile est, eam a fratribus exorante. Nupserat enim, iis invitis, *Odiloni*; quæ belli causa fuerat. Post hæc in Saxones arma convertit *Carolomannus*.

ARTICULUS V.

De Childerico Tertio, Merovingiorum Regum postremo.

ANNO Christi septingentesimo quadragesimo-tertio exeunte, *Carolomannus* & *Pippinus* curarunt vel consenserunt *Childericum* Theodorici Quarti filium, annum circiter decimus ætatis agentem, Regem consalutari, ut esset, cujus nomine, si non majore cum auctoritate ac potestate, saltem minore cum invidia regnarent. Anno sequente Majores-Domûs adversùs Saxones & Alemannos profecti sunt. Saxonum Satrapa Theodoricus, Suevorum sive Alamannorum Dux erat *Theodebaldus*. Theodoricum aggressus est Carolomannus, Pippinus Theodebaldum. Saxones subacti, qui Provinciis Majoratui *Carolomanni* attributis erant finitimi, plurimique ad Baptismum suscipiendum perducti sunt. *Theodebaldus* in fugam conjectus, deinde in Ducatum Sueviæ restitutus benignitate Victoris. Hoc utrumque bellum commemorant Auctor posterioris Appendicis ad Historiam jussu *Childebrandi* conscriptam, & Annales Metenses. Anno septingentesimo quadragesimo-quinto, bellum Aquitanicum adversùs *Hunaldum* Ducem perduellem, & Alamannicum adversùs *Theodebaldum*, qui in Alsatiam irruperat, a Majoribus Domus confectum est, ut testantur Auctor Appendicis posterioris ad Historiam jussu *Childebrandi* conscriptam, & Annales Metenses. Anno Christi septingentesimo quadragesimo sexto bellum Alamannicum & Aquitanicum redintegratum, ac fœliciter a Majoribus Domus confectum est, ut constat ex Annalibus Nazarianis, Petavianis, & Fuldensibus. Anno sequenti *Carolomannus*, nuntiô rebus sæcularibus remissô, Romam profectus est. Abiturus, *Drogonem* filium suum primogenitum cum Austrasiæ Majoratu protegendum *Pippino* fratri commisit. Tonsuram & habitum Clericalem suscepit a *Zacharia* Pontifice Maximo, ut Anastasius Bibliothecarius, & Annales Metenses testantur. Tum condidit Monasterium in Soracte monte, ubi Deo totus vacaret. Interea Grifonem fratrem apud Novum Castrum in Arduenna detentum libertate donavit *Pippinus*. Anno septingentesimo quadragesimo-septimo perduelles Saxones ab eodem *Pippino* debellatos, Appendix Historiæ jussu *Childebrandi* scriptæ commemorat. Anno Christi septingentesimo quadragesimo octavo, *Carolomannus* relictô Soracte monte, in Cassinense Monasterium Sancti Benedicti secessit, ibique Religiosam Vitam professus est, ut Annales Tiliani, & Metenses, *Eginhardus* in Vita *Caroli Magni*, aliique testantur. Anno sequenti, *Grifo* in *Bojoariam* irrupit, *Odilone* Duce mortuo, & *Thassilone* puerulo in patris locum suffecto; Bojoariæque Ducatum per vim usurpavit. Bojoarios aggressus *Pippinus*, ad deditionem compulit: cum *Grifone* seu *Grippone* fratre pacem iniit, eumque duodecim donavit Comitatibus, Bojoariæ Ducatu *Thassiloni* restitutô. At *Grippo* tali sorte non contentus, in Aquitaniam ad *Vvaifarium* Ducem profugit, novarum rerum studio vehementer inflammatus, ut Annales Laureshamenses memorant. Interim *Zacharias* Papa Sacerdotes & Presbyteros Francorum per litteras hortatus est ad pacem inter *Pippinum* Majorem-Domus & *Grifonem* fratrem conciliandam, & ad Corpus *Sancti Benedicti* Cassinatibus Monachis restituendum. Editæ sunt hæ Litteræ Tom. I. Conciliorum Galliæ.

Carolomannus Major-Domus Sæculo renuntiat.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo secundo, Rex *Childericus III.* annum circiter decimum octavum ætatis agens, exauctoratus est, & in Monasterium retrusus: Regium solium Pippinus Major-Domus occupavit: Franci detestandæ perduellionis rei *Pippinum* Suessione Regem elevarunt. *Pippini* elevationem ad hunc annum referunt Annales Petaviani, Pithœani, & Fuldenses; quam anno integro Annales Nazariani, & Sandionysianum Chronicon antevertunt; duobus Annales Loiseliani. *Zacharia* Romano Pontifice suasore vel auctore, exauctoratum *Childericum* & *Pippinum* Regem constitutum, fabula est a plurimis Auctoribus, absque examine, litteris prodita, ut in Dissertationibus ostendam.

Childericus III. exauctoratur: Pippinus Regium solium occupat.

Fabula rejicienda.

Post mortem *Theodorici IV.* Regis ad elevationem usque Pippini, Sanctimonia celebres in Francia fuere *Porcarius* Abbas Lirinensis, qui cum quingentis Monachis Martyrio a Saracenis affectus est: *Vitalis* ex Herensi Monacho Eremita in pago Ratiatensi; *Sigibaldus* Metensis Episcopus; *Vvillebrordus* Ultrajectensis Præsul; *Pardulphus*

Viri sanctitate celebres.

pri-

primus Abbas Waractensis in Episcopatu Lemovicensi; *Thurianus* Dolensis Episcopus; *Herlindis* Eykensis Monasterii, in Leodiensi Episcopatu Abbatissa Ebbo Senonensis Archiepiscopus; *Alto* primus Abbas Cœnobii, quod ex ejus nomine *Alten-Muster* vocatur, in Diœcesi Frinsingensi; *Burchardus* ex Monacho Benedictino Wirceburgensis Episcopus.

ARTICULUS VI.

De Pippino Rege.

Bellum Saxonicum.

Pax.

Pippinus, postquam Majoratum-domus annis decem tenuisset, Rex a Francis creatus, adversùs Saxones perduelles duxit exercitum anno Christi septingentesimo quinquagesimo tertio. Hi profligati, & pœnitentiâ commoti, veniam & pacem a Rege postularunt, obtinueruntque iis legibus, ut annis singulis equos trecentos ipsi suppeditarent, & Sacerdotibus qui Evangelium in Saxonia prædicare vellent, liberum permitterent aditum, ut testantur Anonymus *Fredegarii* Continuator, & Annales Metenses. Eodem anno, *Grippo* frater *Pippini*, cùm in Italiam ad *Aistulphum* Longobardorum Regem confugeret, ab exercitu, qui transitus Alpium *Pippini* nomine tuebatur, in Valle Maurienna necatus est, ut testatur Anonymus, qui Vitam *Pippini* Regis scripsit jussu *Nibelungi* Comitis. *Stephanum Tertium* Pontificem Maximum, qui ad ipsum in Gallias confugerat, auxilium contra Longobardos petiturus, honorificentissimè suscepit, ab eoque, cum uxore *Bertrada*, & filiis *Carolo* & *Carolomanno*, in Sandionysiano Monasterio unctus est. Tunc mortuus erat *Childericus*, & cum eo Meroveadarum stirps omnis extincta: quod enim legitur in Chronico Fontanellensi, cap. decimo tertio, Theodoricum Monachum Fontanellensem *Childerici Tertii* Regis filium fuisse, falsum est; & hoc loco interpolatum est istud Chronicon, ut disertè probat *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum Christi 754. Num. XXXIX. & sequentibus. *Stephanum* Papam anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto in Italiam reduxit *Pippinus*, Longobardos aggressus est & profligavit, Aistulphum eorum Regem in fugam dedit; Papiam, quò se ille receperat, obsidione cinxit, pacem Longobardis imperavit. Conditiones pacis fuere, ut Ravennatem Exarchatum, aliasque civitates, Reipublicæ Romanæ restitueret, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Stephani Tertii*. Obiit *Carolomannus* Monachus Cassinensis, *Pippini* frater, cùm in Italiam reverteretur. *Pippinus* in Franciam redux filios ejus tonderi jussit, ut Annales Petaviani memorant.

Pippinus Stephanum III. suscipit, Rex ab eo ungitur.

Bellum Longobardicum.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto, secundò profectus est in Italiam cum exercitu *Pippinus*; Longobardorum copias iterum fudit; Ticinum, quò se concluserat *Aistulphus*, obsidione cinxit, violatique fœderis pœnitenti pacem concessit, acceptis obsidibus, & tertia parte thesauri, quem Ticini Rex Longobardorum servabat, imperatisque tributis, quæ Longobardi Regi Francorum a longo tempore solverant. Dum hæc gerebantur, *Constantini Copronymi* Imperatoris Legati *Pippinum* convenere, ac muneribus amplissimis donatum obsecrarunt, ut Exarchatum, cùm ab *Aistulpho* recepisset, Imperatori restitueret. Id decreverat *Pippinus*, cùm primam expeditionem adversùs Longobardos suscepit; sed mutatâ sententiâ, denegavit Imperatori, tradere decrevit Sedi Apostolicæ, factamque in scriptis Donationem transmisit Romam. Reliquit autem in Italia *Fulradum* Abbatem, qui civitates in pacto contentas ab *Aistulpho* reciperet, receptasque mox in potestatem Romani Pontificis transferret. Complectebatur *Pippini* Donatio Adriam, Ferrariam, Comaclum, Bononiam, Imolam, Faventiam, Gabellum, Ravennam, Forum-Livii, Forum Popilii, Bobium, territorium Balnense, Cœsenum, Ariminum, Montem Feretri, Serram, Castellum Sancti Marini, Pisaurum, Urbinum, Forum Sempronii, Fanum, Luceolos, Callium, Senogalliam, Æsium, Anconam, Humanam, Auximum, Eugubium, Acerragium, & Narniam. Quæ omnes civitates, Castello Sancti Marini, & Adria Urbe exceptis, hodie parent Innocentio Duodecimo Pontifici Optimo Maximo. Harum dominium *Pippini* Regis Christianissimi munificentiæ Romana debet Ecclesia. Cujus & insigne monumentum extat Ravennæ sic inscriptum: *Pippinus. Pius. Primus. Amplificanda. Ecclesia. Viam Aperuit. Et. Exarchatum. Ravenna. Cum. Amplissimis .....* Cætera tempus edax rerum, vel æmulorum Francici nominis ac gloriæ invidia delevit. *De Pippini* Donatione legendus *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Stephani Tertii*. Eodem anno *Pippinus* Franciam auxit integra Septimania, necnon Gerunda & Barcinone, pulsis inde Saracenis, ut Annales Metenses testantur.

Pippini Regis erga Romanam Ecclesiam munificentia & Donatio.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-septimo, Regni Comitia habita sunt Compendii, in quibus *Tassilo* Dux Bojoariæ cum sui Ducatûs Primatibus, Sacramentum fidelitatis *Pippino* Regi præstitit, manibus super sacras Reliquias impositis. Datumque sacramentum confirmarunt in Monasterio Sandionysiano agri Parisiensis, super corpora Sanctorum Martyrum *Dionysii*, *Rustici*, & *Eleutherii*; in Monasterio *Sancti Germani* prope muros Parisienses, ad Corpus *Sancti Germani* ejusdem Urbis Episcopi; & in Turonensi Monasterio *S. Martini* ad corpus ejusdem Sancti Confessoris, ut Annales Laureshamenses, Tiliani, & Loiseliani testantur. *Boruthbo* etiam Sclavorum Regi *Tassilo* persuasit, ut se suaque in Pippini clientelam committeret. Placuit *Boruthbo* consilium, fœdusque iniit cum Francis, datis obsidibus *Karasto* filio, & *Chettumaro* nepote, quos baptismate initiari permisit, ut Annales Boici testantur.

Tassilo Dux Bojoariæ in Pippini Regis clientelam se confert.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-octavo, *Pippinus* contra Saxones rebellantes cum exercitu profectus est, quibus devictis tributum trecentorum equorum imposuit, ut Annales Laureshamenses & Tiliani testantur.

Saxones a Pippino domiti.

Anno Christi septingentesimo, sexagesimo *Vvaifarium* Ducem, qui tyrannidem in Aquitania exercebat, & Ecclesias opprimebat, ductô exercitu, ad ea quæ justitiæ erant, compulit, ut testatur Anonymus in Historia jussu Nibelungi Comitis conscriptâ.

Eodem anno *Remedium* sive *Remigium* Archiepiscopum Rotomagensem, fratrem suum, & *Autharium* sive *Andegarium* Ducem, *Pippinus* Rex ad *Desiderium* Longobardorum Regem Oratores misit, ut eum ad implenda pacta, & reliquas civitates Romano Pontifici reddendas compellerent: quibus ille spopondit se omnia jura & patrimonia & loca Sedi Apostolicæ plenissimè restituturum. Id constat ex Epistolâ *Pauli I.* ad *Pippinum*, quæ vigesima prima legitur in Codice Carolino.

Anno Christi septingentesimo sexagesimo-primo, bellum Aquitanicum redintegratum est, quod *Vvaifarius* fidem fregisset, & cum *Uniberto* Comite Bituricensi, & *Blandino* Comite Arvernico, junctis copiis, totam Burgundiam, Cabillonum usque devastaret. *Pippinus* exercitu ducto trans Ligerim, Aquitaniam vastavit, & Arvernicam regionem, Claromontem occupavit, *Blandinum* Comitem,

Bellum Aquitanicum.

tem, & plures alios captivos fecit. Id testatur Anonymus in Historia jussu *Nibelungi* Comitis scripta, cui Annales Loiseliani, Laureshamenses, Fuldenses & Bertiniani, suffragantur. Quod de Capite S. Joannis Baptistæ Alexandria in Aquitaniam hoc anno delato, & a *Pippino* Rege in Palatio Angiriaco Santonensis Diœcesis suscepto, ubi & celebre Cœnobium erexerit, apud *Sigebertum* a Miræo editum legitur, fabulosum est; itque textus additus *Sigeberto* ab Interpolatore quopiam. Nam *Pippinum* eo anno in Palatio Angiriaco moratum non esse, belli Aquitanici Historia probat; & ad hunc annum, qui cum anno *Constantini Copronymi* Imperatoris vigesimo coincidit, Theophanes de capite Sanctissimi Præcursoris ea commemorat, quæ cum narratione *Sigeberti* a *Miræo* editi conciliari non possint. *Eodem anno*, inquit, *Sancti Joannis Precursoris & Baptistæ Caput ex Antri Monasterio in proprium Templum sumptuosè constructum ad Emesenorum urbem translatum est. Confessio quoque sacræ Reliquiæ reponendæ ædificata est, in quâ ad hunc usque diem a Fidelibus veneratum, tam corporea quam spirituali odoris fragantia honoratur, & ab illo morborum omnium medela, velut e perenni fonte, in eos qui cum fide accedunt scaturit.* In vulgatis editionibus Sigeberti, ad hunc annum, leguntur hæc verba: *Caput Joannis Baptistæ in Edissam civitatem transfertur.* Pro *Edissa* restituendum, *Emesam*.

Caput Sancti Joannis Baptistæ Emesam translatum.

Anno Christi septingentesimo sexagesimo-secundo, *Pippinus* Bituricas & Toarcium expugnavit, ac *Unibertum* & Comites reliquos *Vvaifario* fœderatos, dato sacramento, secum adduxit. Anno sequenti novam expeditionem suscepit in Aquitaniam, & Cadurcum usque vastavit omnia, ut Annales Loiseliani, Tiliani, Bertiniani, & Metenses testantur. Anno 764. profligati sunt iterum Aquitani a *Pippini* Ducibus in Septimania & Burgundia, teste Anonymo in Gestis *Pippini* Regis. Eodem anno, *Pippinus* ut suum studium erga Sedem Apostolicam magis ac magis comprobaret, *Constantini Copronymi* Imperatoris Oratores audire noluit, nisi præsentibus Sedis Apostolicæ Legatis. Disputationibus interfuit, quas de Fide orthodoxa & pia Patrum traditione habuerunt, ac de tota rei gestæ serie Summum Pontificem certiorem fecit, ut constat ex litteris *Pauli I.* ad *Pippinum* datis, quæ in codice Carol. Num. 20. leguntur.

Anno 765. post Attiniacense Placitum, *Pippinus* cum exercitu Ligerim trajecit, in Aquitaniam penetravit, *Vvaifarium* commisso prælio fugit, ac in fugam dedit, *Blandinum* Comitem Arvernorum cæcidit, ut testatur Anonymus in Gestis Pippini Regis. Quod bellum annis sequentibus identidem redintegratum est. Anno 767. Synodus Gentiliaci prope Parisios, de Processione Spiritus Sancti, & de sacris Imaginibus, *Pippino* Rege coram, Legatis Apostolicis, & Græcorum Oratoribus præsentibus, habita est, ut Annales veteres, & *Ado Viennensis* in Chronico testantur. Anno 768. *Pippinus* Legationem ab *Almansore* Saracenorum Calipha directam suscepit, & bellum Aquitanicum confecit, *Waifario* Duce a suis occiso, ut Anonymus in Pippini Gestis testatur.

Attiniacum Attigny, Villa Regia & Palatium, ad lævam Axonæ ripam, in valle Burgensi, Vongisum inter & Reitesle.

Obiit *Pippinus* Rex in Cœnobio Sandionysiano prope Parisios, anno Christi septingentesimo sexagesimo-octavo, ætatis quinquagesimo-quarto, Regni decimo-septimo. Tres filios ex *Bertrada* legitimâ uxore suscepit, *Carolum*, *Carolomannum*, & *Pippinum*; & quatuor filias, *Rothaidem*, *Adeleidem*, *Gislam* sive *Gislanam* & *Adam* Palatioli deinde Abbatissam. Tres duntaxat superstites reliquit, duos filios, *Carolum*, qui *Magni* cognomen obtinuit, *Carolomannum*, & filiam *Gislam*, cujus nuptias *Constantinus* Græcorum Imperator expetierat. Morti proximus Regnum inter filios divisit; *Carolo* natu majori tradidit Austrasiorum Regnum; *Carolomanno* natu minori, Burgundiam Provinciam, Gothiam, Alsatiam, & Alemanniam seu Sueviam; utrique Aquitaniam nuperrimè subactam. Varia in gratiam sacrorum locorum Diplomata dedit, scilicet pro Ecclesia Ultrajectina S. Martini, pro Monasterio Fuldensi, pro Ecclesia Trevirensi, pro Monasterio Prumiensi, quod Regia munificentia extruxit, pro Monasterio Trevirensi S. Maximini, & pro Monasterio S. Dionysii in agro Parisiensi, quod Sylva Aqualina, multisque prædiis donavit, Basilicam ejusdem Cœnobii, nisi morte præventus fuisset, ædificaturus. Redarguitur *Pippinus* in Chronico Besuensi, quòd Anglam Theodardi conjugem nefariè amaverit, ac in deliciis habuerit. His amoribus irretitus, *Bertradam* dimittere cogitabat, sed salutaribus *Stephani Tertii* Romani Pontificis monitis ad meliorem frugem revocatus est. Resipuit quoque *Angla* conterrita miraculo, quod in Besuensi Monasterio contigit, quod ipsi Rex diripiendum potiùs quàm custodiendum tradiderat. Vindice namque Dei manu tacta, invisibili igne ardere cœpit, nec priùs liberata est, quàm emendationem spopondisset, ut Besuensis Chronographus refert.

Pippini obitus.

Liberi.

Regni inter filios divisio.

Munificentia in Ecclesiam.

Pippino regnante, Sanctitate celebres fuere in Francia *S. Hildegarius* Coloniensis Episcopus & Martyr, a Saxonibus occisus, *S. Burchardus* Wirceburgensis Episcopus, *S. Bonifacius* Archiepiscopus, Moguntinus, ac deinde Ultrajectinus, qui Martyrium subiit anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto, cum quinquaginta Sociis, quos inter *Eobanus* Chorepiscopus Ultrajectinus eminebat: *Hadeloga* Kitzingensis Abbatissa, in Episcopatu Wirceburgensi, *Lotharius* Sagiensis Episcopus. *S. Rumoldus* Hybernus, olim Archiepiscopus Dublinensis, & Mechliniensium Apostolus, ac Patronus: *S. Gummarus* Lirensium Patronus: *Chrodegangus* Episcopus Metensis, Gorziensis Monasterii in eadem Diœcesi fundator, Auctor Regulæ Canonicorum, quam Metensibus Canonicis præscripsit, primus Abbas Laureshamensis: *S. Othmarus* Abbas S. Galli in Diœcesi Constantiensi ad Rhenum qui calumniam atrocissimam patientissimè tolit. *S. Gangulphus* * Martyr, qui cum ab uxore adultera recessisset, a Clerico, quo cum illa miscebatur, occisus est. *Sanctus Vvillibaldus* Episcopus Eystettensis. *S. Vvunibaldus* Heidenheimensis, Abbas, & *Sancta Vvalburgis* Abbatissa eorum soror. *Sanctus Aldebertus*, Austrovandiæ * Comes & *Sancta Regina* ejus conjux, Dononiensis * Cœnobii in Diœcesi Attrebatensi fundatrix, cujus S. *Ragenfredis* * eorum filia, prima Abbatissa fuit. *Sancta Odilia*, Hohemburgi, * Ab *Attico* Alemanniæ Duce, ipsius patre, fundati Monasterii, in Episcopatu Argentoratensi prima Abbatissa. *Sanctus Virgilius* Salisburgensis Episcopus. *Sanctus Venantius* Eremita & Martyr in Sanctæ Itisbergæ pago. S. Æmilianus * Abbas in Diœcesi Burdigalensi.

Viri sanctitate celebres in Francia.

De Lauresheim. *In Episc. Vvormatiensi.* S. Gengon. Ostrovant. Saint Reine. Denain. Saint. Refroy. Honmburg. S. Emilion.

ARTICULUS VII.

De Carolo, & Carolomanno Regibus.

Anno Christi septingentesimo sexagesimonono, bellum Aquitanicum, quod a *Pippino* Rege confectum videbatur, ab *Hunaldo Vaifarii* nuper occisi patre, qui deposita Monachi veste, Du-

Bellum Aquitanicum.

Ducem Aquitaniæ rursum se dixit, redintegratum est. Contra quem Carolus Rex exercitum duxit, de ipsoque facilè triumphavit, ut *Eginbardus* in Vita Caroli Magni testatur. Solis Regni sui copiis bellum illud gessit *Carolus*, nequicquam juvante fratre. Tunc enim inter ambos Reges quoddam ortum erat discordiæ semen, quod in apertam inimicitiam erupisset, nisi *Berta* Regina utriusque mater dilectionem & concordiam inter eos reparasset

Caroli Regis nuptiæ.

Desiderii Longobardorum Regis filiam uxorem accepit *Carolus* suadente matre, frustra dissuadente Romano Pontifice, *Himiltrude*, quam priùs ex gente Francorum duxerat, repudiata, licet ex ea jam *Rotbaidem* suscepisset. Sed ipsam post annum repudiavit; quod *Judicio Sanctissimorum Sacerdotum* factum scribit Monachus San-Gallensis lib. 2. cap. 15. Romani scilicet Pontificis *Stephani Quarti*, & Gallicanorum Episcoporum monitis morem gerens *Carolus*, adulteram abegit, & in Longobardiam remisit; legitimam uxorem *Himiltrudem* in Palatium revocavit.

Carolomanni obitus.

Obiit *Carolomannus* Anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo, Nonis Decembris, ætatis suæ vigesimo-primo cùm annos tres, menses duos, & dies decem regnasset. Uxorem *Girbergam* duxerat, ex eaque susceperat *Pippinum*, & aliam prolem, marem, an fœminam, incertum.

Munificentia in Ecclesiam.

Girberga Regina, relicta Francia, cum filiis ad *Desiderium* Longobardorum Regem confugit, & in ejus patrocinium se contulit, spreto mariti fratre, ut testatur *Engibardus*. Præceptum Immunitatis Remensi concessit Ecclesiæ Rex *Carolomannus ut Flodoardus* lib. 2. cap. 17. refert, eidemque villam *Novilliacum* tradidit, teste *Hincmaro*. Superiorum Regum pro Monasterio San-Dionysiano Diplomata confirmavit, ut constat ex ejusdem Cœnobii Antiquitatibus. Aliud tandem præceptum immunitatis emisit pro Grandi-Valle celebri

Gransel.

Monasterio ad Juram montem, quod descripsit *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum septingentesimum sexagesimum-nonum Num. XXIII. *Carolo* & *Carolomanno* regnantibus, *Chrodegandus* Sagiensis Episcopus, *Chrodoberti*, qui Sedem ipsius invaserat, machinatione occisus

Monstereuil.

est: Sepultus est S. Martyr in Parthenone Monasteriolensi, * ab *Opportuna* sorore illius loci Abbatissa. Lege Vitam *Sanctæ Opportunæ* Sæculo III. Benedictino.

ARTICULUS VIII.

De Carolo Magno.

Ex quo Franciæ totius Monarchiam obtinuit.

CArolus Rex mortuo fratre, Monarcha totius Franciæ factus, *Hadriano primo* Pontifici Maximo ejus auxilium adversùs Longobardos imploranti succurrere statuit, paternæ erga Sedem Apostolicam pietatis hæres. Misit primum Legatos

Bellum Longobardicum.

ad *Desiderium* Regem, ipsum præcibus muneribusque invitans ad restituendas Pontificiæ Ditionis civitates ipsique quatuordecim millia auri solidorum obtulit, si pacificè rem componere statueret. Sed has aliasque conditiones respuente *Desiderio*, *Carolus* numeroso cum exercitu superatis Alpibus, Papiam, & Veronam obsidione cinxit. Cùm

Prima Caroli Magni profectio Romam.

immineret Veronæ, uxor & filii *Carolomanni* fratris, necnon *Autcharius*, illi se dedidere. Veronam, aliasque civitates Cis-Padanas non paucas suo subjecit imperio. Et castris ad Papiam positis Romam profectus est anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, ut Pascha cum *Hadriano* Papa celebraret, a quo honorificentissimo apparatu susceptus est, missis ejus in occursum universis, Judicibus ad triginta ferè millia, cum Bandora, id est, cum militari signo missis item omnibus militiæ ordinibus, Patronis, & pueris ramos palmarum & olivarum ferentibus ad unum milliare, directis etiam Crucibus & signis, ut mos erat, ad Exarchum aut Patritium suscipiendum. Carolus ut Cruces conspexit, desiliit ex equo, & pedes perrexit ad Ecclesiam S. Petri, cujus gradus singulos exosculatus est ut suam erga Principem Apostolorum devotionem testaretur. Stabat in supremo gradu Pontifex qui ipsum complexus, ad Confessionem *S. Petri* deduxit, universo Clero præeunte, & canente: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Ibi Donationem Romanæ Ecclesiæ a *Pippino* Rege Patre suo factam confirmavit, additò Spoletano Ducatu. Id constat ex *Anastasio* Bibliothecario & ex Epistolâ quinquagesima octava Hadriani Papæ ad Carolum Magnum, necnon ex Epistolâ Dedicatoria ab eodem Pontifice præfixa Codici Canonum, quem, *Carolo* Magno obtulit cum primùm Romam profectus est, in qua hæc inter alia habentur:

In hanc Sanctam Sedem Magnus Rex Carolus splendet.
Omnibus per eum ditata bonis triumphat ubique,
Arma sumens divina, gentes calcavit superbas.
Reddidit prisca dona Ecclesiæ matri suæ,
Urbesque magnas, fines simul, & castra diversa.
Longobardam ac Erulam virtute divinâ prostravit gentem,
Gaudens celer venit ad limina Apostolorum sospes.
Nimiis laudibus, hymnisque populo celebratur ab omni,

Româ ad Papiæ urgendam obsidionem regressus *Carolus Desiderium*, cujus exercitus fame & pestilentia debilitatus erat, ad deditionem compulit: quem cum Ansa uxore, & filia ablegavit in Franciam, sicque Longobardorum Regno potitus est. Papiam verò Urbem Regiam cum pompa Rege Christianissimo dignâ ingressus est, Hymnos scilicet ac laudes Dei cani jubens loco popularium acclamationum, quibus Triumphatores celebrari solent, omnemque Longobardorum Regum thesaurum exercitui distribuit. Longobardiæ vero partem Sedi Apostolicæ restituit, reliquam Francicæ dominationi subjecit, ac deinceps Rex Longobardorum est appellatus. Ista constant ex *Eginbardo*, in Vita Caroli Magni, ex *Anastasio Bibliothecario*, ex Monacho Engolismensi, ex Annalibus Fuldensibus, Bertinianis, & Metensibus, ad annum 774.

Carolus Magnus Longobardorum Regnum obtinet.

Cùm Saxones in Hassiam irrupissent, *Carolus* quadripartitum exercitum in Saxoniam transmisit, illosque profligavit anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto. Ipsis pacem concessit in Wormatiensi Conventu, anno septingentesimo septuagesimo-sexto, eâ lege ut Christiani fierent. Studio itaque *Caroli* Regis, multa millia Saxonum, tum hoc anno ad flumen Lippiam, tum sequenti in conventu Padiburnensi baptizata sunt. Ista constant ex Monacho Engolismensi in Vita Caroli Magni, & ex veteribus Annalibus Francorum Loiselianis, & Petavianis. *Rotgandum* Ducem Forojuliensem, perduellem bello, aggressus est *Carolus* Magnus anno 776. eoque interemptò, & captò *Stabilinio* ejus socero, Forojuliensem Ducatum, & Marchiam Tarvisinam, ad obsequium redire compulit. Anno septingentesimo septuagesimo octavo, Saracenis in Hispaniam dominantibus bellum intulit, cui Pompelone captâ, Cæsaraugustam contendenti *Abitaurus* Saracenorum Præfectus obviam occurrit, civitatesque, quas regebat cum obsidibus fratre ac filio tradidit.

Bellum Saxonicum.

Bellum Saracenicum.

Ipsi

Ipsi quoque se dedidit Saracenorum Præfectus alter *Ibinalarabius* quem vinctum in Franciam transmisit. In Franciam porrò cum rediret, magna clades ejus exercitui illata est a Wasconibus. De his *Eginhardus* ib Vita Caroli Magni, & Annales Laureshamenses. Exinde Comites in Aquitania constituit, qui illi Provinciæ providerent, eamque contra Wascones tuerentur. Saxones, qui in Franciam irruperant, dum ipse bello Saracenico erat occupatus, trajectô Rheno, & ad Lippiam usque ductô exercitu, commissoque ad Hasam amnem in interiore Westphalia certamine rursus profligavit anno 779. ut Laureshamenses Annales testantur.

Altera Caroli Magni profectio Romam.

Anno Christi septingentesimo octogesimo-primo, Romam secundò profectus est *Carolus Magnus* ubi *Carolomannus* ejus filius ab *Hadriano* Pontifice baptizatus est in festo Paschatis, & mutato nomine, *Pippinus* vocatus. *Pippinum & Ludovicum* filios *Carolus* tunc Reges creavit, illum Italiæ, hunc Aquitaniæ. Utrumque unxit *Hadrianus*, ut constat ex Appendice ad Chronicon *Nibelungi* Comitis, ex vita Caroli Magni ab incerto Auctore conscripta, & ex Annalibus Laureshamensibus. Sabinense territorium Sedi Apostolicæ dono dedit. Conventum Francorum celebravit Wormatiæ, in quo juramentum fidelitatis, cum obsidibus accepit a *Thassilone* Bojoariæ Duce. His etiam in Comitiis annuit populo supplicanti, ut Episcopi deinceps ad exercitum non pergerent. Quam supplicationem, & Caroli Regis concessionem descripsit *Benedictus* Levita libr. 6. Capitularium, cap. 285. *Carolum* juniorem filium Neustrasiæ Regem dixit anno septingentesimo octogesimonono. Alteri *Pippino* filiorum natu maximo Austrasiam reservabat latissimo modo sumptam, id est, Trans Rhenanas Regni Gallici Provincias, cum illa Galliarum parte, quæ Regibus Austrasiæ quondam paruerat.

Saxones domiti.

Sæpe redintegratum est bellum Saxonicum; sed a *Carolo Magno* fœliciter gestum est, Saxonia in Provinciam redacta anno Christi septingentesimo octogesimo quinto. De Saxonibus Christianæ Religioni subjectis, quam Francicæ subjectis ditioni magis gloriabatur *Carolus*. *Vvidkimdum & Albionem* Saxonum Duces ad se venientes benignè excepit Attiniaci, ubi sacrum baptisma suscepere. De construendis apud Saxones Ecclesiis, quibus Episcopi præficerentur, sollicitum se præbuit, fidei fovendæ ac propagandæ studio, quam huic genti prædicari curaverat. Brevi delibata pace, gens inconstans & inquieta Francorum jugum excutere tentavit non semel: imò & a Christo defecit. Quamobrem sæpius arma resumere coactus est *Carolus*, donec Saxones penitus domuit jam Imperator, anno octingentesimo quarto, eosque a cultu Gentili sincerè conversos ad Christianam Religionem firmiter retinendam traduxit, & Trans-Albianos omnes cum familiis suis transportavit in Galliam anno ab initio belli trigesimo-tertio, ut constat ex *Eginhardo* in Vita Caroli Magni, ex Poëta Saxonico, & ex Annalibus Laureshamensibus, Bertinianis Fuldensibus, & Metensibus.

Gentis ad Christum conversio piis Caroli Magni curis.

De *Aragisi* Beneventani Ducis defectione, qui se pro Duce Principem appellari, & ab Episcopis suis tamquam Regem inungi, & coronâ ornari jusserat, certior factus *Carolus Magnus*, in Italiam profectus est anno Christi septingentesimo octogesimo-sexto; sed cùm *Aragisus* se imperata a Rege impleturum, datis obsidibus, spopondisset, bello abstinuit. Hujus expeditionis tempore, tertiò Romam profectus, celebrato ibi Paschate cum *Hadriano* Papa, Sedem Apostolicam nova Donatione ditavit. In partibus Tusciæ Longobardicæ dedit *Castellum Felicitatis Urbevetum*, *Balneum Regis*, *Ferenti Castrum*, *Viterbium*, *Martham*, *Tuscaniam*, *Populoniam*, *Soanam*, *Rosellas*: in partibus Campaniæ, *Soram Arces*, *Aquinum*, *Arpinum*, *Theanum*, *Capuam*, ut constat ex Constitutione Ludovici Pii, quâ Donationes avi *Pippini*, & patris *Caroli* confirmavit, auxitque.

Tertia Caroli Magni profectio Romam.

Donatio Sedi Apostolicæ facta.

Cantores Roma in Gallias adducti.

Româ discedens, Cantores Romanos, qui Cantum Gregorianum Gallos edocerent, & Gallicanarum Ecclesiarum Antiphonarios emendarent, secum adduxit; necnon Grammaticos & Calculatores peritissimos, ad instituendas in Gallis Scholas publicas, quod antea inauditum fuerat, & studia literarum instauranda. Cantores *Carolo* Regi ab *Hadriano* concessi fuere *Theodorus* & *Benedictus*, quorum unum Metas, alterum Suessionem misit: quia ut Austrasiis Metæ, sic & Suessio civitas Neustrasiis commoda erat, quò vel ad emendandos Antiphonarios, vel ad Romanum cantum ediscendum confluerent. Id Monachus Engolismensis in Vita Caroli Magni commemorat.

Bojoarios cum eorum Duce Thassilone ad obsequium reducit Carolus Magnus.

Bojoarios cum *Thassilone* Duce suo rebellantes ad obsequium reduxit *Carolus Magnus* anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo. *Thassilo* Bojoariæ Ducatum, quem a *Pippino* quondam acceperat, Regi reddidit, deditque obsides electos duodecim cum filio suo *Theodone*, & fidelitatis sacramentum præstitit. Mortuo *Aragiso* Duce Beneventano, filium ejus *Grimoaldum* illi ditioni præfecit, frustra dissuadente *Hadriano* Romano Pontifice. Græcos, qui in Calabriam irruperant, profligavit *Grimoaldus*. Id anno Christi septingentesimo octogesimo-octavo factum. Eodem anno Comitia Regni congregavit *Carolus* ad Villam *Ingelhaim*, in quibus *Thassilo* Dux Bojoariorum perduellionis convictus capitis damnandus visus est: sed Rex ad clementiam propensor consobrinum suum morti noluit addici, & pœnam capitis cum detrusione in Monasterium commutavit, id adjiciens gratiæ, ut non in Palatio, ne cunctis Proceribus ludibrio esset, sed in Cella S. *Goaris* in Diœcesi Trevirensi, ad lævam Rheni ripam, cum filiis, tonderetur. Uxor etiam ejus *Liutberga* & duæ filiæ velatæ sunt, una in Kalensi, altera in Laudunensi Monasterio. Id ex Annalibus Loiselianis, & Nazarianis compertum. *Thassilo* in Cœnobio Gemeticensi obiisse dicitur. Lege ejus Elogium Historicum inter Acta Sanctorum Ordinis Benedictini Sæculi III. De Hunnis quoque, qui fœdus cum *Thassilone* inierant, Triumphavit. Bellum adversùs eamdem gentem Christianis infestam rursus suscepit anno Christi septingentesimo nonagesimo nono, & magnam Pannoniæ partem devastavit. Hunnorum Regulum ad se cum Pannoniæ Comitibus venientem anno septingentesimo nonagesimo-quinto honorificè suscepit, & baptizatum muneribus cumulavit. Thesaurum anno sequenti ex Hunnorum Regia, quæ *Ringus* dicebatur, ab *Henrico* Duce, qui illos cum Francorum copiis debellarat, ad se transmissum, partim distribuit inter Episcopos, Abbates, atque Optimates, partim Romam ad Apostolorum limina per *Angilbertum* misit. *Theodonem* Hunnorum Dynastam ad se venientem anno septingentesimo nonagesimo-sexto ut vassum suscepit, baptizatumque in patriam remisit cum muneribus, & Presbyteris populum erudituris, ut referunt Monachus Engolismensis in Vita Caroli, & veteres Annales. *Pippinum* filium Italiæ Regem in Panonias misit cum exercitu, qui, trajecto Danubio, Regem Hunnorum, ac thesauros occupavit. Erudiendæ verò gentis curam commisit *Arnoni* Episcopo Salisburgensi. Ita bellum a *Carolo* contra gentes barbaras magno Christianæ Religionis bono gestum semper est. Legationes & munera

In Thassilonem perduellionis convictum justitiam clementiâ temperat Carolus Magnus.

Hunni debellati.

nera accepit ab *Alfonſo* Rege Gallæciæ, & a *Babaluco* Saracenorum Duce, ut teſtatur Attronomus, qui res geſtas *Ludovici Pii* conſcripſit. Legationem etiam accepit ex Balearibus Inſulis, quæ ſe illius poteſtati ſubdiderunt, cum ab eo auxilium contra Saracenos illas infeſtantes accepiſſent.

Roma cum Ducatu Romano ſponte Carolo Magno ſe dedit.

Flagrante inter Francos & Græcos bello, Roma cum Ducatu Romano ſponte *Carolo Magno* ſe dedit, cui *Leo III.* Romanus Pontifex vexillum Urbis, ceu ſupremæ poteſtatis ſymbolum, unanimi omnium Ordinum voto direxit, eumque rogavit, ut per aliquem ex ſuis Optimatibus Romam ipſam ac populum Romanum, qui Græcis Imperatoribus hactenus paruerat, in ſuam fidem ac ſubjectionem reciperet, ut Monachus Engoliſmenſis, & Incertus Auctor in Vita Caroli Magni, & Annales Laureshamenſes, aliique teſtantur. Id factum anno ſeptingenteſimo nonageſimo-ſexto. Exinde Roma *Carolo* paruit. Unde qui Feſtum Pompeium ipſi dicavit his verbis uſus eſt: *Civitatem veſtram Romuleam*, & in parietinis Lateranenſibus *Carolus* hoc ornatur elogio: *Dominus noſter*: Literaſque ad eum datas *Leo* ſic inſcribit: *Domino Piiſſimo & Sereniſſimo*. Theopanes denique Romam Francorum poteſtati ſubjacuiſſe teſtatur. Quamquam verò pacem cum Græcis redintegrarit anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo octavo, quo *Irene* Imperatrix, quæ *Conſtantino* filio excæcato, ſola rerum potiebatur in Oriente, miſit ad ipſum Legatos, Romanum tamen Ducatum, qui ſpontaneam deditionem ante biennium fecerat, ſervavit.

Carolus Magnus amicitiam cum Romanis Pontificibus colit.

Ut *Hadriano* Pontifici Maximo, cujus ceu Patris mortem deflevit, cuique inſigne Epitaphium poſuit; ſic *Leoni* Tertio fuit amiciſſimus *Carolus Magnus*. Hunc Pontificem nefariorum hominum conjuratione penè excæcatum & ſemivivum in platea, relictum cùm ſingulari Dei beneficio valetudinem paulò poſt recuperaſſet, *Carolus* ad ſe adduci juſſit, eumque honorificentiſſimè ſuſcepit Padibornæ. Quomodo immane ſacrilegium in *Leonem* commiſſum ultus ſit, in Hiſtoria noni ſæculi videbimus. Literarum non ſolùm humaniorum, ſed etiam Divinarum ſtudioſiſſimus fuit Carolus Magnus, & in utriſque *Alcuino* Præceptore plurimùm uſus eſt, quem Palatinæ Scholæ præfecit. Scholam ſcilicet in Aula ſua habuit Rex Maximus, & Doctores, qui ipſum, quocumque ibat, ſequebantur, aut ſi bellum ab eo gerebatur, in vicino tutoque loco cum Regina Regiiſque liberis ſubſiſtebant. Id ex *Eginhardo*, & ex *Alcuino* ipſo certum. Ab eodem *Alcuino* totam Scripturam Divinam recognoſci juſſit ac emendari, ut teſtatur hic Auctor in Epiſtolà præfixà Expoſitioni *B. Joannis Evangeliſtæ*. Juſſit etiam a *Paulo Diacono*, Monacho tum Caſſinenſi, colligi Homiliarium ex Patribus, ut in Officio Nocturno per totius anni circuitum congruentes cuilibet feſtivitati Lectiones aptarentur. Pſeudographis & dubiis narrationibus inhibitis, ſolos Canonicos libros, & Catholicos Tractatus, & ſanctorum Auctorum dicta legi & tradi ſanxit in Eccleſia.* Cantum Romanum a Monachis peragi ſtatuit. Extat *Caroli Magni* Conſtitutio *De emendatione librorum & Officiorum Eccleſiaſticorum*. Tom. I. Capitularium Editionis *Stephani Baluzii*, pag. 103. Extat ejuſdem Conſtitutio *De Scholis per ſingula Epiſcopia & Monaſteria inſtituendis*. pag. 201. Legibus Longobardicæ, Salicæ, & Bojoariorum, multa addidit Capitula annis Chriſti 789. & 798. Multa etiam edidit Capitularia, Hariſtallenſe anno ſeptingenteſimo ſeptuageſimo nono, Aquiſgranenſia annis ſeptingenteſimo octogeſimo nono, & ſeptingenteſimo nonageſimo-ſeptimo. Nomen ſortita ſunt a locis in quibus ſunt edita. Condebantur autem in Conventu Epiſcoporum, Abbatum, & Comitum. Leges cùm Eccleſiaſticas, tum civiles complectuntur. Leges de rebus & perſonis Eccleſiaſticis, ex Canonibus Conciliorum & Decretis Pontificum pleræque omnes excerptæ ſunt. Nec enim auctoritatem leges merè Eccleſiaſticas ferendi ſibi arrogavit Rex Maximus, ſed earum executionem imperavit: nec ſua edidit Capitularia abſque Epiſcoporum conſilio: Et erga Sacerdotes & Religioſos Viros *Monitoris* officium ſibi potiùs vindicavit, quàm Legiſlatoris: & *Sanctæ Dei Eccleſiæ Adjutoris*, humiliſque *Defenſoris* nomine gloriatur, ut ex Capitularis Aquiſgranenſis Præfatione conſtat. *Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto in perpetuum. Ego Carolus gratiâ Dei, ejuſque miſericordiâ donante, Rex & Rector Regni Francorum, & devotus Sanctæ Dei Eccleſiæ Defenſor, humiliſque Adjutor ... Conſiderans pacifico piæ mentis intuitu, unà cum Sacerdotibus & Conſiliariis noſtris abundantem in nos noſtrumque populum Chriſti Regis Clementiam*, &c. *Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam, o Paſtores Eccleſiarum Chriſti, & ductores gregis ejus, & clariſſima mundi luminaria! ut vigili curâ, & ſedulâ admonitione populum Dei per paſcua vitæ æternæ ducere ſtudeatis, & errantes oves bonorum operum exemplo ſeu adhortatione, humeris intra Eccleſiaſticæ firmitatis muros reportare ſatagatis, ne lupus inſidians aliquem canonicas ſanctiones tranſgredientem, vel paternas traditiones univerſalium Conciliorum excedentem, quod abſit, inveniens devoret. Ideò magno devotionis ſtudio admonendi & adhortandi ſunt, imò compellendi, ut firmâ fide, & infatigabili perſeverantiâ intra paternas ſanctiones ſe contineant. In quo operis ſtudio ſciat certiſſimè Sanctitas veſtra noſtram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos direximus Miſſos, qui ex noſtri nominis auctoritate unà vobiſcum corrigerent, quæ corrigenda eſſent. Sed & aliqua Capitula ex Canonicis Inſtitutionibus, quæ magis vobis neceſſaria videbantur, ſubjunximus. Ne aliquis, quæſo, hujus pietatis admonitionem eſſe præſumptuoſam judicet, quâ nos errata corrigere, ſuperflua abſcindere, recta coarctare ſtuduimus; ſed magis benevolo caritatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo S. Joſias Regnum ſibi a Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei ſtuduit revocare. Non ut me ejus Sanctitati æquiparabilem faciam, ſed quòd nobis ſint ubique Sanctorum ſemper exempla ſequenda, & quoſcumque poterimus ad ſtudium bonæ vitæ, in laudem & in gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregare neceſſe eſt.*

Scholas inſtituit in Aula, in Eccleſiis Cathedralibus, & in Monaſteriis.

Capit. Aquiſgr. c. 7?. & 78.

Caroli Magni Capitularia.

Hariſtallium, Herſtal, Re-

gium Palatium, ad Moſam primo lapide a Leodio, nunc Brabantinæ ditionis.

Auctoritatem condendi Leges Eccleſiaſticas ſibi non arrogavit Carolus Magnus.

Monaſteriorum Reformationem Carolus Magnus promovet.

Capitula etiam edidit Monachos propriè ſpectantia, curans ut Gallicana Monaſteria, ſecundùm Regulam *S. Benedicti* reformarentur; nec Reformationis promotores extra Galliam quæſivit, quidquid in contrarium ſcripſerit *Leo Marſicanus* in Chronicho Caſſinenſi. Qua de re legi poteſt *Carolus le Cointe*, in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum Tomo ſexto, ad annum ſeptingenteſimum octogeſimum nonum, Num. CXII. & ſequentibus. Inſtitutionem Epiſcopatus Bremenſis. & diviſionem Saxoniæ in octo Diœceſes, dato Præcepto confirmavit anno Chriſti 789. ut teſtatur *Adam Bremenſis* lib. I. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Eccleſiæ Bremenſi præfecit *S. Villehadum*; Mimigardevordenſi *S. Liudgerum*.

Leonis Tertii Reſponſum de Chore-

Cùm de Chorepiſcoporum poteſtate quæſtio difficilis eſſet exorta, *Arnonem* Archiepiſcopum Juvavenſem, & alios quoſdam miſit ad *Leonem III.* Pontificem Romanum anno 799. ut ejus reſponſis edoctus, controverſiæ finem imponeret cum Regni ſui Epiſcopis. Capitula edidit poſt redi-

tum

tum Legatorum a Sede Apostolica; quibus juxta ejus Responsum, & Episcoporum Decreta, Chorepiscopos deinceps fieri prohibuit; Ordinationes & Consecrationes ab iis factas, ab Episcopis canonicè ordinatis reformari, & canonicè peragi jussit; Confirmationis administrationem, Virginum, & altarium consecrationem illis inhibuit, irritum declarans quicquid de Episcopali ministerio usurpassent. Extant ista Capitula Tom. I. Capitularium Editionis *Baluzii*, pag. 327.

Opera servilia Dominicis diebus Carolus Magnus prohibet, pietatis opera præcipit.

Christianam pietatem pro virili promovit, Ecclesiæque Leges observari curavit Rex Magnus. *Opera servilia* diebus Dominicis prohibuit in Capitularia Aquisgranensi anni 789. Cap. LXXIX. *Statuimus quoque*, inquit, *secundùm quod & in Lege Dominus præcepit, ut opera servilia diebus Dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ Genitor meus in suis Synodalibus Edictis mandavit, quòd nec viri ruralia opera exerceant, id est, nec in vinea colenda, nec in campis arando, nec in metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, nec in sylvis stirpare, vel arbores cadere, vel in petris laborare, vel domos construere; nec in horto laborent, nec ad Placita conveniant, nec venationes exerceant. Et tria carraria opera licet fieri in die Dominico, id est, hostilia carra, vel victualia, vel si fortè necesse erit corpus cujuslibet duci ad sepuchrum. Item fœminæ opera textrilia non faciant, nec capulent vestitus, nec consuant, vel acupictile faciant: nec lanam carpere, nec lignum battere, nec in publico vestimenta lavare, nec berbices tondere habeant licitum; ut omnimodis, honor & requies diei Dominicæ servetur. Sed & ad Missarum solemnia ad Ecclesiam undique conveniant, & laudent Deum in omnibus bonis quæ nobis in illo die fecit.* Et in Capitulatione de partibus Saxoniæ Cap. XVIII. statuit *Ut in Dominicis diebus Conventus & Placita publica non faciant, nisi fortè pro magna necessitate, aut hostilitate cogente; sed omnes ad Ecclesiam recurrant, ad audiendum verbum Dei, & orationibus vel justis operibus vacent. Similiter & in Festivitatibus præclaris Deo & Ecclesiæ Conventui deserviant, & sæcularia Placita dimittant.* Cap. XIX. mulctam decernit in parentes, qui filios suos infra annum baptizandos non curaverint, eorumque baptismum distulerint sine consilio & licentia Sacerdotis. Saxones qui ad Baptismum venire noluerint, capite plecti jubet, Cap. 8. *Si quis*, inquit, *deinceps in gente Saxonum inter eos latens non baptizatus se abscondere voluerit, & ad Baptismum venire contemsperit, paganusque permanere voluerit, morte moriatur.* Qua ex lege perperam quis colligat probatam fuisse ab Ecclesia disciplinam, ut Infideles ad Baptismum cogerentur, vel *Carolum Magnum* Saxones ad illum suscipiendum coëgisse. Christo namque nomen dederat gens tota, datis *Carolo Magno* obsidibus, maxima pars Baptismum susceperat, juraverant se Christianitatem, & fidelitatem Regi servaturos, ut testatur Auctor Anonymus Vitæ Caroli Magni, & Francorum Annales qui incipiunt ab anno 708. & desinunt in annum 800. commemorant ad annum 776. Unde solùm illos coëgit ad exequendum quod sponte promiserant.

Saxones qui baptismum suscipere nolebant contra pactorum fidem, capite plecti statuit Carolus Magnus.

Paganas observationes & superstitiones eliminat.

Superstitiones omnes & Paganas observationes cohibuit, eisque eliminandis operam dare jussit Episcopos, adjuvante sæculari Judice. Sic enim statuit Capitulari I. anno 769. Cap. VI. *Decrevimus ut secundùm Canones unusquisque Episcopus in suâ Parochia sollicitudinem adhibeat, adjuvante Graphione, qui defensor Ecclesiæ est, ut populus Dei paganias non faciat; sed ut omnes spurcitias gentilitatis abjiciat & respuat, sive profana sacrificia mortuorum, sive sortilegos vel divinos, sive philacteria & auguria, sive incantationes, sive hostias immolatitias, quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine Sanctorum Martyrum, vel Confessorum Domini; qui potiùs quam ad misericordiam Sanctos suos ad iracundiam provocant.* In Capitulatione de Partibus Saxoniæ, Cap. 21. multantur qui vota ad fontes ad arbores, aut ad lucos faciunt. Cap. 22. Divinos & Sortilegos Ecclesiæ & Sacerdotum addicit servituti. Lege & Caput LXIII. Capitularis Aquisgranensis anni 789. In Capitulari III. ejusdem anni, Cap. 4. prohibentur sortes in Psalterio, vel in Evangelio factæ, & omne divinationis genus. Quadragesimalis Jejunii sanxit observantiam, pœna capitis decretâ in eos qui carnes absque necessitate comederent. (Cap. 4.) *Si quis Sanctum Quadragesimale Jejunium pro despectu Christianitatis contempserit, & carnem comederit, morte moriatur. Sed tamen consideretur a Sacerdote, ne fortè causâ necessitatis hoc cuilibet proveniat ut carnem comedat.*

In Jejunii Quadragesimalis contemptores pœnam capitis decernit Carolus Magnus.

Præcepta Judicibus a Carolo Magno data.

Judices iis dotibus præditos esse voluit, quæ ad rectè judicandum necessariæ sunt, & jejunos causas audire, & pauperum negotia ante alia finire. In Capitularis Aquisgranensis anni 789. Cap. LXI. *Primùm Judici diligenter discenda est Lex a Sapientibus populo composita; ne per ignorantiam a via veritatis erret. Et dum ille rectum intelligit judicium, caveat ne declinet aut per adulationem aliquorum, aut per amorem cujuslibet amici, aut per timorem alicujus Potentis, aut propter præmium, a recto judicio. Rectum autem & honestum videtur ut Judices jejuni causas audiant & discernant.* Et in Capitulari III. anni 789. Cap. I. *Ut Comites pupillorum & orphanorum causas primùm audiant: Et in venationem non vadant illo die, quando Placitum debent custodire, nec ad pastum.* Missi Dominici, *Carolo Magno* regnante, in Provincias dirigebantur, qui regia auctoritate emendarent omnia quæ contra Leges cùm Ecclesiasticas tum Civiles agebantur, & querimonias omnes quæ contra Episcopos, Abbates, Abbatissas, Clericos, Monachos, Comites, Judicesque ordinarios fiebant, exciperent, jusque omnium ordinum hominibus dicerent. De hujusmodi Judicibus extraordinariis aliàs agemus opportuniùs, in Historia scilicet IX. sæculi.

Missi Dominici seu Judices extraordinarii in Provincias destinati.

Caroli Magni Beneficentia in Ecclesias & Monasteria Regni Ditionumque suarum.

Varias Ecclesias & Monasteria muneribus & privilegiis auxit *Carolus Magnus*, dum solo Regis titulo Francis & Longobardis imperabat. Munificentiam ejus testantur Præcepta emissa pro Ecclesia Attinensi, pro Beneventana, pro Bremensi, pro Comensi, pro Mutinensi, pro Osnaburgensi, pro Remensi, pro Trevirensi, pro Ultrajectina, pro Monasterio Acutiano, pro Ambrosiano, pro Monasterio *S. Aniani*, pro Augiensi, pro Carrofensi, pro Cassinensi, pro Condatescensi, pro Cormariceno, pro Sandionysiano, pro Flaviniacensi, pro Sangallensi, pro Monasterio S. Germani prope Parisios, pro Grassensi, pro Laureshamensi, pro Sammartiniano, pro San-Maximinensi apud Treviros; &c. quæ in Annalibus Ecclesiasticis Francorum a *P. Carolo le Cointe*, iis quibus data sunt annis, exhibentur, Tomo VI. *Carolo Magno* regnante, sanctitate celebres in ejus ditionibus fuere *Villehadus* Frisiorum & Saxonum Apostolus, & primus Episcopus Bremensis, *Virgilius* Episcopus Salisburgensis, *Gregorius* Abbas & Rector Ecclesiæ Trajectensis ad Rhenum, *S. Madelveus* Virodunensis Episcopus, & Abbas Sancti *Vitoni*. Sancta *Vvalburgis*, Heindenheimensis Abbatissa. *Authpertus*, Abbas *S. Vincentii* prope Vulturnum fluvium in Territorio Beneventano. *Lioba* Bischoffsheimiensis Abbatissa. *Fulradus* San-Dionysianus Abbas. *Hiltrudis* Virgo. *Vvillibaldus* Episcopus Eystettensis. *Angil-*

Viri sanctitate celebres.

bertus

bertus inter *Caroli Magni* Palatinos illustris; multis ejus legationibus functus, Monachus deinde & Abbas Centulensis. *Benedictus* Abbas Anianensis, *Liudgerus* Abbas Wertinensis, factus deinde Episcopus Mimigardevordensis in Saxonia, anno Christi octingentesimo secundo, *S. Paulinus* Foro-Juliensis Patriarcha, &c.

CAPUT VIII.

De Rebus Hispaniæ.

ARTICULUS I.

De Vvitiza, & Ruderico Regibus.

Vvitizæ Regis impietas, libido, immanitas.

EGica Rege defuncto, *Vvitiza* ejus ex Regina *Cixilona* filius in Regnum successit, anno Christi septingentesimo-primo, septimo-decimo Kalendas Novembris. Initiò, justi & optimi Principatus specimen præbuit; exules, qui a patre fuerant relegati, in patriam revocans, ipsisque honores etiam ac Magistratus, quos apud patrem gesserant, restituens. Schedas etiam publicas, quibus delicta continebantur, atque infamiæ notæ non paucis inustæ, comburi mandavit, quò magis sibi subditorum animos conciliaret. Sed paulò post depravatus, regnum exhibuit omnibus turpitudinum maculis deformatum, crudelitate immane, præcipua impietate adversùs Divinas Ecclesiasticasque Leges insigne. Magno numero concubinas uxorum legitimarum loco habuit: lege latâ ut id cunctis liceret, cùm plebi, tum Proceribus, tum viris etiam sacratis. Romani quoque Pontificis sacrum Principatum agnosci & coli vetuit. Eam ob rem Conventum Episcoporum Toleti haberi mandavit, *Gunderico* ejus Urbis Episcopo. Judæis præterea, quos piissimi Reges ex Hispania expulerant, redeundi concessit facultatem. Sæviit immaniter in Regii sanguinis Principes, *Favilam* præcipuè Cantabriæ Ducem, & *Theodefredum* Ducem Cordubæ *Reccesvinthi* Regis fratres, *Chindasuinthi* Regis filios: primum stipite percussum interfecit, ut ejus uxore liberiùs frueretur: alterum luminibus privavit. *Rudericus Theodefredi* filius, & *Pelagius* filius *Favila*, fuga evasere. Secundùm hæc, popularium factionum, tumultuumque civilium metu, Civitates plurimas, totâ Hispaniâ, mœnibus & munitione nudavit, armaque conflari jussit in vomeres. *Oppa* fratri suo, Hispalensi Archiepiscopo Toletanam Ecclesiam regendam tradidit, vivente ejusdem Ecclesiæ Pontifice *Sinderedo*, cujus id tulit ignavia. Nec mirum, cum impii Principis gratiam captans, temporique serviens, Sanctissimos Sacerdotes, qui *Vvitizæ* facinora liberè improbabant, vexaverit. Hunc tamen sanctitate clarum, & zelo, quamvis non secundùm scientiam, accensum, id præstitisse, *Rodericus* Toletanus Archipræsul scribit. Sed nec Gunderici ejus Decessoris omni ex parte absoluta, quam commendat sanctitas, qui satis animi non habuit ad nefarios *Vvitizæ* conatus reprimendos, & ad ejus palam redarguenda facinora; & qui impiæ Synodi Toleti habitæ Decretis silentiò suò connivere visus est. *Vvitizam* ex morbo Toleti obiisse *Lucas Tudensis* testatur. *Ruderici* conjuratione regnò spoliatum, & luminibus orbatum, Cordubamque missum, ubi vitæ reliquum in carcere exegit, *Rodericus* Toletanus Antistes affirmat. Duos reliquit filios, *Sisebertum* & *Ebam*, omnibus propter patris impietatem & immanitatem invisos. Obiit anno Regni decimo, salutis septingentesimo undecimo.

II. *Vvitiza* defunctô, *Rudericus Theodefredi* filius, *Chindasuinthi* Regis nepos, Regnum Gotthorum Procerum suffragiô suscepit. *Pelagium* patruelem ab exilio revocatum, cohorti Prætoriæ præfecit, qui supremus erat eâ tempestate Regni Magistratus. *Vvitizæ* Regis filios ignominia ac dedecore affectos, in Africæ Tingitanæ partem illam, quæ Gotthorum Imperio parebat, fugere compulit. *Juliani* Comitis, qui ei Hispaniæ parti, quæ freto Herculeo adjacet, præerat, filiam *Clavam* nomine, quæ in obsequiis Reginæ *Egilona* erat, cùm invitam atque reluctantem violasset *Rudericus*, Julianus injuriam ultus est Reipublicæ pernicie. Dissimulatâ namque ad tempus injuriâ, filiam ex Aula dimitti obtinuit, fingens uxorem, quam in Africa reliquerat, gravi morbo laborantem, nullâ re levari posse, nisi ejus aspectu; cæterùm propediem redituram. Cum eâ in Africam trajecit, habitoque cum *Musa*, qui *Vvlit* Miramamolini Saracenorum nomine Africam gubernabat, tractatu, Mauros in Hispaniam evocavit: qui pluribus commissis levioribus præliis, Hispalique occupata, decretorio tandem certamine *Rudericum* Regem profligarunt, Gotthorumque Imperium delevere. In Lusitaniæ templo quodam, urbe *Visæo*, hac inscriptione lapis quondam repertus est: *Hic requiescit Rudericus ultimus Rex Gotthorum:* qui indicio erat, ex fuga in eam regionem fuisse delatum. Exinde munitissimæ Hispaniæ urbes, *Tariffio* ac *Muza* Ducibus, a Saracenis occupatæ. Gotthorum reliquiæ in Asturiam & Cantabriam se recepere. *Urbanus* Toletanus Præsul ante Urbis obsidionem, quæ Dominico Palmarum die, prodentibus Judæis, capta est, in Astures confugerat, sacras Reliquias, ne hostibus nominis Christiani ludibrio essent secum asportans, nec non sacros libros, & Sanctorum *Isidori*, *Ildefonsi*, *Juliani* Opera. Cœlestes thesauri in extrema Hispania, ut ab injuria tutiores essent, in subterraneo specu conditi, octo millibus passuum ab eo loco, ubi postmodum Ovetum urbs ædificata est. Ab ea re loco *Montis Sacri* nomen factum. Contigit generalis hæc Hispaniæ clades ab anno septingentesimo duodecimo, ad annum septingentesimum decimum-quintum. *Muza* Duce ab *Vlit* Miramamolino Saracenorum ex Hispania revocato, *Abdalasisus* ejus filius novis ditionibus præfectus est. Is *Egilonam* Reginam *Ruderici* Regis viduam uxorem duxit, pactam Christianæ Religionis cultum, eaque suadente, coronam capiti suo imposuit, ut major esset auctoritas. Sedem verò Imperii delegit Hispalim. Christiani qui Maurorum Imperio parebant, quòd cum Mauris confusi essent, tunc mixti Arabes, deinde *Muzarabes* dicti sunt. Hinc Officium Ecclesiasticum quo utebantur, dictum est *Mozarabicum*. De his *Lucas Tudensis*, lib. tertio Chronici; *Rodericus Sanctius*, Historiæ Hispanicæ parte. 2. Capp. 35. & 37. *Alfonsus a Carthagena* in Anacecephalæosi Regum Hispaniæ, Capp. 42. & 44. *Lucius Marineus Siculus*, initio libri septimi de Rebus Hispaniæ; *Franciscus Tarapha*, lib. de Regibus Hispaniæ, in *Vvitiza* & *Roderico*. *Joannes Vasæus*, in Chronico, *Rodericus Toletanus* Archipræsul, lib. tertio de Rebus Hispaniæ, Capp. 15. 16. 17. 18. 19. 20. & sequentibus; & *Joannes Mariana* Scriptorum Historiæ Hispanicæ elegantissimus, lib. sexto, Cap. 19. 21. 22. 23. & sequentibus.

Imperium Gotthorum in Hispania a Mauris deletum.

Christiani Muzarabes in Hispania.

ARTICULUS II.

De Pelagio,

PElagius Regii Gotthorum sanguinis Princeps, compressæ a *Munuza*, Gegione pro Mauris Præfecto, sororis injuriam ulturus, Gotthis Christianis, qui se apud Astures, Calæcos, & Cantabros receperant, in spem recuperandæ libertatis accensis, Hispaniæ Rex creatus anno salutis septingentesimo decimo-sexto, delectibus habitis, bellum difficillimum adversùs Mauros aggressus est. Ab *Alchama* Mauricæ militiæ Magistro, ingentique exercitu lacessitus, moxque, ut videbatur, opprimendus, militibus cæteris per vicina loca dissipatis, mille tantùm viros retinuit, cum quibus in Ausenæ montis speluncam se condidit, cui hodie speluncæ *Sancta Maria de Covadonga* nomen est. In spelunca obsessos *Oppa Vvitiza* filius, Hispalensis Præsul, quem Saraceni secum adduxerant, ad deditionem frustra hortatus est. Speluncæ aditum sagittis & lapidum procellâ quassant Barbari: sed tela lapidesque in jacientes reflectuntur, Domino exercituum pro Christianis pugnante. *Pelagius* e latebris cum suis erumpens, pugnam invadit. Hostes incussâ divinitus formidine delibitati, continuòque in fugam versi; Cæsi supra viginti millia: *Oppas* Hispalensis Episcopus, patriæ hostis, in potestatem venit. Tantæ cladis nuntio perculsus *Munusa*, Gegione fugiens, ad Olaliem vicum ab incolis cæsus est. Celebris illa Hispanorum Christianorum de Mauris victoria, *Pelagio* Duce, parta est anno Christi septingentesimo decimo-octavo.

Celebris Christianorum Hispanorum de Mauris victoria,

Anno sequenti *Abdalasisius* Hispaniæ pro Mauris Gubernator suorum ferro periit, quibus æquè ac Provincialibus erat invisus, quòd Principum filias magno numero vitiasset. Ejus in locum a *Zuelimano* Miramamolino Hispaniæ præfectus est *Alabor*, quem Hispali Sedem Imperii Mauricii Cordubam transtulisse tradunt, & *Juliani* ac *Vvitiza* filios bonis spoliatos omnibus, peremisse, cùm illorum fraude cladem in Asturibus acceptam suspicaretur. Insigni reportatâ victoriâ, *Pelagius* non solùm in Asturibus Imperium firmavit, sed in vicinas regiones propagavit, Legione, Gegione, aliisque munitissimis urbibus a Maurorum servitute ac tyrannide ereptis. Legione captâ, prisca Gotthorum Regum insignia Leonis rubra effigie mutata, in clypeo argenteo cælati, in pedes erecti, atque diducto rictu formidabilis, quidam Historici memorant. *Pelagius* Hispaniæ Rex Canicæ defunctus est, anno Christi septingentesimo trigesimo septimo.

Pelagii Regis liberi.

Favila Regni hæres,

Ejus corpus in Sanctæ *Eulalia* Velaniensis, Canicensis agri Ecclesiam quam extruendam curaverat, illatum, ubi & uxor *Gaudiosa* nomine sepulta est. Regnavit annos octodecim. Duos reliquit liberos, *Favilam*, qui post ejus obitum Regnum obtinuit, nullaque re egregiè gestâ clarus, post biennium, ab urso, quem inter venandum avidiùs insequebatur, dilaniatus occubuit: & *Ormisindam* filiam, quam *Alfonso* Principi, *Petri* Cantabriæ Ducis filio, ex *Reccaredi* Regis sanguine sato, cujus virtute in restituendis Hispaniæ rebus plurimùm adjutus est, uxorem dedit.

Viri in Hispania sanctitate & sapientia celebres.

Per hæc tempora, sanctitatis & sapientiæ laude in Hispaniis floruere *Urbanus* Toletanus Archiepiscopus; *Evantius* ejusdem Ecclesiæ Archidiaconus, *Fredoarius* Accitanus Episcopus, & *Joannes* Hispalensis Præsul, qui Scripturam Sacram linguâ Arabicâ donavit, utriusque Gentis saluti consulens: quoniam isto idiomate non Mauri dumtaxat, sed Christiani passim utebantur, & magna erat Latinæ linguæ ignoratio. Ista constant ex *Luca Tudensi* in Chronico, lib.4. ex *Roderico* Archipræsule, lib.4. de Rebus Hispaniæ, Capp. 1. 2. 3. & 4. ex *Joanne Vasæo* in Chronico Hispaniæ, ab anno septingentesimo decimo-septimo, ad annum septingentesimum trigesimum-septimum; ex *Lucio Marineo Siculo*, lib. 7. ex *Roderico Santio*, Parte Tertia Historiæ Hispanicæ Capp. 1. & 2. ex *Francisco Tarapha* lib.2. de Regibus Hispaniæ, in *Pelagio*, & *Favila*; & ex *Joanne Mariana*, lib.7. de Rebus Hispaniæ Capp.1. 2. & 3.

ARTICULUS III.

De Alfonso, cognomento Catholico.

Alfonsi Regis de Mauris victoriæ.

FAvila sine liberis defunctô, *Alfonsus*, Pelagii gener, ut ab ipso postremis testamenti tabulis mandatum erat, Rex Hispaniæ renuntiatus est: Princeps belli pacisque artibus eximius, Religionis cultor egregius, cui inditum propterea *Catholici* nomen. Ex intestinis Maurorum in Africa discordiis rei bene gerendæ occasiones captans, Regni fines armis amplificavit, plurimas a Barbarorum jugo civitates eripiens; in Calæcia scilicet Lucum, Tudam, Asturicam; in Lusitania Portum Cale ad Durii ostium, Pacem-Juliam, Bracaram, Viseum, Flaviam, Bletisam, & Senticam; quæ duæ postremæ urbes hodie Ledesma & Zamora sunt. Septimancas etiam, Dominas, Mirandam, Segobiam, Abulam, atque Sepulvedam, quæ olim Segobriga, deinde Sepulvega dicta est, occupavit. Præterea Viruescanos atque Rivogiam sibi subdidit. In Vasconibus quoque Pompelonem; in Cantabria partem eam, cui hodie Alavç nomen est, in potestatem redegit.

Alfonsi Regis pietas.

Capitis verò civitatibus Episcopos restituit Religiosissimus Princeps, Christiana templa instauravit, vel Mauricæ superstitionis sordibus fœdata curavit expiari, sacraque supellectili instruxit, exornavitque. Defunctus est Canicæ, anno salutis septingentesimo quinquagesimo-septimo, ætatis septuagesimo-quarto, Regni undevicesimo. Quinque liberos reliquit: ex *Ormisinda* quidem Regina *Froilam*, *Bimaranum*, *Aurelium*, atque *Usendam*, sive *Odisindam* filiam; ex ancilla verò *Mauregatum*. In ejus funere cœlestes voces auditas memorant psallentium: *Tollitur Justus, nemine considerante, ablatus est a facie iniquitatis, & erit in pace memoria ejus.* Sepultus est Canicæ ad Beatæ *Mariæ* Cænobium, cum *Ormisinda* uxore. Hæc ex *Luca Tudensi*, in Chronico, lib. 4. ex *Roderico* Archipræsule, lib.4. cap.5. *Vasæo* in Chronico Hispaniæ, & *Joanne Mariana* lib.7. Rerum Hispaniæ cap.4.

ARTICULUS IV.

De Froila, Aurelio, & Silo Regibus,

Froila res prosperè gesta contra Mauros & Vascones.

I. ALfonso Regi *Froila* filius natu maximus successit. Is *Juzephum* Hispaniæ pro Mauris Præfectum, cum numeroso exercitu Calæciæ fines ingressum ingenti prælio superavit, cæsis quinquaginta quatuor hostium millibus. Anno Regni ipsius tertio, *Abderrahmanus* Maurus, *Juzepho* oppresso, Mauros omnes in Hispania sibi subdidit, novumque Cordubæ Regnum fundavit, excusso Miramamolini Imperio. Calæcos bello tentavit Rex barbarus. Pacem-Juliam circumsedit. Utrinque *Froila* virtute & armis repulsus est. Vascones perduelles domuit etiam *Froila*. Ovetum in Asturibus urbem nobilem condidit, eique jus & honorem Episcopatûs procuravit. Sacerdotum conjugia *Vvitiza* impii Regis lege olim permissa

missa

missa prohibuit. In sævitiam quam in humanitatem fuit propensior. Partam gloriam fœdavit cæde *Bimarani* fratris, quem Regnum affectare suspicabatur, quòd in ipsum omnia populi studia propenderent. Invidiam ex crudeli facinore succensam restinguere sategit, *Veremundum* occisi fratris filium Regni successorem adoptando; sed frustra: ab *Aurelio* enim fratre, ut *Lucas Tudensis*, & *Rodericus* Præsul scribunt, vel a suis, (ut volunt alii) occisus est. Ex *Menina*, Eudonis Aquitaniæ Ducis filia, quam uxorem duxerat, reliquit *Alfonsum* filium, cui postea *Casto* cognomen fuit; & *Semenam* sive *Ximenam* filiam, quæ *Bernardum Carpensem* stupro peperit. Regnavit *Froila* annis undecim & mensibus tribus, ab anno scilicet septingentesimo quinquagesimo-septimo ad annum septingentesimum sexagesimum nonum. Oveti in majori templo cum uxore sepultus est. Eo regnante, floruerunt egregii vitâ doctrinaque Viri, *Verus* Archiepiscopus Hispalensis, *Petrus* Toletanus Præsul cognomento *Pulcher*, qui libellum *de ratione Paschatis celebrandi* ad cives Hispalenses eâ in re errantes conscripsit. Successit ei *Cixilla* qui scripsit Vitam *S. Ildefonsi*: ad quem extant literæ *Hadriani I.* Romani Pontificis (tametsi *Egilam* eum vocat) Hispanos increpantis, quòd diebus Sabbathi, carnibus vescerentur. Unde temperamento quodam factum arbitratur *Mariana*, ut intestina & extremæ animalium partes hoc tempore, in usu sint, & præcipuo iis diebus, apud Hispanos, honore mensarum. Viderint Eruditi quantùm huic conjecturæ tribuendum sit.

Viri in Hispania pietate & doctrina celebres.

Unde mos animalium exta & extremæ partes sabbathis manducandi apud Hispanos?

Aurelius Rex.

II. *Froila* in Regnum successit *Aurelius*, anno septingentesimo sexagesimo octavo. Eo regnante, bellum civile in Hispania exarsit, servis contra dominos arma sumentibus. Sed ipsius industria brevi profligatum est, servis ad officium reductis. Nulla contra Saracenos prælia ab ipso gesta memorantur. *Adosindam* sororem *Siloni* viro Principi, cum spe successionis, connubio junxit, ipse prole destitutus, & fortè matrimonii expers. Regnavit annis sex, mensibus sex. Ad Vallem Canicam sepultus est. Ejus temporibus, anno scilicet septingentesimo septuagesimo-primo, obiit *Aznar Eudonis* Aquitaniæ quondam Comitis filius, qui Jaccam urbem, multas præterea arces atque oppida Mauris eripuit, Regnique Aragonum fundamenta jecit.

Silo Rex.

III. In *Aurelii* locum *Silo* Sororis vir, Praviæ cum *Adosinda* uxore Regno est inauguratus. Cum Mauris pacem habuit. Calæcos tumultuantes ad Montem Ciperium sive Cebrerum compescuit. *Alfonsum Froila* filium in Regni consortium adoptavit, uxoris hortatu, ex quâ prolem nullam susceperat. Regnavit annis octo, vel novem. Quidam Praviæ in *S. Joannis* Evangelistæ templo, quod ipse a fundamentis ædificandum curaverat, sepultum scribunt, ut *Lucas Tudensis*, & *Rodericus* Archipræsul: alii Oveti in *Salvatoris* Basilica, ubi sepulchrum ejus nomine cum hac inscriptione extat:

Hic situs est Silo, sit sibi terra levis.

De his *Lucas Tudensis*, P.4. Chronici, *Rodericus Tholetanus*, lib.4. de Rebus Hispaniæ, Capp.6. & 7. *Vasæus* in Chronico Hispaniæ; & *Joannes Mariana*, lib.7. cap.6.

ARTICULUS V.

De Alfonso Casto, Mauregato, & Veremundo Regibus.

Mauregatus Regnum invadit, patriam prodit.

I. A*Lfonsus* regnare solus cœpit anno Christi septingentesimo octogesimo tertio. *Mauregatus* ejus patruus, tametsi ex stupro genitus, pacto cum Mauris fœdere, ex quo quinquaginta virgines natalibus nobiles, & plebejæ totidem, quotannis tributi nomine erant Barbaris repræsentandæ, exercitum ab *Abderrhamano* eorum Rege obtinuit, cujus ope *Alfonsum* viribus imparem in Cantabriam confugere coëgit, Regnumque invasit ac tenuit annis quinque, mensibus sex. Praviæ sepultus est Rex, nullâ re nisi pravis actionibus & proditione patriæ insignis. Obiit anno septingentesimo octogesimo-octavo, qui & *Abderrhamani* Regis Maurorum fatalis fuit.

Veremundus, Rex.

II. *Mauregato* successit *Veremundus* Diaconus, quem alii *Bimarani* a *Froila* fratre occisi, alii *Froila*, *Alfonsi Catholici*, fratris filium asserunt. Regnavit annos tres, menses sex, filiis duobus ex uxore *Nunilone* susceptis *Ramiro* & *Garsia*. Ab hac verò gemina prole auctus, reliquo vitæ tempore abstinuit, quam se contra fas duxisse noverat, ut qui cœlibatûs lege ob sacrum Diaconatus Ordinem teneretur. *Alfonsum* a *Mauregato* spoliatum pulsumque, ad Regni consortium revocavit anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, duodecimo Kalendas Augusti, ut auctor est *Isidorus Pacensis*. Oveti cum uxore sepultus est.

Alfonsum ad Regni consortium revocat.

Alfonsus solus regnat.

III. Mortuo *Veremundo Alfonsus Casti* cognomen consecutus, quòd a Bertæ uxoris complexibus per totam vitam abstinuerit solus rerum potitus est. Maurorum numerosos exercitus non semel delevit. Ovetum Regni Sedem fecit: eaque in Urbe templum *Salvatoris* nomine præcipuum & maximum extruxit, necnon Ædem Virgini Deiparæ sacram, illique conjunctam Domum humandis comparatam Regibus. Tertiam *Thyrsi* Martyris nomine elegantissimam. Quartam *S. Juliani*. Cùm de ornando templo *Salvatoris* cogitaret, occurrerunt ipsi Angeli duo aurificum specie, qui crucem auream gemmis distinctam, auroque fulgentem eleganti formâ perfecerunt, eaque perfecta, subitò disparuere. Regnante *Alfonso Casto* S. Jacobi Apostoli Reliquias in Calæcia inventas memorant, & Episcopalem Iriæ Flaviæ Sedem retento nomine, & Bracarensis Metropolitani jure servato, Compostellam a *Leone Tertio* translatam fuisse honestandi loci causâ. *Alfonsi* Regis gloriam calamitas domestica sugillasse visa est. Scilicet *Semena* soror *Sandia* seu *Sanctio* Saldaniæ Comiti nupsit, invito fratre. Comes cum per speciem Comitiorum Legionem venisset, majestatis lege postulatus, excæcatis oculis perpetuo carceri in arce Lunæ mancipatus est Regis Edicto: *Semena* in Monasterium detrusa: *Bernardus* Infans ex clandestino conjugio natus, *Alfonsi* Regis jussu, in Asturibus, Regio cultu educatus est. Obiit *Alfonsus Castus* anno Christi octingentesimo quadragesimo-quarto ineunte, ætatis octogesimo-quinto Regni quinquagesimo-tertio, nullâ relicta prole, *Ramiro Veremundi* Regis filio Regni Successore designato; Oveti in Æde *B. Mariæ* sepultus est. Constant ista ex *Luca Tudensi* in Chronico P. 4. ex *Roderico Toletano*, lib. 4. de Rebus Hispaniæ Capp. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. ex *Vasæo* in Chronico Hispaniæ, & ex *Joanne Mariana* lib. 7. Capp. 7. 9. 10. & 11.

S. Jacobi Apostoli Reliquiæ Compostellæ inventa.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM SÆCULI OCTAVI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO PRIMA.

De Gregorii II. Romani Pontificis erga Leonem Isaurum Imperatorem Moderatione.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Gregorius II. Leonem Isaurum tributorum exactione privaverit, vel Italiæ populos ad defectionem incitarit?

CArdinalis *Baronius* ad annum septingentesimum trigesimum scribit, *Quòd Græci Historici omnes, & idem Theophanes ait anno XIV. Leonis Imperatoris, ipsum Leonem a Gregorio II. privatum esse exactione tributorum Italiæ. Testatur id Cedrenus, & alii. Zonaras hæc Romæ [quod par est credere] facta esse synodicè tradit.*

Sic autem scribit *Zonaras* Tomo III. Annalium. *Qua de causa Gregorius qui tum Romæ veteris Ecclesiam gubernabat, repudiata societate Præsidis novæ Romæ, necnon eorum qui illum sequerentur, illos unà cum Imperatore Synodico Anathemate obstrinxit, & vectigalia, quæ ad id usque tempus inde pendebantur, subtibuit; icto cum Francis fœdere.*

Et infra: *Sub priore Justiniano Franci Germanica stirpe oriundi, Italiam invaserunt, fueruntque Romanorum hostes; sed sub Leone Isauro temporis illius Papa Gregorius ob perversam opinionem defecit ab illo Imperatore impio, eique tributum pendere recusavit, neque sibi quidquam rei esse voluit cum impiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ Gubernatoribus, omissisque bellis, pacem cum Francis fecit.*

Sic verò ante *Zonaram Theophanes* ad annum Leonis Isauri XIII. *In veteri Roma vir undequaque sacer & Apostolicus, Petri Apostolorum Coryphæi confessor, eruditione præclarisque facinoribus clarebat Gregorius: qui Romam atque Italiam, totumque Occidentem a Leonis obedientia tam civili quàm Ecclesiastica, & ab ejus Imperio subtraxit.*

Sic *Cedrenus* Tomo I. ad annum Leonis Isauri XIII. Gregorius *Apostolicus vir, & Petri Apostolorum Coryphæi assessor .... Is a Leone ob ejus impietatem defecit, & pacto cum Francis icto, tributa Leoni denegavit.*

Sigebertus in Chronico ad annum DCCXXXI. scribit; *Gregorius Romanæ Ecclesiæ XCIX. præsidet qui & ipse Leonem Imperatorem erroris redarguit, & populum Romanum, & vectigalia Hesperiæ ab eo avertit.*

Platina in lib. de Vitis Pontificum, *In Gregorio II.* eumdem in errorem impegit. *Hic,* inquit, *statim ubi Pontificatum iniit, Cleri Romani consensu, Leonem Imperatorem Constantinopolitanum Imperio & Communione Fidelium privavit, quòd sanctas Imagines e sacris Ædibus abrasisset, & statuas demolitus esset.*

Theophanis Zonaræ, Cedreni, Sigeberti, Platinæ narrationem non *Baronius* dumtaxat loco supra laudato, sed *Bellarminus* lib. V. De Romano Pontifice, Cap. VIII. & Cardinalis *Perronius*, in Oratione ad Tertium Regni Francici Ordinem, recipiunt ac probant: Quos sequenti refellimus Propositione. *Doctissimi Cardinales* Baronius, Bellarminus, *&* Perronius *refelluntur.*

PROPOSITIO.

GRegorius II. Pontifex Maximus Leonem Isaurum tributorum exactione non privavit, nec Romam, Italiam, totumque Occidentem ab ejus obedientia abstraxit, aut ab eo defecit ipse, ut Theophanes, Zonaras, Cedrenus, & alii falsò scripserunt.

Pro-

Gregorii II. moderationem erga Leonem Isaurum Imperatorem ejus Epistolæ probant.

Probatur I. ex ipsius Gregorii II. Epistolis: sic enim scribit Ep. 1. ad ipsum *Leonem* Imperatorem. *Scis, Imperator! Sancta Ecclesia dogmata non Imperatorum esse sed Pontificum, quæ tutò debent dogmatizari. Idcirco Ecclesiis præpositi sunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes: Et Imperatores ergo similiter ab Ecclesiasticis abstineant, & quæ sibi commissa sunt, capessant .... Cessa & quiesce, tum Synodo minimè opus erit: scribe ad omnes & in quascumque regiones orbis terrarum, quibus offendiculo fuisti, Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, & Gregorium Papam Romanum circa imagines peccasse, & nos ab hac cura quietum te præstabimus ne peccatum aut lapsus ullus sit tuus, utpote qui a Deo potestatem & cælestia & terrena solvendi accepérimus. Testis est Deus quascumque misisti ad nos Epistolas, auribus cordibusque Regum Occidentis obtulimus, pacem illorum tibi ac benevolentiam conciliantes, teque laudantes, ac mirificè efferentes, prout te antea conversantem intuebamur. Idcirco Laureata tua etiam receperunt, ut Reges a Regibus honore affici convenit; idque cùm nondum inceptum hoc, conatumque tuum, quô adversùs imagines insurrexisti, audivissent, Cùm verò didicerunt certioresque sunt facti, te Jovinum Spatharocandidatum ad Calcopratia misisse, ad evertendum & confringendum Salvatorem, qui appellatur Antiphonetes, ubi & miracula multa fiunt, inventæ sunt illic mulieres zelo succensæ, & illarum æmulæ quæ unguenta ferebant, quæ Spatharocandidatum orarunt: Ne obsecramus, ne hoc facias, ajebant. Ille verò earum preces non admittens, erectâ scalâ conscendit; cumque ter securi faciem imaginis Salvatoris percussisset, hoc videntes mulieres & iniquum illud facinus non ferentes, attractâ, scalâ fustibus concisum illic necarunt. Tum tu mali æmulator, missis satellitibus, mulieres nescio, quot illic occidisti, astantibus utilibus viris Romanis, & ex Francia, ex Vvapdalis, ex Mauritania, ex Gotthia, & ut generatim dicam, ex toto interiori Occidente. Cùm autem advenissent, & in suis regionibus singuli juvenalia tua pu.rilia que facta narrassent, tunc projecta Laureata sua conculcarunt, & faciem tuam conciderunt, ac delectu habito Longobardi & Sarmatæ, cæterique qui ad Septentrionem habitant miseram Decapolim incursionibus infestarunt, ipsamque Metropolim Ravennam occuparunt, & ejectis Magistratibus tuis, proprios constituere magistratus, & vicinas nobis Sedes Regias, ipsamque Romam sic tractare statuerunt, cum tu nos defendere minimè possis; & hoc ob imprudentiam ac stultitiam sustinuisti. At enim nos perterrefacis, aisque Romam mittam, & Imaginem S. Petri confringam; sed & Gregorium illinc Pontificem vinctum adduci curabo, sicut Martinum Constantinus adduci jussit. Scire autem debes ac pro certo tenere, Pontifices, qui pro tempore Romæ extiterint, conciliandæ pacis causâ sedere tamquam parietem intergerinum, septumque medianum, Orientis & Occidentis, ac pacis arbitros & moderatores esse, quique ante te fuerunt Imperatores, in hoc componendæ pacis certamine desudarunt. Quòd si nobis insolenter insultas, & minas intentas, non est nobis necesse tecum in certamen descendere: ad quatuor & viginti stadia secedet in regionem Campaniæ Romanus Pontifex, tum vade, ventos prosequere.*

Gregorius II. profitetur Ecclesiis præpositos esse Pontifices a Reipublicæ negotiis abstinentes; se Epistolas *Leonis Isauri* Imperatoris ad Reges Occidentis, secundùm ejus mandata misisse; pacem illorum ac benevolentiam ipsi conciliasse sicut sui Antecessores Romani Pontifices pacis arbitri & mediatores Orientem inter & Occidentem difficillimis temporibus sederant. Narrat quâ ratione certi quidam Occidentis populi, audito quòd Imperatoris jussu subversæ fuissent imagines sacræ, seditionem fecerint, & in veterum Magistratuum locum novos suffecerint. Sed nec illius seditionis auctor fuit *Gregorius II.* nec eam probavit; nec populos tributorum pensionem recusasse scribit, aut recusare debuisse, vel prohibere se, aut prohibuisse ne tributa pendant.

Idem probatur ex alterâ ejusdem Sanctissimi Pontificis ad *Leonem Isaurum* Epistolâ, quâ eum sic alloquitur: *Scripsisti, Imperator sum, & Sacerdos: enimvero qui ante te fuerunt Imperatores hoc opere ac sermone demonstraverunt, qui curam gesserunt Ecclesiarum unà cum Pontificibus, cupiditate, zeloque incensi, rectaque fidei veritatem pervestigantes, Constantinus Magnus, Theodosius Magnus, Valentinianus Magnus, & Constantinus Justiniani pater qui Sextæ Synodo interfuit. Imperatores isti religiosè imperarunt, & cum Pontificibus uno consilio ac sententia Synodos congregantes, atque veritatem dogmatum perquirentes, sanctas Ecclesias constituerunt & ornarunt. Hi sunt Sacerdotes & Impiratores, qui id opere demonstrarunt, Tu verò ex quo Imperium occupasti, definitiones Patrum perpetuò non custodisti; sed cùm sanctas Ecclesias fimbriatis aureis vestibus convestitas & variegatas invenisses, eas ornatu privasti, atque vastasti.*

Et infra. *Nam quemadmodum Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, ac Dignitates Regias deferendi; sic neque Imperator in Ecclesias introspiciendi, & electiones in Clero peragendi, neque consecrandi, vel Symbola sanctorum Sacramentorum administrandi, sed neque participandi absque opera Sacerdotis: sed unusquisque nostrum in qua vocatione vocatus est a Deo, in ea maneat. Vides, Imperator! Pontificum & Imperatorum discrimen. Si quispiam te offenderit, domum ejus publicas & spolias, solam illi vitam relinquens, tandemque illum etiam vel suspendio necas, vel capite truncas, vel relegas, eumque longè a liberis, & ab omnibus cognatis & amicis suis amandas. Pontifices non ita: sed ubi peccarit quis & confessus fuerit, suspendii, vel amputationis capitis loco Evangelium & crucem ejus cervicibus circumponunt, eumque tamquam in carcerem in Secretaria sacrorumque vasorum æraria conjiciunt, in Ecclesiæ Diaconia, & in Cathecumena ablegant, ac visceribus ejus jejunium, oculisque vigilias, laudationem ori ejus indicunt: Cùmque probè castigarunt, probèque fame afflixerunt, tum pretiosum illi Corpus Domini impertiunt, & sancto illum Sanguine potant; & cùm illum vas electionis restituerint, ac immunem peccati, sic ad Dominum purum & insontem transmittunt. Vides, Imperator! Ecclesiarum Imperatorumque discrimen. Imperatores qui piè & in Christo vixerunt, Ecclesiarum Pontificibus obedire minimè recusarunt, nec eos vexarunt; Tu verò, Imperator, cum transgressus fueris, ac perversus evaseris, & manu propria subscripseris teipsum subjiciens, & confessus fueris, eum qui terminos Patrum tollit, execrabilem esse, in hoc proprio judicio condemnatus es, ac Spiritum Sanctum a te alienasti. Persequeris nos ac tyrannicè vexas militari carnalique manu: Nos inermes ac nudi, qui terrenos & carnales exercitus non habemus, invocamus Principem exercitûs omnis creaturæ sedentem in cælis Christum, qui est super omnes exercitus supernarum Virtutum, ut immittat tibi dæmonem, sicut ait Apostolus: Tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit.*

Tantùm abest ut *Gregorius II.* Imperatoris obedientiæ se vel alios subtraxerit, & ne penderentur vectigalia inhibuerit, ut ne quidem illum Ecclesiastica Communione privaverit, aut reipsa privatum in publico Fidelium consessu denuntiaverit, vel anathema dixerit. Invocandum dumtaxat Deum esse significat, ut quod apud *Beatum Pau-*

lum Corinthlo inceſtûs reo contigit, Imperatori contingat. Secundò ſe *inermem ac nudum* Profitetur Pontifex Sanctiſſimus: quòd ſanè non dixiſſet, ſi tributorum penſionem inhibuiſſet vel inhibere habuiſſet in animo. Tertiò profitetur Pontificem introſpiciendi in Palatium, poteſtatem non habere, ac Dignitates Regias deferendi, ſicut nec Imperator in Eccleſias introſpiciendi. Multò minùs itaque exiſtimavit ſe poſſe tributorum penſionem prohibere, & populos ad defectionem compellere.

Probatur ſecundò Propoſitio ex *Paulo Diacono*, lib. VI. De Geſtis Longobardorum, Cap. XLIX. *Omnes*, inquit, *Ravennæ exercitus vel Venetiarum talibus juſſis uno animo reſtiterunt, & niſi eos prohibuiſſet Pontifex, Imperatorem ſuper ſe conſtituere fuiſſent aggreſſi.* Paulus Diaconus ſuppar Auctor evertit fabulam a *Theophane*, *Cedreno*, *Zonara*, & aliis vulgatam: Qui enim Ravennæ & Venetiarum exercitus a defectione prohibuit, haud ita fuit animo comparatus, ut tributorum penſitationi obſtaret, vel populos ad defectionem impelleret.

Probatur tertiò ex *Anaſtaſii Bibliothecarii* non ſolùm ſilentio, quòd maximi tamen eſſet ponderis, ſed diſerto teſtimonio, in Vita Gregorii II. *Juſſionibus itaque poſtmodum miſſis*, inquit, *decreverat Imperator, ut nulla imago cujuſlibet Sancti aut Martyris, aut Angeli ubicumque haberetur; maledicta enim omnia aſſerebat, & ſi acquieſceret in hoc Pontifex, gratiam Imperatoris haberet, & ſi hoc fieri præpediret, a ſuo gradu decideret. Reſpiciens ergo Pius Vir profanam Principis juſſionem, jam contra Imperatorem quaſi contra hoſtem ſe armavit, renuens hæreſim ejus, ſcribens ubique ſe cavere Chriſtianos, eò quòd orta fuiſſet impietas talis. Igitur perinde omnes Pentapolenſes atque Venetiarum exercitus contra Imperatoris juſſionem reſtiterunt, dicentes: Numquam ſe in ejuſdem Pontificis condeſcendere nece, ſed pro ejus magis defenſione viriliter decertare. Ita ut anathemati Paulum Exarchum, vel qui eum direxerat, ejuſque conſentaneos ſubmittant ſpernentes ordinationem ejus, ſibi omnes ubique in Italia Duces elegerunt, atque de Pontificis, deque ſua immunitate cuncti ſtudebant. Cognita verò Imperatoris nequitiâ, omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Imperatorem, & Conſtantinopolim ducerent; ſed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis.* Qui non alia ratione contra Imperatorem Iconomachum ſe armat, quaſi contra hoſtem, quàm ſcribendo Litteras ad omnes ubivis gentium Chriſtianos, ut ab ejus impietate caveant: & qui Italiam omnem in officio continet & in obedientia erga Imperatorem, prohibetque ne alium Imperatorem conſtituant, is certè ita affectus non eſt ut tributorum penſionem impedire velit, ac populos ad defectionem impellere.

Gregorius II. Italiam omnem in officio & obedientia erga Imperatorem continuit.

Ejuſdem Pontificis moderationem probat, quod inferiùs ſubjicit Anaſtaſius. *Cùmque*, inquit, *mitteret hominem proprium Romam cum Scriptis ſuis, in quibus continebatur ut Pontifex occideretur cum Optimatibus: Roma agnita crudeliſſima inſania, protinus ipſum Patritium miſſum occidere voluerunt, niſi defenſio Pontificis nimia præpediſſet.*

Sed audi quibus armis contra *Eutychi* Exarchi perſecutionem & inſidias ſe munivit Sanctiſſimus Pontifex, tametſi Romanos & Longobardos pro ſua defenſione contra Exarchum ſollicitos & armatos videret. *His ita ſe habentibus* (inquit Anaſtaſius) *elegit majus præſidium Pater ille, diſtribuere pauperibus largiſſima manu quæ reperiebat, incumbens orationibus & jejuniis, & Litaniis Deum quotidie deprecabatur: & ſpe ita manebat ſemper fultus pluſquam hominum: Gratias tamen voluntati populi referens pro mentis propoſito, blando omnes ſermone, ut bonis in Deum proficerent actibus, & in fide perſiſterent, rogabat; ſed ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperii admonebat: ſic cunctorum corda molliebat, & dolores continuos mitigabat.*

Probatur quartò ex geſtis *Gregorii III.* qui *Gregorio II.* proximè ſucceſſit. Is enim, teſte *Anaſtaſio* in ejus Vita, *Leonem* ut Imperatorem agnovit, plenas ad eum humaniſſimis cohortationibus & admonitionibus literas ſcripſit, ut eum ab impietate revocaret: Inter illos, quos a communione Corporis & Sanguinis Dominici denuntiavit extorres, Imperatorem ne nominavit quidem. At non ita ſe geſſiſſet, ſi *Gregorius* II. ejus Deceſſor Imperii jugum excuſſiſſet, & ne ab Italis *Leoni Iſauro* penderentur vectigalia, prohibuiſſet. Sed nec Legatos miſiſſet Conſtantinopolim *Georgium* Presbyterum & *Conſtantinum* Defenſorem; nec eos carcere dumtaxat per annum detineri juſſiſſet (ut fecit) ſed trucidari præcepiſſet impius ac ferus Princeps, & armata manu in Pontificem & Romanos irruiſſet. Denique ſi Romani ac finitimi populi rebellaſſent adversùs Imperatorem, & recuſaſſent vectigalia pendere, *Cuncta generalitas Italiæ pro erigendis imaginibus ſupplicationum ſcripta unanimiter ad eumdem Principem* non *direxiſſet*. Quod ipſam feciſſe teſtatur *Anaſtaſius*. Haud enim grata fuiſſent illa ſupplicationum ſcripta, ſi hinc Italia ſe Imperatoris ſubtraxiſſet obedientiæ, & ei renuiſſet vectigalia ſolvere: hinc pro erigendis imaginibus, quæ de locis ſacris deturbatæ fuerant, Imperatori Libellos ſupplices obtuliſſet.

Gregorius III. Leonem Iſaurum ut Imperatorem agnovit.

Probatur quintò *Gregorius II. eruditus* fuit in Divinis Scripturis Pontifex, teſte *Anaſtaſio* in ejus Vita. Non eſt igitur veriſimile quòd Romanos, Italoſque ad defectionem impulerit ac tributa ſolvere Imperatori prohibuerit, cùm aliunde vir ſanctiſſimus eſſet. Non eſt, inquam, veriſimile ipſum violaſſe mandatum Chriſti, dicentis, *Lucæ* Cap. XX. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Repugnaſſe *S. Paulo*, ad Romanos ſcribenti Cap. XIII. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo . . . Ideo enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Non eſt veriſimile refragatum fuiſſe *Sancto Petro* Epiſtolà 1. Cap. 11. dicenti: *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi quaſi præcellenti, ſive Ducibus tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum quia ſic eſt voluntas Dei, ut bene facientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam; quaſi liberi, non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſervi Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate: ſervi, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè.*

Sancta Scriptura & Traditio parendum eſſe docent Principibus etiam Hæreticis, etiam Eccleſiæ perſecutoribus in iis quæ Rempublicam ſpectant.

Probatur ſextò. Pontifex doctiſſimus traditionem Patrum non ignoravit, nec ab ea, qui ſanctiſſimus erat, ac traditionis retinentiſſimus atque obſervantiſſimus, deflexit. Porro Patres Imperatoribus, etiam hæreticis, obſequendum docent in iis quæ jura Reipublicæ ſpectant. Sic *S. Athanaſius* in Apologia ad *Conſtantium* Imperatorem: *Certè*, inquit, *me profectioni adornabam: nam & hujus quoque rei conſcius eſt Montanus, ut literis tuis acceptis ſi dignatus fuiſſes ſcribere, ſtatim decederem, & promptitudine exequendi mandatum tuum antevenirem: non enim ita inſanio, ut iſtiuſmodi præceptis contradicendum putarim.*

Sic

Sic *Hosius* Cordubensis in Epistolâ ad eumdem Imperatorem: Tibi inquit, *Deus Imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit; & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno criminis obnoxius fias. Date [scriptum est] quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo. Neque enim fas est nobis in terris Imperium tenere; neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator!*

Sic *S. Ambrosius* in Epistolâ XXXIII. ad Sororem, testatur se dixisse Valentiniano. *Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea quæ divina sunt, aliquod Imperiale jus habere. Publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacrorum.*

Sic *S. Gregorius Magnus* lib. 11. Epistolâ LXII. ad *Mauritium* Imperatorem, ipsum rogans ut Legem iniquam & Ecclesiæ incommodam, quâ homines publicis rationibus obnoxios, & milites, Monachos fieri prohibuerat, temperaret: *Ego verò*, inquit, *hæc Dominis meis loquens, quid sum nisi pulvis & vermis? Sed tamen quia contra auctorem omnium Deum hanc intendere Constitutionem sentio, Dominis tacere non possum .... Ego quidem jussioni subjectus, eamdem Legem per diversas terrarum partes transmitti feci; & quia Lex omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per mea suggestionis paginam Serenissimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo quæ debui, exsolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi, minimè tacui.*

Sic *Martinus I.* in Epistolâ *ad Theodorum*, ubi exilium suum describit: *Quòd autem præparati non fuerimus ad repugnandum, meliùs judicavi decies mori, quàm uniuscujuscumque sanguinem in terram fundi .... Eadem itaque horâ dedi meipsum ad exhibendum Imperatori, & non resistendum.*

Sic *Agatho* in Epistolâ Synodicâ missa ad Constantinum Pogonatum: *Servilem*, inquit, *vestri Serenissimi Principatus Romanam Urbem.* Et se Legatos misisse scribit, ut obedientiam Imperatori debitam impleret: *Pro obedientia*, inquit, *quàm debuimus.*

Hanc Traditionem in Ecclesia Orientali ad sua usque tempora fuisse religiosè servatam docet *Sanctus Joannes Damascenus* Oratione II. De Imaginibus. *Et nunc*, inquit, *B. Germanus alaphis percussus, & in exilium missus est, & plures alii Patres, quorum nomina nos ignoramus. Nonne id latronum est? Dominus cùm ad ipsum tentandi gratiâ, Scribæ & Pharisæi accessissent, ut eum sermone irretirent, quæsiissentque ex eo, Liceretne Cæsari, censum dari, necne; Ostendite, inquit, mihi numisma: quod cùm ostendissent; Cujus inquit, habet imaginem? Respondentibus autem illis, Cæsaris, ait: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Paremus tibi, Rex, in iis quæ ad vitæ civilis negotia pertinent, ut in tributis, vectigalibus, & congiariis solvendis, quorum tibi munus est creditum ac demandatum; At in Ecclesiasticis rebus statuendis ac decernendis habemus Pastores. qui nobis locuti sunt verbum, & leges, atque Instituta Ecclesiastica tradiderunt.* Nequaquam igitur versimile est quòd *Gregorius II.* eruditus & sanctus Pontifex ab ea traditione aberrarit, quæ Principibus etiam impiis, etiam hæreticis, etiam Ecclesiæ persecutoribus, parendum esse docet in iis quæ jura Reipublicæ spectant; & prohibuerit ne vectigalia Imperatori solverentur, populosque ad defectionem impulerit.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 473. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Georgius II. Leonem Isaurum Tributorum exactione non privavit, nec Romam, Italiam, totumque Occidentem ab ejus obedientia abstraxit, aut defecit ipse.*

R. Mera facti & Historiæ quæstio est. Opinionem meam ex Gregorii II. Epistolis, ex Paulo Diacono, Anastasio Bibliothecario, aliisque firmissimis probavi momentis. Sanctissimum Pontificem a calumnia vindicavi, & eo nomine de Sede Apostolica bene mereri mihi visus sum. Nec verò mea tantùm; sed virorum omnium eruditorum in Galliis sententia est. De hoc Historiæ capite ita scribit Vir Clarissimus *Franciscus Feu* Doctor Theologus Sacræ Facultatis Parisiensis, SS. Gervasii & Prothasii in Urbe Regia Parochus, in Tractatu *De Legibus*, Quæstione 4. Articulo 4. pag. 133. *R. 2. Gregrorium II. de negandis Leoni Isauro tributis penitus siluisse, nec quicquam fuisse molitum adversùs Imperatorem; imò in præstanda illi debitâ reverentiâ constanter institisse, ut tum ex ejus doctrina, tum ex ipsius factis atque consiliis sit conspicuum. In priori enim ad Leonem Imperatorem Epistolâ profitetur, Regum non esse de Ecclesiæ negotiis Judicium ferre, sicut nec Pontificum Reipublicæ negotiorum satagere: sed Principibus præstare obsequium. Quam doctrinam firmavit obsequio, & pro Imperatoris rebus sollicitudine, quam nusquam deposuit. Licèt enim ex Anastasio in Gregorii II. Vita, abdicationem isti Summo Pontifici comminatus fuisset Imperator, nisi omnes omnino e Templis Imagines dejici curaret; ejusmodi quidem Edicto restitit ipse Pontifex, restiterunt quoque Venetiarum Exercitus & plerique alii: sed tamen ne Imperatorem Gregorius læderet, & ut simul iram illius declinaret, in alienam ditionem se ad tempus recepit; & propositi tenax, pro officio exercitum, qui pro ipsius defensione viriliter se decertaturum testificabatur, a tali proposito deterruit: & cùm variæ regiones Italiæ præfecissent sibi Duces, imò & consilium iniisset Italia fermè universa de alio eligendo Imperatore, quem Constantinopolim ducerent; huic defectioni Gregorius II. obstitit tanto studio, ut Paulo Patritio seu Romæ Præfecto a Romanis nece illata, vitam Euritbio Patritio, qui Romam Imperatoris nomine Pontificem e medio sublaturus accesserat, servarit; & precibus hortationibusque suis Romanos in fide Imperatori debitâ continuerit: quod nisi ejus laboribus & studio fuisset præstitum, suâ Dignitate proculdubio cecidisset Imperator. At non modò Roma, hæc pietatis officia Imperatori exhibuit, sed & Mantua. .... Gravi ergo in errore versantur Cedrenus & alii, qui tot figmenta Gregorii II. memoriæ contumeliosa scribere non dubitant. De his enim S. Joannes Damascenus tam insignis Imaginum defensor, ne verbum quidem facit: silet quoque hujusmodi factum Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus.* Hæc eruditus ille Theologus.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 474. 476. 477. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa non tractat temporalia, nec gladio se defendit.*

R. pag. 474. & 476. nulla mea verba sunt; unus ibi loquitur *Gregorius II.* Pontifex Maximus. Pag. 477. de eodem hæc observo: *Invocandum dumtaxat Deum esse significat, ut quod apud B. Paulum Corinthio incestûs reo contigit, Imperatori contingat. Secundò se inermem ac nudum profitetur Pontifex sanctissimus.* Hæc eadem porro scripsit Gregorius: PONTIFEX INTROSPICIENDI IN PALATIUM POTESTATEM NON HABET .... NOS INERMES AC NUDI, QUI TERRENOS ET CARNALES EXERCITUS NON HABEMUS, &c.

&c. Quo igitur mucrone me confodiunt Indiculi Censorii Auctores, eodem latus Gregorii II. petunt.

SCHOLION III.

In eadem Dissertatione, pag.476. Religiosi Censores hanc Propositionem velut meam notant: *Pontifices simul cum Imperatoribus congregarunt Concilia, & rexerunt Ecclesias.*

R. Hæc Propositio, *Pontifices cum Imperatoribus rexerunt Ecclesias*, ibi non legitur. Ecclesiæ Regimen Imperatoribus non competere, agnovi semper & docui. Unus totâ hâc paginâ loquitur Gregorius II. qui de Constantino Magno, Theodosio, aliisque piis Principibus scribit: *Imperatores isti religiosè imperarunt, & cum Pontificibus uno consilio ac sententiâ* SYNODOS CONGREGANTES, *atque veritatem dogmatum perquirentes*, SANCTAS ECCLESIAS CONSTITUERUNT ET ORNARUNT. Hæc Gregorius II.

SCHOLION IV.

In eadem Dissertatione, pag.481. & 482. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa contra Scripturam & Traditionem faceret, si subditos Imperatoris ad defectionem compelleret.*

R. Hæc tantùm ibi meis verbis enuntio: *Non est verisimile Gregorium II. violasse mandatum Christi dicentis:* REDDITE ERGO QUÆ SUNT CÆSARIS CÆSARI. *Pontifex Doctissimus Traditionem Patrum non ignoravit, nec ab ea, qui sanctissimus erat ac traditionis retinentissimus, deflexit. Porrò Patres Imperatoribus etiam hæreticis obsequendum docent in iis quæ jura Reipublicæ spectant.* Deinceps Apostoli & Patres loquuntur per totam utriusque paginæ notatæ seriem. Quamquam verò propositio quam notant Censores, apud me conceptis verbis ibi non legatur, sed inferatur dumtaxat a Religiosis Censoribus; mea tamen, fateor opinio est: sed & Sacræ Facultatis Parisiensis, & Ecclesiæ Gallicanæ, quam numquam Romana damnavit Ecclesia.

Nota.

UNà cum Natale propugnat Franciscus Pagi Gregorii II. gesta recensendo, hunc Pontificem tributorum exactione Leonem Isaurum non privasse, eisdemque, quibus Natalis, ad id probandum utitur argumentis. Cùm verò aliter narrent grecæ historiæ Scriptores, Theophanes nempe, Zonaras, Cedrenus &c. id ipsorum invidentiæ tribuendum putat inter alios Bossuet, *p. 2. lib. 6. cap. 17.* qua ratione eos commemorasse tantùm dicit defectiones, prohibita tributa, & pacta cum Francis fœdera, ut adversùs ecclesiam Romanam Orientalium animi incalescerent; prætermisisse verò omnia Gregorii merita in ipsum Romanum Imperium. Verùm quidquid de aliis judicare vellemus, nescirem ita de Theophane sentire, cùm pro sacris Imaginibus exulaverit, ac Confessoris titulo donari meruerit. Hic videtur innuere diu Gregorium peramanter cum Leone egisse, ut ad meliorem frugem reduceret, ac tandem, cùm nulla ampliùs superesset spes illum a suis erroribus revocandi, eidem tributa pensitari vetasse: *Italiæ*, ait in Chronographia, *tandem ac Romæ tributa ad ipsum deferenda prohibuit.* In re tam obscura malim potiùs alterius sequi sententiam.

Cum verò Natalis unàque Bossuet indirectam Pontificis potestatem in temporalia omnino rejiciant, non est animus hìc in eadem perscrutanda immorari; sed aptiori loco, quæ ex aliorum mente, & ex iis quæ facta sunt, adnotanda duxerim, exponam.

DISSERTATIO II.

De Translatione Regni Francorum a Childerico Rege, ad Pippinum Majorem-Domûs.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm a Zacharia, vel Stephano III. Romanis Pontificibus Francorum Regum ablatum fuerit Childerico, & Pippino collatum?

QUÆ de Francorum Regno, auctoritate Romani Pontificis ad Pippinum translato circumferuntur, e duobus potissimùm Auctoribus hausta sunt ætate *Caroli Magni*, & *Ludovici Pii* conspicuis, scilicet ex Annalista Loiselliano, & *Eginhardo*. Sed cùm illi Auctores inter se non conveniant, inde ortæ sunt opiniones duæ. Si fides est Annalistæ Loiselliano, *Zacharias Papa per auctoritatem Apostolicam jussit Pippinum Regem fieri*. Eginhardus in Vita *Caroli Magni* asserit *Childericum jussu Stephani Romani Pontificis*, id est, Stephani Tertii, *depositum ac detonsum, atque in Monasterium trusum; Pippinum autem per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatii Regem constitutum.* Inde duplex orta est opinio. Alii Decreto *Zachariæ*, alii Decreto *Stephani*, exauctoratum *Childericum Pippinum* Regem factum volunt. Pro *Zachariæ* Decreto stant Annales Loiselliani, Fuldenses, Bertiniani, & Metenses, nec non *Ado*, *Regino*, *Marianus Scotus*, *Lambertus Scafnaburgensis*, *Sigebertus*, Continuator *Aimoini*, *Blondus*, & *Paulus Æmilius*. Pro *Stephani* Decreto stant, *Theophanes*, *Anastasius* in Historia, Historiæ Romanæ Continuator sub nomine *Pauli Diaconi* & *Hermannus Contractus*. E duabus illis opinionibus tertiam eruunt, *Otto Frisingensis*, Abbas Uspergensis, & *Egilwardus* in Vita *S. Burchardi*. *Pippinum* enim auctoritate *Zachariæ* Regem factum consentiunt, *Childericum* autem jussu *Stephani* detonsum & Monasterio inclusum affirmant. Postrema hæc opinio facilè refellitur: In eodem enim Francorum Conventu depositus est *Childericus*, ejusque loco subrogatus est *Pippinus*; nec aliter vetustissimi senserunt Auctores, sive *Zachariæ*, sive *Stephani* Decreto utrumque confectum existimarunt. Igitur duæ tantùm priores sententiæ sunt expendendæ.

PROPOSITIO.

Nec Zachariæ, nec Stephani III. Romanorum Pontificum auctoritate, Regnum Francorum a Childerico III. ad Pippinum translatum est.

HAnc translationem a *Stephano III.* factam non esse, facilè demonstratur. *Pippinus* enim Rex elevatus est anno post Christum natum septingentesimo quinquagesimo-secundo, secundùm Annales Petavianos, & Fuldenses. Regni translatio solemniter facta est in generali Francorum Conventu: elevatum enim *Pippinum more Francorum Suessione*, Petaviani, Loiselliani, & Tiliani testantur An-

Translatio Regni non est facta a Stephano III.

Annales. Celebratus autem est ille Conventus Kalendis Martii, ut illorum temporum mos ferebat. Eodem anno, eodemque mense, obiit *Zacharias* Pontifex: Pontificatum enim suscepit ineunte Decembri, anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo, seditque annos decem, menses tres, dies quatuordecim, & sepultus est ad *B. Petrum* Apostolum, Idibus Martii, Indict. 5. quæ per mensem Martium anno Christi septingentesimo quinquagesimo secundo componitur. Cessavit Episcopatus ejus dies duodecim, quibus elapsis, *Stephanus II.* electus est, & tertio die a somno surgens, & familiares causas disponens, subitò alienatus obmutuit, & die sequenti defanctus est. Statim ipsi suffectus est *Stephanus Tertius*. Sedere cœpit mense Martio exeunte. Tertio ab Ordinatione suâ mense, id est, mense Junio, missis ad *Aistulphum* Longobardorum Regem Legatis, pacem cum illo in annos quadraginta pepigit, quam *Aistulphus* post quatuor pene menses, id est, mense Octobri, perjurii reus factus, violavit. Frustra directis cùm a *Stephano*, tum a *Constantino Copronymo* Imperatore ad Regem Longobardorum legationibus, tandem Pontifex, *Divinâ gratiâ inspirante, clam per quemdam peregrinum suas misit litteras Pippino Regi Francorum, nimio dolore conscriptas. Adhuc etiam non cessavit dirigens, ut suos Romam ipse Francorum Rex mitteret Missos, per quos eum ad se accersiri faceret*: [inquit, *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Stephani III.*] Id libentissimè adimplevit *Pippinus*. Egressus est itaque Româ *Stephanus* decimo-quarto die mensis Octobris, Indictione septimâ, id est, annò Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio. Papiam venit, ab *Aistulpho* nihil impetravit. *Quintadecima die, mense Novembri prædicta septima Indictionis, a civitate Papia movens, suum in Franciam profectus est iter, & cum nimia celeritate, Deo prævio ad Francorum pervenit clusas*. Hæc omnia habemus ex *Anastasio Bibliothecario*, Ex quibus perspicuum est, *Pippinum* jam per sesquiannum, & eo amplius regnavisse, cùm *Stephanus III.* in Franciam ejus cum Oratoribus pervenit: adeoque huic Pontifici nihil commercii fuisse cum *Pippino* Majore-domus: proindeque falsò scripserunt *Eginhardus* & ejus assectæ, *Pippinum* ex Majore-domus Francorum Regem factum auctoritate *Stephani III.* Romani Pontificis.

Zacharia auctoritate depositus non est Childericus.

Zacharia verò auctoritate nec depositum *Childericum*, nec *Pippinum* Regem elevatum, probatur ex Auctoribus, qui *Zacharia* Pontificis Maximi Vitam scripsere, apud quos altum est ea de re silentium. *Anastasius Bibliothecarius* prosaico stylo id executus est, metrico *Flodoardus*. Neuter mentionem ullam facit exauctorationis Chilperici Regis, promotionis *Pippini*, aut legationis eam ob causam ad *Zachariam* destinatæ. Incredibile porro videtur, quòd tanti rem momenti prætermisissent. Sed & in Epistolis omnibus *Zachariæ* altum est ea de re silentium. Sanè tantùm abest ut *Zacharias* in animum suum inducere potuerit a se deferri posse *Pippino* Francorum Regnum, ut contra pro Francorum Rege Carolum Martellum Pippini patrem habuerit, ut constat ex ipsius ad Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum Epistolâ. Et Epistolâ V. Caroli Martelli filios vocat *Galliarum Principes*.

Secundò judicium, quod in causa *Childerici* Regis a *Zacharia* latum perhibetur, ab ejusdem Pontificis æquitate & sanctimonia penitus alienum est. *Childericus* enim jure hæreditario Rex erat, a novem annis in solio erat collocatus; nihil peccaverat, quò posset e Regni possessione deturbari. Fingitur per Legatos ad *Zachariam* missos accusatus de inertia & incapacitate ad Regnum administrandum, Sed nec accusationem illam factam esse verisimile est: nec, si facta esset, ejus rationem habuisset ullam *Zacharias* sanctissimus & æquissimus Pontifex. Tunc enim quindecim dumtaxat annos natus erat *Childericus*, cùm interrogatus supponitur *Zacharias*, secundùm sententiam Annalistæ Loiselliani, qui Legationis ad *Zachariam* missæ primus meminit, eamque anno Christi septingentesimo quadragesimo-nono consignavit. Secundùm Annales verò Petavianos & Fuldenses, qui *Pippinum* anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo elevatum memorent, octodecim circiter annorum fuisse *Childericum* colligitur, cùm exauctoratus est. Annum enim Regni numerabat nonum ineuntem. Collocatus autem fuerat in solio *Theodorici* anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio, anno ætatis circiter decimo. *Theodorici Quarti* Regis Francorum filium fuisse *Childericum Tertium*, constat ex vetere Genealogia Regum Francorum a *Faramundo* usque ad *Pippinum*, quam *Andreas Duchesnius* Tomo *I.* Collectionis Historiæ Francorum publicavit: & ex Chronico Fontanellensi, cujus Auctor sub *Ludovico Pio* floruit, cap.8. Commendante Donationem illi Cœnobio factam tempore *Theodorici Regis Patris Hilderici demum Regis novissimi ex genere Merovingorum*. Idem constat ex Diplomate ipsius *Childerici* Regis pro Monasterio Sitivensi, cujus fragmenta refert *Malbrancus* lib. 4. cap.63. In eo enim *Theodoricum* parentem suum vocat. Cùm igitur obiisset *Theodoricus* anno ætatis vigesimo-tertio, Christi septingentesimo, trigesimo-septimo, ex his conficitur *Childericum* vix annum decimum egisse cum Regium nomen consecutus est, & annum circiter duodevigesimum ætatis attigisse, cum est exauctoratus. Quâ verò specie æquitatis accusari potest ignaviæ, & propter ignaviam exauctorari Princeps illa in ætate, quæ Regni gerendis negotiis per se vix sufficit? Florent hodie multa Regna, multique Principatus, in quibus cùm Reges, tum Principes liberam dominandi potestatem ante annum ætatis suæ decimum-octavum non suscipiunt. An ideo socordes & solio indigni? Vetat igitur *Zachariæ* militia & sanctitas, ut *Childericum Tertium* deposuerit, quia nihil clarum in se præter Regis vocabulum præferebat. Pontificem, quem Anastasius in ejus Vita *Virum mitissimum, suavem, omnique bonitate ornatum*, prædicat, rem tam insolentem aggressum esse, & Regem insontem exauctorasse quis sibi persuadeat?

Tertiò, commentum istud de *Childerici* Regis depositione, auctoritate vel consilio *Zacharia* Summi Pontificis factâ, nititur putidæ fabulæ de Meroveadarum Regum ignavia & socordia, quam Auctores plerique omnes, qui consultum in causa translationis Regni Francorum a *Childerico* ad *Pippinum*, Zachariam, vel Stephanum III. commemorant, rationem fuisse tradunt Regni ad *Pippinum* sic transferendi. Hujus autem fabulæ vanitas facilè demonstratur, incipiendo a *Dagoberti* Magni filiis, ultra quos Regum ignavorum initia Scriptorum nullus extendit.

Fabula de Meroveadarum Regum ignaviâ refellitur.

Sigibertus Tertius, spontanea *Dagoberti* Magni cessione, nondum quadrimus in Austrasia regnare cœpit. Patrem amisit ineunte anno Christi sexcentesimo trigesimo-octavo, cùm annum Principatus quintum, ætatis nonum ageret. Post biennium, ubi annum octavum dominationis, undecimum vitæ iniit, rebellem expertus est *Radulfum*, cui Præfecturam Turingiæ commiserat. In eo bello strenuè se gessit, & ultra quàm undecim annorum pueritia ferebat, Rhenum cum copiis trajecit, interfuit prælio, victus nihil animi remisit, in tentoriis cum exercitu pernoctavit, ut te-

testatur *Fredegarius* cap. 87. De eodem *Sigebertus* Gemblacensis in ejus Vita ita scribit: *Quia cum ætate ei robur & industria accrevit, non antea ab inimicorum insecutione destitit, quàm superbiam eorum domuit, & Thuringos, qui instinctu Radulfi rebelles erant, sub jugo dominii sui victos & confusos reflexit.* Abhinc pacificè, tranquillèque ad obitum usque regnavit, Austrasios in officio continens, & vicinas gentes, quæ bellicosissimæ erant, ab irruptionibus in fines Francorum faciendis deterrens. Isne, quæso, ignavus & socors appellandus?

Clodoveus secundus anno ætatis quarto regnare cœpit, obiit anno Regni duodevigesimo. Vixit igitur annos dumtaxat unum ac viginti, ut colligitur ex *Fredegario*, ex Anonymo qui Vitam Sanctæ *Bathildis* scripsit, & ex aliis Auctoribus coætaneis. Varia bella strenuè fœliciterque gessit. *Sanctus Aquilinus*, qui Ebroicensis postea Episcopus fuit, in castris *Clodovei* Regis triennio & mensibus sex meruit, adversùs Barbaros, qui in extremis Regni Francorum finibus cœperant efferatis animis insolescere, ut Auctor Vitæ ipsius testatur apud *Surium*, die decima-nona Octobris. Acta quoque *Sancti Geremari* de *Sancto Amalberto Geremari* filio referunt, quòd rediens de Wasconia cum Rege, gravi infirmitate percussus est. Rex in cujus comitatu *Amalbertus* e Wasconia redibat, erat *Clodoveus Secundus*, cujus nomen in eadem *Sancti Geremari* Vita non semel occurrit. Inertiæ ac socordiæ non convenit hæc *Clodovei Secundi* in Wasconiam profectio, id est, ad extremos usque Regni limites, ut eos ab incursione vicinarum gentium tutaretur. De *Grimoaldo* Majore-domus, deque *Childeberto Grimoaldi* filio, quem pater in Solio Austrasiæ collocare statuerat triumphavit, capto *Grimoaldo*, & *Childeberto* exauctorato, Monarchiam Francorum adeptus est, obiitque post aliquot menses, annos natus unum dumtaxat ac viginti. Hic itaque ex albo Regum ignavorum expungendus.

Clotarius Tertius annum Regni sui decimum-quartum, ætatis duodevigesimum attigit, *nulla re* (ut *Æmilius* loquitur) *nisi fessâ pace nobilis*. An propterea socors & iners habendus, cui si aliquid præclarè gerendi occasio defuit, animus certe non defuit? Qui *Childericum Secundum* socordem atque ignavum dicunt, Auctores non legerunt coætaneos Vitæ *Sancti Leodegarii*. *Childericus* adolescens, pro suâ ætate Regnum Austrasianum adeò bene administravit, ut post *Clotarii* fratris obitum, qui Regna Neustrasiæ, Burgundiæque tenuerat in Regem a plerisque Neustrasiorum ac Burgundionum sit expetitus adversùs *Theodoricum*, quem *Ebroinus* Major-domus *Clotario* fratri subrogare cupiebat. Id testatur *Ursinus* in Vita *Sancti Leodegarii*. Tunc *Childericus* annos natus erat septemdecim. *Clotario* fratri superstes vixit annis quatuor, obiitque natus annos unum dumtaxat ac viginti. In Gestis Regum Francorum, & in Continuatione *Fredegarii*. vituperatus invenitur, quòd levis & præceps nimis esset, quodque omnia perageret incautè, & Gentem Francorum in seditionem mitteret. Sed hæc ad ignaviam socordiamque non accedunt, junioríque ætati sunt condonanda.

Post *Childerici Secundi* mortem, *Dagobertus Secundus*, *Sigiberti*, quondam Regis filius, in Austrasiam revocatus est, & paternarum ditionum magnam partem tunc recepit, majorem postea recuperaturus: in reliqua verò Francia regnavit *Theodoricus* prædicti *Childerici* Frater.

Dagobertus Secundus quinque circiter annorum puer erat, cùm orbatus est *Sigiberto* Patre. In illa ætate nec ignaviæ, nec socordiæ debet insimulari, quòd in Hiberniam ablegatus sit a *Grimoaldo* Majore-domûs, qui *Childebertum* filium suum, per insignem tyrannidem in Austrasiæ solio collocavit. Post *Childerici* mortem ex Hibernia reversus, cùm annum circiter vigesimum-quartum ageret, paterni Regni partem tantùm recepit, quam postea dilatavit, magisque dilatasset, nisi bello extinctus fuisset adversùs *Theodoricum*, qui civitates aliquot Austrasiæ retinebat, infœliciter gesto. Cujus belli meminit Auctor coætaneus in Vita Sanctæ *Salabergæ*. An quia prælio victus fuit, & in manus hostium venit *Dagobertus*, postquam in ditionum suarum administratione prudenter ac strenuè per annos septem se gessisset, idcirco socors & iners censendus est?

Theodoricus Tertius de *Dagoberto Secundo* triumphavit, quo extincto, totâ Francorum Monarchiâ potitus est. Bellis civilibus per aliquot annos vexatus est, cùm Austrasios inter & Neustrasios pax vix coalesceret. Ad Textricium infœlici pugnavit exitu, prælio ipse interfuit, ut veteres Anonymi testantur in Gestis Regum Francorum, & in Historia jussu *Childebrandi* conscriptâ. Bellicosum Regem, cui sæpe prælianti numquam animus, fœlicitas semel defuit, ignavum & socordem immeritò quis dixerit?

Clodoveus Tertius, *Theodorici Tertii* filius natu maximus patri successit. Obiit anno Regni secundo, ætatis decimo-nono. Junior ætas, & breve regnandi spatium vetant ne ignaviæ accusetur, etsi nihil clarum gesserit.

Childebertus Tertius hæreditario jure fratri successit, quem coævi Auctores *Virum inclytum*, & *Regum Justum* prædicant. Hi autem tituli ab ignavia & socordia longissimè absunt.

Dagobertus Tertius Austrasios domuit adhuc adolescens, suæque victoriæ vix superstes, dum grandiora moliretur, morbo consumptus interiit, anno ætatis circiter vigesimo. Iniquè ergo ignaviæ accusatur.

Chilpericus Tertius intra quinquennium quo Regnum tenuit, bellum ter redintegravit, bis aperto campo cum hoste signa contulit, sociale fœdus iniit cum Frisiis & Saxonibus, diversas adiit Neustriæ civitates, e Neustria profectus est in Austriam & in Aquitaniam, ut res postulabant: usus est adversâ fortunâ; infœlix ideo, non iners censendus.

Huic successit *Theodoricus Quartus* nondum septennis, Hic iter in varias Regni Provincias suscepit; odium adversùs *Carolum* Majorem-domûs, qui potiorem sibi, quam par erat, arrogabat auctoritatem, prudenter dissimulavit, ne illius potentiâ & artibus opprimeretur, aut Francia belli civilis incendio conflagraret. Obiit anno ætatis vigesimo-tertio, *Carolo* superstite. Qui ejus ætatem, statumque Regni spectaverit, ipsum non esse ignaviæ insimulandum fatebitur. Nulla itaque fides adhibenda est Auctoribus, qui Reges scenicos & umbratiles, ignavos, socordes, nihil regium præter nomen habentes, nobis exhibent.

Sed etsi *Theodoricus* Childerici Tertii Pater, ejusque Majores inertes fuissent, an ipse propterea anno ætatis suæ decimo quinto, vel decimo-octavo ex avito Regno dejiciendus? Incredibile est itaque *Zachariam* Pontificem æquissimum & sanctissimum, *Childericum* Regem, inertiæ insimulatum, damnasse absentem, inauditum, imò nescium accusationis contra se prolatæ, & Regnum ad *Pippinum* transtulisse.

Zacharias a Sedis Apostolicæ traditione non deflexit.

Quartò, verisimile non est *Zachariam* a suorum Decessorum doctrina, & Sedis Apostolicæ traditione defecisse. At ab ea defecisset, si *Childericum*

cum Tertium exauctoraſſet, Regnumque ad *Pippinum* tranſtuliſſet. Pugnaſſet enim cum doctrina *Gregorii Secundi* a Majoribus acceptâ, qui in Epiſtolâ I. ad *Leonem Iſaurum* Imperatorem ita ſcripſit: *Idcirco Eccleſiis præpoſiti ſunt Pontifices a Reipublicæ negotiis abſtinentes; & Imperatores ergo ſimiliter ab Eccleſiaſticis abſtineant, & quæ ſibi commiſſa ſunt, capeſſant.* Et Epiſtolâ ſecundâ: *Nam quemadmodum Pontifex introſpiciendi in Palatium poteſtatem non habet, ac dignitates Regias deferendi: ſic neque Imperator in Eccleſias introſpiciendi, & electiones in Clero peragendi, &c.*

Stephanus 2. Pippinum abſolvit a perjurio in Childericum Regem admiſſo.

Quintò *Stephanus Tertius Pippinum* a perjurio in *Childericum* admiſſo abſolvit, ut *Theophanes* teſtatur ad annum octavum *Leonis Auguſti*. Quod teſtatur & *Anaſtaſius* in Hiſtoria Eccleſiaſtica ad annum 2. *Conſtantini* Augusti: *Solvente ſcilicet eum* (Pippinum) *a perjurio in Regem commiſſo, eodem Stephano.* Quibus & *Otho Friſingenſis* ad annum Chriſti ſeptingenteſimum quinquageſimum tertium ſuffragatur. Hujuſmodi porro abſolutio argumento eſt, *Childericum Tertium a Zacharia* exauctoratum non fuiſſe, nec Regnum Francorum Apoſtolicâ ejus auctoritate ad *Pippinum* tranſlatum.

Pippinus ſecundùm mores Francorum Rex electus.

Sextò *Pippinus ſecundùm morem Francorum electus eſt ad Regem, & elevatus a Francis in Regno ſuo, in Sueſſionis Civitate:* ut habetur in Annalibus Loiſelianis. Quod & Tiliani confirmant his verbis: *Pippinus ſecundùm morem Francorum electus ad Regem, & elevatus a Francis in Regno, Sueſſionis Civitate.* Atqui mos Francorum non erat, ut Reges a Summo Pontifice poſtularent & acciperent; ſed ut in Regni Comitiis Clypeo impoſitos elevarent, acclamarentque, ut conſtat ex *Gregorio Turonenſi* lib. 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Regni Francorum cap. 40. ubi narrans quomodo Colonienſes poſt *Sigiberti* Regis, ejuſque filii *Chloderici* mortem *Clodoveo* Magno ſe dediderint, ait: *Plaudentes, tam parmis, quàm vocibus, eum Clypeo evectum ſuper ſe Regem conſtituunt.* Itaque nec a *Zacharia*, nec a *Stephano Tertio* Romanis Pontificibus Regnum Francorum a *Childerico Tertio* ad *Pippinum* tranſlatum eſt. Et quamquam *Stephanus III.* Pippinum unxerit, non ideò Regem creavit: jam enim a duobus annis regnabat: & abſque unctione Regia ſtat auctoritas.

Objectionibus Bellarmini & Baronii reſpondetur.

Objicit Cardinalis *Bellarminus* lib. 2. de Romano Pontifice, cap. 17. auctoritatem *Eginhardi* in Vita *Caroli Magni*, ſcribentis: *Pippinus autem per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatii Rex conſtitutus.*

Reſpondeo, *Eginhardum* abſque certo ullo documento, & probati Auctoris teſtimonio hæc ſcripſiſſe. Quod ex ipſomet oſtenditur: Ait enim ſe de *Caroli Magni* nativitate, infantia, pueritia ſcripſiſſe nihil, quia cùm manum calamo admovit, nemo tunc in vivis ſupererat, qui notitiam illorum temporum haberet. *De cujus nativitate,* inquit, *atque infantia, vel etiam pueritia, quia neque ſcriptis umquam aliquid declaratum eſt, nec quiſquam modò ſupereſſe invenitur, qui horum ſe dicat habere notitiam, ſcribere ineptum judicans, ad actus & mores, cæteraſque vitæ illius partes explicandas, ac demonſtrandas, omiſſis incognitis, tranſire diſpoſui.* Multò minùs ergo ſcivit *Eginhardus* res ante *Caroli Magni* nativitatem geſtas. Adeoque quod de *Pippino* ex Præfecto Palatii, *per auctoritatem Romani Pontificis* Rege facto ſcripſit, proprium eſt ejus commentum.

Secundò, Eginhardus *Childericum* Regem *juſſu Stephani Romani Pontificis depoſitum ac detonſum, atque in Monaſterium truſum*, ſcribit, quem alii, vel ex conſultu, vel ex Decreto *Zachariæ* Papæ exauctoratum affirmant. Accedit quòd *Stephanus* ante menſem Aprilem anni ſeptingenteſimi quinquageſimi ſecundi, non eſt ad Pontificatum aſſumptus; *Pippinus* verò præcedentibus Kalendis Martii Rex elevatus fuerat Sueſſione in Francorum Conventu. Pugnat itaque cum ratione temporum *Eginhardi* narratio. Pugnat & ipſe ſecum. *Pippinus autem*, inquit, *per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatii Rex conſtitutus, cùm per annos quindecim, aut eò ampliùs ſolus imperaret Francis, apud Pariſios, morbo aquæ intercutis diem obiit.* Cùm igitur *Pippinus* obierit anno Chriſti ſeptingenteſimo ſexageſimo octavo, ut vetuſti quique Scriptores teſtantur, *Childericus*, ſecundùm *Eginhardum*, exauctoratus eſt eo anno, quò *Stephanus Tertius* venit in Franciam, auxilium adversùs Longobardos poſtulaturus, id eſt, anno Chriſti ſeptingenteſimo quinquageſimo tertio. At jam tunc Rex erat *Pippinus*, cùm ab ipſo auxilium contra Longobardos *Stephanus Tertius* poſtulavit, ad illumque in Franciam venit, ut ex *Anaſtaſio Bibliothecario* conſtat, & ex Literis *Stephani* ad *Pippinum* datis, antequam iter in Franciam ſuſciperet, quarum hæc eſt inſcriptio: *Domno Excellentiſſimo filio Pippino Regi, Stephanus Papa.* Suam itaque narrationem ipſe deſtruit *Eginhardus*.

Tertio *Eginhardus* fabulam de Regum Merovingorum inertia & ſocordia ſuperiùs confutatam occinit: *Gens*, inquit, *Merovingorum, de qua Franci, Reges ſibi creare ſoliti erant, uſque in Childericum Regem qui juſſu Stephani Romani Pontificis depoſitus ac detonſus, atque in Monaſterium truſus eſt duraſſe putatur: quæ licèt in illo finita poſſit videri, tamen jamdudum nullius vigoris erat, nec quicquam in ſe clarum, præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes, & potentia Regni penes Palatii Præfectos, qui Majores-domus dicebantur, & ad quos ſumma Imperii pertinebat, tenebantur, neque Regi aliud relinquebatur, quàm ut Regio tantùm nomine contentus, crine profuſo, barbâ ſubmiſſâ, ſolio reſideret, ac ſpeciem dominantis effingeret; Legatos undecumque venientes audiret, eiſque abeuntibus reſponſa, quæ erat edoctus, vel etiam juſſus, ex ſua velut poteſtate redderet, cùm præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ ſtipendium, quod ei Præfectus Aulę, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii poſſideret quàm unam perparvi reditus villam, in qua domum ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atque obſequium exhibentes, paucæ numeroſitatis habebat. Quocumque eundum erat, carpento ibat, quod bobus junctis, & bubulco, ruſtico more, agente trahebatur. Sic ad Palatium, ſic ad publicum populi ſui Conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. At Regni adminiſtrationem, & omnia quæ vel domi, vel foris agenda ac diſponenda erant, Præfectus Aulę procurabat. Quo Officio tum, cum Childericus deponebatur, Pippinus pater Caroli Regis jam velut hæreditario jure fungebatur,* &c. Hęc fabula de Merovingorum Regum inertia & ſocordia ab *Eginhardo* conficta eſt, ut, Regibus Karlovingis adularetur. Cœterùm multis nominibus hoc commentum exſufflandum eſt. Nam, præter ea quę ſuperiùs diximus, promiſsâ barbâ nec *Clodoveo Tertio* convenit, qui diſceſſit e vivis anno ætatis decimo-nono, nec *Dagoberto Tertio*, qui vixit annos circiter viginti dumtaxat; nec *Theodorico quarto*, qui obiit anno ætatis vigeſimotertio, nec ejus filio *Childerico Tertio*, qui annum circiter duodevigeſimum agebat, cum exauctoratus eſt. Regia verò illorum Regum ergà Eccleſias & Monaſteria pleraque munificentia demonſtrat ipſos ad eas anguſtias redactos non fuiſſe, ut nihil proprii præter unam, eamque modici redditus Villam poſſiderent, & precarium vitæ ſtipendium

dium haberent, quod eis Aulæ Præfectus exhiberet, sicut *Eginbardus* scribit. *Theodoricus Tertius* Cœnobia in Diœcesi Rothomagensi & intra muros Tarvanenses erexit: alia locupletavit, Orbacense, Vedastinum, & Broilense, in Episcopatibus Suessionico, Attrebatensi & Tarvanensi. Mareolum Ecclesiæ Attrebatensi: Basilicæ *Sancti Martini* res proprietatis suæ ex Alamannia, & ex pago Brisigangensi contradidit. Condatescense Monasterium in hodierno Burgundiæ Comitatu, & Cœnobium Metense SS. Apostolorum, *Clodovai Tertii* munificentiam latè prædicant. *Childebertus Tertius* Castrum de Bubulis Cœnobio *S. Luciani* prope Bellovacum; Fontanellensi, Villam Adpiecum, & Bannagam Insulam; Sandionysiano, Solemium Villam in hodierna Hannonia largitus est. Patris ac patrui ductus exemplo *Dagobertus Tertius*, Cœnobio Fontanellensi quartam partem Arlaunensis Sylvæ, multa bona Metensi Basilicę Sanctorum Apostolorum tribuit. Metense illud Monasterium Villa Marte, variis possessionibus alia non pauca, Corbejense, Glannafoliense, Fontanellense ac Sandionysianum auxit, & *S. Luciani* Basilicam ad Bellovacum angustiorem reddidit *Chilpericus Tertius*. Harum certè Donationum Auctores ad eas rerum angustias redacti non videntur, ut nihil proprii præter Villam unam, & exigui quidem redditus possiderent. Denique si locorum nomina consulantur, ubi talium Donationum Regiarumque Præceptionum Chartæ pro diversis Ecclesiis datæ sunt, corruit etiam fabula ab *Eginbardo* vulgata, de otiosa *Regum* per totos annos in Villa quadam desidia. *Theodoricus Tertius* annis Regni sui decimo, duodecimo, & decimo tertio, apud Compendium Chartas emisit pro Monasterio Sitivensi, pro *Aigilberto* Cœnomanensium Episcopo & pro Monialibus Cænomanensibus: anno decimo quarto Testamentum *Amalfridi* confirmavit apud Carisiacum, in procinctu pugnæ Textricianæ, cui præsens interfuit. *Claudius* Condatescensis Abbas de rebus sui Monasterii Parisiis apud *Clodoveum* Regem ibi commorantem egit. *Childebertus* Corsintiscæ Regium dedit Diploma, quo Solemium Villam in hodierna Hannonia sitam Monasterio Sandionysiano agri Parisiensis tradidit. *Chilpericus* anno suæ Dominationis primo, Compendii præcepta dedit pro Cœnobiis Sandionysiano & Corbeiensi; anno secundo item Compendii pro Sandionysiano, Parisiis pro Glannafoliensi; rursum Compendii pro Metensi anno quarto Valentinianis, pro Civitate Cœnomanensi. *Theodoricus Quartus* anno sui Principatûs primo duo rescripsit Diplomata pro Monachis Sitivensibus unum Suessione, alterum Confluentibus; item tertium Metis: anno quinto pro Cella Leobardina; necnon quartum longè seriùs apud Gundulfi Villam, pro Cœnobio Murbachiensi. An totam vitam in Villa duxerunt otiosi, qui Parisiis, Compendii, Suessione, Carisiaci, Corsintiscæ, Valentinianis, Confluentibus, Metis degisse comprobantur? Has observationes debemus Doctissimo *P. le Cointe* in Præfatione Tomi IV. Annalium.

Objicit *Bellarminus* antiquissimos Francorum Annales quo nomine Laureshamenses *Eginbardo* ab *Andrea Duchesnio* adscriptos intelligit. *Baronius* verò profert Annales Pithœanos sive Fuldenses. Addere potuerunt & Loiselianos, Tilianos, Bertinianos, & Metenses.

Respondeo, Hos Annalistas fabulam de *Childerici Tertii* exauctoratione consilio vel decreto Romani Pontificis, ab *Eginbardo* accepisse, & novis commentis auxisse. Ita scribit Laureshamensis: *Anno DCCXLIX. Burchardus Vvirtziburgensis Episcopus & Folradus Presbyter Capellanus, missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut consulerent Pontificem de causa Regum, qui illo tempore fuerunt in Francia, qui nomen tantùm Regis, sed nullam potestatem Regiam habuerunt. Per quos prædictus Pontifex mandavit melius esse illum Regem, apud quem summa potestatis consisteret, datâque auctoritate suâ jussit Pippinum Regem constitui. DCCL. Hoc anno, secundùm Romani Pontificis sanctionem, Pippinus Rex Francorum appellatus est & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione, more sanctę memoria Bonifacii Archiepiscopi & Martyris, & more Francorum elevatus in solium Regni, in Civitate Suessiona. Hildericus verò, qui falso Regis nomine fungebatur, tonso capite, in Monasterium missus est.*

Annales verò Fuldenses sic habent: *Pippinus missâ Romam Legatione, Zachariam Papam interrogat de Regibus Francorum ex antiquâ Merovingorum stirpe descendentium, qui Reges quidem dicebantur, sed potestas Regni tota apud Majorem-domus habebatur, excepto quod Charta & Privilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum, qui Rex dicebatur, plaustro, bobus trahentibus vectus atque in loco eminenti sedens, semel in anno a populis visus, publica dona solemniter sibi oblata accipiebat, stante coram Majore-domus, & quæ deinceps eo anno agenda essent, populis annuntiante; sicque Rege domum redeunte, cætera Regni negotia Major-domus administrabat. Orat ergo sibi decerni, quis eorum justè Rex debeat dici, & esse, is qui securus domi sedeat, an ille qui curam totius Regni, & omnium negotiorum molestias sufferat. DCCLII. Zacharias Papa ex auctoritate S. Petri Apostoli mandat populo Francorum, ut Pippinus, qui potestate Regia utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hildericus Rex qui ultimus Merovingorum Francis imperavit depositus, & in Monasterium missus est: Pippinus verò in Civitate Suessionum a S. Bonifacio Archiepiscopo in Regem unctus, Regni honore sublimatus est.*

Annales Loiseliani sic habent ad annum Christi septingentesimum quadragesimum nonum. *Burchardus Vvirseburgensis Episcopus, & Folradus Capellanus missi fuerunt ad ad Zachariam Papam, interrogando de Regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes Regalem potestatem, si bene fuisset, an non. Et Zacharias Papa mandavit Pippino, ut melius esset illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quàm illum qui sine Regali potestate manebat, ut non conturbaretur ordo. Per auctoritatem, ergo Apostolicam jussit Pippinum Regem fieri.* Et ad annum septingentesimum quinquagesimum: *Pippinus, secundùm morem Francorum, electus est ad Regem, & unctus per manus sanctæ memoriæ Bonifacii Archiepiscopi, & elevatus a Francis in Regno suo, in Suessionis Civitate.*

Annalistæ *Laureshamensis* & Losielianus, Legatos ad *Zachariam* missos affirmarunt anno 749. ipsum verò respondisse anno 750. & jussisse ut *Pippinus* Rex fieret. Quâ in re a recta Chronologia aberrant; cùm *Pippinus* anno tantum 752. regnare cœperit. Secundò Legatos missos scripsit Annalista Loiselianus, ut *Zachariam* interrogarent *de Regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes Regalem potestatem, si bene fuisset, an non ad illam interrogationem Zacharias* nihil omnino respondere debuit, nisi quòd *non bene fuisset*, quoniam æquitati repugnabat, penes eos qui Reges essent, Regalem non esse potestatem. At contra fingit prudentissimum & sanctissimum Pontificem *Mandasse Pippino ut melius esset illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quàm illum qui sine Regali potestate manebat, ut non conturbaretur ordo.* Ideoque *jussisse per auctoritatem Apostolicam Pippinum Regem fieri.* Hæc responsio cum interrogatione non convenit

Me-

Metas respondentis excessisset *Zacharias*, si *Pippinum* Regem fieri jussisset. Id jussisse ne conturbaretur ordo, perperam asseritur, quò maximè fuisset ordo turbatus. Quæ enim major ordinis eversio est, quàm translatio Regni ab una stirpe quæ legitimò hæreditariòque jure a multis retro sæculis regnat, ad aliam cui nullum jus in illud competit? Eadem politiori Latinitate scripsit Annalista Laureshamensis, scilicet *Zachariam* per Legatos consultum de causa Regum, *qui nomen tantùm Regis sed nullam potestatem Regiam habuerunt respondisse; Melius esse illum, Regem, apud quem summa potestatis consisteret, datâque auctoritate suâ jussisse Pippinum Regem constitui*. At incredibile est ita consultum æquissimum Pontificem non fuisse responsurum in gratiam Regiæ stirpis eosque damnaturum, qui contra jus fasque Regiam sibi potestatem arrogarent, suis Magistratibus abusi. Tertiò Annales Loiseliani & Laureshamenses tradunt *Pippinum* unctum fuisse a *Bonifacio* Archiepiscopo, cum in solium elevatus est Suessione, more Francorum. At nec unctus est *Pippinus*, cum Rex appellari cœpit, nec a *Bonifacio* Archiepiscopo unctus est; a quo si unctus esset, illius unctionis meminissent *Vvillibaldus* & *Othlonus* in Vita *Sancti Bonifacii*. Sed unctus est, a *Stephano Tertio*, cùm jam annum secundum Regni numeraret: nec Suessione unctus est, sed in Monasterio Sandionysiano agri Parisiensis, cum jam *Childericus* obiisset absque prole, & stirps Meroveadarum Regum esset extincta, ut *Anastasius* in Vita Stephani Tertii, *Hilduinus* in Areopagiticis, Chronica San Benignianum, & Besuerse, ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum secundum memorant. Quartò Annalista Fuldensis novum commentum addit ad *Eginhardi* fabulam, scilicet Regem Francorum semel quotannis in publicum prodire solitum. Quintò Annalista metensis Villam in qua Rex per annum reliquum delitescebat, vocat *Mamaccas*, locum de quo nihil proditur. Sexto Annalistæ Tilianus & Bertinianus ex Loiseliano descripserunt fabulam de translatione Regni a *Childerico* ad *Pippinum Zacharia* Pontificis mandato. Quo etiam ex fonte hausit Monachus Engolismensis in Vita *Caroli Magni*.

Aimoini Continuator, quem laudat *Bellarminus* in Tractatu de potestate Papæ adversùs *Barclaium* cap. 42. Laureshamensium Annalium verba descripsit. *Regino* in Chronico, & *Ado Viennensis* Loiselianorum Annalium sensum phrasi paulò elegantiori reddidere. *Marianus Scotus*, quem pariter *Bellarminus* laudat, Annalistam Fuldensem transcripsit, & undecimo sæculo vixit, a *Pippini* temporibus remotior. Quamobrem hi Auctores alia non egent refutatione, quàm Annales memorati, & *Eginhardus*. Ex *Eginhardo* transcripsit *Hermannus Contractus*, quod habet ad annum 752. *Pippinus auctoritate Stephani Papæ, deposito ac detonso Hilderico, Rex Francorum factus, regnavit annis quindecim*. Et undecimo sæculo floruit *Hermannus*, quatuor pene post *Pippinum* sæculis. *Lambertus* Scafnaburgensis, qui a *Bellarmino* contra *Barclaium* citatur, compendio refert quæ in Annalibus Laureshamensibus habentur: & vixit undecimo sæculo.

Objicies *Theophanis*, & *Cedreni*, quos laudavit *Bellarminus* testimonium. Sic Theophanes ad octavum *Leonis Isauri* annum: *Pippinus primus extitit, qui Regio non oriundus sanguine, imperium in gentem illam obtinuit, cum interim ipse Stephanus eum a Perjurio in Regem admisso absolvisset, Regemque ipsum Pippini Decessorem, detonsis ejus capillis, in Monasterium omni honore & quiete cumulatum relegasset*. Quæ eadem habet *Anastasius*, in Historia Ecclesiastica ad annum secundum *Constantini Copronymi*.

Respondeo, *Theophanem* cum aliis Scriptoribus pugnare, qui Regnum auctoritate *Zachariæ* ad *Pippinum* translatum affirmarunt: pugnare eò magis quòd *Stephanum* absolvisse ait *Pippinum* a perjurio in Regem, *Childericum* nempe *Tertium* commisso; quòd si verum sit, Regnum ante usurpaverat *Pippinus*, & fidem *Childerico* juratam fefellerat, quàm *Stephanus Tertius* ipsum conveniret: ac proinde *Zacharias* ipsum Regem fieri non jusserat, ut alii scripsere

Secundò, *Stephanus* eodem prorsus anno quo *Pippinus* regnare cœpit, Pontificatum iniit, id est anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo, nec ante annum sequentem, qui *Pippini* secundus numeratur, in Franciam venit. Illud igitur iter non anno *Leonis* octavo, ut *Theophanes* scribit, nec anno *Constantini* secundo, ut *Anastasius* affirmat, sed anno *Constantini* duodecimo confecit, *Childerico* jam exauctorato, & *Pippino* jam Rege.

Tertiò, *Theophanes* & *Anastasius Carolum* Majorem domûs, qui Saracenos sæpe profligavit, confundunt cum *Pippino* ejus filio, qui priusquam Rex fieret, nullum cum Saracenis bellum gessit.

Quartò, fabulam ineptissimam de Regum Merovingorum, inertia, & de setoso eorum tergo narrat, Theophanes; *Ea consuetudo*, inquit, *apud eos* id est apud Francos, *obtinebat, ut eorum Dominus Rex videlicet, hæreditatis jure Principatum assequeretur, nec quid ageret aut moliretur, quàm præter modum & decus cibo potuique indulgeret, & domi clausus moraretur: Die autem primâ mensis Maji ad totius gentis prospectum sederet in throno, & salutationes ab ipsis acciperet vicissim & redderet, & pro usitato more munera conferret, & alia in vicem oblata referret: quibus demum peractis, usque ad insequentem Majum domi inclusus se continebat. Præfatum verò Majorem-domus habet Rex, qui arbitratu suo, & totius gentis, cuncta administret. Qui autem ea stirpe oriebantur, cristati, quos Trichorachatas Græci vertunt, audiebant, quòd pili ex dorsi medio velut porco ipsis enascerentur*. Cætera tam fabulosa, quàm hæc de setoso tergo fabula. Quæ cum Latinè reddiderit *Anastasius* in Historia, majorem fidem hac in parte non meretur. Absurdissimam hanc fabulam ex *Theophane* exscripsit *Cedrenus*, qui sæculo undecimo floruit: sed nullam de Regni translatione mentionem facit.

Quintò, *Theophanes*, *Anastasius*, & *Cedrenus*, Conventum Francorum celebrari solitum scribunt Kalendis Maii, quod Historiis illorum temporum repugnat. Agebatur namque hujusmodi Conventus Kalendis Martii, nec aliam ob causam *Campus Martis* appellatus est: seriùs verò sub *Pippino* Rege cœptus est haberi Kalendis Maii, mutatoque nomine dictus est *Maii Campus*, sive *Campomadius*, vel *Campomajus*, ut constat ex Annalibus Petavianis, ad annum Christi septingentesimum quinquagasimumquintum, & ex vetusto Auctore qui vitam *Pippini* Regis scripsit jussu *Nibelungi* Comitis, & ex Annalibus Metensibus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum, & ad annum septingentesimum quinquagesimum quartum. Quæ apud *Theophanem* & *Anastasium* leguntur, descripsit Auctor libri vigesimi-secundi Historiarum, quæ *Paulo Diacono* tribuuntur, Num. 19.

Objicit Bellarminus *Pauli Diaconi* testimonium lib. 6. de Gestis Longobardorum cap. 5.

Respondeo, Hunc Auctorem *Bellarmino* non favere, quia etsi Francorum Reges a suis Majoribus degenerasse scribat, tempore *Arnulfi* Metensis Episcopi, quem inter Majores Domus Regiæ perperam

numeravit, de exauctoratione tamen *Childerici* & de translatione Regni ad *Pippinum* auctoritate Romani Pontificis ne verbum quidem habet. *Hoc tempore*, inquit, *apud Gallias Francorum Regibus a solitâ fortitudine & scientiâ degenerantibus, ii, qui Majores-domûs Regalis esse videbantur, administrare Regis potentiam, & quicquid Regibus agere mos est, cœperunt. Quippe cum cœlitus esset dispositum ad horum progeniem Francorum transferri Regnum. Fuitque eo tempore Major-domus in Regio Palatio Arnulfus, qui postmodum claruit vir Deo amabilis, & miræ sanctitatis.*

Objicit Bellarminus *Ottonem Frisingensem*, in Chronico, ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum, dicentem: *Reversis a Roma nuntiis, auctoritate Zachariæ Papæ, Pippinus a Beato Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, aliisque Regni Principibus, in Suessiona civitate ad Regnum eligitur.*

Respondeo, Hunc Auctorem qui sæculo duodecimo floruit, fabulam de *Childerici* exauctoratione & translatione Regni ad *Pippinum*, ex *Eginhardo*, & ex Annalibus Loiselianis & Laureshamensibus acceptam & malè consutam descripsisse: & in hoc cum cæteris Auctoribus pugnare, quòd dicat *Pippinum* anno Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo Suessione Regem electum, *Childericum* autem elapso post biennio detonsum fuisse: cùm eodem anno quo *Pippinus* Regnum obtinuit, *Childericum* exauctoratum, & in Monasterium detrusum alii tradiderint, qui post *Eginhardum* hanc fabulam vulgavere. Pugnat & secum ipse *Otto Frisingensis*, cùm scribit, *Pippinum a Stephano Papa* primò a fidelitatis sacramento, quod *Childerico* promiserat, cum aliis Regni Francorum Primoribus absolutum, detonsô *Childerico* ac in Monasterium detrusô, postmodum in Regem unctum. Si enim a fidelitatis sacramento quo *Childerico* Regi tenebatur, *Pippinum* absolvit *Stephanus tertius*, argumento est *Zachariam* ejus Decessorem non exauctorasse *Childericum*, nec Regnum ad *Pippinum* transtulisse.

Idem Respondeo ad testimonium *Abbatis Uspergensis* a *Bellarmino* laudati contra *Barclaium*, cujus hæc sunt verba: *Anno Domini* DCCLII. *Pippinus per auctoritatem Zachariæ Papæ, more Francorum electus ad Regnum, per manus Sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntiacensis elevatus est in Regni solium, in Suessionum civitate ..... Anno Domini* DCCLIV.... *Sic ergo Pippinus ex Præfecto Palatii auctoritate Apostolicâ sublimatus, & unctus in Sedem Regni, postea regnavit annis quindecim, absolutus per eumdem Papam Stephanum a juramento quod Regi Hilderico cum cæteris Primoribus fecerat. Hildericus verò qui falsò Regis nomine fungebatur, tonsô capite in Monasterium missus est.* Totam Abbatis Uspergensis narrationem, quam ex *Eginhardo* in Vita *Caroli Magni*, ex Annalibus Laureshamensibus, ex *Theophane*, & *Anastasio* desumpsit, describere necesse non est. Obiit autem *Uspergensis Abbas* anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimo, quinque post Pippinum sæculis.

Objicit *Bellarminus* contra *Barclaium*, Chronicon *Sigeberti*, in quo hæc leguntur ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum; *Hildericus Rex Francorum in Monachum tonsuratur; Pippinus verò Princeps auctoritate Apostolicâ, & Francorum electione, a Sancto Bonifacio in Regem consecratur.*

Respondeo, *Sigebertum*, qui ad annum usque Christi millesimum centesimum decimum tertium vixit, hæc ex Annalibus Laureshamensibus & Fuldensibus accepisse, & contra Chronologiam peccare, cùm anno Christi septingentesimo quinquagesimo regnare non cœperit *Pippinus*, sed anno tantùm septingentesimo quinquagesimo secundo.

Objicit Bellarminus *Blondum* lib. X. Decadis primæ scribentem: *Invenio apud Alcuinum, Paulumque, & plerosque alios, qui Francorum gesta scripsere, Proceres, populosque ejus gentis Pippini virtutem & e contra Childerici Regis amentiam debitis pensantes meritis, Zachariam Pontificem Romanum consuluisse, ineptumne Regem ultra tolerandum, an Pippinum merita fraudandum Regia dignitate censeret. Cùmque respondisset Pontifex, eum qui Regia meliùs obire munera nosset habendum Regem, Francos publico totius Gentis consilio Pippinum declarasse Regem, Childerico in Clericum tonsurato.*

Respondeo, *Blondum* a *Pippini* Regis ætate procul abfuisse; vixit enim Sæculo decimo-quinto; *Alcuinum* falsò laudare, qui de *Childerici* Regis exauctoratione nihil habet: fictitii *Pauli Diaconi* testimonio lib. 22. Historiarum niti, cujus narrationem ex *Theophane & Anastasio* derivatam, ac proinde æquè fabulosam monuimus. Cæterùm *Æneas Sylvius* in Epitome lib. 10. Decadis 1. satis significat cujus sit auctoritatis istud *Blondi* testimonium: *Sunt*, inquit, *qui dicunt, Francorum Proceres Zachariam Papam consuluisse, ineptumne Regem tolerarent, an Pippinum dignitate Regia dignum assumerent: Cùmque respondisset Pontifex, eum, qui Regia meliùs obiret munera, præferendum, Francos publicè totius gentis consiliô Pippinum Regem declarasse, Childerico in Clericum tonsurato.*

Objicit *Bellarminus* contra Barclaium, *Pauli Æmilii* testimonium lib. 2. Historiæ scribentis *Zacharias Francos sacramento Regi Childerico dicto solvit.*

Respondeo, *Paulum Æmilium* Veronensem scripsisse Francorum Historiam regnante *Francisco Primo*, adeoque testem esse minùs idoneum eorum quæ *Pippini* temporibus gesta sunt. Tam fabulosa esse quæ de *Childerici* Regis exauctoratione auctoritate *Zachariæ* Pontificis, quàm quæ de Caroli Majoris-domus damnatione commemorat. Orationem a *Burchardo* Virtziburgensium Episcopo ac *Pippini* Oratore coram *Zacharia* Papa Romæ habitam finxisse ac stylo suo composuisse (quod Historicis solemne est) in quâ multa falsitatis arguuntur: (ut videre est in Annalibus Ecclesiasticis Francorum doctissimi *P. le Cointe*, ad annum Christi 752. n. 28.) Inanium rationum absurdissimâ conglobatione narrationem suam claudere, scilicet *Zachariæ* visum exauctorandum Regem *Childericum*, quia sola supererat Clodovei Magni soboles, quia sine liberis erat, quia carebat ingenio, quia nullum ex amisso regno dolorem capturus erat, quia deerant agnati, qui vicem ejus & calamitatem quererentur. Imo quia solus e stirpe Clodovei Magni supererat, magis ipsum Franci venerari; magis diligere Summus Pontifex debuisset. Vix ingressus erat adolescentiam, nondum uxorem duxerat, e futuro conjugio sperari poterant filii ac nepotes, qui Regno post eum potirentur: non carebat ingenio sed usu, quia junior; & licet ingenio caruisset non propterea fuisset exauctorandus.

Major non est *Alberti Krantzii*, quem etiam *Bellarminus* contra *Barclaium* laudat, auctoritas. Scripsit ille in sua Metropoli, lib. 1. cap. decimo-quarto: *Meritò Summus Pontifex & Gallorum Rex mutuis se attollunt favoribus, quando ab initio hæc Sedes domui Caroli hoc præstitit, ut Regiam haberet dignitatem.* Scribebat enim *Krantzius* Sæculo decimo-sexto, & *Eginhardum*, aliosque supra confutatos Auctores secutus est.

Objicit *Nicolaus Serarius* lib. 3. Rerum Mogun-

guntiacarum, testimonium *Egiluvardi* in Vita *Sancti Burchardi*.

Respondeo, *Egiluvardum* easdem fabulas narrare, & iisdem pene verbis, ac *Eginhardum*; scribere præterea, *Zachariam* datâ auctoritate suâ *Pippinum* Regem constitui jussisse & *Stephanum Tertium* ipsum a juramento, quod *Childerico* Regi cum cæteris Primatibus fecerat, absolvisse; *Childericum* tonso capite in Monasterium detrusisse. Quæ sanè inter se pugnant, & rationi temporum non conveniunt.

Objicies testimonium Auctoris Anonymi, qui Appendicem Historiæ jussu *Childebrandi* conscriptæ subjecit, dicentem: *Quievit terra a præliis, annis duobus. Quô tempore, unà cum consilio & consensu omnium Francorum missâ Relatione a Sede Apostolica auctoritate perceptâ, præcelsus Pippinus electione totius Franciæ in Sedem Regni cum consecratione Episcoporum & subjectione Principum; unà cum Regina Bertradane, ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur in Regno.*

Respondet *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 752 Num. 52. huius Auctoris textum esse interpolatum, sic autem restituendum videri: *Quievit terra a præliis, annis duobus. Quô tempore præcelsus Pippinus electione totius Franciæ in Sedem Regni, cùm consecratione Episcoporum & subjectione Principum, unà cum Regina Bertradane, ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur.* E textu expungendas esse has voces, *unà cum consilio & consensu omnium Francorum*, quia non differunt a sequentibus, *electione totius Franciæ*; Expungendas & istas: *Missâ Relatione a Sede Apostolica Auctoritate perceptâ*: Quæ boni sensus expertem phrasim componunt. Quòd si Relationis nomine Legatio intelligatur missa ad Romanum Pontificem, & ab Apostolica Sede percepta auctoritas, ut *Pippini* Regis electio fieret, hanc Legationem fictitiam comprobari silentio *Anastasii* & *Flodoardi*, qui nullam illius mentionem faciunt in Vita *Zachariæ* Papæ. Denique delendas conjicit has voces; *Cum consecratione Episcoporum, & subjectione Principum*. Quia nec ab Episcopo Moguntino *Bonifacio*, vel alio quovis Antistite unctus est seu consecratus: nec Magnates seu Proceres Regni per nomen Principum ab illo Auctore designari solent, qui solos Majores Regiæ-domûs *Principes* appellat. Itaque hæc Appendix a *Nibelungo* Comite; vel illius mandato conscripta, videtur ab aliquo recentiore interpolata; nisi *Nibelungi* nomen falsò præfixum habeat in Codice MS. *D. Petavii*, in quo hanc Epigraphem legi testatur Andreas Duchesnius: *Usque nunc Inluster vir Childebrandus Comes avunculus prædicti Regis Pippini scribi procuravit. Abhinc ab Inlustre viro Nibelungo filio ipsius Childebrandi, itemque Comite succedat auctoritas.*

Objicies testimonium alterius Anonymi, qui Catalogum Majorum-domûs edidit. *Pippinus Dux*, inquit, *Legatos ad Zachariam Papam dirigit, interrogans eum, si ita manere deberent Reges Francorum, cum pene nullius essent potestatis, solo Regio nomine contenti. Quibus Legatis Romanus Pontifex respondit, illum debere Regem vocari, qui Rempublicam regeret. Detonso igitur Hildrico, & in Monasterio detruso, mox Franci Pippinum sibi Regem constituunt.*

Respondeo, Hunc Auctorem Annalista Loiseliano, & *Eginhardo* recentiorem esse; & ex *Adone Viennensi* videri multa hoc loco mutuatum: Viros eruditos existimare ipsum undecimo Sæculo scripsisse. Ut ut est, non vixisse regnante *Pippino*, de quo non loquitur ut de Rege tum superstite. *Carolus*, inquit, *genuit Pippinum postea Regem effectum*. At si scripsisset, regnante *Pippino*, id notasset procul dubio cùm de Pippino ageret.

Objicies testimonium alterius Anonymi, in Opere Historico quòd a *Dagoberto I.* usque ad *Pippinum* Regem scripsit, qui hæc habet: *Pippinus missis Romam Legatis, Zachariam Papam de Regno Francorum, & ignavis ejus Regibus consuluit. Cujus auctoritate, & non multò post, jussu Stephani Pontificis Romani, Hilderico, qui tunc temporis regimen Francorum tenebat, deposito, atque in Monasterium detruso, Pippinus Major-domûs Rex Francorum electus, & Suessionis a Bonifacio Moguntinensi Archiepiscopo unctus est anno Domini 752.*

Respondeo, Opus illud, cujus Fragmentum a *Dogoberto I.* usque ad *Pippinum* Andreas Duchesnius Tomo I. suæ Collectionis descripsit, non in *Pippino* Rege, sed in electione *Rudolphi* Regis Romanorum desinere, ut constat ex editione *Urstitii*, & ex titulo quem hujusmodi Fragmento præfixit *Duchesnius*, cujus hæc sunt verba: *Fragmentum Historicum Auctoris Incerti, a Dagoberto I. usque ad Pippinum Regem, ex alio prolixiore Fragmento, quod Alberti Argentinensi Chronico præfixum est in editione Christiani Urstitii*. Chronicon autèm *Alberti Argentinensis*, ab electione *Rudolphi* Cæsaris, ad annum usque Christi millesimum trecentesimum decimum-quartum perducitur. Itaque longè post *Pippini* Regis mortem scripsit Historici hujus Operis Auctor, & ex Loiselianis Annalibus, ac *Eginhardo* fabulam hauriens, pugnantia in suâ narratione involvit, scilicet, *Zachariæ* auctoritate, & *Stephani Tertii* jussu, *Childericum* depositum, & *Pippinum* Regem electum, atque Suessione a *Bonifacio* Moguntino Archiepiscopo unctum.

Objicies testimonium *Joannis Aventini* in Annalibus Bojorum, lib. 3. laudantis Literas *Zachariæ* Romani Pontificis datas pridie Novembris, imperante Domino Piissimo Augusto *Constantino* Imperatore, Imperii ejus anno XXXIII. Indictione quinta, quibus *Sancto Bonifacio* partes suas in hoc transferendi Regni Francorum negotio commisit. Quâ de causâ Concilium Suessione celebratum est, in quo Regium nomen communi omnium suffragio abrogatum est *Childerico*, & *Pippinus* Rex salutatus, & a *Bonifacio Moguntino* Archiepiscopo inunctus.

Respondeo, *Joannem Aventinum* fabulam veterem multis commentis auxisse: laudasse fictitias *Zachariæ* Papæ literas; Synodum eâ in causa Suessione habitam commentum fuisse: Suessionem in confinio Germaniæ & Galliarum perperam ponere; quod Moguntiæ convenit, quæ Rheno Gallias a Germania disterminanti adjacet: A commentitia *Pippini* a Bonifacio *Moguntino* Archiepiscopo unctione imperitè accessere Moguntini Archiepiscopi in electione Imperatoris primum locum; siquidem longè post hæc tempora Imperatores eligi cœpere, & Collegium Electorale institutum est. Tandem Responsum quod a *Zacharia* Papa datum fingit *Aventinus*, in Regiam dignitatem contumeliosum est, & a *Zacharia* prudentia prorsus alienum. Sic nateque respondentem Papam inducit: *In Divinarum Literarum sacra Historia populum a Rege ignavo & socordi, luxuriaque, spreto prudentum consilio, intento, indulgente summa ac æterna illa Majeflate defecisse, virumque prudentem a suo corpore creasse Regem invenio, &c.... Princeps populo, cujus beneficio possidet, obnoxius est. Quæcumque enim habet, potentiam, gloriam, divitias; honorem, dignitatem, a populo accipit; plebi accepta referat necesse est. Regem plebs constituit, eumdem & destituere potest. Proinde fas est, & licet ipsis Francis, Germanisque, repudiato degenere monstro, eligere eum, qui belli, domi, sapientiâ conjuges, liberos, parentes*

omnium

omnium denique vitam & fortunas tutari & defendere queat, & valeat. Quâ doctrinâ quid Principum injuriosius Majestati dici potest?

Objicies testimonium *Guillelmi Nangii* in Chronico. Item testimonium *Joannis Trithemii* in lib. de origine Francorum.

Respondeo, *Guillelmum Nangium*, & *Trithemium*, fabulam de Legatione ad *Zachariam* missa & Responso *Zacharia* in causa Regis *Childerici*, & unctione *Pippini* a *Bonifacio* Moguntiæ Episcopo, ex antiquioribus Annalibus hausisse, quorum hac in narratione falsitatem convicimus: neuter tamen asserit *Pippinum* auctoritate *Zacharia* factum Regem, sed unctum, cùm jam a Francis constitutus esset. *Quo audito*, inquit *Nangius*, id est, Responso *Zacharia*, qui scripserat, melius esse vocari illum Regem qui bene Rempublicam gubernabat, *Franci Pippinum Regem constituerunt, & Childericum qui tunc regnabat, factum Monachum in Monasterium detruserunt. Qui Pippinus jussu & auctoritate Zacharia Papa, Suessionis civitate, a Bonifacio Moguntia Episcopo in Regem Francorum inungitur*. Unctio *Pippini* Regis, quam auctoritate *Zacharia* Papæ factam scribit Nangius, *Pippinum* jam constitutum a Francis Regem supponit, ipso teste, non constituit. *Trithemius* etiam *Pippini* Regis creationem secernit ab illius unctione & creationem quidem a Francis factam scribit *Zacharia* consilio; unctionem verò quâ novus Rex augustior & populis venerabilior redderetur, ejusdem *Zacharia* jussu. *Scripsit ergo*, inquit, *Episcopis, & Proceribus Francorum consuluit, ut Childerico abrogatò, atque in Monasterium detrusò, Pippinum facerent Regem, & Sancto etiam Bonifacio Archiepiscopo Moguntino per Apostolica scripta mandavit, quatenus eumdem Pippinum in Regem ungeret Francorum, in Civitate Suessionum unctus & coronatus est per manus Sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntiacensis, anno Dominica Incarnationis DCCLII.*

Robertum Gaguinum lib. 3. Historiæ Francorum, *Carolum Sigonium* lib. 3. Historiæ de Regno Italiæ, & Historicos omnes recentiores prætereo, qui in fide *Eginhardi*, & veterum Annalistarum, & Chronologorum, indiscussam fabulam literis mandarunt. Numerus enim Scriptorum nullius est ponderis ad auctoritatem faciendam, cùm certissimis documentis falsi convincuntur, & fons indigitatur ex quo figmenta hauserunt. Sic Veterum Pontificum Decretales ad *Siricium* usque Epistolas pseudepigraphas esse viri omnes eruditi jam consentiunt, quamvis illas Auctores plurimi ceu genuinas laudaverint. Sic donationem *Constantini* Romanæ Ecclesiæ factam nemo jam non rejicit, quamvis plurimorum Scriptorum suffragiò commendetur. Sic Romana sub Sancto Silvestro Concilia, Thurificationem *Marcellini* Papæ, & Sinuessanam in ejus causa Synodum, omnes jam explodunt, quamvis plurimos olim Assertores habuerint. Veritatis ea conditio est ut ipsi nemo præscribere possit, non spatia temporum, non patrocinia personarum, non privilegia regionum, (inquit *Tertullianus* lib. de velandis Virginibus cap. 1.)

Objicies testimonium *Gregorii Septimi* Pontificis Maximi in Epistolâ ad Herimannum Metensem Episcopum, quæ est secunda libri quarti, in qua hæc habet: *Considerent cur Zacharias Papa Regem Francorum deposuerit, & omnes Francigenas a vinculo juramenti, quod sibi fecerant, absolverit*. Et Epistolâ 21. libri 8. ad eumdem datâ: *Alius item Romanus Pontifex, Zacharias videlicet, Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quàm eo quòd tanta potestati non erat utilis, a Regno deposuit & Pippinum Caroli Magni Imperatoris patrem in ejus loco substituit, omnesque Francigenas a juramento fidelitatis, quod illi fecerant, absolvit*.

Respondeo, Non omnia facta Historica, quæ a Pontificibus in eorum Epistolis commemorantur, propterea vera esse; privatas Epistolas ab iis utplurimùm non componi; sed ab iis quibus id muneris commisere: si quid proinde in documentis sive probationibus, quas adhibent, infirmum sit, aut falsum, illud tribuendum iis qui hæc documenta subministrarunt, vel Literas Pontificias composuere. Quod impræsentiarum dicendum est. Vulgatam de *Childerici* depositione, auctoritate *Zacharia* Pontificis, & absolutione Francorum a juramento fidelitatis fabulam congessit illarum Epistolarum Scriptor, vel *Gregorio* subministravit quispiam cum aliis momentis, quibus *Herimanno* Metensi Episcopo probaret, se *Henricum Quartum* Imperatorem juxtè excommunicasse ac deposuisse. Proinde *Non tam culpandus ille est, cui negligenter obreptum est, quàm ille qui fraudulenter obrepsit*, (ut de *Stephano I.* ait *Sanctus Cyprianus*.) Non mirum autem quòd *Gregorius VII.* Pontifex cæteroquin Sanctissimus hanc fabulam de *Childerici* Regis depositione auctoritate *Zacharia*, indiscussam arripuerit ad probandum *Herimanno* jure se Henricum IV. Imperatorem exauctorasse, cùm de ipso scribat *Otto Frisingensis*, nobilissimus, religiosissimus, & doctissimus Historicus, lib. 6. Chronicorum Cap. 35. *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum gesta & nusquam invenio quemquam eorum ante hunc a Romano Pontifice excommunicatum, vel Regno privatum*.

Objicies testimonium *Gratiani* Secunda Parte Decreti, Causâ decima-quinta, Quæstione sexta, cap. *Alius*.

Respondeo, Caput, *Alius*, esse ipsa verba *Gregorii Septimi* Epistolâ 21. libri octavi, ad *Herimannum* Metensem Episcopum datâ. Sed *Gregorio Septimo*, & Gratiano, qui ejus verba exscripsit, nihil fuisse quod suffragaretur in Romanæ Ecclesiæ scriniis, aut in probatis monumentis, evincit *Anastasii Bibliothecarii* silentium, qui in Vita *Zacharia* Papæ nihil hujusmodi commemorat. Qui sanè rem adeo singularem, adeo ad memoriam posteritatis insignem, cujus nullum antea visum erat exemplum, quæ ad Romani Pontificis extollendam auctoritatem tanti erat momenti, non prætermisisset. Præterea, quæ *Zachariam* fecisse commemorant *Gregorius Septimus* & *Gratianus*, sine Synodo non fecisset, quam in gravioribus causis congregari, Ecclesiæ mos erat, ac Romanorum Pontificum usus. Agebatur scilicet, (ut in C. *Alius* habetur) de abdicando Rege inutili, de alio in illius locum sufficiendo, & de Francigenis a juramento fidelitatis quod præstiterant, absolvendis: Quæ maximi sanè momenti negotia erant, quibus nulla similia retroactis occurrerant sæculis. At nullam Synodum a *Zacharia* celebratam legimus, quâ jus hujusmodi vel jam assertum Romano Pontifici, vel certè asserendum comprobaretur: nullam Epistolam, quam *Zacharias* ad Episcopos, & Proceres Francorum hac de re scripserit. Tandem *Pippinus* & Francorum Proceres *Zacharia* ob tantum beneficium gratias egissent maximas: nullum autem est monumentum in Historia quò ipsos gratias egisse comprobetur; nulla *Pippini* ad Pontificem hac de re Epistola.

Sed etsi Romanum Pontificem consultum in causa translationis Regni a *Childerico* ad *Pippinum* concederemus, & respondisse, illum potiùs Regem habendum & appellandum esse, qui munia Regis obiret, & apud quem summa potestatis consisteret, ut *Eginhardus* aliique post ipsum Scripto-

to-

tores, jam convicti falsitatis, commemorant, non sequeretur *Zachariam*, vel *Stephanum*, exauctorasse *Childericum*, & *Pippinum* Regem creasse. Cùm enim illi Scriptores habent, auctoritate, mandatis, Sanctione, jussu Sedis Apostolicæ vel Romani Pontificis id factum, dignitatem potiùs quàm responsum ejus spectant, qui consultus & interrogatus est. Ut preces enim, sic & responsa & consilia Potentum, ut mandata solent æstimari, etiam si reipsa mandata non sint. Commodè itaque sumenda sunt hæc Scriptorum in Objectionibus citatorum verba; & Francorum consultationi ac interrogationi aptanda. Consultationis porro natura non patitur, ut qui respondet, per auctoritatem, jussionem, mandatum, sanctionem respondeat, si aptè & convenienter respondere velit.

Zacharia igitur impudenter imponunt Centuriatores Magdeburgenses in odium Romanæ Sedis ita scribentes: *Divinam quamdam potestatem sibi arrogans* (Zacharias) *ponendi & deponendi Reges protervè assumpsit, & a fidelitatis juramento subditos eorum primus absolvit, &c.*

Sed nec *Bellarminus* Cardinalis satis æquum se præstitit erga *Zachariam*, cùm eum justè & legitimè deposuisse *Childericum* Regem asseruit: quod si præstitisset, justitiæ & sanctitatis laudem non retulisset. *Bellarmini* verba lib. II. de Romano Pontifice cap. 17. hæc sunt: *Quòd Zacharias justè & legitimè deposuerit Childericum Regem, & creari jusserit Pippinum, affirmant omnes, quotquot hanc Historiam scribunt, tam Græci, quàm Latini, exceptis Magdeburgensibus, Centuria VIII. Cap. X. in Vita Zachariæ, & Calvino, loco citato.* Tum duodecim Auctores laudat id asserentes: cum tamen eorum nullus asserat *Zachariam* justè & legitimè deposuisse Childericum, & jussisse ut *Pippinus* Rex crearetur. Rem, prout eam gestam putavere, vel finxere, scriptis prodiderunt, quæstionem juris non attigere.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 486. & 490. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa tutâ conscientiâ nec transtulit nec transferre potuit Regnum Galliæ ad Pippinum.*

R. De ista Propositione idem quod de superiore judicium ferendum est. Nec tamen his concepta verbis iis in locis legitur quos notat Censorius Indiculus. In sola facti, non juris quæstione expendenda versor. Hæc Propositio mea: *Nec Zachariæ, nec Stephani III. Romanorum Pontificum auctoritate Regnum Francorum a Childerico ad Pippinum translatum est.* Pag. verò 490. ita colligo: Vetat igitur *Zachariæ justitia & sanctitas, ut Childericum III. deposuerit, quia nihil clarum in se præter Regis vocabulum præferebat. Pontificem, quem Anastasius in ejus Vita,* Virum mitissimum, suavem omnique bonitate præditum *prædicat, Regem insontem exauctorasse, quis sibi persuadeat?* Insonsne an reus fuerit Childericus, facti quæstio est. Insontem Regem Regno suo, bonisque omnibus a Romano Pontifice pro arbitrio privari posse, ne illi quidem Theologi dixerint, qui indirectam in temporalia Regum potestatem Romanis Pontificibus tribuunt. Hæc verò de illo Historiæ capite singularis non est opinio mea, sed omnium quotquot sunt in Galliis virorum eruditorum. Ita inter alios Vir clarissimus *Franciscus Feu* Doctor in Sacra Facultate Parisiensi; & SS. Gervasii & Prothasii Regia in Urbe Pastor, in Tractatu *De Legibus*, Quæstione IV. Art. IV. pag. 135. *Et verò*, inquit, *quâ æquitate hæreditarium Regem annos tantummodo 15. natum spoliasset Pontifex adeo pius? Et quamvis licita fuisset Regum abdicatio propter scelera gravia [quod tamen abhorret a vero] quô jure Childericum innocentem damnasset Zacharias? Etenim quodnam Childerici scelus notatur? An hæresis? An in Ecclesiam grave peccatum? Sed etsi fuisset aliquod scelus, an juvenilis ætatis Regi vitio vertendum fuisset? An non potiùs Principibus, præsertim verò Pippino Palatii Administro, penès quem universa belli, pacis, ærarii, & rerum omnium erat administratio? Posito etiam aliquo gravi crimine, an indictâ causâ damnari potuisset Princeps, & Regno sibi divinitus tradito privari? A tali abdicatione abhorruisset proculdubio Zacharias; & flagitium existimasset auctoritatis alienæ invasori favere; seque per nefas occupatæ tyrannidis participem fuisset arbitratus, si Pippinum ad usurpandum Francorum Regnum vel suâ sententiâ juvisset. Peritior erat Sacrarum Scripturarum, & Traditionis Apostolicæ, quàm ut juveni Principi Regnum eriperet, ut traderet alteri. Ab antiquis enim & a suæ Sedis Pontificibus acceperat, supremam Regum potestatem divinitus fuisse constitutam; hominum nulli subditam esse. Alienissimus ergo Zacharias a deturbando Childerico.* Hæc eruditus ille Pastor.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 495. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa non potest exauctorare Reges.*

R. Quamvis Propositio his concepta verbis ibi non legatur, quoad sensum in iis quæ ibi scripsi involvitur: nec tamen privata hæc & singularis opinio mea, sed Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ.

SCHOLION III.

In eadem Dissertatione, pag. 519. hanc velut meam Propositionem notant Religiosi Censores: *Papæ Epistolæ quoad facta non faciunt fidem quia componuntur a Secretariis.*

R. Tam malè consuta Propositio non est mea. Objectioni cuidam respondeo. *Non omnia facta historica, quæ a Romanis Pontificibus in eorum Epistolis commemorantur, propterea vera esse; Privatas Epistolas ab iis ut plurimùm non componi, sed ab iis quibus id muneris commisere: Si quid proinde in documentis sive probationibus, quas adhibent infirmùm sit aut falsum, illud tribuendum iis qui hæc documenta subministrarunt, vel literas Pontificias composuere.* Hæc probabilis & non spernenda Responsio Religiosis Censoribus videretur, nisi in mentem suam induxissent Summos Pontifices non solùm in dirimendis Fidei controversiis, quarum jure divinô Summi Judices sunt; (ut credimus & docemus) Sed & in factis, non tantùm judicandis, verùm etiam referendis falli non posse: non solùm in finiendis Quæstionibus Fidem aut Moralem Christianam spectantibus; sed & in historia Humana, & quacumque Narratione esse infallibiles; & hoc Privilegium cum eorum etiam Notariis communicari. Hæc certè ut non est Ecclesiæ Romanæ & Sanctissimorum Pontificum Doctrina; ita nec nostra.

SCHOLION IV.

In eadem Dissertatione, pag. 520. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa nullum deposuit Regem ante Henricum IV.*

R. Mera facti & historiæ quæstio est. *Ottonis Frisingensis* hæc est observatio, cujus ibi verba de-

descripsi. Noboli, pio, erudito Historico fidem detrahentes non audiet virorum eruditorum Senatus.

Nota.

Cum historiam depositionis Childerici III. regis Galliæ, & translationis regni in Pippinum auctoritate Zachariæ romani Pontificis factæ narret Eginhardus Caroli Magni Secretarius in vita hujus Imperatoris, quique proinde non referat jam a longo tempore obsoleta, quæ propriis adinventis facilè esset adulterare; cumque postea ejus narrationem exceperint nobilissimi Historici non longè ab ipso scribentes, ac deinde Galliæ annalium editores, non satis ipsius auctoritas infringi videtur ex argumento negativo desumpto ex silentio Anasthasii, qui Zachariæ vitam literis consignavit. Franciscus Pagi in vita Zachariæ ad hanc confirmandam historiam, refert clausulam libro Gregorii Turonensis de Gloria Confessorum assutam, quam ex anonymo Scriptore edidit Mabillonius de re diplomatica *lib.5. pag.385.* In hac igitur clausula anno 760. ipso Pippino adhuc superstite scripta, ita legitur: *Pippinus rex pius per auctoritatem, & imperium Domini Zacharia Papa, & unctionem S. Chrismatis per manus beatorum sacerdotum Galliarum, & electionem omnium Francorum in regni solio sublimatus est*. Non sunt autem, ut Natalis aliique putant, in Eginhardo talia inter se pugnantia, vel inverosimilia, ut hujus narrationis fidem prorsus nutare dicendum sit.

Et primò verum quidem est Eginhardum in vita Caroli Magni affirmare Childericum jussu Stephani romani pontificis fuisse depositum; in Annalibus verò ad an. 749. & 750. auctoritate & sanctione Zachariæ. At hæc ita componi posse videntur, ut utrique Pontifici depositio Childerici adscribatur; Zachariæ nempe, quia sub finem sui pontificatûs inchoaverit; Stephano verò, quia eamdem perfecerit; seu quod fecit Zacharias operà S. Bonifacii Archiepiscopi Moguntini, Stephanus confirmaverit. Ita etiam Stephano tribui posse videntur plurima, quæ acciderunt in destitutione Childerici, ac Pippini institutione.

Ex eo etiam Natalis putat Childerici depositionem esse putum Eginhardi commentum, quia cùm ipse fateatur ignorasse quæ gesserit Carolus Magnus in sua pueritia, videtur multò magis credendum ignota ipsi fuisse, quæ Pippini tempore acciderunt. Mihi tamen levissima est hujusmodi conjectura; scimus enim pueriles ludos moresque etiam principum in puerili ætate communiter ignorari; neque etenim nisi quædam insueta, & quæ ætatem superent solent enarrari. Hinc continuò accidit, ut qui sui Principis, quamvis adhuc inter vivos degentis, nescit quæ puer, vel adolescens gesserit, non tamen illius Avi Proavique facinora ignoret. Potuerunt ergo Eginhardo Caroli puerilia delitescere, non verò quæ sub illius Patre Pippino evenere; ac præcipuè rem tanti momenti, qualis erat illius ad thronum exaltatio, Childerico exauctorato: semper observando non narrasse quæ ob longum sæculorum decursum falsitatibus possent fœdari, vel quæ illi ob pene obliteratam ipsorum memoriam liberum esset legentibus obtrudere.

Nec demum secum pugnat Eginhardus dum refert in Annalibus Pippinum *more Francorum* in solium regni fuisse elevatum. Non voluit his verbis Eginhardus significare Gallos præter consuetum morem Pontificem per suos Legatos non adiisse, ut de Pippino in regem salutando agerent; sed solum innuit habito Pontificis responso Pippino regnum detulisse *more Francorum*, hoc est consuetas servando cæremonias in ipsius in regem inauguratione.

Quòd verò ultimi Merovingorum reges essent inertes, & quòd ipsorum socordia christianæ reipublicæ esset exitialis, uno ore tradunt illius ætatis Scriptores. Quod etiam verum fuisse non leviter conjicimus, quia paulatim permiserunt Majores-Domùs rerum prorsus potiri, adeout vix in eis vacuum Regis nomen superesset. Ejusdem autem indolis bene agnoscere potuerunt Childericum, cùm annum ageret circiter decimum octavum; ac propterea cogitare de Pippino in ipsius locum instituendo.

Cum igitur Eginhardi auctoritas non corruat, nec verosimile sit ita effrontem fuisse, ut in vita Caroli putum suum commentum de ipsius Patre Pippino enarrare voluisse; nec etiam appareat ab incerto auctore hujusmodi libris Eginhardi fuisse superaddita; nescio consentire Natali, qui depositionem Childerici, & Pippini institutionem Zachariæ auctoritate factam inter fabellas amandat.

Ad removendam verò ab hujusmodi depositione injustitiam, quæ prima facie apparet, quia deturbatus fuit a regno Rex, qui nihil peccaverat, duplicem scribentes assumunt viam. Qui indirectam Pontificis potestatem in temporalia agnoscunt, dum nempe ita exposcat imminens Christianæ religionis periculum, hujusmodi potestate dicunt Zachariam in Pippinum, regnum transtulisse. Observant igitur christianam fidem maximo expositam fuisse periculo, tum in Italia ob Longobardorum, ac Græcorum hæresim; tum in Hispania ob mahometicam superstitionem, quæ ea regna invaserat; tum in Germania, quia adhuc in pluribus regionibus idololatria grassabatur. Cùm verò etiam Galliæ intestinis seditionibus agitarentur, nullus videbatur tot malis occurrere posse, quàm Pippinus Dux bello acerrimus, & qui etiam pacis artes non ignorabat. Hinc factum esse ajunt, Zachariam suâ auctoritate hunc ad Regnum evehendum pronuntiasse.

Thomassinus verò *Vet. & Nov. eccles. discipl. p.3. l.1. cap.10. n.11*, ideo putat Pippinum etiam regis nomine decorari potuisse, quia jam omnem regiam potestatem legitime obtinebat ad se a suis Majoribus derivatam, relicto tantùm inani regis nomine Childerico: quod etiam observat Bossuet *p.2. l.6. cap.34.* Hinc narrat Eginhardus ad an. 749. missos Romam Legatos, ut consulerent Papam de causa Regum, qui illo tempore fuerunt in Francia; qui nomen tantùm regis, sed nullam potestatem regiam habuerunt: *per quos prædictus Pontifex mandavit meliùs esse vocari regem, apud quem summa potestas consisteret*. Hac ratione nihil elargitum fuisse Zachariam, dicit Thomassinus, quod jam Pippini non esset, vel ad quod jus non haberet; sed regis nomen tribuendo solummodo ostendisse possessionis justissimæ titulo regiam auctoritatem Pippinum sibi adscivisse.

Addit Natalis unàque Bossuet, quòd etsi in hac causa translationis regni a Childerico ad Pippinum intervenisse auctoritatem Zachariæ dicamus, re vera nonnisi ipsius consilium adfuit. Et quidem, ut paulò ante vidimus ex Eginhardo, Proceres galli miserunt Legatos, ut *consulerent Pontificem de causa regum*. Habito verò pontificis responso, ut dicitur in clausula supra citata a Mabillonio edita, Pippinus *per auctoritatem Zachariæ, & electionem omnium Francorum in regni solio sublimatus est*. Fredegarius etiam ad an. 753. dicit Pippinum *a Sede apostolica auctoritate perceptâ, electione totius Franciæ* in Sedem regni fuisse sublatum. Cùm ex his constet etiam post Zachariæ responsa regni suffragiis Pippinum electum fuisse,

fuisse, non videtur Papæ solius auctoritate regium nomen adeptum esse: & quamvis id factum legatur *jussione*, seu *auctoritate* Sedis Apostolicæ; cùm postea Francorum electio intercesserit; hujusmodi voces dicuntur hîc benignius interpretandæ, quatenus nempe preces & consilia Potentum videntur mandati vim præseferre.

Si verò mihi liceat quid sentiam in medium proferre, ita de translatione Regni in Pippinum judicarem. Primò non intelligo quomodo solùm Regis vacuum nomen Pippino collatum dicendum sit. Nemo dicere audebit Merovingorum stirpem legitimè Galliæ sceptrum non obtinuisse; ac proinde regiæ potestatis usus ipsi debebatur. Esto igitur Majores Domûs & ob suam potentiam, & ob Regum inertiam regiam potestatem exercuissent, compertum est ea potestate usos esse, quæ non propria erat, sed aliena. Ex hoc autem sequi necesse est non vacuum Regis nomen, Childerico exauctorato, Pippino collatum fuisse, sed & ipsam regiam potestatem. Quomodo deinde Pippini electio Pontifici Zachariæ tribuenda est, si Franci in ipsum eligendum postea conspirarunt? Si Papæ auctoritas sufficiens fuisset ut Pippinus ad regni solium eveheretur, non oportebat postea Francos de eo eligendo agere, quem tamen elegisse, ex præfatis non potest in dubium revocari. Putarem ergo ex una parte Francos religioni duxisse Childericum a Regni solio exturbare, cum illi subditorum fidelitate obstringerentur; ex alia verò parte consideraffe regni, ac totius christianæ reipublicæ calamitates exposcere, ut Pippinus non ut sibi commodatam, sed ut propriam, regiam haberet potestatem; ita enim procul dubio multò meliùs communi bono consulebatur. Cùm verò in his rerum circumstantiis quid sibi agendum esset a Zacharia Franci poposcissent, respondisse credo, ita exposcentibus regni totiusque christiani orbis necessitatibus, Childerico Pippinum suffectum iri debere, nec proinde fore infidelitatis arguendos. Hac ratione Zachariæ auctoritate, quia nempe pontificiâ potestate judicavit non ampliùs Childerico obedientiam præstandam, dici potuit Pippinum regni solium conscendisse; post Zachariæ enim judicium facta est Francis libertas Pippinum eligendi.

Nota.

Si fides habenda sit Francisco Pagi Pontificum Gesta fideliter ex Auctoribus fidei non sublestæ colligenti, adinvenire est diu ante Henricum IV. indirectam in temporalia potestatem exercuisse.

DISSERTATIO III.

De Convocatione, & Præsidentia Septimæ Synodi.

ARTICULUS I.

A quo fuerit convocata?

PROPOSITIO.

Septima Synodus a Constantino & Irene Augustis convocata est, Adriano I. Romano Pontifice consentiente.

Probatur primò ex Actis ipsius Synodi. Sic enim habetur Actione 1. *Conveniente sancta & universali Synodo, quæ per Dei gratiam, & piam Sanctionem Imperatorum, congregata est in Nicaenensium Metropoli.* Ibidem lecta est Sacra Jussio, cujus hic tenor: *Constantinus & Irene fideles Imperatores Romanorum: Sanctissimis Episcopis, qui in voluntate & gratiâ Dei, & jussione Pii Imperii nostri, convenerunt in Nicæna Synodo.* Et post alia. *Igitur beneplacito & nutu ejus* (Dei) *congregavimus vos Sanctos Sacerdotes ipsius, qui dispofuistis testamentum ejus super incruenta Sacrificia, ut definitionibus Synodorum, quæ rectè dogmatizaverunt, Judicium vestrum simile fiat. Adeo quippe constigimus pro veritate, & ad pietatem contendimus, ut Ecclesiastico Ordini consulamus, antiquam legislationem confirmare volentes, ut & militaribus consiliis detecti, & Reipublicæ curis vacantes, primum orbis opus habeamus pacificam observantiam Ecclesiæ Catholicæ; & in secundo hoc ponentes, ad sacratissimam vestram non fatigemur congregandam Synodum, dantes unicuique licentiam ut sine subtractione loquatur, quæ sibi visa fuerint, ut districtâ examinatio fiat.*

Et Actione quartâ: *Quamobrem Sancta & universalis hæc Synodus beneplacito Dei, & nutu fidelium & piorum Imperatorum nostrorum, Irenæ novæ Helenæ, ac novi Constantini hujus a Deo consecrandi germinis congregata, in hac Nicaensium clarâ Metropoli.*

Et Actione septimâ: *Sancta, magna ac universalis Synodus, quæ per Dei gratiam, & sanctionem piorum & Christianorum Imperatorum Constantini & Irenæ matris ejus, congregata est secundò in Nicaensium clarâ Metropol.* Et infra: *Piissimis & Christianissimis Imperatoribus nostris Constantino & Irenæ matri ejus, Tarasius indignus Episcopus Regiæ Urbis vestræ, & tota Synodus, quæ beneplacito quidem Dei, præceptione verò Imperii vestri, secundò convenit in hac splendida Nicæorum Metropoli.*

Probatur secundò ex Epistolâ *Hadriani I.* Pontificis Maximi ad Tarasium. *Porro*, inquit, *post Confessionem fidei vestræ notum factum est nobis, quòd vestra venerabilis Sanctitas postulaverit ab Orthodoxis ac zelatoribus, & propugnatoribus veritatis, piissimis videlicet Imperatoribus nostris, quò fieret universalis Synodus, & repromiserint coram omni populo Christiano supplicationi vestræ prò annuentes, Synodumque in Regia Urbe fieri definientes. Nos autem, quemadmodum & in ipsa Divâ continebatur Jussione, dilectos nobis, & approbatos atque prudentes Sacerdotes; pro statu Sacrarum Imaginum, ut prisco in illis partibus ordine constituantur, cum magno desiderio, & maximo gaudio destinavimus.* Hadriani I. consensus hic disertè exprimitur

Probatur tertiò ex *Anastasio Bibliothecario*, in Vita Hadriani I. *Hic elegantissimus Præsul*, inquit *atque fortissimus rectæ fidei Prædicator, direxit Missos, videlicet Petrum Presbyterum Romanæ Ecclesiæ, & Petrum religiosum Abbatem venerabilem Monasterii Sancti Sabæ, ad Imperatores Constantinum, & Irenem, adhortans eos atque prædicans per suas Apostolicas litteras pro Sacris Imaginibus erigendis, qualiter per testimonia Scripturarum, seu Traditionem venerabilium Patrum, a priscis temporibus usque hactenus Orthodoxi venerantur in Sancta Catholica & Apostolica Romana Ecclesia, quòd præfati Imperatores eamdem venerantes atque amplectentes Apostolicam Epistolam, Concilium in Nicæa congregari fecerint trecentorum quinquaginta Episcoporum.*

Probatur quartò ex Poëta Saxonico, lib. 3. de Gestis *Caroli Magni*, ad annum septingentesimum nonagesimum-quartum:

Annis praeterea Synodum non pluribus ante
Constantinopoli celebrari fecit in Urbe
Graecorum Princeps, qui Constantinus habebat
Nomen, & ejusdem genitrix Hirena vocata,
Et condixerunt ut Septima seu Generalis
Appellaretur.

Probatur quintò ex *Paulo Diacono*, lib. 23. Historiæ. *Ipsa (Irene) iterum mense Majo mittens per omnem locum, convocat omnes Episcopos, quò convenirent in Nicaensium civitatem, ad efficiendum illic Concilium, & per totum aestivum tempus congregati sunt omnes apud Nicaam. Siquidem eos qui ex Romana Sedis & Orientalium persona venere, non dimiserat, sed secum retentos habebat.* Hi Scriptores consentiunt cum Historiæ Byzantinæ Scriptoribus, *Theophane*, *Constantino Manasse*, *Cedreno*, qui Synodum ab Imperatoribus convocatam tradunt. His Auctoribus suffragantur *Platina* in Vita *Hadriani I. Hartmannus Schedelius* Senensis, in Ætate VI. Mundi, *Jacobus Philippus Bergomas* in supplemento Chronicorum lib. XI, &c.

Objicies *Hadriani I.* verba in Capitulis *Angilramo* Metensium Episcopo datis, Num. 3. istud docentis de Romano Pontifice: *Cui jussione Domini & meritis Beati Petri Apostoli, singularis congregandorum Conciliorum auctoritas, & Sanctorum Canonum ac venerandorum Patrum Decretis multipliciter privata tradita est potestas.*

Auctoritas convocandi Concilia Oecumenica Summo Pontifici vindicatur.

Respondeo, Convocationem Synodi Septimæ, aliarumque Synodorum, ab Imperatoribus factam, non imminuere jus & auctoritatem Romanorum Pontificum ad easdem convocandas; quia vel consentientibus Pontificibus, eas convocarunt Imperatores, vel eas hoc modo convocatas Pontifices Ecclesiæque omnes suscepere: nec eas convocarunt Principes, quòd jus habeant ullum de fidei dogmatibus decernendi, aut regendi Ecclesiam; sed patrocinium & præsidium impendendo Ecclesiæ, auctoritatemque commodando suam, ut tantæ molis negotia ad optatum finem perducerentur; ut coërcerentur Hæretici; ut locus celebrando Concilio congruus designaretur; unô verbô, ad fidem tuendam, non ad potentiam ostendendam (ut loquitur Pientissimus Imperator *Marcianus* de Concilio Calchedonensi.) Pontificum porro auctoritas in convocandis Conciliis, nititur his verbis Christi, quibus Primatus *Sancto Petro* datus significatur: *Pasce agnos meos, Pasce oves meas*, & aliis Scripturæ Sacræ testimoniis, & Sanctorum Patrum disertissimis locis, continuam traditionis seriem repræsentantibus, quâ Primatus *Sancti Petri* & Romanorum Pontificum probatur: Cujus Primatus dos est non postrema convocandorum jus Conciliorum. Nititur & ipsorum Conciliorum, Historiæque Ecclesiasticæ monumentis, quæ summam fuisse Romanorum Pontificum in Synodis Oecumenicis auctoritatem probant: quæ tum in Dissertatione de Romani Pontificis Primatu, * tum in aliis Historiæ nostræ, & Dissertationum locis observavimus. Ex quibus nemo non videt quàm indigna sint Catholico Theologo, quæ *Launoius* Parte VI. Epistolarum in Epistolâ ad *Ludovicum Henricum Fajum Spessaum* scripturit, vehementer fuisse obreptum *Hadriano* Papæ, cùm verba laudata in Capitulis *Angilramo* datis scripsit. Hæc deprompta esse ex subjectis ab *Isidoro Mercatore* veteribus Romanis Pontificibus, & cum-primis *Pelagio II.* Epistolis. Præterea Scripturæ Sacræ imponi, cujus nullus est locus, in quo Christus id præceperit, quod in istis Capitulis præceptum dicitur: Nullum esse locum, qui legitimæ Traditioni injunctus, id præcepti genus evincat: Nullos esse Canones *Hadriano* vetustiores, nulla Sanctorum Decreta, quibus singularis illa congregandorum Conciliorum auctoritas Romano Pontifici reservetur. In summa, sex Oecumenicas Synodos quæ *Hadrianum* præcesserunt, & Septimam, quæ illius tempore celebrata est, omnes esse ab Imperatoribus congregatas. Quô ita positô, Romani Pontifices neglectæ auctoritatis suæ, & Sancti Patres qui convocatis Imperatoriâ potestate Conciliis interfuerunt, contemptæ jussionis Dominicæ accusandi & condemnandi essent. Hæc ille: quæ censorio stigmate notanda cordatis Theologis meritò videbuntur.

* Tom. I. Saeculi I.

QUÆSTIO SECUNDA

Quis Synodo Septimæ præfuerit?

PROPOSITIO.

Synodo Septimæ præfuit Hadrianus I. Pontifex Maximus per Legatos.

Probatur I. ex Actis Synodi. Sic enim Actione I. ordo Episcoporum describitur: *Conveniente Sancta & universali Synodo, id est, Petro Archipresbytero Romanæ Ecclesiæ, scilicet Apostoli Petri, & Petro Presbytero Monacho & Abbate Monasterii S. Sabæ, retinentibus locum Apostolicæ Sedis Archiepiscopi Senioris Romæ Hadriani, Tarasio Archiepiscopo Constantinopoleos, Joanne & Thoma Presbyteris, & Vicariis Apostolicarum Sedium Orientalis Dioeceseos.*

Et Actione V. ubi Legati Romani Pontificis primi omnium loquuntur: *Petrus Archipresbyter & loci servator Sanctissimi Papæ senioris Romæ, Tarasio Constantinopoleos novæ Romæ Patriarcha, atque omni huic Sanctæ universali Synodo; Petrus Archipresbyter*, &c.

Et Actione VII. *Conveniente sancta & universali Synodo, juxta divinam gratiam, & piumque Imperatorum a Deo electorum Decretum congregatâ in Nicæa splendida Metropoli Bithyniæ Provinciæ, hoc est, Petro religiosissimo Protopresbytero sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ Sancti Petri Apostoli, & Petro religiosissimo Monacho, & Præside veneranda Mansionis S. Sabæ, agentibus vicem Apostolicæ Sedis, & Sanctissimi Episcopi veteris Romæ.*

Definitioni etiam Synodicæ Legati Romanæ Ecclesiæ primi omnium subscribunt ante *Tarasium* Constantinopolitanum Patriarcham, hoc modo: *Petrus miseratione divinâ Protopresbyter Sanctissimæ Ecclesiæ Romanæ Beati Petri, & locum retinens Hadriani Papæ veteris Romæ, definiens subscripsi.*

Petrus indignus Presbyter & Præses Sancti Patris nostri Sabæ, & vices agens Hadriani Papæ veteris Romæ, definiens subscripsi.

Probatur secundò ex *Theophane* in Chronographia, *Cæterùm*, inquit, *Mensis Decembris die quinto supra vigesimum, & eadem Indictione octavâ, religiosus Pater noster Tarasius Constantinopolitanus Patriarcha renuntiatus est: Missisque confestim Synodicis suis litteris, & libello fidei suæ teste, ab Hadriano Papa in Ecclesiæ communionem admissus. Imperatrixm etiam ad eumdem Papam misit, qui suô nomine ab eo peterent, ut datis litteris homines, qui Concilio adessent, delegaret. Papa verò Petrum Ecclesiæ suæ Oeconomum, & Monasterii Sancti Sabæ Præpositum, viros honore præcipuos, & omni virtutum cultu ornatos destinavit.* Et ad annum 6. Constantini & Irenes: *Eodem anno*, inquit, *Imperatores miserunt, qui universos suæ ditionis Episcopos in unum convocarent: ad quos ab Adriano Papa missi cùm literis homines, quos memoravimus, unà cùm Antiochia & Alexandria*

Patriarchis accesserunt. Tum verò mensis Augusti die decimo-septimo, nona Indictione, in Imperatricis Urbis Sanctorum Apostolorum templo præsidentes, Sacras Scripturas investigare, propositis ad invicem dubiis, difficultates examinare, Imperatoribus e Cathecumenis spectantibus, cœperunt. Et ad annum 7. *Ipsa* (Irene) *iterum mense Majo per omnes Imperii regiones misit, qui universos Episcopos Nicæam Bithyniæ urbem, ut in ea concilium haberetur, convocarent. Totâ itaque æstivâ tempestate Nicæam Episcopi omnes convenere: n quo verò eos qui Romanæ Sedis, & Orientalium Thronorum personam referebant, dimiserat.*

Objicies testimonium *Photii* in libro de septem Synodis, ubi ita scribit: *Sanctum & Oecumenicum Septimum Concilium, Nicæam sibi quoque Bithyniæ civitatem delegit, in qua & antea rectorum dogmatum Judicium fuerat. Trecenti & sexaginta septem interfuerunt Episcopi, qui sacra magnaque Phalangis sua Duces ac Præsides constituerunt Tarasium inter Episcopos celeberrimum, & Petrum religiosissimum Protopresbyterum Ecclesiæ Romanæ, & alterum Petrum Presbyterum ipsum quoque & Mansionis Præfectum Sancti Sabæ. Hi Sedis Apostolicæ sortiti sunt locum, Hadriano tunc Pontificiam dignitatem exercente: & Joannem ac Thomam singulari vivendi ratione celebres, & sacro honore insignes, & totius Orientis Diœceses Apostolicarum magnarumque Sedium gubernantes, nempe Apollinarii, & Theodoriti, & Eliæ, quorum primus Alexandriæ, alter Antiochiæ, tertius Hierosolymorum erat Antistes.* Quinque igitur hujus Concilii Præsides statuit *Photius*, & primo loco *Tarasium* Constantinopolitanum Patriarcham, secundò *Hadrianum* Romanum Pontificem, per suos Legatos, recenset.

Confirmatur ex Libello Synodico, Numer. DCCLXXXVII. ubi de Synodo Septima hæc habentur: *Cui fuerunt Præsidentes, Sanctus Tarasius Constantinopolitanus, Petrus & Petrus Presbyteri Hadriani Sanctissimi Papæ Romani locum tenentes: Joannes & Thomas Monachi & Presbyteri, Patriarcharum Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani, Diœceseos Orientis locum tenentes.* Pariter plures Præsides commemorat, & quidem primò locò *Tarasium* Patriarcham Constantinopolitanum, secundò *Hadrianum* Romanum Pontificem.

Confirmatur secundò ex *Nilo* in lib. de Synodis, ubi etiam plures Præsides assignat, quamvis primo loco ponat Hadrianum: *Sancta*, inquit, *& Oecumenica Septima Synodus Nicææ secundò habita est, Imperantibus Constantino & matre ejus Irene, congregata a sexcentis sexaginta tribus Sanctis Patribus adversùs Iconomachos. Præerant huic Hadrianus Papa Romæ, Tarasius Constantinopolis, Politianus Alexandriæ, Theodoritus Antiochiæ, Elias Hierosolymorum.*

Respondeo, Græcos, cùm tot Synodorum Oecumenicarum Præsides faciunt, quot iis adfuere Patriarchæ, Præsidis nomen secundùm latiorem significationem usurpare; sicut in Senatu multi sunt Præsides, sed tamen unus est Protopræses, & Princeps Senatus, non solùm Senatorum, sed & ipsorum Præsidum caput. Ita Patriarchæ singuli in Conciliis Præsides appellari jure potuerunt a Græcis, propter eminentem supra cœteros Episcopos dignitatem: sed Romanus Pontifex primas tenet, ac Synodi totius, & reliquorum Patriarcharum Præses est. Nec aliud colligitur ex *Nili* testimonio, qui inter Septimæ Synodi Præsides primum recenset *Hadrianum* Romanum Pontificem.

Photius quidem *Tarasium* Synodi Septimæ primum Præsidem facit, sed ex Actis ipsius Synodi refellitur, sicut & Auctor Libelli Synodici, qui ipsum secutus est: &, ex *Sancto Theodoro Studita*, suppare Scriptore, qui Romanum Pontificem vocat *Omnium Capitum Caput* (in Epistolâ *ad Leonem III.*) Proprius autem *Photii* error est, hominis Schismatici, ut non modo Septimæ, sed & aliarum Synodorum Oecumenicarum Præsidem primum faciat Constantinopolitanum Episcopum.

SCHOLION I.

Dissertationis hujus Quæstione prima, pag.523. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: Papa *solum dat consensum pro VII. Synodo, ut ab Imperatore congregetur.*

R. Hæc verba, *Papa solum dat consensum*, mea non sunt. Hæc verò propositio mea: *Septima Synodus a Constantino & Irene Augustis convocata est, Hadriano Romano Pontifice consentiente.* Quam quidem Propositionem invictè probavi ex Actis ipsius Synodi, & Hadriani I. Pontificis Maximi Epistolâ ad Tarasium, ex Anastasio Bibliothecario, ex Poëta Saxonico, Paulo Diacono, Theophane, Constantino Manasse, Cedreno, &c.

SCHOLION II.

In eadem quæstione, ad paginam 526. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notam apponunt; *Quo Jure Imperatores congregaverint Concilia.* Quibus verbis nescio quid animadversione censoria dignum significant.

R. Pontificiæ tamen Auctoritati nihil ibi detraxi, nec Regibus & Imperatoribus nimiùm tribui. Dixi, *Convocationem Synodi septimæ aliarumque Synodorum, ab Imperatoribus factam, non imminuere jus & auctoritatem Romanorum Pontificum ad easdem convocandas; quia vel consentientibus Pontificibus eas convocarunt Imperatores, vel eas hoc modo convocatas Pontifices Ecclesiæque omnes susceperunt. Nec eas convocarunt Principes, quòd jus habeant ullum de Fidei Dogmatibus decernendi aut regendi Ecclesiam; sed Patrocinium & præsidium impendendo Ecclesiæ auctoritatemque commodando suam ut tantæ molis negotia ad optatum finem perducerentur, ut coërcerentur Hæretici; ut locus celebrando Concilio idoneus ac tutus designaretur; uno verbo, ad fidem tuendam, non ad potentiam ostendendam.* Deinde Romanorum Pontificum auctoritatem in Conciliis Generalibus convocandis jure divino niti ostendo, & Joannem Launoïum contrarium asserentem acerrimè refello. Dolendę sanè vices meæ, quòd vera Sedis Apostolicæ jura hic & alibi pro mea virili parte propugnans, nihilominus vapulem.

DISSERTATIO IV.

De Fide Iconomachorum circa Eucharistiam.

Constantinopolitanam contra imagines Pseudo-synodum sub *Constantino Copronymo* celebratam, negasse realem Corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ præsentiam, Calvinianæ sectæ Scriptores contendunt: repugnant Catholici. Controversiæ dant occasionem illa verba, quæ in Definitione memoratæ Pseudosynodi leguntur; *Lætentur & exultent, & fiducialiter agant hi, qui veram Christi imaginem sincerissimâ animâ faciunt, & desiderant, & colunt, & in salutem animæ & corporis offerunt: quam ipse sacratissimus Immolator & Deus noster, ex nobis ex toto massam assumens, secundùm tempus propria Passionis* ip

in typum & rememorationem evidentissimam tradidit Ministris suis. Sese namque voluntariè tradituras memorabili & vivificæ morti suæ acceptum panem benedixit, & gratias agens fregit, & dans dixit. Accipite & comedite in remissionem peccatorum; Hoc est Corpus meum. *Similiter & Calicem tradens, dixit:* Hic est sanguis meus: Hoc facite in meam commemorationem. *Veluti nullâ aliâ specie ab eo electâ sub cælo, vel figurâ ejus Incarnationem instar imaginis repræsentare valente. En ergo imago vivifici corporis, quæ pretiosè ac honorabiliter fit.*

PROPOSITIO.

I*Conomachi realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam non negarunt.*

Probatur. Etsi enim ipsam appellarent imaginem corporis & sanguinis Christi, non tamen meram imaginem esse propugnabant: quod demonstrare facile est, tum ex ipso Hæreticæ Definitionis contextu, tum ex rationibus quibus freti asserebant nullam aliam esse veram Christi imaginem quàm Eucharistiam. Vocabant enim dumtaxat Eucharistiam imaginem Corporis Christi, habitâ ratione Incarnationis, seu modi singulariter mirabilis, quo formatum fuit Christi Corpus: quia sicut ex purissima Virginei sanguinis portione, nulla intercedente operatione hominis, sed solâ Spiritûs Sancti virtute, Corpus Christi formatum fuit: ita in Eucharistia, ex substantia panis, absque humanâ operatione, solâ Sancti Spiritûs super dona proposita descendentis virtute, fit Corpus Christi. Quòd tamen substantiam & proprietatem Corporis Christi spectat, utrobique eamdem agnoscebant Iconomachi, in Incarnatione nimirum & in Eucharistia: adeoque Eucharistiam imaginem superficie tenus & accidentariam esse nolebant Corporis & Sanguinis Christi, sed consubstantialem, quæ ipsum quidem repræsentat, spectata secundùm externam ac visibilem sui partem: ipsamet autem Corporis Christi substantia est, cum spectatur secundùm partem internam & invisibilem, prout non sensuum, sed fidei objectum est. Id constat ex verbis Definitionis Iconomachorum post ea quæ superiùs descripta sunt, sequentibus: *Sicut ergo Corpus Christi, quod secundùm naturam sanctum est, utpote deificatum; ita manifestum est quod adoptione, id est, ipsa imago ejus sancta est, utpote per quamdam sanctificationem gratia deificata.* ὡς διά τινος ἁγιασμοῦ χάριτι θεούμενον. *Hoc enim & operatus est, ut diximus, Dominus Jesus, ut sicut carnem quam suscepit, propriâ secundùm naturam sanctificatione, ex ipsa unitione deificavit: similiter & Eucharistiæ Panem, ut non falsam imaginem naturalis carnis per Sancti Spiritus adventum sanctificandum, divinum Corpus fieri voluit, mediante Sacerdote, qui oblationem de Communi separans, ad sanctificationem pertingere facit.* Quæ verba Nicæna Secunda Synodus approbavit, ut Orthodoxa, quamvis Eucharistiam Dominici Corporis imaginem dici improbaverit, propter consectaria quæ ex illius vocis pravo intellectu contra cultum sanctarum imaginum inferebant. Ait enim expendens mox prolata Iconomachorum verba: *Deinde dimissô mendaciô, tangunt pauxillum quid veritatem, Divinum Corpus dicentes fieri.*

Idem ostenditur ex serie rationum, quibus freti, Eucharistiam solam esse Corporis Christi veram imaginem contendebant: Hoc enim fermè ratiocinio utebantur. Omnis imago quæ humanam Christi naturam repræsentat a Deitate separatam, favet hæresi Nestorii, quæ naturas dividit, & personæ invehit adjectionem: sed qualibet imago Christi naturam humanam repræsentat a Deitate separatam: Nec enim pingi potest incircumscripta Deitas. Itaque sacrilegum est imaginem hujusmodi effingere. Præterea (inquiebant) externa imago, quæ res per se subsistens est, suum repræsentare non potest prototypum, nisi etiam ut per se subsistens. At humana Christi natura per se non subsistit, sed personâ Verbi sustentatur. Itaque repræsentari non potest nisi ejusdem conditionis imagine, quæ scilicet in se non subsistat, sed Filii Dei hypostasi suffulta sit, cui personaliter uniatur. Porro hujusmodi Christi imago nulla est præter Eucharistiam. Nulla igitur præter Eucharistiam fingenda est, aut colenda imago Christi; sed quæcumque effinguntur, falsæ sunt. *Sicut, inquiunt, id quod ex nobis suscepit, materia sola est humana substantia per omnia perfecta, non figurantis, propriè subsistentem personam, ut non additamentum personæ Divinitati accidat: ita & imaginem, materiam præcipuam, id est, panis substantiam præcepit offerri, non figurantem hominis formam, ne idololatria subintroducatur..... Itaque Domini Caro secundùm naturam mente prædita, uncta est per Spiritum Sanctum Divinitate. Similiter & divinitus tradita imago carnis ejus Divinus videlicet Panis, repletus est Spiritu Sancto, cum Calice vitam ferentis Sanguinis lateris ejus. Hæc ergo demonstrata est vera imago dispensationis, quæ in carne facta est Christi Dei nostri; quam ipse nobis verus natura Vivificator & Fictor voce propriâ tradidit.*

Hæc Iconomachorum argumenta erant, captiosa quidem in subjecta imaginum materia: quia sicut imago hominis viventis non repræsentat corpus ab anima separatum, nisi fortè secundum intelligentiam ut aiunt septimæ Synodi Patres, licèt ipsam non repræsentet animam: ita imago Christi non repræsentat humanam ejus naturam a Deitate sejunctam, licèt Deitatem ipsam non adumbret. Perperam etiam colligebant, rem quæ imagine repræsentatur, per se subsistentem esse debere, quia imago per se subsistens est: Id enim imagini accidentarium cum sit, quia non convenit ipsi ut imago est, sed ut res; illius exemplari ut conveniat non est opus: sicut nec esse lapideum vel ligneum, quæ imagini competunt, ab exemplari in imaginem transfunditur. Ita fere ab his Iconomachorum cavillis se expediere Septimæ Synodi Patres.

Ex his nihilominus perspicuum est, ipsos non appellasse Eucharistiam imaginem Corporis Christi, eo sensu quô pictæ, sculptæ, vel fusæ imagines nuncupantur: imo in ea versatos fuisse sententia, quòd Eucharistia imago esset humanam Christi naturam separatim non repræsentans, sed Deo Verbo hypostaticè conjunctam: & quòd imago non esset per se subsistens, & personaliter distincta a Filio Dei, ut aliæ Christi imagines, sed imago subsistentiâ Verbi suffulta, ipsique in unitate personæ conjuncta. Atqui Eucharistia in illam evehi non poterat dignitatem, ut imago Corporis Christi esset, non per se, sed in Verbo subsistens, nisi facta esset imago consubstantialis Corporis Christi; id est, non tantùm imago, sed imago simul & reipsa Christi corpus. Igitur Iconomachi censebant Eucharistiam esse verum & naturale Christi corpus.

Probatur tertiò. Patres qui adversùs Iconomachos scripsere, vel eorum hæresim damnavere, nusquam ipsis exprobrarunt, quod in dogmatibus Ecclesiæ circa divinam Eucharistiam aliquid innovassent: id exprobraturi dubio procul, si Hæretici illi aliud eo de Sacramento sensissent ac docuissent, quàm tunc sentiret ac doceret Ecclesia. Tunc autem credebat Ecclesia sicut ab initio credidit, creditque modò, Corpus

pus Christi esse verè, propriè, reipsa, substantialiter præsens in Eucharistia. Id igitur credebant & Iconomachi, quorum fidem circa hoc caput approbant Patres, nedum non impugnant.

Hanc autem fuisse Ecclesiæ fidem, constat ex Nicæna Synodo II. sive Oecumenicâ Septimâ, Actione sextâ, ubi *Epiphanius Diaconus* Synodi Pseudo septimæ Iconomachorum confutationem, a Synodo approbatam, & ejus nomine editam legens, hæc habet: *Nullus enim aliquando tubarum Spiritus, Sanctorum videlicet Apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum Sacrificium nostrum, quod in commemorationem Christi Dei nostri ac omnis dispensationis ejus efficitur, dixit imaginem Corporis ejus. Neque enim acceperunt a Domino sic dicere vel confiteri, sed audiunt Evan-*
Joan. 6. *gelicè dicentem eum:* * „ Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem non intrabitis in regnum Cœlorum. *Et:* Qui manducat meam carnem, & bibit meum San-
Matth. 26. Marci 24. Luc. 22. guinem, in me manet, & ego in eo. *Et:* * Accepto pane, gratias agens, fregit & dedit Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite; Hoc est Corpus meum. Et accipiens Calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est Sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *Et non dixit; Accipite & comedite imaginem Corporis mei. Sed & Paulus divinus Apostolus, ex Divinis Domini voci-*
1. Cor. 11. *bus hauriens, ait:* * Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit. Accipite & comedite: Hoc est Corpus meum quod pro vobis frangitur. Hoc facite in meam commemorationem, &c. „ *Ergo liquidò demonstratum est quòd nusquam Dominus vel Apostoli, aut patres, imaginem dixerint Sacrificium Incruentum, quod per Sacerdotem offertur, sed ipsum corpus, & ipsum sanguinem. Et ante-sanctificationis quidem consummationem, typos quibusdam Sanctorum Patrum hac piè visum est nominare: quorum est Eustachius propugnator orthodoxæ fidei, & Arianæ destructor vesaniæ, & Basilius ejusdem infelicis superstitionis depositor, qui omne quod sub cœlo est, planam rectorum dogmatum basim edocuit. Ex uno enim eodemque Spiritu disputantes, unus quidem eorum interpretatus Salomonis dictum, quod in Proverbiis legitur:* „ Comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis: *hæc dicit:* Per panem & vinum typos Corporalium Christi prædicat membrorum. *Alter verò in Oratione divinæ Oblationis ita dicit:* Confidentes appropinquamus sancto altari, & proponentes typos sancti Corporis & sanguinis Christi tui, te deprecamur. *Et quod deinceps infertur, certiorem Patris hujus perfecit intellectum, quomodo antequam sanctificata fuerint, vocata sunt typi; post sanctificationem autem, Corpus propriè ac sanguis Christi dicuntur, sunt, & creduntur. Ipsi vero* (Iconomachi) *volentes venerabilium Imaginum demoliri visionem, aliam imaginem introduxerunt, quæ non est imago, sed Corpus & Sanguis. Porro improbitate & astutiâ depressi, sophismate pravo semet decipientes, adoptione nominaverunt fieri hanc divinam Oblationem. Et quemadmodum hoc dicere, aperta insania est; sic & imaginem asserere Corpus & Sanguinem Domini .... Deinde dimissô mendaciô, tangunt pauxillum quid veritatem, Divinum Corpus dicentes fieri: & Si imago Corporis est, non potest esse hoc Divinum Corpus.* Sanè si Ecclesia credidisset ac docuisset Eucharistiam esse figuram dumtaxat Corporis Christi, non ita abhorruissent Patres a nomine imaginis illi tribuendo; imò verò familiare fuisset hoc nomen Catholicis omnibus: & si figuram credidissent solâ virtute & efficaciâ Corporis & Sanguinis Christi plenam ac fœcundam, non verò ipsam Corporis & Sanguinis Christi substantiam continentem, hoc argumento ad hominem non impugnassent Iconomachos: *Si imago Corporis est, non potest esse hoc divinum Corpus.*

Idem constat ex *Sancto Germano Patriarcha* Constantinopolitano, acerrimo fidei Catholicæ contra Iconomachos defensore, si tamen is auctor est *Theoriæ Mysteriorum*, ut *Albertinus* putat, non verò Germanus Junior, ut *Leo Allatius* existimavit. Ut ut est, sepositâ quæstione istâ criticâ, quæ adhuc sub judice versatur, *Germanus*, quem *Albertinus* Calvinista celebrem illum Iconomachorum debellatorem esse putat, in *Theoria* hæc habet: *Operatus est salutem in medio terræ Deus: nisi enim ita fuisset actum, quomodo qui in India perficiunt magnum hoc Mysterium, & credunt illud Corpus Christi & Dei esse nostri crucifixum & sepultum & resurgens, hanc salutem in medio terræ dicerent Dominum operari?* Et infra: *Rursus obsecrat Sacerdos ut conficiatur Mysterium Filii ejus & fiat sive transmutetur ipse panis & vinum in Corpus & Sanguinem Christi & Dei, & impleatur hoc: Ego hodie genui te. Unde & Spiritus Sanctus beneplacitô Patris, & voluntate Filii invisibiliter præsens submonstrat divinam confectionem, & manu Sacerdotis obsignat & transmutat, & conficit proposita sancta Dona, in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi.*

Et infra: *Signantur autem divina Dona, ut adventus & gloriosa Sancti Spiritus præsentia transmutet & faciat ex pane quidem ipsum pretiosum Corpus Domini nostri Jesu Christi; ex eo autem quod est in Calice ipsum pretiosum Sanguinem magni Dei & Servatoris nostri Jesu Christi, qui effusus est pro mundi vita & salute: & ut participantibus ex eo fiat in remissionem peccatorum, & vitam æternam.*

Idem constat ex *Sancto Joanne Damasceno*, lib. III. Orthodoxæ Fidei, Cap. 14. *Quamobrem*, inquit, *si sermo Dei vivus est & efficax, ac Dominus omnia quæcumque voluit, fecit: si dixit: Fiat lux, & facta est: Fiat firmamentum factum est: si verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum: si cœlum & terra, aqua & ignis, & aër, & omne eorum ornamentum Domini verbo completum & absolutum est, atque hoc etiam nobilissimum animal, quod homo nuncupatur: si ipsemet Deus Verbum, posteaquàm ita voluntas ipsius tulit, homo factus est, atque ex puris & immaculatis Sanctæ ac semper Virginis sanguinibus carnem sibi ipsi sine semine condidit, quid tandem afferri potest quin ex Pane Corpus suum, ex vino, & ex aqua Sanguinem suum efficere queat. Dixit antiquitus:* Producat terram herbam virentem; *atque ea etiamnum ortô imbre fœtus suos producit, divino præcepto impulsa ac roborata. Dixit* „ *Deus:* Hoc est Corpus meum: &, Hic est Sanguis meus: & Hoc facite in meam commemorationem: *atque omnipotenti ipsius præcepto, donec ipse veniat hoc efficitur. Ac pluvia nova huic segeti per consecrationem existit Spiritus Sancti vis inumbrans. Quemadmodum enim quicquid Deus fecit, id Sancti Spiritûs opera fecit: eodem modo nunc quoque Spiritûs operatio, ea quæ naturam superant, efficit, quæque nisi sola fide capi atque intelligi nequeunt.* Quô tandem modô mihi fiet istud, *ajebat Sancta Virgo*, quoniam virum non cognosco? *Respondet Archangelus Gabriël:* Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. *Tu quoque nunc quæris*

Quo-

Quomodo Panis Corpus Christi, & vinum cum aqua conjunctum Sanguis Christi fiat? Tibi item respondeo: Spiritus Sanctus supervenit, eaque efficit quæ orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt.... Sanè Corpus Divinitati verè unitum, est illud Corpus, quod ex Sancta Virgine natum est: non quòd assumptum illud corpus a cælo descenderit: sed quia panis ipse ac vinum in Corpus & Sanguinem Dei immutantur. Quod si, quò pacto id fiat requiris, sat tibi sit audire quòd per Spiritum Sanctum id fiat, quemadmodum & ex Sancta Dei Matre per Spiritum Sanctum Dominus sibi ipsi & in seipso carnem condidit.... Nec quicquam nobis ampliùs perspectum & exploratum est, quàm quòd verbum Dei verum est & efficax atque omnipotens: nam modus ejusmodi est, ut nullâ ratione indagari queat. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere quòd quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum & aqua per potum, in comedentis corpus ac sanguinem immutantur, corpusque alterum fiunt: sic propositionis panis ac vinum & aqua per Sancti Spiritus invocationem & adventum, mirabili modo in Christi Corpus & Sanguinem vertuntur, nec sunt duo, sed unum & idem.... Nec verò panis & vinum Corporis & Sanguinis Christi figura sunt, [absit] verùm ipsummet Domini Corpus divinitate affectum: quippe cum Dominus ipse dixerit: Hoc est, non Corporis signum sed Corpus; nec Sanguinis signum, sed Sanguis.

Idem constat ex *Sancto Nicephoro* Patriarcha Constantinopolitano in Antirrhetico II. laudato a *Leone Allatio*, lib. 3. de Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetuâ consensione, Cap. 15. n. 11. ubi sic Iconomachum hæreticum refellit: *Non sine stupore admirabitur quispiam ipsius in his quoque facultatem & inconstantiam; quoniam, quod paulò ante propriè verèque Christi Corpus contendebat accipere, hoc idem nunc imaginem illius affirmat. At idem propriè & verè Corpus esse, & imaginem illius esse dicere an excogitari stolidius potest & quod magis pro deridiculo sit? Et id quomodo? Quod ita volumus; omnia voluntati & impetui concedentes: ubi enim fides aut metus divinus non insidet, ibi voluntatis affectus dominatur. Et hæc habemus*, inquit, *in figuram illius, non propter ipsam naturam rerum, & veritatem, sed ut lubet, leges ferens & dogmata sanciens, licèt res ita naturâ comparata sit, aut non. Nos enim neque imaginem, neque figuram corporis illius hæc dicimus, licèt symbolicè conficiantur, sed ipsum Christi corpus deificatum: illius enim dicentis vox est:* Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. *Hoc etiam discipulis exhibebat;* Accipite manducate Corpus meum, *dicens, non imaginem Corporis mei. Quemadmodum enim ex sacra Virgine carnem per Spiritum Sanctum sibi ipsi substituit; & si opus est ex nostris quoque id exponere, quemadmodum panis & vinum & aqua naturaliter in Corpus & Sanguinem edentis ac bibentis transmutantur; neque dicemus aliud Corpus diversum a primo fieri: ita & hæc supernaturaliter invocatione Sacrum facientis, & Sancti Spiritûs adventu, in Corpus & Sanguinem Christi transmutantur: namque hoc petitio Sacerdotis continet; & non duo intelligimus, sed unum & idem fieri credimus. Sicubi verò Antitypa dicta sunt, non post sanctificationem, sed antequam consecrentur, ita nuncupata sunt.* Ex quibus omnibus perspicuum est, Ecclesiam octavo sæculo, & grassante Iconomachorum hæresi, credidisse & docuisse, Corpus Christi verè, propriè, reipsa, in Eucharistia contineri: adeòque cum Iconomachis Patres non exprobraverint violationem Catholicæ fidei circa divinum illud Mysterium; argumento est ipsos pariter sensisse Christi Corpus verè, propriè, secundùm substantiam, in Eucharistiæ Sacramento præsens esse.

Sancto Nicephoro *Theodorus Graptus* suffragatur in lib. de Inculpata Christianorum Fide; *Non vocamus*, inquit, *sacra Jesu Christi Mysteria imagines & figuras Corporis ipsius, quamvis sub Symbolis facta, sed dicimus ipsum Christi corpus deificatum* αὐτὸ τὸ σῶμα Χριστοῦ θεούμενον. Extat in Manipulo Rerum Constantinopolitanarum P. *Combefisii*.

Objicies. Iconomachi dicunt Christum *Imaginem materiam præcipuam, id est, Panis substantiam offerri præcepisse, non figurantem hominis formam ne idololatria subintroducatur.* Atqui Eucharistiam Panis substantiam non vocassent, si credidissent panem reipsa transmutatum esse in substantiam Corporis Christi. Non credebant igitur Iconomachi, Panem in Christi corpus esse verè propriè & secundùm substantiam conversum in Eucharistia, & Christi Corpus hoc in Sacramento reipsa & secundùm substantiam esse præsens.

Respondeo, distinguo minorem: Eucharistiam panis substantiam non vocassent, ad designandum quid sit, concedo; ad designandam materiam ex qua sit, nego. Hic autem non sibi sumebant exponendum Antistites Iconomachi, quid divina Eucharistia in seipsa esse credenda sit, sed quam materiam assumpserit, ut eam corporis sui faceret Christus imaginem. Hæc autem duo cohærent optimè, quòd Eucharistia Corpus Christi verum & proprium secundùm substantiam credatur, & quòd ex pane facta sit, imo propter species panis superstites, panis dicatur humano loquendi more, quò fides, vel Philosophia non interdicunt. Loquimur enim ut cæteri hominum, quicquid demum de rebus sentiamus ut Philosophi, vel credamus ut Christiani Catholici: quod sexcentis exemplis ostendi posset. Sicut ergo nemo dixerit *Paschasium* negasse realem substantialemque Corporis Christi in Eucharistia præsentiam, quia scripsit, *Eucharistiæ Mysterium in pane celebrari: in eadem substantia celebrari: Christi carnem vel corpus esse in pane:* ita perperam colligitur, Iconomachos Antistites sensisse Eucharistiam non esse verum & proprium Christi Corpus, quia designantes materiam, quam Christus elegit ut eam Corporis imaginem sui faceret, ajunt ipsum panis substantiam offerri præcepisse: maximè cùm ibi explicandam sibi Eucharistiæ naturam non sumpserint: & nihilominus electam hanc materiam, scilicet panem, *Divinum Corpus* fieri professi sint, consecratione Sacerdotis. Tandem substantiam panis vocant materiam quæ offertur; non vocant substantiam panis prout consecrata est, imò sanctificatione sive consecratione immutari significant, & *deificari*.

Objicies secundò. Qui asserunt Eucharistiam esse imaginem Corporis Christi, non credunt esse verum & proprium Corpus Christi: sed Iconomachi Antistites asseruere Eucharistiam esse imaginem Corporis Christi: non credebant igitur esse verum & proprium Corpus Christi.

Respondeo, distinguo majorem; si sumant nomen imaginis in sensu populari & exclusivo, concedo: Si illud usurpent in sensu quodam peculiari & nequaquam exclusivo, nego. Similiter distinguo minorem: Iconomachi Antistites asseruere Eucharistiam esse imaginem Corporis Christi: & non sumebant nomen imaginis in sensu exclusivo, concedo: & sumebant in sensu exclusivo, nego. Itaque bifariam imaginis nomen usurpari potest, scilicet in sensu populari & exclusivo; secundùm quem, id quod alterius rei imago est, non est ipsa res: & in sensu quodam peculiari, non exclusivo; secundùm quem, res quæ imago

est

est alterius, & ipsa res simul, compendio quodam significatur ut imago, intelligentiâ supplente quod verbis non exprimitur, & apprehendente ipsam, non solùm ut imaginem, sed ut prototypum. Iconomachi, cùm Eucharistiam imaginem corporis Christi appellarunt, nomen imaginis usurparunt posteriori sensu, & idem intellexere, quod *Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus* & *Sanctus Gregorius Nazianzenus* in Oratione funebri *Gorgoniæ* sororis, cùm Eucharistiam vocant Antitypa Corporis & Sanguinis Jesu Christi. Idem intellexere quod *Paschasius*, cùm scripsit ad Frudegardum: *Hæc quippe Mystica sunt, in quibus veritas carnis, & sanguinis, non alterius quàm Christi, in Mysterio tamen & figura*, & lib. de Corpore & Sanguine Domini c. 1. & 6. *Verùm carnem Christi in Mysterio sumimus*. Idem intellexere quod intelligunt modò Catholici omnes, Eucharistiam *Sacramentum*, id est, signum sacrum Corporis & Sanguinis Christi nuncupantes: uno verbo, intellexere Eucharistiam ita esse imaginem Corporis Christi, ut simul esset *divinum ipsum Corpus*.

At, inquies, si hoc sensu nomen imaginis usurparunt Iconomachi, cur Nicæni Patres ipsos arguerunt?

Respondeo, Jure meritoque ipsos reprehensos fuisse a Nicænis Patribus, quia vix tunc imaginis aut figuræ nomine utebantur Ecclesiastici Tractatores ad Eucharistiam designandam, quod antiqui Patres aliquando fecerant, ne Infidelibus & Cathecumenis, coram quibus loquebantur, Mysteria panderent, quæ a solis Fidelibus cognosci operæ pretium erat. Cùm itaque Iconomachi ter aut quater Eucharistiam pene in eadem periodo imaginem Corporis Christi appellassent, durior illa visa locutio est Nicænis Patribus, meritoque in suspicionem apud ipsos venere, quòd nomen imaginis secundùm popularem significationem, & in sensu exclusivo veritatis usurparent. Quem tamen sensum cùm verbis sequentibus disertè rejicerent; contradictoria ipsos admittere & pugnantia loqui objecere Septimæ Synodi Patres. *Deinde dimisso mendacio, tangunt pauxillum quid veritatem, divinum Corpus dicentes fieri: Et, si imago Corporis est, non potest esse hoc divinum Corpus. Ergo hinc inde circumducti, invalida omnino manent ea quæ ab illis susurrata sunt. Sicut enim oculus turbatus non rectè videt, ita & ipsi nequam confusione cogitationum sensum suum turbantes & turbulentum reddentes, idipsum patiuntur quod insanientes, alia scilicet pro aliis phantasticè judicantes: aliquando quidem imaginem dicentes sancti Corporis Christi sacrum Sacrificium nostrum, aliquando verò, positione Corpus.*

Eamdem contradictionem ipsis exprobrat *Sanctus Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus loco supra laudato ex Antirrhetico 11. & in lib. de Cherubinis a Moyse factis: *Si autem*, inquit, *Corpus Christi dixeritis esse imaginem Christi, ipse quidem Corpus proprium vocat. Constantinus verò Iconomachus imaginem Christi vocat, quod nobis dedit Christus ad manducandum: quomodo igitur idem dicitur Corpus Christi, & imago Christi? Quod enim est alicujus imago, hoc corpus ejus esse non potest. Et rursus: Quod est corpus, non potest esse ejus imago. Omnis enim imago alia est ab eo cujus imago est. Quod si Filium dicit Scriptura imaginem Patris: at si non naturâ, hypostasi tamen & persona differt Filius a Patre. Si igitur Sanctum Corpus, quod in Communione sacra sumitur, imago Christi est, aliud dicitur esse præter Corpus Christi: nullum enim corpus alicujus est imago ejus. Si verò pars Christi est, & non aliud præter Christum, recidit corpus in duo.*

Objicies: Iconomachi asserebant, panem Eucharisticum *imaginem* esse *non falsam* Mysterii Incarnationis: Atqui falsa imago esset, si substantia panis consecratione destrueretur ac transmutaretur in substantiam corporis Christi: siquidem caro Salvatoris non destruitur assumptione sua ad personam divinam. Igitur non eadem erat Iconomachorum, quæ nunc est Ecclesiæ fides, de conversione panis in substantiam corporis Christi.

Respondeo, Nego minorem; satis enim est ad rationem signi sensibilis, ut sensibus obversetur, & ad rei significatæ notitiam perducat. Perinde verò est ad signi veritatem aut falsitatem, ut subsistat, vel non subsistat: siquidem substantia & subsistentia rei, cùm sit extra sensuum objectum, ad rationem signi non pertinet. Sic Iris, seu veris, seu falsis constet coloribus, non minùs verum est reconciliationis Dei cum hominibus signum. Ita sufficit ut maneant species panis a Christo assumpti, ad ineffabile Mysterium conficiendum & significandum. Cur autem Eucharistiam *imaginem non falsam* Iconomachi appellarent jam supra exposui. Scilicet omnes Christi imagines falsas esse pertinaciter asserebant; quòd (inquiebant) naturam humanam a deitate separatam, ac in se subsistentem repræsentarent, aut deitatem cum humana natura veluti confusam; atque ita occasionem darent in Eutychianum errorem impingendi. Ut igitur Eucharistia haud falsa imago esset, secundùm Iconomachos, necesse erat ut ab his incommodis ac defectibus immunis esset, quibus alias aiebant subjacere imagines. Illa autem incommoda nequaquam vitassent, si credidissent Eucharistiam esse meram figuram Corporis Christi, sive panem illius virtute fœcundatum: sic enim corpus seorsim subsistens non minùs repræsentasset, quàm cæteræ Christi imagines. Sed istud incommodum vitare se penitus arbitrabantur, asserendo Eucharistiam esse ipsum corpus Christi unitum deitati. Sic enim, secundùm ipsos, falsa non erat imago. Id significabant his verbis: *Dominus Jesus sicut carnem quam suscepit, propriâ secundùm naturam sanctificatione ex ipsa unitione deificavit: similiter & Eucharistia panem non ut falsam imaginem naturalis carnis, per Sancti Spiritûs adventum sanctificandum, Divinum Corpus fieri voluit, mediante Sacerdote, qui oblationem de communi separans, ad sanctificationem pertingere facit.*

Objicies ultimò. Iconomachi aiebant Christum *Imaginem, materiam præcipuam, id est, panis substantiam offerri præcepisse, non figurantem hominis formam, ne idololatria subintroducatur*. Atqui si verum & proprium Christi corpus reipsa & secundùm substantiam præsens in Eucharistia credidissent, non fuisset illis timendum ne idololatriæ patefaceret aditum Eucharistiæ adoratio, cum non minùs sub propria & naturali hominis formâ Christus adorandus sit, quàm sub specie panis absconditus: non credebant igitur Iconomachi Corpus Christi reipsa & secundùm substantiam in Eucharistia præsens esse.

Respondeo, distinguo minorem: Non fuisset illis timendum ne idololatriæ aditum patefaceret Eucharistiæ adoratio; id est, ne Eucharistiam adorantes idololatriæ rei fierent; vel ne, Christum adorando sub naturali & propria forma hominis, idololatræ evaderent, concedo: id est, ne adoratio quæ Christo justè ac religiosè exhiberetur sub aliena hominis formâ, esset occasio adorandi pictas vel sculptas Christi imagines, quæ eadem, quâ Christus, adoratione coli absque idololatria non possent, nego. Hæc autem sola erat Iconomachorum hypothesis, non verò prior, quam ipsis affingunt Calvinistæ,

non secunda quæ nemini umquam venit in mentem. Supponebant itaque Iconomachi, Christum, si se in Eucharistia sub forma hominis exhibuisset ac tradidisset, non tamen se sub propria, naturali, ac vivente formâ exhibiturum; alioqui Eucharistia non fuisset imago (ut ipsam vocabant) sed Christus ipse nullo velo obumbratus. Verùm id unum intelligebant ac significabant, Christum noluisse ut Eucharistia cæteris Corporis ipsius imaginibus humanâ arte effictis similis esset, sub qua delitesceret, sicut sub specie panis delitescit; quia hanc imaginem adorando, (quod religionis esset officium) periculum esset ne cultus ille ad factitias imagines extenderetur, quæ Christum, ut ista, non continerent, sicque subintroduceretur idololatria.

Id ut clarius fiat, observandum est Iconomachos duplicem adorationem non distinxisse; relativam unam, absolutam alteram; sed absque discrimine, idololatriæ nomine infamasse cultum omnem quem Catholici imaginibus Christi vel Sanctorum deferebant: & nihilominus ipsos Eucharistiam adorasse. Id enim probant verba *Stephani Junioris* Constantinum Copronymum alloquentis: (prout ab Auctore Vitæ ipsius referuntur.) *An tu quoque Corporis & Sanguinis Christi Antitypa ab Ecclesia proscribes, ut quæ imaginem ac veram illorum figuram teneant! Quæ & adoramus, & osculamur, & eorum perceptione sanctitatem consequimur?* Cùm ex principio ab Iconomachis æquè ac a Catholicis recepto cultum imaginum probet *Stephanus*, palam est Iconomachos credidisse Antitypa, id est, Eucharistiam esse adorandam, & eam revera adorasse; & quidem eâ adoratione quam imaginibus Christi & Sanctorum a Catholicis exhiberi calumniabantur. At secundùm Iconomachos, cultus omnis imaginibus exhibitus vera erat adoratio soli debita Deo. Igitur Iconomachi eam Eucharistiæ adorationem deferebant, quam soli Deo deberi credebant.

Mirum porro esse non debet, quòd Eucharistiam *Antitypa* vocet *Stephanus*. Servat enim nomen quo ante consecrationem vocabantur Dona, propter species panis & vini superstites, licèt de illis ut jam consecratis loquatur. Nec alius est illius sensus, quàm Catholicorum nunc omnium, qui Eucharistiæ Sacramentum Panem vocant, quamvis Christi Corpus in eo secundùm substantiam contineri profiteantur, & illud hoc nomine adorent. Quamquam etiam dici possit, Sanctissimum illum Abbatem & invictum Christi Martyrem, cùm nosset hunc loquendi modum ab Iconomachorum Synodo usurpatum, qui & illum veterum quorumdam Patrum auctoritate tueri poterant, noluit ipsis propter hanc vocem negotium facessere, quamvis illius in Ecclesia usus vix tum ullus esset: imò ex eâ contra illos argumentum duxit ad hominem, quò probaret ab Ecclesia non esse exterminandas imagines: siquidem, ipsis fatentibus, Christus imaginem instituerat, scilicet Eucharistiæ Sacramentum, sub quâ suum Corpus mortalibus exhiberet: quam imaginem & ipsi adorabant.

DISSERTATIO V.

De Felicis & Elipandi errore.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Felix & Elipandus Nestorii hæresim instaurarint?

NEGAT *Vasquesius*, *Disputatione* 89. *in III. P. Sancti Thomæ* Cap. VII. Affirmant alii, quorum sententiam probabiliorem censeo. Sit itaque:

PROPOSITIO.

Felix & Elipandus Nestorii hæresim de duobus in Christo personis consequenter propugnavere.

Probatur primò ex Concilio Francofordiensi, in Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ, in quâ Patres his verbis *Felicem & Elipandum*, eorumque sectatores alloquuntur: *Nonne olim eadem hæresis vestra in Nestorio ab universali Sancta Ecclesia refutata est, & damnata? Quapropter fortè illum anathematizare noluistis, dum alios, Bonosum scilicet, Arium, & Sabellium, Manichæumque, qui prava de Dei Filio senserunt, in Epistolâ vestrâ anathematizastis. De cujus hæresi Beatus Cyrillus Eulogio Presbytero scribit hoc modo dicens: Nestorius in suis Expositionibus simulat se dicere unum Filium & unum Dominum; sed refert filiationem ad solum Dei Verbum*. Et paulò post: *Dicendo enim, quia propterea Deus Verbum Christus nominatur, quia habet copulationem ad Christum, quomodo non apertum est duos docere Christos, si Christus ad Christum conjunctionem habet, tamquam alter ad alterum! Videtur enim Nestorium dicere copulationem quod vos dicitis adoptionem.*

Et ibidem: *Sicut Arius Filium separavit a Patre, dicendo; Erat quando non erat Dei Filius; ita per adoptionem separatis hominem Christum a Dei Filio.*

Ibidem: *Pater de Cœlis intonuit & eum Filium suum nominavit. Christus de terris in cœlos clamavit, se Filium nominavit: & cum Judæis adhuc increduli estis? Latro in Cruce eum Dominum nominavit. Centurio morientem eum videns, clamavit: Verè Filius Dei erat iste. Sed & dæmones eum verè Filium Dei summi cum suâ legione proclamarunt, sicut in Sanctis legitur Evangeliis: Et Elipandus una cum suâ legione, negat adhuc eum verè Filium Dei esse.*

Probatur secundò ex Epistolâ *Adriani primi* ad Episcopos Hispaniæ. *Adoptivum eum Filium*, inquit, *quasi purum hominem, calamitati humanæ subjectum, non pertimescitis venenosa fauce susurrare.* At asserere Christum esse adoptivum *Filium* quasi purum hominem, est purus-putus error *Nestorii*.

Probatur tertiò ex libro Sacrosyllabo. *Dei ergo Filius*, inquit, *quâ ratione credi potest adoptivus, qui inseparabiliter assumpto homine, in una persona coëunte utraque naturâ, non duo Filii, alius Dei, & alius hominis; ut (sicut illi errando existimant) adoptivus sit hominis Filius. & sine adoptione Dei Filius* Porro alium Dei, & alium hominis filium asserere, ipsa *Nestorii* hæresis est.

Probatur quartò ex Epistolâ Synodi Francofordiensis ad Episcopos Hispaniæ: *Quia*, inquit, *hominem Christum verum Dei Patris Filium esse negastis vobis defensor esse noluit, sed tradidit vos in manus inimicorum suorum*. Ibidem: *Rursus inveni-*

venimus in Libelli vestri principio scriptum, quòd vos posuistis: Confitemur & credimus Deum Dei „ Filium, ante omnia sæcula, sine initio, ex „ Patre genitum, coæternum, & consubstantia- „ lem, non adoptione, sed genere. *Item post pauca in eodem loco legebatur*: „ Confitemur & „ credimus eum factum ex muliere, factum sub „ lege, non genere esse Filium Dei, sed a- „ doptione; non naturâ, sed gratiâ, &c. Hæc „ Liber Sacrosyllabus. Ex quibus perspicuum est, *Felicem & Elipandum*, filios in Christo duos admisisse, unum naturâ, alterum gratiâ, unum adoptione, alterum genere. Quod Nestorianæ hæreseos præcipuum caput est.

Probatur quintò ex *Paulino* Aquileiensi Patriarchâ, lib.1. contra Felicem. „ Modò, *inquit*, A- „ rium obvium amplectitur, modò prævium Ne- „ storium gressu sequitur errabundo..... *Et infra*: „ Ait enim: si autem, ut vos vultis, homo assum- „ ptus a Filio Dei mox a conceptione Virgina- „ lis uteri verus conceptus est Deus, & verus „ natus est Deus: quomodo ipse Filius Propheti- „ cè de semetipso ait: „ Et nunc hæc dicit dominus, formans me ex utero servum sibi? „ Et „ rursus: quâ, *inquit*, auctoritate homo Domi- „ nicus ex utero Matris verus Deus conceptus, „ & verus Deus natus a vobis prædicatur, cum sit „ naturâ verus homo, & per omnia subditus Deo?

Et infra: „ In duobus igitur vocabulis, pro- „ prii scilicet & adoptivi, verique & nuncupa- „ tivi Dei, unicum eumdemque Dei Filium di- „ videre, fronte impudentissimâ non formidat.

Et post: Si igitur nuncupativum, & non ve- „ rum Deum, ut insani capitis Vir iste fauce „ despumat falsissimâ, ex utero vera Mater ge- „ nuit.... Quomodo vera Dei Genitrix B. Virgo „ omnium Catholicorum verissimo confitebitur „ ore? *Et rursus*: Nonne tu dicis, Christum „ Jesum, qui interemptus est, semper vivens, „ & quem Deus suscitavit, non esse verum „ Deum? Petrus autem Auctorem eum prædi- „ cat vitæ?

Idem lib.2. „ Nam si permaneas in ea perfi- „ diæ pertinaciâ, quâ duos filios videris asse- „ rere, mox ad ima profundi lapsus detrahe- „ ris.

Ibidem: Tu igitur dixisti, non ego, Ideo o- „ bservatum esse in toto Evangelii corpore ho- „ minis semper filium traditum, non Dei.

Probatur sexto ex *Alcuino* lib.1. contra Felicem. „ Nec sibi sufficiebat, *inquit*, tantummo- „ do Christum qui de Virgine natus est, nega- „ re proprium esse Filium Dei; sed etiam hunc „ eumdem non consentit verum esse Deum, „ sed novo & inaudito Sanctæ Dei Ecclesiæ no- „ mine, nuncupativum Deum nominare illum „ non timet, dividens Christum in duos Filios, „ unum vocans proprium, Alterum adoptivum: „ Et in duos Deos, unum verum Deum, alte- „ rum nuncupativum Deum.

Ibidem: „ Igitur sicut Nestoriana impietas in „ duas Christum dividit personas, propter duas „ naturas.... ita & vestra indocta temeritas in „ duos eum dividit filios, unum proprium, al- „ terum adoptivum. Si verò Christus est proprius „ Filius Dei Patris & adoptivus: ergo est alter & „ alter. Similiter si in divinitate Deus verus est & „ in humanitate Deus nuncupativus, alter est; & „ nullatenus sic sentientes, potestis vobis evita- „ re impietatem Nestorianæ doctrinæ.... Dis- „ cite veritatis doctrinam, ne sitis magistri er- „ roris: ne dum Entychetis foveam declinare, „ & impermixtionem duarum naturarum cavere „ videamini, in Nestorii barathrum inconvenien- „ ter dividendo decidatis, licèt voce dissimili, „ tamen confessione pari.

Et lib.5. „ Videte, Lectores, novum Sanctæ „ Scripturæ Interpretem, qui nititur Deum dis- „ jungere ab homine assumpto, & ex uno Deo „ Redemptore nostro duos efficere Deos, unum „ verum, alterum nuncupativum; & Christum „ quem tota Ecclesia Deum colit & adorat, i- „ ste novus Interpres hominem vult solitarium, „ juxta Nestorianam pravitatem credi.

Et lib.7. „ Nec iterum Christum dividimus in „ duos Filios, vel duos Deos, vel duas cum Ne- „ storio personas. Qui licèt duas palam non di- „ xisset personas, tamen omnia quæ duabus inesse necesse est personis, in sua Professione fa- „ tetur. Similiter & tu licèt fugias verba dua- „ rum personarum, tamen omnia quæ necesse „ est duabus inesse personis, te in tuis litteris in- „ venimus profiteri. Quis enim nesciat, apud u- „ num Patrem alteram esse personam adoptivi „ filii, alteram proprii filii?

Et lib.1. adversùs Elipandum: „ Christus, *inquit*, divinitate consubstantialis Patri, huma- „ nitate consubstantialis Matri, ut sit idem ve- „ rus Deus & verus homo in unitate personæ; „ quem vos sine dubio cum Nestorio in duos di- „ viditis filios, & in duas personas, per proprie- „ tatem & adoptionem. Non igitur idem magi- „ ster vester Nestorius invenitur duas personas „ palam in Christo confiteri; sed omnia quæ duabus necesse est inesse personis, proferre de „ Christo reperitur, adoptionem, sicut & vos, „ humanitati adscribens, & divinitati proprieta- „ tem filii designans.

„ *Ibidem*: Numquid non tu in eadem persona „ adoptionem esse affirmas, quam Arius olim „ detestabili impietate adoptivam esse asseruit? „ Aut si hanc blasphemiam declinare niteris, mox „ incidis in laqueum Nestorii in duas Christum „ dividens personas, unam propriam, & alte- „ ram adoptivam. Nam Nestorius palam duas „ non nominavit personas in Christo; omnia ta- „ men quæ duabus inesse personis necesse est, „ pravô sensu, idest, proprietatem & adoptio- „ nem filii, affirmavit in Christo. In ejus verò „ sine dubio litteris adoptionis, nomen de Chri- „ sto invenitur. Verba verò sunt ejusdem Ne- „ storii, post obscuros sensus & caliginosas sen- „ tentias, & impias infidelitates, hujusmodi de „ humanitate Christi. Ait enim: Unde & multi „ secundùm B. Paulum, dicimur filii, sed so- „ lus præcipuum habens hoc quod..... Ver- „ bi copulationem adoptionem participans.

Et lib. 2. Respondens testimoniis *Sancti Augustini* ab *Elipando* interpolatis, vel ipsi suppositis „ hæc habet: Aliam quoque, quam huc usque „ distuli eventilare sententiam, ponis pravissimo „ calamo descriptam, de eadem, ut asseris, E- „ pistolâ prolatam. Atque ita, inquis, & Filius „ Dei simul cum homine adoptivus dicitur; & „ filius hominis adoptivus simul cum Verbo di- „ citur. In cæteris incredula mens tua, & im- „ pia æstimatio de humanitate tantummodo er- „ ravit Christi; nunc verò de impietate ad „ impietatem pervenisti atrocissimam, affirmans „ Filium Dei cum homine esse adoptivum. Sta- „ timque perversa vicissitudine eumdem replicans „ sensum, dixisti: Et Filius hominis simul cum Ver- „ bo adoptivus dicitur. Quid nequius, quid im- „ pius dici, vel excogitari potest, quàm ut Fi- „ lius Dei, id est, Verbum Dei, cum homine „ accepto dicatur adoptivus? Sensisti forsitan te „ dividere Christum cum Nestorio in duas per- „ sonas, unam proprii filii, alteram adoptivi. „ Hunc volens vitare laqueum, incidisti in er- „ gastulum Arianæ perversitatis.

„ *Et lib.4.* Quid opus est, *inquit*, plura ex-ci-

„ cipere ejusdem Libelli testimonia, dum in Ephesina civitate, ad hoc ipsum Conventus Sacerdotum Christi ex diversis Mundi partibus adunatus est, ut destrueret hanc ipsam iniquitatis Sectam, in qua vos Nestorio irretitos esse, nulla est dubitatio?.... Hoc solùm vobis restat remedii, ut tota mentis alacritate relinquatis infidelitatem illius Nestorii, atque vestram, quæ proculdubio ex unius radicis impietate processit.... Sed ut sciatis nos neque cum Nestorio, neque cum vestra infidelitate, Christum in duas dividere perosonas, *&c*.

Probatur septimò ex *Agobardo*, libro adversùs *Felicem*, ubi de illo ita scribit: „ Nullatenus acquiescebat sentire, nec suadere sibimet ita valebat, ut crederet in uno Domino nostro Jesu Christo duarum naturarum unitionem substantialiter factam, & Deum Verbum secundùm subsistentiam carni unitum; sicut liquidò in consequentibus ex verbis illius apparebit.... Timens enim permixtionem Eutychetis incurrere, corruit in divisionem Nestorii. Sed quia eum, de quo sermo est, corruisse diximus in Nestorii pessimam divisionem, opportunum puto esse, hoc in loco ponere sententias Nestorii, antequam ad hujus dicta discutienda veniamus; ut prudens Lector cognoscere valeat, quàm consona Felix Nestorio senserit, ut ubicumque malè utramque in uno Domino dividit substantiam, & confugit iterum quasi ad unitatem personæ, dicendo: Unus tamen in utroque, non duo; quantùm & in hoc eumdem Nestorius imitetur.

Probatur octavò ex *Jona* Aurelianensi Episcopo lib. 1. de cultu imaginum, ubi cùm de *Felice Urgelitano* sermonem fecisset, subdit: „ Milites Christi invictissimis armis muniti, ejus vesanam doctrinam propulsaverunt. Ejusdem namque Principis jussu in unum coacti, adhibitâ etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate; eumdem Felicem damnarunt: imo cum Auctore sui erroris Nestorio, quem imitatus est, perpetuo anathemati manciparunt. *His* Sigebertus, *in Chronico ad annum* 793. & Sanctus Antoninus *II. p. Chronici Tit. XIV. suffragantur*.

Objectionibus Vasquezii respondetur.

Objicit Vasquezius: Si *Elipandus & Felix* planè fuissent Nestoriani, & duas in Christo asseruissent personas, non adeo suæ sententiæ confidissent, ut a *Carolo Magno* postularent Concilium a quo ut sua sententia probaretur, possent efficere: Atqui *Elipandus* & *Felix* Concilium a *Carolo Magno* postularunt: Errorem igitur *Nestorii* non propugnabant.

Respondeo, *Elipandum* & *Felicem*, non disertis quidem verbis *Nestorii* dogma tradidisse, ita ut duas in Christo personas expresè nominarent; sed nomine dumtaxat adoptionis usos esse, quam ita explicabant, ut reipsa nihil aliud planè quàm *Nestorius* sentirent: quia neque eam a nostra adoptione distinguebant; nec majorem humanitatem inter & Verbum admittebant unionem, quàm moralem & secundùm dignitatem: neque adoptionem soli humanæ naturæ, sed homini tribuebant, quem adoptione hujusmodi priorem debebant consequenter fateri. Non mirum itaque quòd Concilii Judicium a *Carolo Magno* postulaverint; quia vel non intelligebant modum quo suum exponebant ac propugnabant errorem in hæresim *Nestorii* reipsa recidere; vel sperabant (quod Hæreticis non insolens est) se simulatione suâ fucum facturos Synodo, & alios in partes suas pertracturos.

Objicit secundò *Vasquezius*, Patres Concilii Francofordiensis cùm de *Felicis* & *Elipandi* errore loquuntur, ipsum vocare *novum & inauditum in Ecclesia*. At error eorum non fuisset novus & inauditus, si revera Nestoriani fuissent.

Respondeo, Novum dici errorem quoad modum explicandi, non quoad rem ipsam. Unde & vetus ab eadem Synodo appellatur in libro Sacrosyllabo: *Elipandum namque & Felicem*, inquit, *novos hostes Ecclesiæ, sed veternosâ face perfidiæ pollutos*, &c. Et paulò superiùs: *Hæresim veternosam illustrium, fortium scilicet Virorum calcibus mirabiliter inculcatam, Catholicaque falce olim funditus detruncatam spinosa moliuntur redivivâ radice suscitare de stirpe.*

Objicit tertiò *Vasquezius*, nusquam *Hadrianum Primum*, & Synodum, Testimonia contra *Felicem* & *Elipandum* protulisse ad personæ unitatem in Christo comprobandam; sed ea supposita, errorem de adoptiva Christi filietate evertisse. Porro si Nestoriani fuissent, convincendi fuissent, sicut *Nestorius*, testimoniis probantibus unitatem personæ in Christo.

Respondeo, falsum esse antecedens. Epistola namque Concilii ad Episcopos Hispaniæ, hujusmodi testimoniis est referta, (ut legenti evidens est) ad quam si attendisset *Vasquezius*, id tam confidenter non negasset.

Objicit quartò *Vasquezius*, ipsum *Elipandum* in Confessione fidei, quæ legitur apud *Etherium*, unam in Christo personam disertè profiteri. *Cujus nempe gloriam*, inquit, (scilicet Christi, *secundùm divinitatem stupent cœlestia, & magnitudinem contremiscunt terrena; & qui dicit: Gloriam meam alteri non dabo: homo interior in una eademque Dei persona agglomeratus, atque carnis vestimento indutus*, Elipandus itaque Nestorianus non fuit.

Respondeo, *Elipandum* & *Felicem*, etsi verbo tenus unicam in Christo personam agnoverint, reipsa tamen duas invexisse. Hæc enim verba ex *Elipandi* Confessione prolata, majorem unionem non indicant, quàm accidentariam. Quòd revera duas cum Nestorio personas in Christo admiserit, verba immediatè sequentia probant. *Quia*, inquit, *non per illum qui natus est de Virgine, visibilia & invisibilia condidit: sed per illum, qui non est adoptione, sed genere; neque gratiâ, sed naturâ.* Ubi evidenter *illum*, & *illum* distinguit, id est, duos filios, & duas personas. Quòd si unitatem personæ admisit, vel admittere se simulavit, id pari versutiâ fecit ac *Nestorius*, qui & unius personæ nomen admittebat, nec tamen illo utebatur ad significandam unionem physicam & secundùm hypostasim; sed moralem, propter unitatem dignitatis & honoris, quomodo vir & uxor, vel duo amici, dicuntur una persona. Hinc *Etherius & Beatus*, Symbolo fidei Elipandi recensito, aiunt ipsum incurrisse anathema denuntiatum a *Sancto Joanne* his verbis: *Omnis Spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus.* QUID EST, inquiunt, *solvere Jesum, nisi seorsum Deum, & seorsum hominem prædicare? Ipse sine dubio solvit Jesum qui prædicat populo dicens: Numquid per illum qui natus est de Virgine visibilia & invisibilia condidit, an per illum, qui non est adoptione, sed genere; nec gratiâ, sed naturâ cuncta creavit? Et ideo absque dubio per illum, quem sibi coæqualem & sine adoptione genuit, cuncta creavit. Et per ipsum Dei simul & hominis filium, Verbum carnem factum, adoptivum humanitate, & nequaquam adoptivum divinitate, mundum redemit. Videte Spiritum qui solvit Jesum.*

Id ampliùs constat ex verbis *Elipandi*, quæ a Synodo Francofordiensi referuntur in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, quibus vocabat Christum *Hominem Deificum & humanatum Deum*. Quæ refel-

fellens Synodus ait : *Una persona Deus & homo; non homo Deificus, & humanatus Deus*. Qui loquendi modus ideo a Concilio rejicitur quia significat Deum non verè ac propriè esse hominem, nec hominem Deum, sed denominatione & appellatione quadam. Unde etiam in eadem Epistolâ dicitur: *Adoptivus non habet aliam significationem, nisi ut Jesus Christus non sit proprius filius Dei, neque ex Virgine ei in filium genitus, sed nescio ex quo servo adoptatus in filietatem* [*ut vos dicitis*.]

Eodem modo diluitur objectio petita ex his *Elipandi* verbis in Epistolâ ad Alcuinum : *Cùm ergo unus sit Dominus Jesus Christus, & vera Deitatis, veraque humanitatis in ipso una prorsus eademque persona sit* : &c. His enim non obstantibus, *Alcuinus* hanc Epistolam refellens, probat *Elipandum* duas in Christo asserere personas, quamvis unam verbis tenus confiteri videatur. *Ecce, inquis, cui dicit Pater, Deus tuus ego sum; non ei, id est, Verbo qui ante sæcula ex Patre genitus; sed illi qui in finem temporis de Maria Virgine homo factus est dicit: Quomodo in hisce tuis verbis duas non intelligis in Christo personas te affirmare, dum dicis*; Ei, & illi? *Quasi alius sit qui ex Deo Patre genitus est, & alius qui ex Virgine Matre factus est, dum Evangelista dicit: Verbum caro factum est.*

Et infra, de *Sancto Leone* loquens, cujus auctoritate abutebatur *Elipandus*, ait: *Atque utinam ita te credere ostenderes, sicut in illius Beatissimi Doctoris litteris te legere agnovimus; dicit enim ille Doctor eximius....* LICET *ergo in uno Domino Jesu Christo vero Dei atque hominis filio, Verbi & carnis una persona sit, quæ inseparabiliter atque indivisè communes habeat actiones? Nonne unum eumdemque verum Dei Filium, & verum hominis filium, contra tui erroris impietatem, his verbis iste Catholicus Doctor, quem tu ipse in medium deduxisti, affirmat?*

Denique, *Felicem Urgelitanum*, sincerô animô & absque fuco unam in Christo personam confessum non fuisse, & illam ipsam de unitate personæ Christi Confessionem suam destruxisse, probat *Alcuinus*, lib. 5. *Tandem*, inquit, *illò pervenimus, ubi destruis quod ædificasti, & confiteris quæ negasti. Jam nescio utrùm subdolâ simulatione prioribus tuis sermonibus meliùs crederetur, quibus multimoda argumentatione veritatem impugnare probaris, aut cum diabolo timore preterritus, nolens, Christum Dei filium esse confiteris.... Dicis enim eumdem esse filium Dei, qui est & filius hominis, & Filium hominis qui est Filius Dei, ut ex tuis verbis cognosci poterat.* QUI ILLUM (inquis) *sibi ex utero matris, scilicet ab ipso conceptu, in singularitate sua personæ ita univit atque conseruit, ut Dei Filius esset hominis filius, non mutabilitate naturæ, sed dignatione: similiter & hominis filius esset Dei filius, non vertibilitate substantiæ, sed in Dei filio esset verus filius? Nec mirandum est, si ab aliis in Catholica professione dissentire probaris, dum tibi ipsi per vices discordare videris. In hâc enim sententiâ tuâ Catholicus æstimari potuisset, si priùs te ipsum in pravitate tui erroris non ostenderes*, &c. Et infra; *Si ergo, secundùm tuam sententiam, verus Dei filius bis genitus est, & est verus Dei filius in utrâque nativitate, paternâ scilicet & maternâ, quomodo potest fieri ut non sint duo filii ex matre nati: unus quem tu asseris, Catholicâ voce, verum esse filium Dei: alter quem tua perversitas verum non esse filium Dei affirmat? Verum & non verum, nullatenus unum esse potest. Sic etiam verus filius, & non verus filius, nullatenus unus esse poterit filius; nec Deus verus, & Deus nuncupativus unus esse poterit.*

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES OCTAVI SÆCULI.

DISSERTATIO VI.

De Imaginibus.

Adversùs veteres novosque Iconomachos: Ac præsertim contra libros IV. JOANNIS DALLÆI *Calvinistæ Ministri.*

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm usus, cultusque Imaginum Christi, & Sanctorum, pugnet cum lege Dei?

ASSERTIO CATHOLICA.

USUS cultusque Imaginum Christi & Sanctorum, cum Lege Dei nullatenus pugnat, imò Religioni consentaneus est, & Fidelium excitandæ pietati utilis.

§. I.

Dogma Catholicum ex Scripturâ Sacra probatur: & objectiones Dallai & aliorum, ex eadem petita, diluuntur.

I. PRobatur imaginum usum cum lege Dei nullatenus pugnare, ex aureis Cherubim imaginibus, quas Deus extrui jussit ex utraque parte Tabernaculi, & super Arcam testimonii. (Exodi cap. 21.) *Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes Oraculum, respiciantque se mutuò versis vultibus in propitiatorium quô operienda est arca, in quâ pones testimonium quod dabo tibi. Inde præcipiam & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim.* At si lege Decalogi vetitus esset Imaginum usus, imagines Cherubim super arcam collocari non præcepisset. Itaque usus Imaginum lege Dei non est vetitus.

Secundò id probat ænei serpentis conflatio & erectio, Deo mandante, (Numerorum 21.) *Oravitque Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem aneum, & pone eum pro signo: Qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyses serpentem aneum, & posuit eum pro signo; quem cùm percussi aspicerent, sanabantur.* Lege itaque Dei vetitus non fuit imaginum usus quilibet. Sanè Serpentem æneum Christi in Crucem elati figuram fuisse constat ex ipsius Servatoris verbis: *Sicut Moyses exaltavit Serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Si ergo licitus fuit ac salutaris usus veteris figuræ, quæ futuram Christi passionem adumbrabat: cur illicitus & noxius censeretur usus imaginis, quæ Christum in Cruce passum, aut aliâ formâ exhibet?

II. Cultum verò imaginum legi Dei non repugnare, probatur exemplo *Jacob* Sanctissimi Patriarchæ, qui cùm singulis filiis *Joseph* benedixisset, *Fide adoravit fastigium virgæ ejus*, (ex Apostolo ad Hebræos cap. XI.) Ibi adorationis nomen pro externo venerationis testimonio, quod incurvatione corporis, salutatione, vel osculo exhibetur, usurpari perspicuum est, non pro servitute quæ Deo soli exhibetur. Constat enim ex Genesis cap. 47. Jacob *Conversum ad lectuli caput, Deum adorasse*. At quod de virgæ adoratione Apostolus commemorat, nihilominus verum est. Cultus autem ille fuit religiosus, utpote a fide imperatus: nec in ipsâ virgâ sistebat, quam per se fuisse adoratam perabsurdum est; sed vel ad ipsum *Joseph* illud honoris & dilectionis testimonium referebatur; vel ad Christum, cujus regia potestas per fastigium virgæ *Joseph* adumbrabatur. Porro si non repugnabat legi Dei cultus & honos fastigio virgæ *Joseph* a *Jacobo* exhibitus; nec pugnat cum eâ veneratio exhibita imaginibus Christi & Sanctorum, ad significationem honoris amorisque quò Christum ipsum & Sanctos prosequimur.

III. Arcam fœderis Dei figuram fuisse nemo nescit qui sacras Litteras novit. Huic propterea venerationem a Sanctis veteris Testamenti meritò adhibitam. (Josue 7.) *Josue scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse, quàm omnes Senes Israël.* Quantâ veneratione, quàm sacra solemnique pompâ, quàm religiosô apparatu, *David* Rex & Propheta Arcam e domo *Abinadab*,

dab, & e domo *Obededon* Hierosolyma reduxerit, Historia sacra testatur. *II. Regum cap. 6.* & *Oza* qui eam temerè attigerat a Deo percussum, & occisum: & *Obededon*, cujus in domo quievit, divinis benedictionibus cumulatum. Quæ autem Arcæ adhibebatur veneratio, nec honor merè civilis erat, nec soli Deo debitus cultus; sed reverentia & honor rei sacræ, & ad religionem pertinenti debitus. Gradum igitur aliquem religiosi cultûs rebus sacris impendere, earum intuitu ad quas referuntur, quarumque respectu sanctæ dicuntur, a lege Dei non est alienum; immo eidem maximè consentaneum est. Igitur nec religiosus cultus imaginum Christi, & Sanctorum, ullatenus repugnat legi Dei.

Confirmatur ex Psalmo nonagesimo-octavo. *Exaltate Dominum Deum nostrum*, inquit: *& adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.* Quibus verbis Arcæ venerationem imperari constat ex verbis Davidis I. Paralipomenon cap. 28. *Cogitavi ut ædificarem domum, in quâ requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri.* Consentiuntque Pseudo-Reformati Interpretes. Porro si Arca dicitur sancta, ejusque veneratio præcipitur ob relationem & habitudinem ad Deum, cujus singularem præsentiam ad protegendum populum electum significabat, iniquè omnino damnant Clavinistæ venerationem imaginibus Christi & Sanctorum delatam, ceu rebus sacris, ex habitudine ad Christum & Sanctos quos repræsentant, velut a lege Dei alienam.

IV. In Scripturis Veteris Novique Testamenti legimus, Deum & Angelos sese viris Sanctis conspicuos præbuisse. Illos verò in formis assumptis, corporeis licèt ac sensibilibus, sive per formas illas & imagines externas, illorum præsentiam, substantiam, aut virtutem significantes, sive coram illis, coluerunt & venerati sunt. Cur igitur a lege Dei alienum putant Calvinistæ, Christum & Sanctos per ipsorum imagines, aut in imaginibus colere, & imagines ipsas, propter prototypa, quodam honore prosequi, tamquam relatione & habitudine sacras? Quod enim ex auro, argento, ligno, vel lapide sit exsculpta aut conflata, vel penicillo ex coloribus expressa, vel ex ære, aut quavis aliâ materiâ sensili efformata effigies, ad rationem imaginis nihil interest.

V. Voces & nomina rerum significatarum signa sunt, & imagines quædam fluxæ & transitoriæ, sicut imagines signa sunt stabilia & permanentia prototyporum. At prioris signa generis veneramur. Quis enim sanctum nomen *Jesu* non honoret, prædicante Apostolo: *In nomine Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum?* Igitur & imaginem Christi venerari licet, expeditque. Et sicut sacrum *Jesu* nomen propter literas & syllabas non colimus, sed quia signum est nobis in memoriam revocans Christum Jesum Redemptorem nostrum, & nostræ salutis auctorem: ita Christi non colimus imaginem propter seipsam, sed propter Servatorem quem exprimit. De Sanctorum imaginibus idem sentiendum est. Enimvero si quoties nomen Regis audimus, reverentiam erga illud nostram salutationis testamur officio, non ob nomen ipsum, sed propter Majestatem Principis cujus signum est: cur auditis Sanctorum nominibus nostram adversùs illos venerationem ex religionis officio pietatisque affectu non testemur? Quidni ergo & ipsorum veneremur imagines, ut nostram erga illos venerationem testemur & amorem?

Lex Dei quarumlibet imaginum usum non prohibet.

VI. Objiciebant veteres Iconomachi, idemque novi objectant, Dei mandatum, Exodi vigesimo capite, similitudinem omnem prohibentis: *Non facies*, inquit, *tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terrâ deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terrâ. Non adorabis ea, neque coles.* Igitur adversùs Dei legem committit, qui Diviorum imagines colit.

Respondeo, Hac Dei lege prohiberi dumtaxat idola, id est, falsorum Numinum simulachra, vel rerum quarumvis creatarum effigies, eô fine factas ut locô Dei adorentur; non verò imagines quascumque. Quod ex antecedentium & consequentium verborum serie patet. Præmittuntur enim illa verba: *Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos coram me.* Ista verò subsequuntur: *Non adorabis ea, neque coles:* Idola scilicet Deos alienos repræsentantia. Hinc pro *Sculptili*, Septuaginta Interpretes *Idolum* vertunt. Et *Moyses* versu vigesimo-tertio ejusdem Capitis, divinum illud interdictum de Sculptili non faciendo, clariùs explicat his verbis: *Non facietis Deos argenteos, neque Deos æreos.* Duæ itaque illæ sententiæ: *Non habebis Deos alienos in conspectu meo.* Et: *Non facies tibi sculptile, &c.* sunt unum Decalogi præceptum, ut docent *Clemens Alexandrinus* lib. 6. Stromatum, *Sanctus Hieronymus* in Psalmum trigesimum-secundum, & *Sanctus Augustinus* Quæstione septuagesimâ primâ in Exodum, & Epistolâ centesimâ decima-nonâ ad *Januarium* datâ, cap. undecimo. Quamvis *Josephus* & Philo Judæus, & post illos Auctores Commentariorum in Epistolas *Sancti Pauli* Sanctis *Ambrosio* & *Hieronymo* olim adscriptorum, in Epistolæ ad Ephesios caput sextum, sententias illas ad duo præcepta distincta referant. Sanè unicum esse præceptum longè probabilius est: cùm alioqui non decem, sed undecim numeranda essent Decalogi præcepta: & cùm hæc duo: *Non habebis Deos alienos;* Et, *Non facies tibi sculptile;* in eumdem scopum collineent, ut scilicet unum Deum coli jubeant, ut disertè asserit *Sanctus Augustinus*, Quæstione laudatâ in Exodum. *Illud*, inquit, *ubi dictum est:* Non erunt tibi Dii alii præter me, *apparet hujus rei diligentiorem executionem esse in iis quæ subjecta sunt. Quò enim pertinet*, Non facies tibi idolum, neque ullum simulachrum.... Non adorabis ea, neque servies illis: *nisi ad id quod dictum est: Non erunt tibi Dii alii præter me?* Et Epistolâ laudatâ: *Prohibetur coli aliqua in figmentis hominum Dei similitudo, non quia non habet imaginem Deus: sed quia nulla imago ejus coli debet, nisi illa quæ hoc est quod ipse; nec ipsa pro illô, sed cum illô.* Sanè si Deus quarumlibet imaginum usum prohibuisset, non præcepisset ipse fabricationem Cherubim aureorum, eorumque collocationem super Arcam. Neque verò imaginum Christum vel Sanctos exprimentium veneratio, qualis rebus aliis sacris, puta Codici Evangeliorum exhibetur, eâ lege magis prohibita est, quàm earum usus. Siquidem illud lege non est vetitum, quod fini Legis minimè adversatur. Finis autem præceptorum primæ tabulæ est, ut suus Deo illibatus servetur honos, eique soli debita exhibeatur servitus. Quod veneratio sacrarum imaginum propter Christum & Sanctos, non prohibet; cùm immensùm distet a supremo illo cultu & servitute, quam Deo exhibemus.

Istius cultûs rationem explicat, & cum Decalogi supra laudato præcepto non pugnare, disertè probat *Leontius* Neapolis in Cypro Episcopus, lib. quinto *Apologiæ Christianorum contra Judæos, & de Sanctorum Imaginibus*, prout laudatur in Synodo Septimâ, Actione quartâ: ubi Judæos refellit, qui Christianos accusabant, quòd contra Decalogi mandatum imagines colerent. *Penes nos*, inquit, *sicut Dii non adorantur Sanctorum caracteres*,

ſigres, & Icones, vel forma. Si enim ut Deum adorare lignum imaginis, possem profectò & ligna reliqua adorare. Nam si ut Deum lignum adorarem minimè utique deletô charactere Iconam incenderem .... Et sicut is qui jussionem Imperatoris suscepit, & salutavit sigillum, non lutum adoravit, aut chartam, aut plumbum, sed Imperatori adorationem & cultum impendit: ita & nos Christianorum pueri, figuram Crucis adorantes, non naturam ligni adoramus, sed signum, & annulum, & characterem Christi; cùm aspicientes per eum illum qui in eo crucifixus est, salutamus, & adoramus. Et sicut pueri proprii patris cujusdam qui peregrè profectus est ad tempus ab illis, multo erga eum affectu ex animâ flagrantes, sive virgam ejus in domô videant: sive sedem, sive chlamidem, hæc cum lachrymis deosculantes amplectuntur; & non illa adorant, sed Patrem desiderant & honorant: ita & nos omnes Fideles, ut virgam Christi, Crucem adoramus; ut sedem verò & cubile, ipsius sanctissimum Monumentum; ut domum, præsepe & Bethleem, &c. Non locum, neque domum, neque regionem, vel civitatem, aut lapides honorantes, sed eum qui in illis conversatus est, & illuxit, & in carne innotuit, atque ab errore liberavit, Christum videlicet Dominum nostrum; & per Christum ea quæ sunt Christi, passionem in Ecclesiis, in domibus, & plateis, & in imaginibus, & in sindonibus, & in penetralibus, & in vestimentis, & in omni loco formamus: ut incessanter aspicientes hæc, commoneamur, & non obliviscamur, ut tu (Judæe) *oblitus es Domini Dei tui. Et sicut tu adorans librum Legis, non naturam pellium, vel atramenti, quæ in ipso est, adoras, sed verba Dei quæ in illo continentur: ita & ego imaginem Christi adorans, non naturam lignorum & colorum adoro [absit] sed inanimatum characterem Christi tenens, per eum, Christum tenere mihi videor & adorare. Et sicut Jacob acceptam a filiis suis tunicam variam & sanguinolentam Joseph, deosculatus est cum lachrymis, & propriis oculis hanc circumposuit: & non vestimentum amans, vel honorans hoc fecit, sed per id æstimans Joseph osculari, & in manibus eum habere: Ita & Christiani universi Imaginem Christi, vel Apostolorum aut Martyrum tenentes aut salutantes carne, Christum ipsum, vel Martyrem ejus, animâ nos tenere existimamus.*

VII. Objicit *Dallæus, lib.1. de Imaginibus, cap.* 6. Veterum auctoritatem, qui præcepto Decalogi vetitas imagines quascumque disertè testantur. Ita *Clemens Alexandrinus* lib.5. Stromatum, ubi id Mosis Edictum, quo sunt vetitæ imagines, cum quodam *Pythagoræ* dicto comparans: *Moses*, inquit, *multis ante sæculis apertè legem sanxit, nullam oportere sculptilem, vel fusilem, vel fictam, vel pictam imaginem, simulachrumve facere, ut sensilia minimè attenderemus, sed ad ea transiremus quæ percipiuntur intelligentia. Ut Dei enim Majestas vilis & contempta reddatur, efficit quæ est in promptu videndi consuetudo, & quæ intelligentiâ percipitur, essentiam colere per materiam, est eam per sensum vilipendere.*

Sic *Tertullianus* lib. *de Spectaculis*, cap.23. *Jam verò*, inquit, *ipsum opus personarum, quæro an Deo placeat, qui omnem similitudinem vetat fieri, quantò magis imaginis suæ?* Clarum est existimasse *Tertullianum*, laudato Decalogi mandato simpliciter & absolutè vetari omnem omnino similitudinem, quacumque ex materia, quocumque artificiò effictam, quemcumque in usum, sive religionis, sive ipsius communis vitæ adhibitam. Id apertissimè docet proximè recitatus ejus locus, in quo personarum usum ex hoc præcepto refellit; absurdè nisi eum constituisse intelligamus, omnes omnino imagines divinâ hâc lege vetitas, non autem eas tantùm, quæ res inanes & commentitias repræsentant, quæque latriæ cultu adorantur. Ille sanè in libro *de Idololatria*, cap.3. *Diabolum ait sæculo intulisse artifices statuarum & imaginum, & omnis generis simulachrorum.* Et Cap. sequenti, de Domino loquens: *Toto mundo*, inquit, *ejusmodi artibus interdixit servis Dei.* Tum capite sequenti solvit, quod sibi objici posse intelligebat, serpentis ænei simulachrum Dei jussu in deserto erectum fuisse, respondens eumdem Deum, qui lege vetuit similitudinem fieri, serpentis similitudinem edixisse. *Si eumdem Deum observas*, inquit, *habes legem ejus, Ne feceris similitudinem. Si & præceptum facta postea similitudinis respicis & tu imitare Moysem. Ne facias adversùs legem simulachrum aliquod, nisi & tibi Deus jusserit* Itaque cùm *lib.4. contra Marcionem*, cap.22. probare instituisset, *Moysem* & *Eliam* in monte Thabor cùm *Jesus* transfiguratus est, a *Petro* agnitos extraordinariæ ectaseos lumine, non autem naturali aliqua notitia, numquam ipsi visas eorum imagines inde astruit, quòd ullas Lex fieri vetet. Hæc enim probatio necessariò exigit, ut non falsorum modò Numinum, sed & sanctorum virorum imagines facere Judæis nefas fuisse putaverit *Tertullianus*. Nam omnem hanc ejus argumentationem futilem esse & vanam liquet, si Judæis hujuscemodi imagines, & facere, & habere licuit, quales hodie in Romanæ Ecclesiæ communione defenduntur. Objicientibus verò artificibus, sibi fame pereundum, nisi hanc quam unam noverant, artem exerceant; suadet ut industriam ad aliquod opus suo simile transferant. Qui signum describebat, abacum linat; qui Martem ex tilia exculpebat, armarium compingat, & artes denique exerceat, quæ sine exorbitatione disciplinæ victum præstant. Quis non intelligit istum, si putasset sola idola Christianis vetita, non autem omnia omnino simulachra, hoc loco hujus generis artifices moniturum fuisse ut fingendis Cæsarum aliorumque viventium imaginibus operam darent, unde non minor neque incertior quæstus rediturus, erat quàm ex Deorum signis? Quòd si illius temporis Ecclesia omnis generis imaginibus sic ornata & variegata fuisset, ut est hodie Romana, quis dubitat quin istos jussurus fuerit, non artem, sed speciem operis mutare, Chistique Sanctos & Martyres, pro Diis, dæmonibusque fingere. Cum ergo nihil hujusmodi *Tertullianus* suggerat, cùm artes istas planè abroget; perspicuum est putasse eum lege divina pariter vetitum esse, & Ecclesiæ Sanctos, & Paganorum Numina pingere. Hinc *Hermogeni* picturam tamquam grave crimen objicit libro adversùs eum conscriptô, cap.I. *Præterea*, inquit, *pingit illicitè, nubit assiduè: legem Dei in libidinem defendit, in artem contemnit; bis falsarius, & cauterio, & stylo; totus adulter, & prædicationis, & carnis.*

Clemens Alexandrinus explicatur.

Respondeo ad primum, *Dallæum* fraudulenter & imperitè allegare testimonium *Clementis Alexandrini*, ut probet imagines omnes præcepto Decalogi vetitas, cùm de falsorum Deorum imaginibus ipsum loqui sit evidentissimum: *Rursus autem*, inquit, *non esse gestandos annulos, neque Deorum imagines esse eis insculpendas, sicut Moyses multis ante sæculis apertè legem sanxit*, &c. quæ in objectione descripta sunt. Idque hæc verba liquidò ostendunt: *Ut Dei enim Majestas vilis & contempta reddatur, efficit quæ est in promptu videndi consuetudo .... Quocirca Ægyptiorum quoque Sacerdotum sapientissimi Minervæ Ædem sub dio esse constituerunt, ut Hebræi, qui templum posuerunt absque simulachro. Sunt autem qui Deum colentes, facta cœli effigie, quæ astra continet, eum adorant.* Solùm ergo *Clemens Alexandrinus* voluisse videtur,

tur, divinæ legis interdicto vetitas fuisse falsorum Numinum imagines, quales a Paganis in annulis exsculpebantur, quas *Pythagoras* prohibuit. Sed etsi veri quoque Dei imaginem effingi nefas esse existimaverit, atque Mosaica lege prohibitum, quod ipsum sensisse probabile est, id contra Christi, Sanctorumque imagines non pugnat. Dei, cùm sit incorporeus & immaterialis, imaginem licitè effingi non posse, Veteres pene omnes, & ii etiam Patres, qui post exortam Iconomachorum hæresim scripsere, senserunt; eamque sententiam *Tostatus*, & *Durandus*, in III. Sententiarum Distinctione IX. Quæst II. sunt amplexati, quibus favere videtur Scriptura Sacra, Deuteronomii quarto capite: *Non vidistis aliquam similitudinem, in die quâ locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne fortè decepti, faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi, vel fœminæ* &c. Et Isaiæ quadragesimo capite: *Cui*, inquit, *similem fecistis Deum? Aut quam imaginem ponetis ei? Cui assimilastis me, & adæquastis? Dicit Sanctus*. Et Actuum 17. *Genus ergo cùm simus Dei, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominum, Divinum esse simile*. Sed de hoc inferiùs uberior sermo habebitur.

VIII. Objicit *Dallæus* alium *Clementis Alexandrini* locum, lib. 6. Stromatum: *Quemadmodum*, inquit, *qui aliena furatur, cùm magnam faciat injuriam, in ea quæ meretur mala, jure incidit; ita qui divina opera sibi vindicat per fingendi, vel pingendi artem, & dicens se esse effectorem plantarum, & animalium, & similiter, qui veram imitantur Philosophiam, fures sunt*. Objicit & illud ejusdem Patris in Protreptico, *Nobis enim est apertè vetitum artem fallacem exercere. Non facies enim*, inquit Propheta, *cujusvis rei similitudinem, eorum quæ sunt in cœlo, & quæcumque sunt in terra infra*. Igitur non solas falsorum Deorum, aut etiam veri Dei imagines, sed quascùmque rerum creatarum, sive inanimatarum, seu viventium, seu hominum terrenam adhuc & mortalem vitam agentium, sive cum Christo regnantium, imagines Decalogi præcepto vetitas existimavit *Clemens Alexandrinus*.

Respondeo, *Clementem Alexandrinum* pingendi sculpendique artes non damnare, aut a Deo vetitas asserere, sed in eos dumtaxat stylum stringere artifices, qui se per fingendi vel pingendi artem, animantium vel plantarum exsculptarum, aut pictarum auctores esse primos gloriabantur, & hoc furti quoddam esse genus divinæ omnipotentiæ facti, quæ omnia occultè operatur: cujus homines, aliæque causæ creatæ solummodo ministræ sunt. *Qui ergo*, inquit, *dixerit se aliquid excogitasse, vel fecisse ex iis quæ pertinent ad creationem, impii & nefarii incœpti dabit pœnas*. Nam *generali & universâ Dei Providentiâ, per ea quæ moventur propinquiùs, per submissionem transmittitur ad singularia efficax operatio*. Sed *Clementem Alexandrinum* in omne imaginum genus non invehi, neque illud existimasse divinâ lege prohibitum, sed falsorum dumtaxat Numinum simulachra, constat ex iis quæ paulò superiùs habet in eadem paginâ. *Est autem adulterium, si quis relictâ Ecclesiasticâ & verâ cognitione, & de Deo persuasione, accedat ad falsam, quæ non convenit, opinionem, aut in Deos referens aliquid ex iis quæ sunt genita, & alicujus ex iis quæ non sunt simulachrum aliquod constituens, ad transiliendum cognitionem, vel potiùs ab eâ desiliendum ..... Quocirca præclarus quoque Apostolus unam fornicationis speciem vocat Idololatriam, consequenter Prophetę * qui dicit: Mœchatus est cum ligno & lapide. Ligno dixit, Pater meus es tu, & lapidi; Tu me genuisti*. Et paulò adhuc superiùs, solas imagines quæ ad Idololatriam effinguntur, primo Decalogi præcepto prohibitas disertè docet. *Et primum quidem*, inquit, *præceptum Decalogi ostendit unum solum esse Deum omnipotentem, qui populum transtulit ex Ægypto per solitudinem in terram patriam, ut per divinas quidem operationes comprehenderent, ut poterant, ejus potentiam: ab eorum autem, quæ sunt genita, abstinerent idololatria, omnem spem habentes in Deo, qui est ex veritate*.

Jerem. 3.

Nec alius sensus est loci a *Dallæo* laudati ex Protreptico, ut ex antecedentibus & consequentibus liquet. *Beati ergo*, inquit, *illi omnes duntaxat ex Sibylla sententiâ*.

Qui sibi visa licet Divorum templa negabunt:
Surdorum & lapidum quæ sunt altaria sedes:
Ex lapide & manibus simulachra effecta virorum,
Cæsorum quæ sunt animato infecta cruore
Quadrupedum, bipedum, volucrumque, & cæde ferarum.

Nobis enim est apertè vetitum artem fallacem exercere. Non facies enim [inquit Propheta] cujusvis rei similitudinem, &c. Revera enim Cererem Praxitelis, & Proserpinam, & Jacchum mysticum Deos existimaremus, vel Lysippi artes, vel manus Apellis, quæ divinæ existimationis figuram præbuere materiæ. Sed vos quidem ut statua fabricetur pulcherrima, valde adlaboratis: ne autem propter insensilitatem efficiamini statutis similes, non curatis.

IX. Ad ea quæ ex *Tertulliano Dallæus* objicit, respondeo, ipsum imperitè locum ex libro de *Spectaculis* laudatum proferre, ut imaginum genus omne Dei lege vetitum *Tertulliano* visum fuisse probet. Ibi namque de similitudine falsâ, vel ad idololatriam effictâ loqui *Tertullianum*, tum ex locis adjunctis, cùm ex antecedentibus perspicuum est. *An Deo placebit*, inquit, *auriga ille tot animarum inquietator, tot furiarum minister, tot statuarum; velut Sacerdos coronatus, vel coloratus ut leno, quem curru rapiendum diabolus adversùs Heliam exornavit? Placebit, qui vultus suos novaculâ mutat? Infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno, & Isidi, & Libero proximam facere, insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini laudat? Jam verò ipsum opus personarum, quæro an Deo placet, qui omnem similitudinem vetat fieri, quantò magis imaginis suæ? Non amat falsum Auctor veritatis: adulterium est apud illum omne quod fingitur. Proinde vocem, sexus, ætates mentientem, amores, iras, gemitus, lachrymas adseverantem, non probabit, qui omnem hypocrysim damnat*. Præterea totus est eo in libro *Tertullianus*, ut probet, *Ex Idololatria universam spectaculorum paraturam constare*. (Cap. 4.) Communem esse ludorum originem, communes titulos, *Ut de communibus causis perinde apparatus communes habeant necesse est de reatu generali idololatriæ conditricis suæ*. Circi pompam, quorum sit, *probari de simulachrorum serie, de imaginum agmine ..... ex sacris & sacrificiis præcedentibus, intercedentibus, succedentibus .... Et si pauca simulachra circumferat, in uno idololatriam esse*. (Cap. 7.) Rem equestrem olim simplicem peritè equitandi studio, cùm in ludos transiit, idololatria fuisse contaminatam: *Castori & Polluci, Neptuno, quadrigis Solis, bigis Lunæ* deputari (Cap. 9.) *Artes scenicas de gestu & flexu corporis mollita Veneris & Liberi immolare; illi per sexum, illi per luxum dissolutis. Quæ verò voce, & modis, & lyris transiguntur, Apollines, & Musas, & Minervas, & Mercurios mancipes habere .... Dæmonas ab ini-*

Exponuntur testimonia Tertulliani.

tio prospicientes sibi inter cætera Idololatriæ, etiam spectaculorum inquinamenta, quibus hominem a Deo avocarent, & suo honori obligarent, ejusmodi quoque artium ingenia inspirasse. (Cap.X.) *Agonum apparatus idololatriam conspurcare de coronis profanis, de Sacerdotalibus Præsidibus, de Collegiariis Ministris, de ipso postremo boum sanguine: Alios sacros funebres, aut Diis nationum, aut mortuis fieri.* (Cap.XI.) Munus, quod alterum spectaculi genus est, quò se Veteres officium facere mortuis arbitrabantur, parentationis, adeoque idololatriæ speciem esse. *Dæmonia* enim *in mortuorum idolis consistere; pluribus & asperioribus nominibus amphiteatrum consecrari, quàm Capitolium. Omnium dæmonum templum esse. Martem & Dianam utrisque ludis præsidere.* (Cap.12.) &c. Ex quibus patet, *Tertullianum*, in libro *de Spectaculis*, totum esse ut spectacula, ludos, comedias, idololatriæ sordibus inquinari probet, proindeque a Christianis esse fugienda. Cùm ergo ipsum opus personarum Deo displicere ex eo ostendit, quòd Deus omnem similitudinem fieri vetuerit, de similitudine loquitur ad usum & finem idololatriæ ordinata.

XII. Quæ verò objicit *Dallæus* ex libro *de Idololatria*, eodem sensu intelligenda esse, adjuncta docent. *Idolum* inquit, *tam fieri, quàm coli Deus prohibet. Quantò præcedit ut fiat quod coli possit, tantò priùs est ne fiat, si coli non licet. Propter hanc causam, ad eradicandam scilicet materiam idololatriæ, lex divina proclamat:* Ne feceris idolum. *Et conjungens*, Neque similitudinem eorum quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari: *Totò mundo ejusmodi artibus interdixit servis Dei. Antecesserat Enoch prædicens, omnia elementa omnem mundi censum, quæ cælo, quæ mari, quæ terra continentur, in idololatriam versuros dæmonas, & Spiritus desertorum Angelorum, ut pro Deo adversùs Dominum consecrarentur. Omnia igitur colit humanus error, præter ipsum omnium Conditorem Eorum imagines, idola imaginum consecratio, idololatria. Quicquid idololatria committit, in artificem quemcumque & cujuscumque idoli deputetur necesse est. Denique idem Enoch simul & cultores Idoli, & fabricatores in comminatione prædamnat.*

Quòd autem ait *Tertullianus* cap.5. de Serpente æneo, qui mandatô Dei de lege suâ dispensantis, conflatus & erectum est, non probat præcepto Decalogi vetitam fuisse imaginem omnem; sed eas dumtaxat quæ populum rudem & ad idololatriam propensum, trahere ad defectionem potuissent. Hujus autem generis erat Serpens æneus, nisi Dei jussu conflatus fuisset ac propositus ut Mysterii aliquando consummandi figura. Unde *Tertullianus* meritò excipit, Dei dispensatione erectum fuisse. Proinde non esse faciendum *simulachrum aliquod adversùs legem, nisi & Deus jusserit*. Quodnam autem sit simulachrum adversùs legem factum, statim explicat Tertullianus. *Si nulla lex Dei prohibuisset idola fieri a nobis, si nulla vox Spiritus Sancti fabricatoribus Idolorum non minùs quàm cultoribus comminaretur, de ipso Sacramento nostro interpretaremur nobis, adversas esse fidei ejusmodi artes. Quomodo enim renuntiavimus Diabolo & Angelis ejus, si eos facimus.... Potes lingua negasse, quod manu confiteris? Verbo destruere, quod facto struis? Unum Deum prædicare, qui tantos efficis? Verum Deum prædicare, qui falsos facis? Facio, ait quidam, sed non colo... Imo tu colis, qui facis ut coli possint. Colis autem, non spiritu vilissimi nidoris alicujus, sed tuo proprio: nec animâ pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Plus es illis quàm Sacerdos, cùm per te habeant Sacerdotem. Diligentiâ tuâ Numen illorum est.... Totâ die ad hanc partem zelus fidei perorabit, ingemens Christianum ab Idolis in Ecclesiam venire: de adversarii, officinâ in domum Dei: attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum.... Eas manus admovere Corpori Domini, quæ dæmonis corpora conferunt.*

Nec verò artes ipsas pingendi & sculpendi prohibitas asserit *Tertullianus*, nisi idololatriæ inserviant, aut periculum sit ne ad ejus usus transferantur, idololatria ubique dominante. *Si ita necessitas exhibitionis obtenditur*, inquit, *habent & alias species, quæ sine exhorbitatione disciplina, id est, sine idoli constitura opem victûs præstent... Cùm igitur ad hæc artificiorum genera cohortemur, quæ idolum quidem, & quæ idolo competunt, non attingant; sint autem & hominibus communia sæpe, quæ & idolis, hoc quoque cavere debemus ne quid scientibus nobis ab aliquibus de manibus nostris in rem idolorum postuletur.*

Ad id quod ex libro quarto *contra Marcionem* Cap. 24. *Dallæus* laudat: *Quomodo Moysem & Heliam Petrus cognovisset, nisi in spiritu? Nec enim imagines eorum vel statuas populus habuisset & similitudines, Lege prohibente.* Respondeo, *Tertullianum* existimasse quidem quascumque imagines & simulachra Judæis esse lege prohibita, ut eorum ad idololatriam propensio coërceretur, & hac parte positivum & cerimoniale fuisse mandatum, si per se spectetur imaginum usus: naturale autem, si spectetur idololatriæ periculum. Quod cum *Tertulliano* Catholici quidam Theologi asserunt. Cùm autem cerimonialia legis præcepta Christianos non alligent; nec periculum sit ullum ne, qui præceptis Evangelicis imbuti sunt, imagines Sanctorum, aut quorumvis hominum colant ut numina, sive ut numinum simulachra: nihil contra usum, cultumque imaginum Christi & Sanctorum conficit hic *Tertulliani* locus.

Adde, Montanistam jam tum ipsum fuisse cùm hæc scriberet, cujus proinde tanta non sit auctoritas in Ecclesiasticis controversiis dirimendis. Accedit, quòd sibi ipsi contradicat manifestè: Nam imagines quæ in alium usum ac finem quàm idololatriæ effingerentur, quales fuere Cherubim Arcæ & ænei serpentis figura, Decalogi mandato non esse vetitas scribit *lib.2. contra Marcionem, Cap. 22.* nec dispensationem a Lege comminiscitur. *Proinde*, inquit, *& similitudinem vetans fieri omnium quæ in cælo, & in terra, & in aquis, ostendit & causas, idololatriæ scilicet, substantiam cohibentes. Subjicit enim:* Non adorabitis ea, neque servietis illis. *Serpentis autem ænei effigies postea præcepta Moysi a Domino, non ad idololatriæ titulum pertinebat, sed ad remediandos eos qui a serpentibus infestabantur. Et taceo de figura remedii. Sic & Cherubim & Seraphim aurea in Arca figuratum exemplum, certè simplex ornamentum, accommodata suggestui, longè diversas habendo causas ab idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur; non videntur similitudinum prohibitarum legi refragari non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.* Et Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem commemorans boni Pastoris imaginem in calicibus depingentis, ex qua argumentum ducit ad ejus disciplinam impugnandam, satis innuit illas imagines sibi non videri divinæ legi contrarias, cùm Decalogi violationem Ecclesiæ, cujus doctrinam insectatur, non objiciat. *A parabolis licebit incipias*, inquit, *ubi est ovis perdita a Domino requisita, & humeris ejus revecta. Procedant ipsa pictura calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne Christiano, an Ethnico peccatori de restitutione colliniet.* *Lib de Pudicitia.*

XIV.

XIV. Denique ad id quod ex libro *contra Hermogenem* objicit *Dallæus*; Respondeo, locum ab ipso laudatum non probare, quòd pictura sit per se vetita, aut quod ipsam lege Dei vetitam *Tertullianus* putaverit: sed quòd spectatis circumstantiis temporis, ob idololatriæ periculum, ethnica superstitione ubique dominante, nefas censeret quarumcumque rerum effigies pingere. Unde tunc vix ullus erat apud Christianos imaginum usus. Quid si Hermogenem *illicitè pingere*, Tertullianus dixit, quia post susceptum Christiani nomen nihilominus pingebat simulachra Deorum, utique falsorum? ut notat *Rigaltius*.

Objicit *Dallæus* testimonium *Origenis*, *lib. 4. contra Celsum*, de Judæis scribentis: *In civitatem eorum nullus pictor admittebatur, nullus statuarius, legibus totum hoc genus arcentibus, ne qua occasio præberetur hominibus crassis, neve animi eorum a Dei cultu avocarentur ad res terrenas, per hujusmodi illecebras.* Quod ut probet, hæc ex Deuteronomio recitat: *Habebant enim*, inquit, *inter cæteras, legem hanc; Nolite impiè agere, nec facietis vobis sculptile in similitudinem, aut imaginem masculi; vel fœminæ, in similitudinem omnium jumentorum, quæ sunt super terram, vel avium pennatarum sub cœlo volantium, vel piscium quorumvis, qui degunt in aquis sub terra.* Itaque cùm testetur *Origenes*, *Homilia VIII. in Exodum* hanc legem ad Novi quoque Testamenti homines pertinere: non est dubitandum, quin ille Christiano nefas esse putaverit, ullam ex istis artibus exercere.

Exponitur locus Origenis.

XVI. Respondeo, Verum esse quod *Origenes* refert, Judæos in civitates suas nullos statuarios aut pictores admisisse: non quòd lex divina eas artes, aut quamcumque ab illis artificibus effictam similitudinem vetaret; sed quòd Synedrii ac Synagogæ Decreto latiùs propagata Legis sanctio esset, & ad quemcumque usum imaginum porrecta vis illius, saltem extantium & humanarum: cujusmodi scita Seniorum *Legis divinæ sepem* vocabant, quòd homines a legis divinæ violatione longiùs arcerent, occasionibus peccandi sublatis & accuratiùs interdictis. Sed non omne genus imaginum vetitum Judæis fuisse Decalogi mandatô, sed eas dumtaxat, quæ idololatriæ occasio forent, Origeniani loci adjuncta probant. *Apud quos* inquit, (Judæos scilicet) *nullum aliud numen erat receptum, quàm Deus hujus rerum universitatis præses, procul ablegatis omnibus simulachrorum opificibus. Nam in civitatem eorum nullus pictor admittebatur*, &c. & verbis Deuteronomii recitatis subjungit: *Quæ lex hoc agebat, ut contenti rerum veritate, caverent sibi a figmentis mentientibus faciem maris aut fœminæ aut pecudum, avium, reptilium, piscium imagines referentibus. Illud quoque apud eos gravitatis & generositatis plenum: Cave ne fortè oculis sublatis ad cœlum, visòque Sole, Luna, cæterisque stellis cœli: decore horum deceptus, adores aut colas aliquod ex siderum numero.* Idem elucescit manifestiùs ex *Homilia VIII. in Exodum*, a *Dallæo* laudatâ: ubi explicans, quid sit idolum, quid similitudo, quæ Lege vetantur, ait: *Aliud est facere idolum, aliud similitudinem.... Si quis in quolibet metallo auri, vel argenti, vel ligni, vel lapidis, faciat speciem quadrupedis alicujus, vel serpentis, vel avis, & statuat illam adorandam, non idolum, sed similitudinem fecit. Vel etiamsi picturam ad hoc ipsum statuat, nihilominus similitudinem fecisse dicendus est. Idolum verò facit ille qui secundùm Apostolum dicentem*, Quia Idolum nihil est, *facit quod non est.... Addit autem & dicit:* Non adorabis ea, neque coles. *Potest, quis interdum & invitus adorare, sicut nonnulli Regibus adulantes, cùm eos ad hujuscemodi studia deditos viderint, adorare se simulant idola, cùm in corde ipsorum certum sit, quia nihil est idolum. Colere verò, est toto his affectu & studio mancipari. Utrumque ergo resecat sermo divinus, ut neque affectu colas, neque specie adores.*

Quod de Judæis refert *Origenes*, ipsos nullos pictores, nullos statuarios, in civitatem suam admisisse acceperat ille a *Philone* & *Josepho*; a Philone, libro *Quis rerum divinarum hæres*, in lib. *de Decalogo*, in lib. *de Legatione ad Caium*, & in altero, *de Gigantibus*. Ex *Josepho* verò, *lib.8. Antiquitatum*, ubi *Salomonem* violatæ legis incusat, *Quod æreas boum effigies basi Maris*, id est ingentis labri, quod mare vocabatur ob capacitatem, *adjecerat, & Leonem in throno posuerat: Nefas enim erat ista facere.* Et libr.17. cap.8. Judæos ægrè tulisse refert quod *Herodes* aquilam auream prægrandem supra majorem Templi portam collocarat, quam Juvenes quidam, impellentibus Magistris, palam dejicere ausi sunt. *Prohibet enim Lex*, inquit, *erectiones imaginum moliri, aut quorumcumque animalium effigies collocari, velut anathemata iis qui ex illius præscripto vitam suam componere voluerint.* Et lib.2. *de Bello Judaico*, ubi populi tumultum adversùs *Pilatum* describit, qui *Cæsaris* imagines in urbem introduxerat, quas Judæorum constantiâ victus, tandem abstulit, eamdem causam affert. *Quòd nullum fas sit in Urbe collocari simulachrum.* Id autem nefas esse putabant ob idololatriæ periculum, quæ Lege vetatur.

Quamquam errat *Josephus* cum *Salomonem* violatæ Legis reum facit ob æreas boum effigies basi Maris suppositas, & figuras Cherubim exsculptas, pictasque in Templo. Nam Scriptura Sacra, quæ id commemorat *III. Regum Cap.6. & 7.* ob hæc opera nequaquam arguit *Salomonem*, imò Deo gratum fuisse significat, qui perfectô templô ipsi semel & iterum conspicuum se præbuit, & cum ipso ut cum amico locutus est. Certè picturam, sculpturamve non fuisse Judæis divinâ lege prohibitas ex eo constat quod *Beseleelem* his artibus exornaverit. *Vocavi*, inquit Dominus Exodi XXXI. *Beseleel, & implevi eum Spiritu Dei, sapientiâ, & intelligentiâ, & scientiâ in omni opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diversitate lignorum*, &c.

Error Josephi notatur & refellitur.

XVIII. Objicit *Dallæus*, * Quæcumque a Patribus scripta sunt in Ethnicos simulachrorum adoratores, eadem in cultores imaginum jure merito retorqueri: ac proinde pariter vetitum esse lege divinâ cultum imaginum Christi & Sanctorum.

** Lib. 1. cap. 2.*

Probat antecedens. Potest namque in ipsos torqueri, quod *Tertullianus* in Apologetico, Cap.12. scribit: *Quantùm autem de simulachris ipsis nihil aliud reprehendo, quàm materias sorores esse vasculorum instrumentorum communium, vel ex iisdem vasculis & instrumentis, quasi fatum consecratione mutantes licentiâ artis transfigurante, & quidem contumeliosissimè & in ipso opere sacrilegè.* Et extremo capite: *Igitur si statuas & imagines frigidas, mortuorum suorum simillimas non adoramus, quas milvi, & mures, & araneæ intelligunt; nonne laudem magis quàm pœnam merebatur repudium agniti erroris?* Imagines enim Christi & Sanctorum nec de meliore lutô, nec honestiore specie, vel sensibus instructiores sunt quam Gentilium statuæ. Æquè sorores utræque vasculorum instrumentorumque communium, neque has magis quàm illas: mures, & araneæ, & milvi intelligunt.

Potest in ipsas torqueri quod de consecratis Deo-

Deorum imaginibus, quas Pagani orabant & publicè colebant, scripit *Minutius Felix*, in Octavio. *Quanta verò de Diis vestris animalia muta naturaliter judicant, mures, hirundines, milvi? Non sentire eos sciunt, rodunt, inculcant, insident, ac nisi abigatis, in ipso Dei vestri ore nidificant. Aranea verò faciem ejus intexunt, & de ipso capite sua fila suspendunt. Vos tergitis, mundatis, eraditis, & illos quos facitis, protegitis, & timetis.*

Contra ipsas objici potest quod scribit *Lactantius*, lib. secundo Institutionum, cap. 2. *Quid sibi templa? Quid aræ volunt? Quid denique ipsa simulachra, quæ aut mortuorum, aut absentium monimenta sunt? .... Nec intelligunt homines ineptissimi, quod si sentire simulachra & moveri possent, ultro adoratura homines fuissent, a quibus sunt expolita. .... Adorant ergo insensibilia, qui sentiunt irrationabilia qui sapiunt, exanima qui vivunt, terrena qui oriuntur e cælo .... Nempe ideo timetis, quòd eos esse in cælo arbitramini .... Cur igitur oculos in cælum non tollitis? Cur ad parietes & ligna & lapides potissimùm, quam illò spectatis ubi eos esse creditis?* Et quod Capp. 17. & 18. ait: *Perversum esse & incongruens, ut simulachrum hominis a simulachro Dei colatur. Colit enim quod est deterius & imbecillius .... Inexpiabile facinus esse deserere viventem, ut defunctorum monimentis servias, qui nec vitam, nec lucem dare cuiquam possunt, quâ ipsi carent.* His gemina sunt quæ habent *S. Athanasius*, in oratione contra Gentes P. 15. *Sanctus Joannes Chrysostomus*, in Isaiam cap. 2. & Homilia 37. in Genesim; *Theodoretus*, in Psalmum centesimum decimum-tertium.

Catholicis sacrarum imaginum cultoribus imperitè & iniquè objiciuntur quæ a Patribus scripta sunt contra Ethnicos simulachrorum adoratores.

XIX. Respondent Catholici Theologi negando antecedens: hæc enim omnia contra Ethnicos meritò a Patribus objiciuntur, quia etsi simulachrorum materiæ sorores essent vasculorum; licèt illa insensibilia essent & irrationalia, licet de iis mures, hirundines, milvi, araneæ judicarent, &c. Nihilominus ab Ethnicis Numinum instar habebantur, & colebantur. Credebant, inquam, ea esse Numina, sive simplici substantiæ commutatione; (quæ opinio apud rudiores invaluerat) sive quadam divinitatis in ipsa infusione, alligatione, & substantiali præsentiâ, quasi fatum consecratione mutarent, ut *Tertullianus* loquitur. (Quod sentiebant eruditi.) Tandem nullus erat Ethnicus, qui saltem non crederet, illa simulachra eorum imagines esse, qui verè Dii essent. At longè ab ista superstitione sunt Catholici, qui Christi, & Sanctorum imagines, quas colunt, neque pro Numinibus neque pro Numinum imaginibus habent: sed venerationem ita iis impertiendam propugnant, ut *Non credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda veluti olim fiebat a gentibus quæ in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honor qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræsentant: ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus: & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur:* ut habet Synodus Tridentina, *Sessione XXV.*

XX. Urget *Dallæus*, Ethnicorum Theologos longè aliter de simulachris sensisse, Deos esse negasse, Deos tantùm asseruisse per simulachra vel in simulachris coli. Idem porro de cultu sacrarum, ut vocant, imaginum, sentire Romanæ communionis homines. Nam quemadmodum in Paganorum multitudine erant aliqui, sed pauci, qui crassissimo quodam & pecuino mentis errore, repugnantibus & reclamantibus eruditis, pro veris Numinibus haberent muta illa & surda simulachra, apud quæ in templis & fanis procumbebant: sic in eorum Christianorum plebe, qui venerantur imagines, fortasse etiam nonnulli reperiuntur adeo obesæ naris, ut vel nullum, vel omnino exiguum discrimen esse arbitrentur inter imaginem, & ipsum cui consecrata est, Sanctum. Ac ut inter eruditiores Paganos fuere, qui putarent Numen vel ipsâ substantiâ, vel certè vi suâ præsens adesse simulachris; sic neque defuere inter communionis Romanæ homines, qui de Sanctorum unione cum imaginibus idem propemodum sentirent.

Antecedens autem probat *Dallæus* ex *Celso* Gentili Philosopho, apud *Origenem*, lib. septimo, dicente. Ridiculam esse Christianorum sapientiam, si nihil aliud docere volunt, nisi Deum non esse lapidem, lignum, æs, aurum, ab hoc vel illo artifice expolitum & elaboratum. *Quis enim*, inquit, *alius est, nisi sit planè fatuus, qui hæc Deos esse putet, non autem Deorum donaria & simulachra?* Item ex *Luciano*, qui ipsum Numen a simulachro clarissimè distinguit, cum Matronæ conquerenti quòd se invidiosâ laudatione Deabus comparasset, sic respondet: *Ego te, o præstantissima! nequaquam cum Deabus comparavi, sed cum eximiorum artificum operibus ex lapide, ære, aut ebore confectis. At quæ ab hominibus sunt facta, cum hominibus comparare, non puto impium; nisi Minervam illud esse existimasti, quod Phydias effinxit, aut celestem Venerem illud, quod non multis ab hinc annis, Praxiteles Cnidi fecit. At vide ne indecorum sit talia de Diis sentire, quorum imagines veras nulla humana industria assequi potest, ut sentio.*

Idem probat ex *Athenagora* Christiano Scriptore, in *Legatione pro Christianis*, ubi scribit, inter Ethnicos non defuisse, qui idola *Nihil quidem simulachra esse dicerent, Deos verò, quorum honori ea sint dedicata, & quæcumque in ipsos conferuntur, reditus, sacrificia, ad ipsos referri Deos, & propter ipsos fieri, neque alio modo homines convenire Deos posse.*

Idem probat ex *Arnobio, lib. sexto adversùs Gentes*, ubi Paganum hominem sic inducit loquentem: *Sed erras, & laberis. Nam neque nos æra, neque auri argentique materias, neque alias quibus signa consiunt, eas esse per se Deos, & religiosa decernimus Numina; sed eos in his colimus, eosque veneramur, quos dedicatio infert sacra, & fabrilibus efficit inhabitare simulachris. .... In parte hac eadem, illud etiam dicere simulachrorum assertores solent, non ignorasse Antiquos nihil habere Numinis signa, neque ullum omnino inesse his sensum; sed propter indomitum atque imperitum vulgus, quæ pars in populis atque in civitatibus maxima est, salutariter ea, consilioque formasse, ut velut quadam specie objecta his, Numinum, abjicerent asperitatem, metu; arbitratique præsentibus sese sub Diis agere, facta impia deponerent, & ad humana officia morum immutatione transirent*

Denique id probat ex *Lactantio*, qui sic loquentes introducit Ethnicos lib. 2. Divinarum Institutionum cap. 2. *Non ipsa*, inquiunt, *timemus simulachra, sed eos ad quorum imaginem ficta, & quorum nominibus consecrata sunt.*

Pagani simulachra esse Deos sentiebant, non Deorum tantùm suorum signa & imagines.

Respondeo, Paganos omnes quotquot Sacerdotum & Pontificum suorum doctrinam sequebantur, sensisse simulachra esse Deos, sive immutatione substantiæ, sive infusione quadam & incorporatione Deorum in ipsa, vi consecrationis: adeoque ipsa coluisse ut numina, spem in his suam posuisse, ipsisque supplicasse, ac serviisse; quamvis Cavillatores nonnulli, Semiethnici, & Philosophastri, ut se a Christianorum objectionibus liberarent, ac ne de dogmate tam absurdo palam erubescere cogerentur, communem Gentilium sententiam dissimularent, emolirentque quantùm

in

in ipsis erat, dicentes, idola non abs se coli ut Numina, sed tantùm ut Numinum simulachra. Quod autem hæc, quam diximus, communis fuerit Ethnicorum de suis idolis opinio, disertè probant Catholici Theologi ex Scriptura Sacrâ, cui potiùs quàm Philosophis quibusdam Gentilium credendum est: scilicet ex cap.20. Exodi. *Non facietis Deos argenteos*, inquit Dominus, *nec Deos aureos facietis vobis*, Levitici 19. *Nolite converti ad idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester*. Psalmo 113. *Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt.... Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis*. IV. Regum 19. *Et miserunt Deos eorum in ignem: non enim erant Dii, sed opera manuum hominum, ex ligno & lapide*. Isaiæ 44. ubi artifex lignarius dicitur, ex eodem ligno, ex quo pulmentum coxit, & calefactus est, fecisse sibi Deum. *Medium ejus combussit igni.... Reliquum autem ejus Deum fecit & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.... Non recogitant in mente suâ, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni.... & de reliquo idolum faciam? Ante truncum ligni procidam? Pars ejus cinis est. Cor insipiens adoravit illud*. Jeremiæ 2. *Dicentes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuisti. Ubi sunt Dii tui, quos fecisti tibi? Surgant & liberent te in tempore afflictionis*. Sapientiæ 14. *Et hæc fuit vitę humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut Regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt*. Sapientiæ 15. *Quoniam omnia idola nationum Deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum..... Homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. Cùm enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cùm esset Mortalis, illi autem numquam*. Baruch 6. *Nunc autem videbitis in Babylonia Deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus..... Nam ligna ipsorum polita a fabro ipsa etiam inaurata, & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui..... Hi autem non liberantur ab ærugine & tineâ..... Unde vobis notum sit quia non sunt Dii: Ne ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & Dii illorum. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introëuntium..... Tutantur Sacerdotes ostia clausuris & seris, ne a latronibus expolientur. Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo. Nigræ sunt facies eorum a fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ & hirundines, & aves etiam similiter, & cattæ. Unde sciatis quia non sunt Dii.... Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.... Confundantur etiam qui colunt ea*. Quod toto capite inculcatur. Danielis 14. Daniel Regi interroganti, cur *Bel* non adoraret? Respondit: *Quia non colo Idola manu facta, sed viventem Deum. Et dixit Rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie? Et ait Daniel arridens: Ne erres, Rex! iste enim intrinsecùs luteus est, & forinsecùs æreus, neque comedit aliquando*. Actuum Apostolorum cap.19. *Demetrius* argentarius ait: *Et videtis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed penè totiùs Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt Dii qui manibus fiunt*.

Idem constat ex Veterum Patrum testimoniis: *Sancti Irenæi*, lib.3. c.6. *A Moyse*, inquit, *dictum est: Non facies tibi omnem similitudinem in Deum, quæcumque in cœlo sursum, & quæcumque in terrâ deorsum*.

Sancti Cypriani, lib.3. Testimoniorum adversùs Judæos. *De Idolis quæ Gentiles Deos putant. In Sapientia Salomonis: Omnia Idola nationum æstimaverunt Deos, &c.*

Minutii Felicis, in Octavio: *Ecce*, inquit, *funditur*, (Idolum) *fabricatur, scalpitur: nondum Deus est. Ecce plumbatur, construitur, erigitur; nec adhuc Deus est. Ecce ornatur, consecratur, oratur; tunc postremò Deus est, cùm homo illum voluit & dedicavit*.

Et ante ipsos, *Tertulliani*, in Apologetico, cap.12. *Quantùm autem*, inquit, *de simulachris ipsis, nihil aliud deprehendo, quàm materias sorores esse vasculorum, instrumentorumque communium, vel ex iisdem vasculis & instrumentis, quasi fatum consecratione mutantes.... ut revera nobis, maximè qui propter ipsos Deos plectimur, solatium pœnarum esse possit, quòd eadem ipsi patiuntur ut fiant. Crucibus & stipitibus imponitis Christianos. Quod simulachrum non priùs argilla deformat cruci & stipiti superstructa? In patibulo primùm corpus Dei vestri dedicatur. Ungulis deraditis latera Christianorum: at in Deos vestros per omnia membra validiùs incumbunt asciæ, & uncinæ, & scobinæ. Cervices ponimus: Ante plumbum, & glutinum, & gomphos, sine capite sunt Dii vestri. Ignibus urimur: hoc & illi a primâ quidem massâ. In metalla damnamur: Inde censentur Dii vestri.... Sed planè non sentiunt has injurias & contumelias suæ fabricationis Dii vestri, sicut nec obsequia*.

Arnobii, lib.1. adversùs Gentes. *Venerabar*, inquit, *ô cæcitas! nuper simulachra modò ex fornacibus prompta, in incudibus Deos, & ex malleis fabricatos, elephantorum ossa: picturatas veternosis in arboribus tænias si quando conspexeram, lubricatum lapidem, & ex olivi unguine sordidatum, tamquam inesset vis præsens, adulabar, affabar, & beneficia poscebam, nihil sentiente de trunco: & eos ipsos Divos, quos esse mihi persuaseram, afficiebam contumeliis gravibus, cùm eos esse credebam ligna, lapides, atque ossa, aut in ejusmodi rerum habitare materiâ*. Arnobius non Ethnicus de vulgo, sed Philosophus, simulchra Deos esse credebat, & ut tales adorabat, antequam Christo nomen daret.

Sancti Athanasii, Oratione contra Gentes, ubi scribit, Paganos supplices, *ante ligna procumbere, nec videre interim res similes, ac prorsus ejusdem generis suis sese pedibus calcare, & pro fomentis ignium usurpare, cùm tamen partes earum rerum Numina appellent..... Pro Numinibus adorant, quos pretio a sculptore redemerant*. Et hunc quidem communem fuisse Gentilium errorem significat, quamvis ipsorum Philosophi illum dissimularint, novasque adinvenerint explicandæ superstitionis suæ rationes, ut se a Christianorum objectionibus liberarent. *Hinc*, inquit, *cùm malè audiunt Ethnicorum Philosophi Virique Eruditi, non inficias eunt eas Deorum species hominum & brutorum simulachra esse: sed ideo id in usu haberi, ut Dii sub istis imaginibus oracula promant & sese ostendant; alioqui eum qui invisibilis est, nisi per istiusmodi simulachra & ceremonias cognosci non posse. Alii porro quasi majore Philosophiâ instructi, ajunt ista instituta esse & effigiata ad evocationem adventumque Angelorum, aliarumque Potestatum*,

con-

conciliandam, ut cùm illi ita se præsentes obtulerint & apparuerint, Numinis notitiam mortales, doceant: ac proinde istiusmodi simulachra pro elementis litterarum humano generi esse quæ dum legunt; Dei notitiam condiscere possunt.

Sancti Joannis Chrysostomi, in Genethliaco, laudati a *Theodoreto*, Dialogo 1. *An-non*, inquit, *extrema est dementia, ipsos quidem, cum, in lapides, & ligna, & viles statuas Deos suos inducunt, & tamquam in carcere quodam includunt nihil turpe arbitrari se facere, aut dicere: nos verò reprehendere, quòd dicamus Deum templo sibi ipsi per Spiritum Sanctum extructo, opem mundo per illud attulisse? Si enim turpe est in humano corpore Deum habitare, multò magis in lapide & ligno, quantò lapis & lignum hominem viliora sunt?*

Sancti Augustini, lib. 8. de Civitate Dei, Cap. 23. ubi de *Trismegisto*, ait: *At ille visibilia & contrectabilia simulachra, velut corpora Deorum esse asserit. Inesse autem his quosdam Spiritus invitatos, qui valeant aliquid, sive ad nocendum, sive ad desideria eorum nonulla complenda, a quibus eis divini honores, & cultus obsequia deferuntur. Hos ergo Spiritus invisibiles per artem quamdam visibilibus rebus corporalis materiæ copulare, ut sint quasi animata corpora, illis Spiritibus dicata & subdita simulachra, hoc esse dicit Deos facere, eamque magnam & mirabilem Deos faciendi accepisse homines potestatem.*

Et in Psalmum centesimum decimum-tertium. *Quamquam, ut illi asserunt, in signo aliquo fabrefacto, atque eminenti collocatô suggestu cùm adorari atque honorari a multitudine cœperit, parit in unoquoque sordidissimum erroris affectum, ut quoniam in illo figmento non invenit vitalem motum, credat Numen occultum: effigiem tamen viventi corpori similem, seductus formâ & commotus auctoritate quasi Sapientium Institutorum, obsequentiumque turbarum, sine vivo aliquo habitatore esse non putat.... Videntur autem sibi purgatioris esse religionis, qui dicunt: Nec simulachrum, nec dæmonium colo; sed per effigiem corporalem ejus rei signum intueor, quam colere debeo. Ita verò interpretantur simulachra; ut alio dicant significari terram, unde Templum solent appellare Telluris; aliò mare, sicut Neptuni simulachro; alio aërem, sicut Junonis.... De quibus rursus cùm exagitari cœperint, quòd corpora colant.... Respondere audent Non se ipsa corpora colere, sed quæ illis regendis præsident Numina.*

Sancti Cyrilli Alexandrini, lib. 6. adversùs Julianum, pag. 194. *Contra verò*, inquit, *Julianus Numæ admirator & præco magnificus fidem in Deum per summam impietatem insectatus, omniforme simulachrorum examen, lignaque & lapides Deos facere non veretur, eisque boum agmina immolare non cessat.*

Ex his patet, communem fuisse Paganorum errorem, quod simulachra Numina essent, quamvis Philosophi ab illius invidia se liberare, subtilioribus expositionibus conarentur. Id confirmatur ex *Origene*, & *Arnobio*, quorum præ cæteris testimonia *Dallæus* ostentat. Origenes lib. 7. contra Celsum: *Inter abhorrentes*, inquit, *a statuarum, templorum, altarium ceremoniis, Scythæ, Numidæ, impiique Seres, & Persæ, aliis moventur rationibus, quàm Christiani & Judæi, quibus Religio est sic Numen colere. Illarum enim gentium nemo ab his alienus est, quòd vereatur Numen ad viles has ceremonias detrahere, quæ versantur circa aras & & materias effigiatas variis imaginibus, nec quòd intelligat dæmonas devinctos hærere certis locis & statuis, sive incantatos quibusdam magicis carminibus, sive aliàs incubantes locis semel præoccupatis, ubi lurconum more se oblectant victimarum nidoribus.... Cæterùm Christiani homines, & Judæi, sibi temperant ab his, propter illud Legis:* Dominum Deum tuum timebis, & ipsi soli servies.... Et non facies tibi ipsi simulachrum.... Non adorabis ea, nec servies illis.... *Nos verò ideò quoque non honoramus simulachra, quia quantùm possumus, cavemus ne quo modo incidamus in eam credulitatem, ut & his tribuamus divinitatis aliquid. Et hoc est crimen quod Celso impingimus, aliisque omnibus, qui hæc non esse Deos fatentur, deferre hos honores statuis, cùm sapientes credantur, adeo ut vulgus exemplo eorum in errorem trahatur, in tantùm depressum animas falsâ religione, ut negantem hos esse Deos, ne quidem audire sustineant, quos ipsi assueverunt colere. Celsus certè ait se credere, non Deos hæc esse, sed Deorum anathemata: non declarans quomodo hæc non hominum anathemata sint, sed Deorum, ut ipse vocat. Liquet enim hæc dedicari ab hominibus falsam opinionem de Deo habentibus. Ac ne imagines quidem eorum putamus statuas, ut qui Deum incorporeum & invisibilem nullâ figurâ circumscribamus.*

Arnobius verò libro sexto hæc habet: *Non improba, neque aspernabilis ratio, quâ possit quivis tardus, necnon & prudentissimus credere, Deos relictis sedibus propriis, id est Cælo, non recusare, nec fugere habitacula inire terrena; quinimmo jure dedicationis impulsos, simulachrorum coalescere junctioni. In gypso ergo mansitant atque in testulis Dii vestri? Quinimmo testularum & gypsi mentes, spiritus atque animæ Dii sunt? Atque ut fieri augustiores vilissimæ res possint, concludi se patiuntur, & in sedis obscuræ coërcitione latitare? Ergo illud a vobis partè in hac primùm desideramus & postulamus audire; Invitine hoc faciunt, id est, jure dedicationis attracti, simulachrorum ineunt mansiones? An proni & faciles, neque ullis necessitatibus irrogatis?* &c. quæ fusiùs persequitur. Et infra: *Si apertum vobis & liquidum est, in signorum visceribus Deos vivere, atque habitare Cælites, cur eos sub validissimis clavibus, ingentibusque sub claustris, sub repagulis, pessulis, aliisque hujusmodi rebus custoditis, conservatis, atque habetis inclusos?* Quod autem *Dallæus* Catholicis affingit dicens, ipsos prope eadem sentire de Sanctorum præsentia in imaginibus, aut unione ipsorum cum illis, quæ Pagani de suorum Numinum præsentia in simulachris, aut unione cum illis: putidæ calumniæ facilè convincitur ex Tridentina Synodo, quæ Catholicæ Fidei hac de controversia professionem expressit Sessione vigesimâ quintâ.

§. II.

Dogma Catholicum de usu & cultu Imaginum probatur ex Patribus, & Ecclesiæ Judicio.

I. OCcurrit imprimis mulieris Hemorrhoissæ a Christo sanatæ pium laudatumque facinus, quæ ut beneficii sibi a Servatore collati memoriam ad posteros propagaret, æream statuam in ejus honorem erexit; quæ Cæsareæ Philippi, quam Paneadem vocant, adhuc *Eusebii Cæsareensis* ætate visebatur, ut ipse refert *lib. 7. Cap. decimo-octavo*; ad cujus pedes, in ipsa basi, ignota quædam nascebatur planta, quæ ad fimbriam usque æneæ diploïdis assurgens, depellendis omnis generis morbis præsentissimum remedium erat. Quo ex facto & miraculo colligitur, Christi imagines non esse damnandas, quasi divinâ lege interdictas: Non enim miraculis Deus res nefarias & illicitas approbare solet, vel potest.

Hanc Historiam falsi suspicione laborare *Dal-*

laus

laus respondet; Ex opinione quæ vulgi animos occupasset, propagatum rumorem: Librorum Carolinorum Auctorem lib. 4. c. 15. hujus de facti veritate dubitare: Non esse verisimile quòd mulier quæ antequam a Christo sanaretur, omnes facultates in Medicos erogaverat atque consumpserat, ut *Lucas* & *Marcus* testatur, duo ex ære simulachra ante ædes erexerit; quod absque magnis sumptibus fieri non potuit. Vix etiam credi posse, quòd ænea illa simulachra trecentos annos Paneade in publico integra atque inviolata mansissent, ferventibus persecutionibus. Scriptorum *Eusebio* vetustiorum silentium, in Apologeticis præcipuè pro Christiana Religione editis, ostendere quàm dubia sit & incerta hujus Historiæ fides. Ut ut est, ex tota hac historiâ, si vel certa sit & confessa, nihil aliud extundi posse, nisi unum fuisse Christi simulachrum, non Episcopi, aut Doctoris alicujus jussu, atque instituto, sed mulierculæ e Paganismi luto emergentis voluntate effictum. Non in Ecclesia, sed in vico publico pro foribus positum: eo animo, non ut vel adoraretur vel coleretur, sed ut accepti divinitus a Christo Domino beneficii monumentum esset: Non ex Christiano, sed ex Ethnico, cui illa diu assueverat, usu. Id innuere satis *Eusebium*, qui narrationem totam executus, hæc verba subjicit: *Nec verò mirandum est, Gentiles a Servatore nostro beneficiis affectos hæc præstitisse; cum & Apostolorum Petri ac Pauli, Christique ipsius pictas imagines, ad nostram usque memoriam servatas in tabulis viderimus. Quippe prisci illi absque ullo discrimine cunctos de se bene meritos Gentili quadam consuetudine tamquam servatores colere hujusmodi honoribus consueverant.*

Sed reponimus *Dallæo*, *Eusebium*, præ librorum Carolinorum Auctore quadringentis annis juniore audiendum esse, qui & Paneadensium traditione, & propriis oculis persuasus, hanc fuisse Christi statuam ipsi a muliere hemorroissa erectam, id memoriæ prodidit, ut & miraculum perenne quod per herbam circa illam crescentem cùm ad effigiatæ diploidis fimbriam excrevisset, fieri solebat. Nec incredibile est mulierem, quæ multas pecunias munerandis Medicis impenderat, quod Evangelistæ hyperbolicâ locutione significant: *In medicos erogaverat omnem substantiam suam*, facultates habuisse, & restitutâ sanitate augere potuisse, ex quibus Statuam Christo conflaret in grati animi monumentum. Quid si non ab ipsâ muliere, sed ab aliquo Paneadensi cive locuplete, ad Christi Fidem converso, post ejus Ascensionem, & Evangelii prædicationem erecta sit ad celebris miraculi memoriam? Quòd verò Christianorum persecutores hanc statuam non sustulerint, quam Christi esse non noverant, quid mirum? Et si Deus servari voluit tam illustre monumentum, nonne efficere potuit ne Tyranni de eo evertendo cogitarent? Ecclesiastici Scriptores *Eusebio* Antiquiores vel non viderant quod ipse oculis suis conspexit *Eusebius*, vel illud non magni momenti contra Paganos esse judicarunt. Quam enim rationem habuissent statuæ Christo erectæ, qui eius nomen odio infensissimo prosequebantur? Quam rationem habuissent miraculi, cujus ad memoriam statua posita erat, vel illius quod fiebat per plantam effigiatæ diploidis fimbriam contingentem, qui miraculis a Christo editis, & illis quæ quotidie in Ecclesia patrabantur a Viris Sanctis, non credebant? Etsi verò a muliere ex Paganismo conversâ statua illa erecta sit, non Episcopi aut Doctoris alicujus jussu, mulieris tamen in ea erigendâ pietatem & grati animi erga Christum testificationem qui improbaverit, nemo ex priscis Doctoribus proferri potest. In Ecclesia quidem non est posita illa Christi Domini effigies, sed in vico. At quid interest? Cùm non magis in vico, quàm in Ecclesia collocari potuisset, si idolorum numero & loco habendæ essent Christi & Sanctorum imagines, & primo Decalogi mandatò essent prohibitæ. Et si religioni, pietatique non repugnat ut in plateis erigantur, fas etiam est ut erigantur in templis. Hinc *Juliani Apostata* temporibus, cùm illam Christi statuam Gentiles ignominiosè tractam confregissent, Christianos ejus frustra collegisse, & in Ecclesia reposuisse, ubi suâ adhuc ætate asservabantur, testatur *Sozomenus lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. vigesimo-primo*. Nec refert quòd *Asterius* Amasenus Episcopus apud *Photium*, Bibliothecæ Codice 271. dicat statuam illam Paneadensem a Maximino Augusto, Constantini Decessore, fuisse sublatam; ut ea, quò tempore ipse scribebat, non extaret. Lapsum enim memoria *Asterium* verisimilius est, & *Maximino* tribuisse, quod *Julianus Apostata* commisit circumstantiasque singulares illius Historiæ nescivisse, vel præteriisse, quas *Sozomenus* memoriæ prodidit, cùm ex certissimis documentis illas didicisset. Quamvis dicere verè potuerit *S. Asterius*, non extare hanc statuam, quæ sive *Maximini*, sive *Juliani* Apostatæ temporibus ab Ethnicis confracta fuerat. Licèt porro non eo animo ab Hemorrhoissa erecta sit ut coleretur, nihilominus imaginum usus apud Christianos hoc probatur monumento: de quarum cultu inferiùs sermo erit. Quod denique addit *Eusebius* de Gentilium consuetudine, non elevat vim argumenti ex illâ historia deprompti: quia *Eusebius* morem illum Gentilium statuas erigentium in eorum honorem a quibus beneficium aliquod impetrassent, non condemnat, aut illicitum esse decernit: adeoque ad usum Christianæ Religionis transferri potuisse, non obscurè innuit, Christi & Sanctorum imagines effingendo; sicut alii ritus complures a Gentilibus usurpari soliti, objecto & fine mutatis, ad Christianam Religionem, jam inde ab Ecclesiæ exordiis traducti sunt.

II. Probatur imaginum usum apud Christianos jam olim ut licitum habitum fuisse, ex *Tertulliano*, libro *de Pudicitia*, Cap. decimo, ubi contra Catholicos declamat, quòd mœchis pœnitentiâ functis veniam & Communionem relaxarunt, & disciplinam illam suam boni Pastoris approbarent exemplo, qui amissam ovem humeris ad ovile reportat, cuius effigiem in calicibus depingebant. *Cui ille* [inquit] *si fortè patrocinabitur Pastor, quem in Calice depingis, prostitutorem & ipsum Christiani Sacramenti; meritò & ebrietatis idolum, & mœchiæ asylum post calicem subsecutura: de quo nihil lubentiùs bibas, quàm ovem pœnitentiæ secundæ. At ego ejus Pastoris Scripturam haurio, qui non potest frangi.* Ex quibus constat, imaginem Christi sub Pastoris habitu a veteribus Christianis pingi solitam. Emblema sacrum vocet *Dallæus* ad vasorum ornatum, non ad populi religionem & cultum depictum: qualia emblemata Calviniani ipsi in Ministrorum suorum Cathedris, & in primis pagellis Biblicorum Codicum, ut plurimùm solent depingere: ex hoc saltem conficitur, emblemata sacra depingi posse citra violationem divinæ legis? Quidni ergo & imagines? Præterea ex religionis pietatisque sensu factum fuisse quis non videat, ut Christiani hanc boni Pastoris imaginem, cujus munia se obire Christus in Evangelio testatus est, in suis Calicibus effingerent? De cultu postea viderimus: Sed Christianos hanc boni Pastoris effigiem, ob Christum quem referebat, salutare & osculari potuisse qui negaverit, asserat etiam necesse est nefas esse hæc honoris signa deferre Evangelio, in quo Christus boni Pastoris parabolam sibi accommodat: quod tamen dicere Calvinistæ non audebunt.

III.

III. Idem probatur ex *Sancto Gregorio Nysseno*, in Oratione *de Filii & Spiritus Sancti divinitate*, ubi *Isaac* ab *Abrahamo* in Sacrificium oblati mentionem faciens, ait: *Sæpenumero miserabilis hujus rei imaginem in picturâ vidi, nec absque lachrymis spectaculum præterii: adeo perspicuè atque evidenter ars pingendi oculis rem gestam subjecit.*

Et Oratione in Theodorum Martyrem: *Quòd si quis venerit ad aliquem locum similem huic, ubi hodie noster conventus habetur, ubi memoria Justi, sanctaque reliquiæ sunt; primùm quidem earum rerum magnificentiâ quas videt, oblectatur, dum ædem, ut templum Dei, & magnitudine structuræ, & adjecti ornatus decore splendidè elaboratum intuetur; ubi & faber in animalium figuram lignum formavit, & latomus ad argenti levitatem crustas lapideas expolivit; induxit autem etiam pictor flores artis in imagine depictos, fortia facta Martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas & immanes tyrannorum formas, impetus violentos, flammeam illam fornacem, beatissimam consummationem Athletæ, certaminum Præsidis Christi humanæ formæ effigiem, omnia in nobis, tamquam in libro quodam, qui linguarum interpretationes contineat, coloribus artificiosè depingens, certamina atque labores Martyris nobis expressit; ac tamquam pratum amœnum & floridum, Templum exornavit.* Sanctorum itaque imagines quartô sæculô in Ecclesiis Cappadociæ & Ponti depictæ erant, fructumque ex earum intuitu non mediocrem Fideles colligebant, ut idem Pater observat. *Solet enim*, inquit, *pictura tacens in pariete loqui, maximèque prodesse.*

IV. Idem constat ex *Heraclide* Nysseno Episcopo, quem duas Epistolas contra Messalianos scripsisse, ex *Photio* discimus, Bibliothecæ Codice 51. *In quarum altera sententia jacerat de venerandarum imaginum antiquitate.*

V. Ex *Sancto Asterio* Amaseæ in Ponto Episcopo, in Sermone Panegyrico de *Sanctâ Euphemia* Virgine & Martyre. *Pictor verò*, inquit, *etiam ipse religiosè per artem suam totam pro viribus in linteo designatam historiam ibidem juxta thecam sacram appendit, ac proposuit spectaculum.*

VI. Ex *Sancto Hieronymo*, in Caput quartum Jonæ. *Et revera*, inquit, *in ipsis cucurbitis vasculorum, quas vulgò saucomarias vocant, solent Apostolorum imagines adumbrari.* Quod ex veneratione & amore adversùs Apostolos ortum, eorum imagines in pretio apud Christianos fuisse probat.

VII. Ex *Sancto Ambrosio*, Epistolâ quinquagesima-tertiâ, ubi de *Sanctis Gervasio* & *Protasio* sibi per visum oblatis loquitur: *Cum quadam*, inquit, *mihi tertiâ apparuerunt personâ, quæ similis esse B. Paulo Apostolo videbatur: cujus me vultum pictura docuerat.*

VIII. Ex *Sancto Augustino*, lib. 1. *de Consensu Evangelistarum*, cap. decimo, ubi de quibusdam Ethnicis loquens, qui libros nescio quos a Christo scriptos ad Apostolos *Petrum* & *Paulum* comminiscebantur, ait: *Cùm enim vellent tale aliquid fingere, Christum scripsisse ad Discipulos suos, cogitaverunt ad quos potissimùm scribere potuisse facilè crederetur, tamquam ad illos qui ei familiariùs adhæsissent, quibus illud quasi secretum dignè committeretur: & occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quod pluribus locis simul eos cum illô pictos viderunt: quia merita Petri & Pauli, etiam propter eumdem Passionis diem, celebriùs, & solemniter Roma commendat.* Et libro vigesimo-secundo contra *Faustum*, capite septuagesimo-tertio, *Abrahami* filium suum in Sacrificium offerentis picturam multis in locis conspici ait. Tandem sermone nonagesimo-quarto *de Diversis*, meminit imaginis pictæ, in qua Martyrium *Sancti Stephani* expressum erat. *Dulcissima*, inquit, *pictura est hæc, ubi videtis S. Stephanum lapidari, videtis Saulum lapidantium vestimenta servantem.*

IX. Ex *Sancto Joanne Chrysostomo*, his antiquiore, qui *Oratione in Sanctum Meletium*, Antiochenos Christianos laudat, quòd *Sanctam ejus imaginem & in annulorum circulis, & in calicibus & phialis, & in thalamorum parietibus ubique exaraverint.*

X. Ex *Sancto Paulino*, Epistolâ duodecima ad *Severum Sulpitium*, quâ Sanctissimæ Trinitatis effigiem musivo opere descriptam in Basilica, quam in honorem *Sancti Felicis* Nolæ extruxerat, his versibus commendat:

Pleno coruscat Trinitas Mysterio:
Stat Christus agno: vox Patris cælo tonat.
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.
Crucem corona lucido cingit globo;
Cui corona sunt corona Apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.

Et in Natali nono *Sancti Felicis*, refert se in Basilicæ porticibus Testamenti Veteris historias pingendas curasse, ut ingens rusticorum, & imperitorum turba, quæ ad celebrandum *Sancti Felicis* diem festum confluebat, pictis istis figuris, quasi libris erudiretur.

Dum fallit pictura famem, sanctasque legenti
Historias, castorum operum subrepit honestas
Exemplis inducta piis.

Idem *Paulinus* conquestus est apud *Severum Sulpitium*, quòd effigiem suam unâ cum *Sancti Martini* imagine in Ecclesia depingi curasset, rogavitque ut saltem hos versus subterscribi juberet:

Adstat Martinus perfecta regula vitæ:
Paulinus veniam quò mereare, docet.
Hunc peccatores, illum spectate beati,
Exemplar Sanctis ille sit, iste reis.

Ibidemque venerandam vocat *Sancti Martini* imaginem:

Martinum veneranda viri testatur imago.

XI. Ex *Prudentio*, in libro *Peri-Stephanon*, Hymno nono, se *Sancti Cassiani* Martyris imaginem Romæ in ipsius Basilica conspexisse, asserentis.

Stratus humi, tumulo advolvebar, quem sacer ornat
Martyr dicatô Cassianus corpore:
Dum lachrymans mecum reputo mea vulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina.
Erexi ad cælum faciem, stetit obvia contra.
Fucis colorum picta imago Martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus:
Ruptam minutis præferens punctis cutem.

Lege & Hymnum undecimum de *S. Hippolyto*.

XII. Ex *Theodoreto*, in Religiosa Historia, cap. 26. ubi testatur, *Sancti Simeonis Stylitæ, Romæ passim in officinarum propylæis erectas fuisse imagines, ut hanc sibi tutelam ac præsidium adjungerent.*

XIII. Ex *Sancto Nilo Abbate*, *Sancti Joannis Chrysostomi* discipulo, in Epistola ad *Olympiodorum* Præfectum, cui per litteras interroganti, cujusmodi picturis templum suâ munificentiâ extructum exornaret; suadet ut crucis effigiem, & utriusque Testamenti historias adumbrari curet; *Ut qui litteras nesciunt*, inquit, *neque sacras litteras possunt legere, picturæ contemplatione in memoriam revocent illorum præclara facta, qui vero Deo sincerè servierunt.*

XIV. Ex *Theophilacto Simocatta*, lib. 2. Historiæ

riæ laudato a *Photio* Cod. 65. ubi narrat, *Philippicum* Mauritii Imperatoris generum, imaginem non manufactam ferentem, exercitum obiisse, & lustrasse; quo facto victoriam stetisse penes Romanos, ipsamque imaginem *cum veneratione* ad *Simeonem* Amidæ Episcopum missam.

XV. Ex *Sancto Gregorio Magno*, lib. 7. Epistolâ quintâ Indict. 2. ad *Januarium* Calaritanum datâ, occasione Calaritani cujusdam ex Judæo Christiani, qui in ipsâ festivitate Paschali, sequenti die baptismatis sui, gentilium suorum Synagogam, quæ Calaris erat, vi occupatam invaserat, atque imaginem illic B. Virginis Mariæ, & venerandam Crucem posuerat. *Sanctus Gregorius* imprudentem hominis zelum reprehendit, ac civitatis Episcopum *Januarium* monet, ut Judæis Synagoga reddatur, *Sublatâ exinde, cum eâ, quâ dignum est, veneratione, Imagine, atque Cruce*.

Respondet *Dallaus* lib. 3. de Imaginibus, Cap. septimo, *Gregorium* definire tantùm quâ ratione ex Judæorum Synagoga eripienda esset; cultum, qui illi debeatur, constituere nullum. Nimirum hoc velle; non prostratô humi corpore de geniculis, quod Romani jam faciunt, adorandam; sed decenter ex eo, quô erat loco, Clericorum manibus tollendam, & in Ecclesiam, ex quâ direpta fuerat, reportandam; eo gestu atque incessu, qui sacrum esse & Ecclesiasticum, non profanum aut domesticum instrumentum doceat. Ut si Judæo hujus injuriæ auctori pro imagine Codicem Novi Testamenti, aut sacrum Calicem in eam Synagogam inferre libuisset, iisdemque verbis *Gregorius* exinde eos tolli jussisset, cum eâ quâ dignum est veneratione, nemo (inquit) concluderet vel Novi Testamenti Codicibus, vel sacris Calicibus adorationem analogicam deberi. Genevensem Ecclesiam Ministris disertè jubere, *Ut sacrum Cœnæ Dominicæ panem cum reverentiâ distribuant*: Neminem tamen esse qui nesciat, iis ut sacrum panem adorent, non juberi. Denique etsi his verbis significasset *Gregorius* aliquam imaginibus deberi venerationem, eò tamen nondum esse definitum, quænam sit ista veneratio, cultusne sit religiosus, quod hodie Romani volunt; an verò hujusmodi tantùm reverentia, qualis rebus personisque Ecclesiæ, cunctisque Religionis instrumentis, puta Sacerdotibus, Calicibus, Scripturæ Codicibus convenit. Nam ista, & alia ejusdem generis cùm veneranda & venerabilia omnes appellent; nemo tamen cultu religioso prosequenda existimat (inquit *Dallaus*.)

Ecclesiæ Fides & disciplina de cultu religioso Sanctarum Imaginum, a calumnia vindicatur.

Dallæo reponimus, Venerationis nomen significare honorem qui sit habendus imagini, quem non exigit majorem Catholicæ, & Romanæ Ecclesiæ Fides, quàm qui rebus sacris, verbi gratiâ sacris Calicibus, aut Codici Evangeliorum debeatur: quæ veneramur propter Christum & Deum, ad quem relationem habent; Calices scilicet quia sunt *Sanguinis Christi portitores*, ut *Optatus Milevitanus* loquitur: Codicem Evangelii, quia veritatem æternam significat, & *verba vitæ æternæ* continet. Sic imaginem Christi veneramur ut rem sacram: Eccur? Quia Christum repræsentat. Imagines Sanctorum honoramus ut res sacras, quia Sanctos referunt. Jam verò sicut nemo eum idololatram dixerit, aut superstitiosum, qui suum erga veritatem æternam affectum & cultum, Codicem Evangelii osculando, aut salutando etiam de geniculis, testificatus fuerit; quia non his apicibus humanâ manu exaratis, sed coram illis æternæ veritati hunc defert cultum: ita fatuum esse oportet, aut certè partium studio excæcatum, qui Catholicos idololatras aut superstitiosos dixerit, quòd imaginem salutent, osculentur, aut coram eâ procumbant, vel preces fundant: cùm hæc non eo fiant animo, ut ipsa per sese imago honoretur, sed ut Christus, vel Sanctus coram imagine suâ colatur, ut loquitur Pontificale Romanum: * & *Ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur* .... *Quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant*: ut loquitur Tridentina Synodus Sessione vigesima-quintâ. Istud est *imagines venerari ut res sacras*; quia non aliâ ratione sacræ habentur, quàm quia Christum vel Sanctos referunt. Non mirum autem quòd *Sanctus Gregorius*, prostrato humi corpore, de geniculis adorandam imaginem non definierit, cùm ritus ille exterior ad ipsam venerationis, quæ imaginibus debetur, substantiam non pertineat, neque illum jusserit umquam, aut jubeat Ecclesia, sed solùm approbaverit ut significationem venerationis amorisque nostri erga Sanctos. *Analogicam adorationem* imaginibus exhibendam *Gregorius* quidem non dixit; sed nec Ecclesia dixit post Gregorium. Ubinam in Fidei nostræ professionibus? Ubi in Synodo Tridentina, *Analogicæ adorationis* mentio? Venerationem quam imagini adhibendam ut rei sacræ *Dallaus* fatetur, *cultum religiosum* quidni vocemus, cùm res sacras non honore civili, sed superiori quodam honoris gradu, quem religio approbat, veneremur? At *religiosum servitium* imaginibus deferri nemo umquam Catholicorum dixit, ut *Dallaus* blaterat. Denique ipsi Calvinistæ Eucharistiam de geniculis adorare permittunt, sumpto adorationis nomine pro veneratione quæ Sacramentis debetur, quamvis eam figuram dumtaxat & imaginem Corporis Christi credant. Iniquissimè ergo & pessimâ fide, illicitum, superstitiosum, idololatricum esse ritum ingeniculationis coram imaginibus effutiunt. Dallæum propriis ipsius verbis convincimus. Ita enim habet ille Apologiæ Cap. duodecimo. *Si Ecclesia Romana hoc tantùm a nobis exigeret, ut simpliciter Sanctam Eucharistiam genibus flexis reciperemus, fateor ex hoc capite nos non habituros justam causam nos separandi ab ipsa*. Et postea: *Ecclesia Anglicana credunt & publicè docent, Eucharistiam esse panem quoad substantiam, quòdque ejus adoratio foret gravis Dei offensa; ita ut genuflexio quâ in sua utuntur communione, aliter accipi nequeat, quàm pro adoratione Jesu Christi in cœlo existentis, & non panis qui est in terra*. Et ibidem: *Quando Pastores nostri consecrantur ad ministerium suum per impositionem manuum, numquid eam non recipiunt flexis genibus, absque eo quòd ullus sibi ideo persuadeat illos ab iis adorari, per quos ad officium evehuntur, vel signum cujus in hunc finem est usus?* Addit: *Quoad Baptismum, fateor eum ab adultis, genibus flexis recipi posse*. Hæc gemina sunt Synodicis illorum Decretis. Sic enim Synodus ipsorum Petricoviensis Conclus. IV. *Libertati Christianæ donamus, ac permittimus, ut stantes vel genua flectentes Pii Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sumant*. Huic Decreto Synodus ipsorum Wodislaviensis concordat Conclus. VI. Hunc quem Sacramentis deferunt honorem, dicentne civilem? Imo quia ex fide & religione proficiscitur, velint nolint, religiosum esse fatendum est. Cùm igitur non aliam imaginibus venerationem exhibeamus, non est cur in Romanam Ecclesiam quasi idololatriæ ream, ob religiosum cultum imaginem declament.

De Benedictione Imaginum.

XVII. Sanè Patres *Gregorio* antiquiores sensisse imaginem propter exemplar suum honorari posse, constat ex *Sancto Athanasio*, *Oratione IV. contra Arianos*, cujus hæc sententia laudata est

Actione quarta Synodi Septimæ: *In imagine Imperatoris species & forma est: in Imperatore verò eadem quæ in imagine species est. Parilis autem est in imagine Imperatoris similitudo; ita ut qui videt imaginem, in ea Imperatorem cernat; & rursus qui viderit Imperatorem, cognoscat quod hic sit, qui in imagine est.* Quò fit, inquit, ut si quis visa imagine Regem videre cupiat, huic imago loqui sic possit: *Ego & Rex unum sumus: Ego enim in illo sum, & ille in me.* Ex quo ita colligit: *Qui ergo adorat imaginem, in ipsa adorat Regem. Illius enim forma & species est imago.*

Eadem est *Sancti Basilii* sententia lib. *de Spiritu Sancto*, Cap. XVII. asserentis: *Propterea Regis imaginem appellari Regem; neque duos esse Reges. Non enim dividi imperium:* ac similiter non esse duas glorificationes: *eò quòd imaginis honor ad prototypum transeat.* Qui *Sancti Basilii* locus a Septimâ Synodo etiam laudatus est. Quamquam igitur eum venerationis modum, qui ad disciplinam pertinet, Ecclesia prioribus nominis Christiani sæculis, erga imagines non sanxerit, immo nec frequentaverit, ut scilicet ingeniculationibus, osculis, thurificationibus, cereorum accensionibus honorarentur; vel Christus & Sancti coram ipsis: sensit tamen (quod dogma spectat) aliquò venerationis plusquam civilis gradu prosequendas, ob sacra, quæ referebant, prototypa. Hocque in dogmate nulla facta mutatio est. Quamvis igitur infrequens admodum fuerit tribus primis sæculis imaginum usus: quamvis nec sæculo quartò passim & ubique in Ecclesiis receptus; adeoque nec modus ille ipsas colendi constitutus, quem adversùs Iconomachorum hæresim studiosiùs & frequentiùs Ecclesiæ disciplina usurpavit: tamen & licitum, & utilem esse imaginum sacrarum usum; & iis, ceu rebus sacris congruam venerationem esse deferendam sensit, ac datâ occasione docuit. Porro in rebus disciplinam spectantibus factam esse, & fieri adhuc posse in Ecclesia mutationem, *lege Fidei manente*, ut *Tertullianus* loquitur, nemo est qui non sentiat.

XVIII. Usus & cultus sacrarum imaginum ab *Augustino* in Angliam cum Fide illatus est, quem scilicet usum cultumque Romæ a *Sancto Gregorio Magno* ex traditione edoctus fuerat, & frequentari viderat. Hunc ad Regem *Edilbertum* cum Sociis suis, solemni ritu Deo supplicantem adiisse, Venerabilis *Beda* refert lib. 1. Historiæ Anglorum cap. 25. *At illi*, inquit, *non dæmoniacâ, sed divinâ virtute præditi veniebant, Crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam.*

XIX. Usum, cultumque Sacrarum Imaginum, non solùm ante Septimam, sed ante Sextam quoque Synodum, in Ecclesia Græca solemnem fuisse probatur ex Collatione *Sancti Maximi* Martyris, quæ extat inter *Anastasii Bibliothecarii Collectanea*, in quâ hæc leguntur: *Et in his surrexerunt omnes cum gaudio, & lacbrymis, positisque in terrâ genibus, oratio facta est. Et unusquisque ipsorum sancta Evangelia, pretiosamque Crucem, & imaginem Dei, ac Salvatoris nostri Jesu Christi, atque Dominæ nostræ, quæ illum peperit, Sanctissimæ Dei Genitricis salutaverunt: Ponentes nihilominus manus suas ad testificationem eorum quæ dicta sunt ..... Et conversus ad Episcopum Abbas Maximus cum lacbrymis ait: Domine magne, diem judicii expectamus omnes. Nosti quæ ordinata sunt, & diffinita supra sancta Evangelia, & vivificam Crucem atque Imaginem Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, & sanctissimæ, quæ illum genuit, semper Virginis Matris.* Hic locus in VII. Synodo Actione quartâ laudatus est.

XX. Idem probatur ex *Sophronio* Hierosolymorum Patriarcha in Oratione *de Miraculis SS. Cyri & Joannis*, ab eadem Synodo laudata, in qua hæc habet: *Venientes ergo ad templum quoddam perfectum, specie quidem terribile & præclarum, altitudine verò ad cœlum ipsum pertingens; quod intrantes, maximam Imaginem & admirabilem videbamus, in medio quidem Dominum nostrum Christum pictum coloribus habentem, Christi autem Matrem, & Dominam nostram Dei Genitricem & semper Virginem Mariam sinistrorsum, & dextrorsum Joannem Baptistam, & quosdam ex Apostolorum & Prophetarum glorioso Choro, & Martyrum cœtu: cum quibus & aderant ipsi Cyrus & Joannes Martyres, qui ante Imaginem stantes, Domino procidebant, genua incurvantes, & capita in pavimentum ferentes & pro Juvenis medelâ intercedentes.*

Et in Vita *Sanctæ Mariæ Ægyptiacæ*, in qua refert ipsam, cùm agendæ pœnitentiæ consilium iniit, Beatæ Virgini, coram ejus imagine prostratam, supplicasse.

XXI. Idem probatur ex *Joanne Moscho*, *in Prato Spirituali*, Cap. 45. ubi refert, dæmonem cuidam Monacho in Monte Olivarum incluso, & a Spiritu fornicationis dirè diuque agitato apparuisse, promisisseque se eum deinceps non impugnaturum, modò ne Beatæ Virginis Imagines adoraret. Rem ille detulit ad *Theodorum Æliotam* Abbatem, qui ipsi respondit: *Expedit tibi potiùs ut non demittas in civitate istâ lupanar, in quod non ingrediaris, quàm ut recuses adorare Deum & Dominum Jesum Christum, cum Matre suâ.* Vides Christum, & ejus Matrem, in imagine adorari, id est coli congruo sibique debito honore; Christum Deum adoratione propriè dicta, Beatam Virginem eximiâ præ Sanctis cæteris veneratione. Hic imaginum honos, ut in ipsis, coram ipsis, aut per ipsas, prototypa honorentur. Hanc porro narrationem & *Theodori Æliotæ* verba ineptè carpunt *Dallæus*, & *Forbesius*, post librorum Carolinorum Auctorem: cùm enim *Theodorus* Abbas in Dogmatibus Ecclesiasticis apprime eruditus, nosset hæresim & blasphemiam esse, recusare adorationem Christi, & venerationem Deiparæ Virginis in imagine, & hoc facto profiteri non esse adorandum Christum, aut colendam Deiparam: & hæresis, ac blasphemia sint graviora fornicatione crimina; prudenter Monachum temperantiâ & castimoniâ conspicuum ista comparatione docuit, prohibuitque, ne Dæmonis tentationi succumberet.

XXII. *Leontius*, Neapolitanus in Cypro Episcopus, *Sermone quintô Apologetico pro Christianis adversùs Judæos*, Ecclesiasticam de Imaginibus doctrinam strenuè propugnavit, quô ex Opere jam nonnulla delibavimus §. 1. Hæc verò nunc, observanda. „ Quia verò, *inquit*, me vidisti Iconam Domini nostri Jesu Christi, vel immaculatæ Matris ejus, vel alterius cujuspiam Justi salutare, indignaris, & mox blasphemans falis, & nos Idololatras appellas. Deinde non confunderis, dic mihi, videns me in toto terrarum orbe templa Idolorum destruere, & templa Martyrum ædificare? Si idola adoramus; cur Martyres, qui destruxerunt Idola, adoraremus? Si ligna ut Deos honoro & glorifico, quomodo honoro & glorifico Martyres, qui lignea simulachra destruxerunt?

Ibidem. „ Quemadmodum Regis cujusdam, benigni, qui coronam variam & pretiosam sibi propriâ manu paravit, omnes, qui germanè adhærent Regi salutant coronam & honorant, non aurum & margaritas, sed verticem Regis honorantes, & sapientissimas manus ejus, quæ coronam struxerunt; sic o homo, Christianorum populi, quotquot figuras Crucis, & Iconarum salutant, non ipsis culturam lignis vel lapidi-

„ bus

,, bus offerunt, vel auro, vel corruptibili imagini, vel arca, vel reliquiis; sed per ea Deo, & ipsorum, & cunctorum Creatori gloriam, & salutationem, & cultum impendunt. Honor enim, qui Sanctis ejus impenditur, ad eum recurrit. Sicut e contra quidam imagines Imperiales demolientes, Principem offenderunt, & non ipsam tabulam.

XXIII. *Simeon Thessalonicensis* a Septima Synodo Actione quintâ laudatus: ,, Nos, *inquit*, imagines hominum Sanctorum facimus ad recordandum & honorandum eos.... Sed & adorantes, non imagines, sed eos qui per picturam indicantur, glorificamus: & hos non ut Deos, sed ut proprios servos, & amicos Dei, & fiduciam habentes intercedendi pro nobis. At verò imagines Dei facimus, id est Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, quemadmodum visus est super terram, & cum hominibus conversatus est, hunc pingentes, & non ut intelligitur naturâ Deus.

XXIV. Synodus Quinisexta, Canone octogesimo secundo decrevit, ut non amplius Christus in agni figura, sed in forma potiùs hominis exprimeretur, & *venerandas imagines* appellavit, σεβιτὰς εἰκόνας.

XXV. Doctrina Ecclesiæ de cultu imaginum confirmatur ex Epistolâ *Sancti Symeonis Stylitæ Junioris* ad *Justinum Juniorem* Imperatorem, quâ ipsum ad ultionem de Samaritanis nonnullis sumendam hortatur, qui crucem & sanctas imagines contumeliâ affecerant. ,, Si piissimæ, *inquit*, Leges jubent, imagine Imperatoris injuriis lacessitâ morti tradendos qui hoc conari præsumpserint: quantâ digni sunt damnatione in perditionem, qui in imaginem Filii Dei, & sanctissimæ ac gloriosæ Dei genitricis, cum indicibili impietate & impudentiâ talia præsumpserunt?

XXVI. Anonymus Auctor *Disputationis Judæi & Christiani*, a Septima Synodo, Actione quintâ laudatus, Judæo respondens qui adorationem imaginum Christianis objiciebat, & Legis omne sculptile, vel omnem similitudinem vetantis violationem, hæc habet: ,, Deum recentem præcipiunt te non adorare Scripturę, & omnem similitudinem non adorare ut Deum. Imagines verò quas vides, ad recordationem benignissimæ salutis pinguntur, per Salvatorem nostrum Jesum Christum effectæ, Incarnationis ejus personam significantes: Sanctorum autem imagines similiter uniuscujusque ipsorum signant agones, quos adversùs Diabolum habuerunt & victorias eorum atque coronas. Non autem, ut tu intelligis, deificantes eas Christiani adorant, sed zelo ferventes, & fide, Sanctorum contemplantur imagines memoriam ferentes horum pietatis, & adorantes, Sanctorum invocant Deum dicentes: Benedictus es Deus hujus Sancti ac omnium Sanctorum, qui dedisti eis patientiam & dignos illos fecisti Regno tuo: nos quoque participes eorum constitue, atque orationibus eorum salvos nos fac. At verò Salvatoris Iconam contemplantes & adorantes, spiritualibus oculis, & cordis intuitu Deo cunctorum Domino gratias agimus, qui dignatus est in formâ servi hominem suscipere, & salvare mundum.... Ergo non ligneam imaginem vel picturam adoramus, aut colimus, sed omnium Dominum Christum Deum glorificamus.

XXVII. Venerationem sacris imaginibus debitam confirmarunt miracula, inter quæ celebre illud est, quod in Imagine Christi a Judæis Beryti crucifixa patratum legitur, quæ copiam sanguinis & aquæ emisit. Cujus miraculi Historia in Septima Synodo relata est *S. Athanasii* nomine, non magni illius Episcopi Alexandrini Arianorum debellatoris, sed alterius, qui paulò ante Septimam Synodum floruit.

XXVIII. *S. Gregorius II.* Pontifex Maximus Traditionem de Veneratione sacrarum imaginum propugnavit Epistolâ I. ad *Leonem Isaurum* Imperatorem, doctrinamque Ecclesiæ vindicavit a calumnia. ,, Et dicis, *inquit*, nos lapides, & parietes, ac tabellas adorare. Non ita est ut dicis, Imperator! sed ut memoria nostra excitetur, & ut stolida & imperita, crassaque mens nostra erigatur, & in altum provehatur per eos, quorum hæc nomina, & quorum appellationes, & quorum hæ sunt imagines; & non tamquam Deos, ut tu inquis, absit; non enim spem in illis habemus. Ac si quidem imago sit Domini, dicimus: Domine Jesu Christe, Fili Dei, succurre, & & salva nos. Sin autem sanctæ Matris ejus, dicimus: Sancta Dei Genitrix Domini Mater intercede apud Filium tuum, verum Deum nostrum, ut salvas faciat animas nostras. Sin verò Martyris: Sancte Stephane, qui pro Christo sanguinem tuum fudisti, qui ut Protomartyr loquendi confidentiam habes, intercede, pro nobis. Et de quovis Martyre ita dicimus: tales per illos preces offerimus, nec ita est, ut tu dicis, Imperator! quasi Deos Martyres appellemus. ,, Ibidem duobus verbis doctrinam Ecclesiæ de imaginum veneratione complectitur, illas coli dicens, *Non latria, sed habitudine*. Sanctissimo porro Pontifici *Dallæus* per summam, putidissimamque calumniam imponit, quòd imaginum in Religione usum juris esse naturalis dixerit; non aliter hominum generi antiquitus & a principio traditum, ac panis vinique usum, & aliorum ad vitæ humanæ conservationem pertinentium: Id enim nequaquam dixit *Gregorius*; sed objicienti *Leoni Isauro*, in sex Conciliis nihil de imaginibus esse dictum, respondet: Ne de pane quidem & aqua quidquam dictum esse, quia hęc in vitę humanę quotidiano usu erant. Proinde non mirum si de imaginibus, quæ in publico erant Ecclesiæ usu, nulla in Conciliis mentio facta sit.

XXIX. *Sanctus Germanus* Constantinopolitanus Patriarcha dogma Catholicum de sacrarum imaginum veneratione, invictâ constantiâ & eruditione singulari defendit, in Epistolis ad *Joannem* Episcopum Synadensem, & ad *Thomam* Episcopum Claudiopoleos. In priori quidem hæc habet: ,, Hic est modus faciendarum imaginum, non quò convenientem incomprehensibili & inaccessibili Deitati in spiritu & veritate adorationem transferamus in manufactas imagines .... Sed quò dilectionem, quam justè habemus circa veros Servos Dei nostri, hoc modo demonstrantes, per illorum honorem in Deum qui ab his glorificatus est, & illos glorificavit, in confessione dominationis ejus glorificationem & cultum referamus: ut & nos imitatores fortitudinis eorum & charitatis in Deum, per bona opera & refragationem contra vitia demonstremur .... Porro etsi Domini & Salvatoris nostri, & intemeratæ Matris ejus, & Sanctorum imagines salutamus, sed non secundùm eumdem affectum, & fidem circa illos habemus. At Deum quidem illum novimus .... Porro hanc ancillam & propriè Matrem ejus, & intercessionem potentissimam suscipimus. Illum quidem ut dominatorem, & quæ salutis nostræ sunt, tribuentem; hanc verò ut maternè pro nobis petentem; Et Sanctos omnes tamquam conservos quidem nostros, sed placentes Deo, & supernam confidentiam & beatitudinem apud eum adeptos, & gratiam consecutos a Deo ad

 ,, mi-

,, ministrandum nobis beneficia ipsius.

XXX. *Sancti Joannis Damasceni* Orationes de Imaginibus præclara sunt adversùs Iconomachos monumenta. Ex *Oratione III.* hæc tantùm verba describo, quæ Ecclesiæ Doctrinam de cultu imaginum a calumnia vindicant. ,, Neque ego, *inquit*, tamquam Deum imaginem adoro: sed per imàginem, perque Sanctos, adorationem Deo atque honorem exhibeo, propter quem & amicos ejus veneror & colo.

XXXI. *Hadrianus I.* Pontifex Maximus in Epistolà ad *Constantinum* & *Irenem* Imperatores, Actione secunda Septimæ Synodi recitata, dogma Catholicum de usu & veneratione sacrarum imaginum multis probat, & Ecclesiæ doctrinam vindicat a calumnia, exponens in quo sit positus imaginum cultus. ,, In universo mundo ubi Christianitas est, *inquit*, ipsæ sacræ imagines permanentes ab omnibus Fidelibus honorantur, ut per visibilem vultum, ad invisibilem Divinitatis Majestatem mens nostra rapiatur speciali affectu. Per contemplationem figuratæ imaginis secundùm carnem, quam Filius Dei pro nostra salute suscipere dignatus est, eumdem Redemptorem nostrum, qui in cœlis est, adoramus. Nàm absit a nobis, ut ipsas Imagines (sicut quidam garriunt) deificemus; Sed affectum & dilectionem nostram, quam in Dei amorem & Sanctorum ejus habemus, omnimodo præferimus: & sicut divinæ Scripturæ libros, ipsas Imagines ob memoriam venerationis habemus, nostræ fidei puritatem servantes.

XXXII. Tot & tam gravibus fulta momentis est *Septima Synodi Definitio*, quæ sic habet: Sequentes divinitus inspiratum Sanctorum Patrum nostrorum magisterium, & Catholicæ Traditionem Ecclesiæ, definimus, sicut figuram pretiosæ ac vivificæ Crucis, ita venerabiles ac sanctas Imagines proponendas, tam quæ de coloribus & tessellis, quàm quæ ex alia materia congruenter se habente, in Sanctis Dei Ecclesiis, & sacris vasis, & vestibus, & in parietibus ac tabulis, domibus & viis: tam videlicet Imaginem Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, quàm intemeratæ Dominæ nostræ Sanctæ Dei Genitricis, honorabiliumque Angelorum, & ómnium Sanctorum simùl & almorum virorum. Quantò enim frequentiùs per imaginalem formationem videntur, tantò qui has contemplantur, alacriùs eriguntur ad Primitivorum earum memoriam & desiderium. Et his osculum, & honorariam adorationem tribuunt, non tamen veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solam divinam naturam decet: ita ut istis sicut figuræ prétiosæ ac vivificæ Crucis, & Sanctis Evangeliis, & reliquis sacrís monumentis, incensorum & luminum oblatio, ad harum honorem efficiendum, exhibeatur, quemadmodum & Antiquis piæ consuetudinis erat. Imaginis enim honor ad primitivum transit: & qui adorat Imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam.

XXXIII. *Octava Synodus* hanc Definitionem roboravit, Canone secundo. Sacràm, *inquit*, Domini nostri Jesu Christi effigiem, eadem qua sancta Evangelia veneratione colendam statuimus: Ut enim per syllabas in Evangelio scriptas salutem consequuntur omnes; ita per imagines arte coloribusque pictas & expressas, docti juxta & indocti ex objecta re utilitatem capiunt. Quæcumque enim in syllabis oratio, hæc in coloribus pictura docet & repræsentat. ergo quicumque Christi Salvatoris Imaginem non adorat, is in secundo Christi adventu non videat ipsius faciem. Eadem ratione intemeratæ Genitricis illius effigiem, Sanctorum Angelorum, ac Sanctorum omnium, veneramur & colimus. Qui aliter sentiunt, Anathema sunto.

XXXIV. *Tridentina Synodus*, Sessione vigesima-quinta, eamdem Traditionem secuta, imaginum usum ac venerationem approbavit his verbis: ,, Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam; non quòd credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ, vel quòd ab iis sit aliquid petendum; vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ ræpresentant: ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur: Id quod Conciliorum, præsertim verò Secundæ Synodi Nicænæ Decretis, contra imaginum oppugnatores est sancitum.

,, Illud verò diligenter doceant Episcopi per historias Mysteriorum nostræ redemptionis, picturis vel aliis similitudinibus expressas erudiri & confirmari populum in articulis fidei commemorandis & assiduè recolendis; cum verò ex omnibus sacris Imaginibus magnum fructum percipi; non solùm quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ a Christo sibi collata sunt; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula & salutaria exempla oculis Fidelium subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam, moresque suos componant, exciteturque ad adorandum, & ad diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit, Anathema sit. In has autem sanctas & salutares observationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri Sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes, statuantur.

Piorum quorumdam inanis scrupulus revellitur, qui Christi crucifixi imaginem reformari vellent.

Cohibendam quoque Pictorum ac Sculptorum licentiam semper existimavit Ecclesia, qui imagines aliquando ad excitandam lasciviam quàm pietatem aptiores pingunt vel effingunt. Hujus tamen generis esse non censeo Christi crucifixi imagines prout vulgò adumbrantur. Nec legem inde præscribendam puto, ut talari veste indutæ exhibeantur Christianæ plebi, quòd Gregorius Turonensis lib. 1. *De gloria Martyrum cap.* 23. commemoret Christum semel ac tertiò cuidam per visum intimasse, ut imaginem quæ ipsum Cruci affixum, quasi linteo præcinctum parte quadam corporis exhibebat, reformarent, seque non parte tantùm, sed toto corpore operirent. Rè tandem ad Episcopum delata, ipsum *jussisse desuper velum expandi: & sic*, inquit Gregorius, *nunc pictura suscipitur. Nam etsi parumper detegatur ad contemplandum, mox demisso velo contegitur, ne detecta cernatur.* Quod Narbone contigit. Sanè totius Ecclesiæ morem Christum in Cruce nudum proponentis, ut ignominia quam pro nobis pertulit, expressiùs ponatur ab oculos, fastidiosè aspicere disciplinæ severioris amatores non debent, cùm nihil sit in hujusmodi imaginibus quod Fidelium pietatem lædat, imò nihil quod ipsam non accendat: & scandalum gravissimum oriundum foret, si Christus in cruce pendens talari veste indutus exhiberetur, qua illum exutum a militibus antequam crucifigeretur, Evangelica docet Historia. Trepidare itaque desinant Viri quidam

pii, ubi nulla est timendi ratio, ne pietas corrumpatur aspectu picturæ quæ Christum Dominum cruci affixum nudum exhibet, parte tantùm aliqua corporis velata: cùm inde magis ædificentur Fideles, non solùm illuminatis cordis oculis, sed etiam corporis, sic *Aspicientes Auctorem fidei & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*

§. III.

Dallai Objectiones ex Patribus quinque priorum Sæculorum petita diluuntur.

Objicit *Dallæus* * Veteres primorum quatuor a Christo nato sæculorum Patres, neque Christi, neque Sanctorum imagines veneratos esse; primamque rationem ex iis ducit, quæ Pagani de Religione disputantes objiciunt. Christiani namque illorum temporum Doctores Ethnicis, quibuscum de Religione disputant, simulachrorum cultum passim exprobrant, totùmque illum ritum tamquam gravissimi erroris, & immanis cujusdam stultitiæ atque væcordiæ plenum exagitant. Quo jure, si quam Pagani Numinum simulachris venerationem exhibebant, eamdem ipsi sanctorum virorum imaginibus deferebant? *Tertullianus* ob simulachrorum cultum Ethnicos insectatur, quòd *Materia sint sorores vasculorum, instrumentorumque communium:* quod *Statua* sint *& imagines frigida mortuorum, quas milvi, & mures, & aranea intelligunt.* Minucium Felicem in Octavio, Lactantium lib. 2. Institutionum cap. 2. eadem urgere palam est.

Lib. 1. de Imag. c. 2.

Apolog. cap. 12.

Cap. 3.

Secundam rationem ex eo ducit, * quod Ethnici imagines, si quæ apud Christianos fuissent venerationemque illis a Fidelibus exhiberi solitam, in hac causa non fuerant ommissuri; & Christianorum in hoc argumento criminationes, ipsorum usu, praxi, atque sententia dissolvissent; eorumque in Sanctorum imagines cultum in medium attulissent, ad tollendam, aut certè mitigandam suæ in idola superstitionis invidiam. Id non omissum a Pagano cum *Joanne Thessalonicensi* disputante, ut refertur in Synodo VII. Actione V. *Vos ergo*, inquit, *in Ecclesiis Imagines non pingitis Sanctis vestris, & adoratis illas? Et non solùm Sanctis, sed & ipsi Deo vestro? Sic ergo astima, & nos simulachra circumferentes, non ea adorare, sed incorporales Virtutes, qua per illa coluntur.*

Addit, Paganos nostris crimini vertisse, quòd nullis in Religione uterentur imaginibus, aut simulachris. *Cæcilium* de Christianis, apud *Minucium*, disputantem, dicere: *Cur nullas aras habent? Templa nulla? Nulla nota simulachra?* Eamdem *Celsi* de Christianis querimoniam *Origenem* testari lib. 8. Eamdem *Arnobium* lib. 6. Ex *Origenis* responsione liquere, illorum temporum Christianos nullas habuisse sacras (ut vocant) imagines, quas, si quæ tum apud eos fuissent, non erat hoc loco omissurus, sed *Celsi* errorem detecturus, atque suarum a Paganicis discrimen demonstraturus. Imagines quidem & effigies aliquas ipsum afferre in medium, sed spirituales prorsus & invisibiles. *Simulachra autem*, inquit, *Deo dicanda sunt, non fabrorum operâ, sed a Verbo Dei dedolata, formataque in nobis, videlicet virtutes ad imitationem Primogeniti totius creatura, in quo sunt justitiæ, temperantiæ, fortitudinis, sapientiæ, pietatis, cæterarumque virtutum exempla. Hæ sunt statuæ Deo dicatæ in animis justitiam juxta præceptum Dei, & fortitudinem, & pietatem, reliquasque virtutes exercentium, quibus decenter honorari credimus omnium hujusmodi statuarum Archetypum primum, imaginem invisibilis Dei, Deum unigenitum.*

Tertiam rationem ducit * ex Sanctorum Patrum disputationibus adversùs Judæos, qui cùm imagines, maximè in religionis negotio, semper fuerint abominati, earum usum cultumque apud Christianos, si quis prioribus sæculis obtinuisset, velut infandam aliquam impietatem criminati essent: sicut Judæus quidam in Dialogo * paulò ante Synodi VII. tempora conscripto, his verbis Christianum Collocutorem compellat: *Scandalizor in vos, quia imagines adoratis: Scriptura quippe ubique præcipit non facere quemquam sibi sculptile, vel omnem similitudinem.* At neque a Judæis, qui primis Christianismi temporibus vixerunt, quidquam hujusmodi Religioni nostræ objectum fuisse invenimus, neque illius memoriæ Patres cum Judæis disputantes in hoc argumento usquam laborantes cernimus, aut hunc de adversariorum animis scrupulum revellere satagentes; ut constat ex Dialogo *Justini* cum *Tryphone* Judæo, & ex libro *Tertulliani* adversùs Judæos. Imaginum ergo cultus nondum fuerat in Christianam aut fidem, aut disciplinam receptus. Ea verò mutatio, quæ tertio aut quarto sæculo post contigit, cùm palam in Ecclesiis Imagines & dedicarentur, & colerentur, meritò effecit ut hunc ritum & Judæi accusarent, & Christiani purgarent atque defenderent, quoties de Religione inter se disputabant.

Cap. 4.

Synodus 7. Act. 5.

Quartam rationem arcessit * ex eo quòd in veterum Ecclesiarum instrumentis & sacrâ supellectili, nullæ imagines occurrant. Eusebius scilicet * diligentissimè descriptum nobis reliquit Templum illud, quod Tyri fuit a *Paulino* Episcopo magnificè constructum. Omnes operis partes, omnia ornamenta sigillatim exsecutus, porticus, laquearia, Cathedram, candelabra; de imaginibus nihil. Quas tamen non omisisset, si jam tunc in usu & veneratione fuissent. Idem colligitur ex descriptione Basilicæ a *Constantino Augusto* Hierosolymis conditæ. * Et ex *Athanasio*, Alexandrinæ direptionem Ecclesiæ a Paganis & Hæreticis crudelissimè factam narrante. Memorat namque * confractam mensam, lacerata vela, eversam Episcopi Cathedram, disjecta Cleri & plebis sedilia, violatos sacri Baptismatis fontes; de Imaginibus non loquitur, quibus tamen, si quæ fuissent, parcitura non erat impiorum istorum audacia. Idem colligit ex *Optato*, lib. 6. contra *Parmenianum*, in quo describit, quæ in Ecclesias Catholicorum contumeliosè a Donatistis acta fuissent. Ibi namque commemorat aras, Calices, divinosque Codices, vela, atque altarium linteamina, cæteraque ejusmodi ab illis furentibus aut confracta, aut erasa: neque parietes tacet, quos illi, tamquam a Catholicis contaminatos, veluti lustrali aquâ laverant: aureas verò vel argenteas imagines nullas commemorat. Id demum colligit ex Epistolâ tertiâ *Sancti Hieronymi*, ubi res sacras percensens, *quas Nepotianus* sibi creditas summâ diligentiâ curabat, altare, vela, vasa, &c. de imaginibus tacet.

Cap. 8.

Lib. 10. Histor.

Lib. 3. de Vita Constantini.

Athanasius Epist. ad Solitarios.

Quintum ex eo ducit argumentum, quòd testatur *Augustinus*, incertum esse quæ verè fuerit Domini Jesu, quæ B. Virginis, quæ Pauli facies, quæve oris forma, totaque effigies [*lib. 8. de Trinitate Capp. 4. & 5.*] At si ipsis Apostolorum temporibus obtinuisset, ut Sanctorum hominum pingerentur imagines in Fidelium cœtibus dedicandæ atque colendæ, eaque consuetudo apud posteros sequentibus Sæculis constanter manfisset; haud dubiè *Christi*, Beatæque Virginis & Pauli effigies, ad vivum a primis illis Christianis accuratissimè expressæ atque effictæ fuissent.

Res-

Respondeo ad hæc *Dallai* argumenta, primò imaginum sacrarum usum tribus primis Ecclesiæ Sæculis apud Christianos fuisse valde infrequentem. Unde mirum non est, si nec Ethnici, nec Judæi illum Christianis objecerint. Neque quartò sæculò, statim in Ecclesiis omnibus obtinuit. Unde nec inter Ecclesiæ instrumenta numeratæ fuerunt Icones ab *Eusebio*, *Athanasio*, *Optato*, aut *Sancto Hieronymo*. Nihil autem inde colligere potest *Dallaus* contra Catholicum dogma. Fatemur enim usum imaginum, adeoque & earum venerationem actualem, non esse Dei lege præceptam, & ad disciplinam dumtaxat pertinere, quæ subinde variari potest, & variata est in Ecclesia, invariatâ fide. Id unum Ecclesiastici dogmatis est, imaginum usum lege Dei vetitum non esse, & utilem esse Christianis; & venerationem imaginum Christi aut Sanctorum a Religione permitti & approbari, ut quæ ad Christum Servatorem, & Sanctos referatur, nec habere aliquid cum idololatria commune. Everti verò non posse, confringi, aut dehonestari imagines, ubi earum usus est ab Ecclesia receptus, absque impietate; nec qui Christum & Sanctos coram iis, in iis, aut per eas colunt, posse absque calumniâ anathemate dignâ idololatras appellari. Hæc autem de imaginibus Christi & Sanctorum, absque earum usu, stare sententia potest. Non conficit igitur *Dallaus* aliam fuisse veteris Ecclesiæ, quàm hodiernæ, de imaginum usu & veneratione doctrinam; etsi vix ullum fuisse imaginum usum tribus prioribus Sæculis, nec admodum frequentem quartò etiam sæculò, probaverit.

Respondeo secundò: Etsi fuerint imagines aliquæ apud Christianos, non inde sequi quòd Ethnici & Judæi id illis exprobrare debuerint: cùm ignota ipsis magnam partem esset Christianæ Religionis disciplina. Unde *Cæcilius* ab *Octavio* quærit in Minutii Felicis Dialogo, cur Christiani, *occultare & abscondere quidquid illud colunt, magnopere nituntur; cùm honesta semper publico gaudeant, scelera secreta sint?* Et expostulat cur *nulla habeant nota simulachra?*

Respondeo tertiò, Ex locis plerisque a *Dallao* prolatis solùm colligi, nullas fuisse in Ecclesia veteri propositas *Imagines Dei*. At isto de imaginum genere cum Hæreticis non contendimus. Fatemur in usu non fuisse, non solùm quatuor prioribus sæculis, sed nec Synodi Septimæ temporibus, ut colligitur ex *Gregorii Secundi* Epistolâ I. ad Leonem Isaurum. *Patrem*, inquit, *Domini Jesu Christi non oculis subjicimus ac pingimus, quoniam quis sit non novimus; Deique natura spectanda proponi non potest ac pingi*. Et ex Epistolâ *Sancti Germani* Patriarchæ Constantinopolitani ad *Joannem* Episcopum Synadensem: *Neque enim* (inquit) *invisibilis Deitatis imaginem, aut similitudinem, aut figuram, aut formam aliquam exprimimus, quam nec ipsorum quidem Sanctorum Angelorum sublimes Ordines, neque intelligentiâ complecti, neque investigare penitus valent*. Et ex *Sancto Joanne Damasceno*, Oratione I. de Imaginibus. *Non sumus*, inquit, *ampliùs sub pædagogo, quippe qui discernendi vim a Deo atque habitum consecuti, sciamus quid imagine exprimi possit. Neque enim formam*, inquit, *ipsius vidistis. Quis Legislatoris sapientiam non admiretur? Quando enim illius imago qui sub aspectum non cadit, explicabitur? Quomodo illius effigies, qui nullam habet effigiem, exprimi poterit? Quomodo is qui & quantitate, & magnitudine vacat, & nullô terminô concluditur, effingetur? Quomodo illius qui formâ caret, qualitas adumbrabitur? Quomodo qui corporis est expers, coloribus describetur? Quænam igitur hæc arcana ratio? Ea nimirum, ut cùm videris illum qui corpore vacat, propter te factum esse hominem, tunc humanæ illius formæ similitudinem efficias*. Quidam etiam magni nominis Theologi, ut *Henricus*, *Tostatus*, *Durandus*, nefas esse existimarunt, Dei imagines facere: quibus præivit *Sanctus Thomas III. P. Quæst. 25. Art. III. ad Primum*. Cæterùm ex eo quòd nullas Dei Imagines Ecclesia vetus proposuerit, tam ineptè colligitur nullas omnino fuisse in usu Christi, Sanctorumque imagines, aut Ecclesiam sensisse, usum illarum ac venerationem esse illicitam, quàm ineptè colligeretur id sensisse Patres & Theologos, qui post ortum hæreseos Iconoclastarum scripsere.

Respondeo quartò, argumenta *Dallai* pene omnia probare quidem, vix in usu fuisse statuas apud veteres Christianos: illas enim tamquam Gentilium proprias rejecere, ne idololatriæ ritus non penitus deseruisse, sed mutasse dumtaxat viderentur. Sed nullas in usu fuisse picturas non probant: Nec mirum quòd primis Ecclesiæ Sæculis statuarum usus in Ecclesia pene nullus esset; siquidem nec sub Synodi Septimæ tempora frequens erat, ut constat ex Epistolâ *Sancti Germani* Patriarchæ Constantinopolitani ad *Thomam* Claudiopolitanum Episcopum, in quâ postquam historiam retulit ab *Eusebio* proditam statuæ in Christi honorem a muliere hemorroissa apud Paneadem collocatæ, ista subjicit: *Non autem hoc dicimus nos, ut statuas æneas facere studeamus, sed ut significemus, cùm illud secundùm Gentilem consuetudinem factum non repudiaverit Dominus: verùm longo tempore suæ bonitatis miraculum in eo demonstrari ipsi placuerit; sanctiorem illam, quæ apud nos obtinuit consuetudinem, nefas esse vituperare*. Non tamen existimavit Ecclesia vetus, statuas Christum aut Sanctos referentes, vetitas esse, aut idololatriæ vel umbram ullam continere: Mutata est igitur Ecclesiæ disciplina, cùm statuas recepit, nihil in fide innovatum.

Licet porro incertum esse scripserit *Sanctus Augustinus*, quæ fuerit *Christi*, *B. Virginis*, & *Sancti Pauli* effigies, non sequitur nullum fuisse usum imaginum primis Sæculis, sed *Christi*, *B. Virginis*, & *S. Pauli* effigies non fuisse ad vivum expressas, dum vitam mortalem agebant. Nam & Sanctorum Imagines in Ecclesia, & Heroum in usu civili, habentur convenienter efficta, quamvis certum non sit quænam fuerit eorum effigies, dum in terris versabantur.

Objicit *Dallaus*, * veterem Ecclesiam disertè notasse, quam nonnulli Hæretici Christi Sanctorumque imaginibus exhibebant venerationem, eumque cultum inter istorum errores nominatim recensuisse atque damnasse. Quod probat ex *Sancto Irenæo*, lib. 1. cap. 24. de Gnosticis verba faciente: *Etiam*, inquit, *Imagines quasdam quidam depictas, quasdam autem & de reliqua materia fabricatas habent, dicentes formam Christi factam a Pilato, illô in tempore, quô fuit Jesus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi Philosophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ, & Platonis, & Aristotelis, & reliquorum; & reliquam observationem circa eas similiter ut Gentes faciunt*. Id confirmat ex *Sancto Epiphanio* in Hæresi Carpocratianorum: *Habent imagines*, inquit, *per colores depictas, quidam etiam ex auro & argento, & reliquâ materiâ, quas sanè imagines Jesu esse dicunt, & a Pilato factas esse. Habent autem eas occultè; insuperque Philosophorum quorumdam, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, & aliorum, cum quibus etiam alias imagines Jesu collocant, collocatasque adorant, & Gentium Mysteria perficiunt. Qui verò sunt Gentium mores alii, quàm Sacrificium, atque alia?* Denique *Sanctus Augustinus lib. de Hæresibus Cap. 7.* de Carpocrate hæc habet: *Secta ipsius fuisse traditur*

* Lib. I. cap. 7.

ditur

ditur socia quadam Marcellina, quæ colebat imagines Jesu, & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ.

Respondeo, *Sanctos Irenæum, Epiphanium*, & *Augustinum*, Carpocratianos non arguisse, quòd imagines Christi colerent, sed quòd eas colerent Gentilium ritu, eosdemque ipsis deferrent honores, quos suis Idolis Pagani impendebant: Et præterea quòd Christum afficerent contumeliâ, dum ejus imaginem eodem loco habebant, quo effigies *Homeri*, *Pythagoræ*, *Platonis*, & *Aristotelis*. Quòd autem Gnostici Gentilium ritu Christi colerent Imaginem, sicut & alias quibuscum ipsam proponebant, manifestè indicant illa *Sancti Irenæi* verba; *Et reliquam observationem circa eas similiter ut Gentes faciunt.* Quæ *Sanctus Epiphanius*, cujus tempore adhuc illa fœtebat Hæresis, sic interpretatur; [Lib. 1. Cap. 1.] *Qui verò sunt Gentium mores alii, quàm Sacrificium, atque alia?*

Objicit *Dallæus* * testimonium *Origenis lib. 3. contra Celsum*. [Lib. 1. Cap. 1.] Cùm nempe Christianos irrideret *Celsus*, quòd *Jesum*, hominem a *Pilato* damnatum & supplicio affectum adorarent, eoque nomine cum quibusdam Gentibus conferret, quæ viros mortuos colebant, sic respondet Origenes: * *Hos omnes immeritò nobiscum conferri declarabimus. Nam istis, quos enumeravit, templa & simulachra posita sunt a suis populis. Nos verò qui non exhibemus Deo tales honores, [utpote magis congruos dæmonibus hoc illove loco consecratis, ut quemque aut ipsi occupaverunt, aut Mysteriis quibusdam incantati habitare coguntur] admiramur Jesum, qui mentes nostras ab omni sensibili, nec corruptibili tantùm, sed etiam corrumpendo, traduxit ad cultum summi Dei, constantem correctione vitæ, atque precibus, quas offerimus ei ceu Mediatori inter omnem naturam genitam & ingenitam, qui nobis a suo Patre omnia beneficia deferat, & vicissim in morem Pontificis vota nostra ad summum Deum perferat.* Hæc ille, quem totâ hac defensione uti nefas erat, si tum putassent Christiani, divini cultûs partem esse imaginum venerationem.

Respondeo, Locum istum *Origenis* solùm evincere, Christianos simulachra Deo, aut hominibus mortuis, tamquam Numinibus, non posuisse: non finxisse, inquam, simulachra, quibus Ethnico ritu consecratis Dæmones magicis Mysteriis invocati insiderent. Evincunt etiam statuas ex quacumque materia sculptas, aut conflatas, Christum aut Sanctos referentes, nondum in Ecclesiæ usu fuisse: sed non probant aut nullas omnino fuisse apud Christianos effigies pictas, aut existimasse *Origenem*, cæterosque illius ætatis Doctores, lege divinâ vetitum esse imaginum usum ac venerationem. Etenim illum duntaxat cultum sensibilium rerum esse a Deo prohibitum intellexere, qui a cultu summi Dei nos abduceret, ad quem Christus Servator nos traduxit. Alioqui omnem erga res sacras, ut sacramenta, Evangelium, vasa sacra, reverentiam damnassent, quam tamen *Dallæus* Religioni consentaneam agnoscit. Alium porro cultum non vendicat Christi & Sanctorum imaginibus Ecclesia. Nihil ergo ex hoc *Origenis* loco adversùs Ecclesiæ dogma de usu & veneratione imaginum colligi potest. Fatemur porro non existimasse veteres Christianos, Imaginum venerationem divini cultûs partem esse, quasi sine ea consistere non posset; neque id censet Ecclesia, quæ Deum in spiritu & veritate credit adorandum, & amore præsertim coli: sed non censuerunt imaginum usum ac venerationem cum divino cultu pugnare. Sicut ergo *Origenes* Templa Deo vivo religiosè erigi posse non negavit, sed superstitiosis Paganorum ritibus dedicari, ac frequentari: ita non putavit nefas esse imagines Christi, aut Sanctorum effingere, ac venerari; sed Dei, quem imago nulla repræsentare potest: aut etiam Christi & Sanctorum, si Ethnico ritu dedicarentur, & Numinum instar colerentur, sicut *Zamolxin* Getæ, *Mopsum* Cilices, *Amphilochum* Acarnanes, Thebani *Amphiaraum*, Lebadienses *Trophonium* colebant. Hanc Origenis fuisse mentem, sequentia probant. *Libet nunc*, inquit, *cùm hæc talia nescio quo modo proferente nugari more ipsius: Utrùm nihil sunt hi quos modò enumerasti, nec ulla vis est apud Lebadiam in fano Trophonii, nec Thebis in Amphiarai, nec in Acarnania in Amphilochi, nec in Cilicia, in Mopsi: An est his locis aliquis sive Dæmon sive Heros sive Deus, qui majora humanis viribus opera faciat? Si dicet, Nihil Dæmonum Deorumve ibi esse, saltem nunc fateatur suam sententiam, cùm sit Epicureus, nec eadem qua Græci sapiat, quippe qui nec Dæmones agnoscat, nec Deos veneretur Græcanicos: & apparebit eum frustra verbis extulisse, quæ jam dixit ut vera, quæque inde conatur colligere. Quòd si dixerit, sive Dæmonas, sive Heroas, sive Deos esse quos enumeravit, videat quod hic, quæ dixit, astruit imprudens, etiam Jesum fuisse tale quippiam, ideoque facile tantæ multitudini approbasse se missum a Deo ut genus humanum inviseret. Id si semel admiserit, vide an non cogetur fateri potentiorem eum his, quibus modò connumerandum esse assensit. Quandoquidem illorum nemo vetat coli etiam alios. At hic sibi ipse fidens ut pollentiori, interdicit ne istos recipiamus pro Numinibus: quippe qui sint impuri ac scelesti dæmones, incubantes terræ locis variis, ut quemque occupaverunt.*

Objicit *Dallæus* * Canonem Illiberitani Concilii trigesimum-sextum, qui sic habet; [Lib. 1. cap. 1.] *Placuit picturas in Ecclesiis esse non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.* Unde colligit, istorum temporum Christianos minimè existimasse, sibi vel ab Apostolis traditum, vel ab Ecclesia universali, aliquâ lege præceptum esse, ut *Christi*, *Mariæ*, & Sanctorum imagines in Sacris Ædibus haberent, & colerent. Colligit secundò, receptum apud Christianos tum fuisse, nefas esse id pingere, quod colitur & adoratur; & quod cum isto cohæret necessario, nefas pariter esse id adorare, aut colere, quod pingitur.

Respondeo, Ex hoc Canone aliud nihil colligi posse, quàm sublatum fuisse in Provincia Bætica imaginum usum, & cultum actualem ex Ecclesiis, quia partem illam disciplinæ minùs expedire Christianis adhuc inter Idololatras viventibus, judicarunt Illiberritani Patres: sed perperam ex eo colligitur, ipsos existimasse usum cultumque imaginum per se spectatum, & quocumque metu offensionis ac periculo sublato, illicitum esse, & ad Idololatriam pertinere. Immaniter itaque errat & calumniatur *Dallæus*, cùm affingit Ecclesiæ, quòd ab Apostolis traditum existimet, ac lege universali præcipiat, ut *Christi*, *Mariæ*, & Sanctorum imagines in sacris Ædibus habeantur & colantur. Stare namque Religio Christiana potest absque usu imaginum; nec Apostolicas Traditiones Ecclesia violaret, si legitimas ob causas imaginum usum, in aliquibus locis, ad tempus, aboleret. Quòd *Joannes Antonius Delfinus* Catholicus Theologus, lib. 3. *de Ecclesia*, rectè prudenterque animadvertit his verbis: [*A Dallæo hæc ejus verba referuntur.*] *Quodsi aliquando, ut est humana insipientia, & temeritas, in populis obtingat, ut superstitio atque Idololatria figat altiùs radices, quam porro difficillimum sit revellere, tum possunt ac debent Catholici Pastores Ecclesiæ curare diligenter, ut quibus in locis tantum periculum sit, tantaque abominatio, ad tempus Imagines & simulachra omnia tollantur de medio.*

dio.

dio; atque interim bene instituantur ac admoneantur simplices ac rudissimi quique de cultu Dei & Sanctorum. Sic *Ezechias* Serpentem æneum, quo populum abuti ad superstitionem videbat, piè prudenterque subvertit, quem *Moyses* Dei mandato erexerat. Id igitur unum ex Apostolica Traditione derivatum credit, Fidelibusque credendum proponit Ecclesia, Imaginum usum & cultum in templis, non repugnare legi Dei, sed magnum fructum spiritalem afferre; quia Dei per Sanctos miracula & salutaria exempla oculis Christianorum subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem, vitam moresque suos componant; excitenturque ad adorandum, ac diligendum Deum, ad pietatem colendam, ut docet Tridentina Synodus. Legantur quæ de hoc Illiberritani Concilii Canone diximus *Dissertatione XXI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi III. Art. II. in Resp. ad primam Objectionem*, ubi responsiones ab aliis Auctoribus ad argumentum, quod ex eo Canone ducitur, diluendum excogitatas, expendimus.

Lib.1.c.3. Objicit *Dallæus* * testimonium *Eusebii Cæsareensis* in Epistolâ ad *Constantiam Licinii* uxorem, & *Constantii* sororem, quæ ab illo petierat, ut ad se Domini Jesu imaginem mitteret. Cui respondit his verbis: *Quia verò de quadam imagine, quasi Christi, scripsisti, hanc volens tibi a nobis mitti: quam dicis & qualem, hanc quam perhibes Christi imaginem? Utrùm veram & incommutabilem, & naturâ characteres suos portantem? An istam, quam propter nos suscepit, servi formæ schemate circumamictus? Sed de forma quidem Dei nec ipse arbitror te quærere semel ab ipso edoctam, quoniam neque Patrem quis novit, nisi Filius, neque ipsum Filium novit quis aliquando dignè, nisi solus Pater qui eum genuit ..... Sed utique servi formæ imaginem quæris, & corpusculi quô amictus est propter nos; sed & id gloriâ divinitatis temperatum didicimus, & absorptum esse mortale a vita .... Quis ergo hujusmodi dignitatis & gloriæ vibrantes & præfulgentes splendores exarare potuisset mortuis & inanimatis coloribus? Quandoquidem nec aspicere in eum in monte egregii sustinuere Discipuli, qui etiam cecidere in faciem, importabile quod sibi visum fuerat, confitentes. Ergo si tunc incarnata ejus forma tantam virtutem fortita est, ab inhabitante in se divinitate mutata; quid oportet dicere, cùm mortalitate exutus, & corruptione ablutus, speciem servilis formæ in gloriam Domini & Dei commutavit? &c.* Quibus luculentissimè demonstrat *Eusebius*, nefas esse Christi Domini imaginem fingere, quâ ejus forma, sive divina, sive etiam humana exprimatur. Jam si Christi, & Apostolorum imaginibus plenæ erant Ecclesiæ, privatæque Fidelium ædes; quid opus erat Augustam, Christi Iconem tam longè ex Palæstina ab *Eusebio* petere? Sed fac *Constantiam* vel cæcâ curiositate, vel ignoto aliquo affectu ductam, de hujus potissimùm Episcopi manu illam, quam expetebat, Christi imaginem accipere voluisse; siccine fuerat honestum Illustrissimæ fœminæ desiderium repulsurus *Eusebius*, si ei satisfacere per leges, ritusque, & fidem Ecclesiæ licuisset?

Responderunt Septimæ Synodi Patres ad hoc testimonium quod Iconomachi objectabant, *Eusebium Cæsareensem* Arianum fuisse; Ariani porro non solùm Filii consubstantialitatem cum Patre negabant, verùm etiam unicam in Christo contendebant esse naturam, & carnem sine animâ suscepisse Dominum nostrum: animæ scilicet divi-
Epist.I. ad Cledonium. nitatem implevisse. Unde Passionem divinitati consequenter adscribebant, teste *Sancto Gregorio Nazianzeno*: Theopaschitæ autem Imagines Christi effingere nefas esse volebant. Quo errore infectum fuisse *Eusebium*, colligunt ex his verbis, quæ in Epistolâ memoratâ subjicit. *Quia mutata est incarnata ejus forma in Divinitatis naturam.* *Non ita omnino habet Epistola textus, sed: Incarnata ejus forma ab inhabitante in se divinitate mutata.*

Respondent nonnulli, spuriam, & ab hæreticis Iconoclastis confictam fuisse illam Epistolam: Eusebiani enim styli & characteris venam non habere. Ita doctissimus *Petavius*, lib.15. Theologicorum Dogmatum de Incarnatione, Cap.XIV. Num. IX. Quæ conjectura verisimilis est.

Respondeo tertiò, Ex hac *Eusebii*, si genuina sit, Epistola, solùm colligi, nondum in Cæsareensi Ecclesia receptum fuisse usum imaginum. Et *Eusebium* desiderio Augustæ fœminæ non fecisse satis, non quòd Ecclesiæ fides id prohiberet, sed quòd plena periculi res videretur, fervente adhuc Idololatriâ, curiosæ mulieri, qui sexus est ad superstitionem pronus, Imaginem mittere.

Respondeo quartò, esse probabile *Constantiam Augustam* optasse Imaginem Christi Servatoris, quæ ipsum ad vivum refert: existimasse effigiem hujusmodi ad vivum expressam, in Palæstina inveniri, ubi Christus vixerat & omnia salutis nostræ mysteria perfecerat: Ideo scripsisse ipsam ad *Eusebium*, ut ejus curis voti compos fieret. Hunc verò, ut se importuna petitione liberaret, respondisse; Non posse fieri quod postulabat: quia cùm duplici Christus naturâ constet, divina & humana, neutrius imago possit exprimi: non divinæ, quam nemo intelligentia complecti potest: non humanæ, cujus mortalitas a gloria divinitatis tota est absorpta.

Objicit *Dallæus* * testimonium *Sancti Epiphanii* in Epistolâ ad *Joannem Hierosolymitanum*, quam *Sanctus Hieronymus* Latina lingua donavit, in qua narrat se in Palæstina, cùm ad vicum quemdam venisset, qui dicitur *Anablatha*, invenisse ibi *velum pendens in foribus Ecclesiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi, vel Sancti cujusdam; Non enim*, inquit, *satis memini cujus imago fuerit. Cùm ergo hoc vidissem, in Ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum, hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus ejusdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent*. Mox ait se de Cypro velum aliud misisse. *Precor*, inquit, *ut jubeas Presbyteros ejusdem loci suscipere velum a latore, quod a nobis missum est; & deinceps præcipere, in Ecclesia Christi ejusmodi vela, quæ contra Religionem nostram veniunt, non appendi*. Lib.2. Cap.4. Quis crediderit, si apud Christianos tum recepta fuisset ea, quæ nunc in Romana Communione obtinet, de imaginibus sententia; quis, inquam, putaverit non indignaturos ad hoc *Epiphanii* facinus Ecclesiæ Anablatensis Ministros, Sacerdotes, Æedituos, custodes? Atqui ne mussant quidem. Non violatam Religionem queruntur, sed solùm quòd discerpto velo, facta sit illius seu telæ, seu panni jactura. Id verò si contra Ecclesiæ Leges fecisset *Epiphanius*, Joannes Hierosolymitanus ipsi subinfensus proculdubio criminatus esset. Denique *Sanctus Hieronymus Epiphanium* sibi amicissimum erroris admonuisset, si quis eo in facto fuisset error, nec ejus Epistolam ad *Joannem Hierosolymitanum* ex de re datam, ad posteritatis memoriam transmisisset, æternâ potiùs oblivione sepeliendam.

Respondent e Catholicis nonnulli, Epistolam illam fuisse ab Iconomachis confictam: alii ad reliquam Epistolam, aut *Sancti Hieronymi* Latinam interpretationem, attextam fuisse narrationem illam de velo pendente pro foribus Ecclesiæ Anablatensis, & a *Sancto Epiphanio* conscisso: Sed hac missa responsione, quam validè confutavimus in Panoplia Historiæ Ecclesiasticæ Quarti Sæculi, c. 5. Art.16. ubi de *Sancti Epiphanii* Operibus egimus:

mus: Respondeo primò, Imaginem illam, sive Christi, sive alicujus Sancti, congruè non fuisse expressam, aut superstitionis alicujus, vel erroris, occasionem rudibus Anablatensibus præbuisse; & hoc nomine fuisse contra Religionem, & contra auctoritatem Scripturarum. Ideoque prudenter fecisse *Sanctum Epiphanium*, qui velum in quo hujusmodi picta erat effigies, conscideri. Quod & nunc Episcoporum nemo non faceret, secundùm Tridentini Decretum Concilii, cujus hæc sunt verba: *In has autem sanctas & salutares observationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur.... Omnis porro superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & imaginum sacro usu tollatur..... Omnis denique lascivia vitetur; ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur.*

Respondeo secundò, Nondum in Ecclesiis Cypri & Palæstinæ receptum fuisse, ut imagines in Ecclesiis proponerentur, ideoque *Sanctum Epiphanium* exhorruisse, cùm depictam in velo pro foribus templi Anablatensis suspenso conspexit imaginem, quasi Christi, vel alicujus Sancti, & velum illud conscidisse. Scripsisse porro ad *Joannem Hierosolymitanum*, id esse *contra Religionem nostram, & contra auctoritatem Scripturarum, ut hominis in Ecclesia Christi pendeat imago*: Quia nec Scriptura Sacra, nec Religio id jubet: imò utraque vetat id omne quod offensionis causa esse potest. Cujusmodi erat veli, in quo depicta erat hominis effigies, in Ecclesia suspensio, iis temporibus, quibus nondum usum imaginum in Ecclesiis, Cypri & Palæstinæ Episcopi, quorum erat disciplinam Ecclesiasticam his in regionibus sancire, susceperant. Cæterùm imaginum usus, si ex sese spectetur, aut ab Episcopis decernatur, visus non fuit *Sancto Epiphanio* pugnare cum Religione nostra, & cum auctoritate Scripturarum: Siquidem cum *Gregorio Nysseno, Basilio, Chrysostomo*, communione conjunctus fuit, qui imaginum usum in Ecclesiis Ponti, Cappadociæ, Antiochiæ, & Constantinopoleos approbant. Factum autem *Sancti Epiphanii*, quod spectatis temporum circumstantiis, & eorum quibuscum agebat, indole, prudens erat, in consequentiam duci non debet, quasi Ecclesiæ regula sit; cùm Ecclesia universa usum imaginum sensim postea receperit etiam in templis, ac tandem Oecumenico Decreto firmaverit; Quod enim a paucis, raròque fit, non est in Ecclesia tamquam lex observandum, neque una hirundo facit ver: Neque unius oratio tanti ponderis est, ut totius Ecclesiæ ab ortu ad occasum Solis propagatæ morem & instituta possit evertere (inquit *Sanctus Joannes Damascenus*, Oratione *I. de Sacris Imaginibus*.) Sanè Librorum Carolinorum Auctor, qui illud *Sancti Epiphanii* testimonium in medium affert, libro quarto, cap. vigesimo-quinto, factum illius non approbat; neque Gallicani Præsules, quorum doctrinam libri illi repræsentant, usum Imaginum cum auctoritate Scripturarum, & cum Religione nostrâ pugnare usquam existimavere; imò abhorruere semper ab iis qui imagines conscinderent, aut confringerent. Itaque etsi de Imaginum Sacrarum in Ecclesiis usu per se spectato dixisset *Epiphanius*, esse contra auctoritatem Scripturarum, sive contra Religionem nostram, ejus unius sententia non esset cœterorum sententiis præponenda Patrum; sed inter ejus nævos effatum illud numerandum esset. Denique *Lutherus* ipse, & ejus Sectatores, quibuscum juncti sunt communione Calvinistæ, usum imaginum in Ecclesiis, contra Scripturarum auctoritatem & sinceritatem Religionis pugnare non sunt arbitrati, ut testatur *Forbesius*, lib. 7. Instructionum Historico-Theologicarum Cap. 15. *De ejiciendis*, inquit, *Imaginibus, Lutherus ipse & qui se* γνησίως *ipsius discipulos esse gloriantur, non magnopere laborarunt: quamvis earum cultum constanter improbent.*

Objicit *Dallæus* & alterum *Sancti Epiphanii* locum a veteribus Iconoclastis in Sacrarum Imaginum defensores contortum, qui sic habet: *Attendite vobis, & tenete traditiones quas suscepistis: ne declinetis ad dexteram, neque ad sinistram.... Et in hoc memoriam habete, filii dilecti, ne inducatis Imagines in Ecclesias, neque in Cœmeteria Sanctorum. Sed per memoriam habete Deum in cordibus vestris. Sed neque in domum communem. Non enim expedit Christiano per oculos & vagationes mentis efferri.*

Responderunt Septimæ Synodi Patres, verba illa *Sancti Epiphanii* non esse. Idque probarunt his rationibus. 1. Quia cùm omnium hæreseon historiam & confutationem ediderit ad *Theodosii* usque & *Arcadii* tempora, imaginum facturam & venerationem inter hæreses recensuisset & confutasset, si alienam a Christo existimasset ac hæreticam. Secundò, quia in fine Epistolæ ad *Theodosium* Imperatorem, Sancto *Epiphanio* falsò quoque adscriptæ, hæc habentur: *Multoties locutus cum Comministris meis ut auferrentur Imagines, receptus non sum ab eis, neque audire vocem meam saltem paululum passi sunt.* Florebant autem *Sancti Epiphanii* tempore in Ecclesia illustres Magistri, *Basilius Magnus, Gregorius Theologus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus*, &c. quibus verisimile non est unum *Epiphanium* refragari voluisse. Tertiò, quia libri *Sancti Epiphanii* notissimi sunt, & per totam Ecclesiam diffusi. Quæ autem ex *Epiphanio* ab Iconomachis objecta sunt, obscurissima, & penitus ignota. Quartò quia Discipuli *Sancti Epiphanii* templum Deo dedicarunt ipsius nomine insignitum, & imagine exornatum; quod minimè fecissent, si ipse ab imaginibus tantopere abhorruisset. Sed quod urget maximè omnium, est styli ab *Epiphanio* dissonantia.

Objicit *Dallæus* * testimonia *SS. Chrysostomi*, Cap. 5.
Amphilochii, Theodoti, a veteribus Iconomachis jam olim in medium allata. *Et Chrysostomus* quidem hæc habet: *Nos per Scripturas fruimur Sanctorum præsentiâ, non corporum eorum, sed animarum imagines habentes. Quæ enim ab illis dicta sunt, animarum ipsorum imagines sunt.*

Amphilochius verò: *Non in tabulis* (inquit) *carneas personas Sanctorum per colores cura nobis est figurare; quoniam non his opus habemus; sed conversationem eorum virtutibus imitari.* Si, quod postea Nicæni decreverunt; si, quod hodie docent Romani, jam tum sensit *Amphilochius*, ad Dei nimirum & Sanctorum honorem, ad piorum professionem, fidem, atque sanctificationem necessarias esse imagines, qui negare potuit his nos opus habere?

Tandem *Theodotus* Ancyranus Episcopus hæc habet: *Sanctorum vultus, non in Imaginibus ex materialibus coloribus factis formandos accepimus; sed horum virtutes per ea, quæ de illis in Scripturis indicantur, quasi quasdam Imagines imitari didicimus, & ex hoc ad similem illis zelum erigimur.*

Responderunt ad primum Septimæ Synodi Patres, *Sancti Chrysostomi* verba non improbare imaginum usum, sed lectionem Scripturarum, & Actorum Sanctorum commendare: cujus lectionis fructum imagines non impediunt, sed juvant. *Quæ enim sermo per auditionem repræsentat, hæc pictura tacens per imitationem ostendit*: ut ait Ma-

Magnus *Basilius*. Et Vetus Auctor Homiliæ, quæ inscribitur: *Quòd unus est Veteris & Novi Testamenti Mediator*, quæ tempore Synodi Septimæ sub nomine *Sancti Chrysostomi* circumferebatur, quamvis jam a viris eruditis inter opera ipsi affictа censeatur: hic, inquam, Auctor ait: *Ego & cerâ perfusam dilexi picturam pietatis causâ. Vi-* Synodus VII. Act. 6. *di enim Angelum in Imagine pellentem Barbarorum cuneos. Vidi conculcatas Barbarorum tribus, & David veritatem dicentem: Domine, in civitate tua imagines eorum ad nihilum rediges.*

Ad secundum responderunt, Hunc *Sancti Amphilochii* locum, non absolutè, sed comparatè intelligendum; quasi dicat, satius esse virtutes Sanctorum imitari, quàm illorum imagines coloribus exprimere. *Hæreticorum*, inquiunt, *proprium est recisa producere testimonia. Nam si quis studiosè perscrutatus fuerit, nullo modo sensum Patris inveniet inhibentem venerabilium imaginum formationem: sed præferens virtutum effectum, hæc locutus est Pater, & ut ad imitationem nos erigeret conversationis eorum.... Totus enim Sermonis stylus hunc se usum commendat, & ad subversionem venerabilium Imaginum nullatenus est id a Patre dictum. Nam etsi dicit: Non coloribus in tabulis carneas eorum facies cura nobis est figurare; propter intentionem virtutis hæc ab eo dicta sunt. Subinfert enim: Sed conversationem eorum per virtutem imitari. Cura quippe nobis est virtutes bonorum virorum eligere, & actus eorum imitari, atque conversationem ipsorum æmulari. Præterea, templa istis jugiter dedicare, aut in Imagine illos erigere, illos, qui virtutem ipsorum contemnunt, non est laudabile. Nemo planè laudaverit, si viderit hominem virtutes Sanctorum parvipendentem, de die in diem horum imagines commendantem, vel templa multa erigentem, & suum ipsius templum deificis virtutibus non adornantem.* Falsum porrò est quod Septimæ Synodo & Romanæ Ecclesiæ affingit *Dallæus*, illam sanxisse, illam credere, necessarias esse imagines ad fidem & sanctificationem.

Ad tertium responderunt Septimæ Synodi Patres, testimonium istud *Th odoto* Ancyrano esse suppositum; idque manifestò probarunt perlectis ejus Sermonibus, & Interpretatione Symboli Nicæni ab ipso editâ. Addidere, verba illla non ex Codice *Theodoti*, sed ex Charta volatica, in Pseudo-Synodo Iconomachorum lecta esse.

Objicit *Dallæus* testimonium *Optati Milevitani*, lib. 3. contra Parmenianum. *Dicebatur*, inquit, Lib. 2. cap. 6. *illo tempore venturos esse* (nimirum in Catholicorum gratiam) *Paulum & Macarium, qui interessent Sacrificio, & cùm altaria solemniter aptarentur, proferrent illi Imaginem, quam primò in altari ponerent; sic Sacrificium offerretur. Hoc cùm acciperent aures, perculsi sunt & animi, & uniuscujusque lingua in hæc verba commota est, ut omnis qui hoc audierat, diceret: Qui inde gustat, de Sacro gustat. Et rectè dictum erat, si talem famam talis veritas sequeretur. At ubi ventum est a supra dictis, nihil tale visum est, ex eo quòd fuerat paulò ante mentita fama. Nihil viderunt oculi Christiani quod horrerent. Nihil probavit aspectus ex iis quibus perturbatus erat auditus. Visa est puritas, & ritu solito solemnis consuetudo perspecta est.* Quibus ostendit *Optatus*, tam Catholicis, quàm Donatistis illa tempestate ignotas fuisse in Ecclesiis Imagines, præsertim verò in altari; tumque communem hanc fuisse omnium Christianorum sententiam, divinum cultum mixtis imaginibus pollui, ac velut incestari; quique ejusmodi Sacrorum esset particeps, eum veluti quodam sacrilegio inquinari. Nisi sic senserunt Donatistæ, quid est quod tantopere percelluntur, sparsâ illa de *Paulo* & *Macario* famâ, quasi ii essent imaginem in altari posituri? Nisi idem quoque *Optati* & Catholicorum sensus fuit, quid ergo est quod concedit, perculsos Donatistas rectè dicturos fuisse: *Qui inde gustat, de Sacro gustat*, si talem famam talis veritas secuta esset?

Respondeo 1. Sparsum rumorem, quod *Paulus* & *Macarius* Numinis imaginem in altari posituri essent: quam non secus ac Idolum erant habituri tum Catholici, cùm Donatistæ; quia auro, argento, aut lapidi sculpturæ artis, aut cogitationis hominis divinum non esse simile, meritò persuasum habebant. Unde omnis qui hoc audierat, dixit: *Qui inde gustat, de Sacro gustat*, id est de idolothyto; & rectè dixissent, si talem famam talis veritas secuta esset.

Respondeo secundò, Hinc solùm posse colligi, nondum imagines, fictas præsertim, in usum sacrum fuisse ab Ecclesiis Africanis receptas recenti idololatrię memoriâ. Sed aliam fuisse Africanę Ecclesiæ de usu & cultu imaginum Christi & Sanctorum, quàm sit hodie Romanæ Ecclesię doctrina, quamvis disciplina fuerit diversa, Heterodoxi non evincent.

Objicit *Dallæus* * locum *S. Hieronymi*, qui tertium Caput *Danielis* his verbis commentatur: Lib. 3. Cap. 3. *Sive statuam, ut Symmachus, sive imaginem auream, ut cæteri transtulerunt, voluerimus legere, cultores Dei eam adorare non debent. Ergo Judices & Principes Sæculi qui Imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligant, quòd tres Pueri facere nolentes, placuerunt Deo. Et notanda proprietas, Deos coli, Imaginem adorari dicunt; quod utrumque Servis Dei non convenit.* Quibus verbis non eos modò damnat, qui creaturas habent pro Diis, sed eos etiam reprehendit, qui Imaginem adorant, quicquid interim ipsi de exemplari ejus sentiant. Neque verò obscurum est istorum, quos hìc notat *Hieronymus*, non eam fuisse sententiam, ut Imperatores, quorum imagines adorabant, haberent pro diis: cùm de Judicibus ac Principibus sæculi loquatur, qui Christiani tum erant: & Trium Puerorum exemplum atque auctoritatem proferat, ut eorum errori medeatur: quod non fecisset, nisi Scripturas sacras admisissent, & Deo se obedire vellet professi essent.

Respondeo, *S. Hieronymum* hìc eos arguere, qui imagines Imperatorum ethnico superstitiosoque cultu adorabant, quamvis Imperatores pro diis non colerent. Hi nimirum statuas illas iisdem honoribus afficiebant, quibus vigente Paganismo fuerant olim affectæ. Reliquias illas Paganicœ superstitionis ut aboleat *S. Hieronymus*, proponit exemplum Trium Puerorum, qui *Nabuchodonosori* jubenti ut statuam ipsius adorarent, respondere. *Deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.* Sanè imperasse *Nabuchodonosorem* Tribus Pueris cultum statuę suæ idololatricum, constat ex *S. Hieronymo* ibidem. *Velox*, inquit, *oblivio veritatis: ut qui dudum Servum Dei quasi Deum adoraverat, nunc statuam sibi fieri jubeat, ut ipse adoretur in statuâ. Quòd autem aurea sit, & infiniti ponderis illud in causa est, ut stuporem videntibus erret, & res inanimata adoretur ut Deus, dum unusquisque suam consecrat avaritiam. Datur autem per occasionem captivorum, barbaris nationibus salutis occasio: ut qui primùm, per Danielis revelationem, potentiam cognoverant unius Dei, in Trium Puerorum quoque fortitudine discant mortem contemnere, & Idola non colere.* Igitur *S. Hieronymus* quosdam idololatrię ritus adorationi statuarum Imperialium, a quâ Judices & Principes sęculi, Trium Puerorum exemplo deterret, admixtos fuisse significat. Nihil autem simile in veneratione imaginum Chri-

sti

sti & Sanctorum, prout ab Ecclesia frequentatur, occurrit.

Sanè Christianos accusavit *Julianus Apostata*, quasi *Constantini* Imperatoris Imaginem, in porphyretica columna stantem, sacrificiis propitiarent, lucernis atque odoribus colerent, precesque velut Deo allegarent, & ad depellenda mala ei supplicarent, ut *Philostorgius* observat lib.2. cap.18. quod etsi falsum esset quoad sacrificia, & preces velut Deo allegatas; extraordinarios tamen honores statuæ Religiosi Imperatoris delatos fuisse, *Theodoretus* innuit lib.2. Historiæ, Cap.34. *Theodosius* piissimus Imperator edita lege jussit, ut si quando ejus statuæ vel imagines erigerentur, seu diebus (ut adsolet) festis, sive communibus, adesset Judex sine adorationis ambitioso fastigio; curaretque ut excedens cultura hominum dignitatem, superno Numini reservaretur. Effusam hanc statuas & Imagines Imperiales colendi licentiam, tametsi tantisper castigatam, improbat *Zacchæus* Christianus Philosophus, Dialogi lib.1. c.28. ubi conquerenti *Apollonio* Philosopho, cur Imagines hominum, vel ceris pictas, vel metallis defictas, sub Regum reverentia etiam publicâ adoratione venerarentur; respondet, id sibi probari nec posse, nec debere. Divini quippe speciale hoc nomen officii esse. *Sed sicut*, inquit, *in hujusmodi malum primùm adulatio homines impulit: sic nunc ab errore consuetudo vix revocat. In quo tamen incautum obsequium, non aliquem divinum deprehenditis cultum: sed propter similitudinem amabilium vultuum, gaudia intenta plus faciunt, quàm si fortè exigant, quibus defertur: aut perfungi oporteat deferentes. Et licèt hanc incautioris obsequii consuetudinem cautiores horreant Christiani, nec prohibere desinant Sacerdotes; non tamen Deus dicitur, cujus effigies salutatur, nec adolentur thure Imagines, aut colendæ aris superstant: sed memoria pro meritis exponuntur, ut exemplum factorum probabilium posteris prodeant, aut præsentes pro abusione castigent.*

Objicit *Dallæus* * testimonium *Sancti Augustini*,
Lib. 2. Cap. 6. Concione 2. in Psalmum centesimum decimum tertium, ubi multis in imagines & simulachra Paganorum invectus, illud etiam postremò cùm Propheta annotat, *Simulachra ista opera esse manuum hominum, qui venerantur, quod ipsi ex auro argentoque fecerant.* Tum verò de Christianis loquens, hæc subjicit: *Sed enim & nos pleraque instrumenta, & vasa ex hujusmodi materia vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, Sancta dicuntur, in ejus honorem, cui pro salute nostra inde servitur. Et sunt profectò etiam ista instrumenta, vel vasa, quid aliud quàm opera manuum hominum? Verumtamen numquid os habent, & non loquentur? Numquid oculos habent, & non videbunt? Numquid eis supplicamus, quia per ea supplicamus Deo? Illa causa est maxima impietatis insana, quòd plus valet in affectibus miserorum similis viventi forma, quæ sibi efficit supplicari, quam quòd eam manifestum est non esse viventem, ut debeat a vivente contemni. Plus enim valent simulachra ad curvandam infelicem animam, quòd os habent, oculos habent, aures habent, nares habent, manus habent, pedes habent, quàm ad corrigendam, quòd non loquentur, non videbunt, non audient, non odorabunt, non contrectabunt, non ambulabunt.* Hactenus Augustinus; concedens quidem instrumenta & vasa quibus Christianorum Ecclesia in celebrandis Sacramentis utebatur, ipsa etiam utplurimùm ex auro & argento fuisse, os verò, vel oculos, quibus neque loquerentur neque viderent, Ethnicarum Imaginum instar habuisse pernegans. Itaque ex his duobus alterum constituendum est, vel tum in divino cultu nullas fuisse adhibitas a Christianis Imagines; vel si fuerunt aliquæ, vivas & animatas fuisse, sensuque ac loquendi facultate præditas, omninoque alterius, quàm quæ nunc in usu sunt, naturæ atque ingenii; eòque nulla alia in Africanorum Fidelium Ecclesiis, atque Conventibus simulachra extitisse, præter ea, de quibus multos ante annos memoraverat *Clemens Alexandrinus*, cùm diceret: Unumquemque verè pium & Christianum hominem esse *Simulachrum virtute præditum, Deo dicatum.*

Respondeo, Etsi nullæ tunc statuæ in usu sacro essent, quod unum ex hoc *Sancti Augustini* loco *Dallæus* colligere potest, non sequi quòd nullæ essent Imagines pictæ Christi & Sanctorum in Ecclesiis: quæ autem ibi *Sanctus Augustinus* habet, Idola Gentium, non Christianorum Imagines perstringunt. Pagani enim in Simulachris occultam Numinum vim contineri credebant, quæ simul ac consecrata essent, cœlitus illapsa, in iis postea resideret. *Non hoc visibile colo* (inquiebat Paganus) *sed Numen quod illic invisibiliter habitat.* Dicebant, inquam, Ethnici: *Non se ipsa corpora colere, sed quæ illis regendis præsident Numina.* Quibus opponit *S. Augustinus* illa Apostoli ad Romanos verba: *Qui transmutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & servierunt creaturæ potiùs quàm creatori, qui est benedictus Deus in sæcula.* Ac priore quidem hujus sententiæ parte damnari ait ab Apostolo Paganorum Idola, sive simulachra; posteriore verò eam, quam Simulachris imponebant interpretationem: *Effigies enim* (inquit) *a fabro factas appellando nominibus earum rerum, quas fabricavit Deus, transmutant veritatem Dei in mendacium; res autem ipsas pro Diis habendo, & venerando, serviunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula.... Quis autem adorat, vel orat intuens Simulachrum, qui non sic afficitur, ut ab eo se exaudiri putet, ab eo sibi præstari, quod desiderat, speret?* Ad hoc autem probandum id affert, quod passim tum a Paganis fiebat, ut quam Solis dicebant, statuam precarentur, Soli ipsi interim tergum obvertentes; *Neptuni* item statuam gemitibus ferirent, cùm sonitu Maris a tergo ferirentur. Quod quidem eos satis arguebat haud quaquam simulachra habuisse pro nudis ac simplicibus rerum, quibus ea consecrata erant, signis: sed imaginatos esse in illis Simulachris delituisse vim aliquam, quæ eorum preces & vota audiret, diviniorem atque potentiorem, quàm sint ipsa Solis & Maris, & similium rerum corpora. At Catholici nullam vim divinam in Imaginibus Christi vel Sanctorum agnoscunt, nec in illis spem collocant, nec iis supplicant, aut ab illis exaudiri se sperant. Quamobrem Imagines Christi & Sanctorum ab Ecclesia propositas & honoratas iste *Sancti Augustini* locus non perstringit.

Objicit *Dallæus* * testimonium *Sancti Augustini* Lib. 1.
alterum, lib.1. de Moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 7.
cap.34. dicentis: *Nolite mihi colligere professores nominis Christiani, nec professionis suæ vim scientes, aut exhibentes. Nolite consectari turbas imperitorum, qui vel in ipsâ verâ Religione superstitiosi sunt, vel ita libidinibus dediti, ut obliti sint quicquid promiserint Deo. Novi multos esse sepulchrorum, & picturarum adoratores; novi multos esse qui luxuriosissimè super mortuos bibant, & epulas cadaveribus exhibentes, super sepultos se ipsos sepeliant, & voracitates, ebrietatesque suas deputent Religioni.* Hìc *Sanctus Augustinus* duo flagitia, quæ ipsius tempore jam nonnullorum mores invaserant, distinctè notat; alterum eorum, qui ad Christianorum Martyrum sepulchra fœdas Paganorum helluationes, atque compotationes imitaban-

bantur; eorum alterum, qui picturas adorabant. Utrosque haud segniter damnat, *turbas imperitorum appellans*, & cum iis recensens, qui *Christi nomen profitentes, professionis suæ vim aut nesciunt, aut certè non exhibent:* testaturque nihil ad Christianam doctrinam istorum labes pertinere. Non potuit clariùs aut disertiùs docere, si qui tum essent qui Imagines adorarent, eorum factum doctrinæ Ecclesiasticæ repugnasse, fuisseque quorumdam dumtaxat a communi, & publica Christianorum fide privatam ac singularem aberrationem.

Respondeo, *Sanctum Augustinum* ibi damnare eos, qui ad quorumvis defunctorum sepulchra imagines ipsorum adorabant, & quidem superstitioso ritu, ut disertè exponit. At de Martyrum imaginibus non loquitur, nec de Martyrum sepulchris, ut mentitur *Dallæus;* nec venerationem imaginum Christi aut Sanctorum, secundùm Religionis regulas factam, improbat. Certè non loqui *Sanctum Augustinum* eò loci de Martyrum sepulchris, constat ex his verbis: *Novi multos esse, qui luxuriosissimè super mortuos bibant, & epulas cadaveribus exhibentes, &c.* Sic enim de Martyribus & eorum corporibus, absque honorifica appellatione loqui *Sanctus Augustinus* non solet. Nec igitur de Martyrum imaginibus loquitur, aut eos perstringit, qui ipsis honorariam adorationem, sive salutationem deferunt, cùm ait: *Novi picturarum adoratores*, &c. Eos igitur damnat solummodo, qui more Gentilium, defunctis parentabant, & imagines ad eorum sepulchra depictas, aut in domibus asservatas, honore indebito prosequebantur. Quamobrem sicut consuetudinem Africanorum suorum, & sanctissimæ
[Lib. 6. Confess. cap. 2.] suæ Matris *Monica*, epulas ad Martyrum sepulchra deferentium, ut inde benedictionem quamdam reportarent, *Sanctus Augustinus* non damnat, *quia pietatem ibi quærebant, non voluptatem*, & epulas ibi quodammodo sanctificatas cum pauperibus dividebant; ita venerationem imaginibus Martyrum delatam a piis Christianis non damnasset. Sed sicut damnavit comessationem & ebrietatem sacrilegam, quæ in Ecclesiis fiebat, & super sepulchra Martyrum; ita superstitionem damnasset, si quæ venerationem sacrarum imaginum fœdasset, salvò legitimò honore, quem ipsis exhibebat tunc temporis Ecclesia, & viri sanctissimi, quibuscum Augustinus ipse communicabat.

§. IV.

Diluitur objectio DALLÆI *ducta ex* SANCTO GREGORIO MAGNO.

OBjicit *Dallæus* testimonium *Sancti Gregorii Magni* in Epistolis duabus ad *Serenum* Massiliensem Episcopum, qui cùm animo reputaret, multò plus detrimenti, quàm utilitatis attulisse imagines, frangi eas, & ex omnibus suæ Parœciæ Ecclesiis ejici jusserat. Ad hunc rescripsit *Gregorius*, eumque objurgavit, quòd fregisset imagines rudioribus utiles, Divinorumque Codicum vice iis esse obtendens qui literas nesciunt. *Et quidem*, inquit, *zelum vos, ne quid manu-factum adorari possit, habuisse laudavimus; sed frangere easdem imagines non debuisse judicamus. Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut ii, qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo Fraternitas & illas servare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit; quatenus & literarum nescii haberent, unde scientiam historiæ colligerent, & populus in pictura adoratione minimè peccaret.* Hæc *Gregorius* lib. 7. Epist. 111. Indict. 2. Sed cùm *Serenum* a suscepta sententia dimovere non potuisset, octodecim ! post mensibus literas rursus ad eum scripsit, in quibus his eum verbis increpuit: *Dic, Frater,* [inquit] *a quo factum Sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit revocare, ne despectis aliis Fratribus, solum te sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud enim est, picturam adorare; aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere.* Tum monet quas turbas illud ejus facinus in totâ Massiliensium Ecclesia excitasse dicatur; quòd suos sic scandalizasse perhiberetur, ut maxima eorum pars ab ejus se communione suspenderet. Suadet ut dispersos Ecclesiæ filios omni studio revocare festinet; doceatque se, quòd Imagines transisse in adorationem videret, idcirco commotum fuisse, ut eas frangi præciperet: picturas enim ad ædificationem imperiti populi factas fuisse, ut nescientes literas, ipsam Historiam attendentes, discant quid actum sit. *Convocandi sunt*, inquit, *Ecclesiæ filii, eisque Scripturæ Sacræ est testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat, quoniam scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Ex quibus palam est, in in hoc cum *Sereno* consensisse Gregorium, quòd non essent adorandæ Imagines; eòque sententiam secutum esse, quæ cum Decreto Septimæ Synodi ex adverso pugnat. Nam cùm Patres Nicæni anathema his decernant. *Qui non docent diligenter cunctum Christi amatorem populum adorare Venerabiles Imagines Sacras, & adorandas omnium Sanctorum;* Gregorius planè contra edicit Ecclesiæ ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat.

Bellarmini verò responsionem, dicentis: *Gregorium* solùm reprehendere cultum Imaginum superstitiosum, id est, quo Imagines coluntur ut Dii, *Dallæus* impugnat hoc pacto. Si quam putasset Imaginibus deberi adorationis speciem *Gregorius*, si quem gradum; quis non videt id eum hoc loco, & quidem necessariò commemoraturum fuisse, cùm eas *Serenus* facto hoc suo apertissimè multaret, non superstitiosâ modò adoratione, sed religioso etiam cultu? Idem ille *Sereni* amor, qui *Gregorium* subegit adeo diligenter consilii ejus pietatem a facti temeritate distinguere; nonne etiam flagitabat, ut itidem definiret, & quidem accuratè, quid in Imaginum cultu damnandum ac repudiandum, quid commendandum ac retinendum esset? Atque ut eum monet, *Aliud esse picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum addiscere;* nonne similiter monere debuerat, aliud esse Imaginem tamquam Deum adorare, aliud eamdem analogicè colere? At tantùm abest ut adorationem legitimam ab illicita & nefaria distinguere sategerit, quin potiùs omnem omninò negaverit adorationem Imaginibus exhibendam: *Si quis*, inquit, *Imagines facere voluerit, minimè prohibe; adorare verò Imagines omnibus modis devita.*

Respondeo, *Sanctum Gregorium* Iconomachis antiquis & recentioribus, ut Lutheranis & Calvinistis adversari, qui Christi & Sanctorum Imagines impiè everterunt, siquidem eas in Ecclesiis esse servandas decernit, alienumque a traditione & Ecclesiæ doctrina esse scribit ut confringantur. Solam autem adorationem latriæ, quæ sanctissimæ Trinitati exhibetur, negat Imaginibus deferendam; non verò honorariam adorationem, in salutatione, & aliis hujusmodi ritibus externis positam, quibus reverentiam nostram & amorem erga Christum & Sanctos coram Imaginibus, & ab ipsis excitati, testamur. Unde cum *Sancto Gregorio* Septima Synodus non pugnat, quæ solam hujusmo-

di

di honorariam adorationem, non verò Latriæ cultum & servitutem Imaginibus sacris decernit; imò posteriorem hanc ipsis abjudicat, solique vendicat Deo. *Serenus* porrò Imagines imprudenti zelo confringi jusserat, & ab Ecclesiis eliminari, quia etsi quidam e plebe sua eas ethnico & superstitioso ritu adorassent, ii fuerant verbo divino sanandi & docendi picturas non esse adorandas, sed uni Deo serviendum: non verò propterea confringendæ erant Imagines, quas non sine ratione vetustas in Ecclesia admisit: & quæ maximè utiles sunt, Gentibus maximè & idiotis, quibus pro lectione pictura est, quâ ad Christi & Sanctorum venerationem, amorem, imitationem excitantur. Huic malo & offensioni Christianæ plebis ut medeatur, *Serenum* adhortatur Sanctus Pontifex, convocatisque Ecclesiæ filiis, qui se ab ejus communione ob insoliti facinoris horrorem suspenderant, doceat Scripturarum sacrarum testimoniis, nihil manufactum adorandum esse, ea nimirum adoratione quæ Latriæ vocatur, & quæ est soli Deo debita servitus, quoniam scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Tum factum suum excuset, ac palam contestetur, se imagines alioquin utiles ideo sustulisse, quòd eas transiisse in adorationem viderat, solamque *incompetentem adorationem* picturarum sibi displicuisse. Hæc ex serie Epistolæ *Sancti Gregorii* manifesta fient. *Perlatum siquidem ad nos fuerat,* „ *inquit*, quòd inconsiderato zelo succensus, Sanctorum Imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses, omnino laudavimus, fregisse verò reprehendimus..... Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsâ etiam ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsâ legunt qui literas nesciunt. Unde & præcipuè Gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere a te qui inter Gentes habitas, attendi debuerat; ne dum recto zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi verò non debuit, quòd non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condiisses; sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potiùs dispersum poteras congregare..... Hæc autem dum in hoc animi tui incautè nimis motus exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet.... *Et infra:* Convocandi enim sunt dispersi Ecclesiæ filii, eisque Scripturæ Sacræ est testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorari non licet: quoniam scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Ac deinde subjungendum est; quia picturas Imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi fuerant factæ, ut nescientes literas, ipsam historiam intendentes, quid actum sit discerent, quia transisse in adorationem videras, idcirco commotus es ut eas imagines frangi præciperes. Atque eis dicendum: Si ad hanc instructionem, ad quam Imagines antiquitus factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri & haberi permitto. Atque indica, quòd non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur, displicuerit: sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atque in his verbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam tuam revoca. Et si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe: adorare verò Imagines modis omnibus devita. Sed hoc solicitè Fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis Sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur. Hæc Sanctus Gregorius.

Nihil autem opus erat ut in hac ad *Serenum* Epistolâ modum venerationis, quæ sacris Imaginibus licitè & religiosè exhibetur, omnem explicaret, qui solam disciplinam spectat, ut scilicet salutationibus, osculis, accensione cereorum, thurificationibus honorentur: Satis erat ut ibi hunc honorem assereret Imaginibus, qui sacris aliis rebus debetur, ut scilicet cum reverentia in Ecclesiis serventur & tractentur, nec temerè confringantur, aut violentur; cujus honoris exhibitionem imaginibus Christi & Sanctorum debitam esse, ex quo earum usus in Ecclesia receptus est, fides docet.

Cæterùm quòd venerationem aliquam sacris Imaginibus vindicaverit *Sanctus Gregorius Magnus*, evidentiùs probat Epistola quinta lib. 7. ad *Januarium* Calaritanum data, ut ostendimus supra §. 2. Num. 15. & Epistola quinquagesima quarta libri 7. ad *Secundinum* Inclusum data, in quâ de Imagine Christi, quam ille a Pontifice postulaverat, ita scribit: *Imagines, quas tibi dirigendas per Dulcidium Diaconum rogasti, misimus. Unde valde nobis tua postulatio placuit: quia illum toto corde, tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut te visio corporalis quotidiana reddat exercitatum: ut dum picturam illius vides, ad illum animo inardescas, cujus imaginem videre desideras. Abs re non facimus, si per visibilia, invisibilia demonstramus. Sic homo qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amans, videre conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti se præparat, ut de visione ejus hilaris recedat. Scio quidem quòd Imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei, in ejus amore recalescas, cujus te Imaginem videre desideras. Et nos quidem, non quasi ante Divinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per Imaginem aut natum, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur.* Quibus verbis disertè significat *Sanctus Gregorius*, Catholicos ante Christi Servatoris imaginem prosterni solitos, sed non quasi ante Divinitatem, sed coram imagine illum adorare, quem in memoriam revocat, ut ad ejus amorem accendantur. Et hic quidem *Sancti Gregorii* sensus planus est & naturalis: Coactus autem esset ac intricatus, quem ipsi *Dallæus* affingit: si nimirum hæc ejus verba: *Et nos quidem, non quasi ante Divinitatem, ante illam prosternimur*; hoc sensu accipi deberent: *Et nos quidem, ante illam non prosternimur, quasi ante divinitatem.* Præterea non ignorabat *Sanctus Gregorius*, Christianos, & ante Pontifices, & ante Reges prosterni solitos; quos tamen hujusmodi veneratione ut Deos non prosequebantur, sed ut summos Dei in Ecclesia & Imperio Ministros: atque ita consequens non esse, ut a nobis honore divinitati proprio colatur imago Christi, Deiparæ, vel alterius Sancti, si ante eam prosternimur.

S. Gregorius a calumnia Dallæi vindicatur.

In toto hoc verò Gregorianarum ad *Serenum* Massiliensem Epistolarum examine multiplicis mendacii calumniæque reus convincitur *Dallæus*: primò quòd saniora & tutiora fuisse *Sereni* quàm *Gregorii* consilia scribat, idque eventum abundè comprobasse. At contra probavit eventus, sa-

niora fuisse consilia *Gregorii*, quæ totius Ecclesiæ suffragiis approbata & summo consensu excepta sunt. Eruditionem & sanctimoniam ipsius Acta & Opera testantur; de *Sereno* nihil ejusmodi legimus. Summam Gregorii prudentiam tota Pastoralis administrationis series commendat; *Sereni* temeritatem satis probat imprudens facinus, quòd plerique omnes, etiam Episcopi, improbavere, ut *Dallaus* fatetur. Alterum *Dallai* mendacium, & putida calumnia est, quòd *Sanctus Gregorius* schisma, & iniquissimam imperitorum in Massiliensi Parœcia commotionem foverit, ut colligendi gregis necessitas *Serenum* vel invitum cogeret ejus sententiæ cedere. Tam horrendam calumniam Acta, Scriptaque *Gregorii* satis luculenter convincunt, Charitatem omnino spirantia, & incredibilis ad colligenda Ecclesiæ membra propensio, quæ in Schismate Istriæ pro sua virili compescendo promicuit. Tertium mendacium & calumnia est, quòd *Gregorius* causam hanc invaserit, amplificandæ studio dignitatis, sive Sedis. Nam a Christianæ rei primordiis Romanos Pontifices fidei disciplinæque vindices per totum orbem extitisse, quæstionesque graviores, non solùm ex occidente toto, sed etiam ex Oriente, sive fidem, sive disciplinam dubiam spectarent, ad Sedem Apostolicam fuisse relatas series traditionis demonstrat. Sed ea est & olim semper fuit Hæreticorum indoles, ut in mendaciis & calumnia desperatæ causæ præsidium collocarent.

§. V.

Proponitur Objectio DALLÆI ex libris Carolinis petita.

Lib. 4. Cap. 2. Lib.7. Instruct. Historico-Theolog. Cap.11.

D*Allaus* * Calvinista, aliique ejusdem Sectæ, & *Forbesius*, aliique Lutherani Scriptores, contra dogma Catholicum de Imaginum sacrarum veneratione, librorum Carolinorum doctrinam objiciunt, & probare nituntur eam Septimæ Synodi Decretis planè esse contrariam, ejusque Definitionem & fundamenta omnia convellere. Quæ luculentiora sunt, hìc expono.

I. Ubi Scripturæ loca examinavit *Carolus Magnus*, quæ Nicæna Synodus ad hanc causam protulerat, identidem testatur, quam illa constituit, imaginum *adorationem, neque per Patriarchas, neque per Prophetas, neque per Apostolos, neque per Apostolicos viros, uspiam institutam esse;* (lib. 2. cap. 5.) & toto ejusdem libri cap. 25. probat, *Nusquam ab Apostolis, exemplis, aut verbis, institutum* fuisse *imagines adorare*. Legendum etiam libri primi caput 30.

II. Lib. 2. illius Operis, cap. 21. Solum Deum Religioso cultu colendum & adorandum probat libri illius Auctor, indeque colligit nullum cultum religiosum esse imaginibus exhibendum. *Solum*, inquit, *Deum colere, ipsum adorare, ipsum glorificare debere, totius divinæ Scripturæ tuba terribilis intonat. Unde cavendum illis est, & modis omnibus pertimescendum, ne dum imaginum cultum & adorationem Christianæ Religioni ingerere nituntur, singularem unius Dei cultum & adorationem frustrare videantur. Quæ duo ita inter se mutuò reluctantur, ut si unum steterit, aliud stare non possit.... Solus igitur Deus colendus, solus adorandus, solus glorificandus est; de quo per Prophetam dicitur:* Exaltatum est nomen ejus solius. *Cujus etiam Sanctis qui triumphato diabolo cum eo regnant, veneratio exhibenda est. Imagines verò omni sui culturâ & adoratione seclusâ, utrùm in Basilicis propter memoriam rerum gestarum & ornamentum sint, an etiam non sint, nullum fidei Catholicæ afferre poterunt præjudicium: quippe cùm ad peragenda nostræ salutis Mysteria, nullum penitus officium habere noscantur.*

Sanctis cum Christo regnantibus venerationem deberi agnoscit

librorum Carolinorum Auctor, & tota Gallia, ac Germania Ecclesia.

Et lib. 1. cap. 2. Nicenæ Synodi Patres sic perstringit: *Non gratiam Dei in eâ veritate quærunt, de qua pia veritas, & vera pietas dixit,* Si permanseritis in verbo meo, cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos: *Sed in Imaginibus artificum industria formatis, quæ spectatores suos plerùmque, ob rerum gestarum memoriam, inducunt in admirationem; adoratores verò semper in errorem. Non enim mediocris est error, cùm aliud adoratur Religionis cultu, quàm is qui dixit:* Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

III. Ne quis cavillator, inquit *Dallaus*, hìc obtrudat solemnem latriæ & duliæ, cultusve absoluti & relativi distinctionem, *Carolus* omnem omnino adimit imaginibus in Religione cultum, non adorationem modò divinitati debitam, sed etiam *cultum*, (a) *observationem*, (b) *venerationem*, (c) honoremque eum qui *collo inflexo*, (d) vel *capite summisso exhibetur*, (e) vel *thuris, & luminarium oblatione* constat: quæ voces cultum quemvis religiosum, etiam latriâ inferiorem complectuntur, eumque adeo quem hodie Ecclesia Romana imaginibus deferendum putat. Vult enim Tridentina Synodus Fideles *Imagines venerari, osculari, & coram iis caput aperire, ac procumbere*.

a L. 2. C. 23. & lib. 3. c. 18.
b L. 2. Cap. 27.
c In Cap. 30.
d Cap. I.
e Cap. II.

IV. Negat *Carolus* eam imaginibus exhibendam vel venerationem, quæ Sanctis vitâ functis, vel adorationem, quæ viventibus ex charitatis & salutationis officio exhibetur; hoc est, civilem salutationem, quæ religioso cultu longè inferior est. *Si igitur Angeli*, inquit, *sive homines, minimè adorandi sunt, salvâ adoratione, quæ charitatis & salutationis officio exhibetur, multò minùs Imagines, quæ rationis expertes sunt, nec salutatione, nec adoratione digna, eò quòd insensata sint, adoranda sunt: quæ si adoranda non sunt, imò quia non sunt, duplex illi in hac parte deliquium patrare perhibentur, sive quia eas adorant, sive quia ut hoc facerent, ab Apostolis sibi traditum esse mentiuntur*. Hæc lib. 2. cap. 25.

V. Ne sacris quidem vasis æquiparari imagines patitur librorum Carolinorum Auctor, aut divinarum Scripturarum Codicibus; Nicænisque irascitur, qui eas res inter se comparaverant. At qui Imaginibus hodie defertur honos, longo intervallo superat eum, qui Vasis, Voluminibusque Sacris in Ecclesia habetur. „ Quantâ (*inquit*) excellentiâ vasa divino cultui mancipata, „ Imaginibus emineant, divinæ legis Instrumenta demonstrant: Cùm utique illa, præcipiente Domino per Moysen in testimonii Tabernaculo condita, & instituente Vatum Sanctissimo David, per Salomonem in Templo Hierosolymis condita atque dicata, & typicorum sensuum arcana significaverint, & in his quæ ad Dei cultum pertinent, diuturni Ministerii officium gestaverint. Hæ autem, salvâ ratione Cherubim sive boum & leonum, qui non ad adorandum, sed ad rerum futurarum significationem conditi sunt, non solùm a quoquam Sanctorum non conditæ, vel dedicatæ, sed penè cunctorum divinæ Legis oraculorum testimoniis usquequaque sunt abdicatæ. Hæc quoque vasa, quæ ad peragenda nostræ redemptionis Mysteria, Sancta habet Ecclesia, semper sunt Fidelibus necessaria, semperque in divino cultu officiosa. In vasis igitur Deo sacrificium, non in imaginibus offertur. Denique sine imaginibus & Lavacri unda, & sacri liquoris Unctio percipi, & thymiamata adoleri

„ &

,, & luminaribus loca sacra perlustrari, & Corporis & Sanguinis Dominici consecratio effici ,, potest: sine vasis verò numquam. Nam & nostræ salutis Auctor, cùm & Veteri Testamento terminum, & novo initium poneret, non Imaginem, sed Calicem accepisse prohibetur: ,, & per Prophetam Dominus non ait: Mundamini, qui fertis imagines: sed, Mundamini qui fertis vasa Domini. *Hæc lib. 1. cap. 29. Et cap. 30.* ,, Divinæ scripturæ libris, *inquit*, ,, Imagines rite æquiparari non possunt: cùm ,, Scripturæ divinæ sint a Deo prædestinatę, & ,, per momenta sæculorum ad humanæ salutis ,, emolumenta clementi exhibitione concessæ, habeantque auctores sanctos & venerabiles viros ,, virtutum lampadibus, & miraculorum insignibus ,, coruscantes, vel certè ipsum Dominum; Imagines verò & Gentilium errorum vanitate prolatæ sint, & nullam salutis exhibitionem, nullam sacramenti alicujus mortalibus prærogativam adducant, sed oculis tantummodo faveant, ,, per quos quasi per quosdam legatos gestarum ,, rerum memoriam cordibus mandent..... Unde datur intelligi, non picturas, sed Scripturas ad nostræ fidei eruditionem esse concessas. Quàm ergo sit incautum quàmque a ratione remotum dicere, Sicut Divinę Scripturæ libros, ita Imagines ob memoriam venerationis habemus, facilè intelligere potest ,, quisquis Divinarum Scripturarum cognitionem ,, habet: ,, Et post multa sacrarum Literarum elogia hæc subjungit: ,, Nihil igitur horum quæ ,, perstrinximus, sive his similium, quæ brevitatis studio prætermisimus, in imaginibus, o ,, imaginum adorator, o rerum insensatarum ,, cultor, invenire posse te constat, quæ dum ,, his omnibus meritorum prærogativis careant, ,, dolendus potiùs quàm mirandus es, cur eas ,, divinis Scripturæ libris, in quibus tot bona reperiuntur, æquiparare affectes. Tu qui fidei ,, tuæ puritatem in Imaginibus conservare te ,, dicis, supplex eis adstare memento, cum thymiamatibus: Nos præcepta Domini solerti indagatione perquiramus in divinæ Legis Codicibus. Tu luminaribus perlustra picturas, nos ,, frequentemus divinas Scripturas, Tu fucatorum venerator esto colorum: nos veneratores & capaces simus sensuum arcanorum. Tu ,, depictis demulcere tabulis, nos divinis mulceamur alloquiis. Tu figuris rerum insta, in ,, quibus nec visus, nec auditus, nec gustus, ,, nec odoratus, nec tactus est: nos instemus ,, divinæ Legi, quæ est irreprehensibilis, in ,, qua testimonium Domini, justitiæ sive præcepta, timor sive judicia ejus inveniuntor.

Reliquias Sanctorum colendas censet librorum Carolinorum Auctor, & tota Gallicarum, ac Germania Ecclesia. Contra omnem ipsis honorem abjudicant Lutherani, & Calvinista.

VI. Idem Auctor indignatur Sanctorum Martyrum & Confessorum Reliquiis & vestibus Imagines a Nicænis in honore coæquari. Nullam ergo omnino Religiosam venerationem Imaginibus exhibuit; cùm apud omnes in confesso sit, eam ,, quæ Reliquiis defertur longè infra Latriam esse.,, Sanctorum, *inquit*, corpora venerari, ,, eorumque Reliquiis honorem exhibere non sine ,, causa vetustas admisit.... Dicant illi ubi umquam jubeamur Imagines adorare? Sancti in ,, cœlestibus sedibus cum Christo vivere, & eorum ossa quandoque resurrectura creduntur: ,, at Imagines nec vixisse umquam creduntur, ,, nec resurrecturæ.... Imaginibus ergo quæ nec ,, vixisse umquam creduntur, nec resurrecturæ, ,, sed aut ignibus aut caræ consumendæ perhibentur, adorationem soli Deo debitam impartiri, aut segnitiei est, si utcumque agitur; ,, aut insaniæ, vel potiùs infidelitatis, si pertinaciter defenditur. Nos itaque nec cum Vigilantio, ejusque sequacibus, Reliquias abnegantes, nec cum Simone ejusque complicibus Imagines adorantes, & Reliquiis sive Sanctorum ,, corporibus, opportunum obsequium exhibemus; ,, & Basilicas, prout libet, Sanctorum Imaginibus, ,, sive etiam auro, argentove exornamus; & ,, servitium adorationis, sive culturæ, soli Deo, ,, cui soli debetur, ipsô opitulante impendimus. Hęc lib 3. cap. 24.

Multò minùs patitur Imagines componi cum Cruce, quia Crucis vexillo antiquus hostis, non Imaginibus victus est; & Crucem jubemur tollere, non Imagines. *Non sunt igitur Imagines Cruci æquiparandæ, non adorandæ, non colendæ, sed huic mundo cum cæteris quæ mundi sunt relinquendæ.* Hæc libro 2. cap. 26.

VII. Hunc Auctorem ne relativam quidem venerationem admittere constat ex libro 3. cap. 16. ,, Dicant igitur, *inquit*, quibus hoc tam peculiare est dicere quia Imaginis honor in primam ,, formam transit: dicant si hoc legerint, aut ,, quibus valeant testimoniis approbare; Dominus namque & Salvator noster non ait: Quandiu fecistis Imaginibus: sed Quandiu fecistis ,, uni de minimis istis, mihi fecistis. Nec ait: ,, Qui Imagines: sed, Qui vos recipit, me recipit. Et lib. 4. cap. 10. de *Epiphanio* Diacono sic loquitur: *Dixit enim, Imaginem per nomen significationis, ad primæ formæ honorem, id est, ad Sancti, in cujus nomine prætitulatur, venerationem posse deduci, quod fieri posse, nullis rationis indiciis evidentibus potest approbari.*

VIII. Nonne is Auctor ea quæ olim a Nicænis & Romanis *ante Sanctorum Imagines concinnantur luminaria, & adolentur thymiamata*, palam & verbis quidem acerbissimis insectatur? Nonne iis hoc nomine *vesaniam rationabiliter subsannandam* exprobrat? Nonne, quem damnat, hujus venerationis ritum sic describit, ut eumdem esse cum eo appareat, qui ab adversariis usurpatur? Nam de duarum pulchrarum fœminarum Imaginibus verba faciens, quarum una *Mariæ* sit, altera Veneris; *Ista*, inquit, *quia superscriptionem Dei Genitricis habet, erigitur, onoratur, osculatur.* Quę nemo non videt, inquit *Dallæus*, eadem illa esse, quæ hodie fiunt.

IX. Eòdem pertinet quod ille scribit lib. 4. cap. vigesimo primo. Refert enim eo loco B. Virginem pingi solitam, aselli gestamine vectam Puerum in ulnis ferentem, *Joseph* prævio in Ægyptum descendentem. Ex ea autem pictura argumentatur: Si Imago Virginis adoranda sit, adorandam itidem esse animantis imaginem, quòd nullo pacto earum in adorando diremptio fieri possit: *Aut utriusque adoratio est spernenda, aut utraque sunt adoranda.* Ergo cùm hoc sit absurdissimum illud ponendum, atque confitendum esse concludit. Jam quis non intelligit, ea ratiocinatione quamlibet Imaginum adorationem, seu absolutam, seu relativam, seu latriam, seu duliam, omnino funditusque subverti, cùm istorum cultuum nullus, quantumvis exiguus, animantis imagini conveniat? *Cùm ergo*, inquit, *altera ab altera dirimi sine dissidio nequeat, & utraque, ne fortè animantis imago adoretur, adorari non debeant, restat ut utraque adorationis honore careant: & ornamentorum solummodo in Basilicis, aut in quibuslibet locis loca teneant, & aspicientibus rerum gestarum memoriam præbeant.*

Lib. 4. cap. 6.

X. Præterea, Nicænos Patres imprudentiæ & præsumptionis arguit lib. 3. cap. 11. quòd Anathema dixerint totius mundi Ecclesiis, antequam a singularum Provinciarum Ecclesiis, missâ Legatione, scriptisque Epistolis sciscitati essent *Utrùm Imagines adorari, aut non adorari, deberent.* Illud

lud eorum Anathema *dementissimum* vocat: aitque, *Tolerabilius esse ab istis exsecrari, quàm cum illis res insensatas contra divinarum Scripturarum Instituta adorare.* His itaque aliisque de causis, Nicænam hanc Synodum longè & ultra quàm dici potest, ab illa distare ait, quæ olim in eadem urbe contra *Arii* perfidiam habita fuerat: *Cùm illa*, inquit, *Ecclesiam Catholicam ab errore reducat, ista e contrario in errorem inducat; illa a periculosissimo Arii naufragio eam depellat: ista eam in adorandarum Imaginum naufragium coactam impellat; illa Filium esse Patri consubstantialem & coaeternum perdoceat, ista res insensatas adorare perenseat*, &c. *In illa exerentur eorum blasphemia, qui Filium coëssentialem Patri nec credunt, nec fatentur; in ista abominetur eorum puritas, qui spretâ Picturarum adoratione soli Deo se servituros strenua mente, & devoto pectore profitentur.* Ex quibus colligit *Dallaus* Cap. 3. novam tum temporis apud Christianos fuisse opinionem, quam nunc de Imaginum veneratione tuemur, eamque Catholicos tum impugnasse, sicut, hodie Protestantes oppugnant; *Carolum Magnum*, inquam, totumque unà Germaniæ ac Gallicanæ Ecclesiæ Clerum.

§. VI.

Responsio illorum confutatur, qui libros Carolinos alicujus Haretici Opus esse scripsere; Et ostenditur illorum Auctorem esse Carolum Magnum.

CUm *Surio* & *Bellarmino*, aliis nonnullis visum est libros Carolinos Religiosissimo Imperatori perperam adscriptos, & a nescio quo scriptos Hæretico, ipsiusque oblatos Majestati, ab eo missos ad *Hadrianum* Romanum Pontificem per *Angilbertum* Abbatem, ut eos refelleret: Sed non ita se res habet. Fuerunt enim hi libri vel a *Carolo Magno*, vel eo jubente ab alio, Regio ejus nomine compositi ac vulgati.

Id verò probatur ex totius Operis Præfatione. *Quoniam*, inquit, *in Ecclesia sinu Regni gubernacula Domino tribuente suscepimus, necesse est ut in ejus defensione, & ob ejus exaltationem, Christo auxiliante, toto annisu certemus.* Mox: *Quod opus*, inquit, *aggressi sumus, cum cohibentia Sacerdotum in Regno a Deo nobis concesso, Catholicis gregibus Prælatorum, non arrogantia supercilio, sed zelo Dei & veritatis studio.* Et libri 1. Cap. sexto, *Pippinum* Regem *Veneranda memoria genitorem suum* appellat; cujus suaque curâ effectum ait, ut Gallicanæ, aliæque Occidentis Ecclesiæ, in psallendi ordine cum Romana concordarent.

Secundò id probatur ex Epistolâ Synodali Concilii Parisiensis sub *Ludovico Pio* in eadem causâ habiti ad *Ludovicum* & *Lotharium* Imperatores datâ. *Eamdem porro Synodum*, (inquit) *cùm Sancta memoria Genitor vester coram se, suisque, perlegi fecisset, & multis in locis, ut dignum erat, reprehendisset, & quadam Capitula, qua reprehensioni patebant, prænotasset, eaque per Angilbertum Abbatem eidem Hadriano Papa direxisset, ut illius judicio & auctoritate corrigerentur: ipse rursus favendo illis, qui ejus instinctu tam superstitiosa, tamque incongrua testimonia memorato Operi inseruerant, per singula Capitula in illorum excusationem respondere qua voluit, non tamen qua decuit, conatus est.*

Tertiò probatur ex *Hadriani I.* Responsione ad *Carolum Magnum* missâ, quâ primò testatus quanto cum amore *Angilbertum* Abbatem suscepisset, addit: *Inter qua edidit nobis Capitulare adversùs Synodum, qua pro sacrarum imaginum erectione in Nicaa acta est.* Tum per unumquodque Capitulum responsum reddere aggreditur. Sunt autem ipsa Carolini Operis Capitula, mutato dumtaxat ordine.

Quartò *Hincmarus* Remensis Archiepiscopus lib. contra *Hincmarum* Laudunensem, cap. vigesimo, de Synodo Septima loquens a Francofordiensi Concilio abdicata, hæc subjungit: *De cujus destructione non modicum Volumen, quod in Palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore*, (nimirum Carolo) *Romam est per quosdam Episcopos missum, in cujus Voluminis quarto libro hac de Universalis nomine scripta sunt.* Atque hoc loco *Hincmarus* vigesimum octavum libri quarti Caput describit, planè idem cum eo quod legitur in libris Carolinis a *Tilio* editis.

Quintò, Exemplaria MSS. Vaticanum & Tilianum, *Caroli* nomen præferunt. Postremi hunc fuisse titulum *Tilius* ipse Meldensis Episcopus prodidit: *In nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, incipit Opus Illustrissimi & Excellentissimi seu spectabilis viri, Caroli, nutu Dei Regis Francorum, Gallias, Germaniam, Italiamque, sive harum finitimas Provincias Domino opitulante regentis, contra Synodum qua in partibus Gracia pro adorandis imaginibus stolidè sive arroganter gesta est.* Itaque *Carolus Magnus* istius Operis Auctor est, aut certè eo jubente, ab alio ex ejus personâ & nomine illud est editum.

Quatuor tamen Operis Carolini libros ad *Hadrianum* Pontificem a *Carolo Magno* per Angilbertum missos non existimo, quamquam asserere videatur *Hincmarus*, sed Capitum dumtaxat lemmata sive titulos. 1. Quia nec argumentis, nec convitiis quæ toto continentur Opere, Pontifex respondet, responsurus utique si legisset: Sed unicuique titulo simplicem ejus quod reprehensum ac improbatum est, defensionem subjicit. Secundò, quia nec ad singula Capitum lemmata respondet, nec eo, quo in libris quatuor proposita sunt, ordine. Tertiò, quia *Hadrianus* in Apologiæ cap. vigesimo-quinto, postremum Capitulum ex misso ad se Capitulari refert; in quo Francofordienses Præsules ita loquuntur: *Ut sciat Dominus Apostolicus & Pater noster, & cuncta simul Romanorum Ecclesia, ut secundùm quòd continetur in Epistolâ beatissimi Gregorii, quam ad Serenum Massiliensem Episcopum direxit, permittimus Imagines Sanctorum quicumque eas formari voluerint*, &c. Quod ultimum Capitulum in libris Carolinis non extat. Itaque non inanis est conjectura, Carolinos libros aliquot annis ante Francofordiensem Synodum, jubente *Carolo*, vel eo etiam navante operam, fuisse conscriptos, nempe post triennium a Nicæna secunda Synodo, id est, anno circiter Christi septingentesimo nonagesimo; ut ipsius Carolini Operis præfatio testatur: postquam Acta Septimæ Synodi e Græco in Latinum translata, in Gallias perlata sunt. Quæ Acta cùm Francofordiensis Concilii Patribus displicuissent, ac ea de re certiorem facere *Hadrianum* Papam decrevissent, excepta fuere ex libris Carolinis lemmata Capitum non eodem quo in libro erant, sed quo visum est Collectori, ordine. Ideo *Capitulare* id vocat *Hadrianus* initio Apologiæ. Ut ut est, libros Carolinos Ecclesiæ Gallicanæ & Germanicæ tunc temporis de imaginibus sententiam exhibere constat, cùm eadem tradant quæ Francofordiensis Synodus, quæ *Jonas Aurelianensis*, quæ *Agobardus*, quæ *Walafridus Strabo*, quæ Parisiensis sub *Ludovico Pio* Conventus.

Nunc audiendæ ac diluendæ *Bellarmini* rationes, qui-

Cardinalis Bellarmini Objectionibus respondetur.

quibus probare sibi visus est libros illos non a *Carolo Magno*, sed ab aliquo Hæretico scriptos esse. Prima est quòd extet *Hadriani* ad *Carolum* Apologia, quâ refelluntur: ex qua intelligitur ipsos ab aliquo Hæretico compositos, & a *Carolo* ad Pontificem missos, ut ipsis responderet.

Responsio. Nulla est hæc ratio: Dissimulavit enim prudentissimus Pontifex, quod non ignorabat, nomen Auctoris horum librorum, nec *Carolo Magno* tribuere ipsos voluit, quâ parte reprehensioni obnoxii erant, ne illius animum offenderet; tribuit verò quâ parte laude digni erant, ut ipsum demereretur. Quamquam non totum Opus Carolinum ad *Hadrianum* Pontificem missum est, ut mox diximus, sed excerpta ex eo Capitum lemmata: e quibus *Carolo Magno* postremum tribuit pro suâ prudentiâ, quod illud unum approbatione dignum esset, cætera ejus esse dissimulat. *Hoc sacrum (inquit) & venerandum Capitulum multùm distat a totis supradictis Capitulis, & idcirco eum agnovimus vestra a Deo servata, Orthodoxaque Regalis Excellentiæ esse proprium in eo ubi recta fidei plena penitus confessa est sensum Sanctissimi Gregorii sequi.*

Secunda ratio Bellarmini. Constat ex Historicis, *Gregorium II. Adrianum I. Leonem III.* Imperatores Græcos excommunicasse, & Imperium in Reges Francorum transtulisse, quia Græci Imperatores Iconomachi erant: Non est ergo verisimile *Carolum Magnum* eadem hæresi laborasse, & pro errore Græcorum contra Romanum Pontificem scripsisse.

Responsio. Libri Carolini Iconomachos sexcentis in locis impugnant, damnantque: tantùm abest ut Iconomachorum sententiam tueantur. Non sequitur ergo Carolum Magnum illorum auctorem non fuisse, quia Iconomachorum hæresi infectus non fuit. De Imperii translatione aliàs dicemus.

Tertia ratio Bellarmini. Claudius Taurinensis, Iconomachiæ Patronus, tempore *Caroli Magni* ne mutire quidem ausus est, teste Jona Aurelianensi Episcopo. Summa igitur impudentia est, libros contra imagines *Carolo* tribuere.

Responsio. Falsum semper supponit *Bellarminus*. Libri enim Carolini non favent Iconomachis, cùm destrui non permittant imagines; imò nec earum honorariam adorationem penitus improbent, sed cultum dumtaxat latriæ, quem ipsis putabant a Synodo Septima decretum. Sicut ergo perperam colligeretur Septimam Synodum a Concilii Francofordiensis trecentis Patribus, agente etiam *Carolo Magno*, damnatam non fuisse, quia *Carolus Magnus* religiosissimus Princeps fuit, non Iconomachus: ita perperam colligitur libros Carolinos eo auctore scriptos non fuisse, quia Iconomachus non fuit. Eadem quippe sententia est Concilii Francofordiensis & Operis Carolini.

Quarta ratio Bellarmini. In Concilio Gentiliacensi sub *Pippino Caroli Magni* Patre, Græcorum error contra sacras Imagines, præsentibus Græci Imperatoris Legatis, confutatus est; & ad Concilium Romanum sub *Stephano* pro restituendis imaginibus celebratum misit *Carolus* duodecim Gallicanæ Ecclesiæ Præsules. Itaque immeritò in Iconoclastam transformatur *Carolus Magnus*.

Responsio. Totum concedimus; sed hinc non sequitur *Carolum Magnum* Auctorem non esse librorum Carolinorum. Hi enim libri Gallicanorum Præsulum sententiam exprimunt ac propugnant, imagines in templis ad ornatum, & ad rerum gestarum memoriam servandas, non verò adorandas. Quamobrem non transformatur in Iconomachum Carolus Magnus, etsi eorum asseratur Auctor.

Quinta ratio Bellarmini. Carolus & Hadrianus semper fuere conjunctissimi, defunctoque *Hadriano* Epitaphium posuit *Carolus*. Vix igitur credi potest illum tam acri stylo in laudatum Pontificem scripsisse alteriusque fuisse fidei & religionis.

Responsio. Etsi conjunctissimi fuerint, sequitur ne Imperatorem a Pontifice de cultu imaginum non dissensisse? Certè *Ludovicus Pius* conjunctissimus erat *Eugenio II.* a quo tamen in eadem quæstione dissensit, ut ex Actis Concilii Parisiensis compertum est. Sicut ergo *Ludovicus Pius Jeremiæ & Jonæ* Gallicanis Episcopis in mandatis dedit, ut *Eugenii* animum leniter ad id quod optabant, inclinarent, & cum ipso reverenter agerent ac modestè: ita verisimile est *Carolum Magnum* in mandatis dedisse *Angilberto* Abbati, ut venerabundo, non procaci animo cum *Hadriano* ageret, & excerpta ex libris Carolinis Capita contra Nicænam Synodum Secundam cum eo communicaret. Hæc *Hadrianus* accepit, legit, confutavit. Nihil propterea venerationis & amicitiæ suæ erga summum Pontificem remisit *Carolus Magnus*. Nec sequitur *Carolum Magnum* & Gallicanos Præsules, alterius fuisse ab *Hadriano* fidei & religionis, quia imagines memoriæ tantùm instructionisque causâ habendas, non verò adorandas contendebant. Nondum enim erat eliquata & planè perspecta veritas, (ut *Sancti Augustini* verba usurpem *Sanctum Cyprianum* & Africanos Antistites excusantis, circa Baptismum Hæreticorum aliud a *Stephano I.* Pontifice Maximo & reliquâ Ecclesiâ sentientes) nec agnoscebant adhuc Plenarium eâ de re totius Ecclesiæ Concilium. Neque enim cùm Septimam Synodum impugnabant, rem sibi putabant esse cum Oecumenica Synodo, sed cum Nationali dumtaxat Concilio Græcorum. Ita passim librorum Carolinorum Auctor profitetur, queriturque quòd illa sibi Universalis aut Septimæ Synodi nomen arrogaret: Quam Oecumenicam dici posse negat, ad quam soli Græci convenissent; reliquarumque Provinciarum Ecclesiæ convocatæ, aut sententiam per Epistolas Encyclicas, more Ecclesiastico, rogatę non fuissent.

Sexta ratio Bellarmini. Certum est *Carolum* hominem Græcè & Latinè peritum, prudentem & ingeniosum fuisse: libri autem isti hominis barbari, imperiti, ac levis esse videntur.

Responsio. Etsi rudes & inconditi fingantur hi libri, & tales videri possint, si cum Scriptis elegantioribus conferantur, non tamen si cum aliis ejusdem ævi lucubrationibus componantur. Ingenium enim, eruditionem, facundiam tantam, quanta in præstantissimis illius sçculi viris effulgebat, sui Auctoris testantur. Sed age, ea expendamus, quibus *Bellarmini* Cardinalis censura nititur. Scriptor ille, inquit, Constantinopolim urbem notissimam in Bithynia esse dicit, cùm nemo nesciat esse in Thracia; in eaque Urbe Concilium pro cultu imaginum celebratum asserit, cùm tamen Nicææ celebratum nemo nesciat, nisi qui nihil legit. Tum quædam de Eucharistia dicta Patribus Nicænis tribuit, quæ non ipsorum, sed adversariorum erant. Sed hæ mentis non satis attentę hallucinationes, vel memorię lapsus sæpe numero exquisitis eruditisque ingeniis excidunt. Sine imperitia ergo & stultitiâ nescire potuit *Carolus Magnus* Constantinopolim Thracię non Bythiniæ urbem esse. Asserere etiam absque fœdæ ignorantiæ labe potuit, Concilium pro cultu imaginum Constantinopoli celebratum, quia primò Constantinopolim convocatum fuerat, & postea ob Iconomachorum tumultus, Nicæam translatum est. Tandem quòd Nicænis Patribus Iconoclastarum de Eucharistia dicta tribuit, ex præcipiti Nicænorum Actorum lectione factum est: cùm enim Constantinopolitanæ contra imagines Pleu-

Pseudo-Synodi Acta Nicænis permixta sint, proclive fuit ut Auctor qui illa cursim legit, vel fortè illorum dumtaxat Excerpta collecta ab homine non satis accurato, per incogitantiam ea verba Nicænorum Patrum esse putaverit, quæ revera sunt Iconomachorum.

Instat *Bellarminus*, librorum Carolinorum Auctorem duo insignia mendacia de Nicænis Patribus, quò ipsis invidiam conflaret, per summam calumniam obtrusisse; unum quidem, quòd ii Synodicum Decretum sine consensu Romani Pontificis fecissent; alterum, quòd definivissent, imagines cultu latriæ adorandas esse.

Respondeo, Carolini Operis Auctorem nullibi asserere quòd Nicæna pro cultu imaginum Synodus absque Romani Pontificis auctoritate definitionem ediderit: Imò scriptas a *Constantino* & *Irene* de Synodo convocandâ ad *Adrianum I.* literas disertè nominat: *Adriani* cum *Tarasio* Constantinopolitano Patriarcha conjunctionem ad Imaginum adorationem asserendam ac promovendam memorat: ac *Joannem* Presbyterum objurgat, quòd *Hadriani & Tarasii* conspirationem in causa imaginum adulatoriè commendasset, * detorto Davidici versiculi sensu: *Misericordia & veritas obviaverunt sibi; justitia & pax osculata sunt*. Scripsit quidem *Hincmarus* lib. contra *Hincmarum* nepotem Cap. 20. *Nicænam Synodum de Imaginibus definivisse sine auctoritate Apostolicæ Sedis*. Sed error *Hincmari* ad *Carolum M.* non pertinet.

Lib. 2. cap. 4.

Non imposuit etiam Nicænæ Synodo Carolini Scriptor Operis, quòd Imagines latriæ cultû adorandas definivisset, sed ejus sensum non assecutus, existimavit rem ita se habere, quamquam disertis verbis id negassent Nicæni Patres: existimavit, inquam, Synodum distinctione adorationis honorariæ & adorationis latriæ fucum fecisse, & errorem palliatum asseruisse, quem *Constantinus* Episcopus absque verborum ambagibus protulisse visus erat. *Errorem*, inquit, *illi videntur plebibus ingerere palliatum. Ajunt enim: Non adoramus Imagines ut Deum, nec illis divini servitii cultum impendimus; sed dum illas aspicimus, & adoramus, illò mentis nostræ acumen defigimus, ubi eos, quorum illa sunt, esse non ignoramus*. Hæc libro 3. cap. 17.

§. VII.

Ad Objectiones ex Libris Carolinis petitas respondetur.

Relictâ igitur *Bellarmini* Cardinalis responsione, relictis etiam responsionibus aliorum, qui Librorum Carolinorum Auctorem, & totam eo tempore Gallicanam Ecclesiam, venerationem Imaginum impugnasse leviter fatentur, Respondeo, Libros Carolinos solum cultum Latriæ per se Imaginibus abdicare, qui scilicet Deo soli debitus est: Hunc scilicet cultum a Synodo Nicæna sancitum arbitrabantur Gallicani Præsules & *Carolus Magnus*. Cultus enim quo Imagines propter insidentem sanctitatem colerentur, & in ipsis collocarent Christiani spem suam, & ipsis servirent, & qui vetitus est hoc præcepto Legis divinæ: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, est cultus Latriæ. Hunc autem solum illicitè deferri contendit Imaginibus Librorum Carolinorum Auctor: quem a Nicæna Synodo ipsis adjudicatum putabat. Id autem ipsi persuaserat partim æquivocum adorationis nomen, quo illa Synodus usa est, partim *Constantini* Constantiæ Cypri Episcopi sententia, prout in Actis ejusdem Synodi Latinè redditis legebatur, his concepta verbis: *Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & venerandas imagines secundùm servitium adorationis quod consubstantiali & vivificatrici Trinitati emitto; & qui sic non sentiunt, neque glorificant, a sancta Catholica atque Apostolica Ecclesia segrego, & anathemati submitto, & parti qui abnegaverunt incarnatam & salvabilem dispensationem Christi veri Dei nostri, emitto*. Proclives erant præterea Galli nostri, & ipse imprimis Imperator *Carolus Magnus*, ad credendum Græcam levitatem in eum errorem lapsam esse, ut supremam adorationem imaginibus deferret. Offensus enim erat *Constantino* Græcorum Imperatori *Carolus*, quòd contemptâ Sorore sua, quam ipsi desponderat, *Mariam Armenam* duxisset. Hinc inter Principes & gentem utramque offensio & invidia. Politica itaque studia *Carolum Magnum* & Gallicanos Germanosque Præsules in partes traxere contra Synodum a Græcis Nicææ celebratam (hanc enim pro Oecumenica non habebant) in eam stringere calamum: atque ut ingenii acumine & eruditione Græcis erant superiores, invidiosè disputavere, ex æquivoco adorationis nomine ab ipsis usurpato, & ex *Constantini* Episcopi sententia, litigandi occasionem sumpsere: infirmas plerasque probationes ab ea Synodo in medium adductas sugillavere. *Constantinum* & *Irenem* imprimis irridendos propinarunt, quòd Scripta sua *Divalia* nuncupassent, quòd seipsos prædicarent in Epistolâ ad *Hadrianum* Papam his verbis: *Elegit nos Deus, qui in veritate quærimus gloriam ejus*: quod Gentili more de Deo scripsissent: *Rogamus tuam Paternitatem, & maximè Deus rogat qui neminem vult perire*. Quod scripsissent incongruè & superbè: *Per eum qui conregnat nobis Deus*. Synodum Nicænam rident; quòd mulierem institutricem & doctricem habuerit, scilicet *Irenem*. In *Tarasium* Patriarcham multa effutiunt, ipsi vitium Ordinationis exprobrant, quòd ex Laico ad Sedem Constantinopolitanam assumptus esset, quòd rectam de Spiritu Sancto fidem non profiteretur, quem non ex Patre & Filio, sed ex Patre per Filium procedentem dicebat, & novo absurdoque vocabulo, *Patri & Filio contribulum*. Suffragium *Constantini* Episcopi acriùs impugnant, tum aliud *Eutymii Sardensis* illius simillimum. Multa apocrypha, quorum auctoritate usi sunt Græci in Synodo Nicæna, rejiciunt; locutiones nonnullas Episcoporum paulò duriores carpunt: quod reprehensione dignum videatur, sive propter minùs congruam rationem, sive propter æquivocationem, & ambiguitatem verborum, sive ob sermonis novitatem, aut barbariem, intactum dimittunt nihil. Convitiis etiam Græcos & eorum Synodum afficiunt. Uno verbo totum Opus Carolinum sui Auctoris in Græcos offensionem & invidiam spirat. Unde mirum non est, quòd ex præjudicatæ mentis affectu ipse existimaverit Nicænam Synodum adorationem supremam, seu cultum Latriæ Imaginibus sanxisse, eoque nomine ipsam impugnaverit impotentiùs.

Quòd porro eam dumtaxat adorationem Imaginum impugnet Librorum Carolinorum Auctor, pluribus ostenditur. Primò ex Cap. secundo libri primi. *Sed in Imaginibus*, inquit, *artificum industriâ formatis, quæ spectatores suos plerùmque ob rerum gestarum memoriam inducunt in admirationem, adoratores verò semper in errorem: Non enim mediocris est error cùm aliud adoratur Religionis cultu, quàm is qui dixit; Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*. Adorationem absolutam, quæ objecto Religionis debetur, alteri a Deo exhiberi posse meritò negat, non autem venerationem quamlibet. Hanc enim Cruci, San-

ctis,

ctis, & eorum Reliquiis, Codici Evangeliorum, vasis sacris deberi, in progressu Operis agnoscit, hancque religionis cultum, id est, a religione imperatum, vocare non gravaretur, cùm rem ipsam hoc vocabulo significatam admittat.

Et infra: *Ecce cernuntur plures stare Imagines.... in quibus quidem, quantùm in illis est, & imaginis similitudo, & superscriptio nominis una est: verbi gratia & imago Pauli est, & superscriptio:* Sanctus Paulus. *Sciscitandum ab eis est qui tanto errore laborant, ut eas pro arbitrio suo, & veritatem, & sanctas, & veras, & non potiùs, secundùm venerabilium Patrum traditionem, Sanctorum imagines dicunt, quæ cunctis comparata sanctior vel verior, quæ omnium sanctissima aut verissima esse credenda est, quas dum eos æquales dicere pro materiarum & magnitudinum, vel operum discretione, ratio non permiserit, & quasdam quibusdam sanctiores, & quasdam sanctissimas fateri compescuerit, profiteri compelluntur secundùm veritatis indagatricem rationem, nec veritatis capaces, nec sanctas dici debere.* Putabat imagines sanctas & veras a Græcis appellari propter internam aliquam sanctitatem, idque unum impugnat: Non autem sanctas dici improbat ob respectum ad Sanctos. Et si neque hac ratione sanctas vult appellari, solo de nomine litigat.

Secundò idem colligitur ex capite decimo-octavo ejusdem libri. *Jam verò*, inquit, *quia se imaginum inspectione salvandos credunt, sicut Serpentis inspectione Israëliticus populus a serpentium morsibus sanabatur, si qua fortè eis corporis inclementia accesserit, recurrant ad Imagines, easque aspiciant, quatenus dum illarum inspectione minimè sanati fuerint, revertantur ad Dominum, & per Sanctorum intercessiones ab eo sanitatem se accepturos credant, qui totius sanitatis & vitæ est auctor.* Falsò supponit Nicænam Synodum docuisse, spem in imaginibus collocandam, divinam aliquam vim illis inesse, & beneficia posse ab ipsis expectari aut rogari. Solam ergo adorationem quæ objecto spei nostræ & bonorum omnium Auctori defertur, scilicet cultum latriæ, Imaginibus Sanctorum exhibendam negat. Cæterùm vult per Sanctorum intercessiones sanitatem a Deo expectari ac rogari: si in omni loco, & maximè in Ecclesiis, quæ imaginibus ornatæ erant, cur non etiam coram imaginibus?

Tertiò idem colligitur ex Cap. vigesimo-quarto ejusdem libri. *Sed nec illud*, inquit, *quod scriptum est*, Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis, *de quodam manufacto vultu intelligendum est: præsertim cùm manufacti vultus ideo non deprecandi sint, quia nec exaudire queunt. Omne quod deprecatur, ideo deprecatur ut exaudiat: & omne quod exaudit, irrationale esse non debet: omne igitur quod deprecatur, irrationale esse non debet: quod si deprecari non debet, multò minùs adorari: cùm videlicet adoratio deprecationi eminent. Nam si manufacti vultus deprecandi & adorandi sunt, ut illi garriunt, necesse est ut deprecantes exaudire, & adorantibus favere credantur: & si deprecantes exaudire, adorantibusque favere creduntur, necesse est ut vita eis sensuum capax inesse credatur. Non autem inest eis vita sensuum capax: non igitur, ut illi garriunt, adorandi vel deprecandi sunt.* Errore facti Septimæ Synodi Patribus tribuit, quòd imaginibus supplicandum senserint ac decreverint. Adorationem itaque supremam, aut cultum certè religiosum absolutum, qualem Sanctis exhibemus, negat imaginibus Sanctorum deferendum, non venerationem quæ rebus sacris propter aliud exhibetur; Ex eâ namque non sequitur illas rogari. Ita Crux Domini, & ejus figura, Codex Evangeliorum, vasa sacra, Sanctorum Reliquiæ, loca sancta, veneratione digna librorum Carolinorum Auctor agnoscit: quibus tamen non supplicatur, quia nec exaudire queunt.

Quartò idem colligitur ex libri secundi cap. septimo. *Non mirandum est*, inquit, *si fallantur in minimis, qui falluntur in magnis: nec in eo ampliùs illorum error admirandus est, quòd ideo se justos, quia imagines adorant, esse glorientur, nos autem qui eas adorare contemnimus, peccatores fateantur: cùm ob illarum amorem & Scripturarum divinarum puritatem violare conentur, & potissimum suæ fidei emolumentum in his esse arbitrentur: & eos qui spretis his, sive cæteris hujuscemodi vanitatibus, soli Deo serviunt, eumque colentes adorant, anathematizare obstinatâ mente nituntur.* Ex æquivoco adorationis vocabulo Nicænis Patribus invidiam facit & dicam scribit erroris, quasi adorationem & servitutem soli Deo debitam cum imaginibus partiti sint; quasi potissimum fidei suæ emolumentum in his constituerint; quasi Christianæ justitiæ præcipuam partem in adoratione imaginum positam sint arbitrati.

Quintò idem colligitur ex cap. decimo-tertio ejusdem libri. *Unde*, inquit, *sicut in cæteris, ita & in hoc exemplo assertio frustrabitur, qui suum errorem in adoratione Imaginum enitentem in eo fulcire conentur, quòd Silvester Romanæ Ecclesiæ Præsul Constantino Imperatori Apostolorum imagines detulisse legitur. Detulit ergo eas illi ad videndum, non ad adorandum: detulit, non ut adorare, quem a simulachrorum cultu abstrahere, & ad solius Dei adorationem convolare hortabatur, compelleret: sed ut idem Imperator, quos in somnis viderat, eorum vultus in pictura fucis cognosceret. Detulit, non ut ab idolorum culturâ fugientem, Imaginum adorationi cedere informaret, & ab hostili gladio liberatum, intestini ensis rigore perimeret, sed ut per res notas ad res ignoratas ejus mentem extolleret.* Illam rursus adorationem dumtaxat imaginibus abjudicat, quæ soli Deo debita est, & quam Gentiles ad simulachra & idola transtulere. Sed venerationem inferioris gradûs, sive adorationem honorariam imaginum *Constantino* jubere potuisse *Sanctum Silvestrum* fatetur, quamvis illud exemplum in consequentiam trahi non deberet, etiamsi jussisset, quia recèns converso Principi lac propinandum erat; Christianis autem in fide firmatis cibi solidiores porrigendi, secundùm Apostoli regulam. *Has igitur*, inquit, *ei etsi adorare jussisset, cum tamen non jusserit, ideo fortassis juberet, ut eum qui visibilium cultor erat, per visibilia ad invisibilia provocaret, non ut nos de invisibilibus ad visibilia revocaret. Nec ideo nobis, quia ad percipiendum solidum cibum vires accepimus, ad lacteam escam lactentium more infantium redeundum esset: si illi cui needum per fidei teneritudinem solidus cibus impertiri poterat, sine dolo lac concupiscendum daretur in quo cresceret.* At si adorationem honorariam imaginum, sive illarum venerationem respectivam, propter Sanctorum reverentiam & amorem, illicitam & divinâ lege vetitam existimasset librorum Carolinorum Auctor, non dixisset *Silvestrum Constantino* lacteam escam porrexisse, si ipsi *SS. Petri & Pauli* adorandas imagines proposuisset, sed potiùs escam lethiferam, & venenum propinasse.

Sextò ex Cap. vigesimo-primo ejusdem libri. *Unde*, inquit, *cavendum illis est, & modis omnibus pertimescendum, ne dum imaginum cultum & adorationem Christianæ Religioni ingerere nituntur, singularem unius Dei cultum & adorationem frustrari videantur.... Ac per hoc si Religionis Christianæ arx, sive munimen, & gloriosum insigne, unius Dei cultus & adoratio est; imo quia est,*

est, hanc Imaginibus, vel quibuslibet rebus exhibere, contra Religionem Christianam est, & si has non adorare seu colere, contra Religionem Christianam est, ut illi delirant; solum Deum adorare, seu colere, ejusque cultus & adorationis arcem singularem esse, fateri, contra Religionem Christianam erit. Solus igitur Deus colendus, solus adorandus, solus glorificandus est. Solam adorationem, quæ gloriosum insigne unius Dei est, Imaginibus, vel aliis rebus exhibere, contra Religionem Christianam esse contendit: non verò venerationem quamvis religiosam. Siquidem Sanctis cum Christo regnantibus hanc asserit ibidem. *Cujus etiam Sanctis*, inquit, *qui triumphato diabolo cum eo regnant, sive quia viriliter certaverunt, ut ad nos incolumis Ecclesiæ status perveniret, sive quia eamdem Ecclesiam assiduis suffragiis & intercessionibus adjuvare noscuntur, veneratio exhibenda est.* Imaginibus quidem parem ac Sanctis ipsis venerationem exhibendam negat, omnem cultum, & adorationem ipsarum excludit absolutam, quâ nimirum propter seipsas colantur, non autem relativam. Nec aliud significant hæc verba: *Imagines verò omni sui cultura & adoratione seclusa, utrùm in Basilicis propter memoriam rerum gestarum, & ornamentum sint, an etiam non sint, nullum fidei Catholicæ afferre poterunt præjudicium.* Quòd si pertinaciùs quis contendat, respectivam quoque venerationem Auctorem illum, & Gallicanos Germanosque Præsules Imaginibus Sanctorum abjudicasse, dicemus ipsos non impugnasse venerationem illam ut illicitam & divinâ lege ex sese prohibitam, sed ut periculosam, propter abusum imperitorum. Quod planè significant hæc verba: *Cavendum illis est & modis omnibus pertimescendum, ne dum Imaginum cultum & adorationem Christianæ Religioni ingerere nituntur, singularem unius Dei cultum & adorationem frustrari videantur.*

Septimò idem colligitur ex cap. decimo-sexto libri tertii. *Nam*, inquit, *dum nihil nos in Imaginibus spernamus præter adorationem, quippe qui in Basilicis Sanctorum Imagines, non ad adorandum, sed ad memoriam rerum gestarum, & venustatem parietum habere permittimus: Illi verò pene omnem suæ credulitatis spem in Imaginibus collocent; restat ut nos Sanctos in eorum corporibus, vel potiùs Reliquiis corporum, seu etiam vestimentis veneremur, juxta antiquorum Patrum traditionem: illi verò parietes & tabulas adorantes, in eo se arbitrentur magnum habere fidei emolumentum, eo quòd operibus sint subjecti Pictorum.* Illam dumtaxat Imaginum adorationem impugnat, quâ pene omnis spes credulitatis in illis collocatur. Hæc autem est adoratio latriæ; aut certè veneratio illis propter se ipsas exhibita, cujus periculo quia imperiti exponuntur, dum illis adorandæ proponuntur imagines, censet cultum omnem ipsis abrogandum; non quòd per se sit prohibitus ac illicitus, quia doctos innoxiè eas venerari agnoscit & colere cultu respectivo; sed quòd rudioribus & imperitis erroris occasio disciplina hujusmodi esse possit, qui cultum respectivum ab absoluto non ita subtiles sunt ut distinguant. *Nam etsi*, inquit, *a doctis quibusque vitari possit hoc quod illi in adorandis Imaginibus exercent, qui videlicet, non quid sint, sed quid innuant, venerantur; indoctis tamen quibusque scandalum generant, qui nihil aliud in his, præter id quod vident, venerantur & adorant.*

Octavò id colligitur ex capite decimo-septimo, ubi expendit sententiam *Constantini* Constantiæ Cypri Episcopi, *Quam præcipitanter*, inquit, *& ut ita dixerim, insipienter, Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus cæteris consentientibus, se suscepturum & amplexurum honorabiliter Imagines dixerit, & servitium adorationis, quod consubstantiali, & vivificatrici Trinitati debetur, eis se redditurum garrierit, non est plurimùm nostrâ disputatione discutiendum: quoniam omnibus, qui hoc vel legunt vel audiunt, liquidò patet, illum non modici erroris voraginibus immersum: quippe qui servitium soli Deo debitum Creatori, exhibere se fatetur creaturis, & dum cupit favere picturis; reluctatur cunctis sacris Scripturis. Quis ergo umquam sani capitis talem absurditatem vel dixerit, vel dicenti consenserit, ut in tanto honore habeatur picturarum varietas quantò sancta, vivificatrix & omnium creatrix Trinitas? Et tale exhibeatur servitium picturæ, quale exhibetur Domino totius creaturæ? ..... Stet namque Episcopus in Ecclesia, & legat:* Dominum Deum tuum adorabis; & illi soli servies: *& mox ut in Conventu sederit, dicat:* „ Suscipio & amplector honorabiliter sanctas & „ venerandas Imagines, & illis servitium ado„ rationis, quod consubstantiali, & vivificatrici „ Trinitati debetur, impendo; *Sicque se in divinis verbis instabilem; se aliud ore profitentem, aliud corde credentem; aliud divinis paginis legentem, aliud in antro pectoris sui tenentem; & divinis verbis obnitentem, & suas nugas Dominicis præceptis præferentem demonstret.* Ansam dabat illa *Constantini* sententia, quam versio Actorum Septimæ Synodi minùs accurata duriorem reddiderat, ipsi tribuendi erroris, quem verbis tenus exprimit, imò ipsum in totam Synodum refundendi, quæ illum non emendasset. *Hadrianus* Papa in Epistolâ Apologeticâ pro cultu Imaginum ad *Carolum Magnum* cap. 9. *Constantini* sententiam bonum in sensum trahit his verbis: *Ex prava revertentes hæresi, totis nisibus eorum tentaverunt Sanctæ Catholicæ & Apostolicæ in ipsorum confessione satisfacere Ecclesiæ; & ideo talem adorationem confessi sunt pro sacris Imaginibus credere, qualis in Definitione Synodi constituta est inter cætera.* Quo loco Nicænæ II. Synodi Definitionem in medium affert: Significat Hadrianus, illos Episcopos, qui Iconoclastarum hæresim ejurabant, ut omnem ex audientium animis suspicionem abstergerent, cultum, quem imaginibus tribuendum putabant, efficacibus atque emphaticis verbis expressisse; sed ita tamen ut eorum sententia sit ex ipsius, cui intererant, Synodi Definitione interpretanda. Neque adeo illam *Constantini* Episcopi sententiam, quantumvis duram, fraudi esse debere Concilio, cujus clara est & indubitata sententia, infra latriam esse eum honorem qui imaginibus defertur.

At librorum Carolinorum Auctor non ita fuit æquus in Synodum Nicænam II. sed ex opinione præconcepta scribens, ipsi tribuit errorem quem *Constantinus* videbatur expressisse, & Definitionem Synodi ad faciendum fucum concinnatam ait, & ad dissimulandum errorem, quem minùs callidus prodiderat *Constantinus*. Existimabant igitur *Carolus Magnus*, & Gallicani, Germanique Præsules totam Synodum Græcorum sensisse imagines eodem cultu adorandas, qui Sanctissimæ Trinitati defertur; *Constantinum* Episcopum id coram frequenti Synodo professum, reprehensum non fuisse; Definitionem eumdem errorem, distinctionibus ad faciendum fucum idoneis palliatum, plebibus ingerere. Hinc *Carolus Magnus*, post laudata superiùs verba, de *Constantini* sententia subdit: *Nam cùm sibi, suisque dinoscatur in suâ perversâ professione obesse, nobis e contrario qui illorum nugis reniti cupimus, dinoscitur prodesse; cùm videlicet errorem detegit infaustum, quem illi videntur plebibus ingerere palliatum. Ajunt enim:* Non „ adoramus imagines ut Deum, nec illis divini „ servitii cultum impendimus, sed dum illas aspici-

„ picimus & adoramus, illò mentis nostræ acu„ men defigimus, ubi eos, quorum illæ sunt, „ esse non ignoramus. *At contra iste illorum detegens errorem, & suam pandens absque ulla obumbratione cogitationem, fatetur se, quale Sancta Trinitati, tale illis exhibere servitium, talemque adorationem: sicque absurditatem quam illi introrsus retinent latenter, hanc iste egerit patenter. Nec latere quemquam potest illorum ignavia, cùm hanc pandat hujusce professionis sententia.* Quam igitur adorationem imaginum impugnat librorum Carolinorum Auctor, ea latriæ adoratio est quam sanxisse arbitrabatur Synodum Græcorum.

Nonò idem colligitur ex capite decimo octavo, ejusdem libri. *Cùm ergo*, inquit, *illi pene omnem auxilii sui spem in imaginibus defigant, non mediocriter a sancta & universali dissentiunt Ecclesia, quæ spem auxilii sui non in pictura fucis, non in manufactis artificum operibus, sed in Deo omnium creatore defigit.* Eam impugnat imaginum adorationem, quæ argumento est spem pene omnem in picturæ fucis collocari. At ex veneratione religiosâ, quæ rebus sacris impenditur, colligi non potest, nos spem omnem in illis collocare, secundùm illius Auctoris sententiam, qui & Reliquiis Sanctorum & figuræ Dominicæ Crucis, & Codici Evangeliorum, & vasis sacris hujusmodi venerationem asserit; non impugnat igitur honorariam imaginum adorationem, seu venerationem.

Imagines quidem Cruci Dominicæ, sacris Codicibus, sacratis vasis, Sanctorum Reliquiis, & multò minus Sanctis ipsis, æquiparandas negat, Synodi Septimæ comparationes elevans. Sed in religiosi cultûs ordine infra latriæ adorationem varii sunt gradus: alia per sese coluntur, & absoluto (ut vocant) honore, quam propria meretur excellentia, ut Angeli & Sancti homines. Alia propter aliud ad quod ordinem habent, honorantur, ut Reliquiæ Sanctorum, Crux Dominica, & ejus figuræ, Codex Scripturæ Sacræ, vasa sacra, templa, imagines. Et in isto genere cultûs respectivi plures sunt gradus. Quamvis ergo Imagines Sanctorum non tanto sint honore afficiendæ, quanto Crux Dominica, & ejus figuræ, quanto vasa sacra, quantò Evangeliorum Codex, quanto Sanctorum Reliquiæ, & id probet librorum Carolinorum Auctor, non tamen inde sequitur quòd venerationem omnem ipsis abroget.

Decimò idem colligitur ex capite decimo-octavo libri quarti. *Hoc etiam exemplo*, inquit, *adeo cernimus imaginum usum inolescere, ut quæ priùs ob ornamentum Basilicarum, & memoriam erant compaginata rerum gestarum, inolescente paulatim nefario usu, adeo nunc a Catholicis quibusque extollantur, ut adorentur, eisque luminaria, thymiamata, primitiæ, vel quædam munuscula offerantur; & quod nequius est (ut in Græcia partibus factum legimus) Pontifices qui solum Deum adorandum, solumque colendum, illique soli serviendum prædicare debuerant, & ipsi eis se servituros fateantur, easque colant & adorent, & earum contemptores solusque Dei cultores verosque adoratores, ob earum contemptum, & Hæreticos judicent, & anathematizare affectent. Uno namque & pene pari modo adorandorum & colendorum simulachrorum, vel potiùs dæmonum, & Gentilibus nequissimus usus inolevit, & Catholicis, (quod non sine quodam animi mœrore prosequimur) adorandarum imaginum ineptissima consuetudo adcrevit; & res ad aliud condita, ad aliud videntur usurpata. Non enim nos Imagines in Basilicis positas idola nuncupamus, sed ne idola nuncupentur, adorare eas & colere eisque servitium impendere recusamus: quoniam plerùmque non res, sed causa rei pro scelere reputatur: dum videlicet multa, quibus bene potest uti, malè usa in flagitium convertuntur; sicque una eademque res bene utentibus non est causa piaculi, & malè utentibus est causa periculi. Sollicitè ergo præcavendum est, & summâ industriâ procurandum, ne dum quidam nostrorum quasdam res, ultra quàm ordo exposcit, sublimare affectant, vetustissimi illius & cariosi erroris redivivi illis cineres convalescant, & victoriam quam in campo adepti sunt, intra urbis mœnia perdant.* Non tam igitur cultum imaginum damnant *Carolus Magnus*, & Gallicani, Germanique Præsules, quàm ex cultu superstitionem reformidant; usum prohibere videntur honorariæ Imaginum adorationis, ne abusus oriatur, dum Ecclesia variis contentionibus distrahebatur. Cultu Imaginum quosdam bene uti posse fatentur, plurimos abuti; proinde ab illo abstinendum, cum occasio piaculi resecanda sit.

Undecimò idem colligitur ex capite vigesimo-sexto. *Unde*, inquit, *magna ex parte errare eos constat, cùm eas sanctas esse asserunt, & in locis contaminatis statuendas esse decernunt. Patescit namque quodammodo in hoc eorum censura, qui eas in viis, seu in urbium vicorumque plateis poni percensent, quòd hac sanctitate careant, sicuti & carent, cùm scilicet si sancta esse crederentur, in locis sanctis poni censerentur.* Ludit in æquivoco, quasi intrinsecam sanctitatem Imaginibus Græci tribuerent.

Duodecimò id confirmatur ex cap. vigesimo-septimo. *Unde nimirum colligitur*, inquit, *quòd illi qui pene omnem fidei suæ firmitatem in Imaginibus ponunt, earumque adorationem inter bonorum operum instrumenta adnumerare non erubescunt, & modo pulchras, modò fœdas adorant Imagines, quodammodo falluntur. Nam si qualibet Imago quantò pulchrior est, tantò ampliùs habet sanctitatis atque virtutis, necesse est ut ea quæ fœdior est, minùs habeat sanctitatis atque virtutis? Et si ea quæ fœdior est, minùs habet, necesse est ut fœdissima qualibet aut nihil aut modicum habeat: & si ea quæ pulchrior est, ideo attentiùs adoratur, eò quòd causâ pulchritudinis, ampliùs habet virtutis, jam non ejus sanctitas ex quadam religione, sed ex artificis venit operatione.*

Et infra: *Falluntur verè & meritò falluntur, qui cum Deus Creator omnium se solum adorari censuerit, res quasdam sensu carentes adorare nituntur: & dum putant se in adorandis Imaginibus quamdam Sanctis exhibere venerationem, soli divinæ adorationi, quamdam prorogant communionem. Quia igitur solus Deus adorandus, Martyres vero, vel quilibet Sancti venerandi potiùs sint, quàm adorandi, & in hoc Opere jam diximus, & egregii Doctoris Hieronymi documentis roborandum est: qui dum contra Vigilantium quemdam hæreticum, qui Martyrum Reliquias nequaquam dicebat esse venerandas scriberet, inter cætera ait:* Quis unquam, o insanum caput! Martyres adoravit? *Si ergò secundùm ejusdem sententiam, Martyres non adorantur, multò minùs eorum Imagines a Fidelibus adoranda sunt.* Solo itaque adorationis vocabulo Gallicani Præsules, & *Carolus Magnus* offendebantur; venerationem religiosam imaginibus delatam non impugnabant, quamvis eâ inferiorem esse vellent quæ Martyribus, & eorum Reliquiis exhibetur; imò ea quâ vasa Sacerdotali consecratione sanctificata. Modum igitur loquendi potiùs repudiabant, quàm rem ipsam; unde nec sanctas dici Imagines patiebantur, sed solùm Imagines Sanctorum a Græcis in modo loquendi dissentiebant; in re non ita, mentem eorum non assequebantur: Superstitionem ut putabant, cum Imaginum religiosa venera-

tio-

tione conjunctam damnabant, non ipsam venerationem per se spectatam: Cultum absolutum quò res propter se coluntur; non respectivum, quò propter aliud honorantur. Sancitum verò existimantes a Synodo Nicæna, ut Imagines per sese colerentur, & quatenus artefacta quædam sunt, & earum sic spectatarum adorationem a Græcis frequentari, passim illud inculcant, quod res insensatæ adorari non debeant. Falsâ illâ suppositione nititur inepta consequentia quam ducunt ex veneratione Imaginis B. Virginem asello cum Puero Jesu gestatam repræsentantis, adorandam scilicet effigiem pecudis, si tota honoretur Imago. Id enim verum esset, si Imagini propter se & ratione materiæ ac colorum impenderetur Veneratio; sed cum ratione Prototypi, scilicet Beatæ Virginis colatur, ejusque honor ad Beatam Virginem referatur, tota non honoratur, nedum animal. Falsam suppositionem allata ex cap. vigesimo primo Libri quarti verba produnt. *Cùm ergo in quolibet horum Imago Sanctæ Virginis Puerum tenens, pecualis animantis tergo suscepta adoratur, numquid non ipsius animantis cum ea Imago adoratur: nullo enim pacto in adorando utriusque Imaginis, Virginis videlicet sive animantis, quadam potest fieri diremptio; præsertim cùm unius sint materiæ, unoque Artificis ingenio compaginatæ, aut utriusque adoratio est spernenda, aut utraque sunt adoranda.*

Respondeo secundò, ad majorem eorum quæ hoc in paragrapho jam diximus illustrationem; inter Gallicanos Præsules & Græcos, quęstionem potiùs fuisse de modo adorationis, quàm de re ipsâ. Hoc est venerandas imagines fatebantur & Galli nostri, sed non eo modo, quem sanxerat Nicęna Synodus, & quem Gręci frequentabant, scilicet ingeniculatione, inflexione capitis, osculis, thymiamatibus, luminaribus coram accensis. Quamquam enim hæc signa honoris arbitraria, esse non nescirent, & vel cum adoratione latrię vel cum cultu religioso inferioris ordinis, vel etiam cum merè civili veneratione conjungi; Deumque adorari in spiritu & veritate, & non coli nisi amore super omnia, in quo posita est soli Deo debita servitus: quia tamen hi ritus in externo Dei cultu adhibentur, & præcipuè in incruento Sacrificio, timebant ne fierent imperitis erroris occasio, si in Imaginum quoque veneratione frequentarentur. Ipsos autem maximè commovebat, quòd Nicæna Synodus anathemate perculisse videretur eos, qui ab hac disciplina abhorrerent. *Si quis*, inquit, *Imagines non salutaverit in nomine Domini & Sanctorum ejus, Anathema sit*. Vel secundùm antiquam Versionem: *Si quis non osculatur has tamquam in nomine Domini & Sanctorum ejus factas, Anathema sit*. Ipsos commovebat pariter, quòd *Epiphanius* Diaconus Actione 6. plaudente Synodo vocasset eos *Semipravos* qui dicebant, *Imaginales formationes sufficere in commemorationem tantùm haberi, & non etiam ad salutationem*. Licèt autem hæc disciplina fuisset a Patribus Nicęnæ Synodi ad novam hęresim coërcendam sanctissimè constituta; Gallicani tamen Germanique Episcopi, qui Synodo non interfuerant, nec eâ de re fuerant per literas consulti, non putabant eâ se adstringi posse, & pręceps ipsis videbatur anathema, quod in eos extendi non deberet, quorum Ecclesia alios mores habebat, aliamque disciplinam: Galli enim & Germani duorum Conciliorum contrariis Definitionibus turbati, hinc Constantinopolitanæ Iconomachorum, quę Imagines ex Ecclesiis ejecerat; illinc Nicęnę quę ipsis honorariam adorationem decreverat; & salutatione, thymiamatibus, cereorum accensione, hanc significari vel jusserat, vel approbaverat; mediam viam elegere, donec lux major tenebras discussit. Imagines scilicet neque confringendas, neque adorandas apud se constituerunt, vel potiùs ab antiquo constitutum, & a *S. Gregorio Magno* confirmatum Ecclesiarum suarum morem retinuere. Id patet ex cap. vigesimo tertio libri secundi Carolini. *Imagines sanè*, inquit, *quarum insolentissimæ adorationis amor Constantino & matri ejus Irenæ, necnon & Tarasio Constantinopolitano Episcopo, exercendæ Synodi causa extitit, a B. Gregorio Romanæ Urbis Antistite & adorari prohibentur & frangi*, &c. & recensitis *S. Gregorii* verbis in Epistolâ ad *Serenum*, ita concludit: *Ecce quo magisterio, quove documento venerandi Pontificis imbuti Imagines in Ecclesiis habere non renuimus, sed earum adorationem prorsus abdicamus: cujus institutis contraire se, quisquis eas frangit, vel adorat, modis omnibus recognoscat.*

Et Cap. trigesimo-primo, utramque Gręcorum Synodum, primam contra Imagines Constantinopoli, alteram pro Imaginibus Nicææ habitam comparans, hæc habet: *Illi eas convellendas atque contemnendas esse censuerunt ab Ecclesia perpetuâ abdicatione: Isti eas non solùm habendas, verùm etiam venerandas student supplici adoratione. Illi eas mancipavere crepitantibus ignibus: Isti honorant odoriferis thymiamatibus. Illi eas effugiebant etiam cernere: Isti non cessant amplecti. Illi effodere ad ornamentum Ecclesiæ antiquis constitutas in parietibus: Isti nuper conditas oblatis perlustrant luminaribus. Illi eas studebant prorsus abominari: Isti sanciunt omnino osculari. Illi anathematizabant habentes: isti e contrario non adorantes. Quæ duo mala cùm alterutrum sibi contraria sint & a recto tramite remota; restat nobis ut viam regiam, secundùm Apostolum gradientes, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinemus: ut nec cum illis prorsus abolendas dijudicemus, nec cum istis adorandas decernamus: sed solum Deum adorantes, & ejus Sanctos venerantes, secundùm antiquam Patrum & Ecclesiasticam Traditionem, eas in Ecclesia, in ornamenta, & memoriam rerum gestarum, si libet, habeamus*. Venerandas Imagines Gallicani Præsules arbitrabantur, sed non alio modo, quàm qui ab antiquo obtinuerat, & a *S. Gregorio Magno* approbatus est ad *Serenum* Episcopum Massiliensem scribente, ut scilicet in Ecclesiis honorificè collocarentur: extensionem verò hujusmodi honoris, seu accessionem a Nicæna II. Synodo factam, & ex Græcia ortam, ut scilicet salutationibus, osculis, thymiamatibus, luminaribus, significaretur ipsarum veneratio, non recepere nisi post multos annos. Nec mirum, cùm Nicænam Synodum II. pro Oecumenica non haberent, sed eam spectarent ut Synodum Nationalem dumtaxat Græcorum, ut inferiùs videbimus.

Tandem incredibile est Gallicanos Episcopos, e quorum cœtu duodecim sacræ Scripturæ & Canonum peritissimi *Stephano Quarto* Pontifici Maximo in Romana Synodo assidentes, venerationem sacrarum Imaginum sanxerant, a Traditione ita aberrasse, ut earum cultum omnem rejicerent. De quâ Synodo *Hadrianus I.* in Defensione Synodi VII. ad *Carolum Magnum*. Cap. V. *Prædecessor noster sanctæ recordationis Domnus Stephanus Papa cum Episcopis partium Franciæ, atque Italiæ Præsidens in Basilica Salvatoris, Præcessoris sui venerabile Concilium confirmans atque amplectens, unà cum omnibus Episcopis præsidentibus, Sanctorum Patrum testimoniis adhærens, adorare atque venerari sacras Imagines statuerunt*. Idem testatur *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Stephani IV*.

§. VIII.

§. VIII.

Diluitur Objectio DALLÆI *ex Concilio Francofordiensi petita.*

QUarto post scriptionem Carolinorum librorum anno, *Carolus Magnus* numerosissimam Synodum Francofordiæ ad Mœnum habuit; convocatis ex Gallia, Britannia, Germania, atque Italia CCC. minimùm Episcopis, qui damnatâ in primis *Elipandi* Toletani, ac *Felicis* Urgelitani, Episcoporum hæresi, de Imaginibus postmodum egerunt, & quòd in earum gratiam Græci Præsules Nicæam nuper ab *Irene* coacti decreverant, id gravissimis verbis notatum hunc in modum abrogaverunt, Canone 2. *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis Imaginibus Constantinopoli fecerunt, in quâ scriptum habebatur, ut qui Imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati servitium, aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.*

Synodus Francofordiensis damnavit Concilium VII. Oecumenicum.

Respondet *Alanus Copus*, *Gregorius de Valentia*, *Vasquezius*, *Suaresius*, & *Binius*, Synodum Nicææ ad restituendum imaginum cultum habitam & verè Septimam atque Oecumenicam, a Francofordiensibus Patribus damnatam non fuisse, sed eam quę ab Iconoclastis Constantinopoli, tribus & triginta ante Nicæam annis, ad evertendas Imagines celebrata fuerat. Sed refellitur hoc figmentum; Primò ipsis verbis Canonis laudati, ex quibus constat damnatam fuisse a Francofordiensibus Patribus Synodum, quæ de adorandis Imaginibus in Græcia celebrata fuerat: At Synodus Iconomachorum non decrevit adorandas Imagines, imò ex Ecclesiis ejiciendas statuit & confringendas; Synodus verò Nicææ habita, quæ inter Oecumenicas Septima censetur, adorandas sanxit, quam adorationem malè intellexere Gallicani & Germani Præsules. Itaque Synodus Francofordiensis non solum Constantinopolitanum Iconomachorum Pseudo-concilium, sed Nicænam Synodum II. ad restituendum Imaginum cultum congregatam, rejecit ac damnavit.

At cur, inquies, Francofordienses Patres se rejicere significant Græcorum Synodum Constantinopoli habitam? Siquidem legitima Synodus Septima Nicææ, non Constantinopoli celebrata est. Respondeo, ipsos Nicænam intellexisse, ut ex adjunctis patet; sed Constantinopolitanam vocasse, tum quia convocata est ab Imperatoribus Constantinopolitanis, tum quia Constantinopolim primò indicta est, ac Nicæam deinde translata.

Secundò, horum Auctorum refellitur responsio testimoniis veterum Scriptorum, quorum plerique *Carolo Magno* suppares: scilicet Auctoris Anonymi Vitæ *Caroli Magni a Duchesnio* inter Scriptores veteres Historiæ Francorum Tomo II. editæ. Qui ubi præfatus est *Carolum Magnum* Pascha Francofordiæ anno 794. celebrasse, subdit: *Ibique congregata est tunc Synodus Magna Episcoporum Gallorum, Germanorum, & Italorum, in præsentia Domni Regis Karoli, & Legatorum Domni Apostolici Hadriani. Quorum nomina hæc sunt: Theophylactus, & Stephanus Episcopi .... Pseudo-Synodus Græcorum, pro adorandis Imaginibus facta, rejecta est a Pontificibus.*

Secundò, ex Annalibus Francorum Fuldensibus, ad annum 794. ubi de Synodo Francofordiensi, *Pseudo-Synodus*, inquit, *Græcorum, pro adorandis Imaginibus habita, & falsò Septima vocata, ab Episcopis damnatur.* Eadem in Chronicis produnt *Rhegino Prumiensis*, *Urspergensis Abbas*, & *Hermannus Contractus*.

Tertiò ex *Adhelmo* Monacho, in Annalibus, ad annum 794. ubi de Synodo Francofordiensi scribens, hæc habet: *Synodus etiam, quæ paucos ante annos, Constantinopoli sub Helena* * *& Constantino filio ejus congregata, & ab ipsis non tantùm Septima, verùmetiam universalis est appellata, ut nec Septima, nec universalis diceretur, habereturque, quasi supervacua, in totum ab omnibus abdicata est.*

* Irene.

Quartò ex *Hincmaro*, in Opusculo LV. Capitum, Cap. XX. *Septima*, inquit, *apud Græcos vocata universalis Pseudo-Synodus de Imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas dicebant; neutra verò pars intellectu sanò definiens, sine auctoritate Apostolicæ Sedis,* * *non longè ante nostra tempora Constantinopoli est a quamplurimis Episcopis habita, & Romam missa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Karoli Magni Imperatoris, jussione Apostolicæ Sedis, generalis est Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore celebrata, & secundùm Scripturarum tramitem, Traditionemque Majorum, ipsa Græcorum Pseudo Synodus destructa, & penitus abdicata, de cujus destructione non modicum Volumen, quod in Palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore Romam est per quosdam Episcopos missum,* * *in cujus Voluminis quarto libro hæc de Universalis nomine, scripta sunt, &c.* *Hincmarus* eam, de qua verba facit, Synodum, *Caroli Magni* tempore celebratam fuisse significat, & a Papa Romano in Franciam missam, quæ in Nicænam quidem II. Synodum optimè conveniunt, quam Regni Carolini anno vigesimo-sexto habitam fuisse constat; minimè verò in Constantinopolitanam, quæ regnante *Pippino*, celebrata fuerat, annis tredecim antequam *Carolus* regnare cœpisset. Præterea, Synodum illam abdicavit Francofordiense Concilium, quæ Carolino Opere confutata est: hæc verò est Nicæna Synodus sub *Constantino* & *Irene* celebrata.

Hæc in parte falsus Hincmarus.

Per Angilbertum *Abbatem missum* Hadrianus *testatur, cui fortè adjuncti sunt Episcopi comites itineris, ac Legationis Socii.*

Quintò ex *Adone Viennensi* in Chronico, ad annum Christi 794. ubi de Synodo Francofordiensi verba faciens, ait: *Sed Pseudo-Synodus, quam Septimam Greci appellant, pro adorandis Imaginibus, abdicata penitus.*

Sextò ex Chronico Moissiacensi definente in annum Christi octingentesimum octavum, ex Annalibus Bertinianis, & Metensibus, ex Annalibus Francorum ex MS. Tiliano editis, & ab anno 708. ad annum 808. continuatis; ex aliis Annalibus ab anno 769. ad annum 806. editis ex MS. Petaviano; ex Annalibus ab anno 741. ad annum 814. editis ex MS. *Loiselli*: ex Annalibus Poëtæ Saxonici lib.4. ad annum 794.... ex Annalibus *Eginhardi*, ex *Caroli Magni* Vita ab *Ademaro Sancti Eparchii* Monacho scripta, ex *Aimoino*, lib.4. cap.85. & ex *Aventino*; qui omnes unâ voce testantur, Synodum, quam Septimam Græci appellabant, quæque pro Imaginibus adorandis habita est, a Synodo Francofordiensi abdicatam fuisse.

Nec obstat quòd *Platina*, *Blondus*, *Sabellicus*, ac *Paulus Æmilius* dicant, reprobatam fuisse a Concilio Francofordiensi Synodum de tollendis Imaginibus. Hi enim omnes recentiores sunt, & nullo pacto, quod ad testimonii pondus atque auctoritatem pertinet, cum Scriptoribus mox laudatis comparandi. Deinde quod isti dicunt, non pugnat cum antiquorum Historicorum dictis. Nam in Synodo Francofordiensi duæ Synodi reprobatæ fuerunt, nimirum Constantinopolitana contra Imagines, & Nicæna pro Imaginibus, ut patet ex libris Carolinis, & ex *Hincmaro*. Patres enim Francofor-

cofordienses Imagines servandas putarunt, contra quam censuerat Pseudo-Synodus Iconomachorum; neque tamen adorandas, contra quam sanxisse ipsis videbatur Nicæna Synodus.

Quamvis Synodus Francofordiensis errore facti Concilium VII. Oecumenicum damnaverit, ab eo tamen de Summa Fidei non dissensit.

Rejectâ itaque responsione *Alani Copi*, *Gregorii de Valentia*, *Vasquesii*, *Suaresii*, *& Binii*, Respondeo cum doctissimis Cardinalibus *Baronio*, *Bellarmino*, *Perronio*, aliisque Viris Eruditis, Patres Concilii Francofordiensis Septimam Synodum errore facti damnasse, sed constitutum ab eâ dogma de imaginum veneratione non impugnasse, aut ab ea de summa fidei dissensisse. Quòd autem in facto erraverit, nec planè perspectam ac exploratam habuerit Synodi Septimæ sententiam, indicant primò verba secundi Canonis: *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo, in quâ scriptum habebatur, ut qui Imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.* Putaverunt itaque Francofordienses Patres, contra quam veritas haberet, adorationem latriæ, quæ soli Deo debetur, a Nicæna II. Synodo fuisse Imaginibus decretam, lato in eos, qui refragrarentur, anathemate; & hanc solùm adorationem & servitutem rejecerunt atque damnarunt, non religiosam venerationem qualemcumque.

Sed an credibile est, inquit *Dallæus*, in trecentis Præsulibus, qui ad maxima Ecclesiæ negotia totô Occidente lecti, atque missi fuerant, neminem fuisse qui sciret, quid in Nicæna nuper Synodo decretum ac definitum esset. Ita planè credibile est, quod certis documentis demonstratur, ipsos non fuisse assecutos mentem Nicænæ Synodi, ac Definitionis fidei in ea editæ sensum ignorasse, quem ne a Legatis Pontificiis, qui Francofordiensi Concilio aderant, edocerentur, effecit opinio præconcepta ex libris Carolinis adversùs Septimam Synodum. Præterea magis attenderunt ad *Constantini* Episcopi Professionem, quàm ad Definitionem Synodi: unde non damnarunt Synodi Definitionem, sed quod *in Synodo scriptum habebatur*, scilicet adorationem & servitium deificæ Trinitati debitum, esse Imaginibus impendendum. Sic enim habebat Professio *Constantini* Constantiæ Cypri Episcopi, de quâ liber III. Carolinus Cap. XVII. in ipsa Capitis inscriptione ait: *Quòd infaustè & præcipitanter, sive insipienter Constantinus Constantiæ Cypri Episcopus dixit: Suscipio & amplector honorabiliter Sanctas & venerandas Imagines secundùm servitium adorationis, quod consubstantiali & vivificatrici Trinitati emitto.* Porro vitiò interpunctionis & barbaræ versionis accidit, ut sententiam illam affingerent *Constantino* Francofordienses Patres. Verba enim illa, *Suscipio & amplector honorabiliter sanctas Imagines*, participiis expressa sunt in Græco textu, & a prioribus pendent, unde ita reddi debet tota sententia: *Ego etiam indignus his consentio & ejusdem sum sententiæ, suscipiens, & honorariè amplectens sanctas ac venerabiles Imagines.* Deinde sequitur altera pars sententiæ, quæ divinum cultum sive adorationem & servitium soli Sanctissimæ Trinitati asserit: *Et adorationem quæ fit secundùm latriam, soli supersubstantiali & vivificæ Trinitati emitto.* Error igitur Synodi Francofordiensis circa Septimam Synodum, vitio Interpretis tribui debet, qui ipsam jussu *Hadriani* Papæ latinitate donaverat. De cujus imperitia conqueritur *Anastasius Bibliothecarius*, qui alteram versionem adornavit tempore Joannis Octavi. *Interpres*, inquit, *pene per singula relictô utriusque linguæ idiomate, adeo est verbum e verbo secutus, ut quid in eadem Editione intelligatur, aut vix, aut numquam possit adverti, in fastidiumque versa legentium, pene ab omnibus hac pro causâ contemnatur.* Ex his patet, Synodum Francofordiensem, errore facti deceptam, Synodum Septimam damnasse, quòd supremi gradùs adorationem & cultum latriæ Imaginibus ab eâ decretum existimaret, non quidem apertâ definitione, sed conniventiâ, quia *Constantini* Episcopi sententiam non emendaverat.

Secundò id ex Libris Carolinis probatur, quos ea in Synodo recensitos & approbatos, ex *Hincmaro* colligere est. Ex his enim superiori paragrapho demonstravimus Gallicanos & Germanos Præsules, quorum sententiam exhibent, Septimæ Synodi mentem assecutos non fuisse, & solam adorationem Latriæ Imaginibus abrogasse, quam ab illa ipsis decretam arbitrabantur, non verò venerationem quamcunque religiosam.

Tertiò, Francofordienses Patres venerandas Imagines sensisse, licèt non eo ritu, quem Septima Synodus decreverat, sed solùm eas ob Sanctorum amorem conservando in Ecclesiis, qui sanè religiosus honor est, constat ex uno Capitum a Synodo Francofordiensi ad *Hadrianum* Papam missorum, cujus hæc sunt verba: *Sciat Domnus Apostolicus, & Pater noster, & cuncta simul Romanorum Ecclesia, ut secundùm quod continetur in Epistolâ Beatissimi Gregorii, quam ad Serenum Massiliensem Episcopum direxit, permittimus Imagines Sanctorum, quicumque eas formare voluerint tam in Ecclesia, quamque extra Ecclesiam, propter amorem Dei & Sanctorum ejus: adorare verò eas nequaquam cogimus qui noluerint. Frangere vel destruere eas, etiamsi quis voluerit, non permittimus. Et quia sensum Sanctissimi Gregorii sequi in hac Epistolâ universalem Catholicam Ecclesiam Deo placitam, indubitanter liberè profitemur.* Capitulum istud Librorum Carolinorum postremum est apud *Goldastum* Tomo 1. Constitutionum imperialium & quamquam in vulgatis Editionibus Parisiensi & Coloniensi, & in Tiliano MS. non extet supposititium, tamen censendum non est, cùm in Epistolâ Apologeticâ *Hadriani* Papæ ad *Carolum Magnum* totidem verbis legatur, & illud esse proprium *Caroli Magni* agnoscat Pontifex, in eo quòd se sensum Sancti Gregorii sequi profitetur. Esto igitur ad libros Carolinos non pertineat, pars tamen est Capitularis e Synodo Francofordiensi a *Carolo Magno* missi ad *Hadrianum*, per *Angilbertum* Abbatem, quod lemmata Capitum penè omnium Operis Carolini continebat. Depravatum tamen illud caput Viri Eruditi conjiciunt, in hisce verbis: *Adorare verò eas nequaquam cogimus qui noluerint:* cùm hæc sententia libris Carolinis, & ipsi Canoni secundo Synodi Francordiensis e regione repugnet. Restituendum itaque suspicantur istorum verborum loco, *Adorare verò eas nequaquam conhibemus qui voluerint.* Id est, eos verò qui adorare voluerint, nullo modo permittimus facere, non consentimus, non concedimus, sed adorare prohibemus. *Conhibere* enim & *conhibentia*, verba sunt illius ævi, usurpata etiam ab Auctore librorum Carolinorum Lib. 3. cap. 11. in Præfatione, quæ idem significant quod, *consentire & consensus*.

Ut ut est, constat Francofordienses Patres ab Ecclesiæ Græcæ, & Romanæ communione non discessisse, quod argumento est, ipsos existimasse superstitionem, quam in cultum Imaginum apud Græcos irrepsisse putabant, errorem potiùs esse conversationis, quàm dogmatis; disciplinam a Synodo Nicæna constitutam periculosam ipsos censuisse, propter abusum imperitorum, non illicitam: Definitionem quidem Synodi Septimæ

Ca-

Catholicam esse, sed tamen socordiæ & negligentię reos illius Synodi Patres, qui *Constantini* professionem non emendaverant. Unde non damnarunt Definitionem, quæ honorariam adorationem infra cultum latriæ soli Deo debitum, Imaginibus decreverat, sed quod in Synodo scriptum habebatur (in *Constantini* scilicet Episcopi professione) anathemate percellendos, qui Imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati servitium aut adorationem non impenderent.

Gallicani Germanique Episcopi Synodum Nicęnam secundam pro Oecumenica non habebant.

Non mirum porro quòd Gallicani, Germanique Episcopi Synodum Nicænam secundam liberiùs damnaverint, errore facti (ut diximus) decepti: qui eam pro Oecumenica non habebant, sed solùm pro Nationali Græcorum Synodo; quod perspicuum est ex omnium Scriptorum testimoniis, qui testantur illam a Synodo Francofordiensi damnatam, quos superiùs laudavimus. Secundò id constat ex libris Carolinis, lib. 4. cap. decimo-tertio, ubi Auctor Synodum Nicææ pro restituendis Imaginibus habitam cum ea componens quæ Constantinopoli contra Imagines habita fuerat, ait: *Insolenti præterea desiderio, tam isti, quàm eorum Prædecessores, Synodum ambiunt agitare, eamque sex venerabilibus Synodis associare, & Septimæ Synodi nuncupatione censere. Nam dum illi & isti in hac re importunè creduntur inhiasse, neque illi, neque isti, hanc ad suæ ambitionis effectum voluerunt perducere. Cupientes ergo illam, quæ ab eorum Prædecessoribus incautè & enormiter gesta est, abolere, & suam quæ ineptè & stolidè nihilominus gesta est, statuere, paradigma cujusdam retulere, qui sex aureis nummis septimum volens adsociare, dum admittere nisus est aureum, æreum loco aurei dicitur admisisse. Quo isti expulso, aureum aureis se gloriantur adsociasse. Qui si diligenter advertant, dum nisi sunt loco ærei ingerere aureum, intulisse creduntur stanneum, & septimum Synodi numerum, quem Prædecessores eorum æneâ Synodo voluerunt complere, stannea isti nihilominus Synodo applicata moliuntur adimplere. Sed repulso a Septimi numeri mysterio nummo æreo, abacto quoque stanneo, soli tantummodo sex remanebunt, quos & numeri perfectio, & fulgor Catholicæ eruditionis illustrat.*

Et cap. 18. *Inter cætera deliramenta, quæ in eadem Synodo vel gesta, vel scripta dicuntur, hoc quoque non omnibus eorum deliramentis minus est, quòd eamdem Synodum Universalem nuncupant; cùm neque universalis fidei inconvulsam habeat puritatem, neque per universarum Ecclesiarum gestam constet auctoritatem.*

Nec Francofordiensibus Patribus deesse momenta videbantur, quibus freti, Synodum, cui totius pene Occidentis suffragia deerant, pro Oecumenica agnoscere ac venerari renuerent. Unde *Hadrianus I.* Capitulari a *Carolo Magno* misso per *Angilbertum* Abbatem ita respondet, ut Oecumenicæ Synodi nomen auctoritatemque nusquam illis objiciat. Et *Hadriani* Successores, Gallicanos Germanosque Antistites in communione semper habuerunt, quamvis nondum Septimam Synodum recipientes, nec salutationibus, thymiamatibus & luminaribus suam erga Christi & Sanctorum Imagines significantes reverentiam; quia persuasum habebant ipsos de solo venerationis modo, non de reipsa; de disciplina, non de fide, a Romana & Græca Ecclesia dissentire. Nec aliud colligi potest ex *Anastasio Bibliothecario*, in Præfatione VII. Synodi, ad Joannem Octavum. *Quæ enim*, inquit, *super venerabilium Imaginum adoratione præsens Synodus docet, hæc & Apostolica Sedes vestra, sicut nonnulla conscripta innuunt, antiquitus tenuit, & universalis Ecclesia semper venerata est, & hactenus veneratur; quibusdam duntaxat Gallorum exceptis, quibus utique nondum est harum utilitas revelata. Aiunt namque, quòd non sit quodlibet opus manuum hominum adorandum; quasi non sit Codex Evangeliorum opus manuum hominum, quem quotidie osculantes adorant .... Similiter & forma sanctæ Crucis, quam se adorare omnes ubique Christiani fatentur. In quo considerare libet, quia si quamlibet Crucem auream, argenteam vel ligneam adoramus, quæ utique non eadem est ipsa Crux, in qua salus nostra patrata est, sed figura & imago ejus; quare non adoremus figuram & Imaginem ejus, qui eamdem salutem operatus est in medio terræ? Venerabilior namque est qui salutem operatus est, quàm ex materia in qua salutem operatus est. Ac per hoc magis est adoratione digna Imago Christi salutem operantis, quàm Imago Crucis salutem tantummodo bajulantis.*

Eadem fuit Ecclesia Britannica quæ Gallicana de Septima Synodo & de Imaginibus sententia.

Eadem fuit Britannicæ Ecclesiæ, quæ Gallicanæ, de Nicæna II. Synodo, & de Imaginibus sententia, Carolinis temporibus, ut colligitur ex his quæ refert *Rogerius de Hovedem* Annalium P. 1. ex Vita Regis Offæ: *Anno*, inquit, *septingentesimo nonagesimo-secundo, Carolus Rex Francorum misit Synodalem librum ad Britanniam, sibi a Constantinopoli directum, in quo libro multa inconvenientia & veræ fidei contraria reperiebantur; maximè quòd penè omnium Orientalium Doctorum, non minùs quàm trecentorum vel eò ampliùs Episcoporum, unanimâ assertione confirmatum fuerit, Imagines adorari debere, quod omnino Ecclesia Dei execratur. Contra quod scripsit Albinus Epistolam ex auctoritate divinarum Scripturarum mirabiliter affirmatam; illamque cum eodem libro ex persona Episcoporum ac Principum nostrorum Regi Francorum attulit*. Eadem narrat *Matthæus Westmonasteriensis*, ad annum Domini septingentesimum nonagesimum-tertium.

Objicit *Dalizus*. Si quo in errore versati essent Francofordienses Patres, dubitandum non est quin *Theophylactus* & *Stephanus* eum pro virili suâ depulsuri fuerint, & veriora omnia edocturi; neque id si pręstitissent, credibile est Patres in errore mansuros fuisse; vel certè, quod in Nicænam Synodum paraverant, Decretum promulgaturos.

Respondeo Legatos *Hadriani Primi* satis forsan non expendisse Septimam Synodum, aut satis eruditos non fuisse, ut Gallorum Germanorumque Pręsulum scrupulos eximere possent: vel illorum vincere non potuere pertinaciam, illosque a præconcepta semel opinione abducere.

Objicit *Binius*, Patres Concilii Francofordiensis sæpe profiteri, se procedere sub obedientia Romani Pontificis: & in libro Sacrosyllabo sub finem, dum Sententiam contra Hæreticos ferunt, subjungere hæc verba: *Reservato per omnia Juris Privilegio Summi Pontificis Domini & Patris nostri Hadriani, Primæ Sedis Beatissimi Papæ*. Quæ profiteri non potuissent, inquit, *Binius*, si sacrosanctam Nicænam Synodum a Sede Apostolica confirmatam condemnassent.

Respondeo, Ipsos venerationem suam erga Sedem *Sancti Petri* satis commendasse, Decreta sua Romani Pontificis judicio dum subjecere, cujus est Provincialium Synodorum Definitiones in causis maximè fidei, confirmare. Sed nihil se remittere arbitrati sunt de observantia erga Sedem Apostolicam sua, rejiciendo Synodum, quam Oecumenicam non censebant, & quæ ab ipso Pontifice solemniter confirmata non erat. Licèt enim Synodum Septimam suscepisset *Hadrianus*, non tamen eam confirmaverat solemni more, missâ ad Imperatores, & ad omnes totius orbis Ecclesias Epistolâ. Id testatur ipse in Epistolâ Apologeticâ pro cultu imaginum ad Carolum Magnum. *Synodum istam*, inquit, *secundàm nostram Ordinationem fe-*

cerunt, & in pristino statu sacras & venerandas imagines susceperunt. Et sicut de Imaginibus Sancti Gregorii sensu & nostro continebatur, ita & ipsi in eadem Synodo Definitionem confessi sunt: his osculum, & honorariam salutationem reddidere; nequaquam, secundùm fidem nostram, veram latriam, quæ decet solam divinam naturam. Insuper & pseudosyllogum illud, quod ab Hereticis factum est sub Constantino heretico Imperatore, anathematizantes, cum eorum sequacibus atque complicibus damnaverunt: & ad fidem Catholicam Sancta Catholica & Apostolica reversi Ecclesia, per Libellos eorum fecerunt recta fidei Confessionem, & ideo ipsam suscepimus Synodum. Et infra: *Nos verò adhuc pro eadem Synodo nullum Responsum hactenus eidem Imperatori reddidimus, metuentes ne ad eorum reverteretur errorem:* scilicet Iconomachorum.

Germani & Gallicani Episcopi Romani Pontificis Primatum jure divino institutum, & fovendæ cum Romana Ecclesia & Apostolica, Sede communionis necessitatem prædicabant.

Denique summa observantia *Caroli Magni* & Gallicanorum Præsulum, adversùs Apostolicam Sedem, ipsos non deterruit a scribendis Libris Carolinis contra Septimam Synodum acerbissimo stylo. Non mirum ergo quòd non prohibuerit quin eamdem Synodum Francofurti damnarent. Nihil certè dici potest magnificentius de Romanæ Sedis Summique Pontificis Primatu, de ejus in causis Fidei judicandis prærogativa & summa auctoritate, de necessitate fovendæ cum Ecclesia Romana & Apostolica Sede communionis, quàm quod Lib. I. Carolino Cap. sexto, ex Gallicanæ & Germanicæ Ecclesiarum sententia, scriptum est. „ Antequam, *inquit*, discutiendorum testimoniorum, quæ absurdè Orientales in sua Synodo „ taxaverunt, sylvam ingrediamur, dignum duximus, ut qualiter Sancta Romana Ecclesia cœteris Ecclesiis a Domino prolata & a Fidelibus consulenda sit, prosequamur: præsertim „ cùm non ab aliis Scripturis, nisi ab his, quas „ illa inter Canonicas recipit, testimonia sint „ sumenda: nec aliorum Doctorum, nisi eorum „ qui a Gelasio, vel cœteris illius Sanctæ Sedis „ Pontificibus suscepti sunt, dogmata sint amplectenda &c. Et recensito Sancti Augustini testimonio, subjungit: Nam cùm hic cunctis per „ orbem constitutis Sedibus Apostolicas generaliter præferat Sedes, multò magis illa omnibus præferenda est, quæ etiam cœteris Apostolicis Sedibus prælata est. Sicut igitur cœteris Discipulis Apostoli, & Apostolis omnibus „ Petrus eminet: ita nimirum cœteris Sedibus „ Apostolica, & Apostolicis Romana eminere dignoscitur. Hæc enim nullis Synodicis constitutis, cœteris Ecclesiis prælata est, sed ipsius „ Domini auctoritate Primatum tenet dicentis: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c. „ Cui non incongruè B. Pauli Doctoris Gentium est attributa societas, ut „ illius Sanctæ Ecclesiæ omnino firmaretur auctoritas: quatenus altero ad piscandas animas „ electo ex Piscatore, altero ad muniendam Ecclesiam ex Persecutore: ut in altero Dei Filii vera confessio, in altero appareret divini „ verbi sacra prædicatio; cùm alteri concesserit „ idem Dei Filius Claves Regni Cœlorum; alteri Clavem aperiendorum legalium verborum: „ utrique tamen virtutem signorum, quo alter „ ad eum cruce, alter gladio pergens, Fidelibus „ arrhabonem corporalis sarcinæ relinquentes, „ & exempli fulgore, verbi decore, & sancto „ cruore, supra dictam Ecclesiam Romanam ei „ dicarent: quam supra solidissimam petram fundatam, nec descenden. pluvia, nec venientia „ flumina, nec flantes venti ruere compellerent. „ Hæc ergo Sanctæ Fidei spiritualibus munita „ armis, & a fonte lucis & origine bonitatis salutaribus satiata fluentis, & horrendis atrocibusque hæresum obstitit monstris, & melliflua „ prædicationis pocula Catholicis per orbem „ ministrat Ecclesiis: Nam Beatissimus Hieronymus vir divinis Legibus, & multarum linguarum peritiâ eruditus, dum Bethleemiticis moraretur in arvis; & a B. Papa Damaso Romæ „ posito de difficilibus consuleretur quæstionibus: „ eum pro causis Fidei, vice versâ, consuluisse „ dignoscitur, & sive tacendarum, sive dicendarum hypostaseon, vel quibus in Orientalibus „ partibus communicare debeat, humillimis apicibus ut apices accipiat, deprecatur .... Unde „ datur intelligi, sanctos & eruditos viros per „ diversas mundi partes prædicationis & scientiæ lampade corruscantes, non solùm a sancta „ Romana Ecclesia non recessisse, sed etiam tempore necessitatis, ob fidei corroborationem, ab „ ea adjutorium implorasse. Quod regulariter, „ ut præfati sumus, & exemplis docuimus, omnes Catholicæ debent observare Ecclesiæ, ut „ ab ea, post Christum, ad muniendam fidem „ adjutorium petant, quæ non habent maculam „ nec rugam, & portentuosa hæresum capita calcat, & Fidelium mentes in fide corroborat. „ A cujus sancta & veneranda communione multis recedentibus; nostræ tamen partis numquam „ recessit Ecclesia, sed eà Apostolicà eruditione „ instruente, & eo, a quo est omne donum „ optimum, & omne datum perfectum, tribuente, semper suscepit reverenda charismata. Hunc locum etsi paulò prolixiorem, describere integrum operæ prætium duxi, ut quo fuerit animo Gallicana Ecclesia erga Sedem Apostolicam & Romanum Pontificem, iis ipsis temporibus, quibus Synodum Septimam impugnabat, compertum sit.

Refellitur Anonymus in Dissertatione De Conciliorum quorumvis Definitionibus ad examen revocandis, *furtivis typis editâ anno* 1679.

Ex his quæ superiùs duximus, constat quam leviter & temere Anonymus quidam ex Protestantium grege Dissertator (*Dalix* Carentonicus Minister is esse dicitur) Conciliorum universalium a Romano Pontifice confirmatorum Definitiones ad examen revocari posse colligat ex libris Carolinis, & ex Synodis Francofordiensi, & Parisiensi, ex *Jona Aurelianensi*, *Dungalo*, *Agobardo*, *Hincmaro*, &c. qui Synodum Septimam rejecere. Cùm enim illam pro Oecumenica non haberent, nec eam ritu solemni confirmasset *Hadrianus* Papa, nec ejus Successores ad eam recipiendam Gallos, Germanos, Britannos, Italosque Præsules urgerent, œconomia quadam, inde argumentum duci non potest, quo probetur, licere Synodorum Oecumenicarum Definitiones ad examen revocare. Certè Pontifices *Hadriani* Successores Synodum Nicænam Secundam inter Oecumenicas non statim computasse, fatetur Anonimus ille Calvinista, laudatque *Nicolaum I.* & Romanam cum ipso Synodum anno 863. habitam, sex tantùm Synodos Universales numerantem: *Auctoritate*, inquit, *Principum Apostolorum Petri & Pauli, atque venerandorum sex Universalium Conciliorum, omni charitatis officio exutus sit.* Epistolam quoque ejusdem Pontificis ad *Adonem Viennensem* laudare potuisset; cùm enim initio sui Episcopatûs Fidei suæ Professionem ad *Nicolaum Primum* direxisset, professus se probare quatuor Synodos Generales, nullà cæterarum mentione factâ: ita rescribit Nicolaus: *In petitione Pallii vobis annuimus. Verùm tamen istiusmodi occasione nactâ, non fuerat postulatio vestra implenda, nisi recensita intentione directa Scriptura cognovissemus, vos per omnia tenere velle quod Sancta dogmatizat Ecclesia. Ideoque volumus, pariterque Sanctitatem vestram rogamus, ut sub omni celeritate dirigatis,* (Nicolaus I. Epist. 7.)

quæ-

qualiter vos de ipsa Quinta & Sexta Synodo sentiatis. Quâ in Epistolâ nullam mentionem facit Septimæ Synodi *Nicolaus I.* sive quòd eam a Gallis universalem non censeri haud ignoraret; seu quòd nullatenus ipsi suspecta foret Gallicanæ Ecclesiæ in Imagines Religio, tametsi longè moderatior esset, quàm Græcorum. Laudat & *Hadrianum* II. Epistola 34. quæ est ad *Carolum Calvum*: in qua sex tantùm Synodos Universales recenset. *Sed de his*, inquit, *nihil audemus judicare, quod possit Nicæno Concilio, & quinque cæterorum Conciliorum Regulis, vel Decretis nostrorum Antecessorum obviare. At de his, quod præfati Canones & Decreta decernunt, ipsique cum ipsis unà vobiscum congregati, cum nostro spiritu similiter decernimus; & quod statuunt, statuimus; & quod judicant, judicamus.*

Ex Germanorum & Gallicanorum Episcoporum gestis contra Nicænam Synodum secundam, malè colligunt Calvinistæ & Lutherani Tridentinam Synodum ad examen posse revocari.

Denique quamvis Galli, Germanique Præsules jure egissent, cùm Nicænam Synodum II. improbavere, ac rejecere (quod tamen non concedimus); non sequeretur jure Lutheranos & Calvinistas Tridentinam Synodum ad examen revocare, ac rejicere, ut contendit Anonymus Dissertator. Synodum namque Nicænam II. Romani Pontificis auctoritate celebratam, ejusque Definitionem Legatis ejus suffragantibus editam dubitabant Galli & Germani Præsules: unde necesse habuit *Hadrianus I. Carolum Magnum* eâ de re facere certiorem in Epistolâ Apologeticâ. At Tridentinam Synodum Romani Pontificis auctoritate celebratam, atque confirmatam, quæ summa est in controversiis fidei dirimendis, & omnino consulenda & sequenda, (ut Galli nostri & Germani Carolinis temporibus sanctissimè contestabantur) nemini est dubium. Ad Nicænam Synodum II. vocati non fuerant Occidentalis Ecclesiæ Præsules, nec per literas encyclicas de rebus in eâ tractandis consulti: ad Tridentinam vocati fuere omnes Catholicæ Ecclesiæ Episcopi; datus est etiam Protestantibus Salvus-conductus amplissimus, & oblata audientia. Galli, Germanique Præsules errore facti decepti, Nicænam Synodum II. impugnabant, & ab eâ non dissentiebant de summâ fidei, sed de disciplinâ dumtaxat, scilicet de modo venerationis Imaginum: Lutherani verò & Calvinistæ, errore juris multiplici Tridentinam Synodum rejiciunt, ab eâ & ab universâ Ecclesia Catholica, quæ ipsam summo consensu recepit, in plurimis præcipuisque fidei capitibus pertinaciter dissentiunt. Gallicani, & Germani Præsules non recesserunt a Communione Ecclesiæ Romanæ, aut Ecclesiæ Orientalis, fervente illâ de Imaginum cultu controversiâ: Lutherani & Calvinistæ Schisma fecere; Romanam Sedem, quam Patres nostri, Carolinis & superioribus temporibus ut *Primatum supra cæteras Ecclesias*, etiam *Apostolicas auctoritate Domini obtinentem* venerabantur, quam *non habere maculam*, *neque rugam* agnoscebant, quam *hæreseon* omnium *capita calcare*, & *Fidelium mentes in fide corroborare* fatebantur, Lutherani & Calvinistæ *ut impuram Babylonem*, & *meretricem Apocalypticam*, ore, calamisque virulentis infamarunt, execrati sunt. Romanum Pontificem, quem pro causis fidei a Christianis omnibus ex officio consulendum, secundùm antiquam Traditionem in Scripturâ Sacrâ fundatam, Gallicani & Germani Præsules profitebantur, Lutherani, & Calvinistæ *Monstrum iniquitatis*, & *Antichristum* impudenter appellavere, obedientiæ ipsi ut omnium Christianorum *Patri & Doctori* debitæ jugum excussere perduelles. Gallorum ergo, Germanorumque Præsulum gesta contra Nicænam Synodum II. non juvant causam Calvinistarum; pessimèque ex his colligit Anonymus Dissertator, fas esse Conciliorum quorumvis Definitiones ad examen revocare. *Qualemcumque*, inquit, *fuerit tum Concilium Tridentinum, tum jus Pontificis Romani in Synodorum convocatione; nostrorum in tuto causa est. Hinc enim certissimè constat, olim licuisse cujuslibet Synodi, etiam a Romano Pontifice confirmatæ, Definitiones ad Sacræ Scripturæ, & Traditionis veteris Ecclesiæ normam expendere. Illinc verò non minùs manifestum est, quòd si a præscriptâ regulâ abirent ejusmodi Definitiones, non modò illis non acquiescere licuit, verùm etiam fuerunt cum odio abjicienda: quod cùm olim licuerit, cur hodie in pari casu minimè liceat, nullus video.*

Triplex Græcorum Synodus in causa Imaginum fingitur.

Respondent tertiò nonnulli viri eruditi, ut *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum Tomo VI. triplicem ea ætate a Græcis habitam Synodum in causâ imaginum: Primam Constantinopoli ab Iconomachis, quâ omnis veneratio imaginibus abrogata est. Alteram, sive Constantinopoli, sive Nicææ, ab Episcopis superstitiosioribus, qui in aliud extremum declinantes, Christi & Sanctorum imaginibus eamdem adorationem tribuendam sanxerunt, quæ vivificæ defertur Trinitati. Tertiam Nicææ celebratam, præsidentibus Sedis Apostolicæ Legatis, quæ est Septima Oecumenica, quâ honoraria Imaginum adoratio decreta est, divini verò honores iisdem negati. Primam & secundam ab Auctore librorum Carolinorum, & a Synodo Francofordiensi fuisse damnatas, non postremam. Fuisse autem in Oriente Christianos his temporibus, qui per oppositum Iconomachis errorem Christi & Sanctorum imagines divinis honoribus afficerent, colligitur ex *Sancto Joanne Damasceno*, lib. de *Hæresibus*, versùs finem. *Christianocategori*, inquit, *& sunt & dicuntur, quòd cùm Christiani unum Deum vivum & verum venerentur, ipsi venerandas Imagines Domini nostri Jesu Christi, Dominæque nostræ Sanctæ Mariæ, quæ Deum peperit, SS Angelorum, atque ejus Sanctorum, ita coluerunt ut Deos more Græcorum. Iconoclastæ autem, &c.* Verùm hanc responsionem satis firmam non censeo, cùm nulla istius secundi Concilii, quod honores divinos imaginibus tribuisse fingitur, extent monumenta; & ex libris Carolinis perspicuum fit, illos non contra commentitiam illam Synodum; sed contra Nicænam II. sive VII. Oecumenicam scriptos esse: adeoque & Canonem II. Synodi Francofordiensis illam spectare. Standum itaque præcedenti responsioni, quam solam veram esse puto.

§. IX.

Proponitur objectio DALLÆI, ex Synodo Parisiensi sub LUDOVICO PIO petita.

LUdovicus Pius Augustus, cùm ab Imperatoribus Orientis *Michaële Balbo*, & *Theophilo*, de perturbato Orientalis Ecclesiæ statu, ac de superstitione, quæ in cultum sacrarum Imaginum irrepserat, per Legatos & literas certior factus esset, *Freculphum* Episcopum, & *Adegarium* Romam misit cum Orientalibus Legatis, qui Summi Pontificis *Eugenii II.* auxilium implorarent, eumque consulerent quid facto esset opus. A Pontifice obtinuerunt *Ludovici Pii* Oratores, ut ipsi liceret unà cum suis Episcopis Orientalis Ecclesiæ negotium expendere, ac de remediis opportunis conferre ac deliberare. Secundùm hanc Romani Pontificis licentiam, *Ludovicus Pius* doctissimos Regni sui Episcopos Lutetiam Parisiorum convocavit. Ii verò cùm ad Kalendas Novembris anno Christi octingentesimo vigesimo-quarto convenissent,

sent, re deliberata, Epistolam ad *Ludovicum*, & *Lotharium* Imperatores scripsere, quâ docent se, quò rem totam meliùs ac certiùs cognoscerent, primùm legisse *Hadriani* Papæ literas *ad Constantinum & Irenem* datas, ac eum quidem *justè reprehendere illos, qui Imagines Sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere, & penitus abolere præsumpserunt*: sed *indiscretè fecisse in eo quòd superstitiosè eas adorare jussit. Pro quarum etiam causa Synodum congregari præcepit, & suâ auctoritate sub jurejurando censuit, ut erigerentur, & adorarentur, & sancta nuncuparentur; cùm eas erigere licitum, adorare verò nefas sit.* Observant insuper *eum inseruisse in eadem Epistolâ quædam testimonia Sanctorum Patrum valde absona, & ad rem de qua agebatur, minimè pertinentia.* Addunt, *ex hujus Epistolæ textu Imperatorem & Clerum, simulque & populum, auctoritatem sumentes, Synodum fecisse, in quâ sicut illi multùm deviaverunt, qui Imagines Sanctorum in illa alia Synodo, quæ sub Constantino avo memorati Constantini facta est, penitus abdicandas esse decreverunt; sic isti non mediocriter erraverunt, qui eas non solùm coli & adorari, & sanctas nuncupari, sanxerunt; verumentiam sanctimoniam ab iis se adipisci professi sunt. Et ut id verum esse, quod nitebantur adstruere, demonstrarent, quædam SS. Scripturarum testimonia, & SS. Patrum dicta, ad suum superstitiosum errorem confirmandum violenter sumpserunt, & eidem suo Operi incompetenter aptaverunt.* Tum exponunt quâ ratione *Carolus Magnus cùm eamdem Synodum coram se suisque perlegi fecisset, & multis in locis, ut dignum erat reprehendisset, & quædam Capitula quæ reprehensioni patebant, prænotasset, eaque per Angilbertum Abbatem iidem Hadriano Papæ direxisset, ut illius judicio & auctoritate corrigerentur, ipse rursus favendo illis qui ejus instinctu tam superstitiosa tamque incongrua testimonia memorato Operi inseruerant, per singula Capitula in illorum excusationem resp ondere quæ voluit, non tamen quæ decuit, conatus est.* Ipsum tamen excusant, *Quòd in fine ejusdem Apologiæ, sic se sentire, & tenere, & prædicare ac præcipere de his quæ agebantur, professus est, sicut a Beato Papa Gregorio institutum esse constabat. Quibus verbis liquidò colligitur, quod non tantùm scienter, quantùm ignoranter, in eodem facto a recto tramite deviaverit. Nisi enim in conclusione objectionum suarum retinaculis veritatis, Beati scilicet Gregorii institutis, adstrictus iter devium præcavisset, in superstitionis præcipitium labi omnino potuisset.* Deinde commemorant *Freculphum* Episcopum sibi vivâ voce exposuisse, *Qualiter ipse & Adegarius socius illius, de hac re cum Papa & Ministris illius egissent*, seque *relatu illius cuncta cognovisse, qualiter partim veritatis ignorantiâ, partim pessimæ consuetudinis usu, hujus superstitionis pestis illis in partibus* (id est Romæ, & in reliquâ Italia) *inolevisset.* Justum Imperatoris dolorem ex eo ortum laudant, *Quòd illos a recto tramite quoquo modo conspiceret deviare, qui summâ auctoritate præditi, deviantes quosque debuerant corrigere.* Ejusdem Principis zelum extollunt, *Qui cùm duos in periculo constitutos conspiceret, & a via regia declinantes, unum scilicet ad sinistram, in abruptum confringendarum Imaginum, prolapsum; alterum verò ad dexteram, in superstitiosam videlicet earumdem Imaginum adorationem proclivem, voluerit se affectu pietatis medium opponere, & utriusque partis morbo salutiferam conferre medicinam.* In primis verò ejus prudentiam atque solertiam deprædicant, quòd cùm superstitioni suffragari videret eam partem, quæ debuerat errata corrigere, licentiam ab eadem impetrasset tantæ rei cum suis quærendi familiariter veritatem; *Ut quoniam*, inquit, *inerat vobis voluntas consulendi, & deerat auctoritas quærendi, ejus auctoritate quæreretis veritatem, cujus auctoritas deviare videbatur ab ipsa veritate, quatenus sancto vestro desiderio ac vigilanti studio veritas patefacta, dum se in medium ostenderet, etiam ipsa auctoritas, volens nolensque veritati cederet atque succumberet.* Tum consilium suum aperiunt, quâ ratione Imperator tam arduum negotium tractare debeat; nimirum sic illi temperandam esse hanc operam, *Ut quicquid reprehensione in utrisque partibus dignum cognoscitur, ad Græcorum personam potiùs referatur, qui liberè admoneri poterant, & quorum scandalum, si pro veritate ortum fuerit, faciliùs tolerari posset.* Romanum verò Pontificem *Demulcendum esse, laudandum, & præferendum, ejusque auctoritatem magnis laudum præconiis efferendam, Romanæque Ecclesiæ condignam laudem deferendam*; sic tamen ut *Veritas ex testimoniis sanctarum Scripturarum, & sententiis SS. Patrum in medium proferatur, & veraciter sobrièque exponatur.* Denique testimonia ex auctoritate divinâ, & sententias Sanctorum Patrum, prout temporis angustia permisit, se collegisse, & quicquid de negotio de quo agebatur, necessarium, aptumque judicarunt, & in unum congerere studuerunt, Imperiali Majestati per venerabiles viros *Halitgarium & Amalarium* dirigere significant. Et licèt ob temporis angustiam colligere omnia non potuerint, *Tamen in his, quæ collecta sunt, summam hujus negotii de quo agitur, discretè comprehensam esse juxta auctoritatem divinam & Sanctorum Patrum sententias; ita videlicet ut unusquisque fidelis ea perlegens animadvertere queat, quòd Imagines Sanctorum stultâ præsumptione non sunt confringendæ, & ad injuriam Sanctorum abolendæ, & penitus despiciendæ: nec assertione superstitiosa colendæ aut adorandæ, sed potiùs hujuscemodi superstitione remota, juxta veram Religionem, memoriæ & amoris causâ, ob recordationem eorum, quorum Imagines habendæ, sicut a beatissimo Gregorio satis Catholicè perspicuèque dictum declaratur.*

Post hæc, variorum locorum ex diversis Patrum libris Collectionem satis prolixam *Ludovico Pio* exhibent individere certa capita distributam, quorum primum est *Contra eos qui imagines non solùm ab ædibus, sed etiam a sacris vasis indiscretè abolere præsumunt.* Secundum sic inscribitur: *Qualis discretio sit tenenda erga Sanctorum imagines habendas & historiarum picturas sanctissimi & egregii atque admirabilis, totiusque Ecclesiæ Catholicæ doctissimi viri B. Gregorii Papæ dicta declarant.* Tertium, *Contra eos, qui indebito cultu eas colunt & adorant, & sanctas nuncupant, & sanctimoniam se per eas assequi fatentur, sicut in illa Græcorum Synodo insertum est.* Quartum, *Quid Doctores de indebito superstitionis cultu sentiant?* Quintum, *Qua ratione, quave auctoritate Imagines Sanctorum adorandæ sint, eisque, ut fertur, incensum ponendum, cùm ipsi Angeli, vel sancti homines vivos se adorari noluerint.* Sextùm, *Contra eos, qui annorum numero superstitionem Imaginum vindicare volunt, consuetudinem sequi cupiunt potiùs quàm veritatis auctoritatem.* Septimum, *Ne ex superstitione, aut ex qualibet alia occasione scandala infirmioribus fratribus provenire possent, hoc summopere Sancti Viri provida consideratione vitare studuerunt, & dictis, factisque suis nobis vitandum usquequaque evidenter ostendunt.* Octavum, *Propter eos qui sibi ob hoc suffragari ad adorationem Imaginum putant, quod dicunt, adorasse Jacob Joseph filium suum, vel certè adorasse fastigium virgæ ejus, necessarium duximus qualiter id a Beato Hieronymo & Beato Augustino exponatur, subnectendum.* Nonum, *Contra illos qui hoc se adjuvari putant,*

quod

quod dicitur in libris Regum, quia adoravit Nathan Propheta David. Decimum, *Contra illos, qui Imagines se adorare profitentur, quia sacra ab illis nuncupantur, & sacris vasis eas æquiparant.* Undecimum, *Contra eos qui pro Imaginum adoratione duo Cherubim assumunt in testimonium.* Duodecimum, *De cultu debito, quem Græci latriam dicunt, vel religione cultuque, quę uno vocabulo Græci thresciam* vocant, *vel quod non sit manufactum colendum, nec adorandum.* Decimum-tertium, *contra eos, qui eadem auctoritate, in illa Synodo Græcorum, se Imagines adorare professi sunt, sicut & vivificam Crucem.* Decimum quartum, *Contra eos, qui signum sanctæ Crucis in testimonium assumunt, ut eis ita licitum sit adorare Imagines, sicuti lignum sanctæ Crucis.* Decimum-quintum plura SS. Patrum testimonia absque ordine congerit contra indiscretos Imaginum Cultores. Decimum-sextum exponit *Unde prima exorta sit in Ecclesia Orientali Imaginum destructio.* His Epistolæ, quam a *Ludovico Pio* ad Romanum Pontificem scribendam censebant, exemplar subjiciunt, tum exemplar alterius, quam a Pontifice ad *Michaëlem & Theophilum* Orientis Imperatores scribi cupiebant, in qua eam restituendæ Orientali Ecclesiæ pacis proponunt viam, *Ut qui volunt, pro piæ memoriæ vel sana doctrina, in locis competentibus, absque ullo illicito cultu, pictas vel fictas habeant Imagines. Qui autem nolunt, absque ullo illicito contemptu taliter habentes, vel habitas Imagines nullatenus spernant.*

Ludovicus Pius, acceptis his Episcoporum literis, ad *Eugenium Secundum*, qui tunc in Cathedra *S. Petri* sedebat, literas dedit, quas per *Jeremiam* Senonensem, & *Jonam* Aurelianensem, cum illa Collectione testimoniorum perferri jussit. Hos verò Græcorum Oratoribus ad Sedem Apostolicam pergentibus adjunxit, ipsisque dedit in mandatis, ut graviores, luculentioresque illius Collectionis sententias Romano Pontifici legerent. Sed & ipsos monuit, ne cum Domino Apostolico immodestè agerent, imò hortatus est ut verbis blandioribus illum demererentur, & ad sobriam de Imaginibus opinionem revocare tentarent. *Idcirco* (inquit in Epistolâ ad *Jeremiam & Jonam* datâ) *præcipimus Solertiæ vestræ, ut priusquam de his aliquid Domino Apostolico indicetis, diligenti curâ eadem vos recensere curetis, & ea quæ meliùs & aptiùs præsenti negotio convenire inveneritis excerpere, atque describere, illique ad legendum offerre studeatis. Quia enim, ut nostis, nos ab eo petere voluimus licentiam, quatenus has Collectiones a Sacerdotibus nostris fieri permitteret: & ideo non poterit prætermitti quin ostendatur, quod ex ipsius permissione collectum est. Illud tamen summopere prævidete, ut ea illi de his ostendatis, quæ rationi de Imaginibus habendæ per omnia conveniunt, & quòd ipse, vel sui, minimè rejicere valeant. Sed & vos ipsi tam patienter ac modestè cum eo de hac causâ disputationem habeatis, ut summopere caveatis, ne nimis ei resistendo eum in aliqua irrevocabilem pertinaciam incidere compellatis; sed paulatim verbis ejus quasi obsequendo, magis quàm apertè resistendo, ad mensuram, quæ in habendis Imaginibus tenenda est, eum deducere valeatis.*

Patienter ac modestè cum Romano Pontifice conferendum.

Ex his colligit *Dallæus*, nostri Occidentis Principes & Præsules, Nicænæ Synodi de Imaginibus Decretum verè repudiasse, ipsasque Imagines, neque latriâ, neque adoratione ullâ relativâ colendas putasse, easque non aliter habendas, aut retinendas censuisse, quàm ad rerum memoriam, rudiorumque instructionem. Colligit secundò, non ignorasse nostros, quæ Hadriani, quæ cæterorum Romanorum Pontificum partes in hoc negotio fuissent, iisque non alio consilio pepercisse, & eorum in hanc causam studium dissimulasse, nisi ut callidâ hac solertique œconomiâ, faciliùs eos ab errore ad veritatem, a superstitione ad Religionem traducerent.

§. X.

Respondetur ad Objectionem ex Synodo Parisiensi petitam.

RΕspondeo I. Conventum Parisiensem Episcoporum a *Ludovico Pio* in causam Imaginum convocatum, nequaquam Synodi auctoritatem habere, quam nec ipsi qui eam ob rem convenere Gallicani Præsules sibi arrogant, ut constat ex contextu Epistolæ a Rege mittendæ ad Pontificem, cujus exemplar habetur in Actis memorati Conventûs; „ Nos tamen, *inquit*, non Synodum congregando, sed quemadmodum a vobis postulavimus, licentiamque agendi percepimus, unà cum familiaribus nostris filiis vestris, quantùm pro multiplicibus solicitudinibus Regni diversis occupati per intervalla potuimus considerare, studuimus quid Almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus, qualiter idem populus a Deo per vestram conservandam orthodoxam Sanctitatem ad veram concordiam revocari potuisset.

Respondeo II. Gallicanos Præsules Parisiis congregatos sententiam suam de Imaginum veneratione, collectionemque a se adornatam, Romani Pontificis judicio subjecisse, ut ex Epistolâ Ludovici & Lotharii Imperatorum ad *Eugenium* constat, quam ex Præsulum consilio scripserunt. „ *Quia*, inquiunt, veraciter nos debitores esse cognovimus, ut his quibus regimen Ecclesiarum & ovium Dominicarum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus opem atque auxilium pro qualitate virium nostrarum feramus: idcirco prætermittere nequivimus, quin tunc, quando Legati Græcorum nobis manifestaverunt, qualem ad vos deberent perferre Legationem, summâ cura ac sollicitudine tractaremus, quale vobis adjutorium in hoc negotio cum Dei auxilio exhibere potuissemus. Et ob hoc a vestra Sanctitate petiimus, ut Sacerdotibus nostris liceret de libris Sanctorum Patrum sententias quærere atque colligere, quæ ad eamdem rem, pro qua iidem Legati vos consulturi erant, veraciter definiendam convenire potuissent. Quas cùm illi, juxta concessam etiam a vobis licentiam solerter inquirerent, & divina opitulante gratia, quicquid invenire tam brevi temporis spatio potuerunt, collegissent, nobis ea perlegenda direxerunt. Quibus perlectis, ea vestræ Sanctitati legenda atque examinanda per hos Legatos nostros, Jeremiam scilicet & Jonam venerabiles Episcopos, mittere curavimus. Cum quibus, si vestra Paternitas dignum duxerit, de eadem Legatione, quæ a vobis in Græciam mittenda est, non inutilem, sed potiùs proficuam collationem habere potestis; quia & in sacris sunt Literis admodum eruditi, & in rationibus disputatoriis non minimùm exercitati. Quos non ob hoc ad vestræ Almitatis præsentiam cum memoratis sententiarum collectionibus misimus, ut hîc aliquo velut magisterii officio fungerentur, aut huc docendi gratiâ directi putarentur: quia sicut jam commemorati sumus, nos debitores existere ut huic sacratissimæ Sedi in quibuscumque negotiis auxilium ferre debeamus. „ Cùm itaque

que Romana Eccleſia Gallicanorum tunc temporis Præſulum ſententiam non probaverit, nullius eſſe debet hac in cauſa ponderis.

Reſpondeo III. Conventus Pariſienſis ſub *Ludovico Pio* Præſules diſcretam, ut loquuntur, ſeu prudentem & verè religioſam Imaginum venerationem non impugnaſſe, ſed ſuperſtitioſam; & earum adorationem, quam errore veteri, eamdem ipſis decretam fuiſſe a Græcis arbitrabantur, ac Sanctiſſimæ Trinitati, ob *Conſtantini* Epiſcopi profeſſionem a Patribus non emendatam. Et quia oſcula, thymiamata, luminaria, quibus Græci honorabant Imagines, ſuperſtitionis occaſionem eſſe cenſebant, ideo hunc eas venerandi modum, recenti, ſed periculoſa [ut ipſis quidem videbatur] diſciplina invectum, aboleri cupiebant; *Sancti Gregorii Magni* ad *Serenum* Maſſilienſem ſcribentis ſententiam ſapientiæ moderationiſque plenam Græcis proponi. Hanc nempe viam eſſe ad pacem eorum Eccleſiis reddendam convenientiſſimam; hinc eorum errorem & temeritatem coërcendo, qui Imagines Sanctorum confringebant: illinc eorum ſuperſtitionem emendando, qui eas indebito cultu proſequebantur. Iſta conſtant ex Epiſtolâ Gallicanorum Præſulum Pariſios congregatorum ad *Ludovicum Pium* & *Lotharium* Imperatores, quâ ſuam Collectionem in id totam collineare aiunt, ut unuſquiſque Fidelis eam perlegens animadvertat, *Quòd Imagines Sanctorum ſtultâ præſumptione non ſunt confringendæ, & ad injuriam Sanctorum abolendæ, & penitus diſpiciendæ; nec aſſertione ſuperſtitioſâ colendæ aut adorandæ; ſed potiùs hujuſcemodi ſuperſtitione remotâ, juxta veram Religionem, memoriæ & amoris causâ, ob recordationem eorum quorum Imagines habendæ, ſicut a Beatiſſimo Gregorio ſatis catholicè perſpicuèque dictum declaratur.* Et infra: *Apertè,* inquiunt, *ſermo veſtræ correctionis contra illos uſquequaque dirigi poteſt, a quibus vobis illa Epiſtola, quam relegimus, directa eſſe cognoſcitur, quoniam ejus textu utramque partem reprehenſione dignam demonſtravit, & illam ſcilicet quæ indebito ac ſuperſtitioſò cultu Imagines venerabatur, & illam, quæ ab inferioribus locis eaſdem Imagines evertere ac delere præcepit.*

Idem colligitur ex capite 14. Collectionis, ubi argumentum diluunt ab adoratione Crucis ductum. *Deinde etiam illud ſpecialiter, non contra licitè habentes, ſed contra illicitum cultum imaginibus exhibentes opponendum eſt, quòd univerſalis Eccleſia tam ſacris fontibus conſecrando, quàmque etiam baptizandis vel baptizatis eodem ſigno ſanctæ Crucis conſignando vel benedicendo uti decrevit, &c. Dic quæſo, contra fas Eccleſiaſticum adorator imaginum! Quid tale huic ſimile ab Eccleſia Catholica in toto orbe terrarum de Imaginibus ſancitum eſt?* Solum itaque illicitum cultum Imaginum perſtringunt, non cultum omnem illarum illicitum ex ſe cenſent, ſed ſolum periculoſum, ratione abuſus. Neque contra Legem divinam; ſed contra fas dumtaxat Eccleſiaſticum, modum venerationis, oſculo, thymiamatibus, luminaribus, eſſe aiunt quòd univerſalis Eccleſiæ lege atque uſu non ſit inſtituta hæc diſciplina, ſicut adoratio Crucis. At venerationem religioſam Imaginum qualemcunque non impugnant.

Id confirmatur ex capite 15. *Hæc tibi hactenus,* inquiunt, *Imaginum ſi quis es indiſcretus cultor, & hæc tibi inante, & contra ſi quis es intemperans deſtructor, vide ne hæc audiens putes temeritati tuæ licentiam dari, ut ubicumque non propter illicitum cultum, ſed propter diſcretum, & ob hoc propter licitum mentis affectum, pictas vel fictas ſimilitudines videris ut illas aut deſtruas, aut irridendo ſubſannare debeas.*

Idem colligitur ex Epiſtolâ nomine Romani Pontificis ad *Michaëlem* & *Theophilum* Imperatores Græcorum ſcribenda, cujus exemplar ad *Ludovicum Pium* miſerunt. ,, Quamobrem, *inquit,* ,, monendi ſunt omnes qui illas habere volunt ne amando, vel quolibet modo orando, vel complectendo, ultra quàm oportet, cultum eis illicitum ullatenus impendant. Similiter nec illi qui eas habere noluerunt, ſicubi eas aſpexerint, qualibet ignominioſa vel probroſa deteſtatione ſpernere, contumeliare, vel lacerare præſumant. Ideo ergo totius hujus rationis talis eſt ſumma ut qui volunt pro pia memoria, vel ſana doctrina, in locis competentibus, abſque ullo illicito cultu, pictas, vel fictas habeant Imagines, qui autem nolunt, abſque ullo illicito contemptu, taliter habentes, vel habitas Imagines nullatenus ſpernant.

Græcorum ſuperſtitio in cultu Imaginum.

Ideo ergo Præſules Gallicani in Imaginum venerandarum modum qui oſculis, thymiamatibus, luminaribus, apud Græcos conſtabat, & a Synodo II. Nicæna erat approbatus, ita inſurrexere ne eadem ſuperſtitionis mala quæ in Oriente graſſari acceperant, in Gallicanam Eccleſiam irreperent. Lugenda nempe erat Cleri populique Conſtantinopolitani cæcitas in Imaginum ſuperſtitioſa veneratione, ſi ita res ſe habebat, ut *Michaël* & *Theophilus* Imperatores ſcripſerunt ad Ludovicum Pium. ,, Multi, *inquiunt,* de Eccleſiaſticis & Laïcis viris, alieni de Apoſtolicis traditionibus facti, & neque paternos terminos cuſtodientes, facti ſunt inventores malarum rerum. Primùm quidem honorificas & vivificas Cruces de ſacris Templis expellebant, & in eadem loca Imagines ſtatuebant, ponebantque lucernas coram eis ſimul & incenſum adolebant atque eas in tali honore habebant ſicut honorificum & vivificum lignum, in quo Chriſtus verus Deus noſter crucifigi dignatus propter noſtram ſalutem. Pſallebant, & adorabant, atque ab eiſdem Imaginibus auxilium petebant. Plerique autem linteaminibus eaſdem Imagines circumdabant, & filiorum ſuorum de baptiſmatis fonte ſuſceptrices faciebant. Alii religioſum habitum Monaſticum ſumere volentes religioſiores perſonas poſtponebant, qui priùs comam capitis eorum ſuſcipere ſolebant, adhibitis Imaginibus, quaſi in ſinum earum decidere capillos illorum ſinebant. Quidam verò Sacerdotum & Clericorum, colores de Imaginibus radentes immiſcuerunt Oblationibus & vino, & ex hac Oblatione, poſt Miſſarum celebrationem, dabant communicare volentibus. Alii autem Corpus Domini in manus Imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli verò ſpretâ Eccleſiâ, in communibus domibus tabulis Imaginum pro altariis utebantur, & ſuper eas ſacrum Miniſterium celebrabant, & alia multa his ſimilia illicita & noſtræ Religioni contraria in Eccleſiis fiebant, quæ a doctioribus & ſapientioribus viris ſatis indigna eſſe videbantur. Propterea ſtatuerunt Orthodoxi Imperatores, & doctiſſimi Sacerdotes, locale adunare Concilium ad inquiſitionem ſuper his habendam, qui in idipſum convenerunt, Sancto Spiritu inſpirante: talia ubique communi conſilio fieri prohibuerunt, & Imagines de humilioribus locis efferri fecerunt; & eas quæ in ſublimioribus locis poſitæ erant, ut ipſa pictura pro Scripturâ haberetur, in ſuis locis conſiſtere permiſerunt: ne ab indoctioribus & infirmioribus adorarentur, ſed neque eis lucernas accenderent, neque incenſum adolerent, prohibuerunt: quemadmodum & nos nunc ſen-

,, timus

„ timus, & tenemus, abjicientes de Ecclesia„ Christi eos qui hujusmodi malignis adinven„ tionibus student.

Nec assentior *Bellarmino*,(a) & *Christiano Lupo*(b) qui *Michaëlem* & *Theophilum* Imperatores in Epistolâ *ad Ludovicum Pium*, Orthodoxum Regiæ Civitatis Populum de varia circa sacras Imagines superstitione falsò calumniari asserunt. His enim ut non assentiar facit Græcorum ad superstitionem propensa indoles, de qua *Pantaleo* ex Ordine FF. Prædicatorum, in Tractatu contra Græcorum errores anno 1252. Constantinopoli in Ædibus FF. Prædicatorum scripto, hæc habet: (c) „ Nam quod in magno Constantini Palatio di„ ligentissimè observatur, hoc Latinos facientes „ coarguunt. In Ecclesia utique dicti Palatii, u„ bi sanctæ consistunt Reliquiæ, Sanctæ Dei Ge„ netricis Imago post altare sita, quam quodam „ excellentiæ privilegiò vocant DOMINAM DO„ MUS, statim a Capite Jejunii in conclavi „ clauditur usque ad Magnum Sabbathum; pan„ no illius portæ operiuntur: similiter autem „ Sancti mantellis, sanctique Koramidii locos „ Quadragesimæ tempore, usque ad illud Sab„ bathum, velaminibus tectos custodiunt. San„ ctæ Dei Genitricis Imaginem, ut filios par„ turiat, compellunt, eaque mediante ipsam „ Domini matrem, ut commater fiat, accersant, „ hoc modo: Imagini sindonem connectunt, „ ut baptizatum puerum de manu Sacerdotis i„ psa ut commater accipiat. Quam superstitionem „ a se fieri, sermone profitentur. Sed quòd I„ mago loquatur, aut fidem spondeat pro pue„ ro, aut testimonium reddat Baptismi, nisi Deum „ contemnat, quis audeat asserere? Nullam super„ stitionis speciem volentes omittere, & veros „ fratres habentes odio, Sanctos per suas Ima„ gines invitos sibi fratres faciunt .... Ære con„ ducunt Sacerdotem cùm in Ecclesia cantatur „ Missa: funduntur pro execrabili fraternitate „ preces non exaudiendæ. Animalis enim est hu„ jusmodi fraternitas, non spiritualis. Cerei ad „ minùs accenduntur duo, & perungitur oleo fi„ ctus frater, & sanctam amplectitur Imaginem, „ quàm ausus est dicere fratrem, &c.

a Bellarminus Tract. de cultu Imaginum.
b Lupus, in Schol. ad Synodum VII.
c Extat Tom. 27. Biblioth. PP. Lugdun.

§. XI.

Respondetur ad quorumdam Heterodoxorum Objectionem ex HINCMARO *petitam.*

OBjiciunt e recentioribus Iconomachis nonnulli testimonium *Hincmari* Opusculo LV. Capitum Cap. 20. ubi de Synodo Francofordiensi verba faciens, dixerit, *Auctoritate hujus Synodi necnihil repressa est Imaginum veneratio. Sed tamen Hadrianus, & alii Pontifices in sua opinione perseverarunt, & mortuo Carolo, suarum pupparum cultum vehementiùs promoverunt.* Ex quo colligunt, *Hincmarum* quamcumque venerationem Imaginum sugillasse.

Respondeo, *Dallæum* melioris fidei fuisse cùm hæc verba expendit, quàm plerosque alios e Calviniana Secta Scriptores: siquidem fassus est hæc verba non esse *Hincmari*. Verba ejus subjicio, quibus refellantur, si qui fortè *Hincmarum* objicerent. *Hæc*, inquit, *quamquam Hincmari nomine ab ipso Baronio allata & sugillata, velut inconsultè ac temerè dicta, ego tamen Hincmari verè esse non arbitror. Nam cùm Manuscriptum illius, ex quo afferuntur, Operis Codicem vetustissimum diligenter inspicerem, planè ea illic desiderari animadverti, neque quicquam aliud reperiri præter ea, quæ sunt a Clarissimo Viro Cordesio optima fide in Hincmari editione repræsentata. Et sanè, si verum amamus, fatendum est ista minimè cohærere cum illius loci, cui sunt perperam assuta, vel consilio, vel partibus. Itaque re accuratiùs perpensâ, eò tandem deveni, ut ambigendum non putem quin ista sint Magdeburgensium Centuriatorum verba, qui post descriptum, quem supra memoravimus, Hincmari locum, hæc ipsi insuper monent, de suo, non de Auctoris, quem laudant, penu; quæ tum Baronius, tum ex nostris hominibus non pauci, continua ac nusquam interruptâ orationis serie decepti perperam pro veris ac genuinis Hincmari verbis imprudentes habuere.* Hæc *Dallæus*. Sanè *Hincmarum* religiosum cultum qualemcumque sacris Imaginibus concessisse, constat ex *Flodoardo*, Historiæ Remensis lib. 3. cap. 20. ubi testatur ipsum *flagitantibus Coëpiscopis fratribus suis, librum scripsisse*, QUALITER *Imagines Salvatoris nostri, vel Sanctorum ipsius veneranda sint.*

§. XII.

Diluitur objectio DALLÆI, *petita ex* AGOBARDI *testimonio.*

AGobardum Lugdunensem Archiepiscopum non solùm Nicænam Synodum, ut cæteros Gallicanos Præsules repudiasse, sed omnem imaginum venerationem acerrimè impugnasse, imo proximè accessisse ad Iconoclastas, contendit *Dallæus*, ac probare nititur libro ipsius *De Picturis & Imaginibus*. Nam a Decalogo exorsus, recitatisque verbis quibus vetatur ne ullam similitudinem faciamus; *Non de solis*, inquit, *similitudinibus alienorum Deorum intelligitur dictum, sed & de cælestibus creaturis, aut quæ in honore Creatoris humanus sensus potuit excogitare.* Mox ex *Deuteronomio* * descripto insigni loco, quo *Moyses* Israëlitas admonet, nullam formam ab eis visam, cùm Deum in *Oreb* loquentem audiverunt, hæc subjicit: *In quibus verbis summopere notandum est quia si opera manuum Dei non sunt adoranda & colenda, nec in honore Dei; quantò magis opera manuum hominum non sunt adoranda & colenda, nec in honore eorum, quorum similitudines esse dicuntur?* Quam sententiam variis rationibus, & Scripturæ ac Patrum, præsertimque *Augustini* testimoniis confirmat; multisque executus, *quantùm visibilia noceant ad invisibilia capienda, & quantùm amor corporearum rerum etiam bonarum, ad spiritalia contemplanda*; tandem concludit, *Hominem fidelem, ut proficiat, ab exterioribus introrsum trahendum esse, non ab interioribus exteriùs projiciendum, ut deficiat. Transire enim*, inquit, *debet de carne ad animam, de corpore ad spiritum, de visibilibus ad invisibilia, de mundo ad Deum. Et iste dicitur profectus, si ad meliora quis transeat, non ad deteriora. Melius verò esse animum; deterius corpus, eminentius spiritum, infimam carnem*, notum ex *Augustino* esse ait. *Multò autem*, inquit, *his deteriora esse, quæ humana, & carnalis præsumptio fingit, etiam stulti consentiunt. In quo genere ista quoque inveniuntur, quas Sanctas appellant, Imagines; non solùm ex eo sacrilegi quòd divinum cultum operibus manuum suarum exhibent, sed & insipientes, sanctitatem eis, quæ sine anima sunt, Imaginibus tribuendo: nec hoc solùm, sed sanctificationem quoque, quam per verbum Dei fieri testatur Apostolus, eis, quæ numquam locuta sunt, simulacris, dementer concedendo.* Tum postquam ex Scripturis & Patribus probavit, religiosum cultum nulli præterquam Deo deberi, sic disputat: *Cùm omnium*, inquit, *una sententia sit cultum Religionis soli Deo deberi, quid superest Fidelibus, nisi ut purgatis ab omni figmentorum profana servitute* qui-

* Deuteron. 4.

animis, totis viribus decertemus, quatenus veraciter illud quod scriptum est, dicere valeamus: Non enim in errorem induxit nos hominum mala artis excogitatio, nec umbra pictura, labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortua imaginis effigiem sine anima, malorum amatores sunt, qui spem in talibus habent, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt. Ac ut omnem Imaginum Patronis erroris colorem atque excusationem eripiat: *Dicet*, inquit, *forsitan aliquis, non se putare Imagini, quam adorat, aliquid inesse divinum, sed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies est, tali eam veneratione donare. Cui facilè respondetur, Quia si Imago, quam adorat, Deus non est, nequaquam veneranda est, quasi pro honore Sanctorum, qui nequaquam divinos sibi arrogant honores.* Quo loco ex Ecclesiastica Historia memorat, destructis apud Alexandriam delubris ac simulachris idolorum, *Crucis vexillum ubique pictum fuisse, non aliquam vultûs humani similitudinem. Si enim*, inquit, *Sanctorum Imagines hi, qui dæmonum cultum reliquerant, venerari juberentur, puto quòd videretur eis non tam idola reliquisse, quàm simulachra mutasse.* Quod verò pertinet ad Imagines Apostolorum, & ipsius Domini, respondet, *Ob amorem potiùs & recordationem, quàm ob Religionis honorem, aut aliquam venerationem, more Gentilium, ab Antiquis expressas fuisse.* Tum ex gestis *Silvestri* Papæ refert, *Constantinum Imperatorem, necdum fonte vitæ renatum, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli vultus, ostensis a prædicto Papa tabulis, in quibus utrinsque Apostoli effigies antiquitus ad memoriam expressa servabatur, sicut visione nocturna sibi ostensi fuerant, cognovisse & illico adorasse. Sed*, inquit, *numquid hac auctoritate Constantini adorare Sancti alicujus Imaginem debemus? Cùm idem Imperator magis hoc ex consuetudine idololatriæ pestiferæ fecerit, quàm ex consideratione verissimæ rationis, quam necdum ipse cognoverat.*

Mox paucis interjectis, Iconoclastarum sententiam probat. *Si Serpentem æneum*, inquit, *quem Deus fieri præcepit, quoniam errans populus tamquam Deum colere cœpit, Ezechias religiosus Rex cum magnâ pietatis laude contrivit; multò religiosiùs Sanctorum Imagines, [ipsis quoque Sanctis faventibus, qui ob sui honorem, cum divinæ Religionis contemptu, eas adorari more idolorum indignantissimè ferunt] omni genere conterendæ, & usque ad pulverem sunt eradendæ; præsertim cùm non illas fieri Deus jusserit, sed humanus sensus excogitaverit.* Tum ex *Augustino* demonstrat, ipsos Paganos agnovisse, *Quod Deus castiùs absque simulachris veneretur:* multisque aliis contra Imaginum cultum observatis: *Nemo se fallat*, inquit, *nemo se seducat, nemo se circumveniat: Quicumque aliquam picturam, vel fusilem sive ductilem adorat statuam, non exhibet cultum Deo, non honorat Angelos, vel homines sanctos, sed simulachra veneratur. Agit hoc nimirum versutus & callidus humani generis inimicus, ut sub prætextu honoris Sanctorum rursus Idola introducat, rursus per diversas effigies adoretur, ut avertat nos ab spiritalibus, ad carnalia verò demergat; ac per omnia simus digni ab Apostolo audire, O insensati! quis vos fascinavit, & sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?* Tum paulò post: *Aspiciamus*, inquit, *picturam quasi picturam, vitâ, sensu, & ratione carentem. Pascatur hâc visione oculus, Deum verò veneretur animus.* Mox: *Habuerunt namque & Antiqui Sanctorum Imagines, vel pictas, vel sculptas, sed causâ historiæ, ad recordandum, non ad colendum ..... Sed nullus antiquorum Catholicorum umquam eas colendas vel adorandas fortè existimavit.* Tum laudato Illiberritanæ Synodi Decreto, de sui sæculi hominibus conqueritur, qui Veterum terminos prætergressi, *super ejusmodi figmenta Missas celebrarent. Necdum enim*, inquit, *error emerserat, quo nunc de carbonibus, miniisque, vel synopide figurata effigies, Sanctæ Imagines vocarentur, & adorandæ prædicarentur. Nec iterum ad sua latibula fraudulenta recurrat astutia, ut dicat se non Imagines Sanctorum adorare, sed Sanctos. Clamat enim Deus: Gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus.*

Respondeo, *Agobardum* solum cultum Imaginum reprehendere ac impugnare, qui ex imperitorum abusu, in superstitionem degeneret, ac ejusdem cum eo sit ordinis, qui soli Deo debitus est. In eos namque invehitur, *Qui divinum cultum operibus manuum suarum exhibent:* qui *sanctitatem Imaginibus tribuunt*, intrinsecam scilicet; imo & *sanctificationem*, sive sanctificandi vim; *qui spem in imaginibus habent;* qui statuas Sanctorum *adorant*, sicut Gentes adorabant *Idola*. Cultum autem hujusmodi non esse Imaginibus deferendum, etiam *pro honore Sanctorum;* cùm *Imago Deus non sit;* nec *Sancti divinos sibi arrogent honores*. Cùm autem ait, *cultum Religionis soli Deo deberi*, de cultu latriæ loquitur, qui Deo defertur ut objecto & fini Religionis, non de cultu quovis sacro, qui a Religione imperetur, dirigatur, & approbetur, ac propterea religiosus dicatur. Nam Sanctorum venerationem propugnat ut Religioni consentaneam. Hanc fuisse *Agobardi* mentem præterea probant loca *Sancti Augustini* ab eo prolata in suæ confirmationem sententiæ, scilicet ex lib. X. *de Civitate Dei*, cap. 1. *Videndum, ac differendum est, quantùm Deus donat, immortales ac beati in cœlestibus sedibus, Dominationibus, Principatibus, Potestatibus constituti, quos isti Deos, & ex quibus quosdam, vel bonos dæmones, vel nobiscum Angelos nominant, quomodo credendi sint velle a nobis religionem pietatemque servari; hoc est, ut apertiùs dicam, utrùm etiam sibi, an tantùm Deo suo, qui etiam noster est, placeat eis ut Sacra faciamus, & sacrificemus; vel aliqua nostra, seu nos ipsos, Religionis ritibus consecremus. Hic est Divinitati, vel si expressiùs dicendum est, Deitati debitus cultus; propter quem unô verbo significandum, quoniam mihi satis idoneum non occurrit Latinum, Græco, ubi necesse est, insinuo quid velim dicere. Latriam quippe nostri, ubicumque Sacrarum Scripturarum positum est, interpretati sunt servitutem. Sed ea servitus quæ debetur hominibus, alio nomine Græcè nuncupari solet. Latria verò, secundùm consuetudinem quâ locuti sunt, qui nobis Divina Eloquia condiderunt, aut semper, aut tam frequenter, ut penè semper, ea dicitur servitus, quæ pertinet ad colendum Deum; proinde si tantummodo cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi videtur. Dicimur enim etiam colere homines, quos honorificâ vel recordatione, vel præsentiâ frequentamus, &c.* Item laudat illud ex cap. 4. ejusdem libri: *Huic nos servitutem, quæ latria Græcè dicitur, sive in quibusque Sacramentis, sive in nobis ipsis debemus. Hujus enim templum simul omnes, & singuli templa sumus, &c.* Item illud ex lib. 10. Cap. 19. & 20. ubi docet nulli creaturæ sacrificandum: *Qui autem putant*, inquit, *hæc visibilia sacrificia Diis aliis congruere, Summo verò Deo tamquam invisibili invisibilia, & majora majori, melioriquemeliora, qualia sunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia, profectò nesciunt hæc ita signa esse illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde, quas significamus, offerimus; ita sacrificantes,*

tes ,

tes; non alteri visibile Sacrificium offerendum esse noverimus, quàm illi cujus in cordibus nostris invisibile Sacrificium non esse debemus ..... Putaverunt quidam deferendum Angelis honorem, vel adorando, vel sacrificando, qui debetur Deo; & eorum sunt admonitione prohibiti, jussique sunt hos deferre, cui uni fas esse noverunt. Imitati sunt Angelos Sanctos etiam Sancti homines Dei. Nam Paulus & Barnabas in Lycaonia facto quodam miraculo sanitatis, putati sunt Dii, eisque Lycaonii victimas immolare voluerunt: quod a se humili pietate removentes, eis, in quem crederent, annuntiaverunt Deum, &c. Laudat & illud *S. Gregorii Magni*, Homilia XXV. in Evangelia: *Redemptor noster, etsi humilitate homo inter homines, divinitate tamen supra homines fuit. Cùm ergo transeuntur vigiles, dilectus invenitur: quia cùm Prophetas & Apostolos infra ipsum esse conspicimus, illum qui naturâ Deus est, supra homines consideramus*, &c.

Laudat & *Aviti Viennensis* testimonium, in Dialogo cum *Gundobado* Rege, dicentis: *Illud tamen, quod ab æqualitate cælestis gloria Patrem & Filium, perinde & creaturam Angelicam secludentes, quamdam mihi invidiam illicitè supernis Virtutibus delati, honoris obtenditis; dicentes: Ergo & Angelis, atque Archangelis, & quæcumque in excelsis sunt, gloriam ferre debemus: licèt minimè pertineat ad causam, etiam ad præsens, non omnino sic renuo quasi creaturæ sublimi atque præstanti gloriam ferre timeamus. Est quippe divina, Angelica, est etiam humana gloriæ modus, quem in multis Scripturarum locis invenimus, & Sanctorum meritis, & apicibus Regum, sine vitio assentationis adscribi. Quæ enim inter homines prima gloria, Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus.*

Laudat & *Sanctum Hieronymum* in Epistolâ contra *Vigilantium*, ad *Riparium* datâ: *Nos autem*, inquit, *non dico Martyrum Reliquias, sed nec Solem quidem & Lunam, & Angelos & Archangelos, non Seraphim, non Cherubim, & omne nomen quod nominatur in præsenti sæculo & in futuro, colimus & veneramur, ne serviamus creaturæ potiùs quàm Creatori. Honoramus autem Reliquias Martyrum, ut eum, cujus sunt Martyres, adoremus: Honoramus servos, ut honores servorum redundent ad Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit.*

Laudat rursus *Sanctum Augustinum* lib.8. *de Civitate Dei*, Cap.27. dicentem: *Nec tamen Martyribus templa, Sacerdotia, Sacra, & Sacrificia constituimus: quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum, tamquam sanctorum hominum Dei ..... Quis autem audivit aliquando Fidelium Sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus Martyris ad Dei honorem cultumque constructum, dicere in precibus: Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo .... ut eâ celebritate Deo vero de illorum victoriis gratias agamus? &c.*

Laudat adhuc testimonium Smyrnensis Ecclesiæ, in Epistolâ de Martyrio *Sancti Polycarpi*, narrantis, Judæos instigasse *Nicetam*, ut adiret Judicem, peteretque ab eo, ne humari concederet Martyris corpus; ne fortè Christum Crucifixum relinquentes Christiani, hunc colere inciperent. Ait autem Smyrnensis Ecclesia, ipsos ignorasse, *Quia neque Christum possumus aliquando derelinquere, qui mortem pro totius mundi salute sustinuit, neque alium quemquam colere: quippe qui verum Deum, & qui solus colendus sit, noverimus: Martyres verò tamquam discipulos Domini, diligamus, & veneremur*, &c. Quorsum autem hæc omnia testimonia laudasset *Agobardus*, si probare aliud voluisset, quàm nullam creaturam, adeoque nec Imagines cultu latriæ adorandas? In illum namque unum scopum omnia collineant, nec probant cultum latriâ inferiorem deferri aliis a Deo non posse: cùm *Agobardus* ipse venerationem Sanctorum, & honorem eorum Reliquiis delatum approbet. Non pugnat igitur *Agobardus* cum Definitione Septimæ Synodi, & cum doctrina Ecclesiæ de Imaginibus in Tridentino Concilio tradita: siquidem utraque Synodus negat adorandas Imagines adoratione propriè dictâ sive Latriâ, & eis Numen aliquod, aut intrinsecam sanctitatem, aut vim sanctificandi inesse: & in eis spem collocare prohibet. Id autem unum impugnat Agobardus. *Nunc autem*, inquit, *error invalescendo tam perspicuus factus est, ut idololatriæ, vel Anthropomorphitarum hæresi propinquum aut simile sit, adorare figmenta, & spem in eis habere.... Si viderimus pennatos Angelos pictos, prædicantes Apostolos, Martyres tormenta patientes, nullum ab Imaginibus quas aspicimus auxilium sperare debemus, quia nec malè possunt facere, nec bene.... Adoretur, colatur, veneretur a Fidelibus Deus; illi soli sacrificetur, vel Mysterio Corporis & Sanguinis, quo sumus redempti; vel in sacrificio cordis contriti & humiliati. Angeli vel homines sancti amentur, honorentur, charitate, non servitute. Non eis Corpus Christi offeratur, cùm sint hoc & ipsi. Non ponamus spem nostram in homine, sed in Deo.*

Quod autem ait *Agobardus*, Sanctorum Imagines multò religiosiùs conterendas, quàm serpens æneus ab *Ezechia* Rege contritus sit, non probat eum ad Iconoclastas accessisse: quia ex hypothesi dumtaxat loquitur, quòd Sanctorum Imagines adorarentur *cum divinæ religionis contemptu more Idolorum*. Tunc enim œconomiâ quâdam aboleri ad tempus Imagines satiùs esset, nisi superstitio posset aliâ ratione cohiberi: idque non privato unius Episcopi consilio, sed re a pluribus discussâ, & consulto maximè Romano Pontifice, ad quem majores causæ Fidem aut Disciplinam spectantes ex toto orbe Christiano referendæ sunt. Cæterùm ob quamcumque Christianæ plebis superstitionem Sanctorum Imagines conterendas non esse sensit Agobardus, *Sanctum Gregorium* laudans, quòd Massiliensem * Episcopum *Serenum* arguerit, quia *Imagines Apostolorum de suâ Basilicâ eraserat ob superstitionem vulgi eas contra regulam fidei adorantis, ac non potiùs rationabili auctoritate ejusmodi errorem correxit, picturâ illæsâ ad posterorum memoriam permanente.* Et Veterum morem approbat, qui *Sanctorum Imagines vel pictas, vel sculptas habuerunt, causâ historiæ, ad recordandum.* Solam itaque superstitionem damnat, quâ plebs imperita spem in imaginibus collocare videbatur; & quâ nonnulli etiam Sacerdotes Sacrificium Missæ celebrare dicebantur super imagines, *sine Basilica, sine altari, absque Sanctorum Reliquiis.*

* Forojuliensem *vocat, memoria lapsu.*

§. XIII.

Diluitur objectio DALLÆI *ex* JONA AURELIANENSI *petita.*

JOnas *Aurelianensis* Episcopus * inquit *Dallæus*, absolutè ac simpliciter Imaginum adorationem condemnat, neque usquam vel distinguit, vel excipit cultum, qui possit iis legitimè deferri. *Imagines*, inquit, *se ea adoratione adorantes, quæ Deo soli debetur, anathema efficiunt.* Tum aliquanto post: *Verum est*, inquam, *sanaque fidei congruentissimum, nullam prorsus similitudinem omnium, quæ in cælo, vel quæ in terrâ, vel quæ sub terram sunt, faciendam, cui cultus aut adoratio, quæ soli Deo*

* Lib. de cultu Imaginum.

debetur, quodam modo exhibeatur. Mox: *Creaturam verò adorari, eique aliquid divinæ servitutis impendi, nefas ducimus*. Præterea Italicos (id est, eos qui cum Pontifice Romano Synodum Nicænam susceperant) errasse non diffitetur: tantùm pertendit non adeo gravem fuisse illorum errorem, ac putabat Claudius, *Sed credibile est*, inquit, *quòd licèt & in cultu, & adoratione Imaginum, ignorantiâ fallente, aliquid temporis insumpserint, nullo tamen pacto ab unitate fidei Catholicæ defecisse, & ad idola conversi esse credendi sint*. Ad hæc, Imagines, non aliter quàm *Gregorius & Carolus Magnus* ad solam præteritarum rerum memoriam retinendas censet. *Sinantur*, inquit, *a te Imagines Sanctorum, non ut adorentur, sed potiùs ut quamdam pulchritudinem reddant, & quarumdam præteritarum rerum memoriam sensibus imperitorum ingerant, in Ecclesiis depingi*.

Alibi, cùm *Claudius Taurinensis* eos reprehenderet, qui ad suum errorem muniendum respondebant: *Non putamus Imagini, quam adoramus, aliquid inesse divinum, sed tantummodo pro honore ejus, cujus effigies, tali eam veneratione adoramus*: Jonas testatur neque sibi hanc istorum orationem probari, *Una autem*, inquit, *reprehendimus ac detestamur; quia cùm eorum scientiam non subterfugit, Imaginibus nil inesse divini, majori digni sunt invectione, eo quòd debitum honorem Divinitati, impenderint infirmo & egeno simulachro*. Et aliquanto post, cùm hanc sententiam posuisset Claudius, *Si opera manuum Dei non sunt adoranda & colenda; quantò magis opera manuum hominum adoranda & colenda non sunt, prorsus nec in honore eorum, quorum similitudines esse dicuntur?* Respondet Jonas: *In hujus sententiæ sensu nobiscum sobriè sapis*. Præterea, cùm adderet Claudius: *Si imago quam adoras, Deus non est, nequaquam veneranda est honore Sanctorum, qui nequaquam divinos sibi arrogant honores;* Jonas itidem ait: *Omnino approbamus, congruumque fidei Catholicæ judicamus*. Denique sententiam suam sic exponit: *Nos figmenta & Imagines non colimus. Imagines tamen & habemus, & habentibus non præjudicamus*.

Respondeo, *Jonam Aurelianensem* cultum dumtaxat latriæ imaginibus abjudicasse, & cultum indiscretum ac superstitionibus admixtum, qualem illum esse putabat, quem sanxerat Nicæna Synodus, quique vigebat in Orientalibus Ecclesiis, & in Italia; sed cultum omnem imaginum minimè impugnavit, nec impugnare consequenter potuit, cum effigiem Crucis *venerandam, adorandam, colendam* propugnet ex Traditione, *non eo quidem cultu & adoratione, qui solius Divinitatis est*, sed alio inferiori: Quò etiam Reliquias Sanctorum colendas agnoscit, quamvis sint opera manuum Dei. *Opus namque*, inquit, *manuum Dei, corpora Sanctorum, quæ non adoranda adoratione divinitati debita, sed pio sunt amore amplectenda & honoranda, utpote Sancti Spiritus templa sacrata*. Quod autem solum cultum superstitiosum impugnet Jonas, hæc palam ostendunt. Gallia *Imagines Sanctorum, ob præmissas causas, & habet, & habere sinit: eas verò adorari, & in dæmonum cultum venerari, magnæ detestationi, & abominationi habet. Non igitur, (ut asserit) colit idola, & nomen mutavit, quia reliquit diabolum & secuta est Christum. Porro Imagines Sanctorum, ut dictum est, habet, non tamen eas in dæmonum cultum veneratur. Nam & illi qui nimio & indiscreto amore, ob honorem Sanctorum, eorum Imaginibus supplicant, nescio an temerè idololatræ sint vocandi. Videntur sanè potiùs ab hac superstitione, adhibito rationis moderamine revocandi, quàm idololatræ, cùm utique Sanctæ Trinitatis fidem veraciter credant & prædicent, nuncupandi*. Eos tantùm criminatur Jonas, *qui supplicant imaginibus*, non qui Sanctis ipsis coram Imaginibus supplicant: qui venerantur Imagines ob dæmonum cultum, non qui eas venerantur ob amorem Sanctorum, quamvis eum amorem *nimium ac indiscretum* esse nolit, qui in superstitionem degeneret. Equidem illud religiosi cultûs imaginibus ex traditione delati auctarium, quo salutationibus, ingeniculationibus, luminaribus, & suffitibus honorabantur Imagines a Græcis, nondum Galli nostri receperant, ut mirum non sit, si *Jonas* Orientales perstringat ut superstitionis reos & sceleratissimo errori mancipatos; sed tamen rem ipsam, sive substantiam adorationis honorariæ imaginibus decretæ ac exhibitæ non damnat; cùm in Ecclesiis ob Sanctorum recordationem & amorem erigendas approbet ac propugnet, secundùm *Sanctum Gregorium*; easque *Anathematum sordes* a Claudio Taurinensi nuncupatas, indignissimè ferat: ejusque facinus quo Imagines fregerat, *In Sanctorum Dei contemptum* vergere asserat. Sanè cùm *Jonas* plurima *Sancti Augustini* loca congerat, quibus cultum latriæ, sive adorationem soli Deo debitam, nulli creaturæ exhibendam probat, argumento est ipsum ea dumtaxat de adoratione locutum, cùm adorationem Imaginum impugnavit.

§. XIV.

Ostenditur DUNGALUM *Dallæi, aliorumque recentium Iconomachorum causæ non favere:*

DUngali Catholici Theologi, qui sub *Ludovico Pio & Lothario* Imperatoribus, adversùs *Claudium Taurinensem* scripsit, auctoritate *Dallæus* abutitur, contenditque ipsum venerationem omnem Sanctorum Imaginibus abjudicasse. Id verò falsissimum esse ex ipso *Dungali* Opere demonstratur. Primò namque *Claudium* gravissimè reprehendit; quòd dixerit, *Tantumdem errare, & uno similiter nomine Idololatras esse vocandos eos, qui idola & simulachra Gentilium, diabolo instigante & per ea decipiente, adorant & colunt, credentes Deos ac Deas esse a quibus cuncta reguntur vel præstantur, & Christianos qui Imaginem Christi & Sanctorum ejus pingunt & venerantur pro amore & honore Salvatoris & Redemptoris mundi, & suorum Electorum, quos & ipsos, licèt longè inferiùs, diligunt tamen & honorant, quia priùs a Deo electi sunt*. Calumniæ postulat *Dungalus Claudium Thaurinensem*, quòd Christianos, qui imagines Christi, & Sanctorum pingebant, & venerabantur ob eorum honorem, Idololatriæ accusaret: quæ reprehensio recentiores Iconomachos petit, qui similem calumniam in Catholicos evomunt.

Dungalus *Reclusus, Monasterii Sandionysiani, in agro Parisiensi*.

Præterea, narrans *Dungalus* quid in conventu Parisiensi, Gallicanorum Præsulum actum esset ac deliberatum de Sanctorum Imaginibus, ait: *De hac igitur Imaginum pictarum ratione, de quâ iste in exordio suæ proponit Epistolæ, inquisitio diligentiùs ante, ut reor, biennium, apud gloriosissimos & religiosissimos Principes habita est in Palatio: ubi divinæ Scripturæ, Sanctorum librorum, & probatissimorum, qui eos scripserunt, virorum exemplis atque auctoritate, cum quanta & quali moderatione, ac discretione sint habenda, inventum, confirmatum, satisque evidenter diffinitum est: ut nemo posthac, quamvis stolido & obtuso desipiens sit corde, nec Angelis, nec hominibus, licèt Sanctis, nec eorum Imaginibus, nec cuipiam penitus in mundo creaturæ, excusabiliter divinum possit honorem*

de-

deferre; nisi soli omnium Creatori uni Deo Patri & Filio & Spiritui Sancto. Neque etiam e contrario aliquis hos prædictos, hoc est, vel Sanctos Angelos, vel Sanctos homines, aut eorum Imagines; vel quicquid in honorem, laudem, & gloriam unius veri & summi Dei fideliter componitur, destruere aut delere, despicere vel abominari præsumat; sicut de hoc Sanctus Gregorius Serenum Massiliensem Episcopum corripuit & reprehendit, ita dicens, &c. Et postquam descripsit *Sancti Gregorii* verba, hæc subjungit: *Qualis autem & quanta est insana elatio, & vana temeritas, ut quod a primævo tempore Christianitatis, per annos ferme DCCCXX. aut eò ampliùs a sanctis ac beatissimis Patribus & religiosissimis postmodum Principibus ad gloriam & laudem Dei in Ecclesiis & in quibuslibet Christianorum domibus fieri concessum, constitutum, & jussum est, unus homo blasphemare, reprehendere, conculcare, projicere, ac exsufflare præsumat? Quasi in tanto jam dicto spatio nullus sic sanctus vel sapiens in Ecclesia Dei extitisset Auctor, qui tam ardentissimum in corde suo zelum, vel subtilissimum haberet intellectum, sicut iste qui audet oppugnare quod cæteri, quasi formidolosi ausi non sunt; vel vituperare, quod alii esse vituperandum quasi stulti non intellexerunt*. Ex quibus perspicuum est, Dungalum, & Gallicanos Præsules *honorem divinum* dumtaxat imaginibus Sanctorum exhibendum negasse: ipsis verò asseruisse honorem in eo saltem positum, ut cum reverentiâ haberentur, sicut res aliæ in honorem, laudem, & gloriam unius veri & summi Dei fideliter compositæ: & hoc genus venerationis a Christiani nominis origine habitum fuisse Imaginibus ut non destruerentur, aut despicerentur, ubi in usu esse cœpissent: proinde *Claudium Thaurinensem* hæreticum esse, qui earum usum & venerationem oppugnare ausus sit, easque projicere & conculcare.

Tertiò, idem colligitur ex iis quæ inferiùs habet. *Taliter autem*, inquit, *Eunomius & Vigilantius Hæretici, eorumque Sectatores, solent Catholicos blasphemare, vocantes eos idololatras, & mortuorum hominum cultores; sicut & Pagani extiterunt, eò quòd Reliquias Martyrum pro Christo patientium venerantur. Quibus nos e contra respondemus, quia neque Sanctorum Imagines in parietibus pictas, neque eorum corpora in sepulchris condita, sicut Deum adoramus: neque eis sacrificia ponimus, quod est adeo abominabile, sicut scriptum est:* Sacrificans Diis eradicabitur, nisi Domino soli: *Sed tantùm eos, quorum effigies, vel corpora sunt, in Deo veneramur: & per eorum intercessiones divinum nobis postulamus adesse subsidium*. Constat rursus ex hoc loco, Dungalum solam adorationem Deo debitam, id est, latriæ cultum Imaginibus negare: & *Claudium Taurinensem* refellere, qui Catholicos Imaginum cultores quasi idololatras infamabat: Sanctorum verò venerationem in Reliquiis & Imaginibus, vel per eas, aut coram eis, propugnare. Unde sicut sacrarum Reliquiarum venerationem defendit *Dungalus*, ita & venerationem relativam Imaginum.

Quartò, *Claudium Taurinensem* reprehendit, quòd *Ignorans horum usurpationes verborum, hoc est, adoro, & colo, & quia nonnisi ad Deum solummodo ea existimat pertinere, nimiùm blasphemat Christianos, non intelligens neque quæ loquitur, neque de quibus affirmat*.

Et infra, contestatur Catholicos solum Deum adorare, propriè dicta adoratione quæ soli Creatori debetur: Angelos autem, homines Sanctos, crucem, longè dispari modo colere & adorare. Censet ergo, citra crimen idololatriæ aut superstitionis, alia a Deo posse coli religioso cultu. Si Crucem, quidni & Imaginem? *Nos autem*, inquit, *quibus has tam multas & tam probrosas infert calumnias, contra falsa ipsius testimonia, divinâ opitulante gratiâ, toto corde credimus, & ore confitemur, humiliati animo & corporis habitu substrati, quòd Deus solus sit adorandus & colendus, prout Dominum & Creatorem omnium a sua decet adorari creatura & coli, dum in eum solum credimus, & speramus, eique quotidie sacrificamus. Creaturam etiam Dei sanctam & bonam, hoc est Angelum Sanctum, vel hominem Sanctum, aut Sanctam Crucem, pro diversitate dignitatum adoramus & colimus; hoc est, humiliter honoramus, diligimus, amplectimur propter Deum & in Deo, longè dispari modo quàm illum colimus & adoramus.*

Denique Sanctorum Imagines, sicut Crucem, & Reliquias Sanctorum, congruis honoribus colendas concludit. *His ergo omnibus superiùs comprehensis*, inquit, *certissimè & evidentissimè patet, picturas sanctas, & sanctam Domini Crucem, & sacras Electorum Dei Reliquias, dignis & congruis honoribus a Catholicis & orthodoxis in Deo & propter Deum venerari oportere, non ut sacrificando eis divinus honor & cultus soli Deo omnium Creatori debitus sit a quoquam deferendus: sed ut in ejus amore, honore, laude, & gloriâ suâ sanctâ, insignia & venerabilia vasa, prout decet, singula eorum ab omnibus Fidelibus & Religiosis salvâ fide & non fictâ honorentur & amplectantur.*

§. XV.

Ostenditur Dallaum abuti auctoritate WALAFRIDI STRABONIS.

Valafridum Strabonem Augiæ-Divitis Abbatem inter Synodi Nicænæ II. hostes, & impugnatores cultûs Imaginum, perperam quoque laudat *Dallaus*, cùm ex Cap. 8. libri *de Rebus Ecclesiasticis*, quô unô in locô hoc de argumento egit, constet ipsum solum cultum immoderatum Imaginum reprehendisse, & qui in superstitionem degeneraret; cultum verò moderatum approbasse & propugnasse. *Nunc jam*, inquit, *de Imaginibus & picturis, quibus decus Ecclesiarum augetur, dicenda sunt aliqua. Quia & earum varietas, nec quodam cultu immoderato colenda est, ut quibusdam stultis videtur: nec iterum speciositas ita est quodam despectu calcanda, ut quidam vanitatis assertores existimant. Quis enim sanum sapiens, contra id quod scriptum est:* Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies: *Et iterum:* Non facies tibi omnem similitudinem eorum, quæ in cęlo, vel in terra, vel in aquis sub terra sunt: *putabit in tabernaculi, vel templi constructione, fecisse Moysen & Salomonem? . . . . . Cùm certum sit & illos ita sensisse, & nos ita sentire debere, quod videlicet non sint Deo debitis cultibus & honoribus colenda, quæ ab illis vel nobis facta sint, vel fuerint, aut significandi alicujus Mysterii causa, ut tabernaculi & templi structura omnis: ob commemorationem rerum gestarum, ut pictura historiarum: aut ob amorem eorum, quorum similitudines sunt, animis videntium arctiùs imprimenda, ut Imagines Domini, & Sanctorum ejus. Neque enim frustra superiori sententia subjunctum est,* Non adorabis, neque coles ea. *Unde videlicet intelligamus, in his faciendis devotionem & utilitatem, quâ commoveri vel instrui appetimus, non esse culpandam: sed in his colendis superstitionem & hebetudinem, quæ spiritalem cultum ad corporalia traducere erronei nituntur, esse damnandam.* Et infra: *Notandum verò, quòd sicut quidam easdem Imagines, ultra quàm satis est, venerantur: ita alii, dum volunt cautiores*

res cæteris in Religione videri, illas ut quasdam idololatriæ species respuunt, & præsumptionis fastu simplicium corda scandalizant. Hujus rei quæstio apud Græcos sæpe tantas contentiones excitavit, ut sub Gregorio Papa Juniore Constantinus Imperator apud Constantinopolim omnes Imagines deposuerit: & sub Gregorio III. Romæ Synodus sit facta contra supradictam [ut dixerunt] hæresim: in qua firmatum est, ut Sanctorum Imagines, secundùm priscum Catholicæ Ecclesiæ ritum restituerentur. Ipsa denique querela Græcorum, temporibus bonæ memoriæ Ludovici Imperatoris, in Franciam perlata, ejusdem Principis providentiâ scriptis Synodalibus est confutata. Quam etiam Claudius quidam Taurinensis Episcopus, sed in veritatis itinere, nominis sui similitudine, nutabundus, inter cæteras vanitatum suarum ineptias cupiens renovare, antequam diversorum contra eum scribentium jaculis perfoderetur, suo judicio damnatus interiit.

Et paulò post: *Ergo cùm Christianus populus tantâ sit in divinis rebus docilitate in interiora sapientiæ spiritalis inductus cellaria, ut non dicam picturam & Imagines, sed ne ipsos quidem sanctos homines vivos vel mortuos, divinis credat colendos honoribus, vel adorandos.... Cùm itaque talis sit Christiani perfectio sensûs, non sunt omnimodis honesti & moderati Imaginum honores abjiciendi. Si enim ideo quia novimus non adorandas nec colendas Iconas, conculcandæ sunt & delendæ picturæ, quasi non necessariæ, vel nocivæ: Ergo & quia credimus quòd Creator omnium, qui ubique est, & cœlum & terram implet, non habitat in manufactis, destruenda sunt templa, ne videamur parietibus & tectis inclusum credere Creatorem. Sicque poterit evenire, ut dum cavemus, ne uspiam sit aliquid ubi insipientium mens possit errare, nihil pene habeamus, quô vel devotionem nostram exerceamus, vel simplices & ignaros ad amorem invisibilium trahere valeamus. Quantum autem utilitatis ex pictura ratione proveniat, multipliciter patet, &c.*

Denique sic totum caput *de Imaginibus & Picturis* concludit: *Ergo sicut omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum, quia inquinatæ sunt eorum mens & conscientia: ita malis omnes viæ offensionibus plenæ sunt. Et sicut boni etiam malis bene, sic mali etiam bonis malè utuntur. Sic itaque Imagines & picturæ habendæ sunt & amandæ, ut nec despectu utilitas annulletur, & hac irreverentia in ipsorum, quorum similitudines sunt, redundet injuriam: nec cultu immoderato fidei sanitas vulneretur, & corporalibus rebus honor nimiè impensus arguat nos minùs spiritualia contemplari.* Itaque ex *Walafridi* sententia amandæ sunt Imagines, non despiciendæ, ita ut amor ille externum a nobis honorem in picturas sacras exigat, & in exemplaria dirigatur internus affectus.

At, inquit *Dallæus*, nihil *Walafridus* de relativa illa seu adoratione, seu veneratione, quam Nicæni ac Romani Imaginibus tribuendam censent: quamque hoc loco omissurus non erat, si idem cum illis sensisset. Sed, rogo, quid est aliud *moderatus imaginum honor, ob amorem Domini & Sanctorum ejus quorum similitudines sunt*, nisi cultus & veneratio relativa, seu honoraria adoratio? (ut vocat Septima Synodus.) Hunc autem honorem censuit sacris Imaginibus deferendum *Walafridus Strabo*. Illum vocet, quomodo lubuerit, *Dallæus*: de verbis non litigamus.

DISSERTATIO VII.

Contra Felicis, & Elipandi Heresim.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Christus secundùm humanam naturam sit Filius Dei Adoptivus?

PROPOSITIO.

Christum, secundùm naturam etiam humanam, non esse Filium Dei Adoptivum, Sacræ Scripturæ testimoniis, & veterum Patrum consensu, contra Felicem & Elipandum demonstratur.

I. Scripturæ loca, quibus adversùs *Felicem & Elipandum* pugnarunt Francofordienses Patres, *Paulinus Aquilejensis*, tum in Libro Sacrosyllabo, tum in tribus libris contra *Felicem*, *Etherius Uxamensis* Episcopus, & *Beatus* Presbyter in duobus libris contra *Elipandi* errorem; *Alcuinus* in septem libris adversùs *Felicem*, & quatuor libris adversùs *Elipandum*; & *Agobardus* lib. contra *Felicem*, hæc sunt. *Scriptura Sacra testimoniis refellitur error Felicis & Elipandi.*

Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Et Cap. 9. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Matthæi 16. Ait Jesus Discipulis: *Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit autem illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi.* Lucæ I. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Joannis I. *Verbum Caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti a Patre.* Joannis 3. *Nemo ascendit in Cœlum, nisi qui descendit de Cœlo, Filius hominis qui est in Cœlo.* Ibidem: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Joannis X. *Ego & Pater unum sumus.* Joannis 17. *Clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priusquam mundus esset apud te.* Joannis I. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat, in Spiritu Sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Et Matthæi 3. Pater de Cœlo idem testatur de Jesu baptizato, & de aqua ascendente: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Idemque repetiit in Monte Sancto præsentibus *Moyse*, & *Elia*, & tribus Christi Discipulis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum, audite.* Joannis 20. *Thomas* ubi misit manum in Christi latus, dixit: *Dominus meus, & Deus meus!* Ad Romanos 8. *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Et Cap. 9. *Quorum Patres & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Ad Galatas 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Ad Colossenses 1. *Transtulit nos in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus remissionem omnium peccatorum: qui est imago Dei invisibilis primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis, & in terra, visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus*

patus, sive Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens, &c. Ad Titum 2. *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ Magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Ad Hebræos 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis: novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula.* I. Joannis 5. *Et scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus: Hic est verus Deus, & vita æterna.* Ex quibus testimoniis sequitur, Christum non esse nuncupativum Deum, aut adoptivum filium, cùm non sint in uno Christo duo filii, aut duo Dii; neque per Incarnationem Filius Dei in duos divisus sit, aut sua dignitate exciderit, aut a Deo factus sit alienus, adoptionique idoneus: & cùm hominem illum Jesum, qui natus est ex Virgine, esse verum Deum, Angelus, Præcursor, Petrus, Joannes, Thomas, ac Paulus testentur: ipseque Pater voce e nube delapsa, semel & iterum ea de re testimonium perhibeat, dicens. *Hic est Filius meus dilectus.*

Error Felicis & Elipandi ex Traditione confutatur.

II. Patrum quoque consentientibus testimoniis, *Elipandi & Felicis* error confutatur, qui unicum in utraque natura, eumdemque verum Dei Filium asserunt Christum; adeoque adoptivum esse negant.

Sanctus Irenæus apud Theodoretum, Dialogo III. *Sed ipse Jesus Christus cùm esset, passus est pro nobis, qui decubuit, & resurrexit; qui descendit & ascendit, Filius Dei Filius hominis factus.*

Sanctus Athanasius in Epistolâ ad Epictetum: *Propterea taceant*, inquit, *qui aliquando dixerunt eum qui ex Maria processit, non ipsum esse Christum & Dominum & Deum. Nisi enim Deus esset, quinam statim atque ex Maria prodiit, vocatus est Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus?*

Sanctus Gregorius Nazianzenus in Epistolâ I. ad Cledonium: *Si quis*, inquit, *duos induxerit Filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex Matre: non autem unum & eumdem; is ab ea filiorum adoptione excidat, quæ rectè credentibus est promissa. Naturæ quippe duæ sunt, Deus & homo: quemadmodum etiam anima & corpus: non tamen duo Filii, neque Dii: quemadmodum neque hic homines duo.*

Sanctus Gregorius Nyssenus, in libello contra Apollinarem, *Qui Apollinaris*, inquit, *patrocinantur dogmatibus . . . . . objiciunt quosdam ex Ecclesia Catholica duos in suo dogmate filios agnoscere; alterum naturalem; alterum qui adoptione postmodum accessit. Quod nescio a quonam audierint, aut cum qua persona luctentur. Nam hactenus neminem novi, qui talia perperam effutiret.*

Sanctus Cyrillus Alexandrinus Felicianam & Elipandianam hæresim in Nestoriana destruxit, illosque passim impugnavit, qui *duos Christos & duos filios* assererent. (In Homilia Paschali 8. In Dialogo de uno Christo; In Epistolâ ad *Acacium* lib. XI. in Joannem, & alibi) Cui *Proclus* in Epistolâ ad Armenos, & *Paulus Emissenus* in Homilia Alexandriæ habita, cùm pax inter Orientales & *Sanctum Cyrillum* inita est, suffragantur.

Explicat scilicet Christi verba: Pater, clarifica Filium tuum.

In ejusdem assertione dogmatis consentiunt Latini Patres. *Sanctus Hilarius* lib. 3. *de Trinitate*, ubi de Christo ait: *Non solùm nomine contestatus est esse se Filium, sed & proprietate, quâ dicitur, Tuum *. Multi enim nos Filii Dei: sed non talis hic Filius est. Hic enim & verus & proprius Filius est, origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione; nativitate, non creatione.*

Sanctus Damasus Pontifex Maximus, in Epistolâ ad Paulinum Antiochenum. *Anathematizamus etiam eos*, inquit, *qui duos Filios esse profitentur, unum ante sæcula, & alium post carnis assumptionem ex Virgine.*

Sanctus Ambrosius lib. 5. *de Fide*, cap. 3. *Ecclesiastica Fide*, inquit, *& Dei Patris, & David idem atque unus est Filius.*

Sanctus Hieronymus in cap. 4. Epistolæ ad Ephesios explicans illa verba: *Qui descendit ipse est qui ascendit super omnes cœlos*, observat hunc locum, ferire eos, *qui duos filios insano errore confingunt Filium videlicet Dei & Filium hominis.*

Sanctus Augustinus, Enarratione 2. in Psalmum CVIII. *Nullis*, inquit, *operum meritis præcedentibus in tantam celsitudinem subvecta est humana natura, ut totum simul, Verbum & caro, hoc est, Deus & homo, Unigenitus Dei Filius diceretur.* Et Tractatu VII. in Joannem: *Oportebat*, inquit, *ut ille baptizaret, qui est Filius Dei unicus, non adoptatus. Adoptati filii, ministri sunt Unici. Unicus habet potestatem, adoptati ministerium.*

Leporius in Libello Emendationis, cui *Sanctus Augustinus* cum aliis Africæ Episcopis subscripsit; *In hoc*, inquit, *maximè fides nostra consistit, ut credamus unicum Filium Dei, non adoptivum, sed proprium; non phantasticum, sed verum; non temporarium, sed æternum, pro nobis omnia secundùm carnem fuisse perpessum.*

Cassianus lib. 2. *de Incarnatione* cap. 6. asserit *Catholicorum omnium fidem credere & intelligere, scire & confiteri, quòd Dominus noster Jesus Christus & hominis est Filius, quia ex homine natus est; & Dei Filius, quia ex divinitate conceptus.*

Sanctus Leo Magnus in Epistolâ ad *Flavianum*, cap. 5. Christum manus & pedes palpandos post Resurrectionem obtulisse ait, *Ut sciremus Verbum hoc non esse quòd carnem: & ut unum Dei Filium & Verbum confiteremur, & carnem.*

Ferrandus Diaconus, in Epistolâ ad Severum: *Principaliter*, inquit, *fides nostra Christum Dei Filium sic prædicat hominis filium, ut unum dicat Dei & hominis filium; nec alterum in divinitate Christum veneretur, alterum in humanitate; sed quem in divinitate, ipsum in humanitate.*

Sanctus Gregorius Magnus, lib. I. Moralium, cap. sexto, de Christo sic loquitur: *Omnes qui in fide Deo nascuntur, superat; quia non ut cæteros adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat; qui etsi humanitate cæteris apparuit similis, divinitate tamen mansit super omnia singularis.*

Sanctus Hildephonsus Toletanus Episcopus, lib. de Perpetua Virginitate B. Mariæ: *Ergo*, inquit, *non illum, ut cæteros adoptio filios Dei fecit Filium: Sed divinitatis natura illum in proprium Dei Filium exaltavit; donavit & illi nomen quod est super omne nomen: ut esset totus Dei Filius homo & Verbum: quia numquam non fuit Dei Filius, qui sempiternus permanet unici Genitoris Unigenitus. Numquam igitur ipse purus homo conceptus, nec natus, sicut cæteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia, aut ex molimento virtutum prærogativa Filii præstaretur: sed Dei Verbum, quia caro factum est, assumpsit hominem in se sine persona hominis, ut totus esset Christus proprius Dei Filius, non ex dono gratiæ renascendo, ut cæteri: sed salva proprietate utriusque naturæ.*

Error Felicis & Elipandi ex Orationibus Ecclesiæ impugnatur.

III. Ex Ecclesiæ Orationibus Catholicum dogma probarunt Patres, qui *Felicis & Elipandi* errorem impugnarunt; scilicet ex illis verbis, quibus Orationes Ecclesiæ clauduntur: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.* Et

ex

ex aliis quæ in solemnibus precibus usurpantur. *Nos*, inquit *Alcuinus* lib. VII. contra Felicem, *Romanæ plus auctoritate, quàm Hispanâ veritate assertiones fidei nostræ fulciri desideramus, licèt nec illa reprobemus: in his tamen quæ Catholicè dicuntur, unusquisque in hoc se refutandum sciat, in quo ab universali dissentit Ecclesia. Romana igitur Ecclesia, quæ a Catholicis & rectè credentibus sequenda esse probatur, se per verum Filium Dei, & in Missarum solemniis, & in cæteris quoque omnibus Scriptis suis, vel in Epistolis, fateri solet eum, qui pro nostra salute homo fieri dignatus est, & Crucis subire tormentum. In Missa namque humanæ Nativitatis ejusdem Domini nostri ita cantare so-„ lemus:* Præsta ut Unigenitum tuum, quem Re-„ demptorem læti suscipimus, venientem quoque „ Judicem securi videamus. *Illum qui nos suo sanguine redemit, & per suum Adventum judicaturus est mundum, Unigenitum Filium Dei confitemur: quod de humanitate illius sine dubio dictum est. Item in die Natalis Domini:* Concede quæsu-„ mus omnipotens Deus, ut nos Unigeniti tui „ nova per carnem Nativitas liberet. *Et alibi:* „ Deus qui nos Unigeniti tui pretioso Sanguine. „ *Item quarta Feria ante Pascha:* Præsta quæsu-„ mus, omnipotens Deus, ut per Unigeniti tui „ Passionem liberemur. *Et in alia Oratione:* Lar-„ gire, Omnipotens Deus, ut per temporalem „ Filii tui mortem, quam Mysteria veneranda „ testantur. *Et hoc sæpius, quàm ut exemplis egeat, invenitur: scilicet, quòd ipse qui pro nobis passus est mortem, unicus & verus dicitur Filius Dei, sicut verè est.*

Scriptorum Ecclesiasticorum rationes contra errorem Felicis & Elipandi.

Rationibus etiam validissimis hanc hæresim confodere, qui adversùs eam scripserunt. Prima petitur ex essentia adoptionis, quæ postulat ut adoptatus alienus sit respectu ejus a quo adoptatur: at Christus nusquam alienus a Deo fuit, etiam quà homo: non est itaque Filius Dei adoptivus. Hanc rationem affert *Libellus Sacrosyllabus* in Concilio Francofordiensi editus. „ Adoptivus, *inquit*, di-„ ci non potest, nisi is qui priùs alienus est ab „ eo, a quo adoptari desiderat. Dei ergo Filius „ quâ ratione credi potest adoptivus, qui inse-„ parabiliter assumptô homine in unâ personâ, „ coëunte utraque natura, non duo filii, alius „ Dei & alius hominis, ut sicut illi errando æ-„ stimant, adoptivus sit hominis Filius, & sine „ adoptione Dei filius: sed in una personâ u-„ nus idemque Dei & hominis Filius, qui num-„ quam hominem quem assumpsit, deseruit, e-„ tiam nec in Cruce, quando inclinato capite, „ tradidit spiritum, Paulo attestante, qui ait:

1. Cor. 2. * Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. „ Dominus gloriæ dici-„ tur crucifixus, cùm sola caro sit crucifixa; sed „ quia Dominus gloriæ idem ipse erat, qui ho-„ minis filius qui crucifigebatur, & numquam „ hominem deseruit quem assumpsit, ideo dici-„ tur Dominus gloriæ crucifixus.

V. Ratio altera ducitur ex personæ Christi unitate: Filii namque ratio, sive filietas, ex persona ipsa, & ex personali proprietate, non ex natura præcisè considerata sequitur: cùm itaque una sit in Christo persona, cui filii adoptivi ratio repugnat; Christus non potest dici Filius Dei adoptivus. Hanc rationem passim adhibet *Paulinus Aquileiensis* in libris contra Felicem Urgelitanum. „ Quo igitur pacto, [*inquit*, *Lib.1.*], „ persona una duos exhibeat Deos, aut certè „ unius personæ proprietas, disparili nuncupa-„ tione filiorum, dualitatis recipiat diversita-„ tem? Nam cùm constet homo unus ex dua-„ bus diversisque naturis propter quod Paulus „ interiorem & exteriorem denuntiat hominem: „ non tamen Joannes Baptista hujuscemodi in-„ terior unus idemque & exterior homo, u-„ nus Zachariæ Patris proles secundùm interio-„ rem hominem, hoc est spiritum, proprius: „ & juxta exteriorem, id est carneum corpus „ adoptivus filius rectè videbitur nuncupari..... „ Christus igitur unigenitus sempiterni Genito-„ ris Filius qui ab ipsa ineffabili Virginalis uteri „ conceptione in Dei Filii personam susceptus, „ unàque cum Deo inconfusè, sed & indivi-„ duè factus persona, unus idemque verus Dei „ hominisque filius, indiscretus juxta carnis „ dispensationem personâ, discretusque naturâ. „ Porro secundùm divinam ineffabilis gloriæ ma-„ jestatem, inseparabilis cum Patre, Sanctoque „ cum Spiritu essentiâ, sed discretus perso-„ nâ, semper unigenitus & verus Dei Filius „ cessante prorsus omnino adoptivi vocabulô no-„ minis. Non enim Christo Jesu consequenter „ rateque, possibilitatis appellatio defertur ado-„ ptionis, cui numquam dedecus contigit alie-„ nationis.

„ *Et infra:* Non poteris filium, & filium, quod „ est relativum ad aliquid, hoc est proprium & „ adoptativum, uni adscribere genitori. Nam cùm „ sit Deus omnipotens Pater unus, unum que coæ-„ ternum sibi genuerit, omnipotentem Filium: „ quô igitur pactô unus natus unius genitoris & „ proprius & adoptivus filius intelligatur, nullius „ umquam possibilitatis ordo permittit. Præser-„ tim cùm hæc de Filio Dei agantur, qui sem-„ piternus de sempiterno Patre genitus, sic quo-„ dam mirabili modo secundam propter nos su-„ stinuit in tempore nativitatem. Quatenus & „ hominis filius, quia voluit fieri, & Dei Fi-„ lius idem ipse incommutabilis permaneret. „ Et tamen non duo, Dei & hominis filius, „ sed unus idemque Dei hominisque Filius ado-„ ratur.

Et post, Felici exprobrat, quòd Christum adoptivum filium asserendo, quatuor personas in Sanctissima Trinitate consequenter introducat. „ Nuncupativus etenim & verus, proprius „ & adoptivus, non naturalia, sed personalia „ nominasse, quis ambiget? Numquidnam Catho-„ licum, bonumque tibi videtur, ut duo Dii, „ duoque Filii in dextera Patris sedeant in ex-„ celsis? *Et ibidem*, Felicem „ qui ex eò quòd ungens & unctum in eadem Christi persona differant, colligebat unitatem personæ non prohibere quin idem filius naturalis & adoptivus diceretur; sic refellit: „ Quia persona Unigeni-„ ti per assumptionem carnis nec augmentum „ nec detrimentum, nec mutabilitatem, nec per-„ mixtionem recepit, sed permansit hoc quod erat, „ id est verus Deus: & verus Dei Filius sine defectu „ sui suscepit id quod non erat. Ille profectò „ verus Deus, cujus thronus in sæculum sæculi „ permanet, unctus a vero Deo ab eodem per-„ hibetur Propheta. Verus igitur Deus unctus „ a vero Deo, non sicut tu anili fatuâque con-„ suesti obscuriùs fauce delirare, nuncupativus „ Deus a vero Deo unctus, fit; sed verus Deus „ unctus a vero Deo, in forma proculdubio cre-„ ditur servi. Deus igitur verus Christus Jesus „ habuit alterius generis formam, in qua ungi „ possit a Deo *vero*. Non tamen habuit alterius „ filii personam, per quam se duplicare possit in „ alterum. Quoniam non persona Unigeniti, „ sed naturarum diversitas tantummodo in hoc „ Incarnationis Sacramento recepit discretio-„ nem.

VI. Tertia ratio profertur ab *Alcuino*, lib. 13. contra Felicem. „ Adsumpsit, *inquit*, Dei Filius „ carnem ex utero Virginali, in unitatem suæ „ per-

„ personæ, non in carnem mutatus, sed ut esset „ proprius Filius Dei in duabus substantiis, Dei „ scilicet & hominis, veluti ante fuit in una „ natura proprius Dei Filius, nihil amittens „ quod erat, quamvis assumpsisset quod non erat, „ non divisionem faciens in personæ proprietate, „ nec commixtionem in naturarum conjunctione. „ Si autem propter assumptionem vel susceptionem „ Christus adoptivus est Filius, qui ex Virgine „ natus est, cujus personæ in Sancta Trinitate „ adoptivus esse dicendus est? Utique omnino „ Filii personæ; ipse assumpsit hominem, vel „ suscepit. Quod si ita est, nepos est Patris „ secundùm humanitatem Christus, qui a Dei „ Filio assumptus est homo, vel ut tu vis, ado„ptatus.

VII. Quarta ratio ex eo ducitur, quòd B. Virgo sit verè & propriè Dei Genitrix: quâ dignitate insignita non esset, nisi Christus quatenus est hic homo, id est, qua genitus est a B. Virgine, reipsa proprièque naturalis Dei Filius esset in humanâ naturâ subsistens. Hanc rationem adversùs *Felicem* contorquet *Alcuinus* libro 1. *Si necesse est*, inquit „ adoptivum esse Christum Dei „ Patris, propter quod ex substantia sua natus „ non est secundùm carnem, quomodo non est „ adoptivus Filius Virginis ille, qui natus est ex „ Deo, quia de ejusdem Virginis substantiâ crea„tus non est? Ergo si necesse est hominem ex „ Virgine natum, Virginisque Filium, adoptivè „ esse Filium Dei: Ipso modo necessarium est, „ Deum Dei Filium adoptivè esse Filium Virgi„nis, quia alia substantia est Dei Patris, de „ quâ essentialiter natus est Dei Filius: alia Vir„ginis, de quâ corporaliter natus est Christus. „ Aut si hoc non audetis dicere (quia Christia„num nomen habetis) ut Beata Virgo non sit „ propriè Dei Genitrix, sed per adoptionem: „ Æquum est ut non audeatis affirmare Filium „ Virginis adoptivum esse Dei Patris Filium. „ Quid igitur restat, nisi ut utriusque parentis „ verus & perfectus in duabus substantiis Jesus „ Christus sit Filius totus Dei Patris proprius, „ totus Virginis Matris proprius, ut sit unus „ Christus, unus Filius, & unus Deus?

VIII. Quinta ratio ab *Alcuino* profertur lib. 2. „ Si ille homo, quem assumpsit Filius Dei, ado„ptivus est, adoptivus est ille qui eum assum„psit, quia una persona est in homine & in Deo. „ Et est omnino unus Filius, non duo Filii. „ Unus autem filius quomodo potest esse pro„prius & adoptivus unius Patris? Si adoptivus „ est, proprius esse non poterit: si proprius, „ adoptivus esse non poterit ejusdem Patris. „ Duos autem esse filios, unum proprium, & „ alterum adoptivum, nefandissimum est credere „ de Christo. Assumpsit namque sibi Dei Filius „ carnem ex Virgine, & non amisit proprieta„tem quam habuit in Filii nomine.

IX. Sexta ratio profertur ab *Alcuino*, lib. 4. Christus ait Apostolis: „ Data est mihi omnis po„testas in cœlo & in terra. Cui data potestas, „ nisi illi qui de Virgine natus est? Nam Dei „ Filius ex Deo substantialiter natus, essentiali„ter habuit omnem potestatem cum Patre & „ Spiritu Sancto; sed hæc potestas data est Filio „ Virginis. Et si omnem potestatem habet, quo„modo potest esse ut non sit omnimodis verus „ Deus, & verus Filius Dei? Moyses fuit Deus „ nuncupativus, tamen non data est ei omnis „ potestas. Ideo secundò percussit petram ad eli„ciendam aquam.

X. Septima ratio sic ab eo proponitur libro sexto. „ Qui aliis tradidit potestatem filios Dei esse, „ quomodo potest fieri ut non haberet potesta„tem seipsum Filium Dei proprium facere? Vel „ quomodo, quamvis in duabus naturis divinita„tis scilicet & humanitatis, proprius potuit esse „ Filius hominis, & non potuit totus in duabus „ naturis proprius esse Filius Dei? Ergo si ille „ qui natus est ex Virgine, totus est proprius „ Virginis filius: æquum est ut credamus eum„dem esse Dei Patris proprium Filium.

XI. Octava ratio ducitur ex novitate doctrinæ *Felicis* & *Elipandi*, & ex Scripturæ Sacræ, Synodorum, & Veterum Patrum silentio, a quibus nusquam filium adoptivum appellatum esse Christum legimus. Hoc argumento adversùs *Elipandum* pugnant *Etherius* & *Beatus* libro 1. *Non didicit*, inquiunt „ Ecclesia hanc fidem tuam per „ totum mundum, nec consuevit credere in eum „ qui de Virgine natus est, non per illum facta „ esse visibilia & invisibilia, sed tantùm per illum „ qui non est adoptione; sed genere. Nec ha„bet consuetudinem dicere: Credo in Deum Pa„trem omnipotentem: & in Filium ejus, qui „ deitatem suam exinanivit, apparuit in mundo „ per subjectæ creaturæ speciem cum Patre & „ Spiritu Sancto Abrahæ in ipso fervore diei: „ qui est adoptivus humanitate, & nequaquam „ adoptivus divinitate. Hæc fides tua est. Nam „ in toto mundo non est. Quod si verum non „ dicimus, interrogemus omnem Ecclesiam Ca„tholicam, si generaliter per totum mundum „ talis fides est. Requiratur ordo Baptismi, & „ Symbolum a duodecim Apostolis compositum, „ quod habet Ecclesia traditum, pro quo bapti„zat filios suos, sine quo non poterit esse ba„ptismus. Requirant & Symbolum trecentorum „ Patrum adversùs tuam fidem compositum: & „ si invenerint de tuis sermonibus vel unum ibi „ insertum, nos exivimus ab Ecclesia. Si certè „ novam habuerint hanc tuam doctrinam, sicut „ & nobis novella est, tu existi cum tuis ab Ec„clesia Catholica, quæ generaliter per totum „ mundum est constituta.

Eodem telo Adoptionariorum heresim confodit Francofordiensis Synodus in Epistolâ ad Episcopos Hispaniæ. „ Tu verò quisquis es, inquit, „ qui Christum prædicas adoptivum, unde tibi „ iste sensus venisset, voluissem scire: ubi hoc „ nomen didicisses, ostende. Patriarchæ nescierunt, „ Prophetæ non dixerunt, Apostoli non prædicave„runt, Sancti Tractatores hoc nomen tacuerunt, „ Doctores fidei nostræ non docuerunt. Fortè in ter„tium cœlum raptus fuisti, & ibi audisti arcana ver„ba, quæ hucusque Sanctæ Dei Ecclesiæ igno„ta essent, si tu in tertium cœlum raptus non „ esses. Aut super pectus Domini recubuisti, & „ ibi audisti quæ B. Joannes audire non meruit. „ Aut te per Choros Angelorum Agnus ducens, „ hoc tibi nomen ostendit. Aut tibi Leo de tri„bu Juda, librum septem sigillis clausum ape„ruit, unde hæc Mysteria intelligeres, & no„mina proferres, quæ quatuor animalibus inco„gnita mansissent, imo toti mundo inaudita, „ nisi tu novus Doctor ad declarandum tuum no„men venisses. Dices enim; Cur times adopti„vum Christum Dominum nominare? Dico tibi, „ quia nec Apostoli eum sic nominaverunt, nec „ Sancta Dei & Catholica Ecclesia consuetudinem „ habuit sic eum appellare, imo nec credere „ eum adoptivum esse, sed proprium Filium, juxta „ præcedentia Apostolorum testimonia, & san„ctorum Doctorum dogmata.

Respondetur Objectionibus Felicis & Elipandi.

Objicies verba Sancti Irenæi lib. 3. adversùs Hæreses, cap. XXI. dicentis: *Propter hoc Verbum Dei homo, & qui Filius Dei est, filius hominis factus est commixtus Verbo Dei, ut adoptionem percipiens fiat filius Dei.* Quibus innuere videtur Christum qua-

quatenus homo est, adoptionem percepisse.

Respondeo, Hæc verba, *ut adoptionem percipiens fiat filius Dei*, ad Christum non referri, sed ad homines; qui per Christum adoptionem filiorum percipiunt, ut constat ex textu Græco apud *Theodoretum*, Dialogo 1. hoc *Sancti Irenai* Testimonium laudantem: quem textum ita reddit Jacobus Billius: *Ob eam enim causam Verbum hominem induit, & Filius Dei filius hominis factus est, ut homo Verbi capax effectus, atque adoptionem consecutus, filius Dei efficiatur*. Idem constat ex versione *Sirmondi*, qui sic illum locum reddit: *Propterea enim Verbum Dei est homo, ut homo Verbum capiens, adoptionemque consecutus, filius Dei efficiatur*. Huncque *Sancti Irenai* sensum antecedentia & consequentia demonstrant: Præmittit enim: *Ad quos Verbum Patris ait, suum munus gratiæ narrans*: ,, Ego dixi dii estis, & filii Excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini. *Ad eos indubitatè dicit, qui non recipiunt munus adoptionis, sed contemnunt Incarnationem puræ generationis Verbi Dei, fraudantes hominem ab eâ ascensione quæ est ad Dominum, & ingrati existentes Verbo Dei quod incarnatum est propter ipsos*. Subdit verò continuò post verba in Objectione laudata: *Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi adunati essemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi priùs incorruptela & immortalitas facta fuisset id quod & nos, ut absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus?* Non erat ergo cur *Erasmus*, Præfatione in libros *Sancti Irenai* adversùs Hæreses, hunc locum cautè legendum admoneret, propterea quòd Christum juxta conditionem humanam adoptivum esse filium Dei videatur asserere *Sanctus Irenaus*.

XII. Objiciebant *Felix & Elipandus S. Hilarii* verba, *lib. 2. de Trinitate*, adoptionem Christo tribuentis: *Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur*.

Respondet *Alcuinus*, Legendum esse, *adoratur*, cujus loco a *Felice* intrusa est vox illa, *adoptatur*. Carnis *equidem*, inquit, *a Magis humilitas adorata est, & mysticis munerum speciebus honorata, non adoptata. Quod perspicuè ex antecedentibus verbis ejusdem Doctoris intelligi potest, ubi ait, quod tu ipse posuisti: In pannis adhuc Deus adoratur. Idem ipse qui in cunabulis jacuit, ab Angelis Christus Dominus prædicatur, & a Magis Deus adoratur, non a Patre adoptatur in Filium. In quo loco certissimè de Magorum adoratione idem Pater Hilarius disputat, non de paternâ adoptione, quam tu pravissimè huic loco inserere conaris*. Id confirmat *Hincmarus* in Præfatione libri *de Prædestinatione* contra Gotteschalcum: *Et sicut*, inquit, *ipsorum, qui interfuerunt Concilio, relatione didicimus, quando divæ memoriæ Dominus Carolus Felicem, infelicem Orgelitanæ civitatis Episcopum, Synodali Decreto hæreticum comprobatum, atque damnatum comperit, etiam revictum invenit: quia corrupto muneribus Juniore Bibliothecario Aquensis Palatii, librum B. Hilarii rasit, & ubi scriptum erat, Quia in Dei Filio carnis humilitas adoratur, immisit: Carnis humilitas adoptatur*. Ut ut est, constat *Sanctum Hilarium* ab Adoptionariorum errore longè fuisse alienum, ut *Paulinus Aquileiensis* lib 3. contra *Felicem* pluribus ostendit. Quamobrem etsi hanc retinendam esse lectionem, *Carnis humilitas adoptatur*, veteres Codices suadeant, rectè respondetur, impropriam hanc esse locutionem; nec aliud Sanctum Hilarium adoptionis nomine intellexisse, quàm unionem hypostaticam: ut respondet *Sanctus Thomas* III. P. Q.2?. A.4. ad I. Eodem modo exponendus est *Marius Victorinus*, cùm Christum adoptione quadam filium asserit, nimirum secundùm carnem: *Non sic*, inquit, *filius, quemadmodum nos. Nos enim adoptione filii, ille naturâ. Etiam quadam adoptione filius & Christus; sed secundùm carnem: Ego hodie genui te*.

XIII. Æquè commodum sensum patiuntur illa *Sancti Cyrilli* Alexandrini verba, Dialogo 3. contra Arianos, ubi ait: *Consentaneum esse, ut tunc datum existimemus fuisse Filio nomen illud, quod est super omne nomen, quando & formam nostri similem subiens, tamquam unus ex nobis in Filium adscriptus est Dei, adoptatus nobiscum & propter nos ille verus ac germanus, ut & nos propter ipsum filii simus*. Vult enim solùm *Sanctus Cyrillus*, humanam Christi naturam gratiâ id consecutam, ut in Deum assumeretur, ac fieret homo unus cum Verbo Deus, Deique Filius. Non loquitur, inquam, *Cyrillus* de filiatione hominis assumpti, sed de ipsâ assumptione in unitatem personæ, adeoque filiationis propriæ unigeniti Dei Filii. Homo assumptus, jam est unigenitus Dei filius naturâ. Assumptio autem gratuita fuit. Et sic ex gratia unionis homo est Filius Dei naturalis: licèt non propter naturam humanam, sed propter naturam divinam, cum qua indivisè unita est humanitas in unitate personæ & proprietate Filii Dei. Sic Deus assumens, & jam caro factus, filius est Virginis proprius ac naturalis, non quidem propter naturam divinam, sed propter naturam humanam, quam sibi assumpsit ex Virgine. Non tamen alius est Filius Dei, & alius Filius Virginis; sed unus idemque totus Dei Filius, totus Virginis Filius. Cæterùm *Sanctum Cyrillum* ab eo longè fuisse errore, quo Christus adoptivus Dei filius dictus est a *Felice & Elipando*, demonstrant loca a nobis superiùs judicata, præcipuè ille ex Dialago qui inscribitur, *Quòd unus sit Christus*, in quo hæc habet: *Binarius filiorum inæqualis naturæ nobis exoritur: ac divinâ gloriâ servus ornatur: & spurius quidam filius pari, ac naturalis utrusque, honoris excellentiâ decoratur. Etenim quomodo non diversus ille ac separatus est a naturali & vero filio, qui nuda solaque affinitate honoratus est, & ministri loco assumptus, & filii dignitate donatus, quemadmodum & nos ipsi?* Idem ostendit insignis alter locus ex libro XI. in *Joannem*, ubi hæc habet: *Consummati sumus in unitatem cum Deo & Patre per Mediatorem Christum. Siquidem illum ipsum, qui naturæ verèque filius est, & substantivam cum illo unitionem habet, in nobis accipientes corporaliter & spiritualiter, supremæ illius naturæ participes & consortes facti, glorificati sumus*. Ex quibus verbis perspicuum est, *Sanctum Cyrillum* asseruisse, Christum Mediatorem, ac proinde utrâque naturâ constantem, unicum esse Dei filium, eumque naturalem, verum, substantivum.

Idem est *Sancti Augustini* sensus, cùm Christum quà homo est, gratiâ Filium Dei esse asserit, Lib. *de Prædestinatione Sanctorum*, cap. 15. Loquitur enim de gratia unionis, quâ natura humana ad hoc provecta est, ut in personæ cum Verbo consortium ac unitatem assumeretur; non de gratia adoptionis quæ cum naturali filietate pugnat. *Est etiam*, inquit, *præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo est, comparavit? Respondeatur quæso, Ille homo ut a Verbo Patri coæterno in unitatem personâ assumptus, Filius Dei unigenitus esset, unde hoc meruerit? .... Nonne faciente ac suscipiente Verbo,*

ipse

ipse homo, ex quo esse cœpit, Filius Dei unicus esse cœpit? Nonne Filium Dei unicum fœmina illa gratiâ plena concepit? &c. *Appareat itaque nobis in nostro Capite ipse fons gratiæ, unde secundùm uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit. Eâ gratiâ fit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, quâ gratiâ homo ille ab initio suo factus est Christus:* gratia utrobique, quia nec in homine Christo merita præcesserunt ulla, quibus natura humana in personæ divinæ unitatem assumeretur, nec ulla præcedunt in nobis ut Christiani simus: sed non gratia ejusdem generis. Gratia humanæ naturæ communicata, hic homo Filius Dei naturalis est; nos verò per gratiam regenerationis filii dumtaxat adoptivi. *Prædestinatus est ergo Jesus*, inquit, *ut qui futurus erat secundùm carnem Filius David, esset tamen in virtute Filius Dei secundùm Spiritum sanctificationis, quia natus est de Spiritu Sancto & Virgine Maria. Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a Deo Verbo susceptio singularis, ut Filius Dei & filius hominis propter susceptum hominem, & Filius Dei propter suscipientem Unigenitum Deum, veraciter & propriè diceretur, ne non Trinitas, sed quaternitas crederetur*,

XV. Idem est sensus *Facundi Hermianensis* libro IX. ut verba ejus satis ostendunt. Ait namque Christum dici posse „ Adoptionem filiorum „ suscepisse, *quia* sacramentum adoptionis susci- „ pere dignatus est, & quando circumcisus est, & „ quando baptizatus est, & potest sacramentum „ adoptionis adoptio nuncupari.... Sicut ergo „ quamvis secundùm Apostolum expectemus ado- „ ptionem, & redemptionem & salutem; tamen „ quia jam sacramentum adoptionis, & redem- „ ptionis, & salutis accipimus, & filii Dei, & re- „ dempti, & salvati rectè vocamur: Ita Chri- „ stus quoque sacramentum adoptionis, non ad „ utilitatem suam, sed ad ipsius Sacramenti con- „ firmationem in Circumcisione & Baptismo su- „ scipiens, sicut Apostolus ait: Dico enim Chri- „ stum Ministrum fuisse Circumcisionis propter „ veritatem Dei, ad confirmandas promissiones „ Patrum, potuit ab antiquis Ecclesiæ Doctori- „ bus rectè dici, quòd adoptionem susceperit filio- „ rum.

Rom. 15. 8.

„ *Et infra*: Illud autem quis ferat, quod ali- „ qui dicentes credere se nobiscum duas Chri- „ sti esse naturas, & Deum illum atque homi- „ nem non negantes, si audierint quòd gratiâ „ fit Filius Dei, sic detestantur hoc verbum, „ tamquam si de illo dicatur, qui Deus tantùm „ non etiam homo fit. Sicut autem & naturâ est „ Filius hominis propter veram humanitatem, & „ dignatione Filius est hominis propter veram „ deitatem: ita etiam & naturâ Filius Dei est „ propter veram deitatem; & gratiâ filius Dei „ est propter veram humanitatem. Si verò & „ secundùm humanitatem naturâ Filius Dei „ dicatur, in illud Apollinaris incidetur, quòd „ credidit Deum Verbum ex parte suæ substan- „ tiæ, quæ tota ubique est, & partiri non po- „ test, carnem sibi fecisse. Quòd si veraciter duas „ dicunt ejus naturas, & ambæ divinæ esse non „ possunt, quia humanitatis una natura est: pro- „ culdubio non quemadmodum secundùm divini- „ tatem naturâ Filius Dei est', ita etiam secun- „ dùm humanitatem naturâ Filius Dei est. Si autem „ secundùm humanitatem naturâ non est Filius Dei, „ necessariò sequitur ut aut meritis aut gratiâ sit „ filius Dei, qui ex quo esse cœpit, non fuit „ aliud quàm Filius Dei.

Objiciebat *Felix Urgelitanus*: Qui negat Christum adoptivum secundùm hominem Filium Dei, neget necesse est eum verum fuisse hominem.

Respondet *Paulinus Aquileiensis* lib. 1. Minimè id sequi, sed tantùm non esse purum hominem: „ Cùm adoptivus filius ille dici debeat, qui pu- „ rus est homo: qui non merito, sed ex dono „ gratiæ, adoptionis nomine censetur: Qui non „ una persona ex utraque natura cum Deo con- „ stat, sicut Dominus noster Jesus Christus, qui „ semper, ex quo conceptus de Spiritu Sancto „ in utero Virginis secundùm hominem cœpit „ esse, sempiternus permanet Deus & homo. Num- „ quidnam cùm confiteor eum non redemptum, „ sed Redemptorem, non salvatum, sed Salva- „ torem; putasne hominem negem eum? Homi- „ nem, inquam, illum verum confiteor; sed De- „ um verum eum prædicans, veneranter adoro.

Objiciebat rursus *Felix* ista Apostoli verba: *Omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir: caput autem Christi Deus*; & dicebat necesse esse membra adoptiva adoptivum habere caput. Ephes. 5.

Respondet *Alcuinus* lib. 2. contra *Felicem*, Hanc sententiam Apostoli spiritaliter, non carnaliter esse intelligendam. Et retorquet objectionem hoc modo: „ Si Christus qui est caput omnium nostrûm „ adoptivus est propter membra adoptiva, quod „ nos sumus, nonne vides eâ ratione posse dici „ Deum Patrem esse adoptivum, qui caput est „ Christi? Nam caput in corpore membrum est: „ Et qui caput est capitis, quomodo propter ado- „ ptionem capitis, quod Christus est, non erit „ & illud principale caput adoptivum? quod „ quàm impium & absurdum sit, nemo sanum „ sapiens non intelligit. Adde, Christum adoptivum caput membrorum suorum, id est, adoptivum Patrem filiorum adoptivorum dici posse; sed non rectè colligi, filium esse adoptivum, ex eo quòd filiorum adoptivorum sit caput. Ut si quis naturalis filius quempiam adoptet, non sequitur adoptantem esse filium adoptivum Patris a quo genitus est; sed tantùm esse Patrem adoptivum ejus quem adoptavit.

Objiciebat præterea *Felix*, non posse unum hominem duos patres habere naturales: sed unum posse naturalem habere, alterum adoptivum. Atqui Christus in forma humanitatis filius est naturalis *Davidis*: erit ergo in eadem forma filius Dei adoptivus, non naturalis.

Respondet *Alcuinus* libro tertio, Juxta humanam consuetudinem *David* inter avos vel proavos Christi numerandum esse, potiùs quàm Patrem propriè dicendum, qui prophetico spiritu Christum Dominum suum dixerit. Nam si Deus Pater proprius non est Christi pater: ergo nullum habet proprium Patrem: quia B. Virgo ex nullius viri semine concepit, sed de Spiritu Sancto impregnata est. Addit, si unus homo duos patres naturales habere non possit, multò minùs unius patris eumdem filium adoptivum & naturalem esse posse: „ Quia ille unus filius non po- „ test dividi, ut sit unus patris & naturalis & „ adoptivus: vel quædam pars filii sit adoptiva & „ altera naturalis in filii dignitate: velut si una „ manus sit adoptiva, & altera propria: vel ani- „ ma sit adoptiva, & caro in proprietate filii. „ Quamvis enim anima non sit ex patris semine, „ sicut est caro, tamen unus est filius Patris, ani- „ mâ & carne totus vel adoptivus, vel proprius, „ prout conditio nominis, vel naturæ sibi attu- „ lerit. Potest verò in una persona esse passibi- „ lis & impassibilis, mortalis & immortalis: veluti „ homo immortalis est animâ, mortalis est carne: „ sic etiam & Christus impassibilis divinitate, „ passibilis carne: tamen totus unus idemque est „ Deus & homo. Unus est Christus in forma Dei, „ & unus Christus in forma servi; & unus Chri- „ stus æqualis Patri, & unus est Christus minor Pa- tre,

,, tre, idem Deus, idem homo; unus filius Dei
,, Patris totus proprius, & Virginis Matris to-
,, tus proprius.

Objiciebat iterum *Felix*: Humanitas Christi non est genita ex Dei substantia; ergo Christus homo non est in sua carne verus & proprius Dei Filius.

Respondet *Alcuinus*, Non esse necesse ut humanitas Christi sit ex Dei substantia, ut sit Dei naturalis filius, etiam quà homo est; sed satis esse quòd tota Christi persona genita sit ex substantia Dei Patris: sicut totus *Felix* erat proprius & naturalis patris sui filius, quamvis ejus anima ex semine patris non esset. ,, Et quo-
,, modo, *inquit*, potest fieri, ut tu ipse totus
,, sis tui Patris proprius filius & verus, ex cujus
,, carne tua anima non est generata? At si te
,, ipsum consentias proprium esse filium patris
,, tui cum anima & carne, quamvis caro sola de
,, substantia patris & matris procreata sit: Er-
,, go multò magis perpende oculis cordis, ut in-
,, telligas Dei Patris Jesum Christum in utraque
,, substantia proprium filium & verum fieri posse.
,, An illius potentia in hoc impotens est, ut hoc
,, non possit perficere in filio suo, quod in cun-
,, ctis hominibus facit fieri? Aut tuus pater po-
,, tentior est Deo in hac parte, & potuit te pro-
,, prium filium habere ex anima & corpore, li-
,, cèt anima aliunde sit corpori immissa? Si verò
,, nullus proprius filius & verus poterit esse, ni-
,, si ex substantia patris totus natus sit: ergo
,, in omni humano genere nullus pater habet pro-
,, prium filium & verum, nisi tantùm carne so-
,, la.... Tu igitur proprietatem filii, quam in
,, in te asseris, cognosce in Filio Dei fieri posse;
,, & qui te ipsum dividere non vis propter ani-
,, mam & carnem in duos filios, proprium scili-
,, cet & adoptivum: ea ratione nec Christum di-
,, videre tentes in duos filios propter perfectæ
,, divinitatis & perfectæ humanitatis naturam;
quia unus est Mediator noster Jesus Christus.

Objiciebat *Felix*. Christus prædestinatus est; ergo est Filius Dei adoptivus.

Respondet *Alcuinus* libro 2. *Aliter Christum prædestinatum esse, aliter nos. Illum prædestinatum esse Filium Dei in virtute*, sicut ait: Apostolus. *In qua virtute, nisi divinitatis? Nos verò prædestinatos esse per illum in adoptionem filiorum: non ille per nos:* neque in adoptionem.

Objiciebat *Felix*: Christus quà homo servus est Patris, & filius ancillæ ejus: & in æternum Patri subditus erit, Apostolo teste. Et sæpe in Scripturis servus appellatur. Non est igitur verus & propriè dictus Dei Filius, sed adoptivus, quà homo est.

Respondet *Alcuinus* libro sexto: Christum servum dici & esse dignatione, non necessitate; neque in servi conditionalis statum redactum fuisse: *Nam conditio duram demonstrat necessitatem, non voluntaria munus obedientia.* Christum autem hujusmodi necessitati non fuisse obnoxium, probat ex Apostolo dicente. *Christus obediens Pa-*
Philipp.2. *tri usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen.* At, inquit *Alcuinus*, nomen servi conditionalis non est super omne nomen, sed inferius filiorum nomine. Filii quippe nomen omnibus Sanctis Dei dignatione communiter donatum est. Quod est ergo excellentius cœteris nominibus nomen, quod Christo a Deo Patre, Apostolo teste, datum esse dicitur propter obedientiæ mirabile sacramentum? Illud scilicet quod idem ipse subjungit dicendo, *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Si jam Dominus est Jesus, & in gloria est Dei Patris, id est in divinitatis Majestate: Ergo conditionalis servitii jugo subjectus non est; sed sicut Beatus Petrus, Princeps Apostolorum
ait; *profectus est in cælum subjectis sibi Angelis, &* 1. Petr. 3.
Potestatibus, & Virtutibus: quod & Psalmista
prædixit multò ante futurum. *Minuisti*, inquit, Psal. 8. 6.
eum paulò minùs, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti super opera manuum tuarum, Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Idem significat in a-
lio loco Apostolus his verbis: *Qui tradidit seme-* Ephes. 5.
tipsum pro nobis oblationem & hostiam, in hoc quod ait: *Tradidit semeptipsum:* voluntariè se tradentis, non conditionaliter servientis ostendit affectum. Idem probant illa verba Regii Vatis. *In ca-*
pite libri scriptum est de me, ut facerem volun- Psal. 39. 8.
tatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Volui, inquit, non sicut dicere solebat Felix, *Debui:* debita enim servitute Deo Patri subjectum Christum affirmabat. Quod quidem debitum, & conditionale servitium, inquit *Alcuinus*, ab Ecclesiasticæ fidei veritate omnino alienum est. Catholica enim veritas in uno eodemque Christo credit & confitetur, secundùm veram substantiam carnis, omnes ejusdem carnis, quas suscepit, infirmitates voluntarias habuisse Christum, cùm voluisset.

Ad illud autem de æterna subjectione Filii, (1. *Cor.* 15.) Respondet *Alcuinus* cum *S. Hilario*; Nihil aliud ibi esse subjectionis significationem, quàm mysterii demonstrationem; ut nimirum omnia in omnibus Deus sit. Non autem ita intelligendam eam subjectionem, tamquam servitutem dominatui, aut infirmitatem virtuti, aut honori inhonorationem oppositam.

Licèt autem in Veteri Testamento Christus aliquando servus nuncupetur, in Novo tamen Testamento Filius ubique nominatur, ut observat *Alcuinus* lib. 3. contra *Felicem*. Et si eum Propheta servum nominaverit, non tamen ex conditione servitutis, sed ex humilitatis obedientia quâ factus est Patri obediens usque ad mortem; ut respondet Synodus Francofordiensis in Epistolâ ad Hispanos. Sanè Apostolus ad Hebræos scribens cap. 3. servitutis notam Christo inuri vetat his verbis: *Jesus præ Moyse amplioris gloriæ dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus qui fabricavit illam. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est. Et Moyses quidem fidelis erat in omni domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus verò tamquam Filius in domo sua, quæ domus sumus nos.* Idem vetat ipse Christus Joannis 8. *Servus*, inquit, *non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum. Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.* Hinc *Sanctus Augustinus* a Patribus Concilii Francofordiensis in Epistolâ Synodicâ laudatus, Homilia 39. ait: *Dominus noster etiam in forma servi, non servus, sed in forma etiam servi Dominus fuit.* Et Tractatu III. in *Joannem*, prout in eadem Synodica refertur: *Per servum Lex data est, & reos fecit: Per Liberatorem indulgentia data est, reos liberavit. Lex per Moysen data est: non sibi aliquid ampliùs servus assignet, quàm quod per illum factum est. Electus ad magnum mysterium tamquam fidelis in domo, sed tamen servus: agere secundùm legem potest, solvere a reatu legis non potest.* Hinc & *S. Leo* ibidem laudatus ait Sermone 2. *de Nativitate* cap. 3. *Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa: creata est forma servi sine conditione servili.*

Scripturam sacram & Traditionem secutus *Hadrianus* I. Pontifex Maximus servitutis a Christo propellit injuriam, in Epistolâ ad Hispaniæ Episco-

scopos ita scribens: *Adoptivum eum filium, quasi purum hominem, calamitati humanæ subjectum, &* [*quod pudet dicere*] *servum eum impii & ingrati tantis beneficiis, Liberatorem nostrum non pertimescitis venenosâ fauce susurrare. Cur non veremini, queruli obtrectatores Deo odibiles, illum servum nuncupare, qui vos de diaboli servitute liberavit?*

Et infra: *Nam etsi*, inquit, *in umbra prophetiæ dictus est servus, propter servilis formæ conditionem quam sumpsit ex Virgine, sicut scriptum est:*
Job. 1. „ Considerasti servum meum Job, quòd non sit „ ei similis in terra: *hoc nos unà cum B. Gregorio intelligimus secundùm historiam de Sancto Job, & allegoricè de Christo dictum. Numquid propterea servi ei nomen imponere debemus, quia sub persona Job Scriptura eum typicè designabat? Hinc etiam alius Propheta, membrum scilicet sacri Corporis, ex persona summi Capitis, tropica clamat* „ *involvente vaticinia nube:* O Domine, ego
Psal. 115. „ servus tuus, & filius ancillæ tuę. *Et rur-*
Psal. 85. „ *sus:* Da imperium Puero tuo, & salvum fac
Isai. 42. „ filium ancillę tuę. *Et illud:* Noli timere ser- „ vus meus Jacob, & rectissime quem elegi. *Quæ cuncta & juxta literam propheticè & mysticè revelata, nostri Mediatoris designant personam: quòd quilibet Catholicorum virorum hujus Prophetiæ mysterio usus, quemadmodum in quodam libro de Incarnatione Domini B. Ambrosius simile quid dixerit, propter eos videlicet Hæreticos, qui phantasticum, aut etiam semiplenum Dominicum Corpus sacrilego ore susurrant. Numquid docuerunt eum servum, vel adoptivum filium prædicare; cùm universalis Ecclesia Evangelicis atque Apostolicis imbuta lucidissimis documentis, Deum ac Dominum suum, totis medullis cordis, totâ animi devotione, in dextera eum Patris profitetur sedentem? Postquam autem cessavit umbra veritatis, & ipsa in promptu manifestata est veritas, quæ sub allegorica sylva latebat, nusquam eum a Patre servum vocatum legimus, sed Filium, & dilectum, & suum, nec Filium Dominum eum suum appellasse, sed Patrem. Nam Deus & homo erat, qui secundum Deum dicebat:* Ego & Pater unum sumus: *& secundùm hominem:* Pater major me est: *& tamen non ait:* Pater Dominus meus est.

Objiciebat *Elipandus* Orationes ex Ecclesię Toletanę Missali desumptas, scilicet hęc verba ex Oratione in Cœna Domini: *Qui per adoptivi hominis passionem, dum suo non indulget corpori, nostro pepercit.*

Respondet *Alcuinus* lib. 2. contra *Elipandum*, Videri a quibusdam corruptoribus, pro, *assumpti hominis*, nomen *adoptivi* positum. Similiter in Pręfatione, ubi legebatur: *Et Jesu Christo Filio tuo Domino nostro, qui pietati tuæ per adoptivi hominis passionem, &c.* fortè in antiquioribus exemplaribus, *assumpti hominis*, positum fuisse, sed postea interpolatum. Item, ubi dicitur: *Hodie Salvator noster, post adoptionem carnis, sedem repetiit Deitatis;* convenientiùs legi, *assumptionem carnis*, quàm *adoptionem*. Proferebat etiam *Elipandus* hæc verba ex aliâ Oratione: *Respice, Domine, Fidelium tuorum multitudinem, quam per Adoptionis gratiam Filio tuo facere dignatus es cohæredem.* Sed rectè respondet *Alcuinus*, ibi adoptionis nomen ad multitudinem Fidelium referri, quam Filio suo per adoptionem gratiæ Deus fecit cohæredem; non ad Christi Filii Dei personam pertinere. Item quod ex alia Oratione proferebat Elipandus; *Præ stit in adoptione donum, sed adhuc restat in conversatione judicium:* Vocabulum adoptionis ad Fideles pertinere, qui judicandi sunt; non ad Christum, qui judicaturus est. Hispanos Doctores, *Juvencum* Presbyterum, *Julianum Pomerium*, *Sanctum Isidorum*, & Concilia Toletana, Christum nusquam adoptivum Dei Filium appellare. Ut ut est, Orationes Ecclesiæ Romanæ a *Sancto Gregorio Magno* præscriptas vel ordinatas, Mozarabicæ Liturgiæ Orationibus opponit. Quod facit & Synodus Francofordiensis in Epistolâ Synodicâ ad Hispaniæ Episcopos.

Objicies. Secundùm quam naturam Christus nec genitus est a Deo Patre, nec Deo Patri similis, juxta eam non est Filius naturalis: Atqui Christus, secundùm humanam naturam, nec genitus est a Deo Patre, nec Deo Patri similis est: Christus igitur secundùm humanam naturam non est Filius naturalis. Est igitur filius adoptivus.

Respondeo, distinguo majorem: Juxta eam non est Filius Dei naturalis, naturaliter concedo, ex assumptione illius naturæ ad hypostasim Filii naturalis, sive ex gratiâ unionis, nego. Sanè si hæc valeret argumentatio, in eamdem sententiam concludere liceret: Juxta quam naturam Christus, nec genitus est ex substantia Dei Patris, nec Patri similis, juxta eam non subsistit in secunda persona Sanctissimæ Trinitatis: Atqui juxta humanam naturam nec genitus est ex substantia Dei Patris, nec Deo Patri similis: Ergo juxta humanam naturam non subsistit in secunda persona Sanctissimæ Trinitatis. Conclusio tamen Nestoriana est. Vitium hæret in majori, scilicet, quòd sufficienti enumeratione non constat. Sic itaque ratiocinandum est. Quatenus Christus subsistit indivisibiliter subsistentiâ filiali, seu per æternam generationem productâ, eatenus est Filius Dei naturalis & proprius. Nam illa ipsa subsistentia filialis per æternam generationem producta, constituit Filium naturalem & proprium Dei: sed & secundùm divinam, & secundùm humanam naturam, Christus subsistit indivisibiliter subsistentiâ filiali, seu per æternam generationem productâ. Itaque & secundùm divinam & secundùm humanam naturam, Christus est Filius Dei naturalis & proprius.

Objicies. Si Christus est naturalis Filius secundùm humanitatem; ita debet esse filius naturalis secundùm humanitatem, sicut est secundùm divinitatem: atque ita esset genitus ex substantiâ Patris secundùm humanitatem, sicut ab eo genitus est secundùm divinitatem.

Respondeo, An re ipsa ad modum rei non valere consequentiam, præsertim in isto negotio. Non enim fas est concludere: Si Filius Dei verus Deus est sicut Pater, est ingenitus sicut Pater. Nec similiter fas est concludere: Si Christus secundùm divinitatem naturalis Dei filius est per æternam generationem; ita secundùm humanam naturam Dei filius naturalis est per æternam generationem; sed sufficit quòd sit naturalis Dei filius, quà homo est, unionis personalis beneficio.

Objiciebat *Felix* in Opere posthumo, verba *Sancti Hieronymi* in Tractatu de similitudine carnis peccati contra Manichæos, dicentis: *Hic filius hominis per Dei Filium Dei esse filius in Dei Filio promeretur: Nec adoptio a naturâ sejungitur, sed natura cum adoptione conjungitur.*

Respondet *Agobardus* lib. adversùs *Felicem*, Adoptionis nomen pro assumptione a Sancto Hieronymo usurpari. Unde postquam dixit: *Nec adoptio sejungitur a naturâ, sed natura cum adoptione conjungitur:* ut ostenderet quæ esset hæc adoptio, adjunxit: *Quoniam cùm Verbum caro factum est, non per assumptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio. Quod supra dixit*, adoptio, *hoc inferiùs subjecit*, assumptio; *& quam supra dixerat naturam, explanavit subdendo* assum-

assumptorem & assumentem. *Adoptata itaque est natura humana, id est, suscepta vel assumpta in persona Filii a Filio; ut cùm ipse esset Filius, non alio, sed eo modo quo erat ante filius. Et hoc est quod dicitur: Non per assumptam decrevit assumptor, sed in assumente crevit assumptio.*

Objiciebat *Felix* verba *Aviti* Viennensis Archiepiscopi Epistola 28. scribentis: *Maximus Patriarcharum, cùm videret illum diem, in quo sine fine permanet Deus, concupivit tamen illum videre quo homo unitus est Deo. Vidit*, inquit, *& gavisus est:* (Joan. 8. 56.) *quia sicut cernebat illum in quo erat genuina Majestas; ita & istum desiderio conceperat, in quo adoptata illustrabatur humilitas.*

Respondet *Agobardus*, Adoptatam humanitatem *Avitum* dixisse, id est, assumptam. Cæterùm ex iis quæ præmisit, apparere ipsum longè ab eo errore fuisse, quo Christus secundùm humanitatem adoptivus Dei filius asseritur. Ait enim: *Apostolus autem dicit: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum.* (Gal. 4.4) *Enimvero qui mittitur, erat antequam mitteretur. Quia si ante Mariam non fuisset, hunc similem cæteris adoptio faceret Dei filium, non natura. Nec in Evangeliis ipse dixisset:* „ Tantùm dilexit Deus mundum, ut Filium suum unicum daret. (Joan. 3.6.) *Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum; cui tam Deo quàm homini vero, in utraque naturâ fideliter proprio, in divinitate emanasse de Patre, in corpore cœpisse de matre.*

Objiciebat *Felix*, ita divinam Scripturam loqui ut ea quæ Capitis sunt, id est, Christi, referantur ad Corpus, id est, Ecclesiam; & ea quę corporis sunt, adscribantur Capiti: adeoque Christum secundùm humanitatem esse filium adoptivum, sicut cæteros Sanctos.

Respondet *Agobardus*, Non eodem modo quo in Filio Dei Verbum & carnem, unam credimus omnino esse personam, non conjunctam ex duabus personis, sed ex duabus substantiis, eodem etiam modo credi Christum & Ecclesiam unam esse personam, quia unitas personæ Christi & Ecclesiæ, in spiritu, non in corpore est. Unde non sequitur Fideles esse naturâ Dei filios, si Christus naturâ filius Dei est: aut Christum esse filium adoptione, quia Fideles adoptione sunt filii. Cætera quæ objici possunt, a Scholasticis diluuntur, quorum argutias missas facimus. Det Deus Optimus Maximus, ut qui Adoptionariorum hæresim confutando, finem huic Sæculo imponimus, per gratiam & charitatem semper *Simus in vero Filio ejus; Qui est verus Deus, & vita æterna.*

QUÆSO, DOMINE, *misericordia mea, exoro redemptio mea, deprecor charitas mea, ut qui ignorantia mea tenebras* aliquantula *scientiæ luce perfudisti interiùs, operum etiam claritate circumdes exteriùs. Da etiam Domine, ut hoc Opus tanto labore confectum, Ecclesiæ tuæ fiat acceptum: nullique tuorum sit onerosum, quibus potest esse fructuosum. Et qui de meo nec Tibi, nec tuis placere possum, obsecro ut ex tuo, & Tibi, & tuis complaceam. Illud autem attentiùs postulo, ut cui hoc Opus ad manus venerit, ipsumque perlegerit, tuâ inspiratione tactus, meam orationem compleat ac dicat: Domine, fiat; Domine fiat. Amen*, AMEN.

(Ambrosii Autperti *qui hoc Sæculo floruit, verba sunt in fine Comment. in Apocal.*)

HISTORIÆ

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NONI ET DECIMI SÆCULI SYNOPSIS.

CAPUT I.

De Pontificibus qui Romanam & universalem Ecclesiam rexerunt Sæculis nono & decimo.

ARTICULUS I.

De Leone III.

Leo Tertius in Synodo se purgat.

ANnum quintum Pontificatûs agebat Leo Tertius, nono ineunte Sæculo, cùm Carolus Magnus Rex Christianissimus Romam profectus est, Synodumque in causa Romani Pontificis quibusdam criminibus accusati congregavit. Archiepiscopi verò, Episcopi, & Abbates contestati sunt se Judices illius esse non posse. *Nos*, inquiebant, *Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus: nam ab ipsa nos omnes & Vicario suo judicamur, ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquitus mos fuit; sed sicut ipse Summus Pontifex consuevit, jubeat, canonicè obediemus*. Leo verò sacra Evangelia amplexus, ambonem conscendit in Basilica S. Petri, & coram omnibus Ordinibus palam juramento se purgavit, ut refert Anastasius Bibliothecarius. Quę ante Natale Domini gesta sunt, anno Christi octingentesimo. Festo autem Dominicæ Nativitatis illucescente, a Romanis salutatus est Imperator Carolus Magnus, cumque Leo Pontifex Maximus coronavit, & sacro oleo inunxit, ac *More antiquorum Principum adoravit*; ut idem *Anastasius*, & *Eginhardus* in Vita Caroli Magni testantur.

Sedes Apostolica caput omnium Ecclesiarum a nemine judicatur.

Leo Tertius Carolum M. Imperatorem coronat.

Anno Christi octingentesimo quarto, Leo Papa in Germaniam venit ad Carolum Magnum Imperatorem. Occasio itineris ejus hæc fuit. Christi sanguinem Mantuæ fuisse repertum fama vulgaverat. Pontificem rogaverat Imperator ut in rei veritatem inquireret. Qui occasione datâ, primò in Longobardiam, ut Imperatoris desiderio faceret satis, deinde ad ipsum Imperatorem perrexit, a quo pietate & humanitate maxima susceptus est, ut Annales Laureshamenses, sive Eginhardi testantur. Inde Vverdam se contulisse dicitur Pontifex, ibique Sanctum Suitbertum solemni ritu in Sanctorum album retulisse, quod ex Epistolâ Sancti Luidgeri Mimigardevordensis Episcopi ad Rixfridum Trajectensem Episcopum commemorat Cardinalis Baronius ad annum Christi DCCCIV. Verùm tota illa narratio falsitatis, ut Luidgeri Epistola suppositionis, a viris eruditis, jam olim convicta est. Primò, quia Leo Papa cùm Natale Domini celebrarit in Carisiaco cum Carolo Imperatore, & octo dumtaxat diebus apud eum substiterit in Francia, ut veteres Francorum Annales referunt, S. Suitberti canonizationem pridie nonas Septembris. Carolo præsente, celebrare non potuit. Deinde Epistola S. Liudgeri nomine ornata narrat S. Suitberti in Catalogum Sanctorum relationem eo modo & ordine quo nunc & ab annis quadringentis celebrari solet: cùm ex Ecclesiasticis monumentis certum sit solemnem Canonizationis ritum primò servatum fuisse in S. Hugone Gratianopolitano Episcopo ab Innocentio II. postmodum in S. Bernardo ab Alexandro III. Antea simplex admodum erat Canonizationis ritus. Obtinebatur a Sede Apostolica facultas erigendi altare supra defuncti corpus, in eoque celebrandi. Quo erecto, peracta erat Canonizationis solemnitas, ut colligitur ex B. Petro Damiani in fine Vitæ S. Romualdi, fateturque Baronius ad annum MXXVII. Tertiò cùm in illâ Epistolâ, describuntur Cardinales, Archiepiscopi & Episcopi Summo Pontifici assidentes, Cardinales primo semper loco collocantur, contra illius & sequentium Sæculorum morem. Sanè Innocentius II. trecentis post S. Liudgerum annis ad Carthusiæ Priorem de S. Hugonis Canonizatione scribens, tertio loco Cardinales ponit. Quartò,

S. Liudgeri Epistola de Canonizatione S. Suitberti a Leone Tertio, supposititia.

mar-

narrat S. Suitberti miraculum de puero lunatico sanato, quem pater a Studio Bononiensi revocaverat, cùm non multò ante Gregorium Nonum Pontificem Maximum literarum studia Bononiæ ita florere cœperint, ut adolescentes ex longinquis regionibus eò confluerent. Quintò, narrat Indulgentias speciales a Leone III. concessas celebrantibus festum S. Suitberti, & ad divina confluentibus. At ille Indulgentiarum specialium usus tunc temporis alibi non legitur. Quamquam enim Indulgentiarum concedendarum potestas Ecclesiæ a Christo relicta sit, quamquam ab ipsis nominis Christiani exordiis viguerit, varia tamen in earum usu fuit Ecclesiæ disciplina: Fervente persecutione, Lapsis Martyrum Libellos offerentibus concedebatur pœnitentiæ Canonicæ relaxatio. Hæc prima Indulgentiarum forma, ut ex S. Cypriano compertum est: Deinde redditâ Ecclesiæ pace, erat in potestate Episcoporum Pœnitentibus, qui maximo cum fervore pœnitentiæ stadium decurrebant, pœnitentiæ tempus contrahere, & *de ipsis aliquid humanius cogitare*, ut ait Nicæna Synodus. Secundus hic Indulgentiarum modus. Septimo Sæculo & deinceps redemptio pœnitentiarum eleemosynis, sive in pauperum subsidium, sive in Ecclesiarum constructionem aut restaurationem erogatis, invaluit. Tertius hic Indulgentiarum status. Undecimo Sæculo cadente, Urbanus II. pergentibus ad expeditionem Hierosolymitanam, aut aliquid ad eam conferentibus, Indulgentias concessit. Quarta hæc Indulgentiarum conferendarum, seu relaxandarum pœnitentiarum ratio. Duodecimo tandem Sæculo Indulgentiæ omnibus certas Ecclesias vel Altaria visitantibus, & ad divina convenientibus concedi cœptæ. Itaque Indulgentiarum specialium concessio Ecclesiæ Vverdensi & cunctis Fidelibus festum Sancti Suitberti celebrantibus facta, ab usu Sæculi noni aliena est. Expungatur ergo ex Actis Leonis Tertii Sancti Suitberti Canonizatio Vverdæ præsente Carolo Magno celebrata.

Varia in concessione Indulgentiarum disciplina.

Anno octingentesimo nono, Quæstio Romæ habita est inter Leonem III. & Bernarium Vvormatiensem, ac Jesse Ambianensem, Episcopos, necnon Adalardum Abbatem Corbeiensem, Imperatoris Legatos, de Symbolo Constantinopolitano, cum additione, *Filioque*, in Missarum solemniis cantando. Cantandi licentiam dederat Pontifex, non addendi. Unde Symboli cantum cum additione improbavit, & argenteas duas tabulas ad Confessionem S. Petri affigendas curavit, in quarum una Symbolum Latinè, in altera Græcè scriptum legeretur, absque ullo additamento, quò documentum daret posteris, Ecclesiam Romanam tesseræ fidei addere nihil voluisse. Collationis illius Acta descripta sunt a Smaragdo Abbate, ex quo inserta sunt a Sirmondo Tomo II. Conciliorum Galliæ.

S. Nicephorus Patriarcha Constantinopolit. & S. Theodorus Studita Romani Pontificis Primatum verbis magnificis prædicant, & religiosè colunt.

Leonem III. per Legatos, & honorificentissimas literas sinceræ fidei professionem continentes convenit *S. Nicephorus* Patriarcha Constantinopolitanus, anno octingentesimo undecimo. His in literis ubi septem Synodos Oecumenicas, assertamque in iis fidem professus est, his verbis Romanum Pontificem orat: *Vestra autem desideratissima in Domino Fraternitas, vicem nobis reddens precibus ad Dominum fusis, opportunisque sermonibus, & ipsis quoque rebus, nos confirmet, informetque, quo vestris legibus, vestrâque suffulti doctrina, in hac fide stabiles, simplices, & ab omni defectu immunes persistamus, omniaque mysteria, quæ in ipsa, vel de ipsa ab initio sunt tradita, inconcussa retineamus, & universum denique rationalem nostrum gregem summi Pastoris nomine & unctione insignitum, intraque Ecclesiastica caula septa constitutum, manifestâ divina illius & Apostolica spiritualis doctrina fistula ebuccinatione, vocibusque divinitus inspiratis in unum congregemus, & ab insidiantium ferarum morsibus illæsum conservemus.* Extat hæc Epistola Tomo VII. Conciliorum editionis *P. Labbe* S. J. a *Theodoro Peltano* ejusdem Societatis Latinè reddita.

Literas a *Theodoro Studita* Confessore Sanctissimó plures accepit Leo III. quibus ipsum de statu Ecclesiæ Constantinopolitanæ commonebat, a Nicephoro impio Imperatore perturbatæ, qui Josephum Oeconomum olim depositum, quòd Constantini Imperatoris nefarias nuptias cum Theodote pellice, quam pulsâ legitimâ uxore superinduxerat, conciliasset, restitui a Nicephoro Patriarcha curaverat, factumque ejus a duabus Synodis excusari, & Theodorum ipsum Studitam, aliosque ejus exemplo a communione Patriarchæ abstinentes, ob restitutionem Josephi, anathemate damnari. His in Epistolis, quas Annalium Ecclesiasticorum Parens refert ad annum octingentesimum nonum, Romanum Pontificem *Divinissimum omnium capitum Caput* Theodorus appellat, *Archipastorem Ecclesiæ quæ sub cœlo est*: rogat ut *manum Ecclesiæ* Constantinopolitanæ *porrigat, sicut Christus Petro*: necessarium esse suggerit *a divino* ipsius *Principatu Synodum convocari legitimam, ut orthodoxum Ecclesiæ dogma hæreticum excludat*. Se suosque inter *minima Ecclesiæ membra* recenset, *divino* ipsius *Pastorali Principatui* addictissimum se profitetur, fœlicemque se ac suos existimat, si inter *proprias* ejus *oves* reputentur, ejusque precibus confirmentur ac documentis. Leonem III. amantissimis literis Theodorum Studitam, & Platonem ejus in vinculis socium recreasse, constat ex aliâ Epistolâ, quam ad eumdem Pontificem pariter scripserunt, quam Baronius exhibet loco supra laudato. Hiriensis Ecclesiæ Sedem Episcopalem Leonis III. auctoritate Compostellam translatam fuisse ob inventas illic *S. Jacobi* reliquias, idque precibus *Alfonsi* Regis cognomento *Casti* concessum, rerum Hispanicarum Scriptores testantur. Ovetensem Ecclesiam ab eodem Pontifice Archiepiscopatu auctam, Lucas Tudensis, & Rodericus Præsul asserunt. Eardulfum Nordanhumbrorum Regem a suis subditis e Regno pulsum, per Legatos suos cum Caroli Magni Oratoribus conjunctos, in solium ditionesque restituit Leo III. ut Annales Francorum Fuldenses memorant ad annum Christi DCCCIX. Testamento Caroli Magni propriâ manu subscripsit. Ecclesias urbis instauravit, ornavitque singulari munificentia, cujus monumenta exhibet Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita. Leonem III. septem quandoque, vel novem Missas eadem die celebrasse *Vvalafridus Strabo* Lib. *de Rebus Ecclesiasticis*, Cap. XXI. testatur. Leonem Papam de quo id Strabo memorat, falsò putat Leonem I. fuisse *Durantus* Lib. 2. Cap. 7. cùm laudatus Auctor dicat eum non longè a suis temporibus claruisse. Pluries eadem die Sacrificium offerri ab eodem Sacerdote quondam mos fuit, idque singulorum pietati permissum est, ut ex Strabone constat, utque multis Sanctorum exemplis confirmat doctissimus Cardinalis *Bona* Lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, Cap. XVIII. Num. V.

Leo III. septem vel novem Missas eadem die celebrat.

Cùm maligni quidam homines semina rixarum inter Leonem III. & Carolum Magnum Imperatorem spargere conarentur, sic ad illum scripsit anno 807. *Qui per mendacium & malas machinationes vult Filium separare a Matre, judicium habebit cum ipso Clavigero Regni Cœlorum B. Petro Apostolo. Quia mihi in hoc mundo nihil pretiosius est quàm anima vestra salus. Verumtamen tacere nullo mo-*

Concordiam inter Sacerdotium & Imperium conservare satagit.

lo modo possumus ut vos ipsi pro anima vestra vigiletis, scientes quia ista misera & caduca vita in modicum exterminatur, & finem habet, & omnes rationem reddituri sunt Domino. Tribus Ordinationibus mense Martio celebratis, quibus Presbyteros triginta, Diaconos undecim, Episcopos viginti sex creavit, obiit pridie Idus Junias, anno Christi octingentesimo decimo-sexto, cùm annos viginti, menses quinque, dies decem & septem sedisset, ac in S. Petri Basilica sepultus est, teste *Anastasio Bibliothecario*.

SCHOLION I.

Religiosi Censores in hoc Articulo pag. 1. Edit. primæ hanc propositionem notant: *Leo III. de multis criminibus accusatur, a quibus ut se purget, Carolus Magnus Concilium congregat.*

R. *De quibusdam* criminibus accusatum *Leonem III.* dixi, non de multis. Quæ porro ibi refero, ex Anastasio Romanæ Ecclesiæ Bibliothecario refero, fide digno Scriptore.

SCHOLION II.

In eodem Articulo Pag. 3. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Repugnat hujus & sequentium sæculorum mori, Cardinales Archiepiscopis & Episcopis anteponi.*

R. Id absque probatione non assero. Nam Innocentium Secundum trecentis post S. Liudgerum annis, cùm ad Carthusiæ Priorem de S. Hugonis Canonizatione scriberet, tertio loco Cardinales posuisse observo. Idem observavit ante me vir doctissimus *Joannes Morinus* Lib. X. *De Administratione Sacramenti Pœnitentiæ*, Cap. XX. pag. 771. col. 1. num. XI. Ita observavit Illustrissimus & Reverendissimus *Josephus Maria Sanfelicius*, Apostolicæ Sedis ad Germaniæ inferioris Provincias, tractum Rheni, cum potestate Legati a Latere Nuntius, in Epistolâ quam referunt Bollandi Continuatores, in Commentario prævio ad Vitam *S. Liudgeri*, §. IX. num. 41. ad diem XXVI. Martii. Sed & Cardinalis Bellarminus Libro I. *De Clericis*, cap. XVI. *Fateor*, inquit, *olim Episcopos quoscumque prælatos fuisse Cardinalibus, non Episcopis, imo etiam Cardinalatum gradum fuisse ad Episcopatum, ut Onuphrius rectè docet in Lib. De Cardinalibus, & apertissimè colligitur ex Lib. I. Cap. VII. Vita S. Gregorii. Postea tamen mutatus est ordo, & cœpti sunt Cardinales Episcopis anteponi, & Episcopatus gradus esse ad Cardinalatum.*

Nota.

PUtat Natalis *differt.* 4. *in hist. sæcul. XIV. n.* 27. Leonem III. suam conciliis œcumenicis subjectionem agnovisse; nam ægrè ferens in Ecclesia Gallicana additam fuisse Symbolo particulam *Filioque*, opponit Præsulibus Gallicanis illam addendam non judicasse PP. Nicænos, ac ita subdit: *Videte quid sentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam, sed etiam illud absit mihi, ut coæquare præsumam.* At quis non videat hìc Leonem comparationem non instituisse inter Pontificis, & Concilii auctoritatem? Voluit dumtaxat significare non se judicare PP. Nicænis sapientiorem; unde antea dixerat: *Non audeo dicere illud, eos nobis minus intellexisse.* Nullum verò esse in Ecclesia supra Pontificem ostenderunt Antistites dicendo *a nemine judicari*, ut refert Natalis initio articuli.

A quo tempore Cardinales fuerint Episcopis antepositi narratur tom. 1. p. 360.

ARTICULUS II.

De Stephano V.

CUm decem dumtaxat diebus post *Leonis III.* obitum Romana Sedes vacasset, in ejus locum suffectus est *Stephanus* hujus appellationis *Quintus*, natione Romanus, Diaconus a Leone ordinatus, bonis operibus & studiis sacris insignis, Evangelicus Prædicator, populi Romani deliciæ. Utprimùm inauguratus est Pontifex, iter ad *Ludovicum Pium* Imperatorem in Gallias arripuit pro Ecclesiæ utilitatibus, a quo summa pietate & honore susceptus est, ipsumque vicissim magnis honoribus affecit, Imperatorem unxit, & Irmingardam Reginam ejus conjugem coronavit. Rem gestam narrat *Theganus* Chorepiscopus Trevirensis in libro de Gestis Ludovici Pii. *Eodem*, inquit, *anno, Leo Papa Romanus obiit, & Stephanus post eum successit; qui statim postquam Pontificatum suscepit, jussit omnem populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico, & dirigens Legatos suos ad supradictum Principem, nuntians ei ut libenter eum videre voluisset in loco ubicumque sibi placuisset. Quod audiens, magno tripudio repletus, cœpit gaudere, & confestim jussit Missos suos obviam ire Sancto Pontifici cum salutationibus maximis, & servitia præparare. Perrexit post Missos Dominus Ludovicus obviam supradicto Pontifici, obvians ei in Campo magno Remensium. Descendit uterque de equo suo, & Princeps se prosternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertiâ vice erectus, salutavit Pontificem istis verbis, dicens:* Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis. *Et respondit Pontifex:* Benedictus sit Dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris secundùm David Regem videre. *Amplexantes enim se & osculantes pacificè perrexerunt ad Ecclesiam: Qui cùm diu oraverunt, erexit se Pontifex, & excelsâ voce cum Clero suo fecit ei laudes Regales. Postea Pontifex honoravit eum magnis honoribus & multis, & Reginam Irmingardam, & omnes Optimates & Ministros ejus. Et in proxima die Dominica, in Ecclesia ante Missarum solemnia, coram Clero, & omni populo consecravit eum, & unxit ad Imperatorem, & coronam auream miræ pulchritudinis, & pretiosissimis gemmis ornatam, quam secum apportaverat, posuit super caput ejus. Et Irmingardam Reginam appellavit Augustam, & posuit coronam auream super caput ejus. Quamdiu ibi erat Beatissimus Papa, quotidie colloquium habebant de utilitate Sanctę Dei Ecclesiæ. Post quod Dominus Imperator eum honoravit magnis & innumeris donis tripliciter & ampliùs quam suscepisset ab eo .... demisit eum ire Romam cum Legatis suis, quibus præcepit ubique in itinere suo honestum exhibere servitium.* Eadem pene habent Auctor Anonymus Vitæ Ludovici Pii, & Flodoardus lib. 2. c. 19. Stephani V. nomine insignitum est apud Gratianum Distinctione XXIII. C. *Quia Sancta*, Decretum de Romani Pontificis electione, quo cavetur ut *convenientibus Episcopis & universo Clero, eligatur præsente Senatu & populo, qui ordinandus est. Et sic ab omnibus electus, præsentibus Legatis Imperialibus consecretur. Nullusque sine periculo sui, juramenta vel promissiones aliquas, nova adinventione audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne Ecclesia scandalizetur, & Imperialis honorificentia minuatur.* Hoc Decretum in dubium revocat Baronius, quòd Lodovicus Pius in celebri Constitutione quæ incipit, *Ego Ludovicus*, liberam esse velle electionem & corobationem Romani Pontificis

Stephani V. iter in Gallias.

Ludovicum Pium Imperatorem ungit

Dubium Stephani V. Decretum.

ficis declaraverit, solùmque exegerit ut consecratus Pontifex Legatos ad se mitteret. Addere potuit & Flori Magistri testimonium, qui in Tractatu *de Electionibus Episcoporum*, quem scripsit circa annum octingentesimum vigesimum, sub Ludovici Imperio, ait: *In Romana Ecclesia usque in præsentem diem cernimus, absque interrogatione Principis, solo dispositionis divinæ judicio, & Fidelium suffragio, legitimè Pontifices consecrari*. Brevissimo quo sedit intervallo temporis, scilicet mensium septem & dierum trium, multa in ornamentum Ecclesiarum contulit. Unica Ordinatione mense Septembri celebratâ, Presbyteros octo, Diaconos quatuor, Episcopos quinque creavit. Obiit VIII. Kal. Februarii, anni DCCCXVII. sanctissimus Pontifex, miraculorum etiam gratia insignis, ut Theganus coævus Auctor in lib. *De Gestis Ludovici Pii* testatur.

ARTICULUS III.

De Paschali I.

POst biduum a Stephani V. obitu, *Paschalis* hujus appellationis *Primus*, gente Romanus, a teneris divino cultui mancipatus, sacrarum literarum peritus, castimonia, pietate, beneficentia in pauperes, assiduitate in orationibus, vigiliis, jejuniis, omnique virtutum genere insignis, Religiosæ vitæ cultor, Monasterio *S. Stephani* a *Leone III.* Præpositus, summo omnium Ordinum consensu creatus est Pontifex. Sacrorum Canonum diligentissimum observatorem, & paternarum traditionum defensorem acerrimum se præbuit. Tardus ad iracundiam, ad miserationem velox, amator populi semper visus, teste *Anastasio* in ejus Vita. Utprimum inauguratus est, solemnem Legationem ad *Ludovicum Pium* Imperatorem decrevit, ad confirmandam pacem & amicitiam quæ ipsum inter & antecessores Pontifices intercesserat. Hujus obeundæ munus Theodoro Nomenclatori imposuit. Id testantur qui Ludovici gesta scripsere. Confirmationem Pippinianæ & Carolinæ Donationum, & Sardiniæ Donationem, Edicto quod incipit, *Ego Ludovicus*, expressam ab eodem Imperatore suscepit. Bernardum Viennensem Archiepiscopum Pallio donavit. Ad ipsum literas dedit Abbas Sanctissimus, & Fidei adversùs Iconomachos propugnator egregius *Theodorus Studita*, suo & aliorum Abbatum Fidei gratia expulsorum nomine, quas Annalium Ecclesiasticorum Parens ad annum 817. descripsit. His literis Paschalem ita compellant Sancti Confessores: *Audi, Apostolicum caput, a Deo præposite Pastor ovium Christi, Janitor Regni cælorum, Petra fidei, super quam ædificata est Catholica Ecclesia! Petrus enim tu, Petri Sedem exornans & gubernans. Lupi graves irruperunt in caulam Domini. Persecutionem patitur Christus cum Matre & Ministris. Siquidem contra imaginem incursus, prototypi est persecutio. Hinc detentio Patriarchalis Capitis, & exilia, & relegationes Archiepiscoporum, & Sacerdotum, & Monachorum, Monacharumque, & compedes & vincula ferrea, tormentaque, & ad extremum mors. Altaria deleta sunt, templa destructa, sacra profanata, effusus est sanguis, & effunditur eorum qui retinent Evangelium.... Huc igitur ab Occidente, o Christi imitator, resurge, & ne repellas in finem. Tibi dixit Christus Deus noster:* Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. *Ecce tempus, ecce locus: opitulare nobis, qui es a Deo ad hoc ordinatus. Porrige manum quantùm fieri potest. Habes potestatem a Deo eo quòd omnium Princeps es, in quo positus es. Terreto, supplicamus, hæreticas feras calamo divini verbi tui. Pastor Bone, pone animam pro ovibus, supplicamus. Audiat Ecclesia quæ sub cælo est, quia a vobis anathematizantur per Synodum qui hæc ausi.* Inscribitur Epistola: *In omnibus summa virtute prædito, Lumini magno, Principi Sacerdotum primo, Domino nostro Apostolico Papæ Paschali.*

S. Theodori Studitæ ad Paschalem I. literæ.

Ad eumdem Pontificem recèns creatum Apocrisiarios misit *Theodotus* Pseudo-Patriarcha Constantinopolitanus, quos ille velut fures rejecit, ut testantur *Theodorus* Studita, aliique Monasteriorum Præpositi in alterâ Epistolâ ad *Paschalem* Papam missâ per *Epiphanium*, quam refert Baronius ad annum octingentesimum decimum-octavum. Sic Pontificem iis literis compellant. *Re ipsa cognovimus manifestum Apostolorum Principis successorem Romanæ Ecclesiæ præsidere, certòque nobis persuasimus, Dominum Ecclesiam nostram minimè deseruisse, cui unum solumque auxilium a vobis hactenus, atque ab ipso exordio, in occurrentibus molestiis, Dei providentiâ concessum est. Vos igitur illimis ac sincerus ab initio fons orthodoxæ veritatis. Vos adversùs omnem hæreticam procellam tranquillus sepositus portus Ecclesiæ universæ. Vos a Deo electa civitas refugii salutis*, &c. Quas potuit, Ecclesiæ Constantinopolitanæ tulit suppetias *Paschalis* Pontifex, literas scripsit gravissimas contra Iconomachos, ut *Theodorus Studita* testatur Epist. 62. 63. 66. lib. 2. Cod. Column. & Monachis Græcis ad Ecclesiæ Romanæ gremium confugientibus Monasterium apud *Sanctam Praxedem* extruxit, dotavit, ornavit, de quo legendus *Anastasius* in ejus Vita.

Ecclesia Romana fons illimis ac sincerus orthodoxæ veritatis.

Paschali Primo conspicuam se præbuit, Virgo & Martyr Sanctissima *Cæcilia*, eique corpus suum revelavit, quod aureis velatum indumentis sanguine adhuc infusis a Pontifice inventum est, cum corporibus SS. Martyrum *Valeriani* ejus sponsi, *Tiburtii Maximi*, necnon *Urbani* & *Lucii* Romanorum Pontificum; quæ unà transtulit in Ecclesiam *S. Cæciliæ* nomine nuncupatam, quam instauravit, ornavitque: ac Monasterium sub honore SS. Virginum & Martyrum *Agathæ* & *Cæciliæ* juxta eamdem Basilicam extruxit, in loco qui dicitur *Collis Jacentis*, in eoque munificè dotato Monachorum Congregationem instituit, qui quotidianas laudes in Titulo *S. Cæciliæ* Deo persolverent. Hæc translatio anno octingentesimo vigesimo primo facta est secundùm Sigebertum. De qua legenda est ipsius *Paschalis I.* Epistola, & Anastasius Bibliothecarius in Vita ejusdem Pontificis.

Translatio corporis S. Cæciliæ.

Lotharium Cæsarem *Ludovici Pii* filium Romæ Imperatorem coronavit Paschalis Pontifex anno Christi octingentesimo vigesimo-tertio, ut Auctor Anonymus in Vita Ludovici Pii testatur. Captivos innumeros redemit, incendium immane suis precibus extinxit, Ecclesias urbis variis ornamentis auxit, de quibus legendus Anastasius Bibliothecarius. Obiit pridie Idus Maias anno 824. cùm annos septem, menses tres, & dies sexdecim Ecclesiam rexisset.

Nota.

THeodorus Studita, aliique Monasteriorum Præpositi Paschalem Papam alloquentes illum appellant *illimem ac sincerum fontem orthodoxæ veritatis, tranquillum portum universæ Ecclesiæ adversùs hæreticam procellam, & civitatem refugii a Deo electam*. Ita ne nuncupandus, si Ecclesiam docendo, errorem illi dictare potuisset?

AR-

ARTICULUS IV.

De Eugenio II.

PAschali defuncto, post dies quatuor de successoris electione actum, in qua dissentientibus suffragiis schisma pene ortum, sed *Eugenii* Archipresbyteri. S. Sabinæ electio legitima, nobilium patrocinio & favore vim sortita est. Is pietate, doctrina, beneficentia non solùm in pauperes, sed in omnium Ordinum homines singulari, pacis studio, aliisque virtutum gradibus ad supremæ dignitatis culmen ascendit. Ejus permissu Gallicani Episcopi Parisios anno Christi 824. convenere, de sacrarum imaginum cultu collaturi. Ad *Eugenium* post istam Collationem *Ludovicus* & *Lotharius* Imperatores scripsere, & collectas ab Episcopis SS. Patrum sententias controversiam illam spectantes misere per Legatos Jeremiam Senonensem Archiepiscopum, & Jonam Episcopum Aurelianensem, qui Sedi Apostolicæ officia sua offerrent, non docendi Romanam Ecclesiam ac Pontificem auctoritatem sibi arrogarent, ut Ludovicus Pius in Epistolâ suâ profitetur. Lege quæ de Conventu Parisiensi in causa sacrarum imaginum scripsi in Dissertatione adversùs veteres novosque Iconomachos Sæculo VIII.

Conventus Parisiensis Gallicanorum Episcoporum, indeque ad Eugenium II. missa Legatio.

Frequentem Romæ Synodum celebravit *Eugenius II.* anno DCCCXXVI. die XV. Novembris, ut Ecclesiasticæ disciplinæ consuleret. Octo & triginta in ea conditi sunt Canones. Tribus prioribus consecrandorum Episcoporum dotes ex Pastorali S. Gregorii exponit, cavetque ne ullus præmiis ordinetur, alioqui pœnis a Concilio Chalcedonensi decretis subjaceat. *Quartus* indoctos Sacerdotes a sacris ministeriis suspendendos statuit, donec edocti fuerint. *Quintus* Episcopum consecrari vetat, nisi a Clero & populo postulatum, & ex Ecclesiæ vacantis gremio, nisi forsan dignus Episcopatu in ea nullus esset. Prohibet etiam aliquem invitum consecrari, quamvis urgente necessitate. *Canon sextus* Episcopos residere jubet, nec eorum absentiam vult excusari, *nisi fortè per jussionem Metropolitani vel Principis, ex necessitate contingat: quia absentia Episcopi plerumque sit calamitas plebis.* Statuit *Canon VII.* ut *juxta Ecclesiam claustra constituantur, in quibus Clerici Disciplinis Ecclesiasticis vacent;* unumque sit eis refectorium, ac dormitorium. Ii verò ipsis præponantur sub Episcopo, quorum *vita* & *doctrina* illis sit honori ac ornamento. *Canon octavus* Presbyteros in Ecclesiis Baptismalibus ordinari suadet ab Episcopis, cum Parochianorum assensu. *Canon nonus* in Congregationes Clericorum plures admitti vetat, quàm ali possint ex facultatibus Congregationi canonicè attributis. *Canon decimus* Sacerdotes nullos ordinari permittit, nisi certis Ecclesiis, aut Monasteriis deputentur: iisque mulierum familiaritatem interdicit. *Canon undecimus* Sacerdotes qui sedulè Divina perscrutari ac meditari debent Eloquia, ludis vacare, aut eorum aspectu delectari non finit. *Canon duodecimus* fœnus, venationem, aucupium, & rustica opera iisdem prohibet: ac ne sine ornatu Sacerdotali extra domos prodeant. *Decimus-tertius* eosdem in secularibus negotiis pro testimonio dicendo, aut conficiendis instrumentis rogari vetat, quia eos in talibus rebus esse non convenit. Excipitur casus quo nullæ idoneæ sæcularium invenirentur personæ ad manifestandam testimonio suo veritatem. *Decimus-quartus* Clericos propter crimen depositos ab Episcopis alicubi recludi jubet ad agendam pœnitentiam. *Decimus-quintus* Clericos sacris Ordinibus initiatos a Subdiacono ad Episcopum, si de mala familiaritate cum aliqua fœmina suspecti fuerint, & a Metropolitano, vel Episcopo ter admoniti, cum ea confabulari, aut alio modo conversari deprehensi fuerint, statuit canonicè judicandos. *Decimus-sextus* prohibet Episcopis ne res immobiles subjectarum plebium, aut piorum locorum in proprios usus convertant. *Decimus septimus* reprehendit Presbyteros, qui omnium ad se concurrentium in sacris locis oblationes ad Missarum solemnia recipere renuebant. Tunc scilicet oblationes ex pano & vino olim a Christianis fieri solitæ in pecuniarum eleemosynam pro Missis converti cœptæ sunt. Hinc factum, ut Laïci ob modicam stipem singulas quisque Missas sibi arrogarent. Unde Presbyteri accepta ab uno eleemosynâ, aliorum oblationes & eleemosynas recusare cogebantur, ne unum pro pluribus qui Missam postulaverant, offerre viderentur Sacrificium. Hunc, inquam, usum reprehendere videtur *Eugenius II.* Canone XVII. Sic autem habet iste Canon: *Presbyteri nullius suadeantur sermonibus, ut non omnium ad se concurrentium in quibuslibet sacris locis oblationes ad Missarum solemnitates recipiant. Quia cùm mediatores Dei hominumque existant, in exercendis votis, relaxandisque peccatis largissimam debent orationem peragere. Si quis autem contra hac temerator extiterit, aut desinat, aut Doctoris proprii constringatur sententiâ. Redemptor enim noster cùm sit omnipotens, immensaque misericordia plenus, quantorum populorum vota non recipit, & vincula peccatorum quatenus non resolvit?* Eamdem consuetudinem, quæ hoc reprehenditur Canone, perstringit *Vualafridus Strabo* lib. *de Ecclesiasticis Officiis*, cap. 22. *Sed & in hoc*, inquit, *error non modicus videtur, quòd quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant; vel pro vivis & defunctis non simul æstimant immolandum, cùm verè sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quòd si cui placet pro singulis singulatim offerre, pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro stulta opinione quâ putet unum Dei sacramentum non esse generale medicamentum. Quodammodo enim in fide imperfectus est, qui putat Dominum non discernere, quando una petitione pro multis rogatur, quid cui sit necesse: vel fastidire eum æstimat, cùm eadem oblatio nunc pro uno, nunc pro alio exhibetur.* Cujusque Sacerdotis arbitrio & devotioni tunc permittebatur unum pro multis offerentibus Sacrificium, aut singula pro singulis celebrare. Nostrorum verò temporum alia conditio est, alii mores: Nec ullus ignorat quid de hac re ab Apostolica Sede statutum sit, inquit doctissimus Cardinalis *Bona* Lib. II. *Rerum Liturgicarum*, Cap. VIII.

Romana Synodus ab Eugenio II. congregata. Summa Canonum.

Episcoporum residentia.

Seminarium.

Clericalis disciplina.

Oblationes ad Missarum solemnia.

Canon decimus-octavus Romanæ sub Eugenio II. Synodi vetat literas dimissorias ad alienam Diœcesim concedi Presbytero, aut alteri Clerico, nisi Episcopo, ad cujus Diœcesim migrat, postulante. Ne verò falsitati sit locus, jubet eas Metropolitani, vel Summi Pontificis, aut Principis Bulla roborari.

Literæ dimissoriæ.

Canon decimus-nonus statuit ut Episcopi, universique Sacerdotes, qui *ad solam laudem Dei, bonorumque operum actionem constituuntur;* Advocatum *bonæ opinionis, & laudabilis artis* eligant; ad gerenda cùm Ecclesiæ, tum propria negotia: *Ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.* Si autem Advocatum invenire non possint Presbyteri, in hujus rei causam inquirere Episcopum jubet *Canon vigesimus*, eosque secun-

Temporalium Ecclesiæ negotiorum Advocati. Ad quid constituti Sacerdotes?

dàm Canones emendari, si mala illorum conversatio in causa sit cur negotiorum suorum Patronos ac Procuratores invenire nequeant.

Jus patronatus. *Canon vigesimus-primus* Monasterium vel Oratorium canonicè constructum, a dominio Fundatoris auferri prohibet, eidemque jus Patronatus asserit; ita tamen ut Presbyter, cui illud commendaverit, probetur Episcopo, ipsique reverentiam & obedientiam exhibere, & ad ejus Placita, sive Synodos accedere teneatur.

Vigesimus-secundus ferit rerum Ecclesiasticarum invasores. *Vigesimus-tertius* Xenodochia, aut quævis pia loca Episcopis, in quorum Diœcesi existunt, commendat, ut eorum sollicitudine ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur. *Vigesimus-quartus* piis hujusmodi locis, quæ Sacerdote sunt destituta; & sæcularium hominum habitatione profanisque usibus sordescunt, Presbyterum præfici jubet ad facienda sacra, sive Episcopi auctoritate, si Ecclesiæ loca illa subjecta sint; sive admonitione & curâ, si sub jure sæcularium hominum sint constituta. Si verò laïci Patroni ac domini infra tres menses Presbyterum ibi constituere neglexerint, Episcopus ad id emendandum Principis implorabit æquitatem. *Canon vigesimus-quintus* templa, & quævis pia loca vetustate collapsa, aut destructa restaurari mandat.

Canon vigesimus-sextus vetat ne Episcopus subjectos Sacerdotes, Clericos, vel pia loca, insuetis exactionibus gravet.

Monastica Disciplina. *Vigesimus-septimus* Abbates doctos, Sacerdotes & regularis observantiæ studiosos, Monasteriis præfici jubet. *Vigesimus-octavus* Monachos regulariter non viventes coërceri statuit, & ad communem vitam redigi. *Vigesimus-nonus* fœminas,quę habitum Religiosum aut velamen suscepere, in Monasteriis regulariter vivere, aut in domibus susceptum habitum castè observare jubet.

Diei Dominicæ observantia. *Canon trigesimus* opera servilia, & mercatus diebus Dominicis prohibet, quibus Christiani omnes ad Ecclesiam concurrere, & soli orationi vacare debent. Reos tamen aut criminis graviter suspectos, in carcerem iis diebus conjici permittit. *Canon trigesimus primus*, ne quo tempore commissa facinora debent oratione abstergi, alia impunè committantur.

Monasticæ professionis libertas. *Canon trigesimus-secundus* eos qui ad ingressum Monasteriorum compulsi sunt, in iis invitos retineri vetat: *Quia quod non petunt, non observant*: & peccata committere solent potiùs, quàm plangere. *Canon trigesimus-tertius* Laicos in Presbyterio, quando Missa celebratur, consistere prohibet. *Trigesimus-quartus* studia in universis Episcopis, & aliis locis, ubi opus fuerit, institui jubet. *Trigesimus-quintus* choreas & saltationes juxta Ecclesias in Sanctorum Natalitiis impediri statuit: Paganorum mores id redolere docet; qui his vacant, si cum minoribus veniunt ad Ecclesiam peccatis, cum majoribus reverti.

Choreæ juxta Ecclesiam vetitæ.

Matrimonii indissolubilitas. *Canon trigesimus-sextus* statuit, *Nulli licere, exceptâ causâ fornicationis, uxorem relinquere, & deinde aliam copulare.* Si autem mutuo consensu, religiosæ vitæ causâ, ab invicem secedere voluerint, id absque conscientia Episcopi ne fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. Prima pars Canonis nonnullis perperam videtur solutionem matrimonii, non solùm quoad thorum, sed etiam quoad vinculum, causâ fornicationis permittere. Commodum enim sensum patitur Canon laudatus, & eodem modo exponi potest ac verba Christi, Matthæi 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*

Canon trigesimus-septimus duas simul uxores, aut uxorem & concubinam habere vetat. *Trigesimus octavus* a Comunione segregandos edicit, qui matrimonium in gradibus vetitis contraxerint, scilicet cum noverca, nepte, consobrina, fratris vel cognati uxore.

Ritum probationis per aquam frigidam instituit Eugenius II. si fides Remigianis membranis pervetustis habeatur, sæculo nono, ut conjicit *P. Mabillonius*, exaratis, ex quibus Ritum illum transcripsit, & publicavit, *Veterum Analectorum Tom. I.* Vix tamen mihi persuadere possum id ab *Eugenio* Papa inventum, & ab omnibus Christianis observari jussum. Primò quia id instituisse dicitur *Eugenius*, ut *Nulli liceret super sanctum Altare manum ponere, neque super Reliquias vel Sanctorum corpora jurare.* At incredibile est prudentissimum Pontificem, ut morem jurandi super Altare & Reliquias Sanctorum in Ecclesia ab antiquo receptum abrogaret, Ritum invexisse, quo Deus tentaretur, miraculum ab ipso postulando absque necessitate. Miraculum in hujusmodi probatione postulatum, evidens est ex precationis & conjurationis formula, quæ super hominem fiebat: *Propterea obnixè te deprecamur, Domine Jesu Christe, fac signum tale, ut si culpabilis est hic homo, nullatenus recipiatur ab aqua.* Et ex Oratione ad aquam benedictam: *Suppliciter te, Domine Jesu Christe, deprecamur, tale præsentialiter facere digneris signum, ut si iste, quod ei objicitur, est in aliquo culpabilis, non suscipiat eum hac aqua, sed evanescat ipse, & nullatenus modò intrò recipiat.* Actum Religionis, scilicet juramentum super Altare vel Reliquias Sanctorum, ab Eugenio sublatum quis credat, & ejus loco Ritum superstitiosum introductum? Secundò, adjurantur qui mittendi sunt in aquam, *per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & per Christianitatem quam susceperunt, & per unigenitum Filium Dei, per Evangelium, & per Reliquias quæ sunt in Ecclesia, ut non præsumant communicare, neque accedere ad Altare, si hoc fecerint.* An per unigenitum Filium Dei & per Sanctam Trinitatem adjurandos præscripsisset Eugenius, qui in eadem periodo per Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum adjurantur? Quasi unigenitus Dei Filius & Sancta Trinitas a Patre, & Filio, & Spiritu Sancto distinguantur. Tertiò, si omnes tacuerint, jubetur Sacerdos accedere ad Altare, & eis Eucharistiam dare, dicendo: *Corpus hic & Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad probationem hodie.* An credibile est Eugenium II. vetuisse juramentum super Altare vel Reliquias Martyrum, propter periculum perjurii, & jussisse ut hominibus de homicidio aut furto suspectis Corpus Christi daretur ad probationem; qua in re periculum evidens erat sacrilegii? Quartò Ludovicus Pius in Capitulari anno DCCCXXIX. Cap. 12. prohibet probationem per aquam frigidam. *Ut examen*, inquit, *aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, a missis nostris interdicatur ne ulteriùs fiat.* Ritum ab Eugenio II. Pontifice Maximo institutum Ludovicus Augustus non abrogasset. Fatendum tamen est istud probationis genus in Galliis & in Germania in usu fuisse, etiam post Ludovici Edictum. Id enim constat ex Hincmaro Archiepiscopo Remensi, qui ab Hildegario Meldensium Episcopo interrogatus, judicium aquæ frigidæ multis argumentis approbavit Epistola 39. in quibus cùm hujusce judicii Ritum ab Eugenio II. institutum non commemoret, colligere est ignotam tunc temporis fuisse Eugenii II. ea de re Constitutionem.

Ritus probationis per aquam frigidam ab Eugenio II. non est institutus, aut approbatus.

Scripsit Eugenius II. ad Bernardum Viennensem Archiepiscopum, illiusque Ecclesiæ privilegia confirmavit. Rem frumentariam adeo curavit, ut nullibi viliùs quàm Romæ annona venderetur.

tur. Pater pauperum meritò dictus. Hujus operâ & precibus Romani Judices in Gallia detenti, ad Urbem tandem redire permissi sunt, quos bonis paternis restituit, multaque ipsis contulit munera, cùm facultatibus omnibus destituti essent. Ædem *S. Sabinæ* Martyris in Monte Aventino, cujus Presbyter Cardinalis fuerat, in meliorem cultum restituit. Obiit Pontifex optimus, cùm sedisset annos tres, menses duos, & dies viginti tres, die undecima Augusti, anno DCCCXXVII. & in Basilica *S. Petri* sepultus est. De eo legendus Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita.

SCHOLION.

In hoc Articulo Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant pag.20. Edit. primæ: *Matrimonium dissolubile quoad vinculum causâ fornicationis.*

R. Hæc propositio non est mea, contrarium hoc ipso loco assero. Canones Synodi Romanæ sub Eugenio Secundo recenseo. De trigesimo sexto ita scribo: Statuit: NULLI LICERE, EXCEPTA CAUSA FORNICATIONIS, UXOREM RELINQUERE, ET DEINDE ALIAM COPULARE. Si autem mutuo consensu, Religiosæ „ vitæ causâ, ab invicem secedere voluerint, id „ absque conscientia Episcopi ne fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. (Sunt ipsa verba Canonis.) Hæc autem est ad illum Canonem observatio mea: *Prima pars Canonis nonnullis perperam videtur solutionem Matrimonii, non solùm quoad thorum, sed etiam quoad vinculum, causâ fornicationis permittere. Commodum enim sensum patitur Canon laudatus, & eodem modo exponi potest ac verba Christi Matth.19. QUICUMQUE dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Quem errorem refello, & a quo Eugenium Secundum & Synodum Romanam vindico, mihi tribuunt Religiosi Censores.

ARTICULUS V.

De Valentino, & Gregorio Quarto.

I. EUgenio Secundo substitutus est quamprimum *Valentinus* natione Romanus, Summis Pontificibus Paschali, & Eugenio ob egregias dotes, ac virtutem eximiam charissimus. Ex Archidiacono electus est, incredibili omnium Ordinum applausu. Sed brevì lætitia de illius creatione concepta, in luctum versa est. Quadragesimo scilicet ab inauguratione sua die obiit vir sanctissimus, teste Anastasio Bibliothecario.

II. Valentino successit *Gregorius* hujus appellationis *Quartus*, gente Romanus, a Paschali Papa Sacerdotio adauctus; genere clarus, sed clarior sanctitate; formâ conspicuus, sed pulchrior fide; divinarum literarum solertissimus inquisitor, Ecclesiarum indefessus visitator, pauperum Pater, viduarum nutritor, ac rerum contemptor terrenarum, ut ait Anastasius Bibliothecarius. Gregorii Magni sequutus exemplum, ac se ad tantum ministerium inutilem præ humilitate existimans, in Basilica SS. Martyrum Cosmæ & Damiani latebras quæsiit, ubi a Clero & Populo inventus, & per vim eductus, in S. Petri Sede collocatus est. Transtulit S. Gregorii Magni corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis. Transtulit quoque corpora SS. Martyrum Sebastiani, Gorgonii, ac Tiburtii, ex Cœmeteriis in quibus ante jacebant, ad Ecclesiam S Petri. Basilicam S. Marci Papæ & Confessoris, cujus Presbyter Cardinalis fuerat, restauravit, exornavitque, ut & plures alias Urbis Basilicas * Juxta Ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim Monasterium condidit, ac in illud Monachos congregavit. Ut Statum Ecclesiasticum contra Sarracenorum incursus muniret, Ostia civitate vetustate pene diruta, novam Ostiam civitatem munitissimam ædificavit, quæ ex ejus nomine Gregoriopolis nuncupata est. Novas etiam ædes in commodum Pontificum extruxit. Hamaburgensis Archiepiscopatus erectionem a Ludovico Pio Imperatore procuratam confirmavit, Pallioque donavit, & privilegiis auxit Ansgarium Archipræsulem sanctissimum, anno Christi DCCCXXXII. ut testatur Adam Bremensis lib.1. cap.17. In Gallias venit, pacem inter Ludovicum Augustum & filios ejus conciliaturus. Quia verò cum filiis ejus venit, falsus percrebuit rumor ipsum adesse ut Imperatorem, eique addictos Episcopos excommunicatione feriret, nisi suæ ac Principum perduellium voluntati parerent. *Parum quid subripuit Episcopis præsumptio audacia, asserentibus nullo modo se velle ejus voluntati succumbere. Sed si excommunicaturus adveniret, excommunicatus abiret; cùm aliter se habeat antiquorum Canonum auctoritas.* Ita refert Astronomus in Vita Ludovici Pii. Fragmentum Historiæ Franciæ a Ludovico Pio Imperatore usque ad *Robertum Hugonis Capeti* filium, ex vetustis Codicibus MSS. editum a *Francisco Duchesnio* Tom. II. Historiæ Francorum, falsò narrat *Lotharium*, annuente Papa *Gregorio*, Ludovicum Imperatorem Patrem suum cœpisse, & apud urbem Suessionum in Monasterio S. Medardi sub arcta custodia posuisse. Gregorium enim filiorum defectioni minimè favisse, sed in id totum incubuisse ut patrem ipsis conciliaret, Astronomus in Vita Ludovici Pii, & *Theganus* in lib. de ejusdem Imperatoris Gestis, testantur. Postremus ille Auctor Pontificem a Ludovico Augusto regalibus donis honestatum commemorat, sicut ille Augustum magnis honoraverat muneribus. *Paschasius* in Vita *Walæ* Abbatis lib.2. scripsit Gallicanos Antistites *Gregorio IV.* depositionem fuisse comminatos. *Terrebatur*, inquit, *ab Augusto, & ab omnibus suis, etiam ab Episcopis, qui sibi pridie quàm venissemus, dexteras dederant, quòd unanimes essent ad resistendum his, qui ex adverso erant, Regibus filiis, Principibus & populo: insuper consiliabantur firmantes, prob dolor! quòd eumdem Apostolicum, quia non vocatus venerat, deponere deberent. Quibus auditis, Pontifex plurimùm morabatur, & verebatur. Unde ei dedimus nonnulla SS. Patrum auctoritate firmata, Prædecessorumque suorum conscripta, quibus nullus contradicere possit quòd ejus sit potestas, imo Dei, & Beati Petri Apostoli, ire, mittere ad omnes Gentes pro fide Christi, & pace Ecclesiarum, pro prædicatione Evangelii, & assertione veritatis: & in eo esset omnis auctoritas B. Petri excellens & potestas viva; a quo oporteret universos judicari; ita ut ipse a nemine judicandus esset. Quibus profectò scriptis, gratanter accepit, & valde confortatus est.* Huc spectat quòd idem Pontifex in Epistolâ ad Gallicanos Episcopos, quæ inter Agobardinas extat, conqueritur illos *periculum honoris* sibi fuisse comminatos, & quòd Gallicanas Ecclesias ita contrarias habiturus esset, ut *nihil in illis agere vel disponere ipsi liceret; nec quempiam excommunicare, ipsis obsistentibus.* Has minas velut absurdas Gregorius ridet & contemnit; maximè cùm propter crimen non intententur, sed ex hypothesi dumtaxat, quòd eorum placitis non consentiat. Ipsos superbiæ, adulationis, & perjurii arguit; vocat illos arundines vento agitatas, queritur quòd ipsum contrariis nominibus in suâ Epistolâ appellassent, *Fratrem* nimirum & *Papam*. Ait jus-

De his fusè Anastasius Bibliothecar.

Gregorii Quarti in Gallias iter.

Defectioni filiorum Ludovici Pii a Patre Augusto non favit.

Gallicanorum Episcoporum falsæ suspiciones, & diffidium cum Gregorio Quarto non probandum.

Summus Pontifex a nemine judicandus.

Gregorii Quarti ad Gallicanos Episcopos litera graves & aspera.

jussionem Apostolicæ Sedis non minùs sacram ipsis videri debuisse, quàm Imperialem, cùm majus sit regimen animarum, quod est Pontificale, quàm Imperiale. Magis pertinere ad dehonestationem Imperialis Potestatis opera digna excommunicatione, quàm excommunicationem ipsam, quam ne Imperatori infligeret, metuebant. Longè esse mentem illorum ab ea petitione scribit, quâ in Missarum celebrationibus Deo dicere solent, non voluntate, sed voce: *Da nobis pro amore tuo prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare.* Ridiculum esse quod scripserant, dehonestatum iri Pontificem absque injuria Sedis: cùm nullo modo fieri possit, ut si is qui locum *B. Petri* tenet, exhonoretur, sine crimine dumtaxat Cathedra ejus honorata permaneat: siquidem propter Cathedram sedens in illa honorandus est. Miratur quòd se contrarios fore Pontifici scripserint in legatione pacis & unitatis, quod Christi donum & ministerium est. Falsum esse ait quod scripserant, primam illam divisionem Regni, quam inter filios fecerat Imperator, nunc juxta rerum opportunitatem, esse mutatam. Ait eam non esse opportunitatem, sed importunitatem, cùm sit causa & origo conturbationis & dissensionis, commotionis & deprædationis, perjuriorum, aliorumque malorum. Deinde ipsos nescire an prior illa dispositio sit apud Deum commutata, an potiùs ratihabita: quâ in re haud satis attendisse visus est ad illam Gregorii II. sententiam: *Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet.* Cùm autem ipsi objecissent Gallicani Episcopi, quòd contra juramentum fidelitatis *Ludovico Augusto* præstitum ageret, stando a partibus filiorum: negat se esse perjurum. Quin imo perjurii crimen in ipsos rejicit. *Bene autem subjungitis*, inquit, *memorem me esse debere jurisjurandi causâ fidei facti Imperatori. Quod si feci, in hoc volo vitare perjurium, si annuntiavero ei omnia quæ contra unitatem & pacem Ecclesiæ & Regni committit: quod si non fecero, perjurus ero, sicut & vos, si tamen juravi. Vos tamen, quia proculdubio jurastis & rejurastis, promittentes ei erga illum omnia fideliter vos agere, & nunc videntes illum agere contra fidem, & præcipitari in perniciem, non revocatis eum, quantùm ex vobis est, perjuri estis: quia pro ejus salute secundùm fidem promissam non laboratis.* Suggerit quid Imperatori debuerant respondere, cujus sacris jussionibus se præventos scripserant. Id nimirum quod S. Gregorius Nazianzenus Imperatori dixit: *Patienter, quæso, accipe libertatem nostram. Scio te ovem esse gregis mei a Christo mihi Summo Pastore annumeratam, & a Sancto Spiritu consignatam*, &c. *Memento semper quòd una tibi natura est, eademque substantia cum omnibus qui tibi subjecti sunt. Tu tamen animo esto cùm Deo, & non tam dominari te mundo, quàm dominari tibi Christum gloriare.* Prædicare ipsos debuisse Principi, quod S. Augustinus lib. 5. de Civitate Dei, cap. 24. scripsit: *Felices dicimus Imperatores, si justè imperant, si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium non extolluntur, & se homines esse meminerint: si suam potestatem ad Dei cultum maximè dilatandum Majestati ejus famulam faciunt ..... Si quod asperè coguntur plerumque decernere, misericordiæ lenitate & beneficiorum largitate compensant: si luxuria tantò eis castigatior, quantò posset esse liberior: si malunt cupiditatibus quàm quibuslibet gentibus imperare. Et si hæc omnia faciunt, non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ*, &c. *Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros.* Asperiores literas Gallicani Præsules Gregorio IV. meruisse

Suggerit Episcopis Gallicanis quid Imperatori respondere pro ejus salute debuerint.

videbantur, quorum iracundia falsis rumoribus incensa, & studium alioqui laudandum erga Ludovicum Pium Imperatorem, Epistolam immodestam, & a priscorum Gallicanæ Ecclesiæ Antistitum pietate & reverentia erga Romanos Pontifices degenerem, ad ejus Sanctitatem dederat. Sanè cùm Romano Pontifici depositionem comminati sunt, non attenderunt ad Antecessorum suorum doctrinam, quos scire debuerant vehementer improbasse factum Romanæ Synodi, quæ *Symmachi* Papæ causam judicandam susceperat, cùm tamen ab inferioribus judicari non posset (ut testatur *S. Aviti* Viennensis Archiepiscopi Epistola nomine Ecclesiæ Gallicanæ scripta ad Senatores Urbis Romæ.) Cæterùm cùm in Gallias venit Gregorius ut sequester pacis inter Ludovicum & filios, discussæ sunt hæ nebulæ, & Antistites nostri, ubi ejus adventum pacificum esse norunt, ipsum ut Patrem & Magistrum omnium Ecclesiarum coluere, illos ut Fratres ipse complexus est. Fructu tamen caruit ejus in Gallias iter, & civilem discordiam, filiorumque & populi defectionem ab Imperatore spectans, quam cohibere non potuit, moërens Romam rediit. *Gregorio IV.* monente, & omnibus Episcopis assentientibus, Ludovicum Pium statuisse, ut in Gallia & Germania Festivitas omnium Sanctorum Kalendis Novembris celebraretur, quam Romani ex instituto *Bonifacii IV.* celebrabant, auctores sunt *Ado Viennensis* in Martyrologio, & *Sigebertus* ad annum 835.

Adventus Gregorii in Gallias pacificus.

Solemnitas omnium Sanctorum.

Ad Episcopos per Galliam, Germaniam, & universas Provincias constitutos Epistolam dedit *Gregorius IV.* anno DCCCXXXV. de causa *Aldrici* Cœnomanensis Episcopi ad Sedem Apostolicam deferenda, & de appellationis facultate ipsi & aliis Episcopis in similibus causis non neganda. *Decreto nostro*, inquit, *vestram rogantes Charitatem, mandamus, ut si aliquis suorum æmulorum Aldricum Cœnomanicæ Ecclesiæ Episcopum accusare damnabiliter attentaverit; ut honoretur B. Petri Apostolorum Principis memoria, Ecclesiæque Romanæ cui præsedit privilegium, & nostri nominis auctoritas: liceat illi post auditionem Primatum Diœceseos, si necesse fuerit, nos appellare, & nostra auctoritate, aut ante nos, aut ante Legatos nostro ex latere missos, juxta Patrum Decreta, suas exercere atque finire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid, quod absit, grave, intolerandumque ei objectum fuerit, nostra erit expectanda censura, ut nihil prius de eo qui ad sinum sanctæ Romanæ Ecclesiæ confugit, ejusque implorat auxilium, decernatur, quàm ab ejusdem Ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ sic vices suas aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem vocatæ sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.*

Jus Appellationum ad Romanum Pontificem in judiciis canonicis Episcoporum.

Judicia Episcoporum inter majores causas scribit esse connumeranda, quæ a Sede Apostolica finiendæ sunt. In Judicio porro Sacerdotali moderationem docet servandam esse maximam. *Nam licèt*, inquit, *plerumque accidant in Sacerdotibus quæ sunt reprehendenda; plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas; plus cohortatio, quàm comminatio, plus charitas; quàm potestas: cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus statim post trinam negationem B. Petrum Apostolum Præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi ergo atque corrigendi magis sunt Rectores Ecclesiæ, quàm statim & absque nostro consulto judicandi: cùm majora negotia & difficiliores causarum exitus, Sanctorum Patrum Canones Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, jubeant sub nostra sententia expectatione suspendi, nostroque moderamine*

Quanta servanda sit in Sacerdotali judicio moderatio.

de.

definiri. Addit nihilominus per facilitatem Sacerdotum divino tribunali non debere derogari. *Nihil*, inquit, *per nostram facilitatem tribunali excelsi Judicis derogare debemus; cùm illa sint rata, quæ pia, quæ vera, quæ justa sunt*. Nihil novum statuere se ait, sed Canonum Antiquorum executionem jubere. *Non novum aliquid præsenti jussione præcipimus, sed illa quæ olim videntur indulta firmamus: cùm nulli dubium sit quod non solùm Pontificalis causatio, sed omnis Sanctæ Religionis relatio ad Sedem Apostolicam, quasi ad Caput Ecclesiarum, debet referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium. . . . Cujus Auctoritatis sanctionem omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apostolica Petra, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam soliditate divelli*. Tandem Sacerdotes ab omnibus animi perturbationibus liberos esse debere tradit. *Sacerdotes, qui Throni Dei vocantur, quieti ab omnibus perturbationibus esse debent*.

Causæ majores ad Sedem Apostolicam referendæ.

Sacerdotes ab omnibus perturbationibus quieti esse debent.

Cùm Ludovicus Imperator legatos Romam misisset ad Justitias faciendas, proposita est coram eis controversia de quibusdam possessionibus, quas Ingoaldus Monasterii Farfensis Abbas pervasas fuisse ab Hadriano & Leone Romanis Pontificibus contendebat, injustè verò retentas ab eorum Successoribus Stephano Paschali, & Eugenio, Legati Imperiales secundùm Monasterium judicarunt. Verùm Gregorius IV. noluit stare judicatis; sed a Missorum Imperialium sententia ad ipsum Imperatorem appellavit, ut docet *Chronicon* Farfense apud Duchesnium Tomo III.

Gregorius Quartus, a sententia Missorum Imperialium in causa temporali ad ipsum Imperatorem appellat.

Gregorio IV. Rabanus Maurus Carmen *de Cruce* nuncupavit. Obiit laudatissimus Pontifex anno Christi DCCCXLIII. cùm annos sexdecim in S. Petri Cathedra sedisset.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 25. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Gregorius Quartus non tentavit deponere Imperatorem*.

R. Eo loci ostendo Gregorium Quartum exauctorationem Ludovici Pii Imperatoris non attentasse, nec filiorum ipsius defectioni favisse sed in id totum incubuisse ut pium parentem ipsis conciliaret. Pontificem a calumnia vindico. Quid ibi reprehensione? Quid non potiùs laude dignum?

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 26. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant. *Papa conqueritur de Episcopis Gallicanis ipsum contemnentibus, & frivolè ipsum distinguentibus a Cathedra*.

R. Summam Epistolæ Gregorii Quarti ad Episcopos Gallicanos, quæ inter Agobardinas edita est, fideliter exhibeo, non iis tamen verbis quibus RR. Censorum nota concepta est. Cæterùm Historiæ res est.

SCHOLION III.

Ibidem Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Existimant se a Papa excommunicari non posse*.

R. Gregorii Quarti querelas refero. Se ab illo excommunicari non posse hac in causa, de qua agebatur, Gallicani Præsules scripserant, ob eam scilicet rationem, quòd in Ludovici Pii fide & obedientia adversùs filios perduelles, starent. Cæterùm attendere debuerant RR. Censores quid de literis minacibus Episcoporum Galliæ ad Gregorium Quartum scripserim pag. 28. *Asperiores* (inquiebam) *literas Gallicani Præsules Gregorio Quarto meruisse videbantur, quorum iracundia falsis rumoribus incensa, & studium alioqui laudandum erga Ludovicum Pium Imperatorem, Epistolam immodestam, & a priscorum Gallicanæ Ecclesiæ Antistitum pietate & reverentia erga Romanos Pontifices degenerem, ad ejus sanctitatem dederat &c. Cæterùm cùm in Gallias venit Gregorius ut sequester pacis inter Ludovicum & Filios, discussæ sunt hæ nebulæ, & Antistites nostri ipsum ut Patrem & Magistrum omnium Ecclesiarum coluere*.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 27. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet*.

R. Hæc Gregorii Secundi sanctissimi Pontificis sententia, hæc illius verba sunt, & ejus laudato nomine a me referuntur. An RR. Censoribus reprehendendus videtur Gregorius II. quòd hæc scripserit? An ego quòd retulerim?

SCHOLION V.

Ad ejusdem Articuli pag. 30. Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Papa declarat a Gallis non posse impediri appellationes Episcoporum ad Papam*.

R. Quid censoria hac nota sibi velint, non intelligo. De Gregorio Quarto scribo quidem pag. 29. *Ad Episcopos per Galliam, Germaniam & universas Provincias constitutos Epistolam dedit Gregorius Quartus de causa Aldrici Cœnomanensis Episcopi ad Sedem Apostolicam deferenda, & de appellationis facultate ipsi & aliis Episcopis, in similibus causis non neganda*. Pag. 30. observo, *Judicia Episcoporum* a Gregorio Quarto *inter majores causas connumerari, quæ a Sede Apostolica finiendæ sunt*. Hæc probo prolatis ipsius Gregorii verbis. Quid hìc reprehensione dignum.

SCHOLION VI.

In eodem Articulo, pag. 31. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant. *Papa appellat ad Imperatorem*.

R. Gregorium Quartum ad Ludovicum Pium Imperatorem Urbis Dominum de sententia ab ejus Missus lata in causa temporalium quarumdam possessionum, quæ inter Abbatiam Farfensem & Romanos Pontifices orta erat ac disceptata, appellasse refero ex Chronico Farfensi, quod a *Duchesnio* Tom. III. editum est. Historiæ res est.

Nota.

NOn omittendum hìc, ita tunc etiam in Romano Pontifice eamdem B. Petri vivam & excellentem potestatem agnitam, ut *a nemine esset judicandus*, sicut Paschasius monuit Gregorium IV. ipso referente Natale. Ita ex perpetua traditione innotescit, adeo supremam in Ecclesia Romani Pontificis potestatem habitam fuisse, ut absque ulla exceptione nullus ei esset Superior, cui subesse teneretur; atque ita semper absolutè dicitur, *a nemine* esse judicandum.

Non video deinde, cur fuerit objurgandus Gregorius, quia ad Galliæ Præsules scripserit, ipsos nescire, an Deus ratihabuerit eam quæ facta primùm fuerat, rerum dispositionem. Nil aliud voluit significare, non ita facilè ab eis probandam novam divisionem, unde tot mala oriri videbantur? Ita dice-

dicendo non contradixit Gregorio II. in se non agnoscenti potestatem introspiciendi in palatium, sed solùm redarguere voluit quod non bene gestum putabat: atque id supremi potissimum Pastoris munus est.

Nota.

GRegorio IV. adscribitur quædam epistola ad episcopos & orthodoxos fideles, qua dicitur pristino gradui restitui Ebbonem Remensem Archiepiscopum ab episcopatu depositum, ut reum conjurationis adversùs Ludovicum Imperatorem. Verùm Sirmondus ad tom. 3. Concil. Gall. eam commentitiam ac mendacem esse demonstrat.

Adnotandum insuper, quòd cùm non videatur erroris vel mendacii insimulandus auctor Chronici Farfensis, etiam Franciscus Pagi in vita Gregorii IV. scribit ipsum Gregorium sententiæ a Missis Imperatoris latæ noluisse acquiescere; ex quo infert nondum ea ætate judicia imperialia Romæ cessasse.

ARTICULUS VI.

De Sergio II.

ANno Christi DCCCXLIV. quarto Idus Februarii, *Sergius* hujus appellationis Secundus, natione Romanus, illustri genere, in Clero a teneris institutus, ac in Schola Cantorum eruditus a Leone III. Acolythus, a Stephano V. Subdiaconus a Paschali I. Tituli S. Silvestri Cardinalis Presbyter, a Gregorio IV. Archipresbyter, creatus, eo ad superos translato, Pontifex summo omnium Ordinum consensu renuntiatus est, pulso Joanne quodam qui Sedem invaserat. Sergium, primum fuisse Pontificum qui nomen mutarit, & quidem *Os porci* ante Pontificatum appellatum fuisse, & ob turpitudinem cognominis Sergii nomen sumpsisse, ex Martino Polono Platina tradit. Sed nemo id veterum Auctorum narrat; imo ex Anastasio Bibliothecario, qui hoc tempore vixit colligitur eum ante Pontificatum Sergium vocatum fuisse nomine Patris. Sanè Joannem XII. primum fuisse qui priscum nomen Papa creatus mutarit, cùm ante Pontificatum Octavianus diceretur, rectè observavit Onuphrius Panvinus in Annotationibus ad Platinam. Sergii virtutes compendio describit ac prædicat Anastasius Bibliothecarius. *Erat*, inquit, *origine insignis, fide purus, prædicatione liberior, Deo humilis, hominibus clarus, virtute alacris, mente alacrior, Ecclesiarum gubernator, plebium cultor, pauperum fautor, viduarum tegmen, consolator indigentium largitor dispersorum congregatorum conservator, inanium secularium que rerum contemptor, solis in sapientia divitiis avidus & amator*. Ludovicum Lotharii Imperatoris filium Romam cum Drogone Metensi Episcopo aliisque Antistitibus ac Proceribus, numerosoque exercitu missum, honorificè suscepit, missis obviam venerandis crucibus ac signis, Romanisque Judicibus ac Scholis. Regem cum universo Clero Pontifex ad gradus Ecclesiæ S. Petri expectabat. Ibi mutuo osculo, mutuaque salute data & accepta, atrium ingressi, ad portas argenteas pervenere. *Ludovicus dexteram Pontificis tenebat*. Quem Pontifex, januis claudi jussis, ita compellavit: *Si pura mente, & sincera voluntate, & pro salute Reipublicæ ac totius Urbis, hujusque Ecclesiæ, huc advenisti, has mea ingredere januas jussione: sin aliter, nec per me, nec per meam concessionem ista porta aperientur*. Respondente Rege,

Sergius II. primus Romanorum Pontificum nomen non mutavit.

se nullo malo animo advenisse, in Ecclesiam S. Petri introductus est cum comitatu, & ad Confessionem Principis Apostolorum perductus, concinente Clero: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Dominica sequente, Pontifex *Ludovicum oleo sancto perungens, Regali ac pretiosissima coronavit corona, Regemque Longobardis præfecit. Cui Regalem tribuens gladium, eum subcingere jussit. Deinde Missarum celebratione finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lætantes regressi sunt*. Ita refert Anastasius Bibliothecarius ex quo Ado Viennensis, eumque secutus Baronius, corrigendi sunt, qui Ludovicum II. a Sergio II. Imperatorem coronatum scripsere ad annum 844. Sanè Annales Bertiniani Ludovicum eo anno, non Imperatorem, ut scribit Ado, sed Regem fuisse consecratum testantur. Quippe is atque Drogo *Romam venientes, honorificè suscepti*, inquit Bertinianus Monachus, *peractoque negotio, Ludovicum Pontifex Romanus unctione in Regem consecratum, cingulo decoravit*. Non ergo a Sergio, sed ab ejus successore Leone IV. Ludovicus II. Imperator inauguratus est, ut iidem Annales referunt ad annum 850. his verbis: *Lotharius filium suum Ludovicum Romam mittit: qui a Leone Papa honorificè susceptus, & in Imperatorem unctus est*. Drogoni, cæterisque Episcopis ac Optimatibus, qui in Ludovici comitatu Romam venerant, postulantibus ut Romani Sacramentum fidelitatis novo Regi Imperatoris filio præstarent, Pontifex acquiescere noluit: sed cùm ille, tum Rex & omnes Antistites, Optimatesque Romanorum & Francorum, Lothario Imperatori fidelitatem promiserunt, teste Anastasio Bibliothecario. Ebbonem Archiepiscopum olim Remensem communione laïca contentum esse jussit. Siconulphus Beneventanorum Dux Romam veniens, quo tempore Ludovicus Rex ibi versabatur, Sergii II. pedes osculatus est, & Apostolica benedictione donatus. Annuit tandem Pontifex Lotharii precibus postulantis, ut causæ Ebbonis examen in Synodo Trevirensi renovaretur: quod tamen factum non est, quia Sedis Apostolicæ Legati, prout constitutum fuerat, non adfuere, ut testatur Flodoardus lib. III. Historiæ Remensis, C. 2. Drogoni Metensi Episcopo, Caroli Magni filio, Lotharii Imperatoris, fratrumque Regum patruo, vices suas in omnibus Provinciis Transalpinis Sergius Papa concessit, id est, in Gallia & Germania. Quem tamen Primatum non gessit, non consentientibus Episcopis quorum intererat. Sergii II. Epistola hac de re data legitur Tomo III. Conciliorum Galliæ, ad annum DCCCXLIV. Plures Urbis exornavit Basilicas, præcipuè verò SS. Martini & Silvestri Ecclesiam, cujus fuerat Presbyter Cardinalis, restauravit ac decoravit. Obiit pridie Idus Aprilis, anno DCCCXLVII. una Ordinatione facta mense Martio, Episcoporum XXIII. Presbyterorum VIII. & Diaconorum III. Sedit annos tres, menses duos, & dies tres. Sepultus est in Basilica S. Petri.

Ludovicum II. Lotharii Imperatoris filium Regem consecrat.

Baronius emendatur.

Drogoni Metensi Episcopo vices suas in Galliis & Germania demandat.

ARTICULUS VII.

De Leone IV.

LEO *Quartus*, patriâ Romanus, Patre Radulpho, in Monasterio S. Martini Literis imbutus, ac Vitam Religiosam professus est. Ex quo ob virtutum decora, ad Lateranense Patriarchium a Gregorio IV. evocatus, Subdiaconus ordinatus est: deinde a Sergio II. Presbyter consecratus, & Titulo SS. Quatuor Coronatorum præpositus. Post Sergii II. obitum, unanimi omnium consensu, ipsa die Pontifex electus est, & ad supremam

Leo Quartus inconsulto Imperatore consecratus. Ejus sanctitas.

mam Dignitatem suscipiendam coactus, inconsulto Imperatore consecratus est, ob imminens Urbi a Saracenis periculum: quod antea Romani ausi non fuerant. Leonem Pontificatu dignissimum fecere pietas, humilitas, benignitas, justitiæ amor, charitas plebis, beneficentia in pauperes, assiduitas in vigiliis & orationibus, eruditio sacra, prudentiæ cum simplicitate morum admirabilis conjunctio. Miraculis ejus est sanctitas comprobata. Nam & serpentem cujus halitu & veneno multi mortalium perierant, suis orationibus expulit; & incendium illud signo Crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum, & Longobardorum grassatum, S. Petri Basilicæ imminebat. Octavam Assumptionis Deiparæ Virginis celebrari jussit. Sæpius sacras Conciones habuit ad populum, dignum Summo Pontifice ostendens, ut ipsemet divini verbi panem populo Christiano distribueret, ac Apostolos non solùm in regimine, sed & in prædicatione imitaretur. Basilicas, Altaria, Monasteria, atque inprimis Monasterium SS. Stephani & Cassiani, in quo Græcos constituit Monachos, restauravit, ornavit, ditavit. Mœnia, arces, portasque Urbis reparavit; & ne terrenis dumtaxat munitionibus, sed cœlestibus præsidiis contra hostes defenderetur, plurima intra ipsam congregavit Sanctorum Corpora; & inter alia Sanctorum Quatuor Coronatorum, quorum Ecclesiam in pulchriorem splendidioremque statum a fundamentis erexit. Saracenis cum magna classe ad Urbem finesque Romanorum diripiendos vastandosque properantibus, Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ, sua quidem sponte ad communem hostem propulsandum armatos, quantis potuit copiis Ostiam missis vehementiùs accendit: quò & ipse profectus est, ut eis animos adderet. Ad beatorum pedum oscula prostrati Duces ac milites supplicarunt ut Eucharistiam ex illius manibus sumerent, ut protectione Corporis & Sanguinis Dominici communiti, fortiùs contra hostes Christiani nominis pugnarent. Votis ipsorum annuit Sanctus Pontifex, & sacra Communione donatis bene precatus est. Altera die navale certamen initum est, Saracenorum classis dispersa, quorum plurimi in ipso prælio periere: Plerique captivi Romam perducti. Nonnullos ad terrorem Romani Proceres furca suspendi jussere, cæteris facta gratiâ. Pontifex eorum operâ usus est in restituendis Ecclesiis, & in extruendis mœnibus, quibus Vaticanum cinxit; Leoninamque urbem de suo nomine appellavit. Istud autem opus aggressus est, ne demceps hostibus liceret Ecclesiam S. Petri una vel levi incursione spoliare & incendere, ut ante consueverant. Lotharius Imperator, ejusque fratres Reges Christianissimi, non modicam pecuniæ vim ad tantæ molis ædificium contulere. Hanc Urbem primo pontificatus sui anno inchoatam, sexto absolutam, sacra prece lustravit, tres super muros Orationes fundens. Corsos propriis finibus a Saracenis pulsos, ad Ecclesiam Romanam confugientes, in Urbem Portuensem novis munitionibus adauctam benignè recepit, cùm fidelitatem ipsi ac successoribus jurassent. Illos in Leoninam Civitatem receptos falsò scripsit Platina. Hortanæ & Amerinæ antiquarum Civitatum dirutos muros, portasque idem Pontifex restauravit. Centumcellensem Civitatem a Saracenis eversam, commodiore ac munitiore loco restituit, ex suo nomine Leopolim appellavit, eamque per circuitum lustrans, sacris precibus dedicavit, anno sui Pontificatus octavo.

Octavam Assumptionis Deiparæ Virginis instituit.

Navalis de Saracenis victoria.

Leonina Civitatis exstructio.

Synodum Romæ celebrat Leo Quartus.

Anno Christi DCCCLIII. Lotharii & Ludovici Imperatorum consilio, die VIII. Decembris, Leo IV. Synodum LXVII. Episcoporum in Basilicam Sancti Petri congregavit, quos inter quatuor fuere ab Augustis Legati, scilicet Joseph Eporegensis, Nottingus Brixiensis, Petrus Spoletinus, & Petus Aretinus. Ea in Synodo Canones XLII. Disciplinam Ecclesiasticam spectantes promulgavit scilicet triginta & octo ex Synodo Romana Eugenii II. nonnullis additionibus auctos & quatuor a se conditos, quorum prior vetat plures in singulis Ecclesiis Presbyteros & Clericos ordinari, quàm ex illarum facultatibus sustentari valeant. Nemo scilicet tunc ordinabatur nisi ad certam Ecclesiam, nondum introductis patrimonialibus titulis. *Secundus* jubet Presbyteros in quibuscumque locis sacris constitutos, adesse Diœcesanæ Synodo se undùm Episcopi sui jussionem. *Tertius* prohibet ne Patroni Laici alienæ Diœceseos Presbyterum Ecclesiis suis præficiant, absque consensu Episcopi, cui subjacent. Qui secus fecerint, a Fidelium Communione segregantor. Presbyteri verò admoniti, & ad proprium Episcopum redire nolentes, gradum amittant. *Canon quartus* Abbates, aut alios piorum locorum Præpositos, prohibet Sacerdotes in illis constituere qui Sacris operentur: statuitque ut nullus id præsumat, *nisi qui & Sacerdotalem gradum dare licitè potest, & canonicè de neglectis Presbyteros increpare.* Quod ad Episcopos Diœcesanos pertinet. In eadem Synodo Anastasius Tituli S. Marcelli Presbyter Cardinalis *ab omnibus canonicè est depositus, eo quòd Parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deservit, & in alienis usque demoratur. Qui cùm neque ad duo pro eo congregata Concilia venire vellet, neque per Apostolicas Epistolas, neque per tres vocatos Episcopos, Nicolaum videlicet, Petronatium, & Joannem, ideo meritò uno consensu, secundùm quod de talibus sacris continetur Canonibus, eum Sancta Synodus deposuit, & Sacerdotali honore privavit.* Ita Anastasius Bibliothecarius, in Vita Leonis IV. Maximam jam tunc fuisse Cardinalium dignitatem cogita, cùm tres Episcopi Cardinalem ad Synodum canonicè vocaturi mittantur. Sed ad residentiam Cardinales obligatos fuisse, inde collige.

Summa Canonum.

Presbyterorum in Beneficiis quibus animarum cura annexa est, institutio ad Episcopum pertinet.

Cardinalis Presbyter ob violatam Residentiæ Legem, a Synodo deponitur.

Synodum Suessionensem contra Clericos ab Ebbone Remensi quondam Archiepiscopo ordinatos rogatus ab Hincmaro Leo IV. confirmare renuit. Ab Ignatio Constantinopolitano Patriarcha rogatus est, ut Sententiam depositionis in Synodo Urbis Regiæ latam contra Gregorium Syracusanum Episcopum confirmaret, ut refert Nicolaus I. Epist. IX. Lothario Imperatore postulante, Pallium duplex Hincmaro Archiepiscopo Remensi concessit, unum cum cæteris Archipræsulibus commune, quo in designatis Solemnitatibus uteretur; alterum quod ad quotidianum ornamentum privilegio singulari adhiberet, teste Clodoardo, lib. 3. Historiæ Remensis, cap. 10. Ab Episcopis Britanniæ per Legatos *Nomenoii* Ducis & ipsorum Præsulum consultus, Simoniacos Episcopos in Synodo judicandos respondit, nec a minori quàm duodecim Episcoporum numero dejiciendos: nec finitivam in eum ferendam esse Sententiam, qui Sedem Romanam appellaverit. Prudentio Trecensi Episcopo jussit, ut Monasterium ab Adremaro Monacho constructum, Ecclesiamque in Patrimonio S. Petri conditam consecraret; eâ lege ut in perpetuum sub potestate Romanæ Ecclesiæ dictum Monasterium permaneret.

Epist. 11. Tom. III. Concil. Galliæ Epist. 1. ibidem.

Episcoporum Simoniacorum Canonicum Judicium quo sit ordine peragendum præscribit Leo.

Cùm adversùs Leonem Quartum querela fuisset ad Lotharium Imperatorem delata, tamquam is Capitularia Regum Fancorum contemneret, ad hanc ille criminationem respondit, se ea velle in perpetuum servare, magnum & impudens mendacium esse asseverans, quicquid contra dictum fuerat Imperatori. Fragmentum Epistolæ Leonis IV. ad Lotharium Imperatorem hac de re scriptæ, re-

Imperatorum Capitularia se servaturum profitetur.

recitant Ivo Carnotensis p. 4. c. 116. & lib. 2. Panormiæ c. 149. & Gratianus Dist. 10. c. 9. *De Capitulis*. Hæc sunt ejus verba: *De Capitulis vel præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque Prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quantùm valuimus & valemus, Christo propitio & nunc & in ævum nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.*

Cùm Gratianus Magister militum ad Lotharium Imperatorem delatus fuisset, quasi transferendi ad Græcos Imperii consilia iniisset, Lotharius Romam venit, nullis ad Pontificem ac Senatum præmissis Epistolis. Hunc Leo Papa honorificentissimè suscepit; ac placare sategit. Imperator cum Pontifice, Romanisque Proceribus, ac Optimatibus Francorum, de accusatione memorata Placitum habuit. Daniel delator calumniæ convictus est, latumque Judicium secundùm Romanam Legem. Hæc gesta paulò ante Leonis obitum. Ludovicum Imperatorem unxerat Leo IV. anno octingentesimo quinquagesimo, ut Annales Bertiniani testantur. Ex quibus emendatur *Baronius*, qui eum a Sergio II. unctum coronatumque scripsit. *Lotharius*, inquiunt, *filium suum Ludovicum Romam mittit: qui a Leone Papa honorificè susceptus, & in Imperatorem unctus est.* Idem Pontifex Ethelvulphum Occidentalium Saxonum in Anglia Regem ad Apostolorum limina profectum honorificè suscepit, filiumque ejus juniorem Ælfridum sanctissimis præceptis institutum Regem coronavit, ut Matthæus Westmonasteriensis commemorat.

Leo Quartus Ludovicum II. Imperatorem unxit.

Obiit *Leo Quartus* Sanctissimus Pontifex XVI. Kalendas Augusti, anno DCCCLV. cùm duas Ordinationes, unam mense Decembri, alteram mense Martio fecisset, & creavisset Presbyteros 18. Diaconos VIII. Episcopos LXIII. Sepultus est ad S. Petrum. Ejus nomen sacris Fastis adscriptum est. Homiliam conscripsit, quam quisque Episcoporum in Synodis Diœcesanis recitaret ad Clericos, quâ educerentur Ecclesiastica Officia. In Annalibus Ecclesiasticis, Tom. X. ad annum 855. Num. XXXIII. & in Collectionibus Conciliorum legitur.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 39. Edit. primæ Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Episcopi Simoniaci deponendi à Synodo. Si appellaverint ad Papam, non fiat contra ipsos Sententia definitiva.*

R. Quid sibi velint, non capio, nisi fortè primam Causarum Episcopalium cognitionem ad Summum Pontificem, non ad Synodos Provinciales aut nationales pertinere, quam quidem Juris quæstionem ibi non attingo. In facti dumtaxat narratione versor, de Leone Quarto scribens: *Ab Episcopis Britanniæ per Legatos Nomenoii Ducis & ipsorum Præsulum consultus, Simoniacos Episcopos in Synodo judicandos respondit, nec a minori quàm duodecim Episcoporum numero dejiciendos, nec finitivam in eos ferendam esse Sententiam, qui Sedem Romanam appellaverit.* Ex Epistola II. Leonis Quarti ad Episcopos Aremoricæ hæc refero. An illius sensum expresserim, ostendit narrationis collatio meæ cum ipsâ Epistolâ, cujus hæc verba sunt: *QUIBUS quidem convictis, qui tam detestabile nefas, quod jam multis est damnatum Conciliis, peregisse noscuntur, nulla pœnitentia possumus subvenire, & tot spiritualibus Patribus obviare: sed in illorum Patrum nos Sententia convenire omnibus certum sit: ita tamen ut omnia in Conciliis fiant Episcoporum. Nam nullam damnationem Episcoporum esse umquam censemus, nisi aut ante legitimum numerum Episcoporum, qui fit per duodecim Episcopos, aut certè probatâ Sententiâ per septuaginta-duos idoneos testes..... Et si inter eos, quos damnandos esse dixerunt homines, fuerit Episcopus, qui suam Causam in præsentia Romanæ Sedis Episcopi petierit audiri; NULLUS SUPER EUM FINITIVAM PRÆSUMAT DARE SENTENTIAM: sed omnino eum audiri decernimus.* Hæc Leo Quartus, quæ referuntur etiam Cap. *Nullam*, Causâ II. Quæst. IV. Si mihi non parcant Censores RR. saltem Leonis Quarti Epistolam in Corpus Juris Canonici relatam revereantur.

SCHOLION II.

Ibidem, & pag. 40. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa promittit Decreta Imperatorum servare, & de negligentia redarguitur.*

„ R. Cùm adversùs Leonem Quartum querela fuisset ad Lotharium Imperatorem delata, „ tamquam is Capitularia Regum Francorum con„temneret, ad hanc ille criminationem respondit, se ea velle in perpetuum conservare. Id probavi ex ipsius Leonis Quarti Epistolâ & verbis, ab Ivone Carnotensi & Gratiano descriptis. Quid sibi volunt Religiosi Censores? An Leo Quartus ipsis reprehensione dignus videtur, quòd hæc scripserit? An Ivo Carnotensis & Gratianus, quòd suis Canonum collectionibus inseruerint ad memoriam posteritatis sempiternam? An ego unus, quòd tam præclarum monumentum in Historia mea retulerim, quod in Scholis Juris Canonici toto orbe Christiano personat?

ARTICULUS VIII.

De Benedicto III.

BEnedictus III. gente Romanus, *Petri* filius, a Leone Quarto S. Mariæ trans Tyberim Tituli Callisti Presbyter Cardinalis creatus, post ejusdem Leonis obitum, summo consensu electus est Pontifex IX. Kalend. Augusti anni DCCCLV. Unde Heterodoxi refelluntur, qui Joannam Papissam inter Leonem IV. & Benedictum III. annos duos, mensem unum, & dies quatuor sedisse fabulantur; quâ de re in Dissertationibus agemus. Pontificatum pene invitus suscepit *Benedictus*, flens ubertim, & Deum ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse qui tantæ Sedi præficeretur. Electionis ipsius Decretum Cleri, Procerumque subscriptionibus munitum ad Lotharium & Ludovicum Imperatores missum est per Legatos, *ut prisca consuetudo poscebat*, inquit Anastasius Bibliothecarius. Ex quo Baronii Cardinalis emendandus est, qui scripsit, Lotharium & Ludovicum Imperatores pactis cum Leone IV. initis, remisisse confirmationem, quam sibi vendicabant Romani Pontificis electi, vel qualecumque jus quod sibi in ejusdem electione vel consecratione arrogare tentassent. Legati a Clero, Senatu populoque Romano ad Augustos directi, ab Arsenio Eugubino Episcopo tracti in partes fidem fefellerunt, & à Benedicti deficientes obedientia, *Anastasium* Presbyterum olim Cardinalem, a Romana Synodo sub Leone IV. depositum, in Sedem S. Petri per summum nefas instruerunt. Factioni primò favere Imperatorum Legati ad confirmandam electionem missi; sed Cleri, populique constantiâ in tuenda Benedicti electione, & causæ æquitate victi, Antipapam ejecere, & cùm ipsi, tum cæteri, qui Schismatico adhæserant, veniam

Electionis Pontificiæ Decretum ad Imperatores missum.

Baronius emendatur.

Schisma brevi extinctum.

veniam

niam erroris deprecati, pedes ipsius osculati sunt. Consecratus est die 29. Septembris anni 855. Legatos a Michaële Græcorum Imperatore Theophili filio cum muneribus missos suscepit. Gregorii Syracusani depositionem ab Ignatio Patriarcha in Synodo Constantinopolitana factam confirmavit, ut Nicolaus I. Epistolis 6. & 10. testatur. Ipsi Hincmarus Remensis Archiepiscopus obrepsit, ut Synodum Suessionensem contra Clericos ab Ebbone ordinatos confirmaret: quod tamen adhibitâ cautione præstitit, Hincmaro haud nimis fidens. *Si ita est*, inquit, * *nostro ut scriptis Præsulatui intimasti, & gestorum serie demonstrasti, ratas eas quidem Definitiones Apostolica fore promulgamus auctoritate, &c.* Sedis etiam Remensis Privilegia, eodem rogante Hincmaro, confirmavit, *Salvo in omnibus jure Apostolicæ Sedis*. Hubertum Clericum Bosonis Comitis filium, quibusdam accusatum criminibus, jussit infra dies 30. Romam venire, coram Sede Apostolica responsurum, & ea de re Epistolam dedit ad Episcopos in Regno Caroli Calvi * Regis Christianissimi constitutos. Hæc autem erant accusationis contra ipsum ad Summum Pontificem delatæ capita. 1. Quòd cum scenicis mulieribus quotidie degeret. 2. Quòd Monasterium S. Mauritii, Apostolicis privilegiis munitum tanta ferocitate pervasisset, ut nullus jam priscæ Religionis in eo ordo servaretur; & ejusdem Monasterii facultates meretricibus, canibus, atque avibus daret 3. Quòd Luxoviense Monasterium, in cujus claustra mulieribus numquam patuerat aditus, hostili modo ingressus, cum illicitis mulieribus illic per aliquos dies commoratus fuisset. 4. Quòd perditis hominibus conjunctus, multa adulteria & homicidia perpetrasset. 5. Quòd mulierem, quæ a proprio viro causâ pudicitiæ dissociata, & Religionem professa, e Monasterio postea fugerat, & cuidam adultero conjuncta, Synodorum, & Antistitum mandata, minasque, & excommunicationem spernebat, in suam defensionem suscepisset, ac retineret. 6. Quòd pacem inter Ludovicum Imperatorem & Reges ejus fratres a Pontifice firmatam, malis artibus scidisset.

* Epist. I. Tom. III. Concil. Gall.

Benedictus III. Hubertum Clericum Romam citat.

* Epist. II. ibidem.

Simoniacorum Aremoricæ Episcoporum Causam cognoscit.

Britanniæ minoris Episcopos ob simoniæ crimen exturbatos, sed irregulariter, & *Nomenoii* Ducis non Synodi auctoritate, *Benedictus III.* restituere fategit, datis ad ipsum *Nomenoium* literis, quæ interciderunt, quarum meminit *Nicolaus I.* Epistolâ LVI. ad Salomonem Brittonum Ducem. Varia pluribus Ecclesiis contulit ornamenta & munera quæ ab Anastasio Bibliothecario in ejus Vita recensentur. Non alienum a Majestate Pontificia existimavit pientissimus Pontifex Clericorum defunctorum exequiis interesse: mandavit etiam ut Clerus Mortui Pontificis funus celebraret. Ordinationem unam mense Decembri fecit, Episcoporum XX. Presbyterorum VI. & Diaconi unius. Obiit VI. Idus Aprilis, anno DCCCLVIII. Sepultus est ad Sanctum Petrum.

Clericorum defunctorum exequiis interdum adest.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 44. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc notant Propositionem. *Non est contra dignitatem Papæ quòd interveniat exequiis Clerici defuncti.*

R. Universalis illa seu indefinita propositio ibi non legitur, sed tantùm singularis ista de Benedicto Tertio: *Non alienum a Majestate Pontificia existimavit pientissimus Pontifex, Clericorum defunctorum exequiis interesse.* Id ante me observarunt Platina, Ciaconius, & alii. Historiæ res est. Opus-ne pietatis & misericordiæ Pontificia Majestate indignum Censores Religiosi judicant?

ARTICULUS IX.

De Nicolao I.

Nicolaus hujus appellationis *Primus*, Theodori civis Romani filius, a teneris bene ac sanctè educatus, per omnium virtutum ac Ordinum Ecclesiasticorum gradus, in quibus sub Sergio II. Leone IV. & Benedicto III. meruit ad Pontificiam Dignitatem, quâ se indignissimum solus ipse sentiebat, clamabatque, & quam omni conatu fugiebat, profectus est VIII. Kalendas Maii anno DCCCLVIII. & præsente Ludovico II. Imperatore coronatus. Qui cùm ab Urbe discessisset in locum quem Romani Quintum appellabant, eò profectus est *Nicolaus* cum Proceribus Romanis & adeo honorificè susceptus, ut Augustus ipsi ad mille passus obviam pergens, & ex equo desiliens, stratoris vicem ipsi navaverit. Magna sanè pro fide, pro Ecclesiastica unitate, pro disciplinæ conservatione ac restauratione gessit *Nicolaus* Pontifex, ob quæ *Magni* cognomen obtinuit. Causæ Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani & Photii ejusdem Sedis invasoris cognitionem suscepit. Illius exauctorationem, istius intrusionem improbavit, ac irritas judicavit; Gregorium Syracusanum Episcopum, qui Photium ordinarat, a Sacerdotali ministerio repulit absque omni spe restitutionis. *Zachariam* & Rhadoaldum Episcopos, qui Sedis Apostolicæ Legatione abusi, Ignatii Patriarchæ exauctorationem confirmarant, & Photii invasoris ac mœchi communione se polluerant, in Synodo Romana a Sacerdotii gradu, & Fidelium communione dejecit. Sedis Apostolicæ auctoritatem contra Michaëlem superbum Græcorum Imperatorem singulari magnanimitate & doctrina propugnavit, pluribus literis ad eum datis. Joannem Ravennatem Archiepiscopum, tyrannidem in subditos exercentem, & jura Sedis Apostolicæ violantem, atque Synodo Romani Pontificis sistere se recusantem, excommunicavit, nec priùs solvit anathematis vinculo, quàm se Apostolicis mandatis humillimè subdidisset. *Balduinum* Flandriæ Comitem, qui *Juditham Caroli Calvi* filiam sibi rapuerat uxorem, ob idque fuerat a Gallicanis Episcopis excommunicatus, *Carolo & Hermintrudi* Reginæ ejus uxori reconciliavit, obtinuitque ut nuptias legitimas inter dictum *Balduinum*, & *Juditham* conjungi sinerent. Ad Apostolorum limina confugerat Balduinus, Pontificemque Maximum supplex rogaverat ut pro ipso apud Carolum Regem intercederet. Id lubenter præstitit Nicolaus I. Legatosque eam ob rem in Franciam misit Rhadoaldum & Joannem Episcopos, literasque dedit ad Carolum & Hermintrudem. At Balduinum ab excommunicatione absolvere noluit, donec Regis in gratiam rediisset, ac Juditham restituisset, vel ad eam legitimè ducendam paternum consensum obtinuisset. Nec auctoritate, sed precibus egit cum Rege. Id constat ex Epistolâ Nicolai ad Carolum Calvum, quæ inter illius Epistolas est XXIII. Tom. III. Concil. Galliæ. *Noverit*, inquit, *Dilectio vestra, Balduinum, unde nobis intimastis, qui natam vestram sibi furto in uxorem contra fas sociavit, quem ideo venerandi Præsules, Ecclesiam Domini in vestro Regno gubernantes, vinculis anathematis obligarunt, ad limina Apostolorum accessisse, & ut a vinculis solveretur, atque per nos gratiam inveniret, Sedem adiisse Apostolicam. Nos autem non solùm eum a vinculis minimè absolvimus, aut in communione nostra recepimus; sed potiùs tam præsumptuosam temeritatem detestati sumus; atque vestri pectoris naturalem affectum considerantes doluimus,* ve-

Nicolaus I. cognitionem causæ Ignatii Patriarchæ Constantinop. suscipit.

Epist. IX. & X. Tom. III. Concil. Gall.

Nicolaus I. Balduinum & Juditham Carolo Calvo Regi Christianissimo reconciliat.

Illos absol-

vere non vult ab Excommunicatione quam in illos tulerant Episcopi Gallicani. Hac in causa Regi non præcipit, sed illum rogat.

vestraque mæstitiæ participes effecti, vobis hodieque compatimur. Verùm quoniam ad divina sese præsidia contulit, amatorumque vestrorum Petri ac Pauli Apostolorum Principum, sibimet expetiit adfore subsidia, non potuimus omittere, quo minùs, ut gratiam vestram perciperet, apud piam Excellentiam vestram interveniremus. Verùm vestram in omnibus præ oculis habentes dilectionem, quamquam sciamus & filiam vestram, si libet, posse vos ei legaliter in uxorem dimittere, & pietatis vestræ clementer gratiam impertiri, non tamen jussa misimus, sed preces obtulimus. Metuendum esse ait ne quid deterius contingat, si erga Balduinum inexorabilis persistat, ne scilicet (quod aliis innuerat literis) deficiat ad Nortmannos; tum subdit: *Non quò, vos, hæc dicendo terminos quos posuere Patres nostri, transgredi cupiamus, quos per gratiam Dei immotos perseverare semper optamus: sed quò gloriam vestram ultra quam dici possit, diligentes, nullum velimus locum dare occasionem quærenti.* Scripsit etiam ad Hincmarum & Remensis Diœceseos Antistites Nicolaus I. ipsisque dedit in mandatis, ut Juditham paternis & maternis obtutibus præsentandam susciperent, si tamen Regem intelligerent ita esse comparatum, ut ea quę per Legatos Apostolicos Pontifici renuntianda spoponderat, adimplere vellet: nisi Mandata Apostolica exequerentur, ipsis excommunicationem comminatus est. Orta est difficultas in hujus consummatione negotii, quia Hincmarus & alii Antistites Pœnitentiam Balduino & Judithæ imponendam censebant, & cogendos esse ad satisfaciendum Ecclesiæ, antequam absolverentur, & conjungerentur; nec Summum Pontificem ab hac Ecclesiasticæ Disciplinæ censura ipsos immunes fecisse. Balduinus verò & Judithæ contendebant ad pœnitentiam subeundam se non teneri, quia Pontifex id non imperaverat, imo jusserat ipsos sine mora conjungi. Consiliis tandem amicorum acquievit Hincmarus, metuens ne ejus æmuli novam hanc arriperent occasionem ad animum Pontificis in ipsum commovendum, & ne ab ejus gratia & communione excideret: Et ita rem temperavit: ut nec ipse, nec Coepiscopi, Balduini & Judithæ nuptiis interessent; communione tamen Ecclesiæ eos frui sinerent, & omnibus quæ a ministerio pendent Sacerdotum. Hæc discimus ex Epistolâ XVII. Hincmari ad Nicolaum Papam. *Balduinus*, inquit, *mihi Literas auctoritatis vestræ direxit, in quibus continetur, ut easdem Literas Coëpiscopis Provinciæ nostræ legerem, & Judith paternis ac maternis obtutibus præsentandam susciperemus, si tamen intelligeremus, quòd confestim præfatus Excellentissimus Rex noster, quæ de illa vobis scriptis & verbis per Legatos vestros Apostolatui vestro renuntianda spopondit, adimplere vellet. Quod si eorum animos ad id protelandum esse intentos investigare possemus, nequaquam eam reciperemus. Alioquin, id est, si aliter egissemus, gratia & communione vestra frui nequaquam valeremus. Quam vestræ auctoritatis Epistolam, ut oportuit, veneranter suscepi; & Coëpiscopis nostris eam relegi, & pro præfata Judith apud Patrem & Matrem illius, quantùm potuimus, ut mandastis, communiter intervenimus, & paternis ac maternis obtutibus eam præsentare studuimus. Post quæ voluimus, quia sic nobis secundùm sacras Regulas visum fuerat, [non enim sine dignis pœnitentiæ fructibus absolvi posse putamus, quod anathematis vinculo a sacris Regulis innodatum videmus,] ut juxta Ecclesiasticam Traditionem priùs Ecclesiæ, quam læserant, satisfacerent, & sic demum quod præcipiunt jura Legum mundialium, exequi procurarent. Sed quoniam Literas vestras, quæ inde nihil præceperunt, immo etiam nullam protelationem in eorum conjunctione fiendam significaverunt, sibi sufficere voluerunt, & sine vestra auctoritate, ad quam clamaverant, cogi, nisi alio modo se submitterent, non debuerunt: ex alterâ Epistolâ vestræ Sanctitatis eis retuli, quòd non Leges Ecclesiasticas dissolvistis, sed preces pro eo misistis, qui puniri secundùm Leges mundanas poterat, quatenus locum pœnitendi haberet, quod contra Leges divinas admiserat..... E contra carnales, & etiam quidam eorum qui antea conjunctioni hujusmodi contradicebant, hac defensione ut eis visum fuerat, se protegentes, sed sicut se habet veritas, salute nudantes, ab istius novissimæ vestræ Epistolæ verbis recedere noluerunt, quam sine protelatione conjunctionem eorum debere fieri demonstrare dicebant. Dicenti verò mihi, quia pro nulla potestate terrena, quod de Ecclesiasticis Regulis intelligeretur, dimittere deberem, maximè cùm etiam mecum, imo cum Deo Domnus Rex noster filius vester Carolus faceret, quidam mihi hoc dederunt consilium; ut quia non sæcularis, sed Ecclesiastica pietas de hoc mihi negotio imperaret, conspirationem resistentium aliquantulum declinarem, ne quisquam æmulus noster Sanctitati vestræ suggereret, quasi in contemptum sancti Apostolatus vestri, & Sedis Apostolicæ hoc egissem, & vestræ mansuetudinis erga me animum commoveret; & quamcumque excommunicationem, sicut pro Rothado actum fuerat, obtineret. Præsertim cùm in hac Epistolâ vestræ auctoritatis legatur quod si aliter egissemus quàm in ea scriptum est, gratia & communione vestra frui nequaquam valeremus. Quo contra mihi dicenti hoc in Epistolâ vestrâ ob id posuisse, ne fœmina illa a nobis deciperetur, & non ob hoc ne Ecclesiæ satisfaceret, responderunt, Cur aliter vellem vestram Epistolam intelligere, quam vobis placuit eam componere, cùm de præterito mihi transmissis ejus sensum possem manifestè cognoscere? Quapropter memor præteritarum Epistolarum mihi & Episcopis Regni filii vestri Domni Caroli a vobis missarum, attendens etiam quæ in Epistolâ nuper per Luidonem mihi Benignitas vestra mandaverat; inter metum præteritarum, & spem posterioris Epistolæ mihi mitiora monstrantis, contentionem in hac causa dissimulando vitavi......sicque nihil nobis de Ecclesiastico ministerio eis interdicentibus; sed tamen, quod voluimus, nostram præsentiam ab hoc negotio subducentibus, Balduinus & Judith jura Legum sęcularium quæ elegerunt exequi studuerunt.* Causam divortii Lotharii & Teutbergæ Reginæ cognoscendam Nicolaus I. suscepit, Legatos ad ejus examen misit ad Synodum Metensem, qui cùm prævaricati essent, ac Lotharii divortium, ejusque conjunctionem cum Waldrada pellice approbassent, Synodi illius Acta rescidit: Theutgaudum Trevirensem, & Guntharium Coloniæ Agrippinæ Episcopos adulatores, & facinoris Lotharii fautores in Synodo Romana deposuit; Lothario Regi jussit ut ejecta Waldrada pellice, Theutbergam in palatium, thorumque reciperet, atque ut uxorem ac Reginam haberet. Engeltrudem Bosonis Comitis uxorem quæ viro relicto hàc illàc vagabatur, cum omnibus ejus fautoribus, anathemate confixit. Synodi Suessionensis Acta, in qua malis Hincmari Remensis Archiepiscopi artibus Rothadus Suessionensis Episcopus exauctoratus fuerat, rescidit, ipsumque Rothadum ad Sedem Apostolicam appellantem Romam mitti jussit, suspensionis ipso facto incurrendæ pœna adversùs Hincmarum, cæterosque Episcopos Gallicanos decretâ, nisi Sedis Apostolicæ mandatis parerent: ipsumque Rothadum, causâ cognitâ, Sedi restituit. Wulfadi & Sociorum causam, quam everterat, confirmatis per obreptionem Hincmari, Synodi Suessionensis secundæ Actis, cùm illi quam ad Sedem Apostolicam appellationem reno-

Quomodo se gesserint Hincmarus, aliique Episcopi Gallicani hac in causa?

Nicolaus I. cognitionem divortii Lotharii & Theutbergæ Reginæ suscipit.

Item, Causa Rothadi Suessionensis Episcopi, necnon Wulfadi & sociorum Clericorum.

novassent, accuratiùs discussit, indictaque Synodo Suessionensi III. pristinis illos gradibus restitui jussit. Roberto Cœnomanensi Episcopo favit adversùs Monachos S. Karilefi, istiusque Monasterii regimen, quod absque illius consensu dicebatur per obreptionem, ad Abbatem translatum, Cœnomanensibus Episcopis restituit, datis ea de re ad Carolum Regem, & ad memoratum Episcopum literis. Monasterio Corbeiensi in pago Ambianensi Privilegium Immunitatemque concessit amplissimam. De antiqua Immunitate Monasterii S. Karilefi * certior factus a Carolo Francorum Rege, & Odone Bellovacensi Episcopo ejus Oratore eam ob rem misso Romam, Privilegium libertatis ejusdem Monasterii confirmavit, datis ad universos Episcopos & Principes Galliæ literis. Lothario Regi jussit sub pœna excommunicationis, ut summoto Hilduino Clerico, quem Ecclesiæ Cameracensis Episcopum designarat, alterius Episcopi ex ejusdem Ecclesiæ gremio eligendi facultatem Clero & Plebi, juxta sacros Canones tribueret; Hincmarumque Metropolitanum suo jure in eadem Ecclesia disponenda, & Antistite consecrando, uti permitteret. Episcopos qui Lothario adulabantur & connivebant, graviter increpuit, eisque excommunicationem minatus est, nisi eum de officio commonerent, & Hilduinum ab eo intrusum excommunicarent, si ab ea Ecclesia recedere, & ejus bona restituere nollet. Stephano Comiti Arvernorum jussit ut Sigonem Arvernensem Episcopum Ecclesiæ suæ, dejecto Adone Clerico, quem intruserat, restitueret, Synodoque se sisteret coram Legatis Apostolicis satisfacturus: alioqui vini & carnium usu auctoritate Apostolica ipsi esset interdictum. Ad Rodulfi Bituricensis Archiepiscopi consulta respondit; Ordinationes a Chorepiscopis factas iterandas non esse. In Ecclesiam Narbonensem nihil juris sibi arrogare debere Bituricensem Patriarcham, præter judicium appellationum. Nec Presbyteris, nec Diaconis, in Ecclesia Romana manus Chrismate perungi, cùm ordinantur. Contra sacras Regulas agere Pœnitentes, qui militiæ cingulum resumunt: cæterùm pœnitentiæ moderationem ad Episcopum pertinere. Qui uxoris suæ filios ex priori viro ad Confirmationem coram Episcopis tenet, ex ignorantia, peccatum quidem committere, non tamen usque ad separationem conjugii puniendum. Conjugum non adulterarum interfectores ad pœnitentiam redigendos, absque spe conjugii, nisi adolescentes sint. *Gloria in excelsis Deo*, ab Episcopis in Cœna Domini, inter Missarum solemnia canendum: illisque dumtaxat Pallii usum ea die licitum esse, quibus ab Apostolica Sede concessus est.

* S. Karilais.

Summa Decretalis Epistolæ Nicolai I. ad Rodulfum Episcopum Bituricensem.

Carolum Calvum Francorum Regem ad pacem cum Ludovico Imperatore nepote suo retinendam hortatus est Nicolaus I. eamque ob rem Arsenium Legatum in Gallias misit, & ad Carolum, * necnon ad Episcopos in illius Regno constitutos, * literas commonitorias dedit. Ludovicum Germaniæ, & Carolum Calvum Reges paternè reprehendit, * quòd Regnorum suorum Episcopos in Urbem ad Synodum non misissent. Egiloni Senonensi Episcopo Pallium misit. Improbavit tamen quòd non ex ipsius Ecclesiæ Metropolitanæ gremio, sed ex quodam Monasterio assumptus esset; jussitque observari Canones, qui vacantis Ecclesiæ Clericos alienis præferri sanxere, modò non sint indigni: *Quia indecorum, imo illicitum est in aliena stipendia quemquam obrepere, & ex transverso venientem in castra, inter quæ non militavit, Ducatum arripere.* Quod Celestini I. Decreto confirmavit. Ad Salomonem Brittonum Regem scripsit de renovando examine causæ Episcoporum, quos Nomenoius velut simoniæ reos dejecerat: significavitque, *Nullam posse Episcopos sui honoris sustinere jacturam, quos non constat fuisse a XII. Episcopis, præsente, primamque sententiam Metropolitano Episcopo obtinente, cum examinarentur, auditos.* Ad Nobiles Aquitanos * scripsit, ut res Ecclesiarum, quas injustè retinebant, sine mora redderent, ac deinceps ab iisdem abstinerent, sub pœna excommunicationis. Data ad Hincmarum, & cæteros Episcopos Gallicanos Epistola *, ipsos vehementer adhortatus est ut Græcorum objectiones adversùs Ecclesiam Latinam refellerent.

* *Epist. L. & LI. Tom. III. Concil. Galliæ.*
* *Epist. LIII. ibidem.*
* *Epist. 54. & 55. Tom. III. Concil. Gall.*
* *Ibidem Epist. 56.*
* *Ibidem Ep. 63.*
* *LXX. ibidem.*

Cùm a Michaële Rege Bulgarorum ad Christianam Fidem recèns converso Legationem honorificam suscepisset, ipsi plurimùm de veritatis agnitione & nominis Christiani professione gratulatus est; misit Legatos qui genti Evangelium prædicarent, Paulum Populoniensem, & Formosum Portuensem Episcopos. Misit etiam libros divinæ Legis, & populum Christo nuper acquisitum sanctissimis præceptis instituit, ad varia ipsius Consulta respondens. Sexta feria, non item Sabbatho, abstinentiam a carnibus Bulgaris præscripsit. A cujus abstinentiæ lege immunes esse voluit dies sacros Natalis Domini, Epiphaniæ, Assumptionis Beatæ Virginis, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, SS. Apostolorum Petri & Pauli, Stephani Proto-Martyris, Joannis Evangelistæ, & Andreæ Apostoli. Rationem affert hujus consuetudinis: Quia si Sancti tunc nati sunt Deo, cui omnia vivunt, quando visi sunt oculis insipientium mori, mulier sancta, id est Ecclesia, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum, id est, in lucem æternam. Quòd si de ejus nativitate lætatur, non jejuniis, non abstinentiis, non denique ullis debet ipso die vacare mœroribus. Ipsos ad quotidianam Communionem tempore Quadragesimæ adhortatur, secundùm morem Ecclesiæ Romanæ. *Si mens in affectu peccandi non sit, vel si hanc non de criminalibus peccatis conscientia impœnitens, vel non reconciliata fortassis accuset, vel si fratri discordanti quis suo vitio reconciliatus minùs existat. Si enim*, inquit, *ex consensu conjugatorum, alio fortè, mundo corpore, tempore vacatur orationi, quantò potiùs isto, quo Deo etiam carnis nostræ decimas damus, quo ipsum in abstinentia Dominum imitamur, quo non solùm illicita, verùmetiam multa a nobis quoque licita meritò resecamus, omni est voluptati renuntiandum, & ut licenter orationi vacetur, castitati mentis & corporis incumbendum?* Docet a labore terreno Dominico die cessandum esse, *atque omni modo orationibus insistendum; ut quod negligenter per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.* Docet etiam quomodo Sanctorum Festivitates celebrandæ sint. Idcirco diebus festis ab omni opere mundano cessandum esse ait, *Ut liberiùs ad Ecclesiam ire, Psalmis & Hymnis, Canticis spiritualibus insistere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum assurgere, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus ministrare valeat Christianus. Quæ omnia si quis negligens, orationi tantùm vacare voluerit, & ad cæteras mundi vanitates licitos labores converterit, melius illi erat ipso die laborare manibus suis.*

Nicolai I. Responsa ad Consulta Bulgarorum.

Responsorum summa.

Cap. 6.

Cap. 9.

Frequens Communio quibus permittenda?

Dominicæ diei, Festorum, sacræ Quadragesimæ Christianæ observantia.

Quàm sanctè Quadragesima transigenda sit, exponit. Docet eo tempore a venationibus abstinendum: *Quantò enim*, inquit, *divinis cultibus est arctiùs insistendum, jejunii tempore, tantò est a cunctis mundi nocivis oblectamentis longiùs recedendum; præsertim cùm neminem nisi reproborum venationes exercuisse sacra designet Historia.* Abstinendum quoque docet a jocis: *Non enim*, inquit, la-

Cap. 44.

Cap. 47.

lamenta cum jocis conveniunt, & fallax ac deceptrix lætitia veraces lachrymas producere nescit. In proximo præterea est Judex qui dixit: Væ vobis quia videtis nunc, quia lugebitis & flebitis. Continentiam quoque conjugatis suadet eo tempore, ad perfectionem Jejunii Quadragesimalis. Eamdem ad diei Dominicæ sanctificationem absolutissimam postulat: *Quoniam si Dominico die ab opere mundano cessandum est, quantò potiùs a voluptate carnali, & omnimoda corporis pollutione cavendum? Præsertim cùm Dominici diei nomen, quòd nihil ea die, præter quæ Domini sunt, Christianus agere debeat, liquidò manifestet.* Idque tam de nocturno, quàm de diurno tempore asserit, quia diurno ac nocturno spatio constat dies una. Convenientius rationi & officio esse docet ut contineant conjugati donec infans ablactetur, ut scripsit S. Gregorius: pravamque illam consuetudinem improbat, quâ mulieres filios a se genitos nutrire contemnunt, eosque aliis lactandos tradunt: *Quod solâ incontinentiæ causâ videtur inventum; quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt.* Varia ipsis prohibet superstitionum genera: * In signo militari jubet ut caudam equi cum Cruce Christi commutent. * Baptizatos a quodam, de quo nesciebatur an Christianus, an Paganus esset, non esse denuo baptizandos respondet, *si in nomine Sanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Christi baptizati sunt. Unum quippe idemque est, ut Sanctus exponit Ambrosius.* Secunda pars responsionis de Baptismo in solius Christi nomine collato, ad privatas Nicolai I. opiniones spectat. Id non respondit ut Christianorum omnium Doctor, nec ad traditionis doctrinam satis attendit, sed ad sola S. Ambrosii verba, quorum sensum non est assecutus. Id verò mirum non videatur. Neque enim hoc de capite fuerat a Bulgaris consultus, sed tantùm de valore Baptismi a Judæo aut Pagano collati. Consultationem Bulgarorum sic proponit Nicolaus I. *A quodam Judæo, nescitis utrùm Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de his sit agendum consulitis.* Ibi mendum esse oportet. Quo pacto enim is qui Judæus erat, potuit Paganus esse; aut de eo, quem certum erat Judæum esse, dubitabatur num Christianus esset an Paganus? Quidam aiunt, Judæum illum natione fuisse, non religione. Meliùs Antonius Augustinus lib. 1. de Emendatione Gratiani, Dialogo XVIII. corrigendum putat illud Caput ex libro Cæsaraugustano, in quo, *A quodam viro*, pro *A quodam Judæo*, scriptum invenit.

Cap. 50.
Cap. 63.
Cap. 64.
Prava consuetudo conjugatarum mulierum.
Cap. 66.
77-79-90.
Cap. 33.
Opinio privata Nicolai I. de Baptismo in Christi solius nomine collato.
Cap. A quodam, *emendatur.*

Sardos, qui incestas & illicitas nuptias cum consanguineis & affinibus contrahebant, a prava consuetudine revocavit Nicolaus I. missis in Sardiniam Legatis, qui anathemate ferierunt illos, qui sanctissimæ Disciplinæ adversabantur. Plures Urbis Ecclesias instauravit, ac exornavit laudatissimus Pontifex; aquæductum in gratiam pauperum restituit, Ostiam civitatem validiùs munivit. Egenorum curam gessit singularem, quorum nullum in Urbe quotidianæ liberalitatis suæ expertem esse voluit, Jejuniis, vigiliis, & orationibus nocte ac die vacans, nec requiem corpori, nec membra dabat sopori, inquit Anastasius Bibliothecarius. Non quæ sua sunt, se quæ Dei, primo loco posuit & quæsivit, & cum adjutorio S. Petri bella Domini summo dispensationis libramine spiritualiter præliari curavit, inquit idem Auctor. Obiit Idibus Novembris, anno Christi DCCCLXVII. cùm sedisset annos novem, menses sex, & diebus viginti, & Episcopos LXV. Presbyteros VII. Diaconos IV. pluribus Ordinationibus mense Martio & Decembri factis consecrasset. Sepultus est ante fores Basilicæ S. Petri. Ejus obitum non solùm gentes omnes Christianæ; sed ipsa etiam elementa intemperie insolita flere visa sunt, inquit Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita. Sanctus ab Hadriano Successore Græcis Latinisque plaudentibus vocatus est; qui & *Novum Eliam*, & *Novum Phinees* illum prædicaverunt. Illum cum S. Gregorio in gloria Sanctorum visum scripsit Joannes Diaconus Libro 4. de Vita Sancti Gregorii. Hoc ipsum Elogio Regino in Chronico prosecutus est: *Post Beatum Gregorium usque in præsens, nullus Præsul in Romana Urbe Pontificali honore sublimatus, Nicolao videtur æquiparandus; Regibus & Tyrannis imperavit, eisque, ac si Dominus orbis terrarum auctoritate præfuit. Episcopis & Sacerdotibus religiosis ac Domini mandata servantibus humilis, blandus, pius, mansuetus apparuit. Irreligiosis & a recto tramite exorbitantibus terribilis atque austeritate plenus extitit, ut meritò credatur alter Elias, Deo suscitante, nostris temporibus surrexisse, etsi non corpore, tamen spiritu & virtute.* Quæ de Nicolao I. diximus, ex ejus Epistolis, & ex Anastasio Bibliothecario excerpta sunt.

Nicolai I. Sanctitas.
Nicolai I. Elogium.

SCHOLION I.

In hoc Articulo pag. 51. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa Regibus Galliæ plura præcipit sub pœna Excommunicationis.*

R. Nicolai I. gesta percenseo ex ejus Epistolis probata. Unicum ibi commemoro, quod aliquam habet cum propositione a RR. Censoribus fabricata convenientiam. *Lothario Regi* (inquam) *jussit sub pœna Excommunicationis, ut summoto Hilduino Clerico, quem Ecclesiæ Cameracensi Episcopum designarat, alterius Episcopi ex ejusdem Ecclesiæ gremio eligendi facultatem Clero & Plebi, juxta sacros Canones, tribueret.* Propositio ab Indiculi Censorii Auctoribus fabricata, indefinita est: propositio mea, singularis. Quòd Nicolaum I. plura Regibus Galliæ sub pœna Excommunicationis præcepisse scripserim, affingunt mihi Religiosi Censores: Unum quidem sub ea pœna Lothario præcepisse scripsi. Sed sive Galliæ Regibus, sive uni Regi Lothario unum, vel plura sub pœna Excommunicationis præcepisse dicatur Summus Pontifex, mera facti quæstio est, cujus si certa sit & explorata veritas, nullus est animadversioni censoriæ locus. Veritatem porrò observationis hujusce meæ probat Epistola LXIV. Nicolai I. ad Lotharium Regem, cujus hæc sunt verba: *Dilectionem tuam hortamur & monemus, atque Apostolica Auctoritate inhibendo arcemus, ut nullo pacto in his quæ ad Remorum sanctam Ecclesiam pertinent, illicitos appetitus extendens, ditioni tuæ submittas, neque Ecclesiæ Cameracensi invasorem diutiùs inhabitare permittas. Quod nisi feceris, & omnia Metropolitano Remorum non restitueris, ut ipse juxta suum illic privilegium disponere queat ..... Noveris te citissimè mucrone Ecclesiastico feriendum.* Hæc Nicolaus I.

SCHOLION II.

In eodem Articulo pag. 51. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa erravit circa Baptismum in nomine Christi.*

R. Verba illa non usurpo, *Papa erravit:* sed etsi usurpassem, nemo verè Theologus negaverit Romanum Pontificem, ut privatum Doctorem, errare posse; quod unum de Nicolao I. ibi scripsi. *Secunda pars Responsionis* (inquiebam) *de Baptismo in solius Christi nomine collato ad privatas*

vatas Nicolai I. opiniones spectat. Id non respondet ut Christianorum omnium Doctor ..... Id verò mirum ne videatur. Neque enim hoc de capite fuerat a Bulgaris consultus. Quam Religiosi Censores criminantur, Responsio est Bellarmini Cardinalis Lib. 4. *De Romano Pontifice*, Cap. 12. cujus hæc sunt verba: *Respondeo, Nicolaum non definiendo Quæstionem de fide, illud dixisse; sed solùm ut Doctorem particularem exposuisse obiter opinionem suam. Nam quod ille intendebat docere in illo Canone, non erat de forma Baptismi, sed tantùm de Ministro, de quo interrogatus fuerat. Itaque postquam responderat & definierat Baptismum esse ratum, etiamsi a Judæo vel Pagano detur, quæ erat præcipua quæstio, addidit obiter: Baptismum esse ratum, sive in nomine trium Personarum, sive in nomine solius Christi detur. Quæ sententia falsa quidem est, meo judicio, non tamen hæretica.* Hæc Bellarminus. Eodem modo respondit *Estius* in quartum Sententiarum Librum, Dist. 3. §. 5. Eodem modo *Silvius* in III. Partem S. Thomæ, ad Quæst. LXVI. Art. VI. *Ad Nicolai Decretum (inquit) Responsio verisimilior est Melchioris Cani Lib. 6. de Locis, Cap. VIII. ad 7. Pontificem ut privatum Doctorem falsæ opinioni adhæsisse, nihil tamen ea de re definiisse ..... Quod autem respondeo addit de Baptismo in nomine Christi tantùm, non ut definiens dicit, sed juxta privatam suam opinionem erroneam.* Hæc Silvius post *Melchiorem Cano*.

Nota.

Sicut ex privata sua opinione erravit Nicolaus, valorem baptismi in solius Christi nomine collati asserens, ita & erravit credendo, S. Ambrosium suæ opinioni suffragari. S. Ambrosius igitur solùm intendebat, adversùs Macedonianos ostendere, non esse ex ea ratione Spiritum S. denegandum, quòd illius in mundi creatione S. Scriptura non meminerit. Ad eos autem refellendos utitur exemplo baptismi dicendo, quòd sicut universa Trinitas effectuum hujus Sacramenti fons est & origo, quamvis quandoque uni Christo adscribantur; est etiam Spiritui S. tribuendum, quod Pater & Filius in creaturis operantur, licèt de illo in mundi exordio S. Scriptura siluerit. Loquitur proinde Ambrosius non de forma baptismi, sed de illius effectibus, quos dicit aliquando uni Christo adscribi. Cæterùm *lib. de iis qui myster. initiantur, cap. 4.* expressè docet, nullius esse valoris baptismum, qui in nomine Personarum SS. Trinitatis non conferatur.

ARTICULUS X.

De Hadriano II.

HADRIANUS II. Patriâ Romanus, ex Stephani IV. & Sergii II. cognatione, a Gregorio IV. Subdiaconus ordinatus, ac deinde Tituli S. Marci Cardinalis Presbyter creatus est, quo in gradu tam sanctè vixit, ut jam sicut futurus Pontifex ab omnibus coleretur. *Hadriani II. Sanctimonia.* Charitate in pauperes tantâ fuit insignis, ut eam Deus miraculo illustrarit multiplicationis denariorum, quos magnæ egenorum catervæ viritim erogaret. Divinis visionibus prænuntiatus Pontifex, in Sedem S. Petri, quæ post Nicolai I. obitum per mensem vacaverat, summo omnium consensu, non tam electus, quàm raptus, & manibus Procerum ac plebis deportatus est. Ægrè tulere Ludovici Imperatoris Legati id absque assensu suo factum. Quibus hac ratione satisfactum est, quòd non ex Augusti contemptu id factum esset, sed ne deinceps mos expectandi Legatos Principum in Romani Pontificis electione inolesceret. Electionem approbavit Imperator, ac Romanis per Literas gratulatus est, quòd virum suprema Sede dignissimum elegissent. Consecratus est XIX. Kalendas Januarias, anno Domini DCCCLXVII. Theugaudum Trevirensem, & alios a Nicolao Decessore depositos & excommunicatos, ad Communionem, indulgentiâ singulari, eâ die recepit. Puplica ob optimi Pontificis inaugurationem lætitia Lamberti Spoletani Ducis irruptione in Urbem, ac deprædatione turbata est. Ecclesiæ Romanæ hostem Galli sunt execrati, Ducatu mulctavit Imperator; Prædones ad restitutionem excommunicatione coëgit Pontifex. Nicolaum I. Decessorem suum Pontificem sanctissimum sibi imitandum proposuit, a cujus hostibus passim *Nicolaitanus* vocabatur. Quos cùm œconomia prudenti toleraret maturitatis tempus expectans, quæ zizania separaret, a frumentis, suspicione apud quosdam laboravit, quasi Decessoris Acta vellet infringere. Hanc diluit Sanctus Pontifex, Orientalibus, & aliarum gentium plerisque Episcopis, Presbyteris, Clericis, Principum Legatis, & Optimatibus ad convivium vocatis quibuscum ipse discubuit, cum ipse aquam eorum manibus infudisset. Post epulas in faciem procidens, orandi præbuit exemplum dicens: *Rogo vos, patres, fratres, & filii, ut fundatis Domino pro sancta Catholica Ecclesia sua preces, oretis pro Christianissimo filio nostro Ludovico Imperatore Augusto, ut ei Deus omnipotens ad nostram perpetuam pacem Saracenorum faciat subditam nationem. Oretis etiam pro me fragili & imbecilli, ut det mihi Christus virtutem, tantam Ecclesiæ suæ multitudinem in sanctitate & justitia regendi, qui commisit B. Petro Apostolo cunctos regere quos redemit, quatenus qui curarum sæcularium pulvere caligans, plerùmque spiritalia minùs luculenter intueor, vestra mihi jugis oratio, quæ tantò purior, quantò ab inquinamentis sæculi remotior est, divinitus suffragetur. Tum obortis lacrymis subjunxit: Quia pro valde bonis orare, charissimi, gratiarum actiones Deo persolvere est, peto ut Dominum, Patrem, Decessoremque meum Sanctissimum & Orthodoxum Papam Nicolaum habentes in vestris orationibus communes grates Domino referatis, qui eum Ecclesiam suam miseratus elegit, & ad excludendum mundi timidissimos strepitus, sicut Josue clypeo protectionis armavit, & gladio spiritalis potentiæ roboravit.* *Hadriani II. in memoriam Nicolai I. Decessoris sui reverentia.* Tunc omnes Deo gratias egere, quòd Nicolai Sanctissimi Pontificis memoriam ac Decreta veneraretur, unàque ter exclamarunt: *Domno nostro Hadriano a Deo decreto Summo Pontifici, & universali Papæ vita.* Tum ille silentium manu indicens, ter acclamavit: *Reverendissimo, Sanctissimo, & Orthodoxo Domino, Nicolao a Deo decreto Summo Pontifici & universali Papæ, sempiterna memoria. Novo Heliæ vita perennis, & immarcessibilis gloria. Novo Phinees æterni Sacerdotii infulas. Sequacibus ejus pax & gratia.* Quantâ religione Decessoris Sanctissimi vestigiis insisteret, palam fecit Hadrianus II. cùm *Photinum* in Synodo Romana Anathemate confixit, & librum ejus contra Magni Nicolai memoriam igni devovit. *Photium damnat. Octavæ Synodo Oecumenicæ præest per Legatos.* Basilio Orientis Imperatori Photii expulsionem, & Ignatii in Sedem Constantinopolitanam restitutionem gratulatus est per literas. Octavæ Synodo Oecumenicæ præfuit per Legatos. Ignatium acerrimè reprehendit, quòd Bulgaricam Diœcesim Romano Patriarchatui subditam occupasset.

Scripsit ad Episcopos qui Synodo Trecensi ex Nicolai I. Mandato celebratæ interfuerant, eorumque probavit diligentiam in colligendis gestis, causam Ebbonis, & Clericorum ab illo ordinatorum spectantibus: *Epist. I. Tom. III. Concil. Galliæ.* Pallium concessit Vulfado Bituricensi Episcopo; jussit ut Nicolai I. nomen in Diptychis

chis scriberent, & inter sacra Missarum solemnia impraetermissè recitari facerent; & tam Græcis Principibus, quàm omnibus contra personam ejus vel Acta aliquid tentantibus viriliter obviarent, ac validissimè resisterent. *Actardum* Nannetensem quondam Episcopum, virum probatissimum, e propria Ecclesia a Brittonibus ejectum, Ecclesiæ quæ vacaret, etiam Metropolitanæ, incardinari jussit, * & Carolo Calvo Regi commendavit, eique interim Pallii usum ad afflictionum solatium concessit. Rogavit etiam Herardum Turonensem Archiepiscopum, ut Abbatiam, quam in ejus Diœcesi olim tenuerat, illi concederet. Ludovicum Germaniæ Regem, ditiones Ludovici Imperatoris contra Saracenos strenuè pugnantis, vel Lotharii ejus fratris invadere vetuit. * *Theutbergam* Reginam tædio calamitatum, solutionem matrimonii Romæ postulantem, ad Lotharium redire jussit, * donec in Synodo ea de re statuisset. Jussit Lothario ut eam reciperet in consortium; aut si alio in loco interim consisteret, promissas illi Abbatias ad vitæ subsidia concederet. *Vualdradam* pœnitentiam simulantem, rogante Ludovico Imperatore, communioni Ecclesiæ restituit, ea lege ut ad Lotharii societatem non rediret. * Lothario Regi permisit ut Romam veniret, ac asserentem se omnia implevisse quæ jusserat Nicolaus I. & Vualdradam pellicem ejecisse, Ecclesiasticæ Communioni restituit, ut Regino in Chronico testatur ad annum 869. Pacis & justitiæ inter Christianos Principes servandæ curam gessit maximam. Proceres Regni Lotharii, post ejus mortem, per literas * hortatus est ut fideles essent Ludovico Imperatori illius fratri, cui Regnum hæreditario jure debebatur, excommunicationemque minatus est, si ab eo deficerent. Scripsit etiam ad Proceres Regni Caroli Calvi eosque hortatus est ut illum ab invadendo Regno Lotharii deterrerent. Ea de re scripsit etiam ad Gallicanos Episcopos, & speciatim ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem. Ad pacem verò inter Principes conciliandam, Legatos misit in Gallias Paulum ac Leonem Episcopos. Cùm autem Carolus Rex, mortuo in Italia Lothario a Regni ejus Proceribus accitus, ab Episcopis ritu solemni coronatus esset Metis V. Idus Septembris, anno 869. Hadrianus Pontifex ipsum vehementer increpuit, quòd violata juramenti religione, Regnum fratris hereditario jure ad Ludovicum Imperatorem devolutum, contra divinas humanasque leges per tyrannidem usurparet. Novos Legatos misit, qui Apostolica mandata significarent, Joannem, Petrum, Uvibbodum, & Joannem Episcopos, & Petrum Presbyterum Cardinalem. Et nisi monitis suis pareret Rex, minitatus est se in Gallias venturum, & quæ sui erant ministerii peracturum. Arguit etiam Hincmarum Archiepiscopum Remensem, quòd murum pro domo Israël minimè se opponeret, nec Regi pravè agenti resisteret. Ipsum ob silentium, non solùm consortem, sed auctorem hujus tyrannidis videri. Hortatur ut Regem moneat, ut manus abstineat a Regno Lotharii; & nisi monitis Apostolicis obedierit, ab illius communione & consortio se subtrahat. Eadem de causa scripsit ad Proceres Regni Caroli: tum etiam ad Ludovicum Germaniæ Regem, & ad Episcopos Regni ipsius, Legatos commendans, monensque ut Regi suo perpetuam pacem cum Imperatore suaderent. Missa hæc Legatio, scriptæque Literæ anno 870. 5. Kal. Julii. Cùm Carolus Calvus Rex Carolomannum filium acerbiùs exciperet, eumque suâ gratiâ, & beneficiis omnibus privasset, atque Regni sui finibus expulisset, ac insuper Episcopos adigere ut eum excommunicarent, & congregato exercitu illum opprimere velle diceretur; hæc mala avertere studuit Hadrianus II. rogans Carolum, ut filium in gratiam reciperet, eique pristina beneficia & honores redderet, donec saltem mitteret Legatos, qui salvo utriusque honore, dissidii causam cognoscerent, ac Principem ad officium, si ab eo defecisset, revocarent: quoniam Carolomannus per Oratores & Literas ad Sedem Apostolicam confugerat. Scripsit etiam ad Proceres Regni Caroli Calvi, & Lotharii quondam Regis, ipsos avertens ab armis contra Carolomannum capiendis, sub pœna excommunicationis. Scripsit demum ad Episcopos utriusque Regni, prohibens ne contra ipsum excommunicationis sententiam jacularentur. Quam alioqui irritam fore declarat, & in ipsos excommunicantes retorquendam. Datæ sunt hæ Literæ III. Idus Julias, anno 871. Hincmari Laudunensis Episcopi, in Synodo Duziacensi anno 871. depositi, appellationem ad Sedem Apostolicam Hadrianus II. suscepit, eumque Romam mitti jussit, atque alterum in ejus locum ordinari prohibuit Episcopum, donec illius causa refricata & finita esset. Actardum Nannetensem quondam Episcopum, Synodo, Rege, Turonico Clero, ac plebe postulantibus, ad Sedem Metropolitanam Turonensem transtulit, ut constat ex ejus Epistolis XXVII. XXVIII. XXIX. Tom. III. Conciliorum Galliæ datis anno DCCCLXI. ineunte. Offensum denique Literis asperioribus Regem Carolum Calvum, promisso post obitum Ludovici Imperio delinire studuit Hadrianus II. ostenditque Regem Sedis Apostolicæ monitis & asperioribus in speciem Literis offendi non debere, sed *Patris verba dilecti, non ex voto malè optantis, sed ex radice vera procedentia charitatis, humili semper intentione recipere, quæ sicut Salomon ait:* Quasi stimuli, & sicut clavi in altum defixi esse videntur, *Quod culpas delinquentium nesciant palpare, sed pungere. Unde quoniam te virum perfectum,* inquit, *& per omnia Deo placentem habere cupimus, ceu prudens Pater, qui carissimum filium suum etiam non delinquentem, ne quando securus existens flagitiis se audacter commisceat illicitis, flagello severe affligere non desistit; quia nec propter amorem carnis disciplinali parcendum esse virga a Sapiente monemur. Hinc etiam de ipso Deo nostro legimus scriptum:* Quem diligit Dominus, castigat & corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. *Quapropter scire vos decet, quia Deo permittente, pro vestri salute talia vestræ Serenitati a Sede Apostolica sæpius monita venire videntur. Ideo magis omnipotenti Domino immensas gratias agere, nobisque deinde paternæ laudis gratanter debetis præbere obsequium, & non reprehensionis vel murmurationis modica verba dirigere. Nam nos nullius zelo livoris, nullius subdolæ calliditatis dolo, vel etiam favore alicujus transitoriæ laudis, carissimam vestræ Nobilitatis & Magnitudinis prudentiam & dilectionem modò affabiliter monere, modò autem pro Regiæ potestatis gloria, Vobis, quoties necessaria temporis res, vel proximi deposcit necessitas, humilis precator assistere, aliquando verò verbis severioribus fidenter corripere, ut Christi gratiâ in melius semper proficiatis, studemus.* Hæc ille Epistola 38. Tom.III. Conciliorum Galliæ. Et Epistola sequenti: *In veritate credite nobis quia tales virtutes sic diligo in vobis sicut animam meam. . . . Et a die illa quæ vobis per præfatum fratrem nostrum mandavi, fideles orationes & certissimas amicitias nunquam aliorsum declinavi. Et si quædam literæ delata vobis sunt aliter sè habentes in superficie, vel subrepta, vel a nostris nobis infirmantibus extorta, vel a qualibet persona conficta, duriùs aut acriùs mordaciter sonantes: id tamen nobis fixum semper mansit in mente quod Vobis significavimus devotè. . . .*

So-

** Ibidem, Epist. II. & III. & V.*

** Ibidem Epist. VII. & VIII.*

** Pacem & justitiam inter Christianos Principes servari curat Hadrianus II. illos pro officio monet, hortatur, corripit.*

Ibidem, Epist. IX. & X.

Epist. XIV. Tom. III. Concil. Galliæ.

Ibidem, Epist. XV. XVI. & XVII.

Epist. XIX. XX. XXI. XXII. & XXIII. Tom. III. Concil. Galliæ.

Ibidem, Epist. XXIV. XXV. & XXVI.

Hadrianus II. suarum asperitatum Litterarum Carolo Calvo Regi Christianissimo excusat.

Solet sæpe uterque parens in prolem opprobria, vel maledicta congerere, quam optat sine crimine & læsione manere. Cui simile solet sæpe Doctoribus & Prædicatoribus contingere. Quapropter non ad sonum, sed oportet ad votum respicere. S. Athanasii Neapolitani Episcopi contra Sergium ejus nepotem, Neapolitanum Ducem, qui ipsum dirè vexabat, defensionem suscepit idem Pontifex, & Clero plebique Neapolitanæ, Sanctum Antistitem recipere nolentibus, Sacris omnibus interdixit, ut Petrus Cassinensis Diaconus testatur in ejus Vita. Obiit Hadrianus II. Kalendis Novembris anno DCCCLXXII. cùm annos quatuor, menses undecim, & dies duodecim sedisset. Ad Sanctum Petrum sepultus est. Ex Anastasio Bibliothecario, * vel ex ipsius Hadriani II. Epistolis deprompta sunt quæ de ipso hucusque diximus.

** Aut Guillelmo, si Onuphrium Panvinium audiamus.*

SCHOLION.

Ex hoc Articulo collectam a se Propositionem pag.63. & 64. Edit. primæ notant Religiosi Censores: *Papa quandoque obsecrat, quandoque corrigit Reges.*

R. Hadriani II. gesta percensens scripsi ipsum rogasse Carolum Calvum Regem Christianissimum ut Carolomannum filium in gratiam reciperet. Offensum Literis asperioribus delinire studuisse, promisso post obitum Ludovici Imperio. Ista constant ex Hadriani II. Epistolâ, cujus verba descripsi. Hac in narratione quid animadversione Censoriâ dignum. Displicet ne Religiosis Censoribus quòd Summus Pontifex obsecratione & precibus utatur, vel usus esse dicatur erga Reges? Volunt ne ut semper jubeat, minetur, feriat, quasi ad ipsum non pertineat illud Apostoli præceptum, *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina?*

II.Tim.4.

ARTICULUS XI.

De Joanne VIII.

JOannes VIII. quem IX. Platina perperam appellat, patriâ Romanus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus Cardinalis, post Hadrianum II. creatus est Pontifex XIX. Kalendas Januarii anno DCCCLXXII. Anno sequenti Ludovicum Imperatorem a juramento, quo se Adelgiso Beneventano Principi obstrinxerat, absolvit, cùm is a Senatu Romano Reipublicæ hostis declaratus esset, ut Regino testatur. Post Ludovici II. Imperatoris obitum, cùm Carolus Calvus Francorum Rex Italiæ Regnum occupasset, eum Romam invitavit Joannes VIII. & die Nativitatis Dominicæ anno Dom. DCCCLXXV. Imperatorem coronavit, ac Augustum appellavit, ut Annales Francorum Bertiniani, Fuldenses, ac Metenses, & Aimoini Continuator testantur. Electionem verò Caroli, ab Italici Regni Episcopis, cæterisque Optimatibus, in Synodo Ticinensi confirmatam mense Februario, anno DCCCLXXVI. missis in Gallias Legatis in Synodo Pontigonensi ratam quoque ab Episcopis Cisalpinis haberi curavit circa mensem Junium ejusdem anni. Tandem hanc electionem confirmavit Romana Synodus ab eodem Pontifice congregata mense Februario, anno Christi DCCCLXXVII. Cùm Ludovicus Germaniæ Rex Caroli Calvi frater, absentis & trans Alpes ad capessendum Imperium profecti Regnum depopularetur. Joannes VIII. ad Episcopos in Regno Ludovici constitutos Literas dedit ipsos arguens quòd Regem suum ab invadendo Caroli fratris Regno non cohibuissent, jussitque sub pœna anathematis, ut Legatione pro Christo hac in causa fungerentur. Ad examinanda verò & finienda negotia quæ inter utrumque Principem emerserant, Legatos misit Joannem Siculensem, & Joannem Tuscanensem Episcopos. Scripsit etiam increpatorias eamdem ob causam Literas ad Comites in Regno memorati Ludovici Germaniæ Regis constitutos. Scripsit & ad Episcopos & Comites Galliæ, laudans illos quòd in fide constantes erga Carolum Augustum perstitissent. Eos verò qui a Carolo defecerant, & Ludovico Germaniæ Regi adhæserant, increpuit, jussitque ut ad legitimi Principis obedientiam redirent, sub pœna excommunicationis a Legatis Apostolicis infligendæ. Nova a Carolo Imperatore obtinuit Romanæ Ecclesiæ privilegia, de quibus Eutropius Longobardus ita scribit: *Venienti Romam, renovavit pactum cum Romanis, perdonans illis jura Regni & consuetudines illius. Removit etiam ab eis Regias Legationes, assiduitatem vel præsentiam Apostolicæ electionis. Quid plura? cuncta illis contulit quæ voluerunt.* Cùm Burdigalensis Provincia esset a Normannis devastata, Frotarium Burdigalensem Archiepiscopum Joannes VIII. ad Bituricensem Metropolim transtulit, rogante Carolo Calvo Imperatore, ut constat ex Epistolis VIII. ad Carolum Imp. XIII. ad Clerum & plebem Bituricensem, & XIV. ad Episcopos ejusdem Provinciæ. Vices suas Ansegiso Archiepiscopo Senonensi in Gallia & Germania commisit, scriptis ad Episcopos Galliæ & Germaniæ Literis: * quæ quidem in Concilio Pontigonensi a Carolo Calvo Imperatore promulgatæ, at ab Episcopis receptæ non sunt, nec agnitus Ansegisi Primatus. Caroli Calvi auxilium contra Saracenos Urbi imminentes, & Romanum agrum vastantes, plurimis ad eum scriptis Literis, missâque palmâ, imploravit. Formosum Portuensem Episcopum in Synodo Romana deposuit. Causæ exauctorationis hæ fuere, quòd a Nicolao I. in Bulgariam Legatus & Prædicator destinatus, Bulgarorum Regem terribilibus sacramentis obstrinxisset, ne alium Episcopum, ipso superstite, a Sede Apostolica susciperet. II. Quòd per ambitionem a minori Ecclesia ad majorem, videlicet Sedem Apostolicam prosilire conatus, plurimorum amicitias ac suffragia ad eum finem sibi devinxisset. III. Quòd sine licentia Pontificis propriam deseruisset Ecclesiam, ob Urbe discessisset & contra salutem Reipublicæ & Imperatoris cum suis fautoribus conspirasset. Gregorium etiam Nomenclatorem, Stephanum Secundicerium, Georgium Gregorii Primicerii filium, Sergium Magistrum Militum, Constantinam Gregorii Nomenclatoris filiam, variis criminibus accusatos, nisi stata die Sedi Apostolicæ satisfacturi se sisterent, a Christiana Communione suspendit in eadem Synodo, Literasque de eorum damnatione misit ad universos Gallos & Germanos. Datæ sunt hæ Literæ XI. Kalendas Maii anno DCCCLXXVI. & in Concilio Pontigonensi lectæ. Aritbertum Archiepiscopum Ebredunensem reprehendit, quòd alium Episcopum, præter eum, quem Clerus & Populus elegerat in Venciensi Ecclesia consecrasset: Præcepitque ut cum utroque Romam veniret, facti rationem redditurus.

Joannes VIII. Carolum Calvum Imperatorem coronat, ejusque jura tuetur.

Epist. III. IV. & VI. Tom. III. Concil. Gall.

Nova obtinet ab Imperatore privilegia.

Vices suas Ansegiso Senonensi Archiepiscopo committit.

Epist. I. Tom. III. Concil. Gall. Ibidem Epist. XV. XIX. XXI. XXIII.

Formosum Portuensem Episcopum in Synodo deponit.

Epist. VII. Tom. III. Concil. Gall.

Ibidem, Epist. XXIV.

Mortuo Carolo Calvo Imperatore II. Nonas Octobris anno DCCCLXXVII. Ludovico Balbo Regi Francorum ejus filio suum de illius obitu dolorem per Literas significavit, hortatus illum est ad pacem cum Regibus consanguineis servandam, scilicet cum Carolomanno, Ludovico, & Carolo Crasso, Ludovici Germaniæ Regis filiis. Auxilium denique illius imploravit contra Lambertum Spoletanum Ducem, & Adelbertum Marchio-

Ibidem, Epist. XXV.

chionem, qui Romanam Ecclesiam infestabant, ac ipsum Pontificem vexabant, inito etiam cum Saracenis fœdere. Tyrannos illos cùm diris omnibus Ecclesiastico ritu devovisset, anno 878. in Gallias venit, Synodumque Trecis habuit III. Idus Augusti, præsente Ludovico Rege, in qua Lamberti & Adalberti excommunicatio, & Sententia in Formosum, Gregorium Nomenclatorem, & Georgium Magistrum Militum lata, confirmatæ sunt. His Sententiis perlectis, Hincmarus Archiepiscopus Remensis hunc in modum interlocutus est: *Secundùm sacros Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, quos Apostolica Sedes per beatum & Domnum nostrum Papam, & sancta Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater, privilegio S. Petri damnat, damno; quos anathematizat, anathematizo, quos excommunicat, excommunicatos habeo: & quos Privilegio B. Petri receperit, & ego recipio. Et quod in omnibus, secundùm Sanctarum Scripturarum tramitem, sacrorumque Canonum Decreta, Sedes Romana tenet, per omnia & in omnibus, pro scire & posse meo, juvante Domino, perpetuùm prosequor, & teneo.* Similiter cœteri suffragati sunt Episcopi: *Domine Sanctissime & Reverendissime Pater Patrum, Joannes Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ videlicet Romanæ Primæ Sedis Papa; Nos famuli ac Discipuli vestræ auctoritatis, Galliarum & Belgicarum Episcopi, his quæ super vulnera dolorum vestrorum maligni homines ac ministri diaboli addentes, in sanctam Matrem nostram ac Magistram omnium Ecclesiarum commiserunt, compatimur..... Atque judicium vestræ auctoritatis, quod privilegio B. Petri & Sedis Apostolicæ in eos & complices eorum, juxta sacros Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ consecratos, & secundùm ejusdem Romanæ Sedis Pontificum Decessorum vestrorum Decreta protulistis, voto, voce, & unanimitate nostra, atque auctoritate Sancti Spiritus, cujus gratia in Episcopali Ordine sumus consecrati, gladio Spiritus, quod est verbum Dei, eos interimentes persequimur. Scilicet quos excommunicastis, excommunicatos tenemus, &c.* In eadem Synodo sententiam excommunicationis tulit Joannes VIII. adversùs rerum Ecclesiasticarum pervasores. Decretum etiam edidit adversùs Episcopos, qui de minori ad majorem Ecclesiam ambitûs causâ demigrabant. Et contra Laicos, qui viventibus uxoribus, alias ducebant. Condidit & Canones utilissimos, quos Synodus suscepit, probavitque. De quibus agemus suo loco. Celebrata fuerat anno præcedente Ravennæ Synodus ejusdem Pontificis mandato. Hujus Canones in Trecensi confirmati fuere. Legem de sacrilegiis, Gotticis Legibus addidit. Hincmaro quondam Laudunensi Episcopo cæco, Sedis Apostolicæ æquitatem porrecto Libello imploranti, permisit ut Sacrum faceret, ac mediâ parte redituum Episcopatus Laudunensis frueretur. Ibidem Ludovicum Balbum coronavit VII. Idus Septembris, non Imperatorem, sed Regem. Nam & deinceps ab ipso Joanne Papa Epist. 125. & ab Auctore Bertinianorum Annalium, aliisque Historicis, Rex dumtaxat, nusquam Imperator appellatur. In Synodo quoque Tricassina Privilegium Floriacensi Monasterio concessit Pontifex, quo Monachis potestatem fecit eligendi ex suo cœtu Abbatem Regularem.

Joannes VIII. in Gallias venit, Synodum Trecis celebrat.

Gallicani Episcopi in ea Synodo Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem & Magistram profitentur; se Romani Pontificis discipulos. Judicium suscipiunt, quod privilegio S. Petri tulit.

Acta Joannis VIII. in Synodo Trecensi.

Joannem VIII. cùm in Gallias veniens Arelaten transiit, Rostagno illius urbis Archiepiscopo vices suas per Gallias commisisse scripsit Annalium Ecclesiasticorum Parens, fretus Epistolis 93. & 94. ad Rostagnum, & 95. ad universos Galliæ Episcopos. Sed Epistolas illas suppositititias esse, & nusquam Joannem VIII. vices suas per Gallias Rostagno Arelatensi concessisse verisimilius est. Sanè posteriores illæ duæ Epistolæ sunt quinquagesima & quinquagesima secunda libri quarti S. Gregorii de Virgilio Arelatensis Primatu scriptæ. Præterea cùm Joannes VIII. Ansegisum, rogante Carolo Calvo Sedis Apostolicæ Vicarium per Gallias & Germaniam instituisset, haud probabile est quòd alterum in Galliis Primatem post biennium instituerit, everso Ansegisi Privilegio. Nec etiam credibile est Gallicanos Episcopos, qui adversùs Ansegisi Primatum tam liberè restiterant Legatis Apostolicis, & Carolo Calvo, adversùs Rostagni Privilegium ne mutire quidem ausos. Tertiò, si Joannes VIII. Primatum Rostagno contulisset, in possessionem hujusce Privilegii illum misisset in Synodo Trecensi, nec ibi post Hincmarum, Ansegisum, & Lugdunensem ac Narbonensem Archiepiscopos subscripsisset.

Joannes VIII. vices suas Rostagno Arelatensi Episcopo per Gallias non commisit.

Epistolæ Joanni VIII. falsò adscriptæ.

Hugonem Lotharii quondam Regis filium naturalem, & Emmonem Bernardi Comitis germanum, qui Ludovici Balbi Regnum perturbabant, resque novas moliebantur, Christiana Communione privavit Joannes VIII. nisi intra dies triginta ad officium redirent. Mahenum Dolensem Episcopum, cæterosque Britanniæ Antistites arguit, quòd a Turonensis Archiepiscopi jurisdictione se subtraxissent, nec ab ipso, sed alter ab altero consecraretur, ex quo Dux Nomenoius legitimos Episcopos de Sedibus suis expulerat. Jussit ut Metropolitanum suum agnoscerent, & colerent, nisi Sedis Apostolicæ communione vellent privari, & Ordinationes suas irritas haberi. Omnibus qui contra Ecclesiæ hostes in bello pugnassent, tam vivis, quàm defunctis Indulgentiam concessit, ut constat ex ejus Epistolâ ad Episcopos in Regno Ludovici constitutos. Wifredum Vencienseni Episcopum, qui cum excommunicatis communicarat, Missarum celebratione prohibuit. Anselmi Lemovicensis Episcopi rescidit Sententiam, qui Stephanum quemdam ab uxore separaverat, quòd urgente necessitate filium suum baptizasset. Archiepiscopos Arelatensem, Narbonensem, & Aquensem delegavit Judices contra Gibertum Nemausensem Episcopum, qui Monasterium quoddam Sedi Apostolicæ subditum invaserat ac Monachos expulerat. Airardum Archiepiscopum Auscensem, ejusque Suffraganeos, ad depravatos populi mores corrigendos hortatus est, præcipuè ad incesta matrimonia prohibenda, & excommunicatione plectendos, qui se nefariis hujusmodi conjugiis copulassent. Invigilare etiam illos jussit, ne quis relictâ uxore, eaque superstite, aliam duceret, aut simul cum uxore concubinam haberet: Ut res Ecclesiæ nemo usurparet: Ut Laicorum nullus potestati Episcopi Clericum subtraheret; quæ vitia in illa Provincia frequentia erant.

Epist. XLVI. Tom. III. Conc. Galliæ.

Ibidem, Epist. L.

Ibidem, Epist. LI.

Ibidem, Epist. LVIII.

Ibidem, Epist. LIX.

Ibidem, Epist. LX.

Photium in Sedem Constantinopolitanam magno Ecclesiæ damno restituit Joannes VIII. vixque contractam imprudenti facto maculam eluit, ipsius postea damnatione & excommunicatione, postquam ejus insignem nequitiam ac fraudes, Legatorumque Apostolicorum seductionem compertas habuit. Scripsit ad Ederedum Archiepiscopum Anglorum, pium ejus erga Sedem Apostolicam animum laudans, monensque ut pro Ecclesia fortiter se gereret, ac ejus Ecclesiæ Privilegia confirmans. De Matrimonii indissolubilitate præclarum legitur hac in Epistolâ testimonium, quod hîc subjicio, ut innotescat quænam fuerit circa hancce quæstionem Romanæ Ecclesiæ traditio. *Hos autem*, inquit, *quos asseris uxores proprias contra præceptum Domini relinquere, præcipimus neque virum ab uxore, neque uxorem a viro, nisi causa fornicationis discedere: quòd si ob hoc discesserit, manere innuptum, vel innuptam, aut sibi mutuò recon-*

Photium in Sedem Constantinop. restituit, postea damnat.

Ibidem, Epist. LXV.

Matrimonii indissolubilitas, separatis etiam ob

adulterium conjugibus, a Joanne VIII. asserta.

conciliari: quoniam dicente Domino: Quod Deus conjunxit, homo non, separet; & ideo cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, nulla ratione illi prorsus conceditur aliam, vivente priore, conducere: quod si fecerit, & non emendare sub satisfactione studuerit, ab Ecclesia consortio maneat separatus. Hoc testimonium Joannes Launoius in Lib. *de Regia in Matrimonium potestate*, insigni & bonis omnibus execranda fraude corrupit, ita enim scribentem Joannem VIII. refert pag. 488. *Et ideo cùm priorem legitimo sibi Matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, illi conceditur aliam, vivente priore, ducere.* Expunxit tria hæc vocabula Interpolator, *Nulla ratione prorsus*. Sic etiam refert priora verba Pontificis: *Præcipimus neque virum ab uxore, neque uxorem a viro, nisi causâ fornicationis discedere: quod si ob alind discesserit, manere innuptum, vel innuptam.* Scripsit Pontifex Joannes, *quod si ob hoc discesserit*; Sed Launoii interrat mutare *hoc* in *aliud*: quò significaret Joannem VIII. fuisse in ea sententia, ut conjux discedens quidem, ob aliam causam quàm fornicationem, debeat manere ἄγαμος: at verò ob fornicationem discedens, aliarum nuptiarum habeat potestatem. Launoium ob hujus interpolationis flagitium pro meritis castigat Vir Clarissimus qui eruditas in pestilentissimum ejus Opus Observationes edidit Parisiis anno MDCLXXVIII.

Launoius Joannis VIII. testimonium fœdè interpolavit.

Joannes VIII. Moravis concedit ut linguâ Sclavonicâ divina Officia ac Missam celebrent.

Sanctum Methodium Moravorum Apostolum Romam vocavit ut prædicationis suæ rationem redderet, eique Archiepiscopatum & Primatum illius Ecclesiæ confirmavit. Alium quoque sub ipso consecravit Episcopum nomine Vvichinum postulante Comite Moravorum: indulsitque ut lingua Sclavonica divina Officia celebrarent, ac Missas cantarent, modò Evangelium priùs Latinè, tum Sclavonicè legeretur. * Anspertum Archiepiscopum Mediolanensem Sedi Apostolicæ sistere se recusantem, & ministerium sacrum ante purgationem legitimam usurpantem, in Synodo Romana deposuit, misitque Mediolanum Joannem Ticinensem, & Vveltonem Ariminensem, qui alium Archiepiscopum ab Episcopis Provinciæ, & Clero Mediolanensi eligi curarent, qui inter Presbyteros vel Diaconos illius Ecclesiæ dignior fuisset repertus: ac Decretum electionis Romam transmitti, ut Pontifex *secundùm morem pristinum & secundùm Regiam concessionem*, Archiepiscopum electum consecraret. Athanasium Neapolitanum Episcopum, Petrum Amalfitanum, plebemque Cajetanam & Amalfitanam a Communione suspendit, donec pactum cum Saracenis fœdus disrupissent. * Carolum Crassum Ludovici Germaniæ Regis filium, cùm Longobardorum fines occupasset, Italiaque ditioni suæ subjecta, Romam armata manu pervenisset, Imperatorem coronavit Joannes VIII. anno Christi DCCCLXXX. ut testantur Otho Frisingensis lib. 6. cap. 8. Annales Francorum Metenses, Aimoini Continuator, & Hepidannus Monachus Sancti Galli in Annalibus. Ab eodem Imperatore auxilium rogavit * contra Saracenos, & palmam benedictam ad ipsum misit, augurium victoriæ. Ad eumdem misit Petrum & Zachariam Legatos pro totius status Ecclesiastici salute, & ut ea quæ hactenus contra Ecclesiam Romanam perperam acta fuerant Imperiali auctoritate emendaret. * Legatos a Michaële Bulgarorum Rege suscepit, cumque hortatus est ut Romanæ Ecclesiæ gentis suæ Sacra regenda permitteret, non Patriarchæ Constantinopolitano. Romanum Ravennatem Archiepiscopum arguit * quòd Albericum Comitem Ravennam quasi Imperatoris nomine advocasset, Nobilesque Ravennates vexasset: quòd contra Romanam Ecclesiam dominam suam recalcitraret: quòd denique legitimam alterius uxorem tradi consensisset raptori; cùm tantum flagitium juxta ministerium suum prohibere ac funditus resecare debuisset. Quam ob rem ipsum a sacris Ordinibus conferendis suspendit: eumque ad Synodum Romam venire jussit, sub pœna excommunicationis, ut ad objecta responderet. Qui cùm Synodo sistere se recusasset, excommunicatus est, ejusque excommunicatio Ravennati Clero ac populo denuntiata. Angelbergam olim Imperatricem Ludovici II. Imperatoris uxorem, post ejus obitum Monialem factam, in tuitionem suscepit Joannes VIII. & Carolum Crassum rogavit ut eam Romam venire pateretur: & quia Augusto suspecta erat magni animi fœmina ob amicitiam Bosonis, pollicitus est Pontifex se invigilaturum ne aliquid ad Regni & Imperii perturbationem cum Bosone moliretur vel ei auxilium consiliumve præberet. Scripsit * etiam ad Riccardem Augustam Caroli Crassi uxorem, rogans ut Angelbergam ab exilio revocari, & Romam mitti ab Imperatore obtineret: necnon auxilium contra Saracenos dudum promissum & diutius dilatum concederet. Rogante eodem Imperatore decrevit ut Episcopis, quorum Diœceses a Normannis vastatæ erant, aliæ Sedes vacantes tribuerentur, ut referunt Annales Francorum Fuldenses, ad annum 886. Ottramnum Viennensem Archiepiscopum Romam ad Synodum vocavit factorum rationem redditurum, quòd Optandum Genevensem Episcopum, quem suggerentibus illius Ecclesiæ Clericis, Pontifex consecrarat ad injuriam Sedis Apostolicæ in carcerem detrusisset. Hunc ut propriæ Sedi ac honori restitueret intra octo dies, jussit * sub pœna excommunicationis. Ovetensem Ecclesiam Gallæciæ Metropolim fecit, ut constat ex illius Epistolâ ad Aldefonsum Hispaniæ Regem CCCIX. Constitutionem edidit de S. R. E. Cardinalibus quâ statuit ut bis in mense ad aliquem Titulum convenirent, de reformatione Cleri & Christianæ plebis acturi, Clericorum & Laicorum querimonias audituri, jusque ipsis dicturi: quòd sicut Pontifex Moysi, ita Cardinales LXX. Seniorum qui sub eo judicabant, formam gerant in Ecclesia. Monasteriorum dispositionem, & Abbatum institutionem iis commisit Cardinalibus, qui fuerant ex Monasteriis assumpti. Jussit quoque ut ob eamdem Ecclesiasticæ Disciplinæ sollicitudinem bis in hebdomada ad Palatium Apostolicum convenirent. Quæ nomine Joannis VIII. ad Photium scripta circumfertur. Epistola contra Spiritûs Sancti Processionem a Filio, & additionem vocis *Filioque* ad Symbolum, ipsi per calumniam afficta est. Obiit XVIII. Kal. Januarii an. DCCCLXXXII. Hunc cum Joanne Diacono qui IV. libros de Vita Sancti Gregorii Magni scripsit, malè confudit Platina. *Non caruit*, inquit, *etiam hac laude scribendi Joannes Pontifex, dum adhuc privatus esset. Diaconus enim Primi Gregorii Vitam quatuor libris egregiè conscripsit.* Imo Joannes Diaconus istud Opus suum, jubente Joanne VIII. Pontifice Maximo, aggressus est, illudque ipsi nuncupavit.

Epist. 247. anno 880.

Epist. 221.

Epist. 225. & 227.

Carolum Crassum Imperatorem coronat.

Epist. 269. & 279.

Epist. 277.

Epist. 271. 272. 275. & 278.

Archiepiscopum Ravennatem suspendit, Romam citat, contumacem excommunicat.

Epist. 281.

Epist. 298.

Epist. 292.

Constitutio Joannis VIII. de S. R. E. Cardinalibus.

Epistola Joanni VIII. supposita.

Platina emendatur.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 73. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Matrimonium dissolubile quoad vinculum causâ fornicationis.*

R. Hæc propositio non est mea, mihi per calumniam affingitur. Imo eo loci refello errorem quem mihi affingunt. Joannis VIII. Pontificis Maximi Epistolam ad Ederedum Episcopum Anglum

glum expendens, hæc scripsi: *De Matrimonii indissolubilitate præclarum legitur hac in Epistolâ testimonium, quod hîc subjicio, ut innotescat quænam fuerit circa hanc quæstionem Romanæ Ecclesiæ Traditio.* Ne fornicationis quidem causâ dissolvi posse Matrimonium quoad vinculum assero, eamque esse Romanæ Ecclesiæ Traditionem confirmo præclaro Joannis VIII. testimonio, quod vindico ab interpolatione *Joannis Launoii*, cujus Librum *De Regia in Matrimonium potestate* non dubito *pestilentissimum* appellare.

ARTICULUS XII.

De Marino, Hadriano III. & Stephano VI.

I. JOanni VIII. die ab ejus obitu XIII. scilicet V. Kalendas Januarias anni DCCCLXXXII. substitutus est *Marinus*, qui Sedis Apostolicæ Legationem Constantinopoli tribus vicibus in causis difficillimis obierat: primò sub *Nicolao I.* ad excommunicandum Photium. Secundò sub *Hadriano II.* ad eumdem deponendum, & restituendum Ignatium, & Oecumenicam Synodum celebrandam. Tertiò sub *Joanne VIII.* ad reparandam ruinam, quæ facta fuerat per tres Legatos pro Photii restitutione missos. Prudentia autem singulari, & invicto in gerendis Ecclesiæ rebus animo tantam sibi celebritatem nominis peperit, ut Summo Pontificatu dignus facilè judicaretur. Hanc ut primùm consecutus dignitatem est, Photium omniaque ejus Acta damnavit. *Formosum* Episcopum Portuensem restituit in Episcopatum, & a juramento absolvit, quo Joanni VIII. coactus promiserat se in communione laïca perpetuò mansurum. Id testatur *Auxilius* lib. 1. *de Ordinationibus Formosi* Cap. XX. Fulconi Remensi Archiepiscopo Hincmari Successori Pallium & confirmationem Privilegiorum Ecclesiæ Remensis concessit Marinus Papa, Flodoardo teste. Legationem ab Ælfredo Rege Anglorum suscepit: Quo rogante Scholam Anglorum Romæ erectam immunem fecit a tributis, ad eumdemque Regem partem misit Dominicæ Crucis omnibus Regum opibus pretiosius munus, ut Matthæus Vvestmonasteriensis commemorat. Solemniacensi Monasterio Privilegium concessit, quo sub pœna excommunicationis prohibuit Regibus, Episcopis, & Abbatibus, & quibusvis aliis, ne minuerent vel auferrent bona & oblationes Monachorum usibus destinatas, vel jura quælibet Christianissimorum Regum Præceptis confirmata. Vetuit etiam ne ullus Episcoporum, aut Comitum mansionaticum, ibi vel paratas, vel stationes exigere præsumeret. Abbatis ex suo gremio eligendi ipsis asseruit libertatem. Loci denique propter Normannorum incursus muniendi licentiam ipsis concessit. Obiit laudatissimus Pontifex XV. Kalendas Februarii anni 884. cùm annum unum & dies viginti in Cathedra Sancti Petri sedisset. Mirùm quàm turpiter in ejus Vita duodecim lineis comprehensâ, Platina sit hallucinatus. I. Gallum facit, quem ex Gallesio Faleriorum in Etruria oppido ortum constat. *Martinum Secundum* perperam ipsum vocat. 3. Malis artibus Pontificatum adeptum, nihil dignum memoriâ gessisse, falsò scribit.

Marinus Pontifex Photium & omnia ejus Acta damnat.

Formosum in Sedem Portuensem restituit.

Privilegium Solemniacensi Monasterio concedit.

Platina emendatur.

II. Post Marini obitum, cùm Sedes biduo vacasset, creatus est Pontifex *Hadrianus III.* Patria Romanus, qui Decessoris sui constantiam in execranda Photii communione imitatus est, insuper habitis Basilii Græcorum Imperatoris precibus. Obiit VII. Idus Maii, anno DCCCLXXXV. cùm annum unum, menses tres, & dies undeviginti Ecclesiam rexisset.

Hadrianus III. Photii Communionem execratur.

III. Successit ipsi *Stephanus* hujus appellationis *Sextus*, Romæ nobili genere natus, Hadriano II. familiaris, Marino Papæ amicissimus, a quo Presbyter Cardinalis Tituli Quatuor Coronatorum creatus est. Castitate, doctrina, charitate in pauperes, omnique genere virtutum, summam promeritus est dignitatem. Quo electus est die, pluvia diu optata, post longam siccitatem & annonæ penuriam, a Deo mortalibus concessa est. Lateranense Patriarchium cùm expilatum invenisset, inolitâ jam pessima consuetudine ut post obitum Pontificis universa Palatii Apostolici supellex diriperetur, paterna bona pauperibus erogavit. Ministros probitatis & sapientiæ opinione claros elegit. Orphanos quotidie alebat. Nobiles ad paupertatem redactos vocabat ad convivium, & verbo Dei simul reficiebat. Missæ Sacrificium singulis diebus celebrabat, nisi charitatis Officiis, quæ privatæ devotionis operibus anteponenda sunt, vacandum esset. Locustas, quæ sata & vineas longè latèque depascebantur, aquâ benedictâ extinxit. In maleficos, & eos qui more gentium dæmones consulebant, concionem habuit, ipsisque palam imprecatus est. Eâdem concione populum ad reverentiam sacris templis habendam est adhortatus, & a confabulationibus in domo Dei deterruit. Hanc refert Anastasius seu Guillelmus Bibliothecarius in ejus Vita. Ordinandis Ecclesiis, redimendis captivis, sublevandis pauperibus, omnia sua impendebat. Literis Basilii Imperatoris in Marinum & Hadrianum III. Decessores suos contumeliosis, quas ad Hadrianum scripserat, respondit, illos vindicavit, Photium ut laicum & damnatum execratus est, discrimen Pontificiæ & Imperialis dignitatis disertè exposuit, Romanæ Ecclesiæ reverentiam ipsi persuadere conatus. *Quamvis*, inquit, *ipsius Christi summam imperando similitudinem geras, tamen res tantùm politicas & civiles curare debes .... Quemadmodum igitur vobis rerum temporalium principatus a Deo est traditus, ita nobis per Coriphæum Apostolorum Petrum rerum spiritualium principatus. Ratum tibi est ut cures quo pacto Tyrannorum impietatem & immanitatem potentia ferro præcidas, subjectis tuis jura administres, Leges condas, terrâ marique exercitum rite componas. Nostri verò cura gregis tantò præstantior est, quantum est inter cœlestia ac terrena discrimen. Obtestor igitur tuam Pietatem, ut Principum Apostolorum instituta sequare, magnâque veneratione prosequare. Omnium enim in orbe terrarum ordo & Pontificatus Ecclesiarum a Principe Apostolorum Petro originem accepit, per quem & nos sincera & incorruptâ doctrina instruimus omnes & docemus.* Ad Fulconem Remensem Archiepiscopum scripsit pro Theutboldo Lingonensi Episcopo, significans ad se Lingonensis Ecclesiæ querimoniam pervenisse, quòd obeunte Isaac Episcopo, inconsulto Clero & populo, Egilonem quemdam Monachum, nuper de sęculo venientem, in Episcopum Aurelianus Lugdunensis ordinaverat, eisque præposuerat nolentibus, quo divina vocatione hominem exuente, ne in idipsum incurrerent, concordi voto Clerus & Populus Theutboldum ipsius Ecclesiæ Diaconum eligentes, ab ipso Papa sibi Episcopum consecrari petierant: sed ille uniuscujusque Ecclesiæ Privilegium inconcussum servare volens, id agere distulit, cumque Aureliano direxit, scribens ut si Cleri Populique vota in eum concordarent, & sacri Canones non obviarent, manus ipsi imponere non differret. Quod fieri si ratio prohiberet, & idipsum sibi rescriberet, interim tamen alterum ibi ordinare nullo modo se inconsulto præsumeret: Simulque & Oirannum Senogalliensem Episcopum a suo latere misit executorem. Ita refert Flodoardus lib. 4. Historiæ Remensis, cap. 1. Sed cùm Aurelianus mandata Pontificia delusisset, Pontifex Teutboldum

Stephani Sexti sanctimonia.

Sermo Stephani Sexti.

Literis Basilii Græcorum Imperatoris respondet.

Pontificiæ & Imperialis Dignitatis discrimen.

Omnium Ecclesiarum Pontificatus a S. Petro originem accepit.

dum Romam venientem Episcopum consecravit, jussitque Fulconi Remensi Archiepiscopo ut ipsum in possessionem mitteret, & extraneum quemdam ab Aureliano in angulo consecratum & intrusum ejiceret, *cùm ille inter Episcopos non habeatur*, inquit, *qui neque a Clero electus, neque a populo est expetitus*.

Stephanus VI. Concilium Vvormatiense celebrari jubet in causa duorum Episcoporum de Ecclesia Bremensi contendentium.

Stephani Sexti jussu Concilium Wormatiense in causa Hermanni Coloniensis, & Adalgarii Hamaburgensis Episcoporum de Bremensi Ecclesia contendentium celebratum est anno Christi 890. Huic Synodo præfuit vice Romani Pontificis Fulco Remensis Archiepiscopus, teste Flodoardo, lib.4. cap.1. Epistola ad Selvam, Ermemirum, & Frodoinum Barcinonensem, quæ Stephano VI. tribuitur, supposititia est, vel interpolata, ut viri eruditi agnoscunt. Obiit laudatissimus Pontifex anno octingentesimo primo, cùm sex annis in Sancti Petri Cathedra sedisset, ut colligitur ex ejus Epitaphio apud Baronium Tom.X. Annalium, & in Basilica Sancti Petri sepultus est.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 77. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant? *Papa potest absolvere a juramento*.

R. Eo loci de Marino Summo Pontifice scripsi: *Formosum Episcopum Portuensem restituit in Episcopatum & a juramento absolvit quo Joanni VIII. coactus promiserat, se in Communione laica perpetuò mansurum*. Id *Auxilii* testimonio confirmo Libro II. *De Ordinationibus Formosi*, Cap.XX. Historiæ res est. De Dogmate ibi non agitur. Verumtamen nemo nisi Juris Canonici & Theologiæ penitus ignarus negaverit Summum Pontificem absolvere posse a juramento, quod per vim & metum extortum est. Remitti se patiantur Religiosi Censores ad Cap. *Pervenit* 1. Ext. *De Jurejurando*, cujus hæc sunt verba: *Cognitâ contumeliâ valde doluimus, asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit*. Et ad cap. *Si verò aliquis*, sub eodem Titulo quod Alexandri III. ad Senonensem Archiepiscopum rescriptum est; cujus hæc sunt verba: *Verùm aliquando in Romana Ecclesia a pluribus Prædecessoribus nostris factum esse recolitur, quòd Clerici, qui coacti Ministerium Ecclesiæ abjurarunt, de juramento Absolutionis beneficium meruerunt: & ad coërcendam iniquitatem eorum qui Ecclesiasticos Viros ad præstandum illud compulerant, permissi sunt in eadem Ecclesia ministrare*. Patiantur iterum Religiosi Censores ad Sanctum Thomam se remitti, Secunda Secundæ, Quæst. LXXXIX. Articulo nono, in Responsione ad tertiam objectionem, cujus hæc sunt verba: *Quandoque aliquid sub juramento promittitur, de quo dubium est utrùm sit licitum vel illicitum, proficuum vel nocivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu: & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare. Quandoque verò sub juramento promittitur aliquid quod est manifestè licitum & utile. Et in tali juramento non videtur habere locum dispensatio vel commutatio, nisi aliquid melius occurrat ad communem utilitatem faciendum: quod maximè pertinere videtur ad potestatem Papæ, qui habent curam universalis Ecclesiæ: vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter quæ ad dispensationem rerum Ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinem potestatis*. Hæc S. Thomas.

ARTICULUS XIII.

De Formoso.

STephano VI. legitimis suffragiis substitutus est *Formosus* Portuensis Episcopus, religionis integritate, divinarumque Scripturarum scientiâ clarissimus, ut Luitprandus coævus Auctor lib.1. Historiæ Cap.VIII. testatur. Is ad Bulgaros fuerat a Nicolao I. destinatus Prædicator & Legatus; Joannis VIII. ob quasdam suspiciones offensionem incurrit, a quo exauctoratus, excommunicatus & in Gallias velut captivus abductus est, & jurare coactus se numquam postea Romam vel ad Episcopatum rediturum. A quo juramento Marinus Joannis successor, ipsum absolvit. Tumultuaria fuit Formosi in Pontificem electio. Sergius namque Romanæ Ecclesiæ Diaconus quorumdam factione creatus est contra ipsum Antipapa. Sed Formosi pars superior evasit, ac Sergium expulit, ut Luitprandus testatur. Ad Stylianum Neocæsareensem Episcopum rescripsit, acceptis literis quas ad Stephanum Decessorem dederat. Photii damnationem confirmavit. Ab ipso ordinatos ad laicam suscipiendos communionem edixit, modò oblatis libellis se deliquisse faterentur, & pœnitentiâ veniam deprecarentur. Legatos denique misit in Orientem ad curandam Ecclesiam Constantinopolitanam. Ejus præsidentibus legatis, Synodus Viennæ ab Episcopis Regni Arelatensis celebrata est, anno Christi DCCCXCII. Synodum etiam Romæ celebrandam indixit, ut Orientalis Ecclesiæ hæresibus & schismatibus afflictæ malis mederetur, necnon dissidiis inter Africanos Episcopos exortis, ut scribit Flodoardus lib. 4. cap.2. ubi & Fulconem Remensem Archiepiscopum ad hanc Synodum a Formoso Papa vocatum commemorat. Eduardo Seniori Anglorum Regi, totique genti, Formosum Papam Sacris interdixisse inde septem annos totam Vvest-Saxonum regionem Episcopis destitutam, Synodum a Rege postea congregatam, Præside Pleigmundo Cantuariensi Archiepiscopo; electos septem Episcopos legationem ad Sedem Apostolicam Pleigmundo impositam, placatum Formosum absolutionem Regi subditisque concessisse, ac Episcoporum electionem confirmasse, Vvillelmus Malmesburiensis, lib.2. de gestis Regum Anglorum, cap.5. commemorat. Sed hæc sub Formosi Pontificatu perperam consignantur: cùm anno nongentesimo quinto, ad quem Synodum illam refert laudatus Auctor, Formosus Papa superstes non esset, qui annis ante novem obierat. Nec ad Eduardum Seniorem literas dedit Formosus, qui Pontifex Eduardo regnante non fuit. Obiit enim Formosus anno octingentesimo nonagesimo-sexto: Eduardus anno nongentesimo primo regnare cœpit. Expungendum itaque Formosi nomen ex Actis Ecclesiæ Cantuariensis, & ejus in locum substituendum Joannem IX. qui anno nongentesimo-quinto, regnante in Anglia Eduardo, Ecclesiæ præfuit, non immeritò conjiciebat vir eruditus *Gabriel Cossartius* S. J. * aut certè pro Eduardo Rege scribendum Alfredum ejus patrem, qui & Aluredus, & Ælfredus appellatus est. Privilegium Ecclesiæ Remensi concessit Formosus, rogante Fulcone Archiepiscopo, quo plurimas possessiones eidem Ecclesiæ restitutas auctoritate Apostolicâ confirmavit, sanxitque, *Ut nemo Regum, nullus Antistitum, nemo quilibet Christianus, decedente Remorum Episcopo, ipsum Episcopatum, vel res ipsius Ecclesiæ suis compendiis applicet, neque sub suo dominio teneat præter ipsius civitatis Episcopum. Sed & eamdem Metropolim non ultra constitutionem canoni-*

Formosus damnationem Photii confirmat.

Synodus Anglicana sub Eduardo Seniore Rege, ad Formosi Pontificatum perperam refertur.

* *In Notiti.*

Privilegium Ecclesiæ Remensi a Formoso concessum.

nonicam sine regulis Ecclesiasticis, connivente Pastore, manere cogat: neque aliter ibi Episcopum, nisi ut sacri Canones jubent, constitui faciat. Promulgans etiam ac statuens, ut ea quæ idem venerabilis Præsul Fulco de villis hujus Ecclesiæ ac facultatibus earum, usibus Ecclesiasticorum ornamentorum, vel luminarium, seu stipendiis Canonicorum ac Monachorum, atque Sanctimonialium, seu Matriculariorum, & hospitum, vel pauperum constituerat, perpetuò inconvulsa permaneant, hanc auctoritatem sui Decreti sub anathematis vinculo violatoribus innodatis corroborans. Item ad ipsius Fulconis petitionem misit aliud eidem Privilegium pro Monasterio Avennaco, atque pro eo Monasterio quod Rodulfus Abbas in honore S. Calixti Martyris & Papæ ex hereditario proprietatis suæ jure constructum Remensi concesserat Ecclesiæ, tam eadem Cœnobia quàm omnes possessiones liberalitate Regali, vel aliorum Christicolarum munificentia Remensi collatas Ecclesiæ, sive quas idem Præsul acquisierat, aut deinceps adquisiturus erat, eidem Ecclesiæ Apostolicâ corroborans & stabiliens potestate. Ita refert Flodoardus libro 4. cap. 2.

Widonem Italiæ Regem & filium ejus Lambertum Romæ unxit & coronavit. Quosdam Provinciæ Remensis Episcopos Metropolitano suo parere detrectantes, congregata Synodo ad officium revocari jussit. Pro Caroli Simplicis adhuc pueri provectione ad Regni Francorum regimen literas dedit ad Odonem Comitem, qui Regium nomen & potestatem usurparat, eumque monuit ut legitimum Principem bello desineret lacessere, donec Fulco Remensis Archiepiscopus, qui Caroli jus tuebatur, Sedem Apostolicam adiisset. Scripsit etiam ad Episcopos Gallicanos, jubens ut Odonem convenirent, ab invasione Regni Caroli revocarent, & ad pacem hortarentur. Scripsit denique ad Carolum, cui gratulatus est devotionem ergà Sedem Apostolicam. Sanctissima dedit monita pro recta Regni administratione, eulogiasque misit, ceu dilectionis & benedictionis Apostolicæ pignus. Ista constant ex Flodoardo lib. 4. cap. 2. Arnulfum Germaniæ Regem Romam vocatum, ut Sedem Apostolicam a tyrannide Principum Italiæ liberaret, ac factionem sibi infestam coërceret, Imperatorem creasse dicitur a Reginone & Hermanno Contracto in Chronico ad annum 896. Hanc tamen inaugurationem Arnulfi in Imperatorem alto premit silentio Luitprandus coævus Auctor cap. 7. lib. 1. de eaque dubitanter loquitur Otho Frisingensis lib. 6. cap. 13. Religiosissimus Pontifex (sic eum Luitprandus appellat) obiit anno Christi octingentesimo nonagesimo-sexto, die Paschatis, ut scribit Hermannus Contractus in Chronico. Sedit annis quatuor, & mensibus septem, ut idem Chronographus asserit.

Caroli Simplicis Regis Christianissimi jura Formosus tuetur.

Arnulfum Germaniæ Regem creasse dicitur Imperatorem.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 82. Edit. primæ hanc notam Religiosi Censores appingunt: *De Formoso multa mala dicit.*

R. Malè de Formoso locutus videor, qui ita scripsi: *Stephano Sexto legitimis suffragiis substitutus est Formosus Portuensis Episcopus, Religionis integritate, divinarumque Scripturarum scientiâ clarissimus*, &c. Res adversas quas passus est deinceps enarro. Pag. 85. *Religiosissimum Pontificem* iterum voco. Hoc est de Formoso multa mala dicere, judicio RR. Censorum. Ad maledictorum hujusmodi cumulum addi velim ejusdem Formosi Elogium ex *Auxilio* in Dialogo, quem edidit Dom. Mabillonius Tom. IV. Veterum Analectorum: *Is est profectò ille qui in omni vita sua tanta gravitatis forma extitit, ut vinum non biberet, carnis gustum nesciret, fœminea copula expers, octogenarius virgineum suum corpus hominem exuens terræ commendaret. Iste etiam gentes Bulgarorum, vitam sanctitatis prædicatione confirmans, ut verus Apostolicus ad fidem adduxit. Et cum tanta probitate prædicatus toto mundo ut alter Lucifer illuxisset, vim passus est in sepulcro, busta diruta, ossa fracta, uti quoddam Memphiticum, ejectus est extra publicum. Cui tanto viro examinato ut aurum, nil juvare potuere Schola clamantes: O! parcite sepulto.* Addam & hæc *Frodoardi* in Libro Metrico de Romanis Pontificibus, cujus magna pars edita est a Dom. Mabillonio p. 11. Sæculi tertii Benedictini:

„ *Præsul hic egregius Formosus laudibus altis*
„ *Evehitur, castus, parcus sibi, largus egenis:*
„ *Bulgaricæ genti fidei, qui semina sparsit,*
„ *Delubra destruxit, populum cælestibus armis*
„ *Instruxit, tolerans discrimina plurima; promptus*
„ *Exemplum tribuens ut sint adversa ferenda,*
„ *Et bene viventi metuenda incommoda nulla.*
„ Quot & quanta mala dixi de Formoso Pontifice Maximo!

Nota.

MAbillonius in Præfatione ad sæculum V. Benedictinum putat, a Pontifice Formoso illam labem incepisse, quæ sæculo decimo adeò romanam ecclesiam deturpavit, ut non præservandam a lapsu unusquisque credidisset, si adversùs eam portæ inferi possent prævalere. Postquam autem animadvertit, præcedentes Pontifices vel ejus sanctitatem non temerasse, vel si quæ commiserunt errata, illustri pœnitentiâ diluisse, ea refert Arnulphi Aurelianensis antistitis apud Gerberdum verba, ex actis synodi romanæ deprompta: *O lugenda Roma, quæ nostris majoribus clara Patrum lumina prebuisti, nostris temporibus monstruosas tenebras futuro sæculo famosas offudisti!* Verùm tantæ labis initium a Formosi pontificatu non desumendum, meritò alii affirmant, cùm scientiâ fuerit præclarus, ac sanctissimis moribus ornatus, adeò ut Deus ipse miraculis testatam voluerit ipsius sanctitatem, teste Luitprando, quem refert Natalis articulo sequenti. Ab eo etiam enarrantur quæ respondit Auxilius iis, quæ Formoso objiciebantur, illum egregiè ab impactis criminibus vindicando.

ARTICULUS XIV.

De Stephano VII.

POst obitum *Formosi*, Bonifacius homo nefarius, qui bis gradu depositus, a Diaconatu primùm inde a Presbyteratu, Sedem Apostolicam invasit, tenuitque dies quindecim. Hujus Antipapæ memoriam damnavit Romana sub *Joanne IX.* Synodus. Hunc verò *Stephanus* hujus appellationis *Septimus* expulit, intrusum pariter intrusus; sed accedente Ecclesiæ consensu legitimus Pontifex. Ecclesiæ Narbonensis possessiones Privilegio munivit, vetuitque ne Archiepiscopi aliunde quàm ex Ecclesiæ vacantis gremio assumerentur, & ne regiâ auctoritate sacram dignitatem usurparent. Tunc Narbonensi Ecclesiæ præerat Arnustus Archipræsul. Epistola ad Aribertum Arnusti Decessorem in causa Judæorum allodia in Galliis possidentium, quam primus edidit Catellus in Commentariis Septimaniæ, *Stephano VI.* non VII. tribuenda est.

Bonifacius Antipapa.

In

Stephani Septimi in Formosum Decessorem suum sacrilegium & immane facinus.

In *Formosum* Decessorem suum sævit instigante potissimùm *Sergio*, qui contra ipsum Antipapa fuerat. Hinc erroris occasio Luitprando Ticinensi, ut Sergio tribueret Stephani facinus. Violavit scilicet Formosi sepulturam, mortuum exhumari jussit, in judicium vocavit, & in Cathedra Pontificia Sacerdotalibus indumentis ornatum collocari. Quem quasi viventem his verbis compellavit sacrilegus: *Cùm Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem Sedem usurpasti?* His expletis, sacris vestibus exutum, tribus abscissis digitis, in Tyberim jactari præcepit, *cunctosque quos ipse ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit*: ut testatur Luitprandus. Id ex Synodi Latrocinalis sententia factum a Stephano. Facinus tam nefarium quis excusare posset, quod damnavit Ecclesia, cœlum ipsum improbavit, Formosi memoriam miraculo vindicans? De his Luitprandus lib. 1. cap. 8. ad ad Raimundum Episcopum hæc habet: *Quod quàm malè egerit, Pater Sanctissime, in hoc animadvertere poteris, quoniam & ii qui a Juda Domini nostri Jesu Christi proditore ante proditionem salutem seu benedictionem Apostolicam perceperant, eâ post proditionem, propriique corporis suspensionem minimè sunt privati, nisi quos improba fortè defœdarant flagitia. Benedictio siquidem, quæ a Ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur, Sacerdotem infunditur. Neque enim qui rigat est aliquid, neque qui plantat; sed qui incrementum dat Deus. Quanta autem auctoritatis quantaque religionis Papa Formosus fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum a piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad B. Petri Apostolorum Principis Ecclesiam deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo positum venerabiliter salutarunt. Hoc namque a religiosissimis Romanæ urbis sæpe audivi.* Erravit procul dubio Stephanus hac in causa; sed conversationis error fuit, non prædicationis. Nullo enim modo spectabat ad fidem, quæ mota est de Formosi Ordinationibus quæstio, sed circa duo tantùm capita versabatur, quæ hominum opinationibus erant obnoxia. Primum, an Formosi promotio ad Pontificiam dignitatem fuisset canonica: Alterum, an Episcopus depositus & degradatus validè Ordines conferret. Quæ quidem quæstio nondum plenè eliquata plerisque videbatur, & solam disciplinam spectare. Fuerunt qui Formosi Ordinationes revera irritas esse, adeoque iterandas, & a Stephano jure iteratas contenderent, quatuor potissimùm rationibus freti. Primam petebant ex Concilii Nicæni Canone 16. quâ prohibetur ne Episcopus, Presbyter, aut Diaconus a civitate in civitatem transferatur; quod si factum fuerit, hoc prorsus in irritum ducatur: & a Canone 1. & 2. Concilii Sardicensis, quibus decernitur ut Episcopus qui ex avaritia aut ambitione Sedem mutaverit, nec laica fruatur Communione, licèt excuset se quòd populus eum postulaverit. Unde censebant Formosum velut illius violati Canonis reum a Sacerdotali gradu ad Laïcorum sortem excidisse, qui nempe a Portuensi Episcopatu ad Romanum transvolarat, adeoque Ordinationes sacras illum conferre canonicè non potuisse. Rationem alteram petebant ab exemplo Constantini Papæ, qui ex laico repente in Romanum Episcopum ordinatus, postea a Stephano Successore depositus est, & ab eo ordinati iterum consecrati. Parem autem esse contendebant Formosi conditionem, qui ex laica, ad quam detrusus fuerat, Communione, statim ad Sedem Pontificiam fuerat provectus. Tertiam rationem arcessebant ex criminibus quæ Formosus perpetrasse dicebatur, conspiratione scilicet in vitam Joannis VIII. & molimine Urbis tradendæ Saracenis, quorum causâ non solùm ab Episcopatu depositus, sed omni gradu Ecclesiastico spoliatus & ad Communionem laicam redactus fuerat. Quartam rationem petebant a juramento quo se obstrinxerat, se numquam Romam ingressurum, aut Portuensem Ecclesiam repetiturum, sed perpetuò Communione laica contentum iri. Addebant ipsum, cùm Pontifex electus est, confessum se non esse Episcopum, atque ordinari voluisse, quasi numquam fuisset consecratus.

Error Stephani conversationis fuit, non prædicationis.

Quæstio de Ordinationibus Formosi.

Rationes quibus illas irritas esse quidam contendebant.

Ordinationum Formosi defensio.

Contra, major, saniorque pars Sacerdotum Ordinationes Formosi defendebat, nec absque piaculo in irritum mitti posse censebat, ut testatur *Auxilius* in Epistolâ liminari Libri secundi ad *Leonem* Episcopum Nolanum datâ, qui & ipse fuerat a Formoso consecratus, unde ejus Ordinatio in dubium vocabatur. *Missâ*, inquit, *legatione, asseris te violentas pati oppressiones, ut Episcopale Sacerdotium, quod olim a Papa Formoso suscepisti, quasi nihil sit, irritum facias. Quæ ex causa fateris te mirificâ solertiâ Francos, necnon & Beneventanæ civitatis peritos consuluisse viros, eorumque consulta apud te scripta retinere, quæ te hujusmodi transgressionem committere manifesta ratione prohibeant. Nihilominus autem cogis me objectionibus, quas adversùs eumdem Formosum Papam, ejusque Ordinationes quidam objiciunt, dialogico schemate breviter respondere.* Respondit autem *Auxilius* duobus Libellis.

Ad objectionem petitam ex Nicænis & Sardicensibus Canonibus, quibus migrationes ab uno Episcopatu ad alium prohibentur, respondet: His migrationes non prohiberi, quæ necessitate vel utilitate Ecclesiæ postulante fiunt: quod auctoritate Concilii Chalcedonensis, S. Leonis, & Gelasii Papæ, necnon S. Gregorii Nazianzeni, aliorumque, quorum translationes & migrationes ab Ecclesia sunt approbatæ, exemplis confirmat.

Ad objectionem petitam ex Constantini Antipapæ Ordinationibus respondet: Numquam exemplum a malis esse sumendum. Constantinum, qui Neophytus, armisque circumseptus Apostolicam sibi Cathedram usurparat, jure damnatum atque dejectum: Ordinationes autem ejus, non rectitudinis intuitu, sed invidiæ zelo, contra Sanctorum Patrum sanctiones in irritum missas fuisse.

Ad objectiones petitas ex depositione & juramento Formosi, respondet: Ipsum Apostolica Marini Pontificis auctoritate reconciliatum, sicut Apostolica Joannis VIII. auctoritate depositus fuerat. Juramentum autem de Romana urbe non adeunda, nec repetendo Episcopatu, per vim ab ipso fuisse extortum. Ut ut est, satis esse quòd Apostolica auctoritate postmodum reconciliatus sit, & hujusmodi juramenti vinculo solutus. Plurimos namque Sacerdotes iniquè depositos, postmodum reconciliatos fuisse, & in pristinam restitutos dignitatem, ut Marcellum Ancyranum, Cyrillum Hierosolymitanum, Misenum, Leontium, Theodosium, Ibam, Rothadum, &c.

Ad id quod objiciebant Formosi adversarii, Formosum, etsi reconciliatus fuisset, postmodum humanæ laudis cupidum, propria relicta uxore, id est, Ecclesia Portuensi, alienam abstulisse; respondet: Translationem quæ fit *certa imminente necessitate, vel certis existentibus causis*, esse legitimum connubium, non alienæ uxoris ablationem; quod multis exemplis ex Historia Ecclesiastica petitis confirmat, Sanctorum præcipuè Gregorii Nazianzeni & Germani Constantinopolitani. Utrum verò Formosus humanæ laudis cupidus Apostolicum Thronum conscenderit, incertum esse, ideoque solius Dei judicio relinquendum. *Attamen*, inquit, *universa Romana civitas, & omnes* cir-

circumposita regiones præcipuæ sanctitatis eum fuisse commemorant, exceptis admodum paucis, qui eum infamare non erubescunt. Nec mirum, cùm etiam de Salvatore scriptum sit: Alii dicebant, Quia bonus est: alii, Non, sed seducit turbas.

Ad id quod objiciebant, Formosum, cùm Pontifex creatus est, confessum fuisse se non esse Episcopum, ac jussisse ut sibi manus imponerentur, tamquam Episcopus non esset: respondet *Auxilius*: Si id verum esset, Formosum in illa manus impositione, non id quod Episcopus erat perdidisse, sed augmentum Apostolicæ Dignitatis, quod non habebat, accepisse: sicut Presbyter cùm manus impositionem accipit ut cæteris præponatur & Episcopus fiat, non consecratur iterum in eo quòd Presbyter est, sed augmentum Episcopalis Ministerii, quod non habet, accipit. Respondet secundò, se interrogasse eos qui præsentes fuerunt quando Formosus inthronizatus est, qui dixere: *Proculdubio falsissimum est quod Formosus in illa translatione manus impositionem acceperit: sed quemadmodum in itinere ambulantes precibus effusis Deum exorant: ita & nos Gubernatorem omnium exorantes, deduximus eum ad Apostolicam Sedem, ibique inthronizavimus eum, dantes congruam Orationem.*

Probat deinde *Auxilius*, Ordinationes Formosi ratas esse, etiamsi non rite fuisset ordinatus. Nititur 1. auctoritate S. Leonis dicentis, quòd *Si qui Clerici a Pseudo-Episcopis in Ecclesiis ordinati sunt, & ordinatio eorum consueto judicio Præsidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent.* 2. Auctoritate S. Gregorii ad Joannem Ravennatem Episcopum scribentis: *Sicut baptizatus semel iterum baptizari non debet; ita consecratus semel, in eodem Ordine iterum non valet consecrari.* 3. Anastasii Papæ ad Anastasium Imperatorem scribentis: *Nullum de his, vel quos baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes sive Levitas secundùm Canones ordinavit, ulla ex nomine Acacii portio læsionis attingat, quòd forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur.* 4. S. Augustini in lib. contra Parmenianum Donatistam scribentis: *Quod autem in Libro Sapientiæ legitur*, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum: *ita intelligendum est, ut desit saluti ejus, ministerium tamen non deserat quod per eum salutem operatur aliorum.* 5. Innocentii I. decernentis ut Bonosiaci cum suis honoribus recipiantur. 6. Nicænæ Synodi, in qua de Clericis Novatianis, si quando veniant ad Ecclesiam Catholicam, placuit ut impositionem manus accipientes, sic in Clero permaneant. 7. S. Leonis Papæ ad Flavianum, de Anatolio illegitimè licèt ordinato, non tamen expulso. 8. Liberii exemplo, cujus Ordinationes iteratæ non fuerunt, etsi Arianæ hæresi subscripsisset. 9. Vigilii, cujus Ordinationes, cum Antipapa esset, factas nemo renovare ausus est. Tandem expectandum esse Universalis Concilii judicium Auxilius asserit, interimque Formosi Ordinationes intactas manere debere. *Idroque*, inquit, *in sacro Ordine, quo consecrati sumus, permanentes, præstolamur universalis Concilii æquissimam examen.* Legatur Sigebertus in Chronico, ad annum nongentesimum.

Circa Liberium Papam errat Auxilius.

In Stephano VII. etsi pravo Pontifice, S. Petri auctoritatem reveriti sunt Gallicani Episcopi, ut constat ex Literis Fulconis Remensis Archiepiscopi ad ipsum datis, quibus se excusavit quòd Concilio ab eo indicto Ravennæ, ob tumultus bellicos, adesse non posset, petiitque ut sibi liceret mittere Legatos Honoratum Catalaunensem, & Rodalphum Laudunensem, qui suam præsentiam supplerent. De his Flodoardus lib. 4. Historiæ Ecclesiæ Remensis, cap. 4. Tandem infœlix Pontifex æmulorum factione pulsus e Sede, quam invaserat, & in carcerem detrusus, anno Christi nongentesimo strangulatus est, ut docet Epitaphium ipsi a Sergio III. positum, & a Petro Manlio editum inter vetera Basilicæ Vaticanæ Monumenta. Sedit annos quatuor.

Gallicani Episcopi S. Petri auctoritatem in pravo Pontifice reveriti.

Stephani VII. infaustus obitus.

SCHOLION. I.

Ad hunc Articulum, pag. 86. Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Papa damnat memoriam Papæ mortui.*

R. Stephanum VII. sæviisse in Formosum Decessorem suum, non ejus tantùm memoriam damnasse, constat ex Luitprando Ticinensi. Id Acta Synodalia testantur, & *Auxilius* Libro secundo *De Ordinationibus Formosi*, Cap. XXX. nec tacet *Baronius* Cardinalis, imo fusè commemorat Tom. X. Annalium, ad annum 897. Num. III. & eos erroris arguit, qui ista de Formoso negant, & conficta putant. Cæterùm observavi, Stephani VII. hac in causa *Errorem conversationis fuisse, non prædicationis.*

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 87. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa erravit, dicendo Ordinationes Episcoporum depositorum esse invalidas.*

R. Stephanus VII. *cunctos quos Formosus ordinaverat, gradu proprio depositos iterum ordinavit*, testibus Luitprando, Actis Latrocinalis Synodi a Stephano VII. adversùs Formosum celebratæ, necnon Actis Romanæ Synodi sub Joanne Nono, Auxilio in Libris *De Ordinationibus Formosi*, Sigeberto, &c. Ad Annales Cardinales Baronii se remitti Religiosi Censores patiantur, ita scribentis ad annum 897. Num. X. *Stephanum non auderem inter Romanos Pontifices numerare, nisi id factum a majoribus invenissem, utpote tanto indignum nomine, qui primus & solus nefando & inaudito sacrilegio Petri Sedem adeo deturpavit. Iste siquidem vi summa collecto conventiculo Episcoporum, simulque Presbyterorum Cardinalium sibi similium, Formosi venerandum cadaver effossum, e sepulcro extractum, tamquam viventem hominem ad Judicium adductum, judicari voluit atque damnari, & in pœnam tribus digitis amputatis in Tiberim demergi. Intentatum hactenus scelus, quod non Christianorum tantùm aures exhorreant, sed & avertat quoque inhumanos & feros Barbaros ab auditu, a fide revocet, & præ sui immanitate fiat omnibus incredibile. Adjecit perfidus, ut omnes ab eodem Formoso Pontifice sacris Ordinibus initiatos exauctoraret. Execrati autem, proh nefas! & lapides tale portentum, sua tunc voce, mutua collisione, clamarunt, spontaneam libentiùs pati ruinam, quàm Romanâ Ecclesiâ scandalo tanto depressa, subsistere.* Hæc Baronius.

Nota.

Legenda sunt quæ infra dicam post art. 17.

ARTICULUS XV.

De Romano, Theodoro, & Joanne IX.

I. Sublato Stephano VII. *Romanus* patriâ Galesianus, *Constantini* filius, creatus est Pontifex. *Stephani* Decessoris Acta contra *Formosum* hunc rescidisse *Platina* scribit. Sedit menses quatuor & diebus viginti.

II.

Theodorus Papa memoriam Formosi vindicat, Actaque confirmat.

II. *Theodorus II.* Photii civis Romani filius, *Romano* in Sede Pontificia substitutus est anno Christi nongentesimo primo. *Formosi* memoriam pariter vindicavit, & Acta restituit. Qua de re ita scribit *Auxilius* Lib. 1. *De Ordinationibus Formosi*, Cap. 5. *Eos, quos Stephanus secum in Ecclesia vestiri prohibuit; Papa Theodorus, qui utique de Formosi Ordinatione non fuit, & vestiri, & suum agere officium præcepit: ejusque corpusculum, quod pertinaciter ejectum fuerat, cum exultatione ad Apostolicam tumbam reduxit.* De hoc item *Sigebertus* in Chronico ad annum 903. *Theodorus Romanæ Ecclesiæ CXV. præsidet. Hic contra Stephanum Papam sentiens, reconciliavit ordinatos a Formoso, quos Stephanus per vim Romæ intus & non foris exordinaverat, nec tamen præsumpserat eos iterum consecrare. His reconciliatis, Theodorus Papa libros abrenuntiationis reddidit, & igni cremari præcepit.* Sedit dies dumtaxat viginti, ex *Hermanno Contracto*, in Chronico.

Joannes Nonus congregata Romæ Synodo, Acta Stephani VII. contra Formosum rescindit.

III. *Joannes* hujus appellationis *Nonus*, patria Tiburtinus, *Rampoaldi* filius, O. B. Monachus, Diaconus, post obitum *Theodori II.* creatus Pontifex congregatâ Romæ Synodo anno Christi nongentesimo quarto Acta *Stephani VII.* contra Formosum rescidit cap. 1. his verbis: *Synodum tempore piæ recordationis Stephani Papæ Decessoris nostri celebratam in quam venerabile corpus Formosi venerandi Papæ de sepultura violatam per terram tractum est, & quasi ad Judicium deductum, judicari & damnari præsumptum est: quod numquam Decessorum nostrorum temporibus factum fuisse traditum est penitus abdicamus: & ne ulteriùs præsumatur fieri per quodlibet Spiritus Sancti Judicium interdicimus: Quia ad Judicium vocari mortuus non potest: cùm persona quæ ad judicium vocatur, ideo vocetur ut aut fateatur objecta, aut convincatur objectis. Et omnibus patet quia mortui cadaver, pro se nec respondere, nec satisfacere potest.* Cap. 2. Venia concessa est Episcopis, Presbyteris & cæteris Clericis, qui eidem *Stephani VIII.* Synodo coacti interfuerunt, vetitumque fuit ne vis illis inferretur. *Indignum quippe est*, inquit, *ut Sacerdotum Senatus præjudicet; cùm pateat populum sequendum non esse, sed docendum.* Caput tertium statuit ut *Quia necessitatis causâ de Portuensi Ecclesia Formosus pro vitæ merito ad Apostolicam Sedem provectus est; id in exemplum nullus assumat; cùm sacri Canones hoc penitus interdicant.*

Caput quartum ordinatos a *Formoso*, & pro quorumdam libitu temerè dejectos, in proprios Ordines & gradus restituit. Quintum reordinationes, rebaptizationes, & Sedium mutationes prohibet, juxta Canones Africanos.

Caput sextum Unctionem *Lamberti* in Imperatorem approbat & confirmat; *Berengarii* verò ceu per subreptionem extortam rejicit.

Caput septimum igne damnat memoratam *Stephani VII.* Romanam Synodum, ut Latrocinalem Ariminensem, & Ephesinam II.

Caput octavum, *Sergium*, *Benedictum*, *Martinum* Presbyteros; *Leonem*, *Paschalem*, & *Joannem* Diaconos seditiosos & sacrilegos, justè & canonicè damnatos, & a gremio Ecclesiæ sequestratos declarat.

Caput nonum violatores sepulturæ Formosi anathemate percellit.

Alia Synodi Decreta.

Caput decimum tumultibus & dissidiis in Romanorum Pontificum electione eâ tempestate excitari solitis medetur: & quia oriebantur ex eo quòd Imperatoris Legati non interessent, violentiam & scandala prohibituri; statuit ut Pontifex *convenientibus Episcopis, & universo Clero, eligatur, expetente Senatu & Populo, & sic in conspectu omnium celeberrimè electus ab omnibus, præsentibus Legatis Imperialibus consecretur: Nullusque sine periculo juramentum, vel promissiones aliquas nova adinventione ab eo audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne Ecclesia scandalizetur, vel Imperatoris honorificentia minuatur.*

Caput undecimum pravam consuetudinem emendat, quæ his temporibus jam inoleverat, ut moriente Pontifice Romanum Patriarchium expiaretur, aliorumque etiam Episcoporum obeuntium spolia diriperentur. Qui id facere præsumpserit, *non solùm Ecclesiastica censura, sed etiam Imperiali indignatione feriatur.*

Episcopalis Jurisdictio contra Sæcularium Magistratuum invasiones munitur.

Caput duodecimum Sæcularibus Magistratibus prohibet, ne in Jurisdictionem Episcopalem insiliant, statuitque ut Episcopi liberam habeant potestatem in suis Diœcesibus *adulteria & scelera inquirere, ulcisci, & judicare, secundùm quod Canones censuerunt, absque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, ad comprimendos rebelles & contemptores, publicum Placitum convocent, non ad præjudicandum, sed potiùs ad ea quæ Deo placita sunt, & saluti animarum conveniunt, prosequendum.*

Synodum Ravennæ Joannes Nonus celebrat ad superioris confirmationem.

Synodum alteram *Joannes IX.* Ravennæ celebravit eodem anno, in qua Synodus Romana præcedens confirmata est, & Imperiali etiam Decreto roborata, postulante Pontifice. *Ut Synodus*, inquit, *quæ vestris temporibus in Basilica B. Petri Apostoli, nonnullis malis eradicandis, & maximè pro causa Domini Formosi Sanctissimi Papæ acta est, vestro Imperiali consensu, & venerabilium Episcoporum, & Optimatum vestrorum roboretur, ac perpetualiter stabilita servetur. Quæ non invidiæ zelo, sed rectitudinis gratiâ canonicè peracta.* De hac Synodo *Sigebertus* ad annum 903. scribit: *Joannes ad confirmandam Formosi Ordinationem, quam Stephanus deposuerat, Synodum LXXIV. Episcoporum, præsentibus Francorum Archiepiscopis & Rege, apud Ravennam statuit, & coram eis combusta est Synodus, quam Stephanus in damnationem Formosi fecerat.* In eadem Synodo decretum est,* ut Sanctorum Patrum Regulæ, & *Caroli Magni*, *Ludovici Pii*, *Lotharii*, & *Ludovici II.* Capitularia de Ecclesiasticis decimis servarentur; & qui ea violaret, auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ, & sanctione Sanctæ Synodi excommunicationi subjaceret. Denique *Lambertum* Imperatorem hortatus est Pontifex ad tuitionem Ecclesiæ, ad illicitas conjunctiones in territoriis *S. Petri* prohibendas, cæteraque scelera coërcenda. *C. 1.*

Styliano Episcopo Neocæsareensi veniam negavit *Joannes Nonus* Communicandi cum iis quos *Photius* ordinarat.* *Argrinum* Lingonensem Episcopum Ecclesiæ suæ restituit, non sententiam *Stephani* Decessoris reprehendens, sed utilitatis ac necessitatis causâ in melius commutans, ut ipse loquitur Epistolâ III. ad Clerum & populum Lingonensem datâ. Rescripsit etiam ad *Carolum Simplicem* Regem Francorum, monens ut eidem *Argrino* faveret, ejusque restitutionem juvaret.* ** Epist. 1.* ** Epist. 4.*

Canonum severitatem ergà Normannos recèns conversos temperandam res-

Ad *Herivei* Remensis Archiepiscopi Consulta respondit de Normannis nuper ad fidem conversis, quorum plurimi baptizati fuerant, & post Baptismum gentiliter vixerant, atque Paganorum more Christianos interfecerant, Sacerdotes trucidarant; atque simulachris immolantes, idolothyta comederant. Respondet,* quòd si tyrones in Schola Christianæ Fidei non essent, canonica experirentur judicia; sed quia rudes sunt, mitiùs cùm eis agendum quàm sacri statuant Canones *Ne, fortè insueta onera portantes, importabilia illis fore, quod absit, videandus, & ad pravis vitæ veterem quem expoliaverant hominem, antiquo insidiante adversario, relabantur.* Moravorum Archiepiscopatum instituit *Joannes IX.* quâ de re Bavarienses Episcopi, ** Epist. 1.*

pondet Joannes Nonus.

pi, a quibus disjuncti sunt, vehementer sunt conquesti, & consilium ab *Hattone* Moguntino Archiepiscopo, ejusque Suffraganeis petiere, eosque sequestres apud Summum Pontificem adhibuere, ut constat ex Epistolâ *Hattonis* ad *Joannem IX.* data, in cujus fine legitur præclarum illud Bavaricæ gentis elogium: *Iterum, iterumque Dignitatis vestræ auribus replicamus, quòd tam Episcopi quàm laici Bavarienses in Religione Christianitatis nulla gente inferiores esse probantur; neque umquam Franci absque illorum auxilio, aut in Ecclesiasticis rebus, vel in bellicis negotiis, fama dignum aliquid peregerunt: sicut neque illi absque istis.* Obiit *Joannes IX.* anno Christi nongentesimo quinto, cùm annos tres, & dies quindecim Ecclesiam rexisset.

ARTICULUS XVI.

De Benedicto IV. Leone V. & Christophoro.

I. POst *Joannis IX.* obitum, cùm diem unum Sedes vacasset, substitutus est *Benedictus* hujus nominis *Quartus*, vir effusè in pauperes charitatis, ut ejus Epitaphium a *Maulio* editum testatur. Menses dumtaxat aliquot Sedem Apostolicam tenuit. *Argrini* Lingonensis Episcopi restitutionem a *Joanne Nono* decretam, sed nondum executioni mandatam, habita Synodo confirmavit, ipsique Pallii usum concessit, ut docet ejus Epistola ad Galliarum Episcopos, & altera ad Clerum & Populum Lingonensem.

II. *Leo Quintus*, patriâ Ardeatianus, *Benedicto Quarto* suffectus est anno 906. & die circiter a creatione sua trigesimo a *Christophoro* Presbytero pulsus, & in carcerem trusus est; ut *Sigebertus* refert.

III. *Christophorus* Apostolicæ Sedis invasor, post aliquot menses a *Sergio* per vim dejectus est, & habitum Monasticum induere coactus, ut *Marianus Scotus*, *Sigebertus*, & *Hermannus Contractus* referunt. Diploma ab ipso datum in confirmationem Privilegiorum Abbatiæ Corbejensis in Diœcesi Ambianensi, legitur Tomo VI. Spicilegii Dacheriani.

ARTICULUS XVII.

De Sergio III.

Sergius III. Formosi Acta rescidit, Ordinationes irritas dixit.

SErgius III. *Adelberti* Tusciæ Marchionis factione & armis in Sedem Apostolicam intrusus, turpi consuetudine cum *Marozia* celebri scorto, ex qua filium *Joannem* nomine procreavit, *Luitprando* teste, Sedem Apostolicam dehonestavit. Acta *Formosi* contra quem sederat Antipapa, & in cujus cadaver sævierat cum *Stephano Septimo*, rescidit, & Romanos, aliosque minis & terroribus impulit, ut ejus Ordinationes irritas haberent. Synodum ipsum indixisse hac in causa, & excommunicationis fulmen in eos qui a *Formoso* ordinati sacra Ministeria obirent, vibrasse, colligitur ex *Auxilio* libro 2. *De Ordinationibus Formosi*, Cap. XII. & XIV. in priori enim loco *Infensori* objicienti: *Apostolicus Pontifex vocavit te ad Synodum, tu verò jussionem ejus contemnens, occurrere noluisti:* sic respondet: *Si aliquando ad vocem lupi cucurrit ovis, & ego ad Synodum illam occurrere debui.... An non sunt lupi, qui præfatam Ordinationem subvertentes, ferè totam Italiam a pluribus annis veluti paganam absque Christi religione vixisse blasphemant? Dominus enim dixit & fecit, Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis; vos e contrario Dominicas oves lupinis dentibus, non tantùm corpore, sed quod est infelicius, & animas discerpere non erubescitis. Illud est quod B. Gregorius dolens dicit: Considerate quid de gregibus agatur, quando lupi Pastores fiunt, contra quos Dei greges custodire debuerant. Contempsi properare ad Concilium: ad quale Concilium? Scilicet ubi secundo baptismate baptizare, ac per hoc non purificatus, sed contaminatus existerem. Quamobrem salubriter elegi cum David verbis & actu canere:* „ Non sedi in Concilio vanitatis, & cum iniqua „ gerentibus non introibo. Odivi congregatio„ nes malignorum, & cum impiis non sedebo. Capite verò XIV. *Infensori* objicienti: *Quomodo parvipendens Apostolicam excommunicationem, celebrare Missarum solemnia præsumpsisti?* respondet: *Illa quidem excommunicatio, quæ ad sacrilegium committendum pertinet, pro nihilo ducenda est, & nullatenus observanda. Quippe sub hujusmodi occasione cogitis me negare Sacerdotium, quod ecce jam circiter viginti annos per totam Ausoniam Domini Salvatoris regit Ecclesiam, & tam pro vivis, quàm etiam pro defunctis Ecclesiastica Officia, ut moris est, frequentare non cessat. Et quod est deterius, consentientes vobis iterum in eodem gradu consecrare non formidatis. Istane observanda excommunicatio?* Addit Capite XVII. *Omni humanæ Potestati subditi esse debemus, & quammaximè Apostolicæ. Sed utique non in illis quæ Christiana lex abominatur ac prohibet, & Deo inimica esse monstrantur.* Denique Capite XVIII. *Infensori* objicienti, quòd loqueretur contra Romanam Ecclesiam, quæ a nemine judicatur, respondet: *Absit ut ego infimus, vel potiùs vermis, contra ea loquar, sed ut Deus donaverit magis pro ea.... Aliud sunt Pontificales Sedes, aliud Præsidentes. Proinde honor & dignitas uniuscujusque Sedis venerabiliter observanda sunt. Præsidentes autem, si deviaverint, per devia sequendi non sunt; hoc est, si contra Fidem vel Catholicam Religionem agere cœperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus, quod plerumque apud Constantinopolitanam & Alexandrinam Sedem contigit: in his autem quæ jure dicunt, etsi non faciunt, libenter eis obedire debemus. Hinc est quòd botros carpere, & spinas cavere jubemur. Quid multa? Dè Pastoribus ad Paulum revoca intentionem: Qui dicit:* Minister Dei est tibi in bonum. *Propterea subjunxit*, in bonum, *quia Minister Dei non est tibi in malum.* Hæc quidem *Auxilius* de Sergii Papæ nequissimi contra *Formosi* Ordinationes decretis.

Aliud sunt Pontificales Sedes, aliud Præsidentes.

Reverentia erga Sedem Apostolicam semper a Fidelibus servata.

Cæterùm Sedem Apostolicam nihilominus reveriti sunt Fideles omnes, quamvis ei Pontifex turpissimus, & lupus potiùs quàm Pastor incubaret. Hinc *Sergius* Coloniensis Archiepiscopus, & *Regerus* Hamaburgensis, Pallium a *Sergio III.* humiliter petiere & accepere, ut refert *Crantzius* lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ Saxonum, c. 24. & lib. 3. c. 1. Bremensem Ecclesiam a potestate & jurisdictione Coloniensis exemit, cui in Concilio Triburiensi auctoritate *Formosi* addicta fuerat, ut testatur *Adam* Canonicus Bremensis, lib. 1. cap. 42. Hujus, & aliorum pravorum Pontificum, qui *S. Petri* Sedem tenuerunt, sæculo præsertim decimo facinora, quamvis Ecclesiam nonnihil infuscarint, speciem tamen ejus, sanctitatem ac fidem non violarunt; & Dei singulari providentia, Christique semper adsistentis virtute servata, verè dicere potuit: *Nigra sum, sed formosa.* Nec ideo defecit supra firmam Petram fundata, aut portæ inferi adversùs eam prævaluere. Frustra ergo triumphum agunt Lutherani & Calvinistæ, cùm ejusmodi Pontificum recensent Historiam. Siquidem non ex personis fidem, sed ex fide personas judicare debemus: & sicut non excusaretur qui Dignitatem Apostolicam contemneret; atque contemnendam esse doceret, quòd *Judas* fuerit

Paucorum vitia Pontificum non excusant Hæreticos qui

Romanam Ecclesiam, & Summi Pontificis Primatum impugnant. rit ad ipsam provectus; ita non excusantur illi cùm Pontificiam Dignitatem, cùm Romanam Ecclesiam, divinumque Summi Pontificis Primatum contemnunt & impugnant, licet nonnulli Pontifices flagitiosi fuerint. Obiit *Sergius III.* anno 910. cùm Sedem Apostolicam annos tres & menses quatuor occupasset.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 99. Edit. primæ, Religiosi Censores, hanc propositionem notant: *Sergius Tertius nequissimus Papa.*

R. Nequissimus planè, de quo Baronius Cardinalis ita scribit ad annum 908. Num. 5. *Cujus præter vim tyrannicam in Pontificatum invadendo, ab Auctoribus ejus sæculi scriptis proditam, turpitudo quoque vita ab eisdem tradita posteris, magna infamia nota est reddita manifesta. Luitprandus enim obscana ista nota reliquit his verbis: Theodora scortum impudens hujus Alberici, qui nuper hominem exuit, avia [quod dictu etiam nefandissimum est] Romana Civitatis non inviriliter Monarchiam obtinebat, qua duas habuit natas, Maroziam atque Theodoram, sibi non solùm æquales, verùm etiam Veneris exercitio promptiores. Harum una Marozia ex Papa Sergio, cujus supra fecimus mentionem, Joannem, qui post Joannis Ravennatis obitum Sancta Romana Ecclesia obtinuit Dignitatem, nefario genuit adulterio*, &c. (*Luitpr. lib. 2. cap. 13.*)

Nota.

HIc iterum Bossuet, in defens. declarat. *p. 2. l. 14. c. 38.* Pontificum errata sub omnium oculos exponit, cùm præceperit Sergius, sicut & antea fecerat Stephanus VII. irritas habendas ordinationes factas a Formoso. Verùm quis neget, errare posse romanum Pontificem, omnia peragentem ut propriæ indulgeat passioni, synodosque indicentem, ut faciliùs etiam ex ipsarum sententia possit sua scelera obtegere? Unicuique hujus temporis historias legenti, omnia contra jus facta fuisse statim apparet, non Spiritus Sancti adsistentiam, ut veritas illucesceret, imploratam, sed fanè Dei iram promeritos, qui tot flagitiis sedis apostolicæ dignitatem dehonestabant. Nil ergo mirum, si Auxilius concilii universalis judicium exoptabat ad detegendam veritatem, cùm videret a Stephano, & Sergio non inquiri; quapropter a Concilio meritò desiderabatur.

Putat Pagi in vita Sergii, colligi ex Frodoardo, Jo. Diacono, & ex Sergii epitaphio, eumdem Sergium ad meliorem postea frugem rediisse. Et re vera cùm Romanus, Theodorus, & Joannes IX. Romani Pontifices, Stephani acta contra Formosum jam rescidissent, magis culpandus est Sergius, eò quòd ea reintegrare voluerit, ac proinde hujus facinoris non parum pœnitere necesse erat.

Cæterùm non omittendum fortasse, tunc non adhuc satis exploratum fuisse in Ecclesia, an ordinationes contra canones factæ possent reiterari; an verò dumtaxat ut illicitæ execrandæ. Moveor ad id afferendum, quia jam antea Stephanus IV. Synodo coacta, irritam pronunciavit Constantini Antipapæ consecrationem, atque ab eo factas ordinationes. In Synodo pariter Suessionensi, in quo Hincmarus Remensis episcopus præsidebat, act. 5. declaratæ sunt irritæ ordinationes factæ ab Ebbone Hincmari prædecessore, quia eas habuerat, quando jam ab episcopatu fuerat depositus. In Synodo postea Bituricensi an. 1031. can. 11. PP. statuerunt, nullius esse valoris ordinationes filiorum presbyteri, servorum, & collibertorum, si se clam obtulissent. Sed & in Synodo œcumenica Lateranensi, habita an. 1123. actum est de ordinationibus factis a Burdino Antipapa & decretum fuit, irritas eas præcipuè habendas quas fecerat, postquam publico ecclesiæ judicio fuerat damnatus. Ubi ergo nondum tunc definitum fuisset habitas ordinationes numquam esse reiterandas minùs culpandi essent Stephanus, ac Sergius.

ARTICULUS XVIII.

De Anastasio III. Landone & Joanne X.

I. ANastasius III. patria Romanus, *Luciani* filius, *Sergio* III. subrogatus est anno Christi nongentesimo decimo. Ticinensibus Episcopis concessit umbellæ usum, equo albo vehi, crucem præviam in itinere habere, & in Conciliis a læva Pontificis assidere, si fides habenda *Sigonio* lib. 6. *De Regno Italia.* Sedit annos duos, & menses duos, & in Basilica *S. Petri* sepultus est, ut constat ex Epitaphio, quod refert Annalium Ecclesiasticorum Parens ad annum Christi nongentesimum duodecimum. *Anastasius III.*

II. Huic *Lando*, patria Sabinus, *Trani* filius successit. Hic rogatu *Theodora* nobilissimi & impudentissimi scorti, quæ duarum filiarum alteram, scilicet *Maroziam*, *Sergio* Papæ; alteram, nempe *Theodoram*, *Aldeberto* Tusciæ Marchioni prostituerat, ac per hoc Romanæ urbis Monarchiam obtinebat, *Joannem*, quem illa deperibat, ex Bononiensi Episcopatu ad quem designatus erat, ad Ravennatem transtulit: nec multò post Ordinationem tam injustam & Ecclesiæ probrosam defunctus est, ut testatur *Luitprandus* Ticinensis, lib. 2. Cap. 13. Mensibus dumtaxat aliquot Sedem Romanam tenuit. *Nicolai Mystici* Patriarchæ Constantinopolitani Literas recepit de Tetragamia, a Romanis permissa, & a Legatis Apostolicis approbata in *Leone* Imperatore. *Lando.*

III. Mortuo *Landone Joannes* Ravennas Episcopus, *Theodora* meretricis artibus & potentia in Sedem Pontificiam intrusus, est, ut *Luitprandus* testatur lib. 2. cap. XIII. *Landolphi* Beneventanorum & Capuanorum Principis consilio, Imperatorem Græcorum in auxilium advocavit contra Saracenos, contra quos fœliciter pugnatum est, *SS. Petro & Paulo* opitulari visis ut *Luitprandus* Cap. XIV. lib. 2. commemorat. Id factum anno Christi 915. Eodem anno *Berengarium* Italiæ Regem inunxit. *Unni* Hamaburgensi Archiepiscopo Pallium concessit, ut *Adam Bremensis* testatur lib. 1. c. 47. Ad ipsum scripsit *Nicolaus Mysticus* Constantinopolitanus Patriarcha, ineundæ cum Ecclesia Romana concordiæ desiderium exponens. Pax enim turbata fuerat occasione quartarum Leonis Imperatoris nuptiarum, quas Græci quidem, *Nicolao Mystico* duce velut fornicationem fuerant execrati, Legati verò Sedis Apostolicæ licitas secundùm se propugnaverant, & œconomia permittendas, quamvis Ecclesiæ Græcæ disciplina severior illas prohiberet. Viam concordiæ proposuit *Nicolaus Mysticus*, ut scilicet communi utriusque Ecclesiæ consensu decerneretur, quartum connubium, *non rei ipsius, sed persona causâ permissum esse; suadente tunc occasione lenitatem, atque affectum erga Principem indulgentiorem, ne repulsâ ipsius offensus animus deteriora moliretur.* Misit etiam *Constantinus VIII.* Imperator Legatos ad eumdem Pontificem *Basilium* Protospatharium & aurei tricilinii Præfectum, & *Eulogium* Presbyterum, rogavitque ut Legatos vicissim Constantinopolim dirigeret ad mutuam fovendam pacem. Quod præstitisse *Joannem X.* hancque Legationem impo- *Joannes X.* *Ecclesia Constantinopolitana pacem Joannes X. restituit.*

posuisse *Theophilacto* & *Carolo* Episcopis, constat ex Epistolâ *Nicolai* Patriarchæ Constantinopolitani * ad *Simeonem* Bulgariæ Principem. Legationem Compostellam ad *S. Jacobi* memoriam orationis causâ misisse *Joannem X.* & Legationem quoque a *Sisenando* Compostellano Episcopo viro sanctissimo, & ab *Ordonio* Rege Legionensi suscepisse, Compostellanæ Ecclesiæ Commentarii ab *Ambrosio Morales*, lib. 15. Chronicorum Hispanicæ, cap. 47. laudati testantur. Ad annum circiter nongentesimum decimum-octavum eas Legationes refert *Baronius*.

** Apud Baronium ad annum 917.*

Idem Pontifex ortam inter *Hilduinum* & *Richarium* Abbatem de Episcopatu Tungrensi controversiam judicavit. *Hilduinus* Ecclesiæ Tungrensis Episcopatum ab *Henrico* Germaniæ Rege, bellum adversùs *Carolum* III. Francorum Regem, *Simplicem* nuncupatum gerente, precibus & pretio impetrarat, seque consecrari ab *Herimanno* Coloniensi, vi metuque compulso per *Gislebertum* obtinuerat. Quod factum apertè contra jus Caroli, in cujus Regno sita erat Civitas Leodium, ubi erat Sedes Ecclesiæ Tungrensis. Vacanti Sedi *Carolus* præficiendum designarat *Richarium* Abbatem, Clero quoque & populo suffragantibus. Adversùs *Hilduinum* pervasorem scripsit *Carolus* ad Episcopos Regni sui. Extat ejus Epistola Tom. III. Conciliorum Galliæ pag. 572. Delata ad *Joannem X.* causâ, illique a *Berengario* Imperatore consanguineo *Caroli* commendata, *Joannes Herimanno* Coloniensi præcepit ut Romam cum *Hilduino* & *Richario* accederet ad hanc controversiam finiendam; interim illum objurgans quòd *Caroli* Regis jura violasset, ac auctoritatem sprevisset. *Valde namque*, inquit, * *admirari non distulimus, cur contra rationem absque Regis jussione agere pertentastis, cum vobis reminiscentibus, hoc nullo modo esse debeat, ut absque Regali Praeceptione in qualibet Parochia Episcopus sit consecratus.* Hujus antiqui moris originem a Romanorum Pontificum auctoritate profectam docens, usum illum in posterum observari jussit. *Ut prior*, inquit, *Antecessorum suorum Regum mos fuit, eum ita illibatam atque inconcussam dominationem obtinere delectamur. Et sicut priores suos Antecessores, nostrorum Antecessorum auctoritate Episcopum per unamquamque Parochiam ordinare probabiliter statutum est, ita ut Carolus Rex faciat, confirmando jubemus.* Literas etiam dedit ad *Carolum* Regem significans se ad Herimannum scripsisse ut cum *Hilduino*, & *Richario* Romam veniret: & *Hubertum* ob Ecclesiæ Romanæ deprædationes excommunicasse. De his ita scribit *Flodoardus* in Chronico ad annum 920. *Hoc anno sequenti quoque agitatur inter Hilduinum Episcopum, & Richarium Abbatem de Episcopatu Tungrensi contentio. Siquidem Rex illud Episcopium Richario, quia Hilduinus a se defecivit, cui priùs ipsum concesserat, dedit. Herimannus verò Archiepiscopus Hilduinum ibi Episcopum, eligente Clero, ac populo favente, necnon Gisleberto, quem plurimi Lotharienses Principem relicto Carolo Rege delegerant, ordinavit. Carolus verò reversis ad se Lotharensibus, & ipso Gisleberto, Richario Abbati, non Hilduino ipsum Episcopatum concessit.* Et ad annum 922. *Richarius, qui Romam profectus fuerat propter Episcopium Tungrense reversus est, ordinatus a Joanne Papa Episcopus, Hilduino ab ipso Papa excommunicato, qui etiam illò abierat Episcopus.* Errat *Flodoardus*, cùm asserit *Hilduinum* priùs a *Carolo* Rege Tungrensem Episcopum fuisse designatum, & defectione suâ meruisse ut Rex nominationem suam retractaret. Disertè verò refellitur ipsius *Caroli* testimonio in Epistolâ ad Episcopos Regni sui. *Ab Henrico*, inquit, *inimico nostro Episcopium Tungrensis Ecclesia expetiit, suaque damnatione contra omnia statuta, tam Sanctorum Patrum, quàm Regum Antecessorum nostrorum usurpavit. De qualibus in libro Regum Capitulari ita dicitur: Si quis præsumpserit, quam non meruit a Principe vel Seniore justo dignitatem, sacril gus habeatur. Et B. Gregorius * Sicut qui invitatus renuit: quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus; sic qui ultro ambit, vel qui importunus se ingerit, proculdubio est repellendus.* Errat rursus *Flodoardus*, cùm scribit *Herimannum* Coloniensem Archiepiscopum *Hilduinum eligente Clero, ac populo favente* ordinasse. Repugnat enim *Joannis* X. Epistola ad *Herimannum*, quem his verbis convenit. *Et quia vestra Fraternitas sententiam Apostoli reprobavit operando qui monet nullo modo alicui leviter manus imponere, cùm Hilduinum canonicis sibi obviantibus regulis, absque Clericorum electione, & laicorum acclamatione, Gisleberti metu, Episcopali infula decorare non denegastis; cùm prisca consuetudo vigeat, qualiter nullus alicui Clerico Episcopatum conferre debeat, nisi Rex cui divinitus sceptra collata sunt.*

Caroli III. Regis Christianissimi jura in Episcoporum electionibus confirmat Joannes X. ut scilicet Episcopi in Regno Francia absque Regio præcepto non ordinentur.

Epist. I. Tom. III. Concil. Gall.

Flodoardus emendatur.

** Lib. VII. Epist. CX.*

Seulpho Remensi Archiepiscopo Pallium misit *Joannes X.* quem Archipræsulem cùm veneno per ministros suos propinato *Heribertus* Aquitaniæ Comes sustulisset, filium suum *Hugonem* admodum parvulum, qui necdum quinquennii ætatem expleverat, Episcopum eligi curavit, inclinatis ad suam voluntatem Clericorum plebisque animis, *Abbone* Suessionensi, & *Bonone* Catalaunensi cooperantibus. Quorum concilio *Radulphus* Rex Francorum Remensem Episcopatum *Heriberto* in temporalibus administrandum commisit; Legatosque Ecclesiæ misit Romam cum *Abbone* Præsule, hujus electionis Decretum laturos, & Pontificis rogaturos assensum. Annuit eorum votis indignus Pontifex, & puerum quinquennem, o monstrum! Episcopum confirmavit, *Abbonem* ad Episcopalia munia in Ecclesia Remensi interim obeunda delegans. Ista refert *Flodoardus* lib. IV. Historiæ Ecclesiæ Remensis, cap. XX. Vitam nefariam infelici morte finivit *Joannes X. Vvido* enim Tusciæ Marchio & *Marozia* ejus uxor, impudica fœmina, atroci in *Petrum Joannis* fratrem invidia commoti, ipsum ante ejus oculos missis militibus occiderunt; miserum verò Pontificem in carcerem conjectum, paulò post imposito super os ejus cervicali crudeliter suffocarunt. Sic qui *Theodoræ* meretricis, matris *Maroziæ* artibus & potentiâ fuerit in Sancti Petri Sedem intrusus, ipsius *Maroziæ* scorti æquè infamis crudelitate dejectus ac necatus est, justo Dei vindicis judicio. Id referunt *Luitprandus* lib. III. cap. 12. & *Flodoardus* in Chronico ad annum nongentesimum vigesimum nonum. Sedit annos XV.

Puerum quinquennem Remensem Archiepiscopum confirmat.

Mors infausta Joannis X.

ARTICULUS XIX.

De Leone VI. Stephano VIII. Joanne XI. & Leone VII.

I. JOanni X. successit *Leo* hujus appellationis *Sextus*, *Christophori* Primicerii filius, qui cùm sex menses, & dies quindecim sedisset, æmulorum factione in carcerem detrusus, obiit anno Christi nongentesimo vigesimo nono.

Leo Sextus.

II. Huic successit *Stephanus VIII.* Theudemundi civis Romani filius, vir religione & mansuetudine insignis. Quo Pontifice, Danorum refloruit Ecclesia, *Unni* Archiepiscopi Hamaburgensis sanctissimi prædicatione; cum Danos *Henricus* Germaniæ Rex debellasset, ut testatur *Adam* Bremensis Canonicus, lib. I. Historiæ, capp. 49. 50. & 51. Obiit anno Christi nongentesimo trigesimo-primo, cùm annos duos & dies quindecim Ecclesiam rexisset. *Leonem VI. & Stephanum VIII.* osci-

Stephanus Octavus.

oscitanter omisit *Luitprandus*, scribens *Joannem XI.* sublato *Joanne* Ravennate intrusum, cùm tamen nonnisi post *Stephanum VIII.* sederit *Joannes Undecimus*.

Joannes Undecimus.

III. Is *Vvidonis* Tusciæ Marchionis, & *Marozia* matris, quæ ipsum ex *Sergio* Papa III. meretricio concubitu genuerat, potentiâ Pontifex constitutus est; anno Christi 931. cùm vix annum vigesimum quartum attigisset. Non multò post mortuo *Vvidone* marito, *Marozia* scortum impudens *Hugonem* Italiæ Regem *Vvidonis* fratrem Romam invitavit, in Molem Adriani seu Castrum *Sancti Angeli* suscepit, & in thalamum introduxit, proh scelus! *Marozia* turpitudinem *Luitprandus* lib. 3. cap. 12. his versibus insectatur:

Quid Veneris facibus compulsa Marozia sævis,
Conjugis ecce tui spectas tu suavia fratris,
Nubere germanis satagens Herodia binis?

Marozia amoribus, suaque potentia inebriatus *Hugo*, Romanos despicere cœpit, *Albericum* vitricum, quem *Marozia* ex *Alberico* Marchione genuerat, alapâ cæcidit, dum aquam abluendis illius manibus imprudenter infunderet. Quam ille ulturus injuriam, Romanos ad excutiendum *Hugonis* jugum, cujus tyrannidem metuere deberent, concitavit. Expulso *Hugone*, Romanæ urbis Monarchiam cum *Marozia* matre tenuit *Albericus*, fratre suo *Joanne* summi atque universalis Præsulatus Sedi præsidente, ut refert *Luitprandus* loco laudato. *Artaldo* Remensi Archiepiscopo Pallium concessit *Joannes XI.* anno Christi 933. ut testatur *Flodoardus* in Chronico, & lib. 4. Historiæ, cap. XIV. Ordinatus fuerat *Artaldus* abdicato *Hugone Heriberti* Comitis filio, anno 932. cùm ortâ inter *Rodulfum* Regem & ipsum *Heribertum* dissensione, Rex urbem Remorum occupasset. *Artaldus* e Cœnobio *S. Remigii* O. B. assumptus est. Sub ejusdem *Joannis* Pontificatu præfuit Synodo ad *Castellum Theoderici* anno illo 933. ibique *Hildegarium* ordinavit Bellovacensem Episcopum. Præfuit & alteri Concilio apud *Sanctam Macram* anno 935. adversùs rerum Ecclesiasticarum pervasores celebratæ. Cùm *Romanus* Orientis Imperator filium suum *Theophylactum* Eunuchum Patriarcham Constantinopolitanum constituisset, missis ad *Albericum* Romæ Tyrannum muneribus, effecit ut ille a *Joanne* Pontifice, quem velut servum in conclavi detinebat, Privilegium extorqueret, quo cùm ipsi *Theophilacto*, tum Successoribus Patriarchis Constantinopolitanis, absque Romani Pontificis auctoritate Pallio uti liceret. Quod antea inauditum. Ex quo turpi commercio vituperandus mos inolevit, ut non solùm Patriarchæ, sed etiam Episcopi totius Græciæ Palliis utantur, ut observat *Luitprandus* in Legatione II. Constantinopolitana, ad *Nicephorum Phocam*, nomine *Othonis I.* quæ extat apud *Baronium*, ad annum Christi DCCCCLXVIII. Obiit Joannes XI. anno Christi nongentesimo trigesimo-sexto, cùm annos quatuor & menses decem sedisset.

Privilegium a Joanne XI. malis artibus extortum in gratiam Constantinopolitani Patriarchæ.

Leo VII.

IV. Ipsi successit *Leo VII.* qui *Odonem* Cluniacensem Abbatem sanctissimum Romam vocavit, ut eum pacis inter *Hugonem* Regem Italiæ, & *Albericum* Romæ Principem conciliandæ sequestrem adhiberet; utque regularem disciplinam in Monasteriis Urbis restitueret, teste *Joanne* Cluniacensi Monacho *Odonis* discipulo, in ejus Vita apud *Surium*, die X. Novemb. Fœminas intra ambitum Monasterii *S. Martini* Turonensis ingredi prohibuit Diplomate ad *Hugonem* Principem ejusdem loci Abbatem directo, quod Tomo II. Spicilegii Dacheriani editum est. Gerhardo Laureacensi Episcopo Pallium misit, monitaque dedit sanctissima, quæ hac egregiâ sententiâ concludit: *His omnibus salubriter uti poteris, si magistram charitatem habueris*. Sedit annos tres & menses sex. Obiit anno nongentesimo trigesimo nono.

ARTICULUS XX.

De Stephano IX. Marino II. & Agapeto II.

Stephanus Nonus.

I. *Leoni VII.* suffectus est *Stephanus IX.* patria Germanus, *Othonis* Regis operâ electus a Romanis, posthabitis Cardinalium suffragiis. Eam ob rem *Alberico* Tyranno invisus fuit, & ab ejus factionis hominibus in seditione ita vultu deformatus, ut ob inhonesta vulnera prodire in publicum non posset. *Damasum* Episcopum Legatum in Gallias misit ad Proceres Regni, qui *Ludovicum IV.* Regem Christianissimum *Ultramarinum* dictum, vel nondum susceperant, vel in eum rebellabant: in quibus præcipui *Hugo* & *Heribertus* Comites. Adjectâ excommunicationis pœnâ, nisi ante Natale Domini Regi adhærerent, Legatosque suos Romam dirigerent, teste *Flodoardo* in Chronico, ad annum DCCCCXLII. Pallium ab eodem Pontifice *Hugoni* Remensi Archiepiscopo transmissum scribit. Scilicet *Heribertus* Comes Remorum, urbe iterum in potestatem redacta, *Artaldum*, quem *Rodulphus* Rex ante annos octo ordinari jusserat, abdicare & cedere coëgit anno DCCCCVL. Synodoque anno sequenti apud Suessiones in Ecclesia *SS. Crispini & Crispiniani* congregatâ, *Hugonem* filium Remorum Archiepiscopum consecrari curavit, cùm annum dumtaxat vigesimum-primum ætatis attigisset. Consequenter ad Synodum illam Suessionensem, cujus meminit *Flodoardus* in Chronico ad annum 941. & lib. 4. Historiæ, capitib. 28. & 29. Stephanus IX. Pallium *Hugoni* transmisit. Eo etiam Pontifice, *S. Odo* Cluniacensis Abbas, Romæ, quò se gratiâ componendæ pacis inter *Hugonem* Italiæ Regem, & *Albericum* Principem, secundò contulerat, gravi infirmitate correptus, & mox *S. Martini* precibus levatus, Turones rediit, ubi migravit e vita XIV. Kalend. Decembris anni 942. & ad *S. Julianum* sepultus est, ut *Flodoardus* in Chronico testatur. Obiit verò *Stephanus IX.* anno sequenti, cùm annos tres, menses quatuor & dies quinque sedisset.

Ludovici Quarti Regis Christianissimi jura tuetur.

Marinus II.

Successit ipsi *Marinus II.* patria Romanus, Prophetiæ dono insignis, quo *S. Udalrico* futuram ad Episcopatum Augustanum electionem prædixit. Curandæ Ecclesiasticæ Disciplinæ, templis restaurandis, pauperibus sublevandis totum se dedit. Privilegium Immunitatis concessit Monasterio *S. Vincentii* ad Vulturnum, quod refert Annalium Ecclesiasticorum Parens, ad annum Christi 944. Obiit *Marinus II.* anno Christi 946. cùm annos tres, menses sex, & dies tredecim sedisset.

Agapetus II.

III. Ipsi subrogatus est *Agapetus II.* Monasteriorum adversùs invasiones Principium acerrimus defensor, ut *Leo Ostiensis* lib. 1. cap. 61. testatur. Eo Pontifice, Concilium Virdunense in causa *Hugonis & Artaldi* de Remensi Archiepiscopatu contendentium habitum est anno DCCCCXLVII. in quo Sedes illa *Artaldo* est adjudicata, ut testatur *Flodoardus*, tum in Chronico, tum Lib. IV. Historiæ, Cap. 33. Celebrata est altera Synodus in eadem causa ad *Castrum Mosomi*, anno 948. Ad quam veniens *Hugo*, & cum *Roberto* Trevirensi Archiepiscopo collocutus, Synodum ingredi noluit: sed Literas quasdam ex nomine *Agapeti* Papæ misit ad Episcopos per Clericum suum, qui eas Roma detulerat, *nihil auctoritatis canonicæ continentes*, præcipientes tantùm ut *Hugoni* Remensis Epis-

Synodi Remensis & Mosomensis in causa Hugonis & Artaldi de Remensi Episcopatu contendentium.

Episcopatus redderetur. Quibus lectis, Episcopi consilium cum Abbatibus, & cæteris Sapientibus qui aderant, ineuntes, responderunt, *Non esse dignum, vel congruum, ut mandatum Legationis Apostolicæ, quam dudum Robertus Archiepiscopus, deferente Friderico Præsule Moguntiacensi, coram Regibus & Episcopis tam Galliæ quàm Germaniæ susceperat, & partem jam præceptionis ipsius exegerat, propter illas Literas intermitteret, quas insidiator Artaldi Præsulis exhibebat: imo quod regulariter cœptum fuerat, canonicè pertractaretur. Sicque præceptum est ut recitaretur Capitulum XIX. Carthaginensis Concilii de accusato & accusatore. Quo recitato, judicatum est secundùm definitionem ipsius Capituli, ut Artaldo Præsule retinente Communionem & Parochiam Remensem, Hugo, qui ad duas Synodos evocatus venire contempserat, a Communione & regimine Remensis Episcopii abstineret, donec ad universalem Synodum, quæ indicebatur Kalendis Augusti, se purgaturus occurreret*. Ita refert *Flodoardus* in Chronico.

Agapetus Secundus Legatum in Gallias mittit.

Marinum Polymartiensem Episcopum *Legatum* in Gallias misit idem Pontifex, cùm ut perduelles *Ludovico Transmarino* Regi Christianissimo ad officium & obedientiam revocaret, tum ut causam Remensis Ecclesiæ cognosceret. Præfuit ille Concilio Engilenheimensi anno Christi 948. in quo *Artaldo* Sedes Remensis restituta, *Hugoni*, qui eam usurpabat, anathema dictum, *Hugo* Comes, *Ludovico* Regi perduellis excommunicatus est; nonnulla disciplinæ Capita constituta; ut ex Actis Concilii constat, & ex *Flodoardo* Lib. 4. Historiæ Remensis Cap. 35. Præfuit idem *Agapeti* Legatus Concilio Trevirensi eodem anno, in quo *Hugonis* Comitis confirmata excommunicatio est donec resipisceret, & coram *Marino* Sedis Apostolicæ Legato satisfaceret. Quod si præstare nollet, Romam proficisceretur a Summo Pontifice absolvendus. Excommunicati sunt & duo Pseudo-Episcopi ab *Hugone* Sedis Remensis pervasore damnato ordinati, *Tetbaldus*, & *Ivo*; necnon *Adelomus* Laudunensis Clericus, quòd *Tetbaldum* excommunicatum in Ecclesiam introduxisset. *Hildegarium* etiam Bellovacensem Episcopum per literas convenit *Marinus Agapeti* Legatus, ut coram ipso se sisteret, vel Romam se conferret, rationem redditurus coram Domino Papa pro illicita Ordinatione prædictorum Pseudo-Episcoporum, cui interfuerat. Vocavit & *Heribertum* Comitis *Heriberti* filium, ut satisfaceret pro malis quæ Episcopis intulerat. Hæc habentur ex *Flodoardo* in Chronico. Acta Synodi Engilenheimensis cùm suscepisset *Agapetus II.* ea in Synodo Romana confirmavit anno Christi DCCCCXLIX. ut testatur *Flodoardus* in Chronico. Eodem Pontifice Danorum Ecclesia propagata est; *Haraldus* Rex Danorum Fidem Christianam & Baptismum suscepit. Hamaburgensis Ecclesiæ, cujus Sacris tum præerat *Adaldagus*, Privilegia *Agapetus II.* innovavit eique vices suas ad Ordinationem Episcoporum, tam in Dania, quàm in cæteris Septentrionis regionibus demandavit, ut refert *Adam* Bremensis Canonicus, lib. 2. Historiæ Cap. 2. *Brunoni* Archiepiscopo Coloniensi Sanctissimo Pallium misit *Agapetus II.* cum singulari & insolito privilegio eo utendi *quoties vellet*, ut *Rotgerus* Monachus in ipsius *S. Brunonis* Vita * testatur, Cap. 23. Obiit optimus Pontifex anno nongentesimo quinquagesimo quinto, cùm annos novem, menses septem, dies decem sedisset.

Agapeti II. Legatus Synodis Engilenheimensi & Trevirensi præest. Earum Acta.

Insolitum de usu Pallii Privilegium.

** Apud Surium die XI. Octob.*

SCHOLION.

In Hoc Articulo, pag. 113. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem velut meam notant: *Papæ Decreta non recipiuntur a Gallis; nisi sint secundùm Canones?*

R. Hæc propositio ibi non legitur. Acta Synodi in causa Hugonis & Artaldi de Remensi Episcopatu contendentium in Castro Mosomi celebratæ describo ex Chronico *Flodoardi*. De meo nihil addo. Verumtamen propositio quam notant Religiosi Censores, merum factum enuntiat, quæstionem juris non attingit.

Nota.

Si res bene perpendatur PP. synodi Mosomensis noluerunt Agapeti literas attendere, quibus Hugo remensi ecclesiæ restituebatur, quia obreptum fuisse Agapeto statim agnoverunt. Et re vera Hugo Sigeboldum clericum suum romam legaverat ad Agapetum cum literis, quas scriptas esse finxit ab episcopis remensis ecclesiæ suffraganeis, eisque petebatur, ut Hugoni Remensis ecclesia confirmaretur. Cùm autem dolo ab Agapeto obtinuisset quod optabat, per eumdem clericum easdem literas ad synodum misit. Has fraude obtentas statim agnovit synodus: unde pronuntiavit non attendendas literas, *quas insidiator Artaldi præsulis exhibebat*. Exhibente proinde literas Sigeboldo, Hugoni quidem addicto, sed adversario Artaldi, qui a Stephano VIII. e sede Remensi per injuriam se deturbatum fuisse conquerebatur, ipsis non parendum Synodus judicavit; quamvis illi ignota esse non possent exempla tot episcoporum, qui injustè ab episcopatu ejecti, Sedis apostolicæ auctoritate fuerant propriæ sedi restituti.

ARTICULUS XXI.

De Joanne XII. Leone VIII. Antipapa & Benedicto V.

Defuncto Agapeto, *Octavianus* Alberici Tyranni filius, qui Romanæ Urbis Principatum & ipse post obitum patris usurparat, vix annos octodecim natus Sedem Apostolicam invasit, assumpto *Joannis* nomine. Accedente Ecclesiæ consensu legitimus Pontifex fuit: satius scilicet visum est Pontificem colere, quamvis pene puerum nec legitimis suffragiis electum, quàm schisma facere. Primus Pontificum nomen mutavit *Joannes XII.* Anno Pontificatus altero, Christi 957. ducto adversùs *Pandulphum* Principem Capuanum exercitu, ab ipso versus in fugam est, & pacem rogare coactus, Missis ad *Ottonem* Regem Legatis, ejus auxilium contra Berengarii tyrannidem imploravit, *Luitprando* * teste, lib. 6. Cap. 6. Priùs verò ipsum obstrinxit ut Sedi Apostolicæ fidelitatem juraret. Juramenti formulam Decreto suo inseruit *Gratianus* Dist. 63. Cap. *Tibi Domino*. Id factum anno Christi 960. Eodem anno *Dunstanum* Cantuariensem Archiepiscopum sanctissimum Romæ summo cum honore excepit, Pallioque donavit *Joannes XII.* ut *Vvillelmus Malmesburiensis* lib. de Gestis Pontificum Anglorum, in *Dunstano* commemorat. *Ottonem* Regem Imperatoris auxit dignitate, & Romæ inauguravit, eique fidelitatem juravit, anno Christi 962. ut *Flodoardus*, *Regino*, & *Luitprandus* testantur.

Joannes XII. anno ætatis 18. factus Pontifex.

Primus Pontificum nomen mutat.

** Sive potiùs Auctore Appendicis ad Luitprandum.*

Otthonem I. Imperatorem creat.

Joannem XII. Gallicani Provinciarum Senonensis & Remensis Episcopi consuluere hac occasione. Post obitum *Artaldi* Remensis Archiepiscopi adnitentibus Episcopis quibusdam ut *Hugoni* vacua jam Sedes redderetur, res discussa est in Synodo XIII. Episcoporum, qui ad Matronam fluvium in pago Meldensi convenerant sub medium

Gallicani Episcopi Joannem Duodecimum consulunt.

dium Aprilem an. 962. Et quoniam *Hugo* fuerat in Generali Galliæ Synodo, præsidente Sedis Apostolicæ Legato exauctoratus & anathemate confixus, illiusque Synodi Acta ab *Agapeto II.* in Romana Synodo fuerant confirmata, nihil sibi de illius causa, inconsulto Romano Pontifice, statuendum censuere. Consultus *Joannes XII.* rejiciendum *Hugonem* respondit. Quam ob rem *Odalricus* in *Artaldi* locum Remensis Archiepiscopus ordinatus est, teste *Flodoardo*, in Chronico.

Joannes XII. violat fidelitatem Ottoni Imperatori juratam.

Anno sequenti DCCCCLXIII. *Joannes XII.* juramenti spreta religione, *Alberico* favit contra *Ottonem*. Id ubi accepit *Otto*, vix credere potuit. Selectos e familiaribus misit Romam, rei veritatem quæsituros: quibus a Romanis responsum est, si fides habenda Continuatori Luitprandi a capite sexto libri sexti: *Non dispar videtur ratio cur Joannes Papa sanctissimum Imperatorem, suum scilicet ex Adelberti manibus liberatorem, & diabolus oderit Creatorem. Imperator quemadmodum reipsa experti sumus, ea quæ Dei sunt sapit, operatur, diligit; Ecclesiastica & secularia negotia armis tutatur, moribus ornat, legibus emendat. Joannes Papa his omnibus adversatur. Non clam est populo quod fatemur. Testis est Rainerii sui ipsius militis vidua, quam cæco captus igne, multis præfectam urbibus, sacrosanctis B. Petri donavit aureis crucibus atque calicibus. Testis est Stephana ejus amica, quę in effusione quod ex eo conceperat, recens hominem exuit. Quod si cuncta taceant, Lateranense Palatium Sanctorum quondam hospitium, nunc prostibulum meretricum, non silebit amicam conjugem Stephanæ patris concubinæ sororem. Testis omnium gentium, præterquam Romanorum, absentia mulierum; quæ SS. Apostolorum limina orandi gratiâ timent visere; cùm nonnullas ante dies paucos hunc audierunt conjugatas, viduas, virgines, vi oppressisse. Testes sunt sancta Apostolorum Ecclesia, quæ non stillatim pluviam, sed totum intrinsecus supra ipsa etiam sacrosancta altaria imbrem admittunt, &c.* Quibus ex relatione Ministrorum auditis, respondit Imperator: *Puer est, facilè bonorum immutabitur exemplo virorum. Spero eum objurgatione honesta, suasione liberali, facilè ex illis sese emersurum malis; dicemusque tunc cum Propheta*, Hæc est mutatio dexteræ Excelsi. *Et adjecit: Quòd priùs rerum ordo deposcit, Berengarium in Feretro Monte resistentem propulsemus; dein paterna admonitione Dominum Papam conveniamus. Si non voluntate, verecundiâ saltem in virum perfectum sese mutet, sicque forsitan devictus, bene consuescere studebit, his desuescere.* Mox *Otto* Papiæ conscensa navi, Ravennam appulit, copiasque ad Montis Feretri obsidionem duxit, ubi se *Berengarius* muniverat. Dum obsidionem urgeret, ipsum *Joannes* Pontifex per Legatos conveniens, morum emendationem spopondit, quasdam contra ejus Majestatem querelas exposuit, quibus satisfecit Princeps optimus, misitque vicissim Legatos qui ipsum excusarent, in quibus erat *Luitprandus* ex Diacono Ticinensi tunc Episcopus Cremonensis. Aliam Legationem ad *Ottonem* post octo dies destinavit Pontifex animo haud sincero & bene affecto; siquidem ante Legatorum reditum *Adelbertum* Imperatoris hostem Romæ honorificè suscepit. Interea *Otto* advolat in Urbem, a Romanorum Optimatibus clam invitatus: castra in conspectu ponit: *Joannes* Papa cum *Adelberto* fugit: cives Imperatorem cum suis suscipiunt, fidelitatem spondent, jurant imprudenter & temerè, *Numquam se Papam electuros, aut ordinaturos præter consensum atque electionem Ottonis Cæsaris Augusti, filiique ejus Regis Ottonis.*

Synodus in causa Joannis XII. ab Ottone Imperatore Romæ congregata.

Post triduum in Basilica *S. Petri* congregata Synodus ex plerisque Romanæ Diœceseos & Italiæ Episcopis. Sedit cum ipsis Otto Imperator. De *Joannis* Papæ criminibus habita quæstio est. *Petrus* Cardinalis Presbyter testatus est se vidisse illum Missam celebrantem, nec communicantem. *Joannes* Episcopus Narniensis, & *Joannes* Cardinalis Diaconus, se vidisse illum Diaconum ordinantem in stabulo equorum, haud statis temporibus sunt professi. *Benedictus* cum cæteris Condiaconis & Presbyteris dixit, se scire quod ordinationes Episcoporum faceret Pretio, & quod annorum decem Episcopum in Tudertina civitate ordinavit. Sacrilegii reum conclamarunt. Fornicationis cum *Raineris* vidua, & cum *Anna*, cum *Stephana* patris concubina; & cum nepte sua incestûs accusarunt, & quod Sanctum Palatium lupanar & prostibulum publicè fecisset. Quod venationem publicè exercuisset. Quòd *Benedictum* spiritualem patrem suum orbasset oculis & occidisset. Quòd *Joannem* Cardinalem Subdiaconum eunuchum fecisset ac contrucidasset. Quòd ense accinctus, galea & lorica indutus prodiisset in publicum. Quòd in amorem diaboli vinum bibisset. Quòd in ludo aleæ Jovis, Veneris, dæmonumque cęterorum auxilium poposcisset. Quod Matutinas & Canonicas Horas non celebrasset. Otto Imperator accusationes tam graves de calumnia suspectas habuit: per Virginem Deiparam & corpus *S. Petri* omnes obtestatus est ne conviciis Pontificem appeterent. Tunc Clerus pariter & plebs quasi vir unus conclamarunt: *Si non & quæ per Benedictum Diaconum lecta sunt, hisque turpiora & ampliora Joannes Papa indigna commisit facinora, non nos a peccatorum vinculis absolvat Apostolorum Princeps B. Petrus, qui verbo cœlum indignis claudit, justis aperit, simus anathematis vinculo innodati, atque in die novissima in sinistra parte positi.* Tum *Otto* suo Patrumque nomine, *Joannem XII.* per literas convenit, ut ad Concilium se purgaturus veniret.

De illius criminibus habita quæstio,

Ad Concilium, vocatus minas excommunicationis Patribus intentat,

Misit ille pro responso minas excommunicationis. Sic enim scripsit: *Nos audivimus dicere quod vos vultis alium Papam facere. Si hæc feceritis, excommunico vos Deo omnipotenti, ut non habeatis licentiam ullum ordinare & Missam celebrare.* Hoc responsum parvipendens Synodus, secundò ipsum vocavit, missis per *Hadrianum* Cardinalem Presbyterum, & *Benedictum* Cardinalem Diaconum literis. Qui cùm eum non invenissent, ad Synodum sunt regressi tertiò considentem.

Joannes XII deponitur.

Mox Imperator præmissis de *Joannis* perjurio, proditione & defectione ad *Berengarium* & *Adelbertum* querelis, Episcoporum, totiusque Cleri, ac populi rogavit sententiam. Conclamarunt omnes, *Monstrum illud nulla virtute redemptum a vitiis*, e Sede Apostolica pellendum, aliumque ejus loco constituendum. Probavit consilium Imperator.

Leo in Sedem Apostolicam intruditur.

Confestim *Leo* Romanæ Ecclesię Protoscriniarius, adhuc Laïcus, ut *Sigebertus* scribit, Pontifex, seu potiùs *Antipapa* electus & consecratus est.

Leone Antipapa pulso, Joannes XII. Synodum congregat; Concilium Ottonis auctoritate celebratum, ipsumque Leonem damnat.

Post duos menses a Romanis pulsus est *Leo* Antipapa, agentibus mulieribus, quas sibi *Joannes* Pontifex devinxerat. *Joannes* Cardinalis Diaconus, & *Azo* Protoscrinarius, alter manu dextera, alter linguâ, naribus, & duobus digitis a *Joanne* Papa fœdè mutilati. Congregata ab ipso Synodus, quâ Concilium ab *Ottone*, ipsique devotis Episcopis habitum, damnatum est ceu *Prostibulum favens adultero, invasori scilicet alienæ sponsæ*, Leoni. Damnatus *Leo* Antipapa. Damnati etiam *Sico* Ostiensis, *Benedictus* Portuensis, & *Gregorius* Albanensis Episcopi, qui eum, Curialem licet ac Neophytum ordinarant. Honore privati, qui ab illo fuerant ordinati, sacrisque exuti vestimentis, hæc verba scribere jussi sunt in chartula:

Pa-

Lata in Leonis Ordinatores sententia

Pater meus nihil sibi habuit, mihi dedit. Sententiam in eos latam describere, operæ pretium. *Siconem, qui sanctæ Ostiensi Ecclesiæ irregulariter atque Deo contempto præfuit, & Leonem Curialem & Laicum, necnon & perjurum nostrum, subitò consecrare in Pontificali honore non formidavit; sancimus, & juxta canonicam deliberationem Apostolica auctoritate definimus atque statuimus, omni Sacerdotali carere atque privatum fore ministerio; ita ut nullo modo liceat ei in qualibet Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Quòd si de reliquo præsumpserit in sacro officio, more Sacerdotis quovis tempore ministrare, anathema sit: Et omnes communicantes ei ab Ecclesia abjiciantur: sed & ipsi anathema sunto.*

Leonis Ordinationes irritas declarat,

*Eos verò quos ipse Leo Neophytus & invasor sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ in quolibet Ecclesiastico Ordine provexit, Apostolica atque Canonica Auctoritate, & Synodali Decreto in pristinum revocamus gradum, quia Ordinator eorum nihil sibi habuit, nihil illis dedit. Sicuti olim noster Prædecessor piæ memoriæ Stephanus Papa * sententiam tulit de iis qui ordinati fuerant a Constantino quodam Neophyto & invasore Sedis Apostolicæ, & postmodum quosdam eorum sibi placabiles Presbyteros aut Diaconos cònsecravit, statuens ut hi qui ab eo consecrati erant, numquam ad superiorem honorem ascenderent, nec ad Pontificatus culmen proveherentur; ne talis impiæ novitatis error in Ecclesia pullularet.*

Stephanus IV.

Eadem compendio refert *Sigebertus* in Chronico, ad annum 963. Denique in ea Synodo editus est Canon, laicis sub pœna excommunicationis prohibens ne stent in circuitu altaris, vel in Presbyterio, quando Missarum solemnia celebrantur.

Joannem XII. Auctor Appendicis ad *Luitprandum* nocte quadam, dum fœdis amoribus indulgeret, in temporibus a diabolo percussum, (alii a mulieris, quà abutebatur, marito) eoque ex vulnere infra octo dies mortuum scribunt. *Ottonis* Imperatoris partibus, quem *Sanctissimum* semper vocat, penitus devotum; & *Leoni VIII.* Antipapæ addictum Auctorem illum certum est, ut non immeritò veniant in suspicionem plurima quæ de *Joanne XII.* & infausto ejus obitu memorat. Sedit *Joannes XII.* annos novem, obiitque pridie Idus Maii, anno DCCCCLXIV. Historiam exauctorationis *Joannis XII.* ex *Luitprandi* Continuatore descripserunt Continuator Chronici *Reginonis*, ad annum 963. & 964. *Sigebertus* ad eumdem annum, *Martinus Polonus* in Chronico, *Blondus Flavius*, lib. III. Decadis II. *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi.

Suspecta sunt falsi, quæ a Luitprandi Continuatore de infausto Joannis XII. obitu narrantur.

III. Ipsi substitutus est *Benedictus*, hujus nominis *Quintus*, cujus auditâ creatione, Otto Imperator absque mora se Romam contulit, ut ultionem de Romanis sumeret, qui sacramentum violarant quò se ipsi obstrinxerant, nullum se absque ejus & filii *Ottonis* Regis consensu Pontificem creaturos. Restitere aliquandiu Romani, sed tandem potestati cessere, susceptoque Imperatore, *Benedictum* Pontificem illi tradidere, & *Leonem* Antipapam in Sedem *S. Petri* rursus intrudi passi sunt. Hìc habita Pseudo-Synodo, *Benedictum* in ordinem Diaconorum, ex quo fuerat assumptus, redegit, & in exilium amandari, atque Hamaburgi sub custodia *Adaldagi* Archiepiscopi detineri ab *Ottone* obtinuit: ubi e vita migravit. *Benedicti* sanctitatem & merita Dignitati Pontificiæ non imparia commendant nobiles Scriptores *Adamus Bremensis* lib.2. cap.6. & *Ditmarus* Meerseburgii Episcopus lib.2. In *Leonis VIII.* Antipapæ Pseudo-Synodo edita fertur Constitutio, quâ *Ottoni* Imperatori, ejusque Successoribus concesserit in perpetuum facultatem eligendi Romanum Pontificem, & Investituras Episcopis tribuendi. Hancce Constitutionem, quam refert *Gratianus* Distinct. LXIII. Cap. *In Synodo*, doctissimus Cardinalis *Baronius* supposititiam esse probat. Reclamat vir pariter doctissimus Petrus *Marca* lib. VIII. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, Cap. XII. sed *Baronii* argumentis non respondet, petitis 1. a falsitate similis Concessionis, quam ab Hadriano I. *Carolo Magno* factam ait, cujus falsitatem nos quoque probavimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ sæculi VIII. Cap. *De Romanis Pontificibus*, ubi de *Hadriano I.* 2. Quòd absurdum sit *Leonem VIII.* concessisse *Ottoni* jam Imperatori, ut esset *Patritius & Rex*: Quod in ea Constitutione habetur. 3. Quòd huius Constitutionis violatoribus, non modò excommunicatio, sed ultimum etiam supplicium irrogetur: Quod a stylo Pontificiarum Constitutionum alienum proculdubio novisset *Leo* quondam Sedis Apostolicæ Protoscriniarius. Obiit anno Christi DCCCCLXV. ut *Regino* testatur.

Benedictus quintus.

In exilium amandatur ab Ottone, Antipapæ Leonis suasu.

Supposititia est Constitutio Leoni Antipapæ inscripta apud Gratianum, Cap. In Synodo.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 115. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Joannis Duodecimi pessima vita, pessima mors.*

R. Hæc propositio non legitur eo loci. Pessimam tamen fuisse istius Pontificis vitam, hujus temporis Auctores testantur, ex quibus Pontificatus illius Historiam excerpsi, scilicet Luitprandi Continuator, Sigebertus, Acta Concilii ab Ottone Imperatore in ejus causa congregati, &c. Joannem XII. Cardinalis Baronius ad annum 963. Num. XXV. vocat *impurissimum, quem jure detestentur omnes boni.* De morte illius pessima, ut a Luitprandi Continuatore refertur, scripsi, Historicum illum Ottonis Imperatoris partibus penitus devotum, & Leoni VIII. Antipapæ addictum fuisse, *ut non immeritò in suspicionem veniant, quæ de Joanne XII. & infausto ejus obitu memorat.* Mortis autem pessimæ genus Cardinalis Baronius non negat, sed solùm id ipsi contigisse diffitetur, quòd justè damnatus, & injustè receptus esset. *SED*, inquit, *QUIA TOT TANTISQUE VEXATIONIBUS A DEO ADMONITUS, NEC A PECCATIS CONSUETIS ABSTINUIT, JUSTE MERUIT A DEO TANDEM PUNIRI.*

SCHOLION II.

Id eodem Articulo, ad pag. 118. & 119. Religiosi Censores hanc notam apponunt: *Joannis XII. excessus. Ordinationes fecit in stabulo. Ad Concilium vocatur jussu Imperatoris.*

R. Acta Synodi contra Joannem XII. habitæ, objecta ipsi crimina summa fide refero, quod ante me præstitit Cardinalis Baronius, istius Pontificis *fœdos turpesque mores, & nefanda scelera* non negans. Cæterùm exauctorationem Joannis XII. in Synodo Romana ab Ottone Imperatore congregata *illegitimam fuisse*, ostendo Dissertatione XVI. Quod Religiosi Censores dissimulare non debebant.

ARTICULUS XXII.

De Joanne XIII.

MOrtuo *Leone* Antipapa, & *Benedicto V.* pariter defuncto, vel in exilio absque spe regressus agente, Clerus, Populusque Romanus, præmissa ad *Ottonem* Imperatorem Legatione, *Joannem* Narniensem Episcopum Summum Pontificem crearunt, * qui cùm elatiore quàm par esset animo, ab eo regerentur, ipsum Urbe expu- ** Anno 963.*

lit

Poloni ad Christi fidem conversi.

Legatum in Poloniam mittit Joannes XIII.

Synodum Ravennæ celebrat.

Magdeburgensis Archiepiscopatus erectio.

lit *Rotfredus* Præfectus, & in Campania custodiæ mancipavit, ut testatur *Luitprandi Continuator*. Eo Pontifice Poloni ad fidem Christi sunt conversi. Dux ipsorum *Miecislaus*, addicatis a se concubinis septem, *Dambrovucham Boleslai Primi* Boëmorum Ducis filiam uxorem duxit, & Christianam cum ea Religionem suscepit. Ad quem *Joannes XIII.* misit Legatum *Ægydium* Tusculanum Episcopum, qui Regem ac gentem in fide confirmaret, & Sedes Episcopales in Polonia constitueret; ut testatur *Chromerus in Historia Polonica*. Misit etiam Prędicatores in Vvandaliam, ut *Oriehovius Roxolanus*, a *Sandero* lib. de Visibili Monarchia Num. 695. laudatus commemorat. Revocatus est a Romanis, injuriæ veniam ipsi illatæ rogantibus anno 966. ut scribit Reginonis Continuator. Synodum habuit Ravennæ in causa Ecclesiasticæ Disciplinæ, anno Domini 967. Ea in Synodo *Heroldus* Salisburgensis Archiepiscopus, qui Ecclesias expoliaverat, thesaurum Paganis erogaverat, seque eis in Christianorum necem & deprædationem junxerat, adversùs Imperatorem perduellis, qui licet ob facinora excæcatus, & a Pontificibus Romanis Joannis XIII. Decessoribus depositus, sacris adhuc operabatur, excommunicatus est, & *Fridericus* in ejus locum electus, confirmatus est. In eadem Synodo, *Ottone* Imperatore postulante, Magdeburgensis Archiepiscopatus institutus est.

Joannes Decimus tertius juniorem Ottonem Imperatorem creat.

Legatum mittit ad Nicephorum Phocam Orientis Imperatorem,

Juniorem *Ottonem* magni *Ottonis* filium Romæ Imperatorem creavit *Joannes XIII.* anno 967. Anno sequenti Legationem misit Constantinopolim ad *Nicephorum Phocam* Imperatorem pro nuptiis inter eumdem *Ottonem*, & *Annam* Romani Imperatoris filiam, ejusdem verò *Nicephori* privignam conciliandis, ut testatur *Luitprandus* Cremonensis Episcopus in sua ad *Nicephorum Phocam* pro Ottonibus Augustis Legatione, qui & *Joannis XIII.* Legatos malè ab Orientalibus exceptos refert, quòd *Nicephorum Phocam* Orientis, non Romanorum Imperatorem suis literis salutasset. Puellam Principem, quam *Ottonum* votis recusarat *Nicephorus*, ad ipsos magno cum exercitu & magnis muneribus misit *Joannes Tzemisces* post necem *Nicephori* creatus Imperator; ut *Vvitichindus* tradit. Hanc verò sacris ritibus *Ottoni* junxisse *Joannem XIII.* & Imperatricem coronasse, *Sigebertus* in Chronico ad annum 971. commemorat, eique nomen fuisse *Theophania*. Ex eodem Auctore discimus, Comitem quemdam *Ottoni* Imperatori familiarem, Romæ sub omnium oculis a diabolo arreptum, ita ut seipsum dentibus discerperet, admotâ ad ejus collum *S. Petri* catenâ a *Joanne XIII.* fuisse ab immundi spiritûs vexatione liberatum. Id factum anno 969. secundum *Sigeberti* calculos. Idem Pontifex Legationem ab *Edgaro* Anglorum Rege, & a Sancto *Dunstano* Archiepiscopo Cantuariensi suscepit, iisque rogantibus, Privilegia Monasterio *Sanctæ Mariæ Glastingebiri* ab eodem Rege concessa, auctoritate Apostolica confirmavit anno 971. Id ex *Vvillelmo Malmesburiensi* lib. 2. de Gestis Regum Anglorum discimus. Idem Apostolicam Privilegio munivit Mosomense Cœnobium, in quo *Adalbero* Archiepiscopus Remensis Monachos pro Canonicis collocarat. Privilegium illud in Concilio apud *Montem Sanctæ Mariæ* in pago Tardanensi promulgatum est, in eoque *Adalberonis* confirmatum Decretum, anno 972. ut ex *S. Arnulfi* Lothariensis adolescentis Martyrisque Vita, & *Joannis XIII.* Epistolâ compertum est. Ad Episcopos citerioris Britanniæ scripsit *Joannes XIII.* eosque Archiepiscopo Turonensi parere jussit, donec Dolensis Episcopus pro Archiepiscopo & totius Britanniæ Metropolitano se gerens cum *Arduino* Turonensi Archipręsule causam dicturus Romam veniret. Id constat ex Epistolâ *Joannis XIII.* edita Tomo III. Conciliorum Galliæ. Obiit memoratus Pontifex VIII. Idus Septembris anni 972. cùm annos septem uno mense minùs sedisset, ac in *S. Pauli* Basilica sepultus est, ubi ejus Epitaphium legitur.

ARTICULUS XXIII.

De Dono II. Benedicto VI. & Benedicto VII.

Donus II.

I. JOanni XIII. successit *Donus* ejus nominis Secundus, *Domnus*, vel *Domnio* a quibusdam nuncupatus, patria Romanus, qui XII. Kalendas Octobris creatus, tribus tantum mensibus rexit Ecclesiam, nullâque re gestâ ad posteritatis memoriam insigni, obiit XIV. Kalendas Januarii ejusdem anni DCCCCLXXII.

Benedictus VI.

II. Die post ejus obitum altera, Pontifex creatus est *Benedictus* hujus appellationis VI. patria Romanus, qui cùm annum unum & menses tres sedisset, a *Bonifacio* cognomento *Francone*, Diacono Cardinali nequissimo in carcerem detrusus & strangulatus est. Post ejus necem, Romanam Sedem invasit parricida, eamque tenuit annum unum ac mensem, dictus *Bonifacius VII.* Verùm ab Antiquis ex Pontificum numero expungitur. *Benedictum VI. Friderico* Salisburgensi Archiepiscopo, & ejus Successoribus vices Apostolicas in Norica & Pannonia concessisse Literæ ejus testantur.

Benedictus VII.

III. *Bonifacium* Antipapam cùm auxilio *Albericorum*, de quorum familia erat, e Romana Sede & Urbe expulisset, legitimis suffragiis Pontifex renuntiatus est *Benedictus* hujus nominis VII. anno DCCCCLXXV. Hic *Sergium* Metropolitam Damascenum a Saracenis ejectum humanissimè excepit, eique *Bonifacii & Alexii* Basilicam concessit, quam cum Monachis coleret. *Pilgrimo* Laureacensi, seu Pataviensi Archiepiscopo, Sede in Metropolim erecta, Pallium dedit, vicesque Apostolicas in Provinciis Bavariæ, inferioris Pannoniæ sive Moesiæ, & in contiguis Sclavorum nationibus demandavit, ut ejus Epistola ad Germaniæ Episcopos, ad *Ottonem* Imperatorem, & ad *Henricum* Bavarorum Ducem testatur. *Stephanum* Diaconum Cardinalem misit Legatum in Gallias, qui habito Remis Concilio *Theobaldum* Episcopum Ambianensis Ecclesiæ invasorem, qui olim ab *Hugone* Pseudo-Archiepiscopo Remensi fuerat ordinatus, & hanc ob causam in Synodo Trevirensi anno 949. excommunicatus, secundo anathemate percussit anno DCCCCLXXV. ut constat ex Epistolâ *Adalberonis* Remensium Archiepiscopi & *Stephani* Romani Diaconi ad *Theobaldum* a *Sirmondo* edita Tomo III. Conciliorum Galliæ. Casinense Monasterium a *Benedicto VII.* possessionibus & Privilegio auctum scribit *Leo Ostiensis* lib. 1. cap. 5. Obiit anno Christi 984. die 10. Julii, cùm annos novem sedisset, ut docet sepulchralis inscriptio, quæ extat in Basilica *S. Crucis in Jerusalem*, quam ad eum annum describit Cardinalis *Baronius*.

Legatum mittit in Gallias, qui Concilium Remis celebrat.

ARTICULUS XXIV.

De Joanne XIV. & Joanne XV.

Joannes XIV.

I. BEnedicto VII. substitutus est *Joannes XIV.* *Ottonis* Imperatoris Archicancellarius, Episcopus Papiensis, *Petrus* ante Pontificatum nominatus. Cujus creationem, & mortem *Ottonis* Imperatoris cùm didicisset *Bonifacius* quondam Antipapa, qui necato *Benedicto VI.* & expilata Vaticana Basilica, Constantinopolim fugerat, Romam

Bonifacius Antipapa.

mam rediit, Sedem *S. Petri* rursus invasit, legitimumque Pontificem in carcerem detrusum fame necavit. Defunctus est *Joannes* XIV. die XX. Augusti, anno DCCCCLXXXV. Ejus corpus in Basilicam *S. Petri* delatum, juxta Joannem VIII. sepultum est. Nefarius verò Antipapa, cùm Sedem Pontificiam quatuor menses post mortem *Joannis* occupasset, morte repentina, Deo vindice sublatus est.

Joannes XV.

II. In *Joannis* XIV. locum subrogatus est *Joannes* XV. patria Romanus. Is a *Crescentio Numentano* qui titulo Consulatus *Castrum S. Angeli* invaserat, sibi metuens, in Tusciam secessit, unde eum Romani, metu *Ottonis* III. Imperatoris, missa legatione, brevì revocarunt, & honorificentissimè susceperunt. *Libentio* Hamaburgensi Archiepiscopo sanctissimo Pallium misit, teste *Adamo* Bremensi lib.2. capp.19. & 20. *S. Adalbertum* Pragensem in Boëmia Episcopum, qui cum licentia *Benedicti VII.* Episcopatum reliquerat & Romæ in cœnobio *S. Bonifacii* Monasticam Vitam agebat a suis populis, missâ Romam Legatione repetitum, in Sedem suam redire jussit habita Romæ Synodo, anno Christi 989. Legationem decrevit ad *Ethelredum* Angliæ Regem, & & *Richardum* Normannorum Ducem, quà functus est Leo Chorepiscopus Trevirensis, pacemque inter illos conciliavit, teste *Vvillelmo* Malmesburiensi lib.1. de Gestis Regum Anglorum Cap.X. *Gebehardo* Constantiensi Episcopo sanctissimo Privilegium concessit idem Pontifex pro Monasterio quod ad ripam Rheni fluminis in honorem *S. Gregorii Magni* construxerat, unà cùm ejusdem Sancti Reliquiis. Id constat ex Vita *S. Gebehardi*, Tomo VI. Antiquæ Lectionis *Henrici Canisii*. Ad *Arnulfum* Comitem, & alios viros potentes, qui Monasterium *S. Richarii* spoliaverant, literas dedit excommunicationis comminatorias, nisi ablata quantocyus restituerent: deditque in mandatis Guidoni, Fulconi, & Balduino Gallicanis Episcopis, ut eis, nisi facerent satis, denuntiarent excommunicationem, ut Chronicon Centulense testatur.

Legatum in Gallias mittit ad causam Arnulfi & Gerberti de Remensi Archiepiscopatu contendentium finiendam.

Misso in Gallias *Leone* Legato *Arnulfum* Remensem Episcopum Sedi suæ restitui jussit, deposito *Gerberto*. *Arnulfus Lotharii* Regis filius erat ex concubina, Remensisque Ecclesiæ infulas *Hugonis* regis obtinuerat beneficio, cui proinde juramento fidelitatis se obstrinxerat: cùm autem *Carolus Lotharii* frater proditione *Adalgerii* Presbyteri civitatem Remensem occupasset, suspicio non levis orta est, *Arnulfum Caroli* nepotem ipsi portas urbis aperuisse. Quam suspicionem amoliri a se non potuit, quamvis in Synodo Sylvanectensi, cum omnibus Provinciæ suæ Episcopis, Remorum invasores & prædones excommunicasset. Synodali judicio eum subjicere cogitavit Rex *Hugo*: negavit *Arnulfus* ab alio se quàm a Romano Pontifice posse judicari. Missi utrimque ad *Joannem XV.* Pontificem Maximum Legati; graves contra *Arnulfum* scripserunt ad eum literas cùm Rex *Hugo*, tum Diœceseos Remensis Episcopi ut ipsis in dejectione perfidi Archipræsulis, & in novi Archiepiscopi Ordinatione suffragaretur. *Non sumus nescii*, inquiunt, *jamdudum oportuisse nos expetere consulta sancta Romana Ecclesia, pro ruina atque occasu Sacerdotalis Ordinis ..... Nunc itaque vestro examini non sine magno dolore perferimus novum atque inusitatum crimen Arnulfi Remorum Archiepiscopi. Adesto Pater, ruenti Ecclesia, & sententiam ex sacris Canonibus promulgatam, vel potiùs ab ipsa veritate prolatam profer in medium, &c.* Legati Regis, re infectâ, Româ rediere, quia moræ impatientes; nec Romæ causam audiri ac finiri volebant. Ipsis quippe Rex dederat in mandatis, ut traditis Pontifici literis, statim reverterentur, nec audientiam pleniorem expectarent. Astutum prorsus consilium, ut nec reverentiæ Sedi Apostolicæ debitæ Rex & Episcopi defuisse viderentur, nec Romæ judicaretur *Arnulfi* Archiepiscopi causa, quam Regis intererat non alibi quàm in Regno judicari. Reversis itaque Legatis Synodum Remensem convocavit *Hugo* Rex anno Christi 992. ad quam captivus ductus est *Arnulfus*, qui se Lauduni a *Carolo* patruo detineri causabatur. Bidui spatio, duabus Sessionibus hoc Concilium peractum est. Priore consessu discussa est in utramque partem causa *Arnulfi*. Posteriore, cui *Hugo* & *Robertus* Reges interfuerunt, extortus est ab *Arnulfo* libellus abdicationis, & juxta libellum sententia depositionis in eum lata. Electus est *Gerbertus*, *Roberti* Regis, filii *Hugonis* Præceptor. *Arnulfus* Aureliam deportatus, in carcerem detrusus est. Quod ubi renuntiatum fuit *Joannis XV.* Episcopis omnibus qui Concilio interfuerant, sacris interdixit, quòd se inconsulto, id ausi essent. Scripsit ad ipsum *Hugo*, rogans ut veniret in Gallias, & hanc causam præsens judicaret; nec enim se, nec Episcopos Gallicanos, declinare velle Sedis Apostolicæ judicium. Scripsit interim *Gerbertus* ad *Seguinum* Senonensem Archiepiscopum, ut eum adversùs sententiam suspensionis a Romano Pontifice latam contra eos qui Synodo Remensi interfuerant, confirmaret. Religione enim ductus *Seguinus* a sacris abstinebat, quod ne faceret, dissuadere conatus est *Gerbertus*. In ejus Epistolâ hæc non spernenda sententia, & velut gemma ex cœno colligenda: *Sit lex communis Ecclesia Catholica Evangelium, Apostoli, Propheta, Canones Spiritu Dei constituti, & totius mundi reverentiâ consecrati, Decreta Sedis Apostolica ab his non discordantia: & qui per contemptum ab his deviaverit, per hac judicetur, per hac abjiciatur.* Ex hac Epistolâ refelluntur Aimoini Continuator, & Hugo Floriacensis Monachus in Chronico, eorumque testimonio nimis tribuens *Baronius*, qui asserunt *Seguinum* Senonensem Archiepiscopum depositioni *Arnulfi* restitisse.

Concilium Remense in causa Arnulfi & Gerberti.

Episcopatu se abdicat Arnulfus. Gerbertus eligitur.

Ecclesia verbo Dei, & Canonibus regitur.

Joannes XV. Legatum in Gallias mittit.

Missus est a *Joanne XV.* in Gallias Legatus Leo Monasterii *S. Bonifacii* Abbas, qui Mosomense Concilium habuit anno 995. in quo lectis Pontificis Literis, *Gerbertus* auditus, & a sacris abstinere usque ad Synodum Remensem jussus est. Quam Synodum ad Kalendas Julii ejusdem anni indixit. In ea *Gerbertus* depositus, & *Arnulfus* Sedi restitutus est, auctoritate Sedis Apostolicæ, Gallicanorum Patrum assensu, ut *Aimoini continuator* testatur. Non tamen obsecutus est Legati Apostolici & Synodi Sententiæ Rex *Hugo*. Restitutus enim *Arnulfus* non fuit, neque Aurelianensi e carcere eductus, nisi annis post *Leonis* Legationem, & Synodum Remensem tribus, jam vita functo *Hugone* Rege, *Roberto* solo regnante, *Gregorio V.* Pontifice, ut constat ex *Aimoino* in Vita *S. Abbonis* Floriacensis Abbatis, & ex *Abbonis* ad *Gregorium V.* Epistolâ ibidem descriptâ. Cæterùm in causæ istius Historia fidem omnino adhibendam non esse Actis prioris Concilii Remensis a *Gerberto* interpolatis, multisque contra Summum Pontificem conviciis scatentibus, dictat æquitas. Quamquam haud probus Pontifex fuerit Joannes XV. de quo Aimoinus Floriacensis coævus Auctor in Vita S. Abbonis Floriacensis Abbatis ita scribit: *Non qualem voluit, aut qualem debuit Sedis Apostolica Pontificem nomine Joannem invenit. Nempe turpis lucri cupidum, atque in omnibus suis actibus venalem reperit; quem exceratus, perlustratis orationis gratiâ Sanctorum locis, ad sua rediit.* Obiit Nonis Maii anni 996. cùm annos decem, menses quatuor, & dies duodecim sedisset.

Arnulfus Sedi sua restitutus in Concilio Remensi.

Joannis XV. mores.

SCHO.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 131. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant; *Lex constituitur inter Gallos & Papam, ut Decreta discordantia a Canonibus a Gallis non recipiantur.*

R. Cùm sit mera facti quæstio, nulli reprehensioni obnoxia propositio esset, si res ita se haberet, idque scripsissem. Verùm id eo loci non legitur. Loquens tamen de Epistolâ Gerberti (qui postea Summus Pontifex fuit *Silvester II.*) ad *Seguinum* Senonensem Archiepiscopum, hanc in ea non spernendam sententiam observo: *Sit Lex communis Ecclesiæ Catholicæ Evangelium, Apostoli, Prophetæ, Canones Spiritu Dei constituti, & totius Mundi reverentiâ consecrati, Decreta Sedis Apostolicæ ab his non discordantia: & qui per contemptum ab his deviaverit, per hæc judicetur, per hæc abjiciatur.* Hæc Gerbertus. De meo nihil addo quòd propositionem spectet a Censoribus fabricatam. Sed ipsis displicet quòd præclaram illam sententiam descripserim, ex qua colligi potest Ecclesiam secundùm Canones, non arbitraria potestate regi.

Nota.

Animadvertere hic est, quosdam ex Gallia Scriptores in explicanda Pontificis potestate, nihil aliud videri ipsi tribuere, quàm esse ministrum, dispensatorem, & executorem eorum, quæ concilia generalia suis canonibus decreverint. Hi sanè non satis explicant illam primatûs potestatem, quam D. Petro ejusque successoribus Christus conferre dignatus est. Concilii profectò generalis executores non fuere S. Petrus, aliique Romani Pontifices usque ad concilium nicænum, spatio nempe annorum circiter 315. eaque quâ a Christo collatâ potiebantur auctoritate, eas promulgabant leges, quas ecclesiæ gubernio expedire judicabant. Episcopos etiam negligentes puniebant, in hæreticos animadvertebant, & Præsulibus, sese vel circa fidem, seu legem naturalem, & divinam consulentibus, respondebant. Nulli autem tunc extabant synodi œcumenicæ canones, quos possent præ oculis habere; & quamvis quædam particularia concilia fuerint celebrata; ultraquamquod extra particulares provincias illorum sanctiones omni robore destituerentur, omnibus compertum est, particularium synodorum decretis romanos Pontifices pro sua potestate dominari. Si proinde romani pontificis potestas ultra id non protenderetur quod est œcumenicæ synodi canones executioni mandare, quæcumque ante synodum nicænam imperassent, quæcumque tunc dedissent responsa, tanquam dubia & incerta habere debuisset ecclesia, usquedum coacta synodo generali ipsius sententiam exploraret. Quis audivit unquam talia?

Alii ita explicant romani pontificis potestatem, ut cum Clero Gallicano in Comitiis an. 1682. habitis velint semper moderandam per canones, spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ consecratos. Quòd si ita dicendo vellent explicare, ecclesiam non esse a romanis pontificibus ita regendam, ut pro ratione habeant solam voluntatem, sed ab ipsis sacros canones inspiciendos, qui rerum agendarum optimæ constitutæ sunt regulæ, & laudabiles ecclesiarum consuetudines, non esset in quo ita loquentes essent reprehendendi. Ubi verò intelligant, ea potestate conditos esse canones, ut habeant vim legis etiam respectu romani Pontificis, eisque subditi obedientiam debeat Pontifex, hanc loquendi rationem prorsus improbatam videas *tom. 3. pag. 119.*

ARTICULUS XXV.

De Gregorio V.

Post *Joannis XV.* obitum, *Otto* Imperator *Brunonem* consanguineum suum, filium *Ottonis* Saxonum Ducis, Pontificem eligi curavit. Is ab adolescentia Clero adscriptus, tantæ fuit humilitatis, ut ægrè ad Sacerdotium se promoveri consenserit, indignum se adeo sublimi gradu contestatus, ut refert *Rupertus* Abbas in Vita *S. Heriberti* Coloniensis Archiepiscopi. Ejus humilitatem suprema Ecclesiæ Dignitate Deus muneravit, ad quam ut evectus est, nomen sibi sumpsit, *Gregorius Quintus*. (Ex *Ditmaro* in Chronico, lib.4.) *Crescentius* Tyrannus, qui Molem Hadriani, tunc quoque dictam Arcem Crescentii, ac demum Castrum Sancti Angeli, occupabat, Romanisque æmula *Ottonum* potestate dominabatur, *Joannem* Placentinum Episcopum, virum ambitiosum, contra *Gregorium* creavit Antipapam. *I. Schisma.* Pontificis injuriam ulturus *Otto* Romam cum exercitu properavit, expugnataque arce, *Crescentium* ultimo supplicio affecit. Antipapam verò erutis oculis, auribusque & naribus mutilatum, asello impositum, facie ad caudam animalis versâ, per Urbem ad ludibrium circumduci jussit, suique causam supplicii alta voce testari his verbis: *Tale supplicium patitur, qui Romanum Pontificem de sua Sede pellere nititur.* De his *Glaber Rodulphus* lib.1. Historiæ, cap.4. & *B. Petrus Damiani* Epist.11. ad *Cadaloum* Antipapam. Missum ab isto Antipapa *Petrum* Cardinalem ad dedicandam Ecclesiam a *Fulcone* Comite Andegavensi erectam, quæ ipso Dedicationis die vi turbinis corruit, scripsit *Baronius* ad annum 996. sed ex ipso *Glabro Rodulfo*, quem laudat, lib.2. cap.4. constat id ad *Joannis XVIII.* tempora esse referendum. Cùm sublato Antipapa sederet pacificè *Gregorius V. Ottonem III.* & *Mariam* Augustam ejus uxorem solemni ritu coronavit, ut *Lambertus Schafnaburgensis*, & *Odorannus* testantur. *Gregorius V. Ottonem III. Imperatorem coronat.*

Cùm *Robertus* Rex Francorum *Bertam* consanguineam suam duxisset uxorem, graviter ipsum reprehendit *Gregorius V.* necnon Episcopos, qui illicito matrimonio præbuerant assensum: Synodumque Romæ congregavit anno 998. in qua de hujusmodi conjugio dissolvendo actum est. *Synodus Romana in causa connubii Roberti Francorum Regis.* Octo Canones in ea editi. Primo statutum ut *Robertus* Rex *Bertam*, quam contra leges uxorem duxerat, dimitteret, ac septem annorum pœnitentiâ crimen expiaret, sub pœna anathematis. *Berta* eidem pœnitentiæ addicta. Secundo, *Erchembaldus* Archiepiscopus Turonensis, qui ipsos conjunxerat, & Episcopi qui his nuptiis interfuerant, atque consenserant, a communione suspensi, donec ad Sedem Apostolicam satisfacturi venirent. Tertio, decretum, ut Episcopatus Merseburgensis a Sede Apostolica, & *Ottone I.* Imperatore per Concilium fundatus, & ab *Ottone II.* sine Concilio destructus, in pristinum statum restitueretur. Id a Concilio, & *Ottone III.* Imperatore conjunctim decretum est. Canone IV. de *Gisilario*, qui a minori Sede, Merseburgensi scilicet, ad majorem, nempe ad Magdeburgensem migrarat, statutum est ne deponeretur, si probari posset illum per ambitionem non migrasse, sed populi & Cleri electione. Si verò hæc translatio absque Cleri & populi suffragiis, non tamen ambitionis & avaritiæ ingenio facta esset, ad priorem Sedem redire cogeretur: At si ambi-

bitionis vel avaritiæ reus probaretur, utrumque Episcopatum amittere. V Canone *Stephanus* Vallavensis Episcopus depositus est, quòd a *Vuidone* vivente Episcopo, Avunculo & Decessore suo, sine Cleri & populi voluntate electus esset, & post ejus mortem a duobus tantùm Episcopis non Comprovincialibus ordinatus. Canone VI. *Dagbertus* Archiepiscopus Bituricensis, & *Rodenus* Episcopus Nivernensis, qui *Stephanum* prædictum ordinarant, a Communione sunt suspensi, donec ad Sedem Apostolicam satisfacturi venirent. Canone VII. jussum est ut alter Episcopus in locum *Stephani* a Clero & populo Vallavensi eligeretur, & a Romano Pontifice consecraretur. VIII. denique Canone prohibitum ne Rex *Robertus Stephano* Vallavorum Episcopo favere ullo modo præsumeret. Concilii istius Canones ex Codice *S. Mariæ* Anitiensis a doctissimo *P. Sirmondo* descripti, editi sunt ex ejus apographo Tom.IX. Conciliorum. Hujus Concilii Canones in causa connubii *Roberti* Regis cum *Berta* editos spectarunt *B. Petrus Damiani* in Epist. ad *Desiderium* Abbatem Casinensem, quæ est XV. lib.2. & *Leo IX.* in Epistolâ ad *Henricum* Regem *Roberti* filium, cujus fragmentum recitat *Yvo Carnotensis* P.IX. C.VIII. *Pater*, inquit, *tuus Robertus, laude & consultu Episcoporum Regni tui, Bertam matrem Odonis Comitis sibi duxit uxorem: ob quam rem, quoniam sibi erat carnis affinitate conjuncta, ab Antecessore nostro cum Episcopis, qui Placito interfuerunt, excommunicati, post ad Sedem Apostolicam venientes cum satisfactione, susceptâ pœnitentiâ, redierunt ad propria*. Cùm verò judicio Sedis Apostolicæ *Robertus* Rex non pareret, nec Bertam dimitteret, fretus Gallicanorum Antistitum sententiâ, qui matrimonium ipsius approbarant, Pontifex *totam Franciam anathemate percussit*, id est, Sacrorum celebratione, & Sacramentorum administratione vivis, sepultura Christiana mortuis interdixit; nec Regem, ac Regnum priùs absolvit, quàm Bertam dimisisset, ut testatur vetus Fragmentum Historiæ Francicæ a *Roberto* ad mortem *Philippi I.* a *Duchesnio* editum Tomo IV.

Arnulfum Remensem Archiepiscopum Sedi suæ restitutum, carcere solvi, ad suamque Ecclesiam remitti jubet Gregorius V.

Arnulfum Archiepiscopum Remensem a *Joanne XV.* Sedi suæ restitutum, sed Aurelianensi carcere adhuc detentum, solvi jussit idem Pontifex, *Roberto Regi*, totique Regno anathema comminatus. Misit Rex *Abbonem* Floriacensem Abbatem sanctissimum Legatum Romam, ut Pontificem placaret. Quem ille benignè & honorificè suscepit, ipsique Privilegium pro Cœnobio Floriacensi concessit. Reversus *Abbo* mandata Pontificis diligenter executus est, & apud Regem effecit ut *Arnulfus* carcere solveretur, & in suam Ecclesiam remitteretur, juxta Synodi Remensis, & Sedis Apostolicæ Sententiam, eidemque Archipræsuli Pallium a Summo Pontifice transmissum reddidit. Id constat ex *Aimoino* in Vita *S. Abbonis* Abbatis Floriacensis, & ex ipsius *Abbonis* Epistolâ ad *Gregorium XV.* quam ibi describit.

Placentinam Ecclesiam Ravennati subtraxerat Archiepiscopo *Joannes XV.* & in Metropolim erexerat. De hac suæ Ecclesiæ injuria conquestus est apud Gregorium V. *Joannes* Archiepiscopus Ravennas. Cui jus dicens æquissimus Pontifex, rescidit quod a suo Decessore contra Canones fuerat impetratum, Placentinam Ecclesiam, illiusque Episcopi Ordinationem Ravennati Archiepiscopo restituit, ipsique Montis Feretri Episcopatum insuper subjecit. Id constat ex Epistolâ *Gregorii V.* ad *Joannem* Ravennatem Archiepiscopum, quam edidit *Ughellus* in Italia Sacra. Mortuo *Joanne*, *Gerbertus*, qui Sede Remensi cedere coactus fuerat, *Ottonis* Imperatoris favore a *Gregorio* Ravennatensi Ecclesiæ præfectus est, ac Pallio donatus, auctusque dominio temporali Urbis, jure cudendæ monetæ, & Comaclensi Comitatu, confirmatis omnibus Privilegiis, quibus Ecclesia & Episcopi Ravennates ab aliis Pontificibus ornati fuerant. Epistolam *Gregorii V.* ad *Gerbertum* ea de re datam edidit *Ughellus* in Italia Sacra. Bona Abbatiæ Mediolanensis *S. Ambrosii* Apostolico Privilegio, & protectione Sanctæ Sedis munivit, diraque omnia illis imprecatus est qui ea invaderent, & Monachorum quietem perturbarent. Datis ad *Constantiam* Reginam *Roberti* Regis Francorum uxorem Literis, missoque Legato *Petro* Episcopo Cardinali, ipsam oravit, ut eos qui Villas *Juliani* (ut credere par est) Andegavensis prædati fuerant & incenderant, Ecclesiastica Regiaque auctoritate coërceri curaret, ac Synodum Provincialem ea de causa haberi. Data est Epistola mense Novembri, anno 998. Cujus apographum ex Codice MS. *S. Sergii* Andegavensis descripserat *P. Sirmondus* S. J. ex quo eam edidit *P. Cossartius* ejusdem Societatis Professor Tomo IX. Conciliorum. Obiit Ecclesiasticæ Disciplinæ studiosissimus Pontifex anno Christi 999. XII. Kalendas Martii, cùm sedisset annos duos, menses octo, & dies sex, ut testatur Epitaphium ad ejus sepulchrum in Basilica *S. Petri* exaratum, quod & illius effusam in pauperes beneficentiam prædicat, quibus per singula Sabbata vestes distribuebat. Ipsum juvenem fuisse cùm in Sedem Apostolicam evectus est, ex eodem Monumento constat. Septem Electorum Imperii Romani institutio ipsi perperam tribuitur, ut in Dissertationibus ostendam.

Gerbertum Ecclesiæ Ravennatensi præficit.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 135. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa excommunicat totum Regnum Galliæ.*

R. Cùm *Robertus* Rex judicio Sedis Apostolicæ in causa Matrimonii ab eo initi cum *Berta* consanguinea sua, non pareret, Pontifex *Totam Franciam anathemate percussit*, ut loquitur vetus Fragmentum Historiæ Francicæ a Roberto Reg ad mortem Philippi I. a *Duchesnio* editum Tomo IV. Anathematis nomine intelligendum esse *Interdictum* eo loci observavi: tantum abest ut scripserim Papam excommunicasse totum Regnum Galliæ, quod mihi RR. Censores affingunt.

SCHOLION II.

In eodem Articulo pag. 136. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa rescindit quæ Antecessores fecerant contra Canones.*

R. Laus est Gregorii V. Pontificis æquissimi, quòd in causa Ravennatis Ecclesiæ resciderit, quod a suo Decessore contra Canones fuerat impetratum. Id refero ex ejus Epistolâ ad Joannem Ravennatem Archiepiscopum, quam edidit *Ughellus* in *Italia sacra*. Observationis hujusce meæ veritatem ostendet illius collatio cum laudata Gregorii V. Epistolâ, cujus hæc sunt verba. *Tibi Joanni ejusdem Ecclesiæ venerando Archipræsuli, tuisque Successoribus in perpetuum, paterno amore subvenimus. Placentinam Ecclesiam injustè tibi a meo Antecessore ablatam, & contra Canones sub nomine Archiepiscopatus locatam, tibi tuisque Successoribus refutantes in perpetuum.* Hæc Grægorius V. Voluntne Religiosi Censores a Romano Pontifice nihil umquam contra Canones per obreptionem impetrari? Negant ne Successoribus potestatem rescindendi quod sic fuerit impetratum? An crimen ipsis videtur hæc Historiæ Ecclesiasticæ Capita referre?

AR-

ARTICULUS XXVI.

De Silvestro II.

GRegorio V. successit *Gerbetus* natione Gallus, patria Aquitanus, humili genere natus, Auriliacensis Monachus, deinde Bobiensis Abbas, *Ottonis III. & Roberti* Regis Francorum Præceptor, Archiepiscopus Remensis, deinde Ravennatensis *Ottonis* Imperatoris discipuli sui favore in sedem Apostolicam evectus, mutato nomine, *Silvester II.* appellatus. Ipsum Hispali artes Magicas & necromantiam didicisse, dœmonem familiarem habuisse etiam ex quo fuit Pontifex, ipsum consuluisse de duratione vitæ suæ, ab eoque responsum tulisse, quod ante moriturus non esset, quàm Missam celebrasset in Jerusalem, & alia absurda & inepta, *Benno* Pseudo-Cardinalis & Schismaticus Auctor commentus est & scriptis mandavit. Quam fabulam in Commentarios suos retulere *Sigebertus* ad annum 998. quamvis de ea dubitanter loquatur, *Martinus Polonus*, *S. Antoninus* Tom.II. Chronic. Tit.XVI. §. XVIII. *Vincentius Bellovacensis* Lib.XXIV. C. LXXXVIII. *Vvernerus Rolevvink* in Fasciculo Temporum, *Vvillelmus Malmesburiensis* lib.2. de Gestis Regum Anglor. C. X. Centuriatores Magdeburgenses, & *Platina*, lib. de Vitis Pontificum, in *Silvestro II.* Verùm istud Schismatici Auctoris commentum, quod Historici nimis creduli & minùs accurati excepere, coævi Scriptores destruunt, cum laudibus exornant *Gerbertum* seu *Silvestrum II.* & ejus eximia prædicant merita. De eo *Ditmarus* Merseburgensis Episcopus lib. VI. *Superiùs*, inquit, *de universali Papa Brunone disputans, cùm Successorem ejus Gerbertum tantùm nominarem, ut de eo latiùs aliquid scribam, non incongruum est. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte nutritus, & ad ultimum, Remensem urbem ad regendum justè promotus. Optimè callebat astrorum cursus discernere, & contemporales suos varia artis notitiâ superare. Hic tandem a finibus suis expulsus, Ottonem petiit Imperatorem, & cum eo diu conversatus, in Magdeburg horologium fecit, illud rectè constituens, consideratâ per fistulam quadam stellâ nautarum duce. Post hæc autem prædicto Papa defuncto, is gratiâ Imperatoris eidem successit, & usque ad tempus Henrici Regis sedebat, Silvester vocatus.* De eo *Helgaldus* Floriacensis Monachus in Vita *Roberti* Regis Christianissimi, de quo ita scribit. *Fuit idem Rex sapientissimus literarum cujus sapientissimo cordi insita erant a Deo data perfecta scientia dona. Nam a piissima matre Schola Remensi traditus, Domno Gerberto ad erudiendum est datus, qui eum sufficienter liberalibus instrueret disciplinis, ut in omnibus Deo omnipotenti complaceret virtutibus almis. Factumque est: Is quippe Gerbertus pro maximo suæ sapientiæ merito, quâ toto radiabat in mundo, donativo Regis Hugonis munere, Pontificium adeptus Remense, non multis annis illud adornavit splendidè in his quæ forent necessaria sanctæ Ecclesiæ. Eo namque derelicto, Ravennatium factus est Rector ab Ottone III. De quo ad Apostolatum Petri Apostoli sanctissimi festinus conscendens, multa in eo virtutum operatus est insignia, & præcipuè in eleemosyna sancta, quam fortiter tenuit, dum fideliter vixit. Inter cætera de se latus & hilaris ita in R. litera lusit.*

Silvester II. a calumnia vindicatur.

Scandit ab R. Gerbertus in R. post Papa vigens R.

Silvester II. Monachus fuit O. B.

Hoc apertè demonstrans, quòd hi tres Episcopatus honores, quos professione Regularis vitæ Patris Benedicti Monachus factus suscepit, rexit, & tenuit, hujus R. literæ signo in capite sunt declarati: scilicet Remensis, Ravennas, & Romanus.

De eodem Pontifice *Glaber Rodulfus* lib.1. Histor. ita scribit: *Accersens Imperator Gerbertum Ravennæ Archiepiscopum, constituit illum principalem Romanorum Pontificem. Isque Gerbertus oriundus e Galliis extitit, minorum etiam gerens prosapiam, sed tamen ingenio acerrimus, artiumque liberalium studiis plenissimè instructus. Proinde Remorum etiam a Rege Francorum Hugone fuerat constitutus Pontifex. Sed quoniam valde erat acer ac providus, intelligens Arnulfum ejusdem urbis Archiepiscopum, quo vivente ordinatus fuerat, ex consensu ejusdem Regis, niti in pristinam reformari Sedem, cautè iter arripiens, ad prædictum devenit Ottonem. Qui satis honorificè ab eodem susceptus: quem etiam statim Ravennæ, inde verò Romanæ urbis sublimavit Pontificem.*

De ipso Episcopi Provinciæ Remensis in Decreto electionis illius ad eumdem Archiepiscopatum, ita scripsere: *Nos Episcopi Remorum Diœceseos, secundùm Constitutiones Patrum, favore & conniventia utriusque Principis nostri, Domni Hugonis Augusti, & excellentissimi Regis Roberti, assensu quoque eorum qui Dei sunt in Clero & populo, eligimus nobis Archiepiscopum Abbatem Gerbertum, ætate maturum, naturâ prudentem, docibilem, affabilem, misericordem .... Hujus vitam ac mores a puero novimus, studium in divinis ac humanis rebus experti sumus, hujus consiliis ac magisterio informari quærimus, ejus electionem subscribendo confirmamus.* Ipsum *Gregorius V.* Pontifex optimus & Ecclesiasticæ studiosissimus disciplinæ ad Ravennatem Archiepiscopatum evexit, multisque ornavit privilegiis ob eximia ejus merita.

Privilegium Stephano Ungarorum Regi a Silvestro II. concessum.

Stephanum Ungarorum Regem sanctissimum, qui Pannoniam ad Christi fidem perduxerat, Regis nomine, Regioque diademate *Silvester II.* cohonestavit, Crucem ante ipsum, ceu Apostolatus insigne gestari jussit, Ecclesias in ejus ditionibus constitutas ipsi ordinandas reliquit, Strigoniensem Ecclesiam, eo rogante, Metropolim constituit, cæteros Episcopos gentemque totam Apostolica benedictione confirmavit: ut testatur *Cartuitius* Episcopus in Vita *S. Stephani* Regis Ungarorum, apud *Surium* ad diem XX. Augusti. *Arnulfi* Remensis Archiepiscopi restitutionem confirmavit *Silvester II.* ea arte ac prudentia, ut iis quæ in ipsum scripserat æmulationis & contentionis ingenio & Actis Synodi Remensis, in qua depositus fuerat, non derogaret, & Sedis Apostolicæ auctoritati consuleret. Unde & *reatus conscientiæ* meminit, & *quibusdam excessibus Pontificali honore privatum* asserit in Epistolâ ad ipsum datâ; & ei subvenire se dicit, ut *quia ejus abdicatio Romano assensu caruit, Romanæ pietatis munere reparetur.* Obiit *Silvester II.* XII. Maii anno Christi M.III. cum annos quatuor & menses tres, vel quatuor sedisset. Ipsi hoc Epitaphium posuit *Sergius IV.* Pontifex Maximus, quòd *Bennonis* calumniam ab aliis simplicioribus & nimis credulis Scriptoribus exceptam, funditus subvertit:

Primum Gerbertus meruit Francigena Sede
Remensis populi Metropolim patriæ.
Inde Ravennatis meruit conscendere Summum
Ecclesiæ Regimen, nobile, sicque potens.
Post annum Romam mutato nomine sumpsit,
Ut toto Pastor fieret orbe novus.
Cui nimiùm placuit sociali mente fidelis,
Obtulit hoc Cæsar Tertius Otto sibi.
Tempus uterque comit clara virtute Sophiæ,
Gaudet & omne seclum, frangitur omne reum.
Clavigeri instar erat, Cœlorum sede potitus,
Terna suffectus cui vice Pastor erat.
Iste vicem Petri postquam suscepit, abegit
Lustrali spatio sæcula morte sui.

Obriguit mundus discussa pace triumphus,
Ecclesia nutans dedidicit requiem.
Sergius hunc loculum miti pietate Sacerdos,
Successorque suus compsit amore sui.

Silvestri II. excellens ingenium, & eruditio. Occasionem dedit fingendi ipsum magicis artibus deditum fuisse, summa ejus in Mathematicis peritia, in novis horologiis, aliisque machinis excogitandis acerrimum ingenium, in perficiendis industria, quæ rudi sæculo ineruditis hominibus absque familiari genio, & dæmonis ope fieri non posse videbantur. Rumorem ineptum auxit summa ejus fœlicitas, quòd nempe vir ignobilis, ex claustro ad Aulam penetrasset, quòd facilè se insinuasset in amicitiam Principum, quòd Archiepiscopatus duos Galliæ & Italiæ primarios obtinuisset, ac demum ad Sedem Pontificiam esset provectus. *Hac vulgariter ficta*, (ut *Vuillelmi Malmesburiensis* verbis utamur) *eò quòd soleat populus literatorum famam lædere, dicens illum loqui cum dæmone, quem in aliquo viderit excellentem opere. Unde Boëtius in libro de Consolatione Philosophia queritur propter studium sapientia se de talibus notatum, quasi conscientiam suam sacrilegio polluisset ob ambitum dignitatis. Non conveniebat,* inquit, *vilissimorum me Spirituum præsidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut consimilem Deo faceres. Atqui hoc ipso videmur affines maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis institutis moribus sumus.* Ingenii & eruditionis suæ nonnulla reliquit monumenta *Silvester II.* librum scilicet *de Geometria*, quem in Bibliotheca Farnesiana se legisse testatur *Onuphrius Panuinus* in Annotationibus ad *Platinam*; librum *de Numeris* ad *Constantinum* Monachum Floriacensem, & plerasque Epistolas breves, quæ extant partim in Biblioth. PP. editæ ex Cod. *Papyrii Massoni*, partim Tom. II. Historiæ Francorum *Andreæ Duchesnii*. Scriptæ sunt ante illius Pontificatum, & nonnullæ sunt in *Joannem XV.* Pontificem Maximum duriores. *Gerberti* Epistolam ad *Constantinum* Monachum Floriacensem, *De Sphæra Constructione*, & Sermonem egregium *De informatione Episcoporum*, edidit *P. Mabillonius* Tomo II. Veterum Analectorum. Eidem adscribendum censet *Libellum in quemdam Porphyrii locum*, cujus Libelli Præfatio ad *Ottonem III.* Imperatorem edita est Tomo I. Analectorum. Ejusdem Geometriam, & Rithmomachiam in Bibliothechæ Thuaneæ MS. Codice extare mox laudatus *Mabillonius* testatur, Tomo II. Analectorum, pag. 215.

CAPUT II.

De Hæresibus quæ Ecclesiam infestarunt sæculis nono & decimo.

Novorum Manichæorum Hæresis. I. NONO Christi Sæculo ineunte, novorum Manichæorum seu Paulicianorum hæresis in Oriente grassabatur, quæ a *Sergio* quodam, qui se *Pauli* Apostoli discipulum, *Tychicum* jactitabat, & *Lucidum Sydus*, & *Paracletum* se mentiebatur, vires novas accepit, a quo hæretici illi *Sergiota* sunt appellati; a quo dissidens *Baanes*, qui se *Epaphroditi* discipulum esse gloriabatur, plurimos ejusdem sectæ in partes suas pertraxit, qui ex ejus nomine *Baanita* nuncupati sunt; cùm alii *Astathi*, sive *Instabiles* dicerentur. In hæresim pertractus est *Sergius* a muliere Manichæa quæ ipsi primùm persuadere aggressa est Scripturæ Sacræ lectionem perperam laicis quibusque ab Ecclesiæ Catholicæ Sacerdotibus prohiberi: tum ipsum sensim in errores Manichæorum pertraxit. Rem gestam ita narrat *Petrus Siculus* in Historia de Manichæis. *Sergius, cùm juvenis adhuc esset, in fœminam quamdam casu incidit moribus infamem, sectâ Manichaam. Illa verò diaboli sectatrix, ut callida erat ac subdola, sic juvenem est allocuta: Audio Domine Sergi, te literarum scientiâ & eruditione præstantem esse, ac bonum praterea virum usquequaque. Dic ergo mihi, cur non legis sacra Evangelia? Quibus ille verbis illectus; nec occultum potiùs intuens nequitiæ venenum, ita respondit: Nobis profanis ista legere non licet, sed Sacerdotibus dumtaxat. At illa: Non ita est,* inquit, *ut putas; nec enim personarum acceptio est apud Deum: omnes siquidem homines vult salvos fieri Dominus, & ad agnitionem veritatis venire. At Sacerdotes vestri, quoniam verbum Dei adulterant, & Mysteria occulunt quæ in Evangeliis continentur, idcirco vobis audientibus omnia non legunt quæ scripta sunt, ne possitis pervenire ad agnitionem veritatis. Scriptum enim in illis est, quòd in illa die quidam dicent, Domine, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus; & virtutes multas fecimus? & respondens Rex dicet illis: Amen, Amen dico vobis non novi vos. Scrutare & vide num ita scriptum sit. Quosnam ergo istos esse putas, quibus Dominus dicet, Non novi vos?* Illo hæsitante, ut qui rudis & imperitus esset, mulier vaferrima hanc Scripturæ sententiam detorsit in miracula Sanctorum; sicut & illam, *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob, in Regno Cælorum: filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores.* Matth. 8. 11. Filios Regni Sanctos est interpretata, quos Catholici ut Deos colerent: Multaque alia percurrens Evangelii loca & in sensum hæreticum detorquens, Manichææ sectæ errores omnes *Sergio* afflavit. Fornicationem peccatum non esse imò potiùs beneficium docuit *Sergius*. Eam autem dumtaxat fornicationem spiritalem vetitam a Deo esse, quâ quis ab ipsius *Sergii* doctrina deficeret. Id ex ejus Epistolâ, quam *Petrus Siculus* descripsit, compertum est.

Claudius Taurinensis. II. Eodem ineunte Sæculo vixit, Ecclesiamque suis erroribus infestavit *Claudius*, patria Hispanus, ut *Jonas Aurelianensis* testatur, non Scotus ut quibusdam visum est, *Felicis Urgelitani* discipulus; qui cùm in Gallias venisset, in Palatio *Ludovici Pii* Imperatoris Presbyteratûs munia obivit; ejusdemque Principis beneficio Taurinensi Ecclesiæ in Subalpinis præfectus est Episcopus. Cùm autem in Diœcesi sua quasdam fortè superstitiones in cultum sacrarum imaginum irrepsisse reperisset, non solùm imagines ipsas, sed figuras omnes Dominicæ Crucis ex Ecclesiis disjecit, atque conculcavit. Quæ ipsius temeritas cùm a *Theodemiro* Abbate fuisset reprehensa, Apologeticam pro erroribus suis scripsit Epistolam adversùs eumdem Abbatem, quæ ad *Ludovicum Pium* delata, & ab Episcopis examinata, justo judicio repudiata est. Ipsius errores *Jonas Aurelianensis* Episcopus, & *Dungalus* Diaconus etiam impugnarunt atque confutarunt. Multa scripsit *Claudius Taurinensis*, præcipuè verò Commentaria in sacros libros, nempe in *Genesim* libros tres, anno 814. in *Exodum*, quatuor, anno DCCCXXI. in *Leviticum* anno DCCCXXIII. ut colligitur ex Præfatione ipsius ad *Theodemirum Abbatem* edita a *P. Mabillonio* Tom. I. *Veterum Analectorum*. Commentatus etiam est *Evangelium S. Matthæi*, Opusque suum *Justo* Carrofensi Abbati nuncupavit, anno DCCCXV. Exposuit insuper omnes *S. Pauli* Epistolas, ex quibus explanationem in Epistolam ad Galatas *Drutteranno* Abbati Solemniacensi dicavit. Expositionem in Epistolam ad Ephesios inscripsit *Ludovico Pio*. Ejus Præfationem edidit *P. Mabillonius* Tom. I. *Analectorum*. Expositio in Episto-

pistolam ad Galatas typis vulgata est in Bibliothecis Patrum. Commentarii in Matthæum habentur MSS. in Bibliothecis Regis Christianissimi, Cathedralis Ecclesiæ Laudunensis, & Collegii Parisiensis Societatis Jesu. Commentaria in Leviticum in Codice S. Remigii Remensis & Expositiones super Epistolas *S. Pauli* in duobus Voluminibus Bibliothecæ Floriacensis habentur. Commentarios in Genesim, Exodum, & Leviticum *Theodemiro* Abbati Gallo nuncupavit, antequam fuisset ab ipso reprehensus; sive antequam in Iconomachorum, & Vigilantii hæresim incidisset. *Vigilantii* dico hæresim, quia & sacrarum Reliquiarum venerationem, & Sanctorum cultum, atque invocationem, & peregrinationes sacras ad Apostolorum limina impugnabat, ut *Jonas Aurelianensis*, & *Dungalus* referunt, utque fragmenta libelli ipsius contra Theodemirum Abbatem testantur.

Gothescalchus. III. *Gotescalchus* Orbacensis in Diœcesi Suessionensi Monachus gyrovagus & turbulentus, veterum Prædestinatianorum Errores Sæculo nono jam provecto excitavit anno scilicet octingentesimo quadragesimo-septimo. Asserebat Deum, sicut quosdam ad vitam æternam prædestinavit, sic alios ad mortem æternam prædestinasse, & cogere homines interire: Non eum velle omnes homines salvos fieri, sed eos dumtaxat qui salvantur: Christum pro electorum tantùm salute passum esse, non autem pro redemptione omnium hominum. Id constat ex Epistolis *Rabani Mauri* Moguntini Archiepiscopi ad *Notingum* & ad *Eberardum Comitem*: ex Epistolâ *Amolonis* Lugdunensis Archiepiscopi ad ipsum *Gotescbalcbum*; ex *Hincmaro* in lib. de Prædestinatione, & ex Annalibus Bertinianis. Damnatus est Gotescbalchus, ejusque errores confixi sunt in Synodis Moguntina, anno Christi DCCCXLVIII. & in Carisiacis, anno DCCCXLIX. & DCCCLIII. De illius causa, erroribus, damnatione, Impugnatoribus, ac Patronis agemus in Dissertatione singulari.

Thiota Pseudoprophetissa. IV. Iisdem temporibus quibus errores suos spargere cœpit *Gotescbalcbus*, anno scilicet 847. *Mulier quædam de Alamannia partibus, nomine Thiota, Pseudoprophetissa, Moguntiacum venit, quæ Salomonis Episcopi Parochiam suis vaticiniis non minimè turbaverat. Nam certum consummationis sæculi diem, aliaque perplura Dei solius notitiæ cognita, quasi divinitus sibi revelata, scire se fatebatur, & eodem anno ultimum diem mundo imminere prædicabat. Unde multi plebeii utriusque sexûs timore perculsi, ad eam venientes, munera illi ferebant, seque illius orationibus commendabant: & quod gravius est sacri Ordinis viri, Doctrinas Ecclesiasticas postponentes, illam quasi magistram cœlitus destinatam sequebantur. Hæc in præsentiam Episcoporum apud Sanctum Albanum deducta, & diligenter de suis assertionibus requisita, Presbyterum quemdam sibi ea suggessisse, & se talia quæstus causâ narrasse professa est. Quapropter Synodali judicio publicis cæsa flagellis, ministerium prædicationis, quod irrationabiliter abripuit, & sibi contra morem Ecclesiasticum vindicare præsumpsit, cum dedecore amisit, suisque vaticiniis tandem confusa finem imposuit*: ut habent Annales Francorum Fuldenses ad annum Christi DCCCXLVII. & Metenses ad eumdem annum, &c.

Photianum Schisma. V. Ecclesiam hoc labente sæculo maximè turbavit Schisma *Pothii*, hominis laici & curialis, qui Sedem Constantinopolitanam, pulso *Ignatio* legitimo & sanctissimo Patriarcha, invasit, & a *Gregorio Syracusano* excommunicato & deposito Antistite ordinatus est. A *Nicolao I.* Pontifice Maximo excommunicatus, vices ipsi rependit, eumque, ut *Dioscorus* alter, excommunicare tentavit: Literas encyclicas scripsit contra Romanam Ecclesiam: Doctrinam Catholicam de processione Spiritus Sancti a Patre & Filio scriptis impugnavit. In Synodo Oecumenica VIII. præsidentibus *Hadriani II.* Legatis, anno Christi DCCCLXIX. damnatus est, & a *Basilio* Imperatore missus in exilium. A quo post decennium revocatus, & in gratiam receptus, mortuo *S. Ignatio*, restitutus in Sedem est, quam ipsi confirmavit *Joannes VIII.* Sed cùm Pontificis Literas falsavisset, Legatos Apostolicos seduxisset, ac Pseudosynodum celebrasset, quam Octavam nominavit, & Oecumenicam dixit, rescissis veræ Synodi Octavæ & Oecumenicæ decretis, rursus ab eodem Pontifice damnatus est. Mortuo *Basilio* Imperatore, a *Leone Sapiente* ejus filio executioni mandata est Romani Pontificis Sententia: *Photius* e Sede quam tyrannicè retinebat, deturbatus, & in Monasterium detrusus anno Christi DCCCLXXXVI. Præter errorem de Processione Spiritus Sancti a solo Patre, singulis hominibus duas inesse animas asseruit, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius*. Plura de Photiano Schismate dicemus in Dissertatione singulari.

Theopaschita. VI. Circa initia Photiani Schismatis, Theopaschitarum hæresis in Oriente suscitata grassabatur, quam *Nicolaus I.* Pontifex Maximus in Romana Synodo anno DCCCLXII. duobus Canonibus confixit, Christum carne tantummodo passum, deitate verò impassibilem esse definiens, ut constat ex Epistolâ ipsius VII. ad *Michaëlem* Orientis Imperatorem, cui Canones illi inserti sunt.

Joannes Scotus. *Carolo Calvo* in Galliis regnante, *Joannes Scotus Erigena* varios errores docuit, præcipuè circa Prædestinationem & circa Eucharistiam, quam non esse verum Corpus & verum Sanguinem Christi propugnavit, sed tantùm memoriam & figuram Corporis & Sanguinis ejus; unde ejus libro *Berengarius* Sacramentariorum parens plurimùm usus est. De *Joanne Scoto*, ejusque Operibus & erroribus, Dissertationem singularem inferiùs instituemus.

Antropomorphita. VIII. Anno circiter nongentesimo trigesimo-nono, Antropomorphitarum Hæresis, id est, corpoream formam Deo tribuentium, Italiam infestabat; quam *Ratherius* Veronensis Episcopus verbo scriptisque impugnavit, ut *Sigebertus* in Chronico, ad eum annum testatur.

Valfredus. IX. Medio Sæculo decimo *Vualfredus* quidam Hæresim negantem immortalitatem animæ in Occitania publicavit: quem Durandus Castrensis Abbas Ordinis Benedictini validè impugnavit & confutavit, ut testantur versus fronti majoris januæ Ecclesiæ *S. Benedicti Castrensis* inscripti, & in lucem editi post Chronicon Episcoporum & Abbatum Castrensium, Tomo VII. Spicilegii Dacheriani:

Valfredus spargit doctrina semina falsa,
Corpus & unà animam morte perire docet.
Insurgit contra vero sermone Durandus,
Et gladio linguæ dogmata falsa secat.

CA-

CAPUT III.

De Scriptoribus Ecclesiasticis Noni & Decimi Sæculi.

ARTICULUS I.

De Abytone Basileensi.

I. AHYTO * Augiæ Abbas, & Basileensis Episcopus, obitâ ad Imperatorem Græcorum Caroli Magni Occidentis Imperatoris nomine Legatione insignis, vitæ sanctitate & doctrinâ conspicuus, *Hatto*, *Heito*, & *Haido* interdum ab Antiquis appellatur. Ipsius honorificè meminerunt Annales Francorum veteres ad annum DCCCXI. *Eginhardus* seu Laureshamensium Annalium Auctor ad eumdem annum, Monachus Engolismensis, & Auctor Anonymus in Vita *Caroli Magni*, Annales Fuldenses: ad annum DCCCXI. *Hermannus Contractus* in Chronico ad annum DCCCVI. DCCCXI. DCCCXVI. DCCCXXII. & DCCCXXIV. *Hepidannus* Monachus *S. Galli* ad annum DCCCII. DCCCX. & DCCCXX. & Chronicon ejusdem Cœnobii ad annos DCCCVI. DCCCXI. DCCCXXII. & DCCCXXXVI. quo ejus obitus consignatur. Scripsit *Hodæporicum* suum, dum Constantinopolim Legatus profectus est, & *Vvetini* Monachi visionem prosa descripsit, teste *Hermanno Contratio*. Scripsit etiam *Capitulare* XXV. Capitibus constans, quod ex Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis *Francisci Barberini*, curâ doctissimi ac Reverendissimi *P. Joannis Bona* Congregationis *S. Bernardi* in Italia Abbatis Generalis, & postea S. R. E. pariter Cardinalis, acceptum edidit *Domnus Lucbas Dacherius* Tomo VI. Spicilegii. Ex eo Capitulari discimus quæ Festa tunc populo in Diœcesi Basileensi observanda indicerentur: scilicet Natalis Domini, S. Stephani. S. Joannis Evangelistæ, Innocentium, octava Domini, sive Circumcisio, Theophania, sive Epiphania, Purificatio Sanctæ Mariæ, Sanctum Pascha per octo dies, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, Sabbathum Sanctum Pentecostes, Sancti Joannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè tamen Sanctorum Petri & Pauli, Assumptio Sanctæ Mariæ, Dedicatio Basilicæ Sancti Michaëlis Archangeli, Dedicatio cujuscumque Oratorii, seu cujuslibet Sancti Ecclesiæ Patroni Festivitas; cujus tamen observatio vicinis tantùm, non generaliter omnibus indicebatur. Ex eodem Capite discimus, non solùm Summum Pontificem, & Episcopos, sed & Reges nostros Jejunia pro necessitatibus publicis indixisse, quæ ab eorum subditis observari religiosè deberent. *Indictum verò Jejunium*, inquit, *quando a Palatio, vel a Domo * fuerit denunciatum, ab omnibus generaliter observetur.*

* O. B. Monachus.

Cap. VIII. Quæ præcipuè notanda in Capitulari Abytonis.

Festa.

Jejunia.

* *id est, ab Ecclesia Cathedrali: Regia jussione, vel Episcopali Constitutione.*

Observandum quòd Cap. XVIII. Fidelibus omnibus denuntiari jubetur, *Ut qui causâ orationis ad limina Beatorum Apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiscantur: quia a proprio Episcopo suo aut Sacerdote ligandi aut exsolvendi sunt, non ab extraneo.* Capitulo nono prohibet ne in Ecclesia aliquid legatur aut cantetur *præter ea quæ auctoritatis divinæ sunt, & Patrum Orthodoxorum sanxit auctoritas. Nec falsa Angelorum nomina colantur, sed ea tantùm quæ Prophetica & Evangelica docet Scriptura; id est, Michaël, Gabriël, Raphaël.* Apage itaque ab Ecclesiastico cultu *Urielis* nomen.

Confessio proprio Episcopo aut Sacerdoti facienda.

Falsa Angelorum nomina.

Vetat eodem Capitulo, *Ne Sacerdotes diversa sentiant in judiciis Pœnitentium, sed consideratâ qualitate personæ juxta modum culpæ agatur censura vindictæ.*

Impositio Pœnitentiæ.

Cap. XXI. Prohibetur matrimonium inter consanguineos usque ad quintum genu, sive quintam generationem. Contractum in quarto gradu non dirimitur, sed pœnitentia indicitur conjugatis. Incestus a consanguineis in primo aut secundo gradu commissus, ipsis matrimonii non solùm inter se, sed cum quocumque ineundi potestatem in perpetuum adimit: si verò in tertio gradu cognationis conjuncti fuerint, separari quidem ab invicem, & crimen pœnitentiâ eluere jubentur, sed cum aliis nubere non prohibentur.

Impedimenta Matrimonii.

ARTICULUS II.

De Methodio Patriarcha Constantinopolitano.

SAnctus Methodius, Syracusis oriundus, Constantinopolim juvenis adiit, ubi Monasticam Vitam professus est. Romam missus fuit a *Nicephoro* Patriarcha, ut testantur *Cedrenus*, *Zonaras*, & *Michaël Glycas*. Tardiùs anno Christi 818. Legationem illam non obiit. Romæ Presbyter ordinatus est, ut docent *Anastasius Bibliothecarius* & *Hincmarus* in Epistolis suis ad *Carolum* Regem. A *Leone Armeno*, *Michaële Balbo*, & *Theophilo* Græcorum Imperatoribus Iconomachis multa passus est pro causa Fidei pietatisque Christianæ, quam acriter tuebatur. Restitutis sacris Imaginibus sub *Michaëlis*, *Theophili* filii, & *Theodora* matris Imperio, pulsoque *Joanne* hæretico & impio Patriarcha, *Methodius* in Sedem Constantinopolitanam evectus est: quam paucis annis cùm rexisset, aquæ intercutis morbo terris ereptus est, ingentium meritorum præmia in cœlis percepturus. Vita ejus ab Anonymo Auctore ipsi coævo conscripta, & a *Leone Allatio* ex duobus Vaticanis Codicibus excerpta, e Græco Latinè reddita est. Scripsit Passionem *S. Dionysii* Areopagitæ Atheniensis Episcopi; quem missum docet a *S. Clemente* Romano Pontifice, Parisios venisse cum Sociis *Rustico* Presbytero & *Eleutherio* Diacono, Evangelium prædicasse, Martyrium capitis abscissione consummasse Domitiano Imperatore, obtruncatumque caput manibus portasse ad duo milliaria. Istud suum Opus edidit *Methodius* cùm *S. Dionysii* Passio antea Græcis pene ignota revelata est, ut ex exordio constat. *Dionysii Beati*, inquit, *Passio inventa est. Dionysii Beati certamen, fratres revelatum est. Dionysii Beati & ab omnibus occultati; sanctissimus finis illuxit.* Inventum autem cura & studio *S. Tarasii* Patriarchæ Constantinopolitani, docet nos *Hilduinus* Abbas in Epistolâ ad *Ludovicum Pium* Imperatorem: unde & Pallii munus, & Metropolitani dignitatem Atheniensi Episcopo ab eodem *Tarasio* restitutam fuisse asserit. Fuit autem *S. Tarasius* Patriarcha ab anno septingentesimo octogesimo-quarto ad annum octingentesimum sextum. Per hæc tempora *Methodius* Passionis *S. Dionysii Areopagitæ* historiam stylo suo sanè eleganti ad multorum usum accommodatam descripsit, & cum Romanis communicavit, quando Romam profectus est, ubi cùm eam *Anastasius* adhuc puer legisset, tandem anno octingentesimo septuagesimo sexto eamdem a se Latinè redditam *Carolo Calvo* novo Imperatori nuncupavit. De hac *Methodii* lucubratione *Anastasius* ita præfatur: *Passionem S. Hieromartyris Dionysii quondam Areopagitæ, postque Athenarum Antistitis, quam Romæ legi cùm puer essem, quamque a Constantinopolitanis Legatis audieram, secundùm Jussionem vestram diu quæsitam, tandemque in maximo Cœnobiorum Romæ sitorum repertam, etiam inter diversos languores* po-

Passio S. Dionysii Areopagitæ a Methodio scripta.

positus arrepto interpretandi certamine, Latino eloquio tradidi ..... Cesset ergo jam quorumdam opinio, perhibentium non esse Areopagitam Dionysium, eum qui apud Parisium corpore ac virtutibus redolet; cùm hoc & Græcorum quoque stylus cum Latina lingua concordans testetur & prædicet ..... Hujus autem Passionis textum Beatus Methodius [qui a Sede Apostolica Constantinopolim Presbyter missus, ejusdem urbis tenuit Pontificium, & ex tunc inter sanctos ab omnibus ob suæ confessionis & agonis certamen veraciter veneratur & colitur] edidit, pauca de multis præcedentibus scriptis excerpens. De eodem Opere *Hincmarus* ad *Carolum Calvum* ita scribebat: *Lectâ Beati Dionysii Passione a Methodio Constantinopolim Romæ directo Græcè dictata, & ab Anastasio utriusque linguæ perito, & undecumque doctissimo sanctæ Apostolicæ Sedis Bibliothecario, Latinè conscripta sicut in præfatione sua narrat, recognovi his quæ ibi scripta sunt, ea quæ in adolescentia legeram, consonare. Videlicet per quos & qualiter gesta Martyrum B. Dionysii Sociorumque ejus, ad Romanorum cognitionem, simul & ad notitiam Græcorum pervenerunt*. Tum de Actis *S. Sanctini*, quæ e quaternionibus vetustate contritis descripserat, subjunxit: *Exemplar eorum quod mihi retinui, vestro devoto & bono studio offerendum putavi; ut si quæ sunt illorum reliquiæ qui negabant, Dominum & Patronum nostrum Dionysium esse Areopagitam, a B. Paulo Apostolo baptizatum, & Atheniensium ordinatum Episcopum, & in Gallias a Beato Clemente directum his quæ Græca testificatio, & Sanctæ Sedis Romanæ attestatio, & Gallicana intimat contestatio, ratum & in hac causa quod longè ante nos dictum est, recognoscant*. Græcam testificationem laudans, *Methodii* lucubrationem spectat. Hujus *Hincmari* Epistolæ meminit, & *Flodoardus*, lib. III. Historiæ Ecclesiæ Remensis, cap. 18. *Item*, inquit, *de Passione Sancti Dionysii a Methodio Constantinopolitano Græcè dictata, & ab Anastasio Romanæ Sedis Bibliothecario Latinè conscripta; & de Vita vel actibus Beati Sanctini: & quid in his invenerit de commemoratione S. Dionysii*. Illud *Methodii* Opus ab *Anastasio* Latinè redditum, ex tribus optimæ notæ MSS. Codicibus edidit vir eruditus *Petrus Franciscus Chiffletius* S. J. in Dissertatione *De uno Dionysio*: In qua inter alia observat a *Methodio* scriptam non esse Passionem illam *S. Dionysii*, interprete *Lansselio*, quam in Dionysio *Corderii*, Tom. II. legere est. Nec tamen minùs æstimandam, cùm sit Methodiana ipsa antiquior, illaque ipsa sit, quam recens inventam gratulatur *Methodius*, quæ *SS. Petri & Pauli* Martyrium quarto decimo Neronis anno adscribebat, ut ipse testatur. Illam autem antiquiorem Passionis *B. Dionysii* Historiam, *Metrodorum* forsan auctorem habuisse, cujus nomen præfert in nonnullis exemplaribus, vel certè *Aristarchum* Chronographum, qui de ea ad *Onesiphorum* Primicerium scripsisse memoratur ab *Hilduino* in Epistolâ ad *Ludovicum Pium*, ad quem *Aristarchi* Opus illud mittere se dicit, ut vel ex eo, super *Dionysio* Parisiensi pariter & Areopagita, Græcorum cum Gallis consensum agnosceret. Probat autem luculenter vel hoc unum *Methodii* Opus, sexdecim ad minùs annis ante *Hilduini* Areopagitica scriptum, & ex antiquioribus Actis sub *S. Tarasio* Patriarcha inventis destoratum, opinionem de uno *Dionysio* Parisiensi Episcopo & Atheniensi, adeoque Areopagita, imprudenter a Neotericis quibusdam Criticis *Hilduinianam fabulam* appellari.

Passio S. Dionysii a Methodio scripta ex antiquioribus Actis, ante Hilduini Areopagitica.

Ejusdem *S. Methodii* Patriarchæ Constantinopolitani opus est: *Canon de iis qui abnegarunt secundùm diversas personas & ætates, & ad Orthodoxam veramque fidem revertuntur*. Extat in Euchologio Græcorum edito a viro doctissimo *Jacobo Goar* Dominicano, pag. 876.

ARTICULUS III.

De Dungalo Diacono.

I. DUngalus Reclusus Monasterii Sandionysiani in agro Parisiensi, Diaconus, doctissimusque Theologus, florere cœpit sub *Carolo Magno*, ad quem in membranis descripta servatur Epistola *de Ecclipsi*, tum sub *Ludovico Pio*, ejusque filio *Lothario* Imperatoribus, quibus dicavit librum responsionum suarum adversùs *Claudii* Taurinensis Episcopi sententias. Quo in libro Crucem Domini, & ejus, Sanctorumque imagines, ac reliquias sacras, *congruo, fideli, & religioso cultu laudare, diligere, ac venerari* Christianos debere probat, Sanctorumque invocationem & intercessionem tuetur adversùs Hæreticum illum Antistitem, *SS. Gregorii Nysseni, Ambrosii, Augustini, Paulini, Fortunati, Prudentii, Gregorii Magni* testimoniis luculentissimis ipsum oppugnat. Adversùs illius impietatem excitat religiosissimos Principes. *Rogamus*, verò, inquit, *suppliciter nostros Dominos Christianissimos ac religiosissimos, ut zelo Dei commoti suæ sanctæ Matri Ecclesiæ gementi & periclitanti opportunè dignentur succurrere, eamque diris serpentum morsibus diutiùs non sinant laniari..... Ne ampliùs malignissimo superbiæ spiritu inflati talem audentes excogitare pravitatem, sponsam Christi Ecclesiam, cujus vos Deus provisores defensoresque constituit, diffamare violareque præsumant, ut ait Augustinus in Expositione Evangelii secundùm Joannem. Si ergo quando vult Deus concitare Potestates adversùs hæreticos, adversùs schismaticos, adversùs dissipatores Ecclesiæ, adversùs exsufflatores Christi, adversùs blasphematores Sanctorum ejus; non mirentur quia Deus concitet, ut a Sara verberetur Agar, cognoscat se Agar, ponat cervicem suam. Mirantur autem quia commoventur Potestates Christianæ adversùs detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si ergo non moverentur, quomodo redderent rationem de Imperio suo Deo? Intendat caritas vestra quid dicam: quia pertinet hoc ad Reges sæculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam unde spiritaliter nati sunt*. Dallæum Calvinianæ sectæ Ministrum *Dungali* auctoritate contra sacrarum imaginum cultum abuti, demonstravimus Dissertatione VI, in Historiam sæculi VIII. §. XIV.

ARTICULUS IV.

De Amalario.

I. AMALARIUS FORTUNATUS, Trevirensis Archiepiscopus, a *Carolo Magno* Imperatore Legatus missus est Constantinopolim ad *Michaëlem Rangabe* Imperatorem, anno octingentesimo undecimo. Obiit anno octingentesimo decimo quarto, ut Annales Francorum testantur. Ejus esse librum *De sacro Baptismate* ad *Carolum Magnum*, qui falsò hactenus fuerat suppositus *Alcuino*, ex Codice Petaviano probat *P. Sirmondus* Societatis JESU, in Notis ad *Theodulphum* Aurelianensem. Sanè in Alcuinum cadere non possunt, quæ sub istius libri finem leguntur: *Dixisti, Serenissime Auguste, velle vos scire qualiter nos & nostri Suffraganei doceremus populum Dei de Baptismi Sacramento*.

Amalarii duo; Trevirensis Archiepiscop. & Metensis Diaconus.

II. Alter ab illo, & junior, quidem, *Amalarius* Metensis Diaconus, & Lugdunensis deinde Chorepiscopus, qui libros quatuor *De Ecclesiasticis Officiis* scripsit, ac *Ludovico Pio* nuncupavit,

ut

ut testatur *Ademarus* Monachus *S. Eparchii* Engolismensis, in Chronico. Supplementum ad librum IV. Amalarii de Officiis divinis, scilicet cap. XLVIII. *de Regula S. Benedicti*, edidit *P. Mabillonius* Tomo II. Analectorum ex Codice MS. Bibliothecæ Collegiatæ Ecclesiæ *S. Martialis* apud Lemovicas. Scripsit etiam librum *De ordine Antiphonarii*, cùm a Romana Legatione, quam *Ludovici Pii* Imperatoris nomine obiit ad *Gregorium IV.* rediisset, ac Gallicana Antiphonaria cum Romanis contulisset. Invenit, ut ipse testatur, illa ab istis discrepare, non solùm in ordine, verùm etiam in verbis, & multitudine Responsoriorum, & Antiphonarum, quas Galli non cantabant. Animadvertit in multis rationabiliùs statuta Gallicana quàm Romana, illa istis esse antiquiora: a Gallicanis, ubi meliùs erant ordinata, non discessit, & ubi poterant a Romanis corrigi, non neglexit. Factâ e Palatio librorum copiâ, ex diversis Doctorum sententiis duplicem libellis duobus concinnavit Regulam, unam Canonicorum, alteram Sanctimonialium, quæ Concilii Aquisgranensis judicio & auctoritate comprobatæ sunt, ut *Ademarus* in Chronico testatur. Scripsit *De Præscientia & Prædestinatione* contra *Gotescalchum*. Nonnullas ejusdem Auctoris Epistolas exhibet Tomus VII. Spicilegii Dacheriani. Ejus de Eucharistia doctrinam in Dissertationibus discutiemus. Quatuor ipsius libros de Divinis Officiis, Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus Opere singulari reprehendit. De his fusiùs in Dissertationibus.

Frequens Communio. Frequentem Communionem Christianis suaderi vult Amalarius, in Epistolâ ad Guntardum. *Præcipitur*, inquit, *in Canonibus, ut omnes qui ingrediuntur Ecclesiam communicent; quòd si non communicaverint, dicant causam quare non communicent; & si rationabilis extiterit, indulgeatur illis, sin autem, excommunicentur. Comperi te anchoram mentis tuæ fixisse in pelago & non in portu; fixisti illam in Gennadio Massiliensi. Hortor ut potiùs figas illam in portu tutissimo, Augustino scilicet, testificato per omnes Ecclesias. Hortatus est te Gennadius, ut præcipuè per dies Dominicos communices. Fortè non erat consuetudo illius, ut per singulos dies Missam celebraret. Si enim esset, non hortaretur per solos Dominicos dies potissimùm communicare. Græcorum aliquorum Presbyterorum consuetudo est, ut a V. Feria se præparent & sanctificent ad Missam celebrandam. Potest evenire ut in III. Feria sive IV. peccatum committamus, quod non abluatur usque post finitum diem Dominicum: Quapropter non rite communicamus per singulos dies Dominicos. Et potest fieri ut Deo placeamus per singulos dies unius hebdomadis, in quibus gustare & videre fas est quàm dulcis sit Dominus. A tam dilecto Hospite non oportet dilectores diu abesse, quem compulerunt hospitari secum in die Resurrectionis ejus duo ex Discipulis in Emmaüs.* Tum recensitis *S. Augustini* verbis Epistolæ CXVIII. ad Januarium, subdit: *Fili mi, si te cognoscis peccatorem, oportet ut a te non repellas Dominum, sed satis ei fac per pœnitentiam, & in spiritu contrito & humiliato suscipe illum. Si justus es, gaudens suscipe illum: si infirmus, precare ab illo sanitatem, & cade in faciem ante pedes ejus, sicut unus de decem Leprosis gratias age, ut dicat tibi:* Surge & vade, quia fides tua te salvum fecit. *Juxta Augustinum, quando videbis pium affectum esse in te, sume Corpus Domini, ut tibi vitam sempiternam præstet. Noli differre ad diem Dominicum, quia nescis si contingas illum.*

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 160. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Romanum Breviarium, quia minùs ordinatum fuit, per Gallicanum correctum est.*

R. De Romano Breviario non loquor, sed de Ordine Antiphonarii edito ab Amalario Metensi Diacono, qui collatione factâ Gallicanorum Antiphonariorum cum Romanis, *Animadvertit in multis rationabiliùs statuta Gallicana quàm Romana, illa istis esse antiquiora. A Gallicanis, ubi meliùs erant ordinata, non discessit, & ubi poterant a Romanis corrigi, non neglexit*, ut ipse testatur. Historiæ & Criticæ quæstio est. Quid hîc reprehensione dignum?

ARTICULUS V.

De Theodulfo.

Theodulfus, ex Italia oriundus, ut vetus Chronicon a *Duchesnio* editum Historicorum Franciæ Tom. IV. testatur pag. 36. vel ex Hispania, ut nonnullis colligi videtur ex ejus Epitaphio a *P. Mabillonio* edito Tom. I. Analectorum, quòd ipsi Speriam seu Hesperiam patriam tribuit, & ex ipso *Theodulfo* in Parænesi ad Judices, ubi consanguineos vocat Hesperiæ populos in Septimania degentes, qui ex Hispania eò confluxerant:

Mox Sedes, Narbona, tuas, urbemque decoram
Tangimus, occurrit quo mihi læta cohors.
Reliquia Getici populi, simul Hespera turba
Me consanguineo fit duce læta sibi.

Ut ut est, in Gallias vocatus est a *Carolo Magno*, cui ob virtutem ac doctrinam gratissimus fuit, a quo Abbatia Floriacensi, & Aurelianensi Episcopatu donatus est; deinde Missi Dominici amplissimum gessit Magistratum in utraque Provincia Narbonensi. Post *Caroli* obitum non minori in pretio & gratia fuit apud *Ludovicum Pium*: a quo & *Stephano* Papæ in Gallias venienti, obviam honoris causâ procedere jussus est. Postea delatus ut particeps conjurationis *Bernardi* Italiæ Regis adversùs Patruum, Episcopatu spoliatus, & in Monasterium relegatus est apud Andegavos. Quod ille crimen constanter pernegavit. Absolutus tandem, cùm ad Ecclesiam suam rediret, dicitur anno 821. veneno necatus. Vitam ejus ad annum usque 840. malè prorogant *Sigebertus*, *Tritbemius*, & *Baronius*, cùm *Jonas* illius in Sede Aurelianensi Successor Conventui Parisiensi de imaginibus anno 824. interfuerit. Ab *Alcuino* in Epistola IV. ad *Carolum Magnum*; ab *Eginhardo* in Vita ejusdem Imperatoris, ab Auctore Anonymo Vitæ *Ludovici Pii*, a *Lupo* Ferrariensi, Epistola XX. *Hincmaro* lib. de Divortio Lotharii & Tetbergæ, *Joanne Tritbemio* in lib. de Sciptoribus Ecclesiasticis, & aliis celebratur. Scripsit librum *De Ordine Baptismi* ad *Magnum* Senonensem Archiepiscopum; librum *Testimoniorum de Spiritu Sancto* ad *Carolum Magnum*, in quo SS. Patrum testimoniis probat Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere: *Capitula ad Presbyteros suæ Diœceseos*, quibus ipsos docet quomodo subditam sibi plebem instituere, & ejus profectum in Vita Christiana curare ac promovere debeant. Varia etiam carmina edidit, in quibus eminent Parænensis ad Judices, & Versus in fronte Bibliorum scripti. Nonnulla antea inedita vulgavit *P. Mabillonius* Tom. I. Veterum Analectorum. Versus edidit a pueris in die Palmarum cantandos, qui incipiunt, *Gloria, laus, & honor tibi*

tibi sit, Rex Christe Redemptor. Eos autem scripsit, cùm Andegavi exul ageret. Hos ipsi versus asserit *Lupus Ferrariensis* Epistola XX. Horum meminit Auctor lib. de divinis Officiis sub nomine *Alcuini*, cap. XIV. quod novum argumentum est, quo probetur illorum Librorum Auctorem esse posteriorem *Alcuino*. Fragmenta Sermonum aliquot *Theodulfi Aurelianensis* habemus *Tomo V. Spicilegii Dacheriani*.

Quæ maximè observatione digna in Capitulari Theodulphi.

Confessio Sacramentalis.

Ex Capitulari *Theodulfi*, doctrina Ecclesiæ de Confessione Sacramentali omnium peccatorum sigillatim facienda luculenter confirmatur. Sic enim habet cap. XXXI. *Confessiones dandæ sunt de omnibus peccatis, quæ sive in opere, sive in cogitatione perpetrantur.... Quando quis ad Confessionem venit, diligenter debet inquiri quomodo aut quâ occasione peccatum perpetraverit, quod peregisse se confitetur, & juxta modum facti debet ei pœnitentia indicari. Debet ei persuaderi ut & de perversis cogitationibus faciat Confessionem. Debet ei etiam injungi, ut de octo principalibus vitiis faciat suam Confessionem; & nominatim ei debet Sacerdos unumquodque vitium dicere, & suam de eo Confessionem accipere*.

Communio frequens.

Ab eodem frequens Communio commendatur, cap. XLIV. *Admonendus est populus*, inquit, *ut ad sacrosanctum Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini nequaquam indifferenter accedat, nec ab hoc nimiùm abstineat: sed cum omni diligentia eligat tempus, quando aliquandiu ab opere conjugali abstineat, & vitiis se purget, virtutibus exornet, eleemosynis & orationibus insistat, & sic ad tantum Sacramentum accedat. Quia sicut periculosum est impurum quemque ad tantum Sacramentum accedere, ita etiam periculosum est ab hoc prolixo tempore abstinere: Salva ratione eorum, qui excommunicati, non quando eis libet, sed certis temporibus communicant, & Religiosis quibuscumque sanctè viventibus, qui pene omni die id faciunt*. Cap. XLI. *Singulis diebus Dominicis in Quadragesima, præter hos qui excommunicati sunt, Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi sumenda sunt, & in Cœna Domini, & in Parasceve, in Vigilia Paschæ, & in die Resurrectionis Domini, penitus ab omnibus communicandum: Et ipsi dies Paschalis hebdomadæ omnes æquali religione colendi sunt*.

Gravis Pœnitentia pro capitalibus peccatis imponenda.

Gravem diuturnamque Pœnitentiam pro capitalibus criminibus imponi volebat Theodulfus, secundùm Ecclesiæ ingenium ac morem. Cap. 26. de perjurio, sic loquitur: *Audivimus quosdam parvi pendere hoc scelus, & levem quodammodo perjuris pœnitentiæ modum imponere. Qui nosse debent, talem de perjurio, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio, & de cæteris criminalibus vitiis pœnitentiam imponendam. Si quis verò perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiæ longam ærumnam, ad Confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, sive a communione & consortio Fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in suam eum domum recipiat*.

Quadragesimæ tempus quomodo transigendum.

Quomodo Quadragesima transigenda sit a Christianis, docet *Theodulfus*. Hebdomadâ unâ ante ejus initium, Confessiones dari Sacerdotibus, Pœnitentiam accipi, discordantes reconciliari, & omnia jurgia sedari jubet. Jejunium, præterquam diebus Dominicis, resolvi tempore Quadragesimæ nefas esse docet. Ante manducare quàm Vespertinum celebretur Officium, illicitum esse. Eleemosynam jejunio jungendam, & cibum & potum, quo quis uti debuit, si non jejunaret, pauperibus erogandum. His diebus, ab omnibus deliciis abstinendum, a litibus etiam & contentionibus; nec-non ab usu matrimonii: *Quia pene nihil valet jejunium, quod conjugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ, & eleemosyna non commendant*. (A Cap. XXXVI. ad XLIV.)

Dominicæ diei observantia.

De observantia diei Dominicæ docet *Theodulfus*, hac die nihil fieri debere *præter orationes, & Missarum solemnia, & ea quæ ad victum pertinent*. Dari licentiam navigandi, & itinerandi, *si necessitas fuerit, ita dumtaxat ut horum occasione Missæ & Orationes non prætermittantur*. Cuilibet Christiano conveniendum Sabbati die cum luminaribus ad Ecclesiam: conveniendum ad Vigilias, sive ad Matutinum Officium. Concurrendum cum oblationibus ad Missarum solemnia. Nullam causam dici debere vel audiri, cùm ad Ecclesiam convenitur. Tantummodo Deo vacandum, in celebratione videlicet sacrorum Officiorum, & exhibitione eleemosynarum, & in Dei laudibus cum amicis, proximis & peregrinis spiritaliter epulandum. Non privatæ dumtaxat Missæ, sed publicæ, diebus Dominicis Fideles interesse debere. Proinde curandum *Ut Missæ, quæ per dies Dominicos, peculiares a Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas populus a publicis Missarum solemnibus, quæ horâ tertia canonicè fiunt, abstrahatur*. Admonendum esse populum ut ante publicum peractum Officium ad cibum non accedat, & *Omnes ad sanctam Matrem Ecclesiam Missarum solemnia, & Prædicationem* audituri conveniant, cùm Sacerdotes qui in urbe, & in circuitu urbis morantur, tum laïci, *exceptis Deo sacratis feminis quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris Monasterii contineri*.

Hildegarius Meldensis *Episcopus* anno 858. in frequenti Synodo subjectis sibi Clericis præcepit ut Capitularis *Theodulphi* Decreta accuratè observarent, ut ex MS. Codice Gemblacensi refert P. *Mabillonius* Tom. I. Veterum Analectorum, pag. 386.

ARTICULUS VI.

De Theodoro Studita, & Nicephoro Patriarcha Constantinopolitano.

S. Theodori Studitæ certamina pro fide & disciplina Ecclesiæ.

I. Sanctus Theodorus Abbas Monasterii, quod *Studium* a *Studio* conditore vocabatur, sub Iconomachis, Imperatoribus *Leone Armeno & Michaële Balbo* Ecclesiæ fidem de sacrarum imaginum cultu constanter propugnavit, Orthodoxos verbis scriptisque confirmavit, ac defendit, carcerem & exilium pro causa fidei passus est. Aliam antea persecutionem a *Constantino* Imperatore, *Irenes* filio pro causa pietatis sustinuerat, ejus nuptias cum *Theodota*, quam repudiata *Maria* legitima uxore duxerat, ceu adulterium palam arguens, ab ejus communione se subtrahens, Monachosque omnes ad illius execrationem facinoris accendens, & ad vitandum Imperatoris colloquium. Nec minis, nec precibus, nec *Theodota*, quæ ipsi consanguinitate juncta erat, amicitia & promissis, adduci potuit Abbas Sanctissimus ut in causa Dei taceret. Quamobrem cum suis atrociter flagellatus, in exilium deportatus est. Sublato *Constantino* ab *Irene* Imperatrice revocatus, magnoque cum honore susceptus, Monasterium Studii restituit, ita ut mille Monachos in illud congregaret, quos sanctissimis instituit documentis. *Josephus* Oeconomus, qui nefarias *Constantini* Imperatoris cum *Theodota* nuptias benedixerat, a sacris ministeriis & Communione propterea ejectus, cùm in *Nicephori* Imperatoris gratiam post novem annos irrepsisset, ea res novas turbas in Ecclesia Constantinopolitana excitavit, ac *Theodoro* novi certaminis campum aperuit. Scilicet Imperator *Nicephorum* Constantinopolitanum Patriarcham coëgit, ut *Josephum* in pristinum gradum resti-

stitueret, quod ille præstitit, habita Synodo. Oeconomiam Patriarchæ *Theodorus* vehementer improbavit ac licèt ei comunicaret memoriam ejus faciendo in Sacrificio Missæ, ab ejus tamen Communione palam se subtrahebat, interesse nolens, cùm sacris operabatur præsente *Josepho*; ut constat ex Epistolis XX. & XXXI. *Theodori*. Cæterùm non offendebatur *Theodorus* quòd *Josephus* a Patriarcha restitutus esset, sed quòd nulla veniâ petitâ, nulla pœnitentiâ peractâ, quasi insons admissus. Oeconomiam prætendebant Episcopi *qui Josephum* restituerant: at Oeconomiæ locum esse negabat *Theodorus*, quæ etsi disciplinam nonnihil remittat, eam non evertit; ut idem Epistola 24. lib. 1. ad *Theoctistum* data ostendit. Licèt porro schisma non fecerit *Theodorus*, sed pro Ecclesiastica Disciplina, servatâ charitate, cum Patriarcha & Episcopis pugnaverit, apud Imperatorem audiit ut Ecclesiasticæ pacis perturbator, qui propterea Synodum congregavit mense Januario anni octingentesimi noni, in qua cùm decretum esset Episcopos de sacris Canonibus dispensare posse, conjugium *Constantini* cum *Theodata* ex dispensatione fuisse legitimum; reos esse Monachos, & eorum maximè duces *Platonem* & *Theodorum*, qui *Patriarchæ* & Episcoporum Decretis non parerent, & cum *Josepho* communicare pertinaciter renuerent, imo se subtraherent ab ipsius Patriarchæ communione; anathemate injustissimè percussi sunt, & Imperatoris Edicto in exilium amandati. Adversùs hanc Synodum, quam Synodum *Mœchorum* vocabat *Theodorus*, auxilium Romani Pontificis *Leonis III.* imploravit, datis ad ipsum literis, quas *Baronius* exhibet ad annum octingentesimum nonum. Non jam de sola disciplina contentionem esse significavit, sed de fide; cùm Pseudo-Synodus legitimè fuisse dispensatum cum Imperatore *Constantino* judicasset, ut uxorem dimitteret, eaque vivente, duceret alteram. Unde adversariorum sententiam novam hæresim esse scribit, novoque nomine appellat, *Hæresim Mœchianorum*. Obiit Sanctissimus Confessor die 11. Novembris, anni DCCCXXVI. ætatis 67. Vitam ejus scripsit *Michaël Studita* ejus Discipulus.

S. Theodori Studitæ Opera.

Scripsit *Theodorus* librum qui inscribitur, *Parva Catechesis*, qui quatuor & triginta supra centum Sermones complectitur, quos quidem Fratribus ipse pronuntiavit, congruentes cuique diei singulos, lectissimis sententiis verbisque ornatissimis scitè admodum pertractans, nunc de animi fortitudine adversorumque contemptu, de Monasticæ observationis perseverantia, & membrorum mortificatione: nunc de constantia in quotidianis certaminibus, & præstanti adversùs casus omnes animi contentione. Alterum librum composuit, quem inscripsit *Magnam Catechesim*, in tres partes divisum, in quo Cœnobii instituta singillatim exponit, *Parva Catechesis* 134., Sermonibus constans Latinè reddita a *Joanne Livineio* Belga, Canonico Antuerpiensi, edita est Tom. XIV. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis. Scripsit etiam Orationes in dies festos Domini & Deiparæ & Sanctissimi Præcursoris. Orationem in adorationem vivificæ Crucis *P. Gretserus* S. I. edidit Tom. II. *de Cruce*. Scripsit præterea librum Dogmaticum contra Iconomachos. Item librum edidit Jambicis versibus, in quo primi parentis ortum lapsumque descripsit, *Caini* invidiam & fratricidium, *Enochi* innocentiam, *Noë* & filiorum ejus ortum, vitam, conversationem. Item quinque libros Epistolarum, quarum plurimas unà cum Vita ipsius a *Michaële Studita* scripta, in qua hæc ejus Opera recensentur, doctissimus *P. Sirmondus* S. I. in gratiam Cardinalis Baronii Latinitate donavit, quibus velut pretiosissimis ac lucidissimis gemmis nonum Annalium suorum Ecclesiasticorum Tomum ornavit ac illuminavit Auctor Eminentissimus. Nonnullæ sunt in quibus Romani Pontificis Primatus magnificè prædicatur. Ejus Opera novissimè in lucem edita sunt ex versione *Sirmondi*, cum aliis ejusdem doctissimi Jesuitæ Lucubrationibus. In Testamento quod morti proximus condidit, professionem eorum, quæ ab ejus temporis Hæreticis impugnabantur, subjiciens, de Monastico Instituto, inter alia hæc habet: *Confiteor insuper Monasticum Statum sublimem esse, & excelsum, & Angelicum, qui & peccata omnia expurget absoluta vitæ perfectione*, &c.

Monastici Status excellentia.

II. Coævus fuit & familiaris Theodoro Studitæ NICEPHORUS Patriarcha Constantinopolitanus, anno octingentesimo sexto in eam Sedem evectus, *Leone Armeno* Imperatore Iconomacho ob causam Fidei deportatus in exilium. Obiit *Michaële Balbo* Imperante, die decima-tertia Martii, anni octingintesimi vigesimi-octavi, ætatis septuagesimo-primo. Ejus memoria in Menologio Græcorum die 2. Junii, & in Martyrologio Romano die 13. Martii celebris est. A *Theophane* Presbytero in Oratione ejus Encomiastica apud *Surium* ea die, ab altero *Theophane* in *Chronico* a *Photio* in Bibliotheca Cod. LXVI. ab *Anastasio Bibliothecario* in præfatione Historiæ Ecclesiasticæ, a *Cedreno*, *Zonara* & *Glyca* commendatur. Epistolam Confessionem suæ Fidei continentem scripsit ad *Leonem III.* Romanum Pontificem, quam *Fronto Ducæus* S. J. Theologus cum *Baronio* communicavit: hanc verò inseruit ille Annalium suorum Tomo IX. Scripsit præterea Antirrheticos tres adversùs Iconomachos, quorum sola hucusque edita sunt fragmenta, tum in Auctario Bibliothecæ Patrum Græco-Latin. *P. Combefisii* Tom. I. & II. cùm apud *Leonem Allatium* in Opere de perpetua Consensione Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. In Bibliothecis Patrum Coloniensi, Parisiensi & Lugdunensi, Latinè tantùm extant quatuor alia contra Iconomachos Opuscula. Canones præterea condidit aliquot. Sed inter ejus Opera celeberrimum est *Breviarium Historicum* de rebus gestis a Mauritii Imperatoris cæde usque ad *Leonis IV. Porphyrogeniti* & *Irenes* nuptias, hoc est, *Constantini Copronymi* annum 29. Christi 769. Extat Græcè & Latinè Tom. I. Corporis Historiæ Byzantinæ. Versionem adornavit doctissimus *P. Petavius* S. J. & Notis exquisitis illustravit. Adjecit ejusdem ex *Theophane* luculentum fragmentum, quod alterius esse Operis evidens est, cùm dictio non ita concisa sit ut in Breviario, sed fusior, qualis Oratorum esse solet. *Breviarium Historicum* laudat *Photius* Codice 66. Bibliothecæ. *Lectum est*, inquit, *S. Nicephori Archiepiscopi Constantinopolitani Breviarium Historicum. Cujus initium est a Mauritii cæde, & ad Leonis & Irenes usque nuptias perductum est. Dicendi genus minimè redundans & perspicuum: Dictionis verò elegantia, orationisque structura neque soluta nimiùm, neque porro cum affectatione pressa & adstricta: sed cujusmodi eloquentis planè hominis ac perfecti esse debeat. Nam & novitatem declinat, & quod vetus, exultumque est non prætermittit. Inest præterea illius orationi quidam cum voluptate lepos. Denique plurimos eorum qui antea scripserant, una hac Historicâ lucubratiuncula superavit: nisi quòd nimia brevitas nonnihil de vetustate ipsa decerpere videtur.*

S. Nicephori Constantinopolitani Opera.

S. Nicephori Constantinopolitani Stylus.

Brevem denique *Chronographiam* ab Adamo ad *Michaëlis Balbi* & *Theophili* ejus filii tempora digessit, quam Græcè & Latinè typis Regiis vulgavit unà cum *Georgii Syncelli* Chronico anno 1652. *P. Jacobus Goar* Ordinis FF. Prædicatorum, recensitam

Chronographia *genuinum est Opus S. Nicephori*

Constantinop. sitam ad varia exemplaria, & Notis illustratam. Hujus Chronologiæ auctorem Nicephorum quemdam Juniorem quondam affirmavit *Vossius* Lib.2. de Græcis Historicis, Cap. 25. eâ ductus ratione, quòd in ea series Patriarcharum Constantinopolitanorum usque ad *Sanctum Ignatium*, Imperatorum verò usque ad *Michaëlem Theophili* & *Theodoræ* filium, perducta sit, cùm *Nicephorus* Patriarcha octavo *Michaëlis Balbi* Imperatoris anno obiisset. At Patriarchas a *Nicephoro* ad *Photium*, & Imperatores a *Theophilo Michaëlis Balbi* filio, recenti manu adjectos, inde patet, quòd summa temporis totius a mundi exordio ad Scriptoris ætatem, in *Theophilo* Imperatore desinat. Sed palmare est, quod ex *Anastasii Bibliothecarii* ad *Joannem Diaconum* Præfatione profertur argumentum, quo victus *Vossius* in secunda Operis sui de Græcis Historicis editione emendavit, quod in priori scripserat. Hæc sunt nempe *Anastasii* verba: *Huic sanè Operi ratum duxi Beati Nicephori Constantinopolitani Episcopi Chronographiam praponere: ut scilicet & ex ea possis aliquantula carpere, & sicubi fortassis hac utendum judicaveris, tuam non lateat omnino notitiam*. Lege *P. Labbe* in Delineatione Apparatûs Historiæ Byzantinæ, & Tom. II. de Scriptoribus Ecclesiasticis, & *Goarem nostrum* in Notis ad Breviarium Chronographicum *S. Nicephori*.

ARTICULUS VII.

De Halitgario & Jona Aurelianensi.

I. HAlitgarius Cameracensis & Atrebatensis Episcopus, cum *Ebbone* Remensi Archiepiscopo ad Danos Evangelium prædicaturus, auctoritate *Paschalis I.* Pontificis Maximi se contulit, anno octingentesimo vigesimo-secundo. Legationem obiit nomine *Ludovici Pii* ad *Michaëlem Balbum* Græcorum Imperatorem. Obiit vigesima-quinta Junii anni octingentesimi trigesimi, & in *Monte S. Eligii* prope Atrebatum sepultus est. Ab Auctoribus Annalium Francorum Fuldensium & Bertinianorum, a *Flodoardo* Lib.2. Historiæ Ecclesiæ Remensis, Cap. 19. a *Sigeberto* Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Cap.122. ab *Adamo Bremensi*, aliisque commendatur. Sex Libros *de Remediis Peccatorum*, & *Ordine & Judiciis Pœnitentiæ* scipsit teste *Flodoardo*. Quinque dumtaxat ediderat *Henricus Canisius* Tom.I. Antiquæ Lectionis, ex Codice MS. Bibliothecæ *S. Galli*. Sextum ex Cod. Corbejensi edidit *Hugo Menardus* O. B. Congregationis *S. Mauri* Monachus. At sextus ille descriptus quidem est ab *Halitgario*, & quinque Libellis, quos ex Patribus & Canonibus excerpsit, adjunctus, non ab eo compositus. Ex scrinio autem Romanæ Ecclesiæ se illum sumpsisse testatur. Istud Opus aggressus est rogante *Ebbone*, cujus ad ipsum Epistola extat apud Flodoardum Lib.II. cap.XIX. De hujus Operis necessitate ita scribit Ebbo: *Ex Patrum dictis, Canonumque sententiis, ad opus Consacerdotum nostrorum excerpere Pœnitentialem minimè valui, quia animus cùm dividitur per multa, minor fit ad singula. Et hoc est quod in hac re me valde sollicitat, quoniam ita confusa sunt judicia Pœnitentium in Presbyterorum nostrorum Opusculis, atque diversa, & inter se discrepantia, & nullius auctoritate suffulta, ut vix propter dissonantiam possint discerni. Unde fit ut concurrentibus ad remedium Pœnitentiæ, tam pro librorum confusione, quam etiam pro ingenii tarditate, nullatenus valeant subveniri. Quapropter, carissime Frater, noli teipsum nobis negare, qui semper in divinis ardenti animo disciplinis, ac solerti cura Scripturarum meditationibus perfectissimo otio floruisti.*

II. Jonas *Theodulfi* in Sede Aurelianensi Successor ab anno DCCCXXII. Conventui Parisiensi de Imaginibus anno DCCCXXIV. interfuit. Inde a *Ludovico Pio* missus est Romam ad *Eugenium II.* Romanum Pontificem cum *Jeremia* Senonensi Archiepiscopo, ut probat Commonitorium ipsis ab Imperatore datum. Obiit anno DCCCXLII. Jussu *Ludovici Pii* tres Libros scripsit adversùs *Claudium* Taurinensem Episcopum pro defensione sanctarum Imaginum, & cultus sanctæ Crucis, in Bibliothecis Patrum editos. *Joannem Dallæum* Calvinianum Ministrum, aliosque Heterodoxos *Jonæ Aurelianensis* auctoritate abuti contra sacrarum venerationem Imaginum, ostendimus Dissertatione VI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi VIII. §. XIII.

Scripsit idem Episcopus tres Libros *De Institutione Laicali*, ad *Mathfredum*, quibus Laicos omnes, sed maximè conjugatos, ad vitam Christianè instituendam hortatur, & quomodo instituenda sit, edocet. Hoc Opus eò præstantius est, quò ex Scripturæ sacræ & SS. Patrum verbis totum pene contextum. Primus Liber Christianam plebem in commune instituit; secundi priora sexdecim Capita conjugatos propriè spectant. Reliquum Operis, præter *Capita XXIII. & XXIV.* quæ ad Judices diriguntur, omnes Christianos ad pietatem informat. Lib. I. Capp. 5. & 6. Confessionis Sacramentalis necessitatem & usum asserit, *Fideles*, inquit, *idcirco peccata sua Sacerdotibus confitentur; quoniam illis potestas est a Domino collata ligandi atque solvendi. Ad quorum etiam judicium pœnitentiæ tempora subeunt*. Subjectis deinde testimoniis, quibus probatur Confessionem peccatorum Deo in oratione esse faciendam, ita colligit: *Præmissa igitur saluberrima testimonia indicant, quòd excepta confessione quæ Sacerdotibus absque cunctatione fieri debet, unicuique in oratione Deo sua jugiter sint confitenda peccata, & gemitibus & lachrymis abluenda*. Et Cap. XVI. *Moris est Ecclesiæ de gravioribus peccatis Sacerdotibus per quos homines Deo reconciliantur, Confessionem facere; de quotidianis verò & levibus quilibet perrari sunt qui invicem Confessionem faciant, exceptis Monachis, qui id quotidie faciunt. De capitalibus manifestisque peccatis publicam pœnitentiam irretractabiliter agendam* docet C. 10. In eos invehitur *Qui imperitos animarum suarum Medicos expetunt ut sibi ad votum suum Pœnitentiæ tempora imponant; & peritos idcirco declinant, ne austerius Pœnitentiæ eos addicant*. Lib. 2. c. 2. Viros Christianos monet, ut qui uxores ducere voluerint, sicut eas castas & incorruptas cupiunt invenire, sic ad eas casti & incorrupti studeant accedere. Fideles conjugatos convenire debere gratia prolis non voluptatis. Ab uxoribus prægnantibus abstinendum. [*Capp. 6. & 7.*] Et cùm solita sexui patiuntur [*Cap. 10.*] Conjugia inter propinquos tamdiu vitanda esse, quamdiu necessitudinum nomina perseverant. Auctoritate Ecclesiæ, mundanæ legis censura, necnon ipsius naturæ honestissimo ordine doceri, propinquitatis conjugia usque in septimum gradum differenda. [*Cap. 8.*] Uxorem nisi causâ fornicationis non esse dimittendam. Id enim ne fiat, Domini sententiâ prohiberi. Illos qui, dimissis propter fornicationem uxoribus, alias ducunt, Domini sententiâ adulteros notari, [*Cap. XII. & XIII.*] Agit de Officio parentum erga filios, seu de educatione filiorum, & de reverentia filiorum erga parentes. Eos redarguit, qui carnaliter filios suos diligunt, & leges mundi magis quàm leges cœli eos docere satagunt. [*Cap. XIV. & XV.*] Conjugatos in domibus suis pastorale exercere debere ministerium probat. [*Cap. XVI.*] Ad perceptionem Dominici Cor-

Summa Librorum Jonæ Aurelianensis De institutione Laicali.

Confessionis Sacramentalis necessitas & usus.

Christianorum Matrimonia, & conjugum officia.

Liberorum educatio.

Communio frequens.

Corporis & Sanguinis frequenter & discretè accedendum esse docet, & in eos invehitur, *Qui ab hoc Sacramento partim incuriâ, partim desidiâ, adeo se subtrahunt ut vix in anno, nisi sub tribus tantùm Festis praclaris, potiùs quàm ex devotione faciant: nescientes aut scire nolentes, quòd sicut corpus sine cibo & potu, ita & anima sine spiritali cibo moritur.* (Cap. 18. De solvendis Decimis &

Honor Sacerdotibus exhibendus.

honore Sacerdotibus exhibendo, agit tribus Capitibus sequentibus. Invehitur in superbiam sæcularium, qui in Sacerdotibus divitias & honores mundi, non ministerium Christi plerumque venerantur: divitiis verò & honoribus mundi carentes adeo contemptui habent, ut eos non solùm administratores, & procuratores rerum suarum faciant; sed etiam sibi more Laicorum servire compellant, eosque convivas mensæ suæ habere dedignentur. Cap. XXIII. in eos stylum

Venatorum vitia perstringuntur.

acuit, qui propter venationes & amorem canum, causam pauperum negligunt. Miserabilem planè & valde deflendam rem esse ait, quando pro feris quas cura hominum non aluit, sed Deus in commune mortalibus ad utendum concessit, pauperes a Potentioribus spoliantur, flagellantur, ergastulis detruduntur, & multa alia patiuntur. Hoc qui faciunt, etsi lege mundi justè se facere posse contendant: Num tamen lex mundi potest legem evacuare Christi, aut ipsi præponi? Christus docet in Evangelio, ut si quis nostra abstulerit, non repetamus ea. Si ille qui sua ablata repetit, contra Evangelium, id est contra consilium Evangelii facit, vel contra præceptum Evangelii, quia ea indebito modo, nec servata lege caritatis repetit; multò magis ille in Auctorem Evangelii delinquit, qui ea quæ sua non fuerunt violenter exigit. Quis igitur neget, inquit, contra Regulam Christianitatis fieri, cùm propter unius hominis delicias tot pauperes Christi diversissimis injuriis afficiuntur? Id præterea summæ dementiæ esse docet, cùm propter venationes quis Dominicis & festis diebus a solemnibus Missarum celebrationibus, & divinis laudibus vacat: & plus delectatur latratibus canum, quàm melodiis interesse hymnorum cœlestium. Declamat in eos qui canum majorem curam gerunt, quàm servorum; in quorum domibus nitidos & crassos canes videas discurrere; homines autem pallentes & titubantes incedere. Ibidem in alea-

Aleatores damnantur.

tores invehitur, ludum aleæ *laqueum diaboli* vocat. Laudat sub nomine *S. Cypriani* librum *contra Aleatores* ipsi adscriptum. Quærentibus, quid mali faciant, aleis ludendo? Respondet, Multis modis in eo ludo delinqui. Primò quia vix sine mendacio, aut perjurio, aut discordia peragitur; quod si fortè in nullo horum delinquatur, in eo solo proculdubio peccatur, quia otiositati, quæ inimica est animæ, inservitur. Capite XXIV. Ju-

Judicum vitia.

dices instituit & remota Personarum, munerumque acceptione, rectè judicare docet. Nihil iniquius & Deo odibilius esse, quàm cùm in foro plus valet amor nummi, quàm Christi. Qui enim pro rectè judicando nummos accipiunt, more Judæ Christum, qui justitia est, accepta pecunia vendunt. Judicum sæculi vices luget, qui fortes sunt ut tota die terreno judicio insistant, in oratione verò coram Domino ad unius horæ momentum lassantur. Tres munerum acceptiones exponit, quibus contra justitiam humana vanitas militat, favorem amicitiarum, adulationem laudis, & corporalis acceptationem muneris. Judicium humanum perverti docet timore, cupiditate, odio, & amore. Sequentibus capitibus agit de juramento, mendacio, falso testimonio, curiositate vitandis, & de hospitalitate exercenda. Tertio libro de caritate, humilitate, patientia; de præcipuis vitiis vitandis, superbia, odio, invidia, detractione, scurrilitate, tenacia, &c. Demum de novissimis hominis. Mortis porro occasione agit de visitatione infirmorum, de mortuis sepeliendis, & cura pro eorum anima gerenda. Hoc specimen librorum *Jonæ Aurelian. De Institutione Laicali*; quorum lectionem Concionatoribus nostris vehementer suadeo. Extant Tomo I. Spicilegii *D. Lucæ Dacherii.*

Alterum Opusculum edidit Jonas *de Institutione Regia*; eodem stylo, eademque methodo, quibus laicalem Institutionem: immo verò quinque capita ejusdem Institutionis repetit. Integrum habetur in Concilio Parisiensi VI. quod anno Christi DCCCXXIX. celebratum est, præter Præfationem, & duo postrema capita. Gallicani Patres *Ludovico Pio & Lothario* Imperatoribus Admonitiones, quas postularant, subministrare cupientes, nihil melius præstare se posse existimarunt, quàm *Jonæ Aurelianensis* Opus suis inserere Decretis, quòd ex Scriptura Sacra, & selectis SS. Patrum testimoniis contextum esset, adeoque Concilio dignum. Aut *Jonas* a Patribus rogatus ut Acta Concilii in ordinem redigeret, operæ pretium duxit, si ex Opusculo paulò ante edito, & *Pippino* Regi, *Ludovici Pii* filio nuncupato, Regias Adhortationes derivaret; maximè cùm in eo, non suis, sed Scripturæ Sacræ & SS. Patrum verbis loqueretur. Ut ut est, istud Opusculum conscriptum ante Concilium illud Parisiense VI. & priusquam *Pippinus* adversùs *Ludovicum* Imperatorem quidquam unà cum fratribus molitus fuisset, constat; 1. ex Præfatione *Jonæ*, qui ipsum ob amorem, fidem, reverentiam erga *Ludovicum Augustum* ipsius Patrem, commendat. 2. Quòd ausus non esset Jonas Monita jam a Synodo Parisiensi edita, & Patri ac Fratri Augustis dicata, iterum *Pippino* Regi offerre, velut Opus propter ipsum susceptum. 3. Quòd cùm Auctores e quibus præclaras illas Regiæ Institutionis Regulas excerpsit, laudare soleat, de Concilio Parisiensi ne verbum quidem habet. Has rationes fusiùs exponit *D. Lucas Dacherius* in Præfatione ad Tomum V. Spicilegii.

SCHOLION II.

In hoc Articulo, pag. 176. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *A pregnantibus & menstruatis abstinendum.*

R. Libros *Jonæ Aurelianensis* Episcopi *De Institutione Laicali* expendens, eorumque Synopsim exhibens, dixi: *Libro secundo, cap. 7. Ab uxoribus pregnantibus abstinendum esse docet. Et cùm solita sexui patiuntur.* [*Cap. 10.*] Id revera docet Jonas Aurelianensis, idque ex SS. Augustino & Hieronymo probat quoad primam partem, tum veterum Patriarcharum exemplo, hac denique firmissima ratione: *Si causâ prolis uxor ducitur, & commixtio maris & fæminæ amore filiorum, non ardore libidinis debet exerceri, postquam fructum oriundæ prolis tumefactus uxoris venter indicaverit quid coitus cum uxore, jam nisi æstum libidinis demonstrat? Nonne ab hujuscemodi coitu abstinere nolenti quodammodo dicit Dominus: si causâ liberorum uxorem duxisti, jam me operante adeptus es quod voluisti, ut quid operi meo morbida libidinis quicquam superaddere præsumpsisti?* Hæc Jonas Aurelianensis. Partem alteram probat ex Scriptura sacra *Levitici* 15. & *Ezechielis* 18. & Sanctorum Hieronymi & Augustini testimoniis confirmat. Qui contrarium assereret, conjugatorum incontinentiæ ac libidini patrocinaretur.

AR-

ARTICULUS VIII.

De Eginhardo, Thegano, & Nitardo.

EGinhardus, sive *Eynardus* ex Orientali Francia oriundus, circa nemus Ottonicum, a *Carolo Magno* Imperatore in Regia Aula nutritus est, & Notarii * munere amplissimo, ac Præfecti Regiorum Ædificiorum in Aquisgranensi, Palatio ornatus, de quo *Vvalafridus Strabo* cecinit:

Nec minor est magni reverentia Patris habenda,
Beseleel fabrè primum qui percipit omne
Artificum præcantus opus.

* Secretaire d'Estat.

Hunc primò fuisse conjugatum, & uxorem genere & virtute illustrem, nomine *Immam* duxisse docet *Ludovici Pii* Diploma, quo illis Villas *Michlenstat*, & *Mulenheim* dictas, anno Imperii sui primo largitus est. Eam fuisse filiam *Caroli Magni*, quam furtivis amoribus deperierit *Eginhardus*, a qua per nivem deportatus, ab insomni Principe fortuitò deprehensus fuerit, & venia impetrata, eam uxorem acceperit, non absque muneribus in latifundiis, etiam a *Ludovico Pio* Imperatore postea auctis & cumulatis, Chronici Laureshamensis Auctor commentus est. Anno Imperii *Ludovici Pii VI.* nobilissimi conjuges Villam *Michlenstat* sitam in Germaniæ sylva, quæ *Odamvald* appellatur, ad fluvium Mimilingum, Monasterio *S. Nazarii* tradidere. Mox continentiam consensu mutuo professi, in aliam Villam nomine *Mulenheim* secessere, quo in loco Basilicam in memoriam *SS. Marcellini* & *Petri* ædificavit Eginhardus cùm eorum corpora ab *Eugenio* Pontifice Maximo obtinuisset. Exinde carissimæ conjugis mortem gravissimè luxit, ut ex ejus ad *Lupum* Abbatem Ferrariensem Epistolâ constat, qui & ejus mœrorem amicis & consolatoriis literis lenivit. Ad eum rescripsit *Frotarius* Tullensis Episcopus, * rogans ut Ecclesiæ Senonensis causam apud *Ludovicum Pium* Imperatorem auctoritate sua ac intercessione juvaret, & electum ex ejusdem Ecclesiæ gremio Episcopum, quem Missi Dominici repudiabant, Regio consensu approbari atque confirmari obtineret: maximè cum secunda hæc esset electio; quoniam alterum priùs electum repudiarat Imperator. Fontanellensi Abbatiæ præfuit, jam ab anno DCCCXXVII. eamque per septem annos tenuit. Tandem in Cœnobium Mulenheimense, quod postea Selingestadiense dictum est, se recepit, ibique Regulam *S. Benedicti* professus, primus Abbas fuit simul & fundator, ut *Trithemius* memorat. Fossatense quoque Monasterium ad Lutetiam, & Blandiniense in Gandavo rexisse dicitur. Quo obierit anno, haud omnino exploratum. Quidam anno 843. alii anno uno seriùs, alii anno dumtaxat 848. defunctum volunt, quo secundę Synodo a *Rabano* Moguntino Archipręsule celebratę interfuerit. Ut ut est, constat ipsum in Monasterio suo Selingestadiensi sepultum, ipsique positum Epithaphium a *Rabano*, in quo:

* Epist. XVI.

Ingenio prudens, probus actu atque ore facundus prædicatur. Auctor Vitæ *Ludovici Pii* ipsum *Virorum sui temporis prudentissimum* appellat: Chronicon Fontanellense, *Virum undequaque doctissimum*. Vvalafridus Strabo *Magnum Einardum*: Ermoldus Nigellus, *ingenio sagacem, bonitate vigentem, & a Carolo M. dilectum*. Scripsit *Vitam Caroli Magni*, tantò meliori fide, quantò ipsi adhæsit familiariùs, ut *Sigebertus* observat. Istud Opus *Lupus Ferrariensis* in Epistolâ ad Auctorem datâ commendat. Ejus nomen præferunt Annales Francorum ab anno Christi DCCXLI. ad annum DCCCXXVIII. hosque ipsi vendicat *Andreas Duchesnius* testimonio Anonymi, sed coævi Auctoris, qui librum de Translatione & Miraculis S. Sebastiani composuit, in Præfatione ad *Ingrannum* S. Medardi Suessionensis Abbatem: necnon *Trithemii*, qui inter *Eginhardi* Opera recenset *Historiam temporum de gestis Germanorum & Francorum*: quæ alia ab his Annalibus haberi non debet in quibus res per Francos potissimum & Germanos gestæ non minùs eleganter quàm accuratè consignantur. Demum probat, hos Annales *Eginhardi* fœtum esse, ex eo quòd eorum stylus cum stylo Vitæ *Caroli Magni* genuinè conveniat. Contra, *P. Carolus le Cointe* in Annalibus Francorum, dissimilem stylum arguit, & ex iis quę habet Auctor ad annum DCCLXXIV. aliisque momentis, hoc Opus a Monacho Laureshamensi, cujus quidem ignotum sit nomen, editum asserit: illudque non alio appellat nomine, quàm *Annales Laureshamenses*. Qua de re penes eruditos sit judicium. Scripsit etiam *Eginhardus* libros quatuor de Translatione & Miraculis, *SS. Marcellini* & *Petri* Martyrum quos apud *Surium* * integros legere est. Denique *Lothario* Imperatori Monita *Gabrielis Archangeli* duodecim Capitulis comprehensa nuncupavit, ut Annales Fuldenses testantur ad annum DCCCLXXIV. Vitam *Caroli Magni* ab *Eginhardo* scriptam primus in lucem emisit *Hermannus* Comes a *Nuenare* anno MDLXI. cum Annalibus. Postea *Justus Reubertus* Jurisconsultus in veterum Scriptorum Tomum congessit, qui res Imperatorum per aliquot sæcula gestas literis mandarant. Deinde *Marquardus Freherus* eamdem inseruit Corpori Historiæ Francicæ veteris ac sincerę quòd anno MDCXIII. vulgavit. Demum *Andreas Duchesnius* illam edidit inter Scriptores veteres Historiæ Francorum, Tomo II. cum Annalibus eidem adscriptis. Hermannum Comitem Nuenarium primum *Eginhardi* editorem non instituisse antiquo Codici quem habebat: sed in eo fuisse ut floridiùs loquentem induceret: & qui postea Eginhardum typis divulgarunt, hanc Nuenarii Comitis editionem secutos esse, scripsit *Vossius* lib. II. de Historicis Latinis, Cap. XXXIII. sed *Vossio* cæteri Viri Eruditi non assentiuntur, eumque Codices antiqui refellunt.

* Tom. VII. die II. Junii.

Theganus

II. Eginhardo suppares fuere Theganus & Nithardus, quos ipsi propter argumenti in quo versati sunt, affinitatem hoc in Articulo subjungo. *Theganus* natione Francus, Trevirensis Chorepiscopus librum scripsit *De gestis Ludovici Pii*, cui *Vvalafridus Strabo* Augiensis Abbas, ejus familiaris, præfatus est, Opusque secuit in Capita LVIII. singulisque argumentum suum præposuit. Scripsit *breviter & verè, potiùs quàm lepidè. In cujus quibusdam sententiis, quòd effusior & ardentior in loquendo videatur, ut vir nobilis & acris animi, quod de indignitate vilium personarum*, seu de earum injuriis in Pientissimum Principem, *dolor suggessit, tacere non potuit. Præterea nimius amor justitiæ, & executoris ejus Christianissimi Imperatoris, zeli naturalis exaggeravit dolorem. Unde, quantum sit Opus ejus pro bona voluntate, non fastidiendum pro quantulacumque rusticitate.* Ita de hoc Opere censet *Vvalafridus Strabo*, qui & se novisse *Virum multa lectione instructum, sed prædicationis & correctionis studiis occupatum* testatur. Superstite adhuc *Ludovico Pio* editum esse, docent postrema hæc Operis verba: *Eodem anno, in ipso itinere obiit Berengarius, Dux fidelis & sapiens; quem Imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus XXIII. Regni Domini Ludovici Piissimi Imperatoris: quem conservare & protegere diu in hoc sæculo feliciter commorantem,* &

Thegani stilus.

& post hæc discurrentia tempora perducere dignetur ad societatem omnium Sanctorum ejus. Non attigit itaque *Theganus* res postremi triennii *Ludovici Pii*, sed scribere desiit anno ejus Imperii XXIII. Christi DCCCXXXVII. Iisdem temporibus scripsit Astronomus Anonymus Vitam *Ludovici Pii*, ipsiusque postrema gesta & mortem exposuit, quod *Theganus* non fecerat. Ejus ætatem ex eo cognoscimus, quòd, ut ipse refert, cùm anno DCCCXXXVI. III. Idus Aprilis Cometes apparuisset per dies XXV. ab Imperatore fuerit accitus rogatusque quid novum illud Phœnomenon portenderet. Utrumque Opus editum est ab *Andrea Duchesnio* Tom. II. Scriptorum Historiæ Francorum.

Nithardus.

III. Nithardus patre *S. Angilberto*, matre *Bertha Caroli Magni* filia natus, *Harnidi* frater, ut ipse testatur, Franciæ Maritimæ Comes, ferventibus inter *Ludovici Pii* filios dissidiis, sub *Carolo* Rege militavit. Unus ex illis fuit, quibus anno DCCCXLII. Regni inter *Ludovicum* & *Carolum* partitio commissa est, ut ipse testatur lib. 4. Pacem inter fratres componere semper optavit, fategitque. At fraternis odiis nusquam detumescentibus, secessum a Republica meditatus est, ut ipse refert in Præfatione lib. 4. Sæculo vale dixit anno circiter DCCCXLIV. Vitamque Monasticam sub Regula *S. Benedicti* professus est; quo in Cœnobio, Prumiensi, an Centulensi, incertum. Pro Prumiensi conjecturam subministrant *Lupi Ferrariensis* ad *Marcuvardum* Prumiensem Abbatem Epistola LV. ejusdemque *Marcuvardi* ad *Didonem* Abbatem Epistola LXII. Ut ut est, Centulensem Abbatem fuisse *Nithardum* constat ex *Hariulfo* in Chronico Centulensi. Paucis diebus Monasterio suo præfuit. In prælio enim adversùs Danos, qui oram Franciæ maritimam vastabant, occubuit. Libros quatuor edidit *De Dissensionibus filiorum Ludovici Pii*, ad annum usque DCCCXLIII. jubente *Carolo Calvo* Francorum Rege, cui & illud Opus nuncupavit. Editi sunt ab *Andrea Duchesnio*, Tomo II. Scriptorum Historiæ Francorum. Hos Auctores inter Ecclesiasticos recensuimus quòd in eorum etiam Operibus multa sint quibus Historia Ecclesiastica illustretur, quamvis de sæculari Historia potissimùm scripserint.

ARTICULUS IX.

De Hilduino, Freculfo, & Paschasio Ratberto.

** Grand Aumônier.*

Hilduini Abbatis elogium.

I. Hilduinus O. B. Monachus, sub *Ludovico Pio* sacri Palatii Archicapellanus, * S. Germani Parisiensis, S. Medardi Suessionensis, & S. Dionysii prope Lutetiam Abbas, anno DCCCXXVI. Romam misit ad *Eugenium II.* Pontificem Maximum pro impetrandis *S. Sebastiani* Reliquiis, quas in Basilica S. Medardi Suessionensis deposuit, ut Annales Francorum Eginhardo adscripti testantur. Vetus Auctor in Libello de Translatione S. Sebastiani, apud *Bollandum* ad diem XX. Januarii, *Hilduinum* ita commendat. *Ludovicus Imperator Augustus, inter cunctos Imperii sui Primates, quos Consilio suo asciverat, Hilduinum Abbatem Reverentissimum, virum quoque omni probitatis genere permodestum, omnique sagacitate & industria præditum, justitia conspicuum, sanctitate præclarum, in tantum amavit & extulit, ut ei specialiùs quidquid secretius tractandum esset, committeret, eumque Archicapellanum in omni Imperio suo constitueret .... A piissimo Cæsare, ad quorumdam improbitatem compescendam, qui adversùs Summum Antistitem Eugenium intumuerant Romæ, delegatus, sic judicium omne prudenti examinatione exercuit, ut & Cæsaris jussum expleret, & Pontifici satisfaceret, & eos, qui contra hunc superbè intumuerant, sedata eorum contumacia, pacatos redderet & quietos.* In *Lotharii* scilicet Imperatoris erat comitatu, cùm in Italiam a Patre directus est ad sedandas Romanorum discordias anno 824. ejusque consiliis utebatur *Lotharius*.

Ejus meminit *Nithardus* lib. 1. & 2. Ipsi *Rabanus* Commentarios in libros Regum dicavit, eum *ubique excellentem & pluribus fructuosum, divitem in omnibus in omni scientia & doctrina* appellans. Hunc *Vualafridus Strabo* in Carminibus vocat *Magnum Aaronem*, ejusque fidem, doctrinam, ac morum integritatem commendat his verbis:

Protinus in magno magnus procedit Aaron,
Ordine mirifico, vestis redimitus honore,
Punica tintinnis respondent mala sonoris:
Mala fidem, tintinna sonant documenta salutis,
Queis utriusque Pius vario pater ordine fulget,
Et divina sacro celebrat celer orgia cultu,

Hunc *Lupus Ferrariensis* Epistola CX. vocat *Nobilitatis, dignitatis, & moderationis apice conspicuum, Ecclesiasticorum Magistrum.* Ad eum extant Epistolæ *Frotarii* Tullensis Episcopi, XIII. & XIV. Primam suo & Ecclesiæ suæ nomine dedit, alteram nomine Ecclesiæ Senonensis: ex utraque constat *Hilduinum* præcipua in gratia & auctoritate fuisse apud *Ludovicum Pium* Imperatorem, ac tanto usum fuisse favore ad patrocinium Ecclesiarum, ut ad ipsum velut ad *Unicum Patrem & Defensorem Piissimum*, omnes Ecclesiæ Regni quibus aliqua in Aula erant negotia, confugerent. Sic inscribitur prior *Frotarii* Epistola: *Excellentissimo atque summo honore dignissimo Hilduino a Deo electo, Patri & Magistro.* Secunda verò sic: *Eximio Domino & verè sanctissimo Hilduino, sacris negotiis a Deo prælato.* Extat Epistola *Agobardi* Lugdunensis Archiepiscopi ad eumdem *Hilduinum*, & ad *Vuallam* Abbatem data, quâ ipsos rogat ut a *Ludovico Pio* Imperatore obtineant rescissionem Edicti, quo prohibuerat mancipia Judæorum invitis dominis, baptizari. Ex ea constat, *Hilduinum* semper in Aula fuisse, & gratia quâ pollebat apud Imperatorem usum esse ad res Ecclesiæ promovendas. Inscribitur: *Dominis sanctissimis, Viris illustribus, Hilduino sacri Palatii Antistiti, & Vuala Abbati, &c.* Ait ipsos *præcipuos & pene solos in via Dei esse adjutores Christianissimi Imperatoris, & propterea in Palatio esse unum semper, & alterum frequenter, ut in operibus pietatis illi prudentissimis suggestionibus sint exhortatores & adjutores.* Ludovici Pii, & Gallicanorum Antistitum auctoritatem adhibuit ad Regularem Disciplinam in Monasterio *S. Dionysii* restaurandam, ut constat ex Diplomate ejusdem Imperatoris dato VII. Kal. Decembris, anno ipsius Imperii XIX. Vitam *S. Dionysii* Areopagitæ, ejusdem Principis mandato composuit, cùm prosa, tum carmine, quæ lucubrationes, *Areopagitica* vulgò nominantur. Hoc autem Opus ex Græcorum Historiis, ex ipsius Dionysii libris, ex Latinis Auctoribus, ex Libello Passionis ejus, & ex Chartis vetustissimis Tabularii Parisiensis Ecclesiæ componere a *Ludovico Augusto* jussus est. Extat *Ludovici Pii* Epistola ad *Hilduinum*, Tom. II. Conciliorum Galliæ. Vitam *S. Dionysii* ab *Hilduino* prosa scriptam legere est apud *Surium* Tom. V. ad diem IX. Octobris. Quatuor verò Libros eo de argumento carmine conscriptos, in Monasterio Gemblacensi asservari testatur *Vossius*, lib. II. de Historicis Latinis, Cap. XXIII. De Areopagiticis *Hilduini*, varium est Eruditorum judicium. *Hilduini Areopagitica.*

Freculfus.

II. FRECULFUS, Monachus primùm Fuldensis

fis

sis O. B. Deinde Lexoviensis in Provincia Rotomagensi Episcopus, qui Conciliis Parisiensis anno 846. & Turonensi IV. anno 849. interfuit ac subscripsit, cui *Rabanus* suos in Genesim Commentarios nuncupavit; scripsit *Chronicon* a mundi exordio ad annum Christi circiter DC. Primam partem, quam ad Christum usque perduxit, septem libris comprehensam, dicavit *Elizachari* Abbati, Preceptori quondam suo. Alteram a Christo usque ad Regna Francorum ac Longobardorum, & annum circiter sexcentesimum, divisam in quinque libros, obtulit *Juditha* Augustæ *Ludovici Pii* coniugi & *Caroli Calvi* matri. Obiit circa annum DCCCL. A *Sigeberto* lib. de Viris Illustribus, Cap. XC. & a *Trithemio* in lib. de Scriptoribus, & in Chronico Hirsaugiensi commendatur.

Paschasius. III. *Paschasius Ratbertus*, Cœnobii Corbeiensis ad Somonam O. B. Abbas a *Lupo Ferrariensi*, Epistolis LVI. LVII. & LVIII. ab *Engelmodo* Suessionensi, in Carmine quod eius Operibus præfixum est, a *Sigeberto*, lib. de Viris Illustribus, Cap. XCVII. *Honorio Augustodunensi*, lib. IV. de Luminaribus Ecclesiæ cap. X. *Trithemio*, & aliis commendatus, floruit ab anno Christi 844. ad annum 860. ut probat doctissimus *P. Mabillonius* in Elogio illius Historico, II. P. Sæculi IV. Benedictini. Scripsit XII. libros Commentariorum in Evangelium *S. Matthæi III* in Psalmum XLIV. V. in Lamentationes Jeremiæ; librum *de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini; Epistolam* ejusdem argumenti *ad Frudegardum:* Vitam S. *Adhalardi* Abbatis Corbeiensis Epithaphium seu Vitam *Vvala* Abbatis, Libellum de Passione SS. *Rufini & Valerii*, & Libellum *de Partu B. Mariæ* Virginis. De *Paschasio*, & ejus Operibus, maximèque de ejus doctrina circa Eucharistiam, singularem Dissertationem instituemus.

ARTICULUS X.

De Agobardo.

I. AGOBARDUS natione Gallus, Ecclesiæ Lugdunensis primùm Chorepiscopus sub *Laidrado* Archipræsule, deinde post *Laidradi* abdicationem & secessum in Monasterium S Medardi Suessionensis, eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus electus est. Anno DCCCXIII. sanctimoniâ & doctrinâ inter Gallicanos Episcopos claruit: Ejus gloriam obscuravit unica labes. *Lotharii* scilicet partes secutus est adversùs *Ludovicum Pium* Imperatorem, consiliis & auctoritate quâ in Ecclesia Gallicana valebat, perduelles filios plurimùm juvit. *Agobardus conjurationis adversùs Ludovicum Pium reus.* Adfuit Concilio Attiniacensi, in quo *Ludovicus Pius* publicam Pœnitentiam sponte suscepit, anno DCCCXXII. ut ipse testatur in libro *de Dispensatione rei Ecclesiasticæ*. Interfuit & Synodo Compendiensi, & specie publicæ Pœnitentiæ Piissimum Imperatorem cum aliis Episcopis Lotharianæ factionis exauctoravit, ut constat ex Chartula quam *Lothario Augusto Ludovici* filio porrexit Compendii, in quâ hujus Conventûs Acta summatim describuntur. Coacta est hæc Synodus anno DCCCXXXIII. *Seditiosa ejus scripta.* Seditiosum Apologeticum pro filiis *Ludovici* adversùs patrem, & famosum adversùs *Juditham* Augustam ejus conjugem his ferventibus dissidiis conscripsit, qui extat inter eius Opera. Pio Imperatore in Concilio apud Sanctum Dionysium anno DCCCXXXIV. & apud Theodonis Villam, anno sequenti, Communioni restituto, & resumptis Imperii insignibus, in solium regresso, *Ebo* Remensis Archiepiscopus, conjuratorum facilè princeps exauctoratus est. *Episcopatu dejectus est Synodali Sententiâ.* Citatus *Agobardus*, cùm ad satisfactionem venire ac Synodo se sistere neglexisset, ab Ecclesiæ regimine amotus est. Inde Conventus apud Stramiacum * in pago Lugdunensi habitus est anno DCCCXXXVI. in quo Ecclesiarum Lugdunensis & Viennensis, per depositionem *Agobardi* & *Bernarii* vacantium causa ventilaretur. Cujus quidem examen fieri cœptum est; sed absentibus Episcopis peragi non potuit. Id Astronomus in Vita *Ludovici*, & Annales *Eginhardi* seu Laureshamenses testantur. Ceterùm in gratiam Ludovici Pii *Agobardum* rediisse, ac Sedem suam recepisse, *Ado Viennensis* in Chronico testatur. Paucos verò post annos a restitutione sua, apud Santones in expeditione Regia positus obiit, ut idem *Ado* commemorat. Anno circiter 840. aut 841. obitus ejus figitur. Ipsum coniurationis crimen pœnitentia eluisse, probat vindicata eius sanctitas. *Peccatum pœnitentiâ eluit.* Ejus memoria in Ecclesiæ Lugdunensis Martyrologio velut sancti Confessoris VIII. Idus Junias celebratur, necnon in Martyrologio MS. Monasterii S. Claudii. *Sancta Memoria* Episcopus in Chronico *Sancti Benigni* Divionensis appellatur. Ad *Agobardum* extat Carmen *Vvalafridi Strabonis*, quod ipsum amicitia conjunctum illi fuisse probat.

* Cremieu.

Agobardi Opera. II. Multa ingenii ac eruditionis suæ monumenta reliquit posteris *S. Agobardus*. Librum adversùs errorem *Felicis* Urgelitani Episcopi luculentum scripsit, obtulitque *Ludovico Pio* Imperatori, & ejus judicio subjecit, his verbis: *Pie igitur Rector & Domine, caput orbis, decus mundi, Catholicorum omnium insignis gloriatio, qui illustratis fidem, propagatis & pacem; obsecro mansuetudinem vestram, ut in contemplationem Filii Dei, qui vestrum juvat Imperium, præfatum Opusculum perlustrare non dedignemini, ut vestro acerrimo ingenio probetur, vel improbetur. Quia si probatur, illis, quibus profuturum est, ad legendum commendatur; si autem improbatur, Auctor ejus per vos emendatur.*

III. Libellum supplicem obtulit *Ludovico Pio*, *contra Judæorum insolentiam*, qui Aulicis pecunia corruptis, indicula, seu literas sigillo Regio munitas contra ipsum, & Christianos Ecclesiæ Lugdunensis, per obreptionem & malas artes impetrarant. Inde autem offensio Judæorum qui Lugduni morabantur, adversùs *Agobardum*, quòd salutem commissæ plebis curans prædicationibus suis ei persuaserat ne mancipia Christiana eis venderet, ne ipsos Christianis servis, & operariis uti pateretur. Ne fœminæ Christianæ cum eis sabbata celebrarent, & ne diebus Dominicis operarentur. Ne diebus Quadragesimæ cum eis pranderent, & eisdem diebus carnes manducarent. Ne carnes a Judæis immolatas emerent, aut vinum biberent.

Summa Libri Agobardi De Judaicis superstitionibus. IV. Librum scripsit ad eumdem Imperatorem, *De Judaicis Superstitionibus*, in quo exponit quomodo SS. Patres Judæos abominati sint; & Canones in Synodis contra perfidam illam sectam conditos subjicit, multò magis detestanda & vitanda consortia Judæorum, quàm cæterorum Hæreticorum, ostendit: Quia proprium est aliorum Hæreticorum in aliquibus communiter sentire cum Ecclesia, in aliquibus dissentire ab ea: Judæorum autem ex toto blasphemare Dominum Deum nostrum Jesum Christum, & Ecclesiam ejus; & nihil de eo verum credere nisi mortem; quamquam nec in eo verum credant, eo quòd mortem ejus cæterorum hominum mortibus similem dicant. Hoc est, ex necessitate naturæ, non ex voluntate misericordiæ. Tum eorum blasphemias, fabulas, & mysteria erroris aperit. Quòd nempe Deum corporeum, & corporeis lineamentis per membra distinctum asserant, excepto quòd ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes *Judæorum commenta.*

tes, utpote qui nihil manibus operetur. Sedere autem more terreni alicuius Regis in solio, quod a quatuor bestiis circumferatur. Cogitare etiam multa superflua, & vana, quæ, quia ad effectum venire cuncta nequeant, vertantur in dæmones. Quòd literas Alphabeti sui sempiternas credant, & ante mundi principium impetrasse diversa ministeria, quibus eas oporteat in sæculo præsidere. Legem verò Mosaicam multis annorum curriculis ante mundum scriptam. Quòd plures terras, plura inferna, plures cœlos esse effutiant: quorum unum, quod ipsi vocant *Racha*, id est firmamentum, molas Dei sustentare asserunt, quibus manna Angelis sumendum molatur in escam. Alterum verò appellant *Araboth*, in quo Dominus resideat. Habere Deum septem tubas, quarum una mille cubitis ei metiatur. Quòd *Jesus* juvenis quidam fuerit apud eos honorabilis, & *Joannis Baptistæ* magisterio eruditus. Quòd plures habuerit Discipulos, quorum uni, propter duritiam & hebetudinem sensus, *Cepha*, id est, *Petra* nomen imposuerit. Quòd propter plura mendacia accusatus, *Tiberii* judicio in carcerem detrusus, eo quòd filia ipsius, (cui, sine viro, masculi partum promiserat) lapidis conceptum intulerit. Quòd veluti magus furcâ suspensus sit, & petra in capite percussus, sicque occisus. Quòd juxta quemdam aquæductum sepultus, & Judæo cuidam ad custodiam commendatus, noctu, subitâ aquæductus inundatione sublatus sit, & *Pilati* jussu per duodecim lunas quæsitus, nec inventus. Quòd *Pilatus* ipsum adorari jusserit. Quòd Christiani colant Idola; & miracula, quæ Sanctorum intercessionibus tribuimus, a diabolo fiant. Quibus suppositis, *Agobardus* luculentissimis Scripturæ sacræ testimoniis probat, Christianos Judaïcam sectam execrari debere, & Judæorum consortium fugere. Non suo tantùm nomine, sed *S. Bernardi* Viennensis Archiepiscopi, & *Ebbonis* Gratianopolitani Episcopi, hic ab *Agobardo* scriptus ad *Ludovicum Pium* liber est.

V. Scripsit ad *Adalardum, Vualam*, & *Elizachatum* Abbates Consultationem *de Judaicorum mancipiorum baptismo*; an invitis dominis essent baptizandi, cum baptismum postulabant. Baptizandi rectè videbantur *Agobardo*, & reddendum ab Ecclesia pretium, quo primum empti fuerant, ne Judæis querelæ præberetur occasio. Sed renuebant Judæi pretium illud accipere, & baptisma servorum prohibebant, ipsisque favebant Imperatoris Magistratus. Ideo rogat *Agobardus* nominatos Abbates, ut consilio ipsum juvent, aut sacram Jussionem ab Imperatore contra Judæos, & ipsorum fautores obtineant. Scripsit quoque Epistolam ad *Hilduinum* & *Vualam* Abbates, rogans ipsos ut Edictum, quod Judæi a *Ludovico Pio* Imperatore per obreptionem impetrarant, quo vetabatur baptismus Judaïcorum mancipiorum invitis dominis, ab ejus Majestate rescindi obtinerent.

Summa Libri contra Legem Gundobadi.

VI. Librum etiam scripsit *Agobardus* contra legem *Gundobadi*, quâ Burgundiones utebantur. Duo erant in ista Lege capita naturali æquitati, & Christianæ Legi contraria. Primum, ut adversùs eum qui *Gundobada* Lege vivebat, ferre testimonium nemo posset alteri Legi subditus. Secundum, ut non publicis judiciis, sed singulari certamine causæ dubiæ disceptarentur, ac decernerentur. Primum Caput impunitati criminum favere ostendit; quoniam sæpe contingit ut Gundobadus crimen admittat in loco ubi nullus sit eidem Legi subditus. Secundum fidei & caritati repugnare probat; demonstratque insontes non semper esse victores: alioquin non Joannem Herodes, sed Herodem Joannes occidisset: neque vicissent Martyres moriendo, sed Tyranni occidendo. Addit Gallicanarum Synodorum Canones huic Legi adversari. Frustra verò objici quòd a Romanis recentioribus confirmati non fuerint, cùm ab antiquis in veneratione sint habiti. Et quamquam non tantæ sint auctoritatis, ac Synodorum Oecumenicarum Canones, ipsos tamen Gundobadæ Legis ab hæretico Rege latæ Decretis anteponi debere. *Huc accedit aliud*, inquit, *quod pia consideratione dignum videtur, de Canonibus scilicet Gallicanis, qui quasi superflui, aut inutiles a quibusdam respuuntur, eo quod neoterici Romani eos non commendaverint; cùm antiqui religiosè eos venerati sint, quoniam venerandi & sancti viri eos ediderunt, quorum vitam & sanctitatem crebra miracula commendarunt. Et revera, si secundùm dictum Dominicum, ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine ejus, ibi est & Dominus in medio eorum; quantò magis ubi viginti, aut triginta, aut multò ampliùs, congregati fuerint, non solùm in nomine Domini, sed insuper etiam fide præditi, sapientia illustres, vita clari, sanctitate reverendi, signis & prodigiis formidandi? Neque hoc idcirco dicitur, ut passim omnium Episcopalium Conventuum sanctiones æquali auctoritate recipiendæ credantur, ut Niceni, Calchedonensis, & cæterorum generalium ex totius mundi consensu congregatorum & receptorum. Sed quia congrua veneratione, pro causis necessariis, quarum definitiones in illis generalibus non inveniuntur, fides sit eis adhibenda religione debita; & melius sit unicuique sequi eorum auctoritatem, quàm proprium sensum; & sine aliquo dolore transiri non possit, cùm definitiones multorum & Sanctorum atque Catholicorum prætermittantur, & unius Gundobadi Regis hæretici Lex attentè, quasi a Deo data tenetur.*

Gallicani Canones quâ in veneratione habendi.

S. Aviti Viennensis Archiepiscopi Responsum de hujusmodi privatis certaminibus *Gundobado* Regi datum, expendi rogat *Agobardus*. *S. Avito* illa reprehendenti Rex Gundobadus responderat: *Quid est quod inter Regna & gentes, vel etiam inter personas sæpe singulas, dirimenda præliis causa divino judicio committuntur; & ei maximè parti, cui justitia competit, victoria succedit?* Reposuit Avitus: *Si divinum judicium Regna vel gentes expeterent, illud priùs, quod scribitur, formidarent, dicente Psalmista;* Dissipa gentes, quæ bella volunt. *Et illud diligerent, quod perinde dicitur:* Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. *An fortè sine telis & gladiis causarum motus æquitas superna non judicat? Cum sæpe, ut cernimus, pars aut justè tenens, aut justa deposcens, laboret in præliis, & prævaleat iniquæ partis, vel superior fortitudo, vel furtiva subreptio?* Pergit *Agobardus* contra illam singularium certaminum ambiguitatem declamare. *Quid jam*, inquit, *de illa singularium certaminum ambiguitate dicamus, quam frequenter inter gentes quietas furor personalis exequitur, cùm super quacumque repetitione bellantes ambo nonnumquam animas justè ponunt, quibus humanis atque pretiosis vilissima lucra præponunt; & Dei judicium iracundia invocat, dum impatientia non expectat: Hic autem interrogo, utrum causa utrique mala fuerit, pro qua bellator uterque occumbit?* Denique concludit, optandum esse, ut sub uno piissimo Rege omnes una regantur Lege: id fore ad concordiam Civitatis Dei, & populorum æquitatem conducibilius, sed quia hoc difficile, ne dicam, impossibile est; Principem rogat, ut hoc saltem caput Gundobadæ Legis, non solùm ut inutile, sed etiam ut noxium de medio auferat.

Singularia certamina damnata.

Psal. 67. 31.
Rom. 12. 19.

VII. Scripsit insuper *Agobardus* ad *Bernardum* Viennensem Archiepiscopum, *de Privilegio & Jure Sacerdotii* librum egregium, ubi postquam de dignitate Sacerdotum, & reverentiâ ipsis debitâ mul-

Perstringuntur Laici, qui Sacerdotes

contemptui habent.

multa præclarè dixit ex Veteri & Novo Testamento, luget sui sæculi mores, quo Sacerdotes contemptui habebantur, & Nobilibus velut famuli ministrabant. *Hęc pauca*, inquit, *veteris ac novi Testamenti collegimus testimonia, in quibus quasi in speculo contueri valeamus fœditatem nostri temporis omni lachrymarum fonte plorandam; quando increbuit consuetudo impia, ut pene nullus inveniatur; anhelans & quantulumcumque proficiens ad honores & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non cui obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul atque illicitam obedientiam, non solùm in divinis officiis, verùmetiam in humanis; ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut saccata vina misceant, aut canes ducant; aut caballos, quibus fœminæ sedent, regant; aut agellos provideant. Et quia tales, de quibus hæc dicimus, bonos Sacerdotes in domibus suis habere non possunt [nam quis esset bonus Clericus, qui cum talibus hominibus dehonestari nomen & vitam suam ferret?] non curant omnino quales Clerici illi sint; quantâ ignorantia cæci, quantis criminibus involuti; tantùm ut habeant Presbyteros proprios, quorum occasione deserant Ecclesias, seniores, & officia publica. Quòd autem non habeant eos propter Religionis honorem, apparet ex hoc quòd non habent eos in honore, unde & contumeliosè eos nominantes, quando volunt illos ordinari Presbyteros, rogant nos, aut jubent, dicentes: Habeo unum Clericionem, quem mihi nutrivi de servis meis propriis, aut beneficialibus sive pagensibus; aut obtinui ab illo vel illo homine, sive de illo vel illo pago, volo ut ordines eum mihi Presbyterum.*

Insulsas vulgi opiniones de grandine & tonitruis a magis & sortilegis excitatis Agobardus refellit.

VIII. Scripsit insuper *Agobardus* librum contra insulsam vulgi opinionem *de grandine & tonitruis.* Invaluerat in vulgus superstitiosa opinio de grandine & procellis, quas magorum & sortilegorum, quos Tempestarios appellabant, maleficiis fieri arbitrabantur. Propterea *Levatitiam auram* nuncupabant. Istud autem commentum ex hominum animis delere satagit. *Agobardus*, ostendens ex Scriptura Sacra grandinem & tonitrua solius Dei opus esse, non alicujus hominis. Nec magos Ægyptiorum grandinem immittere potuisse. Et quamquam Deus flagella vindictarum aut probationum, per Angelos malos exerceat; tamen potestatem nocendi ab illo accipiunt, quamvis voluntatem de suo habeant. Auctorem autem grandinis & procellarum Deum esse, probat ex cap.9. Exodi, v.23. Josue 10. v.11. Job 37. a v.5. ad 11. Job. 38. v.22. & 23. I. Regum 7. v.10. III. Reg.18. Psalm.37. 104. & 143. Ecclesiasticis 39. & 43. Jacobi 5. Stultam illam credulitatem portionem non minimam infidelitatis esse dicit. Illam superstitionem ita invaluisse ait, ut in plerisque locis essent homines miserrimi, qui dicerent se nonequidem nosse immittere tempestates, sed nosse tamen defendere a tempestate habitatores loci. His habuisse statutum, quantùm de frugibus suis donarent; idque appellare solitos *Canonicum*. Id sponte persolvere, diabolo illiciente, qui decimas Sacerdotibus, eleemosynas pauperibus tribuere nolunt.

Insulsum alind vulgi commentum ab Agobardo refellitur.

Irridet aliud figmentum adhuc absurdius. Ante paucos annos cùm mortalitas boum grassaretur, ineptus rumor sparsus fuerat in vulgus, *Grimaldum* Ducem Beneventanum, hostem *Caroli M.* Imperatoris, transmisisse homines cum pulvere, quem spargerent per campos, montes, prata, & fontes: & hunc pulverem bobus mortem inferre. Multi, qui hujusmodi maleficii accusabantur, fuerant comprehensi & occisi: qui etiam fassi fuerant se talem pulverem habere, & spargere. Sic eos diabolus occulto & justo Dei judicio seduxerat, acceptâ in illos potestate, ut ipsi contra se testes essent fallaces ad mortem. Hoc ita ab omnibus credebatur, ut pene pauci essent, quibus absurdissimum videretur. Neque expendebant unde fieri posset pulvis ille, ex quo soli boves, non animalia cætera morerentur: aut quomodo per regiones tam latè diffusas exportari potuisset, quas superspargere pulveribus homines non possent, nec si Beneventani omnes, viri & fœminæ, senes & juvenes, cum ternis carris pulvere onustis egressi de regione fuissent. Istud ergo commentum sugillat, & æquè sugillandum docet ac vulgare illud de *aura levatitia:* doletque quòd tanta jam stultitia miserum mundum oppresserit, ut nunc sic absurdè res credantur a Christianis, quales numquam antea poterat quisquam suadere Paganis.

Liber criticus contra objectiones Fredegisi.

IX. Librum præterea scripsit *Agobardus* contra objectiones *Fredegisi* Abbatis, qui aliquam ipsius lucubrationem injustè reprehenderat. Assertas a se propositiones a calumnia & errore vindicat: *Fredegisum* ipsum in magnos errores lapsum ostendit. Reprehenderat *Fredegisus* istam *Agobardi* propositionem: *Qui verè humilis est, abjecta de se sentit: & qui abjecta de se sentit, errasse se non dubitat.* Dicebat inde sequi Christum abjecta de se sensisse, & errare se non dubitasse.

Istius libri summa.

Respondet Agobardus, Cùm de abjectionis humilitate, & peccati confessione loquimur, quæ vera in hominibus proculdubio esse debent, Christum cæteris hominibus permisceri non debere: quia quòd semetipsum exinaniverit, inclinatio fuit miserationis, non evacuatio potestatis. Scripserat *Fredegisus*, non solùm Apostolos & Evangelistas, sed Scripturæ Sacræ Interpretes, & Catholicos Expositores ab imperitiæ calumnia rationabiliter defendi posse: nihilque omnino contra regulam Grammaticæ dixisse, quòd non ita aut ratio aliqua, aut causa Mysterii dici exigeret. Id oppidò falsum esse probat *Agobardus*, quoad Interpretes, & Expositores; quos interdum errasse, nec illis æqualem ac sacris Auctoribus fidem esse adhibendam, probat ex *S. Augustino* in libris contra *Faustum* dicente: Expositores *non cum credendi necessitate, sed cum judicandi libertate* esse legendos. Solas autem Scripturas Sacras, *non cum judicandi libertate, sed cum credendi necessitate* legi oportere. Scripserat *Fredegisus*, Turpe esse credere, Spiritum Sanctum, qui omnium gentium linguas mentibus Apostolorum infudit, rusticitatem potiùs per eos, quàm nobilitatem uniuscujusque linguæ locutum esse. Respondet *Agobardus*, Hæc eò collineare, ut credatur Spiritus Sanctus Prophetis & Apostolis, non solùm sensum prædicationis, & modos vel argumenta dictionum inspirasse; sed etiam ipsa corporalia verba extrinsecùs in ore illorum formasse.

Utrum Spiritus Sanctus corporalia ipsa verba in ore Prophetarum & Apostolorum extrinsecùs formaverit.

Id verò falsum probari vel solo Mosis exemplo, qui se impeditioris linguæ esse dixit, cùm a Deo mitteretur. Cui Deus: *Ecce*, inquit, *Aaron frater tuus, scio quòd eloquens sit, ipse erit propheta tuus: Tu loqueris ad eum & ille loquetur ad Pharaonem.* Moses Propheta Domini, Aaron Propheta Moysi. Propheta Moysi eloquentior Propheta Dei. Non itaque Deus ipsa corporalia verba extrinsecùs format in ore Prophetarum. Unde & *S. Hieronymus* refellit eos qui putant *S. Paulum* ex humilitate, & non verè dixisse: *Etsi imperitus sum sermone, non tamen scientia.* Et in Præfationibus Isaiæ, Jeremiæ, & Ezechielis, idem *S. Hieronymus* observat, Prophetas stylo æquè nobili ac eleganti non esse locutos. Et in Præfatione Epistolæ ad Hebræos, notat *S. Paulum* in hac Epistolâ fuisse eloquentiorem quàm in cæteris, quod proprio, id est, Hebræo sermone, scriberet. De anima corpori in-

infundenda *Fredegisus* scripserat: *Anima quando ad corpus pervenit, &c.* Hunc loquendi modum reprehendit *Agobardus*, quod innuere videatur animam ante corpus fuisse creatam. *Fredegisus* scripserat, Aliud non esse Deum, aliud veritatem; aut si aliud sit, inde sequi quòd Deus veritas non sit. Id reprehendit *Agobardus*, ostenditque frequenter in Scripturis sacris nomen veritatis significare virtutem oppositam falsitati & mendacio, non ipsum Deum; qui tamen & ipse veritas est. Sic *Zachariæ* 8. dicitur; *Veritatem & Judicium pacis judicate in portis vestris*. Cujus sententiæ non est is sensus; *Deum judicate in portis vestris*. Sic Apostolus ait; *Veritatem dico in Christo Jesu, non mentior*. Cujus sententiæ non est sensus: *Deum dico in Christo Jesu;* ut *Fredegisus* effutiebat. Scripserat *Fredegisus*, Sanctos Veteris Testamenti non fuisse Christianos, eoque ratiocinio utebatur: Absurdum est ut Christiani sint priùs quàm Christus; At in veteri Testamento non erat Christus; igitur non erant Christiani. Meritò illius assertionis fundamentum reprehendit *Agobardus*, ut hæresi *Pauli Samosateni* proximum; Ostenditque *S. Augustini* verba malè a *Fredegiso* allegari ad eum confutandum errorem. Hoc proferebat ille *S. Augustini* testimonium: *Nondum ergo erat Christus quod esse cœpit, cùm semetipsum exinanivit, non formam Dei amittens, sed formam servi accipiens*. Respondet *Agobardus*: Unum eumdemque Christum semper in forma Dei fuisse, deinde in tempore formam servi accepisse; quàm antequam acciperet, nondum erat filius hominis, sed Dei, tamen Christus. Unde *S. Augustinus* ait; *De ipso tamen eodemque Christo dictum est: Cùm in forma Dei esset*. Nec ait: *Non erat Christus qui esse cœpit:* Sed, *Non erat quod esse cœpit*. Everso *Fredegisi* fundamento, probat *Agobardus* Christum, & Christianos tempore veteris Testamenti fuisse, ex Apostolo ad Hebreos 13. dicente; *Christus Jesus heri, & hodie, ipse & in sæcula*. Et ad Ephesios 2. ubi ait; *Memores estote quòd aliquando vos gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manu facta, quia eratis illo tempore sine Christo, alienati a conversatione Israël, & hospites Testamentorum, spem promissionis non habentes, & sine Deo in mundo*. Quid est autem dicere, *Eratis sine Christo, alienati a conversatione Israël* nisi obliquè demonstrare, non fuisse sine Christo Israël tempore promissionis? (inquit *Agobardus*) Urget etiam *Fredegisum* auctoritate ejusdem Apostoli, ad Hebreos II. de Moyse dicentis: *Negavit se esse filium filiæ Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem; majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem*. Quod frustra dictum, si Christus non erat, neque Christiani. Et ex cap. 2. ejusdem Epistolæ probat non solùm Christianos, sed etiam filios Christi fuisse tempore veteris Legis. *Decebat enim*, inquit, *eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem salutis eorum per passiones consummari*. Probat insuper tempore veteris Legis Christum & bonos coluisse, & malos tentasse, ex I. ad Corinthios 10. *Bibebant de spiritali consequente eos Petra. Petra autem erat Christus..... Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt, & a serpentibus perierunt*. Abraham Christianum negare perabsurdum putat, cùm nos Christiani esse non possimus, nisi efficiamur semen Abrahæ. *Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis*, [inquit Apostolus ad Galatas 3.] *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus qui est Christus, Igitur qui ex fide sunt,*

Sanctos veteris Testamenti Christianos fuisse probat Agobardus.

benedicentur cum fideli Abraham (inquit idem Apostolus). Et rursus: *Christus nos redemit de maledicto Legis factus pro nobis maledictum, ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem*. Una est igitur benedictio, quâ Abraham, & quâ nos benedicti sumus: unus Spiritus quo ille & nos uncti sumus. Non minùs ergo ille, quàm nos, Christianus. Denique Apostolus ait ad Ephesios 2. *Estis cives Sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto*, Cùm itaque una sit ædificatio, unum templum, in uno Spiritu ædificatum: Sancti veteris Testamenti fuerunt quod nos sumus, id est, pariter Christiani. Occupat autem *Agobardus* objectionem quæ a *Fredegiso* fieri poterat, quòd nomen Christianum ab *Isaia* c. 62. & a *Sancto Joanne*, Apocalypsis 2. & 3. *Nomen novum* appelletur. Respondet SS. Doctores ita intellexisse, *Ut novum dicatur propterea, quia nuper dispersum, non quia nuper inventum, ac per hoc non novella vel nuper exorta est Christianorum Religio, sed ab ipsa mundi origine descendens, eodem Christo doctore & institutore*. Hæc summa libri adversùs *Fredegisum*.

X. Scripsit *Agobardus* & Epistolam ad *Bartholomeum* Narbonensem Archiepiscopum, de *quorumdam illusione signorum*. Quoddam epilepsiæ genus in provincia Narbonensi homines vexabat, ita ut caderent & agitarentur quasi dæmoniaci. Quin etiam exustio quædam pustulacea, & stigmata in corporibus apparebant: quibus tamen ex plagis moriebatur nemo. Infligi cœperant hujusmodi plagæ in Ecclesia Deo sacra sub nomine *S. Firmini* & alibi deinceps morbus iste grassabatur. Terrore perculsi indigenæ donaria in auro, argento, pecoribus, aut aliis speciebus, Ecclesiis in illis locis offerebant. Hac de re consuluit *Agobardum* Narbonensis Archipræsul. Respondit *Agobardus*, Incertum esse an huiusmodi plaga correptio esset, an infirmitas, an virtus. Deum quandoque homines flagellare suapte manu, quandoque per Angelos bonos, vel malos, ad correptionem, aut probationem. Quod ex Scriptura sacra probat. Addit, In quosdam homines prævalere diabolum videri, non tam ad percutiendum, quàm ad illudendum. Multos se audivisse, aut vidisse a dæmonibus, lapidibus & fustibus cæsos, & in nullo læsos; aliquos tamen & illusos & læsos; in quibus nulla alia causa videtur quâ id fiat, nisi aut inanitas fidei, aut delectatio vanitatis. Quòd verò homines ad easdem Ecclesias, in quibus percutiebantur, concurrerent, & quicquid poterant, donarent, non probat *Agobardus*, quia id faciebant terroribus decepti, perdito consilio meliore. *Melius enim facerent*, inquit, *si sua pauperibus & hospitibus erogarent, & ad Presbyteros Ecclesiæ currerent, ungendi oleo, secundùm præceptum Evangelicum & Apostolicum, cum jejuniis & orationibus, quibus sociari debet eleemosyna. Nam si essent signa sanitatum, quæ Deo largiente per merita Sanctorum concessa viderentur, concursus ad eadem loca consequens esset; & si aliquid oblationum ibi daretur more Ecclesiastico, & secundùm dispositionem Patrum, esset utique fructuosum ipso usu misericordiæ: nunc autem quia cupiditati quorumdam & avaritiæ famulantur, non exinde honoratur Deus, nec pauperibus succuritur*.

Summa Epistolæ Agobardi, De quorumdam illusione signorum.

XI. Epistolam dedit *Agobardus* ad *Matfredum* Comitem, quâ eum ad cohibendas injustitias adhortatus est. Item alteram ad Clericos & Monachos Lugdunenses, *de modo Regiminis Ecclesiastici*

quâ

quâ unitatem ipsis commendavit, & ut in regimine animarum, & prædicationis officio nihil aliud quàm gloriam Christi, & ædificationem Ecclesiæ quærerent: alioquin adulteros fore, si subditorum, vel auditorum animos in propriam laudem vel amorem convertant.

XII. Librum scripsit contra eorum superstitionem, qui picturis & imaginibus Sanctorum adorationis obsequium deferendum putabant. Agobardi doctrinam hoc in libro a calumnia vindicavimus Dissertatione VI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi VIII. §. XIII. & *Dallaeum*, aliosque recentiores Iconomachos ejus auctoritate contra cultum sacrarum Imaginum perperam abuti ostendimus.

XIII. Scripsit etiam librum *De dispensatione rei Ecclesiastica*; quo res Ecclesiæ dispensandas esse probat secundùm sacrorum Canonum Decreta: nec a Clericis, multò minùs a Laicis convertendas esse ad luxum. *Si vidua*, inquit, *cujuslibet Fidelis ab illo est sustentanda, ne gravetur Ecclesia; multò magis aliunde subministrandum est canibus & caballis, cateri sque, tam hominum quàm animantium ministris, qua vel ad delicias, vel ad pompas, turpesque jocos, a divitibus possidentur. Et hoc ideo ne Ecclesiam Dei non solùm gravent, verùmetiam vastent, funditusque prædentur.* Et infra: *Si is quem utcumque Ordo acceptus, vel impensa prædicatio comitantur, propter lasciviam, & turpis lucri appetitum, malo suo easdem res in communes usus expendit: Ille qui nec ministerium Ecclesiasticum sortitur vel exsequitur, nec pecuniam verbi erogat; sed insuper quicquid ad pompam pertinet, sive lasciviam quasi licentiùs properat, sacris rebus utitur; quantò majori malo suo convivia splendida de sacris rebus, quibus gementes & mœrentes in tribulatione paupertatis debuerant consolari, epulatur cum divitibus gaudens, & opus Domini non respiciens, & quasi agens quæ Deo placeant, jucundatur, satiat præterea & inebriat histriones, mimos, turpissimosque & vanissimos joculatores, cùm pauperes Ecclesia fame discruciati intereant.*

XIV. Ad hæc, librum edidit *De Divinis Sententiis, contra eos qui putant Judicium Dei ferro, igne, vel aqua, vel armis patefieri*. Duplex invaluerat modus fraudis occultæ & sceleris purgandi. Primus erat Legis Gundobadæ, quæ controversias, ubi non erant testes, ferro & armis dirimi jubebat. Secundus inolitæ consuetudinis: ubi nempe deficiebant testes, purgatio aquæ frigidæ, aut ferri candentis adhibebatur. Nefariam consuetudinem impugnat Agobardus, probatque illam Legi Dei repugnare, & privata certamina, vel probationes illas, media non esse congrua ad patefaciendam veritatem.

XV. Sequitur inter Agobardi Opera *Sermo exhortatorius, de Fidei veritate*. Huic subnexa est Epistola ad *Ludovicum Pium* Imperatorem, quâ mœrorem suum ipsi exponit de dissidiis & sceleribus ortis ac perpetratis ex eo quòd Imperii Regnique divisionem inter filios factam immutasset, & *Lothario* in consortium Imperii assumpto debitos honores abstulisset. Timere se ait ne in ejus Majestatem furor divinus concitetur, quæ tantorum malorum causa sit. Post hanc Epistolam, librum *De comparatione utriusque Regiminis, Ecclesiastici & Politici*, legere est: Quo probat Imperatoriam Majestatem Ecclesiæ, & Romano Pontifici pro Deo & publica pace agenti auscultare debere. Consequenter ipsum monet ut *Gregorium IV.* Pontificem Maximum in Gallias venientem, domesticæ pacis arbitrum & sequestrem, eâ quâ par est reverentia suscipiat.

XVI. Mutila sequitur: *De spe & timore* ad *Ebbonem* Remensem Archiepiscopum Epistola. Item Liber *De divina Psalmodia*, contra quemdam calumniatorem, qui Lugdunensem Ecclesiam verbo scriptisque lacerabat, quasi non rectè, neo more paterno sive usu Officia divina perageret. Concilia Patrum sanxisse ait, ne plebeii Psalmi in Ecclesia decantarentur, & aliquid Poëticè compositum in divinis laudibus usurparetur. Congruum esse ut sicut in diebus ad Missas nonnisi Divina generaliter Eloquia decantantur; ita & in noctibus ad sacras Deo Vigilias exhibendas eadem lex observetur. Unum nempe Dominum utroque tempore laudari. Hanc observantiam, ut in templo Dei, & coram divino altari, divinorum tantummodò eloquiorum melodia celebretur, Veteris Testamenti auctoritate & exemplis commendari, ubi in lib. *Paralipomenon* legitur, *Davidem* Regem primum Choros Levitarum laudantium Dominum in Tabernaculo, sive in Templo constituisse, eisque Psalmos, & Hymnos, & Cantica divinitus sibi & cæteris qui cum eo prophetabant, inspirata tradidisse, ac mane & vespere inter divina holocausta & sacrificia decantanda tradidisse. *Unde summopere necesse est*, inquit, *ut si verè absque offendiculo vel hæsitatione divinas laudes cupimus celebrare, totos nos divinis sermonibus, in quibus nullus est error, nulla ambiguitas, coaptemus.* Id luculentiùs asserit in Libro *De correctione Antiphonarii*, qui hunc proximè sequitur. *Si ergo orantes*, inquit, *doctrinâ Sancti Spiritus indigemus, multò magis cum Deo laudes offerimus: quia sicut nemo, nisi ipso inspirante, secundùm Deum postulat; ita nullus, nisi eo erudiente, Deum dignè collaudat. Non ergo cujuscumque figmentis, sed Spiritûs Sancti eloquiis Majestas divina laudanda est. Denique & filii Aaron ignem alienum Domino offerentes, non obsequii remunerationem, sed damnationem præsumptionis experti sunt. Unde hoc nos exemplum summoperè vitantes, illud sollicitè attendamus, quod vel in Proverbiis * scriptum est:* Omnis sermo Dei ignis clypeus est sperantibus, in se. Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax. *Nihil itaque verbis Dei addentes, & timentes argui, invenirique mendaces, verbo Dei ignito, qui clypeus spei est, tempore orationis & laudis inflammemur pariter & muniamur. Cùmque Dominus dicat* * Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt; *omnia humana figmenta, quæ vanitate sui mortua judicanda sunt, respuentes, viventibus Christi Eloquiis in ipsius obsequiis personemus, quatenus voces nostræ, non quasi aliena ab eo respui; sed ut propria cum supernis Virtutibus mereantur admitti.* Rem fore utilissimam probat, si nihil in divinis Officiis cantetur ac recitetur, nisi quod sit e Sacris Scripturis depromptum: *Quia per hoc & fidei puritas, ac religionis disciplina saluberrimè custoditur, & duo mala nimis pietati contraria utiliter resecantur; videlicet dum & vanissimorum hominum præsumptio, qui non solùm inepta & superflua, sed etiam profana & hæretica, in Ecclesiis decantare audent, funditus excluditur; & adolescentulis, atque omnibus, generaliter, quibus cantandi officium injunctum est, magna occasio stulta & noxia occupationis aufertur. Ex quibus quamplurimi ab ineunte pueritia usque ad senectutis canitiem, omnes dies vitæ suæ in paranda & confirmando cantu expendunt; & totum tempus utilium & spiritalium studiorum, legendi videlicet & divina Eloquia perscrutandi, in istiusmodi occupatione consumunt; quodque animabus eorum proculdubio valde est noxium, ignari Fidei suæ, inscii Scripturarum Sanctarum, & divina intelligentia inanes ac vacui, hoc solum sibi sufficere putant; & ob hoc etiam ventosi & inflati incedunt, si sonum &*

Nihil in divinis Officiis cantandum ac recitandum suadet Agobardus, quod non sit e Sacris Scripturis depromptum.

* *Proverb. 30.*

* *Joann. 6.*

vocem decantationis utcumque addiscant.

Denique totum Opus ita concludit: *Quapropter auxiliante Dei gratia, omni studio pietatis instandum atque observandum est, ut sicut ad celebranda Missarum solemnia habet Ecclesia Librum Mysteriorum fide purissima & concinna brevitate digestum; habet & Librum Lectionum ex divinis Libris congrua ratione collectum: ita etiam & hunc tertium Officialem Libellum, id est Antiphonarium, habeamus omnibus humanis figmentis & mendaciis expurgatum, & per totum anni circulum ex purissimis Sanctæ Scripturæ verbis sufficientissimè ordinatum; quatenus in sacris Officiis peragendis, juxta probatissimam Fidei regulam, & Paternæ Auctoritatis venerabilem disciplinam, una a nobis atque eadem custodiatur forma Orationum, forma Lectionum, & forma Ecclesiasticorum modulationum; quæ a boni ingenii adolescentibus quàm celerrimè imbibita, eos & divinis laudibus concinendis sufficienter & graviter idoneos reddat, & a potioribus ac spiritalibus studiis non impediat. Quis enim ita contensiosus, immo insanus, & ab omni veritatis ratione adversus est, ut non hoc rectiùs & convenientiùs, ac salubriùs fateatur in Dei laudibus decantari, quod ex divinis dictis & libris videat fideliter assumi? Quatenus sicut in Symbolo Catholico fidem nostram non nostris sed Apostolicis verbis profitemur; & in Dominica Oratione, non nostris, sed ipsius Domini, & Salvatoris nostri sermonibus supplicamus: ita etiam in divina laudis honore, non humanis, sed divinis & spiritalibus, juxta Apostolum, Psalmis, Hymnis, & Canticis personemus*. Edidit tandem Agobardus aliud Opus contra Libros quatuor *Amalarii* Metensis Abbatis (de quo in Dissertationibus dicendi locus erit, cum Amalarii nævi expendentur) Epitaphium *Caroli Magni* Imperatoris, & Carmen de Translatione Sanctorum Martyrum *Cypriani*, *Sperati*, & *Pantaleonis* ad Urbem Lugdunensem.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 195. Edit. primæ, hanc velut meam propositionem notant: *Romani contemnunt Gallicanos Canones, sed immeritò*.

R. Hæc propositio non est mea. Eo loci refero quod scribit *Agobardus* Lugdunensis Archiepiscopus in Libro *Contra Legem Gundobadi*, Gallicanarum etiam Synodorum Canones huic Legi adversari. Frustra verò objici quòd a Romanis recentioribus confirmati non fuerint, cùm ab antiquis in veneratione sint habiti. Agobardi verba subjicio, de meo nihil addo. An Agobardi verba Religiosis Censoribus delenda videntur? An Canones Gallicanarum Synodorum, etiam ab antiquis Pontificibus Romanis approbatos, impunè contemni volunt?

ARTICULUS XI.

De Smaragdo, Adelhardo, & Ansegiso Abbatibus: & De Benedicto Levita.

Smaragdus.

I. SMaragdus, Cœnobii Sancti Michaëlis ad Mosam O. B. Abbas, ab *Ardone Smaragdo* Aniananensi Monacho, nec non ab altero *Smaragdo* Monasterii S. *Michaëlis* in Saxonia Abbate distinguendus, *Carolo Magno* & *Ludovico Pio* Imperantibus floruit, ut docet Chronicon dicti Cœnobii *S. Michaëlis* ad Mosam a P. *Mabillonio* editum Tom. II. Veterum Analectorum, & *Smaragdi* illius Epitaphium in eodem Chronico. Scripsit Opera non pauca. Tria memorat *Honorius* Augustodunensis Presbyter lib. 4. de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Smaragdus Abbas Monasterii S. Michaëlis, Lectiones & Evangelia in divinis Officiis legenda per anni circulum exposuit, & Librum Monasticæ Professioni congruum composuit, quem Diadema Monachorum vocavit, & Grammaticam majorem, Donatum exponendo explicuit*. Idem *Viæ Regiæ* Auctor est, quam *Ludovico* nedum Imperatori, sed Regi dumtaxat dicavit. Tomo V. Spicilegii Dacheriani edita est. Commentarios edidit in Regulam *S. Benedicti*, quos Rabano nonnulli tribuerunt. Retulit etiam in Literas Collationem anno DCCCX. habitam Romæ cum *Leone III.* de Processione Spiritûs Sancti. Varias quoque scripsit Epistolas, quarum nonnullæ supersunt.

Adelhardus.

II. Adelhardus Caroli Magni propinquus, Ordinis Benedictini Monachus, Abbas Corbejensis, sanctitate, eruditione, & reipublicæ gerendæ peritiâ insignis, Regni Longobardici sub *Bernardo* Rege Administer, post Aquisgranensem Synodum Romam missus ob motam quæstionem de Processione Spiritûs Sancti, de ea colloquium Romæ habuit cum *Leone III.* Pontifice Maximo anno 810. Interfuit Concilio Noviomensi anno 814. Conventui Attiniacensi anno 823. Compendiensi, anno 823. Ipsum commendant *Paschasius Radbertus*, & *Gerardus* Abbas Sylvæ majoris, in ejus Vita, antiquus Libellus *De Constructione nova Corbeiæ*, Hincmarus, & alii Librum scripsit De *Ordine Palatii*, quem plurimùm commendat *Hincmarus* Opusculo XIV. *De Institutione Carolomanni Regis*, cap. 12. Corbejensibus Monachis Statuta quædam præscripsit, quorum fragmenta Domnus *Lucas Dacherius* edidit Tomo IV. Spicilegii. Ejusdem quinquaginta duo Capitula *De Admonitionibus in Congregatione*, id est, Summaria rerum, quas Monachis suis inter concionandum solebat inculcare, edidit *P. Mabillonius* ad calcem primæ partis Sæculi IV. Benedictini. Obiit 2. Januarii, anno DCCCXXVI.

Ansegisus.

III. Ansegisus, Sigeberto Lobiensis, aliis Flaviacensis, deinde Luxoviensis, ac demum Fontanellensis Abbas O. B. ut colligitur ex *Adsone* Luxoviensi Abbate, & ex Chronico Fontanellensi, quatuor libros Capitularium edidit. In primo libro posita sunt Capitula *Caroli Magni* ad Ordinem Ecclesiasticum pertinentia; in secundo Capitula *Ludovici Pii*; in tertio Capitula Caroli Magni ad mundanam pertinentia Legem; in quarto Capitula *Ludovici Pii* ad augmentum pertinentia mundanæ Legis. Collectionem istam vulgavit anno DCCCXXVII. Quam quidem velut publicum Legum Francicarum Codicem Regia Auctoritate probatum esse a *Ludovico Pio*, & cùm ab ipso, tum a *Carolo Calvo* laudatum, probat *Stephanus Baluzius* in Præfatione ad Capitularia. Prolixam hujus Collectionis anatomen lege, si lubet, apud *Carolum le Cointe* Tom. VI. Annalium Ecclesiasticorum Francorum, ad annum DCCCXXVII.

Benedictus Levita.

IV. Benedictus Levita Moguntinensis in eodem laboravit argumento. Cùm enim *Ansegisus* plurima *Caroli Magni* & *Ludovici Pii* Capitula prætermisisset, abstinuissetque præterea a referendis *Pippini* & *Karlomanni* Constitutionibus, ille Capitularia in unum collegit, ac in tres libros distribuit: non Concilii Meldensis jussu, ut scribit *Baronius*; siquidem Civitas Meldensis extra Regnum erat *Ludovici* Germaniæ Regis, in quo scribebat *Benedictus*; nec verisimile est ipsum aggressum fuisse istud Opus jussu Episcoporum alterius Regni, ut rectè *Baluzius* observat; sed jussu *Otgarii* Moguntini Archiepiscopi, ut ipse *Benedictus* testatur in Præfatione suæ Collectionis metro scripta. Circa annum DCCCXLV. Collectionem istam adornavit.

AR-

ARTICULUS XII.

De S. Benedicto Anianensi Abbate.

BEnedictus ex nobilissima Comitum Magalonensium stirpe ortus, Religiosam Vitam in Monasterio *Sancti Sequani* professus est. Postea in patriam reversus, Anianense Monasterium in proprio fundo; tum non procul inde Gellonense condidit. Mox aliis permultis Abbatis Primarii ac Generalis vice præfuit. Primus Galliæ ac Germaniæ Monasteria ad uniformem sub Regula *S. Benedicti* vivendi modum adducere tentavit, favente Ludovico Augusto, cujus auctoritate Synodus Aquisgranensis eò fine indicta ac celebrata est, totius Galliæ ac Germaniæ Abbatibus convocatis. Obiit in Indensi Monasterio, quod ipsi *Ludovicus Pius* prope Aquisgranum construxerat, ut ejus consiliis faciliùs uteretur. Diem ejus obitus *Ardo* consignat 3. Idus Februarii, anno Christi octingentesimo vigesimo primo. *Codicem* & *Concordiam Regularem* composuit. De utroque Opere *Ardo* ita scribit. *Fecit librum ex Regulis diversorum Patrum collectum, ita ut prior B. Benedicti Regula cunctis esset; quem omni tempore ad Collectam Matutinam legere jussit. Ex quo rursus ut ostenderet contentiosis nulla frivola cassaque a B. Benedicto edita fore, sed suam ex aliorum fultam esse Regulam; alium collectis Regularum sententiis composuit librum, cui nomen* Concordia Regularum, *dedit. Ita dumtaxat ut B. Benedicti præcederet sententia, et verò rationabiliter convenienter jungerentur deinceps.* SS. etiam Patrum Homilias ad Monachorum instructionem scriptas vel habitas, in unum volumen collegit, & in Vespertinis Collectis legi jussit, ut idem Auctor testatur. In MS. Codice Bibliothecæ Colbertinæ extat *Benedicti Anianensis Forma Fidei Tomorum XV.* quæ veluti Summula Theologica est. Deinde *Confessio Fidei Benedicti Levitæ:* tum *Benedicti Levitæ Testimoniorum Nubecula de Incarnatione Dominica, & Sancta & individua Trinitate, & iterationis baptismatis devitanda pernicie.* Ejusdem *Disputatio adversùs Felicianam impietatem*, & *Epistola ad Guarnarium*. Sacerdos fuit S. Benedictus Anianensis. Unde dubium esse posset ipsius esse hos libros qui *Benedicti Levitæ nomen adscriptum habent:* Nisi ab eo compositos, antequam Sacerdos ordinatus esset, cum P. Mabillonio dicamus in Observatione *De tribus Benedictis Abbatibus*, Anianensi, Fossatensi, & Mediolanensi, in Appendice Sæculi IV. Benedictini. An non verisimilius Benedicti Moguntini Levitæ, qui tres libros Capitularium postremos collegit anno 845. nomen Operibus nonnullis Benedicti Anianensis Abbatis præfixum fuisse? Extat etiam in Codice Monasterii *de Caunis*, Diœcesis Narbonensis, ejusdem Benedicti Libellus *ex diversis Patrum sententiis* collectus, *De Confessione, seu de cogitationibus revelandis*, teste *P. Mabillonio*, qui & ejus Epistolam dedicatoriam ad Ludovicum, ut putat, Augustum, exhibet. Inter Acta Vetera quæ *Stephanus Baluzius* post Notas ad Capitularia publicavit, e Codice Sangallensi prodiit *Excerptus diversarum modus Pœnitentiarum a Benedicto* Anianensi *Abbate distinctus de Regula S. Benedicti* Casinensis *Abbatis*.

Quædam Benedicti Levitæ Opera S. Benedicto Anianensi tributa.

ARTICULUS XIII.

De Amolone, & Floro.

Amolo.

I. AMOLO, sive *Amulo*, Agobardi Lugdunensis Archiepiscopi Diaconus, ejusque in eodem Archiepiscopatu Successor, a Joanne VIII. Epist. 163. in Capitulis *Caroli Calvi*, ab *Hincmaro* Remensi Archipræsule, *Flodoardo* Lib. 3. Cap. 21. *Lupo Ferrariensi* Epistola 81. Hugone Flaviniacensi celebratus, cujus nomen Lugdunensis Ecclesiæ Fastis adscriptum est, Hebraicæ Latinæque linguæ peritissimus, scripsit Opus *contra Judæos* ad *Carolum Calvum*, quod se legisse *Trithemius* testatur. Scripsit etiam Epistolam ad *Gotescalchum* Monachum inquietum & Novatorem, ut eum ab hæresi Prædestinatiana, quam his temporibus suscitabat, ad saniorem mentem revocaret. De cujus Epistolæ capitibus & doctrina in Dissertatione de causa *Gotescalchi* dicemus. Hanc Epistolam cum duobus ejusdem *Amolonis* Opusculis de Præscientia & Prædestinatione divina, ac de libero arbitrio, nec non cum Collectione Sententiarum *S. Augustini* de iisdem argumentis ab eodem facta, ex Codice MS. *S. Maximini* Trevirensis edidit *Sirmondus* S. J. Theologus. Scripsit prætera Epistolam ad *Theodboldum* Episcopum Lingonensem. Is *Amolonem* consulerat de Reliquiis incertis nec probatis, quas quidam Monachi vagi, quasi ex urbe Roma, vel nescio, quibus Italiæ partibus allatas, Divione in Basilica *S. Benigni* deposuerant. Inde vicinorum locorum plebeculæ frequentes ad Basilicam illam concurrebant, novas Reliquias reveritæ. Cœperunt in eadem Basilica quædam velut miracula fieri non sanitatum, quibus ulla divinæ miserationis indicia ostenderentur, sed percussionum, & elisionum, quibus miseræ mulierculæ subitò, in ipsa orationis domo cadere & collidi, & quasi vexari viderentur, cùm tamen in nulla parte corporis læsæ apparerent; quæ paulò post velut recepto sensu sanatæ, nullatenus ab illa Basilica se discedere posse affirmabant: quia si ad domos redirent, statim novâ nescio quâ plagâ percussæ, ad Ecclesiam, de qua exierant, redire compellebantur. Quid circa hæc facto esset opus, Lingoniensis Antistes ab *Amolone* quæsierat. Ille verò respondit, Inprimis ossa illa quæ nulla ratione, nulla auctoritate, nescio cujus Sancti esse dicebantur, omnino de sacris adytis, & de loco celebri tollenda, & nequaquam intra Ecclesiam, sed foris in atrio, aut certè sub pariete; vel circa ipsam; vel potiùs circa aliam, secreto in loco, apto & mundo, sub paucorum conscientia sepelienda esse; ut quoniam & sancta esse dicebantur, aliquid eis reverentiæ deferretur; & quia esse penitus nesciebantur, nequaquam rudibus populis occasio erroris & superstitionis existerent. Fontem verò fictorum miraculorum indigitat sagacissimus Archipræsul; quòd scilicet vulgata novarum Reliquiarum famâ, populi Quadragesimali tempore ad Basilicam *S. Benigni* confluerent; post Pascha verò viles & nequam homunculi & mulierculæ, accepta occasione, sive necessitate famis cogente, sive cupiditate lucri instigante, istiusmodi velut percussiones, & collisiones, & dementationes, ac rursum sanationes, fingere atque ostentare cœperint. Quod cùm populus supervacua opinione delusus, in admiratione vel terrore habere cœpisset, tanta illuc conferre, & quasi malè habentibus velut ex misericordiæ compassione administrare cœperunt; ut omnino qui talia pati videbantur, non solùm a loco recedere nollent; sed tamquam novâ plagâ ac debilitate

De incertis Reliquiis quid faciendum?

Ficta miracula & illusiones.

tate percussi, nullatenus se recedere posse simularent. Addit, esse inauditum ut in memoriis Martyrum talia signa increbuerint, quibus nequaquam ægri sanarentur, sed sani percuterentur & dementarentur. Similes illusiones paucis abhinc annis Ucetiæ ad S. Firmini Episcopi sepulchrum factas commemorat, de quibus a Bartholomæo Narbonensi Archiepiscopo fuerat consultus Agobardus Decessor suus: se aliquoties vidisse homunculos & mulierculas, quæ coram Agobardo se dæmoniacas simularent: sed cùm plurimis verberibus distringerentur, confestim de miserrima simulatione confessas; & necessitates atque egestates suas, quibus supplendis talia ostentaverant, publicè exponentes, ab omni invasione dæmoniaca liberas, ut revera erant, apparuisse. Quapropter Theodbaldo auctor est, ut huiusmodi vanum & perniciosum plebecularum concursum ad S. Benigni Basilicam, aut ad alias in quibus huiusmodi illusiones vel imposturæ fieri cœperant, omnino prohibeat; jubeatque *Unamquamque plebem in Parochiis & Ecclesiis, quibus attributa est, quietam consistere, ubi sacrum Baptisma accipit, ubi Corpus & Sanguinem Domini percipit, ubi Missarum solemnia audire consuevit, ubi a Sacerdote, suo Pœnitentiam de reatu, visitationem in infirmitate, sepulturam in morte consequitur, ubi etiam decimas & primitias suas offerre præcipitur, ubi filios suos Baptismatis gratiâ initiari gratulatur, ubi verbum Dei assiduè audit, & agenda ac non agenda agnoscit; illuc [inquam] vota, & oblationes suas alacriter perferat, ibi orationes & supplicationes suas Domino effundat, ibi suffragia omnium Sanctorum quærat, qui [ut scriptum est]* Sequuntur Agnum quocumque vadit. *Et ideirco fideliter invocantibus ubique præsto sunt, & per ipsos, atque in ipsis omnipotens Deus. Ibi itaque unaquæque plebs pupillis & viduis, pauperibus & peregrinis, de facultatulis, quas Deus tribuit, eleemosynarum largitionem exhibeat, hospitalitatis officia impendat; & quodcumque in comessationibus & ebrietatibus, & questu hominum vanorum consumere solebat, in istiusmodi suis & proximi salubribus utilitatibus expendat. Hæc est enim legitima & Ecclesiastica Religionis forma, hæc antiqua Fidelium consuetudo, per quam & novitatum vanitas amputatur, & vetusta ac recta Evangelicæ atque Apostolicæ Institutionis semita custoditur.* Cùm hæc observata fuerint, confidit Amolo fore ut cessante inani ac supervacua largitione munerum ac votorum, cesset etiam multitudo illa simulantium, & simulatio percussionum ac dementationum. Si qui autem in hujusmodi facto obstinatiores fortè apparuerint, duris verberibus ad confessionem veritatis esse compellendos. Sed etsi verum esset quòd discedere a locis illis tentantes, confestim novo morbi genere corriperentur; quantò esset manifestius hoc ex diaboli impugnatione fieri, tantò confidentiùs inde esse discedendum, & contemptis fideliter inimici terroribus, in locis legitimis, more Ecclesiastico, Dei misericordiæ supplicandum. *Neque enim inter sanctos Martyres, & Spiritus atque animas Justorum cum Domino jam regnantium, illic invidia suspicanda est, sed plena caritatis unitas, & pietatis societas; & ideo simul sibi oblatos agros, si vitandæ tentationis gratiâ fideliter ad aliorum Sanctorum limina deducantur, nequaquam indignari, sed potiùs favere & congaudere, atque congratulari credendi sunt.* Addit, si votum & desiderium est populorum fidelium, diversorum Martyrum, & cæterorum suppliciter limina frequentare: *Esse dies certos & legitimos, quibus id juxta antiquam Ecclesiæ observantiam devotè observare conveniat, tempore videlicet generalium Rogationum, & pro diversis tribulationibus ac necessitatibus indictarum, diebus Litaniarum, seu Quadragesimalium Jejuniorum, sive etiam in Vigiliis & Natalitiis Martyrum. Quæ omnia & ex universalis Ecclesiæ lege descendunt, & Sacerdotum prædicatione ac denuntiatione commendantur, & omnium Fidelium obedientia & pietate attentiùs observanda sunt.*

Suæ cuique plebi Christianæ parochialis Ecclesia frequentanda.

Martyrum & cæterorum Sanctorum Basilicæ certis & legitimis diebus cum devotione adeunda.

II. Florus Lugdunensis Ecclesiæ Diaconus, *Magister* appellatus, quòd forsan ejusdem Ecclesiæ Scholæ præfuerit, *Agobardi* & *Amolonis* Archiepiscopi temporibus celebris fuit. Eum insigni elogio exornavit *Walafridus Strabo* in Carmine ad *Agobardum*, in quo hæc inter cætera leguntur:

Florus.

At de flore novo, qui vos penes ortus odorem
Prodit ubique suu, hæc loca rumor alit.
Flora venit quomdam, dum singula quæque Deorum
Sunt afflata jugis prata, thymumque gerens;
Huic Floro melius sententia Christicolarum
Attribuit quicquid dogmate & ore viret.
Nam hic Florus florem sequitur de germine Jesse,
Et tradit quod amans attulit ille homini.
Quæ tam segnis erit donis ingrata supernis,
Quæ se hoc non sponte nectare pascat apis?
Floreat haud flaccens hic flos, & florea flagrans
Spiramenta ferat semper ubique Deo.
Donec in astriferas porrecta cacumina sedes
Erigat, & fructum jam sine fine habeat.

Ab *Hincmaro* etiam *Usuardo* & *Wandalberto* in Præfatione Martyrologii commendantur; necnon a *Sigeberto* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis & a *Trithemio*, lib. 2. de *Viris Illustribus Ordinis Sancti Benedicti*. Scripsit Sermonem *De Prædestinatione & libero arbitrio*, quem laudat *Hincmarus* lib. *De Prædestinatione*, in Præfatione, & Capitibus 6. 11. & 12. Scripsit & Librum adversùs errores *Joannis Scoti de Præscientia & Prædestinatione, & libero arbitrio*. Quem ex MS. Codice Corbeiensi edidit *Mauguinus* Præses, cum aliis Auctoribus, qui Sæculo IX. de Gratia & Prædestinatione scripserunt. Librum præterea composuit *De Actione Missarum*, qui extat in Bibliothecis Patrum: Opusculum *De Episcoporum Electione*, & Martyrologium seu Auctarium Martyrologii Bedæ, quod *Henschenius* & *Papebrochius*, ante Acta Sanctorum mense Martio coli solitorum, Tom. 2. ediderunt minori charactere, ne cum *Bedæ* Martyrologio confunderetur. *Collectanea in omnes S. Pauli Epistolas*, ex duodecim Patribus delibata, scilicet Cypriano, Hilario, Ambrosio, Paciano, Theophilo Alexandrino, Gregorio Nazianzeno, Ephrem Diacono, Leone Papa, Cyrillo Alexandrino, variisque Romanorum Pontificum & Conciliorum Canonibus & Decretis, ex Fulgentio, ex Paulino Nolensi, ac demum ex Avito Viennensi Episcopis, asserit *Floro* Diacono Lugdunensis Ecclesiæ *Sirmondus* * ex fide Codicis MS. Majoris Cartusiæ. In duodecim libros pro totidem Patribus Collectionem suam partitus est *Florus*: Tertiumdecimum ex *S. Augustino* contexuit, quem uno volumine, quia majoris erat molis separatim inclusit. De quo *Sigbertus* intelligendus est, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 92. *Florus*, inquit, *Epistolas Pauli ex integro exposuit, qui nihil a se dicens, sed omnes Augustini libros revolvens, & Capitula Epistolarum Pauli ab Augustino diversis locis exposita recolligens, ipsa Capitula exposita restituit ordini Epistolarum, annotans singulos Augustini libros, in quibus ea Capitula exposita erant: & sic novo & mirabili studio, de alieno labore magnum sui Operis Volumen edidit*. Sed alteri *Floro* Benedictini Ordinis Monacho Collectaneum illud tribuit *Tritbemius* lib. 2. de Viris Illustribus Ordinis Sancti Benedicti c. 44. *Florus*, inquit

** In Notis ad Avitum.*

quit, *Monachus S. Trudonis Leodiensis Diœcesis, ut in divinis Scripturis studiosissimus, & satis eruditus, librorum S. Augustini amator præcipuus, de quibus sententias suo congruentes proposito collegit, omnes Epistolas B. Pauli Apostoli ita magnificè exposuit, ut Augustini Opus in toto videatur. Nihil enim de suo inseruit. Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.* Floro Monacho *S. Trudonis* Commentarium illum, qui *Flori* Diaconi Lugdunensis est, tribuit *Tritbemius* quia cùm Codicem, quo utebatur, in Monasterio *S. Trudonis* reperisset, existimavit *Florum*, cujus nomen præferebat, Monachum Trudonianum fuisse. Verùm *P. Mabillonius* in Disquisitione singulari, Tomo 1. Veterum Analectorum, probat Collectaneum sub *Bedæ* nomine hactenus vulgatum, *Floro* Diacono Lugdunensis Ecclesiæ tribuendum esse. Primò, ex duobus voluminibus membraneis Bibliothecæ Corbejensis in quorum priori statim ab initio hæc leguntur; *Continentur in hoc volumine expositiones Epistolarum B. Pauli Apostoli, ex libris S. Augustini Doctoris eximii, a quodam Floro collecti.* Tum in fine cujuslibet Epistolæ, nomen *Flori* Auctoris repetitur, & initio sequentis. Secundò ex Aquicinctensi Codice, in quo prima pars expositionis Epistolarum *B. Pauli* ex libris S. Augustini *a quodam Floro Collecta dicitur*, ea nimirum quæ legitur, apud *Bedam*. Tertiò, ex vetusta Canonum Collectione, quæ sub finem sæculi noni scripta videtur, asservata in Autisiodorensi Monasterio *S. Mariani*, in qua Collectaneum istud *Floro* tribuitur, ejusque nomine duo proferuntur loca, quæ in vulgato Bedæ Commentario legere est. Fatetur tamen *P. Mabillonius* illud in nonnullis Codicibus MSS. *Bedæ* tribui; sed ferè semper addito nomine *Flori*; quasi *Florus* non esset nomen proprium, sed commune florilegium significans. Quòd ex MS. Claromariscensi duobus voluminibus contento probat. Genuinum verò *Bedæ* Commentarium ex Operibus *Sancti Augustini* excerptum penes se habet Vir Religiosus & Eruditus in duobus Codicibus membraneis descriptum, quorum unus annorum ferè octingentorum, alterum septingentorum est. Primus Codex hunc præfert titulum: *Collectaneum Bedæ in Apostolum ex Operibus Beati Augustini.* Tum Commentarius in hæc verba, *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, &c.* incipit in hunc modum; *Ex libro contra quinque hæreses ordo iste sequendus est, ut loquens de Evangelio, non sileam de Prophetis*, &c. Alter Codex idem habet exordium, & sic inscribitur: *Incipit liber Collectionum Venerabilis Bedæ Presbyteri, ex scriptis B. Augustini Episcopi, in Epistolas B. Pauli Apostoli elaboratus*; & *Bedæ* nomen pariter adscriptum in fine habet. Scripsit quoque *Florus Diaconus* tres Epistolas ad *Modoinum* Episcopum Augustodunensem, quarum meminit *Sirmondus* in Notis ad *Theodulfum* Aurelianensem. *Florum* Gottescalchi erroribus non favisse, in Dissertatione de causa turbulenti illius Monachi ostendam.

Collectaneum sub Bedæ nomine vulgatum in Epistolas S. Pauli, Floro Diacono tribuendum est.

ARTICULUS XIV.

De Haymone Halberstatensi, Lupo Ferrariensi, & Rabano Mauro.

Haymo.

HAymo, ex Anglo-Saxonum genere, vel ut aliis placet, natione Germanus, Fuldensis Monachus, O. B. Discipulus *Alcuini*, & Condiscipulus *Rabani*, Hersfeldensis postmodum Abbas, *Heirici* Autisiodorensis Monachi Præceptor in Sacris Literis, ut constat ex Metrica Præfatione ejusdem *Heirici* in *Excerpta sua*, quæ ex dictis Præceptorum suorum *Haymonis* & *Lupi* compilavit; (quam Præfationem Tomo I. Analectorum edidit *P. Mabillonius*:) tandem Halberstatensis in Saxonia Episcopus creatus est, & Concilio Moguntino contra *Gottescalchum* anno 847. interfuit, obiitque die vigesima Martii, anno 853. Huic libros *de Universo* Rabanus nuncupavit. Typis editi sunt ejus *Commentarii in Psalmos, in Isaiam, in Ezechielem, & alios Prophetas; in Epistolas S. Pauli, in Apocalypsim, in Evangelia & Epistolas totius anni, Epitome Historiæ sacræ, De Amore cœlestis Patriæ libri sex.* Honorius Augustodunensis eidem tribuit librum *De voluptate mundi*. Ejus expositiones simplici ac plano modo procedunt, & literali sensui plurimùm inhærent.

II. Servatus Lupus, seu, (ut alii dicere malunt) *Lupus Servatus*, Ordinis Benedictini in Cœnobio Ferrariensi Monachus, ab *Aldrico* Abbate suo, qui Senonensis postea Archiepiscopus fuit, in Germaniam, cùm Diaconus jam esset, studiorum causâ missus est ad *Rabanum* Fuldensem Abbatem, cujus e Schola regressus in Gallias, magnam suæ eruditionis ac pietatis famam concitavit. Ex Præposito Cellæ *S. Judoci* in Pontivensi Comitatu, Ferrariensis Abbas factus est post *Odonem*, Caroli Calvi Regis præcepto a Præfectura amotum, quòd Majestatem ejus offendisset, ut colligitur ex Epistolâ XXI. *Lupi* ad *Jonam* Aurelianensem Episcopum. Adfuit Synodo Suessionensi anno 853. Vernensi II. anno 854. cujus & Canones composuit, ut ipse testatur Epistola 52. aliisque Ecclesiasticis & Politicis Conventibus. Scripsit *Librum de tribus Quæstionibus*, & *Collectaneum* de eisdem ad *Carolum Calvum*, scilicet de libero arbitrio, de Prædestinatione bonorum & malorum, de Sanguinis Christi redemptione, in quibus ipsum *Gottescbalci* erroribus nequaquam favere ostendam in Dissertatione de causa turbulenti illius & pervicacis Monachi. Eumdem auctorem agnoscit *Vita S. Vuigberti Confessoris*, Fritzlariensis Cœnobii in Hassia Abbatis, quam *Brunoni* Abbati Hirsfeldensi dicavit anno, ut ipse ait in Præfatione DCCCXXXVI. Apud *Surium*, die XXIX. Maji extat *Vita S. Maximini* Episcopi Trevirensis, quæ & *Lupum* auctorem præfert, a quo exarata dicitur anno DCCCXXXIX. Plures scripsit Epistolas, quas *Stephanus Baluzius* ad fidem antiqui Codicis emendavit, Notis illustravit, & edidit. Librum, & Collectaneum ejusdem de tribus Quæstionibus, edidit *Sirmondus*. Commentarios in Epistolas *S. Pauli Lupo* Ferrariensi, quo suadente eos aggressus fuerat, cùm adhuc Fuldæ versarentur, dicavit *Rabanus Maurus*, ut docent ejus Præfatio, & Epistola ad *Samuelem* Episcopum. Ex quibus etiam colligas, *Servatum Lupum Presbyterum* Moguntinum a nonnullis perperam appellari, & *a Lupo* Ferrariensi Abbate nequicquam distingui: eumdemque *Lupum*, cui suos dicavit Commentarios *Rabanus*, cùm ab illo jam longo intervallo disjunctus esset, esse auctorem libri de tribus Quæstionibus, & variarum Epistolarum, ut *Sigebertus* & *Tritbemius* confirmant. Eidem tribuuntur Homiliæ duæ in Solemnitate *S. Vuigberti* habitæ, & Hymni in ejus laudem. Ut *Carolo Calvo* Regi Christianissimo gratissimus erat Lupus Ferrariensis, ipsum non semel adiit, & per literas convenit, quædam ab ipsius Majestate bona summa libertate reposcens, quamvis humili semper supplicatione & modesta, quæ *Ludovicus Pius & Juditha Augusta* ejus parentes Ferrariensi Cœnobio donaverant; Ipse verò sæculari homini fruenda tradiderat. *Plus minusve quadriennium est* (inquit Epist. XLV.) *ex quo septuaginta duo Monachi, quos ad eorum votum electionemque mihi commisistis, quique indesinenter nobis in diversa occupatis, pro salute*

ac

Lupus Ferrariensis.

Servatus Lupus nec Moguntinus Presbyter fuit, nec alius est a Lupo Ferrariensi Abbate.

ac prosperitate vestra excubant, propter abstractas facultates patiuntur incredibilem vestimentorum, leguminum, & piscium indigentiam; & publica hospitalitas, peregrinis juxta Constitutionem priorum Regum exhibenda, intermissa est, famuli Monasterii squalore torquentur & frigore, nec possum subvenire miseris...... Intercedente gloriosa Matre vestra, Serenissimus Pater vester Ludovicus Augustus ad remedium animæ suæ ac salutem posteritatis, supplementum hoc Cœnobio nostro contulerat. Nec tamen, cùm id haberemus, noxiâ diffluebamus abundantiâ, ut in delicias intemperanter solveremur; quia quæ Regula concedit, integris facultatibus Monasterii vix poterant procurari. Nunc autem longè pauciora consecuti, abstinemus inviti, algemus coacti: pueros, senes, atque infirmos, propter inopiam non fovemus. In tanta calamitate, Patri & Matri vestræ quotidianas preces & annuum Officium persolvimus, quasi, quod illi contulerunt, possideamus..... Instaurate illorum eleemosynam, ingenti periculo hactenus intermissam. Nec oblivis-camini vestri: Etenim vos jam eleemosynâ indigetis.... Cur non constanter audeatis immutare, quod nullus justum esse possit ostendere? Consensu bonorum omnium justum est quod poscimus, possibile Regali potentiæ, necessarium nobis, utile non tam nobis quàm vobis. Nos enim ex hoc beneficio temporalem consequemur usum, vos autem accedentibus aliis bonis, præmium sempiternum. Hæc ille Epistola XLV. & Epistola LIII. scribit traditionem esse Seniorum, quòd quicumque Ferrariensi Cœnobio damnum aliquod intulerit, nisi citò resipuerit, magnum incurreret incommodum, aut sanitatis & vitæ dispendium.

Lupi Ferrariensis Monita ad Regem.

Ad eumdem Regem sapientissima scripsit Monita, quæ sequutus, patificè fœliciterque regnaret, Epistolis LXIV. & XCIII. monet ut per se ipsum Regnum moderetur, nec Ministris aut Principibus nimiam tribuat potestatem. *Non expedit vobis & populo*, inquit, *ut aliquem vobis æquetis, nedum præponatis, quoniam Deus præmonet*, * *Ne des potestatem filiis tuis in vita, quia meliùs est ut illi te deprecentur, quàm tu illos. Si filiis hoc non est concedendum, quantò minùs aliis? Vicem vos gerere Dei quis ignorat? At ipse dicit:* Gloriam meam alteri non dabo. *Non admittantur ergo a vobis monitores, quos bajulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur, & meliorem amorem alienent a vobis.* Monet ut divinas & humanas Leges neminem sinat impunè contemnere, quia malorum impunitas vitiorum semper peperit incrementum. Hortatur ut Sapientum consiliis Rempublicam gerat. *Sapientem* verò intelligere se ait, *Quem aut experientia docuit, aut lectio erudivit, aut inspiratio divina cæteris prætulit.* Revocat in memoriam illud Salustii prudenter dictum: *Antequam incipias, consulto; & ubi consulueris, maturè facto est opus.* Sic enim & præcipitatio vitabitur, & nocitura dilatio. Regis Consilium tale esse optat, quale Romanæ Reipublicæ describit *Valerius Maximus* his verbis: *Fidum erat & altum Reipublicæ pectus, Curia, silentiique salubritate munitum & vallatum undique: cujus limen intrantes, abjectâ privatâ caritate, publicam induebant.*

Ecclesi. 33.

Pontificia & Regia Potestas.

Præclara est *Lupi Ferrariensis* Sententia de Pontificia & Regia potestate, Epist. LXXXI. ad *Amolonem*, *Guenilonis* Episcopi & *Gerardi* Comitis nomine data. *Rex Regum*, inquit, *idemque Sacerdos Sacerdotum, qui solus potuit Ecclesiam regere, quam redemit, postquam humanitatem suam in cœlum evexit, semper cum suis futurus divinitate, potestatem suam ad eamdem gubernandam Ecclesiam in Sacerdotes divisit ac Reges; ut quod sancti docerent Pontifices, & ipsi implerent, & impleri facerent devotissimi Reges.*

Rabanus Maurus.

III. Rabanus Maurus, O. B. Fuldensis Abbas Doctissimus & Sanctissimus, Moguntinus deinde Archiepiscopus, obiit die IV. Februarii, anni DCCCLVI. Commentarios reliquit in Libros Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum, Deuteronomii, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Judith, Hester, in Cantica quæ per hebdomadem canuntur, in Proverbia Salomonis, in Sapientiam, in Ecclesiasticum, in Jeremiam, in Ezechielem, in Evangelium S. Matthæi, in Epistolas S. Pauli, Homilias in Epistolas & Evangelia a Natali Domini usque ad Vigilias Paschæ, LXI. & a Vigilia Paschæ ad XV. Dominicam post Pentecostem, tam de Tempore, quàm de Sanctis XCI. Martyrologium, tres Libros de Clericorum Institutione, duos de Laudibus Sanctæ Crucis, XXII. de Universo, Excerptionem de Arte Grammatica *Prisciani*, Epistolam ad *Heberardum* Comitem contra *Gottescbalchum* Monachum gyrovagum, Epistolam ad *Egilum* Abbatem Prumiensem, & alteram, ad *Heribaldum* Autisiodorensem Episcopum, Librum *De reverentia filiorum erga patre, & subditorum erga Reges* ad Ludovicum Imperatorem, qui Liber a Rudolfo *Collectarium* appellatur: Epistolam ad Notingum *De Præscientia & Prædestinatione Dei*, Epistolam de Chorepiscopis ad Drogonem Metensem Episcopum, Librum ad Ludovicum Imperatorem *De oblatione secundùm Regulam S. Benedicti*, Epistolam consolatoriam ad eumdem, *Dialogum de Computo*, quem Baluzius in Miscellaneis edidit, &c. De Rabani Operibus & doctrina circa Eucharistiam agemus in Dissertatione singulari. Unum hìc observare juvat, Religiosissimum illum doctissimumque Præsulem Opera sua, præsertimque Commentarios Scripturæ Sacræ, ex Sanctorum Patrum sententiis maximam partem contexuisse, appositis ad marginem nominibus. Propter hanc causam, ex qua pluris æstimanda sunt ejus Opera, nonnulli eorum pretium imminuere, eaque contemnere non dubitarunt, quibus respondit in Præfatione super Ezechielem ad Lotharium Imperatorem. *Nec etiam illud silendum arbitror*, inquit, *quod quibusdam narrantibus comperi, quosdam sciolos me in hoc vituperasse, quod excerptionem faciens de Sanctorum Patrum scriptis, eorum nomina prænotarem: sive quod aliorum sententiis magis usus essem, quam propria conderem. Quibus ad hæc facilè respondere possum. Quid enim peccavi in hoc quod Magistros Ecclesiæ veneratione dignos judicabam, & eorum sententias, prout eas protulerant, opportunis locis simul cum nota nominum eorum in Opusculis meis interposueram? Magis enim mihi videbatur salubre esse, ut humilitatem servans Sanctorum Patrum doctrinis innitерer, quàm per arrogantiam, quasi propriam laudem quærendo, mea indecenter proferrem. Illi qui se laudari quærunt, & ab hominibus videri appetunt, dictent vel scribant quicquid voluerint, & laudatores suos atque adulatores, undecumque possint, sibi adquirant. Mihi autem adhærere Deo, omni tempore vitæ meæ bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam, ut annuntiem omnes laudes ejus in portis filiæ Sion, in illis videlicet portis, de quibus scriptum est: BEATI qui ambulant in semitis vitæ & per portas introeunt in Civitatem.* Rabani vestigiis insistere Catholicum Theologum decet, Sanctorum Patrum Sententiis Assertiones omnes suas firmare: ex eorum Operibus Probationes Dogmatum, Regulas Morum haurire: suos in Divinam Scripturam Commentarios ex illis excerpere, ac deflorare apis instar, quæ collectum variis & selectis ex floribus succum in ceram ac mella convertit, Dei cultui, hominumque utilitati profutura. Sensa denique Patrum & Do-

Scioli quidam Rabanum Maurum temerè reprehenderunt, quòd suos de rebus divinis Commentarios ex Sanctorum Patrum Sententiis contexeret.

cto-

ctorum Ecclesiæ privato suo lumini, & ingenii quantumvis perspicacis, elegantis, fœlicis adinventionibus, Auctor Ecclesiasticus semper anteponat.

ARTICULUS XV.

De Angelomo, Vvalafrido Strabone, Landulpho Sagaci, & Vvandalberto.

Angelomus.

I. ANgelomus, Luxoviensis in Burgundia Monachus Ordinis Benedictini *Stromata in quatuor Libros Regum* ex veterum Patrum Commentariis adornavit: totas interdum eorum sententias inferens, solùm interdum sensum exprimens; quod Opus jussu *Drogonis* Metensis Episcopi aggressus est, ut ipse testatur in Præfatione: Illud verò nonnisi post ejusdem illustrissimi Præsulis obitum vulgavit, qui e vivis excessit anno Christi DCCCLV. Meminit *Angelomi* istiusque Operis *Sigebertus* Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Cap. 86. *Trithemius* verò Lib. de Illustribus Scriptoribus Ordinis S. Benedicti *excellentissimum* illud Opus appellat, & quale se in Scripturis Sanctis legisse non meminit. *Stromata* etiam, sive Enarrationes in Cantica Canticorum *Lothario* Imperatori nuncupavit: quem in Præfatione monet ut nihil in hoc volumine historialiter requirat, sed flores allegoriarum cum morali intellectu investiget.

Vvalafridus.

II. Walafridus Strabo, Augiensis Monachus O. B. postea Decanus *Sancti Galli*, tandem Abbas Augiæ Divitis, *Rabani Mauri* Discipulus, Magister ipse Sacrarum Literarum præstantissimus evasit. *Vir doctus & sapiens, & literarum scientiâ ante alios illustris*, ab *Isone* Monacho Sangallensi in Præfatione ad Vitam *S. Othmari* prædicatur. Meminit ejusdem *Hermannus Contractus* ad annum DCCCXLII. eumque metro & prosâ multa scripsisse asserit. Meminit & *Sigebertus* Cap. LXXI. lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, eumque Vitam & Miracula *Sancti Galli* primùm prosa deinde metro composuisse testatur. Libris duobus prosa habetur apud *Surium*, ad diem XVI. Octobris. Metro scripta extat in MS. Codice *Sancti Galli* apud Helvetios; sed adeo vitiosè exarato, ut solo ex eo in lucem dare, temeritatis potiùs quàm diligentiæ esse *Henricus Canisius* putarit, ut ipse fatetur in Præfatione in Poëmata *Vvalafridi Strabonis* Tom. VI. Antiquæ Lectionis. Scripsit etiam Vitam *Sancti Othmari*, quam apud *Surium* legere est, ad diem XVI. Novembris. Varia & præclara edidit Poëmata, & inter alia Carmen de Visione *Vvetini* Monachi Augiensis, cùm annum ætatis XVIII. vix prætergressus esset. Librum edidit de Exordiis & Incrementis Rerum Ecclesiasticarum ad *Regimbertum*; cui præmisit hos versiculos:

Hoc Opus exiguum Vvalafridus pauper, hebesque,
Collegit, Patrum dogmata lata sequens.
Sed non sponte sua tam magnos venit in ausus,
Dura Regimberti jussio adegit eum.
Sed quid in hoc, Lector, placet, assignare memento
Id Domino, quicquid displicet, hocce mihi.

Quæ de Imaginibus & Picturis habet Cap. 8. Ecclesiæ dogmati de sacrarum Imaginum veneratione non adversantur, ut ostendimus Dissertatione VI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi VIII. Cap. XX. de frequenti Communione præclara docet. Ubi enim retulit morem veterum quorumdam Anachoretarum, qui (ut ex Patrum Collationibus discimus) semel in anno communicandum censebant, ut videlicet diuturna præparatione corpus & animam purificantes, tandem ad Communionem mensæ cælestis dignè pertingerent, subdit: *Sed aliis cautioribus visum est, istos eò indigniores ad annuam sua observationis celebritatem pervenire, quò se putabant longa dilatione defæcatos, quandoque ad sacrorum perceptionem satis dignos accedere: Meliùsque credebant, quamvis animus indignus sit, crebriùs iterari qua sancta sunt. Quia talis est illa spiritalis medicina, ut & sanos adjuvet ad perseverantiam sanitatis & vulneratis subveniat ad redintegrationem virtutis. Et eò dignìùs percipitur, quò percipientes, per humilitatis custodiam subtracti, numquam se ad ejus perceptionem satis dignos arbitrantur. Qui autem tardiùs, secundùm judicium Spiritualium Medicorum, ipsi admittuntur medela, ideo ad tempus abstinere debent, ne præpropere congrua suis valetudinibus ingerentes medicamina, graviùs ægrotent; & quod aliis est reparatio, illis fiat damnatio*. Et infra, ubi retulit *Gennadii* sententiam, qui quotidianam Eucharistiæ perceptionem nec laudare, nec vituperare se dicit; *Omni verò die Dominica, si capitalia peccata non prohibeant, & mens in delectatione peccandi posita non sit*, ad eam hortatur, mox subdit: *Quia verò Christianis, & maximè Clericis omnes dies in Ferias deputantur; videtur ratione plenissimum, ut per singulos dies sacris occupentur Officiis: & quantùm mentis vel corporis graviores maculæ non obsistunt, Panem & Sanguinem Dominicum, quibus sine vivere non possumus, jugiter ambiamus, & desiderio illius tuitionis, potiùs quàm præsumptione nostra puritatis sumamus, imitantes primitiva Ecclesia studium salutare, de quo in Actibus Apostolorum ita scriptum est: Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis Panis, & Orationibus*. Sermonem quoque, seu Tractatum de subversione Jerusalem *Vvalafridi* Abbatis nomine inscriptum ex Codice MS. Monasterii *S. Galli* eruit *Henricus Canisius*. Omnia *Vvalafridi Strabonis* Opera extant Tom. XV. Bibliothecæ Maximæ Patrum Editionis Lugdunensis.

Communio frequens.

Vvalafridus Strabo Auctor Glossæ Ordinariæ.

Ipsius est *Glossa Ordinaria* in Sacram Scripturam, ex aliorum Interpretum, ac præsertim *Rabani* præceptoris ejus Commentariis collecta: quæ postea ab *Anselmo Laudonensi*, aliisque compluribus Patrum adjectis Sententiis, aucta & locupletata est. Errant enim qui *Trithemium* sequuti *Vvalafridum* Augiæ Abbatem a *Strabone* Monacho Fuldensi distinguunt, & istum Glossæ Ordinariæ parentem affirmant. Unus enim & idem est, qui in Cœnobio Augiensi Vitam Monasticam professus, & a *Tattone* institutus, Fuldam postea missus est, & sub *Rabano* Sacris Literis operam dedit; quod ansam dedit ut Fuldensis Monachus a *Trithemio* diceretur. Verùm errat hic Auctor, cùm *Vvalafridum* Decanum *S. Galli* vixisse scribit *Tiberii Apsimari* & *Justiniani Junioris* temporibus, hoc est, circa annum septingentesimum; *Strabonem* verò Monachum Fuldensem temporibus *Ludovici* Imperatoris anno DCCCXL. Qui enim sub *Ludovici Pii* Imperio floruit, ipse est *Vvalafridus Strabo*, Abbas Augiæ Divitis. Emendandi & qui *Trithemium* sequuti sunt, *Sixtus Senensis*, *Possevinus*, *Bellarminus*: Quibus *Broverus*, *Canisius*, *Vossius*, *Miræus*, aliique refragantur.

Trithemius emendatur.

Landulfus Sagax.

III. Landulfus Sagax, qui Historiæ Miscellæ postremòs octo libros addidit, imprimis ex *Theophane* sive *Anastasio Bibliothecario*, qui *Theophanem* Latinè reddidit, floruit *Lothario* Imperante; A *Cæsare Orlandio*, lib. de Urbe Senensi, perperam confunditur cum *Landulfo de Columna*, Canonico Carnotensi, qui vixit anno MCCCXIV.

Vvandalbertus.

IV. Vvandalbertus Diaconus & Monachus Cœnobii Prumiensis O. B. in Diœcesi Trevirensi, scripsit, jussu *Marcuardi* Abbatis, Vitam & Miracula *S. Goaris* Confessoris, & Martyrologium

totius anni metrico stylo, quod extat Tom. V. Spicilegii Dacheriani. *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis *, lib. 2. de Viris Illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 36. ejus cum laude meminerunt. Composuit Martyrologium suum, cùm *Lotharius* quinque jam lustris, sive annis viginti quinque Imperium gessisset. In Præfatione enim sui Operis ad *Lotharium* hos versiculos habet;

C. 128.

Lustra per orbem
Quinque recurrunt,
Nomine postquam
Clarus & armis,
Cæsariana
Jura retentas.

Annus autem *Lotharii* Imperatoris, vigesimus-quintus cum anno Christi octingentesimo quadragesimo-secundo coincidit: Anno enim Christi octingentesimo decimo-septimo, *Ludovicus Pius*, ut in ejus Vita refertur, *filium primogenitum Lotharium Imperatorem appellari & esse voluit*: consentiuntque Annales Bertiniani & Fuldenses.

ARTICULUS XVI.

De S. Prudentio, Ratramno, & S. Remigio Lugdunensi.

S. Prudentius.

I. SANCTUS PRUDENTIUS, Trecensis Episcopus, cujus festum ea in Ecclesia 6. Aprilis celebratur, interfuit Concilio Parisiensi anno 846. Turonensi 4. anno 849. Suessionensi II. anno 853. Ad ipsum extat Epistola *Lupi Ferrariensis* 63. Ejus meminere *Rabanus*, *Hincmarus*, & *Flodoardus*. Excerpta ex libro *Joannis Scoti Erigenæ* decem & novem Capitula, a *Vvenilone* Senonensi Archiepiscopo ad se missa, cùm accepisset, totumque librum pervolvisset, ejus errores edito libro *De Prædestinatione* confutavit. Epistolam scripsit ad *Hincmarum* & *Pardulum* Episcopos, in qua præmisso Augustinianæ doctrinæ elogio, geminam prædestinationem defendit, ad vitam æternam scilicet, atque ad pœnam sempiternam. Deum tamen impios prædestinasse ait, *Non ut peccarent, sed ut propter peccatum pœnis perpetuis interirent: prædestinasse, id est, praordinasse, non ad culpam, sed ad pœnam; non ut malum quoddam vellent, sive admitterent; sed ut propter malum, quod volentes facerent, eos pœnâ sempiternâ justè damnaret.* Ibidem Christum non pro omnibus mortuum propugnat: sed de redemptionis efficacia intelligit, ut ex ipsa quæstionis propositione perspicuum est. *Quos autem Sanguis proprii Filii ejus Domini nostri Jesu Christi misericorditer liberarit, utrumne pro omnibus quibuscumque hominibus, an pro quibusdam prædestinatione electis, electione indebitâ prædestinatis fusus fuerit; ipsa omnipotentissima Veritas, qua eum in unitatem suæ personæ misericorditer suscepit & fudit, consulta nos doceat.* Negat in Deo voluntatem salvandi omnes: sed de voluntate absoluta & consequente (ut Theologi vocant) non de & conditionata & antecedente intelligendus est, ut demonstrant hæc verba Cap. IV. *Perpendite, obsecro, quare uni Deus det gratiam, alteri non det? Quare post tot millia annorum pro redemptione humani generis Salvator venerit; & excepta gente Judæorum, per tanta spatia temporum totus mundus sine gratia Dei in errore manserit? Quare solum Abraham, & non totum mundum ad misericordia sua notitiam vocaverit? Cur in solo vellere populi Judæorum tot annorum millibus ros divina gratia manserit, & area totius orbis irrigari per Dei misericordiam non meruerit? Vel cur postea solum vellus, Judaicus videlicet populus, a Dei gratia aruerit, & gentium omnium aream ros divina misericordia perfuderit? &c. Sic igitur omnes homines vult salvos fieri, cur non omnes vivificat, qui quos vult vivificat? Quare Spiritus Sanctus ubi vult spirat, non in omnibus? Et quare non omnibus, sed singulis dividit prout vult? Et quod in Actibus Apostolorum legitur, quia in præteritis generationibus dimiserit gentes omnes ingredi vias suas, unamque tantùm Judæorum gentem elegerit? Et quòd prædicantibus Apostolis, illi tantummodo crediderunt, qui præordinati erant ad vitam æternam? Et quod volentes Paulum & Barnabam prædicare in Asia, prohibuit eos Spiritus Jesu? Et quod docente Paulo, Lydiæ purpurariæ, non cæteris audientibus, Deus cor aperuit, ut crederet his quæ dicebantur a Paulo? Et quòd Apostolus Paulus reliquias per electionem gratiæ salvas factas prædicat? Et quia Deus cujus vult, miseretur, & quem vult indurat? .... Si igitur omnia quæcumque voluit fecit, & omnes homines vult salvos fieri; ergo quod non facit, noluit; & quos non salvat, salvare non vult; occultissimo quidem, altissimo, incomprehensibili, invituperabilique judicio, sed prorsus justissimo.* Verùm de S. Prudentii doctrina, in Dissertatione de causa *Gottbescalci* uberiùs agemus, ipsumque luculentiùs vindicabimus a calumnia, quâ ipsum aliqui dehonestant, quasi *Gottbescalci* erroribus faverit. Hæc in antecessum dixisse sufficiat, ut innotescat omnibus, quàm indignè ejus auctoritate Theologi quidam sint abusi. Obiit VI. Aprilis, anno DCCCLXI. secundùm Annales Bertinianos.

S. Prudentii doctrina de Prædestinatione explicatur.

Ratramnus.

II. Ratramnus Corbejensis in Gallia Cœnobii Monachus, *Ludovico Pio*, & *Carolo Calvo* regnantibus, floruit. Scripsit libros duos *De Prædestinatione*, in quibus *Gottbescalco* novo Prædestinatiano non favit, ut ostendemus in Dissertatione de gyrovagi illius Monachi causa. Scripsit etiam tres libros *Responsionum ad objecta Græcorum*, Libellum *De Christi Nativitate*, Librum *De Trina Deitate*, Librum *De Anima*, & Librum *De Corpore & Sanguine Domini*: quem ipsi asseremus, & ejus doctrinam de Eucharistia nequaquam favere Calvinistis, ostendemus Dissertatione singulari.

Remigius Lugdunensis.

III. S. Remigius Sacri Palatii *Lotharii* Imperatoris Archicappellanus, præfuit Synodo Valentinæ III. anno DCCCLV. Tullensi Apud Saponarias anno DCCCLIX. Lingonensi quoque interfuit, teste Flodoardo, lib. III. Historiæ Cap. CLXI. Subscripsit & Synodo Tullensi II. anno DCCCLX. Suessionensi III. anno DCCCLXVI. Cabilonensi, DCCCLXXIII. Cùm fervente Gothescalcana controversia, *Hincmarus & Pardulus Amoloni* Lugdunensi Archiepiscopo, illius errores & damnationem per literas exposuissent, fuisque adjunxissent Epistolam *Rabani* ad *Notingum*, rogantes ut quid Ecclesia Lugdunensis de his quæstionibus sentiret, vere & fideliter responderet; *Remigius Amolonis* in Sede Lugdunensi Successor, suam & ejusdem Ecclesiæ sententiam exposuit Libro *De tribus Epistolis*. Huic alterum subjunxit quasi appendicem, cui titulus est; *Absolutio cujusdam Quæstionis, De generali per Adam damnatione omnium, & speciali per Christum ex eadem redemptione electorum*. Post Synodum Carisiacam idem Archipræsul, Ecclesiæ Lugdunensis nomine, Libellum scripsit, *De tenenda veritate Scripturæ*: In quo licèt errore facti nonnihil faverit *Gottbescalco*, ejus tamen erroribus non favit: & Carisiacorum Capitulorum doctinam non impugnavit, sed alienum potiùs sensum, eumque erroneum, quem ipsis simili falsi errore affinxit, ut palam fiet in Dissertatione de causa *Gottbescalci*, in qua celeberrimam Ecclesiam a *Jansenii Yprensis* calumnia vindicabo.

AR-

ARTICULUS XVII.

De Usuardo.

USuardus, Ordinis Benedictini Monachus & Sacerdos, Cœnobii S. Germani Parisiensis alumnus, ut testatur Codex MS. ejusdem insignis Abbatiæ, qui autographus esse creditur, Martyrologium condidit, *S. Hieronymi, Bedæ*, & *Flori* vestigia premens. Eo diu Romana, & pleræque aliæ Ecclesiæ usæ sunt. *Regum piissimo Carolo* nuncupatum est, ut constat ex Prologo. Sed *Carolum Magnum* Imperatorem perperam intellexerunt *Baronius*, *Bellarminus*, & alii. Nam *Usuardi* Codices tum MSS. cùm excusi *S. Eulogium* Martyrem commemorant, qui die XI. Martii Cordubæ in Hispania passus est anno Christi 859. aliosque pariter celebrat, qui tempore ejusdem persecutionis Arabicæ Martyrii coronam consecuti sunt. Præterea, *Aimoinus* in libello de Translatione Sanctorum Martyrum Georgii & Aurelii, *Usuardum Patrem* hujus Translationis auctorem facit, anno octingentesimo quinquagesimo octavo. Tempore igitur *Caroli Calvi* floruit *Usuardus*, cui & suum Martyrologium nuncupavit. Id confirmat subjectum in Codice *S. Germani* Necrologium, in quo primaria manu mors *Irmintrudis* Reginæ, uxoris *Caroli Calvi*, consignata est Nonis Octobris; obitus verò *Caroli II.* Imperatoris pridie Nonas Octobris, manu recentiori, ut observat *P. Mabillonius*, * ex quo vir doctus colligit, hunc Codicem scriptum esse eo temporis intervallo, quod effluxit inter annum octingentesimum sexagesimum nonum, *Irmintrudis* supremum, & octingentesimum septuagesimum octavum, quo *Carolus Calvus* defunctus est. Etsi verò *Sigebertus* Usuardum *jussu Magni Caroli Imperatoris* Martyrologium composuisse scribat lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 85. id movere nos non debet: quia *Magni Caroli* nomine *Calvum* intellexit, ut alias in cap. 99. ubi ait *Hincmarum* rescripsisse ad Ecclesiam Ravennatem *sub persona Magni Caroli Imperatoris*.

* *In Præfat. II. P. Sæculi. IV. Benedict. C. 6.*

ARTICULUS XVIII.

De S. Eulogio Martyre.

SAnctus Eulogius Cordubensis Presbyter, & Martyr in Arabica persecutione, Benedictinis Monachis ab *Arnoldo Vvion*, & *Hugone Menardo* adnumeratur. Rectiùs P. *Mabillonius* ipsum studio, non professione Monachum fuisse asserit. Et certè id disertè testatur *Alvarus* Eulogii frater in ejus Vita. *Eulogius*, inquit, *nobili stirpe progenitus, Corduba civitatis Senatorum traduce natus, Ecclesiæ ministerio mancipatur, in S. Zoili Æde deserviens, & in ejusdem Collegio Clericorum vitam deducens*. Addit, ipsum, ubi Presbyter ordinatus est, cœpisse *Monasteria frequentare, cœnobia invisere, Regulas Fratrum componere, hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, utrobique adesset. Ita Clericatum agens proprium, ut Regularem Ordinem non dimitteret alienum: ita Monachis adhærens, ut Clericus probaretur: ita in Clero degens, ut Monachus videretur, utrobique aptus accurrens, & utrorumque professiones unus sufficientissimè complens, currebat sæpius ad Cœnobiorum sacratissimos greges; Sed ne proprium Ordinem contemnere putaretur, ad Clerum iterum remeabat: in quo dum aliquod tempus persisteret, ne virtus animi curis sæcularibus enervaretur, itidem Monasteria repetebat*. Archiepiscopus Toletanus electus est; sed nescio quo eventu impedita ejus consecratio. Martyrio coronatus est die XI. Martii, anno DCCCLIX. cùm ipse Martyres celebrasset, ac ad Martyrium incitasset, atque ultro ad illud currentes contra *Reccafredum* Episcopum defendisset, scripto *Documento Martyrii*, *Apologetico pro Martyribus*, *Memoriali Sanctorum*, in quo Martyres Cordubenses libris tribus celebrantur. Scripsit etiam Epistolas aliquot, ad *Vviffelindum* Pampilonensem Episcopum, ad *Alvarum* fratrem, &c. Ejus Opera extant Tomo IV. Hispaniæ illustratæ, & Tomo XV. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunensis.

ARTICULUS XIX.

De Anastasio Bibliothecario, & Joanne Diacono.

I. ANASTASIUS Abbas Romanus O. B. & R. E. Bibliothecarius, floruit sub Summis Pontificibus *Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII.* Cum *Anastasio* Presbytero Cardinali Tituli *S. Marcelli*, & *Gregorii IV.* Bibliothecario, qui a *Leone IV.* in Synodo Romana exauctoratus est, malè confunditur a *Vossio* lib. 2. de Historicis Latinis, Cap. XXXV. Concilia Generalia Sextum, Septimum, & Octavum, cui interfuit, Latinè reddidit, nec non Vitam *S. Joannis Eleemosynarii*, Vitam *S. Demetrii* Martyris, &c. Vitæ *S. Dionysii Areopagitæ* præfatus est, cujus Operum Translationem misit ad *Carolum Calvum* Francorum Regem. Historiam *De Gestis Romanorum Pontificum* collegit, auxitque. *Philippus Labbæus* S. J. Theologus in Dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis, verbo *Damasus* se vidisse testatur MS. Codicem optimæ notæ tempore *Caroli Magni* exaratum, in quo prior pars libri de Vitis Pontificum descripta jam tum *Damaso* tribuebatur, antequam aut natus esset *Anastasius* aut saltem ex primis infantiæ crepundiis emersisset. Quod argumento est haud omnes ab *Anastasio* fuisse scriptas. Quamquam nec *Sanctum Damasum* auctorem habeant, ut aliàs probavimus. *Vossius*, & alii plerique ultimam censent esse ab *Anastasio* scriptam *Nicolai I.* Vitam, & a *Guillelmo Bibliothecario* additas fuisse Vitas Hadriani II. & *Stephani VI.* Repugnat *Baronius*, eidemque Auctori illas adscribit. Adhuc sub judice lis est. *Historiam Ecclesiasticam* ex Chronographia Tripartita *S. Nicephori* Constantinopolitani Patriarchæ, *Georgii Syncelli* & *Theophanis*, Latinè interpretatus est. *Collectanea*, id est Varias Epistolas, & Relationes, spectantes Historiam Monothelitarum, a se ex Græcis Codicibus magnam partem collectas, Latinè reddidit in gratiam *Joannis Diaconi*, cùm ille Ecclesiasticam Historiam meditaretur. Hæc edidit *Jacobus Sirmondus* S. J. anno MDCXX.

Vossius emendatur.

Omnium Vitæ Pontificum scriptæ non sunt ab Anastasio.

II. Coævus erat Anastasio Joannes R. E. Diaconus, qui ad *Joannem VIII.* Pontificem Maximum scripsit 4. libros de vita *S. Gregorii Magni* Ejus meminere *Sigebertus* in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, & *Eckerhardus* in vita *Notkeri*, Cap. IX.

ARTICULUS XX.

De Almanno, Milone, & Hubaldo Monachis.

I. ALmannus Monachus Altivillarensis Ordinis Benedictini, scripsit Vitam *S. Nivardi* Remensis Archiepiscopi, Vitam *Sindulfi*, Vitam *Helenæ* Reginæ, & Translationis ejusdem Romà ad Cœnobium Altivillarense Historiam. Et quia ejus tempore Francia a Normandis vastabatur, exem-

Almannus

exemplo Jeremiæ Prophetæ desolationem Franciæ & sui Cœnobii, quadruplici planxit Alphabeto; ut refert *Sigebertus*, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis Cap.XCIX. vitæ & Translationis, *S. Helenæ* Historiam MS. extare in Rubra valle, & in Resbacensi Monasterio Vossius testatur; Vitam quoque *S. Memmii* primi Catalaunensium Episcopi rogatu *Theudoini* Præpositi Catalaunensis novo stylo scribere aggressus est sub annum DCCCLXVIII. *Theudoini* Epistolam & Almanni ad ipsum Rescriptum, edidit *P. Mabillonius* Tom. II. Veterum Analectorum.

Milo. II. Milo Elnonensis Monachus, O. B. scripsit *Carmen de Sobrietate*, quod *Carolo Calvo* nuncupavit. Scripsit etiam stricta Oratione Vitam *Sancti Amandi*. Surius huic tribuit Vitam *Sancti Amandi*, quæ legitur Tom. I. ad diem VI. Februarii. Sed ea prosâ, non carmine scripta est, & ab aliis *Baudemundo* tribuitur, non *Miloni*. Scripsit etiam Hexametrum duplex *De Sancta Cruce*; quæ Elnone in Cœnobio *S. Amandi* MSS. extare *Vossius* testatur lib. 2. de Historicis Latinis, Cap. XXVI. Obiit anno DCCCLXXII.

Hubaldus. III. Hubaldus, aliis *Hugbaldus* vel *Hucbaldus*, Milonis nepos, Elnonensis pariter Monachus Sanctorum Vitas scripsit plurimorum: atque ut erat insignis Musicus, Cantus ipsorum Officii proprios composuit. Scripsit etiam librum *De Arte Musica* ita contemperans chordas monochordi literis alphabeti, ut possit quis per eas sine magisterio alterius discere ignotum sibi cantum [inquit *Sigebertus*.] Scripsit etiam librum trecentorum carminum *In laudem Calvitii* ad *Carolum Calvum*, cujus omnia verba incipiunt a litera C. ut:

Carmina clarisona Calvis cantate Camenæ.

Ex Vitis Sanctorum, quas scripsit, extat Vita *S. Rictrudis Martianensis* dicata *Stephano* Eboracensi Episcopo. Extat apud *Surium*, ad diem XII. Maii, sed stylo mutato. Eidem tribuit *Surius* Vitam *S. Aldegundis* Abbatissæ primæ Malbodiensis ad diem XIII. Novembris. Eidem assignat *Trithemius* Vitam *S. Lebuini*, sive *Liadvvini* Presbyteri & Confessoris Daventriæ. Extat apud *Surium*, ad diem XII. Novembris. Scripsit & Vitam *S. Madelberta* Virginis, Abbatissæ Malbodiensis, & *S. Cilinia* matris *S. Remigii*. Vixit *Hubaldus* ad annum usque DCCCCXXX. Ejus corpus in sepulchro *Milonis* avunculi & Præceptoris sui conditum est.

ARTICULUS XXI.

De Christiano Drutmaro.

CHristianus Drutmarus, Corbejensis in Gallia Cœnobii Ordinis Benedictini Monachus & Presbyter, vulgò *Grammaticus* appellatus, Aquitaniam patriam habuit. Græcè fuit ac Latinè peritus, sacrisque literis eruditus. *Sigebertus* ac *Trithemius* inter Ecclesiasticos Scriptores ipsum cum laude commemorant. Male a quibusdam confunditur cum *Christiano* S. Germani Autisiodorensis Abbate, ac ejusdem urbis deinde Episcopo. Ille enim natione Germanus, & *Vir Simplex*, non eruditus dicitur, in Actis Episcoporum Autisiodorensium. *Commentarios* edidit *in Evangelium S. Matthæi*; ad Monachos Stabulensis & Malmundariensis Cœnobiorum, sub uno Abbate in Diœcesi Leodiensi consistentium: quos in Prologo suo impensè commendat his verbis: *Supra omnes homines vestra mihi est gratior societas: quia est sincera & absque dolo, & quam Deus docuit, sanctique ejus Apostoli tenuere, ac posteris tenendam tradiderunt. Non enim est fel amaritudinis in vobis, neque zelus iniquitatis; sed fides firma, caritas inviolabilis erga Deum ac proximos. Et licèt rebus terrenis egentes sitis, virtutibus tamen repleti estis, ita ut qui vos perfectè cognoverit, ulteriùs dilectione a vobis non possit separari. Sed si modico tempore vobiscum quis moratus fuerit, pro certo intelliget, quia Deus cohabitator vestri sit, & Spiritus Sanctus regat opera vestra. Neque enim habitabit diu malus inter vos, neque permanebit in consortio vestro: quia sicut aurum & argentum in camino probationis sordes abiciunt, ita & qui inter vos venerit, aut desinet a malo opere, aut certè alienus efficietur a consortiis vestris. Qui namque inter vos conversantur, non multùm mirentur si plurimi Sancti probabiles in his Monasteriis fuerunt; sed pro certo experientur, quia qui apud vos non est bonus, sine dubio nusquam alicubi erit; quoniam vos estis qui veraciter audistis vocem Domini dicentis:* Estote prudentes ut serpentes, & simplices sicut columbæ. *Et si Reges & Principes, atque vulgaris populus vos veraciter agnovissent, ut veros Christi discipulos amarent, supra omnes homines venerarentur ac diligerent.* His in Commentariis historico sensui magis adhæsit quàm spirituali, quòd *Historia fundamentum sit omnis intelligentia*, ut ipse loquitur. Unde *Irrationabile videtur spiritualem intelligentiam in libro aliquo quærere, & Historiam penitus ignorare*. Stylo simplici & aperto usus est, persuasum habens, *Quoniam stultiloquium est in expositione alicujus libri ita loqui, ut necessarium sit expositorem ipsius expositionis quærere*. Non solùm *S. Matthæi*, sed & *S. Joannis* & *S. Lucæ* Evangelium se Commentariis Illustraturum pollicitus est in Prologo, & promissa exsolvisse probant Fragmenta Expositionis in utrumque Evangelistam, cum ejus Commentariis in *S. Matthæum* edita. Extant Tom. XV. Editionis Bibliothecæ Patrum Lugdunensis. Scripsit eo tempore quo Bulgari ad Catholicam Fidem conversi baptizabantur, ut ipse significat c. 56. Commentar. *in Matthæum*. Ejus Opera a *Secerio* Lutherano Haganoæ edita anno 1530. non absque suspicione fraudis & interpolationis in iis quæ Eucharistiam spectant, ut probant *Sixtus Senensis* Annotatione CXII. lib. VI. *Bibliotheca Sancta*, & doctissimus Cardinalis *Perronius* lib. 2. *De Eucharistia*, Auctoritate XXV. Anteriorem editionem laudat *Albertinus* a *Jacobo Vvimphelingio* Argentorati procuratam anno 1514. sed ea ignota fuit *Gesnero*, *Simlero*, *Jacobo Frisio*, *Auberto Miræo*, aliisque Viris Eruditis, ut mirum non sit, si hujus non meminerit *Sixtus Senensis*. Si indicasset *Albertinus* qua in Bibliotheca *Christiani Drutmari* Commentarios prioris illius editionis deprehendit, conferri potuisset cum illis *Secerii* editio, & an malæ fidei vel incuriæ reus fuerit certiùs judicari.

Optima ratio interpretandi Sacram Scripturam.

Stylus Christiani Drutmari.

ARTICULUS XXII.

De Isaac Lingonensi Episcopo.

ISaac cognomento *Bonus*, vel *Pius*, Diaconus olim *Parduli* Laudunensis Episcopi, *Hiduini* Sandionysiani Abbatis discipulus, ad Lingonensem Episcopatum, post *Theutboldi* obitum promotus, interfuit ac subscripsit Synodo Tullensi apud Saponarias an. 859. Tusiacensi an. 860. Suessionensi III. an. 866. Pontigonensi an. 876. Tricassinæ an. 878. A *Lupo Ferrariensi*, Epist. 81. ad *Amolonem* Lugdunensem, in Capitularibus *Caroli Calvi*, Tit. 25. Num. 5. a *Flodoardo* Lib. 3. Cap. 21. & 24. & in Chronico *S. Benigni* Divionensis celebratur. Collectionem Canonum adornavit, ex Decretis Synodorum a *S. Bonifacio* Sedis Apostolicæ per Germaniam & Gallias Legato congregatarum. *Zachariæ* Pontificis Maximi auctoritate confirmatis, & ex

ex Capitularibus Regum nostrorum; præcipuè verò ex tribus libris posterioribus, quos *Benedictus Levita* ad *Ansegisi* Abbatis Collectionem adiecit. Id autem præstitit *Isaac*, ut sui in restauranda Ecclesiastica Disciplina & curanda Canonum executione severioris studii obtrectatores comprimeret, seque Novatorem non esse probaret. Id in Præfatione docet. *Cùm*, inquit, *opportunitas Ecclesiastica exegerit, ut contra delinquentes & errantes Pastoralis sententia proferatur, frequenter evenit, ut remedia quæ summo charitatis & pietatis ardore a Patribus anxiis præparantur, a filiis ægrotantibus ad suam perniciem respuantur. Et quia nec affectum medentium, nec suum, ut expedit, damnationis periculum perpendunt, oblata quæque fastidiunt, & velut inefficacia, quia sunt domestica, medicamenta contemnunt. Idcirco ergo Isaac indignus Lingonensis Episcopus, propter quorumdam minùs adquiescentium desidiam, & querelam contra Pastoralem sollicitudinem, atque improborum insolentiam, qui omnia quæ ad emendationem, vel ad suam cautelam dicuntur, a nobis ficta & excogitata garriunt, & inventa, utile duximus quædam saluberrimarum Capitula sanctionum, quæ sancta Romana & Apostolica Ecclesia Legatus Bonifacius venerabilis Maguntiacensis Archiepiscopus Zacharia Papa, unà cum Orthodoxo Karlomanno Francorum Principe, in duobus Episcoporum Conciliis ad honorem & profectum Ecclesiæ Dei conscripsit, quæque etiam idem Papa Zacharias sub an. Incarnationis Dominicæ DCCXLII. auctoritate Apostolica confirmavit, & omnibus Ecclesiæ Dei Fidelibus irrefragabiliter observanda constituit, revolvere, & ad meam meorumque utilitatem, quædam ex his, quæ sæpissimè in quæstionem veniunt, colligere, & in unum corpusculum adgregare; quatenus si nostra calumniaverint, vel sinistrâ interpretatione labefactare tentaverint, Apostolicâ pariter & Regali auctoritate compressi de cætero conticescant, & salutiferis curationibus, vel inviti, cùm causa exegerit, adquiescant.*

Præscripta Sacris Canonibus remedia ad Animarum curationem adhibenda sunt.

Ex hac Collectione Canonum perspicuum est, publicam Pœnitentiam pro publicis criminibus in usu fuisse Gallicanæ Ecclesiæ. Hanc in Titulos undecim distributam ex Codice Reverendissimi Archiepiscopi Tolosani primus in lucem edidit Sirmondus Tom. III. Conciliorum Galliæ. Ejusdem *Isaaci Lingonensis* Epistolam *De Canone Missæ* edidit Domnus *Lucas Dacherius* O. B. Tom. I. *Spicilegii*.

ARTICULUS XXIII.

De Hincmaro Archiepiscopo Remensi.

Hincmarus a pueritia in Monasterio *S. Dionysii* prope Parisios sub *Hilduino* Abbate nutritus, & studiis literarum imbutus, indeque pro sui tam generis quàm sensûs nobilitate in Palatium *Ludovici* Imperatoris deductus, & familiarem ipsius notitiam adeptus fuerat; ibique, prout potuit, cum Imperatore & Religiosissimo illo Abbate, sub Episcoporum auctoritate, laboravit ut Ordo Monasticus in prædicto Monasterio, quorumdam voluptuosa factione dilapsus restauraretur. Et ut opere quoque adimpleret, quod sermone suadebat, etiam ipse religiosæ conversationi cum aliis se subdidit, castigans corpus suum, & spiritali subiiciens servituti, inquit *Flodoardus* Lib. III. Cap. I. *Hilduino* Abbate semel & iterum ab Imperatore deficiente, fidelis semper mansit, ipsumque in gratiam Principis restituit. In Aulam vocatus, Abbatiam S. Germani, *Regali, & Episcopali, atque Abbatis sui Ludovici jussione suscepit; rerum quoque ac mancipiorum possessionem quamdam Regia liberalitate; quam consecratus Præsul Monasterio S. Dionysii, ubi Christo militaverat, per testamenti paginam tradidit*, ut refert *Flodoardus*. Decennio post Ebonis depositionem, in Concilio Bellovacensi anno DCCCXLV. *a Clero & a plebe Metropolis* Remensis, *necnon ab Episcopis ejusdem Provinciæ, Archiepiscopo Senonensis Ecclesiæ Vveniloni, atque Ercamrando Parisiorum Episcopo annuentibus, cum consensu Abbatis sui, & Fratrum Monasterii S. Dionysii, favente quoque Carolo Rege, Hincmarus* Archiepiscopus *electus est*; & ordinatus Dominica die 17. Maji. Obiit die 21. Decembris anni DCCCLXXXII.

Interfuit Concilio Meldensi, ipso suæ Ordinationis anno; Parisiensi anno 846. Carisiaco 1. contra *Gotteschalcum* anno octingentesimo quadragesimo nono; alteri Carisiaco, in quo celeberrima quatuor Capitula contra *Gotteschalci* errores condita sunt, anno octingentesimo quinquagesimo-tertio; Turonensi IV. anno octingentesimo quadragesimo nono; Suessionensi II. anno octingentesimo quinquagesimo-tertio; Vermeriensi II. eodem anno; Metensi, a quo & Legatione ad *Ludovicum* Regem cohonestatus est, anno octingentesimo quinquagesimo-nono; Tusiacensi, cujus jussu ad Metropolitanos Aquitaniæ scripsit, anno octingentesimo sexagesimo; Tricassinæ, anno octingentesimo sexagesimo septimo; Pontigonensi, anno octingentesimo septuagesimo sexto; Tricassinæ II. anno octingentesimo septuagesimo-octavo. Ob fidem contra *Gotteschalcum* vindicatam maxima laude dignus *Hincmarus*, propter gesta in *Rothadum* Suessionensem Episcopum, in *Vulfadum* & Socios, in *Hincmarum* nepotem, Laudunensem Episcopum, magnam apud plerosque invidiam subiit, & Summorum Pontificum offensionem. Istarum causarum Historiam propriis Dissertationibus discutiemus. A *Flodoardo* toto libro III. Remensis Historiæ celebratur, ejusque Opera & Epistolarum ad diversos scriptarum argumenta recensentur. Frequens est ejusdem & honorifica mentio in Bertinianis Annalibus. *B. Rabanus* Moguntinus Archiepiscopus ipsum, *Merito rectæ Fidei ac sanæ professionis, ab omnibus venerandum* prædicavit, Epistolâ ad ipsum datâ. *Lupus* Ferrariensis Abbas Epistola XLII. ad ipsum scripta eum magnificè commendat. *Non sum*, inquit, *nescius, cum tantis divinæ gratiæ muneribus abundetis, ultro vos cogitare apud Principem juvandi bonos facultatem divinitus accepisse; ut quod in se habent, in vobis possideant, & remunerandæ vestræ industriæ materiam præbeant..... Nobilitatem vestræ generositatis ornat eruditio salutaris, altitudinem Officii commendat Religio Professionis. Hæc vestræ Celsitudini, non arrogantiæ vitio, sed amicitiæ studio scripsi; ut quoniam in vobis & nobilitas & sapientia convenerunt, quantùm hæc societas valeat, etiam nolentibus emineat, qui ipsa quoque Lumina Ecclesiæ obscurare contendunt.* Meminit etiam *Hincmari Sigebertus* lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, Cap. XCIX.

Capitula Presbyteris Diœceseos suæ Remensis condidit anno Christi octingentesimo quinquagesimo-secundo; in quibus duodecimum *de sepulturis* observatione dignum est, quo statuitur, *Ut nemo Presbyterorum quemquam in Ecclesia sepeliat sine consultu Episcopi, nec pro sepeliendis quiddam exenii exigat, vel extorqueat. Si quid autem Altari, vel Ecclesiæ, aut sibi gratis oblatum fuerit a devotis quibuslibet*, recipere non prohibetur. Pleraque ex Concilio Nannetensi sunt excerpta.

Sepultura in Ecclesiis nono sæculo rara.

De Prædestinatione Dei & de Libero Arbitrio contra reprehensores suos, maximeque contra *Gotteschalcum* & *Ratramnum* tres libros scripsit ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, cujus

jus Operis sola restat Præfationis Epistola. Edidit hoc Opus anno DCCCLV.

Capitula Hincmari ad suæ Diœcesis Presbyteros.

Anno sequenti, qui erat Episcopatus duodecimus, Capitula quædam adjecit prioribus, quos suæ Diœceseos Presbyteris dederat. Ex primo constat, publicam pro capitalibus publicisque peccatis inflictam fuisse his temporibus Pœnitentiam, ejusque impositionem, ordinem, & moderationem penes Episcopum fuisse. Statuit scilicet, *Ut unusquisque Sacerdos maximam providentiam habeat, quatenus si fortè in Parochia sua publicum homicidium, aut adulterium sive perjurium, vel quodcumque criminale peccatum publicè perpetratum fuerit, statim, si auctorem facti vel consentientem adire potuerit, hortetur eum quatenus ad Pœnitentiam veniat coram Decano & Compresbyteris suis, & quicquid ipsi inde invenerit vel egerint, hoc* (inquit) *Comministris nostris, Magistris suis qui in civitate consistunt, innotescat: ut infra quindecim dies ad nostram præsentiam publicus peccator, si intra Parochiam nostram fuerimus, veniat, & juxta Traditionem Canonicam publicam Pœnitentiam cum manus impositione accipiat: Et si longiùs a Parochia nostra fuerimus, annus & dies Kalendarum subtiliter describatur, quando peccatum publicum quisque admisit, & quando ad Pœnitentiam coram Ministris venit, vel quando ad impositionem manûs nostræ pervenit. Et semper de Kalendis in Kalendis mensium, quando Presbyteri de Decaniis simul conveniunt, collationem de Pœnitentibus suis habeant, qualiter unusquisque suam Pœnitentiam faciat, & nobis per Comministrum nostrum renuntietur, ut in actione Pœnitentiæ pensare valeamus, quando quisque Pœnitens reconciliari debeat. Et si fortè quis ad Pœnitentiam venire noluerit, infra quindecim dies post perpetrationem peccati, & exhortationem Presbyteri, in cujus Parochia actum fuerit, & sedulitatem Decani ac Compresbyterorum suorum, atque instantiam Comministrorum nostrorum, decernatur qualiter qui peccatum perpetravit, & ad Pœnitentiam redire contemnit, a cœtu Ecclesiæ, donec ad Pœnitentiam redeat, segregetur. Et sciat quisque Presbyter, quia si per alium nobis cognitum fuerit quod in sua Parochia admittatur, & tardiùs ad nostram notitiam perlatum fuerit, tantos dies a ministerio suspensus in pane & aqua excommunicatus morabitur, quantos dies nostram vel Comministrorum nostrorum notitiam ipsa actio sine illius suggestione, & debita ac jussa commonitione supertransierit: Et cujus negligentiâ peccator publicus non commonitus post tantos dies obierit, sciat se quisque Presbyter gradum amissurum. Hoc tamen omnimodis ab omnibus caveatur, ut nemo Pœnitens & cum devotione petens, ultimâ Pœnitentiâ, vel ultimo Viatico defraudetur: eâ convenientiâ, ut si convaluerit, secundùm Ecclesiasticas Regulas Pœnitentiam agat, & reconciliationem, quantùm Deus sibi concesserit, expetat & expectet.*

Pœnitentia publica pro capitalibus publicisque peccatis.

Pro loco sepulturæ nihil exigendum.

De sepultura quasi hereditario jure contendere vetat Hincmarus.

Secundo Capitulo rursus statuit, *Ut pro loco sepulturæ, sicut sacra & canonica sanxit auctoritas, nemo a quocumque aliquid xenii exigat. Et nemo Christianorum præsumat quasi hereditario jure, de sepultura contendere; sed in Sacerdotis providentia sit, ut Parochiani sui, secundùm Christianam devotionem in locis, quibus viderit, sepeliantur. Ipse tamen Sacerdos memor Ordinis sui, provideat & congruam cuique sepulturam, & ne scandalum, quantùm vitari potest, fiat suis Parochianis.*

Scripsit *Hincmarus* ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum egregium Opus *De Regis Persona & Regio Ministerio*, ex Scriptura Sacra & Sanctis Patribus defloratum: necnon alterum *De cavendis vitiis, & virtutibus exercendis* quod ad ejus Majestatem transmisit cum Epistolâ *Sancti Gregorii* ad *Recaredum*; & alterum *De diversa & multiplici animæ ratione*; Quo anno, incertum. Opus *De non trina Deitate* scripsit contra Gottescalchum anno 857. Proficiscente cum exercitu *Carolo Calvo*, ut *Ludovici* fratris impetum retunderet, *Hincmarus* de coërcendis militum rapinis Literas ad eum dedit, & ad Clericos Palatii, anno 859. Epistolas scilicet 5. 6. & 7. Eodem anno post Synodum Lingonensem & Tullensem apud Saponarias, *Hincmarus* alterum *de Prædestinatione* Volumen, quod integrum habemus, edidit contra *Gottescalchum*. Anno 860. post Synodum Aquisgranensem duplicem in causa *Teutbergæ* uxoris *Lotharii* Regis habitam, *Hincmarus* Librum scripsit *De divortio Lotharii & Teutbergæ Reginæ*, cujus Synopsim dabimus in Dissertatione Historica de hujusmodi divortio, Eodem anno de *Ingeltrude* Bosonis Comitis uxore, quæ viro relicto, hàc illac vagabatur, a *Gunthario* Coloniensi Archiepiscopo consultus *Hincmarus* quid sentiret, ad ejus quæsita respondit Epistolâ 28. An. 866. Concilio Suessionensi III. pro causa *Vulfadi* & Sociorum ejus, ad eos gradibus suis restituendos convocato, ad hujus Synodi Episcopos quatuor Epistolas dedit *Hincmarus* 18. 19. 20. & 21. eòdemque etiam pertinent 22. 23. 24. & 25. Anno 870. Opus 55. Capitum *Hincmaro* nepoti apud Attiniacum obtulit, in quo duabus ejus Decretalium veterum Collectionibus respondit. Ad hæc etiam tempora pertinent Epistolæ 34. 35. & 36. Anno 872. scripsit ad quemdam Episcopum *De Translationibus Episcoporum*, occasione *Actardi* Nannetensis (Epist. 45.) Epistola de *Hunoldi* Presbyteri purgatione scripta est anno 874. Eodem anno Synodum Remis habuit *Hincmarus* mense Julio, in qua quinque Capitula Presbyteris suis tradidit observanda. Primo inhibuit ne Parochiarum Presbyteri simul Canonici in Monasteriis essent; vel contra, Canonici Monasteriorum Parochianas Ecclesias regerent. Secundo vetuit pro loco matriculæ quidpiam ab aliquo exigi vel accipi. Tertio indebitum ad fœminas accessum vitare Clericos iterum monuit promulgatis Canonibus, & a ministerio dejiciendos sanxit qui se non emendarent. Quartum in eos editum est, qui de facultatibus Ecclesiasticis alodes comparabant, & illos non Ecclesiæ, sed consanguineis relinquebant. Quinto cavit ne pro Ecclesiis viduatis præmia Patronis darentur.

Quinque Capitula Hincmari, Presbyteris Diœceseos Remensis in Synodo præscripta.

Anno DCCCLXXV. *Hincmarus Hildeboldum*, Suessionensem Episcopum infirmitate detentum, accepto Confessionis illius Breviculo, absentem per Literas absolvit, Epistolâ 40. oleumque sanctificatum misit, ut eo in remissionem peccatorum ungeretur. Hæc Absolutionis formula: *Frater & Consacerdos noster, Hildebolde, confitenti tibi peccata tua, per Ecclesiasticam Apostolicæ Auctoritatis potestatem, quam Dominus noster Jesus Christus tradidit Discipulis & Apostolis suis, dicens:* Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, *& per eosdem Apostolos suos ipsorum Successoribus, quorum vices licèt indigni tenemus, etsi non merito, tamen nomine atque Officii susceptione, eamdem potestatem donavit, & in se credenti fideliter dixit:* Fiat tibi secundùm fidem tuam: *gratiâ & omnipotentiâ suâ, virtute Sancti Spiritus, qui est remissio omnium peccatorum, dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conservet in omni bono, & perducat te ad vitam æternam, & ad Sanctorum Sacerdotum consortium. Amen.* Generalis fuerat *Hildeboldi* Confessio, non omnium sigillatim peccatorum, adeoque nec Sacramentalis: quæ tamen tum in usu erat, ut fuit semper ab Ecclesiæ initio. *Commoneo*, inquit Hincmarus, *ut præter istam generalem Confessionem, quæque ab ineun-*

Absolutio ab Hincmaro data per Literas Hildeboldo Suessionensi Episcopo, non est Sacramentalis.

te

te ætate, usque ad hanc in qua nunc degis, te commisisse cognoscis, specialiter ac singillatim Deo & Sacerdoti satagas confiteri: & dum unumquodque erroris tui inquinamentum singillatim confiteris & desles, simul te de omnibus actorum lacbrymis mundes: Unde dicitur per Prophetam *: Divisiones aquarum deduxit oculus meus. *Divisam quippe ex oculis aquam deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lacbrymas confitendo exhibemus. Qua singillatim de singulis semel Sacerdoti sufficit Confessio facta, si post hanc Confessionem, & per Sacerdotale consilium emendationem, non fuerint iterata peccata.*

* *Psalm.* 118.

Anno 876. scripsit ad Episcopos, *De Jure Metropolitanorum*, cùm de *Ansegisi* Senonensi Primatu ageretur (Epist. 44.) Anno 877. *Guntario* & *Odelbardo* Archidiaconibus Capitula dedit *Hincmarus*, quibus ipsis prohibuit, Ne in suis Visitationibus Curatos gravarent; Ne occasione victûs, sed instructionis, Parochias lustrarent; Ne xenia a Presbyteris acciperent, ut eorum vitia dissimularent: Ne denarios, vel eulogias ab ipsis exigerent: Ne suos, vel amicorum equos ipsis ad pastum commendarent: Ne Parochias rusticanas confunderent, aut dividere præsumerent; Ne alicui Capellam domi habere, aut Missam in domo sua celebrari sine Episcopi licentia concederent: Ne Pœnitentes negligenter ad reconciliationem pro aliquo munere adducerent, vel postea negligerent: Ne indignos & incapaces pro aliquo munere sisterent ordinandos.

Capitula Archidiaconis observanda.

Anno 877. *Hincmarus* petenti *Ludovico Balbo* Regi Christianissimo Epistolam misit *De recta Regni Administratione*. Sub idem tempus scripta ab ipso est Epistola 46. cui titulus: *Quæ exequi debeat Episcopus*. Ad idem tempus referenda est Epistola quinquagesima *De Visione Bernoldi*.

Anno 881. scripsit *Hincmarus* ad *Ludovicum* Regem *Ludovici Balbi* filium de *Odacro* Bellovacensis Ecclesiæ invasore, Epistolam 13. quò etiam referenda est Epistola 52. *Odacri* excommunicationem continens. Mortuo verò *Ludovico* Rege, anno 882. *Hincmarus* pro Institutione *Karlomanni* Regis Epistolam 14. scripsit ad Proceres Regni, & 15. ad Episcopos. Scripsit etiam Vitam S. Remigii Remensis Archiepiscopi, & *Carmen in Ferculum Salomonis*. Ejus Opera duobus Tomis edidit *P. Sirmondus Societatis* JESU. Extat inter illa Ordo Regiarum Coronationum ab *Hincmaro* factarum: scilicet Coronationis *Juditha Caroli* Regis filiæ, cùm *Edilulfo* Anglorum Regi desponsata est, anno 856. *Hermintrudis* Reginæ uxoris *Caroli Calvi*, anno 866. *Caroli Calvi* in Regno *Lotharii*, anno 869. *Ludovici Balbi*, anno 877.

Nota.

INter Galliæ præsules Hincmarus emicat, eumque canonicæ jurisprudentiæ notitiâ excellentissimum prædicant, necnon ob prudentiam, animique fortitudinem laudant. Verùm sicut non desunt, qui ipsum effusissimè colant, ita & qui ipsius doctrinam in argutias, prudentiam in astutiam, fortitudinem in pertinaciam aliquando degenerasse dicant: quapropter nec ipse Natalis illi patrocinatur, dum infra differit de ipsius contentionibus cum Ebbone, Rothaldo &c. Quædam ergo de Hincmaro Remensi operæ pretium duxi adnotare.

Totus videbatur Hincmarus in promovenda canonum observantia: ut verò Ebboni propriam sedem reassumendi, aliisque ab ipso damnatis ad pristinum gradum se restituendi viam præcluderet, ipsius erga canones solicitudo præcipuè respiciebat canonem Africanum, quo ab electis Judicibus etiam ad summum Pontificem appellatio vetita dicebatur; *Absque dubitatione confido*, ait ep. 17. ad Nicolaum Papam, *quia illud, quod in præfatò Carthaginensis concilii capitulo sine ulla interpellatione subsequitur, decretum vestri moderaminis nequaquam præteriret: sanè, inquit, si ex consensione partium electi fuerint judices, etiam a pauciore numero quàm constitutum est, non liceat provocare. Qui numerus constitutus in 12. superiori capitulo demonstratus, & consensus partium expetitus, in dijudicatione Rothaldi constat fuisse completus.* Similia habet *opusc. 2. contr. Gottheschalc. c. 36.* Ita Hincmarus animi perturbatione excæcatus canonis Africani observantiam urgebat; quamvis si ipse ab electis judicibus fuisset damnatus, statim agnovisset non potuisse PP. Africanos a Romano Pontifice potestatem adimere respuendi canones ab ipsis editos; sicut & integrum fuisse Gallicanis eosdem non acceptare. Quid de his appellationibus sentiendum sit, videas tom. 4. pag. 386.

Cùm autem ante annos circiter octoginta editæ fuissent Decretales, antiquis Pontificibus suppositæ, etsi nondum satis ipsarum falsitas perspecta haberetur, quia tamen ipsarum auctoritate Metropolitarum jura minui videbat, potius quàm Decretalibus, sacris Canonibus, diuturno usu, & ipsorum summorum Pontificum approbatione roboratis, parendum dicebat, ut videre est *opusc. 55. c. 43. & epist. ad Hincmar. Laudunens.* Addebat, reverentiam quidem, sed non perfectam obedientiam hujusmodi decretalibus præstandam; quod probabat, quia Gelasius Papa in synodo Romana an. 494. ita de eisdem Decretalibus suscipiendis fuerat loquutus: *Item decretales epistolas, quas beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Romana pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter recipiendas*; adverbium *venerabiliter* pro sola reverentia interpretando. At toto cælo aberrabat; nam statim subdit Gelasius, *venerabiliter* recipiendam epistolam S. Leonis ad Flavianum, & anathema dicit reluctanti: quapropter ideo *venerabiliter* recipiendas dixit, quia eximiam erga eas subjectionem, & reverentiam exposcebat.

Cæterùm quamvis tantopere SS. Canonum observantiam commendaverit, ubi nihilominus suis consiliis non suffragabantur, ut a Sede Apostolica solverentur, pro viribus curavit. Cùm proinde ex canone 9. & 17. Concilii Calcedonensis Metropolitæ primum judicium suo Primati fuisset reservatum, ipse a Benedicto III. & Nicolao I. privilegium postulavit, obtinuitque, cujus ratione solius Romani Pontificis jurisdictioni subesset; nec destitit illud tueri epistola 44. quæ est ad episcopos diœcesis Remensis. Immo *opusc. 55. cap. 23. & 24.* præfatos Canones omni vi exutos dicit, eo quòd Romani Pontifices illos respuerint; atque hoc confirmat testimonio SS. Leonis, Gregorii, & Gelasii. Ita a solo Pontifice obtentum privilegium agnoscit; cùmque citatos canones posthabendos dicat, quia non fuerant Sedis Apostolicæ auctoritate roborati, semper magis ostendit, Romanos Pontifices canonibus non subditos se agnovisse. Idem pariter demonstravit, quia, licèt in omnibus suis cum Sede Apostolica controversiis semper canones sibi faventes jactaret, adhuc tamen ab obtemperando Romani Pontificis jussis se subducere non posse fatebatur. Dum proinde de Rothaldo restituendo ageretur, ita scripsit ad Pontificem Nicolaum: *Nullam possemus habere verecundiam de restitutione illius, si foret facta a vestri summi pontificatus pietate, quia omnes senes cum junioribus scimus nostras ecclesias subditas esse Romanæ ecclesiæ, & nos episcopos in primatu B. Petri subjectos esse Romano Pontifici.*

AR-

ARTICULUS XXIV.

De Herardo Turonensi Archiepiscopo & Vvaltero Aurelianensi.

Herardus.

HErardus Turonensis Archiepiscopus factus est anno octingentesimo quinquagesimo-quinto. In Concilio Tullensi apud Saponarias, anno DCCCLIX. Judex constitutus est *Vvenilonis* Senonensis Archiepiscopi, contra quem Rex *Carolus Calvus* Libellum proclamationis dederat. Subscripsit Synodo Tussiacensi, & Suessionensi anno DCCCLXVI. Trecensi anno DCCCLXVII. & Conventui Præsulum Remensis Provinciæ ab *Hincmaro* Metropolitano habito pro examine *Vvilliberti* Turonici pagi indigenæ, ordinandi Episcopi Catalaunensis. Ad ipsum extat *Nicolai I.* Pontificis Maximi Epistola; item Epistola *Hincmari*, apud *Flodoardum* Lib. 3. Cap. 20. & centesima decima-octava *Lupi Ferrariensis*. Ad restaurandam Ecclesiasticam Disciplinam in sua Provincia, Capitula ex corpore Canonum excerpta Presbyteris suis XVII. Kalendas Junii in Synodo congregatis observanda tradidit anno DCCCLVIII. Ex iis constat publicam Pœnitentiam pro publicis criminibus indictam fuisse. Statuit enim Cap. XIV. *Ut publica crimina tempore opportuno ad notitiam Episcopi deducantur; maximèque in die magno reconciliandi, vel adhuc suspendendi, per proprium Presbyterum, vel per Legatum ipsius, eumdemque Presbyterum, cui causa ipsius criminis bene habeatur cognita ad præsentiam Episcopi deferantur.* Jam tum in usu fuisse aliqualem Pœnitentiarum redemptionem, constat ex Cap. XXVI. quo statuit *Ut nullus Pœnitentem cogat manducare vel bibere, nisi redemptio permissa sit: ita tamen ut priùs pro eo donet coram ipso redemptionem.*

Herardi Capitula.

Publica Pœnitentia pro peccatis publicis.

Initium redemptionis Pœnitentiarum.

De Communione ita statuit Cap. LIII. *Ut populis prædicetur, ut oblationes Deo offerant, & ut tertiâ Dominicâ vel quartâ communicent; abstinentes se a luxuria, propriisque uxoribus, & reliquis illicitis: ne si fortè criminalibus culpis sint impliciti.* Continentiam quoque servandam esse monet diebus festis, & jejuniorum. Sic enim statuit Cap. LXII. *Ut diebus festis jejuniorum* (Legendum videtur, *& jejuniorum*, cùm diebus festis jejunia Ecclesia non indicat, sed in eorum pervigiliis) *a conjugibus se abstineant. Et quia non est concessa uxor causâ libidinis, sed filiorum: Et omnia prohibeantur illicita, parcaturque a licitis.*

Oblationes.

Frequens Communio.

Continentia conjugatorum.

Quæ Festivitates in Provincia Turonensi celebres, & ex præcepto essent observandæ, ex Capite LXI. & ex XCVII. discimus. Istud sic habet: *De octo diebus Pascha qualiter feriari debeant; & de Pentecoste.* Illud verò sic: *De festivitatibus anni, quæ feriari debeant, id est, Natali Domini, S. Stephani, S. Joannis, & Innocentium, Octava Domini, Epiphania, Purificatione Sanctæ Mariæ, & Assumptione, Ascensione Domini, & Pentecoste. Missa S. Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri & Pauli, S. Michaëlis, atque omnium Sanctorum, S. Martini, & S. Andreæ, & eorum quorum corpora, ac debita venerationes in locis singulis peraguntur.*

Festivitates in Provincia Turonensi nono Sæculo celebres.

Tunc Sabbato Paschæ usque ad noctis initium jejunari mos erat. Qui jejunium antea solverent, a Paschali Communione secernebantur; ut constat ex Capite LXXXIII. Venditiones sepulcrorum, & munerum exactio pro sepulturis, sub gravi pœna vetitæ Cap. LXXVII. Durioribus verbis expressum est Caput CXI. *Ne*, inquit, *ullus Laïcorum plusquam duas uxores habeat. Quod verò extra est, ad adulterium pertinet. Similiter & mulier.* Adulterium impropriè vocavit tertias nuptias, quia maximæ incontinentiæ sunt argumentum.

Paschalis Sabbati Jejunium.

Durior locutio.

II. Vvalterius Aurelianensis Episcopus, anno circiter DCCCLXX. sedebat. Concilio Duziacensi subscripsit anno DCCCLXXI. Capitula quædam suæ Diœceseos Presbyteris condidit in Synodo apud Bullensem fundum, VIII. Kalendas Junii, Ordinationis suæ anno II. quæ Tom. VIII. Conciliorum *Labbeanæ* Editionis habentur, cum Notis P. *Cellotii* S. J. Theologi. Cum *Caroli Magni* Capitularibus, & Capitulis *Theodulfi* & *Herardi* magnâ ex parte conveniunt. Cap. XVIII. *De Sanctorum Festivitatibus indicendis & observandis*, NATIVITAS S. MARIÆ nominatur: quæ cùm antea nec Synodis ullis, nec Regum Capitularibus, nec Episcoporum Statutis inter Festivitates observari jussa sit, argumento est, in Galliis primùm celebrari cœptam in Diœcesi Aurelianensi, instituente *Vvalterio*.

Vvalterius.

Nativitas S. Mariæ celebrari cœpta.

ARTICULUS XXV.

De Photio.

PHotius *Sancti Tharasii* Patriarchæ Constantinopolitani ex sorore nepos, Imperatori primùm a Secretis Protospatharius, atque Urbis Senator Constantinopolitanæ Sedis Invasor, expulso Ignatio Patriarcha Sanctissimo; Schismatisque auctor nequissimus, doctrinâ claruit non vulgari, cujus insignia reliquit monumenta, *Bibliothecam* imprimis, quâ libros a se lectos recensuit, censoriumque de iisdem judicium tulit, multorumque Fragmenta & Excerpta transmisit ad posteros. Hoc Opus, rogante fratre suo *Tharasio*, adornavit, cùm Imperatoris Legationem in Assyria obiret. Ipsum Græcè & Latinè edidit *Andreas Schottus* S. J. Theologus. Composuit & *Nomocanonem* Titulis XIV. comprehensum, quod Canones Apostolorum, Conciliorumque veterum, cum Legibus Imperatorum Romanorum collatos, & in unum digestos Volumen complectitur. Septem Conciliorum Oecumenicorum scripsit Epitomen. Item *Tractatum de Voluntatibus in Christo*: Dissertationes *de Divinitate & Incarnatione Christi*, ab *Henrico Canisio* Tom. V. Antiquæ Lectionis editas. Item *Commentarium in Epistolas S. Pauli*, ex quo multa in Catenam suam derivavit *Oecumenius*, ut *Andreas Scottbus* in Præfatione sua observat. Tandem plures Epistolas scripsit *Photius* variis de argumentis CCXLVIII. quas e MS. Codice *Bodleiano*, cum Auctario quinque aliarum ejusdem de rebus in Jure Orientalium dubiis, edidit *Richardus Montacutius* ex Protestantium grege Pseudo-Episcopus Norvicensis. *Sermonem* ejusdem Auctoris *in Nativitatem B. Mariæ Virginis* edidit *Combefisius* noster Tom. I. Auctarii Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ. Inter Photii Epistolas eminet illa quam scripsit ad *Michaëlem* Bulgarorum Regem, *De Officio Principis*: in qua præclara hæc documenta inter alia observanda sunt.

Photii Opera.

I. *Orato indesinenter privatim & apud te; Deum: Sed & palam, & unà cum multitudine orato. Illud ad mentis tuæ conducit puritatem: istud intuentes ad imitationem vocat.*

Præclara Documenta Michaëli Bulgarorum Regi a Photio data, De Officio Principis.

II. *Ne sis in amicitia ineunda velox: initam omni modo nexu conserva indissolubili; totum in te proximi derivans onus, nisi fortè cum periculo tuæ animæ jungatur. Habe tibi amicos non malos, sed optimos. Qui in amicos eliguntur, mores & dispositiones propalant ipsos eligentium. Noli ab amicis libenter ea quæ delectent audire, potiùs autem cum veritate juncta.*

III. *Tyranni plerumque negligunt injurias communitati hominum atque aliis irrogatas, sed proprias rigidissimè solent vindicare. Regem verò,*

qui

qui secundùm justitiam Imperium administrat, decet suas injurias humaniter condonare; sed communes, & aliis irrogatas cum justitia corrigere.

IV. *Quantò quis majorem potestatem obtinet, tantò majori virtute debet præcellere. Qui contra facit, tria simul admittit improbissima. Se perdit ipsum; intuentes ad peccandum allicit; Deum facit blasphemari, qui tam improbo tradidit potestatem.*

V. *Ita subditis impera, ut nequaquam tyrannidi, sed eorum confidas benevolentiæ. Est enim benevolentia & longè excellentius, & multò tutius firmamentum, quàm metus.*

VI. *Leges exactissimè latas laudato & amplectere, illas intuendo, vitam tuam dirige.*

VII. *Vim Imperii obtinere oportet, non puniendo, sed opinionem fovendo severitatis. Hanc morum procurat stabilitas, gravitas & sedula observantia. Pœnas infligere frequentiores, iracundi potiùs quàm prudentis est. Illi enim faciliè puniunt, cùm per defectum moderationis mulcere homines nesciunt. Quorum alterum Tyrannus, alterum is qui solus dignus est Imperio, faciet: cujus virtus est præcipua non perdere, sed meliores reddere subditos.*

VIII. *Sunt qui pronuntiant, ad Officium Regis imprimis pertinere, Rempublicam e parva magnam facere: Mihi potiùs videtur, ex improba, probam constituere.*

IX. *Actionem quamcumque consilium præcedat: Sunt enim lubrica & periculosa, quæ sine consilio peraguntur. Rectum consilium multorum manibus prævalere.*

X. *In quantum vitanda est invidia, in tantum annitendum ut invideamur. Et hoc imprimis Principi convenit quem non est proclive malevolis ut lædant. Quòd si autem comprimenda sit invidia impressiones ejus eludere oportet, non virtutem minuendo, sed moderatione animorum & per quamdam diminutionem subtractionemque ostentandi potestatem & declarandi superioritatem in rebus non nimis necessariis.*

XI. *Principem non tam excolit virtus bellica & salvum præstat, quàm benignitas & pius in cives affectus. Multi rebus bellicis præclarè gestis, domi propter truculentiam per suos interierunt. Multi per suos servati redierunt, quos pene captivos fecerant hostiles copiæ.*

XII. *Res præclarè gestas collaudato, sed illos cæteris anteferendo & honore afficiendo, qui talia imitantur.*

XIII. *Subditorum lites in hostes diverte. Tyrannicum est populum ad seditiones concitare, Regium est subditorum concordiam immotam conservare.*

XIV. *Quemadmodum turpe est & sordidum plebi ad voluntatem obsecundare, & nimis familiariter se gerere: ita lubricum est & periculosum, superciliosum & tumidum semper apparere. Extremum ergo utrumque fugere oportet.*

XV. *Beneficiorum semper memor esto. Quæ benefeceris, statim oblivioni trade. Illud enim bonitatem & probitatem animi indicat: hoc magnitudinem & puritatem, dum purum etiam præstat beneficium.*

XVI. *Beneficia exprobrari, vel infortunium alicui, & levitatem indicat, & inhumanitatem.*

XVII. *Lex divina, & erga homines charitas jubet, ut congeneres nobis tamquam hostes ne ulciscamur. Sed & magna exinde rebus nostris utilitas accessura est. Nam si vindictam sumpseris, plus in te hostem irritaveris: cùm qui beneficio afficiet vel pro hoste amicum reddiderit, vel saltem mitiorem hostem.*

XVIII. *Vehementiori, cùm asseveratione noli aliquid polliceri: Si enim steteris promissis plurimùm decessit de gratitudine per illam vehementem pollicitationem tuam. Quòd si non steteris, plurimùm inde verecundaberis.*

XIX. *Gratiâ dignus est, qui naturam gratiæ & nomen veneratur, quique omnem cogitationem suam contendit conferre ut remuneret. Beneficio autem veluti indignus est qui bene merentem ingratiis remunerat; ita & dignus est cui excellenter bene fiat, qui bene illis fecerit, a quibus retributionem non expectaverit.*

XX. *Nequidem amicis contra æquum aliquid largitor. Nam si homines bene morati sint, odio te habebunt potiùs quòd Leges violaveris, quàm ob beneficium collatum exosculabuntur. Si verò mali sunt, duplici dispendio afficieris. Nam & improbis bene fecisti, & odium apud probos incurristi.*

XXI. *Gratiæ per procrastinationes velut ad senectam quamdam vergentes, propria deflorescunt pulchritudine.*

XXII. *Gratiæ dimidiatæ, nequaquam gratiæ sunt: erunt autem, consummatæ ubi fuerint.*

XXIII. *Si ab initio beneficio affeceris, quos deinceps neglectui habes, noli putare eos sic beneficio affectos velle benevolentiam priorem conservare...... Conducibilius cuique Principi est, cùm in Republica administranda, tum in privata vita, subditos sibi suos demereri donis, collatis particulatim, sed quamdiu sunt, in vivis, potius quàm semel, neque id profusiori modo.*

XXIV. *Iratus neminem, ne quidem justè licèt, suppliciis afficito. Utcumque enim tulerit ille qui punitur, tu nihilominus vituperium incurres, quòd improvidè negotium illud obiveris. Quocirca perbellè dictum ab Antiquorum aliquo fuit ergà delinquentem: Certè te punirem, si non irascerer.*

XXV. *Irato nihil proderit admonitio, postquam verò deferbuit ira, adhibeatur medicina per correctionem; ita ut comitate condiatur. Nam nisi melle illita pocula medicantia ægris exhibere paulo amariora non solent Medici, ita nec insipientium animæ redargutiones admittunt meraciores.*

XXVI. *Quemadmodum celeritatem adhibere par est in remunerandis iis qui digni sunt: ita tardum esse decet in delictorum pœnis infligendis. Gaudentem oportet bonos honorare: condolentem verò supplicio afficere obnoxios.*

XXVII. *Turpe est eum qui viris imperat, succumbere mulieribus, & voluptatibus subditum inveniri. In illa fœmina tantummodo non delinquit aliquis, quàm vita secundùm leges adjutricem sortitur.*

XXVIII. *Sunt qui amatores pronuntiant in alienis corporibus suas animas habere. Rationabiliùs, opinor, dicitur, eos in corporibus alienis & mentem & animam perdidisse.*

XXIX. *Ebrietatem Principum atque luxum, naufragium existima subditorum.*

XXX. *Neminem mortalium, ne quidem obscurissimorum, ad desperationem adigas. Est enim desperatio robustum quoddam & inevitabile telum. Quin sæpe accidit ut progressa in aciem necessitas, rerum præter expectationem mutationes induxerit.*

XXXI. *Contumelia verbis ingesta, apud homines liberos parum differt a plagis acceptis, & verberibus. Cavendum ergo ne proclivis feraris ad conviciandum. Siquidem id quod haud creditur magnum, magna damna procurat.*

XXXII. *Beneficiis subditos circumvallato, tamquam nervos Imperii, & tua ipsius membra.*

XXXIII. *Seditiones conspirationesque, quas facilè non licet extinguere, conduceret per dissimulationem oblivioni tradere, quàm publico quasi triumpho propalare. Ita enim fieri solet ut flamma magis*

ex eo accendatur, & pericula non levia creentur. E contrario verò moderatione sopitur malum, & præterquam quod sine periculo fit misericordia, prudentiæ utilitatisque rationem subit.

XXXIV. *Armis, fortitudine, exercitu quovis prævalentiorem & tutiorem subditorum benevolentiam arbitrare. Hac si adfuerit, & agmen duxerit, illa erunt utilia: ista autem sublata præstaret & illa quoque una tolli. Nam multò citiùs contra Principem invisum, quàm contra hostes movebuntur.*

XXXV. *Plurifariàm consilium hastis cedit. Sæpenumero etiam & rationis vis, belli procinctus, exercitusque hostiles magnos elusit. Sint ergo manus cum consilio juncta duplex trophæum.*

XXXVI. *Subvenire cujuslibet necessitatibus animum Regium decet & prudentem; ante alios, iis qui in calamitates inciderunt.*

XXXVII. *Subditorum fœlicitas summam Principis prædicat cùm prudentiam, tum justitiam.*

Hæc Photianæ ad *Michaëlem* Bulgarorum Regem Epistolæ summa.

Photii Amphilochia, sic inscripta quidem perperam existimarunt, quòd *Amphilochii* Iconiensis Episcopi sententias eo in Opere expresserit. Sed nequaquam ita est. Nomen enim habent ab *Amphilochio* Episcopo Cyziceno, *Photii* amico, cujus dubia tredecim supra ter centum dissolvit. Opus est varium, & multiplici eruditione plenum, Theologis ac Scripturæ Sacræ Expositoribus maximè necessarium. In Bibliothecam Vaticanam ex Libris Lollianis sub Urbano VIII. invectum: & inde ab *Arcudio* elegantissimis characteribus descriptum, in sua Bibliotheca reposuisse bonarum omnium artium & disciplinarum restauratorem *Franciscum Barberinum* Cardinalem, testatur *Allatius*, Lib. undecimo *De Perpetuo Consensu Ecclesiæ Græcæ & Latinæ*, Cap. VI.

ARTICULUS XXVI.

De Theodoro Abucara, & Petro Siculo.

I. THeodorus Abucara Cariæ Archiepiscopus, cùm *Photii* partibus contra *S. Ignatium* Constantinopolitanum Patriarcham primùm adhæsisset, & cum *Zacharia* Metropolita Calchedonensi pro *Photio* ad *Ludovicum II.* Imperatorem Francorum Regem Legationem obiisset, ut testatur *Nicetas* in Vita *S. Ignatii*, postea *Photii* fraudibus apertam in lucem prolatis, in Octava Synodo Oecumenica ad unitatem rediit, & delicti veniam impetravit, ut ejusdem Synodi Acta testantur. Pro ipso etiam apud *Hadrianum II.* Pontificem Maximum intercessit *S. Ignatius*, ut pristino honori & dignitati restitueretur. Quod etiam fecere *Basilius* Imperator & ejus filii, datis ad eumdem Papam literis, quibus eum commendarunt ceu *Hominem Ecclesiæ valde utilem*. Nec mirum, cùm eximia eruditione Mahometanos, Judæos, & quosvis Hæreticos confutaret ac expugnaret. Disputationes in modum Dialogorum luculentissimas reliquit, quæ ipsum præstantissimum Theologum fuisse probant. Ex *Turriani* & *Gretseri* doctissimorum Societatis JESU Professorum versione extant in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis.

II. Petrus Siculus, anno DCCCLXX. *Basilii* & *Constantini* ac *Leonis* filiorum ejus, Imperatorum mandato, Tibricam Armeniæ Civitatem Legatus adiit, ut de captivorum permutatione ageret; negotiumque fœliciter confecit, cum novem Tibricæ menses moratus esset. Ibi cùm plurima de Manichæis & eorum hæresi didicisset, partim ab ipsis Hæreticis, quibuscum disputando congressus erat, partim a Catholicis ab eorum secta ad Catholicam Fidem conversis, ad scribendam Manichæorum Historiam animum adjecit. Ex *S. Cyrillo Hierosolymitano*, & ex *S. Epiphanio*, pene omnia mutuatus est, quæ de *Manete* habet. Hunc *Petri Siculi* librum Latinè reddidit ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ *Matthæus Raderus* Societatis JESU. Extat in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunensis, Tomo 16.

ARTICULUS XXVII.

De Heirico Autisiodorensi.

HEiricus, seu *Hericus*, vel *Ericus*, Ordinis Benedictini in Cœnobio *S. Germani* Autisiodorensis Monachus, *Haimonis* postea Halberstatensis Episcopi, & *Lupi* Ferrariensis Abbatis discipulus, Collectanea ex ore Præceptorum suorum excerpta obtulit *Hildeboldo* Autisiodorensium Episcopo, ad quem Carmen nuncupatorium scripsit, editum a *P. Mabillonio* Tomo I. Veterum Analectorum. In his fragmenta referuntur primò ex *Valerio Maximo*, tum ex Patribus, *S. Hieronymo*, *S. Augustino*, *Beda*, & aliis. Extant in Codice Corbejensi. Scripsit etiam *Heiricus* sex libros Carminum de Vita *S. Germani* Episcopi Autisiodorensis, quos *Carolo Calvo* jam Imperatori nuncupavit, cum libris duobus prosaicis de ejusdem Sancti Antistitis Miraculis, & Sermone inedito de eodem. Scripsit etiam Gesta Episcoporum Autisiodorensium, collaborantibus *Rainogala* & *Alago* Canonicis, ut patet ex cap. 39. ubi *Herricus*, *Theosophus simul & Monachus* appellatur. Composuit denique Homilias in Evangelia, ut *Honorius Augustodunensis* lib. 4. cap. 49. & *Joannes Trithemius* testantur. In Homiliario quod *Paulus Diaconus* jussu *Caroli Magni* adornavit, tres extant *Herici* Homiliæ a posteris proculdubio insertæ. Ipsum commendat *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. CIV. & in Chronico ad annum DCCCLXXVII.

ARTICULUS XXVIII.

De S. Adone Viennensi Episcopo.

SAnctus Ado Ordinis Benedictini in Cœnobio Ferrariensi Monachus, ut ex Breviariis Romanensi & Viennensi *P. Mabillonius* in ejus Elogio Historico demonstrat secundâ parte Sæculi IV. Benedictini, nec non ex *Lupo Ferrariensi* in Epistolâ ad *Gerardum* Provinciæ Ducem sive Comitem, & *Bertam* illius uxorem, in quâ Monachum & discipulum suum *Ad.* commendat, id est *Adonem*, bene in suo Monasterio conversatum, idoneum ad docendum, Regularibus & Pontificalibus fultum Epistolis, progenitorum nobilitate ornatum, qui in Provincia Lugdunensi degeuerit, & *Remigio* Lugdunensi Archiepiscopo, & *Heboni* Gratianopolitano Episcopo probatus fuerit: nec impedire eum aliquid testatur, si Deus eum vocat, quò justè ejus infirmari possit electio. Quæ omnia cum Breviariis Viennensi & Romanensi convenire, nec alteri quàm *Adoni* aptari posse, Vir Doctissimus in Elogio mox indicato ostendit. Viennensis Episcopus post obitum *Agilmari* electus est anno DCCCLX. Pallium a *Nicolao I.* Pontifice Maximo, & Privilegiorum Viennensis Ecclesiæ confirmationem obtinuit anno 861. Maximam pro restituenda Ecclesiastica Disciplina curam impendit. Ipsum laudavit *Nicolaus I.* quòd *pro Statu Sanctæ Dei Ecclesiæ ferventiùs invigilaret, & contra delinquentium, prævaricatorum, & Sanctorum Legum violatorum mores & actus per* ze-

zelum rectitudinis erectus esset. Duobus Conciliis Cabilonensibus subscripsit: priori quidem anno 863. posteriori, anno 875. Obiit S. Antistes die 16. Decembris, anno 875. cùm Ecclesiam suam 16. annos rexisset, ac in Ecclesia *S. Petri* sepultus est, ut ex MS. Viennensis Ecclesiæ probat *P. Mabillonius*.

Martyrologium condidit *Ado Viennensis*, cùm nondum Episcopus esset, quod ipsi cùm alia monumenta vendicant, tum maximè Epistola, veteri Martyrologio Romano, quo usus est, præfixa, & *Notkeri* Martyrologium ad diem decimum Kalendas Junii, ubi rationem reddit, cur *Ado* in suo non meminerit *S. Desiderii* Archiepiscopi Viennensis & Martyris; cujus revera nulla extat commemoratio in vulgato *Adonis* Martyrologio. Edidit etiam *Chronicon* ab exordio Mundi usque ad Imperatoris *Lotharii* ac *Ludovici* & *Caroli* filiorum Principatum, ut ipse præfatur. Extremam partem Chronici in editis, ubi agitur de divisione Regni, quam inter filios suos fecit *Ludovicus Rex Noricorum*, alterius esse Auctoris rectè censet *P. Mabillonius*. Scripsit etiam *Ado* Vitam *S. Desiderii* Viennensis Episcopi, quæ ab *Henrico Canisio* Tomo VI. Antiquæ Lectionis edita est. Scripsit demum Vitam *Sancti Theuderii* Abbatis Viennensis, quæ in Appendice Sæculi primi Benedictini habetur.

ARTICULUS XXIX.

De Auctore Annalium Francorum, qui Fuldenses nuncupantur, & Monacho Sancti Galli Scriptore Vitæ Caroli Magni.

I. Annalium Francorum qui Fuldenses appellantur, Auctor fuit Monachus Fuldensis Anonymus, qui scripsit paulò post annum Christi 875. ut ex iis colligitur quæ ad eum annum scribit. Animo fuit erga *Carolum Calvum* Francorum Regem planè infesto, quem & alicubi *Galliæ Tyrannum*, immo *novellum Sennacherib* appellat: *Hæc*, inquit, *in 8. Idus Octobris contra novellum Sennacherib gesta sunt; ut qui priùs propter mentis elationem Deum cognoscere noluit, modò victus & confusus intelligat, quòd non in multitudine exercitûs victoria belli, sed de cœlo fortitudo est; & aliquando avaritiæ & superbiæ modum imponat*. Sanè ista scribere quisquam ausus non fuisset, ubi *Carolus Calvus* rerum potiretur: ut verisimile sit hæc scripta esse in Germania, ubi Regnum tenebat *Ludovicus*; *Carolo* in Italia, Galliaque imperante. Id pariter colligitur ex his verbis: *Illi instaurato exercitu, & amplificato numero equitum, ut plurima loca in regione Regis nostri vastaverunt: hoc est, Cameracum, Trajectum, & pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam: præcipua etiam Monasteria, id est, Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium, & Aquense Palatium, ubi in Capella Regis equis suis stabulum fecerunt. Præterea Agrippinam Coloniam & Bonnam civitates cum Ecclesiis & ædificiis incenderunt, &c.* Quæ Germanicum Scriptorem fuisse satis probant: cujus proinde fides suspecta sit in iis quæ res gestas *Caroli Calvi* spectant.

Iidem Annales commemorant, ut post *Carolum Calvum* Imperium ad filium ejus *Ludovicum III.* pervenerit. Ab eo autem ad *Carolum III.* cognomento *Crassum*, quod anno octingentesimo octogesimo secundo contigit. Ac in anno quidem sequenti definunt Annales illi, prout a *Petro Pithæo* sunt editi; sed Codices quibus in iis edendis usus est *Freherus*, ad annum usque nongentesimum digestam per annos continent Historiam, & *Caroli Crassi*, atque *Arnulfi* res gestas commemorant, eique successisse narrant *Ludovicum IV*. quam ob rem non unum eumdemque Auctorem his condendis Annalibus operam contulisse, rectè conjicit *Gerardus Joannes Vossius* lib. 1. de Historicis Latinis, cap. 37.

II. Sancti Galli Monachus Anonymus, natione Teutonicus, libros duos jam senex scripsit ad *Carolum Crassum* Imperatorem, *de Gestis Caroli Magni*. Stylus licèt simplex ac rudis, & Historia ipsa nonnumquam fabulis aspersa sit, tamen multa commemorat posteritatis studiis haud indigna, quæ alibi frustra quærerentur. Hos libros scripsit ex Relationibus *Adalberti* Militis, qui Hunico, Saxonicoque, & Slavico *Caroli* bello interfuit, ejusque filii *Vverimberti* Sacerdotis. Hos primùm edidit *Henricus Canisius* anno millesimo sexcentesimo-primo, ex Codice Bibliothecæ Bavaricæ. Post *Canisium* eosdem edidit *Andreas Duchesnius* Tomo secundo Scriptorum Historiæ Francorum.

ARTICULUS XXX.

De Aimoino, & Abone.

I. Aimoinus Sancti Germani a Pratis, Ordinis Benedictini, in Suburbio Parisiensi Monachus, Opuscula duo conscripsit, primum in duos libros divisum, *De Inventione & Translatione corporis Sancti Vincentii Levitæ & Matyris*, e Valentia scilicet Hispaniæ Civitate ad Monasterium *Sancti Benedicti*, quod vulgò *Castrum* dicitur, in Diœcesi Albigensi; nunc verò in Sedem Episcopalem erectum est a tempore Joannis Vigesimi-secundi Pontificis Maximi. Scriptum fuisse Opusculum illud post annum octingentesimum sexagesimum-quartum, quo Translatio illa facta est, ipsemet contextus orationis docet. Alterum Opusculum in duos pariter libellos divisum, est *De Miraculis Sancti Germani Parisiensis Episcopi*, ab anno octingentesimo quadragesimo sexto, ad annum circiter octingentesimum septuagesimum-quartum, sub Abbatibus Cœnobii S. Germani, *Ebroino* Pictavensi Episcopo, *Hilduino II.* & Gozlino. Vixit ad annum usque octingentesimum nonagesimum-primum, ut minimùm.

Hic ab altero distinguendus est *Aimoino* Floriacensi, qui sæculo Cristiani nominis undecimo ineunte florebat. Is libros duos *De Miraculis Sancti Benedicti* ad *Gozlinum* Abbatem, omnemque Floriacensis Cœnobii Sanctam Congregationem, scripsit anno Christi quinto supra millesimum. Scripsit etiam Vitam *S. Abonis Floriacensis Abbatis & Martyris* ad *Hervaum* Sancti Martini Turonensis Thesaurarium. Item Sermonem in Festivitate *S. Benedicti*. Præterea, Carmen Heroicum de prima fundatione Floriacensis Cœnobii.

Historia Francorum Aimoini Floriacensis, non Aimoini Monachi S. Germani a Pratis opus est.

Junioris illius *Aimoini*, non antiquioris, qui Sancti Germani a Pratis Monachus fuit, fœtus est *Historia Francorum in quatuor libros divisa*, & capite quadragesimo-secundo libri quarti definita; ut testatur *Sigebertus* libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, capite centesimo primo. Contra, cujus auctoritatem *Aubertus Miræus* in Notis perperam asserit libros quinque de Gestis Francorum esse * *Aimoini Monachi* inclyti Cœnobii Sancti Germani Pratensis. *Sigeberto* subscripsere Viri nostræ ac superioris ætatis Eruditi, *Josias Simlerus*, in Epitome Bibliothecæ Gesnerianæ; *Petrus Pithœus* in Notis; *Nicolaus Vignerius*, in Bibliotheca Historica ad annos sexcentesimum sexagesimum primum, & septuagesimum quadragesimum primum. *Claudius Falcetus* libro quarto Antiquitatum Francicarum, capite sexto; *Andreas Duchesnius*, *Hadrianus Valesius* Tom. II. Rerum Francicarum, *Joannes Launoius* in Assertione Inquisitionis in Chartam

* *Baronium & Bellarminum errantes in hoc Critica capite, sequutus est Miræus.*

Chartam Immunitatis, quam *Sanctus Germanus* Parisiorum Episcopus suburbano Monasterio dedisse fertur, capite decimo-quinto partis quartæ; & *Philippus Labbeus* Societatis Jesu, in Appendice ad Tomum II. Dissertationis Historicæ de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Idem colligitur ex Epistolâ nuncupatoriâ ad *Abbonem* Abbatem, cujus hæc sunt verba: *Domino Venerabili, & in Christi dilectione fundato Abboni Abbati, totius gregis illi a Deo commissi minimus Aimoinus, perpetua servitutis munus. Praeceptis Beatitudinis tua parui, Beatissime Pater, quibus praceperas, ut ingeniolum exercendo meum, quod tribuente Christo per tua sollicitudinis, tuorumque Discipulorum laborem ad meliora profecisse arbitrabaris, res gestas Francorum, sive Regum, qua & sub diversos sparsa libros, & inculto erant sermone descripta, in unius redigerem corpus Opusculi, ac ad emendatiorem Latinitatis revocarem formam, &c.* Hic autem *Abbo*, eruditione ac discipulorum multitudine celebris, Abbatisque dignitate conspicuus, sub cujus disciplina *Aimoinus* profecit, quis alius præter *S. Abbonem* Floriacensem Abbatem & Martyrem; cujus Vitam junior ille *Aimoinus* ad *Hervaum* scripsit? Tertiò idem evincunt hæc illius verba Capite 22. libri 2. *Sed & Odo venerabilis Abbas hujus Floriacensis Monasterii, in quo sape nominandus corpore requiescit Pater Benedictus, ipsius memoriam in quodam Sermone mirificis extollit laudibus. Nos verò pro amore tanti Patroni nostri bis pralibatis, ad Historiam recurramus.* Idem evincit Caput 43. libri quarti. Denique cæteris *Aimoini Floriacensis* lucubrationibus, stylo, scribendique ratione, ac floridiori Latinitate simillimi sunt libri quatuor Historiæ Francorum, ut dubium cordatis viris esse non possit, quin eumdem parentem habeant. *Aimoini* verò antiquioris, qui de Translatione *S. Vincentii* Martyris, & de Miraculis *S. Germani* reliquit Opuscula, longè alia fuit scribendi ratio, ut consequentibus patebit.

Aimoini Floriacensis Historia in Capite 42. Libri quarti desinit.

Aimoini non sunt, quæ habentur in quibusdam Editionibus a capite quadragesimo-secundo libri quarti, ac toto libro quinto usque ad finem: quod styli inæqualitas, & in plerisque barbaries vel infantia demonstrant, necnon descripta ad verbum & malè consulta loca ex Fredegario, Eginhardo, Astronomo Vitæ Ludovici Pii Auctore, Annalibus Bertinianis, Hugone Floriacensi, Sugerio, &c. Denique Floriacense, Falcetianum, aliaque MSS. exemplaria optimæ notæ & venerandæ antiquitatis; ultra quadragesimum secundum libri quarti caput nihil habent. Et primæ Editionis *Aimoini* curator *Guillelmus Parvi* Ordinis Prædicatorum post caput 41. hanc Observationem adjecit: *Hucusque protenditur liber Monasterii S. Benedicti super Ligerim. Verisimile autem est sequentia esse alterius Auctoris: nam & mortem & sepulturam Dagoberti, repetit, & alia multa inculcat stylo minùs eleganti.* Idem observavit Vvechelianæ Editionis curator *Nicotius* Libellorum Supplicum in Regia Magister. Eadem monuerunt Viri Clarissimi *Pithœus*, & *Freherus*. Unus Codex Cœnobii S. Germani a Pratis, ex quo *Jacobus Breulius* ejusdem Cœnobii Monachus *Aimoinum* edidit, libros quinque de Gestis Francorum complectitur. Ex quo facilè colligitur, Anonymum ejusdem Cœnobii Monachum, *Ludovico VII.* coævum *Aimoini* Historiam interpolasse, & rerum ad Abbatiam suam spectantium commemoratione, Diplomatibusque ac Privilegiis auxisse, & ad sua usque tempora perduxisse.

II. Abo Poëta, S. Germani Parisiensis O. B. Monachus, *Aimoini* ejusdem Abbatiæ Monachi discipulus, libros duos *De Bellis Parisiaca Urbis, & Odonis Comitis*, Carmine Heroico exaravit. Obsidio autem Urbis Parisiacæ quam his libris descripsit, a Normannis facta est anno Christi octingentesimo octogesimo-sexto, & anno sequenti soluta, ut constat ex *Assero Menevensi*, in Vita *Ælfredi* Anglorum Regis. Cui obsidioni *Abo* ipse se interfuisse testatur. Ejusdem *Abonis* Sermones V. selectos edidit *D. Lucas Dacherius* Tomo 9. Spicilegii. Hunc verò Abonem *Aubertus Miraus*, aliique nonnulli perperam confuderunt cum altero *Abone* Floriacensi Abbate & Martyre, qui mortem obiit die decima tertia Novembris anno Christi quarto supra millesimum.

** Editi sunt ab Andrea Duchesnio inter veteres Scriptores Histor. Francor. Tom. II.*

Duplex Abo distinguendus.

S. Abo Floriacensis.

Scripsit S. Abo Floriacensis Epitomen de Vitis Romanorum Pontificum XCI. Vitam *S. Eadmundi* Anglorum Regis ac Martyris, quæ legitur apud *Surium*, ad diem Novembris 20. quasdam Epistolas & Opuscula, quorum sola Fragmenta ad nos pervenere. Commentarios etiam scripsit in Calculum seu Canonem Paschalem *Victorii*, teste *Sigeberto* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 134. & Collectionem Canonum, quam *P. Mabillonius* edidit in Analectis, Tomo II. Quinquaginta duobus constat Capitulis, quorum plura ad Monastici Ordinis defensionem spectant: nonnulla etiam Regis ministerium, & subditorum officium erga Principem, ut præfatur ipse *Abo* ad *Hugonem*, & *Robertum* ejus filium Francorum Reges. *Certè*, inquit, *Serenissimi Domini, quia vos in nostrum Ordinem benevolos comperi, Capitula inferiùs scripta ex Canonum Legumve libris, partim meis, partim aliorum sententiis, uno tenore digessi, & vestro nomini consecrans, postquam contra amulos Apologetico usus sum, uno Tomo breviter collecta explicui: in quibus & vestri ministerii summam expressi; & qualiter vobis fidem servare debeant Optimates Regni, non tacui. Ad defensionem quoque Monastici Ordinis plura congessi: quia Monachorum Senatum semper salvum esse & volo, & volui; quorum etiam vos piissimi Defensores & Advocati estis.*

Pro Monastici Ordinis defensione scribit S. Abo Floriacensis, Opusque suum Regibus Christianissimis dicat.

De *Abonis* Floriacensis Operibus ita scribit Aimoinus Floriacensis Monachus in ejus Vita: *Post elucidatos Dialecticos syllogismos, post exaratas computi calculationes, post Solis ac Luna viarum declaratas dimensiones, in divinas quoque animum intendit Scripturas: Assumptisque ex plurimorum Patrum auctoritatibus sententiis, velut prudentissima apis, variis favos componens floribus, mellitum defloravit Opus. Quod licèt ad prasens non reperiatur, partim nostrorum negligentia, partim extraneorum subtractum cupiditate; certum tamen est idcirco eum excerpsisse, quò haberet ad manum defensiones contra Pontificem Ecclesia Aurelianensis, non recta quadam ab eo exigentem.*

Scripsit etiam *Apologeticum* contra obtrectatores, cùm Præsules, tum Monachos, ad *Hugonem*, & ejus filium *Robertum* Francorum Reges. Non alia de causa se ab æmulis impeti significat, quàm quòd Monachorum salutem procurare studeat, ac libertatem tueri. *Corrodit me*, inquit, *canino dente amulorum supplantatrix calliditas, circumlatrat adversariorum frequens acerbitas. Nec aliud contra me immurmurant, nisi quòd Monachorum Senatum salvum esse velim. Nostra reipublica augmentum quasivi, ac cavillationi insidiantium, auctoritate quâ valui contradixi. Nec abscondi omnino misericordiam & veritatem a consilio multo, pro hujusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succenturiatis insequuntur odiis. Adeo ut nec Regia Majestas eos deterreat, quin me clanculùm trucident, si eis locus tempusve arrideat.* Ita sanctiores Monachi hostes semper infensissimos habuere. Semper *ex quo Deus* in Cœnobiis studiosiùs ac devotiùs

tiùs cœli cœpit, invidiam Religio fortita eſt. Ibidem eorum cæcitatem luget, qui Eccleſiarum dominium ſibi vindicabant & ſacras earum Præfecturas vendebant. *Caveat*, inquit, *quicumque vult ſalvus eſſe, Eccleſiam alicujus alterius niſi ſolius Dei poſſeſſionem credere. Unde Petro Principi Apoſtolorum dicitur:* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. *Meam*, inquit, *non tuam.... Si ergo Eccleſia non eſt Petri, cujus erit? Aut Succeſſores Petri audebunt poteſtatem ſibi vendicare, quam non habuit Petrus Princeps Eccleſiæ? Certè, chariſſimi Principes! nec Catholicè vivimus, nec Catholicè loquimur, quando illam Eccleſiam dico eſſe meam, ille alteram dicit eſſe ſuam. Ac comparati jumentis inſipientibus, utraſque aliquando venales proponimus, propoſitaſque ab aliis emere non formidamus.* Alium errorem ibidem exagitat, quo Magnates ſæculi ſolum Altare eſſe Epiſcoporum, Eccleſiam verò ſua in ditione aut toparchia ſitam, ſuam eſſe dicebant. *Eſt etiam*, inquit, *alius error graviſſimus, quo fertur Altare eſſe Epiſcopi, & Eccleſiam alterius cujuslibet Domini; cùm ex domo conſecrata & Altari unum quoddam fiat, quod dicitur Eccleſia ſicut unus homo conſtat ex corpore & anima. Videte, æquiſſimi Principes, quò nos ducit cupiditas, dum refrigeſcit charitas.*

Nemo homo Eccleſiarum dominium ſibi vendicare poteſt,

Luculentam ſcripſit Epiſtolam ad *Bernardum* Abbatem Bellilocenſem, cui Comes Toloſanus Cadurcenſem Epiſcopatum conferre volebat; ſed non minimam pecuniæ ſummam ab eo exigebant tum ipſe Comes, tum Archiepiſcopus Bituricenſis. A *Bernardo* conſultus *Abo*, ipſum a capeſſenda dignitate deterruit, ad quam per ſimoniacam hæreſim patebat aditus. Et contra ſacrilegos Eccleſiaſticarum Dignitatum emptores ita ſcripſit: *Hujuſmodi emptores quaſdam velut telas aranearum texunt, quibus ſe defendunt, quòd non benedictionem, ſed res Eccleſiæ poſſeſſuri emunt. Cujus verò poſſeſſio eſt Eccleſia, niſi ſolius Dei? Quis ejus Dominus, niſi Deus? Quia etſi præſens Eccleſia indiget duobus Advocatis, uno in rebus temporalibus, altero in ſpiritualibus, neutrum tamen habet ut dominum, qui eam vel vendere poſſit, vel emere, quam Chriſtus emit ſuo ſanguine..... Numquam ergo fieri hæreticus ullo modo adquieſcas, quia inaniter de peccatis pœnitentiam agit, qui eam fidem impugnat, quam ſub ſanctis Apoſtolis Catholica tenuit Eccleſia.*

Simoniaca hæreſis.

Eidem *Bernardo* conſulenti num Paſtorale regimen ſemel ſuſceptum deſerere tutum eſſet, poſſetque ſecurâ conſcientiâ, abdicare ſe regimine Monaſterii, per Epiſtolam ita reſpondit: *In multis cauſis occaſio ſe immergit, quæ difficultatem contraria legis bono exitu meliorem reddit. Quis enim non laudet curam Paſtoralis regiminis, ſi proſit? Quis rurſus non laudet in ſe benevolentiam Paſtoris, ſi aliis non proſit? Solet enim eſſe in præceptis divinis, quod & in antiquis reperitur Edictis. Lex eſt: Si quis maſculus templum Veneris fuerit ingreſſus, capite puniatur. Quidam juvenis præteriens templum Veneris intus matrem cædi conſpexit, & introgreſſus, eam eripuit. Accuſatur contra legem feciſſe, defendit ſe ille legi paruiſſe, & inter diſſidentes, ſi propulſori ignominia non proſit, juvat ex circumſtantiis occaſio pietatis. Idem eſt in noſtris Evangeliis, ubi præcipimur, non ſolùm uxorem relinquere, ſed etiam odiſſe, propoſito præmio, quod qui hoc fecerit, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit. Rurſus qui uxorem dimiſerit, non quidem præmio, ſed eo ſupplicio dignus ſcribitur, quo mœchi damnari præcipiuntur. Porro & qui matrem eripuit, & qui uxorem dimiſit, uterque præjudicium patitur, ſi ſupplicio punitur, quoniam inde auctori Legis ſe placere putat, unde offendiſſe*

Quando liceat Paſtorali regimine ſe abdicare?

præjudicatur. Quapropter dilectiſſime, non bonum malo melius exiſtimes, ſed bonum bono melius credas; & ex contrariis ſententiis eam eligas, quâ vitiis abrenunties, & moralibus virtutum exercitiis creſcas. Denique num Abbatis onus portare debeas, an debeas deponere addubitas. Diſcretionem quâ maximè opus habes, matrem virtutem aſſumas, & conſcendendo tribunal conſcientiæ judicio diſcute quid utilius honeſtiuſve ſit animæ tuæ. Nam Officium Abbatis implere, & lucrum animarum quærere honeſtiſſimum eſt, cui non impoſſibile eſt. Cui verò malitiâ ſubjectorum impoſſibile eſt, quid ſupereſt niſi ut honeſtum putet divino parere Oraculo, quo ſcriptum eſt: * Fili, miſerere animæ tuæ placens Deo? *Sanè & apud Ezechielem ſpeculator clamans, & non auditus, animam ſuam liberat: Et apud Benedictum Patrem, Paſtor ſpretus & contemptus abſolvitur, qui omnem curam exhibuit creditis ovibus.* In Collectione Canonum, diſcrimen ſtatuit ex *S. Eucherio* Lugdunenſi Archiepiſcopo inter eos qui Monaſticam vitam arripiunt, & alios Pœnitentes: quòd ab his Pœnitentia exigenda ſit ante Communionem, non ab illis. *Abrenuntianti*, inquit Eucherius, *Pœnitentia publica non eſt neceſſaria, quia converſus ingemuit, & cum Deo æterno pactum iniit. Ex illo igitur die non memorantur ejus delicta quæ geſſit in ſæculo, ex quo factorum juſtitiam de reliquo promiſerit Deo. Ergo chirographum, de quo ſe Monachus debitum ex tota fide promiſerit implere, etſi fidelis factus peccavit in ſæculo, poſt abrenuntiationem ſuam iterum factam Dominicum Corpus non dubitet accipere, nec occaſione humilitatis nimia prolongetur a Corpore ejus & Sanguine, cui ſe junxit, ut unum Corpus efficeret. Communicare ergo non deſinat, qui peccare quievit: tantùm ne de reliquo peccet.*

* *Eccleſ.* 30.

Monaſtica Profeſſio publicam Pœnitentiam ſupplet.

ARTICULUS XXXI.

De Remigio Autiſiodorenſi.

Remigius Cœnobii S. Germani Autiſiodorenſis O. B. Monachus, non Epiſcopus, ut quidam perperam ſcripſere, floruit Sæculo nono cadente, & a *Fulcone* Remenſi Archiepiſcopo Durocortorum Remorum ad Scholas inſtaurandas evocatus eſt, *Flodoardo* teſte lib. 4. c. 9. Commentarium in Pſalmos omnes Davidis, Enarrationem in poſteriores XI. minores Prophetas, & Expoſitionem Miſſæ Sanctorum Patrum ſententiis & auctoritatibus confirmatam poſteris reliquit. An ipſi tribuendi ſint Commentarii in Epiſtolas S. Pauli, qui in pluribus Codicibus MSS. Romanis, Caſinenſibus, & Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi, *Remigii* nomen præ ſe ferunt, nondum liquet. Cantica Canticorum ipſum quoque expoſuiſſe tradit *Sigebertus*, lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, Cap. CXXIII. Ipſi quoque tribuit librum *De Divinis Officiis*. Quo teſtimonio freti nonnulli Viri Eruditi librum *De Divinis Officiis* qui inter *Alcuini* Opera legitur, fœtum eſſe *Remigii* Autiſiodorenſis exiſtimarunt. At hunc librum, integrum ſaltem, ejus non eſſe, conſtat ex quæſtione Natalitiis Sanctorum, Capite XVIII. ſubjunctâ quæ *Elprico* ſive *Herprico* Monacho in MS. Codice tribuitur. Hic autem floruit circa annum dumtaxat MXL. *Trithemio* teſte, cùm circa annum Chriſti nongenteſimum *Remigius Autiſiodorenſis* obierit. Scripſit etiam de ſingulis Feſtivitatibus Sanctorum, inquit *Sigebertus*. Reſpondit etiam *Gualoni* Æduorum Epiſcopo interroganti de duabus Quæſtionibus, quarum una erat *de altercatione Michaëlis Archangeli cum diabolo, de Moyſi corpore:* Altera *de eo quòd Dominus ad Job de turbine dixit:* Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quaſi

quasi bos comedet. *Et*: An extrahere poteris Leviatham hamo?

ARTICULUS XXXII.

De Rheginone.

Regino, Prumiensis Cœnobii Ordinis B. in Diœcesi Trevirensi Monachus, deinde Abbas electus anno octingentesimo nonagesimo-secundo, sed æmulis agentibus cedere coactus, *Richarium* successorem habuit, ut ipse testatur Chronicorum lib. 2. ad annum 892. & 899. Scripsit duos *Chronicorum* libros ab adventu Domini usque ad annum Christiani nominis nongentesimum octavum, quibus præcipuè res Francorum & Germanorum prosecutus est. Continuavit hæc Chronica alius Auctor usque ad *Ottonem II.* qui imperare cœpit anno nongentesimo septuagesimo-secundo. Appendicis hujus Auctorem *Romerium* asserit *Gerardus Joannes Vossius*. Istud autem Opus *Adalberoni* Metensi Episcopo *Rhegino* nuncupavit. Libros etiam duos edidit *De Ecclesiasticis Disciplinis*, & *Religione Christiana*, jussu *Ratbodi* Archiepiscopi Trevirensis. In primo libro tractat de rebus & personis Ecclesiasticis; in secundo, de vita & conversatione Laïcorum. Continent autem ambo nongenta fermè capitula. In fronte libri primi ponitur Inquisitio, secundùm quam Episcopi interrogare debebant de vita Clericorum; initio secundi, Inquisitio ab Episcopo facienda circa Laïcos. Deinde his generalibus Inquisitionibus subjicitur auctoritas Canonica, id est, Canonum ac Decretorum aliarumque sanctarum Institutionum auctoritas, quibus fulciri & approbari possunt capita quæ in utraque Inquisitione habentur. Ad probationem itaque istorum Capitulorum affert Canones Conciliorum, Decreta Romanorum Pontificum, dicta SS. Patrum Basilii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, Cassiani, Ferrandi, Benedicti, Fructuosi, Aureliani, Theodori, Bedæ, Rhabani. Adducit præterea Leges ex Codice Theodosiano, seu potiùs verba Aniani Interpretis. Plerumque etiam utitur auctoritate Capitularium Regum Francorum, Caroli Magni, Ludovici Pii, & Caroli Calvi, tum etiam Legibus Burgundionum, & Ripuariorum. Hos libros edidit ac Notis illustravit *Stephanus Baluzius*. Hos scripsit Rhegino circa annum Domini nongentesimum sextum. Meminerunt *Rheginonis* Sigebertus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Tirthemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCXCII. & DCCCXCIX. & lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis.

Rheginonis Libri De Ecclesiasticis Disciplinis.

In Inquisitione ab Episcopo facienda de vita & conversatione Presbyteri Capp. 57. & 58. de Confessione & Communione hæc habentur, ex quibus patet quæ tum fuerit circa Pœnitentiæ & Eucharistiæ usum Germanicæ Ecclesiæ disciplina. Vult enim inquirere Episcopum, *Si Presbyter feria quarta ante Quadragesimam plebem sibi commissam ad Confessionem invitet, & ei juxta qualitatem delicti Pœnitentiam injungat, non ex corde suo, sed sicut in Pœnitentiali scriptum est. Si tribus temporibus anni, id est, Natali Domini, Pascha, & Pentecoste omnes Fideles ad Communionem Corporis & Sanguinis Domini accedere admoneat.* Publica peccata publicæ Pœnitentiæ addicta fuisse, ex eadem Inquisitione patet, Cap. 37. Interrogare namque debet Episcopus, *Si Presbyter xenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immo detrimentum spirituale, a quocumque publicè peccante, vel incestuoso accipiat, ut Episcopo vel ejus Ministris peccatum illius reticeat.* Et Cap. 38. *Si aliquem minùs dignè pœnitentem faveris, aut familiaritatis, aut consanguinitatis gratiâ ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat.* Et Cap. 95. *Si habeat Pœnitentiale Romanum, vel a Theodoro Episcopo, aut a Venerabili Presbytero Beda editum, ut secundùm quod ibi scriptum est, interroget confitentem, aut confesso modum Pœnitentiæ imponat.* Iam tum in usu fuisse Pœnitentiarum redemptionem, docet Caput 49. quo interrogandus monetur Presbyter, *si Pœnitentem invitat carnem manducare & bibere vinum, nisi pro eo ad præsens eleemosynam fecerit.* Ex eadem Inquisitione discimus, Parochiarum quarumvis Presbyteros in Diœcesi Trevirensi, & aliis, ut credere par est, Germaniæ & Galliæ Ecclesiis, nocturnis horis ad Matutinas laudes persolvendas surgere solitos, & omnes Horas Canonicas diebus singulis, dato signo, in Ecclesia cantare. Nam Cap. 27. interrogandum monet Presbyterum, *Si nocturnis horis ad Matutinas laudes persolvendas omni nocte surgat.* Cap. 28. *Si Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, certo tempore signo Ecclesiæ denuntiet, & Cursum debitum cantet.*

Confessio initio Quadragesima.

Pœnitentia secundùm Pœnitentiales Canones imponenda.

Communio.

Publica Pœnitentia pro peccatis publicis.

Pœnitentia redemptio.

Parochiarum Presbyteri nocturnis horis ad Matutinas Laudes persolvendas surgebant.

ARTICULUS XXXIII.

De Leone Sapiente, & Simeone Metaphraste.

Leo Sapiens, sive *Philosophus* vulgò nuncupatus, *Basilii Macedonis* filius, Imperii hæreditatem adiit anno 886. regnavitque ad annum usque 911. quo Constantinopoli defunctus est. Orationes sacras plurimas composuit, quarum Indicem ex Codice Vaticano *Baronius* exhibuit in Annalibus Ecclesiasticis ad annum nongentesimum undecimum. Novem edidit *Gretserus* Societatis JESU Theologus anno millesimo sexcentesimo, unà cum *S. Gregorii Nysseni* Commentario duplici in Psalmorum inscriptiones. Decem edidit *Combefisius* noster Tomo I. Auctarii Bibliothecæ Patrum cum Notis eruditis. Ejusdem Epistolam Encyclicam, sive Orationem Parænecticam ad bene beatèque vivendum, scriptam ad universos Christi Fideles, Annalibus suis inseruit Baronius. Scripsit etiam Epistolam ad *Omarum* Saracenorum Regem, de Fidei Christianæ Mysteriis & veritate, variisque Saracenorum blasphemiis. Scripsit & *Canticum Compunctionis ex meditatione extremi Judicii*: quod ex Codice Bibliothecæ Bavaricæ acceptum, Latinè reddidit *Jacobus Pontanus* Societatis JESU. Vitam quoque scripsit Sancti Joannis Chrysostomi, quæ nihil aliud est quàm Epitome eorum, quæ fusiùs tradiderat *Georgius* Alexandrinus. Hujus pariter Imperatoris sunt *Novellæ Constitutiones*, quas Latinè reddidit *Henricus Agyleus*: & Opus *βασιλικῶν* id est, Regiarum Constitutionum, in sexaginta libros divisum, quod septem Tomis ex MS. Regiæ Bibliothecæ Græcè & Latinè vulgavit *Fabrotus* Jurisconsultus doctissimus. Scripsit & librum *de Acie instituenda*, librum *de Aucupio*, *Oracula & vaticinia varia de Roma & Constantinopoli*.

II. Sub Leone Sapiente Simeon Metaphrastes, propter generis claritatem, opes, dignitatem, ac imprimis doctrinam, facundiam, prudentiam, magno in pretio fuit, ut *Psellus* in ejus Encomio testatur. Eum non Constantinopolim modò, sed etiam civitates vicinas, immo orbem universum doctrinæ suæ radiis illustrasse asserit: fuisse autem Imperatoribus a Secretis, & intimis Consiliis, ac summum Logothetam. Unde meritò sugillandi sunt *Hospinianus* libro de Templis, & *Josias Simlerus* in Bibliothecæ Gesnerianæ Epitome, aliique Heterodoxi Auctores, qui ipsum *trivialem Ludimagistrum* per contemptum appellant. *Vir in Ecclesiis Græcis celeberrimus* ab *Andrea* Rhodi Episco-

Simeon Metaphrastes.

copo in Concilio Florentino Sessione septimâ nuncupatur: & *In Ecclesiis Græcis legi quotidie* dicitur. Ab iisdem Græcis *Novus Theologus* dictus est. *Josephus Methonensis* contra *Marcum Ephesinum* in Synodo Florentina ait: *Simeon Novus seu Junior Theologus, qui & Metaphrastes.* Index Bibliothecæ Vaticanæ a *Gretsero* Societatis JESU Theologo laudatus in Appendice Notarum ad *Codinum*, Dissertatione de Imaginibus a S. Luca pictis, hæc habet: *Metaphrasta Domini Simeonis novi Theologi de Attentione liber.* Inscitè Josias Simlerus Simeonem Metaphrastem claruisse ait circa annum millesimum ducentesimum; cùm *Psellus*, qui ejus Elogium scripsit, circa annum millesimum sexagesimum floruerit, quo imperare cœpit *Constantinus Ducas*, cujus fuerat Præceptor. *Leo* verò *Sapiens* centum & sexaginta annis ante *Constantinum Ducam* imperabat. Sub hoc floruit *Metaphrastes*, nec non sub *Leonis* Filio *Constantino Porphyrogenito*, & *Romano Lecapeno*, qui anno nongentesimo decimo-nono Imperium adiit. Longè fœdiùs erravit *Hospinianus*, qui non nisi ducentis annis antequam scriberet, floruisse *Metaphrastem* asseruit. Scribebat autem anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo: Qui annorum quingentorum anachronismus est. Quòd autem sub Leone Sapiente Simeon Metaphrastes floruerit, constat ex occasione quâ scribere Vitas Sanctorum aggressus est. Ab Imperatore siquidem missus in Cretam, quam invaserant Arabes, impedientibus ventis non ultra quàm in Pharum Insulam provectus, incidit illic in Senem Anachoretam, a quo didicit Vitam Sanctæ *Theoctistes* Virginis Lesbiæ. Quia verò Senex ille rogarat ut Legatione perfunctus Vitam illam literis mandaret, ejus votis paruit, atque ab hac initium suarum Commentationum fecit. Illam verò scripsit *Leone* Imperatore jam defuncto, quem *fœlicis memoriæ* appellat. Arabes autem Insulas Ægæi Maris, ac maritimam Græciam infestasse sub *Leonis Sapientis* Imperio, *Curopalates*, *Zonaras* & *Cedrenus* testantur. Cæteras verò Sanctorum Vitas deinceps collegit, adornavit, & ad mensium dies digessit *Simeon Metaphrastes*, sic appellatus, quòd Vitas illas μεταφραστικῶς exarasset. Extant, in Bibliothecis Vaticana, Bavarica, Augustana Regis Christianissimi, & aliis. Græcè nondum editæ sunt, sed Latinè dumtaxat, in Tomis *Aloysii Lipomani* Veronensis Episcopi, quo rogante eas e Græco partim transtulere *Guillelmus Sirletus* postea Cardinalis, partim *Petrus Franciscus Zinus* Veronensis, partim etiam *Gentianus Hervetus*. Extant apud *Surium*, sed plerumque interpolatæ. *Aliquas* Vitas quæ *Simeonem Metaphrastem* Auctorem non agnoscunt, utpote quæ sint Sanctorum ejus ætate posteriorum, ipsi adscriptas constat. De *Simeonis* Metaphrastis ætate lege Leonem Allatium in Diatriba *De Simeonibus*, Bollandum §. tertio Capitis primi Præfationis generalis in Vitas Sanctorum, & Gerardum Joannem Vossium Libro secundo *De Historicis Græcis*, Capite vigesimo quinto.

Simeon Metaphrastes a Simeone Juniore distinguendus.

Quæritur an sit idem *Simeon Metaphrastes* cum *Simeone Juniori*, cujus supersunt Orationes triginta tres *De Fide & Moribus Christianis atque Monasticis*, cum hoc titulo: *Sancti Patris nostri Simeonis Junioris Theologi*, item *Divini Hymni* cum inscriptione: *Junioris Theologi, Presbyteri, & Antistitis Monasterii Magni & Sancti Martyris Mamantis, prope Xylocercum.* Id censet *Jacobus Gretserus* Soc. JESU Theologus, cap. 29. libri *De Imaginibus*, hoc fretus argumento, quòd Metaphrastæ *Junioris Theologi* nomen tum a *Josepho Methonensi*, tum in Indice Vaticanæ Bibliothecæ tribuatur. Sed viro erudito non assentimur: Orationum enim triginta trium laudatarum, item *Divinorum Amorum*, item *Capitum Moralium & Theologicorum*, quæ omnia Latinè reddidit *Jacobus Pontanus* Societatis Jesu, alium esse parentem a *Simeone Metaphraste*, probat *Pselli* de his silentium in ejus Encomio. Præterea *Simeon Junior* harum Auctor Lucubrationum Abbas fuit Monasterii *S. Mamantis* ad Xilocercum. At *Simeon Metaphrastes* longè aliam iniit vitæ rationem a Monastica: nec *Psellus* eum fuisse Monachum indicat, quòd nec ignorasset ipse, nec prætermisisset in ejus Elogio. Accedit Chronologicum argumentum ineluctabile, quod *Vossius* eruit ex Oratione decima-tertia, quæ est *De Diabolo*, in qua *Simeon Junior* ait. *Ipse annis sexies millenis ac sexcentis, & quod excedit, perstitit esse hostis generis humani occultus atque clandestinus.* Loquitur ex computatione Græcorum receptissima, sive illâ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, secundùm quam Christus natus est anno mundi quinquies millesimo quingentesimo nono. Adde jam annos Christi mille nonaginta & unum, conficent anni sexies milleni & sexcenti. Fuerit is annus *Alexii Comneni* undecimus. Sed enim propter illud, *& deinceps*, addere annos aliquot oportet: nec tamen centenos. Quia si hoc foret non sexcentos annos sed septingentos dixisset *Simeon*. Si solùm addideris annos viginti-octo, habebis annum ultimum *Alexii*, ac primum filii *Joannis Comneni*; qui imperare cœpit anno Christi millesimo centesimo decimo-octavo. Imperium verè filio *Manuëli Comneno* reliquit anno millesimo centesimo quadragesimo-secundo. Quare verisimile est vixisse *Simeonem Juniorem* partim extremis *Alexii* temporibus, partim sub filio ejus *Joanne Comneno*; qui vivere demum desiit anno millesimo centesimo octogesimo. Vixit itaque *Simeon Junior* post Metaphrastem annis ducentis quinquaginta.

Nota.

De Simeone Metaphraste hæc habet Bellarminus. *Illud est observandum, a Metaphraste scriptas fuisse historias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res gesta fuerunt, sed ut geri potuerunt: addit Metaphrastes multa colloquia, sive dialogos martyrum cum persecutoribus, aliquas etiam conversiones astantium paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique miracula plurima & maxima in eversione templorum, & idolorum, & in occisione persecutorum, quorum nulla est mentio apud veteres historicos.* Displicet hæc censura Bollando in præfatione generali in Vitas SS. §. 3. & potiùs Metaphrastem multa omisisse, quæ a veritate aliena judicavit, existimat, quam ex proprio ingenio addidisse; quamvis falli potuisse consentiat, aliqua in suos Commentarios referendo, quæ minimè cum veterum Patrum scriptis congruerent. Colloquia martyrum ab eo conficta gratis dici affirmat; quamvis non neget, explicatiùs proposita ad majorem legentium utilitatem ac voluptatem: quod & commendatur in profanis historicis Ducum orationes concinnantibus. Neque mirandum dicit, apud veteres historicos non fieri mentionem tot illorum miraculorum, ac ad Christi fidem conversionum, quas Metaphrastes commemorat; qui etenim generaliter de fidei progressu scripsere, non particularia facta, seu miracula exornanda susceperunt, sed ejusdem fidei incrementum; quod etiam evenisse ob edita divinâ virtute miracula, narrant. Qui verò particularis cujuspiam Sancti historiam scribit, nullum ipsius præclarè factum aut dictum debet omittere; unde non immeritò dicit Bollandus, Metaphrastem immorari in specialibus miraculis recensendis, quibus visis in magno numero

ido-

idololatras fidei colla subdidisse, si quis incredibile putaret, & incredibile illi esse deberet tot, ac tantas provincias tantillo tempore subjici Christo potuisse.

Nihilominus si quod magis communiter sapientiores Critici sentiant liceat adnotare, fatendum est narrationibus Metaphrastis plenam fidem non adhibere, ac iis consentire quæ de eodem dixit Bellarminus.

ARTICULUS XXXIV.

De Auxilio.

AUxilius Sæculi decimi initio scripsit duos Libellos de Ordinationibus a *Formoso* Papa factis, quibus eas defendit, nec esse iterandas probat. Primus Liber constat quadraginta Capitibus. Alter, qui inscribitur *Infensor & Defensor*, constat Capitibus triginta tribus: Cujas fuerit *Auxilius* haud planè certum est. Italus non fuit, ut ipse testatur lib.2. cap.31. Ita enim sibi objicit: *Porro cùm sis homo exteræ gentis, & apud nos humanæ vitæ subsidiis indigeas, quid ad te pertinet nostris resistere disceptationibus?* Paulò post: *Si advenis & peregrinis Ecclesiæ Præpositos accusare licet, vel judicare, aut præjudicare*, &c. Hoc autem non diffitetur, immo responso suo supponit: dicit enim tantùm se esse ex eo genere quod Apostolus *Petrus* vocat *Genus electum, regale Sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis;* hoc sibi sufficere ut a testimonio in hac causa perhibendo excludi non possit. Presbyter autem erat, atque a *Formoso* Papa ordinatus, ut ex Capite ultimo Libri primi colligitur.

Auxilii nævi. Nonnulla sunt in his *Auxilii* Libellis a veritate aliena. Lib. 1. capite undecimo *Osium* Novatianismi accusat, & adversùs eum invehitur quatuor sequentibus capitibus, ut & capite vigesimo-tertio lib. 2. eo quòd Canonibus 1. & 2. Concilii Sardicensis dixisse memoratur, Episcopo qui Sedem mutaverit fraude & mercede aliquâ, licèt excusationem afferat, quòd plebs eum expetierit, ne Laïcam quidem Communionem in fine esse concedendam. At non advertit *Auxilius*, duos illos Canones solius *Osii* non esse, sed Oecumenici *Concilii* Sardicensis: nec absolutionem Sacramentalem, sed Eucharistiam Laïcæ Communionis nomine intelligendam. Nec tamen Antistites antiquos qui rigore disciplinæ, non desperatione indulgentiæ absolutionem in fine etiam vitæ quibusdam peccatoribus negarunt, maximè qui Pœnitentiam sani non postulaverant, tempore *S. Cypriani*, cum Novatianis errasse. Lib. 1. cap. 25. & 27. & lib. 2. cap. 4. *Liberium* Pontificem *Hæreticum* & *Apostatam* vocat. In Præfatione libri 2.& in Responsione, scribit Ordinationem per vim factam validam ac ratam esse; idque alio absurdo probat & illustrat, quod iterum Capite ultimo repetit. *Si quispiam*, inquit, *nolens credere in Christum, per vim baptizatus fuerit, & postmodum in Christum credere acquiescit, numquid iterum baptizandus erit? Minimè..... His ergo de compendio prælibatis, evidentiùs patet, ut ille qui per vim baptizatus est, si postea in Christum credere voluerit, baptizandus iterum non sit, sed magis hortandus ut quod invitus suscepit, amando & operando usque in finem custodiat. Igitur per hanc formulam intelligi datur, ut qui sacrum Ordinem invitus accepit, si postmodum ministrare voluerit, ulteriùs jam in eodem Ordine non sint consecrandus, sed potiùs admonendus, ut quod per vim coactus suscepit, per dilectionem reverenter ministrare studeat.* Lib. 2. Cap. 18. distinguit inter Apostolicam Sedem & in ea Præsidentes. *Aliud sunt*, inquit, *Pontificales Sedes, aliud Præsidentes. Proinde honor & dignitas uniuscujusque Sedis observanda sunt. Præsidentes autem, si deviaverint, per devia sequendi non sunt; hoc est; si contra Fidem, vel Catholicam Religionem agere cœperint, in talibus eos nequaquam sequi debemus*, &c. Prudenter monet *Joannes Marinus* Congregationis Oratorii vir doctissimus, Præfatione in duos Auxilii Libellos, quos edidit in Commentario de Sacris Ordinationibus, hanc distinctionem cautiùs fuisse explicandam. Prætextu enim honoris conservandi Throno Apostolico debiti, habenæ laxantur convitiatoribus Pontificum; unde necessariò & evidenter convitia in Sedem ipsam reflectuntur. Alterum Libellum in forma Dialogi *Super causa & negotio Formosi Papæ*, ex MS. Codice Fiscanensi edidit Dom. Mabillonius Tomo quarto Veterum Analectorum.

ARTICULUS XXXV.

De Sanctis Odone, & Odilone.

I. ODo Musicus, ex Canonico & Archicantore S. Martini Turonensis, Monachus, ac deinde Cluniacensis secundus Abbas, *Bernonis* Successor, sanctimoniâ & doctrinâ clarissimus, ab anno nongentesimo vigesimo-septimo, ad annum usque nongentesimum quadragesimum-secundum, celeberrimo illi Cœnobio præfuit. Obiit apud Turones die 18. Novembris, & in Ecclesia *S. Juliani* sepultus est. Vitam ejus * tribus libris descripsit *Joannes* Cluniacensis Monachus, ejus discipulus. Ipsius cum laude meminere *Flodoardus* in Chronico ad annum nongentesimum quadragesimum-secundum, *S. Odilo* in Vita *S. Maioli*, *Glaber Rodulfus* lib. III. Historiæ, cap.5. *Ademarus* in Chronico MS. *Sigebertus* in Chronico ad annum octingentesimum nonagesimum-octavum, & lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, ubi ejus in homiliis scribendis & declamandis, & maximè in componendis in honorem Sanctorum cantibus, elegans ingenium prædicat: *S. Bernardus* in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem; *Petrus Cluniacensis* Epistolâ 17. libri 6. Chronicon Lemovicense MS. *Bernardus Guido*, Chronicon Turonense, Chronicon *S. Petri Vivi* ad muros Senonenses, Auctor Gestorum Consulum Andegavensium, in *Fulcone Bono;* Auctor Chronici Chronicorum, *Trithemius* lib.2. de Viris Illustribus Ordinis *S. Benedicti*, c. 53. & lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Remigii* Autissiodorensis discipulus fuisse dicitur. Celebris est ejus memoria in Martyrologio Romano die 14. Kalend. Januar.

* *Extat in Biblioth. Cluniacensi.*

Scripsit *S. Odo* Vitam *S. Gerardi* Aureliacensis Comitis, non *Aurelianensis*, ut scripsit P. *Labbeus* in quatuor libros distributam. Tractatum de Reversione *Sancti Martini* Turonensis a Burgundia: Tractatum alterum, cui titulus est, *Quod Beatus Martinus par dicitur Apostolis*. Sermones quatuor: I. in Cathedra *Sancti Petri*, si tamen *Odonis* est, *cum ex duobus Sancti Leonis* Sermonibus consutus sit, tertio scilicet in die anniversario suæ Assumptionis, & primo in Natali *Sancti Petri*. II. *De Sancta Maria Magdalena*. III. *De Sancto Benedicto*. IV. De Combustione Basilicæ *Sancti Martini* Turonensis. Antiphonas duodecim de *Sancto Martino*, Versus de Corpore & Sanguine Domini, Hymnum de *S. Maria Magdalena*, qui incipit, *Lauda Mater Ecclesia*, quem in nostro Prædicatorum Breviario in ejusdem festo canimus: in quo tamen ejusdem Breviarii Collectores hanc Strophen cæteris luculentiorem omisere:

Contriti cordis punctio:
Cum lacbrymarum fluvio;
Et pietatis actio,
Ream solvit a vitio.

Hy-

Hymnum etiam de *S. Martino* edidit; tres libros *Collationum; Moralium in Job* libros triginta quinque, & Commentariolum in libros *Regum* ex Patrum sententiis contextum, cujus ipse meminit Præfatione in libros Moralium in Job. Hæc *S. Odonis* Cluniacensis Opera, præter postremum istud, edita sunt in lucem sive seorsim, studio & opera Domini *Martini Marrier* Cœnobii *S. Martini de Campis*, Lutetiæ Parisiorum Monachi; sive in Bibliotheca Cluniacensi ab *Andrea Duchesnio*. Edita sunt & Tomo 17. Bibliothecæ Maximæ Patrum Lugdunensis.

II. S. Odilo, Arvernus patria, ex Clerico Brivatensi Monachus, *S. Maiolo* Cluniacensi Abbati die 11. Maji anni nongentesimi nonagesimi-quarti defuncto suffectus Abbas, Sanctissimam illam Congregationem annis sex & quinquaginta rexit, usque ad primum diem Januarii anni millesimi quadragesimi-octavi, quo migravit ad Deum. Vitam ejus scripsit *S. Petrus Damiani*. Ejus etiam cum laude meminerunt *Glaber Rodulfus*, * *Ademarus*, *Fubertus Carnotensis*, * *Hugo Flaviacensis*, *Sigebertus*, *Petrus Blesensis*, & *Trithemius*. Hæc reliquit Opera, quæ edita sunt in Bibliotheca Cluniacensi, scilicet Vitam *S. Maioli* Abbatis Cluniacensis Decessoris sui, & Hymnos quatuor de eodem; Vitam Sanctæ *Adheleidis* Imperatricis, & librum de ejusdem Miraculis; Sermones quatuordecim de Festis Domini, B. Virginis, & Sanctorum; Hymnum in Assumptione *S. Mariæ*; Epistolas aliquot, & Statutum de Defunctis. Ipsum instituisse ut prima die post Festum omnium Sanctorum Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum in suis Monasteriis fieret, quem ritum postea universalis Ecclesia comprobavit, *S. Petrus Damiani* in ejus Vita, *Glaber Rodulfus* lib. 5. cap. 1. *Sigebertus* ad annum Domini nongentesimum nonagesimum octavum testantur, & Romana prædicat Ecclesia in suo Martyrologio, Kalendis ipsis Januarii.

* Lib. 3. c. 1.
* Epist. 51. 52.

ARTICULUS XXXVI.

De Mose Barcepha.

MOses Barcepha, Syrorum Episcopus vixisse dicitur sæculo Christi decimo. Orationes quinque edidit *De Opere sex dierum*. Item *Commentarium de Paradiso* in tres partes divisum. In prima parte de Paradiso disserit secundùm sensum historicum: in altera de eodem agit secundùm sensum mysticum: in tertia Hæreticorum calumnias refellit. Prima viginti & octo capita, secunda septem, tertia octo complectitur.

Hunc *Mosis Barcephæ* Commentarium ex Syriaca lingua, quâ ab Auctore scriptus est, in Latinam vertit vir doctissimus *Andreas Masius*. Extat in Bibliothecis Patrum. In eo nonnulla leguntur a communibus Theologorum Scholasticorum placitis aliena. Cæterùm cave ne *Mosem Barcepham* cum *Mose Mardeno* confundas (quod oscitanter fecit *Margarinus Bignaus* in secunda Editione Bibliothecæ Patrum) qui *Moyses Mardenus* ab *Ignatio Syro*, Patriarcha Antiocheno ad Romanum Pontificem *Paulum III.* Legatus missus est anno circiter MDL. cujus Professionem Fidei, & Theologicam de Sancta Trinitate contemplationem ex lingua Syriaca in Latinam etiam vertit laudatus *Andreas Masius*.

ARTICULUS XXXVII.

De Ratherio Veronensi, Fulcuino, & Herigero.

I. RAtherius, Lobiensis Monachus, Ordinis Benedictini, cum *Hilduino* Abbate suo ad *Hugonem* Italiæ Regem profectus, Veronensis Episcopus creatus est. Quarto post anno ab eodem Sede pulsus, & Ticinum exul deportatus, ac in carcerem detrusus est, quòd res Ecclesiæ ab illo usurpari non permisisset. Inde post tres menses & dimidium solutus, varias persecutiones a *Milone* Comite perpessus est, qui nepotem suum in ejus Sedem intrusit. Ad Summum Pontificem *Joannem XIII.* apellavit, eique calamitatum suarum historiam exposuit. Ejus ad Pontificem Epistola extat *Tomo II. Spicilegii*. Scripsit etiam ad universos Episcopos Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, consilium atque auxilium ab ipsis postulans. A Romano Pontifice ex Synodi sententia Sedi restitutus, carceri ab invasore mancipatus est. Inde ab Imperatore ereptus, variis injuriis cùm ab æmulo, tum a Clericis perduellibus, & canonicam reformationem subire renuentibus, lacessitus est, ut ipse in Itinerario suo testatur. Interim ab *Ottone* Imperatore vocatus, & *Brunoni* Principi ejus fratri Præceptor datus est *Ratherius*. Cujus sub disciplina *Bruno* vir maximus, religiosissimus & doctissimus evasit, ac dignus qui Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus crearetur. *Bruno* grati erga Præceptorem animi argumentum dare satagens, vacante per obitum *Faraberti* Sede Leodiensi, ipsum huic Ecclesiæ incardinari curavit. At paulò post Cleri, populique conspiratione gravissima *Baldrico* Episcopatum cedere coactus est. Biennio post in Italiam reversus, agente *Brunone* apud Imperatorem fratrem suum, Sedi Veronensi restitutus est, ut testatur *Fulcuinus* in libro de Gestis Abbatum Lobiensium, capitibus 22. 23. & 24. Tandem Episcopatu relicto, in patriam rediit, ac in Lobiense suum Cœnobium se recepit, ubi anno Domini nongentesimo septuagesimo quarto, Indictione secunda mortuus est. Cui hoc positum est Epitaphium:

Ratherius Veronen-sis.

Verona Præsul, sed ter Ratherius exul,
Ante cucullatus, Lobia, postque tuus:
Nobilis, urbanus, pro tempore morigeratus,
Qui inscribi proprio hac petiit tumulo:
Conculcate pedes hominum sal infatuatum.
Lector propitius subveniat precibus. Amen.

Ratherii cum laude meminerunt *Eraclius* sive *Everaclus* Episcopus Leodiensis in Epistolâ ad ipsum datâ, quæ extat Tom. 1. Gestorum Pontificum Leodiensium in *Eraclio*, ubi *ipsumsi fas est dicere, patientiam* illum vocat, & *sapientiâ, probitate, optimarum artium studio, innocentiâ omnique laudis genere præstantem*: Luitprandus Ticinensis lib. 3. cap. 4. *Rogerius* Benedictini Ordinis Monachus in Vita *S. Brunonis* Coloniensis Episcopi, capitibus 37. & 38. *Fulcuinus* in lib. de Gestis Abbatum Lobiensium. *Sigebertus* in Chronico ad annos 928. 932. & 954. & in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 127. *Trithemius* lib. 2. de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 57. *Ægidius a Leodio* Tom. 1. Gestorum Pontificum Leodiensium, cap. 45. Synodus Remensis habita anno Christi nongentesimo nonagesimo-primo, Canone quadragesimo-tertio, ea quæ adversùs *Ratherium* olim acta fuerant, penitus abrogavit, quòd nec abdicationis porrecto Libello, nec Sacerdotalibus depositis insignibus, Successorem accepisset.

Scripsit *Ratherius*, dum in exilio versaretur, librum quem inscripsit *Agonisticon* & *Meditationes cordis*. *Ratherii Opera.*

cordis. Libellum Vitæ S. *Ursmari* emendavit. In gratiam nobilis pueri *Roëstangni* scripsit Libellum *De Arte Grammatica*, quem librum *Speradorsum* sive *Servadorsum* vocavit, quòd dorsum pueri a flagris servare posset. Sede Leodiensi pulsus, Libellum edidit quem inscripsit *Phrenesim*, eo quòd quasi phreneticus nimis austerè & ultra modum in *Baldricum* inveheretur. Scripsit & Libellum *Contra Antropomorphitas*, *Confessionum* Librum unum, Librum *De Corpore & Sanguine Domini*, *& de Prædestinatione Dei*. Quæ quidem nondum sunt edita. Hæc verò Opuscula *Ratherii* Veronensis bono publico vulgavit Domnus Lucas Dacherius Ordinis Benedictini Monachus doctissimus Tomo 2. Spicilegii, scilicet *perpendiculum*, sive *De contemptu Canonum ad Hubertum* Parmensem Episcopum. *Qualitatis Conjecturam*, sive *Conjecturam vitę suæ*: quo in libello æmulorum suorum calumnias & dicteria in se refert. Libellum cui titulus est: *Discordia inter Ratherium & Clericos*, Librum *Apologeticum*, Librum *De nuptu cujusdam illicito*, Epistolas ad *Martinum* Ferrariensem Episcopum; ad *Joannem* XIII. Romanum Pontificem; ad Episcopos per universam Italiam, Galliam, atque Germaniam constitutos; & ad amicum anonymum. Item Synodicam ad Presbyteros & Ordines cæteros Diœceseos suæ Veronensis; in qua cùm multa observatione digna sint, illud maximè notandum est quod de diei Dominicæ celebritate admonet. Ipsam non observari ut oportet, nisi abstineatur a peccato mortali. *Unde autem observanda?* inquit, *Ab opere servili*. *Quod autem est opus servile? peccatum: qui enim peccat diabolo servit*. Addit, *Omni die Dominico esse Pascha, id est, transitum Domini de morte ad vitam* ..... *Habes Pascha, id est, transitum bonum; habes Agnum pro te occisum; transisti Mare rubrum; graderis per desertum, Vide quò graderis: stude pervenias quò venire tibi expedit. Labora cum Dei adjutorio, ne aut in Ægyptum redeas, aut in deserto pereas, sed ad Patriam cœlestem pervenias. In Ægyptum verò te redire cognosce, si peccatum quod deseruisti, præsumis repetere. Peris verò in deserto, si non perseveras in labore & opere bono. Sed redeamus ad Apostolum.* Pascha nostrum, *inquit*, immolatus est Christus. *Postea:* Itaque epulemur. *Putas quod dicat Crapulæ & ebrietati vacemus? Nequaquam. Sequitur enim:* Non in fermento veteri; *id est, inflatione ventris, vel tumore anterioris peccati, aut affectu ad transacta scelera redeundi, vel alia perpetrandi*. Neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis. *Id est ut in opere justi, in cogitatione simplices, in sermone simus veraces. Quando? Omni tempore. Præcipuè verò in Paschali Solemnitate, hoc est omni Dominica anni integra die. Si enim Dominica est Domini utique non nostra dies est, si Domini est, reverentiâ: Domini est honoranda*. Addit *Ratherius* non celebrari, ut par est, diem Dominicam, quæ repetitum Pascha est, nisi suum habeat Parasceve spiritale ac Sabbatum. *Quid est autem Parasceve? Apostolus dicat:* Probet autem, ait, seipsum homo & sic de Pane illo edat, & de Calice bibat. *Quo Pane? Qui ait:* Ego sum Panis vivus, qui de cælo descendi. *De quo Calice?* Calix tuus inebrians quàm præclarus est! *Id est Christus suo nos Sanguine satians, quam pulcher! id est speciosus forma præ filiis hominum. Qui ergo panis, ipse est Agnus; qui Agnus ipse Christus; qui Christus, ipse est Pascha; qui Pascha ipse pro nobis immolatus. Ipse est dies quam non operando, sed gignendo coæternaliter fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. De Sabbato illius quid facimus?* Vacate, *ait per Psalmistam Dominus*, & videte quia ego sum Deus. *Sabbatum verò vacatio dicitur, vel requies, id est, ut quiescamus ab operibus malis, & vacemus divinis obsequiis. Parasceve autem præparatio dicitur; hoc est, ut præparemus cordium nostrorum habitacula venturo ad nos per Corporis & Sanguinis sui substantiam Christo &c. Omni ergo Dominica nobis clamat Apostolus:* Itaque epulemur, *id est, Carnem Domini manducemus, & Sanguinem ipsius bibamus*.

Diei Dominicæ religiosa observantia.

De Confessionis Sacramentalis, & Eucharistiæ usu hanc servari statuit Disciplinam. *Feria Quarta ante Quadragesimam, plebem ad Confessionem invitate, & ei juxta qualitatem delicti Pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in Pœnitentiali scriptum est, Quater in anno, id est, Natali Domini, Cœna Domini, Pascha, & Pentecoste, omnes Fideles ad Communionem Corporis & Sanguinis Domini accedere admonete*.

Confessio in capite Quadragesimæ.

Communio quater saltem per annum.

Laïcos hortatur ut in Adventu Domini quatuor hebdomadibus a carne abstineant, nisi Festivitas intercedat; & conjugatos, ut eo tempore continentiam servent; & viginti diebus ac noctibus in Natali Domini: similiter in Octavis Paschæ & Pentecostes, diebus Litaniarum seu Rogationum, in omnium Festivitatum Vigiliis, Sextis Feriis, præcipuè autem diebus ac noctibus Dominicis.

Consilium de Abstinentia Adventus tempore servanda.

Continentia conjugum.

Editum est in eodem Spicilegii Tomo *Itinerarium Ratherii* Romam euntis. In hoc Opusculo ait inter alia se Romam proficisci ut Canones magis discat, quorum scientia in Romana Ecclesia potissimùm viget. *Quid enim*, inquit, *de Ecclesiasticis Dogmatibus alicubi scitur, quod Romæ ignoretur? Illic summi illi totius orbis Doctores; Illic præstantiores enituerunt universalis Ecclesiæ Principes. Illic Decretalia Pontificum universorum, Congregatio, Examinatio Canonum, approbatio recipiendorum, reprobatio spernendorum. Postremò nusquam ratum quod illic irritum; nusquam irritum quod illic ratum fuerit visum. Ubinam ergo meliùs insipientia consulitur mea, quàm ubi fons sapientiæ cernitur esse?*

Laus Romanæ Ecclesiæ.

Ibidem editus est Sermo prolixus *Ratherii* de Quadragesima, cui & titulus: *Inefficax se vivente garritus*. In eo Christiani jejunii conditiones exponit: contra Antropomorphitarum hæresim declamat, stultam quorumdam superstitionem sugillat, qui *S. Michaëlem* Archangelum secunda Feria Missam celebrare effutiebant: vel melius esse ire ad Ecclesiam *S. Michaëlis*, vel Missam *S. Michaëlis* audire Feriâ secundâ, quàm alia die. Extant ibi & alii Sermones, scilicet secundus de Quadragesima, duo de Pascha, unus de Octavis Paschę, unus post Pascha, duo de Ascensione Domini. Ejusdem *Ratherii* Epistola ad *Patricum* Sacerdotem edita est *Tomo XII. Spicilegii*, in qua Doctrinam Catholicam de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia luculenter asserit. Ipsum ergo per summam calumniam in suas partes trahit Auctor Eucharisticæ Historiæ Calvinianus Minister.

Tom. II. Spicilegii.

Superstitio circa Missam Sancti Michaëlis.

II. Fulcuinus, Ordinis Benedictini Monachus, & Lobiensis Abbas, scripsit gesta Lobiensium Abbatum, edita *Tomo VI. Spicilegii Dacheriani*. Librum quoque edidit *De Miraculis Sancti Ursmari*. Obiit anno nongentesimo nonagesimo, ut testatur qui Gesta Lobiensium Abbatum post ipsum continuavit. Meminit illius & *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, capite centesimo trigesimo-sexto.

Fulcuinus.

III. Sæculo decimo cadente, sanctitatis & doctrinæ famâ illustris fuit HERIGERUS, Ordinis quoque Benedictini Monachus, & Lobiensis post *Fulcuinum* Abbas, *Notgero* Leodiensi Episcopo charissimus, ejusque non solùm in domesticis & Ecclesiasticis, sed in Palatinis quoque negotiis, quæ frequens tractabat, adjutor. Scripsit Gesta Pontificum Leodiensium, quæ a *Joanne Chapeavil-*

Herigerus.

villeo Leodiensi Canonico in lucem edita sunt. Scripsit etiam metro Vitam *S. Ursmari*, Epistolam ad *Hugonem* de quibusdam Quæstionibus, Dialogum *De Dissonantia Ecclesiæ, de Adventu Domini*. Scripsit etiam librum *De Corpore, & Sanguine Domini*, qui a P. Cellotio Societatis JESU Theologo vulgatus absque nomine Auctoris, sub titulo Anonymi Cellotiani laudari consueverat, donec Domnus *Joannes Mabillonius* * ex MS. Cœnobii Lobiensis Codice nos doceret hujus libri parentem esse *Herigerum* Abbatem ejusdem Cœnobii. Contra *Paschasium Ratbertum* congesta ab ipso esse multa Catholicorum Patrum testimonia de Corpore & Sanguine Domini, scribunt *Fulcuini* Continuator de Gestis Lobiensium Abbatum, & *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 137. quod quo sensu intelligendum sit, dicemus in Dissertatione de Scriptis & Doctrina *Paschasii* circa Eucharistiam, ostendemusque *Herigerum* ab illo de summa Fidei non dissensisse, perperamque ab Heterodoxis Scriptoribus inter *Paschasii* adversarios recenseri. Duarum Antiphonarum in honorem *S. Thomæ* Apostoli Auctor est *Herigerus*, scilicet, *O Thoma Didyme*; & *O Thoma Apostole*; & Hymni de Beata Virgine, *Ave perquam &c.* Vixit ad annum usque septimum sæculi undecimi, obiitque pridie Kalendas Novembris.

* *In Præfatione Sæculi IV. Benedictini.*

ARTICULUS XXXVIII.

De Attone Vercellensi.

ATto Vercellensis Episcopus fuit anno nongentesimo quadragesimo-quinto. Plura ingenii doctrinæque suæ reliquit monumenta, scilicet Sermones septemdecim ad populum: *Polypticum*, quod *Perpendiculum* appellat, *quo inhonesta redarguere, & honesta sancire decet*: Opusculum *De Pressuris Ecclesiasticis* in tres partes divisum, quarum prima est *De Judiciis Episcoporum*, altera *De ordinationibus eorumdem*, tertia *De facultatibus Ecclesiarum*. Capitulare etiam edidit, seu Collectionem Canonum centum Capitulis constantem. Duo illa postrema *Attonis Vercellensis* Opera edidit Domnus *Lucas Dacherius* Tomo octavo Spicilegii, ex MS. Codice Vaticanæ Bibliothecæ a Doctissimo Abbate *Joanne Bona* postea Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali descripta, & ad se transmissa, sed multis deformata lacunis, quæ suppleri nullâ industriâ potuere. Sermones verò & Polypticum extant in Codicibus MSS. Vaticano & Vercellensi.

Sepultura in Ecclesia omnibus non concessa.

Cap. XXIII. neminem in Ecclesiâ sepeliri permittit; *Nisi fortè talis sit persona Sacerdotis, aut cujuslibet justi hominis, qui per vita meritum talem vivendo suo corpori defuncto locum acquisivit.* Cap. XXIV. sepulturas vendi prohibet, quia *Grave nimis est & procul a Sacerdotis Officio, pretium de terra concessa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium*, ut ait *S. Gregorius Magnus*. Si quem igitur in Ecclesiis suis sepeliri Sacerdotes concedunt, *Si parentes ipsius proximive heredes, pro luminaribus sponte quid offerre voluerint*, id accipi non vetat: *peti verò aut aliquid exigi* omnino prohibet. *Quod valde irreligiosum est, ne aut venalis fortasse, quod absit, dicatur Ecclesia*, aut sacerdotes *de humanis videantur mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studeant quærere quolibet modo compendium*. Pœnitentiam publicam pro publicis peccatis in usu tum fuisse in Diœcesi Vercellensi constat ex Cap. XC. XCI. XCII. & XCIII.

Pro sepultura nihil exigendum.

Ex S. Gregor. lib. 7. Ep. 57.

Morales Attonis Vercellensis Epistolæ.

Editæ sunt in eodem *Spicilegii* Tomo nonnullæ *Attonis Vercellensis* Epistolæ. I. ad *Vualdonem* Episcopum, quâ ipsum graviter reprehendit, quòd seditionem adversùs Regem excitaverit; probatque quamvis Rex injustè agat, non ideo sumenda arma, sed preces & exhortationes esse adhibendas. Quod ex Scriptura Sacra, ex *Cassiodoro*, ex *S. Gregorio Magno*, & ex Conciliis Toletanis luculenter probat. II. & III. sunt contra superstitiosos quosdam, & contra eos qui præstigiatoribus quibusdam fidem adhibentes, illos Prophetas appellant. IV. Errorem ac superstitionem eorum impugnat, qui Feria VI. otio vacabant. V. *Azoni* Episcopo rationem reddit quare quemdam a nuptiis fœminæ, quæ ipsum de sacro fonte susceperat, fretus sacris humanisque Legibus prohibuerit. VI. quæ est *Gunzonis* Levitæ Novariensis, & VII. *Ambrosii* Mediolanensis Presbyteri ad *Attonem*, ejus consulto de eodem argumento respondent. VIII. ad *Ambrosium* explicat quid Diaconæ, quid Presbyteræ nomina in Canonibus significent. IX. Cunctis Sacerdotibus eorumque Ministris in Diœcesi Vercellensi scripta, concubinarios Clericos perstringit, & ad continentiam adhortatur. Ejusdem est argumenti decima. XI. denique ad Episcopos data, quærit qua ratione Regi fidelitas sit exhibenda, & an pro fidelitate asserenda ejus Majestati dandi sint obsides. Ait pro fidelitate Regum, Regnique statu ac pace Episcopos satagere debere. Quia nullo modo ante oculos divinæ Majestatis puri inveniri possunt, si eis infideles ullatenus existunt: Verùm *Nil ultra novum adjiciendum* censet, *nisi maxima utilitate vel necessitate cogente, Summi Pontificis sententia vel prudentium fuerit Episcoporum deliberatum consilio.*

Cognatio spiritualis, Matrimonii impedimentum.

Fidelitas Regi servanda.

ARTICULUS XXXIX.

De Flodoardo, Luitprando, Vvitikindo, & Dudone.

Flodoardus.

I. FLodoardus, aliis *Flobardus* & *Floardus* per syncopen dictus, a *Sigeberto* & *Trithemio Flavardus* perperam appellatus, a Pithœo, Papyrio Massono, & Baronio *Frodoardus*, patriam habuit *Sparnacum* oppidum non procul Remis dissitum. Vixit sub Archiepiscopis Remensibus *Heriveo*, *Seulfo*, *Artoldo*, & *Odalrico*; sub Regibus Francorum *Carolo Simplice*, *Ludovico Transmarino*, & *Lothario* ejusdem *Ludovici filio*. Presbyter fuit & Canonicus Ecclesiæ Remensis, & Culmisiacensis Parochus. At postmodum relicto Canonicatu, Vitam Monasticam professus est sub Regula *S. Benedicti*, & Abbas Remensis Cœnobii *S. Remigii* creatus est, ut *Sigebertus* & *Trithemius* testantur, utque colligitur ex iis quæ ipse scribit in Chronico ad annum nongentesimum sexagesimum tertium. *Ego verò*, inquit, *fractus ætate, & attritus infirmitate, ministerio me abdicavi Prælaturæ coram eodem Præside*, (scilicet Odalrico) *quique me hoc absolvens jugo, imposuit illud per electionem Fratrum meorum nepoti meo Flodoardo, septuagesimo ætatis meæ anno*. Idem constat ex epistolâ *Adelagi* Bremensis Archiepiscopi ad ipsum datâ. *Flodoardus* a Capitulo Noviomensi & Tornacensi electus fuerat Noviomensium & Tornacensium Episcopus die vigesima Julii, anni nongentesimi quinquagesimi: non fuit tamen confirmatus, quia *Ludovicus Transmarinus* Rex Francorum *Fulkerum* Monachum S. Medardi Suessionensis, sui Archimagiri *Kentii* filium Ecclesiæ utrique præfecit. Id resciens *Adelagus*, seu (ut *Krantzius* vocat) *Adalgagus* Bremensis Archiepiscopus, consolatoriam ad *Flodoardum* dedit Epistolam in hæc verba: *Qui dudum deposuisti Beneficium, ut tecum mundana gloria contemptorem animum in solitudinem & Monasterii la-*

tebram deferres, ex voto non ante vita finem discessurus, quid jam doles tibi inde non licere egredi ad Episcopium ascendendo quod surripuit Fulchetus? Stas & non stas? Deo promisisti de stabilitate, ut si aliquando aliter feceris, ab eo te damnandum scires quem irriseris: & jam tamen vacillas. Esto firmus in via Dei, & a matutina usque ad noctem, qua sunt honoris, & dignitatis oblivisce-re .... Qui te aptum dicunt dignitati majori, ipsi te, frater, decipiunt, & viam gressuum tuorum, consultore diabolo, conantur dissipare. Fateor eum qui prodesse, non praesse; qui contradictiones, non honores; qui labores, non delicias; qui opus, non opes Episcopatus desiderat, bonum opus desiderare: Sed in omnibus interiorem discute animum, & disce Christum non semetipsum clarificasse ut Pontifex fieret. Officium quidem Episcopale suscepimus, sed opus Officii non implemus: in affectata praeminentia latet periculum. Horreo notare quod dixit Sanctus, audivit Sanctus, rescripsit Sanctus; Nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero Episcoporum. Ex hac autem *Adelagi* Epistolâ perspicuum est *Flodoardum* Monachum fuisse. Fuit porro *Flodoardus* vir literis & moribus egregiè exornatus, & quod in Historico præcipuum est, variæ lectionis, magnæ diligentiæ, & indefessi laboris

Quis Episcopatum desiderant, bonum opus desiderat?

Scripsit libros quatuor *Historia Remensis Ecclesia*, sive de Gestis Remensium Pontificum. Hujus Ecclesiæ originem a *S. Sixto S. Petri* Apostolorum Principis discipulo repetit, & sub ipsa *Neronis* persecutione Martyrum sanguine irrigatam probat. Scripsit etiam *Chronicon* ætatis suæ accuratissimum ab anno Domini nongentesimo decimo-nono ad annum nongentesimum sexagesimum sextum. Dubitavit *Phitaeus*, num sit ipsius *Flodoardi*, qui Remensis Ecclesiæ scripsit Historiam. Dubium ipsius absque fundamento non fuisse *Sirmondus* ait in Prefatione ad *Flodoardum* a se editum; quòd in vetere Kalendario S. Mariæ Remensis adnotatus sit ejus obitus his verbis: *XVI. Kalendas Junias Flodoardus Presbyter & Canonicus*; cùm Auctorem Chronici *Flodoardum* V. Kalendas Aprilis vita functum esse ipsius Chronici Appendix doceat. Verùm hoc argumenti genus nihil evincit: quia (ut scitè observat *Colvenerius*) non iisdem diebus, quibus aliquis ex hac vita discedit, anniversariam commemorationem obitûs ipsius in Ecclesiis celebrari passim testatur usus, idque ob varia impedimenta, & potissimùm circa tempus Paschale, quo *Flodoardus* e vita migravit. Et aliunde eumdem esse utriusque Operis Auctorem convincitur ex iis quæ leguntur in Chronico ad annum nongentesimum quadragesimum collatis cum iis quæ habentur lib. 4. Historiæ Remensis cap. 28. utroque enim loco eamdem rem gestam narrat Auctor de seipso, suam nempe detentionem in custodia ab *Heriberto* Comite, & ablationem Ecclesiæ quam regebat in *Culmisiaco*. Scripsit Carmine miracula suo tempore facta in Ecclesia *B. Maria* ab *Hincmaro* ædificata, ut ipse testis est lib. 3. Historiæ Ecclesiæ Remensis, cap. 6. Plura eum scripsisse de Vitis Sanctorum metricè, testis est *Joannes Bunderius* Gandavensis Ordinis FF. Prædicatorum, qui vivebat anno MD. L. in Indice MSS. Codicum in Belgio extantium, his verbis: *Flodoardus Presbyter scripsit de Triumphis Italicis Martyrum & Confessorum metricè lib. 15. MSS. Treveris in summo Templo. De Triumphis Christi & Sanctorum Palestina metricè lib. 3. MSS. ibidem. Tertio de Triumphis Christi & Antiochia gestis, metricè libros duos MSS. ibidem*. In Supplemento Chronici ipsius hoc de illo legitur elogium: *Ipso anno* (videlicet nongentesimo sexagesimo sexto) *Vir vita venerabilis, & Remensis Ecclesia Presbyter, nomine Frodoardus, honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore angelicus, fulgore sapientia cœlicus, cæterarumque virtutum insignibus abundanter opletus, pracedentis libelli, aliorumque librorum dictator egregius, Quinta Kalendas Aprilis terrena peregrinationis relinquens exilia, civica, ut credimus, adeptus est jura.*

Immeritò revocatur in dubium sit ne Flodoardus Auctor Chronici.

II. Luitprandus, Ticinensis primùm Ecclesiæ Diaconus, deinde Cremonensis Episcopus, a *Berengario II.* Rege Italiæ, anno nongentesimo quadragesimo-sexto ad *Constantinum Porphyrogenitum* Orientis Imperatorem missus, & anno nongentesimo sexagesimo octavo illuc iterum ab *Ottone* Imperatore Legatus ad *Nicephorum Phocam*, scripsit Historiam rerum gestarum ab Europæ Imperatoribus & Regibus in sex libros divisam, quæ ab *Arnulfi* Imperatoris temporibus exordium ducit. Cap. v. libri vi. desinere *Luitprandi* Opus in descriptione prioris Legationis Constantinopolitanæ quam *Berengarii* jussu obierat, cætera verò capita ab alio quopiam Auctore assuta, styli diversitas, rerum quæ narrantur cum reliquæ Historiæ corpore malè cohærentium inconsequentia, & *Luitprandi* Cremonensis Episcopi sæpius iterata mentio facilè persuadent. Quod doctissimi Cardinales Baronius & Bellarminus observarunt. Historiam quoque Legationis suæ ad *Nicephorum Phocam* seorsim scriptis prodidit *Luitprandus*. At librum de Pontificum Romanorum Gestis a *S. Petro* usque ad *Formosum* ipsius esse negant Viri Eruditi. 1. Quia *Sigebertus* & *Trithemius Luitprando* illum non tribuunt. 2. Quia si Historiam Pontificum scribere voluisset, eam ad sua usque tempora perduxisset. Vixit verò L. annis post *Formosum*, intra quod spatium Pontifices xx. fuerant. 3. Quia in postremis Pontificibus quædam particulatim prodit ad Ecclesiam Osnaburgensem, Corbejensem, & Herifordensem, aliasque Germaniæ Ecclesias pertinentia; quæ Germanum potiùs quàm Italum fuisse testantur. Lege *Gerardum Joannem Vossium* lib. II. de Historicis Latinis, Cap. XL.

Luitprandus.

III. Vvitikindus, seu *Vitubindus*, aut *Vvindikinus* patria Germanus, Corbejæ Saxonicæ Monachus O. B. floruit ab anno nongentesimo quadragesimo-sexto ad annum circiter nongentesimum septuagesimum-tertium. Ejus cum laude meminerunt *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis Cap. 129. & in Chronico ad annum 973. *Adamus Bremensis* Canonicus lib. 2. Cap. 6 *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ad annos 952. & 954. & in Catalogis Scriptorum Ecclesiasticorum, ac Virorum Illustrium Germaniæ, & Ordinis *S. Benedicti*. Scripsit libros tres *De Rebus Saxonum* ad *Matildem* filiam *Ottonis I.* Imperatoris. Ad eamdem librum unum *De Gestis Ottonis I.* Sermonum ad Fratres librum unum, Epistolarum ad diversos librum unum, Vitam *S. Pauli I.* Eremitæ prosa & metro, libris duobus, Passionem *S. Tecla* Virginis stricta oratione, Epigrammatum librum unum, *De Studiis Veterum* librum unum. Libri de Rebus Saxonum editi sunt Tom. I. Rerum Germanicarum operâ *Henrici Meibomii*.

Vvitikindus.

IV. Dudo *S. Quintini* Decanus, ab *Alberto* Viromandensium Comite ad Ricardum I. Normannorum Ducem missus est, ut ejus mediationem rogaret ad Comitem ipsum *Hugoni Francorum* Regi reconciliandum. Tres libros scripsit *De Moribus & Actis Normannorum*. Initium scribendi fecit ab *Hastingo* Danorum Duce, qui *Rollonem* præcessit: finem in morte *Richardi I.* Normanniæ Ducis. Opus dicavit *Adalberoni* Laudunensi Episcopo. Ipsum commendant *Vvillelmus Gemmeticensis* in Epistolâ suâ ad *Guillelmum I.* Anglorum Regem, & *Ordericus Vitalis* in Prologo lib. III. Historiæ suæ Ecclesiasticæ. Ejus Opus ex Codicibus MSS. *Francisci*

Dudo.

cisci

elfri Ambesii, & *Jacobi Sirmondi*, edidit *Andreas Duchesnius* inter Scriptores Veteres Normannicæ Historiæ.

CAPUT. IV.

De Synodis Provincialibus, & Nationalibus, quibus sancita est & restaurata Disciplina Sæculis Nono & Decimo.

ARTICULUS I.

De Concilio Altinensi.

Altinum, vulgò Altino, urbs Episcopalis Venetæ Ditionis sub Aquilejensi Archiepiscop.

CUm *Joannes* Dux Venetorum *Joannem* Gradensem Patriarcham, aliosque Sacerdotes occidisset, quia *Christophorum* hominem Græcum, ab ipso Duce, necnon ab Orientis Imperatore *Nicephoro* commendatum, Ulivonensem Episcopum consecrare non tantùm recusarat, verumetiam a Communione removerat; *Paulinus* Aquilejensis Patriarcha Concilium Altini, quod Provinciæ Aquilejensis oppidum est, celebravit, in quo de mediis quibus tanti criminis punitio procuraretur, actum est, anno Domini 802. Placuit Patribus ut Imperatoris Christianissimi *Caroli Magni* potestas imploraretur, ut de injuria Ecclesiæ & ejus Sacerdotibus illata justam ultionem repeteret. Quod ut præstare dignaretur, Synodicam ad ejus Majestatem Epistolam dedere, quæ incipit: *Et sacris Paternorum Canonum valenter incitantibus documentis*, &c.

ARTICULUS II.

De Concilio Gloveshoa.

OFfa Rex Merciorum dignitatem Sedis Metropolitanæ Dorobernensis sive Cantuariensis olim minuerat, obtinueratque ut divisum cum ipso sacrum Principatum Lichefeldensis Episcopus haberet, ac Metropolitani jure certis Ecclesiis præesset. *Athelardus* Cantuariensis Archiepiscopus apud *Leonem III.* Pontificem Maximum intercessit, ut pristinam dignitatem & antiqua jura Ecclesiæ suæ restitueret. Decrevit Pontifex ut Ecclesia Cantuariensis eo dignitatis honore plenissimè semper frueretur, quem *S. Gregorii* institutione, & Successorum ejus Privilegiis consecuta fuerat. Quia ibi primùm emicuerat in Anglia Catholica fides, & a *S. Augustino* prædicatum Christi Evangelium, & sacrum Baptisma celebratum. Pontificis Romani Decretum *Athelardus* seu *Adelardus* cum duodecim Episcopis in Synodo Cloveshoviensi anno Christi 803. promulgavit, latâ anathematis sententia in eos qui Cantuariensem Metropolitanam Ecclesiam dividere præsumerent. In eadem Synodo Monasteriorum libertati provisum est, cautumque auctoritate Sedis Apostolicæ, cujus vice fungebatur *Adelardus*, ne Monasteriis, utpote hæreditati Domini, laïci, & sæculares præficerentur, sub pœna anathematis.

ARTICULUS III.

De Concilio Arelatensi VI.

HÆc Synodus anno Christi DCCCXIII. *Caroli Magni* in Galliis regnantis XLV. VI. Idus Maias, Arelate in Basilica *S. Stephani* Protomartyris celebrata est, jussu ejusdem Christianissimi Imperatoris, ut Patres in Concilii exordio testantur. *Precum*, inquiunt, *murmura effundentes, ut sicut nos alternorum osculorum impensione (Deus) lætificos efficit, ita Serenissimum ac Religiosissimum Dominum nostrum Carolum Imperatorem, cujus jussu Fraternitatis cœtus est adunatus fidei suæ conservatione stabiliat &c.* Ubi Patres Deo gratias egere, & fausta quæque Imperatori sunt adprecati, *Joannes* Arelatensis, & *Nibridius* Narbonensis, Archiepiscopi, & Missi Dominici, ejus in Ecclesiam merita breviter exponentes, Synodum ad preces pro ejus Majestate, ejusque ac filiorum incolumitate decernendas hortati sunt. Post hæc XXVI. Canones sunt conditi.

Summa Canonum.

Primus Fidei Professionem continet, in qua Spiritus Sanctus procedens ex Patre & Filio prædicatur. *Secundus* decernit ut omnes Episcopi, Presbyteri, & Monachi in unum collecti, Psalmodiam, Missarum solemnia, & Litaniarum officia, pro Rege, ejusque liberis Deo persolvant. *Tertius* statuit ut Episcopi Presbyteros suos ordinem Baptismi, & Fidei mysteria diligenter doceant, ac universum populum: *Quia ignorantia mater cunctorum est errorum, & maximè in Sacerdotibus Dei, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Sanctas Scripturas admonet Paulus Apostolus, dicens ad Timotheum:* Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. *Sciant igitur Sacerdotes*, inquit Synodus, *Scripturas Sanctas & Canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos tam fidei scientiâ, quàm operum disciplinâ.* Canon quartus vetat ne Patroni laïci Presbyteros de Ecclesiis ejicere, nec alios immittere, absque proprii Episcopi judicio præsumant: quia necesse est ut Episcopi illorum doctrinam examinent, quos Parochiis præficiunt, *Ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant.* Canon quintus iisdem Patronis laïcis prohibet ne a Presbyteris munera exigant *propter commendationem Ecclesiæ;* quia cupiditas plerumque faciebat, ut *indignis Ecclesias darent.* Canon sextus Episcopos curare jubet, ut Canonici & Monachi, *secundum Ordinem Canonicum vel Regularem vivant.* Canon septimus aditum in Monasteria puellarum non permittit, nisi *probatæ vitæ, & ætatis provectæ* viris, ad quascumque earum necessitates vel ministrationes. Presbyteros qui ingrediuntur ad celebrationem Missarum, statim regredi jubet, completo Ministerio. Clericis & Monachis juvenibus interdicit accessu ad Sanctimonialium Congregationem, patribus & fratribus exceptis. *Canon octavus* definitum esse jubet numerum Canonicorum atque Monachorum, & Sanctimonialium in quovis Monasterio; nec plures recipi quàm in eo *absque necessariarum rerum penuria* degere possint; quia regularis disciplina vix servari potest, si Monachi & Moniales rerum necessariarum penuriam patiantur: & cùm aliquid exigere pro ingressu in Monasterium Canones prohibeant, numerum Monachorum, & Sanctimonialium definitum esse necesse est in quovis Monasterio. *Nonus Canon* Decimas & Primitias Deo jubet offerri, prout jure divino sancitum est, Exodi 22. *Decimus* Presbyteros non modò civitatum, verumetiam ruris monet ut bene vivere studeant, & *populo sibi commisso prædicare non negligant.* Undecimus incestuosarum conjunctionum reis veniam non esse concedendam edicit, nisi cùm adulterium separatione sanaverint. *Duodecimus* pacem atque concordiam servari jubet inter Episcopos & Comites, inter Clericos & Monachos, & ut *venenum mortiferum* caveri, quicquid nos a pace & charitatis perfectione disjungit. *Canon decimus-tertius* Comites & Judices Episco-

Scientia Sacerdotum.

Examen & institutio Curatorum, ad Episcopum pertinet.

Aditus ad Moniales, Clericis & Monachis juvenibus vetitus.

Definitus Monachorum & Monialium in quovis Monasterio numerus.

po

po morem gerere & cum ipſo conſentire jubet ad juſtitiam faciendam. *Decimus-quartus* jubet ut tempore famis, aut cujuſlibet neceſſitatis, unuſquiſque pauperum ſuorum curam gerat. *Decimus-quintus* menſuras & pondera ubique æqualia eſſe præcipit. *Decimus-ſextus* diebus Dominicis ab omni opere ſervili, cauſarum diſceptationibus, publiciſque nundinis & mercatis ceſſari jubet, ac ea tantùm peragi *quæ ad Dei cultum & ſervitium pertinent*. Canon decimus-ſeptimus ſtatuit ut Epiſcopi quotannis Diœceſim ſuam viſitent, & pauperum a Judicibus ac potentibus oppreſſorum patrocinium ſuſcipiant: ipſoſque pauperum oppreſſores, niſi Sacerdotali admonitione fuerint emendati, Regi deferant coërcendos. *Canon decimus-octavus* jubet ut Presbyteri ſub ſigillo Chriſma cuſtodiant, nec ulli dent quovis prætextu, ſub honoris periculo: quia *Genus Sacramenti eſt, nec ab aliis niſi a Sacerdotibus contingi debet*. *Decimus-nonus* jubet ut parentes filios, & patrini filiolos in doctrina Chriſtiana erudire ſatagant: illi quia eis a Domino dati ſunt; iſti quia pro eis fidejuſſores exiſtunt. *Canon vigeſimus* vetat ne Eccleſiæ decimis ſibi debitis, aut aliis poſſeſſionibus priventur.

Qui in Eccleſiis ſepeliendi?

Vigeſimus-primus Conſtitutiones Patrum de mortuis in Baſilicis ſepeliendis ſervari jubet: ut ſcilicet ſepulturæ in Eccleſiis intuitu pecuniæ non concedantur, & illis tantùm hic tribuatur honos poſt mortem, qui vitæ probitate & Chriſtianarum virtutum officiis illum promeriti ſunt. *Vigeſimus-ſecundus* placita publica & ſæcularia in Baſilicis, vel in earum atriis fieri vetat. *Vigeſimus-tertius* prohibet ne res pauperum per vim tollantur, aut malis artibus emantur. *Vigeſimus-quartus* fugitivos Clericos diligenter inquiri, & propriis Epiſcopis aut Rectoribus reddi jubet. *Vigeſimus-quintus* decernit, ut qui Beneficium de rebus Eccleſiæ habet, ad ipſas reſtaurandas concurrat.

Publica Pœnitentia pro criminibus publicis.

Vigeſimus-ſextus ſtatuit, ut *qui publico crimine convicti ſunt, rei publicè judicentur, & publicam Pœnitentiam agant ſecundùm Canones*.

Hos Canones *Carolo Magno* Patres obtulere, ut ſi quid ipſis deeſſe videretur, id ſuppleret; vel ſi quid a ratione alienum, id emendaret; ut denique eorum executionem imperaret.

Conditos Canones Imperatoris judicio Epiſcopi ſubjiciunt, honoris cauſâ.

Hæc, inquiunt, *quæ emendatione digna proſpeximus, quambreviſſimè annotavimus, & Domino Imperatori præſentanda decrevimus, poſcentes ejus Clementiam, ut ſi quid hic minus eſt, ejus prudentia ſuppleatur; ſi quid ſecus quàm ſe ratio habet, ejus judicio emendetur: ſi quid rationabiliter taxatum eſt, ejus adjutorio, divina opitulante Clementia, perficiatur*. Non mirum quòd Epiſcopi Canones a ſe conditos Imperatoris judicio ſubjecerint; cui non ſolùm Regium, ſed & Sacerdotalem animum ineſſe noverant, ut de *Marciano* ſcripſit *S. Leo*. Et cùm ejus Majeſtatem plurimùm Epiſcopis deferre, & eorum conſiliis Leges ſuas & Capitularia condere, atque Rempublicam regere, nullamque prætermittere occaſionem de Eccleſia bene merendi fœliciter experirentur; id honoris ipſi tribuere voluerunt in grati animi ſignificationem, ut conditos a ſe Canones ejus judicio ſubjicerent, quod Eccleſiaſticæ Diſciplinæ cum-primis utile futurum noverant.

ARTICULUS IV.

De Concilio Moguntiaco.

Moguntia, vulgò Mayence, urbs Archiepiſcopalis Germaniæ ſuperioris, ad Rhenum.

MOguntiaca Synodus juſſione *Caroli Magni* Imperatoris Chriſtianiſſimi convocata eſt, ut Patres in Præfatione teſtantur, ita ipſius Majeſtatem allocuti: *Convenimus ſecundùm juſſionem veſtram in Civitatem Moguntiam*. Primas in ea tenuere *Hildeboldus* ſacri Palatii Archiepiſcopus, *Riculfus*, & Arno Archipræſules ac Miſſi Dominici, cum *Bernhario*. Celebrata eſt in clauſtro Baſilicæ *Sancti Albani* Martyris, V. Idus Junias, anno Chriſti DCCCXIII. In tres turmas diviſa eſt Synodus, quæ Eccleſiæ ſimul ac Reipublicæ Conventus erat, ſive ſacra ſimul & politica Ordinum omnium Congregatio.

Tres turmæ in Concilio.

In prima turma conſederunt Epiſcopi, cum quibuſdam Notariis, legentes atque tractantes Sanctum Evangelium, necnon Epiſtolas & Actus Apoſtolorum, Canones quoque ac diverſa Sanctorum Patrum Opuſcula, Paſtoralemque librum Sancti Gregorii, cum cæteris ſacris dogmatibus; diligenti ſtudio perquirentes, quibus modis ſtatum Eccleſiæ Dei, & Chriſtianæ plebis profectum, ſanâ doctrinâ, & exemplis juſtitiæ inconvulſum, largiente gratiâ Dei, perficere & conſervare potuiſſent. In ſecunda turma *conſederunt Abbates, ac probati Monachi, Regulam S. Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam in meliorem ſtatum atque augmentum cum Dei gratia perducere potuiſſent*. In tertia denique turma *ſederunt Comites & Judices in mundanis Legibus decertantes, vulgi juſtitias perquirentes, omniumque advenientium cauſas diligenter examinantes, modis quibus poterant, juſtitias terminantes*: ut habet Præfatio Synodi. Canones conditi ſunt LV. & *Caroli Magni* Chriſtianiſſimi Imperatoris judicio a Patribus ſubditi, ut de Arelatenſis VI. Concilii Canonibus ſupra dictum eſt.

Summa Canonum.

Tres priores Canones ſunt de Fide, Spe, & Charitate ab omnibus tenendis & conſervandis. In tertio hæc profertur *S. Auguſtini* ſententia cedro digna de laude Charitatis:

Charitas.

Si non vacat omnes paginas perſcrutari, omnium Scripturarum ſecreta penetrare, tene Charitatem ubi pendent omnia: ibi tenebis, quod ibi didiciſti. Ille itaque tenet & quod patet, & quod latet in divinis Sermonibus, qui Charitatem tenet in moribus.

Solemnis Baptiſmi tempus.

Quartus Canon ſtatuit Baptiſma in omnibus Parochiis uniformi ritu adminiſtrari, ſecundùm Ordinem Romanum, & duo Baptiſmi ſolemnis tempora, Paſcha ſcilicet ac Pentecoſtem obſervari. *Canon quintus* pacem & concordiam commendat: quæ ut conſervetur, *Canon-ſextus* ſtatuit ut Epiſcopi ſuſcipiant patrocinium orphanorum,

Epiſcopi orphanorum patroni.

quos patres, vel matres exhęredes fecerunt aliorum ſuaſionibus, aut petitionibus, vel aliqua mala arte, utque illis auxilium præſtent ad hæreditatem colligendam: quòd ſi vires Epiſcoporum ſuperet, Regem admoneant, ut illius auctoritate emendetur. *Canon ſeptimus* res pauperum, vel minùs potentum, auferri, aut malis artibus emi vetat. *Canon octavus* poteſtatem adminiſtrandi ac diſpenſandi res Eccleſiæ, Epiſcopis aſſerit, ſecundùm Canonum auctoritatem, eiſque Laïcos parere jubet: Epiſcopos verò conſentientes eſſe Comitibus & Judicibus ad juſtitias faciendas.

Vita communis Canonicorum.

Nonus decernit ut Canonici Clerici canonicè vivant, ſervantes divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta SS. Patrum; & nihil ſine licentia Epiſcopi ſui, vel Magiſtri agant; & ut ſimul manducent & dormiant, ubi fieri poteſt. *Decimus* vitam Clericorum inſtitui jubet ſecundùm regulas Patrum & *S. Hieronymi* in Epiſtolâ ad *Nepotianum* ac *S. Iſidori* lib. 2. de Officiis cap. 2. ſanctiſſima ipſis tradit documenta.

Regularis Monaſteriorum diſciplina.

Canon undecimus decernit ut Abbates cum Monachis ſuis vivant, ſecundùm doctrinam Regulæ *S. Benedicti*, quantùm permittit humana fragilitas: & ut Monaſterium, ubi fieri poteſt, per Decanos ordinetur, *ſicut ſancta Regula dicit*. Canon-duodecimus Monachos ad ſęcularia placita ire vetat, & Abbates ipſos, ſine juſſione & conſilio Epiſcopi,

&

& nisi cùm necessitas exigit. Vetat etiam ne Monachi foris manducent aut bibant, sine permissione Abbatis, aut sæcularia convivia frequentent. *Canon decimus-tertius* Abbatissas cum Sanctimonialibus *regulariter* vivere jubet, si Regulam *S. Benedicti* professæ fuerint: Sin autem, *canonicè* vivere, & in claustris permanere. *Decimus-quartus* Clericis & Monachis negotiis sęcularibus interdictum esse docet, inter quæ & joci sæculares, & ludus aleæ, & ornamenta Religioso proposito minimè convenientia, & deliciarum amor, numerantur. *Decimus-quintus* exemplum *S. Pauli* proponit imitandum; ejusque locum exponit ad Philippenses 3. *Imitatores mei estote*, &c. *Decimus-sextus* docet quid sit sæculum relinquere, idque nihil aliud esse ait, quàm sæculi voluptatibus contraire. *Decimus-septimus* arma Clericis ferre vetat. *Decimus-octavus* est de fictis virtutibus & veris vitiis discernendis. *Canon decimus-nonus* plures in Monasteria seu virorum, seu puellarum recipi vetat, quàm eorum facultatibus ali possint. *Vigesimus* statuit ut Missi Dominici simul cum Episcopis uniuscujusque Diœcesis inspiciant loca Monasteriorum, *Utrùm in apto, & congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit acquiri, quod ad utilitatem pertinet Monasterii, sicut in sancta Regula dicitur..... Ut non sit necessitas Monachis vel Clericis vagandi foras.* Similiter ut dicti Missi Dominici cum Episcopis examinent, utrùm loca Monasterii sint convenientia disciplinæ regulari, verbi gratia, utrùm claustrum sit firmum, &c. Et quod defuerit, emendari curet Episcopus. Sic Reges Christianissimi per suos Missos disciplinæ regularis in Monasteriis seu Canonicorum, seu Monachorum, seu Puellarum conservandæ vel restaurandæ curam gerebant. *Canon vigesimus-primus* Episcopum scire statuit quot quisque Abbas Canonicos in Monasterio suo habeat, & ambos curare, ut si Monachi fieri voluerint, *Regulariter* vivant: Sin minùs, vivant *Canonicè*: poterant nimirum Canonici Monachorum statum, utpote perfectiorem amplecti. *Canon vigesimus secundus* Clericos vagos seu acephalos, qui nec Regi sunt a Sacris, neque sub Episcopo, neque sub Abbate, sed sine Canonica, vel Regulari vita degentes, quos *S. Isidorus* lib. 2. Officiorum Cap. 3. nativis coloribus depingit, sub custodia Canonica coustringi jubet, ut ad officium revocentur. Si Episcopo parere noluerint, excommunicatione feriuntor usque ad judicium Archiepiscopi: Si nec illi morem gesserint, in carcere detinentor usque ad Synodum, quæ decernet utrùm eorum causa sit ad Regem remittenda, aut ab Episcopis finienda. *Canon vigesimus-tertius* statuit ut qui inviti inter Canonicos aut Monachos conscripti & tonsurati sunt, in eo statu maneant, si liberi sint; Servos enim absque dominorum voluntate Patres recipi noluere: sed liberos, qui se invitos Monastico vel Canonico Ordini addictos causabantur, in eo permanere jusserunt, ad vitandum scandalum, & quia votum parentum, qui filios ante legitimam ætatem Deo obtulerunt, ab ipsis filiis adimpleri debere censebant, secundùm veterem disciplinam, & Regulam *S. Benedicti*. Vetant nihilominus Moguntinæ Synodi Patres ne deinceps ullus tondeatur, id est, Clericus, aut Monachus fiat, *sine legitima ætate, & spontanea voluntate, vel cum licentia Domini sui*, si servus fuerit. *Canon vigesimus-quartus* de Clericis adeuntibus Imperatorem id observari statuit, quod sacris Canonibus constitutum est. *Vigesimus-quintus* verbum Dei populo prædicari jubet singulis diebus Dominicis, & Festivitatibus. *Vigesimus-sextus* Presbyteris aditum in Monasteria Puellarum non permittit, nisi ad Missarum solemnia celebranda. *Vigesimus-septimus* Chrisma sub sigillo custodiri jubet. *Vigesimus octavus* decernit ut Presbyteri semper orariis utantur, velut insignibus Sacerdotalis dignitatis. *Vigesimus-nonus*, ut laici Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant, neque instituant, sine Episcoporum suorum consensu. *Trigesimus*, ut munera non exigant a Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ. *Trigesimus-primus* jubet ut Episcopi Clericos fugitivos ad proprium Antistitem redire compellant. *Trigesimus-secundus & trigesimus-tertius*, discrimen inter Litanias, & Exomologeses, assignant, & Christianos omnes Litaniam Majorem, seu tres Rogationum dies observare jubet, non equitando, nec pretiosis vestibus, sed discalceatos, cinere & cilicio indutos, nisi infirmitas impediat. *Trigesimus-quartus* jejunia quatuor temporum præcipit observari Mense Martio hebdomada prima; Mense Junio hebdomada secunda; Mense Septembri hebdomada tertia; Mense Decembri hebdomada quæ fuerit plena ante Vigiliam Natalis Domini. Statuit autem Feria IV. VI. & Sabbatho jejunium protrahi usque ad horam nonam, & omnes a carnibus abstinere jubet. Ex hoc Canone patet nondum ubique fixa fuisse quatuor temporum jejunia iisdem hebdomadibus: in Ecclesia enim Romana jejunia quatuor temporum Vere, fixa erant prima hebdomada Quadragesimæ; Æstate, hebdomada Pentecostes: secùs in Gallicana Ecclesia & Germanica. *Canon trigesimus-quintus* anathemate plectit eos qui indictum jejunium cum cæteris Christianis observare noluerint. *Canones trigesimus-sextus & trigesimus-septimus* diei Dominicæ & Festorum sanciunt observantiam. Hi autem dies solemnes denuntiantur, Dies Paschatis, & tota hebdomada, Ascensio Domini, Pentecostes per totam hebdomadam, Nativitas S. Joannis Baptistæ, Natalis Apostolorum Petri & Pauli, Assumptio Sanctæ Mariæ, Dedicatio S. Michaëlis Archangeli, Natalis S. Remigii, S. Martini, S. Andreæ, in Natali Domini dies quatuor, Octava Nativitatis Dominicæ, Epiphania, Purificatio Sanctæ Mariæ, Festivitates Martyrum, vel Confessorum, quorum Corpora in unaquaque Parochia quiescunt; & Dedicatio Templi. *Canon Trigesimus octavus* est de Decimis Deo offerendis. *Trigesimus-nonus* de sacrorum azylorum jure: vetatque ne rei ad Ecclesiam confugientes abstrahantur; vel ad mortem, aut pœnam inde tradantur. *Quadragesimus* Placita sęcularia in Ecclesiis, aut in domibus Ecclesiarum vel atriis haberi vetat. *Quadragesimus-primus* antiquis Ecclesiis decimas aut alias possessiones auferri prohibet ut novis Oratoriis tribuantur. *Quadragesimus-secundus* jubet ut qui Beneficium Ecclesiasticum habent, ad restaurationem Ecclesiarum adjuvent, & nonam & decimam solvant. *Quadragesimus-tertius* vetat ne Presbyter absque Ministro Missam celebret. *Quadragesimus-quartus* admoneri mandat populum Christianum, ut oblationem faciat in Ecclesia. *Quadragesimus-quintus* Symbolum & Orationem Dominicam ab omnibus Fidelibus addisci & memoriter teneri præcipit. Qui neglexerint, jejunio vel alia castigatione macerantor. *Quadragesimus-Sextus*, ebrietati, ex qua omnia vitia pullulant, deditos, usque ad emendationem congruam excommunicandos esse decernit. Severior illa disciplina Germanis necessaria, de quibus Tacitus: * *Diem noctemque continuare potando, nulli probrum.* Quadragesimus-septimus patrinis, vel proximis præcipit ut spirituales filiolos in Doctrina Catholica instruant. *Quadragesimus-octavus* cantica turpia ubique, maximè tamen circa Ecclesias prohibet. *Quadragesimus-nonus* Clericis fœminas contubernales hebere vetat ultra licentiam

Commodum necessarium Monachis procurandum.

Missi Dominici cum Episcopis Monasticæ Disciplinæ conservationem aut restaurationem curabant.

Qui se invitos Ordini Monastico, vel Canonico addictos querebantur; nihilominus in eo statu manere cogebantur.

Rogationes. Jejunia quatuor temporum.

Festi dies nono sæculo in Ecclesiis Galliæ & Germaniæ celebres.

Reverentia Ecclesiis debita.

Symbolum & Oratio Dominica.

Ebriosorum pœna.

* *Lib. de Moribus Germanorum.*

centiam Canonum. *Canon quinquagesimus* Vicedominos, Præpositos, Advocatos, seu Defensores probos ab Episcopis & Abbatibus eligi statuit. Judices autem, Centenarios, Tribunos, si mali fuerint, ab Officiis amoveri. *Quinquagesimus-primus* corpora Sanctorum de loco ad locum transferri prohibet sine consilio Principis, & Episcoporum vel Synodi licentia. Medetur malo quod tunc frequens erat, ut Clerici, & Laïci fideles nihil se committere adversùs justitiam ac pietatem putarent, cùm Sanctorum corpora furabantur, & ab uno loco ad alium transferebant, hæc præsidia ambientes. *Quinquagesimus-secundus* mortuos in Ecclesiis sepeliri prohibet, præter Episcopos, Abbates, dignos Presbyteros, & fideles probosque laïcos. *Quinquagesimus-tertius* incestuosos ab Ecclesia expelli jubet, donec ad pœnitentiam revertantur. *Quinquagesimus quartus* matrimonium inter consanguineos in quarta generatione deinceps contrahi vetat: post hanc prohibitionem contractum dirimi jubet. *Quinquagesimus-quintus* prohibet ne quis proprios filios de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam aut commatrem ducat uxorem: Nec illam cujus filios ad Confirmationem tenuit. Ubi factum fuerit, separantor. *Quinquagesimus-sextus* non solùm a conjuge separandum edicit, sed a conjugio in perpetuum arcet, in pœnam, eum qui fornicatus fuerit cum filiastra sua, aut duabus sororibus nupserit; & similiter mulierem quæ nupserit duobus fratribus, seu patri & filio. Sederunt hac in Synodo Episcopi XXX. Abbates verò XXV.

Reliquiarum translatio.

Sepultura.

Impedimenta Matrimonii ab Ecclesia proprio jure constituta.

ARTICULUS V.

De Concilio Remensi.

Durocortorum Romorum, vulgò Reins, urbs Archiepiscopalis, Campaniæ caput.

REmense Concilium eodem anno Christi DCCCXIII. mense Majo celebratum est. Convocavit illud *Carolus Magnus*, præfuit *Vulfarius* Archiepiscopus Remensis. Id constat ex Præfatione, cujus hæc sunt verba: *Hic est ordo Capitulorum breviter annotatus, quæ anno Dominicæ Incarnationis DCCCXIII. notata sunt in Conventu Metropolitanæ Sedis Remensis Ecclesiæ a Domino Carolo Piissimo Cæsare, more Priscorum Imperatorum, congregato, ordinante Vulfario ejusdem Sanctæ Sedis Archiepiscopo.* Quadraginta quinque conditi sunt Canones, Arelatensis & Moguntiacæ Synodorum Canonibus maximam partem gemini, quorum propterea Synopsim exhibere superfluum puto: eos qui singulare aliquid continent adnotare satis erit.

Præcipui Canones.

Maximam Pœnitentialis Disciplinæ curam gesserunt illius Synodi Patres, & confitentibus Pœnitentiam secundùm Canones imponi decrevere: ita tamen ut pro peccatis occultis secreta, pro publicis criminibus publica pœnitentia imponeretur. Id constat ex Canonibus XII. XVI. & XXXI. Sic habet XII. *Omnibus his actis, ventilata est ratio Pœnitentiæ, ut Sacerdotes certiùs intelligerent, quomodo Confessiones recipere, & Pœnitentiam secundùm Canonicam Institutionem Pœnitentibus deberent indicere.* Canon XVI. *Ut Episcopi & Presbyteri examinent qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus Pœnitentiæ constituant.* Canon XXXI. *Ut discretio servanda sit inter Pœnitentes, qui publicè, & qui absconsè pœnitere debent.* Qualis Episcoporum & Abbatum mensa esse debeat, quàm frugalis, quàm modesta, docent Canon XVII. & XVIII. *Ut Episcopi & Abbates ante se joca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini.* Canon XXI. *Presbyteris* de minori Titulo ad majorem transmigrare vetat; quod plerumque fit vel ex cupiditate, vel ex ambitione. Quod & Concilium Turonense III. eodem anno celebratum, Canone XIV. prohibuit sub eadem pœna, quæ Episcopis de minore ad majorem Sedem transmigrantibus infligitur. Monachorum & Sanctimonialium reformationem secundùm voluntatem & Leges Imperatoris Christianissimi, fieri ac promoveri sanxit Synodus Remensis; ejusque auctoritatem implorari, ut victus & necessaria ipsis subministrarentur: quorum si patiantur penuriam, Disciplina Regularis stare vix potest. Ita Canon XXIII. *Ut in victu, vel vestitu, vel conversatione Abbatum, qui Monachos habere cernuntur, Dei voluntas, & Domini Imperatoris impleatur.* Canon XXXIII. *De Monasteriis puellarum considerandum est, & Domini Imperatoris misericordia imploranda, ut victum & necessaria a sibi Prælatis consequi possint Sanctimoniales; & vita illarum, & castitas, secundùm fragilitatem sexus, diligenter provisa tueatur.*

Pœnitentia publica pro criminibus publicis.

Episcoporum & Abbatum mensa.

Monasteriorum Reformatio.

Denique Patres Imperatori Christianissimo supplicant, ut Legem *Pippini* Regis quâ monetæ valor fixus erat, confirmet, ac executioni mandari curet, ut perjuriorum ac falsorum testimoniorum auferatur occasio. Rogant etiam ejus Majestatem, ut statuat, ne quilibet in suum pergentibus servitium ullatenus prohibere audeat mansionem, aut aliis quibus necessitas incumbit. Nempe sicut in in Domibus Episcopalibus, & in Monasteriis, Reges, Legati, Missi Dominici, Provinciarum Præfecti, vel quicumque a Rege Missi in Provincias, mansionis jus habebant; ita Præsules, Abbates, Clericique cæteri, sive ob Regis, sive ob Ecclesiæ negotia iter agentes, idem sibi a laïcis officium hospitalitatis exhiberi, cùm necessarium erat, postularunt. Obsecrarunt etiam Religiosissimum Imperatorem, ut Leges a se latas ad lites quantociùs dirimendas confirmaret, necnon Capitulum quod Bononiæ contra falsos testes condiderat. Hæ Patrum Preces Canonibus XLI. XLII. XLIII. & XLIV. continentur.

Preces Imperatori oblatæ.

ARTICULUS VI.

De Concilio Turonensi III.

EOdem anno quo tria præcedentia Concilia; Turonense Tertium celebratum est, *Carolo Magno* Christianissimo Imperatore pariter convocante, ut Patres præfantur. *Diffinitum*, inquiunt, *de locis & tempore, quando & ubi coadunari fuerit opus; & quod a tanto Principe nobis injunctum est, ad statuta loca convenimus. Siquidem urbe Turonis congregati Episcopi, Abbates, & venerabilis Clerus, pro parvitate nostra, pauca quæ ad tantum opus pertinere animadvertimus, & quæ secundùm Canonicam Regulam emendatione indigent, distinctè per Capitula annotavimus Serenissimo Imperatori nostro ostendenda.* Unum supra quinquaginta Canones condidere. Canone primo, omnes adhortantur *ut obedientes sint Imperatori, & fidem quam ei promissam habent, inviolabiliter servare studeant;* & assiduè pro illius Majestate preces ad Deum fundant. *Secundo*, statuunt ut omnes Episcopi *studiosè dent operam divinæ lectioni, Sanctum Evangelium, & Epistolas B. Pauli, non solùm crebrò legitent, sed* etiam, quantùm possunt, *memoriæ studeant commendare; & SS. Patrum Opuscula*, hos aliosque libros Canonicos exponentia *devotè frequentent*. Tertiò cavent ne quis *Canones, & Librum Pastoralem S. Gregorii* ignoret: *in quibus se debet unusquisque quasi in quodam speculo assiduè considerare.* Quarto Episcopos admonent ut *sancta Prædicatione sacra gregem sibi commissum informent*, ipsique vitâ, formâ, habitu, & conversatione sancta

Summa Canonum.

Episcoporum studia.

Prædicatio, & conversatio.

sancta sint exemplo. *Quinto*, Episcopum *profusis* vetant *incumbere conviviis*, & ad ejus mensam *sacram lectionem jubent recitari*. Sexto, *peregrinos & pauperes convivas* adhibere jubent. *Septimo*, histriones, obscœnos jocos, Musicorum quorumdam effœminatos concentus prohibent Sacerdotibus: *Quia per aurium oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet*. Octavo, *venatione ferarum, vel avium*, ipsis interdicunt. *Nono*, Presbyteros & Diaconos bona Episcoporum exempla imitari præcipit. Decimo *Pauperum curam*, Episcopis commendant, monentque ut *rebus Ecclesiasticis utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis*. Undecimo, Episcopis fas esse declarant, ex Ecclesiæ thesauro, familiæ & pauperibus ejusdem Ecclesiæ, præsentibus Presbyteris & Diaconis, secundùm Canones erogare. *Duodecimo*, Presbyterum ordinari prohibent *ante XXX. ætatis annum*: & antequam Presbyteri consecrentur, manere in Episcopio seu Seminario Episcopali, donec Officium suum didicerint, & mores Sacerdotio digni in iis animadvertantur, statuunt. *Decimo-tertio*, alienum Clericum sine literis commendatitiis ad sui Ordinis Officia admitti vetant. *Decimo-quarto*, quemcumque Presbyterum in eo permanere Titulo jubent, ad quem ordinatus est; tunc enim adhuc vigebat Calchedonensis Concilii Canon prohibens, ne quis *absolute* ordinaretur: nec Patrimoniales Titulos adhuc introduxerat recentior disciplina. *Decimo-quinto*, in eos animadvertunt, qui dato pretio, alterius Ecclesiam, eo expulso, sibi vendicant. Quod vitium tunc latè diffusum erat. *Decimo-sexto*, Decimas singulis Ecclesiis datas, Episcoporum consiliò, a Presbyteris, ad Ecclesiæ, pauperumque usum, summâ diligentiâ dispensari statuunt. Canone decimo septimo, *Ut quilibet Episcopus habeat Homilias continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur, id est, de Fide Catholica, prout capere possint, de perpetua retributione bonorum, & æterna damnatione malorum; de Resurrectione futura, & ultimo Judicio: & quibus operibus promereri possit vita beata, quibusve excludi. Et ut easdem Homilias transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam seu Germanam*, (quæ tunc in Galliis vulgaris erat,) *quò faciliùs cuncti possint intelligere quæ dicuntur*. Decimo-octavo, statuunt ut Episcopi, Baptismi ordinem Presbyteris accuratè tradant. *Canone decimo-nono*, Presbyteros admonent, ut cùm Missam celebraverint & communicaverint, *pueris, aut aliis quibuslibet personis adstantibus, Corpus Domini indiscretè non tribuant. Qui si fortè majoribus peccatis fuerint irretiti, magis sibi damnationem quàm remedium comparant*. Sacrificii reliquias olim pueris ministrari solitas in Ecclesia Gallicana, constat ex Concilio Matisconensi II. celebrato anno Christi 588. Hunc morem sustulit in Turonensi Provincia hæc, de qua agimus, Synodus. Sed in quibusdam locis adhuc in usu erat Communio puerorum in Gallia sæculo XII. ut testatur *Guibertus* Abbas lib. 1. *De Pignoribus Sanctorum*, cap. 2. §. 1. Idemque confirmat *Gilbertus Porretanus* in Epistolâ ad Abbatem *S. Florentii*, quam in Notis ad laudatum *Guiberti* librum refert Domnus Luca *Dacherius*. *Odo Parisiensis* qui vivebat anno 1175. in Statutis Synodalibus cap. 39. *Communium Præceptorum*, Presbyteris præcepit, ne pueris Hostias, licèt non consecratas distribuerent: qui abusus in Ecclesiam Pariensem irrepserat, more Communionis puerorum antiquato. Lege doctissimum Cardinalem *Bona*, lib. 2. *Rerum Liturgicarum*, cap. 19. Num. 11. *Canon vigesimus* Chrisma extra conclave servari prohibet. *Vigesimus-primus* tabernarum ingressum comedendi aut bibendi causâ Presbyteris vetat. Qui hoc statutum violaverit, canonicâ sententiâ feriuntor. *Canon vigesimus secundus* Episcopos & Presbyteros pertractare jubet, *qualiter hominibus sua sibi delicta confitentibus tempus abstinendi adscribant, ut juxta modum peccati pœnitentibus abstinentia indicatur*. Ideo operæ pretium esse ut cum omnes Episcopi fuerint in Palatium Imperatoris congregati, doceant *cujus Antiquorum Liber Pœnitentialis potissimum sit sequendus*. Canon vigesimus tertius Canonicos & Clericos civitatum, qui in Episcopiis, id est, in domibus sive Seminariis Episcoporum conversantur, in claustris habitare, simul omnes in uno dormitorio dormire, in uno refectorio refici, & victum ac vestimentum juxta facultatem Episcopi accipere statuit, ne paupertatis occasione compulsi vagentur, ac turpibus negotiis se implicent. *Canon vigesimus-quartus*, idem statuit de Canonicis, qui sub Abbate in Monasteriis vivunt. *Vigesimus-quintus* Monasteria in quibus soluta erat disciplina, & Regula *S. Benedicti* remissiùs observabatur, vel penitus negligebatur; & quorum Abbates *magis Canonicè quàm Monachicè* conversabantur, ad pristinum statum reduci jubet ac reformari. Utinam verò vel Canonicè hac nostra ætate viverent, quicumque Abbatum nomine gloriantur! *Canon vigesimus-sextus*, Abbatissas, & Moniales negligentius viventes reformari statuit, ac de victu, vestimentis, aliisque necessariis Abbatissas subditæ sibi familiæ providere. *Vigesimus-septimus*, Viduas juvenes citò velari vetat, donec earum religio & bona conversatio notæ sint. *Vigesimus Octavus* Virgines ante annum ætatis vigesimum quintum velari vetat, nisi causæ in Canonibus expressæ de hoc statuto dispensare suadeant. *Vigesimus-nonus*, Clericis prohibet ingressum in Monasteria puellarum, nisi ob Missarum celebrationem, vel alia Ecclesiastica Officia, quibus peractis, statim recedant. *Trigesimus*, Abbatissis e Monasterio egredi vetat sine licentia Episcopi, nisi cùm ad Imperatorem proficisci voluerint. *Trigesimus-primus*, numerum Canonicorum, Monachorum, & Monialium, secundùm Monasteriorum facultates definiendum esse decernit. *Trigesimus-secundus*, omnium ordinum Christianos ad pacem & concordiam inter se servandam adhortatur. *Trigesimus-tertius*, Comites & Judices Episcopis consentientes esse jubet, ac utile ab eis quærere consilium, illorumque monitis auscultare: & vicissim Episcopos honorificè erga eos in omnibus agere. *Canon trigesimus-quartus*, Comites & Judices admonet ne viles & indignas personas coram se ad testimonium accedere permittant. *Trigesimus-quintus*, pro quolibet Placito aut Judicio munera exigi vel accipi vetat. *Trigesimus sextus*, jubet ut unusquisque pauperes suos alat. *Trigesimus-septimus*, statuit ut exceptis diebus Dominicis, & tempore Paschali, flexis genibus preces ad Deum fundantur. *Trigesimus Octavus*, Christianos admonet ut Ecclesiam sine strepitu ac tumultu ingrediantur, & in ea modestè se gerant, non solum a confabulationibus, sed etiam a perniciosis cogitationibus abstinentes. *Trigesimus-nonus*, Placita sæcularia in Ecclesiis, vel atriis Ecclesiarum haberi vetat. *Quadragesimus*, Placita, & mercata, diebus Dominicis haberi prohibet. *Quadragesimus-primus*, incestuosos, parricidas, homicidas, qui Sacerdotum admonitionibus ad pœnitentiam non revocantur, sæculari potestate coërceri statuit. *Quadragesimus-secundus*, populos admoneri jubet, magicas artes, & ligaturas ossium vel herbarum, ad curandas hominum vel animalium infirmitates nihil conferre. *Quadragesimus-tertius*, jurandi consuetudinem

Pauperum cura.

Ordinandorum ætas, & institutio in Seminario.

Manendum in Titulo ad quem sunt Ordinati.

Homiliæ Christianæ plebi prædicandæ.

Puerorum Communio in Provincia Turonensi sublata.

Tabernarum ingressus Clericis vetitus.

Confessio Sacramentalis.

Pœnitentia juxta modum peccati, secundùm Canones imponenda.

Seminaria.

Monastica Reformatio.

Judicum Officium.

centiam Canonum. *Canon quinquagesimus* Vicedominos, Præpositos, Advocatos, seu Defensores probos ab Episcopis & Abbatibus eligi statuit. Judices autem, Centenarios, Tribunos, si mali fuerint, ab Officiis amoveri. *Quinquagesimus-primus* corpora Sanctorum de loco ad locum transferri prohibet sine consilio Principis, & Episcoporum vel Synodi licentia. Medetur malo quod tunc frequens erat, ut Clerici, & Laïci fideles nihil se committere adversùs justitiam ac pietatem putarent, cùm Sanctorum corpora furabantur, & ab uno loco ad alium transferebant, hæc præsidia ambientes. *Quinquagesimus-secundus* mortuos in Ecclesiis sepeliri prohibet, præter Episcopos, Abbates, dignos Presbyteros, & fideles probosque laicos. *Quinquagesimus-tertius* incestuosos ab Ecclesia expelli jubet, donec ad pœnitentiam revertantur. *Quinquagesimus quartus* matrimonium inter consanguineos in quarta generatione deinceps contrahi vetat: post hanc prohibitionem contractum dirimi jubet. *Quinquagesimus-quintus* prohibet ne quis proprios filios de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam aut commatrem ducat uxorem: Nec illam cujus filios ad Confirmationem tenuit. Ubi factum fuerit, separantor. *Quinquagesimus-sextus* non solùm a conjuge separandum edicit, sed a conjugio in perpetuum arcet, in pœnam, eum qui fornicatus fuerit cum filiastra sua, aut duabus sororibus nupserit; & similiter mulierem quæ nupserit duobus fratribus, seu patri & filio. Sederunt hac in Synodo Episcopi XXX. Abbates verò XXV.

Reliquiarum translatio.

Sepultura.

Impedimenta Matrimonii ab Ecclesia proprio jure constituta.

ARTICULUS V.

De Concilio Remensi.

Durocortorum Romorum, vulgò Reins, urbs Archiepiscopalis, Campaniæ caput.

REmense Concilium eodem anno Christi DCCCXIII. mense Majo celebratum est. Convocavit illud *Carolus Magnus*, præfuit *Vulfarius* Archiepiscopus Remensis. Id constat ex Præfatione, cujus hæc sunt verba: *Hic est ordo Capitulorum breviter annotatus, quæ anno Dominicæ Incarnationis DCCCXIII. notata sunt in Conventu Metropolitanæ Sedis Remensis Ecclesiæ a Domino Carolo Piissimo Cæsare, more Priscorum Imperatorum, congregato, ordinante Vulfario ejusdem Sanctæ Sedis Archiepiscopo.* Quadraginta quinque conditi sunt Canones, Arelatensis & Moguntiacæ Synodorum Canonibus maximam partem gemini, quorum propterea Synopsim exhibere superfluum puto: eos qui singulare aliquid continent adnotare satis erit.

Præcipui Canones.

Maximam Pœnitentialis Disciplinæ curam gesserunt illius Synodi Patres, & confitentibus Pœnitentiam secundùm Canones imponi decrevere: ita tamen ut pro peccatis occultis secreta, pro publicis criminibus publica pœnitentia imponeretur. Id constat ex Canonibus XII. XVI. & XXXI. Sic habet XII. *Omnibus his actis, ventilata est ratio Pœnitentiæ, ut Sacerdotes certiùs intelligerent, quomodo Confessiones recipere, & Pœnitentiam secundùm Canonicam Institutionem Pœnitentibus deberent indicere.* Canon XVI. *Ut Episcopi & Presbyteri examinent qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus Pœnitentiæ constituant.* Canon XXXI. *Ut discretio servanda sit inter Pœnitentes, qui publicè, & qui absconsè pœnitere debent.* Qualis Episcoporum & Abbatum mensa esse debeat, quàm frugalis, quàm modesta, docent Canon XVII. & XVIII. *Ut Episcopi & Abbates ante se joca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini.* Canon XXI. *Presbyteris de minori Titulo ad majorem transmigrare vetat*; quod plerumque fit vel ex cupiditate, vel ex ambitione. Quod & Concilium Turonense III. eodem anno celebratum, Canone XIV. prohibuit sub eadem pœna, quæ Episcopis de minore ad majorem Sedem transmigrantibus infligitur. Monachorum & Sanctimonialium reformationem secundùm voluntatem & Leges Imperatoris Christianissimi, fieri ac promoveri sanxit Synodus Remensis; ejusque auctoritatem implorari, ut victus & necessaria ipsis subministrarentur: quorum si patiantur penuriam, Disciplina Regularis stare vix potest. Ita Canon XXIII. *Ut in victu, vel vestitu, vel conversatione Abbatum, qui Monachos habere cernuntur, Dei voluntas, & Domini Imperatoris impleatur.* Canon XXXIII. *De Monasteriis puellarum considerandum est, & Domini Imperatoris misericordia imploranda, ut victum & necessaria a sibi Prælatis consequi possint Sanctimoniales; & vita illarum, & castitas, secundùm fragilitatem sexus, diligenter provisa tueatur.*

Pœnitentia publica pro criminibus publicis.

Episcoporum & Abbatum mensa.

Monasteriorum Reformatio.

Denique Patres Imperatori Christianissimo supplicant, ut Legem *Pippini* Regis quâ monetæ valor fixus erat, confirmet, ac executioni mandari curet, ut perjuriorum ac falsorum testimoniorum auferatur occasio. Rogant etiam ejus Majestatem, ut statuat, ne quilibet in suum pergentibus servitium ullatenus prohibere audeat mansionem, aut aliis quibus necessitas incumbit. Nempe sicut in in Domibus Episcopalibus, & in Monasteriis, Reges, Legati, Missi Dominici, Provinciarum Præfecti, vel quicumque a Rege Missi in Provincias, mansionis jus habebant; ita Præsules, Abbates, Clericique cæteri, sive ob Regis, sive ob Ecclesiæ negotia iter agentes, idem sibi a laïcis officium hospitalitatis exhiberi, cùm necessarium erat, postularunt. Obsecrarunt etiam Religiosissimum Imperatorem, ut Leges a se latas ad lites quantociùs dirimendas confirmaret, necnon Capitulum quod Bononiæ contra falsos testes condiderat. Hæ Patrum Preces Canonibus XLI. XLII. XLIII. & XLIV. continentur.

Preces Imperatori oblatæ.

ARTICULUS VI.

De Concilio Turonensi III.

EOdem anno quo tria præcedentia Concilia; Turonense Tertium celebratum est, *Carolo Magno* Christianissimo Imperatore pariter convocante, ut Patres præfantur. *Diffinitum*, inquiunt, *de locis & tempore, quando & ubi coadunari fuerit opus; & quod a tanto Principe nobis injunctum est, ad statuta loca convenimus. Siquidem urbe Turonis congregati Episcopi, Abbates, & venerabilis Clerus, pro parvitate nostra, pauca quæ ad tantum opus pertinere animadvertimus, & quæ secundùm Canonicam Regulam emendatione indigent, distinctè per Capitula annotavimus Serenissimo Imperatori nostro ostendenda.* Unum supra quinquaginta Canones condidere. Canone primo, omnes adhortantur *ut obedientes sint Imperatori, & fidem quam ei promissam habent, inviolabiliter servare studeant*; & assiduè pro illius Majestate preces ad Deum fundant. *Secundo*, statuunt ut omnes Episcopi *studiosè dent operam divinæ lectioni, Sanctum Evangelium, & Epistolas B. Pauli, non solùm crebrò lectitent, sed* etiam, quantùm possunt, *memoriæ studeant commendare; & SS. Patrum Opuscula*, hos aliosque libros Canonicos exponentia *devotè frequentent*. Tertiò cavent ne quis *Canones, & Librum Pastoralem S. Gregorii* ignoret: *in quibus se debet unusquisque quasi in quodam speculo assiduè considerare*. Quarto Episcopos admonent ut *Prædicatione sacra gregem sibi commissum informent*, ipsique vitâ, formâ, habitu, & conversatione sancta

Summa Canonum.

Episcoporum studia.

Prædicatio, & sancta conversatio.

sancta sint exemplo. *Quinto*, Episcopum *profusis* vetant *incumbere conviviis*, & ad ejus mensam *sacram lectionem jubent recitari*. Sexto, *peregrinos & pauperes convivas* adhibere jubent. *Septimo*, histriones, obscœnos jocos, Musicorum quorumdam effæminatos concentus prohibent Sacerdotibus: *Quia per aurium oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet*. Octavo, *venatione ferarum, vel avium*, ipsis interdicunt. *Nono*, Presbyteros & Diaconos bona Episcoporum exempla imitari præcipit. Decimo *Pauperum curam*, Episcopis commendant, monentque ut *rebus Ecclesiasticis utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis*.

Pauperum cura.

Undecimo, Episcopis fas esse declarant, ex Ecclesiæ thesauro, familiæ & pauperibus ejusdem Ecclesiæ, præsentibus Presbyteris & Diaconis, secundùm Canones erogare.

Ordinandorum ætas, & institutio in Seminario.

Duodecimo, Presbyterum ordinari prohibent *ante XXX. ætatis annum*: & antequam Presbyteri consecrentur, manere in Episcopio seu Seminario Episcopali, donec Officium suum didicerint, & mores Sacerdotio digni in iis animadvertantur, statuunt. *Decimo-tertio*, alienum Clericum sine literis commendatitiis ad sui Ordinis Officia admitti vetant.

Mansio in Titulo ad quem sunt Ordinati.

Decimo-quarto, quemcumque Presbyterum in eo permanere Titulo jubent, ad quem ordinatus est; tunc enim adhuc vigebat Calchedonensis Concilii Canon prohibens, ne quis *absolute* ordinaretur: nec Patrimoniales Titulos adhuc introduxerat recentior disciplina. *Decimo-quinto*, in eos animadvertunt, qui dato pretio, alterius Ecclesiam, eo expulso, sibi vendicant. Quod vitium tunc latè diffusum erat. *Decimo-sexto*, Decimas singulis Ecclesiis datas, Episcoporum consiliò, a Presbyteris, ad Ecclesiæ, pauperumque usum, summâ diligentiâ dispensari statuunt.

Homiliæ Christianæ plebi prædicandæ.

Canone decimo septimo, *Ut quilibet Episcopus habeat Homilias continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur, id est, de Fide Catholica, prout capere possint, de perpetua retributione bonorum, & æterna damnatione malorum; de Resurrectione futura, & ultimo Judicio: & quibus operibus promereri possit vita beata, quibusve excludi. Et ut easdem Homilias transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam seu Germanam*, (quæ tunc in Galliis vulgaris erat,) *quo facilius cuncti possint intelligere quæ dicuntur*. Decimo-octavo, statuunt ut Episcopi, Baptismi ordinem Presbyteris accuratè tradant.

Puerorum Communio in Provincia Turonensi sublata.

Canone decimo-nono, Presbyteros admonent, ut cùm Missam celebraverint & communicaverint, *pueris, aut aliis quibuslibet personis adstantibus, Corpus Domini indiscretè non tribuant. Qui si fortè majoribus peccatis fuerint irretiti, magis sibi damnationem quàm remedium comparant*. Sacrificii reliquias olim pueris ministrari solitas in Ecclesia Gallicana, constat ex Concilio Matisconensi II. celebrato anno Christi 588. Hunc morem sustulit in Turonensi Provincia hæc, de qua agimus, Synodus. Sed in quibusdam locis adhuc in usu erat Communio puerorum in Gallia sæculo XII. ut testatur *Guibertus* Abbas lib. 1. *De Pignoribus Sanctorum*, cap. 2. §. 1. Idemque confirmat *Gilbertus Porretanus* in Epistolâ ad Abbatem *S. Florentii*, quam in Notis ad Guibertum *Guiberti* librum refert Domnus Luca *Dacherius*. *Odo Parisiensis* qui vivebat anno 1175. in Statutis Synodalibus cap. 39. *Communium Præceptorum*, Presbyteris præcepit, ne pueris Hostias, licèt non consecratas distribuerent: qui abusus in Ecclesiam Parisiensem irrepserat, more Communionis puerorum antiquato. Lege doctissimum Cardinalem *Bona*, lib. 2. *Rerum Liturgicarum*, cap. 19. Num. 11.

Tabernarum ingressus Clericis vetitus.

Canon vigesimus Chrisma extra conclave servari prohibet. *Vigesimus-primus* tabernarum ingressum comedendi aut bibendi causâ Presbyteris vetat. Qui hoc statutum violaverit, canonicâ sententiâ feriuntor.

Confessio Sacramentalis.

Canon vigesimus-secundus Episcopos & Presbyteros pertractare jubet, *qualiter hominibus sua sibi delicta confitentibus tempus abstinendi adscribant, ut juxta modum peccati Pœnitentibus abstinentia indicatur*.

Pœnitentia juxta modum peccati, secundùm Canones imponenda.

Ideo operæ pretium esse ut cùm omnes Episcopi fuerint in Palatium Imperatoris congregati, doceant *cujus Antiquorum Liber Pœnitentialis potissimùm sit sequendus*.

Seminaria.

Canon vigesimus-tertius Canonicos & Clericos civitatum, qui in Episcopiis, id est, in domibus sive Seminariis Episcoporum conversantur, in claustris habitare, simul omnes in uno dormitorio dormire, in uno refectorio reficì, & victum ac vestimentum juxta facultatem Episcopi accipere statuit, ne paupertatis occasione compulsi vagentur, ac turpibus negotiis se implicent. *Canon vigesimus-quartus*, idem statuit de Canonicis, qui sub Abbate in Monasteriis vivunt.

Monasticæ Reformatio.

Vigesimus-quintus Monasteria in quibus soluta erat disciplina, & Regula S. *Benedicti* remissiùs observabatur, vel penitus negligebatur; & quorum Abbates *magis Canonicè quàm Monachicè* conversabantur, ad pristinum statum reduci jubet ac reformari. Utinam verò vel Canonicè hac nostra ætate viverent, quicumque Abbatum nomine gloriantur! *Canon vigesimus-sextus*, Abbatissas, & Moniales negligentius viventes reformari statuit, ac de victu, vestimentis, aliisque necessariis Abbatissas subditæ sibi familiæ providere. *Vigesimus-septimus*, Viduas juvenes citò velari vetat, donec earum religio & bona conversatio notæ sint. *Vigesimus Octavus* Virgines ante annum ætatis vigesimum-quintum velari vetat, nisi causæ in Canonibus expressæ de hoc statuto dispensare suadeant. *Vigesimus-nonus*, Clericis prohibet ingressum in Monasteria puellarum, nisi ob Missarum celebrationem, vel alia Ecclesiastica Officia, quibus peractis, statim recedant. *Trigesimus*, Abbatissis e Monasterio egredi vetat sine licentia Episcopi, nisi cùm ad Imperatorem proficisci voluerint. *Trigesimus-primus*, numerum Canonicorum, Monachorum, & Monialium, secundùm Monasteriorum facultates definiendum esse decernit. *Trigesimus-secundus*, omnium ordinum Christianos ad pacem & concordiam inter se servandam adhortatur.

Judicum Officium.

Trigesimus-tertius, Comites & Judices Episcopis consentientes esse jubet, ac utile ab eis quærere consilium, illorumque monitis auscultare: & vicissim Episcopos honorificè erga eos in omnibus agere. *Canon trigesimus-quartus*, Comites & Judices admonet ne viles & indignas personas coram se ad testimonium accedere permittant. *Trigesimus-quintus*, pro quolibet Placito aut Judicio munera exigi vel accipi vetat. *Trigesimus sextus*, jubet ut unusquisque pauperes suos alat. *Trigesimus-septimus*, statuit ut exceptis diebus Dominicis, & tempore Paschali, flexis genibus preces ad Deum fundantur. *Trigesimus Octavus*, Christianos admonet ut Ecclesiam sine strepitu ac tumultu ingrediantur, & in ea modestè se gerant, non solùm a confabulationibus, sed etiam a perniciosis cogitationibus abstinentes. *Trigesimus-nonus*, Placita sæcularia in Ecclesiis, vel atriis Ecclesiarum haberi vetat. *Quadragesimus*, Placita, & mercata, diebus Dominicis haberi prohibet. *Quadragesimus-primus*, incestuosos, parricidas, homicidas, qui Sacerdotum admonitionibus ad pœnitentiam non revocantur, sæculari potestate coërceri statuit. *Quadragesimus-secundus*, populos admoneri jubet, magicas artes, & ligaturas ossium vel herbarum, ad curandas hominum vel animalium infirmitates nihil conferre. *Quadragesimus-tertius*, jurandi consuetudinem emen-

emendat. *Quadragesimus-quartus*, pauperibus, qui a potentioribus opprimuntur, consulit: rogandumque statuit Imperatorem ut eorum causas diligenter discuti jubeat. *Quadragesimus-quintus*, mensuras & pondera justa ubique haberi præcipit. *Quadragesimus-sextus*, nonas ac decimas Rectoribus Ecclesiarum solvi, eorumque ac Monasteriorum tecta restaurari statuit ab iis qui ad id tenentur. *Quadregesimus-septimus*, Jejunia pro aliqua necessitate generaliter indicta ab omnibus observari decernit. *Quadragesimus-octavus*, ebrietatem & crapulam damnat, & quæ inde mala oriantur, edocet. *Quadragesimus-nonus*, Dominos admonet ne subditos vexent. *Quinquagesimus*, jubet ut laïci ter in anno, si non frequentiùs, communicent; præter eos qui majoribus criminibus impediuntur. *Canone quinquagesimo-primo*, testantur Patres se de mandato Principis quæsivisse, num aliquis se a parentibus exheredatum quereretur per donationes Ecclesiis factas, ut in ejus nomine iterum precaria a Rectoribus Ecclesiarum acciperetur. Neminem verò aliquam hac de re querimoniam porrexisse: *Quia*, (inquiunt Patres) *pene nullus est qui res suas ad Ecclesias donet, nisi de rebus Ecclesiasticis, aut tantum quantum donavit, aut duplum, aut triplum usufructuario accipiat: & quibus ille tunc, aut quantis filiis, aut propinquis, a Rectoribus impetraverit, post discessum ejus, eadem conditione quâ ille tenebat, posteri ejus sibi vendicent*. Cæterùm dictis heredibus hanc optionem dedere, ut si parentum suorum hereditatem consequi vellent, ex quâ jam erant Legibus exclusi, Rectoribus Ecclesiarum se commendarent, & *hereditatem illam in Beneficium acciperent*. Si tamen de his aliter statuerit Imperator, ejus se Decretis parituros, (quod juris erat & officii) professi sunt.

Precaria ab Ecclesiis concessa.

ARTICULUS VII.

De Concilio Cabilonensi II.

EOdem anno Christi 813. Concilium Cabilonense, convocante *Carolo Magno*, congregatum est, in eoque sexaginta & sex Canones Disciplinam Ecclesiasticam spectantes conditi, quos Patres Imperatoris Christianissimi examini subjecere, eorumque confirmationem ab ejus Majestate rogavere. Id totum constat ex Præfatione Concilii. *Auxiliante Domino nostro Jesu Christo, & imperante Serenissimo atque inclyto Augusto Carolo, convenimus Episcopi & Abbates totius Galliæ Lugdunensis in urbem Cabilonensem; & de quibusdam rebus, in quibus nobis emendatio necessaria videbatur, quædam Capitula, quæ subter inserta sunt, eidem Domino Imperatori præstanda, & ad ejus sacratissimum Judicium referenda annotavimus, quatenus ejus prudenti examine ea, quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur; sicubi minùs aliquid egimus, illius sapientia suppleatur*. Canon primus Episcopos in lectione sacra assiduos esse jubet, *Scripturas Canonicas notissimas habere, & earum sensum per Patrum Tractatus inquirere: Canones quoque intelligere, & Librum B. Gregorii De Cura Pastorali; & secundùm formam ibidem constitutam & vivere & prædicare*. Canon secundus eosdem admonet, ut sint subditis norma vivendi, & quæ faciunt, docere studeant, & prædicatione assidua plebem admoneant. *Canon tertius* statuit ut secundùm mandata Domini Imperatoris Caroli, *Viri singularis mansuetudinis, fortitudinis, prudentiæ, justitiæ, & temperantiæ*, Episcopi Scholas constituant, in quibus & sæculares literæ, & *Sacra Scriptura documenta* discantur. *Canon quartus* eosdem adhortatur ut humilitatem ac religionem in vultu, in opere, in habitu, in sermone demonstrent, *Ut bene agentes & habitu & vultu demulceant, malè agentibus verò ipso suo vultu terribiles sint*. Eosdem irreprehensibiles esse, & a turpi lucro abstinere monet *Canon quintus*. Proinde vetat *Canon sextus*, ne Fideles ad res suas Ecclesiæ dandas *cogant*, aut *circumveniant: quia Animarum salutem inquirere Sacerdos, non lucra terrena debet: & oblatio debet esse spontanea*. Ecclesia verò non solùm Fideles spoliare non debet, sed potiùs egenis omnibus ut pia mater subvenire; *Quia res Ecclesiæ, quibus Episcopi non ut propriis, sed ut commendatis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia Fratrum in communi viventium*. Canon septimus statuit ut Episcopi & Abbates, qui homines quoslibet illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solùm acceperunt, sed etiam subripuerunt, *Pœnitentiæ Canonicæ vel Regulari, utpote turpis lucri sectatores, subjaceant*. Hi verò qui variis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, *Mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, comam deposuerint, in eo quod cœperunt, perseverare cogantur*. Res verò, quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab avaris & cupidis non solùm acceptæ, sed raptæ noscuntur, *Heredibus reddantur, qui dementiâ parentum, & avaritiâ incentorum exheredati esse noscuntur*. Si verò nescientibus Episcopis aut Abbatibus, Ministri eorum hoc fecisse convincuntur *Episcopi & Abbates desidiâ, illi verò rapacitate & avaritiâ judicentur*. Ex hoc Canone discant Clerici & Monachi, seu Viri quivis Religiosi, quantùm ab avaritia & turpi lucro alieni esse debeant, ejusque se reos esse noverint, si Fideles quosvis illiciant, aut circumveniant ut res suas donent etiam ipsis Ecclesiis & Monasteriis. Sunt qui non propter privatum commodum, sed propter emolumentum Ecclesiæ, aut Monasterii, in quibus militant, donationes hujusmodi Fidelibus suadeant, aut malis artibus extorqueant. Utrumque cupiditatis & turpis lucri damnandum, juxta doctrinam Concilii II. Cabilonensis. *Canon octavus* vetat ne Sacerdotes annonam congregent, nisi ut pauperibus tempore necessitatis subveniant, non autem ut cariùs vendant. *Nonus* eosdem *ab omnibus oculorum, auriumque illecebris abstinere* jubet. *Decimus*, ut sobrietatem teneant, & subditis prædicent. *Undecimus* vetat ne Episcopus ad sæcularia Tribunalia causas suas deferat, neque ad forum sæculare pergat, *Nisi fortè ut aut pauperibus oppressis succurrat, aut viduis & orphanis tuitionem conferat, aut de verbo Dei Judices admoneat, ut juxta Domini præceptum justè judicent*. Idem prohibetur Presbyteris, & Diaconis, & *maximè Monachis*: quos utinam pro rebus temporalibus lites movere, hominum sæpe non cogeret improbitas! Et cum Tertulliano dicere possent! *Ego nihil foro, nihil campo, nihil Curiæ debeo: nulli Officio advigilo, nulla rostra præoccupo, nulla Prætoria observo: canales non odoro, cancellos non adoro, subsellia non contundo, jura non conturbo, causas non elatro ..... Secessi de populo. In me unicum negotium mihi est, Aliud non curo, quàm ne curem*. Si verò Clericis cœteris propria causa agenda sit, permittit Synodus ut cum licentia Episcopi, & Advocato pergant ad forum & suæ causæ cum justitia suffragentur. *Canon duodecimus* Presbyteris, Diaconis, & Monachis, villicos esse vetat. *Decimustertius* prohibet Episcopis, ne ordinandos jurare cogant *Quòd digni sunt, & contra Canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo qui eos ordinat, & Ecclesiæ in qua ordinantur*: Quia hujusmodi juramentum periculo perjurii eos exponit. *Canon decimus-quartus*

Summa Canonum.

Scientia Episcoporum.

Scholæ.

Episcopi sanctitas.

Clerici bonorum Ecclesiæ non sunt domini, sed dispensatores.

Clerici & Monachi damnantur, qui Fideles circumveniunt ut res suas Ecclesiis, vel Monasteriis donent.

Mortificatio & temperantia Sacerdotum.

Episcopi, Presbyteri & Monachi animo esse debent a litibus alieno.

** Lib. de Pallio.*

Episcopalis Visitatus

Tio quemodo peragenda.

tus prohibet ne Episcopi, cùm Parochias suas peragrant, tyrannidem erga Presbyteros exerceant, eosque indebitis exactionibus gravent; *Sed in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum, potiùs quàm in deprædandis & spoliandis hominibus, & scandalizandis fratribus operam dent.*

Archidiaconi Jurisdictio nondum ordinaria nono sæculo.

Canon decimus-quintus, Archidianos emendat, qui in plerisque locis super Presbyteros Parochianos quamdam exercebant dominationem, *& ab eis census exigebant*. Jubet ut *contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram, & quod eis ab Episcopis jungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant*. Nondum Ordinarios fuisse Archidiaconos constat ex hoc Canone, seu Ordinariam Jurisdictionem in Curatos habuisse nullam, sed delegatam duntaxat ab Episcopo, & cui, quos volebat, limites, præfigebat Episcopus. *Canon decimus sextus* pravam consuetudinem damnat, quâ Presbyteri chrisma accepturi binos vel quaternos denarios dare solebant pro emendo balsamo ad chrisma faciendum, aut pro luminaribus concinnandis. Hanc simoniæ speciem eradicat, & illicitum esse declarat aliquid accipere pro chrismate, sicut & pro Ecclesiarum Dedicatione, aut collatione Ordinum. *Decimus-septimus* aliam consuetudinem decernit abolendam, quâ Presbyteri quibusdam in locis duodenos vel quaternos denarios Episcopis in censum annis singulis solvebant. *Decimus-octavus* prohibet ne Episcopi & Comites ab incestuosis, & ab his qui decimas non solvunt, & a Presbyteris pro quibusdam negligentiis vuadios accipiant, id est fidejussores, ut & pecuniam inter se dividendam. Jubet verò ut incestuosi juxta Canonicam Sententiam Pœnitentiâ multentur: & qui decimas post crebras admonitiones dare neglexerint, excommunicentur: jurare autem non cogantur, propter periculum perjurii.

Decima

Decimus-nonus jubet ut Episcopi & Abbates decimas Ecclesiis a colonis suis dari sinant ac jubeant: familiæ verò illis Ecclesiis decimas solvant, *ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt*. Vigesimus pacem & concordiam inter Episcopos & Comites servari præcipit, ut mutuam sibi operam præstent ad Dei obsequium, & ad ministerium suum peragendum. *Vigesimus-primus* Comites & Judices hortatur ut justè judicent, nec munera in judicio, aut personas accipiant.

Reformatio Monasteriorum.

Vigesimus-secundus Monasteria Regularia, quæ in Provincia Lugdunensi *pene omnia Regulam S. Benedicti* profitebantur, secundùm ejusdem Regulę institutionem vivere, & ad ejus amussim reformari jubet, *ubi ab ordine digressum est*. Vigesimus-tertius sacras Ordinationes statutis temporibus fieri decernit. *Vigesimus-quartus* de Episcopis, Presbyteris, Diaconis & Monachis interfectis quærendum statuit ab Imperatore, cui illius homicidii pretium exsolvendum sit. Tunc scilicet homicidia mulctâ pecuniariâ, non sanguine occisoris vindicabantur. *Vigesimus-quintus* statuit publicam Pœnitentiam pro publicis peccatis imponi, & ad sanctissimam illam disciplinam, quæ jam in plerisque locis remitti cœperat, ac pene antiquari, restaurandam, auxilium Principis implorari.

Regis auxilium imploratur ad publicæ Pœnitentiæ restaurationem.

Verba Canonis hæc sunt: *Pœnitentiam agere juxta antiquam Canonum Constitutionem in plerisque locis ab usu recessit, & neque reconciliandi antiqui moris ordo servatur: ut a Domino Imperatore impetretur adjutorium, qualiter si quis publicè peccat, publicâ mulctetur Pœnitentiâ, & secundùm ordinem Canonum pro merito suo excommunicetur & reconcilietur.*

Jus patronatus non est inter laïcos heredes dividendum

Vigesimus-sextus Ecclesias in propriis Patronorum laïcorum prædiis constitutas, inter hæredes dividi prohibet. Quâ ex divisione insignis ille abusus oriebatur, ut quandoque unius altaris quatuor partes fierent, & singulæ singulos sibi vendicarent Presbyteros: indeque contentiones & discordiæ gravissimæ nascebantur, quibus medetur noster iste Canon, decernendo ut cùm dissensiones hujusmodi inter hæredes emerserint, *Præcipiatur ab Episcopo civitatis, ut nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant & pari voto atque consilio Ecclesia illa Sacerdotem canonicè habeat, qui liberè ibi suum ministerium peragere possit*. Canon vigesimus-septimus Sacramentum Confirmationis iterari vetat.

Impedimenta Matrimonii proprio jure statuit Ecclesia.

Vigesimus-octavus matrimonia in gradibus secundùm Canones prohibitis cavet ne contrahantur. *Vigesimus-nonus* gradus consanguinitatis & affinitatis ex parte uxoris attendendos esse docet, non minus quàm viri quia duo sunt in carne una. *Trigesimus* conjugia servorum legaliter & per voluntatem dominorum contracta dirimi vetat, etiamsi diversis dominis serviant. *Trigesimus-primus* fœminas quæ filios suos in Confirmatione tenent, desidiâ aut fraude aliquâ, ut a viris suis separentur, ab iis separari prohibet, ac perpetuam agere jubet Pœnitentiam. *Trigesimus secundus* eos perstringit, *qui dum peccata sua Sacerdotibus confitentur, non plenè id faciunt*.

Confessio Sacramentalis plena & integra.

Confitenda esse singillatim peccata declarat, *cùm ea quæ per corpus gesta sunt, tum ea quibus in sola cogitatione delinquitur*. Et instruendum esse Pœnitentem, *Ut de octo principalibus vitiis, sine quibus in hac vita difficilè vivitur, Confessionem faciat*. Trigesimus-tertius non solùm Deo, sed etiam *Sacerdoti*, confitenda esse docet peccata: Quia *Deus salutis & sanitatis auctor & largitor plerumque hanc præbet suæ potentiæ invisibili administratione; plerumque Medicorum operatione*. Trigesimus-quartus cavendum esse monet, *Ne ullus Sacerdotum umquam aut gratia, aut odio alicujus personæ, secus judicet quàm quod in Canonibus Sacris invenerit, aut quod illi secundùm Sanctarum Scripturarum auctoritatem, & Ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit*. Si enim Medici corporum nequaquam propter personarum acceptationem cauterio, aut ferro ægrotis parcunt: multò magis id observandum est Medicis animarum. Pœnitentiam autem *non quantitate temporis sed ardore mentis, & mortificatione carnis* docet æstimandam. *Canon trigesimus-quintus* eos increpat, quibus cùm carnium vinique usu sit interdictum in pœnitentiam, aliorum ciborum vel potionum delicias quærunt.

Quæ peccata eleemosynis redimantur.

Trigesimus-sextus docet ea duntaxat Peccata eleemosynis redimi quæ ex fragilitate committuntur: non ea quæ ex industria aut cujuslibet libidinis explendæ causâ idcirco fiunt ut eleemosynis redimantur; qui enim ita se gerunt, *videntur Deum mercede conducere, ut eis impunè peccare liceat*.

Legenda Concilia à Sacerdotibus. Quas regulas sequi debet Sacerdos in foro Pœnitentiali.

Trigesimus-septimus Concilia crebrò legi jubet a Sacerdotibus cùm juxta ea sit illis *vivendum & prædicandum*. Trigesimus-octavus jubet *Modum pœnitentiæ peccata sua confitentibus, aut per antiquorum Canonum institutionem aut per Sanctarum Scripturarum auctoritatem, aut per Ecclesiasticam consuetudinem imponi debere, repudiatis ac eliminatis Libellis, quos Pœnitentiales vocant, quorum sunt certi errores, incerti Auctores: de quibus dictum est;* * Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivebant. *Qui dum pro peccatis gravibus leves quosdam & inusitatos imponunt Pœnitentiæ modos consuunt pulvillos, secundum Propheticum sermonem sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas*. Tres Regulas præscribit hæc Synodus, quas Sacerdotes in foro Pœnitentiæ sequi debent, & secundùm eas judicare, Scripturam Sacram, Canones Ecclesiæ consuetudinem; non Pœnitentiales Libel-

* Ezechi. 13.

los. *Canon trigesimus-nonus* decernit ut in omnibus Missarum solemnitatibus fiat commemoratio defunctorum. *Canon quadragesimus* Presbyteros depositos in Monasterium ad agendam Pænitentiam mitti præcipit; & si sçculariter vixerint, a Communione removeri. *Quadragesimus-primus* Presbyteros aliò migrantes absque literis dimissoriis Episcopi migrationis causas exprimentibus, & vitæ innocenter actæ perhibentibus testimonium, recipi vetat. *Quadragesimus-secundus* Presbyteros absque consensu Episcoporum Ecclesiis præfici prohibet, vel absque gravi culpa sua, & Episcopi judicio ex iis dejici, *Quadragesimus-tertius* irritas declarat Ordinationes factas a Scotis quibusdam, qui se dicebant Episcopos, utpote multis erroribus obnoxias, & simoniacà hæreti plerumque fœdatas. *Quadragesimus-quartus* & *quadragesimus-quintus* Clericis vetant ne Romam ad Apostolorum limina, aut Turonem ad sepulcrum *S. Martini*, absque Episcopi sui licentia peregrinentur; & varios hujusmodi peregrinationum abusus in laïcis ipsis ab Imperatore emendari postulant Patres. *Quadragesimus-sextus* discretionem *in Corporis & Sanguinis Dominici perceptione* servandam docet, *Ne si nimium in longum* differatur, *in perniciem animæ vergat*; si verò *indiscretè* accipiatur, *homo sibi judicium manducet & bibat*. Priùs ergo *probare se debere*, *& sic de pane illo manducare, & de calice bibere*, ut ait Apostolus: *Ut videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum Sacramentum, exemplo David, qui nisi se fassus fuisset abstinuisse ab opere conjugali ab heri & nudiustertius, panes propositionis nequaquam a Sacerdote accepisset*. Quadragesimus-septimus Eucharistiam in Cœna Domini ab omnibus Fidelibus percipi jubet, *Exceptis his, quibus pro gravibus criminibus inhibitum est*. Quadragesimus-octavus infirmos *Oleo, quod ab Episcopis benedicitur, a Presbyteris ungendos* asserit, *secundùm S. Jacobi documentum*, * *cui documenta Patrum consonant*: nec spernendam hujusmodi *Medicinam, quæ animæ corporisque medetur languoribus*. Quibus verbis tota Ecclesiæ doctrina de Sacramento Unctionis-Extremæ explicatur. *Canon quadragesimus-nonus* Missarum solemnia in Oratoriis & domibus privatis celebrari vetat. *Quinquagesimus* diei Dominicæ observationem & venerationem authentica Constitutione juxta mandatum Imperatoris statuendam edicit. *Quinquagesimus-primus* monet Prælatos & Dominos, ut clementer erga subditos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exigendis ab eis operibus, sive tributis, & quibusdam debitis. *Quinquagesimus secundus* docet quales Monasteriis puellarum præfici debeant Abbatissæ, & quomodo se & subditas observare debeant, utpote *Vasa sancta in ministerio Domini præparata*. Sequentes Canones Sanctimoniales Canonicas spectant, quæ nullam ex Monasticis Regulis erant professæ, ut *Canon quinquagesimus-tertius* explicat. *Quinquagesimus-quartus* Abbatissas monet ut diligentem commissæ sibi Congregationis curam gerant, & *stipendia Sanctimonialibus præbeant necessaria, ne fortè per indigentiam cibi aut potûs peccare compellantur*. Quinquagesimus quintus vetat ne Abbatissa cum viris, sive Clericis, sive laïcis, horis incompetentibus loquatur, & absque testibus. Quod Sanctimonialibus pariter *quinquagesimus-sextus* prohibet. *Quinquagesimus-septimus* Abbatissam e monasterio vetat egredi absque licentia Episcopi, aut vices ejus gerentis; *Nisi fortè aut Imperialis jussio eam cogat, aut prolixitas itineris id facere minimè permittat*. Ædificiorum curam eidem *Canon quinquagesimus-octavus* commendat. *Quinquagesimus-nonus* jubet ut Sanctimoniales omnes Horas Canonicas simul celebrent, lectioni sacræ vacent, in eodem dormitorio dormiant, & quotidie ad collationem spiritalem veniant. *Sexagesimus* Presbyteros Monasteria ingredi prohibet, nisi ad Officia Ecclesiastica peragenda. *Sexagesimus-primus* vetat Sanctimonialibus ne in propriis mansionibus cum viris manducent, etsi consanguineis. *Sexagesimus-secundus* eas, nisi Abbatissa mittente, e Monasterio egredi prohibet. *Sexagesimus-tertius* a Monasterii ingressu Clericos & Laïcos arcet, nisi operandi necessitas incumbat. *Sexagesimus-quartus* Portariam jubet eligi ætate maturam, & vitæ probabilis. *Sexagesimus-quintus* jubet Abbatissam cætera documenta ab Episcopo suo perquirere, & ei in omnibus secundùm Canonicam Institutionem obedire. *Postremus* Orationes pro Imperatore, pro ejus filiis, pro statu Regni decernit.

Discretio in sacra Communione servanda.

Extrema-Unctio.

* *Jacobi 5.*

Dominorum erga subditos clementia.

Regularis Parthenonum Disciplina.

ARTICULUS VIII.

De Concilio Aquisgranensi primo sub Ludovico Pio.

ANNO Christi octingentesimo decimo-sexto in Aquisgranensi Palatio Synodus ex omnibus *Ludovici Pii* ditionibus, ejusdem Imperatoris jussu congregata, celebrata est, quæ propterea Generalis appellatur in Præfatione. Jubente eodem Principe, duplex libellis duobus condita est Regula, una Canonicorum, altera Sanctimonialium. Quâ in re præcipuam operam navavit *Amalarius* Metensis Diaconus. Utraque ex diversis Patrum sententiis, & priscorum Conciliorum Canonibus collecta est: præcipuè verò SS. Hieronymi Augustini, Leonis, Gelasii, Gregorii Magni, Isidori, & Juliani Pomerii, cujus libri de Vita Contemplativa sub S. Prosperi nomine laudantur, sententiis, & ex Conciliis Laodiceno, Neocæsareensi, Gangrensi, Nicæno, Sardicensi, Carthaginensi, IV. Africano, Calchedonensi. Regula Canonicorum centum quadraginta quatuor Capita complectitur. *Cap. nono* Sanctum esse debere Episcopum docet *Qui enim alium de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus*. Ipsi *scientiam Scripturarum* esse necessariam: quia *Si Episcopi tantùm sit sancta vita, sibi soli potest prodesse sic vivens*. Ipsius præ cæteris speciale officium esse *Scripturas legere, percurrere Canones, exempla Sanctorum imitari. Vigiliis, jejuniis, orationibus incumbere; cum fratribus habere pacem, nec quemquam ex membris suis discerpere. Nullum damnare nisi comprobatum: nullum excommunicare nisi discussum*. Ita humilitate & auctoritate præstantem esse debere, *Ut nec per nimiam humilitatem suam subditorum vitia convalescere faciat; nec per immoderatam auctoritatem severitatis potestatem exerceat*. Tenere debere illam supereminentem donis omnibus charitatem, sine qua omnis virtus nihil est. *Custos enim sanctitatis Charitas est: locus autem hujus custodis humilitas est*. Habere etiam debere castitatis eminentiam: *Ita ut mens Christi corpus confectura, ab omni inquinamento carnis sit munda & libera*. Oportere *Eum sollicità dispensatione curam pauperum gerere, esurientes pascere, vestire nudos, suscipere peregrinos, captivos redimere, viduas ac pupillos tueri*. Hospitalitatem in eo esse debere præcipuam. *Si enim omnes Fideles illud Evangelicum audire desiderant:* Hospes fui, & suscepistis me: *quantò magis Episcopus, cujus diversorium cunctorum debet esse receptaculum? Laicus enim unum aut duos suscipiens, implebit hospitalitatis officium: Episcopus si omnes non receperit, inhumanus est*. Caput centesimum decimum-sextum docet Clericos bonorum Ecclesiasticorum di-

Aquisgranum, vulgò Aixla Chapelle, Urbs insignis Galliæ Belgicæ, Sedes olim Regum Christianissimorum præcipua, in Diœcesi Leodiensi.

Regula Canonicorum.

Episcopi sanctimonia, scientia, officia.

Hospitalitas Episcopi.

Bonorum Ecclesiasticorum canonicus usus. *Res Ecclesiæ, patrimonia pauperum.*

dispensatores esse, non dominos; & quos in usus expendi debeant. *Res Ecclesiæ, sicut a Sanctis Patribus traditur, & in superioribus Capitulis continetur, vota sunt Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium, & cælestis patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac solerti cura providendum est his qui ejus facultates administrant, ne eas in suos solummodo usus convertant, sed magis juxta possibilitatem rerum, Christo famulantium, immo eorum in quibus Christus pascitur & vestitur, curam gerere penitus non negligant.* Plurima hujus Regulæ Capitula excerpta sunt ex Regula *Chrodegangi* Metensis Episcopi, cujus meminimus in Historia Ecclesiastica Sæculi octavi.

Regula Sanctimonialium Canonicarum.

Liber secundus, qui est de Institutione Sanctimonialium Canonicarum, viginti & octo Capita continet, ex S. Cypriano lib. de Habitu Virginum, S. Athanasio, S. Cæsario Arelatensi, S. Hieronymo in Epistolis ad *Eustochium*, ad *Demetriadem*, ad *Furiam*, ad *Latam*, maximam partem deflorata. Sanctimoniales illas Canonicas voto paupertatis adstrictas non fuisse, constat ex Capite nono. *Si aliqua*, inquit, *Sanctimonialium res suas proprias ita Ecclesiæ contulerit, ut nihil ex his sibi proprium vendicare, sed tantùm rebus sustentari velit Ecclesiæ, huic sufficienter in Congregatione stipendia largiantur necessaria. Si autem Ecclesiæ eas tradiderit, & usufructuario habere voluerit, Quæstor Ecclesiæ eas, utpote Ecclesiæ defendat. Quod si eas Ecclesiæ conferre noluerit, Abbatissa & cæteris Sanctimonialibus conniventiam adhibentibus, committat eas per scriptum publicè roboratum, aut propinquo, aut alii cuilibet bonæ fidei amico, qui eas jure fori defendat. Secundùm hanc igitur Constitutionis formam, Sanctimoniales suas proprias res deliberent & disponant, & aut servis, aut certè aliis, quibus illis libuerit, eas ad procurandum, sibique fideliter earum fructus administrandum, commendent. Quoniam ante ingressum Monasterii, cuncta, ut præmissum est, rationabiliter illis disponenda sunt, ut remota quarumlibet forensium rerum occupatione, suum liberiùs & quietiùs possint custodire propositum.* Caput duodecimum statuit ut Sanctimoniales *stipendia Ecclesiastica, seu cibum & potum æqualiter accipiant*. Ancillas ipsas habuisse constat ex capite vigesimo-primo, Puellas in Monasteriis institutas fuisse, discimus ex capite vigesimo-secundo. Hujus Synodi, & Regulæ utriusque in ea conditæ exemplaria in singulas Provincias misit *Ludovicus Pius*, Missosque destinavit, qui Statutorum executionem curarent, ut constat ex Epistolis ipsius ad *Magnum* Senonensem, & *Sicharium* Burdigalensem, Archiepiscopos, eâ de re datis.

Voto paupertatis non erant adstrictæ.

ARTICULUS IX.

De Concilio Parisiensi VI.

ANno Christi octingentesimo vigesimo-nono *Ludovicus Pius* Imperator & Rex Francorum unà cum *Lothario* filio suo in consortium Imperii assumpto, quatuor Synodos indixit in quatuor Imperii sui partibus celebrandas ex pluribus Provinciis, unam scilicet Moguntiæ, Parisiis alteram, tertiam Lugduni, quartam Tolosæ, ad Ecclesiasticæ Disciplinæ restaurationem, ut constat ex Encyclicâ Epistolâ, quam ex Placito Aquisgranensi misit ad omnes Imperii Ecclesias; nec-non ex Præfatione Synodi Parisiensis. *Cùm*, inquit, *liquidò pateat Ecclesiam, quam Christus qui eam proprio suo sanguine redemit, suisque Ortodoxis famulis Ludovico & Lothario gloriosis Augustis regendam tuendamque committere occultâ suâ dispensatione voluit, diversorum morborum generibus affici*, &c. *Quapropter statuerunt in quatuor congruentissimis Imperii sui locis Conventus Episcoporum uno eodemque tempore fieri debere. In quibus, Domino inspirante, diligenter quærere studerent & investigare de causis ad Religionem Christianam eorumque curam pertinentibus; quid a Principibus, & reliquo populo, vel ita ut divina auctoritas docet, aut aliter teneretur; vel quid inde ex parte, aut ex toto dimissum sit ut non teneretur. Deinde quid in ipsorum, qui Pastores populi constituti sunt, conversatione & actibus inveniri posset, quod divinæ regulæ atque auctoritati non concordaret: simulque invenirent quæ occasiones in utroque Ordine effecerint ut a recto tramite deviassent. Et quicquid de his causis inventum fuisset, correctionis gratia juxta ministerium sibi injunctum patenter denuntiarent.*

Quatuor Concilia eodem tempore in Galliis congregata.

Synodus Parisiensis VI. ex quatuor Provinciis.

Synodus autem Parisiensis Sexta ex quatuor Provinciis congregata est eorumdem Augustorum jussu, scilicet Remensi, Senonensi, Turonensi, & Rothomagensi, & inchoata VIII. Idus Junias ejusdem anni DCCCXXIX. ut docet ejus præfatio. *Eorumdem*, inquiunt Patres, *gloriosorum & orthodoxorum Principum jussionibus obedientes ..... anno Incarnationis Domini 829. sub die 8. Iduum Juniarum, nos indigni Episcopi, ex Diœcesi scilicet Durocortorum, nec-non & Diœcesi Senonica, & Duronica, atque Rotomagica, apud Parisiorum urbem convenimus, & qualiter de pauló superiùs præmissis causis, juxta admonitionem eorumdem Principum, egerimus & statuerimus, in subsequentibus breviter capitulatim annotare curavimus.*

Synodi Decreta. Prima pars.

Tribus partibus constat hæc Synodus. Prima pars, quæ Sacerdotalis Ordinis disciplinam præcipuè spectant, quinquaginta quatuor Capita complectitur. *Primum* explicat quid propriè ad Religionem Christianam pertineat, fides scilicet ac opera. *Secundum*, quomodo universalis Dei Ecclesia unum sit corpus, cujus caput est Christus. *Tertium*, quomodo totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, *Sacerdotalem*, & *Regalem* divisum sit, ut docent Gelasius Papa & Sanctus Fulgentius; & *In Ecclesia nemo Pontifice potior: in Sæculo nemo Christiano Imperatore celsior inveniatur*. Quartum explicat quomodo Sacerdotum, qui sunt *Apostolorum Successores*, vita concordare debeat doctrinæ. *Quintum* statuit ut Episcopi plebes suas dictis & exemplis ad meliora incitent, & ad divinam Clementiam pro Imperatore, ejusque conjuge, prole, & Imperio implorandam. *Sextum* statuit ut omnes fidem discant. *Septimum*, ut solemnis Baptismus non conferatur nisi temporibus quæ præfigunt Canones in Paschate scilicet ac Pentecoste, & *Gelasii* in Epistolâ ad Episcopos Lucaniæ, & *Sancti Leonis* in Epistolâ ad Episcopos Siciliæ auctoritatem laudat. *Octavum* Clinicos, id est, in ægritudine baptizatos, a gradibus Ecclesiasticis repellit, secundùm Concilii Neocæsareensis duodecimum Canonem. *Nonum* Fideles omnes hortatur ad servandum pactum quod in Baptismate cum Deo fecerunt, quod non solùm per infidelitatem, sed etiam per peccata violatur: idque populis a Sacerdotibus prædicari jubet. *Decimum* explicat quid sit abrenuntiare diabolo & operibus ejus. *Caput undecimum* tales eligi jubet Ecclesiæ Ministros, *quales & Apostolicus sermo, & Canonicus ordo, & B. Gregorii Pastoralis Regula docet*; scilicet ut *nullius rei terrenæ gratia*, sed *Dei solius eligantur*. Eliminari præcipit ab *Electione & Ordinatione*

Pactum cum Deo in Baptismo factum.

Simonia Imperatoris auxilio eradicanda.

tione Sacerdotis Simoniacam hæresim. Primùmque necesse esse ait *Ut hac pestis Imperiali Auctoritate & potestate, cum consensu venerabilium Sacerdotum, a Romana Ecclesia amputetur: quoniam si caput languerit, membra incassum vigeant necesse est*. Caput duodecimum auream illam *Sancti Gregorii Magni* Sententiam Sacerdotibus ponit ob oculos: *Cùm rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat, atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat, & benè vivens qualiter doceat, & rectè docens infirmitatem suam quotidie quanta valeat consideratione cognoscat*. Alia præclara documenta ex *Sancto Gregorio*, & ex *Sancto Hieronymo*, Sacerdotibus tradit.

Sacerdotum vocatio, vita, doctrina.

Caput decimum-tertium Sacerdotes ab avaritia deterret. *Decimum-quartum* eosdem ad hospitalitatem sectandam adhortatur. *Decimum-quintum* pluribus docet *Nulli Sacerdotum licere res Deo dicatas, sibique commissas, ut proprias tractare*, & secundùm libitum suum ad usus quoscumque convertere, sed potiùs *Secundùm Canonicam Auctoritatem, Sanctorumque Patrum dicta & exempla administrare vel dispensare: qui scientes nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vindicaverunt in usus suos ut proprias, sed ut commendatas, pauperibus diviserunt*. Verba sunt Juliani Pomerii lib. 1. *de Vita Contemplativa*, quem sub nomine *S. Prosperi* laudat hæc Synodus. *Caput decimum-sextum* statuit ut res ab Episcopis vel Presbyteris ex facultatibus Ecclesiæ, post eorum Ordinationem, comparatæ, quocumque nomine, & quacumque conditione, ad Ecclesias quibus præsunt, pertineant, non ad eorum heredes devolvantur. *Caput decimum-septimum* Rerum Ecclesiasticarum distractionem vetat absque urgentissima necessitate, & consilio Metropolitani, aut certè vicinorum Episcoporum, earumque commutationem imprudentem & Ecclesiæ incommodam æquè prohibet. *Caput decimum-octavum* docet Pastores Ecclesiarum res Ecclesiæ possidere, non ab his possideri debere eas possidendo contemnere, *& non sibi, sed aliis possidere*. Et verbis *Juliani Pomerii* sæculares homines perstringit, qui Ecclesiam nimis divitem esse conqueruntur. *Quantacumque sint*, inquit, *res Ecclesiæ, si eo modo quo dispensanda sunt, dispensentur, nimiæ non sunt. Cupiditas quippe, immo negligentia quorumdam dispensatorum, non Ecclesiæ ampla res in vitio sunt. Mira namque res, Ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimiùm habet*.

Bonorum Ecclesiæ recta administratio & usus.

Caput decimum-nonum Nec subditos Prælatis detrahere, nec ipsos ex livore reprehendere, ac ipsis insultare debere docet: nec Prælatos ansam dare detrahendi. *Caput vigesimum* statuit ut Episcopi Syncellos habeant vitæ probabilis Clericos, conversationis suæ testes perpetuos. *Caput vigesimum-primum* Antistites perstringit, qui Laïcos potiùs quàm Clericos familiares habere, & commensales delectantur: qui subditas sibi Congregationes Canonicorum, Monachorum, & Sanctimonialium negligunt: *Qui non causâ necessitatis, aut utilitatis, sed potiùs avaritiâ & propria delectationis, sæpissimè propriâ Civitatis suæ Sede relictâ, Clero que neglecto, remotiora loca frequentant: de qua re & destitutio divini cultûs, & prædicatio in plebibus, & cura subjectorum postponitur, & hospitalitas negligitur*. Caput vigesimum-secundum Pacis inter Episcopos & Patronos Laïcos conservandæ causâ, jubet ut si Laïcus idoneum utilemque Clericum Ecclesiæ suæ præficiendum obtulerit, non rejiciatur ab Episcopo: & si rejiciendus est, *Diligens examinatio, & evidens ratio, ne scandalum generetur, manifestum faciat*. Caput vigesimum-tertium perstringit Antistites qui non paternum affectum circa gregem sibi commissum, sed quemdam dominatum exercent. 24. Jubet ut Prælati carnalem & spiritualem cibum subditis distribuant. 25. Ministros Episcoporum, & Archidiaconos avaritiæ deditos, jubet ab ipsis Episcopis coërceri. 26. Concilia Provincialia bis aut saltem semel in anno celebrari statuit, ex quorum prætermissione multorum criminum oritur impunitas, & superborum Clericorum impudentia fovetur, qui Canonum auctoritate calcata, auribus Principum molestiam creant. 27. Chorepiscopos qui formam Septuaginta Discipulorum tenent, Confirmationis Sacramentum conferre vetat, & alia ministeria obire, quæ solis Pontificibus debentur. 28. Presbyteros & Monachos negotiatores & villicos esse prohibet, turpibusque lucris implicari. 29. Presbyteros Parochiarum regimini præpositos, ab Episcopis ad varia loca mitti prohibet ad agenda ipsorum negotia: quia illos residere necesse est, ne eorum absentiâ & loca Deo dicata cultu debito priventur, *& homines sine Confessione, & infantes sine Baptismatis regeneratione plerumque moriantur*. 30. Jubet Rectores Ecclesiarum diligentiorem adhibere curam in educandis & erudiendis junioribus Clericis & ipsos ad Concilium adducere, ut suum studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat. 31. Evangelicam Prædicationem quæstûs causâ fieri vetat: & ne Episcopi Diœcesim lustrantes quartam partem decimarum & redituum ex oblationibus Fidelium in singulis Parochiis accipiant, si nulla necessitas urgeat, sed in usus Ecclesiarum & pauperum, secundùm suam dispositionem, expendendam relinquant. Caput 32. multorum Sacerdotum *incuriam & ignorantiam* arguit, qui *Modum Pœnitentiæ reatum suum confitentibus, secus quàm Jura Canonica decernunt, imponunt, utentes quibusdam Codicillis contra Canonicam Auctoritatem scriptis, quos Pœnitentiales vocant: & ob id non vulnera peccatorum curant; sed potiùs foventes palpant, incidentes in illud Propheticum: * Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ad decipiendas animas*. Quam ob rem jubent Patres, *Ut unusquisque Episcoporum in sua Parochia eosdem erroneos Codicillos diligenter perquirat, & inventos igni tradat, ne per eos ulteriùs Sacerdotes imperiti homines decipiant*. Caput 33. statuit ut Episcopi Sacramentum Confirmationis jejunii administrent, & iisdem temporibus, quibus Baptismum solemnem, in Paschate scilicet ac Pentecoste. 34. Decernit ut Episcopus Presbyterorum aliorumque Clericorum depositorum vitam & conversationem inspiciat, eosque Canonicæ Pœnitentiæ subdere non negligat. 36. Prohibet ne Clerici Ecclesias, quibus sunt mancipati, deserentes, ab aliis Episcopis, aut Abbatibus, seu etiam nobilibus viris recipiantur: Statuitque Imperatori supplicandum, ut potestate Regali prohibeat ne quispiam Laïcorum alterius Clericum sollicitet, aut recipiat: & præcipuè, ne Italici Episcopi, Abbatesque, & Comites, ac cæteri nobiles viri, aliorum Clericos ex Germania, Galliaque illuc fugientes recipere præsumant. XXXVII. Episcopos invigilare jubet, ut Abbates Canonicorum ab illicitis se abstineant. Qui si Episcopo parere renuerint, Synodali Judicio aut corrigantur, aut *interveniente Principis auctoritate, honore prælationis priventur*. 38. Sacerdotes a scurrilitate, turpiloquio, histrionum jocis, aut quibuslibet spectaculis, abstinere mandat; quibus *magis lugere convenit, quàm in cachinnos ora dissolvere*. Viduas repente & sine probationis examine Sanctimonialibus præfici vetat. *Caput XXXIX.* Ne verò ipsas velent Presbyteri inconsultis Episcopis, cavet. *Caput XL.* Ne iidem Vir-

Pastoralis Episcoporum vigilantia.

Pax inter Episcopos & Patronos Laicos servanda.

Concilia Provincialia.

Curatorum Residentia.

Pœnitentiæ modus secundùm Canones imponendus.

Erronei Condicilli Pœnitentiales igni tradendi.

Ezech. 13.

Confirmatio.

Sacerdotum modestia & mortificatio.

Virgines consecrent, sub pœna canonica prohibet. *Caput XLI.* Abusum qui irrepserat, ut quædam fœminæ sibi ipsis velum imponerent, ut Ecclesiarum excubatrices & administratrices fieri possent, emendat. *Caput XLII.* Prohibet sic velatas in Ecclesiis ad hujusmodi obsequium a Presbyteris admitti. *Caput XLIII.* Corrigit alium abusum, qui invaluerat ut Abbatissæ Viduas aut Virgines velarent: & quæ id fuerint causæ, coërceri jubet ab Episcopis, & Canonicæ Pœnitentiæ addici. 44. Vetat ne viduæ juniores statim velentur, sed expectare jubet diem a maritorum obitu trigesimum, secundùm Legem Imperatoris; quo elapso tempore, aut nubant, aut Deo, si malint, in Monasteriis consecrentur, non verò in propriis domibus sub Sanctimonialium habitu vivere sinantur. 45. Abusum longè graviorem resecari jubet qui in Provinciis quibusdam grassabatur, ut fœminæ sanctis altaribus se ingererent, sacra vasa contingerent, Sacerdotalia indumenta Presbyteris administrarent, immo *Corpus & Sanguinem Domini populis porrigerent.*

Parthenones non adeundi sine Episcopi licentia.

Caput 45. Canonicos & Monachos Monasteria Puellarum adire vetat, *nisi causa prædicationis, aut inevitabilis necessitas exegerit*, cum *Episcopi*, aut ejus *Vicarii licentia*. Presbyteros, post Missarum celebrationem, ad secretas cum Sanctimonialibus collocutiones divertere prohibet, & earum Confessiones excipere *nisi in Ecclesia, coram sancto altari, adstantibus haud procul testibus*, nisi præpedierit infirmitas. Absque Episcoporum jussione Canon 46. Monachis Sacerdotibus Confessiones Monialium, immo & Clericorum, & Laicorum audire vetat. *Nullo modo videtur nobis convenire, ut Monachus, relicto Monasterio suo, idcirco Sanctimonialium Monasteria adeat, ut confitentibus peccata sua modum pœnitentiæ imponat. Nec etiam illud videtur nobis congruum, ut Clerici & Laici Episcoporum, & Presbyterorum Canonicorum judicia declinantes, Monasteria Monachorum expetant, ut ibi Monachis Sacerdotibus Confessionem peccatorum suorum faciant: præsertim cum eisdem Sacerdotibus Monachis id facere fas non sit, exceptis his dumtaxat qui sub Monastico Ordine secum in Monasteriis degunt. Illis namque est Confessio peccatorum facienda, a quibus subinde & modus Pœnitentiæ, & consilium salutis capiatur, & a quibus, post tempora Pœnitentia peracta, secundùm Canonicam Institutionem, si Episcopus jusserit, reconciliatio mereatur..... Monachos quietem debere diligere; & intentos esse tantummodo jejunio & orationi in locis, in quibus renuntiaverunt sæculo, permanentes, ut nec Ecclesiasticis, nec sæcularibus negotiis communicent; nec in aliquo sint molesti propria Monasteria deserentes, nisi fortè eis præcipiatur propter opus necessarium ab Episcopo Civitatis.* Caput 47. prohibet Missam in domibus privatis, in hortis, aut ædiculis & Oratoriis celebrari, nisi necessitas compellat in itinere, quando Ecclesia remota est, *Ne populus Dei sine Missarum celebratione & Corporis & Sanguinis Dominici perceptione maneat.* Idque tunc fieri jubet in Altaribus ab Episcopo consecratis. 48. Sacerdotes sine ministris Missam celebrare prohibet, sub pœna canonica. 49. Decernit ut singulæ Ecclesiæ, plebes & res, quibus consistere possint, habentes, singulos habeant Presbyteros, cavetque ne idem duabus, aut tribus Basilicis præficiatur. *Caput L.* observationem diei Dominicæ commendat, & Imperatorem a Sacerdotibus rogandum statuit *Ut ob honorem & reverentiam tanta diei cunctis metum incutiat, ne in ea mercatus, Placita, & ruralia quæque opera, nec-non & quælibet carrigationes ullius conditionis homines facere præsumant.* 51. Modiorum & sextariorum, staterarum atque ponderum inæqualitatem in vendendo & commodando, atque recipiendo, prohibet. 52. Principis auctoritatem implorat, ut impediatur gravamen pauperum, in aliquibus Provinciis, in quibus Episcopi & Comites & cæteri Prælati frumentum & vinum minori longe pretio, quam cæteris, pauperes sibi subditos sibi vendere cogebant.

Sacerdotibus Monachis fas non est Sæcularium Confessiones excipere, sine approbatione Episcopi.

Monachorum secessus & quies.

Dominica diei sanctificatio.

LIII. Præclara habet contra usurarios ex Scriptura Sacra & SS. Patribus, maximè ex S. Hieronymo in Ezechielis 18. docetque usuram esse quicquid exigitur ultra sortem, non solum in pecunia, sed in quacumque specie. *Solent*, inquit, *argumentari & dicere: Dedi unum modium, qui satus fecit decem modios: nonne justum est ut medium modium de meo plus accipiam, cùm ille mea liberalitate novem & semis de meo habeat?* Nolite errare, *inquit Apostolus*, Deus non irridetur. *Respondeat enim nobis breviter fœnerator misericors, utrum habenti dederit, an non habenti? Habenti utique dare non debuerat; sed dedit quasi non habenti: ergo quare plus exigit quasi ab habente? Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis, & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo quod dederint, plus acceperint.* Ibidem refert ac damnat Synodus malas artes & crudelitatem fœneratorum, qui tempore famis pauperi pecuniam pro modio frumenti numerare non valenti dicunt: *Quo modo denariis possum modium frumenti mei vendere, aut tot denarios tempore fructus novi mihi redde, aut certè eorum pretium in frumento & vino, & cæteris quibuslibet aliis frugibus ad plenum supple. Unde evenire solet ut pro frumenti modio taliter mutuato, tres aut quatuor modii a pauperibus tempore messis violenter exigantur. Sunt etiam alii crudelissimi fœneratores, qui tempore necessitatis nihil commodare pauperibus volunt, nisi messellas suas, & vineolas, & pratella ea ratione in pignus dederint, ut quicquid frugum in hisce colligi poterat, pro parvo quod mutuum acceperunt, ex asse amittant, &c.* Caput 54. Adultos baptizandos & confirmandos, & baptizandorum atque confirmandorum patrinos, de Fide & Sacramentis diligenter erudiri præcipit.

Fœneratorum malæ artes & crudelitas.

Secunda pars Decretorum Concilii.

Secunda pars Concilii 6. Parisiensis Regum & Principum, generatimque omnium Fidelium statum spectat. Capita tredecim complectitur. Primum & secundum disertè explicant in quo positum sit ministerium Regis, maximèque in Ecclesiæ tuitione positum docent, ex *S. Isidoro* dicente: *Principes sæculi nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adepta culmina tenent, ut per eamdem potestatem Disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra Ecclesiam Potestates necessaria non essent, nisi ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, Potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur: ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ utilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum Potestas Principalis imponat, & ut venerationem mereatur, Potestas impertiat. Cognoscant Principes sæculi, Deo debere se reddere rationem propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* Caput 3. Judices, Ministrosque probos a Regibus eligendos docet: alioquin ipsos coram supremo Judice reos fore. *Caput IV.* docet pietatem, justitiam & misericordiam esse stabilimentum Regni. *Caput V.* monet Reges ut Regnum sibi a Deo traditum credant, illudque secundum ejus voluntatem gubernare satagant. *Caput VI.*

Christiani Regis officia.

Fides & obedientia Regi exhibenda.

VI. Ad caritatem omnium ordinum homines adhortatur, & maximè Palatinos, seu Clericos, seu Laïcos, *Ne alterutrius injuriam, aut dehonorationem* (quod in Aula frequens est) *contra fas meditentur*. Capite 7. Legem Christi, divinaque mandata negligi a Fidelibus Patres lamentantur. *Capite VIII.* Fidem Regi servandam & obedientiam exhibendam, ex Sacra Scriptura docent, cujus prolatis documentis, ita colligunt: *Quapropter necesse est ut unusquisque Fidelis tanta Potestati ad salutem & honorem Regni, secundùm Dei voluntatem, utpote membrum capiti opem congruam ferat, plusque in illo generalem profectum, & utilitatem atque honorem Regni, quàm lucra quærat mundi*. Capite 9. Publicas calamitates, Regnorumque translationes ob Principum, ac populorum peccata a Deo vindice infligi docent. *Capite X.* Quorumdam Christianorum refellunt errorem, qui credebant, asserebantque, homines in Christo renatos, quamvis scelerate viverent, & in malis operibus diem extremum clauderent, diuturno atque purgatorio, non æterno igne puniri: docentque fidem sine bonis operibus non salvare. *Caput XI.* Frequentari jubet Ecclesias, easque præ Templo Hierosolymitano, honore dignas esse docet, *in quibus non jam sanguis taurorum effunditur, sed Corpus & Sanguis Christi conficitur, & a Fidelibus percipitur*. Eorumque consuetudinem redarguit, qui in ædiculis & Oratoriis Sacrificium offerri faciunt, templa negligentes ac deserentes. *Caput XII.* Eos increpat, qui Ecclesiam ingressi, *non ad Deum puram simplicemque orationem dirigunt; quoniam quod ore precantur, hoc etiam mente non meditantur*. Caput 13. Docet eos qui ab Ecclesiis procul sunt, non propterea negligere debere orationem, cùm Deus orari possit in omni loco, utpote qui ubique sit.

Reverentia Ecclesiæ debita.

His Capitulis conditis, Patres Epistolam Synodicam ad *Ludovicum Pium* Imperatorem scripsere, cui adjunxere 27. Capitula ex Decretis Concilii maximam partem excerpta, quorum observationem præcipuè necessariam judicarunt, ejusque Majestati supplicarunt, ut ea executioni mandari curaret. His constat *Concilii VI. Parisiensis tertia pars*. In sexto Capitulo, quod est de Missarum celebratione in ædiculis & Oratoriis prohibenda, Missa *Consecratio & perceptio Corporis & Sanguinis Dominici* ter appellatur. Falsò itaque mutationem circa fidem Eucharistiæ insensibilem decimo sæculo factam Calviniani Ministri fabulantur, & tunc sensim præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia doctrinam invaluisse, cùm nono sæculo ea totius Ecclesiæ fides esset, ut & præcedentium, ab ipsa Christiani nominis origine, sæculorum. *Capite XXII.* Patres Imperatorem rogant ut in bonis Pastoribus constituendis maximam curam adhibeat: *Quia si aliter factum fuerit*, inquiunt, *& Ordo Ecclesiasticus suam non habebit dignitatem, & Religio Christiana in multis labefactanda detrimenti sui jacturam patietur, & animæ vestræ, quod non optamus, periculum generabitur*. Ut in Abbatissis constituendis, & in omnibus Reipublicæ Ministris eligendis, periculum suum caveat, & solertissimam providentiam adhibeat, eumdem Imperatorem rogant *Cap.23. Capite 26.* Maxima libertate causam exponunt cur collapsa fuerit Ecclesiastica Disciplina, tantique mali fontes duos indigitant, *Quia*, inquiunt, *& Principalis Potestas, diversis occasionibus intervenientibus, secus quàm auctoritas divina se habeat, in causas Ecclesiasticas prosilierit, & Sacerdotes partim negligentiâ, partim ignorantiâ, partim cupiditate, in sæcularibus negotiis & sollicitudinibus mundi, ultra quàm debuerant, se occupaverint. Et hac occasione aliter quàm divina auctoritas doceat, in utraque parte actum extitisse, dubium non est*.

Tertia pars Concilii.

Fides Ecclesiæ circa Eucharistiam.

Boni Pastores constituendi.

Causa cur prolapsa sit Ecclesiæ Disciplina.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag.352. Religiosi Censores hanc propositionem velut meam notant: *Papa committens Simoniam, coërceri potest ab Imperatore*.

R. Hæc propositio non est mea; nec ibi, aut alibi in Opere meo legitur. Concilii Parisiensis Sexti Canones eo loci recenseo. *Caput* [inquam] *undecimum eliminari præcipit ab electione & ordinatione Sacerdotis Simoniacam Hæresim, primumque necesse esse ait*, UT HÆC PESTIS IMPERIALI AUCTORITATE ET POTESTATE, CUM CONSENSU VENERABILIUM SACERDOTUM, A ROMANA ECCLESIA AMPUTETUR. Hæc Synodi verba; de meo nihil addidi; de electionibus & ordinationibus, & maximè de Romani Pontificis electione sermo est: de Papa Simoniam committente ab Imperatore coërcendo, ne verbum quidem ullum.

ARTICULUS X.

De Concilio Aquisgranensi II.

ANno Christi octingentesimo trigesimo-sexto, Concilium Aquisgranense II. convocante *Ludovico Pio* Imperatore, celebratum est octavo Idus Februarii, ad restaurandam Ecclesiasticam Disciplinam. Sanxit de vita Episcoporum, de eorum doctrina, de vita & doctrina inferiorum Ordinum, de persona Regis, filiorumque eius, ac Ministrorum. Primum Caput, quod est *De Vita Episcoporum*, duodecim Canones complectitur, quibus non statuitur aliquid novi, sed repetuntur & confirmantur quæ in Concilio Aquisgranensi I. & Parisiensi VI. statuta sunt. Vitam porro Episcoporum instituit secundùm Apostoli doctrinam, & *S. Gregorii Magni* documenta in libro Pastorali. Notanda sunt illa verba Canonis III. *Placuit omnibus Episcopis, ut quocumque loco sit Episcopus, coram se aggreget semper pauperes ad refectionem*.

Summa Canonum.

Episcoporum Vita.

Caput secundum, quod est de Doctrina Episcoporum, duodecim pariter Canones continet, qui docent Episcopos *inexcusabiliter nosse oportere, ut ex Veteris Novique Testamenti Scriptis, quæ vera sunt, salutique omnium proficua proferre doctè sciant*. Necesse insuper est, ut sciant *Medicinam spiritualem, consiliumque, salubre animarum, uti Medici spirituales:* quia, ut ait S. Gregorius, *Ars artium regimen est animarum*. Scire debere *Formam Evangelicam, documenta Apostolica, Canonum instituta, normam Regulæ Pastoralis a Sancto Gregorio edita*. Scire ipsos debere, *Res Ecclesiasticas, non ut proprias, sed a Domino sibi pro aliorum necessitatibus commissas, & nihil aliud esse res Ecclesiæ, quàm vota Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Idirco maximè eos cavere debere, *Ne ea quæ Ecclesiasticis tradita sunt Ministeriis, pro remissione peccatorum, aut aliis aptanda officiis aut pauperibus eroganda propria cupiditate aut Potentum terrore, parentumque procuratione, ad alios usus retorqueant: Ne fortè quod aliis extat remissio peccatorum, ipsis sit damnationis augmentum: sed potiùs indigentibus eas, & Ecclesiasticis Ministeriis distribuant, ne exinde a Domino velut inutiles dispensatores damnentur*. Perpetua est & constans Patrum doctrina, Clericos bonorum Ecclesiasticorum dispensatores esse, non dominos. *Canon XII.* statuit *Ut si quispiam Episcoporum, aut quilibet sequentis Ordinis*

Episcoporum doctrina.

Bonorum Ecclesiæ sancta administratio & dispensatio.

Eccle-

Fides Regi servanda. *Ecclesiastici*, *deinceps timore*, *aut cupiditate*, *aut qualibet suasione a Domino & Ortodoxo Ludovico Imperatore defecerit*, *aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promissum violaverit*, *& ejus contrariis malevola intentione quolibet modo se copulaverit*, *gradum proprium Canonica atque Synodali Sententiâ amittat.* *Hanc violantium pœna.* *Quòd si quisquam laicus id facere tentaverit*, *sciat se ab universo gradu anathematizandum.* Hujus condendi Canonis necessitatem fecit *Ebonis* Remensis, *Agobardi* Lugdunensis, *Bernardi* Viennensis, *Bartolomei* Narbonensis, *Jesse* Ambianensis, *Theodulfi* Aurelianensis, *Helia* Tricassini, *Heriboldi* Autisiodorensis, aliorumque Lotharianæ factionis Prælatorum, in *Ludovicum Pium* conspiratio, ejusque exauctoratio per summum nefas tentata in Conventu Compendiensi anno 833.

Altera pars secundi Capitis, quæ est *De vita & doctrina inferiorum Ordinum*, sexdecim continet Canones. *Monastica Disciplina.* Abbatibus Monachorum præcipit Canon secundus, *Ut ipsis temporalia subsidia tantò studiosiùs administrent*, *quantò sciunt exteriùs nihil contingere licere.* *Sed & divina lectionis studio jugiter eos informent*, *ne aut temporali auxilio divinum opus explere nequeant*, *aut torpentes otio*, *in laqueum tentationis incidant.* Prohibet etiam Monachis ne *sæcularibus*, aut *Ecclesiasticis negotiis se immisceant*, *nisi in causa necessitatis*, *acceptâ tamen propria civitatis Episcopi licentiâ.*

Curatorum ministerium. Canon quintus Ministerium Curatorum explicat. *Presbyterorum*, inquit, *qui præsunt Ecclesia Christi*, *& in confectione divini Corporis & Sanguinis consortes cum Episcopis sunt*, *ministerium esse videtur ut in doctrina præsint populis*, *& in officio prædicandi.* Oneris Episcopalis *Cooperatores* eos vocat. Hominum ad Parochias suas pertinentium curam gerere debere docet a nativitate usque ad obitum. *Extrema Untio ante Eucharistiam Infirmis data.* Infirmorum & morientium curam sic ab eis gerendam præscribit: *Si autem infirmitate depressus fuerit*, *ne Confessione*, *atque oratione Sacerdotali*, *nec non Unctione sanctificati olei*, *per ejus negligentiam careat.* *Denique si finem urgentem perspexerit*, *commendet Animam Christianam Domino Deo suo more Sacerdotali*, *cum acceptione Sacræ Communionis*, *corpusque sepultura.* Ex hoc Canone patet in usu Ecclesiæ fuisse, ut infirmitate depressi, id est, graviter ægrotantes, primùm Confessione Sacramentali peccata expiarent. Deinde Sacramento Extremæ-Unctionis munirentur, antequam desperata valetudo esset: tandem, ubi imminere prævideretur obitus, fieret Animæ Commendatio, & Sacra Communio ceu Viaticum moribundo Christiano daretur. Quòd autem postea Communio præmissa sit Extremæ-Unctioni, & a pluribus sæculis mos ille in Ecclesia Latina observetur, ut Viatico Corporis & Sanguinis Christi reficiantur infirmi, postea Extrema-Unctione, ubi imminet obitûs, mera Disciplinæ mutatio fuit, non Sacramenti. Unde imperitè Dallæus * Calvinianus Minister ex hujusmodi variatione colligit Extremam-Unctionem Sacramentum non esse, vel idem nos Sacramentum non habere, quod habuerunt antiqui. *Canon septimus* Clericos ancillas habere vetat. Canon duodecimus Monasteriis puellarum providet, quæ in quibusdam locis *lupanaria potiùs esse videbantur*, *quàm Monasteria*, *propter negligentiam stipendiorum*, *aut insolentiam Prælatorum.* *Parthenonum reformatio.* Unde rogandum Imperatorem statuunt Patres, ut Religiosos Viros mittat, qui hæc inquirant & emendent. *Canon decimus-quintus* jubet Canonicos secundùm Regulam in Concilio Aquisgranensi primò ipsis præscriptam religiosè conversari: *Monachos verò secundùm traditam a B. Benedicto Regulam unanimiter.* *S. Benedicti Regula.* Tunc scilicet omnia Galliarum, Germaniæ & Italiæ Monasteria *Ludovici Pii* ditioni subdita, sub *S. Benedicti* Regula militabant.

* *Lib. adversùs Extremam Unctionem.*

Caput III. quod est *De persona Regis*, *filiorumque ejus*, *ac Ministrorum*, viginti-quinque Canones continet: quorum plerique gemini sunt iis, qui in Concilio Parisiensi sexto, parte secundâ & tertiâ, de iisdem personis conditi leguntur. *Christiani Regis officia.* Canone secundo, Christiani Imperatoris & Regis officium his S. Fulgentii, lib. de Veritate Prædestinationis & Gratiæ, verbis explicatur: *Clementissimus Imperator non ideo est misericordia vas præparatum in gloriam*, *quia apicem terreni Principatûs accepit*, *sed si in Imperiali culmine rectâ fide vivat*, *& vera cordis humilitate præditus*, *culmen Regia Dignitatis sanctæ Religioni subjiciat: Si magis in timore servire Deo*, *quàm in tumore dominari populo delectetur*; *si in eo lenitas iracundiam mitiget*, *ornet benignitas potestatem*: *si se magis diligendum quàm metuendum cunctis exhibeat: si subjectis salubriter consulat: si justitiam sic teneat*, *ut misericordiam non relinquat*: *si præ omnibus ita se sanctæ matris Ecclesia Catholicæ meminerit filium*, *ut ejus paci atque tranquillitati per universum mundum prodesse suum faciat Principatum.* *Magis enim Christianum regitur ac propagatur Imperium*, *dum Ecclesiastico statui per omnem terram consulitur*, *quàm cùm in parte quacumque terrarum pro temporali securitate pugnatur.* Canonibus IX. & X. Imperatorem admonent Patres, ut in bonis Pastoribus in Ecclesiis Dei constituendis magnum studium adhibeat, & in Rectoribus Monasteriorum, & Abbatissis nominandis, animæ suæ caveat periculum. Canone XVII. Imperatorem rogant, ut Viros Ecclesiasticos ad Aulam, ad Comitia & Placita non vocet, aut ad quævis negotia gerenda mittat Quadragesimæ tempore. *Vestram*, inquiunt, *a Deo amabilis Auguste*, *petimus clementiam*, *uti absque inevitabili necessitate sanctum tempus Quadragesima liceat Ecclesiasticis Viris sub quiete agere*, *quatenus tempus illud*, *quod purificatio esse debet aliorum temporum*, *non inquinetur inquietudine perturbationum.* Canon XVIII. Jejunium, Placita & Nuptias diebus Dominicis prohibet. Canon XIX. Monasteria, quæ sæcularibus dari contra Canones *Reipublica necessitas* coëgerat, restaurari jubet, ac Clericos in locis, in quibus fuerant, interim restitui, donec rerum opportunitas id pleniùs emendari permittat. Canon XXII. Frequentis Communionis morem excitari decernit. *Mos frequentis Communionis excitandus.* *Sanè*, inquiunt Patres, *communicatio Corporis Domini omni die Dominica debuit celebrari.* *Ideoque necesse est*, *quantùm ratio permittit*, *ut moderna corrigatur consuetudo*; *ne fortè qui longè est a Sacramentis*, *quibus est redemptus*, *longè sit a salute quam fuerat consecuturus.*

Libri tres a Synodo scripti ad Pippinum Aquitaniæ Regem. Ab eadem Synodo libri tres ad *Pippinum* Ludovici Pii filium, Aquitaniæ Regem, scripti sunt, quibus ea Sacræ Scripturæ testimoniis & exemplis illustrant, quæ eidem Regi per Epistolam seu Commonitorium antea suggesserant. Scopum illorum, uti & Commonitorii, declarat Astronomus in Vita Ludovici Pii. *In ipsis etiam diebus*, inquit, *in quibus Purificatio Beatissima semper Virginis Maria celebratur*, *Conventus quidem magnus*, *sed præcipuè Episcoporum*, *Aquisgrani convenit.* *In quo cùm de aliis utilitatibus Ecclesia necessariis*, * *tum præcipuè de his rebus questum est*, *quas Pippinus & sui multis Ecclesiis abstulerunt.* *Ob quam rem Imperialis Auctoritas*, *& communis Concilii Commonitorium ordinatur*, *quibus commoneretur Pippinus & sui*, *cum quanto periculo res Ecclesiasticas invaserint.* *Quæ res prosperum suscepit exitum: Nam Pippinus monita Pii Patris*, *Sanctorumque Virorum libenter suscipiens*, *obedienter paruit*, *& omnia invasa restitui*, *etiam per annuli sui impressionem constituit.* Tres isti libri editi sunt in Col-

* Supple, *Actum est.*

lectionibus Conciliorum, post Concilium II. Aquisgranense; Commonitorium verò desideratur.

ARTICULUS XI.

De Synodo apud Lauriacum.

Lauriacum, *vulgo* Lorris, *in agro Andegavensi.*

ANNO Christi DCCCXLIII. mense Octobri, apud Lauriacum in pago Andegavensi, Synodus celebrata est. Quot in ea sederint Episcopi, haud certum. Jubente *Carolo Calvo*, cujus Regni annus quartus numerabatur, congregatam credere par est. In ea quatuor Capitula condita sunt adversùs Ecclesiasticæ Auctoritatis, & Regiæ Potestatis contemptores; sive qui monitis Episcoporum parere renuerent, divinæ Legis adimpletionem, & Canonum executionem jubentium: & qui contra Regem conjurarent, aut ejus mandatis pertinaciter resisterent. Hos & & illos anathemate feriendos esse a Patribus decretum est. His adversùs Regiæ Dignitatis contemptores sanciendis occasionem dedit *Lantberti* Comitis, aliorumque rebellio, cujus causâ prima hoc anno 843. expeditio in Britanniam a *Carolo Calvo* Rege suscepta est, ut *Sirmondus* observat.

ARTICULUS XII.

De Synodo ad Theodonis-Villam.

Theodonis-Villa, *vulgò* Thronville, *Urbs Ducatûs Lucemburgensis, in Gallia Belgica ad Mosellam, Regium olim Palatium.*

ANNO Christi DCCCXLIV. mense Octobri, Synodus ad Theodonis-Villam, *Lothario, Ludovico*, & *Carolo* Regibus congregantibus, Præside *Drogone* Metensi Episcopo, celebrata est. Sex in ea Canones conditi. *Primo Canone*, Principes ad mutuam inter se concordiam pacemque servandam Patres adhortantur. *Secundo Canone*, eosdem monent ut Sedibus viduatis Episcopos absque mora designent. Illa Episcoporum designatio permittebatur Principibus, ut appendix potestatis quam ad Ecclesiam suo modo regendam, id est, ad politiam exteriorem ipsius ordinandam juxta Canones, eamque tuendam, a Christo accepere, ut Patres ajunt in eodem Canone. *Quia bene nostis ab eo qui solus meritò & Rex & Sacerdos fieri potuit, ita Ecclesiam dispositam esse ut Pontificali Auctoritate, & Regali potestate gubernetur, &c.*

Summa Canonum.

Monasteria Laicorum cura ac potestati non permittenda.

Canon III. Monasteria Laïcorum curæ ac potestati committi vetat, sed eis Clericos vel Monachos a Principe præfigi rogat. Canonem integrum exscribere operæ pretium est. *Sacrum quoque Monasticum Ordinem a Deo inspiratum, & ab ipsis Apostolis fundatum, seu a nominatissimis ac sanctissimis Patribus excultum, atque per istud Imperium, a vestris piæ memoriæ Prædecessoribus propagatum, & quædam etiam loca specialiùs venerabilia, contra omnem auctoritatem & rationem, ac Patrum vestrorum seu Regum præcedentium consuetudinem, laïcorum curæ & potestati, in maximo vestro periculo, & illorum perditione, & Dei ac Sanctorum non modica ad irascendum provocatione, vos commisisse dolemus. Quapropter pro Christo devotissimè obsecramus, ut tam magnam offensam & justam reprehensionem, atque periculosam sine exemplo præcedentium præsumptionem, ab animabus vestris & a felicitate Regni vestri pellatis, & loca venerabilia, & habitum ac Ordinem sacrum eis, qui ad hoc vocati sunt viris scilicet ex Clericali & Ecclesiastico, vel Monastico Ordine Religiosis, seu in suo sexu fœminis Deo dicatis atque devotis & in Schola Christi eruditis, ad custodiendum & providendum committatis, qui & quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddant. Qui si minùs perfectè & in divina Religione, & in Reipublicæ utilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores & utiliores in locis eorum substituantur: & non propter pravorum nequitiam Ordo Religionis, & loca sacratissima, eis quibus licitum non est, committantur: cùm manifestissimè Scriptura demonstret Ozam morte damnatum, qui Arcam Domini quasi cadentem relevare voluit, quam vel contingere illicitum ei fuit.*

Monasticus Ordo a Deo inspiratus, ab Apostolis fundatus, a Sanctis Patribus excultus, a Regibus propagatus.

Ex hoc Canone discimus 1. Monasticum Ordinem *a Deo inspiratum, ab Apostolis fundatum, a Sanctis Patribus excultum, a piis Regibus propagatum.* 2. Iram Dei provocari, Regum animabus periculum creari, nec non fœlicitati Regni cùm Monasteria, & alia loca venerabilia laïcorum curæ ac potestati committuntur. 3. Hunc abusum in Regibus Ludovici Pii filiis Gallicanos Præsules Apostolicâ libertate reprehendisse. 4. Reipublicæ utilitatem non esse sufficientem rationem, ut loca sacra iis committantur, quibus licitum non est. 5. Monasteriis præfici debuisse non solùm meliores, sed Reipublicæ utiliores. 6. Regiæ nominationi Gallicanam Ecclesiam permisisse Præfecturas Monasteriorum. *Canon quartus* Reges hortatur ne rerum Ecclesiasticarum pervasoribus faveant, immo potiùs eas tueantur, exemplo patris & avi Augustorum: *Ne sicut intentavit Samuel Propheta ad Roboam filium Salomonis in conscissione pallii, Regnum patrum labore acquisitum, & hæreditate relictum ab ipsis Christus dividat*, nedum Regnum æternum non tribuat. *III. Reg. XI.*

Viri Ecclesiastici spirituale & temporale subsidium Regibus ex animo offerant.

Quò verò id Regibus facilius sit, jubet Synodus, ut Viri Ecclesiastici & *intercessionis adjutorium, & solatii, quo Respublica indiget, subsidium Regibus promptè & ex animo offerant, juxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ*, sicut tempore præcedentium Regum facere consueverant.

Monasteriorum, & Regularis Disciplinæ restauratio.

Canon quintus jubet, ut quæ Monasteria propter imminentem Reipublicæ necessitatem laicis commissa sunt, ab Episcopo Diœcesano interim disponantur: qui adjuncto sibi aliquo Abbate Viro Religioso, restaurationem locorum & Officii, atque Religionis curet, & ut Monachis & Sanctimonialibus in iis locis degentibus temporale subsidium ministretur. Unde compertum est laïcos illos veluti Commendatarios Abbates fuisse, & Monasteriorum Administratores. Hunc abusum Gallicani Præsules corrigi voluerunt, sed ab ipsis Regibus, qui Abbates Regulares nominarent statim atque rerum opportunitas id permitteret. *Per loca etiam Monastica ejusdem Ordinis Provisores necesse erit disponere, cùm vestra Auctoritas eos, qui vices Christi, secundùm Regulam divinitùs dictatam, in Monasteriis agant, studuerit ordinare.*

In emendandis abusibus, tempore & providentiâ opus est.

Sanè in emendandis abusibus qui contra Canones & Disciplinam Ecclesiæ irrepserunt, quos temporum calamitas, & Reipublicæ necessitas invexit, tempore opus esse prudentiam Episcoporum multa dissimulare, & ad tempus ferre debere secundùm indulgentiam, præsertim cùm graviora mala corrigenda sunt, docent Gallicani Patres. *Et qui a sancta Ecclesia*, inquiunt, *in area trituræ Dominicæ docta, quædam novit redarguenda, quædam dissimulanda, quædam etiam gemenda usque ad tempus perferenda perspeximus, eo ferventiori zelo, quo majora corrigenda sunt, vestram Potestatem, & Sacerdotalis consilii Auctoritatem, quædam ad præsens ex asse non valere corrigere. Et ideo de Canonicorum Monasteriis, & Sanctimonialium, consideravimus, sicut Apostolus dicit, secundùm indulgentiam, non secundùm imperium, ut si propter imminentem necessitatem laïcis interim committantur, &c.* Canone sexto Episcopi Principes hortantur ut Ordinem Ecclesiasticum in pristinum splendorem ac vigorem restituant, justitiam omnibus reddant, ipsique

&

& omnes Regni Ordines præteritorum criminum Pœnitentiam agant.

ARTICULUS XIII.

Vernum, *vulgò* Vernüeil.

De Synodo Vernensi II.

ANno Christi DCCCXLIV. Synodus etiam in Verno Palatio jussu *Caroli Calvi* Regis celebrata est, cui *Ebroinus* Pictavorum Episcopus & sacri Palatii Archicapellanus, & *Vuenilo* Senonensium Archiepiscopus præfuerunt. Habita est mense Decembri: In ea cum Patres *Carolo* Regi gratulati essent quòd ad concordiam cum fratribus rediisset, & quòd jubere dignatus esset ut Synodus de statu Ecclesiæ, qui valde confusus erat, tractaret, duodecim Canones condidere.

Summa Canonum.

Primo, Regem adhortantur ut cultum Dei rebus omnibus præferat, & misericordiam & judicium atque justitiam conservet, exemplo *Davidis & Ezechiæ*, ac ipsius *Caroli Magni* ejus avi. *Exemplo vobis esse possunt David & Ezechias .... Sed & domesticum lumen Imperator Carolus, qui nomen quod familia vestra peperit, clarissimis actibus adornavit.*

Patres Regem admonent officii.

Se autem non temere Regem officii admonere ostendunt: *Quia*, inquiunt, *Vestri quoque cura nobis commissa est, quorum ministerio per fidem atque baptisma mundati, diem tremendi judicii cum cæteris Fidelibus expectatis.* Canone secundo, Regem rogant ut sceleratos, & *Apostolicæ Disciplinæ contemptores*, missis a latere suo probitæ fidei Legatis coërceat. *Canone tertio*, rogant ejus Majestatem ut religiosos & idoneos viros in Provincias mittat, qui statum Monasteriorum, in quibus est collapsa Disciplina Regularis, cum Episcopis scrutentur & corrigant. *Canone quarto*, Monachos vagos, & propositi sui desertores, & Clericos suarum desertores Ecclesiarum, jubent emendari. *Canone quinto*, in eos qui sacrilegium cum Sanctimonialibus committunt, *Innocentii I.* Decretum præcipiunt executioni mandari. *Canone sexto*, raptores, qui excommunicationem parvipendunt, sæcularium Legum terrore comprimi statuit Synodus, & circa puellam raptam Canonem Ancyranum undecimum servari. *Canone septimo*, admonendas & corrigendas statuit Sanctimoniales, quæ Religionis specie virilem habitum sumebant, & crines attondebant; & nisi errorem emendent, anathemate plecti, secundùm Canonem Gangrensis Synodi. *Canone octavo* statuit, ut Episcopi quos vel infirmitas vel Regia benignitas ab expeditionis militaris labore immunes faciebat, homines suos alicui ex Fidelibus suis ducendos ac regendos committerent, ne res militaris dispendium pateretur. Tunc scilicet Episcopi militum Regi suppeditare tenebantur. *Nonus Canon* Ecclesiæ Remensi diu Pastore destitutæ quamprimum præfici jubet Episcopum. *Decimo Canone*, Patres Regem orant ut *Agii* Presbyteri Ordinationem in Aurelianensem Episcopum ratam esse permittat. *Undecimo Canone*, circa Primatum *Drogoni* Metensi Episcopo in Gallias ac Germanias a *Sergio II.* Romano Pontifice concessum, expectandum statuunt Patres numerosiorem Synodum Episcoporum Galliæ & Germaniæ, & Metropolitanorum, reliquorumque Antistitum inquirendum esse consensum. *Duodecimo*, Ecclesiis loca & prædia restitui rogant, ac jubent, quæ a laicis detinentur. *Certè*, inquiunt, *quod nullus quamquam impudentissimus negare audebit, possessiones Ecclesiæ votum est Fidelium, patrimonium pauperum, redemptio animarum. Votum ergo alterius quomodo quisquam Deo audet auferre? Hereditatem pauperum quâ temeritate præsumit invadere? Unde alii suas animas redemerunt, cur inde alii suas perdunt?*

Possessiones Ecclesiæ patrimonium pauperum.

Denique Regem hortantur ne perversos Consiliarios audiat. *Tu autem, Clarissime Rex, quia verissimè scriptum est,* * *Corrumpunt mores bonos colloquia mala, fuge perversorum consortia & consilia, nec a Te quisquam petere audeat, quod Majestatem tuam præstare non deceat.*

* 1. Cor. 15.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 277. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Concessa a Romano Pontifice Privilegia Episcopis aliquibus Galliæ, prius debent examinari a Concilio & approbari.*

R. Hæc Propositio non est mea, mihi perperam affingitur. Synodi Vernensis secundæ Canones eo loci recenseo. *Undecimo*, inquam, *Canone circa Primatum Drogoni Metensi Episcopo in Gallias ac Germanias a Sergio II. Romano Pontifice, concessum, expectandum statuunt Patres numerosiorem Synodum Episcoporum Galliæ & Germaniæ, & Metropolitanorum, reliquorumque Antistitum inquirendum esse consensum.* Non quid fieri debeat, aut debuerit, pronuntio; sed quid a Concilio statutum fuerit, historicè refero. An rectè & fideliter sensum Canonis expresserim, collatio narrationis meæ cum ipso Canone ostendet, cujus hæc sunt verba: *De Prælatione Reverendissimi Drogonis definire aliud non audemus, nisi expectandum, quàm maximus cogi potest, Galliæ Germaniæque Conventum, & in eo Metropolitanorum, reliquorumque Antistitum inquirendum esse consensum, cui resistere nec volumus, nec valemus.*

Nota.

SUmmos Pontifices ex sui primatûs jure passim Primates elegisse edocet Thomassinus p. 1. l. 1. *cap. 30.* &c. Ita S. Gregorius Magnus S. Leandrum Hispalensem instituit suum in Hispania Vicarium, seu Primatem. Eamdem dignitatem obtinuit S. Isidorus Episcopus Hispalensis, quæ tandem Romani Pontificis privilegio Toletano Episcopo fuit concessa. Ita etiam Symmachus Cæsarium Arelatensem Vicarium suum, seu Primatem in Gallia esse voluit, Vigilius Auxanium & Aurelianum, Pelagius I. Sapaudum, qui omnes fuerunt episcopi Arelatenses. Primatum pariter Remigio Remensi concesserat Hormisdas, seu Symmachus; aliisque omissis certum est Zachariam primatûs dignitate Bonifacium Moguntinum ornatum voluisse. Poterat ergo Romanus Pontifex & Drogonem Metensem in Gallia Primatem constituere; sed Metropolitæ, ac præcipuè Hincmarus Remensis ex hac dignitate sua sibi minuenda formidantes, ipsum in Primatem agnoscere renuerunt. Hoc tamen tandem vel coacti fecissent, ni ipse Drogo suam dignitatem sponte dimittere voluisset, ut ex Thomassino cap. 31.

ARTICULUS XV.

Bellovacum, *vulgò* Beauvais, *caput Bellovacæ regionis*, vulgò Beauvoisis, urbs Episcopalis ... Remensis.

De Synodo Bellovacensi.

ANno Christi DCCCXLV. mense Aprili, Synodus jussu *Caroli Calvi* Regis, Bellovaci celebrata est, in qua *Hincmarus* Sandionysianus Monachus Remensis Episcopus creatus est, cum Sedes jam a decennio per *Ebonis* depositionem vacaret. Adfuere *Vuenilo* Senonensis Archiepiscopus, *Erchanradus* Parisiensis, *Immo* Noviomagensis, *Rothadus* Suessionensis, *Simeon* Laudunensis, *Lupus* Catalaunensis, *Ragenarius* Ambia-

Capitula quorum observantiam Rex Carolus Calvus pro Ecclesiæ bono promisit.

nensis, *Helias* Carnotensis, *Herpoinus* Silvanectensis, *Agius* Aurelianensis, Episcopi, & *Hincmarus* Remensium Archiepiscopus designatus. Octo condidere Capitula, quæ Rex Christianissimus *Carolus*, se erga omnes Ecclesias & Episcopos Regni sui observaturum promisit: *Primo* scilicet, se jus Ecclesiasticum & Legem Canonicam servaturum. *Secundo*, non passurum ut Episcopi damnentur, aut inhonorentur sine causa, *Tertio*, curaturum ut res tempore Principatûs sui Ecclesiis ablatæ restituantur, & restitutas conservaturum. *Quarto*, se illicita de rebus Ecclesiæ Præcepta rescissurum. *Quinto*, se injustas exactiones erga Ecclesias remissurum. *Sexto*, se Ecclesias easdem contra deprædatores & oppressores defensurum. *Septimo*, se Præcepta in favorem Ecclesiarum *a Ludovico Pio & Carolo Magno* data confirmaturum. *Octavo*, si quid vel ab ipso Rege, vel ab Episcopis, contra hæc Capitula, humana fragilitate, ignorantia, vel subreptione peccetur, mutuo id consilio emendatum iri.

ARTICULUS XVI.

De Concilio Meldensi.

Meldæ, *vulgò* Meaux, *caput Bria, urbs Episcop. olim sub Senonensi, nunc sub Parisiensi Archiepiscopatu.*

Anno Christi octingentesimo quadragesimo-quinto, XV. Kal. Julias, consensu *Caroli Calvi* Regis Christianissimi, Synodus in Ecclesia Meldensi celebrata est; cui adfuere *Vuenilo* Senonensis, & *Hincmarus* Remensis, Metropolitani, cum Suffraganeis suis, & *Rodulfus* Archiepiscepus Bituricensis; cæteri vero Episcopi per literas aut Legatos. Ab his Canones proximè habitarum Synodorum recensiti: scilicet Conventus Coloniensis Capitula; item quæ in Synodis apud Theodonis Villam, apud Lauriacum, & apud Bellovacum condita fuerant. Tum alii Canones numero sex & quinquaginta conscripti. *Primus* est de domo Episcopi rectè componenda. *Secundus* rogat Regem & Magnates ne diu in domibus Episcoporum commorentur; & ne mulieres illuc introducant. *Tertius* Regem admonet ut caveat ne suus per civitates transitus direptionis sit occasio, & ne earum immunitates violentur. *Quartus* statuit ut Episcopis libertas a Rege concedatur, Adventûs maximè & Quadragesimæ temporibus; ipsi verò concesso sibi otio bene utantur, Diœcesim lustrent, vel in civitatibus suis resideant, prædicationi vacent, hospitalitatem sectentur, &c. *Quintus* Visitationem Diœceseos cuilibet Episcopo luculentiùs commendat, ut eam per se ipsos obeant, *justa ordinem Evangelicum, & Apostolicum, atque Ecclesiasticum*. Sextus exercendam Canonum severitatem statuit in Sacerdotes, qui contemptu minoris Ecclesiæ ambitiosè ad potiorem aspiraverint. *Septimus* Metropolitanorum jura servari jubet. *Octavus* sancit ut Principes bis aut semel saltem in anno Concilia Provintialia celebrari permittant: *Quia qualibet confusio rerum temporalium dissolvere non debet Collegium Sacerdotum*. Episcopum, qui ad Concilium vocatus, absque evidenti impedimento abfuerit, *Canon nonus* ab Officio suspendit. *Decimus* Canonum statuta præcipit ab omnibus observari, & ut nemo in actionibus vel Judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur: & *Ut in exponendis vel prædicandis Divinis Scripturis, Sanctorum Catholicorum & probatissimorum Patrum sensum quisque sequatur, in quorum scriptis*, ut B. dicit Hieronymus, *fidei veritas non vacillet*. Undecimus statuit ut Episcopus probum & eruditum Theologum secum habeat, *Qui juxta sincerissimum & purissimum sensum Catholicorum Patrum, de fide, & observatione mandatorum Dei, seu & prædicationis doctrina, Presbyteros plebium assiduè instruat & informet, ne domus Dei vivi, quæ est Ecclesia, sine lucerna verbi divini remaneat*. Presbyteros in Ecclesiis suis assiduè residere, ac mulierum frequentationem vitare jubet *Canon duodecimus*. Clericos armatos incedere prohibet *decimus-tertius*, sub pœna depositionis. *Decimus-quartus* Episcopos super Sacra jurare vetat: transgressores Censuræ Ecclesiasticæ subjicit. *Decimus-quintus* docet quàm detestanda sint perjuria. *Decimus-sextus* Hospitalia ad nihilum redacta, vel ab hospitalitatis officio funditus abalienata, ut instaurentur, admonendum statuit esse Regem. *Decimus-septimus* Regiam Majestatem curare monet, ut Monasteria, quæ, eversâ Religione, in allodium data sunt, libertate donentur, in iisque divinus cultus, & observantia regularis restituantur. *Decimus-octavus* Regem admonet ut Missos in Provincias dirigat, qui res Ecclesiasticas ab ipso, aut ejus parente per subreptionem atque ignorantiam in allodium datas inquirant, earumque breve describant, ut id ejus Majestas emendet. *Decimus-nonus* per virtutem Sanguinis Christi prohibet, ne quis per *Simoniacam heresim* regiminis locum obtineat *quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut donatione, per se, aut per emissam personam*. Canon vigesimus prohibet Chorepiscopis administrationem Sacramenti Confirmationis, *solis Episcopis, juxta Decreta Innocentii I. debitam*; consecrationes Ecclesiarum, Ordinum collationem usque ad Subdiaconatum, &c. *Vigesimus-primus* ab Episcopis & eorum Ministris, propter sacrum Chrisma quodvis munus accipi vetat. Illud verò extra Feriam Quintam in Cœna Domini confici prohibet *Canon vigesimus-secundus*. Quomodo Episcopus infirmus & Ministerium Ecclesiasticum obire non valens, Ecclesiam suam ordinare debeat cum Archiepiscopi consensu, *vigesimus-tertius* docet. *Vigesimus-quartus* Presbyteros baptizare vetat nisi in vicis & Ecclesiis Baptismalibus, atque temporibus constitutis, nisi causâ ægritudinis, vel certæ necessitatis. *Vigesimus-quintus* laïcis prohibet ne Presbyteros Ecclesiarum suarum turpi villicationi, & seculari negotiationi implicent, vel secum aliorsùm ducere præsumant, quo ministerium suum negligere cogantur, sub pœna excommunicationis. *Vigesimus-sextus* Presbyteros & Clericos in alienis Diœcesibus sine Epistolâ Formatâ recipi, aut retineri vetat. *Vigesimus-septimus* Clericos, qui cum Senioribus suis ex aliis Provinciis veniunt, ministrare, aut ordinari prohibet absque dimissoriis Episcopi sui literis; *Vigesimus-octavus* prohibet aliquem ordinari, nisi qui in Clero certo & religioso, vel etiam in civitate Episcopali per annum commoratus, probitatis & doctrinæ argumenta dederit. Quemquam verò *absolutè ordinari* vetat, id est, nisi pro certa Ecclesia, Monasterio, aut Xenodochio. *Vigesimus-nonus* est de Canonicorum in civitate vel Monasteriis disciplina: ipsisque in omnibus Ecclesiis communes domos, & claustra ędificari jubet Episcoporum ac Regis providentia. *Trigesimus* Titulos Cardinales; in urbibus & suburbiis constitutos, id est, Parochiales, Ecclesias, ab Episcopis ordinari præcipit. *Trigesimus-primus* Episcopos de compescendis usuris admonet. *Trigesimus-secundus* hunc in excommunicatione infligenda modum ab Episcopo servari jubet, ut sine certa & manifesta peccati causa, & prævia monitione, a Communione Ecclesiastica neminem excludat, nec absque consilio Archiepiscopi, aut Coëpiscoporum, in casibus extraordinariis, & in Canonibus non expressis: *Quia anathema æterna est mortis damnatio, & nonnisi pro*

Summa Canonum.

Episcoporum officia.

Conciliorum Provincialium celebratio.

Scriptura Sacra secundùm sensum SS. Patrum exponenda.

Episcopi Theologus

sive Ecclesiastes.

Simoniaca heresis.

Epistola formata, & dimissoria.

Qualitates ordinandorum.

Parochiales Ecclesiæ Tituli Cardinales appellata.

Modus in Excommunicatione infligenda servandus.

mor-

mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi. Canon trigesimus-tertius Monachos passim & sine auctoritate aulam adire vetat, & huc illuc discurrere: sed *Si utiles & necessarii Ecclesiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Episcopi Canonicè ac religiosè pergere.* Regem monet *Canon trigesimus quartus* ne Canonicos seu quosvis Clericos in suum servitium recipiat sine consensu Episcopi, e cujus sunt Diœcesi. *Trigesimus-quintus* Monachum e Monasterio ejici vetat, inconsulto Episcopo, vel ejus Vicario. *Trigesimus-sextus* Canonica Sententia percelli decernit Monasteriorum & sacrorum locorum pervasores ac prædones, & qui Clericos inhonorant & affligunt. *Trigesimus-septimus* Pervasores rerum Ecclesiasticarum publicæ Pœnitentiæ subjici statuit, invocato etiam si opus sit, Regiæ auctoritatis auxilio: Si non paruerint, excommunicari: *Trigesimus-octavus* eos qui ex rebus Ecclesiæ nonas & decimas persolvere, & sarta tecta Ecclesiæ restaurare negligunt, ad id per sententiam excommunicationis cogi statuit: si in eamdem negligentiam atque contemptum relapsi fuerint, Regia potestate compelli: ac in eos illud Juris effatum executioni mandari: *Qui negligit censum, perdit agrum.* Trigesimus-nonus statuit communione privandos, & Regia potestate ad satisfactionem cogendos, qui de agro Ecclesiastico & manso, ac mancipiis, decimis, vel oblationibus, censum aliquem indebitum a Presbyteris exegerint.

Raptores Pœnitentiæ publicæ subjiciendi.

Quadragesimus, quadragesimus-primus, quadragesimus-secundus, tertius, & quartus, in raptores Virginum Viduarum, Sanctimonialium, & sponsarum alienarum animadvertunt, eosque publicæ addicunt Pœnitentiæ. Si raptor puellam raptam, annuentibus parentibus postea sub dotalitii nomine in conjugium duxerit, peracta publica Pœnitentia, eos convenire permittunt Patres, donec mutuo consensu continere possint. Filios verò etiam ex conjugio illo genitos arcent a Clero, nisi ob maximam Ecclesiæ utilitatem, aut necessitatem, vel ob singulare meritum, cum iis dispensetur.

Raptus impedimentum Matrimonii.

Si verò puellam cum parentum consensu raptor postea non duxerit, eam parentibus restitui jubent: ac utrique post publicam Pœnitentiam, inire matrimonium permittunt, propter incontinentiæ periculum: ita tamen ut ad secundas nuptias non convolent, nisi indulserit Episcopus ad graviorem offensam amovendam. Statuunt denique ut deinceps raptores, & eorum complices, anathemate feriantur, & sine spe conjugii perpetuò maneant, secundùm *Gregorii II.* Pontificis Maximi Decretum.

Impedimentum criminis.

Canon quadragesimus-quintus eum qui vivente marito adulterium cum ejus uxore commisit, & eo defuncto illam duxit, Pœnitentiæ publicæ subjicit, quâ peracta nubere poterunt, nisi ipse aut mulier maritum occiderint, aut propinquitas, vel quælibet actio criminalis impediat. *Quadragesimus-sextus* mulieres, quæ quasi Sanctimoniales sub velamine Religionis degunt, & malæ sunt famæ, si criminis convinci potuerint, Episcopali & Regia Auctoritate recludi statuit ad agendam Pœnitentiam: sin minùs, erga Ecclesiam ipsas legaliter se purgare; & iisdem potestatibus coërceri, ut deinceps religiosiùs vivant. *Canone quadragesimo-septimo* Patres Regem Christianissimum rogant, ut Literas sigillo Regio roboratas singulis concedat Episcopis, quarum auctoritate Reipublicæ Ministros convenire possint, ut ipsis civile præbeant adjutorium, cum opus fuerit, ad suum Ministerium rite peragendum.

Sepulturæ locus gratis concedendus, nec in Ecclesia quasi hereditario jure.

Canon quadragesimus-octavus quemlibet mortuum in Ecclesia, *quasi hereditario jure*, sepelire prohibet, *nisi quem Episcopus, aut Presbyter pro qualitate conversationis & vitæ dignum duxerit.* Prohibet pariter aliquid pro sepulturæ loco peti, aut exigi, *Ne aut venalis Ecclesia dicatur, aut de humanis mortibus videamur gratulari.* Erga Judæos Canones & leges Principum observari *Canon quadragesimus* decernit. *Quinquagesimus* Magnates, adulteria & fornicationes ne in suis domibus patiantur admonet: utque domesticis Presbyteris dent auctoritatem omnia vitia in familia suæ resecandi. *Canone quinquagesimo-primo* Patres Regem liberè arguunt, quod Villarum Regiarum Capellas & Beneficia laicis dederit, qui earum reditibus & decimis fruuntur. *Indignum valde, est* inquiunt, *ut qui in Regia Dignitate cæteros Ecclesiæ filios, auctore Deo, præcellitis, negligentiùs quæ Dei sunt, exequi videamini. Unde dignum erat ut Capellas villarum vestrarum laicis non committeretis*, &c. *Si autem laici Capellas habuerint, a ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes, aut geniciarias suas pascant. Sed potiùs Presbyteri Ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem Ecclesiarum, & luminaria, & hospitum ac pauperum receptionem exhibeant.* Canone quinquagesimo-secundo, Regem monent ut post Quartam Feriam in Capite Jejunii Placitum aut Mallum haberi prohibeat. *Quinquagesimo-tertio*, dies octo Paschalis Festivitatis ab omnibus Christianis feriari jubent sub pœna excommunicationis. *Quinquagesimo-quarto* Capitula Ecclesiastica ab Imperatoribus Carolo Magno & Ludovico Pio condita præcipiunt observari.

Observantia Canonum, & Regiorum Capitularium.

Quinquagesimo-quinto statuunt Clericos contumaces & rebelles adversùs Canonum & Regiorum Capitulorum auctoritatem, proprii gradûs amissione multari: Laicos in qualibet dignitate constitutos, honore, quo in Republica fruuntur, a Rege privari, & exilio, vel aliis pœnis plecti, prout Rex decreverit. *Canone quinquagesimo sexto*, Regem monent ut Capitula quæ condidit, & manu sua firmavit, & quorum executionem promisit, observari curet. Quod in testimoniis Canoni quadragesimo-nono annexis legitur Concilii Aurelianensis III. Decretum, ab eo qui hæc testimonia collegit, *Lupo* Tricassino Episcopo, memoriæ lapsu perperam tributum est, cùm *Lupi* Lugdunensis Archiepiscopi, qui Concilio III. Aurelianensi præfuit, nomine laudandum esset.

Synodi Meldensis Decreta anno sequente in Concilio Parisiensi promulgata fuere; cui, præter Metropolitanos qui ad Meldense convenerant, cum Episcopis Provinciæ suæ adfuit *Gunthaldus* Rothomagensis Archiepiscopus. In quo etiam Concilio Privilegium liberæ electionis *Paschasius Radbertus* Corbejensis Abbas Monasterio suo confirmari a Patribus impetravit.

Sparnacum, vulgò Espernay, ad Matronam fluvium, la Marne.

Meldensis Concilii Capitula *Carolo Calvo* Regi oblata sunt in Villa Sparnaco * Remensis Diœceseos, anno Christi DCCCXLVII. Verùm Proceres Regni, qui Abbatias aliasque res Ecclesiasticas, a Rege in Beneficium acceperant, nec ipsas dimittere secundùm Episcoporum sanctissimas admonitiones volebant, ab ejus Majestate importunis precibus obtinuere, ut quosdam tantùm Concilii Meldensis Canones confirmaret, non omnibus publicæ Legis vim & auctoritatem daret. Id præter antiquissimam inscriptionem quæ legitur Titulo VII. Capitularium *Caroli Calvi* præfixa, docent Annales Bertiniani ad annum DCCCXLVI. *Carolus*, inquiunt, *apud Villam S. Remigii Sparnacum nomine, contra morem, Conventum populi sui generalem mense Junio habuit, in quo Episcoporum Regni sui pernecessaria admonitio de causis Ecclesiasticis ita flocci-pensa est, ut vix umquam reverentiæ Pontificalis Christianorum dumtaxat temporibus sic posthabita legatur.*

AR-

ARTICULUS XVII.

De Concilio Moguntino I. sub Rabano Archiepiscopo.

ANno Christi octingentesimo quinquagesimo-septimo, *Rabanus* Moguntinus Archiepiscopus cum duodecim Suffraganeis suis Synodum habuit Moguntiæ jussu *Ludovici* Germaniæ Regis, in claustro *S. Albani*: cui etiam Chorepiscopi, Abbates, Monachi, omniumque Ordinum Clerici adfuere. Causa congregandæ Synodi fuit Ecclesiasticæ Disciplinæ restauratio. Triduano jejunio cum Litaniis seu publicis Supplicationibus præmisso, cùm Patres ter mille & quingentas Missas, & mille ac septingentorum Psalteriorum recitationem pro Rege, pro ejus conjuge, & prole indixissent, Synodus in duas turmas divisa est.

Concilium in duos Ordines divisum.

In prima considebant *Episcopi cum quibusdam Notariis, legentes atque perscrutantes Sanctum Evangelium, Epistolas, Actus Apostolorum, Canones, ac diversa SS. Patrum Opuscula, cum cæteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirendo quibus modis statum Ecclesiæ Dei & Christianæ plebis profectum sanâ doctrinâ & exemplis justitiæ inconvulsum, largiente gratia Dei, perficere & conservare possent*. In altera turma sedebant *Abbates ac probati Monachi, Regulam S. Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perducere possent, & ubicumque per negligentiam atque desidiam Rectorum Regularis Ordo delapsus fuisset, rursum secundùm normam Regulæ S. Benedicti ad integrum restitueretur*. Ista constant ex Concilii Præfatione.

Canonum Summa.

Prædicatio Episcoporum.

Canones triginta & unum condidit hæc Synodus. *Primus* est de Fide Catholica, quæ ut ab omnibus firmiter teneatur satagere debent Sacerdotes. *Secundus* est de assiduitate sacræ lectionis, & de prædicatione Episcoporum, qui Homilias de Fide Catholica, de vitiis & virtutibus, de finibus bonorum & malorum, captui Christianæ plebis accommodatas, & in linguam vulgarem translatas habere debent & dicere. *Canon tertius* Baptisma statis tantùm temporibus Paschatis & Pentecostes ritu solemni conferri statuit, secundùm Romanæ Ecclesiæ morem. *Quartus* ad pacem & concordiam, maximè inter Episcopos & Comites servandam hortatur. *Quintus* a communione removet eos qui contra Regem, vel Ecclesiasticas Dignitates, aut Reipublicæ Potestates conjuraverint. *Sextus* excommunicatione ferit eos qui possessiones Ecclesiæ sub Regiæ Immunitatis defensione constitutas invaserint, aut damnum eis aliquod intulerint. Regem hortatur ut res Dominicas magis quàm proprias hæreditates tueatur: *Quarum defensor & custos divinitùs statutus, diligenti cura non solùm eas servare, sed etiam multiplicare debet, magisque illa, quæ diximus præstantiora, quàm sua, defendere illum oportet & augmentare. Si quis igitur insanus, importunitate improbitatis, Regem a recto proposito avertere tentaverit, nullisque remediis mitigari posse visus fuerit, licèt obsequiis aliquibus transitoriis sit necessarius, abjiciendus ab eo projiciendusque re est, juxta* „ *illud Evangelicum:* Si pes manus, oculusve „ tuus scandalizet te, erue illa, & projice abs te.

Rex bonorum Ecclesiasticorum defensor & custos divinitùs constitutus.

Canon septimus administrationem & dispensationem rerum Ecclesiasticarum penes Episcopos esse statuit, secundùm Canonum auctoritatem. *Octavus* renovat Concilii Carthaginensis III. Canonem quadragesimum nonum de Clericis, qui nihil habentes ordinantur, & post Ordinationem suam agros vel quæcumque prædia suo nomine comparant. Jubet illa Ecclesiæ restitui, alioqui illos puniri ut rerum Dominicarum invasores. *Nonus* renovat Concilii Africani Decretum de manumissionibus in Ecclesia celebrandis. *Decimus* statuit ut decimæ, quæ singulis dantur Ecclesiis, Episcoporum consilio a Presbyteris *ad usus Ecclesiæ & pauperum summâ diligentiâ dispensentur*: Et ut reditus ac oblationes Ecclesiæ in quatuor dividantur portiones, quarum una Episcopi, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta Ecclesiæ fabricis applicandæ, juxta Constitutionem Episcopalem.

Reddit uum Ecclesiasticorum Canonica dispensatio.

Undecimus a veteribus Ecclesiis auferri decimas aut alias possessiones prohibet, pro novis Oratoriis, absque consensu Episcoporum. *Duodecimus* depositionis pœnâ plectendum statuit, qui Ecclesiam simoniacè fuerit adeptus. Et Patronis cùm Ecclesiasticis, tum laïcis prohibet, ne alicui Presbytero dent Ecclesiam sine licentia Episcopi. *Decimus-tertius* curare jubet Episcopum ut Canonici & Monachi secundùm Ordinem Regularem vivant, & a negotiis sæcularibus abstineant. *Decimus-quartus* Monachos aliquid proprium habere vetat. Jubet etiam ut qui Parochialibus Ecclesiis præfecti fuerint, *rationem Episcopo, vel ejus Vicario reddant, & convocati ad Synodum veniant*. Tunc nempe Ecclesiæ necessitas in Germania postulabat, ut Monachi ad regendas Parochias assumerentur.

Monachi Parochialibus Ecclesiis Præfecti.

Decimus-quintus Clericos comam laxantes coërceri jubet. *Decimus-sextus* Abbatissas e Monasteriis suis egredi prohibet sine licentia Episcopi, aut Vicarii, *nisi fortè Regali Jussione cogantur*. Sanctimoniales verò ad Horas Canonicas pariter celebrandas adstringit. *Decimus-septimus* Regem admonet ne pauperes & orphanos opprimi sinat. *Decimus-octavus* prohibet ne quis res pauperum & minùs potentum rapere, aut emere malis artibus audeat: & emptiones hujusmodi in publico Placito, coram testibus, & cum ratione fieri decernit. *Decimus-nonus* emendari jubet eos qui ad subvertendam justitiam munera accipiunt. *Vigesimus* est de parricidarum Pœnitentia, quibus militiâ, & matrimonio interdicit. *Vigesimus-primus* mulieres quæ fornicantur, & partus suos necant, vel agunt secum ut utero concepti excutiant, Pœnitentiæ publicæ addicit, secundùm Canones Conciliorum Illiberritani, Ancyrani, & Ilerdensis. *Vigesimus-secundus* est de Pœnitentia homicidarum & falsorum testium, secundùm Ancyranos, & Agathenses Canones. *Vigesimus-tertius* renovat Ancyranum Canonem de Pœnitentia pro homicidio non sponte commisso. *Vigesimus-quartus* est de Pœnitentia ejus qui Presbyterum occidit. *Vigesimus-quintus* æquè Pœnitentiæ addicit eos, qui Presbyterum de gradu [illegible] interfecere. *Vigesimus sextus* est de Pœnitentia moribundorum: a quibus *per Presbyterum [illegible] inquirenda est Confessio, non tamen illis imponenda quantitas Pœnitentiæ, sed innotescenda*: quam, si convaluerint, adimplebunt ..... *[illegible] & consolationibus Ecclesiasticis [illegible] Unctione Dei animati, secundùm statuta SS. Patrum, Communione Viatici reficiantur*. Extrema-Unctio tunc ante Viaticum Corporis Christi infirmis conferebatur ex Ecclesiæ disciplina.

Pœnitentia Moribundorum.

Extrema-unctio Viatico præmissa.

Canon vigesimus-septimus, pro his qui ob scelera patibulo suspenduntur, si peccata confessi fuerint, oblationes fieri & Missas celebrari posse respondet: quâ de re quidam Episcopi dubitabant. *Vigesimus-octavus & Vigesimus-nonus* incestuosos impœnitentes excommunicari, & a sæculari etiam Potestate coërceri mandant: incesta verò matrimonia dirimi, & iis, qui ita conjuncti sunt, separatis, ulterius conjugium prohibent. *Canon trigesimus* conjugium in quarto consanguinitatis gradu deinceps vetat: & contractum post hanc prohibitionem dirimit. *Trigesimus-primus* modum tem-

Incesta Matrimonia diriguntur.

Consanguinitas in quarto gradu, impedimentum dirimens Matrimonium.

tempusque Pœnitentiæ peccata sua confitentibus, *aut per antiquorum Canonum institutionem, aut per Sanctarum Scripturarum auctoritatem, aut per Ecclesiasticam consuetudinem* a Sacerdotibus imponi statuit. Publicis peccatis publicam Pœnitentiam; occultis privatam decernit imponendam. Hos Canones ad Ludovicum Germaniæ Regem Patres transmisere, eorumque confirmationem ab ejus Majestate rogarunt. *Hæc verò*, inquiunt, *quæ Vobis transmissa sunt, petimus ut vestra Auctoritate firmentur: &, si quis adversarius illis existere voluerit, non permittatur: Dei enim cooperatores, vos esse debetis, & adjutores sanctæ ejus Ecclesiæ.*

Regula secundùm quas modus tempusque Pœnitentia peccata confitentibus imponi debet.

ARTICULUS XVIII.

De Synodo Ticinensi.

Ticinum, vulgò Pavia, Pavie, ad Ticinum fluvium, urbs insignis in Ducatu Mediolanensi, cujus Episcopatus Romano Pontifici immediatè subjectus.

HAnc Synodum Conciliorum Editores *Regiaticinam* inscribunt, quòd in urbe *Regiaticino* celebrata dicatur; & magnopere se torquent nonnulli in quærendo quænam sit *Regiaticina* civitas; cùm facillimum sit imperitorum amanuensium errorem corrigere, qui duo conjungentes vocabula, Synodum in urbe Regia Ticino factam, *Regiaticinam* scripsere. Ticinensis autem ista Synodus anno Christi octingentesimo quinquagesimo, *Lotharii* Imperatoris undecimo habita est, non trigesimo-primo, ut fert mendosa inscriptio: siquidem *Lotharius* ne decimum-sextum quidem annum implevit. Præfuerunt *Angilbertus* Mediolanensis Archiepiscopus, & *Theudemarus* Aquilejensis, cum *Josepho* Eporediensi (ut *Vuelserus* conjicit) Episcopo. Canones viginti-quinque in ea conditi. *Quinque primi* vitam & conversationem Episcoporum spectant, quibus ut *in cubiculo & secretioribus obsequiis, sinceræ opinionis Sacerdotes & Clerici adsistant*, Synodus præcipit, qui conversationis eorum testes sint. Mensam frugalem ac modestam esse jubet, & ad ipsam *peregrinos, pauperes, & debiles adesse*: ad eam sacram lectionem recitari, & vivæ vocis exhortationem subsequi. Episcopos non solùm Dominicis diebus, & præcipuis Festivitatibus Missas celebrare statuit; sed quotidie, cùm possibile fuerit. A venatione, & equorum ac mulorum superflua cura, pretiosarum vestium cultu, & juramento omnique sermonis fuco abstinere, *Canonicas Scripturas, & sancta dogmata jugi meditatione discutere, & Presbyteris, ac Clericis suis subtiliùs tractando & differendo occultos sacrarum Literarum thesauros aperire; populis verò juxta ipsorum capacitatem Dominicis & Festis diebus verbum prædicationis impendere*. Sextus & Septimus publicam Pœnitentiam spectant, quæ pro publicis dumtaxat peccatis tunc imponebatur. Archipresbyteris hanc provinciam demandat Synodus, ut per singulas familias inquirant, *Qui publicè crimina perpetrarunt, ut publicè pœniteant. Qui verò occultè deliquerunt, illis confiteantur, quos Episcopi, & plebium Archipresbyteri idoneos ad secretiora vulnera mentium Medicos elegerint*. En secretiorum peccatorum Confessionem Sacerdotibus factam. Statuit etiam Synodus ut Presbyteri per oppida villasque inspiciant an Pœnitentes injunctæ satisfactionis impleant opera. Reconciliationem etiam Pœnitentium ab Episcopis, non a Presbyteris fieri decernit, nisi in vitæ discrimine, vel absente & jubente Episcopo. *Canon octavus*, *salutare* Extremæ Unctionis *Sacramentum* populis prædicari præcipit. Per illud, *si fideliter poscitur, & remitti peccata, & consequenter corporalem salutem restitui* docet. Publicè Pœnitentibus negandum tradit, nisi priùs reconciliatione percepta, Communionem Corporis & Sanguinis Christi meruerint. *Quibus enim reliqua Sacramenta interdicta sunt, hoc uno uti nulla ratione conceditur*. Nonus parentes admonet, ne filias suas viro maturas diu in domibus suis innuptas retineant, propter stupri periculum. *Decimus* antiquorum Patrum statuta in raptores innovat. *Undecimus* publici criminis reos ab Episcopo, in cujus Diœcesi scelus commissum est, statim communione privatos, ad agendam Pœnitentiam cogi decernit: & ad alios Episcopos scribi, in quorum fortè Diœcesibus possessiones habent, ne eos, per subreptionem, ad Communionem recipiant. *Duodecimus* sæculari militia & Reipublicæ muneribus publicè Pœnitentibus interdicit. Publici criminis reos, & publicam Pœnitentiam agere renuentes, anathemate feriri jubet, ipsisque nec in exitu communicari, nec post mortem eorum commemorationem inter defunctos Fideles fieri. Verum adeo terribile anathema absque Metropolitani consilio, & Comprovincialium Episcoporum communi judicio infligi non permittit. *Canon decimus-tertius* Archipresbyteros singulis plebibus præfici statuit, qui super minorum Titulorum Presbyteros invigilent. *Decimus-quartus* Monasteria ab Episcopis destructa, ab iisdem restaurari jubet, sub pœna excommunicationis. *Decimus-quintus* Xenodochiorum curam Episcopis commendat, ut vel ipsi ea administrent secundùm Fundatorum dispositionem, vel ab eorum heredibus congruè administrari procurent, si ita decreverint. *Decimus-sextus* Principes admonet, quòd si *Monasteria & Xenodochia* sub defensione sua posita, contra decreta Fundatorum, *personis, quibus non licet, dederint, ipsi impugnatores efficiuntur, qui propugnare debuerunt. Et cavendum summopere Principibus, ut quia minimè nunc judicantur, ne in futuro judicio ab omnipotenti Deo graviùs judicentur secundùm Apostolum:* Etenim horrendum est incidere in manus Dei viventis. *Nos verò*, inquiunt, Patres, *qui debitores sumus ut fideliter annuntiemus, idcirco humiliter suggerimus quod silere non audemus*. Canon decimus-septimus a communione removendum dicit eum, qui post admonitionem Episcopi & Sacerdotum, decimas dare contempserit, aut iis quibus dandæ non sunt, pro suo arbitrio dare præsumpserit. *Decimus-octavus* Clericos habendos non esse declarat, qui nullius Episcopi disciplinâ & providentiâ gubernantur. Proinde sæculares, qui in domibus suis Sacerdotes ad sacra Mysteria celebranda habere voluerint, eos assumant, qui ab Episcopis fuerint examinati, & commendatitiis Ordinatorum suorum literis muniti. *Canon decimus-nonus* abusum emendat, quo sæculares quidam viri Presbyteros, aut alios Clericos, conductores vel procuratores, sive exactores fiscalium rerum, vel redditurum, aut vectigalium constituebant. Id si fiat in posterum, utrumque excommunicandum pronuntiat, tam qui constituerit, quàm qui indignè paruerit. *Vigesimus* a Christiana communione pellendum edicit, quicumque Judæos Judiciariam potestatem super Christianos, exercere permiserit. *Vigesimus-primus* usuras compescit, jubetque ut fœneratores *si supersunt a quibus usuras exegerunt, ipsis restituant, quæ superabundantiùs abstulisse probantur. Si autem decesserint, heredibus eorum saltem medietatem refundant, aut eleemosynis redimant, quod cupiditate deliquerunt*. Deinceps verò fœneratores laicos excommunicari, Clericos deponi sancit. *Vigesimus-secundus* Sacerdotes cavere jubet, ne viduæ & orphani ab his, qui secundùm humanas Leges eorum tutelam sibi vendicant, opprimantur, & si hujusmodi oppressores admonitione Episcopali non corrigantur, suggerere Imperatori, ut eis efficacem tutorem ipse tribuat. *Vigesimus-ter-*

Summa Canonum.

Vita & conversatio Episcoporum.

Episcoporum doctrina & prædicatio.

Pœnitentia publica pro publicis peccatis.

Secretiorum peccatorum Confessio.

Extrema Unctionis Sacramentum.

Xenodochiorum cura Episcopis commendata.

Usurarum restitutio necessaria ad salutem.

tertius Clericos & Monachos vagos, qui multiplices spargunt errores, & inutiles quæstiones disseminant, ab Episcopo loci detineri decernit, a Metropolitano examinari, & Ecclesiasticæ pacis perturbatæ convictos congruâ disciplinâ macerari. *Vigesimus-quartus* vetat ne adolescentibus impuberibus adultæ puellæ Matrimonio jungantur: quia sæpe soceri nurus constuprasse convicti sunt. Mulieres maleficas & veneficas acerrima Pœnitentia castigari statuit, & in exitu solùm Communione donari.

ARTICULUS XIX.

De Synodo Suessionensi II.

Synodus Suessionensis Secunda anno Christi octingentesimo quinquagesimo tertio die decima Kalendas Maias, jubente *Carolo Calvo* Rege Christianissimo, qui & ipse adesse dignatus est, a quinque Provinciarum Episcopis, in Monasterio *S. Medardi* apud Suessiones celebrata est. Præfuere *Hincmarus* Remensium, *Vvenilo* Senonensium, & *Amalricus* Turonensium Archiepiscopi. Summa Canonum. Actum est primo de Ordinationibus ab *Ebone* post exauctorationem factis: Ejus depositio, & *Hincmari* legitima successio confirmata est: Clerici ab eo ordinati gradibus suis dejecti, quod & Acta Synodalia docent, & Canon primus. Sed de his uberiùs agemus in Dissertatione de causa *Vulfadi* & Sociorum ab *Ebone* ordinatorum. Præter primum illum Canonem *Ebonis* Ordinationes spectantem, duodecim alii conditi sunt. *Secundus* spectat *Herimannum* Episcopum Nivernensem, qui ob levitatem sæpe a Præsulibus correptus, indignis Episcopali gravitate actionibus injuriam Ordini Sacratissimo semper faciebat, multùm ad id conferrente corporis infirmitate. Ejus Ecclesia *Vveniloni* Senonensium Archiepiscopo, ejus Metropolitano commendata est, cujus curæ & ipse comissus est *Herimannus*, ut eum apud se retineret, donec abstinentiæ assuetum, Episcopali gravitate instructum, & Apostolicis moribus informatum, Clerus & populus ad Sedem propriam revocaret. *Canon tertius* Burchardum Carnotensem Episcopum electum, præmisso electionis ejus & personæ examine, ordinandum statuit. *Quartus* Aldrici Cœnomanensis Episcopi paralysi laborantis Ecclesiam ejus Metropolitano commendat. *Quintus* Monachos duos Monasterii *Sancti Medardi*, qui *Pippinum* olim Aquitaniæ Regem *Caroli Calvi* nepotem, consilio Pontificum, & Procerum attonsum, & in dicto Monasterio reclusum, inde abducere conati erant conspirationis convictos, e gradu Presbyteratûs dejicit, & separatim in Monasteria sui Ordinis longè distantia relegat. *Sextus* Ragamfridum Diaconum, accusatum quòd Præcepta falsa Regio nomine compilasset, e Diœcesi Remensi discedere prohibet, donec se purgaverit. *Septimus* statuit ut Missi Dominici in Provincias dirigantur, ad instaurandum Dei cultum in Civitatibus & Monasteriis, qui singulorum locorum statum diligenter perscrutentur; & quod per se corrigere non valuerint, ad Synodum proximè futuram, & ad Regem referant. *Octavus* Immunitates, quas Religiosissimi Principes Ecclesiis concesserunt, firmas & ratas in perpetuum esse jubet. *Nonus* præcipit ut ex possessionibus Ecclesiasticis, quæ ob varias necessitates nedum plenè restitui possunt, nonæ saltem ac decimæ solvantur. *Decimus* Dominicis, aliisque solemnibus diebus judicia publica exerceri vetat. *Undecimus* sub pœna excommunicationis, & indignationis Regiæ prohibet, ne quis noxios qui Disciplina Ecclesiastica coërcentur, tueri audeat. *Duodecimus*, Incestos & quoslibet alios facinorosos, Episcoporum examen refugientes, a sæcularibus Judicibus coërceri statuit, annuente Christianissimo Rege. *Decimus-tertius* vetat ne res ullæ Ecclesiasticæ absque Regis licentia commutentur. In eadem Synodo, Actione septima, Mandata Missis Dominicis, quorum Canone VII. fit mentio, a Rege præscripta, relecta sunt eo jubente, & ab Episcopis approbata. Eadem Mandata & Capitula in Concilio Vermeriensi II. eodem anno, mense Augusto ejusdem Christianissimi Regis jussu relecta, & suscepta sunt. In qua etiam Synodo *Herimanno* Episcopo Nivernensi, postquam convaluisset, Ecclesiæ suæ dispositio & administratio restituta est.

ARTICULUS XX.

De Concilio Valentino III.

Anno Christi octingentesimo quinquagesimo-quinto, VI. Idus Januarii, Synodus Valentina ab Episcopis trium Provinciarum, scilicet Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis celebrata est, *Lotharii* Imperatoris jussu; quia in ea Regni parte, quæ ipsi in divisione fratrum obtigerat, sitæ erant Valentia & reliquæ civitates, quarum Episcopi numero quatuordecim, huic Concilio adfuere. Præsides fuerunt *Remigius* Lugdunensis, *Egilmarus* Viennensis, & *Rodlandus* Arelatensis, Metropolitani. Discussa primùm & finita Valentini Episcopi nonnullis criminibus diffamati causa, ob quam congregata fuerat Synodus, Canones viginti tres conditi sunt. Summa Canonum. Sex priores spectant Quæstiones quas *Gotescbalcus* Monachus, & *Joannes Scotus* Ecclesiæ intulerant; & quatuor Capitula explodunt, quæ ab *Hincmaro* contra Goteschalci errores composita, Synodus apud Carisiacum anno DCCCLIII. approbans susceperant. De his Canonibus agemus in Dissertatione causæ *Gotescbalci* §. XI. ostendemusque Valentinam Synodum a fide & doctrina Synodi Carisiacæ non dissensisse, neque *Gotescbalci* erroribus favisse. *Canone septimo* statutum est ut post obitum cujuslibet Episcopi, Regi supplicetur *Ut Canonicam electionem Clero & Populo ipsius civitatis permittere dignetur*: & ut dignus eligatur. Ut Episcoporum electio. Sed & Clericos Palatinos, quos Princeps Episcopos designaverit, absque examine de vita & doctrina faciendo a Metropolitano, vetat ordinari. *Canon-octavus* excommunicationem decernit in eos, qui bona Ecclesiastica invaserint, etiamsi ea sibi a Principibus concessa dixerint. *Nonus* Sæculares, qui Parochiales Presbyteros opprimunt ac irreverenter tractant, aut dotes Ecclesiarum auferunt, aut censum inde exigunt, Censurâ Canonica statuit feriendos & ipsarum Basilicarum in eorum prædiis conditarum destructionem comminatur. *Decimus* nonas & decimas ex villis & fiscis olim Ecclesiæ collatis, sed postea subtractis, iisdem Ecclesiis solvi jubet, sub pœna excommunicationis. Usuras etiam canonica severitate prohibet ac damnat. *Undecimus* in Judicio forensi ab utraque parte juramentum exigi vetat. Quæ consuetudo ex quarumdam sæcularium legum constitutione invaluerat. *Duodecimus* eos qui singulari certamine alios occidunt, aut vulnerant, Duello pugnantium pœnæ. excommunicari, & ad agendam Pœnitentiam modis omnibus compelli statuit; occisos verò a Dominicæ Oblationis commemoratione alienos, & Ecclesiastica sepultura privandos. Rogatur verò Imperator ut huic & præcedenti Canoni publicæ Legis vim addat. *Decimus-tertius* statuit, ut Episcopi mutuò se adjuvent contra Sacerdotalis auctoritatis contemptores, & rebelles Ecclesiasticæ po-

Episcoporum conversatio.

Potestati. *Decimus-quartus* monet Episcopos, ne Clero, Monachis, aut plebi sibi commissæ murmurationis, quærimoniarum, ac detractionis adversùs se ipsos dent locum, eos vexando & opprimendo. *Decimus-quintus* jubet ut Episcopi maturitate morum, & repudiatione omnium levitatum, ac vanitatum, omnibus formam disciplinæ ac modestiæ se præbeant. *Decimus-sextus* statuit ut Episcopi sive per se, sive per eruditos Presbyteros verbum Dei plebibus, tam in urbe, quàm foris prædicent: *Quia ubi verbum Dei fidelibus non ministratur, quid aliud quàm vita animæ subtrahitur?* De Parochiarum Visitatione statuit *Canon decimus-septimus*, ut tam moderatè fiat, ut manifestum sit ab Episcopis & eorum Ministris sola ibi animarum lucra quæri. *Decimus-octavus* est de Scholis instaurandis, in quibus divinæ & humanæ literę, nec-non cantus Ecclesiasticus doceantur. *Decimus-nonus* jubet ut Metropolitani non solùm de totius Cleri, sed etiam de subditorum Episcoporum vita & opinione curam gerant. *Vigesimus* thesauri & ornamentorum Ecclesiasticorum custodiam commendat. *Vigesimus-primus* cautionem maximam in rerum Ecclesiasticarum commutatione adhiberi præcipit, ne Ecclesia detrimentum patiatur. *Vigesimus-secundus* consuetudinem valde reprehensibilem emendat, quâ Episcopi a presbyteris suis pecunias exigebant, ceu honorarium pro labore visitationis & prædicationis, quamvis nec visitationis, nec prædicationis munus obirent. *Vigesimus tertius* eos qui Archidiaconum Viennensis Ecclesiæ, & ejus propinquos persequebantur, excommunicatione damnat.

Prædicatio. — *Visitatio.*

ARTICULUS XXI.

De Concilio Tullensi apud Saponarias.

Tullum, vulgò Teul, urbs Lotharingiæ, Episcop. sub Archiep. Trevicensi.

Saponaria, vulgò Savornieres, locus Tullo vicinus.

Concilium Tullense I. apud Saponarias villam Tullo proximam, ab Episcopis duodecim Provinciarum celebratum est anno Christi octingentesimo quinquagesimo nono, mense Junio, *Carolo Calvo* Francorum Rege & ejus nepotibus *Lothario* & *Calvo*, Lotharii Imperatoris filiis, præsentibus: quorum hic Provinciam inter Rhodanum & Alpes, cum Burgundia, obtinebat; ille regionem universam, quæ ab eo postea Regnum *Lotharii* dicta est. Tertius natu maximus *Ludovicus* Imperium sortitus fuerat cum Regno Italiæ.

Summa Canonum.

In hac Synodo Canones tredecim conditi. *Primo Canone* Patres de pace inter *Carolum Calvum* & fratrem ejus *Ludovicum* Germaniæ Regem procuranda statuunt. *Secundo*, de Episcoporum conjunctione & mutuo solatio, ac de Synodis frequentiùs habendis, quarum celebratio propter dissensionem Regum intermissa fuerat. *Tertius Carolo Calvo*, ac ejus nepotibus *Lothario* & *Carolo*, mutuam concordiam gratulatur. *Quartus Tortoldum* Diaconum, qui Bajocensem Episcopatum invaserat, a *Vvenilone* Senonensi Archiepiscopo, cujus Diaconus fuerat, & tribus aliis, vocari, audiri, & emendari jubet. Ab iis dejectus fuisse videtur cum Synodo Tullensi II. anno sequenti, Bajocensis Episcopus, non *Tortoldus*, sed *Erchambertus* adfuerit. *Quintus* Anschario Subdiacono, qui Sedem Lingonensem, Episcopo vivente, pervaserat, veniam petenti & promittenti nusquam quid simile tentaturum, indulget, ea conditione ut Lingonensem Episcopatum nusquam ambiat. *Sextus* memorat quomodo Rex Christianissimus *Carolus* Libellum Proclamationis adversùs *Vvenilonem* Senonensem Archiepiscopum, qui ab eo defecerat, Synodo porrexerit, & ejus causam ab electis Judicibus cognosci ac finiri postularit: & quomodo Regis accusatio *Vveniloni* per certos Episcopos, & Synodicas Literas significata fuerit, dataeque induciæ.

Vvenilo, Senonensis Archiepiscopus violata fidei a Rege accusatus.

Libelli quem *Carolus Calvus* adversùs *Vvenilonem*, electis Judicibus, *Remigio* Lugdunensi, *Herardo* Turonensi, *Vveniloni* Rhotomagensi, & *Rodulfo* Bituricensi, Metropolitanis obtulit, hæc erant summa Capita: Quòd *Vvenilo*, quem Senonensi Ecclesiæ, cum Episcoporum consensu præfecerat; qui divisioni Regni inter ipsum *Carolum* & fratrem ejus *Ludovicum* Germaniæ Regem, cum aliis Episcopis subscripserat, qui ipsum Aurelianis Regem unxerat, eique fidelitatem juraverat: quòd is, inquam, *Vvenilo* ad *Ludovicum* defecisset, cum eo, sine licentia sua, colloquium secretum habuisset; *Carolo* contra dictum *Ludovicum*, & confœderatos Regni hostes pergenti solitum auxilium, & militiam quam debebat Ecclesia Senonensis, negasset: quòd ipsi *Ludovico* in Regnum *Caroli* irrumpenti auxilio fuisset; ac in Palatio Attiniaco, in aliena Provincia, coram excommunicatis, qui in *Ludovici* castris militabant, Sacrum fecisset: quòd publicis & secretioribus *Ludovici* Consiliis interfuisset, & aliorum Episcoporum defectionem a fide *Carolo* jurata approbasset, immo suasisset. Quòd de Abbatia *Sanctæ Columbæ* & rebus vel honoribus ad Regnum & dispositionem *Caroli* pertinentibus, Præcepta obtinuisset a *Ludovico*. Quòd Bajocensem Episcopatum *Tortoldo* propinquo suo, & *Caroli* Regis Clerico, a *Ludovico* impetrasset. Accepto Regis Libello, Patres *Vvenilonem* per Literas Synodicas convenere, ipsique diem dixere ab earum significatione trigesimum, ut vel se purgaret; vel, si in defensione defecisset, Canonicam subiret Sententiam. Sed & Commonitorium ad eumdem *Vvenilonem* dedit *Herardus* Turonensis Archiepiscopus, unus e Judicibus ad causam illius discutiendam electis ut Episcopis negotium suum exponeret, Regemque placare satageret. Ea Instrumenta Synodo Tullensi adnexa sunt. Causam illam sopitam fuisse, aut *Vvenilonem* purgatum, & Regi reconciliatum ex eo constat, quòd anno sequenti Synodo II. Tullensi subscripserit, nec ulla deinceps istius negotii in Synodis, aut in Historia mentio fiat. *Canon septimus* Attonem Virodunensem Episcopum, qui ex Monacho S. Germani Autissiodorensis ad Episcopatum contra Regulas pervenisse dicebatur, proximæ Synodo sistere se jubet. *Canones octavus & nonus* docent, Synodum ad Britonum Episcopos, qui a Metropolitani sui Turonensis Archiepiscopi Jurisdictione & obedientia se subtraxerant, Literas dedisse, eosque monuisse ut illi se subderent, prout jus postulabat, nec ab Episcopali communione se segregarent, nec excommunicatis communicarent: sed & *Salomonem* Ducem suum hortarentur, ut promissam *Carolo* Regi Christianissimo fidem servaret. Ad Britones etiam ob varia crimina excommunicatos Synodum Literas scripsisse, eisque ad proximam usque Synodum inducias dedisse, ut se emendarent, sub pœna generalis gravIorisque anathematis, docet *Canon nonus*. Leguntur Synodicæ illæ Literæ in Collectionibus Conciliorum, post Canones istius Synodi. Verùm ut Canones isti duo meliùs intelligantur, Historiam illius defectionis Britonum Antistitum a Metropolitano Turonensi accuratiùs exponere juvat.

Literæ Synodi ad Episcopos Aremoricæ, qui ab Archiepiscopi Turonensis jurisdictione se subtraxerant.

Hujus defectionis historia.

Ex Indiculo de Britonum Episcoporum depositione, quod *Sirmondus* in Bibliotheca Monasterii *S. Michaëlis* in periculo maris repertum edidit, lux affulgebit aliqua. Rem gestam ita narrat hic Indiculus: *Nomenoius valde superbus urbem*

*bem Nanneticam, Redonicam, ac etiam Andegavense territorium, & Cœnomanense, usque ad Meduanam invasit. His autem urbibus & territoriis in sua ditione assumptis, superbior extitit & potentior: contemptoque omni jure Francorum Regio, Regem se fieri posse existimavit: multisque artibus, ut dolosus & fraudulentus, perquirens quibus id modis assequeretur, reperit ut Episcopos totius suæ regionis aliqua seditione expelleret, & alios concessione sua constitutos in locis illorum subrogaret, sicque facilè conceptam tyrannidem posse perficere excogitavit ..... Tandem invenit unum de complicibus suis, qui se circumvenire posse Episcopos, & absque ulla examinatione & purgatione aliqua infamari & damnari fateretur. Quod audiens Tyrannus, lætus efficitur, multa ei spondens, si dictis facta compensaret. Minister itaque doli convocans Britannos Episcopos: Scitote, inquit, Domini Sacerdotes, unum me vobis causa salutis vestræ pandere mysterium, quod audierim a secretis Principis: Quia nisi Episcopi se reos ex eis, quæ eis objicerentur, esse, audiente Conventu Præsulum, quos aliunde ad discussionem reatus illorum Dux invitaverat, profiterentur, nec eos lateret sine dilatione capite plectendos fore. Quo audito, Episcopi consternati animo, præter Dei & Ecclesiæ Leges, omnia se profiteri quæ malignus persuadebat, antequam morte multarentur, promiserunt. In crastino autem evocans Princeps in Monasterio S. Salvatoris Synodum Episcoporum atque Procerum, adhibuit testes falsissimos pretio conductos adversùs Susannum Venetensem, Salaconem Aletensem, Felicem Corisopitensem, Liberalem Oximensem, * Episcopos, qui dicerent, Eos pretio in Ecclesia intrusos, muneribus sæpe sacros Ordines fuisse largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cumque reticerent Episcopi repentino mortis metu percussi, requisiti sunt a Conventu, utrùm vera essent quæ opponebantur. Qui ita se habere professi sunt: depositisque in Concilio virgis & anulis Pontificalibus, Gallias petierunt, ad Carolum se conferentes. Nomenoïus verò patrato scelere, Pseudoëpiscopos constituit loco ipsorum. Cogitans autem Episcopos, quos elegerat, a Metropolitano Turonensi Benedictionem minimè posse consequi, nec accessum ad eum, metu Regis, habere; ex quatuor Episcopatibus septem composuit; quorum apud Dolum Monasterium unum constituit, quem Archiepiscopum fieri decrevit. Monasterium verò S. Brioci sedem constituit Episcopalem; similiter etiam S. Rabutuali. * Hos tres usurpatitios Episcopos constituit, cæteris quatuor in antiquis urbibus derelictis. Provincia itaque Turonensi ita recisa, Nomenoïus Dolo Monasterio Episcopos suos congregans, se in Regem ungere fecit.* Hæc Indiculus, in quo simonia per calumniam Episcopis impacta, & vi ac necessitate confessis depositio inflicta memoratur. Tum Episcopi penitus abjecti, Britanniæ solum vertisse, & in Galliam ad *Carolum* Regem se recepisse dicuntur. At verò Vita *S. Convvoïonis* Abbatis Rotonensis in Aremorica, quam *P. Mabillonius* edidit parte secunda Sæculi quarti Benedictini, testatur Episcopos simoniæ reos Romam examinandos missos fuisse, eosdemque crimen abnegantes, sed tandem convictos, rogante *Convvoïone* veniam impetrasse a *Leone IV.* Pontifice Maximo, ad cujus tribunal causa illorum disceptata est, & ad Sedes suas remissos. Hæc Vita ab Auctore undecimi sæculi scripta est, ut conjicit *P. Mabillonius*, sed auctoritatem accipit a libris tribus de Gestis Sanctorum Monachorum Rotonensium * libro secundo, capite decimo, * qui ab Auctore *Convvoïonis* æquali & ejus discipulo scripti sunt. Hic enim de Britonibus Episcopis simoniacis eadem memorat.

* De Leon.

* Nunc Trecorensis.

* De Redon.

* P. 2. Sec. IV. Bened.

Narrationem utramque, Indiculi a *Sirmondo* editi, & Vitæ *S. Convvoïonis*, conciliare facilè est, distinguendo rationem temporum. Anno octingentesimo quadragesimo-octavo, *Convvoïone* agente, *Nomenoïus* Britanniæ Episcopos congregat, iisque de simoniaca labe convictis quidem, sed gravissimè tumultuantibus, duos cum *Convvoïone* Romam dirigit, qui *Leonem* Papam hac de re consulerent. Habita Romæ Synodus. *Leo* Episcopos, culpam ultro confessos, moderatè objurgatos, ad propria remisit, cum Literis ad reliquos Britanniæ Antistites directis, quibus Episcopos simoniacos in Concilio judicandos esse, secundùm veterum Canonum placita, definiit. Extat hæc *Leonis* Epistola, quâ variis eorum consultis respondet. Reversis in Britanniam Legatis, *Nomenoïus* audiens Episcopos integra dignitate revertisse, id indignè tulit, atque accepto *Leonis* Papæ Responso, scribentis, Episcopos, qui simoniæ convicti fuissent, in ordinem redigendos, rem per sese exequi aggressus est; moxque congregatis in Ratonensem S. Salvatoris Ecclesiam accusatis Episcopis dignitatem in frequenti laicorum hominum cœtu abrogat, aliosque substituit, adjectis tribus Episcopatibus, quorum Dolensem Metropolitanum constituit. Ejecti Episcopi, ad *Carolum Calvum* Regem confugiunt, & apud ejus Majestatem querelas deponunt. Rex ad Turonensem Metropolitanum illos remisit. Anno octingentesimo quadragesimo-nono Turonis habita Synodus hujus Provinciæ Episcoporum, quorum nomine *Lupus Ferrariensis* Abbas Epistolam scripsit ad *Nomenoïum* Britanniæ Ducem, conquestus quòd Episcopi legitimi Sedibus propriis expulsi, & mercenarii introducti, violata *B. Martini* Diœceseos auctoritas; insuper etiam Vicarii *B. Petri*, nempe *Leonis*, cujus Epistolam ad se missam ne recipere quidem dignatus sit *Nomenoïus*. *Leo* Pontifex, ad nequissimum Ducem interim rescripsit, monuitque ne *Gislardum* Nanneticæ sedis invasorem tueri pergeret. Solùm illius Epistolæ fragmentum superest.

Qui *Leoni* successit *Benedictus III.* exturbatos Episcopos in integrum restituere satagit, datis ad *Nomenoïum* Literis, quæ interciderunt. Earum meminit *Nicolaus Primus*, Epistolâ * ad *Salomonem*, testaturque *Benedictum* conquestum esse quòd contra Decessoris sui Decretum, non ab Episcopis, sed a laïcis Episcopi dejecti fuerint. Atque adeo denuntiasse *quòd nulla ratio sineret Episcopos a Sedibus suis pelli quos duodenarius numerus non ejecisset*. Prestitit in contumacia sua non solùm *Nomenoïus*, sed etiam *Salomon*, ejus post *Erispoïum* filium successor: quo Duce, Tullensis apud Saponarias Synodus; de qua impræsentiarum agimus, congregata est, quæ Episcopos Brittonum monet ut ad suam Metropolim redeant, eique debito jure se subdant [*Can. VIII.*] Literasque dat ad Optimates Brittonum, dissidii architectos, ob idque excommunicatos.

* Epist. 22. in appendice.

Canonica Episcoporum judicia a duodecim Episcopis cum Metropolitano facienda.

Denique Nicolaus I. anno DCCCLXV. de renovando ejectorum Episcoporum examine apud Archiepiscopum Turonensem per XII. Episcopos, vel apud Sedem Apostolicam, missis ex utraque parte Legatis, Epistolam scripsit ad *Salomonem* Brittonum Ducem, quem Regem appellat. *Quorum* * [inquit] *vestigia & ego secutus, eadem censui, imò & censeo: nec ullam posse Episcopos sui honoris sustinere jacturam, quos non constat fuisse a XII. Episcopis, præsente, primamque sententiam Metropolitano obtinente, cùm examinarentur, auditis. Qui etsi crimen aliquod confessi esse dicuntur, potest credi quòd vi vel formidine fassi tantum, & non confessi fuerint, quod non fecerant, qui videbant laïcos & seculares quosque, unà cum Rege, contra se conspirantes, quod nec saltem*

* Decessorum scilicet, Leonis, & Benedicti.

tem audierant. Siquidem qui ore tantùm, & non corde profert quod dicit, non confitetur, sed loquitur: quamvis non videatur justa confessio, quæ non legitimo provocatur examine. Verùm irritæ fuerunt hæ Maximi Pontificis admonitiones, & ejectorum Episcoporum dejectio, absque retractatione vim obtinuit; atque adeo controversia de erectione Dolensis Metropolis ad XII. usque sæculum indefinita processit. Hæc ad intelligentiam Canonum VIII. & IX. Concilii Tullensis apud Saponarias, & perfectam Historiæ notitiam, observare fuit operæ-pretium. Nunc cæteros ejusdem Synodi Canones persequamur.

Canon X. relecta esse docet in Synodo quædam Capitula dogmatica, circa quæ Episcopi plurimi dissentiebant, scilicet sex priores Valentinæ Synodi Canones, qui paucis ante diebus in Synodo Lingonensi confirmati, in hac etiam Synodo apud Saponarias, proferente *Remigio* Lugdunensi relecti sunt; Quatuor item Synodi Carisiacæ contra *Gotescbalcbum*. Dissidentes Episcopos, quorum præcipui erant *Remigius* Lugdunensis, & *Hincmarus* Remensis, hortatur Synodus ut simul conveniant, *& prolatis Sanctarum Scripturarum, atque Catholicorum Doctorum sententiis, quæ saniora sunt, concordi unanimitate sequantur.* Canone XI. Patres *Carolum* Regem, & *Rodulfum* Bituricensem Archiepiscopum humiliter obsecrant, & per Crucem & Christi Sanguinem adjurant, *Ut Privilegium Monasterii S. Benedicti, quod annuente præfato Rege firmaverant, quodque idem Rodulfus subscripserat, qui præfatam Abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconvulsum servare studerent.* Privilegium illud liberam Abbatis electionem Floriacensi Monasterio concedebat. *Canon XII.* Specialia pro quibusque Diœcesibus statuta Episcopis ad exequendum commissa fuisse docet a Synodo. *Canon XIII.* docet omnes qui ad hoc *Universale* totius pene Gallicanæ Ecclesiæ *Concilium* convenerunt, societatem suffragiorum, in vita, & post mortem iniisse; & decrevisse ut singuli pro cunctis, quamdiu viverent, singulis hebdomadibus, Feria Quarta, *Missam celebrarent*. Post mortem verò uniuscujusque, in civitatibus Episcopalibus *Septena Missæ; totidemque Vigiliæ * Domino persolverentur. A Presbyteris autem Monasteriorum, sive* Villarum, *tres Missæ, totidemque Vigiliæ dependerentur.* Obitus autem uniuscujusque nuntiaretur per literas.

Privilegium Floriacensis Monasterii.

Suffragiorum societas.

** Id est, Officium Mortuorum.*

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag.404. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc propositionem velut meam reprehendunt: *Simoniaci Episcopi deponuntur a Concilio, & a Papa restituuntur.*

R. Immo Britonum Episcopos, de quibus hìc agitur, in legitimo Concilio depositos non fuisse observo, sed a *Nomenoio* Britonum Duce per vim exturbatos. Unde Leo Quartus, Benedictus Tertius, Nicolaus Primus, Pontifices Maximi, eorum causam in Provinciali Synodo a duodecim saltem Episcopis, Præside Archiepiscopo Turonensi, Provinciæ Metropolitano, examinari jusserunt secundùm Canones; vel apud Sedem Apostolicam, missis ex utraque parte Legatis. Hæc eorum summa quæ eo loci refero.

SCHOLION II.

In hoc Articulo, pag.405. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Episcopos Galliæ non judicat Papa, quamquam essent Romæ, sed eos remitti ad Concilium Gallicanum.*

R. Episcopos Simoniæ accusatos Leonem Quartum ad propria remisisse scripsi, cum Li-
„ teris ad reliquos Britanniæ Antistites directis
„ quibus Episcopos Simoniacos in Concilio judi-
„ candos esse, secundùm veterum Canonum Pla-
„ cita definivit. Hæc verba mea sunt. Id porro constat ex Epistolà II. Leonis Quarti ad Episcopus Britanniæ: *Ita tamen ut omnia in Conciliis sint Episcoporum. Nam nullam damnationem Episcoporum esse umquam censemus, nisi aut ante legitimum numerum Episcoporum, qui fit per XII. Episcopos,* &c. Idem confirmat Nicolaus I. Epistolà XXII. ad Salomonem Britonum Ducem. *Decessor,* inquit, *meus sanctæ memoriæ Benedictus, quia contra Decessoris sui Decretum, non ab Episcopis, sed a Laicis, Episcopos in Regione tua cognoverat esse dejectos, multa mœstitia & indignatione repletus scripsit, QUOD nullis ratio sineret Episcopos a Sedibus suis pelli, quos duodenarius numerus non ejecisset. Quorum vestigia & ego quoque secutus, eadem censui, imo & censeo: nec ullam posse Episcopos sui honoris sustinere jacturam, quos non constat fuisse a duodecim Episcopis, præsente, primamque sententiam edicente Metropolitano Episcopo, cum examinarentur, auditos.* Hæc Historiæ Ecclesiasticæ præclara monumenta observavi vel commemoravi. Num ægrè ferunt Religiosi Censores, ne primam Causarum Episcopalium cognitionem in Synodis Provincialibus instituendam esse appareat, quam uni Romano Pontifici tribui volunt? Hæc certè non est Sacræ Facultatis Parisiensis Doctrina; non hæc Ecclesiæ Gallicanæ Disciplina: Verùm tamen Canonica Episcoporum Judicia per Appellationem ad Sedem Apostolicam devolvi agnoscimus, & a Summo Pontifice judicari illos posse secundùm Canones Sardicenses, deque majoribus Causis ad Sanctam illam Sedem ex omnibus Orbis Christiani partibus esse referendum, ut Canones statuunt, & consuetudo exigit.

Nota.

AN a summo Pontifice etiam in prima instantia episcoporum causæ essent modò cognoscendæ, expendi tom.3. pag.136.

ARTICULUS XXII.

De Synodo Tullensi Secunda apud Tusiacum.

AD Synodum Tullensem Secundam apud Tusiacum quatuordecim Provinciarum Episcopi anno Christi 860. die 11. Kalend. Novembris convenere. Quinque in ea conditi Canones. *Primus* rerum Ecclesiasticarum pervasores anathemate ferit, nisi pœnitentiam agant, & bona usurpata, *secundùm qualitatem personæ, aut in triplum, aut in quadruplum, Ecclesiæ, cui damnum illatum est, primùm restituant.* Secundus Virgines & Viduas Deo sacratas, & incontinenter viventes, usque ad finem vitæ in ergastulis recludi jubet ad agendam Pœnitentiam: Viros etiam qui eas constuprarunt, Ecclesiastica Censura ad eamdem cogi: *Principes verò & Judices, ubicumque tales in potestate eorum ab Episcopis requisiti fuerint, absque mora eos exhibere; ne fortè si dissimulaverint, aut mandatum Episcopi contempserint, ab Ecclesia Dei projecti, nec sepulturam cum Fidelibus accipiant:* Canon tertius perjuros & falsos testes duræ & districtæ Pœnitentiæ subdendos edicit, & quamdiu in crimine manent, ab Ecclesia projici. *Canon quartus* raptores, incendiarios, homicidas, rerum Ecclesiasticarum invasores, & eos qui stupra inaudita committunt, excommunicat, eorumque excommunicationem nominatim denuntiari jubet, & Episcopos mutua de his scripta transmittere,

Tusiacum, *vulgò* Tulley *Villa agri Tullensis, inter Mosellam & Mosam.*

Summa Canonum.

tere, ut omnes eorum Communionem vitent. *Quintus* Clericos & Monachos apostatas coërceri statuit, & ad ovile volentes nolentes reduci.

Rerum Ecclesiasticarum pervasio quàm grave crimen.

Synodicam Epistolam Patres scripsere, quâ Fideles universos docent, quàm grave sit crimen rerum Ecclesiasticarum pervasio & deprædatio. Cujus Epistolæ hæc verba Magnates spectantia notanda sunt: *Scientes quia res Ecclesiasticæ vota sunt Fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum, & in tuitione atque defensione Christi consistunt, qui eas terræ Principibus atque Primoribus ad defendendum & conservandum, non ad affligendum, vel usurpandum, sive præsumendum commisit. Nam quæcumque prætendatur a quocumque utilitatis sive necessitatis occasio, ille corda omnium conspicit, qui novit cogitationes hominum.*

Ecclesiæ Jurisdictio in Causis Matrimonialibus.

Ad eamdem Synodum *Regimundus* Comes querimoniam detulit adversùs *Stephanum* virum nobilem & illustrem, cui filiam suam in matrimonium locaverat. *Stephanus* autem ea uti nolebat ut conjuge, eò quòd cum ejus propinqua carnale quondam commercium habuisset. Visum est Patribus causam istam ad Synodum Aquitaniæ remittendam: & *Hincmaro* jussere ut ad *Rodulfum* Bituricensem, & Frotarium Burdigalensem, Aquitaniæ Metropolitanos, totius Synodi nomine scriberet, ut ad causam illam definiendam Conventum cogerent ex Episcopis & Magnatibus illius regionis: quoniam causa mixta erat, Ecclesiastica scilicet ratione Sacramenti, de quo judicare ad Antistites spectabat: Civilis, ratione contractus, ratione dotis, aliorumque effectuum civilium, de quibus judicare spectat ad Principes & Magistratus. *Decretum est*, inquit Hincmarus, *ut vos Comprovinciales Archiepiscopi, cum Coëpiscopis vestris, in Regni illius convenienti loco & tempore Synodum condicatis, & Placitum fiat, ubi Princeps cum Primoribus terræ intersit: ne quod absit, ex utraque parte, cum parentum & amicorum auxilio illustres isti viri convenientes, seditiosus valeat exoriri tumultus. Et hanc causam Rex cum viris nobilibus inter viros nobiles pacificare procuret. Vos autem Episcopali Auctoritate, & Canonica diffinitione eam dirimere, & ad debitum atque salubrem terminum studeatis perducere.*

Diploma in gratiam Turonensis Ecclesiæ S. Martini confictum.

P. Labbæus Soc. JESU, in Editione Parisiensi Conciliorum, Tom. VIII. Synodo Tullensi Secundæ apud Tusiacum subnectit vetus quoddam Diploma ex Archivo Turonensis Ecclesiæ S. Martini depromptum, & istius Synodi nomine inscriptum, atque Episcoporum subscriptione munitum, quo Insignis Ecclesiæ S. Martini Privilegia, rogante Hilduino Abbate ejusdem Monasterii confirmantur, tum quæ supererant, tum quæ perdita erant cùm Normanni Monasterium illud incenderunt. Verùm Diploma istud quod jam ante publicaverat Labbæus Tom. II. *Miscellaneorum Curiosorum*, Cap. VIII. §. 4. pseudepigraphum videtur accuratioris criterii viris. 1. Quia numerus & nomina Episcoporum qui huic instrumento subscripsere, non conveniunt cum numero & nominibus Episcoporum qui subscripserunt Canonibus Concilii Secundi Tullensis. Conferatur Præfatio Diplomatis cum Præfatione Concilii: conferantur & utriusque subscriptiones. Concilio subscribunt unus & triginta, Diplomati septem & quinquaginta Episcopi. Præterea idem Episcopus alio atque alio modo subscribit Concilio & Diplomati. *Launus Æcolonocensium Episcopus* Canonibus subscribit: Diplomati verò, *Launus Æqualinensium Episcopus*. Canonibus, *Æneas Parisiorum Episcopus*: Diplomati, *Æneas Parisii Episcopus*. Canonibus, *Erchanraus Catalaunensium Episcopus*: Diplomati, *Ercanraus Catalacensis Episcopus*: Canonibus, *Breindicus Matisconensium Episcopus*: Diplomati, *Baraldinus Matiscensium Episcopus*: Canonibus, *Adabulfus Barcinonensium Episcopus*: Diplomati, *Adulfus Barcilonensis Episcopus*: Canonibus, *Enginoldus Pictaviensium Episcopus*: Diplomati, *Inganardus Pictavensis Episcopus*: Canonibus, *Arduinus Vellaunensium Episcopus*: Diplomati, *Arduinus Vuillaua Ecclesiæ Episcopus*. Tertiò, quicumque Concilii Canonibus subscribunt Episcopi, Ecclesiarum suarum nomina exprimunt: nonnulli verò ex iis qui subscribunt Diplomati, tacent Ecclesiarum suarum nomina, hunc in modum subscribentes: *Atto indignus Episcopus*: *Arius indignus Episcopus*: *Ercambertus indignus Episcopus*: *Ego Frodolus indignus Episcopus*: *Stadilo Episcopus*. Quartò, Episcopi qui Diplomati subscribunt, se dicunt congregatos *favore Sedis Apostolicæ, & nutu Dominorum nostrorum Caroli Calvi & Clotarii Regum gloriosorum, anno Domin. Incarnationis DCCCLX.* At nullus tunc Galliæ Rex Clotarius vocabatur. Pro Lothario III. Filio Lotharii Imperatoris & Caroli Calvi Nepote, Clotarium substituerunt imperiti Diplomatis Architecti, quod argumento est Synodi Tullensis Secundæ fœtum non esse. Obiit autem Lotharius Caroli Calvi Nepos anno 855. cùm Synodus Tullensis secunda anno 860. celebrata sit, nec Francorum Rex fuit. Quintò, de Hilduino tunc Monasterii S. Martini Abbate hæc habet Diploma: *Hilduinus Præcepta Regum atque Imperatorum, qui tempore obitûs Sancti Martini ipsum Cœnobium venerabiliter coluerunt, & rebus atque donis ditarunt, sacræ Synodo præsentavit.* At quo tempore S. Martinus obiit, scilicet anno Christi quadringentesimo, vel circiter, nulli Reges & Imperatores S. Martini Cœnobium rebus atque donis ditarunt. Nulli enim tunc in Gallia Reges erant Christiani, siquidem Clodovæus Christianorum Galliæ Regum primus anno 482. regnare cœpit. Arcadium verò & Honorium Imperatores Turonense S. Martini Cœnobium muneribus ditasse non legimus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 410. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Matrimoniales Causæ sunt mixti fori; pertinent ad Laïcam Jurisdictionem.*

R. Hæc propositio non est mea. Loquor eo loci de Causa quadam singulari inter nobiles conjuges exorta, & ad Synodum Tullensem Secundam apud Tusiacum delata. Refero Judicium Synodi; quid actum sit commemoro, non quid faciendum sit in Causis similibus pronuntio. „Visum est (inquam) Patribus Causam istam ad „Synodum Aquitaniæ remittere; & Hincmaro „jussere ut ad Rodulfum Bituricensem, & Frotarium Burdigalensem, Aquitaniæ Metropolitanos, totius Synodi nomine scriberet, ut ad „Causam illam finiendam Conventum cogerent „ex Episcopis & Magnatibus illius Regionis: „*Quoniam Causa mixta erat, Ecclesiastica scilicet, ratione Sacramenti, de quo judicare ad „Antistites spectabat; Civilis ratione contractûs, „ratione dotis aliorumque civilium effectuum, de „quibus judicare spectat ad Principes & Magistratus.* Verba Hincmari mox subjicio. Matrimoniales itaque Causas ad Laïcam Jurisdictionem pertinere simpliciter non assero, ut mihi affingunt Indiculi Censorii Auctores: (immo ad eam pertinere nego ratione Sacramenti:) sed solùm ratione civilis contractûs, ratione dotis, aliorumque effectuum civilium. Quæ Gallicana Jurisprudentia est.

Nota.

Nota.

DE cognitione cauſarum matrimonialium in Gallia hęc habet Cabaſſutius in Theoria & Praxi jur. canonici l.4. c.9. *Non tantùm jure communi ubique recepto, ſed etiam jure & uſu gallicano cauſæ matrimoniales ob reſpectum ſacramenti, quod magnum eſt in Chriſto, & in Eccleſia, ut atteſtatur Apoſtolus ad Epheſ.5. pertinent ad eccleſiæ cognitionem. Conc. Tridentinum ſeſſ.24. c.12. quo anathemati ſubjiciuntur, qui oppoſitum ſentiunt. Henricus IV. in edicto an.1606. art.2. Volumus, inquit, ut cauſæ matrimonium concernentes pertineant ad juriſdictionem eccleſiæ. Papo de juriſd. eccleſ. ar.4, Paſtor de juriſd. eccleſ. tit.13. n.6. & plures gallicani ſcriptores, quos allegat & ſequitur Tarradus diſp.7. q.2. n.47. Nec ſolùm de matrimonio dijudicat eccleſia ſed etiam de ſponſalibus & promiſſione futurarum nuptiarum, ut præambulis matrimonii. Quam in rem Paſtor ibidem n.7. adducit duo Aquiſextienſis ſupremæ curiæ Senatuſconſulta ad epiſcopum remittentia appellantes tamquam ab abuſu ab ejus ſententia, qua juſſi fuerant uxores ducere illas, quibus conſtabat promiſiſſe matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de iis, quæ matrimoniis per accidens adveniunt, & mere civilia ſunt, quales ſunt cauſa dotium, donationiſque propter nuptias, & arrharum ſponſalitiarum licèt jus canonicum hæc eccleſiaſticis judiciis ſubjiciat, tamquam matrimonio acceſſoria, cap. de prudentia de donat. inter vir. & uxor. in hoc tamen regno hæc judicantur in foro ſeculari. Copin. l.2. de ſacr. polit. c.1. n.4.*

ARTICULUS XXIII.

De Synodo Vuormatienſi.

Wormatia, *vulgò* Wormes, *Germaniæ prima Civitas ad Rhenum, Epiſcopatus ſub Archiepiſc. Moguntino.*

VVormatiam, nobilem Germaniæ civitatem, Nationalis convenit Synodus, juſſione *Ludovici* Germaniæ Regis, anno Chriſti DCCCLXVIII decimo-ſeptimo Kalend. Junias Præmiſſa Fidei Profeſſione XLV. conditi Canones. *Primus* Baptiſma extra Paſcha & Pentecoſten conferri vetat, niſi infirmis in periculo conſtitutis. *Secundus* Aliis ab Epiſcopo Chriſma conficere prohibet. *Tertius* Statuit ut Epiſcopi gratis Eccleſias conſecrent, nec niſi accepto a Fundatoribus Inſtrumento earum dotem confirmante. *Quartus* Vetat aliquid offerri in Sacrificio præter vinum aqua mixtum. *Quintus* Unam vel trinam immerſionem in Baptiſmate probat, ſecundum diverſas Eccleſiarum conſuetudines. *Sextus* Dotem Baſilicarum ad ordinationem Epiſcopi pertinere decernit, ſecundùm Conſtitutionem antiquam. *Septimus* Quatuor ex redditibus Eccleſiæ portiones fieri ſtatuit. *Octavus* Confirmationem, Chriſmatis confectionem, Dedicationem Eccleſiarum & Altarium, Conſecrationem Virginum, reconciliationem ſolemnem publicè Pœnitentium Presbyteris prohibet. *Nonus* Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis continentiam imperat ſub periculo gradûs. *Decimus* Decernit ut ſi Epiſcopo, aut Presbytero homicidium, furtum, adulterium, maleficium imputatum fuerit, Miſſam celebret, & Secretam publicè dicat, & communicet, atque ita ſe purget: Sin minùs, quinquennio ab Eccleſiæ liminibus arceatur. Diu viguit in Eccleſia Germanica iſtud Canonicæ Purgationis genus. Sed ob ſacrilegii periculum jure mos ille antiquatus eſt. *Undecimus* Sacerdotes fornicationis convictos e gradu dejicit. *Duodecimus* Neocæſareenſis Concilii Canonem nonum ſervari ſtatuit erga Sacerdotes fornicationis accuſatos & non convictos: & ut juramento ſe purgare poſſint. *Decimus tertius* Vetat ne Sacerdotes pro parvis & levibus cauſis quemquam a Communione ſuſpendant. *Decimus-quartus* Decernit, ut ſi Epiſcopi innocentes, aut leviorum culparum reos a Communione removerint, & gratiam rogantes recipere noluerint, Communio illis uſque ad proximam Synodum ab Epiſcopis Provinciæ non negetur.

Canonica purgationis genus jure antiquatum.

Canon decimus-quintus Statuit, Ut ad inquirendum furti Auctorem in Monaſteriis, Miſſa ab Abbate, vel ab alio Presbytero, ejus uſu celebretur: & ſinguli Monachi pro purgatione ſua Corpus & Sanguinem Chriſti percipiant, ut ita ſe innocentes oſtendant. Similis purgatio per Corpus Domini *Gerfredo* Monacho, qui *Adalgarium* Æduenſem Epiſcopum veneno necaſſe dicebatur, indicta eſt Decreto Synodi Cabilonenſis anno DCCCXCIV. Sed hæc Diſciplina propter periculum Sacrilegii abrogata eſt. Hunc inquirendæ veritatis modum a *Roberto* Rege Chriſtianiſſimo damnatum eſſe in Epiſtolâ ſcriptâ ad *Leothericum* Archiepiſcopum Senonenſem, teſtatur *Helgaldus* in ejus Vita. A Sanctiſſimo tamen Pontifice *Gregorio VII.* purgationem per Corpus Domini uſurpatam teſtatur *Lambertus Schafnaburgenſis* ad annum MLXXVII. ubi refert ipſum celebrando Miſſam, cùm Communioni proximus eſſet, Regem *Henricum* evocaſſe ad altare, & manu præferentem Corpus Chriſti, cùm multa de ſua innocentia prolocutus eſſet, hæc demum addidiſſe: *Ut ſatisfactionis compendio omnem omnibus ſcandali ſcrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod ſumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ; ut omnipotens Deus ſuo me hodie Judicio vel abſolvat objecti criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum; vel ſubitaneâ interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, ut ſolemne, eſt præfatus verba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum Judicem, & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur partem Dominici Corporis accepit, & comedit.* Hunc verò, de quo agimus, Canonem *Regino* lib.2. cap. 276. *Burchardus* Vvormatienſis Epiſcopus lib.2. cap. 199. & *Gratianus* Cauſa 2. Quæſt. 5. paulò aliter referunt quàm in vulgatis Concilii hujus editionibus legatur. Ita enim legunt: *Et ſic expleta Miſſa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit tibi ad probationem hodie.* Quæ formula in Concilii editionibus vulgatis non legitur. Vide *Miſſam Judicii* in Gloſſario *Franciſci Pithoei*, in verbo, *Aqua ferventis, aut frigida Judicium.*

Probatio per Corpus Domini abrogata.

Canon decimus-ſextus Epiſcopos Synodo adeſſe negligentes, aut ante illius finem diſcedentes, a Communione removet. *Decimus ſeptimus* Epiſcopum canes & accipitres ad venandum nutrientem, a Communione, tribus menſibus, ſuſpendit; Presbyterum duobus; uno Diaconum. *Decimus-octavus* Clerico abſque Formatis Literis Epiſcopi ſui ambulanti negandam ſtatuit obeundi miniſterii facultatem. *Decimus-nonus* Presbyteros & Clericos Epiſcopo, a quo ſunt ordinati, non obedientes, nec in Eccleſiis ſuis reſidentes, Communione & honore privat, donec corrigantur. *Vigeſimus* Fœminas ſacro velamine conſecratas, & in fornicationem lapſas Pœnitentiæ ſubdit. *Vigeſimus-primus* Viduam quæ continentiam profeſſa eſt, ſi a propoſito deſciverit, ab Eccleſiæ liminibus arcendam ſtatuit. *Vigeſimus-ſecundus* & *vigeſimus-tertius* Pueros & puellas in Monaſteriis a Patre aut Matre oblatas, & in Regularem traditas diſciplinam, ad ſæculum redire, & nubere vetant, cum annos pubertatis attigerint. *Vigeſimus-quartus* Sæculares per calumniam, Eccle-

Canes venatices nutrire Sacerdotibus prohibitum.

Pueri Monaſteriis a parentibus oblati.

clesiam, aut Clericum fatigantes, a Communione removet. *Vigesimus-quintus* Pœnitentiam peccatoribus, secundùm modum culparum, temporum etiam, personarum, locorum, ætatum, atque gemituum habita ratione imponi jubet. *Vigesimus-sextus* Modum publicæ Pœnitentiæ ei qui Sacerdotem occidit, imponendæ præscribit. *Vigesimus septimus*, Eum qui odio vel avaritia Paganum occiderit publicæ Pœnitentiæ addicit. *Vigesimus-octavus* Ei qui insaniens aliquem occiderit, Pœnitentiam imponi statuit. *Quia ipsa infirmitas causâ peccati, licèt fortassis occultâ contigisse creditur*. Leviorem tamen esse jubet ejus pœnam, quàm ejus qui sana mente homicidium perpetravit. *Vigesimus-nonus* Eum qui arborem incidens, & operi necessario vacans, *non voto, non incuria, non scientia*, aliquem opprimit & occidit, ut homicidam judicandum non esse declarat: secus si *voluntate* vel *negligentia*. Trigesimus est de Pœnitentia publica parricidarum, vel fratricidarum, quorum crimen, ut credere par est, occultum erat, quia si publicum fuisset, in eos Principum Legibus fuisset animadversum, & pœnam capitis subiissent. *Trigesimus primus* Leprosis Christianis *Dominici Corporis & Sanguinis participationem* concedit. *Trigesimus-secundus* Nuptias inter consanguineos prohibet usque dum generationis memoria retinetur. *Trigesimus-tertius* Incestis, post Pœnitentiam, si continere non possint, legitimum conjugium indulget. *Trigesimus-quartus* Anathemate ferit eum, qui cum spiritali commatre, aut filiola in Baptismo, vel Confirmatione suscepta, fuerit fornicatus, quousque Pœnitentiam egerit. *Trigesimus-quintus* Mulieres, *quæ conceptos utero infantes voluntate excutiunt* homicidarum Pœnitentiæ subjicit, nullâ fœtus animati vel inanimati distinctione factâ: & meritò. *Homicidii enim festinatio est, prohibere nasci*, inquit Tertullianus. *Canon Trigesimus-sextus* Pœnitentiam per triennium, abstinentiâ a carnibus & vino, & continuò jejunio, exceptis diebus Festis & Dominicis, constantem, imponit iis qui cum matre & filia, vel cum duabus sororibus; & fœminis, quæ cum patre & filio vel cum duobus fratribus commixtæ fuerint: & contracto conjugio cum alterutro, vel alterutra uti vetat. *Trigesimus-septimus* Pœnitentibus, post peractam Pœnitentiam, usum matrimonii indulget. *Trigesimus-octavus* Excommunicatione vel Pœnitentia biennii plectit eum, qui servum proprium occiderit absque sententia Judicis. *Trigesimus-nonus* Dominam, quæ zeli furore accensa, ancillam suam flagris ita verberarit, ut intra diem tertium moriatur, Pœnitentiæ septenni subjicit, si voluntate; quinquenni, si casu eam occiderit. *Quadragesimus* Episcopum, qui servum ordinarit invito domino, si scierit servum esse, statuit ipsius detrimentum mulctâ pecuniaria compensare: servum verò in Clero manere. *Quadragesimus-primus* Eos qui *odio, aut longa lite* inter se dissenserint, & ad pacem revocari nequiverint, primùm a Sacerdotibus admonitos & increpitos *Si inimicitias deponere noluerint, justissima excommunicatione pelli* jubet *ab Ecclesia*. Quempiam sine accusatione legitima judicari ac damnari, *Canon quadragesimus-secundus* prohibet. *Quadragesimus-tertius* Eos qui ad Regis & Patriæ hostes deficiunt, non solùm facultatibus privari, sed perpetua excommunicatione plecti statuit, a qua non possint absolvi nisi in obitu. *Quadragesimus-tertius* adulteros septenni Pœnitentiæ addicit.

Pœnitentia impositio.

Homicidium involuntarium & omnino fortuitum Canonum censuræ non subjacet.

Mulieres conceptum fœtum excutientes homicidarum Pœnitentiæ subduntur.

Affinitas ex illicita copula, impedimentum Matrimonii.

Excommunicantur qui inimicitias deponere nolunt.

Sequentes Canones numero XXXV. in vetusto MS. Codice deesse, neque ad hanc Synodum pertinere, cum interdum in iis repetantur, quæ superioribus Canonibus sancita leguntur, observat *Laurentius Surius* Cartusiensis. In iis *Sexagesimus-tertius* contra Matrimonii indissolubilitatem solet objici, & sic habet: *Si quis cum matre & filia in adulterio mansit, nesciente matre, quòd cum filia mansisset: similiter & filia nescia, quòd cum matre mansisset: & postea ille vir, si acceperit mulierem, dimittat eam, & usque in diem mortis suæ non habeat uxorem, Et illa mulier, quam reliquerit, accipiat virum: & illa mater & filia, cum quibus in adulterio mansit, ambabus nescientibus, habeant viros. Nam in notitiam illarum si venerit hoc scelus, dimittant maritos, & agant Pœnitentiam: & illarum mariti & illi posteriores, accipiant mulieres. Similiter & de duabus sororibus, qui cum una in adulterio mansit, & aliam in publico accepit, non habeat mulierem usque ad mortem. Et illæ duæ sorores nescientes, accipiant viros: & si in notitiam eis venerit, forma superior servetur.*

Canon contra Matrimonii indissolubilitatem in speciem pugnans explicatur.

At Canon iste, ut diximus, Concilio Vvormatiensi suppositus est, incertæque fœtus est Synodi: quod arguit etiam varius illum citandi modus. Nam *Gratianus* modò illum tribuit Concilio Triburiensi, scilicet Causa 34. Quæst. 1. & 11. Can. *Si quis cum matre*: modo Concilio Vermeriensi, Causa 35. Quæst. 11. & hunc etiam illo nomine citant *Burchardus*, & *Ivo Carnotensis*. Non esse Vvormatiensis alicujus Concilii fœtum, constat ex *Burchardo* Vvormatiensi Episcopo, qui illum alteri Synodo tribuit, nimirum Vermeriensi, cui æquè suppositus est. Ut ut est, commodè potest explicari Canon ille, dicendo, in illa, in qua conditus est, Ecclesia, crimen incestus fuisse impedimentum dirimens matrimonium, ex propria illius Ecclesiæ disciplina, non solùm inter eas personas quæ incesta fuerant conjunctione maculatæ: verùm etiam inter unam ex illis, & aliam hujus sceleris insontem: Non quòd per se fieret illa matrimonii dissolutio, sed per accidens: quia incestûs reum publicæ Pœnitentiæ addicebant Canones, eique interdicebant conjugio. Porro cum mulier, cui postea nupserat, minimè rea esset, manebat soluta conjugii Lege, quod ab Ecclesia decernebatur irritum, adeoque poterat nubere alteri viro. Vel reis interdicitur in perpetuum matrimonio, insontibus autem conceditur ut accipiant viros, aut ducant uxores, post mortem priorum maritorum, aut uxorum. Quo etiam sensu Pœnitentiale Romanum Titulo III. *De fornicatione & incestu diversi generis & ætatis, & de Pœnitentia utriusque*, exponendum est, ubi hæc habet: *Contigit tibi ut uxor tua, te conscio, & hortante, cum alio viro, illa autem nolente, adulterium perpetraret: si fecisti, quadraginta dies in pane & aqua pœniteas, & septem annos, unum ex his in pane & aqua, & numquam sis sine Pœnitentia. Si autem uxor tua hoc probare potuerit, quòd tua culpa & tuo jussu, se renuente & luctante, adulterata sit; si se continere non potest, nubat cui voluerit, tantùm in Domino. Tu autem sine uxoria spe in perpetuo maneas. Illa autem, si consentiens fuerat, eadem jejunet, quæ tibi proposita sunt; & sine spe conjugii maneat.* Nubat cui voluerit, inquit Pœnitentiale, post obitum dumtaxat tuum: ut discrimen constituatur inter uxorem minùs ream, & maritum auctorem criminis, in hoc quod maritus, etiam post mortem uxoris perpetuam servare teneatur cotinentiam, nec ad secundas nuptias convolare possit: uxor verò, marito defuncto, pœnali huic legi non sit obnoxia; sed possit alteri nubere. Tandem si Canonis citati Auctores voluerint, virum superstite uxore legitima, aut mulierem superstite legitimo viro, posse alii nubere, errarunt, & omnino rejiciendus est Canon

non ille, ut sententiæ Christi, & Apostoli contrarius. Quod autem Synodus, sive Vvormatiensis, sive Provincialis, aut Nationalis altera erraverit, non mirum, cum ipsi indeficientis judicii Privilegium, quod toti Ecclesiæ promisit Christus, non conveniat. Non est enim *Repræsentatio totius nominis Christiani*. Unde nec ab Ecclesiis cæteris receptus est ille Canon, si hoc intelligatur sensu, & maximè a Romana *cæterarum Matre & Magistra*.

SCHOLION.

Ad hunc Articulum, pag. 416. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Matrimonium qualiter dissolubile quoad vinculum vivente marito*.

R. Matrimonium quoad vinculum dirimi posse utroque conjuge superstite cùm legitimè contractum est, tantùm abest ut scripserim, quemadmodum mihi Censorius Indiculus affingit, ut contrarium paulò post disertis verbis asseram. Concilii Vvormatiensis Canones eo loci recenseo. Sexagesimum-tertium contra Matrimonii indissolubilitatem objici solitum observo; Varias illius explicationes affero; ita demum concludo: *Tandem si Canonis citati Auctores voluerint, virum superstite uxore legitima, aut mulierem superstite legitimo viro, posse alii nubere, errarunt, & omnino rejiciendus est Canon ille, ut Sententia Christi & Apostoli contrarius*.

ARTICULUS XXIV.

De Concilio Duziacensi II.

Duziacum, vulgò Douzy, vicus in Diœcesi Remensi, prope Sedanum.

CONcilium Duziacense * primum illud fuit, quod anno Christi DCCCLXXI. in causa *Hincmari* Laudunensis Episcopi celebratum est, de quo in Dissertationibus agemus. Alterum anno Christi DCCCLXXIV. Idibus Juniis congregatum fuit ex plurimis Provinciis jussu *Caroli Calvi*, contra incesta conjugia, & rerum Ecclesiasticarum pervasiones. Superest Epistola Synodica ad Episcopos Aquitaniæ data; qua in regione duo illa mala maximè grassabantur. In eadem Synodo actum est de causa *Dudæ* Monialis ab *Huntberto* Presbytero sacrilegè corruptæ, & *Bertæ* & *Erpredæ* sceleris consciarum. Judicatum est *Huntbertum* sacrilegii convictum, vel confessum, Synodali Judicio a Vicariis Synodi deponendum, & per Missos Regios in longinquam terram ac perpetuum exilium juxta Imperatorum & Regum antiquas Leges, & consuetudines, amandandum, & in aliquod Monasterium in loco exilii, detrudendum ad agendam Pœnitentiam, laica tantùm ipsi Communione servata. *Dudam* verò secundum Regulam *Sancti Benedicti* esse castigandam, & septenni Pœnitentiæ subdendam. *Bertæ* verò & *Erpredæ* flagitii consciis per tres annos & dimidium Pœnitentia imponitur, postquam, sicut *Duda* virgis fuerint castigatæ. *Sancti Benedicti* Regulam magnificè commendant hujus Concilii Patres, cùm ajunt: *Hæc a Sanctis Canonibus antequam Sanctus Spiritus per Beatum Benedictum, eodem Spiritu quo & sacri Canones conditi sunt, Regulam Monachorum ediderit, de hujusmodi sunt decreta*. Et infrà: *Cæterùm quoniam eadem Regula Sancto Spiritu promulgata, & laudis auctoritate B. Papæ Gregorii inter Canonicas Scripturas & Catholicorum Doctorum Scripta est teneri decreta. &c*. Non tamen *S. Gregorius* eam Scripturis Canonicis æquiparavit, nec ea mens fuit Gallicanorum Præsulum; sed Scripturæ Sacræ, & SS. Patrum doctrinæ, atque Canonibus Spiritu Dei conditis maximè consentaneam judicarunt tum *S. Gregorius*, cùm Antistites nostri.

Acta Synodi.

S. Benedicti Regula commendatur.

ARTICULUS XXV.

De Conciliis Ticinensi, & Pontigonensi; sub Carolo Calvo Imperatore.

Pontigo, vulgò Pontion, in agro Partensi, le Partois, in Campania, super Saltum flumen, vulgò La Sault.

I. CUm *Carolus Calvus* Rex Francorum a *Joanne VIII.* Romæ coronatus fuisset Imperator, Die Natalis Domini, sub finem anni DCCCLXXV. Conventum Ticinensem * mense Februario anni sequentis celebravit novus Imperator, in quo ab Episcopis & Optimatibus Regni Italici acclamatus atque susceptus est: & condita Capitula XV.* *Primum* Sanctam Romanam Ecclesiam, quæ est *Caput omnium Ecclesiarum*, ab omnibus honorari jubet, nec aliquid contra jus & potestatem ipsius tentari. *Secundum* Joanni Summo Pontifici honorem ab omnibus impendi, & *quæ secundùm sacrum Ministerium suum Auctoritate Apostolica decreverit, cum summa veneratione ab omnibus suscipi*. Tertium res Ecclesiæ Romanæ a quoquam diripi vetat. Qui diripuerit, præter eorum, quæ prædatus est, restitutionem, ipsi Ecclesiæ, ac Imperatori gravem mulctam persolvito. *Quartum* Ecclesiasticis viris honorem & reverentiam impendi mandat. *Quintum* Imperatori honorem & obedientiam statuit deferendam. *Sextum* libertati ministerii & jurisdictionis Episcopalis providet: decernitque ut Parochias suas absque impedimento Episcopi circumeant, prædicando, corrigendo, & confirmando: utque *liceat eis criminalia scelera, & alia quæque corrigenda, inquirere, discutere, & dijudicare canonicè*. Septimum statuit ut *secundùm sacram jussionem Domini nostri Jesu Christi, prædicationem per se, vel per suos Episcopi exerceant*, idemque a suis Presbyteris fieri procurent: Et Fideles diebus festis ad publicas stationes occurrant, nullusque Missas in suis domibus celebrari faciat absque licentia Episcopi. *Octavum* jubet ut Episcopi cum Clero suo in claustris resideant: nec Presbyteros ab Ecclesiis suis abesse, aut a sua potestate dissilire patiantur. *Nonum* fœminas abigit a domibus Sacerdotum; quibus & venatione, & armorum usu, & habitu sæculari interdicit. *Decimum* res Ecclesiasticas invadere prohibet, ac distractas restitui præcipit. *Undecimum* solvi jubet decimas absque fraude, & a Presbyteris secundùm Episcopi mandata dispensari. *Duodecimum* statuit ut Episcopi Comites & Vassos Regios diligant ut filios: hi verò Antistites venerentur ut patres. Et ut Episcopi in suis Diœcesibus Missorum Dominicorum potestate fungantur. *Decimum-tertium* vetat ne Episcopi, & Comites, in pauperum domibus, hospitii causa, nisi rogati, commorentur; jubetque ut prædas & devastationes inhibeant. *Decimum-quartum* prohibet ne defuncti Episcopi facultates ullus invadat ac diripiat, sed *Canonico more Successori reserventur* ab Eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo; vel pro illius anima pauperibus erogentur. *Decimum-quintum* jubet ut infideles Regi nemo celet, vel foveat.

Concilium Ticinense.
** De Pavie.*
**Summa Canonum.*
Honor Ecclesiæ Romanæ & Summo Pontifici exhibendus.
Prædicatio, Episcoporum munus.
Episcopi in suis Diœcesibus Missorum Dominicorum potestate functi.

II. Synodus Pontigonensis mense Junio ejusdem anni celebrata est, cui adfuit *Carolus Calvus* Imperator cum Legatis Apostolicis, Apostolica Legatione & ipse exornatus. Ea in Synodo a Gallis susceptus est Imperator; Ticinentia Capitula promulgata, & confirmata: actum de Primatu *Ansegisi* per Gallias & Germanias, quem ei *Joannes VIII.* Pontifex Maximus contulerat. Reclamantibus Episcopis, Imperator Apostolica mandata executioni mandari voluit, seditque primus omnium

Synodi Pontigonensis Acta.

nium post Legatos Pontificios novus Primas; ac ante cæteros Antistites Gallicanos, ipsumque *Hincmarum* Archiepiscopum Remensem, Synodo subscripsit. Sed de hoc Primatu plura Capite sequenti dicemus, ubi de Politia Ecclesiastica agetur. In eadem Synodo, *Formosi* Portuensis Episcopi, *Gregorii* Nomenclatoris & aliorum excommunicatio in Synodo Romana facta, Gallicanis a Patribus confirmata est. Recepta etiam est & approbata sententia excommunicationis, quam Summus Pontifex in *Ludovicum* Germaniæ Regem decreverat, nisi ab invasione & devastatione Regni *Caroli* fratris abstineret. Scripserat enim semel & iterum ad *Ludovicum*, & ad Regni ejus Episcopos, Proceresque Joannes VIII. *Monens eos Apostolica auctoritate, more paterno, servare quæ pacis erant, usque dum simul ad mutuum colloquium venirent, & ipse inter eos de pace conservanda, & de jure Regnorum, secundùm sibi a Deo ministerium creditum, decerneret pariter & discerneret.* Nec literis, nec legationibus Apostolicis cesserat Ludovicus: unde Pontifex censurarum fulminibus ipsum a deprædatione Regni fraterni deterret.

Romanus Pontifex Ludovicum Regem Germaniæ ab invasione Regni fraterni deterret excommunicatione intentata.

Adversùs eumdem Germaniæ Regem Libellum Proclamationis Legatis Apostolicis, & *Carolo* Imperatori obtulit in Synodo Pontigonensi Remensis Ecclesia, quæ multa ab ipso, & ejus copiis damna passa erat. Quia verò *Ludovico* faverat *Hincmarus*, Sacramentum fidelitatis ab ipso Imperator *Carolus* exegit. Ejus formula extat inter Acta Concilii Pontigonensis. Apud Pithœum, post XII. Scriptores coætaneos Historiæ Francorum, inscribitur: *Generale omnium Fidelium Sacramentum*: & verisimile est ab omnibus exactum fuisse, inquit *Sirmondus* in Notis. Cæterùm *Hincmarus* in Libello ad *Carolum* Imperatorem, quem idem *Sirmondus* laudat, singula Juramenti hujus membra ut inepta, & aliena exagitat; queriturque vehementer a se post tot annos requisitum esse, cùm satis esse deberet Professio, quam ut Archiepiscopus ediderat: nec simile Juramentum ab Episcopis qui eum e solio dejecerant, vel ab ipso Ebone conjurationis incentore, *Ludovicus Pius* exegisset. Tandem Synodi Pontigonensis provisorio Decreto reddita est *Adalgaudo* Presbytero, certo crimine accusato, Ecclesia, e quâ pulsus fuerat: eique datæ sunt quatuor mensium induciæ ut se canonicè purgaret: quibus elapsis, ampliùs non audiretur.

Ad annum 876.

Actorum Synodi Pontigonensis editiones duæ in Collectionibus Conciliorum leguntur. Prima ex Annalibus Bertinianis,* & ex *Aimoini* Continuatore, qui illos exscripsit, accepta: altera, quam cum Legatis Apostolicis dictasse, & in Synodo legisse putatur *Odo* Bellovacensis Episcopus, ut ex iisdem Annalibus colligitur. In hac posteriore, *Ansegisi* Primatus unanimiter agnitus ac susceptus narratur. In priori, nihil promovisse apud Episcopos *Ansegisus* dicitur. Synodi Pontigonensis etiam meminere *Odorannus* in Chronico, ad annum 876. *Robertus S. Mariani* Autissiodorensis Monachus, Ordinis Præmonstratensis, & Chronicon *S. Petri Vivi* apud Senonas, editum Tom. II. Spicilegii Dacheriani.

ARTICULUS XXVI.

De Synodis Ravennensi, & Trecensi II.

Ravenna Æmiliæ, seu Romandiolæ caput, urbs Archiepiscopalis.

Trecæ, vulgò Troyes, *Campaniæ urbs, Episcop. sub Archiep. Senonensi.*

I. ANno Christi DCCCLXXVII. mense Novembri, *Joannes VIII.* Pontifex Maximus Ravennæ Synodum habuit, ad disciplinam & immunitatem Ecclesiasticam restituendam, in qua novem decim conditi Canones. *Primo* Statutum est ut Metropolitani Fidem suam infra tres menses apud Sedem Apostolicam exponant, & Pallium petant. *Secundo*, Ut Episcopi electi infra tres menses a Metropolitano suo consecrentur: si verò quinque mensium spatio consecrationem suam distulerint, rejiciantur Metropolitani judicio. *Tertio*, Metropolitanis inhibitus est Pallii usus extra præcipuas Festivitates, & Missarum solemnia. *Quarto*, vetitum Ducibus ne Episcopos in præsentiam Romani Pontificis introducant, ne ab eis censusaut dona exigant, ne ipsos coram laïcis increpent. Statutum insuper, Clericos & Sanctimoniales, pupillos & viduas, sub tutela Episcoporum esse, vetitumque sub pœna excommunicationis ne ad sæcularia Tribunalia trahantur. *Quinto*, Excommunicati, qui Domum Dei violarint, aut diripuerint, aut Viris Ecclesiasticis injuriam fecerint. *Sexto*, Sanctimonialium, aut aliarum fœminarum raptores excommunicatione feriuntur, donec eas parentibus, vel Episcopo restituant. *Septimo* & *Octavo*, Decernitur anathema in homicidas, incendiarios & prædones. *Nono*, A Communione arceantur usque ad obitum, excommunicati, qui ante audientiam ad Communionem irrepserint, nisi Pœnitentiam agant. Communione quoque privantur, qui cum excommunicatis scientes communicant, & eorum fautores. *Decimo*, Cautum est, ut excommunicati denuntientur ab Episcopo, & eorum nomina præ foribus Ecclesiæ suspendantur. *Undecimo*, Prohibitum, ne quis reis, qui publicum Judicium, & Legum severitatem timent, refugium præstet, sub pœna excommunicationis. *Duodecimo*, Prohibetur sub eadem pœna iis, qui Ecclesiastico Judicio sunt obnoxii, ne se ab Ecclesiarum suarum Parochialium Conventibus, ultra tres dies Dominicos, voluntariè Sententiam subterfugiendo, subtrahant. *Decimo-tertio*, Jubetur Magistratibus Sæcularibus, ut ad Ecclesiarum, pupillorum, ac viduarum tuitionem, rapaciumque refrænationem, ab Episcopis conventi, eorum querimonias absque negligentia examinent; & diligenti studio corrigant. Negligentes, post secundam, & tertiam admonitionem, excommunicantur. *Decimo-quarto*, Decretum est, ne Presbyter ordinetur nisi ad certum locum. *Decimo-quinto*, *Decimo-sexto*, & *Decimo-septimo*, Prohibetur, ne quis Romanę Ecclesię Patrimonia subtrahat, aut petat, etiam in Beneficium, sub pœna anathematis. *Decimo-octavo*, Decernitur, ut nemo sibi decimas vendicet, præter Parochiarum Sacerdotes. *Decimo-nono*, Vetatur ne Comites & Judices sæculares in Domibus Ecclesiarum Placitum habeant, aut hospitium sibi vendicent. In eadem Synodo, possessio Flaviniaci Monasterii, & Tiliniaci Villæ, *Adalgario* Æduensi Episcopo, & ejus Ecclesiæ confirmata est, ut constat ex Diplomate, quòd ex Ecclesię Æduensis Tabulario a Domno *Violeo* Ordinis Benedictini Congregationis *Sancti Mauri* Monacho in Vindiciis Reliquiarum *Sanctæ Reginæ* Virginis & Martyris, a P. *Chifflettio* Soc. JESU, in Probationibus Historiæ Tornutiensis * Monasterii; & a P. *Labbe* in Collectione Conciliorum, Tom. IX. editum est.

Summa Canonum Concilii Ravennensis, Excommunicationes latæ. Jurisdictio Episcopalis.

*Tournu.

II. Concilium Trecense II. anno Christi DCCCLXXVIII. a *Joanne VIII.* Pontifice Maximo, *Rege Ludovico Balbo* præsente, mense Augusto celebratum est. Primum Concilium Trecense anno DCCCLXVIII. jussu *Nicolai I.* habitum fuerat, in causa *Vvulfadi*, & aliorum Clericorum ab Ebone ordinatorum: de quo in Dissertationibus. In secunda verò Synodo Trecensi, *Lamberti* & *Adalberti*, qui Romanam Ecclesiam, & Pontificem vexabant, confirmata excommunicatio est. Actum de causa *Hincmari* Laudunensis Episcopi, de qua in Dissertationibus. Decretum editum a Pontifice adversùs Laïcos, qui viventibus uxoribus,

Acta Concilii Trecensis II.

Migrationes a minori ad majorem Ecclesiam Canonibus repugnantes.

bus, alias ducebant; & contra Episcopos qui a minore ad majorem Ecclesiam transmigrabant: cui Decreto dedit occasionem *Frotarius*, qui a Burdigalensi Ecclesia ad Pictaviensem, a Pictaviensi ad Bituricensem Archiepiscopatum exilierat, ut Annales Bertiniani testantur, & probat Epistola *Joannis VIII.* ad ipsum *Frotarium* e Synodo Trecensi data, quâ ipsi jubet ut Synodo se sistat, & Privilegium de mutatione Sedium, si quod a Sede Apostolica obtinuerat, exhiberet. Impetraverat tamè dispensationem a *Joanne VIII.* Frotarius ut ad Bituricensem Ecclesiam migraret, rogante *Carolo Calvo*. Et justa erat illa dispensatio, quia Burdigala vastata erat a Normannis: sed cum in *Ludovici Balbi* animum suspiciones quædam contra *Frotarii* fidelitatem irrepsissent, negotium ipsi facessivit apud Pontificem, qui ideo ipsum convenit per literas, ut Synodo adesset, migrationis suæ rationem redditurus; ipsumque Archiepiscopum Burdigalensem vocavit, etsi eum antea ad Metropolim Bituricensem transtulisset, ut ex ipsius Pontificis Epistolis compertum est. In eadem Synodo excommunicationem adversus *Formosum* Episcopum, & *Gregorium* Nomenclatorem, & *Georgium* Magistrum Militum promulgavit iterum, aggravavitque Pontifex. Canones Synodi Ravennensis ibidem fuere confirmati Canone III. & alii sex præterea conditi: quos inter primus & quartus observatione digni sunt.

Honor Episcopis exhibendus.

Eorum confœderatio.

Primus nempe statuit, *Ut Episcopi cum omni reverentia a cunctis mundi Potestatibus debitè honorentur, atque coram eis sedere nullatenus audeant, nisi illis præcipientibus.* Quartus verò decernit, *Ut Episcopi nullo modo Confratrum Consacerdotum que suorum parvipendere audeant vexationes, Ecclesiarumque pressuras; sed unanimiter conjuncti, scuto Pastorali & Apostolica Auctoritate succincti, in prælio pro domo Israël, id est, Christi Ecclesia, stare communiter non prætermittant.* In eadem Synodo Privilegium Floriacensi Monasterio concessum est, *Ut a propriis Abbatibus, Monachis videlicet ex eodem Cœnobio regulariter electis, in perpetuum gubernaretur.*

ARTICULUS XXVII.

De Synodo apud Sanctam Macram.

Fines, vulgò Fismes, Oppidum Campaniæ, in tractu Remensi.

Summa Canonum.

ANno Christi octingentesimo octogesimo primo, quarto Nonas Apriles, Synodus in loco qui dicebatur *Fines*, * in Martyrio Sanctæ *Macræ* Virginis, a plurium Provinciarum Episcopis celebrata est, anno secundo *Ludovici Tertii* Francorum Regis. Octo Canones in ea Synodo conditi. *Primus* Gelasii Papæ verbis explicat Regiæ & Pontificalis Potestatis discrimen. *Secundus* verbis S. Gregorii Episcoporum negligentiam increpat. *Tertius* de honore & cultu Ecclesiarum statuit, deque earum bonis & immunitatibus servandis. *Quartus* de reformatione Monasteriorum a Missis Dominicis, unà cum Episcopo cujusque civitatis curanda. *Quintus* de rapinis & deprædationibus Ecclesiarum compescendis. *Sextus* Regem, & Reipublicæ Ministros de servanda justitia admonet, eisque Capitula quædam præcedentium Regum & Imperatorum in memoriam revocat, quæ executioni mandare debeant.

Præclara Moralis Christianæ Regula, de rerum malè partarum restitutione.

Septimus est de raptorum emendatione & Pœnitentia; quibus proponit imitandum omnino *Zachæi* Publicani exemplum, Domino dicentis: *Dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quem defraudavi, reddo quadruplum.* Et *Sancti Augustini* Regulam Epistolâ quinquagesimâ quarta ad *Macedonium* ferentis: *Quod dicis, sceleris culpam cupiunt sibi homines relaxari, & id propter quod scelus admissum est, possidere; pessimum hominum genus commemoras, cui pœnitendi medicina omnino non prodest. Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur Pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed cùm restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse malè vivendo, nec aliud habet unde restituat. Huic certè non possumus dicere, Redde quod abstulisti, nisi eum habere credimus, & negare .... Illud verò fidentissimè dixerim, Eum qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantùm honestè potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis & criminis. Nam misericordiùs opem nostram talibus subtrahimus, quàm impendimus. Non enim opem fert qui ad peccandum adjuvat, ac non potiùs subvertit atque opprimit.... Qui verò contra jus societatis humanæ, furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potiùs quàm donanda censemus, Zachæi Publicani Evangelico exemplo..... Quid dicam de usuris, quas etiam ipsæ Leges & Judices reddi jubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid vel eripit diviti, quàm qui trucidat pauperem fœnore?*

Octavus Canon admonitionem continet ad Regem *Ludovicum* adhuc juvenem, ut probos ex utroque ordine eligat Consiliarios, exemplo *Caroli Magni* Imperatoris. Quàm malè tunc haberet res Gallica, docet ille Canon. *Satagite*, inquit, *ut istæ rapinæ ac deprædationes in isto Regno cessent, & miser iste populus, qui jam per plures annos per deprædationes diversas & continuas, & per exactiones ad Northmannos affligitur, aliquod remedium habeat, & justitia, & judicium, quæ quasi emortua apud nos sunt, reviviscant, & virtutem nobis Deus reddat contra Paganos; quia usque modò jam ante plures annos locum in isto Regno defensio non habuit, sed redemptio & tributum non solùm pauperes homines, sed & Ecclesias quondam divites jam evacuatas habent. Et ideo Regium nomen ad tantam contumeliam, & ad tantam brevitatem devenit, & istud Regnum, quondam nobile atque amplum, in se ipsum divisum est.*

ARTICULUS XXVIII.

De Conciliis Moguntino & Metensi, sub Arnulfo Rege.

Metæ, sive Divodurum Mediomatricum, vulgo Metz, Urbs Lotharingiæ celeberrima, sub Archiep. Trevirensi.

Summa Canonum Concilii Moguntini.

I. ANno Christi octingentesimo octogesimo octavo, & primo *Arnulfi* Germaniæ Regis, Synodus Moguntiæ celebrata est, cui tres Metropolitani, Moguntinus scilicet, Coloniensis, & Trevirensis, cum suis suffraganeis, & Abbatibus pluribus adfuere. Viginti sex Canones in ea sunt conditi: quorum prior orationes pro Rege decernit; *Secundus & tertius* Sancti Isidori verbis Regem officii admonent. *Quartus* res Ecclesiæ ordinationi Episcopi permittit. *Quintus* Presbyteros sine Episcoporum consensu Ecclesiis præfici, vel ab iis ejici vetat. *Sextus & Septimus* rerum Ecclesiasticarum invasionem, & vexationem Sacerdotum prohibent. *Octavus* anathemate ferit scelestos quosdam, qui Presbytero Wirtzburgensi nares, capillosque absciderant. *Nonus* Missarum solemnia, nisi in Ecclesiis celebrari vetat, vel Capellis ab Episcopo consecratis, ubi Ecclesiæ a Normannis sunt incensæ: vel in tabula consecrata, si iter agatur, & Ecclesia defuerit. Fœminas omnes *decimus* a Clericorum ædibus eliminat, etiam

Fœminæ ex ædibus Clericorum eliminantur, etiam consanguineæ, in quocumque gradu,

illas quas antiqui Canones cum ipsis commorari permittunt: quia concessio illa plurimorum scelerum fuerat occasio; & proprias sorores quidam constupraverant. *Undecimus* est contra prædiorum Ecclesiasticorum invasores. *Duodecimus* est de numero testium ad Clerici damnationem necessario. *Decimus-tertius* vetat decimas ab antiquis Ecclesiis subtrahi, ut novis Oratoriis tribuantur. *Decimus-quartus* prohibet Episcopo ne alienum Clericum retineat, vel ordinet absque proprii Antistitis consensu, aut ipsum judicet; alioqui irrita esto sententia: & Episcopus qui id ausus fuerit, in Synodo increpetur; inquit *Canon decimus-quintus*. Pœnitentiam occisori Sacerdotis agendam *Canon decimus-sextus* præscribit. Decimarum solutionem *decimus septimus* imperat sub pœna excommunicationis post crebras admonitiones Sacerdotum infligendæ. *Decimus-octavus Alemannum* quemdam nomine, qui cum spiritali commatre conjugium contraxerat, & postea ab ea separatus redierat ad nefariam societatem, anathematis vinculo constringit. *Decimus-nonus* est de judicio Presbyterorum, qui in fornicationem lapsi sunt. *Vigesimus* injustas rerum Ecclesiasticarum precarias prohibet. *Vigesimus primus* rixas & conflictus vetat in Ecclesiis & earum atriis, quæ loca sacra sunt. *Vigesimus-secundus* est contra eos qui decimas Ecclesiæ dare nolunt, aut servos suos impediunt ne solvant. *Vigesimus-tertius* Diœcesanos omnes Episcopi judicio obnoxios esse declarat, cùm aliquod crimen Canonicum perpetrarunt: & testes quatuordecim annis minores admitti vetat, secundùm Canones Africanos. *Vigesimus quartus* est de pace inter Episcopos & Comites servanda, jubetque ut in ministerio suo exercendo mutuam sibi opem ferant. *Vigesimus-quintus* Monasteriis Clericorum, Monachorum, atque Puellarum, *quæ Clericis, sive Laïcis, Beneficii jure donata sunt*, tales præfici statuit Provisores & Præpositos, qui & *præesse noverint, & prodesse*, & commissum sibi gregem canonicè regant, & ad Synodum secundùm Episcopi mandata conveniant. *Vigesimus-sextus* viduas citò velari vetat.

Qui Monasteriis præficiendi?

II. Eodem anno, aut non multò post, Synodus Metensis celebrata est in Ecclesia *Sancti Arnulfi*, cui *Rathodus* Trevirensis Archiepiscopus, *Robertus* Metensis, *Dado* Virdunensis, *Arnoldus* Tullensis, *Stephanus* Abbas, & multi Sacerdotes adfuere. Tredecim Canones editi. *Primus* auxilium a Deo contra Normannos morum emendatione, & Disciplinæ Ecclesiasticæ severitate contra contumaces Christianos, esse implorandum statuit. *Secundus* solis Sacerdotibus decimas vendicat, earumque portionem aliquam a Senioribus seu Dominis locorum accipi vetat. *Tertius* statuit ut unusquisque Presbyter unam dumtaxat habeat Ecclesiam; nisi fortè antiquitus Capellam, aut aliquod membrum illi adjacens habuerit, quod non expedit separari. *Quartus* de manso Ecclesiæ censum exigi, & pro sepultura pretium dari vetat. *Quintus* feminas omnes, etiam matrem & sororem, a domibus Sacerdotum excludit. *Sextus* jubet ut Presbyteri libros & vestimenta Sacerdotalia Episcopo in proxima Synodo ostendant, ut Chrisma sub sera custodiant: Clericis armorum, & sæcularium indumentorum usu interdicit: infantem in Baptismo non a pluribus, sed ab uno Patrino suscipi statuit. *Septimus* cum Judæis edere aut bibere prohibet. *Octavus* cavet ne Missa in locis non consecratis celebretur: statuitque Ecclesias a Corepiscopis consecratas iterum consecrari. *Nonus* Sanctimoniales duas, quæ propter facinus e Monasterio *Sancti Petri* erant ejectæ sine velamine, jubet restituto velamine in Monasterio recludi, & parvo pane & aqua brevi frui, cum abundantia divini verbi. Quemdam etiam Diaconum sacrilegii convictum & confessum carcere damnat, interdicto ministerio. Duo sequentes Canones privatos quosdam gravissimorum criminum reos excommunicant. *Duodecimus* eos qui cum excommunicatis communicant, eidem sententiæ subjicit. *Decimus-tertius* Supplicationes & triduanum Jejunium pro *Arnulfo* Rege, & pro publicis necessitatibus indicit.

Summa Canonum Concilii Metensis.

Decimæ.

Unitas Beneficii.

Fœminæ omnes a domibus Sacerdotum exclusæ, etiam mater & soror.

ARTICULUS XXIX.

De Concilio Viennensi.

Vienna, *vulgò* Vienne, *Urbs Delphinatus, ad Rhodanum, Archiepiscopatus.*

ANno Christi octingentesimo nonagesimo-secundo, apud Viennam Galliæ Metropolim, præsentibus & præsidentibus *Formosi* Papæ Legatis, Concilium ab Episcopis Regni Arelatensis, in Basilica Salvatoris celebratum est, in quo Canones quatuor conditi fuere. *Primus* excommunicationem decernit in sæculares qui res Ecclesiæ injustè detinent, nisi admoniti se correxerint. *Secundus* pari pœna eos damnat, qui Clericum aliquem occiderint, mutilarint, aut dehonestarint. *Tertius* eamdem fert sententiam in eos qui ægrotantis seu defuncti Episcopi vel Presbyteri eleemosynam defraudarint. *Quartus* vetat ne sæculares Ecclesias dent vel offerant Presbyteris, absque Episcoporum consilio & voluntate: & ne census ab iisdem Presbyteris introitûs causâ exigatur.

Summa Canonum.

ARTICULUS XXX.

De Concilio Triburiensi.

Triburia, *vulgò* Tribur.

ANno Christi octingentesimo nonagesimo-quinto, *Formoso* Ecclesiæ universæ Præsidente, *Arnulfo* in Germania regnante, Synodus Triburiam Villam Regiam ad Rhenum, non longè a Moguntia congregata est, ad Ecclesiasticæ restaurationem Disciplinæ, ad quam Episcopi viginti duo convenere, quos inter *Hatto* Moguntinus, *Hermannus* Coloniensis, & *Rathodus* Trevirensis, Archiepiscopi eminebant. Quinquaginta & octo conditi Canones: quos inter, hi maximè notandi. *Canon tertius* Arnulfi Regis, qui præsentia sua & auctoritate Sacrum Conventum decorabat, nomine editus est. Sic enim loquitur Princeps Religiosissimus. *Nos igitur quibus Regni cura, & sollicitudo Ecclesiarum Christi commissa est, aliter Regnum & Imperium jure Ecclesiastico regere & gubernare non possumus, nisi hos qui Ecclesiam Christi conturbant, zelo fidei persequamur ...... Idcirco non potentiam ostendentes, sed justitiam exhibentes, præcipimus omnibus Regni nostri Comitibus, postquam ab Episcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinantur* flagitiosi & canonicorum criminum rei, *ut ab ipsis comprehendantur, & ante nos perferantur; ut qui divina judicia non verentur, humanâ sententiâ feriantur.*

Summa præcipuorum Canonum.

Nonus statuit ut si eadem die Episcopus Ecclesiasticum, & Comes sæculare Placitum indixerint, Placitum Comitis suspendatur, & Comes, populusque ad Placitum Episcopi se conferant. *Decimus* decernit ut Episcopus non deponatur nisi a duodecim Episcopis, Presbyter a sex, Diaconus a tribus. *Duodecimus* Baptismum solemnem extra Pascha & Pentecosten conferri vetat. *Decimus-quintus* decernit *sepulturam morientium apud Ecclesiam ubi Sedes est Episcopi, celebrari*. Quòd si ob loci distantiam, aut aliam causam fieri non possit, *Expectet eum terra sepultura sua, quo Canonicorum, aut Monachorum, sive Sanctimonialium Congregatio sancta communiter degat, ut eorum ora-*

Ecclesiæ Germanicæ Disciplina circa sepulturas.

tio-

tionibus judicio suo commendatus occurrat. Quod si & hoc difficile sit, *ubi decimam persolvebat vivus, sepeliatur mortuus*. Ex quo patet, secundùm Ecclesiæ Germanicæ disciplinam, mortuos in Parochialibus Ecclesiis sepultos non fuisse, nisi cùm in Cathedralibus, aut Canonicorum, Monachorum, aut Sanctimonialium Ecclesiis sepeliri non poterant. *Decimus-sextus* pretium pro Ecclesiastica sepultura vetat exigere. In Ecclesiastico enim scriptum est: *Mortuo ne prohibeas gratiam, sciens quia omnes moriemur*. Item: *Omnia quæ de terra sunt, in terram convertentur. Quid terra, terram vendis? Recordare quoniam non hominis est terra, sed Domini est terra & qui habitant in ea*. Prohibet decimus-septimus, *secundùm statuta Sanctorum Patrum & experimenta miraculorum, ne deinceps ullus laicus in Ecclesia sepeliatur*.

Pro sepultura loco ne pretium exigatur. Eccles. 7.

Jubet *vigesimus-primus* ut controversiæ Presbyteros inter & Laicos ortæ, ab Episcopo finiantur: & Laïcus, si necesse sit, juramento constringatur; Presbyter verò vice juramenti *per Sanctam Consecrationem interrogetur; Quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus & Sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit*.

Juramentum a Sacerdotibus exigi vetat Synodus,

Vigesimus-secundus examen per ferrum candens in caussis dubiis decernit. Quæ disciplina meritò abrogata est. *Trigesimus* reverentiam, obedientiamque maximam erga Sedem Apostolicam decernit; eum tamen qui falsa detulerit a Summo Pontifice mandata, detineri statuit, donec Sancta Sedes consulatur, & in ipsum animadvertat. *In memoriam*, inquit, *B. Petri Apostoli, honoremus Sanctam Romanam & Apostolicam Sedem, ut quæ nobis Sacerdotalis Mater est Dignitatis, esse debeat Magistra Ecclesiasticæ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut licèt vix ferendum ab illa Sancta Sede imponatur jugum, conferamus, & pia devotione toleremus. Si verò, quod non decet, quilibet Presbyter sive Diaconus redarguatur falsam ab Apostolico detulisse Epistolam, vel aliud quid quod inde non convenerit; salva fide, & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrùm eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, usquequo per Epistolam, aut per idoneos suæ partis Legatos, Apostolicam interpellet Sublimitatem, ut potissimùm sua sancta Legatione dignetur decernere, quid de talibus justo ordine Lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & cæteris modus imponatur*.

Mansuetudo & humilitas erga Sedem Apostolicam servanda.

Humilitatem & mansuetudinem erga Sedem Apostolicam servandam statuit Germanica Ecclesia. Idem *Carolus Magnus* in Capitulari condito anno octingentesimo-primo, statuerat. Sed tamen falsa Romani Pontificis Rescripta, vel per obreptionem, contra veritatem, contra Canones in Ecclesia Gallicana & Germanica receptos, elicita, suscipienda non esse sanxerunt, tum Christianissimus Imperator, tum Synodi Triburiensis Patres: immo eorum executionem suspendendam, Presbyteris, aut aliis qui Romanum Pontificem fefellissent, in carcerem etiam detrusis, donec Vicarius Christi moneretur, qui per obreptionem impetrata revocaret. Nulla enimverò esse Rescripta contra Canones Spiritu Dei conditos, & Ecclesiarum reverentia atque usu consecratos obtenta, censuerunt. Quia Pontifices ipsi hanc & in Conciliis, & extra Concilia legem sibi suisque Successoribus posuerunt, aut adversùs Canones nihil possent: quamquam justis de caussis & Ecclesiæ utilitatem spectantibus possint de ipsis dispensare. Nec ideo tamen Plenitudinem Pontificiæ Potestatis Reges Christianissimi & Gallicani Præsules ullatenus revocarunt in dubium: quia sicut quòd *Deus seipsum negare non potest, laus est*, non limitatio *omnipotentiæ divinæ*: ita laus est plenissimæ potestatis Romano Pontifici a Christo concessæ, quòd *Nihil adversùs veritatem*, & æquitatem, *sed pro veritate, plus cæteris Consacerdotibus potest*, ut ait Facundus Hermianensis.

Plenitudo Potestatis in Romano Pontifice, quamvis contra veritatem & justitiam nihil possit.

Et sicut Deus multa facere non posse quodam sensu dicitur, quia sapientiæ ipsius atque consiliis repugnarent, nec tamen omnipotens esse desinit, quia *Non impotenter*, sed *sapienter non potest*; ita Summus Pontifex non desinit habere Plenitudinem Potestatis, quamvis contra Canones & æquitatem nihil possit: quia Canonum observantiam sibimet summâ sapientiâ, & Sancti Spiritûs quo reguntur afflatu, Christi Vicarii præscripserunt, atque præscribunt. Unde quod Canones violare non possint, *Non impotenter, sed sapienter* non possunt; ut non minùs *Plenitudinem Justitiæ*, quàm *Plenitudinem Potestatis* habeant. Hæc occasione celeberrimi Canonis obiter dicta.

Canon Trigesimus-secundus statuit ut cùm plures cohæredes, qui jus Patronatûs habent, dissident inter se, & in uno Presbytero, qui Ecclesiæ præsit, nominando convenire non possunt, & jurgia atque contentiones inter ipsos & Clericos propterea oriuntur; Episcopus tollat inde Reliquias, & claudat ostia, sigilloque muniat, ut nullus in ea Sacrum faciat, donec unum Presbyterum concorditer omnes elegerint, qui locum sanctum procuret, ac populo Dei utiliter præsit.

Patronorum dissidio remedium adhibetur.

Canon trigesimus-quartus eos qui in bello justo contra Paganos, in fervore prælii Christianos cum infidelibus mixtos, nec agnitos, occiderant, Pœnitentiæ addicit. *Fit Conventus Christianorum & Paganorum, fortiter dimicant isti pro fide, illi contra fidem ..... sæpe fuit victoria Christianorum, victa est pars Paganorum. Quare unà cum interfectis Paganis peremti fuerunt Christiani, captivi a Barbaris, quia in impetu belli nequeunt distingui. Idcirco statuimus cum interfectoribus misericordiùs agendum, ita ut quadraginta diebus Pœnitentiæ indulgentiùs transactis penes Episcopum sit auctoritas & potestas, ut perpendat culpam, agat indulgentiam*.

Pœnitentia illis imposita, qui in bello justo Christianos cum Paganis mixtos occiderant.

Oeconomia quadam, ad exemplum, subjiciuntur illi Pœnitentiæ, quamvis rei non præsumantur, ut Milites a cædibus injustis abhorreant, cautionemque maximam adhibeant, ne Christianos, si qui sint cum Paganis permixti, & ab ipsis captivi effecti, interimant, quos potiùs libertate donare debent. Viguit verò non solùm in Germanica, sed in Gallicana & Romana Ecclesia hæc Disciplina, ut militibus, qui in bello etiam justo pugnaverant, Pœnitentia infligeretur; tum quia difficile est, & perraro contingit, ut milites in bello quantumvis justo justè & legitimè se gerant: tum quia belli justitiam dubiam esse frequentissimum est. At in dubiis tutior pars est eligenda, juxta Regulam Sancti Augustini lib. de Fide & operibus, cap. 20. *Quantùm fieri potest, impediendum est ne fiat id quod dubium est an sit peccatum: faciens tamen baptizandus aut reconciliandus*. Hinc *Rabanus Maurus* scribens ad *Heribaldum* Episcopum Autisiodorensem de militibus in prælio Fontaniacensi inter Francorum Reges *Ludovici Pii* filios interfectis: *Quod autem*, inquit, *quidam homicidium quod nuper in seditione & prælio Principum nostrorum perpetratum est, excusant, quasi non necessarium sit pro hoc cuilibet agere Pœnitentiam, eò quòd jussu Principum peractum sit, & Dei judicio ita finitum ..... Sed tamen oportet eos considerare qui hanc necem nefariam defendere cupiunt, utrùm illos quasi coram oculis Dei innoxios excusare possint, qui propter avaritiam, quæ omnium malorum radix est .... atque propter favorem Dominorum suorum temporalium, æternum Dominum contempserunt, & mandata illius spernentes, non casu, sed per industriam, homicidium fecerunt*. Hinc Episcopi Provinciæ Re-

mensis in Concilio celebrato anno 923. gravem Pœnitentiam imposuerunt iis, qui Prælio Suessionico inter *Robertum* & *Carolum* interfuerant: nec inter eos distinxere qui stabant a *Roberti* partibus, aut *Caroli*, licèt *Carolus*, *Simplex* appellapellatus, legitimus Rex esset, *Robertus* verò Comes perduellis. Pœnitentiale Romanum Tit. I. Cap. XX. eamdem sequitur disciplinam. *Fecisti*, inquit, *homicidium in bello, jussu legitimi Principis, qui pro pace hoc fieri jusserat, & interfecisti Tyrannum, qui pacem pervertere studuit, tres Quadragesimas per legitimas ferias pœniteat*.

Ecclesia suo jure impedimenta Matrimonii constituit.

Canon quadragesimus Concilii Triburiensis, dirimit matrimonium adulteri cum muliere, quam vivente marito constupravit, promittens ac jurans se ipsam ducturum uxorem, si marito essent superstites, *Non licet* enim *ut ullus ea utatur in matrimonio, cum qua priùs pollutus est adulterio*. Quod & quinquagesimo Canone luculentiùs prohibetur. Canones quinquagesimus-sextus, quinquagesimus-septimus, & quinquagesimus octavus, docent redemptionem Pœnitentiarum in more fuisse: quæ prima fuit Pœnitentiæ publicæ relaxatio. De Pœnitentia enim homicidii voluntarii statuens Canon quinquagesimus sextus, ait: *Post illos quadraginta dies, unum annum integrum ab introitu Ecclesiæ suspendatur, & abstineat se a carne & caseo, a vino, & medone, ac mellita cervisia, nisi Dominicis diebus ac festis; & nisi vel in hoste, vel in aliquo magno sit itinere, vel longè aut diu ad Dominicam curtem: vel si infirmitate detentus sit, tunc licitum sit ei tertiam feriam, & quintam, atque Sabbatum, redimere uno denario, vel pretio denarii, sive tres pauperes pro nomine Domini pascendo..... Postquam autem de itinere domum revertatur, aut de infirmitate liberetur, prædictas ferias non redimat, sed statuto modo pœniteat*. Canon quinquagesimus-septimus: *Secundum verò & tertium annum simili modo pœniteat, excepto quòd prædictas tres ferias redimere jus habeat, ubicumque est, sive in domo sive in itinere*. Canon LVIII. *Quartum enim annum, & quintum, sextum, & septimum isto modo observet. Jejunet autem his singulis tres Quadragesimas.... Et in his quatuor annis tertia feria, & quinta, & Sabbato manducet & bibat quodcumque libeat: & secundam atque quartam feriam denario, aut prædicto denarii pretio redimere jus habeat, Sextam verò feriam cautè observet*.

Impedimentum criminis.

Redemptio Pœnitentiæ.

Ad istud, an ad aliud Concilium Triburiense spectat Canon laudatus Libro quarto Decretalium Titulo I. Capite primo de Sponsalibus? *De Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verùm quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, causatus est, quòd eam non sua, id est Francorum lege desponsaverat, vel acceperat, vel dotaverat, dimissaque illa, aliam superduxit. Definivit super hoc Sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicæ Legis subjiciatur Pœnitentiæ, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur*. Ut ut est, Canon ille probat luculenter Matrimonialis Contractus validitatem vel invaliditatem in Evangelica Lege expendendam non esse ex Legibus Civilibus, quòd spectat rationem Sacramenti & indissolubilitatem, etsi quoad civiles effectus ab illis pendeat. Quod obiter observatum velim contra librum Joannis Launoii *De Regia in Matrimonium Potestate*.

Matrimonialis contractûs firmitas unde æstimanda?

ARTICULUS XXXI.

De Synodis Trosleianis.

Trosleium, vulgò Trosly, Villa Regia, leucis circiter tribus ab Augusta Suessionum distans.

ANno Christi nongentesimo-nono, sexto Kalendas Julii, *Herveus* Remensium Archiepiscopus Provinciæ suæ Antistites *Trosleium* Diœceseos Suessionicæ Villam ad Synodum congregavit, in qua quindecim Canones conditi. *Primus* honorem & immunitates Ecclesiarum conservari statuit, Regesque & Reipublicæ Administros hortatur ut Sacerdotibus, Monachis, & Sanctimonialibus opem ferant, suum ut ministerium dignè valeant exequi. *Canon secundus* Adhortatio est ad Regem ex Sacra Scriptura & Patribus deflorata, scilicet ex Gelasio Papa, Sancto Augustino, Sancto Isidoro, S. Gregorio, & ex Auctore libri de Abusionibus Sæculi, quem sub nomine S. Cypriani laudat. Observatione dignum est Canonis initium. *Et quoniam*, inquit, *a nobis ratio exigitur omnium, & Principum, & subjectorum, ab eo qui sine acceptione judicat personarum, & pro ipsis Regibus Regi Regum sumus reddituri rationem sermo exhortationis ad vestram, Domine Rex nobis habendus est Excellentiam. In quo facto Pontificalem sic exerimus Auctoritatem, ut non obliviscamur Regiam a Deo constitutam esse sublimitatem, dicente Apostolo: Subjecti estote Regi quasi præcellenti*. Fidelitatem quoque & honorem Regi servandum docet, ipsique verum & utilem consilium ab Episcopis dandum. *Sed & nobis, & omnibus qui in Regno vestro consistimus, oportet ut justam fidelitatem vobis conservemus, & honorificentiam Regiam exhibeamus & de utilitate Regni aliquid quærenti, secundùm scire & posse, verum & utile consilium suggeramus*.

Summa Canonum.

Episcoporum erga Regem Officia.

Canon tertius de Monasteriorum disciplina restauranda statuit; quam ideo maximè collapsam docet quòd Monachis Abbates Regulares non præsint. *Quomodo*, inquit, *aurum sine aurifice in pristinum & optimum non potest reformari colorem, sic & Monastica Vita sine Regularis Abbatis providentia ad pristinum atque optimum vivendi nequit reformari ordinem*. Sacris Canonibus & Regum Capitularibus contrarium esse probat, quòd Monachis Abbates extranei præficiantur. *Legitur*, inquit, *in Capitularibus ut Abbates Monachorum Regulam per singula verba discutientes, pleniter legant, & intelligentes, Domino opitulante, efficaciter cum Monachis suis implere studeant. Et quomodo discutiet, quomodo leget, quomodo intelliget? Si forsitan oblatus fuerit hujusmodi Codex, respondebit illud Isaianum;* Nescio Literas. *Et cùm Monachorum Abbati a Regula Sancti & Sancto Spiritu pleni Beatissimi Patris Benedicti: In doctrina*, inquit, *sua Abbas illam semper Apostolicam formam debet servare, in qua dicit:* Argue, obsecra, increpa, *Quomodo Apostolum ignorans, Regula instituta, vel ipsam abecedariam lineam penitus nesciens, spiritualem discretionis modum tenebit? Et quid plura? In ipso ingressu lectionis Sanctæ Regulæ legitur de eligendo Abbate & qualis debeat esse. In Capitulari verò Magni Caroli ita scribitur: Monachorum causam qualiter ex parte disposuerimus, & quomodo ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus, &c. in alia Schedula diligenter annotari fecimus*. Dum prolato Concilii Turonensis Secundi Canone, aliisque Capitularium locis, Patres hæc subdunt, observatione sanè dignissima. *Hæc ita post primam Sanctorum Patrum, duce Spiritu Sancto, ordinationem ac deinde post Canonicam de his Auctoritatem, a prioribus Imperatoribus & Regibus decreta & custodita fuerunt. Et quousque privilegia sunt servata status Ecclesiastici, profecit in augmentum sui conservatus a Deo status Regni. At postquam hæc te-*

Monastiræ disciplinæ restauratio.

Abbates Regulares.

Prosperitas Regni pendet a conservatione Privilegiorum status Ecclesiastici.

pe-

** Lib. 1. cap. 80.*

Principibus non licet in causas Ecclesiasticas prosilire.

** Isai. 56. 3. Ezech. 11.*

perunt parvipendi labefactatus de die in diem, & jam pene in nihilum redactus est ille qui quondam florebat, vigebatque status hujus Regni: & ita inolevit malum quod a transactis retro cœperat annis, ut jam Principalis potestas putet sibi licere; secus quàm auctoritas divina se habeat, in causas Ecclesiasticas prosilire, & duce Sancto Spiritu, statutum a Patribus, Ecclesiæ ordinem pervertere.... Nequaquam de istis audemus silere, ne de nobis illud Propheticum dicatur: Canes muti, non valentes latrare. *Itemque:* Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israël. *Hoc rectum siquidem timoris Dei habentibus, auditu lugubre, dictu nefas, actu dignoscitur horribile, quando contra omnem Patrum, & totius Christianæ Religionis auctoritatem & consuetudinem, in Monasteriis Regularibus laici in medio Sacerdotum & cæterorum Religiosorum, ut Domini ac Magistri residentes, velut Abbates de illorum vita & conversatione, ac Regulâ sibi penitus ignotâ, perverso ordine dijudicant. Quæ pro certo abominatio illa est, quam Dominus in Evangelio prasignat, dicens: ** Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. *Ista namque verè est abominatio desolationis, non tantùm subditorum, vel eorum qui illis ad suam ipsorum perniciem videntur principari, verùm Regis, & totius Regni omniumque qui tam detestabili favent Ordinationi. Censemus igitur, ut status Monasteriorum inviolatus, juxta antiquam Regulæ traditionem & Canonum constituta servetur: & ut Abbates sint Religiosæ personæ: & quæ Regularem noverint Disciplinam.*

** Matth. 24.*

Canones quartus & quintus sacrilegos rerum Ecclesiasticarum direptores, & qui Sacerdotes vexant, insectantur, & damnant anathemate. *Sextus* de solvendis decimis, & de censu ex dotibus Ecclesiarum a laicis non exigendo, multa congerit. *Septimus* est contra eos qui rapinis & deprædationibus ditati sunt, quorum pœnitentiam a restitutione docet inchoandam. *Octavus* est contra raptores mulierum, seu virginum, seu viduarum, & contra incestas nuptias, multaque habet ex Conciliis, ex Theodosianis Legibus, & capitularibus Regum nostrorum, hoc argumentum spectantia. *Nonus* contra accessum, frequentationem, & cohabitationem Presbyterorum cum fœminis multa complectitur ex antiquis Canonibus, Decretis Pontificum, & testimoniis Sanctorum Patrum: docetque ex Sancto Augustino quòd eorum, quibus Dominus dicit; *Sancti estote, conversatio non solùm sancta, sed debet esse & cauta: ne fortè cum mala non sit per lasciviam, sit mala per negligentiam.* Ad fugiendam luxuriam omnium ordinum Fideles *Canon decimus* adhortatur. *Undecimus* est de perjuriis cohibendis. Juramentum si fiat debere fieri docet *In veritate, in judicio & in justitia*, ut Scriptura Sacra tradit; alioqui non juramentum fore, sed perjurium. *Evangelicam veritatem non recipere juramentum* (absque gravi scilicet causa, & dictis conditionibus) *cùm omnis sermo Fidelis pro jurejurando sit:* & Christus dicat Matth. 5. *Audistis quia dictum est antiquis, Non perjurabis. Ego autem dico vobis: Nolite jurare omnino.* Illud *Sancti Isidori* inculcat: *Numquam juret, qui peccare timet.* Qui nimirum juramento assuescunt, proclive esse ut in perjurium labantur. Unde Ecclesiastici 29. dicitur: *Jurationi non assuescat os tuum.* Item: *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non discedit a domo illius plaga.* In eos invehitur, qui quacumque verborum arte, seu verborum æquivocationibus ut alios fallant, utuntur, & his fallaciis juramentum addunt, insontesque se existimant a perjurio, propter mentalem restrictionem. Sed oppidò falluntur ipsi. *Nam Dominus, qui testis est conscientiæ, ita hoc*

Sacerdotum castimonia.

Juramenti Religio.

Jerem. 4.

Præclara Moralis Christianæ Regula.

Æquivocationes & mentales restrictiones damnantur.

accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Unde Sanctus Augustinus ait: Perjuri non sunt, qui verbis non servatis, illud quod ab eis, cum jurarent, expectatum est, impleverunt: & perjuri sunt, qui etiam servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, decipiunt. Docet denique servandum non esse jurameutum, cùm aliquid mali juratum est, seu incautè, seu scienter: *Velut si quispiam adultera perpetuam cùm ea permanendi fidem pollicatur; aut si quis ne ad pacem redeat, vel ut aliquod flagitium committat, se Sacramento obstrinxerit. Tolerabilius est denique non implere sacramentum, quàm in illo quod malè spopondit, permanere, vel quod decrevit, perficere flagitium.* Id auctoritate Ilerdensis Concilii confirmat, Canone 7. decernentis, ut *Qui Sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a Communione Corporis & Sanguinis Domini segregetur; reatum suum eleemosynis, & fletibus, & quantis poterit jejuniis absolvat. Ad caritatem verò quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet.*

Juramentum de re mala non servandum.

Canon duodecimus iracundiam, discordiam, lites, Christianis omnibus vitandas docet, multisque ex Scriptura Sacra prolatis documentis, ita colligit: *Ergo cohibenda est iracundia, pellenda discordia, refrænanda est rixa, ut non solùm nostro vitio non provocemus quemquam; sed ut provocati, & graviter læsi, juxtà Pauli vocem, * Simus cum patientia supportantes invicem, & donantes nobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam. Sicut Deus in Christo donavit nobis, ita & nos dimittamus invicem quod debetur nobis, ut dimittatur quod debetur a nobis. Tale quippe pactum cum Deo facimus in oratione dicendo:* Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Qui enim non dimittit ei qui sibi facit injuriam, hoc petendo non pro se facit orationem, sed superinducit maledictionem..... Et quia tales ab eo qui pax est, separati sunt, jure & ab Ecclesiis separantur, nisi inimicitias deposuerint.* Quod Agathensis Concilii Canone tertio, & Carthaginensis IV. Canone nonagesimo-tertio confirmat.

Condonatio injuriarum.

** Coloss. 3.*

In odio proximi & inimicitiis pertinaces excommunicantur.

Canon decimus-tertius contra homicidas conditus est. *Decimus-quartus* morem pessimum damnat & exscindit, qui in Galliis inoleverat, ut defuncto Episcopo, res Ecclesiasticæ mox a quibuscumque potentioribus pervaderentur. Coëpiscopos etiam eodem Canone *Heriveus* hortatur, ut secundùm admonitionem Romani Pontificis * errorem *Photii* de Processione Spiritûs Sancti a solo Patre, in Oriente renascentem, Scripturæ Sacræ & SS. Patrum testimoniis confutent. *Sanè*, inquit, *quia innotuit nobis Sancta Sedes Apostolica, adhuc errores blasphemiasque cujusdam vigore Photii in partibus Orientis in Spiritum Sanctum, quòd non a Filio, nisi a Patre tantùm procedat, blasphemantis: hortamur vestram Fraternitatem unà mecum, ut secundùm admonitionem Domini Romanæ Sedis, singuli nostrûm perspectis Catholicorum Patrum sententiis, de Divinæ Scripturæ pharetris acutas proferamus sagittas potentis, ad confodiendam belluam monstri renascentis, & ad conterendum caput nequissimi serpentis.*

** Is erat Sergius III.*

Romanus Pontifex Gallicanos Episcopos hortatur ad errorem Photii de Processione Spiritûs Sancti a solo Patre, refellendum.

Canone XV. adhortationem ad omnes Fideles continet, ut a vitiis abstineant, & pœnitentiam agant. Italiæ, Galliæ, Hispaniæque Ecclesias Romanæ Ecclesiæ singulari ac præcipua quadam ratione filias esse docet, quia a Sancto Petro, aut ejus Successoribus institutæ sunt, & edoctæ. *Nunc*, inquit, *omnes generaliter alloquamur, qui justè & piè volunt vivere in communione sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ est unum Corpus Christi..... Quæ cum generaliter ab ipso suo Capite Christo super Petram*

Conjunctio Gallicana Ecclesia cum Romana.

tram, id est, super Confessionem Petri sit ædificata: manifestum tamen est in omnem Italiam, Gallias, & Hispaniam, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Petrus, aut ejus Successores constituerunt Sacerdotes. Et quoniam Ecclesia in nostris quoque partibus super hanc Petram soliditatem non tantùm fundata, sed ab eo ejusque est Successoribus etiam edocta, cum Dei gratia ipsius beati Petri suffragantibus meritis firmitatem fidei, quam primò percepit, hactenus inconcussam servare studuit, nullaque perfidorum consortia recepit.

Altera Synodus Trosleïana.

II. Altera Synodus apud Trosleïum habita est anno Christi nongentesimo vigesimo-primo, in qua *Erlebaldus* Comes Castricensis pagi, qui propter pervasionem terræ ad Remensem Episcopatum pertinentis, ubi munitionem super Mosam construxerat, & Castrum Altmontem irruperat, Ecclesiamque vexabat, excommunicatus, & dum ad *Carolum Simplicem* Francorum Regem se conferret, ab hostibus occisus, eodem Rege rogante, ab *Heriveo* Remensium Archiepiscopo post mortem ab excommunicationis vinculo absolutus est, ut *Flodoardus* commemorat Lib. IV. Historiæ Cap. XVI.

Absolutio excommunicati post mortem.

Synodus tertia Trosleïana.

III. Tertia ibidem Synodus est celebrata, anno Christi nongentesimo vigesimo-quarto, *Seulfo* Archiepiscopo Præside, in qua *Isaac* Comes, qui *Stephani* Cameracensis Episcopi Castellum quoddam incenderat, satisfecit, & vadatus argenti libras centum, cum ipso in gratiam rediit, ut refert *Flodoardus* in Chronico.

Synodus Trosleïana quarta.

IV. Quarta Synodus eumdem in locum, *Heriberti* Comitis jussione convocata est, cui sex Episcopi interfuere: in qua *Herluinus* Comes, qui vivente uxore sua aliam duxerat, ad Pœnitentiam susceptus est. (Ex *Flodoardo*, in Chronico.)

ARTICULUS XXXII.

De Synodo Confluentina.

Confluentes, *vulgò* Coblentz, *urbs Germaniæ, ubi mosella in Rhenum influit, in Diœcesi Trevirensi.*

ANno Christi nongentesimo vigesimo-secundo, jussu *Caroli Simplicis* Regis Francorum & *Henrici* Germaniæ Regis, Synodus apud Confluentes ad Rhenum celebrata est, cui octo Episcopi adfuere, quorum Principes erant *Herimannus* Agrippinensis, & *Herigerus* Moguntinus. Canones octo sunt conditi. Primus nuptias infra sextam, aut septimam generationem (ut legit *Ivo Carnutensis*) prohibet. II. III. & IV. desiderantur. *Quintus* laïcos, qui Ecclesias proprias habent, quarum sunt Fundatores vel Patroni, decimas inde percipere vetat, quas vendicat Sacerdotibus. *Sextus* Ecclesias Monachorum Episcopis, in quorum Diœcesibus sitæ sunt, subditas esse jubet, ut & ipsos Monachos. *Septimus* eum qui Christianum hominem seduxerit ac vendiderit, homicidii reum pronuntiat. *Octavus* eos qui prædia sua alicubi donare voluerint, decimam priori Ecclesiæ abstrahere vetat: Alioqui irrita esto donatio.

Summa Canonum.

ARTICULUS XXXIII.

De Synodo Erpfordiensi.

Erpfordia, *vulgò* Erfort, *in Turingia, Diœcesis Moguntinæ.*

ANno Christi nongentesimo trigesimo-secundo, Kalendis Junii, Synodus Erpfordiensis, jubente *Henrico* Germaniæ Rege, celebrata est, quæ *Universalis* appellatur, quòd ipsi universi pene Germaniæ Antistites adessent. Quinque in ea Canones conditi. *Primus* jubet Natalitia duodecim Apostolorum solemniter celebrari; & Jejunia in Vigiliis antiquitus statutis observari. *Secundus* Placita sæcularia Dominicis, aliisque diebus festis, vel jejunio consecratis haberi vetat; & ne Judices ad Placitum Christianos vocent septem diebus ante Natale Domini; & a Quinquagesima usque ad Octavas Paschæ, & septem diebus ante Nativitatem S. Joannis Baptistæ, ut adeundi Ecclesiam, orationibusque vacandi liberior detur facultas. Id autem beneficii a religiosissimo Rege *Henrico* concessum est. *Tertius* Christianum ad Ecclesiam euntem, ibi manentem, aut redeuntem, alicujus publicæ potestatis banno constringi vetat, seu a quoquam conveniri aut vocari ad judicium. *Quartus* Presbyterum aut Diaconum prava suspicione vel infamia laborantem, ab Episcopo ter admonendum statuit, ut vel reatum suum confessus sententiam excipiat, vel juramento se purget. *Quintus* vetat ne quis citra consensum proprii Episcopi, vel ejus Vicarii, specie religionis, jejunium sibi imponat, unum diem præ aliis excipiendo: quòd superstitioni magis quam adimpletioni legis Catholicæ tribuendum istud videatur.

Summa Canonum.

ARTICULUS XXXIV.

De Synodo Engilheimensi.

Engelheimium, *vulgò* Ingilheim, *Oppidum ad Rhenum, in Palatinatu inferiori, Bingium inter & Moguntiam.*

ANno Christi nongentesimo quadragesimo-octavo, septimo Idus Junias, Synodus in *Engilenheim* Regale Palatium congregata est ex omnibus Germaniæ, nonnullisque Galliarum Archiepiscopis & Episcopis; cui etiam *Otto* Rex Germaniæ & Imperator, ac *Ludovicus Transmarinus* Rex Christianissimus interfuere. Præfuit *Marinus* Sedis Apostolicæ Legatus Decem Canones conditi fuere. *Primo*, Hugo Comes Ludovico Rege perduellis, excommunicatus est, auditâ ejusdem Regis querimoniâ, nisi stata die Synodo se sisteret, ac satisfaceret Principi. *Secundo* Artaldo Archiepiscopo Sedes Remensis, e qua pulsus fuerat, restituta est: Hugoni qui eam invaserat, anathema inflictum: ejus Ordinatoribus, ab eoque ordinatis dicta dies. *Tertio*, adversùs *Hugonem* Comitem alia quoque de causa decreta est excommunicatio, nisi Synodo se præsentem exhibens, satisfaceret; quòd nempe *Rodulfum* Laudunensem Episcopum Sede sua absque ratione ejecisset. *Quarto* sancitum est ut Laïci sine Episcopi licentiâ Presbyteris Ecclesias non dent, nec auferant. *Quinto* iisdem vetitum ne Presbyteros vexent. *Sexto* statutum ut Paschalis hebdomada festivè tota celebretur; & in Pentecoste, secunda, tertia, & quarta Feria, non minùs quàm dies Dominicus solemniter honorentur. *Septimo*, ut in Litania Majore, septimo scilicet Kalendas Maji, qui dies est *S. Marco* Evangelistæ sacer, jejunium, sicut in Rogationibus ante Ascensionem Domini observetur. *Octavo*, ut Laïci Oblationes altaris sibi non vendicent. *Nono*, ut decimarum causæ non apud sæculares Judices, sed in Synodo discutiantur. *Decimo*, qui mutilus ac mendosus est, incestæ nuptiæ prohibitæ, ut docet titulus. Hujus Synodi Acta prolixiora legere est apud *Flodoardum* Lib. IV. Historiæ Remensis, Cap. XXXV. Hanc Synodum ab *Agapeto II.* Pontifice Maximo confirmatam docet idem Auctor in Chronico ad annum nongentesimum quadragesimum-nonum.

Paschatis & Pentecostes solemnitas.

Decimarum causa.

ARTICULUS XXXV.

De Synodo Augustana.

Augusta Vindelicorum, *vulgò* Augsbourg, *urbs Imperialis*

ANno Christi nongentesimo quinquagesimo-secundo, VII. Idus Augusti, *Ottonis I.* Imperatoris jussu, Synodus Augustæ celebrata est, cui Præsules ex Germania, Gallia, & Italia XXIV. ad-

in Suevia, en la Suaube, Episcop. sub Archiepiscop. Moguntino.

adfuere. Synodo præfuit *Fritburicus* Moguntinus Archiepiscopus, Imperatoris Decreto. Undecim in ea Canones conditi fuere. *Primus* Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, qui uxores acceperint, deponendos edicit. *Secundus* Episcopos; Presbyteros: & Clericos cæteros, venationi operam dantes, ob idque canes & accipitres nutrientes, ab Officio suspendit. *Tertius* Episcopos, Presbyteros, & Diaconos aleatores, nisi emendentur, deponi statuit, juxta Canonem Apostolicum XLII. *Quartus*, subintroductas mulieres arcet a domibus Clericorum. Si quæ prava suspicione laborans cum iis cohabitaverit, jussu Episcopi virgis cæsam detonderi statuit. Cujus executionem sententiæ, Regia, si opus sit, juvabit auctoritas. *Quintus* Monachos extra claustrum sine licentia Abbatis egredi vetat, qui *Tantummodo jejunio & orationi vacare* debent, *in locis, in quibus renuntiaverunt sæculo, permanentes, sicut in Concilio Calchedonensi præcipitur*. Eosdem Episcopo, in cujus Diœcesi Cœnobium situm est, *Canon sextus* subditos esse statuit. *Septimus* Clericis, qui Monasticam vitam amplecti volunt, facultatem ab Episcopo concedi jubet. *Octavus* Sanctimonialem, quæ se vitæ strictioris proposito alligare voluerit, ab Episcopo impediri vetat. *Nonus* prohibet ne Laïci Presbyteros ab Ecclesiis canonicè ipsis commendatis, absque consensu proprii Episcopi ejiciant. *Decimus* statuit ut in potestate Episcopi sit omnis decimatio: & ut causæ decimas spectantes ad ejus tribunal deferantur. *Undecimus* Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, ab uxoribus abstinere jubet, *Quia divina ministeria contrectant, ut in multis Conciliis firmatum est. Cæteros autem Clericos, quando ad maturiorem ætatem pervenerint, ad continentiam cogi*.

Canones de vita & honestate Clericorum.

Monastica disciplina.

Causæ decimarum.

Sacrorum Ministrorum cœlibatus.

CAPUT V.

De Politia Ecclesiastica Sæculi IX. & X.

ARTICULUS I.

De Primatibus.

§. I.

De Primate Bituricensi.

Bituricensis Metropolis dignitate Primatûs in cæteras Aquitaniæ Provincias nondum aucta erat anno septingentesimo octogesimo sexto. Id probat Epistola *Hadriani I.* Pontificis Maximi eo anno ad *Carolum Magnum* data. Pallium a Pontifice rogarat *Carolus* pro *Ermemberto* Bituricensi Archiepiscopo. Hæsit paululum *Hadrianus*, donec certior fieret ipsum alterius Archiepiscopi juri subjectum non esse. Id constat ex Epist. IX. *Hadriani I.* ad *Carolum Magnum* Tom. II. Conciliorum Galliæ. *Qui præfatus Sanctissimus Vir*, inquit, *nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi Jurisdictione esse videretur. Quapropter pro nimio vestro Regali ex intimo cordis amore, prædicto Ermemberto, a nostra Apostolica Sacratissima Sede atque auctoritate, Archiepiscopo constituto in Metropolitanam civitatem, quæ Bituricas cognominatur, sicut dudum mos extitit, sub jure Sanctæ Romanæ Ecclesiæ degenti, usum Pallii concessimus fruendi*. Id unum eo tempore allegabat Archiepiscopus Bituricensis ad impetrandum Pallium a Sede Apostolica, se Metropolitana dignitate frui, nullique Archiepiscopo subditum esse. At si qua auctoritate in Burdigalensem Auscitanum, & Narbonensem Archiepiscopos fuisset instructus, illam exposuisset, quò faciliùs gratiam impetraret, quam a Summo Pontifice rogabat. Huic verò Metropoli Primatus in tres Provincias nominatas datus est ad firmandam novi Regni Aquitanici, quod anno septingentesimo octogesimo-primo *Carolus Magnus* in gratiam *Ludovici* filii instituerat, auctoritatem. Urbs Biturigum erat caput illius Regni teste *Adrevaldo Floriacensi* in lib. *De Translatione S. Benedicti*, Cap. XXXIII. Ut ergo feroces Aquitaniæ populi jugum Francorum molliùs subirent, eorumque mores imbiberent, (inquit Illustrissimus Archipræsul *Petrus de Marca* in Dissertatione *de Primatibus*) optimum factu visum est si ad partes interiores Galliæ sub prætextu Conventuum Ecclesiasticorum traherentur; & Disciplinæ in Clericos & Laïcos ultima executio, quæ magni erat momenti, Bituricensi Archiepiscopo, & ejus Synodo competeret. Patriarchatûs seu Primatûs Bituricensis mentio prima extat Epistolâ XXXIX. Nicolai I. ad *Rodulfum* Archiepiscopum Bituricensem, Tom. II. Conciliorum Galliæ. Conquestus erat apud Pontificem *Sigebodus* Narbonensis Archiepiscopus, quod Narbonensis Diœceseos Clericos Rodulfus Bituricensis ad Judicium suum, eo invito, venire compelleret, & de bonis Ecclesiæ Narbonensis, quasi jure Patriarchatus sui disponeret: id prohibuit Pontifex, & Primatum vel Patriarcharum jura explicavit nihil licere definiens Bituricensi primati in Clericos & bona Ecclesiæ Narbonensis, nisi in causis de quibus ad ipsum velut ad Primatem seu Patriarcham appellaretur: quod jus *Sigebodus* agnoscebat. En verba Nicolai I. quæ referuntur etiam a *Gratiano*, Causa IX. Quæst. III. Cap. *Conquestus*, & ante *Gratianum*, ab Yvone Carnotensi. *Conquestus est*, inquit, *Apostolatui nostro frater noster Sigebodus Archiepiscopus Narbonensis quòd Clericos suos, eo invito, ad Judicium tuum venire compellas, & de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus, eo inconsulto, quasi jure Patriarchatus tui disponas; cùm hoc neque antiquitas, cui Sancti Patres sanxere reverentiam, habeat, & auctoritas Sanctorum Canonum penitus interdicat. Nisi fortè pro causis, quæ apud se terminari non possunt, ad te quasi ad Patriarcham suum provocaverint per appellationem; vel si Episcopus suus decesserit res Ecclesiæ suæ judicio tuo dispensare voluerint. Primates enim, vel Patriarchas, nihil Privilegii habere præ Cæteris Episcopis nisi quantum sacri Canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, diffinimus: ita ut secundùm Nicænas Regulas sua Privilegia serventur Ecclesiis: præterquam si Apostolica Sedes aliquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius, quolibet speciali Privilegio decreverit honorare*.

Regno Aquitanico dissipato, & constituto Marchionatu Gotthiæ seu Ducatu Narbonensi, Archiepiscopus Narbonensis Primatûs Bituricensis jugum excussit, cùm *Urbanus secundus* anno millesimo nongentesimo-septimo Primatum contulit Narbonensi Archiepiscopo in Provinciam Aquensem. Deinde Metropolis Auscitana, faventibus Occitaniæ Ducibus ad libertatem aspiravit, ita ut in suam dumtaxat & Burdigalensem Provinciam Primatum servaverit Archiepiscopus Bituricensis. Fervente *Anacleti* Antipapæ contra *Innocentium secundum* schismate, cùm *Gerardus* Engolismensis Episcopus, qui *Anacleto* studebat, Burdigalensis Archiepiscopus electus fuisset, istius Provinciæ Episcopi ad *Vulgrinum* Archiepiscopum Bituricensem ceu ad *Caput & Primatem* suum con-

confugerunt, ut ipsis contra Schismaticos succurreret, & in Provinciis Burdigalensi & Auxitana excommunicationem contra ipsos promulgari juberet. *Insuper*, inquiunt, *Auxiensi Archiepiscopo, & Burdigalensi Ecclesiæ, & eorum Suffraganeis per obedientiam præcipiatis, ut omnes illos publicè excommunicent, qui Duci Aquitaniæ auxilium impenderint.* Literæ horum Præsulum, & *Vulgrini* Aquitaniarum Primatis Responsa, referuntur in libro qui inscribitur *Patriarchium Bituricense*. Primatum in solam Provinciam Burdigalensem Archiepiscopo Bituricensi Rescriptis suis confirmarunt *Alexander III.* anno MCLXIV. Eugenius III. anno MCLXXXIII. *Urbanus III.* anno MCLXXXVII. *Clemens III.* anno MCLXXXVIII. & *Celestinus III.* anno MCLXXXXII. Verùm postquam Aquitaniæ Ducatu Reges Angliæ potiti sunt, Burdigalensis Archiepiscopus a Primatu Bituricensi discessit: qua de re *Philippus Augustus* Rex Christianissimus apud *Innocentium III.* Pontificem Maximum conquestus est anno MCCXI. his verbis: *Ecclesia Bituricensis, licèt tenuis in facultatibus; inter alias tamen Regni nostri Ecclesias existit nobilior, cùm Primatiæ obtineat dignitatem, cujus honorem, nostrum, & Regni nostri proprium, reputamus. Cum igitur Burdigalensis Archiepiscopus, Prædecessorum non sequens vestigia se adeo obedientem & devotum Ecclesiæ Bituricensi exhibere non velit, sicut iidem Prædecessores sui fecisse noscuntur, Paternitatem vestram, cum quanta possumus devotione, rogamus quatenus jus Bituricensis Ecclesiæ, intuitu Dei & precum nostrarum obtentu conservare velitis nec sustineatis quòd tantus honor Regni nostri circa hoc in aliquo minuatur; cùm sola Bituricensis Ecclesia in toto Regno nostro Primatiæ obtineat dignitatem.*

Innocentius III. Suspensionis Sententiam, quam Bituricensis Archiepiscopus contra Burdigalensem tulerat, quia Concilio suo non adfuerat, neque miserat Legatos, confirmavit, causâ Primatûs haud peremptoriè judicatâ, ut constat ex ipsius Epistolâ XLV. Libri XV. Ab hac tamen Sententia ipsum postea solvit Pontifex, cùm promisisset se deincepes Archiepiscopi Bituricensis Concilio adfuturum: *Firmam promissionem recipientes quòd vocatus accedet ad ipsius Bituricensis Concilium, facturus quod de jure fuerit faciendum.*

Honorius III. Pontifex Maximus Bituricensis quidem Ecclesiæ Privilegia in genere confirmavit anno MCCXXIII. sed nihil de Primatu pronuntiavit. Causa illa sub *Gregorio IX.* disceptata est, qui provisoriam sententiam tulit, secundùm quam Bituricensis Archiepiscopus Burdigalensem Provinciam visitare poterat, ea lege ut quinquaginta diebus Visitationem suam absolveret. Lege Caput *Humilis*, I. Decretalium, Tit. XXXIII. *De Majoritate & Obedientia*, & Patriarchium Bituricense Tom. II. Diurnum Visitationis Primatis Bituricensis in Provincia Burdigalensi factæ anno MCCLXXXIII. edidit *P. Mabillonius* O. B. Tom. II. Analectorum. Tandem *Clemens V.* Pontifex Maximus Burdigalensem Metropolim a Bituricensi Primatu absolvit anno MCCCV. ut testantur *Thomas Walsinghamus*, & *Nicolaus Trivettus* in Chronico. Diploma *Clementis V.* legere est Tom. I. Galliæ Christianæ.

Carolus VII. Rex Christianissimus Bituricensis Archiepiscopi Primatum instaurare conatus est in ipsam Provinciam Burdigalensem, Literis datis anno MCCCCLXI. quarum executionem *Ludovicus XI.* ejus successor eodem anno imperavit. Referuntur inter Probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, Cap. XXXVI. Num. XIX. At his non obstantibus libertatem suam servavit Burdigalensis Archiepiscopus, & *Clementis V.* Privilegio deinceps potitus est. Bituricensis itaque Archipræsul Primatum in Provincia tantummodo sua jam a quatuor sæculis exercet: qui præter nominis dignitatem in eo versatur, ut appellationes a Sententiis Episcoporum ejusdem Provinciæ ad se prima cognitione delatas, deinde secundo judicio per Vicarium Primatiæ dirimat, si appelletur a Vicario Metropolitico.

§. II.

De Primatu Drogonis Metensis Episcopi.

CUM *Drogo* Metensis Episcopus Romam a *Lothario* Imperatore cum *Ludovico* filio missus esset; Regiæ prosapiæ prærogativa, *Lotharii* quippe, fratrumque Regum Patruus; & singularium præcellentia meritorum, Primatum in Gallias & Germaniam a *Sergio II.* Pontifice Maximo obtinuit anno DCCCXLIV. Id constat ex Epistolâ Sergii ad utriusque Regni Episcopos, Tom. II. Conciliorum Galliæ: *Ad nostra*, inquit, *humilitatis vicem, cunctis Provinciis trans Alpes constitutis Drogonem Archiepiscopum Metensem, gloriosi quondam Caroli Imperatoris filium, cujus Beatissimi Moderatoris industria Romanorum Francorumque concorporavit Imperium, cauta deliberatione constituimus: Ut quia Serenissimi atque piissimi filii nostri, magni Imperatoris Lotharii, ejusque fratrum dilectissimorum filiorum nostrorum Ludovici & Caroli Regum avunculus est, insuper sanctitate doctrinaque conspicuus, ab hac Sede Sanctissima Apostolorum Principis auctoritate percepta, vestris necessitatibus vice nostra idoneus ubique Minister existat .... Huic ergo in congregandis generalibus Synodis, in omnibus supradictarum regionum partibus, nostram commodamus auctoritatem: & quicquid Provinciali Synodo fuerit definitum, ad ejus absque dilatione notitiam statuimus perducendum. Si cui autem ab illis partibus hanc Sanctam Sedem appellare opus fuerit, & in nostra audientia se audiri poposcerit: hunc commonemus, ut ad ejus primùm audientiam se summittat, & Ecclesiasticorum Gestorum in sua regione rationabili digestione prolata, si Episcoporum de eo, qui fortè criminibus impetitur, sententia discordaverit, ut ab aliis reus, innocens judicetur ab aliis, tunc ipsis gestis ad nos delatis, literis etiam præfati fratris nostri, cui vicem nostram concessimus, commendatus, sive ad nos, sive ad Beatissimi Petri Sedem securus accedat, nullaque eum in veniendo mora præpediat. Quam etiam condicto fratri nostro Drogoni Archiepiscopo in examinandis, ac perquirendis Episcopis & Abbatibus, sub hoc tenore hanc nostram licentiam & auctoritatem concessimus, salvo in omnibus hujus universalis Romanæ Sedis Primatu .... Nam nobis valde placuit, propter diversas Ecclesiarum Dei perturbationes hoc necessarium satisque dignum opus explere.*

Eodem anno in Concilio Vernensi II. cùm nova *Drogonis* dignitas proposita fuisset, Patres urbanè ac modestè responderunt, expectandum esse ea de re frequentem Episcoporum Galliæ & Germaniæ Conventum, & consensum. *De Prælatione Reverendissimi Drogonis* (inquiunt Canone XI.) *definire aliud non audemus, nisi expectandum, quammaximus cogi potest, Galliæ, Germaniæque Conventum, & in eo Metropolitanorum, reliquorumque Antistitum, inquirendum esse consensum, cui resistere nec volumus, nec valemus. Nobis tamen, si quid tale alicui committi potest, & non alia quàm quæ prætenditur, latet causa, illi potissimùm convenire videtur, qui & communione Sacerdotii nobis, & Excellentiæ vestræ * propinquitatis Privilegio sociatur.* Primatus ille Privilegium perso-

* Regem Carolum Calvum alloquuntur.

-na

nale fuit *Drogoni* concessum a *Sergio II.* quod tamen vim non habuit, contradicentibus Galliarum & Germaniarum Episcopis, ipsoque *Drogone* modestissimè cedente, ut testatur *Hincmarus* Epist. XLIV. Tom. II. *Tandem*, inquit, *breviter commemorare censuimus, quia sancto & venerando viro Bonifacio anno Incarnationis Dominicæ DCCLIV. Martyrio coronato .... hactenus Provinciæ Cisalpinæ, temporibus Pippini Regis, & Caroli, ac Ludovici Imperatorum, sine hoc Primicerio vel Primate a Sede Apostolica delegato, annos circiter * viginti-tres manserunt, & Metropolitanis singulis suo jure servato, Apostolicæ Sedis favore, & Principum suorum dispositione, secundùm sacros Canones, & Decreta ejusdem Sanctæ Sedis Pontificum, quæque fuerunt agenda, venerabiles Episcopi, per auctoritatem Canonum sacrorum, & Decreta Sedis Romanæ Pontificum, peregerunt. Drogo inter ea Metensium Episcopus, fastu Regia prosapia subvectus, hanc Prælationem in Cisalpinis regionibus, nacta quadam occasione, tempore Lotharii Imperatoris, apud Sergium Papam obtinuit, sed quod affectu ambiit, effectu non habuit: & quod efficaciæ usu, non consentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientissimè, ut eum decuit, toleravit, ne scandalum Fratribus & Consacerdotibus generans, schisma in sanctam Ecclesiam introduceret. Quem tantæ generositatis ac dignitatis Virum quisque nostrûm imitari debuerat, ne indebitè appeteret, quod non habeat, qui sine contentione non exequi pertulit, quod adeptus fuerat.*

* Imò nonaginta.

§. III.

De Primatu Senonensi.

CUm *Ansegisus* Senonensis Archiepiscopus vir doctus & impiger, ac rebus arduis gerendis non impar, a *Carolo Calvo* Romam Legatus missus fuisset post mortem *Lotharii* Imperatoris, ipsique Imperium a *Joanne VIII.* Pontifice Maximo & Italiæ Primoribus ut deferretur effecisset, *Ansegiso* gratias referre volens Imperator, Literas a Summo Pontifice obtinuit, quibus Primatus in Galliam & Germaniam Cis-Rhenanam Archiepiscopo Senonensi conferretur. *Joannis VIII.* Literæ erant hujus tenoris: *Vestræ omnium innotescimus Sanctitati, quia pro alleviandis multiplicibus oneribus Ecclesiasticis, quibus quotidie satis, abundèque deprimimur, quibus maximè super negotiis ex Galliarum & Germaniarum partibus nobis assiduè destinatis arctamur, constituimus Ansegisum fratrem & Coepiscopum nostrum Senonensis Ecclesiæ Præsulem, qui quoties utilitas Ecclesiastica dictaverit, sive in vocanda Synodo, sive in aliis negotiis exercendis per Gallias & Germanias vice nostra fruatur. Et volumus ut Decreta Sedis Apostolicæ per ipsum vobis manifesta efficiantur: & rursus, quæ gesta fuerint, ejus nobis relatione, si necesse fuerit, pandantur; ut majora negotia & difficiliora quæque suggestione ipsius a nobis disponenda & enucleanda quærantur. Quapropter vos huic piæ Sanctioni omnimodis intendentes, quæ super hoc Apostolica Auctoritate decernimus, unanimes admittite. Talem quippe illum agnovimus, talemque circa Sedem Apostolicam devotum & in commisso fidelem reperimus, ut meritò ei talia committi posse ducamus; quin & his majora conferri debere illi sine cunctatione credamus, pro sua scilicet sanctitate, & fidei merito, atque divinitus sapientiæ dono concesso.*

Hæc Epistola *Joannis VIII.* a *Joanne* Tuscanensi Episcopo Sedis Apostolicæ Legato lecta est in Synodo Pontigonensi anno DCCCLXXVI. *Carolo Calvo* Imperatore præsente. *Petentibus autem Episcopis, ut eis permitteretur ipsam legere Epistolam quibus erat directa, non adquievit Imperator, sed responsum quæsivit ab eis quid de his jussis Apostolicis responderent. Quorum responsio talis fuit, Ut servato singulis Metropolitanis jure Privilegii, secundùm Sacros Canones, & juxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum ex eisdem Sacris Canonibus promulgata, Domni Joannis Papæ Apostolicis Jussionibus obedirent. Et cùm Imperator, & Legati Apostolici satagerent ut absolutè Archiepiscopi responderent se obedituros de Primatu Ansegisi, sicut Apostolicus scripsit, aliud nisi quod prædictum est responsum ab eis extorquere non potuerunt: excepto quòd Frotarius Burdigalensis Episcopus, quoniam a Burdegala ad Pictavos, indeque ad Bituricum favore Principis se contulit, per adulationem respondit quod Imperatori placere cognovit. Tunc motus Imperator dixit quòd Dominus Papa ei suas vices commisit in Synodo, & quod ipse præcepit, ille exequi studeret. Et accepit ipsam Epistolam involutam una cum Joanne Tuscanensi, & Joanne Aretino, & dedit illam Ansegiso. Et jussit sellam plectilem ponere ante omnes Episcopos Cisalpini Regni sui juxta Joannem Tuscanensem qui ad dextram illius sedebat. Et præcepit Ansegiso ut supergrederetur omnes ante se ordinatos, & sederet in eadem sella, reclamante Remorum Archiepiscopo, audientibus omnibus, hoc factum sacris Regulis obviare. Imperator tamen in sua sententia permansit. Et petentibus Episcopis, ut liceret eis vel exemplar de Epistolâ sibi directâ sumere, nec hoc valuerunt impetrare.* Et hæc quidem Sessione prima Synodi Pontigonensis gesta sunt.

Sessione septima *Lecta est a Joanne Tuscanensi iterum Epistola pro primatu Ansegisi, jubente Imperatore, & quæsita est ab Episcopis denuo inde responsio. Et respondentibus singulis Archiepiscopis, Quoniam veluti sui Antecessores illius Antecessoribus regulariter obedierunt, ita ejus Decretis vellent obedire. Et faciliùs est illorum admissa responsio, quàm fuerat in Imperatoris præsentia.*

Tandem postrema Sessione, *Iterum mota est interrogatio de Primatu Ansegisi, & post multas ab Imperatore, & Legatis Apostolicis contra Episcopos querimonias habitas, tantùm in novissima, quantùm & in prima die Synodi exinde Ansegisus obtinuit.* Ita rem gestam referunt Annales Bertiniani ad annum DCCCLXXVI. & *Aimoini* Continuator. Actorum tamen Synodi Pontigonensis editio altera, Cap. VII. receptum unanimiter *Ansegisi* Primatum tradit his verbis: *Sicut Domnus Papa Joannes sanxit, connivente & consentiente & condecernente Domno & gloriosissimo Carolo Imperatore semper Augusto Ansegisum venerabilem Senonum Archiepiscopum suam vicem tenere, & Primatum ei Galliæ & Germaniæ contulit in evocanda Synodo & definiendo canonicè, si qualibet insurrexerint necessaria, & ut graviora ad ipsius notitiam referat: & nos unanimiter omni devotione laudamus, & ut ita ipse Primatum teneat Galliæ & Germaniæ, decernimus & sancimus.* Id tamen a Synodo non esse decretum, Annales Francorum Bertiniani testantur; sed illa Capitula ab *Odone* Bellovacensi Episcopo cum Legatis Apostolicis condita, in Synodo lecta, & ab Episcopis explosa. *Et legit Joannes Aretinus quamdam Schedulam ratione & auctoritate carentem. Post quam legit Odo Belgivagorum Episcopus quædam Capitula a Missis Apostolicis, & ab Ansegiso, & eodem Odone sine conscientia Synodi dictata, inter se dissonantia, & nullam utilitatem habentia, verùm & ratione & auctoritate carentia. Et idcirco hic non habentur subjuncta.* Verba sunt Annalium Bertinianorum.

Odorannus Senonensis Monachus, in Chronico, Primatum Galliæ & Germaniæ non *Ansegiso* tantùm, sed *cunctis Successoribus* illius concessum testatur, & *secundùm Papam* appellatum, ipsique defuncto Epitaphium positum in quo distichon hoc insertum erat:

Ut Primas fieret Gallorum Papa Joannes,
Instituit, meritis hoc tribuendo fuit.

Scribebat *Odorannus*, regnante *Roberto* Francorum Rege qui Regnum iniit anno 998.

Chronicon Autisiodorense idem testatur, irritosque fuisse *Hincmari* qui *Ansegisi* Primatui obstitit, conatus. *Cui resistere voluit Hincmarus Rhemorum Archiepiscopus, sed Apostolica Auctoritate compressus est*, inquit hujus Chronici Auctor. Quamquam *Flodoardus* Hincmarum *Ansegisi* conatui *efficaciter obstitisse* scribat lib. III. Historiæ Remensis, Cap. XXI. Sanè Concilio Tricassino II. *Ansegisus* post *Hincmarum* subscripsit anno DCCCLXXVIII. sed ante Lugdunensem cæterosque Archiepiscopos. Et eodem anno *Joannes VIII.* ad quinque Galliarum Archiepiscopos scribens *a patribus*, Hincmarum Archiepiscopum Remensem *Ansegiso* Archiepiscopo Senonensi præponit. (Epist. XXXI. Tom. III. Conciliorum Galliæ) Chronicon *Sancti Petri Vivi* apud Senonas, editum Tomo II. Spicilegii Dacheriani, refert Synodi Pontigonensis Decretum de *Ansegisi* Primatu, prout in Capitulis a Legatis Apostolicis, & ipso *Ansegiso*, necnon *Odone* Bellovacensi compositis legitur, additque interpolatione manifesta; *Cunctique Successores ejus, in propria urbe Senonica.* Quæ clausula significans Primatum *Ansegiso* & Successoribus ejus delatum, in ipsis Actis non legitur. Eumdem Primatum, aut ejus confirmationem a *Joanne XV.* Pontifice Maximo *Seguinus* Senonensis Archiepiscopus obtinuit, ut Chronicon Autisiodorense testatur; præfuitque ut Primas Concilio Remensi in quo *Arnulfus* Archiepiscopus Remensis depositus est anno nongentesimo nonagesimo-secundo. Tribus post annis, cùm *Leo* Sedis Apostolicæ Legatus in Concilio Mosomensi depositionem illam, inconsultâ Sede Apostolica factam, irritam esse contenderet, & *Arnulfum* restitui juberet *Gerbertus* in locum *Arnulfi* Remorum Archiepiscopus ordinatus, cæterique Episcopi ipsi adhærentes responderunt: *Certè Seguinus venerabilis vita Senonensium Archiepiscopus Domini Papa Joannis vices per Gallias sibi creditas innovavit, & ita a Latere Apostolici cum Decreto Privilegii veniens, ejus vices usque ad præsens omnium Episcoporum Gallia consensu prosecutus est. In hujus ergo præsentia Arnulfus seipsum Sacerdotio exuit.* Ita refert *Gerbertus* in Libello de Synodo Remensi in causa *Arnulfi*.

Leotericus Seguini successor ejusdem Primatûs confirmationem a *Silvestro II.* Pontifice Maximo obtinuit, ut testatur *Clarius* Monachus in Chronico S. Petri Vivi. *Anno millesimo*, inquit, *acclamante Clero & populo, electus est in Episcopatu Domnus Leothericus ipsius Ecclesia Archidiaconus, cui resistebant plurimi Clericorum, cupientes Episcopium: qua de re Romam adiit Gerbertum Papam, qui & Silvester dictus est, cujusque discipulus in Remensium urbe fuerat juvenis. Quem ille gratanter recepit, cum Benedictione Apostolica remisit, & totius Gallia Primatum dedit.* Fulberti Carnotensis Episcopi Epistola XXXI. *Leutherico Patri ac Primati suo* inscribitur. His Senonensium Archiepiscoporum Privilegiis, quasi personalia dumtaxat non fuissent, sed Senonensi Ecclesiæ collata, nitebatur *Richerius* Senonensis Archiepiscopus, cùm Decretis *Gregorii VII.* Lugdunensem Primatum in quatuor Lugdunenses Provincias, quarum una erat Senonensis, instituentis, totis viribus reluctatus est. Qua de re legenda Epistola quinquagesima *Ivonis* Carnotensis Episcopi. Nunc autem Senonensi Archiepiscopo soli supersunt Tituli, veluti dirutæ antiquæ rudera quædam Dignitatis.

SCHOLION.

In hoc Articulo, ad paginas 461. 464. 466. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Papa quantâ cautelâ debeat concedere Privilegia existentibus in Gallia, quia ab Episcopis non acceptantur, præsertim si sint contra Canones.*

R. Primatum in Gallias & Germanias *Drogoni* Metensi Episcopo a Sergio II. concessum; Primatum similem Ansegiso Senonensi Archiepiscopo a Joanne VIII. collatum commemoro. His Privilegiis contradixisse Gallicanos Episcopos, ut constat ex Conciliis Vernensi II. & Pontigonensi, quorum profero testimonia. Drogonem Privilegio suo, quod erat personale, modestè cessisse, teste Hincmaro. Ansegisum in Synodo Pontigonensi nihil promovisse, reclamantibus Episcopis, Privilegium *Sacris Regulis obviare*. Historiæ res est & mera facti narratio, eaque sincera & fidelis. Nullam inde consequentiam infero. Quid igitur sibi volunt Indiculi Censorii Auctores? Quid mihi affingunt observationem, de qua nequidem cogitavi? Aut quid illi cautum esse debere monent Pontificem in concedendis Privilegiis hominibus in Gallia degentibus? Privilegia concedendi potestatem Romano Pontifici in tota Ecclesia convenire, ratione Primatûs ipsi a Christo collati, non minùs agnoscunt Galli, quàm aliarum Nationum Theologi: Sed optarunt semper ut Christi Vicarii & S. Petri Successores supremæ suæ ac amplissimæ potestatis usum secundùm Canones Spiritu Dei conditos, & totius Mundi reverentiâ consecratos, Ecclesiarumque Consuetudines & Libertates moderentur, ut pax juxta ac disciplina serventur: Quod ab illorum æquitate una & prudentiâ expectandum est, quibus Episcopi & Ecclesiæ privatæ legem statuere non possunt.

Nota.

Sicut ecclesiæ historia quædam exhibet exempla quibus aliquando visi sunt episcopi pontificiæ universali immediatæ jurisdictioni resistere, timentes ne ipsorum potestas nimis coarctaretur, ita adversùs hujus plenitudinem potestatis quæstiones excitasse non legimus. Ex pluribus etiam docemur, Pontifici aliquid contra ipsorum voluntatem decernenti tandem acquievisse; vel duxerint Summi Pontifices aliquid canonibus non consonum statuere, vel particularibus privilegiis derogare. Videndus hac de re Thomassinus *Vet. & Nov. Discipl. p.1. l.1. cap.6.* Non est igitur Romani Pontificis potestas intra canonum cancellos obcludenda; cum etenim eisdem sit superior, ut ostendi tom.3. pag.129. non potest ex canonicis sanctionibus coarctari. Fatendum tamen est ipsarum terminos non prætergrediendos, quoties ecclesiæ necessitas, vel utilitas aliter non suadeant.

AR-

ARTICULUS II.

De Metropolitanis.

Metropolitanæ Sedes a Romano Pontifice erectæ.

I. METropolitanarum Sedium erectio Romanorum Pontificum auctoritate, & Principum consensu fiebat Sæculis nono & decimo, ut testatur Auctor Vitæ *S. Remberti* Bremensis Archiepiscopi, apud *Surium* die 4. Februarii, Cap. IX. *Porro*, inquit, *in Literis Romanæ Sedis Pontificum, a quibus Archiepiscopi Privilegium illi Sedi collatum est, etiam hoc continetur, ut quia propter novellam ejusdem Sedis institutionem, & necdum conversos ad fidem populos, Suffraganei non habentur Episcopi, a quibus decedente uno, alter Archiepiscopus ordinetur, Palatinæ interim providentiæ succedentium per tempora Pontificum consecratio sit commissa, donec numerus Suffraganeorum Episcoporum canonicè eum consecrare debentium, ex gentibus suppleatur.*

Hammaburgensem Metropolim *Gregorii IV.* Auctoritate, agente *Ludovico Pio* Imperatore, institutam, primùmque illi præfectum Archiepiscopum *Ansgarium*, testatur *Adam Bremensis* lib. 1. c. 17. *Habito*, inquit, *Sacerdotum generali Concilio, Pius Cæsar votum parentis impleri cupiens, Hammaburg. civitatem Trans-Albianorum Metropolim statuit, eique Cathedræ primum Archiepiscopum ordinari fecit Ansgarium: Roborante id Gregorio IV. Apostolicâ Auctoritate, & Pallii donatione.* Habentur in Ecclesia Bremensi Præcepta Imperatoris, & Privilegia Papæ Sancto Ansgario data.

Ovetensis Ecclesia in Gallecia a *Joanne VIII.* Metropolitanâ dignitate aucta est anno DCCCLXXXII. rogante *Alfonso* Hispaniæ Rege. Pragensem Archiepiscopatum Romani Pontificis Auctoritate & Licentia ab *Ottone III.* Imperatore erectum, congregata Synodo, illique Ecclesiæ *Gaudentium B. Adalberti* fratrem primum Archiepiscopum præfectum, Chronicon Hildesheimense testatur. Magdeburgensem Archiepiscopatum *Joannes XIII.* anno DCCCCLXVII. postulante *Ottone I.* Imperatore, erexerat.

Metropolitanorum Privilegia auctoritate Sedis Apostolicæ confirmata.

II. Metropolitanorum Privilegia ab Auctoritate Sedis Apostolicæ derivari, & ab eadem confirmari prædicat *Hincmarus* in Opusculo LV. Capitum adversùs nepotem *Hincmarum Laudunensem*, Cap. XXXV. *Quicumque*, inquit, *Primates Provinciarum a Domino constituti, & Apostolicâ Auctoritate confirmati..... secundùm sacros Canones & Decreta Romanæ Sedis Pontificum, quæque decernimus & judicamus, Apostolica Sedes, & Catholica Ecclesia, in nobis.... ut in ordinandis coordinat, ita & in decernendis canonicè condecernit, & in judicandis conjudicat.*

Et Epistolâ XXXVI. ad eumdem: *Non enim de me verum esse valebis unquam probare quod dicis: Ab his, inquiens, a quibus pro Apostolicæ Sedis Privilegiis, quæ Christi sunt usque ad mortem fas erat decertare, prædicatur & docetur, in his quæ eadem Sedes statuit velut respuendum probari. Sed tu probaris ejus Privilegio resultare, qui secundùm Canones ab ipsa Prima Sede, atque ab omni Ecclesia Catholica comprobatos, & juxta Decreta ipsius Sanctæ Sedis ex eisdem Canonibus promulgata, Metropolitano Privilegio, semel, secundò, ac tertiò commonitus, obedire detrectasti.*

Et Epistolâ XVII. ad Nicolaum Papam: *Quod scripsistis quoniam Sedem Apostolicam Rothadus noscitur appellasse, & ne videamini Ecclesiæ vestræ Privilegiorum detrimenta diebus vestris æquanimiter tolerare: & hoc a nobis, & ab omnibus est rectissimè suscipiendum, & solertissimè conservandum. Quod & [illegible] pro modulo meo servandum esse volui & volo, & favente Domino, in hac devotione manebo, sciens Privilegium Metropolitanæ Sedis Remorum in Summo Privilegio Sanctæ Sedis Romanæ manere, & Privilegium esse Sedis Romanæ, si sua Auctoritate Privilegium sibi subjectæ Sedis fecerit vigere, & studuerit confirmare.*

Idem prædicat *Joannes XIII.* in Epistolâ ad Episcopos Britanniæ datâ, ut eos ad obedientiam Metropolitani Turonensis revocaret: *Arduinus Turonensis Ecclesiæ Archiepiscopus, veniens ad Apostolorum limina Romam oratum, interpellavit nos, quòd jura sui Archiepiscopatûs, quæ ab antiquis temporibus per Decreta SS. Pontificum Sanctæ Romanæ Matris Ecclesiæ suis Prædecessoribus concessa & confirmata fuerunt, a vestro Archiepiscopo sublata videntur.*

Supra laudatus *Hincmarus* Privilegiorum Metropoleos suæ confirmationem a *Benedicto III.* obtinuit, ut testatur *Flodoardus* libro III. capite XI. necnon a *Nicolao I.* ut constat ex istius Pontificis Epistolâ ad ipsum *Hincmarum* XXV. Tom. III. Conciliorum Galliæ. ,, Præterea, *inquit*, & hoc sancimus, ne quilibet ex Remorum Durocortorum Provincia, regulariter subjectus Ecclesiæ, te contempto, vel posthabita Coëpiscoporum ipsius Diœceseos Provinciali Synodo, impunè audeat, seu valeat aliena expetere, aut expectare judicia, aut alienas contra Canones Ordinationes suscipere, vel ad alias Provincias irregulariter convolare: sed ita ut Nicænorum & cæterorum Conciliorum canonicis Definitionibus est promulgatum, & Beatorum Siricii, Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Leonis, Hilarii, Gelasii, Gregorii, ac cæterorum Romanæ Sedis Pontificum Constitutionibus est decretum, salvo in omnibus jure Apostolicæ Sedis, velut ab ipso Christo, & sacris est cautum Canonibus, cuncti sive in prælatione, sive in subditione debita, ordinem ab Ecclesiasticis Regulis traditum observantes, Metropolitanæ tuæ Auctoritati, honestè tamen & canonicè præcipienti obediant. Et hoc promulgamus, atque Apostolica Auctoritate statuimus, ut te, quem Primatem ipsius Provinciæ sanctæ memoriæ Præsules Prædecessores nostri, Leo scilicet in largitione usus Pallii, & Benedictus Privilegio suæ corroborationis, ut & Antecessores eorum tuos Prædecessores, Canonica Auctoritate, & antiqua consuetudine, pro Metropolis Ecclesiæ genio confirmaverunt, & nos Primatu Beati Petri Dei voce percepto confirmamus..... Si a quocumque vel undecumque fueris compellatus, ut debeas judicari, Apostolici Papæ Judicio te reservari, nostrâ, immo Beati Petri Apostoli Auctoritate decernimus: nec alterius cujuscumque Juri, vel Judicio te subjici, excepta Potestate Sedis Romanæ Pontificis, nec ad alterius Primatis Provinciæ Synodum, nisi ex communi placito posse convocari mandamus. Ita tamen, si in nullo negotio Apostolicæ Romanæ Sedis jussionibus inventus fueris inobediens. Et hoc constituimus, ne quilibet ex Provincia Metropoli tuæ tibique subjecta, jus secundùm Ecclesiasticas Constitutiones Primatui Ecclesiæ tuæ & tibi debitum, & secundùm sacros Canones & Decreta Romanorum Pontificum, ex antiqua consuetudine traditum ac constitutum, quoquo modo per contemptum convellere, aut Provinciam dividere, aut tibi vel Ecclesiæ tuæ quamcumque violentiam contra eadem canonica Constituta, & Decreta Romanorum Pontificum pertinaciter inferre præsumat. Quæ omnia violari a quoquam, cum anathematis interpositione prohibemus. ,, Privilegium a *Benedicto* concessum ma-

magnificè prædicat *Hincmarus* Epistolâ XLIV. ad Episcopos, *De Jure Metropolitanorum*. Fulco Hincmari Successor ista Privilegia a *Marino I.* & ab *Hadriano III.* confirmari impetravit, teste *Flodoardo* lib. IV. Cap. I. Scripsit etiam ad Imperatorem *Carolum Crassum*, rogans ut ipsi Pallium a Sede Romana, & Privilegiorum a Romanis Pontificibus Ecclesiæ Remensi concessorum confirmationem obtineret, ut testatur laudatus Auctor cap. 5. ejusdem libri. *Seulphus Legatos dirigens Romam pro consensu Papa Joannis in Ordinatione sua, Pallium ab eodem sibi missum cum Literis Privilegii hujus Sedis suscepit*, ut idem *Flodoardus* cap. 18. lib. 4. commemorat; sicque omnes Episcopos Remenses facere solitos, est admodum verisimile.

Metropolitanorum Auctoritas.

III. Metropolitanorum Auctoritas in eo posita erat, ut suffraganeorum Episcoporum vitam & famam observarent, ut constat ex Concilio Valentino III. Canone XIX. Si Rex indignos vel incapaces Episcopos designaret, Metropolitani partes erant, Clerum, populumque monere ut adirent Imperatorem, & ipse adire debebat, omnibusque modis efficere ut ejus Majestas *Ecclesiam digno honoraret ministro*; ut constat ex Canone VII. ejusdem Synodi. Defuncto Episcopo, Metropolitanus *Visitatorem* Ecclesiæ viduatæ designabat, *electionem cum Decreto* Canonico fieri jubebat, & si in partes se eligentium vota dividerent, eum eligebat *Qui majoribus ad ordinandum studiis juvabatur & meritis*, & *Ordinandum examinabat*. Si quid contra *Canones* & *Apostolicæ Sedis* Decreta committerent Episcopi Suffraganei, ipsos corrigere poterat Metropolitanus, non expectatâ Synodi Provincialis, vel Nationalis sententiâ. Causas illorum vel *in Synodo* judicare poterat, aut *per Episcopos judices, sive quos conquerentibus dabat, sive quos ipsi vicinos ex consensu deligebant*. Concilia Provincialia convocare, & ipsis præesse, Metropolitanorum jus erat: Suffraganei autem Episcopi *ad Synodum, vel ad Ordinationem celebrandam* a Metropolitano suo vocati, concurrere debebant. Ex Provincia exire, Officium in Aula Principis, aut Beneficium quodvis obtinere absque Metropolitani licentia, Episcopis nefas erat. *De dubiis & obscuris rebus, de quibus certa non extabat definitio*, & quæ *sine plurimorum judicio Episcoporum finiri non poterant, cum Coëpiscopis Provinciæ consilium quærere* Metropolitanus debebat, *qualiter ita finirentur, ut nec Præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum inveniretur adversum*. Suffraganei autem in causis dubiis vel obscuris Metropolitanum consulere debebant; & ipse alios, si nesciret, vel *Sedem Apostolicam*, si esset opus: Illi autem Sedem Apostolicam immediatè, & antequam Metropolitanum adiissent, non consulebant. Hæc Metropolitanorum jura luculenter exponit ac vindicat *Hincmarus* in Opusculo LV. Capitum adversùs nepotem Laudunensem Episcopum, Capitibus II. & VI.

** Pallium Metropolitanæ Potestatis insigne.*

Pallii Concessione non est imposita Metropolitanis a Romano Pontifice nova servitus.

Refellitur Illustris Auctor Petrus de Marca.

IV. Metropolitanæ Potestatis insigne * Pallium erat, *propter Apostolicam vicem* ipsis datam, ut ait *Rabanus* in libro *de Ordine Antiphonarii*. Universi Metropolitani a Patriarchis confirmationem accipiebant, *sive per manûs impositionem, sive per Pallii dationem*: secundùm Canonem XVII. Synodi VIII. Occumenicæ. Quo Canone *antiqua consuetudo* firmata est, non nova lex imposita. Illud itaque falsissimum est Viri Eruditi commentum, Romanos Pontifices maximam adhibuisse curam in mittendis Palliis ad Gallicanos Episcopos, ut eis novam servitutem imponerent, necessitatem nimirum promittendi obedientiam Sedi Apostolicæ. Nam Christianissimi Reges a Sede Apostolica Pallium pro Regni sui Archiepiscopis frequenter postularunt, & Archiepiscopi sacrum illum torquem a Romanis Pontificibus ardentissimis votis expetierunt atque flagitarunt. *Hadrianus I.* Pallium ad *Tilpinum* Remensem Archiepiscopum, postulante *Carolo Magno*, transmiserat. (De Prioribus Pontificibus hic sileo, qui hoc Insigne ad Gallicanos Archipræsules, rogantibus primæ Dynastiæ Regibus Christianissimis transmiserant) Testis est Flodoardus Lib. II. Cap. XVII. Eodem rogante Rege, Pallium *Ermemberto* Bituricensium Archiepiscopo *sub jure Sanctæ Romanæ Ecclesiæ degenti, sicut dudum mos extiterat*, concessit idem Pontifex. Testis est Epistola ipsius ad *Carolum Magnum* IX. Tom. II. Conciliorum Galliæ. *Nicolaus I. Egiloni* Archiepiscopo Senonensi Pallium tribuit rogante *Carolo Calvo* Rege Christianissimo, quo *juxta consuetudinem Antecessorum suorum*, uteretur. Testis est Epistola ipsius LIV. Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Vvulfado* Bituricensi Archiepiscopo, Concilii Tricassini Patribus, & *Carolo Calvo* postulantibus, ut *Pallii usu more Decessorum suorum decoraretur*, Hadrianus II. concessit. Testis est Epistola ipsius III. Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Hincmarus* quotidianum Pallii usum, intercedente *Lothario* Imperatore, a *Leone IV.* singulari Privilegio impetravit, teste *Flodoardo* Lib. III. Cap. X. *Fulco* Successor *Hincmari* Caroli Crassi interventionem adhibuit apud Romanum Pontificem ad Pallium obtinendum, eodem *Flodoardo* teste, Lib. III. Cap. V. *Carolomannus* filius *Ludovici* Germaniæ Regis *Theomaro* Archiepiscopo dari Pallium a Joanne VIII. procuravit: quod se *consuetudinaliter dirigere* scripsit Pontifex Epistolâ LXIII. Episcopi simplices hoc honoris insigne interdum a Romano Pontifice obtinuere, seu in præmium meritorum, seu Regum commendatione. Illud *Actardo* Nannetensi Episcopo, cujus Ecclesia devastata fuerat a Normannis; & quem ideo alicui Ecclesiæ vacanti, etiam Metropolitanæ incardinandum decrevit, ob passionum merita concessit *Hadrianus II.* Vincula namque, exilium, & vitæ discrimen a Barbaris *Actardus* pertulerat. Testis est *Hadrianus II.* Epistolâ VI. ad ipsum datâ, Tom. III. Conciliorum Galliæ. Id addidit Privilegii Summus Pontifex, ut a nullo Episcopo vel Metropolitano, sed a sola Sede Apostolica judicari posset *Actardus*, cujus munere palliatus erat. *Adalgario* Augustodunensi Episcopo in gratiam *Caroli Calvi* Regis Pallium dedit *Joannes VIII.* Testis ipse est Epistolâ XVII. Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Theodulphus* Aurelianensis Episcopus Pallium a Romano Pontifice promeritus erat, ut ipse indicat hoc Carmine:

> *Solius illud opus Romani Præsulis extat,*
> *Cujus ego accepi Pallia sancta manu.*

Urbicius, Crodegangus, Angilramnus, Drogo, & *Gelo*, Metenses Episcopi, a Romanis Pontificibus Pallio donati sunt, ut Historia Trevirensis testatur Tom. XII. Spicilegii. *Fulco* Remensis Archiepiscopus apud *Formosum* Papam intercessit, ne Pallium quibusdam Episcopis Galliarum illud ambientibus & indebitè poscentibus, *Sine generali assensu & literis* concederet: *Ne per hoc*, inquit, *Ecclesiasticæ Dignitatis honor vilescere incipiat, si res indebita, quæ temerè affectatur, inconsultè tradatur*. Testis est *Flodoardus* Lib. III. Cap. I. Dic verò, amabo, si Principes & ante & post VIII. Synodum, pro impetrando Metropolitanis Pallio apud Romanos Pontifices intercedebant, quomodo Pallii accipiendi necessitas ipsis ab VIII. Synodo imposita dici potest? Quomodo Pontifices summam curam adhibuisse dici possunt in mittendis Palliis ad Gallicanos Episcopos, ut jus Metropoliticum, quod ad illos

per-

pertinebat secundùm Canones, oriri crederetur a Vicariatu Sedis Apostolicæ? Quomodo novum jugum & nova servitus dici potest imposita Metropolitanis concessione Pallii? An Principes tam ferventibus precibus ornamentum a Romanis Pontificibus in gratiam Metropolitanorum suorum postulassent, quod ipsos insuetis vinculis, & nova servitute Romano Pontifici obstrinxisset? An Metropolitani ipsi tam ardentibus votis servitutem insolitam expetiissent, tam potentibus intercessionibus ambiissent? An Episcopi, qui hujus honoris participes esse optabant, servitutem desiderabant? Adde quòd Romani Pontifices, cùm Pallium ad Metropolitanos mittebant, novam ab eis haud semper exigebant obedientiæ professionem. Preterea, illa obedientiæ Sedi Apostolicæ Professio centum & viginti annis ante Synodum VIII. a *Sancto Bonifacio* Moguntino Archiepiscopo usurpata fuerat, cujus formam ejus Successores secuti sunt. Non ergo ex Synodi VIII. Decreto illa invecta est necessitas, & veluti nova servitus. Tandem illa obedientia quam Sedi Apostolicæ Professione sua promittebant Archiepiscopi, coërcebatur ad Canonum observantiam: *Per omnia præcepta Petri canonicè sequi*, ut scribebat *Sanctus Bonifacius* ad *Cutbertum* Episcopum. Quod & in Epistolâ CXXXII. ad *Zachariam* Papam significat. *Sicut*, inquit, *Prædecessorum vestrorum pro Auctoritate Sancti Petri servi devoti, & subditi, obedienter & subditi, sub jure Canonico*. Nec aliam obedientiam exigere Sanctam Sedem significabat *Zacharias* ad *Bonifacium* scribens Epistolâ I. *Nec enim* inquit, *ab hac Apostolica Sede illa diriguntur, quæ contraria esse Patrum, sive Canonum statutis inveniantur*. Hæc vis erat Professionis quam Archiepiscopi ordinandi faciebant ætate *Caroli Calvi*, ut patet ex veteri Formula, quam edidit *Sirmondus* in Appendice Tom. II. Conciliorum Galliæ, N. XIII. *Beato verò Petro, & Vicario ejus, debitam subjectionem & obedientiam: Suffraganeis verò nostris adjutorium me exhibiturum profiteor*. Debita Summo Pontifici obedientia, est obedientia secundum Canones, in his quæ secundum sacrum Ministerium suum Auctoritate Apostolica decreverit, illi in omnibus conservanda, ut loquitur Synodus Pontigonensis Canone II. Nec aliam promiserunt obedientiam Romano Pontifici Gallicani Metropolitani, quàm se *Joanni VIII.* semper exhibituros sanctissimè contestati sunt, ubi de Primatu *Ansegisi* in eadem Synodo deliberatum est: *Secundùm sacros Canones, & juxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum ex eisdem sacris Canonibus promulgata*. Hæccine vero nova servitus a Romanis Pontificibus Metropolitanis imposita verè prudenterque dici potest? Nonne potius officium debet appellari Canonum observantia, & obedientia Romano Pontifici, cui eorum per totum orbem Christianum executio, moderatio, dispensatio, & infractorum atque perduellium coërcitio, ratione divini Primatûs competit? Injuriosa itaque videntur veritati & Romanæ Sedi, verba illa eruditi Archipræsulis *Petri de Marca* Lib. VI. *De Concordia Sacerdotii & Imperii*, Cap. VI. *Optabant sanè olim Summi Pontifices, ut omnes Metropolitani, qui ad eorum Patriarchatum pertinebant, aliquod confirmationis genus a Sede Apostolica acciperent. Verùm quia neque receptum erat Consecrationes fieri posse extra Italiam absque eorum consensu, tamen Legi palam adstringere noluerunt, sed Metropolitanos rei cujusdam novæ miraculo velut obstupefecerunt, quæ in initio magnifica, paulatim tamen antiquam eorum libertatem per cuniculos infregit, & Synodorum Provincialium Auctoritatem pessumdedit. De Pallii usu loquor*.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 477. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papæ non promittitur obedientia a Gallis absolutè, sed secundùm Canones*.

R. Non de Gallis solùm, sed de totius Occidentalis Ecclesiæ Metropolitanis observo, non aliam obedientiam illos olim promisisse Romanis Pontificibus, nec ipsos Pontifices aliam ab illis exegisse, quàm secundùm Canones. Idque præclaris Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumentis eo loci probo. An cœcam obedientiam non modò exhibere debere Episcopos Romanis Pontificibus, etiam in iis quæ Canonibus Spiritu Dei conditis & totius Mundi reverentia consecratis repugnarent, sed exhibuisse semper, Religiosi Censores contendunt, Antiquitate totâ reclamante? An Pontifices sanctissimos, æquissimos, prudentissimos aliquid jubere velle existimant quod Sacris Canonibus adversetur, atque cœcum & non *rationabile obsequium* exigere? Sed Religiosos Censores terrere videtur Canonum nomen. Cùm tamen ejus notio Pontificiam auctoritatem involvat: siquidem Summi Pontifices condendis Canonibus in Conciliis præfuerunt, vel eos Auctoritate Apostolica confirmarunt; eorumque executionem & observantiam Decretalibus suis imperant ac promovent.

Nota.

ILlud sanè mihi dubio procul est, non satis quam omnes debent, Christi Vicario obedientiam explicari, dum dicitur *secundùm canones* dimetiendam, si id ita intelligatur, ut dum aliqua præexistentibus canonibus non conformia mandet, obsequendi non adsit necessitas. Nemo non scit ex suo in universam ecclesiam principatu leges condere posse, quibus universa ecclesia obedire teneatur. Hinc Cæsarius episcopus Arelatensis libellum Symmacho Papæ oblatum sic orditur: *Sicut a persona B. Petri Apostoli episcopatus sumit initium, ita necesse est ut disciplinis competentibus Sanctitas Vestra singulis ecclesiis, quid observare debeant, evidenter ostendat*. Symmachus verò epistolam 10. ita inchoat. *Dilectissimis Fratribus universis episcopis per Galliam constitutis Symmachus. Sedis Apostolicæ instituta prædicanda sollicitant, ut de concordia universalis ecclesiæ, quæ toto orbe diffusa est pervigili cura tractemus*. Vigilius verò Papa in eâ epistolâ, quam an. 545. dedit ad episcopos Galliæ ita habet: *Quantùm nos divina potentia Apostolorum primi sedem non pro nostris meritis, sed pro ineffabili suæ misericordiæ pietate habere constituit, tantùm nos de universarum ecclesiarum dispositione & pace & statu curam habere convenit*. Sed pudet in his immorari, cùm enim necesse sit virum catholicum fateri Christum Dominum universi sui gregis Romano Pontifici curam demandasse, ita agnoscere debet illam inesse potestatem, quâ leges ad eum ubique regendum possit promulgare.

Demus modò Romanum Pontificem ratione universalis hujus jurisdictionis quædam præter canones præcipere, obedientia ne tunc illius præceptis, seu legibus esset exhibenda? Etsi quæ mandaret, præter canones essent, non proinde haud esse possent sancta, & ecclesiis utilia. Unde ergo a præexistentibus sacris canonibus ita ipsius coarctaretur universalis potestas, ut novas leges eisdem superaddendo, non posset ita ecclesiarum utilitati consulere? Ita sanè non semel summi

Pon-

Pontifices præstitere; & sicut ipsi hujusmodi ferendarum legum potestate potiri non dubitabant, ita eisdem obsequendum ecclesia agnoscebat, cùm Christus Dominus Petro, ejusque Successoribus illimitatam concesserit potestatem dicendo: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis*. Qua propter S. Bernardus *de præcep. & dispensat. c. 12.* tunc solùm Christi Vicario non obediendum asserit, quando Dei mandatis contraria præciperet, non verò si quæ juberet in sacris canonibus non continerentur: *Sive Deus*, ait, *sive summus Vicarius Dei mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obsequendum est curâ, pari reverentiâ deferendum, ubi tamen Deo contraria non præcipit homo*. Et Carolus Magnus amplissimam intuens Romani Pontificis jurisdictionem, ita effatus est: *In memoriam beati Pétri Apostoli honoremus sanctam romanam & apostolicam sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ magistra rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: ut licèt vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, tamen feramus, & pia devotione toleremus*: can. in memoriam dist. 19. Ita loquebatur Carolus non de iis, quæ juxta sacros canones Pontifex præciperet, sed de quibuscumque servandis, quæ, licèt difficillima essent, juberet.

Sed quid si Pontifex aliquid sacris canonibus adversum mandaret? Essetne tunc illi parendum? Fateor non facilè transgrediendos terminos antiquos, quos posuerunt Patres nostri, ut monemur *Proverb. 22. 28.* & interrogandum de semitis antiquis ad viam bonam, in qua possimus ambulare, adinveniendam, ut dicitur *Hier. 6. 16.* Neque etiam ob quamcumque, quæ sperari possit, utilitatem, novæ leges, aut præcepta anterioribus non consona inducenda, ut enim Augustinus ait ep. 119. *Ipsa mutatio consuetudinis etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*. At e contra certum est quasdam aliquando supervenire circumstantias, ut omnino necesse, vel conveniens sit a priscis legibus; seu canonibus recedere, unde S. Leo I. ep. 95. quæ est ad Rusticum; ait, *Sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione convelli, ita multa sunt quæ aut pro consideratione ætatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari*. Et Gelasius I. in epistolâ ad episcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam constitutos cap. 1. ita habet: *Necessaria rerum dispensatione constringimur, & Apostolicæ Sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retro Præsulum, Decessorumque nostrorum præcepta metiri, ut quæ præsentium necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantùm potest fieri, temperemus; quò nec in totum formam veterum videamur excedere regularum, & reparandis militiæ clericalis officiis consulamus*. Potest igitur temporum, personarumque ratio exposcere, ut a quibusdam per antiquos canones sancitis recedatur, ac mitior agendi regula a Romano Pontifice stabiliatur. Ita autem etiam contra antiquos canones Pontifici legem ferenti est ne obtemperandum? Si in iis casibus ipsi præstanda non sit obedientia, numquam intelligeremus ut Christi Vicario, & Episcopo œcumenico illi concessam esse potestatem ea omnia decernendi, quæ universæ ecclesiæ necessitas, vel utilitas exposcerent. Si verò illi parendum est, en præter canones, & contra canones mandare posse, quando ita dominici gregis regimini expediat; quapropter nemo dixerit regulam obedientiæ pontifici exhibendæ ex eo tantùm desumendam, si præexistentibus sacris canonibus consona præcipiat. Concludendum proinde obedientiam secundùm canones eam esse, qua obsequendum est Pontifici aliqua propter necessitatem, vel utilitatem universalis, sive particularis Ecclesiæ statuenti, sive præexistentibus sacris canonibus sint conformia, sive non sint; hanc enim sibi vindicat subjectionem, qui jure universalis potitur Legislatoris.

ARTICULUS III.

De Episcopis.

Novorum Episcopatuum erectio Auctoritate Romani Pontificis facta.

I. NOvorum Episcopatuum erectio fiebat Auctoritate aut conniventia Romani Pontificis. *Ottonem I.* septem Episcopatus in Synodo Regni Bohemorum instituisse, & *Gaudentium* in principali urbe Slavorum Praga ordinari jussisse Archiepiscopum, *licentiâ Romani Pontificis*, Chronicon Hildesheimense testatur. Mersemburgensem Episcopatum ab *Ottone I.* Imperatore, & Synodo quondam erectum, a Sede Apostolica & *Ottone II.* sine Concilio destructum, *Gregorius V.* Pontifex Maximus cum Synodo Romana, anno 998. annuente *Ottone III.* instauravit, ut constat ex Actis istius Synodi Tom. IX. Spicilegii editis. Cùm *Nomenoius* Dux Britonum divisit quatuor suæ Provinciæ Episcopatus, & ex iis septem fecit, divisionem illam & novam institutionem conniventibus oculis aspexit *Nicolaus* I. Id unum reprehendit, quòd Episcopi contra Canones exauctorati essent, & quòd Turonensis Metropolitani jugum recèns creati Antistites excussissent, nona Metropoli Doli erecta jussu Nomenoii. *Eduardum* Angliæ Regem minis excommunicationis compulit *Formosus* Pontifex ut in regione Gevisorum seu Vvest-Saxonum, quæ a septem annis Antistitibus destituta erat, Episcopos ordinari curaret. *Quo audito, congregavit Rex Synodum Senatorum Gentis Anglorum, cui præsidebat Pleimundus Archiepiscopus Cantuariensis, interpretans districtè verba Apostolicæ Legationis. Tunc Rex & Episcopi elegere sibi suisque salubre consilium, & juxta vocem Dominicam* (Messis quidem multa, operarii autem pauci) *elegerunt & constituerunt singulos Episcopos singulis Provinciis Gevisorum, & quod olim duos habuerunt, in quinque diviserunt. Acto Concilio, Archiepiscopus Romam cum honorificis muneribus adiit, Papam cum magna humilitate placavit, Decretum Regis recitavit, quod Apostolico maximè placuit. Rediens in patriam, in urbe Cantuaria uno die septem episcopos septem Ecclesiis ordinavit .... Sed & aliis Provinciis constituit duos Episcopos Australibus Saxonibus ..... Hoc etiam totum Papa firmavit, ut damnaretur in perpetuum, qui hoc infirmaret Decretum*. Hæc refert *Vuillelmus Malmesburiensis* lib. 2. de Regibus Anglorum. *Carolus Magnus* Bremensem Episcopatum erexit, illique præfecit *Villehadum*: sed *Adriani I.* Pontificis Maximi Auctoritate id factum ipse testatur in Præcepto de Institutione Episcopatuum per Saxoniam. *Summi*, inquit, *Pontificis & Universalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntiacensis Episcopi Lullonis, omniumque qui adfuere Pontificum consilio, Bremensem Ecclesiam Vuillehado commisimus*. Ludovicus Pius Hamaburgensem Archiepiscopatum erexit *habito Sacerdotum generali Concilio*, anno 833. illique præfecit *Ansgarium* novæ Corbeiæ O. B. Monachum, Virum Apostolicum, qui in Dania, aliisque Septentrionis regionibus Evangelium summo cum fructu prædicaverat. At id factum esse *Roborante Papa Gregorio IV. Apostolicæ Auctoritate, & Pallii datione*, testatur *Adam* Bremensis Canonicus lib. 1. cap. 14. cujus testimonium Vitæ *S. Ansgarii* planè consonat.

nat. Cùm *Otto I.* Imperator Danorum Regem ad Fidem Catholicam adduxisset, tres in Jutia Episcopatus erexit: sed Romani Pontificis Auctoritate id factum, qui *Adalgario* Hamaburgensium & Bremensium Archiepiscopo *Vice sua jus ordinandi Episcopos tam in Daniam, quàm in Septentrionis populos Apostolica Auctoritate concessit* (inquit *Adam Bremensis* Lib. I. Cap. LV.)

Electiones Episcoporum.

II. Electiones Episcoporum liberæ erant secundùm Canones: his tamen se immiscebant plerumque Christiani Principes jure patrocinii, & studio procurandæ Ecclesiasticæ pacis, vel procurandi electionem dignorum Antistitum. Multum etiam tribuebat Ecclesia Principum voluntati in illis negotiis, si bono Ecclesiæ non repugnaret, ac viros dignos eligendos vel consecrandos proponerent, vel designarent. Synodus VIII. Canone 12. Promotiones & Consecrationes Episcoporum, *Potentia & præceptione Principum factas*, sive, *per versutiam vel tyrannidem Principum*, irritas declarat. Et Canone 22. statuit ipsas fieri *electione ac Decreto Episcoporum Collegii*, vetatque ne *laici Principes semet inferant electioni Patriarchæ, Metropolitani, vel cujuslibet Episcopi*; Id est, ne ipsis, electioni adsint, ne hinc *confusio*, vel *contentio* oriatur. Sed non vetat Synodus ne Principes electioni cooperentur, servata Antistitum libertate. Sic *Theodora* Imperatrix *celebrato Patrum Concilio præsente quoque Senatu & universo Clero, Ignatium Patriarcham dixit*: ut refert *Michael* Syncellus in ejus Elogio. Id autem Synodus VIII. *Ignatii* vindex, laudatis Canonibus non damnavit. Non erat itaque contrarium Decretis VIII. Synodi, quòd Principes jure patrocinii, & illæsa Episcoporum libertate, electionibus cooperarentur. Sic *Methodium* Ignatii Decessorem *Imperatrix introduxerat, omnibus piis Sacerdotibus, Laicis, Monachis ejus designationem approbantibus*; ut refert *Cedrenus*. Sic *Leo Philosophus*, Photio in exilium deportato, Principem *Stephanum*, Syncellum, fratrem suum, Patriarcham designavit. At maximum incurrit vituperium Imperator *Nicephorus Phocas*, quòd Episcopos absque assensu suo eligi lege lata prohibuisset. *Id omnium gravissimum*, inquit Cedrenus, *quod Legem tulit, cui & Episcopi quidam leves atque adulatores subscripserunt, ne absque Imperatoris sententia ac permissu Episcopus vel eligeretur, vel ordinaretur.* Joannem Tzimiscem Nicephori parricidam atque Successorem coronare noluit *Polieuctus* Patriarcha, nisi Legem illam rescinderet, ut scribit *Cedrenus* ad annum 969. Sed hæc Orientalis Ecclesiæ Disciplina: alia verò fuit in aliis Ecclesiis Disciplinæ ratio.

In Oriente.

In Galliis sub Carolo M.

Quod spectat Gallicanam Ecclesiam, *Carolus Magnus* Electionum Episcopalium libertatem Capitularibus suis sanxit. Sic enim decernit in Capitulari Aquisgranensi, sive Capitulari primo anni DCCCIII. Cap. II. *Sacrorum Canonum non ignari ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberiùs potiretur honore assensum Ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & populi, secundùm statuta Canonum, de propria Diœcesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.* Nonnullos tamen Episcopos a *Carolo Magno* designatos discimus ex Monacho Sancti Galli lib. I. *De Ecclesiastica cura Caroli Magni*: sed licet aliquoties præstiterit Rex Maximus ob singulares quasdam rationes, sive ne diutiùs vacarent Ecclesiæ; sive ut dissensiones, & tumultus, quos prævidebat in electione futuros, vitarentur; sive ut factiones & ambitum Clericorum potentum, sed Episcopatu, ad quem inhiabant, indignissimorum dissiparet; sive etiam privato affectui quandoque nonnihil indulserit; ipsum tamen utplurimum & pene semper electionum libertatem permisisse, colligitur ex Epistolâ XII. *Hincmari* ad *Ludovicum III.* Ludovici Balbi filium; quâ ipsum rogat ut electionum libertatem restituat, exemplo Caroli Magni. *Nam si quod*, inquit, *a quibusdam dicitur, ut audivi quando petitam apud vos electionem conceditis, illum debent Episcopi & Clerus ac plebs eligere, quem Vos vultis & jubetis, quæ non est divina Legis electio, sed humana Potestatis extorsio. Si ita est, ut dici a quibusdam audivi, ille malignus Spiritus qui per serpentem primos parentes nostros in paradiso decepit, & inde illos ejecit, per tales adulatores in aures vestras hoc sibilat: Quia hoc in Scripturis tam Veteris quàm Novi Testamenti non continetur, neque in Catholicorum dictis vel sacris Canonibus, nec etiam in Legibus a Christianis Imperatoribus & Regibus promulgatis hoc scriptum vel decretum invenitur, sed talia dicta infernus evomuit. Christus enim per Apostolum loquens talem jubet eligere,* * *Qui potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt revincere. Et si quis contra hoc loquitur, iniquitatem contra Dominum loquitur, & inter blasphemos a Sancto Spiritu computatur. Sic enim atavus vester Carolus, & abavus Ludovicus Imperatores intellexerunt. Et ideo in primo libro Capitulorum suorum promulgaverunt scribentes: Sacrorum*, inquiunt, *Canonum non ignari, &c.* Refert integrum quod supra laudavimus *Caroli Magni* Capitulum, ex quo ita colligit: *Attendendum est igitur, qualiter hoc Imperiale Capitulum sacris Regulis & antiquorum Imperatorum Legibus congruat, ostendens quoniam sicut Leges & Regulæ dicunt, in electione Episcopi assensus Regis sit, non electio: in Episcopatum verò exsecutione sit electio, sicut & Ordinatio.* Legem a Carolo Magno latam pro electionum libertate confirmavit, *Ludovicus Pius* in Capitulari post Synodum Aquisgranensem edito anno DCCCXVI. *Drogonem* fratrem suum Metensem Episcopum constituit, sed illæsa suffragiorum libertate. Clero si quidem ejusdem urbis *consentiente atque eligente* id factum Annales *Eginhardi*, seu Laureshamenses testantur. Et Astronomus in Vita *Ludovici Pii*, conspirantibus Cleri, populi, Procerum, Imperatoris suffragiis id factum commemorat. *Clerus omnis, populusque ejusdem Ecclesiæ, velut uno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub Canonico habitu nobilissimè viventem, sibi poscunt dari Sacerdotem: mirumque in modum tam Imperatoris, quàm Procerum ejus, sed & totius populi consensus, quasi quodam coagulo in unum conjuravit, ut omnes id vellent, nullus nolle reperiretur. Ideo Imperator cum summo gaudio petitioni Ecclesiæ annuit, eisque, quem petebant, Pontificem dedit.*

* Ad Tit. 1.

Electiones sub Ludovico Pio.

Synodus VI. Parisiensis Canone XXII. P. III. testatur *Ludovicum Pium* Imperatorem Episcoporum electionibus cooperatum fuisse, siquidem ipsum admonent Patres ut *deinceps in bonis Pastoribus Rectoribusque constituendis in Ecclesiis Dei magnum studium, atque solertissimam adhibeat curam, ne animæ ipsius periculum generetur.* Electionum libertatem non læsisse *Ludovicum Pium* testis est prava consuetudo quam non sustulit, ut homines vilissimi & servilis generis Episcopi fierent: quem morem *Theganus* lib. *De Gestis Ludovici Pii* Ecclesiæ valde exitiosum, & Regum Auctoritate eradicandum esse ostendit. *Jamdudum*, inquit, *illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis Summi Pontifices fierent, & hoc non prohibuit; quod tamen maximum est malum in populo Christiano, sicut testatur Regum Historia de Jeroboam filio Nabat, qui erat servus Regis Salomonis, & post eum principatum habebat super decem tribus filiorum*

Israel

Israël. Refert enim Scriptura de eo in hæc verba: „ Non est reversus Jeroboam de via sua „ pessima; sed e contrario fecit de Novissimis „ populi Sacerdotes excelsorum, & propter „ hanc causam peccavit domus Jeroboam, & „ & eversa est, & deleta de superficie terræ. *Postquam tales culmen accipiunt, non sunt sicut antea tam mansueti & sic domestici, ut non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, injuriosi, & minas omnibus subjectis promittentes, & per hujusmodi negotia cupiunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum a jugo debitæ servitutis nituntur eripere, & libertatem imponere. Tunc aliquos eorum liberalibus studiis instruunt, alios nobilibus fœminis conjungunt, & propinquas eorum filios nobilium cogunt accipere. Nullus cum eis æquanimiter vivere potest, nisi hi soli qui talem conjunctionem habent: cæteri verò cum maxima tristitia, gemendo, flendo ducunt dies suos. Propinqui autem supradictorum, postquam aliquid intelligunt, senes nobiles derident atque despiciunt; sunt elati, instabiles, inverecundi. Domini eorum nolunt intelligere Scripturam Canonicam, quod Apostolorum Concilium nominatur. Ibi enim præcepit dicens:* Quòd si Episcopus pauperes parentes habuerit, tribuatur eis quasi pauperibus, ut non res Ecclesiastica pereat. *Librum S. Gregorii, qui prætitulatur Pastoralis, nolunt audire.... Propinqui verò eorum, postquam aliquid intelligunt, quod maximum periculum est dantibus & accipientibus, ad sacrum Ordinem pertrahuntur, & licèt aliqui sint periti, tamen superat eorum doctrinam criminum multitudo; sic plerumque ut Pastor in Ecclesia aliquos negligentes noxios ausus non est canonicæ justitiæ provocare propter crimina propinquorum: & illud sacrum Ministerium plerumque a nonnullis valde despicitur, propter quod a talibus exhibetur. Et ideo omnipotens Deus cum Regibus suis & Principibus hanc pessimam consuetudinem amodo & deinceps eradicare & suffocare dignetur, ut ampliùs non fiat in populo Christiano.* Eumdem Imperatorem *Drogoni* fratri suo *Episcopatum* dedisse, *Hugoni* verò alteri fratri *Cœnobialia Monasteria*, refert etiam *Theganus* Cap. XXIV. Ebonem ab eodem Principe Remensem Archiepiscopum designatum innuit idem Auctor Cap. XLIV. ita ipsi *Eboni* improperans: *O qualem remunerationem reddidisti ei? Fecit te liberum, non nobilem, quod impossibile est post libertatem. Vestivit te purpura & Pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale: tu eum falso judicio voluisti expellere a solio patrum suorum.* Nihilominus electionum libertatem servavit Pius Princeps, ut colligitur ex Epistolâ *Caroli Calvi* ad *Nicolaum* Papam post Concilium Tricassinum datâ, ubi postquam de *Vualfarii* morte locutus est, hæc subdit: *Eo autem defuncto, & ab Imperatore, secundùm sacrorum Canonum institutionem plebi electione concessa, contigit eos quemdam virum Gislemarum nomine, ad Pontificatûs honorem elegisse: Qui dum ante Episcopos discutiendus adsedisset, oblatus est ei Textus Evangelicus. Cum autem ipsum aliquatenus legere, nihil tamen intelligere omnes pariter cognovissent, reprobatus, ac velut insipiens ab omnibus est dejectus. Tunc verò Domno Imperatori visum est ut præfatus Ebo pro scientiæ capacitate, meritorumque reverentia, ad jam dictum promoveretur Episcopatum. Quod cùm plebi, atque omnibus sanè sapientibus esset relatum, placere sibi omnes unanimiter affirmavere: ac sic secundùm Canonicam Institutionem Archiepiscopus est ordinatus.*

Si Cleri populique electionem Simoniaca labes infecisset, jus nominationis ad Regem devolutum erat, secundùm illius ævi Disciplinam. Id constat ex Allocutione Visitatoris Episcopi ad Clerum & plebem electionis causâ congregatam, quæ refertur inter Formulas antiquas Promotionum Episcopalium. Missus erat a *Ludovico Pio* Imperatore. Sic autem loquitur ejus nomine: *Notùm sit omnibus Fidelibus, qui in ista Parochia consistunt, ideo nos huc missos fuisse, ut concessam ab eo potestatem inter vos eligendi Sacerdotem annuntiaremus.... Si fortè aliquis per vestrum præmium, aut per aliquam malitiosam artem, hanc Sedem subripere conatus fuerit & hoc vobis malam consentientibus, ut in illum electio veniat, hoc nequaquam consentiemus vobis, sed Domno Imperatori annuntiabimus; & ille sine ullo periculo, & cum licentia Canonum, undecumque, & quicumque Clerico voluerit, dare poterit. Et tunc meritò auferetur a vobis potestas eligendi, quia Deum offendistis, & vosmet abominationem exhibuistis....* Mittebatur a Rege Episcopus Visitator ut electioni Episcopi præesset, impediret ne indignus eligeretur, curaret ut Canones observarentur in electione, totumque referret ad Principem, qui suo deinde consensu electionem approbaret vel improbaret. *Nobis quoque*, inquit, *idem Visitator, hujus electionis tantùm observatio credita est, ne per ignorationem aut ambitionem delinquere sinamus. Ideoque mandamus vobis ex verbo Domini Imperatoris, & per illam fidem quam Deo & Domno Imperatori Ludovico jurejurando conservare promisistis, & ne in illa terribili excommunicatione, in qua omnes ante tribunal Judicis consistere debemus, in gravissimam damnationis sententiam incidatis, ut eum quem meliorem & doctiorem & bonis moribus ornatiorem, in ista Congregatione conversari noveritis, nobis eum non celare dignemini.*

Melior & doctior ad Episcopatum eligendus.

Status electionum sub Carolo Calvo.

Carolus Calvus Rex Christianissimus libertatem electionum Episcopalium pariter concessit, sed eligendi licentiam ab ejus Majestate postulare necessum erat. Quæ postulatio argumentum erat reverentiæ quam Clerus Christianissimo Principi debebat: & Rex licentiam tribuendo novum jus non concedebat Ecclesiæ, sed libertatem utendi jure suo, ut conservator & tutor Ecclesiasticarum Libertatum. Metropolitanus Visitatorem mittebat, quem designabat Rex ut electioni præesset. Visitator decretum electionis mittebat ad Metropolitanum: Hic verò ad Regem referebat. Accepto consensu Regis, Metropolitanus electionem confirmabat, & scribebat ad Coëpiscopos ut statâ die ad Ordinationem ipsius in locum a se designatum convenirent. Id discimus ex Epistolâ *Hincmari* ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, editâ inter Formulas antiquas Promotionum Episcopalium ad calcem Tomi II. Conciliorum Galliæ, quâ ipsum rogat ut Clero & Plebi Silvanectensi novi Episcopi electionem permittat, post *Erpoini* obitum. *Dignetur mihi*, inquit, *Dominatio vestra literis suis significare, quem vultis de Coëpiscopis nostris, ut ei ex more Literas Canonicas dirigam, & Visitatoris officio fungens in eadem Ecclesia, electionem canonicam faciat; & aut per se, aut per literas suas, Vicario suo deferente, eamdem electionem cum Decreto Canonico singulorum manibus roborato ad me referat, ut per me ipsa electio ad Dominationis vestræ discretionem perveniat. Et quia in domo Dei nihil Auctoritas patitur inordinatum esse, nihilque præposterum, cùm vota concordia Cleri ac Plebis in electione regulari, vel vestræ Dominationis consensum cognoverimus, literas Metropolitanæ Auctoritatis super electionem certa persona ad Coëpiscopos Remorum Diœceseos dirigemus, certum diem & locum eis designantes, quando & quò ad Ordinationem ipsius Electi aut ipsi conveniant, aut literas sui consensus per Presbyterum aut Diaconum vice sua transmittant.*

Ad

Ad electionem Episcopi per Fratres e suis Cœnobiis deputatos Monachi etiam concurrebant.

Ad electionem verò Episcopi, non solùm Clericos civitatis, sed & Monasteria, & rusticanarum Parochiarum Presbyteros concurrisse, missis Procuratoribus qui nomine ipsorum suffragarentur, constat ex Epistolâ ejusdem *Hincmari* ad *Hedenulphum* Laudunensem Episcopum, ut Visitatoris officio fungatur in electione Episcopi Cameracensis. *Quæ electio*, inquit, *non tantùm a civitatis Clericis erit agenda, verùm & de omnibus Monasteriis ipsius Parochiæ, & de rusticanarum Parochiarum Presbyteris, occurrant Vicarii commorantium secum concordia vota ferentes. Sed & laïci nobiles ac cives adesse debebunt: quoniam ab omnibus debet eligi, cui debet ab omnibus obediri.*

Episcopatu Parisiensi per obitum *Ercanradi* vacante, Rex *Carolus Calvus Æneam* Episcopum designavit; quem nihilominus Clerus Parisiensis & Fratres Monasteriorum S. Dionysii, S. Germani, S. Genovefæ, Fossatensis, &c. elegerunt, & Decretum de ejus electione ad *Vuenilonem* Metropolitanum Senonensem & Comprovinciales Episcopos misere, ita scribentes: *Ipse in cujus manu cor Regis est, gloriosi Domini nostri Caroli, quemadmodum planè confidimus, menti infudit, ut ejus nos regimini committeret, quem in divinis & humanis rebus sibi fidissimum multis experimentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiam, & Regis nostri piam suscipientes providentiam, Æneam, cujus præconia præmisimus, concorditer omnes eligimus. Æneam Patrem, & Æneam Pontificem habere optamus. Quamvis enim tanta providentia ac probitate Præcellentissimus Rex noster polleat, ut solum ejus judicium de viro memorato posset sufficere; tamen conditionis humanæ non nescii, futurarumque curiosi rerum, nos ipsi propositum ac mores longè priùs inspeximus, & inter graves probabilesque personas, & sanctitate ferventes, hunc quem Antistitem habere cupimus, quotquot eum nosse potuimus, absque errore annumeravimus.*

Idem probat Decretum Cleri & Plebis Senonensis de electione *Ansegisi* Metropolitani, ad Episcopos Provinciæ Senonicæ. *Cum Decreto*, inquiunt, *electionis nostræ manibus singulorum nostrorum roborato, ad Paternitatem vestram accedentes, Ansegisum Presbyterum Remorum Diœceseos, Ecclesiæ autem Belvacensium, atque Abbatem Monasterii S. Michaëlis, quem per licentiam vestram, Patres Venerandi, Domino etiam Christianissimo Rege Carolo annuente, secundùm Decreta Celestini Papæ, ex propria Ecclesiæ deficiente electione, pari consensu & concordia, voluntate ac devotione, elegimus nobis & Ecclesiæ nostræ Episcopum atque Pontificem, per manum vestram consecrari implorantes, petimus, &c.*

Vuenilo Senonensis Episcopus a *Carolo Calvo* Rege etiam designatus est, Episcoporum Provincialium consensu: quod secundùm consuetudinem Antecessorum suorum Princeps Christianissimus fecit. Id *Carolus* ipse testatur in Libello Proclamationis adversùs *Vuenilonem* oblato Synodo Tullensi ad Saponarias: *Vacabat Metropolis Senonum, quam juxta consuetudinem Prædecessorum meorum Regum Vueniloni tunc Clerico meo, consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantùm ex me fuit, ut eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.*

Hincmarus Archiepiscopus Remensis *A Clero & plebe ipsius Metropolis, necnon ab Episcopis ejusdem Provinciæ, Archiepiscopo Senonensis Ecclesiæ Vuenilone, atque Ercanrado Parisiorum Episcopo annuente, cum consensu Abbatis sui, & Fratrum Monasterii S. Dionysii, in quo degebat, favente quoque Carolo Rege electus est:* teste *Flodoardo* Lib. III. Cap. V.

Joannes VIII. Pontifex Maximus Epistolâ LXX. *Aribertum* Ebredunensem Episcopum reprehendit, quòd alium Episcopum ab eo quem Clerus & populus elegerat, & quem *Carolus Calvus* Imperator suo consensu confirmarat, in Vencienſi Ecclesia consecraverit. *Mortuo*, inquit, *Veniensi Episcopo, non præfatum Sacerdotem, quem, ut dictum est, Clerus & populus civitatis elegerat, piæque memoriæ Carolus Imperator suo consensu firmaverat, consecrasti; eodem Augusto de præsenti vita subtracto, alterum non juxta normam canonicam electum, ex adverso venientem, nec per ostium, sed aliunde introeuntem, tuo tantùm libito ordinasse accusaris.*

Non diffiteor quin *Carolus Calvus* Palatinos Clericos interdum Episcopos designaret, nec eorum sortem committeret electioni: sed Episcopi jus ipsos examinandi cùm de vita, tum de doctrina sibi servaverunt; ipsosque rejiciendi, si indigni vel incapaces essent. Quo in casu Clerus, Populus, Episcopi, Metropolitanus, si necesse esset, mittebant Oratores ad Regem, vel per sese ejus Majestatem adibant, supplicaturi ut dignum Ministrum Ecclesiæ concederet. Id ex Concilio Valentino III. Canone VII. compertum est. *Si quando Episcopus decesserit, a Principe postuletur, ut canonicam electionem Clero & Populo ipsius civitatis permittere dignetur. Sed etsi a servitio pii Principis nostri aliquis Clericorum venerit, ut alicui civitati præponatur Episcopus, timore casto sollicitè examinetur, primùm cujus vita sit, deinde cujus scientiæ, & vigore Ecclesiastico agat Metropolitanus, Episcopis sicut Dei Ministris adjutorium ferentibus, ne maculata vita, & pompis sæculi turbidus, & simoniaca hæresi pollutus, Ecclesiæ superponatur Episcopus. Si necessarium idem Metropolitanus viderit, ne tantum malum cogatur agere, ut indebito honorem bonis tantùm debitum tradat, instruat populum, informet Clerum, potiùs adire Clementiam Imperialem; & ipse cum Coëpiscopis, quibus valuerit modis adeat, ut Ecclesiam Dei Gloriosus Imperator digno honoret Ministro.*

Mutuum sibi honorem, opemque mutuam in hisce negotiis exhibebant Reges & Episcopi. Unde *Flodoardus* Lib. III. Cap. XXIV. de *Hincmaro* & Synodo Carisiaca verba faciens, ait: *Simul cum Synodo Episcoporum apud Carisiacum habita, scribit Hilduino Caroli Regis Archicapellano, & pro Ecclesia Lingonica, quam Vvulfadus Ecclesiæ Remensis alumnus, contra canonica, occupaverat Decreta. Unde suggesserat eadem Synodus Regi, ut alterum ad regendam præfatam constitueret Ecclesiam. Et Rex jusserat ut Episcopi quærerent talem, qui posset in Episcopali Ministerio eidem Ecclesiæ proficere; eorumque vota in Isaac ipsius Hilduini discipulum convenerant, obsecrantes hujus in hoc Hilduini consensum, & deprecationem ipsius pro eo apud Regem.*

Idem constat ex Synodo apud Theodonis Villam Canone II. quæ Regibus Christianissimis *Lothario*, *Ludovico*, & *Carolo* supplicat ut Ecclesiis diu ob eorum discordiam viduatis Episcopos designent: *Dei legatione fungentes monemus, ut Sedes, quæ vestra discordia viduata manent, submota funditus peste simoniacæ hæreseos, sine dilatione, juxta Auctoritatem canonicam, aut Episcopos a Deo datos, & a vobis regulariter designatos, & gratia Sancti Spiritûs consecratos accipiant, &c.* Anno 844.

Nicolaus I. Pontifex Maximus, Canonum studiosissimus executor, scripsit * ad Episcopos in Regno, *Lotharii* constitutos, eisque præcepit sub pœna excommunicationis, ut Regi suggererent, quatenus summoto *Hilduino*, cui etsi indigno & irregulari Episcopatum Cameracensem dederat, *ex se eligendi, juxta sacros Canones, Episcopum,*

* Epist. LXIII.

copum, Clero & Plebi ipsius Ecclesiæ licentiam tribuat.

Status electionum sub Ludovico II.

Rex idem *Lotharius* Imperatorem *Ludovicum II.* fratrem suum rogavit, ut Gratianopolitanum Episcopatum *Bernario* uni e suis Clericis concederet. Annuit *Ludovicus*, datisque ad *Adonem* Viennensem Archiepiscopum literis, jussit ut *Bernarium* Episcopum ordinaret. *Amantissimus frater noster Lotharius*, inquit, *rogavit nostram Mansuetudinem, ut cuidam suo Clerico, nomine Bernario, Episcopatum Gratianopolitanum concederemus, quod & nos benignissimè fecimus. Idcirco monemus Sanctitatem tuam ut si dulcissimus Frater noster eumdem prædictum Clericum ad te miserit ordinandum, mox voluntati ipsius dulcissimi fratris nostri obedias, certus de nostra concessione, ut in Gratianopolitana Ecclesia ordinetur Episcopus.* Similia mandata dedit *Adoni Carolus Calvus*, ita tamen ut ab ipso vellet examinari *Bernarium* secundùm Canones, antequam inauguraretur: *Ut vestro*, inquit, *judicio, si canonicè probaveritis, ibi a vestra Sanctitate ordinetur Episcopus.*

Status electionum sub Ludovico III.

Hincmarus Archiepiscopus Remensis ad *Ludovicum III.* & *Carolomannum* Reges Christianissimos scripsit *pro electione Canonica Ecclesiæ Tornacensi vel Noviomensi obtinenda post obitum Rageneli Episcopi. Item pro ipsa electione jam facta, quam indignè tulerant ab ipso Archiepiscopo fuisse dispositam. Item pro eadem, ostendens qualiter in electione ipsorum consenserit, quando electi sunt ad regni Principatum, & quæ ab eis pro hac electione mandata perceperit; & quale sit ministerium Regale, & quale Pontificale & qualis eligendus vel ordinandus sit Episcopus, & qualis vel qualiter non debeat ordinari, & ut divinas Auctoritates addiscere curent. Item pro eadem re, sacris demonstrans Auctoritatibus quàm graviter in Deum peccarent, qui Ordinationem illam tamdiu differre facerent.* Ita refert *Flodoardus* lib. III. Cap. 19. Scripsit idem *Hincmarus* ad *Hugonem* Abbatem Regni Administrum eadem de causa petens, ut hortaretur Reges *Ludovicum* & *Carolomannum* ut *voluntatem Dei & Antecessorum suorum consuetudinem* hoc in negotio *conservarent ...... Et quia ipse nihil aliud inde egerat, nisi quod per triginta & quinque annos in hujusmodi negotio solitus erat .... adjungens Sacrorum Canonum promulgatas super electione canonica Auctoritates; & ostendens, quòd non Episcopi de Palatio præcipiantur eligi, sed de propria qualibet Ecclesia: & quòd de ordinando Episcopo non Regis vel Palatinorum debet esse commendatio, sed Cleri & plebis electio, & Metropolitani in electione dijudicatio, deinde terreni Principis consensio, & sic fieri Episcoporum manûs impositio.* Ita refert *Flodoardus*, Cap. XXIV. ejusdem libri.

Idem *Hincmarus* scripsit ad *Ludovicum III.* Regem Christianissimum, rogans ut liberam Episcopi electionem in Bellovacensi Ecclesia fieri permitteret. Epistolam exorditur a Decreto Synodi apud *S. Macram* nuper habitæ, cujus hic est tenor: *Ut sicut Sacræ Leges & Regulæ præcipiunt, Archiepiscopis & Episcopis conlimitanearum Diœceseon electionem concedere dignemini, ut undecumque secundùm formam regularem electionis, Episcopi talem eligant, qui & Sanctæ Ecclesiæ utilis & Regno proficuus, & vobis fidelis ac devotus cooperator existat: & consentientibus Clero & Plebe, eum vobis adducant ut secundùm Ministerium vestrum, res & facultates Ecclesiæ quas ad defendendum, & tuendum vobis Dominus commendavit, suæ dispositioni committatis, & cum consensu ac literis vestris eum ad Metropolitanum Episcopum, ac Cœpiscopos ipsius Diœceseos, qui eum ordinare debent, transmittatis, & sic sine scandali macula ad Sanctum Sacerdotium provehatur.* Tum Aulicos adulatores insectatur, qui Regi insusurrabant, Episcopos, Clerum ac Plebem, debere illum eligere quem Rex vellet & juberet. Deinde Regem orat ne aliquid novi in Ecclesiam sinat induci, aut id sibi tribuat, quod Reges & Imperatores illius antecessores nusquam sibi tribuerunt; & ne Spiritum Sanctum in Episcopis contristet. *Recordamini*, inquit, *Professionis vestræ, quam in die consecrationis vestræ promisistis, & super altare, coram Episcopis omnibus, qui adfuerunt, Domino obtulistis ..... Per quem vos obsecro Episcopali Ministerio, talia vestro tempore in sanctam Ecclesiam introducere non tentetis, qualia Magni Imperatores & Antecessores vestri suis temporibus introducere non præsumpserunt. Et quoniam sine Sancto Spiritu Ministerium Episcopale non agitur, non sit vobis leve in Episcopis contristare Spiritum Sanctum.*

Eligendi ad Episcopatum viri Ecclesiæ & Regno utiles.

Odacro favebat Rex juvenis *Ludovicus*, allegabatque ipsum a Clero & Plebe Bellovacensi summo consensu electum. Respondet *Hincmarus*, ipsos jure electionis excidisse ob violatos semel, iterum ac tertiò Canones, indignos aut incapaces eligendo; Jusque ad Episcopos esse devolutum. *Quod scripsistis, Vota omnium qui commorantur in Bellovacensi Ecclesia, in Odacrum concordare, non est mirum si stulti, & improbi ac cupiditate cæcati toties taliter agunt, non correcti de rejectione prava suæ electionis in Fromoldum, & reprobato Rodulpho, & a se electo Honorato, sacro Episcopali Ordini adhuc doctrina fidei incongruo, perdiderunt electionem, sicut ostensum est illis in Synodo, & per sacras Regulas non ulterius illorum, sed Episcoporum esse electionem .. .... Et nunc contra Regulas & Leges sine Visitatore præsumpserunt electionem.*

Jus electionis a Clero vacantis Ecclesiæ ad Episcopos Provinciæ devolvebatur, si indignus & incapax electus esset.

Odacrum quod attinet ipsi degradationis minas intentat *Hincmarus*, si Regis fretus Auctoritate Sedem Bellovacensem occupet. *Si vestræ*, inquit, *Dominationi de illo est cura hoc nullatenus faciatis, ne forte si feceritis, & ipse Episcopium illud & Pastore vacantem Ecclesiam contra sacras Ecclesiæ Regulas invadere præsumpserit, sacris Legibus & Regulis exigentibus, quod non opto contingat ut ulterius, nec in vita mea, nec post mortem corporis mei, in Diœcesi Remensi, in gradu Ecclesiastico valeat ministrare.* Instabat Rex, ut *Hincmarus* in omni et utilitate Regni ipsi proficuus, fidelis, & devotus esset, sicut Regibus prædecessoribus suis extiterat. Respondet generosus Antistes, id se hactenus observasse, & semper observaturum. Et Regem vicissim admonet, ea ut observet, quæ Ecclesiæ & Præsulibus in sua consecratione promisit. Nunquam porro ejus Majestatem ab ipso impetraturam ut contra Ecclesiæ disciplinam agat. *Vos autem Sanctæ Ecclesiæ & ejus Rectoribus, atque mihi servate, quod illi conservaverunt: & pro devotionis fidelitate, nolite mihi retribuere mala pro bonis suadentes, non tamen auxiliante Domino persuadentes, ut in senecta mea declinem a sacris Regulis, quòd nec pro cupiditate nec pro amore, vel timore hactenus feci ut a gradu Episcopali, quo per triginta & sex annos gratiâ Dei usque modò functus fui, meritò decidam. Non enim excidit mihi a mente Sententia Salvatoris, quæ dicitur:* Quid enim proficit „ homo, si lucretur universum mundum, se„ autem ipsum perdat, & animæ suæ detrimen„ tum faciat? *Et Sancti Canones Spiritu Sancto decreti:* * Si quis, *inquiunt*, contra suam professionem vel subscriptionem venerit in aliquo, ipse se honore privabit. *Et si vobis consensero, ut contra divinas & humanas leges, & contra vestram & meam, coram pluribus in Synodo Episcopis cohibentibus, professionem faciatis, me perdam, & vos non salvabo, dicente Apostolo:* * *Non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.*

Generosa Hincmari ad Regem adhortatio.

* Concil. Carthag. II. Can. 13.

Rom. I.

Joan-

Joannes VIII. Pontifex Maximus Epistolâ CCLXXXI. ad Genevenses, quâ ipsis præcipit ut *Optando* Episcopo a se consecrato obediant, libertatem electionis de proprio Clero faciendæ a *Carolo* Imperatore concessam asserit. *Præcognita vestrûm omnium in eodem Optando electione, & qualiter idem Serenissimus Imperator eidem Ecclesiæ electionem perenniter de proprio Clero donaverat, diutiùs ipsa Ecclesia ne viduata maneret Pastore, consecravimus eum Sancti Spiritûs gratiâ.*

Status electionum sub Carolo Simplice.

Carolum Simplicem Regem Francorum Clerus populusque Tungrensis rogavit, ut *Hilduino* perduelli & invasore summoto, *Richerum*, quem canonice elegerant, Episcopum ipsis daret; ut idem Princeps testatur in Epistolâ ad Episcopos Regni sui. *Addentes etiam in precibus*, inquit, *ut vestro consilio citiùs ageretur ne ampliùs prædæ & direptioni paterent: sed illis ad ordinandum daremus Pontificem Richerum, quem concorditer elegerunt.* Joannes X. Pontifex Maximus *Herimannum* Coloniensem Archiepiscopum graviter increpuit, quòd *Hilduinum* nec a Clero & Plebe electum, nec a Rege designatum seu approbatum consecrasset, Regique Christianissimi jura in Episcoporum electionibus, salva suffragiorum libertate confirmavit, Epistolâ I. ad *Herimannum*, Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Et quia*, inquit, *vestra Fraternitas sententiam Apostoli reprobavit operando, qui monet nulli modo alicui leviter manus imponere, cùm Hilduinum, canonicis sibi obviantibus Regulis, absque Clericorum electione & laicorum acclamatione, Gislebertimetu Episcopali infulâ decorare non denegastis, cum prisca consuetudo vigeat, qualiter nullus alicui Clerico Episcopatum conferre debeat, nisi Rex cui divinitus sceptra collata sunt.* Et infra: *Richerus ut Caroli Regis testimonium perhibet, atque nostri dilecti filii Berengarii Imperatoris literæ testantur, primitus a Clero electus, & a populo expetitus est ..... Valde admirari non distulimus, cur contra rationem absque Regis Jussione agere pertentastis, cum vobis reminiscentibus hoc nullo modo esse debeat, ut absque Regali Præceptione, in qualibet Parochia Episcopus sit consecratus .. ... Nos Caroli Regis decus nullo modo auferre volumus, sed pro vigore atque dilectione vel consanguinitate nostri dilecti filii Berengarii gloriosissimi Imperatoris, ut prior Antecessorum suorum Regum mos fuit, cum ita illibatam atque inconcussam Dominationem obtinere delectamur, & sicut priores suos Antecessores, nostrorum Antecessorum Auctoritate, Episcopum per unamquamque Parochiam ordinare probabiliter statutum est, ita ut Carolus Rex faciat, confirmando jubemus.* Et Epistolâ ad Carolum Regem, idem confirmat his verbis: *De hoc verò quod Gislebertus contra vestra sceptra inutiliter gessit, valde dolemus, eo quod prisca consuetudo, & Regni nobilitas censuit, ut nullus Episcopum ordinare debuisset absque Regis Jussione.*

Jus Regis Christianissimi in Episcoporum Regni sui electionibus Joannes X. tuetur & confirmat.

Formosus Papa *Fulconem* Remensem Archiepiscopum reprehendit, quod *Herbarium* noluisset consecrare *quem Clerus & Plebs Ecclesiæ Catalaunensis, consensu Regis Odonis, ad Episcopatum ducebatur elegisse* (teste *Flodoardo* lib. 4. c. 3.) Idem *Fulco* ad **Odonem Regem** scripsit, *Rogans pro concedenda Ecclesiæ Laudunensi, post decessum Didonis Episcopi, electione libera, ostendens non oportere violenter eos, ad eum quem nolint, suscipiendum compelli:* ut refert idem *Flodoardus* cap. 5. libri laudati.

Tom. III. Concil. Gall.

Concilium Remense anno 975. *Theobaldum* Episcopum, Ambianensis Ecclesiæ usurpatorem, excommunicavit, Præsidente *Stephano* Diacono *Benedicti VII.* Papæ Legato. Inter excommunicationis ejus causas exprimitur illa, quod contra Regis voluntatem in Sedem Episcopalem irrepsisset, ut constat ex Epistolâ Synodicâ ad ipsum scripta nomine *Adalberonis* Remensium Archiepiscopi, & *Stephani* Legati Apostolici: *Convenerunt pro te reverendi Medici, qui morbos tuos optimè noverint, tyrannicam scilicet vim, quâ insulatus es contra Regium velle.*

Laudatus *Adalbero* in Decreto de Reformatione Cœnobii Mosomensis condito in Synodo apud Montem Sanctæ Mariæ, anno 983. se Regis benignitate Episcopum inscribit. *Notum fiat universis cùm præsentibus, tum etiam futuris Fidelibus quondam nobis Episcopio gratia Dei ac benignitate Regia contradito, Sanctorum quoque loca quædam honore integro reperisse plurimùm valentia, quædam vero pristinæ dignitatis statu deficiente prorsus neglecta.*

Flori testimonium de electionum libertate.

Florus Ecclesiæ Lugdunensis Diaconus, in Opusculo de Electionibus Episcoporum, cujus solum Fragmentum superest, Jus Ecclesiæ & Principum in hujusmodi negotiis, & utriusque juris originem præclarè exponit. *Manifestum est*, inquit, *omnibus qui in Ecclesia Dei Sacerdotale Officium administrant, quæ sunt illa, quæ in Ordinatione Episcopali, & sacrorum Canonum Auctoritas, & consuetudo Ecclesiastica, juxta dispositionem divinæ Legis, & traditionem Apostolicam jubeat observari: videlicet ut Pastore defuncto, & Sede vacante unus de Clero Ecclesiæ, quem communis & concors ejusdem Cleri, & totius Plebis consensus elegerit, & publico Decreto celebriter ac solemniter designaverit, legitimo Episcoporum numero consecratus, locum decedentis Antistitis rite valeat obtinere: nec dubitetur divino Judicio & dispositione firmatum, quod ab Ecclesia Dei tam sancto ordine, & legitima observatione fuerit celebratum. Hæc sunt quæ in Conciliis Patrum, & in Decretis Apostolicæ Sedis Pontificum statuta reperiuntur, & ab Ecclesiis Christi & initio comprobata reperiuntur, & comprobantur.* Id *S. Cypriani* verbis probat ad *Antonianum* de *S. Cornelii* Pontificis electione scribentis Episcopum factum esse de Dei & Christi ejus Judicio, de Clericorum omnium testimonio, de Plebis suffragio, de Sacerdotum antiquorum & bonorum Virorum consensu. Ex quibus ita colligit Florus: *Juxta hæc verba B. Cypriani, ordinatos fuisse constat, & legitimè præfuisse universo populo deinceps omnes Ecclesiarum Dei Antistites, absque ullo consultu mundanæ Potestatis, a temporibus Apostolorum, & postea per annos fere quadringentos. Ex quo autem Christiani Principes esse cœperunt, eamdem Episcoporum Ordinationibus ex parte maxima permansisse Ecclesiasticam libertatem, manifesta ratio declarat. Neque enim fieri potuit, cùm unus Imperator totius terræ Monarchiam obtineret, ut ex omnibus latissimis mundi partibus, Asia videlicet, Europa, & Africa, omnes qui ordinandi erant Episcopi, ad ejus cognitionem deducerentur. Sed fuit semper integra & rata Ordinatio, quam Sancta Ecclesia, juxta Traditionem Apostolicam, & religiosæ observationis formam celebravit. Quod vero in quibusdam Regnis postea consuetudo obtinuit, ut consultu Principis Ordinatio fieret Episcopalis, valet utique ad cumulum fraternitatis, propter pacem & concordiam mundanæ potestatis; non tamen ad complendam veritatem vel Auctoritatem sacræ Ordinationis, quæ nequaquam Regio Potentatu, sed solo Dei nutu, & Ecclesiæ fidelium consensu, cuique conferri potest. Quoniam Episcopatus non est munus humanum, sed sancti Spiritûs donum ..... Unde graviter quilibet Princeps delinquit, si hoc suo beneficio largiri posse existimat, quod sola divina gratiâ dispensat: cùm ministerium suæ potestatis in hujusmodi negotium peragendo adjungere debeat, non præferre.* Tandem ita concludit Florus: *Quæ omnia non ideo dicimus, quasi potestatem Principum in aliquo minuendam putemus, vel contra religiosum morem Regni aliquid sentiendum persua-*

deamus; sed ut clarissimè demonstretur, in re hujusmodi divinam gratiam sufficere, humanam verò potentiam, nisi illi consonet, nihil valere. Quapropter in Sacris Canonibus Patrum, ubi plurima causa commemorantur, sine quibus Episcopalis Ordinatio irrita habenda est, de hac re nihil invenitur insertum. Eamdem disciplinam X. sæculo observatam probant Acta electionis *Gerberti* in Remensem Archiepiscopum. Electus enim est ab Episcopis, favore Regum *Hugonis* & *Roberti*, assensu Cleri & populi.

Electionum in Germania Italia, & Anglia libertas.

In Germania servatam fuisse Episcopalium electionum libertatem, sub *Ottonum* Imperio, constat ex Vita *S. Vvolfangi* Ratisponensis Episcopi, apud *Surium* die 31. Octob. cap. 11. ex Vita *S. Meinuerti* Paderbonensis Episcopi, & ex Vita *S. Heriberti* Archiepiscopi Coloniensis, apud eumdem die 16. Martii, Cap. 5. In Italia eamdem viguisse Disciplinam constat ex Synodo Romana sub *Nicolao Primo* ex Epistolis CLXXI. CCXXI. CCXXIII. CCLX. CCCIV. *Joannis VIII.* In Anglia quoque viguisse electiones decimo sæculo probat Vita *Sancti Dunstani*, Vigorniensis primùm, deinde Londoniensis Episcopi, demum Cantuariensis Archiepiscopi, apud *Surium*, die 19. Maii.

Episcoporum electiones à Metropolitanis confirmata.

III. Episcoporum electio a Metropolitano confirmabatur, prævio examine, sæculis nono & decimo. Id probat Concilii Valentini III. anno DCCCLV. celebrati Canon septimus supra laudatus. Idem probat Formula Examinationis *Vvilleberti* Catalaunensis Episcopi ordinandi, ab *Hincmaro* Archiepiscopo Remensi factæ, quam inter Formulas antiquas Promotionum Episcopalium undecimam ordine *Sirmondus* edidit Tom. II. Conciliorum Galliæ. Hanc legant Antiquitatis Ecclesiasticæ studiosi. Idem probat Epistola *Hincmari* ad Clerum & Plebem Bellovacensem, quæ inter easdem Formulas N. IV. legitur: in qua ubi rectæ electionis formam exposuit, hæc subdit de examine & confirmatione: *Hujusmodi autem, quantùm Dominus dederit, ipso cooperante Electum cum Visitatore vestro, præsente scilicet Confratre nostro, & cum Decreto Canonico, ad humilitatis nostra sollicitudinem examinandum adducite: quia ut longè ante nos dictum est, Non est facilè dimittendus, cui est proximus committendus. Prænoscere vos denique volo, quia si personam a sacris Canonibus deviam scienter nobis adduxeritis, non solùm ex ea Pontificem non habebitis, verùm etiam pro illicita electione, ut contemptores Canonum, Judicium incurretis. Sed & nostro ac Coëpiscoporum nostrorum Judicio refutata rationabiliter electione vestra incongrua, talem secundùm Laodicenses Canones, studebimus eligere, qui vestris vitiosis voluntatibus non valeat consentire.* Legatur Epistola *Hincmari* XLIII. ad *Adventium* Episcopum Metensem, in qua exponit quo debeant ordine consecrari Metropolitanus atque Diœcesanus Episcopus.

Jus Romanorum Pontificum in electionibus confirmandis.

IV. Quamvis Romani Pontifices jure suo confirmandi Episcopos per totum Occidentem nondum uterentur, in quibusdam tamen casibus Episcopum aut Archiepiscopum electum confirmabant, vel etiam ordinabant. Primò cùm jure suo Metropolitanus abusus erat, confirmando contra Canones. Sic *Joannes X.* vocatis Romam *Hilduino* & *Richero* de Tungrensi Episcopatu contendentibus, *Richerum* confirmavit, rejecto *Hilduino*, quem *Herimannus* Coloniensis Archiepiscopus contra Canones ordinarat. Secundò, cùm dispensatione opus erat, quæ a solo Pontifice Romano, qui unus, per totum orbem, de Canonibus dispensare potest, concedi posset. Sic *Vulfadi* Bituricensis Archiepiscopi electionem *Nicolaus I.* ut confirmaret a Christianissimo Rege *Carolo Calvo*, rogatus est. Id constat ex Epistolâ *Caroli* Regis ad *Nicolaum* Papam, paulò ante Synodum Suessionensem scriptâ, ut Ecclesiam Bituricensem *Vvulfado* interim committere liceret. Ante Synodi definitionem nihil innovandum respondit Pontifex. Rex Ecclesiam & res Ecclesiæ, *Vvulfado* interim commendavit, professus se noluisse ipsam absolutè ei committere absque Sedis Apostolicæ consensu. *Biturigensem Ecclesiam dare absque Apostolatus vestri determinatione distulimus.* Sic *Rodulfus* Rex, missis Romam Legatis, confirmationem *Hugonis* pueri quinquennis, filii *Heriberti* Comitis, in Remensem Archiepiscopum, a Joanne X. impetravit. Tertiò cùm Metropolitanus officio suo non fungebatur. Sic *Joannes VIII. Optandum* confirmavit, consecravitque Genevensem Episcopum, quia *Ottramnus* Viennensis Metropolitanus, *Bosoni* Regi Arelatensi addictus, ejus electionis confirmationem, Ordinationemque studio partium differebat. Id constat ex Epistolâ ejusdem Pontificis ad Genevenses, LXIX. Tom. III. Conciliorum Galliæ. Sic *Stephanus VI. Theutboldum* Lingonensem Episcopum ordinavit, cùm *Aurelianus* Lugdunensis Archiepiscopus illum ordinare pertinaciter recusaret, immo *Egilonem* quemdam Monachum Clero & populo Lingonensi præposuisset nolentibus, ut *Flodoardus* testatur lib. 4. cap. 1.

Professio Ordinandorum Episcoporum.

V. Observantiam Canonum Ordinandi pollicebantur Episcopi, & obedientiam Metropolitano suo: Metropolitani Summo Pontifici profitebantur. Id constat ex Professione *Adalberti* futuri Episcopi Morinensis *Hincmaro* Remorum Archiepiscopo ante Ordinationem oblata, quæ extat inter Formulas antiquas Promotionum Episcopalium XII. *A sacris* inquit, *Canonibus, atque a Regularibus Decretis Apostolica Sedis de Ecclesiasticis Ordinibus & disciplinis Canonum promulgatis, seu a Synodalibus Constitutionibus, quas Catholica Ecclesia ab Auctoritatem recipit, me per contemptum pertinaciter non deviaturum profiteor. Privilegio etiam Metropolis Remorum Ecclesia, ac ejus Præsulis, secundùm Sacrosanctos Conciliorum Canones, & Decreta Sedis Apostolica ex sacris Canonibus & Legibus promulgata, pro scire & posse, absque dolo & simulatione, vel indebita & pertinaci contradictione, me obediturum profiteor. Sed & observationes ac regularia mandata, sacrosanctorumque Conciliorum Placita, qua post Ordinationem Episcopalem in Literis Canonicis, secundùm morem Ecclesiasticum, propriis subscriptionibus roboratis collecta, & mihi tradenda coram omnibus prædixistis, me servaturum profiteor.* Et in ea, quæ sequitur inter easdem Formulas, Professione altera, Ordinandi Archiepiscopi: *Beato verò Petro*, inquit, *& Vicario ejus, debitam subjectionem & obedientiam, Suffraganeis verò nostris adjutorium me exhibiturum profiteor.* Solam Professionem Fidei, non autem obedientiæ & fidelitatis Constantinopolitani Patriarchæ ab Ordinandis Episcopis exigebant, secundùm Canonem VIII. Synodi VIII. Oecumenicæ. Varia itaque erat quoad hoc caput, Ecclesiarum Politia.

Fidelitatis Sacramentum ab Episcopis Regibus præstitum.

VI. Fidelitatis Sacramentum Regibus præstabant Episcopi, in Gallia præsertim & Germania, Sæculo nono, quod antea insuetum videtur. Hic usus ex Concilio Turonensi III. Canone I. & ex Aquisgranensi II. P. II. Canone XII. probatur, quo postremo Exauctorationis minæ intentantur Episcopis, & cæteris Clericis, qui a *Ludovico* Imperatore defecerint, *aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promissum violaverint.* Idem constat ex Annalibus Bertinianis ad annum DCCCXXXVII. referentibus Episcopos & Abbates Provinciarum, quas *Ludovicus Pius Caroli Calvi* ditioni subjecit,

eit, fidem novo Regi sacramento obstrinxisse: *Sicque*, inquiunt, *jubente Imperatore, in sui præsentia Episcopi, Abbates, Comites, & Vassalli Dominici, in memoratis locis beneficia habentes, Carolo se commendaverunt, & fidelitatem sacramento firmaverunt*.

Cùm *Ludovicus* Germaniæ Rex ad occupandum *Caroli* fratris sui Regnum seditiosorum impulsu venisset, atque sacramentum fidelitatis ab Episcopis Ditionis *Caroli* extorquere conaretur, Episcopi Provinciarum Remensis & Rotomagensis in Synodum apud Carisiacum congregati anno DCCCLVIII. mense Novembri, gravissimam ad ipsum in Attiniaco Palatio consistentem Epistolam scripsere, quâ negarunt Episcopos sacramentum fidelitatis & homagium præstare debere post Ordinationem. Sed ita scripsere ad Regem qui legitimus ipsorum Princeps non erat, immo alieni Regni invasor. Fidem autem suam *Carolo Calvo*, sacramento obstrinxerant, cujus religionem violassent, si morem gessissent *Ludovico*. Quamquam & legitimis Principibus fidelitatem ægrè jurarent Antistites nostri, sed absque juramento profiteri vellent, ut ex dicendis inferiùs patebit. Sic autem ad *Ludovicum* Germaniæ Regem ea de re scripsere: *Et nos Episcopi Domino consecrati, non sumus hujusmodi homines sæculares, ut in vassallatico debeamus nos cuilibet commendare, seu ad defensionem & adjutorium gubernationis in Ecclesiastico regimine nos, Ecclesiasque nostras committere, aut jurationis sacramentum, quod nos Evangelica & Apostolica, atque Canonica Auctoritas vetat, debeamus quoquo modo facere. Manus enim Chrismate sacro peruncta, quæ de pane & vino aqua mixto per orationem & crucis signum conficit Corpus & Christi Sanguinis Sacramentum, abominabile est, quicquid ante Ordinationem fecerit, ut post Ordinationem Episcopatus sæculare tangat ullo modo sacramentum. Et lingua Episcopi, quæ facta est per Dei gratiam clavis cœli, nefarium est ut sicut sæcularis quilibet super Sacra juret in nomine Domini, & Sanctorum invocatione, nisi fortè, quòd absit, contra eum scandalum acciderit Ecclesiæ suæ: & inde sic temperanter agat, sicut Domino docente constituerunt Rectores Ecclesiæ Synodali Concilio. Et si aliquando Sacramenta ab Episcopis exacta, aut acta fuerunt, contra Deum, & Ecclesiasticas Regulas, quæ Spiritu Sancto dictata, & Christi sunt Sanguine confirmata, acta Sancta Scripturæ paginis declarantur; & exigentes atque facientes medicamento exinde salutaris pœnitentiæ indigent.*

Cæterùm non semel Episcopos, cæterosque Regis subditos ipsi fidelitatem jurasse, sed quoties nova ratio id postulabat, constat ex Epistolâ Synodicâ Concilii Tullensis ad Saponarias, ad *Vvenilonem* Archiepiscopum Senonensem a *Carolo Calvo* perfidiæ accusatum. *Imputat*, inquiunt, *quòd cum juramento fidei a vobis accepto, Senonum Præsulatum vobis largitus sit; & in divisione Regni juramentum cum aliis feceritis, cumque vestra electione, & aliorum Episcoporum, cæterorumque Fidelium consensu, in Regem a vobis sit divinâ gratiâ consecratus; & chirographo, quod vestra fidei qualitatem & immobilitatem erga se continet, illius verò in vos firmam benevolentiam, ad omnes sinistras suspiciones utrinque abolendas composito subscripseritis, quod omnes absque recusatione fecerunt dumtaxat Fideles. Post repetita toties sacramenta, in procinctu contra Paganos vestro cum vestrorumque destitueritis auxilio.*

Hincmarus Laudunensis Episcopus, cùm in suspicionem apud *Carolum Calvum* Regem venisset, novum fidelitatis sacramentum edere compulsus est, hoc tenore: *Ego Hincmarus Laudunensis Ecclesiæ Episcopus, amodo & deinceps Domino Seniori meo Carolo Regi sic fidelis & obediens secundùm ministerium meum ero, sicut homo suo Seniori, & Episcopus per rectum suo Regi esse debet.*

Anno DCCCLXXII. cùm *Carolus Calvus* Rex Francorum, sibi subditorum omnium fidem contra *Ludovicum* Germaniæ Regem novis sacramentis devincire vellet in Placito generali apud Gundulfi Villam, Episcopi *Professionem* fecisse leguntur quæ promissio simplex est, absque juramento: Laïci verò *Sacramentum*. Utriusque extat Formula inter Capitularia *Caroli Calvi*. Attamen solo pene titulo differunt. Ibidem *Generale omnium Fidelium Sacramentum* legere est: quod ab omnibus cùm Clericis, tum Laïcis præstitum inscriptio ipsa docet: & cujus hic est tenor: *Sic promitto ego, quia de isto die in antea isti Seniori meo, quamdiu vixero, fidelis & obediens & adjutor, quantumcumque plus & melius sciero & potuero, & consilio, & auxilio, secundùm meum ministerium in omnibus ero absque fraude & malo ingenio, & absque ulla dolositate vel seductione, seu deceptione, & absque respectu alicujus personæ; Et neque per Me, neque per Missum, neque per Literas, sed neque per emissam seu intromissam personam, vel quocumque modo ac significatione contra suum honorem, & suam, ac Ecclesiæ atque Regni illi commissi quietem & tranquillitatem atque soliditatem machinabo, vel machinanti consentiam, neque umquam aliquod scandalum movebo quod illius præsenti vel futuræ saluti contrarium vel nocivum esse possit. Sic me Deus adjuvet, & ista sancta Patrocinia.* Idem illud sacramentum est, quod *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis edere jussus est a *Carolo Calvo* in Synodo Pontigonensi anno 876.

Formulam istam juramenti velut ridiculam, ineptam, & a ratione alienam animadversionibus suis proscidit *Hincmarus* Opusculo ad *Carolum Calvum* Imperatorem directo, graviterque conquestus est quòd sacramentum a se exigeretur. *Dominus dicit in Evangelio*, inquit, *Ego autem dico vobis non jurare omnino; sit autem sermo vester, Est, est, Non, non; Quod autem abundantius his est, a malo est: Id est, vel a malo malè & incautè jurantis, vel a malo malè & sine causa jurare cogentis, sicut Catholici Doctores dicunt, Et Jacobus Apostolus dicit: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare quodcumque juramentum. Et Sancti Patres Niceni Concilii Episcopos qui perfidiæ Arianæ consenserunt: & Sanctus Leo Papa, ac Synodus Calchedonensis Episcopos qui Eutychianæ perversitati faverant: & Sanctus Gregorius Nestorianos a Synodo Constantinopolitana abjectos, Professione ac subscriptione, vel sola Professione, sine juramento alio recipere in suis Ordinibus decreverunt. Præsertim cùm Canones sacri decernant, ut si quis contra suam Professionem vel subscriptionem venerit in aliquo, ipse se honore privabit. Et piæ memoriæ Pater vester ab Episcopis, qui vel voluntarii vel inviti in sua dejectione consenserunt, sed nec ab ipso Ebone, qui auctor & incentor ipsius dejectionis dumtaxat inter Episcopos fuit, non aliud Sacramentum nisi libellos Professionis a se subscriptos, quos ego habeo, requisivit. Et a me, qui ante Professionem & subscriptionem, & post Professionem ac subscriptionem, professa & subscripta per tantos annos a juventute usque ad hanc senectutem servavi, nunc juramentum aliud non debuisset requiri. Sed non mirum est, si per bajulos invidiæ sine causa animus Benignitatis vestræ commotus nunc a me requirit, quod nec Pater vester in vita sua, qui mihi per octo circiter annos secreta sua indubitanter credidit, requisivit, nec vos per triginta & sex annos hactenus requisistis.* Extat hoc Opusculum Tomo secundo Operum *Hincmari* pagina 834.

Cum *Ludovicus II.* filius *Caroli Calvi* coronatus

tus est, Episcopi Professionem, Abbates Juramentum fidelitatis edidere. Cujus discriminis auctor fuisse videtur, qui eum coronavit Hincmarus. *Consecratus & coronatus est in Regem Ludovicus ab Hincmaro Remorum Episcopo, & Episcopi se suasque Ecclesias illi ad debitam defensionem & Canonica Privilegia sibi servanda, commendaverunt: profitentes secundùm suum scire & posse, juxta suum ministerium, consilio & auxilio illi fideles fore. Abbates autem & Regni Primores, ac Vassalli Regi se illi commendaverunt, & Sacramentis secundùm morem, fidelitatem promiserunt.* Verba sunt Annalium Bertinianorum.

Carolus Simplex Rex Francorum ad Episcopos Regni sui scribens anno 921. ipsos de fidelitate quam illi promiserant, commonet. *Propter Deum,* inquit, *& debitam, quam nobis polliciti estis, fidelitatem.*

Episcoporum cessio.

VII. Episcopatu cedere, nisi gravissimas ob causas Episcopis non licebat. *Vvillicarium* Viennensem Archiepiscopum, cùm res Ecclesiæ suæ a Francis ipsis direptas videret, relicto Episcopatu in Monasterium Agaunense secessisse narrat *Ado Viennensis* in Chronico ad annum 786. Idem amor solitariæ vitæ nonnullos Episcopos nono & decimo Sæculo ad Ecclesias suas relinquendas pellexit. *Leidradus* Lugdunensis Archiepiscopus anno 863. in Monasterium se contulit: & in locum ejus *Agobardus* ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore, & universa Gallorum Episcoporum Synodo, Episcopus substitutus est, teste eodem *Adone*: Qui *Leidradi* factum omnibus probatum non fuisse significat, nec illud ipse approbat: *Quia*, inquit, *Canonica Auctoritas est, in una civitate duos Episcopos non esse; nec vivente Episcopo Successorem sibi debere eligere. Ac idcirco illa quacumque causa Regula Ecclesiæ præteriri in tanto Ordine fixa non debent.* S. Burchardus Vvirtziburgensis Episcopus *Carolo* Imperatore & *Lullo* Metropolitano consentientibus, Episcopatu cessit in gratiam *Megingaudi*, cùm senio & laboribus fractus esset, ut ejus Vita testatur, apud Surium die 14. Octobris. *Franco* Leodiensis Episcopus, cùm annos quinquaginta Episcopalia munia obiisset, & in bellis contra Normannos, qui plures Franciæ Provincias vastabant, militasset, *Sciens illicitum esse quemquam sanguineis manibus Sancta tractare, misit Romam Bericonem Leodiensem Clericum, & Teutricum Lobiensem Monachum, quos ordinari Episcopos, qui vicem suam supplerent, oravit & exoravit.* Ita Gesta Lobiensium Abbatum commemorant, Tomo VI. Spicilegii. Cùm *Henedulfus* Laudunensis Episcopus *Joannem VIII.* Pontificem Maximum rogasset, ut eum ab illa Sede absolveret, infirmitatem causatus; utque licentiam ipsi concederet in Monasterium secedendi, id obtinere non potuit, ut testatur *Aimoini Continuator* lib. 5. cap. 37. *S. Adalbertus* Pragensis Episcopus ob gentis in malo pertinaciam & impœnitentiam, Episcopatum dimisit, approbante *Benedicto VII.* Romano Pontifice, anno 983. A *Joanne XV.* de Synodi Sententia in Ecclesiam suam postea remissus cum potestate illam rursus dimittendi, nisi majoris profectûs spes affulgeret; ob populi contumaciam & corruptos mores iterum Sedem reliquit, & Romam rediens, annos quinque in Monasterio transegit. Tandem *Gregorio V.* jubente, Pragam rediit, sed a Principibus & populo repulsus, in Prussiam abiit Evangelium Christi prædicaturus; ubi & martyrii coronam promeritus est.

Resignationes Episcoporum in favorem, & Coadjutorum assumptio.

VIII. Resignationes Episcopatuum in favorem aut assumptionem Coadjutoris, nisi evidenti necessitate aut Ecclesiæ utilitate, Ecclesiastica Disciplina Sæculis nono & decimo non permittebat. Insignis extat hujus rei probatio in Synodo Romana sub *Gregorio V.* anno 998. Canone IV. cujus hæc sunt verba: „Stephanus Sanctæ Veilavensis Ecclesiæ dictus Episcopus, ut omni Ordine Sacerdotali careat, Auctoritate Apostolica edicimus, eo quòd a Vvidone vivente Episcopo avunculo & Prædecessore suo sit electus sine Cleri & populi voluntate: ac post ejus mortem contra Cleri & populi voluntatem a duobus tantùm Episcopis non Comprovincialibus sit ordinatus. S. Rembertus Bremensium Archiepiscopus, S. Anscharii Successor, primò apud gloriosum Regem Ludovicum, quo commendante Episcopatum susceperat, ac deinde apud ejus filios Ludovicum & Carolum hoc obtinuit, ut insignis Vir Adelgarius, novellæ Corbeiæ Monachus, illi adjunctus, ita in adjutorium illi confirmaretur, ut cùm aliqua præpeditus esset ægritudine, ille posset circuire Diœcesim, adire Placita, & quando exigeretur, in expeditionem, vel ad Palatium cum comitatu suo proficisci. Nec multò post electio ipsi succedendi in illo confirmaretur, & per manûs acceptionem inter Consiliarios Regis numeraretur, idque assentiente Abbate & Fratribus Monasterii ejus, & sancta Synodo hæc omnia approbante. Ita ejus Vita apud Surium die 4. Februarii.

Sanctus Udalricus *Augustanus Episcopus*, zelum „Dei habens, licèt non secundùm scientiam, cœpit apud terrenas Potestates totis viribus agere, ut quidam Clericus Adalbero nomine, sororis suæ filius, totius Episcopatûs curam susciperet: ipse autem sub Monachicæ Religionis habitu soli Deo vacaret, quod & impetravit. Sed ille miserandus nesciens aut scire nolens a Sapientissimo Salomone dictum: Hæreditas ad quam in principio festinatur, in novissimo benedictione carebit: milites Episcopi totamque familiam statim sacramento sibi subjiciebat, ac virgam Pastoralem publicè manu gestabat. Quod cæteri Episcopi indignè ferentes, ambos ad Synodum vocaverunt, atque prædictum Adalberonem hæreticæ arguunt præsumptionis, quòd domino suo adhuc superstite talia non pertimuisset usurpare. At ille dum de objectis sibi criminibus se vellet purgare, ab omnibus inventum est id aliter fieri non posse, nisi allatis Sanctorum Evageliorum in medio libris, sacramento firmaret, se nescisse hæresim fuisse, quòd talia præsumpsisset facere. Quibus omnibus, quæ ad hoc negotium pertinebant, expletis, in sua redierunt ambo, Episcopus, & Adalbero, tali a Sancta Synodo consolatione percepta, ut Episcopo decedente ab hac vita, nullus pro eo alius esset ordinandus, nisi ipse Adalbero. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Nam eodem anno post aliquot menses prædictus Clericus vitæ terminum clausit. Ita refert *Berno* Abbas Augiensis in ejus Vita, die 4. Julii, apud *Surium*. Ibidem commemorat ipsum Purgatorii pœnis addictum fuisse, quòd nepotem Successorem designasset. Idque illum cœlesti visione præsensisse. Quadam scilicet die quasi de gravi somno excitatus, coram omnibus ait: Heu, heu, quòd „illum Adalberonem nepotem meum umquam vidi: quia pro eo quòd ei consentiebam secundùm suum desiderium, nolunt me impunitum in suum recipere consortium.

Episcoporum Translationes.

IX. Translationes Episcoporum ab una Sede ad aliam non fiebant Sæculis nono & decimo, nisi ob evidentem necessitatem, vel Ecclesiæ utilitatem, Synodorum, aut Romani Pontificis Auctoritate. Sic *Actardus* Urbe & Ecclesia Nannetensi

tensi Normannorum incursione vastatis, ab *Hadriano II.* Pontifice Maximo, postulante Synodo Duziacensi primâ, prævia Cleri plebisque Turonensis electione, *Carolo Calvo*, Rege Christianissimo favente, ad Turonensem Archiepiscopatum translatus est anno DCCCLXXI. ut Concilii Duziacensis, cui Remensis Archipræsul *Hincmarus* præerat, Epistola Synodica ad *Hadrianum*
„ *II.* testatur: Venerabilem fratrem & Coëpisco-
„ pum nostrum Actardum, quem Clerus & Plebs Metropolis Ecclesiæ Turonensis in eadem Eccle-
„ sia baptizatum, tonsum, & nutritum, ac per sin-
„ gulos gradus ad ordinem Episcopatus prove-
„ ctum, sibi incardinari deposcit: Quemque ve-
„ stra Paternitas nobis incardinandum, etiam si
„ locus eveniret in nostris regionibus in Metro-
„ poli, recommendavit, Auctoritati vestræ re-
„ mittimus. Quatenus illum in præfata Me-
„ tropoli eo, si vobis placet, tenore, Archiepisco-
„ pum incardinetis, ut post decessum illius, præ-
„ fatæ Metropoli Ecclesiæ, Cleri ac plebis ele-
„ ctione, sicut Regulæ sacræ præcipiunt, & ve-
„ tus consuetudo exigit, a Suffraganeis & Pro-
„ vincialibus Episcopis ibidem Metropolitanus or-
„ dinetur Episcopus. Quem licèt, juxta Antio-
„ chenos Canones, perfecto Concilio, atque se-
„ cundùm Apostolicas vestras Literas, vacanti
„ Ecclesiæ incardinare possemus: quia tamen Tu-
„ ronensis Ecclesia ex antiquo Metropolis & B.
„ Martini meritis famosissima & honorabilis sem-
„ per extitit, & præfatus frater noster Actardus
„ genio Pallii a Benignitate vestra est honoratus;
„ rationabilius vidimus, ut petitione Cleri ac
„ plebis ipsius Ecclesiæ, & consensu nostræ una-
„ nimitatis, ac favore Domini nostri Caroli Re-
„ gis gloriosi, ac vestra Auctoritate, eidem in-
„ cardinetur Ecclesiæ. Ad hanc Episcoporum Synodi Duziacensis Epistolam *Hadrianus II.* respondit, eis reverentiam erga Sedem Apostolicam gratulatus est, eorum votis annuit, *Actardum* per *Apostolicæ Auctoritatis Decretum constituens Cardinalem* * *Metropolitanum & Archiepiscopum Turonicæ Ecclesiæ atque Provinciæ:* multis probans, Sedium mutationes *solâ communi utilitate atque necessitate fieri licere.* Ipsi etiam Actardo jus in Nannetensis Ecclesiæ reliquias Summus Pontifex conservat: ita tamen ut si hæc Ecclesia pristinum in statum redeat, unita esse desinat Archiepiscopatui Turonensi, & proprium habeat Episcopum.

* *Id est, Titularem & proprium.*

Hincmarus Archiepiscopus Remensis, qui Translationem *Actardi* ad Ecclesiam Turonensem cum Synodi Duziacensis Patribus a Romano Pontifice postularat, nescio quas ob causas mutatâ deinde sententiâ, ad quemdam Episcopum Opusculum scripsit *de Translationibus Episcoporum, contra Actardum:* in quo Disciplinæ Ecclesiasticæ Regulas de hujusmodi Translationibus exponit. *Ordinatis*, inquit, *singulis Episcopis in civitatibus singulis, non ad mundi gloriam, sed inter scandala persecutorum, non licet eis mutare civitates, in quibus sunt regulariter ordinati, nec transferri de civitate ad civitatem pro terrenæ cupiditate vel gloriæ ambitione, sicut Sanctus Gregorius in Homilia Ezechielis Prophetæ tractat, dicens:* Thronus ejus, *quia Dei, flamma ignis*, rotæ ejus ignis accensus. *Hi enim qui animarum custodes sunt, & pascendi gregis onera susceperunt, mutare loca minimè permittuntur. Sed quia in uno loco positi divinitatis in se præsentiam portant, & ardent, Thronus Dei flamma ignis dicitur. Hi autem, qui amore Domini in prædicatione discurrunt, rota ejus ignis ardens sunt, quia cùm ex ejus desiderio per varia loca discurrunt, unde ipsi ardent, & alios accendunt.* Laudat subinde *Hincmarus* Canones Africanos decernentes, *Ut non liceat fieri rebaptizationem, reordinationem, vel translationem Episcoporum.* Indeque colligendum ait *Quàm grande scelus sit hujusmodi Translatio, quæ rebaptizationi & reordinationi comparando conjungitur.* Explicat subinde quibus de causis justè fieri possint Episcoporum Translationes, & qua Auctoritate. *Si autem causa certa necessitatis vel utilitatis exegerit, ut quilibet Episcopus de civitate in qua ordinatur est, ad aliam civitatem transferatur, Synodali dispositione, vel Apostolicæ Sedis consensione, apertissimâ ratione manifestum fieri debet, quia transfertur de civitate, in qua ordinatus fuit, ad aliam civitatem, causâ fidei, non temporalis commodi; pro animarum lucro, non pro rerum temporalium quæstu; non suo vitio, sed aliorum repudio; necessitate persecutionis, non ardore ambitionis, vel præsumptione propriæ voluntatis.*

Ubi verò singula capita, seu singulas rationes Canonicæ Translationis ex Canonibus probavit *Hincmarus*, hæc de *Actardo* subjungit, quæ ejus historiam & variam fortunam paucis nos docent:
„ Actardus Nannetensis Episcopus, priùs a No-
„ menoio Brittonum Duce, de sua civitate ex-
„ pulsus, a Domno Rege Carolo, fugato eodem
„ Brittonum Duce, consilio Episcoporum, illum
„ quem in Sede Nannetensi isdem Tyrannus fe-
„ cerat exordinari, in Monasterio Sancti Martini
„ jussit exulare, & Actardum in Sede sua resti-
„ tui. Postea autem a Salomone Tyranno eum-
„ dem Actardum a civitate sua expulsum, in va-
„ cante Morinensi Ecclesia, Concilii consensu,
„ concessit aliquandiu immorari: donec petenti-
„ bus Clero ac Plebe Provinciæ Turonensis, &
„ cohibentibus Episcopis, ad Provinciam suam
„ rediit, & a Pontifice Apostolicæ Sedis in va-
„ cante Metropoli fuit incardinatus. Qui Actar-
„ dus non debuerat Sedem suam mutare, si va-
„ leret ibi consistere; vel si alius aliquis esset,
„ qui simili vel fortè cum majori utilitate regu-
„ lariter in Turonensi Ecclesia posset ordinari.

Id autem hac in causa maximè reprehensione dignum ducit *Hincmarus*, quòd *Actardus* utramque Sedem Turonensem & Nannetensem simul teneret: aitque id videri contra Calchedonense Concilium, quo decretum est „: Non licere Cle-
„ ricum in duarum civitatum conscribi simul Ec-
„ clesiis, & in qua initio ordinatus est, & ad
„ quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis
„ gloriæ cupiditatem. „ Et infra, Actardum perstringens, ait: „ Qui pro opibus & facultatum
„ copiis, ac rebus terrenis Ecclesiam suam mu-
„ tat, adulter meritò vocatur. Nam civitatem in
„ quâ Comes inhabitat, & Clerici ac Laïci no-
„ biles, sed & ignobiles, atque rustici labora-
„ tores, & etiam Judæi, ut fertur, inhabitant,
„ & in Parochia sub nomine Christiano degunt,
„ Episcopum causa cupiditatis, aut ardore am-
„ bitionis deserere, & alteram Sedem vacantem
„ invadere, & cum illa, in qua ordinatus fuit,
„ & in qua sine periculo mortis degere valet,
„ tenere, non solùm turpe, sed & periculosum
„ atque perniciosum est ..... Nos autem mo-
„ derni & Gallicani Episcopi, novos Canones fa-
„ cere conamur, ut liceat nobis, quod gravius
„ est quàm carnali commercio, spirituali adul-
„ terio, aut duas uxores, id est, duas Sedes si-
„ mul habere, aut uxorem simul & concubinam
„ tenere, vel vivente, licèt infirma, uxore, id
„ est, Ecclesiâ nostrâ persecutione qualibet rebus
„ ac possessionibus imminutâ, ad alterius copu-
„ lam transmigrare. Cùm sicut vir non habet
„ sui corporis potestatem, sed mulier, quamdiu
„ uxor ejus, licèt infirma, vivit; ita & Episco-
„ pus non habet potestatem Ecclesiam, videlicet
„ plebem suam, deserere, & alteram invadere,
vel

„ vel usurpare, quamdiu, sicut Sanctus Augustinus dicit, in ea residui sunt conservi sui, quibus præbeat cibaria, quos aliter vivere non posse novit. . . . . At si uxor Episcopi, Ecclesia scilicet aut Parochia ejus, fuerit qualibet oppressione persecutionis desolata, id est, de solo elapsa, ut in ea non remaneant quibus necesse sit ministrare, licitè valet Episcopus ad vacantem aliam Ecclesiam transmigrare.

Ibidem excusationes *Attardi* sic explodit: „ Quod scripsisti, Episcopum de quo agitur, dicere ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam sunt in civitate Metropoli, in qua fuerat ordinatus, Ministri Ecclesiastici, qui indigentium necessitatibus possunt consulere, sed ipse non habet sufficientiam rerum ac facultatum, quibus in ea honorabiliter possit subsistere: unde se conatur excusare, inde magis videtur accusare, & cupiditatis atque cauterio ambitionis inurere, qui plus possessiones terrenas, quàm animarum lucra videtur acquirere. Debuerat enim in mente habere quod Spiritus Paulo dixit, ut non exiret de civitate, in qua multus ei populus erat, sed constanter prædicaret. Quid enim scit utrùm multi de Paganis illis, qui in eadem civitate habitant, sint a Deo prædestinati ad vitam, qui per prædicationem ejus oris & operis converti poterant?

Et infra: „ Sicut enim Comes civitatis, homo sæcularis, & alii etiam sæculares, & majoris & minoris potestatis, habent unde in sua Metropoli possint consistere, & Comministri ejus Ecclesiastici valent ibidem vivere, sic & ipse, nisi eum cupiditas & ambitio inde ejiceret, ibidem vel de operibus manuum, vel de decimis Fidelium ac collatione Presbyterorum; & si aliter non posset, vel sub censu, sicut Hierosolymis Patriarcha, & viri religiosi ac fideles in Corduba, & in aliis civitatibus per Hispaniam faciunt, ibi valeret manere: & conservis in tempore tritici mensuram donare, id est, verbum prædicationis impertire; & Ministeria, quæ nonnisi ab Episcopis Ministris Ecclesiasticis & plebibus possunt dependi, sicut sunt Ordinationes Ecclesiasticorum Ministrorum, sicut est confectio sacri Chrismatis, & consecratio olei exorcizati & ad infirmorum unctionem consecrati, Confirmatio & consignatio baptizatorum, manûs impositio & reconciliatio publicè Pœnitentium, & velatio Virginum . . . . . . Quæ nonnisi ab Episcopis valent regulariter fieri, & in utrisque civitatibus tanto spatio inter se distantibus, ab uno Episcopo congruis temporibus non valent, imò nec debent, nec Regulæ permittunt exequi.

Et inferiùs: „ Cur enim non posset religiosus homo & Episcopus ac continens, sine uxore & filiis, ita in civitate sua vivere, sicut sæcularis homo Comes, uxorem habens & liberos, etiam inter Paganos vivit: præsertim cùm alias possessiones & Abbatias largitione Regis habeat, unde sumptus habere valet, quibus ad Deo serviendum, & ministerium suum exequendum in plebe sibi commissa sufficere posset?

In Concilio Pontigonensi anno octingentesimo septuagesimo-sexto, cùm Gallicani omnes Antistites *Ansegisi* Primatum agnoscere colereque renuerent, unus *Frotarius Burdigalensis Episcopus, quoniam a Burdigala ad Pictavos, indeque ad Bituricum, favore Principum, contra Regulas se contulit, per adulationem respondit, quod Imperatori placere cognovit:* ut habent Acta Synodi. Ibidem *Lecta est Proclamatio Frotarii Burdigalensis Archiepiscopi, quia non poterat consistere propter infestationem Paganorum in civitate sua, ut liceret ei Metropolim Bituricensem occupare. Cujus petitioni unanimitas Episcoporum nullatenus acquievit.* Translationes itaque ordinario jure fiebant Synodi consensu: sed consensum illum Romanus Pontifex supplere poterat, & licentiam a Synodo negatam concedere. Unde *Joannes VIII.* eumdem *Frotarium*, rogante Rege, postulantibus Episcopis Comprovincialibus, nec non Clero ac populo Bituricensi, ad illam Ecclesiam transtulit, ut constat ex illius Epistolâ VIII. ad *Carolum Calvum*, Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Licèt*, inquit, *solius Majestatis vestræ testimonio super exterminio Burdigalensis Provinciæ credere minimè cunctaremur: tamen quia Pietatis vestræ testimonio Comprovincialium quoque Præsulum literas convenire nuper cognovimus, secundùm Pietatis vestræ religiosissimum libitum, Burdigalensis Ecclesiæ Episcopum, fratrem scilicet nostrum Frotarium, in Bituricensem Ecclesiam Cardinalem fieri decernentes, Metropolitanæ Dignitatis Privilegio iterato munire curavimus; & studii vestri solertiam, quæ semper idoneos Ecclesiæ viros quadam naturalis ingenii nobilitate deligitis, admirantes, congruas literas his quorum interest, ex Auctoritate Sedis nostræ direximus.* Scripsit etiam ea de re ad Clerum, Plebem, & Ordinem Bituricensem; ad Episcopos ejusdem Provinciæ & ad *Frotarium* ipsum. Cæterùm solâ ratione necessitatis translationem hujusmodi se concedere significat, in Epistolâ ad Episcopos: & hac dispensatione non obstante, Canones quibus Translationes Episcoporum ab una Sede ad aliam prohibentur, in posterum religiosè observari jubet: *Prioribus itaque manentibus Regulis inconvulsis, quas ubi nec rerum nec temporum urget necessitas, jure convenit observari, vacante Sede, Frotarium fratrem & Coëpiscopum nostrum in Sede Bituricensi præficiendum ordinavimus Sacerdotem . . . . . Sanè latere vos nolumus, sic nos ista, interveniente non modica Barbaricæ necessitate, nunc concedere, ut tali necessitate remota, consuetudinariè ulteriùs non requiratur.*

Formosi Pontificis hostes ipsi vitio verterunt, quòd a Portuensi Ecclesia ad Romanam Sedem migrasset. *Stephanus VII.* in demortui cadaver ac memoriam sæviens, id ipsi exprobravit: *Cùm Portuensis esses Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem Sedem usurpasti?* Unum ex Capitibus, quæ *Auxilius Formosi* defensor, in libro de illius Ordinationibus probanda sibi sumit, est: *Quòd si Episcopus a propria Sede fuerit pulsus, certa imminente necessitate vel utilitate, in alia Ecclesia quæ Præsulem non habet, inthronizari possit, non tamen absque auctoritate duntaxat Romani Pontificis.* Formosi memoriam vindicavit *Joannes IX. Stephanique VII.* contra ipsum Acta rescidit: sed Canones confirmans prohibuit, ne quis translationem ipsius ab uno Episcopatu ad alium in exemplum assumeret: *Quia*, inquit, *necessitatis causa de Portuensi Ecclesia Formosus pro vita merito ad Apostolicam Sedem provectus est; statuimus & omnino decernimus, ut id in exemplum nullus assumat, præsertim cùm sacri Canones hoc interdicant, & præsumentes tanta feriant ultione, ut etiam in fine laïcam eis prohibeant communionem.* Cùm *Manasses* Arelatensis Archiepiscopus *Hugoni* Italiæ Regi affinis, Veronensem, Tridentinum, & Mantuanum Episcopatum ab eo obtinuisset, ac se exemplo *Sancti Petri*, qui ab Antiochena ad Romanam Ecclesiam migravit, tueretur, Pii omnes factum ejus, & frivolam facti excusationem vehementer improbarunt: quòd *Sanctus Petrus* Romam migrasset, *non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus; non quærens aurum, sed* ani-

animarum lucrum. Ita refert *Luitprandus* lib. IV. Cap. III. *Ratherius* Veronensis Episcopus, Sede sua pulsus, Leodiensi Ecclesiæ vacanti præfectus est, agente *Sancto Brunone* Coloniensi Archiepiscopo, ut refert *Rogerius* in ejus Vita apud *Surium* die 21. Octobris. *S. Osvaldus* Vingorniensis Episcopus vacantem Eboracensem Ecclesiam regendam suscepit, *cogente Edgaro Rege, & S. Dunstano Cantuariensi Archiepiscopo, omnique Clero assentiente*, ut legitur in ejus Vita apud *Surium* die 15. Octobris. Sanctus ipse *Dunstanus* a Vigorniensi ad Londinensem, a Londinensi ad Cantuariensem Ecclesiam migraverat Cleri ac plebis unanimi electione & acclamatione, *quasi voce verè divina constrictus*: ut Vitæ ejus Auctor commemorat apud *Surium* die 19. Maji.

In Synodo Romana sub *Gregorio V.* anno 998. de causa *Gisilarii* actum est, qui ab Episcopatu Merseburgensi ad Magdeburgensem migraverat; sicque sancitum est Canone IV. *Si Gisilarius Sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ Episcopus potuerit canonicè comprobare, quòd per ambitionem de minori Sede Merseburgensi ad majorem Magdeburgensem non migraverit; ut non deponatur, judicatum est. Sed si populi & Cleri invitatione migravit, in eadem permaneat Metropoli. Quòd si absque eorum invitatione & electione migravit, non tamen per ambitionem & avaritiam factum esse constiterit, ad priorem redeat Sedem. At si ambitionem & avaritiam negare non potuerit, definitum est, amittat utramque.*

Beneficiorum pluralitas Ecclesiastica Disciplina contraria.

X. Episcopos unam vel plures Abbatias interdum possedisse cum Episcopatu, *Hincmari* Laudunensis & *Actardi* exempla probant, nec-non *Hattonis* Moguntini Archiepiscopi, qui *Cor Regis* Caroli Crassi nuncupatus est, & duodecim Abbatiis præfuit, ut testatur *Ekkehardus* apud *Duchesnium* Tom. III. pag. 485. Verùm id ex Disciplina Ecclesiastica non fuit, nisi fortè tot Abbatiarum Administrator potiùs quàm possessor fuerit *Hatto*, quo modo Generales Ordinum pluribus Monasteriis præsunt, quorum propterea reditibus non fruuntur. *S. Udalricus* Augustanus Episcopus *Adalberonis* nepotis sui Abbatiam ab Imperatore postulavit, obtinuitque, non ut suos reditus augeret, sed ut Beneficiorum quæ Cœnobitis a Principe impetrarat, possessionem ipsis firmaret: utque Abbati Regulari, quem eligi curavit, Præfecturam illam resignaret. Id testatur *Berno Augiensis* in ejus Vita apud *Surium* die 4. Julii, Cap. 24. *S. Vuolfangus* Ratisponensis Episcopus, celebrem *S. Emmerammi* Abbatiam, quam Ratisponenses Episcopi ejus Decessores ab Imperatoribus impetrantes in suam ditionem redegerant, rebusque ejus & facultatibus pro suo libito usi erant, Abbati Regulari *Ramuoldo* resignavit. Cùmque a carnalibus Consiliariis urgeretur ut Abbatiam retineret, nec ea Præfectura, ejusque reditibus Successores suos fraudaret, respondit: *Scire debetis, Vuolfangum numquam in humeros suos accepturum sarcinam, quam ferre non possit, nempe ut Episcopus pariter & Abbas dici velit. Sicut enim, teste B. Gregorio, indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium simulque turpissimum est, si singula Ministeria personis totidem non fuerint distributa. Sufficit Episcopo ut summa vigilantia incumbat Pastorali Officio: satisque negotii habet Abbas, si Fratrum procuret salutem, resque Monasterii sui per omnia bene procuret. Quod autem me dicitis & Successores meos fraudare facultatibus Beati Emmerammi Martyris: equidem ea illi cui donata sunt, & servorum Dei usibus modis omnibus conservare volo. Ita enim mihi vel maximè usui erunt & emolumento, si illis, quibus deputata sunt, abundè impendantur.* Ita refertur in Vita *Sancti Vuolfangi*, apud *Surium* die 31. Octobris. *Fulco* Remensis Archiepiscopus plures Abbatias a Rege *Carolo Simplice* obtinuit; in multis sanè, at non in hoc laudandus Archipræsul: nisi fortè Abbatias illas acceperit, ut illas a sæcularium hominum invasionibus, quæ tum frequentes erant, vindicaret, ac tueretur.

Episcoporum Residentia.

XI. Non solùm Canonibus, sed & Regum nostrorum Capitularibus, Legis Divinæ & Ecclesiasticæ jubentibus executionem, residendi in propriis Ecclesiis necessitas Episcopis imposita est, Lib. V. Cap. 177. hæc leguntur ex Concilio Aquisgranensi II. Canone XII. desumpta; *Comperimus quosdam socios Ordinis nostri, non causâ necessitatis aut utilitatis, sed potiùs avaritiæ & propriæ delectationis, sæpissimè propriâ civitatis suæ Sede relictâ, Cleroque neglecto remotiora loca frequentare: de qua re & destitutio divini cultûs, & prædicatio in Plebibus, & cura subjectorum postponitur, & hospitalitas negligitur. Quod ne ulteriùs a quoquam sine inevitabili necessitate, & certa utilitate fiat, pari consensu inhibuimus.* Legatur & Caput CCCXXXIX. *Cap. 1.*

Rationes a Residentia dispensantes ad tempus.

Quædam tamen rationes receptæ erant sæculis nono & decimo, a residentia legitimè dispensantes. Primò profectiones Romam devotionis causâ aut Summi Pontificis jussione. Quod ex Epistolâ XVII. *Hincmari* ad *Nicolaum I.* ex Epistolâ *Hincmari* Laudunensis ad Remensem *Hincmarum* Tom. II. Operum ejusdem, pag. 355. ex Concilio Duziacensi I. ex *Flodoardo* lib. 2. cap. 18. & lib. 3. cap. 10. & ex Synodo VIII. Oecumenica Canone 17. colligitur.

Secunda ratio erat obsequium Principis, non sponte quæsitum, sed impositum. Sic unus vel duo Episcopi in Aula sacris operabantur, duo vel tres Regem ad bellum procedentem comitabantur, ut ex lib. VII. Capitularium, cap. 91. compertum est. Sic *Frotarius* Tullensis Episcopus Regiis ædificiis in Aquisgranensi Palatio curandis præfectus est a *Ludovico Pio*. Hujusmodi mandata, quæ Episcopi Aulici ambiissent, *Frotarius*, qui officio suo fungi volebat, ægrè accepit, & *Hilduinum* Imperatoris Archicapellanum per literas rogavit, ut ab ipso hoc onus summoveret, quo a grege suo avelleretur. *A prædicto*, inquit, *servitio nos liberare ne pigeatis. Alioquin per me ipsum ad præsentiam Domni Imperatoris, & vestram præsentiam suppliciter obsecrabo, ut hoc onus curæ Pastoralis a me summoveatis, quia illud mea parvitas taliter ferre non valet. Et valde utilius est me istiusmodi curâ summoveri quàm per mea auctoritatis fiduciam tot oves Domini exitio discriminis interire.* Extat hæc Epistola Tom. II. Historiæ Francorum *Duchesnii*, inter *Frotarii* Epistolas XI. Synodus Meldensis Canone 28. rogavit *Carolum Calvum* Regem, ne Episcopos Adventus & Quadragesimæ temporibus a suis Diœcesibus avocaret. *Hincmarus* Epistolâ 26. ad *Nicolaum I.* Pontificem Maximum se a sua Diœcesi frequenter avelli queritur ob Ecclesiæ ac Reipublicæ gravissima negotia: *Nisi in die Natalis Dominici & in die Sanctæ Resurrectionis ejus vix in toto anno Pallio utor. Quoniam de illorum numero, peccatis meis exigentibus factus, de quibus scriptum est: Impedimenta sæculi fecerunt eos miseros, rarò in decretis Festivitatibus, quo Pallio uti Metropolitanis conceditur, in Sede mea, propter multas occupationes & necessitates Ecclesiæ & Regni esse mihi permittitur.*

Legationes Episcopis imposita.

Tertia ratio a residentia dispensans erat Legatio a Summis Pontificibus, aut a Regibus imposita. Hujusmodi Legationum plurima exempla in Historiis occurrunt Sæculis nono & decimo. Apo-

Apocrisiarii seu Nuntii Sedis Apostolicæ quandoque Episcopi erant, sed rarò, quia ordinaria ista Legatio diuturnæ a grege absentiæ necessitatem imponebat, ut testatur *Hincmarus* Epistolâ XIV. *De institutione Carolomanni Regis & de Ordine Palatii*, Cap. 14. *Aliquando*, inquit, *per Episcopos, aliquando verò per Diaconos Apostolica Sedes hoc officio fungebatur . . . . A tempore verò Pippini & Caroli, interdum per Presbyteros, interdum per Episcopos, Regia voluntate, atque Episcopali consensu; per Diaconos vel Presbyteros magis quàm per Episcopos hoc Officium executum extitit: quia Episcopi continuas vigilias supra gregem suum debent assiduè exemplo & verbo vigilare, & non diutiùs secundùm sanctos Canones a suis abesse Parochiis*. Legationi extraordinariæ affine erat *Missi Dominici* munus, quo sub Carolinæ stirpis Regibus Christianissimis Episcopi etiam extra Diœceses suas plerumque fungebantur, ut Historiæ nostræ, & Regum Capitularia docent.

Diaconi & Presbyteri frequentiùs quàm Episcopi a Sede Apostolica Nuntii mittebantur.

Generales Ordinum Regni Conventus.

Quarta ratio ab actuali residentia dispensans, erat necessitas & obligatio conferendi se ad Concilia Provincialia, quæ nono Sæculo frequentia erant, vel ad Comitia & Placita Regia, seu Generales Ordinum Regni Conventus. De quibus Placitis *Hincmarus* in Epistolâ mox laudatâ, Cap. 29. scribit; *Consuetudo autem tunc temporis erat, ut non sæpius, sed bis in anno, Placita duo tenerentur. Unum, quando ordinabatur status totius Regni ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toto Regno incumbebat, mutabat. In quo Placito generalitas universorum Majorum tam Clericorum, quàm Laicorum conveniebat; Seniores propter consilium ordinandum, minores propter idem consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum. Cæterùm autem propter dona generaliter danda aliud Placitum cum Senioribus tantùm & præcipuis Consiliariis habebatur, in quo jam futuri anni status tractari incipiebatur.*

Episcopi ad Regia Consilia assumpti.

Quinta ratio a residentia dispensans, erat assumptio ad Regia Consilia. Tunc scilicet quosdam ex Episcoporum ordine Christianissimi Principes in Consistorium suum adlegebant, ut ibidem testatur Hincmarus. *Consiliarii autem*, inquit, *quantùm possibile erat, tam Clerici, quàm Laici, tales eligebantur, qui primò secundùm suam quisque qualitatem vel ministerium Deum timerent, deinde talem fidem haberent, ut excepta vita æterna, nihil Regi & Regno præponerent, &c. . . . . Præfatorum autem Consiliariorum intentio, quando ad Palatium convocabantur, in hoc præcipuè vigebat, ut non speciales vel singulares quascumque vel quorumcumque causas, sed nec etiam illorum, qui pro contentionibus rerum aut legum veniebant, ordinarent, quousque illa, quæ generaliter ad salutem vel statum Regis & Regni pertinebant, Domino miserante, ordinata habuissent. Et tunc demum, si fortè tale aliquid Domno Rege præcipiente reservandum erat, quod sine eorum certa consideratione determinari a Comite Palatii, vel cæteris quibus congruebant, non potuisset*. Regiorum verò Placitorum ordinem ibidem exponens *Hincmarus*, cap. scilicet 35. hæc subdit; *Sed nec illud prætermittendum, quomodo si tempus serenum erat, extra, sin autem, intra diversa loca distincta erant, ubi & hi abundanter segregati semotim, & cætera multitudo separatim residere potuissent. Qua utraque tamen Seniorum susceptacula sic in duobus divisa erant, ut primò omnes Episcopi, Abbates, vel hujusmodi honorificentiores Clerici, absque ulla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel hujusmodi Principes sibimet honorificabiliter a cætera multitudine, primo mane segregarentur, quousque tempus, sive præsente, sive absente Rege, occurrerent: & tunc prædicti Seniores more solito, Clerici ad suam, Laici verò ad suam constitutam Curiam convocarentur. Qui cùm separati a cæteris essent, in eorum manebat potestate, quando simul, vel quando separati residerent, prout eos tractanda causa qualitas docebat, sive de spiritalibus, sive de sæcularibus, seu etiam commixtis.* Ecclesiastici namque de causis merè spiritualibus & Ecclesiasticis soli decernebant, Proceres & Comites Laici de causis profanis & temporalibus judicabant: ad tractandum de causis mixtis uterque Ordo conveniebat.

Regiorum Placitorum ordo.

Hostiles incursus a Residentia excusare non censebantur, quandiu residuus erat populus.

Hostiles incursus & irruptiones Barbarorum non excusant a Residentia, quamdiu residui sunt conservi quibus Episcopus præbeat cibaria, quos aliter vivere non posse novit, ut post *Sanctum Augustinum* ait *Hincmarus* contra *Actardum* scribens. Hac de quæstione consultus ab *Huntfrido* Morinensi Episcopo *Nicolaus Primus* Pontifex Maximus respondit: *Si perniciosum est proretam in tranquillitate navem deserere, quantò magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quòd persecutorum non fugiamus, maximè Paganorum insidias . . . . . Sed quòd præcipuè nos, qui tamquam arietes ducatum gregibus præbemus, immo qui & horum Pastores sumus Deo auctore, cum eis in periculis persistere pro certo conveniat.*

Cùm *Ludovicus* Germaniæ Rex *Caroli Calvi* fratris sui Regnum, illo absente, impeteret anno 875. *Hincmarus* ad Episcopos & Proceres Provinciæ Remensis Epistolam scripsit, * quâ multis probat, Episcopos in his belli visceralis, ut loquitur sive civilis angustiis, Ecclesias suas deserere non debere. * *Inter duos Reges*, inquit, carne fratres, de hoc Regno, in quo degimus, satagentes velut inter malleum & incudem, Episcopi sumus. Si enim quia secessit longiùs in aliud Regnum Rex noster, in adventu superventuri Regis, Ecclesias nostras quaqua versum nemine persequente, vel præjudicium, ut dicitur, inferre moliente, fugientes discesserimus, & nos ad superventuri tutelam Regis non contulerimus . . . . & nos & oves nobis commissæ periclitari videbimur. Nos quidem, quia non Pastores & mercenarii & apud Deum & apud homines judicabimur: Oves autem nobis commissæ, quia sine Pastore errabunt; vel dispergentur, & facultates Ecclesiasticæ, quibus sustentari debent, velut relictæ sine custodibus diripientur ac vastabuntur, si defuerit virtus Principis, cujus potestate defendantur, vel custodes, qui pro ovibus & earum alimoniis Principi & Defensori ac Tutori Ecclesiæ suggerant. *Et infra*: Undique nos circumstant angustiæ. Si enim relicti a Rege nostro, supervenienti Regis potestati nos contulerimus, mors nobis est; si autem non egerimus, Ecclesiarum nostrarum, & ovium nobis commissarum custodiæ invigilare nequibimus, & aut nunc in manum superventuri Regis, aut si Rex noster reversus fuerit, in manus illius incidimus . . . . . . Melius est nos incidere in manus hominum, si Deus ita permiserit, quàm derelinquere legem, id est, mandatum Dei, ut non deseramus oves nobis a Deo commissas, qui animam suam posuit pro ovibus suis. In quo ostensa est nobis via quam sequamur, apposita forma cui imprimamur. Debemus ergo & nos, si necesse fuerit, pro fratribus nostris animas nostras ponere, & non oves nostras deserere. *Et infra*: Igitur nobis non solùm, sequendum, sed & amplectendum est pro fide ac veritate, si contigerit, quod de se B. Ambrosius dicit loquens ad Ecclesiam suam: * Vo-

* Epist. IX. Tom. II.

* Cap. 8.

Cap. XV. Orat. in Auxentium.

lens numquam vos deseram, coactus repugnare non novi. Dolere potero, potero flere, potero gemere: Aliter nec debeo, nec possum resistere. Fugere autem & relinquere Ecclesiam non soleo. Sic enim egerunt sancti Prædecessores nostri, ut in Ecclesiasticis Historiis legimus, B. Hilarius Pictavensis, Paulinus Trevirensis, Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis, Joannes Constantinopolitanus, & multi alii, quorum dicta & exempla usque hodie in Sancta florent Ecclesia, quorum juxta Pauli vocem, * Intuentes exitum conversationis, imitari debemus fidem atque exempla ... ... Sic fecit S. Nicasius Remorum Episcopus, qui tempore Vuandalorum in persecutione generali suam non deseruit civitatem, & intra parietes Ecclesiæ martyrio meruit coronari. Sic eodem tempore Sanctus Anianus. Sic B. Lupus. Sic Sanctus Remigius Remorum Episcopus supervenientibus Francis Paganis in Belgicam Diœceseos suæ Provinciam, Ecclesiam suam non deseruit: sed orationibus & sanctis exemplis ferocitatem gentis perdomuit, & in verbis suis monstra placavit: & non solùm Provinciam suam a gladio gentili eripuit, verùm & gentem Paganam ad fidem Christi cooperante gratiâ convertit, & tria millia Paganonorum unà cum Rege in Vigilia Sancti Paschæ ad gratiam baptismi perduxit...... Hinc ergo est colligendum, si causæ fidei & generali Ecclesiasticarum definitionum negotio civium caritas, quæ attestante Apostolo, major est fide, præponi debet, sicut verbis Sancti Leonis, & sacrorum Canonum demonstratur, utrùm pro quacumque alia causa Ecclesias & oves nobis commissas sine periculo valeamus dimittere, & in alias quascumque partes secedere. Denique cùm partem Imperii contra Theodosium & Valentinianum Maximus usurparet, & cogeret Episcopos vel contra fidem agere, vel Ecclesias suas deserere, aut alio quolibet modo persequi; Sanctus Martinus ejusdem Maximi præsentiam & colloquium non declinavit, minimè autem Ecclesiam suam deseruit, &c.

* Heb. 13.

Denique explicans *Hincmarus* quomodo gerere se debeant in illis angustiis Episcopi, quomodo omnes adhortari ut fidem *Carolo* Regi servent; quomodo *Ludovicum* Germaniæ Regem admonere ne violet pacta cum *Carolo* inita & sacramento firmata, hæc subdit: ,, Si autem & contra Præpositum suum agentibus consulere non potuerimus, secundùm verba Beati Ambrosii, consulamus nobis, ut non faciamus quacumque cupiditate, vel adulatione, vel deceptione, vel communicatione, unde vituperetur ministerium nostrum, & perdamus nomen bonum, quod Apostolica Regula habere jubet Episcopum, etiam ab his qui foris sunt. Videlicet, si superveniret Rex alius in Regnum Senioris nostri, & non fuerit militaris manus quæ ei resistat, sequamur nos Episcopi, & in ordinatione Ordinis nostri, & in conservatione fidei erga Seniorem nostrum Patrum vestigia; & in receptione, & in cæteris, munus placationis erga superventurum Regem, videlicet in receptione. Legimus enim Sanctum Basilium cum Clero suo, supervenientem etiam Julianum Apostatam honorabiliter recepisse, & non ob id ab orthodoxæ fidei regula deviasse; sed quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & Deo, quæ Dei sunt, reddidisse.

Episcoporum Jurisdictio in Causs. Clericorum, sive civilibus, sive criminalibus.

XII. Summa erat Episcoporum Jurisdictio sæculis nono & decimo. Clericorum causæ sive civiles, sive criminales, eorum examini ac judicio reservatæ erant per Regum Capitularia. Lib. 1. cap. 27. Canonis Concilii Calchedonensis jubetur executio, nimirum: *Ut si Clerici inter se negotium aliquod habuerint, a suo Episcopo dijudicentur, & non a sæcularibus.* Et cap. 38. sancitum est: *Ut Clerici Ecclesiastici Ordinis, si culpam incurrerint, apud Ecclesiasticos judicentur, non apud sæculares.* Et lib. 5. cap. 378. *Nemo audeat Clericum, aut Monachum, vel Sanctimonialem fœminam ad civile Judicium accusare, sed ad Episcopum. Et ipse ex Lege vel Canonibus consentaneam & justam sententiam proferat.* Et lib. 6. cap. 156. decernitur: *Ut nullus Judicum neque Presbyteros, neque Diaconos, neque reliquos Clericos, vel Juniores Ecclesiæ sine licentia proprii Episcopi distringere vel condemnare præsumat. Quod si fecerit, tamdiu communione privetur, quamdiu reatum suum agnoscat, & per satisfactionem emendet Ecclesiæ quod commisit.* Et cap. 157. prohibetur Clericis, ne Judices Sæculares adeant inconsulto proprio Episcopo. *Nullus ex ordine Clericorum, inconsulto proprio Episcopo, ad Judicem Sæcularem pergat, neque apud eum, suo Episcopo non permittente, quemquam pulsare, aut cuiquam ante eum respondere, aut quicquam proponere præsumat, neque criminale negotium in Judicio sæculari proponere audeat.* Et cap. 164. Judices sæculares, qui Clericum ad suum tribunal traxerint, vel in eum sententiam dicere ausi fuerint, communione privantur. *Si Judex cujuslibet ordinis Clericum publicis actionibus inclinare, aut distringere, aut calumniari, vel injuriare, absque Episcopi sui permissu præsumpserit, usque ad Ecclesiæ satisfactionem, cum omnibus tantis sceleribus auxiliantibus, aut facientibus, communione privetur. Episcopus tamen non dimittat ut injuriam patientibus plenam de præfatis Clericis justitiam canonicè non faciat.* Et lib. 7. cap. 421. *Placuit ut Clerici non distringantur vel dijudicentur nisi a propriis Episcopis. Fas enim non est, ut divini muneris Ministri temporalium Potestatum subdantur arbitrio. Nam si propriorum Episcoporum Jussionibus inobedientes extiterint, tunc juxta Canonicas Sanctiones, per Potestates exteras adducantur, id est, per Judices sæculares.* Si lis Clericum inter & Laïcum moveretur, Episcopus cum Judicibus Sæcularibus ipsam dirimebat, ut docet *Hincmarus* in Epistolâ ad Carolum Calvum, cujus solum fragmentum superest. *Regiæ*, inquit, *sollicitudo providè sollicitèque studere debet, ut tales Judices cum Episcopis ad causam inter Ecclesiasticos & sæculares dirimendam eligat & constituat, qui religiosi sint & Deum timentes.... & justum Judicium judicent: & hoc non in publico Judicii loco, sed in privato: quia Episcopi non in Consistorio Regum, non in Prætorio Judicum, nec nisi ab Episcopis, aut in Synodo, aut in privato loco, a Primatibus deputatorum, aut a se electorum Judicum judicio debent aut possunt regulariter judicari.* Clericis & Monachis vetitum erat ne posthabito Episcopi Judicio, Aulam adirent, & pro suis causis essent importuni Principi. Lib. 5. cap. 331. *Placuit ut Monachi & Presbyteri, necnon Clerici, qui, postpositâ Canonicâ Auctoritate, passim Palatium adeunt, & nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, ut non hoc facere præsumant: quoniam in hujuscemodi facto, & vigor Ecclesiasticus contemnitur, & Religio Sacerdotalis, & Professio Monastica vilior efficitur.* Si Episcopo adversùs proprium Metropolitanum, aut alios Archiepiscopos lis esset, causam ad Sedis Apostolicæ Judicium deferre poterat, Lib. 7. cap. 448. *Si fortè, quod non optamus, aliquem Episcopum contra proprium Metropolitanum, vel contra alios quoscumque contingat aliquid habere causæ, decrevimus ut ob hoc Sedis Apostolicæ Judicium, hi qui petere festinant, licentiam habeant. Quod scitis Canonum etiam antiquorum Patrum institutione permissum.*

Episcoporum Jurisdictio in Sæcularium litibus ad eorum forum ab alterutra partium delatis.

Sæcularium lites ad Episcopale forum deferri poterant, & ibi judicari, sive petitor, sive possessor id postularet. Quam Jurisdictionis extensionem Episcopi *Caroli Magni* & *Ludovici Pii* Imperatorum beneficio consecuti sunt, ut constat ex lib. VI. Capitularium, cap.366. „ Volumus atque „ præcipimus ut omnes ditioni nostræ, Deo auxi„ liante, subjecti tam Romani, quàm Franci, „ Alamanni, Bajuvarii, Saxones, Turingii, Fri„ sones, Galli, Burgundiones, Britones, Lon„ gobardi, Vuascones, Beneventani, Gothi & „ Hispani, cæterique nobis subjecti omnes, li„ cèt quocumque videantur Legis vinculo con„ stricti, vel consuetudinario more connexi, hanc „ sententiam, quam ex sexto decimo Theodosii „ Imperatoris libro, capitulo videlicet 11. ad „ interrogata Ablavii Ducis illi & omnibus res„ criptam sumpsimus, & inter nostra Capitula „ pro lege tenenda, consultu omnium fidelium „ nostrorum, tam Clericorum, quàm & Laïco„ rum, posuimus, lege cunctis perpetua tenen„ da, id est: * Quicumque litem habens, sive „ possessor, sive petitor fuerit, vel in initio li„ tis, vel decursis temporum curriculis, sive cùm „ negotium peroratur, sive cùm jam cœperit „ premi sententia, si Judicium elegerit sacro„ sanctæ Legis Antistitis, illico sine aliqua du„ bitatione, etiam si alia pars refragatur, ad „ Episcoporum Judicium cum sermone litigantium „ dirigatur. Multa enim quæ in judicio captiosæ „ præscriptionis vincula promi non patiuntur, „ investigat & promit sacrosanctæ Religionis Au„ ctoritas. Omnes itaque causæ, quæ vel præ„ torio jure vel civili tractantur, Episcoporum „ sententiis terminatę, perpetuo stabilitatis jure fir„ mentur; nec liceat ulteriùs retractari Judicium, „ quod Episcoporum sententiis deciderit. Testi„ monium etiam ab uno licèt Episcopo perhibi„ tum omnes Judices indubitanter accipiant; nec „ alius audiatur, cùm testimonium Episcopi a „ qualibet parte fuerit repromissum. Illud est „ enim veritatis auctoritate firmatum, illud in„ corruptum, quod a sacrosancto homine con„ scientia mentis inlibatæ protulerit. Hoc nos „ Edicto salubri aliquando censuimus, hoc per„ petua lege firmamus, malitiosa litium semina „ comprimentes; ut miseri homines longis ac pe„ ne perpetuis actionum laqueis implicati, ab „ improbis petitionibus, vel a cupiditate perpera „ maturo fine discedant. „ Ex hac Lege corrigendus est alter Capitularium articulus lib. 5. cap.387. qui in editionibus vulgatis sic habet: „ In civitatibus in quibus Præsides præsunt, ipsi „ audiant causas, seu & Defensores. Qui autem „ Episcopum, vel Sacerdotes, aut Clericos ju„ dicare sibi maluerint, hoc quoque non per„ mittimus. *Legendum*, hoc quoque fieri nos per„ mittimus.

* L. I. Cod. Theodos. de Episcop. Judic.

Episcoporum Jurisdictio in Caussis Canonicis.

Quod verò spectat Causas Canonicas, vitiorum emendationem, Pœnitentiæ inflictionem, promotionem divini cultûs, executionem Disciplinæ, omnes Episcopis parere jussit *Carolus Magnus*, gravissimâ pœnâ in rebelles statutâ, etiam proprios filios. Sic enim in Capitulari apud Theodonis Villam, quod Lib. VII. Capitularium, Cap.390. transcriptum est, edixit. „ Volumus atque prę„ cipimus, ut omnes suis Sacerdotibus tam ma„ joris Ordinis, quàm & inferioris, a minimo „ usque ad maximum, ut summo Deo, cujus vice „ in Ecclesia legatione funguntur, obedientes „ existant. Nam nullo pacto agnoscere possumus, „ qualiter nobis fideles existere possunt, qui „ Deo infideles, & suis Sacerdotibus inobedien„ tes apparuerint: aut qualiter nobis obedien„ tes, nostrisque Ministris ac Legatis obtempe„ rantes erunt, qui illis in Dei causis & Eccle„ siarum utilitatibus non obtemperant.... De „ illis dictum est, Qui vos audit, me audit: Et „ qui vos spernit, me spernit..... His ergo „ fulti oraculis, jubemus ut omnes eis pro viri„ bus ad eorum peragenda ministeria, & ad ma„ los & peccatores atque negligentes homines di„ stringendos, summopere obedientes existant. „ Qui autem in his aut negligentes eisque inobe„ dientes fuerint inventi, sciant se nec in nostro „ Imperio honores retinere, licèt etiam filii nostri „ fuerint, nec Palatio locum, neque nobiscum aut „ cum nostris societatem aut communionem ullam „ habere, sed magis sub magna districtione & „ ariditate pœnas luere. In his namque omnium „ nostrorum fidelium volumus agnoscere fidem ac „ benevolentiam. Quoniam si hæc fideliter & „ utiliter impleverint, tunc Deo & nobis fideles „ erunt. Si autem secus egerint, tunc non solùm „ infideles, sed infames atque reprobi manifestè „ apparentes notabuntur, eorumque domus pu„ blicabuntur, & ipsi exiliabuntur.

Præclara Lex Caroli Magni de obedientia Sacerdotibus exhibenda.

Regia Auctoritas Episcopis succurrebat.

Quæ in sua Diœcesi corrigere non valebat Episcopus, ad Synodum referebat, aut ad Regem, si opus esset. Lib.VII. Cap.CCCXCIX. „ Ut ea „ quæ in sua Diœcesi Episcopus per se, suosque „ corrigere vel emendare nequiverit, coram re„ liquis Episcopis ad corrigendum insinuet, vel „ Regi indicare non tardet, ut qui Ecclesiasticis „ Regulis inobediens apparuerit, per Potestates „ exteras corrigatur. „ Auxilium Regiæ Auctoritatis implorabatur, ut publicè peccantes ad publicam Pœnitentiam agendam cogerentur. In Capitularibus Additione III. ex Concilio Cabilonensi II. Cap.XXV. „ Modò pœnitentiam agere jux„ ta antiquam Canonum institutionem in plerisque „ locis ab usu recessit, & neque excommunican„ di, neque reconciliandi, antiqui moris ordo „ servatur; ut a Domno Imperatore impetretur „ adjutorium; qualiter, si quis publicè peccat, „ publicâ multetur Pœnitentia, ut secundùm ordi„ nem Canonum pro merito suo quis excommu„ nicetur & reconcilietur.

Episcopi inspectores & censores sæcularium Judicum a Regibus constituti.

Tandem Episcopi ex mandato Principum sæculares Judices observabant, & si a justitia deflecterent, eos corrigebant, contumaces excommunicabant: nisi emendarentur, de eorum insolentiis Regem admonebant. Lib.VII. Capitularium Cap.CCXCIII. „ Oportet ut sint Episcopi „ semper perspectores, secundùm Regis admoni„ tionem, qualiter Judices cum populis agant, „ & aut ipsos præmonitos corrigant, aut inso„ lentias eorum auribus Principum innotescant. „ Quòd si correptos emendare nequiverint, & „ ab Ecclesia & a Communione eos suspendant.

Episcopalium Caussarum prima cognitio ad Provinciales aut Nationales Synodos pertinebat.

XIII. Episcoporum causæ in Synodis Provincialibus aut Nationalibus discutiebantur, & judicabantur. Sed maxima cum deliberatione, nec nisi boni publici studio, & salva reverentia erga dignitatem Sacerdotalem, instituendas esse accusationes adversùs Episcopos, religiosissimi Principes *Carolus Magnus* & *Ludovicus Pius* edixere Lib.V. Capitular. Cap.CCCXV. „ Præcipimus „ ne fortè, quod absit, aliquis circa Episcopos „ leviter aut graviter agat. Quod ad periculum „ totius Imperii nostri pertinet. Et ut omnes co„ gnoscant nomen, potestatem, vigorem, & di„ gnitatem Sacerdotalem. Quod ex verbis Do„ mini facilè intelligi potest, quibus B. Petro „ cujus vicem Episcopi gerunt ait: *Quodcumque* „ *ligaveris, &c.* Illud etiam ad exemplum re„ ducendum est, quod in Ecclesiastica Historia „ Constantinus Imperator Episcopis ait: Deus, „ *inquit*, constituit vos Sacerdotes, & Potesta„ tem vobis dedit de nobis quoque judicandi. Et „ ideo

„ ideo nos a vobis rectè judicamur. Vos autem „ non potestis ab hominibus judicari. Propter „ quod Dei solius inter vos expectate judicium „ .... Vos etenim nobis a Deo dati estis Dii. „ Et conveniens non est ut homo judicet Deos. Ex quibus perspicuum est, Episcoporum causas ad tribunalia sæcularia delatas non fuisse, sed Episcoporum examini ac judicio reservatas.

De Episcopis non accusandis nisi apud Primates Provinciarum, & de accusatorum studiis discutiendis lex extat altera Lib. VII. Capitularium, Cap. CLVI. „ Si quis Episcoporum accusatur, ad „ Summos Primates causam deferat accusator, „ qui attentiùs discutiant si causâ pietatis hoc „ fiat, necne. Quod si alicujus invidia, vel ini- „ micitia, vel prava cupiditate, aut mala vo- „ luntate actum fuerit, nullo modo tale recipia- „ tur negotium. Quoniam inconveniens est ut hi „ qui Throni Dei vocantur, & immobiles esse „ debent, pravorum accusationibus moveantur „ vel perturbentur. Nam si causa pietatis agi „ inventum fuerit, patienter audiatur; minus-ne, „ rejiciantur, & canonicè corrigantur. Causas Episcoporum ab Episcopis Judicibus terminandas, & a duodecim saltem Collegis debere ipsos judicari, cum alicujus criminis accusantur, eorumdem Capitularium legibus sancitum est. Lib. VI. Cap. CCCVII. „ Si quis Episcopus, quod non o- „ ptamus, in reatum aliquem incurrerit, & fuerit „ nimia necessitas non posse plurimos congre- „ gare, ne in crimine maneat, a duodecim E- „ piscopis audiatur. *Et Cap. CCCIX.* Si quis E- „ piscopus a quoquam impetitur, vel ille ali- „ quam quæstionem retulerit, per Episcopos Ju- „ dices causa finiatur, sive quos eis Primates de- „ derint, sive quos ipsi vicinos ex consensu de- „ legerint. *Rursus Lib. 7. Cap. 284.* Mansuetudinis „ nostræ lege prohibemus in Judiciis Episcopos ac- „ cusari, ne dum adsutura ipsorum beneficio im- „ punitas æstimatur, libera sit ad arguendos eos „ animis furialibus copia. Si quid est igitur quere- „ larum, quod quispiam defert, apud alios potissi- „ mùm Episcopos convenit explanari, ut opportu- „ na atque commoda cunctorum quæstionibus au- „ dientia commodetur. *Et Cap. CCCXIV.* Nullus E- „ piscopus extra suam Provinciam ad Judicium de- „ vocetur. Sed vocato eo canonicè in loco omni- „ bus congruo, tempore Synodali, ab omnibus „ Comprovincialibus Episcopis audiatur, qui con- „ cordem super eum, canonicamque debent pro- „ ferre Sententiam. Quia si hoc minoribus, „ tam Clericis, quàm Laïcis concessum est, „ quantò magis de Episcopis servari convenit? Verùm supremam non fuisse Provincialium Synodorum in judicandis Episcoporum causis Auctoritatem, ut nonnullis perperam visum est; & a Synodi ac Metropolitani Judicio ad Romanum Pontificem appellari jure potuisse, constat ex eodem Capite, ubi post verba mox laudata, hæc leguntur: „ Nam si ipse Metropolitanum aut Ju- „ dices suspectos habuerit, aut infestos senserit, „ apud Primatem Diœceseos, aut apud Romanæ „ Sedis Pontificem judicetur. *Et Cap. CCCXV.* „ Placuit ut si Episcopus accusatus appellaverit „ Romanum Pontificem, id statuendum quod ipse „ censuerit. *Et Cap. CLXXIII.* Placuit ut quan- „ documque Episcopus accusatur, si Comprovin- „ ciales aut vicinos suspectos habuerit, sanctæ „ & universalis Ecclesiæ appellet Pontificem, ut „ ab eo quicquid justum & Deo placitum fuerit „ terminetur. *Et in Additione IV. ad Capitularia* „ *Cap. XXVIII.* Ut accusato vel judicato in ali- „ qua causa Episcopo liceat iterare judicium, & „ si necesse fuerit, aut ipse voluerit, absque ul- „ la detentione aut impeditione Romanum adire

Suprema non erat Synodorum Provincialium aut Nationalium Auctoritas, sed ab eorum judicio ad Romanum Pontificem poterat appellari

„ Pontificem. Et dum iterato judicio Pontifex „ causam suam agit, sua non privetur Sede aut „ Dignitate; quoniam dudum a Sanctis Patribus „ statutum est, ut accusati nullus usurpet Sedem „ Episcopi. *Et Cap. XXIX.* Placuit ut accusatus „ vel judicatus a Comprovincialibus in aliqua „ causa Episcopus licenter appellet, & adeat „ Apostolicæ Sedis Pontificem; qui aut per se, „ aut per Vicarios suos, ejus retractari negotium „ procuret. Et dum iterato judicio Pontifex cau- „ sam suam agit, nullus alius in ejus loco po- „ natur aut ordinetur Episcopus. Quoniam quam- „ quam Comprovincialibus Episcopis accusati cau- „ sam Pontificis scrutari liceat, non tamen de- „ finire inconsulto Romano Pontifice, permissum „ est; cùm B. Petro Apostolo non ab alio quàm „ ab ipso Domino dictum est „: Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis. Et Cap. XXX. „ Ut omnes Epi- „ scopi qui in quibusdam gravioribus pulsantur „ vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, „ liberè Apostolicam appellent Sedem, atque ad „ eam quasi ad matrem confugiant, ut ab ea si- „ cut semper fuit, piè fulciantur, defendantur, „ & liberentur, cujus dispositioni omnes majo- „ res Ecclesiasticas causas, & Episcoporum Judi- „ cia antiqua Apostolorum, eorumque Successo- „ rum, atque Canonum Auctoritas reservavit. „ Quoniam culpantur Episcopi qui aliter erga „ fratres egerint, quàm ejusdem Sedis Papæ fie- „ ri placuerit; Canonibus quippe jubentibus in „ talibus absque Romano nihil decerni Pontifice, „ nec ad Synodum Episcopum convocari debere, „ & quicquid ex his eo inconsulto præsumptum „ fuerit, viribus carere.

Majores Ecclesiæ causas, & Episcoporum judicia Sedi Apostolicæ Canonum Auctoritas reservavit.

Idem probatur ex Epistolâ *Caroli Calvi* Regis ad *Joannem VIII.* Pontificem Maximum. „ Si ne- „ cessitas, *inquit*, cum multa ponderatione co- „ gerit Episcopos ab Episcopis judicari, vel Pre- „ sbyteros ab Episcopis a gradu Ecclesiastico de- „ jici, sicut in honore atque administratione, „ sic & in dijudicatione atque appellatione di- „ scretionem Auctoritas sacra distinxit; decer- „ nens ut si necessitas & pondus legalis ac regu- „ laris accusationis exigit, Episcopum judicari „ debere a suis Judicibus Episcopis, a quibus re- „ gulariter unà cum Primate Provinciæ potuit „ secundùm Nicænos & Antiochenos Canones, „ & Decreta Sedis Romanæ Pontificum ordinari, „ congregatis unà cum Primate Provinciæ ipsius „ regionis Episcopis, secundùm Sardicenses Cano- „ nes, atque a constituto, juxta Carthaginenses „ Canones, duodecim Episcoporum numero, si „ plures nequiverint congregari. Et si iisdem ac- „ cusatus & judicatus Episcopus, congregatis ei- „ sdem regionis Episcopis, de gradu suo deje- „ ctus, Apostolicam Sedem appellaverit, & con- „ fugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & „ ab eo se audiri voluerit post judicium, juxta „ Sardicenses Canones, & Decreta Innocentii ad „ Victricium, & Bonifacii ad Gallicanos Episco- „ pos, & Leonis ad Anastasium, scribendum est „ ab his qui causam examinarunt Romano Pon- „ tifici, & si judicaverit renovandum esse judi- „ cium, renovetur & det Judices; si autem „ probaverit talem causam esse, ut non refri- „ centur ea quæ acta sunt, quæ decreverit, con- „ firmata erunt; & si justum putaverit ut reno- „ vetur examen, scribere his dignetur Episcopis „ qui in finitima & propinqua Provincia sunt, „ ut ipsi diligenter requirant, & juxta fidem „ veritatis definiant, &c. Interim tamen alter „ Episcopus in Cathedra depositi Episcopi post „ appellationem ejus non ordinetur antequam cau-

„ causa ejus fuerit in Judicio Sedis Apostolicæ „ finita „. Hanc Epistolam *Caroli Calvi* nomine scripsit Hincmarus, estque inter ejus Epistolas XLVIII. Ex his iterum liquet, Synodorum Provincialium aut Nationalium supremam Auctoritatem in judiciis Canonicis Episcoporum non fuisse, quamvis prima causarum hujusmodi cognitio ad ipsas pertineret.

Disciplina in Episcoporum depositionibus observata. Cùm *Bernardus*, Rex Italiæ adversùs *Ludovicum Pium* conjurasset, ejusque criminis conscii nonnulli Episcopi fuissent, ipsum Imperator *Judicio Francorum capitali sententia condemnatum, luminibus jussit tantùm orbari: Episcopos Synodali Decreto depositos, Monasteriis mancipari:* ut Annales Laureshamenses sive *Eginbardi* testantur ad annum DCCCXVIII. & Chronicon Moissacense, ex quo discimus conjuratorum Antistitum unum fuisse *Theodulphum* Aurelianensem. *Anselmum* Mediolanensem, & *Vvolvodum* Cremonensem illi *Theganus* adjungit. *Jesse* Ambianensis in Concilio apud Noviomagum Castrum depositus est, ut idem Auctor testatur Cap. XXVIII.

Ebo Archiepiscopus Remensis in Concilio apud Theodonis-Villam depositus est, octo Archiepiscopis & triginta quinque Episcopis suffragantibus, quòd partes *Lotharii* adversùs *Ludovicum Pium* ipsius patrem secutus esset, istumque Pœnitentiæ publicæ addictum Imperiali Dignitate exuisset. Illa autem Synodus celebrata est, & Sententia in *Ebonem* lata anno DCCCXXXV. Porro cùm post dejectionem suam Romam profectus esset, *Sergius II.* Pontifex Maximus ipsum in Communionem recipere noluit. Post Ludovici Pii obitum, *Lotharius* ipsum Sedi restituit, dato Edicto, cui viginti Episcopi subscripsere. Post annum, *Carolo Calvo* Belgicæ Provinciæ cum copiis imminente, relicta iterum Sede Remensi, ad *Lotharium* confugit. Restitutio illa judicata est sacris Canonibus contraria in Concilio II. Suessionensi anno DCCCLIII. *Ebonem* a Concilio Nationali deponi potuisse disertè significat *Nicolaus I.* in Epistolâ ad Episcopos Synodi III. Suessionensis, nec a Summo Pontifice recipi debuisse in Communionem, cùm Sedem Apostolicam non appellaverit. *Porro*, inquit, *si quispiam Sedem Apostolicam, per Sergium sanctæ memoriæ Papam, Ebonem quondam Archiepiscopum indignum Clericali Communione sanxisse perhibet: Noverit quoniam talem sedes Apostolica debuit Ebonem, donec Synodali examine ejus causa discuteretur, habere, qualem ab aliis habitum non ignorabat. Statutum quippe in magna & veneranda Synodo Nicæna legerat, ut de his qui Communione privantur, seu ex Clero, seu ex Laïco ordine, Episcopis per unamquamque Provinciam sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur...... Apostolica Sedes nihil agere debuit, nisi quod egit, videlicet ut ab aliis abjectum ipsa nequaquam indiscussè susciperet, præcipuè cum prædictus Ebo, non quasi pro depositione sua queritans, vel legitimè restitui volens examine præcedente, Sedem Apostolicam appellaverit; sed ut Codex Episcopalis indicat, a contumacibus sursus, & his junctus, repente & reconciliari ab ea, & Pallio decorari quærens, & quasi Episcopus inter Episcopos, nulla causa sua discussione præveniente, communicare poscens, ad eamdem Summam Sedem accesserit, a qua jam reprobatus, ab aliis debuit meritò reprobari, donec supplex ab ea sese canonicè posceret adjuvari.* Hæc *Nicolaus Primus*. Ex quibus colligo, primam cognitionem causæ Episcoporum, ac eorumdem exauctorandorum potestatem, penes Concilia Provincialia aut Nationalia fuisse his temporibus. Secundò, ab illorum Conciliorum sententia appellari potuisse ad Apostolicam Sedem. Tertiò, appellatione hujusmodi suspensum non fuisse effectum sententiæ a primis Judicibus latæ quoad depositionem, & privationem Communionis Episcopalis, licèt suspenderetur quoad Ordinationem alterius Episcopi in locum ejus qui depositus fuerat.

Gregorius IV. Pontifex Maximus in Epistolâ datâ ad Episcopos per universas Provincias constitutos in causa *Aldrici* Cenomanensis Episcopi, primam causarum Episcopalium cognitionem ad Synodos Provinciales aut Nationales spectare docet, sed earum Auctoritatem in his negotiis supremam non esse, cùm ab illarum sententia possit ad Sedem Apostolicam appellari. *Mandamus, ut si aliquis suorum æmulorum Aldricum Cenomanicæ Ecclesiæ Episcopum accusare damnabiliter attentaverit; ut honoretur B. Petri Apostolorum Principis memoria, Ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, Privilegium, & nostri nominis Auctoritas; liceat illi post auditionem Primatum Diœceseos, si necesse fuerit, Nos appellare, & nostra Auctoritate, aut ante nos, aut ante Legatos nostro ex latere missos, juxta Patrum Decreta suas exercere atque finire accusationes: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid, quod absit, grave intolerandumque ei objectum fuerit, nostra erit expectanda censura, ut nihil priùs de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ Ecclesiæ confugit, ejusque implorat auxilium, decernatur, quàm ab ejusdem Ecclesiæ Auctoritate fuerit præceptum: quæ sic vices suas aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Auctoritate Canonum & præcedentium Pontificum Decretis nititur. *Cùm*, inquit, *& Auctoritate Canonum, & Prædecessorum nostrorum Decretis sancitum sit ut Episcopus accusatus, si voluerit, appellet Romanum Pontificem, & ad eum, si libuerit, confugiat, ut ab eo ejus audiatur causa, aut ipse a latere suo Legatos, qui eam audiant, mittat, qui justè cum omnibus Episcopis Comprovincialibus ejus Auctoritate judicent.* Docet ibidem, Episcoporum Canonica Judicia e majoribus causis esse, quas inconsulta Sede Apostolica finiri Canones prohibent: & de his intelligenda esse hæc Innocentii I. verba: *Si majores causæ in medio fuerint devolutæ, ad Sedem Apostolicam, ut Nicæna Synodus definivit, & inveterata consuetudo exegit, referant.* Et infra: *Expectandi ergo atque corrigendi magis sunt Rectores Ecclesiæ, quàm statim & absque nostro consulto judicandi: cùm majora negotia, & difficiliores causarum exitus Sanctorum Patrum Canones Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, jubeant sub nostra sententia expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri...... Non novum aliquid præsenti jussione præcipimus, sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Cùm nulli dubium sit, quòd non solùm Pontificalis causatio, sed omnis sanctæ Religionis relatio ad Sedem Apostolicam, quasi ad Caput Ecclesiarum debet referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium; ne caput institutionis videatur omitti; cujus Auctoritatis sanctionem omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apostolica Petra, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate divelli.*

Carolus Calvus Rex Francorum *Vvenilonem* Archiepiscopum Senonensem conjurationis & perfidiæ accusavit in Concilio Tullensi apud Saponarias anno octingentesimo quinquagesim-nono. Tres Archiepiscopos Judices hac in causa Rex elegit Rothomagensem, Turonensem, & Bituricensem, quorum sententiam reliqui Patres confirmarent.

Britanniæ minoris Episcopos simoniæ accusatos, *Nicolaus I.* Pontifex Maximus in Synodo Provinciali judicari decrevit, ut testatur ejus Epistola

XXII. In Appendice. stola ad *Salomonem* Britonum Regem. * *Hac quippe*, inquit, *sunt pracepta Dei patris tui, & hac lex est Ecclesia matris tua, videlicet ut omnes Episcopos Regni tui ad Turonensem Archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque judicium postulare non dedigneris. Ipse est enim Metropolitanus, omnesque Episcopi Regni tui Suffraganei ejus sunt..... Cùmque coram prasignato Turonensis Ecclesia Prasule, & integro numero Collegarum, id est, duodecim Episcoporum celebrato Conventu, fuerint ejecti Episcopi regulariter examinati, apparueritque quòd canonicè fuerint ejecti, ipsis in sua dejectione manentibus, quicumque in locis eorum consecrati sunt, poterunt utique Episcopatûs honore potiri. Quòd si ejecti Episcopi insontes fuerint declarati, his amotis, qui illis subrogati fuerant Ecclesias suas ipsi recipiant.* Ex quibus colligitur, potestatem deponendi Episcopos, criminis, quod Exauctorationem mereretur, accusatos & convictos, penes Synodum Provincialem fuisse. Romanum tamen iter aperit *Nicolaus I.* etiam ante appellationem, quod insuetum erat. Sed hanc rerum statûs œconomiam postulare videbatur, quia intelligebat prudentissimus Pontifex ægrè consensurum *Salomonem*, ut Episcopi accusati Cæsarodunum Turonum mitterentur; quòd iis Turonensem Metropolitanum Britanniæ præesse nollet. *Sanè*, inquit, *si fortè ad Turonensem Archiepiscopum mittere dedignaris, stude duos Episcopos de expulsis, & duos de subrogatis, unà cum Gloria tua Legato, ad Apostolicam Sedem B. Petri transmittere, ubi dignâ examinatione pramissâ, qui legitimi Episcopi sint, appareat, & suas Ecclesias irregulariter non amittant: Nihil enim aliud est quod in prasenti negotio penitus definiri possit.*

Hincmarus Laudunensis Episcopus, de cujus causa dissertationem instituemus singularem, in Concilio Duziacensi depositus est anno 871. *Salvo in omnibus judicio Sedis Apostolica*, quam appellarat. *Hadrianus II.* Pontifex Maximus decrevit ut ipsi daretur spatium accedendi ad Sedem Apostolicam, ubi ipsi ostenderentur Acta adversùs eum transmissa. Quibus cum ipso communicatis, si pertinaciter contenderet se injustè esse damnatum, tunc Pontificem jussurum ut causa retractetur in Provincia vel a Judicibus electis, vel a Synodo coram Legatis Apostolicis; ita tamen ut dejectus non possit Episcopali Ordini & Communioni interim restitui. Id constat ex Epistolâ XIX. *Hadriani II.* ad *Carolum Calvum* Regem. *Sed quia*, inquit, *non satis videntur idonea & matura nostris, & huic sancta Sedi congrua* (Gesta scilicet Synodalia contra Hincmarum) *donec ad hanc Sanctissimam & Apostolicam, quam appellavit Sedem spatium habeat veniendi, ideo veniat, & ostensis sibi literis quas nobis misistis, & libello continente seriem Synodi: si adhuc justam putaverit habere proclamationem, asserens se injustè damnatum: tum electis Judicibus, non tamen eo prius in gradu restituto, aut ex latere directis Legatis cum Auctoritate nostra, refricentur qua gesta sunt, & negotia, in qua orta sunt Provincia canonicè terminentur. Quòd si venire detrectaverit, clareat quòd ipse dederit locum damnationis in semetipsum, nec sacer Ordo ferendo moram patiatur vel detrimentum.*

Rotbardus Suessionensis Episcopus depositus in Concilio Suessionensi anno DCCCLXII. Sedem Apostolicam appellavit: Alius interim in ejus loco ordinatus est Episcopus. Quod ubi rescivit *Nicolaus I.* Summus Pontifex, *Hincmarum* istius depositionis Auctorem velut reum violatorum Canonum & Sedis Apostolicæ contemptorem per literas arguit, quòd *Rotbardum*, spreta ejus appellatione, non solùm deposuisset, sed alium in ejus loco ordinasset Episcopum. Jussitque sub pœna suspensionis a celebratione Missarum, ut post triginta dies aut *Rotbadum* pristinæ restitueret dignitati; aut si justam ejus depositionem arbitraretur, Romam cum illo, vel per se vel per Legatum proficisceretur, ut utriusque partis causa discuti posset. Legenda Nicolai I. Epistola ad Episcopos Synodi Suessionensis, in qua Canones interpretando, Episcoporum depositiones inter majores Ecclesiæ causas declarat contineri. Legenda Dissertatio quam de *Rotbadi* causa instituemus.

Arnulfus Remensis Archiepiscopus in Concilio Remensi, anno nongentesimo nonagesimo-secundo depositus est. Hic *Lotharii* Regis filius erat ex concubina, Remensisque Ecclesiæ infulas *Hugonis* Regis obtinuerat beneficio, cui proinde juramento fidelitatis se obstrinxerat. Accusatus est quòd violata fide data, portas urbis Remensis avunculo *Carolo* aperuerat, qui armis Regnum repetebat ab *Hugone*. Eam ob causam *Hugo* Synodum Remensem convocavit, ad quam adductus *Arnulfus*, libellum abdicationis coactus dedit, & juxta libellum sententia depositionis in eum lata; suffectusque ejus in locum *Gerbertus*. Quod ubi *Joanni XV.* Romano Pontifici renuntiatum est, Episcopis omnibus qui Synodo interfuerant, sacris interdixit, quòd se inconsulto id ausi essent. Rex *Hugo* datis ad Pontificem literis tuitus est quæ adversùs *Arnulfum* gesta erant, ejusque Sanctitatem rogavit ut veniret in Gallias, & de hac causa præsens judicaret. *Nihil nos contra Apostolatum vestrum egisse scimus:* (inquit) *Quòd si absentibus non satis creditis, prasentes de prasentibus vera cognoscite. Gratianopolis civitas in fine Italia & Gallia sita est, ad quam Romani Pontifices Francorum Regibus occurrere soliti fuerunt. Hoc, si vobis placet, iterare possibile est. At si nos & nostra invisere libet, summo cum honore descendentem de Alpibus excipiemus; morantem ac redeuntem debitis obsequiis prosequemur. Hoc ex integro affectu dicimus, ut intelligatis & cognoscatis, Nos & nostros vestra nolle declinare Judicia.* Non venit in Gallias Pontifex, ut ab *Hugone* rogabatur, sed Legatum misit *Leonem Sancti Bonifacii* Abbatem, qui hac de causa cognosceret. Is Mosomense Concilium habuit anno nongentesimo nonagesimo quinto, ac deinde Remense, in quo *Gerbertus* depositus, & *Arnulfus* Sedi suæ restitui jussus est, ut *Aimoini* Continuator testatur. Ex his disce Provincialium Synodorum supremam non fuisse Auctoritatem in Canonicis Episcoporum Judiciis, & ultimum de hisce causis judicium Sedi Apostolicæ fuisse reservatum, ex noni & decimi sæculi disciplina: Primam tamen hujusmodi causarum cognitionem ad Synodos Provinciales pertinuisse, & si appellatio ad Summum Pontificem fuisset interjecta, ipsum judicasse renovato examine causæ in Provincia, misso etiam, si luberet Legato, qui novæ Synodo præsideret.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 548. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant: *Papa quarit novos modos dilatandi suam Auctoritatem.*

R. Hæc propositio non est mea. Invidiosam locutionem mihi perperam affingunt nihil hujusmodi scribenti. De causa Britonum Episcoporum, qui Simoniæ accusati erant, eo loci ago. Hanc in Synodo Provinciali judicari voluit Nicolaus Primus, de quo ita scribo: *Romanum tamen iter aperit etiam ante appellationem, quod insuetum erat. Sed hanc rerum status œconomiam postulare vi-*

videbatur; quia intelligebat prudentissimus Pontifex agrè consensurum Salomonem Britonum Ducem *ut Episcopi accusati Cæsarodunum Turonum mitterentur; quòd is Turonensem Metropolitanum Britanniæ præesse nollet*. Hæc verba mea sunt, non quæ in Indiculo Censorio notantur. Quod necessitati, quod œconomiæ ac prudentiæ Summi Pontificis tribuo, id me tribuere fingunt ambitioso studio Auctoritatem suam dilatandi.

ARTICULUS IV.

De Clericis.

Clerici in Seminariis instituti.

I. JUniores Clerici & Sacerdotalis Ordinis candidati in Seminariis instituebantur, sæculis nono & decimo. Seminaria verò vel in Episcoporum ædibus, vel in Monasteriis erant destinata. De posteriori illo Seminariorum genere *Hincmarus* Epistolâ 26. ita scribit: *Qui in Monasterio, ubi ab ipsis rudimentis infantiæ sub Canonico habitu educatus, indeque eductus, in Palatio Domni Ludovici Imperatoris non modico tempore mansi. Conversis autem ad Regularem Vitam & habitum fratribus in Monasterio Sancti Dionysii, ubi nutritus fueram, in illud, sæculum fugiens; sine spe vel appetitu Episcopatûs, aut alicujus Prælationis diutiùs degui*. De primo genere Seminariorum Concilium Turonense III. Canone XII. loquens de Sacerdotii candidato hæc habet: *Sed priùsquam ad consecrationem Presbyteratûs accedat, maneat in Episcopio, discendi gratiâ officium suum tamdiu, donec possint & mores & actus ejus animadverti, & tunc, si dignus fuerit, ad Sacerdotium promoveatur*. Ad hæc Seminaria per turmas & per hebdomadas convocabantur Curati ab Episcopo, ut de officio suo docerentur: ut ex Lib. VII. Capitularium, Cap. CCXXXI. compertum est. *Statutum est ut omnes Presbyteri Parochiæ ad civitatem per turmas & per hebdomadas ab Episcopo sibi constitutas conveniant, discendi gratiâ, ut aliqua pars in Parochiis Presbyterorum remaneat, ne populi & Ecclesiæ Dei absque Officio sint, & aliqua utilia in civitate discant, ut meliores ad Parochias demum, & sapientiores, atque populis utiliores absoluti revertantur. Et ibi ab Episcopo, id est, in civitate, sive a suis bene doctis Ministris, bono animo instruantur de sacris lectionibus; & divinis cultibus, & sanctis Canonibus, sive de Baptismatis Sacramentis, atque Missarum solemniis & precibus, & de reliquis officiis, omnibus sibi necessariis pleniter & distinctè ac singillatim imbuantur. Et omnia quæ illi per Parochias docere, prædicare, & facere debent, eos Episcopus & sui bene docti Ministri veraciter & discretè doceant*.

Ad Seminaria per turmas & hebdomadas Curati convocabantur, in Ecclesiastica Disciplina, & sacri Regiminis Regulis instituendi.

Clerici Canonicorum Regulæ subditi.

II. Omnes Clerici Canonicorum Regulæ subditi nono Sæculo fuere, & vitæ communi, ubi possibile erat, in Ecclesia præsertim Gallicana & Germanica. Id ex Capitulari Aquisgranensi Cap. 77. & ex Concilio Moguntino, anno 813. Canone 9. & 10. discimus, quo statutum est, ut *In omnibus, quantùm humana fragilitas permittit, Canonici Clerici canonicè vivant, observantes Divinæ Scripturæ doctrinam & documenta Patrum, & ut simul manducent & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit, vel qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, & in suo claustro maneant, & obedientiam secundùm Canones suis Magistris exhibeant ..... Discretionem esse volumus inter eos, qui dicuntur sæculum reliquisse, & adhuc sæculum sectantur. Placuit igitur Sancto Concilio ut ita discernantur, sicut in Regula Clericorum dictum est*. Canonici alii in Ecclesiis Cathedralibus communem vitam ducebant cum Episcopis, & sub immediata ipsorum cura; alii in Monasteriis, sub regimine Abbatum, ut constat ex Canonibus XXIII. & XXIV. Concilii Turonensis III. & ex Canone XXXVII. Concilii Parisiensis VI. & ex Canone LIII. Concilii Meldensis celebrati anno DCCCXLV. & ex Canone VIII. Concilii Pontigonensis anni DCCCLXXVI. Voto paupertatis Canonici illi obstricti non erant, ut colligitur ex Concilio Aquisgranensi sub *Ludovico Pio*, Canone CXV. *Quamquam*, inquit, *Canonicis, quia in sacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & Ecclesiæ cum humilitate & justitia habere, quòd Monachis, qui secundùm Regularem Institutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum est: non tamen in cavendis vitiis, & amplectendis virtutibus, eorum a Monachorum distare debet vita*. Addit, Monachos, *quia nihil sibi proprium reliquerunt, copiosioribus Ecclesiæ sumptibus, quàm Canonicos, qui suis & Ecclesiæ licitè utuntur rebus, indigere*. Idem constat ex Canone CXXII. quo jubetur ut Canonici, *Qui & suis, & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis, quos pauperes pascit Ecclesia, suis facultatibus, cum caritate & humilitate suffragari procurent, ut juxta Apostolum*, Frater fratrem adjuvet, & ambo consolentur. *Non tamen ob id se superbiendo extollant; quia, sicut in libro Prosperi * legitur, Non se debent hujuscemodi inani jactantiæ præferre, his quos nihil habentes pascit ac vestit Ecclesia*.

*Rom. 15.

* Juliani Pomerii.

Canonicorum stipendia.

Canonici, qui Beneficia Ecclesiastica habebant ad victum & vestitum sufficientia, nulla stipendia e communi Congregationis ærario recipiebant, ut constat ex Additione III. ad Capitularia, Cap. CXII. *Volumus atque præcipimus, sicut Synodali atque Canonica Auctoritate a Pastoribus Sanctæ Ecclesiæ sæpissimè admoniti sumus, ut Canonici Clerici, qui in civitatibus, vel in Monasteriis degunt, qui Beneficia habent, unde victum & vestitum habere possint, ut hoc juxta Apostolum contenti sint, & stipendia fratrum, unde pauperiores, & hi qui assiduè in prædictis locis Domino famulantes excubant, atque ibi assiduum divinum explent Officium, nequaquam assumant, aut in suis usibus convertant. Scimus enim quia absque periculo atque dispendio animarum suarum hoc nullatenus facere possunt. Si quis hæc statuta contempserit, utrisque careat, id est, & Beneficio, & Præbenda; atque si gradibus fruitur Ecclesiasticis, ipsis privetur*. Nulla etiam stipendia recipiebant, qui se patrimonio non abdicarant, ut colligitur ex Capite CXIII. ejusdem Additionis. *Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune; nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, convenit erogare; quando nihil aliud sit habentibus dare, quàm perdere*. Et Cap. CXIV. *Nec illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt*.

Canonicorum Regula.

Regulam Canonicorum in Concilio Aquisgranensi anni DCCCXVI. conditam promulgavit, eique vim Publicæ Legis addidit, & executioni mandari jussit *Ludovicus Pius*, ut docent ejus Epistolæ datæ ad *Magnum* Senonensem, & *Sicharium* Burdigalensem, Archiepiscopos, & Capitulare Aquisgranense anni DCCCXVI. Cap. III. cujus hæc sunt verba. *Quia verò Canonica Professio a multis partim ignorantiâ, partim desidiâ dehonestabatur, opera pretium duximus, Deo annuente, apud sacrum Conventum ex dictis Sanctorum Patrum, velut ex diversis pratis quosdam vernantes flosculos carpendo, in unam Regulam Canonicorum & Canonicarum congerere, & Canonicis vel Sanctimonialibus servandam contradere, ut per eam Canonicus Ordo absque ambiguitate possit servari. Et quoniam illam sacer Conventus ita etiam laudi-*

dibus extulit, ut usque ad unum jota observandam percenseret, statuimus ut ab omnibus in eadem Professione degentibus indubitanter teneatur, & modis omnibus, sive a Canonicis, sive a Sanctimonialibus canonicè degentibus deinceps observetur.

Canonicorum a communi vita defectio.

Canonici tamen a communi vita deficere cœperunt decimo sæculo, ut perspicuum est ex Constitutionibus *Galteri* Archiepiscopi Senonensis in Concilio conditis, Cap. VIII. *Moneantur Capitula sæcularium personarum, maximè Cathedralia, ut ipsi conveniant, & ordinent, & tractent, quod in Ecclesiis suis die, & nocte, per se & per Clericos Ecclesiarum, divinum servitium assiduè, competenter, secundùm numerum institutorum, & facultatem Ecclesiarum celebretur, & circa servitium divinum diligentiam & curam adhibeant efficacem, ita quod modus habendi se in Ecclesia, tam in Choro, quàm extra evidenter & sufficienter, ubi emendatione opus erit, emendetur infra annum.* Et Cap. IX. *Moneantur etiam Canonici & Clerici sæculares, quòd ipsi in habitu suo & aliis, Præcepta tradita in generali Concilio fideliter & obedienter observent.* Obiit *Galterus* anno nongentesimo vigesimo-tertio, qui cùm pro sæcularibus Canonicis leges statuat, evidenter significat plures a communi vita & Regula defecisse. Eodem sæculo Canonica Disciplina in Germaniæ Ecclesiis elanguit, ut testatur *Trithemius* in Chronico Hirsaugensi ad annum 977. *Anno isto* inquit, *moritur Theodoricus Archiepiscopus Trevirensis, sub quo Canonici majoris Ecclesiæ ibidem abjecta Regulari Vita, quam hucusque in eadem Ecclesia majores eorum continuaverant, desierunt esse Regulares, & facti sunt nomine & conversatione sæculares. Quorum exemplo malo Canonici quoque S. Paulini Trevirensis, & Sancti Castoris in Confluentia, Moguntinenses, & Vvormatienses, & complurium aliarum Ecclesiarum, diversis quidem temporibus, sed uno impietatis spiritu, Regularem Vitam abjecerunt.*

Canonici *Sancti Arnulfi* Metensis ita defecerant a communi vita & Regula circa medium decimi sæculi, ut *Adalbero* Episcopus coactus fuerit eos expellere, & Monachos Ordinis Benedictini in eorum loqum substituere, ut fidem facit ejus Præceptum ea de re datum, quod legitur Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Monasterium*, inquit, *cunctis notum, scilicet Beati Arnulfi, quo videbatur coadunatio Clericorum, utque veridicè dicam, & sub testimonio totius Ecclesiæ, acephalorum sub specie Canonicorum Regula existere, succrevit ardor summi desiderii, ut qui illorum mores, & vitam incorrigilem noveram, quo potioribus & vita præstantissimis ipsius loci Præbendam converterem disciplinis. Hujus siquidem deliberationis summa fuit, ut eos inde expellerem, & Deo auctore Vitam instituerem Monasticam, nisi se ipsos sanctæ illius subderent vitæ. Sed hoc quasi despectui habentes, ut erant jurati cœtu, maluerunt esse pares in imperfectionum consensu. Denique consultu nostrorum Clericorum, scilicet Abbatum utriusque Ordinis, atque Fidelium Laïcorum, præfecimus ibi Abbatem Arbertum nomine, cujus institutionibus in reliquum adventantes, imbuti eodem quo definivimus Ordine, scilicet Monastico erudirentur.*

Alter *Adalbero* Remensis Archiepiscopus Canonicos Mosomenses ad sæcularem vitam deflexisse videns, Monachos in eorum loco constituit. Ejus ea de re Decretum extat Tom. III. Conciliorum Galliæ. *Adhibito, inquit, Fidelium nostrorum consilio, liquidò perpendens eumdem locum, pro mundi infelicitate in Canonicali Ordine stare non posse, æternorum spe, ibidem Monasticæ Religionis vitam ordinato Abbate Ledaldo constitui.* Decretum *Adalberonis* a Comprovincialibus Episcopis confirmatum est in Concilio apud Montem Sanctæ Mariæ, anno DCCCCLXXII.

Clerici addicti Episcopis a quibus fuerant ordinati, & certis Ecclesiis.

III. Clerici addicti erant Episcopis a quibus, & Ecclesiis pro quibus fuerant ordinati, ut ex Canone LI. Concilii Meldensis anni DCCCLV. colligitur & ex Formulis antiquis Formatarum Episcopalium, * quas inter una legitur *Liutadi* Episcopi Venciensis ad *Vvenilonem* Rothomagensem Archiepiscopum, de *Vvulfado* Diacono, quem olim sibi traditum ab *Ebone* Remensi, ipsi concessit, orans ut eum ad majores gradus proveheret. Legitur & altera *Æneæ* Parisiensis Episcopi ad *Hincmarum* Remensem, quâ rogat ut *Bernonem* Acolythum ab eo ordinatum, in Parochia sua retinere & ordinare liceat. Legitur & alia *Vvolfeonis* Constantiensis Episcopi ad *Bernardum* Argentoratensem Episcopum pro *Annone* Clerico, quâ hunc ipsi cedit, annuens ut ad sacros Ordines, si dignum judicaverit, illum promoveat. Idem constat ex Concilio VI. Parisiensi Canone 34. ex Aquisgranensi IV. Canone 23. ex Meldensi Canonibus 52. & 58. *Joannes VIII.* Pontifex Maximus Epistolâ 273. *Romano* Ravennati Archiepiscopo jussit, ut Ecclesiæ Placentinæ Clericos eorum Episcopo restitueret. „ Quia non licet quemlibet Clericum in duarum civitatum conscribi „ simul Ecclesiis, & in qua ab initio extitit, & „ ad quam confugit quasi potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Et ideo eos ad suam Eccle- „ siam revocari decernimus, & de illis ampliùs „ nullo modo recipias. Te autem aliquid am- „ pliùs agere cavere prorsus oportet, ne San- „ ctorum Patrum judicio, quod contra hujus Re- „ gulæ transgressores prolatum est, damnari omni- „ no merearis. „ In Formula examinationis *Vvilleberti* Catalaunensis ordinandi Episcopi, XI. inter Formulas antiquas, Tom. II. Conciliorum Galliæ, *Hincmarus* consensum *Herardi* Turonensis Archiepiscopi postulat, quia fuerat ab ipso ordinatus per singulos gradus usque ad Diaconatum, & cum ejus dimissoriis literis ab *Erpoino* Silvanectensi Episcopo consecratus Presbyter. *Hincmarus ad Herardum Archiepiscopum dixit: Quia vester natus, nutritus, vel educatus, & ordinatur dignoscitur, & Clerus, Ordo & Plebs Catalaunica illum exposcit, habeamus vestram licentiam, ut regulariter unà vobiscum eum examinemus, si tanto oneri, vel honori dignus existat.* Capitularibus Regum nostrorum statutum est, ut Clerici maneant in Ecclesiis pro quibus ordinati sunt. Lib. V. cap. 28. *Clericum permanere oportet in Ecclesia, cui in initio ab Episcopo prætitulatus ac sortitus est, & non ad quam confugit quasi ad potiorem. Hoc autem refutantes, statuimus revocari debere ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis hanc diffinitionem transgressus fuerit, decrevit Sancta Synodus a proprio gradu recedere.* Et lib. VII. cap. 393. *Clerici cujuslibet gradûs in quibuscumque locis ordinati fuerint Ministri, ad eadem loca pertineant, atque in ipsis locis perseverent.* Lib. I. cap. 25. statuitur, *Ut nullus absolutè ordinetur, & sine pronuntiatione stabilitatis loci ad quem ordinatur.* Et capite 131. *Ne de uno loco ad alium transeat Episcopus sine Decreto Episcoporum, vel Clericus sine jussione Episcopi sui.* Et Additione III. capite 83. *De Titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum sit, sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quòd si inventus fuerit contra statuta id facere, eâdem feriatur sententiâ, quâ & Episcopus qui de minori ad majorem transmigraverit Sedem.*

* Tom. II. Concil. Gall.

Dispensatio Clericorum a residentia

IV. Quamvis residentiæ lege Clerici omnes tenerentur, ab ea tamen dispensari par erat quosdam ingenii capacitate, & acumine insignes ut ad Scholas celebriores discendi gratia se conferrent. Id

ratione studiorum.

Id docet Appendix secunda *Reginonis* Cap. XXX. *Cùm Fraternitatem tuam confidamus Canonum statuta, & vigorem dirigere disciplina, hoc tibi indagandum mandare curamus, ne ingenui Clerici, qui capacioris & argutioris sunt ingenii, ad loca qua scientiâ & doctrina excellentiora conspiciuntur discendi gratia, nisi habitâ utilitate Ecclesia, suique necessarii petendi causâ transcendant. Invidiâ Pontificum sæpe prohibentur, dum Caput XX. Calchedonensis Concilii eis apponunt, ubi dicitur, Clericos in Ecclesia administrantes, in alterius civitatis Ecclesia statutos fieri non oportet: & sequentia invida obfuscatione abolent, ubi illi excipiuntur, qui ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Magna sanè necessitate premitur qui fame constringitur; & qui injuria arctatur insipientia, opus habet refici doctrina scientia: inter fugitivum denique & studiosum cautè ab Episcopo discretio prospici debet, ut ille locum delitescendo nòn inveniat, isti verò locum in melius mutare, & ire de virtute in virtutem offendiculum non opponatur, sed caritatis adjutorio, qua numquam excidit, sublevetur. Igitur si piè & justè recto currebant hactenus viam tramite vita, pro Religione perfectiora expetere loca, licentiam eis non denegandam esse censuimus.*

Nominatio ad Beneficia.

V. Jus nominationis ad Beneficia præcipuè ad regimen Parochiarum, frequenter erat penes Patronos, seu Laïcos, seu Ecclesiasticos: sed collatio erat semper in potestate Episcopi, ut constat ex Concilio Arelatensi VI. Canone 4. ex Concilio Cabilonensi II. Canone 42. ex Moguntino anni 813. Canonibus 29. & 30. & ex Turonensi III. Canone 15. Non poterat tamen Episcopus oblatos a Patronis Laïcis Clericos rejicere, nisi evidenter indigni, vel incapaces probarentur.

Patronorum Laïcorum jura ab Ecclesia servata.

Ita Capitularibus sancitum est Lib. V. capite 213. *Statutum est ut sine auctoritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur, nec expellantur. Et si laici Clericos probabilis vita & doctrina Episcopis consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant.* Et capite 330. quod ex Concilii Parisiensis VI. Lib. I. Can. 22. desumptum est, ita statuitur: *De Clericis Laicorum, unde nonnulli eorum conqueri videntur, eò quòd quidam Episcopi ad eorum preces nolunt in Ecclesiis suis eos, cùm utiles sint, ordinare, visum nobis fuit ut in utrisque partibus pax & concordia servetur, & cum caritate & ratione utiles & idonei eligantur. Et si laicus idoneum utilemque Clericum obtulerit, nulla qualibet occasione ab Episcopo sine certa ratione repellatur. Et si rejiciendus est, propter scandalum vitandum evidenti ratione manifestetur.*

Ecclesia indignos a Patronis laïcis nominatos rejiciebat. Et si nullum qui dignus esset, præsentarent, jus devolutum erat ad Episcopum.

Si indignum Patronus præsentaret, vel infra certum tempus Ecclesiæ vacanti sua nominatione non provideret, jus ad Episcopum devolutum erat qui digniorem instituere tenebatur. Id constat ex Flodoardo lib. III. Historiæ Remensis Ecclesiæ, cap. 26. ubi refert *Hincmarum* Archiepiscopum ad *Theodulfum* Comitem qui defuncto Curato, Ecclesiam vendere parabat, his verbis scripsisse: *Scias quia si vel unum denarium tibi aliquis Clericus pro ipsa Ecclesia, vel pro alia aliqua in mea Parochia, per se, aut per immissam personam dederit, per me ordinatus in ea non erit. Si autem vis ibi habere Presbyterum, adhuc mihi talem Clericum, qui aptus sit sacro Ministerio, & ego illum inquiram, & illi Ecclesiam dabo, & tunc illum ordinabo, si mihi talis Clericus satisfactionem fecerit, quòd nullum pretium inde donaverit. Et si tu ita facere non volueris, ego ordinabo qualiter populus ibi Officium habeat, usque dum ordinem Presbyterum. Cui si aliquod impedimentum contra divinas & humanas leges feceris, & manifestum fuerit, Presbyter ibi permanebit: & tu, & omnes qui tibi consenserint, ab omni Christianitate, usque ad satisfactionem, eritis separati.* Testatur ibidem Flodoardus *Hincmarum* etiam scripsisse ad *Bertrannum* Comitem Tardunensis pagi propinquum suum, *pro loco vacante sine Presbytero, ubi Sancta Patritia requiescit, monens ut quantociùs Ministris Ecclesiasticis Clericum sacro Ministerio aptum ostendat, qui valeat, ibi ordinari; sciens pro certo, quia post Ordinationem, qua fieri debebat in proximo, ipsum locum sine Presbytero non dimitteret: quia nec cum mercenario, nec sine Pastore proprio ipsos homines audebat dimittere. Et si ipse non præsentaverit eum qui dignus possit inveniri, ille ordinaturus esset qualem meliorem potuisset invenire.*

Clerici ab Episcopis ad nutum amoveri a suis Beneficiis non poterant.

VI. Clerici a suis Beneficiis ad nutum Episcoporum amoveri non poterant, sed propter crimina dumtaxat e Beneficio & gradu dejiciebantur. Id colligitur ex Concilio Cabilonensi II. Canonibus 40. & 42. ex Concilio Ticinensi anni 855. Canone 5. sanciente, ut *Qui ad gubernandas Plebes legitimè sunt provecti, nullatenus a suis Episcopis repellantur, nisi aut in alicujus criminis reatum inciderint, aut easdem Plebes malè tractaverint.* Ex Concilio Triburiensi Canone 10. decernente ut Episcopus a duodecim; Presbyteri a sex; Diaconi a tribus Episcopis judicentur: reliquorum verò Clericorum causas solus Episcopus loci cognoscat & definiat. Adeo matura erant canonica hujusmodi judicia, ut consuleretur Summus Pontifex, si causa dubia esset, ne Presbyter injustè deponeretur. Exemplum subministrat *Joannis VIII.* Epistola ad *Sigibodum* Narbonensem Archiepiscopum, de causa cujusdam Presbyteri examinanda, quem istius Provinciæ Episcopi ab officio Presbyteratûs suspenderant, & aliis pœnis usque ad Judicium Romani Pontificis subjecerant, eo quòd facto tumultu, nonnemo ipsum apprehensum, & a terra brachiis sublevatum, in proprium fratrem tanto jactasset impetu, ut idem ipsius germanus fraterni corporis pondere & violento impulsu prostratus, oppressus ac suffocatus, fuisset. Cùm verò dubitarent Antistites num penitus deponi deberet ob fortuitum illud homicidium, Sedis Apostolicæ judicium ea de re rogarunt. Sed præposterè id ab ipsis factum, antequam illius Presbyteri causam canonicè discussissent, Pontifex rescripsit. Ideoque jussit Metropolitano, ut sex Episcopis Comprovincialibus aut vicinis congregatis, cum Episcopo, e cujus Diœcesi erat dictus Presbyter, causam ejus cognosceret ac finiret. *Denique*, inquit, *illi Reverendi, Antistites cum sibi res in dubium veniret, utrùm commisso sibi dudum carere, nec-ne penitus debuisset Officio, non ipsi hanc deliberare, sed nostro decerni & diffiniri judicio voluerunt. Sed tunc hoc solemniter agerent, si primùm ipsi plenario, & ex Canonibus in causa Presbyteri delegato Judicio, quatuor deputatis ex venerandis Decretis & Legibus personis præsentibus, hanc ventilassent, & subtili examine discussissent, ut ita facto scripto relatione, si quid dubium sibi seu difficile ingessisse videretur, nostrum super hoc, more prisco, Decretum expeterent . . . . . Ergo saltem nunc Fraternitas tua Metropolitani jure [illegible] ita, ex Episcopis sub se degentium vel vicinorum sex, una cùm Episcopo, cujus est iste Parochia, sibi sociatis, tantum negotium subtili ventilet [illegible] ventilabro, & invento, quod justum est, canonicè decernat, & communi fratrum censura [illegible].*

Canonici Regulares Curati esse non poterant, nec

VII. Canonici Curati essent non poterant, nec Curati in Canonicorum Monasteria se recipere, nisi dato professionis libello inter manus Episcopi sese Parochiæ regimine abdicassent. Id constat ex *Hincmaro* in Capitulis quæ Presbyteris suis

Curati Canonicorum Monasteriis adscripti, non Beneficiis se abdicabant.

suis dedit in Synodo anno 874. Cap. 1. ubi Canones sacros laudat decernentes, *Ut in illa Ecclesia tantummodo quique ministrent, in qua prius ordinati fuerunt: si vero jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ rebus in nullo communicet.* Laudat & verba S. *Leonis* in Epistolâ ad *Nicetam* Aquileiensem Archiepiscopum scribentis: *Illam partem Ecclesiasticæ Disciplinæ, quâ olim a Sanctis Patribus & a nobis sæpe decretum est, ut nec in Presbyteratûs gradu, nec in Diaconatûs ordine, nec in subsequenti ordine Clericorum, ab Ecclesia ad Ecclesiam cuiquam transire sit liberum, ut in integrum revocet, admonemus, ut unusquisque non ambitione illectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum depravatus, ubi ordinatus est, perseveret. Ita ut si quis sua quærens, non quæ Jesu Christi, ad Plebem suam & Ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris privilegio, & a communionis vinculo habeatur extraneus.* Tum subjungit Hincmarus: *Quæ verba B. Leonis si quis intelligere attentè curaverit, & omnem pravam occasionem exclusam, & omnem utilitatis ac necessitatis rationem concessam inveniet. Si enim quis non fuerit ambitione illectus, de minori ad majorem Ecclesiam non quæret ascendere: Si non fuerit cupiditate seductus, non quæret quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; ac per hoc non plebem suam deserere, & ad Monasterii quasi tuitionem confugere, vel Canonicus in Monasterio, obsequia Monasterialia derelinquens, turpis lucri cupiditate ob emolumentum decimæ rusticanarum Parochiarum Ecclesias habebit invadere, non curans si infantes sine baptismate mortui casu fuerint, vel sine communione, & reconciliatione infirmi obierint. Constat enim & certum est, quia & claustra Monasterii atque obsequia debita, & quæ sunt necessaria plebi in rusticanis Parochiis, insimul exequi nemo valebit. Quomodo enim si intempesta noctis silentio, aut infans natus periclitatur, aut infirmus Viaticum munus petierit, Canonicus a claustris Monasterii exiet, & ad villam infirmorum necessitatibus pergens succurrere prævalebit? ..... Si ergo quisquam Presbyter Parochiæ nostræ, aut infirmitate corporis, aut latente animæ peccato, senserit se non posse proficere plebi sibi commissæ, vel non debere præesse, & voluerit Monasterii portum ad agendam Pœnitentiam, secundùm Decreta B. Leonis expetere, Professionis suæ libello ab Ordine & Titulo atque regimine plebis, secundùm Gregorii Decreta se exuat, ut in Monasterium intret. Sin autem, Ecclesiam suam & Plebem sibi commissam secundùm sacras Regulas teneat & gubernet. Si verò contra prædicta Canonum interdicta quisque Presbyter in Parochia nostra præsumpserit, modis omnibus se ab Ordine abjiciendum cognoscat.*

Conditiones necessariæ ut legitima sit Clericorum ab una ad aliam Parochiam migratio.

Conditiones necessarias ut licita sit Presbyterorum aut Diaconorum ab una Parochia ad aliam migratio, aut Beneficiorum permutatio, paucis complexus est *Herardus* Archiepiscopus Turonensis in Capitulari, Cap. XLVIII. *Si Presbyter aut Diaconus deserit Ecclesiam suam, deponatur, nisi petitione populi, licentiaque Episcopi, & utilitate majori.*

Curati resignatis inter manus Episcoporum Beneficiis, Vitam Monasticam profiteri poterant.

VIII. Curati majoris perfectionis desiderio Vitam Monasticam profiteri poterant, resignatis inter manus Episcoporum Beneficiis: nec eis hanc licentiam denegare jure poterant Episcopi. Id constat ex Epistolâ XXIX. *Lupi* Ferrariensis Abbatis ad *Wenilonem* Senonensem Archiepiscopum pro *Ardegario & Baldrico* Presbyteris, quibus licentiam negabat dimittendi suas Parochias & Plebes, ut Regulam *Sancti Benedicti* profiterentur, nisi id absque vitio fieri posse *Lupus* ipse probaret. ... Vestra verò Prudentia, *inquit*, talium juvenum quendam his eis Titulos copiam negavit talu- ,, ram, ut liberiùs & districtiùs Institutionem Beati Benedicti sequantur, nisi fortè nostra parvitas auctoritatem vobis depromat absque vitio posse fieri. Id tametsi numquam in controversiam vocatum vel audierim umquam, vel magistra electione compererim, tamen simpliciter quod sentio, vestræ Auctoritati aperiam. Dominus Jesus diviti legalium Præceptorum sibi observantiam arroganti, & audaciùs quid sibi deesset percontanti: *Vade*, inquit, *& vende omnia quæ habes, &c.* ubi aperuit voluntariam paupertatem fore fructuosam, si illud impleatur quod alibi docet: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, &c.* Quod nusquam fieri aut tutiùs aut meliùs potest quàm in Monasterio, ubi sic libertas voluntatis propriæ pro Dei amore, quod est laboriosissimum, resecatur, ut ex arbitrio Prioris subjectorum actio cuncta formetur ...... Ab ea igitur perfectione quam Deus etiam laicis proposuit, absit ut summoveat Sacerdotes. Sed dicat aliquis: Quid plebes faciant, quarum ab eis fuerat canonicè cura suscepta? Nimirum qui hos ad implendum illud vocat quod in Psalmo canimus: *Vacate & videte, quia ego sum Deus*, procurabit alios, quos animabus gubernandis præficiat. At, *inquit*, quemadmodum carnalem copulam non licet resolvere, nisi causa fornicationis; ita susceptam semel Pastoralem curam nefas est deponere, quamdiu ovium saluti consuli potest. Concedimus, nisi fortè conjugium qui constituit, ipse dissolvat, & qui regimen imposuit, ipse, ut sibi liberiùs vacetur, id relinquere occulta inspiratione præcipiat. Namque qui jussit ut quod Deus conjunxit, homo non separet, idem, quia Deus est, quoties libuit, conjugia separavit; adeo ut etiam probabiles utriusque sexûs personas optimè noverimus, rescisso carnali commercio, in sacris locis separatim Domino militasse. Jam verò de Presbyteris quid dicam, cùm nullum ferè Monachorum reperiatur Monasterium, quò non aliqui eorum, sæculi tumultus declinantes concesserint? Quos si perperam fecisse conemur asserere, obruemur eorumdem auctoritate, qui nos & sanctitate superant, & sapientiâ fortè præcedunt.... Ut de conjugiis taceam, quæ ob amorem Dei separata sunt, quorum magna nobis suppetit copia; certè Ferrariensis Monasterii, cui indignus deservio, quondam nobilis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui usque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram, hoc est, Monachicam Religionem assumpsit; atque donec diem obiret, suo passus est subjici discipulo, quem ipsius voluntate ac Fratrum consensu Imperator Ludovicus memorato loco Abbatem præfecerat. Quin etiam Decessor vester beatæ Memoriæ Aldricus, qui præfati Cæsaris jussu, & mirabili bonorum annisu, nobis, cùm esset Abbas, ablatus, & Ecclesiæ Senonicæ Pontifex factus est, ad nos immutabiliter proposuerat regredi, Episcopali curâ omissâ, quando hanc vitam, ut credimus, fœliciore mutavit. Quis hos viros Canones ignorasse dicat, nisi prius ipse desipiat?...... Cæterùm, ut mea & multorum fert opinio, nullus intra sanctam Ecclesiam Ordo est, ubi certiùs promereri Deum fidelis anima possit, quam si Monasticæ Disciplinæ studeat propositum integrè observare. Verùm ne nos magnifacere videamur, Beatus Gregorius, cujus tanta in Ecclesia resplendet Auctoritas, Patrem nostrum Benedictum his verbis commendat: *Scripsit Monachorum Regulam discretione præcipuam, sermone*

luculentam. „ Sanctus autem Benedictus Sacerdotes suscipi in Monasterium & posse & debere ostendit, cum, quamquam non facilem, tamen eis permittat ingressum, & retinendi Officium ex Abbatis Jussione præbet Auctoritatem. Quod nullo modo faceret, si soli admittendi essent criminosi. Nam & eos quidem interdum, sed difficillimè & vehementer compunctos recipimus. Venit enim Filius hominis quærere & salvare quod perierat.

SCHOLION.

In hoc Articulo, Num. VI. pag. 562. Editionis primæ, Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Causa major deferenda ad Papam, debet priùs a proprio Episcopo ventilari*.

R. De Causis majoribus ne verbum quidem ullum habetur eo loci. De Clericorum Causis, Presbyterorum scilicet, Diaconorum & inferiorum Ordinum loquor. Joannis Octavi Pontificis Maximi verba profero, qui Episcopos Causam Presbyteri priùs *ventilare & subtili examine discutere* debuisse scribit secundùm Canones: ac demum *si quid dubium sibi seu difficile videretur*, ad Summum ipsum Pontificem referre *more prisco*, ejusque *Decretum exposcere*.

ARTICULUS V.

De Monachis, & Sanctimonialibus.

Regula S. Benedicti in Cœnobiis Gallicanis, Germanicis, & Italis, ubique recepta.

Regula *S. Benedicti* sub *Caroli Magni & Ludovici Pii* Imperio ubique recepta erat in Galliis, Germania, & Italia, ita ut sola in Monachorum Cœnobiis dominaretur. Id constat ex Concilio Aquisgranensi anni DCCCII. de quo Annales veterrimi, qui in anno DCCCXVII. desinunt, a *Petro Lambecio* editi, Tom.II. Bibliothecæ Cæsareæ, Cap.V. ita memorant ad annum DCCCII. *Et mense Octimbrio congregavit Carolus Magnus universalem Synodum in jam nominato loco: & ibi fecit per Episcopos cum Presbyteris seu Diaconibus relegi universos Canones, quos Sancta Synodus recepit, & Decreta Pontificum, & pleniter jussit ea tradi coram omnibus Episcopis, Presbyteris & Diaconibus. Similiter in ipsa Synodo congregavit universos Abbates & Monachos qui ibi aderant, & ipsi inter se Conventum faciebant, & legerunt Regulam Sancti Patris Benedicti, & eam tradiderunt Sapientes in conspectu Abbatum & Monachorum.... Et tunc Jussio ejus generalis super omnes Episcopos, Abbates, Presbyteros, Diacones, seu universo Clero facta est, ut unusquisque in loco suo, juxta constitutionem Sanctorum Patrum, sive in Episcopatibus, sive in Monasteriis, aut per universas Sanctas Ecclesias, ut Canonici juxta Canones viverent, & quicquid in Clero aut in populo, de culpis aut de negligentiis apparuerit, juxta Canonum Auctoritatem emendassent. Et quicquid in Monasteriis seu Monachis contra Regulam Sancti Benedicti factum fuisset, hoc ipsum juxta Regulam Sancti Benedicti emendare fecissent*. Eadem habet Chronicon Moissiacense ad annum DCCCII. Idem constat ex Capitulari Interrogationis, quod anno Imperii sui undecimo *Carolus Magnus* edidit, in quo plurimas inter quæstiones, quas Episcopis & viris eruditis suarum ditionum solvendas proponit, XII. legitur: *De conversatione Monachorum, & utrùm aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam Sancti Benedicti observant. Inquirendum etiam, si in Gallia Monachi fuissent, priùsquam traditio Regulæ Sancti Benedicti in has Parochias pervenisset*. Idem constat ex Concilio Moguntino anni 813. in quo consedisse dicuntur ex una parte *Episcopi*; ex altera *Abbates & probati Monachi, Regulam Sancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter qualiter Monachorum vitam in meliorem statum perducere potuissent*. Et Canone 11. ita statutum est de vita Monachorum: *Abbates autem censuimus ita cum Monachis suis pleniter vivere, sicut ipsi qui in præsenti Synodo aderant, palam nobis omnibus promiserant; id est, secundùm doctrinam sanctæ Regulæ Benedicti, quantùm humana permittit fragilitas*. Idem constat ex Concilio Remensi ejusdem anni, Canone nono: *Lecta est*, inquit, *Regula Sancti Benedicti, ut ad memoriam reduceretur Abbatibus minùs scientibus, si qui fortè adfuerint, qualiter & se, & suos, secundùm eamdem Regulam custodire valerent, atque gubernare*. Idem constat ex Concilio Turonensi III. Canone 25. Et ex Concilio Cabilonensi II. Canone 22. cujus hæc sunt verba: *De Abbatibus verò & Monachis idcirco hîc pauca scribimus, quia pene omnia Monasteria Regularia in his regionibus constituta, secundùm Regulam Sancti Benedicti se vivere fatentur: quæ Beati Benedicti documenta demonstrant qualiter eis vivendum sit. Inquiratur ergo diligenter ubi secundùm ipsum Ordinem vivitur, & ubi ab ipso Ordine digressum est, ut juxta ejusdem Beati Viri institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent, cum attestatione professi sunt*.

Conventus Aquisgranensis Abbatum Franciæ, anno Christi 817. *Ludovici Pii* Imperatoris quarto habitus, octoginta Capitula Benedictinæ Regulæ renovavit & confirmavit, nonnullo cum temperamento. Cap. 2. statutum est ut Monachi *omnes qui possunt, Regulam memoriter discant*. Cap. 3. *Ut Officium, juxta quod in Regula Sancti Benedicti continetur celebrent Monachi*, &c. Ex quibus compertum est nullos in ditionibus *Ludovici Pii* fuisse Monachos, nisi Benedictinos. In Concilio Aquisgranensi II. anni 836. *Ludovici Pii* Imperatoris 23. Cap. III. Canone 15. hæc disciplinæ in Congregationibus Canonicorum & Monachorum ratio præscribitur: *Ut Canonici, secundùm id quod continetur in libro, qui de eorum vita collectus, religiosè conversentur: Monachi verò secundùm traditam a B. Benedicto Regulam unanimiter, quantumcumque posse est cujusque Religionis regularem vitam in omnibus sectentur*. Omnes igitur Congregationes Ecclesiasticæ sub Imperio *Ludovici Pii* erant vel Canonicorum, vel Monachorum Benedictinorum. Idem de Italia judicium esse debet: siquidem Concilium Ticinense anno 855. celebratum duas tantùm Regulas viventes agnoscit, alteram pro Canonicis, alteram pro Monachis & Sanctimonialibus scilicet Benedictinam. Ita enim habet in Epistolâ Synodicâ ad Ludovicum Imperatorem: *De Monasteriis autem virorum seu fœminarum, quæ secundùm Regulam Sancti Benedicti, vel secundùm Canonicam Auctoritatem debent esse disposita, quia inspiratio omnipotentis Dei cor vestri moderaminis incitavit, ipsi gratias referimus*.

Ordo S. Benedicti a Benedicto Anianensi Abbate in Regno Francorum propagatus.

II. *Sancti Benedicti* Regulam in Regno Francorum propagavit nono Sæculo *S. Benedictus Anianensis*, de quo Indani Monachi ad *Ardonem* ita scribunt: „ Defuncto Carolo Imperatore, Ludovicus filius ejus Imperium suscipiens, Benedictum venerabilem virum unà cum suis quibusdam discipulis, in Franciam venire fecit ac primitus in pago Alsacensi Monasterium ei Maurum dedit. Postea verò pro ejus amore, juxta Aquis Palatium, super fluvium Indam, ex novo opere ei Monasterium ædificavit. Hic est Benedictus, per quem Dominus Christus in omni Regno Francorum Regulam

„ lam Sancti Benedicti restauravit. Hic habuit sub „ regimine suo Monasteria duodecim, id est, „ Anianam, Gellonem, Casam-novam, Insulam „ Barbaram, Menatem, Sanctum Savinum, Sanctum Maximinum, Massiacum, Cormariacum, „ Cellam-novam in Tolosano, Monasterium Maurum in Alsatz, Indam .... In his omnibus ex „ doctrina sua Monachos & Rectores misit. De eodem Sanctissimo Abbate *Ardo* in ejus Vita ita scribit: „ Dedit autem cor suum ad investigandam Beati Benedicti Regulam, eamque ut intelligere posset satagens, circumivit Monasteria, peritos quosque interrogans quæ ignorabat, & omnium Sanctorum qualescumque invenire potuit Regulas congregavit, normamque „ utilem, & Monasteriorum salubres consuetudines didicit, suisque eas tradidit Monachis observandas; ut quædam nimirum Benedictinæ Regulæ supplementa. Et infra de eodem subdit:

S. Benedictus Anianensis omnibus Cœnobiis in Regno Francorum præfectus.

„ Præfecit eum quoque Imperator cunctis in Regno suo Cœnobiis, ut sicut Aquitaniam, Gotiamque norma salutis instruxerat, ita etiam „ Francos salutifero imbueret exemplo. Multa „ denique Monasteria erant, quæ quondam regulariter fuerant instituta: sed paulatim tepescente rigore, Regularis pene deperierat „ Ordo. Ut autem, sicut una omnium erat Professio, fieret etiam omnium Monasteriorum salubris una consuetudo: jubente Imperatore, „ aggregatis Cœnobiorum Patribus unà cum „ quamplurimis Monachis per plures resedit dies. „ Omnibus ergo simul positis, Regulam ab integro discutiens, cunctis obscura dilucidans, „ dubia patefecit, priscos errores abstulit, utiles „ consuetudines affectusque confirmavit. Judicia „ igitur Regulæ, cunctaque dubia ad proficuum deducta effectum, quas minus Regula pandit consuetudines, assentientibus cunctis protulit. De „ quibus etiam Capitulare Institutum Imperatori confirmandum præbuit, ut omnibus in Regno suo positis Monasteriis observare præciperet. Ad quem horum scire cupientem dirigimus. Cui protinus Imperator assensum præbuit, Inspectoresque per singula posuit Monasteria, qui utrùm ea quæ visa fuerant, sic „ observarentur, inspicerent, quique etiam formam salubrem ignorantibus traderent.

Cluniacensis Abbatia & Congregationis exordia.

III. Cluniacensis Abbatia novæ Congregationis Caput, & Reformationis Benedictorum Cœnobiorum decimo, undecimo, & duodecimo sæculo fons purissimus, a *Villelmo Pio* Comite Arverniæ, & Aquitanorum Duce, anno Christi nongentesimo-decimo fundata est in Villa Cluniaco Diœcesis Matisconensis, ad Graonam fluvium. Charta fundationis, seu Testamentum *Villelmi* Ducis editum est initio Bibliothecæ Cluniacensis: in quo hæc maxime sunt observanda: *Præcipimus siquidem ut maximè illis sit hæc nostra donatio ad perpetuum refugium, qui pauperes de sæculo egressi, nihil secum præter bonam voluntatem attulerint, ut nostrum supplementum fiat abundantia illorum.* Ex quibus perspicuum est & Pii Fundatoris voluntatem, & Ecclesiæ disciplinam fuisse, ut a Vitæ Monasticæ candidatis, nihil aliud præter bonam voluntatem exigeretur, & ut Monasterium Cluniacense pauperibus æquè ac divitibus pateret.

Cœnobium Cluniacense pro maximè fundatum, qui nihil præter bonam voluntatem de sæculo afferebant.

Secundò notandum, Cluniacense Monasterium a *Vvillelmo* Duce fuisse Sedis Apostolicæ tuitioni commissum, cui per quinquennium decem solidos solvi jussit. *Per quinquennium autem Romæ ad limina Apostolorum, ad luminaria ipsorum concinnanda, decem solidos præfati Monachi persolvant, habeantque tuitionem ipsorum Apostolorum, atque Romanum Pontificem defensorem.*

Cluniacense Cœnobium Sedis Apostolicæ tuitioni commissum.

Tertiò, notandam libertatem eligendi Abbatis Cluniacensibus ab Illustri & Pio Fundatore ipsis tabulis fundationis concessam, & testamento legatam fuisse. *Sint*, inquit, *ipsi Monachi, cum omnibus præscriptis rebus sub potestate & dominatione Bernonis Abbatis, qui quamdiu vixerit, secundùm suum scire & posse eis regulariter præsideat. Post discessum verò ejus, habeant iidem Monachi potestatem & licentiam quemcumque sui Ordinis, secundùm placitum Dei, atque Regulam Sancti Benedicti promulgatam, eligere maluerint Abbatem atque Rectorem: ita ut nec nostra, nec alicujus Potestatis contradictione contra religiosam dumtaxat electionem impediantur.*

Libertas eligendi Abbatis fundationis tabulis Monachis concessa.

Notandum quartò, opera misericordiæ ergà pauperes, advenas, peregrinos, Cluniacensibus a Pio Fundatore fuisse in perpetuum injuncta.

Primus Abbas Cluniacensis fuit *S. Berno* Abbas antea Balmensis & Gigniacensis. *Bernonem* celebrant Auctor Vitæ *S. Hugonis* Abbatis S. Martini Eduensis, *Joannes* Monachus in Vita S. Odonis, *S. Odilo* in Vita S. Maïoli, *Glaber Rodulfus* Lib. III. Historiæ Francorum, Cap. V. *Sigebertus* in Chronico ad annum 895. *Ordericus Vitalis* Lib. 11. Historiæ, &c. Morti proximus *Uvidonem* & *Odonem* sibi Successores designavit *S. Berno*, ut ex ejus Testamento constat: *Ego Berno*, inquit, *omnium Abbatum extremus Abbas, supremum diem jam vicinari agnoscens, duos ex nostris Fratribus, Vvidonem videlicet consanguineum meum, atque Odonem adæquè dilectum, unà cum Fratrum consensu mihi succedere delegavi*. Vvidonem Gigniacensi, Balmensi & Æthicensi Cœnobiis, nec-non Cellæ S. Lauteni; Odonem Cluniacensi, Masciacensi, & Dolensi Monasteriis præfecit. *Bernonis* facto violatum jus electionis non est, siquidem sibi successores designavit *cum consensu Fratrum*. Quod necessarium judicavit Abbas Sanctus ad novam reformationem fovendam ac propagandam, factumque *Sancti Benedicti* & aliorum SS. Abbatum exemplo excusavit, ut ex eodem Testamento patet.

S. Berno primus Abbas Cluniacensis.

Successores designavit cum Fratrum consensu.

S. Odonis II. Abbatis Cluniacensis Vitam libris tribus scripsit *Joannes* Monachus ejus discipulus. Ipsum *Flodoardus* in Chronico ad annum 842. *Multorum restauratorem Monasteriorum, Sanctæque Regulæ reparatorem* appellat. Eundem commendat *Aimoinus* lib. 2. de Miraculis S. Benedicti, cap. 4. Eum celebrat & *S. Odilo* in Vita *S. Maioli*. Ipsum *Glaber Rodulfus* Lib. III. Historiæ, cap. 5. *In tantum* Benedictini *Instituti propagatorem extitisse* scribit, *ut a Beneventana Provincia, quæque habebantur in Italia, & in Galliis, usque ad Oceanum mare, potiora Monasteria, illius ditioni gratularentur esse subjecta*. Ipsum magnificè commendat *Petrus Venerabilis* Cluniacensis Abbas, Epistolâ 17. lib. 6. *Veniat*, inquit, *post magnum Benedictum, & ejus discipulum Maurum, Summus Ordinis Monastici in Galliis Reparator, præcipuus Regulæ Reformator Odo; Odo, inquam, primus Cluniacensis Ordinis Pater, qui emortuum jam & pene ubique sepultum Monastici propositi fervorem ressuscitare suo conamine aggressus est. Defecerat suo tempore Sanctus; diminutæ erant veritates a filiis hominum. In cunctis pene Europæ nostræ finibus, de Monacho, præter tonsuram & habitum, nihil. Institit ille divino operi ferè tunc solus, & Cluniaci prima jacens fundamenta, post huc, illucque Religionis semina, quamdiu advixit, serere non cessavit.*

S. Odo II. Abbas Cluniacensis.

S. Odoni, qui obiit XVI. Kalendas Decembris anno Christi CMXLIV. successit *S. Aimardus*, simplicitatis, innocentiæ, & patientiæ cultor eximius, & observantiæ regularis studio *S. Odonis* non impar: quem *S. Odilo* in Vita *S. Maioli*, & *Glaber Rodulfus* Lib. III. Historiæ Cap. V. commendant.

S. Aimardus III. Abbas Cluniacensis.

S. Maïolus IV. Abbas
S. Odilo V. Abbas.

dant. *Aimardo* suffectus est *S. Maïolus*, anno CMLIV. quem *S. Odilo* in ejus Vita, *Glaber Rodulphus* Lib. I. Historiæ Cap. IV. & Lib. III. Cap. V. *S. Petrus Damiani* Lib. II. Epistolâ XIV. & *Petrus Venerabilis* Lib. II. Miraculorum Cap. XXXI. commendant. Apud *Hugonem* Regem Francorum magno in honore fuit. In Cœnobiis Majoris Monasterii, S. Benigni Divionensis, & S. Mauri Fossatensis, regularem observantiam restituit: ad idemque Dei opus in Cœnobio S. Dionysii prope Parisios exequendum ab *Hugone* Rege vocatus, obiit Silviniaci anno CMXCIV. V. Idus Maii.

S. Odilonis virtutes & præclari gesta.

S. Maïolo subrogatus est *S. Odilo* Maïoli designatione, Fratrum electione, ut testatur *S. Petrus Damiani* in ejus Vita. *Antequam*, inquit, *humanitatis debitum solveret*, (B. Maïolus) *proximus tamen beatæ dormitionis articulus immineret, B. Odilonem sibimet in Pastoralis Officii cura substituit. In quem protinus omnium Fratrum vota concurrunt*. Ipsum Lirinensi Monasterio quondam præfuisse, veteres ejusdem Cœnobii Chartæ fidem faciunt. Monasterium Sancti Dionysii prope Lutetiam, & nonnulla Cœnobia Aquitaniæ reformavit. Lugdunensem Archiepiscopatum a Romano Pontifice Cleri & Plebis votis annuente delatum ipsum recusasse, Palliumque & annulum ab eo ad se missum eligendo Archipræsuli servasse, testatur *Glaber Rodulfus* Lib. V. Historiæ Cap. IV. Cassinum profectus aliquando, omnium Fratrum pedes osculatus est, nec Pastoralem baculum sibi oblatum, præsente Cassinensi Abbate, gestare voluit: *Indecens nimiùm & contra fas omne ducens, quempiam Abbatum manu Pastoralem præferre virgam, ubi Benedicti Vicarium, Abbatum scilicet omnium, Abbatem adesse contingeret*. Hic scilicet Abbati Cassinensi ob S. Benedicti reverentiam habitus honos, ut ei Abbates cœteri primas deferrent, & *Abbatum Abbas* passim appellaretur. Id constat ex Chronico Cassinensi, Cap. LIV. *Fulbertus* Carnotensis Episcopus Epistolâ LVI. *Odilonem Monachorum Archangelum* vocat. In ejus Vita a B. Petro Damiani scripta hæc observari velim. I. Spatio quinquaginta sex annorum, quibus Monasterium rexit, quotidie Missæ Sacrificium celebravit S. Odilo. *In quo facto*, inquit Petrus Damiani, *liquidò deprehenditur, quàm diuturna, quàm indeficiens divini amoris flamma Beati Viri pectus exercit, quem nimirum ab offerendis quotidie salutaribus Hostiis cohibere tot curarum, tot ingruentium negotiorum sollicitudo non potuit*. II. Fame per Aquitaniam & plurimas Galliarum Provincias grassante, *exhaustis jam in pauperum usus ærariis, & horreis quorumcunque proventuum non mediocriter profligatis, mox etiam plurima Sacrarii vasa confregit, insignia Ecclesiæ ornamenta distraxit, corona quoque, quam sibi Imperator Henricus ob sui memoriam destinaverat, non pepercit*. III. Cùm duos in itinere pueros fame mortuos repperisset, *equo desiliens, laneam, quâ indutus erat ad carnem, sibi subduxit interulam; eâque* [*prout vestaminis quantitas permittebat*] *utrumque cadaver obvolvens, exhibuit mortuis sepulturam*. IV. In refectione eam moderationem servabat, *Ut apposita quæque contingens, ac naturali dumtaxat necessitati dispensativè subserviens, & vanitatem superstitionis effugeret, & sobrietatis continentiam reservaret*. V. *In promulgandis Judiciis ac modis Pœnitentiæ præfigendis tam pius erat, & tanta mœrentibus humanitate compatiens, ut nequaquam districtum patris imperium, sed maternum potiùs exhiberet affectum. Unde se reprehendentibus, hujusmodi verbis solebat eleganter alludere: Etiamsi damnandus sim*, inquit, *malo tamen ex misericordia, quàm ex duritia vel crudelitate damnari*. VI. Singulari erga Deiparam Virginem devotione flagrabat, in cujus reverentiam sese prosternebat, quoties ille versus Cantici *Te Deum laudamus* concinebatur: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum*. VII. Constituit per omnia Monasteria sua, ut sicut die primo mensis Novembris, juxta universalis Ecclesiæ Regulam, omnium Sanctorum Solemnitas agebatur, ita sequenti die, in Psalmis, & eleemosynis, & præcipuè Missarum solemniis, omnium in Christo quiescentium memoria celebraretur. Cujus exemplo omnis Ecclesia Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum ea die postmodum celebrandam edixit. Obiit *S. Odilo* anno ætatis octogesimo-septimo, Christi verò millesimo quadragesimo-octavo.

Non Regulâ tantùm, sed consuetudine Monasteria regebantur.

IV. Non Sanctâ dumtaxat Regulâ, sed propriis etiam Consuetudinibus Cœnobia regebantur ac Statutis. Propria quædam Statuta * Abbatiæ *S. Petri Corbejensis* condidit *Adalardus* Abbas sanctissimus. Monasteria *S. Benedicto Anianensi* subdita proprias Consuetudines habuisse testatur *Ardo* Monachus in ejus Vita. *Multa*, inquit, *Regula implere jubet, sed permulta sunt, quæ usus explere quotidianus expetit; ipsa tamen reticet, ex quibus omnibus habitus Monachi veluti gemmis ornatur. Nonnulla autem præcipit, quæ aut propter concordiam unitatis aut certè propter observantiam honestatis, seu propter considerationem fragilitatis commutantur. Quapropter Venerabilis Abbas quæque observanda comperit, absque ulla cunctatione vel excusationis fuco implere decrevit. Ea verò quæ certis pro causis aut dimittenda cognovit, aut commutanda inspexit, nihilominus prout rectiùs, & secundùm posse, locique positionem decere cognovit, suis observanda Discipulis tradidit: Si qua nempe minùs lucidè pagina Regulæ pandit, aut omnino silet, rationabiliter aptèque instituit atque supplevit*. Consuetudines suas habuit Cluniacensis Abbatia, quas *Bernardus* Cluniacensis Monachus scriptis prodidit, ac *B. Hugoni* dicavit; quas etiam eodem tempore collegit *S. Udalricus*, & tribus libris digessit in modum Dialogorum, postulante *Vuillelmo* Hirsaugiensis Cænobii Abbate. Editæ sunt a *D. Luca Dacherio* Tomo IV. Spicilegii. Licèt autem undecimo tantùm sæculo floruerit *S. Udalricus*, attamen consuetudines illas non eo primùm tempore fuisse conditas, sed a multis retrò temporibus usu receptas, probant Epistola nuncupatoria & Proœmium, necnon *S. Odonis* Vita a *Joanne* ejus discipulo scripta, quæ nonnullas commemorat. Unde illas jam sub *S. Odone* institutas fuisse credere par est. Prima pars est de divinis Officiis: Secunda de eruditione Novitiorum: Tertia de obedientiis; quibus & ultima obedientiis est subjuncta, quâ quisque vocatur ad Christum. Pauca in iis observare operæ pretium est.

* *Eorum edita fragmenta sunt Tom. IV. Spicilegii Dacheriani.*

Antiquæ Consuetudines Cluniacenses.

Officia ad pensum diurnum addita.

I. Divina Officia ita ordinata erant, ut utrumque Testamentum cujuslibet anni decursu legeretur, ut ex Cap. I. constat. II. Nocturnis & omnibus Horis Canonicis, Psalmos precesque non paucas, præter constitutas a *S. Benedicto*, Cluniacenses addidere: præsertim in Quadragesima, in cujus privatis noctibus, prævenìebant Nocturnos recitatione Psalmi centesimi decimi-noni & sequentium, usque ad finem Psalterii. Post Nocturnos, & quatuor Psalmos addititios fiebat Processio ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ, in qua Psalmi octogesimus-quartus & octogesimus-sextus cum Antiphona & Collecta, cantabantur. Deinde recitabantur Matutinæ de omnibus Sanctis. Sequebantur Matutinæ pro Fidelibus Defunctis: Cantica quindecim Graduum, seu Psalmi Graduales nuncupati. Post Primam, quatuor Psalmi Pœnitentiales: Post Vesperas Regulares, Vesperæ de omnibus Sanctis, & pro Fide-

libus Defunctis, &c. Pia illa tot Psalmorum, & precum additio, in Regula S. Benedicti fundamentum habebat, præcipiente, ut *Quadragesimali tempore quid addatur ad pensum solita servitutis*. Id discimus ex Cap. II. & III. Lib. I.

Missa.

Duæ Missæ quotidie cantabantur; prima de die; altera, si dies privatus esset, pro defunctis. Diebus verò Dominicis, & in festis Sanctorum, Missa matutinalis erat de die. In Missa majori, tribus hebdomadæ diebus a singulis sinistri Chori; tribus aliis, a singulis Chori dextri fiebat oblatio, pax dabatur & accipiebatur, & *ab his* pro libito & devotione, *Corpus Domini sumebatur*: in eumque finem, *tres Hostia consecrabantur*. Ad Missam pro defunctis uterque Chorus offerebat. Majorem Missam præcedebat Litania brevis, in qua tres dumtaxat ex quolibet ordine Sancti nominabantur. Diebus Dominicis, unus tantùm in Missa majori offerebat, sed *quinque simul hostias; ut qui vellent, possent communicare*. Pacem accipiebant universi. *Ipsa autem hostia cùm erant consecrata, mutabantur quatuor cum illis qua in pyxide, & in aurea columba super altare pendente jugiter servabantur; maximè propter infirmos, ut quicquid de eis eveniret, Viaticum esset in promptu. Mutabantur autem per manum Diaconi omni Dominica die, ne longo situ aliquo modo fierent deteriores*. Hæc discimus ex Cap. VI. VII. & VIII. Hostias ejus figuræ non fuisse, cujus modò sunt, nec denarialis dumtaxat magnitudinis, sed longè majores, quæ in plures particulas pro numero communicantium dividerentur, inde patet quòd quinque Hostiæ Sacerdoti & Ministris totque Fratribus communicandis satis essent.

Eucharistia in aurea columba super Altare suspensa.

Hostiarum magnitudo.

Die Parasceves omnes communicabant. In Refectorio nihil ministrabatur præter panem & herbas crudas: vinum justitiis * infusum magis dabatur ad eleemosynam, quam quisquam biberet. Id discimus ex Cap. XII. In Benedictione Cerei decimo Sæculo Cluniacenses æquè ac cæteræ Ecclesiæ cantabant: *O felix culpa, qua talem ac tantum meruit habere Redemptorem! o certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est!* Sed *S. Hugo* hæc jussit expungi Sæculo XI. & ne ampliùs legerentur, interdixit: Quod laudat *S. Udalricus*. Cereo Præcentor inscribebat annum Dominicæ Incarnationis, Indictionem, & Epactas. Communio generalis fiebat in Missa majori. Privatæ Missæ poterant a Sacerdotibus cum licentia celebrari. In Cœna Domini etiam sine licentia ante Missam majorem, sed absque candela, quia novus ignis nondum erat benedictus. In Missa solemni diei Paschatis ter Introitus repetebatur, ista constant ex Capp. XIII. XIV. & XV.

** Certa mensura vasculis cujusque portionem continentibus.*

Consuetudines diei Parasceves & Sabbati Sancti.

Silentii religiosa observantia.

In Ecclesia, dormitorio, refectorio, & coquina regulari, perpetuum silentium servabant Cluniacenses: & in aliis locis rarissimè loquebantur. Signis res necessarias postulabant. Quæ consuetudo inter eos ita invaluerat, *Ut si sine officio linguæ essent, ad omnia necessaria significanda sufficere possent signa ipsa* (inquit Joannes Monachus in Vita S. Odonis) Signa hujusmodi Lib.II. Consuetudinum Cluniacensium Cap.IV. describuntur. Mirum est quod in laudata S. *Odonis* Vita Lib.II. de *Archimbaldo* & *Adulfo* celeberrimis Congregationis Cluniacensis Monachis narratur, quòd a Normannis, qui per fines Pictavorum atque Turonensium populabundi grassabantur, capti & ligati, adduci a Barbaris non potuere, ut vel unico verbo silentii regulares legem & consuetudinem violarent, etiam minis mortis sibi intentatis.

Novitiorum Benedictio, seu Professio.

Novitii triduo post benedictionem seu professionem non denudabant Caput capello coopertum; in cucullis dormiebant, nihil omnino loquebantur, offerebant ad pacem, & ad sacram Communionem accedebant. Si quis infirmus, & *ad succurrendum* (sic enim loquebantur) benedictionem accepisset, id est, professionem emisisset in periculo mortis, cum aliis qui ritu solemni benedicebantur, accedebat, ut quòd in illius benedictione omissum fuerat, suppleretur. (Ex Cap. XXVIII. Lib.II.)

Sacrificii ritus & Communionis ordo Cap. XXX. describuntur. Communionis ordinem ipsis *S. Udalrici* verbis expono, quia in eo non leve momentum est ad confutandum Calvinistarum recentiorum delirium, qui Sæculo X. sensim sine sensu fidem ac doctrinam Ecclesiæ circa Eucharistiam immutatam fuisse effutiunt; ita ut pauci quidam realem Corporis & Sanguinis Christi præsentiam credere cœperint, quæ doctrina ad alios paulatim sit propagata. Eamdem enim fuisse totius Ecclesiæ fidem & doctrinam de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi, Consuetudines Cluniacenses probant, cùm Cluniacensium Monachorum alia fides non esset, quam Romanæ, Italiæ, Germaniæ, Hispanæ, Gallicanæ Ecclesiæ, cum quibus communicabant: præsertim cùm regionum illarum Monachi Cluniacum, & Cluniacensium aliqui in illas regiones sæpe se conferrent. Sic autem habent Antiquæ Consuetudines, quas expendimus, de Communionis ordine: *Sacerdote ad pacem procedente, Diaconus ad Altare accedit, duasque Hostias, vel si plures fuerint, ut in Dominicis, frangit & dividit, quas Sacerdos non divisit, separatim dimittit, ut de altera ipse, de altera Sacerdos communicetur .... Qui rediens, & illam portiunculam Dominici corporis quam sumpturus est de patena accipiens cum duobus mediis digitis sinistra manus, patenam modicè Diacono porrigit, & super Calicem ipsam portiunculam sument, postea eumdem Calicem cum Sanguine Diacono dat. Unus autem de Ministris tollit de armario scutellam, & allatam tenet cum linteolo super reclinatorium, quod est propter hoc maximè factum inter duas Ciborii columnas: super quod Diaconus mittit patenam in qua Dominicum Corpus est divisum; Calicem quoque cum Sanguine dat Subdiacono intrinsecùs stanti inter reclinatorium & Altare: qui tenebit eum reclinem quàm conjunctiùs poterit, erga scutellam. Communicat primus Diaconus, & post eum alii forinsecus accedentes .... Debent autem singuli ita se scutella adjungere, ut si fortè inter sumendum * Corpus Domini, aliquando vel de ore sumentis, vel de manu porrigentis lapsum fuerit, nisi in scutellam cadere non possit. Quotquot autem ipsum Corpus sacrum dederit, singulis Sanguine priùs intingit. Communicatis autem omnibus qui voluerint, & novissimè Subdiacono, qui semper per consuetudinem ad majorem Missam, communicare debet [exceptis his diebus in quibus tantùm una Hostia consecratur] & communicato illo qui tenet scutellam, si Corpus Domini superest, vel si videtur sibi, conteritur ipsa scutella: & qui tenet eam, non se submovet inde, quousque Sacerdos Calice a Subdiacono recepto Sanguinem sumat.*

Realis præsentia Corporis Christi in Eucharistia fides.

Ordo Sacra Communionis.

Hostia sacra Sanguine Christi intincta porrigebatur.

Soli Cluniacensis Cœnobii Professi Abbatem eligebant: idque erat *quasi legitimum sempiternum*, ut constat ex Cap. I. Libri III. Emendatio vitiorum & disciplinæ regularis impositio ad ipsum spectabat. Hæc erat Cluniacensium Abbatum apophthegma: *Nullam Monachorum Ecclesiam dehonestari propter quod tale quid committitur ab aliquo Fratre, sed hoc esse quod planè faciat ad ignominiam* Congregationis, *si quid nequiter committitur, & absque digna emendatione dimittitur*. Ideo cùm alicujus flagitium apud plebem vulgatum erat, præsente quoque plebe solebat emendari, ut qui ejus crimen cognovissent, pœnæ quoque testes es-

Abbatis electio.

Punitio reorum.

ſent. Monachus itaque gravioris culpæ reus in media platea nudabatur, ligabatur, verberabatur. Si culpa gravior non eſſet, ſed fortè cum aliquo inhoneſtè & irreligiosè coram popularibus contendiſſet, die Dominico, populo ad Miſſam Matutinalem concurrente, ſtabat Monachus peccator nudis pedibus prope fores Eccleſiæ, grandiuſculum codicem manu tenens, nudato capite, ſummum ſervans ſilentium; adſtante famulo quaſi præcone, qui pœnitentiæ ipſi injunctæ cauſam interrogantibus aperiret. Sicque ſtabat ad finem uſque Miſſæ. In plebis Chriſtianæ offenſionem, & in Religioſæ Congregationis dedecus nequaquam vergebat, imò in illius ædificationem, in iſtius gloriam, quòd publicè peccantes Monachi publicam Pœnitentiam quodammodo ſubire cogerentur. Rebelles & contumaces in carcerem detrudebantur, vel in bogam. In carcerem oſtio pariter ac feneſtra carentem cum ſcala deſcendebatur. Bogæ quædam leviores, quædam graviores. Id conſtat ex Cap. III. Libri III.

Hoſtia quanta cum reverentia & diligentia confecta.

Quæ ad Euchariſtiam & ad *Corpus Domini* pertinebant, ſumma cum reverentia & diligentia gerebantur, præſertim Hoſtiarum confectio. Conficiendi modum apud Cluniacenſes ſuos jam olim ſolemnem his verbis exponit *S. Udalricus* Cap. XIII. Libri III. ,, Frumentum de quo faciendę ſunt Hoſtię, quantumlibet bonum ſit naturaliter & purum, tamen granatim eligitur, & lavatur ſtudiosè, nec per alias perſonas quàm per ipſos Fratres. Colligitur deinde in ſaccum non qualemcumque, ſed qui ad hoc ſolùm de bono panno conſutus eſt & reſervatus; in quo colligatum commendatur uni famulo non laſcivo; qui portans illud ad molendinum, molam lavat utramque, operitque ſurſum & deorſum cortinis, ſeipſum induit alba, & ſuper caput mittit & alligat ſuperhumerale, id eſt amictum, ut nihil de facie præter oculos poſſit apparere. Ita ergo molit, ita farinam cribrat, primo cribro quoque diligenter abluto. Major Eccleſiæ Cuſtos, ſi non eſt Sacerdos vel Diaconus, Vicarium ſibi quærit ad hoc opus perficiendum. Duos etiam alios de his Ordinibus hujus rei gnaros perquirit, accepta licentia a Priore, & unum Converſum * Deinde illi tres induunt ſe albis & humeralibus (ut ſupra dictum eſt de famulo) quorum unus farinam conſpergit & vehementiſſimè compinguit ſuper tabulam nitidiſſimam habentem limbum in circuitu aliquantulum in circuitu ſuperficiem altiorem, ne aqua effluere poſſit. Conſpergunt cum aqua frigida, quia inde fiunt hoſtiæ candidiores: a duobus verò reliquis hoſtiæ formantur. Aqua verò non in alio vaſe defertur, quàm in quo ſolet ad Miſſas deferri. Ferramentum in quo ſunt coquendæ, caracteratum tenet Converſus, manuſque induit chirothecis. In Ferramento poſſunt ſimul hoſtiæ ſex poni..... Summopere cavent ut non modo ſaliva, ſed nec flatus eorum aliquo modò ad hoſtias pertingere poſſit. Tanta reverentia in confectione Hoſtiarum a Cluniacenſibus, non eo dumtaxat tempore quo ſcribebat *S. Udalricus*, ſed ab antiquo & a Congregationis exordiis adhibita, probat ipſos, & totam cum qua in fide conſentiebant Eccleſiam, non ſpectaſſe Euchariſtiam ut meram figuram Corporis Chriſti, ſed ut verum Chriſti Corpus. Hoſtias porro abſque fermento confectas perſpicuum eſt, uſumque azymorum decimo Sæculo apud Cluniacenſes, & in tota, ut credere par eſt, Occidentali Eccleſia, in Sacrificio Euchariſtiæ ſolemnem fuiſſe. An autem perpetuus fuerit, alia quæſtio eſt.

** Id eſt, Novitium.*

Abſtinentia.

Solis infirmis, nec tamen omnibus, ſed iis dumtaxat quorum id exigebat infirmitas, carnium eſus conceſſus erat, ut conſtat ex Cap. XXVII. Libri III. Duos Fratres, qui carnem apud parentes comederunt cum aliquo ſanctæ Regulæ contemptu, a Deo vindice percuſſos, & primo carnis morſu ſuffocatos narrat *Joannes* Cluniacenſis Monachus in Vita *S. Odonis* Lib. II. idque ſuo tempore contigiſſe.

Unctionis Extremæ ritus.

Extrema-Unctio infirmis ante Viaticum Euchariſtiæ adminiſtrabatur. Infirmus Frater proximum finem præſentiens, Confeſſione omnium peccatorum apud Abbatem vel Priorem facta, rogabat ut Oleo Infirmorum ungeretur. Tum a duobus Fratribus in Capitulum adducebatur, vel inter manus efferebatur, ſupplex veniam petebat, reumque ſe de multis negligentiis contra Deum & contra Sodales confitebatur. Prior ei abſolutionem imprecabatur. Peractâ hujuſcemodi Exomologeſi, reducebatur in lectum, & circumſtantibus Fratribus, ungebatur. Poſtea, ſi exitus urgeret, *Corpus Domini* vino intinctum accipiebat. Crucem deinde admotam oſculabatur: ac demum Sacerdotem, & Fratres, ipſoſque Pueros, quaſi ultimùm vale dicturus. Imminente obitûs hora, expandebatur cilicium, deſuper aſpergebatur cinis, infirmus e lecto efferebatur in cilicium, ut in pœnitentis habitu moreretur; conſuetis precibus Deo commendabatur anima. Id diſcimus ex cap. XXVIII. & XXIX. Lib. III. earumdem antiquarum Conſuetudinum Cluniacenſium.

Fundatio Abbatiæ Auriliacenſis.

Abbatiæ Cluniacenſi coæva eſt Auriliacenſis * a *S. Geraldo* Comite Auriliacenſi fundata, regnante Carolo Simplice, & ſubdita Eccleſiæ Romanæ cum obligatione annui cenſûs urnæ *S. Petri* perſolvendi, ut teſtatur S. Odo Cluniacenſis in ejus Vita, Lib. II. Quem & hanc ſibi legem præfixiſſe refert, *Ut ſecundo ſemper anno ad ſepulchrum Apoſtolorum recurreret, decemque ſolidos * ad proprium collum dependentes, tamquam ſupplex ſervus Domino ſuo quaſi cenſum deferret*. Ordinis Benedictini Monachos in Cœnobio Auriliacenſi conſtituit *S. Geraldus*, multiſque prædiis illud ditavit. *S. Geraldi* Teſtamentum edidit *Duchesnius* in Notis ad Bibliothecam Cluniacenſem. Incipit his verbis cedro dignis, & eximiam Teſtatoris pietatem ſpirantibus: *Mundi termino appropinquante, ruinis crebreſcentibus, jam certa ſigna manifeſtantur, quia his advenientibus, verè mundus arguetur. Et ſi aliquid de rebus noſtris locis Sanctorum conferimus, retributorem nobis eſſe Dominum confidimus, qui dicit:* Date eleemoſynam. *Ob hoc igitur ego Geraldus, conſiderans caſum fragilitatis humanæ, & pertimeſcens ultimum tremendum diem Judicii, propterea cedo ad loca Sanctorum, & eorum ſervientium, & in ſubſtantia pauperum, &c.* Lege breve Chronicon Auriliacenſis Abbatiæ Tomo II. Veterum Analectorum P. Mabillonii.

*Aurillac, *olim in Diœceſi Claromontana, nunc* S. Flori.

** Decem nummos aureos.*

Puerorum oblatio Monaſteriis facta a parentibus.

V. De puerorum oblatione a parentibus facta ex præſcripto Regulæ *S. Benedicti* nata eſt ſæculo nono controverſia, an in poſterum irrevocabilis cenſeri deberet. Quibuſdam contra ſuperiorum ſæculorum ſententiam, imò etiam contra Conciliorum & Pontificum Decreta negantibus obſtitit *Rabanus* ſcripto libro ad Ludovicum Imperatorem, *Contra eos qui oblationem contra Regulam S. Benedicti deſtruere volebant*, teſte *Rodulfo* in Vita Rabani. Hujus contentionis occaſio nata videtur ex Concilio Moguntino III. anni DCCCXIII. Canone XXII. Quo tamen non obſtante, viguit deinceps oblatio puerorum in Ordine *S. Benedicti* non ſecus ac antea, ut conſtat ex *Paſchaſio Radberto*, in Expoſitione Pſalmi XLIV. ad Sueſſionenſes Beatæ Mariæ Sanctimoniales, ubi vocat eas *Parentum vota*, quòd earum pleræque in tenella ætate Deo a parentibus conſecratæ eſſent. Idem conſtat ex Conventu Aquiſgranenſi Abbatum Franciæ, * in quo tres Canones de pueris oblatis

** Ann. 817.*

tis conditi ſunt. XXXVI. qui ſtatuit, *Ut puerum pater aut mater tempore oblationis offerant Altari, & petitionem pro eo coram laicis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet.* XXXVII. qui ſtatuit *Ut infantes oblati carnem nonniſi causâ infirmitatis manducent.* XLV. qui ſtatuit *Ut ſchola in Monaſterio non habeatur, niſi eorum qui oblati ſunt.* Idem conſtat ex Concilio Vvormatienſi anno DCCCLXVIII. celebrato, Canone XXII. *Si pater*, inquit, *vel mater, filium filiamque intra ſepta Monaſterii in infantiæ annis ſub Regulari tradiderint Diſciplina, non liceat eis, poſtquam ad pubertatis pervenerint annos, egredi, & matrimonio copulari. Hoc ergo omnino devitandum eſt: quia nefas eſt ut oblatis a parentibus Deo filiis voluptatis fræna laxentur. Igitur non liceat eis ſuſceptum habitum umquam deſerere: ſed convicti quod Tonſuram aut Religioſam veſtem aliquando habuerint, in Religionis cultu habituque, velint nolint, permanere cogantur.* Et Canone XXIII. *Monachum ergo aut paterna devotio, aut propria Profeſſio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde huic ad mundum reverti intercludimus aditum, & omnes ad ſæculum interdicimus regreſſus.* Id confirmant Antiquæ Conſuetudines Monaſterii Cluniacenſis Lib. II. Cap. VIII. Ritum oblationis puerorum Monaſteriis deſcribit *S. Benedictus* Regulæ ſuæ Cap. LIX. De eodem legendus Lanfrancus, Decretorum Cap. XVII. qui hac oblatione innoſitam pueris Vitæ Monaſticæ obligationem confirmat. Varias Formulas oblationis puerorum habes in Notis Dacherianis ad *Lanfrancum*, in Chronico Novalicienſi, apud *Smaragdum* in Commentario Benedictinæ Regulæ, & apud Dom. *Mabillonium* Tom. IV. *Veterum Analectorum*, cujus ea de re Obſervationes ibidem legi poſſunt.

Ætas Monaſticæ Profeſſionis.

VI. Profeſſionis ætas apud Cluniacenſes erat annus decimus-quintus, aut maior, ut conſtat ex Cap. mox laudato Conſuetudinum Cluniacenſium. *Poſtea*, inquit S. Udalricus, *induitur cuculla; & de cætero Benedictio ejus differtur uſque ad legitimam ætatem, id eſt, ſi non ampliùs, vel uſque ad quindecim annos ætatis.* In Eccleſia Orientali vigebat adhuc diſciplina Canonibus Trullanis invecta, ut anno decimo ætatis Monaſtica Profeſſio legitime fieri poſſet. Hanc ſua Conſtitutione * firmavit *Leo Sapiens* Imperator: Sed vetuit ne de rebus ſuis ſtatuerent ante decimum-quintum annum. Hanc Legem refert Balſamon in Canonem XL. Synodi Trullanæ. Virgines Sacræ velum conſecrationis ante annum ætatis vigeſimum-quintum non recipiebant, ut conſtat ex Lib. 1. Capitularium, Cap. CI. *De tempore velandarum puellarum*, inquit, *in Africano Concilio Cap. XVI. continetur, ut non ante XXV. annos conſecrentur. Item in eodem Concilio Cap. XCIII. De Virginibus velandis ita continetur: Item placuit ut quicumque Epiſcoporum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cùm vel petitor potens vel raptor aliquis formidatur, vel ſi etiam aliquo mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit Virginem, ſeu velavit ante XXV. annos ætatis, non ei obſit Concilium quod de iſto annorum numero conſtitutum eſt. Unde colligitur quia juxta priorem Sanctionem Virgines XXV. ætatis ſuæ anno rite conſecrandæ ſint; Quod ſi præmiſſæ neceſſitates ante id fieri compellant, nullum poſſit Epiſcopo afferre præjudicium conſecratio.* At velum Religioſæ Profeſſionis puellæ ſuſcipere poterant anno ætatis duodecimo, ut conſtat ex Concilio Triburienſi, Canone XXIV. cujus hæc ſunt verba: *Quæcumque Virgo ſuo patrocinio ante annos duodecim, non coacta, ſed propria voluntate ſacrum velamen ſibi impoſuerit, annumque & diem, nullo repetente, velata permanſerit, ab eodem ſancto habitu non recedat.* Profeſſionis velum ſpectabat Carolus Magnus, cùm in Capitulari apud Theodonis Villam Cap. XIV. edixit *Ut infantulæ ætatis puellæ non velentur antequam illæ eligere ſciant quid velint: & ut pulſentur ſalva canonica ſententia & Auctoritate.* Duplicis illius veli & ætatis diſtinctionem ex Reginone etiam colligere licet Lib. II. *De Eccleſiaſticis Diſciplinis*, Cap. CLXXVII. & CLXXVIII.

* *Conſtit. VI.*

Ætas profeſſionis & conſecrationis Virginum.

Conſenſus Principum quandoque neceſſarius iis qui Vitam Religioſam profitebantur: ſed neceſſitas illa pietate Regum Chriſtianiſſimorum ſublata eſt.

VII. *Carolus Magnus* lege lata prohibuit, ne quis Clero aut Monaſterio nomen daret abſque ſuæ Majeſtatis licentia, quia nonnulli ignavia inſtigante, Clericalem Tonſuram recipiebant, aut Vitam Monaſticam profitebantur, ut ſe a publicis functionibus liberarent: alios Epiſcopi vel Abbates cupiditate ſuadente circumveniebant, ut eorum bona Eccleſiis vel Monaſteriis, quibus ſe mancipabant, donatione illorum obtingerent. Contra hos abuſus Magnus Imperator Legem tulit in Capitulari II. anni DCCCV. quæ etiam in Cap. CXIV. Lib. I. Capitularium tranſcripta eſt: *De liberis hominibus qui ad ſervitium Dei ſe tradere volunt, ut priùs hoc non faciant, quàm a nobis licentiam poſtulent. Hoc ideo quia audivimus aliquos ex illis non tam causâ devotionis hoc feciſſe, quàm pro exercitu ſeu alia functione Regali fugienda; quoſdam verò cupiditatis causâ ab his qui res illorum concupiſcunt, circumventos audivimus. Et hoc ideo fieri prohibemus.* Et cap. ſequenti: *Ideo hæc & ſupra, & hic, de liberis hominibus, diximus, ne fortè parentes eorum contra juſtitiam fiant exheredati, & Regale obſequium minuatur, & ipſi heredes propter indigentiam mendici vel latrones efficiantur.* Hanc tamen Legem *Caroli* Magni ab Eccleſia non fuiſſe receptam, & ab eodem Chriſtianiſſimo Imperatore abrogatam teſtatur *Hincmarus* in Epiſtolâ ad *Carolum Calvum*, quam *P. Cellotius*, Soc. Jeſu, edidit cum Duziacenſi Concilio ſub Titulo VI. Opuſculi, & *D. Lucas Dacherius* Tom. II. Spicilegii. *Julianus*, inquit, *& poſtea Imperator Mauritius decreverunt, ut ei qui ſemel in terrena militia ſignatus fuerit, niſi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulſus, in Monaſterio recipi, & Chriſto eum militare non liceat. Quod Religioſi Imperatores, & Sanctus Gregorius Auctoritate Apoſtolica, & generali Epiſcoporum conſenſu, Eccleſiaſtico vigore, ac Reipublicæ Chriſtianæ cohibente Religione, deſtruxerunt, velut in ejus Epiſtolis ad ipſum Mauritium Imperatorem, & ad plurimos Archiepiſcopos directis oſtenditur. Quod & diva memoria avo veſtro Carolo ſubripuit, ſicut majorum traditione & verbis & ſcriptis didicimus. Et in Lib. I. Capitularium Cap.* 112. *demonſtratur, De liberis hominibus ad ſervitium Dei ſine ſua licentia non convertendis. Quod Eccleſia & Reſpublica non conſentit, quodque poſtea correxit, ſicut in eodem libro cap. CXXXIV. monſtratur.* Caput illud in editione *Baluzii* eſt 137. ſtatuitque, *Ut liber homo qui in Monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegaverit promiſſione facta ſecundùm Regulam firmiter teneatur.*

Carolus Calvus Rex Francorum in Edicto Piſtenſi anni DCCCLXIV. Cap. XXVIII. prohibuit ne Clero aut Monaſteriis ſe manciparent, qui publicorum veſtigalium oneribus erant obnoxii, niſi priùs licentiam ab ejus Majeſtate impetraſſent. *Ut illi Franci*, inquit, *qui cenſum de ſuo capite, vel de ſuis rebus ad partem Regiam debent, ſine noſtra licentiâ ad caſam Dei, aut ad alterius cujuſcumque ſervitium ſe non tradant, ut Reſpublica quod de illis habere debet non perdat.* Ibidem teſtatur *Carolum Magnum* priorem Legem reſciſſe,

diſſe, & liberum aditum in Monaſteria, rerumque ſuarum donationem, ac Vitæ Religioſæ profeſſionem liberis quibuſque hominibus converti volentibus permiſiſſe. *Et quia*, inquit, *ſicut in ſacris Eccleſiaſticis Regulis invenitur, prior obſervatio durior, poſterior autem, exigente cauſa, inclinatior fuit, poſt hac præfata Capitula Deceſſorum & Primogenitorum noſtrorum hujuſmodi, ſicut prædiximus Francis hominibus res ſuas ad caſam Dei vel aliis tradere ac vendere, eoſque ad divinum ſervitium converti ſi vellent, non prohibuerunt; ſicut in Capitulis Lib. I. Capit. CXXXII. & CXXXIV. & in Lib. II. Capit. XXXI.* & in Lib. IV. Cap. XIX. continetur.

Monachi Epiſcopis jure communi ſubditi.

VIII. Monachi jure communi Epiſcopis erant ſubditi ſæculis nono & decimo. Id probat Concilii Moguntini anno DCCCXIII. celebrati Canon XII. prohibens: *Ne Monachi ad ſæcularia Placita veniant, neque ipſe Abbas ſine conſilio Epiſcopi ſui: & cùm neceſſitas exigit, tunc per juſſionem & conſilium Epiſcopi illuc vadat.* Et Canone XX. quo ſtatutum eſt, *Ut Miſſi per quæque loca directi, ſimul cum Epiſcopis uniuſcujuſque Diœceſis perſpiciant loca Monaſteriorum Canonicorum pariter & Monachorum, ſimiliterque Puellarum, ſi in apto & congruo loco ſint poſita, ubi commodum neceſſarium poſſit acquiri quod ad utilitatem pertinet Monaſterii, ſicut in Sancta Regula dicitur, &c. Ubi autem aliter inventum fuerit, hoc omnimodis Epiſcopis loci ipſius facias emendari: ita ut condignam profeſſioni eorum cuſtodiam habeant Canonici, vel Monachi atque Nonnanes, ne detur eis occaſio malefaciendi.* Et Canone XXI. *Præcipimus ut unuſquiſque Epiſcopus ſciat per ſingula Monaſteria, quantos quiſque Abbas Canonicos in Monaſterio ſuo habeat, & hoc omnino ambo pariter provideant, ut ſi Monachi fieri voluerint, regulariter vivant: ſin autem, canonicè vivant omnino.* Idem probat Concilii Aquiſgran. II. Canon. II. Cap. II. quo Abbatibus Monachorum prohibetur, ne ſæcularibus vel Eccleſiaſticis negotiis ſe immiſceant, niſi in cauſa neceſſitatis, *acceptâ tamen propria civitatis Epiſcopi licentiâ.* Idem probat Synodi Lingonenſis Canon IX. in Synodo Tullenſi apud Saponarias anno DCCCLIX. relectus, quo decretum eſt, *Ut Congregationes Canonicorum & Monachorum ac Sanctimonialium, ſecundùm canonicam inſtitutionem a propriis Epiſcopis ſtrenuè viſitentur, & eorum religio & habitus exquiratur, ſi vita & moribus ſint probi, ac officii, & unanimitatis ſtudio ſolliciti, a leviſſimis quoque & pernicioſiſſimis actibus cauti.* Idem probat Epiſtola XXVIII. *Hadriano II.* ad *Carolum Calvum* Regem Tom. III. Conciliorum Galliæ, in qua hæc habet: *Noſtis quia omne Monaſterium in poteſtate Epiſcopi conſiſtere debet juxta canonicam Auctoritatem; & quia hoc eſt tranſgreſſum, ideo plurima Monaſteria habentur deſtructa.* &c. Idem probant Regum noſtrorum Capitularia Lib. V. Cap. XXVII. decretum eſt, *Monachus per unamquamque civitatem aut regionem ſubjectos eſſe Epiſcopo ſuo ...... nec propria Monaſteria deſerere, niſi fortè eis præcipiatur, propter opus neceſſarium, ab Epiſcopo civitatis.* Lib. VI. Cap. CXXXII. quo cautum eſt, *ut Clericis vel Monachis ſine commendatitiis Epiſtolis Epiſcopi ſui licentia non pateat evagandi.* Et Cap. CXXXIX. quo decretum eſt, ut *Abbates pro humilitate Religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant. Et ſi quid extra Regulam fecerint, ab Epiſcopis corrigantur. Qui ſemel in anno, in loco ubi Epiſcopus elegerit, accepta vocatione conveniant.*

Idem probat Præceptum *Ludovici Pii* Imperatoris, quo confirmat Auctoritatem Archiepiſcopi Senonenſis in Monaſteria Diœceſeos Senonenſis. *Ac ne*, inquit, *hujus Decreti cauſâ in iiſdem Cœnobiis Abbates vel Monachi conſtituti contra ſuum incipiant ſuperbire Epiſcopum, præcavimus omnem occaſionem amputandam, neque locum diabolo dandum, ſalva ſcilicet in omnibus Auctoritate Epiſcopi in cunctis Eccleſiaſticæ Regulæ diſciplinis, videlicet ut eaſdem Cellas ſub proprio ſemper regimine gubernans, ſecundùm inſtitutionem Sanctæ Regulæ Abbates conſtituat, &, ſi neceſſe fuerit, mutet, prava quæque corrigat, ſuperflua reſecet, virtutes nutriat, eradicet vitia, utque bonus agricola evellens frutices, Patrum ſervans Inſtituta, diſcernat qualem cuique terræ ſementem mandare debeat.* Editum eſt iſtud Præceptum a *Stephano Baluzio*, in Appendice Actorum Veterum, Tom. II. Capitularium. Privilegium tamen ab *Aldrico* Archiepiſcopo Abbatiæ S. Remigii Senonenſis conceſſum, & ab Epiſcopis Gallicanis confirmatum anno 834. *Ludovicus Pius* anno 835. auctoritate ſua roboravit. Extat cum Pii Imperatoris Diplomate Tom. II. Spicilegii Dacheriani.

Idem probat *Lupi* Ferrarienſis Abbatis Epiſtola XIX. ad *Heriboldum* Autiſiodorenſem Epiſcopum, quâ ipſi ſupplicat ut Monachum ejus Diœceſeos retinere ſibi liceat: *Quidam veſtrûm Monachus*, inquit, *cui Joanni nomen eſt, nobiſcum in Monaſterio noſtro verſatur, quod & nobis prodeſt, & in Cœnobio ejus, ut audivimus, indigentiâ laboratur. Quò congregari undique Fratres vos præcepiſſe comperiens, Celſitudini veſtræ hos direxi apices, poſtulans ut hunc mihi aliquandiu concedatis.* Et Epiſtolis CI. & CII. teſtatur *Adulfum* & *Acaricum* Cœnobii Ferrarienſis Monachos, cum licentia *Vvenilonis* Archiepiſcopi Senonenſis, cui Monaſterium illud ſubjacebat, & ſua, Romam ad limina Apoſtolorum orationis causâ profectos.

Immunitates, & Privilegia Monaſteriis conceſſa.

IX. Immunitates & Privilegia Monaſteriis quibuſdam ab Epiſcopis & Romanis Pontificibus conceſſa ſunt ſæculis nono & decimo, & a Regibus confirmata. Sic *Nicolaus I.* Privilegium libertatis Monaſterio *S. Karileſi* * O. B. conceſſit, immo potiùs confirmavit. Ortâ nimirum controverſiâ inter Monachos iſtius Cœnobii & Cenomanenſem Epiſcopum, causâque ad Sedem Apoſtolicam delatâ, Pontifex Juris communis & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vindex acerrimus, datis ad Monachos literis, juſſit eos Epiſcopo ſubeſſe & obſecundare, aut ad cauſam coram Epiſcopis, aut coram Sede Apoſtolica dicendam ſe comparare. Scripſit etiam ad Epiſcopos in Regno *Caroli Calvi* conſtitutos, ut cauſam illam diſcuterent, & Monachos ad officium revocarent. *Nunc*, inquit, *ut noſtris intonuit auribus, Monachi, regulari Auctoritate contempta, zelum paternæ traditionis non ducunt, & modum debitum ſervare non cupiunt; cùm, quod non licet, proprio libitu vivere quærunt, & Parochiam, in cujus Diœceſi conſiſtunt, jus non tenuiſſe fatentur, quapropter Apoſtolicæ Auctoritatis apicibus omnium veſtrorum Reverentiam commonere decrevimus, ut hoc extra Inſtitutionem Sanctorum Patrum fieri non ſinatis, &c.* Scripſit etiam ad *Hincmarum*, ipſum arguens quòd Monachis *Sancti Karileſi* favens, *Caroli* Regis animum adversùs Epiſcopum Cenomanenſem commoviſſet. Scripſit & ad *Carolum Calvum* Regem, ut Cenomanenſi Epiſcopo juſtitiam conſervaret, atque ab Epiſcopis controverſiam de Juriſdictione illius in Monaſterium *Sancti Karileſi*, a qua ſe immunes Monachi contendebant, judicari ſineret, ut diſcuſſa lite, Monaſterium ſub poteſtate Cenomanenſis Eccleſiæ, ſi juſtum eſſet, maneret. Scripſit denique ad *Robertum* Cenomanenſem Epiſcopum, eum certiorem faciens de his, quæ in hac controverſia ſtatuerat: ſeque Monachis jugum Epiſcopalis ſubjectionis excutere volentibus nequaquam aſſenſurum pollicitus eſt, ſi eorum petitio ratione deſtituta eſſet. Iſta conſtant ex Epiſtolis XIV. XV. XVI. XVII.

* S. Calais.

XVII. & XVIII. *Nicolai I.* Tomo III. Conciliorum Galliæ. Verùm cùm Rex *Carolus Calvus Odonem* Bellovacenſem Epiſcopum Romam Legatum miſiſſet, Pontificemque rogaſſet per litteras ut Monaſterio Sancti Karileſi *Libertatem ab Epiſcopis & a Regibus Francorum conceſſam ſua firmaret Auctoritate;* Nicolaus I. *conſiderans piam eſſe poſtulationem, & Servorum Dei quieti pernecеſſariam, & quæ a Paſtoribus Eccleſiarum poſtulanda eſſet atque procuranda ſi minùs eam mundi Principes procurarent;* Privilegium ampliſſimum dicto Monaſterio conceſſit, imò libertatem qua fuerat ab ipſa ſui fundatione potitum confirmavit. Protulerunt enim Monachi privilegia Regum ab antiquis temporibus ſibi conceſſa, quibus evidenter probarunt Cœnobium ſuum nuſquam Cenomanenſi Epiſcopo fuiſſe ſubditum falſaque eſſe documenta quibus illud ſibi ſubjicere nitebatur. Ut ut eſſet, præſcriptam diuturna poſſeſſione iſtius Monaſterii libertatem Summus Pontifex judicavit. In duobus autem præcipuè capitibus hujuſmodi libertatem ſtatuit: primò in libera bonorum dicti Monaſterii adminiſtratione & diſpoſitione, abſolutioneque a dominatione Epiſcopali: ſecundò, in libera Abbatis ex ſuo gremio electione, ſervatis Juribus Regis, in cujus notitiam deferetur electio Abbatis, *ut ejus & conceſſione & conſenſu poteſtatem regiminis accipiat.* Epiſcopo verò Cenomanenſi ſolùm jus Ordinationum, Conſecrationis Eccleſiarum & Altarium, confectionis Chriſmatis, & Confirmationis ſervatur. Statuit denique Pontifex, ut ſi quis hocce Privilegium fortè violaverit, Monachi *Sancti Karileſi* querimonias ſuas ad Metropolitanum Turonenſem deferant, qui infractorem priùs admonitum, nec ſe emendantem, a Communione Chriſtianorum, & Corporis Sanguiniſque Chriſti participatione efficiat alienum, quæcumque fuerit perſona, & cujuſcumque dignitatis. Si verò ipſos tueri Metropolitanus renuerit, Sedem Apoſtolicam adeant, ac Romano Pontifici cauſam ſuam & præſens Privilegium exponant & exhibeant, ut anathemate reum confodiat: *Ut Monaſterium præfatum propriam poſſit ſuæ libertatis munitionem habere; & Pontificale Decretum, Regumque immunitates, Romani que Pontificis Conſtitutum, inviolabilem perpetuis obtineant temporibus firmitatem.*

Privilegium Monaſterio S. Karileſi O. B. in Diœceſi Cenomanenſi a Nicolao I. conceſſum.

Abbatiæ Corbejenſis Privilegia.

Concilium Pariſienſe anno Chriſti 846. celebratum, Privilegium electionis & libertatis Monaſterio Corbeienſi, rogante *Paſchaſio Radberto* ejuſdem loci Abbate, confirmavit. Nihil novi huic Monaſterio contulere Gallicani Patres, ſed liberam bonorum ejus temporalium adminiſtrationem, & Abbatis electionem, quibus a fundationis initio potiti fuerant, ſecundùm Regulam *S. Benedicti*, & quæ ipſis Jura Reges Chriſtianiſſimi confirmarant, Monachis Auctoritate Synodali pariter confirmavere. Ad id ipſos impulit Corbejenſis Abbatiæ nobilitas, Monachorum in obſervantia regulari perſeverantia, Regum in illud Cœnobium propenſio & beneficientia ſingularis, *Caroli Calvi* Regis Sacra Juſſio, & Epiſcopalis muneris debitum: quia Epiſcopi Eccleſiarum & Monaſteriorum jura, Privilegia, & libertatem pro ſua virili tueri debent.., Sicuti comperimus,

Concilium Pariſienſe Privilegium libertatis Abbatiæ Corbejenſi concedit.

„ *inquiunt*, ipſe locus venerabilis, Bathilde Re-
„ gina a Clothario filio ſuo impetrante a ſanctis
„ viris fundatus eſt, & ſacræ Religionis nonnam
„ quam primo tempore ſuſcepit, inviolatam dein-
„ ceps retinuit: in tantum ut eos qui ſe funda-
„ verant, non modò æquaverit Religione, ſed
„ etiam pene ſuperaverit. Qua de cauſa & no-
„ biliſſimi viri, in eodem loco ad Dei ſervitium
„ ſponte confluxerunt, & eumdem locum tam
„ nobilitate ſua quàm & vitæ merito decorave-
„ runt. Unde factum eſt ut ipſe locus familiarior
„ Dominis rerum fieret: adeo ut ſub ſua tute-
„ la Reges atque Reginæ eum ſuſciperent. Sed
„ quia noſtris temporibus omnia ferè depravata
„ erant, cernentes Religioſi Viri ejuſdem loci e-
„ lectionis jura multis in locis non ſervari, ve-
„ rentes ſimilia pati, ſacras literas Clementiſſi-
„ morum Principum expetierunt, electionem ſibi
„ & rerum ſuarum diſpoſitionem juxta inſtitu-
„ tionem divinæ legis confirmantes. Nec eas ſuf-
„ ficere arbitrati, ex nutu nobiliſſimi atque præ-
„ ſtantiſſimi Regis, noſtra quoque Auctoritate
„ ſibi eadem poſtulaverunt confirmari. Quod nos
„ non immeritò conceſſimus. Primò quia Patres
„ & Defenſores Eccleſiæ eſſe debemus. Deinde
„ quia niſi pro talibus invigilaverimus, rei fo-
„ re ante conſpectum Divinæ Majeſtatis pertime-
„ ſcimus. Quocirca monemus atque hortamur Fi-
„ lios ac Dominos noſtros Piiſſimos Principes, no-
„ ſtri pariter & futuri temporis, quia pene in
„ omnibus locis id confunditur, ſaltem propter
„ amorem & reverentiam Dei, & ſervorum ejus
„ debitam dilectionem, inſuper & Regni ſui pro-
„ ſperitatem atque augmentum, & electionis
„ gratiam, & liberam diſpoſitionem facultatum
„ ſuarum illi loco conſervare ſatagant. Sit in il-
„ lo Monaſterio ſemper Privilegium electionis,
„ ſicuti antiquitus in Eccleſiis electio conſervata
„ fuit, non ſuppoſita, aut ſuffecta, ſed libera,
„ juxta Auctoritatem Canonicam, & Regulam S.
„ Benedicti. Quòd ſi contigerit ut Rector aliquis
„ in eodem loco non dignè Deo vivat, aut for-
„ tè minùs officioſus circa Principem ſit, hoc
„ ſtatuimus, ut ſi ille propter ſuam negligen-
„ tiam depoſitus fuerit, electio illis inteme-
„ rata permaneat: videlicet ut eligant alterum,
„ quem ad illud Officium ſecundùm Monaſti-
„ cam Diſciplinam aptum invenerint. Non e-
„ nim juſtum, ut unius culpa ſuper omnes re-
„ dundet, aut causâ unius Eccleſia Chriſti ſua
„ Privilegia perdat. In ipſa porro electione re-
„ gularis Auctoritas conſervetur, id eſt, ut ille
„ præponatur ſanctæ Congregationi; quem non
„ multitudinis electio commendaverit, ſed quem
„ ſanioris conſilii, licèt pauci numero, Fratres
„ elegerint, & quem vitæ meritum & ſapientiæ
„ dignitas probabilem reddiderit. Quòd ſi ali-
„ quando contigerit ut aliquis pervaſor, immo
„ lupus ovilis Dominici, aut pecunia more Simo-
„ nis, aut qualibet gratia apud Dominos rerum
„ Monaſterium illud impetrare voluerit, primò
„ ſecundùm Canonicam Auctoritatem, quia ſæ-
„ culari poteſtate Eccleſiam Dei obtinere voluit,
„ anathematizamus unà cum omnibus Sanctis Pa-
„ tribus qui ſacros Canones edidere..... Dein-
„ de inferimus, quia Servorum Dei contuber-
„ nium turbare voluit, exturbet illum ſicuti A-
„ chan de terra viventium, ſi tamen non citò
„ reſipuerit. Si autem & impetraverit; neque
„ hic, neque in futuro ſocietatem cum ſancta
„ Dei Eccleſia habeat, quam infami ſatis exem-
„ plo contaminavit. Sic diris devoventur, qui jus & libertatem electionis Monaſterio competens eripere nituntur, aut Monachos in ejus poſſeſſione turbant, aut Monaſteriorum bona poſtulare præſumunt a Regibus; & in ovile Chriſti per januam non intrant, ſed abſque canonica inſtitutione Eccleſias aut Monaſteria invadunt. Denique Concilii Pariſienſis Patres, Reges hortantur, ut hoc Privilegium illibatum ſervent, ejuſque violatores coërceant. *Hæc ergo perſecuti ſumus, quæ Filii & Domini noſtri, & quod agere debent, faciant, & hi qui Patrum Auctoritatem violare non verentur, reſiſtant; ne ſibi perpetuam obligationem imponant, neque ſibi ſubjectis ſcandalum offenſionis generent.* Monachos etiam

etiam Corbejenses hortantur ut in observantia regulari perseverent, & Episcopis ac Regibus divinam gratiam ac misericordiam adprecentur. Monachos *Praclara & pretiosissima membra aterni Regis & Salvatoris* appellant, quod eorum de Ordine Monastico existimationem; Reges *Filios ac Dominos* vocant, quod Sacerdotalem & Ecclesiæ Majestate dignam, non adulatricem erga Principes, Gallicanorum Præsulum reverentiam testatur.

Benedictus III. Abbatia Corbejensis Privilegium confirmat ac auget.

Benedictus III. Pontifex Maximus Privilegium istud confirmando auxit, immunitatem ab Episcoporum vel Archidiaconorum Visitatione, disciplina, & judicio absolutissimam Corbejensi Monasterio, ejusque Abbatibus ac Monachis concedens, anno circiter DCCCLV. Ejus Diploma universis Galliarum Episcopis inscriptum, extat Tomo VI. Spicilegii Dacheriani. Tunc præerat Cœnobio Corbejensi *Amrelmus* Abbas, qui Romam profectus, Privilegia ab Episcopis Gallicanis, suo Monasterio collata Summo Pontifici exposuit: exhibuitque Imperatoris *Lotharii*, & *Ludovici* ac *Caroli* Regum supplices ad ejus Sanctitatem literas, ut hæc Privilegia Apostolica Auctoritate firmaret. Annuit *Benedictus III.* suoque Diplomate bona omnia Corbejensis Monasterii in dispositione Abbatis & Fratrum manere jussit, ita ut nec Ambianensis, nec alii Episcopi, aut eorum Ministri in eorum rebus Conventus facere, aut convivia præparare, aut aliquid potestatis jure sibi vindicare, aut exigere præsumerent. Quod novum non esse testatur, cùm & jam olim fuerit huic Monasterio concessum, & *Multis aliis non solùm in Gallia, vel in Italia, verùm toto terrarum orbe, non solùm Monachorum, verùm Canonicorum Monasteriis indultum*. Secundò statuit, *Ut nec Episcopus, nec Archidiaconus ejus accedant ad prafatum Monasterium, nec Servorum Dei quietem perturbare prasumant; nisi fortè aut Abbas, aut Fratres alicujus utilitatis gratiâ eum vocare voluerint; aliàs nec in Abbatem, nec in aliquem de Fratribus quicquam potestatis obtineat, neque per Episcopalem fastum aliquid in eos ei liceat.* Tertiò statuit Pontifex, ut Episcopus *Altaria seu Basilicas in Monasterio, rogatus ab Abbate, pro Christi nomine consecret atque benedicat. Chrisma quoque sive sanctificationis oleum singulis annis prabeat. Sed & si quem petierit Abbas aut de Monachis, aut de Canonicis suis ad aliquem gradum Ecclesiasticum consecrandum, nullatenus contradicat, nisi fortè is, pro quo petitur indignus, tali honore veritatis testimonio deprehendatur.* In his dumtaxat Episcopo subjecti erant Monachi Corbejenses. Quartò statuit Pontifex, *Ut quemcumque de se ipsis, qui sit Monachica Professionis, dignus tamen Pastorali Pralatione, voluerint eligere, secundùm Regularem Auctoritatem potestatem habeant eligendi.* Nicolaus I. Privilegium istud confirmavit anno DCCCLXIII, rogante Trasulfo Abbate, rationem habens libertatis eidem Monasterio jam olim concessæ ab Episcopis Galliarum. Ambianensem verò Episcopum, in cujus Diœcesi Cœnobium Corbejense situm est, hujusce Privilegii Conservatorem Summus Pontifex constituit, ut Apostolica Auctoritate ejus violatores conveniat & emendet. Si id neglexerit Ambianensis Antistes, Metropolitanus Fratribus succurrat. Si Metropolitanus eos qui Monachis sunt infesti, non queat corrigere, causa ad Sedem Apostolicam deferatur.

Corbejensis Abbatia ab Episcoporum Jurisdictione prorsus immunis.

Nicolaus I. *Abbatia Corbejensis Immunitates roborat.*

Carolus Calvus & Carolus Simplex *Reges Christianissimi, &* Christophorus *Papa, Monasterii Corbejensis Privilegia confirmant.*

Carolus Calvus Imperator Privilegia Corbejensi Monasterio ab Episcopis & Pontificibus Maximis collata confirmavit anno DCCCLXXVII. in eorumque violatores tamquam in publicos Imperatoris Imperiique hostes animadverti jussit. Iisdem novum robur addidit Carolus Simplex Rex Christianissimus anno DCCCCI. Eadem confirmavit Christophorus Papa anno DCCCCVI. Extant illa Pontificum Diplomata, Regumque Edicta pro libertate Monasterii Corbejensis Tomo VI. Spicilegii Dacheriani.

Privilegium Cœnobio Floriacensi ab Episcopis Gallicanis concessum, annuente Rege.

Synodus Tullensis apud Saponarias anno 859. *Postulavit humiliter se ad terram usque prosternens ante Carolum Regem & Rodulfum Biturigum Archiepiscopum, obsecrans & adjurans per Crucem & Christi Sanguinem, ut Privilegium Monasterii S. Benedicti, quod annuente pradicto Rege firmaverant, quodque idem Rodulfus subscripserat, qui prafatam Abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconvulsum servare studerent. Quod si Abbas negligens & sacris Regulis inconveniens per directos Missos inventus fuerit, de eadem Paternitate removeatur & alius qui dignus repertus fuerit, substituatur, & Privilegii Regularis Auctoritas in eodem Monasterio quacumque occasione non destituatur.* Privilegium Regulare jus est eligendi Abbatem, & libertas ab Episcopali dominatione.

Privilegium Sandionysiani Cœnobii a Concilio Pistensi confirmatum.

Concilium Pistense anno DCCCLXII. Privilegium *S. Dionysii* Monasterio prope Lutetiam a S. Landerico Parisiensi Episcopo quondam collatum & Apostolicis Diplomatibus, Regumque Edictis roboratum, rogante *Ludovico* Abbate, confirmavit. Editum est Tomo VI. Spicilegii. Id enixè postulavit *Carolus Calvus*. *Æneas* Episcopus Parisiensis, cujus maximè intererat, Privilegium istud laudavit, & approbavit.

Privilegium Solemniacensi Monasterio, vulgò De Solminiac *a Synodo Suessionensi III. concessum.*

Synodus Suessionensis III. anno DCCCLXVI Privilegium Solemniacensi Monasterio O. B. Diœcesis Lemovicensis concessit. Referunt Patres, *Bernardum* illius Monasterii Abbatem, Normannis agrum Lemovicinum devastantibus, domus suæ Instrumenta incendio absumpta docuisse, ideoque *Regiam Clementiam, & Synodalem adiisse Pietatem pro Privilegiis ipsi Monasterio impetrandis, quibus sub tuitione Regia, atque Apostolica, & Synodali defensione perpetuò muniretur.* Privilegium a Synodo, & a *Carolo Calvo* Rege Christianissimo dicto Monasterio innovatum est, quo libertas eligendi Abbatem secundùm Regulam S. Benedicti Monachis confirmata est, non omnimoda immunitas ab Episcopi Jurisdictione concessa. En verba Privilegii: *Cujus piis petitionibus simul cum Regia sublimis Clementia annuentes, hoc presens privilegium in honore Dei Omnipotentis, & venerationе eorumdem Sanctorum, adjecta Regia Presidentia Auctoritate decrevimus roborandum ..... Et interposita obtestatione per virtutem Sancta Crucis, & Sanctorum ipso in Monasterio quiescentium, ut eumdem locum nec sibi aliter nisi tutela defensionis ac tuitionis Reges usurpent, nec cuiquam Clericorum Canonici habitus, aut Laicorum, eum attribuant. Sed sub tutela & defensione, cum proprio ex ipso Monasterio & Regulari Abbate sibi retineant .... Decedentibus quippe quibuscumque Abbatibus, Successorem ex eodem loco sibi liceat eligere, & sibi regulariter instituere.* Eidem Monasterio Privilegium concessit *Marinus* Papa, quo ipsum in tuitionem Sedis Apostolicæ recepit, Bona temporalia ab ipsis Monachis liberè administrari, & in eorum usus cedere statuit, prohibuitque *Ne ullus Episcoporum, seu Comitum, mansionaticum ibi, vel paratas, vel stationes exigeret.* Electionis quoque libertatem ipsis confirmat adjecto terribili anathemate in eos, qui alium Abbatem ibi statuere præsumpserint, *nisi quem ejusdem loci Monachi secundùm authenticam & Regularem institutionem ex seipsis elegerint ordinandum.* In cæteris ab Episcopi Jurisdictione ipsos *Marinus* Pontifex non absolvit.

Marinus *Papa eidem Monasterio Privilegium concessit.*

Joannes VIII. *Monasterio*

Joannes VIII. in Synodo Trecensi anno 878. Monasterium Floriacense O. B. Privilegio donavit, rogante *Theodberto* Abbate, quo & rebus istius

Mo-

Floriacensi Privilegium largitus est.

Monasterii consultum esse voluit, ne stipendia Servorum Dei in alios usus converterentur: & libertati electionis, statuens, ut Monachi *a propriis Abbatibus Monachis videlicet ex eodem Cœnobio regulariter electis, in perpetuum gubernarentur.* Privilegiorum eidem Monasterio a multis Episcopis olim concessorum meminit *Joannes VIII.* in suo Diplomate. *Nunc verò*, inquit, *tam seipsum, quàm unanimem Congregationem sibi commissam, humiliter postulare, quamvis Privilegia multorum meruerint Episcoporum, ad reprimendam quorumlibet illicitam cupiditatem, ut super Abbate Regulari ex eis eligendo etiam nostra Auctoritatis Privilegia consequantur.* Hoc Privilegio immunitatem omnimodam ab Episcopi jurisdictione consecuti non sunt Monachi Floriacenses.

Privilegium Monasterio Senonensi S. Columbæ ab Episcopis & Regibus concessum.

Lupus Abbas Ferrariensis *Pardulum* Episcopum Laudunensem Epistola XII. rogavit, ut Monachis *S. Columbæ* in urbe Senonensi faveret apud *Carolum Calvum* Regem, ut antiqui Privilegii fruitionem ab ejus Majestate obtinerent. *Monachi*, inquit, *Sanctæ Columbæ, Privilegio & antiquorum, & præsentium muniti Episcoporum, Regiumque & Imperatorum & priscis & recentibus instructi Edictis, spem recuperationis aliquam nacti, Pietatis Regiæ portum petunt, ubi tutum perfugium vestra intercessione cupiunt invenire.*

Privilegium Monasterii Compendiensis.

Carolus Calvus Monasterio Compendiensi, quod in honorem Virginis Deiparæ construxerat, *Privilegium a Domno Papa, & ab omnibus Episcopis confirmatum* servari jussit, in Capitulari Carisiaco anni 877. Cap. VIII. *Jonas* Aurelianensis Episcopus Privilegium Miciacensi *Sancti Maximini* Monasterio concessit, statuens ut *semper* in eo *Regularis Ordo religiosissimè teneretur & custodiretur*: & libertas eligendi Regularem Abbatem Monachis servaretur: & bona huic Monasterio sive Cellæ attributa in usus Monachorum absque diminutione cederent. Privilegium istud *Ludovicus* & *Lotharius* Imperatores, *Jona* rogante confirmarunt anno 826. edixeruntque, ut si quid Aurelianensium Episcoporum quispiam contra dictum Privilegium & Imperiale Præceptum moliretur, *Res ad notitiam Senonici Metropolitæ perferretur*, qui *adhibitis suæ Diœceseos Suffraganeis Episcopis idem negotium discuteret & corrigeret, & ad pristinum statum, salvâ memoratæ Sedis dignitate & potestate revocare procuraret.* Si autem negotium a Metropolitano finiri non posset, ad Regem deferretur; cujus Auctoritate *in generali Conventu Episcoporum* hujus Privilegii convulsor corriperetur & corrigeretur. Sed hoc Privilegium Monachos *S. Maximini* ab Aurelianensis Episcopi jurisdictione non faciebat penitus immunes: quin immo ipsius vigilantiam excitabat ne eos ab observantia Regulari deficere, aut bonis, quorum administratio ipsis concessa erat, abuti, vel ea alienare permitteret. *Præsul memoratæ Ecclesiæ summopere provideat, ut Monachi in his in quibus se Deo devinxerunt, divina adjuvante gratia, inviolabiliter permaneant. Ita videlicet ut nec interiùs a suo proposito deviare, nec exteriùs res sibi deputata eorum insolentiâ aut incuriâ quoquo modo negligi aut subripi possint: sed Ecclesiæ, cujus loco & rebus utuntur, in omnibus fidem, & humilem congruentemque subjectionem, sicut decet & oportet, servare meminerint. Nec se putent propter nostram Auctoritatem a jure & potestate ipsius Ecclesiæ subtrahere, aut easdem res qualibet machinatione alienare posse. Præsertim cùm & locus, & res quibus utuntur, juris sint ipsius Ecclesiæ, & ab ejus meritò pendeant potestate.* Diploma istud *Ludovici* & *Lotharii* Imperatorum editum est Tomo VIII. Spicilegii.

Privilegium a Jona Episcopo Aurelianensi concessum Miciacensi S. Maximini Cœnobio.

Cœnobii Cluniacensis libertas & immunitas.

Vuillemus Dux Aquitanorum Cœnobii Cluniacensis Monachis libertatem summam, cùm rerum dicti Cœnobii administrandarum, tum Abbatis eligendi, ipsis fundationis tabulis concessit. *Placuit etiam*, inquit, *huic nostro Testamento inseri, ut ab hac die nec nostro, nec parentum nostrorum, nec fascibus Regiæ Magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ Potestatis jugo subjiciantur Monachi ibidem congregati. Neque aliquis Principum secularium, non Comes quisquam, nec Episcopus quilibet, non Pontifex supradictæ Sedis Romanæ, invadat res ipsorum Dei Servorum; non distrahat, non minuat, non beneficiet aliquam personam; non aliquem Prælatum super eos contra eorum voluntatem constituat.* Privilegium istud ab *Agapeto II.* Pontifice Maximo. & a *Ludovico Ultramarino* Rege Francorum confirmatum est. Extant utriusque Diplomata in Bibliotheca Cluniacensi.

Privilegium Abbatiæ Lobiensis.

Notgerus Leodiensis Episcopus Privilegium Lobiensi Abbatiæ ab *Ottone* Imperatore impetravit, quod postmodum a Joanne XV. Romano Pontifice confirmari obtinuit *Fulcuinus* Abbas; quo libertas eligendi Abbatem Lobiensibus Monachis secundùm morem antiquum asserta est; sola illum ordinandi potestas Leodiensibus Episcopis servata; ut antiqua Monumenta Lobiensis Abbatiæ testantur Tom. VI. Spicilegii. Obiit autem Fulcuinus Abbas anno Christi DCCCCXC.

S. Abo restitit Episcopo Monasterii sui libertatem violare volenti.

S. Abo Floriacensis Abbas & Martyr, Aurelianensi Episcopo Canonicam Cœnobii sui libertatem violare volenti pro virili restitit; Romamque profectus, amplissimum Privilegium & immunitatem omnimodam ab Episcopali jurisdictione Monasterio Floriacensi a *Gregorio V.* Pontifice Maximo impetravit. Id testatur *Aimoinus* ejusdem Cœnobii Monachus in ejus Vita. *Assumptis*, inquit, *ex plurimorum Patrum Auctoritatibus sententiis, velut prudentissima apis, variis favos componens floribus, mellitum desloravit Opus. Quod licèt ad præsens non reperiatur, certum tamen est eum excerpsisse, quo haberet ad manum defensiones contra Pontificem Ecclesiæ Aurelianensis, non recta quædam ab eo exigentem. Denique cùm idem Vir Domini paratus esset juxta Apostoli præceptum*, subdi etiam „ omni humanæ creaturę, propter Dominum: *intelligens tamen loco quem regebat posse officere, si ei modos subjectionis quos requirebat, ad ipsius libitum dependeret: id facere in omni sua recusavit vita. Unde idem Pontifex Arnulfus nomine, animadvertens nec ratione, nec divinarum legum eum posse convinci altercatione, manifestum se ei ostendit inimicum.* Et infra: *Interea eximius Abo condigno apparatu Romam proficiscitur, Privilegia Ecclesiæ sibi commissæ corroboraturus, imò renovaturus. Sanè non qualem voluit, aut qualem debuit, Sedis Apostolicæ Pontificem nomine Joannem invenit .... Porro paucis labentibus annis, occasio se præbuit, ut rogatu ac precibus gloriosi Regis Roberti Romuleam repedaret ad Urbem. Præcipua verò earum, pro quibus directus est, causarum hæc fuit: Quia Arnulfus Remorum Archiepiscopus, absque justa audientia Sede sua privatus, custodiæque fuerat mancipatus. Ob hoc Gregorius, qui Joanni in Apostolica successerat Sede, non solùm nobilitate generis, verùmetiam probitate clarus mentis, toti Regno Francorum anathema se invecturum comminatus est.* Et infra: *Tunc verò sollicitus Pastor Abo, memor utilitatis loci quem regebat, Privilegium illi Apostolicæ Auctoritatis fieri rogavit. Quod Deo dignus Papa tam favorabiliter largitus est, ut non solùm nullum pecuniæ quæreret lucrum: verùm thimiamate ac planeta, qua inter Missarum utetur solemnia, donatum eumdem Dei famulum gaudentem ad proprium remisit solum. In eo sanè Privilegio & inter alia continetur, ut Episcopus Aurelianensis, nisi invitatus, Floriacum nequaquam adeat Cœnobium. Neve umquam quilibet Pontificum*

Immunitatem a Jurisdictione Episcopali eidem Cœnobio obtinuit a Gregorio V.

eidem

videm Monasterio divinum interdicat Officium, etiamsi tota Gallia ob populi peccata Anathematis feriatur vindicta a Sede Apostolica.

Principes nominarunt Abbates.

X. Principes sæpius Abbates & Abbatissas nominarunt Sæculis nono & decimo: & Clericis, immo etiam Laïcis Abbatias commendarunt: idque cùm statim emendare non posset, aliquamdiu conniventibus oculis aspexit Ecclesia. *Ludovicus Pius* in Capitulari anni 823. Cap.8. jubet *Abbatibus & Laïcis, ut in Monasteriis quæ ex sua largitate habent, Episcoporum consilio peragant ea quæ ad Religionem Canonicorum, Monachorum, Sanctimonialium pertinent.* Concilii Aquisgranensis II. Patres Canone X. eumdem Imperatorem admonent, *Ut in Abbatissis constituendis & Rectoribus Monasteriorum, suum caveat periculum.* Concilium ad Theodonis Villam Canone III. se dolere significat quòd *Ludovicus* Imperator, Ecclesias & Monasteria Laïcorum curæ & potestati commiserit *contra omnem Auctoritatem & rationem, & Regum præcedentium consuetudinem*, cum maximo salutis suæ periculo, & illorum perditione: rogatque *Ut loca venerabilia, & habitum ac Ordinem sacrum, eis qui ad hoc vocati sunt, viris scilicet ex Clericali & Ecclesiastico vel Monastico Ordine Religiosis, seu & in suo sexu fœminis Deo dicatis atque devotis, & in Schola Christi eruditis ad custodiendum & providendum committant.* S. Benedictus Ananiensis *cernens nonnullos totis nisibus anhelare in acquirenda Monachorum Cœnobia, eaque non tantùm ut precibus obtineant, verùmetiam decertare muneribus, suisque usibus stipendia Monachorum expendi, ac per hoc diruta nonnulla, alia verò fugatis Monachis, a sæcularibus obtineri Clericis, adiit hac de causa Piissimum Imperatorem, precibusque pulsat, ut ab hujuscemodi contentionibus Clericos, Monachos verò ab hoc redderet periculo extorres. Assensum præbet gloriosus Imperator, & Monasteria in Regno suo cuncta prænotata, in quibus ex his Regulares Abbates esse queant, decernit, ac per Scripturam, ut inconcussa omni maneant tempore, firmare præcepit, suoque annulo signavit, sicque multorum cupiditatem, Monachorum nihilominus pavorem extersit.* Ita refert *Ardo* Monachus in Vita S. Benedicti Anianensis. Ex Privilegio quod Synodus Parisiensis anno 846. Monasterio Corbejensi concessit, constat electionum libertatem plerisque in Cœnobiis oppressam fuisse. *Cernentes Viri Religiosi electionis jura multis in locis non servari, &c. Quocirca hortamur Filios & Dominos nostros, quia pene in omnibus locis id confunditur, saltem propter amorem Dei electionis gratiam illi loco conservare satagant* (inquiunt Gallicani Præsules.) *Adrianus II.* Pontifex Maximus ad *Lotharium* Regem Epistola 6. de *Theotberga* Regina ejus uxore ita scribit: *Habeat in potestate sua Abbatias, quas ei dare promisisti, de quorum sumptibus atque reditibus necessaria possit habere stipendia, dignaque subsidia.* Capitulare Caroli Calvi *De exactione Normannis constituta*, Episcopos, Abbates, & Comites fuisse Abbatiis donatos docet his verbis: *Unusquisque Episcopus qui habet Abbatiam, aut Abbas qui similiter habet Abbatiam, aut Comes qui æquè habet Abbatiam, &c.*

XI. Nominationes tamen illæ a Principibus factæ contra jus commune & Disciplinam Ecclesiasticam fuere. Ecclesia namque illis ipsis sæculis Abbatum electiones a Monachis liberè fieri decrevit, Abbates non eligi nisi Monachos: & Abbatias Monachorum non tantùm Laïcis, sed Clericis aut Canonicis commendari prohibuit. Contra sæculares Abbates Canonem XIX. condidit Synodus Aquisgranensis II. qui sic habet: *Monasteria divinis solummodo cultibus dicata non debere sæcularibus dari, & Canonica prodit Auctoritas; & ipsorum destructio locorum. Sed quia id exigit Reipublicæ necessitas, saltem collapsa loca erigi debent, & Clerici locis in quibus fuerant, restitui, quousque opportunitas id permittat emendari pleniùs.* Et Concilium apud Theodonis Villam Canone V. *Et quia Sancta Ecclesia, in area trituræ Dominicæ docta, quædam novit redarguenda, quædam dissimulanda, quædam etiam gemenda usque ad tempus perferenda, prospeximus, eo ferventiori zelo quo majora corrigenda sunt, vestram Potestatem * & Sacerdotalis consilii Auctoritatem, quædam ad præsens ex asse non valere corrigere. Et ideo de Canonicorum Monasteriis & Sanctimonialium, quæ sub eadem forma vivere dicuntur, consideravimus, sicut Apostolus dicit, secundùm indulgentiam, non secundùm imperium, ut si propter imminentem Reipublicæ necessitatem laïcis interim committuntur, Episcopi providentia, in cujus Parochia consistunt, adjuncto sibi aliquo Abbate viro Religioso, studeatur qualiter restauratio locorum, & studium ac custodia Officii & Religionis, atque subsidium temporalis necessitatis, in eisdem locis degentibus adhibeatur & ministretur.... Per loca etiam Monastica ejusdem Ordinis Provisores necesse erit disponere, cùm vestra Auctoritas eos, qui vices Christi secundùm Regulam divinitus dictatam in Monasteriis agant, studuerit ordinare.* Contra laicos Abbates conditus est quoque Concilii Troslejani Canon III. quem supra Capite IV. Articulo XXXI. descripsimus. Contra eosdem Lex extat Lib.VI. Capitularium Cap.423. *Omnibus. Nos ipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, generaliter interdicimus, ut nullus laïcus homo, vel Imperator, vel Rex, aut aliquis Præfectorum vel Comitum, sæculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat, aut a nobis competere vel quocumque modo invadere præsumat Monasterium, vel prædia, aut quascumque res de potestate Episcopi, vel Abbatis, aut Abbatissæ, & incipiat ipse vice Abbatis regere & habere sub se Monachos & pecuniam possidere quæ fuit Christi Sanguine comparata. Talem hominem antiqui Patres nominabant raptorem & sacrilegum & homicidam pauperum, & lupum diaboli intrantem in ovile Christi, anathematis vinculo damnandum ante Tribunal Christi.* Sic Imperatores Christianissimi Disciplinam Ecclesiasticam Legibus suis sanxere, quamvis interdum ab ipsa factis aberrarint. Ex quibus factis nemo prudens colligit e disciplina fuisse ut sæculares Abbatiis præficerentur.

Abbates Laicos execrata est Ecclesia suis Canonibus, & Decretis consixit.

** Carolum Calvum alloquitur.*

Abbatias Monachorum Clericis sæcularibus vel Canonicis commendari Ecclesia & Principes prohibuere; & Abbates ex Monachis eligi jussere.

Non solùm Laïcos, verùm & Clericos sæculares, & Canonicos a regendis Abbatiis *Carolus Magnus* exclusit, jusque electionum Monachis restituit lege lata Lib.1. Capitularium Cap. 81. *Monachorum siquidem causam*, inquit, *qualiter Deo opitulante ex parte disposuerimus & quomodo ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus .... in alia scedula diligenter adnotari fecimus, & ut apud Successores nostros ratum foret & inviolabile conservaretur, confirmavimus.* Idem sanxit iisdem verbis *Ludovicus Pius* in Capitulari Aquisgranensi anni 816. cap. 5. Monialibus quoque libertas data est eligendi Abbatissam, Lib. 5. Cap. 384. *Abbatissa eligatur a cuncta Congregatione, non secundùm ordinem, sed quam melioris opinionis esse constiterit, & quam meliores elegerint. Et qui eam eligunt, proponant Sanctis Evangeliis dicentes quòd non propter amicitias vel gratiam humanam, sed scientes eam fide rectam, & vita castam & administratione dignam, ad omnemque statum Monasterii utilem. Et tunc confirmetur ab Episcopo cui Monasterium subjectum est.* Summi verò Pontifices & Episcopi pro electionum jure frequenter reclamarunt, & Abbates ex Monachorum Ordine eligendos contestati sunt & statuerunt. Gallicani Præsules in Concilio Parisiensi anno 846. Cor-

bejensi

bejensi Monasterio libertatem eligendi Abbatis concedentes, novum jus se non conferre significarunt, sed antiqui juris fruitionem *juxta institutionem divinæ legis ... juxta auctoritatem canonicam, & Regulam Sancti Benedicti ... Sicuti antiquitus in Ecclesiis electio conservata fuit*. Et eum qui absque electione Abbatiam a Regibus impetrare voluerit, anathemate configunt, *secundùm canonicam auctoritatem: quia sæculari potestate Ecclesiam Dei obtinere voluit*.

Benedictus III. Pontifex Maximus in confirmatione Privilegiorum Corbejensis Monasterii, Tom. VI. Spicilegii, Principes admonens ut jus electionis huic Cœnobio servent, hæc habet contra fiduciarios & sæculares Abbates: ,, Veritatis etenim voce docemur, quoniam si quis in ovile Christi non per ostium ingreditur, sed aliunde ascendit, hic fur est & latro, & talis non Dominici gregis salutem, sed sua lucra, non ut salvet, sed ut perdat, requirit. Ovile autem Christi fore Collegium Sanctum Monachorum, nullus prudentium dubitat. In hoc ovile per ostium ingreditur, quando per electionis ordinem, secundùm Regularem Constitutionem aliquis Pastorale Ministerium sortitur. Qui verò Regia dominationis potestate suffultus, & non per electionis gratiam super Dominicum gregem Primatum arripit, hic non Pastor, id est, Vicarius Christi, sed fur & latro esse cognoscitur. Unde quisquis ei potestatis hujus tribuit dominationem, de morte tantarum animarum in die judicii reus judicabitur, quantis hic per pravitatis exempla causa fuit perditionis. Qua de re, gloriosi Principes, Monasterio huic electionis prærogativam concedite; neque aliquam personam, aut Laïcam, aut Canonicàm, quod contra omnem Ecclesiasticum ordinem est; aut etiam Monachum ex alio Monasterio, vel non secundùm Regulam electum, super illud Regali potentia constituatis, ne domus Dei, quæ domus orationis esse debet, per vos fiat spelunca latronum. Neque enim ignoratis hujusmodi Prælatos, & auctores hujusmodi Prælationis, a domo æternitatis divinâ censurâ exturbandos, & ad supplicia ultionis perpetuæ deportandos. Unde quæ sententia damnationis a nobis est in tales exercenda, nisi quam Spiritus Sanctus ore Prophetico protulit dicens? ,, Omnes principes eorum qui dixerunt, Hereditate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus pone illos ut rotam. ,, Qui sunt enim qui sanctuarium Dei hereditate possidere dicuntur, nisi illi qui res Deo dedicatas, & ad usus pauperum servorumque ejus collatas, sæcularis potentiæ dominatu, non electionis gratia quærunt obtinere? Principes autem illorum sunt hi, qui votis illorum suffragia præstando, aut Ecclesiæ res illis tradendo consentiunt. Quali autem utrique feriantur divinitùs ultione, superiùs dicta sententia comprehendit, quæ ostendit eos a cœlestis patriæ stabilitate projiciendos, & temporali nobilitate lapsos, quasi rotæ vertigine circumferendos... Ut hanc igitur ultionis divinæ severitatem non subeant, studeant Christianissimi Principes Christi Ecclesiis electionis sua jura conservare, & quod universæ debetur Ecclesiæ, Corbejensi non auferant Monasterio... Nec illud aliquando in sæcularium manus, aut Canonicam dominationem permittant, quod habitatorum summa destructio est, & dantis, sive accipientis summa damnatio. Nam quid est aliud sæcularem personam Pastoris vice Ecclesiæ Dei præferri, quàm abominationem desolationis in templo Dei constituere? Quicumque igitur hoc faciunt, Pilato similes inveniuntur, qui Cæsaris imagines in templo Domini statuit venerandas. Et cùm Apostolus Fidelibus loquitur dicens ,, * Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: ,, Qui sæcularem personam Monachis præficit, quantùm in sæculo de forma Spiritus ad formam sæculi; & de imagine Christi ad imaginem terreni Regis eos impellit? Quoniam omnis subditus Prælati sui debet imaginem sequendo imitari. Unde non parvo se delicti scelere putet involvi, qui tales Ecclesiæ proponit, in quorum forma servi Christi, non Christi humilitatem, sed superbiam mundi; non cœlestis patriæ desiderium, sed concupiscentiam sæculi contemplentur semper & addiscant. Quod quia videtis Excellentissimi Principes! scelestissimum fore, hoc impietatis sacrilegium a Monasterio Corbejensi propelli semper: sed nec Canonici Ordinis personam super illud aliquando vel præponatis, vel præponi sinatis. Memores estote quòd Nadab & Abiu, quia ignem alienum Domino in incensum obtulerunt, divino igni consumpti sunt. Ignem siquidem alienum in incensum offert Domino, qui Monasticę Religioni aliquem sub Canonica Professione militantem, ut Pastoris vicem obtineat, prærogat. Verùm quia tales ultione feriuntur, illorum signat interitus, qui mox præsentis pœnæ supplicio consumpti, quid eorum imitatores mereantur, suæ damnationis exemplo posteris significaverunt.

* Rom. 12.

Nicolaus I. in Privilegio eidem Monasterio Corbejensi concesso anno DCCCLXIII. Decessoris sui vestigiis inhæret, & probat eligendos esse Abbates ex Monachis, nec Laïcis, aut Canonicis, vel sæcularibus Clericis Abbatias debere a Principibus commendari: nec fas esse Principibus ex Ecclesiæ bonis obsequia suæ Majestati & Reipublicæ exhibita remunerare. ,, Abbatem verò inquit, Fratres ipsius Monasterii de se ipsis eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, quæ Monachi propositum & habitu & moribus profiteatur, non Canonicum, aut Laïcum, neque alterius Monasterii Monachum. Quoniam Monachico Ordini præficere vel Laïcum, vel Canonicum, non est servare Ordinis Professionem, sed evertere: Quod unusquisque Præpositus, cujus est Ordinis, ejus quoque erit & propagatur: nec bene disponet aliquando cujuscumque militiæ vitam, cujus non fuerit ipse qui disponit æmulator. Sed neque Rex, neque Potestas aliqua ullam Monasterio Corbejensi præponat personam, quam non Fratres ipsius elegerint Monasterii. Debent enim mundi Principes honorem præstare Deo, quem sibi volunt præstari a Deo; videlicet ut quemadmodum cupiunt a Deo sibi collatum Regni honorem conservari, sic Ecclesię Christi suam non dedignentur servare legem. Non enim decet, neque justum videri poterit, ut sibi militantibus de Ecclesiæ Christi possessionibus mercedem restituant, & quod de Republica sua retribuere debent, id reddere velint de his quæ collata sunt Deo. Qua de re præcipimus omnino ut Monasterio BB. Apostolorum Petri & Pauli, quod Corbejæ dicitur, nullam præficiant personam vel ex sibi militantibus, vel ex alieno Monasterio sumptam, quæ non per electionem sumatur probabilem, sive de Laïco, sive de Canonico, sive de quocumque fuerit Ordine. ,, Cùm S. Benedicti Regula Spiritus Sancti afflatu dictata, & ab Ecclesia universa approbata, jus eligendorum Abbatum ex suorum Cœnobiorum gremio tribuat Monachis, meritò Pontifices Maximi & Episcopi, Abbatum institutio-

tionem aliter factam, *contra authenticam & regularem institutionem* eſſe pronuntiarunt. Ita *Joannes VIII.* in Privilegio Monaſterio Floriacenſi conceſſo in Synodo Tricaſſina, & *Marinus* Papa in eo quod contulit Monaſterio Solemniacenſi. Ita etiam Concilium Troſleianum Canone III. *Cenſemus igitur ut ſtatus Monaſteriorum inviolatus juxta antiquam Regulæ traditionem & Canonum inſtituta ſervetur, & ut Abbates ſint Religioſæ perſonæ, & quæ Regularem noverint Diſciplinam.* Legatur Canon integer a nobis deſcriptus & diſcuſſus Cap. IV. Articulo XXXI. Supra laudatus *Joannes VIII. Adelardum* Epiſcopum Veronenſem excommunicavit, quòd Abbatiam ab Imperatore impetraſſet contra Canonica ejuſdem Abbatiæ Privilegia, & electionis jus auctoritate Apoſtolica roboratum. Id conſtat ex Epiſtolâ ipſius XLVII. ad *Carolum Calvum* Imperatorem datâ. *Cùm*, inquit, *Adelardum Epiſcopum venerabile Monaſterium Nonantulæ ſitum quod pro Dei tantique loci reverentia nullus numquam Epiſcoporum vel Judicum in Beneficium quæſivit, timorem divinum parvipendendo, contra ſacras Præceſſorum noſtrorum, noſtrique Privilegii inſtitutiones, quibus de propria ſemper Congregatione Abbatem fieri jubetur, callidè petiiſſe, ac per hoc illicita præſumpſiſſe, omnimodis reperiſſemus, Auctoritate Apoſtolica eum excommunicare ſtuduimus.* Quandoque tamen approbarunt Summi Pontifices iis ipſis ſæculis Commendationes Abbatiarum Clericis de Eccleſia bene meritis factas. Sic *Joannes* ipſe VIII. *Hadericum* Presbyterum & Abbatem Monaſteriorum SS. Gervaſii & Protaſii, atque Simpliciani, & Xenodochii SS. Coſmæ & Damiani in civitate Mediolanenſi, ſub tutela Sedis Apoſtolicæ recepit, prohibuitque ne Beneficiis, quibus pro ſui digni laboris merito, & officiis in Eccleſiam donatus fuerat, a quoquam privaretur. (*Epiſt. CCLXIV. ad Clerum Mediolanenſem.*) Idem Pontifex *Romano* Ravennati Archiepiſcopo juſſit ut *Joanni* Diacono & Chartulario ejuſdem Eccleſiæ redderet Monaſterium S. Martini, quod ab ipſo dudum promeruerat obtinere. *Quoniam*, inquit, *juſtum fore decernimus, eos poſt longa obſequia, & diuturna ſervitia, quæ in ſancta Ravennate Eccleſia peregerunt, non ſolùm digna remuneratione non privari, ſed potiùs acquiſitis Beneficiis alacriter gratulari.* Quamquam fortè non falleretur, qui conjiceret cùm *Hadericum* Presbyrum, tum *Joannem* Diaconum, aut ex Monaſteriis aſſumptos fuiſſe ad Mediolanenſem & Ravennatem Clerum; ac deinde factos Abbates; aut Monaſticam Vitam profeſſos, poſtquam fuerunt Abbates deſignati, & ſuorum nihilominus Ordinum appellatos nominibus. Cui conjecturæ favet non longè ab iis temporibus diſſitum *Joannis* Archidiaconi Capuani exemplum, quem *Joannes X.* Caſſinenſem Abbatem ordinavit anno DCCCCXIV. cùm habitum Monaſticum ſuſcepiſſet, atque canonicè fuiſſet electus, ut *Leo Oſtienſis* lib. Cap. LVI. commemorat. *Capuani Principes conſilio inito præfatum Diaconum conveniunt, eumque precibus ac monitis ut id Prælationis onus aſſumat, inducunt. Quibus annuens, Monachus protinus factus eſt; nec multò poſt a Fratribus univerſis juxta morem electus, a prædicto Papa Joanne honorificè conſecratus eſt.*

Edgarus Rex Angliæ novo Wintoniæ Monaſterio, quod Hyda dicebatur, Privilegium conceſſit, quo inter alia libertas eligendi Abbatem ſecundùm Regulam S. Benedicti confirmatur, cap. 14. & 15. *Divinarum ſtudio Scripturarum luculentiſſimè eruditi, orationum frequentia aſſiduè occupati, caritatis amplexu latiſſimi, fidei exercitio promptiſſimi, ſpe provehente ſinceriſſimi, pace concorditer fixi, omniumque virtutum flore decorati, eadem fruantur libertate, quam beatus Patronus Benedictus omnibus regulæ præcepto ſubjectis inſtituit, ſcilicet ut poſt Abbatis obitum tunc regentis, Abbatem ordinent, quem ſibi omnis concors, ſive pars quamvis minima Congregationis ſalubriori elegerit conſilio. Reges itaque, quicumque noſtri fuerint ſucceſſores, nullam extraneam perſonam jus tyrannidis ſuper Monachos exercentem imponant: Ne fortè Deus eos damnans & regno deponat & vita.* Ex noni & decimi ſæculi diſciplina, contra eam, quæ nunc ab Eccleſia approbata eſt, Abbatiarum commendationem, nemo prudens argumentum duceret.

Monachi ad Eccleſiaſticas Dignitates frequenter aſſumpti.

XIII. Monachi ſæculis nono & decimo ad Eccleſiaſticas dignitates aſſumpti fuere quamplurimi. Summi Pontifices *Paſchalis I. Leo IV. Joannes IX. Silveſter II. S. Anſcharius* Epiſcopus Hamaburgenſis & Bremenſis, Danorum, Suecorum aliarumque gentium Septentrionalium Apoſtolus, *S. Rembertus, Adalgarius* & *Hogerus* ejus ſucceſſores; *Hincmarus, Fulco Remenſis: Jeremias, S. Aldricus, Vvenilo, Egilo, Anſegiſus, Euvrardus, Guillelmus I. Gerlannus*, & *Hildemannus* Senonenſes Archiepiſcopi: *Riculfus* Rothomagenſis; *Herbernus, Theotolo*, & *Froterius* Turonenſes; *SS. Bernardus*, & *Ado* Viennenſes; *Rodulfus Frotarius* & *Gauſlenus* Bituricenſes, *Rabanus, Hatto*, & *Herigerus* Moguntini; *Abyto* Baſileenſis, *S. Dunſtanus* Cantuarienſis, *S. Ælbertus* Eboracenſis, *S. Oſvualdus* Vigornienſis, aliique Præſules bene multi, ex Ordine Monaſtico *S. Benedicti*, qui pene tunc ſolus in Occidente vigebat, ad regimen Eccleſiarum promoti fuere. *S. Ignatius* ex Monacho Patriarcha Conſtantinopolitanus creatus eſt: pluresque in Orientali Eccleſia Monachos ad Epiſcopatum aſſumptos fuiſſe docet Octavæ Synodi Canon XXVII. *Leidradus* Lugdunenſis Archiepiſcopus in Epiſtolâ ad *Carolum Magnum* teſtatur Abbates Monaſterii *Inſulæ Barbaræ* ad Ararim fluvium Vicarios Generales fuiſſe Lugdunenſium Archiepiſcoporum, & Sede vacante illius Eccleſiæ Rectores. *Monaſterium Regale Inſulæ Barbaræ*, inquit, *ita reſtauravi, ut tecta de novo fuerint, & aliqua de maceriis a fundamentis erecta; ubi nunc Monachi ſecundùm Regularem Diſciplinam numero nonaginta habitare videntur. Cui etiam Abbati tradidimus poteſtatem ligandi & ſolvendi, utì habuerunt Prædeceſſores ſui, ſcilicet Ambroſius, Maximinus, Licinius clariſſimi viri, qui ipſum locum rexerunt: quos Eucherius, Lupus, atque Geneſius, cæterique Epiſcopi Lugdunenſes, ubi ipſi deerant, aut non poterant adeſſe, mittebant cognituros utrùm Catholica Fides rectè crederetur, ne fraus hæretica pullularet. Quibus illis in tantùm erat commiſſa cura, ut ſi Eccleſia Lugdunenſis viduaretur proprio Patrono, ipſi in cunctis adeſſent Rectores & Conſolatores, quouſque Eccleſia a Domino digniſſimo illuſtraretur Paſtore. Nos ſimiliter poſteris illorum hanc poteſtatem tradimus.* Leidradi Epiſtolam lego Tom. XIV. Bibliothecæ Maximæ Patrum, Editionis Lugdunenſis. Ex antiquis Abbatiæ Lobienſis monumentis, Tom. VI. Spicilegii, diſcimus Lobienſes Abbates Leodienſium Epiſcoporum Vicarios Generales fuiſſe, & Lobienſem Eccleſiam inter cæteras totius Epiſcopatûs Eccleſias, poſt Matricem primæ Sedis Eccleſiam Primatum habuiſſe. Ex Concilio Moguntino ſub *Rabano* Archipræſule conſtat Monachos Parochialibus Eccleſiis paſſim fuiſſe præfectos. Monachi a *S. Dunſtano* Cantuarienſi Archiepiſcopo, & S. Oſvualdo Epiſcopo Vigornienſi in locum Canonicorum, & Curatorum incontinentium, in Cathedrales & Parochiales Eccleſias auctoritate *Joannis XIII.* Pontificis Maximi, & *Edgarii* Regis favore introducti, anno circiter DCCCCLXX. Anglicani Cleri illuſtrior portio fuere ſæculis decimo

cimo

cimo & undecimo. De his *Ostertus* in Vita *S. Dunstani* apud *Surium* die XIX. Maii ita scribit Cap. XXXVIII. *Ordo Clericalis ea tempestate plurimùm erat corruptus, & Canonici cum Presbyteris plebium voluptatibus carnis plus æquo inserviebant. Quod malum Dunstanus corrigere cupiens auctoritate Joannis Apostolicæ Sedis Antistitis apud Regem obtinuit, quatenus Canonici, qui castè vivere nollent, Ecclesias, quas tenebant, depellerentur, & Monachi loco eorum intromitterentur. Præsidebat ea tempestate Ventanæ Ecclesiæ Præsul Athelwoldus, vir eximiæ sanctitatis, & educatione Patris Dunstani non parum insignis. Hic cognitâ de Canonicis Ecclesiæ suæ, qui nimiùm seculares existebant, voluntate Dunstani, monuit eos semel & sæpiùs mores mutare, correctioris vitæ semitas, relictis fœminis, arripere. At impræsentiarum quidem id sibi possibile esse negantes, voce corvina semper in crastinum correctionem sui pollicebantur. Quod ipse gnarus non diu sustinuit. Paratis namque quamplurimis Monachorum cucullis, die quo Communio*, Servite Domino in timore, *cantabatur, Chorum intravit, vestes quas paraverat, secum deferri faciens. Et projectis illis in medium, Canonicis ait: Si servire Domino in timore, & ei vultis exultare cum tremore, apprehendite Disciplinam, vestem videlicet Monachalem, ne pereatis, sicut cantastis, de via justa. Ad quod illi obstupefacti, more solito inducias petunt. Tunc ille: Mihi credite, ampliùs non credam huic vestræ sponsioni corvinæ: sed aut disciplinam in præsenti apprehendetis, aut loci illius Beneficiis & conversationi, hinc eliminati, jam jamque cedetis. Itaque nonnulli ex illis statim abjecto Clericali habitu, Monachi facti sunt, ceteris verbo Pontificis de Ecclesia eliminatis. Ceterùm quia isti qui ita noviter fuere conversi, Regularis Disciplinæ normam sine aliorum Magisterio dictè servare nequibant, Monachi de Abendonia illuc ab eodem Pontifice adducti sunt, qui Monasticæ institutionis tramitem ibi docerent.* Narrat deinde *Osbertus*, Clericis, qui expulsi fuerant, causam suam apud Regem *Edgarum* agentibus, *Dunstano* ipsos confundente, Rege & Principibus plerisque ipsum interpellantibus, ut vel hac vice illis parceret, ac illos in pristinum statum ac Beneficia restitueret; Christi crucifixi imaginem has voces audientibus cunctis edidisse: *Non fiet. Non fiet. Judicastis bene, mutaretis non bene.* Sicque litem divina sententia in gratiam Monachorum fuisse finitam. Addit Osbertus: *Ejecti nihilominus per id temporis & alii complures Clerici horum similes de suis Ecclesiis sunt, & Monachi in locum eorum substituti. Aucta est igitur Religio per Angliam in tantùm, ut quadraginta & octo Monasteria Monachis vel Sanctimonialibus instituerentur, cooperantibus B. Dunstano in hoc viris venerabilibus, Oswaldo videlicet, qui primò Vuigorniensis * postea fuit Episcopus Eboracensis, & Athelwuoldo Episcopo Vuintoniensi.* * Glasconiense Monasterium, antequam Episcopus crearetur, *Dunstanus* extruxerat, eique præfuerat Abbas, atque ita in possessionibus & religione amplificarat, ut deinceps Episcoporum & Abbatum Seminarium esset. *Inde*, inquit Osbertus *ad Episcopatus, ad Abbatias, ad quæque Officia Ecclesiastica personæ eligebantur, accipiebantur, & ad eruditionem aliarum Ecclesiarum constituebantur. Factumque est, ut sicut ex cereo matris Dunstani* (die Purificationis B. Virginis) *totus Ecclesiæ Conventus lumen amissum recuperavit: ità ex hoc loco ipsius Dunstani doctrina instituto, omnes Ecclesias Angliæ constet vera Religionis lumen sumpsisse.*

De Vercester.

De Vinchester.

Episcopi ex Monachis assumpti habitum Monasticum & regularis vitæ normam servabant.

XIV. Episcopi ex Monachis assumpti Monasticum habitum, prioremque vitæ formam in Pontificatu retinebant; idque non arbitrarii, sed necessarii officii esse ducebant. Ad id ipsos teneri declaravit Octava Synodus Oecumenica Canone XXVII. his verbis: *Illos autem, qui reverenter Monachicam Vitam sectati sunt, & Episcopalem meruerunt honorem, conservare schema & amictum Monachicorum indumentorum, & ipsam beatam vitam decernimus: & nullus omnino habeat potestatem deponere jam dictum schema propter typum & arrogantem voluntatem, ne per hoc inveniatur propriorum transgressor pactorum.* Nicolaus I. Pontifex Maximus *Egilonem* ad Archiepiscopatum Senonensem ex Ordine Monastico electum hortatus est, ut Regularis vitæ normam servaret. (Epistola LV. Tom. III. Conciliorum Galliæ.) *Tuum præterea*, inquit *Frater carissime, propositum observa: & qui diu in Monasterio moratus es, à pristino voto divertere noli. Quod enim diu in humili habitu custodisti, profectò indecens est, si nunc in potiori positus dimiseris Ordine: hoc ipsum Sancta quoque Scriptura, venerandisque Decretis pleniter edocentibus.* Poëma de Episcopis Eboracensibus a P. *Mabillonio* editum inter Acta Sanctorum Seculi IV. Benedictini de *Ebberto* Eboracensi Episcopo ita canit:

Nec Pater adveniens in tantum culmen honoris,
Vestibus atque cibis veterem mutaverat usum,
Deliciosa nimis fugiens, nec vilia valde
Sectatus fuerat, medio moderamine gaudens,

Pardulus Laudunensis Episcopus *Hincmarum* Remensem ex morbo recèns convalescentem monet, *ut a nimio jejunio, & pisciculis minutis, quibus libenter vesci solet*, abstineat, *lardo* verò & *quadrupedibus* utatur, *donec sanitas confirmetur, & sic ad siccos, & miseros, tardioresque Monasticos cibos redeatur*. Extat hæc Epistola ad calcem Tomi II. Operum *Hincmari*. Ex qua patet, eam fuisse nono seculo Ecclesiæ disciplinam, ut Episcopi ex Monachis assumpti abstinentiam & jejunia, a Regula, quam professi fuerant, præscripta religiosè observarent. *Acta S. Remberti* Bremensis Episcopi, P. II. Seculi IV. Benedictini, testantur, ipsum, cùm amplexandi Monastici Instituti voto se aliquando obstrinxisset, statim atque ordinatus fuit Episcopus, *Communicato cum Pontificibus, qui ipsum consecrarant, consilio, ad novæ Corbeiæ Monasterium properasse, illius professionis habitum ex integro suscepisse: Conversationis autem illius Professionem ita fecisse, ut conversationem suam, & stabilitatem morum suorum, & obedientiam secundùm Regulam S. Benedicti exhiberet, quatenus labores & occupationes suscepti Episcopatûs permitterent.*

Monasteriorum Reformationem Reges curarunt.

XV. Monasteriorum reformationem Christiani Principes illis seculis curarunt, & auctoritate sua promoverunt, sive convocatis Comitiis quasi Generalibus Ordinis Monastici ad negotium illud exequendum; sive Legibus promulgatis, quibus Regularium Statutorum observantia jubebatur; sive Missis Dominicis in Provincias destinatis, qui Ordinem in Monasteriis restituerent, sive datis Præceptis & Diplomatibus ad quorumdam Cœnobiorum reformationem. *Ludovicus Pius* S. Benedictum Anianensem omnibus Regni sui Cœnobiis præfecit ad hoc sanctæ reformationis opus peragendum. Idem Imperator Conventum Generalem Abbatum Franciæ congregavit Aquisgranum anno DCCCXVII. in quo LXXX. Capitula de reformatione Monachorum constituta sunt, quæ ab ejus Majestate approbata, inter ejus Capitularia referri meruere. De quibus *Leo Ostiensis* in Chronico Cassinensi lib. 1. Cap. XVI. ita scribit: *Ludovicus Imperator, qui cognominatus est Almus, vel Sanctus, hujus Karoli filius, quarto Imperii anno*

Aquisgrani in Palatio cum plurimis totius Franciæ Abbatibus Religiosisque Monachis Conventum faciens utilissima nostri Ordinis observationi generalia Capitula constituit, quæ ita ferè omnia apud nos, ac si Beati Benedicti Regula, observantur.

Idem *Ludovicus* Imperator Sandionysiani Monasterii in agro Parisiensi reformationem procuravit, ut constat ex ejus Præcepto de Ordine restituto in illa Abbatia; quo primùm significat religiosissimus Princeps, id sibi ex officio incumbere ut in Disciplinæ Ecclesiasticæ & Monasticæ restauratione auctoritate sua Ecclesiam adjuvet. „ Divinis, *inquit*, Præceptis & Apostolicis monitis incitamur, sed & Imperatorii regiminis officio commonemur, ut pro Ecclesiæ statu atque sanctæ Religionis augmento, impigro semper vigilemus affectu; & si quid usquam reprehensioni invenitur obnoxium, Regiæ auctoritatis sollicitudine corrigamus: quatenus avia revocantes, superflua amputantes, collapsa quoque reparemus, atque reparata, & ab Ecclesiasticis Viris Apostolorumque Domini Successoribus, Spiritu Sancto regente, bene statuta, Edictis Imperialibus confirmemus..... Postquam Deo auspice Imperium paternum suscepimus, studii nobis maximè semper fuit, ut Domini Ecclesia, eius magnificentiâ humilitati nostræ divinitus regenda tuendaque commissa, felicibus polleret successibus, eamque incessanter ad meliora provehere; & ab illa, quicquid noxium erat, eradicare, atque in ea incrementa virtutum plantare. Quapropter sæpissimè Sacerdotes Domini, quorum id officii esse noveramus, admonere curavimus, ac nostram Principalem Auctoritatem adjutricem ad eorum ministerium juxta voluntatem Dei exequendum promptè exhibuimus; ut quicquid in Ordinibus Ecclesiasticis vel in quacumque persona emendatione dignum invenirent, Pastorali Auctoritate, postposita qualibet torporis negligentia, vel personarum acceptione, inconctanter corrigere, & ad statum rectitudinis perducere decertarent. „ Docet deinde, Episcopos in Synodo Parisiensi jussione sua congregatos, de reformatione Sandionysiani Monasterii egisse, & tam ipsos, quàm Hilduinum ejusdem Monasterii Abbatem, ejus Majestati pro eadem reformatione supplicasse; quorum votis annuit, ne regularis observantiæ collapsio sibi apud Deum imputaretur. *Ne tanti*, inquit, *Ordinis collapsio salutis nostræ quoquomodo fieret damnatio, ad eosdem Præsules Ecclesiarum idem censuimus referre negotium; ut nostri Principatûs auctoritate, eorumque judicio quibus tanta potestas collata est a Domino, idem Ordo in eodem loco absque retractatione restitueretur.* Benedictus Anianensis & Arnulfus Abbates ad Monasterium illud reformandum antea fuerant a Ludovico Pio delegati: sed callidi Monachi piorum Abbatum simplicitate abusi, absolutissimam reformationem declinarant: obtinuerant enim observantiæ regularis osores & mollioris vitæ sectatores, ut in Cœnobio sibi manere liceret; cæteris vitæ regularis studiosis a Monasterio remotis, & in Cella vicina collocatis. Ut igitur quod infeliciter cesserat, exitu feliciori consummaretur, Ludovicus Pius *Aldrico* Senonensium, & *Ebone* Remensium Archiepiscopis, sancti operis executionem commisit. Qui ad illud Monasterium cum Suffraganeis suis convenientes, inquisitione facta rem impigrè sunt aggressi. Quidam Monachorum regularem professionem se non fecisse mentiti sunt; *Sed testibus patentibus convicti, pro sua contumacia, canonicæ pænitentiæ sunt subjecti.* Plurimi Apostasiæ crimen confessi, veniam exorarunt, & resumptis cucullis, *Regularem promissionem iteraverunt.* Qui verò in Regulari observantia perseverantes, in Cellam ejusdem Monasterii secedere coacti fuerant, *locum pristinum, in quo promissionem fecerant, & regulariter, licèt minùs perfectè vixerant, sibi, & se petierunt loco restitui.* Quorum petitioni Præsules annuerunt. Restituta disciplina regulari, quidam Monachi fœlix optandumque jugum excutientes, Imperatorem adiere, contra Episcopos, qui reformationem Ecclesiastica & Regia auctoritate executi fuerant, querimonias detulere. Jussit Princeps Conventum Episcoporum in eodem Cœnobio haberi; in quo contumaces Monachi calumniæ convicti, & silere ac pœnitere jussi. Tandem ad meliora conversi, tres Chartulas conscripsere, quarum una ad Caput Martyrum deponeretur; altera Imperatori traderetur; tertia servaretur ab Abbate; *quibus se a B. Patre Benedicto, Spiritu Sancto docente, descriptam Regulam sunt servare velle professi; unusquisque eorum nomen proprium, cum gradu & Monachi appellatione eisdem Chartis subter firmavit.* Privilegium denique dedit Pius Imperator, quo Regularis Disciplinæ firmitati in hoc Regali Cœnobio in perpetuum consultum esset. *Ut quod*, inquit, *Canonica docet Auctoritas, & vota Regum, cunctorumque Fidelium, qui ipsum locum propter Monasticum Ordinem ibi servandum rebus suis ditaverunt, demonstrant, cùm nequaquam ab eo sine periculo & Regis, & Regni possit avelli, nostra Imperialis Potestas confirmatione provideat ne ex eodem loco modernis futurisque temporibus idem ordo destituatur.*

Missos Dominicos, seu Judices & Legatos extraordinarios in Provincias directos ad justitias faciendas (sic iis temporibus loquebantur) Disciplinæ Regularis in Monasteriis restaurandæ & conservandæ Auctoritate Regia curam gessisse, & Regum Capitularia, & Gallicana Concilia testantur. In Capitulari quod *Carolus Magnus* Missis Dominicis anno Imperii secundo dedit, multa sunt Capita Monachorum & Sanctimonialium reformationem spectantia, præcipuè XVII. & XVIII. Et Cap. XL. Missos illos ad omnes Ecclesiæ Ordines reformandos a sua Majestate directos esse docet. *Novissimè igitur*, inquit, *ex omnibus Decretis nostris nosse cupimus in universo Regno nostro Missos nostros nunc directos, sive inter Ecclesiasticos Viros Episcopos, Abbates, Presbyteros, Diaconos, Canonicos, omnes Monachos, sive Sanctimoniales, qualiter unusquisque in suo ministerio vel professione nostrum bannum vel Decretum habeat conservatum, &c. Simili autem Laïcos & in omnibus ubicumque locis.*

Capitulare *Pippini* Regis Italiæ Cap. XI. de Missis per singula Monasteria dirigendis, hæc statuit: *Stetit nobis, ut Missos nostros, unum Monachum, & unum Capellanum, direxissemus infra Regnum nostrum pro videndo & inquirendo per Monasteria virorum, & puellarum, quæ sub Sancta Regula vivere debent, quomodo est eorum habitatio, vel qualis est vita & conversatio eorum & quantum unumquodque Monasterium de rebus habere videtur unde vivere possit.*

Ludovicus Pius in Capitulari de Instructione Missorum Dominicorum condito anno 828. ipsos inter alia inquirere jubet *de omnibus Monasteriis, juxta uniuscujusque qualitatem & professionem.* Lib. I. Capitularium, Cap. CXVI. Lex ista de Missis Dominicis legitur: „ Ut Missi per singulas civitates & Monasteria virorum & puellarum prævideant, quomodo aut qualiter in domibus Ecclesiarum & ornamentis Ecclesiæ emendatæ vel restauratæ esse videntur; & diligenter inquirant de conversatione singulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod jussimus de-

„ eorum lectione, & cantu, cæterisque disciplinis ad ordinem Ecclesiasticæ Regulæ pertinentibus. *Et Lib. V. cap. CXLIII.* Dignum ac necessarium est, ut Missi nostri per quæque loca directi simul cum Episcopis uniuscujusque Diœceseos, perspiciant loca Monasteriorum, Canonicorum pariter & Monachorum, simulque & puellarum, si in apto & congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit acquiri. Similiter quoque ædificationes Monasteriorum supradicti Missi, & cùm eis Episcopi per diversa loca prævideant, si aptæ sint & congruenter Sanctæ Professioni compositæ, &c.

Carolus Calvus in Capitulari condito in Synodo Suessionensi in Monasterio *S. Medardi* anno DCCCLIII. Cap. I. De Reformatione Monasteriorum per Missos Dominicos curanda, ita statuit: „ Ut Missi nostri per civitates & singula Monasteria tam Canonicorum, quàm Monachorum sive Sanctimonialium, unà cum Episcopo Parochia uniuscujusque in qua consistunt, cum consilio etiam, & consensu ipsius qui Monasterium retinet, quem volumus & expresse præcipimus ut præsens sit, vitam ibi degentium & conversationem inquirant, & ubi necesse est, corrigant; & ubi desunt, congruas officinas construere jubeant, & ubi sunt factæ, & per negligentiam sunt destructę, instaurari pręcipiant, & victum ac potum & vestitum atque cætera necessaria, pro qualitate & possibilitate loci & inhabitantium necessitate ordinent, & hospitalitatem supervenientium hospitum, & receptionem pauperum ibidem disponant & ordinent. Ecclesię quoque luminaria & ornatum debitum ordinent, & thesaurum ac vestimenta seu libros diligenter inbrevient, & breves nobis reportent. Imbrevient etiam quid unusquisque Ecclesiarum Prælatus, quando Prælationem Ecclesiæ suscepit, ibi invenerit, & & quid modò exinde ibi minus sit, vel quid & quantum sit insuper additum .... Numerum etiam Canonicorum & Monachorum sive Sanctimonialium uniuscujusque loci describant, & nobis referant, ut secundùm qualitatem & quantitatem loci cum consilio Episcoporum & Fidelium nostrorum, ubi minor numerus fuerit, nostra auctoritate addamus; ubi verò indiscretione Prælatorum superfuerit, ad mensuram redigamus.., Et qualiter Abbatiarum Prælati, & in locis sacris inhabitantes, de his quæ Missi nostri præceperint, obedierint, nobis diligentissimè & Capitulatim referre procurent.„ Concilium apud *S. Macram* anno DCCCLXXXI. sub Imperio *Ludovici* & *Carolomanni* Regum ex ea lege quartum suorum Canonum fecit.

Alia quoque Concilia Gallicana eamdem curam Missis Dominicis a Christianissimis Regibus rogarunt demandari, eamdem regularis observantię in Monasteriis restituendæ ipsis provinciam commiserunt. Concilium Aquisgranense II. anno DCCCXXVI. Can. XV. „ In custodiis verò Congregationum, *inquit*, tam Canonicorum, quàmque Monachorum, necnon Sanctimonialium, summopere studendum censuimus, ut in omnibus claustra eis provideantur Religioni eorum congruentia: sed & habitacula domorum, in quibus Religio Deum sequi volentibus perfici atque augeri possit potiùs, quàm vitia nutriri. Hoc tamen ut non negligatur a Prælatis Congregationum, Missis Dominicis committatur. *Et Cap. XII.* Illud namque necessarium visum est de Monasteriis Puellarum quæ in quibusdam locis lupanaria potiùs videntur esse, quàm Monasteria, propter negligentiam stipendiorum, aut certè insolentiam Prælatarum. Unde postulandum est ut Religiosi Viri ad hoc dirigantur, ut talia inquirant, & secundùm Religionem Deo placabilem emendare studeant.

Concilium Vernense II. anno DCCCXLIV. Canone III. his verbis Regem *Carolum Calvum* compellat: *In locis sanctis, hoc est Monasteriis, alios studio, nonnullos desidia, multos necessitate victûs & vestimenti, a sua professione deviare comperimus. Quod petimus ut in omnibus Parochiis directi a vestra Mansuetudine Religiosi atque idonei Viri, cum notitia Episcoporum, scrutentur & corrigant, ac singulorum locorum statum vestræ Celsitudini, & nostræ Mediocritati, tempore a vobis constituendo renuntient.* Missi illi Dominici erant Episcopi vel Abbates, & Duces, aut Comites, sive Sæculares Magistratus. Ecclesiastica itaque auctoritas cum Regia concurrebat ad Monasteriorum reformationem. Præterea Ecclesia id maximè optabat, id rogabat a Principibus, & suas quoque vices Legatis illis extraordinariis a Latere Principis Synodi delegabant. Tertiò novam Regulam novasque Leges aut Statuta Monachis, & Sanctimonialibus non præscribebant; sed ad Regulam cujus ad observantiam voto se constrinxerant, & ad sacros Canones eorum reformationem exigebant. Principes igitur Christianissimi jura & auctoritatem Ecclesiæ non usurpabant, sed ipsam adjuvabant ad gloriam Dei, ad Monachorum salutem, ad Christianorum omnium ædificationem spiritualem, Disciplinæ Regularis instauratione & conservatione promovendam. Quam ob rem eorum pietas laudem immortalem promerita & consecuta est.

Regum cura singularis de Regalibus Monasteriis: ad quæ Missos Dominicos aut Commissarios extraordinarios dirigebant, qui Abbatis, vel Abbatissæ electioni interessent, & personam idoneam pacificè eligi curarent.

XVI. Reges in Monasteria, maximè Regalia, sive ab ipsis aut Decessoribus Regibus fundata, Episcopos quandoque mittere, qui electioni Abbatis vel Abbatissæ interessent, & omnia secundùm Regulam peragi curarent; Fratres vel Sorores ad concordiam hortarentur. De querelis quoque Monachorum adversùs Abbatem, & Abbatis adversùs Monachos, Religiosissimi Principes cognoscebant, Regularis Disciplinæ conservandæ studio: sed inquietos Monachos qui leviter & absque causa legitima de Superioribus suis querebantur, & Regiis auribus molesti erant, severè puniebant: Monachos etiam discolos & contumaces, de quibus Abbas vel Seniores querebantur, Sacris Jussionibus ad se vocabant, & graviter objurgatos, in exilium deportari jubebant, cùm opus erat. Id constat ex Epistolâ *Ludovici Pii* ad Monachos Anianenses data circa annum Christi DCCCXXI. quâ significat religiosus Imperator se gratam habere *Tructesindi* Abbatis electionem ab ipsis, *sine mora, pari consensu* factam, præsentibus Archiepiscopis *Agobardo*, & *Nebridio*. Ipsos ad humilem obedientiam adhortatur: *Qua obedientia & humilitatis subjectio, caritatis munimine est roboranda.* Eos admonet ut in observantia regulari pari fervore perseverent, *Ut de ipsis, sicut priùs Magistri & Doctores Sanctæ non solùm Regularis vitæ, verùm omnis spiritalis norma, & præcipui apicis sumi*, id est, ad regimen Ecclesiarum assumi possint, *ubicumque necessitas vel voluntas fuerit*. Abbatem verò admonet ut Fratres amore paterno complectatur, & consideret secundùm ætatem, vel valetudinem quid cui conveniat ex sibi subditis: & caveat ne in negligentes adeo fervida zeli castigatio modum excedat, ut eos pusillanimes reddat; nec in observantibus mandata Dei & Regulam, torpore ac desidia rigorem constantiæ frangat; sed maxima discretione omnibus omnia factus, omnium salutem procuret. Si autem a Regula in aliquo deviaverit, & quæ agenda sunt, proprio arbitrio, non communi consilio, agere volue-

voluerit, Fratres ipsum cum reverentia & mansuetudine admoneant. Si pertinax fuerit, id Imperatori significent. Summoperè tamen caveant, ne levibus de causis adversùs Abbatem commoveantur, & Regias aures temerè pulsent: alioqui Regiam offensionem & animadversionem incursuros, ut cæteris sint documento ne in Magistrum suum injustè consurgant. Seniores etiam hortatur ut Abbatem adjuvent tum in Junioribus Fratribus in officio continendis, tum in cæteris Monasterii negotiis, nec illum solum sub tanti ponderis onere gravari patiantur: tum ad Juniores orationem convertit, eosque ad obedientiam & humilitatem hortatur: protervis & contumacibus exilium comminatur. *Si*, inquit, *aliquis aliis perversæ transgressionis fuerit incitamentum, & non sui Abbatis vel Fratrum sustinuerit correctionem, hunc nobis cum festinatione mitti præcipimus, ut eum in talem dirigamus locum, unde ille vobis minimè possit quicquam inferre scandali.* Ipsis denique dat licentiam semper eligendi Abbatem ex suo Monasterio, quandiu tales in eo invenire potuerint, *Qui ipsam Congregationem secundùm Regulam S. Benedicti regere valeant.*

Eamdem Regum curam de electione Abbatissarum in Regalibus Virginum Monasteriis, missis Episcopis, aut Abbatibus, qui dissentientes ad concordiam revocarent, & ad personam idoneam eligendam adducerent, discimus ex *Flodoardo*, qui Lib.III. Historiæ Ecclesiæ Remensis, Cap.XXVII. testatur *Hincmarum* scripsisse *Rotrudi Deo sacratæ, & cæteris Sororibus Monasterii Sanctæ Crucis & Sanctæ Radegundis* in urbe Pictavensi, *pro electione Abbatissæ ipsius Monasterii, pro qua * Rex præceperat Frotario Archiepiscopo, & Erardo, atque Angenoldo, ad præfatum Monasterium pergere, & electionem regularem ibi facere: & si cuncta concors Congregatio, vel pars quamvis minor, tamen melior, Rotrudem elegisset, constitueretur in ordine Abbatissæ. Si autem omnis Congregatio concors illam abjecisset, & aliam eligeret, illa quam concorditer elegisset, in ordine Abbatissæ maneret, donec Regi renuntiaretur; & quæcumque ibi fuisset electa, onus Abbatissæ susciperet, & Odila ad suum Monasterium reverteretur.* Fragmentum illius Epistolæ *Hincmari Flodoardus* describit, ex quo discimus, periculum fuisse illis temporibus, ne Monachi & Sanctimoniales electionis Privilegio, seu jure privarentur, si fortè illo abuterentur, & dissensionibus suis scandalum Ecclesiæ & Reipublicæ crearent. Tunc scilicet jus ad Regem erat devolutum, & Regalibus illis Monasteriis Abbatem vel Abbatissam designabat, ab Episcopo instituendum, vel instituendam. En Hincmari verba: *Ne per vestram discordiam, quod absit, regularis electio de vestro Monasterio pereat, adunate vos ad Dei voluntatem, & Regalis devotionis unanimitatem, vestramque ipsam salutem, præsentem scilicet atque æternam, cum caritatis concordia, quæ est omnium virtutum mater, & cum humilitate, quæ est custos ipsarum, atque cum vera obedientia, quæ scala est quâ ad cælum pertingitur, & in vobis salubri electione concordate, & vosmetipsas ad regularem normam reducite, & constringite ac conservate: quia aliter salvæ esse nequaquam valetis.*

* Carolus Calvus.

Divinitus puniti Monachi ab observantia strictiori Regulæ deficientes.

XVII. Monachi a strictiori observantia ad molliorem vitam deficientes, vindice Deo quandoque perierunt; ut eorum punitio cæteris documento & exemplo esset, ne a Regulæ observatione & severiore disciplina, cui se obstrinxerant, umquam deflecterent. Hujus rei insigne ac tremendum exemplum habemus in Vita *S. Odonis* Cluniacensis Abbatis a *Joanne* Monacho ejus Discipulo conscripta. Refert ille *S. Odonem* ipsis ita narrasse quòd paucis abhinc annis in Monasterio Turonensi *S. Martini* contigerat: *Ante hos annos*, inquiebat, *persistente Monasticæ Congregatione apud Ecclesiam B. Martini, quæ est Turoniæ, cœperunt modum suum, consuetudinesque relinquere, ac propriis voluntatibus vitam suam propositumque corrumpere. Relictis namque nativis & assuetis vestimentis, cœperunt fucatas atque fluxas, pallioque ornatas circumferre cucullas & tunicas; calceamenta quoque quibus induebantur adeo erant coleata & nitida, ut vitreum colorem viderentur assumere. Ad Laudes namque Nocturnas, ne aliquo pedem modo offenderent, cum luce diei surgebant. Ista, & horum similia multa, contra Regulæ jura faciebant. Quibus rebus cùm decrevisset Deus finem imponere, nocte quadam omnes quiescentes, cùm unus ex eis eamdem horam insomnem duceret, vidit duos viros dormitorium ingredi, unum videlicet gladium manu tenentem, cui alius imperabat, indicans singillatim eos his verbis: Percute hunc, & hunc percute. Cumque eum, qui hæc intuebatur, gladio voluisset appetere, emissa voce adjuravit eum dicens: Adjuro te per Deum viventem, ut non interficias me: Statim percussor gladium contraxit, & ipse solus evasit ex omnibus.*

Pecuniam pro Monasterii ingressu recipere prohibitum.

XVIII. Pecuniam pro Monasterii ingressu recipere prohibitum erat. Quod enim sæculo præcedenti statuerat Synodus Francofordiensis Canone XVI. *Ut pro suscipiendis in Sancto Ordine Fratribus pecunia nequaquam requireretur, sed secundùm Regulam S. Benedicti suscipiantur*; id religione non minori & statutum & observatum est Seculis IX. & X., quo *S. Benedicti* Regulam ad amussim Monachi observabant, & Sanctimoniales. Monachi Fuldenses in supplici Libello quem *Carolo Magno* Imperatori adversùs *Ratgarium* Abbatem suum obtulerunt, Cap.VII. postulavere, *Ut nullus propter pecuniam vel possessionem terrenam, fictis suasionibus seductus & blanditiis deceptus, in Monasterium susciperetur.* Conventus Aquisgranensis Abbatum Franciæ sub *Ludovico Pio* Cap. 17. statuit, *Ut nullus pro munere recipiatur in Monasterio, nisi quem bona voluntas & merita commendant.* Concilium Arelatense VI. Canone VIII. decrevit, *Ut non ampliùs suscipiantur in Monasterio Canonicorum, atque Monachorum, seu etiam Puellarum, nisi quantùm ratio permittit, & in eodem Monasterio absque rerum necessariarum penuria degere possunt.* Idem in Conciliis Moguntino Canone XIX. Turonensi III. Canone XXXI. Remensi II. Canone XXVIII. statutum est. Quæ Decreta necessaria non fuissent, si pecuniam nomine dotis pro Monasteriorum ingressu exigere licuisset. *Vuillelmum* Ducem, Cluniacensis Cœnobii fundatorem, Testamento cavisse, ut sua Donatio illis esset ad perpetuum refugium, *Qui pauperes de Sæculo egressi, nihil secum præter bonam voluntatem attulissent*, superiùs observavimus. Leges tamen Regum Christianissimorum permittebant iis qui Vitam Monasticam profitebantur, bona sua Monasteriis tradere. Lib. I. Capitularium Cap. CXXXVII. *Ut liber homo, qui in Monasterio Regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundùm Regulam firmiter teneat.*

Monachi ab Hereditate parentum non arcebantur.

XIX. Monachi & Sanctimoniales paternam colligere poterant hereditatem. Id ex *Flodoardo* discimus lib.IV. Historiæ Ecclesiæ Remensis Cap.I. ubi de literis *Fulconis* Archiepiscopi ad *Formosum* Papam agens, scribit, *Fulconem* in iis *adnotasse qualiter Evrardus Marchio, Sancti Calixti Papæ & Martyris venerabile corpus a Romana Sede impetraverit, atque in ejus honore Monasterium in prædio suo constituerit. Quod prædium post ejus obitum ad filium ipsius Rodulfum Abbatem hereditario jure devenerit, qui res ipsas simul cum memorati Martyris*

tyris glebæ, vita sua diebus absque ulla contradictione tenuerit; & de seculo migraturus, easdem res cum Monasterio & corpore sacro, Remensi Sanctæ Dei Genitricis Ecclesiæ delegaverit, eamdemque rerum suarum heredem instituerit. Tunc verò Hucboldus quidam sororis hujus Rodulfi maritus munus ejusdem Abbatis calumniabatur, & ab Ecclesia Dei Genitricis jure conabatur auferre. Proinde precatur Fulco, *ut quid sibi sit in talibus agendum, suis eum sacris instruat literis, & harum collationem rerum æterna stabilitate corroboret, atque contradicentes digna excommunicationis ultione percellat.* Idem docet *S. Odo* Cluniacensis Abbas Lib.III. Collationum Cap.XXI. ubi de quibusdam Monialibus ad Seculum regressis ita scribit: *Fuerant usque ad tempus illud, quo exierant, bene conversatæ. Ad hoc autem egredi permissa sunt, ut de rebus parentum, qui fortè nuper obierant, aliquid Monasterio reportarent; sed hac occasione seculum prægustantes, oblitæ sunt Deum.*

Opus manuum apud Monachos in usu.

XX. Opus manuum apud Monachos in usu fuisse secundùm Regulam *S. Benedicti*, docet Conventus Aquisgranensis Abbatum Franciæ Cap.4. 12. & 17. Cap.4. statutum est, *Ut in coquina, in pistrino, & in cæteris officinis, propriis operentur manibus, & vestimenta sua opportuno tempore lavent.* Cap.12. *Ut si necessitas poposcerit ob operis laborem, post refectionem vespertinam, etiam & in Quadragesima pari modo, & quando Officium Mortuorum celebratur, priùsquam lectio Completorii legatur, bibant.* Cap.17. *Ut si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi & meridie pausandi tempus præmittatur, & operantes non murmurent.* Cap.18. *Ut quarta & sexta feria jejunantes, ante Nonam, aut post Nonam, si necessitas fuerit, juxta Prioris arbitrium levia opera exerceant.* Capitula Monachorum *Sancti Galli* Cap. 24. jubent ut Monachi *certis temporibus occupentur in opere manuum, certis in lectione divina.* Antiquæ Consuetudines Cluniacensis Monasterii Lib.I. Cap.XXX. opus manuum levius fuisse in illo Cœnobio testantur. *Non enim erat aliud quàm fabas novas & nondum bene maturas, de folliculis suis egerere, vel in horto malas herbas & inutiles eruere; & aliquando panes formare in pistrino.*

Monachorum studia.

XXI. Studio tamen incumbebant, ob idque tempore Quadragesimæ libros accipiebant de Bibliotheca secundùm Prioris dispositionem, ut statuit idem Abbatum Conventus Cap.XIX. Quantum floruerit in Ordine Benedictino literarum cùm humanarum tum sacrarum studium, testes sunt doctissimi ex Ordine isto Monachi, quorum egregia Opera nono & decimo Seculo edita ad posteros transmissa sunt. Testes sunt Scholæ celebres in Cœnobiis institutæ, in Anianensi, in Fuldensi ubi docuit Rabanus Maurus, in Sandionysiano, in Turonensi, in Corbejensi, in Centulensi, &c. Testis est *Ardo* in Vita *S. Benedicti Anianensis*, de eo scribens: *Instituit Cantores, docuit Lectores, habuit Grammaticos, & scientia Scripturarum peritos, de quibus etiam quidam post fuerunt Episcopi, aggregavit, librorum multitudinem congregavit.* Testis est S. Abo Floriacensis Abbas & Martyr, de quo *Aimoinus* in ejus Vita scribit: *Iam verò contra vitia carnis jugem ajebat debere haberi pugnam, omnique industria investigandum, quibusnam armis, quis ejus repugnet oblectamentis. Ad quod explendum, post orationum vota, post jejuniorum virilia certamina, multùm prodesse censebat literarum studia, maximèque dictandi exercitia. Quarum ipse perstudiosus existens, nullum pene intermittebat tempus, quin legeret, scriberet, dictaretve.*

ARTICULUS VI.

De Bonis Ecclesiæ, & eorum administratione Seculis IX. & X.

Bonorum Ecclesiæ administratio penes Episcopos.

I. BOnorum Ecclesiæ administratio nono & decimo Seculo erat penes Episcopos, ut docet Concilium Moguntinum Canone 8. his verbis: *Ut Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, & gubernare, atque dispensare, secundùm Canonum auctoritatem volumus.* Idem docet Concilium Turonense III. Canone II. *Licitum sit*, inquit, *Episcopis præsentibus Presbyteris & Diaconis, de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejus Ecclesiæ, secundùm canonicam institutionem, juxta quod indiguerint, erogare.* Idem docent Regum nostrorum Capitularia. Lib.V. Cap.194. *Ut unusquisque suam decimam donet, atque per jussionem Episcopi dispenset.* Lib. VII. Cap. 214. *Statutum est ut nullus Presbyter, vel Diaconus eorum decimas, vel aliquid de rebus Ecclesiæ, sine consilio proprii Episcopi irreverenter vendere præsumat. .. Et ne deinceps fiat, cavendum est, sicut a quibusdam in aliquibus locis impudenter factum audivimus, eo quòd quidam Sacerdotes, antequam messes maturæ vel collectæ essent, eorum decimas vendere causa ebrietatis tentaverunt, quod ne deinceps fiat, pariter omnes inhibemus; sed ut priùs cum gratiarum actione a Sacerdotibus recipiantur. Et si necessitas fuerit pro restauratione Ecclesiarum, vel pro redemptione captivorum eas vendere, cum consilio proprii Episcopi, & aliorum bonorum Sacerdotum hoc faciant; ne qualibet occasione occultè & sine testimonio fraudentur oblationes fidelium; & unde pauperes recreari debent, vel Ecclesiæ restaurari, seu Clerici vivere, sive Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci & venerari; Presbyteri, vel Diaconi, aut quilibet Fidelium in suis nimis potationibus vel comessationibus seu carnalibus desideriis inflectere non præsumant, sed in prædictis rebus eas fideliter subministrent; & sciant se non suarum, sed Dominicarum rerum esse dispensatores.* Et Cap. 261. *Placuit ut Episcopi rerum Ecclesiasticarum in omnibus juxta Sanctorum Canonum sanctiones plenam semper habeant potestatem. Nullus eas dare vel accipere absque proprii Episcopi audeat jussione.* Cap.291. *Multi, contra Canonum constituta, Ecclesias quas ædificaverint, postulant consecrari, ita ut dotem quam eidem Ecclesiæ contulerint, non censeant ad Episcopi ordinationem pertinere. Quod factum & in præterito displicet, & in futuro prohibetur. Sed omnia, secundùm constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.* Cap.468. *Placuit ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.* Additio IV. ad Capitularia, Cap.57. *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicumque Fideles obtulerint, antiquorum Canonum instituta serventur, & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario accesserint*, id est, de oblationibus adventitiis, *tertia fideliter Episcopis deferatur.*

Idem docet Herardus Turonensis in Capitulari Cap.35. statuens: *Ut decimæ & fideliter a populis dentur, & canonicè a Presbyteris dispensentur, & annis singulis rationem suæ dispensationis Episcopo vel suis Ministris reddant: ne fortè damna fraudium subigant, aut necatores pauperum, subtrahendo utilia, quod absit, existant.* Idem docet Concilium Pontigonense Canone II. decernens, *Ut decimæ conlaborationum & animalium Domino offerantur, & in potestate Episcopi maneat, qualiter*

ter a Presbyteris dispensentur canonicè. Idem docet Concilium Trosleianum Canone 6. *Ab antiqua*, inquit, *tempore, a Sanctis Patribus, & a nostris est majoribus constitutum, ut sicut habet Episcopus in sua ordinatione omnem generaliter Parochiam, cum omnibus rusticanis Parochiis, quas per tricennium inconcussè possedit: ita & unusquisque Presbyter in sua ordinatione ac dispositionis cura habeat Parochiam suam, cum dote, & decimis Ecclesiæ, videlicet cum sui Episcopi consilio ac dispositione, secundùm Regulas antiquitus & divinitus constitutas ... Quia verò facultatum & dotum ad Ecclesias pertinentium dispositio, secundùm Canonum antiquam constitutionem, ad Episcoporum solummodo ordinationem, & ad Presbyterorum dispositionem pertineat, Toletanum * manifestat Concilium dicens:* Multi contra Canonum constituta sic „ Ecclesias, quas ædificaverint, postulant conse„crari, ut dotem quam eisdem Ecclesiis contu„lerint, censeant ad Episcopi ordinationem non „pertinere. Quod factum & in præterito displi„cet, & in futuro prohibetur: sed omnia, juxta „Constitutionem antiquam, ad Episcopi ordina„tionem & potestatem pertineant. *Quòd si quæritur, quæ dicat omnia, proculdubio decimas, primitias, fructum, & oblationes eorum, & ea quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque pecuniis, seu quibuslibet rebus quacumque Fideles obtulerint: quæ omnia sub immunitate a tributis fiscalibus, & omni Dominorum exactione liberæ, sub potestate & dispositione, ut diximus, Episcoporum, ac regimine & dispensatione Presbyterorum, manere debent inconcussa.*

* Tolet. III. Can. 19.

Ratherius Veronensis Episcopus in lib. *de contemptu Canonum*, P. I. invehitur adversùs perduelles Ecclesiæ suæ Clericos, qui bona Ecclesiæ ad ipsius nutum administrare & dispensare nolebant, secundùm Canones. Supponit hæc verba a Christo Domino dicta S. Petro, *Pasce oves meas*, non solùm pascendi spiritaliter, sed etiam corporaliter gregem sibi commissum, omnibus Episcopis in *Sancto Petro* curam demandatam docere. Ex quo principio ita colligit: *Monstrent, qualiter corporaliter sibi commissos quis valeat pascere, si unde eos debeat pascere, non permittitur saltem cognoscere. Et cùm de oblationibus & decimis Fidelium vivere tabernaculi custodes debeant Domini, hoc est, Ecclesiæ Clerici: si nescit Episcopus quot decimani, quot mansi, quot modia tritici, quot congia vini tantis vel tantis sufficiant Clericis ad victum utique & tegumentum, nonne convincitur aut non esse Pastor, aut certè insipiens existere Pastor, qui nescit ubi illa sint pascua, ubi pecora conducere debeat suæ provisioni commissa? Et cùm rarissimè videas gratis aliquos aut timore, aut confœderari amore, unde te verebitur cui nihil vales auferre? Unde amabit, cui nihil potes conferre? Si ergo ad Episcopum nihil de rebus pertinet, quibus Clerici vivere debent, aut ipse eis non debet, ut animalem ita & corporalem dare in tempore tritici mensuram, & sicut Actus Apostolorum continent, non dividuntur singulis ab Episcopo, vel quolibet alio ab eodem ad id Officium instituto, prout cuique opus est, sed ipsi Clerici dividunt inter se, prout quilibet eorum potentior est, & non, juxta consuetudinem aliarum Ecclesiarum, omnibus Ecclesiæ Clericis, sed juxta propriam voluntatem solis Diaconibus & Presbyteris debent, quæ Veronensi Ecclesiæ collata sunt cedere. ..... Subdiaconi, Acolythi, & cæteri in Ordine Clerici, quid debent agere, unde vivere, pro qua re militare Ecclesiæ?*

Idem *Ratherius* in lib. *De Discordia inter ipsum & Clericos*, testatur se aliqua iis abstulisse Clericis qui abundabant, ut aliorum egestatem sublevaret, ac propterea illorum odium incurrisse. *Quod causæ protuleram comminationis*, inquit, *in effectum vertere non distuli actionis ...... Illis ablata bonis duobus, id est, Beatæ Dei Genitrici, Sanctoque Stephano Protomartyri contuli, vel potiùs reddidi, faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, Decretum, pauperioribus Clericis ejusdem Ecclesiæ: Hoc est Presbyteris, Capellanis, Subdiaconis de Secretario septem, Cantoribus septem, Acolythis de Secretario septem, Ostiariis sex, non ut mihi fideliores tamen, sed in servitio Domini fierent promptiores, & cessante paupertatis occasione, studiosiores in Domini diebus ac noctibus fierent servitute.*

Episcopi Ecclesiæ bona administrabant per Oeconomos.

II. Episcopi Bona Ecclesiæ per Oeconomos administrabant, ut constat ex Concilio Meldensi Canone 47. & ex Pontigonensi Canone 14. Idem constat ex Canonicis Literis, quas *Hincmarus Hedenulfo* Laudunensi Episcopo recèns ordinato dedit, quæ extant inter Formulas antiquas Promotionum Episcopalium, Tom. II. Conciliorum Galliæ Num. XVI. ex *Agobardo* in lib. *De Dispensatione rei Ecclesiasticæ*, & ex lib. 11. Capitularium cap. 29.

Bona & reditus Ecclesiarum vacantium futuro Successori reservata.

III. Bona & reditus vacantium Ecclesiarum, & defunctorum Episcoporum spolia, futuro Successori ab Oeconomis reservabantur, secundùm Sæculi noni & decimi disciplinam. Id constat ex Canone 14. Concili Pontigonensis, decernente, *Ut quoties divinum Judicium Ecclesiæ Præsulem a sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad suos usus transferat. Sed Erogatariis & Eleemosynariis Ecclesiasticis cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo liberum sit, canonico more, justè rationabiliterque deputata Successuro reservare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere: Quod qui iniqua cupiditate transgredi præsumpserit, irrefragabiliter multetur.*

Idem docet *Hincmarus* Epistolâ 9. ad Episcopos & Proceres Provinciæ Remensis, Cap. XLI. „ Sicut, *inquit*, Episcopus & suas, & Ecclesiasti„cas facultates sub debita discretione in vita sua „dispensandi habet potestatem, ita facultates Ec„clesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oe„conomum integræ servari jubentur futuro Suc„cessori ejus Episcopo: Quoniam res & facul„tates Ecclesiasticæ, non in Imperatorum atque „Regum potestate sunt ad dispensandum, vel „invadendum, sive diripiendum, sed ad defen„sandum atque tuendum. Sunt enim Sanctuaria „& hereditas Domini, sicut & in Veteris & „Novi Testamenti Sanctarum Scripturarum pa„ginis legimus. Sunt vota fidelium, pretia pec„catorum, patrimonia pauperum.

Ludovicus Pius, teste *Flodoardo*, lib. 2. cap. 19. Ecclesiæ Remensi Donatione facta satisfecit pro detrimentis ipsi illatis a decessoribus Regibus, qui vacante Sede, bonorum Ecclesiasticorum reditus in suos usus converterant. „ Clementiæ, „*inquit*, nostræ innotuit, quia vetustatis senio „contrita jam dictæ Metropolis urbis Sancta Ma„ter nostra Ecclesia, in honore Sanctæ semper„que Virginis ac Genitricis Dei Mariæ conse„crata, existeret .....Quam pro tantis benefi„ciis nobis ibidem a Deo collatis renovare cu„pientes, & ad id exequendum loci incommodi„tatem cernentes, concedimus ad hoc opus, & „ad cætera quæque pro Servorum Dei ibidem „degentium necessitatibus ædificanda, murum „omnem cum portis ipsius civitatis, & omnem „operam cum cunctis impendiis, quæ ex rebus „& facultatibus ipsius Ecclesiæ & Episcopatus „Remensis Aquis Palatio nostro Regio peragi „& exsolvi solitum fuerat, in eleemosyna vide„licet nostra, & pro remedio animæ Domni ac „Genitoris nostri, atque cæterorum Prædecesso-

„ sorum nostrorum, qui eumdem Episcopatum „ contra salutem suam aliquamdiu tenuerant, & „ in suos usus contra Ecclesiasticas Regulas, res „ ac facultates ipsius Ecclesiæ expenderant: & „ ob hoc minùs, quàm debuerat, utilitates sa- „ cris locis in eodem Episcopatu constitutis exin- „ de provenerunt „. Ob eamdem rationem *Carolus Calvus* bona Ecclesiæ Remensis, quæ vacante Sede Palatinis suis in Beneficium tradiderat, *Hincmaro* Episcopo restituit, *Magna necessitate, & per omnia invitum* id se egisse contestatus, ut constat ex ejus Præcepto apud *Flodoardum* Lib. III. Cap. IV. Fructus tamen non restituit *Carolus Calvus*, nec Ecclesia restitutionem illam exegit.

Jus tuitionis Bonorum Ecclesiasticorum, Sede præsertim vacante Regibus Christianissimis competens.

Jus tuitionis & custodiæ Bonorum Ecclesiasticorum, Sede præsertim vacante, sibi nihilominus meritò vendicabant Reges Christianissimi, ut probat Capitulare *Caroli Calvi* anni 877. cap. 8. cujus hæc sunt verba: *Si aliquis Archiepiscopus defunctus fuerit, vicinus Episcopus ipsius Diœceseos, cum Comite, ipsam Sedem prævideat, usque dum obitus ipsius Archiepiscopi ad vestram notitiam perveniat. Si aliquis Episcopus interim obierit, Archiepiscopus ipsi Sedi Visitatorem secundùm sacros Canones deputet, qui unà cum Comite, ipsam Ecclesiam, ne prædetur, custodiat, usque dum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perveniat.* Sic respondent Episcopi & Optimates Regni.

Jus illud tuitionis & custodię Bonorum Ecclesiasticorum Regibus Christianissimis competere, agnoscebat Ecclesia. Quam ob rem Episcopum electum Comprovinciales Episcopi ad Regem adducebant, ut ejus electioni præberet assensum, & Bona Ecclesiæ suæ tuitioni & custodiæ commissa ipsi traderet, ac in possessionem illum mitteret. Id ab *Hincmaro* discimus Epistolâ XII. ad *Ludovicum III.* Francorum Regem. „ Ut, *inquit*, „ sicut Sacræ Leges & Regulæ præcipiunt, Ar- „ chiepiscopis & Episcopis conlimitanearum Diœ- „ ceseon electionem concedere dignemini, ut „ undecumque secundùm formam regularem ele- „ ctionis talem eligant Episcopi, qui & Sanctę „ Ecclesię utilis, & Regno proficuus, & Vobis „ devotus ac fidelis cooperator existat: & con- „ sentientibus Clero ac Plebe, eum vobis ad- „ ducant, ut secundùm ministerium vestrum „ res & facultates Ecclesiæ quas ad defendendum „ & tuendum vobis Dominus commendavit, suæ „ dispositioni committatis; & cum consensu ac „ literis vestris eum ad Metropolitanum Epi- „ scopum ac Coëpiscopos ipsius Diœceseos, qui „ eum ordinare debent, transmittatis „. Eodem sensu *Baldericus* Noviomensis Episcopus lib. 1. cap. 48. narrat *Hincmarum* Remensem Archiepiscopum *Guntberto*, cui *Lotharius* Imperator Cameracensem Episcopatum contulerat, restitisse, cunctisque ipsius Ecclesiæ Clericis ac Militibus sub anathemate interdixisse, ne quis eorum cum adultero Pastore ullum assensum aut familiaritatem haberet; *Usumfructum verò terræ, quod Imperatoris erat, tantummodo commodarent.* Usumfructum Imperatoris fuisse, ut in proprios usus converteret, aut cui vellet, durante vacatione Sedis concederet, *Baldericus* non scribit, sed ut tueretur sicut hæreditatem Domini, & futuro servaret ac traderet Episcopo, ut ait *Hincmarus* loco supra laudato: Qui & alibi non semel eamdem propugnat disciplinam, præsertim Epistolâ XLV. de Translationibus contra Actardum Nannetensem Episcopum. *Calchedonense Concilium*, inquit, *viduatæ Ecclesiæ reditus penes Oeconomum futuro reservari jubet Episcopo, nec ab aliis quibusque vel vivente, vel defuncto cujuscumque civitatis Episcopo, usurpari, vel pessundari*

Ejusdem testis est Disciplinæ *Atto* Vercellensis Episcopus in libello „ De Pressuris Ecclesiasticis „ *p. 3.* Præterire, *inquit*, non possumus, quòd „ res Ecclesiasticę post mortem vel expulsionem „ Episcopi in direptionem & rapinam sæculari- „ bus tradantur: cum dignum sit quòd ea, quæ „ in Episcopio remaneant, per Oeconomum & „ cæteros dispensatores Ecclesiæ usque ad Ordi- „ nationem futuri Episcopi intemeratè serventur, „ ne ab aliis per quodvis ingenium ullo modo su- „ bripiantur. *Et infra:* Divinæ res non homi- „ num possessiones esse noscuntur, nec licet sæ- „ cularium dignitatum inde fieri additamentum; „ quoniam Ecclesiasticorum vel pauperum sunt „ præparata ad usum. Ecclesia Sponsa Christi „ est, & omnium domina, qui se de Domini „ confitentur esse familia. Quis ergo tam insi- „ piens Christianus ejus se Dominum audeat no- „ minare, vel ejus rebus præsumptivè perfrui? „ Dignum enim Procuratorem ei inter homines „ invenire vix possumus; Dominum autem ejus „ penitus ignoramus præter illum, de quo Jo- „ annes Baptista ait: * Qui habet sponsam, spon- „ sus est „. Ejusdem Disciplinæ testis est Annalium Francorum, qui Bertiniani dicuntur, Auctor, cum Regi *Carolo Crasso* vitio vertit, quòd *Hugoni Junioris Lotharii filio facultates Ecclesiasticas Metensis Episcopii, quas sacri Canones futuro Episcopo reservari præcipiunt, ad consumendum remiserit*, (Ad annum DCCCLXXXII.)

*Joann. 3.

Quas ob rationes Regum Christianissimorum tuitio & custodia Ecclesiarum bonis necessaria?

IV. Maximè tunc necessaria erat bonis Ecclesiæ conservandis Regum tuitio & custodia, cùm pravus ille mos inolevisset, ut defunctorum Episcoporum spolia diriperentur, quem *Joannes Nonus* Pontifex Maximus in Romana Synodo, & Concilia Pontigonense & Trosleianum Canone XIV. damnarunt. Curatorum quoque morientium bona invadebant Parochiarum Domini, jus idem in ea sibi vendicantes, quod in servorum suorum decedentium bona ipsis consuetudo tribuebat. Quem abusum Canon Triburiensis Concilii a *Reginone* laudatus lib. 2. cap. 39. damnavit his verbis: *Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd quidam laici improbè agant contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vindicent, sicuti de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ulteriùs fiat, sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum divinum Officium, ita ab eis nihil exigatur præter Dei Officium.* Invasionis istiusmodi crimine se polluerat *Theodulfus* Comes, ad quem scripsit *Hincmarus*, ut Parochialis Ecclesiæ bona post obitum Presbyteri ab ipso usurpata eidem restituerent Ecclesiæ, & Presbyteris quibus commendata fuerant *juxta sacras Auctoritates, & Regum Pręcepta:* ut refert *Flodoardus* lib. 3. cap. 26.

Alio ex capite necessaria erat Ecclesiæ rebus Regum tuitio; quòd nimirum Laici Ecclesiæ prædia in Beneficium a *Carolo Martello* obtinuissent, eaque ad heredes suos transmisissent; quòd etiam plerique absque concessione Regum illa usurpassent, perturbatis temporibus: quòd tandem multi piis etiam Principibus in dies obreperent, ab iisque Ecclesiæ bona malis artibus impetrarent. His verò malis absque Regum Auctoritate remedium adhiberi non poterat. Adhibuit præsenti malo Carolus Magnus, quamvis pręterita non penitus sanaverit. In Capitulari namque Aquisgranensi sive primo anni DCCCIII. Cap. I. Legem tulit *de rebus Ecclesiæ non dividendis*, cujus hæc sunt verba: *Quia juxta SS. Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota esse Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non solùm habita conservare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus; tamen ut ab Ecclesiasticis de non dividendis rebus ullius Ecclesiæ suspicio-*

ficionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris neque filiorum & successorum temporibus, ullam penitus divisionem aut jacturam patiantur. Et in altero Capitulari ejusdem anni hæc statuit contra eos, qui res Ecclesiæ a Regibus petere, & absque consensu Sacerdotum retinere præsumerent: *Et hoc vobis, omnibusque Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris notum esse cupimus, quòd cum his, qui absque voluntate aut consensu vel datione Rectoris illius Ecclesiæ, cujus ipsæ res justè esse debentur, & maximè proprii Episcopi, res Ecclesiæ a Regibus petere, aut retentare, vel auferre, aut invadere vel vastare præsumpserint, nec in hostem, nec ad pugnam ire, nec cibum sumere, nec ad Ecclesiam, vel ad Palatium, aut in itinere, pergere, nec etiam nostros homines cum eorum hominibus, aut caballos, vel reliqua pecora nostra cum eorum pecoribus aut ad pastum ire, aut simul habitare vel manere, nec ullam participationem cum eis, nisi pro emendatione, ante publicam emendationem & Ecclesiæ satisfactionem, umquam scienter aut libenter habere debeamus, ne pro eorum iniquitatibus atque flagitiis unà cum eis nos & nostri pereamus...... Tales verò a nobis, si nos fideles habere vultis, segregate, & in ergastulum sub publica Pœnitentia redigite.* Et in altera Lege ejusdem Capitularis præcipit: *Ut nullus res Ecclesiæ nisi precario possideat, & postquam ipsæ precaria finitæ fuerint, faciant potestativè Speculatores Ecclesiæ utrùm elegerint, aut ut ipsas recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant. Ita tamen ut ipsi proprias & utiles res eisdem Ecclesiis legaliter tradant.*

Præclara Caroli Magni verba, Principibus Christianis inculcanda ab his qui conscientias eorum moderantur.

Observatione digna sunt quæ sequuntur Magni Imperatoris verba, & Christianis Principibus ab his, quibus eorum animæ commissæ sunt, suggerenda, & inculcanda. „Novimus, *inquit*, multa „ Regna & Reges eorum propterea cecidisse, „ quia Ecclesias spoliaverunt, resque earum vastaverunt, abstulerunt, alienaverunt, vel diripuerunt; Episcopisque & Sacerdotibus, atque, quod magis est, Ecclesiis eorum abstulerunt, & pugnantibus dederunt. Quapropter „ nec fortes in bello, nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt; sed terga multi „ vulnerati, & plures interfecti verterunt, Regnaque & regiones. &, quod pejus est, Regna cœlestia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt, & hactenus carent. Quæ „ omnia vitantes, nec talia facere, nec consentire, nec Infantibus aut Successoribus nostris „ exemplum dare volumus; sed quantum valemus „ & possumus, adjuncto Leonis Papæ, & omnium Episcoporum, quorum consilio usi hoc egimus, spiritu nostro spiritui eorum, per Deum, „ & omnium Sanctorum merita prohibemus, contestamurque, ne talia faciant, vel facere volentibus consentiant; sed adjutores & defensores „ atque sublimatores Ecclesiarum & cunctorum „ Servorum Dei pro viribus existant, ne in foveam in quam prædicti Reges & Regna ceciderunt, cadant, aut in profundum inferni demergantur. Et ut hæc devotiùs per futura tempora conserventur, jubemus ut nullus a Nobis „ vel Successoribus nostris ullo umquam tempore, „ absque consensu & voluntate Episcoporum, in „ quorum Parochiis esse noscuntur, res Ecclesiarum petere aut invadere, vel vastare, aut quocumque ingenio alienare præsumat. Quod si „ quis fecerit, pœnis sacrilegii subjaceat, & a „ Nobis, atque Successoribus nostris, nostrisque „ Judicibus vel Comitibus, sicut sacrilegus vel „ homicida, vel fur sacrilegus, legaliter puniatur, & ab Episcopis nostris anathematizetur, „ ita ut mortuus etiam sepultura, & cunctis Dei „ Ecclesiæ precibus & oblationibus careat, nec „ eleemosynam suam quisquam recipiat.

Idem *Carolus Magnus*, aut *Ludovicus Pius*, in Capitulari incerti anni, quod ex Codice MS. Divionensi *Baluzius* edidit Tom.I. Capitularium pag. 523. Legem eamdem renovat his verbis: *Præcipimus, ut si quis ex jure Ecclesiastico hactenus nostra largitate aliquid possedit, si illa deinceps habere voluerit, ad proprios Episcopos veniat, & ab eis, & a Præpositis Ecclesiarum unde esse videntur, quocumque modo justè potuerit, ea impetrare satagat, & nihil ex eis aliter ambiat vel concupiscat, vel accipiat, ne cupidos sanctarum rerum ignis qui in eis est, favillosiùs exurat.* Nec verò timuit Religiosissimus Princeps ne in rerum suarum detrimentum, aut exercitûs imminutionem sui Lex illa vergeret, si Ecclesiæ bona Militibus suis in Beneficium non daret: sed fiduciam in Deo collocans omnem, ait in eadem Lege: *Satius enim nobis est Regnum non habere terrenum; quàm æternum perdere. Plus verò me credo posse Deum per suorum merita Sanctorum adjuvare, quàm omnem militiam sæcularem.* O digna Principe Christiano verba, quæ utinam gratia divina omnium Regum Christianorum animis insculpat! Refertur ea Lex VII. Capitularium Cap. CCLXI. In eodem Libro, Cap. CCLXV. Lex ista legitur: *Qui regulam Ecclesiæ petunt a Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent; & a Communione Ecclesiæ, cujus facultatem auferre cupiunt, excludantur.*

Caroli M. aut Ludovici Pii verba observatione digna, & Christianis Principibus proponenda.

Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus in lib. *De Dispensatione rerum Ecclesiasticarum* narrat quomodo in Attiniacensi Conventu Episcopos & Abbates *Adalardum* & *Helisacharem* sit adhortatus, ut *Ludovico Pio* Imperatori suggererent „ pericula „ de rebus Ecclesiasticis, quas contra vetitum, „ & contra Canones, tractabant, & in usus proprios expendebant homines laïci. Postquam „ enim, *inquit*, diffusa est Ecclesia Dei toto orbe „ terrarum, cœperuntque Templa erigi a fidelibus Imperatoribus, Regibus, atque Episcopis, „ vel cæteris Potentibus, ditarique rebus & thesauris ornari, fuit etiam consequens ut Principum „ providentiâ Leges promulgarentur, Episcoporum sollicitudine Canones statuerentur de rebus sanctificatis, id est, sacris locis deputatis, „ qualiter tuerentur ab improbis. Convenerunt „ Episcopi, viri sancti, quibus tunc abundabat Ecclesia. Statuerunt illibatos conservari debere „ sacros Canones, qui firmati sunt Spiritu Dei, „ consensu totius mundi, obedientiâ Principum, „ consonantiâ Scripturarum. Ex quo tempore „ receptum est, non aliud esse agere cuiquam adversùs Canones, quàm adversùs Deum, & adversùs universalem ejus Ecclesiam. Quod ergo „ Deo Auctore statutum est, nova necessitate, „ quæ tunc temporis non accidit, excusabilem „ facere non potest violatorem: quia omnipotenti „ Deo omnia tempora præsentia sunt. Quamobrem „ istæ, quas nunc homines prætendunt necessitates, & quarum causâ se impunè putant res „ sacras in usus communes vertere, licèt tunc „ hominibus futuræ essent, Deo tamen præsentes erant; quodque Spiritu suo statuit Ecclesia, „ tenendum cunctis diebus usque in finem sæculi „ voluit custodiri. Sed quoniam quod de sacris „ rebus in laïcales usus illicitè translatis dicimus, „ non fecit iste Dominus Imperator, * sed Prædecessores ejus; & propterea isti impossibile est „ omnia emendare, quæ antecedentes malè usurpata dimiserunt; saltem admonentibus vobis cogitare dignetur periculum, quod licèt vitare „ nequeat, tamen dum pensat, timet, ac dolet, „ apud misericordem Dominum fiat per hæc ex-

*Ludovicus Pius.

„ cusabilis.„ Hæc pro tunc se suggessisse narrat *Agobardus*. Qui & anno sequenti de his in Compendiensi Conventu * actum fuisse refert, eòque rem fuisse perductam, ut Laïci rebus Ecclesiæ quas possidebant, ut meliùs uterentur sint admoniti, ab eis verò quæ Ecclesiis superérant, manus abstinerent, immo eas tuerentur. Hisque conditionibus concordiam inter Episcopos & Comites ab Imperatore fuisse conciliatam. „ Ad hunc modum, *inquit*, ratiocinia sunt perducta, ut primùm quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus sacris illicitè usis; post verò cum Dei timore in illis, quas habent, Laïci cautiores effecti, etiam in his quæ remanserunt Ecclesiis fideliores atque clementiores existerent; ita ut & suis adhiberent pietatem, & Ecclesiis defensionem, fieretque compatienti concordia remediabilis ac veniabilis offensio, quę comitante pietate, de indulgentia quoque esset secura. Hanc rem cùm Dominus Imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, quantùm in se fuit, fecit uniri Episcopos & Comites in consensum & pacem. Synodus Aquisgranensis II. tribus libris ad *Pippinum* Aquitaniæ Regem perscriptis, eum a rerum Ecclesiasticarum invasione deterruit.

* Anno 823.

Jonas Aurelianensis Lib. II. *De Institutione Laïcali*, in invasiones rerum Ecclesiasticarum a Potentibus factas invehitur, & *Ludovici Pii* religionem commendat, qui Ecclesiam a tam gravi malo liberavit. *Sunt etiam*, inquit, *plerique Potentes, qui obliti ordinis & ministerii sui, hujuscemodi Basilicas possidentes, rebus tenues, Fidelium verò largissimis decimis abundantes, contra fas suis aut Clericis aut Laïcis beneficiario munere conferunt, ut de hujuscemodi oblationibus & decimis sibi serviant. Quod quàm sit extraordinarium, & Religioni Christianæ incongruum, necnon & facientibus periculosum, qui animadvertit, intelligit. Non enim ad Laïcorum, sed ad Pontificum ministerium, per quos Basilicæ Deo dedicantur, pertinet, qualiter oblationes & decimæ Fidelium Deo oblata dispensentur, ordinare...... Hoc genus avaritiæ in tantum quosdam obligaverat Laïcos, ut hoc justè & rationabiliter, immo inculpabiliter sectari se posse putarent, donec gloriosus Orthodoxus Dominus Ludovicus Imperator, inter cætera pietatis suæ beneficia, quæ honore & amore Domini nostri Jesu Christi Sanctæ contulit Ecclesiæ, ab hoc quoque eam immunem effecerit.*

Carolo Calvo regnante, plurimas Ecclesiarum possessiones adhuc Laïci detinebant, quas restitui Rex minimè jussit, necessitatem Regni causatus. Unde Concilii Suessionensis II. Patres satis habuerunt decernere Canone IX. *Ut ex possessionibus, quæ Ecclesiasticæ certis indiciis comprobarentur, nec plenè propter varias necessitates poterant restitui, saltem nona ac decima tribuerentur.*

Concilium Valentinum III. Canone VIII. excommunicationem decernit in eos, qui possessiones Ecclesiarum invadunt, etiamsi a Principe concessas dicant. *Placuit*, inquit, *ne prædia & possessiones Ecclesiarum, voto Fidelium collata, cupiditi ad invadendum paterent...... Ut si quis non metuens judicium Dei & damnationem æternam, possessiones Ecclesiarum, sive quæ pertinent ad jus earum, exspoliare præsumpserit, excommunicationis sententiam, quousque præsumptionis factum recorrigat, ferat. Quòd etsi prætenderit hujusmodi sibi indulta & concessa ab Augustissimis Dominis nostris, nec sic a sententia Episcopi sit liber* [*multi enim probantur in similibus mentiri*] *donec Rector ipsarum Ecclesiasticarum rerum ad clementes aures Principis causam tam malè facti cum precibus Ecclesiæ deferat, ut ejus judicio & moderatione res unde agitur, deliberetur, & is qui caritate fuerit privatus Ecclesiæ, tunc, si dignus est, absolvatur.*

Remensis & Rotomagensis Provinciæ Episcopi e Carisiaco Palatio ad *Ludovicum* Germaniæ Regem luculentam Epistolam anno DCCCLVIII. scripsere, ut eum & ab usurpando *Caroli* fratris Regno, & a rebus Ecclesiæ invadendis deterrerent. Legatur istius Epistolæ Caput VII. & VIII. In postremo illo de *Carolo Calvo* ita scribunt: *Frater vester Domnus noster partim juventute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam & minarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent, & ipse aliquando per vos, sicut nunc patet, aliquando per fratrem vestrum Regnum destitutus ab eis perderet, talibus, sicut scitis, personis commisit, debito Privilegio restituite. Nam idem frater vester & divina inspiratione, & Sacerdotali redargutione, & etiam ab Apostolica Sede commonitus, ex aliqua parte, quæ perpere egit, correxerat; quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, gemebundus quærebat. Absit autem, ut vos aut illa quæ ipse emendavit, deterioretis, & sicut ille offendit & vos offendatis; aut quæ ipse necdum emendare potuit, inemendata sinatis.*

Nicolaum I. Pontificem Maximum consuluerat *Ado Viennensis*, utrùm hi qui sacras res Ecclesiis datas, & a Fidelibus oblatas, quasi a principibus sibi indultas invadunt, vastant, diripiunt, retinere præsumunt, Auctoritate Episcopali excommunicandi sint. Respondit Pontifex Epistolâ ad ipsum datâ * anno DCCCLXII. *De his quidem rebus, quæ semel Deo contributa atque dicata sunt, & postea sub occasionem concessionis Principum a quibusdam invaduntur; sancimus, ut priùs consulto Principe, ad referandum tam præsumptivam factionem cognoscendum, utrùm illius sit concessio, an invasoris præsumptio. Quòd si Principis inordinata fuerit largitio, ipse sit Princeps pro emendatione redarguendus: si autem invasoris declaratur præsumptio, usque ad emendationem excommunicationis sit vindictâ coërcendus.*

* Epist. III. Tom. III. Concil. Gall.

Formosus Pontifex Maximus Remensis Ecclesiæ bona, vacante præsertim Sede, adversùs Potentum invasiones, & Regum ipsorum detentionem aut concessionem, Apostolicæ Sedis Privilegio *Fulconi* Archipræsuli dato munivit: *Sanciens Auctoritate B. Petri, ut nemo Regum, nullus Antistitum, nemo quilibet Christianus, decedente Remorum Episcopo, ipsum Episcopatum, vel res ipsius Ecclesiæ suis compendiis applicet, neque sub suo dominio teneat, præter civitatis Episcopum.*

Hincmarus Archiepiscopus Remensis Epistolâ XII. ad *Ludovicum III.* Francorum Regem pestiferam illam sententiam refellit, quam Aulici adulatores ipsius animo afflabant, illum bonorum Ecclesiasticorum supremum esse dominum, quæ proinde conferre posset ejus Majestas quibus vellet. En *Hincmari* verba: *Sunt qui dicunt, ut audivi, quia res Ecclesiasticæ Episcoporum in vestra sunt potestate, ut cuicumque volueritis, eas donetis. Quod si ita est, ille Malignus Spiritus, qui primos parentes nostros perdidit, perditionem vestram in aures vestras susurrat: Sanctus namque Spiritus per eos, qui cum Christo in cœlo regnant, & in terris miraculis coruscant, dixit: Res & facultates Ecclesiasticæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, & vota sunt Fidelium, ac pretia peccatorum, atque patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus est damnationis Ananiæ & Saphiræ, & oportet hujusmodi tradere Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini.* Ex his omnibus discimus, quis esset bonorum Ecclesiasticorum nono & decimo Sæculo status; quàm obnoxia essent

essent Potentum invasionibus; quomodo necessitate temporum & Regum facilitate sæcularibus in Beneficium interdum concederentur; quàm necessaria esset Regum tuitio, & custodia Ecclesiis maximè vacantibus, ut hi coërcerentur abusus; quòd concessiones rerum Ecclesiasticarum a Principibus factæ, seu viventibus Episcopis, absque eorum consensu, seu vacante Sede, contra jus esse censerentur; quòd denique Ecclesia illas non approbaret, sed Principes admoneret de periculo quod incurrebant, atque acriter argueret; eos ad hæc mala saluberrimis Legibus prohibenda & emendanda urgeret: eos denique anathemate configeret, qui ab eorum Majestatę res Ecclesiæ per obreptionem impetrabant.

Clerici bonorum Ecclesiasticorum dispensatores, non domini, jure existimati.

V. Clericos bonorum Ecclesiasticorum dispensatores esse, non dominos, docuit Ecclesia nono & decimo Sæculo. Ita Concilium Aquisgranese I. Cap. CXVI. *Res Ecclesiæ, sicut a SS. Patribus traditur, vota sunt Fidelium, pretia peccatorum, & Patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium, & cælestes Patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & Milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac solerti cura providendum est his qui ejus facultates administrant, ne eas in suos solummodo usus convertant; sed magis, juxta possibilitatem rerum, Christo famulantium, imò eorum in quibus Christus pascitur & vestitur, curam gerere penitus non negligant. Sed & sententia Beati Hieronymi non solùm Prælatis, sed etiam cæteris qui rebus utantur Ecclesiæ, vigilanter perpendenda est, qui ita in Commentario Matthæi Evangelistæ ait: Omnes igitur qui stipe templi, & his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum & Sacerdotum, redimentium mendacium & Salvatoris Sanguinem. Ergo res Ecclesiæ pauperibus & militibus Christi stipendiaria debent intelligi. Unde totis nisibus Prælatis satagendum est, ut SS. Patrum dictis & exemplis obsequentes, de rebus sibi commissis & subditos gubernent, & pauperes foveant, cunctisque utilitatibus ac necessitatibus Ecclesiæ fideliter administrando consulant, quatenus de fideli administratione, ab ipso cujus Ministri esse noscuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.*

Idem docet Concilium Parisiense VI. Canone XV. *Quòd nulli*, inquit, *Sacerdotum liceat res Deo dicatas, sibique commissas, utpote proprias tractare, & ad multifarios secundùm libitum suum usus, eas retorquere, sed potiùs secundùm Canonicam Auctoritatem, Sanctorumque Patrum dicta & exempla, administrare, vel dispensare, ea quæ sequuntur perspicuè manifestant. Quòd autem ea quæ Domino sanctificabantur ad jus pertinerent, Sacerdotum, Legalia instituta sanciunt. In novo quippe Testamento, in initio videlicet Sanctæ nascentis Ecclesiæ, vota Fidelium ante pedes ponebantur Apostolorum, eorumque judicio unicuique, prout opus erat, distribuebantur. Et licèt crescente Fidelium devotione, copiosissimis ac munificentissimis eorum liberalitatibus sancta donata sit Ecclesia, eumdem tamen usum Apostolorum successores in tractandis ac dispensandis Ecclesiasticis rebus se servare debere meminerint. Quoniam qui stipem Ecclesiæ juxta documentum B. Hieronymi, in suos convertit usus, Scriba est & Pharisæus, similisque Judæ perdito.* Profert deinde Canonem Antiocheni Concilii 25. Canonem Concilii Calchedonensis 26. Canonem inter eos qui Apostolorum titulo prænotantur 41. *Gelasii* Pontificis Maximi Decretum in Epistolâ ad Episcopos Lucaniæ Cap. 27. *Juliani Pomerii*, quem sub nomine *S. Prosperi* laudat, testimonium Lib. 1. de Vita Contemplativa, Cap. 9. quibus facultates Ecclesiasticas administrandi & dispensandi modus præscribitur. Laudat & *S. Hieronymum* in Commentario Capitis III. *Sophoniæ* Prophetæ dicentem: *Judices quoque ejus quasi lupi Arabiæ, occidentes vespere, & nil relinquentes in mane, non aspicientes ad ortum Solis, sed morantes semper in tenebris; & possessiunculas Ecclesiæ, & ea quæ in Dei donaria conferuntur, vertentes in lucrum suum, ut non habeant pauperes quod mane comedant: qui quasi in nocte & nullo vidente, populantur, & cùm luporum more cuncta diripiant, ne parvos quidem cibos indigentibus derelinquunt.* Ex quibus omnibus ita colligunt Synodi VI. Parisiensis Patres: *Sicut igitur præmissa documenta declarant, non sunt res Ecclesiæ ut propria, sed ut Dominica & a Domino commendata, tractanda. Quicumque igitur eas ad suos proprios usus, terrenosque honores, & delectationes retorquet, quanti sit discriminis, quantæque transgressionis, apertè animadverti potest.*

Idem docet Concilium Turonense III. Canone X. *Episcopi*, inquit, *maximam curam & sollicitudinem circa pauperes habeant, & res Ecclesiasticas Ecclesiis collatas cautæ circumspectione dispensent, quasi Dei Ministri, non quasi turpis lucri sectatores: illisque ita utantur, non ut propriis sed ut sibi ad dispensandum commissis.*

Idem docet Concilium Cabilonense II. Canone VI. *Ecclesia Sancta*, inquit, *non solùm Fideles spoliare non debet; quin potiùs inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri necessitatem patientes, a Sancta Ecclesia, ut puta a pia matre & omnium gubernatrice, subsidium accipiant: quia res Ecclesiæ quibus Episcopi non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, Patrimonia pauperum, stipendia Fratrum in communi viventium.*

Idem docet Synodus Aquisgranensis II. Cap. II. Canone VII. *Similiter*, inquit, *scire convenit Præsulibus, res Ecclesiasticas, non ut proprias, sed a Domino sibi pro aliorum necessitatibus commissas: atque juxta Prosperi * documentum, nihil aliud esse res Ecclesiæ, quàm vota Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Idcirco summopere est decertandum, ne aliquis Pontificum ea quæ Ecclesiasticis tradita sunt Ministeriis pro remissione peccatorum, aut aliis aptanda officiis, aut pauperibus eroganda; ne aliquis ea propria cupiditate, aut Potentum terrore, parentumque procuratione, ad alios usus retorqueat: ne fortè quod aliis extat remissio peccatorum, ipsi sit damnationis augmentum: sed potiùs cælesti meditatione indigentibus eas, & Ecclesiasticis Ministeriis distribuat, ne exinde a Domino velut inutilis dispensator damnetur.*

* Juliani Pomerii.

Bonorum Ecclesiæ canonica divisio & dispensatio.

VI. Ecclesiæ cujusvis bona quatuor in partes distribui debebant secundùm Sæculi noni & decimi disciplinam antiquis Canonibus consonam, quarum una Clericis, altera pauperibus, tertia restaurationi templorum, quarta Episcopo cederet. Ita docent Concilium Moguntinum anni 847. Canone IV. Vvormatiense anni 868. Canone VII. Triburiense anni 895. Canone XIII. & Capitularia Regum nostrorum Lib. VII. Cap. CCCLXXV. his verbis: *Instruendi sunt Presbyteri, pariterque admonendi, quatenus noverint decimas & oblationes, quas a Fidelibus accipiunt, pauperum, & hospitum, & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti debere, de quibus omnibus sciant se rationem reddituros in conspectu Divinæ Majestatis, & nisi eas fideliter pauperibus, & his quibus permissum est, administraverint, condemnationem patiendos. Qualiter verò dispensari debeant, Canones sacri instituunt: scilicet*

cet ut quatuor partes ex omnibus fiant, una ad fabricam Ecclesiæ relevandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda. Et quicquid exinde Pontifex jusserit, prudenti consilio est faciendum.

Quartam partem sibi secundùm Canones debitam ex reditibus decimarum & oblationum in omnibus Parochiis, Episcopi Gallicani Curatis plerumque cedebant, in ornamenta Ecclesiarum & pauperum usus expendendam, juxta Decretum Concilii VI. Parisiensis, Canone XXXI. *Et quamquam*, inquit, *Auctoritas Canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus Fidelium, in usus Episcoporum cedat, ubicumque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit; ubi autem nihil rerum Ecclesia sua habet, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia, quod absit, suaserit, sed quod necessitas compulerit. Caterùm si accipiendi nulla necessitas urserit, nihil de memorata quarta parte accipiat, sed usibus Ecclesiarum, & pauperibus Christi impertiendam secundùm dispositionem suam relinquat.*

De Bonorum Ecclesiasticorum divisione Ludovicus Pius in Capitulari Aquisgranensi anni 816. cap. 4. statuit, *In ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum aut Monachorum; in minoribus verò locis aquè inter Clerum & pauperes fore dividendum.*

Pauperes, quibus decimarum portio viritim destinata erat, in matricula Ecclesiæ erant descripti, unde Matricularii vocabantur. De quibus *Hincmarus* in secundo Capitulari cap. 17. statuit, ut Curatus *Matricularios habeat juxta qualitatem loci, non bubulcos aut porcarios, sed debiles & pauperes, & de eodem dominio. Nisi fortè ipse Presbyter habeat fratrem, aut aliquem propinquum debilem aut pauperrimum, qui de eadem decima sustentetur. Reliquos autem propinquos, si juxta se habere voluerit, de sua portione vestiat atque pascat.* De iisdem Matriculariis ita loquitur in Capitulari Presbyteris suis dato in Synodo Remensi anno 874. Cap. II. *Sæpe vos admonui de Matriculariis, quales suscipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ dispensare debeatis .... Interdixi vobis Dei Auctoritate, ut nemo Presbyter pro loco matricula quodcumque xenium, vel servitium in messe, vel in quocumque suo servitio præsumat requirere vel accipere; & Matriculariis debitam partem decimæ, quam fideles pro peccatis suis redimendis Domino offerunt, nemo præsumat vendere.* Idque illicitum esse probat ex scriptura sacra Psalmo 18. ubi David ita Deum compellat: *Deus meus misericordia mea:* Porro *decima a fidelibus data misericordia est, & misericordia, quæ Deus est, datur. Qui eleemosynam vendit, Deum, id est misericordiam nostram vendit, & similis est Judæ ... Et sciatis quia quicumque Presbyter ex hoc Judæ latrocinio fuerit revictus, non solùm a Presbyterali Ordine dejicietur, sed nec etiam partem de illa decima, quam Matricularii accipiunt, accipere promerebitur: sed partem cum illo habebit, cujus fieri concors maluerit.*

Episcopi & Presbyteri portione sua sobriè uti se debere censebant.

Quàm sobriè portione sua uti deberent Episcopi & Presbyteri, nec ad luxum & delicias res oblatas Deo convertere: sed ad necessitatem victûs & vestitûs religiosè expendere, præclarè docuit *Isaac Lingonensis* Episcopus in Epistolâ *de Canone Missæ*, ad *Joannem* Pictavorum Episcopum *, exponens illa verba: *Ad mensam magnam sedisti, diligenter attende quæ apponuntur. Fige cultrum in gutture tuo.* (Proverb. XXIII.) *Cultrum*, inquit, *abstinentiæ & inediæ quasi in gutture figimus, dum qui totum victum nostrum obtulimus, de eo postmodum parcè & timidè quasi de altario Dei ad necessitatem sumimus. Nam qui altari deservit ordinavit Dominus de altario vivere. Alicqui si post oblationem talem iterum deliciosè & luxuriosè quasi de nostro absumimus, totum quod offerimus, auferimus; & de rapina jam pejùs vivimus. Nam sic non jam Domino, sed nobis vivimus & morimur: & sive sic vivimus, sive morimur, jam verò non Domini, sed nostri; immo non nostri, sed diaboli sumus.*

* Tom. I. Spicilegii.

Clerici possessiones ex Ecclesiæ reditibus acquisitas, aut residuas pecunias transmittere non poterant ad hæredes.

VII. Episcopi, & quivis Clerici prædia, aut quaslibet possessiones ex Ecclesiasticis reditibus proprio ac privato nomine comparare non poterant, sed nomine dumtaxat Ecclesiæ; neque sic acquisita transmittere poterant ad heredes, nec etiam pecunias ex iisdem reditibus congregatas vel residuas. Hujus disciplinæ testis est Canon XVI. Concilii VI. Parisiensis. *Quoniam*, inquit, *multi Episcoporum, amore propinquorum suorum de rebus sibi commendatis, suo aut quorumlibet amicorum nomine, prædia aut mancipia emunt, & ut in suorum propinquorum jus cedant, statuunt, & ob hoc & jura Ecclesiastica convelluntur, & Ministerium Sacerdotale fuscatur, immo a subditis detrahitur & contemnitur: Placuit omnibus, ut deinceps hoc avaritiæ genus caveatur, fixumque abhinc & perpetuò mansurum esse decernimus, ut Episcopus res sui juris, quas aut ante Episcopatum, aut certè in Episcopatu hereditaria successione acquisivit, secundùm Auctoritatem Canonicam, quicquid vult faciat, & cui vult conferat. Postquam autem Episcopus factus est, quascumque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus ut non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ, cui præest, jura deveniant. Similiter & de Presbyteris, qui de Ecclesiarum rebus, quibus præsunt, prædia eo modo emunt, faciendum statuimus: Quoniam multos Presbyterorum, occasione taliter emptarum rerum, Ecclesias, quibus præsunt, expoliasse, & a suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, multosque laicorum ex hoc facto in scandalum damnationis & perditionis protraxisse cognovimus.* Isti Canoni vim publicæ Legis tribuerunt Principes nostri: siquidem refertur in Capitularibus Lib. V. Cap. 327.

Ejusdem disciplinæ testis est *Herardus* Archiepiscopus Turonensis in Capitulari, cap. 44. de Clericis statuens: *Ut res, quas in sacris Ordinibus acquisierint, propriis Ecclesiis derelinquant. Hereditarias verò juxta arbitrium propriæ voluntatis distribuant.*

Hincmarus in Capitulis quæ Presbyteris suis dedit in Synodo Remensi anno 874. cap. 4. graviter invehitur in eos qui de facultatibus Ecclesiasticis alodes comparant, & illos Ecclesiæ non derelinquunt. „ Quosdam vestrûm, *inquit*, Ecclesias vestras negligere, & alodes audio comparare, & in eis mansos extruere atque excolere, ac in eisdem mansis fœminarum habitationem habere, eosque mansos non Ecclesiis secundùm sacros Canones derelinquere, sed contra sacros Canones vel propinquis vestris, vel aliis quibuscumque distrahere. Unde sciatis, quoniam a quocumque hoc fieri comperero, secundùm canonicam severitatem judicare curabo. Nullum enim alodem Episcopus vel Presbyter, meliùs vel firmiùs potest habere, quàm qui est Ecclesiæ attributus, si secundùm ordinem suum vivere voluerit. Si autem ordinem pro sua culpa perdiderit, nec alodem, quam a die Ordinationis suæ de Ecclesiasticis facultatibus acquisivit, habere valebit. Quam fraudem de facultatibus Ecclesiarum contra sacros Canones, & sanctarum seriem Scripturarum, prædicationemque majorum, ex magna parte possent retundere Comministri nostri, si secundùm

„ dùm Capitulum ex sacris Regulis a nobis collectum, & illis ac vobis datum, studerent requirere quid de decimis singuli agant Presbyteri: & quoniam nihil ab eis in Parochiæ circuitione exigo, quæ per singulos annos pareant in Ecclesiis, de his quæ a nobis sunt Ecclesiis constituta, & qualiter quique Presbyteri hospitales existant secundùm præceptionem B. Petri Apostoli.

Idem Hincmarus in Capitulis de quibus Magistri & Decani per singulas Ecclesias inquirere, & Episcopo renuntiare debent, inquirendum monet 18. „ Si Presbyter nihil patrimonii habens quando provectus est ad Ordinem Ecclesiasticum, postea emerit prædia, cujus juris sint? Quoniam Ecclesiæ, ad quam de nihil habentibus promotus est, esse debent, juxta Canonicæ Auctoritatis Decretum.

XIX. „ Si aliquis Presbyterorum ab hinc de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus ac votis fidelium, alieno nomine res comparaverit ...... Quoniam contra Decreta Canonum hoc malum agitur a quibus perpetratur. Quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter, vel quilibet sub Regula fœnus exercere debet, multò minùs autem fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis. Quoniam hoc agere sacrilegum est, & par crimen Ananiæ & Saphiræ, atque Judæ furis, qui sacras oblationes, quæ ad usus fidelium ac pauperum mittebantur, asportabat & furabatur. Nam aliud est sine dispendio Ecclesiæ, amicis vel parentibus pauperibus, aut quibuslibet necessituosis, cum mensura & ratione, ex caritate subvenire, & aliud cum destructione Ecclesiæ, vel dissipatione facultatum Ecclesiasticarum, quasi furtim, immo furtim, quæ Ecclesiæ esse debuerant, & usibus illius, ac pauperum, seu hospitum impendi, carnalium carnaliter usibus sine divino respectu inservire. Et de nihil habentibus promotus Presbyter non præsumat, quæ de facultatibus Ecclesiæ comparaverit, vendere, vel quasi ad Casam Dei tradere, nisi ad Ecclesiam cujus propriæ esse debent, sine consultu Episcopi „. Eadem repetit Opusculo 48. *De Presbyteris criminosis*, cap. 33. & 34.

Ejusdem testis est disciplinæ *Regino* Prumiensis Abbas Lib. I. *De Ecclesiasticis Disciplinis*, ubi agens de iis, de quibus Episcopus, vel ejus Ministri, in suo territorio inquirere debent per vicos, pagos atque Parochias suæ Diœceseos, Titulo *De Vita & Conversatione Presbyteri*, cap. 20. inquirendum ait: *Si nihil patrimonii habens quando provectus est ad Dignitatem Ecclesiasticam, postea emit prædia, cujus juris sint*. Et lib. 11. cap. 39. refert Canonem Concilii Triburiensis, quo statutum est, ut Presbyteri non solùm possessiones ex Ecclesiæ reditibus acquisitas eidem Ecclesiæ relinquant, sed etiam tertiam patrimonii sui partem. *De peculiari verò Sacerdotum*, inquit, *Laici nihil sibi usurpent; sed de duabus partibus faciant Presbyteri quod sibi visum fuerit; tertiam, secundùm Canonum jussa, quibus serviunt, relinquant Ecclesiis*.

Ejusdem disciplinæ testis est Admonitio Synodalis antiqua, a Diacono post Evangelium legenda, Episcopo & cæteris in ordine sedentibus, quam *Baluzius* edidit in Appendice ad *Reginonem*; in ea enim hæc verba ad Presbyteros diriguntur: *Res & facultates, quas post diem Ordinationis vestra acquiritis, ad Ecclesiam, ad quam titulati estis, pertinere sciatis*.

Idem habet Admonitio Synodalis nova, quæ post Evangelium legebatur ab Episcopo sedente in faldistorio, quam ex Pontificali Romano *Augustini Patricii* edidit idem Baluzius. *Fratres charissimi Consacerdotes & cooperatores nostri. Noverit Fraternitas vestra nos, licèt indignos, locum tenere Aaron, vos autem Eleazari & Itamari. Nos fungi vice XII. Apostolorum, vos autem LXXII. Discipulorum. Nos Pastores vestros esse, vos autem animarum vobis commissarum. Nos de vobis, vos autem de plebibus vobis commendatis Domino nostro Jesu Christo rationem esse reddituros. Igitur ut in die tremendi Judicii inter bones dispensatores inveniamur, admonemus & obsecramus Fraternitatem vestram, ut vita & conversatio vestra sit irreprehensibilis .... Nec facultates vestras post Ordinationem vestram acquisitas alienate, quoniam Ecclesiæ sunt*.

Decimæ in censu bonorum Monasterialium computata.

VIII. In censu bonorum Monasterialium decimæ computabantur Sæculis nono & decimo: quas nonnisi undecimo sæculo Monachis a nobilibus viris, earum olim invasoribus, fuisse collatas nonnulli perperam existimant. In Chronico Lobiensi fit mentio decimarum indominicatarum, de quibus statutum est, *Ut decimæ omnes indominicatæ ad portam Monasterii in usus pauperum sint & peregrinorum*. Antiquius hujus rei exemplum legitur in Actis *S. Anselmi* Abbatis Nonantulensis, cujus rogatu *Stephanus Papa III.* Nonantulensium Monachorum bona *cum decimationibus* confirmat, prohibetque ne decimæ concedantur umquam, *nisi Ecclesiis supradicti venerabilis Monasterii*. Ludovicus Pius in Diplomate pro Parthenone Herifordensi, *Cellam juris sui, quæ vocatur Meppia, cum decimis & possessionibus undique ad eam pertinentibus, & Ecclesiam Eresburg, novæ Corbejæ Monachis tradidisse*, memoratur: Herifordensi verò Parthenoni alias Ecclesias: *Ita sanè ut decimarum aliorumque redituum proventiones præfatis cederent Monasteriis, & ab ipsis vicissim procurarentur subjectæ plebes in Baptismate, in Eucharistia, in sepulturis, in Confessione peccatorum audienda: & Presbyteri qui principales ex his Ecclesias tenerent, Archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quæ solent fieri ab Archipresbyteris Episcoporum*. Sancti Dionysii in agro Parisiensi Monachi decimis fruebantur sæculo nono, ut patet cùm ex variis Diplomatibus, tum maximè ex *Hincmari* Remensis Epistolà ad *Vuilisigum* aliosque illius Cœnobii Monachos, quos audierat a quodam Presbytero pretium quærere pro decima: quod quanti periculi sit, eis ex divina ostendit Auctoritate, & Canonum promulgatione, ac deinde subjungit: *Absit, Fratres, ut alii Ecclesiastici & Religiosi Viri hoc audiant, quia Monachi de Monasterio S. Dionysii decimam vendere quærant, ut de ipso pretio infernum comparent. Multò magis autem absit, ut hoc Laici audiant quod nemo etiam publicis peccatis implicatus in mea Parochia facere audet. Si enim aliquis de alio Monasterio quàm de nostro hoc tentare, quantò magis facere, præsumeret, ab omni Communione illum de Parochia mea excommunicarem*. Id *Flodoardus* refert lib. 3. cap. 25. *Caroli Calvi* Diploma Parthenoni B. Mariæ apud Suessionas concessum ejusdem rei fidem facit. *Delegavimus*, inquit, *decimas omnium rerum de tota Abbatia, & earum scilicet rerum quæ in terra coluntur, vel quæ hominum studio ad humanitatis usum habenda nutriuntur, & per curam Præpositi aptis vehiculis ad Monasterium deducuntur*. Id refert Domnus *Michaël Germanus* Monachus Benedictinus Congregationis *Sancti Mauri*, in Historia Monasterii Suessionensis S. Mariæ. *Sanctus Meinuercus* Paderbonensis Episcopus Monasterio a se condito Parochiam proprietario jure possidendam delegavit. *Quia verò de prædiis in confinio tantùm non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ, & Dei servitium in ea, consilio fidelium suorum accepto, omnes decimas subterscriptas*

de

de Dominicalibus curtibus ad Episcopatum pertinentibus eidem Ecclesiæ dedit. Ita refert vitæ ejus Auctor apud *Surium* die 5. Junii.

Idem constat ex Diplomate *Ludovici IV.* Regis Francorum in gratiam Cluniacensium Monachorum. *Decimas suas, inquit, indominicatas ad hospitale habeant: Ecclesias verò, suas cum omnibus suis decimis, sicut per Privilegium Romanum, & per scripta Episcoporum acquisierunt, teneant & possideant*. Refertur in Bibliotheca Cluniacensi.

Idem confirmatur ex *Aimoino* in Vita *S. Abonis* Floriacensis Abbatis & Martyris, ubi seditionem in Episcopos concitatam narrat, quòd Monachis decimas auferre vellent; cujus seditionis in se derivatam invidiam Sanctus Abbas Apologetico purgavit. *In illis sanè diebus*, inquit Aimoinus, *in Monasterio S. Dionysii haud procul a Parisiis concilium congregatum est quamplurium Episcoporum. Qui cùm de fidei puritate, de corrigendis tam suis quàm subditorum pravis moribus sermocinari debuissent, juxta vulgare Proverbium, cunctum suum sermonem ad decimas verterunt Ecclesiarum. Quas Laicis, ac Deo servientibus Monachis auferre moliti, resistente eis in hac re venerabili Dei cultore Abone, promiscuam in se vulgi concitavere manum; ortaque subitò seditione, tantus in Episcopos timor irruit, ut publica statione relicta, passim quisque diffugeret .... Totam ergo tantæ calumniam injuriæ, tam a præfato Arnulfo, quàm a reliquis Pontificibus, sub semet levolvi perpendens Deo devotus Abo, in eodem Apologetico non solùm ab hoc verùm & a quibusdam aliis hoc modo se purgat objectis*.

Divisio bonorum Monasterialium inter Abbatem & Conventum.

IX. Ad nonum sæculum revocanda est divisio bonorum Monasterialium inter Abbatem & Conventum, qualis in Monasteriis *S. Dionysii* & *S. Germani* apud Parisios ab *Hilduino* Abbate Regulari facta est. In quam fuit rapacitas quorumdam sæcularium Abbatum, qui omnia Monasterii sibi commendati bona in usus suos demum convertebant. Unde in Monasteriis hujusmodi sectis aliquando fieret, *Hilduinus* Abbas hac partitione consuluit, ut testantur literæ ab eo hac de re conscriptæ. Ejusdem argumenti est Epistola III. *Frotarii* Tullensis Episcopi ad *Ludovicum* Imperatorem pro Monasterio Mediolacensi Diœcesis Trevirensis, ubi tempore [illegible] Abbatis jussu Imperatoris *Smaragdus ejus Monasterii Monachis portionem de Abbatia diviserat, ut regulariter viverent*. Sed *Hilmundo* Abbate hanc portionem sibi vindicante, querelis ad Imperatorem delatis, *Frotario* promisit Abbas, se *per omnia emendare velle, quicquid hactenus negligenter ex parte sua fuerit actum*. Monachis eo pacto nec aliter assentientibus, *nisi illis portio sua redderetur*; eoque pernegante, a *Frotario* Monachi postularunt, *ut illis licentiam daret ad Imperatoris præsentiam recurrendi ejusque misericordiam implorandi dicentes, se magis velle de eodem Monasterio expelli, & in peregrinatione, & mendicitate vivere, quàm falsis promissis ultrà iterum credere, & sub falso Monachorum nomine militare*. Eorum votis annuit *Frotarius*, præmissis ad Imperatorem Literis, ex quibus hæc sunt excerpta. Ante Hilduinum *Irmino* S. Germani Abbas reditus Abbatiæ partitus fuerat, partemque assignaverat Abbati, partem reliquerat Monachis futuram prævidens corruptelam. Id testatur Continuator *Aimoini* lib. 5. cap. 34. *Ea*, inquit, *tempestate, Gozlenus Abba Cœnobii Sancti Vincentii, Sanctique Germani, Dominum adiit Imperatorem, petens quatenus stipendia Monachorum sub eo degentium per Privilegii sui Auctoritatem firmaret, ne per succedentia tempora avaritia Abbatum de iis, quæ Auctoritas Regis statuerat, aliquid mutilaret. Qui quamvis simplici animo egerit, cupiditas tamen Principum Francorum subsequentium in hac Ordinatione oculum aperuit. Nam quamvis prudentissimus Abba Irmino omnium redhibitiones villarum S. Germani scripto sub uno comprehenderit, & quantum Monachi in proprios usus haberent, quantumque Abba ad exercitum Regis, vel in proprium sibi vendicaret, disposuerit; tamen vigore decedente Regum; Robertus Comes Parisiorum, necnon Hugo Magnus; quin etiam usque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, sibi addixerunt; & statuentes Decanos Monachis, sibi nomen Abbatis usurpaverunt. Ea verò quæ tunc sibi ex rebus Ecclesiasticis vendicaverunt, propriis militibus distribuerunt & juri Ecclesiastico subtraxerunt*. De S. *Benedicto Anianensi* scribit Ardo: *His Monasteriis quæ sub Canonicorum relicta sunt potestate, constituit eis segregatim unde vivere regulariter possent: cætera Abbati concessit*. Eodem sæculo desinente, *Franco* Lobiensis Abbas ita cum suis Monachis bona partitus est, *Ut medietas Abbatiæ Fratribus inibi regulariter militantibus, in usu deserviret; aliam Episcopus sibi & militantibus manciparet*. Hinc Mansi Abbatialis & Conventualis origo & distinctio.

ARTICULUS VII.

De Clericorum Immunitatibus & Oneribus, nono & decimo Sæculo.

Mansus Parochiis pagorum attributus, ab omni servitute liber.

I. CUilibet pagorum & villarum Parochiæ attributus erat mansus unus, seu prædium cum domo & horto: quod ab omni servitute & obligatione census erga Seniores, (sic ea ætate loquebantur) seu erga Nobiles villarum & pagorum Dominos, immune erat in Francorum Regno. Id constat ex Capitularibus lib. 1. cap. 85. & lib. 5. cap. 214. *Sancitum est, ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque alio servitio attribuatur. Et Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliqui amplius habuerint, inde Senioribus suis debitum servitium impendant*. Has leges executioni mandari jussit Synodus Meldensis Canone 63. latâ excommunicationis sententiâ in eos qui de agro Ecclesiastico & manso, ac mancipiis eidem addictis: sive de fidelium decimis & oblationibus, Presbyteros aliquem censum cuiquam solvere cogerent. Sanè oblationes & decimas a cujusvis censûs onere immunes esse debere colligit *Agobardus* ex facto Christi Domini, qui censum Cæsari non solvit ex denariis, qui ad ejus, Discipulorumque victum oblati erant, & ex quibus eleemosynæ pauperibus erogabantur, sed ex statere in ore piscis invento. *Quæsitum est* (inquit lib. de Rerum Ecclesiasticarum Dispensatione) *vel quæri potuit, cur Dominus exactoribus publicis, qui dixerunt Petro*; Magister vester non solvit didragma: *De loculis, non dederit staterem, sed Petrum ad mare direxit, ut de ore piscis tolleret? Responsumque est a Doctoribus Ecclesiæ; Quia Dominici loculi in pauperes & in dies festos expendebantur, & cùm exegisset necessitas, in alimenta Discipulorum Domini, noluisse Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere; sed omnipotenti virtute, quod utique pauperum non erat, de mari tollere, & fisco reddere voluisse, ut formam daret Discipulis, quam Ecclesia commendarent*.

Immunitatem omnibus Ecclesiæ pos-

II. Omnia Ecclesiæ prædia & possessiones a publicarum exactionum oneribus immunes consistere Christianissimi Reges edixere. Id constat ex Capitularibus, Lib. 5. Cap. 439. *Placuit ne prædia*

cæle-

sectionibus, aliisexactionibus publicis Reges Christianissimi concesserant.

cœlestium secretorum dicata, Deoque tradita a quibusdam aliqua occasione vexentur aut invadantur, sed sub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent: Similiter & homines eorum, & omnia quæ eis subjecta esse noscuntur. Si quis contra hæc venerit, componat sicut de emunitate constituimus, & penitentiâ publicâ a Sacerdotibus, usque ad satisfactionem, multetur. Cap. CCLXXIX. *Pervenit ad nos, quòd quædam Ecclesiæ aut Monasteria nostras & prædecessorum nostrorum immunitates habentia, multa præjudicia & infestationes a quibusdam patiantur, & nec per easdem immunitates ullam defensionis tuititionem habere valeant, propter hoc quòd ab eisdem emunitatum temeratoribus dicantur, non plus immunitatis nomine complecti, quàm claustra Monasterii; cætera quoque, quamvis ad easdem Ecclesias, vel Monasteria pertineant, extra immunitatem esse. Propter hoc volumus atque decernimus, ut omnes intelligant non solùm claustra Monasterii vel Ecclesiæ, atque castitia Ecclesiarum, sub immunitatis defensione consistere, verùmetiam domus, & villas, & septa villarum, & piscatoria manufacta & quicquid fossis aut sepibus, vel etiam alio clausarum genere præcingitur, eodem Immunitatis nomine contineri.* Et Lib. VI. Cap. CIX. *Possessiones ad religiosa loca pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constitutionem viarum vel pontium; si tamen intra eadem, loca habuerint possessiones. In aliis verò omnibus, habeant integram emunitatem.* Immunitates Ecclesiis & Clericis concessere Christiani Principes, tum quia liberam ab his Ecclesiam & Christi Ministros esse decet; tum quia facultates Ecclesiarum pauperibus recreandis, & excipiendis hospitibus & peregrinis destinatæ sunt. Hinc maximam subiit vituperationem *Nicephorus Phocas* Orientis Imperator, quòd Ecclesias immensis pensitationibus oppresserit, quæ res in causa erat, præter gentis indolem, ut illiberales, sordidi, & inhospitales Græcorum Episcopi essent, ut *Luitprandus* in Relatione de Legatione sua testatur. *In omni Græcia*, inquit, *non reperi hospitales Episcopos. Divites sunt, pauperes sunt. Divites Aureis quibus plenâ luditur arca, pauperes ministris seu utensilibus. Soli mensulæ assident nudæ, paximacium* * *sibi apponentes, balneaque tunc vitro permodico non bibentes sed sorbillantes. Ipsi vendunt, ipsi emunt, ostia ipsi claudunt, ipsi aperiunt ipsi dapiferi, ipsi agasones, ipsi capones; sed, ha! caupones volui scribere. Verùm res ipsa, quæ vera est veritatem etiam nolentem compulit scribere: dicimus enim quia capones sunt, id est, eunuchi, quod canonicum non est: sunt & caupones, id est tabernarii, quod contra Canones est: quorum Incipit & claudit cœnam lactuca tenacem, Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum. Felices eos, si paupertatem Christi hac imitaretur, pauperes judicarem. Facit hoc asper nummus, & auri sacra fames. Verùm parcat illis Deus. Hoc eò illos puto facere, quoniam eorum Ecclesiæ sunt tributariæ. Leucatensis mihi juravit Episcopus, quotannis Ecclesiam suam debere Nicephorum aureos centum persolvere, similiter & cæteras plus minùsve secundùm vires suas. Quod quàm iniquum sit sanctissimi Patris nostri Joseph acta demonstrant: quia cùm Ægiptum totam famis tempore tributariam Pharaonis faceret, Sacerdotum terram a tributo liberam esse permisit.*

Panem nauticum.

Personæ Clericorum ab omni servitute publica immunes.

III. Multò magis personas Clericorum ab omni servitute publica immunes & liberas esse jusserunt Principes Christianissimi. Id liquet ex Capitularibus Lib. VI. Cap. CXVIII. *Consecratio Episcopos & reliquos Domini Sacerdotes tam à servilibus, quàm & a cæteris adscriptitiis conditionibus semper liberos facit. Ideirco præcipimus ut nullus ab eis alia nisi divina requirat servitia.* Lib. VII. Cap. CLXXXV. *Ut Clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio; sed liberi ab omni humano servitio Ecclesiæ deserviant.* Et Cap. CCVII. *Synodali Decreto sancitum est, ne laïci vel sæculares de viris Deo dicatis, Ecclesiæque facultatibus aliquid ad se putent, vel præsumant, præter reverentiam pertinere, quorum quarumque Sacerdotibus disponendi indiscussè a Deo cura commissa docetur. Si quis contra hæc venire præsumpserit, anathemate feriatur.* Hujus Immunitatis gratia ad servos ipsos Ecclesiarum & Clericorum extendebatur, ut patet ex Lib. VII. Capitularium, Cap. CCXC. *Ecclesiarum servos, & Episcoporum vel omnium Clericorum, a Judicibus vel Actoribus publicis in diversis angariis non fatigari, divina præcipimus auctoritate.... Si quis verò Judicum aut Actorum, Clericum, aut servum Clerici, vel Ecclesiæ, in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, a Communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.*

Possessione tributis, aliisque oneribus obnoxia, ab his immunes non fiebant, cùm in jus transibant Ecclesiæ.

IV. Prædia & quævis possessiones tributis aut aliis oneribus publicis obnoxiæ, ab his immunes non fiebant, cùm in jus transibant Ecclesiæ, nisi singulari Christianissimorum Principum beneficio concederetur ipsis immunitas. Id liquet ex Capitularibus Lib. IV. Cap. XXXVII. *Quicumque terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam, vel cuilibet alteri tradiderit, is qui eam susceperit, tributum, quod inde solvebatur, omni modo ad partem nostram persolvat; nisi fortè talem firmitatem de parte Dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.* Idem probatur ex Capitulari *Caroli Calvi* apud Pistas edito anno DCCCLXIV. Cap. XXVIII. quo ita edixit: *Ut illi Franci qui censum de suo capite, vel de suis rebus ad partem Regiam debent, sine nostra licentia ad casam Dei, vel ad alterius cujuscumque servitium se non tradant, ut Respublica quod de illis habere debet, non perdat. Quòd si aut seipsos, aut res suas ad casam Dei, aut ad alterius cujuscumque servitium sine licentia nostra tradere voluerint, sicut in Capitulari Avi nostri continetur; Comites vel Vicarii hoc eis non consentiant, sed ex banno nostro prohibeant. Quòd si contra bannum nostrum fecerint, ipsi qui eos receperint, bannum nostrum, id est, solidos sexaginta componant. Et si ipsos in servitio suo habere voluerint, vel illorum res, de quibus census ad partem Regiam exibat, tenere voluerint, censum quem ipsi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire solebat, ad nostram Regiam partem componant, sicut in præfato Capitulorum lib. III. Cap. XV. & LXXXVI. & in Libro IV. Cap. XXXVI. habetur.* Et infra, ubi retulit posteriorem, eamque mitiorem *Caroli Magni* Legem, Francis hominibus permittentem, ut se resque suas Ecclesiæ, vel aliis tradant, aut vendant, & divinis servitiis in Clero vel in Monasterio se mancipent, addit ipse: *Si quis de talibus Francis de suis rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus: tantùm Jus Regium, quod sibi debetur, sine ratione non perdat: quia injustas consuetudines noviter institutas imponere cuique non volumus.*

Annua dona Regibus Christianissimis a Clero oblata.

V. Francorum Ecclesia Christianissimis Regibus annua dona offerebat. Id probat Notitia de Monasteriis, quæ Regi militiam, dona, vel solas orationes debent, scripta in Conventu Aquisgranensi anno DCCCXVII. jubente *Ludovico Pio* Imperatore, cujus quidem Notitiæ hæc sunt verba: *Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXVII. Hludovicus Serenissimus Augustus divina ordinante providentia Conventum fecit apud Aquis Sedem Regiam, Episcoporum, Abbatum, seu totius Senatûs Francorum; ubi inter cæteras dispositiones Imperii statuit, atque Constitutum scribere fecit, quæ Monasteria in Regno vel Imperio suo dona & mili-*

tiam

tiam facere possunt, quæ sola dona sine militia, quæ verò nec dona nec militiam, sed solas orationes pro salute Imperatoris, vel filiorum ejus, & stabilitate Imperii. Tum recensentur Monasteria *quæ dona & militiam facere debent*, numero quatuordecim: *Quæ tantùm dona dare debent sine militia*, numero sexdecim: *Quæ nec dona nec militiam, sed solas rationes*, numero octodecim; quibus Monasteriis *Imperator statutum scribi fecit, atque manu sua firmavit, & annulo suo Imperiali sigillare fecit.* Idem constat ex Concilio apud Theodonis Villam, Canone IV. cujus hæc sunt verba: *Unusquisque vir Ecclesiasticus, & intercessionis adjutorium, & solatii quo Respublica indiget, subsidium, juxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ, salvo jure quod exinde divinis dispensationibus debet impendi, promptè & ex animo parare, & impigrè, sicut tempore Antecessorum vestrorum consueverat, studebit offerre.* Idem ex *Hincmaro* discimus Epistolâ XXIX. ad *Carolum Calvum* Regem: *Aucta*, inquit, *fidelium devotione, apud nostrates Beneficia de rebus Ecclesiasticis, quæ sunt vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, alimonia Domini servorum & ancillarum, cum aliis exeniis obsecutoribus Principis dispensandis; causa suæ defensionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus:* Cui honorem, honorem; cui vectigal, vectigal; *subauditur, præstate Regi ac defensoribus vestris.* Idem testatur *Frotarius* Tullensis Episcopus Epistolâ XXI. apud *Duchesnium* Tom. II. *Ad horum*, inquit, *itinerum incommoda, quæ vel nunc egimus, vel acturi sumus, seu ad dona Regalia quæ ad Palatium dirigimus, pene quicquid ex optimis equis habuimus, distribuere compulsi sumus.* Ejusdem rei fidem facit *Chronicon S. Arnulfi* ad annum 833. *Condictum publicum*, inquit, *Lotharius Kalendis Octobris in Compendio habuit. Ibique universi Episcopi, Abbates, Comites, & universus populus convenientes, dona annualia ei præsentaverunt, fidelitatemque promiserunt.*

Idem colligitur ex *Lupo* Ferrariensi Abbate, Epistolâ XLIII. ad *Ludovicum* Abbatem datâ. *Debita dona*, inquit, *quæ per vos Rex jussit, direxi; quæ ut ei grata fiant, vestra benevolentia non aspernabitur procurare.* Et Epistolâ XXXII. ad eumdem: *Domini nostri Regis*, inquit, *adversitati condolens, & ereptioni supra modum congaudens, instar illius Evangelicæ viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, quicquid muneris consequi potui, per vos offerendum direxi: quod gratum ei, sicut mihi expedire videtis, quæso, dignemini facere. Ideo autem dixi, illi me totum quod invenire valuissem, fideliter misisse; quod propter ejus frequens servitium, quod priùs a Præcessoribus meis non exigebatur, & propter Cellæ nostræ subtractionem, & frumenti ante inauditam penuriam, omnia jam exhausta sunt.*

Mansionaticum seu hospitium Regi, Regiæque domui, Episcopi debebant.

VI. Episcopi & Abbates Regi Regiæque domui, & exterorum Principum Legatis ad Regem Christianissimum venientibus, hospitium certosque sumptus debebant, secundùm Regni Leges & consuetudinem. Id ex lib. II. Capitularium, Cap. XVI. colligitur. *De inhonoratione quoque Regis & Regni, & mala fama in exteras nationes dispersa propter negligentiam eorum, qui Legationes ad nos directas in suis mansionibus aut malè recipiunt, aut constitutam a nobis expensam non tribuunt, aut paraverеda dare nolunt . . . Hoc omnibus notum esse volumus, quòd quicumque ex his qui honores nostros habent* (quo sanè numero contineri Episcopos nemo cordatus diffitebitur) *abhinc negligentiam hanc emendare non certaverit, ut suos homines, qui ejus vice hoc agere debent, ut id bene perficiant, non instruxerit, aut non constrinxerit ut ulteriùs illud negligere non præsumant, & honorem nostrum, & Regnum nobis commissum custodire contempserit, nec nostrum, nec Regni nostri honorem volumus ut ulteriùs habeat.* Idem colligitur ex Concilio Meldensi Canone XXVI. cujus hæc sunt verba: *Suggerendum est, & ex divino mandato intimandum Regiæ Dignitati, ut Episcopium venerabiliter ac reverenter introeat, & secundùm sanctam Prædecessorum suorum consuetudinem, quando orationis & debitæ susceptionis gratia, in transitu convenienti civitatem ingressus fuerit, habitaculis Episcopalibus reverenter inhabitet, & non diversoria fœminarum Magnificentia sua & Religio venerabilis ibidem fieri permittat. Quia si secundùm Leges Canonicas in mansiones Clericorum introitus feminarum prohibentur, quantò magis domus Episcopi ab hujusmodi inhabitatione & conversatione, etiam & a legitimo connubio conjugatorum, debet immunis esse & aliena? Sed & immunitates præcedentium Imperatorum & Regum ab hujusmodi longiori & diuturna conversatione & commemoratione Regum, & quarumcumque potentium ac sæcularium personarum in Episcopio prohibent. Quapropter & divinitus & humanitus sancitas divinas & humanas Leges vestra Devotio & Dignitas observare curabit, si & in celesti Regno & in terreno feliciter cupitis prosperari.* Jus itaque hospitii Rex & Regia domus in domibus Episcopalibus habebat; sed nec diuturnam ibi moram trahere & oneri esse Ecclesiis plusquam par erat, neque illuc introducere feminas ipsis licebat.

Idem colligere est ex Epistolâ Episcoporum Provinciæ Remensis & Rotomagensis ad *Ludovicum* Germaniæ Regem Cap. 14. ubi colonos villarum Regiarum non esse insolitis exactionibus & angariis opprimendos admonet, ut laborent & excolant vineas; faciant nutrimenta congrua, custodiant sylvas, unde habeant pastionem; defendant & excolant prata, unde habeant pabula. *Quatenus*, inquiunt, *non sit vobis necesse per quascumque occasiones circuire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, & majores quàm ratio postulat, paratus exquirere, & pauperes Ecclesiasticos, & Fidelium vestrorum mansuarios, in caricaturis, & paraveredis* * *contra debitum exigendis gravare . . . . Quin potiùs habeatis unde sufficienter & honestè cum domestica curte vestra possitis vivere, & Legationes Palatium vestrum adeuntes recipere, & sicut scriptum est, unde possitis necessitatem patientibus tribuere; quia Rex & largus debet esse, & non quod largitur de injustitia vel iniquitate debet conquirere.* Monitum illud necessarium fecit *Caroli Calvi* Episcopos & Abbates suis ac suorum frequentioribus ac diuturnis mansionibus, enormibusque sumptibus gravantis libertas. Quæ & *Hincmaro* dedit occasionem scribendi ad *Ludovicum Balbum* Caroli Calvi filium in hæc verba: *Necesse est ut cum Dei & vestris Fidelibus tractetis & disponatis . . . ut Ecclesia in isto Regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pippini, Caroli, & Ludovici non fuerunt ante viginti annos impositas non affligantur.*

*Paraveredi, *Equi agminales quorum usus in cursu publico, non quidem in viis publicis sed in transversa viis & militaribus, ut veredorum in viis publicis.*

Circada, *census ab Episcopis in visitatione, aut a Regibus in itinere & transitu exactus, ita nuncupatus a circumeundo.*

Episcopi & Abbates nonnulli militiam

VII. Episcopi & Abbates nonnulli Militiam Imperatoribus & Regibus suppeditare tenebantur sub secunda Regum Christianissimorum Dynastia. Immo quandoque suas cohortes ad bellum & ad prælium ducere cogebantur. Laudanda *Caroli Magni* pietas, qui Antistites a dura illa necessitate absolvit. Haud probanda posterorum ipsius mandata, qui hanc ipsis imposuere: excusandi Præsules, qui pene inviti gravibus Regum Edictis paruere, & Canones violavere non absque gemitu cogente necessitate & calamitate temporum.

Regibus Christianissimis suppeditare tenebantur.

rum. *Caroli Magni* Edictum de Episcoporum immunitate ab expeditionibus bellicis, non tamen ab obligatione suppeditandi copias, rogante Francorum populo conditum est in Capitulari anni DCCCIII. cujus hæc sunt verba: „ Apostolica „ auctoritate, & multorum Sanctorum Episcopo„ rum admonitione instructi, Sanctorumque Ca„ nonum Regulis edocti, consultu videlicet om„ nium Nobilium nostrorum, nosmetipsos cor„ rigentes, posterisque nostris exemplum dantes „ volumus ut nullus Sacerdos in hostem pergat, „ nisi duo vel tres tantùm Episcopi, electione „ cæterorum, propter benedictionem & prædi„ cationem, populique reconciliationem, & cum „ illis electi Sacerdotes, qui bene sciant popu„ lis Pœnitentias dare, Missas celebrare, de in„ firmis curam habere, sacratique Olei cum sa„ cris precibus Unctionem impendere, & hoc „ maximè providere, ne sine Viatico quis de „ sæculo recedat. Hi verò nec arma ferant, „ nec ad pugnam pergant, sed tantùm Sancto„ rum Pignora & sacra Ministeria ferant... Re„ liqui verò qui ad Ecclesias suas remanent, „ suos homines bene armatos nobiscum, aut cum „ quibus jusserimus, dirigant; & ipsi pro nobis „ & cuncto exercitu nostro Missas, Letanias, o„ blationes, eleemosynas faciant .... Gentes enim „ & Reges earum quæ Sacerdotes secum pugna„ re permiserunt, nec prævalebant in bello, nec „ victores extiterunt; quia non erat differentia „ inter Laïcos & Sacerdotes, quibus pugnare „ non est licitum. Hęc verò Galliarum, Hispania„ rum, Longobardorum, nonnullasque alias gen„ tes & Reges earum fecisse cognovimus; quæ „ propter prædictum nefandissimum scelus, nec „ victores extiterunt, nec patrias retinuerunt.

Abbatias quatuordecim in Regno Francorum ad militiam Regi suppeditandam obstrictas fuisse discimus ex Notitia superiùs laudata, quæ in Conventu Aquisgranensi, *Ludovico Pio* imperante, edita est. Sanè Ecclesiasticos Reipublicę in maximis necessitatibus succurrere debere ex Ecclesiæ bonis agnovit *Vvala* Corbejensis Abbas religiosissimus, coram *Ludovico Pio* & Proceribus Regni perorans. „ Si Respublica, *inquit*, sine „ suffragio rerum Ecclesiasticarum subsistere non „ valet; quærendus est modus & ordo cum sum„ ma reverentia & religione Christianitatis, si „ quid vos vestrique ab Ecclesiis, ob defensionem „ magis quàm ad rapinam accipere debeatis: ne „ cum maledictionibus & execrationibus Sancto„ rum Patrum ita tenus præsumatur. Porro isti „ Sancti Pontifices si quid ad usus militiæ exhi„ bendum est, sic exhibeant, & sic fiat ratio„ nabiliter in quibuslibet rebus, ne ipsi cogan„ tur ad sæcularia transvolare, & pompis sæcu„ li, quibus abrenuntiaverunt, irreligiosiùs in„ servire: quia juxta Apostolum, Nemo mili„ tans Deo implicat se negotiis sæcularibus „. Hæc refert Paschasius in Vita Vvalæ Abbatis. Eadem obligatio suppeditandæ militiæ Episcopis & Abbatibus imposita sub Carlovingiorum stirpe Regum probatur ex Epistolâ *Hetti* Archiepiscopi Trevirensis, qui *Ludovici Pii* legationibus functus est, ad *Frotarium* Tullensem Episcopum, quæ cum ejusdem *Frotarii* Epistolis edita est a *Duchesnio* Tom. II. Historiæ Francorum. „ Notum sit tibi, *inquit*, quia terribile Imperium „ ad nos pervenit Domini Imperatoris, ut omni„ bus notum faceremus qui in nostra Legatione „ manere videntur, quatenus universi se præpa„ rent, qualiter proficisci valeant ad bellum „ in Italiam; quoniam insidiante Satana, Ber„ nardus Rex disponit rebellare illi. Propterea „ tibi mandamus atque præcipimus de verbo Do„ mini Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas „ cum summa festinatione omnibus Abbatibus, „ Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel „ cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus conve„ nit Regiæ potestati militiam exhibere, quate„ nus omnes præparati sint: ut si vespere eis „ annuntiatum fuerit, mane; & si mane, ves„ pere absque ulla tarditate proficiscantur in „ partes Italiæ: quia Domnus Imperator suum „ iter præparat, ut quantò citiùs poterit, in „ partes illas unà cum Fidelibus suis pergat.

Carolo Calvo regnante iisdem oneribus obnoxii erant Episcopi; immo & milites suos ad bellum ipsi ducere tenebantur, nisi infirmitate præpediti, aut Regis dispensatione ab expeditione absoluti essent. Id discimus ex Concilio Vernensi II. Canone octavo, cujus hæc sunt verba: „ Quo„ niam quosdam Episcoporum ab expeditionis la„ bore corporis defendit imbecillitas, aliis autem „ vestra indulgentia cunctis optabilem largitur „ quietem, præcavendum est utrisque, ne per eo„ rum absentiam res militaris dispendium patia„ tur. Itaque si vestra consentit Sublimitas, ho„ mines suos Reipublicæ profuturos cuilibet Fi„ delium vestrorum, quem sibi utilem judicave„ rint, committant, cujus diligentia, ne se ab „ officio subtrahere valeant, observetur. „ Idem colligitur ex Concilio Meldensi, Canone XLVII. decernente, ut „ Si Episcopus Ministerium Ec„ clesiasticum propter infirmitatem corpoream „ exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc, „ cum voluntate Episcopi ejusdem Ecclesiæ, ma„ neat ordinatione, qualiter debitum officium „ non remaneat; obsequium verò ad Rempu„ blicam pertinens qualiter exequatur, per ta„ les ex subditis & Ecclesiasticis Ministris cum „ consensu Archiepiscopi, propter pacis cari„ tatisque custodiam, Episcopus ordinet ac di„ sponat, quos succedendi in Episcopatu appe„ titus indebitus non elevet, neque vexet.

Idem docent Episcopi Remensis & Rotomagensis Provinciarum ad *Ludovicum* Germaniæ Regem scribentes, Epistolæ suæ Cap. VII. „ De conse„ cratis Deo rebus, *inquiunt*, quod habent libe„ ri homines Ecclesiis servientes, per dispositio„ nem Rectorum ipsarum Ecclesiarum, ideo con„ stituerunt Apostolorum Successores hoc ordina„ ri, ut quia creverunt Fidelium vota, & in„ creverunt infidelium mala, augeretur per di„ spensationem Ecclesiasticam Regni militia ad „ resistendam malorum nequitiam: quatenus ipsæ „ Ecclesiæ defensionem haberent & pacem & „ Christianitas obtineret tranquillitatem. Qua„ propter sicut & illæ res ac facultates, de qui„ bus vivunt Clerici, ita & illæ sub consecra„ tione immunitatis sunt, de quibus debent mi„ litare Vassalli, & pari tuitione a Regia pote„ state in Ecclesiarum usibus debent muniri.

Idem confirmat Libellus Proclamationis *Caroli Calvi* adversùs *Vvenilonem* Archiepiscopum Senonensem in Concilio Tullensi apud Saponarias, quo ipsum accusat, quòd nec per se ipsum, nec per milites, sibi tulerit auxilium adversùs *Ludovicum* Germaniæ Regem. „ De cetero, *inquit*, „ cùm contra prædictum Fratrem meum, & ini„ micos meos, ac vastatores Ecclesiæ, & depo„ pulatores Regni qui cum illo erant, cum Fi„ delibus Dei ac nostris perrexi, nec per seipsum, „ nec per debitum solatium, quod Antecessores „ mei Reges, & ego ipse ex Ecclesia illi com„ missa habere solitus eram, aliquid adjutorii præ„ buit, præsertim cùm hoc devotè ab illo petie„ rim „. His consona est Epistola Synodalis ad eumdem *Vvenilonem*, quâ Patres accusationis adversùs ipsum a Rege factæ summa capita ipsi aperiunt,

riunt. „ Post repetita toties sacramenta, *inquiunt*, „ in procinctu contra Paganos, vestro eum vestrorumque destitueritis auxilio, & Ludovico „ fratri impulsu seditiosorum Regnum invadenti, „ soli omnium Episcoporum sponte accedentes, „ ejus injussu fueritis collocuti. Se verò contra „ eumdem fratrem, & vastatores patriæ proficiscentem, consueta Ecclesiæ vestræ privaveritis „ militia, quam supplex ipse a vobis poposcerat.

Nicolaus I. Pontifex Maximus Epistolâ 27. ad *Ludovicum* Germaniæ & *Carolum Calvum* Reges, vehementer improbat pravam illa consuetudinem, quâ ipsi Antistites bellicis expeditionibus adesse, militesque suos ad aciem ducere cogebantur: quam ob causam absentiam a Synodo Romam convocata excusabant. *Reprehensibile*, inquit, *valde esse constat, quod subintulisti, dicendo majorem partem Episcoporum omnium die noctuque, cum aliis Fidelibus tuis, contra piratas maritimos invigilare, ob idque Episcopi impediantur venire: cùm militum Christi sit Christo servire; militum verò seculi, seculo; sicut scriptum est:* Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. *Quòd si seculi milites saculari militia student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationi? Sperabamus te, fili carissime, in talia non prorumpere, qui Deo gratias, clarus in cunctis haberis.*

Gravis illius & importunæ consuetudinis testis est *Hincmarus* Epistolâ XXVI. ad Nicolaum Papam. *Diutiùs*, inquit, *sustinere passus non fui, quin post reversionem de prafato itinere, nunc consequenter isto qui instat mense Julio, cum Domno nostro Rege, in hoste ex omni Regno suo collecta contra Brittones & Normannos illi conjunctos, sicut & cateri Confratres ac Consacerdotes nostri secundùm nostrarum regionum gravem consuetudinem, cum suis vadunt, quam longè infirmitate attritus potero, cùm hominibus commissa mihi Ecclesia perrecturus, quantocyùs potui vestra Sublimitati satisfacturus, has humilitatis mea literas ad vestra Sanctitatis vestigia, quoniam propter insidias Principum mihi infestorum, quibus ad sua vota placere non audeo, apertè non valui, modo quo potui, transmittere maturavi.*

Et Epistolâ XLI. ad *Hadrianum II.* Pontificem Maximum, qui ipsum graviter increpuerat, quòd *Caroli Calvi* Regis, *Lotharii* Regnum, quod ejus filio *Ludovico* Imperatori debebatur, invadentis rapicitatem & ambitum non coërcuisset juxta Sedis Apostolicæ mandata, neque communionem ipsius vitasset, eum ut ab iniquis consiliis deterreret; ita se purgat Hincmarus: *Nescio quomodo ipsius Regis, vel inter quos habito, presentiam & Communionem vel consortium valeam devitare, cùm Rex & cohabitantes mecum unà cum Rege, non solùm in Parochiam, verùm & in civitatem meam sape conveniant, & ibi tandiu sicut Regi complacet, degant, & cum tanta multitudine tam de Regno quod antea habuit, quàm & de regno quod Lotharius habuit, necnon de aliis Regnis ad eum confluentibus, sicut Missi vestri viderunt, & hoc quàm sape illi videtur, in civitate mea sustineo, qui Ecclesiam & Plebem mihi commissam deserere, & aliorum ut mercenarius non valeo fugere, nec quò extra Regnum ejus fugiam habeo: sed Regio cultu eo recepto, de Ecclesiasticis facultatibus, sicut pracipit, & quandiu pracipit illi & sibi obsequentibus servio, ut quietè secundùm quòd instat tempus, cum mihi commissis degere possim. Dicit enim hanc potestatem suos Decessores habuisse, quam ipse nullius interdictione dimittet.* Et infra: *Si per jura Regum*, inquit, *possidebunt possessiones, non possum ut Regi de Ecclesiasticis possessionibus obsequitum non exibeam, sicut Antecessores mei suis Antecessoribus exhibuerunt. Quapropter consulite secundùm Privilegium Sedis vestra subjectioni nostra, ne talia nobis cujuscumque suggestione mandetis, unde inter Episcopalem Auctoritatem, & Regalem Potestatem inter Ecclesiam & Rempublicam tantum scandalum possit oriri, quod facilè & sine dispendio Religionis vel detrimento Ecclesiasticarum rerum, unde servi & ancilla Dei debeant nutriri & Ecclesiastica negotia contineri, postea non possit sedari.*

Et Opusculo XLVI. cui titulus est. *Qua exequi debeat Episcopus*, &c. inter Episcoporum officia istud commemorat: *Militiam ad defensionem Sancta Ecclesia, secundùm possibilitatis quantitatem, juxta antiquam consuetudinem, Regia dispositioni exhibere & secundùm Domini jussionem, qua Casaris sunt, Casari, & Deo, qua Dei sunt, reddere.*

Ex eodem *Hincmaro* Epistolâ 29. ad *Carolum Calvum* discimus, Ecclesiæ morem fuisse illis temporibus, Ecclesię prędia Militibus, qui Ecclesiam ipsam & Rempublicam ab hostibus defendebant, in beneficium dare. *Porro*, inquit, *Episcopus, dispositis qua sunt Ecclesia, ac suis, Ecclesiasticorum nihilominus, & pauperum hospitumque subsidiis, cùm de rebus Ecclesia propter militiam Beneficium donat, aut filiis patrum qui Ecclesia profuerunt, & Patribus utiliter succedere poterunt, aut talibus dare debet, qui idonei sunt reddere Casari, qua sunt Casaris, & qua sunt Dei, Deo; exceptis hujusmodi Beneficiis, qua Ministris Ecclesia & sibi necessariis, sine quibus esse nec debemus, nec possumus, tribuenda sunt. Qui homines militares studere debent, ut secundùm quantitatem & qualitatem Beneficii, illud erga Episcopum, ac per hoc erga Ecclesiam, fideliter & utiliter deserviant, & Regio obsequio ad defensionem generaliter Sancta Dei Ecclesia, sed & specialiter ipsius Ecclesia proficere valeant. A quibus vel ab eo qui diu & Ecclesia utilitatibus ac necessitatibus profuit, & Reipublica ac militia utilis fuit, & infirmitate vel atate confectus jam per se ipsum ea exequi non valet, pracipuè autem sibi servientem filium habenti, qui pro eo hac valeat exequi, si Episcopus Beneficium quacumque occasione abstulerit, & a vicini Episcopi monitis & precibus, vel cujuscumque alterius, justitiam obtinere nequiverit, non abhorret a ratione, si non accuset Episcopum apud publicos Judices: quod non licet, sed ad vos se reclamat de Beneficio militia, quasi de stipendiis & roga qua antea, sicut hodieque fit alibi, dabantur militibus de publico*, &c.

Ecclesia militibus pradia in beneficium dabat.

Abbates ad militiam Regi suppeditandam nono sæculo obstrictos fuisse, ex Epistolis *Lupi* Ferrariensis Abbatis etiam discimus. Ita enim scribit ad *Jonam* Epistolâ XXI. *Fuit nobis*, inquit, *non contemnenda vini & annona copia, salis quoque aliquantulum, qua vendita, & vestimentorum nobis prabitura erant solatia & in expeditionibus, qua hoc reipublica turbulento tempore exiguntur, quantulamcumque facultatem argenti.* Et Epistolâ XXIV. ad Ludovicum ita scribit: *Postquam vobis auxiliantibus impetratâ licentiâ, ab expeditione Aquitanica gravatus infirmitate redii, eadem pene semper attritus, necdum revalui. Qua res ne cum aliis ad condictum occurrerem Placitum, prohibuit. Misi tamen homines nostros unà cum Comite pagi, qui expeditionis officia more solito exequerentur.* Et Epistolâ XXV. ad eumdem: *Homines nostri*, inquit, *toto hoc ferè biennio, aut nobiscum aut soli, generalis expeditionis difficultatibus fatigati, censu rei familiaris in hujusmodi servitio effuso, onere paupertatis gravantur. Subveniat itaque illis vestra insignis Clementia, & si possit fieri licentiam domum revertendi obtineant, ut possint paululum respirare, atque futuri servitii rursus impendia praparare.* Et Epistolâ XXXII. *In expeditione Aquitanica olim ut nostis, omnia perdidi. Superiore anno missus in Burgundiam, decem equos amisi. Nunc nos, quam significavi, premit ino-*

inopia. Cupio etiam, si Deo placet, quod didici, & semper disco, docere. Quas res, si me evocare voluerit ad Comitatum, Regi, quæso, suggerite, quoniam nisi spoliem aliquod altare, aut Fratres importabili affligam inedia, non habeo unde octo dies in ejus possim versari servitio, donec nova fruges optatam referant facultatem. Nisi autem absque periculo possitis, militarium hominum nostrorum nolo vos otium deprecari; quamquam & illis quàm sit necessarium, ultro cognoscitis. Et Epistolâ 78. ad *Pardulum* Episcopum Laudunensem datâ: *Ego*, inquit, *ut nostis, hostem ferire ac vitare non didici, nec verò cætera pedestris ac equestris militia officia exequi: nec Rex noster solis Bellatoribus indiget. Admonitu vestro, & si opus fuerit, Hincmari, si expeditio ingruerit, obsecro, doceatur, ut quoniam studia mea non magni facit, vel dignetur considerare propositum, & alia mihi injungere quæ ab illo penitus non abhorreant,*

Ejusdem usus testis est *Ratherius* Veronensis Episcopus lib. *de Contemptu Canonum*, Parte I. *Nam & ego ipse*, inquit, *cùm Imperiali præcepto urgeremur Gardam obsidere Castrum, & Episcopi & Clerici istius Provinciæ, non quidem religionis amore, sed laboris obtenderent odio, sui hoc Ordinis minimè fore, petulanti, ut sæpe, respondi sermone: Ut non permittunt Canones Clerico pugnare, ita nec stuprare,*

Lugendam illam servitutem nimiæ opes Ecclesię intulerant, ut *S. Adelardus* novæ Corbejæ Abbas asserebat, teste *Paschasio* in ejus Vita apud *Surium* ad diem II. Januarii, *Dicebat enim, quòd multi non solùm Rectores Ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui sęculo renuntiasse videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimis abundarent: in tantum ut sæculo servire denuo cogerentur, qui mortui esse mundo debuerant. Quid*, inquit, *prodesse poterit rebus propriis futuros exspoliari heredes, & rursus eos mancipari negotiis sęcularibus? Constat igitur nos in præsenti tempore ideo Reipublicæ deservire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcirco nos infelices, qui liberi esse in Christo debuimus, facti sumus turpissimæ servitutis, etiam inviti, servi. Occasione itaque accepta, quasi in Dei causa mundi militiam bajulamus, cùm Apostolus dicat:* Nemo militans Deo implicat se negotiis sęcularibus. *Neque enim a nobis exigitur, quòd necessaria tantùm retinemus: sed quia superflua, ut ab ipsis dicitur possidemus: & unde miseri læti in possessione esse cupimus, inde angustamur in omni opere bono. Quapropter, filioli, estote contenti paupertate Christi, sine qua nemo est dives.* Hæç ad suos Monachos *S. Adelardus*.

Bona Episcoporum manu capere nefas erat sæculo nono.

VIII. Episcoporum causas in judiciis publicis discuti & eorum bona proscribi, vel manu capi, etiam Regia jussione, Ecclesiæ disciplina sacris Canonibus, Legibusque Christianorum Principum firmata, non permittebat. De primo multa satis dixi Articulo V. hujusce Capitis, ubi de Episcopali Jurisdictione, & de judiciis Episcoporum actum est. Utramque simul propositionem fortiter propugnat *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis Epistolâ XXIX. ad *Carolum Calvum* Regem pro nepote Hincmaro Laudunensi. *Jussistis*, inquit, *præfatum Episcopum, ut die & loco denominato veniret ad causas vestras, id est, ad judicia sæcularia, & suum Advocatum de suo capite, videlicet de suo quod ipse egit actu, idem non conscio quocumque Coëpiscopo suo donaret. Qui mittens ad Dominationem vestram, excusationem impossibilitatis suæ illuc veniendi mandavit. Requisita est, quam patriotica lingua nominamus exoniam, quod venire nequiverit, quod hactenus est inauditum. Et requisito, & non invento Advocato illius, qui de ejus capite ex prædicta causa redderet rationem, excepta Ecclesia & Episcopii domo, ac Clericorum claustro, quicquid de rebus & facultatibus Ecclesiasticis, sibi in Episcopali Ordinatione munere Spiritûs Sancti ad gubernandum & dispensandum commissis acceperat, jussione vestra per Vicecomitem ipsius pagi, in bannum, quod jus lingua Latina proscriptio confiscandi vocatur, est missum. Et postea, sicut audivi, per Cancellarium Palatii vestri mandastis Vicedomino & Præposito istius Ecclesiæ, cum non modica interminatione, ut providerent quatenus nullum obsequium ab Ecclesia ipsius hominibus, nullumque subsidium de facultatibus Ecclesiasticis per Clericum vel Laicum, ipse Episcopus posset habere...... Et licèt credendum sit de vestra Christianitatis Religione, quoniam ad correptionem ipsius Episcopi hoc egeritis; tamen miranda est vestra sapientia, quæ sic medicamentum illius vulneri temperavit, ut de medicamento ipsa vulneraretur. Fama enim, quin potiùs infamia hæc Burgundiam, & Provinciam, atque Italiam penetrans, Romam perveniet, & per Regnum nepotis vestri, non solùm usque ad citeriorem, verùm & usque Germaniam ulteriorem perveniet, Aquitaniam, & Septimaniam, per Neustriam volitans, occupabit. Et quis oculum simplicem, id est, rectam intentionem, quam in vobis nescit, putabit, ubi factum Deo contrarium, & inimicum sacris Canonibus, sed & Legibus, quibus una cum eisdem sacris Canonibus sancta moderatur Ecclesia, constat esse adversum? Quid enim dicent de vobis, qui audierunt quòd detestabamini, & eos reprehendebatis, qui Dei Ecclesias non venerabantur, & Sacerdotibus honorem debitum non exhibebant, præcipuè Romano Pontifici, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum matri, cùm audient, quòd illius filiam, ac per hoc illam ipsam, quin immo universalem Ecclesiam, præjudicio potiùs, quàm judicio laicorum proscripsistis, quod nec in Legibus, nec in libris Ecclesiasticis quemquam Christianorum Principum fecisse legimus?... Novum est quod nunc factum est: quia non est de sub isto cælo auditum, ut Episcopus cum sua Ecclesia proscriptionis titulo ab ullo religioso Principe laicorum judicio usque modò fuerit confiscatus, postquam Constantinus Magnus Legem universis Clericis dedit, dicens: Juxta Sanctionem quam dudum meruisse perhibemini, fundos & mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit, sed vacatione gaudebitis. Cùm enim dicit, nullus, nemo excipitur; verùm in hac comprehensione etiam Principalis Potestas concluditur.* Urget deinde Regem Canonibus, & Legibus Christianorum Imperatorum ipsisque Capitulis apud Bellovacum ab ipso juratis; quibus omnibus ejus facinus damnari ostendit. Ac tandem ita concludit: *Ego verò verbis non possum exprimere, quantâ constringar in mente angustiâ, quoniam per ora multorum audio volitare, Quia homines omnium gentium etiam & Judæi Christianæ Legis inimici, passim Legum suarum judicantur judicio. Bubulcus quoque, & subulcus, atque opilio, habent legem. Et contra omnem consuetudinem Christianorum Principum, Episcopus qualiscumque cum sua Ecclesia, Legem Ecclesiasticam, Laicorum, ac quarumdam infamium personarum, non judicio, sed concludio atque ludibrio a vobis ignominiosè proscriptus, habere non potuit..... Qua de re flens dico, Quia nunc Lex Domini irreprehensibilis nostris infelicibus & periculosissimis temporibus tantùm vigorem non habet reverentiâ divinitatis, sicut antequam nomen Christi in honore per universum orbem fieret, Leges Romanæ habebant timore Imperatoris,*

CA-

CAPUT VI.

De Imperatoribus Orientis.

ARTICULUS I.

De Nicephoro Logotheta, Stauracio, & Michaële Rancabe.

Nicephorus Logotheta.

I. IRene Augusta exauctoratâ, & in Monasterium relegatâ, Imperium invasit *Nicephorus* Logotheta, ac *Bardane Turco*, qui a militibus invitus fuerat Imperator salutatus, amoto, & excæcato, *Stauracium* filium Imperii consortem fecit. Paulicianis novis Manichæis impensè favit, Christianos & pios omnes persecutus est. Theodorum Studitam, Josephum Thessalonicensem Archiepiscopum ejus fratrem, Platonem Inclusum, & alios Monachos, Monasterio & Urbe ejecit, ac in exilium amandavit. Tributis insolitis Ecclesias oppressit, populosque inexplebilis avaritiæ Princeps. Duces exercituum jussit Episcopis & Clericis mancipiorum loco uti, in Episcopalibus ædibus & Monasteriis pro libito diversari, eorumque res in usus proprios convertere. Divitum servos subornavit, qui falsis criminibus dominos suos accusarent, delatoribusque honorem habuit, calumniâ circumventos pecuniâ multans. A quodam negotiatore, qui centum auri libras diuturna negotiatione, industria & laboribus acquisierat, nonaginta extorsit, eo secum prandere jusso. Bellum habuit contra Saracenos, a quibus pacem redemit conditionibus sibi Imperioque indecoris. Pactum namque fuit ut Imperium quotannis triginta millia numismatum, & terna Imperator ipse ejusque filius penderent, neque Imperiales castra a Saracenis capta restaurarent. Contra Bulgaros ducturus exercitum, *Niceta* Patritio, ac Generali Logothetæ jussit census Ecclesiarum & Monasteriorum in ærarium inferre, & in octo sequentes annos pensionem a Procerum domibus exigi. *Theodosio* Patritio familiari suo illum de nimia erga Ecclesias ac populum duritia arguenti, cor suum, ut olim *Pharaonis*, obduruisse fassus est. Primis adversùs Bulgaros congressibus victoria potitus est, sed ea insolenter abusus, omnis ætatis homines promiscuè contrucidari jussit, Bulgarorum cadavera inhumata reliquit, *Aulam* Crummi Bulgarorum Principis incendit, gazas diripuit. *Crummus* frustra exorata pace, desperatione addente animos, collectis Barbarorum reliquiis, *Nicephorum* in tentorio aggressus obtruncavit, omnesque cum eo Duces & multitudinem militum cæcidit infinitam. *Nicephori* caput conto infixum palam ostentavit *Crummus*, deinde cranium argento inclusit in formam pateræ, jussitque in eo bibere Proceres, ut *Nicephoro* sanguinem aurumque insatiabiliter sitienti, & pacem detrectanti insultarent. Ista constant ex *Theophane*, *Zonora*, & *Cedreno*. Cæsus est *Nicephorus* anno octingentesimo-undecimo, cùm annos novem imperasset.

Stauracius.

II. *Stauracius* in pugna graviter sauciatus Constantinopolim delatus est desperata valetudine. *Michaëlem Curopalatem* Sororis suæ maritum oculis privare, ac *Theophanoni* uxori suæ Imperium relinquere decreverat: Sed *Michaël* nefarii consilii executionem antevertens, obtinuit ut in Circo a Senatu & exercitibus acclamaretur Imperator. Quod *Stauracio* cùm nuntiatum esset, in Monasterium secessit, ibique diem obiit. (Ex iisdem Auctoribus.)

Michaël Curopalates.

III. *Michaël Curopalates* cognomento *Rancabe*, Princeps religiosissimus ac munificentissimus, tyrannidis & impietatis *Nicephori* vestigia delevit omnia. *Theodorum Studitam*, *Josephum* Thessalonicensem Archiepiscopum, *Platonem*, cæterosque Monachos revocavit ab exilio, & *Nicephoro* Patriarchæ reconciliavit. Sententiam capitis in novos Manichæos tulit. Ferendæ auctores fuere *Nicephorus* Patriarcha, aliique Religiosi Viri. Quam ne executioni mandari juberet, aliorum consiliis deterritus est, pœnitentiæ servandos asserentium; & Patriarcham aliosque Sacerdotes vituperantium; quòd necis Hæreticis inferendæ auctores fuissent, quod illicitum ac nefarium palam contendebant. Hos verò Scripturæ Sacræ adversatos *Theophanes* scribit. Nam si *Petrus* Apostolorum Princeps *Ananiam* & *Sapphiram* unius mendacii reos morti addixit, & *Paulus* prædicat dignos esse morte qui talia perpetrant, Apostolis repugnare convincuntur, qui impurissimos & obstinatissimos Hæreticos gladio Principum ad vindictam malefactorum divina auctoritate districto eripiendos censent. Anno octingentesimo decimo-tertio *Crummus* Bulgarorum Princeps *Dergamerum* Legatum cum Imperatore *Michaële* de pace tractaturum misit. Una ex propositis conditionibus hæc erat, transfugas ex utraque parte restituendos. Nisi verò *Michaël* pacis conditiones admitteret, minatus est *Crummus* se in Mesembriam irrupturum. Imperator imprudentibus credens consiliis, conditiones pacis respuit. *Crummus* adversùs Mesembriam ducto exercitu, Civitatem expugnavit. Imperator convocato Conscientiæ Concilio de componenda cum hostibus pace deliberavit, quærens a Viris Religiosis an conditiones pacis a *Crummo* propositas admittere & implere posset ac deberet. Aderant Conventui *Nicephorus* Patriarcha, & Nicænus ac Cyzicenus Metropolitæ, *Theodorus Studita*, aliique viri pietate præstantes. Varia scissi sunt in studia: Nam Patriarcha & Metropolitæ Imperatoris sententiam approbantes, reddendos transfugas ajebant ut pax sanciretur: *Theodorus Studita* & alii eam rejiciebant, confirmantes *Pacem quæ Dei mandata rescindat, non esse admittendam.* Redditionem enimverò transfugarum huic Salvatoris sententiæ contrariam pertinaciter contendebant: *Venientem ad me non ejiciam foras.* Patriarcha & Metropolitæ reponebant illud Christi oraculum ad transfugas non pertinere, nec aliud velle Salvatorem, quàm neminem a fide & Christianis Sacramentis esse repellendum, qui ad ea sincero animo & deposito peccati affectu, accedat. Secundò, traditos olim qui intra Aulam erant Bulgaros, etsi non transfugas, cùm servari possent sancita pace. Tertiò, quia paucis Barbarorum transfugis restitutis, multo plures Imperatoris subditi a captivitate redimebantur: *Et qui domesticorum sive familiarium curam non gerit, hunc*, Sancto Paulo Judice, *fidem negasse, esseque infideli deteriorem.* Imperator in sententiam *Theodori* Studitæ & aliorum, transfugas esse tradendos negantium, specie majori pietatis tractus, repudiatis pacis conditionibus a *Crummo* oblatis, habito ex omnibus Thematibus delectu, exercitum in Thraciam duxit; sed nec Mesembriam aggredi, neque profligandis hostibus necessarium quippiam moliri ausus est. *Crummus* numeroso cum exercitu *Michaëli* obviam venit. Commissa pugna, Imperator cum multis suorum deditus in fugam, cæteris cæsis, castra, impedimenta, victoria denique Bulgaris cessit. Exercitus Imperatorem bellicæ rei imperitum non ferens, ad *Leonem Armenium* Orientalium Ducem accessit, eique detulit Imperium. Recusavit ille primum simulatâ modestiâ: tum rogante *Nicephoro* Patriarcha, ut projectum colligeret

Michaël Curopalates, severiorem, sed minùs probabilem opinionem, specie majore pietatis secutus, se, Imperiumque in extremum discrimen conjicit.

ret Imperium, quo sponte se abdicabat *Michaël* tanto se imparem sentiens oneri, sumpsit insignia Majestatis, & a *Nicephoro* coronatus est. *Michaël*, *Procopia Augusta* ejus uxor, ac eorum liberi, Monasticum habitum induerunt, nondum coronato *Leone*. Ista constant ex *Theophane*, *Zonara*, & *Cedrino*.

ARTICULUS II.

De Leone Armeno, Michaële Balbo, & Theophilo.

Leo Armenus. I. Leo *Armenus*, Catholicæ Religioni & Ecclesiæ valde noxius Princeps, Sacrarum Imaginum, Monachorum, bonorum omnium professus hostis: at Reipublicæ non inutilis fuit. Contra Bulgaros, & Saracenos rem prosperè gessit. Præfectum Urbis, qui Senatorem alienæ raptorem uxoris secundùm Leges non puniverat, munere exuit. Duces exercituum, Milites, Magistratusque legit optimum quemque, & a muneribus captandis alienissimum, pecuniæ contemptor ipse summus. *Michaëlem* Amoriensem, *Balbum* ob vitium linguæ nuncupatum, hominem cæteroquin linguæ effrænis, majestatis convictum capitali sententia damnavit *Leo Armenus*. Qui cùm ad supplicium duceretur in ipso Nativitatis Christi perviglio, Theodosia Augusta prodiit in publicum, Imperatoremque flagitiosum ac Dei hostem appellavit, qui ne sacræ quidem diei parceret, *Dominicum Corpus* percepturus Uxoria increpatione victus Leo, *Michaëlem* impræsentiarum vita donavit, ferreis vinctum compedibus. Mox ad Augustam conversus: *Feci*, inquit, *quod jussisti, sed tu mox cernes, & proles nostra quid inde sit eventurum*. Fatidicus ille fuit *Leonis* sermo necem suam rerumque commutationem imminentem præsentientis, quam & ostenta non pauca portendebant. *Michaël* namque simulans se peccata sua velle confiteri, ab Imperatore obtinuit ut *Theoctisti* operâ ad vocandum Sacerdotem uteretur. Tum *Theoctisto* persuasit ut conjurationis conscios nomine suo minaretur, se eorum crimen Imperatori detecturum, nisi se ex periculo imminente eriperent. Illi vehementer hujusmodi minis perturbati nefarium de nece *Leoni* quàm primùm inferenda consilium inierunt. Concurrunt omnes ad Matutinas Laudes in Palatinum templum. Cæteris permisti adsunt conjurati. Imperator venit Hymno jam absoluto: ac pro more voce grandiore absona & agresti, quâ risum omnibus movebat, Carmen intonat, quo mirum in modum delectabatur:

Theodosia Augusta religio.

Leonis Armeni cædes.

Sprevere summi cuncta amore Principis.

Tum conjurati facto in ipsum impetu, ipsum inter Sacra trucidant, neque diei, neque loci ullo habito respectu. Ejus cadaver a sicariis per circum trahitur. *Theodosia Augusta* cum quatuor filiis ejicitur ex Aula, in lembumque impositi, ac in Protam Insulam avecti, Eunuchi fiunt, Matre in Monasterio inclusa. Annos septem, & menses quinque imperavit *Leo Armenus*. Quo necato dixisse fertur *Nicephorus* Patriarcha: *Rempublicam Romanam impio quantumvis, magno certè Præside orbatam*. Ista constant ex *Curopalate*, *Zonara*, & *Cedreno*.

Michaël Balbus. II. *Michaël Balbus*, nondum solutis compedibus, e carcere ad Solium evectus est, & a *Nicephoro* Patriarcha coronatus Imperator. Hæresis pestilentissimæ, quæ ex Judæorum, Manichæorum aliarumque sectarum colluvione, Amorii in Phrygia orta erat, veneno a teneris infectus, bellum sacris imaginibus indixit. *Methodium*, qui postea Constantinopolitanus Patriarcha fuit, & Euthymium Sardium Episcopum immaniter persecutus est. *Constantinum Copronymum* sibi in omnibus proposuit imitandum. Judæis addictus, Sabbathi jejunium præcipere, Prophetas sugillare, mortuorum resurrectionem negare, futurorum bonorum promissiones irridere, dœmonum existentiam negare, Judam inter Beatos numerare, de Deo, qui supra omnia est, jurando legem ferre, scortationem e numero peccatorum expungere, impius ausus est. Pascha intempestivè a Christianis celebrari effutiit. Literaturam omnem adeo est aversatus, ut ne pueros quidem literis imbui permiserit stolidus Princeps. *Thomam*, quem *Leo Armenus* Fœderatorum cohorti præfecerat, tyrannidem sibi parantem, ab obsidione Urbis Regiæ semel iterumque depulsum, Bulgarorum ope vicit, ac Adrianopoli occupata, in potestatem accepit; manibusque ac pedibus mutilatum, & asino impositum, ad ignominiæ pompam per castra circumduci jussit, ac alta voce clamare: *Miserere mei qui verus es Rex*. Quæstionem postea de sociis & consciis seditionis habere cœpit. Imperator; Multosque delaturus erat infœlix *Thomas*, nisi *Joannes Exabulius* Patritius *Michaëlem* ab ea inquisitione, quæ multis exitium erat allatura, deterruisset, dicens: *Non convenire, sed prorsus rationi repugnare inimicis fidem habere amicos accusantibus:* Michaële Balbo Imperante, Creta a Saracenis Hispaniensibus occupata est: Sicilia ab Africanis, *Euphemio* prodente. Ad hoc ille facinus perductus altero facinore est: Monialem scilicet, quam deperibat, e Monasterio rapuit, impunitatem sibi pollicitus ab Imperatore *Michaële* qui & ipse *Euphrosinam* Sanctimonialem e Monasterio Principis eduxerat, & priori mortua uxore, matrimonio sibi copulaverat. Querimoniis a fratribus Virginis ad Imperatorem delatis, jussit *Michaël* Siciliæ Præfecto, ut, si ita se res haberet, *Euphemium* naso mutilaret ad perpetuam ignominiæ notam. Id cùm accepisset *Euphemius*, iis quibus præerat, aliisque Ducibus in partes tractis, ad Ameram, seu Præfectum Africæ transfugit, promisitque se omnem illi Siciliam subditurum, & grande tributum soluturum, modò Imperatoris titulum ipsi deferret. Annuit Ameras, & *Euphemium* valido instructum exercitu, & Imperatoris nomine insignitum remisit, ejusque opera Siciliâ potitus est, anno octingentesimo vigesimo octavo. Sed paulò post *Euphemius* in obsidione Syracusana confossus, perfidiæ pœnas dedit. Exinde Calabriam, Apuliam, & plerasque Italiæ partes occupavere Saraceni. Obiit impius *Michaël* anno octingentesimo vigesimo nono, cùm annos novem, menses octo imperasset. Ista discimus ex *Joanne Curopalate*, *Zonara*, & *Cedreno*.

III. *Theophilus* Michaëli patri successit, impietate & odio in sacras imagines non impar, quarum cultores dirè persecutus est, impiisque *Theophanem* ac *Theodorum* fratres religione spectatissimos. Quinquies in Saracenos expeditionem duxit vario belli eventu. In postrema versus in fugam, Amorium urbem a Barbaris expugnatam, multa hominum millia cæsa, ne mulieribus quidem ac pueris servatis, Primarios Duces, Patritios aliosque Viros illustres in captivitatem abductos vidit; quorum libertatem cùm ab Ismaëlitarum Principe, missis Legatis, & oblata pecunia impetrare non posset, mœrore confectus, & ex frequenti glacialis aquæ potu contracto dysenteriæ morbo, excessit e vita, anno Christi octingentesimo quadragesimo primo, Imperii decimotertio per tres menses inchoacto. Morti proximus *Theophobum* de affectata tyrannide suspectum occidi jussit, ejusque caput sibi afferri capillisque ap- *Theophilus.*

ap-

prehenso, ejus manibus insultavit his verbis: *Jam neque ego Theophilus sum, neque tu Theophobus.* Ducturus uxorem, formosas undequaque puellas accersiri jusserat, quas inter eminebat *Icasia*, genere illustris, ingenio, & eruditione conspicua, formæ dignitate cæteris præstans. Quas cùm obambulans spectaret, aureum pomum tenens futurarum pignus nuptiarum, *Icasiæ* pulchritudinem admiratus: A muliere multa mala manasse dixit. Reposuit illa modesto cum lepore: A muliere quoque multa bona in hominum genus derivata. Haud placuit Imperatori Virginis liberior sermo; ideo ipsa dimissa, malum aureum *Theodoræ* dedit ex Paphlagonia oriundæ, eamque duxit uxorem, & Augustam creavit. *Icasia* nuptiis Imperatoris frustrata Monasterium condidit, in quo sibi Deoque vixit, eruditione literarum non neglecta; ingeniique fœtus reliquit ad memoriam posteritatis. Ex Theodora Michaëlem filium *Theophilus* suscepit, quem moriens Imperii reliquit heredem sub Augustæ tutela matris. In suspicionem ac periculum venit illa apud maritum, quòd Sanctorum Imagines coluisset, ac osculata esset, *Denderi* fatuo spectante. Quippe cùm ille ad Imperatorem retulisset, Mannam, id est, Dominam pulchras puppas habere apud se, easque complecti & osculari, *Theophilus* imagines esse suspicatus, quas Augusta venerabatur, ad ipsam ira percitus accessit, eamque durioribus verbis insectatus est, idololatram appellans. Subrisit illa nequaquam attonita, ac ingenioso commento Imperatoris iram sedavit, sui, puellarumque suarum formas in speculo expressas a fatuo *Denderi* puppas appellatas esse dicens. Juris exactor severissimus *Theophilus* fuit. Statim atque capessivit Imperium *Leonis Armeni* cædem ultus est, parricidis capite damnatis. Novercam *Euphrosinam* ad Monasticam Professionem, ex qua prolapsa erat ad nuptias, redire compulit. Privatorum causas interdum audiebat; annonæ, rerumque venalium cæterarum pretium moderabatur. Navem magnitudine nulli secundam, mercibus exquisitis onustam, ad portum secundis ventis appellere cùm vidisset, & ad *Theodoram* uxorem pertinere didicisset, ea vehementer increpita quòd se ex Imperatore naucleruim & mercatorem facere conaretur, ejusque turpem execratus avaritiam, navim ac merces comburi jussit. Mulieri cuidam de *Petrona* Drungario Augustæ fratre conquerenti, quòd celsioribus ædificiis luminibus suis obstrueret, jus dixit. Monitum scilicet *Petronam* ut mulieri faceret satis, nec ea de re curantem, habita quæstione, nudum in foro flagellari jussit, ejus ædes in mulieris incommodum erectas destrui materiamque & fundum ipsum eidem fœminæ attribuit. Urbem expurgavit meretricibus, & quod communiter incolebant prostibulum variis distinctum cellulis diruit; ac eo in loco ædes extruxit amplissimas excipiendis peregrinis. Libidinem domuit, de illoque narratur quòd cùm unius expedissequis Imperatricis pulchritudine captus, cupiditatem insanam explevisset, ab Augusta eam ob rem contristata veniam petierit, jurans se hac unica vice lapsum. Sed illa sive domesticarum, sive civilium qualiacumque ornamenta virtutum, in *Theophilo* infidelitas, impietas, & immanitas in sacrarum Imaginum cultores obscurarunt. Ista memoriæ prodidere *Joannes Curopalates*, *Zonaras*, & *Cedrenus*.

Icasia nobilis Virginis fortunæ obest eruditio.

Theodoræ Augustæ ingeniosum responsum.

ARTICULUS III.

De Michaële III. & Theodora Matre.

I. Michaël Theophili filius admodum puer patri in Imperium successit, cum *Theodora* matre consorte & Regente Imperii, *Theoctisto* & *Manuele* Patritiis tutoribus. Horum consilio & opera religiosa Imperatrix sacras Imagines & earum cultum restituit, congregato Concilio; *Joannem* Patriarcham Iconomachum extrusit, ac *Methodium* in ejus locum substituit, Confessorem sanctissimum. Bulgarorum Regem *Begorim*, bellum in Romanos molientem, virili & imperioso responsô absterruit, respondens se ad propulsandos ejus impetus esse paratissimam. Cæterùm ipsum vel a muliere victum iri, quod ignominiosum; vel mulieris victorem, quod inglorium. Renovatum itaque Bulgaros inter & Imperium fœdus est, restituta *Begori* soror inter captivos olim abducta, & in Aula Constantinopolitana Christianis instituta literis & sacris initiata. Cujus hortatu, & divinis flagellis, necnon terribili Judicii supremi picturâ a Monacho Romano *Methodio* expressa, ad Christi fidem cum tota gente perductus est, atque a Patriarcha Constantinopolitano in Bulgariam misso baptizatus, Imperatoris nomine *Michaël* appellari voluit. Novos Manichæos seu Paulicianos *Theodora* insectata est, eosque nisi errores ejurarent, e medio tolli jussit. Pii severitas Edicti in desperationem actos ad Saracenos deficere compulit, permixtosque Barbaris Imperii fines populari. Interea *Bardas* Theodoræ Augustæ frater, orta inter *Manuelem* & *Theoctistum* Patritios & Imperatoris tutores Imperiique Administros discordia usus, summam rerum ad se trahere molitus est, utroque ab administratione Reipublicæ summoto. Suo ab Aula secessu *Manuel* prudentissimus invidiam declinavit. *Theoctisti* heroïca libertas & integritas Bardam de incesta cum nuru propria consuetudine redarguentis, & Imperatorem ab augendo primariis Aulæ dignitatibus nequissimo Pedagogo deterrentis, necem ipsi procuravit. Imperatoris & *Barda* crudelitatem execrata *Theodora* est: qui & eam privatam ad vitam redigere decreverunt. Id præsentiens Imperatrix sapientissima, pejoraque non immeritò formidans, exposita coram Senatu divitiarum in ærarium congestarum summa, ne administratio sua calumniis pateret, Imperio se abdicavit, Palatioque excessit anno Christi octingentesimo quinquagesimo-quinto. Paulò post missus *Petronas* Theodoræ frater, qui ipsam cum filiabus attonderi & Moniales fieri juberet: quo indutæ habitu, ac opibus spoliatæ omnibus, in Cariani Palatium relegatæ sunt, ubi *Theodora* paulò post obiit.

Theodorâ summotâ, rerum summam *Bardæ* arbitrio permisit *Michaël* Imperator, quem Curopalatæ dignitate auxit. Quo cum in Saracenos ducto exercitu, cladem passus maximam est, vixque ipse evasit. Feliciùs rem gessit *Petronas* alter *Michaëlis* avunculus, qui alia post quadriennium expeditione profligato Saracenorum exercitu, cæsoque Duce, Romani gloriam Imperii restituit. *Ignatium* Patriarcham *Methodii* Successorem, *Bardas* e Sede deturbavit, ac dirè persecutus est, quòd ipsum ob incestam cum nuru stupri consuetudinem Communione privasset: Photiumque in ejus locum subrogavit anno octingentesimo quinquagesimo-octavo. Cæsaris dinde nomen ac dignitatem consecutus, id boni Reipublicæ præstitit, quòd Scholas Constantinopoli erexerit, bonasque literas pene exules revocarit, Philosophi-

Bulgarorum ad Christi fidem conversio.

Theodoræ Augustæ magnanimitas.

Bardas Cæsar Ignatium e Sede Constantinop. deturbat, Photium intrudit.

lycæum in ipsa Regia collocans, in Magnaura, cui *Leonem* celeberrimum Philosophum præfecit, *Joannis* Iconomachi Patriarchæ nepotem, ac Thessalonicensem quondam Episcopum, sed ob hæresim Iconomachorum depositum. Nec literæ tantùm, sed & Leges auctore *Barda* Cæsare refloruere. *Michaël* inane gerebat Imperii nomen, ludis, aurigationibus, ac perpotationibus totus deditus; ærarium, quod *Theodora* mater opulentissimum reliquerat, ineptis ac turpissimis sumptibus exhauriens, sacris denique impiè illudens mysteriis. *Bardas* Cæsar in expeditione Cretensi, assentiente *Michaële* Imperatore, *Symbatio* genero signum dante, cæteris ob nimiam ejus potentiam trepidantibus conjuratis, a *Basilio* Regii Cubiculi Præfecto cæsus est, anno octingentesimo-sexagesimo-septimo.

Michaëlis tertii vitia.

Cretensi omissa expeditione, Constantinopolim reversus *Michaël*, *Basilium* Imperii consortem fecit. Qui cùm veri amici functus officio, illum a nequitiis & sceleribus ad meliorem frugem revocare niteretur, *Michaël* reprehensionis impatiens, ipsum imperio exuere, & remigi cuidam illud deferre, quin etiam illum e medio tollere molitus est. *Basilius* compertis insidiis, temulentum Imperatorem vino sepultum trucidavit anno octingentesimo sexagesimo-septimo, cùm annis viginti quinque, id est, quatuordecim cum matre, & undecim solus, imperasset. Ista constant ex *Curopalate*, *Zonara*, *Cedreno*, *Glyca*, & *Constantino Manasse*.

ARTICULUS IV.

De Basilio Macedone, & Leone Sapiente.

Basilius Macedo.

I. Basilius in Macedoniâ obscuro natus genere, cujus stirpem ab Arsacidis falsò repetit *Curopalates*, Imperium variis ostentis prænuntiatum *Michaëlis* temulenti adoptione consecutus, ejusdem cæde sibi firmavit. Viso cœlesti ad pœnitentiam de parricidio agendam excitatus, crimen lachrymis, eleemosynis, & extructa in honorem Archangeli Michaëlis Basilica, expiavit, ut *Luitprandus* Lib. 1. Cap. 1. testatur. Ecclesiæ & *Ignatii* Patriarchæ causam contra *Photium* egregiè tuitus est, illum ab exilio revocavit, hunc expulit, secundùm Octavæ Synodi Oecumenicæ sententiam. Felix *Basilius*, nisi a se ipso mutatus, & *Santabareni* cujusdam præstigiis, ipsiusque *Photii* adulationibus illusus, illo in Sedem post *Ignatii* obitum restituto, destruxisset, quæ priùs ædificaverat. Saracenos variis in regionibus Imperii, & Manichæos *Chrysochire* Duce Romanis infestos profligavit. Multas extruxit, atque restauravit Basilicas. Regiam urbem splendidis ædificiis ornavit. Judæos plurimos munificentia sua pellexit ad fidem. Bulgaros in Christianæ religionis professione recentes missis Sacerdotibus & Monachis piissimis confirmavit. Ecclesiæ fines propagavit misso ad Russos sive Ruthenos Antistite, qui Christianam fidem & Sacramenta illos edoceret; quam ingenti miraculo convicti, cùm scilicet liber Evangelii ab Episcopo in ignem postulantibus ipsis conjectus, inviolatus mansisset, amplexi sunt, & baptismate initiati. Insidiis a *Georgio* & *Symbatio* Patritiis appetitus *Basilius*, illos oculis privari, conjurationis conscios in exilium deportari jussit. Filios tres, *Constantinum*, *Leonem*, & *Alexandrum* in societatem adscivit Imperii, natu minorem *Stephanum* Clero devovit, quatuor filias in Monasterio Sanctæ Martyris *Euphemiæ*, Christo consecravit. Magistratus dicundo juri constituit optimos, illisque stipendia ex publico decrevit, ut a captandis muneribus manus abstinerent. Pauperibus, quibus erat judicio disceptandum, alimenta subministrari curavit, ne inopiâ coacti vadimonia desererent. Ærarium insana *Michaëlis* Imperatoris prodigalitate exhaustum restauravit. Examinatis enim expensarum tabulis, ab iis qui malis rationibus acceperant, mediam partem restitui sanxit, temperata Optimatum Sententia, qui integram censebant repetendam. Judicia per sese interdum exercebat, & ad Ærarium generale descendens invigilabat, ne a tributorum & vectigalium exactoribus quidquam injustè extorqueretur. Fraudis occasionem ex numerorum notis dari animadvertens, loco notarum literis uti jussit, quas ipsi rustici legere possent. Procerum consilia suggerentium, ut Inspectores in Provinciam mitteret, cujus institutio muneris conduceret maximè ad augendos ærarii publici redditus, prudenter elusit. *Præstare* dicens, *aliquos lucrum injustum ex publico percipere, quàm malè metuere mulctam, quæ eos opprimat, aliquam.*

Photium e Regia Urbis Sede expellit, deinde restituit, magno Ecclesiæ damno.

Ruthenorum conversionem Basilius Macedo procurat.

Basilii Macedonis virtutes, & optima Reipublicæ regendæ ratio.

Constantino filio natu majori defuncto, *Basilii* domus in *Leone* inclinata recumbebat. Hunc *Santabarenus* Monachus præstigiator patri suspectum reddidit, a quo ornamentis Imperialibus exutus, in carcere detentus est, donec Senatoribus ad Regale convivium invitatis, ex Psitachi voce querula, *Heu, heu Domine Leo*, inclamantis, data occasio est Imperatori *Basilio* pro libertate & restitutione filii in pristinam dignitatem supplicandi. Obiit ex alvi profluvio *Basilius* anno Christi octingentesimo octogesimo-nono: cum *Michaële* annum unum, solus undeviginti imperavit. Ista ex *Curopalate*, *Zonara*, *Cedreno*, *Glyca*, & *Constantino Manasse* excerpta sunt.

Leo Sapiens.

II. *Leo* ob eruditionem *Philosophus* appellatus, *Basilio* Patri in Imperium successit. *Photium* Sede Constantinopolitana depulit, in eaque collocavit *Stephanum* fratrem. Illatam sibi a *Santabareno* Monacho nequissimo injuriam ultus est, quem flagris cæsum, & oculis orbatum, in exilium relegavit. Adversùs Bulgaros, & Saracenos infœliciter primùm pugnavit, sed utrosque postea vicit: illos Turcarum auxilio: istos *Eustatii* & *Andronici* fortissimorum Ducum opera. Qui trigamiam lege lata prohibuerat *Leo*, secundùm Canones in Ecclesia Orientali receptos; quartam duxit uxorem. Primam habuit *Theophaniam* sive *Theophanonem*, sanctissimam fœminam, & miraculis etiam illustrem, cujus in memoriam ipse templum erexit. Ex ea porro filiam unicam suscepit: secundam *Zoën* Stiliani Tzautzæ filiam, quæ nullos ipsi liberos peperit. Tertiam *Eudociam*, quæ in puerperii doloribus unà cum infante mortua est: quartam *Zoën* Carbonopsinæ filiam, ex qua filium sustulit *Constantinum*. Magnas in Ecclesia Constantinopolitana turbas quartum istud *Leonis* Imperatoris matrimonium excitavit. Ipsum namque cum ab aditu Ecclesiæ prohibuisset *Nicolaus Mysticus* Patriarcha, & Presbyterum qui has nuptias benedixerat, exauctorasset, Imperator illum e Sede Constantinopolitana deturbatum in Monasterium relegavit, substituto ejus in locum *Euthymio* viro religiosissimo. Tum *Leoni* venit in mentem tertias & quartas nuptias Lege lata licitas dicere: sed ipsum ab ea ferenda lege novus Patriarcha deterruit. Obiit ex ventris profluvio *Leo* Philosophus anno Christi nongentesimo undecimo, die undecima Junii, cùm annum Imperii vigesimum-quintum per tres menses inchoasset, ac *Alexandrum* fratrem Imperatorem, tutoremque *Constantini* filii designasset: Hæc scriptis tradita sunt a *Curopalate*, *Zonara*, *Cedreno*, *Glyca*, & *Constantino Manasse*.

Trigamiam prohibet. Quartam nihilominus duxit uxorem. Hinc graves in Ecclesia Constantinop. turbæ.

AR

ARTICULUS V.

De Alexandro, Constantino Porphyrogenito, Romano Lecapeno, & Romano Juniore.

Alexander.

I. A*Lexander* Basilii Macedonis filius, *Leonis* frater Philosophi, dissolutissimus Princeps, ac in crapulam atque libidinem projectus, *Constantino Leonis* filio in consortium Imperii adscito, tredecim mensibus Reipublicæ indignissimè præfuit. *Euthimium* Patriarcham adempta dignitate relegavit, cum priùs eum probris affici & pugnis cædi ab adversæ factionis hominibus permisisset; *Nicolaum* verò *Mysticum* in Sedem restituit. Bulgarorum Legatos arroganter excepit, contumeliosè dimisit, Simeoni eorum Regi minatus; qui idcirco rupta pace in Imperium arma movit. Obiit *Alexander* anno nongentesimo duodecimo, multo per nares & pudenda effuso sanguine, cum opiparè pransus & potus, pilæ deinde ludo se vehementiùs agitasset.

Constantinus Porphyrogenitus.

II. Post ipsum imperavit *Constantinus Porphyrogenitus* Leonis filius, septennis puer, sub *Nicolai* Patriarchæ, selectorumque Patritiorum tutela, quos moriens *Alexander* designarat, necnon *Zoës* matris, quæ ab *Alexandro* pulsa, de tutorum sententia revocata est, & ad Imperii administrationem assumpta. *Constantinus Ducas* ad invadendum Imperium animatus, in seditione quam excitarat, oppressus est, ejusque caput ad Imperatorem delatum. Patricii complures conjurationis conscii, quidam attonsi & in Monasteria detrusi, alii excæcati & exilio damnati, nonnulli capite plexi sunt. *Simeon* Rex Bulgarorum, pacis quam cum *Constantino* pepigerat, haudquaquam fidelis observator, Thraciam populabatur, Adrianopoli cujusdam Armeni proditione capta. Zoë Augusta, icto cum Saracenis fœdere, bellum in Bulgaros decrevit, cujus summam commisit *Leoni* Phocæ. Ancipiti marte primò pugnatum est, fusi tandem Bulgari fuere. *Leo Phocas* victoria tumidus ad res novas moliendas animos sumpsit, palamque affectavit Imperium. Is a *Romano Lecapeno* repressus, captus, excæcatus est: quem *Romanum* Imperator Custodem ac Patrem novo & ad hanc diem inusitato honoris genere appellavit, ducta in matrimonium filia ejus *Theodora*. Nova & Imperio proxima dignitas multos *Romano* æmulos suscitavit, a quibus etiam insidiis appetitus est. De ipsis habita quæstio, sumptumque supplicium. *Zoë* Augusta insidiarum conscia credebatur, quæ propterea Palatio summota, tonsisque capillis in Monasterio *S. Euphemiæ* Religiosam Vitam professa est.

Romanus Lecapenus.

III. *Romanus Lecapenus* anno nongentesimo decimo-nono Cæsar primùm, deinde Augustus appellatus est. Grassantes Bulgaros repellere frustra conatus, cladem exercitûs ad Pegas passus est maximam. Fœlicior fuit contra Saracenos pugna navalis, Tripolitana dissipata, submersaque Classe. *Romanus* Christophorum filium suum primò, deinde reliquos duos Stephanum & Constantinum, postremò nepotem ex Christophoro Imperatores coronavit. Et *Constantino Porphyrogenito* posteriorem a se filiisque locum tribuere ausus est homo insolens *Theophilactum* verò filiorum natu minimum Patriarcham fecit. Post obitum *Stephani* Patriarchæ *Triphon* Monachus in Sede collocatus est eâ conditione, ut certo elapso tempore *Theophylacto* Imperatoris filio adhuc puero cederet. Summæ Dignitati assuevit fiduciarius Monachus, conditionemque contra fas admissam implere noluit. Hunc *Theophanis* Cæsareensis Episcopi arte circumventum exauctoravit *Romanus*. Fingens nimirum *Theophanes* Imperatorem, quoniam crimen illi objicere non poterat, ob imperitiam ipsum e Sede Patriarchali exturbare velle effutireque ejus æmulos, quòd ne proprium quidem nomen scribere sciret, persuasit imprudenti ut nomen in Charta pura exararet, cui ejus cessio in gratiam *Theophylacti* Principis superscripta est. Cum Russis duobus navalibus præliis Imperatoria Classis fœliciter congressa est. Victi etiam non semel Saraceni, multis quas occuparant, ademptis urbibus. Interea *Romanus* liberalitate vel odium sui mitigare, vel peccata redimere satagens, præter alias distributiones, etiam æs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa ad centenarios undeviginti excreverat, tabulis in medio foro crematis. Pretium quoque numeravit pro iis qui Constantinopoli in conductitiis domibus habitabant. Verùm hæc ex alieno erogata beneficia *Romano* ad iram Numinis placandam nihil profuere. Ejus in Principem suum contemptum ac impietatem pari in ipsummet filii ejus impietate Deus ultus est. Anno scilicet nongentesimo quadragesimo-quarto, *Stephanus Romani* filius patrem Insignibus Imperii exutum, & attonsum, in Protam Insulam relegavit.

Romani liberalitas.

IV. Nec multò post *Romani* filios Imperio privavit, Cleroque invitos mancipavit, ac procul deportari jussit *Constantinus Porphyrogenitus*; ex indeque solus moderari cœpit Imperium. Religione, studiisque literarum, quæ & ipse coluit, & in Urbe Regia pene deficientia restauravit, laudem sibi peperit nonnullam; sed ebrietate, væcordia, & neglectu publicæ rei, maximâque indignorum ad Magistratus promotione, vituperationem subiit maximam. Eo Imperante, Turcarum Principes, & Elga Russorum Principis vidua, Constantinopolim venientes, Christo nomen dedere, & Baptisma suscepere. Obiit anno nongentesimo quinquagesimo-nono, die secunda Novembris, non absque suspicione veneni a *Romano* filio propinati. Vixit annos quinquaginta quatuor Cum patre *Leone Alexandro* patruo, & matre annos tredecim imperavit, cum *Romano Lecapeno* viginti sex, solus quindecim.

Romanus Junior.

V. *Romanus Junior* Constantini Porphyrogeniti filius ingenii satis ac perspicaciæ ad Rempublicam gubernandam habuit, si id ei per Ministros licuisset qui eum juvenilibus cupiditatibus ac studiis deditum esse voluerunt, ut ipsi Rempublicam tractantes, ingentes opes corraderent. Eo regnante, *Nicephorus Phocas* Cretam Saracenis eripuit, indeque in Syriam penetrans, victis hostibus, Berœâ captâ, opimis cum spoliis, & ingenti captivorum numero domum rediit. Roganti Imperatori quî fieret ut Romana res ita pessumiret, magna libertate respondisse fertur: *Ideo fit quòd tu imperas & pater meus exercitum ducit. Nam & tu Imperium perperam administras, & ille pecuniæ studet.* Obiit *Romanus Junior* anno Christi nongentesimo sexagesimo-tertio, ætatis vigesimo-quarto seu veneno potatus, seu viribus corporis libidine exhaustis Imperium quod annos tres & mensibus quatuor administrarat, filiis duobus *Basilio* & *Constantino*, ac eorum matri *Theophanoni* reliquit. Fuit illa cauponis filia, cui ante Regias nuptias *Anastasia* nomen. Hæc ex *Curopalate*, *Zonara*, *Cedreno*, *Glyca*, & *Constantino Manasse* comperta sunt.

Nicephori Phocæ libera responsio.

AR-

ARTICULUS VI.

De Nicephoro Phoca.

Spiritalis affinitas impedimentum Matrimonii in Ecclesia Orientali.

Nicephori Phocæ sordida indoles.

Absurdam impiamque Legem meditatur Nicephorus Phocas.

NIcephorum, licèt cupiditatem quâ flagrabat, Imperii dissimulantem *Josephus* Cubicularius & supremus Reipublicæ Administer opprimere conatus est missis ad Joannem & Romanum Duces mandatis, ut illum vel Monasticum habitum suscipere cogerent, aut e medio tollerent. Hi literas ad Cubicularios scriptas cum *Nicephoro* communicarunt, cumque ad capessendum Imperium coëgere. Tunc in Cappadocia versabatur, ubi ab omnibus Orientalibus copiis Imperator salutatus, indeque Constantinopolim reversus, a *Polieucto* Patriarcha coronatus est. *Theophanonem* Augustam *Romani Junioris* viduam uxorem duxit viduus ipse. Quem Patriarcha ab aditu sacrarii prohibuit, donec pœnas secundi Matrimonii secundùm Canones subiret. Vulgato deinde rumore, quòd *Theophanonis* liberos e baptismo suscepisset, ipsi sacris omnibus interdixit, nisi matrimonium solveret spiritalis affinitatis impedimento diremptum. At ille *Theophanoni* repudium dare noluit, flagrante adhuc amore, *sed quæstionem ad Summos Sacerdotes, & Senatûs Principes retulit;* qui ipsi ut adularentur, id responsi dedere: *Eum Canonem qui a Copronymo homine impio constitutus esset, valere non oportere.* Scriptoque ratum ejus matrimonium habuerunt. *Nicephorum* tamen recipere noluit Patriarcha, donec *Bardas* Cæsar ejus pater, & Regiæ Protopapa *Stilianus* Juramento confirmassent nullos Theophanonis filios ex sacro fonte, ab ipso susceptos esse. Militari laude excelluit *Nicephorus Phocas* profligatis in Cilicia & Syria Saracenis, & Cypro insula, Antiochia, aliisque urbibus expugnatis & Imperio restitutis. Verùm bellicæ fortitudinis gloriam in eo obscuravit sordida & illiberalis indoles, prædaque in militibus tolerata. Continentium ratione bellorum nova tributa instituebat, augebat vetera. Imperatorias largitiones Senatui fieri solitas imminuebat. Annua dona ab antiquo templis aliisque piis ædibus attributa penitus sustulit, Ecclesiarum censum augeri prohibuit. Ecclesiæ oppressit libertatem, consiliis Sacerdotum interesse volens ac præsidere, omnemque designandi Episcopos Auctoritatem sibi vendicans. Grassante fame binos medimnos aureo vendi jussit, *Basilii* Macedonis munificentiam haud imitatus, qui in summa annonæ difficultate publicis horreis apertis medimnos duodecim pro unico aureo populis distribui præcepit. Ecclesias tributarias fecit. Sordidum ejus animum ineptumque corporis habitum animo respondentem egregiè describit *Luitprandus* in Relatione de legatione sua, simulque exponit hominis improbitatem, quâ Romani Pontificis, & *Ottonis* Imperatoris Legatos indignè accepit ac violavit. Periit *Theophanonis* conjugis, & *Joannis Tzimiscis* insidiis anno Christi nongentesimo sexagesimo-nono, die Decembris undecima, ætatis quinquagesimo septimo. Sex annos totidemque menses regnavit. Insidias metuens Regiam mœnibus firmissimis circumdederat: quorum extructio civium animos ab ipso magis fecerat alienos, existimantium arcem contra se erigi: nec intellexerat imprudens nullam esse munitionem firmiorem Regum, quàm amorem subditorum. Legem ferre voluerat *Nicephorus Phocas* de militibus qui in bello occubuerant pari cum Martyribus honore colendis: sed absurdum Edictum Principis, cui res una militaris, religio nullatenus cordi erat, cum Antistites, tum Senatus prohibuere. Ista constant ex *Curopalate, Zonara, Cedreno, Glyca, & Constantino Manasse.*

ARTICULUS VII.

De Joanne Tzimisce.

Joannes Tzimisces Pœnitentiam a Patriarcha impositam suscipit.

Joannis Tzimiscis in Virginem Deiparam pietas.

POst *Nicephori* necem Imperator salutatus est *Joannes Tzimisces*. Romani Junioris filios statim collegas adhibuit, Acta *Nicephori* rescidit, Leonem Phocam ejus fratrem, Leonisque filium Nicephorum relegavit. Cùm ad Coronam Imperialem accipiendam ad magnam Ecclesiam progressus esset, ipsum ædis sacræ aditu prohibuit Patriarcha *Polieuctus*, donec cędem *Nicephori* eluisset. Summisso animo Pontificis interdictum excepit, eoque jubente Theophanonem Nicephori uxorem Regia ejectam, Proconesum deportari jussit illos, qui ipsa instigante eumdem Imperatorem trucidarant, damnavit exilio; Edictum quo sanxerat *Nicephorus*, ne quis absque suo nutu Episcopos designaret, palam dilaceravit, atque ad Numinis placandam iram opes omnes quas privatus habuerat, pauperibus erogavit: hisque peractis coronatus est. Bardam & Leonem Phocas, Leonisque filium Nicephorum, tyrannidem affectantes compressit, non absque clementiæ laude. *Theodoram* Constantini Porphyrogeniti filiam uxorem duxit anno Imperii secundo. Saracenos ab Antiochia repulit, in Bulgaros, Russos, Patzinachas, & Scythas ducto exercitu, insignem ope Deiparæ & *Theodori* Martyris, qui pro Imperio pugnare visus est, reportavit de Barbaris victoriam. Confecto bello, triumphi honorem Deiparæ Virgini detulit pius Princeps, ejus imaginem quadrigis, quæ Bulgaricis constratæ spoliis erant, impositam solemni pompa per Urbem Regiam devehi jubens, quam ipse albo insidens equo modestè secutus est. Coronam Bulgaricam Christo in Ecclesia appendit. Templum erexit magnificentissimum in gratiarum actionem. Aureis nummis & obolis primus Salvatoris insculpsit effigiem cum hac inscriptione: *Jesus Christus Rex Regum.* Absolvit etiam subditos universos fumario tributo. Veneno dato a Basilio Cubiculario, mortuus est anno nongentesimo septuagesimo quinto, die quarta Decembris, cùm annos sex totidemque menses imperasset. Hæc ex *Curopalate, Zonara, Cedreno, Glyca & Constantino Manasse* deflorata sunt.

ARTICULUS VIII.

De Basilio Bulgaroctono, & Constantino ejus fratre.

Basilius in Bulgaros victos crudelis.

I. JOanne Tzimisce mortuo, Imperium iis restitutum est, ad quos hæreditario jure pertinebat, *Basilio & Constantino* Romani Junioris filiis. Tum *Basilius* vigesimum, Constantinus decimum-septimum ætatis annum agebat. Contra ipsos tyrannidem usurparunt *Bardas* cognomento *Durus*, & *Bardas Phocas*. Hic in pugna interfectus: ille *Basilio* Imperatori, qui solus Rempublicam gerebat, Augusto tantùm nomine, & insignibus cum fratre Constantino communicatis reconciliatus est. Defectionum curis levatus, Tripolitanum, Damascenum, Tyrium, & Berytium Principes, qui conspiratione facta Antiochiæ agrum incursionibus vexabant, coërcuit, Romanisque servire coëgit. Bulgariam diuturno bello lacessitam, *Samuele* Rege, & *Gabriële* ejus filio devictis, sibi subjecit. Quindecim millia Bulgarorum militum, quos captivos fecerat, effossis oculis ad *Samuëlem* remisit, singulis centuriis uno monoculo præeunte: quorum aspectu in vertiginem ac deliquium lapsus Bulgarus Princeps, paulò post obiit præ mœrore

Bra.

Basilii avaritia, pessimaque gerendæ Reipublicæ ratio. Crabatas deinde, Sirmiumque Romano subdidit Imperio. Abasgos demum debellavit. Incredibilis avaritiæ fuit, adeo ut non ærarium dumtaxat, conclavia & cistas auro gemmisque refertas habuerit, sed subterraneos quoque anfractus labyrinthorum instar effossos pecunia repleverit. Tributum pauperum qui perierant, a divitibus exegit, quod *allelengium* vocatum est, frustra deprecante Patriarcha *Sergio*, ut insolentem gravemque exactionem tolleret. Subditis formidabilis quàm charus esse maluit: neque cives, neque milites pro recepta consuetudine, sed suo judicio & arbitratu tractare volens. Nullam doctorum virorum rationem habuit, eruditionem velut rem inutilem aspernatus. Viros nec genere, nec doctrina conspicuos a Consiliis habuit & ab Epistolis. Iram dissimulare noverat, occasione data in ultionem erupturam. Decreta sua haud facilè immutabat pertinacis ingenii Princeps. Vixit annos septuaginta duos, solus rerum potitus est annis quinquaginta. Obiit anno millesimo vigesimo-quinto, Decembri mense.

II. Triennio supervixit *Constantinus* ejus frater homo socors & dissolutus, vino, veneri, aleæ, mimisque deditus, calumniis faciles præbens aures, primarios optimosque viros opprimens & absque causa interdum excæcans: pecuniæ erga suos Eunuchos prodigus, erga cæteros admodum parcus: In exigendis tributis immisericors, Magistratus summasque dignitates nullo delectu vilibus homuncionibus conferens. Ex *Helena* uxore liberos masculini sexûs nullos susceperat, sed tres dumtaxat filias, Quarum unam *Romano Argyro* uxorem dedit cum Imperii dote. Obiit anno Christi millesimo vigesimo-octavo, Novembri mense, cùm annos quinquaginta cum fratre, solus verò tres imperasset. De his *Curopalates*, *Zonaras*, *Cedrenus*, *Glycas*, & *Constantinus Manasses*.

CAPUT VII.

De Imperatoribus Occidentis, & Regibus Francorum.

ARTICULUS I.

De Carolo Magno Imperatore.

Caroli M. Imperatoris inauguratio. CArolum *Magnum* Regem Christianissimum anno Christi DCCC. tria gravissima negotia ad iter in Italiam suscipiendum impulerunt, scilicet defectio *Grimoaldi* Ducis Beneventani, cædes *Herici* Ducis Forojuliensis, & violatio *Leonis* Papæ, quorum unumquodque acerrimè vindicandum existimabat. Forojuliensibus Ducem constituit *Cadolachum*, sumpto de Tarsaticensibus ob *Herici* necem supplicio. Hinc Romam quartò profectus, Conventum habuit in causa *Leonis* Papæ, qui se Sacramento purgavit, ut refert *Anastasius Bibliothecarius*. Ibidem claves Dominici sepulchri, ac loci Calvariæ, accepit cum vexillo, quod *Joannes* Hierosolymitanus Patriarcha per *Zachariam* Presbyterum ad ipsum miserat, factusque est sacrorum locorum dominus spontanea *Aaronis* Caliphæ cessione. *Anno 801.* In Natali Domini a *Leone* Papa proclamatus est & coronatus Imperator, ut *Eginhardus*, *Anastasius Bibliothecarius*, Annales Laureshamenses, & alii referunt. De Translatione Imperii a Græcis ad *Carolum Magnum*, singularem Dissertationem instituemus. Multa dona Ecclesiis Urbis obtulit novus Imperator. Post paucos dies, de Auctoribus seditionis in *Leonem* Pontificem commotæ quæstio habita, secundùm Legem Romanorum, qui ut Majestatis rei, capite damnati sunt. Sed Pontifex pro ipsis apud Imperatorem intercedens, capitalem sententiam exilio commutari obtinuit, ut Anastasius, & Annales veteres Francorum testantur. Romæ & Italiæ rebus ordinatis bellum Beneventanum gessit per *Pippinum* filium suum (ex Annalibus Loiselianis.) Dum in Italia versaretur, octo Capitula Legi Longobardicæ adjecit. *Capitularia.* Primum, *de chartis donationis faciendis*. Secundum, *de Aribanno*. Tertium, *de desertoribus*. Quartum, *de latronibus*. Quintum *de mancatione qualibet*. Sextum, *de Aldionibus publicis in jus publicum pertinentibus*. Septimum, *de latronibus*. Octavum *de servis fugacibus*. Aribannum est mulcta illis indicta, qui cæteris Regio mandato ad bellum pergentibus, domi resident. Est etiam pœna indicta pro contemptu Capitulorum, in quorum transgressores bannum sive exilium Regia Auctoritate decretum est. Mancatio est mutilatio quælibet. Aldiones filii sunt Aldiorum: Aldii autem sunt liberti cum impositione operarum facti. Dum adhuc in Italia versaretur, Legatos *Aaronis* Regis Persarum, & Amirati *Abraham* in confinio Africæ in Fossato regnantis excepit *Carolus M.*, ut constat ex Vitæ ipsius Auctoribus & antiquis Annalibus Francorum.

Anno 802. misit Legatos Constantinopolim *Carolus Magnus* pro sancienda pace cum *Irene* Augusta, quam expetiit in conjugem. Quæ quidem ab his nuptiis non abhorrebat; sed cùm Imperii Constantinopolitani status civili motu repente turbatus esset, & *Nicephorus* Patritius, *Irene* dejecta, imperium usurpasset, Legati *Caroli Magni* literis pacis a *Nicephoro* acceptis, in Franciam cum ejus Legatis rediere. (Ex Theophane, & Annalibus Laureshamensibus.) Eodem anno Missos per Provincias ad jus dicendum direxit, Archiepiscopos, Episcopos, & Abbates, cum Ducibus & Comitibus, ut Chronicon Moissiacense commemorat. Habita etiam Aquisgrani Synodus, in qua Canonibus, Regula S. Benedicti, Legibus ab Episcopis, Abbatibus, Ducibus & Comitibus, recensitis, omnium Regni ordinum sancita est reformatio. (Ex eodem Chronico.) Capitula Missis Dominicis dedit Imperator, cùm ad res Ecclesiasticas, tum ad civiles & politicas pertinentia. Capitulare Missis Dominicis datum duplex edidit *Baluzius*. Primum Capitula XLI. alterum XXIII. complectitur. Ad eumdem annum refertur Capitulare Episcoporum, quod Capitula 22. continet a Presbyteris custodienda atque adimplenda.

Missi Dominici. *Missi Dominici* dicebantur, qui missi a Domino, id est, a Rege. Provincia seu regio quæ Missis Dominicis assignabatur, appellabatur *Missaticus*, & *Missaticum*: Regnum pro Regis arbitrio in plura vel pauciora Missatica dividebatur, quorum unumquodque plures Comitatus & pagos continebat. Tum ex Ordine Ecclesiastico, tum ex Laïco Missi Dominici eligebantur, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Duces, Comites, aliique Nobiles Viri. Ad unumquemque Missaticum duo ut plurimùm Missi Dominici dirigebantur, unus Clericus, alter Laïcus. Postquam suis Missaticis a Rege designati fuerant, ab ejus Majestate accipiebant Capitula, sive Commonitoria. Dabatur & iisdem Tractoria, sive Regiæ literæ, quarum beneficio in locis sui Missatici recipiebantur, accipiebantque stipendium a Ministris Comitum, qui tenebantur illud ab iis exigere qui in Missatico morabantur. Lib. 4. Capitularium cap. 73. *De Dispensa Missorum Dominicorum*, id est, de eorum stipendiis statuitur. Episcopis uberior subministrabatur

batur annona quàm Ducibus & Comitibus. Missi Dominici qui Episcopi, Abbates, vel Comites erant, quamdiu prope suum Beneficium versabantur, conjectum, id est contributionem ab aliis accipere non poterant; postquam verò inde longè recesserant, tunc accipiebant secundùm quod in sua Tractoria continebatur, ut constat ex cap.69. ejusdem libri. Quamvis Episcopi Missos Dominicos honoris gradu in suis Diœcesibus præcederent, eorum tamen jurisdictioni in multis subdebantur ut patet ex Capitulis Missis Dominicis hoc anno datis, cap.2. *De Episcopis & reliquis Sacerdotibus, si secundùm canonicam institutionem vivant, & si Canones bene intelligant & adimpleant*. Comitibus Missi Dominici præponebantur, ut constat ex Lege Longobardorum Lib.2. Tit.53. Art.2. *Si Comes in suo Ministerio justitiam non fecerit, tunc Missus noster de hac causa sonare*, id est, inquirere *faciat, usque dum justitia ibi facta fuerint*. In illius Comitis Ministerio, qui rectè justitiam administraverat, diu morari non debebant, neque Placitum illic habere; sed ibi moram facere, ubi justitia, vel minùs, vel negligenter facta erat, ut constat ex lib.4. Capitularium cap.67. Quibus de rebus Missi Dominici cognoscerent, compertum est ex Capitulari quod *Carolus Magnus* hoc anno Missis suis dedit, ut inquirerent *De Episcopis & reliquis Sacerdotibus, de Abbatibus, de Monasteriis virorum, de Monasteriis puellarum, de decimis & nonis atque justitia Ecclesiarum Dei, de pauperum oppressione, de homicidiis, latrociniis, incestis, perjuriis*, aliisque hujusmodi criminibus, & utrùm *amicitia* esset, vel *discordia inter Episcopos, Abbates, sive Comites & Abbatissas, atque Vassos Regios*. Curare etiam debebant ut populus Sacramentum fidelitatis Regi renovaret. Quatuor tantùm mensibus in anno Legationes suas obibant, Januario, Aprili, Julio, Octobri, ut constat ex lib.3. Capitularium cap.83. Rationem Legationis suæ Regi reddebant; si quod dubium emergeret, de eo interrogabant in proximo Placito. Ad eas interrogationes & responsiones fiebant nova Capitula, quæ postea in Missaticis promulgabantur.

Capitularia.

Anno Christi DCCCIII. *Carolus Magnus* undecim Capitula Legi Salicæ addidit. Ad eumdem annum pertinet Capitulare de Lege Ripuarensi, duodecim Capita continens; item Capitulare de purgatione Sacerdotum; Capitulare de Immunitate Episcoporum & aliorum Sacerdotum ab expeditionibus bellicis, & alia quatuor à *Baluzio* eadem temporis notâ insignita. Ad eumdem annum referenda est Synodus Reginoburgi * habita de Chorepiscopis in qua tres Sanctiones editæ. Prima, ut Chorepiscopi deinceps non fierent; Secunda, ut de Ministerio Episcopali nihil præsumerent qui jam erant ordinati; Tertia, ut quæ gesta fuerant a Chorepiscopis, haberentur irrita. Ita responderat *Leo III. Arnoni* Salisburgensi Episcopo, quem *Carolus Magnus* Romam miserat, de hoc dubiæ disciplinæ Capite interrogaturum. Eæ Sanctiones in librum 7. Capitularium relatæ sunt. Eodem anno excepti a *Carolo Magno Nicephori* Græcorum Imperatoris Legati ad *Saltz* super fluvium Salam, quibus conditiones pacis in scripto datæ. (Ex Annalibus Francorum Laureshamensibus, Fuldensibus, Metensibus, & Bertinianis.) Expugnata Barcinona Hispaniæ civitas a *Ludovico* Aquitaniæ Rege, Caroli M. Filio, *Saton* Dux captus, & ad *Carolum* missus. (Ex Chronico Moissiacensi.)

Capitula de Chorepiscopis.

* Reginoburgum, *vulgò* Ratisbone *in Bavaria, ad Danubium, Episcopalis civitas sub Archiepisc. Salisburgensi.*

Belli Saxonici exitus.

Anno 804. bellum Saxonicum, quod annos triginta tres duraverat, confectum est. Decem hominum millia ex his qui utrasque ripas Albis fluminis incolebant, cæteris profligatis, cum uxoribus & parvulis translata, & huc illuc per Galliam & Germaniam dispersa. Ea conditio illis imperata, *ut abjecto dæmonum cultu, & relictis patriis ceremoniis, Christiana Fidei atque Religionis Sacramenta susciperent: & Francis adunati, unus cum eis populus efficerentur*, (Ex Eginhardo in Vita Caroli Magni) Ipsis concessit Imperator ut suis Legibus viverent, utque a tributo Regibus Francorum solvendo immunes essent. Juramentum fidelitatis ab ipsis postulatum, obedientiaque Præsulibus, & Clero, Judicibus ab Imperatore constitutis, & Missis Dominicis, præcepta. De his Poëta Saxonicus. Locus in quo Pactio firmata est, *Saltus* appellatur, vulgò *Saltz*. Ibidem editum Capitulare octo constans Capitibus. In iis sextum observatione dignum est, quod in Monasteriis Puellarum eas solùm infantes educari jubet, quæ religiosæ vitæ a parentibus destinatæ sunt, & Deo oblatæ, atque in ipso loco firmiter in Dei servitio perseveraturæ. Hæc sequitur in Capitularibus Imperatoris ad Presbyteros Admonitio duodecim capitibus comprehensa. Eodem anno Mantuæ reperta spongia Christi Sanguine, ut ferebatur, imbuta. *Leo* Pontifex Maximus rei veritatem exploraturus Mantuam adiit, indeque in Franciam veniens, Remis exceptus est a Carolo M. & Natalem Domini apud Carisiacum simul celebrarunt, ut Annales Loiseliani, Laureshamenses, Fuldenses, Bertiniani, Metenses, Monachus Egolismensis & Incertus Auctor in Vita Caroli M. testantur.

Saxones Christi jugo a Carol. M. subditi.

Quæ Puella in Parthenonibus educanda.

Leo III. a Carolo M. Remis exceptus.

Capitularia.

Anno DCCCV. *Theodorus* Caganus seu Princeps Hunnorum Christianus ad *Carolum Magnum* veniens de Behemannorum seu Bohemorum injuriis conquestus est. Ille ut Principem & Religionem Christianam tueretur, bellum in Behemaniam intulit, & per *Carolum* filium feliciter gessit, ut veteres Annales testantur. Eodem anno Capitulare condidit ad Theodonis Villam ante Natale Domini, quod sexdecim constat Capitulis. Ad eumdem annum pertinet alterum Capitulare, quod est *Ad omnes generaliter*, & viginti quinque Capitula complectitur in editione Bavarica *Viti Amerbachii*, in antiquis verò exemplaribus MSS. San-gallensi & Corbionensi, tria & viginti dumtaxat. Ad eumdem annum referenda sunt Capitula sexdecim *Jesse* Episcopo Ambianensi Misso Dominico data, quæ ex Codice MS. Bigotianæ Bibliothecæ edidit *Baluzius*. Eodem anno, & eodem in loco Capitulum *De honore Episcoporum & reliquorum Sacerdotum* conditum est, quod lib.7. Capitularium cap.390. legitur.

Carolus M. Regnum inter filios dividit.

Anno DCCCVI. Carolus Magnus Regnum filiis suis divisit. Aquitaniam, Vvasconiam, Burgundiam, agrum Lugdunensem, Provinciam, Sabaudiam, Vallem Segusianam usque ad Clusas, & quicquid inde per terminos Italicorum montium contra Meridiem & Occidentem usque ad mare vel usque ad Hispanias continetur, *Ludovico* natu maximo attribuit, Italiam & Bajoariam, atque Germaniæ partem *Pipino*: Franciam, Germaniæ partem alteram, Austriam, Neustriam, Turingiam, Saxoniam, Frisiam, &c. *Carolo*. Summam tamen in omnes illas ditiones & in filios ipsos potestatem sibi retinuit, quandiu superstes esset. Sanctiones quasdam unà edidit, quarum observantiâ pax inter fratres foveretur. Ipsi super omnia curam & defensionem Romanæ Ecclesiæ imperavit. De hac partitione & testamentum factum, & jurejurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, cum sanctionibus, pacis conservandæ causa factis, literis mandatum est, & ad *Leonem* Papam transmissum, qui assensum præbuit, & subscripsit, ut Annales Francorum Loiseliani, Laureshamenses, &c. testantur. Chartam hujus divisionis seu Testamentum Caroli M. lego apud *Duchesnium* Tom. II. & in Capitularibus editionis Ba-

lu-

Capitularia. luzianæ. Ad eumdem annum referuntur a *Baluzio* tria Capitularia, duobus ac viginti Capitulis constantia, quibus *Carolus Magnus* legem Bojoariorum adauxit. Eodem anno, cùm apud Noviomagum esset, Capitulare edidit infra Quadragesimam, quod ab eo loco *Noviomagense* dicitur. Capitula continet undeviginti. In his observatione dignum est caput 10. jubens ut unusquisque pauperes de beneficio, aut de propria familia nutriat: nec pauperes mendicando discurrere finantur; prohibeturque ne sic discurrentibus aliquid tribuatur, nisi manibus laborent. Eâdem temporis notâ consignantur Capitula excerpta de Canone, numero tria & viginti. Eodem anno *Carolus Magnus* misso contra Sorabos sive Sclavos *Carolo* filio, ipsos profligavit. Dux eorum in prælio cecidit, ædificata sunt ad ripas Salæ & Albis fluminis a Victore propugnacula. Sclavis compressis in Bohemos arma vertit *Carolus* Rex, eorumque fines maxima ex parte vastavit. *Pippinus* Rex Italiæ classem in Corsicam Insulam contra Mauros, qui eam vastabant, direxit: hujus adventu conterriti Mauri secessere. Interea *Ludovicus* fratrum natu minimus res Aquitaniæ & Hispaniæ curans, Navarros & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Saracenos defecerant, in fidem recepit. (Ex antiquis Francorum Annalibus, Loiselianis, Laureshamensibus, Bertinianis, & Metensibus, & ex Monacho Egolismensi in Vita Caroli Magni.)

Noviomagum Batavorum, vulgò Nimegue, ad Vacalim fluvium.

Lex de pauperibus.

Sclavi domiti.

Anno DCCCVII. *Carolus Magnus* Legatos *Thomæ* Patriarchæ Hierosolymitani, & *Aaronis* Caliphæ, ad se cum muneribus magnificis & elegantibus directos, Aquisgrani suscepit. *Burchardum* Stabuli Comitem cum classe misit in Corsicam, ut eam a Saracenorum incursibus tueretur, ut veteres Annales Francorum supra laudati commemorant. *Ludovicus* Barcinonem diuturna obsidione fatigatam Saracenis eripuit, ut testatur Astronomus in ejus Vita. Imperator Ingelheimium profectus, ibi Conventum Francorum habuit, ut refert Chronicon Moissiacense. Reliquiæ *S. Cypriani* Martyris, *S. Sperati* unius ex 12. Martyribus, Scillitanis, & *S. Pantaleonis* Martyris, ab *Aarone* Rege Persarum per *Caroli Magni* Legatos impetratæ, ex Africa Arelatem, ac deinde Lugdunum translatæ sunt, & in majori Templo *S. Joannis Baptistæ & S. Stephani* depositæ, illius Ecclesiæ sacris præsidente Leidrado. Qua de Translatione *Agobardi* Lugdunensis Archiepiscopi Carmen, *Adonis* Chronicon & Martyrologium ad diem 14. Septembris & Chronicon *Sigeberti* ad annum 802. legenda sunt. Eodem anno 807. *Carolus M.* Epistolas accepit a *Leone* Pontifice Maximo conquerente de justitiis per ejus Missos non factis. Eodem anno Capitulare condidit in Aquisgranensi Palatio, quod ex veteri Codice MS. Sancti Vincentii Metensis *Baluzius* edidit. Inscribitur, *Memoratorium qualiter ordinavimus, propter famis inopiam, ut de ultra Sequana omnes exercitare debeant.*

Sacra Reliquia.

Bellum Saracenicum.

Anno DCCCVIII. *Ludovicus* Rex *Caroli Magni* filius bellum in Hispania contra Saracenos fœliciter gessit, ut Astronomus in ejus Vita commemorat. *Carolus* Rex *Ludovici* frater *Godefridum* Regem Danorum Saxoniæ fines aggredi tentantem repulit, ut Annales Loiseliani, Laureshamenses, & alii testantur. *Eardulfus* Nordanhumbrorum Rex a suis Regno & Patriâ pulsus, in Franciam venit *Caroli Magni* imploraturus auxilium, indeque Romam profectus, per Legatos *Leonis III.* & Imperatoris, in Regnum restitutus est; (Ex iisdem Annalibus.) Triplex Capitulare hoc anno condidit *Carolus Magnus*. Primum tredecim non tam Capitulis, quàm titulis Capitulorum constans, editum est a *Baluzio*, ex Codice MS. Sancti Vincentii Metensis. Alterum septem Capitula complectitur. Tertium decem pariter Capitulorum totidem titulos.

Capitularia.

Anno 809. *Ludovicus* Rex misso in Hispaniam exercitu, *Ingoberto* Duce, Tortosam obsedit, naves ipse extrui curavit jussu *Caroli* Patris, ut incursiones Danorum seu Normannorum arcerentur, teste Astronomo in Vita *Ludovici Pii.* Colloquium de pace cum Danis trans Albim habitum, infecto negotio solutum est. (Ex veteribus Annalibus) Synodus de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio Aquisgranis celebrata Missique Legati ad *Leonem III.* qui finitivam super ea quæstione sententiam proferret: Legatio demandata est *Bernardo* Vvormatiensi Episcopo, & *Adalardo* Abbati Corbejensi. (Ex antiquis Francorum Annalibus, Monacho Egolismensi incerto Auctore in Vita Caroli Magni, & Adone Viennensi. Dogmaticam ea de quæstione Epistolam ad Summum Pontificem scripsit *Carolus Magnus*. Capitulare duplex anno 809. conditum edidit *Baluzius*. Primum capitulis constat 27. alterum 16. Mercata die Dominico agi prohibent. Hospitalitatem non solùm erga Missos Dominicos, sed erga omnes homines exerceri jubent. Vinum & annonam vendi vetant antequam colligantur, quia in pauperum detrimentum cedit hujusmodi emptio, & usuræ species est, cùm dives avarus anticipet solutionem, ut duplum vel triplum recipiat. De pontibus & viis teloneum accipi vetant, & ne cogatur ullus ad pontem ire trajiciendi fluminis causa, propter teloneum, si trajici compendiosiùs potest. Presbyterum qui chrisma dederit, ab Episcopo degradari sanciunt, & manu mutilari sæcularis Judicis sententia, si propter judicium subvertendum id fecerit. Cætera silentio prætereo.

Synodus Aquisgrani a Carolo M. congregata de Processione Spiritus Sancti.

Legatio & Epistola Imperatoris ad Leonem III.

Leges observatione digna.

Anno 810. *Pippinus* Rex *Caroli Magni* filius magnam Venetiarum partem subegit, & Duces earum in deditionem recepit. Eodem obiit anno qui ætatis ipsius erat 33. ut colligitur ex *Thegano* in Gestis *Ludovici Pii*. Veronæ in Monasterio *S. Zenonis* sepultum *Sigonius* testatur. Filium unum cui nomen *Bernardo*, & quinque filias superstites *Pippinus* reliquit. In quibus *Carolus M.* pietatis suæ præcipuum documentum ostendit, cùm filio defuncto nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecisset; inquit, *Eginhardus in* Vita *Caroli Magni*. Danorum in Frisiam cum navibus ducentis appulsus, & *Godofridi* Regis Danorum in Saxoniam cum copiis, mox irrupturi superbæ minæ, *Carolum Magnum* trans Albim cum exercitu evocarunt. Nex illata *Godofrido* a proprio Satellite finem bello dedit. Qui patruo successit *Hemmingus*, pacem cum *Carolo Magno* redintegravit. Hæc ultima Imperatoris expeditio de qua *Eginhardus* in ejus Vita, & antiqui Annales legendi. Tortosa seu Dertosa munitissima Hispaniæ civitas a *Ludovico* Rege expugnata, teste Astronomo in ejus Vita. *Nicephori* Constantinopolitani Imperatoris, & *Albaca* Caliphæ Cordubensis Oratores Aquisgrani audivit *Carolus Magnus*. Caliphæ pacem roganti concessit, ut veteres Annales, & Monachus Egolismensis in ejus vita referunt. Tria Capitularia hoc anno condita ex MS. Codice S. Vincentii Metensis publicavit *Baluzius*. Ex primo discimus eleemosynam a *Carolo Magno* missam Hierosolyma ad Ecclesias restaurandas. Studium orationis; perjurii, ebrietatis, vitiorumque cæterorum fugam, prædicationem per singulas Parochias, caritatem erga pauperes, qui solvendo satis non sunt secundùm Capitulare præcipit. Tertium continet instructionem Missorum Dominicorum. Primum Capitulis constat decem & octo, alterum sexdecim, tertium quinque complectitur.

Mors Pippini Regis.

Capitularia Carolo M. pietatem spirantia.

Anno 811. Carolus misit Legatos Constantinopolim ad Imperatorem Græcorum *Abytonem* Basileensem Episcopum, *Hugonem* Comitem Turonicum, & *Aronem* Longobardum. De fine postmodum vitæ suæ Christianæ cogitans condidit Testamentum, quod thesauros omnes in tres portiones; duas in partes viginti & unam subdivisit, tertiam integram reservavit ad quotidianos usus. Partes illas 21. Metropolitanis Imperii sui legavit Ecclesiis; ita ut Metropolita quilibet portionem suam cum suffraganeis suis partiretur, tertiam partem Ecclesiæ suæ retinens, duabus inter suffraganeos divisis. Quod verò ex tertia thesauri parte ad usus quotidianos servata, post obitum suum, aut rerum sæcularium voluntariam abdicationem superesset, rursus in quatuor partes dividi jussit: quarum una dictis partibus 21. adderetur; altera inter filios ac filias, nepotes ac neptes divideretur: tertia Christiano more pauperibus erogaretur: quarta distribueretur servis & ancillis. Bibliothecæ pariter suæ libros vendi jussit, eorumque pretium pauperibus erogari. Huic Testamento *Caroli Magni* quod ad posteritatis memoriam transmisit *Eginhardus*, subscripserunt septem Arc*iepiscopi, Episcopi quatuor, Abbates quatuor. Eodem anno *Carolus Magnus* pace cum Danis firmata, in tres partes Regni totidem direxit exercitus, unum in Hilinones *, quorum agros vastarunt Francorum copiæ: alterum in Pannonias, ad dirimendam controversiam de finibus inter Hunnos & Sclavos: tertium in Britones, ut eos in officio contineret. (Ex Annalibus Laureshamensibus) Eodem tempore *Heribertus* Oscam jussu *Ludovici* Regis obsedit, non expugnavit. [Ex Astronomo in ejusdem *Ludovici* Vita.] Ad hunc annum referuntur Capitularia duo *Interrogationis*, de iis nimirum quæ pro communi omnium utilitate interroganda statuit. Primum duodecim, alterum tredecim constat Capitulis. Ex his discimus, *Carolum Magnum* anno præcedenti triduana jejunia ad placandum Deum indixisse. Fucatam quorumdam religionem arguit, qui cùm sæculum se dimisisse gloriarentur, quotidie possessiones suas quolibet modo & arte augere studebant, & suadendo de cœlestis regni beatitudine, comminando de æterno supplicio inferni, & sub nomine Dei aut cujuslibet Sancti, simpliciores seu divites, seu pauperes, rebus suis expoliabant, & legitimos eorum heredes exheredabant, pietatis larvâ ad quæstum abusi. Alteri malo, quod Ecclesiæ honorem in discrimen adducebat, remedium attulit *Carolus Magnus*. Scilicet Episcopi & Abbates viles personas & servilis generis in Clerum & Monasteria recipiebant, plerosque etiam tondebant invitos. Hinc interrogavit: *In quo Canonum vel in cujus Sancti Patris Regula constitutum sit, ut invitus quislibet aut Clericus aut Monachus fiat? Aut ubi Christus præcepisset, aut quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus, & invitis O vilibus personis Congregatio fieret in Ecclesia vel Canonicorum vel Monachorum.* Prælatos etiam perstringit, qui magis student in sua Congregatione multos habere, quàm bonos: *Et non tantùm probis, quàm multitudine hominum delectantur; plus student ut suus Clericus vel Monachus bene cantet & legat, quàm justè & beatè vivat:* Cùm *tolerabilius ferenda sit imperfectio cantandi, quàm vivendi*. Ad eumdem annum pertinet aliud Capitulare, *De causis propter quas homines exercitalem obeditionem dimittere solent*. Novem constat Capitulis. A *Baluzio* editum est ex Codicibus MSS. Vaticano, & S. Vincentii Metensis. Ad eumdem annum pertinere Capitulare Bononiense, quod 11. Capitula complectitur, probat *P. le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum Tomo 7.

Caroli M. Testamentum.

* *Livones.*

Capitularia.

Avaritia sub larva pietatis damnata.

Cap. V. Secundi Capitularis.

Nemo invitus Clero aut Monasterio adscribendus.

Cap. 10.

Cap. 11. Clerici & Monachi eum delectu recipiendi.

Anno 812. *Carolus Magnus* Oratores *Michaëlis* Imperatoris Græcorum suscepit, & pace cum illis firmata, Basileus sive Imperator ab ipsis appellatus est, ut veteres Annales testantur. Duo hoc anno edidit Capitularia. Primum *pro Missis Dominicis ad exercitum promovendum*: quod novem constat Capitulis. Secumdum, *Pro Justitiis infra patriam faciendis*, quod Missos Dominicos spectat, & Capitula 13. continet.

Pax cum Græcorum Imperatore.

Anno 813. quinque Concilia celebrari curavit *Carolus Magnus*, Arelatense, Remense, Moguntinum, Turonense, & Cabilonense de quibus supra diximus. (Ex veteribus Annalibus & Chronico Moissiacensi, quod tamen Cabilonense prætermittit.) Jussit Imperator ut de Synodorum Decretis ad Placitum postea referretur. (Ex eodem Chronico). Ex istarum Synodorum Canonibus apud Aquisgranum in Conventu generali Francorum collatis Imperator excerpsit Capitulare in Capitula 26. distinctum, filiumque *Ludovicum* Imperatorii nominis consortem fecit, ut idem Chronographus testatur. Facta est autem *Ludovici* assumptio in consortium Imperii solemni ritu in Ecclesia, coram Episcoporum, Optimatum, & populi frequentissimo cætu, fusis a *Carolo Magno* precibus, postquam filio præcepit imprimis *Deum diligere & timere ejus præcepta servare in omnibus, Ecclesias Dei gubernare & defendere a pravis hominibus, sororibus suis & fratribus, nepotibus & omnibus propinquis, indeficientem misericordiam semper ostendere: Sacerdotes honorare ut patres, populum diligere ut filios, Cœnobiorum consolatorem & pauperum esse; fideles Ministros & Deum timentes constituere, nullum ab honore suo sine causa discretionis ejicere, semetipsum coram Deo & omni populo irreprehensibilem demonstrare*. Cùm verò *Ludovicus* Rex omnia præcepta Patris se religiosè observaturum promisisset, jussit Imperator ut Coronam super altare positam suo ipse capiti imponeret. Ita refert *Theganus* in Gestis *Ludovici Pii*. Bernardum nepotem in consortium Regni Italici, Ludovicum filium in consortium reliqui Regni Francici adscivit, ut veteres Annales testantur. Prudenter omnino *Carolus* Summum Imperium sibi retinuit, quoad viveret, in iis ipsis ditionibus quas filio ac nepoti destinavit. Eodem anno supplex Libellus a Fuldensibus Monachis adversùs *Ratgarium* Abbatem *Carolo Magno* oblatus est, quod viginti querimoniarum Capitibus constabat. Ad eumdem annum pertinet Capitulare Aquisgranense *De Justitiis faciendis, ex Lege Salica, Romana & Gundobada*. Capitulis constat viginti. Item Capitulare *De causis necessariis Ecclesiæ Dei & Populo Christiano*, Capitula XLVI. continens. In quibus tamen de causis Ecclesiasticis nihil habetur præter unicum verbum in primo Capitulo. Aliæ quinque Capitularia, quibus annis incertum, *Carolus Magnus* condidit, quæ partim ex Schedis Doctissimi P. *Sirmondi*, partim ex aliis Codicibus MSS. edidit Vir clarissimus Baluzius.

Concilia Caroli M. jussu celebrata.

Carolus M. Ludovicum filium Imperatorem designat.

Præcepta a Carolo M. Ludovico filio data.

Capitularia.

Anno Christi DCCCXIV. V. Kalendas Februarii, obiit ex febri & pleuritide *Carolus Magnus* in Palatio Aquisgranensi, Extrema unctione, & Eucharistia, quæ tunc temporis post Unctionem infirmis dabatur, (ut colligimus ex Monacho Egolismensi) perceptis. Annum Imperii decimumquartum, ætatis sexagesimum-septimum numerabat. De pio ejus fine, & funere legendi *Eginhardus & Monachus Egolismensis*. Cibi & potûs admodum temperans fuit. Inter cœnandum aliquod acroama aut lectorem audiebat. Legebantur ei Historiæ, & antiquorum Regum gesta: delectabatur & libris *S. Augustini*, præsertim *de Civitate Dei*. Quo induebatur tempore, non tantùm amicos admittebat, verùm etiam si Comes Palatii li-

Mors Caroli Magni.

tem

Mores ejusdem, dotes, ac virtutes.

tem aliquam esse nuntiaret, quæ sine ejus jussu finiri non posset, litigantes introduci jubebat, & velut pro tribunali sederet, lite cognita, sententiam dicebat. Eruditus erat ac eloquens, Latini ac Græci idiomatis peritus, necnon cantûs Ecclesiastici, cujus disciplinam diligentissimè emendavit. In eleemosynis erogandis adeo munificus erat, ut angustiores fuerint Imperii ejus fines quàm caritatis. Ingentem enim pecuniæ vim non semel trans maria in Syriam & Ægyptum, atque Africam, Hierosolyma, Alexandriam, atque Carthaginem, Christianis indigentibus distribuendam misit. Ob id maximè Transmarinorum Regum amicitias expetebat, ut Christianis sub eorum dominatione degentibus refrigerium aliquod procuraret. Ecclesiam manè vespere, Sacrificii tempore, & nocturnis etiam horis, frequentabat. *Colebat præ cæteris sacris locis apud Romam Ecclesiam B. Petri Apostoli, in cujus donaria magna vis pecuniæ tam in auro quàm in argento, necnon & gemmis ab illo congesta est, multa & innumera Pontificibus munera missa. Nec ille toto Regni sui tempore quicquam duxit antiquius, quàm ut Urbs Roma suâ operâ suoque labore veteri polleret Auctoritate, & Ecclesia S. Petri non solùm per illum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesiis esset ornata atque ditata:* (inquit *Eginhardus* in ejus Vita.) Per omne vitæ suæ tempus ita cum summo omnium amore atque favore & domi & foris conversatus est, ut numquam ei vel minima crudelitatis vel injustitiæ nota a quoquam fuerit objecta. Amabat peregrinos, & eorum suscipiendorum magnam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non solùm Palatio, verùmetiam Regno videretur onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi, hujuscemodi pondere minimè gravabatur. Filiorum & filiarum educandarum tantam curam habuit, ut numquam domi positus sine ipsis cœnaret, numquam iter sine illis faceret. Cùm pulcherrimæ essent, & ab eo plurimùm diligerentur, *Mirum quòd nullam earum cuiquam aut suorum, aut exterorum nuptum dare voluit. Sed omnes secum usque ad obitum retinuit. Ac propter hoc, licèt aliàs fœlix, adversæ fortunæ malignitatem expertus est. Quod tamen ita dissimulavit, ac si de eis numquam alicujus probri suspicio orta vel dispersa fuisset.* Eginhardi verba sunt. Explicatione tamen eget iste *Eginhardi* locus. *Bertam* enim *Caroli Magni* filiam, *Angilberti* amore captam, persuasisse patri, ut sibi cum eo nubere liceret, idque obtinuisse legitur in *Angilberti* Vita ab *Harrulpho* aut *Anschero* scripta. Et *Nithardus* de *Angilberto* testatur, quòd *ex ejusdem Magni Regis filia Berta se fratremque suum Harnidum genuerit*. Ita ergo intelligendus *Eginhardus*, ut *Carolus Magnus*, si quam alicui suorum filiam suam nuptum locarit, non publico & solemni matrimonio, sed secreto conjungi voluerit, nec passus sit ut domum sponsi migraret, sed eam secum retinuerit. *Filias lanificio assuescere, coloque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere jussit.* (Ex Eginhardo.)

Devotio Caroli M. erga Ecclesiam Romanam.

Caroli M. filia ipsi charissima.

Caroli M. uxores.

Quod uxores *Caroli Magni* spectat, duxit primò *Hilmitrudem*, superstite *Pippino* patre, quam post aliquot annos repudiavit, ac *Desiderii* Longobardorum Regis filiam superduxit, *Bertha* matre suadente. Id unum *Caroli Magni* crimen, in quo haud diu versatus est, siquidem post annum *Desiderii* filiam in Longobardiam remisit, *Hilmitrude* Regina in Palatium & thorum revocata. Ex ea *Pippinum* suscepit & *Rothaidem* filiam. *Pippinum* ex concubina natum *Eginhardus* & *Paulus Diaconus*, & qui ipsos secuti sunt, Scriptores perperam dixere. Quos refellit satis *Stephani Quarti* Romani Pontificis Auctoritas, qui *Caroli Magni* & *Hilmitrudis* conjugium legitimum vocavit, illudque *Dei voluntate & consilio* contractum affirmavit. Eosdem Auctores refellit doctissimus *P. le Cointe* ex antiquis Litaniis post *Fastrada* cum *Carolo* nuptias scriptis, & a *P. Mabillonio* Tomo II. Analectorum editis, in quibus Adriano Papæ, Carolo Regi, Pippino & Carolo ejus filiis, alteri Pippino ac Ludovico, & Fastradæ Reginæ fausta optantur hoc ordine: *Adriano Summo Pontifici & Universali Papæ, vita. Carolo Excellentissimo & a Deo coronato Magno & Pacifico Regi Francorum & Longobardorum ac Patritio Romanorum, vita & victoria. Pippino & Carolo nobilissimis ejus filiis, vita. Pippino Regi Longobardorum, vita. Clodovico Regi Aquitaniarum, vita. Fastradana Regina, salus, & vita.* Sanè cùm post patrem primo loco nominetur *Pippinus*, anteponaturque filiis quos *Carolus* ex *Hildegarde* suscepit, designatur heres patris cum fratribus futurus. Occasionem calumniæ dedit *Pippini* relegatio in Prumiense Monasterium, postquam in patrem fratresque conjuravit, & *Hilmitrudis* Reginæ post repudium revocatio, cujus æquitatem Scriptores illi non expenderunt. Unde *Hermitrudem* concubinam, & *Pippinum* ex concubina natum scripsere. Mortua *Hilmitrude*, Carolus duxit *Hildegardem*, ex qua suscepit *Carolum*, *Carlomannum*, *Ludovicum* & *Lotharium*, filias verò *Adbeleidem*, *Bertam*, *Gislam Hildegardem*. Defuncta *Hildegarde* Regina, duxit *Fastradam*, ex qua duas filias suscepit, *Thedradam* & *Hiltrudem*. Extat *Caroli Magni* Epistola ad *Fastradam* Reginam data de indicendis Rogationibus extraordinariis & triduano jejunio, de consilio Sacerdotum, post reportatam de Avaris victoriam. Post obitum Fastradę duxit *Luitgardem* ex qua nullam prolem suscepit. Quintam uxorem duxit *Mathaldardem*, quæ *Rothildem* filiam ipsi peperit. Sextam duxit *Gersuindam*, ex qua suscepit *Adeltrudem*. Septimam duxit *Reginam*, ex qua *Drogonem* & *Hugonem* filios habuit. Octavam duxit *Adelluidam*, ex qua suscepit *Thedericum*. Mortua *Adelluida* anno 810. reliquam vitam cœlibem duxit. Conjugalem castitatem introductione concubinarum ipsum fœdasse, nonnulli falsò scripsere Neoterici. In pluribus Galliarum Ecclesiis publica veneratione ut Sanctus colitur V. Kalendas Februarii. A *Paschali*, qui sub *Frederico* Imperatore Antipapa fuit, in album Sanctorum relatus est: cujus Diploma de *Caroli Magni* Canonizatione cùm legitimi Pontifices non resciderint, nec ejus cultum aboleverint, aut prohibuerint, res sic tacita permissione sive tolerantia perseverat, inquit Cardinalis *Baronius* ad annum 844. In pluribus Martyrologiis celebratur Sancti Caroli Magni Imperatoris nomen. In pluribus Ecclesiis die 28. Januarii colitur, Aquisgranensi, Mindensi, Osnabrugensi, Parisiensi, Remensi, Rothomagensi, Tornacensi, & aliis. Lege Bollandum in Actis Sanctorum mensis Januarii, ad diem 28. Imperante Carolo Magno sanctitate celebres fuere Liudgerus Mimigardevonensis Episcopus, Angilbertus Centulensis Abbas, &c.

ARTICULUS II.

De Ludovico Pio Imperatore, & Rege Francorum.

Post obitum *Caroli Magni*, *Ludovicus Pius* Imperator Aquisgranum venit, Paternum Testamentum exsecutus est divisis ejus thesauris, prout jusserat: Sorores in Monasteria secedere præcepit. Mox generalem celebravit Conventum, & per universas Regni Provincias Legatos misit, qui ju-

Justitiam unicuique redderent, ut *Astronomus* in ejus Vita, *Theganus Nithardus*, & veteres Annales testantur. *Lotharium & Pippinum* filios Reges constituit, hunc Aquitanorum, illum Bojoariorum. Anno 815. pro Hispanis Christianis in Franciam confugientibus Diploma dedit, quod Tom. I. Capitularium a *Baluzio* editum est. Cùm Romani quidam in *Leonem III.* Pontificem Maximum conjurassent, & hi capitali addicti essent supplicio, ad Imperatorem perlatum est id Pontificis judicio factum: quod a Sacerdotali consuetudine longè alienum censens Augustus, *Bernardum* Italiæ Regem explorandæ veritatis causâ Romam direxit. Post solertem indagationem compertum est reos Lege Romana damnatos fuisse, *Leo* insons probatus, qui & Legatos suæ assertores innocentiæ ad Augustum misit, ut *Astronomus* in Vita *Ludovici*, & veteres Annales testantur. Anno 816. Soraborum & Vasconum solita levitate tumultuantium compressa insolentia est. (Ex Annalibus Laureshamensibus.) *Stephanus V.* qui *Leoni III.* successerat, in Gallias veniens, Remis a *Ludovico Augusto* susceptus est, eumque & *Irmingardem* conjugem ritu solemni coronavit. (Ex *Thegano*.) Donationes Apostolicæ Sedi ab avo & patre factas confirmavit, auxitque Urbe ac Ducatu Romano, necnon Insulis Corsica & Sardinia, ut ex Diplomate Donationis patet, ad *Paschalem* Papam transmisso anno 817. Eodem anno Generalis Conventus Aquisgrani habitus est, in quo Regulæ Canonicorum & Canonicarum sancitæ sunt. Hujus Conventûs meminere Astronomus, Annalista Laureshamensis, & Chronographus Moissiacensis. In eodem Conventu *Lotharium* filiorum suorum natu maximum Imperii consortem fecit, *Pippino* Regnum Aquitaniæ confirmavit, *Ludovico* Bajoariæ Regnum contulit, ut veteres Annales, Astronomus in Vita *Ludovici*, & Chronographus Moissiacensis, testantur. *Lotharii* inauguratio *Bernardo* Italiæ Regi novandarum rerum causa fuit. Cujus motus ut comprimeret *Ludovicus Augustus*, exercitum adversùs ipsum comparavit & in Italiam misit. *Bernardus* ab exercitu comprehensus, Cabilonem ad *Ludovicum Augustum* adductus est, teste Chronographo Moissiacensi. Astronomus & veteres Annales tradunt *Bernardum* viribus suis diffisum sponte in Galliam venisse, ut consilii pravè suscepti veniam a *Ludovico Pio* postularet. Chronographo Moissiacensi potiùs credendum. *Bernardus* Rex, cæterique conjurati, in carcerem trusi & capitali supplicio damnati in Consilio Imperatoris, anno 818. Sententiam capitis excæcationis pœnâ commutavit Augustus. Episcopi conjurationis participes in Judicium vocati, depositi fuere, scilicet *Anselmus* Archiepiscopus Mediolanensis, *Vuolfoldus* Cremonensis, & *Theodulfus* Aurelianensis. *Bernardus* Rex luminibus amissis, vitam præ tristitia paulò post amisit. (Ex *Astronomo*, *Thegano*, & veteribus Annalibus.) Eodem anno subacta est a *Ludovico Pio* Britannia, cujus Dux *Murmannus* Regium nomen usurpabat. (Ex iisdem.)

Leonis III. innocentia Ludovico Pio probata.

Stephanus V. a Ludovico Regnis susceptus.

Ludovici Pii Donatio Romanæ Ecclesiæ facta.

Conventus Aquisgranensis. Lotharius Ludovici Pii filius paterni Imperii consors.

Bernardus Rex Italiæ perduellis.

Conjuratorum damnatio.

Britannia subacta.

Anno 819. Aquisgrani Conventum generalem celebravit, in quo auditis Missorum Dominicorum relationibus, plura Capitula Legibus addidit, forensibus causis judicandis pernecessaria, ut Astronomus & Annales Laureshamenses testantur. Sex Capitularia ad hunc annum refert *Baluzius*. Primum, secundum, & tertium continent additiones ad Legem Salicam, vel ejusdem interpretationes. Primum Capitula 21. Secundum 9. Tertium 12. complectitur. Quartum, cujus hæc inscriptio est: *Capitula quæ per se scribenda, & ab omnibus observanda sunt*, 8. constat Capitulis. Quintum 29. Capitula continet, Legationem Missorum Dominicorum spectantia. Sextum, quod eorumdem Missorum instructio est, ex Codice MS. Monasterii *S. Galli* a *Baluzio* editum, 11. habet Capitula. Eodem anno *Sclaomirus* Abotritorum Dux, defectionis a Saxonum Præfectis accusatus, exauctoratus est, & exilio damnatus; suffecto in ejus Ducatum *Ceadrago*. (Ex Astronomo & veteribus Annalibus.) *Irmingarde* Imperatrice defuncta, *Ludovicus Augustus*, *Juditham Vuelfonis* Comitis filiam uxorem duxit. Mox celebrato apud Ingelheimium Conventu, copias misit adversùs Pannoniæ Ducem rebellem, quæ ipsius ditiones vastavere, illo in fugam verso, ut Annales Laureshamenses testantur.

Capitularia.

Ludovici Pii secundæ nuptiæ.

Anno DCCCXX. Tres in Pannonias exercitus adversùs Liudeuvitum Ducem missi sunt ex Conventûs Aquisgranensis sententia, ut Astronomus & laudati Annales referunt. Anno 821. Conventus apud Theodonis Villam a *Ludovico Pio* celebratus est: *Lotharius* primogenitus cum filia *Hugonis* Comitis connubio junctus: *Adhalardus* Corbejensis Abbas, *Vvala* & *Bernarius* ejus fratres, *Anselmus* Mediolanensis Archiepiscopus, & *Theodulfus* Aurelianensis ab exilio revocati, ut Annales Laureshamenses commemorant, necnon *Theganus* & Astronomus in Vita *Ludovici*. In Conventu apud Theodonis Villam Capitulare conditum est, quod ex duobus antiquis exemplaribus MSS. Colbertinæ Bibliothecæ publicavit *Baluzius*. Capitula V. continet.

Anno DCCCXXII. Generalis Francorum Conventus apud Attiniacum habitus est, in quo *Ludovicus Pius* publicè Pœnitentiam egit, cujus tres causæ fuere; quòd scilicet in fratres, in nepotem, & in agnatos peccasset. Fratres, *Drogonem*, *Hugonem*, *& Theodoricum*, impuberes & invitos tonderi præceperat, metuens ne exemplo Regis Italiæ, res novas aliquando molirentur. His in Conventu Attiniacensi reconciliatus est, & *Drogoni* Episcopatum, *Hugoni* Abbatias dedit: *Bernardum*, quamvis non immeritum, luminibus orbari consenserat; morsque oculorum amissionem post triduum erat subsequuta. Agnatos suos *Adelardum*, *Vvalam*, *& Bernarium*, eorumque sororem *Gundradam*, prava quorumdam Procerum per invidiam calumniantium suggestione deceptus, in exilium immeritos egerat. Hæc peccata publicâ Pœnitentiâ expianda duxit Imperator Piissimus, eamque suscepit non præ foribus alicujus Ecclesiæ, sed in generali Conventu Francorum, ad quem Episcopi, Abbates, Proceres, Magistratus magno agmine convenerant. Intellexit Religiosus Imperator, terrenæ Politicæ rationes apud Deum Principes non excusare, cùm in Legem Dei peccant, & a Justitiæ & Caritatis præceptis deviant. Peccata Regum non minùs quàm subditorum, si publica sint, publicâ Pœnitentiâ eluenda existimavit, ut universi populi cui scandalo fuere, saluti consulant. Sibi ipsi judex fuit. Peccaverat, quod solent Reges; Pœnitentiam publicam egit, quod non solent Reges. De his *Theganus* Cap. XXIII. *Astronomus* in Vita *Ludovici Pii*, & Annales Laureshamenses. In eodem Conventu Capitulare condidit *Ludovicus Augustus*, cujus *Agobardus* meminit in lib. *de Dispensatione rerum Ecclesiasticarum*, Cap. 2. Capitulis constat XXIX. quæ libro 1. Capitularium inserta sunt. Eodem anno Novæ Corbejæ Monasterium in Saxonia ad Visurgim condi cœptum est ab *Adelbardo* Abbate. Lege Libellum *De Constructione Novæ Corbejæ*, apud *Duchesnium* Tomo II.

Attiniacum, vulgò Attigny, ad levam Axonæ ripam, sur l' Aisne, in Campania, Diœcesis Remensis.

Ludovici Pii publica Pœnitentia.

Licèt verò piis officiis, publicæque Pœnitentiæ vacaret *Ludovicus Augustus*, administrandi tamen Regni curam sollicitudinemque non omisit. Hoc enim anno bellum Pannonicum, Hispanicum, Slavicum, Armoricum, ejus Imperio confectum est, ut

Bella.

Capitulare de Monasterio Pictavensi Sanctę Crucis.

ut Astronomus & veteres Annales testantur. *Pippinus Ingeltrudam Theberti* Comitis filiam uxorem duxit, & in Aquitaniam ab Augusto patre missus est, eique præceptum ut Capitulare de Monasterio Puellari *Sanctæ Crucis* apud Pictavos observandum curaret. Octo constat Capitulis Cap. 7. Statutum est ne Clericorum numerus ultra XXX. augeretur, & ut per omnia dictæ Congregationi *Sanctæ Crucis* obedientes essent atque subjecti, cujus numerus ad centum Moniales definitus est Cap. VI. Res nova non fuit quòd Clerici Religiosis Virginibus parerent. Eius enim rei exemplum in Anglia in Monasterio *Hilda* Abbatissæ sæculo VII. observavimus ex Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum a *Beda* adornata. Eodem anno *Ludovicus Augustus* apud Triburiam Decretum edidit adversùs percussores Clericorum.

Lotharius Imperator a Ludovico Patre creatus.

Anno DCCCXXIII. *Lotharius Ludovici Pii* filius a *Paschali* Romano Pontifice Rex Longobardorum & Imperator coronatus est, ut Astronomus in Vita *Ludovici Pii*, & Annales Laureshamenses testantur. *Ludovicus Augustus* Conventum celebravit Francofurti ex Orientali Francia, Saxonia, Bajoaria, Alemania, &c. *Carolum* filium ex *Juditha* Augusta suscepit. Conventum habuit apud Compendium, in quo *Candragum* Præfectum Abodritorum, & *Heriboltum* Regem Daniæ excepit. (Ex iisdem Auctoribus.) Ibi etiam colloquium de rerum Ecclesiasticarum dispensatione habitum, ut constat ex Agobardo in libro quem de eo argumento conscripsit.

Lotharius Romam a Patre missus Ecclesiæ & Reipublicæ pacem curat.

Anno DCCCXXIV. *Lotharius* Imperator a *Ludovico Augusto* Romam missus est, ut sedaret dissensionem, quæ post obitum *Paschalis* Papæ in novi Pontificis electione exorta fuerat. Ab *Eugenio II. Paschalis* Successore honorificè susceptus est. Ibidem Constitutionem edidit, quâ decrevit ut Summo Pontifici in omnibus justa servaretur obedientia, seu Ducibus & Judicibus ab eo constitutis ad justitiam faciendam. Ut vivente vel mortuo Pontifice, nulla fieret rerum Ecclesiasticarum deprædatio vel distractio. Ut electioni Romani Pontificis nullus impedimentum apponeret, sub pœna exilii; sed illi tantummodo Romani, quibus antiquitus concessum erat constitutione SS. Patrum, sibi eligerent Pontificem. Ut missi constituerentur a Domno Apostolico & ab ipso Imperatore, qui singulis annis ad eum referrent quomodo Duces & Judices justitiam facerent. Ut Senatus populusque Romanus Legem eligerent, sub qua vellent vivere, & hanc accuratè observarent. Ut Ecclesiæ bona injustè retenta, prætextu concessionis Pontificum, in potestatem Pontificis & Romanæ Ecclesiæ quantocyùs redigerentur. Ut cuncti Duces & Judices Imperatori, dum Romę versabatur, se sisterent. Ut omnes in omnibus obedientiam ac reverentiam Romano Pontifici præstarent, si Imperatoris gratia frui vellent. De his, aliisque a *Lothario* Romæ gestis, lege *Carolum Sigonium*. Eodem anno, *Ludovicus Augustus* ducto in Armoricam exercitu Britonum perduellium insolentiam castigavit, totâ Provincia ferro & igne vastata, acceptisque demum obsidibus, Rothomagum reversus est, ubi Michaëlis Græcorum Imperatoris Legatos audivit. (Ex Annalibus Laureshamensibus.)

Constitutio Lotharii Imp. in Romana Ecclesiæ bonum edita.

Britones domiti.

Anno DCCCXXV. Aquisgrani Conventum habuit *Ludovicus Augustus*, in quo auditis Bulgarorum Legatis, Capitulare promulgavit octo & viginti constans Capitibus; quod *Baluzius* ad annum DCCCXXIII. refert. Ad hunc annum referendum esse probat *P. le Cointe* ad annum 822. Num. 12. Nihil antiquius fuisse *Ludovico Pio* in administratione Regni quàm defensionem & exaltationem Ecclesiæ, docet Capitulum secundum, cujus hæc sunt verba: *Sed quoniam complacuit divina providentia nostram mediocritatem ad hoc constituere, ut Sanctæ sua Ecclesiæ, & Regni hujus curam gereremus, ad hoc certare & nos & filios ac socios nostros diebus vitæ nostræ optamus, ut tria specialiter Capitula & a nobis, & a vobis, Deo opem ferente, in hujus Regni administratione specialiter conserventur; id est, ut defensio & exaltatio, vel honor Sanctæ Dei Ecclesiæ & servorum illius congruus maneat, & pax, & justitia in omni generalitate populi nostri conservetur.* Admonitorem se Fidelium omnium eosque suos adjutores dicebat Pius Imperator. *Quamquam* (inquit Cap. 2.) *summa hujus Ministerii in nostra persona consistere videatur, tamen & divina auctoritate & humana ordinatione ita per partes divisum esse cognoscitur, ut unusquisque vestrûm in suo loco & ordine partem nostri Ministerii habere cognoscatur. Unde apparet, quòd ego omnium vestrûm admonitor esse debeo, & omnes vos nostri adjutores esse debetis.* Istud Capitulare admonitionem ad omnes Regni Ordines continet. Eodem anno Conventus Parisiensis de causa Sanctarum Imaginum habitus est, de quo egimus Dissertatione 6. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 8. 9. & 10. ostendimusque Conventum illum Catholicæ Fidei de Sanctorum Imaginum cultu non adversari, & Gallicanos Patres a calumnia vindicavimus.

Studium Ludovici Pii pro Ecclesiæ defensione & exaltatione.

Rex Danorum ad fidem conversus.

Anno DCCCXXVI. *Ludovicus Augustus* habito Conventu apud Ingelheimium varias Legationes audiit. *Herioltus* Rex Danorum, cum uxore sua, plurimisque Danis Moguntiæ baptizatus, in Daniam cum *Anschario* & *Autberto* Corbejensibus Monachis regressus est, qui Christianam Religionem in eo Regno propagarunt. *Heriboltum* Regem a *Ludovico Augusto*, Reginam ejus uxorem a *Juditha Augusta*, e sacro fonte levatos *Theganus* testatur. Primus e Danorum Regibus Christianam fidem suscepit *Heriboltus*, cùm ab Episcopis Gallicanis eruditus fuisset. Ecclesiam verò in Dania propagarunt Monachi etiam Gallicani Cœnobii Corbejensis. De his legenda *S. Anscharii* Vita a *S. Remberto* conscripta. In Conventu Ingelheimiensi Capitulare conditum est, quod septem constat capitulis. Ex quinto discimus quàm severè in Blasphemos animadverti voluerit Ludovicus Augustus. *Si quis*, inquit, *quolibet modo Blasphemiam in Deum jactaverit, ab Episcopo vel Comite pagi ipsius carceri usque ad satisfactionem tradatur, & publica Pœnitentia multetur.* Quantum fuerit ejusdem Imperatoris in Disciplinam Ecclesiasticam studium, Capitulum sextum probat, quo vetat ne quisquam in privatis & domesticis Oratoriis Missas celebrari faciat vel permittat absque dedicatione & permissu Episcopi Diœcesani. *Quod si fecerit, domus illius fisci juribus addicatur. Comes verò qui hoc cognovit, & non prohibuit, publica Pœnitentia multetur, vel honore privetur.*

Capitulare.

Pœna in blasphemos constituta.

Missas in privatis Oratoriis absque licentiâ Episcopi celebrari vetat Pius Imperator.

Bella.

Anno DCCCXXVII. *Ludovicus Augustus Pippinum* filium Aquitaniæ Regem cum exercitu contra Saracenos in Hispaniam direxit; sed copiarum nostrarum mora Saracenos otium dedit vastandi agros Barcinonensium ac Gerundensium, & Cæsaraugustam se recipiendi priusquam vel videri a nostris potuissent. *Ludovicus* duos Conventus habuit, unum apud Noviomagum, alterum apud Compendium. (Ex Annalibus Laureshamensibus.)

Placita.

Anno DCCCXXVIII. tria Placita consignant Annales veteres a *Ludovico Pio* celebrata; unum apud Aquisgranum, alterum apud Ingelheimium, tertium rursus apud Aquisgranum. In primo quæstio habita est de his quæ in Marca Hispanica contigerant. Duces exercitus honorum amissione meritò multati. *Baldericus* Dux Forojuliensis, cujus ob ignaviam Bulgari fines Pannoniæ superioris impunè vastarant, honoribus privatus

vatus

vatus, & Marca inter quatuor Comites divisa est. *Halitgarius* Cameracensis Episcopus, & *Ansfridus* Nonantulanus Abbas ad *Michaëlem* Græcorum Imperatorem Constantinopolim Legati missi sunt. In altero Conventu, de filiis suis *Lothario & Pippino* cum magno exercitu ad Marcam Hispanicam contra Saracenos mittendis consilium iniit *Ludovicus Augustus*. *Gregorii IV.* Pontificis Maximi Legatos audivit. In tertio varia Regni negotia ordinata. Indictæ quatuor Synodi anno proximo in quatuor Imperii partibus celebrandæ, Moguntiæ, Parisiis, Lugduni, & Tolosæ. Præscripta Capitula ab Episcopis in eisdem Conciliis tractanda, de instructione Missorum Dominicorum. Ista constant ex Annalibus Laureshamensibus, ex Epistolâ generali quam *Ludovicus Augustus* ex Placito Aquisgranensi scripsit, & ex Capitulari ibidem condito. Eodem anno bellum Armoricum confectum est, peremptus Tyrannus *Marmanus*, Britones domiti, generalis Conventus Venetiæ celebratus, Cœnobium Rothonense * a *Ludovico Pio* fundatum est (Ex Astronomo, & membrana antiqua dicti Monasterii.)

Quatuor Synodi indictæ.

Bellum Armoricum.

* S. Sauveur de Rhedon, *Diœcesis Venetensis.*

Anno DCCCXXIX. *Ludovicus Augustus* generalem Conventum Vvormatiæ habuit, in quo & annua dona suscepit, & Legationes plurimas audivit. Ibi etiam Capitulare condidit variis constans Decretis. Inter quæ unum extat, quo examen aquæ frigidæ prohibetur. De quo legendus *Hincmarus* in Epistolâ ad *Hildegarium* Meldensem Episcopum, examen hujusmodi approbans. In eodem Conventu *Bernardum* Marcæ Hispanicæ Comitem Cameræ suæ præfecit, ac Regni Administrum elegit, ut *Carolo* juniori filio adversùs *Lotharii* & partiariorum insidias consuleret. *Bernardi* recens dignitas & favor occultam conjurationem in apertum erumpere fecit incendium. Conjurationis originem & progressum *Nithardus* lib. 1. de dissensionibus filiorum Ludovici Pii exponit. *Juditha Augusta* a conjuratis impacta calumnia, quasi cum *Bernardo* Septimaniæ Comite adulterio se polluisset. *Ludovicus Pius* indicto apud Noviomagum Conventu, conjurationem dissipavit, *Hilduino* & *Vvala* Abbatibus abire jussis e Palatio, *Lothario* leniter ad officium revocato, conjurationis auctoribus custodiæ traditis & capitis supplicio damnatis, quibus tamen Pius Imperator vitam condonavit, Laicos tonderi, Clericos in Monasteriis custodiri jubens. Hæc gesta anno DCCCXXX. memorat *Astronomus* in Vita *Ludovici Pii*.

Conventus Vvormatiensis.

Lothariana conjurationis exordia.

Anno DCCCXXXI. Ludovicus Augustus generale Placitum Aquisgrani celebravit; ibi *Juditha* Imperatrix ab objectis purgavit se, invento nemine qui eam accusaret. Pius Imperator dudum exilio pro meritis damnatos patriæ bonisque restituit mansuetudine singulari. Conventus alter apud Theodonis Villam ab ipso habitus, in quo auditi Saracenorum Legati petitam pacem impetrarunt. *Bernardus* Comes adfuit Conventui, modum se purgandi ab eo quærens, more Francis solito, scilicet crimen objicienti semet objicere volens, armisque impacta diluere. Sed cùm accusator, licèt quæsitus deesset, cessantibus armis, purgatio facta est juramentis, (inquit Astronomus.) *Pippinum* filium placito adesse jusserat Imperator, sed Conventui se subtraxit.

Conventus generales sive placita.

Anno DCCCXXXII. cùm *Ludovicus Pius Augustoburgo* rediisset, quò ut motus quosdam in Bajoaria excitatos comprimeret, festinaverat, Conventum Aurelianis habuit: Illucque *Pippinum* filium adesse jussit, qui pene invitus occurrit. In suspicionem perfidiæ adductus *Bernardus*, honoribus privatus est. *Pippinus* ob contumaciam & morum insolentiam sub custodia privata Treveros perduci jussus, custodiæ a suis noctu subductus est. *Ludovicus Augustus* quamdam Regni divisionem inter filios suos *Lotharium* & *Carolum* constituit, quam emergentia postmodum impedimenta irritam fecere. (Ex Astronomo.) Ante Aurelianense illud Placitum, aliud habitum Moguntiæ Annales Bertiniani testantur, quò Francos Occidentales & Australes, Saxonesque sibi occurrere jussit *Ludovicus Augustus* ad *Ludovici* filii motus comprimendos, qui Alemaniam *Carolo* juniori fratri attributam invadere, imò & in Franciam arma inferre, & paternum Regnum usurpare meditabatur. Perduellionis incentor erat *Mathfridus* cui Imperator anno superiore vitam & hereditatem condonaverat, cùm ad mortem damnatus esset. Cùm patrem Rheno trajecto sibi imminere cum valido exercitu vidisset *Ludovicus*, mutato inpræsentiarum consilio, in Bajoariam rediit. Hunc lentè insecutus pater, cùm Augustoburgum pervenisset, illum ad se venire jussit, ac leniter increpito perduellionis veniam concessit, cùm jurejurando promisisset nusquam se hujusmodi facinus perpetraturum.

Anno DCCCXXXIII. cùm Aquitaniam *Pippino* adeptam Carolo dedisset *Ludovicus Augustus*, tres alii ejus filii *Lotharius*, *Ludovicus*, & *Pippinus*, adversùs eum cum ingenti exercitu processere, assumpto secum *Gregorio* Romano Pontifice, prætextu conciliandæ cum Augusto pacis. Conjunctæ sunt perduellium filiorum copiæ in pago Helisaciæ, in loco qui dicitur *Rotfelth*, id est, *Rubeus Campus*, juxta *Columb*, qui deinceps *Campus Mendacii* vocatus est. Maxima pars exercitûs populique ab Augusto ad filios defecit. Ipsi ablata uxor, & Tartonam Longobardiæ urbem in exilium deportata. Ille verò cum *Carolo* filio a *Lothario* captus, Suessionemque ductus, in Monasterio S. *Medardi* reclusus est, *Carolus* Prumiensi Monasterio commendatus. Kalendis Octobris, Lotharius ducto secum patre Compendium venit, ibique celebravit Conventum Generalem, ut Imperium Regnumque paternum ritu solemniori usurparet. Ibi Pœnitentiæ publicæ ab Episcopis addictus est *Ludovicus Augustus*: quo facinore graviter quidem peccarunt Episcopi, nefariæ conjurationi faventes, & filiis contra patrem adhærentes, violata fide quam ipsi juraverant: sibi tamen auctoritatem exauctorandi Imperatorem non tribuit Synodus Compendiensis, ut in Dissertationibus ostendam, ubi de Synodo Compendiensi, & de Ludovici Pii exauctoratione agetur. Anno sequenti, Communioni ac Imperio restitutus in Conventu apud S. Dionysium, *Judithham Augustam* recepit. Filios etiam *Pippinum* & *Ludovicum* ad se redeuntes complexus est, perduellione ipsis condonatâ. Pertinacior *Lotharius* civili bello Gallias permiscuit, duplicique reportata victoria insolentior, in spem Imperii totius elatus est. Adversùs ipsum valido cum exercitu processit Augustus pater, *Ludovico* filio suppetias ferente. Castris juxta Calviacum Villam positis, ita cum suis constrictus est *Lotharius*, ut nec fugæ, nec prælii locum videns, pacem rogarit, obtinueritque, ea conditione sibi imperata, ut stata die Alpibus excederet, ac deinceps absque Patris Jussione fines Franciæ ingredi non præsumeret, nec in paterno Imperio aliquid moliri. Ista constant ex Astronomo, Nithardo, & Annalibus Bertinianis. Lotharii execranda crudelitas, qui Sanctimonialem Ducis *Bernardi* sororem dolio inclusam in Ararim projici jussit, *Thegano* teste. Eodem anno, circa festum S. *Martini* Conventum generalem celebravit *Ludovicus Augustus* in Attiniaco Palatio, in quo tam Ecclesiasticis quàm publicis rebus consuluit. *Mandavit filio Pippino per Ermoldum Abbatem, res Ecclesiasticas, quæ in Regno ejus erant,*

Ludovici Pii exauctoratio.

Ejusdem restitutio.

Lotharius bello civili Pium patrem lacessit.

Conventus, sive Comitia.

quas

quas vel ipse suis attribuerat, vel ipsi sibi prærípuerant, absque cunctatione Ecclesiis restitui. Missos etiam per civitates & Monasteria transmisit, statumque Ecclesiasticum pene collapsum in antiquum statum erigi jussit. Itemque præcepit, ut Missi per singulos Comitatus irent, qui immanitatem prædonum atque latronum cohiberent. (Ex Astronomo).

Ludovici Pii restitutio confirmata.

Anno DCCCXXXV. Conventus apud Theodonis Villam a *Ludovico Augusto* habitus est, ubi cùm ab Episcopis approbata fuisset Imperatoris restitutio, inde cum Imperatore, Regnique Primoribus omnes in Metensium urbem profecti sunt, ubi relectis a *Drogone* Episcopo, quæ de restitutione Imperatoris acta fuerant, inter Missarum sacra, Dominica Quinquagesimæ, septem Archiepiscopi septem Reconciliationis Ecclesiasticæ orationes super eum cecinerunt, Deoque universi qui aderant pro cumulata Imperatoris restitutione multas gratias reddiderunt. Post hæc Theodonis Villam regressi sunt, ubi instaurata Synodus est, in qua *Ebo* Lotharianæ factionis incentor, ejusdemque conjurationis particeps *Agobardus*, depositi sunt, ut Astronomus in Vita *Ludovici* commemorat. Alterum eodem anno Conventum apud Vvormatiam habuit Imperator, cui *Ludovicus* & *Pippinus* Reges ejus filii adfuere. Ibi Missorum Dominicorum audita relatio. Comites officio segniter functi castigati sunt. Eodem anno, cùm nuntiatum esset Imperatori, *Lotharium* conditiones sacramento dudum firmatas violare, maximèque Romanæ Ecclesiæ homines, vexare, Legatos ad ipsum misit, *Monens ut memor esset, quia quando ei Regnum Italiæ donavit, etiam curam sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit, & quam ab adversariis defensandam susceperat, nequaquam a suis diripi permitteret* (inquit Astronomus.) Missi ad *Lotharium* Abbas *Fulco* & *Richardus* Comes, quibus adjunctus *Adrebaldus*, sive *Adrevaldus*, Romam ad *Gregorium* Papam Legatus. Episcopos duos ad *Ludovicum Augustum*, cum *Adrevaldo* in Gallias redeunte, Legatos misit Pontifex; sed hi *Lotharii* minis, ne Bononiam prætergrederentur, prohibiti sunt. *Adrevaldus* Epistolam a Pontifice ad Imperatorem datam ab eis occultè accepit, & cuidam suorum, mendici personam agenti, tradidit perferendam: teste Astronomo. Interim Normannos in Frisiam irrumpentes, ducto contra ipsos exercitu fugavit *Ludovicus Augustus*. Anno DCCCXXXVI. Duo placita generalia celebravit, unum Aquisgrani, alterum apud Stramiacum in Lugdunensi pago. Primum fuit Synodus ipsa Aquisgranensis II. de qua superiùs egimus. In altero ventilata est causa Lugdunensis & Viennensis Ecclesiarum vacantium (Ex Astronomo; & Annalibus Bertinianis, qui tamen ad annum 837. duplicem illum Conventum perperam referunt.) Anno 837. generalem Conventum apud Carisiacum celebravit *Ludovicus Augustus*, ubi *Carolum* filium ense cinxit, corona Regali caput insignivit, ipsique Neustriam attribuit. Ibidem auditis Nobilium Septimaniæ querimoniis adversùs *Bernardum* Ducem, Imperator *Bonifacium* & *Donatum* Comites, ac *Adrevaldum* Floriacensem Abbatem elegit, qui Missorum Dominicorum munere in illa Provincia fungerentur. (Ex Astronomo.)

Ludovicus Pius Ecclesiæ Romanæ defensor.

Placita, sive Comitia.

Lotharius Patri reconciliatus.

Anno DCCCXXXVIII. *Juditha Augusta* suadente *Ludovicus Augustus* Missos ad *Lotharium* filium direxit, qui eum ad patrem invitarent, præteritorum facinorum indulgentiam & medietatem Regni excepta Bajoaria, pollicitus, modo *Caroli* fratris sui adjutor, & tutor esse vellet. Æqua & utilis *Lothario* visa conditio est. Quamobrem ad Vvormatiense Placitum convenere: in quo *Lotharius* ad pedes patris prostratus, nec Regnum, sed indulgentiam ab eo se rogare humillimè contestatus est. Tum Regnum inter *Lotharium* & *Carolum* divisum est, excepta Bajoaria, quæ servata est *Ludovico*. *Lotharius* partem Australem a Mosa elegit, Occiduam accepit *Carolus*. Sic pax inter ambos fratres firmata; ut Astronomus & *Nithardus* testantur. Id contigit anno DCCCXXXIX. Obiit interim *Pippinus* Aquitaniæ Rex filiis relictis duobus, *Pippino* & *Carolo*. Varia in studia scissi sunt Aquitaniæ populi. Pars Pippinum Regem proclamavit, pars expectare se velle professa est quid *Ludovicus Augustus* de Regno & nepotibus decerneret. Imperator ducto in Aquitaniam exercitu, Regnum illud *Carolo* dedit Aquitanis fidelitatem ipsi jurare jussis. (Ex Astronomo, Nithardo, & Bertinianis Annalibus) *Ludovicus* Bajoariæ, Rex, inæquali Regni partitione commotus, iraque in patrem, invidia in fratres incensus, Alamanniam invasit, cum quibusdam Saxonibus & Toringis sollicitatis. Augustus Toringiam petens cum exercitu, *Ludovicum* in Bajoariam se recipere coëgit. Secundùm hæc indixit Conventum Vormatiæ Kalendis Julii ejusdem anni DCCCXL. celebrandum, ad quem *Lotharium* filium suum ab Italia vocavit, cum eo, cæterisque Fidelibus suis de *Ludovico* deliberaturus. Prope Moguntiam lethali correptus ęgritudine, ad mortem sese Christiano animo præparavit. Per *Drogonem* Metensem Episcopum fratrem suum, *quotidie Confessionis suæ munus, sacrificium spiritus contribulati & cordis humiliati offerebat. Cibus ejus erat solummodo per dies quadraginta Dominicum Corpus, laudante eo justitiam Dei, & dicente: Justus es Domine, ut quia Quadragesimæ tempus non jejunans exegi, saltem coactus idem jejunium tibi exsolvam.* Ludovico filio perduelli, rogantibus Episcopis, veniam ex animo indulsit. Obiit XII. Kalendas Julii, quæ dies erat Dominica, cùm sacram Communionem pro more percepisset, & cætera, quæ in egressu, animæ Christiano ritu agi solent, fieri postulasset; inquit Astronomus in ejus Vita. Annum ætatis numerabat sexagesimum-quartum, Regni Aquitanici trigesimum-septimum, Imperii vigesimum-septimum. Ejus Corpus Divoduri Mediomatricum in Basilica *S. Arnulfi* a *Drogone* fratre sepultum est. Ejus staturam & corporis habitum descripsit Theganus, animique dotes his verbis commendavit. *Lingua Græca & Latina valde eruditus. Sensum in omnibus Scripturis spiritalem & moralem, necnon & anagogem optimè noverat. Erat fortis in membris, agilis & impiger, tardus ad irascendum, facilis ad miserendum. Quoties mane in quotidianis diebus ad Ecclesiam perrexerat causa orationis flexis genibus fronte tetigit pavimentum humiliter diu orans, aliquando cum lacrymis. In tantùm largus, ut antea nec in antiquis libris, nec in modernis temporibus auditum est; ut villas Regias Fidelibus suis tradidit in possessiones sempiternas, & Præcepta construxit, & annuli sui impressione, cum subscriptione manu propria roboravit. Erat in cibo potuque sobrius, & indumentis suis moderabilis. Numquam in risu exaltavit vocem suam. Quotidie ante cibum eleemosynarum largitionem exhibuit, & ubicumque erat, Xenodochia secum habebat. Omnia prudenter & cautè agens, nihil indiscretè faciebat præterquam quod Consiliariis suis magis credidit, quàm opus esset: quod ei fecit Psalmodiæ occupatio, & lectionum assiduitas, & aliud quod ille non incipiebat: Quia jam dudum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis Summi Pontifices fierent. Et hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano.* Vetus & Novum Testamentum in Germanicam linguam Poëticè transferri jussit, ut Præfatio

Mors Pippini Aquitaniæ Regis.

Mors Ludovici Pii.

Ludovici Pii elogium.

fatio in librum antiquum Saxonicè scriptum testatur. * Theodulfus Aurelianesis Episcopus eleganti Carmine Ludovicum Pium commendavit. Tot Privilegiis Ecclesias munivit, tot opibus auxit Pius Imperator, ut post annos trecentos vulgata fuerit fabula, quòd propter effusam adeo munificentiam, a Deo fuerit increpitus, & vocem audierit sibi exprobrantem, quòd Ecclesiæ venenum addiderit. Abundante quippe divitiis Ecclesia, Clerus ab antiqua pietate deflexit, quia terrenæ possessiones diu cum virtutibus cohabitare non potuerunt. Id primi omnium vulgarunt Claravallenses Monachi, primi *S. Bernardi* Discipuli & Comites in Epistolâ ad Clericos Ecclesiæ Coloniensis, quæ refertur lib. VI. de Vita & miraculis ejusdem Sancti. *Desperata est*, inquiunt, *plaga Cleri hujus, a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse potuit cohabitatio, ex quo pauper factus propter nos Rex gloriæ ita paupertatem elegit, ut diceret:* Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. *Heu, heu, videmus venenum additum Ecclesiæ, sicut dictum est Ludovico, quem nominatis Pium, qui præcipuè ditavit Ecclesias. Legimus enim in Historiis ejus, quòd audierit vocem dicentem sibi:* Venenum Ecclesiæ addidisti. *An fortè vobis videtur absonum, venenum interpretari divitias? Christus etiam in Evangelio spinas vocat. Et Apostolus eas laqueum definit esse diaboli. Evadant ergo qui volunt fieri pauperes, & securè decantent, quia Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Memorabilis adeo prodigii testem appellant Historiam ejusdem *Ludovici*, cùm ante hæc tempora Scriptorum nemo ejus mentionem fecerit. Apage ergo fabulam. Ludovico Pio imperante, in Galliis sanctitate celebres fuere *S. Benedictus* Anianensis Abbas, *S. Adelardus* Abbas Corbejensis, *S. Gratus* Episcopus Augustensis, *S. Connuvoio* Abbas Rothonensis, *S. Anscharius* Monachus Corbejensis, Danorum Apostolus, & primus Episcopus Hamaburgensis, &c.

** Apud Duchesnium Tom. II. pag. 326.*

Fabula de Ludovico Pio confutata.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 745. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Donationis Papæ facta, non a Constantino, sed a Galliæ Regibus.*

R. Historica veritas est invictis momentis a me alibi probata. Hæc tamen Propositio exclusiva. *Donationes Papæ factæ, non a Constantino*, eo loci non habetur. En verba mea: *Donationes Apostolicæ Sedi ab Avo & Patre factas Ludovicus Pius confirmavit, auxitque Urbe ac Ducatu Romano, necnon Insulis Corsica, & Sardinia, ut ex Diplomate Donationis patet, ad Paschalem Papam transmisso anno DCCCXVII.* Hæc Diplomata Regum Christianissimorum munificentiam in Romanam Ecclesiam testantia num obliterari volunt? vel commemorari in Historia Ecclesiæ impatienter ferunt Religiosi Censores?

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 750. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Prædia a Pontificibus malè data, restituenda Ecclesiæ.*

R. Constitutionis a Lothario Imperatore editæ Romæ, rogante Eugenio Secundo Pontifice Maximo summa capita refero, quorum unum erat: *Ut Ecclesiæ bona injustè retenta prætextu concessionis Pontificum in potestatem Pontificis & Romanæ Ecclesiæ quantociùs redigerentur.* Hæc tantùm ibi. Narrationis meæ veritatem probavit ejus collatio cùm ipso Romano Capitulari, seu Constitutione Lotharii in Conciliorum Collectionibus, & Tom. II. Capitularium Regum Francorum pag. 318. a Baluzio edita, cujus hæc sunt verba: *De rebus autem Ecclesiarum injustè retentis, sub occasione quasi licentiâ acceptâ a Pontifice, volumus ut a legatis nostris in potestatem Domni Pontificis & in jus Romanæ Ecclesiæ celeriùs redigantur.* Hæc Lotharius. An injustos bonorum Ecclesiæ possessores ac detentores, falso donationis Pontificiæ prætextu a lege restitutionis excusari volunt Indiculi Censorii Auctores?

Nota.

PRæsumptæ donationis Ludovici Pii, quæ refertur a Gratiano *dist. 63. cap. Ego Ludovicus*, primus meminit Leo Ostiensis in Chronico Cassinensi *l. 1. c. 18.* eaque dicitur facta in Palatio Aquisgranensi an. 817. B. Petro Apostolo, ejusque Vicario Domino Paschali. Cùm proinde nulla ipsius extet memoria ante sæculum duodecimum, quo ineunte Leo Ostiensis supremam diem clausit, vel ex hoc solùm non levem falsitatis exhibet suspicionem. Sed & invictissimis etiam rationibus supposititiam esse probatur. Prima est, quia cùm tot Romani Pontifices ea, quæ Pippinus & Carolus Magnus Romanæ ecclesiæ concessere commemorent, altum apud eos est silentium hujus Ludovici donationis, quam inverosimile prorsus est subticuisse, si ex ea novum titulum rerum, quas possidebant, obtinuissent. Non desierunt deinde Imperatores, nempe Ottho I. & Henricus I. enumerare quæ Pippinus, & Carolus ecclesiæ Romanæ contulere easdem donationes suis diplomatibus confirmando: at nulla apud eos mentio donationis Ludovici, ut conspicimus Baronium legendo ad an. 962. & 1014. Legitur prætérea in hac Ludovici donatione, nedum Sardiniam & Corsicam ecclesiæ Romanæ elargitum esse, sed Siciliam insuper *sub integritate* cum omnibus adjacentibus territoriis. At quomodo potuit Siciliam ecclesiæ romanæ donare, cùm nec Carolus, nec ipsius Successores in sua habuerint potestate? Demum in ea sancitur mortuo romano Pontifice ipsius Successorem ritè electum more canonico esse consecrandum, ac deinde Legatos ad Imperatorem dirigendos. Hoc autem putum commentum est, ipso enim Ludovico adhuc superstite, ad postulationem Lotharii filii Ludovici, ejusque in imperio Collegæ, Eugenius II. decrevit Romanum Pontificem non consecrandum nisi adstantibus imperialibus Legatis. Quamquam autem Clerus romanus ab hac lege abhorreret, unde tandem Hadrianus III. illam rescidit, mos consecrandi Romanum Pontificem coram Legatis Imperatoris viguit etiam ultra seculum nonum, nec ut aboleretur auditus umquam est Romanus Clerus Ludovici donationem anteponere. Iis ex rationibus modò omnes peritiores Critici Ludovici donationem ut suppositititiam respuunt.

ARTICULUS III.

De Lothario Imperatore, Ludovico II. ejus filio, & Successore, & Carolo Calvo Francorum Rege, & post Ludovici obitum etiam Imperatore.

CUm *Lotharius* patrem suum obiisse accepisset confestim nuntios quaquaversum direxit, qui illum Possessionem Imperii olim ipsi dati mox initurum significarent, promittens unicuique honores a patre concessos se non modò servaturum sed

Lotharius.

sed auctorum. Dubios quoque fide, novo Sacramento jussit obstringi, capitale supplicium renuentibus comminatus. Hinc maxima populorum parte ipsi fidelitatem jurante, in spem universi Imperii invadendi excitatus est: ac in *Ludovicum* Germaniæ, *Carolum Calvum* Burgundiæ & Neustriæ, Reges, fratres suos, arma convertit, tracto in partes *Pippino* nepote de Regno Aquitaniæ cum *Carolo* contendente. Primus impetitus Ludovicus, *Lotharium* fortiter repulit. Carolus illius amicitiam & pacem frustra rogavit reverentiam primogenito debitam ipsi promittens. Res *Caroli* pene profligatæ videbantur. Hinc enim *Lotharius* cum ingenti exercitu ipsum persequebatur: inde *Pippinus* imminebat: illinc Britones infesti. *Hilduinus* Sandionysianus Abbas, *Gerardus* Parisiorum Comes, *Pippinus* Bernardi Regis Longobardorum filius, & alii quamplurimi ad *Lotharium* defecerant. *Carolus* cum fidelibus reliquis bene animatis obviam *Lothario* processit. Castra prope Aurelianum posita. *Lotharius* arte quàm marte, *Carolum* superare maluit, donec auctis sensim viribus penitus ipsum attereret. Iis igitur conditionibus prælium diremptum est, ut Aquitania, Septimania, Provincia, & decem Comitatus inter Ligerim & Sequanam, *Carolo* cederent: utque in ipsum & *Ludovicum* fratrem *Lotharius* tentaret nihil, donec in Placito generali Attiniaci proximè celebrando, eorum controversiæ componerentur: alioquin soluti essent sacramento quo se obstringebant. Mox *Lotharius* violata fide, in *Ludovicum* Germaniæ Regem duxit exercitum. Suorum defectione fugam capessere coactus *Ludovicus*, in Bajoariam se recepit. Resumptis deinde viribus *Adalbertum* Metensem Comitem, Lothariani Ducem exercitus vicit commisso prælio: statimque *Carolo* fratri venit in auxilium. Missæ ad *Lotharium* crebræ legationes ab utroque fratre; frustra rogata pax. Cruenta pugna ad Fontaneum * Autissiodorensis agri pagum tres inter fratres commissa est VII. Kalendas Julii anno 841. fusus fugatusque *Lotharii* exercitus. Hæc refert, qui præsens aderat, & pro *Carolo* pugnabat, *Nithardus*, libro 2. Enituit *Caroli & Ludovici* Regum pietas, qui victoria Dei munere concessa contenti, Lothariani exercitus reliquias tum persequi noluerunt, sat Christiani sanguinis effusum rati. Insequenti die, quæ Dominica erat, *Missa peracta*, mortui, amici pariter & inimici sepulturæ traditi, vulnerati collecti, transfugis, si reverti vellent, oblata venia. Tum Reges, populique, Episcopos consuluere de modo expiandæ tot Christianorum cædis, quam, inviti licèt, perpetrarant. Coacti velut in Concilium Antistites respondere: Compertum esse *quòd pro sola justitia & æquitate decertaverint, & hoc Dei judicio manifestum effectum: ac per hoc immunis omnis Dei minister in hoc negotio haberi, tam suasor, quàm & effector, deberet. At quicumque conscius sibi aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certè quolibet vitio quiddam in hac expeditione suasit, vel gessit, esset verè confessus secretè secreti delicti, & secundùm modum culpæ dijudicaretur. Verumtamen pro remissione, delictis mortuorum fratrum suorum, uti suo adjutorio ab his exuti liberarentur: Insuper autem, uti hactenus in justitia adjutor & protector illis Deus extitit, ita & deinceps ubique existeret. Proque his omnibus triduanum Jejunium injunctum ac celebratum est*. Ita refert *Nithardus* Lib. 3.

Bellum inter filios Ludovici Pii.

* Fontenay.

Regum Caroli & Ludovici religio.

Missæ Sacrificium.

Confessio Secreta.

Preces pro defunctis.

Eodem anno *Carolus* Rex Translationi Sanctorum *Medardi*, *Sebastiani*, *Gregorii*, *Tiburtii*, *Petri*, & *Marcellini*, *Marii*, *Marthæ*, *Audifacis*, & *Abacuch*, *Honesimi*, *Meresinæ*, & *Leocadiæ*, *Mariani*, *Pelagii*, & *Mauri*, *Floriani* & sex fratrum, *Gildardi*, *Sereni*, & *Remigii* Rotomagensis Archiepiscopi, in urbe Suessionensi interfuit, rogantibus S. Medardi Monachis, & sacra corpora propriis humeris *cum omni veneratione* transtulit. Insuper & villam, cui nomen *Bernathe*, ejusdem Ecclesiæ rebus per Edictum addidit, teste *Nithardo*.

Sacrarum Reliquiarum cultus religiosus.

Anno sequenti, *Carolus* & *Ludovicus* Reges, ut contra *Lotharium* fratrem, sed communem hostem, mutuò se tuerentur, Argentariam * convenerunt, ibique fœdus inire, quod *Ludovicus* Romana seu rustica Latina, Carolus Lingua Theudisca juravit. Utrumque Sacramentum refert, *Nithardus*. Confœderati Reges *Lotharium* insecuti, Lugdunum usque fugere compulerunt, ac Austrasiam totam, Regnique Burgundici partem relinquere. Secundùm hæc *Ludovicus* & *Carolus* in Palatium Aquisgranense convenere, quid consultius de populo ac Regno a fratre relicto agendum videretur, deliberaturi. Causa ad Episcopos delata est, *Ut illorum consultu, veluti numine divino, harum rerum exordium atque auctoritas proderetur* (inquit Nithardus.) *Quibus ab initio gesta Lotharii considerantibus, quomodo patrem suum Regno pepulerit, quoties populum Christianum perjurum sua cupiditas effecerit; quoties hoc, quod patri, fratribusque juraverat, frustraverit; quoties post patris obitum fratres suos exhæreditare atque delere tentasset: quanta homicidia, adulteria, incendia, omnigenaque facinora, sua nefandissima cupiditate universalis Ecclesia perpessa sit*, &c. *Ergo omnibus unanimiter visum est, quòd ob suam nequitiam vindicta Dei illum ejecerit, Regnumque fratribus suis melioribus se justè ad regendum tradiderit*. Ipsis tamen hanc Regni capessendi licentiam non dedere, donec illos interrogassent, *Utrùm illud per vestigia fratris ejecti, an secundùm Dei voluntatem regere voluissent*: Respondentibus autem, secùndum Dei voluntatem se Regnum administrare velle, dixere Presules: *Et Auctoritate divina, ut illud suscipiatis, & secundùm Dei voluntatem illud regatis, monemus, hortamur, atque præcipimus*. Tum Rex uterque ad Regni partitionem duodecim e suis elegit. Verùm haud substitit ista divisio. Nam *Lotharius* pacem tandem fratribus obtulit, ea conditione, ut Regnum omne, absque Longobardia, Bajoaria, & Aquitania, tres in partes divideretur, ac eligendi potestas penes *Lotharium* esset. Diu de partitione illa inter Proceres a singulis Regibus electos deliberatum. Interim *Carolus* Rex *Hermentrudem* Vodonis, & Ingeltrudis, filiam, Adelardi neptem, uxorem duxit. Missi Regum, ad Regni divisionem electi, difficile negotium, apud Theodonis Villam perfecere. *Ludovicus* ultra Rhenum omnia, citra Rhenum verò Nemetum, Vangium, & Moguntiam civitates pagosque sortitus est. *Lotharius*, quicquid inter Rhenum & Mosam, Scaldim & Ararim situm est. *Carolo* Francia Occidentalis, a Mari scilicet Britannico ad Mosam usque cessit, cum Occitania & Marca Hispanica. Pax illa inter *Ludovici Pii* filios inita est anno DCCCXLIII. Ista constant ex *Nithardo* & Annalibus Bertinianis.

* Strasbourg.

Reges Ludovicus & Carolus Regnum a Lothario relictum, ac ab ipsis legitimè partum capessere nolunt inconsultis Episcopis.

Regni partitio.

Caroli Calvi Nuptiæ.

Anno 844. *Bernardus* Marcæ Hispanicæ comes, Regni quondam sub *Ludovico Pio* Administer, cùm res novas moliretur, Francorum judicio, jussu *Caroli* Regis, capitalem sententiam in Aquitania subiit. *Lotharius Ludovicum* filium suum cum *Drogone* Metensi Episcopo Romam misit, acturos ne deinceps ordinaretur Pontifex, nisi præsentibus Imperatoris Legatis. *Ludovicus* Princeps in Regem a *Sergio* Papa hujus nominis Secundo consecratus est.

Eodem anno Conventum in Villa Colonia celebravit

lebravit *Carolus* Rex, in quo edidit Capitulare sex constans Capitulis. *Caput* quintum Regia prudentia, æquitate, & benignitate dignissimum est, quo ita sanxit: *Et si fortè subreptum nobis quippiam ut homini fuerit, competenter & fideliter, prout Sublimitati Regiæ convenit, & necessitatibus subditorum expedit, ut hoc rationabiliter corrigatur; vestra fidelis Devotio admonere curabit.*

Lex Caroli Calvi prudenter lata.

Anno 845. Normanni Lutetiam usque pervaserunt, quibus resistere non valens *Carolus* Rex, quibusdam pactionibus, & munere septem millium librarum, eis reditum persuasit. *Fulcradus* Comes, & Provinciales cæteri, a *Lothario* desecere. *Carolus* Rex Christianissimus *Pippino* nepoti Regnum Aquitaniæ concessit, cùm ab eo sacramentum fidelitatis priùs accepisset. Bellum contra *Nomenoïum* Britonum Ducem infeliciter gessit. Synodi ad Theodonis Villam, in Verno Palatio, & Bellovaci habitæ, *Carolò Calvo* jubente. Anno sequenti Conventus in *Sparnaco* Villa celebratus est. Anno 847. *Abdirhamani* Regis Saracenorum Legatos *Carolus Calvus* audivit. Dani Armoricam infestarunt; triplici commisso prælio Britones fuderunt, Ducemque fugarunt *Nomenoïum*; qui pacem ab ipsis muneribus redemit. Trium Regum fratrum Conventus apud *Marsnam* juxta Trajectum, in Diœcesi Leodiensi celebratus; in quo communi consensu Capitulare conditum, undecim constans Capitulis, quibus firmitati pacis & amicitiæ inter ipsos consultum est, & decretæ Legationes ad Ducem Britonum, & ad Normannorum Regem, pacem ipsis imperaturæ. Anno 848. *Ludovicus* Rex Sclavos in Germaniam irruentes; *Carolus Calvus* Normannos oppugnantes Burdegalam; *Lotharius* Saracenos Beneventum occupantes, profligarunt. Sed vix Aquitaniâ *Carolus* excesserat, cùm Dani rursus Burdegalam occupavere prudentibus Judæis, ac devastatam incendere. Aquitani desidia inertiaque *Pippini* coacti, *Carolum* adiere *Calvum*, eumque in Regem elegere, Rex Aquitaniæ consecratus est Aurelianis ab Episcopis Regni Aquitaniæ. Fuerat a *Ludovico Pio* creatus post obitum *Pippini* fratris. Aquitanicum Regnum a triennio *Pippino* nepoti beneficiario jure concesserat. *Pippinus* malè gerebat Rempublicam, nec Regnum sibi datum a Barbarorum incursionibus tuebatur: insuper & subditos vexabat. Hinc Aquitani jugum illius excussere, & Principali Domino se dedidere. Anno sequenti, novi Regni possessionem iniit: sed *Nomenoïo* Britonum Duce hinc Andegavos & vicina loca invadente: illinc Normannis Petricorium Aquitaniæ civitatem populantibus, nova subinde oriebantur negotia. In Aquitania vagabatur *Pippinus*, haud abjecta spe Regni. Huic *Carolus* frater, qui in Aula patrui *Lotharii* agebat, dum in auxilium veniret, a fidelibus *Caroli* Regis comprehensus est, & ab Episcopis in Clericum attonsus, in Conventu apud Carnutum celebrato, cùm post Missarum solemnia conscendens ambonem, professus esset, *se ob divinæ servitutis amorem Clericum nullo cogente velle fieri*: ut referunt Annales Bertiniani.

Synodi & Conventus a Carolo Calvo habiti.

Sparnacum *vulgò* Espernay, *ad Mitronam fluvium, in Diœcesi Remensi.*

Carolus Calvus Rex Aquitaniæ inauguratur.

Anno 850. *Lotharius* filium suum *Ludovicum* Romam misit, ubi a *Leone IV.* Pontifice Maximo in Imperatorem unctus est, ut iidem Annales commemorant. Normanni *Roricho* Duce, Frisiam & Batavum insulam, aliaque vicina loca per Rhenum & Vahalem devastarunt: quos *Lotharius* comprimere non valens, Dorestadum & alios Comitatus ipsis largitus est. Aliud Normannorum agmen Anglos aggressum, ab iis fortiter repulsum est.

Ludovicus Lotharii filius Imperator inauguratur.

Anno 851. *Lotharius* Imperator, *Ludovicus* Germaniæ, & *Carolus Calvus*, Reges, generalem Conventum apud *Marsnam* Palatium celebrarunt, ubi renovato fœdere, octo condidere Capitula ad pacis & amicitiæ firmitatem. Ea referunt Annales Bertiniani. Obiit Dux Britonum *Nomenoïus*. Cujus filius *Respogius Carolo* fidelitatem promittens, ab eo paterna ditione investitus est, adjectis Redonibus, Nannetis, & Ratensi pago. Anno 852. *Carolus Calvus Pippinum* nepotem a *Sancio* Vasconiæ Comite captum, & ad se adductum, in Monasterio *S. Medardi* Suessionensis tonderi jussit. Anno 853. Synodus Suessionensis II. jubente *Carolo* Rege celebrata est, in qua & Capitulare edidit Capitulis constans XII. Synodus eodem anno apud Vermeriam habita, ejusdem Regis jussu. Conventus apud Valentianas est habitus a *Lothario* & *Carolo*, ibique conditum Capitulare. Conventus eodem anno celebravit Carolus apud Silvacum, * & anno sequenti apud Attiniacum, & Leodium, in quibus Capitularia condidit. Aquitani ad *Ludovicum* Germaniæ Regem defecere; qui *Ludovicum* filium ipsis in Regem concessit. Hunc ex Aquitania fugat *Carolus*. Sed a *Pippino Juniore* e Cœnobio Suessionensi, & *Carolo* ejus fratre, jam Diacono, e Corbeiensi monasterio transfugis, Aquitania novis motibus turbata est.

Pax inter fratres Reges firmata.

Marsna a *vulgò* Mersen, *primo aut secundo lapide a Trajecto Mosæ sita, in Ruremundanâ Diœcesi.*

Synodi. Conventus. Capitularia.

Silvacum, *vulgò* Servais, *Belgica secunda Villa Regia, in pago Laudunensi.*

Anno 855. *Lotharius* Imperator hereditarium filiorum dissidium veritus, Regna sua inter eos distribuit. *Ludovico* Italiam cum Imperii titulo reliquit, *Lothario Juniori* eam Galliæ partem quæ ab illo (non, quod aliis placet, a patre) Lotharii exinde Regnum & Lotharingia est appellata: *Carolo* natu minimo Provinciam. Ipse verò relicta rerum humanarum cura, in Monasterio Prumiensi Monachum induit, ibique paucos post dies obiit IV. Kal. Octobris. *Hic eam vitæ varietatem attulit, ut meliorne an deterior fuerit, dijudicari non possit; nisi quòd mortis honestas omnem vitæ delere turpitudinem potuit*, (inquit *Sigonius* Lib. V. de Regno Italiæ.) Monasterii *S. Martini* Metensis frater esse dudum voluerat, ut docent antiqui versus * descripti in fronte Textus Evangeliorum, quem obtulit eidem Monasterio. Quod non ita intelligendum, quasi jam tunc Monachus fieri voluerit, sed inter Monachos conscribi ad orationum & bonorum operum communionem. Sic *Ludovicus Augustus* ejus pater, & *Ludovicus* Rex Germaniæ ejus frater, Sandionysiani Monasterii fratres erant, ut legimus Tomo IV. Spicilegii Dacheriani, pag 130. Triplicis enim generis Fratres erant in Cœnobiis. Alii Monastico habitu, dum valerent, induti, & Vitam Religiosam professi cum stabilitate: Alii habitu Monastico induti in extremis, in pœnitentiæ & devotionis argumentum, qui *Monachi ad succurrendum* dicebantur: Alii denique ad bonorum operum & orationum communionem a Monachis admittebantur, & nomina sua inter nomina Monachorum conscribi petebant & obtinebant; & vocabantur *Fratres conscripti*, ut docet *Vadianus* in Lib. 2. de Collegiis Monasteriisque Germaniæ veteribus, pag. 88. Nomina Fratrum Conscriptorum Cœnobii *S. Galli* edidit *Goldastus* Tom. II. Rerum Alamanicarum, pag. 184. & *D. Lucas Dacherius* nomina Fratrum Conscriptorum Monasterii *S. Dionysii*, Tom. IV. Spicilegii. Varia Capitula Longobardicæ Legi addidit *Lotharius* Augustus, quæ Tomo II. Capitularium Editionis Baluzianæ leguntur.

Abdicatio & Mors Lotharii Imp.

** Editi sunt a Baluzio Tom. 2. Capitular. pag. 1555.*

Triplicis generis fratres in Cœnobiis.

Anno 856. mense Augusto, *Carolus Calvus* apud *Bonoilum* * Parisiensis agri vicum Placitum habuit, in quo Episcopi saluberrimum ipsi consilium dedere ut monitis & increpationi *Benedicti III.* Pontificis Maximi acquiesceret; ac monitis Apostolicis sua adjunxere: seque increpatoriis Papæ literis non tangi professi sunt, quia suo jam functi erant officio in commonendo Rege. *Increpatio*, inquiunt, *quam in Epistolâ Domini Apostolici vobi-*

Episcopi Carolo Calvo Regi salubre dant consilium, ut Summi Pontificis monitis obtemperet.

scum

Bonoïlum, seu Bonogilum, vulgò Bopeuil.

seum & cum aliis fidelibus vestris audivimus, severissimè nos tangeret, si nos aliter non egissemus quàm isdem Dominus Apostolicus nos egisse, secundùm quòd ipse audierat, cum magna auctoritate mandavit. Nam quia nos in isto facto, unde nos specialiter redarguit, consentientes non fuimus, & vos ac fideles vestros, quos inde admonere convenit, & verbis, & scriptis, sicut ipsi scitis, & manentia scripta testantur, frequenter & salubriter commonuimus, ut quod contra salutem & auctoritatem factum erat, emendaretur, & ne deinceps committeretur, omnimodis caveretur, damnabiliter ista increpatione non tangimur. Sed & nunc nostris monitis illius monita conjungentes, & illius monitis nostra monita subjungentes, hortamur ut statum Monasteriorum in regno vestro consistentium; aliter quàm debeat ac deceat, perversum & confusum, quantò citiùs & meliùs ac possibiliùs atque rationabiliùs potueritis, restituere & corrigere studeatis. Regem etiam hortati sunt, ut Capitula in Colonia, Bellovaci, apud Theodonis Villam, in Verno Palatio, in Sparnaco, apud Marsnam, in Synodo Suessionensi, in Silvaco, & Leodii a se condita confirmaret, ac secundùm illa omnes Regni Ordines corrigeret. Comites pene omnes ex Regno *Caroli Calvi*, eo anno adversùs ipsum cum Aquitanis conjurarunt, *Ludovicum* Germaniæ Regem ad occupandum Franciæ Regnum invitantes. Quo diutiùs in expeditione Sclavica detento, ubi & magnam partem exercitûs amisit, isti moras illius non ferentes, *Carolo* reconciliati sunt. Ipsos variis missis Legationibus & Capitulis, revocare ad fidem & officium sategit *Carolus*. Eò spectant Capitula quindecim ad Francos & Aquitanos missa de Palatio Carisiaco per *Adalardum* Abbatem, *Rodulfum*, *Richuinum*, *Adalgarium*, & *Berengarium*; Capitula quinque ad eosdem missa de *Basiu* per *Hadabrannum* & *Bettonem*: Missaticus ad eosdem per *Adalardum* Abbatem missus, id est, directa Mandata: & alter Missaticus per *Hincmarum* & alios, ad eosdem transmissus.

Capitularia Caroli Calvi.

Tom. II. Capitul. edit. Baluzii.

Basiu, *vulgò* Basieu, *in pago Ambianensi, non procul a Corbeia.*

Anno 857. *Carolus Calvus* cum *Lothario* nepote, *Ludovicus* Rex Germaniæ cum *Ludovico II.* Imperatore, fœdus jurarunt, novum bellorum semen. Pactio *Caroli* cum *Lothario* apud Sanctum Quintinum facta, legitur inter Capitula Caroli Calvi, Tit. XXV. Conventus apud Carisiacum Februario mense habitus est, in quo duplex conditum Capitulare legitur Tom. II. Capitular. editionis Baluzianæ. His in Capitularibus de rapinis prohibendis agitur, quæ tum in Regno frequentes erant. Normanni piratæ in insula Sequanæ, cui nomen *Oscello* muniti, inde per Sequanam Parisios usque prædabundi irrumpebant, sacris non parcentes ædibus. Quos dum comprimere frustra *Carolus* Rex niteretur, subditi ipsius ad *Ludovicum* Germaniæ Regem conspiratione facta defecerunt. *Ludovicus* trajecta cum exercitu Alsatia, Pontigonem Villam Regiam venit, ubi Neustrasiorum Optimatum sacramenta recepit, indicto Attiniaci generali Conventu, ad cæterorum fidelitatem obstringendam. *Carolus Calvus* Oscelli Insulæ obsidione soluta, per Catalaunos usque ad Breonam Villam festino gradu processit, ibique *Ludovicum* insequentem præstolatus est. Aciebus hinc inde dispositis, suorum continuam defectionem videns *Carolus*, recessit, atque in Burgundiam se recepit. Dum in Attiniaco Palatio consisteret *Ludovicus* Rex, Episcopi Provinciarum Remensis & Rotomagensis ad illum e Synodo apud Carisiacum scripsere prolixam & gravem Epistolam, cujus hæc summa capita. 1. Excusant cur ad Conventum Remensem venire non potuerint. 2. Queruntur quòd eorum monitis & consiliis hactenus non paruerit 3. Quod sæpius illum ad ineundam cum fratre concordiam hortati sint. 4. Ipsum hortantur ut consideret cur in fratris Regnum venerit, & utrùm talia sustinere velit, qualia facit 5. Monent de iis quæ crudeliter fiebant & impiè quà transibat; ut ea prohibeat & compescat. 6. Ut contra Paganos arma potiùs convertat. 7. Ut Privilegia & immunitates Ecclesiarum conservet, Rectoresque illarum non inquietet, nec possessiones diripi permittat. 8. Ut Monasteria laïcis a *Carolo* Rege concessa Religiosis personis restituat. 9. Ut iis quibus regimen Monasteriorum committit, præcipiat ut regularis disciplinæ curam gerant. 10. Ut hospitalia Peregrinorum ad id ad quod deputata sunt, Episcoporum consilio a Rectoribus suis administrentur. 11. Quòd Regem ita vitam instituere conveniat, ut omnibus sit exemplo. 12. Quomodo domesticos regere, quid Deo, quid subditis reddere, & quales Palatii ac Reipublicæ Ministros constituere debeat. 13. Ut eos qui propter has seditiones excommunicati sunt, ad Ecclesiæ pacem revocare studeat. 14. Quales Villarum Regiarum constituendi sint Judices. 15. Ut Synodus Episcoporum Regni expectetur, in qua quid facto ipsis opus sit deliberent: & quòd Episcopi ad sacramenta non sint adigendi. Extat ea Epistola Tomo III. Conciliorum Galliæ. Hæc anno 858. contigere.

Defectio Francorum a Carolo Calvo ad Ludovicum Germaniæ Regem.

Epistola Commonitoria Episcoporum ad Ludovicum Germaniæ Regem.

Anno 859. *Carolus Calvus* collectis viribus adversùs *Ludovicum Germanicum* progressus, eum e Regni sui finibus expulit: pacta cum *Lothario* nepote in Arcas Palatio confirmavit. Secundùm hæc, Episcopi Neustrasii & Lotharingi ex Synodo Metensi Legationem Episcoporum novem ad *Ludovicum* Germaniæ Regem decrevere, cum mandatis ut indulgentiam illi certis legibus offerrent, atque ad proximum Conventum generalem satisfacturum invitaret. Tullensis apud Saponarias Synodus 18. Calendas Julias celebrata, in qua cùm de aliis pluribus, tum de Regum reconciliatione actum est.

Carolus Calvus Ludovicum expellit.

Anno 860. *Ludovicus* Germaniæ, & *Carolus* Franciæ, Reges, pacem inter se & cum *Lothario* nepote composuerunt in Basilica *S. Castoris* prope Confluentes ad Rhenum, nonis Juniis. Tanti negotii arbitri fuere selecti Episcopi & Abbates cum Nobilibus laïcis. Ab his Capitula condita sunt ad pacis firmitatem, quorum observationem Reges juravere. Extant inter Capitula *Caroli Calvi*, Tit. XXXI. Hoc anno *Lotharius* cum *Thietberga* Regina uxore sua divortium fecit, cujus historiam singulari Dissertatione exponam.

Pax inter Carolum Calvum, & Ludovicum Germaniæ Regem & Lotharium eorum nepotem inita.

Anno 862. *Balduinus* Flandriæ Comes *Juditham* Caroli Calvi filiam, *Edilulfi* Regis Anglorum viduam, Silvanecti degentem furatus est, id est, sine patris assensu uxorem duxit, quæ tamen ipsum volens secuta est, *Ludovico* fratre consentiente, ut Annales Bertiniani testantur, & *Nicolaus I.* scribit Epistola 2. ad *Carolum* Regem: *Qui vestram se habere indignationem, eo quòd Judith filiam vestram illum præ cæteris diligentem sine vestræ voluntatis consensu in conjugium elegerit, eamque volentem acceperit, ore proprio retulit.* Balduinus ab Episcopis excommunicatus, Romam adiit, & *Nicolai I.* Summi Pontificis intercessione apud *Carolum Calvum* supplex flagitavit, ac impetravit. Rex precibus Pontificis inflexus, annuit ut nuptiæ legitimæ Autissiodori conjungerentur sub exitum anni. His tamen adesse noluit, ut *Hincmarus* testatur Epistola XVII. ad Nicolaum Papam. *Domnus etiam noster Rex filius vester huic desponsationi & conjunctioni interesse non voluit: sed missis publicæ rei Ministris, sicut vobis promisit, secundùm Leges sæculi eos uxoriâ conjunctione ad invicem copulari permisit, & honores Balduino pro vestra*

Balduinus Flandriæ Comes Judithам Caroli Regis filiam rapit.

Excommunicatur.

Pro ipso Nicolaus I. apud Regem intercedit.

Rex annuit ut legitimis Nuptiis conjungantur.

Capitulare Pistis conditum.

Piste, vulgò Pistres, ad Indella seu Andella atque Andura Confluentes, juxta Pontem Arcus in pago Rotomagensi.

stem solummodo petitione donavit. Eodem anno 862. Synodus, unà & Placitum generale, Pistis habita est, in qua conditum est Capitulare quatuor constans Capitulis, ad rapinas, deprædationes, raptus fœminarum, conspirationes, aliaque facinora coërcenda. Seniores sive Domini, qui subditos suos talia patrantes non corrigunt, nec ad Pœnitentiam perducunt, Rex honore privandos, Episcopi excommunicandos decernunt: quia, ut ait Apostolus, *Non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. At non est liber a consensu, qui quod emendare potest emendare negligit, quapropter sine dubio peccati se participem facit.* Eodem anno *Lotharius* a *Carolo* Rege & Regni illius Episcopis ad osculum & colloquium receptus est, iis conditionibus, ut ea emendaret, propter quæ ab ejus Communione hucusque abstinuerant. Tres porro istius abstentionis causas exponit *Carolus Calvus* in Capitulari tunc edito, cujus ad hunc annum meminit Annalista Bertinianus. Prima est, quòd *Engeltrudem Bosonis* Comitis conjugem, quæ virum reliquerat, in Regno suo jampridem pessimâ famâ vagari permitteret. Secunda, quòd *Balduinum* Comitem, qui *Juditham* ipsius Caroli filiam furatus fuerat, in Regno suo delitescentem foveret. Tertia, quòd *Theutbergam* Reginam, uxorem legitimam, *Vualdrada* pellice inducta, repudiasset.

Lotharius a Carolo Rege ad osculum susceptus.

Anno 864. *Carolus Calvus* Pistis generale Placitum habuit, in quo annua dona, & censum de Britannia, a *Salomone* Britonum Duce ad se missum, more prædecessorum, quinquaginta scilicet libras argenti recepit, & propugnacula super Sequanam jussit extrui ad Normannorum excursiones prohibendas. Capitula etiam 37. more prædecessorum suorum constituit, & ut legalia per omne Regnum suum observari præcepit, inquit Annalista Bertinianus. Edictum Pistense legere est inter Capitularia *Caroli Calvi*, Titulo 36. Anno 865. Februario mense, *Carolus* Francorum & Ludovicus Germaniæ Rex, placitum in Tusciaco Villa habuere, in quo Legationem ad *Lotharium Altfrido & Erchanrato* Episcopis obeundam commisere, ut eum ad crimen emendandum, & Ecclesiæ, cui scandalo fuerat, satisfaciendum hortarentur, priusquam Romam ad obtinendam absolutionem & indulgentiam properaret. Missi quoque Dominici in Burgundiam directi sunt, *Gauslenus Fulco, Vualtarius & Lantuvinus*, quibus tradita sunt Capitula executioni demandanda. Extant inter Capitularia *Caroli Calvi* Tit. XXXVII.

Ludovici II. Imp. bellum Saracenicum.

Anno 866. *Ludovicus* Imperator Beneventum contra Saracenos processit. Quod bellum ipsum exercuit reliquo vitæ tempore. De quo legendus *Sigonius* lib. V. *De Regno Italiæ*. Normanni prædones per alveum Sequanæ ascendentes, fugata sine prælio sacra *Caroli* Regis, multâque præda onusti, ipsum ad pactionem indecoram, ad solvendum scilicet tributum adegerunt, quod non solùm a Plebeis, sed a Nobilibus; non a Laïcis tantùm, sed a Clericis etiam exactum est, ut Annales Bertiniani testantur.

Placitum & Capitulare Compendiense.

Anno 867. Compendii Placitum habuit *Carolus Calvus*, in quo cum *Salomone* Britonum Duce pax inita, ipsi & ejus filio concessus Constantini Comitatus, cùm fidelitatis Sacramentum per Legatum præstitisset; ut docent Annales Bertiniani. Ad eumdem annum pertinet Capitulare Compendiense Missis Dominicis datum, quod inter *Caroli Calvi* Capitularia editum est, Titulo XXXVIII. Ex eo discimus inter alia, Episcopos jus habuisse infligendi pœnam flagellationis graviorum atque publicorum criminum reis: & Seniores, sive Dominos, qui colonos suos & Vassallos contra Potestatem Ecclesiasticam tueri vellent non solùm excommunicatione percussos, sed Regia Auctoritate coërcitos. Anno 868. inter *Ludovicum* Germaniæ, & *Carolum Calvum*, Reges, pactio firmata est in Monasterio *S. Arnulfi*, in suburbio Metensi. Hanc legere est Titulo XXXIX. Capitularium *Caroli-Calvi*. In ea defensionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter jurarunt.

Episcoporum jurisdictio a Carolo Calvo firmata.

Cap. IX.

Anno 869. *Lotharius* repentinâ morte sacrilegii & perjurii Romæ coram *Hadriano* Papa commissi pœnas luit. *Carolus Calvus* Pistis Placitum habuit, & Capitulare condidit, XXII. constans Capitulis. Extat inter ejus Capitularia, Tit. XL. Inde Metas advolavit ad Regnum *Lotharii* nepotis recèns defuncti occupandum, ibique ab aliquot utriusque Regni Episcopis consecratus est. *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis Consecrationis ritum peregit, Ecclesia Treverensi vacante, cujus ad Archiepiscopum id juris pertinebat. Rationem exposuit cur in aliena Provincia id aggressus sit. *Ne alicui fortè*, inquit, *videatur incongruè ac præsumptiosè me ac Provincia nostra venerabiles Coëpiscopos facere, quoniam de altera Provincia ordinationi & causis hujus Provinciæ nos immiscemus, sciat nos contra Canones sacros non agere, quoniam Remensis & Treverensis Ecclesia in hac regione Belgica cum sibi commissis Ecclesiis sorores & comprovinciales habentur, sicut Auctoritas Ecclesiastica & antiquissima demonstrat consuetudo. Ac per hoc unanimi consensu & Synodalia Judicia exercere, & quæ a Sanctis Patribus constituta sunt, debent concorditer custodire; hac Privilegii conditione servata, ut qui prior de Remensi & Treverensi Episcopo fuerit ordinatus, prior etiam habeatur.* Hæc in Capitularibus *Caroli Calvi*, Tit. 41. leguntur.

Mors Lotharii Regis.

Carolus Calvus Lotharii Regnum invadit.

Remensis & Treverensis Ecclesia sorores.

Anno 870. *Ludovico* Germaniæ Rege ægrè ferente universum *Lotharii* Regnum, cujus partem ipse speraverat, a *Carolo* usurpari pactione per utriusque Legatos Aquisgrani initâ conventum est, ut Regnum hoc inter ipsos æquis portionibus divideretur. Pactio illa Aquisgranensis extat Titulo XLII. Capitularium *Caroli Calvi*. Peracta divisio est in Procaspide ad Mosam, inter Heristallium & Marsnam in pago Leodicensi, ut Annales Bertiniani testantur. Quæ portio cuique obtigerit, docent iidem Annales & *Caroli Calvi* Capitularia, Tit. 43. *Lotharii* Regnum injustè occupavit *Carolus* quod ad *Ludovicum II.* Imperatorem *Lotharii* fratrem hereditario jure pertinebat. Illud tamen missis ad Patruos Legatis, & *Hadriano II.* Pontifice Maximo jus ipsius tuente frustra sibi vindicavit Ludovicus. Pontificiam Auctoritatem & Ecclesiæ censuras adhibendas duxit *Hadrianus*, ut injuriam manifestam Imperatori factam & perjurium a Regibus ipsius Patruis commissum emendari curaret. Olim quippe juramenti formulâ in scriniis Romanæ Ecclesiæ depositâ spoponderant, se a Regnorum invasione vicissim temperaturos. Quamobrem Pontifex literas dedit per Legatos suos ad Episcopos Franciæ, Germaniæ, & Lotharingiæ quibus illius Regni invasionem prohibuit. *Quod si quis*, inquit, *præsumpserit non solùm per Mediocritatis nostræ ministerium, Deo auctore, viribus infirmabitur; verùm etiam vinculis anathematis obligatus nomine Christianitatis privatus, cum Diabolo, quem super hoc imitatur, omnino locabitur.* Minatus est etiam dejectionem Episcopis, qui tam nefariæ invasionis auctorem Communione sua non repulerint. *Hincmaro* Archiepiscopo Remensi præcipuè jussit ut Apostolicas literas ambobus Regibus, Episcopis, ac Proceribus, significaret. Apostolicis mandatis paruit *Hincmarus*, porrecta in Synodo apud Attinia cum Schedula. Quisnam fuerit istius negotii exitus docet *Hincmarus* Epistolâ XLI. ad *Hadrianum* Papam. Scribit enim primò, *Carolum* Regem ob Lotha-

Pactio Aquisgranensis inter Ludovicum & Carolum Calvum Reges.

Hincmarus Hadriano II. Pontif. Max. rationes expo-

nit cur excommunicari non debeat Carolus Calvus ob occupatum Lotharii Regnum,

thariani Regni invasionem excommunicari non debere, quia nec invasionis convictus est, nec eam confessus. Neminem autem a Communione removere possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo Judicio Ecclesiastico sive sæculari convictum, ut ait *S. Augustinus*. At *Carolus Calvus* asserebat hanc Regni partem sibi a Patre *Ludovico* Augusto consensu tam Episcoporum, quàm cæterorum Procerum totius Imperii traditam & a fratre *Lothario* sacramento publicè confirmatam, multosque appellabat hujus rei testes. Deinde injuria se vocari a Pontifice hujus tyrannidis auctorem scribit *Hincmarus*. Priùs debuisse ipsum in veritatem rei inquirere; & attendere ad id quod scriptum est Job. 29. *Causam, quam nesciebam diligentissimè investigabam*. Et ad exemplum Dei, cujus oculis cum omnia nuda sint & apetta, mala tamen Sodomę noluit audita judicare, sed ait: *Descendam, & videbo, utrùm Clamorem qui venit ad me opere compleverint, at non est ita, ut sciam.* Cur autem *omnipotens Dominus & omnia sciens, ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quàm probare?* (inquit *S. Gregorius*.)

Hincmarus apud Hadrianum PP. de ipsomet conqueritur, quod sibi excommunicationis minas intentarit, si cum Rege communicaret.

Tertio duram esse & insolitam queritur excommunicationis comminationem a Pontifice sibi intentatam si cum *Carolo* Rege *Lotharii* Regnum post commonitionem pertinaciter, retinente communicaverit. Ab hæreticorum vel schismaticorum, sive tyrannicorum Imperatorum ac Regum quales fuerunt *Constantius* Arianus, Apostata *Julianus*, & *Maximus* Tyrannus præsentia & salutatione, sive collocutione, Sedis Apostolicæ Pontifices, vel alios magnæ Auctoritatis atque sanctitatis Episcopos, cum locus & ratio & causa exigebat, se non subtraxisse. Addit *Hincmarus*, Coëpiscoporum Communione se privatum iri, si Regis communionem vitet: maximè cùm Rex se invasionis & perjurii neget esse reum, nec judicium fugiat, modò secundum Leges & canones instituatur. *Et si*, inquit, *aliis Episcopis Regi nostro communicantibus, ego me ab illius Communione vel præsentia subtraxero, dicunt secundùm Concilium Africanum quamdiu illi non communicavero, ut mihi ab illis non communicetur Episcopis. Præsertim cum ipse Rex se periurum esse deneget, se invasorem alterius non ad se pertinentis Regni diffiteatur, se tyrannum non esse confirmet, se hereticum vel schismaticum, quibus Apostolus nec Ave a quoquam dici præcepit, non esse confiteatur; & secundùm Leges ac Canones præsens in Judicio aut ad objecta respondere, aut objectis convinci se non refugere dicat.*

Gallorum Proceres & Magistratus sentiebant Ecclesiastica potestati, & excommunicationibus non esse locum, ubi de re seculari & temporali dominio dumtaxat agebatur.

Quartò scribit *Hincmarus*, Gallos Proceres & Magistratus in ea esse sententia, ut cùm de re seculari, & temporali dominio agitur, Auctoritati Ecclesiasticæ quæ suis finibus, spiritualibus nimirum causis circumscripta est, & excommunicationibus locus esse non possit. *Et cum*, inquit, *potestatem a Christo S. Petro primo Apostolorum, & in eo suis Successoribus datam: sed & Apostolis, & in eis Episcopis, Pontificium ligandi, & solvendi collatum, illis insinuare volumus, respondent: Et vos ergo solis orationibus vestris Regnum contra Normannos & alios impetentes defendite, & nostram defensionem nolite quærere: & si vultis ad defensionem habere nostrum auxilium, sicut volumus de vestris orationibus habere adjutorium, nolite quærere nostrum dispendium. Et petite Domnum Apostolicum, ut quia Rex simul & Episcopus esse non potest, & sui Antecessores Ecclesiasticum Ordinem, quod suum est, & non Rempublicam, quod Regum est, disposuerunt, non præcipiat nobis habere Regem, qui nos in sic longinquis partibus adjuvare non possit contra subitaneos & frequentes Paganorum impetus: & nos Francos non jubeat servire, quia istud jugum sui Antecessores nostris Antecessoribus non imposuerunt, & nos illud portare non possumus, qui scriptum esse in sanctis libris audimus, ut pro libertate & hereditate nostra usque ad mortem certare debeamus. Et si aliquis Episcopus aliquem Christianum contra Legem excommunicet, sibi potestatem ligandi tollit: Et nulli vitam æternam potest tollere, si eam sua peccata illi non tollunt. Et non convenit uni Episcopo dicere, ut Christianum qui non est incorrigibilis, non propter propria crimina, sed pro terreno Regno alicui tollendo vel acquirendo, nomine Christianitatis debeat privare. Propterea si Domnus Apostolicus vult pacem quærere, sic pacem quærat, ut rixam non moveat: quia nos non credemus, ut aliter ad Regnum Dei pervenire non possimus, si illum, quem ipse commendat, terrenum Regem non habuerimus.*

Quintò scribit *Hincmarus*, fieri non posse ut Episcopi a communione Regis abstineant, nisi a Regno exulare velint. *Nescio*, inquit, *quo modo ipsius Regis, vel inter quos habito, presentiam & communionem vel consortium valeam devitare; cùm Rex & cohabitantes mecum unà cum Rege, non solùm in Parochiam, verùm & in civitatem meam sæpe conveniant, & ibi tamdiu sicut Regi complacet, degant, & cum tanta multitudine, tam de Regno quod antea habuit, quàm & de Regno quod Lotharius habuit, necnon de aliis Regnis ad eum confluentibus, sicut Missi vestri viderunt, & hoc quàm sæpe illi videtur, in civitate mea sustineo; qui Ecclesiam & Plebem mihi commissam deserere, & aliorsum ut mercenarius non valeo fugere, nec quò extra Regnum ejus fugiam habeo.*

Minæ a Carolo Calvo Rege Hincmaro intentatæ, quod ipsum urgeret ut mandatis Hadriani II. pareret.

Sextò, scribit *Hincmarus*, se præsentibus Legatis Pontificiis, ursisse Regem & Primores Regni, ut Jussioni Apostolicæ parerent; qui ipsi minati sunt, ni cessaret, bonorum suorum fruitione, & jurisdictionis usu privatum iri. *Igitur qui me a solida unitatis Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ petra non divido, & sicut nostis scriptis, & etiam præsentibus vestris Missis, adeo & vestra jussione verbis restiti Regi, ac Regnorum Primoribus, ut & coram eisdem Missis comminaretur mihi, quoniam si in mea sententia permanerem, ad altare Ecclesiæ meæ cantare possem, de rebus verò & hominibus nullam potestatem haberem, a vestra Communione non debeo separari aliorum factionibus, quorum quantum ex me est, non communico quæcumque sunt tenebrosis operibus.*

Summum Pontificem obsecrat Hincmarus, ut abstineat ab iis Decretis quæ dissidium & scandalum inter Sacerdotium & Imperium excitare possunt.

Tandem omnibus incommodis, quæ ex his contentionibus oriri possunt, Hadriano suggestis, ipsum obtestatur, ut abstineat ab iis Decretis, quæ scandalum excitant inter Ecclesiam & Rempublicam; unde Religionis dispendium, & maximum bonorum Ecclesiasticorum detrimentum sequi possit. *Quapropter, Domine Pater Reverendissime, consulite secundùm Privilegium Sedis vestræ, subjectioni nostræ, ne talia nobis cujuscumque suggestione mandetis, unde inter Episcopalem Auctoritatem, & Regalem Potestatem, inter Ecclesiam & Rempublicam tantum scandalum possit oriri, quod facilè & sine dispendio Religionis, vel detrimento Ecclesiasticarum rerum, unde servi & ancillæ Dei debeant nutriri, & Ecclesiastica negotia contineri, postea non possit sedari; quia sicut Abraham dixit ad Dominum: Absit hoc a te Domine, non est hoc tuum, qui judicas omnem terram.*

Anno 872. *Ludovicus* Rex Germaniæ *apud Tridentum cum Engilberga Ludovici* Imperatoris *conjuge loquens, partem Regni Lotharii, quam contra Carolum accepit, neglectis sacramentis inter eos pactis, sine consensu ac conscientia hominum quondam Lotharii, qui se illi commendaverant, clam reddidit.* Diu adnixus apud *Carolum* fuerat per

Ep:-

Epistolas & Legatos *Hadrianus* Papa, ut a *Lotharii* Regno, tamquam *Ludovico* ejus fratri jure debito abstineret: sed *Carolo* persuaderi non potuit. *Ludovicus* autem Germaniæ Rex Pontificiis minis perterritus, & ipsa rei adductus æquitate, partem dicti Regni, quam in divisione sortitus erat, *Ludovico* Imperatori nepoti suo reddidit, ut Annales Bertiniani testantur, qui & addunt: *Unde utrimque sacramenta prioribus sacramentis, quæ cum fratre suo pepigerat, diversa & adversa inter eos sunt facta*. Scilicet mutuis Sacramentis se obstrinxerunt duo *Ludovici*, patruus ac nepos, ut unâ conjuncti partem alteram Regni *Lotharii Carolo* extorquerent. Imminenti ergo tempestati *Carolus* occurrens, novis quoque sacramentis suos sibi devinxit in Placito apud Gundulfi-Villam, * quod Palatium Regium erat apud Mosellam, Tullo Leucorum finitimum. Hæc Sacramenta in Capitularibus *Caroli Calvi*, Tit. XLIV. legere est.

* Gundulfi-Villa *vulgò*, Gondreville, *in Diœcesi Tullensi*.

Anno 873. Capitula duodecim in Placito apud Carisiacum *Carolus Calvus* condidit. Synodum Sylvanectensem celebrari jussit adversùs *Carolomannum* Principem filium suum, Meldensis Ecclesiæ Diaconum. Is propter rebellionem & insidias in patrem beneficiis primùm privatus, & Regni finibus pulsus est; cùmque perduellis esse, & passim cum hominibus suis grassari non desineret, *Carolus* Episcopis suasit, ut ipsum a communione removerent. *Carolomannus* missis ad Sedem Apostolicam Legatis, *Hadriano II.* obrepsit. Pontifex datis ad *Carolum* literis, eum adhortatus est ut a filio vexando cessaret, donec mitteret ipse Legatos, qui illorum dissidium, salvo utriusque debito honore, componerent. Excommunicationem insuper minatus est Proceribus, qui patre jubente arma sumerent adversùs filium, Episcopis vetuit ne excommunicationem ferrent in *Carolomannum*, quæ nullius alioqui futura esset ponderis. Judicio Dei fieri ait, ut *Carolus* filium rebellem patiatur, quia alienum Regnum invasit. Interim in custodiam apud Sylvanectensem urbem missus, ac inde *Hadriani* Papæ deprecantibus Legatis solutus, patrem in expeditione adversùs *Gerardum* sequi jussus est, ut referunt Annales Bertiniani. At fugâ mox elapsus in Belgicam, quòd direptionibus omnia fœdaret, primùm ab Episcopis per encyclicas literas excommunicatus est, tumque luculentam ad *Remigium* Archiepiscopum, cæterosque Provinciæ Lugdunensis Episcopos Epistolam dedit *Hincmarus* de *Karolomanno* ejusque complicibus excommunicandis, quæ inter ejus Epistolas est XXXII. tum deinde Synodi apud Sylvanectum, ubi iterata custodia tenebatur, Sententiâ Diaconi gradu exauctoratus, atque ad Communionem laïcam dejectus est, ut iidem Annales commemorant. Synopsim Actorum istius Concilii ex Codice *S. Laurentii* Leodicensis exhibet Sirmondus Tom. III. Conciliorum Galliæ, pag. 407. *Carolomanum* coram Synodo criminatus est ejus Pater, ex cujus Proclamatione hæc refert *Sirmondus* in Notis ad Capitularia: *Proinde quamvis specialiter accusationes atque testificationes necessaria non forent de his quæ omnis Ecclesia Regni nostri cunctumque Regnum nobis a Deo commissum magnis gemitibus, & publicis non solùm vocibus, sed & depopulationibus per Karlomannnum, carne, non mente filium nostrum, Ecclesiæ Meldensis, Senenum Diœceseos Diaconum, sibi in latis clamat, tamen ut ordinabiliùs inde ministerium vestrum exequi valeatis, per nos, cujus carne est filius, propter Regium Ministerium nobis a Deo commissum, clamores Episcoporum ac cæterorum Sacerdotum, Canonicorum quoque, & Monachorum, atque Sanctimonialium, & Virorum Illustrium & promiscui sexus, ætatis seu conditionis, quæ ad nos de illo venerunt, velut, & per voces præsentium audire potestis, Canonico Judicio vestro, quorum interest de Diacono judicare, proponimus, &c.* Tandem secundùm Leges morte damnatus, temperatâ sententiâ oculis orbatus est, ac in Monasterium Corbejense retrusus, ut ex *Flodoardo* Lib. III. Cap. XVIII. & Bertinianis Annalibus constat.

Carolomanni Principis in Carolum Patrem perduellio.

Carolus Calvus Carolomannum Principem filium suum Diaconum in Synodo accusat. Synodi Sententiâ exauctoratur perduellis Princeps.

Anno DCCCLXXIV. Placitum apud Attiniacum *Carolus Calvus* celebravit, cujus Acta Titulo 46. Capitularium ipsius legere est. Anno sequenti *Ludovicus II.* Imperator mortem Mediolani oppetiit. Extat vetus ejus in Æde Ambrosiana sepulchri elogium. Ex *Engilberga* uxore filiam reliquit unicam *Ermengardem*.

Mors Ludovici II. Imp.

Nuncio de morte *Ludovici* Imperatoris accepto, *Carolus Calvus* Imperii cupidus, & ad eam dignitatem capessendam a *Joanne VIII.* invitatus, statim in Italiam contendit. Ipsum jampridem Imperatoris nomen a *Joanne* Papa emisse *Regino* scripsit: quâ in re & Pontifici, & *Carolo* minùs æquus fuit. *Ludovicus* Germaniæ Rex pari studio inflammatus, *Carolum* & *Carolomannum* filios, qui iter *Calvo* impedirent, magno cum exercitu misit. Ex quibus cùm *Carolum* in fugam compulsum, *Carlomannum* perterritum a *Calvo* audisset, ipse cum tertio filio *Ludovico* magno impetu in Franciam irrupit, ipsamque hostiliter dilacerare instituit. Tusculani Comites Imperium pariter ambibant: sed iis repulsis, *Joannes VIII.* Pontifex Maximus *Carolum Calvum* in Imperatorem unxit, & coronavit anno 875. die Natalis Christi. Inde Ticinum petens, Synodum habuit mense Februario anni 876. in qua Imperator ab Italici Regni Episcopis Proceribusque acclamatus est, & Capitula XV. edidit. Tum in Franciam reversus, alteram apud Pontigonem Synodum eodem anno convocavit: in qua Imperium illi pariter a Cisalpinis confirmatum est, & recepta Capitula quæ Ticini fuerant promulgata. Anno 877. aliam Synodum Romæ habuit *Joannes VIII.* in eaque *Carolo* Imperium, quod a Germanis disceptabatur, iterum confirmavit. Obierat *Ludovicus* Germaniæ Rex V. Kalendas Septembris anno 876. Tres filios reliquerat, *Carolomannum*, *Ludovicum*, & *Carolum* cognomento *Crassum*. Fraternum Regnum invadere instituit *Carolus Calvus* injustitiæ & prædis assuetus. *Ludovicus* ejus nepos missis ad eum Legatis, cùm jus frustra rogasset, decem homines cum aqua calida, totidem cum frigida, decemque alios cum ferro candenti misit, jussos experiri Dei judicio utri Regnum conveniret, quod patri suo *Ludovico* per sacramentum firmaverat. Qui re tentata, nullum detrimentum ceperunt. Nihil tamen æqui obtinuere. Se enim cum fratre, non cum nepotibus pepigisse, *Carolus* homo versipellis respondit, ut refert *Regino*. Unica spes in Dei auxilio & armis supererat. *Ludovicus* copiis ultra Rhenum transmissis, *Caroli Calvi* exercitum adortus, in fugam versum profligavit. Victo *Calvo*, *Ludovicus* Regnum cum fratribus partitus est. Hæc ex Annalibus Bertinianis comperta.

Carolus Calvus Imperator inauguratur.

Ludovici Germaniæ Regis obitus.

Carolus Calvus in Nepotes insurgit, ab illis vincitur.

Qui alienos fines tam iniquè invadebat *Carolus Calvus*, proprios a Normannis tutari non valebat, quorum incursiones & deprædationes tributo cohibere coactus est. Huc spectat *Exactio Normannis* hoc anno *constituta*, quæ Titulo LII. Capitularium *Caroli Calvi* legitur: a qua Ecclesiæ ipsæ & Clerici immunes non fuere.

Ab incursibus Normannorum se Regnumque tributo redimere cogitur.

Eodem anno DCCCLXXVII. *Carolus Calvus* Imperator a *Joanne VIII.* Pontifice in Italiam vocatus, ut Ecclesiæ contra Saracenos suppetias ferret, Franciæ rebus Placito apud Carisiacum habito constitutis, in quo edita Capitula Titulo LIII. Capitularium ipsius leguntur, iter Alpes versùs arripuit: Quas cum attigisset, febre cor-

Mors Caroli Calvi.

reptus, pulverem mortiferum a *Sedechia* Judæo, quo Medico plurimùm utebatur, remedii gratia sibi datum hausit, quo extinctus est Nonis Octobris, in loco cui *Brios* nomen. Annum agebat ætatis quinquagesimum-quintum, Imperii secundum, Regni a morte patris trigesimum-octavum. Unicum filium ex Hermentrude priori conjuge superstitem reliquit Ludovicum, cui Balbo cognomen, nullam prolem ex Richilde secunda uxore. Insulam Sequanæ vicinam, & Pontem Novum suo Jussu extructum Ecclesiæ Parisiensi attribuit. Ejus his de rebus præcepta edita sunt a Baluzio in Appendice ad Capitularia. Ejus ossa in Monasterium S. Dionysii post annos aliquot ab ejus obitu translata sunt.

Caroli Calvi in Parisiensem Ecclesiam munificentia.

SCHOLION I.

In hoc Articulo, pag. 766. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa potest declarare Imperatorem esse a Deo depositum ne regnet.*

R. Neque id scripsi, neque somniavi. Et si id dixissem, nescio quid Religiosos Censores movere posset ad Propositionem illam notandam, nisi quòd fortè Romanum Pontificem non solùm posse declarare Imperatorem esse a Deo depositum, sed auctoritate sua Imperatores & Reges deponere posse contendant, quod Sacra Facultas Parisiensis & Ecclesia Gallicana negant. Eo loci dumtaxat observo, Ludovicum & Carolum Reges Ludovici Pii filios, Lothario fratre communique hoste in fugam compulso Aquisgranum convenisse, quid consultius de populo ac Regno a fratre relicto agendum videretur, deliberaturos. Causam ad Episcopos ab ipsis delatam: *Omnibus unanimiter visum esse quòd ob suam nequitiam vindicta Dei illum ejecerit Regnumque fratribus suis melioribus se justè ad regendum tradiderit.* Verba sunt Nithardi Historici Lib. III. quæ fideliter descripsi. De Papa ne ullum quidem eo loci verbum.

SCHOLION II.

In eodem Articulo, pag. 767. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *In Papa quàm necessaria docilitas, si fortè quandoque errat.*

R. Nec de Papa loquor eo loci; nec ista Propositio hanc paginam legentibus & relegentibus occurret. Carolum Calvum Papam fuisse fortè putarunt Indiculi Censorii Auctores, de cujus Capitulari Coloniæ condito ita scripsi eo loci: Caput quintum Regiâ prudentiâ, æquitate, & benignitate dignissimum esse, quo ita sanxit: *Et si fortè subreptum nobis quippiam ut homini fuerit, competenter & fideliter, prout Sublimitati Regiæ convenit, & necessitatibus subditorum expedit, ut hoc rationabiliter corrigatur, vestra fidelis Devotio admonere curabit.*

SCHOLION III.

In eodem Articulo, pag. 775. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Matrimonium in Gallia nullum sine consensu Regis. Unde Papa supplex flagitat a Rege ut consentiat.*

R. Hæc Propositio neque hic, neque alibi in Operibus meis legitur, nec mihi citra calumniam affingi potest. Loquor eo loci de Judithæ filiæ Caroli Calvi Christianissimi Regis raptu a Balduino Flandriæ Comite. Balduinum ab Episcopis excommunicatum Romam adiisse refero, ac Nicolai Summi Pontificis intercessionem apud Regem flagitasse & obtinuisse. Carolum Regem Pontificis precibus inflexum annuisse ut Nuptiæ legitimæ Autisiodori celebrarentur sub exitum anni. Historiæ res est.

SCHOLION IV.

In eodem Articulo, pag. 777. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa nullum debet absolvere, nisi præcedat satisfactio publica propter scandalum.*

R. Quamvis hæc Propositio vera sit de gravis publicique peccati & scandali reis, nec illos absolvere possit aut debeat Papa nisi scandali occasiones amoveant, & Ecclesiæ, cui scandalo fuerunt, satisfaciant: Id tamen eo loci non scripsi. Factum dumtaxat historicum refero his verbis: *Carolus Francorum, & Ludovicus Germaniæ Rex Placitum in Tusciaco villa habuere, in quo Legationem ad Lotharium Altfrido & Erchanrato Episcopis obeundam commisere, ut eum ad crimen emendandum, & Ecclesiæ cui scandalo fuerat satisfaciendum hortarentur, priùs quàm Romam ad obtinendam absolutionem & indulgentiam properaret.* Hæc ego.

SCHOLION V.

In eodem Articulo, pag. 781. Religiosi Censores hanc velut meam propositionem notant: *Papa non potest excommunicare Episcopos, quando communicant cum Rege alienum Regnum pertinaciter retinente.*

R. Hæc Propositio mihi perperam affingitur. Id non scripsi. Epistolæ Hincmari ad Hadrianum Secundum summa capita eo loci refero his verbis: *Tertiò, duram esse & insolitam queritur Excommunicationis comminationem a Pontifice sibi intentatam, si cum Carolo Rege Lotharii Regnum post commonitionem pertinaciter retinente communicaverit. Addit Hincmarus, Coëpiscoporum Communione se privatum iri, si Regis Communionem vitet: Maximè cùm Rex se invasionis & perjurii neget esse reum, nec Judicium fugiat, modò secundùm Leges & Canones instituatur.* Ita scripsisse Hincmarum, facti res est, ex ejus literis evidens.

SCHOLION VI.

In eodem Articulo, Pag. 881. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Papa nihil habet cum temporalibus Regum: Unde lata ab ipso propter hoc excommunicatio parvipendenda est.*

R. Id non scripsi. Pergo eo loci in referendâ Hincmari ad Hadrianum Secundum Epistolâ his verbis: *Quartò scribit Hincmarus, Gallos Proceres & Magistratus in ea esse sententia, ut cùm de re seculari & temporali dominio agitur, Auctoritati Ecclesiasticæ, quæ suis finibus, spiritualibus nimirum causis circumscripta est, & Excommunicationibus locus esse non possit.* Tum Hincmari verba refero. Quod Gallos Proceres & Magistratus sentire Hincmarus ad Hadrianum Secundum scribit, & a me historicè refertur ac simpliciter narratur, imputari mihi non debet. Quis enim Historicis imputanda dixerit, quæcumque dicta & gesta commemorant.

SCHOLION VII.

In eodem Articulo, pag. 784. Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Episcopi non tenentur vitare Regem excommunicatum; & debent Papam monere ne similia Decreta edat.*

R. Id non scripsi. Literarum Hincmari ad Hadrianum II. finem eo loci his verbis refero: *Tandem omnibus incommodis quæ ex his contentionibus oriri possunt, Hadriano suggestis, ipsum obtestatur, ut abstineat ab iis Decretis, quæ scandalum excitant inter Ecclesiam & Rempublicam, unde Religionis dispendium, & maximum bonorum Ecclesiasticorum detrimentum sequi possit.* Tum Hincmari verba describo. Historici munus impleo summa fide & quâ possum diligentia facta refero; jura & dogmata ex iis non colligo.

SCHOLION VIII.

In eodem Articulo, pag. 787. Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa pro suo libito, & pro pecunia dat Regna cui placet.*

R. Hæc propositio non est mea nusquam & nullibi in Operibus meis invenitur. Eo loci de Carolo Calvo Francorum Rege scribo his verbis: *Ipsum jampridem Imperatoris nomen a Joanne Papa emisse Regino scribit: qua in re & Pontifici & Carolo minùs æquus fuit.* Quòd a Reginone falsò scriptum assero, id mihi Religiosi Censores affingunt.

Nota.

Quamplura in Scholiis explicat Natalis, ut non errasse pro viribus probet. Nulli autem mirum esse debet, si Hincmarus nimia fortè libertate sua sensa Romano Pontifici aperuerit; meminisse enim oportet hunc Præsulem non semper æquitatis jura servasse, ut adnotavi post art. 25. cap. 3.

ARTICULUS IV.

De Ludovico Balbo Francorum Rege; Ludovico III. & Carolomanno ejus filiis, pariter Regibus, & Carolo Crasso Rege & Imperatore.

Post obitum *Caroli Calvi*, *Carolomannus* Rex Bajoariæ Italiæ Regnum invasit. *Ludovicus Balbus* patris morte audita Compendium cum *Richilde* Noverca pridie Kalendas Decembris convenit, ubi magno Episcoporum, Procerumque consensu ab *Hincmaro* Remensi Archiepiscopo consecratus & coronatus in Regem est. Episcopis & Ecclesiis *Canonicum Privilegium*, Populo *Legem atque Justitiam* se conservaturum, sacramento firmavit. Anno 878. a *Joanne VIII.* Pontifice Maximo Trecis secundò coronatus est Rex, non Imperator. Inter Imperatores numerandum non esse *Ludovicum Balbum*, constat ex Epistolâ 47. *Joannis* Papæ, & aliis, quas ad *Ludovicum* postea scripsit, in quibus ipsum Regem, non Imperatorem vocat, & ex Epistolâ 71. ad *Ludovicum* & *Carolomannum Ludovici Balbi* filios, *Caroli Calvi* nepotes, in qua *Carolo Calvo* eorum avo Imperatoris nomen tribuit, *Ludovico* patri nomen Regis, Imperatorem hauddubiè appellaturus, si Imperator fuisset. Sed & *Hincmarus* in Epistolis quarum meminit *Flodoardus* lib. 3. cap. 19. fratres istos Reges, *Ludovici* Regis, non Imperatoris, filios nominat. Denique *Ludovicus* ipse *Balbus* in Diplomate pro Ecclesia Nivernensi IV. Idus Septembres, hoc est, triduo post suam a *Joanne* Papa coronationem Trecis dato, non alium se quàm Regem vocat his verbis: *Ludovicus misericordia Dei Rex.* Perperam itaque a *Sigonio* & aliis inter Imperatores numeratur.

Ludovicus Balbus inter Imperatores non numerandus.

Anno 879. Furonos non longè ab Heristallio & Marsna convenit *Ludovicus Balbus* cum *Ludovico* Sobrino suo Germaniæ Rege, ubi Lotharingiam inter se diviserunt, ac Regnum Italiæ se conjunctis viribus repetituros, & vindicatum pariter divisuros, jurarunt. Furonensis Conventûs Capitula novem Annales Bertiniani referunt, quæ etiam leguntur Tomo II. Capitularium Editionis *Baluzii* pag. 278. Veneno infectus periit IV. Idus Aprilis, anno ætatis 35. Regni 2. Ex *Ansgarde* priore uxore, sed jussu patris repudiata, filios susceperat duos, *Ludovicum & Carlomannum*. *Adelaidem* uxorem alteram prægnantem reliquit, quæ 17. Septembris filium posthumum peperit, *Carolum Simplicem* cognominatum. Fuit *Ludovicus Balbus* vir simplex ac mitis, pacis, justitiæ, & religionis amator, inquit *Regino*. Mortuo *Ludovico Balbo*, *Theodoricus* Cancellarius, *Boso* Comes, & *Hugo* Abbas, qui *Ludovici III.* Regis a patre designati jus tuebantur, Conventum Meldis indixerunt, ut Regni rebus consuleretur, *Gauslenus* Abbas S. Germani a Pratis præteritæ dominationis odio res novas cum *Conrardo* Parisiorum Comite molitus est, & Regnum ad *Ludovicum* Germaniæ Regem transferre conatus. Valido cum exercitu *Ludovicus* accurrit Virodunum usque. Ad quem, *Hugo*, *Boso*, *Theodoricus*, cæterique pro *Ludovici Balbi* filiis fœderati, Legatos misere, Lotharingiæ partem quam *Carolus Calvus* contra *Ludovicum* fratrem Germaniæ Regem olim sibi vindicarat, ipsi offerentes, modò Regnum reliquum filiis *Ludovici Balbi* dimitteret. Accepta conditio est, Germanici rebus ipsum in Bajoariam vocantibus, ubi *Carlomannus* ejus frater paralysi laborans, & morti proximus, *Arnulfum* suum de concubina filium Regni heredem reliquisse dicebatur. Cùm autem rumor percrebesceret *Ludovicum* Germaniæ Regem, confectis in Bajoaria rebus, quantocyùs in Franciam irrupturum, *Hugo* Abbas & cæteri Proceres, *Ludovicum & Carlomannum* Balbi filios in Monasterio Ferrariensi ab *Ansegiso* Senonensi Archiepiscopo in Reges consecrari & coronari curarunt, ut Annales Bertiniani testantur.

Conventus Furonensis.

Mors Ludovici Balbi.

Fuere qui *Ludovicum & Carlomannum* habitos fuisse tamquam spurios, aut non agnitos fuisse tamquam Reges, sed solùm ut Regentes & *Caroli Simplicis* tutores scripserint. Occasionem erroris illis dedit *Reginonis* Auctoritas Lib. 2. Chronici ad annum 878. ubi hæc de *Ludovico Balbo* commemorat: *Habuit, cùm adhuc juvenilis ætatis flore polleret, quamdam puellam nobilem nomine Ansgard, sibi conjugii fœdere copulatam, ex qua duos liberos suscepit elegantis formæ ac ingentis animi virtute præstantes, Horum unus Ludovicus, alter Carolomannus vocabatur. Sed quia hanc sine Genitoris conscientia & voluntatis consensu suis amplexibus sociaverat, ab ipso Patre ei postmodum interdicta, & interposito jurisjurandi sacramento, ab ejus consortio in perpetuum separata. Tradita est autem eidem ab eodem Patre Adeleidis in matrimonium; quam gravidam ex se reliquit idem Rex cùm obiret, quæ tempore pariendi expleto, enixa est puerum cui nomen Avi imposuit, eumque Carolum vocitari fecit.* Hoc testimonio fretus *Launoius* in libro *de Regia in Matrimonium Potestate*, asserit *Ansgardem* fuisse concubinam, (quo nomine a *Sigeberto* vocatur) ejusque cum *Ludovico Balbo* matrimonium nullum fuisse, quia *Carolus Calvus* Ludovici pater illud rescidit, utpote contra voluntatem suam contractum: & susceptos inde liberos spurios fuisse & illegitimos; nec proinde patris in Regno Successores. Recentiores Historicos præeuntes habuit in hujus assertione figmenti *Launoius*, scilicet *Haillantium*, *Belleforestum*, & *Leferram*. Immo & antiquos suffragatores adhibuit, scilicet *Adonem Viennensem*, scribentem in Chro-

Reges Ludovicus & Carlomannus a calumnia vindicantur.

Legitimos fuisse Ludovici Balbi filios & Regni heredes contra Launoium probatur.

Chronico: *Ludovicus Caroli filius, Carolum qui dictus est Simplex, haredem Regni puerum dimisit.* Ademarum scribentem: *Defuncto Rege Ludovico, regnavit pro eo filius ejus Carolus cognomento Insipiens vel Minor.* Fragmentum Historiæ Franciæ apud *Petrum Pithœum*, in quo hæc leguntur: *Ludovicus diem obiit ultimum, relinquens filium in cunis nomine Carolum, qui postea Simplex cognominatus est.* Sed *Ado & Ademarus* ita intelligi commodè possunt, ut non immediatè post *Ludovicum Balbum* regnaverit *Carolus Simplex*, sed mediatè tantùm, & interjectis *Ludovico III. & Carlomanno* Regibus. Fragmentum Historiæ Franciæ a *Launoio* laudatum testatur *Ludovicum Balbum* reliquisse filium *Carolum Simplicem*, sed quòd Regni Successorem reliquerit, non testatur: & aliunde falsus in eo est, quòd illum asserit a patre relictum in cunis, qui natus est posthumus. At *Ludovicum, & Carolomannum* fuisse legitimos *Ludovici Balbi* filios, & Regni heredes constat ex Hincmaro Epistolâ 11. ad Carolum Crassum Imperatorem, quâ ipsum hortatur ut Ludovici Balbi Sobrini sui filiis Regibus idoneos Educatores & Consiliarios constituat. *Istos juvenes*, inquit, *Reges nostros, propinquos vestros, & pupillos sine patre, loco filiorum teneatis, & eis Regnum ab Antecessoribus illorum successione dimissum per suggestionem Primorum Regni hujus disponatis.* Extant etiam ejusdem Hincmari Epistolæ aliquot ad *Ludovicum III. Regem Balbi filium*, scilicet 12. & 13. item 14. *Ad Proceres Regni de institutione Carlomanni Regis*, & 15. quæ est *Admonitio altera pro Carolomanno Rege apud Sparnacum facta.* Idem constat ex Fragmento de rebus *Ludovici III. & Carolomanni* Regum, apud *Duchesnium* Tomo II. ex Annalibus Bertinianis ad annum 879. ex Chronico Floriacensi, & alii Auctoribus antiquis. Et verò *Ansgardem* horum Principum matrem non fuisse *Ludovici Balbi* concubinam, ut ait *Sigebertus*, sed legitimam uxorem, docet *Regino* supra laudatus, cùm scribit *Ludovicum Balbum habuisse quamdam puellam nobilem, nomine Ansgard, sibi conjugii fœdere copulatam.* Idemque perspicuè colligitur ex *Flodoardo* Lib. III. Historiæ Remensis Cap. XIX. ubi enumerans varia *Hincmari* Opuscula, meminit unius quo se purgavit, eò quòd matrimonium *Ludovici Balbi & Adeleïdis* fieri non prohibuisset. En *Flodoardi* verba: *Scripsit & de objectis sibi a Gosleno super Ludovici Balbi Regis Patris eorum assensu, quare Ansgardim uxorem abjectam eum recipere non coëgerit, & Adelheidem ab eo retineri non prohibuerit.* Ex quibus patet primò, *Ansgardem* uxorem fuisse, non concubinam, & recipi debuisse postquam abjecta est, quod concubinæ non convenit. Secundò, plures tunc in Gallia scandalum passos ex repudio *Ansgardis*, & conjugio quod *Ludovicus Balbus* inierat cum *Adelheide*. Tertiò *Hincmarum* solicitatum ut hac de re Regem admonere vellet, siluisse quibusdam adductum rationibus, & rationem facti sui, illo, cujus meminit *Flodoardus*, Opusculo exposuisse. *Ansgardis* itaque habita fuit tamquam legitima *Ludovici Balbi* uxor: aliàs non fuisset opus *Hincmaro* ut scriberet Apologiam quâ se purgaret, quare Ludovicum Balbum *Ansgardem uxorem abjectam recipere non coëgerit, & Adelheidem ab eo retineri non prohibuerit.* De his legendus eruditus Auctor Observationum in librum *Joannis Launoii De Regia in Matrimonium Potestate*, Observatione X. §. I.

879. Anno Regni sui primo * Franciæ Monarchiam a *Bosone* discerpi viderunt, nec prohibere potuere *Ludovicus & Carolomannus*. Bosoni *Hermengardem* neptem suam uxorem dederat *Carolus Calvus*, Provinciamque attribuerat perpetuò possidendam.

Boso Provincia Co-mes Regium nomen affectat.

Ille verò Regium nomen affectans, tempusque nactus opportunum quo Juniores in Francia Reges imperabant, nondum bene firmatâ post civiles motus potestate, ab Episcopis & Proceribus Provinciæ & Burgundiæ Rex electus est in Conventu Mantalensi, in Viennensi territorio. Uxoris impotenti ambitione ad id impulsum *Bosonem* Annales Bertiniani testantur. Anno 880. Reges fratres Regnum inter se divisere. *Ludovico* Francia & Neustria obtigit; *Carlomanno* Burgundia & Aquitania. His cum *Ludovico* Germaniæ, & *Carolo Crasso* Regibus fœderatis, acerrimum fuit bellum adversùs *Hugonem* Vvaldradæ filium, qui Lotharingiam longè latèque populabatur; adversùs *Bosonem* Provinciæ & Burgundiæ Tyrannum, & Normannos. Satis fœlix fuit horum bellorum exitus. *Hugonis* fusæ copiæ: *Boso* commisso prope Matisconem certamine profligatus, ac in fugam deditus; ipsi demum erepta diuturnam post obsidionem Vienna: Normanni ad tempus compressi.

Mantala, vulgò Mante, vicus in Diœcesi Viennensi.

Anno 881. *Carolus Crassus* de Alemania egressus, Longobardorum fines occupavit, Italiamque totam in deditionem accipiens, a *Joanne VIII.* Pontifice Maximo & Senatu Romano Imperator creatus est, ut *Regino* testatur. *Ludovicus* Germaniæ Rex obiit Francofurti anno 882. XIII. Kalendas Septembris, *Carolus Crassus* Imperator in Franciam vocatus ut Regnum fratris, qui nullos reliquerat liberos, capesseret; utque Normannos, qui Augustam Trevirorum & Coloniam incenderant, omniaque populabantur, coërceret; armis diffidens pacem cum eorum Regibus Godefrido ac Sigefrido pepigit, translata in eorum ditionem Frisia, ac magnis attributis muneribus. *Godefridus* Christianam amplexus Religionem, e sacro fonte ab Imperatore susceptus est, ac *Gislam* Lotharii Regis filiam in matrimonium accepit. Id constat ex *Reginone*, ex Bertinianis Annalibus, qui in hunc annum desinunt, ex Metensibus, & Chronico Anonymo de Normannorum Gestis. * Annus octingentesimus octogesimus-secundus fatalis fuit *Ludovico III.* Ipsi successit in totius Franciæ Regnum Carlomannus frater. Sacramentum fidelitatis ab Episcopis & Proceribus accepit V. Idus Septembris, in Carisiaco Palatio, cùm ipsis *Canonicum Privilegium, & debitam legem atque justitiam* se conservaturum promisisset, ac defensionem exhibiturum. Anno 883. VIII. Kal. Martias in Broilo, id est, nemore vel saltu Compendiensi Placitum habuit, & Capitulare edidit contra rapinas. Extat Tomo II. Capitularium Editionis *Baluzii*, pag. 283. Anno 884. cùm Normanni copias supra Somonam fluvium promovissent, *Carolomannus* crebris eorum incursionibus sustinendis impar, duodecim millibus argenti pondo pacem ab eis redemit. Eodem anno, mense Martio Placitum habuit in Verno Palatio, in quo Capitulare condidit 14. constans Capitulis. Observanda sunt 12. & 13. quibus hospitalitas Presbyteris, & aliis Fidelibus præcipitur. *Volumus*, inquit, *ut Presbyteri, qui bonum exemplum omnibus ostendere debent: hospitales existant, sicut Apostolus dicit: * Hospitales invicem sine murmuratione: quam prabeant iter facientibus, quia per illam placuerunt quidam Deo, Angelis hospitio susceptis. Placuit nobis ut Presbyteri suos Parochianos admoneant ut & ipsi hospitales existant, & nulli iter facienti mansionem denegent. Et ut omnis occasio rapinę tollatur, nihil cariùs vendatur transeuntibus nisi sicut in mercato accipiunt. Quod si cariùs vendere voluerint, ad Presbyterum transeuntes hoc referant & illius jussu cum humanitate eis vendant.* Eodem anno ab apro, vel a satellite aprum cum ipso persequente, improvidè vulneratus inter ve-

Carolus Crassus Imperator creatus.

** Apud Duchesnium Tom. II.*

Mors Ludovici III.

Carlomannus solus regnat.

Normannorum incursiones.

Hospitalitas Legibus Regum nostrorum præcepta.

** 1. Petri 4.*

nandum Rex *Carolomannus* occubuit. Cujus audita morte Normanni valido cum exercitu ad illius Regnum deprædandum iterum irruperunt. Quam ob rem exterriti Proceres, *Carolum Crassum* Imperatorem ad Regnum Franciæ capessendum evocarunt, *Carolo simplice* prætermisso, ad quem hereditario, jure pertinebat; quòd annos tantùm septem natus ad tuendum a Normannis Regnum conferre nihil posset. Exclusus tamen a spe & jure regnandi penitus non est, sed *Hugonis Magni* Abbatis fidei & institutioni commendatus.

Mors Carolomanni Regis.

Carolus Crassus.

Carolus Crassus Hugonem Vvaldradæ, filium, & *Godefridum* Normannorum Ducem unà fœderatos hostes habuit, quos arte & insidiis, non virtute sustulit e medio. Hinc graviorem in modum accensus Normannorum furor. Lutetiam anno 886. oppugnarunt, quam tutantibus *Odone* Duce, & *Gosline* Episcopo, obsidionem intermisere. Ad eam insequenti anno redierunt: advolavit contra Barbaros magno cum exercitu Imperator; sed nihil dignum Imperatoria Majestate gessit. Illis demum Galliam Trans-Sequanensem, quæ Neustria dicitur, ad deprædandum permisit, seu ut alii volunt jure perpetuo concessit. Ista constant ex *Reginone* Chronicorum Lib. 2. ex Chronico de Gestis Normannorum & ex *Abbone* Monacho Sancti Germani a Pratis in libris de Bellis Parisiacæ urbis adversùs Normannos urbem ipsam obsidentes. Exinde animo & corpore ægrotare *Crassus* cœpit. Primum amentiæ indicium dedit, cùm zelotypia abreptus, *Richardem* Augustam castissimam fœminam temerè suspectam habuit adulteræ cum *Luitardo* Vercellensium Episcopo familiaritatis, eamque repudiavit, palam postulantem, ut sibi permitteretur aut singulari certamine per Campionem * a se designatum, vel candentis ferri examine quod ipsa per sese subiret, integritatem suam ac pudicitiam approbare. Alterum insaniæ specimen dedit in Conventu generali apud Triburias celebrato, ubi Optimates ad *Arnulfum* Carolomanni Bavariæ quondam Regis nothum defecere, ipsumque Regem elegere. Mira fortunæ varietas, seu potiùs Dei, in cujus manu Regna sunt, inscrutabilis providentia, quæ potentissimum Imperatorem ad eam calamitatem dejecit, ut victum ab *Arnulfo* precariò quærere cogeretur: qui villas quasdam in Alemania ipsi ad alimentum concessit. Ipsum a pietate, justitia, studio in Religionem, beneficentia in pauperes, constantia in adversis, *Regino*, *Otho Frisingensis*, & Annales Francorum Metenses commendant, ut credibile sit ipsi ad probationem tantam calamitatem contigisse. Obiit pridie Idus Januarii anno 888. sepultusque est in Augiensi Monasterio.

Caroli Crassi insania & exauctoratio.

Sic ea ætate loquebantur.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 791. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Matrimonium in Gallia nullum sine consensu Regis*.

R. Neque hìc, neque ullibi in meis Operibus extat hæc Propositio. Ludovicum & Carolomannum legitimos fuisse Ludovici Balbi filios & Regni heredes eo loci probo contra *Joannem Launoium* qui *Reginonis* testimonio fretus asserit in libro *De Regia in Matrimonium Potestate*, *ANSGARDEM fuisse concubinam, ejusque cum Ludovico Balbo Matrimonium nullum fuisse, quia Carolus Calvus, Ludovici Pater illud rescidit, utpote contra voluntatem suam contractum; & susceptos inde liberos spurios fuisse & illegitimos, nec proinde Patris in Regnum Successores*. *Tum* opinionem *Launoii* refello, & lectorem remitto ad eruditum Auctorem *Observationum in Librum Launoii De Regia in Matrimonium Potestate*. Quem impugno errorem mihi RR. Censores assingunt.

ARTICULUS V.

De Arnulfo Imperatore, Odone, Carolo Simplice, & Rodulfo Francorum Regibus.

POst obitum *Caroli Crassi* usque ad *Ottonem*, Romæ confusè regnatum est, & Imperium Occidentis multis modis scissum: Singulis Provinciis singulos Reges creare cupientibus, *Arnulfo* tantùm pars maxima cessit, inquit *Otto Frisingensis* lib. 6. cap. 9. Pars Italorum *Berengarium* Eberhardi Forojuliensis Ducis filium, *Vvidonem* altera Spoletanum Ducem elegit. *Vvido* Berengarium bello persecutus est, victumque ad *Arnulfum* fugere coëgit, ut testatur *Luitprandus* cap. 6. Fœdus ante inierant *Vvido & Berengarius*, ut hic Italiam, Franciam ille sibi vindicaret. Sed Vvido Francici Regni spe dejectus, *Berengario* fidem fefellit. Hac autem occasione a Francis repulsum *Vvidonem* Luitprandus memorat, quòd cùm ad Metensem urbem properaret, Dapiferumque præmisisset, & Episcopus Metensis Regale convivium pararet, Dapifer Episcopo suggesserit, facturum se ut Rex *Vvido* tertia obsonii parte contentus esset, si equum sibi daret ipse Episcopus. Antistitem verò indignatum respondisse: *Non decet talem super nos regnare Regem, qui decem dragmis vile sibi obsonium praparat.* Sicque Optimates adduxisse ut spreto Vvidone, *Odonem* eligerent. *Berengarius* Arnulfum Italiæ potiundæ spe contra *Vvidonem* excitavit. *Arnulfus* toti Franciæ Orientali, id est, Baioariæ, Sueviæ, Saxoniæ, Thuringiæ, Frisiæ, Lotharingiæ dominabatur. *Zuentebaldo* Marahensium Sclavorum Regi Bohemiæ Ducatum concessit. Normannos qui in Lotharingiam irruperant, profligavit. Inde Longobardiam ingressus, Italiæ urbes ditioni suæ subjecit. *Vvido* qui Regnum Italicum tenebat, mortuus est anno 894. Cujus filius *Lanthertus* Imperatoris nomen usurpavit. Anno 896. *Arnulfus* a Formoso Papa Romam vocatus, ut ipsi in gravi oppressione, quam a civibus patiebatur, succureret, capta Roma, & Pontifice in libertatem asserto, ab eodem Imperator creatus & coronatus est: moxque omnes qui adversùs *Formosum* seditionem moverant, capite plecti jussit ut testantur *Regino* Lib. 2. Chronici, & *Otto Frisingensis* Lib. 6. Cap. 13. Reverso ab Urbe Arnulfo, *Lanthertus* Rex & Imperatorii nominis usurpator in venatione obiit anno 899. Hic de *Hildebrando* Comite & *Adelberto* Tuscorum Marchione, præcipuæ in Italia potentiæ Principibus insignem victoriam reportavit. *Hildebrandus* fugâ lapsus, *Adelbertus* intra præsepe animalium captus, & ad *Lanthertum* ductus est, qui his ipsi verbis insultavit: *Sybillino spiritu uxorem tuam Bertam prophetasse credimus, qua te aut scientia sua Regem, aut asinum facturam se promisit. Verùm quia Regem noluit, aut, ut magis credendum est, non potuit, asinum, ne mentiretur, effecit, dum te etiam cum Arcadia pecoribus ad præsepe declinare coëgit.* Ista refert *Luitprandus* lib. 1. cap. 11. Non multò post *Lanthertum* morbo pediculari periit *Arnulfus* Imperator. *Arnulfo* in Regnum Germaniæ successit filius ejus *Ludovicus*, cui bellum fuit adversùs Hungaros planè infœlix, de quo *Luitprandus* lib. 2. capp. 1. & 2. *Adalbertum* Comitem, *Hattonis* Archiepiscopi Moguntini insidiis circumventum, capitali sententia damnavit, ut refert idem Auctor cap. 3. Obiit *Ludovicus* anno 911. & in eo Carolovingiorum posteritas in Germania defecit.

Arnulfus Imperator.

Lantherto vita functo, Italiæ Regnum in *Berengarium*

garium reciderat. Huic *Ludovicum* Bosonis Burgundiæ quondam Regis filium, in Italiam accitum opposuit *Adelbertus* Marchio. Ille *Berengario* primùm in fugam conjecto, post annos tres ejusdem a quo vocatus erat *Adelberti* proditione Veronæ captus, a *Berengario* oculis & vita privatus est, ut *Luitprandus* Lib.2. Cap.11. *Regino* Lib.2. ad annum 904. & *Otto Frisingensis* Lib.6. Cap.15. testantur. Sublato Ludovico, rursus Italiæ Regnum occupavit *Berengarius*. Verùm *Adelberti* Marchionis factione *Rodulfus* Burgundiæ Rex ad capessendum Regnum ab Italis accitus est. *Berengarius* Hungaros in auxilium vocavit. Cessit ad tempus *Rodulfus*, sed paulò post in Italiam rediens, nihil *Berengario* præter Veronam reliquit. Italiæ Regnum triennio tenuit *Rodulfus*. Gravis postea videri cœpit ejus dominatio. Varia in studia scissis populis, & quibusdam *Rodulfum*, aliis *Berengarium* volentibus, Civile bellum exarsit. *Bonifacius* Comes Camerinorum ac Spoletinorum Marchio, *Rodulfo* in auxilium veniens, *Berengarii* fudit exercitum. *Rodulfus* Regno Italiæ Procerum fidei commendato, rediit in Burgundiam. Quo absente, *Berengarius* Flamberti cujusdam insidiis occisus est anno 924. De his *Luitprandus* Lib.2. Capp. 16. 17. 18. 19 & 20.

Odo Rex Francorum.

Jam de Franciæ rebus agendum. *Carolo Crasso* Imperatore vita functo, Franci *Odonem* Parisiensem Comitem, consentiente *Arnulfo* Germaniæ Rege, Francorum Regem elegerunt, seu (ut aliis placet) Regni Regentem, donec *Carolus* Ludovici Balbi filius adolesceret. Unctus est a *Vualterio* Archiepiscopo Senonensi anno 888. & inter inaugurationis suæ solemnia *Canonicum Privilegium & debitam legem atque justitiam* se conservaturum promisit, & *res Ecclesiarum tam a Regibus vel Imperatoribus, quàm a reliquis Fidelibus collatas sub integritate & immunitate permanere* concessurum. Extat hæc *Odonis* Regis Promissio Tomo II. Capitularium Editionis *Baluzii*, pag.791. Per idem tempus *Rodulfus Conradi* filius, *Hugonis Abbatis* nepos, regionem omnem quæ Montem Jovis & Alpes Penninas interjacet, id est, Sabaudiam & Helvetiam occupans, Burgundiæ Trans-Juranæ Rex appellatus est, & ab Episcopis ac Proceribus istarum Provinciarum apud *S. Mauritium* coronatus.

Monarchia distracta.

Anno 890. *Ludovicus Bosonis* filius Burgundiæ Cis-Juranæ, quæ Lugdunensem tractum, Delphinatum, & Provinciam omnem complectebatur, Rex inauguratus est in Concilio Valentino. Sic distracta Monarchia, *Odone* solum Neustriæ Regnum, Aquitaniam, & Burgundiæ partem regente. Is Regni reliquias a Normannis strenuè tuitus est, undeviginti millibus ad Montem Falconem prope Lutetiam profligatis, anno 888.

Normannorum strages.

Anno 890. Alanus Dux Britonum tantam Normannorum stragem egit, ut vix quadringenti ex quindecim millibus superstites fuerint. Pio illius Britonumque voto reportatam de Barbaris victoriam *Regino* aliique Historici tribuunt, quo scilicet se obstrinxerant, decimam omnium bonorum suorum partem Deo & Sancto *Petro* se oblaturos, & Romam transituros.

Carolus Simplex Rex Francorum inauguratur.

Odone in Aquitania morante, plerique Francorum Proceres *Carolum Simplicem* annum decimum tertium ætatis tunc agentem, ex Anglia, quò fuerat a matre abductus, revocarunt, & a *Fulcone* Remensi Archiepiscopo inaugurari & coronari curarunt, V. Kalendas Februarias anno 893. Qua de causa cum *Arnulfi* Germaniæ Regis commotus fuisset animus, Apologeticas ad ipsum literas dedit, eumque hortatus est ut pupilli Regis jura tueretur. Meminit harum literarum *Flodoardus* Lib.4. Historię Remensis Ecclesiæ, Cap. 5. Ex quibus constat, iis temporibus non successisse Regum filios in Regnum, nisi jus, quod nascendi conditione sortiti fuerant, electione firmaretur. *De eo quoque* (inquit Flodoardus) *quòd sine ipsius Arnulfi consilio præsumpserint hoc agere, morem Francorum gentis asserit secutos se fuisse: Quoniam mos semper fuerit, ut Rege decedente, alium de Regia stirpe vel successione, sine respectu vel interrogatione cujusquam majoris aut potentioris Regis eligerent.* Deinceps *Odonem* inter & *Carolum* civili bello certatum est ad annum usque 898. quo obiit *Odo* 3. Januarii, annum ætatis trigesimum-sextum numerans, Regni octavum. Moriens Principes obtestatus est, ut *Carolum* in Regno reciperent.

Fulco Remensis Archiepisc. Carolum Simplicem a fœdere cum Normannis adhuc Paganis ineundo, minacibus literis deterrere conatur.

Paulò ante *Odonis* obitum *Carolus* Rex fœdus cum Normannis inire statuerat, eorum ut ope Regnum sibi totum assereret, *Odone* pulso æmulo. At ipsum gravibus literis a fœdere cum Paganis ineundo deterruit *Fulco* Remensis Archipræsul; quarum fragmentum refert *Flodoardus* lib.4. Historiæ Remensis Ecclesiæ, cap. 5. *Revera*, inquit, *qui tale vobis dant consilium, non fideles, sed per omnia infideles esse comprobantur, quos si audire volueritis, terrenum simul & cœleste Regnum amittetis. Deprecor itaque vos per Deum, ut tale deseratis consilium neque velitis vos in æternum præcipitare interitum, & mihi cæterisque qui secundùm Deum vobis fideles sunt, æterni doloris afferre dispendium. Meliùs enim fuerat vos non nasci, quàm diaboli patrocinio velle regnare, & illos juvare, quos debueratis per omnia impugnare. Sciatis enim quia si hoc feceritis, & talibus consiliis acquieveritis, numquam me fidelem habebitis: sed & quoscumque potuero, a vestra fidelitate revocabo: & cum omnibus Coëpiscopis meis vos & omnes vestros excommunicans, æterno anathemate condemnabo.*

Cadinalis Perronius, hac Fulconis Epistolâ abusus, ad potestatem exauctorandi Reges non feudatarios Ecclesiæ asserendam, refellitur.

His Fulconis verbis abusus est doctissimus Cardinalis Perronius in Oratione ad Tertium Regni Ordinem, ut probaret supremos etiam Principes & nequaquam Ecclesiæ feudatarios posse Ecclesiæ judicio exauctorari, cùm potestatem suam contra fidem & Ecclesiam convertunt. Sed non adeo favet indirectæ potestatis Ecclesiæ in temporalia Regum ipsi non feudatariorum assertoribus locus ille. *Fulco* studio Christianæ pietatis abreptus, paulò liberiori calamo scripsit Regi, quem suarum literarum severitate a pessimo consilio proculdubio revocandum noverat: maximè cum ipsi plurimùm deberet *Carolus*, quem in Regem unxerat, cujus partes apud *Arnulfum* Imperatorem agebat, cujus gloriam ac majestatem quavis datâ occasione tuebatur. Dici etiam potest, Minatum non esse ab eo se absolutè defecturum, aut subditos ab ejus imperio abstracturum, sed *ab ejus fidelitate* revocaturum, *si talibus consiliis acquiesceret*, id est, quantùm in se erat, prohibiturum ne istius fœderis, quod cum Normannis adhuc Paganis inire decreverat, sese participes præberent. Cæterùm *Osii* Cordubensis Episcopi, qui Nicæno Concilio præfuit, Auctoritas, *Fulconis* verbis opponi jure potest. Is enim *Constantium* Imperatorem non modò cum infidelibus fœdus ineuntem, sed Arianis faventem, eorumque hæresim palam professum, & Ecclesiæ Catholicæ persecutorem sævissimum ita alloquebatur, ut refert *S. Athanasius* in Epistolâ ad Solitarios: *Tibi Deus Imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ita & tu cave, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Neque igitur fas est nobis in terris Imperium tenere; neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator!* Longè etiam aberat a sensu *S. Augustini* Fulco. Sanctus enim *Augustinus* existimat milites

sub

ſub *Juliano Apoſtata* pugnantes ab eo deficere non debuiſſe, & ejus imperium detrectare in iis quæ Deum non læderent: quantò magis non debuiſſet Fulco a Rege deficere, & Chriſtianiſſimi atque Catholici Principis excutere dominationem, propterea quòd in ſummo Regni ſui diſcrimine, & difficillimis temporibus, fœdus cum Paganis iniviſſet? Sic autem habet *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 124. *Si Dominus cœli & terræ, per quem facta ſunt omnia, ſervivit indignis, rogavit pro ſævientibus & furentibus, & tamquam medicum ſe exhibuit adveniens [nam & Medici & arte & ſanitate meliores ſerviunt ægrotis] Quantò magis non debet dedignari homo, ex toto animo, & ex tota voluntate bona ſervire domino etiam malo? ..... Quod autem dixi de domino & ſervo, hoc intelligite de Poteſtatibus, & Regibus, & omnibus culminibus hujus ſæculi. Aliquando enim Poteſtates bonæ ſunt & timent Deum, aliquando non timent Deum. Julianus extitit infidelis Imperator: nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſerviebant Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cœlo erat. Quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum a Domino temporali: tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.* Longè denique alienus erat *Fulco* a mente *S. Gregorii* Turonenſis, qui Regem *Chilpericum* contra *Prætextatum* Rotomagenſem Archiepiſcopum, incentrice *Fredegunde* Regina furentem his verbis allocutus eſt: *Si quis de nobis, o Rex! juſtitiæ tramites tranſcendere voluerit, a te corripi poteſt. Si verò tu exceſſeris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, ſed ſi volueris, audit; ſi autem nolueris, quis te condemnabit, niſi is qui ſe pronuntiavit eſſe juſtitiam?* Addiderim exemplum & verba *Fulconis*, in ſententia etiam Cardinalis *Perronii*, & aliorum, nimis probare, quia ex iis colligeretur quemlibet Epiſcopum poſſe Reges exauctorare, cùm Eccleſiæ nocent, quod abſurdum eſt.

Anno nongenteſimo, cùm *Carolus* Rex Abbatiam *S. Vedaſti* & Atrebatenſe Caſtrum a *Balduino* Comite abſtuliſſet, eamque Abbatiam *Fulconi* contuliſſet Remenſium Archipræſuli; *Vvinomachus* ſeu *Vvinemarus* Balduini vaſſallus rem ſe exiſtimans ipſi gratam facturum, ſi injuriam ipſi ab Epiſcopo, ut putabat, illatam ulciſceretur, *Fulconem* ſimulatâ amicitiâ interceptum lanceis confodit. Ab Epiſcopis Gallicanis excommunicatus nefarius homicida, inſuper inſanabili a Deo percuſſus eſt ulcere; ita ut computreſcentibus carnibus, & exundante ſanie, vivus devoraretur a vermibus, teſte *Flodoardo* Lib. 4. Hiſtoriæ Remenſis Eccleſiç Cap. 10.

Normannorum converſio. Cum ipſis fœdus init Carolus Rex, & Neuſtriam ipſis concedit.

Anno duodecimo ſupra nongenteſimum, *Rollo* Dux Normannorum, *Francone* Rotomagenſium Archiepiſcopo, & *Roberto* Lutetiæ Comite agentibus, cum *Carolo Simplice* Francorum Rege fœdus amicitiamque iniit; & a *Francone* Chriſti fidem legemque edoctus, ac baptiſmo initiatus, a *Roberto* Comite e ſacro fonte ſuſceptus, Robertuſque & ipſe appellatus, *Giſlam* Caroli Regis filiam uxorem accepit, cum ora omni maritima Galliæ, quæ ab Epta fluvio ad mare uſque porrigitur, & ab illis Normannia vocatur: quæ cùm ipſi, tum ſucceſſoribus in alodem perpetuò poſſidenda jure attributa eſt. Conceſſa ipſis & Britannia minor, unde compararent annonam, incultâ maximam partem Neuſtriâ. Cum *Rollone* Duce gens tota Chriſto nomen dedit. Ut primum baptizatus eſt, inſignioribus Provinciæ ſuæ Eccleſiis, Rothomagenſi, Ebroicenſi, Bajocenſi, Virgini Deiparæ ſacris, S. Michaëlis in periculo maris, SS. Petri & Audoëni in ſuburbio Rothomagenſi, Gemmeticenſi Cœnobio; necnon Sandionyſiano prope Lutetiam, villas & prædia dedit Chriſtianâ munificentiâ, antequam Satrapis ſuis terram divideret. Mortua *Giſla* Caroli Regis filia, *Poppam*, quam ante baptiſmum concubinam habuerat, uxorem duxit, ex qua filium ſuſcepit *Vvillelmum*. Obiit *Rollo* Dux primus Normannorum anno nongenteſimo decimo-ſeptimo, Princeps juſtitiæ ſeverioris laude celebris, quâ in novi Principatus exordiis opus erat, ut gens prædæ & populationibus aſſueta a rapinis cohiberetur. Iniquis etiamnum terribile eſt *Rollonis* Ducis nomen, ac veluti manus eſt, quâ, abſque lictore, injuſtitiæ quævis ac inſolentes auſus cohibentur, earumque auctores ducuntur ad Judicem facti rationem reddituri ac ſententiam excepturi. Hinc Jus Normannicum illud, quod patria lingua vocant, *Clameur de Haro*,* quod ad *Rollonem* Ducem ſeverum injuſtitiæ vindicem clamaret quiſquis injuriam patiebatur. Hæc ex *Dudone S. Quintini Decano*, lib. 2. de Moribus & Actis Normannorum, *Vvillelmo Gemmeticenſi* lib. 2. Hiſtoriæ Normannorum, *Orderico Vitali* Lib. III. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & aliis Chronicis ac Hiſtoriis Normannorum. Eodem anno quo pacem cum Normannis ſanxit *Carolus* Simplex, *Lotharii* Regnum ditioni ſuæ adjecit, *Ludovico* ultimo Franciciæ ſtirpis in Germania Rege ſine liberis defuncto.

Rollonis primi Ducis Normannorum pietas & juſtitiæ ſtudium.

* *Quaſi dicatur*, A Raoul.

Heriveus Archiepiſc. Remenſis Carolum Simplicem Proceribus qui ab eo defecerant reconciliat & Regno reſtituit.

Anno nongenteſimo vigeſimo, omnes ferè Franciæ Proceres conſpiratione facta apud Sueſſionas a *Carolo Simplice* defecerunt, quòd *Haganonem* mediæ ſortis hominem ad ſummam potentiam evectum intimis Conſiliis & Regni adminiſtrationi adhiberet. Deſertum ab omnibus Regem *Heriveus* Remenſis Archipræſul ſuis ſuſtentavit opibus, donec illi Proceres, eumque Regno reſtituit, ut teſtatur *Flodoardus* in Chronico, & lib. 4. Hiſtoriç Eccleſiæ Remenſis, cap. 15. Anno ſequenti, cum Henrico Germaniæ Rege, quicum bellum diuturnum ipſi fuerat propter *Lotharii* Regnum, pacem ſanxit, Bonnæ ad Rhenum. Pactum *Caroli & Henrici* editum eſt Tom. II. Capitularium Editionis *Baluzii*, pag. 299. Illud anno nongenteſimo vigeſimo-tertio *Sigebertus* adſcripſit. Sed duplex eſt eo in Monumento character, qui ad annum nongenteſimum vigeſimum-primum referendum docet, feriæ nimirum primæ, & feriæ quartç, quarum altera pridie Nonas, altera 7. Idus Novembris, eo anno incidiſſe dicitur, quod quidem anno congruit nongenteſimo vigeſimo-primo, non vigeſimo-tertio, aut vigeſimo-ſexto, ut perperam in Capitularibus ſcriptum eſt. Quare rectiùs omnino in Chronico *Flodoardi* Pactio eadem in annum nongenteſimum vigeſimum-primum conjicitur, ut obſervat doctiſſimus *Sirmondus* in Notis ad Capitularia.

Pactum Caroli Simplicis cum Henrico Germaniæ Rege.

Nova in Carolum Regem conjuratio. Herivei Remenſis Archiepiſcopi perfidia.

Anno nongenteſimo-ſecundo, conſpiratio in *Carolum Simplicem* malè ſopita in novum exarſit incendium. *Robertus* enim Comes in ipſum arma ſumens, Laudunenſi Caſtro occupato, theſauriſque *Haganonis* direptis, Proceres plebemque Francorum in partes ſuas facilè traxit, ab iiſque Rex electus, & ab *Heriveo* Remenſi Archiepiſcopo conſecratus eſt. Triduo poſt obiit perfidus Archipræſul. Anno ſequenti, *Robertum* inter & *Carolum Simplicem* prælium in Sueſſionibus acerrimum commiſſum eſt. Cecidit *Robertus* linguâ telo transfixâ. In Regum Franciæ numero non ponitur, quòd legitimo Rege exauctorato tyrannidem potiùs quàm legitimam poteſtatem exercuerit. Fruſtra *Carolus Heribertum* Comitem, *Seulfum* Archiepiſcopum, alioſque Francorum Proceres, miſſis legationibus, ad fidem & obſequium ſuum re-

Caroli Simplicis exauctoratio.

Inauguratio Rodulfi. revocare tentavit: *Rodulfum* enim Burgundiæ Regem quasi vacuam ad Regni Franciæ possessionem invitarunt, & apud Suessionas solemni ritu salutarunt. *Carolus Simplex Heribertum* amicitiam simulantem & fausta promittentem cùm imprudenter adiisset, ab eo detentus, & in Castello *Theoderici* ad Matronam inclusus est. Inde Peronam *Caroli Regis obitus.* translatus, obiit anno nongentesimo vigesimo-nono. *Frideruna* primò nupsit, ex qua nullos suscepisse legitur liberos; deinde *Eadgina* Alstani Anglo-Saxonum Regis filiæ, ex qua filium reliquit *Ludovicum*. Hæc viro exauctorato, & in carcerem trufo, in Britanniam cum filio profugit, ut ipsum melioribus temporibus servaret. Varia contra Normannos *Rodulfo* prælia fuere, non infœlicia. Domuit & Aquitanos perduelles. Hungaros etiam qui in Franciam irruperant, variis certaminibus fatigavit, non profligavit. Obiit anno nongentesimo trigesimo-sexto, & in Monasterio *Sanctæ Columbæ* aqud Senonas sepultus est. Ista constant ex *Flodoardo* in Chronico, & ex *Reginonis* & *Aimoini* Continuatoribus.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 804. & seq. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa non potest exauctorare Reges confœderatos cum Paganis.*

R. Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ opinio est. Hæc tamen Propositio eo loci non legitur. Observo tantùm Cardinalem *Perronium* abusum esse literis minacibus *Fulconis* Remensis Archiepiscopi, ut probaret supremos etiam Principes & Ecclesiæ nullatenus feudatarios posse Ecclesiæ judicio exauctorari, cùm suam potestatem contra Fidem & Ecclesiam convertunt. Locum illum indirectæ potestatis Romanorum Pontificum in Regum temporalia assertoribus non favere. Siquidem Fulco non erat Papa, sed Remensis Archiepiscopus. At quemlibet Episcopum posse Reges exauctorare cum Ecclesiæ nocent, ne illi quidem Theologi huc usque scripserunt, qui Romano Pontifici indirectam potestatem in Regum temporalia tribuunt.

Nota.

Verba Fulconis Remensis non facilè eam admittunt interpretationem, ut solùm intenderit se præstiturum, ne in fœdere cum Normannis Caroli subditi participarent, ut ipsum interpretatur Natalis. Se aliosque a debita illi fidelitate revocaturum palam dicit: *Numquam me fidelem habebitis; sed & quoscumque potuero a vestra fidelitate revocabo.* Hæc verba undequaque ab eo defecturos exprimunt. Putabat Fulco fœdus cum Normannis ineundum Catholicæ fidei quammaximè obfuturum; unde quamvis auctoritate exauctorandi Reges non potiretur, puto judicasse fidelitatem, quam subditi Regibus debent exhibere, illis non præstandam, qui fidei catholicæ obesse non recusabant. De Pontificis potestate alibi.

ARTICULUS VI.

De Germaniæ rebus post obitum Ludovici Regis filii Arnulfi: & de rebus Italiæ post obitum Berengarii Regis, usque ad Ottonis I. Imperium.

I. Post mortem *Ludovici* Germaniæ Regis, filii *Arnulfi* Imperatoris, Germaniæ Regnum obtinuit *Conradus* anno Christi nongentesimo-duodecimo. *Conradus Rex.* Hunc ex Francorum genere oriundum virum strenuum bellorumque exercitio doctum, *Luitprandus* lib. 2. cap. 7. testatur. Nonnulli e Primoribus ejus detrectarunt Imperium, scilicet *Arnoldus* in Bajoaria, *Burcardus* in Suevia, *Evardus* Comes in Francia, *Gislibertus* Dux in Lotharingia; *Henricus* Dux Saxonum & Thuringorum, quos incredibili prudentia & fortitudine ad suam fidelitatem perduxit, uno excepto *Arnoldo*, qui ad Hungaros profugit. (Ex *Luitprando*.) Obiit anno nongentesimo decimo-octavo cùm septem annos regnasset, ut *Luitprandus*, *Marianus Scotus* in Chronico & *Otto Frisingensis* lib. 6. cap. 16. referunt. Moriens Principes adhortatus est ne alium sibi successorem deligerent, quàm *Henricum* Saxoniæ Ducem, regnandi scientia, justitia, fortitudine conspicuum.

II. Cùm itaque obiisset *Conradus* Principes Regni insigia ad *Henricum* detulerunt qui *Auceps* cognominatus est, quòd aucupio mirum in modum delectaretur. *Henricus Auceps Germaniæ Rex.* *Arnoldum* Bajoariæ Ducem, Regno inhiantem, sibi conciliavit, ac subdidit. Hungaros in Saxoniam irrumpentes, ad Meresburgum profligavit, cùm ante pugnam votum Deo hunc in modum nuncupasset. *Priscorum facta Regum, Sanctorum Scripta Patrum nobis quid agere debeamus, insinuant. Non enim Deo difficile paucis plures sternere: si tamen eorum qui id agere cupiunt, fides meretur: Fides, inquam, non professionis tantùm, sed operis... Voveamus itaque, ac secundùm Psalmistam vota reddamus. Simoniaca hæresis Deo invisa, & a Beatissimo Principe Apostolorum Petro damnata, quæ ab Antecessoribus nostris hactenus est temerè custodita, modis omnibus a nostro Regno sit expulsa. Connectat invicem caritas unitatis, si quos divisit calliditas dæmonis.* *Pium Henrici Germaniæ Regis votum.* Ita refert *Luitprandus* lib. 2. cap. 8. & 9. Hanc victoriam anno nongentesimo vigesimo-secundo *Sigebertus* adscribit. Alteram non minùs insignem de iisdem reportavit anno nongentesimo trigesimo-quarto, aut *Ejus victoria.* trigesimo-tertio, si *Flodoardi* calculos sequamur, quo hostibus ad internecionem deletis, Germanos a tributo quod ipsis antea pendere cogebantur absolvit; & quam repetebant, pecuniam, Ecclesiis & Pauperibus in gratiarum actionem erogavit, ut *Sigebertus* in Chronico commemorat. *Venceslaum* Boëmiæ Principem in Praga urbe obsessum, ad deditionem, & tributi pensionem compulit. Redarios ad ducenta millia perduelles profligavit. Danos subegit, eorumque Regem Cnutonem ad Christianam Religionem adduxit. Lanceam *Constantini Magni*, clavis Christi crucifixi adornatam, a *Rodulfo* Burgundiæ & Italiæ Rege, precibus, minis, muneribus extorsit, ac posteris ad insigne & tutamen Imperii reliquit, ut referunt *Luitprandus* lib. IV. cap. XII. & *Sigebertus* ad annum nongentesimum vigesimumnonum. Obiit anno nongentesimo trigesimo-sexto, Regni decimo-sexto, ætatis sexagesimo. Tres reliquit ex *Mathilde* Regina filios, *Ottonem*, *Henricum*, & *Brunonem*, qui Coloniensis postea fuit Archiepiscopus, & Lotharingiæ Dux. *Henrici Aucupis* Germaniæ Regis gesta discimus ex *Ditmaro* Merseburgensi Episcopo lib. 1. Chronicorum, *Vvitikindo* Corbejensi Monacho lib. 1. Annalium, *Luitprando*

prando Ticinensi, *Sigeberto*, *Mariano Scoto*, & aliis.

Hugo Italiæ Rex.

III. Post *Berengarii* Regis obitum, *Rodulfo* in Burgundiam reverso, Italiæ Regnum *Hugoni* Provinciæ Comiti delatum est anno nongentesimo vigesimo-sexto. Hunc virum fuisse fortem, religionis & literarum amantem, in pauperes beneficum sed tot virtutes luxuriâ fœdasse, *Luitprandus* testatur Lib. 3. Cap. 5. & Lib. 4. Cap. 6. *Maroziam* post *Vvidonis* mariti obitum uxorem duxit, quæ dotalem ei Romæ Principatum attulit; sed ab *Alberico* Marchione *Marozia* filio, cui alapam impegerat, inde expulsus est, teste *Luitprando* Lib. 3. Cap. 12. *Arnoldum* Bojoariorum Ducem in Italiam irrumpentem fudit, Veronamque recepit, ut idem *Luitprandus* Lib. 3. Cap. 14. commemorat. *Lotharium* filium, quem ex *Alda* uxore susceperat, Regni consortem adscivit. *Albericum* Romanum Ducem impugnavit non semel, expugnavit nusquam. Pacem demum cum ipso sanxit *Aldâ* filia illi in matrimonium data, anno circiter 932.

Lotharius & Berengarius II. Italiæ Reges.

IV. Tandem *Berengarius Secundus*, prioris *Berengarii* Regis Italiæ nepos, adversùs *Hugonem* res novas molitus, ad *Ottonem* Germaniæ Regem profugit anno nongentesimo trigesimo-nono. Inde post sex annos reversus in Italiam, abdicatum *Hugonem* in provinciam redire compulit, relicto in Italia filio *Lothario*, qui Regis appellatione contentus, rerum summam *Berengario* vel invitus permisit. Mortuo *Lothario*, Regium nomen assumpsit *Berengarius* anno nongentesimo quinquagesimo. Veneno sublatum a *Berengario Lotharium* fama fuit. Anno sequenti, *Otto* Germaniæ Rex ab *Adeleide Lotharii* Regis vidua in Italiam invitatus, eam duxit uxorem. Anno 952. *Berengarius* a Conrado Duce, quem *Otto* in Italia reliquerat, lacessitus, ejus consiliis persuasus, se cum *Adalberto* filio, *Ottonis* dominationi in vassallitium dedit, & Italiam precariò regendam ab eo accepit, ut *Reginonis* Continuator testatur. Anno demum nongentesimo sexagesimo-primo, a Legatis Sedis Apostolicæ, & Italiæ Proceribus invitatus *Otto*, Italiam a *Berengarii* tyrannide liberavit, ipsumque post annos tres in Bavariam abduxit, ut ex eodem constat Auctore.

Otto I. Germaniæ & Italiæ Rex.

ARTICULUS VII.

De Ludovico Quarto, Lothario, & Ludovico V. Francorum Regibus.

Ludovicus Transmarinus Rex Francorum.

I. Mortuo *Rodulfo* Rege, *Hugo Magnus*, Dux Francorum, & Parisiorum, ac Aurelianorum Comes, *Ludovicum* Caroli Simplicis filium, missa Legatione, ab Anglia revocavit, annos tunc natum novemdecim aut viginti: quem a transmarina illa peregrinatione *Transmarinum* vulgò nominant. Lauduni ab *Artoldo* Remensi Archiepiscopo inauguratus est anno nongentesimo trigesimo-sexto. Inquietum ipsi Regnum *Heriberti* & *Hugonis Albi* fecit ambitio. Anno nongentesimo quadragesimo-primo *Ludovicus* Rex in obsidione Laudunensis urbis, quam *Herbertus* invaserat, exercitûs ac gloriæ jacturam passus est, vixque evasit ipse. *Carolus Constantinus* Viennæ Comes Regem infœlicem in urbe sua suscepit ac fovit. Aquitaniæ Proceres ad ipsius auxilium advolarunt. *Stephanus Octavus* Romanus Pontifex Damasum Episcopum a Latere suo Legatum ad Primores Francorum & Burgundiæ misit, jubens sub excommunicationis pœna, ut *Ludovico* Regi suo adhærerent ac obsequerentur. Illi etiam præsto fuit *Vvillelmus* Normanniæ Dux a quo Regali apparatu Rotomagi susceptus est. Tandem *Otto* Rex Germaniæ, cujus sororem *Gerbergam* Ludovicus in matrimonium duxerat, *Hugonem* & *Heribertum* cum ipso conciliavit. Cùm inter *Arnulfum* Comitem Flandriæ, & *Herluinum* Monasterioli Comitem dissidium immane ortum esset, & *Vvillelmus* Dux Normannorum *Herluini* partes tueretur, Castrumque Monasterioli ab *Arnulfo* ablatum *Herluino* reddidisset; *Arnulfus* Ducem ineundi specie fœderis Pinchiniacum invitatum, in quadam Somonæ fluminis Insula interceptum a sicariis jussit interimi. Monasticum habitum in Cœnobio Gemmeticensi, quod a Paganis dirutum restauraverat, induere decreverat Religiosissimus Princeps. Ista constant ex *Dudone S. Quintini Decano*, lib. 3. de Moribus & Actis Normannorum, & ex *Vvilelmo Gemmeticensi* lib. 3. Historiæ Capp. X. XI. & XII. Annis viginti-quinque Ducatum Normanniæ tenuit Vvillelmus, ut *Ordericus Vitalis* lib. 3. observat. Sublatus est Kalendis Januarii, anno nongentesimo quadragesimo-tertio, Filium reliquit *Richardum*, puerum decennem, cui Normanni & Britones vivente patre jam fidelitatem juraverant.

Stephanus VIII. Pontif. Max. Legatum mittit, & excommunicationis minas intentat Francis, qui a Rege Ludovico defecerint.

Cædes Vvillelmi II. Normanniæ Ducis.

Normannorum fides erga Richardum Ducem, Vvillelmi filium.

Post *Vvillelmi* necem, *Ludovicus* Rex Rotomagum pergens, Neustriam ditioni suæ adjungere statuit, Duce puero in potestatem redacto specie institutionis illius in Regia Francorum curandæ. Normanni Optimates plebesque *Ludovici* dolis ingenita sagacitate detectis, ad arma conspiratione facta cucurrerunt, & in Regis Aulam irrumpentes, *Richardum* repetiere Ducem. Quorum tumultum sedare ante non potuit *Ludovicus*, quàm *Richardo* paternam hereditatem assereret. Ipsum tamen abduxit specie honoris & tutelæ. Interea *Arnulfus* Comes Flandriæ, *Ludovico* Regi reconciliatus, crudelem, quam in *Vvillelmum* Normaniæ Ducem exercuerat, inimicitiam in filium ejus *Richardum* extendens, Regi persuasit ut parvulum Principem adustis poplitibus perpetuo carceri manciparet, totamque Normannorum gentem gravissimis vectigalibus ita premeret, ut in Daniam, unde eruperat, redire cogeretur. Mandatum executioni fuisset nefarium consilium, nisi *Osmundus* parvuli Ducis Procurator ipsum fasciculo fœni involutum furtim ex Aula subduxisset, & juvante *Hugone Magno* Silvanectum duxisset ad *Bernardum* Comitem ejus avunculum. Consilium suum irritum videns *Ludovicus* Rex, *Arnulfo* suadente, *Hugonem Magnum* a partibus *Richardi* parvuli Ducis muneribus & promissis magnificis abstraxit, Normanniæ partem illi pollicitus. Conjunctis itaque viribus in Normanniam ambo exercitum duxerunt. Qui dum omnia, ille in Rotomagensi, hic in Bajocassino territorio, ferro flammisque vastarent, *Bernardus* Normannorum Procerum unus, *Ludovicum* Regem per Legatos convenit, ipsumque Rotomagum invitavit. Deditionem simulavere Rotomagenses, ac *Lodovicum* excepere quasi super eos pulsis Ducibus regnaturum. *Bernardus* Regis malè creduli inconstantia & levitate usus, ipsi persuasit ut *Hugonem Magnum* e Normannia exire juberet, nec amplissimum Ducatum, fortissimosque exercitus divideret cum æmulo, qui totum subinde sibi esset facilè vindicaturus. Gratum fuit *Ludovico* Regi consilium, quod ejus ambitioni blandiebatur. *Hugonem* cum suis copiis stata die e Normannia pedem referre jussit. Rex ipse Laudunum reversus est, relicto in Provincia Prorege. Vix ille abscesserat, cùm *Bernardus* Normannus de salute Patriæ, ac restitutione *Richardi* Ducis sollicitus *Haigroldum* Regem Danorum missa legatione rogavit ut habito delectu Bajocensium & Constantinensium militum, junctisque Danorum copiis, terrestrem in expeditionem exercitum educeret, ipse verò cum valida Classe maritimas partes popularetur. Favit *Haigroldus*. Cujus irruptionem

Crudelis in Richardum Ducem Normannorum Gentemque totam, Ludovici Transmarini consilium.

Normanni arte & marte Ludovicum Transmarinum, qui Richardum Ducem expoliare Principatu nitebatur, profligant, & captivum Rotomagum abducunt.

cùm

cùm *Ludovicus* Rex audivisset, magno cum exercitu Rotomagum profectus est, & Dano diem dixit, quo ad *Vadum Herluini* occurreret. Non defuit *Aigroldus* spe incensus victoriæ. *Herluinus* Monasterioli Comes, Proceresque duodeviginti cum innumera gregariorum militum multitudine ex *Ludovici* Regis exercitu cæsi sunt, cæteri in fugam dati. *Ludovicus* a Normannis captus, *Bernardi* jussu Rotomagum captivus adductus est. *Gerberga* Regina *Henricum* Tran-Rhenanum Regem patrem suum & *Ottonem* fratrem in auxilium *Ludovici* conjugis frustra vocavit. Quamobrem filiorum suorum natu minimum, & Bellovacensem ac Suessionensem Episcopos, obsides dare coacta, Regis libertatem obtinuit, juratâ *Richardi* Principis in Ducatum restitutione. Quod mox executioni mandatum est. Ista constant ex *Dudone* lib. 3. de Moribus & Actis Normannorum, & ex *Vuillelmo Gemmeticensi* lib. 4. Historiæ Normannorum.

Ludovici Transmarini Regnum perturbavit orta de Remensi Archiepiscopatu inter *Hugonem* & *Artaldum* contentio, quæ civilis etiam belli inter *Hugonem Album* & *Ludovicum* Regem causa fuit. Pacem demum iniere apud Suessiones anno ineunte nongentesimo quinquagesimo-tertio, ut refert *Flodoardus*. Obiit *Ludovicus Transmarinus* anno nongentesimo quinquagesimo-quarto, cùm amisso equo lupum insequens, & in terram prolapsus, graviterque attritus, in elephantiasis pestem, quæ lepræ species est, incidisset. Sepultus est Remis in Basilica *S. Remigii*. Annos vixit undequadraginta, ex quibus duodeviginti regnavit cum tribus mensibus. Ex quinque filiis quos ex *Gerberga* Regina susceperat, duos tantùm reliquit superstites, *Lotharium* & *Carolum*. Ista constant ex Chronico *Flodoardi*, & aliis Auctoribus.

Mors Ludovici Regis.

II. *Lotharius* in *Ludovici* patris Regnum successit *Hugonis Magni* favore, ac Remis ab *Artaldo* Archiepiscopo inunctus est. Burgundiæ & Aquitaniæ Ducatus *Hugoni Magno*, & filio ejus natu majori *Hugoni Capeto* dedit. Anno nongentesimo quinquagesimo-quinto bellum gessit in Pictonibus adversùs *Vuillelmum* Ducem. Anno nongentesimo quinquagesimo-sexto mortuus est *Hugo Magnus*, qui & *Albus*, & *Abbas* vocatus est, quòd Abbatias S. Dionysii, S. Germani a Pratis, & S. Martini Turonensis teneret. Moriens filium suum *Hugonem Capetum*, qui & ipse Dux Francorum fuit, *Richardo* Normannorum Duci commendavit, cui filiam suam *Emmam* uxorem dederat, ut *Dudo* & *Vuillelmus* Gemmeticensis testantur. *Bruno* Coloniensis Archiepiscopus ac Dux Lotharingiæ, *Ottonis* Germaniæ Regis & *Gerbergæ* Reginæ frater, consilio auxilioque suo infirmam *Lotharii* Regis potestatem sustentabat. Hic *Magni Hugonis* filios ad fidem & hominium *Lothario* præstandum adstrinxit. Rex *Hugoni Capeto* natum maximo Francorum Ducatum attribuit, adjecto ad paternam ditionem Pictavensi territorio. *Ottoni* minori natu Burgundiam concessit. (Ex *Flodoardi* Chronico, ad annum nongentesimum sexagesimum.) Anno sequenti *Lotharius* Placitum habuit in Suessionibus, ad quod *Otto* Magni Hugonis filius, & multi Franciæ ac Burgundiæ Proceres convenere. Ad hunc prohibendum Conventum cùm *Richardus* Normannorum Dux accurreret, in fugam a Regiis hominibus versus est, quibusdam suorum cæsis, ut *Flodoardus* testatur.

Lotharius Rex Francorum.

Anno nongentesimo septuagesimo-octavo, *Lotharius* Rex *Ottonem II.* Imperatorem Lotharingiæ recuperandæ causa aggressus est. Aquisgrani tum morabatur *Otto* cum uxore ad bellum imparatus; qui de *Lotharii* cum exercitu imminentis jamque urbi proximi adventu clam admonitus, fugam maturavit. Sed mox, ut hoc dedecus abstergeret, amplissimo cum exercitu reversus, Remensium & Parisiensium fines pervagatus ac populatus est, unis parcens Ecclesiis. In redeundo tamen circa Axonam fluvium, insequente *Lothario* Rege, impedimentorum partem amisit. Constant ista ex *Sigeberto*, & ex *Glabro Rodulfo*, qui & milites non paucos ex *Ottonis* exercitu in Mosam submersos, dum *Lotharium* cominus insequentem fugerent, interiisse docet lib. 1. Hist. cap. 3. Anno nongentesimo octogesimo *Lotharius* Rex habito cum *Ottone II.* Imperatore colloquio super Charum fluvium, pacem cum eo sanxit, eique Lotharingiam remisit, repugnantibus Francorum Ducibus, ut *Ordericus* Vitalis lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ testatur. Anno nongentesimo octogesimo-quarto Lotharingiam iterum tentavit *Lotharius*, urbemque Virodunum, & *Godefridum* Comitem cepit, sed anno sequenti reddidit, ab *Ottonis* viribus sibi metuens, ut *Sigebertus* commemorat. Obiit anno nongentesimo nonagesimo-sexto die 2. Martii, anno Regni sui trigesimo-quinto, ætatis circiter quadragesimo-quinto. Veneno ab *Emma* uxore potatum fama fuit, ut testatur Fragmentum Historiæ Francorum a *Ludovico II.* usque ad *Hugonem Capetum*, apud *Duchesnium* Tom. II. pag. 638. Filium reliquit *Ludovicum*, quem moriens *Hugoni Capeto* Francorum Duci commendavit. Remis in Basilica S. Remigii sepultus est.

Lotharius Rex Lotharingiam armis repetit ab Ottone II. Imperatore.

Mors Lotharii Regis.

III. *Ludovicus V.* Lotharii filius, post obitum patris Compendii Rex inauguratus, anno dumtaxat uno regnavit. Obiit nulla re gesta celebris anno nongentesimo octogesimo-septimo. Compendii in Ecclesia SS. *Cornelii & Cypriani* sepultus est. Nullam reliquit prolem. Uxor enim quam vivente patre duxerat, ex Comitatu Provinciæ fœmina Princeps, illum ob ignaviam contemnens, cum ipso divortium fecerat, ut *Glaber Rodulfus* scribit lib. 1. Historiæ cap. 3. In eo secunda Regum Francorum familia defecit.

Ludovicus V. Francorum Rex. Obit absque prole.

Secunda Regum nostrorum Dynastia finis.

ARTICULUS VIII.

De tribus Ottonibus Imperatoribus.

I. OTto Primus, qui *Magni* cognomen promeritus est, post *Henrici Aucupis* patris sui obitum Germaniæ Regnum iniit anno nongentesimo trigesimo-sexto. Bellum Sclavicum seu Boëmicum, Belgicum sive Lotharingicum, Danicum, Ungaricum, Italicum, fœliciter & gloriosè confecit. *Henricum* fratrem hostem habuit cum *Gisilberto* Lotharingiæ Duce fœderatum. Fax belli fuit *Everardus* Comes. Perduelles non minùs precibus quàm armis *Otto* perdomuit, Deo pro ipso pugnante. *Gisilbertus* & *Everardus* in prælio ad Andrenacum cecidere. Cùm ante pugnam plurimi castra deseruissent, *Friderici* Moguntini Archiepiscopi instigante perfidia, Comes quidam impetraturum se ratus quicquid a Rege his in angustiis posito postulasset, ipsum adiit, ac Lureshamensem * ab ipso petiit Abbatiam, cujus reditibus milites fovere posset. Retulit verò dignum Christiano Principe responsum: *Obedire*, inquit Otto, *magis oportet Deo, quàm hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis auctoritate dixisse? Scriptum est enim:* Nolite Sanctum dare canibus. *Quod quamvis a doctoribus spiritualiter intelligendum esse prædicetur, Ego tamen satis me dare canibus Sanctum censeo, si Monasteriorum prædia, quæ a religiosis viris Deo sunt militantibus tradita, tulero, & sæculo militantibus dedero. Tibi verò tam procaciter injusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud umquam te a me acceptu*rum

Otto I. Imperator.

Generosum ac religiosum Ottonis responsum.

* *Laureshamensis Abbatia*, vulgò Lauresham, *in Diœcesi Vuormatiensi.*

rum esse testificor. Si cordi tibi est cum ceteris infidelibus avolare, quantò citiùs, tantò meliùs, Ita refert *Luitprandus* lib.4. cap.15.

** Ottonis cum Adeleide nuptias incestuosas fuisse, quod Adeleis commater esset, Ottonis, ob idque excommunicatum ipsum fuisse a Vuillelmo Archiepiscopo Moguntino, scripsit Petrus Damiani, quem Baronius ex Auctorum omnium silentio refellit.*

Bellum quoque civile pertulit *Otto Magnus* a *Ludolfo* filio, quem ex *Editha* Augusta *Eadmundi* Regis Anglorum filia, priori uxore susceperat. *Ludolfo* animos addebant *Hugo* Francorum Dux *Ottonis* gener, & *Henricus* patruus. Occasionem bello dedere alteræ *Ottonis* cum *Adeleide* * Lotharii Regis Italiæ vidua nuptiæ. Domestica sancita pace, in Hungaros arma vertit, nuncupatoque voto de Merseburgensis Episcopatus erectione, & sacra Communione a Sancto *Udalrico* Augustano Præsule accepta, insignem reportavit de Barbaris victoriam. Italica deinde expeditione suscepta, *Berengarium* Tyrannum exauctoravit, totamque sibi subjecit Longobardiam. Tum Romam profectus anno Christi nongentesimo sexagesimo-secundo * a *Joanne XII.* Pontifice Maximo Imperator appellatus est. Qui antea se ad Romanæ Ecclesiæ defensionem sacramento obstrinxerat, a Summo Pontifice juramentum pariter exegit, quòd *Berengario & Adelberto* Tyrannis numquam faveret, ut *Luitprandus* lib.6. cap.6. & *Regino* lib.2. Chronici testantur. Ecclesiæ Romanæ non solùm ablata a Tyrannis restituit; non solùm *Pippini* Regis Francorum & *Caroli Magni* Imperatoris Donationes amplissimas confirmavit, verùm etiam novas civitates adjecit, Reatum, Amiternum, Furconem, Nursiam, Balvam, & Marsim, necnon civitatem Interamnem. *Ottonis I.* Imperatoris Diploma aureis exaratum literis, Romæ in Castro Sancti Angeli asservatur. Ejus exemplar ex Vaticana Bibliotheca descriptum decimo Annalium suorum Ecclesiasticorum Tomo inseruit doctissimus Cardinalis *Baronius* ad annum nongentesimum sexagesimum-secundum, Provincias, urbes, oppida & castra ad temporalem Ecclesiæ Romanæ ditionem pertinentia, non *Constantini* commentitiæ Donationi, sed *Pippini* & *Caroli Magni* munificentiæ accepta refert Otto Magnus. *Necnon*, inquit, *Exarchatum Ravennatem sub integritate, cum urbibus, civitatibus, oppidis & castellis, quæ pia recordationis Domnus Pippinus, & Domnus Carolus excellentissimus Imperator Prædecessores videlicet nostri B. Petro Apostolo, & Prædecessoribus vestris, jam dudum per Donationis paginam contulerunt, hoc est, civitatem Ravennam*, &c. ... *Eodem modo territorium Sabinense, sicut a Domno Carolo Imperatore Antecessore nostro Beato Petro Apostolo per Donationis scriptum concessum est*, &c. Romani Pontificis electionem canonicè fieri sanxit, vetuitque ne ullus impedimentum Romanis illis afferret, *quos ad hanc electionem per constitutionem Sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo*, sub pœna exilii. Jussit verò ut Pontifex electus non ante consecraretur, quàm promissionem de Reipublicæ conservatione procuranda fecisset, præsentibus Imperatoris Legatis, & omni populo, instar ejus quam fecerat *Leo III.*

** Ottonis I. in Romanam Ecclesiam munificentia.*

Urbes & Provincias Romana Ecclesia a Pippino & Carolo M. Francorum Regibus donatas agnoscit Otto Magnus.

Berengarium Tyrannum, & Romam in potestatem accipit.

Secundùm hæc, Berengarium Tyrannum duorum annorum bello fatigatum cepit, & cum uxore ac filiis captum adduxit; Romanos duobus præliis vicit; Romam occupavit: *Joannem XII.* qui ad *Adalbertum* Berengarii filium defecerat, convocata Synodo exauctorari curavit: qua in re graviter peccavit *Otto*, & potestatis suæ limites transgressus est. Beneventanum & Capuanum Duces a Græcorum Imperatore *Nicephoro Phoca* deficientes in tutelam accepit. Ejusdem *Nicephori*, qui Legatos violaverat suos, perfidiam ultus, Græcos in Calabria & Apulia profligavit, ac tributum ab illis exegit. Legationem Ottonis nomine ad *Nicephorum Phocam* obierat *Luitprandus* Cremonensis Episcopus anno nongentesimo sexagesimo-octavo, ut *Annam Romani* filiam Imperatoris, privignam verò *Nicephori*, *Ottoni II.* quem Imperii Collegam fecerat Pater, uxorem postularet. Quàm indignè excepti sint cùm Pontificis Legati, tum *Luitprandus* ipse, & quàm superbè Romanæ Ecclesiæ, & Occidentalis Imperatoris Majestatem *Nicephorus* contempserit, testatur *Luitprandi* Relatio ad *Ottones Augustos* & *Adelheidem* Imperatricem, quam ab *Henrico Canisio* primùm publicatam, Cardinalis *Baronius X.* Annalium Ecclesiasticorum Tomo inseruit ad annum nongentesimum sexagesimum-octavum. Victricibus *Ottonis* armis non Imperii modò, sed Ecclesiæ fines propagati sunt, *Haraldus* enim Rex Danorum ab ipso subactus, accedente miraculo, quo *Poppo* Clericus sanctissimus ingentis ponderis ferrum candens illæsa manu diu tenendo, Christianæ Religionis veritatem confirmavit, sacro baptismate cum gente tota initiatus est. Eamdem Sclavis domitis procuravit felicitatem. *Ottone I.* in Germania regnante, gravis persecutio in Monachos orta est, affirmantibus quibusdam Episcopis, melius esse paucos vitæ sanctimonia claros, quàm paucos negligentes inesse Monasteriis oportere. Quo factum est ut plures propriæ infirmitatis conscii, deposito habitu & relictis Monasteriis, grave onus Sacerdotum devitarent; ut refert *Vuittikindus* Lib.2. Annalium. Obiit *Otto* Princeps optimus, & religiosissimus anno nongentesimo septuagesimo-tertio, Nonis Maii, feria quarta ante Pentecostem. De rebus ab eo gestis legendi *Vuittikindus* Lib.2. & 3. Annalium, *Ditmarus* Lib. 2. Chronici, *Luitprandus* Lib. 6. Historiæ sui temporis, *Rosvvita* Monialis Gandersheimensis in Saxonia, in Carmine Panegyrico & Historico de Gestis *Ottonis Magni*. Ex his Auctoribus *Ottoni* coævis excerpsi quæ de ipso dicta sunt, necnon ex *Reginone*, *Sigeberto*, *Ottone Frisingensi*, *Lamberto Schafnaburgensi*, *Godefrido Viterbiensi*, *Abbate Urspergensi*; & aliis. Insignia Christianæ moderationis exempla dedit *Otto* parcendo inimicis, quæ a coævis Auctoribus, & a *Gotfrido Viterbiensi* Chronicorum Parte 17. celebrantur.

Græcos in Calabria & Apulia profligat.

Danos subigit; quorum Rex Gensque tota ad Christum convertitur.

Sclavos domat, Christianosque facit.

Ottonis I. obitus.

II. *Ottoni Magno* in Imperium successit *Otto* filius; eo vivente a *Joanne XIII.* Romano Pontifice inauguratus anno nongentesimo sexagesimo-septimo. Contra Danos fœliciter; contra Græcos Saracenorum auxilio Calabriam Apuliamque repetentes, infœlicissimè præliatus est, exercitu suo profligato. Ipse natando interceptus, & clam dilapsus, vix evasit: *Theophania* uxore Latinis Græca & muliebri levitate insultante. Tandem celebrato Veronæ placito, in quo filium suum *Ottonem III.* Regem eligi curavit, Romam perrexit, ubi tristis animi ægritudine tabefactus obiit anno nongentesimo octogesimo-tertio, die octava Decembris facta coram Summo Pontifice, cæterisque Coëpiscopis, atque Presbyteris, publica peccatorum Confessione, perceptaque Indulgentia, ut *Ditmarus* Lib. 3. Chronicorum testatur. Mimmilevensem Abbatiam fundavit. Magdeburgensibus Canonicis eligendi Archiepiscopi confirmavit libertatem. In Merseburgensem Ecclesiam primùm fuit munificentissimus; deinde eidem iniquissimus, si quidem ipsam Episcopali Sede privavit, ac Magdeburgensi Archiepiscopatui univit, ut *Giseleri* Præsulis ambitioni faveret. Ista constant ex *Ditmaro* Merseburgensi Episcopo, Lib.3. Chronicorum. De *Ottonis II.* Gestis lege & *Sigebertum* in Chronico, & *Ottonem Frisingensem* Lib.6. Cap.25. *Lambertum Schafnaburgensem*, in Chronico de rebus gestis Germanorum, *Siffridum* Presbyterum Misnensem Lib.1. Epitomes, *Gotfridum Viterbiensem* Parte 17. Chronicorum & alios.

Otto II. Imperator.

A Græcis victus.

Obit.

Otto

Otto Secundus *Pallida mors Saracenorum*, & *Sanguinarius* appellatus est. Postremi istius cognominis rationem *Godefridus Viterbiensis* arcessit ex crudeli cæde Procerum Italiæ in convivio imperata.

Ottonis III. Imperium.

III. *Otto III.* paulò ante patris obitum Rex Germaniæ & Italiæ coronatus est Moguntiæ a *Vvillegiso* Moguntino, & *Joanne* Ravennate, Archiepiscopis, teste *Ditmaro* Lib. 3. Chronici. A *Gregorio V.* Romano Pontifice Imperator creatus est anno nongentesimo nonagesimo-sexto, ut *Lambertus Schafnaburgensis* testatur. Sclavos, & Grecos profligavit *Crescentium* Romæ per honorem Consulatus tyrannicè grassantem, & inexpugnabili septum Arce, capitis damnavit, ut *Glaber Rodulfus* Lib. 1. Historiæ Cap. 4. fusè commemorat. Uxorem suam *Mariam* Augustam Aragonum Regis filiam, admirabili justitiæ exemplo flammis addixit, cùm impudicitiæ simul & calumniæ convicta fuisset. Res ita contigit. Imperatrix formosi Comitis amore capta, ipsum ad flagitium illicere frustra conata est. Tum amore in furorem verso ob repulsam, virum castissimum apud Imperatorem tentatæ pudicitiæ suæ accusavit. Augustæ nimiùm credens *Otto*, capitalem in Comitem dixit sententiam. Hic jam jam moriturus, uxorem totius rei consciam fecit, ipsique jussit ut famam suam vindicaret. Cùm itaque Mutinæ pro tribunali sederet Imperator, ipsum adiit uxor Comitis per calumniam damnati, ejusque prolato capite, ab Imperatore sententiam extorsit, quâ morte dignum pronuntiavit auctorem tam injustę necis. Tum Comitissa Imperatricis scelus, maritique innocentiam declaravit, probavitque candentis ferri judicio, quod contrectavit illæsa. Victus Imperator vi justitiæ ac prodigio manifesto, reum se mortis professus est, vitamque suam viduæ permisit, a qua tamen ter obtinuit inducias, ea lege ut noxia Imperatrix incendio periret. Vitam verò propriam, quam se ipso Judice amittere merebatur, tribus Castris Comitissæ viduæ datis redemit. Rem ita gestam discimus ex *Gotfrido Viterbiensi* Chronicorum Parte XVII. & ex *Siffrido* Presbytero Lib. 1. Epitomes. In Ecclesias munificus fuit *Otto III.* avi quàm patris similior. Merseburgensi Episcopalem Sedem a Patre ablatam restituit: Gnesnensem in Polonia a Romano Pontifice Archiepiscopali Sede curavit ornari, cùm illuc ad venerandum corpus *S. Adelberti* Martyris, Pragensis Episcopi, Ungarorum & Prussorum Apostoli profectus esset, ut testatur *Ditmarus Lib. IV.* Chronicorum. Martyrio coronatus est *Adelbertus* anno nongentesimo nonagesimo-septimo, *Ottonis III.* Imperatoris secundo. Viros duos sanctissimos qui tum florebant, devotione maxima coluit *Otto III.* scilicet *Romualdum*, quem Classensi præfici curavit Cœnobio, & *Nilum* Abbatem, origine Græcum, natione Calabrum. In *Romualdi* cellula hospitium aliquando elegit, ac in durissimo ejus lectulo dormivit. Ejusdem consilio severam de perjurio egit pœnitentiam, totam Quadragesimam in Classensi Monasterio transigens, cilicio indutus, durissimo in lecto decumbens, jejuniis & psalmodiæ intentus; cùm ante Quadragesimam nudis pedibus Roma ad Garganum Montem ad *S. Michaëlis* Ecclesiam Pœnitentiæ causa peregrinatus fuisset. Severam adeo satisfactionem lethali perjurii crimini parem Imperatori indixerat *Romualdus*, cùm apud ipsum Confessionem edidisset. Quin etiam ipsi promisit *Otto*, se abdicato Imperio, Monasticum habitum suscepturum. Qua in re & Apostolica *Romualdi* libertas, & *Ottonis* Religio commendatur. Hincque documentum datur Magnatum Confessariis, non esse cum iis minori severitate agendum, quàm cum cæteris: siquidem apud Deum, cujus vices agunt in tribunali Pœnitentiæ, non est personarum acceptio: & eadem est, immo sæpe major in Magnatibus, quàm in plebeiis peccati gravitas, quia scandalum majus: idem Deus qui offenditur, eadem Dei justitia cui fieri satis necesse est. Documentum etiam datur Principibus, quo intelligant se a Christi Sacerdotibus apud quos peccata deponunt, secundùm Dei, Ecclesiæque leges debere judicari; & pro gravissimis peccatis gravissimos austerioris Pœnitentiæ labores, subire. Hæc de *Ottone III.* narrat *Sanctus Petrus Damiani* in Vita *Sancti Romualdi*. Licèt in Monasticum Ordinem benevolentissimus esset, ut idem Auctor testatur; aliquando tamen, dum Romæ versaretur, Monachos dissolutos ab Ecclesia *S. Pauli* expellere, & Canonicos in eorum locum substituere decreverat. Verùm Apostolus noctu ipsi se conspicuum præbens, eum a proposito deterruit his verbis: *Si verè zelus divinæ servitutis optimi operis te adurit, vide ne hujus propositi institutum præsumas in Monachis immutare expellendis. Non enim omnino expedit cujusque Ecclesiastici Ordinis quamvis ex parte depravati, proprium umquam abjici seu immutari propositum. In eo namque unusquisque judicandus est Ordine, in quo se primitus Deo vovit servire. Recommendari tamen licet corrupto cuique in eadem proprię vocationis forte,* Apostoli monitis morem gerens Imperator, Monachos in Paulina Basilica reliquit, sed eos ad Regularis Disciplinæ observantiam reduxit. Ita refert *Glaber Rodulfus* Lib. 1. Historiæ Cap. 4. Romę obiit absque liberis *Otto III.* anno secundo supra millesimum, die vigesima-tertia Januarii, annos natus undetriginta. Ejus intestina Augustæ condita, corpus Aquisgranum delatum est. Appellatus est *Mirabilia mundi*: quòd rebus præclarè gestis omnium admirationem sibi pepererit.

Ottonis III. uxorem suam impudicitia & calumnia convictam flammis addicit.

Ottonis III. Religio.

Pœnitentia Ottoni III. a S. Romualdo injuncta.

Cælitus deterretur ne Canonicos in Basilicam Romanam S. Pauli pulsis Monachis dissolutis, introducat.

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 821. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa multum debet Gallis. Commentitia Donatio Constantini.*

R. His omnino verbis non scripsi: Sed de Ottonis Magni Donationis Diplomate, quod Cardinalis Baronius Annalium Tom. X. edidit, ita loquor eo loci: *Provincias, urbes, oppida & castra ad temporalem Ecclesiæ Romanæ Ditionem pertinentia, non Constantini commentitiæ Donationi, sed Pippini & Caroli Magni munificentiæ accepta refert Otto Magnus.* Ad cujus observationis confirmationem subjicio ipsa Ottonis verba. Cæterùm beneficiorum, quæ Reges Christianissimi in Romanam Ecclesiam contulerunt, memoriam nulla umquam delebit oblivio.

ARTICULUS IX.

De Hugone Capeto Francorum Rege, & initiis Roberti ejus filii ac in Regnum Successoris.

I. LUdovico V. Rege Francorum defuncto, Regnum ad *Carolum* Lotharingiæ Ducem ejus patruum, Ludovici Transmarini filium, hereditario jure pertinebat: sed cùm Francis invisus esset, quòd Lotharingiæ Ducatum teneret sub *Ottonis II.* clientela, & animo Germanus magis quàm Francus videretur, a Proceribus repulsus est, qui summo consensu *Hugonem Capetum*, Hugonis Magni filium ex *Hauvide* sorore *Ottonis I.* Imperatoris, Noviomi Regem elegere. Qui deinde Remis inunctus est quinto Nonas Julii anni nongentesimi octogesimi-septimi. Hunc Fragmentum

Hugo Capetus Rex Francorum.

Hugonis Capeti genus.

tum Chronici *Vuillelmo Nangio* adscripti, quod apud *Duchesnium* Tomo II. pag.226. editum est, materno genere ad *Caroli Magni* stirpem pertinuisse asserit. *Mathildem* quippe *Henrici Aucupis* uxorem, *Ottonis I.* matrem, *Ludovico* Arnulfi filio, Carlomanni nepote esse genitam: ex qua nata est *Hauvida* Hugonis Capeti mater. Sed id esse falsum, Veterum testimonio convincitur, qui *Mathildem* Theodorici Saxonis fuisse filiam, & a *Vuitkindo* illo cum quo *Carolus Magnus* bellum habuit oriundam esse asserunt, scilicet *Vuitkindi* Monachi Lib.1. Luitprandi Lib.4. Cap.7. Sigeberti ad annum 937. Saxonicæ igitur originis secundùm lineam maternam, non Francicæ fuit, *Hugo Capetus* ut etiam observat *Glaber Rodulfus* Lib.2. C.1. Inanis itaque eorum labor videtur, qui Regiæ Domus originem a *Carolo Magno* arcessunt, nec ex *S. Arnulfi* Genealogia aut aliis monumentis id persuadent. Unum certum est, a *Roberto Magno*, qui & *Fortis* appellatus est, quem *Carolus Calvus* anno 861. in Placito Compendiensi, cum Optimatum consilio Ducem Francorum constituit, ut *Regino* lib.2. *Chronici* testatur, Capetianorum familiam Regum paterno genere originem ducere. *Ludovicum V.* Regnum suum *Hugoni Capeto* Testamento legasse, scripsit *Oderannus* Monachus in Chronico; quod falsi suspicione non caret. Jus itaque *Hugonis* ad Regnum nullum erat: sed jus ipsi dedit Dei providentia, in cujus manu sunt omnium jura Regnorum: qui Francos ad illum eligendum Regem, voluntatibus quas in ipsis fecerat, traxit. Divino oraculo prænuntiatum fuisse *Hugoni Capeto* Regnum, testatur superiùs laudatum Fragmentum, cui *Vuillelmi Nangii* nomen inscriptum est. Narrat enim quòd cùm *Hugo Magnus*, *Capeti* pater Sanctorum *Richarii & Valerici* corpora, quæ Normannorum metu in Flandriam asportata fuerant, in suas Ecclesias retulisset, *S. Valericus* ipsi conspicuum se præbuit, asseruitque ejus progeniem in Francia usque in septimam generationem, id est in perpetuum regnaturam. Idque scriptum legi in libro *De gestis SS. Richarii & Valerici*, hujus Auctor Fragmenti testatur.

Regia Domus origo.

Capetianæ Stirpi Francorum Regnum cælesti Oraculo ad usque mundi finem promissum.

Regnum armis repetiit *Carolus* Dux Lotharingiæ, Laudunum occupavit: ubi paulò post obsessus ab *Hugone*, ipsum ad solvendam compulit obsidionem, eruptione facta. Remensem deinde civitatem cepit proditione *Adelgarii* Presbyteri, in eaque *Arnulfum* constituit Episcopum *Lotharii* fratris sui ex concubina filium. Sed ipsum postea Laudunum reversum oppugnavit *Hugo Capetus*, ac prodente *Ascelino* Laudunensi Antistite, in potestatem reductum Aurelianos abduxit, ubi turri inclusus diem obiit filiis relictis duobus, *Ludovico & Carolo*, qui a Francis expulsi, ad Germanos confugerunt, ut Fragmentum Chronici superiùs laudati & aliud Aquitanicæ Historiæ, * docent.

Apud Duchesnium Tomo. II.

Hugo Capetus, ut Regnum in familia sua firmaret, *Robertum* filium sexdecim circiter annos natum, expectationis maximæ Principem, prudentiaque supra ætatem insignem, literis etiam plurimùm eruditum, habito in urbe Aurelianensi Conventu a Francorum ac Burgundionum Primoribus consortem Regni fieri obtinuit, Qui ibidem inunctus est die prima Januarii, anno nongentesimo octogesimo-sexto. Monarchia Francorum restaurari cepit ab *Hugone* Rege, Parisiensi & Aurelianensi Comitatibus, necnon Franciæ Ducatu, qui regionem omnem Ligerim & Sequanam interjacentem complectebatur, per ejus electionem ad Regiam ditionem accedentibus, quæ antea Laudunensis Urbis finibus pene coërcebatur. Pietate Regnum stabilivit *Hugo*, Ecclesiis, Monasteriisque jus electionis, & reditus a Carlovingiæ familiæ postremis Regibus usurpatos, publicarum specie necessitatum, restituit, & quantùm in novi Principatûs exordiis fieri poterat, a Proceribus restitui curavit. Quam ob rem *Ecclesiæ Sanctæ Amator*, jure merito appellatus est, ut Fragmentum Aquitanicæ Historiæ docet, apud *Duchesnium* Tomo IV. pag.80. *Hugone Capeto* regnante, anno nongentesimo nonagesimo sexto, obiit *Richardus* Senior, *Sine Pavore*, nuncupatus, Dux Normannorum, qui ipsi *Hugoni* ad capessendum Regnum auxilio fuerat. Hunc providum Monachorum altorem, Clericorum suffragatorem, Superborum contemptorem humilium amatorem, pauperum sustentatorem, orphanorum tutorem, viduarum pium defensorem, & captivorum liberalem redemptorem prædicat *Vuillelmus Gemmeticensis*. Abbatias SS. *Petri & Audoëni* Rothomagi & *S. Michaëlis* in periculo maris, pia munificentia restauravit; Fiscanensem condidit, in qua & sepultus est. Primus Abbas Fiscanensis fuit *Gvillelmus*, cujus *Glaber Rodulfus* Lib.4. Cap. 4. honorificè meminit. *Richardo Seniori* in Normanniæ Ducatum successit *Richardus II.* ejus filius. Obiit anno nongentesimo nonagesimo-sexto, die 29. Augusti *Hugo* Rex, filio unico *Roberto*, & tribus filiabus relictis Omnes Ecclesiæ Ordines, sed Monachos præcipuè coluit, dilexit, ac fovit. *S. Aboni* Floriacensi Abbati fuit amicissimus, necnon *S. Maiolo* Cluniacensi, quo rogante, Monasterio Fossatensi donavit Villam quæ *Mansionet* appellatur, sitam in agro Parisiensi inter Sequanam & Matronam, ut testatur *Odo Fossatensis* Monachus in Vita Comitis *Burchardi*, qui Regale illud Cœnobium emendationis seu reformationis gratia obtinuit ab *Hugone* Rege & & *S. Maiolo* tradidit, cui adjutor fuit ad Regularem Disciplinam in eo restituendam. Moriens *Hugo Capetus Roberto* Regi filio suo reverentiam erga *S. Benedictum*, & amorem erga ejus Ordinem commendavit, & ne adulatorum suggestionibus aut muneribus ad Abbatias distrahendas adduceretur. Digna sunt verba Magni Regis, quæ adscribantur ad memoriam sempiternam. *Optime Fili! inquit, per Sanctam & Individuam Trinitatem te obtestor, ne quando animus subripiat acquiescere consiliis adulantium, vel muneribus donisque venenatis te ad vota sua maligna adducere cupientium, ex his Abbatiis quas tibi post Deum perpetualiter delego. Neve animi levitate ductus quolibet modo distrahas, diripias, aut ira excitante dispergas. Specialiter verò tibi inculco, nullo pacto Ducem omnium, Patrem dico Benedictum, a te patiaris divelli, illum apud communem Judicem salutis aditum, tranquillitatis portum, postque carnis obitum securitatis azilum.* Id refert *Helgaldus* in Vita Roberti Regis.

Hugo Rex Robertum filium Regni consortem facit.

Hugo Capetus pietate regnum firmat.

Richardi I. Normannorum Ducis obitus, & pietas.

S. Ouen Le Mont S. Michel.

Fiscanensis Abbatia fundatio; vulgò Fecan, *in Diœcesi Rotomagensi.*

Hugo Capetus Ordinis Monastici studiosissimus, quem & Roberto filio moriens commendavit.

II. Annis quatuor decimi seculi reliquis, Francorum Regnum pacatissimum habuit *Robertus* Rex Christianissimus, Domum non ita tranquillam, ob incestas cum *Bertha* cognata & commatre sua nuptias, que *Gregorii V.* Pontificis Maximi sententia in Romana Synodo diremptæ sunt. Regem Pontifici non statim parentem, editum a *Bertha* monstrum, interdicti pœna in Regnum decreta, & subditorum atque Aulicorum summa Religio, ad illam dimittendam induxere, & Gallicanorum Episcoporum præsertim, qui melioribus usi consiliis approbatum priùs matrimonium execrati sunt, & a Regis ipsius Communione se subtraxere, ut eum ad pœnitentiam, & ad obediendum Sedis Apostolicæ & Romanæ Synodi Sententiæ in re tam æqua, hac severitate cogerent. Rem ita narrat B. Petrus Damiani suppar Auctor Opusculo XXXIV. Cap. VI. *Robertus*, inquit, *Gallorum Rex propinquam sibi copulavit uxorem, ex qua*

Robertus post Hugonis patris obitum solus regnat.

Ejus cum Bertha nuptiæ a Romano Pontifice dirimuntur.

quæ suscepit filium, anserinum per omnia collum & caput habentem. Quos etiam, virum scilicet & uxorem, omnes ferè Galliarum Episcopi communi simul excommunicavere sententia. Cujus Sacerdotalis Edicti tantus omnem undique populum terror invasit, ut ab ejus universi societate recederent, nec præter duos sibi servulos ad necessarii victûs obsequium remanerent: Qui tamen & ipsi omnia vasa in quibus Rex edebat vel bibebat, percepto cibo, abominabilia judicantes, pabulum ignibus exhibebant. His tandem Rex coactus angustiis, ad sanum consilium rediens, divertit incestum, initque legale connubium. Duxit nempe *Constantiam, Villelmi* Tolosatum Comitis filiam.

Bertha dimissa, duxit Constantiam.

CAPUT VIII.

De Regibus Hispaniæ.

ARTICULUS I.

De Ramiro, & Ordonio I.

I. ANNOS quadraginta quatuor in Hispania nono Sæculo regnavit *Alfonsus Castus*, cujus res præclarè gestas superiori sæculo, uno tenore exposuimus, quòd anno septingentesimo ottogesimo-tertio Regnum adeptus esset. Post ejus obitum regnavit *Ramirus*, Veremundi Regis filius, quem in Procerum Conventu Regni successorem designarat. *Nepotianum* Comitem, qui Regnum invaserat, justo prælio profligatum captumque, effossis oculis in Monasterium compulit. Bellum fœlicissimè gessit contra Mauros, quorum sexaginta millia ad Clavigium cæsa, ipsisque ereptæ Aluelda & Calagurris, anno salutis octingentesimo quadragesimo-sexto. Sancti *Jacobi* auspiciis hæc parta victoria, qui in prælio visus est in equo candido niveum vexillum præferre, quod rubræ crucis figura distinctum erat. Ab hoc tempore in morem abiit, ut Hispanis militibus sit pro tessera militari Sancti *Jacobi* invocatio. Victor exercitus *S. Jacobi*, cujus præsidio victoria constiterat, Compostellano Templo, voti ream universam Hispaniam fecit, ex singulis jugeris agri vineæque modium singulis annis frumenti aut vini pendendi. Quod votum *Paschalis* Romanus Pontifex confirmavit. *Ramiri* Regis Diploma Calagurri datum est mensis Maii die quinta, Era octingentesima septuagesima-secunda. Additum præterea, ut hostium spoliis dividundis, lege in omne tempus lata, *Jacobus* Apostolus pro uno milite esset. Ex belli manubiis Ecclesiæ duæ sunt ædificatæ, una B. Virginis nomine, secundo ab urbe Oveto lapide in latere Naurantii Montis, altera *S. Michaëlis*. Normannis ingenti classe Galæciæ oram universam infestantibus valida manu occurrit *Ramirus* Rex, prælioque victos ad mare rejecit. Septuaginta naves, partim captæ, partim submersæ in navali pugna. Hispaniæ tamen profuit non minimùm bellica Normannorum virtus; siquidem Maurorum vires mirum in modum debilitarunt, iis prælio triplici magno numero cæsis. Obiit *Ramirus* anno octingentesimo quinquagesimo-primo ineunte, cum septem annis regnasset. Oveti in Basilica *S. Mariæ* sepultus est. His temporibus multi Martyres Cordubæ a Saracenis occisi.

Ramirus.

Victoria de Mauris parta ope S. Jacobi.

Votum in gratiarum actionem.

Ordonius.

II. Ramiro successit *Ordonius* ejus filius. Is *Muzam* Tyrannum, genere Gothum, cæterùm professione Saracenum profligavit, decemque millia Barbarorum cæcidit. *Lupus* Muzæ filius, quem Toleto pater præfecerat, cum *Ordonio* Rege fœdus iniit; qui ipsi auxiliares copias misit ad *Mahomadem* Cordubæ Regem Saracenum ab obsidione Toleti depellendum. Æquo pene marte pugnatum est. Mauri duodecim millia, Christiani ad octo millia, desiderati. Toletani frequentibus incursionibus fatigati, *Mahomadi* deditionem fecerunt anno Christi octingentesimo quinquagesimo-septimo. Civitates plurimas a Saracenis dirutas instauravit *Ordonius*, belli pacisque artibus clarus; sed non levem nomini suo maculam inussit, cùm *Ataulfum* Compostellanum Episcopum sanctissimum, a quatuor Ecclesiæ suæ servis gravissimi criminis per calumniam accusatum, temerè & præcipitanter exagitavit; quem oppressisset, nisi Deo ejus innocentiam demonstrante ac tuente, taurus indomitus, quem in ipsum, etsi inauditum, immiserat, posita ferocitate, ad Præsulem demisso capite accessisset, cornuaque sua contrectanda præbuisset, quæ in ejus manibus hæserunt. Obiit *Ordonius* anno Christi octingentesimo sexagesimo-secundo, Regni undecimo, & in Ovetensi Æde B. Mariæ sepultus est. Ex uxore *Munia* quinque filios suscepit, *Veremundum*, *Nunium*, *Odoarium*, & *Froilam*. Ista constant ex *Luca Tudensi* in Chronico Lib. 4. *Roderico* Toletano Præsule Lib. 4. de Rebus Hispaniæ, Capp. 13. & 14. *Roderico Santio* Historiæ Hispanicæ P. 3. Cap. 10. & 11. *Lucio Marineo Siculo* Lib. 7. de rebus Hispaniæ, *Francisco Tarapha* Lib. de Regibus Hispaniæ, *Joanne Vasæo* in Hispaniæ Chronico, & *Joanne Mariana* Lib. 7. de Rebus Hispaniæ Capp. 13. 14. 15. & 16.

ARTICULUS II.

De Alfonso Magno, Garsia, Ordonio II. & Froila.

I. ORdonio in Regnum filius successit *Alfonsus*, ob egregias corporis & animi dotes, illustresque de Mauris triumphos, *Magni* cognomen consecutus. Initio Froilam Veremundi filium, Galæciæ Comitem, Regni æmulum habuit, sed brevi sublatus est Tyrannus civium Ovetensium conjuratione. Francorum, Vasconum, Cantabrorumque auxilio Mauros non semel profligavit. Tam prosperum in Maurico bello successum, domesticæ calamitates turbarunt; *Bernardi* scilicet *Carpensis* defectio; & *Froilæ* Regis fratris conjuratio. *Bernardus*, quem negata patris libertas ab *Alfonso* alienaverat, ipsi reconciliatus est. *Froila* in potestatem fratris redactus, luminibus orbatus est, carcerique addictus. Eodem supplicio multati sunt *Nunnius*, *Veremundus*, & *Odorius*, communes utriusque fratres, quòd *Froilæ* partibus studerent. Ingravescente ætate ad pacis artes conversus, tota ditione Deo templa, hominum præsidio arces, oppida, urbes ædificavit. Templum Compostellanum, quod ex formaceis parietibus compactum erat, ex lapide quadrato, columnis marmoreis distinctum ab imo totum extruxit: & ab Episcopis in Concilio congregatis consecrari curavit. Romani concessione Pontificis, Ovetensi Sede in Metropolim erecta, Synodus ejusdem Regis jussu Oveti celebrata est ad Archiepiscopum constituendum. Omnium suffragiis electus est *Ermenegildus*. *Amelinam* ex Regio Francorum sanguine Rex sibi junxit uxorem, quæ *Semena* post nuptias vocata est. Ex eo conjugio *Harsias*, *Ordonius*, & *Froila*, deinceps Reges nati sunt, necnon *Gundisalvus*, Archidiaconus olim Ovetensis. *Garsias* in patrem jam ætate confectum arma sumpsit, *Semena* matre instigante. *Alfonsus* Senticam advolat, filiumque in potestatem redactum in Gauzone arce includit. *Nunnius Fernandus* Castellæ Comes, *Garsiæ* socer, ejusdemque vincti Principis fratres, bello

Alfonsus Magnus.

Ovetensis Archiepiscopatus erectio.

Oviedo in Asturiis modò Episcopatus tantùm sub Compostellana Metropoli.

bello civili *Alfonsum* lacessivere, exitu non infœlici: Adeo ut Regnum abdicare, & *Garsiæ* filio tradere coactus sit, anno salutis nongentesimo-decimo. Anno sequenti cùm Compostellam religionis ergo invisisset, & concedente filio in Maurorum fines populabundus irrupisset, re prosperè gesta, Zamoræ obiit, cum annis quadraginta & octo regnasset.

Garsias. II. *Garsias* paternum Regnum tribus annis & mense uno tenuit. Expeditione in Mauros suscepta, *Aiolam* ipsorum Regulum acie victum cœpit. Obiit anno salutis nongentesimo decimo-tertio, nulla relicta prole.

Ordonius. III. Ipsi successit *Ordonius* frater, victis ad Talaveram, & ad Castrum Sancti Stephani Maurorum copiis, cæsisque Ducibus celebris. Lusitaniæ agros & oppida, Emeritæque & Pacis Augustæ fines exinde populatus est, tanto incolarum terrore, ut pacem ad victoris arbitrium magno redimere sint coacti, anno Christi nongentesimo duodevigesimo. Cum *Sanctio Garsia* Vasconum Rege conjunctis viribus, ad Vallem Juncariam strenuè, quidem, sed minùs prosperè pugnavit. Castellæ Comites ex invidia impiè & crudeliter trucidavit. Obiit Zamoræ anno Christi nongentesimo vigesimo-tertio. *Ordonio* regnante, Martyrium pro servanda castitate, quam *Abderramanus* Cordubæ Rex Saracenus amore nefario tentabat, passus est *Pelagius* annorum quatuordecim adolescens, cujus mortem *Rosuitha* Sanctimonialis Saxonico Carmine celebravit. *S. Pelagius Martyr.*

Froila. IV. Post *Ordonium* regnavit *Froila* hujus nominis secundus, defuncti frater nulla domi militiæve laude clarus, sola ignavia, & crudelitate celebris. Ab ejus Imperio Castella defecit, exacerbatis ob indignam Comitum cædem ab *Ordonio* perpetratam populorum voluntatibus. Reipublicæ moderandæ causa duo Judices electi, *Nunnius Rasura*, & *Lainus Calvus*, penes quos bello paceque rerum arbitrium esset, vitæ necisque potestas. Mensibusdumtaxat quatuordecim regnavit *Froila*. His temporibus, *Sancti Abarcæ* Vasconum Regis clarissimum nomen erat, cujus armis quæcumque temporum injuriâ amissa erant in Suprarbe & Ripagorsa, Mauris erepta sunt, Cantabriæque Principatus veteri ditioni adjectus. Mauris Pompelonem hiberno tempore obsidentibus, milites contra frigoris injuriam peronibus munitos montes traduxit, hostesque prælio victos ad solvendam obsidionem compulit, Hinc illi *Abarca* cognomen factum. Ista ex *Luca Tudensi* in Chronico, *Roderico Toletano* Lib. 4. de Rebus Hispaniæ, Cap. 15. & sequentibus, & Lib. 5. Capp. 1. 2. *Roderico Sanctio* Historiæ Hispaniæ P. 3. Capp. 12. 13. 14. & 15. Lucio Marineo Siculo Lib. 7. *Francisco Tarapha* Lib. de Regibus Hispaniæ, *Joanne Vasæo* in Hispaniæ Chronico, & ex *Mariana* Lib. 7. Cap. 27. & sequentibus, & Lib. 8. Capp. 3. & 4. excerpta sunt.

ARTICULUS III.

De Alfonso Monacho, Ramiro II. & Ordonio III. Legionis Regibus.

Alfonsus Quartus. I. ALfonsus *Quartus*, cognomento Monachus, non *Froila* ut *Lucas Tudensis* est Auctor, sed *Ordonii Secundi* filius, ut alii asserunt, Regni possessionem iniit anno nongentesimo vigesimo-quarto. Is nec bellica, nec civili virtute clarus, cùm gentis invidia flagraret, rebusque gerendis impar esset, *Ramiro* fratri Regnum tradidit, vitamque Principalem cum privata atque Monastica commutavit in *S. Facundi* Monasterio ad Ceæ fluminis ripam, anno nongentesimo trigesimo-primo, cùm annis sex & mensibus totidem regnasset.

II. *Ramirus* administratione Regni suscepta, contra Mauros Religionis & Reipublicæ hostes conscripsit exercitum, sed præclaros ejus conatus repressit *Alfonsi* fratris levitas, qui temerè susceptum vitæ genus pari inconstantia repudiavit, abjectoque cucullo, Legionem rediens, Regium nomen & insignia resumpsit. Hunc *Ramirus* expugnata urbe, captum vinculis constrinxit. *Froilæ* Regis eo nomine secundi filios in Asturibus tumultuantes pariter domuit, ac in potestatem redactos luminibus orbavit. Eodem supplicio affecit *Alfonsum* fratrem. Mauros ad Uxamam primùm, deinde ad Cæsaraugustam victos, vectigales fecit: Tandem ad Septimancas profligavit, cæsis ad triginta millia Barbaris. Navavit operam atque in partem gloriæ venit *Ferdinandus Gonsalvus* Castellæ Comes, cujus tum illustre nomen erat, eximiaque virtus militaris. Anno nongentesimo trigesimo-quarto tam insignis de Mauris victoria reportata est. *Ramirus* Rex ex Maurici belli manubiis Virginum Monasterium Legione constituit *Salvatoris* nomine: in quo *Elviram* filiam unicam Virginem Christo consecravit. Sed & alia extruxit dotavitque Cœnobia religiosus Princeps. Fœdus cum *Ferdinando* Castellæ Comite confirmavit, *Ordonio* filio & *Urraca* ejusdem Comitis filia matrimonio conjunctis. Sub finem vitæ novam de Mauris victoriam ad Talaveram retulit *Ramirus*. Hostium duodecim millia cæsa, septem in servitutem redacta. Nec multò post in morbum lapsus, facta peccatorum Confessione & Eucharistia percepta, Regno se abdicavit, filioque de manu tradidit, illa *Jobi* & *Davidis* verba usurpans: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc. Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Obiit anno nongentesimo quinquagesimo ineunte, cùm annos undeviginti, & tres pene menses regnasset. *Ramirus.* *Mauros profligavit.*

III. *Ramirus* ad *Ordonium* filium eo nomine *Tertium* Regnum transmisit: Quem *Sanctius* frater auxilio avunculi *Garsiæ Sanctii* Vasconum Regis, & *Ferdinandi* Castellæ Comitis, deturbare conatus est: sed vana fuere consilia, conatus irriti. *Ordonius* ulciscendi studio *Urracam Ferdinandi* filiam, quam uxorem duxerat, repudiavit, ac *Elviram* superduxit, ex qua filium suscepit *Veremundum*. Galecorum motus *Sanctiis* studio concitatos armis & diligentia brevì sedavit *Ordonius*. Eo regnante, *Ferdinandus* Castellæ Comes ducto contra Saracenos exercitu, exigua cum Christianorum manu octoginta millia Barbaros ad Laram profligavit, a *Pelagio* viro sancto, ad quem fortè diverterat, antea de victoria bene sperare jussus. Obiit *Ordonius III.* anno nongentesimo quinquagesimo-quinto, cùm annis quinque & mensibus septem regnasset. Hæc ex *Luca Tudensi* in Chronico, *Roderico* Toletano Archipræsule Lib. 5. de Rebus Hispaniæ, Capp. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. *Roderico Sanctio*, Historiæ Hispanicæ Parte III. Capp. 16. 17. & 18. *Alfonso a Carthagena* in Anacephalæosi Regum Hispaniæ Capp. 60. 61. & 62. *Francisco Tarapha*, in lib. de Origine ac Rebus Gestis Regum Hispaniæ, *Joanne Vasæo* in Hispaniæ Chronico, & *Joanne Mariana* Lib. 8. de Rebus Hispaniæ, Capp. 5. & 6. deflorata sunt. *Ordonius III.*

SCHOLION.

In hoc Articulo, pag. 841. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Matrimonia in Hispania arbitrio Regum dirimebantur.*

R. Hæc Propositio non est mea. Scripsi tantùm

tùm

tùm eo loci de Ordonio III. Rege, Ramiri II. filio: *Ordonius ulciscendi studio Urracam Ferdinandi filiam, quam uxorem duxerat, repudiavit, ac Elviram superduxit*. Mera facti & Historiæ res est.

ARTICULUS IV.

De Sanctio Crasso, Ramiro III. & Veremundo Podagrico.

Sanctius Crassus. I. DEfuncto Ordonio, *Sanctius* frater, cui a multo abdomine *Crassi* cognomen factum, Legionis Imperium suscepit. Altero Regni anno, alienatis populi voluntatibus, & in *Ordonium*, cui pravum ingenium *Mali* cognomen fecit, *Alfonsi Monachi* filium, propensis; ad avunculum Regem Vasconum confugit; cujus consilio Cordubam profectus, cujusdam herbæ virtute sibi a Medicis Arabibus datæ extenuatus, & ad competentem corporis habitum perductus est: atque ab *Abderramano* Cordubæ Rege valida auxilia ad expellendum æmulum obtinuit. *Ordonius* audito *Sanctii* adventu, ut erat animo degener, desperatis rebus, ad socerum Castellæ Comitem fugit, a quo propter ignaviam exosus, ablata uxore *Urraca* ejusdem Comitis filia, finibus Castellæ pulsus est. *Sanctio* regnante, *Ferdinandus Gonsalvus* Castellæ Comes *Albagibum Almansorem* magno cum exercitu in ditionem suam irrumpentem, exiguo militum numero profligavit ad Pettam Hitam. *S. Jacobus* in acie visus, victoriam peperisse creditus est. Castellæ deinde Comitem, Therasiæ Reginæ Legionensis Regis matris suasionibus in custodia detentum a *Sanctio* filio, uxor *Sanctia* Therasiæ soror, virili animo fœmina mutatis dubia luce cum marito vestibus, vicaria captivitate liberavit. Eodem fermè tempore *Sanctius* Rex Castellam, quam *Ferdinandus* beneficiario jure tenebat, liberam esse jussit, propter æs alienum cui ipse solvendo non erat satis. Periit Rex *Sanctius* anno nongentesimo sexagesimo septimo, Regni duodecimo, veneno a quodam Galæciæ Comite *Gonsalvo* nomine propinato, cui rebellionem facilius condonarat.

Ramirus III. II. *Sanctio* Patri in Legionis Regnum successit *Ramirus* quinquennis, Regni administratio penes *Therasiam* Reginam Matrem, & *Elviram* amitam erat, prudentia singulari fœminas. Anno Regni ejus altero, salutis nongentesimo sexagesimo-octavo obiit *Ferdinandus* Castellæ Comes, quo duce tamdiu Christianorum res in Hispania steterat. In ejus ditiones filius successit *Garsias Fernandus*, patri non dissimilis. Anno nongentesimo septuagesimo-nono Normannos qui in Galæciæ oram excursiones fecerant, & prædâ graves redibant, *Gonsalvus Sanctius* Comes, ad mare improvisò adortus, profligavit. Naves captæ, præda & captivi erepti, cæsus Dux ipse *Gunderedus*. *Urraca* uxore ducta matris & amitæ repudiatis consiliis, Galæciæ Comites *Ramirus* Rex irritavit. Qui impatientes injuriæ, *Veremundum* Ordonii Tertii filium, Compostellæ, ubi educatus fuerat, Regem creaverunt, frustra obsistente *Ramiro Pelagio* Compostellano Antistite ob pravos mores exauctorato, & *Petro Mansorio* probatæ virtutis Abbate in ejus subrogato locum. *Rodericus* Comes *Pelagii* pater filii restituendi causa, Mauros in Provinciam evocavit. Obiit *Ramirus III.* Legione, anno nongentesimo octogesimo secundo, nulla relicta prole.

Veremundus. III. Quamobrem Regni successio ad *Veremundum* ejus patruelem devoluta est, qui annis septemdecim regnavit, podagra sæpe afflictus, unde illi *Podagrici* cognomentum. Eo regnante, *Mahometes Albagibus*, *Issemi* Regis nomine rem Mauricam Cordubæ administrans, contractis copiis in Christianorum terras irrupit. Captæ eo bello a Barbaris urbes munitissimę, Barcino, Legio, Asturica, Valentia Campestris, *S. Facundi* Monasterium, Gordonium, Alba, Luna, Uxama, Valeranica, Atiensa, aliaque oppida & pagi, quà incensa eversaque, quà vi capta, atque direpta. Multa Christianorum millia cæsa sunt. Castellæ dominabatur *Garsias Fernandus* Comes, qui initi Principatus initio Mauros ad Gormatium oppidum haud exiguo numero prostravit. Eo in prælio *Ferdinandus Antolinus* vir pietate & religione non minùs, quàm genere nobilis, cùm ante pugnam in templo moram traxisset rei divinæ vacaturus, inter primos fortiter pugnare visus est, absens licèt, Angelo ejus Custode ejus personam & officium gerente, ita ut ejus diei victoria *Antolino* potissimùm tribueretur. Anno Christi nongentesimo nonagesimo-tertio, Rex Vasconum *Sanctius Garsias* defunctus est. Ejus in ditiones successit *Garsias Sanctius* cognomento *Tremulus*. Eodem anno Mauros in Galeciam invectos, tum cælestis ita dissenteriæ morbo, pestisque lue; tum *Veremundus* Rex redeuntes insecutus ac premens gladio, consumpsit. Secundùm hæc *Veremundus* inito cum *Garsia* Castellæ Comite, & Vasconum Rege *Garsia Sanctio* fœdere, junctisque copiis, adversùs Mauros profectus est. Ad oppidum Calacanasorium castra castris collata. Acre prælium fuit. Victoria penes Christianos stetit. *Veremundus* Rex podagræ doloribus confectus obiit anno Christi nongentesimo nonagesimo-nono, Regni 17. Duas uxores duxit, *Velasquitam*, & *Elviram*. Illam repudiavit, suscepta ex ea filia *Christiana*. Ex *Elvira Alfonsum* genuit & *Therasiam*. Statuit sanctissimo Edicto ut secundùm Pontificum Romanorum Responsa, & priscas Gotthorum Leges jus redderetur.

Bellum Mauricum.

Nobilis Militis pietas a Deo munerata.

Veremundi Regis sanctum Edictum.

Hæc excerpta sunt ex *Luca Tudensi* in Chronico, *Roderico* Archipræsule Toletano Lib. 5. de Rebus Hispaniæ, Capp. X. & sequentibus usque ad decimum-octavum, ex *Roderico Sanctio* Patre III. Historiæ Hispaniæ, Capp. XX. XXI. & XXII. *Alfonso a Carthagena*, in Anacephalæosi Regum Hispaniæ, Capp. LXIV. LXV. & LXVI. *Francisco Tarapha* in lib. de Regibus Hispaniæ, *Joanne Vasæo* in Hispaniæ Chronico, & *Joanne Mariana* lib. VIII. de Rebus Hispaniæ, Capp. VII. VIII. & IX. His verò Auctoribus *Sampyri* Asturicensis Episcopi, qui *Ramiro III.* regnante scribendi finem fecit, & *Pelagii* Ovetensis Præsulis, qui *Alfonso* Imperatore floruit, veteres de Rebus Hispanię Commentarios consulere licuit.

CAPUT IX.

De Regibus Angliæ IX. & X. Sæculo.

ARTICULUS I.

De Egberto, & Ethelvulpho Regibus.

I. EGbertus Regis *Inæ* abnepos, *Brithrici* Vvest-Saxonum Regis, qui ipsum e medio tollere decreverat, ut vitaret insidias in Franciam fugit. Quod Dei consilio factum observat *Vuillelmus Malmesburiensis* ut ad tantum Regnum electus, regnandi disciplinam a Francis acciperet. *Est enim Gens illa, inquit & exercitatione virium & comitate morum cunctarum Occidentalium facile Princeps*. Defuncto *Brithrico* in Britanniam reversus, Vvest Saxiæ Regnum totius gentis votis ade-

Regnandi Disciplinam a Francis accepit Egbertus.

adeptus est, anno salutis octingentesimo. *Bernulfum* Merciorum Regem, & *Baltredum* Cantiorum; debellavit; hæcque Regna, necnon & Northumbriam Vvest-Saxiæ Regno adjunxit. Ita in unam Monarchiam tot Britanniæ Regna coaluerunt. Danorum incursionibus turbata pax, quorum ingentem multitudinem parva manu fudit *Egbertus*. Obiit anno Christi octingentesimo trigesimo-octavo per septem menses incboato. De quo *Vvillelmus Malmesburiensis* lib. 2. de Gestis Regum Anglorum & *Polidorus Vergilius* Lib. V. Historiæ Anglorum.

Plura Regna in unam Monarchiam coalescunt.

Bellum Danicum.

II. Anno salutis octingentesimo trigesimo-octavo, *Ethelvulphus* Egberti filius paternum Regnum adiit. Danos inopinatis irruptionibus Angliam infestantes non semel profligavit, nonullas ab ipsis clades vicissim passus, ut varia est fortuna belli. *Suinthuni* Vvintoniæ & *Alstani* Schireburniæ, Præsulum suo tempore præcellentium consiliis plurimùm usus est. Animo ad Religionis studia conversò, decimam omnium hydarum (Est autem hyda terra unius aratri culturæ sufficiens per annum) ab omni onere liberam intra Regnum suum Ecclesiis concessit. Compositis Regni rebus, Romam Religionis ergo se contulit, & a *Leone IV.* Pontifice Maximo benignè acceptus. Ecclesiæ Romanæ eam Insulæ partem, quam *Egbertus* pater ad Regnum adjunxerat, vectigalem fecit, *Ina* Regis imitatus exemplum, qui Vvest-Saxiæ Regnum tributo quod *S. Petri Denarium* vocant, fecerat obnoxium. Scholam præterea Anglorum, quæ ab *Offa* Rege Merciorum primitus instituta conflagraverat, *Ethelvulphus* instauravit anno octingentesimo quadragesimo-septimo. Ex Osburga uxore filios quatuor suscepit, *Ethelbaldum*, *Ethelbertum*, *Ethelredum*, & *Alfredum*, sive *Alvredum*. Defuncta *Osburga Judithbam* duxit *Caroli Calvi* filiam. Quæ nuptiæ *Ethelbaldo* ipsius Ethelvulphi filio moverunt offensionem, ita ut conjuratione facta cum *Alstano* Præsule, & *Eanulpho* Comite, patrem solio deturbare moliretur. Sed Rex domesticum dissidium in bellum civile mox erupturum sedavit, Regni parte filio cedens. Obiit *Ethelvulphus* anno Christi octingentesimo quinquagesimo-septimo cùm annos viginti regnasset. Testamento cavit ut in omni hereditatis suæ hyda, cibus & vestitus uni pauperi in perpetuum erogaretur, & singulis annis trecentæ auri marcæ Romam mitterentur, sic dividendæ ut centum Basilicæ *Sancti Petri*, totidem Basilicæ *Sancti Pauli* ad luminaria concinnanda, centum reliquæ Summo Pontifici cederent. In edicto quo decimam hydam ab oneribus publicis liberam Ecclesiis & Monasteriis concessit, Missæ Sacrificium pro se suisque Ducibus cùm vivis tum defunctis stata die singulis hebdomadibus offerri, certasque preces fundi statuit, seu statutum ab Episcopis & Abbatibus commemorat. *Placuit etiam*, inquit, *Episcopis Alstano Schireburnensis Ecclesiæ, & Suvithino Vvintoniensis Ecclesiæ cum suis Abbatibus, & servis Dei consilium inire, ut omnes fratres & sorores nostræ ad unamquamque Ecclesiam omni hebdomada die Mercurii cantent quinquaginta Psalmos, & unusquisque Presbyter duas Missas, unam pro Rege Ethelvulpho, & aliam pro Ducibus ejus, huic dono consentientibus, pro mercede & refrigerio delictorum suorum: Et pro Rege vivente dicant*, Oremus, Deus qui justificas. *Pro Ducibus etiam viventibus*, Prætende Domine. *Postquam autem defuncti fuerint, pro Rege defuncto singulariter, & Pro Principibus defunctis communiter.* Hæc erat Patrum vestrorum Religio, Optimates Angli! Datum est hoc Edictum anno Dominicæ Incarnationis 844. incipit his verbis: *Regnante Domino nostro Jesu Christo in perpetuum.* Qua de formula aliàs sermo erit. Refertur a *Vvillelmo Malmesburiensi* Lib. II. de Gestis Regum Anglorum Cap. II. de *Ethelvulpho* Rege legantur etiam *Simeon Dunelmensis* in historia de gestis Regum Anglorum ad annum 855. *Ethelredus* Abbas Rievallis, De Genealogia Regum Anglorum; Chronicon *Joannis Bromton*, *Rogerius de Hoveden* priori parte Annalium, *Henricus Guntidoniensis* in fine libri 4. & initio libri 5. Annalium & *Polydorus Vergilius* lib. 5.

Ethelvulfi Regis pietas in Romanam Ecclesiam.

Ejusdem uxores & filii.

Testamentum.

Missa Sacrificium pro vivis & defunctis in Anglia nono sæculo celebratum.

ARTICULUS II.

De Ethelbaldo, Ethelberto, & Ethelredo Regibus.

Sublato e vivis *Ethelvulpho*, duo ejus filii natu majores Regnum partiti sunt. *Ethelbaldus* in West-Saxonia, *Ethelberthus* in Cantia. Ille annis dumtaxat quinque regnavit, æternamque nomini suo inussit ignominiæ notam, *Juditha* noverca in matrimonium ducta nefario incestu. Isti æquè breve fuit regnandi tempus, sed gloria majori, Dacis qui in Insulam populabundi irruperant, magna strage depulsis. Secundùm hos haud diutiùs regnavit *Ethelredus* amborum frater. Anno octingentesimo sexagesimo-septimo regnandi initium fecit. Hunc novies uno & eodem anno collatis signis contra hostes dimicasse, variâ licèt fortunâ, memoriæ proditum est. Rex Danorum, Comites novem, infinita multitudo militum, ejus armis periere. Ista constant ex iisdem, quos superiùs laudavi, Scriptoribus.

ARTICULUS III.

De Ælfredo Rege.

Ælfredus sive (ut alii vocant) *Alvredus*, filius *Ethelvulphi* natu minor, olim a patre Romam missus, & a *Leone IV.* Pontifice Maximo Rex inadguratus, Regnum adiit anno salutis octingentesimo septuagesimo-secundo. Continuis novem annis cum Frisonibus, & Danis pugnans, modò incertis fœderibus illusus, modò in illudentes ultus, eò tandem inopiæ redactus est, ut vix tribus pagis in fide ipsius manentibus, in Æthelingiam Insulam profugerit. Ibi *S. Cutberti* Lindisfarnensis Episcopi, quem pauperis indutum persona exceperat, & cum eo panem, qui ad victum supererat unicus, diviserat, visione recreatus, atque ad spem recuperandi Regni firmissimam accensus est. Congregatis igitur Comitibus, & contractis undequaque auxiliis, Dacos aggreditur, incredibili strage cædit, vincit, Regnumque recuperat universum. Qui ex illa clade residui fuere Daci, datis obsidibus Christo se nomen daturos polliciti, Victoris animum miseratione permoverunt. *Gudrus* seu *Gurmundus* Rex cum triginta Proceribus, & populi multitudine maxima Christianis Sacramentis initiatus, & e sacro fonte ab *Ælfredo* susceptus est, ab eoque Orientalium Anglorum, & Northumbrorum Provincias sub ejus, Regumque Successorum clientela possidendas obtinuit. Non belli solùm gloriâ, sed pacis laudibus floruit *Ælfredus*: Pietati literisque tempus omne impendens, quod a curanda Republica supererat. Viros eruditos ex variis locis asciscit, coluit, muneratus est. Hos inter celeberrimi fuere *Vverfrithus* Vvigorniensis Episcopus, qui jussu Regis libros Dialogorum *Sancti Gregorii Magni* in linguam Saxonicam vertit, *Plegmundus* Cantuariensis Archipræsul, *Æthelstanus* & *Vverwulfus* Sacerdotes Regiique Capellani, *Grimbaldus* Monachus & Sacerdos, *Joannes* ejusdem Professionis & Ordinis, qui Æthelingiensis Abbas fuit, & Martyrium passus est, quem cum *Joanne Scoto Erigena*

Ælfredi Regis pietas & literarum amor.

gena Vuillemus Malmesburiensis, aliique nonnulli imprudenter confundunt, & *Asserus* qui eidem Regi a Sacris fuit, & Schireburnensis postea Episcopus. Horum consuetudine Rex *Ælfredus* doctissimus evasit, quamvis serò admodum animum ad literas applicuisset. *Orosii* Historiam, Pastorale *S. Gregorii*, Historiam Ecclesiasticam Gentis Anglorum a *Beda* scriptam, *Boëtium* de Consolatione Philosophiæ, Saxonico idiomate donavit. Manuale etiam scripsit patria lingua. Psalterii Versionem aggressus, vix prima parte perfecta, vivendi finem fecit. Indoctos a Magistratibus arcebat, in Sententiarum a Judicibus latarum æquitatem inquirens. Tempus omne suum ita dividebat, ut ex horis viginti quatuor quibus dies naturalis constat, octo in oratione, lectione, & scriptione, octo in cura corporis necessaria, octo in expediendis Regni negotiis consumeret. *Missam quotidie audire, Psalmos quosdam & orationes, & horas diurnas & nocturnas celebrare, & Ecclesias nocturno tempore orandi causa clam a suis adire solebat & frequentabat*, (inquit *Asserus*.) Reditus suos æqua lance in tres partes dividebat. Primam rursus in tres partiebatur, unam Aulæ suæ Ministris; artificibus, quos ex omni gente collectos ad restaurationem urbium dirutarum, novorumque constructionem ædificiorum habebat, alteram; tertiam advenis erogabat. Secundam partem redituum qui in ærarium suum inferebantur, quatuor in partes dividi jussit. Primam pauperibus indigenis, alteram Monasteriis, quæ ipse condiderat, tertiam Academiæ Oxoniensis Magistris & Scholasticis, quos ita fovit ut ad finiendam quæ inter illos orta erat, Controversiam de studiorum disciplina, Majestatem suam demiserit, Oxoniamque se contulerit: Quartam Ecclesiis & Monasteriis transmarinis attribuit. *Semper sinu gestabat libellum, in quo diurni cursus Psalmi continebantur, ut si quando vacaret, arriperet, & vigilanti oculo percurreret* (inquit Vuillelmus Malmesburiensis.) *Quod nunc rarò invenitur in terris, illam maximam Regis credidit dignitatem, nullam in Ecclesiis Christi habere Potestatem. Illa*, inquit, *regnantis dignitas, si se in Regno Christi qua est Ecclesia non Regem sed civem cognoscat; si non in Sacerdotes legibus dominetur, sed Christi legibus, quas promulgaverunt Sacerdotes, humiliter subjiciatur.* Ita refert *Ailredus* Abbas Rievallis. Quàm longè absunt ab *Ælfredi* Regis religione, qui Serenissimum Magnæ Britanniæ Regem Anglicanæ Caput Ecclesiæ profitentur! Leges sanctissimas condidit & promulgavit. Extant inter Leges Anglo-Saxonicas, in Chronico *Joannis Bromton*, & Tom. IX. Conciliorum editionis *P. Labbe*. Ex iis Legibus discimus, Quadragesimale Jejunium apud veteres Anglos sacrum fuisse. *Qui pagani sepem perruperit*, inquit, *quinque solidis mulctator: si tale quidpiam in profectione militari, aut tempore Quadragesimæ delinquitur duplo compensatur.* Discimus Episcopos maximo in honore fuisse, & ad eorum tribunalia civiles etiam causas delatas fuisse. *Qui terram*, inquit, *habuerit per Scripturam feriem sibi a majoribus relictam, ab heredibus ad alios alienandi Potestas ei non esto; siquidem præsentibus cognatis coram Rege, aut Episcopo, Scriptura aut testimonio probetur, omni alienatione ei interdixisse illum qui priùs concessit.* Discimus, Monachos alienum depositum absque licentia suorum Præpositorum recipere non potuisse, & periculo se exposuisse amittendi depositi, qui illis pecuniam absque hujusmodi licentia credidissent. *Si quis*, inquit, *Monacho citra bonam Cœnobiarchæ veniam pecuniam concrediderit, eaque funditus perierit; illius damno sit qui commisit.* Discimus Jejunium Quatuor Temporum in Anglia religiosè fuisse observatum, & festos quorumdam Sanctorum dies ritu solemni celebratos. *Hisce*, inquit, *diebus festa liberis & ingenuis omnibus conceditor: servis autem atque eis qui sunt legitima officiorum servitute obligati, non item. Duodecim dies a Festo Natali Domini. Dies ille quo Christus subegit diabolum. Dies quo agitur anniversarius Beati Gregorii Festus. Dies ante Festum Pascatis septem & totidem dies Festum illud insequentes. Dies Festus Beatorum Petri & Pauli. In Autumno* (Jornalensis Codex habet, *in Augusto*) *integra qua est ante Festum Mariæ, septimana. Dies Festus omnium Sanctorum. Quatuor autem diebus Mercurialibus in quatuor illis septimaniis quibus publicum edici solet jejunium, servis omnibus festa dator licentia, ut omnem eorum operam in illorum insumant utilitatem, a quibus antehac in Dei nomine beneficia acceperint, aut de quibus in posterum ex collocata eorum opera, bene promereantur.*

Rex Ælfridus maximam Regis credidit dignitatem, nullam in Ecclesiis Christi habere potestatem.

Quadragesimale Jejunium apud veteres Anglos sacrum.

Episcopis in Anglia magnus honos habitus.

Monachis sine suorum superiorum licentiâ depositum recipere non licet.

Jejunia Quatuor Temporum, & Sanctorum Festa religiosè in Anglia observata.

Eadem Anglorum veterum circa Festorum & Jejuniorum observationem religio patet ex Legibus quas *Ælfridus* tulit unà cum *Godro* sive *Guthurno* Danorum Rege, cui ad fidem converso parte Regni, cesserat. *Si quis*, inquiunt, *in die Dominica negotiationem facere præsumat, perdat ipsum capitale, & duodecim oras cum Dacis & triginta solidos cum Anglis.* Ora est uncia. Duodecim autem unciæ libram faciunt sterlingorum. Item: *Si liber diebus festis operetur, perdat libertatem suam, Vvitam vel Labslite; servus corium perdat, vel hidgildum. Si dominus servum suum cogat festis diebus operari, reddat idem dominus Labslite cum Dacis, & Vvitam cum Anglis.* Vvita, mulcta est. Vvitarum autem varia olim genera. Lahslite, Legis ruptionem sive violationem significat (ab Anglo-Danorum *Lah*, Lex, & *Slite* ruptio, violatio) & Legis violatæ pœnam sive mulctam. Erat autem mulcta illa duodecim orarum, ut ex iisdem Legibus compertum est. *Corium perdere*, idem est quod vapulare, sive verberibus cædi, cujus pœnæ redemptio *hidgildus* vocatur. Item: *Si liber homo rectum jejunium frangat, reddat Vvitam vel Lahslite: si servus hoc faciat, perdat corium suum vel hidgildum.* Item: *Ordalium & jusjurandum festis diebus & legitimis jejuniis Legibus est interdictum.* Ordalium, est criminis purgandi modus antiquus per aquam gelidam vel fervidam, aut ferrum candens. Meretrices e Regno expulit *Ælfredus*, Princeps castitatis cultor tam eximius, ut juvenis morbum a Deo postularit, obtinueritque, quo in ejus carne libidinis sensus retunderetur. Obiit anno Christi nongentesimo, Regni 30. & Vvintoniæ in Basilica *S. Petri* sepultus est. Ex *Egelsuvitha* uxore tulit liberos, *Edvardum*, *Ethelvuardum*, *Ethelsvuitam*, *Ethelstedam*, *Elfredam* seu *Elstedam*, & *Elsguivam*. Quæ de *Ælfredo* Rege diximus excerpta sunt ex *Assero* Schireburnensi Episcopo in lib. *De Ælfredi Rebus Gestis*; ex *Ethelredo* seu *Ailredo* Abbate Rievallis, in lib. de Genealogia Regum Anglorum, ex Chronico *Joannis Bromton*, ex *Vuillelmo Malmesburiensi* lib. 2. de Gestis Regum Anglorum, Cap. IV. *Henrico Huntindoniensi* lib. 5. *Rogerio de Hoveden*, priori parte Annalium, *Ethelvuardo* lib. 4. Chronicorum & *Polidoro Vergilio*, lib. 5. Historiæ.

Ælfredus castitatis cultor eximius.

Ælfredi liberi.

ARTICULUS IV.

De Eduardo Seniore

POst obitum *Ælfredi* patris Regnum obtinuit *Eduardus*, qui mortuo, Ethelredo, Mercios primùm, deinde Occidentales & Orientales Anglos, Northumbros qui cum Danis in unam gen-

tem coaluerant, Scotos, & Brittones seu Vuallenses in ditionem suam redegit. Danos lacessivit, repressit, debilitavit, veteribus urbibus restauratis, novis ædificatis firmissimisque præsidiis in iis constitutis. Tanta modestia regebat subditos, tanta justitiæ laude, ut contra æquitatem non solùm nihil velle, sed nec posse videretur. Unde fertur quibusdam iratus dixisse; *Si possem, vicem vobis reddidissem*. Impossibile sibi censebat Rex potentissimus quicquid non permittebat æquitas, quicquid Regiam mansuetudinem non decebat. Leges optimas tulit *Eduardus*, quas in Chronico *Joannis Bromton*, & inter Leges Anglo-Saxonicas, ad calcem Historiæ Ecclesiasticæ Gentis Anglorum a *Beda* scriptæ & ab *Ælfredo* Rege recensitæ, & Saxonicè redditæ legere est. *Eduardo* regnante non minimam gloriæ partem tulit ejus soror *Ethelfleda Ethelredi* Regis Merciorum vidua, favor civium, pavor hostium, immodici cordis fœmina, quæ primi partus experta difficultatem, perpetuò viri horruit complexus, dicens, Non convenire Regis filiæ ut illi se voluptati innecteret, quam tale incommodum post tempus urgeret. Virago potentissima multùm fratrem juvare consiliis, in urbibus extruendis non minùs valere, non discernas potiore fortuna, an virtute; ut mulier viros domesticos protegeret, alienos terreret (inquit *Vuillelmus Malmesburiensis*.) Principis illius fœminæ heroicæ virtutes, non Reginæ dumtaxat, sed Regis nomen ipsi promeritæ sunt, ut Henricus Huntindoniensis & alii testantur Anglorum Historici. Tres uxores duxit Eduardus, *Eguvinam* ex qua *Ethelstanum* filium suscepit, & filiam, cujus nomen ignotum: *Elfledam*, ex qua tulit *Etheluvardum*, & sex filias, quarum duæ virginitatem Christo consecrarunt, una *Carolo Simplici* Francorum Regi, altera *Ottoni I.* Imperatori collocata est; Tertia Hugoni Francorum Regi. Duxit denique *Edgivam* quæ ipsi peperit *Edmundum* & *Edredum* filios, totidemque filias *Eadburgam*, & *Edgivam*. Prima virginitatem Christo consecravit, altera *Ludovico* nupsit Aquitaniæ Principi. *Filias ita instituerat, ut literis omnes in infantia maximè vacarent, mox etiam colum, & acum exercere consuescerent, ut his artibus pudicè impubem virginitatem transigerent: filios ita, ut primùm eruditio plena literarum in eos confiueret, & deinde quasi Philosophi ad gubernandam Rempublicam, non jam rudes procederent* (inquit *Vuillelmus Malmesburiensis* libro 2. de Gestis Regum Anglor. Cap.5.) Sic Regum filios filiasque institui convenit. Præter *Vuillelmum Malmesburiensem*, & *Henricum Huntindoniensem* lib. 5. Historiæ de Gestis *Eduardi* Regis Senioris legimus *Ailredum* Abbatem Rievallis, Lib. de Genealogia Regum Anglorum; Chronicon *Joannis Bromton*, *Rogerium de Hoveden*, Annalium parte priori, *Ethelverdum* lib. 4. cap. 5. & *Polydorum Vergilium* Lib. 6. Obiit Rex *Eduardus* anno salutis nongentesimo vigesimo-tertio, cùm annos tres & viginti regnasset.

Eduardi Regis æquitas & moderatio.

Ethelfledæ Reginæ virtus.

Eduardi uxores & filii.

Filiorum educatio.

ARTICULUS V.

De Æthelstano Rege.

EDuardo patri in Regnum successit *Æthelstanus*. Ipsius fœlicitati invidens *Alfredus* quidam cum hostibus conjuratus, Regnum illi & oculos eripere moliebatur. Quem directis insidiis comprehensum ad Romani Pontificis *Joannis X.* tribunal remisit, ut coram ipso juramento se purgaret, quoniam certis documentis convinci non poterat. Qui cùm ad Altare *S. Petri* innocentiam suam juramento contestatus esset, a Deo perjurii ultore percussus, coram ipsa ara cecidit, & tertia post nocte animam efflavit. Ejus bona *Æthelstano* Regi a Summo Pontifice, & Anglis Optimatibus sunt adjudicata. Illa verò Princeps religiosissimus Deo & *S. Petro* in grati animi monumentum consecravit, Monasterio Malmesburiensi donatione facta. Ista constant ex ipsa Charta Donationis, quam *Vuillelmus Malmesburiensis* exhibet Lib. 2. de Gestis Regum Anglorum, Cap. 6. Notanda sunt hæc Edicti verba: *Sciant Sapientes regionis nostra, non has præfatas terras me injustè rapuisse, rapinamque Deo dedisse; sed sic eas accepi, quemadmodum judicaverunt omnes Optimates Regni Anglorum: Insuper & Apostolicus Papa Romanæ Ecclesiæ Joannes*. Intelligebat nimirum Rex sapientissimus, non esse Deo gratum, quod de rapinis offertur holocaustum: ideo operę pretium duxit contestari, bona illa quæ Cœnobio Malmesburiensi donabat, se jure possedisse. Northumbros *Sitrico* Rege, cui sororem suam copulaverat, defuncto, Scotos, Cumbros, North Vuallenses, id est, Aquilonares, Brittones, ditioni suæ subjecit. Cæterùm *Luduvalo* Vuallensium, & *Constantino* Scotorum Regi pristinam servavit sua sub clientela Majestatem; *Gloriosius esse* pronuntians *Regem facere, quàm Regem esse*. Danos Anglis semper infestos contrivit. *Eduinum* fratrem falsa delatione circumventum, quasi sibi moliretur insidias, navi vetustate quassatæ, absque remige ac remigio solo armigero comite, credidit, vel fluctibus submergendum, vel quò Numini placeret, in exilium deportandum. Diu cum turbinibus fluctibusque luctatus juvenis Princeps, tædio calamitatis vivendi spem abjecit voluntario naufragio. Rex *Æthelstanus*, postquam ira deferbuit, necis fraternæ crimen eluit septenni Pœnitentia, illamque in pincernam suum delatorem fratris ultus est. Cùm enim pincerna vinum aliquando Regi propinaret, uno pede lapsus, altero se recollegit, fatale sibi verbum hac occasione emittens; *Sic frater fratrem adjuvat*. Quæ vox cùm Regis dolorem refricuisset, ipsum obtruncari præcepit.

Leges tulit sanctissimas *Æthelstanus* in Concilio Grateleano, ex consilio Episcoporum, quibus decimas Ecclesiis accuratè solvi, a singulis villarum suarum Præfectis singulos ali pauperes, & servum unum in libertatem asseri, unam esse per totum Regnum monetam sancivit; mercaturam prohibuit Dominica die; perjurii convictos, nisi Pœnitentiam ab Episcopo impositam implevissent, sacra sepultura privari jussit; Sextis Feriis quinquaginta Psalmos pro Rege in singulis Ecclesiis decantari. Episcopis jurisdictionem tribuit in Politia civili, ut impediant circumventionem injustæ mensuræ, vel injusti ponderis; Statuitque *Episcopus cum sæculi Judicibus interesse Judiciis, ne aliqua pravitatum germina pullulare permittant*. Extant hæ Leges in Chronico *Joannis Bromton*, & Tom. 9. Conciliorum Editionis *P. Labbe*. Pag. 583. & sequentibus. Nova Monasteria extruxit dotavitque *Æthelstanus*, vetera ædificiis, prædiis, ornamentis, librisque auxit. Obiit anno nongentesimo quadragesimo, cùm annos sexdecim regnasset. *Parum ætati vixit, multùm gloriæ*; inquit *Vuillelmus Malmesburiensis*. Præter quem legendi sunt *Ailredus* Abbas Rievallis in lib. de Genealogia Regum Anglorum, *Henricus Huntindoniensis* lib. 5. *Rogerius de Hoveden* priori parte Annalium. *Ethelverdus* lib. 4. cap. 6. Chronicon *Joannis Bromton*, *Matthæus Vuestmonasteriensis*, & *Polydorus Vergilius* lib. 6. Anglicæ Historiæ.

Perjurium ultore Deo punitum.

Æthelstani religio, & moderatio.

Non est Deo gratum, quod de rapinis offertur holocaustum.

Præclara Æthelstani Regis Sententia.

De nece fratris Pœnitentiam agit.

Regis Æthelstani Leges.

Jurisdictionem Episcopis tribuit in Politia Civili.

ARTICULUS VI.

De Eadmundo, Edredo, & Eduvio Regibus.

I. ÆTbelstanum excepit *Eadmundus* frater, octodecim circiter annorum Princeps, fortitudine & pietate non impar *Eduardo* Patri. Northumbros tumultuantes domuit. Quinque Civitates nobilissimas Paganis eripuit. Sancti *Dunstani* consiliis & Ministerio Leges tulit sanctissimas, Ecclesias dilexit, coluit, tuitus est; Monasterium construxit, cui *Dunstanum* ipsum præfecit Abbatem, eumque magnis prædiis & privilegiis nobilitavit. Homines sacris initiatos Cœlibes vivere jubet, ut eorum status postulat, & Leges Ecclesiæ præcipiunt: alioquin omni possessione terrena multari, & nisi mores emendaverint, mortuos Christiana privari sepultura. Singularia certamina severè prohibuit Aulæ aditu arcendo homicidas, nisi proximis interfecti satisfecissent secundùm Leges (tunc enim Homicidium mulctâ dumtaxat pecuniariâ luebatur) & Pœnitentiam Canonicam ad nutum Episcopi egissent. Anno Regni sui septimo ab impio sicario cæsus est Rex *Eadmundus*, & in Cœnobio Glastoniensi a *B. Dunstano* sepultus.

Cœlibatus Sacris hominibus ab Eadmundo Rege, secundùm Ecclesiæ Leges, in Anglia imperatus.

II. *Edredus* ejus Frater Rex salutatus est anno nongentesimo quadragesimo-sexto. Magnanimitate patre fratribusque non inferior, Northumbros Scotosque rebellantes ad officium redegit. *S. Dunstanum* impensè venerabatur, eique Regni administrationem credebat. Pietatem justitiamque coluit: hoc unum illi vitio datur quòd *Vulstanum* Eboracensem Archiepiscopum levibus de causis in exilium amandarit, quem tamen revocavit eâ quâ adversùs Sacerdotes afficiebatur reverentiâ. Obiit anno Regni decimo. Cum ad eum pergeret ægrotantem *S. Dunstanus*, voce de cœlo audita certior factus est illum morte Justorum obiisse.

Edredus Rex pius & justus.

III. Anno nongentesimo quinquagesimo-quinto, *Eduvius* sive *Edwinus* filius *Edmundi* Regis Regnum capessivit, petulans & libidini deditus Princeps. Nobilem quamdam juvenemque viduam, & ejus filiam, eleganti utramque specie in deliciis habuit, quæ lenociniis formæque illecebris ipsum ad alterutrius conjugium pellicere certabant, in eumque finem multa ipsius permittebant haud castis amoribus. Contigit aliquando ut Rex e convivio, ad quod Episcopos, Regnique Proceres invitarat, de Reipublicæ negotiis deinde cum illis acturus, citò consurgens, in mulierum conclave diverteret, positaque corona, sederet inter ipsas ludibundus. Antistitum, Procerumque animos movit dissoluta Principis levitas. Re cum *Odone* Cantuariensi Archiepiscopo deliberata, mittendum aliquem censuere; qui illum de officio commonitum e gynæceo ad consessum reduceret. Plenam periculi legationem detrectare omnes. *Dunstano*, cui sanctitas eximia & Reipublicæ duobus sub Regibus administratio reverentiam Auctoritatemque majorem conciliarant, id munus demandare. Regem adit *Dunstanus*, *Kinsino* Episcopo comite: mulieres lascivas increpat, Regem obsecrat suo ut consulat honori, ac æternæ saluti, redeat ad Magnatum consessum, Reipublicæ negotia fœmineis anteponat lenociniis. Rex pudorem inter furoremque medius rediturum se negat, velle se relaxare paulisper animum & dare jucunditati respondet. Tum Spiritu Dei animatus *Dunstanus* ipsum manu apprehensum & e gynæceo violenter abstractum, imposito ejus capiti diademate in consessum Procerum reduxit. Abbatis sanctissimi libertas ipsi exilium, Monachis persecutionem procuravit, nova *Jezabele* in novum *Eliam* furente. Luit pœnas criminis mulierosus Princeps, maxima Regni parte exutus, Northumbrorum & Merciorum defectione ad *Edgarum* ejus fratrem. Emersit tandem & ad frugem bonam se recepit, ejectis meretricibus; ipsique *S. Dunstani* intercessio veniam & salutem æternam obtinuit. Quatuor dumtaxat annis Regno potitus, quod post ejus obitum ad *Edgarum* totum devolutum est. Hæc excerpta sunt ex *Osberto* in Vita *S. Dunstani*, apud *Surium* die 19. Maii, ex *Ailredo* Rievallis Abbate Lib. de Genealogia Regum Anglorum, *Vuillelmo Malmesburiensi* Lib. 2. de Gestis Regum Anglorum Cap. 7. *Henrico Huntindoniensi* Lib. 5. *Rogero de Hoveden* priori parte Annalium, ex Chronico *Joannis Bromton*, & ex *Matthæo Vestmonasteriensi*.

S. Dunstani libertas erga Eduinum Regem mulierosum.

Eduini Pœnitentia.

ARTICULUS VII.

De Rege Edgaro.

EDgarus honor ac deliciæ Anglorum *Pacifici* nomen & divino oraculo adeptus, & administratione tranquilla Reipublicæ promeritus est. Anno salutis nongentesimo quinquagesimo-nono Principatum iniit. Classim numerosissimam navium quater millium octingentarum (nisi in *Matthæi Vuestmonasteriensis* Historia error est) instructam semper habuit ut exteros terreret, subditos in officio contineret. Octo Regulos tributarios habuit, quibuscum navim conscendens, illos spontaneos remiges habuit, ad proram sedens ipse, triumphique speciem haud antea visi exhibens. *S. Dunstanum* ab exilio revocatum, Vvigorniensis primùm deinde Cantuariensis Ecclesiæ Sacris præfecit. Episcopalis libertatis specimen dedit *Dunstanus*, & piæ severitatis, quę in Reges ipsos publicè peccantes exercenda est, cùm *Edgarum* in libidinem lapsum graviter castigavit. Puella nobilis & pulchritudine eximia in Monasterio Virginum educabatur, ad quod Rex cùm fortè divertisset, ejus specie captus, eam ad se jussit adduci. Quæ pudori suo timens, raptum ab una Sanctimonialium velum capiti suo imposuit, suam hoc signo defensam iri virginitatem sperans. *Edgarus* sacrum habitum nequaquam reveritus, velum puellæ detraxit religiosa fraude comperta, majorique inardescens libidine, ipsam compressit. Legitimo connubio tum junctus erat *Elfleda*, cui *Candida* cognomentum. Gravius inde scandalum extitit, & quòd puellam tametsi nullo voto obstrictam, nec Sanctimonialium habitu ritu solemni indutam, e Monasterio eduxisset, ac repugnantem construpasset. Id ut audivit *Dunstanus*, Regem adiit, salutem ejus curaturus. Ille pro more occurrit Sancto Antistiti, eum apprehensa manu ad solium suum perducere volens. Manum retraxit admirandus Præsul severo vultu, & qui irati speciem præse ferret. Attonitus Princeps causam quærit insolitæ severitatis. Tum Dunstanus: *Tu*, inquit, *postposito omni pudore adulterium commisisti: Tu despecto Deo, signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem præripuisti: & cur manum Summo Patri Virginis Filium immolantem, impuris manibus non tradam quæris? Lava priùs per Pœnitentiam manus tuas a sordibus suis; & tunc demum, quò gratia Dei reconcilieris, honora, & amplectere manum Pontificis.* Territus ille, terræ procumbit, pedes Antistitis petit, se peccasse, gemitu verba interrumpente, contestatur. Lætus de ejus humilitate *Dunstanus* illum erexit, & pacato vultu de salute animę ipsius cum eo collocutus, *Septennem ei Pœnitentiam injunxit*. Quam ille explevit accuratè, multa pietatis opera sancti Antistitis consilio ad expiationem peccati promerendam superaddens. Ita refert *Osbertus* in Vita *S. Dunstani*. Ejusdem Sancti Antistitis

Edgari Regis Potentia.

S. Dunstanus Regem Edgarum in adulterium lapsum severe castigat & Pœnitentia adficit.

tistis consilio quadraginta pene Monasteria ædificavit, dotavitque Rex *Edgarus*, Glastoniense amplissimo privilegio donavit, quo asserta Monachis est perpetua libertas eligendi Abbatem ex suo gremio. Sibi verò suisque Successoribus tribuendi *Fratri electo Pastoralem baculum Potestatem retinuit* Rex Edgarus. Monachorum Ordinatio in Abbatis & Conventus arbitrio posita. Cognitio omnium causarum tam Ecclesiasticarum quàm civilium Abbati attributa. Privilegium istud, rogante Rege, in Synodo confirmavit Romanus Pontifex Joannes XIII. anno Christi nongentesimo sexagesimo-quinto. Ad reformationem Cleri SS. Præsulibus *Dunstano*, *Osuvaldo*, & *Etheluvoldo* navavit operam, & Clericos conjugatos & incontinentes ex plerisque Anglorum Ecclesiis ejecit, ac Monachos eorum in locum introduxit. Id testatur ipsius Regis *Edgari* Charta Privilegii novo Vvintoniæ Monasterio concessi, in qua hæc habet cap. 8. *Timens ne æternam incurrerem miseriam, si adepta Potestate non facerem, quod ipse, qui operatur omnia quæ in cælo vult & in terra suis exemplis justus examinator innotuit, vitiosorum cuneos Canonicorum e diversis nostri Regiminis Cœnobiis Christi Vicarius, eliminavi, quòd nullis mihi intercessionibus prodesse poterant, sed potiùs justi vindictam Judicis provocarent, qui vitiorum navis contaminati, non agentes quæ Deus jubendo volebat, omnia quæ volebat, rebelles faciebant: avidus inquisitor advertens gratos Domino Monachorum cuneos, qui pro nobis incunctanter intercederent, nostri juris Monasteriis devotus hilariter collocavi.* Concilium a *S. Dunstano* Cantuariensi Archiepiscopo, anno circiter nongentesimo sexagesimo-nono, jubente Rege *Edgaro* celebratum est pro reformatione Cleri, quo statutum est ut Clericis dissolutis ejectis, Monachi in Ecclesias introducerentur: vel ipsi Clerici ad meliorem frugem se recipere, & Vitam Monasticam profiteri cogerentur. Nulla scilicet ratio convenientior visa est ad purgandam a Clericorum incontinentium sordibus Ecclesiam. Hoc in Concilio luculentam Orationem habuit Rex piissimus *Edgarus*, cujus singula verba ipsius pietatem & zelum pro domo Dei singularem demonstrant. *Mea quidem interest*, inquit, *laicos cum æquitatis jure tractare, inter virum & proximum suum justum judicium facere, punire sacrilegos, rebelles comprimere...... Sed & meæ solicitudinis est Ecclesiarum Ministris, gregibus Monachorum, choris Virginum, & necessaria eorum procurare, ac saluti & quieti vel paci consulere. De quorum omnium moribus ad vos spectat examen, si vixerint continenter, si honestè se habeant ad eos qui foris sunt; si divinis Officiis soliciti, si ad docendum populum assidui, si victu sobrii, si habitu moderati, si in judiciis sint discreti. Pace vestra loquor, Reverendi Patres, si ista solerti scrutinio curassetis, non tam horrenda & abominanda ad aures nostras de Clericis pervenissent. Taceo quòd non est illis Tonsura patens, nec Corona conveniens: at in veste lascivia, insolentia in gestu, in verbis turpitudo, interioris hominis produnt insaniam. Præterea in divinis Officiis quanta sit negligentia; cum sacris Vigiliis vix interesse dignentur: cùm ad sacra Missarum solemnia, ad ludendum, subridendum, magis quàm ad psallendum, congregari videantur. Dicam quòd boni lugent, mali rident, quomodo diffluant in comessationibus, in ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis, ut jam domus Clericorum putentur prostibula meretricum, conciliabulum histrionum. Ibi alea, ibi saltus & cantus, ibi usque ad medium noctis spatium pretracta in clamore & horrore vigilia. Sic patrimonia Regum, eleemosyna pauperum, immo quod magis est, illius pretiosi Sanguinis pretium profligatur. Ad hoc ergo exhauserunt patres nostri thesauros suos? Ad hoc fiscus Regius, detractis reditibus multis elargitus est? Ad hoc Ecclesiis Christi agros & possessiones Regalis munificentia contulit, ut deliciis Clericorum meretrices ornentur, luxuriosa convivia præparentur, canes, ac aves, & talia ludicra comparentur!.... Æmulamini, o Sacerdotes, æmulamini vias Domini, & justitias Dei nostri. Tempus insurgendi contra eos qui dissiparunt legem Dei. Ego Constantini, vos Petri gladium habetis in manibus. Jungamus dexteras, gladium gladio copulemus, ut ejiciantur extra castra leprosi, ut purgetur Sanctuarium Domini, & ministrent in templo filii Levi, qui dixit patri & matri, Nescio vos; & fratribus suis, Ignoro vos, &c.* Ad idem Concilium spectat incestuosi Comitis Pœnitentia, qui a *S. Dunstano* excommunicatus, Romam miserat, corruptisque Aulæ Pontificiæ Ministris obrepserat Summo Pontifici, ab eoque mandatum impetrarat ad *Dunstanum*, ut illum Communioni restitueret. Quâ de re *Osbertus* in *S. Dunstani* Vita: *Legatos itaque suos*, inquit, *Romam destinat, & talibus assueta quorumdam Romanorum corda & ora in suam causam largo munere, largiori sponsione permutat. Quid deinde? Præsul Apostolicæ Sedis Dunstano, peccatori homini condescendere, verbis ac literis mandat, & cum Ecclesiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ Dunstanus ita respondet: Equidem cùm illum de quo agitur, sui delicti pœnitudinem gerere videro, præceptis Domini Papæ libens parebo. Sed ut ipse in peccato suo jaceat, & immunis ab Ecclesiastica Disciplina nobis insultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Avertat etiam Deus a me, ut ego causa alicujus mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, postponam legem, quam servandam statuit in sua Ecclesia idem Dominus meus Jesus-Christus Filius Dei.* Dunstani constantia Comitis incestuosi contumaciam vicit. Pœnitentis enim habitu stetit se Concilio, & absolutionem humillimè deprecatus est.

Sed & alia Rege *Edgaro* cooperante celebrata sunt Concilia, in quibus conditi Canones in veterrimo Codice MS. Saxonico Collegii Corporis Christi Cantabrigiæ habentur, & in Collectionibus Conciliorum sunt editi, necnon inter Leges Anglo-Saxonicas. Ex his Missæ celebrationem, confectionem Eucharistiæ, ejusque administrationem infirmis, Confessionem Sacramentalem, Satisfactionis necessitatem, Extremam-Unctionem, Festorum & Jejuniorum observantiam, Clericorum Cœlibatum, in veteri Ecclesia Anglicana viguisse discant Angli Protestantes, & se a patrum suorum fide defecisse doleant, ad eamque tandem revertantur. Non solùm Canones sanctissimos ab Episcopis condi curavit Rex *Edgarus*, sed Leges ipse tulit optimas cùm Ecclesiasticis de rebus, tum civilibus. Summa veteris Ecclesiæ Anglicanæ erga Romanam observantia, summaque religio in solvendo Summo Pontifici *Denario Sancti Petri*, elucescit ex illa Edgari Lege: *Denarius in domos singulas impositus, ante Festum Divi Petri redditor. Qui tum non solverit, Denarium illum, ac alios præterea triginta Romam comportato; certaque literarum testificatione domum rediens, se eò detulisse confirmato, ac Regi denique centum viginti solidos numerato. Si quis secundò non dederit, Denarium illum ac præterea ter denos Romam deferat, Regique, postquam redierit, ducentos solidos dependito. Sin tertiò deliquerit, rebus suis omnibus exuitor.* Vectigalem, *B. Petro* Angliam sola Regum pietas fecerat, non obligatio aut innata aliqua vel imposita servitus. Nunc verò, Proceres, & Optimates Angli, Romanam Ecclesiam, ejusque Pontificem sinum ac brachia vobis expandentem respicite, ad Matrem Patremque redite, qui non vestra quærunt, sed vos, solamque fidem rectam

cum

Rex Edgarus Clericos conjugatos & incontinentes ex plerisque Anglorum Ecclesiis ejecit, ac Monachos in eorum locum introduxit.

Edgari Regis ad Episcopos pro Anglicani Cleri reformatione in Synodum congregatos, gravis, vehemens & pia Oratio.

S. Dunstanus Comitem incestuosum recusat absolvere jubente Romano Pontifice; nisi Pœnitentiam agat.

Canones conditi cooperante Rege Edgaro, & Leges ab eo latæ.

Adhortatio ad Anglos Protestantes.

cum operibus conjunctam & communionem cum legitimo Capite postulant; non solùm temporalia, quoad fieri poterit, vobis condonare parati, sed etiam seipsos impendere & superimpendere pro animabus vestris.

Edgari Regis liberi.

Obiit Rex *Edgarus* anno Christi nongentesimo septuagesimo-quinto, cùm annos *sexdecim* regnasset. Ex *Elfrida* priori uxore suscepit *Edmundum* qui paucos vixit dies, & *Ethelredum*; ex *Elfleda Eduardum*; de *Vvifrida* quam ex Monasterio eductam constupravit, *Editham*, quæ castitate & sanctimonia natalium suorum turpitudinem delevit. De *Edgari* Regis Gestis legimus librum *Ailredi* Abbatis Rievallis, de Genealogia Regum Anglorum, *Henricum Knygthon* Canonicum Leycestrensem, Lib. 1. de Eventibus Angliæ, Cap. 1. *Osbertum* in Vita *S. Dunstani*, *Vvillelmum Malmesburiensem* Lib. II. de Gestis Regum Anglorum Cap. VIII. Chronicon *Joannis Bromton*, *Henricum Huntindonensem* Lib. 5. *Rogerium de Hoveden* priori parte Annalium *Matthæum Vvestmonasteriensem*, & Polydorum *Vergilium* Lib. 6. Anglicæ Historiæ.

SCHOLION.

Huic Articulo, pag. 867. & 868. Religiosi Censores hanc notam appingunt: *Romanorum vitia videntur describi a Rege Galliæ in Concilio?*

R. De Rege Galliæ & de Romanorum vitiis ne verbum quidem ullum ibi habeo. *Edgari* Angliæ Regis Piissimi Orationem in Concilio, cui *S. Dunstanus* Cantuariensis Archiepiscopus, præerat, habitam pro Anglicani Cleri Reformatione refero ex Anglicanæ Historiæ Scriptoribus. Mirum quòd hunc locum ita incuriosè legerint RR. Censores ut *Edgarum* Galliæ Regem fecerint, & Romani Cleri vitia in Clero Anglicano reprehendi & emendari putaverint.

ARTICULUS VIII.

De Eduardo Rege & Martyre, & Ethelredo.

I. DEfuncto *Edgaro*, *Eduardus* ejus filius Regnum iniit, a *Sancto Dunstano* aliisque Episcopis inauguratus contra *Elfreda* novercæ voluntatem, quæ *Ethelredum* filium suum Regem creare nitebatur. Tribus annis dumtaxat & dimidio regnavit, quibus confectis, ejusdem fœminæ jussu cæsus est: cui vitæ innocentia, & mortis immanitas, ac illustratę miraculis corporis exuviæ, Sancti Martyris appellationem cultumque meruere. Regnante *Eduardo*, Clerici quos Rex *Edgarus* ex Ecclesiis expulerat, novas lites in Monachos intulere, dicentes iniquum prorsus esse ut novus advena veteres colonos migrare compelleret; hoc nec Deo gratum, qui veterem habitationem concessisset, nec alicui probo homini, qui sibi idem timere posset, quod aliis præjudicio accidisse cerneret. Proceres plerique omnes Clericorum causam tuebantur. Congregata sunt ea de re Concilia Vvintoniam & Calnam. Vicerunt in utroque Monachi, ab ipsorum partibus stante Deo. Vvintoniæ Christus per imaginem suam locutus; secundùm ipsos sententiam dixit. Calnæ cùm Senatoribus confidentibus magna animorum contentione res ageretur, & S. *Dunstanum* convitiis impeterent Clerici, eorumque fautores, solarium totum repente concidit, omnes ad terram elisi vel oppressi, vel graviter vulnerati: unus *Dunstanus* stans super trabem superstitem, evasit incolumis. Ista constant ex *Osberto* in vita S.Dunstani, *Vvillelmo Malmesburiensi* Lib.II. de Gestis *Regnum Anglorum* Cap. 9. aliisque Scriptoribus.

Lis Clericorum adversùs Monachos.

Monachorum causa victrix Christo judice.

Vvintonia, vulgò Vvinchester, Episcopatus sub Archiep. Cantuariensi.

Calna; villa olim celebris in Cantio, Kent.

II. *Eduardo* successit *Ethelredus* frater, a Sancto *Dunstano* inauguratus, futuras eo regnante Angliæ calamitates prænuntiante. Cùm baptizaretur infans, sacrum fontem fędaverat malo omine. Ignaviam ejus Anglicanæ rei exitialem Dunstanus erat vaticinatus. Non fefellit eventus. Dani frequentibus incursionibus Insulam infestarunt; pax ab eis pecuniæ vi non semel redempta; fœdus initum auri sacra fame facilè violatum est. *Ethelredi* Regis insolentia, & ferocitas in subditos, crudelitas in Danos, quos una die in universa Anglia ad unum omnes trucidari jussit, Procerum ac populorum animos ab ipso penitus abalienavit, Danos transmarinos excitavit ad arma. *Suvanus* Rex Danorum *Ethelredo* bellum intulit, Angliamque pene totam subegit. Fugit ad *Richardum* Juniorem Neustriæ Ducem, cujus sororem duxerat, *Ethelredus*, ut vitam, melliorisque spem fortunæ servaret, anno Christi decimo-tertio supra millesimum. Gravissimam in Anglos exercens tyrannidem *Suvannus*, anno sequenti sublatus est. Revocatus ab Anglis *Ethelredus* Rex, *Cnuto* seu *Canutus* salutatus a Danis. Qui Regni rebus ordinatis, cum valida classe in Angliam appulit, perire certum habens, aut vincere. Insulanas Provincias longè latèque populabatur *Canutus*, Ethelredo stertente. *Edmundus* Ethelredi filius, ingenti Princeps animo, invasori occurrere parabat, sed *Edrici* Ducis, & Vvest-Saxoniæ totius defectione prohibitus est. *Ethelredus* Rex Londoniæ obiit anno Christi decimo-sexto supra millesimum, cùm annis septem & triginta regnasset. Ex *Ethelgina* priori uxore filios *Edmundum*, *Eduvinum*, *Adelstanum*, & filiam unicam *Edginam* susceperat; ex *Emma*, *Eduardum* & *Alfredum* sive *Aluredum*. Leges tulit optimas *Ethelredus*, quæ extant inter Anglo-Saxonicas, & in Chronico *Joannis Bromton*. Extraordinarias Rogationes de consilio Sacerdotum indixit, Danico bello fervente. *Instituimus*, inquit, *ut omnis Christianus qui ætatem habet, jejunet tribus diebus in pane & aqua, & herbis crudis, ante festum S. Michaëlis. Et omnis homo ad Confessionem vadat, & nudis pedibus ad Ecclesiam, & peccatis omnibus abrenuntiet, emendando, cessando. Et eat omnis Presbyter cum populo suo ad Processionem tribus diebus, nudis pedibus. Et super hoc cantet omnis Presbyter triginta Missas, & omnis Diaconus & Clericus triginta Psalmos, & apparetur tribus diebus corrodium uniuscujusque*, (id est, cibi mensæ apponi soliti) *sine carne, in cibo & potu, sicut comedere deberet, & dividatur hoc totum pauperibus. Hi sunt illi tres dies, dies Lunæ, dies Martis, & dies Mercurii ante festum S. Michaëlis, &c.* De *Ethelredo* Rege legimus *Ailredum* Abbatem Rievallis, in Lib. de Genealogia Regum Anglorum *Henricum de Knygton* Lib. I. de Eventibus Angliæ Cap. II. *Vvillelmum Malmesburiensem* Lib. I. de Gestis Regum Anglorum, Cap. X. Chronicon *Joannis Bromton*, *Henricum Huntindoniensem* in fine Libri V. Historiæ, & initio VI. *Rogerium de Hoveden* priori parte Annalium, *Matthæum Vvestmonasteriensem*, & *Polydorum Vergilium* Lib. VII. Anglicæ Historiæ.

Anglia a Danis subacta.

Ethelredi Regis Socordia.

Ethelredi Leges optimæ.

Rogationes extraordinarias instituit, de consilio Episcoporum.

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM IX. ET X. SÆCULI DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

De Translatione Imperii a Græcis ad Carolum Magnum.

ANno Christi octingentesimo, *Carolus Magnus* Rex Christianissimus varia ob negotia, quæ in Synopsi exposui, Romam quarta vice profectus est, ibique in Natali Domini coronatus est Imperator a *Leone III.* Pontifice Maximo. Hoc *Leonis* facto translatum a Græcis ad Francos Imperium doctissimus Cardinalis *Bellarminus* lib. 1. *de Translatione Imperii*, aliique nonnulli scripsere. Ipsum *Carolum Magnum* testem appellat Auctor Eminentissimus: qui scilicet cùm testamento Imperium filiis divisisset, rem totam a *Leone* Pontifice confirmari voluit, ut non sine consensu ejus, a quo illud acceperat, Imperium aliis tradere videretur. Testes laudat & *Aimoinum* lib. 4. de Rebus gestis Francorum, Cap. 94. *Adonem Viennensem* in Chronico, & Annales Francorum vetustissimos. Verùm Translationem Imperii hæc nullatenus probant. Primò enim falsum est quòd Imperium *Carolus Magnus* inter filios diviserit. Illud enim uni contulit *Ludovico*. Nec in Testamento quod *Leonis* Pontificis subscriptione firmari voluit, ulla Imperii mentio, ut constat ex ipso Diplomate Carolino, quod insertum est Tomo II. Collectionis Historiæ Francorum à *Duchesnio* adornatæ. Præterea, anno tantùm DCCCXIII. *Carolus Magnus* Ludovicum filium in Imperii consortium vocavit, ut ex Annalibus Loiselianis, Laureshamensibus, Fuldensibus, Bertinianis, ac Metensibus, Adone, Regione, incerto Auctore & Monacho Egolismensi in Vita *Caroli Magni*, & Astronomo in Vita *Ludovici Pii* compertum est. Itaque *Carolus Magnus* in Testamento, quod anno octingentesimo-sexto scripsit, & ad *Leonem* Papam misit subscribendum, nihil de Imperio statuit, sed Regnum duntaxat inter filios, *Carolum Pippinum*, & *Ludovicum* partitus est.

Neque contrarium colligi potest ex *Aimoino*, sive potiùs ex Aimoini Continuatore. Sic enim scribit: *Conventum habuit Imperator cum Primoribus & Optimatibus Francorum de pace constituenda & conservanda inter filios suos, & divisione Regni facienda in tres partes, ut sciret unusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eveniret. De hac partitione & Testamentum factum, & jurejurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, & Constitutiones causa conservandæ pacis facta: atque hæc omnia literis mandata sunt, & Leoni Papæ, ut his sua manu subscriberet, per Eginhardum missa. Quibus Pontifex lectis, & assensum præbuit, & propria manu subscripsit.* Hæc desumpsit Aimoini Continuator ex antiquis Annalibus, qui a Loiseliano Codice Loiseliani dicuntur. Eadem habentur in vetustissimis Annalibus Francorum, qui Laureshamenses dicuntùr, quòd ex Laureshamensi Cœnobio prodierint. Unde nec illi *Bellarmino* favent. Nec etiam ipsi *Ado Viennensis* suffragatur. Hæc sunt ejus verba: *Imperator inter filios suos Regna dividit, ut sciret quisque, si superstes esset, quam partem tueri & regere debuisset. Testamentum inde factum, & jurejurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, Leoni Papæ missum, ut sua manu subscriberet.* Ado partitionem Regni, non Imperii, a *Carolo Magno* inter filios factam commemorat; nec ullum ex iis in consortium Imperii tunc vocatum scribit, cùm Regnum inter ipsos divisum est.

Nec a Græcis ad Francos a *Leone III.* translatum Imperium dici potest, si propriè vox illa translatio, sumatur: cùm Imperio spoliati Principes Græci non sint, nec ullas ab ipsis Provincias aut urbes *Leo* Pontifex abstulerit, aut *Carolo Magno* contulerit. Sed iisdem potiti sunt ditionibus cùm in Oriente, tum in Occidente, post *Caroli Magni* inaugurationem, quas possidebant antequam Imperator salutaretur. Nec ex Imperatoris titulo auctæ fuerunt *Caroli Magni* ditiones, *Novæ ditiones Carolo M. cum Imperatoris titulo non accesserunt.*

nes,

nes, aut ei major in populos, quibus antea præerat, accessit auctoritas. Galliam enimverò universam; in Hispania quicquid a Pyrenæis occurrit ad Rubricatum usque amnem, cum Balearibus Insulis: in Italia Romam & Ducatum Romanum, & quicquid Longobardicæ ditionis fuerat, cum adjacentibus Istria & Liburnia, Insulaque Corsica; Rhætiam quoque, Vindeliciam, Noricum, & quicquid Danubium & Alpes interjacet, atque ultra Danubium partem non modicam Pannoniarum; & Germaniam, non tantùm cis Albim, sed etiam ulteriùs ad Oderam usque flumen, & ad mare Balticum, in sua tenebat potestate. *Irene Augusta*, præter Orientem, nonnullas in Occidente Provincias obtinebat, atque in ipsa Italia Ducatum Neapolitanum, & quicquid ultra Cervarum ac Silarum fluvios ad Fretum usque Siculum porrigitur. Hic rerum status immutatus non fuit *Carolo* Imperatore coronato. Suas ut antea ditiones *Irene*, suas quoque *Carolus* iisdem circumscriptas finibus retinuit. Itaque si nomine Imperii ditiones intelligas, non est translatum Imperium a *Leone III.* a Græcis ad Francos.

Secundò, quantascumque Provincias *Carolus Magnus* intra veteres Occidentalis Imperii fines possidebat, eas partim hereditaria sibi successione devolutas, partim legitimo bello partas, aut spontanea populorum deditione traditas acceperat, & in sua potestate tenebat, ut Francorum Rex & Longobardorum.

Tertiò, *Caroli* posteri, qui Imperatoria dignitate potiti sunt, cunctas illius ditiones propterea non tenuere, sed earum interdum partem minimam, Regno inter fratres diviso. Sic *Ludovicus Pius* anno octingentesimo decimo tertio a patre consors Imperii factus, Italiæ Regno non potiebatur, quam *Carolus* Bernardo Pippini ante biennium mortui filio attribuit, ut Annales Laureshamenses testantur. Nec *Lotharius* Imperator a *Ludovico Pio* patre suo Imperator dictus anno DCCCXVII. paternas omnes ditiones obtinuit, sed ipse ejusque fratres *Ludovicus* & *Carolus* Regnum inter ipse diviserunt anno DCCCXLIII. & tertiam dumtaxat paterni Regni partem accepit, scilicet Regnum Italiæ cum urbe Roma, Provinciam, & partem illam quæ Lotharingia nuncupata est, ut Annales Fuldenses & Metenses referunt. *Lotharius* anno DCCCLV. Regnum inter filios partitus est; *Ludovico* natu majori Italiam tradidit, eumque in consortium Imperii vocavit; *Lothario* Lotharingiam, *Carolo* Provinciam largitus est, ut Annales Metenses testantur. Ex quibus constat, Imperatoriam dignitatem jus novum *Carolo* in Occidentales Provincias non contulisse: Siquidem nec ipsæ ditiones quibus potiebatur, ad ejus filios aut nepotes cum Imperatoris titulo transmissæ sunt.

Urbis Romæ Dominus erat Carolus M. antequam Imperator fieret.

Quartò, nec Urbis Romæ dominium tunc *Carolo Magno* delatum est, cùm inauguratus est Imperator, cui se jam dediderant Romani anno Christi DCCXCVI. ut Annales Laureshamenses testantur his verbis: *Leo per Legatos suos claves Regi misit, rogavitque ut aliquem de suis Optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad suam fidem atque subjectionem per sacramenta firmaret. Missus est ad hoc Engilbertus Abbas Monasterii S. Richarii.*

Imperiale nomen ac dignitatem Leonis III. auctoritate consecutus est.

Quid igitur in illa Imperii, ut vulgò vocant, Translatione, seu potiùs communicatione, *Carolus Magnus* accepit? Imperiale nomen ac dignitatem & Imperialia insignia. Cujus auctoritate? *Leonis III.* Pontificis Maximi, qui ipsum coronavit; & Romanis auctor fuit ut ipsum Imperatorem salutarent. Testis est *Anastasius Bibliothecarius* in Vita Leonis III. *Post hæc*, inquit, *adveniente die Natali Domini nostri Jesu Christi, in jam dicta Basilica B. Petri Apostoli omnes iterum congregati sunt, & tunc venerabilis almificus Pontifex manibus suis propriis pretiosissima corona coronavit eum. Tunc universi fideles Romani videntes tantam defensionem & dilectionem, quam erga Sanctam Romanam Ecclesiam, & ejus Vicarium habuit, unanimiter altisona voce, Dei nutu, atque B. Petri Clavigeri Regni cælorum, exclamarunt:* Carolo Piissimo Augusto a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatori vita & victoria. *Ante sacram Confessionem B. Petri Apostoli plures Sanctos invocantes, ter dictum est, & ab omnibus constitutus est Imperator Romanorum. Illico sanctissimus Pontifex unxit oleo Sancto Carolum, & Excellentissimum filium ejus Regem.* Quamquam verò ab omnibus constitutum Imperatorem dicat *Anastasius*, facti tamen ducem & auctorem unicum fuisse *Leonem* Papam significat, qui ipsum Imperatorem coronavit, applaudentibus quidem universis fidelibus Romanis & Novo Augusto fausta omnia adprecantibus; sicque & suo consensu, & communi lætitiæ significatione ipsum pro sua parte Imperatorem constituentibus.

Testis est *Eginhardus* in Vita Caroli Magni. *Nec ille*, inquit, *toto Regni sui tempore quidquam duxit antiquius, quàm ut urbs Roma sua opera, suoque labore veteri polleret auctoritate: & Ecclesia Sancti Petri non solùm per illum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesiis esset ornata atque ditata. Quam cùm tanti penderet, tamen intra 47. annorum, quibus regnaverat, spatium, quater tantùm illò votorum solvendorum ac supplicandi causa profectus est. Ultimi adventus sui non solùm hæ fuerunt causæ, verùmetiam quòd Romani Leonem Papam multis affectum injuriis, erutis videlicet oculis, linguaque amputata, fidem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesiæ statum, ibi totum hyemis tempus protraxit. Quo tempore & Imperatoris & Augusti nomen accepit: quod primò in tantùm aversatus est, ut affirmaret se eo die, quamvis præcipua Festivitas esset, Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Constantinopolitanis tamen Imperatoribus super hoc indignantibus, magnâ tulit patientiâ, vicitque eorum invidiam magnanimitate, quâ eis proculdubio longè præstantior erat: mittendo ad eos crebras Legationes, & in Epistolis Fratres eos appellando.* Unius Pontificis, non populi Romani consilium de *Carolo* constituendo & coronando Imperatore *Eginhardus* commemorat.

Testis est *Paulus Diaconus* lib. 23. ubi de *Leone III.* ita scribit: *At ille confugit ad Carolum Regem Franciæ; qui ultus est inimicos ejus amarè, & restituit eum in Sede sua. Cæterùm vicem Carolo recompensans, in Imperatorem coronavit eum.* Leonem III. grati animi vicem *Carolo Magno* rependisse palam asserit, tamque ipsi auctorem fuisse Imperialis Dignitatis, quàm ipsi auctor fuit *Carolus* restitutionis in Sedem.

Testes sunt Annales Francorum Laureshamenses qui sub *Eginhardi* nomine vulgati sunt. Sic enim habent ad annum DCCCI. *Ipsi autem cùm die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia Basilicam B. Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, cuncto Romanorum populo acclamante:* „Carolo Augusto a Deo coronato, Magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria. *Post quas laudes, a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde omisso Patritii nomine, Imperator & Augustus appellatus.* Carolo Magno Impera-

peratori coronato populus Romanus acclamavit: sed populi Romani suffragia, ut *Carolum* Imperatorem appellaret atque coronaret, Pontifex non rogavit. Eadem habent Annales Tiliani, Loiseliani, Fuldenses, Bertiniani, *Ado Viennensis*, & *Regino Prumiensis* in Chronico.

Idem testatur Chronicon Hildensheimense his verbis: *Et in die Natalis Domini ante Missarum solemnia in Ecclesia S. Petri, coram sacratissimum corpus ejus, coronam Imperialem capiti Regis Leone Pontifice imponente, ab ipso Pontifice, & ab omni populo Romano atque Francorum, Augustus appellatur, anno Incarnationis Dominicæ* DCCC. A Pontifice, & a populo Romano & Francorum Augustum appellatum *Carolum Magnum* testatur iste Chronographus, sed a *Leone* ut auctore novæ dignitatis, a populo ut consentiente, & consensum suum, quamvis non rogatum, festivis acclamationibus significante.

Favet *Otho Frisingensis* lib. 5. cap. 31. *Anno* inquit, *ab Incarnatione Domini* DCCCI. *Carolus Rex* XXXIII. *Regni sui anno, a Summo Pontifice, ablato Patritii nomine coronatus, omni populo tunc acclamante:* Carolo Augusto a Deo coronato, Magno & Pacifico Romanorum Imperatori, vita & victoria. *LXIX. ab Augusto, Imperator & Augustus vocatur. Exhinc Regnum Romanorum, quod a Constantino usque ad id tempus in urbe Regia, scilicet Constantinopoli, fuit, ad Francos derivatum est.*

Id omnium disertissimè asserit *Conradus* Abbas Urspergensis in Chronico. *Anno Domini* DCCXCVI. *Leo Papa ordinatur. Hic Carolum fecit Imperatorem.* Et ad annum DCCC. ubi de adventu *Caroli Magni* in Urbem, & de purgatione *Leonis III.* ab impactis criminibus sermonem fecit, hæc habet: *Hucusque Romanum Imperium a temporibus Constantini Magni apud Constantinopolim in Græcorum Imperatoribus mansit: ex hoc jam ad Reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transfit.* Et ad annum DCCCI. *Carolus Magnus Rex Francorum* 73. *loco ab Augusto Romanorum Imperator consecratus est. Cùm enim pro calumnia Leoni Papæ ingesta Romam veniret, & Natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad Missarum solemnia veniens, dum ante Confessionem B. Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minùs speranti Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanorum pronuntiavit, & a cuncto Romano populo acclamatum est:* Carolo Au„ gusto a Deo coronato, Magno & Pacifico Im„ peratori Romanorum, vita & victoria. *Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more Principum ab eo adoratus, ablato Patritii nomine, Imperator & Augustus appellatus est.*

Non minùs disertè *S. Antoninus* Imperium *Carolo Magno* a *Leone III.* collatum testatur, aut certè confirmatum; collatum, si nomen & insignia, ipsamque præcellentissimam dignitatem attendas; confirmatum, si jus spectes in Provincias, quas partim hereditate, partim legitimo bello, aut spontanea deditione possidebat. Ita ille II. P. Chronicorum Tit. 14. Cap. 14. *Carolus Magnus primus Francorum Romanum Imperium accepit, conferente sibi illud, seu confirmante Leone Papa.* Quæ tamen confirmatio necessaria non erat ut *Carolus Magnus* Provincias illas jure possideret, neque novum ipsi jus contulit in illas ditiones Leo III. sed jus ipsi legitimo bello, deditione populorum, aut paterna hereditate quæsitum agnovit, ac veneratus est, ipsiusque fidelitati populos adstrinxit novis auctoritatis Ecclesiasticæ vinculis.

Græci quoque Scriptores ei sententiæ suffragantur, quæ collatam *Carolo Magno a Leone Papa* Imperatoris dignitatem & appellationem asserit. Ita *Zonaras* Tom. III. Annalium de *Leone III.* scribit: *Qui cum deinde se ad Carolum Francorum Regem contulisset, ab illo Sedi Romanæ restitutus, inimicos suos ultus est: ab eoque tempore Româ prorsus Franci potiti sunt, Carolo a Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato.... Sub Constantino & Irene, Papa Leo Francos Romam admisit. Sic & Italia universa, & ipsa Roma sunt potiti.... Francorum Dux Carolus Imperator Romanorum a Papa Leone, ut dictum est, appellatus, missis ad Irenem Legatis, nuptias illius ambiit, cùm nec illa ab eo conjugio abhorreret.*

Sed palmare est *Innocentii III.* Pontificis Maximi testimonium in Cap. *Venerabilem, de Electione.* APOSTOLICA *Sedes*, inquit, *Imperium in persona Magnifici Caroli a Græcis transtulit ad Germanos.*

Idem asserit *Clemens V.* in Clementina, *Romani Principes, De Jurejurando:* ECCLESIA *Romana*, inquit, *a Græcis Imperium transtulit ad Germanos*, Scilicet ad *Carolum Magnum*, cui Germania parebat universa.

Causam cur *Leo III.* Imperatoris titulum ac dignitatem cum *Carolo Magno* communicarit, paucis verbis exponit *Sigonius* Libro 4. ad annum DCCCI. *Hunc*, inquit, *Dignitatis Imperatoriæ titulum, cum in Momyllo Augustulo, ultimo Occidentis Imperatore, ante trecentos fermè annos, sub Regnum Gotthorum in Italia defecisset, in eodem Occidente Pontifex renovavit, ut haberet Ecclesia Romana adversùs infideles, hæreticos, ac seditiosos Tutorem, cujus officium repudiasse jampridem Imperator Orientis videretur.*

Nudus titulus Carolo M. a Leone III. non collatus.

Oppidò itaque falluntur, qui nudum titulum *Carolo Magno* a *Leone* Papa collatum volunt, cùm Imperator coronatus est. Ipsi collata est & dignitas amplissima titulo sublimi respondens, Christianæ scilicet Reipublicæ ac Ecclesiæ universæ, præsertimque Romanæ, Tutoris ac Defensoris. In hoc Ecclesiam tuendi officio maximè posita est Imperatoris dignitas, cui supra cæteros Principes Christianos honoris Primatus adnexus est; ita ut cùm ipse, tum ejus Legati ubique primas teneant. Hoc suæ Tuitionis officium, cui deerant pridem Imperatores Orientis alteri demandare poterat Ecclesia Romana & ejus Sponsus ac Præses, omniumque Christianorum Pater Pontifex Maximus, ut omnes Occidentis populi uno confœderati Imperio, ad propulsandos Infideles, ad compescendos Schismaticos, ad seditiosos comprimendos, qui Ecclesiam, & ejus Caput infestarent ac vexarent, magis consentientibus, ac ferventioribus studiis conspirarent. Præ Christianis autem Principibus, quorum Dynastiæ in Occidente tunc florebant, idoneus maximè dignissimusque qui tale munus obeundum ex nova dignitate susciperet, *Carolus* a Summo Pontifice judicatus est. Optimè meritus erat de Sede Apostolica, cui æquè ac pater *Pippinus* amplissimas Provincias attribuerat, Ecclesiæ Romanæ Defensorem se prædicabat, absque Imperatoris titulo; ardentissimo flagrabat zelo fidei, quam victis Saxonibus, Vuilsis, Avaris, ac Mauris, per Germaniam, Panonnias, Hispaniam, latè propagarat. Priscis Romanorum Imperatoribus, quibus Occidens, stante Imperii Maiestate, cesserat, spatiosissima ditionum amplitudine pene par videbatur, urbe etiam Roma, & Romano Ducatu ante quadriennium auctus. Meritò igitur hoc ipsi munus ac dignitatem detulit Summus Pontifex.

Imperatoris dignitas maximè posita est in officio tuendi Ecclesiam.

Munus quidem tuendi Ecclesiam Romanam etiam absque Imperatoris Titulo, obiere Christianissimi Reges, illudque filiis suis omnibus in solidum *Carolus Magnus* demandavit, etsi uni indivisum reliquerit Imperium, ut constat ex illius Testamento. *Super omnia*, inquit, *jubemus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ S. Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Carolo,*

Carolo, & beatæ memoriæ genitore Pippino Rege, & a nobis postea suscepta est, ut eam cum Dei adjutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantùm ad ipsos pertinet, & ratio postulaverit, habere faciant. Ludovicus Pius, cùm Regni sui portiones *Pippino*, *Ludovico*, & *Carolo* filiis suis attribuit, eamdem Ecclesiæ Romanæ defensionem sic illis imperavit: *Super omnia jubemus atque præcipimus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ S. Petri simul suscipiant, sicut quondam a proavo nostro Carolo, & avo nostro Pippino, & beatæ memoriæ genitore nostro Carolo Imperatore, & a nobis postea suscepta est, ut eam cum Dei adjutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantùm ad ipsos pertinet, & ratio postulaverit, habere faciant.*

Ludovicus, & *Carolus*, *Ludovici Pii* filii, anno Christi DCCCLXVIII. Metis apud *S. Arnulfum* pactiones simul cum juramento fecerunt, inter quas hæc legitur in Capitularibus Caroli Calvi: *Mundeburdem autem & defensionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter conservabimus, in hoc ut Romani Pontifices nobis debitum honorem conservent, sicut eorum Antecessores nostris Antecessoribus conservaverunt.*

Verùm Ecclesiæ Romanæ defensio, quam sibi absque titulo Imperatoris Reges Francorum ex pietate singulari vindicarunt, & filiis commendarunt, Imperatoribus ex officio convenit, & ad gloriosum obeundum munus a Romano Pontifice inaugurantur & coronantur. Hinc *Ludovicus Pius* anno Christi DCCCXXXV. ut Astronomus in ejus Vita testatur, *Misit Legatos ad Lotharium*, quem in consortium Imperii ante annos octo asciverat, & Italiæ Regno præfecerat, *Monens ut memor esset, quia quando ei Regnum Italiæ donavit, etiam curam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit, quam ab adversariis defensandam susceperat.* Id munus ut exequeretur idem *Lotharius Augustus* anno DCCCXXIV. Romam jussu patris se contulerat, ut tumultus post mortem *Paschalis* Papæ exortos sedaret; Urbisque & Ecclesiæ Romanæ tranquillitati edita Constitutione consuluit; cujus nonum Capitulum his verbis conceptum est: *Novissimè præcipimus & monemus, ut omnis homo, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet in omnibus obedientiam atque reverentiam Romano Pontifici.*

Hoc officium tuendæ Ecclesiæ, præsertim Romanæ, in quo maximè dignitatis Imperatoriæ splendor positus est, & quo jura ac privilegia cætera innixa sunt, Leo III. *Carolo Magno* contulit cum Imperatorio nomine & insignibus. Id totum disertis verbis exprimit *Chronicon Moisiacense* ad annum DCCCI. *Anno*, inquit, DCCCI. *cùm apud Romam moraretur Rex Carolus, nuncii delati sunt ad eum dicentes quòd apud Græcos nomen Imperatoris cessasset, & femineum Imperium apud se haberent. Tunc visum est ipso Apostolico Leoni, & universis Sanctis Patribus qui in ipso Consilio aderant,* * *seu reliquo Christiano populo*, (factum Leonis III. approbanti, & ejus auctoritati ac mandatis obsequenti) *ut ipsum Carolum Regem Francorum Imperatorem nominare debuissent: quia ipsam Romam Matrem Imperii tenebat, ubi semper Cæsares & Imperatores sedere soliti fuerant, seu reliquas Sedes, quas ipse in Italia & Gallia, necnon & in Germania tenebat. Quia Deus omnipotens has omnes Sedes in potestate ejus concessit, & ne Pagani insultarent Christianis: ideo justum esse videbatur, ut ipse cum Dei adjutorio, & universo populo Christiano petente, ipsum nomen haberet. Quorum petitionem ipse Carolus Rex denegare noluit, sed cum omni humilitate subjectus Deo & petitionis Sacerdotum, & universi Christiani populi, & in ipsa Nativitate Domini nostri Jesu Christi, ipsum nomen Imperatoris, cum consecratione Domini Leonis Papæ suscepit. Ex tunc autem Imperator & Augustus est appellatus ... Magnificatus est autem Imperator Carolus super omnes Reges Francorum, qui ante eum fuerant, divitiis, gloria, honore, & nomine. Item primus ex genere Francorum Cæsar est appellatus.*

* *In eo errat quia Concilium ex de re nullum habitum est.*

Idem tuendæ Ecclesiæ munus *Ludovico Pio*, Caroli Magni filio *Stephanus V.* confirmavit, cùm ipsum Remis *in Imperii honorem consecravit*; ut scribit *Carolus Calvus* ad *Nicolaum Primum*. Idem Lothario Ludovici Pii filio confirmavit *Paschalis* Papa, cùm ipsum Romæ Imperatorem coronavit, teste *Agobardo* in Epistolà ad Ludovicum Pium. *Consortem*, inquit, *nominis vestri factum Romam misistis, a Summo Pontifice gesta vestra probanda & firmanda*. Unde *Paschasius* in Vita *Vualæ* Abbatis *Lotharium* Ludovico patri dixisse refert: *Ad eamdem Sedem* (nempe Romanam) *clementer me vestra Imperialis Eximietas misit ad confirmandum in me quicquid pia dignatio vestra decreverat, ut essem socius & consors non minùs sanctificatione, quàm potestate & nomine. Unde quia coram sancto Altare, & coram sancto Corpore Beati Petri Principis Apostolorum, a Summo Pontifice, vestro ex consensu & voluntate, Benedictionem, honorem, & nomen suscepi Imperialis officii, insuper diademata capitis, & gladium ad defensionem ipsius Ecclesiæ & imperii vestri, nemo vobiscum magis, qui eam, quàm ego, defendere velit aut debeat.*

Idem munus *Ludovico* Lothario filio confirmavit *Leo Quartus*, cùm ipsum Imperatorem unxit, ut testantur Annales Bertiniani ad annum 851. *Lotharius*, inquiunt, *filium suum Ludovicum Romam mittit. Qui a Leone Papa honorificè susceptus, & in Imperatorem unctus est.*

Istud munus Carolo Calvo promisit Hadrianus II. ad eum scribens in hæc verba: * Epist. 17. *Vobis confitemur devovendo, & notescimus affirmando, salva fidelitate Imperatoris nostri, quia si superstes ei fuerit vestra Nobilitas, vita nobis comite, si dederit nobis quislibet multorum modiorum auri cumulum, numquam acquiescemus, exposcemus, aut sponte suscipiemus alium in regnum & Imperium Romanum, nisi Te ipsum ... Si contigerit Te Imperatorem nostrum vivendo supergredi, Te optamus, omnis Clerus & Plebs, & Nobilitas totius orbis & urbis, non solùm Ducem & Regem, Patritium & Imperatorem, sed in præsenti Ecclesiæ Defensorem, &c.*

Id munus eidem Carolo contulit *Joannes VIII.* cùm ipsum Imperatorem creavit & coronavit, ut constat ex Synodo Ticinensi, in qua Italici Regni Episcopi & optimates sic novum Imperatorem allocuti sunt: *Quia divina pietas Vos BB. Principum Apostolorum Petri & Pauli interventione per Vicarium ipsorum, Domnum videlicet Joannem Summum Pontificem & universalem Papam spiritalemque Patrem vestrum ad profectum Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium invitavit, & ad Imperiale culmen Sancti Spiritûs judicio provexit: Nos unanimiter Vos Protectorem, Dominum & defensorem omnium nostrûm eligimus.*

Idem constat ex Synodo Pontigonensi, in qua Cisalpini Episcopi & Proceres sic locuti sunt: *Sicut Domnus Joannes Apostolicus & universalis Papa primò Romæ elegit, atque sacra unctione constituit, omnesque Italici Regni Episcopi, Abbates & Comites & reliqui omnes qui cum illis convenerunt, Domnum nostrum gloriosum Imperatorem Carolum Augustum unanimi devotione elegerunt sibi protectorem ac defensorem esse: ita & nos pari consensu ac concordi devotione eligimus & confirmamus.*

Idem constat ex *Joanne VIII.* in Romana Synodo de *Carolo Calvo* dicente: *Non sic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut improbus intulit non tamquam importunus fraude aliqua, vel prava machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem adspiravit. Absit. Neque enim sibi honorem præsumptiosè adsumpsit ut Imperator fieret; sed tamquam desideratus, optatus, postulatus a nobis & a Deo vocatus, & honorificatus, ad defendendam Religionem, & Christi utique servos tuendos, humiliter atque obedienter accessit, operaturus & roboraturus in Imperio summam pacem, & in Ecclesia Dei justitiam & exaltationem. Nisi enim nos talem ejus cognovissemus intentionem, numquam animus noster tam promptus fuisset ad ejus promotionem.* Et infra; *Quod jam in Romana Ecclesia, quæ est Magistra Mater & Caput Ecclesiarum, auctore Deo, famulatûs nostri ministerio gessimus, preces benedictionis fundentes, & coronam imponentes sceptri, & diadema Imperii etiam hîc in sancta ac generali fraternitatis nostræ Synodo, iteratò cordis affectibus, & oris vocibus & manûs subscriptionibus roboremus.* Et infra; *Piissimi & Serenissimi Spiritalis filii nostri Caroli magni & pacifici Imperatoris ad Imperialia sceptra electionem, & promotionem ante mundi quidem ordinem divinitus ordinatam, nuper autem per ministerium nostræ Mediocritatis exhibitam, annuente Deo ex tunc & nunc & in perpetuum firmam & stabilem decernimus permansuram.*

Ad hoc Defensoris Ecclesiæ munus obeundum eumdem Imperatorem adhortabatur laudatus Pontifex Epistolâ LIV. his verbis: *Divina ideo Majestas Excellentiam vestram præ cæteris elegit Romani Imperii altitudine sublimare, Augustalique voluit diademate coronare, ut Deo nostro clementer auxiliante, potentia vestra brachio triumphali Ecclesiam Christi voce supra petram veræ fidei fundatam tueremini semper, & ab immani Paganorum infestatione pio mentis defenderetis intuitu.*

Id muneris consecutus est *Carolus Crassus*, cùm a *Joanne VIII.* Sedis Apostolicæ Præsule, & Senatu Romano Imperator creatus est anno 881. ut *Regino testatur.*

Idem munus a *Formoso* Papa obtinuit *Arnulfus*, cùm ab ipso ante Confessionem *Sancti Petri* coronatus, Imperator creatus est, eodem *Reginone* teste ad annum 896. & *Ottone Frisingensi*, Lib. 6. Cap. 13.

Ad id muneris electus est *Otto Magnus*, cùm a *Joanne XII.* creatus est Imperator anno nongentesimo sexagesimo-secundo, ut *Regino* Lib. II. Chronici testatur. *Romæ*, inquit, *favorabiliter susceptus, acclamatione totius Romani Populi & Cleri, ab Apostolico Joanne Imperator & Augustus vocatur & ordinatur.* Idem asserit *Luitprandus* coævus Auctor Lib. 6. Cap. 6. ubi postquam præmisit *Ottonem* Regem Italiam a *Berengarii* & *Adelberti* liberasse tyrannide, hæc subdit: *Romam adiit, ubi miro ornatu, novoque apparatu susceptus, ab eodem Summo Pontifice & universali Papa Joanne unctionem suscepit Imperii. Cui non solùm propria restituit, verùmetiam ingentibus gemmarum, auri, & argenti muneribus ipsum honoravit.*

Idem asserit *Ditmarus* Lib. 2. Chronicorum. *Insuper*, inquit, *benedictionem a Domino Apostolico Joanne*, cujus *rogatione huc venit, cum sua conjuge anno Regni ejus* XXVIII. *promeruit Imperialem, ac Patronus Romanæ effectus Ecclesiæ*, &c.

Ante biennium Romanæ Ecclesiæ defensionem legatis Apostolicis *Otto* juraverat. Hujus Formula juramenti legitur apud *Gratianum*, Distinctione sexagesima-tertia, Cap. *Tibi Domino.*

Ad idem tuendæ Ecclesiæ munus designatus est *Otto II.* a *Joanne XIII.* Pontifice Maximo, anno nongentesimo sexagesimo-septimo. Id testatur *Vvitichindus* Lib. 3. Annalium. *Mane autem jam facto, licèt jam olim inunctus esset in Regem, & a Beato Apostolico designatus in Imperatorem, spei unica totius Ecclesiæ, Imperatoris filio, ut initio certatim manus dabant, fidem pollicentes, & operam suam contra omnes adversarios sacramentis militaribus confirmantes.*

Sic *Otto III.* a *Gregorio V.* creatus est Imperator, ut *Lambertus Schafnaburgensis* ad annum nongentesimum nonagesimum-sextum testatur his verbis: *Otto Rex contra Crescentium Romam venit, ubi & Brunonem in Sede Apostolica constituit, a quo & ipse Imperator factus est.*

Jus denique Romani Pontificis in confirmatione & inauguratione Imperatorum ad Christianæ Reipublicæ, & Ecclesiæ Romanæ defensionem agnoscit *Glaber Rodulfus* Lib. 1. Historiæ Cap. 5. *Illud*, inquit, *nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum Decretum, scilicet ut ne quisquam audacter Romani Imperii sceptrum præproperus gestare Princeps appetat, seu Imperator dici aut esse valeat, nisi quem Papa Sedis Romanæ morum probitate delegerit aptum Reipublicæ, eique commiserit insigne Imperiale. Cùm videlicet olim ubique terrarum quilibet Tyranni sese procaciter impellentes sæpissimè sint Imperatores creati. Atque eo minùs apti Reipublicæ, quò constat eos tyrannide, quàm pietatis auctoritate processisse.*

SCHOLION.

In hac Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Leo Tertius non transtulit Imperium a Græcis ad Francos.* Tota Dissertatio (inquiunt) expungenda.

R. Mera facti quæstio. Istud Historiæ caput invictis argumentis probavi. De quo Vir Eruditus Franciscus Feu Doctor Theologus Sacræ Facultatis Parisiensis & SS. Gervasii & Protasii in Urbe Regia Pastor ita scripsit in Tractatu De Legibus nuper edito. Quæstione IV. Articulo IV. pag. 139. & 140. *Ex hac salutatione Græcis Imperatoribus nihil fuit auctoritatis ademptum; nulla quoque Ditionum Imperio Constantinopolitano subditarum Irene tunc imperanti fuit erepta, nec vel ulla urbs. Carolus enim suprema potestate non modò in Longobardia, Italia & Roma, sed & in Germania, Gallia, & Hispania jam pollebat*, *inquit Annalista Moissiacensis, qui refert Imperatorem idcirco dictum fuisse a Romanis, quia Romam Imperii Matrem & Imperatorum Sedem, & alias Germania, Gallia, & Italia tenebat .... Nihil etiam auctoritatis ex Augusti nomine & impositione coronæ Carolus Magnus consecutus est, sicut nec quidquam amplitudinis sibi comparavit ex inunctione ab Hadriano I. accepta ... Nihil auctoritatis a Leone III. subdito suo Carolum Magnum accepisse, mirificè iterum illustrat regiminis & heredibus filiis Regni concedendi ratio. Romanum enim Ducatum & cæteras sibi subjectas Provincias, antequam diceretur Augustus, administravit, ut eas exinde rexit, scilicet ut supremus Dominus. Et sicut priùs quàm Augustus Romæ salutaretur, Aquitaniæ Regnum Ludovico primogenito contulerat, non consulto Summo Pontifice; ita & postmodum anno Imperii sexto inter filios ditiones fuit partitus, dixitque Ludovicum Imperatorem: & patris vestigiis inhærens Ludovicus eamdem Dignitatem in Lotharium transtulit, & in Ludovicum filium suum postea Lotharius:* Quod & Hadrianus II. Epistolâ XIX. *ad Proceres Regni Lotharii fratris Ludovici ut hereditarium jus commendat.* Cæterùm Carolum Magnum Leonis III. auctoritate Imperiale nomen ac dignitatem consecutum scri-

scripsi ac probavi: Nudum titulum Carolo Magno a Leone III. non collatum, sed & dignitatem amplissimam titulo sublimi respondentem. Jus Romani Pontificis in confirmatione & inauguratione Imperatorum ad Christianæ Reipublicæ & Ecclesiæ Romanæ defensionem asserui. Cur igitur hæc Dissertatio Religiosis Censoribus expungenda videtur?

ANIMADVERSIONES in Translationem Imperii a Græcis ad Carolum Magnum.

De hac Translatione a Græcis ad Carolum Magnum differentes in diversas abiere opiniones. Quidam dixerunt Leonem Pontificem nudum titulum, vacuumque nomen Carolo contulisse, nihilque, nomine Imperatoris excepto ipsi addidisse quod antea non haberet. Ita docuit Matthias Flaccus Illiricus e Secta Lutherana, contra quem Bellarminus librum scripsit, *de Imperii translatione*. Opinionem Illirici amplexus est Maimburgus *Istor. Iconocl. l. 4. ad an.* 800. atque eisdem accedere videntur Franciscus Feu, quem Natalis refert in Scholio, & Thomassinus *Vet. & Nov. Eccl. Discipl. p. 3. l. 1. c. 29. n. 11.* cùm & ipsi in eo observando, cum Illirico, & Maimburgo immorentur, quòd Carolus præter insignia nudamque ceremoniam, nullam novarum provinciarum accessionem obtinuerit. Natalis verò ne solummodo vacuum nomen Carolo tributum dicat, dum a Leone fuit Imperator salutatus, affirmat ita novo titulo condecoratum, ut quod proprium Imperatorum erat, defensoris scilicet ecclesiæ, officium susciperet: ex quo nil temporale a Pontifice obtinuisse sese sentire ostendit. Bossuet verò *p. 2. l. 6. c.* 38. agnoscit quidem tunc Carolo delatum fuisse Occidentis Imperium, sed id præstitutum dicit per electionem Populi Romani, Leone Pontifice non ex Christi Vicarii potestate agente, sed ea auctoritate, quam ut urbis Caput habebat. Putat proinde, defuncto Constantinopoli Constantino Irenes filio, potuisse Romanos in Occidente novum Imperatorem constituere, eo maximè quòd absque Francorum auxilio Reipublicæ salus in summo periculo versabatur; ac proinde in ea electione romanum Pontificem Capitis Civitatis munus exercuisse.

§. I.

Dum Carolus Magnus salutatus fuit Imperator, non accepit vacuum Imperatoris nomen, neque solum Ecclesiæ Defensoris officium.

Carolo Magno in Imperatorem electo novum jus, novamque auctoritatem accessisse ex eo satis Historici demonstrarunt, quia communi ferè omnium voce affirmarunt, tunc Græcorum, quod in Occidente habebant Imperium, ad Carolum Magnum fuisse translatum: at Imperium, quo Græci potiebantur in Occidente, non nudum sanè erat vacuumque nomen, omni pene jure destitutum, nudaque ceremonia. Aliis placet dicere non fuisse in Carolum Magnum Occidentis Imperium translatum, cùm etenim jamdiu extinctum considerent, nil fuisse dicunt quod transferretur. Renovatum ergo in Carolo asserunt; quapropter in Caroli numismatibus legebatur: *Renovatio Imperii*: quod explicans Sigonius *l. 4. de Regno Italiæ ad an.* 801. ita scribit: *Hunc dignitatis imperatoriæ titulum, cùm in Momyllo Augustulo, ultimo Occidentis Imperatore ante trecentos fermè annos sub regnum Gothorum in Italia defecisset, in eodem Occidente Pontifex renovavit, ut haberet Ecclesia Romana adversùs infideles, hæreticos, & seditiosos Tutorem, cujus officium repudiasse jampridem Imperator Orientis videretur.* Quod ergo jamdiu extinctum jacuerat Imperium, redivivum vidit Occidens in Carolo: sicut autem non inane Imperatoris nomen Occidentis Cæsares obtinuerant, ita nec solum inane nomen Carolo tributum. Ad hæc confirmanda observant postea Carolum Calvum a Jo. VIII. Romæ Imperium obtinuisse, illudque iterum fuisse illi assertum & confirmatum a PP. Synodi Ticinensis, adstante eodem Jo. VIII. Verùm dum confirmarunt, insuper declararunt Imperatoris coronationem non fuisse nudum ministerium, ac ritum externum, *sed veram electionem, approbationem, & secundùm priscam consuetudinem provectionem ad imperii romani sceptra*. Acta verò hujus synodi receperunt Episcopi Galliæ in Concilio Pontigonensi, act. 1. Videndi Aimoinus l. 5. cap. 33. Baronius ad an. 876. & 877. Gretserus apolog. Baron. c. 15.

Animadvertendum deinde Græcos ægrè tulisse hanc Imperii ad Carolum translationem; ne autem pax turbaretur Carolus transigendum putavit cum Nicephoro Logotheta, qui post Constantinum & Irenem Græcum Imperium invaserat. Ita autem transactum est, ut Neapoli, Sicilia, Calabria, Apulia retentis, cætera omnia Imperatoris jure Carolum possidere Nicephorus agnosceret, *Maymburg. l. 4. hist. Iconoclast.* Illud proinde jus, quod antea Græci in Occidente habebant, in Carolum transferri passi sunt: quod profectò non erat nudum vacuumque nomen. Neque etiam prætereundum, narrare Eginhardum in vita Caroli, adeo ipsum Imperatoriam Dignitatem aversatum esse, ut ingenuè fassus fuerit se nequidem ecclesiam ingressurum, si consilium Papæ prævidisset. Dum verò quidquid Imperatoris erat jam Carolus possedisset, nec illi nisi inane nomen esset superaddendum, non tam grave Caroli humilitati Imperatoris titulus visus fuisset. Insuper si, ut meditatus est Natalis, nil aliud a Pontifice, illum ad Imperium evehendo, erat conferendum, quàm Defensoris ecclesiæ munus, & officium, opinari ne fas esset Carolum se subducturum, ne ecclesiæ defensor inauguraretur?

Hæc palam videntur ostendere Carolum in Imperatorem salutatum, non nudum hujus dignitatis nomen obtinuisse, nec solius ecclesiæ defensoris munere exornatum, sed verè id consequutum ut non solùm Regis, & Patricii Romani nomine, sed novo etiam Imperatoris & Augusti titulo ea, quæ retinebat, possideret; illis superadditis præcedentiæ & superioritatis prærogativis, quæ solam imperatoriam majestatem comitabantur. Et quidem observant tunc temporis Scriptores Imperatorem etiam Regibus quodammodo imperasse; unde legitur Legatos Henrici II. Imperatoris ad Concilium Turonense missos, graviter conquestos esse de Ferdinando Magno Castellæ, & Legionis rege, quia jura sibi nomenque Imperatoris vindicaverat, & Henrico Imperatori parere renuebat: unde factum est, Victore II. Pontifice agente, Imperatoris titulum dimisisse. Id etiam consequutum esse Carolum cum imperatoria dignitate dicunt, ut suo Imperio ea quoque addere posset, quæ ad ipsum pertinebant, & nondum in suam ditionem redegerat.

§. II.

Carolus Magnus non fuit electus Imperator a Populo Romano.

ILlud in primis observandum omnium sæculorum historiis instrui, ferè numquam Senatum Populumque Romanum imperatoriam dignitatem alicui concessisse, sed omnes Cæsares vel successione, vel a principe, aut exercitu fuisse ad Imperii thronum sublatos: minimè ergo verosimile est tunc Senatum, Populumque Romanum, vix umbram antiquæ potestatis retinentem, ausum esse Imperatorem eligere. Quòd si etiam ultro daremus ejusdem Populi Senatûsque dono Carolum Romanam civitatem habuisse, non proinde imperialem dignitatem ex hoc obtinuisse dicendum esset; neque etenim imperialem dignitatem romanæ urbis dominio alligatam vel somniando quis diceret.

Ita deinde Caroli electionem in Imperatorem omnes narrant, ut Romani quidem Populi plausum acclamationemque referant, non verò ab ipso eamdem electionem pendidisse. Unicum referam Anastasium Bibliothecarium in vita Leonis tertii, cujus verba & ipse Natalis recenset: *Tunc*, ait, *venerabilis almificus Pontifex manibus suis propriis pretiosissimâ coronâ coronavit eum. Tunc universi fideles Romani, videntes tantam defensionem & dilectionem, quam erga sanctam Romanam Ecclesiam, & ejus Vicarium habuit, unanimiter altisona voce, Dei nutu, atque B. Petri Clavigeri regni Cœlorum exclamarunt: Carolo pissimo Augusto a Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatori, vita, & victoria.* Idem confirmant Annales Laureshamenses, Chronicon Hildensheimense, Otto Frisingensis, Conradus Abbas Uspergensis in Chronico, & Zonaras apud eumdem Natalem. Meminere quidem omnes festivarum acclamationum, sed postquam coronâ a Leone redimitum viderunt; quod quamvis sit proprii consensûs, ac gestientis animi signum exhibere, sanè non est aliquem ad regiam vel imperialem dignitatem evehere. Ita nullum habet vox populi locum in Pontificis, Regumque electione, eo quòd festivis acclamationibus plaudat Pontifici, vel Regi, quem in signum jam adeptæ dignitatis videt coronatum. Sicut autem hujus rei Scriptores nil aliud tribuunt Populo Romano quàm post ipsius inaugurationem Carolo acclamasse, ita dum hujus facti auctorem recensent, solius Pontificis Leonis meminere. Unde Natalis postquam verba Anastasii retulit, ita subdit: *Quamquam verò ab omnibus constitutum Imperatorem dicat Anastasius, Facti tamen ducem, & auctorem unicum fuisse Leonem Papam significat.*

Sed & quę apud Natalem desiderantur hìc addam. Referente igitur Baronio ad an.871. Basilius Macedo Orientis Imperator, cùm ægerrimè ferret ad Francos Occidentis Imperium fuisse translatum, graviter hac de re conquestus est per suos Legatos cum Ludovico II. Caroli pronepote; rogavitque ut Imperatoris nomine deinceps abstineret, cùm unus tantùm esset Imperator, qui Orientem ac Occidentem moderaretur. Verùm Ludovicus Autprandum Legatum suum Constantinopolim destinavit, cum acri Apologeticâ epistolâ ad Basilium, quam integram refert Baronius, ubi inter alia hæc habentur: *Et ipsi Patrui nostri gloriosi Reges absque invidia Imperatorem nos vocitant, attendentes ad unctionem & sacrationem, qua per summi Pontificis manus sumus ad hoc culmen provecti. Præterea mirari se dilecta fraternitas tua significat, quod non Francorum sed Romanorum Imperator appellemur: sed scire te convenit, quia nisi Romanorum Imperator essemus, utique nec Francorum. A Romanis enim hoc nomen & dignitatem assumpsimus, quorum gentem & urbem divinitus gubernandam, & matrem omnium Ecclesiarum Dei defendendam atque sublimandam suscepimus, ex qua & regnandi priùs, & postmodum imperandi auctoritatem prosapia nostra seminarium sumpsit. Nam Francorum Principes primò Reges, deinde verò Imperatores dicti sunt hi dumtaxat, qui a Romano Pontifice ad hoc oleo sancto perfusi sunt — Præsertim cùm tales sæpe ad Imperium sunt asciti, qui nulla divina operatione per Pontificum ministerium proposita, solùm a Senatu & Populo imperatoria dignitate potiti sunt: nonnulli verò nec sic, sed tantùm a militibus sunt clamati, & in Imperio stabiliti, aut alio modo ad Imperii Romani sceptra promoti sunt. Porro si calumniaris Romanum Pontificem, quod gesserit, calumniari poteris & Samuël quòd spreto Saule, quem ipse unxerat, David in regem ungere non renuerit. Sed interim si paginas revolvas græcorum annalium, & si quæ a vestratibus Pontifices Romani pertulerunt, perscruteris, profectò invenies, unde illos justè non valeas redarguere, unde meritò apostatis desertis adhæserunt genti adhærenti Deo, & ipsius regni fructus facienti.* Hujus epistolæ verba meditanti statim apparet Ludovicum ad unum Romanum Pontificem referre se, suosque Prædecessores Imperium obtinuisse; atque ubi alios dicit a Senatu, Populo, Exercitu, aliove modo imperium adeptos esse, sibi suæque prosapiæ imperandi jus advenisse dicit divina operatione per ministerium Pontificum, sacramque unctionem. Unde Spondanus ad an.871. n.3. postquam præfatarum literarum summam retulit, ita ait: *Ludovicus misso ad Basilium Imperatorem Legato acrem satis dedit epistolam apologeticam, quâ inter alia multa fusè ostendit, ejusmodi appellationem Basilei non esse peculiarem Græcis Imperatoribus, sed etiam competere aliis Principibus, maximè verò Francis, qui eam dignitatem accepissent a Sede Apostolica ob egregiam ipsorum fidem in Deum, & Ecclesiam Romanam.*

Hæc satis innuunt quomodo sint intelligenda ea, quæ refert Bossuet de electione facta a Populo Romano, dum Carolus salutatus est Imperator. Cùm tam clarè uni Leoni adscribatur, ac ab eo tantùm acceptam agnoverint ipsi Galli Imperatores, intelligendum est hujusmodi electioni populum suffragatum esse, quatenus gratanter acceptum habuerit, quòd Pontifex imperiali corona Carolum redimiverit, ac festivis acclamationibus eumdem Carolum in Imperatorem salutaverit. Et revera nil aliud referunt omnes illi, qui ea, quæ evenere in Caroli ad Imperium electione posterorum memoriæ demandarunt.

Quo verò jure Leo Carolum Imperiali dignitate exornaverit, non vacat hìc inquirere, cùm modò solùm quid factum fuerit expendamus. Nemo autem negaverit tunc tales rerum fuisse circumstantias, ut necesse saltem esset sapienti interpretatione a rigore legum discedere, cum ita necessitas bono publico providendi expósceret. Et quidem nemo est qui ignoret arianam, iconoclasticamque hæreses juncto fœdere enormiter adversùs Catholicam Fidem tunc pugnasse. Italia per quadringentos ferè annos infinita pene mala perpessa fuerat a Græcis, Gothis, Longobardis; nec solùm externo, sed etiam civili bello sæpe lacerata ingemuerat. Roma sæpe prope, sæpe intra mœnia ab hoste infensissimo territa fuerat & expoliata. Civiles etiam factiones adeo in ea processerant, ut homines ad excessum improbi Leonem Pontificem sacras Litanias obeuntem aggressi fuerint, ac linguâ amputatâ oculis orbaverint. Græcorum etiam insidiæ erant pertimescendæ, cùm non semel Romanos Pontifices

vitâ

vità expoliavissent. Longobardi, aliique, quamvis Francorum copiis pene deleti, nihilominus ad nova bella redituri prævidebantur, statim ac hi, quorum metuebant arma, Italiam deseruissent. Saracenis, Bulgaris aliisque Græciam vastantibus, ita Orientale Imperium prostratum jacebat, ut nec sibi sufficeret. Desperata igitur a Græcis ope, Leo ab hostibus elapsus, & a Carolo Romam reductus, in ejusdem Caroli caput coronam Imperii deposuit; ita succurrendum ratus Ecclesiæ a tot hostibus divexatæ, ac Italiæ a solo Carolo auxilium expectanti.

DISSERTATIO II.

De Ludovici Pii Imperatoris Exauctoratione, & Restitutione.

Synodus Compendiensis Ludovicum Augustum non deposuit: nec illius deponendi sibi tribuit auctoritatem.

I. QUÆ *Ludovici Pii* exauctorationem præcessere, in Synopsi exposuimus, *Juditha* Imperatricis velationem & exilium, ipsius *Ludovici* detentionem a *Lothario* filiorum maximo: nunc de illius exauctoratione agendum est, & popularis opinio evertenda, quæ ipsum in Synodo Compendiensi ab Episcopis exauctoratum asserit. Nonnulli quidem Episcopi nefariæ conjurationis in *Ludovicum Augustum* conscii, vel etiam incentores fuere; *Ebo* scilicet Remensis, *Agobardus* Lugdunensis, *Bernardus* Viennensis Archipræsules. Participes fuere sceleris, quicumque Lotharii factioni adhæserunt, & Pium Imperatorem vexarunt in Synodo Compendiensi. Execranda est in sempiternum tempus illius Synodi temeritas & iniquitas. Sed fatendum, quòd res est, illam abdicandi Imperatoris auctoritatem sibi non tribuisse. Id præcipuè hac in Dissertatione demonstrandum suscipio ex coævis aut supparibus Auctoribus: sed & alia ad vindicandum a calumnia Pium Imperatorem, & Augustam ejus Conjugem adjiciam.

II. Horum ducit agmen *Theganus* Chorepiscopus Trevirensis, qui Opus suum *De Gestis Ludovici Pii* ipso vivente conscripsit, & ad annum duntaxat Imperii ejus XXIII. perduxit, ut ipsemet testatur Cap. ultimo. Is porro *Ludovicum Pium* ante fuisse exauctoratum a *Lothario* filio, quàm celebraretur Synodus Compendiensis, non obscurè significat. *Post Pascha* (inquit Cap. XLII.) *audivit quòd iterum filii sui ad eum venire voluissent non pacificè. Qui congregavit exercitum, & perrexit obviam eis usque in campum magnum, qui est inter Argentariam & Basileam, qui usque hodie nominatur Campus Mendacii, eo quòd ibi plurimorum fidelitas extincta sit. Filii autem ejus pervenerunt ei obviam cum Gregorio Romano Pontifice, & quicquid postulabant, nihil erat eis pater consentiens. Non post multos dies venerunt ad colloquium Imperator & jam dictus Pontifex ... Tunc consiliati sunt nonnulli ut Imperatorem derelinquerent, & ad filios ejus pervenirent, in primis illi qui eum antea offenderant, cæteris sequentibus. Quadam nocte maxima pars dimisit eum, & tentoria eorum derelinquentes, pervenerunt ad filios. In crastinum vero aliqui, qui remanserant, venerunt ad Imperatorem. Quibus præcepit dicens: Ite ad filios meos: Nolo ut ullus propter me vitam aut membra dimittat. Illi infusi lachrymis recedebant ab eo ... Non multo tempore postea, susceperunt patrem, & duxerunt eum cum illis. Quo facto diviserunt se ibi. Pippinus perrexit in Aquitaniam, Ludovicus in Bavariam.*

Cap. XLIII. *Lotharius verò duxit secum Patrem ad Compendium Palatium, & ibi valde afflixit eum cum Episcopis, & cæteris nonnullis: jusserunt enim eum ire in Monasterium, & ibi esse omnibus diebus vitæ suæ. Quod ille renuens, non consensit voluntati eorum. Omnes enim Episcopi molesti fuerunt ei, & maximè hi quos ex servili conditione honoratos habebat, cum his qui ex barbaris nationibus ad hoc fastigium perducti sunt.*

Cap. XLIV. *Elegerunt tunc unum impudicum & crudelissimum, qui dicebatur Hebo Remensis Episcopus, qui erat ex originalium servorum stirpe, ut eum immaniter afflixisset cum confinctionibus cæterorum. Inaudita locuti sunt, inaudita fecerunt, quotidie improperantes ei. Abstulerunt ei gladium de femore suo, judicio servorum suorum induentes eum cilicio. Tunc impletum est elogium Jeremiæ Prophetæ dicentis:* Servi dominati sunt nostri. *O qualem remunerationem reddidisti ei! Fecit te liberum, non nobilem, quod impossibile est post libertatem. Vestivit te purpura & pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen Pontificale: tu eum falso judicio voluisti expellere a solio patrum suorum .... Deus manifestavit malitiam tuam, & conservavit illi Regnum & gloriam suam. Crudelis! adhuc imperfectum est canonicum judicium tuum. Necesse est enim ut perfectum fiat judicium ad majorem ignominiam tuam. Patres tui fuerunt Pastores caprarum, non Consiliarii Principum. Tu cum cæterorum judicio Jesse a Sacerdotio deposuisti. Nunc iterum revocasti eum in gradum pristinum. Aut tunc, aut nunc falsum judicium exhibuisti.* Theganus filios Ludovici Augusti ipsum abdicasse disertè significat; siquidem Exercitum, Proceres ac Populum ab ejus fidelitate abstraxere ope & malis artibus conjuratorum, qui pravis consiliis ad defectionem eos solicitabant. *Lotharium* duxisse patrem captivum ad Palatium Compendiense, & ibi eum valde afflixisse, Episcopis cooperantibus. Vexationis illius summam ad duo refert capita. Primum est, quòd ipsum compellere voluerint ut in Monasterium iret, ibique attonsus, Monasticam Vitam profiteretur, ne ad Imperii administrationem regredi posset. Secundum est, quòd multis ipsi objectis criminibus, eum publicæ Pœnitentiæ addixerint, auferentes ei gladium de femore, & induentes eum cilicio. Hæc Synodi Compendiensis facinora. Quòd verò Imperatorem abdicarit, aut illius abdicandi potestatem sibi tribuerit, ex *Thegano* colligi non potest. *Eboni* quidem improperat quòd Imperatorem falso judicio voluerit expellere a solio patrum suorum; sed *Ebonis* & paucorum Episcoporum conjuratorum crimen in Synodum Compendiensem refundi non debet, quæ nullum edidit de exauctoratione Imperatoris Decretum, nec de ea ullatenus egit. Voluit autem *Ebo* eum a solio patrum suorum falso judicio expellere, quia Lotharianæ factionis incentor fuit, & auctor publicæ Pœnitentiæ *Ludovico Augusto* imponendæ, eo consilio, ut publico ipso dedecore ad Vitam Monasticam eligendam cogeretur, & spem omnem recuperandi Imperii abjiceret.

III. Astronomus qui *Ludovico Pio* imperante, rebus Palatinis intererat, & scripsit de ejus Actis & Vita quæ vidit & comperire potuit, ut ipse testatur in Prologo, abdicationem ejus Compendiensi Synodo non tribuit, sed unam Pœnitentiæ publicæ impositionem; & *Lotharium* paternum Imperium invasisse commemorat ante Compendiensem Conventum. *Porrò*, inquit, *Lotharius patre assumpto, & seorsum cum deputatis equitante atque privatim manente, Merlegium Villam devenit, ibique, prout libuit, commorans, & quæ visa sunt ordinans, ac populum absolvens, sed & Conventum populo Com-*

Compendii indicens, Vosagum per Mauri-Monasterium transiit, & Mediomatricum pervenit. Qua relicta civitate, Viridunum appulit, & Suessionum urbem adiit. Ibique in Monasterio S. Medardi patrem sub arcta custodia esse pracepit: & Carolo Prumia commendato, non tamen attonso, ipse venationi institit, donec Autumni tempore id est Kalendis Octobris, sicut erat constitutum, patrem secum ducens, Compendium venit. Ibique consistenti Legatio Constantinopolitani Imperatoris ad Patrem missa, occurrit, munera sibi deputata obtulit, patri missa subtraxit. Quam ille licèt ad Patrem missam, ad se tamen venientem suscepit, audivit, tragœdiamque reportantem pene inauditam remisit. In eodem Conventu, cùm multi simularentur devotionis in patrem, defectionis in filium: quidam verbis simplicibus, quidam juramentis objecta diluerunt. Miseratio tamen hujuscemodi rei, & talis rerum permutatio, exceptis auctoribus, omnes habebat. Unde verentes sceleris conspiratores inauditi, ne versa vice retrolapsa ferrentur gesta quæ erant, callido, ut sibi visum est, cum aliquibus Episcoporum utuntur argumento: ut pro his, de quibus jam pœnitudinem gesserat Imperator, iterum publicâ Pœnitentiâ, armis depositis, irrevocabiliter quodammodo Ecclesia satisfacere judicaretur: cùm ne forenses quidem Leges contra unam culpam semel commissam bis invehant vindictam: & nostra Lex habeat, Deum non judicare bis in idipsum. Cui Judicio pauci contradixere, plures assensum prabuere; maxima pars, ut assolet in talibus, ne Primores offenderent, verbo tenus consensere. Adjudicatum ergò eum absentem, & inauditum, nec confitentem, neque convictum, ante corpus S. Medardi Confessoris, & S. Sebastiani Martyris, arma deponere, & ante Altare ponere cogunt: pullaque indutum veste, adhibitâ magnâ custodiâ, sub tectum quoddam retrudunt. Astronomus testatur *Lotharium*, ante Conventum Compendiensem, in potestate sua *Ludovicum Augustum* Patrem suum habuisse, & quasi captivum circumduxisse. In Monasterio Sammedardensi detinuisse postmodum sub arcta custodia. Conventum Compendiensem indixisse. Patrem Compendium duxisse jam Imperaroria Majestate exutum. Sibi uni arrogasse Imporium, siquidem & Legationes ad patrem missas audivit, & munera ipsi destinata suscepit, quasi penes se unum summa recrum esset, nec vel Augusti nomen superesset Patri: Vitio datam esse plurimis devotionem & fidelitatem erga Pium Imperatorem, & juramentum in nomen *Caroli* Regis. Conjuratos cum aliquibus Episcopis conjurationis consciis egisse, ut publicè Pœnitentiæ iterum subjiceretur *Ludovicus Augustus*. Ipsum coëgisse ut arma deponeret, ac vestem pœnitentis indueret. Graviter peccasse Synodum Compendiensem. 1. Quia Imperatorem absentem, & inauditum, neque confitentem, neque convictum, publicâ Pœnitentiâ damnavit. 2. Quia pro iisdem causis, de quibus antea Pœnitentiam sponte egerat, illi Pœnitentiam iterum imposuit. Qua in re & contra Leges humanas, quæ semel admissum crimen bis non puniunt, & contra Legem Domini peccavit, qui *Non judicat bis in idipsum*. In his autem Synodi Compendiensis Actis ab Astronomo relatis, nulla fit mentio abdicationis *Ludovici Pii*, nec aliquid occurrit quo palam fiat hanc Synodum sibi auctoritatem illius abdicandi tribuisse.

IV. *Nithardus* Caroli Magni nepos, lib. 1. *De Dissensionibus filiorum Ludovici Pii*, breviùs perstrinxit abdicationis illius historiam, sed abdicationem illam tribuit *Lothario*, qui paternum invasit Imperium, non Synodo Compendiensi. *Per idem tempus*, inquit, *Carolo Alamannia per Edictum traditur. Tum tandem Lotharius, quasi justâ querimoniâ repertâ, tam fratres, quàm & universam Plebem, veluti ad restaurandum Reipublica statum animabat. Quamobrem pariter cum omni populo Patri ad Compendium superveniunt, &c. Et Lotharius quidem eo tenore Republica adepta, Patrem & Carolum sub libera custodia servabat: Cum quo Monachos, qui eidem Vitam Monasticam traderent, & eamdem vitam illum assumere suaderent, esse praceperat.* Et infra: *Variis affectionibus populum ut a Patre desiceret, filii compellunt. Novissimè quibusdam fuga lapsis, cum perpaucis Pater capitur... Et Lotharius quidem eo tenore adeptum Imperium, quod injustè tam facilè iteratò obtinuit, iteratò faciliùs justè amisit.*

V. Acta ipsa Synodi vel conventûs Compendiendis a *Duchesnio* edita Tomo II. Historiæ Francorum & a *Sirmondo* Tomo II. Conciliorum Galliæ, quamquam Exauctorationis *Ludovici Pii* titulum adscriptum habeant; fidem faciunt Imperialem Potestatem ab eo subtractam fuisse ante istam Synodum; & Pœnitentiam publicam dumtaxat ipsi impositam fuisse ab Episcopis illuc congregatis, non verò latam in eum fuisse abdicationis Sententiam. Sed nec illos auctoritatem abdicandi Imperatoris Synodo suæ tribuisse. *Sed quia*, inquiunt, *idem Princeps Ministerium sibi commissum negligenter tractaverit, & multa quæ Deo & hominibus displicebant, & fecerit, & facere compulerit, vel fieri permiserit, & in multis nefandis consiliis Deum irritaverit, & Sanctam Ecclesiam scandalizaverit, & novissimè omnem populum sibi subjectum & ad generalem interitum contraxerit, & ab eo divino justoque judicio subitò Imperialis sit subtracta potestas. Nos tamen memores præceptorum Dei, Ministeriique nostri atque beneficiorum ejus, dignum duximus, ut per licentiam memorati Principis Lotharii, legationem ad illum ex auctoritate sacri Conventus mitteremus, quæ eum de suis reatibus admoneat: quatenus certum consilium suæ salutis caperet, ut quia potestate privatus erat terrena; juxta divinum consilium, & Ecclesiasticam auctoritatem, ne animam perderet, elaborare in extremis positus totis viribus studeret.*

Narratur subinde in iis Actis, quomodo Episcopis morem gesserit, quomodo *Lothario* filio suo reconciliatus sit, & in Basilicam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ubi SS. Medardi & Sebastiani corpora requiescunt, coram Clero, Proceribus, Populo, ipsoque *Lothario* filio ejus spectante, prostratus in terram super cilicium, reum se confessus fuerit, ac Pœnitentiam publicam petierit. Tum ipsum chartulam ab Episcopis accepisse, summam peccatorum continentem, propter quæ palam redargui & Pœnitentiæ publicæ addici merebatur. Hæc autem erant accusationum capita. 1. Quòd fratribus & propinquis violentiam intulerit, & nepotem suum, quem liberare potucrat, interficere permiserit. Et quòd signum sanctæ Religionis vindictæ animo fieri jussisset, fratres suos tonderi, & Clero mancipari vel invitos jubens. 2. Quòd Ecclesiæ & Imperii pacem perturbasset, pactum inter filios communi consilio & consensu cunctorum fidelium suorum factum, & sacramento confirmatum, irritum faciens; & fideles suos novo contrarioque sacramento obstringens, quo facto reus perjurii evaserat. 3. Quòd sine ulla utilitate publica, aut certa necessitate, tempore Quadragesimali expeditionem generalem fieri jussisset, & in extremis Imperii sui finibus, in Cœna Domini, Placitum generale se habiturum constituisset. Quibus factis & Sacerdotes Domini a suis officiis contra fas amoverat, & pauperes oppresserat, & universo populo murmurationis ansam præbuerat. 4. Quòd nonnullos fidelium suorum, qui pro ejus ac filiorum fidelitate & communi salute, Re-

gni-

gnique nutantis recuperatione ipsum adierant, bonorum proscriptione & exilio multasset: atque in Sacerdotes & Monachos etiam absentes sententiam tulisset. 5. Quòd diversa contrariaque sacramenta necnon perniciosa, sive a filiis, sive a populo fieri jussisset. 6. Quòd varias expeditiones in Regno sibi commisso, sine consilio & utilitate fecisset, in quibus innumera flagitia perpetrata fuerant; quorum proinde reus erat. 7. Quòd Regni divisiones contra communem pacem & salutem ad libitum suum temerè fecisset, & populum contra filios suos ceu contra hostes armasset. 8. Quòd novissimè omnem populum suæ potestatis ad communem interitum traxisset, cui debuerat esse dux salutis & pacis.

A Synodi Compendiensis calumniis Ludovicus Pius vindicatur.

VI. In plerisque horum capitum, aut nullum fuerat *Ludovici Augusti* crimen, aut publicam Pœnitentiam non merebatur. Alia meræ calumniæ erant. In primis *Bernardum* nepotem suum interfici non permiserat, sed excæcari, & ex oculorum evulsione mors præter ejus voluntatem fuerat consecuta. Non excæcationem tantùm, sed mortem fuerat ille propter crimen perduellionis promeritus. Capitali sententia damnatus fuerat a Consilio Imperatoris. Augustus vitam ipsi concesserat. Sententiâ Consiliariorum excæcatus est. Hoc ipsi supplicium irrogari non prohibuerat quidem Imperator, sed nec prohibere tenebatur. De morte nihilominus illius vehementer doluit, & pœnitentiam egit, quia mansuetudini defuisse sibi videbatur. *Theganum* audiamus. *Bernardus*, inquit, *filius Pippini, & ex concubina natus, per exhortationem malorum hominum extollens se adversùs Patruum suum, voluit eum a Regno expellere... Inventi sunt in hac seductione nonnulli esse lapsi ex utraque parte Francorum atque Longobardorum, qui omnes judicati sunt ad mortem, præter Episcopos, qui postmodum depositi in confessione eorum facti sunt... Illud judicium mortale, quod cæteris factum est, Imperator exercere noluit, sed Consiliarii Bernardum luminibus privarunt, similiter & exhortatores suos... Tertia die post amissionem luminum Bernardus obiit. Quod audiens Imperator magno cum dolore flevit multo tempore, & confessionem dedit coram omnibus Episcopis suis, & judicio eorum Pœnitentiam suscepit propter hoc tantùm, quia non prohibuit Consiliarios suos hanc crudelitatem agere. Ob hanc causam multa dedit pauperibus propter purgationem animæ suæ.*

Thegano suffragatur Astronomus. *Bernardum hactenus Regem* (inquit) *ejusque fautores in supradicto scelere, cùm Lege Judicioque Francorum deberent capitali invectione feriri, suppressa tristiori Sententia, luminibus orbari consensit: licèt multis obnitentibus, & animadverti in eos tota severitate legali cupientibus. At verò licèt Imperator indulgentiùs ageret, ultio tamen eliminata ad effectum in aliquos est perducta. Etenim Bernardus & Reginherius, dum impatientiùs oculorum amissionem tulerunt, mortis acerbitatem sibi consciverunt... Cæterorum autem nullum vel vita privari jussit, vel membrorum amputatione multari; Sed, secundùm quod exigente culpa visum est, alios exsiliari, alios jussit attonderi.*

Fratres quidem suos tonderi jusserat, & Clero mancipari, metuens ne patrui *Bernardi* Regis exemplo res novas aliquando molirentur. Sed cùm magna tunc esset parentum auctoritas ut filios suos a tenera ætate Clero aut Vitæ Monasticæ devoverent, fortè id sibi licitum existimavit *Ludovicus Augustus* erga fratres, quibus loco patris erat, ut Reipublicæ tranquillitati consuleret. Ut ut est, ipsis postmodum est reconciliatus, honorificè ipsos constituit, *Drogonem* intima semper amicitia complexus est. Pœnitentiam egit apud Attiniacum in Conventu Generali ob vim ipsis illatam. *Convocatis*, inquit Astronomus, *ad Concilium Episcopis, Abbatibus, spiritualibusque viris, necnon & Regni sui Proceribus, primò quidem fratribus reconciliari studuit, quos invitos attonderi fecerat; deinde omnibus quibus aliquid læsura intulisse videbatur. Post hæc autem palam se errasse confessus, & imitatus Theodosii Imperatoris exemplum Pœnitentiam spontaneam suscepit, tam de his, quàm quæ in Bernardum nepotem proprium gesserat: & corrigens si quid talium vel a se, vel a Patre gestum reperire alicubi potuit, etiam plurimarum eleemosynarum elargitione, sed & Servorum Christi orationum instantia, necnon propria satisfactione, adeo Divinitatem sibi placare curabat, quasi hæc quæ legaliter super unumquemque decurrerant, sua gesta fuerint crudelitate.*

Et Theganus, postquam Bernardi perduellionem & supplicium narravit, subdit, Ludovicum Augustum *eodem tempore jussisse fratres suos tonsurari, Drogonem, Hugonem, & Theodoricum, ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis jussisse instrui: quos postmodum honorificè constituit. Drogoni Episcopatum dedit, & Hugoni Cœnobialia Monasteria.*

Quod spectat pactum communi consilio inter filios factum & sacramento confirmatum, non violavit illud *Ludovicus Augustus*; sed Regni divisionem, quam inter filios fecerat, justè immutavit novis emergentibus causis, & suadente æquitate. Cùm enim Regnum inter filios *Lotharium Ludovicum*, & *Pippinum* divisisset, ac priori Regnum Italiæ tradidisset, ac Imperii consortium, alteri Bajoariam, postremo Aquitaniam, *Carolum* ex *Juditha* Augusta secunda uxore suscepit; quem sanè exheredem manere paterna pietas & justitia non patiebantur. Quamobrem portionem Regni *Carolo* dedit, ipso consentiente *Lothario*, & consensum sacramento firmante, Juniorisque Principis ac fratris tuitionem promittente. *Carolo quidem nato*, (inquit Nithardus Lib. 1.) *quoniam omne Imperium*, sive Regnum, *inter reliquos filios pater diviserat, quid huic faceret ignorabat. Cumque anxius pater pro filio filios rogaret, tandem Lotharius consensit, ac sacramento testatus est ut portionem Regni quam vellet, eidem pater daret, tutoremque ac defensorem illius se fore contra omnes inimicos ejus in futuro, jurejurando firmavit.* Alamannia Imperatoris Edicto *Carolo* attributa est cum Rethia, & parte aliqua Burgundiæ. Cæteris fratribus sua cuique portio servata est, ut *Theganus* & *Astronomus* referunt. Aquitania quidem Pippino postmodum a patre adempta est, & *Carolo* data. Sed hanc privationem & exheredationem *Pippinus* perduellis & contumax merebatur. Primus arma converterat in Patrem, ejus honorem violaverat, ac novercæ *Judithæ* Augustæ calumniam intulerat, adulterum cum *Bernardo* Duce commercium ipsi affingens, aut ab aliis afflictum divulgans. Imperatricem ad eas redegerat angustias, ut velum sibi ipsi imponere cogeretur, & suasuram se *Ludovico Augusto* secessum in Monasterium promitteret. *Heribertum* Bernardi fratrem luminum amissione multaverat. *Odonem* Consobrinum illius exilio damnarat, invito Imperatore patre suo ac domino, qui ferali illa conspiratione vexatus, *solo nomine Imperator* erat, Astronomo teste. Præterea, cùm ei jussisset Imperator & Pater, ut Placito apud Theodonis Villam anno 831. interesset, *Conventui se subtraxit, post Placitum autem advenit. Imperator autem volens & hanc inobedientiam, plurimamque in eo castigare morum insolentiam, secum eum morari jussit, & usque Natalem Domini secum Aquis tenuit. Sed ille ultra*

suum

suum se velle teneri gravatus, fugam capessit, & inscio patre in Aquitaniam concessit. Postea cùm *ob pravorum morum corruptionem*, sub custodia privata Treveros eum perduci jussisset Imperator, a suis custodiæ noctu subductus, usque ad ejus reditum ex Aquitania, quaquaversum voluit, & valuit, pervagatus est. Fugientem ad se quoquomodo revocare conatus est *Ludovicus Augustus*, sed refugit semper contumax, ut *Astronomus* refert. An igitur ipsi Aquitaniæ Regnum injuria ablatum est? Hæc quidem ante annum 833. quo Synodus Compendiensis celebrata est. Nec verò perjuri fuere populi, cùm fidem obstrictam *Pippino* jubente Imperatore, Carolo obstrinxerunt. Siquidem hoc ipso erant a sacramento fidelitatis, quod *Pippino* præstiterant, absoluti, quò ejus Regnum Edicto Imperatoris æquissimo fuerat ad *Carolum* fratrem translatum; nec verò Imperator inter filios Regnum dividens, Potestatem Regiam & paternam sibi ademerat, dispositionem illam immutandi, si Regni bonum id postularet, aut justis quibuscumque de causis ita sibi videretur.

Quod expeditionem attinet Quadragesimali tempore susceptam. & Placitum in Cœna Domini indictum, id excusabat necessitas. Hostibus ingruentibus, perniciosa mora. Regni tranquillitati & saluti subditorum quovis tempore providere & consulere debet Princeps. cùm utraque in discrimine versatur. Nec actûs sui rationem alteri a Deo reddere tenetur. Unde Nicolaus I. Pontifex Maximus ad Consulta Bulgarorum respondet, cùm urget necessitas, *Nec tempore Quadragesimali esse bellorum præparationi parcendum; ne homo Deum tentare videatur, si habet quod faciat, & sua ac aliorum saluti consulere non procurat*. Perperam itaque ab Episcopis Conventus Compendiensis vitio datum est *Ludovico Augusto*, quòd expeditionem suscepisset, ac Placitum generale indixisset Quadragesimæ tempore: maximè cùm perspecta esset omnibus religio ac pietas, quâ sacrum illud tempus transigere consueverat. De qua ita scribit *Astronomus* in ejus Vita: *Solitus erat hoc tempus* Quadragesimalis Jejunii. *Psalmorum decantatione, orationum instantia, Missarum celebratione, eleemosynarum liberalitate, cum summa devotione totum solemne reddere, ita ut vix uno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret*.

Ludovicum Augustum fidelibus suis violentiam intulisse, & contra Legem divinam & humanam rebus propriis privasse, & exilio vel morte immeritos damnasse: & Sacerdotibus ac Monachis præjudicium irrogasse, conjuratorum Antistitum calumnia est. Nimiâ enimvero mansuetudine potiùs quàm severitate peccavit. Episcopos conjurationis *Bernardi* Regis Italiæ conscios aliorum Episcoporum Judicio permisit, quorum sententiâ cum essent depositi, eos in Monasteria detrusit, ut *Theganus* & *Astronomus* testantur. Post annos tres, in Conventu apud Theodonis Villam eximium clementiæ argumentum dedit. *Nam revocatis omnibus, qui contra vitam suam, Regnumque conjuraverant, non modò vitam membraque donavit, sed & possessiones, quibus legaliter fuerant privati, cum magno liberalitatis testimonio restituit. Adalardum etiam Abbatem quondam Corbiæ Monasterii, sed tunc in Sancti Filiberti Monasterio consistentem Magisterio priori reddidit. Itidemque fratrem ejus Bernarium, a Monasterio S. Benedicti evocatum & reconciliatum, eidem cum fratre restituit loco* (inquit Astronomus.)

Cùm res in Marca Hispanica perniciosè ignominiosèque gesta esset, quæstione de reis habita in Conventu Aquisgranensi anno 828. *Hi reperti sunt hujus culpæ Auctores, qui ab Imperatore præfecti sunt Duces. Hos ergo solummodo honoribus ademptis luere jussit Imperator culpam hujus ignaviæ. Itidemque Baldrico Duci Forojuliensi dum objiceretur, & probatum esset ejus ignaviâ & incuriâ vastatam a Bulgaris nostram regionem, pulsus est Ducatu. Equidem Imperatoris animus natura misericordissimus semper peccantibus misericordiam prærogare studuit. At verò ii quibus talia præstita sunt, quomodo clementia illius abusi sunt in crudelitatem, post pauca patebit, cùm claruerit, quomodo pro vitæ beneficio summam ei, quantùm in se fuit, importaverint cladem*. Verba sunt *Astronomi* in ejus Vita.

Hilduinum & Vualam Abbates prudenter ejecit e Palatio, quia iniquis de *Juditha Augusta* rumoribus nimiùm creduli, & *Bernardo* Septimaniæ Comiti propterea subinfensi, *Pippini* factioni favebant, & opinio de eorum pietate concepta maximam conjuratorum partibus addebat auctoritatem. *Qui Imperatori contraria sentiebant*, inquit Astronomus, *alicubi in Francia Conventum generalem fieri volebant. Imperator autem clanculum obnitebatur, diffidens Francis, magisque se credens Germanis. Obtinuit tamen sententia Imperatoris ut Neomagum populus conveniret. Verens porro ne multitudo contrariorum superaret paucitatem suorum fidelium, jussit ut unusquisque ad idem Placitum veniens, simplici uteretur commeatu .... Imperator autem volens adhuc vires adversariorum attenuare, Hilduinum Abbatem culpans, interrogavit: cur cùm simpliciter venire jussus sit, hostiliter advenerit? Qui cùm negare nequiret, continuò ex Palatio exire jussus est, & cum paucissimis hominibus juxta Patrisbrunnam in expeditionali tabernaculo hyemare. Vualach Abbas jussus est ad Monasterium redire Corbeiæ, ibique regulariter obversari. Hæc cum ii, qui Imperatori adversaturi convenerant, providerent, ad desperationem ultimam infracti viribus se verterunt*.

Erga Pippinianæ factionis incentores nimiâ usus est lenitate Pius Imperator, ut laudatus *Astronomus* testatur. *Post hæc*, inquit, *Imperator omnes illorum hujus impiæ conspirationis Principes sub privata custodia asservari præcepit. Quos postea ad Judicium adductos, cùm omnes Juris Censores filiique Imperatoris, judicio legali, tamquam reos Majestatis decernerent Capitali sententiæ feriri, nullum ex eis permisit occidi: sed usus, ut multis visum est, leniori quàm debuit pietate, sibi tamen consueto benignitatis & clementiæ more, Laïcos quidem præcepit locis opportunis attonderi: Clericos verò in convenientibus itidem Monasteriis custodiri*. Anno sequenti, cum ad Ingelheimiense Palatium post Pascha perrexisset, *consuetæ misericordiæ non immemor, quæ, sicut de se ait Job, ab initiis crevit cum illo, & de utero matris videtur cum ipso egressa; eos, quos dudum exigentibus meritis per diversa loca deputaverat, evocatos, bonis propriis restituit: & si qui attonsi fuerant, utrùm sic manere, an in habitum pristinum redire vellent, facultatem contribuit* (ex *Astronomo* in ejus Vita.) Qui se ita gesserat, isne quæso, citra calumniam dici potuit a Synodo Compendiensi fidelibus suis violentiam intulisse, & contra omnem legem divinam & humanam eos & rebus propriis privasse, & exilio damnasse, & morti addixisse immeritos, & Sacerdotibus Domini ac Monachis præjudicium irrogasse? Tandem *Astronomus* in Prologo Vitæ ejus testatur, quòd *Uni tantummodo ab æmulis ascribebatur culpæ succubuisse, eo quòd nimis clemens esset*.

Expeditiones absque consilio & necessitate nullas susceperat, ut calumniati sunt Antistites conjurati. Quæ si prosperè semper non cesserant, peccatum fortunæ fuit, seu (ut meliùs loquamur) divinæ Providentiæ consilium: nec ipsi vitio verti debuit infœlicitas: Nec etiam ipsi debuerunt imputari flagitia, si quæ ab ejus exercitu perpetrata sunt,

sunt, cùm ea & Legibus suis studiosè prohibuerit, & per Missos Dominicos severè puniri decreverit.

Tandem calumnia est, quòd populum contra filios ceu contra hostes impulerit. Sed ut Imperium seque ipsum, conjugem, ac filium insontem, ab eorum ferali conjuratione & armis tueretur, subditos suos sibi arctiùs obstrinxit, quos filii perduelles ad defectionem omnibus artibus solicitabant: & contra illos exercitum duxit, ubi fuit opus, ut se, domumque suam, ac Rempublicam ab eorum insultibus prohiberet. Filialis reverentiæ, pietatis, & subjectionis obliti, hostilem animum in patrem induerant, ut *Absalon* quondam in *Davidem*: quidni ipsis armata manu resisteret?

VII. Pœnitentiam tamen ab Episcopis Conjuratis suscepit humillimus & mansuetissimus Imperator, & peccata in chartula descripta cum lachrymis palam confessus, dictam *Chartulam, ob futuram memoriam, Sacerdotibus tradidit, quam ipsi super altare posuerunt: ac deinde cingulum militiæ deposuit, & super altare collocavit, & habitu sæculi se exuens, habitum pœnitentis per impositionem manuum Episcoporum suscepit: ut post tantam talemque Pœnitentiam, nemo ultra ad militiam sæcularem redeat.* Id memoriæ proditum est in Actis Conventus Compendiensis, Tomo II. Conciliorum Galliæ, & in *Agobardi* Lugdunensis Archiepiscopi Libello de eodem apud Compendium Conventu, & publica *Ludovici* Imperatoris Pœnitentia. Ex quibus compertum est, Synodum Compendiensem abdicandi Imperatoris Auctoritatem sibi non tribuisse, sed publicam dumtaxat Pœnitentiam ipsi imposuisse. *Agobardus* hæc *disposita* esse scribit *protegente & adjuvante Serenissimo & gloriosissimo Lothario Imperatore anno Imperii primo, mense quarto.* Tempus Imperii ejus ibi numerat ab eo tempore quo totum Imperium invasit, Patre e solio dejecto. Quatuor itaque mensibus ante Synodum Compendiensem exauctoratus fuerat *Ludovicus Augustus*; cujus proinde exauctoratio huic Synodo tribui non debet.

Liber Apologeticus Agobardi pro filiis Ludovici Pii adversùs patrem, discutitur & confutatur.

VIII. Quoniam verò de *Agobardo* hac in causa mentionem proximè fecimus, discutiendus est Liber ejus Apologeticus pro filiis *Ludovici Pii* Imperatoris adversùs Patrem, qui sic incipit: *Audite hæc omnes gentes, audiat terra & plenitudo ejus a Solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari; & sciant & recogitent pariter Domni & Imperatoris Ludovici filios justè fuisse & esse indignatos, & bene sentire & intendere ad expurgandum paternum Palatium a sordibus facinorum, & iniquis factionibus, & Regnum ab amarissimis & tumultuosis inquietudinibus.* Tum *Juditham Augustam* velut omnium causam malorum sugillat. *Igitur*, inquit, *cùm prædictus Dominus & Imperator quietus esset in domo, & florens in Palatio suo, cùm adhuc juvenem conjugem sub sui reverentia custodiret, & secundùm Apostolum, uxorium debitum illi persolveret; in processu verò dierum, cùm cœpissent hæc primùm tepescere, deinde frigescere, ac per hoc & mulier resolvi in lasciviam, cessantibus licitis conversa ad illicita, adscivit sibimet aptas personas ad perpetranda turpia, & primùm latenter, deinde impudenter. Cognoverunt autem hoc initio pauci, deinde plures, ad postremum autem multitudo Palatii, & Regni ac finium terræ: quam rem irridebant minores, dolebant majores, omnes autem Dati viri intolerandum judicantes. Concitati itaque sunt spiritus filiorum Imperatoris, rationabili zelò, videntes maculatum stratum paternum, sordidatum Palatium, confusum Regnum, & obscuratum nomen Francorum. Et surgentes singuli uno & pio consensu in emundatione scelerum, convenerunt simul, & aliis comprehensis, aliis effugatis, auctrice verò malorum exclusa a Palatio, inclusa custodia, mutato habitu Regali, induto habitu Sanctimoniali, reddiderunt patrem quieti, & aliquantula honestati. Cùmque per nimiam filiorum remissionem bene acta dissolverentur, per carnalium blandimenta, & cupidorum scelestos favores, atque indecoras adulationes, iterum mulier, tamquam legitima Domina revocata est in Palatium, & prælata Consiliis & Consiliariis; cujus instigationibus mutata est mens Rectoris, & cœpit duris cornibus ventilare filios, & conturbare populos. Sicque factum est inauditum antea mortalibus, ut non tam persecuti injustè sustinerent persecutiones, quàm persecutores inviti & coacti exercerent, & non solùm exercerent, sed & sustinerent, dum violentissimè in diversa & contraria juramenta compelluntur.*

Et infra sic Pium Imperatorem exagitat: *O Domine Deus cœli & terræ, cur permisisti fidelissimum & Christianissimum servum tuum Imperatorem nostrum in tantam devenire negligentiam, ut videre nolit quibus malis circumdatus sit? Diligit enim odientes se & odit diligentes se. Quid si verum est, quod plerique, qui subtiliùs intelligere videntur, affirmant; quòd scilicet sint aliqui in latere ejus, qui inhianter expectant exterminium filiorum ejus? Quod si viderint, collatum habent inter se ut in Imperatorem mittant manum, & dispertiant sibi Regnum .... Unde constat quia nisi Deus subvenerit, aut exteris dabitur Regnum, aut in multos Tyrannos dispertietur, aut forsitan Antichristo cui præparabitur: quod in hoc assimilatur, quia Imperator qui adversùs Barbarorum Reges bella justa disponere debuerat, adversùs dilectores sui filios injusta agere parat.* Tandem *Ludovico Augusto* revocat in memoriam historiam *Samsonis*, qui credidit mulieri infideli, & propterea lumen oculorum, & Ducatum Israëliticæ gentis amisit. Cui licèt postea restituta sit virtus pristina, & ignominiosam vitam gloriosa morte finierit; æternâ quidem vitâ non caruit, sed tamen Ducatum pristinum non recuperavit. *Sic ergo*, inquit, *dignetur Dominus dudum Imperator piè perpendere, ut cæleste & sempiternum Regnum non perdat, qui deceptus a muliere, terrenum & temporale amisit. Cedat divinis judiciis, quia nihil in terra sine causa, voveat & reddat Domino Deo terribili, & ei qui aufert spiritum Principum.* Hoc Apologeticum scriptum esse post exauctorationem *Ludovici*, & ante illius restitutionem, perspicuum est, cùm ex verbis mox laudatis, tum ex eo quòd *Ludovicum Pium* adhortatur ut humiliatus sub potenti manu Dei, ab ipso roget exaltationem æternæ vitæ: *Quia exaltatio temporalis vitæ jam non congruit illi, qui conturbata domo & mente, divina dispensatione & judicio cessit alteri, & locum dedit non cuilibet inimico, aut extraneo, sed charissimo filio.*

Juditha Augusta a calumnia vindicatur.

IX. *Agobardo* in his quæ *Ludovici Augusti* & filiorum causam spectant, nulla est adhibenda fides, cùm a filiorum partibus contra *Ludovicum* steterit, fueritque conjuratorum Antistitum in Synodo Compendiensi Primarius, & restituto *Ludovico* in Italiam fugerit pœnarum metu, & ob conjurationem depositus sit in Conventu apud Theodonis-Villam, ut testatur *Astronomus* in *Ludovici* Vita. Sanè *Agobardi* animum prodit satis liber ejus Apologeticus calumniis scatens in *Juditham Augustam* & *Ludovicum Pium*. *Juditham* nefariæ libidinis & adulterii ream facit, cujus castitatem probat inimicorum silentium, quorum nullus ipsam juridicè accusare ausus est: Probat Episcoporum & *Gregorii IV.* Judicium, qui ipsam sacramento purgatam, a *Ludovico Pio*, ceu insontem, recipi in thorum, & ut Imperatricem coli jusserunt: Probat *Juditha* ipsius & *Bernardi* Comitis fiducia, ipsam puram fuisse turpitudinis, cujus suspicionem ipsis injecerant illorum hostes infensissimi; Probat *Ludovici Augusti* constans & per-

perpetuus in illam amor: Probat coævorum Scriptorum Auctoritas. Audiendus *Theganus* lib. de Gestis Ludovici Pii. *Supradicti impii*, inquit, *objicientes ei multa contraria, dixerunt Judith Reginam violatam esse a quodam Duce Bernardo, qui erat de stirpe Regali, & Domini Imperatoris ex sacro fonte Baptismatis filius; mentientes omnia, suscipientes Reginam Judith, eamque vi velantes, & in Monasterium mittentes.* Et infra: *Inde venit Dominus Imperator ad Aquis sedem suam, & supradicta Conjux venit ibi obviam ei, quam honorificè suscepit, jubente Gregorio Romano Pontifice, cum aliorum Episcoporum justo Judicio. Sequenti verò anno in palatio Theodonis erat cum filiis suis Lothario & Lodeuvico, & ibi supradictus Dux Bernhardus purificavit se de objecto stupro, postquam nullus inventus est qui ausus fuisset cum armis jam dictam rem ei imponere.* Et infra, ubi de exauctoratione Ludovici Augusti & de ejus restitutione sermonem fecit, hæc habet: *Postquam prævaluit Imperator, misit fideles Legatos suos partibus Italiæ, ut reducerent conjugem suam sæpe mendaciis afflictam. Qui venientes, susceperunt eam honorificè, perduxerunt eam cum jucunditate & lætitia ad præsentiam Principis, qui erat tunc temporis Aquisgrani Palatio.*

Audiendus & *Astronomus*, qui de Conventu apud Theodonis-Villam a *Ludovico Augusto* celebrato anno 831. agens, de *Bernardo* Duce scribit: *Is ergo Imperatorem adiens, modum se purgandi ab eo quærebat, more Francis solito, scilicet crimen objicienti semet objicere volens, armisque impacta diluere. Sed cùm accusator, licèt quæsitus, deesset; cessantibus armis, purgatio facta est juramentis.* Idem testatur *Juditham Augustam* post *Ludovici* restitutionem ab Italia reductam fuisse a *Rataldo* Episcopo, & *Bonifacio*, & ab eodem Imperatore susceptam: quam tamen post priorem *Pippini* conjurationem *Conjugis honore non erat dignatus, donec se legali præscripto modo ab objectis purgaret.*

Audiendus *Nithardus* lib. 1. ubi, narrata *Ludovici Pii* restitutione, hæc habet: *Interea hi qui Judith in Italia servabant, audientes quòd Lotharius fugam inierat, & Pater Imperium regebat, arrepta Judith, fugam ineunt, Aquis prosperè perveniunt, gratum munus Imperatori deferunt. Verùmtamen haud est thoro Regio recepta, donec se criminibus objectis innoxiam, quia criminator deerat, sacramento unà cum propinquis coram plebe effecit.*

Audiendus *Vualafridus Strabo* in Carmine ad *Ruadbernum* virum nobilem, qui pro *Ludovico Pio & Juditha Augusta* multa pertulerat, & strenuè gesserat. Hunc verò commendat *Vualafridus* ut hominem juris & æqui amantem, qui ut Imperatorem ac Reginam impia fraude oppressos obsequiis suis solaretur, ac utriusque restitutionem pro virili juvaret, sæpe in vitæ discrimen venit.

Quis numerabit enim, quantos persæpe labores
Sustuleris? quantisque tuam, Rodberne, periclis
Credideris vitam, Dominorum damna gemendo?
Dum fraus sæva Pium premeret sibi noxia Regem,
Reginamque humilem Ligurum clausisset in urbem,
In manibus posuisti animam, nec grande putabas
Exitium, casusque tui discrimina, si quem,
Moliri posses juris pro parte vigorem.
.... His deinde peractum est
Consiliis, ut fessa diu & compressa malorum
Ponderibus Regina, feris educta tenebris,
Non sine honore foret. Tandemque occultus, & arte
Usus adumbrata, venisti, & dulcia coram
Suscipiens mandata, Pio celer ipse libensque
Cæsari, & adjunctis portasti primus amicis:
His tibi pro causis, & tam felicibus, inquam,
Ausibus ille redux Rex, & Regina soluta,
Et cuncti pariter plena pietate fideles,
Altiùs adscribent laudes & nomen honestum.
Insuper Omnipotens, statuit qui jura, fidemque,
Qui dominos famulosque una radice creatos
Non æqua ditione facit, sed amore & honore
Concordare sibi, reddet tibi præmia vera
Haud dubiæ fidei, quæ non cum laude volantis
Temporis intereant, sed in omnia secla redundent.
Ergo age, fer Domino grates & munera laudum,
Justitiamque simul Dominorum attende merentum
Tristia deserere, & rursus in læta redire.
Nam quid erat mœsto tam desperabile Regno,
Quàm sua depositis iteratò posse venire
Sceptra, statumque illos adipisci posse priorem?
Sed Deus occulti Judex, atque arbiter æquus,
Hos illosque suâ juvit virtute fideles.

Audiendus Annalium Bertinianorum Auctor ad annum 830. & 831. ubi de Placito Aquisgranensi a *Ludovico Pio* post ejus restitutionem indicto ita scribit: *Ab omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, ac cæteris Francis judicatum est, ut conjux ejus, quæ injustè & sine lege ac judicio ei ablata fuerat, ad memoratum condictum Placitum reduceretur: & si quilibet aliquod crimen illi objicere vellet, aut se Legibus defenderet, aut Judicium Francorum subiret .... Ad quod Placitum Domna Imperatrix, sicut jussum fuerat, veniens, & in conspectu Domini Imperatoris ac filiorum ejus assistens, de cunctis se objicientibus purificare velle ajebat. Percunctatusque est populus, si quislibet in eam aliquod crimen objicere vellet. Cùmque nullus inventus esset, qui quodlibet illi malum inferret, purificavit se secundùm Judicium Francorum de omnibus quibus accusata fuerat.*

Ex his omnibus compertum est, ea quæ de *Juditha Augusta* turpitudine effutiit *Agobardus*, meram esse calumniam, quam etsi non confinxerit vir sanctus, ipsi tamen nimia facilitate credidit, ac imprudenter scriptis mandavit; cùm solùm rumorem ab Imperatricis, *Bernardi* Ducis, & *Caroli* junioris Regis hostibus sparsum auctorem haberet, ut ipsa ejus verba indicant. *Dicunt etiam aliqui*, inquit, *quòd Domina Palatii senioris, extra illa quæ de ejus occultis & non occultis dicuntur, ludat pueriliter, spectantibus etiam aliquibus de Ordine Sacerdotali, & plerisque colludentibus: qui prædicare debuerant Dominæ ludenti: Si quæ Regina semetipsam regere non novit, quomodo de honestate Palatii curam habebit? Aut quomodo gubernacula Regni diligenter exercet ..... Quæ quia propter solam pulchritudinem a viro inofficiosè deligi fertur, inculcandum utrique fuerat quod Scriptura dicit: Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.* Ex quibus patet, *Agobardum*, mente adversùs *Juditham Augustam* iniquis præjudiciis occupata, quibus ortum dederant calumniæ ab illius hostibus vulgatæ, facilè credidisse iis, quæ de ipsa vulgi rumoribus ferebantur. Quamquam ludus honestus crimen non fuerit, ut propterea fugillari mereretur Imperatrix adhuc juvenis, a quo Sanctimonialis gravitatem nemo sobriè criticus postulasset. Aliud verò de Episcopis judicium est, quos cum fœmina Principe ludere, aut ludentem spectare modestia Sacerdotalis non sinit.

X. *Ludovicum Pium* pariter calumniatur *Agobardus*, cùm ait illum bella injusta in filios parasse. Bellum enim justum est quod a Principe, justa ex causa, recta intentione suscipitur ac geritur. Legitima erat *Ludovici Augusti*, bellum contra filios parantis ac gerentis Auctoritas. Erat Imperator, cui filiorum ac subditorum conspi-

Rursus a calumniis vindicatur Ludovicus Pius.

ſpiratio ſupremam poteſtatem non ademerat, nec adimere potuerat. *A Deo ſecundus* erat, *ſolo Deo minor*, ut cum *Tertulliano* loquar. Quamvis plurimorum criminum reus fuiſſet, judicari non poterat a filiis, & ſubditis, multò minùs abdicari. *Reges* enim verò *nullis ad pœnam vocantur Legibus, tuti Imperii poteſtate:* (inquit *S. Ambroſius*, Apolog.1. pro *Davide*, cap.10.) Cauſa belli juſta erat: *Juſta enim bella ſolent definiri, quæ ulciſcuntur injurias, ſi gens vel civitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbè factum eſt, vel reddere quod per injuriam ablatum eſt* (inquit *S. Auguſtinus* Quæſt.X. in Joſue,) *Ludovico Auguſto* maxima injuria erat a filiis irrogata. In Patrem & Imperatorem ſuum arma ſumpſerant, ſubditos ejus compulerant ad defectionem: *Judithам Auguſtam* ejus conjugem ipſi eripuerant & in exilium deportarant graviſſimis calumniis laceſſitam: Pium Patrem captivum duxerant. Eum exturbarant e ſolio. Ejus Imperium *Lotharius* per tyrannidem invaſerat. Juniorem fratrem *Carolum* violata ſacramenti fide ab hereditate paterna prohibebat, & a portione Regni ipſi attributa dejicere moliebatur. Patri ac Domino ſuo pro tot illatis injuriis facere ſatis renuebant filii perduelles. Juſta igitur belli adversùs ipſos gerendi cauſa erat. Denique recta erat & pia *Ludovici Auguſti* intentio, qui non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio bellum gerebat, ut filiorum & ſubditorum perduellium inſolentiam coërceret, & Domus ſuæ, ac Reipublicæ tranquillitati conſuleret. Noverat Pius Imperator, quod *S. Auguſtinus* ad *Marcellinum* ſcribit Epiſtolâ 5. *Agenda eſſe multa etiam cum invitis benigna quadam aſperitate plectendis. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur; quoniam nihil eſt infœlicius fœlicitate peccantium; quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hoſtis interior roboratur.* Quamobrem operæ pretium eſſe meritò cenſebat armis coërcere filios & ſubditos perduelles. Sed erat bellando pacificus, ut eos quos expugnaſſet, ad pacis utilitatem vincendo perduceret. Quod in bello juſto poſtulat *S. Auguſtinus* Epiſtolâ 205. ad *Bonifacium*. Contra verò injuſtiſſimum erat bellum filiorum in Patrem, & Imperatorem, quod ſola perduellionis feritas, ſola ulciſcendi & dominandi libido accendebant. *Nocendi* namque *cupiditas, ulciſcendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſunt ſimilia, hæc ſunt quæ in bellis jure culpantur* (inquit *S. Auguſtinus* lib.22. contra *Fauſtum*, cap.74.)

XI. Tandem quod optabat *Agobardus*, ne Imperii adminiſtrationem *Ludovicus Auguſtus* reſumeret, in quam ipſi ſucceſſerat non inimicus expugnator, ſed filius amator; optabat Imperator Pius, & lubentiſſimè feciſſet, ut liberiùs deinceps uni Deo vacaret, niſi prohibuiſſet & ejus gloria, quam negligere non debebat; & juſtitiæ bonum, quæ inſolentiam & tyrannidem *Lotharii* puniri poſtulabat, ipſum ſaltem prohibendo a poſſeſſione Imperii, ad quod dejecto & calcato Patre pervenerat; & pax Reipublicę, quam inteſtino bello dilaniandam prævidebat, ſi Imperio ſe abdicaret: quia fratres in ſe mutuò arma erant converſuri, quæ in patrem conjunctis viribus verterant: quod poſt ejus obitum contigiſſe *Nithardus* in libris de diſſenſione filiorum Ludovici Pii, aliique rerum Francicarum Scriptores teſtantur. Sic autem comparatum fuiſſe *Ludovici Pii* animum, probat monumentum vetus quod inſcribitur: *Conqueſtio Domini Chludovvici Imperatoris & Auguſti Piiſſimi, de crudelitate & defectione Militum ſuorum, & horrendo ſcelere Filiorum ſuorum, in ſui dejectione & depoſitione patrato.* Quod Monumentum ex Codice Miraculorum *S. Sebaſtiani* deſcriptum a *Ducheſnio* Tomo II. pag. 336. editum eſt. Narrat ſcilicet *Ludovicus Auguſtus*, ſe, cùm animo multa volveret, ac lethali triſtitiæ vulnere conficeretur, nec a lacrymis temperare poſſet, a *Theutero* Sammedardenſis Monaſterii Præpoſito, viro in primis religioſo & pio rogatum, ipſi animi ſui arcanum aperuiſſe: Quod nempe ſanctum illum locum amaſſet plurimùm, quem ſe non ultra viſurum, Sancti Martyris *Sebaſtiani* revelatione cognoverat. *Votum inſuper voviſſe, cujus effectum prohibuiſſet fluctuatio collati Imperii. Et niſi formidini ab hoſtibus imputaretur; aut hujus quod ſupra modum pertimeſcendum erat, ab Omnipotente ruina exigeretur: arma, purpuram, & ſtemmata quam libentiſſimè ibidem deponere voluiſſe.* Inde cùm a Religioſiſſimo Viro conſilium ſalubrius expetiiſſet, tale percepiſſe. *Bonum*, inquit, *votum tuum, Glorioſiſſime Cæſar: ſed ſicut docet Beatus Gregorius, Deo nihil bona voluntate ditius. Magnum quidem eſt, quod optas, renuntiare ſæculo, & omnibus quæ poſſides: Siquidem per hoc Chriſti imitator eſſe poſſes. Verùm multorum ſalus a quibus perficitur, multiplicia in ſingulis præmia pollicetur. Illud tibi, iſtud omnibus conſulit. Magnum illud, ſed maximum eſt iſtud. Hoc ſi non poteſt operari voluntas, in iſto poterit remunerari. Denique in Deo id fuit mirabile magis, quòd dignatus eſt mori pro ſervis. Charitatis augmentum majus idem ipſe commendavit eſſe, ſi quis pro fratre non dubitaſſet animam ponere. Fecit quod docuit, animam pro nobis poſuit. Pertulit Dominus mortem, ut ſervus reciperet dignitatem: non neceſſitati ſuccumbens, ſed plaſmati ſuo ineffabiliter ſubveniens. Quod ſequamur exemplum, in ſeſe oſtendit, & danti operam palmam victoriæ promiſit, & permanens præmium repoſuit. Quia ergo gregem ſuum Regimini veſtro commiſit, pro eo, ſi neceſſe ſit uſque ad mortem decertandum vobis inſigne erit atque laudabile.*

XII. *Paſchaſius* in Vita *Vvalæ* Corbejenſis Abbatis * libro II. in exauctoratione *Ludovici Pii* commemoranda multus eſt: nec ipſi, & *Juditha Auguſtæ* æquior eſt, quàm *Agobardus*. Ubi enim *Gregorii IV.* Pontificis Romani adventum in Gallias cum *Lothario* narravit; ubi *Ludovici Auguſti* querelas contra filios, & filiorum excuſationes fucatas retulit, hæc ſubdit de populi defectione a Ludovico ad Lotharium: *Verumtamen poſt diem quâ rediit Pontifex, inſequenti nocte facta eſt manus Domini ſuper omnem populum juſto Dei judicio, & immutatæ ſunt mentes ſingulorum, terrore Dei concuſſi ac tremefacti omnes. Unde in eadem nocte reliquerunt Auguſtum, ſine ullius* [*quantum reſcire potui*] *perſuaſione aut exhortatione; adieruntque omnes a minimo uſque ad maximum Honorium* (ſic Lotharium vocat) *ſuiſque caſtris ſe junxerunt, & apparuerunt in monte omnium eorum circa eum fixa tentoria: ita ut ſinguli dicerent a parte eorum & Pontificis: Manhu? Quod interpretatur; Quid eſt hoc? Quia omnino neſcientibus cunctis valde mirabile fuit, qui pridie tam fortes erant & conſtantes, confiſi in multitudine, in promiſſis omnium, in conſilio Pontificum & Senatorum, in auctoritate paterna, in promiſſionibus multiplicibus, quod tam permutabiles inventi ſunt & infirmi, ut ſine conſultu & æſtimatione alicujus, Cæſarem ſolum relinquerent cum Juſtitia ſua: & ad filium contra quem venerant & firmarant, circumcirca, quaſi pulli ſub alas, tota in nocte convolarent, & mane caſtra metati, unus populus appareret. Unde valde diluculo ad eumdem Pontificem venimus pro miraculo quod acciderat; & ecce in medio unus Romanorum exclamans, ait voce canentis: Dextera Domini fecit virtutem,* &c.

* *Edita eſt I. P. Sæculi IV. Benedictini.*

Paſchaſii narratio de Ludovici Pii exauctoratione ad examen revocatur, ac refellitur.

Falſum eſt quod ſcribit *Paſchaſius*, ſine ullius perſua-

suasione aut exhortatione omnes *Ludovici Augusti* fideles ad *Lotharium* defecisse. *Theganus* enim id communi consilio factum fuisse testatur. *Tunc*, inquit, *consiliati sunt nonnulli ut Imperatorem derelinquerent, & ad filios ejus pervenirent, in primis illi qui eum antea offenderant, cæteris sequentibus.* Et *Astronomus* in Vita *Ludovici Pii* testatur, *pene omnem populum, partim donis abstractum, partim promissis illectum, partim minis territum*. ad filios illius defecisse.

Pergit Paschasius: *Tunc ab eodem Sancto Viro* (Gregorio scilicet Papa) *& ab omnibus qui convenerant, adjudicatum est, quia Imperium tam præclarum & gloriosum de manu Patris ceciderat, ut Augustus Honorius qui heres erat, etiam consors factus & procreatus a Patre & ab omnibus, eum relevaret & acciperet. Alioqui nisi fecisset, dixerunt omnes quòd sibi eligerent unanimiter qui eis auxilium & defensionem ferret. Quibus dictis consensit Honorius, & suscepit, nescio quo judicio, Patrem secum ducens, totius Monarchiam Imperii.*

Falsò ait Paschasius, *Lotharium*, quem *Honorii* nomine designat, invitum, & minis compulsum, Imperii totius Monarchiam suscepisse: quem armata manu invasisse paternum Imperium, populos ad defectionem solicitasse, patrem captivum detinuisse, & ab Episcopis publicæ Pœnitentiæ specie inhonorari & calumniis affici curasse, *Theganus & Astronomus*, qui Palatinis rebus tum temporis intererant, testantur. Verùm ex *Paschasii* narratione compertum est, *Ludovicum Augustum* ante Synodum Compendiensem exauctoratum fuisse, cùm exercitûs & Procerum pars maxima ab ipso defecit, & *Lotharius* Imperium usurpavit, Gregorio Pontifice in castris *Lotharii* adhuc agente.

Pergit *Paschasius* excusare *Lotharium*. Cùm enim *Theofrastus*, qui in Dialogo collocutor est, dixisset, crevisse discordiam, auctaque fuisse pericula quousque Augustus Pater resuscitaretur in Sede Regni, & filius pelleretur: Paschasius reponit: *Non itaque pulsus est, ut asseris, neque tam insipienter egit, ut tu plangis: Quoniam Regnum & Imperium, quod ceciderat, comitante secum Augusto Patre, sustinuit, & servavit: neque in eo quidpiam admisit, nisi quod universus Senatus coëgit & populus, in potestatis privatione, & judicio Præsulum, qui eum sub Pœnitentia redegerunt. Hæc omnia quidem Arsenius noster* (sic *Vualam* appellat) *unà cum Dei gratia temperabat, ne utra eorum pars in alteram crudeliùs quàm natura sinit, aut sceleſtiùs pro tanto discrimine ageret. Sed cùm vorax flamma discordiarum ampliùs sæviret, nec pater Augustus in aliquo acquiescens, sponte emollesceret, ne fortè parricidium proveniret, fecit suo sancto consilio, Augustus filius relicto patre rursus in Solio Imperii, petitâ veniâ, cum suis omnibus qui cum eo consenserant, liber ut abiret: quia hinc inde fuerat per omnem populum furor Dei effusus efferbuerat.*

XII. Frustra est in excusando Lothario *Paschasius*, quem insipienter, impiè & crudeliter egisse erga patrem, & ipsum e solio deturbasse, & Senatum populumque ad defectionem solicitasse, *Theganus*, *Astronomus & Nithardus* testantur. *Lotharius verò*, inquit Theganus, *duxit secum patrem ad Compendium Palatium, & ibi valde afflixit eum cum Episcopis, & cæteris nonnullis. Jusserunt enim eum ire in Monasterium, & ibi esse omnibus diebus vitæ suæ. Quod ille renuens, non consensit voluntati eorum .... De Compendio postea duxerant Piissimum Principem ad Aquisgrani Palatium. Hoc audiens æquivocus filius ejus, recessit a Bauvaria magno dolore compulsus ob injuriam Patris. Qui veniens ad Palatium Franconofurt, statim inde direxit Legatos suos, postulans & imperans ut erga patrem humaniorem exhiberet sententiam. Quod frater ejus Lotharius benignè non suscepit. Postquam illi Legati reversi sunt, statim alios destinavit ad patrem, qui prohibiti sunt ne eum viderent. Postea perrexit Lotharius de Aquisgrani Palatio, & perrexit Moguntiam, ubi obviam venit ei frater & colloquium inæquale habuerunt ibi propter hoc, quia omnes, quos Lotharius habebat secum, adversarii erant patris sui injustè; quos autem Lodeuvicus habebat secum, fideles erant patri suo ac sibi. Inde revertens Lotharius, venit Aquis Palatium, celebravitque ibi Natale Domini, adhuc clauso patre. Post sanctum diem Epiphaniæ, iterum Lodeuvicus misit Legatos suos ad Patrem. Qui venientes Aquis, consensit eis Lotharius ut viderent patrem cum insidiatoribus. Venientes Legati ad conspectum Principis, & humiliter prosternentes se pedibus suis, salutaverunt eum ab æquivoco filio suo. Secreta verò noluerunt ei indicare propter insidiatores præsentes, sed aliquo motu signorum fecerunt eum intelligere, quòd æquivocus ejus hoc consentire noluisset, scilicet supplicium patris.* Intelligis ex *Thegano*, Lotharium semper fuisse erga patrem pessimè affectum, ipsum captivum detinuisse & clausum, conjuratos adversùs ipsum amicos habuisse, ipsum vexasse, *Ludovici* fratris pro eius libertate rogantis preces & Legationes repulisse.

Addit Theganus: *Illis Missis abeuntibus, statim Lotharius compulit Patrem ut cum eo veniret Compendium. Hoc audiens Lodeuvicus, coadunata multitudine secutus est eos. Qui cùm non longè esset ab eis Lotharius dimisit patrem, & recessit ab eo cum Consiliariis suis impiis. Lodeuvicus verò filius ejus pervenit ad eum, & honestè suscepit, & reduxit iterum ad Aquis Sedem suam, & Deo jubente restituit eum in Regnum & locum suum.* Ex quibus compertum est, *Lotharium* sponte & filiali affectu non dimisisse patrem, sed cogente *Ludovico* fratre, qui cum exercitu imminebat; & ipsum pulsum fuisse ac deturbatum e solio impia tyrannide *Lotharii*; si quidem *Ludovicus* eum restituit in Regnum & locum suum.

Astronomus æquè *Paschasium* convincit falsitatis. Testatur siquidem *Lotharium* patrem captivum duxisse, Monasterio S. Medardi *sub arcta custodia* detinuisse, Conventum generalem Compendii celebrandum indixisse; ibi Legationem Constantinopolitani Imperatoris ad patrem directam suscepisse, & munera patri destinata subtraxisse. Hæc verò quid aliud sunt, quàm exauctoratio patris, & usurpatio Imperii? Addit *Astronomus*, Compendiensem post Conventum, in quo *Ludovicus Augustus* publicæ addictus Pœnitentiæ, pulla veste indutus & sub tectum quoddam retrusus est, *Populum pro talibus gestis mœstum ad propria reversum esse*. Lotharium ducto secum patre ad hiemandum regressum Aquisgranum. *Intra hujus hiemis durationem, gregatim populos tam Franciæ, quàm Burgundiæ, necnon Aquitaniæ, sed & Germaniæ coëuntes, calamitosis querelis de Imperatoris infortunio conquestos*. Quod argumento est, universum Senatum & Populum dejectioni *Ludovici Augusti* non consensisse, neque *Lotharium* coëgisse ut paternum Imperium usurparet, sicut scribit *Paschasius*. Addit Astronomus, *Eggebardum* Comitem & *Vuillelmum* Comitem Stabuli, in Francia *quos poterant, sibi in unione voluntatis restituendi Imperatoris coadunasse*. A Germania *Hugonem* Abbatem in Aquitaniam missum a *Ludovico* & ab his qui illuc confugerant, a *Drogone* scilicet Episcopo & reliquis, *Pippinum in hoc ipsum instigasse*. Bernardum & Vvarinum in Burgundia consistentem populum suasionibus accendisse, promissionibus allexisse, juramentis adstrinxisse, & in unum vel-

le

le fœderasse. Vere proximo, patre assumpto, Parisios versùs iter arripuisse. Cui Eggebardus Comes & alii Hasbaniensis pagi proceres, *cum magna coacta manu, obviam pro Imperatoris liberatione pugnaturi processerunt: pervenissetque res ad effectum, nisi Piissimus Imperator cavens & multorum periculum simul & proprium, ab hoc incœpto præcepto, & obtestatione eos prohibuisset*. Tandem ad monasterium Sandionysianum ipsos pervenisse. Interim *Pippinum* ab Aquitania maxima cum manu exiisse & ad Sequanam venisse, ubi, pontibus dissipatis, & navibus demersis, substitit. *Vuarinum & Bernardum* Comites, plurimis sociorum ex Burgundiæ partibus coactis, pervenisse ad Matronam fluvium: indeque Legatos misisse ad Lotharium, *postulantes ut eis absolutus custodię vinculis redderetur Imperator. Quorum si pareret postulationi, ipsi quoque ei causa apud patrem salutis & honoris olim dispositi forent. Sin aliter etiam si necesse esset, cum sui periculo eum requisituri: & resistentibus sibi in hac re, cum armis, Deo judice, essent obviaturi*. Huic mandato respondisse Lotharium: *Nullum plus se vel compati paternę calamitati, vel congaudere prosperitati: nec debere sibi imputari culpam Senioris sibi oblati, cùm ipsi eum destituissent ac prodidissent: neque carceralis custodia nævum sibi jure inuri, cùm constaret hoc actum Judicio Episcopali*. Condicta dies est quâ cum *Guerino* Comite, & *Odone*, necnon *Fulcone* & *Hugone* Abbatibus, ea de causa tractaretur. At *mutato consilio, cum his qui ejus favore ducebantur, relicto patre in Monasterio S. Dionysii ipse Burgundiam petiit, Viennam usque pervenit, ibidemque stativa facere delegit*.

Ex hac *Astronomi* narratione constat, *Lotharium* dimisisse patrem, cogentibus fratribus & Proceribus, qui ipsi triplici cum exercitu imminebant, non sponte, ut innuit *Paschasius*. Responsionem verò *Lotharii* ad *Vuarini* & *Bernardi* Comitum Legatos sinceram fuisse quis sibi persuadeat? Nullum plus se compati paternæ calamitati, vel congaudere prosperitati an sincerè asserebat, qui hujus ipse calamitatis erat auctor, qui eum captivum tenebat, qui inglorium, & exauctoratum ducebat, ne quidem, ipsi relicto Imperatoris nomine? Sibi non imputari culpam dejectionis ipsius ait: Cui ergo imputanda? Iis qui ab ipso defecerant, ac eum prodiderant? Sed eum destituerant ac prodiderant ipso instigante *Lothario*. Num verò insons erat, qui patris ac domini sui proditores receperat, eorumque defectionem ac proditionem approbarat? Etsi verò Judicio Episcopali fuerat addictus publicæ Pœnitentiæ, & in custodiam detrusus *Ludovicus Augustus*, jure hic nævus inurebatur *Lothario*, qui conjuratos & suis partibus devotos Episcopos non solùm ab hoc facinore non prohibuerat, cùm posset; non solùm hujus tragœdiæ spectator extiterat, sed actor; qui patrem premebat dura captivitate; qui denique ipsum, urgentibus licèt fratribus, rogantibus Proceribus, conquerentibus populis, gementibus universis, restituere in libertatem & Imperium hucusque noluerat. Tandem *Lotharium* petitâ veniâ cùm suis non discessisse, ut ait *Paschasius*, nisi postquam bellis civilibus Franciam permiscuit, restitutionem patris in Imperium impatienter ferens, & cùm ab exercitu patris & fratrum premeretur, constat ex eodem Astronomo. *Lotharius*, inquit, *a Cabillono iter suscepit ad Augustodunum, indeque Aurelianam urbem pervenit, deinde in pagum Cenomannicum, in villam cujus vocabulum est Matualis, devenit. At Imperator cum suis maximis copiis, simul & Ludovico filio eum sequitur. Quo audito, Lotharius, jamque suis receptis, non multo intervallo a patre castra fixit. Contra quem pater compendioso itinere obambulabat, usquequo perventum est ad fluvium Ligerim prope Castrum Blesense, quò Ciza fluvius Ligeri confluit. Positis hinc inde castris, occurrit etiam Patri Pippinus filius cum quanto potuit militari apparatu. Infractus ergo viribus Lotharius, supplex ad Patrem venit. Quem ille coërcitum verbis, & obligatum tam ipsum, quàm Proceres ejus, quibus voluit sacramentis, in Italiam remisit*.

Audiendus tandem contra *Paschasium* *Nithardus lib. I. Pippinus*, inquit, *& Lodhuvicus videntes quod Lotharius universum Imperium sibi vindicare, illosque deteriores efficere vellet, graviter ferebant. Insuper autem dum hue Lambertus atque Matfridus, quis eorum secundus post Lotharium in Imperio haberetur ambigerent, diffidere cœperunt. Et quoniam quisque eorum propria quærebat, Rempublicam penitus negligebant. Quod quidem populus cernens, molestus erat. Occurrebat etiam filiis verecundia, & pœnitudo, quòd patrem bis honore privaverant: universæ plebi, quòd bis Imperatorem dimiserant. Ac per hoc, hinc inde in restitutione ejus consentiunt, & undique ad Sanctum Dionysium, ubi tunc Lotharius Patrem & Carolum servabat affluere contendunt. Cernens Lotharius prædictam animositatem vires suas excedere antequam conveniant, arma sumit; Patrem ac Carolum dimittit, itinereque arrepto, Viennam petit. Plebs autem non modica, quæ præsens aderat etiam etiamque Lothario pro Patre vim inferre volebat. Rege recepto, Basilicam S. Dionysii unà cum Episcopis & omni Clero confluunt, laudes Deo devotè referunt, coronam & arma Regi suo imponunt*, &c. Narrat deinde *Nithardus* quomodo *Matfridus* & *Lambertus* Lotharianæ factionis Duces Marcam Britannicam occuparint, copias contra ipsos ab Imperatore missas cæciderint: quomodo *Lotharius* Cabillonum obsederit, expugnarit, incenderit, ne templis quidem parcens: *Gerbergam* more maleficorum in Ariarim mergi præceperit *Ganzelinum*, & *Sanilam* capite damnarit, *Vuarinum* servatum jurejurando suis partibus adstrinxerit. Tum subdit: *Hoc autem Lotharius & sui duobus præliis fœliciter gestis magnanimes effecti universum Imperium perfacilè invadere sperantes, ad cætera deliberaturi Aurelianensem urbem petunt. Quod Pater audiens e Francia manu validâ collecta, insuper Lodhuvico filio suo, cum universis qui trans Rhenum morabantur in auxilium sibi assumpto, tantum facinus a filio in Imperium commissum vindicaturus perrexit. Lotharius quoque eadem spe quâ Francos abducere consueverat, animatus, ire obvius ratum duxit. Ac per hoc hinc inde confluunt, supraque fluvium, juxta villam quæ Calviacus dicitur, castra ponunt. Sed Franci eo quòd Imperatorem bis reliquerant, pœnitudine correpti, & ut deinde tale quid committerent turpe judicantes, ad defectionem impelli dedignati sunt. Quamobrem cùm nec fugæ, nec prælii locum videret, ea pactione novissimè prælium diremit, ut infra dies statutos Alpibus excederet, ac deinceps, sine Patris Jussione fines Franciæ ingredi non præsumeret, & extra Patris voluntatem in ejus Imperio deinceps moliri nihil tentaret. Quod & ita se & suos servaturos tam ii quàm & sui sacramento firmaverunt*. Ex qua *Nithardi* relatione liquet *Lotharium* tyrannidem semper affectasse, etiam postquam restitutus est in Imperium *Ludovicus* pater, semper Francos ad defectionem pertrahere, & universum Imperium invadere conatum fuisse: Nec secessisse nisi rebus desperatis, cùm nec fugæ, nec prælii locum videret. Falsum est itaque quod scripsit *Paschasius*, Vualam effecisse suo sancto consilio, Augustus filius relicto patre rursus in solio imperii, petita venia, cum suis omnibus liber ut abiret. Nobis tamen favet admodum *Paschasius*, cùm exauctorationem *Ludovici*

Au-

Augusti ab impositione Pœnitentiæ publicæ distinguens, hanc duntaxat, non illam tribuit Judicio Præsulum, ita de *Lothario* scribens: *Neque in eo quidpiam admisit, nisi quod universus Senatus coëgit & populus in potestatis privatione; & Judicio Præsulum, qui eum sub Pœnitentia redegerunt.*

Ludovici filios subinde ut excuset *Paschasius*, & *Vualam* suum ipsorum factioni adhærentem, *Bernardum* Ducem, & *Judithbam Augustam* accusat.
„ Tunc, *inquit*, omnes hi Proceres, & filii duo,
„ Melanius * & Gratianus * qui aderant, decer-
„ nunt potiùs mori debere eos, quàm ultra hæc
„ quoque consentire, ut unus eis scelestus, fla-
„ gitiosus, & auctor totius malitiæ, omnibus es-
„ set in contumeliam & ruinam, & in oppro-
„ brium sempiternum. Quod sanè consilium &
„ definitionem tunc Arsenius cum divino timore
„ mœrens ac dolens consensit, quia nullum jam
„ alium evadendi ingenium invenire jam potuit:
„ non ut Augustus Imperio privaretur, aut in-
„ honestè (quantùm rei eventus sinebat) in ali-
„ quo aut ab aliquo tractaretur; sed ut hostis pel-
„ leretur unà cum suis complicibus; & mœchia
„ quæ jam publica erat, in confusionem omnium
„ ne diutiùs celaretur. Sortilegæ ibidem aggre-
„ gatæ, divini, conjectores & muti, necnon
„ somniatores, & hi qui exta consulebant; vel
„ alii quamplures malignis instituti artibus, a
„ sacro pellerentur Palatio: quorum tanta & ta-
„ lia erant nefandissimæ artis præsagia, etiam
„ ut plurimos traherent in errorem: quia vide-
„ bantur omnia diabolicæ artis figmenta in mun-
„ do repullulasse, in tantum, cùm hæc omnia
„ ita fraude seu dolo circa Augustum agerentur,
„ ut in nullo penitus sentire posset quotidie quæ
„ fiebant. Alioquin malitiosis nisi esset præven-
„ tus artibus, nequaquam fieri posset ut fidelissi-
„ mos quosque Consules, & Sanctissimos Præsu-
„ les non audiret, vel crederet sibi talia nar-
„ rantibus, quos olim semper in Consilio ha-
„ buerat. Non enim alium in fide recipiebat,
„ nisi quem Justina * vellet: neque alium, aut
„ audire, aut diligere valebat, aut assentire,
„ quousque ista viguerunt, nisi quem illa ei in
„ fide commendabat: & quod prodigiosius est,
„ ut ajunt, nec aliud velle præter quæ ipsa vel-
„ let. Unde quidam Episcoporum, cùm coram
„ eo adstarent omnes Præsules Christi, & Sena-
„ tus totius Imperii, necnon & omnis populus,
„ eumque jam arguerent constanti fide pro tali-
„ bus: Scio, *inquit*, quamvis talia & tanta quæ
„ dicuntur, malè deceptus his artibus hactenus as-
„ sensisses, cùm his exutus fueris quibus vestiris,
„ quia te recipies, & eris optimus Imperator,
„ quod semper ante fuisti.

* *Pippinus, & Ludovicus.*

* *Juditha Augusta.*

Et infra, ubi *Judithbam Augustam* velatam commemoravit consentiente Imperatore, (qua in re falsus est) hæc subdit: „ Sed quia cuncta quæ
„ fiebant, non erant ex corde Justiniani * ne-
„ que ex animo, quoniam ab æmulis veræ fidei
„ & justitiæ instigabatur & adulabatur, fœmineo
„ rursus devictus instinctu, quasi multa contra
„ eum inhonesta, non pro fide facta fuissent,
„ qui nisi se de his vindicaret, bene deinceps
„ regnare non posset, rursusque si ablatam sibi
„ uxorem non reciperet post velamen. Tegitur
„ interdum vulnus in corde valde defixum, au-
„ gentur complices iterum ut rescindatur Impe-
„ rium. Honorius * qui erat longè diu consors
„ a patre & ab omnibus procreatus Imperator,
„ removetur a potestate, repellitur a consortio:
„ sacramenta universorum quæ illi facta fuerant,
„ Auctoritate paterna violantur: boni quoque at-
„ que inclyti viri, qui dudum pro fide certave-
„ rant, Tyrannum fugarant, mœchiam & uni-
„ versa turpia a conspectu Palatii pepulerant,
„ qui patriam & populum salvarant, qui etiam
„ Augustum & filios liberarant; qui se ipsos cum
„ multo discrimine, post talia quibus cum resti-
„ tuerant in throno Imperii, unà cum filii con-
„ sortio in fide, qui pro fide egerant, subdide-
„ runt; ita ut in eis nihil nisi fides & veritas
„ appareret. Sed insidiantibus malis quæritur op-
„ portunitas temporis, & locus electus; disper-
„ guntur universi qui ei fidem priùs servarant:
„ Senatus exsiliatur & Magnates omnes, atque
„ olim carissimi & primi damnantur Palatii: in-
„ ter quos etiam Arsenius * noster rapitur.

* *Ludovici Pii.*

* *Lotharius.*

* *Vuala.*

Calumniis in *Judithbam Augustam* jactatis faciliùs credidit *Paschasius*, easque scriptis prodidit. Vitium istud fuit Corbejensium, qui *Vualam* Abbatem suum, e Lotharianæ factionis Primariis, Auctorem habebant ejus erroris, quo *Judithbam Augustam* stupri consuetudine cum *Bernardo* Duce pollutam & infamem effutiebant. *Vuala* Præceptor fuerat *Lotharii*, eoque faciliùs in ejus partes pertractus est. *Lotharius*, & qui ejus partibus studebant, *Juditha* Imperatricis hostes, quæ *Caroli* filii sui promovendis rebus ardenter incumbebat; necnon *Bernardi*, qui Regni Administer erat, *Juditha*, & *Carolo* Juniori Principi devotissimus, stupri calumniam *Juditha* & *Bernardo* intulerunt, ut defectionis suæ consilia, & tyrannidem excusare hoc prætextu possent; quasi arma sumpsissent, non ad exauctorandum Imperatorem, sed ad propellendam ab ejus Palatio & sacra Majestate infamiam, velatâ *Juditha*, pulso *Bernardo*, *Carolo* juvene Principe in Monasterium detruso, ne in paterni Regni portionem ullam succederet. Calumnias illas *Vuala*, vir licèt pius facilibus auribus excepit. Ita enim comparati sunt nonnulli qui pietatem profitentur, ut in animum inducere non possint, mendacia esse & calumnias quæ de aliquo dicuntur a viris Auctoritate, numero & pietatis specie conspicuis; & crimina de aliquibus vulgata vera esse dum credunt, ne calumniatores illos judicent, qui ipsa publicant, caritate (si sic loqui fas est) caritatem evertunt. Quæ autem *Paschasius* in Dialogo illo suo de Vita *Vualæ* contra *Judithbam Augustam* effutiit, iisdem momentis calumniæ convincuntur, quibus *Agobardum* supra confutavimus. Figmenta sunt etiam quæ exaggerat *Paschasius* de divinis, conjectoribus, sortilegis in Palatium a *Juditha* aggregatis, qui *Ludovici Augusti* animum ipsi ita conglutinarent, totus ut ex ejus nutu penderet. Magicæ enim artes, quibus uxori penitus devinctus fuit Princeps uxorius, aliæ non fuerunt ab elegantis formæ illecebris, formæque præstantiæ respondentibus animi dotibus. *Ludovicum Pium Juditha* magis adstrinxit communis amor in *Carolum* filium, egregiæ Principem indolis, cujus fortunæ providentiâ paternâ consulere æquum erat: non igitur magicis artibus erat opus, ut *Juditha Augusta* pro communis filii gloria, fortuna, & securitate solicitæ Imperator obaudiret.

XIII. His quæ *Ludovici Pii* exauctorationem spectant, discussis, restitutionis ejus expendenda historia est. Facta hæc est in Conventu apud *S. Dionysium*, Dominica II. Quadragesimæ, anno Christi 834. cùm *Pippinus* & *Ludovicus* Reges *Ludovici Augusti* filii, *Eggebardus*, *Vuillelmus*, *Bernardus* & *Varinus* Comites, collectis copiis *Lotharium* in Sandionysiano Monasterio, ubi tunc erat, propiùs aggressi, eò adegerunt, ut relicto ibidem Patre, tacita fuga excederet. Rem ita narrat *Astronomus* in Vita Ludovici Pii: *At verò ii qui cum Imperatore remanserant, eum ad recipiendas Imperatorias Infulas hortabantur. Sed Imperator, quamquam modo, quo prædictum est, Ec-*

clesia

clesiæ eliminatus communione, nequaquam tamen, proprepere voluit acquiescere sententia: Sed Dominica, quæ in crastinum advenit, in Ecclesia S. Dionysii Episcopali ministerio voluit reconciliari, & per manus Episcoporum armis accingi consensit. In qua re tanta exultatio populi excrevit, ut etiam ipsa elementa viderentur injuriam patienti compati, & relevato congratulari. Etenim usque ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluviarumque vehementia, ut extra solitum aquarum superabundantia excresceret, flatusque ventorum imperviabiles fluminum alveos redderet. Sed in illius absolutione ita quodammodo visa sunt conjurasse elementa, ut mox & venti sævientes mitescerent, & cœli facies in antiquam & multo tempore invisam serenitatem rediret, Imperator esse numquam destitit *Ludovicus Pius*, quod Jus ipsum spectat. Synodus Compendiensis ipsum non exauctoravit, nec exauctorare potuit, sed ipsum adegit ad cingulum militiæ deponendum, & exuendum habitum sæculi, & Pœnitentis vestem induendam. Sententiâ itaque nullâ fuit opus ut restitueretur Imperio. Potuit inconsultis Episcopis insulas & administrationem Imperii resumere, quibus fuerat per vim privatus. Sed quia Pœnitentiæ publicæ addictus fuerat, quamvis injustè, & militiæ cingulum deposuerat, Episcopali ministerio priùs reconciliari voluit, & per manus Episcoporum armis accingi. Reconciliari adhuc voluit ritu solemniori in Synodo apud Theodonis Villam, * quæ in urbem Mediomatricum * migravit proximis ante Quadragesimam diebus anno 835. De qua Synodo ita scribit *Astronomus* in Vita Ludovici Pii: *Sequenti verò Dominica, quæ sacra Quadragesima initium præcedebat, in Metis civitatem Dominus Imperator, sed & Episcopi, & populus universalis illius Conventûs venit: & inter Missarum celebrationem septem Archiepiscopi septem Reconciliationis Ecclesiasticæ Orationes super eum cecinerunt, atque omnes populi, hoc viso pro plenaria restitutione Imperatoris multas Deo gratias reddiderunt.*

* *Thionville.*

* *Mets.*

Scelus filiorum Ludovici Pii Scriptura Sacra & canones damnant.

XIV. Scelus filiorum *Ludovici Augusti*, qui ipsum exauctorarunt, Procerum, & Episcoporum, qui in ipsum conjurarunt, populi qui ab ipso defecit, damnat Christi sententia dicentis: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Et Apostolus I. ad Corinthios 13. *Omnis anima*, inquit, *Potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim Potestas nisi a Deo: quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit Potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt ..... Ideo necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Et in Epistolâ ad Titum, cap. 3. *Admone illos Principibus & Potestatibus subditos esse, dicto obedire.* Et S. *Petrus*, Epistolâ 1. cap. 2. *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive Regi quasi præcellenti; sive Ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei ..... Deum timete, Regem honorificate, &c.*

Anno 634.

Damnant eamdem perfidiam Concilia: Toletanum IV. Canone 75. his verbis: „ Multarum gentium (ut fama est) tanta extat perfidia animorum, ut fidem sacramento promissam Regibus suis servare contemnant, & ore simulent juramenti professionem, dum retineant mente perfidiæ impietatem. Jurant enim Regibus suis, & fidem, quam pollicentur, prævaricantur; nec metuunt volumen illud judicii Dei, per quod inducitur maledictio, multaque pœnarum comminatio super eos qui jurant in nomine Domini mendaciter ..... Sacrilegium est, si violetur a gentibus Regum suorum promissa fides, quia non solùm in eos fit pacti transgressio, sed & in Deum quidem, in cujus nomine pollicetur ipsa promissio. Inde est quòd multa Regna terrarum cælestis iracundia ita permutavit, ut per impietatem fidei & morum, alterum ab altero solveretur. Quòd si divinam iracundiam vitare volumus, servemus erga Deum religionis cultum cum timore: custodiamus erga Principes nostros pollicitam fidem atque sponsionem. Non sit in nobis, sicut in quibusdam gentibus infidelitas impia, non subdola mentis perfidia, non perjurii nefas, nec conjurationum nefanda molimina. Nullus apud nos præsumptione Regnum arripiat; nullus excitet mutuas seditiones civium; nemo meditetur interitus Regum ...... Quicumque igitur a nobis, vel totius Hispaniæ populis, qualibet conjuratione vel studio, Sacramentum fidei suæ, quod pro Patriæ statu, vel conservatione Regiæ salutis pollicitus est, temeraverit, aut Regem nece attrectaverit, aut Potestate Regni exuerit, aut præsumptione tyrannica Regni fastigium usurpaverit, Anathema sit in conspectu Dei Patris, & Sanctorum Angelorum, atque ab Ecclesia Catholica, quam profanaverit perjurio, efficiatur extraneus, & ab omni cœtu Christianorum alienus, cum omnibus impietatis suæ sociis: quia oportet ut pœna teneat obnoxios, quos similis error invenerit implicatos „. Quæ sententia ter repetita est ad solemniorem execrationem eorum qui Regibus fidem non servant.

Anno 636.

Concilium Toletanum V. Canone IV. „ Quisquis inventus fuerit vivente Principe, in alium attendisse pro futura Regni spe, aut alios in se propter id attraxisse; a Conventu Catholicorum excommunicationis sententiâ repellatur. *Et Canone* 5. Sed & hoc pro pestilentiosis hominum moribus salubri ordinatione censemus, ne quis in Principem maledicta congerat: Scriptum est enim a Legislatore: Principem populi tui non maledices. Quòd si quis fecerit, excommunicatione Ecclesiastica plectatur. *Et Canone* 7. Propter malarum mentium facilitatem, & memoriæ oblivionem, hoc sacratissima statuit Synodus, ut in omni Concilio Episcoporum Hispaniæ, universalis Concilii Decretum, quod propter Principum nostrorum salutem est constitutum, peractis omnibus in Synodo, publica voce debeat pronuntiari; quatenus sæpe replicatum auribus, vel assiduitate iniquorum mens territa corrigatur, quæ ad prævaricationem & oblivione, & facilitate perducitur.

Anno 637.

Concilium Toletanum 6. Canone 14. „ Cæterùm si infidelis quisquam in capite Regio, aut inutilis in rebus commissis Piissimo Domino nostro Cinthilano Regi extiterit, in Clementiæ ejus manu, & Potestatis nutu constet ejusmodi moderatio. Nefas est enim in dubium deducere ejus Potestatem, cui omnium gubernatio superno constat delegata judicio. Quòd si post ejus decessum quispiam repertus fuerit ejus vitæ fuisse infidelis; quicquid largitate ipsius in rebus habet conquisitis, careat, confiscandum, & fidelibus largiendum.

Et Canone 17. „ Quamquam in Concilio anteriori de hujusmodi re fuerit promulgata sententia, tamen placet iterare, quod convenit custodire. Itaque Regis vita constante, nullus sibi aliquo opere vel deliberatione, seu cujus-

„ cum-

„ cumque dignitatis laïcus, seu gradu Episcopatus, Presbyterii, aut Diaconii consecratus, cæterisque Clericatus Officiis deditus, Regem provideat contra viventis Regis utilitatem, & proculdubio voluntatem: nullo blandimento aut suasione, pro eadem spe, aut alios in se trahat, aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim & valde execrabile a Christianis debet haberi, futuris temporibus illicita prospicere, & vitæ suæ ignaros ventura disponere. Quòd si quisquam jam talia iniqua deliberatione cum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse Sacerdotali moderatione concessum, ut veniabiliter possit hoc sine mora præsentis Principis auribus publicare. Si autem obstinata deliberatione sua machinamenta noluerit dicere, pessimo plectatur anathemate.

Et Canone 18. „ Contestamur coram Deo, & omni Ordine Angelorum, coram Prophetarum, atque Apostolorum, vel omnium Martyrum choro, coram omni Ecclesia Catholica & Christianorum cœtu, ut nemo intendat in interitum Regis: nemo eum Regni gubernaculis privet; nemo tyrannica præsumptione apicem Regni usurpet; nemo quolibet machinamento in ejus adversitatem sibi conjuratorum manum associet. Quòd si in quopiam horum quisquam nostrorum temerario ausu præsumptor extiterit, anathemate divino percussus, absque ullo remedii loco, habeatur condemnatus æterno judicio.

Concilium Toletanum VII. Canone I. „ Si in
Anno 644. derogationem aut contumeliam Principis reperiatur aliquis nequiter loqui, aut in necem Regis, seu dejectionem intendere, vel consensum præbere, nos siquidem hujuscemodi excommunicatione dignum censemus. Utrùm tamen sit illi quandoque communicandum, pietati Principis discernendum relinquimus; cujus proculdubio potestatis est subditorum culpas misericordiæ judiciique sententiâ temperare.

656. Concilium Toletanum X. Canone 2. „ Si qui Religiosorum, ab Episcopo, usque ad extremi ordinis Clericum sive Monachum, generalia juramenta in salutem Regiam, gentisque aut patriæ data reperiatur violasse voluntate profana, mox propria dignitate privatus, & loco & honore habeatur exclusus; eo miserationis obtentu tantummodo reservato, ut an locum, an honorem, an utraque possideat, concedendi jus licentiamque Principalis Potestas obtineat.

Concilium Toletanum XII. Canone I. decer-
681. cernens obsequium præstandum *Ervigio* Regi, addit: „ Non erit jam deinceps aut ab anathematis sententia alienus, aut a divinæ animadversionis ultione securus, quisquis contra salutem ejus aut erexerit vocem, aut commoverit cædem, aut aliquam exquisierit lædendi occasionem.

Concilium Toletanum XVI. Canonibus 9. & 10.
673. præcedentes Canones renovavit: & *Sisbertum*, qui in Regem *Egicanem* conjuraverat, honore & loco privavit, rebusque omnibus privatum & exilio damnatum auctoritate Principis a Communione ad exitum usque exclusit.

Eamdem perfidiam Gallicana damnant Concilia.
Anno 829. Parisiense VI. parte 2. Cap. 8. *Constat Potestatem Regalem omnibus sibi subjectis secundùm æquitatis ordinem consultum ferre debere, & idcirco oportet ut omnes subjecti fideliter & utiliter, atque obedienter eidem pareant Potestati: quoniam qui Potestati a Deo ordinatæ resistit, Dei utique ordinationi, juxta Apostoli documentum, resistit. Sicut enim subjecti a Rege sibi volunt piè & justè opitulari, ita specialiter ei primùm ad salutem animæ suæ procurandam deinde generaliter ad honestatem & utilitatem Regni secundùm Dei voluntatem disponendam, atque ministrandam, indissimulanter atque irretractabiliter solatium opportunum debent exhibere. Quod cùm faciunt, & divinum præceptum adimplere, & fidem Regi debitam evidenter probantur conservare. Hujuscemodi ergo obsequium a subjectis Regiæ Potestati impendi debere, & Legalia præcepta apertè testantur, & Dominus in Evangelio admonet, dicens: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c.* Mox laudatis S. *Pauli* & S. *Petri* testimoniis, subjungit: *Quapropter necesse est, ut unusquisque fidelis tantæ Potestati ad salutem propriam, & honorem Regni, secundùm Dei voluntatem, utpote membrum capiti, opem congruam ferat, plusque in illo generalem profectum & utilitatem atque honorem Regni, quàm lucra quærat mundi, quatenus his saluberrimis opitulationibus sibi vicissim suffragantes, æterno Regno pariter mereantur perfrui fœlices.*

Concilium apud Lauriacum * in pago Andegavensi, Canone 2. *Si quis contra Regiam Dignitatem dolosè, ac callidè, ac perniciosè satagere comprobatus fuerit, nisi dignissimè satisfecerit, anathematizetur.* Et Canone 3. *Si quis Potestati Regiæ, quæ non est, juxta Apostolum, nisi a Deo, contumaci ac inflato spiritu, contra auctoritatem & rationem pertinaciter contradicere præsumpserit, & ejus justis & rationabilibus Imperiis secundùm Deum, & Auctoritatem Ecclesiasticam, ac Jus Civile, obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematizetur.*

* *Lorrit.* *Anno* 843.

Concilium Pontigonense Canone V. statuit, *Ut Imperialis honor ab omnibus fideliter observetur, & quæ ab eo, seu per Epistolam, seu per Legatos præcipiuntur, a nullo impunè audeant violari.* Canon XV. Caroli Calvi Imperatoris Lex est a Patribus approbata: *Ut nemo*, inquit, *fidelium nostrorum quodammodo aliquem celet, quem nostrum scierit infidelem esse: neque ei sustentationem quamcumque præstare pertentet, si eum ad nostram fidelitatem revocare nequiverit. Quicumque autem contra hoc fecerit, Prædecessorum nostrorum & Progenitorum Judicium experietur.* 876.

Concilium Trosleianum Canone II. *Et quoniam* 909.
a nobis ratio exigitur omnium, & Principum, & subjectorum, ab eo qui sine acceptione judicat personarum, & pro ipsis Regibus Regi Regum sumus reddituri rationem, sermo exhortationis ad vestram, Domine Rex, nobis habendus est Excellentiam. In quo facto Pontificalem sic exerimus Auctoritatem, ut non obliviscamur Regiam a Deo constitutam esse „ Sublimitatem, dicente Apostolo: Subditi estote Regi quasi præcellenti. *Sicut enim Regalis Potestas Sacerdotali Religioni se devotè submittit: sic & Sacerdotalis Auctoritas cum omni pietatis officio se Regali Dignitati subdere debet, sicut sanctus ostendit Papa Gelasius ad Anastasium scribens Imperatorem.* „ Duo sunt, *inquit*, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis Potestas: in quibus tantò gravius est pondus Sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus in divino reddituri sunt examine rationem, &c. *Ergo quia & Rex pro æterna vita indiget Pontificibus, & Pontifices pro temporalium rerum cursu Regali indigent dispositione; a Rege obediendum est Pontificibus recta, sancta & justa suadentibus: & vicissim a Pontificibus obediendum est Regi, pietatis cultui, religione, jure, & solatio servienti . . . . Sed & nobis, & omnibus qui in Regno vestro consistimus, oportet ut justam fidelitatem vobis conservemus, & honorificentiam Regiam exhibeamus, & de utilitate Regni aliquid quærenti, secundùm scire & posse, verum & utile consilium suggeramus.*

Concilium Engelenheimense, Canone I. *Nullus* 948.
dein-

*deinceps Regiam Potestatem præsumat populari, seu aliquam perfidiæ maculam sibi fallaciter exhibere. Decrevimus enim, Toletani Concilii * Judicium exequendo, Hugonem Regis Ludovici* (Ultramarini) *Regni invasorem & raptorem, excommunicationis gladio feriendum, nisi fortè tempore statuto ad Synodale Concilium veniat, & a tam nefaria protervitate satisfaciendo resipiscat.*

* *Concil. Tolet. IV. Can. 75.*

Anno. 1228. Perfidiam in Reges damnavit & Anglicana Ecclesia in Concilio Oxoniensi, Canone I. *Item*, inquit, *omnes illos excommunicationis sententiâ innodamus, qui pacem & tranquillitatem Domini Regis & Regni injuriosè perturbare præsumunt; & qui jura Domini Regis detinere contendunt.*

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 61. Edit. primæ Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Papa bonus facilè credit calumnias; quia difficilè credit aliquem posse mentiri.*

R. Nec Propositio, nec verba mea sunt. De Romano Pontifice ne verbum quidem ullum eo loci habeo. De calumniis in Juditham Augustam Ludovici Pii uxorem jactatis ago. His facilè nimis ac leviter credidisse Vvalam dixi. *Calumnias illas* (inquam) *Vvala vir licèt pius, facilibus auribus excepit. Ita enim comparati sunt nonnulli qui pietatem profitentur, ut in animum inducere non possint, mendacia esse & calumnias quæ de aliquo dicuntur a viris auctoritate, numero, & pietatis specie conspicuis &c.* Vvalam Corbejensem Abbatem Papam esse putarunt Indiculi Censorii Auctores, cùm hanc mihi Propositionem tribuerunt: *Papa Bonus facilè credit calumnias, &c.*

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 62. Religiosi Censores hanc propositionem notant: *Papa non potest exauctorare Reges.*

R. Opinio & doctrina est Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ. Nec tamen id eo loci assero, aut ullum de Romano Pontifice verbum habeo. De *Ludovici Pii* exauctoratione dissero, in qua Romani Pontificis non intercessit auctoritas. *Imperator* (inquam) *esse non destitit Ludovicus Pius, quod jus ipsum spectat: Synodus Compendiensis ipsum non exauctoravit, nec exauctorare potuit.*

Nota.

DE indirecta Papæ potestate in temporalia commodiùs alibi.

DISSERTATIO III.

De Papissa Fabula.

INeptissimam de *Joanna* Papissa fabulam, obstetricante *Mariano Scoto* natam studiosè foverunt Novatores, fœliciter confutarunt Scriptores Catholici. *Baronius* in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 853. *Bellarminus* Tom. I. Controversiarum Lib. 3. Cap. 24. *Jacobus Gretserus* S. J. in Defensione *Bellarmini* Tom. 11. Lib. 3. C. 24. & ante illos *Florimundus Ramundus* Senator Burdegalensis in Refutatione vernacula erroris popularis de *Joanna* Papissa; *Joannes Carolus Ramundus* qui *Florimundi* Patris Opus Latinè reddidit; *Onuphrius Panvinius* in Notis ad *Palatinam*: *Papirius Massonus* Lib. de Episcopis Urbis Romæ, *Binius* in Notis ad Concilia, & Vitas Leonis 4. & Benedicti III. *Aubertus Miræus*, in Notis ad Sigebertum; *Leo Allatius* in confutatione Fabulæ de Papissa ex Monumentis Græcis, *Philippus Labbeus S. J.* in Joannæ Papissæ Cenotaphio everso. Hanc pariter Fabulam luculenter confutavit *David Blondellus* Calvinianus Minister, in familiari Elucidatione Quæstionis, Utrùm mulier in Sede Pontificia Romæ sederit, quam Gallico scripsit idiomate.

Quia verò primus qui hanc fabulam vulgavit, fuit *Marianus Scotus*, verba ejus prout in Chronico Francofurti edito leguntur, præmittere operæ pretium est, antequam Fabulæ Confutationem agrediamur. Sic igitur habet ad annos 853. & 854. *Leo Papa obiit Kalendis Augusti. Huic successit Joanna mulier annis duobus, mensibus quinque, diebus quatuor.* His præmissis, fabula breviter confutanda est.

PROPOSITIO.

Putidissima Fabula, quæ de muliere Papissa, inter Leonem Quartum & Benedictum Tertium, in Sedem Romanam evecta, cùm a Scriptoribus Catholicis nonnullis, tum ab Heterodoxis plerisque vulgata est, coævorum suppariumque Auctorum testimoniis confutatur & evertitur,

Probatur I. *Leoni IV.* defuncto XVII. Julii anni DCCCLV. statim ac immediatè successit *Benedictus III.* Fabula igitur est quòd inter ipsos mulier annis duobus, mensibus quinque, & diebus quatuor in Sede Pontificia sederit.

Probatur Antecedens I. ex *Lupo* Abbate Ferrariensi, Epistolâ CIII. ad *Benedictum* III. datâ, qua ob ipsius exaltationem illi gratulatur, & ad ipsum his verbis scribit: *Tempore Decessoris vestri beatæ memoriæ Leonis functus Legatione Romæ, cui auctore Deo præsidetis, & ab eodem Antistite exceptus benignè atque tractatus, postquam vos non esse inferiores religione fama declaravit, nec tantùm potestatis Beatissimi Petri participes, verùm etiam humilitatis quam in allocutione Cornelii vulgavit, heredes, vera morum vestrorum expensio certa ratione perdocuit: ausus sum ergo tantillus cognitioni vestræ Sublimitatis me scriptis ingerere.* Se scripsisse testatur *ad Benedictum III. Lupus Ferrariensis* statim atque *Leonis Quarti* obitum, & ejus creationem didicit; novi Pontificis famam celebrat, eumque *Leoni IV.* Decessori virtutibus non imparem prædicat. Quem si *Joannis* fœminæ successorem agnovisset id quodque in ejus laudem traxisset proculdubio, quod injustum per meretricis Pontificatum Romanæ Ecclesiæ dedecus egregiis dotibus suis delevisset.

Probatur secundò ex *Adone Viennensi* in Chronico ad annum DCCCLV. ubi de *Lothario* Imperatore ita scribit: *Ipse verò Promia Monasterium Regno temporis se exuens ingreditur: tonsuratus & Monachus effectus, aliquot diebus interpositis defungitur, anno Incarnationis Domini* DCCCLV. *Imperii verò* XXXIII. *atque ibi in Basilica S. Salvatoris a Fratribus reverenter humatur.* Sequitur in eodem Chronico: *Pontifex Romanus Gregorius moritur, atque ejus loco Sergius ordinatur. Illo defuncto, Leo succedit. Quo obeunte; Benedictus in Sede Apostolica substituitur, jam tamen defuncto Lothario Imperatore.* Et infra: *Nicolaus Papa vir religione præcipuus moritur, ac in atrio ante portas B. Petri non longè a membris Benedicti Prædecessoris sui sepelitur. Huic Hadrianus in Episcopali Ordine succedit.* Leone obeunte, ipsi in Sede Apo-

stolica substitutus est *Benedictus III.* secundùm *Adonem*; idque defuncto *Lothario* Imperatore: qui vel nocte præcedente coronationem *Benedicti* factam die vigesima-nona Septembris Dominica, vel potiùs pridie, 4. scilicet Kalendas Octobris, Prumiæ defunctus est. *Benedicto Nicolaus: Nicolao* successit *Hadrianus*. Nullus itaque datur Papissæ locus.

Probatur tertiò ex *Anastasio Bibliothecario* in Vita Benedicti III. *Leo quidem*, inquit, *ubi hac luce subtractus Præsul occubuit, mox omnis Clerus istius Romanæ protectæ Sedis, universique Proceres, cunctusque Senatus ac Populus congregati sunt, Domini Clementiam exorantes, ut beatificum illis omnibus demonstrare dignaretur Pastorem, qui culmen Apostolatus regere valuisset tranquillè. Divinitus igitur æthereo tunc lumine inflammati, uno consensu unoque conamine Benedictum, pro tantis quibus pollebat sacris operibus, Pontificem promulgaverunt eligere*. Et infra: *His itaque peractis, Clerus & cuncti Proceres Decretum componentes, propriis manibus roboraverunt, & consuetudo prisca ut poscit, invictissimis Lothario ac Ludovico destinaverunt Augustis*.

Confirmatur ex Historia schismatis in ejusdem *Benedicti* III. electione exorti, quam ibidem accuratissimè descripsit Anastasius Bibliothecarius. „ Nicolaus, *inquit*, Anagninæ Antistes Ecclesiæ, „ & Mercurius Magister Militum, Arsenio Eugubino Episcopo obviantes, ad invicem confabulari cœperunt; qui callidis eos sermonibus liniens, corda eorum mollire cœpit, Beatique fidelitatem jam fati declinaverunt Electi, [*id est Benedicti III.*] cum quibus etiam consilium studuit confirmare, ut oppositum anathematizatumque Anastasium, quod divina nullatenus permittebat clementia, Pontificatûs insulâ perornarent. Postea cùm accepissent Missos Imperiales Romam properare, Romanis scripserunt ut illis irent obviam. Legatis itaque quasi obviam ituri, Roma egressi sunt præfati Nicolaus, & Mercurius, cumque illis Radvaldus Portuensis Episcopus, & Agatho urbis Tudertinæ Antistes, unà cum Christophoro & Gregorio Magistris Militum, qui cum ad Hortam urbem quadraginta milliaribus Roma distantem properassent, Anastasii Presbyteri a Leone 4. canonicè depositi partibus contra Benedictum adhæserunt. Altera die, omni Clero, cunctoque Senatui mandaverunt, ut obviam illis trans Milvium Pontem, ex Imperatoris jussione; pergerent. Delusi itaque Clerus ac Populus, Anastasio obviam iverunt. Ut Romam pervenere schismatis incentores, Hadrianum, Gratianum, & Theodorum, in Clero Populoque Romano illustres reclusere. Anastasius horum consiliis incitatus & vallatus præsidio, Apostolorum Basilicam invasit, necnon Lateranense Patriarchium, tum Romano cuidam Balneoregiensi Episcopo jussit ut Benedictum e Solio Apostolico deturbaret, eique Insignia Pontificia auferret: quem Anastasius ipse die Sabbathi 21. Septembri Joanni & Adriano Presbyteris, a Leone IV. propter crimina depositis, arctâ custodiâ tradidit constringendum. Die Lunæ sequenti, 23. ejusdem mensis, ad Titulum Æmilianæ convenit Schismaticorum cohors, ut Episcopos ibi cum Romano Clero psallentes ad consensum exaltationi Anastasii præbendum impellerent, quod frustra tentarunt, Episcopis Ostiæ & Albani generosè reclamantibus. Die Martis ejusdem mensis 24. omnes Episcopi cum Clero ac Populo, in Basilica Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, congregati sunt. Ibi populus tumultuariò clamavit: Beatissimum Papam Benedictum volumus. Populi & Cleri votis acquieverunt Ludovici Imperatoris Legati, „ & Anastasium Pseudo-pontificem ex Patriarchio Lateranensi protinus ejecerunt. Indicto deinde trium dierum Jejunio, diebus scilicet Mercurii, Jovis, & Veneris, 25. 26. & 27. Septembris, diluculo in Basilicam B. Petri Apostoli ab Episcopis, Clero & Proceribus deductus est, & in conspectu omnium, præsentibus etiam Imperatoris Legatis, consecratus ordinatusque est Pontifex.

Ex quibus liquet, *Benedictum III.* in *Leonis IV.* Solio Apostolico pacificè sedisse a die vigesima-nona Septembris anni DCCCLV. Cùm itaque *Leo IV.* obierit decima-septima Julii ejusdem anni, ut constat ex eodem *Anastasio* in ejùs Vita: & cùm reliquum temporis ad vigesimam-nonam Septembris, *Benedicti* electione, & Schismatis memorati ortu, incremento, & extinctione fuerit consumptum; non superest tempus quod Papissæ inter *Leonem IV.* & *Benedictum III.* valeat assignari.

Probatur quartò ex Annalibus Bertinianis ad annum DCCCLV. *Lotharius*, inquiunt, *infirmatur: qua de re occasio data est Ludovico & Carolo fratribus ad concordiam redeundi. Mense Augusto, Leo Apostolicæ Sedis Antistes defunctus est, eique Benedictus succedit. Lotharius Imperator morbo correptus, vitamque desperans, Monasterium Promia in Arduenna constitutum adiit, sæculoque & Regno penitus abrenuntians, tonsus est, vitam habitumque Monachi humiliter sumens, Dispositoque inter filios ejus Regno, intra sex dies vitâ decessit IV. Kalendas Octobris*, Leoni anno ipso DCCCLV. successit *Benedictus III.* non itaque successit ipsi *Joannes* fœmina, quæ sederit annis duobus, mensibus quinque, & diebus quatuor. *Lotharius* qui *Benedictum III.* in Sede firmavit pulso Pseudo-Pontifice, obiit die 28. Septembris, ejusdem anni, quæ Dominica fuit, ut etiam constat ex ejus Epitaphio scripto a *Rabano Mauro* Moguntino Archiepiscopo, & ex altero Epitaphio his concepto verbis;

O quanto premitur Roma dolore,
Tam claris subitò Patribus orba!
Infirmata priùs morte Leonis,
Nunc, Auguste, tuo funere languet.

Nullus itaque relinquitur inter *Leonem IV.* & *Benedictum III.* fœminæ Papissæ locus, nullum sessioni ejus intervallum temporis assignari potest. Sed nec subsequentes inter Pontifices collocari potest hoc Idolum: siquidem *Benedicto III.* successit *Nicolaus I. Nicolao I. Hadrianus II. Hadriano II. Joannes VIII.* ut iidem Annales Bertiniani testantur.

Probatur quintò ex Reginone Prumiensi Abbate in Chronico ad annum DCCCLV. *Lotharius*, inquit, *convocatis Primoribus Regni, Imperium filiis suis divisit... Dispositis itaque ac ordinatis Regni negotiis vale dicens suis, mundum reliquit, atque in Prumiam Monasterium veniens comam capitis deposuit, habituque sanctæ conversationis suscepto, in Religionis professione diem clausit extremum tertio Kalendas Octobris*. Lotharius anno ipso DCCCLV. die vigesima-nona Septembris obiit; ante mortem verò *Benedictum III.* in Sede Apostolica constituerat, pulso Antipapa *Anastasio*, & extincto schismate. *Leo IV.* eodem anno obierat die decima-septima Julii, ex Anastasio Bibliothecario, ex Luitprando, & ex Martyrologio Romano. Fabula igitur est quòd *Joanna* mulier post *Leonem* annis duobus, mensibus quinque & diebus quatuor sederit.

Probatur sextò ex Hincmaro Archiepiscopo Remensi, Epistolâ XXVI. *Postquam*, inquit, *has Li-*

ſerat Domni Papæ Leonis accepi, ſicut mihi innotuit Domnus Lotharius, petente quodam Epiſcopo Regni ſui, qui adhuc vivit, per Petrum Aretinum Epiſcopum præfato Domino Papæ mandavit, ut geſta Epiſcoporum de eiſdem Clericis non firmaret; Quæ cùm ad Fratres & Coëpiſcopos noſtros retuli, rogantibus eis apud Lotharium Imperatorem Epiſtolam exinde ipſo ex animo largiente per Miſſos meos obtinui, ubi inter cætera ita ſcriptum habetur, &c. *Sicque cum iſtâ Epiſtolâ, & cum Legatione Imperatoris per præfatum venerabilem Epiſcopum Miſſos meos cum literis Romam direxi. Quibus in via nuntius venit de obitu Papæ Leonis. Pervenientes autem Romam cum præfatis Literis, & intervenientibus prædictis Epiſcopis, Domnus nomine & gratia Benedictus, mihi, quod noſtis, Privilegium inde direxit*. Cùm miſſi ab *Hincmaro* ad *Leonem* nuntii, audito in via illius obitu, pervenientes Romam, ab ejus Succeſſore *Benedicto* Privilegium, quod petebant, obtinuerint, teſte ipſo *Hincmaro*, evidens eſt ſtatim poſt *Leonis IV.* mortem ipſi ſucceſſiſſe *Benedictum*, non verò poſt duos annos & quinque menſes, quibus interim Papiſſa ſederit.

Confirmatur ex *Flodoardo* in libro Metrico de Romanis Pontificibus, ubi *Leoni Quarto* immediatè ſubjungit *Benedictum Tertium*:

Orphana plebs patris abſceſſu ſolamine captam
Se deflens, patribus claris cum milite junctis
JESUM corde petit prono, ſe Præſule digno
Solari, nec abeſt Dominus haurire moratus
Servorum gemitus, dum ſpirat mentibus uno
Ore ſimul cunctos Benedictum poſcere patrem.

Probatur ſeptimò ex Diplomate *Benedicti III.* quod de rebus ac Privilegiis Corbejenſis Abbatiæ ad Somonam fluvium dedit ad univerſos Galliarum Epiſcopos, cùm nuntius de morte *Lotharii* Imperatoris nondum Romam perlatus fuiſſet. *Benedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei*, &c. *Scriptum per manum Theodori Notarii & Scriniarii Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in menſe Octobri, Indictione IV. Actum Nonas Octobrias, per manum Theophilacti Secundicerii Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Imperante Domino Piiſſimo Auguſto Hlotario a Deo coronato magno Imperatore, anno* XXXVIII. *ſed & Hludovico novo Imperatore ejus filio, anno* VII. *Indictione* IV. Nondum nuntius de morte *Lotharii* Imperatoris Romam pervenerat, cùm *Benedictus* III. hoc Diploma dedit: & tamen *Lotharius* duobus menſibus & diebus duodecim poſt Leonem IV. obiit, eodemque anno: igitur *Benedictus III.* qui ante obitum *Lotharii* creatus eſt Pontifèx, ſucceſſit *Leoni* IV. antequam tertius menſis ab ejus obitu effluxiſſet. Papiſſa igitur in Cathedra Apoſtolica non ſedit *Leonem IV.* inter & *Benedictum III.* per duos annos, menſes quinque, & dies quatuor.

Probatur octavò ex *Nicolao I.* Benedicti III. proximo Succeſſore Epiſtolâ 46. datâ ad Concilii Sueſſionenſis Epiſcopos die 6. Decembris, anni octingenteſimi ſexageſimi ſexti, in qua ait quòd cùm ex hac luce *Leo IV.* ſubtractus eſſet, *Benedictus III.* ipſi ſucceſſit. Qui loquendi modus ſignificat, ipſi ſtatim, proximè & immediatè ſucceſſiſſe, ac proinde fœminam medio inter utrumque tempore in Cathedra Pontificia non ſediſſe. *Apoſtolicæ*, inquit, *Sedis Pontifex Leo, qui fratris Hincmari propoſitum noverat, ab hac luce ſubtractus eſt: cùmque ſanctæ memoriæ Benedictus Vir Apoſtolicus ei ſucceſſiſſet in Ordine Pontificatus, rurſùs Reverendus Hincmarus arma præparat, & eidem Summo Præſuli tamquam ſuarum inexperto verſutiarum latenter ſubrepit.*

Probatur nonò ex *Photio* Romanæ Eccleſiæ hoſte infenſiſſimo, qui Lib. 1. de Spiritus Sancti Proceſſione adverſùs Latinos, laudato ab *Allatio* in Confutatione Fabulæ de Papiſſa, Pontifices Romanos, illo ipſo tempore quo vivebat, Romanam Eccleſiam regentes enumerans, nullam inter eos Papiſſæ mentionem facit, ſed diſertiſſimis verbis *Leoni IV. Benedictum III.* ſubjungit: *Heri*, inquit, *& nondum ſecunda generatio præteriit, nobilis ille Leo, qui & miraculis editis poteſt gloriari, omnem omnium excidens prætextum Hæreticorum... Sed & mitis & manſuetus, & aſceticis certaminibus illuſtris inclytus Benedictus, poſt eum in Archieratico Throno Succeſſor, hoc idem & amplectendo & confirmando haud ſecundus eſſe nitebatur, licèt tempore ſecundus eſſet.* His addit in *Nicolaum* Pontificem *Benedicti* Succeſſorem jurgia, tacito licèt ejus nomine: Poſtremò *Joannis* & *Hadriani* meminit. Si mulier in Cathedra Romana ſuis temporibus ſediſſet, id certè homo turbulentus & Romanæ Eccleſiæ hoſtis procaciſſimus minimè ſiluiſſet.

Probatur decimò ex *Metrophane* Smyrnæo, Romanæ Sedis hoſte altero, qui Pontificum ſui temporis catalogum texens, libro quem de Spiritus Sancti divinitate, ejuſque ex ſolo Patre Proceſſione conſcripſit, *Benedictum* immediatum *Leonis* Succeſſorem agnoſcit, *Benedicti* Succeſſores, *Nicolaum I. Hadrianum II. Joannem VIII.* commemorat: de Papiſſa ne verbum quidem habet, hoc Sedis Romanæ dedecus minimè prætermiſſurus, ſi tale quod contigiſſet.

Probatur undecimò ex *Styliano* Neocæſareæ Euphrateſinæ Epiſcopo, in Epiſtolâ quam cum Epiſcopis pro veritate & unitate Catholica fœderatis, reliquiſque Presbyteris, Diaconis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, omnibuſque Cœnobiorum Præfectis, ad *Stephanum* Papam ſcripſit, in qua malas artes *Gregorii Syracuſani*, aliorumque Photianæ factionis proſequitur. In ea enim *Benedictum III. Leonis IV.* immediatum Succeſſorem agnoſcunt. *Leone inde*, inquiunt, *Beatiſſimo Pontifice ex humanis ſublato, illi rurſum Benedicto Pontefici Romano, qui Leoni ſucceſſit, de iiſdem rebus moleſti fuerunt. Verùm Sanctiſſimus Benedictus, re diligenter examinata, Sententiam adverſùs illos, ut Ignatius eam tulerat, pronuntiavit.*

Probatur duodecimò ex Breviario Synodi VIII. Oecumenicæ, quod in Embolo ſeu Porticu magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, poſt annos triginta tres, primo ſcilicet *Formoſi* anno affixum eſt. Hoc enim Monumento Eccleſia illa teſtata eſt, nullum alium immediatè poſt *Leonem IV.* Romæ in Cathedra Pontificia ſediſſe, niſi *Benedictum III.* En hujus Breviarii verba: *Photius quadraginta quinque annis, ad hodiernum uſque diem, palam anathemate feritur a Leone Papa, uſque ad Formoſum. Nam annos undecim anathematizatur ſæcularis & laïcus, tamquam qui cum Gregorio Syracuſano exauctorato anathematizatoque communicaret, & alios triginta quatuor, poſtquam ſacris initiatus eſt. Etenim Leo Pontifex, & Benedictus, & Nicolaus, Gregorium propter varias cauſas anathemate damnabant. Ubi verò Photius a damnato conſecratus eſt, cum propter alia ipſius facinora, tum quòd ſacris a Gregorio eſſet initiatus, anathematizatur a novem Romanis Pontificibus, Leone, Benedicto, Nicolao, Hadriano, Joanne Marino, Hadriano altero, Stephano, & Formoſo.* Eccleſia Conſtantinopolitana quadraginta quinque annos, qui ab exordiis *Leonis IV.* anno DCCCXLVII. ad initia *Formoſi* anno DCCCXCI. interfluxerunt, inter novem Pontifices partitur, quos propriis deſignat nominibus: nullum ergo tempus ſupereſt quod aſſignetur Papiſſæ: nam ſi duos annos & quinque menſes, quibus illam ſediſſe fabulatores effutierunt, addas reliquis Romanorum Pon-

Pontificum in Breviario laudato VIII. Synodi appellatorum, anni excommunicationis Photii non erunt quadraginta quinque, sed quadraginta septem & ampliùs.

Probatur decimo tertiò. Si Romana Sedes fœminæ Pontificatu dedecorata fuisset, Græcis non exprobrasset tantâ confidentiâ *Leo Nonus* fœminam in Sedem Constantinopolitanam irrepsisse; aut certè ipsi illud opprobrium in Sedem Romanam retorsissent. Ad id Græcis exprobravit *Leo Nonus*, nec legimus usquam ipsos simile dedecus Ecclesiæ Romanæ objecisse. Argumento itaque est meram fabulam esse Joannæ fœminæ Pontificatum. Verba *Leonis* in Epistolâ ad *Michaëlem* Patriarcham Constantinopolitanum hæc sunt: *Absit autem ut velimus credere, quod publica fama non dubitat asserere, Constantinopolitanæ Ecclesiæ contigisse, ut eunuchos contra primum Sancti Concilii Nicæni Capitulum promovendo, fœminam in Sede Pontificum suorum sublimasset aliquando. Hoc tam abominabile scelus, detestabileque facinus etsi enormitas ipsius vel horror, fraternaque benevolentia non permittit credere: considerato tamen incuria vestra erga sanctorum censuram Canonum, quia eunuchos & aliqua parte corporis imminutos, non solùm ad Clericatum, sed ad Pontificatum etiam indifferenter & solemniter adhuc promovetis, fieri potuisse pensamus.*

Probatur decimo-quartò. Nemo Romæ legitimus unquam Pontifex creatus fuit per annos plus minùs nongentos a *S. Petro* Apostolo usque ad *Formosum*, qui ab ineunte ætate Romana in Ecclesia educatus non esset, & per omnium Ordinum Ecclesiasticorum gradus ad Diaconatum ad minùs, vel Sacerdotium saltem non ascendisset. Quod facilè Pontificum seriem consideranti inviolabiter observatum fuisse perspicuum erit. Incredibile igitur est quòd fœmina ignota, incertæ originis & patriæ, sine ullo Ordine & testimonio anteactæ vitæ, ita inconsultò Pontifex fieri potuerit.

Probatur decimo quintò ex præcipuo fabulæ charactere, quòd scilicet nullo coævorum aut suppariun auctorum fulta testimonio, ab aliquo recentiori Scriptore vulgata, sensim novis aucta fuerit circumstantiis. Narrationem de Papissa primus vulgavit *Marianus Scotus*, qui anno millesimo vigesimo-octavo ortus est, & anno millesimo quinquagesimo-sexto solemniter professus, defunctus anno millesimo octogesimo sexto, qui ducentesimus & trigesimus erat a creatione *Benedicti III.* Hanc vulgavit nullo fretus coævorum aut suppariun Scriptorum testimonio, immo ipsis repugnantibus, Lupo scilicet Ferrariensi, Adone Viennensi, Anastasio Bibliothecario, Hincmaro, Nicolao I. Annalibus Bertinianis, Photio, Styliano, Ecclesia tota Constantinopolitana, Luitprando, Flodoardo &c. sensimque aucta est hæc narratio, & multis adornata circumstantiis ab aliis Auctoribus qui *Marianum* secuti sunt. Fabulæ igitur proprium characterem habet. *Marianus Scotus* scripserat ad annum DCCCLIII. *Leoni IV.* successisse *Joannem* fœminam duobus annis, quinque mensibus, & quatuor diebus. *Martinus Polonus*, qui obiit anno circiter millesimo ducentesimo-septuagesimo, id est, annis centum octoginta quatuor post obitum Mariani Scoti, & quadringentis viginti-quinque post electionem Benedicti III. sive potiùs *Martini Poloni* Interpolator, scripsit fœminam illam vocatam fuisse *Joannem Anglicum*, ex Moguntia oriundam; in solemni supplicatione peperisse, Templum inter *S. Clementis* & Colosæum, atque in hujus execrationem facinoris supplicationes solemnes per hanc deinceps viam non transiisse. *Theodericus Niemius*, qui anno circiter millesimo quadringentesimo decimo-tertio scribebat, addidit statuam in memoriam istius eventûs erectam fuisse. *Guillelmus Brevin*, qui de septem præcipuis Romæ Ecclesiis scripsit; & *Platina* qui obiit anno millesimo quadringentesimo octogesimo-primo, annis trecentis nonaginta quinque post obitum *Mariani Scoti*, & sexcentis viginti & sex post exaltationem *Benedicti III.* sellam perforatam commenti sunt, in qua sexus novi Pontificis exploraretur. Alii centum post annos addiderunt Papissam illam non meretricem tantùm, sed præstigiatricem fuisse. Alii denique ipsam coronasse *Ludovicum* II. Imperatorem; adeo ut vix quadringenti & sexaginta satis fuerint anni ad istius monstri formationem, quod *Marianus Scotus* informe in lucem emiserat.

Objiciunt adversarii 1. *Mariani Scoti* testimonium, cujus verba Propositioni præmissa sunt. Secundò testimonium *Martini Poloni* Ordinis FF. Prædicatorum, qui *Nicolai III.* Pontificis Maximi Pœnitentiarius fuit. Tertiò testimonium *Sigeberti* in Chronico ad annum DCCCLIV. ubi hæc habet: *Fama est hunc Joannem fœminam fuisse, & uni soli familiari tantùm cognitam, qui eam complexus est, & gravida facta peperit, Papa existens. Quare eam inter Pontifices non numerant quidam. Ideo nomini numerum non facit.*

Quartò testimonium *S. Antonini* Florentini Archiepiscopi, P. 11. Chronicorum Tit. 16. Cap. 1. §. 6. ubi hanc de Papissa narrationem exscribit ex *Martino Polono*, quem laudat. *Post hunc Leonem*, inquit, *Martinus in Chronica sua posuit Joannem natione Anglicum. Qui sedit anno Domini* DCCCL. *in Cathedra Petri annis duobus, mensibus tribus, diebus sex. Quo mortuo, cessavit Papatus mense uno. Hic, inquit Martinus, ut asseritur, fœmina fuit, & in puellari ætate a quodam suo amasio in habitu virili Athenas adducta, sic in diversis scientiis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post Romæ in triviis legens, magnos Magistros discipulos & auditores haberet. Et cùm in urbe in scientia & vita magnæ opinionis esset, in Papam concorditer eligitur post Leonem: Sed in Papatu per suum familiarem impregnatur. Verùm tempus partûs ignorans, cùm de S. Petro in Lateranum tenderet, angustiata in partu, inter Ecclesiam S. Clementis & Colosæum peperit in via. Et in partu mortua, ibidem sepulta dicitur. Et quia Papa eamdem viam semper obliquat, cùm Lateranum accedit creditur a plerisque quòd ob detestationem facti hoc faciat. Nec ponitur in Catalogo Summorum Pontificum, propter mulieris sexum.*

Quintò objiciunt testimonium *Platinæ* in lib. de Vitis Pontificum, in Joanne VIII. *Joannes*, inquit, *Anglicus, ex Maguntiaco oriundus, malis artibus [ut ajunt] Pontificatum adeptus est. Mentitus enim sexum, cùm fœmina esset, adolescens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiscitur: ibique præceptores bonarum artium audiendo tantùm profecit, ut Romam veniens, paucos admodum etiam in sacris Literis pares haberet, nedum superiores. Legendo autem & disputando doctè & acutè, tantùm benevolentiæ & auctoritatis sibi comparavit, ut mortuo Leone, in ejus locum [ut Martinus ait] omnium consensu Pontifex crearetur. Verùm postea a servo compressa, cùm aliquandiu occultè ventrem tulisset, tandem dum ad Lateranensem Basilicam proficisceretur, inter theatrum [quod Colosæum vocant a Neronis Colosso] & Sanctum Clementem, doloribus circumventa peperit: eoque loci mortua, Pontificatus sui anno secundo, mense uno, diebus quatuor, sine ullo honore sepelitur. Sunt qui ob hoc scribant, Pontificem ipsum, quando ad Lateranensem Basilicam proficiscitur, detestandi facinoris causâ, & viam il-*

lam

Iam consultò declinare, & vitandi ejusdem erroris causâ, dum primò in Sede Petri collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo Diacono attrectari, De primo non abnuerim, De secundo ita sentio; Sedem illam ob id paratam esse, ut qui in tanto Magistratu constituitur sciat se non Deum, sed hominem esse; & necessitatibus naturæ, utpote egerendi subjectum esse, unde meritò Stercoraria Sedes vocatur.

Objiciunt sextò, statuam quamdam marmoream, quæ velut illius historiæ monimentum posita fuit ad ipsam viam in qua Papissa pepererat, Mulierem scilicet adumbrabat cum infante. Quæ statua ibi per multos annos spectantibus Summis Pontificibus superstes visa est, donec aliquo ex illis jubente in Tyberim dejecta fuit. Quin & Senis in majori templo, inter Pontificum Romanorum statuas *Joanna* Papissæ simulachrum collocatum fuit, usque ad *Clementis VIII.* Pontificatum.

Respondeo ad primum, *Mariano Scoto*, qui annis centum septuaginta tribus post *Benedicti III.* exaltationem natus est, non esse adhibendam fidem, spretâ coævorum & suppariun Scriptorum auctoritate.

Respondeo secundò, in sinceris *Mariani Scoti* Codicibus hanc fabulam non fuisse exaratam, ut testatur Scriptor non ignobilis, qui metropolim *Alberti Krantzii* Notis illustravit, ad Lib. 1. pag. C. Editionis Coloniensis anni 1574. etsi Notam illam Typographi Francofurtenses eraserint, ut observat *Leo Allatius*. Certè nullus ex hujus fabulæ Assertoribus post *Marianum Scotum*, illius testimonium laudavit, si recentiores excipias, quod argumento est ipsum aut de Papissa omnino siluisse, aut dubitanter locutum esse. Hinc Ptolomæus Lucensis Lib. 16. Historiæ, Cap. 8. hæc habet de Leone Quarto: *Omnes quos legi, præter Martinum* (Polonum) *tradunt post Leonem Quartum fuisse Benedictum III. Martinus autem Polonus ponit Joannem Anglicum VIII.*

Præterea *Mariani Scoti* frequentes anachronismi in annis Pontificum, & gravissimæ contradictiones in Chronologia illius ætatis quâ Papissam sedisse memorat, fidem ipsi abrogant, si verè memoravit, ostenduntque in illorum temporum historia peregrinum fuisse. Id uno aut altero exemplo manifestum fiet. Ad annum Christi octingentesimum quadragesimum quartum, *Lotharii* Imperatoris, (secundùm ejus Chronologiam) quartum, notat *Sergium* Pontificem a *S. Petro* centesimum primum tenuisse Sedem Apostolicam tribus annis. Et ad annum octingentesimum quadragesimum septimum, notat *Sergium* Papam obiisse, ipsique successisse *Leonem IV.* qui sedit octo annis. At Sergius II. præter tres annos, unum mensem & duos dies Pontifex numeravit. Sedit siquidem a decima Februarii anni octingentesimi quadragesimi quarti, ad duodecimam Aprilis anni octingentesimi quadragesimi septimi. Leo verò IV. sedit tribus mensibus & quinque diebus supra octo annos, nempe a duodecima Aprilis anni octingentesimi quadragesimi septimi, ad decimam septimam Julii anni octingentesimi quinquagesimi quinti. Cùm igitur soleat in aliorum Pontificatu dies & menses numerare, quos in Papissa etiam ipsa tam accuratè notavit, patet ipsum fuisse in duobus istis Pontificibus deceptum. Rursus octavus *Leonis IV.* annus inchoatus sive die Martis duodecima Aprilis anni octingentesimi quadragesimi septimi, secundùm veram Chronologiam, sive die Jovis decima Februarii ejusdem anni, secundùm *Marianum*, paribus diebus desinere debebat anno octingentesimo quinquagesimo quinto. Delirabat igitur *Marianus Scotus*, quando ad annum octingentesimum quinquagesimum tertium, *Lotharii* Imperatoris decimum tertium, *Leonis* verò *Quarti* septimum, scripsit *Leonem* obiisse prima Augusti, cui successit *Joannes* fœmina duobus annis, quinque mensibus, & quatuor diebus. Itaque sibi ipsi contradicit Auctor fabulæ de Papissa.

Item obitum *Leonis IV.* ad primam Augusti, anni octingentesimi quinquagesimi tertii, referri non posse, ut retulit *Marianus*, patet ex eo quòd octava Decembris sequentis Romæ congregavit Concilium LXVII. Episcoporum, in quo XLII. Canones conditi sunt, & *Anastasius* Presbyter Cardinalis Tituli *S. Marcelli* canonicè depositus, ut docet Sententia in eum lata, quæ legitur in Collectionibus Conciliorum sub hoc titulo: *Imperantibus Dominis piissimis perpetuis Augustis, Lothario a Deo coronato, pacifico, & magno Imperatore, anno trigesimo septimo, Ludovico a Deo coronato ejus filio, novo Imperatore, anno quinto, mense Decembrio, die octava, Indictione secunda, in civitate nova, cujus vocabulum, Leoniana* * *est, intra Ecclesiam Beatissimi Petri Apostolorum Principis conditum est*. Istud autem Concilium anno septimo *Leonis IV.* eadem Indictione & mense congregatum, testatur etiam *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Leonis IV.*

* Le Bourg, S. Pierre.

Anno sequenti Christi scilicet octingentesimo quinquagesimo quarto, qui secundùm *Marianum*, Papissæ secundus esse debuisset, Leo IV. Leopolim urbem duodecimo a Centumcellensi civitate milliario condidit. Eodem anno contigerunt quæ refert *Anastasius Bibliothecarius*, Quidam scilicet Daniel Magister Militum *Gratianum* militum etiam Magistrum, & Romani Palatii Præfectum, proditionis accusavit, & quòd Urbem Græcis tradere decrevisset. Quam ob causam *Ludovicus* Imperator Romam se contulit, ubi a *Leone IV.* exceptus est. *Gratiano* deinde purgato, convictoque falsitatis & calumniæ *Daniele*, Imperator abiit, & non multos post dies *Leo IV.* obdormivit in Domino, 16. Kalendas Augusti, id est, die decima septima Julii anni Christi 855. Totum itaque tempus quod *Joanna* suæ Pontificatui assignat *Marianus*, nempe a prima Augusti anni 853. quâ die perperam scribit obiisse *Leonem IV.* usque ad annum 855. ad annos ipsius *Leonis spectat*.

Neque verò una hæc est *Mariani Scoti* hallucinatio. Notat nempe ad annum Christi 857. Junioris *Lotharii* tertium, *Benedictum III.* sedisse duobus annis, sex mensibus, & sex diebus. Certum autem est *Benedictum* in Sedem Apostolicam exaltatum fuisse die Dominica 29. Septembris anni 855. Sed *Mariano* demus electum fuisse *Benedictum* prima Januarii anni 857. si duobus annis, sex mensibus, & sex diebus sedit, necesse est ipsum obiisse sexta Junii anni 859. Cur ergo *Nicolai I.* electionem rejicit *Marianus* ad annum 860. cum post obitum *Benedicti III.* qui contigit die Veneris octava Aprilis anni 858. *Nicolaus* I. consecratus fuerit die Dominica vigesima-quarta ejusdem mensis, ut notat *Anastasius Bibliothecarius*?

Ad alterum testimonium, quod est *Martini Poloni*, respondeo I. Chronicon ipsius fuisse interpolatum, fabulamque de Papissa in Codice MS. Vaticanæ Bibliothecæ omnium antiquissimo & integerrimo desiderari, ut *Leo Allatius* testatur. Et quidem *Martini Poloni* Chronicon jam olim interpolatum fuisse observarat *Suffridus Petrus*, ideoque fide MSS. Codicum emendatum, edi curaverat Antuerpiæ typis Plantinianis anno 1584. Verùm narrationem de Papissa in ejus Historiam aliena manu intrusam fuisse, ope Codicum illorum quibus usus est, nusquam deprehenderat; quare fabellam hanc, ut eam legerat, vulgavit.

Obser-

Observavit tamen Codices MSS. neque excusos omnes, neque singulos inter se convenire, & in Codice Tongerloensi MS. nec numerum, nec nomen haberi in Catalogo Pontificum, sed *Leoni IV.* narrationem illam de Papissa, veluti fabulamentum, appendicis loco adjectam.

Respondeo secundò, Martiniani Chronici Interpolatorem multa inseruisse narrationi suæ de Papissa, quæ ipsam destruant, & putidam fabulam esse probent. Athenas in puellari ætate profectam fabulatur ut literis operam daret, cùm nullum jam esset Athenarum nomen, atque ibi exanguis jaceret Academia, potiorique ratione de iis dici posset iis temporibus, quod de earum statu suâ ætate *Synesius* scripserat Epistola 35. *Nihil jam Athenæ splendidum habent præter celeberrima locorum nomina, ac velut ex hostia consumpta sola pellis superest animalis, quod olim aliquando fuerat indicium. Sic inde deducta Philosophia, restat ut oberrando Academiam ac Lycæum mireris, atque etiam variam illam Porticum a qua Chrysippi secta nomen accepit; quæ quidem minimè nunc varia est. Nam Proconsul tabulata sustulit, in qua artem omnem suam Polygnotus Thasius contulerat. Nunc itaque nostra ætate Ægyptus alit, quæ ab Hypatia sapientiæ semina suscepit. Athenæ verò quondam civitas fuit, sapientum domicilium: nunc eam mellatores celebrant.* Addit Martiniani Chronici Interpolator, *Joannem*, postquam Romæ fuit per biennium legens, magnos Magistros auditores & discipulos habuisse, & cùm in urbe vita & scientia magnæ opinionis esset, in Papam concorditer electam. Quod falsitatis ex eo convincitur, quòd nonnisi Presbyteris vel Diaconis Cardinalibus in Romana Ecclesia enutritis, & institutis, & qui per multos annos in florentissimo Clero militassent, Pontificiam deferri dignitatem perpetua consuetudo tunc fuerit. Tertiò hanc fœminam in Papatu a suo familiari imprægnatam ait, & cùm ad Lateranum pergeret, inter Ecclesiam S. Clementis & Colisæum peperisse. Scilicet quæ ante Pontificatum amatorem habuerat sine partu aliquo, Pontifex facta, jam senex peperit! Et nemo iterum intumescentem animadvertit! Incredibile certè est Romanos omnes, exterosque Romam confluentes, adeo stupidos & ineptos fuisse ut nemo fuerit, qui a masculo fœminam ore, actis, totiusque corporis habitu, non internoverit, & fœminam quidem novem mensibus gravidam, tot molestiis quæ partui præviæ sunt, circumventam: idque servis, familiaribus, Medicis, Aulicis incompertum. Subdit *Martini* Interpolator, quia Pontifex eamdem viam semper obliquat, credi a pluribus quòd ob detestationem facti hoc faciat. Verùm non ea causa est cur Summi Pontifices ab illa via deflexerint, sed quòd comitatui Pontificio incommoda esset, utpote angusta nimis & anfractuosa, nec Ecclesiasticæ Curiæ pompaticus equitatus illac facilè transire posset. Quamquam nec Romani Pontifices defuerint quorum vestigiis cohonestata fuerit illa via ab illo anno quo figitur a fabulatoribus *Joannæ* Papissæ partus, teste *Onuphrio Panvinio* in Notis ad *Platinam*.. Denique nec Interpolator ipse *Martini Poloni* suam illam de Papissa narrationem disertè affirmando tradit, ut veram historiam; sed ut populari ac incerta fama jactatam. *Hic*, inquit, UT ASSERITUR, *fœmina fuit..... Et in partu mortua*, IBIDEM SEPULTA DICITUR ... *Et quia Papa eamdem viam semper obliquat*, CREDITUR A PLERISQUE, *quòd ob detestationem facti hoc faciat*.

Ad tertium testimonium, quod est *Sigeberti*, respondeo, Hanc de Papissa laciniam, quæ cum antecedentibus non cohæret, assutam fuisse Chronico *Sigeberti* aliena manu, ut constat ex autographo Cœnobii Gemblacensis, quod a *Miræo* editum est, in quo desideratur. Unde *Sandovalli* Cardinalis Index Expurgatorius pag. 109. in editionibus *Sigeberti*, in quibus hoc assumentum legitur ad annum 854. hæc ad marginem adscribi jubet: *Hos quinque versus de Papa Joanne suppositities esse, nec reperiri in autographo, affirmant Viri Docti*. Nec levis conjectura est, quòd *Vincentius Bellovacensis*, Speculi Historialis lib. 25. Cap. 36. & *Guillelmus Nangiacus* in Chronico, qui *Sigebertum*, in historiis præsertim horum temporum de verbo ad verbum bona fide descripserunt, Papissæ nec per somnium meminerint. Adde quòd Papissæ fabula cum iis cohærere non potest, quæ subdit *Sigebertus* ad eumdem annum, his verbis: *Benedictus Romanæ Ecclesiæ centesimus-secundus præsidet. Hoc conspiratione malignorum deposito, Anastasius Præsulatum invadit: sed Anastasio a Legatis Imperatoris Lotharii dejecto, & in carcerem truso, Benedictus honorificè relocatur*. Hæc, inquam, verba fabulam de Papissa destruunt, eamque a *Sigeberto* assertam non fuisse demonstrant; quia vel eò adductus esset ut eodem tempore *Benedictum III.* cum *Joanne* fœmina in Sede Pontificia collocaret, vel ut contraheret annos *Leonis Quarti*, eique non octo, sed sex dumtaxat assignaret, ut duobus annis sedisse Papissa diceretur.

Ad quartum testimonium, quod est *S. Antonini*, Respondeo Sanctum Archipræsulem ab Interpolatore *Martini Poloni* deceptum, ejus dumtaxat verba primò referre, deinde ea addere, quibus disertè significat totam illam narrationem sibi de falsitate suspectam vehementer esse, ob silentium maximè Vincentii Bellovacensis, & Joannis de Columna. *Verè*, inquit, *valde mirandum*,
„ *& cum Paulo clamandum*: O altitudo divitia-
„ rum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incom-
„ prehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! *si verum fuit quod vulgò dicitur, ut iste refert. Et quoddam signum sculptura marmorea in via ubi hoc contigit, ob hujus rei memoriam positum dicitur. Vincentius tamen in Speculo Historiali, & Joannes de Columna nihil de hoc referunt. Sed etsi fuit verum, nulli tamen ex hoc salutis præjudicium: quia nec Ecclesia tunc fuit sine capite, qui est Christus, unde influxum gratia percipit*, &c.

Ad quintum testimonium, scilicet *Platinæ*, Respondeo, ipsum politiori dumtaxat latinitate ornasse fabulam ab Interpolatore Martiniani Chronici vulgatam, nec tamen eam asseruisse, aut credi voluisse, immo satis significasse quòd fabularum numero & loco habenda esset. *Hæc quæ dixi, vulgò circumferuntur, incertis tamen & obscuris Auctoribus: quæ ideo ponere breviter & nudè institui, ne obstinatè nimium & pertinaciter omisisse viderer, quod ferè omnes affirmant. Erremus etiam nos hac in re cum vulgo: quamquam appareat, ea, quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse creduntur*.

Quod verò de sede perforata ad explorandum sexum destinata ab inimicis Romanæ Ecclesiæ, vel ab imperitis vulgatum est, id fabulosum prorsus esse *Platina* testatur, aitque Pontificem in sede illa perforata collocari, ut se hominem esse & necessitatibus naturæ obnoxium meminerit; unde sedes illa stercoraria nuncupatur, & cùm in illa sedet novus Pontifex, canit Chorus: *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat*. Id porro fit, non ante electionem, sed cùm Lateranensem Basilicam prima vice ritu solemni ingreditur. Ad quid igitur commentitia illa sexûs exploratio?

Observarunt accuratiùs alii Antiquitatis Eccle-
sia-

siasticæ periti, Sedem Lapideam, quæ *Stercoraria* dicebatur, in Porticu Basilicæ Lateranensis collocatam, sic appellatam fuisse, non ex forma (neque enim pertusa est ut aliæ duæ porphyreticæ, ante Capellam S. Silvestri quondam positæ, in quibus Pontifex recens consecratus sedebat) sed ex versu Psalmi qui Pontifice in ea sedente canebatur, *& de stercore erigit pauperem*. De his Sedibus prima mentio occurrit apud *Cencium*; uno sæculo ante natam fabulam de Papissa Joanna. Cæterùm non alia de causa Sedes illas pertusas fuisse verisimile est, quàm quòd in antiquis Romanorum Thermis repertæ, ob materię pretium, non ob formam, aptæ judicatæ sunt ad novi Pontificis sessionem.

Nec omittendum, *Platinæ* sublestam esse fidem qui in Pontifices plerosque parùm æquus fuit, virulento & mendaci calamo interdum ultus injuriam, a *Paulo Secundo* sibi, ut existimabat, illatam, a quo scilicet in carcerem detrusus fuerat ob suspicionem seditionis in ejus Sanctitatem concitatæ.

Ad sextum argumentum, quod a statuis quibusdam arcessunt, Respondeo, eam quæ olim Romæ visebatur, mulieris speciem non præ se tulisse, nec infantem recens natum & pannis involutum, vel inter matris ubera positum adumbrasse, sed puerum grandiorem qui præire videretur. Quamobrem priscum potiùs Ethnicorum Sacerdotem ad sacrificium præeunte Ministro pergentem, aut aliquod Gentilium Numen, hanc statuam referre, viri rei antiquariæ periti pridem observarunt: maximè cum altera manu palmæ ramum humero innixum deferret, quod Summorum Pontificum insigne non est, qui crucem, aut claves manibus gestantes effinguntur. Statua autem illa tempore *Sixti V.* Pontificis Maximi sublata est, qui viam in qua posita erat, rectiorem duci & amplificari curavit, ut & plures alias, ad Urbis decorem & ornamentum.

Statua verò Templi Senensis Papissam quidem referebat, sed sculptoris errori & licentiæ ac nimiæ Senensium conniventiæ, vel imperitiæ eorum qui opus curabant, tribuendum est, illudque Horatii revocandum in memoriam:

Pictoribus atque Poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Nec mirum quòd Sculptor fœminam inter Pontifices effinxerit, cùm eam Baptista Mantuanus Ordinis Carmelitarum Prior Generalis stylo Poëtico adumbrarit, ita canens:

Hic pendebat adhuc sexum mentita virilem
Fœmina, cui triplici Phrygiam diademate Mitram
Extollebat apex, & Pontificalis adulter.

Par utriusque, Sculptoris scilicet, ac Poëtæ licentia. Hanc autem statuam *Clemens VIII.* Pontifex Maximus ac doctissimus, e Senensi Templo dejici, auferrique jussit, resque confecta est agente Illustrissimo Cardinali *Baronio* apud Cardinalem Senensem, & ipso apud Magnum Hetruriæ Ducem, ut testatus est idem *Baronius* in Epistolâ ad *Florimondum Remundum*, quam *Florimondus* ipse exhibet in Fabula Joannæ Papissæ, Cap. 22.

Unde orta Joanna Papissæ fabula?

Unde autem ortum habuerit hæc fabula, Viri Eruditi inquirunt, & suas proponunt conjecturas. *Joannes Aventinus* in Bojorum Annalibus lib. 4. ei fundamentum dedisse censet Joannem Nonum, *Albertus*, inquit, *locupletissimus Etruriæ Princeps Ravennam, Bononiam, Romam in potestate habuit. Ejus socrus Theodora, scortum nobile atque imperiosum, Romæ dominabatur, Joannemque Nonum, amatorem suum, Bononiensibus primò, deinde Ravennatibus, postremò Romanis imposuit, Primariumque Sacerdotem creavit. Unde fabellam ortam crediderim, quæ temerè vulgarit, hisce temporibus fuisse Sacerdotem Maximum fœminam, quæ appellata sit Joanna.*

Onuphrius Panuinius in Notis ad *Platinam*, censet hanc fabulam ortum habuisse a *Joanne XII.* Pontifice in omnem libidinem effuso. *Sed quoniam*, inquit, *omnia insignia mendacia ab aliqua veritate originem habent, hanc fabulam ex Joannis Papæ XII. viri impuri vita manasse crediderim. Is Joannes per vim Patris Alberici Romani Principis potentiâ, adhuc pene adolescens, Papa factus, aliquot concubinas, ut Luitprandus Ticinensis illorum temporum scriptor lib. 6. Cap. 6. & 7. tradit, habuit. In his præcipuæ erant Joanna, Rayneria, & Stephana. Ex Joanne igitur Papa, & ejus item scorto Joanna, ad cujus fortè arbitrium, tamquam Papa, omnia Romæ pendebant, Joannis fœmina Papa fabula manavit, quæ processu temporis aucta, in historia auctoritatem imperiti alicujus Scriptoris opera paulatim irrepsit.*

Bellarminus Cardinalis hanc fabulam inde natam esse conjicit, quòd mulier in Sedem Constantinopolitanam aliquando irrepserit, ut Græcis exprobravit *Leo Nonus* in Epistolâ ad *Michaëlem* Patriarcham Constantinopolitanum: *Cùm enim*, inquit, *rumor esset, quamdam fœminam fuisse Pontificem Constantinopolitanum & deinde paulatim, omisso nomine Constantinopolitani, remansisset fama & opinio de fœmina Pontifice, & Pontifice universali; cœperunt aliqui in odium Romanæ Ecclesiæ dicere, fœminam illam Romanum Pontificem fuisse. Et verisimile est, circa tempora ipsius Martini hanc famam exortam.*

* *Lib. III. de Rom. Pontif. Cap. 24.*

Cardinalis *Baronius*, ad annum DCCCLXXIX. a *Joanis VIII.* nimia facilitate fabulæ istius originem repetit, qui scilicet insuperhabitis Concilii Oecumenici Decretis, *Photium* in Sedem restituit Constantinopolitanam. *Hinc puto factum*, inquit, [*si quæ tamen veritatis vel saltem species mendacii apertissimi esse potuit*] *quòd ob nimiam Joannis animi facilitatem & mollitudinem, abjectâ penitus omni virilitate, fractus animo, Sacerdotalis constantia expers, atque robore enervatus, non Papa, ut Nicolaus & Hadrianus, sed Papissa fuerit contumeliæ loco dictus, utpote quòd qui nec resistere sciret Eunucho, quique vinceretur a semiviro, non vir, sed esset fœmina potiùs nuncupandus, & sic nomen contumeliæ transierit posteris rerum inscriis in veritatis opinionem, atque ita a compluribus decantatum fuerit, Joannem Octavum Papam fuisse fœminam; sicque jactata vulgò eo modo locum invenerit fabula. Ejusmodi planè scommatibus proscindi sæpe solere levioribus de causis Romanos Pontifices a maledicis & otiosis, quis Romæ versatus ignorat?*

Leo Allatius ad *Thiotam* mulierem Pseudoprophetissam, quæ *Leonis IV.* temporibus Synodali Judicio in Germania damnata est, fabulæ de Papissa originem revocat. Iisdem *ferè temporibus*, inquit, *quibus in Oriente Imperator* (Michaël Tertius) „ furit in sacra, Moguntiaci in Germania „ mulier, Thiota nomine, ut tradunt Francorum „ Annales, & Sigebertus in Chronico, res Ecclesiasticas perturbabat. Etenim novam se Prophetissam vocabat, usurpabatque publicè docendi „ munus, & concionandi. Hinc multi, sacra doctrina postposita, eam quasi Magistram cælitus „ destinatam secuti sunt. Re postea detectâ, Synodali Judicio damnata est. Habe, Lector, „ quod mihi in animo est certum, nec ambiguum. „ Posterioris Sæculi homines nonnulli, rudes illi „ quidem & simplices, dum audiunt, inter Leonem, & Benedictum, vel saltem illo tempore, „ fœminam quamdam Moguntiacam, non tantùm „ prophetasse, sed & prædicasse, obiisseque alia mu-

„ munia quibus Summi Sacerdotes decorantur, „ animum a femella, quam nec cogitasse tantum „ scelus credunt, avertentes, ad Principem „ omnium Magistram, Petri Cathedram scilicet, „ cujus id munus esse optimè norunt, inducunt, „ & a Germania in Italiam, a Moguntiaco Ro- „ mam transferunt. Alii, scelesti illi quidem, „ malitiosè totum hoc in innocentissimum Petri „ Thronum traducunt, & Germanicam infamiam „ honoratissimæ Romanæ Ecclesiæ attribuunt. Ut „ faciliùs fallere possint, Joannam istam Angli- „ cam, Moguntiacam esse volunt; & lepidi fabu- „ latores, perbellis, etsi fictitiis narrationibus „ vestiunt, & comptè fucatam exponunt. Nec „ aliunde mihi videtur verisimilius, quàm a Mo- „ guntiaca ista, Joannem Moguntiacum origi- „ nem, cùm tempora respondeant, habuisse.

Quænam sit fœlicior ac verisimilior conjectura, judicium esto penes lectores; in singulis enim sententiis expendendis immorari nolim, cùm nullius pene momenti esse videatur, unde fabula tot monumentis convicta originem habuerit.

ANIMADVERSIONES in Fabulam de Joanna Papissa.

NON solùm catholici scriptores, quos recenset Natalis, sed quamplures ex ipsis Heterodoxis narrationem de Joannæ papatu in fabularum censum meritò retulerunt, eosque enumerat Jo. Christianus L. Baro de Boineburg in epistolis ad Jo. Conr. Dietericum. Quia nihilominus ægrè ferebant non pauci ex adversariis non posse hanc turpitudinem catholicis exprobrare, Samuel Maresius peculiari dissertatione, quam *Papissa restituta* vocavit, David Blondellum calvinistam, qui Papissæ narrationem a veritate prorsus alienam demonstraverat, aggressus est confutare. Joannes quoque Christophorus Wagenseilius de Joanna Papissa dissertationem edidit, quâ hujusmodi historiam vindicandam suscipit, ea potissimùm ratione, quòd septuaginta ferè omnium gentium Scriptores tamquam rem indubiam literis consignaverint. Ad enervandum autem argumentum ex eo desumptum, quòd Scriptores omnes coævi non solùm Papissæ historiam prætereunt, sed post Leonem IV. immediatè Benedictum III. creatum narrant, dicit testes esse Salmasium, & Marquardum Freherum extitisse in Bibliotheca Heidelbergensi duos mss. Anastasii codices, in quibus historia de Joanna papissa legebatur. Addit Wagenseilius Joannem Launojum tom. 4. epist. ult. non dissimulare in quibusdam mss. Anasthasii codicibus præfatam historiam contineri, quamvis ejusdem historiæ veritati renuat suffragari. Porro cùm Anastasius fuerit auctor syncronus, putant ipsius testimonium prævalere cùm silentio illorum, in quibus nec vola est hujus fabellæ, tum illorum assertioni qui Leoni IV. immediatè Benedictum III. suffectum dicunt. Juvat igitur hìc aliquatenus immorari in examinando, an verè tribui possit Anastasio narratio de Joanna Papissa, nil curando de iis, qui post adinventam hanc fabulam scripsere; non pauca etenim commenta quandoque historias fœdare comperimus, quia posteriores scriptores cæco impetu impostorem aliquem fuerint sequuti. Quædam etiam de Martino Polono addenda judicavi.

§. UNICUS.

Nec Anastasius, nec Martinus Polonus Auctores fuere fabulæ de Joanna Papissa.

AD dignoscendum quibusdam Anasthasii codicibus assutam fuisse fabulam de Joanna Papissa, satis certè esset adnotare quomodo in eis describatur. Refert ergo Jo. Blondellus ita in eisdem enarrari: *Post hunc Leonem Joannes Anglicus natione Moguntinus sedit annis duobus, mense uno, diebus quatuor, & mortuus est Romæ, & cessavit episcopatus mense uno. Hic, ut asseritur, fœmina fuit, & in puellari ætate e quodam suo Amasio habitu virili Athenas ducta, sic in diversis scientiis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post Romæ legens magnos magistros, & auditores haberet; & cùm in urbe vitâ & scientiâ magnæ opinionis esset, in Papam concorditer eligitur: sed in papatu per suum familiarem idem impregnatur. Verùm tempus partûs ignorans, cùm de S. Petro in Lateranum tenderet, angustiata inter Colisæum, & S. Clementis Ecclesiam peperit, & post mortua ibidem, ut dicitur, sepulta fuit. Et quia Dominus Papa, cùm vadit ad Lateranum eamdem viam semper obliquat, creditur a pluribus quòd ob detestationem facti hoc faciat; nec ponitur in catalogo Pontificum propter muliebris sexûs deformitatem quantùm ad hoc.*

Hæc narratio statim suam exhibet falsitatem; si etenim conferatur cum verbis Martini Poloni, quæ refert Natalis ex S. Antonino, statim apparet ex eodem Martino (si fortè ejusdem narrationis sit auctor,) excriptam, & ab aliquo interpolatore in aliquibus modernioribus Anastasii codicibus insertam. Nec bene aliquis crederet Martinum hanc historiam ab Anastasio mutuasse, ac proinde eisdem ferè verbis excripsisse; nam cùm desit in omnibus vetustissimis Anastasii exemplaribus, non Martinum ab Anastasio desumpsisse dicere necesse est, sed ex Martino quibusdam recentioribus Anastasii Codicibus additam. Verùm eamdem expendamus narrationem.

Illius Auctor verbis illis utitur, *creditur, asseritur, dicitur*, quæ verba indicant minimè certa fuisse Scriptori ea, quæ narrat. Hæc autem dubitatio perperam de Anastasio crederetur; cùm etenim ea ætate Romę floreret, & omnium posset esse testis oculatus, non poterat dubitanter scribere, & rerum quæ tunc agebantur historiam, velut incerto rumore ad se perlatam, literis consignare. Deinde tunc temporis non erant Athenis literaria gymnasia, non solùm teste Synesio, quem refert Natalis, quique fuit paulò post Basilii & Nazianzeni tempora, sed etiam Cedreno & Zonara *in Vit. Michael. & Theodor Imperat.* Hi narrant quod cùm ne vestigium quidem Academiarum, ubi bonæ artes ac sapientia addiscerentur, in Græcia extaret, Barda Cæsar, labente Imperio Michaëlis, dum nempe solus regnabat, Matre Theodora amota, scientiarum scholas restituit. Eo verò tempore solus Michaël Imperium moderabatur, quo Nicolaus I. post Benedictum III. Petri Cathedram ascenderat. Sed nec prætereundum in hac narratione non sine aperta falsitate supponi tunc temporis Romanos Pontifices in Vaticano habitasse; dicitur enim præsumptam Papissam peperisse, dum de S. Petro tenderet in Lateranum, ac propterea deinde Pontifices in Lateranum pergentes eamdem viam obliquasse, constat enim ex Onuphrio Panvino *lib. de sept. Eccles.* Romanos Pontifices in Vaticano non commoratos usque ad tempora Bonifacii X. II.

Illa demum verba *nec ponitur in Catalogo Pontificum*, ostendunt apposita non fuisse nisi ab aliquo, qui scripserit postquam aliorum Pontificum accessione idem catalogus auctus fuerat. Iis addantur quæ observat Natalis in responsione ad sextum argumentum §. *Respondeo secundò*, & nemo prudens negabit hanc narrationem fuisse Anastasio suppositam.

Sed & si animadvertatur non cohærere inter se quæ ex eodem Codice apud Blondellum leguntur, vel ex hoc solùm satis impostura dignosceretur. Stolidus igitur Anastasii interpolator postquam Joannę fabulam ejusdem codici inseruit, non consideravit textum Anastasii secummet pugnantem reddidisse; nam postea genuina Anastasii verba retinens, in iis legitur, subtracto ex hac luce Leone *a Clero a Deo protecta romana Sedis* Benedictum III. in Pontificem creatum fuisse. Quomodo ergo inter Leonem & Benedictum media extitit Joanna Papissa? Additur in eodem codice Imperatores Ludovicum, & Lotharium post Benedicti electionem Legatos Romam misisse. Hæc sanè nova est interpolatio, si enim inter Leonem & Benedictum Joanna Papissa integro biennio Romanam sedem fœdavit, non potuit Lotharius ad Benedictum legatos mittere, cum die 74. post obitum Leonis supremam diem clauserit. Sed nec revera potuit Legatos ad Benedictum destinare, quia hic electus fuit die 77. a Leonis dormitione, unde Lotharius e vivis jam excesserat.

Iis quæ observat Natalis, ut demonstret in Mariani Scoti codicibus fabulam Joannę papissæ aliena manu fuisse exaratam, neque ullam mereri fidem illius scriptorem (quicumque) fuerit propter insolubiles contradictiones, quas exinde consurgere certum est, supervacaneum est aliquid addere. Manifestè etiam ostendit Chronico Sigiberti impudentem interpolatorem eamdem addidisse, ni velimus dicere Sigibertum abs dubio secummet pugnare. Quædam dumtaxt iis addam, quæ dicit Natalis, ne Martinus Polonus hujus impudentissimæ fabellæ auctor habeatur.

Observare igitur est vetustissimos MSS. codices hujus auctoris, prorsus carere Joannæ papissæ narratione; neque etenim, Leone Allatio teste, solummodo desiderabatur in MS. antiquo codice Vaticano, sed deerat etiam in codice, ipsi Martino contemporaneo, juxta quem ann. 1616. Coloniæ Agrippinæ operâ Jo. Fabricii Cæsaris Canonici Gladbachensis nova prodiit Martini Poloni editio. Testatur etiam P. Lambecius tom.1. Commentar. Bibliothecæ Vindebonensis in eadem asservari quatuor MSS. codices Martini Poloni, quibus nil deest quin fides sit adhibenda, qui tamen Joannæ Papissæ omni prorsus carent vestigio. Testatur etiam Mabillonius in præfatione p.1. secul.6. Benedictini extare apud Franciscum Abbatem de Champis alium MS. Martini codicem, in quo hæc fabula non legitur.

Sed & affirmant probati Critici illos MSS. codices, in quibus hoc habetur commentum, pro vetustis non habendos, cùm in illis proemium legatur de quatuor Monarchiis, & quædam alia, quæ omnino desunt in iis exemplaribus, quæ vetustissima nemo negabit. Multò ergo pòst Martinum Polonum fabulam de Joanna papissa excogitatam judicant modò sapientes Critici, atque sæculo decimo nondum confictam adnotat Pagi in Critica ad an.936. n.8. eamque originem traxisse a Valdensibus hæreticis putat ad an.853. n.14.

Pudet autem in iis immorari quæ de sede stercoraria non minùs falsò, quàm inverecundè Sectarii dixerunt. Legendus intra alios Mabillonius t.1. *Musæi Italici par.1. p.59.* ubi ritum sessionis electi Pontificis in eadem sede post Leonem X. putat, ne ampliùs Heterodoxis occasio daretur de eadem putida commenta scribendi.

DISSERTATIO IV.

De Photiano Schismate, Et octavâ Synodo Oecumenica.

§. I.

Barda, Gregorii Syracusani, & Photii conspiratione Ignatius Constantinopolitanus Patriarcha e Sede detruditur.

Decimus & tertius agebatur annus ex quo *Michaël Theophili* Imperatoris filius, sub matris *Theodoræ* prudentissimæ religiosissimæque feminæ tutela fœlicissimè regnabat, cùm egressus ex ephebis, per seipsum Rempublicam moderari voluit. Fuerant pessimæ indolis Principi ad omne malum seu illectores, seu assentatores, nequissimus Præceptor, & *Bardas Theodoræ* Augustæ frater, quem ipsi dederat illa Rectorem. Hujus *Bardæ* malis artibus *Manuël* Magister sive Militiæ Præfectus, & *Theoctistus* Magnus Logotheta sive Cancellarius Imperii a rerum administratione publicarum amoti. *Manuël* in Ædes suas secedens, Vitam duxit Monachorum vitæ sanctitate non imparem. *Theoctistus*, quem æmulationis studium ad *Manuelis* procurandam exauctorationem *Bardæ* adjunxerat, per calumniam ab iniquissimo Imperatoris Præceptore accusatus, quòd Theodoram Augustam ad recuperandum Imperium incitaret, ac juvare decrevisset, eodem agente *Bardâ*, occisus est. Ejus deinde consilio *Theodora Augusta* privatam ad sortem redacta est anno Christi octingentesimo quinquagesimo-quinto. Tum *Michaël Imperator* rerum omnium administratione *Bardæ* avunculi arbitrio permissa, quem Curopalatem, deinde Cæsarem creavit; totum se ludis, aurigationibus, perpotationibus, omnibusque voluptatibus dedit, *Neronis* instar; effusæ in omnem intemperantiam libidini addens impietatem, quâ rebus sacris illudebat. Præerat Ecclesiæ Constantinopolitanæ *Ignatius*, *Michaëlis Rangabis* Imperatoris filius, *Nicephori Augusti* ex filia *Procopia* nepos, *Leonis Armeni* Tyranni jussu cum fratribus Eunuchus factus, in insulam deportatus, conclususque in Monasterio *Satyri*, & post egregia virtutum specimina eidem præpositus Abbas: Defuncto demum *S. Methodio*, non absque divinis ominibus, *Theodora Augusta* agente, Constantinopolitanus Patriarcha electus & inauguratus, anno Christi octingentesimo quadragesimo-septimo. Is *Bardam* Imperatoris avunculum, & Regni Moderatorem, quòd repudiata uxore, incestam cum nuru stupri consuetudinem haberet, Communione privavit, quem paternis admonitionibus emendare frustra tentaverat. Ob censuram æquissimam Sancto Patriarchæ *Bardas* infensus, ulcisci se decrevit occasione data. Atque ut *Ignatium* ob vitæ sanctimoniam perditissimo Imperatori jam invisum, malis artibus apud ipsum velut reum Majestatis faciliùs traduceret, *Michaëli* persuasit ut matrem *Theodoram* velari juberet ab *Ignatio*, ne fortè conjugium iniens, maritum ad Imperium, eo deturbato, provehere niteretur. Augustam velare invitam recusavit *Ignatius*, maximè quòd illi fidem solemni juramento, ut moris erat, obstrinxisset, postquam Patriarcha inauguratus est. Hac arre-

gna occasione, *Bardas* Imperatori suggessit, Patriarcham *Theodoræ Augustæ* partibus penitus addictum, cum ipsa res novas moliri. Quin etiam Gebonianæ factionis reum egit *Ignatium*. *Gebo* vir malæ sanè mentis, Dyrrachio * nuper venerat, se *Theodoræ Augustæ* filium ex alio viro jactitans: cui non pauci, ut est ingenium plebis ad novitatem propensum, velut futuro Imperatori adhærebant. Hunc manibus pedibusque truncatum & oculis orbatum ludibrio habuit Imperator. *Ignatium* verò, instigante *Barda*, in Insulam *Terebinthum* relegavit. Missi deinde Episcopi Aulici, ac Patricii, qui cessionem Patriarchatus ipsi vehementer suaderent, Ecclesiasticæ pacis gratia: at invictissimus Præsul nec precibus, nec minis adduci potuit ut se Episcopatu abdicaret. Quam illi constantiam, non dignitatis amor, sed Ecclesiasticæ libertatis & æquitatis studium, quam cessione sua videbat oppressam iri, imperabat. Ista constant ex *Niceta Paphlagone*, in Vita *S. Ignatii*, ex *Curopalate*, ex *Anastasio Bibliothecario* in Præfatione VIII. Synodi, & *Cedreno*.

* De Duras.

§. II.

Photius intruditur in Sedem Constantinopolitanam.

Constantinopoli tunc degebat *Gregorius* Syracusanus Episcopus, quem *Ignatius* Patriarcha ante aliquot annos seditionis, schismatis, aliorumque criminum convictum, congregata Synodo deposuerat. Orientalis Imperii pars adhuc erat Sicilia, & Constantinopolitano Patriarchæ parebant illius Provinciæ Ecclesiæ, ex quo illas cum omni Diœcesi Illyriciana *Leo Isauricus* a ditione Patriarchica Romani Pontificis abstraxerat. Non mirum itaque quòd *Ignatius* Gregorium Syracusanum judicarit. Ut autem ejus exauctoratio rata esset, *Leonis IV.* Romani Pontificis rogavit assensum, quem ille distulit, donec altera pars audiretur, ut constat ex Epistolâ IX. *Nicolai I.* Anno octingentesimo quinquagesimo-sexto, *Ignatius* ad eumdem Pontificem misit Acta Synodalia, documentaque omnia, quibus *Gregorii Syracusani* depositio legitimè facta probaretur: quam *Benedictus Tertius* cautâ discussâ confirmavit, ut testatur *Nicolaus I.* Epistolâ 6. ad *Photium*, & Epistolâ 10. ad Clerum Constantinopolitanum; quod & *Stylianus* Neocæsareæ Euphratesiæ Episcopus in Epistolâ ad *Stephanum VI.* Pontificem Maximum confirmat. Hoc insuperhabito judicio, dignitatis insignia servavit semper nequissimus *Gregorius*, *Barda* patrocinante; cui ut vicem referret, operam illi suam contra *Ignatium* Patriarcham pollicitus est. Nec implere distulit nefaria promissa. Non paucos enim Episcopos, quos Aulæ pestilens aura afflaverat, cùm traxisset in partes, irregulari facto Conventu, depositum dixit *Ignatium*, & *Photium* Patriarcham renuntiavit, inauguravitque, sex dierum spatio ad omnes Ordinum gradus ipsum promovens, primâ scilicet die Monachum, alterâ Lectorem, tertiâ Subdiaconum, quartâ Diaconum, quintâ Presbyterum, sextâ Episcopum ordinans, ut testatur *Nicetas*, *in Vita S. Ignatii*.

Photius vir erat nobilitate insignis, Tarasii quondam Patriarchæ nepos, *Sergii* Patritii frater, Protosphatarii dignitate ornatus, & Legatus Imperatoris in Persidem, tunc verò eidem a Secretis Primus; opibus potens, ingenio, & sæculari literatura nulli secundus: cæterùm ambitione impotenti ad quodvis audendum nefas paratissimus. Hunc *Bardas* amicissimum, suisque devotissimum consiliis habuit: Quo usus est ministro ad persequendum Sanctissimum Patriarcham *Ignatium*. Suggessit nempe Imperatori *Photius*, *Ignatium* in exilio res novas moliri. Missi satellites, qui ipsum longiùs deportarent; in *Copronymi* sepulchro inclusus, fœtore & fame extinctus fuisset, nisi viri pii, delusis, aut præmio conciliatis custodibus, ipsum eduxissent. Mutatis subinde sæpiùs carceribus & exilii locis, quasi nullus ad ipsum cruciandum satis asper crudeli *Barda* & immiti *Photio* videretur, famem, verbera, dentium contusionem passus a barbaro milite, cùm Episcopatus cessioni subscribere invictâ constantiâ recusaret, in Mitylenem Insulam, onustus vinculis, deportatus est. Nec in unum *Ignatium* exarsit persecutio: In Præsules, Clericos, Monachos, bonosque omnes, qui *Photio* ceu Patriarchæ legitimo communicare noluerunt, desæviit. *Basilio* Chartophylaci *Ignatii* amputata lingua, quòd Sanctissimi Patriarchæ innocentiam liberè tueretur: alii variis modis vexati; ut constat ex Libello Episcoporum Octavæ Synodi Patribus oblato, & Actione secunda relecto. *Photius*, *Barda*, & *Michaële* Imperatore faventibus, plurimos Episcopos & Clericos Principum volontati ignavissimè servientes, seu spe præmiorum, seu exilii metu, partibus suis adjunxit; quibus in Synodi speciem congregatis, *Ignatium* solemniori Judicio exauctoratum declaravit, & anathemate perculit, quò faciliùs populum ab eius Communione absterreret. Cùm verò multos Episcopos, plebisque partem maximam ab *Ignatio* stare nihilominus videret; ità ut collecti in Æde *S. Irenes* Antistites ipsum anathemate confixissent, & a Patre, Filio, & Spiritu Sancto depositum renuntiassent; quòd primùm contestatus se *Ignatium* pro inculpato & violenter eiecto habiturum, seque tamquam ejus Coadjutorem gesturum, Chirographum suum rescidisset, ac fidem fefellisset; *Nicolao Primo* Pontifici Maximo obrepere conatus est, ab eoque Ordinationis suæ confirmationem impetrare. Romam itaque misit Oratores *Theophilum* Amorii Episcopum, & *Samuëlem* Chonarum, quibus *Arsam*, sive *Arzabir* Spatharium Imperator adjunxit, deditque Literas Pontifici suo nomine tradendas, muneraque magnificentissima SS. Apostolorum Principibus consecranda. Pietatis speciem præferebat ejusmodi Legatio, & a Principe de rebus Religionis solicito decreta videbatur: Rogabat enim *Nicolaum I.* ut Legatos Constantinopolim dirigeret, qui ejus Auctoritate collapsam in Oriente disciplinam restaurarent, & repullulantis Iconomachorum hæreseos radices penitus evellerent. Literas etiam ad Pontificem dedit *Photius*, quibus fidei Professionem inseruit: *Ignatium* senio & morbo confectum se Patriarchatu abdicasse mentitus, suoque in Cœnobio commorari, & a Principibus, populoque, & totâ Ecclesia, omni honore & officiis coli; se verò, secedente *Ignatio*, electum omnium Metropolitanorum, totiusque Cleri suffragiis, vimque ab Imperatore sibi factam, ut Patriarchalis Throni fastigium ascenderet. Ista constant ex *Niceta* in Vita Sancti Ignatii, ex Epistolâ *Photii* ad *Nicolaum Primum*, apud *Baronium*, Tom. X. Annalium ad annum Christi 859. ex Epistolâ X. *Nicolai I.* ex Præfatione *Anastasii Bibliothecarii* in Synodum VIII. ex Epistola *Styliani* ad *Stephanum VI.* Summum Pontificem, & ex Epistolâ *Metrophanis* Metropolitæ Smyrnensis ad *Manuëlem* Dromi Logothetam.

Persecutio in S. Ignatium movetur.

§. III.

§. III.

Quid in causâ Ignatii & Photii gesserit Nicolaus I.

Auditis Imperatoris, *Photiique* Legatis, lectisque Literis ac discussis, *Nicolaus* Pontifex prudentissimus Legationem decrevit in Orientem, cujus gerendæ munus imposuit *Rodoaldo* Portuensi, & *Zacharia* Anagniæ Episcopo: quibus dedit in mandatis ut redivivam de cultu sacrarum imaginum quæstionem, secundùm Septimæ Synodi Decreta definirent, ac Iconomachorum reliquias Auctoritate Sedis Apostolicæ comprimerent. Caussam verò *Ignatii Patriarcha diligenter investigarent, & Sedi Apostolicæ plenis ac veracibus referrent indiciis*. Meritò solum examen istius negotii Legatis permisit, ultimum judicium sibi reservavit Pontifex, quòd e *majoribus Ecclesiæ causis* hæc esset. Præcepit etiam Legatis ne cum Photio, *nisi quasi cum Laïco*, communicarent, ut ipse testatur Epistolà I. *Ad universos Catholicos*, & Epistolà X. *Ad Episcopos Diœceseos Constantinopolitanæ*. Scripsit ad *Michaëlem* Imperatorem & ad *Photium* per Legatos *Nicolaus*. Epistola ad Imperatorem incipit his verbis: *Principatum itaque divinæ potestatis*. Hâc improbat vehementer exauctorationem *Ignatii* Patriarchæ *sine Romani consultu Pontificis* factam. II. Consecrationem *Photii* ex ordine Laïcorum assumpti, in quâ violatos Canones Sardicenses ostendit, & Decreta Romanorum Pontificum Celestini I. Leonis I. Gelasii, & Hadriani I. conculcata. III. Decernit ut sistatur coram Legatis Apostolicis, & universa Synodo *Ignatius*, ut inquiratur quam ob causam Episcopatu cesserit, & utrum in ejus depositione Canonum tenor fuerit observatus. IV. Traditionem de sacrarum imaginum veneratione a Decessoribus suis confirmatam exponit. V. Diœcesim Illyricianam a *Leone Isauro* distractam, Syracusani Archiepiscopi consecrandi libertatem, & Patrimonia in Sicilia & Calabria constituta, Romanæ Ecclesiæ reddi jubet. Rogat demum ut Legatos Apostolicos honorificè & benignè suscipiat. Data est Epistola die 25. Septembris, anno octingentesimo quinquagesimo-nono. Epistola ad *Photium* incipit his verbis: *Omnis utilitas & profectus animarum, &c.* Ejus Ordinationem contra Canones factam ratam se habere non posse significat, donec per Legatos certior factus sit de ejus fide ac gestis.

Constantinopolim cùm pervenissent Sedis Apostolicæ Legati, centum dierum spatio detenti sunt ab Imperatore, *Barda & Photio* suggerentibus, eisque negata quemquam alloquendi licentia, præter eos quos ad ipsos mittebant, ut ipsis exilii, famis, pædoris minas intentarent, nisi ratam haberent *Ignatii* exauctorationem, ac *Photii* Ordinationem: ut ipsi *Photio* exprobrat *Nicolaus I. Epistolâ 6.* Minis itaque concussi, & muneribus illecti, ministerium suum fœda proditione dehonestarunt: & *Photio* favorem omnem ac patrocinium sunt polliciti.

§. IV.

Synodus Latrocinalis contra Ignatium Constantinopoli celebrata.

Photius miram in securitatem elatus ex ignavia Legatorum, Synodum Constantinopolim congregari curavit ab Imperatore anno octingentesimo sexagesimo-primo. Adfuit, immo præfuit Imperator, cujus ad nutum gerebantur omnia, prout suggerebat *Photius*, quamvis Legatis Apostolicis inane Præsidium nomen & umbra quædam *πρεδίας* relicta esset, ut Oecumenicæ Synodi speciem haberet aliquam hic Conventus. Ingens erat Episcoporum *Photio* devotorum numerus: adeo ut *Michaël* Imperator gloriatus sit, Nicænæ Synodo non plures interfuisse, ut refert *Nicolaus I. Epistolâ V.* jactantiam illam comprimens hac ratione: Quòd nihil prosit numerus Nicænorum Patrum, ubi ab eorum sententiis & æquitate deviatur, & quòd major sit peccatorum cumulus, ubi multiplex agmen est prævaricatorum. Cùm Sedis Apostolicæ Legati Literas *Nicolai* Pontificis Maximi tradidissent, ut secundùm Conciliorum morem legerentur, *Photius* multa in iis immutavit, suppressit, mutilavit: Maximè quæ ipsius intrusionem & violentam *Ignatii depositionem* perstringebant, cujus causam suo judicio definiendam Pontifex reservabat. Istius interpolationis probationes affert *Nicolaus I.* Epistolà 9. ad *Michaëlem* Imperatorem.

Post hæc *Ignatius*, qui ex Insula *Mitylene* in *Terebinthum* Insulam revocatus, & inde Constantinopolim adductus fuerat, Synodo se sistere jussus est Legatorum Apostolicorum nomine. Cùmque Patriarchali ornatu procederet, Episcopis, Clericis, Monachis civibusque non paucis comitibus, occurrit *Joannes* Patritius cognomento *Coxes*, Imperatoris nomine ipsi denuntians periculum capitis, nisi positis infulis, & sola Monachi veste indutus, ad Synodum accederet. Sacris mox vestibus exutus, Imperatori, Synodoque prædatoriæ sistitur. Sanctum Patriarcham Princeps petulantissimus conviciis afficit. Respondet modestissimus Præsul, convicia tormentis paulò esse mitiora. Quo responso nonnihil mitigatur Imperatoris animus, eumque in ligneo scamno sedere jubet, licentiamque dat colloquendi cum Legatis Apostolicis. Rodoaldum itaque & Zachariam salutat, ab iis quærit, num aliquas a Romano Pontifice literas ad se scriptas habeant? *Nullas*, respondent illi, *eo quòd non ad Patriarcham, sed ad eum qui in Provincia sua Synodo damnatus est venerimus, parati omnia ex Canonum Decretis definire*. Quibus Ignatius: *Ergo*, inquit, *priùs adulterum removete: Quod si facere non potestis, ne Judices quidem estis*. Illi verò manu Imperatorem indicantes: *Ita imperat*, dixere. Mox Palatini Proceres urgent *Ignatium* ut sponte Patriarchatu se abdicet. Quod constantissimè negans, ad Synodum citatur. Judices recusat Sanctus Antistes, Romanumque Pontificem appellat. *Ego*, inquit, *non compareo, neque video vos Judices quidquam ex præscripto Ecclesiæ agentes, Photio tyranno non ejecto, ad cujus etiam mensam accumbitis, & cujus munera procul etiam stantes accepistis .... Hujuscemodi ergo Judices non agnosco: ad Papam provoco; lubens Judicium illius subibo*. Legi postulat tum *Innocentii Primi* Decretum in causa *Sancti Joannis Chrysostomi*, quo statuit priùs eum in Sedem restituendum, quàm Judicium subiret: tum Canonem quartum Synodi Sardicensis, quo sancitum est, ut *Si quis Episcopus fuerit depositus, dicatque se habere defensionem, non priùs sufficiatur in locum ejus alius, quàm de eo Romana Ecclesia Pontifex decernat*. *Ignatius Romanum Pontificem appellat.*

Urgent nihilominus Sanctum Antistitem ut Synodo se sistat. Illis verò ipse exprobrat ignorantiam contemptumque Canonum, quòd per Diaconum & Laïcum ad Synodum vocent Patriarcham Secundæ Sedis, cùm Ecclesiæ Lege sancitum sit ut judicandus a Synodo Episcopus per duos Antistites iterum ac tertiò conveniatur. Testes illi præsto esse dicunt, qui juramento confirment ipsum canonicè non fuisse consecratum Patriarcham, sacrisque Infulis indignum esse. Tum ille: *Si ego Ar-*

Archiepiscopus non sum, neque tu quidem Imperator es, neque isti Episcopi. Omnes enim vos indignis manibus meis precibusque estis consecrati. Sistitur tandem latrocinali Synodo S. *Ignatius*, duo & septuaginta testes muneribus redempti, quos inter & Hæretici Dibaptistæ, contra ipsum audiuntur: qui perjurio confirmant ipsum canonicè ordinatum non fuisse, sed a Potestatibus sæcularibus intrusum, Ecclesiamque tyrannicè rexisse. Episcoporum nemo intercessit præter *Theodulum* Ancyranum, qui propterea percussus est a nescio quo parricida & proprio sanguine ob justitiæ defensionem purpuratus. Lectus est Canon inter eos qui Apostolici inscribuntur, vulgatus, cujus hæc sunt verba: *Si quis Episcopus sæcularibus Potestatibus usus, per ipsas Ecclesiam obtineat, deponatur.* Photium perstringebat, damnabatque Canon ille, non *Ignatium*. Damnatus tamen est *Ignatius*, quia nulla Canonum, nulla veritatis & æquitatis ratio prorsus habebatur, solâ impotenti freti potentiâ Judices decernebant. Induunt itaque Pontificiis vestibus Ignatium, pannosis quidem & sordidis, moxque sacræ dignitatis insignibus exui jubent. Nefarii facinoris ministrum se præbet Subdiaconus olim ob vitia depositus, nomine *Procopius*, qui Pallium, cæterasque vestes sacras insonti Patriarchæ detrahens, istud solemne proclamabat: *Indignus.* Zacharias, & Rodoaldus Apostolicæ Legationis prævaricatores, aliique homines perditi & corrupti, simili vociferatione suffragabantur.

Nondum tamen *Barda* odiis, & *Photii* invidiæ factum satis. Damnatum *Ignatium* satellitibus tradunt immaniter divexandum, donec exauctorationi suæ ipse subscriberet. Colaphis plectitur, frigore contabescit, carcere & inedia duarum hebdomadum maceratur, & prope conficitur; in *Copronymi* sepulchrum vi erectus, saxis e pedibus suspensis cruciatur, impetu super marmora jactatur, quæ sanguine tot expresso tormentis perfundit. Ad tot cruciatus accessit dyssenteria, quo morbo pene confectus, cùm vix spiraret, *Theodorus* Photii satelles, manu ejus apprehensa, Crucem in chartâ purâ exaravit, paginamque tradidit *Photio*. Qui signo crucis hæc suapte manu subjicere ausus est: *Ignatius indignus Constantinopolitanus, confiteor me non lege & suffragiis creatum, Ecclesiæ Thronum invasisse, neque his annis vitè & sanctè Ecclesiam rexisse, sed tyrannidem exercuisse.* Pseudochirographo Imperatori misso velut trophæo quodam, Sanctus Patriarcha e carcere dimissus, maternis in ædibus *Poseos* paululum a tot ærumnis recreabatur, cùm *Photius* nondum se tutum existimans, nec firmiter in Sede collocatum, quam tyrannicè invaserat, suggessit Imperatori, operæ pretium esse ut *Ignatius* ad Basilicam Apostolorum reductus, exauctorationem ipse suam publicè ex ambone legeret, sibique ipsi anathema diceret. Nec id ipsi & crudeli *Bardæ* visum satis. De eruendis ipsi oculis, manibusque præcidendis consilium ineunt, ne in Sedem regredi valeat. Quamobrem ipsa die Pentecostes, missa militum manu ædes ejus obsident. Vir Sanctus servili sordidaque veste indutus, geminas sportas e pertica suspensas humeris gestans, quo faciliùs Custodes deluderet, uno *Cypriano* discipulo suo comite, vix evasit: & Proconesum, aliasque Propontidis Insulas, desertaque loca pererrabat, victum a piis emendicans. Missus *Oryphus* cum sex Cursoribus, ad loca maritima cunctasque Insulas *Ignatium* quæsituris: quibus in mandatis datum, ut quocumque deprehensum loco, velut Imperii perturbatorem e medio tollerent. Sed ipsum tuitus Deus est, quominùs in manus eorum incideret, tantique facinoris in Antistitem innoxium admissi pœnas repetens, Constantinopolitanum urbem terribili terræ motu, solidis diebus quadraginta, afflixit. His veluti cæli irati minis ad mansuetudinem nonnihil inclinati Principes *Michaël* Imperator & *Bardas*, *Ignatio* potestatem fecere ad Monasterium redeundi suum, ac ibi quietè degendi; qui nuntius ubi ad ipsum pervenit, *Petronæ* Patritio Imperatoris avunculo se manifestum fecit. Ille torquem auream Imperatoris Viro Sanctissimo tradidit ceu securitatis pignus: quam appendens collo *Ignatius* ad *Bardam* accessit. Cui ille: *Quid, fugitivi more ex loco in locum profugus oberras?* Respondit *Ignatius*, Se Christi præceptum secutum: dicentis: *Si persequentur vos in una civitate, fugite in aliam* *, Victus itaque ejus innocentia & virtute *Bardas*, liberum in Monasterium abire permisit; statimque desiit terræ motus. Constant ista ex *Niceta*, in *Vita S. Ignatii*, ex Libello *Ignatii* nomine scripto a *Theognosto*, & *Nicolao* I. cunctisque Occidentalis Ecclesiæ Episcopis oblato, ex Epistolis *Nicolai Primi* 7. 8. & 9. & ex *Anastasio Bibliothecario*, in Præfatione Synodi VIII.

* *Matth. 10.*

Sed ad Latrocinalem Synodum redeamus. Exauctorato præter jus & fas omne *Ignatio*, habita est pro imaginum cultu Actio altera. Unde hanc Synodum Græci *Primam & Secundam Constantinopolitanam* vocarunt, ut apud *Balsamonem* videre est. Ut verò non fidei solùm, sed & Disciplinæ Ecclesiasticæ consuluisse *Photius* videretur, septemdecim Canones in ea condi curavit, quos inseruit *Nono Canoni*, quod ibidem meditatus est.

§. V.

Canones in Pseudo-Synodo Constantinopolitana Prima & Secunda conditi.

Canon primus perstringit Monasteriorum Fundatores, qui eorum dominos etiam post consecrationem se inscribebant; utque huic abusui medeatur, cuiquam nefas esse sancit Monasterium absque licentia Episcopi ædificare. Jubet novi Monasterii dotem, bonaque omnia in Brevi inscribi, & in scriniis Episcopatus Breve hujusmodi reponi. Potestatem adimit Fundatori *seipsum, vel alium pro se constituendi* Monasterii *Præfectum*. Hypocritas quosdam ferit *Canon secundus*, qui Monasticam vestem assumebant non ut Deo purè servirent, sed ut, propter habitûs honestatem, pietatis opinionem consequerentur: & in propriis ædibus arbitrio suo vivebant. Huic malo út eat obviam, statuit Monastico habitu induendum esse neminem nisi ab eo qui Monasterio præest, qui eum ad obedientiam suscipere debet. Depositione decernit multandum, qui aliquem contra Canonem tondere præsumpserit: eum verò qui tonsus est in Monasterii subjectionem tradendum, ubi voluerit Episcopus. *Canon tertius* segregandos a Communione statuit Monasteriorum Præfectos qui Monachos transfugas & apostatas diligenter non requirunt, & invitos non recipiunt, nec emendant. *Canon quartus*, quod grassante Iconomachorum hæresi necessitas suaserat, ut Monachi in alia Monasteria, vel sæculares etiam domos se reciperent; tunc autem sola fiebat plerùmque dissoluta Monachorum licentia, prohibet sub pœna segregationis, & Monacho, & ei qui ipsum susceperit. Episcopis tamen licere declarat, Monachum, cujus pietatem perspectam habuerint, in aliud Monasterium, ad ejus constitutionem, regimen, reformationem, quin etiam & in domum sæcularem traducere, ad eorum qui inhabitant, salutem. Rationem affert Balsamon:

Qui

Qui enim secundùm Deum conversatur, a loco non lædetur: sed & eis qui unà sunt admodum prodesit. Secundùm hanc disciplinam *Lucam* Patriarcham permisisse narrat *Macario* Hierosolymitano Monacho & Sacerdoti cum *Michaële Agiotheodorito*, Supremo Logotheta Cursus, perpetuò versari, & Scribæ officio fungi. *Canon quintus* triennio solido probari jubet eos qui in Monasteria recipi volunt, antequam Angelico habitu induantur. Ob morbum periculosum probationis tempora contrahi permittit. Necnon in gratiam eorum qui Vitam Monasticam in habitu sæculari, propriis in ædibus ducunt: quibus sex probationis menses sufficiunt. Hanc legem de probatione per triennium iis solùm positam interpretatur *Balsamon*, qui ignoti sunt, & de quibus dubitatur an alicui fortunæ sint obnoxii. *Canon sextus* Monachos & Moniales nihil proprium habere debere statuit; nec posse de rebus suis ullo pacto disponere, ubi vitam amplexi fuerint Monasticam. *Canon septimus* vetat ne Episcopi nova Monasteria ad Episcopatuum suorum perniciem construant. Si fecerint, ad Episcopale dominium redigentur. Sed si nullum Episcopatui creetur incommodum novi Monasterii constructione, censet illam non prohiberi hoc Canone *Balsamon*, cùm Photius ipse *Emanuëlis* Monasterium a fundamentis erexerit, & alii Patriarchæ quos cum laude commemorat, nova etiam Monasteria excitarint. *Canon octavus* eos qui eunuchos faciunt, aut fieri jubent, nisi cogente morbo, Sacerdotes quidem deponit; Laïcos verò a Communione segregat. *Canon nonus* depositionis pœnam incurrere declarat Sacerdotes, qui per se, vel per alios, quempiam verberant: cum doctrinis & admonitionibus, quandoque etiam pœnis Canonicis, in delinquentes animadvertere Sacerdos debeat, non flagellis & verberibus in hominum corpora insultare. Contumaces tamen ad Magistratus deferri permittit ut coërceantur, juxta Canones Antiochenæ Synodi. Pœnam Canonis non incurrere Præceptores, qui discipulos eruditionis gratia verberant, notat *Balsamon*, nisi cùm ira percutiunt, aut baculo quo cædes fieri posset. *Canon decimus* depositione multat eum, qui vasa sacra, aut ornamenta Ecclesiastica rapuerit, aut ad profanos usus converterit. *Canon undecimus* Presbyteros vel Diaconos, cæterosque Clericos, qui sæculares Magistratus, vel curas suscipiunt, depositione ac expulsione ex Clero plectendos statuit, secundùm antiquos Canones. *Duodecimus* deponi jubet eos qui celebrant, vel baptizant in Oratoriis præter Episcoporum voluntatem, secundùm Canonem 31. Trullanæ Synodi. *Canon decimus-tertius* statuit Sacerdotes & Diaconos esse deponendos, qui ausi fuerint ab Episcopi sui Communione recedere, ante Synodalem cognitionem, & perfectam ejus condemnationem. Inferiores Clericos qui Schismaticis hujusmodi adhærent, removet ab honore; Monachos & Laïcos a Communione segregat. *Decimus-quartus* eamdem pœnam decernit in Episcopum, qui se a Metropolitani sui Communione subduxerit, ante Synodi judicium. *Decimus-quintus* eidem pœnæ subjicit multò magis Presbyteros, Episcopos, & Metropolitanos ipsos, qui se a Patriarchæ Communione abstraxerint, nisi palam hæresim doceret. Hunc Canonem *Photius* condidit, ut rebus suis consuleret, atque in eos agere secundùm Canones videretur, qui Communionem ipsius repudiabant. *Decimus-sextus* vetat ne viventi Episcopo alter superordinetur, nisi sponte cesserit aut canonicè fuerit depositus. Statuit insuper ut qui nec cedere vult, nec gregem pascere, & ultra sex menses manet extra Diœcesim, nec Regiis, nec Patriarchæ sui mandatis, neque gravi morbo detentus, ab Episcopatus dignitate & honore penitus amoveatur. *Canon decimus-septimus* prohibet ne ullus Laïcus aut Monachus repente ad Episcopalem Dignitatem deinceps promoveatur, nisi per omnes gradus processerit, in unoquoque Ordine tempus præstitutum adimplens. Hoc etiam Canone rebus suis consultum voluit *Photius*. Cùm enim violatas Ecclesiæ Leges in ejus Ordinatione optimi quique quererentur, quod ex Laïco Episcopus subitò inauguratus esset, voluit ipsorum pro Disciplina Ecclesiastica studio facere satis, decernendo ut in posterum id non fieret: & declarando Ecclesiæ Legem non esse paucorum exempla, qui propter eximias dotes, exigente necessitate, statim Episcopali honore digni habiti sunt. Quod innuit, ut Ordinationem suam *Nectarii*, *S. Ambrosii*, *Tharasii*, & *Nicephori* exemplis tueretur, qui ex Laïcorum Ordine ad Episcopatum assumpti fuerant.

§. VI.

Nicolaus I. Photianam Synodum in irritum mittit, restituit Ignatium, damnat Legatos prævaricatores.

Antequam Ignatius bajuli habitu Constantinopoli fugeret, *Theognostus* Archimandrita Libellum Ignatii nomine scripserat ad *Nicolaum* Pontificem Maximum, quo suas omnes suorumque calamitates, & *Photii* tyrannidem, Sanctus Patriarcha Vicario Christi exponebat, ejusque se appellasse significabat Judicium. Romani Pontificis Primatum vel ipsa Libelli inscriptio egregiè probat. Sic enim habet: *Ignatius tyrannide oppressus, &c. Sanctissimo Domino nostro & Beatissimo Præsidi, cunctarum Sedium Patriarcha, S. Petri Principis Apostolorum Successori, Oecumenico Papæ Nicolao, Episcopisque illius Sanctissimis, & Sapientissimæ Ecclesiæ Romanæ universæ, &c.* Sic desinit Libellus; *Tu Sanctissime Domine, ostende in me viscera miserationum, & cum magno Apostolo & ipse dicas: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Intuere majores tuos Patriarchas, Fabianum, Julium, Innocentium, Leonem, & omnes denique qui pro fide & veritate viriliter decertarunt: illosque æmulare, & vindex pro nobis tam indigna passis exurge.* Hunc Libellum *Theognostus* veste mutatâ, clam Romam properans, *Nicolao* Papæ obtulit, ipsique causam omnem *Ignatii*, & Synodi Latrocinalis gesta exposuit.

Interea Legati prævaricatores *Rhodoaldus* & *Zacharias*, muneribus onusti, Romam rediere. Profectus est statim post eos *Leo* Imperatori a Secretis, ejusque ad *Nicolaum* Pontificem Orator, Principis, *Photiique* literas deferens. Nil aliud renuntiavere Legati, nisi depositum *Ignatium*, & *Photium* in Sede Constantinopolitana firmatum. Imperatoris Orator duo volumina Summo Pontifici obtulit; quorum unum depositionis *Ignatii Gesta* continebat; alterum Acta de sanctis Imaginibus complectebatur, quibus cognovit prudentissimus Pontifex Epistolas suas nedum non fuisse perlectas in Conventu Constantinopolitano, sed fœdè interpolatas fuisse; nullam Apostolicorum rationem habitam mandatorum: Legatos suos in contrarium vertisse omnia quæ ipsis fuerant imperata, cum *Photio* communicasse, *Ignatii* exauctorationem suffragiis suis confirmasse. Obtulit, præterea idem *Leo Michaëlis* Imperatoris Orator ipsius literas *Nicolao* Papæ, quibus ipsum rogabat, ut *Ignatii* depositioni, & *Photii* confirmationi subscriberet. Tradidit & *Photii* literas * elegantissimas illas quidem, & specie tenus Caritatem spirantes, atque

* *Eas ex Codice Columnensi descriptas exhibet Baronius tom. 10. ad ann. 861.*

que ad persuadendum aptissimas. Se invitum ac reluctantem in Sede Patriarchica fuisse collocatum mentitur: inaugurationem suam Nectarii, S. Ambrosii, Tharasii, & Nicephori tuetur exemplis. Canonum executionem in posterum curandam spondet, cavendumque ne ex Monachis aut Laïcis Episcopi subitò fiant, quod & ipse condito Canone in Synodo prohibuit: sed quod gestum est mitti in irritum non posse absque contumeliâ Patrum. Sortem suam ob tremendum Pastoralis oneris pondus lugere se simulat hypocrita. Usurpationem Ordinationum ad Apostolicam Sedem pertinentium, in Illyrico & Sicilia, factam ab Episcopis Constantinopolitanis excusat; quòd jura Ecclesiastica, maximè quæ de regionibus sunt & finibus, soleant cum Reipublicæ Potestate ac administratione mutari. Synodicam sententiam, quâ Schismatici compressi sunt (ita *S. Ignatium*, & cum eo communicantes vocat) docet a Legatis Apostolicis confirmatam. Editos præterea Canones, quibus Ecclesiæ pax & disciplina sancita est. Multò plures secundùm Romanæ Ecclesiæ disciplinam se cum Patribus conditurum fuisse, nisi Imperator intercessisset. Pontifici ingratam esse non debere suam Ordinationem ait, quamvis sit ex Laïcis assumptus: cùm Canones quibus Laïcorum subitæ Promotiones ad Episcopatum vetantur, non fuerint in Ecclesia Græca tam scrupulosa religione observati. Meræ Disciplinæ & Politiæ Ecclesiasticæ caput esse, propter quod Pontifex Maximus nullum aliis Ecclesiis facessere negocium debeat: cùm varia sit Ecclesiarum Disciplina, diversæque observantiæ. Sic Græcos non jejunare Sabbatho, Romanos jejunare: Presbyteros Græcos ductis ante Ordinationem conjugibus uti; Latinis impositam continentiæ legem. In aliquibus Ecclesiis Monachos ad Episcopatum assumptos Monasticam vestem deponere, non in aliis. *Ita*, inquit, *ubi nulla est prævaricatio fidei, nec communis & Catholici Decreti eversio; cùm alii apud alios mores & leges custodiantur, nec custodes injustè agere, nec eos qui non acceperunt, contra legem facere, is qui rectè judicare norit, definiat.* Demum Pontificem rogat ne eos suscipiat, qui sine commendatitiis literis Romam ex Oriente proficiscuntur. Id enim esse contra Canones, quos maximè decet eum observare, cui inter Præsules *Primatus obtigit*. Angebat scilicet *Photium* plurium, ex iis qui ipsius Communionem repudiabant, & legitimo Patriarchæ adhærebant *Ignatio*, ad Romanam Sedem confugium: quòd nequitiam suam, fraudes, tyrannidem Vicario Christi ab his revelandas certò sciret.

Illudere alteri facilè potuissent harum literarum præstigiæ; sed *Nicolao* perspicacissimo Pontifici, & Sancti Spiritus lumine speciatim afflato illudere non potuere. Convocatâ enim totâ Ecclesia, sive Episcopis qui Romæ tunc aderant, & Clero, præsente Imperatoris Oratore *Leone*, palam contestatus est, numquam se pro dejectione *Ignatii*, vel consecratione *Photii* misisse, numquam missurum esse. Numquam se depositioni *Ignatii*, & promotioni *Photii* consensisse, aut aliquando consensurum. Mox *Zacharias* Legatus, prævaricationem confessus, depositus est; causâ *Rhadoaldi*, qui moras in Galliis trahebat, alteri Synodo reservatâ. Id constat ex Epistolis *Nicolai I. VII. X. & XIII.* Post hæc Oratorem *Leonem* remisit cum literis ad Imperatorem, & ad *Photium*. In Epistolâ ad *Michaëlem* Imperatorem quæ est V. inter *Nicolai I.* Epistolas, significat se nullatenus *Photium* recipere, vel *Ignatium* Patriarcham damnare. Evidens esse *Ignatium* ex invidia damnatum: siquidem hæc duo inter se pugnant, quòd justè damnatus sit ut Constantinopolitanæ Sedis invasor, vel ut alicuius criminis opinione notatus, & quòd annos duodecim Regiæ Urbis Sacris innocuè præfuerit, ut Synodi ejus tempore celebratæ, & Epistolæ ejusdem Imperatoris, quas præ manibus habet ipse Pontifex, testantur. *Photii* Ordinationi non suffragari ostendit exempla Nectarii & Ambrosii. Hortatur, imò Auctoritate Apostolica jubet, ut Schismaticos coërceat, nihilque contra Canones inconsultâ Romana Ecclesia permittat perpetrari. De suarum literarum interpolatione queritur. Solo se Religionis & Ecclesiasticæ Disciplinæ studio agere contestatur hac in causa.

Cum Photio verò ceu cum Laïco agit. Epistolam* ad ipsum datam inscribit: *Prudentissimo Viro Photio;* multa præmittit de Sedis Apostolicæ Auctoritate, & Primatu, quem *Photius* ipse agnoscebat. *Et quia*, inquit *universitas credentium ab hac Sancta Romana Ecclesia, quæ caput omnium est Ecclesiarum, doctrinam exquirit, integritatem fidei deposcit, criminum solutionem, qui digni sunt, & gratia Dei redempti exorant: oportet nos, quibus commissa est, solicitos esse, &c.* Et infra: *Constat sanctam Romanam Ecclesiam per B. Petrum Principem Apostolorum, qui Dominico ore Primatum Ecclesiarum suscipere meruit, omnium Ecclesiarum caput esse, & ab ea rectitudinem atque ordinem in cunctis utilitatibus & Ecclesiasticis Institutionibus, quas secundùm Canonicas & Synodicas, Sanctorumque Patrum sanctiones, inviolabiliter atque irrefragabiliter retineret, exquirere ac sectari. Et ideo consequens est, ut quod ab hujus Sedis Rectoribus plena Auctoritate sancitur, nullius consuetudinis præpediente occasione, proprias tantùm sequendo voluntates, removeatur, sed firmiùs atque inconcussè teneatur.* Photium deinde perstringit, quòd ex Laïcorum ordine, sine canonica approbatione ad Patriarchatus dignitatem subitò transcendere contra Patrum Decreta non recusaverit, sed temerè ad tanti honoris culmen ascenderit. Frustra illum Nectarii, S. Ambrosii, Tharasii exemplis se tueri: quia propter necessitatem & inopiam Clericorum *Nectarius*; propter miraculorum signa *Ambrosius*: propter Ecclesiastica dogmata, & Iconomachorum expugnationem *Tharasius*, ad Ecclesiarum regimen promoti sunt: ipse verò *Photius* non solùm nullâ Ecclesiæ necessitate, nullâ Dei vocatione ad Sedem Constantinopolitanam subitò transvolavit: sed vivente viro & incolumi, Ecclesiam illam ut mœcus surripuit, & invasit. Tum ad alias *Photii* excusationes respondet *Nicolaus I.* Scripserat *Photius* Canones & Decretales Pontificum Epistolas, quibus repentina Laïcorum inauguratio prohibetur, in Oriente non haberi, vel receptas non esse. Id vix credi posse reponit Nicolaus. *Quòd verò dicitis neque Sardicense Concilium, neque Decretalia vos habere, Sanctorum Pontificum, vel recipere, non facilè nobis facultas credendi tribuitur: maximè cum Sardicense Concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis Ecclesia recipit; qua ratione convenit ut hoc Sancta Constantinopolitana Ecclesia abjiceret, &, ut dignum est, non retineret? Decretalia autem quæ a Sanctis Pontificibus Primæ Sedis Romanæ Ecclesiæ sunt instituta, cujus Auctoritate atque sanctione omnes Synodi roborantur & stabilitatem sumunt, cur vos non habere, vel observare dicitis, nisi quia vestræ Ordinationi contradicunt, & ex laïco subitò ad culmen Patriarchatus transvolare resistunt? Contra illud Apostolicum:* * *Nemini citò manus imposueris. Quòd si ea non habetis, de neglectu atque incuria estis arguendi: si habetis, & non observatis, de temeritate estis corripiendi atque increpandi.* Photius varias Ecclesiæ consuetudines præscripserat. Nicolaus reponit: *Si illis Canonica non obsistit Auctoritas, pro*

qua

* *Inter Epistolas Nicolai I. ordine VI. Sedis Apostolicæ & Romani Pontificis Auctoritas & Primatus.*

* I. Timoth.

quæ eis obviare debeamus, nil judicamus, vel eis resistimus: Tamen cavere volumus ne hæc vestra consuetudo, quæ omnium SS. Patrum promulgatione convincitur, ut ex laico non subitò ordinetur Episcopus, vires accipiat. Significat Romanam Ecclesiam *Ignatium* pro deposito non habere, nisi canonicè & justè damnetur, nec ipsum *Photium* ceu Patriarcham recipere: Demum de vi Legatis Sedis Apostolicæ illatâ, & de *Photii* fraude graviter conqueritur. Data est hæc Epistola die 18. Martii anno 862. Eadem die data ad omnes Patriarchas, Metropolitas & Episcopos Orientis Epistola, ipsis prohibuit ne cum *Photio* ceu Patriarcha communicarent. *Sanctitati vestræ*, inquit, *qui Catholicas Alexandrinorum, Antiochenorum, vel Hierosolymorum gubernatis Ecclesias, seu cunctis Orientalibus Metropolitis, atque Episcopis significamus, quoniam Sedes Apostolica nullo pacto venerabilem Ignatium Patriarcham dignitatis propriæ Privilegio nudari tam improvidè patitur: sed magis repulso a Sancta Catholica & Apostolica Ecclesia sacro viscere Pervasore conjugis, ut ita dixerimus, viri viventis scelestissimo Photio, Sanctissimum Patriarcham Ignatium in sui Sacerdotii dignitate manere, sicut olim decreverit; iterum quoque Canonico ac legali examine judicat & decernit. Et ut vos hujus Sedis Privilegium rite servantes, pari religione Catholici, pari etiam nobiscum super venerabilis Ignatii Patriarchæ Sacerdotii recuperatione, & Photii pervasoris expulsione eadem sentiatis, Apostolica Auctoritate vobis injungimus atque jubemus.*

** Nicolaus I. Epistolâ IV.*

** Nicolaus I. Epist. VIII.*

His commotus *Michaël* Imperator statim post reditum *Leonis*, alium Oratorem ad *Nicolaum* Pontificem misit. *Michaëlem* Protospatharium cum Epistolâ contumeliosâ, quâ ipsum urgebat ut sententiam mutaret. Invictus Pontifex nihil de constantia Apostolica remittens, nihil de Ecclesiasticæ disciplinæ studio gravissimas ad Imperatorem literas scripsit, quibus ipsum ad justitiæ tramitem revocaret. His illum primò reprehendit de injuriosa Epistolâ. Sacerdotibus honorem impendendum docet Scripturæ Sacræ verbis & Constantini Magni exemplo. Priscorum Imperatorum erga Romanos Pontifices observantiam commemorat, ut petulantem Principem refellat, exprobrantem, quòd a Sextæ Synodi temporibus Imperatorum nemo Sedem Romanam tam honorificis Legationibus adiisset. Pro lingua Latina quam ille *Barbaram* & *Scythicam* vocaverat Apologiam scribit. Ridiculum esse ait ut Romanorum appellentur Imperatores, qui linguam non novere Romanam. In Constantinopolitana Ecclesia Epistolam & Evangelium Latinè primùm, deinde Græcè, in stationibus legi solitam. Quamobrem idioma ipsius Orientalis Ecclesiæ usu consecratum, perperam *Barbarum* appellari.

Rationes nullitatis in Ignatii depositione.

Mox depositionem Ignatii nullam fuisse ostendit, multiplexque nullitatis caput allegat: Quòd scilicet omnes, qui contra ipsum convenerunt, aut suspecti & inimici ejus erant, aut excommunicati, aut depositi aut ipsius subditi, aut certè inferioris dignitatis. Suspectos & inimicos Judices esse non posse, probat 1. Ex Canone 6. Concilii Constantinopolitani, qui licèt in Ecclesia Romana nullus sit, habetur tamen apud Græcos. 2. Ex causa *Athanasii* Parrhenorum Episcopi, qui a Patriarcha suo canonicè depositus, cùm inimicitias in Judice causaretur, a sancta Synodo Calchedonensi ad aliud Judicium reservatus est, Decretaque ipsi restitutio Sedis, nisi denuo instaurata lite, convinceretur. *Quantò magis*, inquit, *Ignatius, qui non a Patriarcha, sed ipse potius existens Patriarcha, minimè debuit Ecclesia propriâ inimicis & suspectis Judicibus decernentibus expoliari?* 3. Id probat ex *Gelasii* Commonitorio ad *Faustum*, ita scribentis: *Quæro tamen ab his judicium quod prætendunt, ubinam possit agitari, an apud ipsos, ut iidem sint inimici, & testes, & Judices? Sed & tali Judicio nec humana debent committi negotia, quantò minùs Divina & Ecclesiastica?* 4. Id probat ex *Justiniani* Cod. De Judiciis L. *Apertissimè*, ita sanciente. *Liceat ei qui suspectum Judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare.* Id denique probat exemplis SS. *Athanasii* & *Joannis Chrysostomi*, qui inimicorum Judicia declinarunt.

Aggreditur deinde alterum nullitatis caput, quòd scilicet depositi, & anathemati obnoxii essent, qui adversùs *Ignatium* sententiam tulerunt, aut dixere testimonium. Admitti verò non debere ad judicia, accusationes, & testimonia hujusmodi viros, probat 1. Ex laudato Canone Concilii Constantinopolitani apud Græcos recepto. 2. Ex *Celestino I.* Epistolâ 6. ad Episcopos Orientales, dicente: *Non poterat quemquam ejus removere sententia qui se jam præbuerat ipse removendum.* 3. Id probat argumento a minori. *Miramur*, inquit, *quomodo excommunicati ad judicandum recepti sint, cum secundùm Apostolicos Canones, sine commendatitiis literis in Communione sola recipi prohibeantur. Absurdum etenim est, ut cui non licet etiam cum minimis, juxta sacras Regulas communicare, liceat penes vos etiam de Majoribus judicare.* Ex his sequebatur manifestè irritam esse *Ignatii* depositionem, quæ a *Gregorio Syracusano*, *Eulampio*, *Petro*, & aliis jure merito depositis, & anathemate damnatis, sancita esset.

Tertium subinde nullitatis caput discutit, ostenditque Prælatum a subditis, Superiorem ab inferioribus judicari non posse. Id probat ex *S. Gregorio p.3. Pastoralis C.5.* 2. Ex vulgato *Sixti Tertii* facto, qui *Euphemium* Episcopum ob id unum damnasse fertur, quòd *Polychronium* Hierosolymitanum Pontificem suum accusasset. * 2. Id probat ex Epistolâ Pelagii Papæ ad Regem Francorum, quâ conquestus est de vocatione *Sapaudi* Arelatensis Episcopi & Galliarum Primatis, ad alterius Episcopi tribunal, Regio mandato. 3. Id probat ex S. Gregorio Magno, *Lib.2. Epistolâ 29. Indict.11.* ad Clerum Mediolanensem datâ: *Judicari namque* inquit, *a vobis ultra non debet semel Prælatus; sed tantò nunc subtiliter judicandus est quantò postmodum judicandus non est.* 4. Ex Epistolâ Ephesinæ Synodi ad *Celestinum I.* in qua *Joannes Antiochenus*, ad correctionem usque damnatus legitur, quia *Cyrillum* Alexandrinæ, id est, Secundæ Sedis Episcopum irregulariter damnare præsumpsit. *Si enim*, inquit, *data fuerit volentibus licentia & majores injuriis Sedes afficere, & contra eas in quibus non habent Potestatem contra leges sic & contra Canones, proferre Sententias, ibunt ad ultimam confusionem Ecclesiæ res.* 5. Id probat ex Concilio Calchedonensi, in quo *Dioscorus* Alexandrinus Patriarcha absque ulla spe restitutionis damnatus est, quòd excommunicationem in *S. Leonem* Pontificem Maximum tulisset. 6. Id probat ex Concilio Romano in causa *Symmachi* Pontificis Maximi congregato, cujus Judicium Patres Deo reservarunt. Concilii Sinuessani, & Synodi Romanæ sub Sylvestro, pseudepigraphorum monumentorum Auctoritatem etiam allegat.

** Acta illa damnationis Polychronii Pseudepigrapha videri monuimus in Synopsi Hist. Eccles. V. Sæculi, Cap. 1. Paragr. 6.*

Quartum postea nullitatis caput persequitur, quòd scilicet inconsulta Sede Apostolica depositus fuerit, *Ignatius*: cum numquam, aut certè vix aliquis Constantinopolitanorum Antistitum sine consensu Romani Pontificis exauctoratus reperiatur. Quod Maximi, Nestorii, Acacii, Anthimi, Sergii, Pyrrhi, Pauli, & Petri probat exemplis. Acephalum itaque fuisse illud Concilium colligit

in

in quo damnatus est *Ignatius* non expectatâ Sedis Apostolicæ Sententiâ. Ad hæc Imperatorem redarguit, quòd præter jus fasque Synodo adfuerit in causa *Ignatii* congregatæ Officium Sacerdotale usurpans. *Ubinam legistis*, inquit, *Imperatores Antecessores vestros in Synodalibus Conventibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est quæ universalis est, quæ omnium communis est, quæ non solùm ad Clericos, verùm etiam ad laïcos, & ad omnes omnino pertinet Christianos? Vos autem non solùm Synodo in causa Sacerdotis collectæ interfuistis; verùm etiam numerosa sæcularium millia ad videndum ejus opprobrium aggregastis; &c.* Addit nullum esse Concilium nisi Romanæ Ecclesiæ Auctoritate firmetur. Unde *quædam Concilia, quia consensum Romani Pontificis non habuerunt, valetudinem perdiderunt*. Quod Ephesini Latrocinii & Synodi Constantinopoli, contra imagines celebratæ exemplis confirmat. De Romanæ Ecclesiæ Privilegiis multa subjungit sanè magnifica. *Ecclesiæ*, inquit, *Romanæ Privilegia, Christi ore in Beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & a sanctis universalibus Synodis celebrata: atque a cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: Quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus...... Privilegia, inquam, istius Sedis, vel Ecclesiæ perpetua sunt, divinitus radicata atque plantata sunt: impingi possunt, transferri non possunt: trahi possunt, evelli non possunt ... Ista igitur Privilegia huic Sanctæ Ecclesiæ a Christo donata, a Synodis non donata, sed jam solummodo celebrata & venerata... Nos compellunt omnium habere solicitudinem Ecclesiarum Dei.* Denique se de persona *Ignatii* atque *Photii* nihil mitius posse decernere significat, quàm ut uterque Romam veniat, ut examen causæ renovetur. *Quoniam, cùm secundùm Canones, ubi est major Auctoritas, Judicium inferiorum sit deferendum, ad dissolvendum scilicet vel ad roborandum: patet profectò Sedis Apostolicæ, cujus Auctoritate major non est, Judicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de ejus liceat judicare Judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerunt, ab illâ autem nemo sit appellare permissus*: Quod *Bonifacii II.* in Epistolâ ad *Rufum* Thessalonicensem, & *Gelasii* in Commonitorio ad *Faustum* Magistrum, Auctoritate confirmat. Consentaneum autem esse Canonibus ostendit, ut *Ignatius* & *Photius* Romam vocentur causam dicturi: Quod probat ex facto *Julii Primi* in causa *S. Athanasii*, quem nec non & Eusebianos, qui eum damnaverant, Romam ad Judicium regulariter evocavit. Cùm hanc Epistolam scripsit *Nicolaus I. Theognostus* Archimandrita jam Romæ versabatur, Pontificemque de tota serie causæ *Ignatii*, & *Photii* certiorem fecerat, tradito ipsi *Ignatii* Libello: illiusque præsentiam Romæ rebus suis adeo incommodam censebat *Photius*, ut eo suggerente *Michaël* Imperator a Pontifice Maximo postulaverit, ut *Theognostum* Constantinopolim remitteret. Scilicet suspicabatur ab ipso incitatum *Nicolaum* Synodum Romæ celebrasse contra *Photium* anno Christi octingentesimo sexagesimo-tertio:

Romana Ecclesia Privilegia Christi ore firmata.

Photius a Nicolao I. in Synodo Romana damnatur.

Hac in Synodo lata damnationis sententia est in *Photium*, quâ omni Sacerdotali honore & nomine exutus est, eique sub anathemate, quo nonnisi in mortis articulo solvi posset, interdictum, ne sacris ultra se Ministeriis ingereret, aut *Ignatium* legitimum Patriarcham perturbaret. *Sit Dei omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Principum Petri & Pauli, & omnium simul Sanctorum, atque venerandorum sex Universalium Conciliorum Auctoritate, necnon & Spiritus Sancti per nos Judicio, omni Sacerdotali honore & nomine alienus: & omni Clericatûs Officio prorsus exutus, &c.* Multiplex depositionis ratio allegatur. Prima quòd ex Schismaticis & laïcis ordinatus esset. 2. Quòd in viventis innoxiique *Ignatii* Sedem, velut adulter, irrupisset. 3. Quòd ordinatus esset a *Gregorio Syracusano* Episcopo damnato & exauctorato. 4. Quòd sese depositorum & excommunicatorum communione & familiaritate fœdasset. 5. Quòd contra fidem datam, quâ nimirum pollicitus fuerat se adversùs Patriarcham *Ignatium* nihil moliturum, convocatô perditorum Episcoporum Concilio, Sententiam depositionis & anathematis in illum pronuntiare ausus esset. 6. Quòd Sedis Apostolicæ Legatos a mandatis Romani Pontificis avertere præsumpsisset, *Acacium* imitatus, eosque pertraxisset ad Schismaticorum Communionem, contemptâ Legationis majestate, quæ vel ipsis Gentilibus sacra fuisset. 7. Quòd *Ignatium*, & ejus fautores immani persecutione vexasset, nec vexare desineret.

Multiplex ratio depositionis Photii.

In hac etiam Synodo iterum damnatus est *Gregorius* Syracusanus, *Photii* Ordinator, Schismaticus, & dudum depositus a *Benedicto III.* Pontifice Maximo: & omni Sacerdotali Ministerio ita exutus est, ut ei spes restitutionis, aut satisfactionis locus in qualibet Synodo interclusus sit: eique denuntiatum anathema, si munia Sacerdotis aliqua obiret, vel contra *Ignatium* turbas excitare pergeret. Tertiò, omni Clericali Officio hâc in Synodo privati sunt, qui a *Photio* fuerant ordinati: Quia manifestum erat eos in omnibus Consecratoris sui pravitatibus consensisse, atque post invasionem communicasse. Quartò, pristinum in gradum restitutus est *Ignatius*: imò nusquam fuisse depositum, vel anathematizatum; sed Imperiali potentiâ, absque ullâ Canonica Auctoritate Ecclesia pulsum, pronuntiatum est. Quintò, in gradus etiam Sedesque suas restituti sunt, qui in odium *Ignatii* fuerant depositi, & in exilium amandati. Sextò, sacrarum imaginum veneratio contra Iconomachos confirmata est. Septimò, *Rhadoaldi* prævaricatoris & contumacis Legati, qui Synodi examen fugerat, conclamata damnatio est: Ista constant ex Epistolâ VII. *Nicolai I.* ad *Michaëlem* Imperatorem datâ, & ex Epistolâ 70. ad *Hincmarum* & Gallicanos Episcopos.

§. VII.

Photius congregatâ Synodo, Nicolaum I. Romanum Pontificem excommunicat: Literas Encyclicas contra Romanam Ecclesiam scribit: alterâ Synodo convocatâ, Schisma confirmat.

PHotius de his quæ in Synodo Romana contra ipsum decreta fuerant, certior factus, actusque in rabiem quòd plebs fidelis ab ejus communione turmatim discederet, diram persecutionem in Catholicos Ignatianæ & Romanæ Communionis excitavit. Quin etiam eò prorupit audaciæ, ut congregato Conciliabulo, cujus se *Michaël* Imperator Præsidem gessit, subornatis Impostoribus, qui se Vicarios ac Legatos Orientalium Patriarcharum mentiti sunt, accusatoribus, testibusque pecuniâ redemptis, conficta crimina Sanctissimo Papæ *Nicolao* impegerit, eumque anathemate, proh scelus! damnaverit. Tam sacrilegæ temeritati, tam impudenti facinori cuncti refragati sunt, quibus aliquis Numinis timor adhuc inerat: unus tantùm & viginti Præsules, qui Ecclesiæ ordinem a Christo institutum, animarum-

que

quæ suarum salutem fortunæ suæ postponebant, quam e *Photii* fortuna suspendebant totam, ausum insolentem comprobarunt, & damnationi Pontificis Maximi subscripsere. Conclamarunt cæteri, *Non esse justum in summum & Primum Pontificem, præcipuè ab inferiori quomodolibet Sententiam proferri*. Quamobrem nequissimus Photius Conciliabulo suo majoris Auctoritatis speciem addere volens, quò incautis imponeret, conscripto Codici, calumniis adversùs Romanum Pontificem scatenti, mille circiter Episcoporum ementitas subscriptiones interseruit. Cæterùm, quem ut *Novum Dioscorum*, & *Antichristi Præcursorem* pene omnes Catholici execrabantur, non pauci deinde secuti sunt, malis ejus artibus in partes tracti. Edictum nempe obtinuit ab Imperatore, quo vetitum erat, ne quis eleemosynas suas erogaret, aut pia legata dispensaret, nisi per *Photii* manus, quem testamentorum omnium velut generalem executorem constituit. Prima hæc fraus fuit, quâ sibi devincire studuit populum opinione munificentiæ ex alienarum opum erogatione facilè partâ, & necessitate cùm ipso communicandi vel in ipso mortis articulo, nisi testamenta sua irrita esse vellent. Præterea omnes quibus cum ipso res erat, cogebat scripto polliceri se ejus doctrinæ & partibus perpetuò adhæsuros. Id testatur *Anastasius Bibliothecarius*, in Præfatione VIII. Synodi. Aliud de *Photio* idem Auctor commemorat, (quod cùm ad ejus ingenium & indolem dignoscendam non parum conferat, minimè a nobis ommittendum est:) Illum scilicet ante annos aliquot docuisse palam, duas unicuique homini inesse animas. Quem ob errorem cum a *Constantino* Philosopho reprehenderetur, se absurdam opinionem docuisse respondit, non eo animo ut quemquam in errorem abduceret, sed ut exploraret quomodo se gesturus esset *Ignatius*, si ejus temporibus hæresis aliqua, syllogismis Philosophorum obstetricantibus, in lucem emergeret.

Photii fraudes.

Photio novos ad Schisma conflandum animos addidere Galliarum Archiepiscopi duo, *Guntharius* Coloniæ Agrippinæ, & *Theutgaudus* Trevirensis, qui a *Nicolao I.* exauctorati, quòd Regi *Lothario Thetbergæ* Reginæ conjugis dimittendæ auctores fuissent, eaque, insonte licèt, confictis criminibus damnata, iniquum approbassent repudium, ad *Photii* partes defecerunt. Id probat Libellus insolentissimus, & injuriis calumniisque scatens, quem ipsi *Nicolao* Papæ tradi ab *Hilduino*, *Guntharii* fratre, curarunt, quo ejus Communionem ejurabant, *totius Ecclesiæ Communione & fraterna societate* se *contentos* significantes. Petulantissimum Libellum rejecit Pontifex: ob repulsam indignatus *Hilduinus*, armata manu in Ecclesiam *S. Petri* irrupit, nefariumque scriptum super tumulum Principis Apostolorum projecit, ut Annales Bertiniani testantur. Tum ejus apographum ad *Photium* transmisere impii Antistites, & *Joanni* Archiepiscopo Ravennati, atque *Haganoni* Bergomensi Episcopo confœderati, quos Nicolaus I. ob crimina deposuerat, Schismatico se adjunxere, adversùs Magnum Pontificem sub ejus vexillo militaturi. Libelli istius exemplar referunt Annales Bertiniani ad annum 864.

Illud item schisma roboravit protervus ac impius Græcorum Imperator *Michaël*, missa ad *Nicolaum I.* contumeliosa illa Legatione, quam obiit *Michaël Protospatharius* anno Christi octingentesimo sexagesimo-quinto, scriptisque literis injuriosis, quibus laudatus Pontifex respondit illâ, quæ inter ejus Epistolas octava numeratur, Epistolâ, cujus summam supra exhibuimus. Sed & aliam ad eumdem Imperatorem Epistolam dedit *Nicolaus Magnus*, quæ inter ejus Epistolas nonum locum tenet. In ea conqueritur de literarum suarum interpolatione in Photiano Conciliabulo. Multis arguit Imperatorem, quòd *Photio* patrocinetur. Tertiò postulat ut contumeliosam Epistolam, quam ad se direxerat, palam igne damnet: alioqui ejus Auctori excommunicationem, ipsi verò Epistolæ flammas ultrices minatur. *Scitote*, inquit, *quoniam postquam in hac vos pertinacia persistere fine tenus velle compererimus; primùm quidem congregatis cunctarum Occidentalium regionum venerabilibus Sacerdotibus, dictatores & dispositores atque præceptores tantæ fallaciæ, seu crudelissimæ derogationis Sanctarum, vel paternarum Traditionum, ab omni Christiana compage remotos, Apostolica freti Auctoritate, diris anathematis vinculis innodabimus. Necnon & Patrum ac Prædecessorum meorum secuti vestigia, qui soliti sunt etiam numerosorum Concilia nequiter celebrata cassare Pontificum, si quæ socia sunt crebrò dicta, vel exemplaria fortassis Epistolæ; quin potiùs non solùm hac, sed & omnia Scripta, quæ vel adversùs fratrem & Coëpiscopum nostrum Ignatium iniquè confecta, vel adversùs nos causam illius canonicè prosequentes, furiosè deprompta sunt, perenni damnationi mandabimus. Deinde verò decernentibus nobiscum eisdem Coëpiscopis nostris, ipsam Epistolam in stipite, videntibus cunctis, suspensam, vasto supposito foco, ad vituperium vestrum coram omnibus nationibus, quæ penes memoriam S. Petri multiplices inveniuntur, extremæ perditioni donabimus. Quatenus his rite patratis, discat pius quod amet, & crudelis quod timeat.* Hæc magnanimus Pontifex: qui & Imperatorem de novis Legatis Missis Constantinopolim a Sede Apostolica certiorem facit. Hi fuere *Donatus* Ostiensis Episcopus, *Leo* Cardinalis tituli *S. Laurentii* Presbyter, & *Marinus* Diaconus etiam Cardinalis. Legationis consilium exponit *Nicolaus I.* Epistolâ XII. ad *Bardam* Cæsarem datâ, cui Legatos commendat. *Præsertim*, inquit, *cùm Legatio præfatorum nihil nisi quæ pacis sunt satagat, & tantùm quæ justitiæ diligit, ipsa verecundè suadere contendat: scilicet ut ablato Mœcho, Ecclesiæ Constantinopolitana proprio reddatur Episcopo: & si quid huic restituto jam fortassis objicitur, servato ordine audiatur & judicetur; videlicet ut inferior a potiori judicetur, & non minorum [quod contra omne fas est] sententiæ subjiciatur.* Violata est hæc Sedis Apostolicæ Legatio, & quadraginta dierum spatio in finibus Bulgarorum & Constantinopolitanorum a Ministris Imperatoris detenti, multisque injuriis affecti Legati: qui propterea Romam reverti coacti sunt, ut testatur Anastasius Bibliothecarius *in Vita Nicolai I.* & *Nicolaus* ipse Epistolâ LXX. ad *Hincmarum* & Gallicanos Episcopos.

Nicolai I. Epistola ad Imperatorem.

Nicolaus I. novos Legatos Constantinopolim mittit.

Violata Sedis Apostolicæ Legatio.

Interim *Photius* Encyclicas ad Patriarchas, & Episcopos Orientis literas dedit, calumniis in Ecclesiam Romanam scatentes, quibus eos ad Synodum vocabat, in quâ errores varii quos eidem Sanctæ Ecclesiæ, improperat, & quibus imbutam a Prædicatoribus & Legatis Romanæ Sedis Bulgarorum gentem recèns conversam asserit, damnentur, ac deliberetur de remedio, quo tam grave malum cohiberi possit. Hæc verò Photianæ contra Latinos accusationis capita. I. *Quòd contra Ecclesiæ Canones illicitè Sabbatis jejunent.* II. *Quòd primam Jejunii Quadragesimalis septimanam a reliquo jejunio discerpentes, in lactis potionem, casei esum, & similium ingurgitationem traxerint.* III. *Quòd Sacerdotes legitimo conjunctos matrimonio ab uxoribus abstraxerint, eisque continentiæ jugum imposuerint.* IV. *Quòd Chrismate inunctos per Sacerdotes denuo inungere non dubitaverint; cùm se Episcopos prædicarent, & Presbyterorum Chrisma inutile quiddam ac frustra factum comminiscerentur.* V. Quòd

Photii in Romanam Ecclesiam objectiones & calumniæ.

Quòd sanctum & sacrum Symbolum, quòd ab omnibus Oecumenicorum Conciliorum calculis confirmatur, & vim obtinet irresistibilem, sensibus spuriis, verbis adscititiis conati sint adulterare, Spiritum Sanctum novo more commenti, non de solo Patre, sed etiam Filio procedere.

Hæc tantùm Capita habent Encyclicæ *Photii* literæ, quæ multis ratiunculis Processionem Spiritus Sancti a Patre & Filio impugnant, quas in *Panoplia* discutiemus: contra Jejunium Sabbathi Canonem quartum Apostolicum, & Trullanæ Synodi Canonem quintum & quinquagesimum objiciunt: contra continentiam Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum, Concilii Gangrensis quartum Canonem, & Synodi Trullanæ decimumtertium proferunt. Cæterùm & alia *Photium* ejusque partiarios Schismaticos contra Romanam Ecclesiam effutiiße ac scripturiiße docet *Nicolaus I.* Epistolâ LXX. ad *Hincmarum* & Gallicanos Episcopos datâ. *Conantur*, inquit, *tam nostram specialiter, quàm omnem generaliter, quæ linguâ Latinâ utitur, Ecclesiam reprehendere, quòd jejunamus in Sabbathis, quòd Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere dicamus, cùm ipsi hunc tantùm ex Patre procedere fateantur. Dicunt præterea nos abominari nuptias, quia Presbyteros sortiri conjuges prohibemus: & insimulare tentant, quoniam eosdem Presbyteros Chrismate linire baptizatorum frontes inhibemus. Quod tamen Chrisma nos ex aqua fluminis conficere fallaciter arbitrantur. Reprehendere nihilominus moliuntur, eo quòd octo hebdomadibus ante Pascha a carnium, & septem hebdomadibus a casei & ovorum esu, more suo non cessamus. Mentiuntur quoque nos, sicuti per alia ipsorum conscripta indicatur, Agnum in Pascha, more Judæorum, super altare pariter cum Dominico Corpore benedicere & offerre. Quin & reprehendere satagunt, quia penes nos Clerici barbas suas radere non abnuunt. Et quia Diaconus, non suscepto Presbyteratûs Officio, apud nos Episcopus ordinatur; cùm ipsi etiam illum, quem Patriarcham suum nominant, ex Laico subitò tonsuratum ac Monachum factum, saltu ad Episcopatûs apicem Imperiali favore ac brachio provehere, ut ipsi putant, minimè formidaverint.* Aliam Græcorum Schismaticorum væsaniam exaggerat in eadem Epistolâ *Nicolaus I.* quòd scilicet Libellum sive Professionem Fidei a Sedis Apostolicæ Legatis exigerent, quo tam ista Capitula, quàm ea tenentes, anathemate damnarent: Et Epistolas Canonicas *Photio* ceu *Oecumenico Patriarchæ* inscriptas. Superbum quippe & jamdiu proscriptum *Oecumenici Patriarchæ* nomen sibi Photius arrogabat, ut patet ex Epistolæ Circularis inscriptione, quam ex *Vallicellana* Bibliothecæ Codice Cardinalis *Baronius* exhibet ad annum Christi 863. Huic Epistolæ subjunxit *Photius* Trevirensis & Coloniensis Episcoporum Shismaticorum literas calumniis & injuriis in Sanctissimum Pontificem *Nicolaum* scatentes, quas malitiosè vocat *Synodalem Epistolam ab Italiæ partibus perscriptam*.

Photius se Patriarcham Oecumenicum inscribit.

Harum objectionum & calumniarum fontem digito demonstrat *Nicolaus I.* in Epistolâ ad *Hincmarum*, odium scilicet, invidiamque *Michaëlis* Imperatoris. *Odio*, inquit, *& invidia contra nos inflammati, nobis, quæ infra annotabimus, quasi crimina hæreseos impingere moliuntur. Odio quidem, quia Photii adulteri & invasoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, atque neophyti, a depositis & anathematizatis factam promotionem non solùm non approbavimus, sed & damnavimus: Fratris scilicet & Coëpiscopi nostri Ignatii ejusdem Ecclesiæ Patriarchæ dejectionem, utpote a subjectis, & ab Imperiali Potentiâ factam, nullo suscipientes assensu. Invidia verò, quia Regem Bulgarum Michaëlem cum gente sua, Christi fide suscepta, a Sede B. Petri institutores & doctrinam expetivisse audierunt. Volentes quippe nimiùmque anhelantes eosdem Bulgaros a B. Petri subjectione subducere, suoque Imperio sub prætextu Christianæ Religionis callidè subjugare, talia de Sancta Romana Ecclesia non habente maculam neque rugam prædicant, quatenus illi, utpote adhuc in fide rudes, hæc audientes, nos quasi noxios & diversarum hæreseon squalloribus respersos, vitent, declinent, atque penitus deserant.* Hanc ob causam in circulari *Photii* Epistolâ tam frequens Bulgarorum commemoratio. *Michaëli* & *Basilio* Græcorum Imperatoribus, & iis qui ipsis parent, istarum virus objectionum tribuit *Nicolaus I.* Sed falso rumore, quòd Basilium spectat, deceptus fuit. *Basilius* enim recèns creatus Imperator alieno semper a *Photio* animo fuit, semper in Ecclesiam Romanam propenso. Unde ut primùm solus rerum potitus est, e medio sublato Michaële, *Photium* e Sede Patriarchicâ expulit, *Ignatium* restituit, Legationem ad Sedem Apostolicam destinavit.

Dum Encyclicæ *Photii* literæ ad Patriarchas, Episcoposque cæteros Orientis deferrentur, *Bardas* Cæsar *Photii* protector in suspicionem adductus quòd insidias Imperatori strueret, miserandum in modum membris dissectus est: quod illi necis genus terrifica visio Principis Apostolorum portenderat. Tunc *Photius* qui *Bardam* antea velut vitæ præsidem colebat, immensisque præconiis efferebat, peremptum execrari cœpit, servire semper tempori & Imperatoris studiis obsequi paratus, ne cum *Barda*, fortuna ejus rueret. Assentatione tam fœda in *Michaëlis* Imperatoris animum se penitus insinuans, e re sua putavit esse negotium solemnis ab Ecclesia Romana separationis urgere, antequam *Basilius* novus Cæsar imperaret. Multa itaque in *Nicolaum* Pontificem insusurrans, obtinuit ab impio Principe ut Synodum contra ipsum congregaret. Convocatis ergo Episcopis omnibus sibi addictis, subornatisque nebulonibus qui se Patriarcharum Orientis Legatos mentiretur, Pseudo-Synodum habuit, & exauctorationis atque anathematis Sententiam in Romanum Pontificem iterum tulit, habitâ ratione objectionum & calumniarum, quas encyclicis Literis complexus fuerat. Mox Acta nefarii Conciliabuli falsis Episcoporum & Patritiorum longè plurium subscriptionibus munita *Zacharia* Calchedonensi, & *Theodoro* Laodiceno, partium suarum Episcopis tradidit in Italiam perferenda. Quin etiam ad *Ludovicum II.* Imperatorem Occidentis, & *Ingelbertam* ejus uxorem literas scripsit, quibus effecturum se pollicebatur, ut Orientis etiam renuntiarentur Imperatores, operam modò suam ad expellendum e Sede Romana *Nicolaum* commodarent. Cùm autem inter *Michaëlem* Imperatorem & *Basilium* recèns in consortium Imperii ab ipso adscitum ortâ æmulatione, alterum ab altero dejiciendum suspicaretur, dubius ad quem tandem summa Imperii esset perventura, subinde apud *Michaëlem* carpebat *Basilium*, & vicissim apud *Basilium*, obtrectabat *Michaëli* fœdus adulator, ut uter tandem solus Imperium obtineret, illum sibi devinctissimum haberet. At non fidebat veteratori *Basilius*, quin immo strophis illius vehementer offendebatur. Hæc *Nicetas* in vita *Ignatii* commemorat. Habita est Photiana illa Pseudo-synodus anno Christi 867.

Altera Photii Schismatica Synodus adversùs Nicolaum I. Romanum Pontificem.

§. VIII.

§. VIII.

Nicolaus I. Gallicanos Episcopos ad succurrendum Ecclesiæ, & Græcorum objectiones refellendas adhortatur. Quod illi impigrè & luculentè exequuntur.

CUm circularis Epistolæ Photii exemplar a Rege Bulgarorum ad *Nicolaum Primum* transmissum esset, Summus Pontifex datis ad *Hincmarum* Archiepiscopum Remensem & alios Galliarum Episcopos literis, ipsos hortatus est, ut Majores suos imitati Ecclesiæ laboranti succurrerent & zelum doctrinamque suam ad Græcorum Objectiones in Latinam Ecclesiam confutandas converterent. Extat Epistola ipsius 70. ad illos data, in quâ exposita Photiani Schismatis origine & progressu gestisque eâ in causâ suis, recensitis etiam Capitibus quæ adversùs Romanam Ecclesiam Græci objiciebant, hæc subdit: *In his igitur, explosis cæteris curis, vos, fratres, summopere convenit desudare: & quia communia sunt hæc opprobria, quæ universali Ecclesiæ in eâ dumtaxat parte quæ Latina uti dignoscitur lingua, ingeruntur, communiter omnes, qui divino Sacerdotio illustrari videmini, decertare debetis, quo Paternæ Traditiones tantæ derogationi non pateant: Sed quæ pravi quique consueta contentione tam mentientes quàm errantes maculare gestiunt, manu communis defensionis ab omni nævo blasphemiæ funditus eruantur. Ridiculum est enim & satis abominabile dedecus, ut temporibus nostris vel falsò insimulari Sanctam Dei Ecclesiam permittatis, vel eas Traditiones, quas antiquitus a Patribus nostris suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur. Quapropter necesse est ut eorum conatibus resistamus, & falsis illorum jaculis veritatis clypeum opponamus. Quod nos quidem, opitulante supernâ potentiâ, prout valemus, agere non omittemus: nec, cùm opportunitas cælitus datur, contra illos pro Ecclesia Christi tacebimus. Sed magnopere convenit ut & vestra quoque Fraternitas morem secuta Majorum, concertans nobis & unanimiter collaborans in talibus inveniatur. Si quidem nusquam Hesperiæ regiones, [ut de aliis mundi plagis interim taceamus] a Sede B. Petri in hujusmodi quæstionibus dissonantes inventæ sunt. Unde unusquisque vestrûm qui Metropolitana jura sortitus est, junctis sibi fratribus & Coëpiscopis suis qui sub se sunt, de his diligentem curam suscipiat, & quid invidis eorum detractionibus opponi necesse sit, rimari studeat, & invenire summopere gestiat, atque inventum nobis ocyùs transmittere minimè parvipendat: quatenus id nos quoque adversùs eorum vesaniam cum cæteris assertionibus nostris deinde mittere valeamus. Nihil enim in nobis tam visibilis quàm invisibilis hostis, sicut concordiam exhorrescit. Ideoque mutuò studia nostra provocemus, & contra communes hostes, non quasi hac vel illac palantes, sed tamquam castrorum acies ordinati reperiamur.* Subdit se cùm ipsos, tum alios Occidentis Episcopos ad Synodum convocaturum, nisi temporum perturbatio prohiberet. Tum ad injunctum Opus diligenter exequendum ipsos urget vehementiùs his verbis: *Verumtamen si huc veniendo recusatis laborem arripere, nec jussu terreni Principis, nec ulla impedimenta sæculi pium studium vestrum a communi hac Ecclesiastici negotii meditatione, seu necessaria solicitudine cohibere quoquomodo valeant. Alioqui vestram ad nos Fraternitatem convocandi, & pariter de hujuscemodi quæstionibus pertractandi nobis erit omnino necessitas: ut videlicet juxta pristinam consuetudinem nobiscum in idipsum apud S. Petrum convenientes, communes Ecclesiæ contumelias repellamus, qui commune Sacerdotii culmen in Christi Ecclesia, singuli secundùm suorum qualitatem Privilegiorum, promeruisse dignoscitur. Præcipuè cum non solùm propter hujusmodi generalis Ecclesiæ negotium, sed etiam pro specialis hujus Sedis exorta causa, Prædecessores vestri unà cum Prædecessoribus nostris huc soliti sunt non immeritò convenire.* Tandem jubet *Hincmaro*, ut cùm hanc Epistolam legerit, eam ad alios Archiepiscopos deferendam curet, qui cum Suffraganeis suis hac de re conferant, & Sedi Apostolicæ ea, quæ repererint, suggerant.

Id impigrè executus est Hincmarus, teste *Flodoardo*, lib. 3. Historiæ Remensis Cap. XVII. *Quam* inquit, *Epistolam Hincmarus suscipiens, in Corbonaco Palatio* consistenti Regi Carolo cum pluribus Episcopis relegit, & ad alios Archiepiscopos, sicut in mandato acceperat, dirigere studuit.* Idem etiam Suffraganeos suos imprimis excitavit ut Græcorum objectis responderent, & inter alios *Odonem* Bellovacensem, ad quem *Hincmari* de hoc argumento extat Epistola 51. Tomo II. ejus Operum edita. Respondit inter cæteros *Odo*, & librum a se compositum *Hincmaro* misit, ut testatur idem *Flodoardus lib. 3. cap.* 23. In eo verò quædam annotavit *Hincmarus*, quæ retractanda & corrigenda forent. Scripsit etiam adversùs easdem Græcorum Objectiones *Æneas* Episcopus Parisiensis, cujus doctissimum Opus extat *Tomo 7. Spicilegii.* Eosdem convicit *Ratramnus* Corbejensis Monachus Libris IV. *Adversùs Opposita Græcorum*, editis *Tomo II. Spicilegii*. Sic Romanæ totiusque Latinæ Ecclesiæ causam doctissimi Præsules & Monachi Gallicani propugnarunt.

* Corbonacum *seu* Corbanacum *aut* Corbiniacum, *vulgò* Corbeny, *villa quondam Regia fuit pagi Laudunensis, unâ Leucâ ab Axona portu disparata.*

Articuli quos Græci Latinis objiciebant, quædam sunt meræ calumniæ, quòd nimirum aqua pro Chrismate uterentur: quòd imperando cœlibatum sacris Ministris, nuptias damnarent: quòd super altare unà cum Corpore Christi agnum offerrent: quòd Diaconi non suscepto Presbyteratu, Episcopi consecrarentur. Alii meram spectabant disciplinam, quæ salva fide, varia in Ecclesiis esse potest, scilicet Majorum Clericorum cœlibatus; casei & lactis usus in quibusdam Ecclesiis Occidentis tempore Quadragesimæ; rasura barbæ a Clericis usurpata. Alii non modò nulli erant reprehensioni obnoxii, sed laudem merebantur, ut assertio Processionis Spiritus Sancti a Patre & Filio, & additio vocis *Filioque*, ad Symbolum: iteratio Confirmationis a Presbyteris collatæ citra dispensationem Ecclesiæ: negatio Libelli Fidei Constantinopolitano Patriarchæ a Legatis Apostolicis. Qua de re *Nicolaus I.* Epistolâ 70. ad Gallicanos Episcopos scribit: *Cùm enim Christi munere, propter Primatum Ecclesiæ Romanæ in B. Petro concessum, nemini sit de Sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius Sententiam retractare permissum: constat nimirum eos ab his nullum jus possidere Libellos exigendi, quos habere fas judicandi nullo jubentur Canone, nullo probantur exemplo.* Præcipuus itaque controversiæ cardo, quæstio fuit de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio, in quam præcipuè incubuere qui adversùs Græcos scripserunt. Hanc etiam nos *in Panoplia* pro more expendemus.

§. IX.

Basilius Imperator Nicolai I. Sententiam exsecutur, Photium e Sede Constantinopolitana expellit, Ignatium restituit: Romanum Pontificem de his certiorem facit.

CUm *Michaël* Imperator, Deo ultionum permittente, cæsus fuisset anno octingentesimo sexagesimo-septimo, die vicesima-quarta mensis Septembris, *Basilius* Imperator salutatus est, qui statim ad causam Ecclesiæ propugnandam animum adjecit. Postridie igitur quàm levatus est, *Photium* e Sede quam invaserat, & quam tam iniquis artibus hucusque retinuerat, deturbavit, relegavitque in Monasterium. Misit etiam protinus *Eliam* Regiæ Classis Drungarium, qui Sanctissimum Patriarcham *Ignatium* ex Insula Constantinopolim honorificè reduceret. *Photii* etiam septem sacci varia suppellectili, pecuniis, libris referti, a *Basilii* Ministris intercepti sunt, & ad ipsum deportati. Inventi sunt in iis volumina duo auro argentoque bracteata, serico exteriùs velata, interiùs verò literis elegantibus & venustis exarata. Primum continebat Synodi commentitię adversùs *Ignatium* Actiones septem cum famosis picturis a Gregorio Syracusano adumbratis. Actione prima videre erat *Ignatium* raptatum & vapulantem: ejus verò capiti inscriptum: *Diabolus*. Actione secunda, sputis fœdatus effingebatur cum hac inscriptione: *Principium peccati*. Actione tertia, de throno deturbatus exhibebatur, cum hac epigraphe: *Filius perditionis*. Actione quarta, vinculis colligatus & exilio damnatus, cum hoc elogio: *Avaritia Simonis Magi*. Actione quinta, collari furca inclusus, cùm hacce calumnia: *Qui se extollit supra omne id quod dicitur aut colitur Deus*. Actione sexta exprimebatur ut jam damnatus, cum hoc titulo: *Abominatio desolationis*. In septima depictus erat ut tractus ad supplicium & capite multatus, cum hac inscriptione: *Antichristus*. Alterum volumen complectebatur Acta Conciliabuli adversùs *Nicolaum* Pontificem Maximum, quorum exemplar *Photius* ad *Ludovicum II.* Francorum Regem & Imperatorem per *Zachariam* miserat. Hunc verò ab itinere *Basilius* revocavit. *Ignatium* ex Insula reducem post novem annos persecutionis, Sedi restituit cum summo omnium Ordinum applausu. De his exordio imperii sui pro vindicanda Ecclesiæ libertate a se gestis certiorem fecit *Nicolaum I. Basilius*, ipsum rogans, ut de his qui a *Photio* consecrati erant, necnon & de illis qui ab *Ignatio* ordinati defecerant ad *Photium*, sententiam diceret. Misit illam Epistolam per illustrem virum *Basilium* Spatarium, cum quo Romam, jubente Imperatore, profecti sunt, a partibus quidem *Ignatii* Joannes Metropolita Sylei; a partibus verò *Photii* Petrus Metropolita Sardensis. *Basilii* Imperatoris ad *Nicolaum I.* Epistola inserta est Actioni III. Octavæ Synodi. *Nos*, inquit, *Photium gradu movimus, ut in ordinem redactus, sibi vivat; Ignatium verò injustà affectum, ut Judicio vestro variis in Epistolis declarastis, quas, qui ante nos imperaverunt, supprimere conati sunt, Solio suo restituimus. Ut reliquis verò rebus finis imponatur, atque ut hac ipsa confirmentur, Sanctitati tua integrum reliquimus: de lapsis, inquam, Sacerdotibus, & quicumque artibus Photii & insidiis circumventi sunt ... Ut autem Sanctitatis tua divinum & Apostolicum Judicium de Sanctissimo Patriarcha Ignatio, & infœlicissimo Photio, Photinianis quoque palam fiat, ab utraque parte, atque alii quoque a nobis ipsis missi sunt Legati; ut præsentibus illis causa a te definiatur: tuique Legati unà cum nostris certissimam toti Ecclesia fidem facturi mittantur.*

Photii famosa inscriptiones adversùs Sanctum Patriarcham Ignatium.

Scripsit etiam ad *Nicolaum I.* recèns restitutus *Ignatius*, ipsum de causa lapsorum in Photiano Schismate consulens. Se ab Imperatore in Sedem restitutum nuntiat in executionem Sententiæ ab ipso Pontifice latæ. *Nam divinitus evectus Imperator noster, ut fidelissimus filius vester, tua Sanctitatis Sententiam & Decretum executus, utrumque [me inquam & Photium] pro æquitate causa tractavit.* Quibus verbis mendacii convincitur *Zonaras* recentior Græculus & Schismaticus, qui *Photium* a *Basilio* ejectum scripsit, quòd ipsum ob cædem *Michaëlis* Imperatoris a Communione removisset. Sanè qui noverit *Photii* ingenium tempori serviens, qui noverit ipsum velut canem mutum factum esse sub Principatu *Michaëlis*, & nedum ejus nefaria facinora vitamque dissolutam non reprehendisse, sed ipsi perpetuò fuisse adulatum; qui noverit versatilem ejus ad omnem auram animum apud Basilium Michaëli, apud Michaëlem Basilio obtrectasse, ut refert *Nicetas in Vita Ignatii*: is facilè sibi persuaserit *Photium* non eo fuisse Ecclesiasticæ Disciplinæ studio incensum, non ea præditum generositate, ut Principem homicidii reum ab Ecclesia repelleret. Magnificum est Epistolæ *Ignatii* exordium, & Romani Pontificis Primatum in Ecclesia universa & in ipsos Patriarchas Orientales a Græcis agnitum ante schisma disertè probat. Sic autem habet: *Ad artus humani corporis plagis & vulneribus saucios curandos, medendi ari magnam Medicorum copiam suppeditavit: In membris autem Christi Dei ac Salvatoris, omnium Capitis ac Sponsi Catholica & Apostolica Ecclesia, unum tantùm ac solùm selectum ac universalissimum Medicum, tuam nempe Fraternam Paternamque Sanctitatem, supremum & fortissimum Dei Verbum constituit, cùm Petro supremo sanctissimoque Apostolorum Vertici dixit:* Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. *Et rursum:* Tibi dabo claves Regni cœlorum: & quod ligaveris super terram, ligatum erit in cœlis; & quod solveris, erit solutum. *Hujuscemodi enim beatas voces non soli Apostolorum Principi privata quadam sorte transcripsit & assignavit, sed per ipsum ad omnes Romana Sedis Pontifices illi successuros transmisit. Hinc retro olimque semper cùm hæreses & scelera pullularent, noxias illas herbas & zizania Sedis Apostolica vestra Successores extirparunt; & nunc tua Beatitudo dignè tractans acceptam a Christo potestatem, veritatis hostes fudit, & latronum more in Christi ovile per fenestram ascendentem ... medica manu Sacrosancta & Apostolica Auctoritatis a communi Ecclesia corpore pracidisti; & nos ab illo per scelus oppressos, ut amantissimus frater rectè innocentes pronuntiasti, nostraque nos Ecclesia per literas restituisti.* Extat pariter hæc *Ignatii* Epistola Actione III. Synodi Octavæ.

Refellitur Zonaras.

Romani Pontificis Primatum jure divino institutum Ecclesia Graca ante schisma confessa est.

Petrus Sardensis Episcopus, qui *Photii* causam acturus, Romam cum Imperatoris Oratore & *Ignatii* Legato navigabat, novam licèt navim conscendisset, naufragio miserè sepultus est: alii Legati ad portum incolumes, servante Deo, appulere. Migraverat ad vitam immortalem Sanctissimus Pontifex *Nicolaus*: cui *Adrianus II.* successerat. Is statim atque *Basilii* Imperatoris, & *Ignatii* literas legit, magna perfusus est lætitia ob res Ecclesiæ Constantinopoli restitutas: Decessoris sui, congregata Synodo, Judicium confirmavit, impia *Photii* volumina flammis devovit, jussitque cremari pariter illorum exemplaria, si quæ in Oriente invenirentur. De hac *Photii* ejectione

Photii Liber cum anathemate flammis traditur ab Adriano II.

ne & Ignatii restitutione legendi *Nicetas* in Vita Ignatii, & *Anastasius Bibliothecarius* in Præfatione VIII. Synodi. Legendus idem Bibliothecarius in Vita *Adriani II.* ubi refert, librum *Photii* a Metropolita Legato exibitum fuisse Summo Pontifici, & in terram projectum cum hoc anathemate: *Tu maledictus Constantinopoli, sis Romæ iterum maledictus. Te Minister diaboli Photius novus Simon mendacii compilator aptavit: Te Minister Christi Nicolaus novus Petrus veritatis amator attrivit.* Observat secundò *Basilii* Imperatoris subscriptionem huic virulento libro a *Photio* additam fuisse, quod asseruit coram Summo Pontifice illustris Spatharius, falsam hujusmodi subscriptionem ex eo comprobans, quòd Imperator *Ignatium* in Sedem restituisset. Refert tertiò, cum eo tempore, quò nefarius Codex urebatur, imber vehemens decideret, ad pluviam quasi ad olei guttas flammam convaluisse: quo miraculo omnes cùm Latini tum Græci stupefacti, Deo laudem dixere; *Nicolai* Papæ mæmoriæ bene precati sunt, *Adrianum* dignissimum ejus Successorem præconiis extulere.

Tandem remeantibus Constantinopolim Legatis, *Adrianus* Pontifex ad *Basilium* Imperatorem de *Ignatii* restitutione gratulatorias literas dedit, ipsi *Theognostum* Archimandritam commendavit, qui legatione pro *Ignatio* functus apud *Nicolaum* Papam, solido septennio Romæ hospes & peregrinus manserat, ut *Michaëlis* Imperatoris, *Bardæ*, & *Photii* persecutionem fugeret. Imperatorem hortatus est ad perseverantiam: ipsique spopondit opem, & se numquam a Decretis sanctæ memoriæ Papæ *Nicolai* de *Photii* dejectione & *Ignatii* restitutione discessurum. Dedit etiam *Adrianus II.* Literas ad *Ignatium* ejusdem argumenti. Extant Actione VII. Synodi Octavæ.

§. X.

Synodus Romana Adriani II. contra Photium.

Quoniam meminimus Synodi ab *Adriano II.* Pontifice Maximo Romæ celebratæ post adventum Legatorum *Basilii* Imperatoris & *Ignatii* Patriarchæ, anno scilicet octingentesimo sexagesimo octavo, paulò enucleatiùs ejus Acta exponenda sunt. Post tres Allocutiones Pontificis Maximi ad Synodum, post supplicationem Patrum pro damnatione *Photii*, & reconciliatione lapsorum, *Hadrianus II.* Sententiam tulit quinque Capita continentem. Primò omnia *Photii* & *Michaëlis* Acta contra Romanam Ecclesiam, & maximè Latrocinalem *Photii* Synodum, nuper, favente *Michaële*, celebratam contra *Nicolaum I.* decernit aboleri, non secus ac Acta Ephesini Latrocinii flammisque & diris omnibus devoveri. Secundò, idem statuit de his quæ contra *Ignatium* Patriarcham ab eodem Imperatore & *Photio* scripta actaque sunt. III. *Photium* rursus anathemate percellit. Veruntamen si vivâ voce, suoque scripto & manu promittat se omnia a *Nicolao I.* & ipso *Adriano* Summis Pontificibus decreta servaturum vel subiturum, dictique Conciliabuli Acta damnaturum, ipsi Communio Laïca non negatur. IV. Lapsos, qui nimirum Photianæ Pseudo-Synodo consensere vel subscripsere, si Decretis *Nicolai I.* morem gesserint, & ad Communionem *Ignatii* Patriarchæ redierint, & Acta Conciliabuli flammis tradiderint, in Communionem recipit: sin minùs eos Communione privat. *Basilium* verò Imperatorem, cujus nomen hujusmodi Actis falsò insertum probatum est, ab omni suspicione mala prorsus alienum pronuntiavit; & in albo Piorum Augustorum conscribendum. V. Omnes qui Acta Photiani Conciliabuli absconderint, vel propugnaverint, & non potiùs igni devoverint, si sint Clerici, e gradu suo dejicit; si laïci, subjicit anathemati. Subscripsit hujus Synodi Actis Summus Pontifex hac formula: *Hadrianus Episcopus Sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ his Sententiis a nobis promulgatis manu propria subscripsi.* Deinde Episcopi viginti-novem, Presbyteri novem Romanæ Ecclesiæ, Diaconi quinque pariter subscripserunt. Inserta sunt istius Concilii Acta VII. Actioni Concilii Octavi Oecumenici.

§. XI.

Adrianus II. Pontifex Maximus Octavam Synodum Oecumenicam celebrari jussit, quam convocavit Basilius Augustus.

Jussu *Adriani II.* Pontificis Maximi celebratam fuisse Synodum VIII. constat ex illius ad *Basilium* Imperatorem Epistolâ, quæ inserta est Actioni Primæ. *Volumus autem*, inquit, *per vestræ Pietatis industriam Constantinopoli numerosum celebrari Concilium; cui nostri quoque Legati præsidentes, delictorum, hominumque discrimine perspecto, statim cuncta impii Conciliabuli exemplaria, ab iis, qui illa retinent, ablata, ignibus concremanda tradant.*

Idem probant verba *Anastasii Bibliothecarii* in Præfatione VIII. Synodi ad Adrianum II. *Missisque*, inquit, *cum auctoritate Apostolica Vicariis & Epistolis Decretalibus, jussisti fieri Constantinopoli Synodum, &c.*

Quòd vero *Basilius* Imperator Synodum convocaverit, testatur ipsa Synodus Actione I. sic de Basilio loquens: *Qui Universalem Synodum congregans, quæ visa sunt Spiritui Sancto piè peregit.* Testatur & *S. Ignatius* in Acclamatione sua ad Synodum, Actione VIII. *Quoniam verò*, inquit, *universali paci consulens piissimus & prudentissimus Imperator noster, multam habuit curam & sollicitudinem colligendi Sanctissimos Vicarios ex cunctis aliis Patriarchalibus Sedibus, & Synodum Universalem celebrandi ad exhibitionem & satisfactionem perfectam, veritate sibi cooperante, Omnipotentis providentia in finem prosperum adduxit consilium suum, &c.*

Id testatur Metrophanes Actione VI. sic Imperatorem allocutus: *Hæc itaque Sancta & Universalis Synodus arca salutis est .... Et tu es, amice Christi Domine, Noë justus inventus in conspectu Dei, in generatione tua; quia talem arcam fabricasti... Hæc Sancta & Universalis Synodus est benignus & bonus puteus, quem fodisti tu, Deo amantissime! Abraham servus & amicus Dei excelsi.*

Id rursus testatur ipsa Synodus in Definitione quæ Actione X. edita est. *Sancta, Magna, & Universalis Synodus, quæ per divinam voluntatem & gratiam & sanctionem amicorum Christi ac Deo confirmatorum Imperatorum nostrorum Basilii & Constantini congregata est in hac a Deo conservanda Regia Urbe, in famosissimo templo Sanctæ ac magni nominis Sophiæ, definivit subter annexa.* Et infra rursus de Basilio Augusto: *Vicarios etiam ex omnibus Patriarchalibus Thronis, necnon & omnem Episcoporum catalogum, qui sub potestate sua degit, in id ipsum collegit: qui videlicet convenientes, Magnam hanc & Universalem celebravimus Synodum.*

Id testatur *Basilius* ipse in Allocutione ad VIII. Synodum. *Non modicum*, inquit, *certamen certavimus, neque labori cuilibet cessimus, ut & ipsi* no-

nobiscum nostis, ad congregandum eos qui a Romana & ab Orientalibus Patriarchalibus Sedibus convenerunt. Id ipsum asserunt *Cedrenus in Compendio Historiarum, & Zonaras Lib.3. Annalium.*

§. XII.

Adrianus II. Octava Synodo præfuit per Legatos.

ADrianus II. Pontifex Maximus Anno octingentesimo sexagesimo-nono Legatos misit Constantinopolim, *Donatum* Episcopum Ostiensem, *Stephanum* Episcopum Nepesinum; & *Marinum* Diaconum, cum Epistolâ ad *Basilium* Imperatorem, quâ per ejus industriam numerosum Constantinopoli celebrari Concilium jubebat, cui sui Legati præsiderent. Illis verò dedit in mandatis, *Ut omne scandalum Ecclesiæ Constantinopolitanæ solerter sopirent, consecratisque a Methodio & Ignatio sub satisfactione Libelli, quem de scrinio susceperant, proprias Ecclesias redderent. Photianis verò sub eadem ac districtiori satisfactione communicarent quidem, Sed Sacerdotum Judicium, usque ad Sedis Apostolicæ Sententiam, manente Sanctissimi Papæ Nicolai Judicio, protelarent.* Ita refert *Vita Adriani II.*

Legatos honorificentissimè excepit *Basilius Augustus*, & Romani Pontificis literas reverenter exosculatus, ipsos die sequenti his inter alia verbis allocutus est: *Nos cum omnibus Orientalibus Patriarchis, Metropolitis, atque Episcopis censuram Sanctæ Matris nostræ Romanæ Ecclesiæ per biennium præstolantes, propter Deum petimus ut Dei negotium viriliter peragatur, & tandem aliquando auctoritate vestri Saci Collegii tam pestifera Photianæ tergiversationis scandala propellantur, quatenus unitas & tranquillitas optata diutiùs, juxta Decretum Sanctissimi Papæ Nicolai, restaurentur.* Legati Sanctæ Sedis Apostolicæ responderunt: *Et nos ideo venimus, ideo missi sumus: sed neminem Orientalium vestrorum umquam in nostram Synodum suscipere possumus, nisi oblato Libello, cujus formam de scrinio Sanctæ Sedis Apostolicæ sumpsimus nobis fuerit satisfactum* Ita refert Bibliothecarius in Vita *Hadriani II.*

Præfuisse Synodo *Adriani II.* Legatos, ex Actis ipsius compertum est. Sic enim incipit Actio 1. *Convenientibus Donato & Stephano Episcopis, & Marino Diacono, locum tenentibus Adriani Archiepiscopi Senioris Romæ, & Ignatio Archiepiscopo Constantinopoleos Novæ Romæ, & Vicariis Orientis Thomæ Metropolitæ Tyri, locum tenente Sedis Antiochiæ, & Syncello locum tenente Theodosii Archiepiscopi Sedis Hierosolymorum.* Et post alia: *Sanctissimi Vicarii Senioris Romæ dixerunt: Ergo & omnem dubitationem emittamus e cordibus vestris, & verbis & operibus certificemus vos, quia secundùm ea quæ mandata & jussa sunt nobis, disponemus. Ergo habemus Epistolas ad Imperatorem & Patriarcham; & si jubetis, legantur.* Legati omnium primi loquuntur, ut mos est Præsidum. Et Actione VIII. *Donato Episcopo Ostiensi, & Stephano Episcopo Nepesino, & Marino Diacono Sanctæ Ecclesiæ Romanæ, locum tenentibus Adriani Papæ, &c.* Et Actione IX. *Congregatis Papæ Adriani Legatis, & Patriarcha Ignatio, cæterisque Alexandri, Antiochiæ, & Hierosolymorum Vicariis & Sacro Senatu.* Adriani Papæ Legati nominantur primi, ut Præsides nominari solent. Denique Actione X. Adriani Papæ Legati omnium Episcoporum primi subscribunt.

Nec movere nos debet quòd Imperatores *Basilius, Constantinus & Leo, Præsidentes* semel atque iterum dicantur: semel Actione VIII. *Præsidente eodem piissimo, & amico Christi Basilio in dextera parte magni nominis templi Ecclesiæ magnæ, & Sancta & Universali Synodo.* Iterum Actione X. *Propositis venerandæ Crucis lignis, Sanctisque Evangeliis ad dexteram Sanctæ Sophiæ partem templi, Præsidentibus Christi dilectis Imperatoribus, Legatis, &c.* Hæc, inquam, movere nos non debent. Præfuisse enim dicitur Imperator, non auctoritate, sed solo sessionis honore, quem ipsi detulit Synodus ut Ecclesiæ Protectori, non ut controversiarum fidei, vel causarum Ecclesiasticarum Judici. Hujusmodi namque Judicium nec Laïco cuivis, nec sibi ipsi convenire Imperator professus est in Allocutione Synodi. „ Noverit enim virtutibus plena Perfectio vestra, quia si notum fuerit nobis, quòd hæresis quæcumque in Provincia cujuscumque vestrûm latitans, non per assiduam doctrinam vestram radicitus evellatur, & omnes ad orthodoxam Fidem manu ducantur, canonicè hujusmodi Episcopus a proprio Patriarcha condemnabitur, &c. De vobis autem Laïcis, tam qui in dignitatibus, quàm qui absolutè conversamini, quid ampliùs dicam, non habeo, quàm quia nullomodo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ & Universali Synodo adversari. Hoc enim investigare, & quærere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis Officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui ligandi & solvendi potestatem habent; qui Ecclesiasticas & cœlestes adepti sunt claves: non nostrûm, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi egemus. Quantæcumque enim religionis & sapientiæ Laïcus existat, vel etiamsi universa virtute interiùs polleat, donec Laïcus est, ovis vocari non desinet. Rursusque Episcopus licèt omni religionis virtute destituatur, tamen Pastor est, quamdiu in Pontificatus munere versatur. Quæ ergo nobis ratio est in ordine ovium constitutis Pastores verborum subtilitate discutiendi? Oportet nos cum timore & fide sincera hos adire, & a facie eorum vereri, cùm sint Ministri Domini omnipotentis, & nihil ampliùs quàm ea quæ sunt nostri ordinis requirere.

Nec obstat etiam Præsidentiæ *Adriani II.* per suos Legatos, quòd ante acclamatum sit Imperatoribus, quàm Romanis Pontificibus. Is enim honor, & grati animi significatio a Patribus exhibita Religiosissimo Principi, cui tot nominibus obstricta erat Ecclesia Romana, Constantinopolitana universa, auctoritatem significat nullam Imperatoris in causis Ecclesiasticis, & in moderamine Synodi, nisi in iis quæ ordinem & politiam externam, ac executionem Decretorum Ecclesiæ spectant. Alioqui & Imperatrix præfuisset Synodo, & judicandi Auctoritatem in causis Ecclesiasticis etiam habuisset: siquidem & ipsi ante Pontifices acclamatum est. Actione IX. *Multos annos Imperatorum, Basilii, Constantini, & Leonis magnorum Principum & Imperatorum, multos annos. Nicolai Beatissimi Papæ Romani æterna memoria. Hadriani Beatissimi Papæ Romani æterna memoria* Rursus Actione X. *Multos annos Imperatorum Basilii, Constantini, & Leonis. Multos annos Basilii Orthodoxi. Amatorem veritatis, Domine, conserva. Basilio Novo Constantino, æterna memoria. Novo Justiniano, æterna memoria. Eudoxiæ Piissimæ Augustæ, multos annos. Deus conservet Imperium vestrum. Per vos universalis Ecclesia pacem obtinuit.*

Et quibusdam interjectis: *Germani, Tarasii, Nicephori, & Methodii venerabilium Patriarcharum, æterna memoria. Nicolai Papæ Senioris Romæ æterna memoria. Hadriani Beatissimi Papæ Romani, multos annos.*

Deni.

Denique quòd Imperatores rogati sint a Legatis Romani Pontificis ut ante omnes subscriberent, non est argumentum auctoritatis, quæ penes Principes esset ulla ad præsidendum Concilio; sed merum testimonium reverentiæ & urbanitatis Legatorum erga illorum Majestatem, a quibus Sedes Apostolica, & ipsi tantis honoribus affecti fuerant; & quibus tantis nominibus obstricta erat Ecclesia. Idque sic accepit Imperator, non ut debitum sibi officium. Nec delatum ultro sibi honorem ceu jure sibi competens habuit, sed ut Ecclesiæ beneficium: Invicem enim certabant sive Romanus Pontifex & ejus Legati, sive Synodus tota & Imperator, uter alterum honore prosequeretur ampliori. Id ex Actione X. compertum est, in qua rei gestæ ordo sic exponitur: *Sanctissimi Vicarii Senioris Romæ dixerunt: Quoniam providentiâ Dei in prosperum finem omnia Ecclesiæ devenerunt negotia, oportet nos & in scriptis manu propria hæc roborare, secundùm Synodicam consequentiam. Unde volumus ut subscribant primitus Christi amatores Imperatores, & deinde secundùm ordinem sancta hæc Synodus. Basilius Piissimus & Christi amicus Imperator dixit: Tranquillissimum Imperium nostrum secutum præcedentes & Justissimos Imperatores, Constantinum videlicet Magnum, & Theodosium, & Marcianum, ac cæteros, vult subscribere post suscriptionem omnium Sanctissimorum Vicariorum; edocti enim sumus a Christo vero Deo nostro habere exaltantem humilitatem.* Ita omnino factum. Primi enim omnium subscripserunt quinque exemplaribus *Donatus* Episcopus Ostiensis, & cæteri Legati Romanæ Sedis; deinde Vicarii Patriarcharum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani, & *Ignatius* Constantinopolitanus. Secundùm hos *Basilius*, *Constantinus*, *Leo*, Imperatores: qui cùm manu sua quinque libris venerandæ crucis signum impressissent, suaque nomina subscripsissent, quod reliquum erat, *Christophorus* Proto-a-Secretis & Præfectus Canicleii subscripsit. Deinceps ordine omnes Episcopi, pro suo quisque gradu & dignitate, quinque libris seu exemplaribus Synodi subscripserunt, ut Sedes quælibet Patriarchica suum exemplar pro more haberet.

§. XIII.

Quid gestum Actione prima Synodi Octavæ?

Inchoata est Oecumenica Synodus Octava anno Christi octingentesimo sexagesimo-nono, *Hadriani II.* Pontificis Maximi anno secundo, Imperatoris *Basilii* anno tertio, die quinta Octobris, feria quarta, Constantinopoli; unde & Constantinopolitana Quarta nuncupatur; in celeberrimo Sanctæ Sophiæ templo. Considentibus ibi Sedis Apostolicæ Legatis, *Ignatio* Constantinopolitano Patriarcha, & Vicariis Sedium Orientalium: præsentibus Illustrissimis Patritiis, quos Imperator adesse jusserat ut Concilii ordinem moderarentur, omniaque secundùm Juris regulas fieri curarent: Sancta Cruce & libro Evangeliorum in Throno pro more collocatis: admissi sunt ad Synodum Episcopi duodecim, qui ab *Ignatii* & Sedis Apostolicæ partibus steterant soli constanter, & pro justitiæ invicto animo certaverant; dicentibus Romanæ Sedis Legatis: *Sedeant secundùm ordinem suum, quia digni sunt: & beatos, & ter beatos hos æstimamus*. Deinde *Epanagnosticon*, id est, scriptum coram Synodo legendum, quod ab Imperatore missum erat, a *Babane* Patritio, annuentibus Legatis Apostolicis, perlectum est, ac summo Synodi totius applausu exceptum. Imperatoris enim pietatem ac studium pro Ecclesiæ pace testabatur; atque Episcopos hortabatur universos, ut semotis privatis affectibus, Ecclesiæ Constantinopolitanæ statum componerent. Tertiò rogati sunt Sedis Apostolicæ Legati, ut Legationis tenorem suæ, ac ejus, a quo missi erant, mandatum exhiberent. Id Episcoporum ac Senatus nomine postulavit *Babanes* Patritius. Res visa Legatis insolens. *Hoc nos*, inquiebant, *usque nunc non invenimus, ut Vicarii Senioris Romæ a quolibet examinentur utrùm talem existimationem habeant*. Respondit *Babanes*: In injuriam & contemptum Sedis Apostolicæ hanc non vergere petitionem: sed ob *Radoaldum* & *Zachariam* id exigi, qui *Nicolai I.* mandata transgressi fuerant. Tum Legati Epistolam *Hadriani II.* Pontificis Maximi ad Imperatorem protulere. *Præ manibus* [dixerunt illi] *habemus Epistolam, quam transmisit Imperatori Sanctissimus Papa Hadrianus, qui etiam potestatem nobis dedit, ut, secundùm quod Beatissimus Papa Nicolaus disposuit de Sancta Constantinopolitanorum Ecclesia, ita ordinemus, ut moderemur atque firmemus, ut nullus adversùs eam pugnare possit: & ut quæ ipse Sanctissimus Hadrianus edidit, confirmemus. Cujus enim suscepit honorem, suscepit etiam & laborem; quia propter hoc Deus posuit eum in Ecclesia sua. Ecce Epistola Sanctissimi Papæ Hadriani. Si vultis, legatur*. Lecta est, jubente Synodo. Mox eorum, qui Patriarcharum Orientis personam gerebant, discussa Legatio est, omnibusque perspectum fuit, *Thomam* Tyri Metropolitam, qui Antiocheni Patriarchæ locum tenebat, nullis mandatis aut commendatitiis literis opus habere. Quia vacante Sede Antiochena, jus erat Metropolitæ Tyri Patriarchæ vices gerere. *Elias* verò Presbyter & Syncellus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, Literas protulit *Theodosii* Hierosolymorum Patriarchæ Legationem continentes, & ad *Ignatium* Constantinopolitanum Patriarcham directas, cum podere, superhumerali & mitra *S. Jacobi* Apostoli, Fratris Domini, & sacro vase & cratere argenteo cum imaginibus expresso. Venire autem se non potuisse Patriarcha significabat, quòd sub Saracenorum jugo Palæstina gemeret.

Libelli seu Formulæ a se missæ subscriptionem exigit Summus Pontifex ab Episcopis in Synodo Oecumenica congregatis.

Post hæc, jubentibus Legatis Apostolicis lectus est Libellus, cui subscribere deberent universi Episcopi, Sacerdotes, Clerici, & Monachi; quo nimirum cunctas primùm hæreses execrati, & inter alias, Iconomachiam, Anathema *Photio* dicere debebant, donec Sedis Apostolicæ Decretis paruisset; Actaque Conciliabuli contra Sedis Apostolicæ reverentiam congregati eodem anathemate percellere: se denique amplecti Synodos a *Nicolao* Pontifice Maximo & *Hadriano* ejus Successore in causa *Photii* & *Ignatii* Romæ celebratas, profiteri debebant. Magnificum sanè Primatus Romani Pontificis argumentum, quòd Libellum, seu Formulam ad Synodum Oecumenicam miserit, necessariò ab omnibus Ordinis Ecclesiastici viris subscribendam, qui Communionis Sedis Apostolicæ participes esse vellent. Observatione digna sunt hæc verba: *Quia non potest Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia, dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: Quia in Sede Apostolica immaculata est semper Catholica servata Religio, & sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide atque doctrina separari minimè cupientes; & Patrum, & præcipuè Sanctæ Sedis Apostolicæ Præsulum sequentes in omnibus Constituta; anathematizamus omnes hæreses simul cum Iconomachis. Anathematizamus etiam Photium, &c.*

Catholica Religio in Sede Apostolica semper immaculata servata est.

Observare etiam operæ pretium est illa verba: *Sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observan-*

Qui non consentit

Sedi Apostolica, segregatus est a Communione Ecclesia Catholica.

vantes ejus omnia Constituta, speramus ut in una Communione quam Sedes Apostolica pradicat, esse mereamur, in qua est integra & vera Christiana Religionis soliditas. Promittentes etiam sequestratos a Communione Ecclesia Catholica, id est, non consentientes Sedi Apostolica, eorum nomina inter sacra non esse recitanda Mysteria. Vides idem esse, sequestratum esse ab Ecclesiæ Catholicæ Communione, & non esse consentientem Sedi Apostolicæ. Libello subscribere debebant Episcopi cum testibus, ac subscriptionem suam Legatis Apostolicis tradere. Perlectum Libellum Synodus approbavit universa.

Non est prætermittendum, quod de hujusce Libelli subscriptionibus *Anastasius Bibliothecarius* commemorat in Notis ad Octavam Synodum: Postquam omnes Episcopi, & Clerici subscripsere, quosdam pœnituisse Chirographi & Imperatori atque *Ignatio* Patriarchæ clam insusurrasse: *Non bene factum fuisse, quòd Ecclesiam Constantinopolitanam tanta subjectione Romana subdi Ecclesia permiserint; ita ut hanc ei tamquam Domina ancillam tradiderint.* His commotus Imperator, jussit iis quos Legatis Apostolicis ad obsequia destinaverat, ut ipsis Chirographa suffurarentur. Fraudem ubi animadvertunt Legati de ea graviter expostularunt cum Principe: qui illorum querimoniis victus, omnia Chirographa restituit, his eos verbis compellans: *Ego quidem ut Magistram Ecclesiasticorum negotiorum Sedem Apostolicam per meos Legatos adii; & ideo vestram præsentiam prastolatus sum, ut vestro Decreto & solertiâ nostrâ Ecclesia nostra remedia sanitatis perciperet; & nos non nostris motibus, sed vestra sententia pareremus. Ergo Chirographa, quæ a nostris Sacerdotibus, & cunctis Clericis salubriter exegistis, recipite, & Spirituali Patri nostro Sanctissimo Papa repræsentate: ita ut si quis eorum per abrupta vitiorum solito incedere more tentaverit, his quodammodo habenis ab eo refrænetur, & ad rectum justitia tramitem revocetur.* Quanto Ecclesiæ bono ab Episcopis subscriptiones in similibus causis exigat Romanus Pontifex, inde liquet. Sed ea quæ Actione I. Synodi Oecumenicæ Octavæ gesta sunt, commemorare pergamus.

Subscriptiones Romano Pontifici repræsentanda.

Sedes Apostolica Ecclesiasticorum negotiorum Magistra.

Approbato Sedis Apostolicæ Libello, lecta est Definitio Legatorum Antiochenæ & Hierosolymitanæ Sedis, quam ante adventum Legatorum Sedis Apostolicæ ediderant, cum anno solido illic morati, discessionem pararent. Quæ definitio id unum sanciebat, ut *Nicolai* Pontificis Maximi Decretis in omnibus pareretur quoad *Photii* depositionem, restitutionem *Ignatii*, *Gregorii Syracusani* exauctorationem confirmatam, susceptionem Ordinatorum ab *Ignatio*, degradationem Consecratorum a *Photio*. Definitione perlecta Synodus has in voces erupit: *Ecce audivimus Sententiam Orientalium, sequentem, & faventem Judicio Sanctissimi Papa Nicolai, & convenimus in eam.* Tum *Babanes* Patritius quæsivit a Legatis Apostolicis, quâ ratione *Nicolaus I.* Photium absentem damnasset? Rationem omnium illi reddidere, gesta a prima *Photii* expulsione ad ultimum usque Concilium Romæ ab *Adriano II.* celebratum recensentes, probantesque illum per literas & Apocrisiarios suos præsentem, rite & secundùm Canones fuisse damnatum.

Sciscitatus est idem Patritius a Legatis Sedium Orientalium, cur venientes Constantinopolim *Photium* non convenissent, sed ab illius Communione statim se segregassent. Responderunt se ita egisse, quòd a Romano Pontifice damnatus, & a nulla Sedium Orientalium receptus esset. *Patriarchalia Capita*, inquiebant, *in mundo posuit Spiritus Sanctus, ut in Ecclesia Dei pullulantia scandala per ea examinentur, & pacifica constitutio in ipsa interveniat. Igitur cùm præcedens & præsidens Sedes Senioris Roma nequaquam receperit Photium, nec etiam Orientis tres Throni, videlicet Alexandria, Antiochia, & Hierosolymorum, non erat opus vocare illum ad examen vel rejudicationem. Hujusmodi enim Actiones de illis qui recepti sunt in Ecclesiis Dei, & cunctis Sedibus, solita sunt fieri. De iis autem qui numquàm in Seniori Roma, & reliquis Sedibus recepti sunt, nullum omnino debet iteratum haberi Judicium.*

§. XIV.

Quid gestum Actione II.

NOnis Octobris ejusdem anni habita est altera Sessio Synodi. *Paulus* Ecclesiæ Constantinopolitanæ Carthopylax renuntiavit Patribus, stare præ foribus quamplurimos Episcopos, qui olim vel a *S. Methodio*, vel ab *Ignatio* ordinati ad *Photium* defecerant. Jussi sunt ingredi, lectusque est oblatus ab his Libellus, quo veniam a Synodo & Pœnitentiam deprecabantur, culpam omnem suam in vexationes a *Photio* sibi illatas refundentes. Legati Apostolici dixere: *Suscipimus vos, secundùm Præceptionem Sanctissimi Papa nostri Adriani, propter Confessionem Libelli Pœnitentia vestra.* Lapsi verò Episcopi dixere: *Et nos adoramus vos, & suscipimus vos Judices, & Judicium vestrum tamquam ex persona Filii Dei habemus.* Rogati deinde, vellent-ne subscribere Libello directo a Romana Sede, id præstitere perlubenter, & absque restrictione prorsus ullâ: positumque super Sancta Evangelia & Sanctam Crucem, ut eo ritu solemnior ipsorum subscriptio redderetur, *Ignatio* Patriarchæ suo tradiderunt, a quo sacræ dignitatis receptis insignibus, in suo ordine sedere singuli jussi fuere. Idem erga Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos Pœnitentes observatum. Post hæc, lectum est *Epitimium*, ita vocabant pœnam Ecclesiasticam Lapsis impositam, certum scilicet abstinentiæ modum numerumque precum singulis diebus usque ad Natale Christi fundendarum: ante quod tempus suorum Ordinum obire Ministeria ipsis vetitum est. Observatione dignum, quòd lapsi Præsules misericordiam a Legatis Apostolicis & a Sancta Synodo rogarunt. *Per intercessionem Sancta ac Intemerata Dei Genitricis Maria, & Sanctorum Apostolorum & Beatissimi ac Sanctissimi Papa Nicolai.* Sic defunctum cum opinione Sanctitatis Pontificem palam invocant. Observandum secundò *Ignatium* Episcopis, cæterisque Clericis lapsis & pœnitentibus Ordinum insignia non reddidisse, nisi ut delegatum a Sedis Apostolicæ Vicariis. Ut enim scribit Nicetas in Vita Ignatii: *Patriarcha Ignatio in Synodo non erat auctoritas, agendi quæ vellet. Romanis enim, pro antiqua Ecclesiastica Traditione, judicandi Potestatem permittebat.*

Nicolaus I. Pontifex post mortem invocatus

§. XV.

Quid gestum Actione III.

A Synodo rejiciuntur Episcopi, qui Libello ab Apostolica Sede transmisso subscribere nolunt.

V. IDus Octobris habita est Actio tertia; in qua Patres conveniri jusserunt *Theodulum* Metropolitam Ancyranum, & *Nicephorum* Metropolitam Nicœnum, qui a *Methodio* vel *Ignatio* ordinati erant, ut invitarentur ad Synodum, quæ ipsis misericordiæ viscera pandebat, modò Libello a Romana Sede transmisso subscriberent. Renuerunt illi pertinaciter, dixeruntque: *De propo-*

sita

sita subscriptione rationem reddimus Sanctitati vestra, quia propter rationabiles & irrationabiles subscriptiones, qua ante factæ sunt, gravati, definimus nos, & vinculum imposuimus non ulteriùs subscribere, præter id quod subscripsimus, & professi sumus, Fidei nostra Symbolum, quod jacet in Carthophylacio venerabilis Patriarcha, tempore Consecrationis nostra. Cum itaque subscribere contumaciter renuerent a Synodo rejecti sunt.

Jubentibus deinde Sedis Apostolicæ Legatis, recensita est Epistola *Basilii* Imperatoris ad *Nicolaum I.* tum Epistola *Ignatii* ad Adrianum II. * Epistola denique Adriani II. ad *Ignatium*: quam *canonicè scriptam & plenam justitia*, Synodus dixit. In eadem Actione, cùm deprehensum fuisset, *Theodorum* Cariæ Metropolitam, qui post Libelli subscriptionem a Synodo susceptus fuerat, ex iis fuisse, qui in Latrocinali Synodo *Photii*, depositioni, & anathemati Sanctissimi Pontificis *Nicolai* subscripserant, illius causa Romani Pontificis Judicio reservata est. Id ex *Anastasii Bibliothecarii* Notis discimus.

* *Sive ad Nicolaum I. qua Hadriano ejus Successori tradita est.*

§. XVI.

Quid gestum Actione IV.

III. IDus Octobris, rursus Patres ad sacrum consessum convenere. Intromissi sunt in Synodi conspectum *Zacharias* atque *Theophilus* Pseudo-Episcopi a partibus *Photii*, qui ejus nomine ad *Nicolaum I.* Pontificem Maximum Legatione quondam functi erant. Petiere Illustrissimi Patritii ut illi audirentur, & in scriptis profiteri cogerentur, an sanctam & universalem Synodum susciperent, ejusque subjicerent sese auctoritati ac Judicio. Repugnarunt Legati, contendentes Romani Sententiam Pontificis retractari non posse; nec rursus audiendos, qui jam damnati essent. *Nobis*, inquiebant, *non licet rescindere Judicium sacrorum Romanorum Pontificum: hoc enim contrarium est Canonicis Institutis*.

Consensere tamen ut admitterentur, Synodica Decreta & Sententiam *Nicolai I.* audituri. Admissi sunt itaque Schismatici illi Antistites, & ultimo loco stare jussi. Qui cùm ad Libelli subscriptionem urgerentur, se, Photiumque suum, a Nicolao I. receptos, impudenter asseruere. Legati reclamarunt Apostolici, eosque ut mendacii convincerent, varias ejusdem Pontificis literas legi jusserunt. Lecta itaque est Epistola *Nicolai I.* ad *Michaëlem* Imperatorem dudum missa, quæ his verbis incipit: *Principatum divina potestatis*. Lecta est ejusdem Epistola altera ad eumdem Imperatorem, quæ sic incipit: *Serenissimi Imperii vestri gloria*, &c. Lecta est ejusdem Pontificis Epistola ad *Photium*, ex cujus vel sola inscriptione mendacii convinci poterant, qui *Photii* Ordinationem contendebant a *Nicolao I.* approbatam; siquidem in ea neque *Frater*, neque *Comminister* vocabatur *Photius*, quibus nominibus Summus Pontifex Episcopos designare solet. Ita enim habebat Inscriptio: *Nicolaus Episcopus Servus Servorum Dei, Prudentissimo Viro Photio*. Ex his Epistolis, facilè probarunt Legati Apostolici, *Photii* Ordinationem a Romana Sede nusquam fuisse susceptam, imò semper inter Laïcos recensitum: cùm Summus Pontifex *Nicolaus* in literis laudatis eum & *Mœchum & Invasorem* appellarit. Post hæc, Illustrissimi Patritii rogarunt, obtulissentne Libellos Episcopi illi Photiani de quibus agebatur, cùm Romam Legationis ergo profecti sunt, quia *Mos erat in Romana Ecclesia ab omni homine hospite Libellum fidei exigendi, & ita permitti hunc in Sanctum Petrum intrare*. Testati sunt Legati Apostolici illos duplicem Libellum porrexisse, unum Fidei, antequam Urbem ingrederentur; alterum, quo se Apostolicæ Sedis Decreta jurabant servaturos, antequam admitterentur ad Communionem, Laïcam dumtaxat, non Episcopalem.

Denique interrogati sunt illi Photianarum partium Antistites, vellent-ne subscribere Libello a Romana Sede ad Synodum transmisso. Responderunt: *Nec audire illum volumus*. Quapropter jubentibus Legatis Apostolicis, foras projecti sunt.

§. XVII.

Quid gestum Actione V.

XIII. KAlendas Novembris quinta Sessio celebrata. Citatus est *Photius*, ut se coram Synodo sisteret; & quidem per Laïcos, probri & dedecoris causâ. Consueverant enim Episcopi per Episcopos, Presbyteri per Presbyteros; quisque per sui Ordinis homines conveniri. Coram Synodo constitutus, cùm semel iterumque interrogaretur, utrùm Constituta Romanorum Pontificum *Nicolai I.* ac *Adriani II.* susciperet; nihil prorsus respondit. Se enim sponte ad Synodum non accedere, sed ab Imperatore coactum, contestatus fuerat; illisque *Davidis* verbis abusus, juraverat silentium: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam*. Quam impudentissimi hominis responsionem gravissimè tulere Patres, quòd sanctam Synodum nihil aliud esse innuerit, quàm peccatorum cœtum, adversùs ipsum, qui insontem se judicaret, congregatum; siquidem in Davidico Oraculo sequuntur hæc verba: *Cùm consisteret peccator adversùm me*. Urgebant Legati ut ad interrogata responderet. Dixit ille: *Vocem meam, etiam me tacente, Deus audit*. Reposuere legati: *Per silentium non effugies manifestiorem damnationem*. Photius dixit: *Nec Jesus tacendo evasit damnationem*: Quasi illos Pilato, seipsum Christo comparans. Tunc Legati Literas *Nicolai* I. cùm ad Michaëlem Imperatorem, tum ad ipsum *Photium* legi jusserunt: Quibus perlectis, ipsum a Summis Pontificibus *Nicolao I.* & *Hadriano* legitimè damnatum conclamarunt. *Elias* Hierosolymitanæ Sedis Legatus, ex ambone vehementer concionatus, ostendit *Photium* a Sedibus Orientalibus numquam fuisse susceptum; eumque ad Pœnitentiam adhortatus est. Legati etiam Apostolici Concionem non absimilem per Interpretem *Theodorum* a Secretis legi jussere, quâ Sententiarum in *Photium* Romæ latarum æquitatem commendarunt, approbante Synodo. Sed & verbis *Photium* adhortati sunt ad Pœnitentiam, ut Communionem inter Laïcos promereretur.

Photii superbia & insolentia.

Ipsum quoque ad parendum Synodo & Sedi Apostolicæ urgentissima Oratione invitavit *Bahanes* Patritius. *Loquere*, inquit, *Domine Photi, quodcumque habes justitia opus: totus mundus hic est, ne claudat viscera sua Sancta Universalis Synodus. Quò namque vis ex hoc confugere? Romam? Ecce a Roma. In Orientem? En ab Oriente hic adsunt: Vide ne claudatur janua: Si isti clauserint, nemo est qui aperiat. Dic, homo Dei! quam habes justificationem?* Photius respondit: *Mea justificationes non sunt in hoc mundo: si in mundo hoc essent, inde videretis*. Viri insipientiam, temeritatem, ac superbiam demiratus Patritius Illustrissimus, ipsi inducias concessit ut saluti suæ consuleret. Arrogantiùs ille respondit; *Spatium quidem*

non deprecor; ut autem emittar a vobis, vestra potestatis est. Rursus ad Pœnitentiam ipsum incitare perrexit Vir Illustrissimus, dum præsentes essent Sedis Apostolicæ Legati, post quorum discessum nihil essent profutura quæ diceret vel ageret. Verùm nihil promovit: *Photius* enim affectato silentio immotus manebat. Quamobrem a Synodo dimissus est, ut videret quid sibi conveniens esset.

§. XVIII.

Quid gestum Actione VI.

OCtavo Kalendas Novembres, sextò convenit Sancta Synodus. Interfuit isti Actioni *Basilius* Imperator, cui eleganti Oratione *Metrophanes* Metropolita Smyrnensis exordium dedit. Deindè lectum est Epanagnosticum Legatorum Apostolicorum; qui ab Imperatore postularunt, ut quæ contra *Photium* a Summis Pontificibus *Nicolao* & *Adriano* decreta erant, executioni mandarentur. 3. *Theophilus* Protospatharius ab Imperatore jussus, Photianæ consecrationis Episcopos, & quotquot illius schismati adhærebant, in Synodi conspectum introduxit. 4. Relectæ sunt Epistolæ *Nicolai I.* Pontificis Maximi ad Imperatorem & ad *Photium*. 5. Vicarii Orientalium Sedium prolixa interlocutione ostenderunt, nusquam ab Ecclesiis quarum personam gerebant, receptam fuisse *Ignatii* abdicationem, & *Photii* Ordinationem; nullasque literas communicatorias ad ipsum directas, vel ab ipso receptas. Nullius porro esse ponderis, quam jactitabant, *Ignatii* cessionem, quia tyrannicè facta fuerat & coactè. *Coactam violentiam*, inquiunt, *refutationem non existimamus*. 6. Basilius Imperator Episcopos a *Photio* stantes interrogavit, utrùm in tam manifesto Judicio, totius Ecclesiæ comprobato consensu acquiescerent. Renuerunt illi: omniaque prolata in *Photium*, tum a Romanis Pontificibus, cùm ab Orientalibus Sedibus Judicia, vana esse, irrita, tumultuaria, voce impudenti conclamarunt. Quibus Imperator sapienter admodum respondit: *Vos Principali manu Synodos inordinatas soli ac singulariter sine Patriarchicis Thronis facientes, Sanctas vocare ausi estis; & huic præsenti, quæ ab omnibus Patriarchalibus Thronis celebrata est, Dei cooperatione ac gratia, qui Imperium nobis commisit, detrahere non erubescitis. Utique nostis & vos, & universitas quæ sub cœlo est, quia protectione veri Dei nostri quinque Patriarchiæ orbis terrarum recta sentiunt, & non est læsio fidei: & ideo quicquid judicant, necessariò debetis recipere.*

Zacharias Calchedonensis Photii causam egit.

Septimò, *Zacharias* Calchedonensis Photianarum partium Episcopus, ejus patrocinium suscepit, & causam egit: Ac primò *Nicolai I. & Hadriani II.* Romanorum Pontificum Judicia conatus est elevare. *Et Papa Nicolai*, inquit, *& cæterorum Patriarcharum Canon Princeps est; & secundùm illum agentes, nil faciunt extra quod docent. Cùm verò extra hunc faciunt sive Papa Nicolaus, sive alius quis, non acquiescimus.* Id est, cùm Pontifices & Patriarchæ Canonibus subditi sint, eorum Judicia nullius sunt momenti, nec illis est parendum, si a Canonibus aberrent. Secundò, non esse indeficientia & irretractabilia Romanorum Pontificum Judicia contendit; quod exemplis duobus probat, *Marcelli* scilicet Ancyrani, qui a *Julio* Pontifice Maximo, & a Synodo Sardicensi absolutus, etiamnum anathemate ut hæreticus percellebatur: Et *Apiarii*, qui a Romanis Pontificibus absolutus, ab Africana Synodo repulsus est. Tertiò diluit rationes quibus *Nicolai I.* in *Photium* Sententia nitebatur. *In eo*, inquit, *quod dicit; Non debuisse hunc ex Laicis provehi, consecrantes quidem cautos reddit, consecratum autem non damnat. Et consuetudo Canonem illum exuperavit. Etenim Tarasius ita consecratus est, & Nicephorus, & Nectarius, & Thalassius Cæsareæ, ac Eusebius, & Ambrosius Mediolani, atque alii mille. Si ergo sunt illi innoxii, est & hic.* Quartò probat non esse repellendum *Photium*, quòd a *Gregorio* Syracusano Antistite deposito consecratus fuerit: quia non sunt exauctorati, qui a *Petro Moggo* Alexandriæ, nec qui ab *Acacio* Constantinopolitano ordinati fuerant; licèt uterque fuisset depositus. Quintò probat *Photium* non esse depositione plectendum, licèt depositos Antistites susceperit, immo ab iis ordinatus sit: quia *Anatolius* qui *Eutychetem* a *Flaviano* damnatum susceperat, nulli pœnæ obnoxius propterea fuit. Quam ob rem pœnam, si quæ infligenda sit, non *Photio*, sed iis qui ipsum consecrarunt, esse infligendam. Denique *Flavianum* Antiochenum Patriarcham, etsi a Romana Sede non receptum, depositum non fuisse, quia ejus Ordinationem Canones non rescindebant: Mirum itaque videri non debere, si *Photius*, & Antistites, Presbyteri, aliique ab eo consecrati, Decretis depositionis suæ non pareant, donec proferantur Canones, secundùm quos deponi debuerint.

Basilius Imperator prolixæ & vanæ Orationis filum abrupit, omnia, quæ in medium adducebant, quorumdam errata ab aliis Patriarchis emendata fuisse dicens, seu concessam illis violatorum Canonum veniam: *Photii* autem & Photianorum Ordinationes numquam ab Ecclesiæ Patriarchis fuisse receptas, vel sanatum illorum vitium. Illos proinde in sepulchro nequitiæ suo mortuos jacere. Tum ipsos hortatus est pius Princeps ut Synodi misericordiam implorarent. Denique contumaces verbis gravissimis castigavit: *Omnes*, inquit, *novimus quia Laici estis; & non adduximus vos latrare, & sine ordine facere verba. Omnia enim vestra mendacia sunt & seductio.* Quas increpationes iniquo ferentes animo Photiani Episcopi, Imperatorem diabolo maledicentiorem petulanter innuerunt. *Hoc*, inquiebant, *nec diabolus ausus est dicere.* Tum Photianis Episcopis exprobravit pius Imperator, quòd ex Laïcis, sicut *Photius*, ordinati essent, nimirum ex Patritiis, Protospathariis, Stabulariis. Hoc repellere probrum conatus *Eulampius*, cum Imperatore procaciter contendebat. Cujus insolentiam Legati represserunt Apostolici, monentes Imperatorem ne cum eo colloqueretur ampliùs, qui a Romana Sede anathemate perculsus esset.

Mox tres Episcopi ab *Ignatio* olim ordinati, sed Photiano Schismate ab ejus Communione avulsi, ab Apostolicis interrogati fuere Legatis, an Judicio Synodi se subjicerent, & ad subscribendum Libello a Romana Sede transmisso essent parati. (Hi erant Heracleensis, Cretensis, & Celenderensis Episcopi.) Responderunt viri contumaces: *Ne fiat, Deus. Sed si jusserit Imperator noster sanctus audire omnia quæ acta sunt, dicemus.* Ad quos Legati: *Si non vultis obaudire Sanctam Synodum, Ite ad Patres vestros.*

Metrophanes Smyrnensis evertit momenta quæ pro Photio Zacharias pretulerat.

Post hæc, *Metrophanes* Smyrnæ Metropolita *Zacharia* Calchedonensis argumenta vanissima ad tuendam *Photii* Ordinationem facta, diluit. Ad primum quidem ait ipsos non posse refragari Sententiæ *Nicolai I.* etsi Judex summus non fuisset ratione Primatus *Sancto Petro* & ipsius Successoribus in Ecclesia universa commissi: quia ipsum Judicem elegerant, & ad ejus tribunal *Photius* causam suam per Legatos & Epistolas detulerat. Prohibent autem Canones & Leges ab electis Ju-

dici-

dicibus appellare. *Leges*, inquit, *sanciunt tam Ecclesiasticæ quàm Civiles, omnem qui elegerit aliquem Judicem, modis omnibus sequi ac obedire præceptis ejus, & nequaquam refutare penitus ac repellere prolatas ab eo ac deprompta definitiones & leges. Cùm itaque pars vestra petierit & proposuerit Judicem Beatissimum Papam Nicolaum, quomodo vos extra positas Ecclesiæ ac Reipublicæ Leges & Regulas eum redarguere ac judicare præsumpsistis, asserentes, non secundùm Canonem egisse?... Invenimini ergo in parte hac & Ecclesiasticas & Civiles reprobare leges, pro eo quòd quem pertulistis & elegistis Judicem nunc abjiciatis. Nemo enim electum a se Judicem ex propria optione, vice versa judicare vel condemnare penitus debet.*

Ad secundum momentum respondet, *Marcellum Ancyranum* canonicè receptum a *Julio*, cùm anathematizasset hæresim, cujus in suspicionem venerat; & rursus canonicè rejectum ut hæreticum a *Liberio*. Unde non fuit reprobatio Sententiæ a *Julio* vel Synodo Sardicensi in ipsum latæ; ob factam in eo mentis mutationem.

Ad factum *Apiarii* respondet, Synodum Africanam revera paruisse decretis Romani Pontificis quamvis propter scandalum ipsi interdixerit sacris Ministeriis in Ecclesia dumtaxat Siccensi.

Ad exemplum *Flaviani* Antiocheni Patriarchæ respondet, ipsum tandem rogante *Theodosio* Imperatore, fuisse a Romana Ecclesia susceptum.

Lapsus est in Historia *Metrophanes*, cùm *Marcellum* a *Liberio* rejectum asseruit ut hæreticum. Nam *Basilius* post obitum *Liberii* & sub *Damasi* Pontificatu de *Marcello* & de Romana Ecclesia, omnibusque Latinis scribens ad *S. Athanasium*, ait: *Marcellum nequaquam reprobare visi sunt, ac per hoc culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Ecclesiasticam etiam Communionem receperint*. Erravit pariter in Historia *Metrophanes* cùm *Theodosio Seniore* rogante susceptum dixit ab Ecclesia Romana *Flavianum*. Id siquidem factum *Innocentio I.* Summo Pontifice, & *Arcadio* Imperatore docet *Theodoretus* Lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ Cap. 23. Docet etiam Epistola *S. Ambrosii* ad *Theophilum*, & ab eo laudata Capuana Synodus.

Ad tertium respondet primò, Sibi ipsi contradicere *Zachariam*, qui cùm priùs dixerit *Nicolaum I.* contra Canones judicasse, nunc consuetudinem in subversionem Canonum a *Nicolao I.* prolatorum, velut sui oblitus objicit. Secundò respondet, Singularia facta & admodum infrequentia, consuetudinem non inducere quæ Legi derogare valeat. Tertiò, Discrimen immensum esse *Photium* inter & alios qui ex Laïcis ordinati sunt. *Nectarium* enim Synodus *Universalis & Sancti Patriarchæ diversi elegerunt & promoverunt Archiepiscopum Constantinopoleos nullo modo Imperatore cogente illos, neque ulla Principali manu in causa penitus mediante: Sed neque quempiam viventem ab hujuscemodi Cathedra manus Imperialis tyrannicè pepulit, & tunc provectus est Nectarius. Similiter etiam & Ambrosius, Auxentio defuncto Ariano, a Synodo quæ tunc a Mediolanensibus est de Orthodoxis Dogmatibus congregata, promotus est in Episcopum prædictæ civitatis, nullo modo Principali manu impellente Episcopos in electionem ejus vel promotionem. Pari quoque modo & B. Tarasius ille ipso novo confessore Paulo, qui propter Orthodoxam Fidem sequestratus a Cathedra Constantinopoleos, & testimonio approbatus est, & promotus; eo illum dignum esse tali Throno asseverante, ac omnibus Propugnatoribus pietatis, qui tunc aderant, propter zelum orthodoxæ fidei, ac irreprehensibilem vitam ejus sed non tyrannicè vel coactè ad receptionem ejus conducti sunt. Similiter & post dormitionem Beatissimi Tarasii, Beatissimus Nicephorus Patriarcha Synodicè electus & consecratus est Archiepiscopus Constantinopoleos, sponte ac voluntariè collectis Episcopis, qui Decretum illius & Consecrationem fecerunt. In Photio verò nihil omnino tale invenitur, eo quòd & ille, vivente legitimo Ecclesiæ viro subrogatus sit, & provehentes eum ac consecrantes in illius consecrationem coacti ex Imperatoris tyrannide impulsi sunt: & nulla Patriarchalium Sedium in Sacerdotio eum recipere passa fuit?*

Ad quartum momentum respondit, Ordinatos ab Hæreticis, cùm hæresim ejurant dato libello, ad Ordinum suorum Ministeria recipi, in gradusque restitui pristinos, quia id fieri decernunt Ecclesiæ leges; non verò consecratos a mœchis & invasoribus alienarum Sedium, quia id Canones vetant. Sic Ecclesiam non misisse in irritum Ordinationes ab *Acacio* & *Petro Moggo* factas, quamvis uterque depositus esset: rejecisse autem & *Maximum Cynicum*, & omnes ab eo Ordinatos, adeoque pari jure *Photium* & ab eo promotos repelli debere.

Ad quintum respondet, Minùs esse noxios qui *Photium* ordinarunt, quàm *Photium* ipsum; quia ad Ordinationem illegitimam vi & tyrannide sunt compulsi: *Photius* verò schisma fecit, scandala excitavit plurima; & nullam vim perpessus, sed lubens ac volens, a *Gregorio* Syracusano dudum deposito, pluribus Episcopis reclamantibus inauguratus est.

Imperator Schismaticos ad Pœnitentiam adhortatur.

Denique Imperator elegantissimam Orationem habuit ad Schismaticos Antistites, quâ eos hortatus ad Pœnitentiam est. Ex qua hæc observanda sunt, stylo potiùs Patrum quàm Regum exarata: *Vos quoque qui curatione indigetis, pretiosa membra Christi: etsi nescio quomodo a malo dæmone detenti, a Capite separati estis: vitis vera, quæ propter contentionem importunam, immo verò injustam, in amaritudinem conversa es: Amici & proximi nostri; etsi propter odium irrationabile ex adverso appropiantes & stantes, ac unitatem respuentes; suscipite admonitionis sermonem; non autem confundar dicere; etiam deprecationis. In id enim nos adduxit misericordia quam circa vos habemus. Scrutamini intima conscientiæ vestræ, & invenietis vos malè ab Ecclesia esse disjunctos. Novissima hora est, & Judex præ foribus est, fratres, ne præoccupemur ab ejus Ecclesia sequestrati, & longè ab ejus gloria projiciamur. Nihil turpe ducamus vulnus ostendere, ac locum Pœnitentiæ ac medicinæ requirere, ne confusionem obedientiam arbitrando, confusionis æternæ sumamus experimentum. Qualis autem est confusio, fratres procidere Deo & veniam expetere? Deo enim procidunt, qui Ecclesiæ, & spiritalibus istis Patribus procidunt..... Si autem omnino hoc confusionem arbitramini; ego forma vobis efficiar hujus optimæ humilitatis. Ego primus me super pavimentum projicio, purpuram & diadema parvipendens. Ne vereamini pedibus calcare verticem cui superimponitur a Deo corona. Omnia pati promptum habeo, & promptiùs agere, quæ vobis quidem confusionem, mihi autem gloriam, & maximam claritatem conferre videntur. Neque enim in hoc curam gero gloriæ meæ; tantùm ut videam Communionem, unitatem, & unam Ecclesiæ festivitatem*. Ubi dicendi finem fecit *Basilius Augustus*, adhuc septem dierum induciæ Schismaticis datæ sunt, ut si ad Ecclesiæ unitatem redirent, misericordiam Sanctæ Synodi experirentur. Atque ita finis impositus est Actioni sextæ.

§. XIX.

Quid gestum Actione VII.

IV. Kalendas Novembris intromissus est *Photius* in Synodum septimò considentem, & cum illo *Gregorius* olim Syracusanus Episcopus. Cùmque baculo seu pedo Pastorali *Photius* innixus esset, *Marinus* Romanæ Ecclesiæ Diaconus & Legatus jussit ipsi auferri Pastoralis istud insigne dignitatis. *Tollite*, inquit, *baculum de manu ejus: signum est enim Dignitatis Pastoralis, quod hic habere nullatenus debet; quia lupus est, & non Pastor*. Tum Sedis Apostolicæ Legati interrogari jussere *Photium*, utrùm resipiscere vellet, ac Libellum offerre, ut Communionem inter Laïcos mereretur. At ille *Babani* illustrissimo Patritio interroganti nihil ad rem respondit. Dixit enim, cùm de Libello quæstio esset; *Dominus Imperatorem nostrum Sanctum custodiat in multos annos*. Deinde cùm urgeretur, magis pœnitere debere Legatos impudenter clamavit. Tertiò intromissi sunt Photianarum partium Episcopi pariterque interrogati de Libello, pervicaces æquè inventi sunt. Unde *Babanes* Imperatoris nomine his ipsos verbis compellavit: *Homines, dicite unde estis? De cœlo estis? De abysso estis? An de terra in qua nos degimus? Et ostendite hac hora, quia sive hæresis mota est, sive schisma emersit in qualibet parte, & sensit aliquis extra quatuor Patriarchia, & salvatus est. Hodie quatuor Patriarchia, immo verò quinque, condemnatione condemnant vos, quid vobis videtur ad hæc? Est qui adjuvet vos? Dicite*. At illi ad Canones Apostolorum & Conciliorum provocarunt, Synodi Judicium declinantes.

Quartò, jubentibus Sedis Apostolicæ Legatis, recensitum est iteratum *Nicolai I.* Pontificis Maximi Judicium adversùs *Photium tyrannum, mœchum, & invasorem*, missum Constantinopolim per literas ad Metropolitas, Episcopos, Clerumque universum eidem Sedi subjacentem: quarum istud est exordium: *Ea quæ nuper apud Constantinopolim gesta sunt*. Quintò *Hadriani II.* Pontificis etiam Maximi lectæ sunt Epistolæ, quibus Acta *Nicolai I.* Decessoris sui contra *Photium* confirmabat. Sextò, lecta sunt Acta Concilii Romani ab eodem Pontifice contra *Photium* celebrati. Septimò, *Nicetas* Archidiaconus legit Commonitorium Sermonem a Legatis Apostolicis ad *Photium* ejusque Partiarios directum, quo proferendam iterum in eum anathematis Sententiam significabant: siquidem Sedis Apostolicæ Judiciis non parere decreverat, sed aures suas instar aspidis surdæ obturabat. Octavò, lecta est a *Stephano* Diacono & Notario Acclamatio Patriarchæ *Ignatii* ad Synodum, quæ ita incipit: *Fratres Sancti, & Filii dilecti*. Nonò prolati sunt Anathematismi in *Photium* & ejus fautores hoc tenore: *Photio Curiali & invasori, Anathema. Photio Sæculari & forensi, Anathema. Photio Neophyto & tyranno, Anathema. Photio Schismatico & damnato, Anathema. Photio mœcho & parricida, Anathema. Fabricatori mendaciorum, Anathema. Inventori perversorum dogmatum, Anathema. Photio novo Maximo Cynico, Anathema. Novo Dioscoro, Anathema. Novo Juda Anathema. Omnibus sequentibus & fautoribus ejus, Anathema. Gregorio dudum Episcopo Syracusano, Anathema. Eulampio deposito & Schismatico, Anathema*. Denique egresso *Photio*, *Stephanus* Diaconus & Notarius nomine Synodi acclamavit Imperatori ceu *Liberatori Christianorum, Erectori Ecclesiarum, Novo Constantino, Novo Theodosio: Eudoxia* ceu *Nova Juditha, nova Helena, nova Pulcheria*: Memoriæ *Nicolai I.* Romani Pontificis, ceu *Novi Phinees, novi Danielis, novi Martini*: Hadriano II. Romano Pontifici ut *Interemptori novi Simonis, Percutienti novum mendacem Ananiam; Novo Celestino: Ignatio Patriarchæ*, ceu *Novo Athanasio, Novo Confessori Paulo. Novo Flaviano, novo Anatolio*: Patriarchis Orientis: Legatis Sedis Apostolicæ: Vicariis Sedium Orientalium: Sacro Senatui. Sic finis impositus est Actioni VII.

§. XX.

Quid gestum Actione VIII.

ACTIO VIII. Nonis Novembribus celebrata est, in qua conjecta sunt in ignem, jubente Imperatore, omnia Chirographa, quæ *Photius* ab omni hominum genere extorserat: Necnon omnia ejus Scripta contra *Nicolaum* Pontificem Maximum & Conciliabula contra *Ignatium* facta. Post hæc, actum est de *Petro* Monacho, qui in suspicionem venerat porrecti contra *Nicolaum* Pontificem Maximum Libelli, appositæque Photiano Latrocinio subscriptionis. Ille verò hanc sibi illatam calumniam porrecto Libello Apologetico egregiè diluit. Intromissi sunt deinde *Basilius* Hierosolymitanus, & *Leontius* Alexandrinus, quorum nomina Conciliabulo suo, velut Legatorum ab illis Sedibus *Photius* inseruerat. Jussi sunt anathema dicere Libellis contra *Nicolaum* confictis, eorumque Auctoribus. Tergiversati sunt nonnihil. Quapropter Legati Sedis Apostolicæ dixerunt: *Quoniam non patiuntur anathematizare qui fecit malum hoc quemadmodum scripsit Sanctissimus Hadrianus Papa ad Piissimum Imperatorem, tradantur nobis, & descendant nobiscum Romam*. Quibus auditis, Leontius dixit: *Anathema & ei, & illi qui scripsit eum*. Basilius verò dixit: *Anathema ei qui dedit Libellum contra Papam Nicolaum*. Interrogati pariter Metropolitæ, an ipsorum essent subscriptiones Libello contra *Nicolaum I.* appositæ; negarunt: Unde *Photius* falsi crimine convictus est. Tertiò, jubentibus Sedis Apostolicæ Legatis, lectus est Canon Synodi Romanæ sub *Martino I.* adversùs eos conditus, qui falsa corruptaque monumenta, Synodos, Epistolas, subscriptiones, testimonia, Legatos, supponebant; quo ipsis usque ad obitum intercluditur Ecclesiæ aditus. Quartò, actum est de Iconomachis. Jussus est sistere se Synodo *Chritinus* hujus hæreseos acerrimus propugnator. *De Iconomachis agitur.* Aperta est ipsi & sociis pœnitentiæ janua, & Ecclesiæ sinus, modò satisfacerent subscripto Libello. *Chritinus* altissimum servabat silentium. Unde *Babanes* illustrissimus Patritius obtulit illi numisma in quo Imperatoris imago excusa erat; eumque interrogavit, num illam veneraretur? Annuit ille. Ad quem Vir Illustrissimus: *Jubet Imperator noster Sanctus dicere tibi: Si imaginem meam, id est, mortalis Regis, non vis inhonorare, sed honorabiliter suscepisti e manu meâ, quomodo deivirilem Imaginem Domini nostri Jesu-Christi, & Sanctissimæ Matris ejus, & omnium Sanctorum, dicis inhonorare?* Petiit inducias *Theodorus*, spoponditque sacras imagines se honoraturum, si ipsarum veneratio a Christo præcepta ostenderetur. Reposuit ipsi illustris Patritius; Illum non esse vocatum ut disputaret, sed ut Synodi admonitionem susciperet. Porrò consentiente Ecclesiâ universâ, cujus indeficiens judicium est, non esse quærendum Christi præceptum. *Ecclesia infallibilitas.* *Posuit Deus Ecclesiam suam in quinque Patriarchiis, & definivit Evangeliis suis, ut numquam aliquando penitus decidant, eo quòd Capita Ecclesiæ sint. Et enim illud quod dicitur: * Et portæ inferi non prævalebunt ad-* ** Matth. 16.*

ver-

verrit eam; hoc denuntiat: Quando duo ceciderint, currunt ad tria: cùm tria ceciderint currunt ad duo; cum verò quatuor fortè ceciderint, Unum quod permanet in omnium Capite Christo Deo nostro, revocat iterum reliquum Corpus Ecclesiæ. Nunc autem toto terrarum orbe concordante, non habes excusationis modum, quemadmodum olim factum est. Post hæc lectum est Capitulum ex Epistolâ *Nicolai I.* contra Iconomachos. Tum *Nicetas* Clericus, *Theophilus* sæcularis, & *Theophanes*, Iconomachorum hæresim ejurantes, in sinum Ecclesiæ suscepti sunt, & Imperatoris etiam osculo honestati. Tandem repetitis Anathematismis in Iconomachos, & *in Photium:* iteratis etiam acclamationibus gratulatoriis, finita est Actio VIII.

§. XXI.

Quid gestum Actione IX.

ACtio nona anno sequenti, pridie Idus *Februarias* habita est; in quâ admissus est *Joseph* Alexandrinæ Ecclesiæ Archidiaconus, & *Michaëlis* Alexandrini Patriarchæ Legatus; cujus lectæ sunt literæ ad *Basilium* Imperatorem. His testabatur, se hucusque Saracenorum tyrannide fuisse prohibitum ne scriberet. Mittere se *Josephum* Monachum & Archidiaconum suum specie liberandi captivos Constantinopoli; cui proinde Saracenos aliquot donari rogat. Constantinopolitani Patriarchæ causam sibi esse prorsus incognitam. Ex Historiæ Ecclesiasticæ monumentis constare, quandoque duos uni Ecclesiæ Episcopos simul præfuisse: ut *S. Narcissum* Hierosolymitanæ cum *Gordio*, & deinde cum *Alexandro*. Hoc medium suggerebat componendæ, si fieri posset, contentionis quam inter Patriarchas intercedere inaudiverat. Perlectâ Epistolâ, Patres Deo gratias egere, qui, quod deerat universali Synodo, supplevit, eamque nunc perfectissimam demonstravit. Perfectissima quippe Synodus est, cui nullus deest Patriarcharum. Tum cognitis quæ in octo præcedentibus Actionibus gesta erant, Legatus ille Alexandrinus, Patriarchæ sui *Michaëlis*, & Ecclesiæ ejusdem nomine, omnia rata habuit, sententia sua super intemerata Evangelia & lignum vivificæ crucis posita; quæ per *Thomam* Diaconum & Notarium lecta est.

Tertiò intromissi sunt falsi testes, qui contra *Ignatium* Patriarcham, suadente *Photio* & *Michaële* Imperatore compellente, testimonium dixerant, ut jure deponi videretur. Hi crimen confessi, Epitimium seu pœnam canonicam a Synodo suscepere, cujus moderandæ potestatem *Ignatio* Patriarchæ Synodus fecit. Inter illos erat *Leo* Consul, quem cùm interrogassent Legati Apostolici utrùm anathematizaret *Photium*, & omnes quos Synodus anathemate confixerat, respondit: *Quis sum ego, ut anathematizem? Anathematismus in causa fidei fit: at verò Photius Orthodoxus est, & ut quid anathematizabo eum?* Reposuere Legati: *Opera ejus pejora sunt omni hæresi, quia diaboli operarius est.* Consul pœnitens & obediens dixit: *Cùm vos judicetis fieri & excepta hæresi Anathematismum, anathematizo, & ego cunctos quos anathematizavit Sancta hæc & universalis Synodus.* Ex quibus compertum est, eam fuisse Ecclesiæ disciplinam, ut non solùm Clerici, verùm etiam Laïci, anathema dicere cogerentur, sive Hæreticis, sive Schismaticis, aut aliis quibuscumque ab Ecclesia damnatis.

A Laïcis etiam exigitur Anathematismus; quamvis de fide quæstio sit nulla.

Quartò actum est de rerum sacrarum illusoribus, qui scilicet cùm Laïci essent, Sacerdotalibus indumentis in urbe Constantinopolitana procedere & personas Episcoporum & Presbyterorum agere consueverant tempore Michaëlis temulenti Imperatoris. Hi ad Synodum vocati, confessi sunt se mimos in Ecclesia egisse ac illusisse Sacerdotio, jubente Imperatore, qui ad eos, & ad alios plures Spatharios Stolam Sacerdotalem ob ludum mittebat. Hi ad Pœnitentiam reservati sunt, in alio Conventu ipsis imponendam. Imposita autem est *Canone XVI.* Qui de hujus sacrilegii reis, „quòd nec apud Gentes a sæculo umquam auditum est *ita statuit:* Si verò quispiam Imperator vel Potentum, aut Magnatum, taliter illudere divinis & talem ac tantam injuriam impiè in divinum Sacerdotium facere, vel admittere tentaverit, primò quidem arguatur a Patriarcha illius temporis, & Episcopis qui cum ipso fuerint, & segregetur, & indignus Divinis Mysteriis judicetur; deinde verò accipiat quosdam alios in duram observationem labores, & pœnas, quæ visæ fuerint. Et nisi celeriter pœniteat etiam anathema sit a Sancta & Universali Synodo, tamquam qui sinceræ & immaculatæ Fidei Mysterium dehonestaverit. Si verò præsumentibus quibusdam hujusmodi nefas operari, Patriarcha Constantinopolitanus, & Suffraganei ejus Episcopi, quod factum fuerit cognoscentes, neglexerint debitum adversùs eos ostendere zelum, deponantur. Qui verò quoquo modo hujusmodi ministraverunt aut ministraturi sunt impiissimæ actioni & minimè confessi acceperint conveniens Epitimium, definimus per triennium sequestratos esse, anno quidem uno extra Ecclesiam flentes; alio verò anno intra Ecclesiam stare usque ad Catechumenos; tertiò consistere cum Fidelibus & ita dignos fieri Mysteriorum sanctificationibus.

Excommunicatio inflicta & Pœnitentia imposita eis qui rebus sacris illudunt.

§. XXII.

De Canonibus Synodi Oecumenicæ Octavæ aliisque gestis Actione X.

ACtione decima, quæ habita est Pridie Kalendas Martias, lecti sunt Canones 27. a Patribus conditi. *Primus*, Canones sive ab Apostolis, sive ab universalibus, sive a localibus Conciliis, vel a Patribus & Magistris Ecclesiæ traditos servandos esse docet ut *Secunda eloquia Dei.*

Tredecim tantùm Canones Græcè reperiuntur. Sed XXVII. habet Anastasius Biblioth. qui Acta Synodi Latinè vertit.

Secundus, Decreta Synodica *Nicolai I.* & *Hadriani II.* Romanorum Pontificum pro defensione ac statu Ecclesiæ Constantinopolitanæ ac Sancti Patriarchæ *Ignatii*, & & pro *Photii Neophyti & invasoris impulsione ac condemnatione*, integerrimè servari jubet. Qui illa spreverit Sacerdos, aut Clericus gradu & Ordine dejicitor; Monachus, vel Laïcus, cujuscumque dignitatis, segregator.

Canon tertius, Imaginem *Christi omnium Liberatoris & Salvatoris æquo honore cum libro SS. Evangeliorum adorari* decernit; & Imagines Dei Genitricis Mariæ, Angelorum, & Sanctorum hominum. Qui aliter sentiunt, anathema sunt a Patre, Filio & Spiritu Sancto. Cùm Imaginem Christi adorandam ut Codex Evangeliorum adoratur docet 8. Synodus, honorariam adorationem dumtaxat, seu honorem, quem rebus sacris exhiberi jubet religio, non latriam intelligit: maximè cùm alium honorem Imagini Salvatoris non decernat, quàm Imaginibus Deiparæ Virginis & Sanctorum.

Cultus religiosus sacrarum Imaginum.

Canon quartus, ad Laïcos redigit eos omnes qui a *Photio* consecrati aut promoti sunt; utpote qui nec sit, nec fuerit umquam Episcopus: & Dedicationem Ecclesiarum aut Altarium ab ipso, aut

Quo sensu Synodus Photii Ordinationes irritas dixerit?

aut iis quos ille consecravit, factam, irritam declarat, atque iterari statuit. *Hadriani II.* Sententiæ consonum istud Synodi 8. Decretum. Ille enim in Epistolâ ad *Ignatium* Constantinopolitanum Patriarcham, quæ lecta est Actione III. Synodi Octavæ, ita scripsit: *Præ omnibus, & super omnia Gregorium Syracusanum, & Photium tyrannum, & quos idem Photius in gradu quolibet ordinasse putatus est, ab Episcoporum numero & dignitate, quam usurpativè ac fictè dedit, meritò sequestrantes. Primò, quia Photius Maximo, & Ordinatio ejus, vel potiùs execratio, istius Ordinationi pene in cunctis videtur esse simillima. Secundò, quia sic se habet per Decessorem meum Sedis Apostolicæ Decretum, cujus Judicium nusquam præcipiunt sacri Canones retractari... Tertiò quia Photius vir forensis, Curialis, Neophytus, invasor atque adulter, necnon & anathemate condemnatus existens, nihil habuit, nihil dedit; nisi fortè damnationem habuit, quam se sequentibus propinavit. Photio certè præsidente auctore dictum est: Ab anathematizatis consecratus non solùm non accipit Spiritum Sanctum, sed & quod ante habuit flamen, aufertur ab eo.* Addit id iis magis congruere, qui ab anathematizato & damnato Photio, per impositionem manus, *non lucrum, sed vulnus in capite susceperunt.* Quæ cùm *Hadriani II.* tum Octavæ Synodi loca, non ita intelligenda sunt, quasi *Photii*, & eorum quos ille consecraverat vel promoverat, Ordinationes planè irritas esse decreverint. Synodus 8. pronuntiat *Photium nusquam* fuisse Episcopum quantùm ad jurisdictionem, & legitimam Episcopalis potestatis executionem: non negat fuisse Episcopum, quoad potestatis collatæ characterem. Decrevit ab ipso ordinatos Sacerdotes in eo Sacerdotii gradu, quem ab eo acceperant, non manere, id est, honore, loco, Privilegiis Sacerdotii privari, & in Laïcorum turbam deprimi: quamvis Ordinationes ipsorum absolutè, & (ut ita loquar) quantùm ad substantiam, non rescindat. Nihil itaque dedit *Photius* Ordinationis legitimæ, quia nihil habuit; nihil honoris, quia ipse honore legitimè parto non fulsit; nihil gratiæ, quia sacrilegus fuit ac Schismaticus: Spiritus Sanctus autem non datur a Schismaticis Episcopis iis qui Schismati communicant ipsorum: sed characterem Sacerdotalem, quem habuit, in alios transfundere potuit. Id illustratur ex Epistolâ nonâ *Nicolai I.* ad *Michaëlem* Imperatorem: *Meritò*, inquit, *destructus esse creditur, qui a destructo ædificari sperans, etiamsi quæ alia bona fortassis habuit, nimiæ præsumptionis ejus temeritati communicans, perdidit. Nam Gregorius quomodo quemquam ædificare poterat, qui multipliciter jam noscebatur elisus?.... Gregorius ergo qui canonicè ac synodicè depositus & anathematizatus erat quemadmodum posset quemquam provehere vel benedicere, ratio nulla docet. Igitur nihil Photius a Gregorio percepit, nisi quantum Gregorius habuit. Nihil autem habuit; nihil dedit.* At certum est *Gregorium Syracusanum* minimè amisisse characterem Episcopalem cum exauctoratus est, sed solum honorem Sacerdotii, & potestatis in Consecratione sibi collatæ legitimum usum; atque dandi Spiritus Sancti efficaciam. De his itaque dumtaxat intelligendum est, quòd nihil dare potuerit. Unde post verba mox laudata subdit idem Pontifex: *Per illorum quippe manus impositionem & invocationem dabatur Spiritus Sanctus, qui noverant mundas ad Dominum manus levare. Ceterùm Gregorius qui transgressor factus est legis, ad iracundiam sui, magis quàm ad Consecrationem alicujus, Spiritum Sanctum per impositionem suæ manus sine dubio provocavit; etiamsi is qui ordinandus erat, nullas alias haberet sibi Regulas obviantes. Hinc enim scriptum est: Qui obturat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis: Si execrabilis, utique & non audibilis: si non audibilis, ergo inefficax: si inefficax, profectò Photio nihil præstans; nimirum qui vulneratum caput per illam manus impositionem potiùs habere dignoscitur.* Denique *Joannes VIII. Photium* restituit absque nova Consecratione; quod argumento est, ipsius Ordinationem validam fuisse, quamvis non legitimam.

Neophyti ad Episcopatum non promovendi.

Canon quintus, Leges ab Apostolis & a Patribus statutas confirmat, quæ vetant ne ad Episcopatum promoveantur Neophyti, sive secundùm fidem, sive secundùm Sacerdotalem sortem. Eos qui ex Senatoria dignitate vel mundana conversatione nuper in Clericos vel Monachos attonsi fuerint, consilio aut spe capessendi Episcopatus aut Patriarchatus, ad sacros illos Principatus evehi prohibet ac inaugurari; etiamsi diu in singulis Ordinibus ministraverint. Multò magis Episcopos fieri vetat, ac Irregulares declarat, qui Principum promissis illecti, aut mandatis compulsi, eum in finem Clericali Militiæ nomen dederint. Statuit autem Ecclesiasticorum Ordinum interstitia, de quibus in gratiam Palatinorum hominum dispensetur nusquam; licèt in gratiam aliorum qui in Clero vel Monasteriis se divinitus ad Sacerdotium vocatos religiosâ vitâ probaverint, illa contrahere possit Episcopus. Statuit, inquam, ut in Lectoris gradu anno solido probentur; in Subdiaconatu, duobus; in Diaconatu, tribus; in Presbyteratus Ministerio, quatuor.

Interstitia in Sacris Ordinationibus servanda.

Canon sextus, novo anathemate confodit *Photium*, id est, ab ipsa Communione Laïca segregat, ob subornatos Orientalium Sedium falsos Vicarios, confictaque contra *Nicolaum I.* Romanum Pontificem Acta Synodica: similemque pœnam decernit in eos, qui simile crimen deinceps perpetraverint. Qua in re sequitur Decretum Sanctissimi Pontificis *Martini I.* in Romana Synodo.

Canon septimus ad pingendas sacras imagines; vel divinas, aut humanas etiam scientias docendas, eos admitti vetat, qui ab hac Sancta Synodo anathemate percussi fuerint: qui ipsos ad has actiones admiserit, Clericus proprii gradus periculum incurrito; Laïcus Divinorum Mysteriorum Communione privator.

Canon octavus, prohibet Constantinopolitanis Patriarchis ne a Sacerdotibus subscriptiones exigant, quibus fidem obstringant, suam ad eorum tutelam, favorem, stabilitatem; quod non solùm *Photius* tyrannus, sed legitimus Patriarcha *Ignatius* fecerat, cùm a *Basilio Augusto* restitutus est. Rem a Canonibus alienam & ad factiones ac Schismata viam aperientem Synodus, sub honoris periculo, vetat, ac Patriarchas Professione Fidei quæ ab Episcopis in eorum consecratione exigebatur, contentos esse jubet.

Nonus Canon, extorta per *Photium* chirographa neminem obligare declarat: eos qui se ad incautæ subscriptionis, promissi, ac juramenti fidem servandam teneri existimaverint, ob idque *Photio* adhæserint, Clericos gradu, Laïcos Communione privat, utpote qui non credant Dominico verbo: * *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis.*

* Matth. 16.

Prohibet *Canon decimus*, ne quis a suo Patriarcha, Metropolita, aut Episcopo, sub causæ cujuscumque criminalis fuco se segreget, aut nomen ipsius inter Mysteria Divina vel Officia recitare prætermittat, ante Synodi examen & Judicium. Qui secus fecerit, Episcopus vel Clericus, honore & omni sacro Ministerio excidit; Laïcus a Communione removetur.

Canon undecimus, anathemate percellit pravam opi-

Error de

duabus hominis animabus damnatur.

opinionem de duabus hominis animabus, quam *Photius* docuerat, teste *Anastasio Bibliothecario* in Præfatione 8. Synodi, tamquam Veteri & Novo Testamento, & omnibus Deiloquis Patribus & Magistris Ecclesiæ repugnantem.

** Canoni XII. Synodi VIII. Nominationes Episcoporum a Regibus Christianissimis facta non repugnant.*

Canon duodecimus, reprobat promotiones & Consecrationes Episcoporum potentia & mandatis Principum factas, seu Apostolicis & Synodicis contrarias Canonibus: deponendumque decernit, qui per versutiam, id est, malas artes vel tyrannidem Principum hujusmodi dignitatis consecrationem susceperit; *Utpote qui non ex voluntate Dei, & ritu ac Decreto Ecclesiastico, sed ex voluntate carnalis sensus ex hominibus & per homines Dei donum possidere voluit, vel consensit*. Necessitati assensus Regii in Galliis ab ipsius Monarchiæ Christianissimæ exordio institutæ, & Synodi Aurelianensis V. Canone confirmatæ; vel Regiæ Nominationi, quam plerumque in Gallicana Ecclesia obtinuisse Historiæ Francorum Monumenta testantur, & cujus tandem jus perpetuum Christianissimis Regibus per *Concordata* collatum est, Canon iste Synodi Octavæ non repugnat. Neque enim malis umquam artibus, neque tyrannide, Principes nostri Episcopos nominarunt, sed patrocinii & tuitionis Ecclesiæ jure, cujus filios primogenitos & devotissimos se exhibuere; & eadem Ecclesia permittente, ob Ecclesiæ ipsius bonum; vel tandem jus illud ipsis conferente, scripto & solemni ritu promulgato Privilegio, & Contractu, seu *Concordatis*; Quæ cùm Regiam Nominationem Summi Pontificis Judicio subjiciant, ejusque Confirmationem & Diploma statuant necessaria ut nominatus a Rege consecrari possit Episcopus, Octavæ Synodo non adversantur, solam intrusionem per tyrannidem aut versutiam Principum damnanti.

Canon decimus-tertius, ad Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ Dignitates assumi neminem jubet, nisi ex ejusdem Ecclesiæ Clero: ad quem admitti vetat domesticos Virorum Principum Clericos, aut qui Nobilium bona curant: ne scilicet eorum favore & potestate ad Ecclesiasticas Dignitates, aut Patriarchatum ipsum obtinendum vel usurpandum, eorum juvetur ambitio.

Ignava quorumdam Episcoporum humilitas arguitur.

Canon Decimus-quartus, ignavam humilitatem quorumdam Episcoporum arguit, qui sui gradûs & honoris obliti, sacram dignitatem dehonestabant, Palatinis aut quibuslibet Principibus Viris, procul ab Ecclesiis suis obviam euntes; aut ex equo vel mulo desilientes reverentiæ illis exhibendæ causa; aut ad mensam Principum inter Palatinos adstantes. Jubet autem eos debita Regibus & Principibus Viris reverentiæ & urbanitatis officia exhibere, quæ spiritalem suam dignitatem & honorem non depriment, aut obnoxiam contemptui faciant; minuantque Auctoritatem arguendi & emendandi strategos, & quoslibet in dignitate sæculari constitutos, ipsosque Principes, prout ex officio tenentur. Episcopum verò qui proprium honorem contempserit, ac præter istum Canonem egerit, anno uno; Principem duobus, a Communione segregat Sancta Synodus.

Bonorum Ecclesiæ alienatio vetita.

Canon decimus-quintus, vasa sacra vetat alienari, nisi ob redemptionem captivorum: vetat etiam Ecclesiæ prædia & quascumque possessiones in emphyteosim tradi. Omnem Ecclesiasticarum rerum administrandarum potestatem permittit Episcopo, qui illas augere curet. Exauctorationis pœnam in eos qui Decretum istud violaverint, decernit Sancta Synodus. Venditionem, emphyteoticam traditionem, seu quamvis alienationem bonorum Ecclesiasticorum ab Episcopo in scriptis aut sine scriptis factam, in irritum mittit: Anathemate ferit eos qui aliquid ex vasis, prædiis, aut quibusvis bonis Ecclesiæ emerint, aut perceperint, donec illud restituerint; & venditionis, aut emphyteoticæ traditionis contractum rescindendum reddiderint. Jubet præterea ut Episcopus Monasterium, quod ex Ecclesiæ bonis extruxerit, eidem Ecclesiæ tradat. Si verò ex propriis facultatibus, illud habeat in propria potestate quamdiu vixerit: & moriturus, cuicumque voluerit, conferat, aut dimittat; modò in sæculare diversorium non mutetur. Ex hoc perspicuum est, Monasteriorum Fundatores, non solùm Jus Patronatus in illis obtinuisse, sed veram proprietatem; quam transmittere poterant ad heredes. Qui tamen loca semel Deo dicata in profanos usus convertere non poterant.

Canon decimus-sextus, eos qui rebus sacris illudunt, percellit anathemate. Huic Canoni condendo *Michaël* temulentus Imperator occasionem dedit: qui *Theophilum* Proto Spatharium, scurram insignem, Patriarcham per ludum agere, & homines sui similes, profanos, impuros, sacrilegos, veluti consecrare & sanctissima Religionis Mysteria & ritus velut in scena imitari & exhibere jussit, voluptatem ex hujusmodi sacrilegiis captans singularem, de quibus palam his verbis gloriabatur: *Mihi Theophilus, Bardæ Cæsari Photius, Christianis Ignatius est Patriarcha*. Id refert *Nicetas* in Vita S. Ignatii.

Metropolita Patriarcha ad Synodum vocanti, vel alias ob causas Canonicas, parere debent, nec a Principibus debent detineri.

Canon decimus-septimus, asserit Patriarchis Jus convocandi Metropolitanos universos, qui ab ipsis sive per manus impositionem, sive per dationem Pallii, Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt. Posse autem vocari duabus de causis declarat, vel ad Synodalem Conventum; vel ad emendationem, cùm aliquibus criminibus accusantur. Quorumdam verò Metropolitanorum inanem excusationem repellit, qui ab Apostolico Præsule vocati a sæculi Principibus detineri se causabantur, ne ad ejus mandata occurrerent. Hanc nullius esse ponderis declarat Synodus. *Cùm enim Princeps pro suis causis Conventus frequenter agat, impium est ut Summos Præsules a Synodis pro Ecclesiasticis negotiis celebrandis impediant, vel Episcopos ab eorum Conciliis prohibeant*. Alteram excusationem rejicit nihilo meliorem, Concilia se bis in anno celebrare debere Metropolitani respondebant, adeoque se Concilio Patriarchali adesse non posse. Reponunt Octavæ Synodi Patres, Concilia Patriarchalia longè utiliora esse Provincialibus; proinde Metropolitanos istis adesse debere, & illa non negligere.

Synodus absque præsentia Principis celebrari potest.

Porro quod nonnulli rerum Ecclesiasticarum ignari effutiebant, Synodum absque præsentia Principis celebrari non posse, rejicit ceu damnandum errorem: *Cùm nusquam Sacri Canones convenire sæculares Principes in Conciliis sanxerint, sed solos Antistites. Unde nec interfuisse illos Synodis, exceptis Conciliis Universalibus invenimus. Neque enim fas est sæculares Principes spectatores fieri rerum, quæ Sacerdotibus Dei nonnumquam eveniunt*. Denique Metropolitanum, qui a Patriarcha suo vocatus, non paruerit, nisi gravi infirmitate, aut Barbarorum incursu detineatur, a Communione removet Sancta Synodus: si verò per annum contumax permanserit, dignitate statuit exuendum.

Jus Regum Christianissimorum, ne quis Episcoporum absque eorum licentia exeat e Regno, propugnatum.

Moribus in Gallia receptis Canon iste in duobus capitibus videtur adversari. Nam & Synodis Nationalibus, aut Provincialibus olim Christianissimi Reges aderant: & Episcopi a Romano Pontifice vocati, discedere non poterant e Regno absque consensu Principis. Jus illud Regibus nostris quæsitum acriter propugnant doctissimi Antistites *Petrus Marca* Parisiensium Archipræsul, *lib. 2. de Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 17.* & *Franciscus Bosquettus Montis Pessulani Episcopus, in suis Notis ad Epistolas Innocentii III. ad Epistolam*

tur, & cum Synodi 8. Canone 17. conciliatur.

lum 8. libri 2. aliique Gallicani Scriptores. Eum consensum necessarium agnovisse Pontifices Maximos asserit *Bosquettus*, idque probat ex Epistolâ *Nicolai I.* ad *Rotbadum* Suessionensem Episcopum scribentis: *Stude quantùm poteris, cùm tibi Rex & Episcopi, quemadmodum statuimus, licentiam dederint Romam properandi, mox utcumque venire non differas.* Testem istius moris laudat *Hincmarum* Remensem Archipræsulem in Epistolâ ad *Hadrianum II.* Romanum Pontificem, in quâ de *Hincmaro* Laudunensi Episcopo, nepote suo, quem Pontifex Romam vocaverat, ita scribit: *Vestra sciat Auctoritas, quia nec Hincmarum, nec etiam quemlibet Episcoporum Diœceseos Remorum, minimè autem aliarum Provinciarum Episcopos, nisi Dominus Rex illis præceperit, Romam, vel in aliquam partem mea commendatione mittendi habeo potestatem. Nec ipse ego ultra fines Regni sui absque illius licentia egredi valeo.* Quæ de hoc Disciplinæ capite *Bosquettus* & *Marca* Præsules scripsere, *Christianus Lupus*, in Scholiis ad hunc Canonem, *Eusebio Nicomediensi aut Acacio Constantinopolitano Episcopo, quàm Orthodoxis Ecclesiæ Gallicanæ Antistitibus aptiora esse* ait. *Hincmarò*, utpote *secundi Dioscori, Novi Pharaonis ab hac Synodo damnati*, Auctoritatem nullius esse ponderis. *Idem esse Hincmari Remensis adversùs præsentem Canonem, ac Martini Lutheri adversùs Sacrosanctam Synodum Tridentinam Auctoritatem adducere, &c.* Sed acerbiori stylo doctissimos Antistites, & *Hincmarum* cujus nituntur testimonio, proscindit Vir Eruditus. Non negarunt illi summam esse Romani Pontificis ut totius Occidentis Patriarcha est, & multò magis ut Pontifex est, potestatem vocandi Gallicanos Metropolitanos, *ad Synodalem Conventum*: Sed propugnarunt necessariam esse licentiam Regis, secundùm Regni mores, & Gallicanæ Ecclesiæ Disciplinam, ut Episcopi e Regno discedant, sive Romam, sive aliò ituri, etiamsi a Romano Pontifice vocentur. Quo casu Principi Mandata Pontificis exponere debent, & vocationis causas. Quæ si canonicæ fuerint, nec aliæ obsint causæ legitimæ, & maximè si Reipublicæ paci nullum inde periculum immineat, integrum non erit Principi ipsos detinere, eisque licentiam recusare. Quamquam si recuset, ejus Majestati parere debeant Antistites, & impossibilitatem profectionis suæ, cum ea qua par est reverentia, Summo Pontifici excusare. Numquam sanè Christianissimi Reges Episcopis Regni sui prohibuere ne Romano Pontifici ad Synodum pro bono Ecclesiæ legitimè congregatam vocanti parerent, sed pro votis Vicarii Christi ipsos misere, cùm id res Ecclesiæ postularunt. Sic *Pippinus* Rex Christianissimus duodecim Episcopos ad Romanam Synodum misit, Stephano IV. postulante. Concesserunt pariter licentiam Episcopis ad Romanam Sedem appellantibus adeundi Apostolorum limina. Sic *Gunthramnus Salonio & Sagittario* Episcopis in Synodo Gallicana depositis permisit appellationem suam ad Romanum Pontificem persequi, & Romam se conferre, ut testatur *Gregorius Turonensis* Lib. V. Historiæ Ecclesiasticæ Francorum Cap. XX. *At illi*, inquit, *cùm adhuc propitium sibi Regem esse nossent, ad eum accedunt, implorantes injustè remotos, sibique tribui licentiam ut ad Papam urbis Romæ accedere debeant. Rex verò annuens petitionibus eorum, datis Epistolis eos abire permisit.*

Christiani Lupi adversùs doctissimos Gallicanæ Ecclesiæ Præsules insultus repelluntur.

Epist. 85. Cod. Carol. VII. apud Syrmondum Tomo 2. Concil. Galliæ.

Si de Gallicanæ Ecclesiæ moribus testis non est acceptus Patri *Lupo Hincmarus* Archiepiscopus Remensis, erit forsan *Hadrianus I.* ad *Carolum Magnum* scribens: *Sicut enim vestra Regalis Excellentia in suis tulit apicibus, minimè ei contrarium videretur, quicumque de Episcopis aut Comitibus, seu cæteris hominibus, partibus vestris, aut vestram Jussionem complendi, sive propria voluntate, ad nos venire voluerint: sed nec nostræ Paternitati displicere rectum est qualiscumque ex nostris, aut pro salutationis causa, aut quærendi justitiam, ad vos properaverit. Nihil durius vobis exinde apparet. Sed sicut vestri homines sine vestræ absolutione ad limina Apostolorum, neque ad nos conjungunt: ita & nostri homines, qui ad vos venire cupiunt, cum nostra absolutione & Epistolâ veniant. Quia sicut nos semper vestros homines suscipientes commonemus, ut in vera fide atque puritate cordis totis eorum viribus in vestro maneant servitio: ita & vos simili modo, quicumque ex nostris hominibus ad vos venerint, eos omnino obtestari atque commonere vestram Regalem Prudentiam quæsumus, ut sicut Genitor vester sanctæ recordationis Domnus Pippinus Magnus Rex, eos B. Petro ejusque Vicario concessit, & demum Excellentia vestra confirmavit, sic admonere atque obtestari jubeamini, ut nullo modo audeant se in superbiam elationis efferre, quando ad vos properarunt; sed potiùs subjecti atque humiles in servitio B. Petri & nostræ præceptionis maneant subjecti.* Quod *Hincmarus* scripsit, antea scripserat *Hadrianus I.* Pontifex Maximus. Non sunt igitur illa fœda, & Catholico Episcopo indigna, ut *Lupus* ait Gallicanis Præsulibus doctissimis insultans; non *Eusebii Nicomediensis*, aut *Acacii Constantinopolitani* perduellium Episcoporum spirant contumaciam, sed Magni Pontificis prudentiam. Ejusdem moris testis est *Rotbadus* Suessionensis Episcopus in Libello Appellationis ad Summum Pontificem *Nicolaum I.* in quo de Rege Christianissimo *Carolo Calvo* ita scribit: *Obnixis precibus postulavi per Leudonem Diaconum, ut Dominus Rex locum mihi indulgeret secum loquendi. Qui mox pro sua pietate ad me indignum venire dignatus est, meque benignè audivit, sed exaudire non est permissus. Nam cùm illum valde suppliciter anxièque rogarem, ut mihi Romam eundi libertatem sicut ipse concesserat, non tolleret, Sanctamque Apostolicam Sedem in suis Privilegiis honoraret; respondit, Hoc ad meum specialiter Metropolitanum, Sanctumque pertinere Conventum; se tantùm sacris Episcoporum monitis ac dispositionibus humiliter obediturum profitebatur.* Nusquam rescripsit *Nicolaus I.* Regis consensum non esse necessarium, aut *Rotbadum* licentiam exeundi e Regno & Romam petendi ab ipso postulare non debere, sed solùm ipsi injustè negari malis artibus *Hincmari*, qui Regis animum occupabat: Canonesque & Privilegia Sedis Apostolicæ violari, per vim detinendo Episcopum qui a Synodi Sententia ad Romanum Pontificem appellaverat. Id ex Epistolis *Nicolai I.* ad *Carolum Calvum* & ad *Hincmarum* ea in causa datis compertum est. (28. 29. 30. & 31.)

Nec immeritò succensebat eam ob rem *Carolo Calvo* Regi & *Hincmaro* Archiepiscopo, *Nicolaus* Papa, cum ipsis Capitularibus sancitum sit, ut in similibus causis licentia petendi Romam Episcopis concedatur [Lib. VI. Cap. LXIV.] *Si litem habuerit Episcopus cum alio Episcopo. non alterius, sed sua Provincia Judices quærat. Et ut judicato in aliqua causa Episcopo liceat iterare Judicium, & si necesse fuerit, liberè Episcopum adire Romanum.* Potest itaque Romanus Pontifex vocare Gallicanos Episcopos Romam, sive ob Synodum, sive ob alias causas canonicas: non tamen possunt Romam proficisci absque licentia Regis, cùm sint ejus subditi, eique fidelitatem juraverint: & sicut Summus Pontifex ipsos vocat pro jure suo, cùm id Ecclesiæ res postulant: ita Rex ipsos retinet pro jure suo, cùm id Regni bonum & pax exigit, rationesque suas cum reverentiâ exponit Pontifici

Ma-

Maximo, qui eas gratas habet. Hæc certè nequaquam pugnant, nequaquam Sedis Apostolicæ jura convellunt, nequaquam ex *Eusebii* aut *Acacii* Constantinopolitani officina proficiscuntur, ut ait Pater *Lupus*. Unde *Hincmarus*, ille qui Gallicanos Episcopos absque Regis licentia Romam vel alio proficisci non posse propugnavit *Hincmarus*, Jus nihilominus vocandorum secundùm Canones Episcoporum in Summo Pontifice agnoscit, in Epistolâ ad *Nicolaum I.* quam refert *Flodoardus* lib.III. cap.XIII. „ Quia, *inquit*, omnes senes cum „ junioribus scimus, nostras Ecclesias subditas esse Romanæ Ecclesiæ, & nos Episcopos in Primatu B. Petri subjectos esse Romano Pontifici, „ & ob id salva fide, quæ in illa Ecclesia semper viguit, & Domino cooperante florebit, „ nobis est vestræ Apostolicæ Auctoritati obediendum..... Propterea locutus cum fidelissimo filio vestro Domno meo Rege glorioso, illi replicavi, quod sæpe inculcavi, quodque libentissimè accepit, & adimplere cupit; quia sicut „ Domini est terra & plenitudo ejus orbis terrarum, & universi qui habitant in eo: & ipsius „ est Regnum, & cui voluerit, dabit illud: ita „ ipse supra fundamentum Apostolicæ Petræ suam „ fundavit Ecclesiam, quam & ante Passionem „ & post Resurrectionem suam speciali cura & „ singulari Privilegio B. Petro, & in illo suis „ commisit Vicariis: cujus Sedem, suæque Sedis „ Pontificem qui honorat, illum honorat qui „ dixit: Qui accipit si quem misero, me accipit „ ... Idcirco quia multi sciunt, & quidam inde aliter dicunt, & omnes generaliter sciunt, „ quoniam vestra Auctoritas illum cum nostris „ Vicariis ad suum præcepit destinari Judicium, „ dignum & justum est ut quemcumque Episcopum Romanus Pontifex ad se Romam venire mandaverit, si infirmitas, vel gravior „ quæcumque necessitas, vel impossibilitas, (sicut sacri præfigunt Canones) eum non detinuerit, ad illud venire studeat: multò magis etiam „ is, quem pro tali querela ad se quocumque modo clamantem præsentiæ suæ judicat exhibendum. Et quicumque viderit vel audierit, quòd „ Rex & Episcopi Apostolicæ Sedis Summum Pontificem promptè obaudiunt & honorant, promptiùs & humiliùs eis subjecti sui obedient „ In hac ipsâ Epistolâ testatur *Hincmarus*, se licentiam a Rege obtinuisse ut *Rothadus* Romam liberè proficiscatur. *Nunc autem, sicut jussistis, ad vestram præsentiam & dispositionem illum perduci, apud Domnum nostrum Regem filium vestrum obtinuimus.*

Fides in Ecclesia Romana semper viguit, & Deo Cooperante florebit.

Summi Pontificis auctoritati obediendum.

Denique si *Hincmaro* Archiepiscopo Remensi de Gallicanæ Ecclesiæ Regnique moribus testimonium dicenti majorem fidem adhibere nolit *P. Lupus*, quàm *Luthero* de Sacra Synodo Tridentina loquenti (quod an prudenter dictum sit cordatus Lector judicet) quid opponet adversùs Auctoritatem *Flodoardi*, qui eam non semel asserit consuetudinem Regni, jusque Regum Christianissimorum in *Historia Ecclesiæ Remensis*, lib. 1. cap. 20. *Temporibus*, inquit, *Chilperici Francorum Regis extitisse fertur Moderamnus Redonensis Ecclesiæ Præsul, qui per licentiam prædicti Regis limina Sancti Petri adire disponens, divertit in Monasterium B. Remigii*. Et *Lib.II. Cap.XVIII.* de *Vvulfario* Episcopo Remensi, qui *Karolo Magno* imperante, illam Ecclesiam rexit, ita scribit: *Eundi denique Romam causa orationis ad S. Petrum licentiam ab Imperatore se accepisse in quadâm suâ designat Epistolâ; sed utrùm ierit, certum non habemus*. Et Lib. IV. Cap. IV. *Fulconem* Remensem Archiepiscopum a *Stephano VII.* Romam vocatum ad Synodum, respondisse refert, se pariturum, *Si alicua Regno quies concessa fuerit, & ab Odone Rege licentiam impetrare valuerit.*

Ejusdem testis est disciplinæ *Philippus Augustus* Rex Francorum in Epistolâ ad *Lucium III.* Pontificem Maximum, quam ejus nomine scripsit *Stephanus Abbas Sanctæ Genovefæ*, & Tornacensis postea Episcopus. *Concurrant*, inquit, *& respondeant priscis diebus hodierna tempora, Pater, ut nec Regnum Sacerdotio, nec Sacerdotium desit Regno. Impugnant adolescentiam nostram, & auspicia Regni nostri perturbare contendunt Potentes, & qui multiplici ex causa fidem nobis debuerant, infideles adversarii, quorum improbitate compellimur & consilia nova quærere, & auxilia corrogare. Adsistit nobis super omnes amicos & fideles nostros charissimus avunculus noster Vuillelmus Remensis Archiepiscopus, in consiliis nostris oculus vigilans, in negotiis dextera manus. Eum vel ad tempus recedere a nobis, succedere est hostibus nostris. Vocastis eum, Pater, sicut audivimus, & ut præsentiam suam Vobis exhibeat, sacris apicibus vestris invitastis. Paratus erat parere, & apparere Vobis, peccato ariolandi simulachrum inobedientiæ comparans, & voluntatem non acquiescendi vobis tamquam scelus idololatriæ detestans. In articulo summæ necessitatis nostræ, confidentes de præcipua dilectione vestra, retinuimus eum, clavum in oculis hostium, & in lateribus eorum lanceam, sine ipso fieri nihil æstimantes, sive de pace, sive de bello cum hostibus sit agendum ... Gratum sit Vobis Pater, quòd in tanto discrimine Regni, tantum Amicum nostrum retinemus, cujus præsentia nobis est necessaria, & absentia perdamnosa: & quoniam magnum, & cordi nostro profundè insitum est negotium, mittimus ad vos familiarem nostrum Stephanum Abbatem Sanctæ Genovefæ, discretum & fidelem Regno, quem loco nostro benignè suscipite, & ei tamquam nobis in his quæ ex parte nostra vobis dixerit, indubitanter fidem adhibete*. Ex quibus Constat 1. Juris esse Romani Pontificis, Gallicanos, ut quosvis aliarum Ecclesiarum Episcopos Romam vocare, cùm id postulant Ecclesiæ negotia, & ipsos ad parendum Sedis Apostolicæ mandatis paratissimos esse debere. Secundò, officii ipsorum esse ut rem cum Rege Christianissimo communicent, & ab ejus Majestate, cui fidelitatis Sacramento sunt adstricti, licentiam exeundi e Regno postulent. Tertiò, Regem ipsos Jure detinere non posse ac prohibere ne Summo Pontifici pareant, nisi gravissima Regni negotia, necessitas, aut utilitas Regia ipsos in Regno retinere compellant. Quartò eo in casu pietatis esse Regiæ ut rationes illas Summo Pontifici generatim saltem exponat, quas Vicarius Christi æqui bonique ducet.

Eodem modo se gessit idem Rex *Philippus* ad eumdem Pontificem scribens pro Turonensi Archiepiscopo, quem ille Romam vocaverat, de causa Dolensis Archiepiscopatûs noviter erecti seu potiùs confirmati responsurum. „ Charissimum, *inquit*, ac fidelem nostrum Turonensem Archiepiscopum suggestione quorumdam, & favore „ infra brevissimi temporis angustias vocastis, ut „ de causa, quæ magis nostra est quàm sua respondeat, & Statum Coronæ nostræ in ancipiti „ statera ponat, periculosum sanè & ignominiosum nobis & posteris qui succedent. Proinde Sanctitati vestræ preces ex toto corde prodeuntes „ fundimus, ut intuitu Dei & pacis Regni Francorum, quæ in hoc articulo, si processerit, peritura est, a causa ista penitus desistatis .... „ Quòd si fortè, quod non credimus, inexorabilem Vos invenerimus, usque ad congruum „ tempus, quo Dominus pacem & quietem Regno „ nostro dare voluerit, Archiepiscopo nostro Turonensi dilationes indulgeat Benignitas vestra, „ quoniam propter necessarias Regno nostro causas

,, fas eum retinuimus. Primò propter difficillimam quam cum Comite Flandriæ guerram habemus. Secundò propter motus plusquam civiles qui in Provincia Britanniæ insurgunt inter Principes ejusdem Provinciæ, & Regis Anglorum filios. Tertiò propter proximum Colloquii terminum, quod cum Imperatore post Pascha, Deo volente, sumus habituri, in quibus omnibus, ipsius Archiepiscopi industria, præsentia, consilio & auxilio indigemus. Sciat autem Paternitas vestra, quoniam in generali Conventu nostro, quem in initio Quadragesimæ propter hanc causam & alias Regni necessitates Parisiis convocavimus, consilio Archiepiscoporum, & Episcoporum, ac Baronum nostrorum, prædictum Archiepiscopum ab incœpto itinere retinuimus, utpote necessarium nobis, & utilem rebus incœptis, & per Dei gratiam ad honorem Regni nostri peragendis. Ex quibus rursus patet jus Romani Pontificis, & Regis Christianissimi: Illius quidem ut Episcopos Romam vocet pro Ecclesiasticis negotiis: hujus verò ut illos retineat, si *necessaria Regni causa* id postulent, rationes suas cum reverentia debita Romano Pontifici exponendo, & Episcoporum moram apud ejus Sanctitatem excusando. Quas rationes, cùm justæ sint, gratas habet Christi Vicarius, nec ægrè fert suis mandatis non fuisse obtemperatum, quia dilata est potiùs obedientia, quàm negata; & ut differretur, contumacia non fecit, sed necessitas compulit. Ejusdem sunt testes Disciplinæ Gallicani Episcopi ad Bonifacium VIII. scribentes, a quo Romam vocati fuerant: ,, Eidem, inquiunt, Domino nostro Regi humiliter supplicantes, ut cùm Apostolicæ Sanctitati ad obedientiam teneamur, ad Beatitudinis vestræ pedes, juxta præmissæ vocationis vestræ tenorem, permitteret nos transferre. Ex parte cujus, & Baronum est secuta responsio; Quòd nos nullo modo abire permitterent: Regnum sic periculosè, sic deformiter, sic irreparabiliter vacuari, quin potiùs exhauriri totaliter, nullatenus sustinerent.

Canon porro Synodi Octavæ, cujus occasione hæc adversùs *P. Lupum* observavimus, non morem legitimum postulandi licentiam a Principe, cùm ad Apostolicum Præsulem ire necesse est, improbat; sed inanes Metropolitanorum quorumdam excusationes, qui auctoritate & gratia quâ valebant apud Regem abutebantur; ut suæ profectioni Regiis mandatis opponi impedimentum obtinerent, cùm a suo Patriarcha vocabantur, vel se detineri mentiebantur, ut inobedientiam excusarent. *Sed quoniam*, inquit, *sunt quidam Metropolitanorum qui ne secundùm vocationem Apostolici Præsulis occurrant, a mundi Principibus se detineri sine ratione causantur, placuit talem excusationem omnimodis esse invalidam...... Licèt tale impedimentum & fictam prohibitionem Metropolitanorum suggestione diversis modis fieri didicerimus.* Concilium quidem solam ægrotationem validam, aut Paganorum incursum admittit velut legitimas excusationis causas, quominus vocati a Patriarcha proficiscantur Episcopi; sed aliam quoque habuit pro legitima, habetque etiamnum Gallicana Ecclesia, Sede etiam Apostolica probante, scilicet detentionem Regis; cujus licentia necessaria est. Quoad hoc itaque & similia Disciplinæ & Politiæ Ecclesiasticæ capita, Synodi Ephesinæ Regula observator in Decreto de Ecclesia Cypriorum: *Placuit Sanctæ & Oecumenicæ Synodo, ut unicuique Provinciæ pura & inviolata, quæ jam inde ab initio habuit, sua jura serventur, juxta veterem consuetudinem ... ne Patrum Canones prætereantur, neve sub Sacerdotii prætextu mundanæ Potestatis fastus irrepat, ne clam paulatim libertas amittatur, quam nobis donavit Sanguine suo Dominus noster Jesus Christus omnium hominum liberator.* Sed hac de re impræsentiarum plusquam satis ad repellendos *P. Lupi*, viri alioquin eruditi, in doctissimos Gallicanæ Ecclesiæ Præsules insultus. Nunc eò unde digressa est revertatur oratio.

Ecclesiæ possessio tricennali præscriptione firmatur.

Canon decimus-octavus Synodi VIII. res & Privilegia Ecclesiæ triginta annorum possessione adversùs quosvis impugnatores secura fore constituit. Eosque ut sacrilegos percellit anathemate, donec se emendaverint, & res vel Privilegia hujusmodi restituerint.

Canon decimus-nonus prohibet ne Metropolitani sub Visitationis fuco Suffraganeorum suorum Ecclesias adeant, ipsisque sint oneri. *Si enim unumquemque Episcopum Ecclesiæ propria rebus cum multa parcitate uti, & nullatenus in proprias utilitates importunè ac sine ratione dispendere vel consumere reditus Ecclesiasticos sacri Canones decernunt:* Multò majoris impietatis reus est, *qui aliis Episcopis commissas Ecclesias gravare, & per hoc in sacrilegii crimen incidere non formidat.* Illam autem avaritiam sacrilegam vocant Octavæ Synodi Patres, quia reditus Ecclesiarum sunt *alimenta pauperum*. Qui hunc violaverit Canonem, secundùm avaritiæ & injustitiæ suæ modum etiam depositione aut sequestratione a Patriarcha plectitor.

Canon vigesimus perstringit Episcopos qui Ecclesiæ bona in emphyteosim aut precariam datâ eripiebant iis quibus tradita erant, occasione quasi ruptæ fidei circa pensionis pactum. Id fieri vetat Synodus, nisi priùs denuntiatum fuerit illi qui emphyteosim contraxit, ipsum a locis, quæ tenet, propellendum, nisi solverit usque ad tres annos destinatum tributum census. Porro si non impleverit conditionem, convenietur coram Præpositis urbis, vel regionis; probatoque ejus contemptu, Ecclesia illorum Sententia & Judicio bona propria in possessionem recipiet. Ratio hujus prohibitionis est, suspicio turpis lucri & avaritiæ, a qua Sacerdotes penitus alieni esse debent. Istius Canonis transgressorem ad tempus sequestrari Synodus edicit, & reddere loca quæ per vim abstulit ab eis qui bona fide cum Ecclesia contraxerant; & etiam deponi, si pertinax in contentione & contumax fuerit.

Canon vigesimus-primus anathemate plectit sæculi Principes aut quosvis Proceres vel Magnates, qui reverentiam & honorem Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano, debitum violaverint, sed præcipuè eos qui injuriam Sedi *S. Petri* Apostolorum Principis intulerint, sicut *Dioscorus* & *Photius* fecere: vel qui Patriarcharum aliquem, & præsertim Romanum Pontificem, e suo Throno exturbare moliti fuerint: aut fictis criminibus, famosis libellis, prædatoriis Synodis incessere ausi fuerint. *Porro si Synodus Universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de Sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas & controversia, oportet venerabiliter, & cum convenienti reverentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut profectum facere; non tamen audacter Sententiam dicere contra Summos Senioris Romæ Pontifices.*

Cavet ne Synodus, etiam Universalis, Sententiam in Romanum Pontificem audacter dicat.

Episcopalium electionum libertas.

Canon vigesimus-secundus, Promotiones & Consecrationes Episcoporum Comprovincialibus Episcopis asserit: vetat ne laïci Principes vel Potentes electioni Patriarchæ, Metropolitani, aut cujusvis Episcopi se immisceant. Quisquis autem sæcularium Principum vel potentum adversùs Canonicam electionem Ecclesiastici Ordinis agere tentaverit, anathema esto. Cooperari tamen sacris electionibus possunt, si ab Ecclesia invitentur, inquit

inquit sancta Synodus. Possunt etiam Principes Episcopos nominare, si id juris ipsis contulerit Ecclesia. Electionum libertatem ubique restitui voluit Octava Synodus: non tamen consensûs Regii necessitatem in Gallicana Ecclesia exclusit. Hinc *Ivo* Carnotensis Episcopus in Epistolâ ad *Hugonem* Lugdunensem Primatem scribit: *Reges Apostolica auctoritate a concessione Episcopatuum prohibitos minimè videmus. Legimus enim sanctæ recordationis Summos Pontifices aliquando apud Reges pro Electis Ecclesiarum, ut eis ab ipsis Regibus concederentur Episcopatus, ad quos electi erant, intercessisse; aliquorum, quia concessiones Regum necdum consecuti fuerant, consecrationes distulisse. Quorum exempla supposuissemus, nisi prolixitatem Epistolæ vitassemus. Domnus quoque Papa Urbanus * Reges tantùm a corporali Investitura excludit, quantùm intelleximus, non ab electione, in quantùm sunt Caput populi, vel concessione: Quamvis Octava Synodus solùm prohibeat eos interesse electioni, non concessioni.* Episcopatus concessio est consensus datus electioni, seu personæ electæ approbatio, & Investitura seu traditio bonorum & feudorum, quæ Ecclesia possidet maximam partem ex Regum beneficiis. Id per concessionem Episcopatus *Ivonem* significasse constat ex illius Epistolâ ad *Paschalem II.* pro *Gualone* Electo Ecclesiæ Bellovacensis. *Rex,* inquit, *non vult electioni assensum præbere, nec Electo bona Episcopalia dimittere.*

Epist. LX.

Urbanus II.

Presbyterorum & Diaconorum Mansio in Ecclesiis pro quibus sunt ordinati.

Canon vicesimus-tertius sub pœna segregationis prohibet Episcopis ne alienæ Ecclesiæ possessiones invadant, conferant, aut locent; aut in alienis Ecclesiis Presbyteros aut Clericos constituant absque voluntate Episcopi cui sunt subditæ. Vetat etiam Presbyteris & Diaconis, ne sacris operentur in Ecclesiis in quibus ab initio sortem minimè consecuti sunt, sive pro quibus non sunt ordinati. Qui secus fecerint, segregantor, donec ad propriam redeant Ecclesiam; si segregationem contempserint, ab omni gradu & honore sacro dejiciuntor.

Canon vicesimus-quartus castigat Metropolitanorum quorumdam negligentiam, & desidiam, qui curis sæcularibus impliciti, subditos sibi Episcopos per vices vocabant ad Metropolitanam Ecclesiam, eosque Episcopalia ibi Ministeria obire cogebant, propriis etiam stipendiis, iisque velut Clericis utebantur. Id *Satanicæ jactantiæ, & superbiæ* arguit sancta Synodus, & Metropolitas qui non per se, sed per Suffraganeos Episcopos debita Ministeria in propria civitate impleverint, a Patriarcha plecti jubet, ac nisi emendentur, deponi.

Canon vicesimus-quintus Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos Ecclesiæ Constantinopolitanæ, etiam a *Methodio* & *Ignatio* ordinatos, qui *Photio* pertinaciter adhærebant, depositos declarat absque ulla spe restitutionis.

Canon vigesimus-sextus Clericis a propriis Episcopis depositis vel injuriam passis, ad Metropolitam: Episcopis a Metropolita injustè exceptis, ad Patriarcham appellandi liberam facit potestatem.

Monachi ad Episcopatum promoti Monasticam vestem exuere non debent.

Canon vicesimus-septimus vetat ne Episcopi, quibus Pallii usus concessus est, eo utantur extra tempora & loca per sacros Canones constituta. Vetat etiam ne Monachi ad Episcopatum assumpti Monasticam vestem exuant ex superbia & fastu, *Ne per hoc inveniantur propriorum transgressores pactorum.* Qui secus fecerint, aut corriguntor, aut a proprio Patriarcha deponuntor.

Definitio Synodi.

His Canonibus Actione X. conditis ac promulgatis, lecta est in eodem Consessu Definitio Synodi, in qua omnibus hæresibus quæ hucusque emerserant, & a præcedentibus Conciliis fuerant proscriptæ, anathemate percussis, *Photii* damnatio confirmata est, necnon eorum qui ipsi pertinaciter adhæserunt. Post hæc, *Basilius* Imperator exploravit an omnes Synodi Definitioni ac Decretis assensum præberent. Conclamarunt universi: *Omnes ita sapimus, omnes ita prædicamus, omnes concinentes & consentientes promptè subscribimus. Hoc est veritatis Judicium, hoc justitiæ Decretum, hæc est Canonum expositio, hæc Ecclesiasticæ Ordinationis defensio.* Tum lecta est Imperatoris gratiarum actio cum adhortatione gravissima tum ad Episcopos, cùm ad Laïcos. Decretum deinde est, Acta singulorum subscriptionibus esse munienda, secundùm Synodicam consequentiam. Et primus quidem subscribendi locus Imperatori delatus est a Synodo, honoris gratia. At ipse pietatis ac Regiæ humilitatis argumentum dedit, sibi quidem in animo fuisse asserens, ut post omnes Episcopos subscriberet, exemplo *Constantini Magni, Theodosii*, ac *Marciani*: verùm se subscripturum post Legatos Sedis Apostolicæ & aliorum Patriarcharum, quandoquidem ita placeret Patribus. Primo itaque loco subscripsere Legati Romani Pontificis: secundùm hos *Ignatius* Patriarcha Constantinopolitanus: tum aliorum Patriarcharum Vicarii: post ipsos *Basilius Augustus*: Episcopi denique CI. Observandum est accuratè subscriptionum discrimen. Legati Sedis Apostolicæ subscribunt hoc tenore. *Ego ..... locum obtinens Domini mei Hadriani Summi Pontificis & Universalis Papæ, omnia quæ superiùs leguntur, huic Sanctæ & Universali Synodo præsidens, usque ad voluntatem ejusdem eximii Præsulis promulgavi, & manu propria subscripsi.* Vicarii Orientalium Sedium ita subscribunt: *Ego ... Sanctam hanc & Universalem Synodum suscipiens, & omnibus quæ ab ea judicata & scripta sunt, concordans & definiens subscripsi.* Imperatores verò non utuntur voce Definitionis, quam Episcoporum propriam noverant, sed verbis solam exprimentibus venerationem & consensum. *Basilius, Constantinus, & Leo perpetui Augusti, in Christo Dei fideles Principes Romanorum & Magni Imperatores, Sanctam hanc & Universalem Synodum suscipientes, & omnibus quæ ab ipsa definita & scripta sunt, concordantes, subscripsimus.* Rationem hujus clausulæ, quam Sedis Apostolicæ Legati in subscriptione sua apposuere *Usque ad voluntatem ejusdem eximii Præsulis* affert, *Bibliothecarius* in Vita *Hadriani II.* his verbis: *Denique gestis salubriter omnibus, quæ in decem Sessionibus Synodi textus complectitur, Legati Sanctæ Romanæ Ecclesiæ textum Synodi, ne quid Græca levitas falsum in eam congesserit, Anastasio Sanctæ Sedis Apostolicæ Bibliothecario [qui tunc temporis pro causa Ludovici Serenissimi nostri Augusti cum Suppone Archiministro post eos Constantinopolim, divinâ ut creditur, dispensatione pervenerat] subtiliter inquirendum, antequam subscribant, committunt. A quo, quia in utrisque linguis eloquentissimus existebat, studiosissimè perscrutatus, omne quod ad laudem Serenissimi nostri Cæsaris Sanctissimus Domnus Hadrianus Pontifex in Epistolâ sui Decessoris, Arsenio Episcopo imminente, adjecerat, reseratum inveniunt. Quapropter Epistolam Sedis Apostolicæ fraudulenter corrosam, Summis clamoribus conqueruntur, fatentes se nullo modo Synodalibus Actionibus subscripturos, nisi totius Epistolæ integritas gestis Synodicis jungeretur. Hoc modo Romanis certantibus, Græcis verò, non esse in Synodo de laude Imperatoris, sed de solius Dei tractandum, altisonè respondentibus: Tandem ad hoc usque perventum est, ut interposita conditione voluntatis Apostolicæ, diffinitis sententiis minùs finitè subscriberent, ita legentes: Ego ille vices agens Domini mei Sanctissimi & universalis Hadriani Pa-*

Subscriptiones.

pæ in hac Sancta Synodo, præsidens, usque ad voluntatem ejusdem eximii Præsulis, ad omnia, ut superiùs legitur, consensi, & manu propria subscripsi. Testatur *Nicetas* in Vita *S. Ignatii*, Patres Octavæ Synodi Oecumenicæ subscripsisse depositioni Photii, *calamis, non nudo atramento, sed ipso Salvatoris Sanguine tinctis*.

Epistola Encyclica.

Demum scripsit Sancta Synodus Epistolam Encyclicam ad Episcopos & universos Christi Fideles, in qua recensentur quæ ab initio gesta sunt in causa *Photii* ante Concilium, sive sub *Nicolai I.* sive sub *Hadriani II.* Pontificatu, & quæ contra eumdem in Synodo Oecumenica judicata sunt. Enumeratis autem eius facinoribus, sic concludit: *Propter hac ergo cuncta nolentem intelligere ut bene ageret, neque obedientiam præeligentem, neque confitentem peccatum suum & iniquissimum Præsulatum, sed inobedientem & resistentem Sanctæ huic & Universali Synodo, repulimus, & anathematizavimus, atque a tota Catholica & Apostolica Ecclesia fecimus alienum per datam nobis potestatem in Spiritu Sancto a primo & Magno Pontifice nostro & liberatore & Salvatore cunctorum.*

Patres Synodi confirmationem a Romano Pontifice rogant.

Dedit etiam Sancta Synodus Epistolam ad *Hadrianum II.* Pontificem Maximum, Concilii confirmationem ab eius Beatitudine rogans his verbis: *Igitur libenter oppidò & gratanter imitatrice Dei Sanctitate vestra omnium nostrum Conventum, & Universalis hujus atque Catholicæ Synodi consensum & consonantiam recipiente, prædica eam magis ac veluti propriam, & solicitiùs confirma co angelicis præceptionibus & admonitionibus vestris, ut per sapientissimum Magisterium vestrum etiam aliis universis Ecclesiis personet & suscipiatur veritatis verbum, & justitiæ Decretum.*

Synodus Oecumenica dispensationes a Romano Pontifice rogat.

Scripserunt etiam ad eumdem Pontificem *Basilius Augustus* & *Ignatius* Patriarcha, ejus Sanctitatem rogantes ut de Lectoribus plurimis ordinatis a *Photio* sententiam diceret, de quibus non judicarat Synodus an a Sacerdotii ordinatione in perpetuum removendi essent, eisve gratiam faceret ob Ecclesiæ necessitatem. Rogabant etiam ut cum *Theodoro* Metropolita Cariæ dispensaret, eique restitueret Episcopatum; quia multa pro *Ignatio* passus fuerat, nec defecerat ad *Photium* nisi tormentis compulsus. Intercedebant denique pro *Paulo* Chartophylace, ut concessa ipsi venia, posset ad Episcopatum promoveri. Magnificum sanè pro Romani Pontificis Primatu testimonium; quòd Synodus Oecumenica dispensationes a Summo Pontifice roget, eique, non aliis Patriarchis potestatem a Christo concreditam agnoscat temperandi severitatem Canonum, qui ab Ecclesia recepti sunt universa.

§. XXIII.

Græci Bulgarorum Diœcesim in Constantinopolitani Patriarchæ ditionem transferibere temerè tentarunt.

SOlidum Illyricum ad Patriarchatum Occidentis pertinuisse nemo nescit. Quinque illic præcipuæ fuerunt Provinciæ, Dacia scilicet Mediterranea, Dacia Ripensis, Prævalis, Dardania, ac Mysia superior. Istarum Ecclesias Provinciarum a Romanæ Sedis Patriarchico Prncipatu per vim avulserat *Leo Isaurus*. Illas postmodum Provincias Bulgari occuparunt. At cùm fuissent ad fidem conversi a Romanæ Ecclesiæ Concionatoribus & Legatis illuc a *Nicolao I.* Pontifice directis, illi sese Ecclesiasque suas subjecere. Id Græcis fuit invidiæ in Romanam Sedem incentivum, quod in apertum erupit, diebus aliquot post Synodum Octavam. Excepti quippe sunt a *Basilio* Imperatore coram Legatis Apostolicis & Vicariis Orientalium Sedium, Oratores *Michaëlis* Regis Bulgarorum eo fine missi, ut habita cum Patriarcharum omnium Legatis, & *Ignatio* Constantinopolitano Collatione, scirent cujus Patriarchæ ditioni subesse Bulgaria deberet. Contentionis progressum & exitum describit accuratè *Bibliothecarius* in Vita *Hadriani secundi*. Quæstionem Oratores Bulgari proposuere his verbis: *Usque hodie Pagani fuimus, & nuper ad gratiam Christianitatis accessimus. Ideoque ne aliquo errare videamur, cui Ecclesiæ subdi debeamus, a vobis, qui vices Summorum Patriarcharum geritis, nosse desideramus.* Sedis Apostolicæ Legati responderunt: *Sancta Romana Ecclesia, cui per te, o Petre, tuus Senior Beato Apostolorum Principi Petro cum omni gentis suæ Regno se tradidit, a cujus Successore, videlicet egregio Papa Nicolao & præcepta vivendi, & Episcopos ac Presbyteros suscipere meruit, vos & pertinuisse, & pertinere debere, etiam in eo monstratis, quòd postulatos nostros Sacerdotes & suscepistis, & hactenus veneratione congrua retinetis.* Institerunt Bulgarorum Legati, rogantes ut in præsentia diffiniretur, an Romanæ potiùs quàm Constantinopolitanæ Ecclesiæ subjici deberent. Legati Sedis Apostolicæ responderunt: *Propter quæ Nos Sancta Sedes Apostolica cum Orientalibus diffinienda mandaverat, Domino juvante finivimus; de causa autem vestra secus quàm diffinita est finienda, quia nihil in mandatis accepimus, nihil vel diffinimus, vel in præjudicium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ diffiniendum censemus. Quinimo, quia omnis vestra Patria nostris Sacerdotibus plena est, nulli vos nisi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinere debere, diffinitivâ Sententiâ, quantùm ex nobis est, promulgamus.*

Præsumptum jus suum in Bulgarorum Ecclesias his argumentis Græci tuebantur. Primò quòd Bulgari cùm Provincias illas a Græcorum potestate armis evicissent, non Latinos ibi, sed Græcos Sacerdotes invenerunt: quod argumento videbatur esse, illius Diœceseos Ordinationes ad Constantinopolitanum spectasse Patriarcham. Secundò quòd illæ Provinciæ de quibus erat controversia, Orientis Imperatori semper paruissent, adeoque & Constantinopolitano Patriarchæ deberent subjici.

Has rationes haud difficili negotio diluerunt Legati Apostolici. Ad primam ita responderunt: *A Græcis Sacerdotibus argumentum sumere non debetis; quia linguarum diversitas Ecclesiasticum Ordinem non confundit. Nam Sedes Apostolica, cum ipsa Latina sit, in multis tamen locis pro ratione patriæ Græcos Sacerdotes & semper & nunc usque constituens, Privilegii sui detrimenta sentire nec debuit, nec debet.*

Ad alteram ita responderunt: *Sicut Bulgariæ nobis diverso* (id est, multiplici) *modo Ordinationem pertinere dicentes, mendacium non loquimur: ita eamdem Bulgariam, ex Græcorum Regno fuisse, numquam negamus. Sed intueri vos decet, quia aliud ordinant jura Sedium, aliud patiuntur divisiones Regnorum. Nos de divisione Regnorum non agimus, sed de divisione Sedium loquimur.*

Profligatis adversariorum rationibus, Legati Apostolici Romanæ Sedis in Bulgariam jura tribus argumentis probarunt. Primum ita procedebat: *Sedes Apostolica, juxta quod Decretalibus SS. Romanorum Præsulum doceri poteritis, utramque Epirum, novam videlicet veteremque, totamque Thessaliam, atque Dardaniam, in qua & Dardania civitas hodie demonstratur, cujus nunc patria ab his Bulgaris Bulgaria nuncupatur, antiquitus canonicè ordinavit & obtinuit. Ac per hoc Ordina-*

nationem, quam tunc Paganorum Bulgarorum irruptione amiserat, non a Constantinopolitana Ecclesia modò [ut fingitur] abstulit; sed ab his factis ipsa Christianis recepit.

Alterum argumentum erat hujusmodi: *Bulgares, qui jure gentili sibi patriam subjugantes, eam per tot annos retinent, quod ceperunt, Sedis Apostolicæ patrocinio ordinationique sese specialiter committentes, nobis debent, nec immeritò subjici, quos ultronea voluntate Magistros elegere.*

Tertium argumentum his verbis conceptum erat: *Bulgaros Sanctæ Sedes Apostolicæ jussu quondam Sanctissimi Papæ Domini Nicolai, tam per aliquot nostrûm qui hìc sumus, & illic multas Ecclesias dedicantes, Sacerdotes creavimus: quàm per Paulum, Dominicum, Leopardum, ac Formosum venerabiles Episcopos, sed & Grimoaldum Coëpiscopum nostrum, quem hactenus isti Bulgares cum multis nostris Sacerdotibus in conspectu nostro habere se fassi sunt, a diversis erroribus ad Catholicæ Fidei veritatem, multo sudore, gratia Christi præduce, ecce ultra triennium tenuit, tenet, ordinat, ac disponit: Ideoque consequens non est, ut sine conscientia Romani Summi Pontificis, Ecclesia Romana, de quibus præsentialiter vestita cernitur, spolietur.*

His adductis rationibus, Legati Sedis Apostolicæ Græcos hac in causa Judices recusarunt; immo nec sibi licitum esse hanc dirimere controversiam, palam sunt contestati, his verbis Orientalium Patriarcharum allocuti Vicarios. *Sancta Sedes Apostolica vos, quia revera inferiores estis, super causa sua Judices nec eligit, nec per nos eligit, utpote quæ de omni Ecclesia sola specialiter fas habeat judicandi. Sed neque nobis de hac causa sententiam proferre commisit. Quapropter quod ob ea faciendum non accepimus, ejus cognitionis Judicium ei, qui librorum multiplicitate ad defensionem sui multa proferre prævalet, ex integro reservamus. A qua omnis vestra sententia tanta facilitate despicitur, quanta levitate profertur.*

Adversùs hæc Orientalium Patriarcharum Vicarii excepere: *Satis indecens est, ut vos qui Græcorum Imperium detrectantes, Francorum fœderibus inhæretis, in Regno nostri Principis ordinandi jura servetis. Quapropter Bulgarum Patriam ex Græcorum potestate dudum fuisse, & Græcos Sacerdotes habuisse comperimus Sanctæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ: a qua quia per Paganismum recesserat, nunc per Christianismum restitui judicamus.*

Temerario ac iniquo Vicariorum Orientalium Judicio Sedis Apostolicæ Legati intercessere his verbis: *Sententiam quam non electi, neque admissi, sive timore, sive gratiâ, vel quicquid illud est modò præcipitastis potiùs quàm protulistis, auctoritate Sancti Spiritus, usque ad Diffinitionem Sanctæ Sedis Apostolicæ, omnino rescindimus; ita ut nullo modo vel nomen habere Sententia mereatur. Teque adjuramus, Patriarcha Ignati, auctoritate SS. Apostolorum Principum, coram Deo, suisque Angelis, omnibusque præsentibus, ut secundùm hanc Epistolam Sanctissimi Restitutoris tui Domni Hadriani Summi Pontificis, quam tibi ecce offerimus, Industriam tuam ob omni Bulgaria Ordinatione immunem, nullum tuorum illuc mittendo custodias, ne Sancta Sedes Apostolica, quæ tibi tua restituit, per te sua perdere videatur. Quin potiùs si, quod non credimus, justam te habere querimoniam æstimas, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ restitutrici tuæ solemniter suggerere non omittas.* Hæc refert laudatus Bibliothecarius in Vita *Hadriani II.*

De eadem controversia legendus *Anastasius Bibliothecarius* in Præfactione VIII. Synodi, ubi narrat *Michaëlem* Regem Bulgarorum cum gente sua fidem suscepisse & baptizatum fuisse hominis Romani, *Pauli* scilicet Presbyteri ministerio: & post cùm *S. Petri* meritis & intercessione, quem constitutus in angustiis Patronum & auxiliatorem invocaverat, salutem & victoriam esset consecutus, Oratores ad Sedem Apostolicam misisse, cui *Nicolaus I.* præsidebat, ab eoque postulasse idoneos Institutores cùm in Fide, tum in Christiana Disciplina. Missos a Pontifice *Paulum* Populoniensem, & *Formosum* Portuensem, *Sanctæ Conversationis Antistites*, qui rem Christianam ibi mirificè propagarunt. Tantam fuisse *Michaëlis* Regis pietatem, erga *S. Petrum* venerationem tantam, ut capillis suis manu propria in subjectionis & obseqoii argumentum attonsis, Romanæ Sedi se suosque in manus Legatorum Apostolicorum tradiderit, dicens: *Omnes Primates, & cuncti populi Bulgarorum terræ cognoscant, ab hodierno die me servum fore, post Deum, B. Petri, & ejus Vicarii.* Addit *Anastasius*, Græcos variis artibus, muneribusque, Regis *Michaëlis* tentasse constantiam, cum ut a Romani *Patriarchatus* obedientia cum tota gente divellerent: illum verò columnæ instar immobilem mansisse, donec eorumdem Græcorum fraude deceptus est, scribentium, controversiam de Bulgarorum Diœcesi inter Sedis Romanæ Legatos & *Ignatium* Patriarcham fuisse canonicè ventilatam, & unà cum Orientalium Sedium Vicariis judicasse, Bulgarorum Diœcesim illi Ecclesiæ subjiciendam, cui ante Bulgarorum adventum paruerat. Addit rursus *Anastasius*, non esse omnino certum an Vicarii Orientales id decreverint, cùm Interpres illis datus ab Imperatore haud fideliter ipsorum verba, & Romanorum Legatorum responsa redderet, sed prout jubebat Imperator. Bulgaris tamen Oratoribus Scriptum quoddam Græcis verbis exaratum datum esse, quod Sententiam a Vicariis Orientalibus, quasi arbitris inter Sedis Romanæ Legatos & *Ignatium* Constantinopolitanum Patriarcham latam continebat. Legatos verò Apostolicos tam iniquo Judicio intercessisse. Cæterùm hancce controversiam peracta Synodo Octava agitatam fuisse monet eruditus Bibliothecarius, Græcam fidem suspectam habens; ne quidquam de subjicienda Constantinopolitanæ Sedi Bulgarorum Diœcesi definitum ab Universali & Octava Synodo mentiantur, vel quid hujusmodi in ejus Acta intrudant, quibus solemne est Concilia interpolare.

Ignatius Patriarcha oblatam a Legatis Apostolicis *Hadriani* Pontificis Epistolam cum veneratione suscepit, eorum admonitioni respondens his verbis: *Absit a me, ut ego his præsumptionibus contra decorem Sanctæ Sedis Apostolicæ implicer, qui nec ita juveniliter ago, ut mihi subripi valeat, nec ita seniliter deliro, ut quod in aliis reprehendere debeo, ipse Omittam.* Ipse nihilominus Bulgarorum Diœcesim jure Patriarchico regendam suscepit, Romanisque Presbyteris ejectis, Græcos illuc Presbyteros misit, gentique *Theophylactum* ordinavit Episcopum. Qua de re graviter expostulavit cum *Basilio* Imperatore *Hadrianus II.* in Epistolâ ad ipsum datâ post Synodum. Ubi enim ipsum increpuit, quòd Legatos Apostolicos remisisset omni destitutos præsidio, ex quo factum erat ut in manus Sclavorum pyratarum incidissent, qui illis omnia eripuerant, & inter alia, Acta Synodi, & Libellos Orientalium Episcoporum subscriptionibus munitos, clam ita jubente (ut suspicio erat) ipso Imperatore: hæc de usurpata Bulgarorum Diœcesi subdit: „ Est præterea, „ & aliud quod prima Pietatis vestræ opera, „ vel circa Sedem Apostolicam prioris benignitatis indicia decolorasse convincitur, immo fun„ ditus destruxisse probatur: videlicet quia favo„ re vestro Frater & Coëpiscopus noster Ignatius „ in Bulgarorum regione consecrare præsumpsit

„ An-

,, Antistitem, &c. Verumtamen saltem nunc jam ,, dictum Reverendissimum Præsulem ab illius re- ,, gionis dispositione salubribus monitis, quæsu- ,, mus, coërcete: alioquin nec ipse canonicam ef- ,, fugiet ultionem: nec illi qui Præsulatus, vel ,, alterius officii sibi nomen illic usurpant, cum ,, excommunicatione, quâ jam tenentur adstricti ,, etiam proprii gradus jactura carebunt.

Qui *Hadriano II.* successit *Joannes VIII.* restitutionem Diœceseos Bulgarorum Ecclesiæ Romanæ ursit vehementer, missis, ad nutum Imperatoris *Basilii*, Constantinopolim Legatis, *Eugenio* Ostiensi, & *Paulo* Anconitano Episcopis: quibus literas ad *Michaëlem* Regem Bulgarorum deferendas dedit, quibus ipsum adhortabatur ut relictis Græcis, ad Romanæ Ecclesiæ gremium rediret, eique immediatè se subjiceret, prout initio devoverat: alioquin periculum esse ne in errorem pertrahantur Bulgari. *Credimus autem*, inquit, *quòd jam vos non lateat, numquam Apostolicam B. Petri Sedem ab aliis Sedibus reprehensam,* (Epist. LXXV.) *cùm ipsa alias omnes, & præcipuè Constantinopolitanam sæpissimè reprehendens, aut ab errore liberaverit, aut certè in his qui resipiscere noluerunt, Sententia sua Judicio condemnaverit. Noli ergo sequi Græcos, Fili Charissime, quia argumentis semper fallacibus student, semper dolosis intendunt versutiis; ne fortè vobis, quod genti contigit Gothorum, contingat: quæ cùm a Paganorum errore cuperet liberari, Christique fidei sociari, in Episcopum incidit formam pietatis habentem, virtutem autem ejus abnegantem: qui eos dum a Paganismo liberat, Arii blasphemiis implicat.*

(Epist. LXXVI.) Dedit & alias ad *Petrum* Comitem literas, qui Regis Bulgarorum Legationem apud Imperatorem *Basilium* obierat, ut Regem consiliis suis ad Romanæ Ecclesiæ gremium revocaret. ,, Hanc itaque fidem, *inquit*, suggere semper & suade ,, Pio Regi sitire: hanc non alibi præcipuè quærere nisi Romæ, ubi plantata est & radicata a ,, B. Petro ... Quoniam sicut aqua numquam ,, potest alibi tam pura vel tam nitida reperiri ,, sicut in Ecclesiæ nostræ vivario, ubi eam non ,, tecta perstillantia, quibus litigiosa mulier, id est, ,, hæretica pravitas comparatur; sed ille cœlo- ,, rum Claviger ubertim & purissimè congregavit, ,, qui ex ipso fonte vivo hanc cœlitus hausit, & ,, limpidissimam conservandam mandavit.

(Epist. LXXVII.) Scripsit præterea gravissimas acerrimasque literas ad *Ignatium* Constantinopolitanum Patriarcham, quibus usurpatam ab ipso Bulgaricam Diœcesim repetebat, jubebatque ut quos ille, vel ejus Suffraganei genti consecraverant illucque miserant Sacerdotes, infra triginta dies revocaret, & nisi intra duosmenses pareret, excommunicationem illi minabatur: immo & exauctorationem, si contumax perseveraret. ,, Nullus *inquit*, ignorat, re- ,, gionem Bulgarûm a sanctæ memoriæ Damaso ,, Papa & deinceps usque ad Paganorum irruptio- ,, nem, a Sedis Apostolicæ Præsulibus quantùm ,, ad Ecclesiasticæ provisionis attinet Privilegium, ,, moderatam. Præsertim cum hoc nonnulla scri- ,, pta, sed Præcipuè diversorum Pontificum Ro- ,, manorum res gestæ, quæ in archiviis antiqui- ,, tus nostræ referuntur Ecclesiæ clariùs attesten- ,, tur. De his autem quæ bellica clades & gra- ,, vissimi hostilitatis incursus intulisse noscuntur, ,, nil præstantius sentiendum est, quàm quod ,, clarissima Ecclesiæ tuba, Sanctus videlicet Leo ,, nostræ Sedis Antistes edocuit & decrevit, cum ,, ait: * Adhibenda curatio est, ut vulnera quę ,, adversione hostilitatis illata sunt, Religionis ,, maximè ratione sanentur ... Remotis malis quę ,, hostilitas intulit, unicuique id quod legitimè ha- ,, buit, reformetur: omnique studio procuran- ,, dum est, ut recipiat unusquisque quod proprium ,, est. Sed hæc, Reverendissime Frater, omnia ,, clausis oculis relegisti, Sanctorumque Patrum ,, Decreta calcaneo temerario conculcasti, ac ,, multiplicium tibi beneficiorum Sedis Aposto- ,, licæ præstitorum oblitus, contra eamdem ,, Sanctam Sedem, benefactricem videlicet tuam ,, erectus es, priscam Diœcesim illius in regione ,, Bulgarorum constitutam illicitâ pervasione sub- ,, ripiens, & in alienam messem, contra divinas ,, leges, mittere falcem non renuens. Unde me- ,, ritò post primam & secundam commonitionem ,, a nostræ te debueramus Communionis contuber- ,, nio sequestrare, in promptu habentes, secun- ,, dùm Apostolum, * ulcisci omnem inobedien- ,, tiam .... Sed quia Sedis Apostolicæ modera- ,, tione utentes, spiritu lenitatis potiùs quàm se- ,, veritatis ergn correptionis tuæ flagramus af- ,, fectum, ecce tertiò canonicè per Missos & syl- ,, labas commonemus, &c. Porro si intra trigin- ,, ta intervalla dierum, omnes quos vel tu, vel ,, Episcopi tui consecrasse in aliquo gradu putan- ,, tur Ecclesiæ, totius regionis Bulgaricæ terminis ,, non eduxeris, & temetipsum ab omni Ecclesia- ,, stico illius jure Diœceseos non subduxeris, tam- ,, diu Sancto Corpore ac pretioso Sanguine Domini ,, nostri Jesu Christi, post duos menses a die nu- ,, merandos, quà hujus Epistolæ tomum acceperis, ,, esto privatus, quamdiu his obstinatus Decretis ,, nostris minimè obedientiæ colla submiseris. Jam ,, verò si pertinaciter in hac indisciplinatione atque ,, pervasione permanseris, & Episcopos, & quot- ,, quot illic, vel illi vel tu, consecrasse videris, fo- ,, ras illinc minùs expuleris Omnipotentis Dei Judi- ,, cio, & Beatorum Principum Apostolorum aucto- ,, ritate, nostræque Mediocritatis Sententia, omni ,, Patriarchatus esto dignitate, quam nostro fa- ,, vore receperas alienus & exors.

* Leo Epist. 85.

* 1. Cor. 10.

Misit etiam Epistolam, seu potiùs excommunicationis Sententiam, ad Episcopos & Clericos Græcos Bulgarorum Ecclesiis a Constantinopolitano Patriarcha præpositos *Joannes VIII.* & Mandatum, ut intra dies triginta e Bulgaria discederent, sub pœna depositionis ipso facto incurrenda. Inscribitur: *Omnibus Episcopis & cæteris Clericis Græcis Bulgariæ Diœceseos invasoribus, ac per hoc excommunicatis.* (Epist. LXXIX.)

Ignatio redditæ non fuerunt acres illæ *Joannis VIII.* literæ. Obierat enim cùm ejus Legati Constantinopolim pervenere, ut testatur *Stylianus* in Epistolâ ad *Stephanum VI.* Pontificem Maximum. *Ignatii* verò sanctitati non obstat illa de Bulgarorum Diœcesi contentio, quia jura Ecclesiæ suę ut ipse existimabat, tuebatur, sperabatque Romanum Pontificem tandem cessurum. Ignorantię itaque vitium fuit, in causa quam ipsi studium de Sedis suæ Juribus vindicandis serventissimum obscuram fecit; quem nævum in candore sanctæ animæ caritatis ubera contexere.

Laudatus Pontifex *Joannes VIII. Photium*, defuncto *S. Ignatio* restituit, ea lege, ut a Bulgaricæ Diœceseos administratione abstineret, eamque Romanæ Sedi restitueret. Sic enim scripsit ad Photium: ,, Diœcesim nostram Bulgariam, ,, quam Apostolicæ recordationis Sanctissimique ,, Domini Papæ Nicolai certamine Sedes Apostoli- ,, ca recepit, ac Hadriani æquè Beatissimi Pręsulis ,, tempore possederat, summa nobis celeritate ,, restitui volumus, & de cætero omnem Ordina- ,, tionem Ecclesiasticam ab Ecclesię Constantinopo- ,, litanæ Præsulibus in eadem Diœcesi Bulgarica, ,, Auctoritate Apostolica amputamus; ipsos autem ,, ordinatos ibidem Episcopos, & omnes alios infe- ,, rioris ordinis Clericos ut inde se subtrahant, ,, & ab invasione Bulgaricæ Diœcesis se omni- (Epist. CCI.)

no,

„ nõ cómpescant, decertare procures. Quibus „ si tu aut Pallium dederis aut quamcumque illis „ Ordinationem feceris, vel donec nobis obediant, „ cùm eis communicaveris, pari excommunica- „ tione cum eis teneberis annexus.

Votis potitus est *Joannes VIII.* restitutam Romanæ Sedi gavisus est Bulgarorum Diœcesim, quâ de re gratias egit Imperatoribus Epistolâ CCLI. *Vobis*, inquit, *grates multas referimus, quia Bulgarorum Diœcesim pro amore nostro, gratanti animo, S. Petro, ut justum erat, permiseritis habere.* Verùm brevis fuit Pontificis lætitia. *Photius* enim, connivente Imperatore, sacrum Bulgaricæ Diœceseos Principatum rursus invasit: mansitque Constantinopolitanæ Sedi addicta usque ad Pontificatum *Innocentii III.* qui eam Romanæ Ecclesiæ vindicavit, ut testatur ejus Vita ab erudito Gallicanæ Ecclesiæ Præsule *Francisco Bosquetto* in lucem edita.

§. XXIV.

Synodus VIII. ut verè Oecumenica ab Ecclesia recepta est.

HAdrianum II. Pontificem Maximum Synodum VIII. confirmasse, probat ejus ad Imperatorem *Basilium* Epistola, quæ ad calcem Actorum legitur. „ Ab illis, *inquit*, Sacratissimis „ Constitutis quæ vel Apostolicę memoriæ Præ- „ decessor noster Nicolaus antea salubriter san- „ xit, vel nos postea dispensatoriè protulimus, „ nullâ motione vel mutatione discedemus, aut „ ad dexteram, aut ad sinistram quoquo modo „ declinabimus. Quæ videlicet jam dudum pro- „ bavit Ecclesia & immutilata servanda nuper „ gestum Universale Concilium statuit. Neque „ enim nobis moris est ut pro libitu proprio pa- „ ternis sanctionibus abutamur.

Romani Pontifices in Professione Fidei, quam nono sæculo emittebant, statim atque erant electi, octo universalia Concilia se immutilata servaturos profitebantur. „ Sanctaque octo Univer- „ salia Concilia, id est, Nicænum, Constantino- „ politanum, & Ephesinum Primum, Calchedo- „ nense, Quintum quoque & Sextum item Con- „ stantinopolitanum, & Septimum item Nicænum, „ Octavum quoque Constantinopolitanum, usque „ ad unum apicem immutilata servare; & pari ho- „ nore & veneratione digna habere, & quæ prę- „ dicaverunt & statuerunt, omnimodè sequi & „ prędicare, quæque condemnaverunt, condemna- „ re ore & corde „. Refertur ab *Yvone Carnotensi* parte 4. Decreti, cap.132. quod inscribitur *De Octo Universalibus Conciliis*, a *Gratiano* Distinct.16. ab *Antonio* Augustino in Epitome Juris Pontificii veteris lib.5. Tit.10. cap.54. a Cardinali *Baronio* in Annalibus, ad annum 869. eamque novissimè edidit vir eruditus, P. *Garnerius* S. J. in Libro Diurno Romanorum Pontificum, Tit.9.

Apud Græcos omnes Orthodoxos tanta in veneratione fuit Octava Synodus, ut ejus Breviarium ad valvas Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ cum insigni elogio affixerint, in quo *Oecumenica* non semel appellatur, in eoque legitur hæc Procerum & Patritiorum Professio: *Sanctam & Oecumenicam Synodum Octavam recipimus, admittimusque quos illa admittit, & damnamus quos illa damnat. Et si quando receperimus eos quos Synodus ejecit a Christo anathema simus.*

Auctor Libelli Synodici Octavam Synodum Oecumenicam agnoscit. *Synodus*, inquit, *Oecumenica Octava Constantinopoli, celebrata anno III. Piissimorum Imperatorum Basilii & Constantini; in qua præsentibus Donato & Stephano Episcopis, & Marino Diacono, locum tenentibus Hadriani Archiepiscopi Senioris Romæ, in locum pristinæ dignitatis restitutus est Ignatius, estque judicatum, Photium nefaria occupatione solium Patriarchæ tenuisse, & restituendum esse Ignatium.*

De Octava Synodo scribit *Nicetas Paphlago* in Vita S. Ignatii: *Ego Synodum hanc, Actiones omnes & definitos in ea Canones, perinde ac in aliis septem Oecumenicis Synodis, ita in hac quoque, ut Sanctos, & a Spiritu Sancto dictatos valde probo admittoque.*

Eidem Synodo nomen ac dignitatem Oecumenicæ vindicat *Anastasius Bibliothecarius*, in Præfatione VIII. Synodi. „ Facta est igitur hæc Sa- „ crosancta Synodus anno Imperii Basilii Pii Prin- „ cipis tertio, quæ universos Patriarchales Thro- „ nos, sicut aliarum ulla in eorum loci Servato- „ ribus Præsules habens, Universalis non incon- „ venienter ab omnibus appellatur. Universalis „ est enim: Primò, quia Catholica Fides in ea „ & Sanctæ Leges, quæ non solùm a Sacerdoti- „ bus, sed & ab universis Christianis coli debent „ ac venerari, contra hostes earum consona vo- „ ce defenduntur. Deinde, quia cum Christus in „ corpore suo, quod est Ecclesia, tot Patriarcha- „ les Sedes, quot in cujusque mortali corpore sen- „ sus locaverit, profectò nihil generalitati deest „ Ecclesiæ, si omnes illæ Sedes unius fuerint vo- „ luntatis, sicut nihil deest motui corporis, si „ omnes quinque sensus integræ communisque „ fuerint sanitatis. Inter quas videlicet Sedes „ quia Romana præcellit, non immeritò visui „ comparatur... Tertiò, quia cùm Photius tot „ excessuum suorum morbo universam Ecclesiam „ maculaverit, Universalis curatio adhibita est, „ ut totum curaretur, quod totum fuerat macula- „ tum. *Et infra:* Nuncupanda est ergo sine om- „ ni contradictione Synodus Universalis Octava, „ ut & appellatio, quam cum septem aliis Con- „ ciliis sortita est, non celetur; & nomen pro- „ prium, quod singulariter possidet, dignetur. *Photius* Pseudo-Synodum suam, cùm a *Joanne VIII.* restitutus est, celebratam, *Universalem* inscripsit: Qui tamen in libro de VII. Synodis, sive in Literis ad *Michaëlem* Regem Bulgarorum, septem dumtaxat Synodos Oecumenicas enumerat. *Nilus* Metropolita Rhodiorum, Photianam Synodum pariter *Oecumenicam Octavam* nuncupavit. Marcus Ephesinus Archiepiscopus Schismaticus Sessione VI. Florentinæ Synodi, *Juliano Cardinali*, ad Acta Synodi Octavæ Oecumenicæ provocanti reposuit, hanc inter Oecumenicas Synodos non esse connumerandam, cujus Acta rescissa essent in altera Synodo sub *Joanne VIII.* Papa; quæ potiùs Octava nuncupanda esset. Addidit, in magna Ecclesia Constantinopolitana ex eo tempore ita legi: *Omnibus quæ adversùm Sanctos Patriarchas Photium & Ignatium scripta vel dicta sunt, Anathema.* Julianus Cardinalis, etsi Octavam Synodum appellare perrexerit, suas tamen partes pessimè tutatus est, mendacia *Marci Ephesii* non refellens, ejusque temeritatem in Synodo Octava rejicienda, & Photiana vindicanda non coërcens. *Zonaras* & *Balsamon* in suis Collectionibus, loco Synodi Octavæ Oecumenicæ Pseudo-Synodum Photianam sub *Joanni VIII.* Pontificatu celebratam substituunt. Vulgò tamen Græci Schismatici septem dumtaxat Synodos Oecumenicas recipiunt atque profitentur, ut constat ex Præfatione *Constantini Harmenopuli* ad Canonum Epitomen, ex *Matthæo Blastare* in Collectione Canonum, ex *Germano* Patriarcha Constantinopolitano Græcò in literis ad Latinum Patriarcham Constanti-

no-

nopolitanum, & ex Epistolâ Synodicâ quam Patriarcha Constantinopolitanus, cæterique Episcopi Græci Schismatici etiamnum post Ordinationem suam scribere solent.

Joannes Paleologus Græcorum Imperator apud *Sguropulum* in Historia Concilii Florentini *lib.9. cap.4.* sic Episcopos suos alloquitur: *Ego arbitror hanc Synodum Generalem nullatenus infra dignitatem aliarum septem generalium subsidere, quæ eamdem antevertunt. Quare volo ut hæc illis par in omnibus succedat, nec aliud quidquam ab illis diversum in hac gestum prodeat.*

Abrahamus Cretensis emendatur.

Abrahamus Cretensis Florentinæ Synodi Interpres & primus Editor, ipsi titulum *Octava Synodi* inscripsit, eumdemque ipsi tribuit Privilegium editionis, quod *Clemens VII.* Medicæus concessit, ut observat *Joannes Launoius* Epistolarum P. VIII. in Epistolâ ad *Claudium Amelinum*. Sed *Cretenses semper mendaces*: neque hac in re fidelis *Abraham* & benedicendus: cùm nec Florentinæ Synodi Acta & Decreta, nec *Eugenii Quarti* Pontificis Maximi Diplomata ipsi nomen *Synodi Oecumenicæ Octavæ* uspiam tribuant. Privilegium autem editionis a Pontifico, cujus nomine datum est, expensum non fuit, sed expressus est titulus libri prout ab Editore fuerat adscriptus, ab eo qui Privilegium exaravit. Cæterùm hac in re fuisse obreptum Pontifici Maximo, non solùm ex veteri Professione Fidei colligitur, quam recèns electi Pontifices nono sæculo emittebant, sed etiam ex ea quam Synodus Oecumenica Constantiensis Sessione 39. præscripsit a Pontifice mox eligendo faciendam, quæ sic habet: *Ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & B. Petro Apostolorum Principi, corde & ore profiteor, quamdiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere sanctam Fidem Catholicam secundùm traditionem Apostolorum, generalium Conciliorum, & aliorum Sanctorum Patrum: maximè autem octo Conciliorum Universalium, videlicet Primi Nicæni, Secundi Constantinopolitani, Tertii Ephesini, Quarti Chalchedonensis, Quinti & Sexti Constantinopolitanorum, Septimi item Nicæni, Octavi quoque Constantinopolitani, &c.* Ad hanc sanè traditionem *Clemens VII.* attendisset, si Privilegium pro editione Concilii Florentini ab *Abrahamo Cretensi* adornatâ datum discussisset. Ipsi ergo obreptum est. Et in editione Romana Conciliorum sub *Paulo V.* detractus est is titulus.

Launoius notatur.

Sicut ex his refellitur *Abrahami Cretensis* temeritas, ita castigatur *Joannis Launoii* licentia, qui Græcis & Latinis Episcopis in Synodo Florentina congregatis tribuit, quod a solo *Abrahamo Cretensi* temerè factum est. Ejus verba profero ex Epistolâ ad *Franciscum Bonum*: Epistolarum P. VIII. *Tacere non possum Florentinam Synodum, quæ ex Latinis & Græcis Antistitibus conflata est, aliâ providentiâ gubernatam fuisse. Hæc enim Synodus sub nomine Octavæ Synodi cùm primùm in lucem prodiit, Græci & Latini qui aderant, & qui eam typis mandarunt, nec Synodum in qua depositus est Photius, nec aliam Synodum in qua Sedi suæ redditus est Ignatius, ut Octavam agnoscunt: quâ non agnitâ, haud mirum est Græcos & Latinos illos Octavæ Synodi Præsidem nullum agnovisse.*

**Sub Ademari Monachi Engolismensis nomine perperam a plerisque laudatus.*

Aimoini Continuator, * qui alius ab Auctore Annalium Bertinianorum non videtur, in Synodum Octavam Oecumenicam fuit iniquior, de quâ inscitè ac temerè scripsit: *Hadrianus Papa Missos suos ad Basilium Imperatorem Constantinopolim direxit ... Et Synodo congregatâ, quam Octavam Universalem appellarunt, exortum Schisma de Ignatii depositione & Photii Ordinatione sedaverunt, anathematizantes Photium, & Ignatium restituentes. In qua Synodo de adorandis Imaginibus aliter quàm Orthodoxi Doctores ante definiverant, statuerunt: Quædam etiam pro favore Romani Pontificis, qui eorum voto de adorandis Imaginibus annuit, & quædam contra antiquos Canones, & contra ipsam suam Synodum constituerunt.*

§. XXV.

Defuncto S. Ignatio, Photius in Sedem Constantinopolitanam iterum adrepsit.

PHotii damnatio nihilo ipsum modestiorem effecit: solido enim exilii decennio innumera adversùs Sanctissimum Patriarcham *Ignatium* meditatus est tentavitque mala. Verùm cùm illum undique securum videret, Synodi Oecumenicæ Sententiâ, Romani Pontificis patrocinio, gratiâ Imperatoris, novâ imposturâ sibi reditum ad Regiam Sedem aperuit. Commentus est scilicet *Basilii* Imperatoris Genealogiam, ejusque perobscurum genus a magno *Tyridate* Armenorum Rege deduxit. Cùm ad patrem *Basilii* venisset, novo fabricato nomine, filios ejus ad Imperium provehendos auguratus est. Nomen illud erat, *Beclas*, cujus literæ nominum *Basilii*, ejusque uxoris, ac filiorum initiales erant, ut ex sequenti Schemate videre est. *Fraudes & malæ artes Photii.*

Basilius Imperator.
Eudocia Augusta.
Constantinus filius.
Leo filius.
Alexander filius.
Stephanus filius.

Sexcentis fabulis Genealogiam illam Historicam cùm adornasset, vetustissimis in membranis, Alexandrinis etiam characteribus ementitis, descripsit. Codicemque antiquis & fumosis chartis obvolutum recondidit in Palatina Bibliotheca. *Photio* in struenda fraude adjutor fuit *Theophanes* Regius tunc temporis Clericus, magnæque apud Imperatorem existimationis, postea verò in fraudis præmium Cæsareæ Cappadociæ Episcopus. Is librum planè mirabilem & exquisitum se in Bibliotheca reperisse *Basilio* Imperatori indicat, qui res arcanas & vaticinia ipsius Majestatem spectantia complecteretur. Cæterùm illius arcana, præter *Photium* immensæ eruditionis virum, posse reserare neminem. Codex ad *Photium* protinus mittitur in exilio degentem; jubetur mysticam Genealogiam explicare. Negat ille se res arcanas, quæ Imperatorem spectarent, alteri ab ejus Majestate revelaturum. Imperator ambitiosa curiositate incitatus, *Photium* ab exilio Constantinopolim revocat. Is *Basilium*, qui rusticam ex Macedonia originem suam erubescebat, de natalium splendore adulatur, confictamque Genealogiam exponens, & vaticinia quæ jam maxima ex parte impleta erant, & quorum eventus spem faciebat fore ut cætera quæ gloriosissimum ac fœlicissimum illi portendebant Imperium, pariter implerentur, sese in Principis animum penitus insinuat coluber vaferrimus: assiduus in Palatio versatur; *Theodorum Santabarenum* nequissimi patris nequiorem filium, solo habitu Monachum & Abbatem, fuco sanctitatis incautis illudentem, ariolum, magum, necromanticis quoque præstigiis insignem, Imperatori sistit, commendat, familiarem facit; eoque adjutore struit insidias *Ignatio* Patriarchæ sanctissimo, eumquem dejicere, & Sedem illius rursus invadere molitur. At nefarium consilium difficiliùs ad exitum posse perduci animad-

madvertens, obtinere nititur ab *Ignatio* suam in Sacerdotium restitutionem. Precibus flecti nullis potuit Canonum observantissimus Patriarcha. Exauctoratum ab Oecumenica Synodo, absque Synodo altera æqualis saltem auctoritatis absolvi non posse respondit. *Photius* repulsam passus, Sacerdotium usurpavit, ac in Regia Magnaura Patriarcham agens, Ordinationes celebrare, & Exarchos constituere ausus est.

Dum hæc agerentur, obiit *S. Ignatius*: cui mortem *Photii* & *Theodori* Santabareni nequitia maturatam, suspicio fuit. Vix illatum erat in sepulchrum ejus corpus, miraculis etiam coruscans cùm *Photius* Imperatoris facilitate abusus, Proceribus tractis in partes, in Sedem Patriarchicam nova tyrannide irrepsit. Mox sua in *S. Ignatium* odia haud cum ipso extincta demonstrans, in ejus familiares ac domesticos sævit, carcere, verberibus, exilio ipsos opprimit. Episcopos plerosque partim muneribus & honoribus, vel Sedium Episcopalium permutationibus & pinguiorum collatione Beneficiorum illectos, partim falsis accusationibus & calumniis concussos & perterritos, in Communionem suam pertraxit: paucos qui ejus Communionem & tyrannidem constanter execrabantur fugiebantque, a Icone Catacalo Vigiliarum Præfecto, homine sibi devotissimo, & immani dirè vexandos tradidit. Ordinationes etiam *S. Ignatii* in irritum mittere, ab eo exauctoratos restituere Sedibus: ab eo ordinatos ausu sacrilego iterum consecrare tentavit. Ista constant ex *Niceta* in Vita *S. Ignatii*, & ex Epistolâ *Styliani* & Symmistarum ad *Stephanum V.* Pontificem Maximum. Contigit hæc rerum in Ecclesia Constantinopolitana mutatio anno Christi octingentesimo septuagesimo-octavo, *Joannis Octavi* Romani Pontificis sexto, *Basilii* Imperatoris duodecimo.

Anno sequenti Legationem ad *Joannem* Pontificem Maximum decrevit *Basilius* Augustus, quâ *Photium* in Sedis Apostolicæ Communionem suscipi, & in Patriarchali Sede confirmari, ardentibus votis postulabat. Frustra enim *Pauli* Anconitani, & *Eugenii* Ostiensis Episcoporum, qui tunc temporis Sedis Apostolicæ Legationem Constantinopoli obibant, constantiam tentaverat, ut *Photium* vel ad Communionem admitterent. Scripsit etiam *Photius* per *Theodorum Santabarenum*, quem Patrarum Metropolitam creaverat, ad eumdem Pontificem, se vim a tota Ecclesia & Republica perpessum ut Patriarchale Solium ascenderet, mentitus. Quod ut ipsi faciliùs persuaderet, *Petri* a Secretis Ministerio & fraude, Metropolitarum omnium subscriptiones & sigilla suffuratus est, arcanam prædii cujusdam emptionem prætendens, ut refert *Nicetas* in Vita *S. Ignatii*.

§. XXVI.

Photius a Joanne VIII. in Sedem Constantinopolitanam restitutus.

IMperatoris precibus permotus, victusque *Joannes VIII.* ejus votis annuit, ac *Photium* in Communionem & Sedem restituit. Tam ignavum, tamque indignum Romano Pontifice facinus, quo sanctissimorum Decessorum & Synodi Oecumenicæ rescindebatur Sententia de *Photio* numquam recipiendo, cui *Joannes* ipse adhuc Archidiaconus coram universa Ecclesia subscripserat, eamque juramenti religione firmaverat, æternum ejus nomini dedecus ac probrum inussit. Inde ortam putat *Joanna* Papissæ fabulam Cardinalis Historicus, quòd *Joannes VIII.* ob nimiam animi facilitatem ac mollitiem, constantiæque Sacerdotalis defectum, recipiendo ac restituendo virum nequissimum, qui nulla pœnitentiæ signa dederat, immo novis criminibus priora cumulaverat, non Papa, ut sanctissimi ejus Decessores, sed Papissa dictus sit: & sic nomen contumeliæ posteris rerum insciis transiisse in veritatis opinionem; jactatamque vulgò fuisse de *Joanna* Papissa fabulam. Cur gratiæ Imperatoris captandæ, quàm servandorum hac in causa Canonum studiosior fuerit *Joannes Octavus*, plures intercessisse causas non inaniter conjicit Annalium Ecclesiasticorum Parens. Cùm enim Græcorum Imperium evadere in Italia potentius conspiceret, ac Beneventanos, Capuanosque a Gallis ad *Basilium* Imperatorem defecisse, ei repugnare periculosum existimavit difficillimis hisce temporibus, quibus Urbi Romæ, non Barbarorum dumtaxat, sed vicinorum etiam Comitum gladius imminebat. Præterea, spem fecerat Pontifici *Basilius*, fore ut valida instructa classe, Campaniæ, Latiique, & Etruriæ littora, Saracenorum ab incursionibus liberaret. Ad hæc, Bulgaricæ Diœceseos restitutionem Romanæ pollicebatur Ecclesiæ. Pax insuper Orientalium Ecclesiarum, per *Photii* confirmationem in Constantinopolitana Sede sancienda prætendebatur. Vota denique omnium, qui a *S. Ignatio* ordinati erant, Sacerdotum & Clericorum supponebantur, quasi *Photii* restitutionem ipsi etiam flagitarent.

Verumtamen Decessorum suorum, & Synodi Oecumenicæ Decreta se in irritum non mittere contestabatur *Joannes VIII.* sed propter pacis & unitatis Ecclesiasticæ bonum de iisdem dispensare, eâ lege ut *Photius* in Synodo coram Sedis Apostolicæ Legatis celebranda veniam postularet. Id constat ex Epistolâ illius CXCIX ad *Basilium* Imperatorem, ejusque filios datâ, in quâ hæc habet: ,, Nos itaque Serenitatis vestræ preces congruâ ,, ratione admittentes, quia Ignatium piæ me- ,, moriæ Patriarcham de præsenti vita jam mi- ,, grasse cognoscimus temporis ratione perspectâ, ,, hoc modo decernimus ad veniam pertinere; ,, quod nuper de ipso Photio, licèt ipse, abs- ,, que consultu Sedis nostræ, Officium sibi inter- ,, dictum usurpaverit, gestum constat fuisse. Nos ,, Statutis Apostolicis non præjudicantes, nec Bea- ,, torum Patrum Regulas resolventes, quin po- ,, tiùs earum auctoritatibus freti, qui Nicæni Con- ,, cilii Cap. 2. apertissimè dicunt: Quoniam plu- ,, ra ante per necessitatem, aut aliàs cogentibus ,, hominibus, adversùs Ecclesiasticam facta sunt ,, Regulam. Hinc & Gelasius Papa dicit: Quòd ,, ubi nulla perurget necessitas, Constituta Pa- ,, trum inviolata serventur. Et Sanctus Leo eo- ,, dem spiritu præcipit, Omittendum esse & in- ,, culpabile judicandum, quod necessitas intulit. ,, Inde & Felix Præsul Decessor noster, in sua ,, Decretali Epistolâ dicit, aliter tractandam esse ,, necessitatis rationem & aliter voluntatis. Inde ,, S. Concilium apud Africam gestum Cap. 35. ,, jubet ut Clerici Donatistarum, propter Eccle- ,, siæ pacem & utilitatem, si correcto consilio ad ,, Catholicam unitatem transire voluerint; si hoc ,, paci Christianæ prodesse visum fuerit, in suis ,, honoribus suscipiantur: non ut Concilium, quod ,, in transmarinis partibus de hac re factum est, ,, dissolvatur; in quo videlicet Concilio statu- ,, tum est, ut ordinati in parte Donati, si ad Ca- ,, tholicam transire voluerint, non recipiantur ,, in honoribus suis. De hoc etiam B. Papa In- ,, nocentius dicit Cap. 41. Quòd ii, qui a Bono- ,, so hæretico ordinati sunt, propterea sint re- ,, cepti, ne scandalum remaneret Ecclesiæ. Nunc ,, itaque aliis Patriarchis, Alexandrino videlicet

„ Antiocheno, & Hierosolymitano atque omnibus Archiepiscopis, Metropolitis, Episcopis, „ Sacerdotibus, cunctoque Clero Constantinopolitanæ Sedis, qui de Ordinatione B. Methodii „ & Ignatii Reverendissimorum Patriarcharum „ existunt, una voluntate parique voto consentientibus * eumdem Photium satisfaciendo, „ misericordiam coram Synodo, secundùm consuetudinem postulantem, in vera dilectione „ Fratrem, in Pontificali Officio Comministrum, „ atque coram Synodo misericordiam quærendo, „ in Pastorali Magisterio Consacerdotem pro Ecclesiæ Dei pace & utilitate, amodo, Christo „ favente, recipimus, & habemus.

Obreptum fuit Pontifici ab Impostore Photio id falsò scribente.

Et infra: *Nos quibus, secundùm Apostolum, omnium Ecclesiarum Dei sollicitudo incumbit, controversiam aliquam in Ecclesia Dei ampliùs remanere nolentes; hunc ipsum Patriarcham, cum omnibus sive Episcopis, sive Presbyteris sive cæteris Clericis, & omnibus Laicis, in quos divini Judicii fuerat censura prolata, ab omni Ecclesiastica Sanctionis vinculo absolvimus, sanctæque Constantinopolitanæ Ecclesiæ judicamus recipere Sedem, dominicique gregis esse Pastorem, illa scilicet potestate fulti, quam Ecclesia toto orbe diffusa credit nobis in ipso Apostolorum Principe a Christo Deo nostro esse concessam eodem Salvatore B. Petro Apostolo præ cæteris specialiter delegante: Tibi dabo Claves Regni cœlorum & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque solveris super terram, erunt soluta, & in cœlis. Sicut enim ex his verbis nihil constat exceptum, sic per Apostolica dispensationis Officium, & totum possumus proculdubio generaliter alligare, & totum consequenter absolvere: Præcipuè cùm ex hoc præberi magis cunctis oporteat Apostolicę Miserationis exemplum.* Eam præterea conditionem restitutioni Photii Joannes Pontifex adjecit, ut Bulgariam Ecclesiæ Romanæ restitueret. Decrevit denique ut post e us obitum nusquam e Laïcis & Curialibus, sed ex Clero Constantinopolitano Ecclesiæ Patriarcha eligeretur.

§. XXVII.

Photius a Joanne VIII. restitutus, Pseudo-Synodum adversùs Oecumenicam Octavam celebrat, quam pariter nuncupat Octavam.

CUm Oratoribus Imperatoris Basilii *Joannes Octavus* Pontifex Maximus novum Legatum Constantinopolim direxit *Petrum*, Tituli *S. Chrysogoni* Presbyterum Cardinalem, qui duobus aliis Legatis *Paulo & Eugenio* jam in Oriente degentibus adjunctus, Ecclesiæ Constantinopolitanæ statum, secundùm mandata Sedis Apostolicæ, in Commonitorio contenta, quòd ex Synodi sententia ipsi datum est, componeret. Petrus in Regiam Urbem pervenit Mense Novembri anni octingentesimi septuagesimi noni. *Photio* Summi Pontificis Epistolas & Commonitorium imprudentes & ignavi Legati tradidere, ut postulabat, specie quidem eas vertendi in linguam Græcam, ut in Synodo mox celebranda significarentur Orientalibus Episcopis, revera autem ut eas pro arbitrio truncaret, immutaret, interpolaret. Id ausus est nebulo ad fraudem omnem compositus. Quæ ab eo deleta sint, quæ addita, quæ immutata, facilè perspicies, si ipsas contuleris prout in *Joannis VIII.* Regesto servatæ sunt, & prout leguntur in Photiana Synodo, quod egregiè præstitit Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens, ad annum 879. Delevit inter alia perditus Impostor conditionem harum tenore literarum sibi impositam de venia coram Synodo deprecanda: addidit improbationem ac rescissionem Octavæ Synodi ante decem annos Constantinopoli contra ipsum celebratæ, & omnium quæ a Summis Pontificibus *Nicolao I. & Adriano II.* in illum gesta erant. Hac adornata fraude, Synodum habuit in celeberrima *Sancta Sophia* Ecclesia, in qua trecenti & octoginta Episcopi ipsius devoti partibus adfuere, cum Orientalium Patriarcharum Vicariis, & Legatis Apostolicis, ut nihil ampliùs ad Oecumenicam Synodum desiderari videretur. Sed & Imperator cum Filiis suis & Imperii Collegis, eam præsentia sua decoravit. Præfuit Synodo *Photius* ipse, quamvis eius causa ageretur; adeo longè aberat a roganda coram Synodo venia, sicut indixerat Summus Pontifex: Legati Sedis Apostolicæ ipsi assidebant, Romani Pontificis Majestatem & Legationis Auctoritatem suæ, ignavâ conniventiâ indignissimè prodentes. Quinque Actionibus absoluta est Photiana illa Pseudo-Synodus. *Actionem primam* Photius eleganti, sed fastum tota spirante Oratione aperuit, quâ multis ad sui ipsius commendationem artificiosè præmissis, falsò gloriabatur *Joannem VIII.* Romanum Pontificem, agnitâ causæ ipsius æquitate, ad ipsum rediisse, & honorifica Legatione ipsum priorem convenisse. Perorantem *Photium* excepit *Joannes* Heracleæ in Thracia Metropolita, contra Romanam Ecclesiam & Sanctos Pontifices *Nicolaum I. & Hadrianum II.* velut omnium tumultuum & malorum quæ in Ecclesia Constantinopolitana acciderant, & illatæ immeritò *Photio* persecutionis auctores, insolenter declamans; *Joannem* verò *Octavum* commendans effusè quòd suorum Decessorum vestigiis haud insistens, Ecclesiæ utriusque unitatem mediis convenientissimis procuraret. Tum Sedis Apostolicæ Legati Episcopalia indumenta, & Patriarchicæ Insignia Dignitatis *Photio*, Ioannis Papæ nomine obtulere; quamvis de implendis conditionibus, sub quibus ipsum restituebat Pontifex, nequidem cogitaret. *Actione secunda*, lectæ sunt literæ *Joannis VIII.* Summi Pontificis ad Imperatorem, & ad *Photium*, ab ipso *Photio* interpolatæ; necnon Epistola *Michaëlis* Alexandrini Patriarchæ ad eumdem Principem, quâ Synodi Octavæ contra *Photium* habitæ abolitioni suffragabatur. Tum introductus est in Consessum *Thomas* Metropolita, Antiocheni Patriarchæ Vicarius, cuius nomine Synodo ante decem annos contra *Photium* Constantinopoli habitæ, cum aliorum Patriarcharum Orientalium Legatis interfuerat: Hic verò professus est alios duos, qui obierant, a Patriarchis quorum se dixerant Vicarios, Auctoritatem habuisse nullam: Palinodiam verò de Ministerio in eadem Synodo exhibito, Pœnitentis voce, recantavit homo venalis. Lecta est deinde Epistola *Theodosii* Patriarchæ Hierosolymorum ad *Photium*, tota Panegyrica. Lecta & altera Patriarchæ Antiocheni, ejusdem argumenti. *Actione tertiâ & quartâ*, lectæ sunt literæ *Joannis* Papæ ad Ecclesiam Constantinopolitanam & Episcopos ipsi subjectos, a *Photio* pariter interpolatæ; ut & Commonitorium Legatis a Sede Apostolica datum. Capitula quinque quasi ab ipsis Legatis Synodo proposita perlecta sunt: primum de Bulgarica Diœcesi: secundum, de Laïco in Patriarcham deinceps non eligendo: tertium, de assumendo Patriarcha ex ipsius Ecclesiæ Clero: quartum, de abroganda Synodo contra *Photium* celebrata: quintum de iis qui cum *Photio* communicare nollent, excommunicatione plectendis. Posteriora duo Capita *Photium* spectantia, summo applausu recepta sunt. Primum de Bulgarica Diœcesi, arbitrio Imperatoris commissum est. Circa duo reliqua vitilitigarunt Photiani Episcopi. *Actione quinta*, confirmata est Septima Synodus Oecumenica contra Iconomachos. *Metrophani* Smyrnensi

Photius Romani Pontificis Literas, interpolavit.

nensi Metropolitæ, qui semper a *S. Ignatio* steterat, qui Octavæ Synodi ingenium fuerat, qui ejusdem *Photii* Communionem constantissimè recusabat, dicta dies. Tres denique Canones editi sunt.

Canones Photiana Synodi.

Primus Canon jubet ut Italiæ Episcopi, Clerici, vel Laïci a Romano Pontifice depositi vel excommunicati, a *Photio* quoque pro depositis & excommunicatis habeantur; & vicissim depositi vel anathematizati a *Photio*, a *Joanne* Pontifice & Romanorum Ecclesia ejusdem pœnæ judicium subeant, *Privilegiis Romanæ Ecclesiæ nihil penitus novatis*. Quo Canone Patriarchæ omnes æquales significantur, & per cuniculos convellitur jus appellationum ad Apostolicam Sedem, & Romani Pontificis Primatus.

Canon secundus statuit, *Ut si quis Episcopus ad Vitam Monasticam descendere, & pænitentiæ locum implere voluerit, Antistitis dignitatem non ampliùs retineat*. Rationem subdit: *Monachorum enim Instituta ad obedientiæ & disciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad Magisterii & Præfecturæ; atque eorum sunt, qui non alios pascere, sed pasci profitentur*. Huncce Canonem eo consilio condidit *Photius*, ut *S. Ignatium*, qui e Solio Patriarchali pulsus, in Monasterium secesserat, ad Ecclesiæ regimen redire non potuisse, & a Sede Apostolica & Octava Synodo illegitimè restitutum fuisse, imperitis persuaderet. *Innocentius III.* in Epistolâ Decretali ad Faventinum Episcopum, relata Lib.1. Decretalium Tit.9. Cap.11. hunc Canonem ex memoriæ lapsu tribuit Concilio Oecumenico Constantinopolitano Primo. Faventino Episcopo ad Archiepiscopatum Ravennatem translato, Præpositus & Canonici Faventini jus eligendi in I. Concanonicum summo consensu detulerant. Ipse verò *Joannem* Canonicum Regularem *S. Fridiani*, Sarnatensem olim Episcopum, in Faventinum Antistitem postulavit. *Innocentius III.* Pontifex Maximus rogatus ut postulationem illam approbaret, respondit: *Postulationi hujusmodi videbatur Concilii Constantinopolitani Capitulum obviare, in quo statutum est, Ut quicumque de Pontificali Dignitate ad Monachorum vitam & Pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulteriùs ad Pontificatum resurgat. Unde contra dictum Concilium [cùm sit unum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur] nullatenus videbatur eorum postulatio admittenda*. Canonem tamen illum, quem, fallente memoria, Concilio I. Constantinopolitano tribuit, sic intelligendum esse docet *Innocentius*, ut ad Episcopalem dignitatem resurgere non valeat, qui propter crimen Episcopatum deserens, Vitam Monasticam agendæ Pœnitentiæ causa, amplexus est. Cæterùm speciales esse casus in quibus, prædicto Concilio non obstante, is qui Vitam Monachalem elegit, rursum licitè potest ad Episcopatum assumi.,, Si enim quisquam persecutionis rabie sæviente, vel præpediente invaletudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine Pastorali, de Superioris Auctoritate ad Monasticam Vitam descendat: persecutionis, vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere Dignitatem. Item, si quis propter litteraturæ defectum, locum Regiminis Auctoritate Apostolica deserendo, ad otium se contulerit Monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus a Domino, Cathedram reascendere Pastoralem. Rursus, si quis per cupiditatem parentum (eo tamen penitus ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto, Episcopatum ipsum de licentia Superioris dimittens, observantiam elegerit Regularem: etsi ad Episcopatum eumdem redire postmodum nequeat, juxta Canonicas Sanctiones, ad alium tamen poterit licitè reassumi. Quamquam autem in his & consimilibus casibus, is qui Episcopatu dimisso, Monasticam Vitam elegit, resurgere valeat ad Officium Pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum intelligitur Concilium attentari: quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad Vitam Monasticam Pœnitentiæ causâ descendit. Unde quidam in eo casu loqui dixerunt Capitulum supradictum, cùm quis pro crimine de quo convictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali Dignitate depositus, in Monasterio extitit ad Pœnitentiam agendam inclusus: Vel cùm aliquis, propter grave crimen, pro quo Episcopatum retinens, Pœnitentiam agere dignè non valebat, cedendi obtentâ licentiâ, Vitam Monachalem elegit. Aliis asserentibus sic intelligendum esse Capitulum antedictum, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit, quamquam eligi possit, præsertim si locum tantùm, & non Ordinem resignavit. Gratianus II. Parte Decreti Causa VII. Quæst. VII. Cap. *Hoc nequaquam* secundùm illum Photiani Concilii Canonem, ut *Sanctæ Synodi* Decretum laudat: eumdemque ex Gratiani Collectione usurpat *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæst. 185. Artic. 4. in Respons. ad secundum argumentum.

Innocentius III. Photianæ Synodi Canonem velut Synodi Oecumenicæ Decretum citat, ex memoria lapsu.

Canon tertius, anathemate percellit sæculares Magistratus, qui Episcopos, vel sine causa, vel aliquâ confictâ causa, in carcerem conjicerent, aut verberibus afficerent.

De Processione Spiritus Sancti hac in Synodo actum non fuit, quamvis *Photius* Ecclesiæ Romanæ fidem, Eum a Patre & Filio procedere docentis damnatam vellet: sed metuebat ne Legati Sedis Apostolicæ, qui se in restitutionis illius negotio faciles præbuerant, fidem peti, & Romanam Ecclesiam hæreseos damnari minimè paterentur, sed totam Synodum in irritum mitterent. Quamobrem rem in aliud tempus distulit. Hanc aggressus est sexta post Synodum hebdomade, die scilicet decima mensis Martii, quâ suis Episcopis non in Ecclesia, sed in Aureo Triclinio Palatii congregatis, præsente Imperatore, & Fidei Definitionem postulante, exhibuit ex omnium sententia Definitionem Fidei in septem Synodis Oecumenicis comprobatam contestationibus additis, ne quid ab aliquo adderetur, vel minueretur; Symbolumque Nicænum a Costantinopolitana Synodo Oecumenica Secunda expositum recitari jussum est. Quo facto, Latinos sugillarunt quòd verba illa, *Filioque* Symbolo inseruissent. Post triduum habito Conventu in magna Ecclesia, iterati Anathematismi, si quis adderet aliquid, vel minueret. Horum postremorum Conventuum Acta Pseudo-Synodo suæ addidit *Photius* sub titulo sextæ & septimæ Actionis. Photianæ istius Pseudo Synodi Historiam habemus ex Actis Græcis Vaticanæ, & Columnensis Bibliothecæ, quæ Latinè reddidit *Federicus Metius*, ex cujus versione illorum summam Annalibus inseruit suis Cardinalis Historicus ad annum Christi 879. Quin his in Actis multa sint ab Impostore *Photio* supposita Viri Doctissimi, *Baronius*, & *Allatius* in Tractatu de VIII. Synodo Photiana, vix dubitant. Quod & Auctor Admonitionis Græco-Latinæ de Pseudo-Synodo *Photii*, quæ habetur ad calcem Actorum Synodi Octavæ Oecumenicæ, colligit ex antiquiorum Historicorum, cùm Græcorum, tum Latinorum, altissimo de Photiana illa Synodo silentio: cujus mentionem fecissent, si tanto fuisset Episcoporum munere celebris.

§. XXVIII.

Joannes VIII. Photianam Synodum, Photiumque ipsum damnavit; quod & ejus Successores fecere. Mentiuntur itaque Græculi nonnulli, qui eum in Ecclesiæ Romanæ Communione mortuum asserunt.

POst Photianam Synodum, *Paulus*, *Eugenius*, & *Petrus*, Sedis Apostolicæ Legati prævaricatores Romam rediere, *Basilii* Imperatoris, & *Photii* literas ad *Joannem* Pontificem Maximum perferentes; cui dissimularunt omnia quæ Constantinopoli in Pseudo-Synodo contra Sanctorum Pontificum *Nicolai* & *Adriani*, atque Synodi Octavæ Oecumenicæ Decreta, necnon contra ipsiusmet *Joannis* mandata egerant, agique permiserant. Nil aliud retulere, quàm redditam, restitutione *Photii*, Ecclesiæ Constantinopolitanæ pacem; Bulgariam quoque (prout jusserat) Ecclesiæ Romanæ restitutam: Imperatorem denique Classem mittere, quæ Italiam a Saracenorum incursionibus tueretur. Id *Basilii Augusti* literæ confirmabant, ut constat ex Epistolâ CCLI. *Joannis VIII.* ad ipsum datâ .... Sed *Photii* literæ superbiam contumacem sui spirabant Auctoris. His enim significabat cessisse omnia secundùm votum Pontificis: tantùm se misericordiam coram Synodo non rogasse, quòd proprium illud sit eorum qui aliquid iniquè gesserunt. Hinc suspicatus est Pontifex non in hac dumtaxat parte, sed in aliis quoque Capitibus, Legatos, quos ad Synodum Constantinopoli celebrandam miserat, mandata sua prætergressos. Quamobrem datis ad *Photium* literis, ipsum, nimiâ licèt lenitate & mollitie, reprehendit: ejus restitutionem quasi misericorditer factam se suscipere & approbare significavit: cæterùm se mittere in irritum quidquid *Paulus*, *Eugenius*, & *Petrus* Legati in dicta Synodo contra Sedis Apostolicæ mandata fortassis egissent. *Sed cùm Nos*, inquit, *scriptis & verbis, misericorditer tecum specialiter agendum esse decreverimus, mirandum valde est, cur multa, quæ nos statueramus, aut aliter, habita, aut mutata esse noscantur; & nescimus cujus studio vel neglectu variata monstrentur. Cæterùm scribens subintulisti, quòd, te innuens, non nisi ab iniqua gerentibus misericordia sit quærenda, &c. Nam & ea, quæ pro causa tuæ restitutionis Synodali Decreto Constantinopoli misericorditer acta sunt, recipimus. Et si fortasse nostri Legati in eadem Synodo contra Apostolicam Præceptionem egerunt, nos nec recipimus, nec judicamus alicujus existere firmitatis.* Hanc Epistolam quæ in Regesto *Joannis VIII.* CCL. numeratur, & alteram ad *Basilium* Augustum, Pontifex *Marino* Cardinali, qui vice *Hadriani II.* Octavæ Synodo Oecumenicæ cum aliis Legatis præfuerat, ac *Photium* damnarat, perferendas tradidit, eique novâ Legatione exornato dedit in mandatis, ut cuncta quæ in postrema Synodo perperam per tres Legatos gesta essent, Auctoritate Apostolica rescinderet. Id præstitit incredibili magnanimitate intrepidus *Marinus*, cùm rerum in Photiana Synodo gestarum seriem Constantinopoli didicisset, ac *Photii* damnationem in Synodo Octava factam Sedis Apostolicæ nomine confirmavit. Id Apostolicæ libertatis facinus Imperatoris adeo commovit animum, ut gentium jure & Legationis Pontificiæ majestate violata, *Marinum* in carcerem conjecerit, eumque triginta diebus captivum detinuerit. Constant ista ex Literis *Stephani VI.* ad *Basilium* Imperatorem. Denique de his omnibus certior factus *Joannes VIII.* Decessorum suorum *Nicolai I.* & *Hadriani II.* Sententias in *Photium* confirmavit, novoque ipsum damnavit Anathemate ritu solemni conclamato; ut docet series Synodicarum Sententiarum & Decretorum Romanorum Pontificum, extans post Epistolam *Formosi* Papæ ad *Stylianum*, in Appendicem Actorum Græcorum Synodi VIII. Oecumenicæ, a *Matthæo Radero* S J. Latio donatorum. Recensitâ enim *Hadriani II.* Sententia in Concilio centum & viginti Episcoporum contra *Photium* latâ, hæc in eodem venerandæ antiquitatis Monumento leguntur: *Hanc sententiam Papa Hadrianus pronuntiavit, quando Archidiaconus illius Joannes, qui illi in Pontificatu postea successit, velut omnium ore ad illum ita exclamavit: Videmus, Sanctissime & Oecumenice Domine Pontifex, in Photio expletum illud Psalmi oraculum.* * „ Dixit peccator ut de- * Psalm. 72.
„ linquat in semetipso, non est timor Dei ante
„ oculos ejus". *Posuit enim in cælum os suum, & rictum deterrimum contra Clavigerum Apostolicumque Thronum aperuit. Accendatur ergo velut ignis zelus tuus, & accingere veluti vir femur tuum, & contumeliam Apostolicæ Sedi irrogatam velut justus Judex ultum eas, falceque Sententiæ tuæ memoriam ejus rescinde, omnesque qui illum sequuntur vel tuentur, anathematis nexibus stringantur, & nisi viva voce manuque sua illi anathema dicant, scribantque, nec ad Laicorum quidem cætum admittantur. Hæc qui pronuntiavit Joannes, cùm Hadriani Thronum Successor occupasset, Photium eumdem damnavit, quando Eugenium & alios in Bulgariam missos Photius per fraudem circumvenit & corrupit. Nam Joannes accepto Evangelio ambonem conscendit, cunctisque audientibus dixit: Quicumque Photium non juste Dei judicio condemnatum judicat, quemadmodum nempe illum hi qui me præcesserunt, Nicolaus & Hadrianus Sanctissimi Papæ damnatum reliquerunt, Anathema esto.* Hæc annis octingentesimo octogesimo-primo & secundo gesta sunt.

Joannis Octavi Successor *Marinus*, ut primùm Pontifex renuntiatus est, *Photium* rursus damnavit, omniaque ejus Acta rescidit. Quod impatientissimè ferens *Basilius Augustus*, Romam scribere ausus est, ipsum non esse legitimè electum Pontificem, quòd alterius Ecclesiæ fuisset Episcopus, multaque alia adversùs eumdem effutiit. Sub *Marini* Pontificatu, *Photius* ad Aquileiensem Patriarcham Schismaticum doctrinam Ecclesiæ de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio audacissimè impugnantem, Epistolam scripsit contra idem Catholicæ Ecclesiæ dogma, quam ex Codice MS. Vallicellanæ Bibliothecæ a *Federico Metio* Latinitate donatam descripsit Cardinalis *Baronius* ad annum Christi octingentesimum octogesimum-tertium.

Qui *Marino* Papæ successit *Hadrianus III.* a *Basilio* Imperatore solicitatus ut cum *Photio* ceu legitimo Patriarcha in rebus fidei & religionis communicaret, a Decessoris sui sententia dimoveri non potuit, eumque semper ut damnatum ab Ecclesia execratus est, & ut Laïcum insectatus. Sui præ ira haud compos Imperator, contumeliosas ad Sanctum Pontificem literas dedit: quæ *Hadriano* citiùs defuncto, ejus Successori *Stephano VI.* redditæ sunt.

Illis respondet *Stephanus VI.* Basilium acerrimè objurgans, *Marinum* Pontificem vindicans a calumnia, & *Photii* damnationem confirmans. *Marinum* fuisse antea Episcopum ordinatum negat: quod etsi verum fuisset, impedimentum canonicum non erat ne Summus Pontifex eligeretur. „ Quicumque, *inquit*, dicunt Marinum fuisse antea Episcopum, ac proinde non potuisse ad aliam Sedem transferri, ostendant illi id apertè. Scito, dilecte & omni honore digne Imperator! quòd licèt illi impedimento fuisset quod objicitur de Canone, cùm tamen id num-

„ quam

„ quam fuerit: multitudo tamen SS. Patrum & illorum Auctoritas & judicium potuit illum constituere in primo gradu. Et divina providentia prænoscens Ecclesiæ Dei utilitatem, in Sede Principis Apostolorum Petri illum collocavit. Quid verò magnus ille Gregorius cognomento Theologus? Nonne Nazianzo translatus est? Et Meletius, Sebastâ Antiochiam? Et Dositheus, Seleuciâ Tarsum Ciliciæ? Et Reverentius, Archiphœnice Tyrum? Joannes, Gordoliâ Proconnessum? Theodorus, Apameâ Selymbriam? Alexander, Cappadociâ Hierapolim? Et multi alii diversis in locis translati sunt e suis Sedibus ad alienas? Dicat Celsitudo tua, quibus accusatoribus, & quibus testibus affirmantibus Beatum Marinum fecisse quæ tu dicis, illum condemnasti? An ignoras, in Prima Nicæna Synodo quòd Beatus Sylvester proclamaverit per Legatos, præsente ibidem Sancto Constantino; Ut prima Sedes a nemine judicetur? Quid deliquit Sancta Romanorum Ecclesia, ut adversùs eam linguam tuam vibrare & concitare Seductor iste induxerit? Num juxta antiquum morem, de Synodo Constantinopoli habenda ad te literas non dedit? Num pro eadem Synodo curam non gessit? *Tum contra* Photium *hæc subdit:* Cuinam scriberet Romanorum Ecclesia? Laïco scilicet Photio? Si enim haberes Patriarcham, frequentiùs nostra Ecclesia illum literis visitaret. Sed hei mihi, quòd ista gloriosa & a Deo custodita civitas Constantinopolis, Pastoris silentio est orbata? Et nisi amor quo te prosequimur, cohibuisset .... coacti fuissemus adversùs prævaricatorem Photium, qui contra nos impura evomuit verba, graviores pœnas infligere quàm Prædecessores nostri. Neque enim hoc dicimus ad tui contumeliam; sed tantùm ad nostram defensionem, & Marini majorem gloriam, qui eadem sapuit & sensit cum Prædecessore & Doctore nostro Sanctissimo Papa Nicolao. Scripsit has literas *Stephanus VI.* anno Christi octingentesimo octogesimo-quinto; quæ *Leoni* ejus filio, cùm ille interim obiisset, redditæ fuere anno sequenti.

Infractorum veniam Canonum, & dispensationem a Romano Pontifice rogant Orientales Episcopi, & Imperator.

Leo Augustus, meritò *Sapientis* nomen consecutus, cùm Summi Pontificis Literas perlegisset expendissetque, *Photium* tyrannum e Sede Constantinopolitana, cui incubabat, protinus exturbavit; *Stephanum* verò Principem fratrem suum Patriarcham designavit, & inaugurari jussit: moxque *Styliano* Neocæsareç Metropolitâ, & aliis ejus in Photiana persecutione Commilitonibus, Episcopis, Præpositis, Presbyteris, Diaconis, aliisque veritatis & pietatis Sectatoribus revocatis, his verbis ipsos est allocutus: „ Nostrum ex Deo Imperium, perpensâ veritate, iniquum illum hominem Photium a Sede Patriarchali ejecit, & vestram persecutionem sedavit. Nec ullo pacto cogam quemquam vestrûm ut inviti cum illo communicetis; quin potiùs oro Pietatem vestram, ut communicetis cum fratre meo, & fiat unum Ovile. Sin autem inconsultis Romanis, qui Photium damnaverunt, nolueritis fratri meo convenire, quoniam videlicet a Photio Diaconus fuit ordinatus, venite, scribamus & mittamus unà Romam ad Pontificem, ut dispenset absolutionem Anathematis iis qui a Photio fuerunt ordinati. Id docet Appendix Actorum Græcorum VIII. Synodi in Codice Columnensi.

Scripsit igitur *Leo Augustus* ad *Stephanum VI.* Pontificem Maximum, scripsit & *Stylianus* suo & Symmistarum nomine: illumque rogarunt, ut infractorum in Ordinatione *Stephani* Patriarchæ Canonum veniam concederet, ac populo ignosceret, qui fraude *Photii* & Legatorum deceptus post obitum *S. Ignatii* rursus *Photio* adhæserat. *Quoniam verò*, inquit Stylianus, *scimus quod a vestra Apostolica Sede corrigi, & juxta Canones corripi debemus: hac de causa humilibus his nostris literis tuam oramus Venerabilitatem, ut misericorditer nobiscum agas, cum populo videlicet, qui non sine rationabili causa* * *Photii Ordinationem recepit; ut ne qui Apostolicæ Sedis Legatis Rhadoaldum & Zachariam, qui initio Photium confirmarunt in Constantinopolitana Sede, deinde Eugenium & Paulum, qui secunda vice cum Photio communicarunt, excepit, uno cum Photio interitu damnetur, nec alius infinitus numerus ab Ecclesia pellatur: hoc enim facere consuevit Ecclesia*. Id probat exemplis Synodi Calchedonensis, quæ *Dioscarum* iniquitatis Principem damnavit, eos verò qui ab ipso fuerant ordinati, vel lapsi fuerant, per Pœnitentiam suscepit: Synodi VII. Oecumenicæ, quæ Auctores hæreseos Iconomachorum damnavit; illorum verò sequaces per Pœnitentiam admisit. *Quapropter*, inquit, *decet etiam tuam singularem Virtutem, Photium quidem tamquam ab initio Schismaticum, & a Schismaticis illegitimè ordinatum, & propter alia multa, quæ operatus est mala expellere: eos verò qui ab ipso decepti sunt, misericorditer cum illis dispensari rogamus, ut Ecclesiæ pax & tranquillitas ita restituatur, &c.*

** Id est, venia digna.*

Stephanus Pontifex, cum nonnullam dissensionem inter *Styliani* & Imperatoris literas animadvertisset, quòd illæ *Photium* a Catholicis ejectum assererent, hæ sponte abdicatum, privatam & Religiosam Vitam sectari, timuit ne sibi obreperent; quamobrem dispensationem, quam rogabant, suspendit, jussitque mitti ab utraque parte Legatos, qui rei veritatem aperirent * *Nos igitur*, inquit, *absque diligenti inquisitione qualecumque Judicium proferre non possumus. Quapropter nunc Sententiam prorogavimus: & opus est utrinsque partis Religiosissimos Episcopos mitti, ut perpensâ omni dubitatione, & veritate utrimque manifestata, dicere possimus quod Deus voluerit. Romana enim Ecclesia instar speculi & exemplaris reliquis Ecclesiis constituitur. Et quodcumque definierit, in sempiternum manet incorruptum: & hac de causa Sententias magna cum inquisitione ferre decet.*

** Epist. II.*

Romanam Ecclesiam Sententias magna cum inquisitione ferre decet.

Epistola Formosi ad Stylianum.

Anno octingentesimo octogesimo-nono, Legati missi sunt Romam a *Leone Augusto* & Orientalibus Episcopis. Per ipsos ad *Stephanum* Pontificem *Stylianus* & reliqui Episcopi scripsere, veniam Canonum pro lapsis etiam atque etiam rogantes. Has literas *Formosus Stephani VI.* in Apostolica Sede Successor accepit anno Christi octingentesimo nonagesimo-primo, & ad illas respondit. Duo distinxit lapsorum genera: Sæculares venia dignos scripsit, non ita Sacerdotes: quia *Dignitatem præbere non potuit, qui dignitatem non habebat. Nihil potuit dare Photius præter damnationem quam habuit per impositionem obliquæ manus, & damnationem præbuit. Quomodo Dignitatem potuit accipere, qui particeps factus est condemnato?* Addit, *Photium* foveri, cùm pro iis, qui ab ipso sunt ordinati, misericordia rogatur. Gravissimas propterea pœnas illis deberi, quibus Ecclesia Constantinopolitana tot fœdata vitiis purgetur. Verùm benignitatem & fraternam dilectionem suadere ut alia toleret, alia penitus e medio tollat. Hanc ob causam mittere se Legatos Religiosissimos Episcopos *Landulphum* Capuanum, & *Romanum*, quibuscum & *Styliano* ipso, necnon *Theophylacto* Ancyræ Metropolita, omnia transigantur. Duas tamen conditiones præscribit; primam, ut ante omnia confirmetur *Pothii* damnatio: *Ut ita ante omnia in Photium prævaricatorem & le-*

gum

gum eversorem Sententia a Pracessoribus Oecumenicis Pontificibus synodicè prolata, necnon a nostra Humilitate confirmata, perpetuo tempore immutabilis permaneat. Secundam, *Ut qui a Photio fuerunt ordinati, oblatis Libellis se deliquisse fateantur, & Pœnitentiæ veniam deprecentur, pollicentes se numquam tale quid commissuros.*

De *Photio* post ultimam ejus exauctorationem sub *Leone Augusto*, nihil ampliùs in Historia legitur. Ipsum in unitate Ecclesiæ Catholicæ obiisse scribit *Manuël Calecas* Græcus Auctor Orthodoxus lib. 4. contra Græcos. Mortuo scilicet Ignatio, *Joannem VIII.* indignatione contra *Photium* ac simultate depositâ, Patriarcham appellasse, misissèque illi omnia, quæ a Romano Episcopo iis, qui nuper instituebantur, mitti erant solita. Ideo *Photium* voti compotem effectum, pugnam adversùs Romanum Pontificem posuisse, & Patrem illum ac Sanctum, ad extremum usque vitæ spiritum agnovisse. Græci Schismatici nonnulli asserunt, *Photium* cum Latinis in Communionem rediisse, quòd illi errores ejurassent, ac Professionem Fidei ad ipsum misissent. Quod inter alios *Michaël Anchiali*, in Dialogo cum *Emmanuële Comneno*, Auctor Libri de Separatione Ecclesiæ Romanæ a Græca, *Maximus Marguinus* in Dialogo Græci cum Latino, & alii effutiunt, apud Allatium, *De Ecclesia Occidentalis & Orientalis Perpetua Consensione*, Lib. II. Cap. VI. Verùm Breviarium Synodi Octavæ ad ingressum Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ appensum, cujus Auctor *Photium* videre & alloqui potuit, Schismaticos illos Græculos refellit luculenter. *Photius*, inquit, *quadraginta quinque annis ad hodiernum usque diem, a Papa nempe Leone usque ad Formosum, excommunicatus fuit. Nam annis undecim adhuc Politicus excommunicatus fuit, quòd cum Gregorio Syracusano communicaret; & alios quatuor supra triginta annos, postquam Sacris initiatus est. Etenim Leo, Benedictus, & Nicolaus, Gregorium propter varias & graves noxas anathemate damnarunt. Ubi verò Photius a damnato consecratus est, cùm propter alia illius facinora, tum quòd Sacris a Gregorio esset initiatus, a novem Pontificibus Romanis, Leone, Benedicto, Nicolao, Hadriano, Joanne, Marino, Hadriano III. Stephano, & Formoso, Anathematis fulmine est ictus.* Idem Breviarium asserit *Photium* a *Joanne VIII.* absolutum non fuisse, sed nec absolvi potuisse: vehementerque improbat dispensationis & pacis fucum, quem *Joannes* prætexebat. Negat absolutum, quia in eo statu numquam fuit quo absolutionem promereretur: & quia Pontifex de illius impœnitentiâ novisque fraudibus certior factus, damnationem ejus ex ambone paulò post promulgavit. Negat absolvi potuisse a *Joanne VIII.* qui ab ejus Decessoribus erat damnatus: quia Pœnitentiam non egit: *Quæ omnia* (inquit) *cùm a Photio perpetrata sint, quomodo non mentiuntur, qui affirmant illum a Papa Joanne fuisse absolutum? Qui ab altero ligatus est, ab altero solvi non potest. Quemadmodum neque Papa Joannes Photium a priore Pontifice ligatum absolvere potuit. Neque per modum dispensationis fieri posse quis concedat. Etenim Divus Chrysostomus ait, Ibi esse dispensandum, ubi non sit prævaricandum; quemadmodum & ipse fecit, cùm Ephesinis Episcopis propter simoniam damnatis Sacramentorum usum in sacrario indulsit, cùm ob rem sacram munera accepissent, quòd se defenderent, id se ex diu jam usurpato more factitasse, atque in id criminis incidisse. Has omnes ob causas fieri non potest, ut Ecclesia Romana eos qui ad quadragesimum-quintum annum usque ab ipsis Patribus excommunicati manserunt, hodieque manent, per dispensationem in Sacerdotium restituat. Pulchrum est,* inquit magnus ille Maximus, *pacem colere.* Rectè; *sed cum iis qui in religione seu fide conveniunt: tum enim præstat bello pax, cùm pax ad honestam & æquam concordiam ducit. Ne verò mihi hanc tu concordiam appellites, sed discordiam potiùs & sectionem. Tunc enim pacis nomen atque rem valere judico, cùm Sanctorum Patrum Decretis & Auctoritati non repugnamus, aut contraria molimur.*

Contra nugas recentiorum quorumdam Græculorum asserentium *Photium* in Communione Ecclesiæ Romanæ obiisse, lege *Leonem Allatium* loco superiùs laudato, ubi ex eo maximè illos urget, quòd si *Photius* Ecclesiæ Romanæ reconciliatus est, ipsi Patriarchæ sui damnentur exemplo, cùm iniquè defendunt, quæ ille, furiis agitatus, per fas & nefas, in Latinam Ecclesiam oblatravit: qui Communionem in quâ illum defunctum garriunt, sectari potiùs deberent. Isto argumento ipsos premebat longè ante *Allatium Joannes* Patriarcha Constantinopolitanus Oratione III. ad *Theodorum* Sugdaiæ Episcopum.

§. XXIX.

Cum Photio extinctum Schisma, ante Michaëlem Cerularium non revixit.

PAtriarcham *Stephanum* Leonis Imperatoris fratrem cum Romano Pontifice Communionem fovisse, ex Synodi Octavæ Appendice certum est, similiter & ejus Successorem *Antonium Cauleam*, sub cujus Patriarchatu *Stylianus* & Symmistæ ad Summum Pontificem pro absolutione & dispensatione Lapsorum scripsere, agnoscentes se *ab Apostolica Sede regi & gubernari debere*. Sub *Nicolao Mystico* Ecclesia Constantinopolitana turbata est ob quartas *Leonis* Imperatoris nuptias, quas ille approbare noluit, Imperatorem ob eas etiam a Communione removens. Sed tantùm abest ut propterea interrupta sit Ecclesiæ Græcæ cum Romana Communio: quin potiùs magis adstricta est. Romanus enim Pontifex *Joannes Nonus* ab Imperatore appellatus, Legatos misit Constantinopolim, qui Sedis Apostolicę Auctoritate nuptias ipsius confirmarunt: Patriarcha præposterè severus, cùm non assentiretur, in Monasterium detrusus est, & *Euthymius* vir sanctissimus in ejus locum subrogatus, qui annuente Summo Pontifice, Imperatorem ad Communionem admisit. Huic absolutioni multi ex Episcopis refragati sunt, maximè qui stabant a partibus *Nicolai Mystici*. Postea defuncto *Leone*, *Alexander* illiùs frater Imperio potitus, *Euthymio* detruso, *Nicolaum* in Sedem reduxit. Inde turbatior Ecclesiæ Constantinopolitanæ status, divisis inter se Episcopis, quorum pars ejecto, pars restituto Patriarchæ adhærebat. Utriusque tamen partis Episcopi, Romanæ Sedi Communione conjuncti erant.

Anno Christi nongentesimo vigesimo, utraque pars coaluit Synodo celebratâ, in qua ab omnibus pro legitimo Patriarcha *Nicolaus Mysticus* agnitus est, Tomusque unionis, de abrogandis in posterum quartis nuptiis, Auctore *Constantino Porphyrogenito* editus. Ante hanc Synodum *Nicolaum* Patriarcham fuisse cum Romana Sede Communione conjunctissimum, demonstrat ejus Epistola ad *Simeonem* Regem Bulgarorum, quam ex Promptuario Rerum Græcarum *Aloysii Lolini* Bellunensis Episcopi, Græcè & Latinè describit Cardinalis *Baronius*, ad annum 917. Tunc in Cathedra *S. Petri* Romæ sedebat *Joannes X.* annum sextum Pontificatûs agens. *Nicolao Mystico* in Sedem Constantinopolitanam successit *Stephanus* Amasenus

nus Episcopus, anno Christi circiter nongentesimo tricesimo: sub quo nihil novatum. Eo post triennium defuncto, *Romanus*, Constantini Porphyrogeniti in Imperio Collega, *Theophylactum* liberorum suorum natu minorem, annos tantùm sexdecim natum, Patriarcham designavit, *Tryphone* Monacho interim inaugurato, qui Ecclesiam Constantinopolitanam regeret, donec legitimam attigisset ætatem, aut dispensationem obtinuisset iuvenis Princeps. Orientales plerique Episcopi, & Clerus Constantinopolitanus intercedebant ne Canonibus vulnus tam grave inferretur. Unde Imperator per *Albericum*, qui Romæ tyrannidem exercebat, a *Joanne XI.* Pontifice Maximo dispensationem in gratiam *Theophylacti* extorsit super ætatis legitimæ defectu. Id testatur Chronographus MS. a *Leone Allatio* laudatus lib. 2. *de Perpetuo Consensu*, Cap. VIII. Sic enim habet in Constantino Porphyrogenito: *Consecratur Patriarcha dictus Imperatoris filius Theophylactus, Februarii die II. Indictione... Cùm Legati Pontificis Romam venissent, & Tomum Synodicum asportassent, in quo de illius Ordinatione præcipiebatur. Qui & eum in Patriarchali Solio confirmarunt.* Tunc igitur summa erat Ecclesiæ Orientalis cum Occidentali consensio. Post mortem infaustam *Theophylacti* indignissimi Patriarchæ, ejus in locum electus est *Polyeuctus* Hiero-Monachus. Quo sedente, *Joannes XIII.* Pontifex Maximus Legatos misit Constantinopolim ad *Nicephorum* Imperatorem pro conciliandis nuptiis inter *Annam* puellam Principem, Romani & *Theophana* filiam, & *Ottonem* Juniorem Imperatorem, anno 968. Quæ Legatio licèt a *Nicephoro* malè & indecorè fit excepta, ob rationes Politicas, quòd nempe Græcorum dumtaxat Imperatorem se vocari impatientissimè ferret, nihilominus summa erat Latinorum cum Græcis in rebus Religionis Communio, ut ex *Luitprando* Cremonensi Episcopo constat in suæ Legationis Relatione. *Polyeucto* Patriarchæ suffectus est *Basilius* Hiero-Monachus sub *Joanne Tzimisce* Imperatore. Hic anno 975. depositus est in Synodo Constantinopoli celebrata, *Basilio & Constantino* Romani filiis Imperantibus. Ipsi subrogatus est *Antonius* e celebri Monasterio Studii assumptus; Qui, cùm post annos administrationis duos, ad cellam rediisset, & Sedes quadriennio vacasset, ad ejus usque obitum, successit ipsi *Nicolaus Chrysoberges*, qui annos duodecim & menses octo Sedem tenuit. Sub ipso habita Synodus est, in qua diuturna de quartis nuptiis dissensio, quæ Constantinopolitanam Ecclesiam turbaverat, sedata fuit, & quartæ nuptiæ penitus prohibitæ. Hujus Concordiæ Monumentum extat in Codice Juris Orientalis, lib. 2. Hac in Synodo jacta sunt quædam Schismatis renovandi semina, cùm a factiosis *Photii* memoria æquè ac *Ignatii*, & aliorum Patriarcharum Orthodoxorum, solemnibus acclamationibus impunè celebrata est.

Nicolao Chrysoberge defuncto, substitutus est *Sisinnius*, anno circiter 995. Is *Photii* Epistolam Encyclicam, quam in Ecclesiam Latinam Princeps ille Schismaticorum exaraverat, titulo immutato, & suo nomine supposito, ad reliquos Patriarchas transmisit. At Schisma, cujus renovationem meditabatur, suscitare non potuit. Successit ipsi *Sergius*, ex *Photii* genere, cujus calumnias in Ecclesiam Romanam, coacta Synodo, instauravit. Negotium tamen separationis Ecclesiæ Græcæ a Latina perducere ad exitum non potuit, haud assentientibus cæteris Patriarchis. Unde Græci Schismatici recentiores mentiuntur, cùm Romani Pontificis commemorationem e sacris Diptychis a dicto *Sergio* expunctam scripturiunt. Quos egregiè refellit *Petrus Antiochenus* in Epistolâ ad *Michaëlem Cerularium*, apud *Allatium* lib. 2. de Perpetua Consensione cap. 1. *Et hac in re*, inquit, *ego quidem testis fidus, & alii multi Ecclesiæ Proceres, quòd tempore B. memoria Patriarcha Domini Joannis*, * *Romanus Papa, Joannes * etiam* (XIX.) *nuncupatus, in sacris Diptychis habebatur. Et, cùm Constantinopolim quadraginta quinque ab hinc annis venissem, inveni tempore Beata memoria Patriarcha Domini Sergii, prædictum Papam in sacra Missa unà cum aliis Sanctissimis Patriarchis relatum. Quomodo verò deinde ejus relatio & commemoratio e medio sublata sit, & quanam de causa, ignoro.* Id confirmat *Joannes Veccus* Patriarcha Constantinopolitanus in Secunda Oratione partim Apologetica, partim Contradictoria.

* *Joannes ille Patriarcha fuit Antiochenus ut ex textu Græco istius Chronographi patet, non Constantinopolitanus, ut Baronius æstimavit*

Post Sergium in Sedem Constantinopolitanam evectus est *Eustathius* Magnæ Ecclesiæ Archipresbyter, anno circiter millesimo vicesimo-quarto. Eo sedente, ac suadente, *Basilius* Imperator, missis Romam Legatis cum multis muneribus, a *Joanne XIX.* Pontifice Maximo petiit, ut liceret Ecclesiam Constantinopolitanam in suo Orbe, sicut Romanam in Universo, universalem dici & haberi. Joannes paratus erat Græcorum votis clanculùm annuere; sed eum *Willelmus* Abbas *S. Benigni* in Gallia a consilio Ecclesiæ tam exitiali gravissimis literis deterruit, ut testatur *Glaber lib. 4. cap. 1.* Nullum tunc Schisma fuisse Græcos inter & Latinos hæc Historia manifestè probat.

Secundùm *Eustathium*, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Sacris præfuit *Alexius* Monasterii Studii Abbas, ab anno millesimo trigesimo-quarto, ad annum usque millesimum quadragesimum-secundum, quo *Michaël Cerularius* a *Constantino Monomacho* Patriarcha nominatus est. Hucusque unitatem inter Græcam & Latinam Ecclesiam perdurasse sub decem & septem Patriarchis post *Photium*, scribit *Manuël Calecas* Auctor Græcus Ordinis FF. Prædicatorum, lib. 4. adversùs Græcos. Quod etiam confirmat Auctor MS. libri *de Translationibus Episcoporum*, apud *Allatium* lib. 2. *de Perpetua Consensione Cap. VIII.* Sed *Michaël Cerularius* Schismatis post *Photium* auctor alter, nomen Romani Pontificis e sacris Diptychis erasit, ut ex Scylace refert *Manuël Calecas* loco laudato. De Schismate Græcorum per *Michaëlem Cerularium* restaurato, agemus in Historia Ecclesiastica Sæculi XI.

SCHOLION I.

In Dissertationis huius §. XIII. pag. 16. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa mittit ad Concilium Formulam ab omnibus subscribendam.*

R. Mirum est quòd hunc locum, ubi divinus Romani Pontificis Primatus extollitur, RR. Censores reprehendant. Difficile est divinare quid in mente habuerint, cum hæc emendatione digna vel liturâ judicarunt, ubi commemoro quid gestum fit Actione I. Synodi Octavæ, his verbis: *Jubentibus Legatis Apostolicis, lectus est Libellus, cui subscribere deberent universi Episcopi, Sacerdotes, Clerici, & Monachi: Quo nimirum cunctas primùm hæreses exsecrati, & inter alia Iconomachiam, Anathema Photio dicere debebant, donec Sedis Apostolicæ Decretis paruisset... Magnificum sanè Primatûs Romani Pontificis argumentum, quòd Libellum seu Formulam ad Synodum Oecumenicam miserit, necessariò ab omnibus Ordinis Ecclesiastici viris subscribendam, qui Communionis Apostolicæ participes esse vellent.* Hæc (inquam) a Theologis Catholicis & Religiosis reprehendi mirum est.

SCHO-

SCHOLION II.

In Dissertationis ejusdem §. XVIII pag. 171. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem velut meam, notant: *Cùm Pontifices & Patriarchæ Canonibus subditi sint, eorum Judicia nullius sunt momenti nec illis est parendum, si a Canonibus aberrent.*

R. Hanc propositionem non esse meam, ostendit loci series. Refero quid gestum sit Actione sexta Synodi Octavæ Oecumenicæ. Verba Zachariæ Chalcedonensis Photianarum partium Episcopi recenseo, qui Nicolai I. & Hadriani II. Romanorum Pontificum judicia conatus est elevare. *Et Papa Nicolai* (inquit) *& caterorum Patriarcharum Canon Princeps est. Et secundùm illum agentes nil faciunt extra quod docent. Cùm verò extra hunc faciunt sive Papa Nicolaus, sive alius quis non acquiescimus.* (Id est inquiebam) *cum Pontifices & Patriarchæ Canonibus subditi sint, eorum judicia nullius sunt momenti, nec illis est parendum, si a Canonibus aberrent.* Manifestum est, his verbis sententiam meam hìc non exprimi, sed Zachariæ Chalcedonensis Photianarum partium Episcopi sententiam explicari, quam proinde perperam mihi tribuunt Religiosi Censores, qui Historici dumtaxat partes ago, & interpretis, nec expendo eorum quæ a singulis Episcopis in Concilio dicta sunt, veritatem. Quamquam sententiam illam Zachariæ Chalcedonensis non confutaverit Metrophanes Smyrnæ Metropolita, qui sacræ Synodi nomine ipsi respondit, sed ostendit Nicolaum I. non egisse contra Canones in causa Photii: Immo Photianarum partium Episcopos contra Canones agere & contra Leges qui Nicolaum I. electum a se Judicem nunc abjiciant. Nec minùs Patriarchas spectat quàm cæteros Episcopos primus ille Canon Synodi Octavæ, secundùm Anastasii Bibliothecarii Versionem: *Regulas, quæ Sanctæ Catholicæ ac Apostolicæ Ecclesiæ tam a Sanctis Apostolis, quàm ab orthodoxorum universalibus, necnon & localibus Conciliis vel etiam a quolibet deiloquo Patre ac Magistro Ecclesiæ tradita sunt, servare ac custodire profitemur; his & propriam vitam & mores regentes & omnem Catalogum Sacerdotii, sed & omnes qui Christiano censentur vocabulo, pœnis, & damnationibus, & e diverso receptionibus ac justificationibus quæ per illas prolata sunt ac definita, subjici canonicè decernentes.* Cæterùm quod reverentiam spectat Romano Pontifici a cæteris Patriarchis, immo ab ipsis Synodis Oecumenicis debitam, non prætermisi pag. 207. & 208. verba Canonis XXI. observatione dignissima. *Si Synodus universalis fuerit congregata & facta fuerit etiam de Sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas & controversia, oportet venerabiliter & cum convenienti reverentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut profectum facere; non tamen audacter sententiam dicere contra Summos senioris Romæ Pontifices.*

SCHOLION III.

Ibidem Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Non sunt indeficientia & irretractabilia Romanorum Pontificum judicia.*

R. Hæc Propositio non magis mea est quàm superior, sed Zachariæ Chalcedonensis Photianarum partium Episcopi, causam Photii sui agentis: de quo quidem Zacharia ita scripsi: *Secundò non esse indeficientia & irretractabilia Romanorum Pontificum Judicia contendit; quod exemplis duobus probat*, &c. Neque tamen hanc Zachariæ Propositionem refellit Metrophanes Metropolita Smyrnæ Sacræ Synodi nomine ipsi respondens: Notum quæ Sacræ Facultatis Parisiensis & Ecclesiæ Gallicanæ de illa Propositione sit opinio. Juris tamen quæstionem eo loci non attigi, hanc Propositionem non asserui, commemoravi solùm quid dixerit in Synodo Zacharias Chalcedonensis. Meri facti res est.

SCHOLION IV.

Dissertationis ejusdem §. XXIII. pag. 225. Editionis primæ, hanc mihi Propositionem affingunt Indiculi Censorii Auctores: *Romana Ecclesia quærit quæ sua sunt, non quæ Dei.*

R. Deus meus, pluæ mihi mitigationes in Cor, ne adversùs illos plus justo commovear, qui calumniam tam atrocem mihi impingunt. Hanc Propositionem aut aliquid simile nusquam scripsi, nusquam pronuntiavi, nusquam per Dei gratiam cogitavi. Hanc Blasphemiam execror. Scripsi pag. 225. *Joannes Octavus Photium defuncto S. Ignatio restituit, ea lege, ut a Bulgarica Diœcesis administratione abstineret, eamque Romanæ Sedi restitueret.* Hanc scilicet Diœcesim Occidentalis Romanique Patriarchatus propriam Constantinopolitanus Episcopus usurpaverat. *Votis potitus est Joannes Octavus restitutam Romanæ Sedi gavisus est Bulgarorum Diœcesim.* Quid in his affine Propositioni, quam mihi RR. Censores affingunt; falsæ, erroneæ, scandalosæ, piarum aurium offensivæ, quæ in solis Hæreticorum Libris inveniatur.

SCHOLION V.

In Dissertationis ejusdem §. XXIV. pag. 226. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa in Professione Fidei promittunt observantiam Canonum octo priorum Conciliorum.*

R. Romanos Pontifices in Professione Fidei, quam nono sæculo emittebant, statim atque erant electi, observantiam octo priorum Conciliorum Generalium promisisse, ex ipsa Fidei Professione constat, quæ in Libro Diurno Romanorum Pontificum descripta & edita est, quam referunt Ivo Carnotensis, Gratianus, Antonius Augustinus, & Cardinalis Baronius locis a me notatis. Professionis hujus verba fideliter refero, ex quibus nihil aliud eo loci colligo, quam Synodum VIII. ut verè Oecumenicam ab Ecclesia fuisse receptam. Quid in his reprehensione dignum?

SCHOLION VI.

Ibidem, pag. 230. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa post electionem debet statim emittere Fidei Professionem.*

R. Hæc Propositio non est mea. De prisca disciplina & moribus antiquis locutus sum, non de hodiernis; quid facerent olim Pontifices commemoravi, non quid facere debeant præscripsi. Professionem Fidei dumtaxat citavi mox laudatam, necnon illam quam Synodus Constantiensis Sessione XXXIX. præscripsit a Pontifice mox eligendo faciendam. Hinc verò id unum eo loci colligo, Synodum Constantinopolitanam contra Photium habitam Hadriano Secundo per Legatos præsidente, esse Oecumenicam Octavam, non verò Florentinam, quam proinde cum titulo Synodi Octavæ malè edidit Abrahamus Cretensis.

SCHOLION VII.

Dissertationis ejusdem §. XXVI. pag. 235. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Joannes VIII. indignum Romano Pontifice facinus edidit, rescindendo Prædecessorum & Oecumenicæ Synodi Decreta.*

R. Igna-

R. Ignavum revera & indignum Romano Pontifice facinus edidit Joannes VIII. restituendo Photium, & rescindendo sententiam Nicolai I. & Hadriani II. Decessorum suorum, Synodique Oecumenicæ de Photio numquam recipiendo, cui Joannes ipse adhuc Archidiaconus coram Ecclesia subscripserat, eamque juramenti religione firmaverat. Factum istud Joannis VIII. si laudari, aut certè excusari vel sileri debuisse putant RR. Censores, hæc Baronii Cardinalis verba dispungant Tom.X. Annalium, ad annum 879. Num.III. scribentis: *Hęc sunt quę permovere Pontificem potuerunt, ut quod nullus fecerat Prædecessorum, ipse omnium maxima admiratione tentare ausus fuerit atque perficere, suadente istud prudentiâ carnis inimica Deo, & Ecclesia semper adversa. Hęc [inquam] Orthodoxorum omnium commovere animum vehementer, tamquam indignum facinus Romano Pontifice, penes quem plus valeret, & majoris esset ponderis Imperatoris gratia, quàm Sanctissimorum Prædecessorum scriptis obfirmata & juramentis stabilita de Photio numquam recipiendo sententia . . . . . . Quòd igitur Joannes Papa loco supplicii persolverit præmia scelestissimo viro, magnam existimationi suæ & Cathedræ Pontificiæ notam inussit. Hinc puto factum, quòd ob nimiam Joannis animi facilitatem & mollitudinem, abjectâ penitus animi virilitate, fractus animo, Sacerdotalis constantiæ expers, atque robore enervatus, non Papa ut Nicolaus & Hadrianus, sed Papissa fuerit contumeliæ loco dictus; utpote quòd qui nec resistere sciret eunucho, quique vinceretur a semiviro, non vir, sed esset fœmina potiùs nuncupandus; & sic nomen contumeliæ transierit posteris rerum inscitis in veritatis opinionem, atque ita a compluribus decantatum fuerit, Joannem VIII. Papam fuisse fœminam; sicque jactata vulgò eo modo invenerit locum fabula. Certè quidem non maledicos tantùm, sed sapientes atque prudentes provocasse adversùm se Joannem Pontificem, quæ dicentur inferiùs demonstrabunt, jam in eum omnibus redditis infensissimis, quòd una Legatione prodegerit tot tantosque bene insumptos labores, haustosque sudores Sanctissimorum Pontificum Nicolai & Hadriani Prædecessorum.* Hæc Cardinalis Baronius.

S C H O L I O N VIII.

Dissertationis ejusdem §.XXVII. Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant, pag.242. Editionis primæ: *A Papa & Patriarcha Constantinopolitano excommunicati, ut tales debent haberi ab utroque: & sic sunt æquales, & tollitur jus appellationis.*

R. Mihi tribuunt Photianæ Pseudo-synodi Canonem & Photii errorem, quem refero ac rejicio. Pseudo-synodi à Photio adversùs Synodum Oecumenicam Octavam Constantinopoli celebratæ historiam scribens, tres in ea conditos Canones commemoro. *Primus Canon* (inquam) *jubet ut Italiæ Episcopi, Clerici, vel Laici a Romano Pontifice depositi vel excommunicati, a Photio quoque pro depositis & excommunicatis habeantur, & vicissim depositi vel anathematizati a Photio, a Joanne Pontifice & Romanorum Ecclesia ejusdem pœnæ judicium subeant*, PRIVILEGIIS ROMANÆ ECCLESIÆ NIHIL PENITUS NOVATIS. *Quo Canone Patriarchæ omnes æquales significantur, & per cuniculos convellitur jus appellationum ad Apostolicam Sedem, & Romani Pontificis Primatus.*

S C H O L I O N IX.

Ibidem, pag.243. Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa respondendo doctrinaliter affert textum Pseudo-Synodi.*

R. De Canone secundo Photianæ Synodi agitur. *Innocentius III. in Epistolâ Decretali ad Faventinum Episcopum relatâ Lib. I. Decretalium, Tit.IX. Cap.XI. hunc Canonem ex memoriæ lapsu tribuit Concilio Oecumenico Constantinopolitano primo.* Hæc verba mea sunt, non quæ affingunt Religiosi Censores. Factum evidens est, observatio critica. Romanos Pontifices indeficientis memoriæ Privilegio cœlitus donatos nemo sapiens dixerit.

ANIMADVERSIONES in eam superiorem potestatem, quam Romani Pontifices in Octavam Oecumenicam Synodum exercuerunt.

PUtat Natalis *dissert.4. in hist. sæcul.XV. n.26.* hoc Concilium suam auctoritatem Papâ superiorem supposuisse, quia can.21 hæc habet: *Si Synodus universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de sancta Romana Ecclesia quævis ambiguitas & controversia, oportet venerabiliter & cum convenienti reverentia de proposita quæstione sciscitari & solutionem accipere, aut profectum facere: non tamen audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.* Hoc canone statutum asserit posse a Concilio in Romanum Pontificem dici sententiam, dummodo *audacter* non fiat: porro superior est qui in alium dicit sententiam. Bossuet verò *in Defens. declarat. part. 2. l.12. capit.32.* ex eo probare intendit hujus Concilii supra Pontificem præstantiam, quia ut constat ex actione 3. interrogata fuit Synodus an epistolam Hadriani ad Synodum, reciperet, quod iterum actum est act.4. & 5. tam respectu epistolarum Hadriani, quàm ipsius successoris Nicolai; unde videtur Synodus iterum judicasse de iis quæ Romani Pontifices judicaverant; quod manifestum est indicium superioris auctoritatis. Observat deinde act. 6. episcopos Photio addictos ab omni obligatione solutos, non solùm a Legatis Pontificis, sed unà cum iis a cetu Episcoporum: ex quo infert supremam ecclesiæ potestatem exercitam fuisse a Concilio unà cum romana sede. Ponderans demum verba Legatorum ad Basilium Imperatorem, quibus act.6. dicunt ad eam Synodum missos fuisse ut non ampliùs appellationis locus daretur, concludit tantùm post Synodi Oecumenicæ sententiam, quia suprema est, non ampliùs licere ab iis, quæ judicata sunt, resilire.

§. I.

In octava œcumenica Synodo omnia ex nutu Romanæ Ecclesiæ facta sunt.

PErpendatur primò epistola Basilii Imperatoris ad Nicolaum Papam, quæ act. 3. fuit recitata. Orat Basilius Nicolaum, ut prædefiniat seu decernat omnia, quæ postea in Synodo erant pertractanda; ac proinde postquam narravit alios vi, alios simplicitate, seu seductione peccasse, subdit: *De quibus decretum & judicium mittere paternam Sanctitatem vestram præscribentes poposcimus, & nunc expetimus. Ita Pater Spiritalis, & divinitus honorande summe Pontifex accelera pro ecclesię nostrę correctione & conflictu, contra injustitiam atque ad veritatis satisfactionem multam nobis congeriem bonorum donare, id est unitatem mundam, compagem spiritualem ab omni contentione ac schismate liberam, ecclesiam in Christo unam, & ovile uni obsecundans Pastori.* Si verò quæ Romanus Pontifex decrevisset potuisset Synodus convocanda irrita reddere, & quos Pontifex damnasset, Synodus innoxios habere, su-

perfluum erat a Pontifice exposcere ut suum mitteret decretum; neque potuisset, ut exoptabat Imperator, Ecclesiam ab omni contentione, & schismate liberare. Ignatius verò Patriarcha ita ad eumdem Nicolaum scribit: *Eorum vulnerum, atque livorum, qui in membris hominum consistunt, multos medicos protulit ars — eorum verò quæ in membris sunt Christi & Dei Salvatoris omnium nostrûm capitis, & sponsa catholica & apostolica Ecclesia, unum & singularem præcellentem atque catholicissimum Medicum ipse princeps summus, & fortissimus sermo, & ordinator, & curator, & solus ex toto magister Deus omnium produxit, videlicet tuam fraternam Sanctitatem, & paternam Almitatem: propter quæ dixit Petro magno & summo Apostolorum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam — Tales enim beatas voces non secundùm quamdam utique sortem Apostolorum Principi solùm circumscripsit, & definivit, sed per eum ad omnes, qui post illum secundùm ipsum efficiendi erant summi Pastores, & divinissimi sacrique Pontifices senioris Romæ transmisit: & ideo ab olim & prisco tempore in exortis hæresibus & prævaricationibus eradicatores & interemptores malorum zizaniorum, & tabefactorum, & penitus insanabiliter ægrotantium membrorum, multi multoties facti sunt eorum, qui sanctitatem & summam Paternitatem tuam illic præcesserunt*. Hìc iterum animadvertendum unum romanum Pontificem grassantis morbi medicum esse Ignatium dicere non debuisse, si celebrandam synodum validiorem reputasset ad mala serpentia removenda. Neque romanis Pontificibus valetudo erat adscribenda, si quod ipsi præscripsissent remedium, a Concilio potuisset improbari. Cùm verò postea in eadem epistolâ diversa capitula exposuisset, eorumdem *solutionem & ordinationem exposcens*, Hadrianus Nicolai Successor eidem Ignatio quæ agenda erant præscribens, tandem ita habet; *Ergo fraternitas tua curet necesse est ut sententiarum capitula, quæ synodicè in ecclesia Dei, ubi sanctum corpus Apostolorum Principis Petri requiescit, pro abolendis profanis Conciliis Constantinopoli a Photio tam adversùs Sedis Apostolicæ reverentiam, quàm adversùs sanctimoniam tuam congregatis, communi consonantia promulgavimus, apud vos in Synodo cunctorum subscriptione roborentur, & in singularum archivis ecclesiarum providè recondantur*. Vult ergo Hadrianus in suâ epistolâ, quæ eadem actione lecta fuit, regulam rerum in Synodo œcumenica agendarum esse ea decreta, quæ Nicolaus in Synodis Romæ habitis sanciverat; & dicit necesse esse ea in Synodo cunctorum subscriptione roborari. Ubi autem umquam legimus inferiorem judicem scripsisse, necesse esse superiorem ea, quæ ipse decreverit, subscribere? Quid autem obest superiori Pontificis auctoritati post epistolæ lectionem ejusdem Legatos dixisse: *Est canonicè ac synodicè acta epistola hæc*, & post eos Synodum dixisse: *canonica, & ordinata, & pleno justitia est epistola, quæ lecta est sanctissimi Papæ Hadriani*. Ita dicendo minimè PP. ostendere voluerunt liberum sibi esse eamdem respuere, sed suum consensum eidem epistolæ significarunt. Perpendamus etiam quæ idem Hadrianus scripserit ad Basilium Imperatorem.

Actione igitur prima lecta est epistola Hadriani ad Imperatorem, in qua primò ita illum commendat: *Intellexisti, ut literæ tuæ mansuetudinis innuunt, quibus vulneribus sauciata, te cælitus consecuto Imperium, quæ apud vos est manebat ecclesia: & quòd hæc Sedes hujuscemodi mederi possit vulneribus, magistris fidei nostræ scrutatis, liquidò didicisti? Atque ideo hæc curare cupiens Apostolicæ Sedis decreti remedium sanissimè requisisti*. Non fuisset autem commendandus Basilius, dum Sedis Apostolicæ decretis voluisset ecclesiæ Constantinopolitanæ vulneribus mederi, quoties Concilium proximè celebrandum destinata remedia respuendi potitum esset potestate. Quis non vidisset, tunc morbum valde deteriorem evasurum, quia Sedes Apostolica noluisset a decretis resilire, & improbi auctoritate Concilii freti parere renuissent? Dum proinde ob medendum Ecclesiæ Constantinopolitanæ malis, Basilius petiit a Sede Apostolica remedia prædefiniri, apertè cognoscere debuit hujusmodi remediis Concilium acquiescere necesse fuisse, eique sedem Apostolicam dictare potuisse quid esset exequendum. Post aliqua autem ita subdit; *Porro de sacerdotibus, vel cæteris, qui contra pacem ecclesiæ facientes, unitatem ejus scindere præsumpserunt, & in fratrem & coëpiscopum nostrum multifariam commisisse probantur: super quibus etiam decretum ab Apostolica Sede clementia tua more priscorum Principum postulat: sciat dilectio tua, quia sicut diverso modo deliquisse referuntur, ita diversis eos definitionibus subjici non inconvenienter oportere perpendimus. Quorum tamen differentias Apostolicæ Sedis Legatis, una cum fratre & comministro nostro Ignatio convenientibus, quemadmodum nobis desuper datum est, moderandas commisimus*. Et post plura alia; *Volumus ergo per vestræ pietatis industriam illic numerosum celebrari Concilium, cui nostri quoque Missi præsidentes, & culparum personarumque differentias liquidò cognoscentes, juxta quod in mandatis acceperunt, singulorum liberè discretiones exerceant*. Supponamus modò Concilium œcumenicum celebrandum sibi superiore præditum potestate Hadrianum agnovisse, non ne insipientissimè dixisset commisisse suis Legatis, ut unà cum Ignatio Patriarcha pro varietate reorum culpas moderarentur; eisdemque mandasse, ut in Concilio eodem modo commissam sibi exercerent potestatem? Ubi Concilium fuisset tribunal eodem Pontifice superius, nec potuisset Pontifex in eo exequenda præscribere; nec ipsius Legati quæ Pontifex, sed quæ Concilium decrevisset, exequi debuissent. Prosequitur deinde Hadrianus Imperatorem monere de iis, quæ in Concilio facienda decreverat, ac tandem concludit, *ut capitula sententiarum in synodo romana stabilita, adnitente etiam Imperatore, in Synodo cunctorum subscriptione roborentur, & in singularum archivis ecclesiarum providè recondantur*. Ita semper omnia juxta Sedis apostolicæ decreta peragenda demonstrat. Sed aliqua etiam ex Synodi Actis perpendenda.

Cùm act. 1. *Babanes* Patricius postulasset, ut romani Pontificis Legati suæ legationis literas exhiberent, primò restitere, eam afferentes rationem, quòd nulla universalis Synodus id a Legatis apostolicis expetierat: *Hoc nos*, ajunt, *usque nunc non invenimus in universali Synodo factum, ut Vicarii senioris Romæ a quolibet perpendantur, utrùm talem existimationem habeant*. His verbis non obscurè innuerunt nec ipsos Apostolicæ Sedis Legatos universalis synodi judicio subesse. Quòd si postea epistolas legendas tradidere, id fecerunt, quia Babanes protestatus est literas non expostulasse *propter inhonorantiam apostolici throni*, sed quia aliqui fuerant ante eos legati, qui aliter ac in mandatis habebant præstiterunt. In eadem pariter actione prima lectus est libellus ab Hadriano Constantinopolim transmissus, in quo plura ad explicandam supremam Pontificis auctoritatem conducentia continebantur. Primò igitur in eo ita dicitur: *Quia non potest domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; hæc quæ dicta sunt rerum probantur effectibus: quia in*

Sede

Sede Apostolica immaculata est semper catholica reservata religio, & sancta celebrata doctrina. Ab hujus ergo fide atque doctrina separari minimè cupientes, & Patrum, & præcipuè sanctorum Sedis Apostolicæ Præsulum, sequentes in omnibus constituta, anathematizamus omnes hæreses simul cum Iconomachis. His verbis Sedis Apostolicæ infallibilitas splendidè explicatur, ac prætereà Conciliis supereminentia; dicuntur enim hæreses anathematizandæ præcipuè ob constituta Præsulum Sedis Apostolicæ. Subditur postea in eodem libello Synodi PP. ea omnia sequi, quæ Nicolaus & Hadrianus sanciverant in synodis Romanis: *Omnia quæ in his statuta sunt*, ita alloquuntur Hadrianum, *secundùm decreti vestri moderationem venerabiliter conservabimus, recipientes quos recipiunt; & damnantes omnes, qui in illis damnati sunt, & præcipuè jam dictum Photium &c. Porro de venerabilissimo Ignatio Patriarcha nostro, & de his, qui ex parte hujus sunt, quod auctoritas Apostolicæ Sedis vestræ decrevit tota mente sequimur, & religiosa devotione veneramur, atque pro nosse & posse nostro pia intentione ac spiritali consistu defendimus. Quoniam, sicut prædiximus, sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & observantes ejus omnia constituta, speramus ut in una communione, quam Sedes Apostolica prædicat, esse mereamur, in qua est integra & vera Christianæ religionis soliditas*. In præfatis omnibus sæpius explicatur Synodi PP. decreta Apostolicæ Sedis recipere, sequi, venerari, & observare, manifestè ostendendo illa considerare, tamquam dictata a superiore magisterio. Quamvis autem ita extolleretur Sedis Apostolicæ auctoritas, eique obsequentes in eo libello se Episcopi demonstrarent, nihilominus universa Synodus, ita de eodem libello pronunciavit: *Justè & convenienter lectus nobis libellus expositus est a sancta Romanorum Ecclesia, & propterea omnibus placet*. Credere-ne autem est ita suum consensum præbituros fuisse, dum pontificum decreta ab inferiore sibi potestate dimanasse credidissent?

Cum verò actione 11. ageretur de recipiendis ad pœnitentiam episcopis, qui ordinati fuerant a S. Methodio, & Ignatio, & nihilominus postea secutati fuerant Photium, statim Legati Romani Pontificis exposuerunt mandatum, Hadriani nempe jubentis ne reciperentur, nisi priùs susciperent libellum, de quo actione 1. actum erat; atque ita bis coram Synodo præcepta Papæ exposuerunt. *Suscipimus vos*, ajunt, *secundùm præceptionem sanctissimi Papæ nostri Hadriani propter confessionem libelli pœnitentiæ vestræ. Detulimus libellum a sancta Romana Ecclesia, a sanctissimo Papa Hadriano, mandatum ab eo accipientes exigere a vobis fieri ipsum libellum, & sic vos suscipere: vultis ergo facere quod jussum est a sanctissimo Papa Hadriano?* At cur urgere eorum observantiam, quæ Papa præceperat? Frustra sanè inferioris judicis Legati exigerent obedientiam ipsius præceptis apud superius Tribunal, quod posset ipsius sententiam irritam velle. Et tamen quia Archiepiscopi Ancyræ, & Niceæ renuerunt obedire Hadriani præcepto de suscipiendo libello ab eodem misso, eisdem act.3. venia fuit denegata. Actione 4. duo, qui ex parte Photii ad Nicolaum Papam missi fuerant, in Synodum intromitti petierunt; sed primò restiterunt Legati Romani Pontificis ne videretur in dubium posse revocari quod Romani Pontifices jam judicaverant: *Nobis*, inquiunt, *non licet rescindere judicium sacrorum romanorum Pontificum, hoc enim contrarium est canonicis institutis*. Quòd si postea admissi fuere, non ideo factum est quia sententia in eos lata discuteretur; sed ut Legati eis facerent *manifestiorem justam judicationem sanctæ romanæ Ecclesiæ*; & ita non admissi fuerunt ad disputandum, sed ad audiendam sententiam latam a Nicolao Papa: *Ingrediantur*, ajunt, *Legati, sed nos non propter contentionem advocamus eos, sed ut tantùm beatissimi Papæ Nicolai epistolam audiant*. Ita in ipsa œcumenica synodo immotum omnino voluere, quod Papa decreverat, ut & ex aliis pluribus eamdem actionem legenti palam fiet; nam nonnisi ut reos coram synodo illos se sistere passi sunt. Si verò hujus synodi actio quinta perlustretur, videbitur in eam introductus Photius, sed ut reus, quia adstitit in novissimo loco; nec rei personam gerebat, nisi quia romani Pontifices eum condemnaverant. Hinc ut de ipsius resipiscentia possent judicare, interrogatus fuit *an susciperet judicia sanctorum Pontificum Romanorum*. Sed & actione sexta cùm non acquiescerent episcopi Photiani, ac in eo defendendo prosequi vellet Zacharias Chalcedonensis episcopus, Legati dixerunt Imperatori, neque cum ipso posse colloqui, quia jam anathematizatus fuerat ab Ecclesia Romana, nihilque superesse nisi ut libellum ab eadem ecclesia oblatum acciperent, si vellent, & ita veniam consequerentur. En semper antepositum judicium Romæ latum, a quo non esset discedendum. Actione septima cum Photius baculo innixus ingressus fuisset in Synodum, Legati ex illius manibus baculum eripuerunt, quippe qui proprius esset legitimorum episcoporum. Persistentibus verò Photio ejusque Asseclis in sua contumacia, Legati recitari jusserunt judicium latum a Nicolao & ab Hadriano Romanis Pontificibus contra Photium, ac deinde sententiam ipsorum executioni mandandam pronunciarunt. Tandem eadem act.7. Ignatius Patriarcha laudavit Imperatorem, quia Constantinopolitanæ ecclesiæ consuluerit, definitiones & regulas sequendo beatissimi Papæ Nicolai senioris Romæ, ita ostendens judicium Pontificis semper præ oculis habitum, ut quid faciendum esset, dignosceretur. Pontifici autem in eadem sessione ita acclamatum: *Nicolai beatissimi Papæ Romani æterna memoria. Hadriani sanctissimi Papæ Romani multos annos: Interemptoris novi Simonis multos annos: Percutientis novum mendacem Ananiam multos annos*. En iterum omnia Romani Pontificis sententiæ attributa; unde semper remanet animadvertere, quod aliàs adnotavi, quòd si nempe post Romani Pontificis sententiam adhuc ejusdem novum examen superesset, & a superiori posset auctoritate reformari, impropriè hæreses & schismata Romanos Pontifices superasse, ac interemisse in ipsis & ab ipsis œcumenicis conciliis fuisset pronunciatum; hoc etenim potiori ratione ipsis Conciliis fuisset tribuendum, si ipsorum judicium supremum esset, ac irreformabile. Tot ergo demonstrant in hoc Concilio Romanum Pontificem superiorem auctoritatem exercuisse, ut *vel tyrunculis prima historiæ limina saltem ingressis, compertum sit omnia ibi nutu & imperio Romanæ Sedis acticata fuisse*, ait Thomassinus *dissert.12. in Conc. Chalced. num.11.*

§. II.

Enodantur quæ ab initio ex Natale, & Bossuet fuerunt opposita.

Ut appareat igitur inaniter Natalem opponere canonem 21. hujus concilii, quasi definierit Romani Pontificis sententias posse novo examini subjici, dummodo *audacter* non fiat, quædam sunt hìc observanda. Nicolaus igitur Pontifex ep.8. increpans Michaëlem Imperatorem superbiæ, atque arrogantiæ, & Ignatii depositionem

nem nullius esse momenti ostendens, quædam adnotat de Romanæ ecclesiæ privilegiis. Inter ea autem hoc recenset, quod conciliorum valor ab ipsius pendeat auctoritate: *Non dicatis*, ait, *non eguisse vos in causa pietatis romana ecclesia, qua collecta concilia sua auctoritate firmat, sua moderatione custodit. Unde quadam eorum quia consensum Romani pontificis non habuerunt, valetudinem perdiderunt*. Ut id autem exemplis demonstret, commemorat concilium Ephesinum, in quo lapsi sunt episcopi unàque Patriarchæ, sed quia Magnus Leo restitit, ut putum latrocinium habitum est. Hoc idem evenisse dicit Gregorio, & Stephano Romanis pontificibus, contra Iconomachos certantibus. Postquam verò infra tam Ignatium, quàm Photium Romam advocavit, ita subdit: *Quoniam cùm secundùm canones ubi est major auctoritas judicium inferiorum sit deferendum, ad dissolvendum scilicet, vel roborandum, patet profectò Sedis Apostolica, cujus auctoritate major non est, judicium a nemine fore retractandum, nec cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo sit appellare permissus. Juxta quod & Bonifacius, & Gelasius sanctissimi prasules, non suis adinventionibus, sed ecclesia Romana consuetudinem non ignorantes dicunt: Bonifacius quidem Rufo, & cateris episcopis per Thessaliam, & alias provincias constitutis scribens, nemo ait, umquam apostolico culmini, de cujus judicio non licet retractare, manus obvias audacter intulit. Nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit judicari. Gelasius autem in commonitorio Fausto Magistro fungenti legatione Constantinopolim dato: Nobis inquit, opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quòd Prima Sedi sana rectaque suadenti parere fugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesia ad hujus sedis examen voluere deferri. Ab ipsa verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium. Nec de ejus umquam praceperunt judicio judicare, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potiùs sequenda decreta mandarunt*. Iis addendum in secunda allocutione Hadriani ad Synodum, quæ lecta est act. 7. per Petrum Diaconum, improbata intolerabili Photii præsumptione, qua in Romanum pontificem judicium instituere ausus est, ita subditur: *Romanum pontificem de omnium ecclesiarum prasulibus judicasse legimus, de eo verò quemquam judicasse non legimus: licèt enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum. sciendum tamen est, quia fuerat super haresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistendi, vel pravos sensus liberè respuendi: quamvis & ibi nec Patriarcharum nec caterorum Antistitum cuipiam de eo quemlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi ejusdem prima Sedis Pontificis pracessisset auctoritas*. Commemorat postea quòd cùm in causa Symmachi Papæ vidissent præsules *non sine sui discrimine potuisse contra caput manus suas erigere, totum Dei judicio reservarunt*.

Ex præfatis tria consurgunt. Primum est quòd paulò ante Synodum Nicolaus Papa hoc suæ sedis privilegium vindicavit, quòd nempe firmitas eorum, quæ in synodis decernebantur, a Romani Pontificis approbatione pendebant. Secundum est, quòd Prima Sedes de omnibus judicabat, nemo autem de ipsius judico poterat judicare. Tertium est, quòd in ipsamet Synodo Hadrianus affirmavit Papam nullius judicio subesse, nisi propter hæresim ab œcumenica Synodo de eodem judicium instituatur, & tunc illud institui posse, accedente Sedis Apostolicæ consensu. Videat modò sapiens Lector quomodo in hac Synodo, nec ipsis refragantibus Romanis Legatis, decerni potuerit, fas esse in ipsum Pontificem sententiam ferre, dummodo fieret sine audacia? Ita Concilii robur sanè a Papæ approbatione non pependisset, sed Papæ definitionum valor a Concilio; nec verum fuisset a sententia Papæ non posse appellari, nec de ipsius retractari sententia, nec ipsum ad ullius commeare judicium, ut totidem verbis ita Romano Pontifici convenire idem scripsit Nicolaus. Demum si Synodus universalis omnem controversiam, quæ de sancta Romana ecclesia emersisset, potuisset judicare, jam non solùm de crimine hæresis, in quod Papa laberetur, posset inquirere. Germanus ergo sensus canonis vigesimi primi, in quo dicitur quòd possit Synodus de exorta controversia sciscitari &c. hic est, quòd Synodus œcumenica quoad controversias circa Romanum Pontificem possit reverenter interrogare, & de eisdem non solutionem dare, sed *accipere, & juxta id quod responsum fuerit proficere*, non verò *audacter sententiam dicere* contra Romanum Pontificem; de eo etenim judicare audacia est, cùm nullius subsit judicio, ut paulò ante Synodum scripserat Nicolaus, & in Synodo nemine contradicente confirmaverat Hadrianus.

Sed nec aliquid momenti habent quæ objicit Bossuet. Non interrogata ergo fuit Synodus an reciperet epistolas Nicolai, & Hadriani, quia liberum illi esset easdem respuere, sed ut manifestaret suam erga ipsas observantiam, & reverentiam; unde vidimus ante Conilium statutum fuisse a Synodo subscribenda, quæ Romæ sancita fuerant, adeoque ab ipso concilii exordio libellum Hadriani omnes suscipere debuere. Quòd verò non solùm Vicarii Papæ, sed & ipsa Synodus, postquam resipuerunt, quosdam absolverit Antistites Photio addictos, id non præstitit quia & solus Pontifex non potuerit absolvere, sicut & solus condemnaverat; sed quia cùm in synodo essent absolvendi, necesse erat Legatorum consensui, etiam synodi sententiam adjicere.

Ut autem appareat non bene assequutum fuisse Bossuet sensum eorum, que Legati *act. 6.* Basilio Imperatori exposuerunt, nec ullatenus significare voluisse omnem interclusam appellationem, si Papæ judicio sententia Synodi accederet, placet per extensum ipsorum verba referre. Volente igitur Zacharia episcopo Chalcedonese pro Photio iterum loqui, hoc non passi sunt Pontificis Legati, atque inter alia ita dixere: *Novit omnis sancta, & universalis Synodus, quia sancta Romana ecclesia obligavit, & anathematizavit ac projecit Photium pervasorem unà cum omnibus sequacibus ejus, prasulatum adhuc gerente beatissimo Papa Nicolao. Iterum autem successor ejus Hadrianus divinitus constitutus pontifex Romanorum, sicut ille definivit atque pracepit, ita & iste successor ejus definivit, & promulgavit, nosque indignos famulos suos direxit ad hanc Deo conservandam urbem, ad manifestationem & certitudinem veri & justi judicii ipsorum in conspectu justi Imperii vestri, & hujus sancta ac magna universalis Synodi; itaut non habeant vocem repedationis, vel appellationis; sed quemadmodum jam judicati sunt & dejecti in seculum maneant*. Ex his statim habetur voluisse Legatos Synodo significare non ampliùs Photio defendendo aditum patere, quia tam Nicolaus, quàm Hadrianus ipsum condemnaverant. Deinde dicunt se Constantinopolim missos, ut manifestum facerent ipsi Imperatori Synodoque quàm juste fuisset judicatus, ac proinde non obreptum illis Pontificibus, dum in Photium sententiam tulere; post hujus autem manifestationem non ampliùs fore ut appellationis vox audi-

diretur. Scilicet quod judicium Romæ habitum justum non foret. Non desiderabatur igitur postrema Synodi sententia, ut nequaquam appellationi locus daretur, sed solùm ut pateficret nullam obreptionem, ut in id genus causis posset evenire, sententiam Romani pontificis suo robore destitutam. Hinc cum post judicium Romæ habitum nulla interponi posset appellatio, Nicolaus qui primus Photium judicaverat in epistolâ supra citatâ ad Michaëlem imperatorem, illud suæ sedis illi objicit privilegium, quòd nempe ab ipsa semper vetitum sit appellare.

Nota.

QUamquam Zacharias Chalcedonensis Episcopus dixerit *act.6.* sententiæ Nicolai in Photium non adhærere, quia esset extra canonem, qui canon etiam Nicolai Papæ princeps esset, minimè ex hoc sequeretur dicere voluisse romanum Pontificem generaliter sacris canonibus subjici. Ita quamvis supremus Princeps suis legibus non subsit, non per hoc innoxiè aliquem damnaret, qui leges transgressus non fuisset: atque in hoc certè & ipse legibus obsequi deberet, nequaquam scilicet damnantibus, qui in ipsas leges non peccaverint. Id verò intendebat probare Zacharias, nam latam in Photium sententiam ex eo injustam probare præsumpsit, quia etsi ex Laicorum ordine fuisset ad Patriarchæ dignitatem assumptus, vel etsi fuisset ab episcopis depositis, consecratus, nil tamen ipsum Photium in canones peccasse asserebat. Si verò exempla a Zacharia allata, ut suaderet Romani Pontificis judicium non esse indeficiens aliquid probarent, idem foret dicendum de Synodi œcumenicæ, judicio; nam in medium profert Marcellum Ancyranum, qui non solùm a Julio Pontifice, sed & a Synodo Sardicensi fuit absolutus, & tamen adhuc ut hæreticus percellebatur. Hujusmodi ergo exempla nil obstant irreformabilibus Romani Pontificis judiciis, si etenim circa pura facta versentur, nemo est, qui neget in iis decipi posse. Vel nihil repugnat rejici illum, qui primò fuit absolutus, quia criminis sui suspicionem purgaverit, si postea eo crimine inquinatus deprehendatur, vel ad illud post emendationem redierit.

Nota.

QUamvis & ipsi Ecclesiasticorum Annalium Parenti criminandus videatur Jo. VIII. in Photii restitutionem consentiens, excusatione tamen dignum judicavit Petrus de Marca *l.3. de concor. Sacerd. & Imper. c.14.* ubi hæc habet. *Ignatio functo Photius totics damnatus Sedem suam recepit suffragiis orientalium episcoporum annuente Basilio Imperatore: sed illa restitutio integra esse non poterat nisi a Sede Apostolica probaretur. Quare Jo. VIII. rogatus ab Imperatore ut Ecclesiæ paci consuleret, necessitati cedens, Leonis, Gelasii, Felicis, & Concilii Africani auctoritate fretus, qui in rerum angustiis temperandas esse regulas docent, de consensu cæterorum Patriarcharum Photium anathemate liberavit, illique Sedem retinere concessit ea lege, ut coram Synodo cogenda misericordiam peteret. De consensu, inquam, cæterorum Patriarcharum & Episcoporum Joannes Photium solvit, ut videre est in Epistolâ germanâ ejusdem Joannis, quamquam in Epistolâ a Photio corrupta hic consensus desit.* Et paulò post: *Cæterùm a culpa Joannem liberat Principis & cæterorum Patriarcharum, totiusque Synodi orientalis consensus, quem datum fuisse Joannes suis literis significat.* Eam igitur dispensationem, quâ Photium ab œcumenica Synodo a Sede Constantinopolitana ejectum, eidem restituit Joannes, omnino excusandam Petrus de Marca judicavit, cùm ita necessitas & pax Ecclesiæ exposcere viderentur.

DISSERTATIO V.

De Causa Gottescalchi, ejusque erroribus, ac damnatione, Impugnatoribus, ac Patronis.

§. I.

Quis Gottescalchus?

I. GOttescalchus, vir non sui nominis, quod linguâ Germanica *Dei servum* significat ex Germania oriundus, in Monasterio Augiæ Divitis, sub *Tatonis* Disciplina, humanioribus literis institutus, Vitam Monasticam professus est in Cœnobio Orbacensi * O. B. Diœceseos Suessionensis, cui tum *Bavo* præerat Abbas. Sacris Literis & SS. Patrum, *Augustini* præcipuè doctrinæ, qualem potuit, navavit operam. *Lupo* Ferrariensi Abbati, & *Vualafrido* Augiæ Divitis, * amicissimus fuit, ut patet ex Epistolâ XXX. *Lupi Ferrariensis* ad ipsum datâ, & ex gratulatorio Carmine, quod ipsi cecinit *Vualafridus*. A *Rigboldo* Remensis Ecclesiæ Chorepiscopo contra Regulas Presbyter ordinatus est, anno circiter octingentesimo quadragesimo-septimo, absque licentia *Rotbadi* Suessionensis Antistitis. Mox Romam peregrinationis causa se contulit: ac diu multùmque divagatus, specie prædicandi gentibus barbaris & paganis Evangelii, absque missione, cœpit spargere Prædestinatianorum errores. In domum deinde Comitis *Eberardi* in Gallia Cisalpina positam divertit, ibique diutiùs immoratus est. Ibi dum versaretur, Collationem habuit cum *Nottingo*, de gemina Prædestinatione, sive electorum ad vitam, sive reproborum ad mortem. *Gottescalchum* suis coloribus depingit *Hincmarus*, lib. de *Prædestinatione Dei & libero arbitrio*, cap. 2. *Quidam Gottescalchus, ex Metropolis Ecclesiæ Remorum Monasterio, quod Orbacis dicitur, habitu Monachus, mente ferinus, quietis impatiens, & inter suos mobilitate noxia singularis, de omnibus quæ perversè tunc temporis sensa cognoverat, quatuor sibi elegit Capitula, omnium pene perversitatum illarum fœtidas & cœnulentas feces in se continentia, quibus simplicium & devotorum sensus pervertere, & Magistri sibi nomen usurpando, post se discipulos trahere, illisque qui ad sua vota auribus prurientes Magistros sibi coacervare decertant, valeret indebitè, quoniam legitimè non poterat, vitâ religiosâ & catholicâ doctrinâ præesse... Quique a Monasterio irregulariter exiens, peragratis regionibus plurimis, in Moguntina civitate, habita Synodo & Rabano Archiepiscopo Libellum sui erroris porrigens, damnatus cum literis Synodalibus ad Remorum Metropolim est remissus.* Eadem repetit *Hincmarus* in Epistolâ ad *Nicolaum I.* Non absimilia habent Annales Bertiniani ad annum octingentesimum quadradesimum nonum, excepto quòd ipsum Gallum faciunt. *Gotescalcus Gallus quidam Monasterii Orbacensis, Parochiæ Suessionicæ Monachus & Presbyter, scientiâ tumidus, quibusdam superstitionibus deditus, Italiam specie religionis aggres-*

* Orbais.

* De Reichenou, *in Diœcesi Constantiensi in Germania.*

gressus, inde turpiter ejectus, Dalmatiam, Pannoniam, Norejamque adorsus, quadam nostra saluti valde contraria, præcipuè sub nomine Prædestinationis, pestiferis dictis & scriptis adstruens, in præsentia HLudovici Germanorum Regis Episcopali Concilio detectus atque convictus, tandem ad Diœceseos urbem Metropolim Remorum Durocortorum nomine, cui Ingmarus vir venerabilis præsidet, redire compellitur, &c.

§. II.

Rabanus Gottescalchi errores impugnat.

** Veronensem scribit Rodulphus in Vita Rabani: Vercellensem, Chronicon Hirsaugiense. Concilio Romano anno 846. inter fuit Nottingus Brixiensis Episcopus.*

Rabanus Moguntinus Archiepiscopus, *Nottingi* Antistitis * seu Veronensis, seu Vercellensis, seu Brixiensis, relatione, de *Gottescalchi* errore circa Prædestinationem certior factus, eodem urgente, Opusculum *de Prædestinatione* ad illum confutandum edidit, anno octingentesimo quadragesimo-septimo. Id constat ex Præfatione *Rabani* ad *Nottingum*. *NUPER*, inquit, *quando ad Serenissimum Imperatorem Ludovicum in transitu expeditionis hostilis in pago Logana venisti, & ibidem mecum locutus de hæresi quam quidam de Prædestinatione Dei iniquè contendunt errantes & alios in errorem mittentes, sermonem habuisti, convenit inter nos, ut e Divinis, & de Orthodoxorum Patrum sententiis aliquod Opusculum conficerem ad convincendum errorem eorum, qui de Deo bono & justo tam nequiter sentiunt, ut dicant ejus Prædestinationem facere, quòd nec homo ad vitam prædestinatus possit in mortem incidere, nec ad mortem prædestinatus ullo modo se possit ad vitam recuperare: cùm Auctor omnium rerum & conditor naturarum Deus, nullius ruina atque interitus causa sit, sed multorum origo salutis.*

Et in Epistolâ ad *Eberardum* Comitem. ,, Quia ,, divulgatum in istis partibus constat quemdam ,, Sciolum nomine Gottescalchum apud vos mane- ,, re qui dogmatizat, quòd Prædestinatio Dei om- ,, nem hominem ita constringat, ut etiam si quis ve- ,, lit salvus fieri, & pro hoc fide rectâ atque bonis ,, operibus certet, ut ad vitam æternam per Dei gra- ,, tiam veniat, frustra & incassum laboret, si non ,, est prædestinatus ad vitam: quasi Deus præde- ,, stinatione suâ cogat hominem interire, qui au- ,, ctor est salutis nostræ, non perditionis. Et ,, jam hinc multos in desperationem fuimet hæc ,, secta perduxit, ita ut dicant: Quid mihi ne- ,, cesse est pro salute mea & vitâ æterna labora- ,, re? Quia si bonum fecero, & prædestinatus ,, ad vitam non sum, nihil mihi prodest: si au- ,, tem malum egero, nihil mihi obest, quia præ- ,, destinatio Dei me facit ad vitam æternam per- ,, venire. Hæc traditio multis in istis partibus ,, scandalum est, & Prædicatoribus Evangelii ho- ,, mines inobedientes facit, quia jam desperan- ,, tes de semetipsis eos reddidit. Dicitur enim ,, ipse Doctor vester multa testimonia excerpsisse ,, de Opusculis Beatissimi & doctissimi Patris Au- ,, gustini, quibus nititur suam sententiam affirma- ,, mare. Cùm memoratus Pater & Doctor Catho- ,, licus contra Pelagianos scribens, qui gratiæ Dei ,, contrarii prædicatores fuerunt, defensor ejus- ,, dem gratiæ, non destructor rectæ fidei fuerit, ,, &c. Quem errorem ubi SS. Patrum testimoniis ,, confutavit, his verbis concludit Epistolam: ,, Hæc ergo, Amice carissime, ideo tibi scripsi, ,, ut cognosceres quale scandalum de illis par- ,, tibus opinio veniens in hoc populo generave- ,, rit. Et si quis manens apud te docet quæ re- ,, ctæ fidei sunt contraria, prohibeas eum ut ces- ,, set ab hac secta, dicasque ei: Vide frater, ne ,, hæc licentia tua in prædicando offendiculum fi- ,, at infirmis, & tuo dogmate ne perdas eum, ,, pro quo Christus mortuus est, quia sanguis ejus ,, requiretur de manu tua.

Lugdunensis Ecclesia Lib. *de Tribus Epistolis* carpit *Rabanum*, quòd quæstionem moverit nullatenus necessariam, relicto controversiæ Capite: ac ab eo errore immunem esse *Gottescalchum* sibi persuasum esse, significat: ,, Assumpsit ille, inquit, ,, non necessariam, nec ullatenus ad rem, de qua ,, quæritur, pertinentem disputationem. Quæri- ,, tur namque in præsenti disceptatione, non il- ,, lud, utrùm impios Deus & iniquos prædestina- ,, verit ad ipsam impietatem & iniquitatem, id est, ,, ut impii & iniqui essent, & aliud esse non ,, possent, quod nullus omnino moderno tempo- ,, re dicere vel dixisse invenitur: Quod est utique ,, immanis & detestabilis blasphemia, ut Deus sua ,, prædestinatione quasi auctor sit impietatum & ,, iniquitatum, aliquos impios esse coëgerit: sed ,, illud potiùs quæritur; utrùm eos, quos vera- ,, citer omnino præscivit proprio vitio impios & ,, iniquos futuros, & in suis impietatibus atque ,, iniquitatibus usque ad mortem perseveraturos, ,, justo judicio prædestinaverit, æterno supplicio ,, puniendos? Auctor verò ipsius Epistolæ, relictâ ,, hac secunda quæstione, quę in pręsenti apud mul- ,, tos versatur, contra priorem potiùs impiam opi- ,, nionem laborat, & totum disputationis suæ ser- ,, monem ad hoc dirigit, quòd Deus bonus & ju- ,, stus numquam alicui esse potuerit causa, vel ,, origo, vel auctor iniquitatis & peccati: quod ,, omnes (ut dictum est) Fideles fideliter & in- ,, dubitanter fatentur. Nullam tamen esse divi- ,, nam Prædestinationem erga justam damnatio- ,, nem eorumdem impiorum & iniquorum & tan- ,, tummodo in parte electorum esse credendam, ,, verbis præfati Libelli, qui Hypomnesticon di- ,, citur, affirmare contendit. Sed *Remigius* Lugdunensis Archiepiscopus, libri *de tribus Epistolis* Auctor, *Gottescalchi* mentem ac sententiam non ita perspectam & exploratam habuit, ac *Nottingus Rabanus*, & *Hincmarus* habuere, qui hunc ipsi errorem tribuunt, quem *Remigius* a nullo, moderno tempore, propugnari scribit. Nec etiam Prædestinationem impiorum ad æterna supplicia, propter peccata, secundùm sensum *S. Augustini*, & *S. Fulgentii*, impugnavit *Rabanus* doctissimus Antistes, sed Prædestinationem ad interitum, nullâ mentione factâ peccatorum præscitorum, quæ non solùm supplicii, sed etiam peccati causa esset, ac ineluctabili necessitate homines constringeret, qualem olim admiserant Prædestinatiani, quorum errores eo tempore suscitabat *Gottescalchus*.

§. III.

Gottescalchus erroris convincitur, & damnatur a Rabano in Synodo Moguntina: indeque remittitur ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem, Metropolitam suum.

Archipræsulis religiosissimi & doctissimi censuram impatienter ferens *Gottescalchus*, viros eruditos in patres trahere conatus est, præcipuè *Marcuadum* seu *Marcuvadum* Prumiensem Abbatem, *Jonam*, & *Servatum Lupum*, illos consulens de quæstione recenti; quæ ipsum inter & *Rabanum* de gemina Prædestinatione vertebatur: cui quæstioni duas alias addidit, scilicet de libero arbitrio, & de redemptione Sanguinis Christi. Solus respondit *Lupus*, sed ita responsionem temperavit, ut neutri parti favere visa sit ipsi *Gottescal-*

scal-

fcalco. Id conftat ex Epiftolâ inquieti illius Monachi ad *Ratramnum* Monachum Corbejenfem ex Germania datâ, cujus Fragmentum edidit *Sirmondus* ad calcem Tractatûs Hincmari *De non Trina Deitate*.

Denique funt multi, Domino donante, Magiftri
Hac regione fiti, ingenio locuplete periti:
Unde Palatina plerique morantur in Aula.
Ad hos, atque alios per barbara Regna locatos,
Cernua bis avidus direxi Scripta diebus:
Orans magnopere dignentur ut ocyùs inde
Refpondere mihi, ceu fcis, vehementer egenti,
Eftque Auguftini bis fententia miffa Beati,
Quam liquidò exponi Auctori quadrando popofci.
Nempe tribus horum ftudui proprium indere fenfum,
Marcaudo, Jona, atque Lupo rutilantibus ore,
Pofcens obnixè fatagant ut vera referre.
. . . .
Nemo, fed excepto quid adhuc mihi reddidit uno,
Qui cùm fit cautus, fimul & catus, eft moderatus:
Sic jam terna fui librans refponfa Libelli, *
Ut dempto neutri pleno difcrimine parti
Congruat.

* *Servati Lupi Libellus de tribus Quæftionibus.*

Congregatâ Moguntiam Synodo circa Kalendas Octobres anni Domini octingentefimi quadragefimi-octavi, *Gottefcalchus* Profeffionem fuam edidit de gemina Prædeftinatione, quam Synodo, & illius Præfidi *Rabano* obtulit, unà cum Libello quo religiofiffimum & erudititiffimum Præfulem arguebat, ob impugnatam, Opufculo ad *Nottingum*, Prædeftinationem reproborum ad mortem fempiternam, eumque velut Semipelagium traducebat in quæftionibus de libero arbitrio, & de voluntate Dei, ac redemptione Sanguinis Chrifti ad omnium falutem effufi. Hæc difcimus ex *Hincmaro* in Lib. de Prædeftinatione, Cap. V. *His ita præmiffis*, inquit, *ponamus quæ Gottefcalchus fignifer & prævius atque hujus pravæ doctrinæ modernus refufcitator, de primo Capitulo unde verfatur quæftio, in Libro fuæ virofæ confcriptionis Archiepifcopo*
„ *Rabano porrecto fcribat dicens:* Tandem, inquit,
„ legi librum, Venerande Pontifex, tuum, in
„ quo pofitum reperi, quòd impii quoque five
„ reprobi non fint divinitus ad damnationem
„ prædeftinati. *Et poft aliquanta:* Præfcivit, in-
„ quam, illos peffimum habituros ortum, pejo-
„ rem interitum. Prædeftinavit autem eos ad
„ luendum perenne tormentum & fempiternum
„ interitum. *Et iterum poft aliquanta:* Quia re-
„ vera ficut electos omnes prædeftinavit ad vi-
„ tam per gratuitum folius gratiæ fuæ benefi-
„ cium, quemadmodum Veteris & Novi Tefta-
„ menti paginæ manifeftiffimum præbent folerter
„ ac fobriè confiderantibus indicium; fic nimi-
„ rum & reprobos quofque ad æternæ mortis
„ prædeftinavit fupplicium, per juftiffimum vide-
„ licet incommutabilis juftitiæ fuæ judicium. Inde & in Chartula fuæ Profeffionis ad eumdem *Rabanum* Epifcopum ita dicit: *Ego Gottefcalchus credo & confiteor, profiteor & teftificor ex Deo Patre, per Deum Filium, in Deo Spiritu Sancto, & affirmo atque approbo coram Deo & Sanctis ejus, quòd gemina eft prædeftinatio, five electorum ad requiem, five reproborum ad mortem: quia ficut Deus incommutabilis ante mundi conftitutionem omnes electos fuos incommutabiliter per gratuitam gratiam fuam prædeftinavit ad vitam æternam, fimiliter omnino omnes reprobos, qui in die Judicii damnabuntur propter ipforum mala merita, idem ipfe incommutabilis Deus per juftum Judicium fuum incommutabiliter prædeftinavit ad mortem meritò fempiternam*. Cùm reprobos ad mortem æternam prædeftinatos afferit propter mala merita, fimiliter omnino ac electi per gratuitam gratiam prædeftinati funt ad vitam æternam, fignificare videtur, Deum Prædeftinatione fua efficere mala merita in reprobis, ficut prædeftinatione fuâ efficit bona merita in electis.

Quòd verò Catholicam *Rabani* de libero arbitrio fententiam Semipelagiani erroris incufarit, conftat ex eodem Libello, cujus fragmentum defcribit *Hincmarus* Cap. 21. *Prifci dixerunt Prædeftinatiani*, inquit, *quòd liberum arbitrium in homine nihil fit, fed five ad bonum, five ad malum prædeftinatio Dei in hominibus operetur, quoniam Deus tale in hominibus plafmet arbitrium, quale eft dæmonum, quod proprio motu nihil aliud poffit velle nifi malum. Inde & Gottefcalchus modernus Prædeftinatianus in Libello ad Rabanum Archiepifcopum Moguntinum dicit ad locum: De quo videlicet libero arbitrio quid Ecclefia Chrifti tenendum fit atque credendum, cùm a cæteris Catholicis Patribus evidenter fit, Deo gratias, difputatum, tum præcipuè contra Pelagianos & Cæleftianos a B. Auguftino pleniùs & uberiùs diverfis in Opufculis, & maximè in Hypomnefticon effe cognofcitur inculcatum. Unde te potiùs ejufdem Catholiciffimi Doctoris fructuofiffimis affertionibus incomparabiliter inde quoque malueram niti, quàm erroneis opinionibus Maffilienfis Gennadii, qui plerifque præfumpfit in locis, tam Fidei Catholicæ, quàm Beatorum etiam Patrum invictiffimis auctoritatibus, infelicis Caffiani perniciofum nimis dogma fequens, reniti*. Hæc ad Rabanum *Gottefcalchus*.

De voluntate autem Dei hæc fcripfit in eodem Libello: *Omnes quos vult Deus falvos fieri, fine dubitatione falvantur: nec poffunt falvari, nifi quos Deus vult falvos fieri. Nec eft quifquam quem Deus falvari velit, & non falvetur: Quia Deus nofter omnia quæcumque voluit, fecit. Ipfi omnes itaque falvi fiunt, quos omnes vult falvos fieri*. Hæc refert *Hincmarus* Cap. 24.

Denique de morte Chrifti ita fcripfit: *Illos omnes impios & peccatores, quos proprio fufo fanguine Filius Dei redimere venit, hos omnipotentis Dei bonitas ad vitam prædeftinatos irretractabiliter falvari tantummodo velit: & rurfum, illos omnes impios & peccatores, pro quibus idem Filius Dei nec corpus affumpfit, nec orationem, ne dico fanguinem fudit, neque pro eis ullo modo crucifixus fuit, quippe quos peffimos futuros effe præfcivit, quofque juftiffimè in æterna præcipitandos tormenta præfinivit, ipfos omnino perpetim falvari penitus nolit*. Hæc refert *Hincmarus* Cap. 27.

Examinati in Synodo Moguntina fuere *Gottefcalci* errores. Ipfe præfens auditus & a *Rabano* convictus; damnata prava dogmata; pertinax Monachus ad *Hincmarum* Metropolitam fuum remiffus eft, dato facramento fe in regnum *Ludovici* nufquam rediturum. Id anno Chrifti octingentefimo quadragefimo-octavo contigit, ad quem Annales Francorum Fuldenfes hæc memoriæ produnt: *Gottefcalchus quoque Presbyter de Prædeftinatione Dei pravè fentiens, & tam bonos ad vitam, quàm malos ad mortem perpetuam inevitabiliter a Deo prædeftinatos effe affirmans, in Conventu Epifcoporum rationabiliter [ut plurimis vifum eft] convictus, & ad proprium Epifcopum Hincmarum Remos tranfmiffus eft; priùs tamen juramento confirmans ne in Regnum Ludovici ultra rediret*. Confentiunt Annales Francorum Bertiniani, Chronicon Hirfaugienfe, Chronicon Hildesheimenfe, *Tritbemius* in Vita *Rabani*, & *Aventinus* in Annalibus Bojorum, Lib. 4. Inter Epifcopos qui Moguntinæ illi Synodo interfuerunt & contra *Gottefchalcum* Sententiam dixere, celeberrimi erant *Hetti* Archiepifcopus Trevirenfis, *Hildeboldus* Archiepifcopus Colonienfis, *Alfridus* Epifcopus Hildefemienfis, *Haymo* Hal-

Halberstatensis, *Ludericus* Bremensis (ex Chronico Hirsaugiensi.) Falsò scripsit *Trithemius* in Vita *Rabani*, *Gottescalchum* palinodiam coram Patribus Moguntinæ Synodi recantasse. Refellitur testimonio *Sigeberti* in Chronico ad annum octingentesimum quadragesimum-nonum scribentis: *Gottescalchus Hæreticus a Rabano Archiepiscopo rationabiliter, ut multis visum est, convincitur, sed tamen in suo perseveravit errore*. Refellitur luculentiùs ex Epistolâ Synodicâ *Rabani* ad *Hincmarum*, ex qua *Gottescalchi* errores, pertinaciam, & damnationem comprobatam habemus. Hìc eam subjicere placet: „ Notum sit Dilectioni vestræ, „ quòd quidam gyrovagus Monachus nomine „ Gottescalch, qui se asserit Sacerdotem in vestra Parochia ordinatum, de Italia venit ad „ nos Moguntiam, novas superstitiones & noxiam „ doctrinam de Prædestinatione Dei introducens, „ & populos in errorem mittens: Dicens quòd „ Prædestinatio Dei sicut in bono sit, ita & in „ malo; & tales sint in hoc mundo quidam qui „ propter Prædestinationem Dei, quæ eos cogat „ in mortem ire, non possint ab errore & peccato se corrigere, quasi Deus eos fecisset ab initio incorrigibiles esse, & pœnæ obnoxios in „ interitum ire. Hanc ergo opinionem nuper in „ Synodo apud Moguntiam habita, ab eo audientes, & incorrigibilem reperientes, annuente atque jubente Piissimo Rege nostro Ludovico, decrevimus eum cum perniciosa doctrina „ sua damnatum mittere ad vos, quatenus eum „ recludatis in vestra Parochia, unde primùm inordinatè recessit, & non sinatis eum ampliùs errorem docere, & seducere populum Christianum: quia jam multos seductos (ut audivi) „ habet, & minùs devotos erga suam salutem, „ qui dicunt: Quid mihi proderit laborare in „ servitio Dei? quia si prædestinatus sum ad mortem, numquam illam evadam: si autem malè „ egero, & prædestinatus sum ad vitam, sine „ ulla dubitatione ad æternam requiem vado. „ Hæc ergo paucis vobis scripsimus, intimantes „ qualem ejus doctrinam reperimus: Vos etiam „ valebitis de ore ejus quid sentit pleniùs audire, & quid inde agendum sit, justè decernere.

Tritbemius refellitur.

Multa de hoc *Rabani*, Synodique Moguntinæ Judicio perperam scribit Præses *Mauguinus* in Dissertatione Historica & Chronica *de Gottescbalco*, Capp. V. & VI. Primò *Rabanum* Judicem esse non potuisse, *L. Unica*, *C. Ne quis in sua causa judicet*. Et *Cap. Inter querelas*, 23. *Quæst.* 4.

Præses Mauguinus refellitur.

R. Id falsissimum: nam propria & privata *Rabani* causa non agebatur, sed veritatis, Fidei, Ecclesiæ. Undè tam Judex esse potuit *Gottescalchi Rabanus*, quàm *Arii Alexander*, *Nestorii Cyrillus*, *Pelagii Augustinus*.

Secundò ait *D. Mauguinus* hunc Conventum Placitum Regium potiùs fuisse, quàm Synodum.

R. Levis hæc exceptio: simul enim Placitum Regium esse potuit ac Synodus, in quâ, secundùm illorum temporum, ut & præcedentium sæculorum morem, & de rebus Religionis, & de negotiis Reipublicæ decerneretur.

Objicit tertiò, *Gottescalchum* ab hac Synodo repulsum potiùs quàm judicatum, juxta Annales Fuldenses & *Flodoardum* Lib. 3. Historiæ Ecclesiæ Remensis Cap. 21. Alioquin contra jus omne divinum & humanum miserabilis ille Monachus duplici sententia & pœna mulctatus reperiretur.

R. Annales Fuldenses & *Flodoardus*, cùm repulsum scribunt, damnatum non negant. Damnatum scribit *Rabanus*, qui id certè noverat. Repulsus itaque est post damnationem. Nec ideo duplicem propriè Sententiam subiit. Nam *Rabanus* & *Moguntina* Synodi Patres ejus errores damnarunt generatim, plenius de illis Judicium ejus Metropolitano servarunt; sicut & de ejus persona, cùm nullam in eum pœnam decrevissent: Neque novum est ut a multis Synodis Hæretici damnentur; & plures Sententias subeant pro sua pertinacia. Quotusquisque in Historia Ecclesiastica ita est peregrinus & hospes, qui nesciat primùm errores, deinde eorum Auctores, nisi ipsos ejuraverint, damnari, & a Communione removeri; nec uno dumtaxat, sed plurimis in Conciliis eorum conclamari damnationem: demum etiam corporeis pœnis addici a Præsulibus secundùm Canones, vel a Principibus carcere, exilio, capite quandoque plecti, cùm spretâ Ecclesiæ auctoritate, hæresim prædicare ac docere non desinunt? Id ex Arianæ, Pelagianæ, Nestorianæ, Eutychianæ, aliarumque hæresum Historia compertum est.

§. IV.

Gottescalchus in Carisiaca Synodo damnatus.

ANNO octingentesimo quadragesimo-nono ineunte, Episcopi, Abbatesque plurimi in Carisiacum Palatium, ad Synodum Placitumque Regium convenere, *Carolo Kalvo* Rege Francorum convocante. Adfuere *Wenilo* Senonensis Archiepiscopus, *Hincmarus* Remensis, *Fulcuinus* Morinensium Episcopus, *Teudericus* Cameracensium, *Rotadus* Suessionensium, *Ragenarius* Ambianensium, *Immo* Noviomagensium, *Erpoinus* Sylvanectensium, *Lupus* Catalaunensium, *Trminfridus* Belvacensium, *Pardulus* Laudunensium, *Teutboldus* Lingonensium, *Gernobrius* Provinciæ Turonicæ Episcopus, *Rigboldus* Remorum Chorepiscopus, *Vvitao* Cameracensium Chorepiscopus. Aderant & *Æneas* Notarius Sacri Palatii, postea Parisiorum Episcopus, *Isaac* Diaconus *Parduli*, postea Lingonensium Antistes. Aderant etiam Abbates, *Ratbertus* Corbejensis, *Bavo* Orbacensis, *Halduinus* Altivillarensis. Ad hanc Synodum adductus *Gottescalchus*, auditusque, *nibil dignum ratione vel dixit, vel interrogatus respondit; sed ut abreptitius, cùm quid rationabiliter responderet, non habuit, in contumelias singulorum prorupit*. Id constat ex Epistolâ *Hincmari* ad *Amulum* Archiepiscopum Lugdunensem, prout refertur ab Ecclesia Lugdunensi in Lib. de tribus Epistolis. Itaque *inventus hæreticus atque incorrigibilis, sicut & in Moguntina civitate, honore Presbyterali, quem per Rigboldum Chorepiscopum, cùm esset Suessionica Parochia Monachus inscio civitatis suæ Episcopo usurpaverat potiùs quàm acceperat, abjectus, & pro sua irrevocabili contumacia, secundùm Leges & Agathenses Canones, & Regulam S. Benedicti, ut improbus virgis cæsus, sicut decreverant Germaniæ Provinciarum Episcopi, ne aliis noceret, qui sibi prodesse nolebat, ergastulo est retrusus*. Ita refert *Hincmarus* in Lib. *de Prædestinatione*, Cap. 11. His autem verbis lata fuit a Carisiaca Synodo in *Gottescalchum* Sententia.

Carisiacum vulgò Kiersy, Villa regia super Isaram in pago Suessionensi.

Frater Gottescalch: Sacrosanctum Sacerdotalis Ministerii Officium, quod irregulariter usurpasti, & in cunctis moribus ac pravis actibus, atque perversis doctrinis eo hactenus abuti non pertimuisti, Judicio Spiritus Sancti, cujus gratia munus est Sacerdotale Officium, per virtutem Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, noveris tibi esse, si quo modo suscepisti, sublatum, & ne ulteriùs eo fungi præsumas, penitus interdictum. Insuper quia Ecclesiastica & civilia negotia, contra propositum & nomen Monachi conturbare contemnens, Jura Eccle-

sia-

fiastica præsumpsisti, durissimis verberibus te castigari, & secundùm Ecclesiasticas Regulas, ergastulo retrudi, auctoritate Episcopali decernimus: Et ut de cætero doctrinale tibi Officium usurpare non præsumas, perpetuum silentium ori tuo, virtute æterni Verbi imponimus. Executioni mandata sententia est. Castigatus *Gottescbalcus*, cujus canonicam emendationem Ecclesia Lugdunensis * ipsi plus æquo favens, inhumanitati & crudelitati vertit immeritò; compulsus est Libellum in quo Scripturarum, & SS. Patrum testimonia, ad suos errores accommodata, & in pravum sensum detorta descripserat, coram Patribus, igni tradere: in ergastulo Cellæ Monasterii Altivillarensis * reclusus est, ne aliis noceret.

* *Lib de tribus Epistolis*.

* D'Auviliers *in Diœcesi Remensi*.

Triplicem illam pœnam, depositionis, verberum, & carceris, iniquitatis perperam arguit *Mauguinus* Præses *. Qui ordinatus fuerat contra Canones a Chorepiscopo alterius Diœceseos, absque proprii Episcopi licentia & dimissoriis literis, qui docendi & prædicandi officium absque missione usurpaverat; qui errores docuerat ac pertinaciter propugnabat; qui absque Abbatis licentia diu fuerat divagatus; qui peccaverat in reverentiam & obedientiam sacro Episcoporum Ordini, in iis maximè quæ judicium de doctrinâ spectant, a Monachis, ut a cæteris Christianis debitam; an ille immeritò his pœnis addictus est? Perturbator Ecclesiasticæ pacis, & Novator, injustè reclusus est in Monasterio, si D. *Mauguinum* audiamus: Quia, inquit, juxta *Ulpianum* jurisconsultum, in *L. Aut damnum*, §. *Solent Præsides*, *ff. de pœnis*, hujusmodi ergastulorum pœnæ sunt interdictæ: *Carcer enim ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet*. A Præside *Mauguino* quærerem, num leges prohibeant monetæ adulteratores, in carcerem detrudi, imò & gravioribus plecti pœnis? Id nequaquam Legibus vetitum responderet. Quantò minùs Leges vetant sacrorum dogmatum & doctrinæ fidei corruptores in carcere detineri, cùm ut contineantur, tum ut puniantur? Hoc argumentum ad hominem contra Præsidem Clarissimum in Curia Monetarum.

* *Refellitur D. Mauguin*.

§. V.

Gottescbalcus post damnationem in errore pertinax.

Hincmarus Remensis Archipræsul damnatum & reclusum *Gottescbalcum* frustra conatus est ad saniorem mentem revocare, datâ ad eum Epistolâ, quâ SS. Patrum & præcipuè *Augustini* ac *Prosperi* testimoniis manifestis ostendit, *Deum & bona præscire & mala; sed mala tantùm præscire; bona verò & præscire & prædestinare. Unde præscientia esse potest sine Prædestinatione: Prædestinatio autem esse non potest sine præscientia: & quia bonos præscivit & prædestinavit ad Regnum; malos autem præscivit tantùm, non prædestinavit, nec ut perirent, sua præscientia compulit*. Huic autem Confessioni subscribere *Gottescbalcus* pertinacissimè recusavit, teste *Flodoardo*, in Historia Ecclesiæ Remensis, Lib. 3. Cap. 28.

Interim ad *Prudentium* Trecensem Episcopum scripsit *Hincmarus*, qui a Synodo Carisiaca abfuerat, ab eo consilium quærens *de statu & compressione Gottescbalci, intimans quod de ipso actum vel judicatum fuerat in Synodo, quo eum reclusum tenebat judicio, & qua multis modis eum converti tentaverit, & de moribus ac superbia ipsius: & si in Cœna Domini, vel in Paschâ debeat eum admittere ad audiendum sacrum Officium, vel accipiendam Communionem*. Prudentii precibus & consilio humaniùs egit cum miserabili Monacho *Hincmarus*, eique scribendæ Confessionis Fidei licentiam dedit, sperans fore ut errorem tandem ejuraret. Duplicem Confessionem edidit, breviorem unam, prolixiorem alteram. In Breviori, Prædestinationem impiorum ad mortem æternam propter ipsorum mala merita certissimè præscita propugnat, sicut Prædestinationem gratuitam electorum ad vitam. *Credo, inquit, & confiteor, Deum omnipotentem & incommutabilem præscisse & prædestinasse Angelos Sanctos, & homines electos ad vitam gratis æternam: & ipsum diabolum caput omnium dæmoniorum cum omnibus Angelis suis Apostaticis, & cum ipsis quoque hominibus reprobis, membris videlicet suis, propter præscita certissimè ipsorum propria futura mala merita, prædestinasse pariter, per justissimum judicium suum, in mortem meritò sempiternam*. Errorem suum callidè ac fraudulenter dissimulavit, quò reprobos prædestinari a Deo non tantùm ad pœnam, sed etiam ad culpam propugnaverat in Germania, ut ex Epistolis *Rabani* ad *Eberardum* Comitem, & ad *Hincmarum*, supra laudatis compertum est. Hunc errorem execrari debuisset procax Monachus, & Episcopis auscultare: sed in eo permansit, ut colligitur ex Epistolâ *Amolonis* Archiepiscopi Lugdunensis ad ipsum datâ. Noverat apprime *Amolo* quicquid in Germania, & ad Carisiacum, in causa *Gottescbalci* gestum erat: ejus perspectam habebat sententiam ex scriptis, non perfunctoriè, sed accuratè perlectis & discussis, ut constat ex hâc Epistolâ primùm editâ a doctissimo P. Sirmondo. * *Audiens sanè, inquit, & agnoscens quæ in Scriptis tuis misisti, & per quemdam fratrem nostrum mihi innotescenda vehementissimè flagitasti, diu hæsitavi utrùm tibi respondere deberem, homini de novis contra Ecclesiam præsumptionibus, & non parvis erroribus jam dudum accusato; & propter contumaciam, ut audio, Episcopalis Concilii auctoritate damnato*. Et infra: *Cùm adhuc esses in partibus Regni Germaniæ, audivimus imprimis super nomine tuo famam dolendam: quòd videlicet novitates fereres, & stultas ac sine disciplina quæstiones ventilares. Deinde perlata est etiam ad nos, studio Ecclesiasticorum Virorum, quædam Scriptura tua, in qua apertissimè & prolixo sermone, atque ut tibi visum est, etiam testimoniis Scripturarum, sive SS. Patrum, quid sentires, sive diceres, multipliciter executus es. Nunc quoque accepimus alia scripta tua non parva, quæ ad Episcopos, vel contra Episcopos, qui in Concilio damnationis tuæ adfuerunt, scripsisse vel retulisse videris. In quibus quanta intentione potuisti, de una tantùm quæstione, id est, de prædestinatione divina, quid teneas, diligenter explicare curasti. Ita factum est, ut ex utraque Scriptura tuâ, sive quam per alios, sive quam te mittente accepimus, plenissimè nobis cognoscere videamur, in quibus quæstionum periculis fluctuet, vel, quod nimis dolendum est, naufragetur sensus tuus*. Ille ergo Archipræsul, cui res & sensus *Gottescbalchi* adeo noti erant, disertè testatur ipsum immaniter & divina Prædestinatione in damnatione reproborum sensisse, etiam post editas Confessiones. *Quarto loco*, inquit, *displicet nobis valde, qui tam durè & indisciplinatè & immaniter de divina Prædestinatione sentis & loqueris in damnatione reproborum, ut omnes illos, qui ad sinistram ponendi sunt in die Judicii, & cum Diabolo atque Angelis ejus pro malis meritis suis æterno igne damnandi, ita sint divinitus ad interitum prædestinati, ut eorum prorsus nullus aliquando potuerit, nullus possit salvus esse, &c.*

Quinto loco non minùs detestamur & horremus, *quod*

Hincmarus de Gottescbalco scribit ad Prudentium Trecensem.

Duplex Confessio Gottescbalci.

* *Extat & Tomo XIV. Bibliothecæ Max. PP. edit. Lugdun.*

Amolonis ad Gottescbalcum Epistola, quinam ejus fuerint errores, ostendit.

quod ita exarsisti adversùs eos qui æterno interitu sunt digni, ut dixeris eos tam irrevocabiliter & incommutabiliter perditioni esse prædestinatos, sicut Deus ipse incommutabilis & inconvertibilis est: & Episcopos, ad quos scribis, quasi misericorditer adhortaris, ut hoc prædicent populis, ut quia jam præfinitam damnationem evadere non possunt, saltem aliquantulum Deo supplicent, & humilientur, ut statutas eis vel modicùm mitiget & leviget pœnas. Obsecro, ubi hæc umquam in Scripturis Sacris legisti? Ubi in Sanctis & Catholicis Ecclesiæ Doctoribus invenisti? Cur non similiter Diabolum & Angelos ejus exhortaris, ut quia statutam damnationem evadere non potuerunt, jam nunc interim orent & deprecentur Dominum, ut eis mitiores & tolerabiliores fiant æternæ pœnæ? Aut quid ampliùs istis relinquis, quos similiter irrevocabili sententia damnatos asseris? Flagitiosam ergo opinionem suam de prædestinatione reproborum ad interitum, quæ necessitatem imponeret, adeoque prædestinatio esset non ad pœnam tantùm, sed ad culpam, dissimulavit *Gotteschalcus* in utraque Confessione sua, sed eam tamen invicta pertinacia semper propugnavit. Falsò itaque scribit Præses *Mauguinus* Dissertationis Cap. XI. *Gotteschalcum* non aliter de prædestinatione reproborum ad interitum sensisse, quàm SS. *Augustinum* & *Fulgentium*, aliosque antiquos Patres, quorum allatis sententiis in fine brevioris Confessionis ait: *Sic ergo cum istis Electis Dei & Catholicis credo & confiteor, prout divinitus afflatus, animatus, armatus adjuvor.* Patres quidem laudavit in utraque Confessione, sed ipsorum verba in alienos sensus detorquebat, & erroribus suis accommodabat, quod Hæreticis omnibus solemne est.

Mauguinus Præses refellitur.

Sed & alia errorum Capita pariter propugnasse *Gotteschalcum*, licèt ambabus in Confessionibus dissimulaverit, constat ex eadem *Amolonis* Epistolâ. *Inprimis*, inquit, *displicet nobis valde quod dicis & asseris, Neminem perire posse Christi Sanguine redemptum. Hoc enim dictum dupliciter Fidei Catholicæ adversatur: si aut neminem ex numero Christianorum, postquam semel in Christo baptizatus, & particeps redemptionis Christi effectus est, perire posse confirmas, contra Apostolum apertissimè prædicantem & contestantem:* Quoniam ,, iniqui Regnum Dei non possidebunt; *& quo-* ,, *niam qui illa vel illa crimina admiserint*, Re- ,, gnum Dei non consequentur, & non habent ,, hereditatem in Regno Christi & Dei, *inter quos etiam illi sunt negatores Christi, de quibus* ,, *ipse terribiliter testatur;* Quicumque negaverit ,, me coram hominibus, negabo & ego eum co- ,, ram Patre meo qui est in cælis: *Et illi infru-* ,, *ctuosa fidei, de quibus ait:* Non omnis qui di- ,, cit mihi, Domine, Domine, intrabit in Re- ,, gnum cælorum: *Sed & illæ fatuæ Virgines, quæ non sumpserunt oleum in vasis suis cum lampadi-* ,, *bus, quibus clausa janua Regni, dicturus est;* ,, Amen dico vobis, nescio vos. *Aut si non credis omnes qui vera Fide & devotione per Baptismi gratiam regenerantur, Christi esse Sanguine redemptos, immo in Christi Sanguine baptizatos, licèt postea plurimi ex eis vel per hæreses, vel per alia diversa crimina pereant, manifestissimè contrarium est B. Paulo Apostolo dicenti:* Quicumque baptiza- ,, ti sumus in Christo Jesu, in morte ipsius ba- ,, ptizati sumus: *Et B. Joanni similiter de eodem* ,, *Domino contestanti:* Qui dilexit nos & lavit nos ,, a peccatis nostris in sanguine suo ... *Itaque juxta Fidem Catholicam & Apostolicam, Propheticam & Evangelicam, omnes isti fideliter ad Baptismum Christi accedentes, non utique alio pretio, sed Christi Sanguine redempti sunt. Sed cùm plurimi ex eis eamdem gratiam in se irritam fecerint, & idcirco in æternum pereant; quâ ratione verum est neminem perire posse Christi Sanguine redemptum?*

Secundo loco displicet nobis valde, quia verissima & sacratissima Ecclesiæ Sacramenta, videlicet Exorcismi & Baptismi, Chrismatis, & Eucharistiæ, ac Manus Impositionis, perfunctoriè & frustratoriè omnibus qui post perceptionem eorum pereant, dari confirmas, dum eos Sanguine Christi, sine quo ipsa Mysteria, jam non Mysteria, sed quædam velut vacua & inania ludibria sunt habenda, redemptos negas: cùm e contrario Apostolus & veritatem redemptionis Christi, & verum divinorum Mysteriorum effectum, etiam in eis qui irreparabiliter pereunt, doceat esse collata, &c.

Hæreticum ingenium, & petulantissimus fastus *Gotteschalci* in prolixiori Confessione se produnt. Ubi enim prædestinationem reproborum ad pœnam pluribus confirmavit, in Judices suos bacchatur, Præsulesque religiosissimos & doctissimos *Lethali hæreseos errore* teneri ait. *Cæterùm*, inquit, *si attritâ fronte, ac sine ullo permanentes pudore, in falsitate malunt persistere, quàm recedere a tanto, ut oportuerat, errore, viderint ipsi quò se perditi vertant. Te precor, Domine Deus, gratis Ecclesiam tuam custodias, ne sua diutiùs eam falsitate pervertant, hæreseosque sua pestifera de reliquo pravitate subvertant, licèt se, suosque secum lugubriter evertant. Ego verò gratis edoctus ab ipsa veritate... Hic evidenter expressam de Prædestinatione tuâ Fidem Catholicam fortiter teneo, veraciter patenterque defendo; & quæcumque contraria dogmatizare cognosco, tamquam pestem fugio, & tamquam hæreticum abjicio... Porro conflictum cujuslibet eorum, si semel his lectis & intellectis cedere noluerit, & instar Pharaonis induratus, hæretico videlicet more, tam manifestæ veritati acquiescere contempserit, secundùm consilium, vel potiùs præceptum Apostoli, jam mihi vitandum censeo.*

Gotteschalci hæreticum ingenium.

Publicum deinde Conventum sive Synodum se exoptare significat, in qua disputare liceret; quod Hæreticis solemne semper fuit. *Attamen*, inquit, *propter minùs peritos, & ob id ab eis in lectos, & nisi corrigantur, perditos, optarem publicum, si tibi Domine placeret, fieri Conventum: quatenus adstructâ palam veritate, & destructa funditus falsitate, gratias ageremus communiter tibi.* Tum Ecclesiæ auctoritate posthabitâ, id unum optat ad opinionem suam confirmandam, ut sibi concedatur coram ipso Rege, & frequenti Pontificum, Sacerdotum, ac Monachorum cœtu, *quatuor doliis uno post unum positis, atque ferventi sigillatim repletis aqua, oleo pingui, & pice, & ad ultimum accenso copiosissimo igne, liceret sibi in singula introire, & ita per singula transire, donec Deo dexteram præbente, valeret sospes exire.*

Quod examen aquæ calidæ & frigidæ, licèt eo ævo fuerit in usu, & nedum fuerit ab Episcopis omnibus improbatum, ut constat ex Epistolâ XXXIX. Hincmari ad *Hildegarium* Meldensem Episcopum, qui ipsum ea de re consuluerat, & in Opusculo adversùs *Hincmarum* Laudunensem, Cap. 43. ex Capitularibus *Caroli Calvi*, Tit. 39. Cap. 3. & 7. & Continuatore *Aimoini*; tamen Deum tentare qui illud exoptaret, aut postularet, quod solâ Principis, aut Judicum Sententiâ indictum subeundum erat, Doctoribus persuasum fuit. Quamobrem superbâ nimis confidentiâ Gotteschalcus examen illud seu *Judicium Dei*, (ut tunc vocabatur) expetiit, Judice *Rabano* in Epistolâ ad Hincmarum. *Hoc autem*, inquit, *quod idem Erroneus, quasi ad Deum loquens, petit examen ignis, ut per illud veritas ejus fidei immo perfidia comprobetur, magis mihi videtur ex elatione cordis prolatum esse, quàm ex constantia fidei, &c.*

Got-

Ab Amolone reprehensus acriter Gotteschalcus.

Gotteschalci temeritatem ac superbiam pro meritis castigat *Amolo* Lugdunensis Archiepiscopus in Epistolâ superiùs laudatâ. „ Duo prorsus gra„ via mala, *inquit*, in tuis nobis moribus plu„ rimùm displicuerunt. Unum, quòd Sacerdotes „ Dei & Rectores Ecclesiarum, tantis injuriis, „ & conviciis, & maledictis laceras, tanto de„ spectu, & contumaciâ conculcas, utique spi„ ritu erroris & superbiæ miserabiliter deceptus, „ ut omnino nihil Christianæ patientiæ, nihil „ Christianę reverentię habere videaris. Nam inter „ cætera, omnes qui insaniæ sensuum tuorum zelo „ fidei resistunt, hæreticos appellare non metuis, „ eosque a bono & erudito viro, atque Catho„ lico Episcopo Rhabanicos nuncupare præsumis. „ Nec times Deum, quòd in tales & tantos dia„ boli laqueos per vanam instabilitatem mentis „ & corporis, & vaniorem curiositatem atque „ arrogantiam incidisti. Nec erubescis, quòd in „ tot erroribus & mendaciis ab omnibus ubique „ deprehenderis & confutaris. Nec doles, quòd „ ecce tot annis a corpore Ecclesiæ, justæ seve„ ritatis damnatione, precibus, atque omni bo„ norum contubernio & solatio fraudatus, reman„ sisti velut stirps inutilis, & palmes aridus igni „ destinatus. Sed adhuc insuper os tuum male„ dictione & amaritudine plenum est; & conver„ sus in arcum pravum, non pro Domino, ut „ putas, sed Ecclesiam Matrem tuam, ejusque „ Præsules Patres tuos, sacrilegâ audaciâ con„ temnens, adversùs Dominum jacularis. Al„ terum verò malum est in moribus tuis, quòd „ in omnibus quæ dicis, & sentis sicut Scriptu„ ra tua declarat, nullum omnino hominum, „ more bonorum, piè & humiliter deprecaris, „ nullius te sensui & Auctoritati submittis, nec „ dicis, quod sæpe solet & debet pietas dicere: „ Obsecro, bone vir, aut bone frater, si in his „ quæ dico, aliquatenus erro, ferto infirmita„ tem meam, instruito ignorantiam meam, & pro„ babis obedientiam meam. Sed ita te sensui tuo „ credis, & in ipsa veritate speculari & contem„ plari gloriaris, ut in Scriptis tuis nec Deo „ ipsi supplices, ut tibi quod melius est, re„ velet.

Præses Mauguinus refellitur.

Mauguinus Præses, Cap. XXII. Dissertationis respondet, *Amolonis* Epistolam, non contra germana Scripta *Gotteschalci*, sed adversùs fictitios illi adscriptos Libellos, fraudulentâ *Hincmari* nequitia ad *Amolonem* missos, editam, anno octingentesimo quinquagesimo secundo. Id autem sibi conficere videtur his argumentis. 1. Quòd in ergastulum retrusus esset *Gotteschalcus* ab omnium Communione præcisus, sub ditione & potestate *Hincmari*, ipsiusque satellitum, ut nemini colloqui nihilque scribere posset, nisi quatenus *Hincmaro* expedire videretur. 2. Quòd Scripta, quæ innotuere *Amoloni*, nullo modo doctrinam miserabilis illius Monachi sapiant, nihilque simile in gemina ejus Confessione contineatur, neque *Hincmarus* quid simile ab eo scriptum vel assertum referat. 3. Quia non eâ temeritate, seu veriùs insaniâ, scripsisset ad *Amolonem*, ut Ecclesiæ Præsules conviciis & maledictis laceraret. 4. Quia ea Scripta qualia *Amoloni* fuere nomine *Gotteschalci* exhibita, non erant in ipsius potestate: ea quæ habuerat, suis manibus in flammam projicere fuerat coactus post Synodum Cariacam, teste Ecclesia Lugdunensi, in lib. *de tribus Epistolis*, Cap. 25.

Sed hæ planè futiles sunt objectiones. Retrusus *Gotteschalcus* Confessionem geminam scripsit, quidni & alia? In custodia detinebatur non adeo tetra, qualem Præses Clarissimus fingit: nec semper imminebat ipsi *Hincmarus*, aut ejus satellites: & miserabilis licèt Monachus, ingenio & arte, quibus pollebat, obtinere potuit ab aliquo chartam & calamum ut pro suarum opinionum defensione scripturiret. Quid si ipse *Hincmarus*, ipsi permisit ut ad *Amolonem* scriberet, cujus adeo nota ipsi erat sanctitas, eruditio, integritas, animus a præjudiciis liber, ut trahi non posset in partes a *Gotteschalco*? frustra enim jacitur rete ante oculos pennatorum: E re Ecclesiæ, veritatis, imò & famæ suæ esse judicavit prudentissimus *Hincmarus*, ut magis innotescerent *Gotteschalci* errores, quos in geminâ Confessione dissimulaverat. Quamobrem passus est ut scriberet, scriptaque mitteret ad *Amolonem*. Plura præterea in Symmistarum ipsius manibus volitabant: multos enim trahere conatus fuerat, ac revera traxerat in partes; multis proprium indere sensum studuerat, sicut priùs *Matcaudo*, *Jona*, atque *Lupo*: nec omnia Scripta sua coactus fuerat igni tradere, sed *Libellum* dumtaxat, *in quo Sententias Scripturarum, sive Sanctorum Patrum sibi collegerat, quas in Concilio offerret* (inquit Auctor libri *de tribus Epistolis*.) Scripta quædam ab ipso *Gotteschalco*, quædam ab aliis ad se missa testatur *Amolo*, ut planè ineptum sit asserere ipsum non scripsisse. *Ita factum est, ut ex utraque Scriptura tuâ sive quam per alios, sive quam te mittente accepimus, plenissimè nobis cognoscere videamur, in quibus quæstionum periculis fluctuet, vel quod nimis dolendum est, naufragetur sensus tuus.* Gotteschalci prolixiori Confessioni congruunt illa in Præsules convicia, ejusque temeritatem, aut veriùs insaniam satis probant, quæ superiùs ex illa delibavimus. Insignis calumnia est, *Hincmarum* asserere falsorum Libellorum Auctorem, quos *Gotteschalci* nomine ad *Amolonem* miserit. Aliam longè fuisse *Hincmari* indolem testatur *Lupus* Abbas Ferrariensis Epistolâ XLII. ad ipsum datâ. *Non sum*, inquit, *nescius, cùm tantis divinæ gratiæ muneribus abundetis, ultro vos cogitare apud Principem juvandi bonos facultatem divinitus accepisse, ut quod in se non habent, in vobis possideant, & remuneranda vestra industria materiam præbeant. Nobilitatem vestræ generositatis ornat eruditio salutaris, altitudinem officii commendat religio professionis. Hæc vestræ Celsitudini non arrogantiæ vitio, sed amicitiæ studio scripsi: ut quoniam in vobis & nobilitas & sapientia convenerunt, quantùm hæc societas valeat etiam nolentibus emineat, qui ipsa quoque Lumina Ecclesiæ obscurare contendunt.*

Denique falsum est quòd D. *Mauguinus* tam confidenter asserit, *Hincmarum* nihil simile exprobrasse *Gotteschalco*, iis quæ ipsi tribuit *Amolonis* Epistola. Clarissimum Præsidem ipse refellit *Hincmarus* Epistolâ XVII. ad *Nicolaum I.* Pontificem Maximum, in qua sic ejus errores enumerat.* „ Dicit quod „ & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam „ sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita „ quosdam prædestinavit ad mortem æternam. „ Dicit quod & veteres Prædestinatiani dixerunt: „ Quoniam non vult Deus omnes homines salvos „ fieri, sed tantùm eos qui salvantur; omnes au„ tem salvari, quoscumque ipse salvare voluerit; „ ac per hoc, quicumque non salvantur, pe„ nitus non esse voluntatis illius ut salventur. „ Quoniam si non omnes salvantur, quos vult „ Deus salvos fieri, non omnia quæcumque vo„ luit fecit: & si vult quod non potest, non om„ nipotens, sed infirmus est, &c. Dicit quod & „ veteres Prædestinatiani dixerunt, quòd non pro „ totius mundi redemptione, id est, non pro om„ nium salute & redemptione Dominus & Salva„ tor noster Jesus Christus sit crucifixus & mor„ tuus, sed tantùm pro his qui salvantur. Dicit „ quoquo modo, dispari traditione, sed pari er-

* *Apud Flodoardum lib. III cap. XIV.*

rore, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, exponens sententiam Apostoli Petri; Eum qui emit eos, negantes: Baptismi, *inquit*, Sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit. Quòd autem baptismi perceptio redemptio nuncupatur, Doctor Gentium manifestè fatetur: Nolite contristare, *inquit*, Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. At illa quæ propria & specialis est solorum omnium electorum, quam eis tantummodo crucifixus impertivit pius Redemptor ipsorum, sicut a præteritis, ita nimirum a præsentibus, natos & nascituros, vivos & mortuos, videlicet omnes pariter electos redemit, eruit, abluitque peccatis. Ipsi prorsus, ipsi sunt Mundus, pro quo passus est Dominus, ut ipse dixit: Panis quem ego dedero, caro mea est pro mundi vita. Item alibi idem Gotteschalcus scribit: Absit procul a me, ut vel illud solummodo velim somniare, nedum semel susurrare, ut ullum eorum perpetualiter secum periturum antiquus rapere valeat Anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo Patri Domini nostri Filii sui fusus est Sanguis. Amen. Et item loquens ad Deum; Claret itaque satis apertè, quòd nullus tibi perit, quisquis redemptus est per Sanguinem crucis tuæ. Hincmarum autem *Gotteschalco* nihil affingere ex eo constat, quòd paratum se esse scribat ad eum Romam mittendum, ut per se doctrinæ illius periculum faciat Summus Pontifex.

Eosdem errores *Gotteschalci* commemorat Epistolis XXIV. & XXV. ad *Egilonem* Archiepiscopum Senonensem. Et quidem in postrema ista, de Erronis illius opinione circa prædestinationem & reprobationem ita scribit: *Liberi arbitrii opera sive bona sive mala, nihil valere ad meritum, sed sive ad vitam, sive ad mortem cuncta Dei prædestinationem agere, ab ista prava doctrina enucleatur: et qua & reprobis tollitur meritum damnationis, & Justis meritum aufertur salutis: ac per hoc, nec illi justè damnantur, qui justi esse non possunt: nec isti justè remunerantur, quia aliud quàm justi esse non possunt.*

Ex iisdem Epistolis discimus, quomodo *Gotteschalcus* in Altivillari Monasterio reclusus scribere potuerit, ope scilicet *Guntberti* Monachi nebulonis & dyscoli, quem in partes traxerat; de quo ita scribit Hincmarus: *Nuntiatum est mihi de Cella nostra qua vocatur Altumvillare, Monachum nostrum nomine Guntbertum aufugisse cum libris, & vestimentis, & caballis, & aliis etiam quæ furari potuit. Qui sæpe pro suis negligentiis regulariter correptus fuit: & quia sæpe Gotteschalco furtim se conjunxerat, & literas ei dederat, & ab eo acceperat, secundùm Regulam in gravioribus culpis missus fuit, & dicitur illius perversâ doctrina depravatus. Et sicut mihi dictum est, quasi ipsius Gotteschalci Reclamationem vult perferre ad Domnum Apostolicum, &c.* Quod autem absque libris scribere potuerit, nihil mirum, cùm memoria plurimùm valeret, de cujus vi incredibili ad *Nicolaum I.* ita scribit Hincmarus: *Non solùm Scripturas ad suum sensum violenter inflexas, sed Catholicorum dicta detruncata per totum diem sine respiratione aliqua prævalet memoriter decantare. Unde non solùm Idiotas in admirationem sui abducere, verùm & sciolos, & incautos, atque zelum Dei, sed non secundùm scientiam, habentes, in sententiam suam solitus erat traducere.*

Discimus præterea ex Epistolis *Hincmari* ad *Egilonem*, carcerem ipsius durum & acerbum adeo non fuisse, ut scribit D. Mauguinus. *Quicquid*, inquit, * *Fratres in cibo & in potu habent, hoc ei quotidie sine ulla negligentia ministratur: vestimenta illi ad sufficientiam offeruntur, si vult ille accipere: ligna ad focum faciendum illi sufficienter dantur. In mansione in qua degit, caminatum habet, & necessarium. Lavacra illi non denegantur: Sed postquam in eamdem mansionem intravit, non solùm corpus lavare noluit, verùm nec manus, nec faciem. Antea enim, sicut illi testantur inter quos conversatus erat, turpissimus, & adhuc quantùm potest in sua turpitudine manet. Et sciatis quia maxima nausea in ista Ecclesia commovebitur, si ad Synodum venire jussus fuerit, aut de ipsa custodia absolutus extiterit.*

* Epist. 25.

§. VI.

Duas in partes scissa est Ecclesia Gallicana, aliis Gotteschalcum impugnantibus, aliis ejus Patrocinium suscipientibus, non tamen erroris.

Opusculum Hincmari contra Gotteschalcum, ad Reclusos & simplices suæ Diœceseos.

I. CUm *Gotteschalcus* geminam Confessionem edidisset, *Hincmarus* gregi suo invigilans, metuensque ne multos præsertim ex Ordine Monastico traheret in partes, Opusculum contra eius errores ad Reclusos & simplices Remensis Diœceseos scripsit. Quod ubi in lucem editum est, illud censura liberiori perstrinxit *Ratramnus* Corbejensis Monachus, in Epistolâ ad Amicum, ipsum arguens quòd *S. Fulgentii* Sententiam non rectè exposuisset, & quòd Libellum *De Induratione Pharaonis* perperam S. Hieronymo tribuisset, ejusque fuisset auctoritate deceptus. Lucubrationem suam cum gemina Confessione *Gotteschalci*, & Ratramni Epistolâ, misit ad *Rabanum Hincmarus*, qui Opus approbavit, *Ratramni* Censuram carpsit, ut constat ex Epistolâ posteriori ejusdem *Rabani* ad *Hincmarum*.

Prudentius Trecensis de quæstionibus a Gotteschalco motis scribit, et specie tenus ipsi favet.

II. *Prudentius* Trecensis Episcopus Opusculum composuit de Quæstionibus, quas *Gotteschalcus* moverat, quod SS. Patrum defloratas iis de argumentis complectebatur Sententias, illudque Synodi Parisiensis, anno octingentesimo quadragesimonono congregatæ consensu emisit in publicum, & *Hincmaro* atque *Pardulo* Episcopo Laudunensi destinavit. In eo Deum peccati auctorem non esse, nec aliquem ad peccandum compellere propugnabat; cogere tamen prædestinatione suâ peccatores in interitum ire, sicut electos prædestinatione sua ad præmium æternum perducit, ut refert *Rabanus* in Epistolâ ad *Hincmarum*. Ea *Prudentii* assertio toto cælo distabat ab errore *Gotteschalci*, sed eumdem tamen loquendi modum usurpabat, quem ille in duplici Confessione. Unde *Rabanus* ei se assentiri non posse ait, quòd Scriptura Sacra non ita loquatur. De morte Christi pro omnibus non dissensit ab Apostolo, & a *S. Augustino*, sed pro solis Fidelibus mortuum eatenus propugnavit, quia ad eos dumtaxat fructus mortis ejus per Baptismum & cætera Sacramenta derivatur. In Epistolâ ad *Hincmarum* & *Pardulum* Episcopos *S. Augustini* doctrinam meritis laudibus extollit, ut *Sanctarum Scripturarum auctoritati in omnibus concordissimam; quarum abstrusa nullus Doctorum scrupulosiùs rimatus, diligentiùs exquisierit, veriùs invenerit, veraciùs protulerit, luculentiùs enodaverit, fideliùs tenuerit, robustiùs defenderit, effusiùs disseminaverit*. Hortaturque illos Antistites eam ne impugnari permittant: *Cùm eam & Apostolica Sedis Sublimitas, & totius Ecclesiæ Catholica unitas auctoritate concordissima approbarint ac roborarint*. Illius Opusculi *S. Prudentis* exemplar penes se habebat *P. Sirmondus* ex MS. Codice *S. Arnulphi* Metensis, illudque Collegio suo Claromontano reliquit. Jam verò in Bibliothe-

theca Patrum editum est. Lege quæ in Synopsi Art. XVI. Cap. III. de *Prudentio* & ejus doctrina diximus.

Lupus Ferrariensis de tribus quæstionibus cum Rege Carolo Calvo Collationem habet.

III. Eodem anno, mense Decembri, *Lupus* Abbas Ferrariensis cum Rege Christianissimo *Carolo Calvo* collationem habuit Avarici Biturigum de tribus quæstionibus, quæ jam totam Ecclesiam Gallicanam commovebant, scilicet de prædestinatione, de libero arbitrio, & de redemptione Sanguinis Christi; & quod in divinis Literis didicerat, & in maximis Auctoribus invenerat, ejus Majestati strictim aperuit: ut ipse testatur in Epistolâ ad eumdem Regem.

Libellum edit de tribus Quæstionibus.

IV. Anno Christi octingentesimo quinquagesimo, idem *Lupus* qui & Servatus appellatus est, Libellum de *tribus Quæstionibus* edidit. In Præfatione causam aperit quâ impulsus ad scribendum est. *Cùm*, inquit, *post devictas persecutiones, & falsas opiniones jam inde ab Incarnatione Domini exortas* DCCC. XLIX. *ab eadem Incarnatione agente annum Ecclesia in pace quam & reliquit Servator cum ea futurus usque ad consummationem sæculi, comperissem primùm in Italia, deinde in Gallia, si non concuti fidem, turbari certè quorumdam intentionem, quòd de libero arbitrio, & de Prædestinatione bonorum & malorum, ac de Sanguinis Domini taxatione, vulgò quædam inaudita jactarentur; harum rerum, qui per se non possent, optavi ut per me fierent certiores.*

Hujus Libelli summa.

In prima Quæstione, statuit homines habere ex Adam liberum arbitrium, non ad bonum & ad malum, quale ipse a Conditore accepit, sed quale sponte in ima vergens elegit, & peccando commeruit, hoc est, ad malum liberum; ad bonum autem, si tamen id nobis divino munere contigerit, Dei gratiâ liberandum. Liberum arbitrium congenitum & omnino inamissibile illud esse ait, (ex *S. Augustino*) quo beati esse volunt etiam hi, qui ea nolunt, quæ ad beatitudinem ducunt. Apostolicæ Sententiæ, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, Augustinianas tres expositiones affert. I. Quòd velit omnes salvos fieri, qui salvantur. Quo elocutionis genere usus est & *S. Joannes* dicens: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Non quòd fidei luce omnes in hunc mundum venientes illuminet, sed quòd qui illuminantur, non ab alio quàm ab ipso illuminentur. Hoc vocabulum, *omnes*, non semper universitatem generaliter, verùm aliquando exceptionem quamdam particulariter comprehendere, ut constat ex hac Apostoli sententiâ: *Sicut ego per omnia omnibus placeo*. Solis enim fidelibus placebat, non infidelibus. II. Quòd ex omni hominum genere Christus colligat ad salutem. Eodem sensu dictum Lucæ II. *Væ vobis Pharisæis, qui decimatis omne olus:* Non quòd omne olus toto terrarum orbe decimarent, sed omne genus olerum. III. Quòd Deus velle nos faciat omnes homines salvos fieri: sicut Spiritus postulare dicitur pro nobis [*Rom.*8.] quia postulare nos facit.

In secunda Quæstione, statuit Prædestinationem numquam esse sine præscientia; præscientiam esse plerumque sine Prædestinatione, quia crimina perversorum præscit Deus, quæ utique ut se facturum non prædestinavit, ita nec fecit. Prædestinationem reproborum ad pœnam adstruit, quam plerosque immeritò horrere ait. *De his*, inquit, *Prædestinationem Dei dici horrent plerique, atque refugiunt: in quibus & quædam præclara Præsulum Lumina, scilicet ne credatur Deus libidine puniendi aliquos condidisse, & injustè damnare eos, qui non valuerint peccatum, ac per hoc nec supplicium declinare. Qui si attenderent, sicut in Adam illo voluntate peccante omnes peccaverunt: ita priùs illo absque vitio existente, omnes absque vitio extitisse. Deum autem non homini necessitatem casus intulisse, potestatem tamen permisisse: Ipsum verò, utpote Qui fecit* ,, quæ futura sunt; & qui vocat quæ non sunt ,, tamquam ea quæ sunt; *& casum præscisse, & quid casum sequeretur, constituisse; ut videlicet genus humanum sua sponte corruptum, nec totum propter misericordiam damnaretur, nec totum propter justitiam salvaretur: nullam paterentur caliginem, Deum quos rectos origine condidit, voluntas propria vitiavit, quos non liberat clementiâ, sic punire judicio, ut non ipse, verùm ipsi convincantur suæ damnationis auctores.* Disertè S. Augustini testimonio doctrinam istam confirmat, in *Enchiridio*, Cap. centesimo: *Hæc sunt magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus: & tam sapienter exquisita, ut cùm Angelica & humana creatura peccasset, etiam per eamdem creaturæ voluntatem, quâ factum est quod Creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene utens & malis tamquam summè bonus, ad eorum damnationem quos justè prædestinavit ad pœnam, & ad eorum salutem quos benignè prædestinavit ad gloriam.* Sed Prædestinationem reproborum ad pœnam *Lupus* ad mentem *Gotteschalci* non propugnavit, quæ scilicet pereundi ac peccandi necessitatem illis imponeret, ut ex illius verbis compertum est: unde nec eum suæ sententiæ plenè congruere *Gotteschalcus* ipse agnovit.

In tertia Quæstione, Christum pro omnibus hominibus mortuum eodem sensu asserit, quo Deum velle omnes salvos fieri, superiùs exposuit. Probabiliter tamen dici posse, mortuum pro omnibus Christum, qui ejus fidei Sacramenta; sive servaturi sive non servaturi suscipiunt. Pro servaturis, nulli id esse posse ambiguum: pro non servaturis, Apostolum idoneum esse auctorem (1. Cor.8.) *Peribit infirmus in tua scientia frater, pro quo Christus mortuus est.* Tum se non admodum iis repugnare significat, qui Sanguinem Christi etiam reprobis prodesse affirmant. *Verùm*, inquit, *hoc quidam velut blasphemum vehementer execrantur, & damnant: quod derogetur plurimùm Redemptori, nisi generaliter omnes redemerit. Nos autem salvâ fide ... ita causam in medio relinquamus, ut si quilibet eumdem Sanguinem Redemptoris prodesse aliquid etiam perditis valeant demonstrare, non solùm resistamus nihil, verumetiam libenter in eorum sententiam transeamus.* Tum subdit *S. Joannis Chrysostomi* testimonium ex Homilia quarta in Epistolam ad Hebræos, quo mortuum etiam pro reprobis Christum disertè asserit. *Verùm*, inquit, *ne me irridendum & respuendum pronuntient, quibus placet omnes, sive bonos, sive malos indifferenter a Christo Redemptos, ponam unum, quod cum eis faciat, testimonium, & eos omnes, ut opinor, in gratiam reduxero. Joannes Constantinopolitanus, doctrina & sanctitate juxta insignis Episcopus:* Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, *sic exposuit, qualiter gratia Dei pro omnibus gustaverit mortem, ne pro fidelibus tantùm, sed pro mundo universo. Et ipse quidem pro omnibus mortuus est. Quid autem si non omnes credant? Id quod suum erat implevit.* Luculentissima Scripturæ Sacræ & SS. Patrum testimonia, eaque non pauca, præsertim *S. Augustini*, quæ Christum etiam pro reprobis mortuum evincunt, vel ignoravit, vel dissimulavit *Lupus*: S. Chrysostomi locum protulit dumtaxat, quasi solus ille inter Patres huic esset dogmati suffragatus. *Gotteschalci* tamen sententiam circa hanc quæstionem non tuetur, qui pervicaciter contendebat, Christum nec pro fidelibus reprobis mortuum esse; sed eos solùm redemptos dici posse ratione baptismi, qui præterita peccata expungit, non ratione Sanguinis, quem pro illis Salva-

vator Patri obtulerit; aut sinceræ voluntatis, quam eorum de salute habuerit. Contrariam etiam opinionem non damnat, ut damnabat petulans Monachus.

Lupus Ferrariensis de iisdem Quæstionibus Libellum scribit ad Carolum Calvum.

V. Eodem anno, *Lupus* idem Ferrariensis Abbas, Libellum de iisdem Quæstionibus ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum scripsit, ac de iisdem *Collectaneum* edidit, quo SS. Patrum testimonia de gemina Prædestinatione, de libero arbitrio, & de Sanguine Christi, quomodo pro omnibus sit effusus, complexus est. *SS. Augustini* & *Hieronymi*, *Gregorii*, & *Bedæ* auctoritate maximè abutitur, nec mirandum esse ait, duo clarissima lumina Doctorum BB. *Augustinum* & *Hieronymum*, & post illos, *Gregorium* & *Bedam* in hoc sensu suo inveneri, cùm eorum doctrina ex Evangelica pendeat auctoritate, in qua apud Matthæum sic invenitur: *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, &c. S. Joannis Chrysostomi locum insignem sibi objici posse ait, quo explicat hanc Apostoli sententiam: *Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*. Verùm hunc insuperhabet, dicens ejus expositionem divinis Eloquiis non roborari. *Gottescbalco* quoad modum loquendi plurimùm favit *Lupus Ferrariensis*, etsi verisimile sit, quoad rem ipsam ejus errori non favisse; & æquè Catholico sensu asseruisse, Christum non fudisse sanguinem suum pro omnibus, sed pro fidelibus tantùm, ac SS. Patres, quorum testimonia colligit, scilicet non esse mortuum pro omnibus, ita ut beneficium mortis ipsius atque fructus in omnes æquè derivetur: quamvis sanguis ejus in se habeat ut omnibus prosit, & illum pro totius mundi peccatis obtulerit: & quoad illam pretii & voluntatis erga omnium salutem sincerè affectæ sufficientiam, tam sit mortuus pro omnibus, quàm omnes in Adam mortui sunt. Quæ ejus sententia ex libro *de tribus Quæstionibus*, quem supra expendimus, confirmatur.

Ratramnus duos libros de Prædestinatione edidit.

Gottescbalci errori non favet.

Catholico sensu asserit impios esse Prædestinatos ad pœnam.

VI. Eodem pene tempore, *Ratramnus* Corbeiensis Monachus, *Caroli Calvi* Christianissimi Regis mandato, duos *de Prædestinatione* libros composuit. In secundo; Prædestinationem impiorum ad pœnam disertè adstruit auctoritate *S. Augustini*, *Tractatu* XIV. *in Joannem*, ubi *Populum quemdam præparatum ad iram Dei, damnandum cum diabolo agnoscit*. Et *Tractatu* 48. ubi ait, Christum aliquibus dixisse, *Non estis ex ovibus meis: quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui Sanguinis pretio comparatos*. Et *Tractatu* 45. ubi ait: *Secundùm Prædestinationem non oves illi, & oves illi*. Et *Tractatu* CX. ubi duplicem distinguit *Mundum*: unum *damnationi prædestinatum*; alterum *ex inimico amicum factum, & reconciliatum*. Et in *Enchiridio*, Cap. C. ubi ait, *Deum bene uti malis, tamquam summè bonum ad eorum damnationem quos justè prædestinavit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinavit ad gratiam*. Et Lib. IV. *de Anima & ejus Origine*, Cap. XI. ubi simpliciter tenendum asserit, quod Apostolus docet: *Ex uno homine omnes homines ire in condemnationem qui nascuntur in Adam, nisi ita renascantur in Christo, sicut instituit ut renascantur antequam corpore moriantur, quos prædestinavit ad æternam vitam misericordissimus gratiæ largitor, qui est & illis quos prædestinavit ad mortem æternam justissimus supplicii retributor*. Et lib. 15. *De Civitate Dei*, Cap. I. ubi distinguit *Civitates duas, hoc est, duas societates hominum; quarum una est, quæ prædestinata est in æternum regnare cum Deo; altera æternum supplicium subire cum diabolo*. Et lib. 22. cap. 24. ubi ait: *Quid igitur dabit eis quos prædestinavit ad vitam, qui hæc etiam dedit eis quos prædestinavit ad mortem?* Idem probat Auctoritate *S. Fulgentii*, lib. I. ad *Monimum*, cap. 13. ubi ait *Deum potuisse sicut voluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam: sed quos prædestinavit ad gloriam prædestinavit ad justitiam: quos autem prædestinavit ad pœnam, non prædestinavit ad culpam*. Quod ex multis aliis ejusdem Operis locis confirmat, scilicet ex cap. 23. 24. 26. & 27. Item ex *Cassiodoro* in Psalmum 108. Denique ex *S. Isidoro* Hispalensi, *Lib.* 2. *Sententiarum*, cap. 6. dicente: *Gemina est Prædestinatio, sive electorum ad requiem, sive reproborum ad mortem: utraque divino agitur judicio, ut semper electos superna & interiora sequi faciat, semperque reprobos, ut infima & exteriora delectent, deserendo permittat*, &c.

Prædestinatianorum tamen & *Gottescbalci* errori non favet, *Ratramnus*, quia negat prædestinationem reprobos constringere necessitate pereundi, aut eos ad peccatum a Deo prædestinari. „Æstimamus, *inquit*, quòd non paucis Ecclesiasticorum Doctorum sententiis monstratum sit malos ad pœnam prædestinatos, non tamen ad peccatum. Siquidem ex eo quòd Deus præscivit eos peccatores futuros, & in suis peccatis perseveraturos, prædestinavit, id est, præordinavit eos ad supplicium: quæ tamen præordinatio, sive prædestinatio, non eos necessitate quadam constringit, vel impellit ad pœnam: quamvis necesse sit fieri, quod Deus prædestinavit, nec possit mutari quod disposuit, nec aliter contingat, quàm ordinavit. Cùm enim omnia novit, & nihil eum possit latere, disponit de omnibus secundùm voluntatis suæ consilium, justo judicio, quamvis mortalibus absconso: Ut autem unusquisque ad pœnas deputetur sempiternas, non est ex iniquitate judicantis, sed ex justitia decernentis. Tales enim novit eos quos ad pœnas disposuit, ut digni essent de quibus sic disponeretur: Propria enim voluntate deliquerunt, &c.

„ *Et infra*: Sed quoniam, *inquit*, nonnulli fortassis cùm audiunt iniquos ad pœnam prædestinatos, arbitrantur quadam necessitate ad eam trahi, nec ab hac necessitate aliquo modo posse mutari, non inconveniens nobis videtur manifestius id patefieri, ut & prædestinatio malorum ad pœnam doceatur, nec tamen ideo ad eam perveniant, quia prædestinati sunt; sed causa perventionis ex culpa sit delinquentis, non ex necessitate prædestinantis. Sicut enim iniqui, quia prædestinati sunt ad pœnam, non idcirco prædestinati sunt ad peccatum: unusquisque enim propria concupiscentia victus, trahitur ad peccandum: ita & qui peccant, propterea quia peccatores præsciti sunt, nec pro peccatis pœnitentiam gessuri, idcirco ad pœnam prædestinati sunt.

Amalarius & Joannes Scotus scribunt in Gottescbalcum, infœlici uterque successu.

VII. In *Gottescbalcum*, *Hincmaro* Archiepiscopo Remensi, & *Pardulo* Episcopo Laudunensi suadentibus anno 851. scripsere *Amalarius*, & *Joannes Scotus Erigena*, qui in Aula *Caroli Calvi* Regis degebat, vir quidem Philosophiæ sæcularis, & Græcæ linguæ peritus, sed sacrarum Literarum ignarus: infœlici uterque successu. *Amalarii* liber non extat. Liber *Joannis Scoti Erigenæ*, undeviginti constans Capitibus, a Præside *Mauguino* editus est in Collectione Veterum Auctorum, qui nono Sæculo de Gratia & Prædestinatione scripsere. Utriusque illius Auctoris Censuram in libro Ecclesiæ Lugdunensis *De tribus Epistolis*, cap. 40. legere est.

Prudentius Trecensis Episcopus

VIII. Ut primùm vulgatus est malè conceptus *Joannis Scoti* liber, excerptæ ex eo fuere centum circiter Propositiones, magna ex parte erroneæ, a Vo-

librum Joannis Scoti erroribus scatentem refellit.

a *Vvenilone* Archiepiscopo Senonensi, & ad *Prudentium* Trecensem Episcopum missæ, ut eas confutaret. Quod anno octingentesimo quinquagesimo-secundo præstitit. His initio verbis „ Joannem Scotum *aggreditur* : Blasphemias tuas, Joannes, atque impudentias, quibus in Dei gratuitam gratiam, justitiamque inflexibilem procax inveheris, percurso tuæ perversitatis libro, quem suo nomine cujusdam Gotteschalci adversus omnes Catholicos effudisti, eo molestius accepi, quò te familiariùs amplectebar, peculiarius diligebam: quippe qui in tantum vesaniæ proruperis, ut gravissimam Sanctarum Scripturarum Auctoritatem tuis pravis interpretationibus detorqueres, sensaque Catholicorum Patrum perversis invertenda sensibus educeres, &c. Joannis Scoti verba passim inserit: tum contra venenatam doctrinam ex *Pelagio* & *Juliano* acceptam, conficit antidotum ex SS. Patrum sententiis, *Hieronymi* præcipuè, *Augustini*, *Fulgentii*, & *Gregorii*. Errores *Gotteschalci* non defendit, quamvis, errore facti, nullam esse nec fuisse umquam hujusmodi hæresim contendat, quæ sub miserabilis illius Monachi nomine a *Joanne Scoto* impugnata est: Capite enim quarto, de tribus Hæresibus, quas ille commemoraverat, ita scribit. „ De Pelagiana siquidem, quòd libertatem arbitrii adeo extulerit, ut absque auxilio gratiæ Dei propriis viribus niteretur, & novimus, & detestamur. Secundam, quam duabus inseris, & ex duabus compactam asseris, videlicet in Prædestinationis necessitate tam bonorum quàm malorum omnium constituta, quamque Gotheschalcanam novo vocabulo nuncupas, nec defendimus, nec tenemus. Tertiam vero, quam Pelagianis contrariam asseris, quâ ita donum gratiæ prædicetur, ut libertas arbitrii funditus auferatur, nec legimus, nec audivimus: Perspecto siquidem B. Augustini de nonaginta Hæresibus libro, hanc penitus non inveni. Debueras igitur expressius intimare, quo hæc Auctore subsisteret. *Et infra*: Nescio quem elogio tertiæ tuæ Hæreseos denotare volueris, nisi B. Augustini dictorum, quæ præmisimus, immo Catholicorum omnium fideliter veraciterque sequaces.

Circa Prædestinationem reproborum ad pœnam, ab errore *Gotteschalci* longe abest, ut constat ex quinto potissimum Capite; in quo expendit *Joannis Scoti* propositiones illas duas: *Dei Præscientia & Prædestinatio non est causa peccati, vel ejus pœnæ vel mortis.* Et: *In Dei præscientia & prædestinatione causa non est mortis, quæ sequatur peccatum.* Longe diversum esse ait propositionis utriusque sensum: *Dei enim præscientia & Prædestinatio non est causa peccati, pœna, vel mortis: quia non ipsa compellit vel jubet quempiam peccare, ut peccans pœnas luat, vel mortem subeat. Sed in ejus Prædestinatione sicut & præscientia, retributio dicitur pœnæ & mortis, quia disposuit atque judicavit ut quos certissimè peccaturos, atque in peccatis perseveraturos præsciverat, justè pœnis dignissimis plecterentur.*

„ Et *cap. 11.* Prædestinatio Dei, *inquit*, sicut & præscientia, nullam vim futuris ingerit, nullam necessitatis violentiam importat. Quamvis enim quicquid Deus præscivit, & prædestinavit, ita nec omnino aliter necesse sit fieri: non tamen ideo quia præscita vel prædestinata sunt, fiunt; sed quia futura indubitabiliter sciebantur, præscita ac prædestinata potentissimè intelliguntur. Non ergo ideo fit aliquid, quia Deus præscivit, sed ideo ille præscivit, quia futurum scivit. Ac per hoc, non est culpa præscientis & prædestinantis Dei, si aliquis perit, sed creaturæ rationalis, quæ sibi meritum pereundi malè vivendo, ejusque bonitatis largitatibus abutendo, comparavit. Prædestinavit igitur Deus peccantem ad supplicium æternum, secundum id quod eum præscivit malè victurum, & in malis operibus obstinatissimè perseveraturum. Proinde culpa est ejus, qui talis futurus præscitus est, non Dei, qui talem præsciens, meritò prædestinavit ad pœnam. Numquid non eadem calumniandi licentiâ potes garrire, ut asseras: Si prædestinati ad vitam non sunt, necessariò peribunt pœnasque patientur inevitabiles? ...... Hæc calumniandi libido tam latè patet ut in omnibus quæcumque super misericordia Dei atque justitia fideliter predicantur, obliquè possit affingi. Quapropter proturbanda est penitus damnabilis assertio pravitatis, & fatendum justè mundum hunc a Domino judicandum. Neque enim ideo peccant, quicumque peccant, quia judicabuntur, sed quia peccant, utique idcirco inevitabiliter judicabuntur. Non ergo necessitas Judicii peccantes cogit perire; sed necessitas peccandi, quam sibi volendo insolubiliter consciverunt, compellit inevitabiliter interire. Sicut itaque necessitas Judicii nullum perire cogit, ita necessitas Prædestinationis nulli vim pereundi imponit.

In fine libri temeritatem *Joannis Scoti* castigat, qui Anathema dixerat iis, qui duas prædestinationes, aut unam geminam assererent: illudque in ipsos SS. Patres, Apostolos & Prophetas prolatum ostendit. Nec tamen velle se *Scotum* ipsum Anathemate percellere ait, ut eum ad saniorem mentem Christiana mansuetudine revocet. *Poteram quidem*, inquit, *& ipse tibi dicere Anathema, nisi expectarem, & mallem, & optarem tui correctionem, quàm perditionem. Proinde nondum in te severitatem anathematis jaculor, quoniam hortor, moneo, & totis cordis affectibus rogo, ut respectu supernæ gratiæ resipiscas, & a tam lethali veterno tandem evigiles, & quid Christiana puritas sentiat, exquiras benevolus, humilis apprehendas, mitis acquiescas, mansuetus sectaris, devotus teneas, & fidelis in omnibus exequaris.* Denique totius Operis Recapitulationem subjecit *Prudentius*, continentem 77. *Joannis Scoti* Propositiones cum brevissimis Responsionibus, ad eorum utilitatem, qui totum librum non legissent, & ad eorum qui legissent, juvandam memoriam. Lege quæ in Synopsi de *Prudentio* & ejus doctrina diximus.

IX. Easdem propositiones ex libro *Joannis Scoti Erigenæ* excerptas, & ad Ecclesiam Lugdunensem delatas, *Florus Magister*, Diaconus doctissimus, ejusdem Ecclesiæ nomine, edito libro confutavit, ut ipse in Præfatione testatur. Prædestinatianam hæresim fictitiam asserit, errore facti. *Secunda Hæresis* (inquit cap. 4.) *quam dicit gratia solius, quæ sit, vel fuerit in Ecclesia, quæ ita prædicaverit solâ Dei gratia hominem salvari, ut liberum hominis negaret vel destrueret arbitrium, nobis minimè comperta est.* Rationem affert: quòd antiqui Hæretici, Valentiniani, Manichæi, Marcionitæ naturam tantummodo vel defenderint quasi incommutabiliter bonam, vel accusaverint quasi immutabiliter malam, & ideo de gratia vel libero arbitrio non appareat quomodo prædicare aliquid potuerint. Hujus itaque Hæreseos figmento *Scotum* ait latenter & obliquè *S. Augustinum* & ejus Discipulos accusare, eo quòd manifestè, juxta Scripturarum veritatem, sola Dei gratiâ ostendant & doceant hominem posse salvari; nec ad ipsam salutem æternam aliquid humanum arbitrium posse, nisi *per eamdem gratiam fuerit sanatum, illuminatum,*

Eumdem librum confutavit Florus Magister.

ac

ge roboratum. Tum *Hincmarum* & *Pardulum* tacitis eorum nominibus *Florus* carpit acerrimè, qui *Scotum* ad scribendum impulerint, ipsique faveant. *Et ideo* (inquit) *si sint tales, qui in partibus Regni illius, ubi iste Impugnator veritatis non solùm non arguitur, vel silentium ei imponitur, sed etiam laudi & honori maximo habetur, qui ei in talibus faveant, maximè Viri Ecclesiastici: Quis dignè possit dolere & horrere istud contagii & pestilentia malum, quod ab illis partibus tam effrenatè & infrunitè, tam imprudenter & audaster contra cateras partes Ecclesia Dei quietas inter se & pacificas & tranquillas exurgit? Ubi tale monstrum & prodigium jam dudum a Fidelium arcendum auribus sedet, & disputat, & congerit tot mendacia erroris, tot convicia contra fidem veritatis; & nullâ Pastorum Ecclesia vigilantiâ vel corrigitur a talibus, vel expellitur*. Addit *Florus*, perspicuum esse, *Scotum Erigenam* non intellexisse de veteri aliquâ Hæresi, quod solius gratiæ prædicatrix esset, quòd eam post *S. Augustini* tempora posuerit.

Mox de tertia Hæresi, quam *Joannes Scotus* non absurdè *Gotteschalcanam* vocaverat, quòd eam *Gotthescbalcus* suscitasset, hæc subdit: *Tertiam Heresim ponit prædestinationibus necessitates & vim inferentem; cujus [ut sibi videtur] Auctorem non tacet, vocans eam Gotteschalcanam, a quodam videlicet miserrimo & infœlicissimo Monacho, jamdudum illic [nescimus quo ordine] damnato, & annis jam plurimis carcerali ergastulo retruso, nomine Gotteschalco, qui si aliquid tam grande & periculosum contra Fidem Catholicam docere præsumpsit, ut necessariò Synodali Judicio tali ac tanta damnatione plecteretur, profectò dignum fuerat, juxta antiquum Ecclesia morem, ut tantus error, propter cautela studium, ne eo plures inficerentur, cateris Ecclesiis in diversis Regni partibus constitutis, et si non in initio, quando tantum malum est deprehensum; vel in fine, quando tanta est severitate damnatum; saltem postea per Literas Synodicas & Ecclesiasticas, ad omnium Fratrum & Coëpiscoporum notitiam perferretur. Quod si more Ecclesiastico semper a patribus observato factum fuisset, meliùs nunc sciremus, & paratiores essemus ad redarguenda & convincenda, qua iste eum docuisse proponit, dicens eum Prædestinationibus necessitates & vim inferentem.*

Florus & Ecclesia Lugdunensis errorem Gotteschalci circa Prædestinationem execrantur.

Cæterùm *Florus* & Ecclesia Lugdunensis, errorem *Gotteschalci* circa Prædestinationem execrantur, quamvis incertum habeant, an verè in eo versetur miserabilis ille Monachus. Id ex eodem Cap. 4. evidens est. ,, Quod autem dicit ,, [*Joannes Scotus*] præfatum Gotteschalcum ,, Prædestinationibus necessitates & vim inferen- ,, tem: si ita hoc dicit, quasi illa prædestinatio ,, reproborum ad interitum alicui eorum vim & ,, necessitatem imponat ad malum, id est, ut ,, inevitabiliter mali sint, & omnino aliud esse ,, non possint, hoc omnino alienum est a Fide ,, Catholica.... Sed hoc agitur in omnibus re- ,, probis de peccatis eorum & supplicio extremo, ,, quod actum est in primo homine peccante ju- ,, dicio primo: ut sicut ille nulla Dei impulsio- ,, ne, vel compulsione, aut prædestinatione com- ,, pulsus est ad peccandum; sed sua tantùm spon- ,, te peccavit; Judicium tamen & damnationem ,, ipsius peccati nolens, invitusque suscepit, quod ,, fuit supplicium hominis primum: ita & omnis ,, reproborum multitudo, quæ ex illa damnatio- ,, ne descendit, non Dei Prædestinatione com- ,, pellitur ad peccandum; cùm Deus nulla pec- ,, cata prædestinaverit: sed tamen ipsius Præde- ,, stinationis justo & æterno Judicio compellitur ,, ad luendum supplicium; recipiens a Deo vim ,, & necessitatem justæ damnationis, quæ nullam ,, habuit vim aut necessitatem perpetrandæ ini- ,, quitatis.

Addit Cap. V. non solùm in præscientia & Prædestinatione Dei non esse causam peccati, sed nec mortis æternæ, vel aliarum pœnarum. ,, Quod ,, verò iste adjungit atque definit, quia sicut ,, Deus suâ præscientiâ & prædestinatione non ,, est alicui causa peccati, ita nec causa sit pœ- ,, næ & mortis, quæ peccato debetur, fideliter ,, discernendum est. Quia videlicet homo pec- ,, cando ipse sibi extitit & existit causa pœnæ ,, suæ, & causa mortis suæ. Et tamen quia omni- ,, potens Deus Judex est justus, licèt non sit in ,, ejus præscientia & Prædestinatione, sed in ho- ,, minum meritis causa pœnarum mortis: tamen ,, est in eadem præscientia & Prædestinatione ,, æterna justitia, quâ in sua impietate perma- ,, nentibus & pœna inferatur, & mors. Et ideo ,, tali argumentatione, sicut iste vult, non de- ,, struitur Prædestinatio Dei, quâ impiis irrogat ,, æterna supplicia: quia etsi non est in ejus Præ- ,, destinatione ulla causa pœnarum: est tamen ,, ibi justitia & Judicium justè inferendarum pœ- ,, narum.

Quod verò scripserat Joannes Scotus ,, Pœnam ,, prædestinatam peccatoribus, ipsos verò præ- ,, scitos tantùm, non prædestinatos, *refellit* Flo- ,, rus *Cap. XIV*. Mirum est autem, *inquit*, quo ,, sensu, vel quâ ratione possit intelligi, ut Deus ,, peccatoribus prædestinaverit pœnas, & pecca- ,, tores non prædestinaverit pœnis: neque enim ,, quando eis pœnas prædestinavit & præparavit, ,, ignorabat, qui eis puniendi, & cruciandi es- ,, sent. Quod etiam iste confitetur, dicens esse ,, præscitos. Si ergo certissimè præsciebat, qui ,, illis pœnis justè puniendi & excruciandi essent, ,, quid aliud fecit cùm certissimis quibusque cer- ,, tissimas pœnas præparavit, nisi quòd eos cer- ,, tissimè pœnis prædestinavit? Omnino enim illi ,, soli eas patientur, quos ille passuros præsci- ,, vit. Quid ergo est immutabili præscientiâ præ- ,, scisse illos ad pœnas, quàm immutabiliter eos ,, pœnis prædestinasse? Neque enim timendum ,, erat, ut quod certissimè præsciebat justè futu- ,, rum, non prædestinaret se justè facturum. ,, Alia est autem legum humanarum conditio, ,, quæ sic statuunt peccantibus certa supplicia, ut ,, tamen qui ita peccaturi sint, ut illis vel illis ,, suppliciis justè excrucientur, penitus ignorent. ,, Et ideo pœnas peccatoribus præparare & præ- ,, destinare possunt, quas justas esse noverunt: ,, Ipsos tamen peccatores, quos prorsus ignorat, ,, pœnis prædestinare non possunt. Quòd si sci- ,, rent certissimè personas, quæ illis suppliciis ,, dignæ essent, possent omnino justissimè, sicut ,, peccatoribus pœnas statuere, ita & ipsos pec- ,, catores certâ & justâ definitione pœnis præde- ,, stinare.... Si ergo utrumque hoc rectè & ju- ,, stè in humano judicio certis cognitionibus in- ,, formato atque formato potest fieri, ut & pœ- ,, næ peccatoribus, & peccatores pœnis justo & ,, irreprehensibili Judicio decernantur; nec ta- ,, men aliquis talium reorum, vel per ipsas Le- ,, ges vel per ipsos Judices ad peccandum cogi- ,, tur, sed tantùm quia peccavit, justè punitur: ,, Quantò incomparabiliter & ineffabiliter in di- ,, vino Judicio fieri credendum est, ut quoniam ,, & ipsas pœnas, quæ peccatoribus justè deben- ,, tur, & ipsos peccatores quibus debentur, æter- ,, nâ scientiâ novit; cùm nulli sit ipse auctor vel ,, causa peccati; justissimè tamen & pœnas pec- ,, catoribus, quas justissimas novit; & peccato- ,, res numquam sibi ignotos, sed æternâ verita- ,, te notissimos, æternis prædestinat pœnis.

X. Sermo *Flori Magistri*, quem Operi suo *de Pra-*

Sermo Flori Magistri, Gotteschalco planè contrarius.

Prædestinatione præmittit *Hincmarus*, & in ipso Opere plurimùm laudat, ut Catholicæ Fidei, & doctrinæ *S. Augustini* penitus consonum, *Gotteschalci* errorem ampliùs execratur his verbis: Qui „ ergo dicit, quòd hi qui pereunt, prædestinati sunt „ ad perditionem, & ideo aliter evenire non po„ test; similiter quoque & de justis, tamquam „ & ipsi ideò salventur, quia prædestinati ad sa„ lutem, aliud esse non potuerunt. Qui ergo „ hæc tam confusè & insulsè dicit, & illis tollit „ meritum damnationis, & istis meritum salutis: „ Ac per hoc quid aliud agit, nisi ut & pere„ untibus secundùm illum sit imposita necessitas „ perditionis, & his qui salvantur, sit imposita „ necessitas salutis? Atque adeo nec illi justè dam„ nentur, quia justi esse non potuerunt, nec isti „ justè remunerentur, quia aliud quàm justi esse „ nequiverunt. Ut in utraque parte & perditio „ & salus non sit ex judicio propriæ actionis, „ sed ex præjudicio divinæ præordinationis. Et „ ubi erit illud, * *Qui reddet unicuique secundùm opera sua?* Et iterum: *Numquid iniquus Deus, qui infert iram?* „ Absit. Apertè nam„ que causa perditionis illorum qui pereunt in „ Deum refertur, si ipse eos ita ad interitum „ prædestinavit, ut aliud esse non possent. Quod „ sentire, vel dicere, horribilis blasphemia est. „ Sed Ecclesiæ Catholicæ fides, cujus filii & se„ ctatores esse debemus, ita nobis firmissimè te„ nendum insinuat; videlicet omnipotentem De„ um in malis ipsorum malitiam præscisse, quia „ ex ipsis est: non prædestinasse, quia ex illo „ non est: pœnam verò eorum & præscisse, quia „ Deus est; & prædestinasse, quia justus est: ut „ & in illis sit meritum suæ damnationis; & in „ illo potestas & judicium justè damnantis. Non „ enim prædestinat Deus, nisi quæ ipse facturus „ est: Præscit verò multa, quæ ipse facturus „ non est, sicut omnia mala. Ipsos quoque ma„ los non ideo perire, quia boni esse non potue„ runt, sed quia boni esse noluerunt, & suo vitio „ Vasa iræ apta in interitum perseveraverunt.

* Rom. 2.

Sic autem Sermonem concludit, *Gotteschalcum* „ cavendum ceu Hæreticum admonens: „ Hæc „ vobis breviter rescripsi ad ea quæ jussistis. Nunc „ fideliter deprecor & exhortor, ut in simplici„ tate & sinceritate veræ fidei fundati, clauda„ tis aures vestras adversùs linguam nequam il„ lius vanissimi & miserrimi hominis qui cùm sit „ paratus ad contentionem, & contumax adversùs „ veritatem, maluit se infœlix diabolico inflatus „ spiritu a Christi Ecclesia & Sacerdotibus sepa„ rare, quàm sua profana & inaniloquia deserere.

Amolo scribit ad Gotteschalcum, ejus errores execratur, eumque ad saniorem mentem nititur revocare.

XI. Eodem anno octingentesimo quinquagesimo-secundo, *Amolo* Lugdunensis Archiepiscopus vir sanctus & eruditus, cùm varia scripta *Gotteschalci*, cùm ab ipso, tum ab aliis ad se missa legisset atque expendisset, gravissimam ad eum Epistolam scripsit, quâ ejus errores execratus est, & singulos strictim confutavit, ejusque temeritatem ac superbiam, ut par erat, castigavit. Omnes saltem Baptizatos Christi Sanguine redemptos esse probat ex Apostolo ad Romanos 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*. Et ex *S. Joanne*, Apocalypsis 1. *Qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris in Sanguine suo*. Et ex Epistolâ 2. S. Petri, cap. 2. *Et eum qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem*. Et ex *Osee* 7. ubi Dominus per Prophetam de Hæreticis ait: *Et ego redemi eos, & contra me locuti sunt mendacia*. Ex quibus colligit, *Omnes ad baptismum Christi fideliter accedentes, Christi Sanguine redemptos esse*: adeoque hæreticum esse dogma *Gotteschalci*, qui *Neminem perire posse Christi Sanguine redemptum asserebat*. De prædestinatione ad pœnam ita censet, ubi illa Scripturæ Sacræ verba adduxit, Ecclesiastici 26. *Et qui transgreditur a justitia ad peccatum, Deus præparavit illum ad romphæam*. *JUXTA hunc*, inquit, *divina Auctoritatis sensum, omnipotens Deus justo Judicio suo prædestinat pœnas malis, prædestinat malos pœnis, nullum tamen prædestinat ut sit malus: quia non malorum, sed bonorum auctor est bonus: & malorum gestorum ultor est justus, & si mala gerentes ad eum convertantur, indultor pius. Sciendum tamen, quòd prædestinationis verbum in malam partem, sicut in Scripturis minùs est usitatum, ita & a Doctoribus rariùs est usurpatum: & ob hoc nequaquam magnopere de eo certandum*.

In fine denique Epistolæ *Gotteschalcum* amantissimè hortatur ut ad saniorem mentem redeat. *Quapropter*, inquit, *multùm Fraternitatem tuam hortor & moneo, & paterna pietate ac fraterna caritate persuadeo, ut revertaris in temetipsum, convertaris ad cor tuum, & excutias procul a te istum errorem vanum, & laborem infructuosum, ac perniciosum, restituasque te Sanctæ Matri Ecclesiæ, restituas te obedientiæ Domini Sacerdotum & Patrum tuorum, restituas te fraternæ omnium caritati: ut qui modò jaces tamquam vas perditum, cooperante Dei gratia, efficiaris in domo ejus vas utile, ad omne opus bonum paratum*.

Hincmarus scribit ad Amolonem de erroribus & damnatione Gotteschalci.

XII. Anno Christi octingentesimo quinquagesimo-tertio, *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis scripsit ad *Amolonem* Archiepiscopum Lugdunensem de erroribus & damnatione *Gotteschalci*. In Synodis duabus, Moguntina scilicet atque Carisiaca damnatum retulit: hos verò errores prædicasse. I. *Quòd ante omnia sæcula Deus, quos voluit, prædestinavit ad Regnum, & quos voluit prædestinavit ad interitum*. II. *Et qui prædestinati sunt ad interitum, salvari non possunt; Et qui prædestinati sunt ad Regnum, perire non possunt*. III. *Et Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed eos tantùm qui salvantur, & quod dicit Apostolus:* Qui vult omnes homines salvos fieri; *illos dici* omnes, *qui tantummodo salvantur*. IV. *Et Christus non venit ut omnes salvaret, nec passus est pro omnibus, nisi solummodo pro his qui Passionis ejus salvantur Mysterio*. V. *Et postquam primus homo libero arbitrio cecidit, nemo nostrûm ad bene agendum, sed tantummodo ad malè agendum, libero potest uti arbitrio*. Ista constant ex libro Ecclesiæ Lugdunensis *De tribus Epistolis*, Cap. I. Scripsit cum *Hincmaro Pardulus* Episcopus Laudunensis, & Epistolam *Rabani* ad *Notbingum* suis adjunxere: *Ut quid Ecclesia Lugdunensis de eadem re sentiret, verè & fideliter responderet*.

XIII. Tribus illis Epistolis in Conventu Ecclesiæ Lugdunensis expositis, *Remigius*, Amolonis in Sede Lugdunensi Successor, ejusdem Ecclesiæ nomine respondit, edito libro *De Tribus Epistolis*. Et quidem *ex Scripturarum Sanctarum immobili veritate, & Beatissimorum Ecclesiasticorum Patrum fundatissima auctoritate*, se Quæstiones difficillimas solvere profitetur.

§. VII.

Ecclesia Lugdunensis, quamvis Gotteschalco, errore facti, nonnihil patrocinata videatur; ejus tamen erroribus nequaquam favit.

Celeberrima Ecclesia Lugdunensis, in libro *De tribus Epistolis* per Archipræsulem suum *Remigium*, virum sanctissimum atque doctissimum conscripto, Quæstionem de præscientia & Prædestinatione divina primam omnium explicandam sibi sumit; quod ut fœliciùs exequatur „ Septem „ Re-

Septem Regulę de Præscientia & Prædestinatione divina ab Ecclesia Lugdunensi exposita.

Regulas Fidei ex Divinarum Scripturarum auctoritate evenientes, & a Sanctis atque Orthodoxis Patribus diligentissimè commendatas *exponit:* Quas & Catholicus quisque fidelissimè tenere debeat, & quicumque his contraria sapit, non catholicè sentire comprobetur.

Prima Regula est, ut firmissimè ac fidelissimè teneamus. „Quia omnipotens Deus nihil ex tempore præscierit, vel prædestinaverit: sed sicut ipse absque ullo initio æternus & incommutabilis est; ita & ejus præscientia ac Prædestinatio sempiterna atque incommutabilis sit.

Secunda Regula est: „Nihil omnino esse, aut fuisse, aut futurum esse posse in operibus Dei, quæ sive in condendis, sive in regendis, sive in consummandis vel finiendis creaturis agit, quod non ipse in suo æterno consilio atque judicio & veraciter præscierit, & immobiliter præordinaverit. Atque ita omne quod temporale est intemporaliter sua præscientia & prædestinatione præcedit. Et omne quod in ejus æterna præscientia & Prędestinatione dispositum est, etiam in rebus esse potest. Quicquid verò ibi dispositum non est, numquam & nusquam esse potest. Nihil enim temerè vel fortuitò, sed omnia æternæ sapientiæ suæ consilio, & ratione facit.

III. Regula. „In operibus omnipotentis Dei non sunt alia præscita, & alia prædestinata; sed quicquid ibi est præscitum, quia totum est bonum & justum sine dubio est etiam prædestinatum: & quicquid prædestinatum, utique & præscitum: quia Prædestinatio sine præscientia esse non potest.

IV. Regula. „Hæc duo in operibus rationalis creaturæ & distinctè & conjunctè intelligi possunt; quia scilicet ejusdem creaturæ opera alia sunt bona, alia mala. Et quia bona opera ita sunt ipsius creaturæ, ut sint omnino principaliter & veraciter opera Creatoris; *Qui operatur in ea velle & perficere pro bona voluntate;* rectissimè tamquam verè divina, id est, divinitus inspirata & gesta, & præscita & prædestinata debent intelligi. Mala verò opera ejusdem creaturæ, quia ipsius tantummodo sunt, & ex ejus vitio, non ex Dei voluntate, vel operatione procedunt, præscita a Deo dici possunt, prædestinata non possunt.

V. Regula *Gottescbalci* errorem directè petit. „Omnipotens Deus eadem præscientia & Prædestinatione suâ ita quosdam malos in sua iniquitate & impietate, & præscierit perseveraturos, & ob hoc justè prædestinaverit perituros, ut ex ipsa certa pręscientia, & justa Prædestinatione suâ nulli necessitatem imposuerit ut malus esset, & aliud esse non posset.

VI. Regula. „Ut in Divinis Scripturis nequaquam hoc pueriliter quęratur, vel exigatur, ut ibi solummodo intelligatur divina præscientia, vel prędestinatio, ubi hęc ipsa nomina pręscientiæ & prędestinationis expressè & propriè posita inveniuntur: sicut eo loco ubi Apostolus dicit: *Nam quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui.* Sed ubicumque res ipsa ejusdem præscientię & prędestinationis certissimè posita legitur, præscientiam & prædestinationem ipsam intelligendam esse minimè dubitemus.

VII. Regula. „Ut neque de electis Dei ullum perire posse credamus, neque de reprobis aliquem salvari ullatenus existimemus, Quam regulam non ita intelligendam ait: Ut non possint homines de malo ad bonum commutari; sed quia in melius mutari noluerunt, & in pessimis operibus usque in finem perseverare voluerunt. Nec possunt ullo modo pertinere ad sortem electorum, qui magis elegerunt permanere in malitia iniquitatum & impietatum suarum. Hoc enim pessimum & nefarium malum, quod est nolle ad Deum converti, neque de malo ad bonum commutari, sed *secundùm duritiam & impœnitentiam cordis sui thesaurizare sibi iram in die iræ, & revelationis justi Judici*, Ille in eis in æterna sua præscientia verissimè prævidit futurum, qui omnino falli non potest. Et quia hoc verissimè præscivit, justè omnino tales perditioni æternæ prædestinavit. Quòd ergo non possunt salvari, eorum est vitium, quia nolunt; non Dei, quod absit, aliqua iniquitas qui erga illos & verax semper extitit in præscientia sua, & justus in judicio suo. Licèt sit & aliud genus reproborum, in innumerabilibus videlicet millibus parvulorum, qui nec ætatem, nec sensum ad aliquid boni agendum umquam acceperunt, sed in sola originalis peccati, quæ per unum hominem in mundum intravit, damnatione perierunt. De quibus quid aliud dicendum, nisi quod & in eorum reprobatione atque interitu omnipotens Deus justus est; in quibus non naturam bene a se conditam, sed culpam malè admissam, & in eos originaliter transfusam, justa ultione damnavit.

Hanc Regulam de Prædestinatione reproborum ad pœnam confirmat Ecclesia Lugdunensis luculentissimis testimoniis SS. Patrum, præsertim *S. Augustini*, quæ in libris Retractationum non emendavit. *Ex his saltem libris agnoscant* (inquit) *quia hoc verbum divinæ Prædestinationis in parte reproborum positum, quia verissimè & rectissimè* „Divino Judicio prædestinati dicuntur, non ad culpam utique, sed ad pœnam; nec ad malum opus, quod ipsi volentes agunt, sed ad malum, quod in æternis suppliciis inviti patientur; *nec ipse in suis dictis reprehenderit, nec ab ullis Catholicè & sanè sentientibus reprehensum sit. Et ideo etiam moderno tempore, a nobis qui tantæ imperitiæ & infirmitatis sumus, nequaquam reprehendendum vel rejiciendum debuit judicari, sed potiùs diligenti & humili pietate perscrutari & intelligi. Et si qui sunt, qui ex hoc scandalizari videantur, tamquam per istud Prædestinationis verbum necessitas malè agendi cuiquam imposita esse significetur, instruendi potiùs fuerunt, & breviter ac lucidè docendi, quòd Deus neminem prædestinaverit ad peccatum, sed ad luendum supplicium pro peccato. Nec istâ Prædestinatione aliquem cogat ad malè agendum, sed potiùs declaret Judicem justum, qui & peccata fieri noluit, & facta justè se puniturum esse præscivit; justè se puniturum & esse prædestinavit. Hac namque Prædestinatione, non opus hominis malum, sed justum hominis prædestinavit supplicium.*

Denique sic istam Quæstionem concludit contra Gottescbalcum: *Quapropter etsi illius miserabilis Monachi improbatur levitas, improbatur temeritas, culpatur importuna loquacitas, non ideo divina neganda est veritas; Quia juxta præmissam Catholicæ Fidei rationem, omnipotens Deus, ante constitutionem mundi, certis & justis atque immutabilibus causis æterni consilii sui quosdam prædestinaverit ad regnum gratuita bonitate sua, ex quibus nemo sit periturus, protegente misericordia sua; & quosdam prædestinaverit ad interitum justo judicio suo, propter meritum quod præscivit impietatis eorum. Ex quibus nemo possit salvari, non propter violentiam aliquam divinæ potestatis: sed propter indomabilem & perseverantem nequitiam propriæ iniquitatis.*

Ecclesia Lugdunensis

Quæstionem alteram de divina salutis hominum voluntate, deinceps expendit Ecclesia Lugdunensis in eodem libro, cap. 11. Celebrem Apostoli

Sententia de divina salutis hominum voluntate.

fioli textum de Deo dicentis; *Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire;* quatuor modis in Scriptis Catholicorum Patrum explanatum ait. Primò, ut *omnes homines*, omnia hominum *genera accipiamus. Deus enim ex omni genere hominum salvat, & ad agnitionem veritatis perducit per Dominum Jesum Christum*, qui in Evangelio dicit: *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.* Isto locutionis modo ipsum Dominum in Evangelio usum, cùm ait: *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me:* cùm tamen solos Fideles trahat, secundùm illud: * *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Hoc sensu ab Apostolo dictum.* *Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.* Cùm enim omnium non misereatur æterna illa miseratione quâ electos suos coronat in misericordia & miserationibus, sed *cujus vult miseretur, & quem vult, indurat:* ideo dixit Apostolus: *Ut omnium misereatur;* quia omni *hominum generi miseretur.*

*Joannis 6.

* Roman. 11.

Secundò, sic accipi posse docet, ut illos solos salvari intelligamus, quos Deus salvare voluerit; id est, non quòd omnes salventur, sed quòd nemo, nisi miserationis ejus voluntate salvetur. Eo sensu intelligendam illam Apostoli sententiam. * *Per unius hominis justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Non quia nullus hominum est, qui per illius justitiam non justificetur: sed quia præter ejus justitiam nemo justificatur. Omnes enim per primum Adam in condemnationem, & omnes per novissimum Adam in justificationem: Quia nemo in condemnatione nisi per illum; nemo in justificatione, nisi per istum. Sic & alium locum * intelligi: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Non enim vivificabuntur in Christo, qui numquam crediderunt in Christum, qui numquam fuerunt in Christo, qui numquam vixerunt, nec mortui sunt in Christo; & ideo nullatenus pertinent ad Christum, ut in illo accipiant resurrectionem vitæ, quam Dominus Fidelibus promittit, dicens * *Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ:* imò ad eorum pertinent sortem de quibus subjungit: *Qui verò mala, in resurrectionem judicii.* Et tamen verè in Adam omnes moriuntur, quia nemo in mortem nisi per illum. Et verè in Christo omnes vivificabuntur, quia nemo in illa resurrectione vitæ, nisi per ipsum.

* Roman. 5.

* 1. Cor. 5.

* Joannis 15.

Tertiò, ita intelligi ait, quòd Sanctos suos per Spiritum suum velle faciat ut omnes salventur: sicut de Spiritu Sancto dicitur: * *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

* Rom. 8.

Quartò modo ita a SS. Patribus intellectum docet * quod dictum est: *Qui vult omnes homines salvos fieri*, ut simpliciter hoc accipiatur de omnibus hominibus, *quantùm in ipso est Deum velle*, eo quòd omnes salvari velit *bonitate Creatoris:* Non quòd expectet ut hoc etiam ipsi velint, in hoc enim sensu Pelagianus error haberet victoriam: *Sed quia creaturam suam bene a se conditam perire non vult.* Quam tamen rursus salvari non vult *Judicis æquitate, quâ eamdem creaturam suam vel originali, vel etiam actuali peccato nequiter inquinatam & vitiatam, impunitam esse non sinit. In tantùm enim Neminem vult perire, ne voluntas ejus alicui causa perditionis existat, ut per Prophetam etiam juret & dicat:* „ Vivo ego „ dicit Dominus, quia nolo mortem impii, sed „ ut revertatur a via sua impia, & vivat. *Et tamen ipse qui non vult mortem impii perseverantem in impietate suâ impium procul dubio punit. Ita in uno atque eodem homine, & bonitatem, & severitatem suam ostendens; bonitatem, quâ non vult eum perire; severitatem, quâ perseverantem in iniquitate non vult impunitum relinquere. Si ergo hoc quod de uno homine diximus, & de universo genere hominum pereuntium similiter intelligatur, potest forsitan non absurdè dici, quòd Deus omnes homines velit salvos fieri bonitate Creatoris: Et tamen eos quos indignos salute judicaverit, justâ Judicis severitate non salvet.* Et cap. 13. Quatuor illis expositionibus recensitis, de quartâ subdit: *Quod autem ibi simpliciter intelligitur, Deum velle omnes homines salvos fieri, bonitate scilicet Creatoris, ita [ut putamus] fideliter potest recipi, si hanc voluntatem bonitatis suæ erga salutem hominum non credatur humanâ obsistente voluntate implere non posse, sed obsistente humana iniquitate implere nolle.*

* Cap. XII.

Deus vult omnes salvos fieri bonitate Creatoris.

Demum hancce Quæstionem concludit, concordiæ viam aperiendo. „ Quæ omnia, *inquit*, „ cùm tam obscura sint, & tam profunda atque „ perplexa, nollemus inter fratres & carissimos „ nostros aliquid de his contentiosè ventilari, „ vel temerè definiri, sed potiùs quòd in eis certum est, sine dubitatione defendi. Quod autem etiam inter magnos diverso modo, sed „ non diversâ pietate sentientes ambiguum atque incertum remansit, etiam apud nos & reverenter honorari; quia neutrum eorum videtur esse falsum, vel fidei contrarium. Et magis in talibus inquietos & contentiosos ad „ tranquillitatis & sobrietatis modestiam provocari, quàm pro inusitatis & minùs elucentibus „ rebus aliquem immoderata austeritate ac severitate damnari.

Concordiæ via.

Gottescbalco, & recentioribus ejus Patronis adversatur illa Apostolici loci expositio, quâ Deum velle omnes salvos fieri *bonitate Creatoris*, Ecclesia Lugdunensis asserit: eadem namque est cum ea quam Theologi ex S. *Joanne Damasceno* accepere de *voluntate antecedente* salutis omnium. Ex quâ sequitur, Christum pro omnibus mortuum sufficienter, non solâ sufficientiâ pretii, sed sufficientiâ voluntatis; ut Catholici Theologi contra *Calvinum* & *Jansenium* propugnant.

Tertiam Quæstionem de morte Christi expendit Ecclesia Lugdunensis Cap. 14. & sequentibus. Cap. 15. quatuor distinguit ordines hominum in redemptionis & reconciliationis gratiâ. *Primus est electorum, & prædestinatorum ad vitam æternam, de quibus perire nullus potest, & qui omnino omnes salvantur, & ad quos pertinet quod Dominus dicit;* Qui perseveraverit usque in finem, „ hic salvus erit. „ *Secundus ordo est eorum Fidelium, qui rectâ fide & pietate accedunt ad gratiam baptismi, & per eam accipiunt indulgentiam peccatorum, baptizati in morte Christi, & abluti a peccatis suis in sanguine ejus: Ac per hoc participes redemptionis ipsius effecti: Sed postea diversis tentationibus & iniquitatibus gratiam ipsius fidei & redemptionis amittunt, perseverantes in malis suis, & sic de sæculo exeuntes. De quibus dicit Apostolus, quòd Regnum Dei non consequentur: Et, Quia non habent hereditatem in Regno Christi & Dei.* Tertius autem ordo eorum, *Qui adhuc in infidelitate positi, vocandi tamen sunt per misericordiam Dei & hoc sine dubio in Ecclesia consecuturi, quod consecuti sunt & illi duo ordines sive perseverantium sive non perseverantium in gratia Christi. De his namque Domini voce promittitur:* „ Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus „ erit. „ *Quartus verò ordo, de quo statim subjungitur.* „ Qui autem non crediderit, condemnabitur, *manifestè extra numerum Fidelium jacet, & æternæ condemnationi est destinatus.*

Lugdunensis Ecclesiæ Sententia de morte Christi pro omnibus.

Pro trium primorum ordinum hominibus mor-

unum esse Christum docet Ecclesia Lugdunensis, Cap. 16. *Pro illis itaque tribus ordinibus ad Christi gratiam & societatem Fidelium pertinentibus, Dominum Jesum Christum & venisse ut eos salvaret, & crucifixum esse ut eos redimeret, eosque in sua morte baptizaret, & in suo sanguine a peccatis ablueret, & fideliter credendum tenemus: & hoc non solùm ex Divinis Scripturis, sed etiam ex SS. Patrum fide & doctrina evidenter agnoscimus. Beatus namque Hieronymus exponens illum locum Evangelii,* * *ubi Dominus de se ait:* Et dare animam suam in redemptionem pro multis, *De hac re ita docet: Quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet: Et non dixit: Dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est pro his qui credere voluerint. In quibus verbis miro & Apostolico modo Dominum nostrum & pro mundo sanguinem fudisse: & tamen ipsum mundum pro quo pretiosus ille sanguis effusus est, non alios nisi Fideles monstravit. B. Augustinus in Tractationibus Evangelii secundùm Joannem, non solùm pro infidelibus, sed etiam pro his qui ex parte credunt Christum, & ex parte non credunt, docet non esse mortuum Christum, ita dicens: Qui ita Confitetur Christum Deum ut hominem neget, non pro illo mortuus est Christus, quia secundùm hominem mortuus est Christus.* Et alio loco * de infidelibus: *Quomodo*, inquit, *istis dixit*, Non estis ex ovibus meis? *Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui Sanguinis pretio comparatos.* Et alibi distinguens inter Apostolos & Judam proditorem, quòd pro illis Dominus moriturus esset, pro illo non esset: *Tota*, inquit, *ejus passio nostra purgatio est. Passurus exitia, promisit obsequia, non solùm illis pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui fuerat eum traditurus ad mortem.* Item docens tantùm pro illis passum, quos ipsâ Passione redimendo oves suas fecit: *Omnes*, inquit, *fecit suas oves, pro quibus est omnibus passus: Quia & ipse ut pro omnibus pateretur, ovis est factus.* Quæ testimonia eò tantùm collineant, & ab Ecclesia celeberrima eum in finem proferuntur, ut pro solis Fidelibus Christus mortuus intelligatur quantùm ad efficaciam aliquam, & actualem applicationem mortis ipsius pro illis. Unde subdit: *Et licèt Apostolus de eodem Domino & Redemptore nostro dicat:* Unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: *Tamen juxta superiùs demonstratam fidei Regulam rectè intelligitur pro illis omnibus se redemptionem dedisse, pro quibus etiam dignatus est Mediator Dei & hominum esse. Neque enim infidelium Mediator est, sicut nec Advocatus, vel Reconciliator, sed Fidelium tantùm, &c.*

* Matth. 28.

Tract. 66.

Tract. 48.

Tract. 55.

Pro quarti verò ordinis hominibus, impiis scilicet ante Christi mortem damnatis, aut pro infidelibus qui a morte Christi extitere, sunt, vel futuri sunt, nullo modo passum esse Christum asserit, quantùm ad efficaciam redemptionis: ita ut ex ejus Passione fructus ad ipsos aliquis derivatus sit. * *Quamvis igitur* (inquit) *idem Dominus noster & ad omnes salvandos, & omnes redimendos, etiam quos nec salvavit, nec redemit, id est, infideles & impios in suâ infidelitate & impietate perditos, & pereuntes, sive perituros venisse contendatur: Unum tamen est quod nos & fidelissimè credimus, & verissimè novimus, quia pro omni illa innumerabili & infinita multitudine impiorum, qui ab exordio mundi usque ad Passionem Domini per quatuor fermè annorum millia in sua impietate sunt mortui, & apud inferos æterna perditione damnati; numquam Dominus passus, numquam mortuus est, nec ad eos salvandos ullatenus venit, nec pro eis pretiosum sanguinem fudit, Quoniam solos illos ex his qui ab exordio mundi usque ad Passionem ejus extiterunt, eadem Passione suâ redemisse & salvasse, atque ab inferni claustris eduxisse credendus est, qui & fideliter eum speraverunt venturum, & fideliter per eum redemptionem & liberationem ad salutem se accepturos esse crediderunt: Sanctos videlicet Patriarchas & Prophetas, & cæteros Justos: quibus etiam per Osee Prophetam ante promiserat dicens:* De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos, Ero mors tua, o mors: Ero morsus tuus, inferne. *Et ideo numquam aliquis Catholicorum Doctorum ita sensisse aut docuisse credendus est: quasi Dominus & Salvator noster etiam ad illam impiorum multitudinem, quæ ante Passionem ejus periit, salvandam atque redimendam* (sive reipsa ex inferis eripiendam, sicut Justos ex limbo eripuit) *Passionem & mortem susceperit. Cùm ergo pro illa inæstimabiliter majore humani generis parte quæ per tot millia annorum præcesserat, nullatenus credendus sit passus, nec pro ejus salute crucifixus: quid de ista utique minori parte infidelium & impiorum credendum est, qui post Passionem ejus usque ad mundi terminum aut extiterunt, aut existunt, aut futuri sunt? In quibus utique & ille homo nondum natus Antichristus erit. Nam si ad istos tales Dominus salvandos venit, id est, impios & in sua impietate perituros; ergo præstitit illis, quod illis antiquis impiis non præstitit: quia videlicet pro istis est crucifixus & mortuus, quod pro illis nullatenus credendus est passus. Si autem nec pro istis est crucifixus & mortuus, sicut nec pro illis: ergo pares sunt impietate, pares perditione, & pariter omnino extranei a Christi redemptione: quia etsi pro istis passus esse dicitur, quid eis profecit ejus Passio impiis & in sua impietate perituris nisi ut qui non fiunt participes redemptionis, majorem & graviorem incurrant cumulum damnationis?*

*Cap. 18.

Osee 13.

Pro his tamen Christum sufficienter, & quantùm in ipso erat, mortuum esse, sanguinemque suum Patri obtulisse, non negat Ecclesia Lugdunensis, imò satis asserit usurpando verba illa *S. Leonis* de Juda proditore dicentis: *Ad hanc indulgentiam traditor Judas pervenire non potuit: Quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat a dextris, priùs in desperationem transiit, quàm sacramentum generalis redemptionis Christus impleret. Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset fortè etiam hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* Quod ibidem exponit his verbis: *Qui enim venerat universis credentibus omnia peccata dimittere, a generali indulgentia nec Judaicum crimen voluit excludere.* Unde & ipsum alio in loco increpando ita alloquitur; *Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceret, vendidisti.* Quia, inquit Ecclesia Lugdunensis, *Verè etiam ipsius Redemptor fieret, si ab eo etiam post tantum reatum piè & fideliter indulgentiam posceret.*

Denique Cap. XX. Postquam præmisit: „ si inveniuntur aliqui Patres, qui etiam pro impiis in suâ impietate permansuris Dominum crucifixum dicant; Quis non videat potiorem illam esse Auctoritatem, quæ tam evidenti ratione, & tam multiplici Scripturarum attestatione firmatur? *Addit*: Si autem placet, sicut & nobis multùm placet, ut etiam istorum sententia ex pietate veniens, propter pacem & venerabilem pietatem Beatissimorum Patrum non renuatur: Nulla ergo contentione pro aliis adversùs alios litigetur: Non una sententia pro altera damnetur. Et quia verè fieri potest, ut ignorantiam & imperitiam nostram in hac re aliquid lateat, nihil temerè definiatur; ut quolibet quis acquiescat modo, non fit hæreticum, nisi contentione hæreticum fiat.

Ex his perspicuum est, Lugdunensem Ecclesiam

ab

ab erroribus *Gotteschalci* longè alienam fuisse. Ipsi tamen patrocinata est, & propositiones illius de Prædestinatione reproborum ad pœnam, de voluntate Christi erga salutem omnium, de Christi morte ac redemptione, Catholicas & Augustinianas asseruit errore facti: quia existimavit ipsum ita Prædestinationem reproborum ad pœnam admisisse, ut ad culpam prædestinatos eos negaret, aut aliquam perditionis eorum causam in Deo esse; aut ipsis pereundi necessitatem divinâ prædestinatione ita imponi, ut salvari non possent. Existimavit etiam eum negasse dumtaxat in Deo voluntatem efficacem salutis omnium hominum, & redemptionem efficacem infidelium. Non mirum itaque quòd Ecclesia celeberrima de Gotteschalci Propositionibus ita scripserit Cap. 24. „ Sicut superiùs & ex Divina, & ex Paterna Auctoritate satis ostendimus, videtur nobis fine dubio, quòd illa quæ de divina Prædestinatione dixit, juxta regulam Catholicæ Fidei vera sint, & a veridicis Patribus manifestissimè confirmata, nec ab ullo penitus nostrum, qui Catholicus haberi vult, respuenda sive damnanda. Et ideo in hac re dolemus, non illum Miserabilem, sed Ecclesiasticam Veritatem esse damnatam. In illa autem Apostoli sententia, quâ de Deo ait: *Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire:* Putamus eum sensum Beatissimi Patris Augustini ab omni semper Ecclesia venerabiliter recepti, & usque in finem sæculi recipiendi, secutum fuisse; qui de tantâ Quæstione tractans, & collatis inter se duobus testimoniis, Apostolico videlicet & Prophetico, qualiter juxta sanam Fidei intelligentiam utrumque verum esse accipiendum sit; & in plerisque aliis librorum suorum locis, & maximè in libro qui Enchiridion dicitur, evidentissimè declarat. Cujus omnino veridicum sensum non oportuit sub persona alicujus hominis a Catholicis Dei Sacerdotibus condemnari: Ne jam non iste qui errare putatur, sed ille potiùs cujus auctoritatem sequitur, hæreticus esse judicetur. Et licèt alii quidam SS. Patres simpliciter illa Apostoli verba accepisse inveniantur, utrorumque tamen sententia fuerat honoranda; nec una pro altera damnanda: Quia & illa ex divinâ Auctoritate vera esse monstratur: & ista piâ quadam ratione non abhorrere a veritate fideliter creditur.

„ Jam illud de Dominici Sanguinis pretio, quòd pro his tantùm qui credere voluerint, datum sit, manifestum est eorum Beatorum Patrum sententiâ: Quam iste (ut putamus) & legendo didicerat, & damnare metuebat. Unde etsi inventi sunt alii æquè Patres, qui illud gloriosum pretium etiam pro numquam credituris & in sua impietate perituris, datum esse non abnuant, melius (ut credimus) utrique honorarentur, nec pro aliis alii damnarentur. Quia & illud manifestè divina Auctoritate firmatum est; & istud, si piè sentitur, non est abnuendum.

„ Quòd verò dixisse firmatur, Ad malè tantummodo agendum liberum nos habere arbitrium; ad benè verò agendum non habere; si verè ita sensit & dixit, hoc verè non est ex divina Auctoritate sumptum, neque ex SS. Patrum dogmatibus tractum, sed apertè ex proprio errore prolatum.

Maximè verò est observandum, utramque expositionem loci Apostolici: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, quam Patres & Theologi proferunt; & utrumque sensum de Christi redemptione efficaci pro solis fidelibus, sufficienti pro omnibus, ab Ecclesia Lugdunensi approbari; ita ut unus alteri non repugnet, neque illum excludat. Sic enim habet cap. 28. Etsi illa verba Apostoli simpliciter intelligantur, quibus de Deo dicit: *Qui vult omnes homines salvos fieri:* Duobus modis hoc Deum agere certissimum est. Dum alios ita vult salvos fieri, ut eos ipse omnino faciat salvos, sicut omnes electos: Alios verò ita velit salvos fieri, ut eos omnino non salvet, sed in æternum perire permittat, sicut utique omnes reprobos, quos juxta hunc sensum & ut benignus Creator salvari voluit, & ut justus Judex æternæ perditioni tradidit. Sicut ergo & bonitatem suam in eis ostendit, quia eos salvari voluit, & tamen bonitas ejus non impedivit severitatem ejus, quâ eos justè damnavit: Ita eadem bonitas ejus nullatenus impedivit prædestinationem ejus justitiæ, dum quos ille salvos fieri voluit, & iniquos futuros semper præscivit, & in iniquitate sua permansuros, justè ad interitum prædestinavit. Ita etsi pro omnibus etiam in sua impietate perituris Christus mortuus est, sic eis exhibuit bonitatem Passionis suæ, ut tamen hujusmodi impios in sua impietate permansuros justo suo judicio condemnaverit: Sicut ipse ait: Qui non credit, jam judicatus est. Et ideo bonitas ejus, quâ etiam pro talibus passus creditur, non evacuavit erga eos Prædestinationem ejus, quâ eos semper & præscivit impietate sua permansuros, & prædestinavit justè perituros.

§. VIII.

Hincmarus, aliique Episcopi in Carisiacum Palatium convenientes, quatuor contra Gotteschalcum edidere celeberrima capitula.

ANNO Christi octingentesimo quinquagesimo-tertio, celebratâ Synodo Suessionensi prima, *Carolus Calvus* Rex Christianissimus *Hincmarum* cum aliis Episcopis & Abbatibus, quorum incertus numerus, Carisiacum vocavit, jussitque ut brevibus Capitulis explicarent atque statuerent, quid sibi de illis quæstionibus videretur, quæ jam totam Ecclesiam Gallicanam perturbabant; & quid secundùm Fidem Catholicam de illis sentiendum esset. Qui quatuor illa celeberrima Capitula ex SS. Patrum scriptis, non quidem verbis tenus, sed quoad sensum, excerpta edidere, quæ a P. *Sirmondo* inserta sunt *Tomo III. Conciliorum Galliæ*; quamquam ab eodem Viro Doctissimo perperam ad annum octingentesimum quadragesimum-octavum, & ad Synodum Carisiacam, in qua eo anno damnatus est *Gotteschalcus*, referantur, quæ ad hunc annum 853. Annales Bertiniani referunt; nec ante edita probat altissimum omnium Auctorum qui his de Quæstionibus scripsere ante istud tempus, silentium.

„ Primum Capitulum sic inscriptum: Quod una tantùm sit prædestinatio Dei, his verbis expressum est: Deus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in Paradiso posuit; quem in sanctitate justitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio malè utens peccavit & cecidit, & factum est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus & justus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam: Cæteros autem, quos justitiæ judicio in massa perditionis reliquit, perituros præscivit, sed non ut perirent præ-

,, prædeſtinavit: pœnam autem illis, quia juſtus eſt, prædeſtinavit æternam. Ac per hoc unam Dei Prædeſtinationem tantummodo dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem juſtitiæ.

Capitulum ſecundum, cujus inſcriptio hæc eſt: ,, Quòd liberum hominis arbitrium per gratiam ſanetur: *Sic habet:* Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus: & habemus liberum arbitrium ad bonum præventum & adjutum gratiâ; & habemus liberum arbitrium ad malum deſertum gratiâ. Liberum autem, habemus arbitrium, quia gratiâ liberatum, & gratiâ de corrupto ſanatum.

Tertium Capitulum inſcriptum: ,, Quòd Deus omnes homines velit ſalvos fieri: *Sic habet:* Deus Omnipotens omnes homines ſine exceptione vult ſalvos fieri, licèt non omnes ſalventur. Quòd autem quidam ſalvantur, ſalvantis eſt donum: Quòd autem quidam pereunt, pereuntium eſt meritum.

Capitulum quartum, inſcriptum: ,, Quòd Chriſtus pro omnibus hominibus paſſus ſit, *ſic habet:* Chriſtus Jeſus Dominus noſter, ſicut nullus homo eſt, fuit, vel erit, cujus natura in illo aſſumpta non fuerit: ita nullus eſt, fuit, vel erit homo, pro quo paſſus non fuerit; licèt non omnes Paſſionis ejus myſterio redimantur. Quòd verò omnes Paſſionis ejus myſterio non redimuntur, non reſpicit ad magnitudinem & pretii copioſitatem, ſed ad infidelium, & ad non credentium eâ fide, quæ per dilectionem operatur, reſpicit partem: Quia poculum humanæ ſaluti, quod confectum eſt infirmitate noſtra, & virtute divina, habet quidem in ſe ut omnibus proſit; ſed ſi non bibitur, non medetur.

§. IX.

S. Prudentius Trecenſis Epiſcopus Cariſiaca Capitula viſus eſt oppugnaſſe, quibus paulo ante ſubſcripſerat.

EOdem anno, *Prudentius* Trecenſis Epiſcopus, ad Synodum pro *Ænea* Pariſienſis Epiſcopi Ordinatione convocatam, cùm ob infirmitatem adeſſe non poſſet, Tractoriam miſit per *Arnaldum* Presbyterum Vicarium ſuum ad *Vvenilonem* Archiepiſcopum Senonenſem, & Coëpiſcopos, quâ Ordinationi præbebat aſſenſum eâ lege, ut quatuor Capitulis, *Quibus Eccleſia Catholica adversùs Pelagium, ejuſque hæreſeos ſequaces pugnavit ac vicit*, ſubſcriberet. *I. Ut liberum arbitrium in Adam meritò inobedientiæ amiſſum, ita nobis per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum redditum atque liberatum confiteretur interim in ſpe, poſtmodum autem in re, ſicut dicit Apoſtolus:* Spe enim ſalvi facti ſumus: *Ut tamen ſemper ad omne opus bonum Dei omnipotentis gratiâ indigeamus, ſive cogitandum, ſive inchoandum, operandum, ac perſeveranter conſummandum, & ſine ipſa nihil boni nos poſſe ullatenus aut cogitare, aut velle, aut operari ſciamus.* Secundò, *Ut crederet atque fateretur, Dei omnipotentis altiſſimo ſecretoque conſilio, quoſdam Dei gratuitâ miſericordiâ ante omnia ſæcula prædeſtinatos ad vitam, quoſdam imperſcrutabili juſtitiâ prædeſtinatos ad pœnam. Ut id videlicet ſive in ſalvandis, ſivè in damnandis prædeſtinaverit, quod ſe præſcierat eſſe judicando facturum, dicente Propheta:* Qui fecit, quæ futura ſunt. Tertiò, *Ut crederet & confiteretur cum omnibus Catholicis, Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fuſum: non autem pro illis, qui numquam in illum crediderunt, neque hodie credunt, numquamque credituri ſunt.* Quartò, Ut crederet atque confiteretur, *Deum omnipotentem omnes, quoſcumque vult, ſalvare; & neminem poſſe ſalvari ullatenus, niſi quem ipſe ſalvaverit: omnes autem ſalvari, quoſcumque ipſe ſalvare voluerit. Ac per hoc, quicumque non ſalvantur, non eſſe voluntatis illius ut ſalventur, dicente Propheta: omnia quæcumque voluit, Dominus fecit.*

Quòd autem ſubſcripſiſſet Cariſiacis Capitulis *Prudentius*, Auctor eſt *Hincmarus* lib. *de Prædeſtinatione*, Cap. 21. Cui Capitulo [*inquit*] cum aliis ,, tribus de quibus ratio agitur, in Conventu Epiſcoporum Domnus ſubſcripſit Prudentius: Poſtea autem in Epiſtolâ ad Vvelionem ſuum Archiepiſcopum de ordinando Ænea Pariſiorum Epiſcopo directa, quatuor ponens Capitula, ita de hoc primo dicit, &c. Unde miramur, cùm in præfata Synodo Capitulis ſuperiùs memoratis ſubſcripſerit, & Canonicas Sanctiones atque Decreta Sedis Apoſtolicæ Pontificum ſufficienter cognita de Synodali ſubſcriptione atque profeſſione habeat, tam inconſultè, & inconſuetè, ſine probabili collatione, contra Regularum inſtituta hujuſmodi ſcriptum pro Ordinationis conſenſu Coëpiſcopi ſui ad Archiepiſcopum & Coëpiſcopos ſuos tranſmiſerit ,,. Nec ſolus *Hincmarus*, ſed & Annales Bertiniani hanc levitatis notam *Prudentio* inurunt, ad annum octingenteſimum ſexageſimum-primum. ,, Prudentius Tricaſſinæ civitatis Epiſcopus, natione Hiſpanus, apprime literis eruditus, qui ante aliquot annos Gotteſchalco Prædeſtinatiano reſtiterat, poſt ſelle commotus contra quoſdam Epiſcopos ſecum Hæretico reſiſtentes, ipſius hæreſis defenſor acerrimus, indeque non modica inter ſe diverſa, & fidei adverſa ſcriptitans, moritur: ſicque licèt diutino languore fatigaretur, ut vivendi, ita & ſcribendi finem fecit ,,. Tandem in vetuſtiſſimo Codice MS. Operis *Prudentii* contra *Joannem Scotum Erigenam*, hæc in averſâ paginâ legitur obſervatio atque cenſura: *Hic liber, qui quaſi ad defenſionem fidei contra infidelitatem loquitur, & teſtimonia Scripturarum, & Catholicorum nomina profert, cautè legendus eſt, & in ejus lectione Apoſtoli eſt ſequenda ſententia:* Omnia probate, quod bonum eſt tenete. *Nam compoſitor ejus Prudentius de quibuſdam Eccleſiaſticis Dogmatibus non ſentit catholicè, ſicut alia ejus Scripta demonſtrant.*

Prafes Mauguinus refellitur.

Hincmarum, & Annalium Bertinianorum Auctorem calumniæ poſtulat *D. Mauguin*, cujus ipſos non convincit coævorum aut ſuppariorum Auctorum teſtimonio. Incredibile certè eſt quòd vel *Prudentius* ipſe levitatis notam in tanti re momenti ab *Hincmaro* ſibi falsò inuſtam non abſterſiſſet, neque cum ipſo expoſtulaſſet de calumnia, ſi liber *Hincmari* ante illius obitum vulgatus eſt, ſicut anno ante ſcriptus demonſtratur ex Præfatione: Vel ſi poſt obitum Prudentii editus eſt, ut *D. Mauguin* colligit ex *Flodoardo*, non defuiſſent nominis ejus vindices, qui *Hincmarum* conviciſſent impoſturæ. Id enim facillimum fuiſſet, cùm ſupereſſent multi ex Epiſcopis & Abbatibus qui Cariſiaco Conventui adfuerant: cùm etiam *Carolus Calvus* Rex Chriſtianiſſimus, qui Capitula Cariſiaca edi & ſubſcribi juſſerat, notum haberet an *Prudentius* ſubſcripſiſſet; poſſetque compelli *Hincmarus* ut oſtenderet ſubſcriptionem. Quem famæ ſuæ adeo fuiſſe prodigum haud veriſimile eſt, ut ejus periculum apud ipſum Regem cujus gratiâ fruebatur, tam inſigni calumnia ſubire voluerit.

Excuſatur S. Prudentius.

Acriori tamen cenſurâ Sanctum *Prudentium* per-
ſtrin-

strinxisse videntur Auctor Annalium Bertinianorum, & Auctor admonitionis in aversâ paginâ libri ipsius *S. Prudentii* contra *Joannem Scotum* in MS. Codice Monasterii Altivillarensis exaratæ; cùm ipsum *felle commotum* scripsisse aiunt *multa sibi contraria & Fidei Catholicæ adversa*. Vindicata enim *Prudentii* sanctitas, & quæ in ejus operibus splendescit caritas ac singularis moderatio, ipsum elucidandæ ac tuendæ veritatis animo scripsisse clamant, non æmulatione, aut ullâ animi perturbatione. Sed in quæstione difficillimâ, & tunc temporis valde obscura anceps fuit ac dubius. Primò Carisiacis Capitulis subscripsit: deinde metuens ne doctrinæ S. Augustini & Discipulorum ejus, imò Catholicis dogmatibus vulnus aliquod Carisiaca inferrent Capitula, trepidans (inquam) timore ubi non erat timor, Parisiensium Episcopum ordinandum subscribere voluit aliis quatuor Capitulis, quæ Tractoriæ suæ inseruit, præter Ecclesiæ morem. Hæc tamen Capitula Carisiacis, verbis tenus, repugnant, non sensu; ut de Ecclesiæ Lugdunensis doctrinâ cum tribus Epistolis comparatâ superiùs demonstravimus, ac de eadem cum quatuor Capitulis Carisiacis collatâ mox ostensuri sumus. Unde citatis Auctoribus non assentimur, qui *S. Prudentium* Hæreseos *Gotteschalci* defensorem affirmant.

§. X.

Lugdunensis Ecclesiæ sententia de Carisiacis Capitulis expenditur.

CUm ad Ecclesiæ Lugdunensis examen quatuor Carisiaci Conventus Capitula delata essent anno Christi octingentesimo quinquagesimo-quarto, *Remigius* Archiepiscopus cum Ecclesiæ suæ Studiosis illa discussit, multaque in eis reprehensione digna (ut ipsi videbatur) observavit, impugnavitque edito libro, cui titulus est: *De tenenda veritate Scripturæ*.

In primo Capitulo reprehendit, quòd commemorationem gratię Dei omiserit, cùm hominem liberi arbitrii conditum dixit: quasi per ipsum tantummodo liberum arbitrium in sanctitate & justitia permanere potuisset. Sed gratiæ necessitatem non negabat Carisiacum Capitulum: & si novę gratię ad perseverandum in justitia necessitatem in statu innocentię negasset, non tantâ fuisset reprehensione dignum: siquidem eâ de re variæ sunt Catholicorum Theologorum sententię: & neganti favere videtur *S. Augustinus*, multorum judicio.

Secundò reprehendit Ecclesia Lugdunensis, quod in eodem Capitulo scriptum est, Deum Prędestinatos *secundùm præscientiam suam* elegisse, quasi electio fuisset ex meritis prævisis, non ex gratia: aut Deus eos elegisset, quia ex semetipsis bonos futuros pręscivit. Sed non is erat *Hincmari* & Coëpiscoporum sensus, ut ex ejus libro de Prędestinatione perspicuum est: nec aliter præscientię nomen usurparunt quàm Apostolus, cùm ait: *Quos præscivit, hos & prædestinavit conformes fieri imagini filii sui.* Et gratię commemoratio satis magnifica primo illo Capitulo continetur, & in Prędestinationis includitur notione, his verbis: *Deus bonus & justus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam.*

Tertiò reprehendit Ecclesia Lugdunensis, quòd reprobos quidem perituros Deum pręscisse asseruerint Conventûs Carisiaci Patres, non autem eos perditioni prædestinasse. Sed negarunt duntaxat Deum ipsos *prædestinasse ut perirent*; quasi causa cur pereant sit in Dei Prędestinatione, vel sit ipsa Prædestinatio illis pereundi necessitatem imponens, ut contendebat *Gotteschalcus*. Quem sensum ut *Hincmarus* excluderet, dicere maluit reprobis prædestinatas esse pœnas ęternas, quàm illos prędestinatos esse pœnis ęternis. Cæterùm in damnatione Gotteschalcani sensûs circa Prędestinationem reproborum ad interitum sempiternum, cum Patribus Carisiaci Conventûs Ecclesia Lugdunensis convenit, licèt verbis dissentiat. „ Nam, *inquit*, si hęc prędestinatio divini judicii esset meritò alicui violenta vel injusta, vel „ pręjudiciaria, meritò injustum Deum argueret; „ Immo de illo apud quem non est iniquitas, „ nullatenus credi deberet. Cùm autem manifestissimè non sit violenta, quia nullum compellit „ ut malus sit, & aliud esse non possit: Non sit „ injusta, quia illos tantummodo, qui suo vitio „ in malis perseveraverint, punit: Non sit præjudiciaria, quia non præjudicat aliquem, ut quasi ejus sententiâ, & non suo merito pereat; „ Quid in ea reprehenditur, vel quasi blasphemum putatur, in quâ sola æquitas, sola justitia invenitur? Hoc namque erga homines „ divina Prædestinatio, quod & divina præscientia agit; Præscivit enim Deus malos futuros, sed ipsâ suâ præscientiâ non eos compulit fieri malos. Prædestinavit justo judicio suo eos, qui in malis perseveraverint, puniendos: Nec tamen eadem Prædestinatione suâ „ ut mali essent, vel in malis preseverarent, coëgit. Et hæc est apud illum æquitas, ut qui volentes perstiterunt in malis, nolentes puniantur in suppliciis. Seipsum ergo homo mutet, „ seipsum, dum tempus est, corrigat & emendet; „ quia omnipotentem atque æternam præscientiam & Prædestinationem mutare vel destruere „ non valet. Si quis enim neget esse apud Deum „ præscientiam & Prædestinationem, manifestè „ infidelis est. Si quis dicit, quòd præscientia „ & prædestinatio ejus aliquem compellat ut malus sit, & aliud esse non possit, horribiliter „ blasphemat. Qui autem fideliter confitetur & „ præscientiam, & Prædestinationem æternam „ esse apud Deum; nec tamen aliquem per hæc „ ad malum cogi, sed tantummodo qualis quisque futurus sit præsciri, & prout gesserit judicari, iste prorsus catholicè sentit.

In altero Carisiacorum Capitulorum arguit Ecclesia Lugdunensis hanc propositionem: *Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus*; quòd omnes homines, etiam a Christo alieni, libero arbitrio præditi sint, licèt prævaricatione Adami infirmato, naturali possibilitate & innocentiâ spoliato, sine Christo nulli bono usui apto. Sed alius sensus non est Carisiaci Capituli: manifestè enim loquitur de libero arbitrio ad bonum, quod sine gratiâ Christi nullum esse, meritò affirmat; quod & *S. Augustinus* ubique docuit, & Ecclesia definivit contra Pelagianos.

In tertio Capitulo Carisiaci Conventûs non tam improbat Lugdunensis Ecclesia doctrinam, quam Catholicam agnoscit, quàm novam definitionem Quæstionis, quæ absque contentione, secundùm varias SS. Patrum expositiones disceptari potest, nullam ex iis damnando, quia nec pugnantes sunt. *Sit ergo*, inquit, *inter nos etiam de hac re ejusmodi pia cautela & moderatio, quatenus & Sanctis Patribus debitus servetur honor, & quilibet quis acquiescat modo ex illis sensibus, qui de hac sententia ab illis positi sunt, non judicemus esse hæreticum: sed potiùs vitemus contentionis malum, per quod etiam de pacificis, & Ecclesiasticis sensibus potest, qui contentiosus esse voluerit, hæreticum*

ticum efficere quod sentit. Itaque in rebus talibus cohibeamus nos ipsos salubri moderatione, ut nec contemnere audeamus, nec quasi necessariò affirmare conemur, memores semper illius Apostolicæ sententiæ: ,, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. *Legamus ergo pacificè, & quantùm Dominus donat, intelligamus dogmata Ecclesiasticorum Virorum, nec pro aliis Doctoribus adversùs alios litigemus: quia & ipsi inter se pacifici, unusquisque in suo sensu abundaverunt, expectantes fideliter atque humiliter quod Apostolus promittit, dicens:* ,, Et si quid aliter sapitis, hoc quoque vobis Deus revelabit. *Nam qui non tranquillè & pacificè moderatur quod sentit, sed statim paratus est ad contentiones, dissensiones, & scandala; etiamsi non habeat hæreticum sensum, certissimè habet hæreticum animum. Quam pietatis moderationem si etiam isti Boni Viri, qui hanc novam Definitionem statuerunt, servare voluissent, meliùs hanc rem silentiô præteriissent, & unicuique de ea secundùm fidem suam & auctoritatem, cui magis acquiescendum putaret, sentiendum permisissent, finitoque inter eos tam longa & perniciosa contentionis jurgio, pax & unitas Christi Ecclesiæ reformaretur. Ecce enim aliquis sentiat & dicat, sicut etiam antiquitus & sensum est & dictum: Non dixit Apostolus* ,, *universaliter & generaliter, & ut isti addiderunt, sine exceptione,* Qui vult omnes homines salvos fieri: *Sed specialiter ad eos retulit, de quibus supra dixerat,* Pro omnibus hominibus, pro Regibus, & his qui in sublimitate sunt: *ut quod dixit,* omnes, *omnia hominum genera intelligi voluerit, omnium scilicet gentium, sexuum, conditionum, ordinum, dignitatum. Quid habet hæc intelligentia inconsequens, aut contrarium veritati? Item alius dicat & sentiat, sicut etiam a quibusdam majoribus dictum & sensum reperitur: Apostolus cùm superiùs orari jussisset pro omnibus hominibus, pro Regibus, & his qui in sublimitate sunt, post illa omnia generaliter de universo genere humano subjunxit:* ,, Qui vult omnes homines salvos fieri. *Quid habet mali aut periculi etiam ista intelligentia? Neque enim qui ita sentit, putat voluntati Dei, quâ vult omnes homines salvos fieri, aliquem resistere & contraire, ut non possit implere quod velit: Et ambo sibi, & iste videlicet, & ille, licèt diversa sentientes, fideliter atque unanimiter concordant. Quod qualibet modo dixerit Apostolus de Deo,* Qui vult omnes homines salvos fieri, *tamen nullus hominum nisi gratuitâ ejus misericordiâ salvetur, nullus nisi justo ejus judicio perire permittatur. Certè illud in hac quæstione manifestum est, quòd etiamsi generaliter & indifferenter omnes homines Deus vult salvos fieri; in aliorum tamen cordibus benignitate misericordiæ suæ operatur eamdem bonam voluntatem suam, ut & ipsi salvari velint, atque salventur: qualibus & Apostolus dicit:* ,, Cum timore & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. *In aliorum autem cordibus severitate justi & occulti judicii sui non operatur hanc salutarem voluntatem, sed dimittit eos suo arbitrio; ut, quia noluerunt credere, justâ ultione damnentur.*

Cap. XIV. In tertio Capitulo Carisiaco reprehendit Ecclesia Lugdunensis hanc propositionem, *Quòd nullus hominum fuit, est, vel erit, pro quo Christus passus non fuerit.* Absurdum putat ac erroneum, ut pro iis, qui in sua impietate mortui, æterno jam judicio condemnati erant, Christus passus esse credatur: Alioqui & pro Diabolo & Angelis ejus passum dici posse. Quod de redemptione efficaci respectu hominum damnatorum intelligit Ecclesia Lugdunensis; quia scilicet Christus passus non est ut eos ex inferis eriperet jam damnatos: quamvis ea fuerit virtus Passionis Christi, eaque Creatoris erga omnium hominum salutem bonitas, ut Christi Sanguine redimi potuissent antiqui Infideles & impii, dum in mundo vitam agebant; sicut ejus virtute redempti sunt veteres Justi, qui ejus adventum præcessere. Hunc Ecclesiæ Lugdunensis sensum verba ejus demonstrant. *Sicut ergo*, inquit, *pro illis impiis & damnatis Angelis nullatenus Dominus Jesus-Christus dicendus est passus: ita pro istis impiis & damnatis hominibus absit omnino ut passus esse credatur: Quia hoc nimis est contrarium divinæ veritati, nimis adversum Catholicæ Fidei, quæ indubitanter credit & docet, quòd Dominus noster suam Passionem & mortem atque ad Inferos descensionem illis solis jam defunctis; & quamvis apud Inferos, tamen in locis tranquillitatis & lucis constitutis exhibuit, qui in fide futuri adventûs ejus ac redemptionis & in hoc sæculo vixerant, & illuc per mortem transierant, ubi etiam tempus implendæ ac perficiendæ ejusdem redemptionis suæ per passionem & descensionem ad eos Domini, pio desiderio expectabant.* Quò spectant illa Domini verba apud *Oseam* Prophetam morti & inferno minas intentantis: *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua, o mors! morsus ero tuus, inferne.* Doctissimæ Ecclesiæ mentem aperiunt *S. Gregorii Magni* verba locum illum explicantis, quæ ibidem subjicit. *Quod ante Passionem dixit, in Resurrectione sua Dominus implevit.* Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me. *Omnia enim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, utique electa. Neque etenim infideles quosque & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam Dominus resurgendo reparavit: sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognovit. Unde rectè etiam per Oseam dicit:* Ero mors tua, o mors! morsus erò tuus, inferne! *Id namque quod occidimus, agimus ut penitus non sit. Ex eo enim quod mordemus, partem abstrahimus, partem relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit: Quia verò ex inferno partem abstulit & partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum: Ait ergo:* Ero mors tua, o mors! *Ac si apertè dicat, Quia in electis meis te funditus perimo.* Ero morsus tuus, inferne! *Quia sublatis eis, te ex parte transfigo.*

Secundò, Christum pro omnibus baptizatis passum esse docet Lugdunensis Ecclesia, non pro infidelibus, qui in sua infidelitate permansuri sunt, atque morituri. Quod etiam de actuali applicatione redemptionis Christi per gratiam sanctificantem & efficacem intelligit. Ad infideles enim qui in infidelitate sua perseverant atque obeunt, nullus hujusmodi effectus derivatur. *Quapropter*, inquit, *de omnibus credentibus in Christum, & in Christo regeneratis, rectè & veraciter creditur quòd pro eis Christus sit passus. Hoc namque tota series Scripturæ Sanctæ Veteris ac Novi Testamenti si diligenter inspiciatur, & fideliter consideretur, manifestè atque indubitanter attestatur. Quod etiam magnificè & nimis granditer universalis & celeberrima ab ipso Domino & Apostolis tradita Ecclesiæ commendat auctoritas: quæ Oblationem Corporis & mortis ejus tantummodo pro Ecclesia Catholica toto orbe diffusâ, videlicet pro omnium Fidelium societate atque unitate, & pro illis solis defunctis:* ,, Qui nos præcesserunt cum signo fidei & dormiunt in somno pacis, *fideliter offert. Unde & confidenter ac veraciter in ipsa Mysteriorum frequentatione pro Fidelibus supplicans ad Deum dicit:* ,, Respice Domine super hanc familiam tuam, pro quâ Dominus noster Jesus-Christus non dubi-

„ bitavit manibus tradi nocentium, & Crucis „ subire tormentum. *Et hunc ritum Dominicæ Oblationis tanta pietatis & religionis attentione custodit, ut cùm illa Mysteria offeruntur, nullum omnino Infidelem, nullum etiam Cathecumenum, nullum nisi gratiâ baptismatis regeneratum interesse patiatur, tamquam verè ostendens atque contestans pro illis Dominum in ara Crucis oblatum, passum ac mortuum, & pretiosum ejus Sanguinem fusum, pro quibus in altari Ecclesia illa Sacrosancta ac cælestis Oblatio in mysterio Passionis ejus ac mortis offertur.*

Et infra sic colligit: *Ex his igitur omnibus diligenter ac fideliter consideratis certissimè & clarissimè ostenditur, pro omnibus Fidelibus Christi qui fuerunt, aut sunt, vel erunt, factam esse Passionem Christi: Pro Fidelibus Christi offerri Sacrificium Christi: Pro Corpore Christi immolari Corpus Christi. De his verò qui adhuc in infidelitate atque impietate detinentur, manifestum est ex hac regula fidei, quòd quicumque ex ipsis per Dei gratiam fuerint ad fidem conversi, & in Christo regenerati, etiam pro ipsis confitendum sit factum esse, quod pro omnibus Fidelibus factum constat. De cæteris verò qui in ipsa infidelitate atque impietate sua perseverantes sunt perituri, si de Scriptura Sancta auctoritate, quòd etiam pro talibus Dominus passus sit, certissimis & clarissimis testimoniis nobis demonstrare potuerint boni Viri, qui talia definierunt, dignum omnino est ut credamus & nos. Si verò non potuerint, cessent contendere pro eo quod non legunt. Pudeat eos definire quod nesciunt. Timeant statuere quod nullum SS. Patrum Concilium, nullum Apostolicæ Sedis Pontificum, nullum Ecclesiasticorum dogmatum Decretum hactenus inveniant statuisse. Quod & si quid a Sanctis & venerabilibus Ecclesiæ Doctoribus vel scriptum, vel dictum, unde hujuscemodi sensus occasio sumi posse videatur, inveniunt: salvâ eorum debitâ reverentiâ cohibeant se potiùs, & submittant se humiliter divinæ auctoritati: & rem tam obscuram tamque inusitatam divinæ reservent humiliter Majestati. Hoc namque & Paschalis agni sacra illa epulatio mysticè nobis commendat, cùm dicitur:* * Si quid residuum fuerit, igni „ comburetis: *Sicut B. Gregorius exponit dicens: Quod ex agno remanet, igni comburimus, quando hoc quod de mysterio Incarnationis ejus intelligere vel penetrare non possumus, potestati Spiritus Sancti humiliter reservamus, ut non superbè quis audeat vel contemnere, vel denuntiare quod intelligit, sed hoc igni tradat, cùm Sancto Spiritui reservat.*

*Exod. 12.

Ex his colligitur, Ecclesiam Lugdunensem alienum sensum & erroneum quarto Capitulo Carisiaco affinxisse; at verum ejus sensum non impugnasse, qui in eo positus est, ut Christus sufficienter, & quantùm in ipso erat, mortuus pro omnibus hominibus credatur, *licèt non omnes Passionis ejus mysterio redimantur. Quòd autem non omnes Passionis ejus mysterio redimantur, non respicit ad magnitudinem & pretii copiositatem; sed ad infidelium, & ad non credentium eâ fide quæ per dilectionem operatur, respicit partem, quia poculum humanæ salutis, quòd confectum est humilitate nostrâ & virtute divinâ, habet quidem in se ut omnibus prosit: sed si non bibitur, non medetur.*

§. XI.

Valentinæ Synodi III. expenduntur Decreta: Et ostenditur eum Carisiacis Capitulis non pugnare.

ANno Christi octingentesimo quinquagesimo-quinto sexto Idus Januarii, trium Provinciarum Episcopi, scilicet Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis, Valentiam congregati, Synodum in domo Basilicæ *S. Joannis* adjacente celebrarunt, in causa Valentini Episcopi criminibus diffamati XIV. aderant Præsules: tres Metropolitani præfuere Synodo, scilicet *Remigius* Lugdunensis, *Agilmarus* Viennensis, *Rollandus* Arelatensis. Discussis objectionibus adversùs Episcopum factis, ejusque causâ finitâ, tres & viginti Canones a Patribus editi sunt. Sex Priores attingunt Quæstiones, quas *Gotteschalcus*, & *Joannes Scotus Erigena* Ecclesiæ intulerant, de quibus in Synodo Carisiaca actum fuerat, ac de quibus scripserat Ecclesia Lugdunensis. Solos illos Canones hîc expendimus. De cæteris qui Disciplinam spectant, diximus in Synopsi.

Canon primus Novitates vocum omni studio vitandas præscribit, & *Joannem Scotum* Erigenam petit, qui & sensus & verba ipsa Sacrarum Literarum invertere non erubuit, & Religionis mysteria Sophistico explicare Quadruvio, maximè verò difficillimas de Prædestinatione & Gratiâ divinâ quæstiones. Propter hunc itaque Synodus, „ Novitates vocum, & præsumptivas garrulitates, „ unde potiùs inter fratres contentionum & scandalorum fomes excitari potest, quàm ædificatio ulla timoris Dei succrescere, cum studio „ omni devitari jubet: Doctoribus autem piè & „ rectè tractantibus verbum veritatis, ipsisque Sacræ Scripturæ lucidissimis Expositoribus, id est, „ Cypriano, Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, cæterisque in Catholica pietate quiescentibus, reverenter auditum, & obtemperanter intellectum submittere; & pro viribus, „ quæ ad salutem nostram scripserunt, amplecti. „ Nam, *inquit*, & de præscientia Dei, & de „ Prædestinatione, & de quæstionibus aliis, in „ quibus fratrum animi non parum scandalizati „ probantur, illud tantùm firmissimè tenendum „ esse credimus, quod ex maternis Ecclesiæ visceribus nos hausisse gaudemus.

Vocum novitates in tractandis Religionis mysteriis vitandæ.

Secundus Canon docet Deum ab æterno præscisse: Bonos omnino per gratiam suam bonos futuros, & per eamdem gratiam æterna præmia accepturos: malos præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam „ justitiam æterna ultione damnandos.... Nec „ prorsus ulli malo præscientiam Dei imposuisse „ necessitatem, ut aliud esse non posset, sed quod „ ille futurus erat ex propria voluntate, ille sicuti Deus, qui novit omnia antequam fiant, „ præscit ex sua omnipotenti & incommutabili „ majestate. Nec ex præjudicio ejus aliquem, „ sed ex merito propriæ iniquitatis condemnari. Nec ipsos malos ideo perire, quia boni esse „ non potuerunt; sed quia boni esse noluerunt, „ suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permanserunt. Hoc Canone *Gotteschalci* error in Synodis Moguntina & Carisiaca damnatus confligitur, etsi *Gotteschalco* patrocinarentur Valentini Patres.

Dei Præscientia & Prædestinatio nulli homini necessitatem imponit.

„ Tertius Canon asserit, Prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem; In electione tamen salvandorum, misericordiam Dei præcedere meritum „ bonum; in damnatione autem periturorum, me-

Pœnam impiorum malum eorum meritum

sequentem Deus prędestinat, eorum verò malitiam non prędestinat, sed praescit tantùm.

meritum malum præcedere justum Dei judicium. Prædestinatione autem Deum ea tantùm statuisse, quæ ipse vel gratuita misericordia, vel justo judicio facturus erat, secundùm Scripturam dicentem: *Qui fecit quæ futura sunt*. In malis verò ipsorum malitiam pręscisse, quia ex ipsis est; non prædestinasse, quia ex illo non est. Pœnam sanè malum eorum meritum sequentem, ut Deum, qui omnia prospicit, præscivisse & prædestinasse, quia justus est, apud quem est, ut S. Augustinus ait, de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quàm certa præscientia. Verùm, *inquit Synodus*, aliquos ad malum esse prædestinatos divina potestate, videlicet ut quasi aliud esse non possint, non solùm non credimus, sed etiam si sunt qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausiaca Synodus, illis anathema dicimus. Canon iste nec Gotteschalco favet, nec Capitulis Carisiacis adversatur, quorum primum ita conceptum est: Unam Prædestinationem dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem justitiæ. Errorem *Gotteschalci* damnat, ejusque assertores si qui sint, anathemate configit: quamvis errore facti censerent Valentini Patres miserabilem illum Monachum esse ab eo errore immunem.

Alia ratione pro electis mortuus est Christus quàm pro reprobis.

Quartus Canon de redemptione Sanguinis Christi his verbis conceptus est: Item de redemptione Sanguinis Christi, propter nimium errorem, qui de hac causa exortus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impiis, qui a mundi exordio usque ad Passionem Domini, in sua impietate mortui, æterna damnatione puniti sunt, effusum eum definiant, contra illud Propheticum; *Ero mors tua, o mors! ero morsus tuus, inferne!* Illud nobis simpliciter & fideliter tenendum ac docendum placet, juxta Evangelicam & Apostolicam veritatem, quòd pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit; *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum non pereat sed habeat vitam æternam* . . . . . . Porro Capitula quatuor, quæ a Concilio Fratrum nostrorum minùs prospectè suscepta sunt, propter, inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati: sed & alia novemdecim Syllogismis ineptissimè conclusa, & licèt jactetur, nulla sęculari literatura nitentia, in quibus commentum diaboli, potiùs quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, a pio auditu Fidelium penitus explodimus; & ut talia & similia caveantur, per omnia auctoritate Spiritus Sancti interdicimus.

Capitulum quartum Carisiacum isto Canone peti videtur, sed revera ejus doctrinam rectè intellectam non attingit. Valentinæ Synodi Patres errore facti putarunt Carisiacorum Auctores Capitulorum eadem ratione & eodem sensu asseruisse Christum esse mortuum pro iis, qui in infidelitate vel impietate suâ mortui sunt, vel morituri, ac pro illis qui per gratiam Christi sanctificati, in ea perseverant & salvantur: eumque esse sensum existimarunt Capituli quarti Carisiaci. At nequaquam ita est. Sed Carisiaci illius Capituli sensus est, sufficienter quidem etiam pro pereuntibus mortuum esse Christum, ut non pereant; licèt efficaciter tantùm pro illis mortuus sit, qui salvantur. Hunc porro sensum Valentina Synodus non damnat, alioqui in *S. Prosperum*, ex cujus verbis quartum Carisiacum confectum est, damnatio illa recideret. Id itaque voluerunt unum illius Synodi Patres, Christum non pro illis mortuum esse, qui a mundi exordio usque ad Passionem Domini, in suâ impietate mortui, æternâ damnatione puniti sunt, ut scilicet eos ex inferno eriperet, sicut Patres ex limbo. Eò collineat sententia *Oseæ* Prophetæ, quàm suo interseruere Canoni ad probationem dogmatis quod asserebant: *Ero mors tua, o mors! Ero morsus tuus, inferne:* ut *S. Gregorius* explicat *lib. 12. Moralium*, Cap. 8. & *Homilia 22. in Evangelia*, cujus verba supra retulimus. Sensum igitur Carisiaci Capituli non damnarunt Valentinæ Synodi Patres, sed alium, quem errore facti ipsi tribuerunt. Præterea, cùm pro illis tantùm datum esse pretium Sanguinis Christi asserit, de quibus Christus dicit: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam:* Non excludit quin sufficienter pro omnibus destinata fuerit & oblata Passio Christi: imò id apertè significat comparatio serpentis, quem Moyses in deserto exaltavit, ut quicumque illum aspicerent, a morsibus aliorum serpentum sanarentur. Non enim æneus ille serpens pro quibusdam solùm propositus dicitur, sed pro omnibus & singulis qui percussi fuissent; sic tamen ut illi tantùm sanarentur, qui eum aspicerent & culpa interim eorum esset, qui non sanabantur, qui eum respicere nollent. Ita de Christi morte dicendum est. Pro omnibus exaltatus ille in Crucem est: sed illi tantùm salvantur, qui *Aspiciunt in Auctorem fidei & consummatorem Jesum*.

Tertiò hanc fuisse mentem Valentinæ Synodi, perspicuum est ex Canone quinto. *Item firmissimè credimus, quòd omnis multitudo Fidelium ex aqua & Spiritu Sancto regenerata, ac per hoc veraciter Ecclesiæ incorporata, & juxta doctrinam Apostolicam in morte Christi baptizata, in ejus sanguine sit a peccatis suis abluta: quia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio; cùm in Ecclesiæ Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum: & ipsa sui veritate ac sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine Fidelium & redemptorum alios salvari æternâ salute, quia per gratiam Dei in redemptione suâ fideliter permanent, ipsius Domini sui vocem in corde ferentes:* Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: *Alios, quia noluerunt permanere in salute fidei, quam initio acceperunt, redemptionisque gratiam potiùs irritam facere pravâ doctrinâ, vel vitâ, quàm servare elegerunt, ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.*

Quartò, si Valentinæ Synodi Patres sensissent nullos omnino impios Christi Sanguine redemptos esse, non dixissent, pro illis impiis qui a mundi exordio usque ad Passionem Domini in sua impietate mortui, æternâ damnatione puniti sunt, ejus Sanguinem effusum non esse; sed pro nullis omnino impiis, etiam qui post Passionem vixere. Quod cùm non asseruerint, argumento est illos sensisse etiam aliquo sensu pro illis Christum mortem pertulisse.

Quintò, si redemptionem sufficientem a Christo pro hominibus universis oblatam negassent, tertium Capitulum Carisiacum de voluntate divina erga salutem omnium censura sua imprimis confixissent, quod cùm non fecerint, illud silentio suo approbasse, censendi sunt: &, quod consequens est, Christum non pro solis prædestinatis, aut pro solis Fidelibus, sed pro omnibus hominibus, quantùm in ipso erat, mortuum credidisse.

Sextò, non levis suspicio est, hæc verba Valentino Canoni inserta fuisse ab *Ebbone* Gratianopolitano: *Porro Capitula quatuor quæ a Concilio Fratrum nostrorum, &c.* usque ad hanc clausulam,

Sed

Sed & alis 19. syllogismis ineptissimè conclusa, &c. Non esse verò ex ingenio ac sententiâ Valentinæ Synodi. Quæ conjectura eo fulcitur argumento, quòd illi ipsi Antistites qui Valentinæ Synodo interfuerant, cùm postea ad Synodum Lingonensem convenere, Valentinos Canones ita probaverunt, ut illam Carisiacorum Capitulorum censuram expungi voluerint. Id constat ex Synodo Tullensi apud Saponarias, in qua Lingonici Canones relecti sunt, quorum sex priores iidem sunt cum sex primis Valentinæ Synodi, & quartus, omissis his verbis: *Porro Capitula quatuor fratrum nostrorum*, &c. totum censuræ aculeum distringit in Capitula Joannis Scoti. *Porro*, inquit, *Capitula XIX. syllogismis ineptissimè ac mendacissimè a quodam Scoto conclusa, ubi non argumentum Fidei, sed potiùs commentum perfidiæ patet, nullâ omnino Philosophia arte, ut arroganter a quibusdam jactatur, constructum, sed inani fallacia & deceptione imperitissimè confusum, a pio auditu Fidelium penitus explodimus*, &c. Habita est Synodus Lingonensis anno Christi octingentesimo quinquagesimo-nono: eamque Synodus Tullensis post quindecim dies secuta est. Quòd autem ab *Ebbone* Gratianopolitano Episcopo dicta clausula inserta fuerit, inde fit verisimile, quòd Valentinis Canonibus condendis præcipuam navaverit operam, ut constat ex his verbis, quæ habentur in Præfatione ejusdem Synodi: *Conlaborante eis quammaximè Venerabili Ebbone Gratianopolitano Episcopo*. Hic verò occultas cum *Hincmaro* Archiepiscopo Remensi gerebat simultates, quòd *Ebbonis* illius ex sorore nepos esset, qui adversùs *Ludovicum Pium* conjuraverat, quique ob illud crimen e Sede Remensi dejectus, suum in locum suffectum *Hincmarum* egerrimè tulerat. Avunculi ergo sui dolorem ultus *Ebbo* Gratianopolitanus, *Hincmaro*, & Carisiacis Capitulis, quibus condendis præfuerat, liberiùs obtrectabat. Unde cùm in Valentina Synodo plurimùm posset, ejusque Decreta componeret, hæc inseruit quarto Canoni: *Porro Capitula quatuor, quæ a Concilio Fratrum nostrûm minùs prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati, a pio auditu Fidelium explodimus*. Sed Synodus Lingonensis, & quæ Lingonensem approbavit, Tullensis, non ex tribus tantùm, ut Valentina, sed ex duodecim Provinciis congregata, Canonem quartum Synodi Valentinæ absque panno illo ab *Ebbone* assuto approbarunt.

Sextus Canon Valentinæ Synodi, qui est de gratia & libero arbitrio, a secundo Capitulo Carisiaco non abludit: *De gratia*, inquit, *per quam salvantur credentes, & sine qua rationalis creatura numquam beatè vixit, & de libero arbitrio per peccatum in primo homine infirmato, sed per gratiam Domini Jesu Fidelibus ejus redintegrato, & sanato, idipsum constantissimè & fide plenâ fatemur, quod Sanctissimi Patres auctoritate Sacrarum Scripturarum nobis tenendum reliquerunt; quod Africana, quod Arausiaca Synodus professa est, quod Beatissimi Pontifices Apostolicæ Sedis Catholica fide tenuerunt: sed & de natura & gratia in aliam partem nullo modo declinare præsumentes*. Ex his patet, Valentinam Synodum a doctrina Carisiacorum Capitulorum reverà non dissensisse: Quamvis modum loquendi *Hincmari* & Coëpiscoporum, a quibus condita erant, non probaverit; quod ex æmulatione Antistitum ortum est, qui cum diversis Regibus parerent (Nam Carisiaca Capitula ab Episcopis Regni *Caroli Calvi* condita sunt, Valentini Canones ab Episcopis Regni *Lotharii* conscripti) facilè in contraria studia scissi sunt.

§. XII.

De Hincmari pro Carisiacorum defensione Capitulorum lucubrationibus.

ANno octingentesimo quinquagesimo-septimo, & quinquagesimo-octavo, *Hincmarus* composuit Volumen ingens plures continens libros *De Prædestinatione Dei & libero Arbitrio*, contra quosdam reprehensores suos Episcopos, maximèque contra *Gotteschalcum* & *Ratramnum* Corbejensem Monachum ad *Carolum* Regem, cujus Operis ipse meminit *Hincmarus* in posterioris Præfatione. Sola illius Præfatio superest apud *Flodoardum* Lib.III. Cap.XV.

Anno octingentesimo quinquagesimo-nono Synodus Lingonensis celebrata est, in eaque decem Canones editi sunt, inter quos, sex priores Concilii Valentini Tertii Canones repetiti, secundâ sanctione confirmati fuere. Et XV. post diebus, convenientibus ad Concilium Tullense apud Saponarias duodecim Provinciarum Episcopis, assidentibus *Carolo Calvo*, ejusque Nepotibus *Lothario & Carolo* Regibus, illa ipsa Capitula Valentini & Lingonensis Concilii, cùm ea *Remigius* Lugdunensis Archiepiscopus Synodo obtulisset, recitata fuere: super quibus *Hincmaro*, aliisque nonnullis Episcopis commotis; *Motus illi a Remigio fuere modestè compositi, eo venerabiliter perorante* (inquit *Hincmarus* in posterioris Operis Præfatione) *ut si quorumcumque nostrorum sensus ab eisdem prolatis Capitulis in aliquo dissentiendo se commoveret, ad proximè futuram Synodum Catholicorum libros Doctorum quique deferre curemus, & sicut meliùs secundùm Catholicam & Apostolicam doctrinam in commune invenerimus, de cætero omnes unanimiter teneamus*.

Andomatunum Lingonum, *vulgò* Langres, *urbs Campaniæ. Episcop. sub Metropoli Lugdunensi.*

Laudata porro Valentini ac Lingonensis Concilii Capitula ad *Nicolaum I.* Pontificem Maximum delata, ab ipso confirmata sunt, teste *S. Prudentio* in Annalibus ab *Hincmaro* citatis Epistolâ 24. ad *Egilonem*, & Annalibus Bertinianis ad annum octingentesimum quinquagesimum-nonum. *Nicolaus Pontifex Romanus* (inquiunt) *de Gratia Dei & libero arbitrio, de veritate geminæ Prædestinationis, & Sanguine Christi, ut pro credentibus omnibus fusus sit, fideliter confirmat & catholicè decernit*.

Anno octingentesimo sexagesimo, scripsit *Hincmarus* postremum Opus *De Prædestinatione*, quod extat integrum. Contra Valentinæ Synodi Capitula præcipuè militat hoc Opus, quæ sanè infœliciter ut & immeritò *Hincmarus* impugnavit, pravum *Gotteschalci* sensum illis affingens. Carisiaca verò Capitula fœliciùs tuitus est. Verbis potiùs quàm sensu dissentiebat a Valentina Synodo. Pœnam enim reprobis prædestinatam dicebat, reprobos a Deo prædestinatos ad pœnam dici nefas esse contendebat. Deceptus est auctoritate libri, qui inscribitur: *Hypomnesticon*, sive, *Hypognosticon*, quem *S. Augustino* perperam tribuit, ab eoque post cæteros omnes libros elaboratum falsò credidit: *S. Fulgentii* auctoritatem elevat, falsâ nixus ratione, quòd *Gelasius* Pontifex in Synodo Romana *S. Fulgentium* inter probabiles Doctores non commemoraverit. Putidum anachronismum admisit Hincmarus: *Gelasius* enim Synodum Romanam habuit, in quâ de libris Canonicis, Ecclesiasticis, & Apocryphis actum est, anno Christi 494. Sanctus verò *Fulgentius* vivere desiit anno 529. Ecclesiæ quoque Lugdunensis scripta, & præcipuè librum *De tenenda Scripturæ veritate*, acriori stylo proscidit *Hincmarus*.

Cùm Summus Pontifex *Nicolaus I.* de Gotteschalco & controversiis ab eo ejusque occasione motis multa audivisset, de iisque accuratiùs discendis esset sollicitus, ad eum scripsit *Hinemarus* per *Odonem* Episcopum, sed nullum ab Apostolico Præsule responsum accepit, ut ipse testatur in Epistolâ ad *Nicolaum* Papam, apud *Flodoardum* Lib.3. Cap.15. Scripta est hæc Epistola anno Christi 862.

Anno sequenti, ad Synodum Metensem in causa *Teutbergæ* Reginæ convocatam, ab Episcopis quibusdam per Laïcum irregulariter citatus est *Hincmarus*, ut unà cum *Gotteschalco* illuc conveniret, cùm ipse octoginta, & *Gotteschalcus* centum ferme millibus, ab ea civitate abessent. Synodus illa Metensi, a *Nicolao I.* reprobata est, ut *Flodoardus* testatur Lib. III. Cap. XIV.

Anno octingentesimo sexagesimo-quarto *Hincmarus* monitus a *Luidone* Archidiacono Laudunensi, quòd cùm Romæ esset hoc ipso anno, illuc, a Rege, & ab *Hincmaro* delegatus, iterum Summus Pontifex cum eo de damnatione & reclusione *Gotteschalci* rationem habuisset, prolixiorem ad Pontificem Relationem misit de *Gotteschalci* erroribus, damnatione ac statu, ut apud *Flodoardum* legere est, Lib. III. Cap. 12. 13. & 14.

Anno 866. cùm *Guntbertus* ex Altivillarensi Monasterio fugâ elapsus, equis, libris, vestimentis furto subreptis, Romam *Gotteschalci* literas ad Summum Pontificem delaturus contenderet, *Hincmarus* ad *Egilonem* Senonensem Archiepiscopum, a Concilio Suessionensi III. in causa *Vulfadi* & sociorum Romam delegatum scripsit, ut *Nicolao I.* Gotteschalcanæ causæ tenorem exponeret, ne fortè ejus Sanctitati obreperet *Guntbertus*.

§. XIII.

De morte Gotteschalci.

GOtteschalcum non modò hæreticum, sed dementem fuisse oportet, si vera sunt quæ de eo scribit *Hincmarus* lib. *De non Trina Deitate*, in fine. *Scripsit quoque ad Deum loquens, & dicens ei quòd ipse illi præceperit ut pro me non oraret, & quia primùm Filius in eum intraverit, postea Pater, deinde Spiritus Sanctus, qui in illum intrans, ei circa os barbam ussit. Et quia nollet vestimenta de vestiario Fratrum mihi communicantium accipere, nisi pretio compararet, qui pretium non habebat, sed sic vellet ire, sicut Adam ibat antequam peccaret .... Ante hos annos revelatum sibi quibusdam familiaribus suis scripsit, quòd ego statim post tres semis annos suæ revelationis, sicut Antichristus usurpans sibi potestatis potentiam, mori, & ipse Remorum Episcopus fieri, & post septennium veneno interfici, & sic gloriæ Martyrum adæquari deberet.* Sed & *Hincmari* mortem a Deo rogabat, ut constat ex Oratione ipsius ibidem descripta, in quâ Christum ait *pro solis electis crucifixum*, ut hinc evelleret *mœchum, cæcum, pervicacem, hæreticum Hincmarum*. Nihil tamen prætermisit *Hincmarus*, ut *Gotteschalcum* ad saniorem mentem revocaret, maximè cùm lethali correptus ægritudine, vergere ad exitum cœpit. Misit ad ipsum Formulam ejus erroribus contrariam, cui subscriberet, illum obtestatus est ut pravas opiniones ejuraret, Communione alioquin, etiam in obitu & sepulturâ Ecclesiastica post obitum privandus: sed pertinax mansit in erroribus, & suum esse *S. Augustinum* procaciter jactitans, obiit absque Sacramentis, * neque Christiana sepulturâ dignatus est. Rei gestæ seriem describit *Hincmarus* libro *De non Trina Deitate*, his verbis: *Tandem cùm mihi nuntiatum fuit a Fratribus nostris, quibus de eo solicitudinem delegavi, quia morti appropinquabat, misi ei per eosdem Fratres hanc, quæ sequitur, Schedulam: Sic crede de Prædestinatione a Deo electorum, & relictione reproborum: Et quia Deus omnes homines vult salvos fieri, licèt non omnes salventur, & qui salvantur, salvantis sit donum; & qui pereunt, pereuntium sit meritum: Et quia Deus ac Dominus noster Jesus Christus pro omnibus passus sit; cujus sanguis totius mundi est pretium, a quo extranei sunt qui aut delectati captivitate, redimi noluerunt, aut post redemptionem peccando, & in peccatis corde impœnitente perseverando, ad eamdem sunt servitutem reversi. Et de gratia & libero arbitrio, sicut S. Augustinus docet in his libris suis, id est, de Correptione & Gratia, de Prædestinatione Sanctorum, de Dono Perseverantiæ, &c. Quia Sedes Apostolica & Sancta Catholica Ecclesia, & nos sic credimus & tenemus. De Sancta autem & inseparabilis Trinitatis Deitate, quæ est unitas Trinitatis, sic crede, & confitere, sicut credit, confitetur & prædicat Sancta Catholica & Apostolica Ecclesia...... Et si ita credideris in corde tuo, & ita professus fueris in ore tuo, & ita subscripseris coram testibus manu tua te credere & profiteri, & in hac credulitate & professione permanere, judicio Sancti Spiritûs, per Episcopale Ministerium, quo damnatus es absolvi poteris, & participationi Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, & Communioni Catholicæ Ecclesiæ restitueris. Ipse verò hæc audiens in furorem versus, ea quæ sibi mandata sunt, detestari, & ampliùs cœpit blasphemare. Post discessum denique a me ipsorum Fratrum, recogitans duritiam illius, & cor impœnitens, misi Fratribus nostris in Monasterio Altivillaris, in quo degebat, hanc quæ sequitur, paginam, ut si respiciente Domino a sua perversa intelligentia & prava sententia se revocaret, agerent de illo sicut eis verbis jam dixeram. Sin autem, scirent qualiter erga eum secundùm Regulas sacras gerere deberent. Hoc modo pro tempore, sicut mihi licuit, dixi vobis quâ conditione, si se Gotteschalcus, antequam anima illius egrediatur de Corpore, recognoverit, & spiritalem, & corporalem humanitatem illi exhibeatis.... Et si, ut præmisi, in obstinatione sua permanens fuerit mortuus, sicut ex auctoritate B. Gregorii, & sacrorum Canonum accepimus, cum Psalmis & Hymnis ad sepulturam deportari, vel in communi Fratrum sepultura sepeliri non debet: Privata autem sepultura humanitas, sicut vobis dixi, ei non est deneganda. Et cùm jam finis ejus appropinquaret, Fratribus qui aderant, ut a pravo suo sensu & perversa sententia se revocaret, & Communionem Sacram perciperet suadentibus, respondit: A suo se sensu & sententiâ revocare, & Communionem per auctoritatem non posse accipere. Sicque indignam vitam dignâ morte finivit, & abiit in locum suum.*

* *Anno Christi* 867.

§. XIV.

Quâ occasione Hincmarus librum DE NON TRINA DEITATE, *contra Gotteschalcum scripserit?*

CUm Gotteschalcanæ controversiæ temporibus Hymnus qui jam tunc & multò ante in plurimorum solemnitate Martyrum canebatur, varietatem in postrema Strophe subiisset; aliique canerent: *Te Trina Deitas, unaque poscimus:* Alii verò, *Te summa Deitas:* Prohibuit *Hincmarus* in sua Provincia *ne Trina Deitas* diceretur, hoc fundamento, quòd eius sensu *Trina Deitas* absque hæresi dici non posset, quia pluralitate & numero qui in personis est, caret unus Deus. *Ratramnus* Corbejensis Monachus contra *Hincmari* pro-

prohibitionem scripsit Volumen haud mediocre ad *Hildegarium* Meldensem Episcopum, in quo ex libris *SS. Hilarii & Augustini* luculenter probavit, sicut trinum & unum Deum, ita trinam & unam Deitatem Catholicè dici posse. Id testatur *Hincmarus* in libro *De non Trina Deitate*. Cùm hujus controversiæ fama ad aures *Gothescalci* in Altivillarensi Monasterio reclusi pervenisset, Schedulam conscripsit, quâ *Trinam Deitatem* dici posse contendebat; & qui id negarent, Sabellianos fore: quia etsi naturaliter Deitas una sit, personaliter tamen trina est, secundùm Fidem Catholicam. Hanc Schedulam, aliasque ejusdem miserabilis Monachi, confutandas sibi sumpsit *Hincmarus* libro *De non Trina Deitate*, Arianum esse contendens qui id assereret. Meliorem tamen fuisse *Ratramni & Gotteschalci*, quàm *Hincmari* causam, ex Ecclesiæ Judicio constat, quæ in Hymno *Sacris Solemniis*, ab Angelico Doctore *S. Thomas Aquinate* edito, ubique canit:

Te Trina Deitas, unaque, poscimus,
Sic nos tu visita, sicut te colimus,
Per tuas semitas duc nos quò tendimus,
Ad lucem quam inhabitas.

ANIMADVERSIONES in causam Gothescalci, ejusque errores &c.

PRO Gothescalci innocentia ita aliqui pugnant ut nullius erroris reum fuisse pro viribus affirment. Videtur omnibus præponendus Gilbertus Mauguinus, cujus historiæ Gothescalcanæ Synopsim legimus apud Norisium tom. 4. Omissis autem Calvinista Usserio, qui in libro, cui hanc posuit epigraphem: *Gothescalci, & Prædestinatiana Controversia ab eo mota historia*, Gothescalci defensionem suscepit, & Jansenio, qui *lib. 8. de Her. pelag. cap.* 23. totus est in vindicandis ab errore thesibus Gothescalco adscriptis, adnotabo Christianum Lupum in scholiis ad Conc. I. Romanum a S. Gregorio VII. habitum dixisse, quòd Gothescalcus *rectam causam agebat, & verum dogma tuebatur*. Contensonius verò *lib. 8. append. unic. de Prædest.* §. 3. pene Martyrem pro veritate Gothescalcum occubuisse his verbis describit. *Liquidò constat Gothescalcum non prædestinatiana hæreseos instauratorem, & multò minùs satorem, sed Augustiniana catholicaque doctrina strenuissimum defensorem, pro justitia, pro veritate, pro gratia persecutionem passum, & patiendo immortuum.* Aliis quos sequitur Natalis placet Gothescalcum justè fuisse damnatum, quia prædestinatianam hæresim ab Orco revocaverit. Meam opinionem ita explico.

§. UNICUS.

Quamvis Gothescalcus non fuerit hæreticus, in aliquibus tamen criminandus videtur.

NE hæresis reus Gothescalcus habeatur, id primò ex eo colligitur, quòd ea quæ illi opposita fuere de voluntate Dei non omnes salvos volente, de Christi morte non pro omnibus tolerata, & de prædestinatione ad interitum, jam opposita scimus etiam S. Augustino, ipsius doctrinam ex his capitibus non modicè quibusdam criminantibus. Prædestinatio igitur ad interitum tributa fuit S. Augustino, teste S. Fulgentio l. 1. *ad Monim. c.* 5. & *cap.* 1. & 3. & 11. objectionum *Gallorum*, & 3. & 5. & 8. *Vincentianarum objectionum* apud S. Prosperum. Alter error, quòd Deus nollet omnes homines salvos fieri, oppositus pariter fuit S. Augustino ut habetur *ex cap.* 2. *Vincentii*, & *cap.* 8. *objectionum Gallorum*; sicut etiam illum accusarunt de negata redemptione pro omnibus, ut ex *cap.* 1. *Vincentii*, & *cap.* 9. *objectionum Gallorum*. His prælibatis observant modò mentem fuisse Gothescalci ne latum quidem unguem ab Augustini doctrina discedere; unde ipse Rabanus, a quo primò fuit punitus, in epistolâ ad Ebehardum ait: *Dicitur ipse Doctor vester multa testimonia excerpsisse de opusculis beatissimi & doctissimi Patris Augustini, quibus nititur suam sententiam affirmare*. Gothescalci etiam Augustino adhæsionem testatur Hincmarus *lib. de non Trina Deitate*; refert etenim morem ipsius fuisse dicere: *Augustinus noster*. Ipse verò Gothescalcus in Apologetico, quo apud Moguntiam se defendit, ita ait: *De libero arbitrio quid Ecclesia Christi tenendum sit atque credendum, cùm a cæteris catholicis Patribus evidenter sit, Deo gratias, disputatum, tum præcipuè contra Pelagianos & Cælestianos a B. Augustino pleniùs & uberiùs diversis in opusculis, & maximè in Hypognosticon esse cognoscitur inculcatum. Unde te potiùs ejusdem catholicissimi Doctoris fructuosissimis assertionibus incomparabiliter inde quoque malueram niti, quàm erroneis opinionibus Massiliensis Gennadii, qui plerisque præsumpsit in locis tam fidei catholicæ, quàm beatorum etiam Patrum invictissimis auctoritatibus infœlicis Cassiani perniciosum minùs dogma sequens reniti*. Cum igitur Gothescalcus Augustini doctrinam semper anteponeret, sicut quando eam publicavit Augustinus tamquam fæcundam erroribus ex ipsius non recta intelligentia quidam traduxerunt, ita & eorumdem novum satorem credere potuerunt Gothescalcum. Et quidem, sicut Augustinus asserendo Deum Prædestinasse reprobos ad interitum, non proinde ad malum culpæ prædestinasse intellexit, sed ad malum pœnæ, ita & in eodem sensu loquutus est Gothescalcus; unde ipse eidem infensissimus Hincmarus *l. de prædest. c.* 15. ait: *Dicunt Gothescalcus & ejus affines: prædestinavit Deus reprobos ad interitum, non ad peccatum*. Sicut pariter Augustinus maximè in Enchiridione *cap.* 96. & 97. dicit Deum non velle salvos fieri, nisi qui salvantur; & *lib.* 1. *de adulter. cap.* 15. non pro omni, qui Homo est, Christi Sanguinem fusum esse, & nihilominus non errasse dicitur, quia rectè interpretatur de ea consequente voluntate, quâ Homo ex Christi meritis actu salutem consequitur, non de antecedente omnibus præparante & offerente, seu etiam conferente media necessaria ad salutem, ita intelligendum videbatur Gothescalcus, qui non aliam, quàm Augustini doctrinam propugnare intelligebat.

Nec est quòd quis reponat hæreticos non defuisse, qui Augustini auctoritate suos errores faciliùs obtrudere cogitaverint, sicut postremis his sæculis Bajus, ac Jansenius præstitere; ac de priscis etiam hæreticis adnotavi *tom.* 5. *pag.* 145. Non est, inquam, qui ita reponat, nam Gothescalcum germanam, non adulteratam Augustini doctrinam tradere voluisse, ex eo satis dignosco, quòd illius propugnatores pro eo defendendo in arenam non descenderunt, nisi Augustini doctrinam objiciendo. Hinc Prudentius, qui primus omnium miserrimi Monachi causam patrocinari non erubuit, in præfatione libelli, quem pro ipso exaravit, ita Hincmarum ac Pardulum alloquitur: *Hoc primùm vestram sinceritatem monens & postulans, ut doctrinam beatissimi P. Augustini absque ulla dubitatione undequaque doctissimi, sanctarum Scripturarum auctoritati in omnibus concordissimam, quippe nullus Doctorum abstrusa earum scrupulosiùs rimatus, diligentiùs exquisierit, veriùs invenerit, veraciùs protulerit, luculentiùs enodaverit, fideliùs tenuerit, robustiùs defenderit, effusiùs disseminaverit*

rit, vestri Pontificatus tempore commento quolibet impugnari non permittatis. Lupus Servatus in libello de tribus quæstionibus in quo Gothescalci sententiam in omnibus confirmat, non desinit extollere Augustini auctoritatem. Eidem se comitem dedit Lupus abbas Ferrariensis; & cum Gothescalci doctrinam acriter propugnaverit in libello ad Regem scripto, Augustini vestigia relegisse profitetur: *Nos igitur*, ait, *incorruptum Sanctarum Scripturarum sequentes intellectum, & Apostolica Sedis gravitatem suscipientes, quid aliud dicamus? nisi taceat Faustus, & similiter sentientes; loquatur cum suis consortibus Hieronymus, & Augustinus, scilicet illius proverbii recordantes: conticescant rana dum cælum tonat.* Similiter Ratramus qui de mandato Caroli regis sententias de gemina prædestinatione collegit, non desinit Augustini auctoritate, quod Gothescalco opponebatur, tueri, ut ex ejus libris de prædestinatione. Sed & impugnatum S. Augustinum in Gothescalci damnatione asseruit S. Remigius cum sua Ecclesia Lugdunensi, cujus juvat quædam hic referre excerpta ex libro *de Veritate Scriptura*; ait igitur *in omnibus Gothescalci sensibus & veram omnino & salubrem intelligentiam esse: eum B. Augustini ab omni semper ecclesia venerabiliter recepti, & usque in finem saculi recipiendi sensum fuisse sequutum. Cujus veridicum sensum non oportuit sub persona alicujus hominis a catholicis Dei Sacerdotibus condemnari; ne jam non ille, qui errare putatur, sed ille potiùs, cujus auctoritatem sequitur, hareticus esse judicetur.* Cùm igitur Gothescalci patroni sensu & pietate verè Catholici, ubique Augustinum in ipsius defensionem opponerent ac pariter Augustini sensum assequutum affirmarent, palam fit nonnisi per falsas consequentias Gothescalcum ut hæreticum habitum fuisse, sicuti jam acciderat Augustino.

Hereticus sanè fuisset Gothescalcus, si, ut scripsit Rabanus ad Hincmarum, docuisset ita quosdam a Deo ad malum prædestinari, ut eos cogat in mortem ire, nec posse ab errore. & peccato se corrigere. At alii sentiunt nil aliud Gothescalcum tradere voluisse, nisi quòd homo nil boni possit sine gratia. Et quidem tam crassum errorem de Gothescalco credere Ecclesia Lugdunensis non potuit; unde *lib. de trib. epist. ad primam* dixit hoc genus erroris *nec apud hareticos, nec apud quemquam catholicorum se cognovisse, vel audivisse; itaut etiam de isto*, nempe Gothescalco, *nobis incredibile videatur*.

Innocentem fuisse Gothescalcum etiam suadent ipsius propugnatores sanctitate doctrinave fulgentes. Pro ipso acerrimè pugnavit S. Remigius cum sua ecclesia Lugdunensi, ut constat ex §. 7. & 10. superioris dissertationis, & Gothescalci propositiones S. Scripturæ conformes, & Augustino magistro traditas dixit; asseruitque non miserabilem Gothescalcum, sed ecclesiasticam veritatem fuisse damnatam. Dicit Natalis S. Remigium ex errore facti Gothescalcum propugnandum suscepisse, quia scilicet putavit prædestinationem ad culpam Gothescalcum non docuisse. At supra observatum est in hoc S. Remigium non errasse, sed Gothescalcum solam prædestinationem ad pœnam ex Augustino asseruisse. Sed neque credendum S. Remigium in eo deceptum, quòd crediderit a Gothescalco tantùm negatam voluntatem efficacem salutis omnium hominum; nam facillimè scire potuerat quæ fuisset mens illius, qui ab Augustini sensu discedere nolebat. Sed & addendum quòd si errore facti lapsus fuisset S. Remigius, Hincmarus aliique Gothescalco infensissimi, non desiissent hujusmodi lapsum detegere. Certè verba Remigii non erant silentio prætereunda, vel contemnenda, si ex errore Gothescalcum defendere assumpsisset: *Videtur nobis*, ait de Verit. Script. *sine dubio, quòd illa qua de divina prædestinatione dixit, juxta regulam catholica fidei vera sint, & a veridicis Patribus manifestissimè confirmata, nec ab ullo penitus nostrûm, qui catholicus haberi vult, respuenda sive damnanda. Et ideo in hac re dolemus non hunc miserabilem* Gothescalcum, *sed ecclesiasticam veritatem esse damnatam*.

Inter Gothescalci defensores meritò adnumeratur etiam S. Prudentius episcopus Trecensis, de quo Natalis §. 6. & 9. Nullus negare potest quæstiones a Gothescalco motas examinasse easque nil adversum catholicæ fidei continere explicasse; cumque numquam Gothescalcum tamquam a veritate aberrantem reprehendat, clarissimè demonstravit perperam damnatum credidisse. Quòd si verum est primò S. Prudentium in Carisiaco Palatio quatuor Capitulis contra Gothescalcum editis subscripsisse, quod tamen verum fuisse nonnulli negant, ac deinde alia quatuor capitula eisdem opposita promulgasse, ipsius sanctitas & doctrina cogunt nos dicere, ita ab ipso factum esse, quia postea illi meliùs innotuerit veritas eorum quæ sub lite versabantur; ac proinde de Gothescalci propositionibus meliùs indicasse: Undè non audiendus Auctor Annalium Bertinianorum, qui non minus falsò, quàm impiè ad an. 861. illum sugillat.

Excitatas a Gothescalco controversias non modica eruditione ac doctrina agitarunt etiam Lupus Abbas Ferrariensis, alterque Lupus, qui & Servatus dictus est, ut apud Natalem §. 6. Cùm verò a veritate fidei catholicæ non abesse demonstrent, & nec verbum quidem in eorum Opusculis Gothescalcum arguens legatur, ipsius propositiones propugnando Auctorem etiam illarum tueri intendisse demonstrarunt.

Aliis Gothescalci Defensoribus addendus Ratramus monachus Corbejensis, qui statim ac Hincmarus edidit Opusculum suum contra Gothescalcum ad Reclusos, in illum surrexit epistolâ ad Amicum, ac deinde agitatas tunc controversias explicare assumpsit in duobus libris de Prædestinatione. Natalis ubique inculcat hos omnes ab erroribus Gothescalci recessisse, quia prædestinationem ad malum, ac necessitatem inferentem execrabantur. Verùm hoc est sub lite, an Gothescalcus hos errores propugnaverit; nam & ipsi Ecclesiæ Lugdunensi, adhuc Gothescalco superstite, incertum erat, an eos docuerit, immo docuisse non credidit: unde ipsi patrocinata est, ipso Natale fatente §. 7. Sed & supra audivimus Hincmarum asserentem Gothescalcum, ejusque asseclas prædestinationem non ad peccatum, sed ad interitum docuisse: quod & habetur ex ea Gothescalci confessione, quam refert Natalis §. 5. ubi solùm profitetur prædestinationem *in mortem sempiternam*.

Sed, & meo videri, Gothescalcum a sana doctrina non exulasse videntur ostendere Synodi tunc temporis celebratæ. Verum quidem est in Moguntina Synodo statim Gothescalcum fuisse damnatum; at cùm, ut animadvertit Natalis §. 1. Ecclesia Lugdunensis, seu Remigius lib. de tribus epistolis reprehendat Rabanum ejusdem Synodi præsidem, quia in suo Opusculo de Prædestinatione, quod scripsit adversùs Gothescalcum, extra quæstionem divagaverit, ac impugnaverit errores quos non disseminasset Gothescalcus, verendum est & in Synodo, in qua omnia ad libitum tractabat, errasse, Monachumque insontem exilio multasse. Et quidem in ea Synodo non omisit Gothescalcus apologetico se defendere, & sententiam suam ita explicare, ut nonnisi Augusti-

ni

ni doctrinam profiteretur. Ipsius verba superiùs dedi. Respondet quidem P. Natalis Remigium non ita perspectam habuisse mentem Gothescalci, sicut Rabanus, & Hincmarus. At potius oppositum ego judicarem; cum etenim Rabanus initio motæ controversiæ scripserit ac Gothescalcum damnaverit, faciliùs est credere non satis illi innotuisse mentem Gothescalci sicut Remigio, qui suum edidit librum, postquam jamdiu de quæstionibus a Gothescalco excitatis actum fuerat. Legantur quæ ipse Hincmarus §. 3. superioris dissertationis refert de genuina prædestinatione in Conventu Moguntino asserta a Gothescalco, & solùm de Prædestinatione non ad culpam, sed ad mortem sempiternam loquutum apparebit. Quæcumque etiam alia ibi Hincmarus tamquam Gothescalci errores traducit, catholicam patiantur interpretationem, ut constat ex supra dictis.

Non solùm autem Rabanus Gothescalcum damnavit, sed & custodiendum tradidit Hincmaro Rhemensi, qui quosdam Episcopos in Carisiaco Palatio coëgit, ubi & iterum Gothescalcus damnatus est. Verùm ibi acta quàm maximè suspecta sunt ob Hincmari indolem, a cujus nutu omnia pendebant. Animadvertit Sirmondus *dissert. de duob. Dionys. c.4.* Hincmaro *falli, & fallere proclive fuisse*, ac propterea Præses Mauguinus apud Natalem §.5. non veretur dicere quosdam libellos fraudulentiâ Hincmari Gothescalco adscriptos fuisse. Neque ab his patrandis prorsus alienus Hincmarus fuisse videtur; unde Nicolaus Pontifex scribendo ad Episcopos Synodi Suessionensis, conqueritur apostolicas literas corrupisse, *quædam addens, plura subtrahens, vel commutans*. Sed non solùm fallaciæ, & dolositatis, sed & crudelitatis tyrannidisque non semel ipsum reprehendit Pontifex Nicolaus, ut constat non solùm ex epistolis ad ipsum datis, sed etiam ex præfatis literis ad Episcopos Synodi Suessionensis: unde ipse Hincmarus scribendo ad eumdem Nicolaum *ep.26.* ita habet: *Modò cum tumore, quem quantùm potui ab ineunte ætate vitavi, dolositate, atque crudelitate apud sanctam, & prudentissimam simplicitatem vestram videor denotari*. Verùm quàm falsò Hincmarus a crudelitate, dolositate, & temerario fastu se abesse dixerit, ea etiam demonstrant, quæ de ipso refert Natalis agendo de causa Rothaldi, Vvulfadi, & Hincmari Laudunensis. Id totum confirmatur, quia teste Flodoardo *lib.3. hist. Remens.* Rothaldus episcopus Suessionensis noluit Carisiaco Conventui adesse, quamvis ipse esset legitimus Gothescalci judex, quia prævidebat in eo Gothescalcum, & veritatem opprimendam. In hoc Conventu *irreligiositatis, & crudelitatis* exemplum ab Hincmaro exibitum collacrymatur S. Remigius, seu Ecclesia Lugdunensis, nam narrat ibi adeo flagris & cædibus trucidatum Gothescalcum, ut coactus fuerit pene moriens libellum in sui defensionem conscriptum in flammam projicere. Videtur Natali §. 4. Ecclesia Lugdunensis plus æquo Gothescalco favisse; verùm ideo favit quia errasse non agnovit. Addit coactum fuisse libellum igni tradere, quia Scripturarum & PP. sententias in gravum sensum detorserat. At id gratis affirmatum dicerem; neque etenim scimus aliquem illum libellum legisse. Sed quod magis mirandum est, quamvis Hincmarus tanta Gothescalco opponeret, quibus hæreticus habendus esset, ac damnationem Moguntiæ pronuntiatam ingeminari curaverit in Conventu Carisiaco, adhuc nihilominus ut hæreticum habere non audebat. Id palam fecit, quia post præfata consuluit S. Prudentium, ut apud Natalem §.5. an in Cæna Domini, vel in Pascha deberet eum admittere ad audiendum sacrum Officium, vel accipiendam Communionem. Sanè oriri non poterat dubitatio, an homo hæreseos damnatus a Divinis Officiis, & a sacra Communione esset excludendus.

Præfatus Carisiacus Conventus habitus fuit an. 848. at ut iterum errores, quorum tunc sator dicebatur Gothescalcus, damnarentur, habitus est alter conventus quorumdam episcoporum, & Abbatum in eodem loco an.853. Carolo Calvo jubente, apud quem maximæ Hincmarus erat auctoritatis. Hic autem edita sunt quatuor illa capitula, quæ recenset Natalis §. VIII. quibusque credebantur peremptoriè diluendæ eæ controversiæ, quæ Galliam jactabant. Verùm primò opponitur ibi præcipitanter quæstiones definitas fuisse, & capitula ab Hincmaro compilata. Hujus rei testem afferunt ipsum Hincmarum, qui defecisse libros fatetur, ex quibus definienda capitula erueret. Agendo igitur de capitulis Carisiacis. *lib. de prædest. c.28. ait. Cuicumque placet benigno animo conferat capitulum Sanctæ Arausicanæ Synodi cum capitulo a nobis ad sensum excerpto, quia librum præ manibus tunc non habuimus, quando hoc capitulum de sensibus Orthodoxorum dictare coacti sumus. Et cap. 34. De cujus sancti viri*, scilicet Prosperi, *verbis, ut simpliciter, & veraciter omnibus legentibus fateamur, instantiâ devotionis domini & christianissimi Caroli principis coacti, qui librum illius præ manibus non habuimus, quantùm ad memoriam nobis venit, & brevitas temporis et simultanea compulsio permisit, hoc capitulum humilitas nostra intelligentia delibavit*.

Deinde Carisiacis Capitulis opponunt Concilium Valentinum celebratum an.855. in quo convenere episcopi Provinciarum Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis. Ibi eadem capitula ut *inutilia, noxia, & erronea, ac veritati contraria proscripta sunt:* atque Scotus Erigena, qui mandante Hincmaro adversùm Gothescalcum scripserat, damnatus, reprobatusque, ut videre est apud Natalem §. II. referentem canonem quartum ejusdem Concilii.

Putat P. Natalis ibidem censuram in capitula Carisiaca assutam fuisse canoni IV. Synodi Valentinæ ab Ebbone Gratianopolitano, quia in eis condendis præcipuam navaverit operam; & ita voluerit de Hincmaro ulcisci, cùm adversùs illum privatas gereret simultates. Suam conjecturam ex eo confirmat quia in Concilio Lingonensi an.859. celebrato Valentini Canones fuerunt firmati, ac post quindecim dies in Tullensi apud Saponarias, adstantibus Episcopis duodecim provinciarum; & quamvis quartus Valentinus Canon fuerit probatus, expuncta ab eo fuit Carisiacorum Capitulorum censura. Hæc tamen mihi nullatenus probantur, inverosimile enim prorsus est Ebbonem antæ fuisse temeritatis, ut ausus fuerit absque Synodi consensu propria auctoritate Carisiaca Capitula eâ censurâ notare. Sanè oportuisset sibi blandiri numquam acta illius Synodi PP. inspecturos, ne dolum detegerent; quod impossibile est ipsius menti occurrere potuisse. Deinde, si Ebbo ex proprio tantùm sensu in Carisiaca Capitula censuram adornasset, in sequentibus Synodis in quibus relecti probatique fuere canones Valentini, S. Remigius non omisisset tantam impudentiam Ebboni exprobare; non solùm enim in Valentina, sed in Lingonensi, & Tullensi præfuit. Melius autem conjicitur, si dicatur eorumdem capitulorum censuram omissam in Synodo Lingonensi & in Tullensi apud Saponarias, quia Hincmarus, eique adhærentes non cessabant Carisiaca Capitula tueri; ac proinde, ipso Hincmaro referente, quidam Antistites, ut illi gratarentur statuerant in Synodo canones Valentinos *blando sibilo charaxare*. Credere proinde est S. Remigium

ut

ut paci pro viribus studeret, curasse capitulorum censuram, quæ in omnibus Valentinæ Synodi exemplaribus legitur, omitti, & ut novo examine omnia stabilita discuterentur, ut ex can. 10. Synodi Tullensis; & ita redintegraretur pax a Sanctissimo Antistite summis votis exoptata. Ut ut res sit, certum est Valentinos canones editos ad Carisiaca capitula prosternenda; ac propterea, si his capitulis Gothescalci damnatio fuit conclamata, necesse est dicere canonibus Valentinis Gothescalci doctrinam innoxiam definitam fuisse. Quòd si videtur Natali hujusmodi Synodos posse ad concordiam revocari, quia e. g. dum in Capitulis Carisiacis propugnatum est velle Deum omnes homines salvos fieri, & Christi sanguinem susum esse pro omnibus, sermo erat de voluntate Dei antecedente, & de sufficientia pretii pro omnium salute, seu de gratia sufficienti saltem remota omnibus collata; dum verò in Synodo Valentina Carisiaca Capitula visa sunt refutari, loquuti sunt PP. de voluntate consequenti, & de gratia efficaci non omnibus collata, nil prohibet dicere juxta sensum PP. Valentinorum etiam loquutum fuisse Gothescalcum: atque ita re vera iidem PP. ejus doctrinam intellexerunt. Et quamvis putet Natalis errore facti fuisse deceptos, mihi semper verosimilius est in disputationum exordio minùs intellectam Gothescalci doctrinam, quàm postea, quando diuturnis habitis concertationibus Antistites sanctitate ac doctrinâ fulgentes eidem doctrinæ tuendæ studuerunt.

Interim Canones Valentini pro tuenda doctrina Gothescalci editi, confirmati fuere a Nicolao I. ut S. Prudentius testatur apud Hincmarum *ep.* 24. & tradit Auctor Annalium Bertinianorum Hincmaro addictissimus ad an. 859. ex quo novum consurgit argumentum, ne credamus Gothescalcum errorum satorem.

Quantumvis nihilominus innoxia fuerit Gothescalci doctrina, in eo reprehendendum agnovit etiam Ecclesia Lugdunensis, quia importunas excitaverit controversias, easque nimiâ audaciâ, ac temeritate defendendas susceperit: Quapropter ita ait apud Natalem §. 7. *Etsi illius miserabilis monachi improbatur levitas, improbatur temeritas, culpatur importuna loquacitas, non ideo divina neganda est veritas.* Nimis etiam inhærens quibusdam S. Augustini interpretationibus, fortasse interpretationes ab eisdem diversas non admittendas tuebatur; quod nequaquam faciendum dicit Ecclesia Lugdunensis apud P. Natalem; unde allatis quatuor PP. interpretationibus illius Apostoli textus de Deo dicentis: *Vult omnes homines salvos fieri;* concludit de his nil contentiosè ventilandum, nil temerè defendendum &c. De Gothescalco inter alia hæc habet Mabillonius in Præfat. ad tom. 6. sæcul. Benedictin. c. 1. *Certè Gothescalcus paulò jactantior & audacior fuisse videtur, atque inutilium quæstionum sectator, ut patet ex Lupi Abbatis epist. 30. ubi ejus nimiam impetiginem reprehendit — Hæc satis dicta de Gothescalco, qui si animum tantisper continuisset, meliùs famæ, meliùs saluti suæ consuluisset.*

DISSERTATIO VI.

De Causa Rothadi Suessionensis Episcopi cum Hincmaro Remensi Archiepiscopo.

ROthadus ad Ecclesiæ Suessionensis regimen assumptus est anno Christi octingentesimo vicesimo-secundo, aut vicesimo-tertio. A *Ludovico Pio* Imperatore mandatum accepit cum *Encharado*, Parisiorum Episcopo, anno 834. aut 835. ut *Ebbonem* Remensem Archiepiscopum, Metropolitanum suum fugientem revocaret, & in Monasterio *S. Bonifacii*, ipsi, ejusque Clericis, necessaria ministrari, ac Synodum expectare præciperet; ut refert *Flodoardus*, Historiæ Remensis Lib. II. Cap. XX. Interfuit Concilio apud *Theodonis Villam*, in quo idem *Ebbo* ob conspirationem in Imperatorem depositus est anno 835. necnon Synodis Bellovacensi anno 845. Parisiensi anno 846. Carisiaco anno 848. Turonensi IV. anno 849. Suessionensi II. anno 853. Vermeriensi II. eodem anno, Tullensi apud Saponarias anno 859. Tusciacensi anno 860. *Hincmari* Archiepiscopi Remensis odium incurrit, qui per octo circiter annos occasionem quæsivit quâ eum ab Episcopatu dejiceret, ut colligitur ex *Nicolao I.* in Decreto absolutionis ipsius ac restitutionis, ad omnes Ecclesiæ Romanæ Episcopos misso. *Notum sit*, inquit, *Dilectioni vestræ, quòd quidam Gallorum Episcopi, zeli & invidiæ diaboli facibus accensi, huic Fratri nostro Rothado venerabili viro insidiantes, & per octo circiter annos, quemadmodum illum proprio privarent Episcopatu, judicio meditati sunt.* Hanc porro captavit occasionem *Hincmarus*:

Rothadus Hincmaro invisus.

Presbyterum quemdam suæ Diœceseos in stupro deprehensum, & abscissum, *Rothadus* canonicè deposuerat. Hic ad Metropolitanum confugit, quem Episcopo suo subinfensum noverat. *Hincmarus* infamem Presbyterum excepit, ac Sacerdotio fungi præcepit post triennium, injustè depositum causatus, licèt 33. Episcoporum Judicio ejus exauctoratio decreta fuisset. Quin etiam Presbyterum alterum, quem *Rothadus* deposito substituerat, per vim ad se adduci jussit *Hincmarus*, eumque Communione privatum, in carcerem detrudi mandavit: illum verò qui ob stuprum depositus fuerat, Ecclesiæ, cui fuerat antea præpositus, restituit. Tam irregulari judicio, immo tyrannidi manifestæ *Rothadus* refragatus est. Hinc bilis accensa *Hincmaro* imperioso Præsuli, qui Confratrem & Coëpiscopum sibi ut unum ex propriis Clericis ad nutum famulari volebat. Quam ob rem anno 861. congregata Synodo in suburbio Suessionensi, ipsum ut contumaciæ reum, & Metropolitano suo secundùm Regulas Ecclesiasticas parere detrectantem, Episcopali Communione privavit, donec obediret. Id Annalium Bertinianorum cœvus Auctor ad annum octingentesimum sexagesimum-primum commemorat. Damnationem illam *Rothadi* in Synodo Sylvanectensi factam falsò scribunt *Baronius* ad annum 863. & *Sirmondus* Tomo III. Conciliorum Galliæ, decepti inscriptione Epistolæ *Nicolai I.* ad Episcopos Synodi Silvanectensis, pro qua restituendum, *Suessionensis*, ex Annalibus mox laudatis compertum est.

Occasio ab Hincmaro captata negotii Rothado facessendi.

Rothadus in Synodo Suessionensi Communione privatus.

Baronius emendatur.

Anno octingentesimo sexagesimo-secundo circa mensem Junium, *Carolus Calvus* Rex Christianissimus Synodum quatuor Provinciarum unàque Placitum Regium *Pistas* * convocavit, cujus in Capitularibus ejusdem Regis, Tit. 29. vel 34. in ei-

Sinodus Pistensis.

Appellatio

Rotbadi ad Sedem Apostolicam.

editione *Baluzii*, Tomo II. mentio est. Huic Synodo sese præsentem exhibuit *Rotbadus*, cùmque ab Hincmaro & ejus Partiariis a Synodi ingressu prohiberetur, propter excommunicationem a Synodo Suessionensi in eum latam, Sedem Apostolicam appellavit. Appellationi legitimæ deferendum judicavit Synodus, ut Annales Bertiniani, tametsi *Rotbado* iniquiores, testantur. Ægrè *Hincmarus* assensum præbuit, tempusque constituit ultra quod non retardaret iter. Id accuratè commemorat *Rotbadus* in Libello Proclamationis, quem *Nicolao Primo* Pontifici Maximo obtulit. *Dum*, inquit, *ad Synodum, jussu gloriosi Regis Caroli, pro utilitate Sanctæ Dei Ecclesiæ convocatam, Episcopi convenissemus, & ipse quasi omnium Dominus præsidens ac prævalens, Sententiam in me damnationis violenter ac præcipitanter jaculari acceleraret, hanc ego Apostolicam Sedem, atque Apostolicum Præsulem, universalis Ecclesiæ Summum Provisorem, appellare maturavi. Cùmque mihi hoc denegare non præsumeret, Sancta Synodo decernente, ægrè tamen eundi præbebat assensum, constituens dinumeratos dies, ultra quos omnino non retardarem iter.* Confestim itaque Augustam Suessionum reversus *Rotbadus*, ad iter se comparavit. Scripsit ad Regem, & ad ipsum *Hincmarum* suum Metropolitanum, Ecclesiam suam illis commendans, donec Romanus Pontifex causam judicasset. Presbyterum impudicum, & depositum, cujus occasione ab *Hincmaro* vexabatur, vocavit quoque ad Summi Pontificis audientiam. Quædam præterea Capitula transmisit ad Episcopum sibi amicum, cum aliis Episcopis, qui ejus damnationi non consenserant, communicanda: quibus eos precabatur, ut sicut fraternitatis amatores, & sectatores Caritatis Confratris sui iniquè oppressi innocentiam tuerentur. Pistis jam recesserat amicus *Rotbadi* Episcopus. Ibi cum Rege & nonnullis Episcopis ac Proceribus *Hincmarus* manserat. Is ubi subodoratus est adesse hominem qui *Rotbadi* literas deferret, Regi persuasit ut Synodum statim colligeret ex iis, qui supererant, Præsulibus. In Conventum vocatus Presbyter, lator literarum *Rotbadi*, jussus est illas tradere *Hincmaro*. Ille nec se ad Synodum missum, neque a *Rotbado* Episcopo, cujus non erat Clericus, literas accepisse respondit *Hincmaro* reddendas. Cùmque credita sibi a *Rotbado* Capitula prodere renueret, illa tamen jubente Rege, coactus reddidit. Mox *Hincmarus* a Rege obtinuit, ut *Trasulfum* Abbatem ad *Rotbadum* mitteret. *Trasulfus* statim atque Suessionem pervenit, Regis mandato, & *Hincmari* Metropolitani auctoritate prohibuit in atrio Ecclesiæ, ne *Rotbadus* egrederetur e Civitate, & ne Romam ire volentem ullus comitaretur. Ad insperatam obstupuit mutationem *Rotbadus*; & quem appellaverat, Pontificem Romanum adire se velle contestatus est. Finxerat paucos ante dies *Hincmarus*, *Rotbadum* ab appellatione sua resiliisse, & missis Codicillis, postulasse ut causa sua coram electis Judicibus disceptaretur. Mendacium fama jam vulgaverat. Vulgabantur & calumniæ, de sacris vasis cauponi a *Rotbado* oppigneratis & Ecclesiæ facultatibus pro libito ab ipso donatis, absque Metropolitani, Coëpiscoporum, Oeconomi, Presbyterorum, & Diaconorum Ecclesiæ Suessionensis consensu. Crimen istud impingere *Rotbado* non erubuit *Hincmarus* Epistolà 17. ad *Nicolaum* Papam, descriptà a Flodoardo in Historia Ecclesiæ Remensis, Lib. 3. Cap. 13. Sed nusquam in publico Judicio facinoris illius accusatus est *Rotbadus*, neque Agentes *Hincmari* id ipsi exprobrare ausi sunt coram Summo Pontifice; ut testatur ipse *Nicolaus* I. in Epistolà ad Episcopos Synodi Suessionensis; *Frater*, inquit, *& Coëpiscopus noster Odo nihil accusationis publicæ voluit a nobis interrogatus ei objicere.*

Synodus altera Suessionensis contra Rothadum, a Baronio & Sirmondo pretermissa.

Interim Synodus altera ab *Hincmaro* congregata est in Suburbium Suessionense, anno ipso 862. vel 863. ad quam invitatus est ab Episcopis Rex Christianissimus *Carolus Calvus*. *Hincmarus* tres Episcopos misit ad *Rotbadum*, qui eum ad Synodum juridicè vocarent. Quibus ille respondit, integrum sibi non esse Judicium subire Synodi, pendente appellatione ad Romanam Sedem. Ad illam *Summam Auctoritatem*, inquit, *sine intermissione appello, cui nullus potest contradicere, quæ a Domino Jesu Christo per B. Petrum Apostolum tantum meruit Principatum. Judicium ergo illius, ad quam proclamavi, expeto, nec alibi nisi Romæ judicari consentio, quia præposterus ordo est inferiora superiori anteferri.* Secundò & tertiò citatus *Rotbadus*, idem respondit. Tum *Hincmari* Partiarii, datà ipsi fide, persuasere ut ad locum Synodo proximum Regi occurreret, cum ejus Majestate collocuturus. Quod etiam innuerunt Suessionenses Clerici. Progressus itaque est Sacerdotalibus vestimentis indutus, Evangelium & Crucem circa pectus gerens ad præsidium. Rex benignè illi occurrit, ipsumque audivit supplicantem, ut antea concessam Romam eundi facultatem non tolleret, Sanctamque Apostolicam Sedem in suis Privilegiis honoraret. Respondit Princeps, id negotii spectare Synodum, & Archiepiscopum Remensem *Rotbadi* Metropolitanum: se verò Episcoporum Decreta mandaturum executioni.

Rotbadus depositus.

Rege ad Synodum regresso, tres Episcopi rursus *Rotbadum* convenere, ipsum quà minis, quà blanditiis urgentes, ut Synodo se sisteret. Quem ubi in appellatione sua constantem compererunt, in cella recludi jussere, donec Synodi judicium excepisset. In hac Synodo, quam *Baronius* & *Sirmondus* prætermisere, *Hincmarus* *Rotbadum* velut contumacem deposuit, ut ipse Rothadus narrat in Libello Proclamationis. *Meus*, inquit, *Archiepiscopus voluntatis sua propositum, quantùm poterat, curavit: factusque est gratis meus ipse accusator, ipse testis, ipseque Judex: & sicut me absentem, prout valuit, culpabit; sic & temerè judicare nec timuit, nec retractavit, sed inter alia quæ mihi mendaciter objiciebat, hoc unum specialiter ingessit, quòd Presbyterum, cujus supra feci mentionem, injustè deposuissem ... Denique sæpe fatus Archiepiscopus meus in eodem Concilio tamquam Imperator triumphans, & tamquam Summus Ecclesiæ Pontifex decernens, subjugatà sua Potentatui, & oppressa fratrum humilitate, jam mihi intrepidè, & ut reor, impiè Judicium depositionis emisit.* Denuntiata fuit *Rotbado* a tribus Episcopis exauctorationis Sententia, moxque in carcerem conjectus est, multisque affectus injuriis & incommodis. Spes ipsi facta est Abbatiæ ab *Hincmaro*, si ab appellatione desisteret. Ordinatus denique Episcopus in ejus locum est. Hæc omnia discimus ex Libello Proclamationis *Rotbadi* ad *Nicolaum* I.

Rotbadi appellatio ad Nicolaum I. Pontif. Max. delata.

Citò ad Magnum illum Pontificem delatæ sunt *Rotbadi* querelæ contra *Hincmarum*, & appellatio a Sententia illius ac Synodi Suessionensis. Rescripsit quam primum ad *Hincmarum* *Nicolaus* I. eique violationem Paternorum Canonum & Privilegiorum Apostolicæ Sedis, quæ intemerata a totà Cristi servantur Ecclesia, improperavit. Jussit ut intra dies triginta *Rotbadum* Sedi suæ restitueret, aut Romam cum eo ad causam dicendam veniret, Legatumve mitteret pro se responsurum, sub pœna suspensionis a sacro Ministerio; quam & cæteris Episcopis qui *Rotbadi* exauctorationem cum *Hincmaro* decrevere, comminatus est. *Hoc autem*, inquit, *expressè decernimus, ut post xxx. dies, postquam hæc nostra Epistola ad vos delata fuerit, aut præfatum virum Rotbadum omni-*

Epist. 29. Nicolai I. vel 19.

Tom. III. Concil. Galliæ.

ne restituatis pristinæ Dignitati; aut si justè vos in eum egisse putatis, Romam cum eodem vos, vel vester Legatus vestram vicem in omnibus ferens, ut utriusque partis causam ad liquidum sciamus, adveniat. Quòd si præfixos XXX. dies quæ in hac Apostolica Auctoritate plenâ continentur Epistolâ, minimè obedire ac perficere studueritis, decernimus ac promulgamus, ut Missarum solemnia celebrandi tamdiu non habeatis licentiam, quamdiu quæ definivimus perducta ad consummationem non fuerint. Quâ Sententiâ non solùm vos, sed & omnes Episcopos obligare decernimus: qui vobis in depositione præfati viri Rotbadi consensisse noscuntur. Scripsit pariter magnus Pontifex ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, * ipsum urgens ut *Rotbadum* pristino honori ac dignitati restitui curaret; & ad Apostolicam Sedem, quam appellaverat, securum aditum permitteret. Indicavit etiam iisdem Litteris quid ea de re scripsisset ad *Hincmarum*.

Nicolaus I. jubet Hincmaro ut Rotbadum restituat, aut Romam veniat causam dicturus.

** Epist. 30. aut 10. Tom. 3. Concil. Galliæ.*

Hincmarus ne legere quidem dignatus est Pontificis Maximi Litteras: mandatisque illius insuperhabitis, *Dioscori* superbiam atque contumaciam imitatus est, ut ipsi exprobrat idem Pontifex Epistolâ 41. sive 46. Tom. III. Conciliorum Galliæ. Anno verò sequenti, scilicet octingentesimo sexagesimo-tertio, *Odonem* Bellovacensem Episcopum Romam misit, tam Regio, quàm suo & Synodi Suessionensis Episcoporum nomine Legatum, qui ejusdem Synodi, ac depositionis *Rotbadi*, quasi a Judicibus electis in ea factæ, confirmationem a Sede Apostolica rogaret. Sed *Nicolaus I.* perspectis *Hincmari* fraudibus ac tyrannide, Acta dictæ Synodi rescidit, quòd Sardicenses Canones de appellationibus Episcoporum dejectorum violasset: jussit etiam omnibus Episcopis qui ad eam Synodum convenerant, ut *Rotbadum* ab exilio revocari curarent, & Sedem Apostolicam adire permitterent cum eorum Legatis, ut Judicium retractaretur. Nisi verò parerent, suspensionem a Missarum celebratione ipsis minatus est. Eâ in Epistolâ, quæ malè inscribitur apud Baronium, & Sirmondum, *Ad Episcopos Synodi Silvanectensis* præclarè scribit Nicolaus I. *Sedis Apostolicæ Privilegia esse remedia, tegmina, munimina totius Ecclesiæ Catholicæ contra omnes impetus pravitatum.*

Hincmari contumacia.

Nicolaus I. Acta Synodi Suessionensis rescindit.

Epist. XXI. Tom. III. Concil. Gal.

Scripsit unà ad *Hincmarum* Magnus Pontifex, per *Odonem* Bellovacensem, ut Sedis Apostolicæ mandatis obtemperaret, ac *Rotbadum* Romam dirigeret. Secundam hanc se recepisse Jussionem meminisset, caveretque ne si tertiò ad ipsum pro eadem causa rescribere Romanus Episcopus cogeretur, diffinitivam ac peremptoriam in eum Sententiam proferret, ut in sacrorum Canonum contemptorem. Quia verò *Hincmarus* Ecclesiæ suæ Privilegia a Sede Apostolica confirmari rogaverat, ostendit *Nicolaus I.* illa subsistere non posse, nisi Sedis Apostolicæ Privilegia serventur. *Privilegia* inquit, *ab Apostolica Sede vestræ Ecclesiæ confirmanda deposcitis, qui tamen nostra Privilegia, quantùm in vobis est, infirmare satagitis. Portum salutiferum Sanctam Romanam Ecclesiam appellatis, qui tamen in eo ne aliqui salventur, quantùm potestis, satagere procuratis. Quomodo, rogo, Privilegia tua stare poterunt, si ita Privilegia illa cassentur, per quæ tua Privilegia initium sumpsisse noscuntur?*

Nicolai I. littera ad Hincmarum pro causa Rotbadi.

Epist. 28. sive 22. Tom. III. Concil. Galliæ.

Scripsit pariter ad *Carolum* Regem Summus Pontifex, ipsique significavit quæ ad *Hincmarum* & alios Episcopos scripserat, illiusque Majestatem hortatus est, ut *Rotbadum* suo adjutum solatio Romam dirigeret, Sedisque Apostolicæ Privilegia in suo Regno servaret. *Nam quomodo putatis*, inquit, *si opportunitas exegerit, ut vestro Regno, vestris nisibus, vestri Regni Ecclesiis aliquod præstemus solatium, aut contra adversarios præstitionis clypeum conferamus; si quantùm in Regni vestri partibus est, quoniam illa omnino scindi non possunt, ea vos aliquatenus minorari sinatis, quibus usi Patres vestri, omne suarum Dignitatum incrementum, omnemque gloriam perceperunt? Privilegia namque Romanæ Ecclesiæ, totius sunt Christi, ut ita dicamus, remedia Ecclesiæ Catholicæ. Privilegia, inquam, Petri arma sunt contra omnes impetus pravitatum, & munimenta atque documenta Domini Sacerdotum, & omnium prorsus qui in sublimitate consistunt, immo cunctorum qui ab iisdem Potestatibus diversis afficiuntur incommodis.*

Epist. 30. sive 23. Tom. III. Concil. Galliæ.

Privilegia Romanæ Ecclesiæ, sunt remedia totius Ecclesiæ Catholicæ.

Eâdem Epistolâ significavit Regi quæ de causa *Rotbadi* ad *Hicmarum* & cæteros Episcopos scripserat, & suspensionis ipso facto incurrendæ pœnam se in ipsos decrevisse, nisi mandatis Apostolicis parerent: &, si contumaces fuerint, ipsis graviores pœnas comminatur. *Porro*, inquit, *Dilectio vestra noverit, misisse nos ad Hincmarum Confratrem nostrum, Remorum Episcopum, & ad cæteros Metropolitas atque Episcopos Regni vestri, ut venerabilem virum Rotbadum ab exilio revocarent, Romamque ad ipsius causam in nostra præsentia examinandam dirigerent. Dignum quippe est, ut quorum Judicio in exilium est deportatus, eorum sit communi studio Beati Petri memoriæ, Sedique ipsius honorificè præsentatus. Ex illis autem præcipimus ut duo vel tres, aut certè quotquot voluerint, veniant, qui ita in cunctis reliquorum, qui occurrere non potuerint, præsentiam præferant, ut quicquid agendum est vel experiendum, dum fuerint refricata quæ gesta sunt, ipsorum omnium vice prorsus utantur. Quòd si postposito nostro Judicio, quæ Auctoritate Apostolica promulgavimus atque decrevimus, perperè contempserint, Dei omnipotentis, & BB. Apostolorum Principum, quorum glorioso agone Sancta hæc Romana Ecclesia, cui divina dispensatione præsumus, est Domino consecrata, atque Sanctorum Canonum, quorum contemptores propriis scriptis esse se liquidò demonstrarunt, necnon & nostræ Mediocritatis auctoritate, a Missarum solemniis celebrandis sint, quousque Diffinitionibus nostris obediant, prorsus extorres: ita sanè, si post lectum paginæ sibi a nobis missæ tenorem, infra 30. dierum spatium, quæ de Rotbado viro venerabili agenda sanximus, minimè consummare studuerint. Scientes profectò, quoniam si post hanc in Sanctarum Regularum & nostro contemptu fuerint diutiùs conversati, ipsum quidem Rotbadum a nobis, Apostolicæ Sedis more, a damnationis vinculis fore solvendum: atque convocato Episcoporum cœtu, foveam quam paravere, semet penitus incidendos.*

Minaces Nicolai I. ad Hincmarum & Coëpiscopos Literæ.

Scripsit etiam ad *Rotbadum* ut Romam veniret, cùm primùm ei data fuisset licentia; quæ si negaretur, Sedem Apostolicam appellare non cessaret. Data hæc Epistola IV. Kalendas Majas, Indictione 11. eodem scilicet tempore quo reliquæ *Odoni* Bellovacensi in Gallias redeunti traditæ sunt.

Epist. 33. sive 24. Tom. III. Concil. Galliæ.

Nihil interim omisit Summus Pontifex, quò de rebus in causa *Rotbadi* gestis certior fieret. Unde *Rodoaldo & Joanni* Episcopis, quos eodem anno in Regnum *Lotharii* Legatos misit, ut de *Theoberga* Reginæ repudio in Synodo Metis celebranda judicarent, in mandatis dedit ut per Suessionum Diœcesim iter haberent, & si quæ in *Rotbadum* accusationes ederentur, eas exciperent, & ad Sedem Apostolicam referrent. Sed loco querelarum in *Rotbadum*, populorum undique confluentium ac Episcopum suum sibi restitui rogantium, clamores audiere: ut constat ex Proclamatione *Rotbadi* ad *Nicolaum* Papam.

Pontificis Literas ab *Odone* Bellovacensi sibi traditas adeo neglexit *Hincmarus*, ut e*s per quatuor menses retinens, cum nemine Episcoporum ad

Rotbado concessa libertas Romam eundi.

ad quos pariter scriptæ erant, communicaret, ut testatur *Nicolaus I.* Epistolâ 40. ad *Carolum* Regem, sive 45. Tom. III. Conciliorum Galliæ, & in Epistolâ sequenti ad ipsum *Hincmarum* datâ. Eodem tamen anno 863. ex Synodi Vermeriensis, octavo Kalendas Novembris habitæ, Decreto, *Rotbadus* Monasteriali carcere solutus est, ipsique concessa facultas Romam eundi, ut Annales Bertiniani referunt. Quamquam plena libertate statim donatus non fuerit, Monasteriali carcere mutato dumtaxat in civilem, ut queritur *Nicolaus I.* Epistolâ 40. Soluto e carcere Monasterii *Rotbado*, *Hincmarus* semper moras nectens *Luidonem* Diaconum Romam misit cum Regis Literis, suisque ad Summum Pontificem, ut Suessionensem Episcopum in libertatem assertum nuntiaret, ejusque Beatitudinem deterreret a causa ejus discutienda, & judicanda. Transmontanum iter citò confecit *Luido*, retulitque *Nicolai I.* Literas ad Regem, ad *Hermentrudem* Reginam, & ad *Hincmarum*, quibus *Rotbadum* Romam mitti vehementiùs urgebat, vetabatque ne suffectus in ejus locum Episcopus consecraretur, donec ejus causa discussa & judicata fuisset.

Epist. 35. 36. 37. & 38. Tom. III. Concil. Galliæ.

Tandem *Hincmari* pertiniaciam vicit *Nicolai* Pontificis maximi constantia. Sibi enim dilationes illas omnes & tergiversationes fraudulentas maximum dedecus, utilitatem nullam parere serò animadvertens, consensit ut *Rotbadus* ad Sedem Apostolicam, cujus Judicium a duobus annis appellabat, liber abiret. Missus est a *Carolo* Rege, cum Epistolis ad Summum Pontificem, *Robertus* Cœnomanensium Episcopus. Vicarios pariter suos misere *Hincmarus*, & qui in damnatione *Rotbadi* suffragati fuerant Episcopi, cum Synodicis Litteris. Legatis cum transitum negasset *Ludovicus* Imperator, clam *Nicolao* Papæ significarunt, impossibilem sibi esse Romanæ Urbis aditum. *Rotbadus*, simulatâ infirmitate Vesontione substitit, illis in patriam redeuntibus; post eorum discessum, faventibus Lotharii & Ludovici Germaniæ Regis fautoribus, Ludovicum Imperatorem adiit, a quo liberum transitum impetravit anno Christi 864. *Rotbadus* itaque circa Julias Kalendas solus Romam pervenit. Causam ejus haud statim discussit Summus Pontifex; sed sex menses expectavit, donec *Hincmarus* & complices Episcopi, Vicarios, quos vellent, *Rotbadi* accusatores, vel aliàs quovis modo in causa illius expostulatores delegarent.

Hincmarus Legatos mittit Romam contra Rothadum.

Misit demum *Hincmarus* Vicarios suos cum prolixis literis ad Romanum Pontificem, quas descripsit *Flodoardus* in Rementis Ecclesiæ Historia Lib. 3. Capp. 12. 13. & 14. Vicarios autem illos se non mittere ut accusatores scripsit, sed ut Synodi, suique defensores, qui scilicet Judicium quasi ab electis Judicibus prolatum tuerentur. *Cum quo*, inquit, *mittimus Vicarios nostros, non ut accusatores ad confligendum, sed ut a Rotbado atque a vicinis nostris, qui causam pleniter ac veraciter aut nesciunt, aut scire non volunt, accusati, quòd non in contemptum Sedis Apostolicæ appellantem Rotbadum, secundùm Sardicenses Canones, Sedem Apostolicam, sed juxta Carthaginenses & Africanos Canones, ac Decreta B. Gregorii, regulariter judicavimus vestræ Summæ Auctoritati humiliter intimandum.*

Proclamationis libellum Summo Pontifici porrigit Rotbadus.

Secundum hæc *Rotbadus* Proclamationis Libellum Summo Pontifici obtulit, quo damnationis suæ serie ingenuè expositâ, Sententiam a Sede Apostolica pro se proferri supplex rogavit. *Ecce*, inquit, *jam per dimidium annum ante januam Apostolicæ Pietatis pulsans assisto, rationem de omnibus, quæ mihi falso & injustè sunt objecta, reddere paratus; nullusque est qui in præsenti aliquam adversùm me vocem proferat accusationis. Et quoniam ante vestram Dignationem, neque me falsum exhibere, neque negotii mei causas exponere, vel preces meas, ut decuerat, scio perorare: restat ut ipsi de me, secundùm sapientiam cœlitus vobis donatam, misericorditer quod cœpistis perficiatis, ne se jactitent temeratores, propter meam vilitatem, seu dignitatem, Apostolica Jura & Canonica prævaluisse infirmare Statuta.*

Sermo a Nicolao I. habitus de Rotbadi causa.

Hoc accepto Libello, Pontifex Maximus de *Rotbadi* causa Sermonem habuit ex ambone, in Pervigilio Dominicæ Nativitatis, in Basilica Sanctæ Mariæ ad præsepe, in quo inter alia hæc dixit. „ *Quatenus is* (videlicet Rothadus) qui semper a finibus terræ, ut ita dicam, ad nos & priùs absens clamavit, & B. Petri Apostolorum Principis memoriam inter sævientium linguas oblivioni non tradidit; sed de Monasteriali districta custodia, velut Jonas de ventre ceti, & Daniel de lacu leonum, ad Dominum, & ad dilectores vel dilectos ejus Apostolos vociferatus est, & deinde abstractus, licèt destitutus vel expoliatus, atque omni ex parte attenuatus, tandem Deo duce præsidium suum, id est, Sedem Petri, in qua spei ac fiduciæ suæ pedes, ac si supra firmam petram, stabiliat, requisivit, & plurimis difficultatibus & incommodis, atque impedimentorum retinaculis, Dei destructis virtute, quod inhianter & anxie desideravit, adeptus est; cum consolatione & auxilio, ac omni pristini sui status recuperatione, ad exemplum & fiduciam multorum recedat: & Privilegia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, seu Sedis Apostolicæ, semper intemerata, nimiùm ulteriùs hæc violare præsumentes, consistant atque permaneant. Causam deinde *Rotbadi* ab origine exponit, & *Hincmari* tyrannidem, ac malas artes atque mendacia, declaratque inter alia falsissimum esse quod ille vulgaverat, *Rotbadum* neglectâ appellatione sua ad Sedem Apostolicam, ad electos Judices provocasse. „ Quamobrem, *inquit*, nimis absurdum est, quod Hincmarus fingit dixisse Rothadum, postquam ad Judicium Sedis Apostolicæ provocavit, iterum mutatâ voce, aliorum Judicia postulasse. Quod etiamsi ita fuisset, sicut vestra novit Fraternitas, ab illo fuerat emendandum, & ne a majoris Auctoritatis examine ad minoris valetudinis provocasset Judicium, corrigendum. Licèt nullis pateat indiciis, a nostro illum ad alterius Judicium cucurrisse, quem constat in ipso articulo contra se proferendæ Sententiæ Sedem Apostolicam appellasse. At qui ab illa se judicari poposcerat, & coram omnibus exclamaverat, justum non foret si ad eorum se Judicia convertisset.... Quomodo verò alios Judices elegit Rothadus, cùm in illo scripto, per quod fingunt eum a nostro ad suum Judicium provocasse, nec nostrum sprevisse, nec illorum petiisse Judicium, judicetur? Præcipuè cùm si Judices præter Nos elegisset, & certum numerum eligendorum Judicum expressisset, & non utique fraternum solatium, sicut per illud scriptum postulavit, solummodo postulasset.

Addit *Nicolaus I.* etiamsi *Rotbadus* Sedem Apostolicam non appellasset, illâ inconsultâ, non debuisse deponi, quòd Episcoporum causæ inter majora negotia censeantur, de quibus ad Sedem Apostolicam referendum est. *Quamquam*, inquit, *etsi numquam provocasset, numquam omnino præter scientiam nostram deponi debuerit: Quia sacra Statuta & veneranda Decreta Episcoporum causas, utpote majora negotia, nostræ diffiniendas censuræ mandarunt.*

Mox habita Synodo, decrevit Pontifex, ut *Rotbadus* Episcopalibus vestimentis infulisque ornaretur. Qui sumptis insignibus, pollicitus est se ad

Rotbadus Nicolai I. & Romana

Synodi Sententia restitutus.

ad respondendum suis accusatoribus præsto semper futurum. Cujus promissionis Libellum post aliquot dies Pontifici tradidit, die scilicet XII. Kalendas Februarias sacræ Virgini *Agneti* dicatâ,

** Anno Christi 865.*

* cùm in Basilica ejusdem Virginis & Martyris Conventum ageret, ac Sacris operaretur. Jussit Christi Vicarius palam recitari dictum Libellum, & Sententiam absolutionis atque restitutionis illius promulgari, ut testatur *Anastasius Bibliothecarius* in Vita *Nicolai I.* Istius porro tenoris erat Sententia restitutionis *Rotbadi a Nicolao I.* lata.

** In Epist. ad Clerum & Plebem Ecclesiæ Romanæ.*

* *Notum sit Dilectioni vestræ, fratres mei & filii carissimi, quòd quidam Gallorum Episcopi, zeli & invidiæ diaboli facibus accensi, huic fratri nostro Rothado venerabili viro insidiantes, & per octo circiter annos, quemadmodum illum proprio privarent Episcopatu, judicia meditati sunt. Sed cùm diutissimè laborantes, nihil discriminis potuissent super eum inducere, novissimè mundanis Potestatibus usi, depositionis Sententiam in eumdem, Sedem Apostolicam appellantem, immanissimè protulerunt; & in minutionem & abominationem Privilegiorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, immo Beati Petri Apostolorum Principis, gradu proprio pulsum, carcerali custodiæ mancipârunt. Unde istum clamantem ut adducerent, & ad nostrum illum Judicium, ad quod ante depositionem, & postea, impretermissè provocaverat, cum suis Vicariis, qui illum, si valerent, accusatione digna appeterent, destinarent, plurimis Epistolis eisdem Episcopis jussimus, & hortati sumus. Sed ecce, Dilectissimi, sicut scitis, sex mensibus jam præsente Rothado Romæ apud nos manente, & nobis Accusatores vel Vicarios eorum præstolantibus, nullus qui hunc accusaret adesse videtur. In quo, fratres, quid aliud datur intelligi, nisi quod S. Papa dicit Bonifacius:*

** In Epist. ad Patroclum & alios.*

* *Quia sicut qui est innocens, ut absolvatur quærit, ita Judicium nocens subterfugit? Verùm nos, Deo auctore, Beatorumque Principis Apostolorum Petri Apostoli fulti suffragio, Decessorum quoque nostrorum secuti vestigia, Privilegia Sedis Apostolicæ, quæ illi malè fregisse probantur, recuperare studentes, jam fatum virum, præsentem videlicet Rotbadum, pristino gradui, pristinis Officiis; ac pristino Episcopatui restituimus, & per omnia talem eum reddimus, qualem illum fuisse constat ante excommunicationis & depositionis Sententiam in eum prolatam, vel quando Sedem Apostolicam appellabat.* Lege Epistolam 44. *Nicolai I.* ad *Rotbadum*, sive 49. Tom. III. Conciliotum Galliæ, quæ absolutionis ipsius & restitutionis Sententiam sub alia formula complectitur.

Hac Sententiâ omnium consensu firmatâ, *Rotbadus* Sacrum ritu solemni in Basilica Sanctæ *Constantiç*, de mandato Summi Pontificis celebravit. Sequenti verò die, rursus congregata Synodo in Æde Leoniana, absolutio & in gradum pristinum restitutio confirmata est, & ad propriam Sedem remissus cum Apostolico Decreto, ut si deinceps a suis æmulis atque hostibus peteretur, Episcopalibus Infulis insignitus, suis accusatoribus coram Sedis Apostolicæ Præsule responderet. Ut verò Sedis Apostolicæ Sententia executioni mandaretur, *Arsenium* Episcopum Legatum in Gallias misit *Nicolaus I.* ut *Anastasius Bibliothecarius* in ejus Vita commemorat.

** Epist. 40. sive 45. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Arsenio Literas tradidit *Carolo* Regi offerendas * *Nicolaus I.* quibus ipsum hortabatur ut *Rothado* canonicè restituto faveret, & res ejus Ecclesiæ ablatas reddi juberet. Eâ in Epistolâ *Hincmari* contumaciam imprimis notat, qui contemptâ Sede Apostolicâ *Rotbadum* ad eam appellantem deposuit, & multitudinem jussionum ejusdem Sedis *ut perypsema duxit*, ac Epistolas Pontificias *more Dioscori neglexit*. Secundò rem insolitam videri debere nemini scribit *Nicolaus I.* quòd *Rotbadum* Sedem Apostolicam appellantem Romam venire jusserit, ibique judicari.

Epistola Nicolai I. ad Carolum Calvum Regem pro Rotbadi restitutione exequenda.

Paternam traditionem, & specialem Sedis Apostolicæ prærogativam super hoc se secutum esse. Id probat ex Concilii Calchedonensis Canone 9. quo sancitum est, ut si adversùs Metropolitanum Provinciæ Episcopus vel Clericus habeat querelam, *petat Primatem Diœceseos, aut Sedem Regiæ Urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsum judicetur.* Nulli autem dubium esse, quin multò magis id Privilegii Romanæ Sedi conveniat. 2. Ex Canone IV. Concilii Sardicensis, secundùm quem *Rotbadus* agendum sibi negotium in Urbe Roma proclamaverat. 3. Ex Innocentio I.

** In Epist. ad Victricium*

* *Qui sine præjudicio Romanæ Ecclesiæ præcipit, cùm causæ, vel contentiones inter Clericos tam superioris ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortæ, nulli licere, relictis his Sacerdotibus qui in eadem Provincia Dei Ecclesiam nutu divino gubernant, ad alias convolare Provincias* 4. Ex *Julio I.* Pontifice Maximo, qui Orientalibus scribens, utramque partem, *Athanasium* scilicet & adversarios Romam vocavit.

** Epist. I.*

Tum *Hincmari* fraudibus, tergiversationibus, & machinationibus in *Rotbadum* expositis, subdit: *Sed adhuc dissimulamus, adhuc operimus, & ut cum B. Simplicio Papa dicamus, Nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur judicare quod dignum est. Nam docente Sancto æquè Papa Zosimo, Contumelia studio fit, quicquid interdictum toties usurpatur.* Deinde *Rotbadi* confirmat innocentiam. *Sic ergo*, inquit, *sic depositores Rotbadi, cùm ad examen Judicii, in quo iidem inimici fuerunt, ipsi accusatores & Judices venerunt, in faciem ipsius, quem supplantare voluerunt, immobiles perstiterunt. At ubi ad nostrum provocatum est Judicium, in quo Deo revelante, veritas si exaggeraretur, in lucem clarescerет, omnia falsitatis argumenta destructa sunt, & fabricatores mendacii terga subitò converterunt. At verò Rotbadus Episcopus, conscientiâ purus, conversatione innocens, columbarum simplicitate ac prudentia serpentis insignis, cùm ad examen Romanæ Ecclesiæ ventum esse perspexit, ubi nullum suspectum habet, nullum inimicum passus est; ubi, inquam, ut Sanctus ait Papa Celestinus, semper Catholicis subvenitur, Judicium non timuit, examen suum renovari petivit, & quicquid a nobis deliberari cerneret, libenti suscipiendum mente disposuit.*

In Romana Ecclesia semper Catholicis subvenitur.

Denique Pontifex Regem obsecrat ut suis monitis, non pravorum hominum suasionibus pareat, alioqui de caritate & memoria sua deletum iri. *Quoniam*, inquit, *ita Dei & Apostolorum Auctoritate decrevimus & statuimus, ut quicumque sæpe memorato Rotbado Episcopo ad recipiendam Ecclesiam sibi olim commissam, vel ad Episcopale Ministerium peragendum, aliquatenus impedimento fuerit, donec acquiescat, & ad illi resistendum conatus deponat, a sacro-sanctis Mysteriis, & ab Ecclesia fieret ingressu remotus, atque ab omni Fidelium Communione sequestratus.*

** Epist. 41. sive 46. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Scripsit etiam *Nicolaus I.* ad *Hincmarum*, * legitimè restitutum *Rotbadum* ostendit, suamque illi Ecclesiam, & res ablatas reddi jussit, potestatem faciens cum eo Romæ postea confligendi, si aliquid adversùs ipsum objiciendum haberet. Hac Epistolâ * *Hincmaro* exprobrat Sedis Apostolicæ contemptum, & ingratum in eam animum, fraudulenta in *Rotbadum* machinamenta, mendacium & calumniam in simulando *Rotbadi* consensu, quasi neglectâ appellatione suâ ad Sedem Apostolicam, electos Judices implorasset.

Epistola Nicolai I. ad Hincmarum, ut Rotbado reddat Ecclesiam.

Hincmarum insontem non fore ostendit, quamvis *Rotbadus* non appellasset: siquidem hac de causa ad Sedem Apostolicam referre debuerat, secundùm Canones. *Sed arguta sapientia tua*, inquit, *utinam in bono accepta! fomitem judicii, & ma-*

te-

teriam dispositionis adversùs Rotbadum assumpsit, & ab itinere Sedis Apostolicæ revocavit, & continuatim Sedem Apostolicam appellantem damnavit, & carcerali custodia mancipavit: cùm etiamsi nullus a vestro Judicio provocasset, Privilegia tamen Apostolicæ Sedis vos oblivioni tradere nullatenus debuissetis, quibus venerandi Canones Judicia totius Ecclesiæ ad hanc deferri jubent, & ab illa, sicut Gelasius meminit, nusquam appellari sanxerunt. Ideo autem hoc negotium ad Sedem Apostolicam ait referri debuisse, quòd *inter majora connumeretur, de personâ scilicet judicare, cujus in Ecclesia cæteris Ordo major est.* Restitutum Episcopatui *Rotbadum* denuntiat, monetque *Hincmarum* ut Sedis Apostolicæ Mandatis obediat, sub pœna talionis. *Cui rei monemus*, inquit, *omnimodam patientiam exhibere tua non negligat utcumque Solertia, ne talionem reddere tibi, sicut dudum promisimus, nostra cogatur Auctoritas .... Tandem aliquando unum e duobus, quod vult Fraternitas tua, sibi a nobis optione propositâ eligat: quia utrumque canonicum est, utrumque ad Sedis Apostolicæ pertinet Privilegium. Videlicet aut quæ de Fratre & Coëpiscopo nostro Rotbado disposuimus, adimplens, in nullo refragatrix, sed executrix inveniatur: aut certè Romam coram nobis, seu Sancta Romana Ecclesia, cum ipso conflictum sumptura, & pro hoc altercatura, properare sine dilatione maturet .... Quòd si neutrum sine procurata mora fortassis agere volueris, & resultare his quæ de illo statuimus, solito more ulteriùs curaveris, ab omni sis Sacerdotali Dignitate, Dei per nos Judicio, & Auctoritate Sedis Apostolicæ, de cætero sequestratus, ita ut numquam locum satisfactionis, aut Ordinis restitutionem operiaris.*

Judicia totius Ecclesiæ ad Sedem Apostolicam deferenda.

** Epist. 42. nunc 47. Tomo III. Concil. Gal.*

Epistola Nicolai I. ad Galliæ Episcopos.

Scripsit quoque Pontifex de eadem restitutione ad universos Galliæ Episcopos, ipsosque adhortatus est, ut *Rotbadum* a se restitutum benignè susciperent. Eâ in Epistolâ præmittit insignem S. *Leonis* sententiam ad *Anastasium* scribentis: *Inter Apostolos, in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cùm omnium par esset electio, uni tamen datum est ut cæteris præemineret. De qua forma Episcoporum quoque est orta distinctio: & magnâ dispositione provisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent; sed essent in singulis Provinciis singuli, quorum inter Fratres haberetur prima sententia. Et rursus quidam in majoribus urbibus constituti, sollicitudinem susciperent ampliorem: per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura confluerèt, & nihil umquam a suo Capite dissideret.* Quò præmissò testimoniò, Gallicanos Episcopos increpat, quòd inconsultâ Sede Apostolica, *Rotbadum* deposuerint. Episcoporum depositiones inter Majora negòtia censenda contendit ac probat, de quibus ad Sedem Apostolicam referendum est. *Quomodo*, inquit, *non omnes vobis omnia vendicatis, qui Judicia Episcoporum, quæ meritò inter majora numerantur negotia, vestræ deliberationi tribuistis? An modicum vobis esse videtur, Fratres & Coëpiscopos vestros præter Apostolicæ Sedis consensum depositioni subjicere? Quòd si damnationes Episcoporum non inter majora negotia dinumeratis, quorum jam causas inter majora computatis negotia? Si Episcopos tantâ facilitate deponitis, quomodo per vos, quorum vel in singulis Provinciis habetur prima sententia, vel qui in majoribus urbibus constituti, sollicitudinem suscipitis ampliorem, ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura confluit, qui de majoribus deponendis Episcopis nihil ad ejus notitiam deferre curatis? An Episcopi de universali Ecclesia non sunt, ut de illis damnandis per vos aliquid ad unam Petri Sedem deferri non curetur? Vel quomodo nil usquam a suo Capite dissidet, cùm de adjudicandis præcipuis membris Ecclesiæ, id est, Episcopis, a Capite, id est, Sede Apostolicâ dissentitis? An Sedes Apostolica Caput non est? Frustra ergo, ut multa præter eam, Concilium Sardicense ad Julium Episcopum inter cætera dicit:* „ Optimum & valde congruentissimum „ esse videtur, si ad Caput, id est, ad Petri „ Apostoli Sedem, de singulis quibusque Provin„ ciis Domini referant Sacerdotes. *Ecce Sedem Petri Caput appellatam, cui de singulis Provinciis Domini referre Sacerdotes debent. E contra vos adeo hanc despicitis, ut ad eam nihil de majoribus Ecclesiæ negotiis referre curetis, ac Episcopum, inconsultâ & contemptâ illâ, deponere præsumatis, & præcipuè Sedem Apostolicam appellantem.*

Depositiones Episcoporum inter majora negotia censendas probat Nicolaus I.

Ad S. Petri Sedem, ut ad caput, majora Ecclesiæ negotia de singulis Provinciis referenda.

Sed dicitis, Judicia Episcoporum non esse majora negotia, nec difficiliores causarum exitus. At nos horum meritò Judicio majora negotia dicimus, & difficiliores causarum exitus judicamus: Qui quantò gradûs sunt præcipui, & in Ecclesia Christi sublimiores, tantò, cùm de horum statu vel causa agitur, majora negotia & difficiliores causarum exitus agitari, vel haberi creduntur? Ipsi quippe primi in Ecclesia, ipsi arundinem tenentes metiuntur Sanctam Hierusalem, ipsi fabricæ Dei præsunt, ipsi speculatores civitatis Dei sunt, ipsi arietes, ipsi Pastores gregis Dominici, ipsi columnæ domûs summi Regis existunt. Et infra: *An majora negotia Metropolitanorum tantùm esse fatemini? Sed audite rursus quid de Episcopis Sanctus asseveret Leo.* „ Quibus, *in-* „ *quiens*, etsi dignitas communis est, Ordo ta„ men generalis est, & revera unus de septem „ Ecclesiæ gradibus est, Metropolitanorum scili„ cet & reliquorum Episcoporum Ordo ... *Unde nos non minoris numeri, nec alterius famæ accusatores, testes, vel Judices quærimus in negotiis Episcoporum, quàm exigimus in causis Metropolitanorum. Unde tam illorum, quàm istorum negotiorum nobis exitus reservari meritò volumus, & jure decrevimus.*

Multis etiam disceptat in eâdem Epistolâ de veterum Pontificum Romanorum Decretalibus, quarum Auctoritatem Gallicani Episcopi explodebant. Lege quæ de his scripsimus Dissertatione XXI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi I. Tandem excommunicationem intentat iis, qui *Rotbado* ad recipiendam Sedem impedimento fuerint, non adjumento. *Porro*, inquit, *quisquis contra hoc nostri Apostolatûs Decretum, post notitiam ejus se efferens, sæpe fato Rotbado Episcopo, ad recipiendam & regendam Suessionicæ Urbis Ecclesiam, aliquod palam vel occultè præparaverit offendiculum, vel si personæ ipsius quoquo modo insidiatus extiterit; quinimmo si quis vestrûm ad Ecclesiam recipiendam illi, tamquam frater fratri, adjutorium non præstiterit, ab ipsa caritate, quæ Deus est, & a Corpore & Sanguine Christi, & a nobis qui membra illius sumus, habeatur omnimodis alienus.*

Ea in Epistolâ notanda hæc sententia est, quâ omnium librorum Auctorumque censura Sedi Apostolicæ vindicatur, & ex eo apud Catholicos omnes recepto principio Nicolaus I. colligit, Sedis ejusdem Decreta sive fidem, sive mores, & Christianam Disciplinam spectantia, multò magis ab omnibus cum honore esse recipienda & sequenda. *Sic enim*, inquit, *ipsorum decreto* (Romanorum scilicet Pontificum) *cæterorum Opuscula Tractatorum approbantur, vel reprobantur, ita ut, quod Sedes Apostolica probat, hodie teneatur acceptum, & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: & quantò potiùs quæ ipsa pro Catholica Fide, profanis dogmatibus repellendis, pro variis & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus, diverso tempore scripsit, omni debent honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus discretione vel dispensatione magistra reverenter assumi?*

Sedis Apostolicæ judicio omnium Auctorum Opera approbantur, vel reprobantur.

Sedis Apostolicæ Decretis ab omnibus parendum, discretione magistra.

Non

Nondum Ecclesiæ Gallicanæ moribus receptum erat, vel Canonibus, quibus regebatur, consentaneum, ut Episcoporum depositiones non mandarentur executioni, inconsultâ Sede Apostolica & absque ejus mandatis. Jus illud asseruit suæ Sedi *Nicolaus I.* veterum Pontificum Decretalibus nixus, & interpretatione Juris, quâ Episcoporum depositiones inter majores causas numerandas esse, post *Gregorium* declaravit. Hanc interpretationem atque Disciplinam Gallicani Episcopi statim non suscepere. Si quis autem nosse cupit quænam esset Gallicanæ Ecclesiæ Disciplina circa depositiones Episcoporum, & quid Romanæ Ecclesiæ his in negotiis deferret, quid negaret, his temporibus, legat Epistolam *Hincmari* ad *Nicolaum I.* datam in causa *Rotbadi*, quam describit *Flodoardus* lib. 3. cap. 12. & 13. *Absit enim a nobis*, inquit, *ut Privilegium primæ & summæ Sedis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificis pro sic parvo pendamus, ut controversias & jurgia tam superioris quàm etiam inferioris Ordinis, quæ Nicæni, & cæteri sacrorum Conciliorum Canones, & Innocentii atque aliorum Sanctæ Romanæ Sedis Pontificum Decreta, in Synodis Provincialibus a Metropolitanis præcipiunt terminari, ad vestram summam Auctoritatem fatigandam ducamus. At si fortè de Episcopis causa nata fuerit, unde certa & expressa in sacris Regulis non habeamus Judicia, & ob id in Provinciali, vel in Comprovinciali nequeat examine definiri; ad divinum Oraculum, id est, Apostolicam Sedem, nobis inde est recurrendum. Si etiam de majoribus causis a Provinciali Episcopo ad electorum Judicium non fuerit provocatum: Et in aliqua causa idem Episcopus fuerit judicatus, id est, a gradu suo in Comprovinciali Synodo dejectus, & putat se bonam causam habere, & appellaverit qui dejectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri; si justum putaverit ut renovetur examen, scribendum est ab his qui causam examinarunt post Judicium Episcopale, eidem Summo Pontifici, & ad illius dispositionem, secundùm septimum Sardicensis Concilii Capitulum, renovabitur examen. Nam de Metropolitano per sacras Regulas constituto, qui ex antiqua consuetudine ab Apostolica Sede Pallium accipit, sicut Leo ad Anastasium, quod & Nicænum Concilium innuit, & cæteri Romanæ Sedis Pontifices in Decretis suis ex sacris Canonibus monstrant, Sedis ipsius Pontificis etiam ante Judicium est sententia præstolanda. Is enim est qui secundùm Ezechielem Prophetam, moratur in gazophylacio quod respicit viam Meridianam, & excubat in custodiis templi. Et nos Metropolitani ad comparationem illius sumus, qui in ministerio altaris, quod est ante faciem templi, in quo carnes incenduntur, servimus, & controversias carnalium in Synodis Provincialibus laborantes dirimimus, & de majoribus ac majorum causis ad examen Summæ Sedis Pontificis post Judicium referre curamus.* Hæc observare fuit operę pretium, ut Gallicanos Episcopos Apostolicam Sedem maximè coluisse, ac jus appellationum Episcoporum dejectorum ad ipsam agnovisse, immo & Metropolitanorum Judicia ipsi detulisse, perspicuum sit, neque a prisca aberrasse Disciplina: quamvis plurimi ab *Hincmaro* in partes tracti, *Rotbadum* cum ipso deposuerint, ejusque depositionem pertinaciter propugnarint; quia ipsis persuaserat *Hincmarus Rotbadum* Judices elegisse, & ab electis Judicibus deinde Romam appellasse, quod Africanis Canonibus in Ecclesia Gallicana receptis, & longo usu consecratis repugnabat.

Sedis Apostolicæ Auctoritas in majorum causarum Judicio a Gallicana Ecclesia agnoscitur & colitur.

Scripsit & ad Clerum plebemque Suessionicam *Nicolaus* Pontifex, * ipsosque adhortatus est ut restitutum sibi *Rotbadum* Episcopum omni affectu exciperent. *Ecce enim*, inquit, *venerabilem virum Rotbadum, fratrem nostrum, & Coëpiscopum nostrum, vestrum autem Patrem, Pastorem, atque Magistrum, cujus longâ jam eruditione instructi, cujus olim sacri verbi pane refecti, cujus diuturnis laboribus & vigiliis circumsepti, cujus magisterio & doctrina Deo estis auctore refecti, prioris infulis Sacerdotii, & pristinis redintegratum honoribus, ac omnibus Episcopatûs officiis restauratum, vestræ alacri Devotioni, & piæ Dilectioni remisimus. Habetis præterea in hoc Beatæ recordationis Athanasii prudentissimi Sacerdotis exemplum: cujus tolerantia cui non consolationi sit? Cui non spem faciat ejus inexpectata reversio? Ejicitur Ario persequente, sed revocandus Domino prosequente. Passus est carcerem, passus est angustias; nec mirum si Vir Apostolicus ea passus est, quibus se Apostolus gloriatur exercitatum. In his tamen omnibus secutus est illum, qui sibi in tribulationibus se placere testatur, fugatus illinc, & in nostris partibus roboratus est. Denique hìc ei redintegratus status est, & in hac Sede requiem Communionis invenit, a qua semper Catholicis subvenitur. Sancti autem Papæ Cælestini verba sunt hæc, * quæ nos Rotbado possimus non inconvenienter aptare, præter quod ille Reverendi Athanasii, & blasphemi Arii mentionem fecit: in præsentiarum verò Hincmarus prosequens, & Rotbadus innocens in causa sunt.*

Epist. 43. sive 48. Tom. III. Concil. Galliæ

Nicolai I. Epistola ad plebem Suessionicam

* Epist. 4.

Pontificis itaque Sanctionibus, & literis undique munitus *Rotbadus*, innocentiâ suâ ab Hincmari calumniis & tyrannide plenissimè vindicatâ, cum *Arsenio* Episcopo Sedis Apostolicæ Legato in Gallias rediit, mense Martio anni octingentesimi sexagesimi-quinti. Dum iter peragerent, *Nicolaus I.* Literas Regis Christianissimi, *Caroli Calvi* accepit, *Hincmari* conscriptas ingenio, forsan & stylo, quibus *Rotbadi* innocentiam adhuc lacerabat. Cui respondit Pontifex his verbis: * *Ad extremum, quod silere non possumus quin immo super dictis vestris obstupescimus, de Suessionica scilicet Ecclesia, de qua, fili mi Carole, quod loquimini, per os alterius loquimini, quam etiam per XXX. circiter annos ab infructuosa ficulnea Rotbado inutiliter occupatam, exceptô solô nomine, Pastorali dicitis solicitudine vacasse; miramur cur tantus Rex suasoriis verbis cedit, & non magis nos qualiter de Rotbado obediat, lætificare procurat. Desine ergo, fili, & deceptoria verba pelle a corde, incipeque nostris monitis parere, ut Excellentissima Gloria vestra cum exultatione fructificet, & cum gaudio manipulos colligat. Tamen qualiter de illo Sublimitatem vestram oporteat facere, aliis Literis nostris liquidiùs cognoscere valebitis. Quibus cognitis, credimus ut quod petimus obtineamus; & quod decrevimus, ratum coram oculis Dei, & coram vobis esse videatur. Apud nos namque idem Rotbadus fructuosa ficulnea manet: tamen post renovatum Judicium ejus, si fructuosa est, an infructuosa, patenter declarabitur, habitis omnibus, secundùm quod de illo statuimus.*

Epist. 27. ad Ludovicum Germaniæ, & Carolum Calvum, Reges 53. Tom. III. Concil. Galliæ.

Reversus *Rotbadus*, in Ecclesiam suam restitutus est per *Arsenium* Legatum Apostolicum, quam summa pace ad obitum usque rexit. De *Nicolao I.* & *Rotbadi* restitutione ab ipso decretâ, virulento stylo scribit Annalium Bertinianorum Auctor, ad annum octingentesimum sexagesimum-quintum. *Nicolaus Papa*, inquit, *Arsenium Ortensem Episcopum & Consiliarium suum, cum Epistolis ad Ludovicum & Carolum fratres, sed & ad Episcopos & Primores Regnorum illorum, ea, quæ Lotharius per fratrem petierat, continentes, non cum Apostolica mansuetudine & solita honorabilitate, sicut Episcopi Romani Reges consueverant in suis Epistolis honorare, sed cum malitiosa interminatione transmittit, &c.* Quæ calumnia ex Annalibus Fuldensibus validè refellitur, qui *Arsenium* Nicolai

Rotbadus in Gallias reversus, ab Arsenio Sedis Apostolicæ Legato Sedi suæ restitutus est.

Annalista Bertinianus refellitur.

lai I. Legatum a Regibus *Ludovico* & *Carolo* honorificè susceptum, & muneribus magnificis honestatum testantur: quod argumento est *Nicolai* I. Legationem & Literas ad Reges Christianissimos inurbanas non fuisse, ut Bertinianorum Annalium Auctor mentitur. Pergit idem Scriptor: *Arsenius Rothadum canonicè a quinque Provinciarum Episcopis dejectum, & a Nicolao Papa, non Regulariter, sed Potentialiter restitutum secum reducens, Carolo præsentavit*. Sed facilè convincitur mendacii. Nonne enim canonicè restitutus est, quem Summus Christianorum omnium, & ipsorum etiam Episcoporum Judex, appellantem, causâ cognitâ, citatis adversariis, nullo quicquam criminis ipsi objiciente, imò scribentibus æmulis nulla ipsum accusatione se impetere velle, ipsumque ad reddendam rationem semper paratissimum restituit? Sanè prudentissimo & Sanctissimo Pontifici *Nicolao* major fides debetur, quàm Annalium Bertinianorum Auctori. Cujus insignem maledicentiam, aut certè animum præjudiciis occupatum adversùs *Rothadum* & *Hincmaro* penitus devotum æquè produnt ejus verba ad annum 862. ubi de Synodo Pistensi loquens, hæc habet: *Rothadus Suessorum Episcopus, homo singularis amentiæ, in Synodo Provinciali regulariter Episcoporum Communione privatus, cum sua se contumacia quatuor Provinciarum Concilio præsentavit. Quem f. æternus Conventus, ne deponeretur penitus, sub appellatione Sedis Apostolicæ servare dispofuit. Sed idem post ejusdem Concilii Judicium inde appellaverat . . . . . Constitutis XII. ab eadem Synodo Judicii exequendi Judicibus, novus Pharao propter sui cordis duritiam . . . . homo mutatus in belluam propter designatos excessus . . . quoniam corrigi noluit, in suburbio Suessorum civitatis deponitur*. Adfuit post restitutionem suam *Rothadus* Concilio Suessionensi III. anno 866. & Tricassino anno 867.

Romanus Pontifex Christianorum omnium, & ipsorum Episcoporum judex.

Illustrissimus Cardinalis *Baronius* ad annum 865. Num. 30. scribit, Gallicanos Episcopos, qui *Rothadum* iniquè deposuerant, *veniam pro delicto exorasse a Nicolao Papa, inter quos Franco Episcopus magni nominis ejus temporis vir, unus ex his qui interfuerant Concilio Silvanectensi, reatum suum per literas confessus, quòd non contradixit Episcopis injustè causam Rothadi judicantibus: ad quem extat reddita Epistola Nicolai, quâ se ei confitenti remittere peccatum significat*. Sed memoriâ lapsus est Eminentissimus Scriptor. Nam *Franco* Tungrensis Episcopus, ad quem extat Epistola 45. *Nicolai* I. sive 43. Tom. III. Conciliorum Galliæ, veniam ab eodem Pontifice non postulavit, quòd depositioni *Rothadi* in Concilio Suessionensi (perperam enim & novo errore Silvanectense vocat *Baronius*) assensum præbuisset; sed quòd Synodi Metensis in causa repudii *Theutbergæ* Reginæ particeps fuisset: quæ Synodus *Lotharii* Regis divortium, & connubium cum *Vualdrada*, rejecta *Theutberga*, prævaricantibus Sedis Apostolicæ Legatis, approbaverat; ideoque a *Nicolao* I. fuerat reprobata.

Baronius emendatur.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 367. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant velut meam: *Episcopi appellantes ad Romanum Pontificem, non possunt Romam pergere sine licentia Regis*.

R. Paginam integram legentibus & relegentibus hæc Propositio non occurret. Eo loci factum singulare commemoro, de jure nihil pronuntio. En verba mea: *Mox Hincmarus a Rege obtinuit, ut Trasulfum Abbatem ad Rothadum mitteret. Trasulfus statimatque Suessionem pervenit, Regis mandato, & Hincmari Metropolitani auctoritate prohibuit in atrio Ecclesiæ, ne Rothadus egrederetur e civitate, & ne Romam ire volentem ullus comitaretur. Ad insperatam obstupuit mutationem Rothadus; & quem appellaverat Pontificem Romanum, adire se velle contestatus est*.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 392. Edit. primæ Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papa modestè, & non cum minis, Regibus scribere debent*.

R. Hæc propositio, etsi innoxia, ibi non legitur. Annalium Bertinianorum Auctorem eo loci refello, qui asserit Nicolaum I. ad Ludovicum & Carolum Reges Christianissimos, necnon ad Episcopos & Proceres Regni, *Non cum Apostolica mansuetudine & solita honorabilitate, sicut Episcopi Romani Reges consueverant in suis Epistolis honorare, sed cum maliciosa interminatione Epistolas scripsisse*. Hunc (inquam) Annalistam refello & Annalium Fuldensium testimonio probo Nicolai I. Legationem & literas ad Reges Christianissimos inurbanas & inofficiosas non fuisse.

DISSERTATIO VII.

De causa Vvulfaldi, aliorumque Clericorum ab Ebbone Remensi Archiepiscopo Ordinatorum, cum Hincmaro ejus Successore.

Et de Synodis Suessionensibus II. & III. & Trecensi.

EBBO ex Regii fisci familia oriundus, a *Carolo Magno* donatus libertate, ad sacros Ordines gradatim promotus est, & a *Ludovico Pio* Aquitanicum Regnum regente, Bibliothecæ Regiæ Præfectus. Qui cùm in patris Imperium successisset, mortuo *Vvulfario* Remensi Archiepiscopo, Clero plebique liberam electionem permisit. Electus est *Gislemarus* quidam, qui ab Episcopis ob ignorantiam rejectus est. Imperator Ebbonem *pro scientiæ capacitate, meritorumque reverentiâ*, illius Ecclesiæ Archipræsulem designavit, quod omnibus fuit gratissimum. Ad Danos Prædicator a *Paschali* Papa missus, multos convertit. Missi Dominici functus est officio anno Christi octingentesimo vicesimo tertio, & Conventui Episcoporum Parisiis interfuit, ut Capitularia testantur. Porro cùm *Lotharii* factione multi a *Ludovico Pio* defecissent, ipsumque filius perduellis in Suessionicum *S. Medardi* Monasterium perduci jussisset, *Ebbo* cum *Lothario* conspirans, quibusdam affictis ipsi criminibus, aliis etiam Episcopis tractis in partes, in Conventu apud Compendium coacto anno Christi 833. publicæ illum Pœnitentiæ addixit. Exauctorato *Ludovico*, multi mox, quibus sanior mens erat, ad illius restitutionem consilia, operamque contulerunt. Itaque collectis copiis, *Lotharium* in *S. Dionysii* Monasterio ubi tunc erat, propiùs aggressi, eò adegere, ut relicto ibidem patre, tacitâ fugâ excederet. Ibi ab Episcopis reconciliatus est *Ludovicus*, anno Christi 834. Imperiique insignia resumpsit. Quod Ebbo audiens, pondere perpetrati in Imperatorem facinoris exterritus, Remis Parisios fugit ad quemdam Reclusum, ut cum eo delitescens, Imperatoris iram evaderet. Fugientem apprehendi jussit *Ludovicus Pius*, & in carcerem conjici, Remensi Ecclesiâ *Falconi* Abbati commendatâ. Mox in

Ebbonis fortuna.

Ebbonis contra Ludovicum Pium conspiratio.

in Metensium Urbem ductus est, ubi ambonem conscendens in *S. Stephani* Basilica, publicè professus est Imperatorem injustè depositum, meritòque Imperii solio restitutum. Ibi rursus ab omnibus Episcopis, Clero, & populo ritu solemni coronatus est Imperator *Ludovicus*. Inde convocatâ apud Theodonis Villam Synodo & Placito generali, *Ebbonem* Lotharianæ factionis incentorem accusavit Imperator, quòd falsis ab eo criminibus appetitus, Regno dejectus, atque Ecclesiæ aditu exclusus fuisset. Episcopi ab Imperatore impetrarunt, ut non coram Laïcis, sed in Sacrario, ipsius *Ebbonis* causa disponeretur. *Ebbo* omni solatio destitutus, accersito quodam Recluso, nomine *Framegaudo*, misit per eum *Juditha* Imperatrici anulum, quem ab ea acceperat in nativitate *Caroli* Regis, ut eam ad commiserationem inflecteret, atque mediatricem apud Imperatorem obtineret. Pia Imperatrix apud Episcopos intercessit, ut Imperatoris animum lenirent, nec Leges divinas violarent, ne fortè vindictam sumentes de eo qui in illos peccaverat, non viderentur dignam Deo reddere vicem, qui eos a tanto periculo eripuerat. Statuerat enim ut pro reverentia tanti ministerii nullatenus depositioni cujusquam Episcopi præberet assensum. Unde a Pio Imperatore obtinuit ne *Ebbonis* exauctorationem ampliùs urgeret. *Ebbo* tamen vi conscientiæ oppressus, Episcoporumque quos Confessores elegerat, consiliò usus, Libellum Synodo in abdicationem sui sponte obtulit. Quo perlecto, & Episcoporum, quibus confessus fuerat, denuntiatione auditâ, omnium sententiis a Pontificali ministerio cessare jussus est. Hic autem erat Libelli tenor ab *Ebbone* oblati, ut refert *Hincmarus* in posteriori Opere adversùs *Gotteschalcum*, cap. 36. *Ego Ebbo indignus Episcopus, recognoscens fragilitatem meam, & pondera peccatorum meorum, testes Confessores meos Aiulfum videlicet Archiepiscopum, & Badaradum Episcopum, necnon & Modoinum Episcopum, constitui mihi Judices delictorum meorum: & puram ipsis confessionem dedi, quærens remedium pœnitendi, & salutem animæ meæ, ut recederem ab Officio & Ministerio Pontificali, quo me recognosco esse indignum; & alienum me reddens pro reatibus meis, in quibus peccasse secretò ipsis confessus sum. Eo scilicet modo, ut ipsi sint testes alio succedendi & consecrandi subrogandique in loco meo, qui dignè præesse & prodesse possit Ecclesiæ, cui hactenus indignus præfui. Et ut inde ultra nullam repetitionem aut interpellationem Auctoritate Canonica facere valeam, manu mea propria subscribens firmavi. Ebbo quondam Episcopus subscripsi.*

Ebbonis damnatio.

Eumdem Libellum refert *Flodoardus* Lib. 2. Cap. 20. ubi de Synodo apud Theodonis Villam hæc præmittit: *Ebbo in eadem Synodo præsens ab Imperatore præsente accusatus est, quòd eum falsò fuerat criminatus, & eisdem falsis criminibus appetitum a Regno dejecerat, armisque ab eo ablatis, nec confessum, nec convictum, contra Regulas Ecclesiasticas ab Ecclesiæ aditu ac Christianorum societate eliminaverat: sicut & idem scripto suæ subscriptione roborato, & verbis coram omnibus professus fuerat. Et cùm essent alia etiam crimina, de quibus post hanc accusationem accusandus erat, & de quibus apud Imperatorem jam antea fuerat accusatus, & non canonicè purgatus, sicut & Epistola Episcoporum ad Sergium Papam demonstrat, & pro quibusdam eorum extiterat a Consilio Imperatoris ejectus, quæ patefacta veritate negare non valebat, petiit secessum, ut sine præsentia Imperatoris liceret ei in Synodo suam agere causam. Quod obtinens, convocavit ad se quosdam Episcopos, & nullo cogente, sed propria sponte, secundùm eorum consilium sequentium Africanum Concilium, ut parceretur ipsius verecundiæ, ac propter Ecclesiæ opprobrium & insolentem insultationem sæcularium, ne Dignitas Sacerdotalis pollueretur, si publicè de his, de quibus impetitus & adhuc impetendus erat, confessus aut convictus foret, Libellum suæ depositionis dictavit, & scribi coram se fecit, & propria manu subscripsit, secundùm traditionem Ecclesiasticam, eumque Libellum propria ac vivæ vocis confessione attestatum, in abdicationem sui, nullo ab eo quærente vel exigente, Synodo ultro porrexit.* Id factum anno Christi 835.

Post hæc, in diversis Monasteriis Cisalpinis vixit *Ebbo* ad annum 840. quo *Ludovicus Pius* obiit 4. Kalendas Julii. Quo defuncto, *Lotharius* ab Italia in Franciam irruit: Ad quem *Ebbo* venit Vvormatiam. Post aliquot dies, ipsum in pristinam Sedem restituit *Lotharius*, dato in Palatio Engilenheim Edicto 8. Kalendas Julii, cui subscripserunt Episcopi 20. Illud refert *Flodoardus* loco mox laudato, & ex eo *Sirmondus* Tom. II. Conciliorum Galliæ, Pag. 631. Hoc Edicto armatus *Ebbo*, Remos rediit, Sedemque recepit, quo tempore *Carolus* a *Lothario* pulsus ultra Sequanam profugerat, Episcopaleque Ministerium, Suffraganeis Episcopis præsentibus & conniventibus obire cœpit, cùm contestatus esset Cessionem suam fuisse per vim extortam. Canonicam porro Auctoritatem docere, quòd sicut sine certo crimine numquam dejicitur Episcopus, ita nec absolutione spontanea; quantò minùs violenta alterius sub custodia, inquit, non licet recedere Episcopum, sine concordi præsentia vel consensu civium subditorum? Quam ob rem rectè judicari omnia irrita, quæcumque non fuerant Auctoritate canonicâ undique fulta. Humiliationem suam, quâ se peccatorem & indignum Episcopatu confessus erat, obesse sibi non posse ne dignitatem recuperaret: se reum non esse mendacii, quamvis Sedem repetat mandato Principis, & Episcoporum consensu, quam se numquam repetiturum subscripserat: quia solùm promiserat se illam non repetiturum, cùm subrogatus sibi fuisset alius Episcopus. Hactenus autem subrogatum non esse, seque septenni fermè sub Pœnitentiæ spatio, quo in Sancta Ecclesia peccatorum Pœnitentibus fieri solet remissio, patienter expectasse, nec alicujus consecrationem suum in locum impedivisse. Ista constant ex Apologetico *Ebbonis* quod Spicilegii Tomo 7. editum est.

Ebbonis in Sedem regressus.

Restitutus in Sedem *Ebbo*, *Vvulfadum*, aliosque Clericos canonico tempore ordinavit. Qui (sicut postea professi sunt) de excommunicatione & restitutione illius tunc non aliud scivere, nisi quòd eum in Ecclesia Remensi ab Episcopis (ut aiebat) regulariter restitutum, nullo contradicente, solemniter & pacificè sacrum Officium per annum celebrare viderunt. *Nec se provehendos ad sacros Ordines importunè ingesserunt, sed acclamatione & attestatione ipsius Ecclesiæ, ut ordinarentur, obedierunt.*

Vvulfadi & Sociorum Ordinatio.

Anno 841. *Carolus* collectis copiis, Sequanam transmeavit, ac in Belgicam regionem reversus est. Quod audiens *Ebbo* ad *Lotharium* fugit, dimissâ Ecclesia Remensi, ab eoque obtinuit Abbatiam Sancti *Remacli* in Cisalpinis regionibus, & Abbatiam *S. Columbani* in Italia, ubi & Villam pretio comparavit; multasque ejusdem Imperatoris obiit Legationes. Anno Christi 844. cum *Drogone* Metensium Episcopo Romam profectus est ad *Sergium II.* Pontificem Maximum. *Ebbonem* Laïca tantùm Communione frui jussit Pontifex, ut testatur *Hincmarus* in secunda Schedula, quam Synodo III. Suessionensi obtulit. Qua de re ita scribit *Nicolaus I.* ad Synodum Suessionensem: *Porro si quispiam Sedem Apostolicam, per Sergium Sancta*

Ebbonis ad Lotharium fuga.

Ejusdem ad Sergium II. Papam confugium.

Episcopatum in Saxonia obtinet a Ludovico Germaniæ Rege.

Rabanus ab Heribaldo Autisiodorensi Episcopo de restitutione Ebbonis consultus.

Synodum Trevirensem indicit Sergius II. pro Judicio Ebbonis refricando.

Vulfadum & Conclericos suspendit Hincmarus Ebbonis Successor.

Eorum causa ad Synodum

tæ memoria Papam, Ebbonem quondam Archiepiscopum indignum Clericali Communione sanxisse perhibet; noverit quoniam talem Sedes Apostolica debuit Ebbonem, donec Synodali ejus examine causa discuteretur, habere, qualem ab aliis habitum non ignorabat. Demum Roma reversus *Ebbo*, cùm postea Legationem a *Lothario* Imperatore sibi injunctam obire, & in Græciam proficisci detrectasset, Abbatiis & possessione, ab ipso mulctatus est. Tum Hildensheimensem Episcopatum vacantem in Saxonia, a *Ludovico* Germaniæ Rege obtinuit, ubi Auctoritate cujusdam Privilegii sibi a *Gregorio IV.* collati, Ministerio Episcopali ad obitum usque perfunctus est. Ista constant ex Epistolis Synodi Trecensis, *&* *Caroli* Regis ad *Nicolaum I.* Pontificem Maximum.

De restitutione *Ebbonis* consultus ab *Heribaldo* Episcopo Autisiodorensi *Rabanus* Moguntinus Archiepiscopus, exauctorationis illius jus attingere noluit, nec ad questionem invidiosam respondere. Se verò ad *Hincmarum* scripsisse significavit, in gratiam Clericorum ab *Ebbone* ordinatorum, quos ille deposuerat. Sic habet Rabanus Cap. XXXIV. Epistolæ ad Heribaldum. *De Ebbonis autem Remensis Episcopi depositione atque restitutione non necesse esse astimo tua interrogationi respondere. Videant illi qui hoc egerunt, utrùm justè, an injustè hoc fecerint. Ego, dum in Episcopatu Moguntiensis Ecclesia indignus constitutus sum, inveni eum in Hiltinesheim in Saxonia Episcopalem Sedem habere. Nec eum prohibui Officium Præsulis gerere, quia audivi ab Apostolica Sede in locum suum restitutum esse. Sicque ad finem vita in suo Officio remansit. Rogantibus autem quibusdam Fratribus, Hincmaro Episcopo nuper pro hoc ipso Epistolam direxi: quia audivi eum illos, quos Ebbo post restaurationem suam consecravit, a Sacerdotali atque Clericali Officio removisse. Postquam autem inde mihi responsum opportunum redditum fuerit, tibi intimare curabo.*

Anno Christi 845. Rex Carolus Synodum Episcoporum Regni sui Bellovacum congregavit, ubi inter cætera Ecclesiæ Regnique negotia, de Remensis Ecclesiæ a decennio Pastore legitimo per depositionem *Ebbonis* destitutæ statu actum est. A Clero & plebe Remensi, necnon ab Episcopis ejusdem Provinciæ electus, Archiepiscopo Senonensi, & Episcopo Parisiensi annuentibus, consentiente Abbate Sandionysiano, *Hincmarus* ejusdem Cœnobii Monachus Archiepiscopus ordinatus est, favente Rege. Anno sequenti, *Lotharius* Imperator de Regno Francorum cum *Carolo* fratre contendens, cui planè devotum noverat *Hincmarum*, Epistolas a *Sergio* Papa exegit pro refricando Judicio de *Ebbonis* abjectione, quasi discordia esset in Remensi Ecclesia pro ejus Ordinatione. Unde, ut scribit *Flodoardus*, idem Papa Domno *Carolo*, sed & *Guntbaldo* Archiepiscopo, & eidem *Hincmaro*, litteras misit, ut cùm post diem Sanctæ Resurrectionis Missos suos ad Imperatorem dirigeret, Trevirim cum Episcopis ad hanc discordiam sopiendam convenire studerent. Sed *Ebbo* ab hujus negotii prosecutione abstinuit, nec ad Synodum vocatus venit, misit, aut scripsit, nec ad Sedem Apostolicam.

Interim *Hincmarus Vulfadum*, aliosque ab *Ebbone* ordinatos Clericos a sacris ministeriis suspendit. Causa ad Concilium Suessionense II. delata est, quod anno Christi 853. *Carolus Calvus* Rex Christianissimus congregavit. Ad hanc Synodum convenere *Hincmarus* Remensis, *Vuenilo* Senonensis, *Amalricus* Turonensis, Archiepiscopi, cum suarum Provinciarum Episcopis, unà cum Episcopis Provinciæ Rothomagensis, absente eorum Archiepiscopo. Adfuit Synodo Rex Christianissimus. Clerici ab *Ebbone* ordinati Synodo supplicarunt ut in Ordinum suorum ministerium restituerentur.

Suessionensem II. delata.

Hujus Concilii Historia.

Sedi Apostolica reverentia in omnibus causis exhibenda.

Quo sensu Ordinationes ab Ebbone post depositionem factæ irrita judicatæ sint.

Jussi sunt dare Libellos reclamationis aut postulationis, secundùm Ecclesiæ morem. Electi Judices ab *Hincmaro Vuenilo* Senonensis, & *Almaricus* Turonensis, Archiepiscopi, cum *Pardulo* Episcopo Laudunensi, salvo in omnibus Primatu Metropolis Remorum Ecclesiæ, *salvâ etiam reverentiâ Apostolica Sedis, cui in omnibus causis reverentia debet exhiberi*: ut scribit *Innocentius I.* ad *Victricium* Rothomagensem. Eosdem Clerici elegere addito *Prudentio* Trecensi Episcopo. *Pardulus* Laudunensis, ut tenens locum Metropolitani Remensis, hujus causæ cognitioni præfuit. Hæc gesta sunt Actione I.

Actione II. Quæstio habita est de Ebbonis depositione ac restitutione. Probatum est ipsum pro criminibus a se confessis se condemnasse, & a Ministerio Episcopali se alienum penitus reddidisse, & 44. Episcoporum Sententiâ hanc ejus abdicationem fuisse decretam atque confirmatam: Canonicè restitutum postea non fuisse: immo *Sergium II.* Pontificem Maximum dejectionem illius confirmasse, & edixisse ut Laïca tantummodo Communione frueretur.

Actione III. probatum est *Hincmarum* fuisse legitimè & canonicè ordinatum Archiepiscopum Remensem, ad petitionem Cleri Populique Remensis, Parisiensi Episcopo, & Archiepiscopo Senonensi consentientibus, præsentibus omnibus Episcopis Provinciæ Remensis. Porrexit etiam *Hincmarus*, præter Litteras Canonicas, quas Ordinatum a suis Ordinatoribus accipere jubent Canones, Epistolam omnium Episcoporum Gallicanorum ad ApostolicamSedem pro Confirmatione suę Ordinationis; nec non Diploma Regium pro ejusdem approbatione, *Ad Sanctam, & Apostolicam omnium Ecclesiarum Matrem Romanam Ecclesiam* directum.

Actione IV. *Hincmari* electio & Ordinatio ceu Canonica confirmata est: ac de iis Clericis agi cœptum, quos *Ebbo* post suam exauctorationem, absque ulla restitutione Canonica, ordinare præsumpserat. Tunc *Immo* Noviomagensis Episcopus porrexit Rotulam, Auctoritatem Canonicam & Apostolicam continentem, *Quòd qui ab ipso voluerant, & visi fuerant in gradus Ecclesiasticos ordinari, ab eodem, quod non habuit, nemo accipere potuit: Damnationem utique, quam habuit, per pravam manus impositionem eis dedit. Quia qui particeps factus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, ut Innocentius Papa dicit, inveniri non potest.* De Ordinis executione, non de Ordine ipso agebatur, estque intelligendum *Immonis* suffragium. Ordinem habuit *Ebbo* legitimo & canonico ritu consecratus Episcopus: non habuit jurisdictionem, & Ordinis exequendi potestatem, canonicè depositus: sic itaque ab illo Ordinem, quem habebat, suscipere potuere, qui ab illo jam exauctorato sunt ordinati: non Ordinis exequendi potestatem, quâ carebat. Sic etiam intelliguntur hæc verba: *Damnationem utique quam habuit, per pravam manus impositionem eis dedit.* Quòd nimirum illi qui ipsi canonicè deposito, nec legitimè restituto, scientes volentes communicaverunt, non potuerint ab illo gratiam quoque Sacramenti cum Ordine recipere, ut rei scilicet inobedientiæ adversùs Ecclesiæ Decreta.

Actione V. *Decretum est a Synodo, ut quicquid in Ordinationibus Ecclesiasticis idem Ebbo post damnationem suam egerat, secundùm traditionem Apostolica Sedis, ut in Gestis Pontificum legitur, prater sacrum baptisma, quod in nomine Sancta Trinitatis perfectum est, irritum & vacuum habeatur: & ordinati ab eo, Ecclesiasticis gradibus privati perpetuò habeantur.* Quæ exceptio de Baptismo id unum significat, ut qui scientes ab Episcopo deposito ordinati fuerant, suorum Ordinum executione privarentur: qui verò ab eodem ha-

baptizati, nulli propterea pœnæ canonicæ addicerentur.

Clericorum defensio malam in partem accepta.

Fredebertus illorum Clericorum unus, dato Proclamationis Libello, suo ac Sociorum nomine contestatus est, se ac ipsos, Ordines ab Ebbone suscepisse bonâ fide, quia Remensis Ecclesiæ Suffraganeos Episcopos cum Imperatoris *Lotharii* Diplomate Remos convenientes, ipsum restituisse in pristinam dignitatem viderant. Hæc vera licèt, ac justa Clericorum defensio, ab *Hincmaro* accepta est ut accusatio Episcoporum, probatione destituta, & falsi criminis objectio, excommunicatione punienda. Quam tamen pœnam, mansuetudinis larvam assumens, temperare velle visus est Actione VI. VII. & VIII. Decrevitque cum aliis Episcopis, ut dicti Clerici gradibus Ecclesiasticis privati manerent; ex indulgentiâ tamen Synodi, *Caroli* Regis precibus annuentis, Communione fruerentur. Id Actione VIII. decretum. Hujus Synodi historiam *Flodoardus* scripsit Lib. 3. Cap. 11.

Concilii confirmationem a Leone IV. frustra petiit Hincmarus.

Istius Synodi confirmationem a Leone IV. Pontifice Maximo obtinere tentavit *Hincmarus*. Renuit Pontifex, tum quòd Acta ad Sedem Apostolicam transmissa non fuissent, nec illi adfuissent Sedis ejusdem Legati; tum quòd *Vulfadus* & Socii per proprias litteras eamdem Sedem appellassent. Præcepit autem *Leo* ut *Hincmarus* ad Concilium cum dictis Clericis occurreret, ad quod suum ipse Legatum *Petrum* Episcopum Spoletanum e latere suo direxerat, ad renovandum videlicet Judicium vice suâ: ita ut si eisdem dejectis Clericis contigisset, ut in ipsa debuissent depositione persistere, & obedire renuissent, atque ad Sedem Apostolicam iterum provocassent, illis ad eam veniendi licentia minimè negaretur, ne ejusdem Sanctæ Sedis dissolveretur Privilegium. Cum quibus præcepit ut *Hincmarus*, vel missus ab eo Procurator veniret: quatenus cum fratribus suis Episcopis collatò negotiò, & utraque parte conveniente, causa eorum a Sancta Sede canonicè finiretur. Verùm Summi Pontificis examen ac Judicium fugit *Hincmarus*.

Obrepsit Benedicto III.

Interea *Leo IV.* ab hac luce migravit. Cui cùm *Benedictus III.* successisset, rursus *Hincmarus* arma præparavit: *Et eidem Summo Præsuli, tamquam suarum inexperto versutiarum, latenter subrepsit, & in ipso Consecrationis ejus principio suasit, ut Concilium quidem ad votum unius hominis congregatum firmaret: non tamen ei ullo modo subripi aut suadere potuit, ut a justa diffinitionis & discretissima moderationis tramite vel aliquantulum declinaret. Verumtamen ita per quoddam ei concessum Privilegium, illius Concilii roboravit institutum, ut auctoritatis summam Sedi Apostolicæ reservaret. Unde actum est, ut quod malè petitum fuerat, Spiritu docente Dei, bene Sapiens Præsul concederet: & nihil proficeret humana subreptio, ubi pectus tanti Pontificis divina replebat infusio: nec obesset cujusdam suasio, ubi Antistitis sancti prudens obviavit & prudentissima moderatio: dum in ipso Privilegio tenorem præmiserit, quod sic decretum est ab eo manenda inconvulsa, quæ petebantur, si ita essent per omnia, quæ de illa Synodo sibi ab Hincmaro referebantur. Interposuit enim ancipitem in eo sententiam dicens: Si ita est, nostroque ut Scriptis Præsulatui intimasti, & gestorum serie demonstrasti, ratas easdem quin Diffinitiones Apostolica fore promulgamus auctoritate.* Sic obrepsit *Benedicto III. Hincmarus*, ut *Nicolaus I.* testatur Epistolâ 46. ad Episcopos Synodi Suessionensis III. sive 59. Tomo III. Conciliorum Galliæ. In qua etiam probat *Benedicti* Tertii Rescriptum ab *Hincmaro* fœdè interpolatum fuisse ac mutilatum. Ex hac verò clausula Decreti a *Benedicto III.* dati, *Si ita est*, &c. ita colligit Nicolaus I. *Nunc autem cùm ita non fuisse tam a nobis, quàm a Sancto Concilio vestro extiterit comprobatum, quod suggesserat, meritò in irritum ductum est, quod contra dejectos non simpliciter impetraverat.*

Obrepsit & Nicolao I.

Synodi Suessionensis II. confirmationem a *Nicolao I.* etiam obtinuit *Hincmarus*, ut constat ex ejusdem Pontificis Epistolâ, quam refert *Baronius* Cardinalis, ad annum 863. num. LXXIV. in qua hæc habet: *Proinde quia Dilectio tua sequens Instituta Majorum, ea quæ possunt aliquam recipere quæstionem, ad nos quasi ad Caput & ad Apicem Episcopatus referre studuit: quod nos libenter accepimus, quia hinc Dilectionem tuam memorem Canonum comprobamus: Synodum illam, quæ a te, & cæteris Venerabilibus Archiepiscopis atque Episcopis in Urbe Suessionum, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLIII. Indictione prima, quinto Kalendas Maii fuerat celebrata, & a Decessore nostro beatæ memoriæ Benedicto Papa est confirmata, sicut idem sanctæ recordationis Pontifex illam confirmavit; ita & nos eam confirmatam & irrefragabilem, perpetuòque mansuram, Apostolicâ Auctoritate decernimus, salvo tamen Romanæ Sedis in omnibus jussu atque Judicio.*

Extat etiam inter Epistolas Nicolai XXV. Tom. III. Concil. Galliæ.

Nicolaus I. Acta Concilii Suessionensis examinat ac rescindit.

Verùm interpositâ, vel potiùs renovatâ per *Vulfadum*, & Socios, ad Sedem Apostolicam appellatione, acceptis eorum litteris & querimoniis, vigilantissimus Pontifex Acta Concilii II. Suessionensis ab *Hincmaro* dudum transmissa diligenter expendit, & in iis multa deprehendit ob quæ mitti in irritum jure merito deberent. Versatile *Hincmari* ingenium, fraudes, violentiam perspexit, dictosque Clericos iniquè depositos fuisse habuit exploratum. Qua de re ita scripsit postea ad Episcopos Synodi III. Suessionensis. „ Nos „ etenim clamorem eorumdem dejectorum spernere Clericorum ratio nulla sivit, & ad vociferationes eorum ad Sedem Apostolicam, etiam „ sub Decessoribus meis frequenter emissas, aures obturare paterna caritas non permisit. Portamus quippe onera omnium qui gravantur: „ quin immo hæc portat in nobis B. Apostolus „ Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus, „ administrationis suæ protegit ac tuetur heredes. Verùm cùm nonnulla Scripta Sedi Apostolicæ diversis temporibus delata, vel etiam „ ab ea data, ob hujus reperiendam rei certitudinem diligenter investigaremus: accidit, ut „ etiam, Deo revelante, Acta Concilii, quod auctore Fratre & Coëpiscopo nostro Hincmaro „ præfatos viros segregasse dignoscitur, ab eodem „ venerabili Antistite nobis dudum transmissa, „ cum Actionibus pro Rothado venerabili ... „ Episcopo, venirent ad manus. In quibus quanta reprehensionum inveniatur congeries, si voluerimus exhibere per singula, faciliùs chartæ quàm verba deficient. Ibi namque falsitas, „ in ipso mox Actionum invenitur principio. An „ non falsitas, cùm sponte pervenisse dejecti illi „ ad Ecclesiæ januas pro sua necessitate scribuntur, qui venisse probantur inviti? Præcipuè cùm „ Vulfadus ibidem non fuerit, cujus nomen inter petentium nomina fallaciter extitit recitatum? Ibi ante tempus examinis, jam judicatum, & ante legitimum judicium, condemnatum fuisse dignoscitur. Ibi ante audientiam, „ & ante certum numerum collectorum Episcoporum, Presbyteri, Diaconique privationi ministeriorum suorum subduntur. Ibi Metropolitanus Antistes modò sua jura deponit, modò „ resumit, modò subest Synodo, modò præest: modò quasi accusatus, modò accusator, „ modò Judex accedit: & pro libitu proprio vicibus alternantibus cuncta disponens, more cujusdam animantis, non semper unius ejusdem-

„ que

dum & Concle-ricos.

„ que coloris apparet. Ibi, inquam, nolentes proclamare, proclamare coguntur, & tamquam accusatores Libellum Proclamationis porrigere compelluntur: licèt tenorem Libelli, juxta morem, Gestis Frater noster Hincmarus non inseruerit, cùm eisdem nonnulla minùs etiam necessaria probetur inseruisse. Ibi absens, & ut illic habetur, ægrotus addicitur, & dolor super dolorem apponitur, dum absens Vulfadus Libello quasi præsens adscribitur, & in lecto jacens, numquamque reclamans, societatem habere cum præsentibus reclamatoribus falsò prætenditur. In quo considerandum est, quia si leges sæculi etiam de rebus pecuniariis, quæ extra nos sunt ægrotum respondere non cogunt, quantò minùs a Domini Sacerdotibus infirmus quilibet compelli ad querimoniam debuit de negotio, quod in eumdem ipsum conflari dignoscebatur, & quod hunc ad depositionis casum impellere probabatur? Et ut strictim penè omnia complectamur, ibi sola obedientia subditorum, quam Apostolus Præpositis exhibere jubet, reputatur in culpam; & qui Prælati Judicio temerè non restiterunt, sed humiliter colla supposuerunt, severissimè puniuntur. Ibi qui nulla propriâ noxâ deliquerunt, in damnationem tamquam hæretici inciderunt, & qui misericordiam petivere, nec justum Judicium percipere meruerunt. Sed quid mirum si textus & finis ejusdem Concilii accepti non sunt, quando in nomine Domini juxta morem inchoatum non est? Nam cùm, Apostolo, Omne quodcumque fecerimus, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu facienda, præcipiente, Ritus Ecclesiasticus in colligendis Conciliis id observet, & in hoc dumtaxat, abdito permittente divino judicio, fuerit prætermissum; constat procul dubio non eos in nomine Domini congregatos extitisse, ac per hoc Eum minimè in sui medio habuisse, qui tale Concilium, Immo Conventicula sua de sanguinibus, contra Psalmistam, congregaverunt, & quoddam animal imitati, nonnisi extinctis propriis filiis posse subsistere putaverunt. „

Quæ cùm ita se habere animadvertisset *Nicolaus* I. prudentissimus atque Sanctissimus Pontifex, scripsit ad *Hincmarum*, jussitque ut omni odii ac livoris affectu deposito, *Vulfadum* & Socios ipse in pristinos gradus, Ordinumque functiones restitueret, aut cum Gallicanis Episcopis ad Synodum conveniret, eorum causam retractaturus ac finiturus. Si verò nova disceptatio oriretur, Procuratores ab utraque parte mitterentur ad Sedem Apostolicam, quæ ultimum hac de causa Judicium ferret.

Nicolaus I. Synodum III. Suessionensem indicit pro Vulfadi & Sociorum restitutione.

Synodum igitur Suessione celebrandam indixit *Nicolaus I.* datis ad omnes Galliarum & Neustriæ Episcopos Literis, ut ipse testatur Epistolâ LVIII. ad *Herardum* Archiepiscopum Turonensem ob hunc finem pariter scripta. Jussit adesse cum cæteris *Hincmarum*, eidemque Synodo sistere se *Vulfadum* & Socios, rerum verò gestarum Relationem ad Sedem Apostolicam transmitti. Literas quibus Episcopis jubebatur ut ad Synodum convenirent, misit Pontifex ad *Remigium* Lugdunensem Archiepiscopum. Congregata Synodus est XV. Kalendas Septembris, anno Christi octingentesimo sexagesimo-sexto. Rex *Carolus Vulfadi*, Sociorumque restitutionem vehementer optabat, quòd *Vulfadus Carolomani* filii sui Præceptor fuisset. Unde & ipsum Bituricensem Episcopum designaverat, consentientibus ejusdem Ecclesiæ Clericis, & Provinciæ Episcopis. Ejus tamen ac Sociorum restitutioni pro viribus obstitit *Hincmarus*, quatuor Schedulis seu Libellis Synodo per vices

Quatuor Schedulæ ab Hincmaro Synodo oblatæ contra Vulfa-

oblatis, quas *Sirmondus* exhibuit Tomo III. Conciliorum Galliæ.

In Priori Schedula, contestatur *Vulfadum*, & Socios, suo tantùm & Coëpiscoporum Provinciæ Remensis Judicio non fuisse depositos, sed a Synodo quinque Provinciarum, & electorum Judicum Sententiâ, a *Benedicto III.* & deinde a *Nicolao I.* Pontificibus Maximis confirmatâ: Proinde sibi integrum non fuisse illos restituere in pristinos gradus, nec restitui posse sine Regularum & Sedis Apostolicæ præjudicio, sineque communi ipsorum Episcoporum, qui id aggrederentur, periculo. Se quippe mente defixam tenere *S. Leonis* Sententiam ad *Leonem Augustum* scribentis: *Si quæ destruxi, hæc ædifico, prævaricatorem me constituo, & eis me ultionum conditionibus subdo, quas non solùm auctoritas B. memoriæ Martiani, sed etiam ego mea confessione firmavi.* Ex quibus ita colligit Hincmarus: *Quòd si etiam hoc de se intelligens, & his Legum conditionibus subdi tantus Papa præcavendo refugit, qualiter eisdem ultionum conditionibus subdi præcavendo timere nos debeamus subjecti, patenter ostendit.* Laudat deinde verba *Symmachi* ad *Æonium* Arelatensem scribentis: *Catholicæ Religionis potestatem omnem infringi, nisi universa, quæ a Domini Sacerdotibus semel regulariter statuuntur, perpetua sint. Quod aliàs contingere poterit, si Successor Decessoris actibus non tribuerit firmitatem, & roborando quæ gesta sunt, faciat esse rata quæ gesserit.* Laudat etiam Gelasii verba Epistolâ *XI. ad Dardanos* scribentis: *Patres nostri, Catholici videlicet doctique Pontifices, quicquid pro fide, pro veritate, pro Communione Catholica atque Apostolica, secundùm Scripturarum tramitem, traditionemque majorum, factâ semel congregatione sanxerunt, inconvulsum voluerunt deinceps firmumque constare: nec in hac eadem causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserunt. Sapientissimè pervidentes, quoniam si Decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ Constitutum, ac semper iisdem furoribus redivivis omnis integra Definitio turbaretur.* His *Nicolaum I.* obliquè carpit *Hincmarus*, qui *Benedicti III.* Decessoris sui Decretum, suumque priùs datum, rescindere videbatur, retractatione causæ *Vulfadi* & Sociorum imperatâ. Quæ tamen non eo animo a se prolata asserit versatilis ingenii Præsul, ut Summi Pontificis Decretis reluctetur; quin immo se illis, & Synodi nunc congregatæ Judicio religiosè pariturum. *Hæc*, inquit, *non ad resultandum, quod absit, in aliquo Domini Papæ Decretis Apostolicis, vel ad resistendum vestris regularibus Diffinitionibus profero: sed ut quomodo his, quæ in dejectione illorum hactenus diffinita sunt, obedivi, sic in eorum restitutione, cujus estis a Domno Apostolico arbitri constituti, si a vobis fienda canonicè inventa & patrata fuerit, quantum ex me est, præfatis Regulis sacris, & Episcopalibus atque Apostolicæ Sedis exinde confirmationibus, periculosè non obviem; & a Præceptionibus, quæ in Apostolicis Epistolis continentur, a quibus, Domino annuente, vel transverso, ut dicitur, ungue scienter & per contumaciam non exorbitabo, in nullo per ignorantiam deviem: & qualiter absque discrimine sequi debeam regularem vestram, quorum ex delegatione Sedis Apostolicæ interest, Diffinitionem, per ipsarum Regularum tramitem liquidò cognoscere valeam. Ad hoc enim vel maximè ad Synodum venit Episcopus, ut aut discat, aut doceat, aut corrigatur, aut corrigat.*

Secundâ Schedulâ demonstravit *Hincmarus Ebbonem* regulariter depositum, & non regulariter restitutum, quòd quidam assererent ipsum regu-

 la-

Iiriter depositum non fuisse, & canonicè restitutum. Se tamen Pontificis & Synodi Decretis pariturum contestatus est iterum *Hincmarus*, nec se esse animo a *Vulfado* & Sociis alieno. *Qui absque nostro detrimento*, inquit, *non solùm fratribus, sed & inimicis prodesse desidero, & Apostolicis Mandatis quacumque contumaciâ non resulto, nec fraternis vestris monitis & regularibus Diffinitionibus intentionem vel manus obvias tendere paro. Ea tamen conditione, quod & vos velle & studere cognosco, ut Regularum status, & Sedis Apostolicæ Privilegium maneat, & commune periculum nostrum vitari prævaleat.*

Cùm autem cerneret *Hincmarus* Episcoporum plurimos in restitutionem *Vulfadi* & Sociorum inclinare, eo quòd bona fide, palam & publicè, ab *Ebbone* Archiepiscopo, jure vel injuria Sedi suæ restituto, Sacros Ordines suscepissent; temperamentum quoddam proposuit tertiâ Schedula, ut ex indulgentia & dispensatione in pristinos gradus reciperentur, inconvulsis manentibus Synodi Suessionensis II. Judicio, & Summorum Pontificum *Benedicti III.* & *Nicolai I.* Decretis. *Unde*, inquit, *manentibus Statutis, absque Regularum & Apostolicæ Sedis præjudicio, & judicantium ullo discrimine ... Manente etiam, ut oportet & necesse est auctoritate Privilegiorum Domni Benedicti, & Domni ac Patris nostri Nicolai Papæ: si illi placet, cui cuncta bona placent ut Decessoris sui Benedicti & sua Privilegii a se confirmati Sententia de his Fratribus propter misericordiam per indulgentiam immutetur, ubi exinde scriptum habetur*, Salvo Romanæ Sedis in omnibus jussu atque Judicio: *Et aliter decretum confirmetur, nobisque tenendum mandetur, juxta moderationem Innocentii, qui observationem priorem duriorem, posteriorem autem, interveniente misericordia incliniatiorem dicit: Et vestra Fraternitas, qui eosdem Fratres judicastis, vel quorum Decessores illos judicaverunt, unanimi benignitate, justitia, pietate condita consenserit atque decreverit, sicut sacra & mystica Nicæna Synodus de Novatianis, & per indulgentiam, de Meletio damnato, clementi consilio, & ab eo post damnationem ordinatis, decrevit ..... His ergo ita se habentibus, quantum ex me est, & Sedis Apostolicæ benignitati, & vestræ Fraternitatis beneplacitæ consensioni, sollicitus servare unitatem spiritus in vinculo pacis, in Fratrum istorum regulari statu non obvio. Quorum, sicut in præcedenti schedula vobis porrecta præmisi, salubrem ac regularem statum & cupivi, & cupio, & quæsivi, & quæro, & de quorum dejectione dolui satis & doleo. Et hæc quidem scripsi pro mediocritate ingenioli mei, devotionem mentis meæ circa Fratres ostendens, priscis, ut dicit Gelasius, manentibus Constitutis, & reservato per omnia Sententiæ ac Juris Privilegio Apostolicæ Sedis, & non præjudicans vestræ vel cujuscumque rationabiliori, seu plus tenendæ ac majoris auctoritatis Sententiæ, quam, si mihi ostensa fuerit, paratus sum sine contradictione aliqua sequi. Illâ tamen modis omnibus in istorum statu conditione servata, quam & Apostolica Sedes pro Ecclesiastico vigore ab omnibus petimus faciat conservari, & a vestra Fraternitate necesse est provideri, ne hac, quod absit, occasione, auctoritatem in sacris Ordinibus ministrandis usurpent, qui aut penitus non acceperint, aut contra Regulas acceperint, aut quibus regulariter Ministerium fuerit interdictum.*

** Innoc. I. in Epist. ad Exuperium.*

Quartam Schedulam contra *Vulfadum* Synodo porrexit *Hincmarus*, in qua effutiit, ipsum sub jurejurando per Sanctam Trinitatem unius Deitatis professum, se nusquam ad graduum Ecclesiasticorum administrationem ulteriùs aspiraturum: & perjurii reum esse, qui Lingonensem Ecclesiam Pastore viduatam, ut ibi ordinaretur Episcopus, usurpare præsumpserit. Verùm hæc Schedula, cùm legi cœpisset, ita cunctorum offendit animos, ut penitus suppressa sit. Id testatur epigraphe ipsi præfixa: *Ista quæ sequitur Schedula, Synodo est porrecta, sed quibusdam scandalizantibus non est perlecta.*

Vulfadi & Sociorum restitutionem Romano Pontifici reservant Gallicani Præsules.

Is autem fuit Concilii III. Suessionensis exitus, ut septem Provinciarum Episcopi in eo congregati *Hincmarum* Summo Pontifici excusarint, quòd ausus non esset sua & Comprovincialium auctoritate *Vulfadum* & Socios restituere, qui in Synodo quinque Provinciarum fuerant depositi. Sibi etiam in Concilio, tametsi de illorum restitutione assentirentur, consentaneum visum esse, rem totam Pontifici, a quo inchoata erat, consummandam reservari. Quâ de re ad eumdem Pontificem *Nicolaum I.* ita scripsere. *Comperimus Fratrem & Consacerdotem nostrum Hincmarum, quem salubribus hortari dignati estis affatibus, uti memoratos viros clementi animo & tranquilla studeret ad se magnanimitate vocare, depositaque omni funditus animositate, de restitutione ipsorum fraternè tractare, atque misericorditer consummare contenderet, non procaciter renisum, sed neque animositate vel malevolentia declinasse, quin Paternitatis vestræ piis consiliis effectum præproperè exhibere maturaret.* Addunt, ipsum Clericos illos non restituisse, qui a Synodo quinque Provinciarum fuerant depositi „ Ne a pauciori numero eorum inconsiderata & minùs debito provida fieret restitutio: & quod tantorum virorum statuerat unanimitas, temerè exinaniret unius Sedis auctoritas. De illorum autem Fratrum reformatione, [*inquiunt*] præcedente Pietatis vestræ libramine, qui oppressis misericorditer subvenire, afflictis opem ferre, & innocentes absolvere, solito & indefectivo consuestis opere, postposita, quantùm in nobis est, totius austeritatis & severitatis censurâ, dejectioni illorum Fratrum compatientes, quos, ut vestri Apostolatûs Literæ ad Gloriosissimum Seniorem nostrum Regem Carolum vestrum peculiarem filium directæ intimavere, non mediocriter moribus & scientiâ pollere, & proficuos Ecclesiæ Christi novimus esse: congregato & devotissimè coadunato vobiscum nostro Spiritu, quod pium justumque sentitis, sentimus; quod decernitis, exequimur, & quod deliberaveritis, eorum in omnibus congratulantes restitutioni, efficaciter nos amplectendum fatemur. Et quia de recuperatione eorum a vestræ Sapientiæ medela sumpsit exordium, oportet omnino & æquum fore claret, totius ejusdem negotii summam Præstantiæ vestræ consumari Decretis...... Præterea Præceptionibus vestris ex æquo operam dantes, sicut nobis de præsignatis Fratribus Apex Sanctitudinis vestræ edocuit, sine contradictione perficere, eosque in suis Ordinibus restituere maturaremus, nisi Privilegiis Sanctæ Romanæ Sedis per Reverendum Confratrem Hincmarum Archiepiscopum nostræ unitati prolatis, quæ de ipsis quædam statuunt, debita reverentia exhiberetur: Quorum summa, perfecta & integra firmitas, ut claret & justum est, in Apostolicæ Sedis reservata est arbitrio potestatis. Nobis enim in horum Fratrum dejectione non quidem disceptantibus, nec alia atque alia decernentibus, sed unum idemque sentientibus, ne imperfectio pro inobedientia deputetur, oramus. Sed ut quondam Joab obsidens urbem Rabaz, David Regi fidissimo, Ne cùm a me, *inquit*, vastata & capta fuerit, vobis, & non nomini meo adscribatur victoria; *Ita & nobis in præsentis rei ne-*

negotio decertantibus, & quadam desiorantibus, non tamen terminantibus, solummodo Magisteriali vestro Culmini eorum adsignetur restitutio.

Gallicanorum Præsulum Oeconomia.

Illam itaque viam iniere Gallicani Præsules in Synodo Suessionensi III. jussu Nicolai I. congregati, ut Synodo Suessionensi II. quinque Provinciarum nihil derogatum vellent, quasi minùs æquum fuisset illius de *Vulfadi* Sociorumque causa Judicium: sed illam ad censuram debitæ severitatis Sententiam protulisse assererent, quam posterior septem Provinciarum Synodus, Summo Pontifice præeunte, per misericordiam immutaret. Id constat ex Adnuntiatione *Herardi* Archiepiscopi Turonensis, Regis & Synodi jussu facta. * *Quorumdam*, inquit, *cogitationibus, quorumdam verò verbis satisfacere bonum duximus, qui cogitant fortè ac dicunt, Quoniam antea in hoc eodem loco ante aliquot annos quidam nostrùm, & quorumdam nostrorum Decessores, Synodum tenuimus, & eamdem causam, quam tunc diffinivimus, nunc quoque, quasi non fuerit bene diffinita, cùm etiam & a Sede Apostolica sit terminata, mutavimus, & ob id nostra Sententia vilis possit haberi, quasi ad mobilitatem humana gratia nostras Sententias immutemus, vel, ut dicamus apertiùs, vénundemus. Non ita est, Fratres, quoniam in Episcopali Ministerio non est, Est, & Non, sed semper Est, id est, stabilitas in illo est; quia in Christo hoc Sacrum Ministerium radicatum est, qui numquam consilium, sed sæpe mutat Sententiam, tam per seipsum, quàm & per suos Fideles, de quorum numero suâ clementiâ nos computamur ...... Quia ut S. Leo Apostolica Sedis magnus ornatus dicit:*

** Tom. 3. Concil. Gall.*

In Episcopali ministerio non est, Est, & Non,

Epist. ad Rusticum Narbonensem.

„ Sicut sunt quædam quæ nulla possunt ratione „ converti, ita multa sunt, quæ aut pro consi„ deratione ætatum, aut pro necessitate rerum „ oporteat temperari: Sic tamen ut quod sequen„ dum fuerit inventum, nec Præceptis Evange„ licis contrarium, nec Decretis Sanctorum in„ veniatur adversum. *Quòd & in hac causa sumus secuti, sicut in sanctis auctoritatibus invenimus, qui in Psalmo canimus* * Misericor„ dia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax „ osculatæ sunt. *Et semper superexaltet judicium „ misericordia, dicente Apostolo:* * Adhuc ex„ cellentiorem viam vobis demonstrabo, *id est, caritatem, qua omnibus desiderat misereri, & cunctis vult in commune proficere. Perfecta enim sunt ea, qua ad correctionem hominum, & ad censuram debita severitatis Episcopali Sententia proferuntur: sed excellentiora sunt, quibus dilectionis benignitate subditorum saluti, & communi Ecclesiarum utilitati ac consultus providemus. Unde manentibus Statutis prioribus, qua secundùm auctoritatem constituta sunt per justitia severitatem, licitum est nobis per easdem supereminentes auctoritates, qua impendunt misericordiam, immutare duriores Sententias, correctione facta per eminentiorem viam, scilicet caritatem. Et sicut de prioribus Statutis Sedem Apostolicam consuluimus: ita & ex hac Diffinitione nostra ejusdem Matris omnium Ecclesiarum responsionem expectamus: Quatenus si ita ut præduce illius commonitione, quâ ad hunc locum convenimus, his qua per indulgentiam misericorditer invenimus, concordaverit atque consenserit, Ecclesia consultibus faveamus.*

** Psalm 8.*

** 1. Cor. 12.*

Caroli Regis ad Nicolaum I. Epistola.

Scripsit etiam ad *Nicolaum I.* Rex *Carolus, Hincmari* obedientiam laudans, Clericorum integram restitutionem Sedi Apostolicæ a Synodo reservatam nuntians, & a se interim Ecclesiam Bituricensem *Vulfado* commendatam. Ejus Epistola extat post Concilium Suessionense, Tomo III. Conciliorum Galliæ.

Synodus per *Egilonem* Senonensem Archiepiscopum suam ad *Nicolaum I.* Synodicam misit, ad quem scripsit & *Hincmarus*, * & se maxima cum obedientia executioni mandaturum professus est, quicquid idem Pontifex in causa *Vulfadi* & Sociorum decrevisset. Scripsit etiam ad *Egilonem* Romam euntem Commonitorium, * quo ipsum docuit quomodo in Urbe se gerere, quæ Summo Pontifici vehementiùs inculcare, quid reticere deberet, ne ejus offenderet animum. *Verba autem*, inquit, *qua vos firma habere debetis, & etiam vestri, si aliquis inde fuerit tentatus, ista sunt: Quia secundùm tenorem Epistolarum Domni Apostolici, sicut in eis scriptum habetur, cuncta per ordinem qua in istis Fratribus gesta sunt examinantes, invenistis Ebbonem justè & regulariter depositum, & non regulariter restitutum, & istos Fratres non a me, sed a Synodo Episcoporum quinque Provinciarum judicatos secundùm sacros Canones, & Decreta Innocentii, Zosimi, & Leonis, sicut in Synodali Epistolâ continetur. Et quia in Domni Apostolici Epistolis continetur, ut qua statuta sunt, non ducat dissolvenda, nisi sacris Legibus inveniantur adversa. Et in eisdem Epistolis intelligens Synodus ipsius benignitatem erga hos Fratres, inventa est ista auctoritas Nicæni Concilii de ordinatis a Meletio quondam damnato Episcopo, quam Episcopi in Synodali Epistolâ illi unanimiter mandant, ut priscis, sicut dicit Gelasius, pro sui reverentia manentibus constitutis, & salvis Sedis Apostolica Privilegiis, cum eorum etiam salvamento qui Synodo subscripserunt, in qua Fratres de quibus agitur fuere dejecti, per indulgentiam & auctoritatem ipsius in suis Ordinibus recipi & provehi possint absque contradictione, migratis jam omnibus, qui in Ebbonis depositione fuerunt Episcopis, excepto solo Rothado. Verùm & & illi Episcopi, qui eidem Ebboni post depositionem suam dicebantur communicasse, jam ad divinum Judicium migraverunt, & aliis in eorum locis substitutis, ac per eos, ut ita dicamus, innumeris ordinatis, a nullo istorum Fratrum restitutio contradicitur.*

** Epist. 22.*

** Epist. 23.*

Epistola Synodi, & Hincmari ad Nicolaum I.

Attamen vehementer optasse *Hincmarum* ut depositi manerent *Vulfadus* & Socii, si id a Summo Pontifice obtineri potuisset, hæc illius ad *Egilonem* verba demonstrant. *Sed si locum videritis Domno Apostolico aperire debetis, quoniam multi jam dicunt: Si illa firma non fuerunt, qua tunc inde confirmata sunt, nec ista qua modò fiunt, firma erunt. Et nihil est jam firmum, quod Episcopi & Apostolica Sedes decernunt. Neque de nostris Judiciis, nec etiam de excommunicatione curant. Nec Episcopi a nobis degradati pro nostro Judicio suum ministerium dimittent, quia nihil est firmum quod agimus; sed sicut vult Rex, & sicut nos aut odium movet, aut gratia, aut cupiditas, aut timiditas, ita & nostra, & Apostolica Sedis vadunt Judicia.*

Denique cùm *Nicolaus I.* duritiam Pharaonis *Hincmaro* improperasset, rogavit ille *Egilonem* ut Pontifici exponeret suam erga *Vulfadum* & Socios benignitatem, ut præconceptam adversùs se opinionem ex illius animo evelleret. *Peto etiam*, inquit, *ut ad hoc quod Domnus Apostolicus mihi scripsit de duritia Pharaonis, sicut in Epistolâ mihi missâ legetis; ei ex ordine condicatis, quàm benignè eosdem Fratres & antea & postea tractavi, sicut coram ipsis in Synodo comprobavi, ne talem me æstimet, sicut me amuli mei illi depingunt.* His quæ de Synodo Suessionensi ad *Nicolaum I.* scripsit *Hincmarus*, planè concinunt Annales Bertiniani ad annum 866.

Accepta Concilii Suessionensis Synodica, cum *Hincmari* & *Caroli* Regis Literis, auditaque *Egilonis* Archiepiscopi Relatione, *Nicolaus I.* rescripsit ad Episcopos Gallicanos, * qui ad Synodum Suessionensem convenerant, Suâ Epistolâ gaviter per-

** Epist. 46. sive 59. Tom. III. Concil. Gallia.*

Nicolai I. ad Episcopos Synodi Suessionensis, & ad Hincmarum, Epistola increpatoria.

perstrinxit *Hincmarum*, quòd in causa *Vulfadi* & Sociorum callidè ac dissimulanter egisset, quòd Actoris personam egisset ac Judicis, quòd *Benedicti III.* literas mutilas & corruptas proferre ausus esset. Quòd Clerici memorati totius consona voce Concilii graduum receptione suorum digni judicati essent, gratulatus est. Conquestus est ad se missam non esse omnium quæ in causa *Ebbonis*, & dictorum Clericorum gesta fuerant, plenam & accuratam Relationem Instrumentis probatam. Illos iterum convenire, & omnia diligenter & enucleatè ad Sedem Apostolicam referre jussit, causam illam spectantia. Suis interim gradibus restituit *Vulfadum* & Socios. Annuum spatium concessit *Hincmaro*, infra quod probare teneretur memoratos Clericos ab Ordinibus suis canonicè dejectos fuisse, aut illorum restitutionem prorsus approbaret. Improbavit, quod non expectato Sedis Apostolicæ Responso, cujus auctoritati totius negotii summam se reservare scripserant, *Vulfadum* interim Bituricensem Archiepiscopum consecrassent.

** Epist. 47 sive 60. Tom. 3. Concil. Galliæ.*

Rescripsit pariter ad *Hincmarum* idem Pontifex * increpatoriam Epistolam ob jura in *Vulfadi* & Sociorum dejectione violata, omniaque perperam Acta in Synodo II. Suessionensi. Laudat eadem Epistolâ, quòd ad Synodum secundùm Sedis Apostolicæ Jussionem convenerit, & his quæ cæteri Antistites de illorum restitutione decreverant, annuerit. Ridet quòd versipellis *Hincmarus* scripserat, memoratos Clericos ab Officio se minimè suspendisse vel judicasse, aut a gradibus ejecisse: „ Præsertim cùm hæc non veritate fulta multis „ probentur indiciis, Sed quamvis, *inquit*, superiùs summatim tetigissemus quæ gesta sunt, „ nolumus tamen hæc pleniter exaggerare, ne „ compellamur quæ digna sunt judicare. Nam „ nisi tu illos, etiam ante omnem audientiam, „ & adhuc cùm ad te non accusantes, sed misericordiam postulantes accesserint, ab Officio „ suspendisti, quid est quod in Actis Concilii tui, „ quod ipse ad Sedem Apostolicam misisti, a te „ suspensi ab Officio fuisse memorantur? Quibus „ cùm tacens nihil ipse responderis, quid aliud „ nisi vera eos profecutos, silentio tuo tribuisti „ patenter intelligi? Et e diverso illi super quo „ querelas suas Sanctæ memoriæ Leoni Papæ „ mittebant, vel quem nisi te suum impulsorem „ a gradibus propriis, infestum sibi, quem circa „ se veluti Patrem benignum debebant cognoscere, frequenti Relatione pandebant? Postremò, nisi tu in dejectione ipsorum subscripsisti, „ immò nisi totius depositionis eorum seriem „ ipse scripsisti; quid est quod in memorato Privilegio, quod tibi ab Apostolica Sede roborari petisti, B. memoriæ Decessor meus ad te „ loquens, quòd tu Diffinitiones illas in Synodo „ cum cæteris Episcopis collectâ juxta Relationem utique tuam, propriis digitis roboraveris, manifestat? Quòd si dicis numquam te in „ illa Synodo subscripsisse, ergo nec Decessor „ noster aliquam tibi Synodum Privilegio suo „ firmavit. Quippe cùm ipse eam, quam auctoritate Apostolica stabilivit, propriis digitis tuis „ te specialiter roborasse commemoret.

Arguere pergit Hincmari fraudes. „ Jam verò „ quod in Epistolâ tuâ nobis scripsisti, dicens „ eorumdem Clericorum salubrem ac regularem „ statum & cupisse te, & cupere, & quæsisse, „ & quærere, quis audiens eorum qui cursum „ negotii vel controversiæ hujus novit, non miretur, & non obstupescat? .... Nam quid est „ quod obtinere modò Legatis, modò literis apud „ Decessores meos, Leonem scilicet & Benedictum „ beatæ recordationis Pontifices te cupere & „ quærere significas, nisi ut eorum quidem dejectio firmetur, restitutio verò numquam speretur „ casus perpetuò roboretur, status aliquando minimè reformetur? .... Quamvis fortè verum „ sit quòd te dejectioni eorum condoluisse, & statui gaudere testaris; hoc dumtaxat modo, ut „ sicut de dejectione ipsorum condolueras, ita nunc „ de statu congaudeas: Quia videlicet nec tunc „ casui eorum condoluisti, nec nunc statui fortasse congaudes. Sed inter hæc libet ad Epistolæ tuæ verba intuitum mentis inflectere, „ & quàm nobis non simpliciter scripseris, strictim „ ostendere. Indecens quippe est, licèt te non „ pudeat, Sedi Apostolicæ subdolè scribere, nisi astutiæ tuæ argumenta ipsa valeat comprehendere ..... Quod si formidatum est, ne „ injusta damnatio eorum in discrimen redundaret Auctoris, & ideo quòd injustè fuerit prolata, taceatur, non congruum initur consilium. „ Faciliùs quippe veniam quis veritate, quàm „ exquisitis & minùs aptis adinventionibus impetrat. Præsertim cùm veritas liberet, mendacium verò perdat.

Indecens est Sedi Apostolicæ subdolè scribere.

Hincmarum deinde carpit *Nicolaus I.* quòd in Privilegiorum suorum defensionem vel elationem immoderatiùs erigatur, & Sedis Apostolicæ Jura temerè violaverit. Quâ occasione, de mala consuetudine quæ ab improbis in Jus Privilegiorum trahitur, auream hanc scribit Sententiam: *Nam mala consuetudo, quæ non minùs quàm perniciosa corruptela vitanda est, nisi citiùs radicitus evellatur, in Privilegiorum Jus ab improbis assumitur; Et incipiunt prævaricationes & variæ præsumptiones, celerrimè non compressæ, pro Legibus venerari, & Privilegiorum more perpetuò celebrari.* Ipsum denique arguit, quòd Pallio concesso ultra modum uteretur.

Prava consuetudo in Jus Privilegiorum ab improbis trahitur.

His *Nicolai I.* Literis respondit *Hincmarus* Epistolâ XXVI. objectaque a Pontifice diluit, summam erga Sedem Apostolicam & ipsum *Nicolaum* venerationem ac obedientiam professus.

** Epist. LXI. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Scripsit etiam laudatus Pontifex ad *Carolum* Regem, ipsique gratulatus est, quòd *Vulfadi* & Sociorum restitutionem procurando, & *Sedi Apostolicæ obediendo, studuerit delere noxam, quam in depositione ipsorum consensum præbendo, contraxerat. Scripsit etiam ad *Vulfadum* & Socios, de ipsorum gratulatus restitutione, eam Auctoritate Apostolica ratam habens: ipsosque monuit ne memores essent injuriarum, & ut *Hincmaro* Archiepiscopo reverentiam semper exhiberent; nec umquam eis liceret contra eum, pro eo quòd ab illo fuerant ab Officio suspensi, querimoniam componere, vel sinistram vicissitudinem retribuere.

** Epist. 62. Tom. III. Conc. Galliæ.*

Tandem *Nicolai I.* jussu Concilium Tricassinum celebratum est die 8. Kalendas Novembris anno Christi 867. ab iisdem Episcopis qui anno præcedenti apud Suessiones convenerant. Qui totam *Ebbonis*, ordinatorumque ab eo Clericorum, & ab *Hincmaro* alteraque Synodo Suessionensi depositorum, causam & historiam, secundùm Pontificis mandata, accuratè & fideliter exposuere in sua Synodica ad illum directa; ejusque Sanctitatem rogarunt, ne Metropolitanorum & cæterorum Episcoporum Privilegia convelli pateretur: *Ita ut* (inquiunt) *nec vestris, nec futuris temporibus, præter consultum Romani Pontificis, de gradu suo quilibet Episcoporum dejiciatur, sicut eorumdem Sanctorum Antecessorum vestrorum multiplicibus Decretis & numerosis Privilegiis stabilitum modis mirificis extat: Videlicet ne aliqua varietate & utilitate Summus Ordo nutare aut irregulariter labefactari finatur.* Rogarunt etiam Summum Pontificem, ut *Vulfado* ad Bituricensem Archiepi-

Concilium Trecense in causa Vulfadi & Sociorum, jussu Nicolai I. celebratum.

Vulfadus Bituricen-

sis Archiepiscopus creatur. piscopatum promoto Pallium mitteret. Scripsit etiam uberrimè ad *Nicolaum* I. de eadem causa Rex Christianissimus *Carolus Calvus*, cujus Epistola subnexa est Synodicæ Concilii Tricassini, Tomo III. Conciliorum Galliæ.

** Hadrianus II. Epist. 19. sive I. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Synodicam Trecensis Concilii recipit Hadrianus II. ad eamque respondet.

Gallicanorum Metropolitanorum, & Episcoporum Literas Synodicas, cùm *Nicolaus* ad vitam immortalem migrasset, suscepit illius Successor *Hadrianus* II. eorumque diligentiam & obedientiam plurimùm laudavit, ac restitutionem *Vulfadi* & Sociorum confirmavit: Palliumque lubenter concessit eidem Vulfado. *Pium*, inquit, *laborem vestra Sanctitatis & studium non solùm laudabile, sed & longè latèque prædicabile judicamus. Innocentia quippe jam nunc Fratris & Coëpiscopi nostri Vulfadi, & Collegarum ejus, quam quidem emergens casus per non brevis temporis intercapedinem obumbraverat, retractatione & refricatione vestra sacrata & Apostolica Sedis frequenter adunata solertia, ecce Deo gratias, venit ad lucem, & justitia sua radios, ad omnium omnino certitudinem foras quasi Solis splendor extendit. Ideoque nos vestrum Judicium, ac vestram Sententiam, quam Apostolica Sedis Censura, sicut exegit ordo, præcessit, approbamus, admittimus, & corroboramus: atque postulationi vestra, cui quicquam negari difficillimum est, annuentes, ad pleniorem confirmationem, usum Pallii jam dicto Fratri nostro Vulfado Bituricensi Antistiti, secundùm priorem consuetudinem, ad genium & decus Ecclesia sibi commissa, & instructionem ipsius concedimus.*

** Epist. 11. sive 3. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Hadriani II. Epistola ad Carolum Calvum Regem.

Scripsit idem Pontifex ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, eique gratias egit de patrocinio *Vulfado* & Sociis impenso, deque operâ eorum restitutioni navatâ, secundùm mandatu Sedis Apostolicæ. Jussitque contegi silentio causam *Ebbonis* cùm præ longitudine temporis acta in hoc negotio sciri non possent: atque de his qui ad Dominum migraverunt nobis facilè judicare non liceat. *Cùm enim in manu Judicis Dei consistant, si humanis diffinitionibus quidquam de his tribuatur non solùm præsumptionis, sed & damnationis est prorsus indicium. Ille quippe Ebbo suo jam Domino aut stat, aut cecidit. Quòd si stat, quis hunc conetur dejicere? Si verò cecidit, quis nitatur erigere? Nisi fortè is qui sua Judicia divino praponere impiâ temeritate deliberat? Relinquatur ergo hujusmodi Dei cunctarum intentionum scrutatoris Judicio: nimirum qui, secundùm Apostolum, Constitutus est a Deo Judex vivorum & mortuorum, quique, juxta fidei nostra stabile fundamentum, judicaturus est vivos & mortuos. Praterea non modicas gratias vestra Benignitati referimus, quoniam restituendis Clericis, quibus Apostolicam Sedem manum porrigere sensit, ipsa quoque ad laudem Dei & reverentiam Principum Apostolorum, necnon & honorem Sedis ipsorum, manum porrigere alacri studio procuravit.* Hic fuit causæ illius exitus. Nullumque deinceps negotium *Vulfado* & Sociis facessitum est. Ex tota porro illius Historiæ serie constat, nullum esse argumentum quod ex Ordinationum ab *Ebbone* deposito factarum rescissione in Concilio Suessionensi II. facta nonnulli petunt ad probandum sacrarum Ordinationum iterationem aliquando decretam ex veteri disciplinâ: siquidem nusquam in controversia fuit an *Ebbo* & Socii validè, sed an legitimè ordinati essent: & a *Nicolao* I. Pontifice Maximo, Sententiam Concilii III. Suessionensis ex septem Provinciis congregati confirmante, restituti sunt suorum ordinum executioni: quæ restitutio Tricassinæ Synodi, & novissimè Hadriani II. auctoritate roborata est, nec tamen ullus sive laudatorum Pontificum sive Gallicanorum Antistitum dixit aut scripsit, memoratos Clericos iterum ordinari debere, & *Vulfadum* rursus ad Presbyteratum promoveri oportere, quem malè ab *Ebbone* susceperat, antequam Archiepiscopus Bituricensis inauguraretur.

Sacrarum Ordinationum iterationem olim ex Ecclesia Disciplina decretam hæc historia non probat.

SCHOLION.

II. Vulfadi in Ecclesiæ sibi commissæ regimine vigilantiam probat Pastoralis ejus Epistola ad Parochos & Parochianos Diœcesis Bituricensis, a *Dom. Mabillonio* edita Tom. IV. *Veterum Analectorum*. Observatione digna sunt quæ de Eucharistiæ sumptione Diœcesanis suis præscribit. *In tribus etiam Festivitatibus anni* (inquit) *Nativitate Domini, Pascha, Pentecoste, unusquisque mundus ad Ecclesiam veniens communicet, exceptis his qui in publica Pœnitentia sunt: Quoniam nisi in his tribus solemnitatibus communicaverit, non inter Christianos habitare debet. Videat ergo unusquisque ut mundè & devotè Communionem Christi percipiat. Etenim qui Corpus Domini & Sanguinem indignè sumit, Judicium sibi manducat & bibit.*

DISSERTATIO VIII.

De Causa Hincmari Laudunensis Episcopi cum Hincmaro avunculo Remensi Archiepiscopo: Deque Conciliis in ea celebratis.

I. HIncmarus Junior, *Hincmari* Archiepiscopi Remensis ex sorore nepos, matre orbatus adhuc puer, ab avunculo educatus & institutus est, & inter Clericos Ecclesiæ Remensis conscriptus. Ipsum annis potiùs quàm prudentiâ maturum *Hincmarus* Senior ad negotia admovit, & in publicam lucem eduxit, Capitula quædam apud Carisiacum per Episcopos Remensis & Rothomagensis Provinciarum *Ludovico* Germaniæ Regi scripta, per illum mittens ad *Carolum* Regem, ut docet ipse *Hincmarus* Opusculo V. Se quoque legationem in Gothiam Regis nomine obiisse Junior *Hincmarus* gloriatur in Epistolâ ad Avunculum. Mortuo *Pardulo* Episcopo Laudunensi, hunc ipsi Episcopatum Regis favore, Cleri & Plebis electione impetravit *Hincmarus* Remensis Archiepiscopus, cumque ipse ordinavit summo cum omnium plausu. Episcopatûs initiò Regi, Proceribus, Avunculo fuit gratissimus. In ejus gratiam Rex *Carolus* Ecclesiæ Laudunensi dudum ereptas facultates restituit, & speciatim Villam *Pauliacum* ab antiquo divulsam, ut testatur *Flodoardus* Lib. 3. C. 4. Ipsi etiam Aulicorum interventu Abbatiam contulit in aliena Provincia, eique Administrationem Palatinam commisit, quam accepit ille, inscio Metropolitano, contra Canones, ut testatur *Hincmarus Senior* Epistolâ 35. A Regis gratia non multò post excidit eâ occasione. Anno octingentesimo sexagesimo-octavo, ut Annales Bertiniani commemorant, Placitum quoddam in Diœcesi Laudunensi cùm haberet Rex *Carolus Calvus*, *Ludovici* filius ad ejus Majestatem supplex accessit, ac de *Hincmaro* præsente conquestus est, quòd cùm dato exenio sive munere, Patris sui Beneficium ab ipso impetrasset, eo deinde fuisset per injuriam ab illo privatus & exclusus. Eam ob causam Rex vehementer commotus in *Hincmarum*, ipsum in frequenti Procerum corona conviciis & opprobriis proscidit, quæ nec Episcopum audire, nec Regem dicere conveniret. Deinde ipsi diem dixit, quo ad causas suas, id est, ad sæculare tribunal se sisteret; facti

Quam ob causam Rex Carolus Calvus Hincmaro Juniori fuerit offensus.

facti illius sui rationem redditurus, suoque nomine, nullo Coëpiscoporum conscio, Advocatum nominaret. Veniendi impossibilitatem per Ecclesiæ Jura, quæ Episcopos ad Judicia sæcularia vocari vetant, apud Regem excusavit *Hincmarus*. Rex exoniâ requisitâ, id est, teste idoneo, qui sacramento confirmaret ipsum venire non posse, & certior factus quòd Advocatum non misisset, bona illius omnia per Vicecomitem ipsius pagi proscripsit. Tum per Cancellarium Palatii prohibuit ne subditorum Laudunensis Ecclesiæ quispiam obsequium ullum Episcopo deferret, ullumve subsidium de facultatibus Ecclesiasticis præberet. Denique causæ illius cognitionem infamibus personis commisit, quas sacræ profanæque Leges a judicandi munere repellunt, & quos liberi & sani capitis laïci meritò recusassent. Hæc discimus ex *Hincmaro* Remensi, Epistolâ 29. ad *Carolum* Regem. Hincmarum Laudunensem levitate sua, superbiâ & contumaciâ Regis animum commovisse, testatur pariter ejus Avunculus Epistolâ 35. ad ipsum datâ. *Post hæc*, inquit, *more tuæ instabilitatis & inconstantiæ, contra Domnum Regem in tantum te sine ratione contumaciter erexisti, ut & Administrationem Palatinam, & ipsam Abbatiam tibi auferret, & a te exaggeratus, duriora ingerenda tibi proponeret. Unde & scriptis, & verbis pro te satagens, illum tibi reconciliavi.*

II. Acceptam a Rege injuriam Archiepiscopo Remensi avunculo suo per litteras significavit *Hincmarus* Laudunensis, haud sincerè tamen, nec ad omnes veritatis numeros. Id scripsit unum, proscripta bona Ecclesiastica, quòd vocatus ad sæculare Judicium, venire noluisset. Cui Senior *Hincmarus* ut Episcopo credens, multa scripsit ad Regem pro defensione Ecclesiasticæ libertatis, ut ipse testatur in Epistolâ ad *Hadrianum II.* Romanum Pontificem post Synodum Duziacensem scriptâ. Cùmque interim Rex ad Pistense Castrum se contulisset mense Augusto, annua dona accepturus, *Hincmarus* Remensis Archiepiscopus, cum nepote *Hincmaro* Laudunensi ipsum adiit, *Scriptis & verbis ostendens, quantum præjudicium & Episcopalis auctoritas, & universalis Ecclesia in tali facto patiebatur. Et obtinuit ut revestito Episcopo quibus fuerat spoliatus, sicut Sacræ Leges præcipiunt, in Provincia, ubi hæc causa judicanda erat, electorum Judicum judicio, & si necesse foret, post hoc Synodali examinaretur examine*. Ita referunt Annales Bertiniani. Extant plures Quaterniones *Carolo* Regi apud Pistas ab *Hincmaro* Remensi oblati, quibus ostendit ipsum ad Ecclesiastica Privilegia servanda, & Ordinis Episcopalis tuendam libertatem adstrictum esse; tum solemni Professione edita Bellovaci anno 845. tum Capitulis apud Carisiacum subscriptis, anno 858. Hanc verò sacrorum hominum libertatem ac immunitatem a foro sæculari asserit Canonum & Legum Imperialium auctoritate, & ex Regum etiam Antecessorum Capitularibus. In primo Quaternione seu Opusculo, fatetur Episcopum Beneficia sæcularibus dare posse, qui Ecclesiæ aut Reipublicæ utiles fuerint. 2. Si collatum beneficium ab ipsis Episcopus auferat, posse illos apud Regem querelam deponere. 3. Regem illos secundùm Leges Ecclesiasticas judicare debere. De primo Capite ita scribit: *Porro Episcopus, depositis quæ sunt Ecclesiæ ac suis, Ecclesiasticorum nihilominus & pauperum hospitumque subsidiis, cùm de rebus Ecclesiæ propter militiam beneficium donat, aut filiis patrum qui eidem Ecclesiæ profuerunt, & patribus utiliter succedere potuerunt: aut talibus dare debet, qui idonei sint reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo: exceptis hujusmodi beneficiis, quæ Ministris Ecclesiæ, & sibi necessariis, tribuenda sunt. Qui homines militares studere debent ut secundùm quantitatem beneficii, illud erga Episcopum, ac per hoc erga Ecclesiam fideliter & utiliter deserviant, & Regio obsequio ad defensionem generaliter sanctæ Dei Ecclesiæ proficere valeant.*

Placitum Pistense.

Hincmarus Remensis libertatis Ecclesiasticæ vindicem se præstat.

Beneficia Ecclesiastica sæcularibus hominibus de Republica bene meritis, ab Episcopis dari posse Hincmarus asserit, id est, Ecclesiæ prædia, ad usumfructum.

De altero capite ita scribit: *A quibus, vel ab eo qui diu Ecclesiæ utilitatibus ac necessitatibus profuit, & Reipublicæ ac militiæ utilis fuit, & infirmitate vel ætate confectus, jam per seipsum exequi non valet, præcipuè autem sibi servientem filium habenti, qui pro eo hæc valeat exequi, si Episcopus Beneficium quacumque occasione abstulerit, & a vicini Episcopi monitis & precibus, vel cujus alterius justitiam obtinere nequiverit, non abhorret a ratione si non accuset Episcopum ad publicos Judices, quod non licet, sed ad Vos se reclamet. De Beneficio militiæ quasi de stipendiis & rega, quæ antea, sicut hodieque fit alibi, dabantur militibus de publico, & aucta fidelium devotione apud nostrates, beneficia de rebus Ecclesiasticis, quæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, alimonia Domini servorum & ancillarum, cum aliis exeniis obsecutoribus Principis dispensandis, causa suæ defensionis, Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobis Annua Dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus*, Cui honorem honorem: cui vectigal, vectigal: *subauditur, præstate Regi ac Defensoribus vestris*. Hujusmodi collationis Beneficiorum viris de Republica bene meritis, & Annui Doni Regi ab Ecclesiasticis dati æquitatem approbat ex eo principio, quòd *Per jura Regum Ecclesia possessiones habet*, ut docet S. Augustinus, Tractatu VI. in Joannem.

Si Episcopus ab iis collata beneficia abstulerit, nec Justitiam ab Episcopis obtineant, posse Regis tribunal adire.

De Tertio Capite ita scribit ad Regem: „ Carissima & venerabilis Dominatio vestra, immo divina Jussio mihi præcepit, ut quæ ad salutem, & vestri nominis ac ministerii dignitatem pertinere scio, non taceam, humiliter postulans moneo, quatenus Sapientia vestra recogitet, & quod exordinatum est, ordinet, ne diutiùs hæc irreverentia erga Dei Ecclesiam maneat, & quantocyùs scandalum in Episcopos excitatum competenti satisfactione sedetur. Et ideo hinc tam inculcanter scribo, quia propter Regem Regum tacere quæ saluti & utilitati vestræ necessaria esse cognosco, non audeo: ad cujus judicium Vos & Ego in conspectu totius humani generis, omniumque Angelorum atque Archangelorum veniemus; ubi reddemus rationes non solùm de propriarum personarum actionibus, locutionibus, atque cogitationibus: verùm & de Ministeriorum susceptorum officiis...... Quanti, Domine Carissime, in unius Ecclesiæ, & unius Episcopi contra Ecclesiasticas Regulas præjudicio putatis scandalizati sunt, scandalizantur, & quicumque audierint, scandalizabuntur? .... Non enim levi auditu eorum corda percelluntur, qui audiunt: Quia non de crimine per legitimos accusatores, sicut præcipiunt Canones, apud Primatem Provinciæ accusatus: non ad Synodum regulariter evocatus: non in Judicio præsens, non Judicium regulare refugiens, non in Judicio regulari contra eum aliis accusatoribus & aliis testibus productis, nec vel testium testimonio facta inquisitione, utrùm ex auditu, an ex scientia fuerint testificati: non legaliter ac canonicè de personis accusantium ac testificantium factâ requisitione, non causis actuum scriptis incertis, non licentia respondendi & defendendi illi concessa; non de crimine vel exilii causa confessus, nec regulariter convictus, non partibus præsentibus, id quod a suis Judicibus judicatum fuit scriptis Sententiâ recitata, non Canonico & Episcopali Judicio, ab

Causam Episcopi sæcularium Judicum cognitioni perperam a Rege permissam ostendit, omniaque præter Canones & Leges acta in grave Ecclesiæ scandalum.

Or-

" Ordine Episcopali dejectus Episcopus, suis rebus spoliatus, & cum Ecclesia sua, cujus res & facultates, vel Officio defuncto, vel morte perfuncto Episcopo, per Oeconomum futuro Episcopo servari debent, contra omnes Leges & contra omnia Jura, divina scilicet & humana, sæcularium præjudició proscriptione est condemnatus: cùm non tantùm aut pravè sentientes Episcopi, aut Majestatis rei, aut criminibus accusati: verùm Arius & Eutyches Presbyteri nonnisi Conciliorum judicio gradibus spoliati, & eorum Decreto ab Imperatoribus legantur proscripti? Ego verò verbis non possum exprimere quantâ constringar in mente angustiâ, quoniam per ora multorum audio volitare, quia homines omnium gentium, etiam & Judæi Christianæ Legis inimici, passim Legum suarum judicantur judicio: bubulcus quoque & subulcus, atque opilio habent legem & contra omnem consuetudinem Christianorum Principum Episcopus qualiscumque cum sua Ecclesia, Legem Ecclesiasticam, laïcorum, ac quarumdam infamium personarum, non judicio, sed concludio atque ludibrio, a vobis ignominiosè proscriptus, habere non potuit. Unde legalis Sententia, quam ut Prædecessores illius, B. Gregorius in Commonitorio Joanni dato* decrevit esse canonicam, dicit: Necesse est ut quod contra Leges est actum, firmitatem non habeat.

** Lib. II. Epist. 54.*

Hincmarus Regem graviter monet ne Ecclesiæ jura violare pergat.

" Et quia verbis B. Gelasii duo sunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas in quibus tantò gravius est pondus Sacerdotum, quantùm etiam pro ipsis Regibus hominum in divino reddituri sunt examine rationem, solerter providere debetis, ne extra ministerium vestrum, sicut, Deo gratias hactenus providistis, manum in Sacerdotalem Ordinem, & in his quæ eidem Ordini Spiritus Sancti dono commissa sunt, contra præceptum Domini extendatis.

Ipsi divinam ultionem comminatur, eumque excommunicationem mereri significat.

Tum Regi revocat in memoriam Historiam Oziæ Regis, qui leprâ percussus est, quòd in Sacerdotale Ministerium contra fas manum præsumptionis extenderit: & a Sacerdotibus extra domum Domini expulsus est. *Sic & eorum judicio*, inquit, *quibus dicit Dominus: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis, & per quos eodem Spiritu sacri promulgati sunt Canones, voluntariè atque ex deliberatione quicumque violans & convellens statuta divina: quia, docente Petro*, Non est personarum acceptor Deus, *ab Ecclesiæ corpore separatus, nisi per Pœnitentiam & Sacerdotalis indulgentia reconciliationem eidem Ecclesiæ fuerit reincorporatus, erit ab æterna Ecclesia separatus*; Se tandem nullo privato affectu, sed zelo universalis Ecclesiæ, quæ domus Dei est, & sacri Ordinis Sacerdotalis, qui unus in omnibus Episcopis est, & Regiæ salutis, hæc scribere contestatur.

Post Acta Concilii Duziacensis.

Hincmarus Laudunensis Schedulam Episcopis, & per eos Regi offert.

Hincmarus quoque Laudunensis, Avunculi consilio, apud aliarum Provinciarum Antistites, qui ad Placitum Pistense cum Rege convenerant, querelam deposuit, seu potiùs de rebus suis in consilium eos adhibuit. Extat Schedula ab ipso porrecta Episcopis, quâ ipsis breviter exponit rem adversùm se gestam: consilium rogat quid hoc rerum statu sibi agendum existiment; satisfactionem, si necessaria judicabitur, Regi promittit: occupata Ecclesiæ suæ bona sibi restitui postulat; & ad id impetrandum a Rege, Fratrum adhibet intercessionem: cùm in bonorum suorum possessionem redierit, se facti sui rationem Judicibus Ecclesiasticis in Synodo Provinciali redditurum pollicetur. Si autem res adeo justas obtinere non potuerit, Sedem Apostolicam appellat, eamque appellationem suam Regi significari postulat. Sim, *inquit*, canonicè revestitus, de quibus contra sacros Canones, & decreta Pontificum Sanctæ Romanæ Sedis, contraque Leges, quibus unà cum sacris Regulis sancta moderatur Ecclesia, sum spoliatus. In quibus mihi ostenderit illum me inrationabiliter offendisse, voluntariè recognoscam, & ei sicut Domino & Seniori ac Regi meo facere debeo, humiliter satisfaciam. Et deinde, sicut Regulæ jubent, meis legitimè usus, & utì præcipiunt Canones, in Provincia mea regulariter ad Synodum evocatus, de quibuscumque ibidem fuero interpellatus, coram meis Judicibus reddam canonicè rationem, & Canonicum sequar Judicium. Alioquin secundùm sacros Canones, & decreta Sanctæ Sedis Romanæ Pontificum, B. Petri Apostoli memoria honoretur; & ut mihi nulla ab ullo violentia inferatur, propria voce atque libello Sedem Apostolicam appello. Et hanc professionem atque appellationem meam Domno nostro Regi Christianissimo a Primate Provinciæ meæ, cui hanc porrigo, dari deposco; vobis unà cum eo ipsius Domni nostri Clementiam postulantibus, ut propter Dei amorem, atque Sanctæ Mariæ, & Sanctorum Apostolorum, omniumque simul Sanctorum venerationem, mihi Leges Ecclesiasticas servet, qui Regia pietate cunctis Legem servare, & misericordiam exhibere monetur.

Sedem Apostolicam appellat, nisi Rex jus ipsi dixerit.

Libellum Satisfactionis offert Regi.

Sed & Chartulam, quæ *Satisfactio* inscribitur, obtulit Regi, quâ suam imprudentiam excusabat, rogabatque ut eum in gratiam reciperet. Extat post Concilium Duziacense. Obtinuit tandem a Rege *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis, ut Laudunensi restituerentur omnia, quibus fuerat spoliatus, iisque & imprimis *Pauliaco* Villa pacificè frueretur, donec legitimo Judicio lites omnes finitæ essent.

Ipsi ab Avunculo reconciliatur.

Hincmarus Laudunensis de Rege imprudenter conqueritur apud Romanum Pontificem.

III. Diu gratiâ Regis, & pace tot laboribus ab Avunculo parta potitus non est imprudens Episcopus Laudunensis. De ejus enim facinore conquestus apud Romanum Pontificem *Adrianum Secundum* est, Avunculo suo ac Metropolitano, cæterisque Episcopis inconsultis. Acerbissimè tulit Christianissimus Princeps se ab Episcopo ad Apostolicam Sedem traduci ut rerum Ecclesiasticarum pervasorem. Improbarunt etiam Antistites præcipitem *Hincmari* Laudunensis impetum, qui intempestivo ad Papam confugio se Provincialis Synodi Judicio subducere volebat contra Canones; & Regem cum Pontifice committendo, vulnus refricabat, quod sanari facilè potuisset. Id constat ex *Hincmaro Seniore*, in *Opusculo LV. Capitum*, C.7.

** Nova Regis in Laudunensem Hincmarum offensio.*

IV. Aliud interim accidit, quo Regis in *Hincmarum* magis commotus est animus. In gratiam *Nortmanni* Comitis sibi amicissimi, rogantibus *Rodulpho* & *Conrado* viris Aulicis, *Pauliacum* Villam, & res alias olim Ecclesiæ suæ a Rege restitutas, eidem Regi libens volensque tradidit, ut eas eidem Comiti in Beneficium daret. Deinde mutatâ voluntate, ea repetere cœpit, ac per vim extorquere conatus est, quibus sponte cesserat. *Nortmannum* tradere abnuentem, quæ jure se possidere arbitrabatur, apud Pontificem accusavit, tamquam rerum Ecclesiasticarum pervasorem. Mandatum impetravit ab *Hadriano II.* quo *Hincmaro* Remensi jubebat, ut *Nortmannum* excommunicaret, *Nisi præsentialiter se omnibus Laudunensis Ecclesiæ rebus exueret*. Cujus mandati executione abstinuit *Senior Hincmarus*, quòd *Nortmannum* res Ecclesiæ non invasisse certò sciret. Laudunensis Episcopus moras prudentis hac in cau-

causa Avunculi impatienter ferens, cum armatorum hominum manu & permixta vulgi multitudine, venit in Villam, irruit in domum, in qua *Nortmanni* conjux de partu jacebat, & direpta omnis generis supellectile, nobilem mulierem languentem immaniter ejecit. Postea *Nortmannum* ipsum eadem vi aggressus, a possessione expulit, omniaque ejus bona corrasit. Ista constant ex Synodo Duziacensi, P.3. Cap. 15. & ex Epistolâ Synodicâ, ex *Hadriano* 11. Epistolâ 11. & ex Epistolâ, 35. *Hincmari*. Haud mitiùs se gessit cum *Amalberto* Hincmarus Laudunensis. Cui cùm ereptum Beneficium Rex jussisset restitui, ipsum armata manu ex illo ejecit animi præcipitis Antistes. Quin & eumdem *Amalbertum* excommunicavit, quamvis e Laudunensi Diœcesi non esset, sed ex Remensi: Nec Archiepiscopo Remensi avunculo suo obsecutus est, jubenti ut sententiam contra canones latam immutaret. Id refert *Hincmarus Senior* in Opusculo Capitum 55. Cap. 11. Hinc nova *Caroli* Regis, & *Hincmari* Remensis in Laudunensem offensio.

Hincmari Laudunensis in Clericos Ecclesiæ propriæ sævitia.

V. Qui in alienas oves sæviebat, sua in proprias potestate violenter ac tyrannicè abutebatur. Ferocis indolis non semel specimen præbuerat, quam totam expromsit, cùm privatam ultus injuriam, omnes Laudunensis Diœcesis Clericos, nec accusatos, neque confessos, neque convictos, excommunicavit, seu omni Officio Ecclesiastico ipsis interdixit. Dies quinque duravit ferale justitium, quibus & infantibus multis Baptismus, & morientibus Viaticum, & Christiana sepultura defunctis defuit. Tum Clerici Metropolitanum appellarunt *Hincmarum* Archiepiscopum Remensem. Quos ille Communioni ac sacris Ministeriis restituit, irritam excommunicationem, & fulmen brutum judicans. Mox grandi Canonum & veterum Patrum Collectione, quæ temporum injuriâ periit, factum suum probavit, & latæ excommunicationis probavit iniquitatem. Id constat ex *Hincmaro Remensi* in Opusculo Capitum 55. Cap. 28. 30. 32. 35. Isti Collectioni aliam opposuit *Hincmarus Laudunensis*, Libellum ex veterum Pontificum, qui Nicœnam Synodum præcessere Pseudepigraphis Epistolis ac Decretis colligens, in quibus, ut ait *Hincmarus Remensis* Epistolâ 35. sententias inter se dissonas, & contra Evangelicam & Apostolicam atque Canonicam, & Apostolicæ Sedis auctoritatem inmiscuit, & eidem Libello sine Metropolitani & Coëpiscoporum Remensis Provinciæ conscientiâ & consensu, subscripsit & a Clericis Ecclesiæ suæ & Parochianis Presbyteris subscribi fecit, a Metropolitani obedientia se subducere volens, effutiensque Remensem Archiepiscopum non potuisse absolvere quos ipse excommunicaverat, sed reservare debuisse causæ Judicium Synodo, aut Sedi Apostolicæ. Quod luculenter explodit Remensis Archipræsul. *Quasi*, inquit, *non possem impietatis tuæ colligationes canonicâ Auctoritate, sine tuo consensu, ac sine Synodali Conventu, in Parochia tua dissolvere, cùm de certis ac manifestis causis, quæ in nullo nobis sunt dubia vel obscura, & de quibus definitivas sententias, quæ nulla possunt ratione convelli, a Sanctis Patribus promulgatas habemus, Synodale Consultum, vel Coëpiscoporum nostræ Provinciæ consilium, vel consensum non debeam expectare, & a Regulis præstitutis, ut Sanctus Leo dicit, nullâ aut negligentiâ aut præsumptione discedere, nec etiam Sedem Apostolicam inde inquietare, sicut ipsius Sanctæ Sedis beati Pontifices, Innocentius, Zosimus, Cælestinus, Leo, Hilarus, Gelasius, Gregorius in Decretis suis ostendunt.*

Hincmarus Remensis Clericos iniquè excommunicatos absolvit.

Contendit perperam Laudunensis id ipsum præstare non potuisse.

Synodus Vermeriensis,

VI. Ad Synodos tandem perducta est *Hincmari Laudunensis* causa. Primùm ad Vermeriensem, anno octingentesimo sexagesimo-nono, de quâ Annales Bertiniani, ad eumdem annum, hæc habent: *Et quoniam isdem Episcopus, etiam per alios Episcopos evocatus, ut ad illum veniret, jussionem illius detrectavit, Scaram* * *ex quamplurimis Comitibus Regni sui confectam Laudunum misit, ut ipsum Episcopum ad eum violenter perducerent. Isdem autem Episcopus cum Clericis suis juxta Altare resedit; & quibusdam Episcopis satagentibus, actum est ut ipsi, qui missi fuerant, de Ecclesia eum non extraherent; sed sine illo ad Carolum redierunt, omnesque homines ipsius Episcopi liberos sibi Sacramenta fieri fecit. Carolus autem valde commotus, Synodum Episcoporum omnium Regni sui, VIII. Kalendas Maii secunda Indictionis apud Vermeriam* * *condidit, quæ eumdem Hincmarum Episcopum vocari præcepit*. Ante hanc Synodum, audax & protervus Laudunensium Antistes Regem, plurimosque aliarum Diœcesum homines excommunicaverat, quibus illum ægrè reconciliavit Avunculus Archiepiscopus Remensis, ne recentes injurias Synodali Judicio persequerentur. Id ipse testatur Epistolâ 35. Stitit se Synodo *Laudunensis Hincmarus*, in qua quid ipsi fuerit objectum, qui fuerint ejus accusatores, quæ ejus responsiones, nulli produnt Commentarii. Unum certum est, ipsum, cùm difficilem sibi exitum fore sentiret, ad Sedem Apostolicam appellasse. Licentiam tamen eundi Romam, quò etiam ab *Hadriano II.* Pontifice Maximo vocabatur, obtinere tunc a Rege & Episcopis non potuit. Qua de re conquestus est in Pitaciolo quod citat *Hincmarus Remensis* Epistolâ 35. *Jam etiam*, inquit, *per integrum efflagitavi annum, & præcipuè in Synodo apud Vermeriam Palatium olim ab orno habito, obsecrando declamavi; nunc quoque & obsecro, & item declaro, ut & hactenus egi, quò vestra Archiepiscopali Auctoritate apud Domini gloriosissimi Regis Caroli clementiam obtineatis, quatenus Domni & universalis Papæ Hadriani Præceptis ac Institutionibus Ecclesiasticis, mihi, ut omnibus expedit, velut ei qui de omni Ecclesia fas habet judicandi, liceat obedire; videlicet ut limina SS. Apostolorum Petri & Pauli merear, ut devovi, & ab eodem insuper vocatus sum, penetrare*. Cui respondet Remensis Archipræsul: *Quod dicis te in Synodo apud Vermeriam, indéque apud Attiniacum, licentiam eundi Romam petisse, & impetrare non potuisse; omnes Episcopi qui in eisdem Synodis fuerunt, liquidò sciunt quoniam cùm de tuis insolentiis increpabaris, timens Regulare Judicium vel Regis castigationem, licentiam eundi Romam petebas. Cùm verò videbas quia & Rex & Episcopi tibi erant placabiles, de ipsa licentia nihil dicebas.*

illarum prima quæ in causa Hincmari Laudunensis sunt habitæ.

* Une Escadre,

* Verberie.

Hincmarus Laudunensis interjecta ad Sedem Apostolicam appellatione, Synodi judicium declinat.

A Rege aliquandiu detinetur.

VII. Paulò post Synodum Vermeriensem, aliquandiu detentus est a Rege *Hincmarus Laudunensis*, velut in carcere, apud Silvacum, qui locus est Laudunensis Diœceseos. Detentionis auctorem suæ dixit, scripsitque avunculum *Hincmarum Remensem*. At ille sine suâ voluntate & consensu id factum contestatus est Epistolâ 35. Ipsumque ab hac purgavit calumnia Rex ipse in Concilio Duziacensi, p. 4. cap. 6.

Synodus apud Attiniacum celebrata, in qua eadem de causa actum est.

* Attigny.

VIII. Anno octingentesimo, septuagesimo Synodus apud Attiniacum * Palatium celebrata est; ad quam Episcopi ex decem Provinciis convenere. Ibi *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis Librum *LV. Capitum* tradidit turbulento nepoti, quo ejus Collectionem ad se missam per *Vuenilonem* Archiepiscopum Rothomagensem, sibique datam in Gundulfi Villa, prolixè refellebat ac luculenter. Ille verò ex adverso prolixissimum Scriptum contra veritatem & Auctoritatem ac rationem contextum monstruosamque Collectionem suam a se & a suis subscriptam protulit. In ea Synodo Rex de rebellione, Remensis Archiepiscopus de contuma-

cia,

cia, *Nortmannus* Comes de vi manifesta, Clerici Laudunenses de injustâ excommunicatione, adversùs *Laudunensem Hincmarum* conquesti sunt. Nova fidelitatis Professione Regi & Metropolitano suo facta, ortam adversùs se tempestatem nonnihil sedavit. His verbis scripta erat Professio: *Ego Hincmarus Ecclesiæ Laudunensis Episcopus amodò & deinceps Domno Seniori meo Carolo Regi fidelis & obediens ero secundùm Ministerium meum, sicut homo suo Seniori, & Episcopus quilibet suo Regi esse debet: ac Privilegio Hincmari Metropolitani Provinciæ Remorum Ecclesiæ, secundùm sacros Canones & Decreta Sedis Apostolicæ promulgata pro scire & posse me obedire velle profiteor.* Ista constant ex Actis Synodi Duziacensis, ex Annalibus Bertinianis ad annum 870. ex Aimoini Continuatore, & Flodoardo Lib. 3. Cap. 21.

Nortmanni Comitis, Laudunensiumque Clericorum, & aliorum examinandis querimoniis electi Judices, *Actardus*, *Ragenelmus*, & *Joannes* Episcopi. Comiti & nonnullis aliis adjudicatæ possessiones seu beneficia: cæterorum causæ comperendinatæ. Laudunensis Episcopus, ante Diffinitionem contra sacros Canones, & sine ulla necessitate vel ratione fuga lapsus, Regularem Diffinitionem expectare contempsit. Tum Pitaciolum misit, quo Romam eundi licentiam postulabat. Deinde nescio quibus machinationibus sæculares Judices a Rege impetravit, qui non solùm causas nedum cognitas ac discussas judicarent, sed etiam negotia coram ejus Majestate per electos Judices finita retractarent. Hi fuere *Hilmigarius* Mercati Palatii Telonearius, *Flotarius*, ac *Ursio* Villarum Regiarum Majores, a quibus quædam ex diffinitis refricata & immutata, quædam ex diffiniendis judicata sunt. Hoc facinore graviter contra Canones peccavit Laudunensis Antistes, qui ab Ecclesiasticis Judicibus ad Ecclesiasticos majoris Auctoritatis Judices, & non a majoribus ad minores, nec ab Ecclesiasticis ad sæculares, neque a consensu partium electis provocari permittunt, ut observat *Hincmarus Remensis* hanc historiam commemorans Epistolâ 35. Hoc miseranda excusatione diluere conatur facinus *Hincmarus* Laudunensis in Epistolâ ad Avunculum, quæ incipit: *De bis*, *&c.* Fugam suam comparare audet cum fuga *S. Pauli* Damasco se proripientis, & *S. Athanasii* furorem Arianorum vitantis: Judices ex Ordine Episcoporum electos ad dictam diem non adfuisse queritur: Nihil se præsidii in Metropolitano & avunculo invenisse: Non jure & ratione secum agi, sed vi & potestate: Appellationis suæ ad Sedem Apostolicam nullam habitam fuisse rationem; Avunculum suum Romani Pontificis Juribus derogare, ut Metropolitanorum dignitatem extollat. Postremam istam calumniam refellit *Hincmarus Remensis* apud *Flodoardum* Lib. III. Cap. XXII. *Post alia multa*, inquit, *super dolorem vulnerum meorum addens, dicis, sicut in Scriptis tuis perversis invenio, quia Apostolicæ Sedis potestati derogo.. Unde nemo sanum sapiens tibi umquam credidit aut credet. Quoniam & ipsa Scripta, quæ ad Apostolicam Sedem sæpissimè misi, & ea quæ tibi resultanti sæpe transmisi, te revincent, & in isto sæculo & in futuro Judicio. Non enim de me verum esse valebis usquam probare, quod dicis: ab his, inquiens, a quibus pro Apostolicæ Sedis Privilegiis, quæ Christi sunt, usque ad mortem fas erat decertari, prædicatur & docetur, in his quæ eadem Sedes statuit velut respuendum probari. Sed tu probaris ejus Privilegio resultare, qui secundùm Sacrosanctorum Conciliorum Canones ab ipsa Prima Sede atque ab omni Ecclesia Catholica comprobatos, ut revera Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, & juxta Decreta ipsius Sanctæ Sedis ex eisdem sacris Canonibus promulgata; Metropolitano Privilegio semel & secundò ac tertiò commonitus, obedire detrectasti, &c.*

Fugit e Synodo, & illusoriam appellationem iterat Hincmarus Laudunensis.

Ab electis Judicibus Ecclesiasticis provocat ad sæculares.

Mendaciis & calumniis se excusat.

Calumnias illius refellit Hincmarus Remensis.

Hadrianus II. Pontif. Maxi Hincmarus Laudunensis obrepsit, ipsumque commovit in Regem & in Hincmarum Metropolitanum.

IX. Abrupta Synodo Attiniacensi, *Hincmarus Laudunensis*, qui appellationem suam ad Sedem Apostolicam plenis buccis personabat, faventem habuit *Hadrianum II.* Pontificem Maximum, qui graves & acerbas pro ipso literas scripsit *Carolo Calvo* Regi Christianissimo, & *Hincmaro* Remensi Metropolitano, quibus ipsos increpabat quòd appellantem Episcopum Romam ire prohiberent. Id constat ex Epistolâ *Caroli* Regis ad *Hadrianum II.* post Synodum Duziacensem data, & ex Epist. posteriore Episcoporum ejusdem Concilii ad eumdem Pontificem, quas MSS. laudat P. *Cellotius S. J. in Vita Hincmari Laudunensis*, §. XIII. & XIV. *Hadriano* respondit *Hincmarus* Epistolâ XLI. malevolum aliquem ejus Sanctitati obrepsisse, & verbis aut literis mendacia suggessisse. In potestate autem sua non esse ut eum Romam mittat absque mandatis Regi.: immo nec sibi fas esse e Regno ejus exire absque ejus licentia. *Et sicut*, inquit, *illa de quibus mihi pro eo scripsistis, mendaciter dicta sunt, etiam aliquis vobis suggessit quòd eum ire Romam prohibuerim, vel dissuaserim, mendacium vobis nihilominus dixit, sicut & plures in istis regionibus sciunt, & scriptis ad eum sæpe directis possum ostendere. De eo quod pusillitati meæ vestra rescripsit Sublimitas, ut eumdem Hincmarum, & alios tres Episcopos omnium Episcoporum Regni Domni Caroli vicem ferentes ad Synodum Romam mitterem, vestra sciat Auctoritas, quia nec prædictum Hincmarum, nec etiam quemlibet Episcoporum Diœceseos Remorum, minimè autem aliarum Provinciarum Episcopos, nisi Domnus Rex illis præceperit, Romam vel in aliquam partem, mea Commendatione mittendi habeo potestatem, nec ipse ego ultra fines sui Regni absque illius scientia progredi valeo, sicut Missis vestræ Sanctitatis coram Odone venerabili Episcopo, & Ansegiso Religioso Presbytero & Abbate, quibus nostra causa sunt cognita dixi. Epistolam quoque, sicut mihi scripsistis, Domno nostro Regi Carolo a vobis directam, & a me dandam pro Hincmaro, quæ ut coram eo relegeretur, & quod in ea petebatis, impleret, me instare jussistis, Frater Hincmarus mihi non dedit, nec etiam misit, sed sicut audivi, a Remigio & Harduiro Archiepiscopis aliarum Provinciarum eam Regi dari obtinuit.*

Hincmarus Remensis timet ne Rex acerbioribus Papæ literis offendatur.

X. Literis ab *Hadriano* Papa ad suam Majestatem scriptis utpote asperioribus vehementer offensus est *Carolus Calvus* Rex Christianissimus: & metuendum erat ne *Hincmarum Laudunensem*, qui ipsum cum Sede Apostolica committebat, gravi pœna mulctaret, nisi *Hincmarus* Archiepiscopus *Oxoni* Bellovacensi tum apud Regem degenti scripsisset. *De Presbytero, qui Epistolam Papæ Româ detulerat, ut Regem admoneret, modificans ejus animum, ne contra Dominum aliquid faceret in Ecclesia Dei, vel Episcopali Ordine: Non pro Hincmaro nepote suo se tantùm id dicere asserens, quantùm pro ipso Seniore suo Rege, ne ipse taliter peccaret, unde æternaliter periret.* Ita refert *Flodoardus*, lib. 3. cap. 23.

Literæ ab Hincmaro Remensi ad Hadrianum II. scriptæ nomine Regis, stylo elatiori.

XI. Ad Literas Pontificis rescripsit Carolus Rex Christianissimus stylo acerbiori, Literas composuit *Hincmarus* Remensis Archiepiscopus, Regis mandato. Extant inter ejus Epistolas Num 43. Iis significat, sibi tandem persuasum esse priores Literas, quas aliorum instinctu scriptas crediderat, ac per obreptionem ab ipso Pontifice subscriptas, verè ipsius esse, idque ex posterioribus se doceri: Utrasque minùs honestas esse queritur, & Regiæ Majestati injuriosas. Se non posse suscipere alacri mente omnia quæ a Sede Apostolica diriguntur, ut hortabatur *Hadrianus*, si contumelia-

meliosæ Literæ ad suam Majestatem scriberentur, in quibus perjurii, tyrannidis, ac perfidiæ, distractionis rerum Ecclesiasticarum, murmurationis adversùs Sedem Apostolicam, crimina sibi impinguntur. Se Mandatis Pontificis obedire non posse, quibus jubebat ut *Hincmarum Laudunensem* Romam mitteret: quia & Canonibus, & Juribus Regiis sunt adversa. Episcopum pro suis excessibus legitimè damnatum, & publicæ quietis perturbatorem, Romam dirigi non oportere, ut libertas ipsi detur majores turbines excitandi. Posse quidem renovari Judicium in Provincia, Sedis Apostolicę auctoritate; &, si probetur innoxius, demum ipsi permitti ut Sedem Apostolicam adeat. Reges Francorum non esse Episcoporum Vicedominos, nec ita cum ipsis agi oportere. Non ita scripsisse *Gregorium Magnum* & alios Pontifices ad Reges Christianissimos, nec ita cum ipsis egisse. Monet ut judicet Privilegio *S. Petri*, juxta æquitatis ejus Judicium, si morem sibi geri velit. Venerationem suam erga Sedem Apostolicam testatur, ac obedientiam pollicetur in his quæ ad Pontificis Ministerium pertinent. Rogat ut nec Literas inhonestas, nec incongrua Mandata ulteriùs ad suam Majestatem dirigat, ne cogatur ejus Epistolas, & Nuntios minùs honorificè excipere. Hæc Epistola scripta est dumtaxat post Synodum Duziacensem, cùm jam depositus esset *Hincmarus*, ut ex ejus tenore patet. „ Sed valde mirati, sumus, *inquit*, ubi hoc Dictator Epistolæ nobis per Actardum Episcopum delatæ scriptum invenerit, Esse Apostolica Auctoritate præcipiendum, ut Rex corrector iniquorum & districtor reorum, ac secundùm Leges Ecclesiasticas atque mundanas ultor criminum, reum legaliter ac regulariter pro excessibus suis damnatum, suâ fretum potentiâ Romam dirigat; maximè autem illum qui & ante depositionem contra custodiam publicam & contra quietem moliri in tribus Synodis extitit deprehensus, sicut in Gestis Episcopalibus Paternitati vestræ directis continetur, & post depositionem suam, & per se, & per quoscumque potuit, a sua pervicacia non quievit. Sed non miramur si in posterioribus Literis ex nomine vestro nobis directis est insulcitum, ut legaliter ac regulariter damnatus, qui nullis Legibus decernitur a quoquam gradu seu rebus ac facultatibus redonandus, antequam, si contra custodiam & quietem publicam moliri non fuerit deprehensus, renovato Apostolicæ Sedis Auctoritate Judicio in Provincia, quâ fuerat judicatus, fortè inveniatur innoxius, Regiâ nostrâ potentiâ ad vestram veniat fretus, cùm, se auctore, damnato debeatur zelus rectitudinis, non clementia resolutionis. Quæ si non de eodem foramine, de eodem tamen conamine manarunt, de quo & anteriores fluxerunt, in quibus continetur: Ut res omnes Hincmaro commissæ Ecclesiæ, donec ad propria reverteretur, nobis committeretis, ut indemnes consisterent, & aliquod dispendium non incurrerent. Unde, sicut vobis rescripsimus, & nunc iterum vobis scribere non piguit, sed exigente causa necessarium est, quia Reges Francorum ex Regio genere nati, non Episcoporum Vicedomini, sed terræ Domini hactenus fuimus computati: Et ut Leo, ac Romana Synodus scripsit, Reges & Imperatores, quos terris divina potentia præcepit præesse, Jus distinguendorum negotiorum Episcopis Sanctis juxta Divalia Constituta permiserunt, non autem Episcoporum villici extiterunt. Et S. Augustinus dicit: Per jura Regum possidentur possessiones: non autem per Episcopale Imperium Reges villici fiunt, actoresque Episcoporum. Et Dominus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo reddi præcepit, qui etiam censum Regi reddidit. Et Apostolus voluit serviri Regibus, voluit honorari, & non conculcari Reges. Regem, inquit, honorificate, &c. Et si revolveritis Regesta Decessorum vestrorum, talia Mandata, sicut habentur in Literis ex nomine vestro nobis directis per Actardum Episcopum, Decessores nostros a Decessoribus vestris accepisse nullatenus invenietis.

Hæc Epistola scripta tantùm post Synodum Duziacensem.

Regum auctoritas & jura.

Et infra. „ Nos autem Auctoritatem vestram judicaturam potiùs credimus, ut ea sequamur, quæ Decessores vestri secundùm Scripturarum tramitem, prædicationemque Majorum scripserunt, quàm illa quæ Scriptor sæpe dictæ Epistolæ ex nomine vestro nobis directæ confinxit ..... Satis ergo mirari non possumus unde scriptor Epistolæ nobis ex nomine vestro delatæ hanc Legem apud se auro sculptam produxit, quam Dominus digito suo non scripsit, nec scribendam cuiquam inspiravit, neque ordinatam per Angelos in manu Mediatoris illius dedit, quam non Paganus indixit, non Christianus induxit, non Ecclesiasticus Vir decrevit; quæ de sub isto cœlo, sicut non atramento manu justitiæ, ita nec Spiritu Dei vivi scripta personuit; qua me Regem a Deo constitutum, & gladio ex utraque parte acuto, ultore scilicet nocentium, & defensore innocentium, insignitum, ad vindictam malefactorum, ut exponit Apostolus, laudem verò bonorum, rei atque damnati fautorem esse præcipit: jubens ut Hincmarum sacrarum Legum prævaricatorem Sancti Sacerdotii vituperatorem, Regiæ Dignitatis contra Regulam Apostolicam dehortatorem, Regni perturbatorem, perjurum, & seditionum auctorem, Ecclesiæ sibi commissæ afflictorem, facultatum Ecclesiasticarum sacrilegum fraudatorem ac extirpatorem, Episcoporum ac totius populi nostrarum partium scandalizatorem, alienarum rerum pervasorem, & veniendo contra professiones, & subscriptiones suas a se ipso damnatum, potentia Regia fretum Romam venire faciamus.

Et infra ubi ex Imperatorum Legibus, & Pontificum Decretis multa protulit de Episcopis depositis, & post exauctorationem suam aliquid contra pacem publicam molientibus; ubi Leges publicas & Imperatorum Edicta servanda ipsis Pontificum verbis probavit, & maximè *Gelasii* in Epistolâ X. ad *Anastasium* Imperatorem datâ, scribentis: „ Si quantum ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ cognoscentes Imperium tibi supernâ dispositione collatum, Legibus tuis ipsi quoque parent Religionis Antistites .... quo, rogo te affectu eis convenit obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi Mysteriis? *His (inquam) recensitis, subjungit:* Quod & nos juxta hortamentum Beati Gelasii incunctanter atque libenter exequi cupimus, in his quæ ad suum Ministerium pertinent, cunctis generaliter Sacerdotibus rectè divina tractantibus, & potissimè Sedis illius Præsuli, quem cunctis Sacerdotibus Divinitas summa voluit præeminere, & subsequens Ecclesiæ jugiter pietas celebravit: sicut nostri Decessores ac progenitores Imperatores & Reges egerunt, ut & Apostolicæ Sedis Pontifex, & reliqui Domini Sacerdotes, nobis quæ a Deo sunt constituta exhibeant ...... Quia secundùm Pontificale Ministerium vestrum Regio Ministerio nostro monita vestræ Paternitatis obedienter ac libenter cupimus obaudire, patimini nos ea servare, quæ Prædecessores vestri ac nostri de hujusmo-

Romanum Pontificem cunctis Sacerdotibus Deus præeminere voluit.

„ di

„ di unde agitur constituerunt, & roborantes „ servando quæ gesta sunt, rata doceamus esse debere quæ gerimus. Nam quomodo Leges Principum rite vocabuntur æternæ, si transeuntibus Principibus una cum eis Constitutio „ Legis transibit?

Subdit Rex Christianissimus: *Et cùm ita sacræ Leges, tam Ecclesiastica, quàm mundana, de damnato Episcopali & Synodali Concilio decernant, non est nostri Regii Ministerii, reum & sacrorum Canonum Judicio condemnatum, atque Apostolica Sedis Definitione, sicut in Gestis Synodi invenire potestis, anathematizatum, nostrâ potentiâ fretum quoquam dirigere, cùm apertissimè sacri Canones definiant, & Leges Justiniani, ac cæterorum Imperatorum Catholicorum Edicta, qualiter, & pro quibus, & a quibus, Episcopus debeat judicari, & post Judicium, quid & qualiter, & per quos sit inde Apostolicæ Sedi agendum, quæ non abnuimus, sed incunctanter ac competenter annuimus .... Quocirca quia Dominus dicit per Prophetam*, Labia Sacerdotis custodient scientiam, & Legem requirent ex ore ejus quia Angelus Domini exercituum est, *nolite permittere nobis scribi ex vestra Auctoritatis nomine, quæ in Legibus Sacris Dei sapientiâ conditis, & in Sanctis Regulis ejusdem Spiritu promulgatis non continentur, dicente item Propheta, id est, Sacerdoti præcipiente*, Audiens nuntiabis eis ex me. *Ex me, inquit, & non ex te.*

* Malach. 2.

* Ezech. 5.

Addit, irritum esse, quicquid Pontificis nomine scribitur a Canonum Constitutione diversum, *Manere Petri Privilegium, ubi ex illius æquitate fertur Judicium* (quemadmodum ait S. Leo) *Non manere ergo Petri Privilegium, ubi ex illius æquitate non fertur Judicium. Ergo*, inquit, *jubete & judicate Privilegio magni Petri, juxta æquitatis ejus judicium, quæ jubenda & judicanda sunt*, Ne (*ut dicit ejus Coapostolus*) * vituperetur Ministerium vestrum. *Quia & nos secundùm Regium Ministerium nostrum, quantum ex nobis est, cupimus servare quod scriptum est*, Filii obedite parentibus vestris in Domino.

S. Petri Privilegium. 2. Cor. 6.

„ De eo autem quod in Literis ex nomine vestro nobis directis habetur, *Ut veniente Hincmaro Romam, veniat accusator idoneus qui nullâ possit Auctoritate legitima, respui*, rescribimus, „ quia licèt hæc commendatio nullâ sit ratione „ atque Auctoritate suffulta, si fortè apud Vos „ exlex solus Hincmarus nova lege, priscis tam „ publicis quàm Ecclesiasticis contraria, immo „ ordine novoque more habetur, ut nonnisi a „ vobis & Romæ valeat judicari pro his excessibus, de quibus habentur certa sacrorum Canonum ac Legum Decreta, quæ ut Leo dicit, nulla possunt ratione convelli, cùm etiam „ de causa fidei, ut dicit Gelasius, cuicumque Pontifici liceat, secundùm regulam erroris ante „ damnati, quemlibet a Catholica Communione „ discernere. Et ego ita exors ab omnibus accusationibus, non solùm ab his, quibus legaliter & regulariter accusandi adversus seipsum „ denegatur licentia: verum & ab his quibus in „ propriis causis accusatio non negatur, sicut Leges & Regulæ jubent, in Provincia in qua „ sunt orta negotia terminari non valeant, & „ secundùm Antiochenos Canones, Provincialium „ Synodorum non debeant experiri examen, si „ vobis vias cum consensu dilectissimi nepotis nostri Imperatoris vestri obtinueritis, cooperante „ Domino, pace in Regno nostro contra Paganos, virtute, vel quacumque dispositione Dei „ obtenta, Romam venire congruo tempore non „ differemus. Et quia illum regulariter aut legaliter in Synodo Episcoporum plurimarum „ Provinciarum, de certis causis accusavimus, „ idoneum nos accusatorem illius ostendemus, „ & tantos testes idoneos diversi ordinis ac dignitatis nobiscum ducemus, cum quibus eum legaliter ac regulariter nos accusasse, & comprobasse, sufficientissimè comprobabimus.

Denique rogat Summum Pontificem ne se erga Sedem Apostolicam alioqui maxima veneratione propensum Literis inhonestis & acerbis in contrarium impellat. „ Deprecantes vos, *inquit*, in „ omnipotentis Dei honore, & SS. Apostolorum „ veneratione, ut tales inhonorationis nostræ Epistolas, taliaque Mandata, sicut hactenus ex nomine vestro suscepimus, nobis & Regni nostri „ Episcopis ac Primoribus de cætero non mandetis, & non compellatis nos Mandata vestra „ & Epistolas inhonorandas contemnere, & Missos vestros dehonorare, qui vobis in his quæ ad „ vestrum Ministerium pertinent, si tamen Ministerium vestrum, cupimus obtemperare. Quæ „ pro vestri honore Privilegii vobis dicimus, quia „ vobis sicut revera Vicario B. Petri Apostolorum Principis, in omnibus debitè ac competenter obedire desideramus, & ne aliter eveniat, cavere per omnia cupimus, ac vestram „ Sanctitatem idipsum cavere, humili prece deposcimus, ne nos & nostros satis invitos ad id „ cogatis convertere, quod in Quinta universali Synodo, a Sede Apostolica, ut in Apostolicis Literis, præcipuè autem in Synodica B. „ Gregorii ad quatuor Patriarchas, & in aliis „ ejus Epistolis unà cum quatuor præcedentibus „ legimus collaudatum atque susceptum, invenitur, nobis tenendum. Quod adhuc nostris „ Literis ad exemplum inserere noluimus, donec „ sciamus si duritiam Mandatorum vestrorum erga nos aliter ad benignitatem inflectere poterimus: Quia quod ex Apostolicæ Sedis nomine, secundùm Sanctarum Scripturarum tramitem prædicationemque majorum, & Orthodoxorum Decreta scribitur, sequendum & tenendum non ignoramus, & quod secus a quoquam fuerit compilatum sive confictum, non „ solùm respuendum, sed & redarguendum esse „ cognoscimus.

Sedis Apostolica Mandata Scripturis sacris, prædicationi majorum, & sacris Canonibus seu Decretis consona, in omnibus sequenda, & tenenda, Rex Carolus Calvus profitetur.

Eò prorupit Gallorum impetus, ut immodestam comminationem literis suis inseruerint. Non negabant tamen *Carolus Calvus* & *Hincmarus* Remensis, aliique Antistites Gallicani, jus appellationis ad Sedem Apostolicam, sed negabant dumtaxat primam causæ cognitionem illuc trahi posse, quæ nempe ad Synodum Provincialem aut Nationalem jure pertineret. Negabant etiam se teneri Episcopum dejectum, licèt appellantem, Romam mittere, si Majestatis reus esset, ac ob injurias Regi illatas depositus, ac publicam pacem non cessaret perturbare. Negabant tertiò ab electis Judicibus appellari posse. Si appellationi locus esset, contendebant Romanum Pontificem delegare debere Judices in partibus, qui causam retractarent. Sed de his postea.

XII. Acris illa de *Hincmari* appellatione cum *Hardiani II.* contentio, post Synodum Attiniacensem cœpta, ultra Duziacensem perseveravit. Indicta est hæc Synodus a *Carolo* Rege ad mensem Augustum, anni 871. ut Annales Bertiniani ad eumdem annum referunt. Ea in Synodo Rex Actorem se contra *Hincmarum* Laudunensem præstitit, Libellumque Proclamationis obtulit Patribus. Conquestus est 1. Quòd Majestatem suam distractionis rerum Ecclesiasticarum apud Romanum Pontificem per calumniam accusasset, misso Romam *Celsano*. 2. Quòd ab ipso *Carolo* Rege ad *Lotharium* defectionem esset meditatus, desertâ quæ Ecclesia & plebe sibi commissâ, honores in illius Regno accipere decrevisset. 3. Quòd sacra-

*Synodus apud Duziacum * contra Hincmarum Laudunensem celebrata.*

** Douzy, villa Remensis Diœcesis, uno lapide supra con-*

fluenter Cari in Mosam, aequali Sedanum inter & Mosomagum spatio distans.

eramentum fidelitatis sibi praestitum violasset, ab Attiniacensi Synodo fugiens. 4. Quòd homines Regi infideles, contra ejus Mandata, clanculum emisisset, Missosque Regios armata manu a Sacrae Jussionis executione prohibuisset.

Rex Actorem se praestat, Libellumque Proclamationis offert Synodo.

Hincmarus Remensis Libellum Expostulationis Synodo offert contra Hincmarum Laudunensem.

Libellum Expostulationis contra eumdem *Hincmarum Laudunensem* obtulit Synodo Remensis Metropolitanus *Hincmarus*. Capita querimoniarum plurima continebat. 1. Quòd Palatinam administrationem, & Abbatiam in tertia Provincia ultra Remensem, per saeculares Potestates, contra Sardicenses Canones, suscepisset, inconsulto Metropolitano suo, id est, ipso Archiepiscopo Remensi, eoque interdicente per aliquot annos retinuisset. 2. Quòd ad eamdem Abbatiam, absque ejusdem Metropolitani licentiâ saepe profectus fuisset; quòd *Hilarii*, *Zosimi*, & *S. Gregorii* Pontificum Decretis vetitum est. 3. Quòd ad Ordinationem Episcopi Cameracensis vocatus, venire aut Vicarium mittere contempsisset. 4. Quòd a Rege vocatus ut de rebus pecuniariis contra conquerentes rationem coram eo redderet, venire noluisset, nec advocatum mittere, nec electis Judicibus causae cognitionem permittere. 5. Quòd alienarum Dioecesium Parochianos, nullis criminibus accusatos, vel confessos, sive convictos, nullâ monitione regulari praemissâ, eodem inconsulto Metropolitano, excommunicasset. 6. Quòd Presbyteros omnes & ministros Laudunensis Ecclesiae illegitima excommunicatione feriisset: & ab iis infantes baptizari, Poenitentiam & Viaticum morientibus dari, mortuos Ecclesiastico ritu sepulturae tradi prohibuisset. 7. Quòd Metropolitano ipsum de his excessibus arguenti morem non gessisset. 8. Quòd ineptam Decretorum inter se pugnantium Collectionem ediderit, eique subscripserit, & a suis Clericis subscribi jusserit, eodem inconsulto Metropolitano. 9. Quòd ea in Collectione Patrum verba sensusque corruperit. 10. Quòd frequenter admonitus a Metropolitano, excusare culpas maluerit, quàm emendare. 11. Quòd a Synodo apud Attiniacum celebrata noctu fugerit, non expectata Judicum a se electorum Sententia. 12. Quòd Res Ecclesiae Laudunensis, absque Metropolitani & Coepiscoporum consilio, & proprii Cleri consensu, Regi cessisset, *Nortmanno* Comiti in Beneficium tradendas. 13. Quòd frustratoria appellatione ad Romanum Pontificem sui Metropolitani & Comprovincialium Episcoporum Judicium declinasset. 14. Quòd fictam Schedulam quasi ab Episcopis Synodi apud Tussiacum celebratae conscriptam, ad ipsum *Hincmarum* Remensem Metropolitanum misisset. 15. Quòd post fugam ab Attiniaco, relicto Ecclesiae Judicio, saeculares Judices a Rege petiisset, ac diffinita ab electis Judicibus Ecclesiasticis negotia retractari curasset. 16. Quòd excommunicationi complicum *Carlomanni*, adversùs *Carolum* Regem dominum ac patrem suum perduellis, post quartam admonitionem, subscribere renuisset. 17. Quòd traditionis crimen Metropolitano suo per calumniam imposuisset, falsò ipsi exprobrans quòd eum Regi tradidisset, cùm ab eo apud Silvacum detentus est; quam calumniam Remensis Hincmarus certissimis documentis dissipavit, ut & complures alias. 18. Quòd a Synodo ipsa jam tertiò vocatus, non se sisteret. Haec omnia constant ex Libello Proclamationis *Hincmari Remensis*, triginta quinque Capitibus constante, qui extat in Actis Conilii Duziacensis. P. II.

Accepta Regis adversùs *Hincmarum Laudunensem* Proclamatione, &, *Hincmari Remensis* adversùs eumdem Expostulatione, Episcopi quorum Judicium Rex postulaverat. Responsionem ad singula ipsius Libelli Capita adornarunt, ex Scriptura Sacra, Canonibus, & Legibus Imperatorum, exponentes gravitatem criminum, quibus accusabatur *Hincmarus*, & quid adversùs horum criminum reos iidem Canones & Leges decernant. Haec Responsio duodecim constans Capitibus, Tertia Pars est Synodi Duziacensis.

Hincmari Laudunensis contumax silentium.

Interim *Hincmarus Laudunensis* ter ad Synodum vocatus, per Episcopum, Presbyterum, & Diaconum advenit. Cùm ipso communicata est *Caroli* Regis Expostulatio adversùs ipsum Patribus oblata, necnon Epistola *Hadriani II.* Pontificis Maximi, quâ ipsi Auctoritate Sancti Spiritus praecipiebat, ut Metropolitano suo per omnia secundùm sacros Canones subjectus esset. *Salvo dumtaxat Apostolicae Sedis Synodico proclamandi Judicio.* Ipsi datae sunt induciae ut ad singula capita Proclamationis Regiae responderet. Post trinam rursus citationem, aegrè stitit se Synodo. Interrogatus, nihil se responsurum contestatus est, quòd rebus suis & facultatibus Regis mandato spoliatus esset. Rem aliter se habere, certissimis documentis & testimoniis Rex probavit, & calumnie ipsum convicit. Spoliati etiam thesauri Laudunensis Ecclesiae convictus est. Ab *Hincmaro* Metropolitano respondere jussus ad objecta, illum recusavit, appellationem ad Sedem Apostolicam ingerens. Recusationis rationem dixit, quòd nempe ipsum a Rege in custodia detineri fecisset. Testimoniis Regis, Episcoporum, Clericorum, & Procerum dissipata calumnia; recusatio nulla judicata est. Ab *Hincmaro* itaque Metropolitano interrogatus Synodi jussu appellationem ad Romanum Pontificem opposuit, Romamque citavit accusatores. Frustratoriae appellationis nulla habita ratio. Contumaciter silens, ex verbis, scriptis, & subscriptionibus suis legitimisque testimoniis convictus est seditionis, calumniae, inobedientiae, perjurii, & infidelitatis in Regem, pervasionis, distractionis rerum Ecclesiasticarum, excommunicationis temerè & injustè latae, contemptûs, inobedientiae, & contumaciae erga Metropolitanum, &c. Patres sententiam rogati, ipsum depositione dignum judicarunt, *Salvo per omnia Apostolicae Sedis Judicio.* Omnium acceptis suffragiis, *Hincmarus* Metropolitanus Sententiam depositionis in eum protulit, cui post ipsum septem alii Metropolitani tredecim Episcopi Chorepiscopus unus, sex Presbyteri, & Archidiaconi duo Episcoporum absentium Vicarii, pariter subscripsere.

Multorum criminum convincitur.

Damnatur atque deponitur.

Missa Relatio Gestorum ad Hadrianum II. & Synodi confirmatio petita, quam ille negavit.

Hadriani II. Epistola ad Episcopos.

XIII. Denique Synodica Epistola ad *Hadrianum II.* Pontificem Maximum scripta est, causae totius relationem continens, quâ Patres rogarunt Sententiam adversùs *Hincmarum* Laudunensem Episcopum latam ab Apostolica Sede confirmari. Scripsit & privatam Epistolam ad eumdem Pontificem *Hincmarus* Remensis Metropolitanus. Orarunt Antistites omnes summo consensu, ut *Actardum* Episcopum Nannetensem, a Britonibus e Sede sua ejectum, qui Synodi Relationem ad ejus Sanctitatem deferebat, Legationemque ab eadem Synodo ad Sedem Apostolicam susceperat, Ecclesiae Metropolitanae Turonensi praeficeret. Id lubentissimè concessit *Hadrianus*, sed Synodum, & Sententiam in *Hincmarum* latam confirmare noluit, quòd *cùm clamaret in Synodo se ad Sedem Apostolicam velle incunctanter venire, atque in praesentia ejus pro objectis sibi ab adversario criminibus respondere, damnationis in eum fuerit prolata Sententia.* Jussit illum mitti Romam, & cum eo *Accusatorem idoneum, qui nulla posset auctoritate legitimâ respui*; ut cum Synodali Conventu, secundùm morem Judicium retractaretur. Vetuit interim quousque causa illius refricata fuisset atque finita, alterum Episcopum in Ecclesia Laudunensi ullatenus ordinari. Id constat ex Epistolâ *Hadriani II.* ad Episcopos Synodi Duziacensis, & ex altera ad Regem *Carolum* paulò asperiori

quâ

Duplex ad Regem.

quâ cùm ejus offensam Majestatem perspexisset, aliam rescripsit longè honorificentiorem atque mitiorem, quâ ejus virtutes effusè primùm commendavit, ejus ut animum deliniret. *Donum*, inquit, *sapientiæ diligimus divinitus tibi collatum. Prædicatur enim de te & longè latèque diffunditur, quòd sis sapiens & Deum timens .... Narratur etiam quòd sis justus ...... Annuntiatur etiam a pluribus probis, maximè a Comministro & Fratre nostro, vestroque & Fratrum nostrorum Regni vestri, Duziacensis Synodi Archiepiscoporum & Episcoporum Legato, Archiepiscopo jam a nobis constituto Turonensibus Actardo, quòd sis amator, exaltator, & illustrator specialis in orbe terrarum & permaximus Ecclesiarum Dei: ita ut nullus sit Episcopatus, nullumque Monasterium in Regno tuo, quòd non auxeris rebus propriis, & restitueris suis perplurimùm: optaresque ferventer & desiderares hanc Principis Apostolorum Petri Primam Sedem exaltare, honorare, multisque muneribus Vicarium ejus, & Clerum sibi commissum ditare, & ab omnibus hostibus, prout posse & tempus dictaverit, defensare.... In veritate credite nobis, quia tales virtutes sic diligo in vobis sicut animam meam.* Ad hæc, literas asperiores Româ missas sic excusat, ut a se scriptas neget, sed ab Officiis, suo nomine. *Et si quadam Litteræ delatæ vobis sunt aliter se habentes in superficie, vel subrepta vel a nostris, nobis infirmantibus extorta, vel a qualibet persona conficta, duriùs aut acriùs mordaciter sonantes: id tamen nobis fixum semper mansit in mente, quod vobis significavimus devotè.* Regi etiam pollicitus est patrocinium & operam ad Imperium obtinendum, si *Ludovico Juniori* Imperatori nepoti suo superstes esset. *Integra fide, & sincera mente, devotaque voluntate, ut sermo sit secretior, & litera clandestina, nullique nisi fidelissimis publicanda, vobis confitemur devovendo, & notescimus affirmando, salva fidelitate Imperatoris nostri, quia si superstes ei fuerit vestra Nobilitas, vita nobis comite, si dederit nobis quilibet multorum modiorum auri cumulum, numquam acquiescemus, exposcemus, aut sponte suscipiemus alium in Regnum & Imperium Romanum, nisi te ipsum, &c.* Denique devolutus ad *Hincmari* negotium, de ipso longè remissiùs loquitur ac mitiùs quàm antea, vult appellationis ejus habita ratione ut Romam ire permittatur, & accusationibus, Actis, ac Sententia Synodi cum illo communicatis, si se injustè damnatum contestetur, electis ab ipso Judicibus, aut missis ex latere Pontificis Legatis causa in Provincia finiatur. Nec interim tamen illum se restituere significat in pristinum gradum. Quòd si Romam jussus non perrexerit, ratam esse vult Sententiam in eum latam a Synodo. „ De „ Pontifice Laudunensi Hincmaro a Præsulibus decem „ Provinciarum deposito, & a Metropolitano suo „ venerabili Fratre Hincmaro Archiepiscopo, reservato „ per omnia hujus Primæ Sedis Privilegii Judicio, „ cumulata in Synodalibus Litteris, & præfati „ Metropolitani, & vestris, necnon in Libello „ Reclamationis Cleri & plebis Laudunensis, seu in „ Libello continente seriem Gestorum Synodi, tanta „ turpia, tanta dictu nefanda, tantaque execranda, „ & auctorem suum damnantia referuntur, ut „ incredibilia ab ignorantibus videantur. At de his „ nihil audemus judicare, quod possit Nicæno Concilio, „ & quinque cæterorum Conciliorum Regulis, vel „ Decretis nostrorum Antecessorum obviare. At de his „ quod præfati Canones & Decreta decernunt, ipsique „ cum ipsis unà vobiscum congregati cum nostro „ spiritu similiter decernimus, & quod statuunt, „ statuimus; & quod judicant, judicamus. Nec in „ ullo deviantes a tenore Canonico, servantes omnibus „ sua Jura Metropolitanis, &c. ...... Sed quia non „ satis, idonea videntur & matura nostris, & huic „ Sanctæ Sedi condigna, donec ad hanc Sanctissimam „ & Apostolicam, quam appellavit, Sedem spatium „ habeat veniendi: ideo veniat, & ostensis sibi „ Litteris, quas nobis misistis, & Libello continente „ seriem Synodi, Libellulo etiam Cleri & Plebis „ Laudunensis Proclamationem continente, si adhuc „ justam putaverit habere Proclamationem, asserens „ se injustè damnatum: tunc electis Judicibus, non „ tamen eo priùs in gradu restituto, aut ex latere „ nostro directis Legatis, cum Auctoritate nostra „ refricentur quæ gesta sunt, & negotia in qua orta „ sunt Provincia canonicè terminentur. Quòd si venire „ detrectaverit, clareat quòd idem ipse dederit locum „ damnationis in semetipsum, nec sacer Ordo differendo, „ moram patiatur vel detrimentum.

Hadrianus II. Literas asperiores Regi scriptas excusat.

Illi pollicetur Imperium.

Hincmaro Laudunensi ad Sedem Apostolicam appellanti permitti jubet Hadrianus II. ut Romam veniat cæterùm ejus causam in Provincia finiendam edicit.

XIV. *Actardus* Metropolitani Turonensis auctus dignitate, rediit in Gallias cum *Hadriani* Papæ Litteris ad Episcopos, & ad Regem: quæ haud æquo animo ab iis sunt susceptæ, metuentibus ne lite adhuc pendente, *Hincmarus Laudunensis* novas turbas excitaret, solitisque artibus & calumniis Romanæ Curiæ illuderet. Quare Episcopi qui ad Synodum Duziacensem convenerant, ad Pontificem rescripsere, Acta Concilii, & Synodicam, per *Actardum* missa, ab ejus Sanctitate ex integro relecta non fuisse, vel studio necessario expensa. Incusant eum qui Pontificis Epistolam scripsit, quòd ad locum illum Actorum non attenderit, ubi, antequam damnationis Sententia in *Hincmarum* proferretur, ita scriptum est: „ Tunc lectæ sunt in Synodo ab Adalgario Diacono „ sententiæ Canonum, ita eo dicente: Sardicenses „ Canones decreverunt, ut si aliquis Episcopus „ judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam „ causam habere, ut iterum Concilium renovetur: Si „ vobis placet, Sancti Petri Apostoli memoriam „ honoremus, ut scribatur ab his qui causam „ examinaverunt, Julio Romano Episcopo, & si „ judicaverit renovandum esse Judicium, renovetur, „ & det Judices. Si autem probaverit talem causam „ esse ut non refricentur ea quæ acta sunt, quæ „ decreverit, confirmata erunt. Et Innocentius Papa „ decrevit, Ut si majores causę in medio fuerint „ devolutæ, ad Sedem Apostolicam, sicut Synodus „ statuit, & vetus consuetudo exigit, post Judicium „ Episcopale referantur. Et Bonifacius Papa dicit: „ Nos per omnes Provincias Litteras dirigemus, ne „ excusationem sibi ignorationis Maximus obtendat, „ ut ad Provinciam venire cogatur, & illic se „ constituto pręsentare Judicio. Quicquid autem „ vestra Caritas de hac causa duxerit decernendum, „ cùm ad nos relatum fuerit, nostrâ, ut condecet, „ necesse est Auctoritate firmetur. Et S. Leo Papa „ decrevit: Si quæ, inquiens, aliæ emerserint causę, „ quæ ad statum Ecclesiarum & ad concordiam „ pertinent Sacerdotum, illic sub timore Domini „ volumina ventilentur, & de componendis atque „ compositis omnibus ad nos Relatio plena mittatur, „ ut ea quæ juxta Ecclesiasticum morem justè & „ rationabiliter fuerint definita, nostrâ quoque „ Sententiâ roborentur „. Hæc & alia plura quæ desiderantur (Fragmentum enim dumtaxat istius Epistolæ exhibet Tomus III. Conciliorum Galliæ) ad Pontificem rescripserunt, quibus probarent se debitam venerationem Sedi Apostolicæ servasse, Appellationi *Hincmari* detulisse, modò canonicè interjiceretur, post Synodi Nationalis Judicium, secundùm Canones Sardicenses, nec frustratoria, & desultoria esset. Verisimile est ipsos hæc pariter verba Sententiæ ab

Epistola Gallicanorum Presulum ad Hadrianum II. P. M.

Canon III. Sardic.

Hincmarus Remensis, aliique Synodi Duziacensis Episcopi, Jura Sedis Apostolicæ in causa Hincmari Laudunensis venerati sunt ac servarunt.

Nec legitimam appellationem prohibuere, sed desultoriam ac frustratoriam.

Hinc-

Hincmaro Metropolitano latæ, suo, Synodique nomine, rogasse Pontificem ut attenderet: „ Per „ Dominum nostrum Jesum Christum, cujus E„ vangelicæ veritati pertinaci præsumptione per„ niciosæ excommunicationis repugnavit, Judicio „ Sancti Spiritus, qui locutus est in Beatissimis Apo„ stolis, & Apostolicæ Sedis Pontificibus, quorum „ doctrinæ atque Decretis causâ suæ injuriæ „ crudeliter & contumaciter obviavit, secundùm „ sacros Sanctorum Conciliorum Canones Spiritu „ Dei conditos, & totius Mundi reverentia con„ secratos, quibus sæpe correptus, & non cor„ rectus, multoties resultavit: & ideo ipse con„ tra se elicuit Canonicam damnationis proferri „ Sententiam: Episcopali honore ac dignitate pri„ vatum judico, & omni Sacerdotali Officio spo„ liatum decerno: reservato per omnia Juris Pri„ vilegio Domni & Patris nostri Hadriani, Apo„ stolicæ ac Primæ Sedis Papæ: sicut sacri Sar„ dicenses Canones decreverunt, & ejusdem A„ postolicæ Sedis Pontifices Innocentius, Bonifa„ cius, Leo, ex eisdem sacris Canonibus pro„ mulgaverunt.

Sanè Concilii Duziacensis Patres jus recipiendi ac judicandi Episcoporum dejectorum appellationes Sedi Apostolicæ non negasse, sed solùm contendisse primam causæ cognitionem in Provincia institui debere, Acta ejusdem Synodi testantur, Cap.7. ubi dixisse refertur Hincmarus Laudunensis: *Ut quilibet illi quæcumque vellet objicere, iret cum illo Romam & in Domni Apostolici Judicio, quæ vellet, illi diceret.* Quod quàm sit contra Leges & Canones, inquiunt Acta, nemo est qui nesciat. „ Dicunt enim Leges, ut ultra „ Provinciæ terminos accusandi licentia non pro„ grediatur. Oportet enim illic criminum judicia „ agitari, ubi facinus dicatur admissum. Et Car„ thaginenses Canones: Placuit ut accusatus, vel „ accusator, in eo loco, unde est ille qui accu„ satur, si metuat aliquam vim temerariæ mul„ titudinis, locum sibi eligat proximum, quò non „ sit difficile testes producere, ubi causa finia„ tur. Quod Capitulum S. Gregorius in Regesto *, „ & Africanum Concilium ad Cœlestinum scri„ bens non pro accusato, sed pro ab accusatore te„ stibus producendis decretum fuisse demonstrant; „ cùm ostenditur ratum Judicium esse debere, quò „ testium necessariæ personæ, vel propter sexûs, „ vel propter senectutis infirmitatem, vel pro „ aliis impedimentis, ad locum proximum possunt „ adduci: quia convinci nemo nisi aut scripturâ, „ aut testibus potest. Et Sardicenses Canones Epi„ scopum a congregatis regionis Episcopis de„ gradu suo dejectum, a finitimis Episcopis, cum „ ejusdem Provinciæ Episcopis, Apostolicæ Se„ dis Auctoritate, vel cum a latere suo directo, „ in Provincia, in qua causa ventilata & judica„ ta est, jubent audiri: *Et hinc* S. Gregorius *ad* „ Columbum *Numidiæ Episcopum dicit:* Indicamus „ Sanctitati vestræ, venisse ad nos quemdam Pe„ trum nomine, qui se asserit fuisse Episcopum; „ atque causæ suæ a nobis remedium postulasse. „ . . Sed quia causæ ejus interna subtiliter ne„ quaquam addiscere tam longo itineris interval„ lo disjuncti potuimus, eam incerti quippe dif„ finire nequivimus . . . . Quia ergo præsentes sub„ tiliùs causam potestis scire, hortamur ut eidem „ Petro servare quicquid justum canonicumque „ fuerit debeatis: quatenus & rectitudinis vi„ gor a vobis in omnibus impleatur, & causa „ ipsius, secundùm Dei timorem, & Ecclesiæ vi„ deatur Regulas judicata.

* Lib. 5. Epist. 36. & lib. 12. Epist. 13.

Et Cap.VI. ita habent Acta: Ad hæc Hincma„ rus respondit. In ista habetur Epistolâ mihi „ directâ, ut vota mea eundi Romam admodo „ non differam, & ad ipsam Apostolicam Sedem „ me ire velle appello: Cui Synodus respondit: „ Inspice ordinem Epistolæ ipsius Domni Papæ, „ & secundùm ordinem in ea taxatum tua vota „ implendo ad Apostolicam Sedem perge: id est, „ sicut in eadem continetur Epistolâ, Metropolitano tuo per omnia, secundùm Sacros Canones subjectus existe: neque molestè feras hunc tibi esse prælatum, qui te nosti tuis Ovibus esse præpositum. Quin potiùs obedientiam quam a tuis exigis, etiam ipse Metropolitano tuo, salvo dumtaxat Sedis Apostolicæ Synodico proclamandi Judicio canonica lege dependens, responde ad tibi objecta, sicut Metropolitanus tuus, & hæc „ Sancta Synodus Auctoritate sacrorum Canonum, „ & Domni Apostolici Hadriani Papæ jubet. Et „ tunc, si necesse tibi fuerit, secundùm Regulas, „ Sedem Apostolicam appellare, sicut præcipiunt „ Canones, & Epistola ipsius Domini Papæ, ap„ pellationem tuam prosequere. Et si tibi ap„ pellare necesse non fuerit, & aut voluntarius, „ aut a Sede Apostolica vocatus, illuc ire volue„ ris, cum licentia Domni Regis, & nostræ Fra„ ternitatis unanimitate, religiosum iter illud ag„ gredere.

Et paulò ante, *Hincmarus* Metropolitanus sic Laudunensem Episcopum alloquitur: „ Suscipies „ igitur de quibus opposita sunt tibi, si ab eis „ exuere te non poteris, regulare Judicium: re„ servato per omnia Juris Privilegio atque Ju„ dicio Romanæ Sedis Pontificis sicut sacri Sar„ dicenses præcipiunt Canones: & post Judicium „ si appellare volueris, cum tua appellatione ad „ illius examinis perges diffinitionem, nobis ei „ scribentibus, qui juxta sacras Regulas causam „ examinavimus. *Idem ex Epistolâ Synodicâ ad* „ Hadrianum II. *perspicuum est: sic enim Antisti*„ *tes scribunt:* Unde obnixè precamur vestram „ Auctoritatem, ut a tanto hujus incorrigibilis „ pestis tædio, nos etiam suo Judicio, quam lon„ giùs supportare nequivimus, liberet; secundùm „ Decreta Bonifacii & Leonis, ea quæ juxta Ec„ clesiasticum morem, prout intelleximus, non „ inimico animo, vel aliqua cupiditate, aut gra„ tia depravati, justè & rationabiliter diffinivi„ mus, vestra quoque sententia roborando. Et „ si fortè, quod non putamus, visum vobis ne„ cessariò fuerit, ut secundùm Sardicenses Cano„ nes renovetis Judicium, & detis Judices, scri„ bendo Episcopis, qui in finitimis & vicinis Pro„ vinciis sunt, ut & ipsi diligenter omnino re„ quirant, & juxta fidem veritatis definiant. „ Vel si decreveritis mittere a Latere vestro ha„ bentes Auctoritatem vestram, qui cum Episco„ pis judicent, eo in gradu adhuc non restitu„ to, sicut sacri Sardicenses Canones præcipiunt, „ non abnuimus . . . . Veruntamen quanta pos„ sumus devotionis humilitate deposcimus, ut e„ tiam in hac causa nobis Canonicam Definitio„ nem servetis. Videlicet ut si, quod non cre„ dimus, ea quæ regulariter diffinivimus, prout „ sacras Regulas intelleximus, vobis præsentia„ liter non placuerit vestrâ Sententiâ roborare, „ non antea Communioni Sacerdotali a qua se„ paratus est, restituatur, antequam secundùm „ Regulas & Leges, in Provincia in qua causæ „ gestæ & judicatæ sunt, requirantur. Quia u„ que ad nostra tempora nulla Patrum Diffini„ tione hoc Ecclesiis Gallicanis & Belgicis est „ derogatum: præsertim quia Decreta Nicæna, „ sive inferioris gradus Clericos, sive Episco„ pos ipsos, ut Africanum scribit Concilium, „ suis Metropolitanis aptissimè commiserunt. Si„ cut & S. Bonifacius exponit, scribens ad Hi„ larium Narbonensem Episcopum. * . . . . .

* Epist. 3.

„ Quia

,, Quia ergo nos, quantum scimus & possumus, Privilegium Sanctæ ac Primæ Sedis Romanæ, & conservare, & obaudire, & extollere cœpimus, atque satagimus, pro suo scilicet Principatu, quem B. Petrus Apostolus Domini voce perceptum, Ecclesia nihilo minùs subsequente, & tenuit semper & retinet: servet vestra Paternitas, & a Deo in Prima Sede constituta Auctoritas nobis filiis & subjectis sibi Episcopis Ecclesiastica Privilegia a Sacris Canonibus, & vestris Decessoribus ac Prædecessoribus, nostris Decessoribus ac Prædecessoribus conservata: Quatenus & Apostolica Sedes proprium vigorem retineat, & a se concessa aliis sua Jura non minuat.

Hincmarus itaque & alii Antistites Gallicani, Sedis Apostolicæ Jura Sardicensis Concilii Canonibus exposita & firmata agnoscebant, venerabantur, servabant: Appellationes a Synodis Provincialibus & Nationalibus ad Romanum Pontificem interjici posse ab Episcopis Synodali Judicio dejectis fatebantur, eorumque causam posse illius Auctoritate retractari. Id negabant unum, primam causæ cognitionem subtrahi posse Metropolitano, Provincialibus vel Regionalibus Synodis, & desultoria appellatione Romam evocari. Et Canonibus, perpetuisque Ecclesiæ non Gallicanæ solùm, sed univesæ, moribus nitebantur.

Emendatur Baronius.

Falsò igitur scripsit *Baronius* Tomo X. Annalium, ad annum 871. *Hincmarum Laudunensem adversùs Remensem pro custodia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificiorum Decretorum certasse, quorum contemptorem & prævaricatorem fuisse ipsum Hincmarum Seniorem sæpe redarguit.* An meritò?

XV. Post Duziacensem Synodum, *Carolus Calvus* Rex Christianissimus Epistolam gravissimam scripsit ad *Adrianum II.* quâ duplici illius Epistolæ respondit. Extat inter *Hincmari* Epistolas * tamquam *Hincmari* ipsius opus, Regis nomine. Consule quæ de illa diximus in antecessum Num. XI. Immeritus verò castigatur a Baronio *Carolus Calvus*, quasi dixerit, *inusitatum esse, & contra morem Prædecessorum Romanorum Pontificum, quòd ipse Hadrianus usurpaverit, ut Regi Auctoritate Apostolica præcipiendum putaverit.* Regem *delirasse, furentem ista dixisse, & nec capillum habuisse in capite rationis*, scribit Auctor illustris, sed hac in parte minùs æquus. Non enim negabat *Carolus Calvus* Romanum Pontificem Regibus Francorum Auctoritate Apostolica præcipere posse, ut ei *Baronius* affingit: cùm se *spiritalem* ejus *Filium* in illâ ipsâ Epistolâ inscripserit, ac professus fuerit se illi eo nomine paritorum: sed negavit præcipere posse Pontifices Christianissimis Regibus, quæ contra Canones & Leges erant, ut scilicet Episcopus ob crimina depositus, & maximè seditionum, & perduellionis reus, Romam Regiâ potentiâ fretus mitteretur; licèt Apostolicam Sedem non appellasset secundùm tenorem Sardicensium Canonum, sed frustratoria evocatione trium Synodorum Judicium declinasset. *Nolite igitur, ut præmisimus, ex vestro nomine, vel Apostolicæ Sedis Auctoritate, Jussiones, vel excommunicationum intentationes contra sacrarum Scripturarum tramitem, prædicationemque majorum, ac sacrarum Legum, Sanctorumque Canonum Constitutiones nobis de cætero scribi cujuscumque instinctu permittere, precamur: Quia scitis, & scimus totum esse irritum, quicquid ab eorum fuerit constitutione diversum. Dicitur*, inquit, *S. Leo a Domino Beatissimo Petro* ,, Tibi dabo claves Regni cœlorum, & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis. *Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus istius potestatis, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ Rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri Privilegium, ubi ex ipsius æquitate fertur Judicium. Quâ sententiâ constat, quia non manet Petri Privilegium ubi ex ipsius æquitate non fertur Judicium. Cùm enim ubicumque dicitur, sicuti nullus locus, ita nemo Rector Ecclesiæ ex Petri æquitate Judicium ferens excipitur, vel contra illius æquitatem Judicium ferens commendatur. Et quia ubicumque sine ullâ exceptione non manet Petri Privilegium, ibi ex ipsius æquitate non fertur Judicium, prolatum obaudiemus Jussum, vel recipiemus Judicium, quod non ex Petri æquitate fuerit prolatum, ac per hoc ipsius Privilegio fuerit destitutum? Ergo jubete & judicate Privilegio magni Petri, juxta æquitatis ejus judicium, quæ jubenda, & judicanda sunt... Quia & nos secundùm Regium ministerium nostrum, quantum ex nobis est, cupimus servare quod scriptum est, * Filii obedite parentibus vestris in Domino.*

* *Ephes.* 6.

Et infra: *Vobis sicut revera Vicario B. Petri Apostolorum Principis, in omnibus debitè ac competenter obedire desideramus, & ne aliter eveniat, cavere per omnia cupimus.*

* *Epist.* 42.

Hincmari Remensis & Synodi Duziacensis Sententia in Hincmarum Laudunensem a Joanne VIII. Pontif. Max. confirmata

XVI. Cùm *Carolus Calvus* Rex Christianissimus Italiæ Regnum post *Ludovici* Imperatoris nepotis sui mortem occupasset, Romæque Imperator a *Joanne VIII.* Pontifice Maximo fuisset coronatus anno Christi 875. Gesta omnia Gallicanorum Antistitum in tribus Synodis, præsertimque in Duziacensi, contra Laudunensem quondam Episcopum *Hincmarum* Pontifici exposuit. Is cognita Sententiæ contra ipsum latæ æquitate, ex Actis Synodi, ex Regis Relatione, ex eo quòd *Hincmarus* ipse depositus appellationem ad Romanam Sedem interjectam prosequi ausus non fuisset, plena licèt abeundi Romam libertate donatus, quia illum conscientia scelerum certum faciebat damnationis, dictam Sententiam confirmavit, jussitque alium Episcopum ordinari in Ecclesia Laudunensi. Dedit ea de re Litteras Pontifex ad *Hincmarum* Remensem Metropolitanum, Nonis Januarii anni 876. *Quamvis*, inquit, *de Sanctitatis tuæ Judicio nihil dubitassemus, quia tamen carissimus Filius noster Carolus invictissimus Imperator, a nobis diligentissimè percunctatus circumstantiam Judicii a Beatitudine tua, Coëpiscopisque suis in Hincmarum dudum Laudunensem Episcopum prolati Apostolatui nostro retulit, agnovimus justum fuisse omnino Judicium. Neque enim tantus Princeps nisi veritate fultum quicquam poterat affirmare. Unde nefas esse duximus ejus Relationi non præbere incunctanter auditum. Noli ergo jam nunc Ecclesiam Laudunensem viduatam, & sine regimine Pastorali dimittere, sed indifferenter electum, & de Laudunensis Ecclesiæ Clero, virum idoneum, & in quo omnium vota consentiant, eidem Ecclesiæ præfice prorsus Episcopum. Cui electioni volumus etiam Missum prælati piissimi Imperatoris interesse, ut sine sæcularium strepitu omni latere talis eligatur, qui aptus sacris Canonibus esse modis omnibus approbetur.* Delata est Epistola a *Theodorico*, & *Hincmaro Remensi* II. Martii, ejusdem anni tradita. Electus est a Clero Laudunensi, & a plebe postulatus *Hedenulfus* ejusdem Ecclesiæ Presbyter. Decretum Electionis ipsius missum ad *Hincmarum* Metropolitanum habetur Tomo III. Conciliorum Galliæ pag. 430.

Hincmarus Remensis a calumnia vindicatur. Mauguinus Præses refellitur.

XVII. Reverso in Gallias *Carolo Calvo* Imperatore, *Hincmarus Laudunensis* ejus Edicto in exilium amandatus est, in quo per duos annos egit, aliquandiu etiam carcere detentus, ac demum

oculis orbatus, ut in sua Proclamatione *Joanni VIII.* in Concilio Tricassino II. oblata lamentatur. Supplicium illud eo sæculo usurpatum, & *Carolomanno* perduelli ipsius *Caroli Calvi* filio, postquam e Clericorum Ordine dejectus ad Communionem Laicam Synodi Sylvanectensis Judicio redactus est, irrogatum, *Hincmaro* justè inflictum est ad præteritas seditiones rebellionesque vindicandas, & novos inquieti animi ad pacem Ecclesiæ ac Regni perturbandam conatus coercendos. Ejus verò supplicii auctorem fuisse Remensem *Hincmarum* illius avunculum, falsò innuit *Manguinus* Præses in Epilogo Dissertationis Historicæ & Chronicæ de *Gotteschalco*.

Eò enim sævitiæ devenisse *Hincmarum*, ut excæcandi nepotis auctor esset, nemo verisimile dixerit, qui noverit ipsum indignissimè tulisse quòd scripsisset nepos, *Calumiatori aut linguam capulandam, aut caput amputandum*: quod ab Ecclesiæ ingenio, & a mansuetudine Sacerdotali id alienum esset: qui noverit *Carolum Calvum* in Concilio Duziacensi professum, se *Hincmari* avunculi Archiepiscopi Remensis reverentiâ prohibitum, quominus eum in arcta & diuturna custodia detineret, atque impedisse ne ab Aulicis per vim abstractus a Palatio, aut membris mutilaretur, aut ad mortem cæderetur: qui noverit denique non solùm nullum antiquitatis monumentum eam immanitatem de *Hincmaro* Seniore testari, sed ne ipsum quidem nepotem infensissimum, in illa Reclamatione seu Proclamatione, quam *Joanni VIII.* obtulit in Tricassina Synodo, id ipsi exprobrasse.

Reclamatio Hincmari Laudunensis in Synodo Tricassina II.

XVIII. Synodus illa Tricassina II. anno Christi octingentesimo septuagesimo octavo a *Joanne Octavo* Romano Pontifice tunc in Galliis agente celebrata est. *Hincmarus* Laudunensis quondam Episcopus adductus ad Pontificem, oblato Reclamationis Libello, calamitatum suarum Historiam exposuit, & causam suam ab ejus Sanctitate retractari flagitavit. *Nunc autem*, inquit, *vestram Clementiam suppliciter exoro, a vestra Summa Paternitate parari de me æquitatis Judicium, cui secundùm Canonicam Institutionem & Decreta Romanorum Pontificum reservatus & reservandus sum & fueram. Quod ob amorem Dei, & venerationem B. Petri, apud vestræ Paternitatis pietatem obtinere efflagito, tum pro multitudine miseriæ meæ, tum pro magnitudine pietatis vestræ: qua accendatur Clementissimi Redemptoris amore, qui me proprio acquisivit Sanguine, & qualemcumque sancto suo sacravit munere.* Hac auditâ Reclamatione, Pontifex, quibusdam Episcopis vehementer orantibus, ipsum ab excommunicatione & irregularitate solvit, Missæque celebrandæ concessit illi facultatem, attributo ad vitæ sustentationem congiario ex reditibus Ecclesiæ Laudunensis, de Christianissimi Regis assensu. *Hedenulfo* tamen cedere Episcopatu cupienti studio religiosæ quietis, missionem concedere noluit *Joannes Octavus*, sed jussit ut in Sede Episcopali maneret, Ecclesiamque sibi commissam administrare pergeret. Tunc aliarum Provinciarum Archiepiscopi & Episcopi nonnulli, *Sine permissione Papæ, Hincmarum vestimentis Sacerdotalibus indutum, in præsentiam ipsius Papæ adduxerunt: indèque sublatum cantantes in Ecclesiam illum duxerunt, & signum benedictionis super populum dare fecerunt*; ut narrant Annales Bertiniani, & ex iis *Aimoini Continuator*. Falsum est quod in Auctario Chronici *Adonis* legitur *Episcopatu donatum esse Hincmarum Laudunensem* in Synodo Tricassina, quasi fuerit vel ipsi Episcopatui Laudunensi restitutus, vel ad alium translatus. Non enim retractata illius causa est, ut postulaverat, non rescissa Concilii Duziacensis Acta, non *Joannis* ipsius Pontificis mutata Sententia, quam audito Imperatore tulerat: & quæ ipsi data facultas est Missam celebrandi, Benedictionem cum Pontificis insignibus dandi, mera gratia, non Judicium, aut missio Sententiæ prioris in irritum fuit.

Non est restitutus in Episcopalem Sedem à Pontifice, nec rescissa Sententia in eum lata.

Gratia tamen aliqua donatus est.

SCHOLION I.

In hac Dissertatione, pag. 437. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant; *Appellatio ad Papam contra Canones, hoc est, ante sententiam Concilii, improbatur a Rege Galliæ; & ideo appellantibus negat licentiam eundi Romam*.

R. Non his verbis concepta est Propositio mea. De Hincmari Laudunensis causa agens, eo loci ita scripsi: *Improbarunt etiam Antistites præcipitem Hincmari Laudunensis impetum, qui intempestivo ad Papam confugio se Provincialis Synodi judicio subducere volebat contra Canones.* Et pag. 440. in qua RR. Censores eamdem Propositionem repeti notant: *Unum* (inquam) *certum est, ipsum, cùm difficilem sibi exitum fore sentiret, ad Sedem Apostolicam appellasse. Licentiam tamen eundi Romam, quò etiam ab Hadriano II. Pontifice Maximo vocabatur, obtinere tunc a Rege & Episcopis non potuit.* Facta dumtaxat his locis refero, jus non expendo.

SCHOLION II.

In eadem Dissertatione, pag. 444. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc velut meam Propositionem notant: *Papæ omnes appellantes ad ipsos etiam sine causa protegunt, ut suam defendant auctoritatem*.

R. Hæc Propositio non est mea, mihi perperam affingitur. Hæc tantùm eo loci scripsi: *Abrupta Synodo Attiniacensi, Hincmarus Laudunensis, qui appellationem suam ad Sedem Apostolicam plenis buccis personabat, faventem habuit Hadrianum II. Pontificem Maximum, qui graves & acerbas pro ipso literas scripsit Carolo Calvo Regi Christianissimo, & Hincmaro Remensi Metropolitano, quibus eos increpabat, quòd appellantem Episcopum Romam ire prohiberent.* Quantùm hæc discrepent a Propositione, quam Indiculi Censorii Auctores fabricarunt, nemo non videt.

Nota.

De episcoporum Judice fusè dixi in Animadversionibus post dissertationem quartam sæculi I. De appellationibus verò ad Sedem apostolicam, agit Natalis *tom.* 4. *pag.* 360. atque ipsius Dissertationi alia etiam adnectenda duxi, ibidem pag. 386.

DISSERTATIO IX.

De Divortio Lotharii Regis, & Teutbergæ Reginæ.

I. Lotharius Imperatoris *Lotharii* filius, *Caroli Calvi* Regis Francorum nepos, ipseque Regio jure & nomine patris, in Lotharingiæ, adjunctarumque ditionum possessione & gubernatione Successor, *Teutberga* legitimo matrimonio junctus, *Vualdrada* quæ ipsi ab adolescentia in deliciis fuerat, amore impotenti ad Reginæ conjugis fastidium & contemptum impulsus est: tantumque apud juvenem Regem potuere pellicis blan-

blanditiæ & artes, ut de *Teutberga* repudianda & ducenda *Vualdrada* seriò cogitarit. Id ut jure & ratione agere videretur, crimen confinxit in Reginam, eamque velut incestûs ream traduxit, occultique flagitii cum *Huberto* fratre suo perpetrati, ex quo, licèt contra naturæ ordinem concubuissent, concepisset, atque hausta potione fœtum extinxisset. Famâ criminis vulgatâ, quæstio de eo habita est a Rege in Episcoporum Procerumque Conventu. Regina flagitium negavit; nullo probari testimonio potuit facinus. Ipsa Laïcorum Nobilium Judicio, Episcoporum Concilio, Regis assensu, Procuratorem misit ad Judicium aquæ ferventis (quod purgationis genus adhuc illis temporibus in usu erat) suam ut innocentiam Deo probandam ac vindicandam permitteret. Ex aqua fervente homo illæsus exivit, Reginæ innocentia conclamata est, Regioque conjugio ac thoro digna renuntiata. Id refertur in libro *Hincmari* Remensis Archiepiscopi *De Divortio Lotharii & Teutbergæ*, Interrogatione prima.

Duplex Synodus Aquisgranensis de Lotharii divortio.

Nihilominus in consilio ducendæ *Vualdradæ* pellicis, legitimâ repudiatâ uxore, perseveravit Rex impudicus. Omnes Regni sui Episcopos assentatores habuit, nullum *Joannem* qui ipsi diceret: *Non licet tibi.* Episcopis Aulicis divortii sui causam judicandam libens permisit. Duplicem de ea Synodum Aquisgrani habuerunt anno Christi octingentesimo sexagesimo. In priori, Regi renuntiarunt ipsum uxorem pollutione nefaria fœdatam a fratre, quamvis non sponte, sed vi oppressa rem nefandam perpetrasset, retinere non posse, suggesseruntque ut ipsi habitum Religionis & sacrum Velum sucipere permitteret, quod postulabat, alienatum a se Regis mariti animum videns, ejusque faventes cupiditati Episcopos, Proceresque. In altera Synodo, sive Actione ejusdem Concilii altera; publicam *Teutbergæ* Reginę Pœnitentiam decreverunt, cùm ipsa se in adolescentia ab *Huberto* Abbate fratre suo vi pollutam confessa esset. Hujus utriusque Synodi Acta describit *Hincmarus* in libro *De Divortio Lotharii & Teutbergæ*.

Concilium III. Aquisgranense in causa Lotharii & Teutbergæ.

Episcopi Regni Lotharii ejus divortium approbant, novique ineundi conjugii dant ipsi licentiam.

Anno octingentesimo sexagesimo secundo, III. Kalendas Maias tertium Concilium Aquisgranum a *Lothario* eâdem de causâ convocatum est. Adfuere *Guntharius* Agrippinensis Archiepiscopus, & Regii Palatii Archicapellanus, *Teutgaudus* Trevirensis Archiepiscopus, *Adventius* Metensis, *Atto* Virdunensis, *Arnulfus* Tullensis, *Franco* Tungrensis, *Hungarius* Trajectensis, *Ratoldus* Argentoratensis, Episcopi. His *Lotharius* Libellum Proclamationis obtulit, quo suam incontinentiam professus, licentiam alterius ineundi conjugii rogabat, quoniam *Teutbergam* in conjugali thoro retinere non poterat, ut ipsi ante biennium judicarant. *Theutgaudus* Archiepiscopus Aulicus Regem degustatas cum *Vualdrada* concubina voluptates lachrymis, vigiliis, macerationibus, eleemosynis eluisse mentitus est. Recensito deinde Canone IV. Concilii Ilerdensis, testimonio *Hilari Sardi* in Cap.33. Epistolæ 1. ad Corinthios, sub nomine *S. Ambrosii* citato, & Canone 61. Concilii Agathensis, quamvis præsentem causam nullatenus spectantibus, *Lothario* permiserunt novum conjugium inire, priori cum *Theutberga* dirempto. *De cætero*, inquiunt, *his atque hujusmodi Canonicis Sanctionibus, & S. Patris Ambrosii oraculis, liquidò perspectis, credimus non illam fuisse idoneam aut legitimam conjugem, neque a Deo præparatam uxorem, quæ publicâ, ut dictum est, confessione incestuoso fornicationis crimine denotata probatur. Quocirca glorioso Principi nostro, pro sua in divino cultu devotissima affectione, atque victoriosissima Regni tuitione, cui non solùm nos, verùm etiam canonica auctoritas incestuosum conjugium interdicit, legitimum atque idoneum conjugium a Deo illi concessum non denegamus, juxta indulgentiam dicentis Apostoli: * Melius est nubere quàm uri.*

* 1. Cor. 7.

Nicolaus I. Pontif. Max. ab Adone Viennensi ea de causa consultus, secundùm Evangelii & Traditionis doctrinam contrarium respondet.

IV. Immaniter ab Apostolica Traditione, & ab Evangelica doctrina aberrabant nominati Episcopi, secundùm quas *Nicolaus I.* Pontifex Maximus *Adoni* Viennensi ipsum de *Lotharii* & *Teutbergæ* causa consulenti respondit Epistolâ 59. sive 3. Tom.3. Conciliorum Galliæ. *Requiritis*, inquit, *si dimissa uxore, quam legitimè sponsatam quis duxerit, quia nomen malum postmodum ei imposuit, absque Decreto Generalis Synodi, liceat ei aut aliam accipere contra auctoritatem Evangelicam, aut illa superstite, pro uxore concubinam habere. Quibus nos Apostolica auctoritate fulti, secundùm Evangelicam Sanctionem omnino resistimus, & nec alia uxoris copulam eis qui talia agunt, dimissa superstite, habere concedimus, neque concubinam habendi licentiam tribuimus.*

Et Cap.II. *De eo si desponsata nesciente sponso corrumpatur, & postmodum dote facta maritali more, cum eadem idem sponsus jacuerit; si postmodum intercepto tempore liceat ei ipsam, quasi priùs ab alio corruptam, dimittere, & sic aliam ducere, quasi ista non fuerit uxor, aut concubinam pro ea tinere. Nec hoc consentimus, ut hi qui legitimo nuptiarum fœdere conjunguntur, & unum corpus per aliquod temporis spatium efficiuntur, divortium faciant. Sed quod priùs initio conjunctionis corrupta percipiendo voluntariè tacuerunt, postmodum intercepto tempore sustinendo, etsi non voluntariè, inviti custodiant, etiam a concubinis omnimodo se abstineant.*

Hincmarus librum scribit De Divortio Lotharii & Teutbergę.

Istius libri Synopsis exhibetur.

V. Inter priores duas Synodos Aquisgranenses & tertiam, id est, ab anno 861. & 862. *Hincmarus* Archiepiscopus Remensis, ab Episcopis Regni *Lotharii* consultus, illarumque Synodorum acceptis Actis, librum scripsit *De Divortio Lotharii & Teutbergæ Reginæ*. Responsionibus constat viginti tribus ad totidem Interrogationes. *Interrogatio I.* erat de occulto flagitio uxoris *Lotharii*, & de libello Capitum octo Conventus Aquisgranensis, in quo, per secretam confessionem, dimissionem a Regio thoro & conjugio postulasse, dicebatur. Respondit *Hincmarus*, multisque probavit, de iis, quæ nos latent, judicare nos non posse, & quæ secreta confessione sciuntur, secreto sananda esse consilio. Regi confessam, secundùm Leges a Laicis judicandam fuisse, & si postea ad Episcopale Judicium venisset, secundùm Leges Ecclesiasticas medicinalem subire debuisse Sententiam.

II. Interrogatio quærebat, utrùm ad instar secretæ confessionis *Ebbonis* judicari deberet. Id est, utrùm ex propria confessione removeri deberet a consortio *Lotharii*, sicut *Ebbo* ex propria confessione fuerat depositus? Respondet *Hincmarus*: Sicut alius est ordo, ita aliam causam esse & legem viri & uxoris, & aliam non solùm Episcopi, verùm & Presbyteri & Diaconi: quia uxor a viro separari non potest; Episcopus verò gradum amittere potest.

III. Interrogatio erat de eo quòd *Hincmarus* tali facto consensisse dicebatur per *Vuenilonem*, *Hildegarium*, & *Adventium* Episcopos. Respondet *Hincmarus*, quòd per prædictos Episcopos nec consensum, nec dissensum exhibuerit, binisque literis ad *Adventium*, in generali potius Synodo discutiendum videri negotium, testatus sit.

IV. Interrogatio quærebat qualiter iniri deberet conjugium. Respondet *Hincmarus*, Vetere & Nova Lege id edoceri, Domino per *Moysen* præcipiente, & Evangelio confirmante.

V. Interrogatio quærebat quibus de causis inita conjugia separari valeant, & utrùm post disjunctionem vir aut fœmina ad aliam copulam aspirare debeant. Respondet *Hincmarus:* Non quālibet de causa, sed secundùm Evangelicam veritatem, ob solam fornicationem, nec sine Episcopi scientia & auctoritate. Separatos autem alia conjugia inire non posse. *Northildis* nobilis fœminæ historiam commemorat, quæ cùm de quibusdam inhonestis inter se & virum suum *Agembertum* ad Imperatorem *Ludovicum Pium* proclamasset, ipsam Imperator ad Synodum destinavit, ut inde Episcopalis Auctoritas, quid agendum esset, decerneret. Sed Episcopi ad laïcorum & conjugatorum Judicium eam remisere: eâ lege ut si crimen aliquod esset, Pœnitentiæ modum, post illorum Judicium, ab Episcopali Auctoritate deposceret, quam ipsi secundùm sacros Canones imponerent. Nobilibus autem laïcis Sacerdotalis discretio placuit, quia de suis conjugibus eis non tollebatur Judicium, nec a Sacerdotali Ordine inferebatur Legibus Civilibus præjudicium. Ita causam *Lotharii & Teutbergæ* ab ipso *Lothario* Judicio sæcularium Judicum atque conjugatorum committendam ait *Hincmarus*; qui tamen certissimè persuasum habeant, *Legaliter initum conjugium nullâ posse ratione dissolvi, nisi conjunctâ separatione spirituali*, (id est, quando conjux uterque continentiam vovet) *aut manifestâ confessione, vel aperta convictione, ex corporali fornicatione.*

Interrogatio VI. quærit quid videatur de Judicio aquæ calidæ, quod in *Teutbergæ* causa actum est, & de Purgatione sacramenti, utrùm causa sic purgata debeat in Judicium legale reduci? Respondet *Hincmarus* de Judicii & Juramenti Purgatione, juxta Divinas Literas, & Canonum Sanctorumque Patrum auctoritates. Quare cùm hujusmodi Judicio *Teutberga* purgata reconciliata sit & restituta, causam non videri in quæstionem revocandam. Præsertim quia si Procurator ejus succubuisset, illam ad audientiam iterum admitti noluisset accusator.

Interrogatio VII. quærit utrùm verum esse possit quod quidam dicebant, ob secretam confessionem *Teutbergæ*, Procuratorem ipsius aquæ fervidæ Judicio subjectum, illæsum evasisse. Respondet *Hincmarus:* Ipsos summæ veritati injuriam facere, ipsi fictionem tribuendo, quæ nimirum sic voluerit *Teutbergam* liberare, ut Judicio ipsius credentes deciperet, cum scriptum sit: *Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum:* Et simplex veritas nihil per duplicitatem faciat.

Interrogatio VIII. quærit, utrum fieri potuerit, quod quidam ajebant, intentionem *Teutbergæ* fuisse de alio ejusdem nominis fratre suo, quando Procuratorem in Judicium pro se misit, & idcirco illæsus Procurator ille ex aqua fervente exierit. Respondet *Hincmarus:* Absurdum esse ut Judex omnium quæ geruntur, qui novit omnia etiam antequam fiant, tali errore seduci potuerit, aut fallere quemqam in se rectè credentem in Judicio velit, aut indebita misericordiâ in crimine consistenti, atque crimen ipsum neganti, & se tentanti debeat misereri, qui etiam pauperi in Judicio vel sub obtentu pietatis misereri prohibuit.

Interrogatio IX. quærit utrùm si in Judicio vel in Sacramento fraus quæcumque reperta fuerit post datam Purgationem, causa Judicio vel Sacramento purgata in Judicium debeat legale reduci? Respondet *Hincmarus:* Fraudem in Judicio fieri posse operatione diaboli, qui licèt perdiderit Angelici Spiritus gloriam, sed non amisit naturæ subtilitatem: quod fit permittente Domino, aut pro infidelitate non rectè credentium, aut pro purgatione fidelium. Et si in Judicio, vel Purgationis Sacramento, per quodcumque ingenium fraudulentia reperitur, duplicatâ Judicii ultione, sive pro peccati admissione, sive pro infideli illusione, causa ad examen revocetur.

Interrogatio X. quærit, si hujusmodi causa revocetur ad examen, quis ordo in Judicio servandus sit? Respondet *Hincmarus:* In omni Judicio quatuor necessarias esse personas, nimirum Judices electos, accusatores, defensores, ac testes, ut reus in præsentia positus, & convictus, aut certè confessus, justæ possit subjacere sententiæ. Extortam autem confessionem, vel coactam subscriptionem nihil vigoris obtinere debere.

Interrogatio XI. quærit, utrùm de secreta confessione, ut dicebatur facta Episcopis, vel ex Libello porrecto in Judicio, *Teutberga* judicari potuerit? Respondet *Hincmarus:* Nec maritum a conjuge, nec uxorem a marito, secreta confessione posse disjungi; nec porrecto Libello secretæ confessionis, publicæ Pœnitentiæ quemquam debere submitti: neque per scripturam directam, vel ab alio ejus vice porrectam, posse quemqam legitimè condemnari; sed unde publicè aliquis debet judicari, publicè & præsens debet aut convinci, aut confiteri.

Interrogatio XII. quærit, utrùm fœmina de pollutione hujusmodi nefaria, qualis imputabatur *Teutbergæ*, concipere possit: & si ante nuptias tale crimen perpetrasse deprehensa fuerit, utrùm in conjugio debeat aut valeat permanere? Respondet *Hincmarus*: De prima parte quæstionis sæculares conjugatosque Judices, qui id a suis uxoribus discere possunt licentia maritali, meliùs judicare posse quam Ecclesiasticos harum rerum inexpertos, & quos ista curiosiùs investigare non decet. Mirum esse tamen, si *Lotharius* Rex *Teutbergam* Virginem invenit, cur eam denotari quasi stupratam consensit: si verò illam Virginem non invenit, quare tandiu eam retinuit, vel cur de illa Judicium examinationis recepit? Grave esse & indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia, quemadmodum ait S. *Gregorius*, Accusatum, nisi convictum, vel confessum, damnandum non esse; quam confessionem subtilitas examinis ex occultis eliciat, & non afflictio vehemens extorqueat, quæ frequenter efficit ut noxios se fateri etiam cogantur innoxii. Æquum videri, ut *Hucbertus Teutbergæ* frater, in cujus potestate erat ante matrimonium, & qui vim ipsi intulisse dicebatur, vel eam ad scelus pellexisse, accerseretur, & magis per illum causa investigaretur, & ipse secundùm Leges examinaretur, & vel legali Judicio liberaretur, vel cum complice puniretur: ne existimaretur *Teutberga* mendacium in sui perniciem dixisse, metu vel tædio afflictionum: quod mendacium a se & ab ipsa depellere poterat qui auctor criminis dicebatur, si lex ipsi & justitia servaretur.

Interrogatio XIII. quærit, si Rex postquam talia de Regina uxore audivit, & eam a thoro suo repulit, concubinâ usus est, utrùm adulterii censendus sit reus: & si hoc ad plurimorum pervenerit notitiam, quo debeat sanari medicinali Judicio? Respondet *Hincmarus*, Regem adulterii reum esse, si post initum legaliter conjugium cum alia muliere commixtus est, etiamsi *Teutberga* convicta fuerit criminum quorum accusatur; quia post initum legaliter conjugium, ante legalem diffinitionem præsumpsit illicita. Pœnitentiam porro secundùm Canones, absque personæ respectu, ipsi ab Episcopis imponendam.

Interrogatio XIV. est de Juramento quo quis ad peccatum se adstrinxit. Respondet *Hincmarus*, Illud esse consilio salubriori mutandum, ut per se irritum.

In-

Interrogationes & Responsiones XV. XVI. & XVII. de maleficiis quibus odium irreconciliabile inter conjuges quandoque excitatur, & matrimonii usus impeditur; vel quibus inter viros & fœminas quascumque impurus accenditur amor, multa scitu digna complectuntur.

Interrogatio XVIII. quærit, utrùm si causa *Teutberga* iterum in Judicio discussa fuerit, & innoxia fuerit comprobata, eam *Lotharius* in thoum recipere debeat; an alteri fœminæ valeat copulari? Respondet *Hincmarus*, Si ante initum legaliter conjugium innoxia, & legaliter nupta suo viro fidem servasse reperta fuerit; secundùm Evangelicam & Apostolicam veritatem, & Leges Ecclesiasticas atque Catholicorum doctrinam, legitimum conjugium non posse separari: & si vir & uxor separati fuerint, aut innuptos permanere, aut mutuò reconciliari debere.

Interrogatio XIX. quærit, utrùm Rex alteri fœminæ nubere valeat, si *Teutberga* convicta fuerit criminum, quibus accusatur? Respondet *Hincmarus*, Posse, si secundùm Leges Christianas, Forenses scilicet atque Ecclesiasticas, inventum fuerit quòd eorum conjunctio legalis non fuerit, sed magis incestus, & nullo conjugii nomine deputandus.

Interrogatio XX. quærit, si Rex publicæ Pœnitentiæ etiam obnoxius fuerit judicatus, postquam *Teutberga* criminosa inventa fuerit, utrùm peractâ publicâ Pœnitentia conjugem legitimam possit accipere? Respondet *Hincmarus:* Si postquam Pœnitentiam gesserit, timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris eligerit, ne crimen fornicationis incurrat, rem facturum venialem, si præter conjugem nullam animo cognoverit. In quo tamen, inquit, cum *S. Leone*, non Regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius judicamus.

Interrogatio XXI. quærit, si legaliter fuerit rejecta *Teutberga*, utrùm Rex, peractâ Pœnitentiâ, concubinam quam habuit, & cum qua post initum conjugium adulterio se polluit, in conjugem accipere possit? Respondet *Hincmarus:* Quia una lex est viri & fœminæ, si solutus fuerit a lege conjugis, sicut *S. Paulus* dicit de uxore, nubat cui voluerit, tantùm in Domino. Quæ solutio duobus fit modis; scilicet in his qui aut numquam legale conjugium inierunt, aut morte intercedente soluti sunt a lege conjugii. Denique mortuo viro vel fœmina, cum quo, vel cum qua verum connubium fuit, fieri post Pœnitentiam verum connubium posse, cum qua priùs adulterium fuit. Summopere tamen cavendum esse, ne concubinæ, vel cujuslibet alterius fœminæ copulam conjugalem Rex aliquo modo expetat, antequam legali Virorum Illustrium Judicio, & Sacerdotali Decreto, conjux, quam legaliter accepit, ipso etiam conjugis nomine judicetur indigna, aut divino judicio migret a corpore: neque ante legitimam Pœnitentiam adulterii peractam, conjugi legitimæ, multò minùs eidem concubinæ se copulet.

Interrogatio XXII. quærit, utrùm sequendum sit quod quidam dicunt docere quosdam Episcopos, ut sibi confessis viris vel fœminis debeant patrocinium defensionis impendere, ne quisquam hujusmodi personas ad Judicium Reipublicæ audeat pro criminibus quæ ipsis confessæ fuerant, etiamsi multis nota sint, provocare? Et si se, non ex consensu, propter continentiam, sed propter diffidium aliquod separare voluerint; vel eorum fragilitati, si separati se continere nequiverint, vel reconciliari noluerint, auctoritate sua posse consulere; dicentes quòd secreta confessione ad Ecclesiasticam confugerint pietatem: & ideo ab aliis quàm ab Episcopis, quibus confessæ fuerant, non posse judicari? Respondet *Hincmarus:* Id absurdum visum iri viris quibuslibet prudentibus etsi Ecclesiæ Leges ignorent: quia, ut B. Gregorius ait: *Turpe est defendere, quod priùs non constiterit justum esse. Ego quidem homines propter justitiam diligo, non autem justitiam propter homines postpono.*

Interrogatio XXIII. quærit de eo quod scriptum erat a quibusdam dici, si se non ex consensu vir & mulier propter continentiam, sed propter diffidium aliquod separare voluerint; vel eorum fragilitati, si separati se continere nequiverint, vel reconciliari noluerint, auctoritate sua Episcopos posse consulere? Respondet *Hincmarus*, Opinionem illam, secundùm quemdam modum, Capitulum quartum erroris fuisse illorum, qui Sanctæ Synodo Calchedonensi derogare & contraire præsumpserunt, & ab Apostolica Sede, atque unanimitate totius mundi Episcoporum sunt ut erronei condemnati, sicut *S. Leo* multoties, & *B. Gregorius* etiam in Epistolâ ad *Theoctistam Patritiam* scripsit: *Per se veritas dicit*, Quod Deus junxit, homo non separet. *Qua etiam ait:* Non licet dimittere uxorem, nisi causâ fornicationis. *Quis ergo huic cælesti Legislatori contradicat? Scimus quia scriptum est*, Erunt duo in carne una. *Si igitur vir & uxor una caro sunt & religionis causa vir dimittit uxorem, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortasse ad inclita vota migrantem: quæ est ista conversio, in qua una eademque caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione?*

Denique septem Quæstiones, post sex circiter menses ad se transmissas, & ejusdem causæ Judicium spectantes, breviter ac dilucidè solvit Hincmarus. *Prima Quæstio* hæc erat: Dicunt quidam quoniam Rex *Lotharius* habet in suo Regno Episcopos, & nobiles, ac fideles laïcos, quorum consultu atque consilio causam inter se & uxorem suam diffinivit, & non ad alterius Regni Episcopos, vel ad alios quoscumque inde aliquid pertinet retractare. Respondet ad hanc Quæstionem *Hincmarus:* Hanc causam generalem esse, & omnes spectare Christianos: cùm non solùm de Rege & Regina, de Christiano viro, & Christiana fœmina; sed de lege conjugii in paradiso primis a Deo datâ parentibus, & in Ecclesia roborata, & divinis ac humanis legibus per Deum confirmatis cauta, & constituta benedictione per Ministerium Sacerdotale, & quorumcumque fidelium more celebrata, agatur. Quare necesse est ut hæc causa in omnium notitiam veniat, & generali diffinitione determinetur.

Quæstio secunda hæc erat: Dicunt etiam, quia non sit auctoritas neque ratio, ut causa, quæ Judicio Episcoporum diffinita est, ad Judicium debeat revocari: quia si fecerit, nullius auctoritatis erunt de cætero Episcopi, qui illam diffinierunt, & quicquid in posterum diffinierint, firmum esse non poterit, si valeat retractari. Respondet *Hincmarus;* Hanc vocem esse imperitorum, & nescientium Regulas. Quod ex Synodo Sardicensi, ex *S. Leone*, ac Synodo Romana ad *Theodosium* scribente de Latrocinio Ephesino retractando, ex *Gelasii*, & aliorum Pontificum Decretis probat, quibus sancitum est, Episcoporum Judicia, in Synodo Provinciali; Synodorum Provincialium Judicia, in Nationali; Synodos ipsas Nationales, ab Apostolica Sede retractari posse.

Quæstio tertia hæc erat: Dicunt, quia non alii Archiepiscopi, excepto Apostolico, majoris Auctoritatis sint, quàm illi qui hanc causam diffinierunt: quæ si iterum ad Judicium revocata fuerit, & inventum fuerit, quia ita permanere non debeat; Episcopi, qui eam judicaverunt, amplius

pliùs in Episcopatu manere non poterunt. Respondet *Hincmarus*: Pluralitatem obtinere, quod singularitas non habet. Apostolorum Principem, quando per admonitionem Sancti Spiritus ad *Cornelium* Gentilem ingressus est, quæstione contra eum a Fidelibus facta, cur ad Gentiles intrasset, & comedisset cum eis, cur eos in baptismate recepisset, non ex potestate, sed ex ratione querelæ respondisse, causam per ordinem exposuisse, humili eos ratione placasse, atque in causa reprehensionis suæ etiam testes adhibuisse. Quantò magis igitur nos peccatores, cùm de aliqua re reprehendimur, reprehensores nostros ratione humili placare debemus, etiamsi majoris auctoritatis in aliquo judicemur. Denique si Fidei, aut Ecclesiastico dogmati, vel sacræ auctoritatis Statutis quilibet obloqui ac repugnare tentaverint, hos secundùm præceptum Domini admonendos, & si rebelles, contentiosi, contemptoresque perstiterint, dignis invectionibus, secundùm sacros Canones, & exempla atque statuta majorum, feriendos atque comprimendos.

Quæstio Quarta hæc erat; Dicunt nihilominus: Si illi Regi non licuerit aliam uxorem accipere, aut suam concubinam, sicut nunc habet, tenere, quòd velit nolit illa sua uxor judicabitur ad illum redire: & ille tale ingenium de illa inveniet, ut ab illa liberetur, & ulterius non debeat ad Judicium inde venire. Respondet *Hincmarus*: Non hujusmodi Judicium ex Evangelica veritate & Apostolica Auctoritate, vel sacrorum Canonum promulgatione didicimus: sed sicut Africana Synodus diffinivit: * Placuit, inquiens, *ut secundùm Evangelicam & Apostolicam Disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjungantur, sed ita maneant, aut sibi reconcilientur*. Reconcilientur enim dixit, non cogantur. Itaque vir & uxor separari non possunt, nisi aut propter continentiam connubii, quo ampliùs, quia spiritualiùs, conjuncti perseverant; aut propter fornicationem, quia unum corpus & unam carnem quisque eorum diviserit. Propter quam causam si dignè Pœnitentes, simul permanere vel reconciliari noluerint, separari, si voluerint, possunt; cogi autem ut simul maneant vel ut reconcilientur, omnino non debent, persuaderi, si possunt, debent; quia reconciliatio voluntatem quærit, amorem expetit, quæ sicuti fides & pura confessio suaderi potest, extorqueri non potest; cogi autem ut simuletur potest: ne verò aliis propter fornicationem disjuncti conjungantur, prohiberi omnimodis debent: quòd si contempserint, debent ad pœnitentiam redigi.

* Can. 69.

Quæstio quinta erat de *Bosonis* uxore, quam in suo Regno degere permittebat *Lotharius*, nec marito repetenti reddebat. Sed hæc quæstio nihil ad *Teutbergæ* causam.

Quæstio sexta hæc erat: Dicunt aliqui Sapientes, quia iste Princeps Rex est, & nullorum legibus vel judiciis subjacet, nisi solius Dei, & si voluerit, pro hac vel alia causa ibit ad placitum, vel ad Synodum, & si noluerit, liberè & licenter dimittet: & sicut a suis Episcopis, quicquid egerit, non debet excommunicari, ita ab aliis Episcopis non potest judicari. Respondet *Hincmarus*: Hanc vocem non esse Catholici Christiani, sed blasphemi, & spiritu diabolico pleni. *Davidem* peccantem a Nathan increpitum; *Saülem* a *Samüele* accepisse, quòd e Regno dejectus esset; *Roboam* a Propheta audivisse, quia de manu illius Regnum, quod bene pater ejus tenuerat, scindendum esset; alios ab aliis Prophetis Reges correptos. Apostolum commonere, ut & Reges etiam obediant Præpositis suis in Domino, qui pro animabus eorum invigilant. *Gelasium* Papam ad *Anastasium* Imperatorem scripsisse, *Duas esse personas, quibus principaliter hic Mundus regitur, scilicet Pontificalem Auctoritatem, & Regiam Dignitatem, & tanto majus esse pondus Pontificum, quanto de ipsis etiam Regibus Domino reddituri sunt rationem*. Theodosium Imperatorem a *S. Ambrosio* segregatum, & per pœnitentiam revocatum. *Ludovicum Pium* e solio dejectum, post satisfactionem ab Episcopali unanimitate, saniore consilio, cum populi consensu, & Ecclesiæ & Regno restitutum. Regem quidem nullorum Legibus vel Judiciis subjacere, nisi solius Dei, si tamen Rex verè sit, sicut nominatur. Rex enim a regendo dicitur; & si seipsum secundùm voluntatem Dei regit; & bonos in viam rectam dirigit, malos autem de viâ pravâ ad rectam corrigit, tunc Rex est, & nullorum Legibus vel Judiciis, nisi solius Dei subjacet. Secundùm sanctam Scripturam & sacros Canones, in Judicio personam accipi non debere, sed causæ qualitatem discerni. *Hunchertum* certi criminis in sororem suam perpetrati accusatum, & ad Synodum vocatum, jam in tribus Synodis per Legatos & literas ad rationem reddendam, tantùm ut cum servandæ sibi æquitatis securitate venire valeret, suam præsentiam obtulisse: & Regem Lotharium, Actorem in hac causa, toties defuisse, aut libertatem reddendæ rationis negasse. Quæ Judicii fuga gravissimum est *Teutbergæ* Reginæ innocentiæ præjudicium.

Quæstio septima hæc erat. Et quoniam ita, ut diximus, a quibusdam Sapientibus dicitur, utrùm aliquod periculum inde habeant Episcopi, & alii Christiani, qui illi adulteranti communicant; vel si periculum est, quomodo erunt liberi ante Dominum de communicationis periculo? Respondet *Hincmarus*: Consilium hujusmodi periculum devitandi S. *Augustinus* nobis dat dicens *Duobus modis non te maculat malus, si non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippe quando facto ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. Hoc ergo nos admonet Apostolus, ait*: * Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum. *Et quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ*, Magis autem, *inquit*, ea redarguite. *Quid est autem*; Nolite communicare? *Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est autem*, Magis redarguite? *Reprehendite corripite, coërcete... Foris terribiliter personet increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio. Neque ergo consentientes sitis malis, ut approbetis, neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insultanter arguatis*.

* Serm. 18. de Verbis Domini.

* Ephes. 5.

His Quæstionibus discussis, ita concludit Hincmarus; „ Tandem de his quæ in hac Epistola „ pervenisse ad nos memoravimus, quantùm Do„ mino inspirante, ex Sanctarum Scripturarum, „ atque Catholicorum Patrum doctrinâ, pro no„ strâ mediocritate sensimus, compellente veri„ tate & superimposito ministerio diximus, nul„ lius sanæ præjudicantes sententiæ, nec deho„ norantes auctoritatem. Neque enim quisquam „ nostrûm, ut olim S. Cyprianus dixerat, Epi„ scopum se esse Episcoporum constituit, aut ty„ rannico terrore ad obsequendi necessitatem Col„ legas suos adigit, quando habeat omnis Epis„ copus (salvo per omnia Privilegio Sanctæ & „ Apostolicæ Primæ in toto orbe terrarum Ro„ manæ Sedis, atque ipsius Pontificis Domni Ni„ colai Papæ, & Decreto Sanctorum Canonum „ Sancto Spiritu conditorum) pro licentia liber„ tatis & potestatis suæ arbitrium proprium, „ tamque judicari ab alio non possit, quàm nec „ ipse potest alterum singulariter judicare: sed, „ sicut

„ ficut dicit Apostolus: *Unusquisque in suo sensu* „ *abundans*, expectemus universi Judicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi. Hoc tantùm omnes Dominos & Consacerdotes nostros, & nos cum illis pariter admonemus, ut secundùm Præceptionem magni Leonis Papæ ad Rusticum Narbonensem Episcopum, In his quæ dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum inveniatur adversum.

Nicolaus I. Synodum indicit Metis celebrandam.

VI. Interim *Teutberga* Regina de repudio suo *Nicolaum I.* Pontificem Maximum appellavit. Is verò ad istius causæ cognitionem & judicium Concilium indixit Metis celebrandum: Legatos e latere suo misit, *Lothario* Rege postulante, qui negotium istud urgerent, rebusque gerendis præessent, *Radoaldum* Portuensem, & *Joannem* Ficolensem Episcopos, quibuscum duos Episcopos e Regno *Caroli Calvi* Regis Christianissimi adesse jussit stata die. Id docent Epistolæ *Nicolai I.* VI, ad *Lotharium* Regem, VII, ad *Carolum Calvum*, VIII, ad *Ludovicum II.* Imperatorem, cui dictos Legatos commendat, datis anno Christi 862. IX. Kalendas Decembris; Indictione XI. * Epistolam pariter dedit Pontifex ad Episcopos Galliæ & Germaniæ, quibus illos Synodo Metensi adesse præcepit, & *Lotharii* causam cum Legatis Romanæ Sedis audire, & canonicè communi Sententia definire. Nisi verò Rex adulter Synodo se sistat, ac præsens satisfaciat, atque resipiscat a scelere, ipsi excommunicationis minas intentat *Nicolaus I.* * Synodi verò celebrandæ Acta ad se mitti jubet, ut ea confirmet, vel rescindat. *Statuimus autem*, inquit, *ut cuncta quæ in eodem Concilio peracta fuerint ac diffinita, nostro Præsulatui gestorum serie incunctanter significetis: ut si ea justitia pulcritudine, probabilique sanctione diffinita perspexerimus, Deo omnipotenti gratias referamus: Si verò injustitiæ, quod nolumus, & contrarietatis fuerint acta intentione, ea renovare summopere jubeamus.* Hæc ille, Epistola 12. Tom. III, Conciliorum Galliæ.

Mittit Legatos in Gallias.

** Tomo III. Concil. Galliæ.*

** Epist. XI. Tom. III. Concil. Gall.*

Commonitorium Legatis à Nicolao I. datum.

Legatis in Gallias destinatis Commonitorium dedit, quo discerent causæ in Synodo Metensi discutiendæ statum, *Lotharii* excusationes & effugia, *Teutbergæ* querelas, ordinem quem in hujus negotii examine servare deberent. Sic autem habebat: „ Lotharius Rex profitetur Vualdradam se „ a patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Hucberti. Ubi primùm diligenti investigatione inquirite, & si eumdem gloriosum Regem prædictam Vualdradam præmissis dotibus, coram testibus, secundùm legem & ritum, quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inveneritis accepisse, & publicâ manifestatione eadem Vualdrada in matrimonium ipsius admissa est; restat ut perscrutemini, cur illa repudiata sit, vel filia Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus Rex metu Teutbergam se admisisse dicit; vos illud Evangelicum recolite, quo Dominus: *Nolite*, inquit, *timere eos qui corpus occidunt: Et iterum ait: Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur?* „ In quibus Dominicis Sententiis considerandum est, quòd si occisores corporum timendi non sunt contra justitiam hominem impellentes, & lucrum totius mundi non prosit homini animâ perditâ; quantò minùs metu unius hominis tantus Rex debuit, contra divinum præceptum in immane præcipitium mergi? in hoc certè se magis reprehensibilem ostendit, in quo amori mundi, amorem Dei postposuit. Ubi nihil vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem Rege convicto, nisi ut secundùm canonicam auctoritatem nostra vice freti, causam illius definiatis. Sin verò minimè probatum fuerit Vualdradam uxorem fuisse legitimam, neque nuptiis secundùm morem celebratis, per benedictionem scilicet Sacerdotis, Filio nostro Lothario extitisse conjunctam: suggerite illi, ut non molestè ferat legitimam sibi, si ipsa innocens apparuerit, reconciliari uxorem.

„ Præterea vos scire volo, quia præfata Teutberga Apostolicam Sedem bis & ter appellavit, & se a præfato Rege glorioso questa est injustè fuisse dejectam, & vi coactam, falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam Sedem libellum appellationis suæ misit, in quo non quidem adhuc confessam, sed ut contra se falsum diceret crimen, cogi sese innotuit. Insuper subjungens, quòd si ampliùs compulsa fuero, scitote non veritate, sed timore mortis, & evadendi studio, quia aliter non possum, quod voluerint, dicam ... Unde præcipimus vobis, ut cùm eadem Theutberga ad condictam Synodum, sicut statuimus, advenerit, causam ejus diligenti examinatione tractetis; & si ei objicitur, quòd illa crimen se aliquod admisisse confessa fuisset, & contra illa violentiam se pertulisse proclamaverit, vel si inimicos sibi Judices fuisse testata fuerit; tunc illud renovetis Judicium secundùm æquitatis normam, ut injustitiæ mole non opprimatur.

Rescripsit etiam *Nicolaus I.* ad *Hubertum* Abbatem, fratrem *Theutbergæ* Reginæ, * qui litteras apologeticas per *Odonem* Bellovacensem ad Sedem Apostolicam miserat, & de crimine sibi ac sorori per calumniam, ut aiebat, impacto in Synodo quæstionem haberi flagitabat. Hujus proclamationem, ut indicem innocentiæ gratam se habere significavit Pontifex, Synodum se indixisse, & Legatos misisse, quorum censura in Collegio fratrum aut pro culpa canonicè punirentur, aut pro innocentia justè a crimine diluerentur.

** Epist. 17. Tom. III. Concil. Galliæ.*

VII. Indictum a *Nicolao I.* Concilium Metis celebratum est ab Episcopis Regni *Lothari*, coram Sedis Apostolicæ Legatis *Radoaldo & Joanne*, mense Junio anni octingentesimi sexagesimi tertii. Legatis *Lotharium* Regem arguentibus, quòd Sedis Apostolicæ Judicium antevertens, *Vualdradam* rejecta *Theutberga* sibi copulasset: consilio & auctoritate Episcoporum id se fecisse respondit. Quod illi non negarunt; immò ratiuncularum verisimilium fuco decepere Legatos, qui Divortium *Lotharii*, & initum cum *Vualdrada* connubium approbarunt, muneribus potiùs quàm rationibus victi. Hac de Synodo Annales Francorum „ Fuldenses ad annum 863. hæc habent: In regno „ Lotharii pro eo quòd dimissa uxore legitima alteram duxit, Synodus in Metis congregata est omnium Episcoporum ejus, præter Hungarium Trajectensem, quem ægritudo detinuit. Aderant & Missi Nicolai Romani Pontificis, ob eamdem causam diligenter investigandam directi. In quo negotio ventilato, Rex factum suum, propter quod arguebatur, consilio & auctoritate Episcoporum se fecisse testatus est. Quod illi non inficiantes, quasdam assertiones rationum verisimilium, quibus gestæ rei qualitatem munire nisi sunt, opposuerunt, easque literis comprehensas, ut Legati Apostolici suggesserunt, per Guntharium Agrippinæ Coloniæ, & Theotgaudum Trevirensem, Galliæ Belgicæ Archiepiscopos, Nicolao Apostolicæ Sedis Pontifici probandas transmiserunt. Qui convo-

Synodus Metensis in causa divortii Lotharii Regis & Teutbergæ Reginæ.

vocato Romanæ Sedis Episcoporum Concilio, & Metensem anathematizavit Synodum, & ad se missos Episcopos deposuit, & Communione privavit: justè quidem & canonicè, ut scriptis suis ipse testatur, injustè verò sicut illi Rescriptis & assertionibus firmare conantur. Perperam horum Annalium Auctor de æquitate Sententiæ a *Nicolao I.* contra *Guntharium* & *Theutgaudum* latæ dubitat, prævaricatorum & perduellium Antistitum insolentes Epistolas in eadem lance cum sanctissimis Romani Pontificis Decretis appendit, ac Lectorum judicio permittit Sedis Apostolicæ Sententiam secundùm Canones pronuntiatam.

Annalium Fuldensium Auctor castigatur.

Annales Bertiniani ad annum 863. de eadem causa, & de Synodo Metensi hæc habent: Carolus Missos Domni Apostolici Nicolai, Rodoaldum scilicet Portuensem Episcopum, & Joannem Ficolensem Episcopum, satis honorificè Suessionis in Monasterio S. Medardi recipit. Quos aliquandiu secum retinuit, & concessâ Balduino, qui ad limina Apostolorum confugium fecerat, indulgentiâ, pro cuius obtentu venerant, cum Epistolis ad Apostolicam Sedem redire muneratos absolvit. Idem autem Apostolicæ Sedis Legati Metis adeunt, Synodum habituri ex delegatione Apostolica, circa medium mensem Junium, pro Divortio quod inter Lotharium & uxorem suam Teutbergam acciderat, & pro superinductione concubinæ Vvaldradæ, quam contra Leges Ecclesiasticas & mundanas in uxorem sibi adsciverat. In qua Synodo præfati Missi corrupti muneribus Epistolas Domni Apostolici occultantes, nihil de his quæ sibi commendata fuerunt, secundùm sacram auctoritatem egerunt. Ut autem aliquid viderentur egisse, Guntharium Coloniensem Archiepiscopum, & Theutgaudum Trevirensem æquè Archiepiscopum, cum veniis, quas in eadem Synodo subscripserunt Episcopi, Romam ire jusserunt, ut Judicio Domni Apostolici ipsa causa diffiniretur... Guntharius & Theutgaudus Romam pervenientes, primùm in Synodo, & postea in Ecclesia S. Petri, sicut habetur in subditis, ab Apostolico sunt damnati.

Annales Francorum Metenses ad annum Christi octingentesimum sexagesimum-quartum, de Lotharii & Teutbergæ *divortio hæc habent:* Lotharius Rex cœpit occasiones quærere, qualiter Teutbergam Reginam a suo consortio separare potuisset, quam exosam habebat propter Vvaldradam, quæ ejus fuerat concubina, cùm adhuc adolescens esset in domo paterna. Hanc siquidem, diabolo inflammante, nimio diligebat amore. Guntharium itaque Coloniensis urbis Pontificem, qui erat eo tempore Archicapellanus, Rex primò per subintroductos Missos, deinde per semetipsum, super hujuscemodi dissidio omni arte aggreditur. Et ut faciliùs assensum præberet, promisit se ejusdem Episcopi neptem in matrimonium accepturum: tantùm ut prædictam Teutbergam ejus aliorumque Episcoporum auctoritate & licentia repudiare quacumque occasione potuisset. Qui, ut erat levis animo, ac inconsideratus actione, protinus omni intentione in rem introducitur: vana spe, ut postea claruit, seductus. Rursus idem Guntharius Tietgaudum Archiepiscopum Trevirensem hac de causa alloquitur. Et sciens esse virum simplicem, nec in divinis Scripturis adeo eruditum, Canonicisque Sanctionibus exercitatum, ex utriusque Testamenti paginis quasdam sententias profert, quas aliter quàm Ecclesiastica Regula docet, edisserens, virum improvidum secum in foveam trahit, cæcus cæco ducatum præstans. Quid plura? Facta sunt omnia quæ huic commento videbantur esse necessaria. Concilium Metis convocant, Reginam quasi canonicè evocatam in medio statuunt, testes producunt unà cum scriptis. Qui valde gravia crimina imponentes, inter alia protestati sunt, quòd eadem Teutberga confessa fuisset, semetipsam fratris germani incestuoso concubitu esse pollutam. Continuò statuta Patrum de incestuosis recitantur, & non solùm a legitimo viro separatur, verùm omnis copula maritalis inhibetur, Pœnitentia juxta modum culpæ indicitur, & tali nefaria machinatione de exoptata voluntas Regis adimpletur. Non multò post interjecto tempore, iterum Conventum Synodalem Aquisgrani coadunant, ubi Rex libellum suæ Proclamationis obtulit, ubi continebatur qualiter in quadam fœmina Teutberga nomine, factiosis perfidorum hominum argumentis fuerat defraudatus: immò non mediocriter repetiit, quòd Judicio Episcoporum dissidii Sententiam pertulisset, quæ si idonea esset conjugali thoro, & pestifera incestûs pollutione fœdata non fuisset, & vivæ vocis confessione publicè non condemnata, sponte eam retineret. Porro se incontinentem esse professus est, & sine copula juvenilis ætatis ardorem ferre non posse. Allatis itaque diversorum Conciliorum Voluminibus, multa de incestuosis replicata sunt. Quibus replicatis, hanc diffinitivam Sententiam protulerunt: Credimus illam non fuisse idoneam ac legitimam conjugem: neque a Deo præparatam esse uxorem, quæ publica confessione, incestuoso fornicationis crimine denotata probatur. Quocirca glorioso Principi nostro pro sua in divino cultu devotissima assertione, atque victoriosissima Regni tuitione, cui non solùm nos, verumetiam canonica auctoritas interdixit incestuosum coniugium, legitimum matrimonium a Deo illi concessum non denegamus, juxta indulgentiam Apostoli dicentis, *Melius est nubere, quàm uri*. His ita patratis, Vvaldrada jam in publicum procedit, stipata obsequentium multitudine, omnisque Regia Aula resultat, Vvaldradam Reginam esse. Guntharii Episcopi neptis ad Regem accersitur, ac semel, ut aiunt, ab eo stupratur, atque cum cachinno & omnium derisione ad avunculum remittitur. Igitur agentibus fratribus Teutbergæ Reginæ, hæc omnia ad notitiam Nicolai Papæ deferuntur, qui eo tempore Romanæ præsidebat Ecclesiæ.

Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXV. missi sunt Hagano & Rodoaldus Apostolicæ Sedis Legati in Galliam, ad discutiendum utrùm res ita se haberet, sicut Summo Pontifici nuntiata fuerat. Qui in Franciam venientes, pecunia corrupti, magis faverunt iniquitati quàm æquitati. Tamen ad Regem venientes, cum ei declarassent Legationis suæ causas, tale Responsum ab eo acceperunt: Se nihil aliud egisse, nisi quod Episcopi ipsius Regni in generali Synodo sibi agendum demonstrassent. Legati itaque consilium dederunt Regi, ut illos Episcopos qui illi Synodo præfuerant, ad Sedem Apostolicam destinaret, qui verbis ac scriptis Universali Papæ satisfacerent. Legati immensis ditati opibus Romam regressi sunt, nuntiaveruntque Summo Pontifici quæ in Gallia viderant, & audierant. Interea Thietgaudus & Guntharius Romam proficiscuntur ea intentione ut Regem demonstrarent innoxium, & ut cæteros Coëpiscopos suos ostenderent Ecclesiastica atque Apostolica exercuisse Decreta. Stultitiæ

S. Petri Sedes nec pravo aliquo dogmate fefellit, nec ab aliqua haresi

nunquam falli potuit.

„ titiæ elogio denotandi, qui illam Petri Sedem „ aliquo pravo dogmate fallere posse arbitrati „ sunt, quæ nec fefellit, nec ab aliqua hæresi umquam falli potuit.

Annalium Metensium Scriptor confutatur.

In multis errat Annalium Metensium Auctor, 1. Quòd Metense Concilium Aquisgranensi præponit ordine præpostero, & primam accusationem *Teutbergæ* in Metensi factam commemorat. 2. Quòd *Vualdradam* a *Lothario* non ante ductam scribit, quàm Synodus Metensis celebrata esset: quod evidenter falsum. *Vualdradam* enim jam ipsum duxisse cùm Concilium Metense coactum est, & Synodi ipsius Acta probant, & *Nicolai I.* Epistola ad Episcopos Galliæ & Germaniæ, in qua *Lotharium* ait legitima repulsa conjuge, secundam sibi adscivisse, neque Sedis Apostolicæ judicium expectasse. 3. Quòd Legatos Apostolicos *Rodoaldum* & *Haganonem* anno dumtaxat DCCCLXV. peracta jam Synodo Metensi, quam & perperam figit anno 864. in Galliam missos a *Nicolao I.* asserit, quos Metensi Concilio adfuisse certum est ex Auctoribus Annalium Bertinianorum & Fuldensium, ex *Nicolai I.* Epistolis, & ex *Anastasio Bibliothecario* in ejus Vita. 4. Quòd *Haganonem* cum *Rodoaldo* missum in Gallias testetur ad obeundam Legationem pro causa *Lotharii* & *Teutbergæ*: cùm *Anastasii* etiam testimonio constet *Haganonem* ante in Galliis fuisse, quà n Legati mitterentur, & celebraretur Metensis Synodus; neque illum inter Legatos hanc ob causam missos *Nicolaus I.* commemoret.

Regino Prumiensis Monachus, qui Chronicon suum ad annum nongentesimum-octavum perduxit, ut ipse testatur in Epistolâ nuncupatoriâ ad *Adalberonem*, descripsit historiam divortii *Lotharii* & *Teutbergæ*, ex Annalibus Metensibus, qui desinunt in anno nongentesimo-tertio, & in eosdem errores lapsus est.

Hi Auctores per *Anastasium* Bibliothecarium coævum Scriptorem corriguntur, qui in Vita *Nicolai I.* „ hæc habet: „ Hlotharius Rex, relicta Teutberga Regina, & Vualdrada concubina in matrimonium sumpta, licèt carnaliter super his Romanam Sedem, eumdemque pium consuluisset Pontificem, in putredine luxuriæ carnisque petulantia volvebatur. Cùmque hoc Summus Pontifex malum qualiter ab Ecclesia Dei pelleret, ne alios hujus morbi peste Rex ille pollueret, intra se cogitaret, diutissimè cœpit affligi, & intimo corde dolens, valde super istis gemebat erroribus. Præsertim cùm Theutgaudum Treverensem, & Guntherium Agrippinæ coloniæ Archiepiscopos, cum Haganone Pergomensi, & cæteris Episcopis talem eidem Regi auctoritatem dedisse audierit, ut Teutbergam liberiùs posset rejicere, & Vualdradam concubinam in matrimonium legitimè copulare.... Unde sine mora continuò Missos suos in Franciam destinavit, præcipiens & monens ut in Metensium urbe aggregato Synodali Conventu, requirerent, cur idem Rex Teutbergam rejiceret, aut Vualdradam sibi in conjugium copularet? Quo requisito & invento, legitimum finem imponerent. Sed pervenientes illuc Sedis Apostolicæ Legati, scrutari cœperunt hujuscemodi causam, & id ab Lothario inter cætera audierunt: Quicquid ego feci, istorum Episcoporum consilio usus feci. Erant autem ibi præcipui prædicti Theutgaudus & Guntherius Archiepiscopi, quos auctores in tanto scelere Sanctus jam Papa compererat, astruentes & dicentes legitimum illud fuisse connubium, quod de Vualdrada concubina Rex construxit Lotharius, & quæ dicebant, coram Domino eximio Papa venientes, se defendere posse respondebant. Cùmque Legati Apostolicæ Sedis, licèt in multis seducti, Romam iter regrediendo reflecterent, quæ a Rege, ac Theutgaudo, & Guntherio Archiepiscopis audierant, ac cognoverant, Summo detulerunt Pontifici. Piissimus autem Præsul adventum Archiepiscoporum dum præstolaretur illorum, ecce supernâ dirigente Clementia, idem Theutgaudus & Guntherius Archiepiscopi Romanam Urbem adeuntes, vestigiis hujus Præsulis se sacris præsentari petierunt.

Concilium Romanum sub Nicolao I. quo Synodi Metensis Acta rescissa sunt, & Guntherius ac Theutgaudus Archiepiscopi depositi.

VIII. Pergit *Anastasius* & quomodo se gesserit *Nicolaus I.* commemorat. „ Quibus benignè a Præsule præstantissimo susceptis, libellum ei obtulerunt dicentes, se nihil plus vel minùs egisse, nisi sicut libellus ipse cantabat. Quo diligentissimè scrutato, non pauca in eo reperta sunt profani & multis inauditis sermonis turpitudinem habentia, quæ Episcopalem excedentes ordinem, ipsos sicut phreneticos ligaverunt Archiepiscopos. Denique convocata Synodo in Lateranensi post hæc Palatio sub Apostolis, inventi sunt iidem, ut dictum est, Archiepiscopi, unde damnationis notam incurrerent. Præcipuè, quia Auctores se tanti divortii fuisse clamabant, & Sententiam, quam in Ingeltrudem uxorem Bosonis Papa tulerat (quæ eumdem virum suum Bosonem per septennetempus reliquerat, atque excommunicata etiam & a Summo Sedis pio Papa ligata & anathematizata extiterat) communicantes ac conversantes cum ea, dissolvisse se non negabant, sed altisonè publicabant, & Epistolam pii Pontificis, sicut in illis malè compositis Gestis in scrinio hujus Sedis repositis declaratur, ad libitum falsaverant. Tunc judicante & eodem Sancto Præsule cum Synodo decernente, Sacerdotali honore privati sunt, & depositionis censuram meritò incurrerunt. In hac quidem Synodo benignus Præsul, Metensem Synodum, ubi gesta illa contra voluntatem Dei & suam digesta fuerant, illico cassavit, & quædam necessaria in Sancta Ecclesiæ Capitula promulgavit. Romana illa Synodus habita est anno Christi 863. *Nicolai* Papæ VI. in Palatio Lateranensi. Quatuor in ea Decreta edita sunt.

Primum Decretum est de Synodi Metensis abolitione. „ Synodum, quæ nuper, id est, sub Piissimo Imperatore Ludovico, per Indictionem 11. mense Junio in Metensium urbe ab Episcopis, qui nostrum prævenerunt Judicium, collecta est, quique Apostolicæ Sedis Instituta temerè violarunt, ex tunc, & nunc, & in æternum judicamus esse cassatam, & cum Ephesino Latrocinio reputatam, Apostolica Auctoritate in perpetuum esse sancimus damnandam; nec vocari Synodum, sed tamquam adulteris faventem, Prostibulum appellari decernimus.

Alterum Decretum est de *Theutgaudi* & *Guntharii* depositione. „ Theutgaudum Trevirensem Primatem Belgicæ Provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Episcopos, nunc coram nobis & Sancta Synodo, sub Gestorum insinuatione, qualiter causam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Teutbergæ scilicet & Vualdradæ, recognoverint & judicaverint, scriptum super hoc propriis roboratum manibus offerentes; nihilque se plus vel minùs aut aliter egisse, ore proprio, multis coram positis affirmantes; & Sententiam, quam a Sede Apostolica in Ingeltrudem uxorem Bosonis Sanctissimus frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Tado, & cæteri Coëpiscopi nostri petierant emittendam, & nos divino succensi zelo sub anathematis obtestatione canonicè protule-

,, ramus, publicè viva voce se violasse confitentes; ,, in quibus omnibus invenimus eos Apostolicas atque ,, Canonicas Sanctiones in pluribus excessisse, ,, & æquitatis normam nequiter temerasse; ab omni ,, judicamus Sacerdotii Officio permanere penitus ,, alienos. Et ideo Spiritus Sancti Judicio, & B. Petri ,, per nos auctoritate, omni Episcopali exutos Regimine ,, consistere definimus. Quòd si juxta præcedentem ,, consuetudinem, tamquam Episcopi ausi fuerint aliquid ,, de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, ,, nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum ,, habere satisfactionis; sed communicantes eis omnes ,, abiici ab Ecclesia, & maximè si postea quam didicerint ,, adversùs memoratos prolatam fuisse Sententiam, eis ,, communicare tentaverint.

Tertium Decretum est adversùs Episcopos illorum complices: qui eidem pœnę subduntur, si cum his coniurationem inierint; vel si a Capite, id est, a Sede *B. Petri*, illis hærendo dissenserint. Si verò sedis Apostolicæ Decretis assensum se præbere professi fuerint, veniam ipsis Pontifex & Synodus pollicentur.

Quartum Decretum *Ingeltrudem Mattefredi* Comitis filiam, *Bosonis* uxorem, quæ a septem annis maritum reliquerat, & per varia loca vagabunda discurrebat, repetito ferit anathemate, cùm fautoribus universis, nisi citiùs ad *Bosonem* ipsum redierit, aut ad Sedem Apostolicam satisfactura properaverit.

Quintum Decretum, dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel Decreta pro Catholica Fide, pro Ecclesiastica Disciplina, pro correctione Fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium aut futurorum malorum, a Sedis Apostolicæ Præside salubriter promulgata, jubet observari sub pœna anathematis.

Guntharii seditio, & contumacia.

IX. *Guntharius* & *Theutgaudus* exauctorati, Beneventum ad *Ludovicum II.* Imperatorem confugerunt, ipsumque commoverunt in Pontificem, quòd *Lotharii* fratris ipsius *Ludovici* Legatos, per illius interventionem Romam directos deposuisset. Quare existimatam ulturus injuriam, Romam subitò se contulit, ut *Nicolaum I.* ad restituendos in gradus pristinos *Guntharium* & *Theutgaudum* cogeret. Contra cujus furorem ac impetum solemnibus supplicationibus dumtaxat & ieiuniis se munivit Pontifex. Ab Imperatoris militia Clerus, Plebesque supplicantes plagis affectæ ac dispersæ, sacra vexilla confracta, pars vivificæ Crucis theca inclusa, & Basilicæ *S. Petri* ab *Helena* Imperatrice donata, in lutum proiecta est. *Nicolaus* Papa conscensa navi per Tyberim ad *S. Petrum* profugit, ubi duobus diebus ac noctibus absque cibo & potu mansit. Interea satelles, cujus præsumptione Crux confracta fuerat, mortuus est, ac Imperator febre correptus. Qui divina perterritus ultione, conjugem misit ad Pontificem, cujus fidejussione venit ille ad Imperatorem, & sermone cum ipso habito, ad Lateranense Palatium rediit. Tunc Imperator *Guntharium* & *Theutgaudum* in Gallias redire jussit. *Guntharius* scriptum insolens & conviciosum ad Pontificem perferri curavit per *Hilduinum* fratrem suum, ejusque exemplar misit ad Episcopos Regni *Lotharii*. De hujusmodi scripto diximus in Dissertatione de Photiano Shismate, §.VII. Illud rejecit Pontifex, ut par erat. *Hilduinus* super corpus Beati *Petri* jactavit: & cùm ipse, tum confœderati satellites, districtis gladiis exeuntes ab Ecclesia, ad *Guntharium* rediere. Ille Coloniam redux, die Cœnæ Dominicæ *Missas celebrare, & sacrum Chrisma conficere, ut homo sine Deo præsumpsit: Theutgaudus verò a Ministerio, sicut ei fuerat præceptum, se reverenter abstinuit.* Cæteris denique Episcopis apud *Lotharium* agentibus, *Episcopatum a Gunthario Lotharius tulit, & suo tantùm consilio Hugoni Conradi Caroli Regis avunculi, & matertera sua filio, tonsura Clerico, & Ordinatione tantummodo Subdiacono, moribus aut m & vita a fideli Laico discrepanti, donavit. Unde motus Guntharius, quicquid de thesauro Ecclesiastico in eadem civitate fuit residuum, auferens, Romam iterum, ut omnia Lotharii & sua figmenta de Teutberga & Vualdrada Apostolico ex ordine pandat, regreditur. Sed & Episcopi Regni Lotharii Legatos suos cum Libellis Pœnitentiæ, & Professionibus Canonicis, quoniam ab Evangelica veritate, & Apostolica Auctoritate, sacrisque Regulis in causa Teutbergæ ac Vualdradæ non mediocriter deviaverant, ad Apostolicum dirigunt.* Verba sunt Annalistæ Bertiniani, ad annum DCCCLXIV.

Adventius & Franco Episcopi, veniam & pacem a Summo Pontifice postulerunt.

X. Qui Professiones suas misere ad *Nicolaum I.* eius in Synodo Romana Statutis acquiescere se atque obsequi contestati, veniamque ac pacem implorantes, fuere in primis *Adventius* Metensis Episcopus, pro quo *Carolus Calvus* Rex Christianissimus intercessit, & *Franco* Tungrensis. *Adventii* Epistola extat Tomo III. Conciliorum Galliæ pag. 241. Ex ea discimus *Theutgaudi* reverentiam erga Sedem Apostolicam, cuius Sententiam humiliter subibat, nullam sacri Ministerii partem attingens: superbiam verò & contumaciam *Gunthari*, qui insuperhabita Sententia depositionis in se lata a Pontifice & Synodo, Sacra facere non verebatur. *In Catalogo Sacerdotum*, (inquit Adventius) *nequaquam recipio Theutgaudum quondam Archiepiscopum, qui depositionis suæ Sententiam a Vobis prolatam hactenus patienter ferens, juxta præcedentem consuetudinem nihil omnino de sacro Ministerio contingere præsumpsit: sed quasi mitissimus vir, incautè se proprio sermone lapsum, atque alterius pertinacissima obstinatione deceptum fatetur: & per humilitatis & obedientiæ viam incedens, a vestra pia largitate locum satisfactionis præstolatur. Guntharium quondam sacri Palatii Archicapellanum in Episcoporum numero non suscipio, neque ei vel fautoribus suis communicare præsumo; quoniam vetito usus est Officio, & Apostolicam floccipendere excommunicationem non metuit.*

Epistola *Caroli Calvi* pro *Adventio ad Nicolaum I.* scripta, extat Tomo III. Conciliorum Galliæ pag. 243. Sequitur pag. 244. Epistola *Nicolai* Papę ad *Adventium*, quâ eius Professionem approbat, eique veniam & pacem indulget, quam optabat. Docet Episcopos Regibus ita subditos esse debere, ut eorum vitiis non faveant, nec ipsis adulentur, sed Apostolica libertate peccantes arguant, *Illud verò, quod dicitis Regibus & Principibus vos esse subjectos, eo quòd dicat Apostolus:* * Sive Regi tamquam ,, præcellenti, *placet. Verumtamen videte utrùm ,, Reges isti & Principes, quibus vos subjectos es- ,, se dicitis, veraciter Reges & Principes sint. Videte si primùm se bene regant, deinde subditum populum. Nam qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? Videte si jure principantur alioqui potiùs Tyranni credendi sunt, quàm Reges habendi; quibus magis resistere, & ex adverso ascendere, quàm subdi debemus. Alioquin si talibus subditi, & non prælati fuerimus, nos necesse est eorum vitiis faveamus. Ergo Regi, quasi præcellenti, virtutibus scilicet, & non vitiis, subditi estote; sed, sicut Apostolus ait, propter Deum & non contra Deum.*

* *1. Petri 2.*

Episcopi Regibus ita subditi esse debent, ut eorum vitiis non faveant.

Adventio autem veniam & pacem concedit, modò sincerè conditiones impleverit ab Apostolica Sede præscriptas. *Itaque si Theutgaudum dudum Episcopum, sicut profiteris, in Catalogo Episcoporum non recipis, quousque de eo humanitùs tra-*

tractemus, & si Gunthbarium Ministerium sibi vetitum usurpantem, non solùm inter Episcopos non susceperis, sed nec ipsi, nec fautoribus ejus communicaveris, & Regi in scelere permanenti Episcopaliter contradixeris, & secundùm vires in nullo a Constitutis & Sententiis ab Apostolicæ Sedis Præsule prolatis deviaveris, sed de cætero pro Fide Catholica & correctione Fidelium, ac pro conservandis Sedis Apostolicæ Privilegiis, nobiscum senseris, nobiscum pro viribus decertaveris, fratres quoque & proximos tuos nobiscum hortatus fueris, Deus omnipotens, intercessione Apostolorum Principum Petri ac Pauli, vincula omnium peccatorum absolvat, & quicquid humanitus, quod in oculis Majestatis ejus displicuit, egisti tibi miseratus indulgeat. Eodem pene tenore scripsit ad *Franconem* Tungrensem Episcopum. Extat Epistola Tomo III. Conciliorum Galliæ, pag. 245.

Lotharius ad Nicolaum I. scribit.

Interea *Lotharius* Rex ad *Nicolaum* Papam scribit. Conqueritur quòd Pontifex nimiùm de ipso ejus æmulis credat. Paratum se ostendit coram ejus Sanctitate adversariorum calumnias refellere. Dolere se significat de *Theutgaudi* & *Gunthbarii* excommunicatione: & execrari *Gunthbarii* audaciam, qui sacra Ministeria nihilominus usurpavit. *Theutgaudi* verò humilitatem & obedientiam commendat, qui a Sacris reverenter abstinuit. *Interea accidit nobis nosse, quòd Gunthbarius Missarum solemnia, antequam ad nos perveniret, celebrare non metuit, & juxta præcedentem consuetudinem Episcopale Chrisma conficere & Spiritum Paracletum tradere præsumpsit: quod nos satis ægrè tulimus, & ut hoc non fieret, tamquam mortiferum venenum modis omnibus abominamur. Illo autem ad nos veniente, ejus Missam audire noluimus, nec in aliquo illi communicare ratum duximus, & juxta veritatis vocem, quasi scandalizantem oculum a nobis eruere maculam disponimus, quousque Sanctissimi Apostolatûs vestri finitivam Sententiam de illo rescire valeamus. Epistolam quoque a vestra Sanctitate Episcopis Diœceseos directam illi transmisimus, ut ibidem Canonicas atque Apostolicas Sanctiones cognoscens, videat quid in posterum illi agendum sit. De cætero veraciter ac sinceriter vestra Paternitas noverit, quòd Theutgaudus simplicissimus atque innocentissimus vir vestram humiliter ferens censuram, in nullo de sacro Ministerio contingere præsumsit, magis eligens dehonorationem præsentialiter in oculis hominum pati, quàm per inobedientiam ab illius membris secerni, qui caput est humilium.*

Arsenii Hortensis Episcopi ad Lotharium aliosque Reges legatio.

XI. Anno Christi octingentesimo sexagesimoquinto, *Nicolaus* I. Pontifex Maximus *Arsenium* Hortensem Episcopum Legatum in Gallias misit, cùm ad pacem inter *Carolum Calvum* & *Ludovicum* Imperatorem ejus nepotem fovendam, tum ad exequendum Sedis Apostolicæ Judicium de *Lotharii* & *Theutbergæ* divortio, aliasque ob causas. Plures ipsi Literas perferendas tradidit: scripsit in primis ad Episcopos in Regno *Lotharii* constitutos, eosque adhortatus est ut *Lotharium* liberè arguerent, & adulteram dimittere compellerent. * *Quapropter*, inquit, *obsecro vos per Adventum Domini nostri Jesu Christi, ante cujus conspectum vel pro legitimis certaminibus coronam, vel pro desidia, quod absit, pœnam percipietis, ut tandem aliquando recogitetis Ministerium quod accepistis projiciatis desidiam, pellatis a vobis servilem timorem, resumatis Episcopalem libertatem, corripiatis Speculatorum & Pastorum officium, & precando, obsecrando, suadendo, modò caduca hujus mundi prospera exponendo, modò in æternum mansura gaudia prædicando, jam nominatum Regem frequentiùs adeatis, & tam ex Auctoritate Dei, quàm etiam ex nostri Apostolatûs injunctâ vobis præceptione, quousque, si non obedierit, hanc quam nunc habet adulteram mulierem projiciens, finitivam permansoriamque demus super eam Sententiam, &c. Eruite hunc virum, qui ducitur ad mortem, qui trahitur ad interitum, liberare ne cessetis. Clamate, quasi tuba, exaltate voces vestras, & annuntiate illi scelera sua, quibus peccat, & peccare facit Israël. Quod si ille non audierit, ipse in iniquitate sua morietur, sanguis ejus super caput ejus erit. Vos autem animas vestras liberabitis.*

* *Epistola Nicolai LII. Tom. III. Concil. Galliæ.*

Scripsit etiam Sanctissimus Pontifex ad *Ludovicum* Germaniæ, & *Carolum Calvum* Reges, quos adhortatus est ut *Lotharium* de divortio commonere pergerent. Teutbergæ autem Reginæ securitati provisum voluit certis conditionibus. * *Si autem subdolè Teutbergam ut eam perdat, velle repetere dicitur, si ipsa tales elegerit, per quos sibi securitas certissima fiat, ecce bene. Sin autem, idem Lotharius præbeat sacramentum, quo polliceatur eam digno matrimonio retinere, & ut uxorem legitimam decenter venerari & colere, ac deinceps incolumem conservare. De Pœnitentia autem ejus nostro Judicio reservantes statuimus, ut si prædicta Teutberga captiosè aliqua alia crimina, postquam eam a se repulit, objicere voluerit, hoc expurgetur sacramento, si ita necessitas compulerit. Quòd si innupta manere decreverit, & viro suo reconciliari noluerit, sancimus ut cogatur in amplexus uxorios redire; quia utrinsque se separandi non fuit voluntas. Nam si utique in divortio consenserint, & Lotharius jam omnino copulam concubitûs non repetierit, hoc fieri non prohibemus: Quia Dominus de dimittenda uxore causam tantùm fornicationis excepit.*

* *Epist. LIII. Tomo III. Concil. Gall.*

Arsenius Lotharium compellit ad recipiendam Teutbergam ceu legitimam conjugem, & Vualdradam ejiciendam.

Nicolai I. Legatus *Arsenius tantâ Auctoritate in* Galliis *usus est ac potestate, ac si idem summus Præsul advenisset. Convocato denique Episcoporum Conventu, Lotharium Regem alloquitur, ut unum e duobus eligat, aut propria reconcilietur uxori, abdicato Vualdradæ pellicis consortio, aut protinus Anathematis gladio ferietur ipse, & omnes qui ei in hoc scelere faverent. Hac necessitate constrictus, vellet nollet, Teutbergam Reginam in matrimonium recepit, interposito jurisjurandi sacramento, se illam ita in reliquum habere, sicut æquitatis jura dictant, legitimam uxorem esse tenendam, nec eam a se separaret, nec ipsa vivente aliam superinduceret. Post hæc Vualdradam ex Auctoritate Dei & Sancti Petri, & verbo Domni Apostolici, Romam ire jubet, ut pro se rationem reddat. Engeltrudem etiam uxorem quondam Bosonis Comitis, a Sede Apostolica excommunicatam esse omnibus declaravit, quia proprium dimiserat maritum, & Vuangerum famulum suum in Gallias secuta fuerat. Quam excommunicationem cum omnibus qui aderant Episcopis renovavit. Post hæc eadem Engeltrudis Arsenio in Vuormatiæ civitate se præsentavit. Constrinxit itaque se in præsentia ipsius Episcopi horribili sacramento, quòd ipsa cum eo Romam iret, & quicquid Domnus Apostolicus juberet, ex toto perficeret. Sed quod juravit, minimè adimplevit.* Hæc Annales Metenses ad annum 866. His concinit *Regino Prumiensis*.

Rem breviùs narrant Annales Fuldenses ad annum 865. & ad annum 866. quo contigisse ajunt mense Junio *Teutbergæ* restitutionem ab *Arsenio* factam. *Teutbergam Reginam*, inquiunt, *a Lothario dudum dimissam, sicut ei ab Apostolico injunctum fuerat, eidem restituens, Vualdradam concubinam ejus in Italiam duci præcepit: & ut Lotharius Teutbergam, quemadmodum Rex legitimè sibi conjunctam deinceps tractaret Reginam, duodecim ex Optimatibus ejusdem Regis Juramento firmare coëgit.*

Quod *Engeltrudem* spectat *Bosonis* uxorem, cùm præstiti juramenti fidem fefellisset, *Arsenius* cujus a comitatu sese ad Danubii transitum sub-

duxerat, ipſam Auctoritate Apoſtolica excommunicatam declaravit, datâ ad omnes Epiſcopos Germaniæ, Galliæ, & Neuſtriæ Epiſtolâ. Extat Tomo III. Conciliorum Galliæ, pag. 279.

Eodem anno, Idibus Juniis, *Nicolaus I.* ſcripſit ad univerſos Epiſcopos per Italiam, Germaniam, Neuſtriam & Galtias conſtitutos, eoſque admonuit de Sententia excommunicationis, quam adversùs *Vualdradam* ejuſque complices promulgarat. Eâ in Epiſtolâ deſcribit impudicæ ac ſuperbæ mulieris ingenium his verbis: *Poſtremò cùm recto itinere Nos illi fuerat adeundum, & Sedis B. Petri ſuffragia requirenda, quatenus juxta quod ſtatutum fuerat, nos de ejus negotio Deo placita conſideratione definiremus: poſtea retro eſt converſa poſt Satanam, & in Provinciam, ut principaretur in ea, iter reflexit: licèt induſtriâ Legati noſtri ad Italiam denuo revocata ſit, & quaſi nihil fuerit operata, unde in Chriſti ſit Eccleſia non modicum ſcandalum generatum, gloriam mundi ſectatur, reique publicæ dominatur, ac [quod eſt gravius] etiam piis locis atque Religioſis perſonis præeſſe dignoſcitur, & a Teutberga Regina cœpta interitus meditatione, ſicut nonnulli teſtantur, minimè ceſſat, dum ea nimirum loca repetere affectat, in quibus facilis ipſius ad Regem Lotharium, & ejuſdem Regis ad eam poſſit eſſe acceſſus. Et ut breviter cuncta complectar, de die in diem qualiter ad priſtinas voluptates redeat, variis argumentis exquierit.* Epiſcopos etiam hortatur *Nicolaus I.* ut ſaltem de illatis *Teutbergæ* Reginæ quotidianis inſidiis doleant, & eximio Dominici corporis membro totius mentis affectu compatiantur.

Teutberga tædio victa contra ſeipſam ſcribit.

XII. Anno Chriſti octingenteſimo ſexageſimo-ſeptimo, cùm *Theutberga* Regina a *Lothario*, qui eam invitus receperat, & peſſimè ſemper habebat recedendi honeſtam occaſionem captaret, licentiam a *Nicolao* Pontifice Maximo qui ejus defenſionem ſuſceperat, veniendi Romam poſtulavit, miſſis Legatis & Literis, quibus eam ſignificare juſſit Pontifici *Lotharius*, ſe ſponte cedere Regia dignitate, in quam introduceretur *Vualdrada* tamquam legitima illius conjux. Quod ubi *Nicolaus I.* intellexit, arguit ipſam per literas, quòd contra ſe ipſam tædio victa ſcripſiſſet; nequaquam conſenſit ut Romam veniret, negavitque fieri poſſe quod ſuggerebat, ut continentiæ ſtudio conjugium diſſolveret, niſi *Lotharius* maritus cœlibem quoque vitam promitteret. *Illud*, inquit, * *quod Vualdrada perhibes teſtimonium, dicens eam fuiſſe legitimam uxorem Lotharii, fruſtra conaris adſtruere, quandoquidem tuo nullo prorſus hinc teſtimonio quis indigeat: cùm magis nos ita ſentiamus quod juſtum eſt, & ita intelligamus quod æquum exiſtit, ut te etiam reprobatâ, etiam mortuâ, Lotharius nullis legibus, nullis ſine ſui diſcrimine regulis, Vualdradam mœcham in uxorem umquam permitteretur aſſumere..... Illud verò quod dicis, Romam te velle venire, nobiſque paſſiones, & quadam ſecreta tui pectoris reſerare, fieri non convenit: quoniam & ſecuritas itineris, quam prætendis, nulla eſt, & quamdiu Vualdrada Lothario ita juxta poſita eſt, ab illo quoquam te diſcedere non permittimus. Dum enim tu diſceſſeris, illa recipi proculdubio creditur, & in longinquitate tua ipſa confeſtim admittitur. Quòd autem ſterilis, ut aſſeris, permanere dinoſceris, non hoc corporis infœcunditas, ſed viri facit iniquitas...... Cæterùm quis ignorat hac te multis preſſuris ſubactam depromere, ac innumeris malis attritam proferre; Cùm etiam omnes religioſi & clari Galliarum & Germaniæ viri hæc ita ſe habere frequenti Relatione teſtentur, adeo ut hæc te nobis ſcripturam fore, ante multum temporis agnoverimus. Sed his omiſſis, hortamur te, ac vehementer admonemus, ut ipſa tibimet manum non inferas, nec mortis fomitem generes: Melius enim tibi eſt ut veritatem loquentem alius te occidat, quàm tu te ipſam mendacium dicens, interimas. Sta igitur intrepida atque conſtans, & mortem quam quoquo modo ſemel experiri debes, præcipuè pro veritate ſuſtinere ne paveas.*

Ipſam arguit & ad conſtantiam hortatur Nicolaus I.

* *Epiſt. 64. Tomo III. Concil. Galliæ.*

Porro ſi amore pudicitiæ, ut aſſeris, ſolutionem matrimonii quæris, hanc tibi nullo pacto noveris tribuendam, niſi vir tuus eamdem pudicitiam non ſictè ſectatus extiterit. Denique ut cum B. Gregorio Papa dicatur, * *Si continentiam quam vir appetit, uxor non ſequitur, aut quam uxor appetit, vir recuſat, dividi conjugium non licet: quia ſcriptum eſt, Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Data eſt hæc Epiſtola IX. Kalendas Februarias, Indictione 15. anno Chriſti DCCCLXVII.

* *Lib. 9. Epiſt. 39.*

XIII. Pridie ſcripſerat Sanctus Pontifex ad Epiſcopos in Regno *Lotharii* conſtitutos, *Vualdradæ* excommunicationem illis tertiò jam denuntians, illorumque deſidiam arguens, & referri ad ſe jubens an *Lotharius* cum *Teutberga* conſervaretur, & quomodo eam tractaret. ,, Quapropter, *inquit*, * attonitè ſatis cor veſtrum non ſolùm miramur, ſed & deflemus. Quis enim non lugeat tantam linguæ deſidiam, tam remiſſas negligentiæ manus? Quando inter tot Paſtorum cuſtodias, nec lupi gregi non parcentis inſidiæ præcaventur, nec leonis aditum quærentis, quem devoret excluduntur. Et certè cùm unumquemque Chriſtianum zelus Dei comedere debeat, multò magis vos eodem zelo uti oportuit, qui ejuſdem ſanctæ domus, utinam non ad majus periculum veſtrum! eminentiorem gradum eſtis & ordinem conſecuti ...... Si adeo zelus veſter non accenditur, ut Phinees imitari videatur, videlicet ut quod ille materiali, vos exerceatis gladio ſpirituali; ſaltem Nathan, Eliam, cæteroſque Prophetas, qui delinquentes Reges ſalubriter corripuerunt, æmulatione Sacerdotali, ſeu Paſtorali ſollicitudine revocari non renuat. Nam etſi quondam Elias infirmitate victus humanâ, furorem Principis fugit, ſed & ſcelera ejus ſæpe redarguit, & impavidus exprobravit. Similiter & iſte B. Paſtor Eccleſiæ Petrus ... poſt acceptum Spiritus Sancti donum, cujus partem & vobis ineſſe non immeritò credimus, adeo etiam poſt minas, poſt cædes, vires Principum preſſit, ut meritò in igneis linguis Spiritum Sanctum accepiſſe probetur. Nimirum qui quos replevit ardentes, fecit pariter & loquentes, necnon & flamma divini zeli, atque ſuorum mirabilium verborum facibus corda Principum Mundi accendentes.

* *Epiſt. 63. Tomo III. Concil. Galliæ.*

Epiſcoporum Regni Lotharii zelum excitat Nicolaus I. ut Regem adulterum redarguant.

Sanctimoniam veſtram hortamur, & per incomprehenſibilem Sanctam Trinitatem vos omnes pariter obſecramus, ut Literis veſtris ſine mora per Legatos veſtros idoneos directis, nobis veraciter indicetis, ſi ſecundùm juramentum præſtitum coram Miſſo noſtro Lotharius cum Teutberga converſetur, aut ſi ita illam tractet, quemadmodum Rex legitimè ſibi conjunctam debet tractare Reginam. Et qui ſint illi, qui nullo pacto a nobis diſſidentes, adulteris nullum conſentiunt præſtare favorem. Necnon & hanc Epiſtolam noſtram oſtendatis, & excommunicationis Vualdradæ tenorem manifeſtum facere ſtudeatis. Jam verò qui hæc veſtrûm agere, & intimare, quæ diximus, poſtpoſuerit, ipſe ſe obnoxium & fautorem adulterorum palam oſtendet: & hoc nobis erit ſignum, eum tanto conſenſiſſe facinori, ſi obedire huic inſtituto noſtro neglexerit. Ac per hoc tamquam conventum a nobis & admonitum, ac ſalubri monimini ſatisfacere nolentem, ſed per omnia nobis

,, ino-

„ inobedientem, nostrâ seu totius Ecclesiæ hunc „ Communione constituimus esse remotum.

Nicolai I. ad Carolum Calvum Epistola de Theutberga negotio.

Epist. 66. Tomo III. Concil. Galliæ.

XIV. Scripsit eodem tempore *Nicolaus I.* ad *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, eius tuitioni *Teutbergam* Reginam commendans, cuius Judicium *Lotharius* retractare, ac per Monomachiam velle decernere dicebatur. Negat ejus causam ad examen ravocari debere: *Quoniam quod bene semel diffinitum est, & interpositis Juramentis deliberatum, nulla debet iteratione, nisi ubi major fuerit Auctoritas, retractari. Deinde, quia Ecclesiæ refugium quærens, & Ecclesiasticum Judicium semper expetens, sæculari non debet submitti Judicio.* Tertiò quia *Lotharius* & *Theutberga* causam suam ad Sedem Apostolicam detulerunt. *A Judicibus* autem *quos communis consensus elegerit, provocare non licet.*

Frivolam deinde & malevolam esse demonstrat accusationem de adulterio a *Lothario* Rege adversùs *Theutbergam* factam. *Porro*, inquit, *de adulterio si a Lothario accusatur, & si convicta fuerit, ultio præparatur, necesse est ut fateatur uxorem: quid ergo incassum laborat, anxiatur, & quòd sua non fuerit uxor, quibuscumque modis, & qualibuscumque argumentis satagit invenire?*

Deum tentat, qui controversiam aliquam per duellum vult decernere.

De Monomachia verò quam Lotharius velle decernere dicebatur, hæc subdit: *Monomachiam verò in legem assumi, nusquam præceptum fuisse reperimus: quam licèt quosdam iniisse legerimus, sicut Sanctum David & Goliam sacra prodit Historia, nusquam tamen ut pro lege teneatur, alicubi divina sancit Auctoritas, cùm hoc & hujusmodi sectantes Deum solummodo tentare videantur.*

Epistola Nicolai I. ad Lotharium, 62. Tom. III. Concil. Galliæ.

Denique ipsum rogat Pontifex, ut adiunctam Epistolam *Lothario* per fidelem & prudentem virum reddi curet. In ea queritur quòd *Theutberga* tedio afflictionum contra seipsam scripserit. Eius dissolvi coniugium non posse probat, nisi *Lotharius* cælibem quoque vitam spondeat. Ipsum hortatur ut resipiscat ab adulterio, cuius exemplum tot animas in interitum demergit: *Nam majora facit crimina sublimitas Dignitatum.*

Graviora Principum crimina.

Ejusdem Epistola ad Ludovicum Germaniæ Regem eadem de causa.

XV. Ad *Ludovicum* etiam Germaniæ Regem scripsit *Nicolaus I.* Nonis Martii ejusdem anni, rogavitque ut *Lotharium* nepotem suum ad diligendam *Theutbergam* excitare pergeret: eumque severiùs corriperet: ac *Ingeltrudem* ad *Bosonem* maritum redire compelleret; qui nec reconciliari poterat absenti, nec aliud ea vivente inire connubium. (Extat hæc Epistola Tomo III. Conciliorum Galliæ.)

Epist. 72. & 73. Tom. 3. Concil. Galliæ.

Scripsit eodem anno idem Pontifex duas alias Epistolas ad *Ludovicum* Germaniæ Regem. Priori temporis nota adscripta non est; posterior data est III. Kalendas Novembris, Indictione I. Priore conqueritur de *Lothario*, quòd nihil eorum præstet, quæ promisit. Prohibet ne Romam veniat, priùsquam *Vualdradam*, ut jussus est, eò dirigat, & *Theutbergam* tractet ut Reginam, & Treviris atque Coloniæ legitimi Episcopi ordinentur in locum *Guntharii* & *Theutgaudi*, de proprio illarum Ecclesiarum Clero. Ex illâ Epistolâ discimus, *Lotharium* quidem, post discessum *Arsenii* ad *Vualdradam* non rediisse, & *Theutbergam* semper habuisse in Palatio, Reginamque appellasse, sed inviso semper a *Theutberga* fuisse animo, & cum ea solum nomen Regium, cum *Vualdrada* potestatem communicasse. *Quid autem*, inquit, *proficit dilecta filia nostra Theutberga Regina, quia non ex toto ab illo videtur corpore prolongatus, dum tamen esse cum ea mente minimè probatur annexus? Quid ei proficit conjugalis fœderis, vel Regiæ Dignitatis nomine solo frui, quæ caret omnibus, quæ ad perfecta dilectionis, & consimilis ditionis pertinere videntur insignia? Nam quis nisi æmula ejus, Vualdrada videlicet, quæ non solùm pro adulterio commisso, sed pro impœnitenti corde vinculis est excommunicationis innexa, Regni cum Lothario culmina possidet, gloriâ fruitur, jura tenet, & omnia suo disponit arbitrio? Quæ licèt a colloquio ejus sejuncta specie tenus videatur existere, per internuntios tamen & diversos satellites tantumdem penes ipsum, vel etiam magis valet, quàm si legitima conjux haberi quoquo modo potuisset. Nam nemo apud Regium apicem est adjutus, nisi per illam vix usquequaque: læsus, nisi propter illam, quisquam esse refertur.*

Posteriori Epistolâ *Ludovicum* Germaniæ Regem admonet *Nicolaus* I. ut pro *Theutgaudo & Gunthario* exauctoratis Episcopis intercedere desinat, quibus spes restitutionis omnis ablata est. *Theutgaudus igitur & Guntharius* (inquit) *huius Sanctæ & Apostolicæ Sedis Sententia percussi, si patienter egerint, & malorum, quorum plantatores fuere, eradicatores extiterint; atque si hæc perfectâ in se humilitate, dignisque Pœnitentiæ fletibus abolere studuerint, poterunt utique alia miserationis Ecclesiastica beneficia præstolari: prioris tamen Ministerii, aut cujuscumque Sacerdotalis Officii dignitatem frustra quidem sperare poterunt, resumere autem in sempiternum non poterunt.*

Epistola Nicolai I. ad Episcopos in Regno Ludovici Germaniæ Regis constitutos.

XVI. Scripsit demum Sanctissimus Pontifex ad Episcopos in Regno *Ludovici* constitutos, Pridie Kalendas Novembris ejusdem anni. Reprehendit illos, quòd *Theutgaudum* & *Guntharium* suis gradibus restitui cuperent. Exposuit quàm graviter deliquissent, tum in suscipienda *Ingeltrude Bosonis* conjuge refuga & excommunicata, tum in adstruendo *Lotharii* repudio & quòd propterea meritò fuerint depositi. Quare ipsos hortatus est ne ulteriùs pro illis intercederent, & ut *Lotharium* ad exequenda Sedis Apostolicæ Jussa inflecterent, sequestre eorum Rege Ludovico. „ Non solùm „ autem hinc gloriosum Regem vestrum adite, „ (*inquit*) verùm etiam specialiter deprecamini, „ ut admoneat, & suadeat eidem Lothario, quatenus Romam nonnisi purgatus, & quando nos „ annuerimus, venire præsumat. Nam nisi nobis obediens, suspicionum & malæ famæ sordes diluere primùm curaverit, videat ne fortè „ leprosorum more de castris Dominicis cum maximâ confusione pellatur. Quomodo verò ipsas „ possit ponere sordes, breviter intimamus. Videlicet si Teutbergam uxorem suam juxta „ præstita juramenta benignè tractet, & secundùm Regiam Dignitatem retineat, Vualdradamque ad nos accelerare compellat, atque in præfatis Ecclesiis, ordine quo ei dictavimus, Antistites ordinare permittat. Nam quamdiu Vualdradam sic manere dimiserit, sicut omnibus „ liquet, Theutbergamque nec Regio cultu, nec „ conjugali dilectione tractaverit; quamdiu etiam „ Theutgaudum & Guntharium Ecclesias dudum „ sibi cum Sacerdotio ablatas obtinere permiserit occupatas, nec a lepra injusti criminis, nec „ a sordibus pessimi odoris, id est, malæ opinionis, vel suspicionis liber esse poterit, nec „ puris Ecclesiam gressibus intrare valebit. Hæc Epistola extat Tom. III. Conciliorum Galliæ inter Epistolas *Nicolai* I. LXXIV.

Hadriani II. gesta in causa Theutbergæ.

Epist. 8. Tom. III. Concil. Galliæ.

XVII. Cùm S. Pontifex *Nicolaus* Idibus Novembris obiisset, eique substitutus fuisset *Hadrianus* hujus appellationis secundus, mox ad ipsum *Lotharius* Rex literas dedit suum ob mortem *Nicolai I.* dolorem significans, conceptamque de ipsius *Hadriani. II.* electione lætitiam, rogansque ut sibi licentiam adeundi Romam concederet. *Lotharii* Epistolam cujus fragmentum apud *Reginonem* habetur, integram descripsit *Baronius* ad annum 867. Num. CLVI. Ad

Ad ipsum rescripsit *Hadrianus II.* Literas Commonitorias, quibus significavit se *Teutbergam*, solutionem matrimonii Romæ postulantem, ad eum redire jussisse, donec in Synodo ea de re statueret. Jussit *Lothario* ut eam in consortium reciperet, cultuque Regio haberet; aut si alio in loco ipsam consistere permitteret, promissas illi Abbatias ad vitæ subsidium concederet. Si quis verò ei molestus fuerit, vel nocere præsumpserit, huic perpetuum anathema Pontifex intentat: ipsique etiam *Lothario*, si his assensum præbuerit.

Epist. 9. & 10. Tom. 3 Concil. Galliæ.

Idem Pontifex *Vvaldradam*, quia resipuisse dicebatur, *Ludovico* Imperatore rogante, Communioni Ecclesiæ restituit, eà lege ut ad *Lotharii* societatem non rediret: Idque Germaniæ Episcopis alterà Epistolà significavit.

Epist. 4. Tom. III. Concil. Galliæ.

Scripsit etiam ad *Hincmarum* Archiepiscopum Remensem, eique vices suas commisit, ut Sedis Apostolicæ Decreta in causa *Lotharii* executioni mandari curaret, ac Regem *Carolum* ad constantiam eo in negotio excitaret. *Sanctitas*, inquit, *tua bene novit quanta Sedes habuerit Apostolica in causa Lotharii Regis certamina, & per Præsules suos, Benedictum scilicet & Nicolaum, quot hinc labores assumpserit. Unde & nos habentes eumdem Spiritum, quem & iidem Patres nostri habuisse probati sunt, eadem hinc quæ illi sequimur & decernimus. Quamobrem tuæ Fraternitatis industriam specialiter admonemus, uti quod super hoc olim gessisti negotio, studium nullatenus enervari consentias. Sed vice nostrâ fretus, coram Regibus & Præsidibus de testimoniis Domini loqui non cesses: ita ut quod auctore Deo destructum est, nullis dolosè machinantium reædificari valeat argumentis. In quo videlicet pietatis opere, quia de Regibus idem dilectus filius noster Carolus; de Sacerdotibus verò, tu potissimùm Sedi Apostolicæ sedulò laboranti concurristis & concertastis, tuam propriè cohortamur insignem solertiam, quo & ipsa pravis viriliter obviet, & prædictum Piissimum Regem, uti consummet bonum quod inchoaverat, indesinenter commoneat.* Data est hæc Epistola VIII. Idus Martii anni DCCCLXVIII. Mandata Pontificis diligenter executus est *Hincmarus*, teste *Flodoardo* lib. III. Historiæ Ecclesiæ Remensis Cap. XX.

Lotharius Rex Romam venit.

XVIII. Tandem quod a *Nicolao I.* multis precibus sæpe frustra contenderat *Lotharius*, sibi ut Romam venire, & coram agere liceret, hoc ab *Hadriano II.* consecutus est anno 869. Romæ autem quo pacto Ecclesiasticæ Communioni restitutus ab *Hadriano* fuerit, Annales Metenses ad hunc annum his verbis commemorant.

Quomodo ab Hadriano II. susceptus?

Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXIX. Lotharius Romam profectus est. Quò cùm pervenisset, ab Adriano Papa honorificè susceptus est. Qui ab eodem Præsule sciscitatus, si mandata Pii Patris Domni Nicolai cum omni vigilantia custodisset, deceptus ab eo qui in veritate non stetit, & caput est mendacii, respondit se ita omnia custodisse, ac si divinitus fuissent imperata. Cùmque Proceres qui cum eo venerant eadem testificarentur, nec esset ullus qui Regiæ Potestati contrairet, Sanctus Papa talia subinfert: Si vestræ testificationi veritas suffragatur, omnipotenti Deo multiplices gratiarum actiones referimus. Restat ergo, Fili Carissime, ut ad Confessionem S. Petri accedas, ubi Deo propitio hostiam salutarem pro incolumitate corporis & animæ tuæ immolabimus, ex qua te nobiscum participare oportet: ut per hanc participationem membris Christi, unde excisus videbaris, merearis incorporari. Post hæc, finitis Missarum solemniis, invitat Summus Pontifex Regem ad Mensam Christi: acceptoque in manibus Corpore & Sanguine Domini, ita eum alloquitur:

Christi Corpus ad Judicium.

Si innoxium te recognoscis ab interdicto tibi à Domno Nicolao adulterii scelere, & hoc fixâ mente retines, ut numquam diebus vitæ tuæ Vvaldradæ pellicis tuæ miscearis nefario concubitu, fiducialiter accede, & Sacramentum salutis æternæ ad remissionem peccatorum tibi profuturum accipe. Si autem ita in mente tua proposuisti, ut ad mœchiæ volutabrum redeas, nequaquam sumere præsume: ne fortè ad Judicium tibi adveniat, quod Dominus fidelibus suis ad remedium præparavit. Qui mente captus, Communionem de manu Pontificis absque retractatione sumpsit. Deinde Pontifex conversus ad socios Regis, unicuique Communionem obtulit in hæc verba: Si Regi tuo Lothario consensum non præbuisti, & Vvaldradæ & aliis ab hac Sede excommunicatis non communicasti; Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in vitam æternam. Igitur quisquis in his se læsum sciens ausu temerario Communionem suscepit, divino judicio mortuus est, antequam subsequentis anni rediret principium. Perpauci, qui se à Communione subtraxerunt, vix mortis periculum evaserunt. Porro Lotharius Româ egressus, morbo corripitur, & Placentiæ civitate perveniens, diem clausit extremum, VI. Idus Augusti. Tanta autem strages in præfati Regis populo facta est, ut non peste periisse, sed hostili gladio corruisse virtus & Nobilitas totius Regni videretur. His gemina sunt quæ habet *Regino* in Chronico ad eumdem annum 869.

accipit, qui ab occasione proximæ peccati non recessit vel peccati affectum omnino non deposuit.

Sacrilegæ Communionis pœna.

Annalium Bertinianorum Auctor nec honorificè susceptum Romæ *Lotharium*, neque Communione Corporis Christi donatum testatur, sed quibusdam solùm muneribus honestatum & convivio exceptum: Missos verò in Franciam ab *Hadriano II.* Legatos, qui cum Gallicanis Episcopis de his quæ *Lotharius* petebat, communi deliberatione tractarent, & Synodo, quam Romæ indixit, renuntiarent. Mortuum verò esse *Lotharium* antequam Synodus illa celebraretur. ,, Adrianus Papa, *inquit*, Romam reversus est. Quem e vestigio Lotharius est prosecutus. Et Adriano Papa Romam ingrediente, Lotharius ad Ecclesiam B. Petri venit, ubi nullum Clericum obvium habuit; sed tantùm ipse usque ad sepulchrum S. Petri cum suis pervenit: indeque solarium secus Ecclesiam S. Petri mansionem habiturus intravit, quem nec etiam scopa mundatum invenit. Putavitque in crastina, subsequente videlicet Dominica (Nam Sabbatho ad S. Petri Basilicam pervenit,) sibi cantari debere Missam: sed à præfato Pontifice hoc obtinere non potuit. Inde secunda feria Romam ingrediens, in Palatio Lateranensi cum ipso Apostolico prandidit, & datis ei muneribus in vasis aureis & argenteis, obtinuit ut ei ipse Pontifex lænam & palmam, ac ferulam daret. Quæ munera ita ipse & sui interpretati sunt, videlicet ut per lænam de Vvaldrada revestiretur, per palmam victorem se in his quæ cœperat, demonstraret, per ferulam Episcopos suæ voluntati resistentes obsistendo distringeret. Sed aliter ab eodem Papa & Romanis fuere disposita. Nam idem Pontifex Formosum Episcopum, & alium etiam cum eo Episcopum, in has Galliarum partes mittendos disposuit: ut cum pluralitate Episcoporum de his quæ Lotharius petebat, tractarent, & illi Kalendis Martii, quæ inventa forent, in Synodo renuntiarent, quam Romæ in ipsis Kalendis Martii denuntiavit. Quò etiam quatuor Episcopos ex Regno Ludovici Regis Germaniæ cum ipsius Legatis; & quosdam Episcopos ex Regno Lotharii, cum Epistolis suis hac conditione venire præcepit, ut quæ in Synodo vel examinanda, vel gerenda forent, in personis aliorum confirmarent, tam ex Occidentalibus partibus,

quàm

„ quàm ex Orientalibus. Unde Missos suos, quos „ nuper Constantinopolim pro contentione quam „ Orientales cum Nicolao Papa habebant, miserat, „ tunc venturos sperabat. Lotharius verò Roma „ lætus promovens, usque Lucam civitatem ve- „ nit ubi febre corripitur: & grassante clade in „ suos, quos in oculos suos coacervatim mori con- „ spiciebat, sed Judicium Dei intelligere nolens, „ usque Placentiam VIII. Idus Augusti pervenit. „ Ibique Dominica die superdiurnans, circa horam „ nonam inopinatè exanimis pene effectus est, „ & obmutuit, atque in crastina hora diei secun- „ dæ moritur: & à paucis suorum, qui a clade „ remanserant, in quodam Monasteriolo, secùs „ ipsam civitatem, terræ mandatur.

Conveniunt tamen Annales Bertiniani cum Metensibus, & cum *Reginone*, in eo, quòd *Lotharium*, cum suis, ab Adriano Communione sacra donatum memorant, dissentiunt dumtaxat de loco. Id enim Romæ factum docent Annales Metenses. Bertiniani verò ad Montem Cassinum. „ Lotharius, *inquiunt*, iter quod tempore in- „ convenienti, scilicet mense Junio, causa uxo- „ rum suarum in parte Romæ cœperat, conten- „ dens perficere, usque Ravennam venit, ubi „ Missos fratris sui obviam habuit, per quos ei „ contradixit, ut nec in antea procederet, nec „ diutiùs in eodem Regno immoraretur, sed ad „ suum Regnum rediret, & tempore commodo „ & opportuno loco simul convenirent, & de qui- „ bus vellet, cum eo satageret. Lotharius au- „ tem Romam rediens a latere ad suum fratrem „ in Beneventum usque pervenit, & apud eum „ per Engelbergam multis petitionibus & mune- „ ribus obtinuit, ut ipsa Engelberga cum eo us- „ que ad Monasterium S. Benedicti, quod in „ Monte Cassino situm est, rediret. Quò etiam „ Adrianum Papam eidem Engelbergæ, & sibi „ ex jussione Imperatoris venire fecit, & apud „ eum datis illi multi muneribus, per ipsam En- „ gelbergam obtinuit, ut idem Papa illi Missam „ cantaverit, & sacram Communionem hac con- „ venientia illi donaverit: Si, postquam Nico- „ laus Papa Vualdradam excommunicavit, nul- „ lum cum ea contubernium, vel carnalis co- „ pulæ mercimonium, quin nec colloquiùm quod- „ dam habuerit. Ipse autem infœlix more Judæ „ simulata bona conscientia, & impudenti fron- „ te, eamdem sacram Communionem sub hac „ conventione accipere non pertimuit, nec re- „ cusavit. Sed & sui fautores cum eo ab ipso „ Papa percepere Communionem. Inter quos „ & Guntharius, auctor & incentor hujus publici „ adulterii, Communionem inter Laicos ab eo- „ dem Adriano Papa accepit, data illi priùs co- „ ram omnibus Professione, quæ ita habetur: „ Ego Guntharius profiteor coram Deo & San- „ ctis ejus, vobis Domino meo Adriano Summo „ Pontifici & universali Papæ, ac venerandis ti- „ bi subditis Episcopis, reliquoque Conventu, „ quoniam Judicium depositionis in me a Domno „ Nicolao canonicè datum non reprehendo, sed „ humiliter porto. Unde nec ulteriùs sacrum „ Ministerium contingere præsumo, nisi per mi- „ sericordiam mihi subvenire volueritis. Nec ali- „ quando contra Sanctam Romanam Ecclesiam, „ aut ejus Pontificem, aliquod scandalum, vel „ quidquam adversi movere volo: Sed devo- „ tum me eidem Sanctæ Matri Ecclesiæ, ejus- „ que Præsuli exhibere, atque obedientem per- „ manere protestor. Ego Guntharius huic Pro- „ fessioni a me factæ manu propria subscripsi. „ Data Kalendis Julii, Indictione II. in Ecclesia „ S. Salvatoris, quæ est in Monasterio S. Bene- „ dicti in Cassino. Hæc vero contigere antequam Romam veniret *Lotharius*.

Auctor libri *De Vita & Miraculis Sancti Deicoli*, cujus Fragmentum ex veteri Codice MS. Monasterii *B. Mariæ de Valle* apud *Duchesnium* Tom. III. legere est, a Metensibus & Bertinianis Annalibus discrepat in *Lotharii* receptione a Romano Pontifice narranda. *Cùm Rex* inquit, *accersitus veniret, uti Regem decuit, honorificè susceptus est. Peracta oratione, in Consistorio Lateranensi Papa cum Rege colloquium habuit, atque digna causatione castigavit: Tunc Rex corde compunctus, terra prostratus, veniam petiit, & se culpabilem reddidit. Acceptaque Pœnitentia a Papa, Reginam in præsentia Regis vocavit, & in Christo reconciliavit, & Regina dexteram Regis dextera reddidit, atque terribili anathemate illum obstrinxit, ut secundùm Apostolum, sicut Christus Ecclesiam, ita & ipse diligeret amodo uxorem suam. Quo peracto Rex ad Galliam regreditur. Regina autem, sicut fœmineum iter exigit, protractiùs viam carpsit, adeo ut illam Rex nunc duobus, nunc uno die præcederet. At præfata Maga* (scilicet Vualdrada) *audiens quia Rex Ecclesiastico tenore reconciliatus esset Regina, colubrino sibilo Regem, absente Regina aggreditur denuo. Cùmque jam superato Monte Pardorum, quadam nocte Rex hospitaretur apud Castrum Sancti Domini, præfata lupa Mystici nota agiliores supervenere, vestimenta ejus prostibularia Regis oculis inferentes. Quibus inspectis, ita furoris & invidia ignibus in Reginam confestim exarsit, ut irrevocabili censura secum deliberaret non ante repatriare, quàm illam videret decapitari. Sed prævenit voluntatem ejus divina severitas, atque dispositionis ejus justissima æquitas. Nam cùm in crastinum de hospitio moveret incolumis, priùsquam sibi aliquid attingeret, ita cum suis omnibus subita aura contagiatus atque plagatus est, ut de tanta multitudine nec inventus sit unus, cui inhæreret cutis aut pilus. Tandem reatum cognoscentes, Placentinam urbem subintrant moribundi. Ibi quippe miserabilis Rex cum suis omnibus, sine Redemptionis Viatico vitam finivit.* Errat hic Auctor: Primò, quòd *Lotharium* a Summo Pontifice Romam accersitum scribat, cùm & a *Nicolao I.* & ab *Hadriano II.* multis precibus flagitarit, ut sibi Romam adire liceret. Secundò, quòd Reginam Romæ fuisse scribat cùm *Lotharius* illic susceptus est, & rita solemni ipsi reconciliatum *Lotharium*. *Teutbergam* enim Romam venisse anno 867. & ab *Hadriano II.* in Gallias remissam, ejusdem Pontificis litteræ testantur. Postea verò ipsam Romam rediisse cum *Lothario* non legimus, ejusque absentiam, cùm *Lotharius* reconciliatus est, Annalium Metensium, & Bertinianorum, cæterorumque Scriptorum silentium satis probat. Tertiò in ipsius Reginæ nomine quam *Berthsindam* vocat, hic Auctor memoria lapsus est. Quartò, *Vualdradam præstigiatricem opinatissimam* fuisse scribit, *qua maleficiis multigenis Regis animum fascinavit*. Nullas enim alias quàm formæ, quæ suis illecebris Regem libidinosum irretiebat, præstigias adhibuisse *Vualdradam* Historia prodit. Quintò scribit *Lotharium* Abbatiam *Sancti Deicoli* Vualdradæ tradidisse, atque *infernali dote* ditavisse, quia *verecundia agente in Palatio versari cum illo nequivit*. At *Vualdradam* a *Lothario*, repudiata *Theutberga*, uxorio nomine in Palatium & Regium thorum inductam, & Regio cultu honestatam, ex totius Historiæ serie constat, nec erubuisse meretricem impudentissimam de adulterio, quod honesto conjugii nomine velabatur. Sanè si verùm sit illam Abbatia *S. Deicoli* a *Lothario* donatam, quòd in Palatio versari non posset, ad aliud tempus id referendum est, quo *Arsenius Nicolai I.* Pontificis Maximi Legatus in Galliam veniens, *Lotharium* compulit ad *Vualdradam* dimittendam, & recipiendam *Teutbergam*.

Auctor lib. De Vita & miraculis Sancti Deicoli refellitur.

SCHO-

SCHOLION.

In hac Dissertatione, pag. 481. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *De Matrimonio quoad turpia non debent judicare Sacerdotes.*

R. Hæc Propositio non est mea. Eo loci recenseo summa capita libri ab Hincmaro Archiepiscopo *De Divortio Lotharii* editi. *Interrogatio XII.* (inquam) *quærit utrùm fœmina de pollutione hujusmodi nefaria, qualis imputabatur Teutberga, concipere possit: & si ante nuptias tale crimen perpetrasse deprehensa fuerit, utrùm in conjugio debeat aut valeat permanere? Respondet Hincmarus, De prima parte quæstionis sæculares conjugatæque judices, qui id a suis uxoribus discere possunt licentiâ maritali, meliùs judicare posse quàm Ecclesiasticos harum rerum inexpertos, & quos ista curiosiùs investigare non decet.* Responsum Hincmari Archiepiscopi refero, quod mihi tribui non debet ab æquis judicibus, si quid in eo reprehensioni obnoxium videatur: Siquidem Historici dumtaxat partes ago. Verùm rectè scripsit Hincmarus, de Physica illa quæstione, quæ ad secreta mulierum pertineret, meliùs judicare posse viros Laïcos & conjugatos, quàm Sacerdotes rerum istarum fœliciter inexpertos, quos in hæc mulierum arcana curiosiùs inquirere non decet. *Verùm* (inquit Hincmarus) *Nobilissimi Laïci conjugati, & æquissimi judices, qui de hoc judicare debebunt, meliùs nobis & citiùs per se scire, & licentiâ maritali ab uxoribus discere prævalebunt, utrùm tali modo, sicut de ista audivimus, fœmina qualibet possit concipere. Et necesse est illis hoc solertiùs & curiosiùs vestigare, ne fortè in hoc justitia & æquitatis judicio possint quocumque errore interprendere.... Nos autem ut hujus negotii expertes, quæ legimus dicimus, & non inde ampliùs aut scire quærimus, aut investigare volumus.* Hæc Archipræsul Hincmarus, cujus sensum an fideliter expresserim, lectores judicabunt conferendo narrationem meam cum illius Responsione. Cæterùm quæstionem omnem & controversiam de veritate, validitate & firmitate, substantiâ, causis, partibus, contractu, consensuque ut materiâ & formâ, conditionibus, effectisque Sacramenti Matrimonii, impedimentis, sponsalibus, divortiis, ad Forum Ecclesiasticum pertinere non nego.

DISSERTATIO X.

De Paschasio Radberto, ejus Scriptis, & Doctrina.

§. I.

De Vita, & Operibus Paschasii.

PAschasius Radbertus in pago Suessionico, aut forsan in ipsa urbe, parentibus ignotis natus, ibidem in Monasterio Virginum Benedictinarum B. Mariæ sacro educatus est, & corona Clericali insignitus, ut ipse testatur in Expositione Psalmi quadragesimi-quarti, utque canit *Engelmodus* Suessionensis Episcopus in Poëmate quod ejus de laudibus condidit, eique adhuc viventi nuncupavit. Ex eo Parthenone discessit in sæculum, in quo mundanis actibus operam dedit, ut ipse humiliter confitetur loco mox laudato. Postea sæcularis vitæ pertæsus, Religiosam in Cœnobio Corbejensi professus est sub *S. Adalardo* Abbate, ibique pietatem ac litteras tanto studio, tantaque industria excoluit, ut brevi summam apud omnes existimationem promeritus sit, ac laudem consecutus: Discipulos quamplures habuit Corbejæ, quos inter insigniores fuere *Adhalardus Junior*, *S. Anscharius*, *Hildemannus* & *Odo* postea Bellovacenses Episcopi. *Ludovico Augusto* gratissimus fuit, & publicis negotiis ab ipso adhibitus. De se tam modestè sensit, ut Diaconi gradu fuerit contentus, nec voluerit usquam Sacerdos inaugurari, quòd se tantæ dignitati imparem judicaret. Hinc familiaris illi erat subscriptio ista: *Paschasius Radbertus Levita, Monachorum omnium peripsema.* Isaac Abbate Corbejensi mortuo, illius Monasterii Præfecturam anno DCCCXLIV. subire coactus est. Biennio post Concilio Parisiensi interfuit, & a Patribus obtinuit litteras in confirmationem immunitatis Corbejensis. Eo in munere variis curis pulsatus, studia intermittere coactus est. Quin etiam aliquas sustinuit turbas, ob quas loco cedere, & Centulam ad tempus se recipere compulsus fuit, ut ipse testatur tum initio Expositionis in psalmum 44. tum libro 5. in Matthæum. Regimen abdicavit anno DCCCLI. statimque reditum fecit ad optata sacrarum literarum studia, ut ipse magna cum animi voluptate testatur in Præfatione libri noni in Matthæum. Obiit circa annum DCCCLX. ut colligit *P. Mabillonius* in Elogio ejus Historico, ex Normannorum irruptione & clade ab ipsis illata Parisiensi urbi, vastatisque & crematis Ecclesiis; cujus cladis ipse *Paschasius* meminit Lib. 4. Expositionis in Threnos: quod de secunda Normannorum impressione facta anno DCCCLVIII. quam *Aimoinus* Lib. I. *de Miraculis S. Germani* commemorat, intelligendum est. VIII. Kalendas Maii, ejus obitus in veteribus Chartis Corbejensibus, & in Nevelonis Martyrologio consignatur. Corpus ejus e primo tumulo honorificè translatum est Auctoritate Sedis Apostolicæ anno salutis millesimo septuagesimo-tertio, *Fulcone* Corbejæ Abbate trigesimo, ut testatur vetustus Abbatum Corbejensium catalogus. Corbejæ colitur VI. Kalenda Maii.

Plura suæ eruditionis monumenta Ecclesiæ utilissima reliquit *Paschasius Radbertus*, scilicet librum *De Corpore & Sanguine Domini*, scriptum anno octingentesimo trigesimo-primo, tempore scilicet exilii *Vvala* Abbatis Corbejensis, quem *sui temporis Arsenium & Jeremiam* appellat: cùm *discordiarum anfractibus pene laberetur orbis, effusâ super Magnates contentione Imperii*; ut scribit ipse eo in libro: cùm scilicet *Ludovici Augusti* filii, & Francorum Proceres de Principatu digladiabantur. Hunc librum scripsit *Paschasius*, rogante quodam e suis Discipulis, scilicet *Placidio*, cui illum nuncupavit. *Placidii* nomen veteres Codices MSS. Metensis, Gemblacensis, & Thuaneus indicant, quem ut *vice Christi præsidentem Magistrum* salutat. Quod & alii Codices, & *Sigebertus* ac *Trithemius* confirmant. *Placidius* ille, *Vvarinus* fuit Corbejæ novæ apud Saxones Abbas, ut docet ipse *Paschasius* in Epistolâ ad *Carolum Calvum* Regem Francorum scriptâ, cùm ad ipsum misit idem Opus denuo recognitum jam Corbejensis Abbas. In gratiam Juniorum Corbejæ novæ Monachorum apud Saxones, qui recèns ad fidem perducti fuerant, illud edidit, ut illi *Quos necdum unda liberalium attigerat litterarum, vitæ pabulum & salutis haustum pleniùs caperent ad medelam.* Unum & eumdem esse librum Paschasii *De Corpore & Sanguine Domini*, & *De Sacramentis* inscriptum, ex MS. Codice Corbejensi evincit doctissimus *P. Mabillonius* in Præfatione II. Patris Sæculi IV. Benedictini, C. 1. §. 11. contra P. Cellotium, qui in Notis ad Anonymum, quem edidit in

In Appendice ad Historiam *Gottescbalci* asseruit *Paschasium* duos de Eucharistia libros scripsisse, unum breviorem, *De Corpore & Sanguine Domini*, qui in omnium manibus versatur; alterum proliziorem *De Sacramentis*, qui exciderit.

Scripsit etiam Paschasius Radbertus Commentariorum in *Matthæum* libros 12. quatuor priores adhuc Monachus, quatuor sequentes Abbas, reliquos abdicato regimine, *Epistolam* deinde scripsit *ad Frudegardum*, seu *Fredugardum*. Vitam *S. Adalbardi* Abbatis Corbejensis scripsit circa annum DCCCXXX. *Epitaphium* seu Vitam *Walæ* Abbatis edidit duobus libris, quorum priorem scripsit anno DCCCXXXVI. posteriorem abdicatâ Præfecturâ, id est, post annum DCCCLI. Hoc Opus egregiè ipsi vindicat *P. Mabillonius* in Elogio illius Historico, Cap. X. II. Parte Sæculi IV. Benedictini. Libellum *De Partu B. Mariæ Virginis*, scripsit occasione libri *De Nativitate Christi a Ratramno* editi. Liber ille Paschasii *S. Hildefonso* Toletano Archiepiscopo perperam olim adscriptus, Auctori suo restitutus est, & editus Tomo 12. Spicilegii. *Libellum de Passione SS. Rufini & Valerii* composuit Abbas, rogantibus incolis Oppidi ipsis dicati, quod *Basilicas* * vocant, in pago Suessionensi.

* Basoches.

Psalmum quadragesimum quartum tribus libris exposuit, post abdicatam Monasterii Præfecturam, quos Suessionensis Parthenonis Sanctimonialibus nuncupavit. Tandem libros quinque *Explanationum in Threnos Jeremiæ*, Seni *Odilmanno Severo* inscriptos. *Trithemius* Paschasio tribuit librum de Vitis Patrum e Græco in Latinum versis; sed eas Paschasii Romanæ Ecclesiæ Diaconi, trecentis annis antiquioris, esse constat.

§. II.

De Paschasii doctrina circa Eucharistiam.

Paschasius Radbertus Ecclesiæ Catholicæ Fidem exposuit, doctrinamque tradidit in libro *De Corpore & Sanguine Domini*, in Commentariis Evangelii secundùm *Matthæum*, & in Epistolâ ad *Fredugardum*; ut mirum sit *Henricum Boxornium*, & *Hospinianum*, eò temeritatis fuisse prolapsos, ut illum in Calvinistarum partes traherent. Sanè totus in id incumbit *Paschasius* in priori Opere, ut doceat verum Corpus & Sanguinem Christi Domini existere in Eucharistia: Panis & vini substantiam factâ consecratione non superesse: ipsumque Corpus non aliud esse, quàm quod de Maria Virgine natum est. Ita docet Cap. I. *Nullus*, inquit, *moveatur de hoc Corpore Christi & Sanguine, quòd in Mysterio vera sit caro, & verus Sanguis: dum sic ille voluit, qui creavit. Omnia enim quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra. Et quia voluit, licèt figura panis & vini hîc sit, omnino nihil aliud quàm caro Christi & Sanguis post consecrationem credenda sunt. Unde ipsa Veritas ad Discipulos:* Hæc, *inquit*, caro mea est pro mundi vita. *Et ut mirabiliùs loquar, non alia planè quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de Sepulchro. Hæc, inquam, ipsa est, & ideo Christi caro est, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur. Et cùm dignè percipitur, vita utique in nobis æterna reparatur. Longè ab omnibus, quæ facta sunt a sæculo miraculis distat hoc Mysterium: quia illa omnia ideo facta sunt ut hoc unum credatur, quòd Christus est veritas, veritas autem Deus est. Et si Deus veritas est, quicquid Deus promisit in hoc Mysterio, utique verum est: & ideo vera est Christi caro & sanguis, quam qui manducat dignè, habet vitam æternam in se manentem. Sed visu corporeo & gustu propterea non demutantur, quatenus fides exerceatur ad justitiam, & ob meritum fidei merces justitia consequatur.*

Et cap. 2. docet ex Mysterio Corporis & Sanguinis Christi non habere potestatem edendi non solùm omnem alienigenam, inquilinum, & mercenarium; verùm nec qui per ignorantiam tanti mysterii obcæcatur. *Per ignorantiam autem illud percipit, qui virtutem ejus & dignitatem, atque circumstantiam ipsius penitus ignorat; qui nescit verè quòd Corpus & Sanguis sint Domini secundùm veritatem, licèt in Sacramento accipiatur per fidem. Hic quidem Mysterium accipit, sed nescit Mysterii virtutem.*

Ibidem: *Rectè igitur in Deum vivum totus homo exultat, quia licèt ab omnibus Caro Christi & Sanguis quotidie comedatur, ipse tamen Agnus vivus & integer permanet. Non enim moritur, mors ei ultra non dominabitur. Sed tamen in mysterio quotidie veraciter immolatus, in ablutionem delictorum comeditur.* Joan. 6.

Capite 4. docet, *Neminem, qui verbis divinis credit, dubitare, quòd in veritate Corpus & Sanguis fiat consecratione Mysterii. Unde Veritas ait:* Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus. *Et ut Discipulis non rectè intelligentibus claresceret, de qua dicebat carne, vel de quo sanguine, manifestans insinuat:* Qui manducat meam Carnem, inquit, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. *Ergo si verè est Cibus, & vera Caro; & si verè est Potus utique & verus Sanguis. Alioqui quomodo verum erit quod dicit:* Panis quem ego dabo, Caro mea est pro mundi vita, *nisi vera sit Caro? Utique & Panis qui de cælo descendit, verus panis. Sed quia Christum vorari dentibus fas non est, voluit in Mysterio hunc panem & vinum verè Carnem suam & Sanguinem Consecrationem Spiritus Sancti potentialiter creari: creando verò quotidie pro mundi vita mysticè immolari: ut sicut de Virgine per Spiritum vera caro sine coïtu creatur; ita per eumdem ex substantia Panis & vini mysticè idem Christi Corpus & Sanguis consecretur. De qua videlicet Carne ac Sanguine*, Amen, Amen, inquit, dico vobis, nisi manducaveritis Carnem Filii hominis & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam æternam in vobis. „ Ubi profectò non aliam quàm veram „ Carnem dicit, & verum Sanguinem, licèt my„ sticè. Unde quia Mysticum est Sacramentum, „ nec figuram illum negare possumus. *Deinde explicat qua ratione sit veritas & figura.* Veri„ tas ergo, *inquit*, dum Corpus Christi & San„ guis, virtute Spiritus in verbo ipsius, ex panis „ vinique substantia efficitur: Figura verò dum „ Sacerdos quasi aliud exteriùs gerens, ob recor„ dationem Sacræ Passionis ad aram venit, & „ quod semel gestum est, quotidie immola„ tur Agnus .... Est autem figura vel character „ hoc quod exteriùs sentitur, sed totum veritas „ & nulla adumbratio, quod intrinsecùs percipi„ tur. Ac per hoc nihil aliud hinc inde quàm ve„ ritas & Sacramentum ipsius carnis aperitur. „ Vera utique Caro Christi, quæ crucifixa est „ & sepulta: Verè illius carnis Sacramentum, „ quod per Sacerdotem super altare in verbo Chri„ sti per Spiritum Sanctum divinitus consecratur. „ Unde ipse Dominus clamat: Hoc est Corpus „ meum. Et ne mireris, o homo! neque requi„ ras naturæ ordinem. Si carnem illam verè cre„ dis de Maria Virgine in utero, sine semine, „ potestate Spiritus Sancti creatam, ut Verbum „ caro fieret, verè crede & hoc quod conficitur „ in verbo Christi per Spiritum Sanctum, Cor„ pus ipsius esse ex Virgine. Ubi si rationem

„ quæris, quis explicare poterit, aut verbis comprehendere? Immo scias, quæso, quia ratio „ in virtute Christi est, scientia in fide, causa „ in potestate, effectus verò in voluntate: quòd „ potentia divinitatis contra naturam, ultra nostræ rationis capacitatem efficaciter operatur.

Cap. XII. Præsentiam realem & transubstantiationem ita asserit, ut si quis non credat, impio deteriorem esse pronuntiet. „ Sic utique, inquit, & in eo quod semel voluit, & deinceps „ Carnem & Sanguinem in hac commemoratione „ jussit esse, fit quod jubetur. Quæ si quis non „ credit, impio deterior est. Quia ille, quod non „ didicit, approbare non potest: iste quod in „ multis cognovit contra naturam fieri, etiam in „ Carne Christi non credidit.

Idem docet in Epistolâ ad *Frudegardum*, & „ hanc Sanctorum Fidem *appellat*. *Et infra*: Hæc „ namque, *ait*, singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis mortem Unigeniti per Mysterium reparat. Qui licèt surgens a mortuis jam non moritur, & „ mors ei ultra non dominabitur: tamen in seipso immortaliter, atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc Mysterio Sacræ „ Oblationis immolatur. Ejus quippe ibi Corpus „ sumitur, ejus caro in populi salutem partitur, „ ejus Sanguis non jam in manus infidelium, sed „ in ora Fidelium funditur. Hinc ergo pensemus „ quale sit pro nobis Sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem Unigeniti Filii semper imitatur. Quis enim Fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Jesu Christi Mysterio Angelorum Choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus jungi, unum „ ex visibilibus atque invisibilibus fieri.

„ *Ibidem*: Ecce habes, Amantissime, in calce Libelli hujus Sententias Catholicorum Patrum „ brevitatis compendio adnotatas, ex quibus addiscere possis, non me temeritatis affatu, talia olim puerum vidisse, sed Auctoritate divina & SS. Patrum ea petentibus proposuisse. „ Nunc autem exinde quia claruit quòd non omnium est fides, discant, quæso, cum talibus „ credere, si adhuc nequeunt intelligere quod Deo „ nihil est impossibile; discant & verbis divinis „ in omnibus acquiescere, & in nullo de his dubitare. Quia usque ad præsens nemo de his errasse legitur, nisi qui & de Christo erraverunt: Quamvis plurimi dubitaverint vel ignoraverint tanti Mysterii sacramenta. Tum ubi realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia fidem aliquot Patrum testimoniis approbavit, nempe SS. Cypriani, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Cyrilli Alexandrini, & Leonis dicentis, „ Hoc ore sumi, quod fide creditur: Et frustra „ ab illis, Amen, responderi, a quibus contra „ id, quod accipitur, disputatur: *subdit*, quod si „ quæris, Carissime, super quibus universaliter „ ab omnibus, Amen, respondeatur in tota Ecclesia Christi, respice in Sacramentorum celebratione, instituente B. Petro, ut credimus, „ quid orat Sacerdos in Canone, exceptis his „ quæ post Communionem dicuntur: *Ut fiat*, inquit, *Corpus & Sanguis dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi*. Qua prece expleta, „ consona voce omnes, *Amen* dicimus: Sicque „ omnis Ecclesia in omni gente & lingua orat „ & confitetur, quòd hoc fit quod orat. Unde „ videat, qui contra hoc venire voluerit, magis „ quàm credere, quid agat contra ipsum Dominum, & contra omnem Christi Ecclesiam. Nefarium ergo scelus est orare cum omnibus, & „ non credere quod ipsa Veritas testatur, & ubique omnes universaliter verum esse fatentur. „ Unde quia ipse suum esse dicit Corpus, & suum Sanguinem, non oportet dubitare de aliquo.

Et in Commentario in Cap. 26. S. Matthæi, „ ubi hæc verba exponenda sibi sumit: Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & „ ait: Accipite & comedite, Hoc est corpus meum, &c. *hæc habet*: Audiant qui volunt extenuare hoc verbum Corporis quòd non sit vera Caro Christi, quæ nunc in Sacramento celebratur in Ecclesia Christi, neque verus Sanguis ejus, nescio quid volentes plaudere, aut „ fingere, quasi quædam virtus sit Carnis & Sanguinis in eo Sacramento, ut Dominus mentiatur, & non sit vera Caro ejus, neque verus „ Sanguis, in quibus vera mors Christi annuntiatur cum ipsa Veritas dicat: *Hoc est Corpus meum*. Similiter & de Calice: Bibite ex hoc omnes: *Hic est enim Sanguis meus novi testamenti*, non qualiscumque, sed, *qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*. Nec itaque dixit, cum fregit, & dedit eis panem: Hæc est, „ vel in hoc Mysterio est quædam virtus vel figura Corporis mei, sed ait non ficte: *Hoc est Corpus meum*. Et ideo hoc est quod dixit, & non quod „ quisque fingit. Ubi Lucas addidit; *Quod pro vobis tradetur*: vel sicut alii Codices habent, *datur*. Sed „ & Joannes ex persona Domini * *Panis*, inquit, *quem ego dabo*, *Caro mea est*, non alia, *quam dabo pro mundi vita*. *Qui manducat Carnem meam, & bibit Sanguinem meum, in me manet, & ego in eo*. Unde miror quid velint nunc quidam dicere, non in re esse veritatem Carnis Christi „ vel Sanguinis; sed in sacramento virtutem „ quamdam Carnis, & non Carnem; virtutem fore Sanguinis, & non Sanguinem; figuram, & „ non veritatem, umbram & non Corpus: Cùm „ hic species accipit veritatem; & figura veterum hostiarum, Corpus. Unde veritas ait, cùm „ porrigeret Discipulis panem; *Hoc est Corpus meum*, & non aliud quam *quod pro vobis tradetur*. Et cùm Calicem: *Hic est Calix novi Testamenti; qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*. Necdum itaque erat fusus, & tamen ipse porrigitur in Calice Sanguinis qui effundendus erat. Et quidem jam in Calice, „ qui adhuc tamen fundendus erat in pretium. Et „ ideo idem ipseque Sanguis jam erat in Calice, „ qui & in Corpore, sicut & Caro vel Corpus „ in pane. Erat autem integer Christus, & Corpus Christi coram oculis omnium positum, necnon & Sanguis in Corpore fuit, sicut & adhuc „ hodie integerrimum est & manet, quod verè „ dabatur eis ad comedendum, & ad bibendum „ in remissionem peccatorum.

* Joannis 6.

Tam luculenta, tam clara, tam constans est *Paschasii* de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistiæ Sacramento, & de Transubstantiatione doctrina, ut ejus pondere oppressi Lutherani & Calvinistæ ad varias artes confugerint, quibus se ab ejus Auctoritate expedirent. Ex Lutheranis quippe *Hiobus Gastus*, Hagenoënsis *Paschasii* librum de Corpore & Sanguine Domini vulgavit anno millesimo quingentesimo vigesimo-octavo, integris Capitibus expunctis, aliisque subinde verbis ac sententiis subornatis ac intrusis, quo *Paschasium* errori suo patrocinari, persuaderet. Sed impudentissimi falsarii flagitium detexit *Nicolaus Mameranus* Lucemburgensis qui *Paschasii* librum sanum & integrum Coloniæ excudi curavit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo. Calvinistæ *Berengarium* imitati, qui in *Paschasium* infensissimus fuit, ipsum *ineptum*, *erraticum*, & *erraticorum ducem* appellans, eumdem ut Novatorem in re Eucharistica la-

lacessunt, qui realem Christi in Eucharistia præsentiam mortalium primus docuerit ac propugnaverit. Hinc varios ipsi adversarios opponunt, *Rabanum*, *Amalarium*, *Ratramnum*, *Joannem Scotum*, sæculo nono, & sequenti *Ratherium* Veronensem Episcopum, *Herigerum* Abbatem Laubiensem, &c. Sed ex his Auctoribus neminem, præter *Joannem Scotum*, doctrinam præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia impugnasse, atque Paschasio hac in re fuisse adversatum, ostendemus. Nunc demonstrare satis habebimus, *Paschasium* in re Eucharistica Novatorem non fuisse.

§. III.

Paschasius contra receptam de Eucharistia fidem non adinvenit novam: sed universalis Ecclesiæ fidem exposuit, ac propugnavit.

ID momenta gravissima persuadent. Pimò ejus hoc de argumento disserendi ratio, quę non ea est quę in controversiis adhiberi solet. Procedit enim sedato simplicique modo, non contento & concitato illo genere dicendi, quod in confutandis erroribus longè latèque regnantibus usurpatur. Quod argumento est, *Paschasium* receptam de Eucharistia fidem impugnandam velut errorem non suscepisse, & novam doctrinam tradere sibi non proposuisse in libro de Corpore & Sanguine Domini, sed solùm exponere Catholicam de Eucharistiæ Sacramento doctrinam, in gratiam Saxonum puerorum recèns ad Fidem conversorum, qui in Corbejæ Novæ Monasterio educabantur, ut ipse testatur in Epistolâ ad Carolum Calvum. *Decrevi*, inquit, *non ignavi ponderis metalli vestra Majestati munus offerre; sed Libellum, quamvis exiguum corpore, magnum tamen de Sacramentis Sacra Communionis, quem dudum Placidio meo Vvarino Abbati, devoto & fideli vestro consecrans, ideo sic communibus volui stylo temperare subulco, ut ea qua de Sacramento Corporis & Sanguinis Christi sunt necessaria rescire, quos needum unda liberalium attigerat literarum, vita pabulum, & salutis haustum planiùs caperent ad medelam*. Et in Epistolâ ad *Frudegardum*, dicit eum librum se cuilibet puero dedicasse.

Secundò id persuadet summa Paschasii, quamdiu vixit apud omnes Episcopos, Abbates, Monachos, Reges ipsos existimatio, qui Novatorem non tulissent, nedum tanta reverentia vel amicitiâ non fuissent prosecuti. Sanè si *Paschasius* novam de Eucharistia doctrinam ab avita fide, ab Apostolica Doctrina, ab Ecclesiæ sui temporis sensu alienam tradidisset, ac propugnasset, incredibile est neminem Sodalium, Abbatum, Episcoporum, futurum fuisse, qui ipsum admoneret, argueret, coërceret, confutaret. Sed tantùm abest ne aliquis Paschasium velut Novatorem habuerit, ipsique novi contra fidem erroris dicam scripserit, ut potiùs ipsum ceu fidei vitæque integerrimæ virum complexi sint & commendarint.

Patres Synodi Parisiensis anno DCCCXLVI. celebratæ in Privilegio immunitatis Monasterio Corbejensi, cui tum præerat *Paschasius* concesso, laudant *Venerabilem fratrem Radbertum Abbatem*, qui non solùm *Ludovici* Augusti, & *Lotharii* filii ejus, sed etiam *Caroli* tunc regnantis Literas protulit, quibus religiosissimi Principes ejus Monasterium in suam defensionem recepere, ac Immunitate donavere; & *Paschasii* Discipulos Corbejenses Monachos vocant *Praclara & pretiosa membra aterni Regis*. Quæ laus in Abbatem refunditur. *Engelmodus* Suessionensis Episcopus in Carmine de ejus laudibus edito ipsum *Ecclesia columen*, *Religionis apicem*, *Fidei fortissimum umbonem & jubar* prædicat: virum quem *non deturpet mentita fidei simulatio, sed pia simplicitas, & virtus resti conscia* exornet. Quem etsi *Imperii fasces, & Regni fulgens gloria*, id est, Rex & Optimates *venerarentur*, numquam tamen inflaret *ventosus favor*. Ipsum *Lupus* Ferrariensis Abbas *Dilectissimum & bonis omnibus amplectendum* appellat in Epistolis quinquagesima-sexta & septima. Post mortem verò *Paschasii*, sequenti sæculo, doctrinam eius de Eucharistia plurimum commendavit *S. Odo* Cluniacensis Abbas, qui descriptis aliquot locis ex illius libro *De Corpore & Sanguine Domini* in lib.2. Collationum, Capp.30. & 31. subdit: *Hac & alia multò plura Paschasius ex dictis Patrum ad reverentiam ipsius Mysterii commendandam, atque Majestatem ejus demonstrandam conscripsit: qua si quis, licèt sciolus legerit; tanta, credo, discet, ut de hoc Mysterio parum se catenus cognovisse putet*.

Et *Herigerus* Laubiensis Abbas in ipso libro, quo modum quemdam loquendi *Paschasii* usurpat, ejus librum & fidem de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia, laudat his verbis: *Sed Paschasius Radbertus, sicut & alia multa in eodem libro ultra humanam existimationem utiliter tractat, ita & huic Sophismati fortiter obviat, dicens, figuram non semper umbram esse; & jure simul hoc Mysterium & figuram, & veritatem dici posse*.

Tertiò, neminem *Paschasio* vivente doctrinam ipsius de Eucharistia palam impugnasse, testatur ipse in libro Commentariorum in Matthæum. *Hac ideirco*, inquit, *prolixiùs dixerim & expressiùs, quia audivi quosdam me reprehendere, quasi ego in eo libro quem de Sacramentis edideram Christi, aliquid his dictis plus tribuere voluerim, quàm ipsa repromittit Veritas, timentes fortè, quod ipsi tunc timuerunt quibus loquebatur, ne partes facere voluerim, & ejus per singulos membra dividere concisa, vel dispertita, sicut illi tunc putarunt, qui scandalizati dicuntur, & abierunt retrorsum*. Sanè si quis eò insaniæ prolapsus esset, ut imagines omnes Regis vel Summi Pontificis, esse ipsum Regem aut Pontificem realiter & substantialiter assereret, ac edito libro vellet omnibus persuadere, incredibile est hujusmodi hominem a nemine admonitum iri tam stultæ opinationis, tamque ridiculi consilii, & totos triginta annos victurum in summa apud Episcopos, & Reges ipsos existimatione, adfuturum Conciliis, Monasteriis florentissimis præfuturum, magnis negotiis gerendis admovendum, absque reprehensione ulla: aut certè tam obscuram fore reprehensionem hujusmodi, ut aliorum dumtaxat relatione discat sententiam suam omnibus non probari. Non minùs incredibile est, quod *Albertinus*, *Claudius*, aliique Calvinistæ Scriptores de *Paschasio* commenti sunt. Scilicet volunt ipsius tempore Ecclesiam omnem credidisse Eucharistiam non esse veram Carnem & verum Sanguinem Christi, sed figuram ejus virtute fœcundatam. *Paschasium* verò juniorem tunc Cœnobii Corbejensis Monachum persuadere voluisse Christianis omnibus, Sacramentum, quod ut figuram dumtaxat Dominici Corporis & Sanguinis habebant, esse secundùm rem & secundùm substantiam Corpus ipsum Christi. Tam cæcos verò ac stupidos fuisse Sacerdotes, Doctores, Monachos, Christianos omnes, ut non animadverterent, ipsum receptam ab Ecclesia fidem impugnare, falsòque totum orbem suæ consentientem fidei asserere: tam ignavos fuisse omnes ad unum, ut palam ipsum reprehendere ausus sit nemo, sed audiverit solùm aliquos obmurmurare, quod in libro de Corpore & Sanguine Domini verbis Sal-

vatoris plus tribuisset, quàm ipsa repromittit Veritas. Nec ibi solùm, sed in Epistolâ ad *Frudegardum* postea scriptâ sub vitæ finem, testatur neminem palam sibi contradixisse. *Videat*, inquit, *qui contra hoc venire voluerit magis quàm credere, quid agat contra ipsum Dominum, & contra omnem Christi Ecclesiam: nefarium ergo scelus est orare cum omnibus, & non credere quod ipsa Veritas testatur, & ubique omnes universaliter verum esse fatentur .... Et ideo quamvis ex hoc quidam de ignorantia errent, nemo tamen est adhuc in aperto, qui hoc ita esse contradicat, quod totus orbis credit & confitetur.* Non illud est Novatorum ingenium, asserere se cum sui temporis Ecclesia omni convenire; immo ipsis familiare est Ecclesiam arguere, & se primos rectæ fidei auctores, aut instauratores jactitare. Cum ergo *Paschasius* totum orbem Christianum, nemine in aperto contradicente, confiteri dicat quod ipse sentiebat, scribebatque, argumento est ipsum Novatorem non fuisse.

Quartò, Auctores qui vel paulò ante *Paschasium* scripsere, vel ipsi coævi, aut suppares fuerunt, cùm ipso in fide Eucharistiæ consensere. Præsentiam enim realem Corporis Christi in Eucharistia agnovit. Nicæna Synodus II. Sæculo VIII. negans Eucharistiam esse imaginem Corporis Christi, quia *Si Imago Corporis est, non potest esse hoc divinum Corpus.* Agnovit *S. Joannes Damascenus* lib. 3. Orthodoxæ Fidei, Cap. 14. Agnovit *S. Germanus* Patriarcha Constantinopolitanus. Agnoverunt nono sæculo, quo floruit Paschasius, *Nicephorus* in Sede Constantinopolitana *Therasii* Successor, in Antirrhetico II. & *Theodorus Graptus*, quorum insignia testimonia retulimus Dissertatione IV. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 8.

Idem agnovit *Theodorus Studita*, de quo *Michaël* Monachus in ejus Vita scribit, ipsum inedia pressum in carcere Discipulo dixisse: *Collocemus spem nostram in Deo, qui non in solo pane alere potest, sed alio longè præstantiori cibo, quandoquidem spiritus omnis ejus folius nutu sustentatur. Et quoniam mihi præ cæteris Dominici Corporis participatio corporis simul & animæ alimentum esse solet* [*habebat enim ubique Pater secum partes aliquas vivifici Corporis, peragebatque Divina Mysteria quandocumque celebrandi facultas erat*] *hunc ego solum cibum capiam, alium penitus nullum degustans: tibi verò uni ad victum cedant, quæ duobus præberi solent.*

Idem agnovit *Theodorus Abucara* Cariorum Episcopus, Opusculo XXII. ubi Collationem refert cum Saraceno de Eucharistia habitam. *In alio*, inquit, *Conventu Saracenus cœpit percontari: Age, Episcope, quare vos Sacerdotes illuditis Christianis? Ex una farina duobus panibus confectis, unum in cibum communem relinquitis, alterum in particulas partitum populis distributis, nominatisque Christi Corpus, & remissionem peccatorum eis præbere affirmatis: vobisne illuditis, an iis quibus præfecti estis?* Respondet Theodorus: *Neque nobis, nec illis illudimus.* Saracenus: *Suade mihi, non ex tua Scriptura, sed ex communibus & concessis nationibus.* Theodorus: *Quid ais? Panis non efficitur Corpus Dei?* Saracenus: *Ad utramque partem contradictionis respondere dubito.* Theodorus: *Genuitne te tam procerum mater tua?* Saracenus: *Minimè.* Theodorus: *Sed quantum?* Saracenus: *Parvum.* Theodorus: *Et quis te procerum fecit?* Saracenus: *Alimentum, Deo volente.* Theodorus: *Panis igitur factus est tibi Corpus*, Saracenus: *Intelligo.* Theodorus: *Et quomodo panis factus est tibi corpus?* Saracenus: *Modum ignoro.* Tum modum explicans *Theodorus* quo cibus & potus in carnem & sanguinem hominis operante natura convertuntur, Saraceno acquiescenti hoc exemplo persuadet mutationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi, efficiente Deo. *Eodem modo*, inquit, *cogita fieri Mysterium nostrum. Ponit Sacerdos panem super sanctam mensam, similiter & vinum, & precante eo precationem sanctam, descendit Spiritus Sanctus in ea quæ proposita sunt; & divinitate sua panem & vinum in Corpus & Sanguinem Christi mutat, non minùs quàm hepar cibum in corpus alicujus hominis. An, amice, non dat ut possit Spiritus Sanctus perficere, quod hepar tuum potest?*

Id agnovit *Nicolaus I.* Pontifex Maximus Epistolâ 2. de altari ita scribens: *Panis, qui super eum offertur, panis est quidem communis: sed quando ipse Sacramento sacratus fuerit, Corpus Christi in veritate fit & dicitur. Sic & vinum post sanctificationem Spiritus Sanguis Christi efficitur.*

Idem agnovit *Petrus Siculus*, qui circa annum DCCCLXX. florebat, ac Legationem in Armeniam obiit ex mandato *Basilii*, & *Leonis*, atque *Constantini*, filiorum ejus, Imperatorem Orientis, ut de captivorum permutatione ageret. Is Tractatum edidit in Bibliothecis Patrum Coloniensi & Lugdunensi editum, qui inscribitur, *Historia de Manichæis*: quorum nempe secta a Paulicianis sæculo septimo renovata, per Orientem grassabatur. Inter erronea porro istorum Hæreticorum paradoxa, illud tertio loco recenset: *Quòd e sacris Mysteriis divinam ac tremendam Corporis ac Sanguinis Domini nostri Jesu Christi conversionem negent, aliaque de hoc Mysterio doceant; a Domino nempe non panem & vinum in Cœna discipulis propinatum, sed figuratè symbola tantùm & verba, tamquam panem & vinum data.* Refert deinde Interrogationem *Genesii* inter novos illos Manichæos Primarii a Constantinopolitano Patriarcha factam, *Leone Isaurico* imperante, ex qua discimus, Patriarcham ab ipso postulasse; *Quid causæ esset cur immaculatum Domini nostri Jesu Christi Corpus, & pretiosum ejus Sanguinem non participaret, sed vilipenderet?* Respondisse verò Genesium: *Anathema qui non fecerit, aut qui spernit Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi... De ipsis enim verbis loquebatur*, inquit Petrus Siculus; quæ scilicet solemni Paulicianorum more Corpus & Sanguinem Christi appellabat.

Idem agnovit *Hincmarus* lib. *De Prædestinatione*, Cap. XXXI. ubi *Joannem Scotum* perstringens, inter alia prava dogmata, quæ *contra Fidei Catholicæ veritatem* ab ipso asseri scribit, id recenset, *Quòd Sacramenta Altaris non verum Corpus & verus Sanguis sit Domini, sed tantùm memoria veri Corporis & Sanguinis ejus.* Et in *Epicolumnis*, apud *Durandum Troarnensem*, P. 7. libri de Corpore & Sanguine Christi laudatis, ait: *Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi Domini de pane & vino aqua mixto, ineffabili sanctificatione, Cruce & verbis ipsius consecratur; & verum ac proprium Corpus ipsius Domini nostri Jesu Christi, & Sanguis ejus verus ac proprius efficiuntur, sicut „ ipse protestatus est. Hoc est Corpus meum. Hic est „ Sanguis meum.*

Et in Carmine ad *Carolum Regem*, quod inscripsit, *Ferculum Salomonis*, De Sacramento Eucharistiæ hæc habet:

AGNUS lux mundi, proprio nos Corpore pascens.
In nobis maneat, mansio nostra fiet.
Agnus fons vitæ, proprio nos Sanguine potans,
Semper more suo debriet, atque regat.
Hic Deus omnipotens, per quem Pater omnia fecit,
Naturas rerum mutat, ut ipse volet.

Hic

Hic Cruce nostra creat, propriis & munera verbis;
Fitque Caro, ac Sanguis, pane, liquore suus.
In Cruce nam Corpus fixum est, Sanguis quoque fusus
Christi, quæ in Cœna jam dedit ante suis.
Cùm nos indigni hæc memoramus jussa, Redemptor
Emptorum pretium munera nostra facit.

Id agnovit *Anastasius Bibliothecarius*, qui in Vita *Nicolai I.* refert, illum fecisse in Basilica Salvatoris, quæ Cæsarea dicta, Cruces de argento purissimo, *quæ pendent ante Sacramentum substantiæ Carnis ejusdem Domini nostri Jesu Christi*.

Idem agnovit *Walafridus Strabo*, lib. *De Rebus Ecclesiasticis* C. 17. *Igitur*, inquit, *cum ipse „ Filius Dei dicat*, Caro mea verè est cibus, & „ Sanguis meus verè est potus: *Ita intelligendum est eadem redemptionis nostræ Mysteria verè esse Corpus & Sanguinem Domini, ut illius unitatis perfectæ, quam cum Capite nostro, jam spe, postea re tenebimus, pignora credere debemus.*

Et Cap. XXI. *Agnus Dei in confractione Corporis Domini a Clero & populo decantari Sergius octogesimus sextus Romanorum Antistes constituit, ut dum preparatur ad dispensandum Corpus Dominicum, rogent accepturi, quatenus ille qui pro eis oblatus est innocens, faciat eos salubriter pignora salutis æternæ percipere.*

Idem agnovit *Theodulfus Aurelianensis* lib. *De Ordine Baptismi*, Cap. 18. cujus titulus est: *Cur Corpore & Sanguine Dominico consummetur?* In quo hæc habet: *Propter hanc vitam adipiscendam & baptizamur, & ejus carne pascimur, & ejus Sanguine potamur: quia nequaquam possumus in ejus Corpus transire, nisi his Sacramentis imbuamur. Sic enim ipse ait:* Caro mea verè est cibus, „ & Sanguis meus verè est potus, &, Qui mandu„ cat meam Carnem & bibit meum Sanguinem, in „ me manet, & ego in illo. *Est enim Sacrificium salutare, quod & in Veteri Testamento Melchisedech Rex Salem in typo Corporis & Sanguinis Domini obtulit, & in Novo idem Mediator Dei & hominum, antequam traderetur, adimplevit, cùm accipiens panem & calicem, & benedicens eis, & tradens Discipulis suis, hac in sui commemoratione fieri præcepit. Hoc ergo Mysterium Sacrificii, derelictis ac finitis veteribus hostiis, Ecclesia celebrat, offerens panem propter panem vivum qui de cœlo descendit; vinum pro eo qui dixit,* Ego sum vitis vera: *Ut per visibilem Sacerdotum oblationem, & invisibilem Sancti Spiritus consecrationem, panis & vinum in Corporis & Sanguinis Domini transeant dignitatem .... Morem ergo accipiendæ Eucharistiæ a Domino traditum Ecclesia tenet; ut cum ex aqua & Spiritu Sancto quis renascitur, Corpore Domini pascatur & Sanguine ejus potetur, ut in Corpore Christi trajectio, & ille in Christo maneat, & Christus in eo.* Perperam verò ex his verbis, *Panis & vinum in Corporis & Sanguinis Domini transeant dignitatem*, colligit *Matthæus La Roque* II. P. Historiæ Eucharisticæ, *Theodulfum* Aurelianensem non credidisse conversionem panis & vini in substantiam Corporis & Sanguinis Christi, sed illa nova dumtaxat dignitate, scilicet virtute ejusdem sacri Corporis & pretiosi Sanguinis augeri. Nam illius nomine dignitatis nihil aliud intellexisse *Theodulfum* quàm Corporis & Sanguinis Dominici substantiam, in quam panis & vinum transmutantur, demonstrant prima & postrema illius testimonii sententia, ipsaque Capitis inscriptio, quæ omnia ut parum causæ suæ commoda Calvinianus ille Minister suppressit. Eo sensu dignitatis nomen usurpavit *Theodulfus*, quo *Hildebertus* Archiepiscopus Turonensis, quem sanè Transubstantiationis assertorem fuisse negare non possunt Protestantes, scripsit Panem Corpore, & Calicem Sanguine Domini honorificari:

Sub cruce, sub verbo natura novatur, & aram
Panis honorificat carne, cruore Calix.

Idem agnovit Auctor Confessionis Fidei *Alcuino* adscriptæ, P. 4. *Adverte jam tandem*, inquit, *o perversarum mentium perversa doctrina, & noli surdâ aure, & incircumciso corde præterire quod „ dicitur:* Qui manducat me. *Suam nimirum & non aliam carnem demonstrat. Si enim hoc non esset, nequaquam Mysterium illud tam mirabile & ineffabile atque incomprehensibile dici posset. Qui Deum credit omnipotentem, credit utique eum facilè posse de re aliqua quod vult facere. Si hoc non esset ita, comprehendi sensu, & verbis dici certè potuisset. Verùm quia longè aliter se habet veritas tanti Mysterii, quàm tu hæretico decepta spiritu arbitreris, rectè dicitur Mysterium Fidei.*

Id agnovit *Paulus Diaconus* in libro de Vita S. *Gregorii Magni*, ita scribens: *Præscius Conditor noster infirmitatis nostræ, eâ potestate quâ cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper Virginis Mariæ operante Sancto Spiritu fabricavit, panem & vinum aquâ mixtum, manente propria specie, in Carnem & Sanguinem suum, ad Catholicam precem, ob reparationem nostram Spiritus Sancti sanctificatione convertit.*

Id agnovit *Haimo* Halberstatensis Episcopus, in Tractatu *De Corpore & Sanguine Domini*, dicens: *Credimus itaque & fideliter confitemur, & tenemus, quòd substantia illa, panis scilicet & vini, per operationem divinæ virtutis substantialiter convertatur in aliam substantiam, id est, in Carnem & Sanguinem.* Et infra: *Commutat ergo invisibilis Sacerdos suas visibiles creaturas in substantiam suæ Carnis & Sanguinis, secreta potestate. In quo quidem Christi Corpore & Sanguine propter sumentium horrorem sapor panis & vini remanet & figura, substantiarum natura in Corpus Christi & Sanguinem omnino conversa.* Tom. XII. Spicilegii.

Id agnovit *Angelomus* O. B. Monachus doctissimus Commentario in Cap. 6. lib. 1. Regum: *Christus*, inquit, *in exemplum David Fideles humilesque benedicens, salutaris Mysterii pascit alimentis.* Partitus singulis collyridam panis unam: *Illius utique qui de cœlo descendit, & dat vitam huic mundo:* Et assaturam bubulæ carnis unam: *Illius scilicet vituli saginati, qui pro revertente ad patrem filio juniore mactatus, & igne passionis assatus est, dicens:* Exaruit velut testa virtus mea, „ Et similam frixam oleo; *Carnem videlicet a peccati labe mundissimam, sed ob humanæ salutis causam, uberrimam delectationibus Crucis sartagine coctam.*

Id agnovit *Remigius* Autisiodorensis Monachus in Expositione Missæ. *Ille quidem panis*, inquit, *& illud vinum per se irrationabile est; sed orat Sacerdos ut ab illo tractatus, & ab omnipotenti Deo consecratus, rationabile fiat, transeundo in Corpus Filii ejus.*

Ibidem: *Christi ergo virtute & verbis iste panis & calix ab initio consecratus est, & semper consecratur, & consecrabitur. Ipse enim loquens per Sacerdotes verba sua, cælesti benedictione Sanctum Corpus & Sanguinem suum perficit.*

Et infra, explicans hæc verba Canonis, *Accipiens hunc præclarum Calicem*, hæc habet: *Ideo dicit, Hunc accepit, quia calix, quem Sacerdos Catholicus sanctificat, non est alius nisi ipse quem Dominus Apostolis tradidit. Quia sicut divinitas Verbi Dei est una quæ totum implet mundum: ita licèt multis locis & innumerabilibus diebus illud Corpus* con-

consecretur, non sunt tamen multa Corpora Ch isti, neque multi Calices; Sed unum est Corpus Christi, & unus Sanguis cum illo quod sumpsit in utero Virginis, & quod dedit Apostolis.

Ibidem: *Providens nobis dedit hoc Sacramentum salutis, ut [quia nos quotidie peccamur, & ille jam mori non potest] per istud Sacramentum Corporis sui remissionem consequamur. Quotidie enim comeditur & bibitur in veritate, & tamen integer vivusque & immaculatus manet. Mysterium enim est, quòd aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cùm Mysterium sit quod aliud significat, si in veritate Corpus Christi est, quare appellatur Mysterium? Propterea utique quia post consecrationem aliud est, aliud videtur. Videtur siquidem panis & vinum; sed in veritate Corpus Christi est & Sanguis.* Eamdem doctrinam tradit in Commentario Cap. 10. & 11. Epistolæ 1. ad Corinthios.

Id agnovit *Amalarius lib. 3. De Ecclesiasticis Officiis* Cap. 24. *Hic*, inquit, *credimus naturam simplicem panis & vini mixti verti in naturam rationabilem, scilicet Corporis & Sanguinis Christi.* Et Cap. 25. *Mira & magna fides Sancta Ecclesia, qua suis oculis videt quod mortalibus deest. Videt quid credere debeat, quamvis nondum videat quod in specie est. Credit Sacrificium præsens per Angelorum manus deferri ante conspectum, & sentit mandendum esse ab humano ore. Credit namque Corpus & Sanguinem Domini esse, atque hoc morsu cælesti benedictione impleri animas sumentium.*

Id agnovit *Florus* Diaconus Lugdunensis, in Opusculo de Actione Missarum. *Ut*, inquit, *corda Fidelium fierent cælestia, non brutorum animalium cruore, sed rationabili Sanguinis Christi oblatione mundari debuerunt: qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. Hoc namque nobis in Sacramento Corporis & Sanguinis Filii Dei quotidie instauratur. Hoc Corpus, & hic Sanguis, non in spicis & in sarmentis colligitur, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur, cùm panis & vini creatura in Sacramentum Corporis & Sanguinis, ejus ineffabili Spiritûs sanctificatione transfertur... Invitavit ergo Dominus servos, & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen ait:* Qui manducat me, vivet propter me. *Quando Christus manducatur, vita manducatur: nec occiditur ut manducetur, sed mortuos vivificat quando manducatur: reficit, sed non deficit. Manducetur Christus, vivit manducatus, quia resurrexit occisus; ne quando manducamus, partes de illo faciamus. Et quidem in Sacramento sic fit. Per partes manducatur in Sacramento, & manet totus integer in cælo, manet integer totus in corde tuo..... Ipse est verus Melchisedech, qui hæc Sancta Sacrificia, quæ ille tunc in Mysterio præfiguravit, per oblationem sui Corporis suique Sanguinis adimplevit: Ipse ea Spiritus Paracliti virtute & cælesti benedictione Sanctum Corpus & Sanguinem suum esse perficit.*

Et explicans ista verba Canonis: *Simili modo postquam cænatum est, accipiens & hunc præclarum calicem;* hæc habet: *Attendat Fidelis quisque quod est quod dicit,* Hunc. *Videlicet quia Calix quem Sacerdos Catholicus sacrificat, non est alius nisi ipse quem Dominus Apostolis tradidit. Sic ergo de Sanguine, sic quoque de Corpore sentiendum & tenendum est. Quod autem præclarum Calicem dicit, manifestè de Psalmo sumptum est, ubi canitur:* „ Et Calix tuus inebrians, quàm præclarus est! *Et verè præclarus, quo Sanguis offertur immaculatus, nulla peccati nebula tactus.*

Homiliarium MS. Ecclesiæ Lugdunensis, quod *Floro* Diacono a Viris Eruditis tribuitur, in Expositione Epistolæ in Cœna Domini recitari solitæ, quamvis *aliud Corpus quod loquebatur*, cùm Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, atque *aliud quod tradebatur*, fuisse doceat: illud *substantiale*, istud *Mysticum*: aliud tamen dumtaxat secundùm modum existendi, unum & idem secundùm rei veritatem esse asserit. *Fregit* Christus, (inquit) *non sine utili Mysterio. Nam & hodie Sacerdotes Corpus Domini consecrantes, non antea illud percipiunt, nec Fidelibus tradunt, donec fregerint: ut ostendatur, quia quicumque Corpus Domini ad salutem vult percipere, primùm debet illud frangere, id est, investigare, & discutere quid in illo Mysterio intelligatur. Quodammodo enim frangimus panem, quando sub figura ejusdem panis veritatem Corporis Dominici intelligimus.*

Id agnovit *Milo* Elnonensis Monachus, lib. *De Sobrietate* ita canens:

Calicolis astans operabor civibus audax
Officio huic impar, cui dignus nullus in omni
Orbe litator erit, qui sacram accedat ad aram:
Cujus corde Pater, Natus manibus, sit in ore.
Spiritus oblati libaminis auctor & actor.

Id agnovit *Christianus Drutmarus* in Commentario in Matthæum, explicans hæc Christi verba: *Hoc est Corpus meum; ID EST*, inquit, *in Sacramento verè subsistens:* Et infra: *Sicut si aliquis peregrè proficiscens dilectoribus suis quoddam vinculum dilectionis relinquit, eo tenore, ut omni die hoc agant, ut illius non obliviscantur: ita Deus præcepit agi a nobis, transferens panem in Corpus, & vinum in Sanguinem.* Ita habet MS. Codex Bibliothecæ FF. Minorum Lugdunensium probæ notæ & venerandæ antiquitatis, a nostro *Sixto Senensi* laudatus, ex quo hujus Auctoris interpolationem in editione Hagenoënsi *Joannis Secerii* Lutherani, anno 1530. redarguit, qui expunctis his verbis, *verè subsistens*, illa tantùm retinuit: *Id est in Sacramento.* Et adverbium, *Spiritualiter*, addidit postremæ periodo, sic eam reddens: *Transferens spiritualiter Panem in Corpus, & vinum in Sanguinem.* Quamquam vox illa, *spiritualiter*, non admodùm officit, cùm pro eodem usurpetur apud Scriptores Ecclesiasticos, ac *invisibiliter*, & ab ipso *Paschasio* hoc sensu usurpata sit libro *De Corpore & Sanguine Domini*, Cap. 6. *Totum*, inquit, *spirituale & divinum in eo quod percepit homo.* Et Cap. 2. *Sensibilis res intelligibiliter virtute Dei, per verbum Christi, in Carnem ipsius ac Sanguinem divinitus transfertur.* Nec etiam officit vox illa, *in Sacramento*, etsi non legantur illæ, *verè subsistens*, quia significat dumtaxat statum invisibilem Corporis, non negat Corporis præsentiam, quam hæc verba, *transferens panem in Corpus & vinum in Sanguinem*, disertè probant. Legantur *Sixtus Senensis* Lib. 6. Bibliothecæ Sanctæ, Annotatione 112. & Cardinalis *Perronius* lib. 2. *de Eucharistia*, in Auctore 25. C. 11.

Eamdem fuisse totius Ecclesiæ Latinæ fidem, Liturgiæ probant, quibus septimo, octavo, nono, & decimo Sæculo utebatur. *Ordo Romanus* maximam Romanæ Liturgiæ partem exhibet, quam Francorum Ecclesiæ regnante *Pippino Caroli Magni* patre receperunt, ut testatur *Carolus Calvus* in Epistolâ ad Ecclesiam Ravennatem. In eo porro legitur hæc Oratio post Consecrationem: *Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus Angeli tui in sublime altare tuum, ut quotquot ex hac altaris participatione Sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur.*

In Benedictione Corporalis oratur Deus ut illud Benedicat, *Ad tegendum involvendumque Corpus*

pus

pus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi. In Benedictione vasculi in quo Eucharistia reconditur, oratur Deus, *Ut hoc vasculum Corporis Filii sui Domini nostri Jesu Christi gerulum, sua benedictionis tutamine, suique Filii Domini nostri munere, ac Sancti Spiritus virtute implere dignetur*. In Benedictione patenæ orat Antistes, *Ut divina gratia benedictio consecret & sanctificet hanc patenam ad conficiendum in ea Corpus Domini nostri Jesu Christi patientis Crucem pro salute omnium nostrûm*.

Liturgia, quam *Mathias Flaccus Illyricus* Centuriatorum Magdeburgensium ac rigidorum Lutheranorum princeps, ex vetusto Codice MS. typis mandavit Argentinæ anno 1557. quamque ipse, & doctissimus *P. Carolus le Cointe* in Annalibus Ecclesiasticis Francorum Tom. II. aliique Viri Eruditi, in usu Gallicanæ Ecclesiæ fuisse putant, antequam Ordo Romanus ad ea receptus esset, Eucharistiam semper vocat *Corpus Jesu Christi*. Sacerdos Eucharistiam sumens, dicebat: *Corpus Domini nostri Jesu Christi sit mihi remedium sempiternum in vitam æternam, Amen, Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat me in vitam æternam*. Cùm Presbyteris & Diaconis Calix, in quo utraque species commixta erat, distribuebatur, Celebrans dicebat: *Hæc Sacrosancta Commixtio Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi prosit tibi ad vitam æternam*. In Communione Subdiaconorum, dicebat: *Perceptio Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi sanctificet corpus & animam in vitam æternam*.

In Communione populi dicebat: *Corpus & Sanguis Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in remissionem omnium peccatorum, & ad vitam æternam, Amen*. Post Communionem sic orabat Sacerdos: *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu Sancto, per mortem tuam mundum vivificasti, libera me per hoc sacrum Corpus & Sanguinem tuum a cunctis iniquitatibus & universis malis meis, & fac me tuis obedire mandatis, & a te numquam in perpetuum separari digneris*.

In Missali MS. Vaticanæ Bibliothecæ ante annos nongentos exarato, quod Gallicanum esse optimè conjicit doctissimus Cardinalis *Bona* lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, Cap. 12. extat Missa *S. Germani*, in qua hæc legitur Collectio post Eucharistiæ sumptionem: *Sumpsimus ex sacris altaribus Christi Domini ac Dei nostri Corpus & Sanguinem . . . Oremus ut semper nobis fide plenis esurire detur ac sitire justitiam, sicque opus ejus confortati salutaris esca gratia faciamus, ut non in judicium, sed in remedium, Sacramentum, quod accepimus, habeamus*.

Legitur ibidem Collectio altera in fine Missæ, quæ sic habet: *Christe Domine, qui & tuo vesci Corpore, & tuum Corpus effici vis Fideles, fac nobis in remissionem peccatorum esse quod sumpsimus: atque ita se anima nostra divina alimonia per benedictionem tuam facta permisceat, ut caro spiritui subdita, & in consensum pacificum subjugata obtemperet, non repugnet*.

In Missali Gothico-Gallicano, quod octavo sæculo exaratum est, & quod Viri Eruditi *Thomasius & Mabbilonius* in lucem ediderunt, Oratio post Secreta in Missa Circumcisionis Domini hæc habet: *Oramus uti hoc sacrificium suscipere & benedicere & sanctificare digneris, ut fiat nobis Eucharistia legitima in tuo Filiique tui nomine, & Spiritus-Sancti, in transformationem Corporis & Sanguinis Domini Dei nostri Jesu Christi Unigeniti tui*.

In Missa Epiphaniæ; *Pia obsecratione poscentes, ut qui tunc aquas in vina mutavit, nunc in sanguinem suum oblationum nostrarum vina convertat*.

Missa in Assumptione Beatæ Mariæ Virginis; *Descendat, Domine, in his sacrificiis tuæ Benedictionis coæternus & cooperator Paraclitus Spiritus, ut oblationem quam tibi de tua terra fructificante porregimus, cœlesti permuneratione* * *te sanctificante sumamus, ut translata fruge in Corpore, Calice in cruore, proficiat meritis, quod obtulimus pro delictis*.

* Fortè permutatione.

Missa in initium Quadragesimę: *Hunc panem, Domine, nobis per hos quadraginta dies ministrare digneris, quem ut sitiamus indesinenter hortaris. Cujus carne a te ipso sanctificatâ dum pascimur, roboramur; & Sanguine dum hausto sitienter potamur, abluimur*.

Missa Dominicalis postrema, in Oratione post Secreta: *Precamur mente devotâ te, Majestas æterna, ut operante virtute, panem mutatum in carne, poculum versum in Sanguine, illum sumamus in Calice, qui de te fluxit in Cruce ex latere*. Ibidem post Orationem Dominicam: *Corpus tuum pro nobis crucifixum edimus, & Sanguinem sanctum tuum pro nobis effusum bibimus*.

In Missa Mozarabica, quæ ad usque *Gregorii VII*. Pontificatum in Hispania, in Gallia Narbonensi, & in aliis regionibus Gotthorum ditioni subditis celebrabatur, Sacerdos mittens in Calicem particulam Hostiæ consecratæ, dicebat: *Sancta Sanctis & conjunctio Corporis Domini nostri Jesu Christi sit sumentibus & potantibus nobis ad veniam, & defunctis præstetur ad requiem*. Sumpto Calice, factaque ablutione, legitur hæc Antiphona; *Refecti Christi Corpore & Sanguine; te laudamus, Domine*.

Ex his omnibus colligitur, *Paschasium Radbertum* in re Eucharistica Novatorem non fuisse, sed id unum docuisse quod docebat, & credebat sui temporis Ecclesia, cùm realem Corporis Christi in Eucharistia præsentiam, & Transsubstantiationem docuit.

§. IV.

Calvinistarum argumenta in Paschasium diluuntur.

CLAUDIUS, Carentonicus Minister, & *Matthæus La Roque* Minister Vitriacus, Novatorem in fide Eucharistiæ fuisse *Paschasium* probare nituntur miserandis hisce argumentis. Primò quòd *Paschasius* se ad intelligentiam hujus Mysterii plures excitasse testetur. 2. Quòd à *Frudegardo* postulet, ut si quid reprehensione dignum in libro suo *De Corpore & Sanguine Domini* deprehendat, sibi significet. Id autem non postulasset *Paschasius*, si fidem ac doctrinam sui temporis tenuisset. 3. Quòd a multis sit reprehensus, statim atque librum de Eucharistia edidit, ut ipse refert. 4. Quòd asserat quosdam circa hoc Sacramentum de ignorantia errare, multos dubitare. Hæc autem probat *Paschasii* verbis, cùm in Epistolâ ad *Frudegardum*, tum in *Commentario in Matthæum*. In priori quidem loco hæc habet: *Tu autem velim relegas Libellum nostrum de hoc Opere, quem olim te legisse dicis: & si quid in eo reprehenderis aut dubitaveris, relegere non pigeat. Quia etsi nil in eo legentibus dignum scripsi, quem cuilibet puero dedicavi, tamen ad intelligentiam hujus Mysterii plures, ut audio, commovi*.

Et infra: *Quamvis* inquit, *plurimi dubitaverint, vel ignoraverint tanti Mysterii Sacramenta*. Et rursus: *Quamvis ex hoc quidam de ignorantia errent, &c*.

In posteriori verò loco: *Hæc*, inquit, *idcirco prolixiùs dixerim & expressiùs, quia audivi quosdam me reprehendere, quasi ego in eo libro quem de Sacramentis Christi edideram, aliquid his dictis*, id est verbis Christi, *plus tribuere voluerim, aut aliud quàm ipsa Veritas repromittit*.

Ve-

Verùm hæc levissima sunt & inania planè momenta. Quod enim primum spectat, intelligentiæ nomine cognitionem illam Christianis omnibus communem, quâ Mysteria Fidei lumine percipiunt, quantùm ad salutem necesse est, non significavit *Paschasius*, cùm ait, se ad intelligentiam hujus Mysterii plures commovisse; sed luminosam quamdam & excellentem notitiam, quæ Mysteriorum circumstantias, analogiam ad Prophetias Veteris Testamenti, finem, effectus, fructusque, ac dispositiones ad illorum participationem adhibendas assequitur. Quam notitiam intelligentiæ nomine Sanctus etiam *Augustinus* significat, quæ Fidem non præcedit, sed sequitur ut merces. *Sic accipite*, inquit Sermone 51. de Verbis Domini, *sic credite, ut mereamini intelligere. Fides enim debet præcedere intellectum, ut sit intellectus fidei præmium*. Licèt itaque Christiani omnes tempore *Paschasii* crederent Eucharistiam esse verè & realiter Corpus & Sanguinem Christi, sicut & nos credimus; non tamen noverant omnes significationes mysticas symbolorum, analogiam hujus Sacramenti ad Veteris Testamenti figuras, finem multiplicem ob quem illum Christus instituit, quinam ad illud percipiendum jus habeant, quanti ex illius participatione fructus deriventur: quæ sint ad Sacram Communionem dispositiones adhibendæ; quàm grave sit indignè communicantium crimen; & alia, quæ *Paschasii* libro explicantur. Ad quarum rerum intelligentiam plures hunc legendo librum commoti sunt & excitati. Id ipse satis significat Paschasius. *Ad intelligentiam*, inquit, *hujus Mysterii plures, ut audio, commovi, quia dictum est quòd caro nihil prodest, ut sciant & intelligant dignè cogitare de Christo, cujus dum Corpus non corrumpitur, quia spirituale est, & totum spirituale est quod celebratur in hoc Sacramento, quia Spiritus est qui vivificat & operatur in eo credentibus & dignè percipientibus vitam: non credentibus verò, & indignè illud manducantibus verè judicium damnationis. Facit enim hoc Corpus & Sanguis, quod ipsum fecisse Christum in Cruce legimus, dum uni eorum qui erant cum eo in patibulo confitenti, Paradisi præstitit Regnum, alteri verò blasphemanti mortis judicium determinavit*. Sed & *Sanctus Odo* Cluniacensis Abbas indicat * satis quâ ratione *Paschasius* ad intelligentiam hujus Mysterii plures commoverit. Descriptis enim aliquot locis ex libro *Paschasii*, quorum tamen nullus præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia disertè asserit, aut Eucharistiam ipsum Corpus esse, quod de Virgine natum est, hæc subdit: *Hæc & alia multò plura Paschasius ex dictis Patrum ad reverentiam ipsius Mysterii commendandam, atque majestatem ejus demonstrandam conscripsit: quæ si quis licèt sciolus legerit, tanta, credo, discet, ut de hoc Mysterio parum se eatenus cognovisse putet*. Quamquam verò non ad intelligentiam dumtaxat pleniorem hujus Mysterii, sed ad fidem, libri sui lectione plures fuisse commotos diceret *Paschasius*, ineptè inde colligeretur ipsum novam Fidem de Eucharistia proposuisse. Quis enim nescit ipsam Fidei cognitionem & assensum suos habere gradus? Unde Apostoli Christum rogabant his verbis: *Domine, adauge nobis fidem*. Et Ecclesia Deo supplicat ut Fidelibus *det fidei, spei, & caritatis augmentum*. Cùm igitur plures Catholici modicæ fidei, & maximè Saxones recèns ad Fidem conversi in quorum potissimùm gratiam librum suum *De Corpore & Sanguine Domini* Paschasius scripserat, ex illius libri lectione in fide Eucharistiæ confirmati sint, potuisset dicere multos non solùm ad intelligentiam, verùm etiam ad fidem hujus Mysterii ea lectione fuisse commotos; nec propterea Novator habendus esset: nisi Novatores dicendi sint, quicumque rudi Christianorum vulgo fidei Mysteria exponunt.

* Lib. 2. Collat. Cap. 30. & 31.

Secundum *Claudii Ministri* momentum levius est. Non enim fidem suam ac doctrinam censuræ *Frudegardi* subjicit *Paschasius*, sed ipsum hortatur, ut si quid in libro suo reprehensione dignum duxerit, vel dubitaverit, illum semel iterumque relegat, quasi significans omnia illius dubia discussa iri, & nihil reprehensione dignum ipsum judicaturum, cùm illud Opus attentiùs studiosiùsque perlegerit. Cùm verò *Frudegardus* rogat, ut consideret ex suo Respono, & ex suis *in Matthæum* Commentariis, quorum fragmentum subdit, *quid intelligibiliùs credendum sit, vel quid in se reprehendendum caritate*: fidem suam ejus examini ac judicio non permittit, sed fidei explicandæ modum. Unde jubet ut hanc Epistolam & Expositionem in Cap. 26. S. Matthæi, adjungat Libello de Corpore & Sanguine Domini; *quatenus ex hoc Lectori ampliùs augeatur sensus & confirmetur Patrum Auctoritas*. Solemne autem est Auctoribus, ut amicorum censuram postulent, etiam cùm de Fidei dogmatibus scribunt, ut probent an orationis series & argumenta quibus utuntur, rectæ fidei, quam sibi sumpsere defendendam, vel exponendam, & materiæ dignitati conveniant. Sic *Alcuinus* Opus contra Felicianam hæresim *Carolo Magno* examinandum obtulit, gratiasque egit quod illud sibi recitari fecisset, & *quòd notari jussisset errata illius, & remisisset ad corrigendum*. Sic *Agobardus* librum adversùs Felicem Urgelitanum pariter obtulit *Ludovico Augusto* discutiendum: *Ut vestro*, inquit, *acerrimo ingenio probetur, aut improbetur*. Sic *Ratramnus* librum secundum de Corpore & Sanguine Domini concludens, *Carolum Calvum* his verbis compellat: *Quæ si probaveritis catholicè dicta vestra meritis fidei deputate, quæ depositâ Regalis Magnificentiæ gloriâ non erubuit ab humili quærere responsum veritatis. Sin autem minùs placuerint, id nostræ deputetur insipientiæ, quæ quod optavit, minùs efficaciter valuit explicare*. Non mirum itaque quod *Paschasius*, qui non ignorabat *Prudentes plerumque incurrere Sermonis lapsum, ubi animas non gerit errandi affectum* (ut ait *S. Eulogius* Cordubensis in Martyrum Apologetico,) aliqua in libro suo reprehendi posse senserit, quamvis in eo Ecclesiæ fidem ac doctrinam de Eucharistiæ Sacramento exponeret, & Auctoritate Patrum, rationibusque tam certis, quàm piis confirmaret.

Tertium *Claudii Ministri* momentum æquè futile est. Licèt enim quidam, qui suo nimiùm fidentes ingenio, Eucharistiæ Mysterium humana ratione potiùs quàm fidei lumine scrutabantur, & alienas quasdam a communi Catholicorum doctrina opinationes de tanto Sacramento conceperant, *Paschasii* librum reprehenderint, non sequitur ipsum Novatorem fuisse. Non enim Episcopi, Presbyteri, Abbates, quibuscum Cœtibus Ecclesiasticis & Synodis adfuit, ipsum reprehenderunt quòd aliquid in re Eucharistica novasset, sed homines obscuri quorum reprehensionem ex rumore dumtaxat quodam noverat, idque non palam, sed clam obmurmurando, & insusurrando fecere; non statim ac liber vulgatus est, sed post viginti ad minùs annos. Tot enim ut minimùm intercessere inter editionem libri de Corpore & Sanguine Domini, & posteriorum librorum Commentarii in Matthæum, ex quibus locus a *Claudio* adductus depromptus est. Unde Paschasius ibidem ait: *Ideo quamvis quidam de ignorantia errent, nemo tamen est adhuc in aperto qui ita hoc esse contradicat, quod totus orbis credit & confitetur*. De paucis illis errantibus, sive dubitantibus

bus scribit ad Frudegardum: *Unde miror quid velint nunc quidam dicere, non in re esse veritatem Carnis Christi, vel Sanguinis; sed in Sacramento virtutem quamdam carnis, & non carnem: virtutem fore sanguinis, & non sanguinem; figuram, & non veritatem.* Et infra: *Sed quidam loquacissimi magis, quàm docti, dum hæc credere refugiunt, quæcumque possunt, ne credant quod Veritas repromittit, opponunt, & dicunt nullum corpus esse, quod non sit palpabile & visibile. Hæc autem,* inquiunt, *quia Mysteria sunt, videri nequeunt nec palpari, & ideo Corpus non sunt. Et si corpus non sunt, in figura Carnis & Sanguinis hæc dicuntur, & non in proprietate natura Carnis Christi & Sanguinis quæ caro passa est in Cruce, & nata de Maria Virgine. Ecce quàm bene disputant contra fidem sine fide, ne credant; quia fides non eorum est, teste Apostolo, quæ videntur, sed quæ non videntur. Unde quia non videntur, mysteria sunt & Sacramenta. Et ideo in fide hoc sunt quod dicuntur, ut Veritas testatur. Propterea quia sperandorum sunt, non aliud jure quàm Caro & Sanguis Christi creduntur.* Hos autem dubitando potiùs quàm asserendo & contumaciter propugnando errorem, ista dixisse, *Paschasius* his verbis significat: *Usque ad præsens nemo de his errasse legitur, nisi qui & de Christo erraverunt; quamvis plurimi dubitaverint, vel ignoraverint tanti Mysterii Sacramenta.*

Sanè eodem modo affectos illos fuisse verisimile est, quo affectus erat *Frudegardus*; qui cùm antea firmissimè credidisset, quod totus orbis Christianus credebat, Eucharistiam esse verè & secundùm substantiam, Corpus & Sanguinem Christi, dubio quodam pulsatus fuerat, emergente ex lectione testimonii difficilis *S. Augustini* lib. 3. *de Doctrina Christiana:* nec attendebat satis Fidem credere præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi, secundùm quemdam existendi modum, Sacramentalem utique, non naturalem. Quo posito, nullam difficultatem ingerit laudatus *S. Augustini* locus. Sic, inquam, affecti erant illi, quos librum suum reprehendisse refert *Paschasius*; ut putarent ipsum propugnare, Corpus Christi quod de Virgine natum est, in Eucharistia immediatè percipi, & manducari, absque velo symbolorum sensibilium. Nec attenderant satis ad id, quod in eodem libro tam luculentè *Paschasius* asseruerat, Eucharistiam veritatem simul esse & figuram. Id colligitur ex Epistolâ ad *Frudegardum*, in qua identidem inculcat verum Corpus & Sanguinem Domini in Eucharistia contineri, sed in Mysterio & in Sacramento; & si quis senserit hæc ibi absque figura exhiberi, fidem dissipare. *Sacramentum,* inquit, *quod vitam tribuit, in se habet quod tribuit dignè accipientibus se, & vita in eo est caro verè viventis, & Sanguis in quo verè vita æterna est. Quod dicis te sic antea credidisse, & in Libello meo, quem de Sacramentis edidi, ita legisse: sed profiteris postea te in libro III. de Doctrina Christiana B. Augustini legisse, quod tropica locutio sit, ut Corpus & Sanguis Christi esse dicatur. Quòd si figurata locutio est, & schema potiùs quàm veritas, nescio, inquis, qualiter illud sumere debeam. Deinde addis: Et si credam ipsum esse quod assumpsit ex Virgine Maria, Genitrice sua, e contrario etiam ipse egregius Doctor hoc magnum facinus esse proclamat. Quod sanè dictum horrorem percipientibus nimium videtur incutere, si non credant illud esse in Sacramento, quod Veritas esse testatur in aperto. Et si crediderint hoc ita esse ut quidam credunt, nihilominus illud incurrunt facinus, eo, quòd falsò credunt, quia sic dictum est, ut fas sit eum dentibus vorari. Unde facinus esse si credat quis, sicut illi tunc crediderunt, quibus dicebat: Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis; & non poterant ferre, quia malè sapuerunt. Et ideo si quis dicit hanc carnem, & hunc sanguinem, sic ipsa esse absque Mysterio & Sacramento, nec in figura ex parte sumendam, ut illi tunc carnales carnaliter sapientes senserunt, totum dissipat.*

Objiciunt *Claudius*, & *La Roque* Ministri, Anonymum quemdam, & *Herigerum*, qui a Patre *Cellotio* in Appendice ad Historiam *Gotteschalci* vulgatus est, sub solo etiam Anonymi titulo, *Paschasii* doctrinam de Eucharistia velut novam impugnasse.

Respondeo, Utrumque revera dissensisse a *Paschasio* in modo loquendi, neutrum in fide præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia: & *Herigerum* longè post *Paschasii* obitum scripsisse scilicet post annum nongentesimum nonagesimum, quo factus est Abbas Laubiensis. Illi igitur negabant Eucharistiam dicendam Corpus ipsum Christi quod de Maria natum est, quia assueverant *SS. Hieronymi & Augustini* dictis, qui duplex, aut triplex Christi Corpus distinxere. Non tamen aliud esse asserebant *naturaliter Corpus Domini, quod ex substantia panis & vini pro mundi vita quotidie per Spiritum Sanctum consecratur, & quod natum est de Maria Virgine, sed specialiter* (ut loquitur Anonymus, cujus Scriptum extat in Codice Gemblacensis Cœnobii, cum *Herigeri* Opusculo.) Quibus verbis diversum dumtaxat existendi modum diversamque speciem, quæ Christi Corpori competit in statu naturali & Sacramentali significabant; cujus causâ quædam Christi Corpori in Sacramento conveniunt, quæ ei præcisè non conveniunt in statu naturali, ut carere extensione locali, per se non moveri, manducari. Hinc Anonymus recensita *S. Augustini* sententia, quam laudarat *Paschasius*, ita colligit: *Si enim verum, immo quia procul dubio verum quod tantus Auctor fassus est, quia Christum vorari fas dentibus non est, quomodo hanc Carnem Christi vorari fas, si de Maria nata, & in Cruce passa, & in sepulchro resuscitata est? Præsertim cùm illa Christi caro resurgens de sepulchro ita glorificata sit, ut jam vorari nullo modo possit.*

A Paschasio circa dogmatis substantiam non dissenserunt Anonymus, Herigerus, & alii qui Eucharistiam esse Corpus Christi natum de Virgine, eo sensu quo id ipsis asserere videbatur Paschasius, negarunt.

Cæterùm Anonymum illum credidisse cum *Paschasio*, ceu dogma Fidei, realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam, & transsubstantiationem, patet ex illius Opusculo, in quo statim ab exordio hæc habet: *Quòd Corpus & Sanguis Domini vera sit caro, verusque sit sanguis, unusquisque debet credere, nosse, tenere, confiteri pariter & incunctanter asserere Fidelis. Prorsus quisquis hoc negat, esse cognoscitur & convincitur infidelis, quippe qui non credit ipsi Domino dicenti:* Nisi ,, manducaveritis carnem Filii hominis, & bibe- Joan. 6.
,, ritis ejus sanguinem, non habebitis vitam in ,, vobis. *Et,* Qui manducat Carnem meam, & ,, bibit Sanguinem meum, in me manet, & ,, ego in eo. *Et* Caro mea verè est cibus, ,, & Sanguis meus verè est potus.... *Hoc ergo profecto fidelissimè confirmo, & addo: quòd sicut veritas est Christus, & verus Agnus Dei, qui quotidie pro vita mundi mysticè immolatur: ita proculdubio ex pane vera Caro, & ex vino verus Sanguis ejus Consecratione Spiritus Sancti potentialiter creatur. Quia revera, quemadmodum S. Augustinus verissimè testatur, sicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro sine coitu creatur; ita per eumdem ex substantia panis & vini mysticè idem Christi Corpus & Sanguis consecratur. Quæ cùm certissimè omnia sint, nec ullus hinc Christianus Christo credens ambigere possit, quod & ipsum esse verum pars etiam Gentilium scit. Nam quondam in terra Vulgarorum quidam nobilis potensque Paganus bibere me suppliciter petivit in illius Dei amore,*

re, qui de vino Sanguinem suum facit. Hujus Anonymi Tractatum ex Codice Gemblacensi edidit doctissimus P. *Mabillonius* ad calcem II. Partis Sæculi IV. Benedictini. Hanc præ se fert inscriptionem: *Dicta cujusdam Sapientis, de Corpore & Sanguine Domini, adversùs Ratbertum.* Hunc verò Tractatum esse putat Epistolam *Rabani* ad *Egilonem*, aut ejus fragmentum, conjecturis ductus non infirmis. Legatur erudita ejus Admonitio in istud Opusculum.

Ejusdem Auctoris esse videtur Fragmentum *De Corpore & Sanguine Domini*, quod ibidem exhibet *P. Mabillonius*, & eamdem adstruit sententiam his verbis: *Aliud specialiter Corpus Domini, quod glorificatum sedet ad dexteram Dei, & tamen naturaliter unum est, ipso Domino dicente:* Hoc „ est Corpus meum quod pro vobis, & pro mul„ tis tradetur. *Quod similiter etiam de Sanguine dicit:* Hic est Sanguis meus, &c. *Unde veraciter Augustinus de Judæis ait:* Sanguinem quem fuderunt sævientes, biberunt credentes. *Et Apostolus dicit....* (Deest Apostolicus locus in MS.
1. Cor. 10. 3. Cod. sed verisimile est, hunc ab ipso fuisse prolatum:) *Patres nostri omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt; & omnes eumdem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus.* Ex quo ita colligit: *Unde si eadem esca & idem potus dictus est in significatione, non in legis impletione; nec in re, sed adhuc in spe; nec in natura, sed in figura; multò magis prorsus unius Agni unum Corpus, & unus etiam Sanguis qui effusus est ab infidelibus, & nunc potatur a Fidelibus... Præterea Sacerdos dicit vicarius:* Hic est Calix. *Certè necdum vinum versum est: & tamen verissimum est quod dicit. Si de omni vino, quod ex illo tempore Sacerdotes toto orbe offerunt, potest dici: multò magis omnino credendum est unum esse Domini Sanguinem, qui Domino pendente fusus est in Cruce, & eo postmodum benedicente creatur consecratus in Calice.*

Quòd *Herigerum* attinet, qui Anonymi Cellotiani titulo plerumque designatur, tantùm abest ne *Paschasii* doctrinam de reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentia impugnarit, ut etiam eam laudaverit impensiùs. Nonnullis enim dicentibus, in Eucharistia aut solam figuram aut solam veritatem sine figura existere, opponit C. 4. *Paschasium* his verbis: *Sed Paschasius Radbertus, sicut & alia multa in eodem libro ultra humanam existimationem utiliter tractat, ita & huic sophismati fortiter obviat, dicens, Figuram non semper umbram esse; & jure simul hoc Mysterium & figuram, & veritatem dici posse.* Et quamvis neget idem esse simpliciter dicendum Corpus Domini quod sumitur de altari & quod natum est de Virgine, id non alio sensu inficiatur quàm Anonymus supra citatus, quò tamen in *Paschasium* æquior est; siquidem relatis Cap. 2. *S. Ambrosii* & aliorum Patrum pro ejus sententia testimoniis, quò ipsum excuset, ita subdit: *Hæc ideo posita sunt, si fortè per ea simplicitas Paschasii Radberti possit excusari, unde maximè ab obloquentibus Rabano & Ratramno sugillari videtur, quia dixerat eamdem esse carnem, quæ de altari sumitur, & de Virgine generatur, & quotidie adhuc pro mundi salute immolatur. Quia licèt nobis placeat gratius & jucundiùs, quàm quòd de hoc Mysterio valet dici sublimius; tamen quid oblocutores ejus e contra afferant, quod non sit eadem, breviter ponamus.* Et Cap. 6. *Sed jam,* inquit, *Paschasium Radbertum sufficiat excusatum, librumque ejus plurimorum auctoritate defensum; qui in hoc tantùm peccavit, quia de sententia B. Ambrosii non verbum de verbo, sed sensum de sensu expressit.* Hinc *Gerardus* Sylvæ-majoris Abbas, in Vita *S. Adhalardi*, quam medio sæculo undecimo scribebat, *Herigeri* testimonio commendat *Paschasium*. Laudato quippe ejus libro de Corpore & Sanguine Domini, hæc subdit: *Hic autem qualis fuerit & quantus, in quadam Epistolâ testatur Abbas Laubiensis Herigerus, qui eo tempore inter Sapientes habebatur celeberrimus.*

Hinc colligere est, quo sensu *Sigebertus*, & Chronici Laubiensis Continuator scripserint, *Herigerum multa Catholicorum Patrum Scripta de Corpore & Sanguine Domini contra Radbertum congessisse;* ad suadendum scilicet non omnino idem esse in Eucharistia Corpus Christi, quod de Maria Virgine natum est, idem (inquam) non esse secundùm speciem, secundùm formam externam, secundùm modum existendi & affectiones illum consequentes: quamvis cum *Paschasio* crederet & doceret... idem esse naturaliter, & ejusdem Corporis ac Sanguinis Dominici veritatem, in Sacramento contineri. Non itaque de re ipsa, sed de solo modo loquendi a *Paschasio* dissidebant Anonymus, *Rabanus*, *Ratramnus*, *Herigerus*, qui Eucharistiam idem Christi Corpus esse negabant, quod de B. Virgine natum est. Quod a Patribus quibusdam verè assertum, ab aliis verè negatum, diverso sensu, *Lantfrancus* adversùs *Berengarium* scribens observat, Cap. 18. *Credimus*, inquit, *terrenas substantias, quæ in Mensa Dominica per Sacerdotale Ministerium divinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, mirabiliter operante superna potentia, converti in essentiam Dominici Corporis, reservatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam aliis qualitatibus, ne percipientes cruda & cruenta horrerent, & ut credentes fidei præmia ampliora perciperent; ipso tamen Dominico Corpore existente in cœlestibus ad dexteram Patris, immortali, inviolato, integro, incontaminato, illæso: Ut verè dici possit, & ipsum Corpus, quod de Virgine sumptum est, nos sumere, & tamen non ipsum. Ipsum quidem quantùm ad essentiam veræque naturæ proprietatem, atque virtutem; Non ipsum autem, si spectes panis vinique speciem.*

Ante Lantfrancum eodem sæculo idem asseruerat *S. Fulbertus* Carnotensis Episcopus Epistolâ 2. *Panis*, inquit, *ab Episcopo consecratus, & panis a Presbytero sanctificatus in unum & idem Corpus Christi transfunditur, propter secretam unius operantis potentiæ virtutem. Sed quodammodo aliud esse dicitur, quod Virginali utero sumpta carne crucis injuriam sustinuit, de sepulchro resurgens Discipulis apparuit.... Nam illud Dominicum Corpus ex mortuis suscitatum, & in cœlis locatum, jam non moritur: Istud Sacramentorum quotidie nobis moritur, quotidie nobis resurgit, apparet, & comeditur. Sed nec in hoc mens Fidelium scandalum dubietatis debet incurrere, quòd Christum semel gustata morte jam non ultra moriturum audit; cùm carnem assumpti hominis in Paterna gloria sedentem, & hic sanctificatum panem, verum Christi Corpus audit nominari; dum & illud de Virgine assumptum, & istud de materiali & virginali creatura consecratum, unus idemque artifex Spiritus invisibili operatione in substantiam veræ carnis transfundit; carnis videlicet non cujuslibet, sed verè Christi, de qua ipse ait:* Nisi manducaveri„ tis carnem meam, non habebitis vitam in vo„ bis.

Eodem modo *Algerus* lib. 1. *De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini*, C. 17. Patrum Sententias in speciem pugnantes conciliat. *Sancti*, inquit, *de Corpore & Sanguine Domini variè loquuntur, sed non contrariè: adeo ut B. Hieronymus illud dupliciter, Augustinus autem tripliciter adstruat accipi debere. In quo ne sibi vel aliis Sanctis dissentire videantur; quomodo Corpus Christi duplex cre-*

credendum sit, videamus. Ait Hieronymus in Epistolam ad Ephesios: Dupliciter Sanguis Christi & ,, Caro intelligitur, vel spiritualis illa atque di- ,, vina, de qua ipse ait, *Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus:* &, *Nisi manducaveritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, non habebitis vitam æternam:* vel Caro il- ,, la quæ crucifixa est, & Sanguis qui militis ef- ,, fusus est lancea. *Quod non dixisse quantùm ad duplicem substantiam credendus est, sed quantùm ad duplicem ejusdem substantiæ formam, quæ nunc in panis & vini intelligitur forma. Quod Augustinus apertiùs ostendit; qui cùm tertium modum Corporis Christi dixisset Ecclesiam, de eodem duplici Corpore, unde Hieronymus, ita disseruit:* Corpus Chri- ,, sti est & illud mysticum, quod ex substantia ,, panis & vini per Spiritum Sanctum consecra- ,, tur. *Et addidit:* Cæterùm illud Corpus quod ,, natum est ex Maria Virgine, in quod illud ,, transfertur, &c. *Quod istud per consecrationem altaris in illud transferri & converti dicit, nota eamdem substantiam. Quod autem dicens, Hoc vel illud facit, ut dictum est, secundùm diversam formam. Hoc Corpus dicit Eusebius, sideribus illatum, ,, cœli jugiter a nobis per Mysterium. De hoc Sa- ,, cerdos in fine cujusdam Missæ orat,* Ut quod nos specie gerimus, rerum veritate capiamus: *Idem quidem notantes in substantia, diversum in forma: Quam suam duplicitatem in Cœna ipse Christus ostendit, cùm ipse in humana forma præsens, seipsum in Sacramento Discipulis exhibuit. Hanc duplicitatem, non substantia, sed forma, Sancti notaverunt, quoties de Corpore Christi ipsum, non ipsum, dixerunt: ut ipsum secundùm substantiam, non ipsum sit secundùm formam.*

Ex his patet, *Rabanum, Ratramnum, Anonymum, Herigerum*, a *Paschasio Radberto* non dissensisse circa substantiam dogmatis, & summam Fidei, cùm negarunt Eucharistiam esse Corpus Christi natum de Virgine, sed solùm in modo loquendi: & utrumque loquendi modum, cùm Paschasii, tum Adversariorum, rectam Fidem expressisse. Sed de *Rabani* & *Ratramni* Sententia seorsim agemus. Lege Doctissimi Viri *Antonii Arnaldi* De Perpetua Ecclesiæ Fide circa Eucharistiam Volumen 1. lib. 8. & Doctissimi *P. Mabillonii* Doctissimam Præfationem in II. Partem Sæculi IV. Benedictini, quæ nobis magno adjumento hac in Dissertatione fuere.

DISSERTATIO XI.

De Rabano Mauro, ejus Scriptis, ac Nævis.

§. I.

De Vita & Scriptis Rabani.

Rabani vita. RAbanus, patrio nomine sic dictus, aliud nomen *Maurus* ab *Alcuino* Præceptore suo accepit, uti ipse in Præfatione Commentarii in libros Regum testis est. Maguntiæ illustri genere natus est, & in Fuldensi Monasterio a puero institutus, ut ipse indicat in suo Epitaphio. In Schola Turonensi humanis sacrisque litteris studuit sub *Alcuino* Præceptore, & Condiscipulos habuit *Haymonem* postea Halberstatensem Episcopum, & *Hattonem* Fuldensem post ipsum Abbatem, necnon *Samuëlem* postea Vvormatiensem Episcopum. Turonis reversus, Fuldensibus Scholis pręfectus est, *Ratgario* Abbate. Discipulos habuit *Vvalafridum Strabum, Servatum Lupum, Rodulfum*, qui Vitam ejus scripsit, necnon Acta Sanctæ *Liobæ*, & *Otfridum* Presbyterum & Monachum Vvissemburgensem, qui Evangelia in linguam Theotiscam transtulit. Sacerdos ordinatus est ab *Haistulfo* Moguntino Archiepiscopo, anno 814. A *Ratgario* Abbate vexatus, qui ipsi, aliisque Monachis, libros & studiorum usum ademerat, ad laborem plus quàm servilem eos cogens, loco cedere compulsus est. Tunc verisimile est ipsum peregrinationem in loca Sancta suscepisse, cujus ipse meminit in MSS. Commentariis libri *Josuë* Cap. 11. a *P. Mabillonio* laudatis in *Elogio Historico Rabani*. Ratgario Abbate deposito jussu *Ludovici* Pii Imperatoris, rediit *Rabanus* & *Eigile* Abbate sancto favente, studia Fuldæ instauravit. *Eigile* mortuo, *Rabanus* Abbas creatus est, anno 822. Quo in munere officium interpretandi sacras Scripturas in Schola Fuldensi sibi servavit. Post annos viginti regiminis, Præfecturam abdicavit anno Christi 842. & toto ferè quinquennio privatus in cella remota deguit. Defuncto *Otgario* Moguntino Archiepiscopo, ejus in locum *Rabanus* Archiepiscopus ordinatus est, VI. Kalendas Julii anno Christi DCCCXLVII. secundùm *Trithemium*. Eodem Ordinationis suæ anno Moguntiæ Synodum celebravit *Ludovico Pio* jubente. Anno sequenti alteram Synodum habuit, in qua damnavit *Gotteschalcum*, veterum Prædestinatianorum errores suscitantem. Alteram Synodum anno DCCCLIII. coëgit ex omnibus Episcopis atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Bajoariæ, & Saxoniæ, ut Annales Fuldenses testantur. De Ecclesia optimè meritus, Scriptis eximiæ eruditionis relictis, vitâ cùm in Cœnobio, tum in Episcopatu sanctissimè traductâ, obiit die quarta Februarii, anno 856. secundùm Annales Fuldenses, & Saxonicos, & *Hermannum*; ac Moguntiæ in Monasterio *S. Albani* sepultus est. Ipsi appositum Epitaphium quod ipse composuerat. Hunc viventem *Humbertus* Vvirtziburgensis Episcopus *Sanctum* appellavit, in Epistolâ ejus Commentario in librum *Judicum* præfixâ. *Ermanricus* in Vita *S. Soli*, ipsum *Sanctissimum, ac in omni arte peritissimum* prædicat. *Amolo* Archiepiscopus Lugdunensis in Epistolâ ad *Gotteschalcum*, vocat *bonum & eruditum virum, atque Catholicum Episcopum*. Hincmarus in Opusculo contra eumdem miserabilem Monachum, *Rabanum venerabilem Archiepiscopum, zelosum in Sancta Religione Patrem, & Catholicum Scriptorem* commendat. *Flodoardus* lib. 2. Historiæ Remensis, cap. 21. *Beatum Rabanum* dicit. *S. Odilo* Cluniacensis Abbas in Sermone de laude Sanctæ Crucis, *Sæculari scientia affatim eruditum, Fide Catholicum, spiritali scientia ad plenum edoctum*. Eum *Fulgens Germaniæ sidus, Theologorum verticem*, Baronius Cardinalis nuncupat.

Rabani Opera. *Rabani Mauri* Opera *Rodulfus* Monachus Fuldensis, in ejus Vita, non omnia enumeravit. De iis *Sigebertus* lib. de Viris Illustribus, C. 89. *Honorius Augustodunensis* lib. IV. de Luminaribus Ecclesiæ. C. 4. *Trithemius* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis & in Catalogo Illustrium Germaniæ Scriptorum, & alii. Omnia collegit vir eruditus *Jacobus Pamelius*: edidit *Georgius Colvenerius*; temporis ordinem, quo singula scripta sunt, accuratè distinxit, multaque scitu digna de iisdem observavit doctissimus *P. Mabillonius* in *Elogio Historico Rabani*, P. II. Sæculi IV. Benedictini, Cap. X. Libros duos *De laudibus Sanctæ Crucis*, quos rogante *Alcuino* Præceptore inchoavit, ipsum absolvisse probat anno ætatis suæ 30. Anno 819. jam Presbyterum libros *De Institutione Cleri-*

ricorum obtulisse *Haistulpho* Archiepiscopo Moguntino, anno quo facta est Ecclesiæ Fuldensis dedicatio, ut constat ex carmine dictis libris præfixo. Abbatem factum anno 822. *Commentarios in Matthaeum*, & *Homilias* quasdam eidem *Haistulfo* nuncupasse, qui obiit anno 826. Anno circiter 830. *Explanationem in Octateucum*, id est in quinque libros Moysi, Josue, Judicum, & Ruth misisse *Freculfo* Lexoviensi Episcopo. Anno 834. scripsisse Ludovico Augusto *Consolatoriam Epistolam, post calamitatem quæ ei accidit ex parte filiorum suorum: postea Collectarium ex sententiis divinorum librorum, de reverentia filiorum erga Patres, & subditorum erga Reges*. Quod a V. C. Stephano Baluzio editum est in III. editione librorum D. *Petri de Marca* Archiepiscopi Parisiensis, *De Concordia Sacerdotii & Imperii*. Paulò post *libros Regum*, petente *Hilduino* Abbate, exposuisse, eamque expositionem *Ludovico Augusto* Fuldæ obtulisse. Circa annum 836. *Juditha* Imperatrici dicasse *Commentarium in libros Judith & Ester*; postea *Explanationem in libros Maccabæorum* Geroldo Archidiacono Palatii *Ludovici* Imperatoris nuncupasse ante annum 840. tum *Expositionem in Sapientiam & Ecclesiasticum* Otgario Moguntino Archiepiscopo: & *Epistolam ad Notingum Veronensem Episcopum* ante mortem *Ludovici Pii* scripsisse, Mortuo Ludovico Augusto, libros in Hieremiam obtulisse *Lothario* Imperatori. Anno 842. ineunte, *Collectarium in Epistolas S. Pauli* transmisisse *Lupo* postea Abbati Ferrariensi. Quo ferè tempore *Commentaria in Ezechielem*, Lothario Augusto nuncupavit; & Otgario Archiepiscopo librum Pœnitentialem; in cujus Cap. 5. meminit pugnæ Fontaneticæ, inter filios *Ludovici Augusti* commissæ anno 841. Ad idem tempus revocandam censet P. Mabillonius *Epistolam de Corepiscopis, ad Drogonem Metensem, Epistolam ad Regimboldum Corepiscopum Moguntinum*, De quibusdam quæstiunculis Pœnitentiæ: & *Expositionem Danielis Prophetæ*; Ludovico Germaniæ Regi inscriptam; cui etiam nuncupavit *Expositionem in Cantica, quæ ad Matutinas per septimanam leguntur*. Scripsisse *Rabanum* libros XXII. *De Universo* in gratiam *Hemmonis* Halberstatensis Episcopi, anno circiter 844. tempore scilicet vacationis a regimine Abbatiali, idem *P. Mabillonius* observat: *Epistolam ad* Heberardum Comitem contra Gotteschalcum anno 847. Item *Epistolam ad Egilum* Abbatem Prumiensem: cujus Epistolæ mentionem facit in Epistolâ postea datâ *Ad Heribaldum* Autisiodorensem Episcopum, quam cum *Reginone* edidit clarissimus *Baluzius*. *Rabani* Martyrologium ab *Henrico Canisio* Tomo VI. Antiquarum Lectionum vulgatum est. Inter edita *Rabani* Opera, falsò ipsi adscribuntur libri tres *De Quæstionibus Canonum Pœnitentialium ad Heribaldum*: & sequentes libri tres *De virtutibus & vitiis*. Utrumque enim Opus est *Halitgarii* Cameracensis Episcopi, ut Viri Eruditi observarunt. *Commentarius in Regulam S. Benedicti*, non est *Rabani*, sed *Smaragdi* Abbatis Cœnobii *S. Michaëlis ad Mosam*, in Diœcesi Virodunensi,

§. II.

De Nævis Rabani, ejusque doctrina circa Eucharistiam.

I. NÆvus in *Rabano* multis visus est quòd in Epistolâ ad *Heribaldum* Cap. 33. de Eucharistia scripsit. *Quòd autem interrogastis, utrùm Eucharistia postquam consumitur, & in secessum emittitur more aliorum ciborum, iterum redeat in naturam pristinam, quam habuerat antequam in altari consecraretur? Superflua est hujusmodi quæstio*, „ *cùm ipse Salvator dixerit in Evangelio:* Omne „ quod intrat in os, in ventrem vadit, & in se„ cessum emittitur. *Sacramentum Corporis & Sanguinis id est, ex rebus visibilibus & corporalibus conficitur; sed invisibilem tam corporis quam animæ efficit sanctificationem & salutem. Quæ est enim ratio ut hoc quod stomacho digeritur, & in secessum emittitur, iterum in statum pristinum redeat, cùm nullus hoc umquam fieri asseruerit?* His *Rabani* verbis fœdum Stercoranistarum errorem contineri Viri eruditi asserunt, qui Eucharistiam secessui obnoxiam asserebant. *Herigerus* Laubiensis Abbas *Rabanum* huius erroris accusat, eumque acerrimè refellit in libro de Corpore & Sanguine Domini. *Et his quidem*, inquit, *qui dixerunt secessui obnoxium* [*quod numquam antea est auditum*] *id est Heribaldo Autisiodorensi Episcopo, qui turpiter proposuit; & Rabano Moguntino, qui turpiùs assumpsit, turpissimè verò conclusit, suus ad respondendum locus servetur.* In consequentibus verò non aliam ob causam se *Rabanum* impugnasse significat, quàm quòd ipsum Corpus Domini secessui obnoxium esse sentiret. *Quapropter*, inquit, *cujus potenti virtute panis iste communis, quem quotidie sumimus, cùm sit candidus, mutatur intra nos in colorem sanguineum, vel alium humorem fluidum: ipsius potentiâ caro & sanguis ejus sumpta, non in noxium & superfluum humorem: sed in carnem verè resuscitandam debet reservari conformata.* Herigerum secuti *Vuillelmus Malmesburiensis* in Epistolâ ad *Robertum* fratrem, ut videre est in Præfatione MS. Epitomes *Amalarii De Divinis Officiis*, quæ invenitur in Bibliotheca Collegii Oxoniensis omnium Animarum, *Thomas Vualdensis* T. I. Doctrinalis in Præfatione & T. 2. C. 19. 52. & 61. & alii plerique homines docti. *Rabano* eumdem errorem tribuerunt. Sed ab illo hanc labem abstergit doctissimus *P. Mabillonius* in Præfatione Partis secundæ Sæculi quarti Benedictini, & gravissimis argumentis ostendit ipsum neutiquam Christi Domini Corpus, sed ad summum symbola sola communi aliorum ciborum legi subjecisse. Primum petitur ex ejus verbis in *Epistolâ ad Heribaldum*, ubi negat Eucharistiam, secundùm id quod secessui obnoxium esse præmisit, *redire in naturam pristinam, quam habuerat antequam in altari consecraretur*. At de Corpore Domini id intelligi non posse, evidens est; cùm ante consecrationem in altari non existat: intelligendum itaque est de re illa, cujus natura consecratione mutatur, de pane scilicet ac vino, de quorum symbolis interrogarat *Heribaldus*, utrùm in pristinam, quam ante consecrationem habuerant, naturam redirent: quod negat *Rabanus*. Eucharistiam igitur secundùm sola symbola seu partem externam, quæ sensibus objicitur, secessui obnoxiam sensit.

Rabanus Maurus a fœdo Stercoranistarum errore vindicatur.

Confirmatur ex eo quod *Rabanus* in eâdem Epistolâ magnum esse discrimen Eucharistiæ a communibus cibis innuat, quòd hi nonnisi ad corporis incolumitatem sumantur, Eucharistia verò *invisibilem tam corporis quàm animæ sanctificationem efficiat*. Quamvis ex rebus visibilibus & corporalibus confecta sit, symbolisque corporeis constet, de quibus frustra quæritur, quod quæsierat *Heribaldus*, cùm Christus dixerit: *Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*: nec ulla sit consecutio, ut id quod in secessum vadit, in pristinam denuo redeat naturam.

Alterum argumentum sumitur ex verbis cujusdam *Sapientis*, ab *Herigero* contra *Rabanum* adductis. *Absit*, inquit, *ut tantum Mysterium se-*

** Hujus Sapientis Opus extat*

Tom. XII. Spicilegii.

cessui fiat obnoxium : in quo si fortè ordo naturæ servetur, Mysterium quod sola fide conspicitur, humilietur. Si corpus in corpore ordinem servat; non violatur Mysterium, quod divinitatis firmavit Sacramentum; nec Spiritus amittit quod fide integra in re corporali spiritaliter sumpsit. Distinguit Sapiens ille & cum eo *Herigerus*, in Mysterio Corporis Christi rem corpoream seu sensibilem, & spiritualem, id est invisibilem. Asserit, si ordo naturæ servetur in re corporea, ita ut secessui obnoxia sit; inde consequi, ut *Mysterium quod fide conspicitur*, id est, res spiritalis & invisibilis, seu Corpus ipsum Christi pariter *humilietur*. Etsi tamen res sensibilis communem ordinem servaret, non violatum iri Mysterium quod spiritaliter sumitur. Non sensit itaque *Rabanus*, quem Sapientis illius verbis *Herigerus* refellit, Corpus Domini secessui obnoxium esse, sed Symbola dumtaxat, cum quibus Christi Corpus conjunctum est. Quo posito, consequi putabant cùm *Henrigerus*, tum Anonymus ille Sapiens ab ipso laudatus, Corpus quoque Christi *humiliari*.

Tertium Argumentum sumitur ex lib. I. *Rabani De Institutione Clericorum* Cap. 31. ubi distinguit Sacramentum a virtute seu a re Sacramenti; & Sacramentum quidem converti censet in substantiam sumentium; non sic autem rem Sacramenti, sed nos potiùs in eam transformari. Res itaque sensibilis secundùm *Rabani* sententiam, in secessum abit: non verò virtus seu res Sacramenti sub ea latens, id est, Corpus & Sanguis Christi. *Aliud est*, inquit, *Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Sacramentum enim ore percipitur: virtute Sacramenti interior homo satiatur. Sacramentum in alimentum Corporis redigitur; virtute Sacramenti æterna vita adipiscitur. In Sacramento Fideles quique communicantes pactum societatis & pacis ineunt: in virtute autem Sacramenti omnia membra Capiti suo conjuncta & coadunata, in æterna claritate gaudebunt. Sicut ergo in nos id convertitur, cùm id manducamus & bibimus: sic & nos in Corpus Christi convertimur, dum obedienter & piè vivimus.*

II. Graviorem errorem præ se ferre videntur illa verba ejusdem Epistolæ *Rabani* ad Heribaldum: *Quidam nuper de ipso Sacramento Corporis & Sanguinis Domini non rite sentientes dixerunt, hoc ipsum Corpus & Sanguinem Domini, quod de Maria Virgine natum est, & in quo ipse Dominus passus est in Cruce, & resurrexit de sepulchro, idem esse quod sumitur de altari. Cui errori, quantum potuimus, ad Exilum Abbatem scribentes, de corpore ipso quid verè credendum sit, aperuimus.*

Albertinus Claudius & La Roque Ministri refelluntur.

Rabanus Paschasii Sententiam & Ecclesiæ Fidem de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi non impugnavit,

Ex his verbis Calvinistæ recentiores qui de Eucharistia scripsere, * colligunt *Rabanum Paschasii* Sententiam, quæ Catholicorum omnium est, de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia impugnasse, solamque præsentiam virtutis admisisse. Sanè *Rabanum* in Epistol ad *Egilonem*, *Paschasium* impugnasse constat ex *Herigero*. Quid verò in *Paschasii* Sententiâ impugnavit *Rabanus*? Num realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationis assertionem? Minimè. Utramque enim asserit lib. 7. *De Sacris Ordinibus* ad *Theotmarum*, cap. 10. *Quis*, inquit, *umquam crederet, quòd panis in carnem potuisset converti, vel vinum in sanguinem, nisi ipse Salvator diceret, qui panem & vinum creavit, & omnia ex nihilo fecit? Facilius est aliquid ex alio facere, quàm omnia ex nihilo creare.* Et lib. I. *De Institutione Clericorum*, Cap. 31. ubi de pane & vino ita scribit: *Hæc autem dum sunt visibilia, sanctificata tamen per Spiritum Sanctum, in Sacramentum divini Corporis transeunt.* Quæ de conversione reali, non morali dumtaxat intelligenda, perspicuum est ex hujus loci collatione cum Epistolâ ad *Heribaldum*, in quâ negat, *Eucharistiam*, (id est, symbola panis & vini) *redire in naturam pristinam, quam habuerat, antequam in altari consecraretur.* Cùm enim verisimile sit neminem umquam fuisse dubitaturum quin symbola, si post consecrationem mera figura essent Corporis Christi, illius virtute perfusa per consumptionem id amitterent; intelligenda est *Rabani* responsio de reditu vero ac reali: cui proinde vera ac realis substantiæ conversio respondet. Qui ergo verum ac realem reditum symbolorum in naturam pristinam negavit *Rabanus*, veram ac realem substantiæ panis & vini conversionem in Eucharistia agnovit. Denique in fine Commentarii in librum *Josue* nondum editi, sed a P. *Mabillonio* ex MS. Codice laudati, ait, Victimis legalibus successisse *Novi Testamenti Sacerdotium: ubi Agni immaculati caro & sanguis in sacris altaribus quotidie offertur, & Fidelium ore in pastum animarum suarum salubriter percipitur: ut umbra Legis recedente, veritas pateat Evangelii per ipsum Dominum Jesum Christum.*

sed certum dumtaxat loquendi modum à a Paschasio usurpatum.

Ex his cùm exploratum sit, *Rabanum* in doctrina de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & de transubstantiatione, cum *Paschasio* planè convenire; in ipso nihil aliud impugnavit, quàm loquendi modum quemdam, qui novus ipsi visus est, quo *Paschasius* dixit, Eucharistiam esse carnem Christi datam pro mundi vita, *Non aliam planè, quàm quæ nata est de Maria, & passa in Cruce, & resurrexit de sepulchro.* Hunc loquendi modum ex *S. Ambrosio*, quem ad marginem citat, *Paschasius* accepit. Is scilicet lib. *De Mysteriis* Cap. IX. ait: *Liquet igitur quòd præter naturæ ordinem Virgo generavit, & hoc quod conficimus, de Virgine est. Quid hìc quæris naturæ ordinem in Christi Corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Jesus natus ex Virgine? vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est: vera ergo illius carnis Sacramentum est.* Id *Rabanus* in Epistolâ ad *Egilonem*, & Anonymus, cujus lucubratio extat in MS. Codice Gemblacensi, impugnarunt, insuperhabita S. Ambrosii Auctoritate, quòd alii Patres præsertim *SS. Hieronymus & Augustinus*, non ita locuti viderentur, sed triplex Christi Corpus distinxisse, Ecclesiam, Eucharistiam, & illud quod de Maria Virgine natum est, quod pependit in cruce: Paschasium verò sugillarunt, quòd *Sancti Ambrosii* sententiam exponere, & cum aliis Patribus ipsum conciliare nequaquam studuisset. Anonymum illum non alium esse a *Rahano*, ejusque scriptionem ipsammet *Rabani* Epistolam ad Egilonem, aut illius fragmentum esse conjicit *P. Mabillonius* in Præfatione II. Partis Sæculi IV. Benedictini: quòd *Herigerus* Paschasii adversarios de unico Christi corpore duos tantùm enumeret, *Rabanum* in Epistolâ *ad Egilonem & Ratramnum*. Et tamen *Herigero* notus erat ille Anonymus: adeoque a *Rabano* non videtur distinguendus. Ut ut est, *Rabanus* alio sensu non negavit Eucharistiam esse Corpus Christi, quod de Maria Virgine natum est, quàm Anonymus; cùm ipsi coævus fuerit, nisi idem ipse extiterit: id est, negavit Eucharistiam esse idem Corpus Christi quod ex Maria natum est, *specialiter*, quod idem valet ac secundùm speciem formamque externam: quamvis idem esse *naturaliter*, id est, réaliter, & secundùm substantiam senserit. Anonymum audire juvat. *Hæc*, inquit, *omnium Ecclesiarum Magistri*, id est, S. Augustini, *dicta, si fideliter, ferventer, diligenter, intelligenter & frequenter legeritis; manifestissimè cognoscetis, non quidem, [quòd absit] naturaliter, sed specialiter aliud esse Corpus*

Do-

Domini, quod ex substantia panis ac vini pro mundi vita quotidie per Spiritum Sanctum consecratur, quod a Sacerdote postmodum Deo Patri suppliciter offertur: & aliud specialiter Corpus Christi, quod natum est de Maria Virgine, in quod istud transfertur: & aliud specialiter Corpus Christi, Sanctam scilicet Ecclesiam, qui Corpus Christi sumus.

Rabani error de Catechumenis.

III. Catechumenos absque Baptismo decedentes a vita æterna excludit *Rabanus*, quantumvis bonis operibus instructi sint. *Nullum Catechumenum*, inquit, *quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credamus, exceptò martyrio, ubi tota Baptismi Sacramenta complentur* (Lib.4. *De Universo*, Cap.10.) Quæ sententia falsa est, & doctrinæ SS. Augustini, & Ambrosii opposita, quos S. Bernardus Epistolâ 77. seu *Tractatu ad Hugonem de Sancto Victore*, secutus est.

DISSERTATIO XII.

De Amalario, ejusque Operibus, ac Nævis, in re præsertim Eucharistica.

I. AMalarius Diaconus primùm & Abbas Metensis fuit, deinde Presbyter, ut colligitur ex illius Epistolâ ad *Guntardum*; denique Episcopus, ut testantur Vaticanæ Bibliothecæ MSS. Codices, & Epistola Conventûs Parisiensis de Imaginibus habiti, anno 824. Cuius Sedis, incertum. Non utique Metensis, quod *Honorius Augustodunensis* scripsit lib.4. *De Luminaribus Ecclesiæ*, Cap.3. non Lugdunensis, ut putavit *Usserius*, eum cum *Amolone* perperam confundens; non Trevirensis ille qui nomine *Caroli Magni* Imperatoris Legationem obiit Constantinopoli anno octingentesimo-undecimo, ex quâ reversus, obiit anno octingentesimo decimo-quarto, & Successorem habuit *Hettum*.

II. Libros IV. *De Ecclesiasticis Officiis* anno octingentesimo vigesimo-septimo conscripsit jussu *Ludovici Pii* Imperatoris. Librum *De Ordine Antiphonarii* postea edidit, in quo se missum testatur ab eodem *Ludovico Augusto* ad *Gregorium* Papam Quartum, qui ab anno octingentesimo vigesimo-septimo ad octingentesimum quadragesimum-primum in S. Petri Cathedra sedit. Rituales illos libros *Amalario* Trevirensi Episcopo falsò tribuerunt *Trithemius*, *Bellarminus*, *Possevinus*, & *Constantinus Cajetanus*, repugnante *Ademaro* in Chronico. Ad Abbatem *Constantinum*, ut eum a veteri persuasione dimoveret, elegantem scripsit Epistolam doctissimus *P. Sirmondus*, quam *P. Labbæus* in Dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis Tom.1. refert inter addenda. *Formam Institutionis Canonicorum, & Sanctimonialium canonice viventium*, ex veterum Patrum sententiis concinnavit; quam Patres Aqisgranensis Concilii anno octingentesimo decimo-sexto probaverunt, ut diximus in Synopsi.

Ecclesia Lugdunensis graviter perstringit Amalarium.

Liber quem *De Præscientia & Prædestinatione* contra *Gottescbalcum*, hortatu *Hincmari* edidit, non extat. Ipsum graviter perstringit Lugdunensis Ecclesia lib. De tribus Epistolis. *Quod autem*, inquit, *inter cæteros qui de tanta quæstione, divinæ videlicet præscientiæ, & prædestinationis apud eos scripsisse memorantur, etiam Amalarius ponitur, & Scotus Joannes ab eis ad scribendum compulsus esse refertur, multùm molestè & dolenter accipimus, ut Ecclesiastici & prudentes viri tantam injuriam sibimetipsis fecerint, ut Amalarium de Fidei ratione consulerent, qui & verbis, & libris suis, mendaciis, & erroribus, & phantasticis atque hæreticis disputationibus plenis, omnes penè apud Franciam Ecclesias, & nonnullas etiam aliarum regionum, quantùm in se fuit, infecit atque corrupit, ut non tam ipse de Fide interrogari, quàm omnia Scripta ejus, saltem post mortem ipsius, debuerint igne consumi: ne simpliciores quique, qui eos multùm diligere, & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur, & perniciosè fallerentur & deciperentur.*

Amalarius inter adversarios Paschasii, & realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia impugnatores falsò ab Heterodoxis numeratur.

IV. *Florus* in lib. MS. contra *Amalarium*, quem laudat *Blondellus* in familiaribus Elucidationibus Controversiæ de Eucharistia, Cap.18. testatur illius errorem *De Corpore Christi triformi, & tripartito*, fuisse in Synodo Carisiaca damnatum. *Vuilelmus Malmesburiensis* in Epitome Historiæ MS. ipsi tribuit quòd Christi Corpus in Eucharistia egestioni senserit obnoxium. Quod & *Mauguinus* Præses asserit in Historica & Chronica Dissertatione *De Gottescbalco*, Cap.18. Et probabile censet Vir Doctissimus *Antonius Arnaldus* Tomo I. De perpetua Ecclesiæ Fide circa Eucharistiam, Lib. 8. Cap. 11. Ut ut est, *Amalarium* inter *Paschasii* adversarios, & realis præsentiæ Corporis Christi in Eucharistia impugnatores falsò numerant *Claudius*, & *La Roque* Calviniani Ministri. Quos vel brevis ista sententia ex Lib.3. *De Ecclesiasticis Officiis* Cap.24. quod inscribitur *De institutione Dominica in conficiendo Corpus & Sanguinem*, convincere debuit: *Hìc credimus naturam simplicem panis & vini mixti, verti in naturam rationabilem, scilicet Corporis & Sanguinis Christi.* Id probat non minùs luculenter ejus *Epistola* ad *Guntardum*, edita Tomo 7 Spicilegii, cum aliis ejusdem Epistolis. Offendi se significaverat *Guntardus*, quòd Amalarius *se eum majori cautela non custodiret, ne illico post consumptum Sacrificium sputaret: quasi sumptum Corpus simul cum sputo projiceret.*

Indecens & periculosa Amalarii consuetudo statim spuendi post sacram Communionem.

Respondit *Amalarius*, sibi difficile esse diu *abstinere a sputo*: confidere, se, modò *Si mens pura fuerit & humilis in conspectu Dei, ut faciat intrare Corpus Christi ad animam vivificandam, & quod exeundum est propter sanitatem corporis, faciat exire sine dispendio animæ.* Non hoc se dicere, *quod non debeamus venerari Corpus Domini præ omnibus sumptibus*, id est, præ omnibus cibis quos sumimus, *sed quòd, si veneratum fuerit ab interiore homine, quicquid naturaliter ab exteriore agitur, Dominico honori deputatur ...... Ita verò vestrum est velle & precari Dominum cor mundum, suum est Corpus suum per artus & venas diffundere ad salutem nobis æternam. Ipse enim dixit, quando panem tradidit Apostolis:* „ Hoc est Corpus „ meum quod pro vobis tradetur. *Suum Corpus, quando voluit, & quando vult, in terra versatur ... Sola mala voluntas facit vas suum pollutum ad suscipiendum Dominum. Hæc propterea dico, ut si fortè me ignorante, aut non consentiente, exierit de ore meo, ex Corpore Domini, non me putes alienum a Religione Christiana, quasi contemptui habeam Corpus Domini mei, aut ipsum illùc dirigatur quò non voluit, seu non vult venire. Per hoc Corpus anima nostra vivit, dicente eodem Domino:* „ Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis „ ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobismetipsis. *Si enim ipsum Corpus vita nobis est, non ei aufertur propter nostram separationem, ubicumque fuerit, quod ex se habet & nobis ex se tribuit.*

Durior Amalarii locutio, & Stercoranistarum fœdo errori in speciem favens.

Hac expedita quæstione, aliam a *Guntardo*, ut verisimile est, propositam sic exponit: *Ita verò sumptum Corpus Domini bona intentione, non est mihi disputandum, utrùm invisibiliter assumatur in cœlum, an reservetur in corpore nostro usque in diem sepulturæ, aut exhaletur in auras, aut exeat de corpore cum sanguine, aut per poros emittatur, di-*

cente

„ *sente Domino*: Omne quod intrat in os, in „ ventrem vadit, & in secessum emittitur. *Hoc solùm cavendum est, ne Juda corde sumam illud, & ne contemptui habeatur, sed discernatur saluberrimè a communibus cibis*. Ex hoc loco Viri Eruditi colligunt, *Amalarium* Stercoranistam fuisse, & Eucharistiam secessui obnoxiam sensisse. Alii ipsum de Christi corpore tam propudiosè sensisse negant, sed responsionem suam ita temperasse ajunt, ut *Guntardum* aliosque a tam curiosis cogitationibus revocaret; nec quidquam hac de re definiret. Ut ut est, pinguioris quidem minervæ *Amalarium* fuisse constat, qui circa quæstiones tam absurdas hæsitaverit; sed illum a *Paschasio*, & Ecclesia universa non dissensisse de dogmate præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & transubstantiationis, evidens est; iterumque confirmatur ex ipsius ad *Rantgarium* Episcopum Noviomensem Epistolâ: *Calix*, inquit, *veteris Testamenti sanguine animalium irrationabilium redundabat. Ille sanguis figura fuit veri Sanguinis Christi. Quem Calicem, id est, in quo bibimus Sanguinem Christi, initiavit nobis ipse in memorata Cœna post consummatum priorem calicem, ut idem Lucas memorat in sequentibus: Similiter & Calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic est Calix novi Testamenti, in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur*.

Non ita tamen Calicem Novi Testamenti verum Sanguinem Christi continere docet, ut non etiam sit figura Sanguinis in passione effusi, per hoc quòd gladio verborum Sanguis Christi per se ponitur in Calice seorsim a corpore, quod nonnisi concomitanter ponitur; & significatur effusus in remissionem peccatorum in quo propriè ratio Sacrificii sita est. At mera non est figura, aut sola Sanguinis Christi virtute plena; alioqui legem veterem non compleret, in qua & sanguis victimarum figura erat Saguinis Christi in Passione effundendi; egena quidem & vacua secundùm se, plena autem virtutis per fidem eorum qui Christum in his figuris præsignatum apprehendebant, in eum sperabant, & jam tunc adorabant. *Hic Calix*, inquit Amalarius, *est in figura Corporis mei, in quo est Sanguis qui manabit de latere meo, ad complendam Legem Veterem; quo effuso, deinceps erit Novum Testamentum, quoniam novus Sanguis & innocens, id est, hominis absque peccato, effundetur pro redemptione humana, quod antea non est factum sanguine alicujus animalis*. Amalarius docet Calicem Veteris Testamenti *figuram* fuisse *veri Sanguis Christi*: hunc verò *Sanguinem* nos *bibere* in *Calice Novi Testamenti*. Quid clarius?

Dices, *Amalarius* in Epistolâ ad *Guntardum* ait, periculum esse ne cum sputo aliquid de Corpore Domini ex ore exeat; Atqui de Corpore Christi vero & naturali pars exire cum sputo non potest ac projici, sed solùm de Corpore Symbolico & Sacramentali: credebat igitur *Amalarius* Eucharistiam non esse Corpus Christi verum, sed typicum & Sacramentale dumtaxat.

Respondeo, Ex reali præsentia & intima conjunctione Corporis Christi cum Symbolis ortum esse vulgarem hunc loquendi modum, quo ipsi Corpori & Sanguini Domini tribuuntur, quæ Symbolis tantùm conveniunt: sic pars Corporis Christi spui dicitur, cùm pars hostiæ consecratæ spuitur; sic Christi Corpus frangi, cùm hostia frangitur, &c. sic denique omnia quæ circa species exercentur, dicuntur circa Christi Corpus & Sanguinem exerceri. Et hunc loquendi modum popularem Auctores Ecclesiasticos qui Berengarianæ hæreseos ortum præcesserunt, usurpasse mirum esse non debet, possumusque Calvinistis respondere, quod S. Hieronymus ait de Patribus qui ante Arianorum ortum scripsere quædam paulò duriora de Filio Dei: *Innocenter quædam & minùs cautè locuti sunt*. Et quod S. Augustinus de S. Joanne Chrysostomo, cujus Auctoritate Pelagiani abutebantur: *Vobis nondum litigantibus, securiùs loquebatur*.

V. Libros quatuor *Amalarii De Divinis Officiis* *Agobardus* Lugdunensis Archiepiscopus opere singulari impugnavit, in iisque multa inutilia, absurda, & noxia reprehendit. Meritò reprehendisse videtur quod lib. 1. cap. 27. scripserat *Amalarius* de Signaculo Spiritus Sancti in Sacramento Confirmationis dato: *Sine isto signaculo non oportet nos præsentari ante Deum. De quo quasi de aliquo vestimento dicebat Paulus ad Corinthios: Etenim qui sumus in isto corpore, ingemiscimus gravati, eo quòd nolumus spoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale a vita. De quo vestimento dicat, in sequentibus monstrat: Qui autem perficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritûs*. Quæ verba Apostoli, inquit Agobardus, *talem sensum habere, qualem ille intromittit, si alicubi legit, illius forsitan error est qui scripsit. Si autem ex semetipso excogitavit, nimia præsumptio est. Quid namque ingemiscit gravatus? Certè eo quòd non vult spoliari, sed supervestiri. Et si non vult spoliari vestimento Spiritus Sancti, quid vult vestire super Spiritum Dei? Sed quoniam laboriosum est refutare sensum ejus, hoc nobis dixisse sufficiat, quòd Doctor Catholicus B. Augustinus hoc vestimentum mortalitatem carnis esse dicit, quam gestamus in hoc corpore viventes. Et propterea ingemiscimus gravati, quia timemus per mortem temporalem spoliari vestimento carnis: & si fieri posset, vellemus supervestiri immortali vita, non depositâ per mortem ipsâ mortalitate, sed potiùs absorptâ a vita*.

Multa in libris Amalarii De Divinis Officiis *meritò reprehendit Agobardus*

Meritò reprehendit *Agobardus* & illud quod lib. „ 3. cap. 23. *Amalarius* scripserat: *Nunc de Te* „ igitur *dicendum est. Ab initio Orationis, usque ad locum ubi dicitur*, Et in electorum tuorum jubeas grege numerari, *celebratur Sacrificium electorum, qui non habent in carne quod eis repugnet, neque in conscientia quod conturbet. Sicut enim duo altaria erant in Tabernaculo Moysi, sive in Templo Salomonis; unum thymiamatis, alterum holocaustis ita sunt duo Sacrificia Sanctæ Ecclesiæ*. Hâc Sententiâ Pelagianum errorem asseri *Agobardus* observat. *Nec Pelagius*, inquit, *nec Celestius ausi sunt tam irreverenter hæresim prædicare. Nam illi possibilitatem tantùm adstruebant, dicendo, posse esse hominem sine peccato, si velit: non tamen audebant dicere, se sine peccato esse. Amalarius autem* „ *multò pejus dicere audet; qui asserit plu-* „ *res esse qui nec in corpore habent quod repugnet,* „ *nec in conscientia quod conturbet*.

Rectè etiam reprehendit, quòd *Duo Ecclesiæ Sacrificia* dixerit. *Sicut enim Ecclesia Catholica non habet duas fides, aut duo Baptismata, sic non habet duo Altaria, aut duo Sacrificia*.

Denique meritò arguit *Agobardus* quod *Amalarius* lib. 4. cap. 4. scripserat: *Sacerdotem, qui est in terra, nolle, neque posse dicere, quòd absque peccato sit: Qui tamen, quamvis sit peccator, non debet a conscientia suâ morderi, ut tantùm sit peccator, quantùm multos cognoscit esse in populo terræ*. Quæ verba *non tantùm esse inutilia, sed multùm noxia, & veritati contraria*, Agobardus observat. *Catholica namque fides sic se habet, ut nullius credat acceptari a Deo Sacrificium, vel orationem, nisi ejus qui cognoverit iniquitatem suam*: ut constat ex oratione Davidis Psalm. L. dicentis: *Ampliùs lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco*

DISSER-

DISSERTATIO XIII.

De Ratramno, & ejus Operibus, ac præcipuè de libro sub nomine Bertrami vulgato, DE CORPORE ET SANGUINE DOMINI.

§. I.

RAtramnus, aliis *Rattrannus*, & *Rotrannus*, *Bertramus* etiam & *Bertrannus*, Monachus Corbeiensis in Gallia, *Ludovico Pio*, & *Carolo Calvo* regnantibus floruit. Scripsit Libellum *De Nativitate Christi*, qui Tom. I. Dacheriani Spicilegii editus est; *Responsionum ad objecta Græcorum* libros tres, qui ejusdem Spicilegii Tomo II. habentur; *De Prædestinatione* libros duos, quos *Gilbertus Mauguinus* Vir Clarissimus cum aliis Scriptis Auctorum noni Sæculi *De Prædestinatione & Gratia*, in lucem edidit; librum unum *De trina Deitate*, teste *Hincmaro*, & librum *De Anima*. Scripsit etiam librum *De Corpore & Sanguine Domini*, ut *Sigebertus* lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Cap. LXXXXV. & *Trithemius* libro etiam de Scriptoribus Ecclesiasticis testantur. Hic verò commendat *Ratramnum* ceu virum *in divinis Scripturis valde peritum, & in libris sæcularium disciplinarum egregiè doctum, ingenio subtilem, & clarum eloquio, nec minùs vitâ quàm doctrinâ insignem*. Librum *De Corpore & Sanguine Domini*, qui sub nomine *Bertrami* vulgatus extat, & ab aliquibus Viris Eruditis, præcipuè ab Illustrissimo Archipræsule *Petro de Marca* in Epistolâ ad Dom. *Lucam Dacherium*, & ab erudito Ordinis Canonicorum Regularium Congregationis S. Genovefæ Theologo, in Dissertatione edita ad finem Tomi I. *De Perpetua Ecclesiæ Fide circa Eucharistiam*, Joanni Scoto Erigenæ asseritur: Hunc, inquam, librum Codex MS. Laubiensis Cœnobii ab annis octingentis exaratus, sub nomine *Ratramni* exhibet, ut *P. Mabillonius* observat. Præterea *Herigerus* sub titulo Anonymi Cellotiani vulgò citatus, *Paschasium* a *Ratramno* impugnatum ait in iis quæ de Corpore & Sanguine Domini scripserat. Ubi porro impugnatus, nisi *Ratramni* sit liber ille, qui sub nomine *Bertrami* vulgatus est? Iisdem tamen temporibus visus est ac citatus alius liber de eodem argumento sub nomine *Joannis Scoti*. Adrevaldus enim Floriacensis Monachus, qui *Carolo Calvo* regnante floruit, collegit Sententias Patrum *Contra ineptias Joannis Scoti, De Corpore & Sanguine Christi*. At ab ingenio *Joannis Scoti*, cujus temeritas nota est, alienum planè videtur, ut librum suum, quantumvis a Catholico sensu discrepantem, sub alieno nomine vulgaverit, & *Carolo* Regi dicarit: cùm hac fraude non sit usus in publicandis libris *De Naturis*, qui gravissimis alioqui erroribus scatent. Sanè *Ratramnus* etiam tum vivens, fraudem sola negatione refutasset.

Liber De Corpore & Sanguine Domini sub Bertrami nomine vulgatus, non est Joannis Scoti, sed Ratramni.

Objectionibus respondetur.

Qui *Bertrami* seu *Ratramni* nomini inscriptum librum *De Corpore & Sanguine Domini*, Joanni Scoto asserunt, nituntur *Ascelini* testimonio in Epistolâ ad *Berengarium* scribentis: *Joannem Scotum nec inconsideratè, nec impiè, nec indignè Sacerdotio meo hæreticum habeo, quem toto nisu, totaque intentione ad hoc solùm tendere video, ut mihi persuadeat hoc videlicet, quod in altari consecratur, neque verè Corpus, neque verè Christi Sanguinem esse. Hoc autem adstruere nititur ex SS. Patrum Opusculis, quæ pravè exponit; quorum illam S. Gregorii Orationem hîc annotari sufficiat:* „ Perficiant in nobis tua, Domine, Sacramen„ ta, quod continent, ut quæ nunc specie ge„ rimus, rerum veritate capiamus. *Quam exponendo prædictus Joannes, inter cætera fidei nostræ contraria;* Specie, *inquit*, geruntur ista, non veritate. *Quod non catholicè dictum, si bene vigilantiam tuam novi, non ignoras; præsertim cùm in sæpe dicto colloquio non negaveris, quando eamdem Orationem cum expositione sua ex Joannis libro recitavi. Verùm tunc, quod & nunc, objecisti nobis, te Libellum illius nondum ad finem usque perlegisse. Unde satis mirari nequeo te, tanta scilicet prudentia virum, tantopere laudare quod ignoras. Neque enim, si noveris, te laudavisse crediderim. Novit namque Prudentia tua, sic cavenda esse verba Hæreticorum, ceu pocula veneficorum, quæ priùs dulciter mulcent, ut postmodum lethaliter necent.* At eadem S. *Gregorii* Oratione abutitur liber sub nomine *Bertrami* vulgatus, eodemque modo ipsam exponit. Ejus itaque libri Auctor non alius est a *Joanne Scoto*.

Objiciunt secundò, *Joannem Scotum* librum suum *De Corpore & Sanguine Christi* jubente *Carolo Magno* scripsisse, ut testatur *Berengarius* in Epistolâ ad *Richardum*, editâ Tom. II. Spicilegii. *Bertramus* verò librum *Carolo Magno* pariter dicatum, quo nomine *Carolum Calvum* adulatoriè compellavit. Sic enim inscribitur: *Bertrami Presbyteri, de Corpore & Sanguine Domini, ad Carolum Magnum Imperatorem*. Sic autem præfatur: *Jubes Gloriose Princeps, ut quid De Sanguinis & Corporis Christi Mysterio sentiam, vestra Magnificentia significem, &c.*

Respondeo ad primum cum doctissimo P. *Mabillonio*, solemne esse illius ævi Scriptoribus in eadem materia eadem argumenta, easdemque Patrum sententias usurpare: adeoque mirum non esse quòd eadem *S. Gregorii* Oratione usi sint *Ratramnus & Joannes Scotus*: maximè cùm aliter ab utroque exposita fuerit. *Joannes* enim illam exponens, scripsit: *Specie geruntur ista, non veritate*, ut refert *Ascelinus*, qui & istud non catholicè dictum rectè observat. *Ratramnus* verò verba Ecclesiæ in laudata Oratione dicentis; *Ut quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus*, sic exponit: *Dicit quod in specie geruntur ista, non in veritate; id est, per similitudinem, non per ipsius rei manifestationem*. Qui Commentarius prorsus Catholicus est, ut ex *Lanfranco* patet hanc Orationem eodem modo exponente in Dialogo contra Berengarium: *Postulat quippe Sacerdos*, inquit, *ut Corpus Christi, quod sub specie panis vinique nunc geritur, manifesta visione sicut reverâ est, quandoque capiatur. Veritas enim pro manifestatione in Sacris sæpe Litteris reperitur*.

Ad secundum respondeo, & *Ratramnum* & *Joannem Scotum*, Carolo Calvo jubente, de Corpore & Sanguine Domini scribere potuisse, sicut uterque de Prædestinatione scripsit: & sicut *Lupus Ferrariensis*, & idem *Ratramnus* de eadem re *Caroli* jussu scripserunt.

Objiciunt tertiò. Berengarianos librum *Joannis Scoti* laudasse, eoque usum esse plurimùm *Berengarium*, non *Bertrami*: Ut constat ex *Durando Troarnensi*, & *Lanfranco*, lib. de Corpore & Sanguine Domini. At librum *Bertrami* seu *Ratramni* pariter laudassent, cùm æquè ipsis faveat. Argumento igitur est librum *Joannis Scoti* hunc ipsum esse qui sub nomine *Bertrami* vulgatus est.

Respondeo, *Berengarium* & ejus discipulos hunc forsan librum non legisse, cujus MSS. Codices admodum pauci inveniuntur, aut si legerent, cum

Sacramentariis non favet Ratramni liber.

eum sibi faventem non existimasse. Numquid enim favere sibi putassent Auctorem, qui de Eucharistia ita scribit? *Exteriùs quidem panis, quod antè fuerat, forma prætenditur, color ostenditur, sapor accipitur: ast interiùs longè aliud multòque pretiosius multòque excellentius intimatur, quia cæleste, quia divinum, id est, Christi Corpus ostenditur, quod non sensibus carnis, sed animi fidelis contuitu vel aspicitur, vel accipitur, vel comeditur. Vinum quoque quod Sacerdotali consecratione Christi Sanguinis efficitur Sacramentum, aliud superficie tenus ostendit, aliud interiùs continet. Quid enim aliud in superficie, quàm substantia vini conspicitur? At interiùs si consideres, jam non liquor vini, sed liquor Sanguinis Christi credentium mentibus & sapit dum gustatur, & agnoscitur dum conspicitur, & probatur dum adoratur.* An sibi favere judicasset *Berengarius* Auctorem qui hæc habet? *Panis qui offertur, ex frugibus terræ cùm sit assumptus, in Christi Corpus, dum sanctificatur, transponitur: sicut & vinum, cùm ex vite defluxerit, divini tamen significatione Mysterii efficitur Sanguis, non quidem visibiliter, sed operante invisibiliter Spiritu Sancto. Unde & Sanguis, & Corpus Christi dicuntur; quia non quòd exteriùs videntur, sed quòd divino Spiritu operante facta sunt, accipiuntur: & quia longè aliud per potentiam invisibilem existant, quàm visibiliter appareant.* Numquid favere sibi sensissent hominem ita scribentem? *Tunc verè intelligetis, non, sicut infideles arbitrantur, carnem meam a credentibus comedendam; sed verè per Mysterium panem & vinum in Corporis & Sanguinis conversa substantiam, a credentibus sumendam.* Numquid secum sentire arbitrati essent Auctorem ita concludentem? *Ex his omnibus, quæ sunt hactenus dicta, monstratum est, quòd Corpus & Sanguis Christi, quæ Fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sunt secundùm speciem visibilem: at verò secundùm invisibilem substantiam Corpus & Sanguis Christi verè extant.* Qui denique sic de adversariis loquitur: *Corpus etenim Sanguinemque Christi fideliter confitentur: & cùm hoc faciunt, non hoc jam esse quod priùs fuere, proculdubio protestantur.*

§. II.

Quâ in re Adversariorum Sententiam de Eucharistia impugnet Ratramnus?

Duriora & obscuriora loca Ratramni ex clarioribus explicantur. Et ostenditur illum a Paschasio non dissensisse in substantia dogmatis de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento, & de Transubstantiatione.

R*Atramnum* cum Adversariis suis in fide realis præsentiæ Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, & Transubstantiationis convenire, perspicuè satis ostendunt, quæ ex eo superiùs prolata sunt. Quid verò in eorum doctrina impugnet, intelligi facilè potest ex statu quæstionis quam tractandam suscipit, ac in duas partes dividit. Prima, *An quod in Ecclesia ore Fidelium sumitur, Corpus & Sanguis Christi in Mysterio fiat, an in veritate? Id est, utrùm aliquid secreti contineat, quod oculis fidei solummodo pateat: an sine cujusquam velatione Mysterii hoc aspectus corporis intueatur exteriùs, quod mentis visus inspiciat interiùs, ut totum quod agitur, in manifestationis luce clarescat.* Altera pars est, *Utrùm ipsum corpus sit, quod de Maria natum est?* Utrumque negat *Ratramnus*. Priori parte impugnat eos qui dicebant, aut dicere ipsi videbantur, Corpus Christi in Eucharistia absque ulla figura, absque ullo Mysterio, absque ulla obvelatione contineri. *Dicunt*, inquit, *quod nulla sub figura, nulla sub obvelatione fiat, sed ipsius veritatis nuda manifestatione peragatur.* Quæ *Paschasii* Sententia non fuit, sed *Haymonis Alberstatensis* esse videbatur. Siquidem *Paschasius* libri sui cap. 4. Corpus Christi in Eucharistia probat veritatem simul esse & figuram: & in Epistolâ ad *Frudegardum* scribit: *Si quis dicit hanc Carnem, & hunc Sanguinem sic ipsa esse absque Mysterio & Sacramento, nec in figura ex parte sumenda, totum dissipat.* Contra verò *Haymo* negat panem & vinum, consecratione facta, signa esse Carnis & Sanguinis. *Notandum*, inquit ille in tractatu, de Corpore & Sanguine Domini, *quòd panis ille sacratus & Calix signa dicuntur. Non autem hoc quantùm ad Carnem Christi & Sanguinem accipiendum est. Quod tamen quidam erronei sensibus carnis omnino dediti, mente cæcati, stolidissimè putant. Jam enim Corpus & Sanguis Christi non essent. Nullum enim signum est illud cujus est signum: nec res aliqua sui ipsius dicitur signum, sed alterius. Et omnino omne signum, in quantùm esse signum deprehenditur, diversum est ab eo quod significat. Corpus ergo Christi & Sanguis Sacramenta dicuntur, id est, sacrum signum, non sui ipsius, ut præmissum est & probatum, sed ad similitudinem sumentium revera signa dicuntur.* Quæ ex sententia consequens esse putabat *Ratramnus*, Corpus Christi in Eucharistia velatum non esse, nullumque in ea esse Mysterium: quod tamen ab *Haymonis* mente ac verbis alienissimum erat. Fictitium autem errorem illum *Ratramnus* impugnat hac ratione. „ Si „ nulla sub figura Mysterium illud peragitur, „ jam Mysterium non rectè vocitatur. Quoniam „ Mysterium dici non potest, in quo nihil est „ abditum, nihil a corporalibus sensibus remo„ tum, nihil aliquo velamine contectum. *Eòdem spectat istud ratiocinium:* Si secundùm quosdam „ figuratè nihil hìc accipiatur, sed totum in „ veritate conspiciatur; nihil hìc fides operatur. „ Quia cùm fides, secundùm Apostolum, sit re„ rum argumentum non apparentium, id est, „ non earum quæ videntur substantiarum; ni„ hil hìc secundùm fidem accipiemus: quoniam „ quicquid existit, secundùm corporis sensus di„ judicamus. *Eòdem & istud collineat:* Nihil enim „ hìc vel tactu, vel colore, vel sapore permu„ tatum esse deprehenditur. Si ergo nihil est hìc „ permutatum, non aliud quàm ante fuit. Est „ autem aliud; quoniam panis Corpus, & vinum „ Sanguis facta sunt. Duas permutationes distinguit *Ratramnus*, visibilem unam, invisibilem alteram; utramque veram atque realem, quippe *quâ aliud fit ante quàm fuit*. Negat permutationem *factam esse secundùm speciem formamque rerum visibilium:* Id est, secundùm speciem externam panis & vini. Admittit permutationem invisibilem, quâ *Panis Corpus, & vinum Sanguis facta sunt*. Ratramnus itaque cum *Paschasio*, *Haymone*, & omnibus Fidelibus agnovit Corpus & Sanguinem Christi in Eucharistia realiter extare: negavit dumtaxat illa esse manifesta & oculis exposita; quod consequens ipsi videbatur, si Panis & Calix consecratus negarentur esse figuræ. Nec alium sensum habent verba illa a *Ratramno* prolata ex Oratione Ecclesiæ: *Pignus æternæ vitæ capientes humiliter imploramus, ut quod in imagine contingimus Sacramenti, manifestâ participatione sumamus:* Id est, ut Corpus Christi, quod sub specie panis & vini contingimus, manifestâ visione in cœlo possideamus. Idem est sensus alterius Orationis, quam pariter ad fulciendam Sententiam suam *Ratramnus* profert: *Perficiant in nobis, quæsumus, Domine, tua Sacramenta quod continent: ut quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus:* Id est, ut quæ in hac vita sub Mysterio gerimus, in alia vita manifestâ visione capiamus, ut *Lantfrancus* explicat. Cui *Ratramnus* præiverat ita hæc verba supplicantis Ecclesiæ exponens: *Dicit quòd in specie*

cie gerantur ista, non in veritate; id est, per similitudinem, non per ipsius rei manifestationem. Scilicet Corpus Christi *nunc per similitudinem*, id est, per externam Sacramenti speciem, *ostenditur; in futuro per manifestationem revelabitur*, [inquit *Ratramnus*.]

Hæc *Ratramni* sententia ex aliis ejus verbis luculentiùs declaratur. *Hic etiam*, inquit, *surgit auditor, & dicit, Corpus esse Christi quod cernitur, & Sanguinem qui bibitur; nec quærendum quomodo factum sit. Bene quidem sentire videris; sed si vim verborum diligenter inspexeris, Corpus Christi quidem, Sanguinemque fideliter credis. Sed si perspiceres, quia quod credis nondum vides: Nam si videres, diceres, Video; non diceres, Credo Corpus Sanguinemque esse Christi. Nunc autem quia fides totum quicquid illud est aspicit, & oculus carnis nihil apprehendit, intellige quod non in specie, sed in virtute Corpus & Sanguis Christi existant quæ cernuntur*. Id est, non in specie propria Corpus & Sanguis Christi extant in Sacramento altaris, sed ut objectum fidei; & invisibili modo, tametsi reali: sicut virtutes & facultates rerum verè & realiter ipsis insunt, quamquam sub oculos non cadant. *In virtute* ergo, & *non in specie* existere Corpus Christi in Eucharistia, idem est ac *non quidem visibiliter, sed operante invisibiliter Spiritu Sancto*, existere, ut ipse *Ratramnus* explicat.

Idem significant hæc *Ratramni* verba: *Nihil in potu isto corporaliter sentiendum, sed totum spiritualiter attendendum*. Et ista: *Secundùm invisibilem substantiam, id est, divini potentiam Verbi, Corpus & Sanguis Christi verè existunt*. Et rursus: *Est ergo in illo pane vita quæ non oculis apparet corporeis, sed fidei contuetur aspectu. Verbum autem Dei, qui est panis invisibilis invisibiliter in illo existens Sacramento, invisibiliter participatione sui mentem vivificando pascit*. Ista denique: *Hinc in consequentibus, quia Spiritus Christus, ut legimus, Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus, patenter ostendit secundùm quod habeatur Corpus Christi, videlicet secundùm id quod sit in eo Spiritus Christi, id est divini potentia Verbi, quâ non solùm animam pascit, sed etiam purgat*. Nam per *Potentiam Verbi*, & *Spiritum Christi*, quæ in pane consecrato agnoscit, iisque nutriri animas asserit, non intelligit Verbum & Spiritum Sanctum dumtaxat, sed Verbum ut conjunctum Corpori Christi. & per illud operans; ac Spiritum Sanctum ut Christi Corpus modo invisibili in Eucharistia producentem.

Huc etiam spectat comparatio petita ex aqua Baptismatis, in quâ *Si requiras quod superficie tenus lavat, elementum est; si verò perpendas quod interiùs purgat, virtus vitalis est, virtus sanctificationis, virtus immortalitatis: Ita Christi Corpus & Sanguis superficie tenus consideratâ, creatura est mutabilitati corruptelæque subjecta: si Mysterii verò perpendis virtutem, vita est participantibus se tribuens immortalitatem*. Sicut ergo virtus illa vitalis, secundùm *Ratramnum*, est realiter in aqua baptismatis, sic vita participantibus se tribuens immortalitatem, id est, Christi Caro & Sanguis est verè & realiter in Mysterio Eucharistiæ, quamvis illam sola fides conspiciat sub symbolis latentem, sicut sola fides conspicit virtutem sanctificationis latentem in elemento, quod superficie tenus lavat.

Difficultatem majorem facessit comparatio mannæ cum Eucharistia. Manna enim in Christi Corpus, & aquam in Sanguinem Christi conversam asserit: & tamen figuram solùm Corporis & Sanguinis Christi fuisse manna & aquam de petra certissimum est. Quantumvis ergo (inquient Calvinistæ) *Ratramnus* panem & vinum in Christi Corpus & Sanguinem asserat permutari; non ideo sensit aliud in Eucharistia percipi, quàm figuram & virtutem Corporis & Sanguinis Christi. En Ratramni verba: *Ipse namque qui nunc in Ecclesia omnipotenti virtute panem & vinum in sui Corporis carnem, & proprii cruoris undam spiritualiter convertit; ipse tunc quoque manna de cœlo datum, & aquam de petra profusam proprium Sanguinem invisibiliter operatus est*.

Sed facilè respondetur Calvinistis, primò comparationem illam inter manna & Eucharistiam quantùm ad omnia non institui; sed in hoc solùm, quòd Corpus Christi spiritualiter fuerit in manna, & nunc spirtaliter sit in Eucharistia; quamvis non eodem modo. In manna enim erat spiritaliter secundùm nudam figuram; in Eucharistia item spiritaliter, sed per ipsam substantiam, quæ spirituali, id est invisibili modo ibi existit.

Respondet secundò *P. Mabillonius*, verisimile esse, quòd *Ratramnus* senserit manna in Christi Corpus, aquam de petra in ejus Sanguinem verè & realiter conversa fuisse, ad eum modum, quo *Tertullianus* lib. De Carne Christi, cap. 6. ait Filium Dei in veteri Testamento, *In veritate carnis* Patribus *apparuisse*, *nondum* quidem *nata, quia nondum moritura, sed & jam discentis inter homines conversari*. Ne autem id incredibile videatur, subjicit *Ratramni* verba, quibus sententiam suam comprehendi non posse fatetur, quæ tamen comprehendi facilè posset, si Patres antiquos figuram tantùm Corporis Christi in manna percepisse sensisset. *Mirum certè*, inquit, *quoniam incomprehensibile & inæstimabile, Nondum hominem assumpserat, nondum pro salute mundi mortem gustaverat, nondum Sanguine suo nos redemerat; & jam nostri Patres in deserto per escam spiritualem, potumque invisibilem ejus Corpus manducabant, & ejus Sanguinem bibebant*. Verùm persuadere mihi non possum hanc fuisse Viri Doctissimi sententiam, nec verba ejus id significare mihi videntur.

Porro quod in altera libri sui parte probandum sibi sumit *Ratramnus*, Corpus Christi in Eucharistia non idem esse quod ex Maria Virgine natum, quod mortuum, passum, ac sepultum est; ita ab ipso asseritur, ut idem Corpus quoad substantiam esse agnoscat, idem neget quoad existendi modum: quia Corpus Christi in statu naturali visibile & palpabile erat; ut verò in Eucharistia contentum, invisibile est, ac sub mysterio velatum. Illud *ossibus & nervis compactum, & humanorum membrorum lineamentis distinctum*: hoc *nullis nervis ossibusque compactum, nullâ membrorum varietate distinctum, nullâ rationali substantiâ vegetatum, nullos proprios potens motus exercere*: ut loquitur *Ratramnus*. Licèt enim Corpus Christi cum tota membrorum integritate in Eucharistia contineatur, insitque anima corpori cum divinitate; tamen neque membra in statu naturali consistunt, neque anima vitales actus exercet.

Eodem sensu negat *Ratramnus* Corpus Christi esse in Eucharistia corporaliter, id est, quantùm ad speciem corpoream; quamvis ibi sit spiritaliter, id est secundùm spiritalem existendi modum. Unde etiam ait, panis & vini conversionem in Corpus & sanguinem Christi corporalem non esse, sed spiritalem, qualis reperitur in pane & aqua ratione populi Christiani, cujus figuræ sunt. *Et sicut*, inquit, *non corporaliter, sed spiritaliter panis ille credentium corpus dicitur: sic quoque Christi Corpus, non corporaliter, sed spiritaliter necesse est intelligatur*. Et post: *Igitur si vinum illud sanctificatum per Ministrorum officium in Christi Sanguinem corporaliter convertitur; aqua quoque quæ pariter admista est, in sanguinem*

nem

nem populi credentis necesse est corporaliter convertatur. Ubi namque una sanctificatio est, una consequenter operatio: & ubi par ratio, par quoque consequitur Mysterium. At videmus in aqua secundùm corpus nihil esse conversum. Consequenter ergo & in vino nihil corporaliter ostensum. Accipitur spiritaliter, quicquid in aqua de populi corpore significatur. Accipiatur ergo necesse est spiritualiter, quicquid in vino de Christi Sanguine intimatur. Quibus verbis significat quidem *Ratramnus*, Corpus Christi verum ac mysticum esse in Eucharistia spiritaliter, sed non eodem modo spiritali extandi. Istud nempe est in Sacramento per symbolorum significationem: illud per ipsam substantiam, etsi modo spirituali existentem.

Denique hæc loca quæ obscuriora & duriora sunt ex *Ratramni* scopo, & ex aliis locis clarioribus exponi debent. Non enim *Ex levi sono verborum, sed ex intentione dicentis æstimanda sunt quæ dicuntur. Dicentis autem intentio, cùm jam persona defuncta est, ex Communione religiosius æstimatur;* (inquit Facundus Hermianensis lib. 10. C. 5.) *Et solitum est prudentiæ ac pietatis Catholicæ ex indubitatis atque evidentibus & firmare ambigua, & latentia declarare:* Non verò *Quemadmodum calumniantium Hæreticorum mos est ex dubiis & obscuris, quæ certa & manifesta sunt, malè interpretari* (ut idem ait lib. 10. C. 15.) Quid verò clarius, quid luculentius ad realem Corporis Christi præsentiam & transsubstantiationem in Eucharistia significandam his *Ratramni* verbis? *Non enim tulamus ullum Fidelium dubitare panem illum fuisse Christi Corpus effectum, quod Discipulis donans, dicit: Hoc est Corpus meum quod pro vobis datur: sed neque Calicem dubitare Sanguinem Christi continere, de quo idem ait. Hic est Calix novi Testamenti in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Sicut ergo paulò ante quàm pateretur, panis substantiam, & vini creaturam convertere potuit in proprium Corpus, quòd passurum erat, & in suum Sanguinem, qui post fundendus extabat; sic etiam in deserto manna & aquam de petra in suam Carnem & Sanguinem convertere prævaluit.*

Perperam itaque *Albertinus*, *Claudius* & *Lauroque* Calvinistæ Ratramnum suas in partes trahunt adeo repugnantem, & inter fictitios *Paschasii* adversarios numerant, cujus, immo Ecclesiæ doctrinam de reali Corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ præsentia & Transsubstantiatione impugnaverit. Ingenui magis hac in parte Centuriatores Magdeburgenses Centur. IX. Cap. *De Doctrina*, ubi ita scribunt: *Transsubstantiationis habet semina Bertramus, utitur enim vocabulis commutationis & conversionis.* Quod pluribus ipsius testimoniis confirmant. Et Cap. 6. De Cerimoniis & ritibus Ecclesiæ: *Bertramus*, inquiunt, *Lib. de Corpore & Sanguine ostendit Corpus Domini & Sanguinem super altare seu mensam poni; & inde populo distribui*, &c.

Ratramni tamen seu *Bertrami* liber in Indice jussu *Clementis VIII.* Pontificis Maximi edito inter libros non sanam, aut suspectam doctrinam continentes rejectus est, ob duriores quasdam & obscuriores sententias, quas expositione aliqua molliri opus erat. Lege doctissimum Cardinalem *Perronium* in Opere egregio De *Eucharistia*, lib. II. in Auctore XXXIX. Cap. 1. *Aubertum Miræum* in Notis ad Cap. 95. Sigeberti De Scriptoribus Ecclesiasticis, *Gilbertum Mauguinum* in Historicæ & Chronologicæ Dissertationis *De Gottescbalco*, Cap. XVII. ad annum DCCCL. Illustrissimum Archipræsulem *Petrum Marca*, in Epistolà ad religiosum Spicilegii Editorem P. *Lucam Dacherium*, Præfationi Tomi II. ejusdem Spicilegii subnexam; *Antonium Arnaldum*, Tomo I. *De Perpetua Ecclesiæ Catholicæ Fide circa Eucharistiam*, lib. 8. Cap. 12. & Dissertationem *De Bertramo* ad calcem ejusdem Voluminis editam, necnon P. *Mabillonii* Præfationem in II. partem Sæculi IV. Benedictini. §. VI. & VII.

§. III.

Qua occasione scriptus Ratramni Libellus DE NATIVITATE CHRISTI? *Deque ejus nævis.*

CUm in Germania nova quæstio moveretur de modo quo Christus prodiit ex utero Deiparæ Virginis, & quidam ipsum via communi natum negarent, affirmarent alii; audito contentionis illius nuntio *Ratramnus* Libellum *De Nativitate Christi* edidit, quo affirmantem sententiam tuitus est, novumque, ut ipse vocat, errorem impugnavit. Controversiæ originem initio I. Capitis aperit. *Fama est*, inquit, *& quorumdam non contemnenda cognovimus relatione, quòd per Germaniæ partes serpens antiquus perfidiæ nova venena diffundat, & Catholicam super Nativitate Salvatoris fidem, nescio quâ fraudis subtilitate subvertere molitur, dogmatizans Christi infantiam per Virginalis januam vulvæ humanæ nativitatis verum non habuisse ortum, sed monstruosè de secreto ventris, incerto tramite, luminis in auras exisse. Quod non est nasci, sed erumpi.* Hunc errorem seu verum, seu fictitium, toto Libello evertit, & probat Christum *per naturæ januam, per solemnem parturitionis viam*, ex utero sacratissimæ Virginis processisse, ac *vulvam aperuisse;* non tamen ita ut clausam *corrumperet, sed ut eam suæ nativitati ostium aperiret: non quo violaret integritatem uteri, sed quo ventris palatium vacuaret.* Sic loquitur C. 5. Probat autem Christum ex vulva intemeratæ Virginis exivisse, testimoniis Sacrarum Scripturarum. Vulvam autem aperuisse probat testimonio S. *Ambrosii*, lib. 2. *in Lucam*, Cap. 2. de Christo scribentis: *Qui ergo vulvam sanctificavit alienam ut nasceretur Propheta, hic est qui aperuit Matris suæ vulvam ut immaculatus exiret.* S. Augustini in Sermone de Nativitate, dicentis: *Dominus noster natus ut homo, sed non genitus ut homo.* S. Hilarii qui *lib. 2. de Trinitate*, Ambrosio & Augustino prævivit dicens: *Qui omnia continet, & intra quem, & per quem cuncta sunt, humani partûs lege profertur.* S. Hieronymi *lib. adversùs Helvidium.* Contra Catholicos objiciebat Helvidius: *Turpius est juxta eos Deum per Virginis pudenda genitum, quàm Virginem viro suo nupsisse post partum.* Respondet S. Hieronymus: *Junge, si libet, & alias naturæ contumelias, novem mensibus uterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describatur infans tegmine membranarum solito convolutus: ingerantur dura præsepia, vagitus parvuli, octavæ diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus, non erubescimus, non silemus. Quantò sunt humiliora quæ pro me passus est, tantò illi plus debeo. Et cùm omnia replicaveris, nihil cruce contumeliosius proferes, quam profitemur, & credimus, & in qua de hostibus triumphamus. Sed ut hæc, quæ scripta sunt, non negamus, ita ea, quæ non sunt scripta renuimus: natum Deum esse de Virgine credimus, quia legimus: Mariam nupsisse post partum non credimus, quia non legimus.* Vulvam tamen intemeratæ Virginis Christum aperuisse non asseruit cum Patribus laudatis *Ratramnus*, quòd propriè ipsam aperuisse putaret, sed quòd tam verè de vulva exierit, ac si eam aperuisset, ac primogenitus, unigenitusque ex utero Matris prodierit. Phrasi enim Scripturæ sacræ, *aperire vulvam* dicitur, quicumque primus nascitur, quòd viam aliis

Ratramni sententia, & durior de Christi nativitate locutio explicatur.

aliis post se nascituris aperire videatur. Unde lex illa in Exodo scripta & in Evangelio repetita: *Omne masculinum adaperiens vulvam, Sanctum Domino vocabitur*. Quam Auctores laudati, non de apertione ipsa, sed de apertionis effectu intelligunt, cùm eam Christo accommodant. Quasi dicant, Christum via communi natum, integro licèt vulvæ virgineæ sigillo: & ut significent ipsum solum propriè aperuisse matris vulvam nascendo, quia solus clausam invenit: cùm alii infantes propriè non aperiant, quam corruptâ jam matris virginitate apertam inveniunt. Hanc fuisse *Ratramni* mentem constat ex Cap. 8. ubi adducto S. Gregorii loco Homilia 26. in Evangelia dicentis: *Illud Corpus Domini introivit ad Discipulos januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per nativitatem suam clauso exiit utero Virginis*: ita reponit. *Dicitur quòd quemadmodum Dominus Jesus Christus post resurrectionis gloriam cum corporis veritate diversorum Discipulorum, non per parietem, nec per postica, sed per januam, non tamen reseratam ingressus est: ita de matris alvo procedens, non aliunde, sed per vulvam, clausam tamen, exivit*. Hac in re sibi contrarium esse *Ratramnum* P. *Mabillonius* ait. Nam, inquit, si Christus vulvam aperuit, ut in superioribus probat, quomodo per clausam exivit? Et hoc sanè videtur hominis non satis sibi constantis aut sincerè agentis effugium: inquit Vir Eruditus. At non magis sibi contrarius hac in re fuisse videtur *Ratramnus*, quàm *S. Hieronymus* sibi contrarius fuerit, lib. 2. contra Pelagianos scribens: *Solus Christus clausas portas vulvæ Virginalis aperuit, quæ tamen clausa jugiter permanserunt*. Quia scilicet non verè aperuit, sed tam verè exiit, ac si aperuisset.

* In Præfat. II. P. Sæc. IV. Benedict. C. III.

Ratramnus Deiparæ virginitatem perpetuam ut dogma fidei confitetur.

Cæterùm integerrimam etiam in partu Deiparæ virginitatem ut dogma fidei confitetur ac propugnat *Ratramnus*, quod a Calvinistis ejusdem perpetuæ virginitatis hostibus observari velim. „ Intellige tandem vecors præsumptio, *inquit Cap. 2.* quoniam si per quamcumque Virginei Corporis partem ortus Salvatoris potuit fieri sine damno integritatis, consequenter & hoc potuit per januam vulvæ. Quòd si hanc fuerat violaturus, nihilominus quacumque est egressus violavit. At Catholica Fides de Virgine Salvatoris Matre confitetur, quòd Virgo fuerit ante partum, Virgo in partu, Virgo post partum . . . Propter namque inviolatam pudoris aulam, Virginitatem prædicat & ante partum, & in partu, & post partum: & propter veræ nativitatis exortum, verum parientis partum confitetur. . . . Non peperit autem, si partus aliter quàm per naturæ januam processit. Siquidem jam talis ortus non Virgini est partus, sed proprius videlicet ipsius infantis egressus. Obmutescat igitur hujusce commentum falsitatis, & Catholica Fides inconcussa teneatur, quæ & verè natum de Matre confitetur Christum, & verè Virginem Mariam concepisse, peperisse, & post partum, id est, post editum filium, credit, prædicat, & veneratur permansisse Virginem.

Tandem ita Libellum concludit: „ Ergo omnifariam adversario devicto, teneamus vera fide, confiteamur ore veridico, Verbum Carnem factum, per ministerium vulvæ naturaliter natum, & secundùm rationis consequentiam, & secundùm divinarum testimonia Scripturarum, & secundùm Doctorum non contemnendam auctoritatem: satis abundèque, ut æstimo, monstratum est, Dominum Salvatorem de Virgine sicut hominem natum; non ut integritatem violaret illa nativitas, quia Maria Virgo fuit ante partum, Virgo in partu, Virgo mansit & post partum. Sed ut qui de Virgine corpus assumpsit, & intra gremium Virginale concrevit, per aulam quoque Virgineam naturaliter nasceretur.

Ratramno adversatus est *Paschasius Radbertus* Corbejensis pariter Monachus, ejusque Libello *De Nativitate* Christi, alterum opposuit *De partu Virginis*, quem *Matrona Christi*, id est, *Theodrada* Abbatissæ, *& Sacris Virginibus Vesona*, hoc est Suessione, *Monasticè degentibus* dicavit. *Matrona Christi* nomine significari Abbatissam, quæ olim in sæculo conjugata fuerit, (qualem fuisse *Theodradam* constat ex Vita S. Adalhardi Abbatis) observat P. *Mabillonius*; adeoque eam controversiam natam esse ante annum 746. quo *Imma* Abbatissa *Theodrada* matri suæ successit. Hunc autem librum, qui Tomo XII. Spicilegii editus est, ideo scripsit *Paschasius*, quòd Ratramni libro obliquè & ex consequenti perpetua Deiparæ Virginitas impugnari ipsi videretur. *Dicunt*, inquit, *non aliter Beatam Virginem Mariam parere potuisse, neque aliter debuisse quàm communi lege naturæ, & sicut mos omnium fœminarum: ut vera nativitas Christi possit dici. Alii autem inquiunt: Si non ita natus est ut cæteri nascuntur infantes, vera nativitas non est. Et ideo ne phantasia putetur, aut ne sicut aqua, per alveum transiisse, ita per uterum Virginis absque nascentis ordine natus credatur; pium est sentire sic eum lege naturæ natum fuisse, quomodo cæteri nascuntur infantes; & eam sic peperisse, sicut reliquæ pariunt mulieres. O cæca pietas, quæ tam impiè sentit de Maria Virgine! & cæca præsumptio, quæ tam impiè loquitur de Christo.*

Ratramnum edito libro impugnavit Paschasius, qui de hoc argumento accuratiùs loquitur: Verumtamen Ratramni mentem non videtur assecutus?

„ Non dico quòd dicant virginitatem amisisse, quæ nesciens virum Virgo concepit, Virgo peperit, & Virgo permansit; sed quia id ipsum quod confitentur, negant, cùm dicunt eam communi lege naturæ puerperam, filium edidisse. *Et infra*: Audiant igitur novi disputatores & investigatores novi & inauditi partûs. Audiant & intelligant primùm quia viri sunt, quomodo bene disputare queant de natura & sexu mulierum: deinde recogitent ut quid naturam requirunt, & communem legem nascendi, ubi totum divinum est & ineffabile, divina virtus quod operatur. . . . . Hinc ergo colligitur, quod superstitiosa sit istorum cunctatio, & superflua disputatio, qui dicunt ostia ventris & vulvæ eum aperuisse, & colluvione sanguinis, ut cæteri omnes, & secundas spurcitias post se traxisse: in quibus omnibus gemitus & dolor multiplicantur, tristitia & ærumnæ augentur, &c. *Laudat* S. Leonem *asserentem*, Christum nova nativitate natum ex Virgine, sine paternæ carnis concupiscentia, sine maternæ integritatis injuria; quia futurum hominum Salvatorem talis decebat ortus, qui & in se haberet humanæ substantiæ naturam, & humanæ carnis inquinamenta nesciret. *Laudat* S. Petrum Chrysologum *dicentem*: Stulte, unde sordes in Virgine Matre, ubi non est concubitus cum homine patre? Unde sordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo est passa dolorem? Unde sordes in domo, ad quam nullus hospes accessit, sed solus ad eam fabricator Dominus venit, vestem quam non habebat, induit, eamque, sicut invenit, clausam reliquit? Et sicut ille natus est solus inter mortuos liber, sic istius, ex qua natus est, matris pudor solus integer est. Et ideo nemo vestrûm judicet humano modo, quod divino geritur sacramento. *Laudat* S. Ambrosium *in Hymno sacro ita canentem*, Veni Redemptor Gentium,

Osten-

„ Ostende partum Virginis, Miretur omne Sæcu-
„ lum, Talis decet partus Deum. Talis utique, inquit, qualem Christi confitetur Ecclesia, non qualem isti autumant, & confingunt sibi mendosè: non qui materna corrumpat viscera sed qui corrupta restauret, & innovet universa. Laudat
„ S. Augustinum *dicentem*: Quid enim in homi-
„ ne, qui a Salvatore nostro assumptus est, non
„ novum fuit? Conceptus, nativitas, partus,
„ infantia, doctrina, vita, virtutes. *Tandem sic*
„ *Virgines sacras compellat*: Nolite obsecro, cum
„ istis perscrutari latebras Virginei partûs, quasi
„ corruptas: quia & ipsi defecerunt scrutatores
„ scrutantes scrutinium vanitatis; quia talia sentiunt
„ qualia Domini Matrem non decent. Sed ve-
„ nite cum gaudio & videte procedentem Do-
„ minum plenissima fide, tamquam Sponsum de
„ thalamo suo; non, ut isti garriunt, doloribus
„ virginea membra corrumpentem, nec genita-
„ le matris secretum violantem sed divinitus ex-
„ ultantem, ut Propheta canit. At *Ratramni* mentem non est assecutus *Paschasius* ipsique tribuit, quod non admittebat, & quod ex illius sententia non consequebatur, B. Virginem cum dolore peperisse, & genitale matris secretum fuisse violatum. Sed nec Germanos illos contra quos Libellum *De Nativitate Christi* composuit Ratramnus, verisimile est sensisse quòd Christus non per viam communem, sed per aliam corporis partem prodiisset.

§ IV.

Qua occasione librum DE ANIMA *Ratramnus scripserit?*

HUnc librum, qui Manuscriptus extat in Codice membraneo Bibliothecæ *S. Eligii* Noviomensis *Odoni* Episcopo Bellovacensi inscriptus *Ratramnus* edidit contra Monachum quemdam Corbejensem, qui unam in omnibus hominibus animam esse contendebat; quam opinionem hauserat a *Macario* Scoto. Occasionem autem erroris sumpserant ex loco malè intellecto *S. Augustini*, in libro *De Quantitate Animæ*, in quo Sanctus Doctor de unitate animæ in diversis hominibus dubitanter scripsisse videtur. *Macarium*, qui hanc excitarat quæstionem, per deridiculum *Barbarum* vocat Ratramnus; *Quoniam non beatus*, inquit, *sed stultus & ebrius talia somniavit*. Non absque ratione, *Macarii*, Discipulique illius sententiam seu errorem impugnavit *Ratramnus*, cùm non solùm Philosophiæ, sed etiam Fidei repugnaret, & a Scripturæ sensu aliena esset, quæ vel plures animas passim innuit, vel singulas propriè tribuit singulis ac diversis diversas. Hinc Averrois, unicum omnium hominum intellectum asserentis, errorem S. Thomas & omnes post ipsum Theologi confutarunt. Hinc Leo X. in Concilio Lateranensi V. contra quosdam qui unicam in omnibus hominibus animam eo tempore asserere audebant; *Omnes id asserentes, vel etiam vertentes in dubium, se reprobare* denuntiat, & *pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilem & multiplicandam* credi oportere decernit, ut & *omnes hujusmodi erroneis assertionibus inhærentes, tamquam Hæreticos, & puniendos, & vitandos*.

DISSERTATIO XIV.

De Joanne Scoto, ejusque Operibus, & erroribus.

§. I.

Joannes Scotus Erigena Æthelingiensis in Anglia Abbas non fuit.

TRibus id argumentis probatur. Primum est, quòd *Joannes Erigena* erat *genere Scotus*, testibus *Nicolao I.* Pontifice Maximo in Epistolâ *ad Carolum Calvum*, *Hincmaro* lib. *De Prædestinatione*, Cap. 31. ubi *Joannem Scottigenam* appellat, id est, a Scotis genitum, a Scotia seu Hibernia ortum. Quo etiam nomine eum vocat *Anastasius Bibliothecarius* in Epistolâ ad *Carolum Calvum* De Areopagiticis, in qua Joannes *Scottigena* Versionis librorum S. Dionysii Areopagitæ Auctor, dicitur *Barbarus, in finibus mundi positus*, quod homini Hiberno convenit. At *Joannes* Æthelingiæ Abbas genere erat Eald-Saxo, id est, e Saxonia veteri seu Germanica oriundus, ut testatur *Asserus* Bancorensis Abbas, tum Schireburgensium Episcopus, cœvus Auctor, in lib. De Rebus gestis *Ælfridi* Regis. *Cum*, inquit, *de necessitate animæ suæ solitò cogitaret, inter cætera diurna & nocturna bona, quibus assiduè & maximè studebat duo Monasteria construere imperavit, unum Monachorum, in loco qui dicitur Æthelingaëg ..... In quo Monasterio diversi generis Monachos undique congregavit. Primitus Joannem Presbyterum Monachum, scilicet Eald Saxonum genere, Abbatem constituit.* Eald-Saxo dicitur ab *Assero Joannes* Æthelingiensis, non East-Saxo: non enim ex East Saxonia, seu ex Anglo-Saxonibus Orientalibus ortus erat, sed ex antiquis Germaniæ Saxonibus, quos Eald-Saxonum nomine *Asserus* indigitat, ut ex illius verbis constat ad annum octingentesimum octogesimum-quartum. *Eodem quoque anno magnus Paganorum exercitus de Germania in regionem antiquorum Saxonum, quod Saxonicè dicitur Eald-Saxum, supervenit. Contra quos, adunatis viribus, iidem Saxones, & Frisones ibidem in uno illo anno viriliter pugnavere, in quibus duobus bellis Christiani, divina opitulante misericordia, victoriam habuere.*

Secundum argumentum quo *Joannis Scoti* a *Joanne* Æthelingiæ Abbate discrimen demonstratur, est quòd ille *Presbyter ac Monachus* ab *Assero* dicatur, *Ælfredo* Regi *A Sacris*. At *Joannes Scotus* a nomine Auctorum istius ætatis Presbyter aut Monachus dicitur, nec in suorum Operum inscriptione, aut alibi hæc nomina usurpat, sed *Extremum Sophiæ Studentium*, vel simpliciter *Joannem*. Nusquam in Monasterium aliquod se recepit, sed semper in Palatio *Caroli Calvi* Regis Francorum versatus est.

III. Argumentum ex eo petitur quòd *Joannes Scotus* sponte in Angliam e Galliis trajecerit, quòd infamiam nomini suo ob errores aspersam ferre diutiùs non posset, ut *Simeon Dunelmensis* ad annum, 882. *Matthæus Vuestmonasteriensis* ad annum 883. & *Rogerius de Hoveden* testantur. At *Joannes*, *S. Grimbaldi* socius, *Ælfredi* Regis Præceptor, ac deinde Æthelingiensis Abbas, ab eodem Rege e Gallia in Angliam honorificè vocatus est per Legatos, ut *Asserus* ad annum 884. *Matthæus Vuestmonasteriensis* ad annum 872. & *Florentius Vuorcestrensis* ad annum pariter 872. testantur.

IV. Ar-

IV. Argumentum hinc eruitur, quòd *Joannes* Saxonicus ante annum octingentesimum octogesimum-quartum in Angliam non trajecerit; quòd sub annum octingentesimum nonagesimum-quintum cum duobus sicariis luctatus sit, ab iisque necatus; quòd *bellicosæ artis non expers* fuerit, ut *Asserus* memorat. Hæc autem *Joanni Scoto* convenire non possunt; qui cùm sub initia regni *Caroli Calvi* in Galliam accesserit ex Hibernia, jam vir factus & literis instructus, usque ad annum octingentesimum nonagesimum-quintum pervenire non potuit, multò minùs cum duobus Clericis luctari.

V. Argumentum est, quòd *Joannem Scotum* ab *Ælfredo* Rege in Angliam e Galliis accitum non fuisse, persuadeat *Asseri* silentium, qui inter Viros doctos ab *Ælfredo* Rege e Galliis advocatos *Grimbaldum* & *Joannem* Eald-Saxonem, *Vverfritum*, *Plemundum*, *Æthelstanum*, seque ipsum; nusquam *Joannem Scotum* commemorat. Unde conjicere licet, errasse *Vvillelmum Malmesburiensem* cum aliis nonnullis, & Auctorem Anonymum Chronici, qui in anno millesimo centesimo trigesimo septimo desinit, apud *Duchesnium Tom.3. Historicorum Franciæ*, apud quem leguntur hæc verba: *Rogatu Ælfredi Joannes Scotus rediit a Francia, ubi erat cum Carolo Calvo*. In hoc quoque falsus *Ingulfus* Abbas, qui *Joannem Scotum* cum *Joanne* Æthelingiæ Abbate confudit. Falsus & *Harpsfeldius*, qui Joannem Saxonicum & Joannem Scotum ab *Assero* memoratos scripsit.

VI. *Anastasius Bibliothecarius* Joannem Scotum excusans quòd Opera *S. Dyonisii* e verbo ad verbum Latinè reddidisset, de eo ceu de homine jam vita functo loquitur. *Quod eum*, inquit, *non egisse ob aliam causam existimo, nisi quia, cùm esset humilis spiritu, non præsumpsit verbi proprietatem deserere, ne aliquo modo a sensûs veritate decideret. Unde factum est, ut tantum virum* [*Dionysium*] *intra cujusdam labyrinthi difficilia irretiret, & in antris profundioribus invisibiliorem quodammodo collocaret; & quem interpretaturum susceperat, adhuc redderet interpretandum*. In MS. Codice Bibliothecæ PP. Societatis Jesu Bituricensium, datæ hujus ab *Anastasio* ad *Carolum Calvum* Epistolæ tempus consignatur X. Kalendas Aprilis Indictione VIII. id est, anno Christi 875. sex annis post Octavam Synodum Oecumenicam, cujus meminit. Quod argumento est, Joannem *Scotum* non fuisse *Ælfredi* Regis Præceptorem, qui in studia literarum non incubuit ante annum 884. adeoque a *Joanne* Æthelingiensi Abbate, qui *Ælfredi* Regis Præceptor fuit, distinguendum. Sanè incredibile est *Ælfredum* Religiosissimum Principem, eum sibi Præceptorem assumpturum fuisse, qui hæreseos infamiâ laboraret, & e Galliis, postulante *Nicolao I.* Pontifice Maximo, fuisset ejectus.

§.II.

Joannes Scottus Bedæ discipulus, & Alcuini socius non fuit, nec Universitatis Parisiensis Conditor.

POssevinus in Apparatu Sacro, *Arnoldus Vvion*, & alii quidam, *Joannem Scottum* Bedæ Venerabilis discipulum, condiscipulum Alcuini, & unum e primis Parisiensis Universitatis nostræ conditoribus fuisse scripsere: Alii, ut *Trithemius*, *Baleus*, & P. *Cellotius*, duplicem *Joannem* Scottum distinguendum censent; unum *Carolo Calvo* familiarem, qui Opera *S. Dyonisii* Latinè reddidit; alterum *Bedæ* discipulum, qui *Carolo Magno* Imperante, Universitatis Parisiensis cum *Alcuino* fundamenta jecerit. Nituntur Anonymi testimonio, apud *Vincentium Bellovacensem, in Speculo Historiali* lib.23. C.173. *Alcuinus*, inquit, *Studium de Roma Parisius transtulit, quod illuc a Græcia translatum fuerat a Romanis: fueruntque Parisius Fundatores illius Studii quatuor Monachi Bedæ discipuli, scilicet Rabanus, & Alcuinus, Claudius, & Joannes Scottus*.

Verùm utraque hæc sententia falsi convincitur. Prior quidem, quia *Beda* vivere desiit anno Christi 735. *Joannes* autem *Scottus* adhuc superstes erat anno 870. Quomodo igitur *Bedæ* discipulus esse potuit, integro sæculo ipso posterior? Secunda sententiâ æquè corruit. Auctor enim Anonymus, quem unum testem advocant illius sententiæ vindices, *Joanni Scotto*, quem Universitatis Parisiensis cum *Alcuino* conditorem facit, *Rabanum* Archiepiscopum Moguntinum adjungit, cujus obitus anno 856. consignatur: & *Claudium Taurinensem* Antistitem, qui adhuc superstes erat anno 839. ut testatur *Ferdinandus Ughellus in Italia Sacra* Tom.2. quod argumento est hunc Anonymum de altero *Joanne Scotto* non loqui, quàm de eo qui vulgò *Erigena* cognominatur: quem *Beda* Discipulum non fuisse, ratio temporum demonstrat. Accedit, quòd *Alcuinus* Parisiensis Academiæ conditor non fuerit, nec Parisiis publicas Scholas moderatus sit umquam, ut observavimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ Sæculi VIII. de *Alcuino* & ejus Operibus agentes. In Universitate tamen nostra turbas excitavit *Joannes Scottus*, ejusque alumnis errores suos afflare conatus est: a qua ut hanc pestem averteret *Nicolaus* I. rogavit *Carolum Calvum* Regem Christianissimum, ut eum Romam mitteret, nec deinceps morari Parisiis pateretur. *Dilectioni vestra*, inquit, *vehementer rogantes mandamus, quatenus Apostolatui, nostro prædictum Joannem repræsentari faciatis; aut certè Parisius in Studio cujus olim Capitale fuisse perhibetur, morari non finatis; ne cum tritico sacri eloquii grana lolii & zizania miscere dignoscatur, & panem quærentibus, venenum porrigat*.

§.III.

Joannes Scottus Martyr non fuit.

JOannem Scottum martyrio coronatum fuisse *Vvillelmus Malmesburiensis*, *Simeon Dunelmensis*, *Rogerius de Hoveden*, Matthæus Vvestmonasteriensis, Vincentius Bellovacensis, & *S. Antoninus* scripsere, quos plerique recentiores secuti sunt. Id cùm primus omnium *Vvillelmus* tradiderit, aliique ex ipso exscripserint, satis erit, quæ ipse scripsit, expendere. Sic autem habet lib.2. De Gestis Regum Anglorum C.4. *Hoc tempore creditur fuisse Joannes Scottus, vir perspicacis ingenii, & multæ facundiæ, qui dudum concrepantibus undique bellorum fragoribus, in Franciam ad Carolum Calvum transierat... Succedentibus annis, munificentia Alfredi allectus, venit in Angliam, & apud Monasterium nostrum, a pueris, quos docebat, graphariis, ut fertur, perforatus, etiam Martyr æstimatus est, quod sub ambiguo ad injuriam sanctæ animæ non dixerim, cùm celebrem ejus memoriam sepulchrum in sinistro latere altaris, & Epitaphii prodant versus, scabri quidem & moderni temporis limâ carentes, sed ab antiquo non ita deformes:*

Clauditur hoc tumulo Sanctus Sophista Joannes;
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro.
Martyrio tandem Christi conscendere Regnum
Quo meruit, Sancti regnant per sæcula cuncti.

Hac

Hac in Historia distinguendum, quod ex antiquis Malmesburiensis Ecclesiæ monumentis refert *Vuillelmus*, ab iis quæ ex propriis conjecturis addidit. Prioris generis est vetus illud Epitaphium quod recenset, posterioris est illius ad *Joannem Scottum* accommodatio. *Joannem Malmesburiensem* qui *Sophista* sive *Sapiens* nuncupatus est, inter Martyres conscribendum esse constat non solùm ex Epitaphio a *Vuillelmo* laudato; sed etiam ex *Gotzelino* in Catalogo Sanctorum in Anglia sepultorum, quem duodecimo ineunte sæculo edidit, paulò ante quàm Historiam suam *Vuillelmus* vulgaret. Sed *Joannem* illum *Sapientem*, Martyrem Malmesburiensem, cum *Joanne Scotto* incautè confudit *Vuillelmus*; & sicut lapsus est, cùm *Joannem Scottum Ælfredi* Regis Præceptorem fecit, quemadmodum est a nobis superiùs observatum, ita & cùm eumdem Martyrio coronatum scripsit. Quamquam illa toties repetita dubitantis verba, *ut fertur*, *æstimatur est*, *quod sub ambiguo ad injuriam sanctæ animæ non dixerim*, satis indicant hunc Historicum, qui similes loquendi formulas adhibere non solet, de *Joannis Scotti* martyrio certum non fuisse.

Præterea nullus ante *Vuillelmum Malmesburiensem Joannis Scotti* Sanctitatem & Martyrium jactitavit: non ipse *Berengarius*, qui ejus auctoritate nitebatur, quique ad *Richardum* scribens, Regem ejus nomini patrocinari debere, ipsum rogandum ait, non ut Viri Sancti & Martyris, quod non prætermisisset, sed ut viri docti memoriam tueatur: *Erudito verò Joanni illi*: & ut defunctum contra calumniatores defendat. *Unde ferat oportet defuncto patrocinium contra calumnias nunc viventium*. Extat hæc *Berengarii* Epistola Tomo II. *Spicilegii*.

Tertiò *Ascelinus Joannem Scottum* Hæreticum fuisse, eumque pro Hæretico semper se habiturum, ad *Berengarium* non scripsisset, si tunc temporis Sanctus & Martyr fuisset existimatus. Majori certè reverentia de ipso scripsisset vir pius & doctus: Librum quidem ejus de Eucharistia damnandum hæreseos scripsisset, non *Joannem* ipsum.

Quartò nec Ecclesia Romana cæterarum Mater & Magistra, cujus est Martyres vindicare, & Sanctos proclamare, nec ulla alia Ecclesia *Joannem Scottum* sacris Fastis adscripsit. Quamobrem *Hectori Boëtio* Historiæ Scoticæ Auctori haud satis accurato nulla fides adhibenda, qui *Joannem Scottum* Auctoritate sacrâ Pontificum in Martyrum album relatum fuisse asseruit: cujus testimonium absque discussione secutus *Molanus*, ipsum ut Sanctum celebravit in Appendice ad Martyrologium *Usuardi*, quam vulgavit Antuerpiæ anno 1583. Qua Appendice oscitanter lecta: Arnoldus Vvion *Ligni Vita lib.* 3. ad 10. Novembris duplici errore scripsit, *Joannis Scotti* nomen insertum esse Martyrologio Romano typis edito Antuerpiæ anno 1583. Molanum errantem secutus est *Saussaius* in Martyrologii Gallicani Supplemento, & in Appendice.

Legatur P. *Parisii* Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini Congregationis Gallicanæ Dissertatio *De Joanne Scotto*, ad calcem prioris Voluminis *De perpetua Ecclesia Catholica Fide circa Eucharistiam, contra Claudium Ministrum*. Legatur etiam Elogium Historicum *Joannis Abbatis Æthelingiensis* P. II. Sæculi IV. Benedictini: ubi P. *Mabillonius* observat, alium *Joannem Scottum* Episcopum Magnopolitanum & Martyrem ab *Adamo* Bremensi Canonico Cap. 139. 167. & 206. Historiç commendari, ejusque mortem consignari IV. Idus Novembris; quo ipso die *Joannes Sapiens* Malmesburiensis Martyr in Anglicanis, & in *Gregorii* Papæ XIII. Martyrologio Antuerpiæ excuso commemoratur. Quod forsan errore nominis factum est. Forsan etiam posteri vulgatam *Joannis Scotti* eruditionem, *Joannis Æthelingiæ Abbatis* mortis genus, ac demum diem obitûs *Joannis Scotti* Magnopolitani Antistitis, aptarunt *Joanni* illi Sophistæ sive Sapienti, qui apud Malmesburienses sepultus erat.

§. IV.

De Joannis Scotti Operibus, Erroribus, & Damnatione.

LIbrum de Eucharistia scripsit *Joannes Scottus*, quo *Berengario* cœterisque Sacramentariis prælusit: Docuit nimirum, *Quòd Sacramenta Altaris non verum Corpus & verus Sanguis sit Domini, sed tantùm memoria veri Corporis & Sanguinis ejus* [inquit *Hincmarus lib. De Prædestinatione* C. 31.] *De Joanne Scotto* & ejus libro *Ascelinus* Monachus ad *Berengarium* ita scribebat: *Joannem verò Scottum nec inconsideratè, nec impiè, nec indignè Sacerdotio meo habeo: quem toto nisu, totâque intentione ad hoc solum tendere video, ut mihi persuadeat, hoc videlicet quod in altari consecratur neque verè Corpus, neque verè Christi Sanguinem esse. Hoc autem astruere nititur ex SS. Patrum Opusculis quæ pravè exponit. Quorum illam Sancti Gregorii, Orationem hìc annotari sufficiat: Perficiant in nobis tua, quæsumus Domine, Sacramenta quod continent: ut quæ nunc specie gerimus, verum veritate capiamus. Quam exponendo prædictus Joannes inter cætera fidei nostræ contraria; Specie, inquit, geruntur ista, non veritate.* Adrevaldus Floriacensis Ordinis Benedictini Monachus veterum Patrum Sententias *De Corpore & Sanguine Christi, contra ineptias Joannis Scotti* collegit. Quæ sententiæ eò collineant omnes, ut Corpus Christi & Sanguinem verè in Eucharistia contineri probetur. Collectaneus ille *Adrevaldi* Libellus excusus est Tomo XII. Spicilegii. *Joannis Scotti* librum plurimùm laudavit *Berengarius*, ut qui ipsius patrocinaretur errori. De ipso ita scribebat ad Lantfrancum. *Pervenit ad me, Frater Lantfrance, quiddam auditum ab Ingelranno Carnotensi, in quo dissimulare non debui admonere Dilectionem tuam. Id autem est, displicere tibi, immo hæreticas habuisse sententias Joannis Scotti de Sacramento Altaris, in quibus dissentit a suscepto tuo Paschasio. Hac ergo in re si ita est, Frater indignum fecisti ingenio quod tibi Deus non aspernabile contulit... Si hæreticum habes Joannem, cujus sententias de Eucharistia probamus, habendus tibi est hæreticus Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, ut de cæteris taceam.* Et in Epistolâ ad *Richardum*, scribit: *Injustissimè damnatum Scottum Joannem in Concilio Vercellensi.* Ejus quippe *Liber de Eucharistia* in illa Synodo *lectus est ac damnatus in audientia omnium qui de diversis hujus mundi partibus illuc convenerant;* testibus *Lanfranco* lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, Cap. 4. & Anonymo coætaneo in Opusculo *De Berengarii Damnatione multiplici*. Damnatus etiam est idem *Joannis Scotti* Liber in Concilio Parisiensi anno ML. teste *Durando* Abbate Troarnensi lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, P. IX. *Damnato*, inquit, *communi sententia talium Auctore, damnatis ejus complicibus, cum Codice Joannis Scotti, ex quo ea quæ damnantur, sumpta videbantur, Concilio soluto discessum est.* De hoc Joannis Scotti libro post Synodum Vercellensem ad Berengarium scribebat Ascelinus: *Pudeat te patrocinari librum, quem Vercellis in Plenaria Synodo damnatum, te quoque propter eum hæresis maculâ notatum audivimus.* Hunc *Joannis*

Joannes Scottus Libro De Corpore & Sanguine Domini, *Sacramentariorum Hæresim præformavit.*

Hoc plurimùm usus est Berengarius.

Hic liber multis in Conciliis damnatus.

Scotti

Scoti librum in Synodo Romana sub *Nicolao II.* anno MLIX. *Berengarius* comburere coactus est Pontificis & Patrum Decreto, ut *Guitmundus*, & *Lantfrancus* testantur. Exciditomnino pravus ille *Joannis Scoti* liber.

Joannis Scoti liber De Prædestinatione, *erroribus scatens*.

Librum præterea unum scripsit *De Prædestinatione*, quinque *De Naturis*; alium *De Visione Dei*. Librum *De Prædestinatione* edidit *Mauguinus Præses*: illum *S. Prudentius* Trecensis Episcopus, & *Florus Magister* confutarunt, quorum lucubrationes idem *Mauguinus* vulgavit. Has præsertim Propositiones reprehendunt:

1. *Quadruvio Regularum quatuor totius Philosophiæ, omnem quæstionem solvi.*

2. *Prædestinationem & præscientiam Dei ejus esse essentiam, sicut voluntatem, sapientiam, veritatem. a*

3. *Pr scientiam & Prædestinationem unum & idem esse.*

4. *Prædestinationem Dei unam esse.*

5. *Substantiam hominis esse tria, esse, velle, & scire, & hanc peccando non amisisse.*

6. *Nullam naturam posse perire.*

7. *Velle homini a se per naturam esse, inchoare verò, posse, & perficere, nonnisi per gratiam.*

8. *Deum, sicut neminem compellit peccare, ita nec bene vivere.*

9. *Nullum peccatum, nullamque ejus pœnam aliunde nasci, nisi propria hominis voluntate, libero malè utentis arbitrio.*

10. *Dei præscire, aut prædestinare peccata, vel mortem, vel pœnas, hominum, vel Angelorum, a contrario intelligendum.*

11. *Omne malum peccatum, & ejus pœnam esse, & hæc nihil esse.*

12. *Mortem, miseriamque suppliciorum æternalium omnino nihil esse, ac per hoc nec præsciri, nec prædestinari.*

13. *Non esse Dei Prædestinationem, nisi de his qui præparati sunt ad æternam fœlicitatem.*

14. *Abusivè, translatèque dici, præscire Deum & prædestinare.*

15. *Omnem præscientiam Dei prædestinationem esse, & omnem prædestinationem præscientiam.*

16. *Nullâ naturâ naturam puniri.*

17. *Nihil aliud esse pœnas peccatorum, nisi peccata eorum.*

18. *In igne æterno nihil aliud esse pœnam, quàm beatæ fœlicitatis absentiam.*

19. *In illo igne nullum esse, qui non habeat insitam sibi naturaliter absentis beatitudinis notionem ejusque desiderium.*

20. *Habituros miseros fœlicitatis & veritatis notionem, atque scientiam, ac per hoc non esse miseros, nec puniri.*

21. *In primo homine non peccasse naturæ generalitatem, sed uniuscujusque individuam voluntatem.*

22. *Ex nullo bono malum esse.*

23. *Deum ubicumque fuerit præsentiâ, ibi esse habitatione.*

24. *Intra hanc domum cœli & terræ malos in aëre, bonos in æthere constitui.*

25. *Ignem æternum ad urendum Diabolum & Angelos ejus, non homines, factum.*

26. *Diabolo, postquam æthere detrusus sit, ubi in æthereo corpore non poterat pœnas sentire, additum corpus aëreum, in quo ignem sentiret.*

27. *Non esse ignem illum pœnam, neque ad eam præparatum, vel prædestinatum.*

28. *Eumdem ignem sedem factum esse impiorum, in quo non minùs habitent beati, quàm miseri.*

29. *Miseriam nullam esse, nisi mortem æternam; mortem æternam nisi veritatis ignorantiam, & ubi ignoretur veritas, ibi nullam vitam.*

30. *Errorem geminæ Prædestinationis ex liberalium disciplinarum ignorantia, & Græcarum literarum inscitia ortum esse.*

31. *Deum non prædestinasse mortem & pœnas, quia nihil sunt.*

32. *Nihil appetere impiorum omnium, & diaboli nequitiam, nisi ab eo, qui est summa essentia, recedere, in tantùm ut eorum natura, si lex divina sineret, in nihilum rediret.*

33. *Invitos Deo servire impios; non naturam, quam in eis fecit, & in eis non punit: sed malam voluntatem, quam in eis non fecit, & in eis punit in eo quòd ei inviti serviunt, puniri in se ipsis suâ pœnâ. De qua pœnâ quos justè non liberet ad eam illos quodammodo præparet, dum eos, ad eam seipsos præparare permittat.*

34. *Ignem æternum esse ipsum quartum mundi elementum. In eo corpora Sanctorum in æthercam mutari qualitatem, impiorum verò in aëream qualitatem transitura. In eodem igne, naturarum intra se mirabile perfici gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum.*

35. *Ipsum ignem omnibus corporibus fieri gloriam.*

36. *Impiorum Angelorum & hominum corpora pulchritudinem & naturalem incolumitatem habitura & refulsura.*

Joannis Scoti librum De Prędestinatione *confutarunt S. Prudentius Episcopus Trecensis, & Florus Magister.*

De Joannis Scoti erroribus in libro *De Prædestinatione* ita *S. Prudentius* præfatur: *Deprehendi quantùm divinitus inspiratus potui, Pelagii, Cœlestii, eorumque sequacis ac defensoris acerrimi Juliani per omnia sectatorem, Joannem videlicet Scotum, tantâ impudentiâ Orthodoxæ Fidei Patribusque Catholicis oblatrantem, ac si unus spiritus Julianum, Joannemque docuerit; unus idemque spiritus in eis fuerit, nec dispar spiritus per eorum linguas tot tantasque blasphemiarum nauseas evomuerit. Nam & gratuitam Dei Gratiam pariliter impugnant, & Dei justitiam similiter denegant, & originale peccatum, quod nascentes trahimus, quoque non nisi cœlesti gratia per mysterium baptismatis solvimur, indissimili garrulitate dissuadent, argutiisque Dialecticis simillima vanitate desipiunt. Rectissimum etiam Sanctarum Scripturarum intellectum, Patrumque Catholicorum sensum sanissimum tam concinna varietate pervertunt, ac si numquam adversùs eorum errores quippiam fuerit actitatum.*

Ita verò præfatur *Florus Magister*, in eumdem *Scotum* Ecclesiæ Lugdunensis nomine scribens:
,, Pervenerunt ad nos, id est, ad Ecclesiam Lug-
,, dunensem, cujusdam vaniloqui & garruli ho-
,, minis Scripta, qui velut de Præscientia &
,, Prædestinatione divina humanis, & ut ipse glo-
,, riatur, Philosophicis argumentationibus dispu-
,, tans, nullâ ratione reddita, nullâ Scripturarum
,, sive Sanctorum Patrum Auctoritate prælatâ,
,, velut sequenda & tenenda sola sua præsum-
,, ptione definire ausus est: Quæ a Fidelibus, &
,, in doctrina sacra exercitatis lectoribus, (eo
,, quòd sint vanissima, & contra Fidem ac veri-
,, tatem Dei plena mendacii & erroris) Deo opi-
,, tulante, facillimè judicantur & respuuntur,
,, immo etiam contemptui & risui habentur. Sed
,, quia a multis, (ut audivimus,) idem homo
,, quasi Scholasticus & eruditus, admirationi
,, habetur, & talia garriens, sive scribens alios
,, ad hæsitationem deducit; alios, quasi magnum
,, aliquid dicat, erroris sui sequaces efficit; o-
,, mnes tamen auditores, & admiratores suos ina-
,, ni verbositate, & ventosa loquacitate perni-
,, ciosissimè occupat, ut non divinis Scripturis,
,, non auctoritatibus Paternis se humiliter sub-
,, mittant, sed ejus potiùs phantastica deliramen-
,, ta sequantur: necessarium omnino duximus, ut
,, studio caritatis, & debito nostri loci atque

Or-

„ Ordinis, ejus insolentiæ, auctore Domino, responderemus: ut quicumque hæc cum Dei timore, & cura salutis suæ, fideliter legere voluerint, agnoscant veraciter quantùm necesse sit in his maximè periculosissimis, & extremis temporibus, inhærere firmiter Scripturæ Sanctæ immobili veritati, obedire humiliter Sanctorum Patrum fundatissimæ auctoritati: claudere & obstruere auditum indisciplinatæ & vanissimæ verbositati.

Ecclesia Lugdunensis, lib. *De tribus Epistolis*, in Responsione ad secundam, dolere se significat, quòd *Hincmarus*, aliique Antistites, *Joannem Scotum* ad scribendum de Prædestinatione compulerint, virum in Scripturis Sacris hospitem & peregrinum, & fœdos in errores prolapsum. Et, quod majoris est ignominiæ atque „ opprobrii, *inquit*, Scotum illum ad scribendum compellerent: qui, sicut ex ejus scriptis verissimè comperimus, nec ipsa verba Scripturarum adhuc habet cognita; & ita quibusdam phantasticis adinventionibus & erroribus plenus est, ut non solùm de Fidei veritate nullatenus consulendus; sed etiam cum ipsis omni irrisione & despectione dignis Scriptis suis, nisi corrigere & emendare festinet, vel sicut demens sit miserandus, vel sicut hæreticus anathematizandus.

Liber Joannis Scoti De Prædestinatione a Conciliis Valentino, Lingonensi, & Tullensi damnatur.

Librum Joannis Scoti *De Prædestinatione* damnavit Valentina III. Synodus, Canone IV. „ Porro Capitula quatuor, *inquit*, quæ a Concilio Fratrum nostrorum minùs prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati: Sed & alia XIX. syllogismis ineptissimè conclusa, & licèt jactetur, nulla sæculari literatura nitentia, in quibus commentum diaboli, potiùs quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur, a pio auditu Fidelium penitus explodimus, & ut talia & similia caveantur, per omnia, Auctoritate Spiritus Sancti interdicimus. Novarum etiam rerum introductores, ne districtiùs feriantur, castigandos esse censemus.

„ *Et Canone IV.* Ineptas autem quæstiunculas, & aniles pene fabulas, Scottorumque pultes, puritati fidei nauseam inferentes, quæ periculosissimis & gravissimis temporibus, ad cumulum laborum nostrorum usque ad scissionem caritatis miserabiliter & lacrymabiliter succreverunt, ne mentes Christianæ inde corrumpantur, & excidant a simplicitate & castitate fidei, quæ est in Christo Jesu, penitus respuimus, & ut fraterna caritas cavendo a talibus auditum castiget, Domini Christi amore monemus. Recordetur Fraternitas malis mundi gravissimis se urgeri, messe nimia iniquorum, & & paleis levium hominum se durissimè suffocari. Hæc vincere ferveat, hæc corrigere laboret, & superfluis cœtum piè dolentium & gementium non oneret: sed potiùs certa & vera fide, quod a Sanctis Patribus de his & similibus sufficienter prosecutum est amplectatur.

Hanc damnationem Lingonense Concilium, cujus Decreta in Concilio Tullensi XII. Provinciarum relecta & confirmata sunt, ratam hábuit. „ Ita enim sanxit Canone IV. Porro Capitula numero XIX. syllogismis ineptissimè ac mendacissimè a quodam Scoto conclusa, ubi non argumentum Fidei, sed potiùs commentum perfidiæ patet, nulla omnino philosophiæ arte, ut arroganter a quibusdam jactatur constitutum, sed inani fallacia & deceptione imperitissimè confusum, a pio Fidelium auditu penitus explodimus, &c.

Liber Joannis Scoti De Naturis, ab Ecclesia damnatur.

Libros Joannis Scoti *De Naturis* damnavit Provincialis Synodus Senonensis ab *Honorio III.* Pontifice Maximo confirmata, anno millesimo ducentesimo vigesimo-quinto, ut ex *Alberici* MS. Chronico Viri Eruditi pridem observarunt. Libri illi sunt inediti, ut & Tractatus *De Visione Dei*.

Approbatio librorum qui de Dogmatibus Ecclesiasticis agunt, ad Sedem Apostolicam maximè pertinet.

Versionem Operum *S. Dionysii* de Græca in Latinam linguam, & Scholiorum *S. Maximi* in quædam loca *S. Gregorii Nysseni*, Joannes Scotus adornavit. Hanc ad Sedem Apostolicam mitti examinandam jussit *Nicolaus I.* Pontifex Maximus, tum quòd librorum censura juris sit Pontificii, tum quòd suspectæ fidei esset illius Versionis Auctor. *Relatum est*, inquit, *Apostolatui nostro, quòd Opus B. Dionysii Areopagitæ, quod de Divinis Nominibus, vel Cœlestibus Ordinibus, Græco descripsit eloquio, quidam vir Joannes, genere Scotus, nuper in Latinum transtulerit. Quod juxta morem nobis mitti, & nostro debuit judicio approbari: præsertim cùm idem Joannes, licèt multæ scientiæ esse prædicetur, olim non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore diceretur. Itaque quòd hactenus omissum est, vestra industria suppleat, & nobis præfatum Opus sine ulla cunctatione mittat: quatenus dum a nostri Apostolatus judicio fuerit approbatum, ab omnibus incunctanter nostrâ Auctoritate acceptius habeatur.*

DISSERTATIO XV.

De Fide Christianorum X. Sæculi circa Eucharistiam.

ASSERTIO UNICA.

Sæculo X. nihil in Fide & Doctrina Ecclesiæ de Eucharistia novatum est.

CAlvinianæ sectæ Ministri, *Albertinus*, *Claudius* & *La Roque*, postquam *Paschasium Ratbertum* Auctorem doctrinæ de præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia fuisse effutierunt, ipsique magni nominis adversarios opposuere, *Frudegardum*, *Rabanum Maurum*, *Amalarium*, *Bertramnum* seu *Ratramnum*, *Joannem Scotum Erigenam*, *Erigerum*, doctrinam illam fidemque *Paschasii* ab exitu noni sæculi ad initium usque undecimi, omnium hominum mentes toto terrarum orbe invasisse communiscuntur, faventibus decimi sæculi tenebris; ita ut insequenti sæculo quamvis literatiores facti, hac tamen opinione unà cum lacte imbuti, illam tamquam veram confidenter obtruserint. Cùm itaque jam demonstraverimus *Paschasium* contra receptam de Eucharistia fidem non adinvenisse novam, sed Ecclesiæ de hoc Sacramento fidem ac doctrinam exposuisse & propugnasse; cùm ostenderimus etiam *Rabanum Maurum*, *Amalarium*, *Bertramnum* seu *Ratramnum*, *Herigerum*, a *Paschasio* non dissensisse de summa Fidei, circa Eucharistiam; reliquum est ut aliud Ministrorum Calvinianorum figmentum evertamus, probemusque omni specie veritatis destitutum esse illorum systema, quo mutationem circa fidem Eucharistiæ decimo sæculo sensim sine sensu in omnium Christianorum animis per totum Occidentem, factam fabulantur: ita ut nono sæculo Antistites omnes, Clerici, Laici, Christi Corpus & Sanguinem ab Eucharistia reipsa abesse, solamque illius figuram & virtutem in ea extare crediderint: undecimo verò sæculo ineunte omnes Ecclesiæ Ordines Eucharistiam esse verum Christi Corpus & Sanguinem secundùm substantiam, velut dogma fidei professi fue-

fuerint. Cujus fabulæ absurditas cùm a viris doctissimis, qui hoc argumentum copiosè & luculenter tractarunt, convicta sit, eorum rationes strictim proponemus, nostramque symbolum etiam addemus, ne id ad Historiæ decimi sæculi complementum deesse videatur.

Prima igitur ratio hæc esto. Absurdum est & ab omni rationis specie penitus alienum, ut adeo stupenda novitas, adeo immanis error, quo religionis & Fidei Christianæ fundamenta concuti Calvinistæ supponunt, plurimorum animos occupasset, contradicente nemine, imò nec advertente. Itane a Fide Patrum discedere facile est? Itane dogmata summam Religionis spectantia, quibus semel imbuti sunt animi, abjiciuntur? Siccine aliorum Mysteriorum, & Incarnationis præsertim Dominicæ fides stabilita & propagata est? Adversùs ejus Prædicatores orbis pene omnis insurrexit, persecutiones concitatæ adversùs eos qui Christianam fidem sunt professi; prædicationibus, disputationibus, scriptis, miraculis, martyriis fundata & confirmata Ecclesia est. Hisque fuit opus ad vincendam sensuum, rationis, Philosophiæ oppugnationem, ad evertenda omnium ingeniorum præjudicia. Quis igitur sibi persuadeat orbem totum, si (ut Calvinistis Ministris placet) nono sæculo credidisset Corpus & Sanguinem Christi reipsa in cœlo dumtaxat esse, non in Eucharistia, illamque meram esse figuram, Corporis & Sanguinis Dominici ad summum virtute fœcundatam; quis, inquam, sibi persuadeat, totum orbem hac imbutum fide ac doctrinâ, ad doctrinam sensim sine sensu traductum fuisse, quæ Corpus & Sanguinem Christi in Eucharistia reipsa & secundùm substantiam præsentia profitetur ac propugnat: idque nemine doctrinam tam sensibus adversam, tam imperviam rationi, tam novam & insolentem (ut Calvinistæ loquuntur) prædicante, nemine ipsam scriptis asserente, aut miraculis confirmante, nullatenus repugnantibus Ecclesiæ Pastoribus, nec obsistentibus Principibus religiosissimis, nec viris sanctissimis, quibus decimum sæculum non minùs abundavit quàm superiora, religionem ac fidem antiquam defendentibus? Sanè decimi sæculi Ecclesiam non ita sterilem fuisse, ut popularis habet opinio, Historiæ Ecclesiasticæ monumenta testantur. Italiam scilicet per ea tempora illustrarunt *S. Nilus* Abbas sanctissimus, origine quidem Græcus, sed in Calabria natus, ubi diu in eremo vixit, ac deinde in Campaniam cum suis descendit ob futuram Saracenorum in Calabriam irruptionem, ac Monasterium *Vallis lucis* habitandum a Cassinensibus Monachis suscepit. *Romualdus* Camerinensis, *Amicus* Rumibonensis, *Guido* Pompesianus, *Firmanus* Firmiensis, & complures alii Episcopi, *Sancta conversationis studio floruerunt, super quorum venerandæ cadavera, ex Sacerdotalis Concilii Auctoritate, sacra sunt altaria erecta, ubi Divina Mysteria miraculis exigentibus offerebantur:* ut refert B. *Petrus Damiani* Epistolâ XVII. Florere cœpit eodem sæculo *S. Romualdus*, qui ab *Honesto* Ravennate Archiepiscopo Monachi habitu indutus est anno nongentesimo septuagesimo-primo, & in Monasterio Classensi prima Vitæ Monasticæ tyrocinia posuit; deinde Vitam Anachoreticam sectatus est, & postea Cœnobio Classensi ab *Ottone III.* præfectus Abbas, postulantibus unanimi consensu Monachis. Sæculo verò undecimo ineunte novum instituit Ordinem, sanctissimosque discipulos habuit. Ex Romualdi Schola prodiit *S. Bonifacius* Russorum Apostolus & Martyr: cujus gloriosum agonem cùm Romualdus accepisset, Martyrii cupiditate & ipse incensus, Apostolatum ad Gentes a *Joanne XIX.* Pontifice Maximo postulavit; sed morbo impeditus, ab itinere, quod susceperat, reverti coactus est, Deo ipsum aliis providentiæ suæ consiliis exequendis servante. Germaniam illustrarunt admirandæ sanctitatis Præsules *Udalricus* Augustanus Episcopus, *Adalbertus* Magdeburgensis, *Bruno*, *Heribertus*, & *Anno* Colonienses, *Vvolfangus* Ratisbonensis, *Bernardus*, & *Gothardus* Hildesheimenses, *Harduitus* Salisburgensis. Insignis fuit *Ottonum I. & III.* Imperatorum pietas, & in Christianam Religionem Ecclesiamque amor, ut eorum gesta ab Auctoribus coævis literis mandata testantur. Sanctitate etiam in Germania floruere fœminæ Principes, *Mathildis* uxor *Henrici I.* Germaniæ Regis & *Ottonis I.* mater, cujus eximias virtutes *Vvitikindus* lib. III. celebrat: *Editha* uxor *Ottonis I.* cujus sanctimoniam & miracula commendat *Ditmarus*; & *Adelais* ejusdem Imperatoris conjux altera, cujus Vitam scripsit *S. Odilo* Cluniacensis Abbas.

In Septemtrionalibus regionibus Antistites etiam sanctissimos habuit Ecclesia, *Hogerum*, & *Unni* Hamaburgenses Archiepiscopos, necnon *Libentium*, quem *Adam Bremensis* lib. 2. c. 19. *Virum literatissimum, & omni morum probitate decoratum* appellat: *S. Adelbertum* Pragensem Archiepiscopum, Ungarorum, Prussorum, & Lithuanensium Apostolum & Martyrem. In Ungaria hoc sæculo imperavit Rex Sanctissimus *Stephanus*, qui & Christianam Religionem in Regno suo stabilivit, & Transsilvanos ad fidem adduxit. *Olaph* Norvegiæ Rex & insigni pietate vixit, & Martyrii coronam adeptus est, occisus a Magis, quos e suis ditionibus exterminare nitebatur; & post mortem miraculis claruit, ut *Adam Bremensis* lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ Cap. IV. commemorat.

In Anglia decimo sæculo pariter sidera Sanctitatis radiarunt, *Odo*, & *Dunstanus* Cantuarienses Archiepiscopi, *Osuvaldus* Vvigorniensis, *Ethelvuoldus*, & *Elphegus* Vvintonienses. Reges etiam pietate insignes in Anglia dominati sunt, *Ælfredus*, *Eduardus Senior*, *Æthelstanus*, *Edmundus*, *Edgarus*, & *Junior Eduardus*: qui novercæ occisus insidiis, Martyris appellationem cultumque promeruit. Horum Principum pro Christiana Religione studium, amoremque in Ecclesiam, Leges Sanctissimæ ab ipsis conditæ testantur.

Hispanica Ecclesia, quamvis sub Saracenorum tyrannide & infestationibus gemens, haud sterilis fuisse & obscura decimo sæculo censenda est, quam scilicet Martyres non pauci sanguine suo fœcundarunt; quam sanctitate suâ nobilitarunt *Gennadius* Zamorensis, *Attilanus* Asturicensis, & *Rudisindus* Compostellanus, Episcopi; quam Catholici Reges *Alfonsus Magnus*, *Ramirus II.* & *Veremundus Podagricus*, pietatis exemplis illustrarunt.

Gallicana Ecclesia Episcopos eo sæculo habuit in curandis Ecclesiæ rebus non segnes, ut variæ apud Trosleium habitæ Synodi testantur. In ea quæ anno nongentesimo-nono celebrata est, Remensis Provinciæ Præsules de Græcorum confutandis erroribus iniere consilium, secundùm sanctissima *Sergii Tertii* Romani Pontificis monita, qui Gallicanorum Antistitum pro tuenda fide sacrum ardorem noverat. Id constat ex Cap. XIV. cujus verba in Synopsi descripsimus. *Heriveum* Remensem, & *Adalberonem* Metensem, studium restaurandæ disciplinæ celebres fecit. *Radbodus* Trajectensis Episcopus, *Geraldus* Aureliacensis Comes, *Berno*, *Odo*, *Aimardus*, *Maiolus*, & *Odilo*, Cluniacenses Abbates, *Abbo* Floriacensis Abbas, & Martyr, *Robertus* Rex Christianissimus, Gallicanam Ecclesiam sanctitate eximiâ decimo sæculo illustrarunt. Num, amabo, tot Præsules, Abbates, Principes, in omnibus occidui orbis regionibus pietate conspicui, Fidei ac Disciplinæ Christianæ

tuen-

tuendæ ac promovendæ studiosi, Ecclesiæ imprimis amantes, priscam fidem adulterari passi essent, novamque introduci hæresim, & siluissent, ac dissimulassent?

II. Non minores sanè tempestates excitasset mutatio fidei & doctrinæ circa Eucharistiam, si quæ decimo sæculo facta fuisset, quàm excitatæ sint superiori sæculo, cùm *Lutherus*, *Zuinglius* & *Calvinus* fidem ac doctrinam quam in Ecclesia invenerant, immutare & evertere aggressi sunt. Est enimvero longè faciliùs sensim sine sensu in Lutheranum aut Calvinianum dogma prolabi abjectâ Ecclesiæ Doctrinâ, quàm hujusmodi Hæreticorum repudiatis erroribus ad Ecclesiæ Catholicæ Fidem accedere; cùm sensus illorum dogmatibus faveant, nostris repugnent. Cogita verò quos turbines Lutherana hæresis in Germania, Calviniana in Galliis & in Belgio excitarint. Quot inter Theologos disputationes? Quot libri a variis partibus editi, aut ad tuenda antiqua, aut ad asserenda nova dogmata? Factiones impiæ conventiculis clandestinis roboratæ, tandem in apertum schisma eruperunt: intonuere adversùs Hæresiarchas eorumque sectatores ac fautores, Ecclesiæ fulmina: celebrata Concilia: dissensiones circa dogmata obstinatæ bella acerbissima inflammarunt. Et persuadebunt *Albertinus*, *Claudius*, *La Roque* Ministri, viris cordatis, factam esse innovationem in Doctrina Ecclesiæ circa Eucharistiam, non subitò, sed sensim, absque tumultu, absque contentionibus, Ecclesiæ Regnorumque pace haud minimùm turbatâ? Episcopos, Presbyteros, Monachos, Laïcos de summa Fidei dissentientes, quorum alii alios ut idololatras execrari, isti illos ut hæreticos & impios fugere debuissent, si eodem affecti fuissent modo, quo nunc sunt homines, simul communicasse, habitasse, & pacificè convixisse in iisdem Ecclesiis, Cœnobiis, domibus? Neminem conatum esse revocare confratres & proximos ab errore? Neminem inventum qui ingenii doctrinæque vires adhiberet ad hæresim confutandam? Neminem Præsulum anathemate damnasse novæ doctrinæ Auctores & Sectatores, aut de congregando Concilio ad eam exscindendam curasse, ante quam latiùs serperet? Stipitem esse oportet qui id sibi persuadeat.

III. Summum præterea omnium Scriptorum de hujusmodi doctrinæ innovatione silentium, illam nusquam fuisse probat, sed e solo *Albertini*, *Claudii*, & *La Roque* Ministrorum Calvinianorum cerebro natam. Enimvero si a nono sæculo præcipitante ad undecimi exordia, Christianorum Fides & Ecclesiæ Doctrina circa Eucharistiam immutata est, hujus immutationis auctores fuerint oportet, qui tum Ecclesiam regebant Sancti Antistites. Omnes qui aliquâ scientiæ & pietatis famâ tum in Ecclesia celebres erant, in tantæ molis opus totis viribus incubuissent: eorumque studia ac labores in destruenda, quam putabant hæresi; in stabilienda & propaganda fide, quam solam veram esse censebant, commemorassent & commendassent Auctores, qui illorum Acta literis mandarunt, vel Historiam Ecclesiæ & Imperiorum scripsere. Quòd enim omnes in hujuscemodi rerum silentium conspirarint, absurdissimum est. At altum est de hocce negotio silentium apud eos, qui Gesta Sanctorum X. sæculi, vel Historias scripsere; scilicet in Vita S. *Radbodi* Trajectensis Episcopi, apud *Surium* die 29. Novemb. in Vita. S. *Dunstani* ab Osberto scripta, apud eumdem *Surium* die 19. Maji, in Vita S. *Ethelvoldi* ibidem die 1. Augusti, in Vita *Bernardi* Hildesheimensis Episcopi, apud *Brouverum*, in Vita S. *Remacli* a *Notgero* Leodiensi Episcopo scripta, apud *Surium* die 3. Septemb. in Vita S. *Mauri* Cesenatis Episcopi, & SS. *Odilonis*, & *Romualdi* a *Petro Damiani* scriptis. Celeberrimorum sui temporis Antistitum cum laude meminit *Ditmarus* Merseburgensis Episcopus, scilicet *Sigismundi* Halberstatensis lib. 1. pag. 13. *Brunonis* Virdunensis lib. 2. pag. 23. *Geronis* Coloniensis lib. 3. pag. 28. *Udalrici* Augustani, quem *Gemmam Sacerdotum* vocat ibidem pag. 29. *Adalberti* Magdeburgensis, ibidem pag. 30. *Tagmonis* ejusdem urbis Archiepiscopi lib. 5. pag. 58. & lib. 6. pag. 75. *Gotteschalci* Frisingensis lib. 6. pag. 16. & 63. *Lievizonis* Bremensis, ibidem pag. 80. S. *Brunonis* Prussorum Apostoli & Martyris, pag. 82. *Eidi* Misnensis, lib. 7. pag. 91. *Bernardi* Virdunensis ibidem. Hos verò, aut alios quos commemorat Antistites, laborasse in confutandis erroribus qui circa Eucharistiam irrepserant, in stabilienda vel propaganda *Paschasii* doctrina, in revocandis ad fidem præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi sub Sacramento populis, ne leviter quidem innuit. Sanè cùm in Germanicis Ecclesiis eâ ætate divinæ humanæque leges maximè vigerent, & Episcopi Ecclesiasticam & Monasticam Disciplinam curarent diligentissimè, incredibile est ipsos circa res Fdei indormiisse. Ipsorum vigilantiam commendat hujus Sæculi Scriptor Vvitikindus lib. 1. Annalium. *Igitur*, inquit, *cùm bella intestina externaque cessarent, Leges divina atque humana auctorali vigore pollent. Gravisque persecutio Monachis oritur in diebus illis, affirmantibus quibusdam Pontificibus, melius arbitrari paucos vita claros, quàm plures negligentes inesse Monasteriis oportere.*

His de conversionibus populorum a prisca doctrina, ad Paschasianam (ut Ministri Calviniani loquuntur) par silentium est in Chronico *Flodoardi*, quod rerum gestarum ab anno nongentesimo decimo-nono ad nongentesimum sexagegimum-sextum historiam complectitur, & in Historia Remensis Ecclesiæ ab eodem Auctore scripta; in Chronico *Odoranni*, quod ab anno sexcentesimo septuagesimo-quinto ad annum millesimum trigesimum-secundum excurrit; in Annalibus *Hepidani* Monachi Sancti Galli, quos ab anno septingentesimo nono ad millesimum quadragesimum-quartum perduxit; in Chronico Hildesheimensi, quod exordium ducit ab anno septingentesimo decimo-quarto, & desinit in millesimo centesimo trigesimo-octavo; apud *Glabrum Rodulfum*, cujus Historia res decimo sæculo gestas commemorat, & initio undecimi, usque ad annum scilicet millesimum quadragesimum-sextum: in Chronico *Hermanni Contracti*, quod ad annum quinquagesimum-quartum supra millesimum progreditur; & in Chronico *Mariani Scoti*, quod ad annum millesimum octogesimum-tertium continuatum est. Merum itaque figmentum est, & absurdissimum quidem, quod *Albertinus*, *Claudius*, & *La Roque*, Calviniani Ministri, obtruserunt de immutatione fidei & doctrinæ omnium Christianorum circa Eucharistiam decimo sæculo.

IV. Licèt pauci admodum Sæculo X. scripserint Auctores, quæ tamen reliquerunt aliqui de rebus Divinis & Ecclesiasticis monumenta luculenter probant tum credidisse Ecclesiam ut modò credit, & ab initio credidit, Christi Corpus & Sanguinem verè & reipsa in Eucharistia secundùm substantiam contineri. Id probant Collationes S. *Odonis* Abbatis Cluniacensis Lib. II. ubi postquam præmisit gravissimum esse illorum peccatum, *Qui Sacrosanctum Mysterium Dominici Corporis temerare præsumunt: Hoc enim beneficium majus esse inter omnia bona qua hominibus concessa sunt, & hoc esse quod Deus majori caritate mortalibus indulsit; quia in hoc Mysterio salus mundi tota consistit. Et dum indignè tractatur, per*

hoc maximè divina quotidie Majestas injuriatur. His, inquam, præmissis, multisque de præparatione ad Sacrificium & ad Communionem præclarè dictis, multis etiam *Paschasii* locis ex libro de Corpore & Sanguine Domini descriptis, subdit: *Hæc & alia multò plura Paschasius ex dictis Patrum ad reverentiam tanti Mysterii commendandam, atque majestatem ejus demonstrandam conscripsit. Quæ si quis licèt sciolus legerit, tanta, credo, discet, ut de hoc Mysterio parum se eatenus cognovisse putet.* Cùm in probanda præsentia reali Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia *S. Odo* non versetur, nec ea proferat *Paschasii* loca quæ ipsam evidenter adstruunt, sed solùm agat de dispositionibus ad Eucharistiam percipiendam necessariis, & de gravitate criminis indignè communicantium, argumento est unam eamdemque fuisse doctrinam ac fidem Christianorum omnium de hoc Mysterio. Alioqui non contra indignè tractantes & sumentes dumtaxat, sed contra non credentes stylum acuisset; nec solùm impietatem hominum, sed etiam infidelitatem arguisset. Sed cùm *Paschasii* librum commendet, satis superque significat, se & Ecclesiam omnem sui Sæculi, eamdem de Eucharistia fidem ac doctrinam tenuisse, quam *Paschasius* & Ecclesia tota superiori Sæculo tenuerat. Et lib. 1. cap. 11. ait: *Per manus justi aut injusti Sacerdotis oblationem consecrat ipse Christus, & sicut Joannes in Homilia de Proditione Judæ disseruit, Nunc ipse Christus præsto est, & non ipse Sacerdos Corpus Christi consecrat, sed ipse Christus per ipsum*, &c.

V. Idem probat *S. Adelaidis* Imperatricis Vita scripta a *S. Odilone* Cluniacensi pariter Abbate, in qua de pia ejus ad mortem præparatione sic loquitur: *Tum Sacri olei Unctione peruncta, Sacramentum Dominici Corporis humiliter & devotissimè adorando percepit; in quem semper credidit & speravit.* Adoravit certè Eucharistiam ex ritu & more Ecclesiæ. Adoratio autem, fidei præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia testimonium est. Credebat igitur Ecclesia decimo sæculo Corpus & Sanguinem Christi reipsa secundum substantiam in Eucharistia contineri.

VI. Idem probant Antiquæ Consuetudines Monasterii Cluniacensis, a *S. Udalrico* conscriptæ undecimo cadente sæculo, in quibus *Eucharistia Corpus & Sanguis Domini* perpetuò nuncupatur, & maximam semper non solùm in ipsa Sacrificii actione, ac perceptione Sacramenti, sed in præparatione etiam omnium quæ ad illud ordinabantur, & præcipuè in confectione Hostiarum, Religionem sanctissimæ Congregationis viros adhibuisse ab illius exordiis ad hæc usque tempora, compertum est. Ex quibus, evidenter patet, Cluniacensem Congregationem decimo sæculo realem præsentiam Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia credidisse, nec mutasse sententiam orta *Berengarii* hæresi, ut mentitur *La Roque* Minister, id ineptè colligens ex eo quòd die Parasceves, post generalem Communionem, quicquid Hostiarum consecratarum residuum erat, a Sacerdotibus consumeretur: & ex eo quòd Corpus Domini Sanguine intinctum Monachis qui Sacerdotes non erant porrigeretur; cùm ejusmodi consuetudines nullam cum fide realis præsentiæ connexionem necessariam habeant, & ex earum mutatione fidei mutatio colligi sapienter non possit. Sed mirum est quòd Minister ille Vitriacus colligat Congregationem Cluniacensem non credidisse præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, ex eo quòd apud illam in consuetudine positum esset, ut calix deforis tergeretur, ne fortè quid vini vel aquæ exteriùs remaneret, *& consecratum periret:* Et quòd patena, super quam Domini Corpus fractum fuerat, & calix, diligentissimè inspicerentur a Subdiacono, *si quid fortè vel minutissimum de Corpore Domini remansisset.* Perire autem & in minutissimas particulas dividi non convenit Corpori & Sanguini Domini vero, sed typico, scilicet pani & vino. Sed ea tribui Corpori & Sanguini Christi metaphoricè quæ speciebus conveniunt, propter realem ipsorum sub speciebus præsentiam & intimam cum illis conjunctionem, evidens est. Verùm his Ministri argutiolis, quæ responsionem non merentur, dimissis, mirum est quantum sibi in eadem pagina contradicat. Asserit Cluniacenses Monachos sententiam Ecclesiæ Romanæ de reali præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia fuisse amplexos, statimatquè *Berengarii* opinio a Romanis Pontificibus ceu heresis damnata est. At cum antiquas Consuetudines Cluniacensis Cœnobii Scriptis commendavit *Udalricus Berengarii* sententia hereseos damnata erat ab Ecclesia non semel. Itaque Cluniacenses, ut & reliqua Ecclesia, credebant realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia præsentiam, ut fatetur Vitriacus Minister. Secum itaque, pugnat & sapientibus omnibus ludibrium debet, cùm ex popularibus illis loquendi modis, *Si quid fortè vel minutissimum de Corpore Domini remansisset, si particula est minutissima, & atomo similis*, & aliis similibus usurpatis ab *Udalrico*, concludit Monachos Cluniacenses non credidisse verum Christi Corpus in Eucharistia contineri; hoc est id non credidisse cùm illud credebant. Tandem cui tam religiosa cautio, ne aliquid pereat de hostiis & vino consecratis, non persuadeat ipsos existimasse Eucharistiam meram figuram non esse?

VII. Idem probatur ex *Herigero* Abbate Lobiensi, qui sub finem decimi sæculi floruit, in libro de Corpore & Sanguine Domini; in quo ipsum a *Paschasio* non dissentire in doctrina & fide præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia, in antecessum ostendimus Dissertatione X. de *Paschasii* Scriptis & doctrina §. 4.

VIII. Idem probat Epistola *Ratberti* Veronensis Episcopi ad *Patricium* Sacerdotem, in qua de Eucharistia sic loquitur; *Sed fortè transitoriè accipis, aut etiam figuratè te dicere ipse putas dum „ accipienti loqueris:* Corpus Domini nostri Jesu „ Christi propitietur tibi in vitam æternam. *Quod si ita est, cæcitas tui intellectus magis est dolenda & instruenda, quàm miranda & irridenda, quâ scilicet præsumptionis foveam declinare nesciens frequentare quod ignoras cujus virtutis sit, minimè cessas. Sed crede, Frater, quia sicut in Cana Galileæ vinum Dei imperio verum & non figurativum fuit ex aqua factum; ita illud Dei Benedictione vinum, verus & non figurativus efficitur Sanguis, & Caro panis. Quòd si sapor idem manet, & color ita se haberi dissuadent tibi aliud, Credis Auctoritati Scripturæ, quæ dicit hominem de limo terræ formatum? Non dubito credere te responsurum. Nosti præterea dictum:* Pulvis es, & in pulverem reverteris? *Novi, reor, ais, & credo ita esse. Ergo pulvis est homo quem coram vides & cinis. Est utrque, inquis, quia de limo est factus. Quæ igitur hæc figura limi? Nulla: Terram potiùs vocitem. Terra aliqua? Non aliqua, & tamen terra est. Quid de limi figura? Transfigurata est operantis sapientia. Manet tamen substantia? Manet, Ita ergo & hîc manente colore atque sapore, eadem sapientia operante, veram Carnem & Sanguinem quod percipis esse crede; sicut e contra mutata limi specie hominis creatione, limi tamen substantiam manere non diffiteris. Sed cujus corporis sit ista, rogas, a quo*

suc-

succisa, & si deleta ipsa, & panis forsitan invisibiliter mutatus, aut ipse panis in carnem mutatus. Isti etenim sunt, ut reor, lapides quibus bestia, id est, carnale cor, & animalis homo, qui non percipit ea quæ sunt spiritûs Dei, lapidatur, si montem Mysteriorum Dei tangere præsumat. Evangelium itaque interrogemus. Accipiens, *inquit*,
„ Panem Jesus, gratias egit & dedit eis dicens,
„ Accipite & comedite; Hoc est Corpus meum.
„ Similiter & Calicem postquam cœnavit, di-
„ cens: Hic est Calix Sanguinis mei, novi &
„ æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro
„ vobis & pro multis effundetur in remissionem
„ peccatorum. *Habes cujus sit Corporis Caro ista & Sanguis, tantò certiùs, quantò Veritatis ejusdem quæ loquitur voce instructus. De cæteris, quæso, ne sollicitèris, quandoquidem mysterium esse audis, & hoc fidei: Nam si mysterium est, non valet comprehendi: si fidei, debet credi, non discuti.* Ratherius, & qui supra laudati sunt, *Odo*, & *Odilo*, vixere cum hominibus plurimis qui aliquam ætatis suæ partem nono sæculo transegerant, vel saltem a Doctoribus & Sacerdotibus noni sæculi fuerant instituti; viri erant doctissimi & piissimi, ut eorum Scripta testantur; alienum igitur est ab omni specie veri, quòd aliam de Eucharistia doctrinam ac fidem proposuerint, quàm quæ ipsis tradita fuerat a noni sæculi Doctoribus.

Objicit *Matthæus La Roque* Vitriacus Minister, testimonium *Ratherii* Veronensis Episcopi, *lib. De contemptu Canonum* P. I. ubi cum verba *S. Zenonis* retulit, quibus Corporis Dominici manducatio ad solos Justos restringi videtur, hæc subdit; *De substantia verò corporali quam sumit, cùm sit mea nunc quæstio, mihi nunc quoque ipsi loquar, ita succumbo; cum sit enim dignè sumenti vera caro, panis licèt quod olim fuerat, videatur, & sanguis, quod vinum, indignè sumenti, id est, non in Deo manenti, quid sit, nedum dicibile, incogitabile fateor mihi*, & Altiora te ne quæsieris, &
„ profundiora te ne scrutatus fueris, *dictum pu-*
„ *tare hinc quoque mihi.* Ex quibus colligit Minister, non credidisse *Ratherium* quod Eucharistia esset realiter & substantialiter vera Caro Christi & Sanguis; non dubitasset enim quin hoc esset impiis æquè ac justis.

Respondeo, Illum loquendi modum non significare dubium *Ratherii* de reali præsentia & veritate Carnis Christi in Eucharistia & de illius sumptione ac manducatione corporali ab impiis, sed de ejus operatione & efficacia in ipsis. Cùm enim illis non præstet ut in Christo maneant, ac in ipsis vicissim Christus maneat, nedum dicere, sed neque cogitare se posse asserit, quem in illis producat effectum. Non negat igitur impios veram Carnem Christi recipere, sed negat ipsis esse veram Carnem, seu illos recipere fructum veræ Carnis, sicut ii qui dignè sumunt. Hanc esse *Ratherii* mentem sequentia demonstrant, quæ insigni fraude suppressit Vitriacus Minister. *Sed audiamus*, inquit, *quid inde quidam*, id est, Joannes dicat Chrysostomus: *Forsitan enim conjectare hinc aliquid poterimus*, Nemo, *inquit*, sit Judas in men-
„ sa: Hoc Sacrificium cibus est spiritalis. Nam
„ sicut corporalis cibus, cùm ventrem invenerit
„ adversis humoribus occupatum, ampliùs lædit,
„ magis nocet, nullum præstat auxilium; ita &
„ iste spiritalis cibus, si aliquem reperit maligni-
„ tate pollutum, magis eum perdet, non suâ na-
„ turâ, sed vitio accipientis... *Augustinus quo-*
„ *que:* Quod accepit Judas bonum fuit, sed ma-
„ lo suo bonum accepit. Non mirum ergo si da-
„ tus Judæ panis Christi per quem manciparetur
„ Diabolo, cùm videas e contrario datum Paulo
„ Angelum Diaboli per quem proficeret in Chri-
sto. *Hoc itaque sensu mihi videtur idem esse hoc Sacrificium bono, quod malo: digno, quod indigno; sed non idem præstare. Digno videlicet, quia vitam; indigno quod tribuit mortem; digno quod gratiam, indigno quòd iram. Ita enim & continet Psal-*
„ *mus:* Adhuc, *inquiens*, escæ eorum erant in
„ ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos: *De manna utique referens fastidito; quod intelligi minimè obstat de Sacrificio Domini indignè accepto, cùm & Judæ hoc demonstret perditio, & in sermone Domini aliquid subintelligi oportere: hoc est*, Qui
„ manducat Carnem meam *dignè*, & bibit meum
„ Sanguinem *dignè*, in me manet, & ego in eo.
„ Hæc Ratherius. Neque hic solùm, sed in Sy-
„ nodica etiam ad Presbyteros, veram Carnem Domini ab impiis in Eucharistia sumi agnoscit.

Omni ergo Dominica, inquit, *clamat nobis Apostolus*, Itaque epulemur, *id est, Carnem Domini manducemus, & Sanguinem ipsius bibamus: ubi sunt autem qui quotidie Missam celebrant, quotidie Pascha faciunt, id est, Carnem Agni comedunt, & Sanguinem ejus bibunt, & ut cætera sileam, de coïtu adulterino filios & filias generant? Ubi qui esternam ebrietatem vel crapulam, ante Altare Domini super ipsam Carnem vel Sanguinem ructant Agni?*

IX. Eadem hoc Sæculo fuisse Ecclesiæ Græcæ cum Romana Communione junctæ fidem, Vita *Lucæ Junioris* Anachoretæ, cujus Excerpta Combefisius noster Tomo II. Actuarii Bibliothecæ Patrum edidit, locupletissimè testatur. Ipsum enim quæsivisse refert ab Archiepiscopo Corinthiorum; *Amabo, o Domine, quâ nos ratione, qui propter multa peccata nostra montes colimus ac solitudines, horrenda Mysteria possimus percipere? Vides enim ut nedum Collecta, sed neque Sacerdos suppetat.* Archipræsulem verò *Lucæ* respondisse: *Bene, Pater, deque bona re ac maxima interrogasti. Nam bonum quoque, ut ajunt, non bonum est, ut non benè fieri contingat. Primò igitur ac principaliter, Sacerdotem adesse decet. Quod si ille necessaria omnino ratione absit, imponendum sacra Mensa Præsanctificatorum vasculum, siquidem est Oratorium; sin autem Cella, scamno mundissimo. Tum explicans velum minus, propones in eo Sacras Particulas; accensoque thymiamate, Typicorum Psalmos, aut Hymnum ter Sanctus cantabis, cum Symbolo Fidei; trinaque genuum flexione adorans, manus quidem contrahes, ore autem sacrum pretiosi Christi ac Dei nostri Corpus sumes, dicendo, Amen. Loco autem sacri Laticis, vini poculum bibens.... Rursum verò reliquas particulas in vase linteolo colliges, omnem diligentiam adhibens, ut ne margarita decidat, ac conculcetur.*

X. *Dunstani* Cantuariensis Archiepiscopi, & Anglicanæ Ecclesiæ de Eucharistia fidem Sæculo decimo, testantur quæ de ipso commemorat *Osbertus* in ejus Vita. *Reversus*, inquit, *ad Altare, panem & vinum in Corpus & Sanguinem Jesu Christi immaculata benedictione convertit. Ubi verò ad benedictionem super populum ventum est, iterum populo prædicaturus, ab Altari digreditur, & ebriatus Spiritu Dei, sic de veritate Corporis Christi, sic de futura resurrectione & vita perenni tractavit, ut ipsius perpetis vitę civem loqui putares;* Odoni successerat *Dunstanus*, de quo *Vuillemus Malmesburiensis* Lib. 1. *De Gestis Pontificum Anglorum* scribit, ipsum plurimos quorum in animis Eucharistiæ mysterium dubia quædam excitârat, in fide præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi miraculo confirmasse. *Plurimos*, inquit, *de veritate Dominici Corporis dubitantes ita roboravit, ut Panem Altaris versum in Carnem, & vinum Calicis in Sanguinem propalam ostenderet, & denuo in genuinam speciem retorta, usui humano conducibilia faceret.*

Hæc accepit *Vuillelmus Malmesburiensis* ex Vita

ipsius

ipsius *Odonis* ab Auctore pervetusto scripta, cujus istud fragmentum refert Domnus *Mabillonius* in Disquisitione De Confessione Fidei sub Alcuini nomine edita, Tom. I. Veterum Analectorum pag. 207. *Quidam Clerici maligno errore seducti asservare conabantur, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem in priori substantia permanere, & figuram tantummodo esse Corporis & Sanguinis Christi, non verum Christi Corpus & Sanguinem. Quorum enormem perfidiam B. Odo destruere cupiens, dum quadam die in conspectu totius populi Sacrosanctis Missarum solemniis devotus intenderet, expressis lacrymis Dei omnipotentis potentiam in suo ministerio adfore postulavit, quæ ad depellendos hominum errores substantivam divinorum Mysteriorum declararet proprietatem. Cùmque ad confractionem vivifici panis ventum fuisset, confestim inter manus Pontificis, fragmenta Corporis Christi tenentis, sanguis guttatim defluere cœpit.* Addit, hoc miraculo perculsos Clericos errorem suum statim abjecisse, Pontificem verò cum suis in magna gratiarum actione lætitiam egisse, *Propterea quòd omnis error de Dominico Corpore in pectore suorum abolitus fuisset, nec ultra panem in altari positum verum Christi Corpus esse diffiderent, qui verum sanguinem inde manare conspexissent.* Sæculo itaque decimo *enormis perfidia errorque* censebatur, si quis de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia dubitasset. Ex quibus occurrit non levis dubitandi ratio an Sermones Anglicè in Ecclesia per annum recitandi & præsertim Sermo *De Sacrificio in die Pascha*, quem *Abrahamus Vvelocus* Protestans Anglus in Notis ad Librum V. Historiæ Ecclesiasticæ Gentis Anglorum Venerabilis Bedæ Anglo-Saxonicæ inseruit pag. 462. sint decimi Sæculi fœtus. Quamquam revera Catholicæ Doctrinæ non adversetur ille Sermo, sicut nec *Ratramni* liber de Corpore & Sanguine Domini, ex quo magnam partem desumptus est; & eodem modo explicari possint quæ ex illo objicit *La Roque* Minister, quo exposuimus ea quæ ex libro *Ratramni* a Ministris objiciuntur. Sanè Calvinianis non favent hæc Sermonis illius verba: *Quare ergo vocatur Sacra illa Eucharistia Corpus Christi aut Sanguis ejus, si non sit id verè quod vocatur? Panis quidem & vinum quæ per Missam Sacerdotum consecrantur, rem aliam humanis sensibus foris ostendunt, remque aliam fidelibus animis intus declarant. Foris videntur panis & vinum, cùm in specie, tum in sapore: sunt tamen verè post consecrationem Corpus Christi, & Sanguis ejus, per spirituale Sacramentum:* Id est, sub Sacramento, in quo modo spirituali existunt. Idem etiam sensus est alterius Sermonis, qui *Vulfino* Episcopo Sarisberiensi a quibusdam, *Ælfrico* ab aliis tribuitur, cujus fragmentum refertur ab eodem *Vveloco* in Notis ad Cap. 24. Libri 4. Saxonicè & Latinè. *Dominus*, inquit, *qui consecravit Eucharistiam ante Passionem suam, dixitque panem Corpus suum fuisse, & vinum revera Sanguinem suum, ipse quotidie consecrat per manus Sacerdotis panem in Corpus suum, vinumque in sanguinem suum, in Mysterio spirituali; sicut in libris legimus.* Verba verò illa quæ sequuntur: *Panis ille vividus non est utcumque idem Corpus quo Christus passus est neque vinum illud sacrum Servatoris erat Sanguis, qui pro nobis fuit effusus, in re corporali, sed in ratione spirituali:* nihil aliud significant, quàm non esse idem Corpus & eumdem Sanguinem quoad statum passibilem, quia Corpus est & Sanguis Christi a mortuis redivivi, nec ampliùs morituri: non esse eadem quoad modum existendi, quia Christi Corpus non est in Eucharistia visibile, palpabile, loco circumscriptum, membrorum suorum functiones exercens, sed modo spirituali, & ineffabili: non esse eadem secundùm speciem externam; quamvis sint eadem secundùm substantiam. Uno verbo, ad eum sensum reducenda sunt hæc verba, quo Algerus Lib. 1. Cap. 11. ait: *Post Resurrectionem Corpus Christi sicut incorruptibile, ita & invisibile fuit: quia ut ait Apostolus, non animale sed spiritale surrexit: & quale prodiit de sepulchro, tale est in panis & vini Sacramento.* At licèt *spirituale & invisibile Corpus Christi* in Eucharistia adstruat, docet tamen *eumdem* nos Christum *habere ad tuitionem nostram in Viatico, quem ad glorificationem habituri sumus in præmio, ut substantialiter & verè in Sacramento suo esse credatur, quo ipse nobis, & nos sibi unimur.* (Cap. 12.)

XI. Sub initia undecimi sæculi execrandus error ab Ecclesia censebatur negatio præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia. Anno enim decimo septimo supra millesimum, Concilium in Urbe Aurelianensi celebratum est, in quo damnati sunt Hæretici quidam præsente *Roberto* Rege Christianissimo, qui inter alia errorum capita negabant *Panem & Vinum, quod super Altare manibus Sacerdotum Sancti Spiritus operatione effici videtur Sacramentum, converti posse in Corpore & Sanguine Christi.* Id constat ex Historia istius Concilii *Tom. II. Spicilegii*. Idem probatur ex errore *Leotherici* Senonensis Archiepiscopi, qui probationem in Corpore Domini pro quibusdam causis postulabat, id est examen per Corpus Domini, non autem probationem præsentiæ realis Corporis Christi in Eucharistia, ut inscitè fingit *Claudius* Minister. Quem hujus Antistitis errorem Rex Christianissimus *Robertus* iis verbis emendavit, quæ ipsum & totam Ecclesiam Gallicanam sensisse demonstrant, Eucharistiam esse ipsum Corpus Domini, non meram figuram. *Leotherico Senonensi Archiepiscopo* (inquit *Helgaldus* in Epitome Vitæ *Roberti* Regis) *de Domino non bene sentienti, & quærenti pro quibusdam causis probationem in Corpore Domini nostri Jesu Christi, indignè tulit Rex amator bonitatis & scripsit ei in his verbis: Cùm sit tibi nomen scientiæ, & non luceat in te lumen sapientiæ, miror quâ ratione quæsieris, pro tuis iniquissimis imperiis, & pro infestato odio quod erga servos Dei habes, examinationem in Corpore & Sanguine Domini. Et cùm hoc sit quod a dante* „ *Sacerdote dicitur:* Corpus Domini nostri Jesu Chri- „ sti sit tibi salus animæ & Corporis; *Cur tu temerario ore & polluto dicas:* Si dignus es, accipe; *cùm sit nullus qui habeatur dignus? Cur divinitati attribuis ærumnas corporis, & infirmum doloris humani divinæ connectis naturæ? Juro Domini fidem, Princeps Dei: Privaberis*, inquit, *honore Pontificii, nisi ab his resipueris, & damnaberis cùm eis qui dixerunt Domino, Recede a nobis. His verbis Præsul non bene doctus a Rege pio & bono sapienter instructus, quievit & siluit a dogmate perverso, quod erat contrarium omni bono, & jam crescebat in sæculo.* Robertus Rex Sanctus & eruditus annos triginta decimo sæculo vixerat, atque ab iis fuerat institutus, qui sub illius sæculi exordia orti erant. Illi verò a Doctoribus noni sæculi Christianam fidem fuerant Edocti. Quod adhuc evidentius est de Gallicanis Episcopis, quorum plurimi ætatis erant provectæ. Ipsos itaque non fugiebat quænam fuisset Ecclesiæ fides & doctrina circa Eucharistiam nono sæculo: & si quæ fuisset ea de re dissensio sæculo decimo, si quid in doctrina novatum, si ab antiquis erroribus abducti Sacerdotes & Populi. Cùm igitur nihil hujusmodi a Rege, aut Præsulibus dictum, aut ab Hæreticis in Concilio Aurelianensi damnatis in sui defensionem prolatum Historiæ tradant, argumento est innovationem illam circa doctrinam

& fi-

& fidem de Eucharistia X. Sæculo a Ministris Calvinianis solo veritatis obnubilandæ studio esse confictam.

IX. Undecimo denique Sæculo *Berengarii* hæresim, ut primùm exorta est, omnis damnavit Ecclesia. Qui ipsam impugnarunt Doctores *Berengario* & ejus Sectatoribus exprobrarunt, quòd a fide universalis Ecclesiæ defecissent. Nullum undecimi aut decimi Sæculi Auctorem laudarunt Hæretici ut sui patronum erroris. A suis Pastoribus hanc se doctrinam accepisse nemo illorum dixit: sed præsidium omne suum in aliquibus *S. Augustini* locis, & in libro *Joannis Scoti Erigenæ* pene collocabant. Catholicis exiguum numerum ipsis objicientibus non responderunt, se tunc quidem paucos esse, at initio decimi Sæculi suam in Ecclesia prævaluisse doctrinam, suique dogmatis assertores fuisse & numero & merito longè superiores. Nullus scilicet inter Berengarianos *Albertinus* erat, nullus *Claudius*, nullus *La Roque* homines perspicacissimi, qui, si superis placet de rebus decimo Sæculo gestis fœliciùs vaticinentur, quàm eas cognoverint undecimi Sæculi non admodum provecti homines, qui partem ætatis decimo Sæculo transegerant, vel fuerant educati & instituti a parentibus & magistris qui sub initia decimi Sæculi vixerant. Hinc apparet vanitas illius insomnii recentiorum Ministrorum.

Quænam autem esset Ecclesiæ totius de Eucharistia fides sub hæreseos Berengarianæ exordia, constat primò ex *Fulberto* Carnotensi Episcopo, cujus auditor fuerat *Berengarius*, Epistolâ 1. ad Adeodatum. *Tria*, inquit, *nobis sunt ad profectum Christianæ Religionis proposita, sed ad consummatam justitiam perinde necessaria, ut in his tota humanæ salutis summa consistat. Horum primum est intelligere, & firmiter tenere mysterium Trinitatis, & unius veritatem deitatis. Secundum, salutaris Baptismi rationem nosse vel causam. Tertium, in quo duo vitæ Sacramenta, id est, Dominici Corporis & Sanguinis continentur. In his tribus multi nimis carnaliter intuentes, dum plus carnalem sensum, quàm fidei arcana mysteria contemplantur, in abruptum perniciosi erroris præcipitium devoluti, nec rerum veritatem, nec Sacramentorum virtutem percipiunt: & ideo ab unitate Ecclesiæ divisi, dum fieri nolunt discipuli veritatis, magistri fiunt erroris.*

Et infra: *Christus adversùs quotidianas nostræ prolapsionis offensas, Sacrificii placabilis nobis providit expiamenta, ut quia Corpus suum, quod semel pro nobis offerebat in pretium, paulò post a nostris visibus sublaturus fuerat in cœlum, ne sublati corporis fraudaremur præsenti munimine, Corporis nihilominus & Sanguinis sui pignus salutare nobis reliquit, non inanis mysterii symbolum, sed compaginante Spiritu Sancto Corpus Christi verum, quod quotidiana veneratione sub visibili creatura forma invisibiliter virtus secreta in sacris solemnibus operatur. De quo sub hora Passionis suæ ipse familiaribus suis ait:* Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis fundetur. *Et Alibi*: Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, in me manet & ego in eo. *Quæ veri Magistri Auctoritate animati, dum Corpori & Sanguini ejus communicamus, audenter fatemur nos in Corpus illius transfundi, & ipsum in nobis manere. In nobis ipsum manere dico, non solùm per concordiam voluntatis, sed etiam per naturæ unitæ veritatem. Si enim Verbum Caro factum est, & nos verè Verbum Carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter Christus in nobis manere existimandus est: Qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub Sacramento nobis communicandæ Carnis admiscuit?* .... Et infra: *Si ergo Deum omnia posse credis, & hoc consequitur ut credas; nec humanis disputationibus discernere curiosus insistes, si creaturas quas de nihilo potuit creare, has ipsas multò magis valeat in excellentioris naturæ dignitatem convertere, & in sui Corporis substantiam transfundere.*

Idem probat Epistola *Adelmanni* Scholastici, ad *Berengarium*, cum quo sub *S. Fulberti* disciplina Sacris Litteris studuerat. *Ecce*, inquit, *scandalum, vel potiùs scandala, quæ occurrunt in semitis Hæreticorum viam pacis Catholicæ nosse recusantium. Avertat Dominus a te, Sancte Frater, semitas tales, & mendaces ostendat, qui famam tuam tam fœda labe maculare nituntur, spargentes usquequaque ut non solùm Latinas, verùmetiam Teutonicas aures inter quos diu peregrinor, repleverint, quasi te ab unitate Sanctæ Matris Ecclesiæ divulseris, & de Corpore & Sanguine Domini, quod quotidie in universa terra super sanctum Altare immolatur, aliter quàm Fides Catholica teneat, sentire videaris. Hoc est, ut illorum de te dictis utar, non esse verum Corpus Christi, neque verum Sanguinem, sed figuram quamdam & similitudinem.* At si in Germania, Italia, & Gallia multi fuissent ante *Berengarium* realem Corporis & Sanguinis Christi præsentiam in Eucharistia negantes, qui dogma istud a suis Pastoribus didicissent, ut *Claudius* Minister contendit, non adeo *Adelmannum*, & Germanos omnes commovisset perlatum ad ipsos de Berengariano dogmate nuntium.

Idem probat Epistola *Hugonis* Lingonensis Episcopi ad *Berengarium*, quâ sic ipsum convenit: *Dicis in hujusmodi Sacramento Corpus Christi sic esse, ut panis & vini natura & essentia non mutetur: Corpusque quod dixeras crucifixum, intellectuale constituis. In quo evidentissimè patet quòd incorporeum consiteris. Quâ in re universalem Ecclesiam scandalizas, ipsumque tuum offendis Auctorem, qui palpabile obtulit quod incorporeum affirmas ..... Ne ultra quæso argumenteris de omnipotentia divina. Sicut enim non capis quomodo Verbum Caro factum sit, sic non potes capere quomodo panis iste mutetur in Carnem, & vinum in Sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipotentiæ fides. Alioquin luctaris cum Deo, sed non in brachiis Patriarcha: sed neque cum aurora: imò etiam tota tua hæc luctatio nocturna est, magisque videtur esse insidiosè luctantis, quàm amicabiliter amplexantis ...... Desiste ergo fore erroris miles, desiste impugnare cœleste Mysterium; perpende quòd Dei voluntas & verbum omni naturæ supereminet: & qui in facturis potens est, potentem transformare credas, sicut scriptum est:* Mutabis ea, & mutabuntur. *Dei enim velle pro facto est. Exue igitur erroris involucrum, & casto fidei velamine in mentem para. Memorare quod in Ambrosio legitur de Sacramentis:* * *Quia Corpus quod conficimus, ex Virgine est.*

* Lib. de Initiandis Cap. 9.

Idem probat Epistola *Deoduini* Leodiensis Episcopi ad *Henricum I.* Regem Christianissimum. *Fama*, inquit, *supremos Galliæ fines prætergressa totam Germaniam pervasit, jamque omnium nostrûm replevit aures, qualiter Bruno Andegavensis Episcopus, item Berengarius Turonensis, antiquas hæreses modernis temporibus introducendo, adstruant Corpus Domini non tam corpus esse, quàm umbram & figuram Corporis Domini, &c.* Et infra, scribit non esse necessarium Concilium ad illam hæresim damnandam. *Tunc quippe*, inquit, *Hæretici necessariò audiendi fuerunt, quando & hæ ipsæ, & hujusmodi quæstiones, utpote quæ nondum ad unguem discussæ fuissent, in dubium venire potuerunt, ut per congressum certaminis patesceret utra pars staret pro defensione veritatis. Quod idem nunc profectò*

fieri

fieri non oportet, quia creberrimis SS. Patrum Conciliis, tum etiam venerabilium Doctorum clarissimis sententiis ita omnia sunt eliquata, ut ne minimum quid resederit de omni face dubitationis.

Idem probat Epistola *Gozechini* Scholastici Moguntini ad *Valcherum* Scholasticum Leodiensem, suum olim Discipulum, a Dom. *Mabillonio* edita Tom. 4. *Veterum Analectorum*, in qua de Berengario tum hæresim disseminante ita scribit: „ Quidam verò facti suæ cujusdam institutionis „ Pseudo-magistri, dum certum ignorant præsepe, „ nec in sua quæ non habent, se possunt recipere, hàc illuc per villas, pagosque, urbesque „ circumcursant, novas Psalterii, Pauli, Apocalypsis Lectiones tradunt; juventutem novorum „ cupidam, levitatis pedissequam, Disciplinæ refugam, post se per voluptatum declivia trahunt; reverentiam Disciplinæ, subjectionem obedientiæ, observantiam Religionis, postremò „ omnia Regularis Vitæ munia, perditissimâ morum corruptione confundunt. Et ne fortè me „ putes in hujusmodi derogantis linguæ tela dirigere, & novorum, immo meliorum sugillationem invidiosè texere, non omnino credas „ verbis meis, crede potiùs oculis & auribus tuis. „ Vide si placet quàm sanæ doctrinæ, quàm salubris Disciplinæ Theologi de Turonensi emergant Academia, cui præsidet ille Apostolus Satanæ Berengarius. Vide, inquam, quàm pestilentes, immo letiferi scorpiones & regoli de „ cavernis erumpant totius nostri temporis Babyloniæ: Qui Hæresiarchæ sui musto ebrii, & „ veneno delibuti, de sacris sacrilegas introducunt novitates quæstionum, ad nihil utiles nisi „ ad subversionem audientium, quorum sermo ut „ cancer serpit; quia scientia quæ inflat, non ædificat, sed subvertit. Isti de rebus sacrosanctis, de cælestibus scilicet Sacramentis, quæ „ Sancti Patres, quoties ad ea se audebat tractatus eorum attollere, videntes ea non solùm „ sermonem, sed etiam humanam superare rationem, & reverenter, ut oportebat, attingebant, & ubi opus erat, habentes clavem „ David, subtili discretione aperiendi, & claudendi, quantum ad sobrietatem sapientibus „ satis esset, ea Catholicè exponebant. De his, „ inquam, rebus & Sacramentis & novas cudunt „ a Fide intelligentias, & ipsa Sacramenta cælestia, quæ in Altari consecrantur, dicentes „ umbram esse, non veritatem (quod lingua refugit, & auditus perhorrescit) obnoxia contendens ventri & secessui juxta naturæ necessitatem; quæ scilicet naturæ Dominus in fœdere „ humanæ reconciliationis omnipotentiâ suâ Sacramentum fecit, & Christianæ Animæ escam „ spiritualem, ut in æternum vivat, dedit. Isti „ eumdem Agnum Paschalem, qui eadem Sacramenta in se ipsum mirabiliter transformans, nobis condidit & consecravit, crudum vel coctum „ aquâ, non assum igni comedunt; & quod ejus „ residuum est & semper erit (quia nullus umquam mortalis quantumlibet sciens ad incarnati „ Verbi arcanum plenâ intelligentiâ in hac vita „ penetrare potuit aut poterit) igni non comburunt... Hanc mortiferi dogmatis pestem ab „ Ecclesia sua Christus Jesus radicitus evellat, „ priùs quàm modicum fermentum totam massam „ corrumpat.

Idem constat ex *Durando* Troarnensi Abbate, Lib. *De Corpore & Sanguine Domini*, Parte II. „ Sed valde, *inquit*, incompetens videtur & absurdum, ut abjecti spurcique homines, qui neque honestate vitæ, neque scientiæ utilitate „ aliquod Ecclesiæ Catholicæ contulerunt emolumentum, eatenus convalescant, ut tot Patribus atque Doctoribus, quorum vitâ hactenus „ & institutione florere dignoscitur Fides Orthodoxa, prædicatione quoque & instantia successisse, fructum sui laboris auferant........ „ Absit autem ut tam perversis, & a veritate „ ipsa tantum aversis pari jungamur perfidia, atque in sancta Dominici Corporis ac Sanguinis „ Communione minùs aliquid fateamur, quàm „ Catholica per universum orbem prædicat Ecclesia. In qua revera tam vera Christi caro, „ verusque sanguis extitit, quàm verax esse ipse „ Christus probatur, qui ea prior sanctificavit, „ suisque demum auctoritatem formamque sanctificandi suâ potestate concessit.

Idem constat est *Lanfranco*, Cap. XXII. Libri de Corpore & Sanguine Domini. „ Si verum est, „ *inquit*, quod de Corpore Christi tu credis & „ adstruis, falsum est quod ab Ecclesia ubique „ gentium de eadem re creditur & adstruitur. „ Omnes enim qui Christianos se & esse & dici „ lætantur, veram Christi Carnem, verumque „ ejus Sanguinem, utraque sumpta de Virgine, „ in hoc Sacramento se percipere gloriantur. Interroga universos qui Latinæ linguæ nostrarumve literarum notitiam perceperunt. Interroga Græcos, Armenos seu cujuslibet nationis „ Christianos quoscumque homines. Uno ore hanc „ fidem se testantur habere. Porro si universalis „ Ecclesiæ fides falsa existit, aut numquam fuit „ Catholica Ecclesia, aut periit. Nihil namque „ efficacius ad interitum animarum, quàm perniciosus error. Sed non fuisse, aut periisse Ecclesiam, Catholicus nemo consenserit. *Et Cap.* „ 23. Adversùs tam clara ipsius Domini, & Sancti Spiritus ejus de Ecclesia, & de statu Ecclesiæ testimonia objicis tu, & objiciunt qui a te „ decepti, alios decipere moliuntur. Itaque dicitis: Prædicatum est Evangelium in omnibus „ gentibus, credidit mundus, facta est Ecclesia, „ crevit, fructificavit, sed imperitiâ malè intelligentium postea erravit, & periit; in nobis „ solis, & in his qui nos sequuntur, sancta in „ terris Ecclesia remansit. Hanc sacrilegam vanitatem evertit Evangelica veritas, & Prophetarum atque Sanctorum Patrum non violanda „ Auctoritas....... Falsum est igitur quod de „ Corpore Christi a te creditur & adstruitur. Ergo vera ejus caro quam accipimus, & verus est „ ejus Sanguis, quem potamus „. In confesso igitur erat, cùm apud Catholicos, tum apud Berengarianos, hanc fuisse ante *Berengarium* unam Ecclesiæ universalis fidem, quòd Christi Caro & Sanguis reipsa verè & secundùm substantiam in Eucharistia contineantur. Circa quam fidem si novatum aliquid sæculo decimo suspicati fuissent, id ante omnia objecissent.

Idem constat ex *Guitmundo* Archiepiscopo Aversano Lib. III. *De Eucharistia Sacramento*, in quo Berengarianos totius pariter Ecclesiæ perpetuo consensu in fide præsentiæ realis Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia premit. „ Dum, *inquit*, attendimus quàm favorabiliter „ ubique tanto tempore mundus ista susceperit, „ quæ fuerit hactenus Catholica Fides de Corpore Domini, latere non potest. Tanti quippe „ temporis summè docti sanctique Pontifices, eruditi Religiosique Abbates, Monachi, Clerici, „ universusque populus Dei si contraria rectæ fidei ista cognoverant, quare non damnaverunt? „ Quare non destruxerunt, quare vel legi non „ prohibuerunt? Atqui ipsi ea legerunt, ipsi dilexerunt, ipsi ob ædificationem fidei legenda „ usque hodie tradiderunt. Omnes favere, nemo auditus est, nemo lectus est refragatus. „ Non igitur contra fidem rectam esse sentiebant.

„ Eam-

„ Eamdem igitur fidem de Corpore Domini omnes tenebant. Aut igitur isti omnibus Umbratici nostri correcti consentiant; aut istos omnes contra se testes irrefragabiles damnandi persentiant.

Et infra: „ Si illud quod semper Ecclesia tenuit; nullis munitum Conciliis, Apostolicum est; quantò magis illud quod & semper tenuit, & multis est Conciliis Generalibus confirmatum, ex Apostolica Auctoritate traditum esse credendum est? Sed panem & vinum Altaris Domini in Corpus & Sanguinem Christi substantialiter commutari (non sicut delirat Berengarius, Corporis & Sanguinis Domini figuras tantùm esse & umbras, aut intra se latentem Christum tegere) universalis Ecclesiæ consensione roboratum est. Securâ igitur voce, gubernante Domino Deo nostro & Salvatore Jesu Christo, id a nobis asseri potest......... Notissimum namque est hoc tempore, priùsquam Berengarius insaniisset, hujusmodi vesanias numquam fuisse. Sed ex tempore Christi Ecclesia in Apostolis & Apostolorum Discipulis fuit; sed neque postea umquam defuit. Mentiretur enim Scriptura per Prophetas clamans: *Et regni ejus non erit finis*. „ Mentiretur & ipsa Veritas quæ ait: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. „ Sed absit hoc ut mentiri possit Veritas vel in verbis propriis, vel in tantis testibus suis. Numquam igitur post Christum Ecclesia Christi esse cessavit. Non sunt igitur Ecclesia Christi. Aut certè si se a Christo cœpisse, & hucusque perseverasse, impudentissimè mentientes dicunt; ostendant juxta Danielis vaticinium, quatuor principalia Regna mundi se contrivisse, ostendant se orbem terrarum implevisse .... Quapropter Ecclesia nostra a Christo fundata, non a Berengario, neque incœpta a Turonis vel Andegavis; sed sicut præcepit Christus, & Prophetæ prædixerunt, ab Hierosolymis „ in æternum valeat; Berengariana verò vesania ad Ecclesiam Christi non pertinens, in æternum confusa conticescat.

Legatur Volumen primum *De Perpetua Fide Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam*, Gallico idiomate a viro doctissimo *Antonio Arnaldo* conscriptum adversùs *Claudium* Ministrum Calvinianum, toto libro 9.

DISSERTATIO XVI.

De Exauctoratione Joannis XII. a Romana Synodo.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Joannes XII. a Romana Synodo anno 962. legitimè fuerit exauctoratus.

Hujus Synodi historiam exposuimus in Synopsi nostra, Cap. I. Articulo XXI. quam legitimam fuisse & *Joannem XII.* jure deposuisse, ac in ejus locum substituisse *Leonem VIII.* non dubitavit Auctor Appendicis ad Historiam *Luitprandi*, quæ sex postrema libri 6. Capita complectitur. Non dubitarunt alii qui ipsum secuti sunt, & Imperatoribus, vel Synodis particularibus plus æquo tribuerunt. Dubitavit *Otto Frisingensis* lib. 6. cap. 23. ubi prudenter admodum scribit: *Otto missa Legatione Papam revocat, sed eo venire nolente, collecta Synodo Episcoporum, Leonem ei in Pontificatu substituit: Quæ omnia utrùm licitè an secus acta sint, dicere præsentis non est operis. Res enim gestas scribere, non gestarum rerum rationem reddere proposuimus. Inveni tamen in quibusdam Chronicis, sed Teutonicorum, præfatum Joannem reprehensibiliter vixisse, & super hoc frequenter ab Episcopis, aliisque subditis suis conventum fuisse. Cui rei durum videtur fidem accommodare, &c.* Nos verò in dubium minimè revocamus, quin *Joannes XII.* fuerit nequissimus Pontifex; nec fugere hanc quæstionem volumus, utrùm legitimè fuerit depositus; sed eam breviter discutere in animo est.

PROPOSITIO.

Exauctoratio Joannis XII. in Synodo Romana anno DCCCCLXII. illegitima fuit. Unde qui ipsi substitutus est Leo VIII. Antipapa censendus est.

Multis probat Illustrissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens omnia in illa Synodo contra juris ordinem acta fuisse, adeoque memorati Pontificis exauctorationem nullam fuisse & irritam. 1. Non fuisse testium sufficientem numerum observat; Sed numerum LXXII. testium necessarium perperam arguit ex Synodo Sinuessana suppostitia in causa *Marcellini*. Melius dixisset nullos fuisse testes legitimos, sed eosdem accusatores, & testes, & de uno eodemque crimine vix plures testimonium tulisse. 2. Sententiam latam non fuisse post trinam citationem; sed bis dumtaxat fuisse vocatum, nec ullas datas esse inducias. 3. Episcopos ab Imperatore postulasse ut *Joannes* e Sede Apostolica expelleretur, aliusque in ejus sufficeretur locum, quod in Principis Laïci non erat potestate. 4. Nullam fuisse latam Sententiam, sed una brevique Imperatoris interlocutione tantum negotium confectum esse 5. Conciliabulum potiùs quàm legitimum Concilium dicendum esse, quod absque Pontificis consensu coactum est. Nam Episcopi, quotquot Romanæ Synodo in *Symmachi* causa aderant, contestati sunt Synodum ab alio quàm ab ipso, in causa etiam propria, convocari jure non potuisse. *Memorati Pontifices*, (ut habent illius Synodi Acta) *suggesserunt, ipsum, qui dicebatur impetitur, debuisse Synodum convocare, scientes quia ejus Sedi primùm Petri Apostoli meritum vel Principatus; deinde, secuta jussione Domini Conciliorum venerandorum Auctoritas, singularem in Ecclesiis tradidit potestatem.*

Sed ratio palmaris ea est, quòd Superior ab inferiori judicari non possit. Id Antistites Romanæ Synodi in Symmachi causa congregatæ contestati sunt dicentes: *Apostolicæ Sedis Antistitem minorum numquam subjacuisse Judicio.* Quod & *Ennodius* in Apologetico confirmat. *Aliorum fortè hominum causas*, inquit, *Deus voluit homines terminare: sed Sedis istius Præsules suo sine quæstione reservavit arbitrio. Voluit Beati Petri Apostoli Successores cœlo tantùm debere innocentiam.* Id etiam confirmat *Avitus* Viennensis Episcopus in Epistolâ nomine Gallicanorum Antistitum scriptâ ad Senatores Urbis Romæ dicens, Symmachum Papam, *Si sæculo primùm fuerat accusatus, Consacerdotum suorum solatium potiùs, quàm recipere debuisse Judicium. Quia sicut subditos nos esse terrenis Potestatibus jubet Arbiter cœli, staturos nos ante Reges & Principes in quacumque accusatione prædicens: ita non facilè datur intelligi, quâ vel ratione, vel lege ab inferioribus eminentior judicetur. Nam cùm celebri præcepto Apostolus clamet Accusationem vel in Presbyterum recipi non debere, quid in Principatum generalis Ecclesiæ criminationibus licere censendum est? ...... In Sacerdotibus cæteris potest, si quid fortè nutaverit, re-*

Sedis Apostolicæ Præsules suo sine Quæstione Deus reservavit arbitrio.

reformari : At si Papa urbis vocatur in dubium, Episcopatus jam videbitur, non Episcopus vacillare. Lege Dissertationem I. in Historiam Sæculi VI. Hoc fundamento, quòd scilicet major a minori judicari non debeat, nitebatur, *S. Cyrillus* Alexandrinus Patriarcha, cùm in Concilii Ephesini Actione IV. de temeraria & præcipiti adversùm se & *Memnonem* Ephesinum a *Joanne* Patriarcha Antiocheno lata depositionis Sententia, oblato libello conqueritur; nempe quòd adversùs *Majorem Thronum* pronuntiaverit. Sedes enim Alexandrina superiorem locum præ Antiochena obtinebat, juxta Nicænam Synodum. Rationem illam non sprevit Ephesina Synodus: immo ut vitium istius Sententiæ *Celestino I.* Pontifici Maximo probaret, hinc oritura discordiarum semina perscribit, *Si majores Sedes* injuria afficiendi facultas detur (ut patet ex Epistolâ Synodi ad *Celestinum*, quæ extat Actione V.) In eamdem ivere Sententiam Calchedonenses Patres, cùm inter præcipuas damnati *Dioscori* causas hanc protulere, quòd excommunicationem adversùs eum designasset, *cui vinea custodia a Domino credita est, quique indefessam uniendæ Ecclesiæ curam gerit*: id est, adversùs Romanum Pontificem; ut constat ex Relatione Concilii ad *S. Leonem*. Quam *Dioscori* insolentiam depositione ulti sunt Patres: adeo ut *Anatolius* Constantinopolitanus dixerit: *Propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit Domno Archiepiscopo Leoni*. Quibus ex momentis colligitur, Sedem Romanam, quæ omnium prima est, a cæteris Episcopis judicari non posse: Non potuit ergo Romana Synodus ex quibusdam solùm Italiæ & Germaniæ Episcopis congregata *Joannem XII.* Pontificem Maximum judicare, & deponere.

Sedes Apostolica, quæ est caput omnium Ecclesiarum, a nemine judicatur.

Id confirmatur ex Purgatione Canonica *Leonis III.* qui cùm variorum criminum accusatione peteretur, ea de causa coacta est Romana Synodus præsente *Carolo Magno*; & Francorum Proceribus, atque plurimis cùm Italiæ, tum Galliarum Episcopis, qui has in voces erupere, teste *Anastasio Bibliothecario*, in Vita Leonis III. *Nos Sedem Apostolorum, quæ est Caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus. Nam & ab ipsa nos omnes, & ab ejus Vicario judicamur: Ipsa autem a nemine judicatur, quemadmodum antiquitus mos fuit. Sed sicut ipse Pontifex censuerit, canonicè obediemus*. Temerè igitur Synodus Romana *Joannem XII.* deposuit.

Confirmatur iterum quod multis jam momentis probatum est, Synodum, de qua agimus, *Joannis XII.* exauctorationem temerè aggressam fuisse, ex Concilio Romano *sub Hadriano II.* in quo Patres ita locuti sunt. *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum Præsulibus judicasse legimus; de eo verò quemquam judicasse non legimus. Licèt enim Honorio ab Orientalibus post mortem Anathema sit dictum; sciendum tamen est quia super hæresi fuerat accusatus, propter quam solùm licitum est minoribus Majorum suorum motibus resistendi, vel pravos sensus liberè respuendi*. Cùm itaque *Joannes XII.* hęreticus non fuerit, nec hęreseos accusatus, non licuit Italis & Germanis quibusdam Episcopis in Romana Synodo congregatis, illum judicare ac exauctorare.

Denique idem confirmatur Auctoritate Synodi VIII. Oecumenicę Canone XXI. cujus hęc sunt verba: *Si quis aliqua sæculi Potestate fruens, vel potens pellere tentaverit præfatum Apostolicæ Cathedræ Papam, aut aliorum Patriarcharum quemquam, Anathema sit. Porro si Synodus Universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de Sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas & controversia; oportet venerabiliter, & cum convenienti reverentia, de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut proficere: non tamen audacter sententiam dicere contra Summos Senioris Romæ Pontifices*. Multò minùs id potuit Synodus & numero & merito infra Oecumenicam longè posita, qualis ea est quæ contra *Joannem XII.* congregata est.

Ex his omnibus liquet, iniquam fuisse, & contra Canones tentatam *Joannis XII.* exauctorationem, adeoque *Leonem* qui dictus est VIII. ejus in locum suffectum, ex albo Romanorum Pontificum expungendum esse, quamvis Auctores plerique coævi, legitimum Pontificem ipsum dixerint, maximè Germani, *Ottoni* Imperatori ut adularentur; & legitimum Concilium censuerint, a quo exauctoratus est, ut Continuatores *Luitprandi* & *Reginonis*, quos Farfensis Monasterii Chronographus Anonymus, *Sigebertus*, *Martinus Polonus*, *Blondus Flavius* lib.3. Decade 2. *Platina*, *Hartmannus Schedelius* in Ætate VI. Mundi, *Philippus Bergomas* in Supplemento Chronicorum, lib.11. *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi, *Onuphrius* Annotatione in Benedicti V. Vitam, *Papyrius Masso* lib.4. de Episcopis Urbis, in Joanne XII. *Dominicus Tempesta* in lib. de Vitis Pontificum, & alii quos appellat *Launoius* in Epistolâ ad *Ludovicum Marcsium*: quamquam hi plerique omnes rem ut gesta est, commemorant, an rectè gesta sit non expendunt. Sanè major esse debet Synodi Auctoritas in quâ rescissa sunt Acta Synodi contra *Joannem XII.* & damnatus *Leo VIII.* se pro Pontifice gerens, quàm Synodi contra *Joannem* habitæ. Illam enim Imperator moderabatur, ipse Actor, testis, & Judex: hanc Pontifex vitiosus quidem, sed non ideo Auctoritate summa in Ecclesia privatus. Prior contra Canones omnia perperam egit: immo & propositionem contra fidem asseruit, Pontificem scilicet improbum ligandi & solvendi potestatem amittere: *Judas*, inquit, *quamdiu bonus inter Discipulos fuit, ligare atque solvere valuit: postquam verò cupiditatis veneno homicida factus, Vitam occidere voluit, quem postea ligatum solvere, solutum ligare potuit, nisi seipsum, quem infelicissimo laqueo strangulavit?* At Synodus contra *Leonem VIII.* nuncupatum habita, Canones secuta est, & præcedentium Conciliorum exempla, *Leonem* deponendo, *Mœchum*, & *Neophytum* deposuit, ut *Photium* Octava Synodus; *Mœchum* qui uxorem alienam, scilicet Romanam Ecclesiam vivente viro, *Joanne* scilicet XII. Papa, usurparat; *Neophytum*, qui subitò absque probatione & interstitiis, ad omnes ordines, & ad omnium Ordinum apicem, Summum nempè Pontificatum provectus fuerat. Prima Synodus Ecclesiæ ingenium nullatenus sapit, altera sapit prorsus. Prima tumultuosè habita, secunda ordinatè.

Synodus contra Joannem XII. congregata non solùm contra Canones egit, verumetiam Propositionem contra fidem asseruit.

Unus *Launoius* in memoratâ ad *Marcsium* Epistolâ asserit Concilium Romanum quo damnatus est *Leo VIII.* pro Pontifice se gerens, suppositium esse. Argumento, ut solet, negativo solùm utitur: quòd nempe *Luitprandi*, & *Reginonis* Continuatores, *Flodoardus*, Farfense Chronicon, *Sigebertus* ad exemplar Gemblacensis Cœnobii recensitus, *Martinus Polonus*, *Blondus*, *Trithemius*, *Onuphrius*, *Platina*, &c. illius Concilii non meminerint. At *Launoium* Vaticanum istius Concilii exemplar antiquitate venerandum refellit, ex quo ejus acta edidit *Baronius* ad annum DCCCCLXIV. quæ Acta nec ipsi Centuriatores Magdeburgenses in dubium revocare ausi sunt, adeo sapiunt antiquitatem. Unde exemplar *Sigeberti* probæ notæ a Baronio laudatum istius Concilii historiam summatim recenset, ipsiusque meminit *Vincentius Bellovacensis*, Speculi Historialis lib. XXIV. Cap. LXXXVI.

Obji-

Launcii objectionibus respondetur.

Objicit Launoius cum Papirio Massono *Cedrenum & Curopalatam*, qui *Joannem XII. ad omne lasciviam ac malum propensum, ab Ottone Imperatorem expulsum, aliumque Ecclesiæ Pastorem constitutum* scribunt. Addit Puellæ Saxonicę testimonium in Historia *Ottonis* Poëticè scripta. En carmina causam *Joannis XII.* spectantia:

Summum Pontificem quadam perversa parantem,
Ejus nec monitis dignantem credere crebris,
Sedis Apostolicæ fraudari fecit honore,
Constituens alium Rectoris nomine dignum.

Respondemus, Cedreno, *Curopalati*, & Poëtæ Saxonicæ, sicut & Continuatoribus *Luitprandi* & *Reginonis* nos credere de perditis *Joannis XII.* moribus, & de Synodo contra ipsum celebrata, non de justitia illius depositionis, quam non attingunt *Cedrenus* & *Curopalates*. *Luitprandi* verò & *Reginonis* Continuatores supponunt quidem, sed non probant, sicut nec *Flodoardus* in Chronico ipsum justè fuisse depositum, & *Leonem VIII.* in ejus locum legitimè substitutum. Vitia *Joannis XII.* ipsum ita exosum fecerant, ut magno Ecclesię commodo videretur exauctoratus, nec inquirerent plerique an jure id factum esset. Saxonicæ mulieris, quæ *Leonem VIII. Rectoris nomine dignum*, id est, Pontificia Sede canit, haud magna auctoritas est. Mulier est, Poëta, & Saxonica, *Ottonis* partibus addicta.

Objicit *Launoius*, *Leonem* qui ab anno millesimo quadragesimo-nono ad millesimum quinquagesimum-quartum in Cathedra Apostolica sedit, Sanctissimum Pontificem, in Martyrologio Romano ad XIII. Kalendas Maii *Leonem IX.* appellari, sicque passim nominari ab omnibus. Si autem *Leo VIII.* qui *Joanni XII.* substitutus est, non fuit verus Papa, sed Schismaticus, *Leo* ille Sanctus *Octavus* dici debuit, non *Nonus*.

Respondeo, Errorem in appellandis Pontificibus, vel proprio numero designandis ex consuetudine ortum, non efficere ut veri fuerint Pontifices, qui revera non fuere. Sic *Felix Quartus* a plerisque appellatus est atavus *S. Gregorii*, qui III. dici debet, cùm *Felix* dictus II. qui contra *Liberium* a *Constantio* Imperatore intrusus est e numero Pontificum sit expungendus, ut probavimus Dissertatione XXI. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi Quarti. Veritatis ea conditio est, ut, *Nemo ipsi præscribere possit, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegium regionum. Ex his enim ferè consuetudo initium ab aliqua ignorantia, vel simplicitate sortita, in usum per successionem corroboratur, & ita adversùs veritatem vindicatur.* Sanè *Benedictorum* Pontificum numerus in Ecclesiasticis monumentis non quadrat, nisi, qui Joanni XII. substitutus est, & quem *Leo VIII.* nuncupatus tyrannicè deposuit, *Benedictus V.* legitimus Pontifex habeatur. Emendandum itaque Martyrologium, & *S. Leo* qui *Damaso II.* successit anno MXLIX. *Leo VIII.* non *IX.* dicendus est.

Objicit *Launoius*, Incredibile esse eosdem Episcopos subscripsisse Concilio in quo exauctoratus est *Joannes XII.* & Concilio in quo restituto *Joanne*, in ordinem redactus est *Leo VIII.*

Respondeo, Incredibile non esse quòd Imperatore dominante & præsidente Synodo, Episcopi haud satis constantes & aliunde vitiosam *Joannis XII.* vitam meritò aversati, illius depositioni subscripserint, eoque in Sedem regresso, mutarint consilium, seu tempori servientes, seu facti temerarii pœnitentes. Eos enimvero, qui mortuo *Joanne*, *Benedictum V.* elegerunt, ut Historici omnes testantur, nec *Leonem* suscepere, nisi ab *Ottone* Imperatore Urbem fame & obsidione premente coacti, Synodo quæ *Leonem* exauctoravit, subscripsisse haud incredibile est: Sicut non est incredibile eosdem qui Latrocinio Ephesino subscripserant, Concilio Calchedonensi subscripsisse.

Nævos quosdam sermonis eo in Concilio *Launoius* arguit, qui ferre non potest quòd *Baronius* vexet Synodum contra *Joannem* habitam ob Italicos quosdam idiotismos, & locutiones, quas inter temporum detrimenta & annorum vices ætas minùs integra pepererat. Cui reponere liceat, quod *Baronio* respondet: *Nonne unicuique ætati suus semper fuit & rectè, & minùs rectè scribendi modus, qui narrationi rerum ut veritatem non tribuit, ita & non adimit? Eleganter omnino & scitè Plinius Junior in lib. 5. Epistolâ* 8. Orationi, *inquit*, & Carmini est parva gratia, nisi eloquentia sit summa: Historia quoquo modo scripta delectat. *Romanum nostrum Concilium ad Historiam pertinet, non ad specimen eloquentiæ.*

Joannes XII. contra Canones graviter peccavit.

Non eo tamen inficias, quin *Joannes XII.* contra Canones graviter peccarit, cùm recusavit adesse Synodo. Etsi enim Sententia in Romanum Pontificem ferri non debeat nec possit, nisi in causa hæreseos, aut schismatis, idque non a Synodo Nationali, sed Oecumenica, ut Octava Synodus decernit Canone XXI. supra laudato; ab Episcopis tamen in Synodo quacumque cum ejus assensu congregatis moneri & argui, servatâ debitâ reverentiâ, potest: illisque satisfacere tenetur, a se malè conceptam criminis suspicionem amoliendo, aut, si facti reus teneatur, in meliorem frugem se recipiendo. Hanc regulam jus ipsum naturale dictat, firmarunt exempla *Leonis III.* & *Paschalis I.* scripto edidit Synodus VIII. Canone laudato; luculentis demum verbis asseruit B. *Petrus Damiani* in Tractatu *De Correptione Episcopi & Papæ*, seu Epistolâ XII. ad *Alexandrum II.* datâ, quam nonnullis sub hoc titulo laudare placuit; ubi de *S. Petro* sic loquitur: *Si igitur iste cùm a Discipulis culparetur auctoritatem, quam in sancta sortitus fuerat Ecclesia voluisset ostendere: respondere potuerat, ut pastorem suum oves, quæ sibi commissæ fuerant, reprehendere non auderent. Sed si in querela Fidelium potestatis suæ titulum objecisset, Doctor profectò mansuetudinis non fuisset. Non ergo eos privilegii sui auctoritate repressit; sed humili potiùs satisfactione placavit: & tamquam solus ipse ad faciendam fidem non sufficeret, etiam testes adhibuit. Venerunt, inquit, mecum & sex fratres isti.* Ex quibus verbis, & aliis eumdem in scopum collineantibus colligit, titulum Præsulatûs non esse opponendum, quo minùs Ecclesiæ filiis, qui se gravatos asserunt, æquo judicio respondeatur.

Synodo non licuit exauctorare Pontificem, admonere & arguere licuit, salvâ dignitatis Apostolicæ reverentiâ.

Porro quamvis Concilio non licuerit exauctorare Summum Pontificem, aliumque in ejus locum substituere, licuit ipsum admonere, argueque salva Apostolicæ Dignitatis reverentia. Et Concilium ad hunc finem congregatum utile esse potuisset, si substitisset intra limites a jure positos. Ad hunc sensum revocandum est quod *Joannes* de *Turrecremata* Cardinalis, *Silvester Prierias*, Sacri quondam Palatii Magister, & *Franciscus Victoria* Parisiensis Theologus & in Academia Salmanticensi Primarius Theologiæ Professor, ajunt de Synodo contra *Joannem XII.* congregata; & si quid aliud voluerint tria illa Ordinis nostri Prædicatorum Lumina, cum ipsis non sentimus. Sic *Turrecremata lib. 3. Summæ De Ecclesia*, Cap. X. *Quintò celebratio Conciliorum utilis est ad refrænandum exorbitantias quorumdam Pontificum, qui Pontificatum suum aut spretis SS. Patrum Regulis pro voluntate exercent aut simoniaca pravitate dehonestant, aut sæculi vanitate, & vita scandalosa confundunt. Hujus causa congregatum legitur Concilium Episcoporum Italiæ Romæ per* Im-

Imperatorem contra Joannem Papam XII. qui venator & lubricus publicus & incorrigibilis erat. Ut enim ait Hormisdas Papa in Epistolâ Decretali ad Episcopos per Hispaniam constitutos: Difficile est ut cujusquam cor sic pravis cogitationibus induretur, ut in se patiatur culpandus fieri, cùm noverit Judicium subeundum Concilii.

Ita *Silvester* in Summa, verbo PAPA: *Quòd si Papa suis moribus destruit Ecclesiam Dei, potest convocari Concilium contra ejus voluntatem, ut per illud Papa moneatur, & Deus invocetur, & resistendo malis remedium apponatur.*

Ita *Franciscus Victoria* lib. *De Potestate Papæ & Concilii*, Propositione 13. *Propter injustas dispensationes, vel alia Mandata insolentia, quæ in perniciem Ecclesiæ procedunt, posset convocari & congregari Concilium contra voluntatem Papæ, ut ei resisteret & obviaret.* Et laudat *Silvestrum*, ac *Turrecremata*.

SCHOLION. I.

In hac Dissertatione, pag. 680. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa vocatus ad Concilium Provinciale tenetur comparere.*

R. Hæc Propositio non est mea, mihi perperam affingitur. Nec de Romano Pontifice absolutè, indefinitè, & quicumque sit; nec de Synodo Provinciali aut Nationali quacumque loquor eo loci; sed de Synodo Italiæ, qualis congregari potuit in causa Joannis XII. gravissimorum criminum accusati, & de ipso Joanne Duodecimo. Comparere autem debere Pontificem sic accusatum aut reum in simili Synodo, non ut judicetur, sed ut vel canonicè se purget, vel monitus ab Episcopis emendationem spondeat, rectè asseruisse mihi videor. Scandalum enim amovere non minùs tenetur, immo multò magis Romanus Pontifex, quàm alius quilibet Christianus. Cæterùm sententiam ferri in Romanum Pontificem non debere nec posse nisi in causa hæresis vel schismatis, idque non a Synodo Provinciali vel Nationali, sed Oecumenica, ibidem scripsi, ac repeto. Quæ verò scripsi, ex Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumentis probavi.

SCHOLION II.

Dissertationis ejusdem pag. 581. Edit. primæ, Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Contra Papam potest congregari Concilium, ipso renuente, propter ejus excessus.*

R. Indefinita illa Propositio non est mea. Ita scripsi loco a RR. Censoribus notato: *Quamvis Concilio non licuerit exauctorare Summum Pontificem, aliumque in ejus locum substituere, licuit ipsum admonere argueremque salvâ Apostolicæ Dignitatis reverentiâ. Et Concilium in hunc finem congregatum utile esse potuisset, si substitisset intra limites a jure positos.* Ipsa tamen Propositio quam notant RR. Censores, est trium ex Ordine Dominicano illustrium Theologorum, Sedique Apostolicæ addictissimorum, scilicet *Joannis de Turrecremata* S. R. E. Cardinalis; *Silvestri Prieratis* Sacri Palatii Magistri, & *Francisci Victoria* Primarii in Academia Salmanticensi Sacræ Theologiæ Professoris, quorum verba descripsi. Ab illis tamen me dissentire præmonui, si quid aliud velint præter id quod a me dictum est. Quamobrem si duriùs locuti videntur, id mihi tribui non debet. His tribus primi Ordinis Theologis adjungo Clementem Monilianum ex FF. Minorum Ordine S. R. E. Cardinalem, qui Joannis De Turrecremata sententiam sequitur & verba ipsa usurpat in compendio Institutionum Theologicarum, Cap. XIX. Clementis Moniliani librum approbavit Michaël Cardinalis Alexandrinus, qui postea fuit Summus Pontifex *Pius Quintus* sanctitate & eruditione conspicuus.

Nota.

ANtonius Pagi in Critica ad an. 964. duo hìc animadvertenda putavit. Primum est Jo. Besslium in historia Comitum Pictaviensium, & Ducum Aquitaniæ scripsisse in ea temporum caligine, in qua plures de Pontificatu simul contendebant, Aquitanos sub hac formula Pontifices designasse *Salomone regnante* an...... Cur autem eam usurpaverint, incertum; nisi fortè designare voluerint supremam illam sapientiam, quæ Ecclesiam regit, ac Sedem Apostolicam conservat.

Deinde notat supposititiam esse illam Constitutionem, qua Leo Antipapa VIII. nuncupatus, dicitur concessisse Ottoni ejusque Successoribus facultatem Romanum Pontificem eligendi, ac investituras episcoporum tribuendi. Eam ut genuinam defendit Goldastus *tom. 1. Constit. Imperial.* nec dissentit de Marca, *de Concord. l. 8. cap. 12. & 29.* Verùm prorsus commentitiam putat Pagi, tum quia in ea mentio fit similis concessionis ab Hadriano I. Carolo Magno factæ, quam omnino suppositam Hadriano invictissimis argumentis probat Baronius. Tum quia in eo exemplari quod ex Theodorico Nemo refert Goldastus, dicitur Leo Ottoni concessisse, quæ Ecclesiæ Romanæ advenerant a Justiniano Imperatore, & Ariperto Rege, qui tamen nihil eidem Ecclesiæ dederet. Additur & concessisse Corsicæ regnum, quod tamen nondum erat institutum, & Ducatum Istriæ, & Dalmatiæ, quem Pontifices Romani numquam possederant &c. Alia etiam id genus mendacia adnotat; unde eum pudet immorari in hoc commento refellendo: *Hoc tantùm dicam*, ita concludit, *Marcam lib. 8. de Concord. cap. 12. ubi Leonis VIII. rescriptum genuinum putat, illud juxta leges criticæ non examinasse, indeque Hadriani I. decretum de investituris, quo diploma istud innititur, ut legitimum admisisse, licèt merum Schismaticorum commentum sit.*

Nota.

QUamvis nemo inficias eat regulariter solius Pontificis esse œcumenica concilia indicere, ab hac regula jure divino innixa aliqui discedunt, quoties aliter quidam extraordinarii casus suaderent; ut si ita exposceret imminens fidei periculum, & Pontifex Synodi convocationi, quæ tunc necessaria haberetur, nollet adnuere; vel si ita necesse foret ad vitia Pontificis compescenda, ex quibus maximum nocumentum Ecclesia pateretur. Tunc posse sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Concilium indicere, ultra citatos a P. Natale, docent *Petrus de Alliaco 1. de eccl. auctor. c. 3. Gerson. lib. de auferibilit. Papæ, Duval. p. 4. q. 2.*

Verùm neque tunc, inconsulto, & non consentiente certo ac legitimo Pontifice, jus esse penes Cardinales, aut Episcopos Concilium indicendi meritò alii observant. Non putant igitur Christum illis auctoritatem contulisse remedium adhibendi, quod magis quàm morbus officeret, latissimam viam schismati aperiendo, quo uno ore docent PP. nil esse Ecclesiæ perniciosius. Et re vera, si reluctante legitimo Pontifice Concilium adversùs hunc coadunetur, facillimè Antistites, quibus morem gerere contemnat, ab eo descifcent; & cùm ex alia parte numquam legitimo Pontifici Asseclæ possint deficere, statim ecclesiam in diversas partes scindi necesse esset, quod & ipsa experientia non semel ostendit. Absque eo quòd igi-

igitur admittantur præfatorum placita, quibus evenire potest Pontificum hostes in ecclesiæ perniciem abuti, dicendum potiùs supremum Pontificem J. Christum, qui adversùs Ecclesiam suam portas inferi numquam prævalituras promisit, minimè permissurum, ita ab ipsis Romanis Pontificibus oppugnari, ut necesse fiat adversùs ipsos generale Concilium convocare.

DISSERTATIO XVII.

De Septem Electorum Imperii Institutione.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm a Gregorio V. Romano Pontifice instituti sint?

Gregorius Quintus Pontifex Maximus Synodum Romæ habuisse dicitur ab Auctoribus plerisque non infimi subsellii, in qua septem Principes Germanos Imperii Electores constituerit. Id asserunt *S. Thomas*, seu alius Auctor Libri III. *De Regimine Principum*, Cap. 19. *S. Antoninus* P. III. Chronici, Tit. XXII. Cap. V. §. XIII. *Philippus Bergomensis*, Supplementi Chronicorum Lib. XII. *Blondus Flavius* Lib. III. Decadis II. *Platina* in Vita *Gregorii V. Joannes Nauclerus* Lib. II. Generatione XXXIV. *Albertus Krantzius* Lib. IV. Saxoniæ Cap. XXV. *Bellarminus* Lib. *De Translatione Imperii*, Cardinalis *Cusanus*, &c.

Septem virorum Imperatoris Electorum institutio longè posterior Gregorio V.

Verùm Electoralis Collegii, seu septem Virorum, penes quos solos esset Imperatoris eligendi potestas, institutionem longè posteriorem esse *Gregorio V.* probat primò veterum Auctorum, qui de rebus Germaniæ scripsere, *Vvitkindi*, *Ditmari*, *Lamberti Scafnaburgensis*, *Reginonis Prumiensis*, *Ottonis Frisingensis*, *Abbatis Uspergensis*, *Sigeberti*, & aliorum silentium.

Secundò, quòd Imperatores ab *Ottone III.* usque ad *Fridericum II.* non a Septem dumtaxat Principibus præcipuis Officiis Imperii conspicuis, sed vel a populis per Deputatos ad Comitia convenientibus, vel a Principibus Imperii feudatariis electi sint. *Henricus II.* Rex, & Imperator ejus nominis primus, qui *Ottoni III.* proximè successit, *ab omnibus Regni Primoribus electus est* (ex Ottone Frisingensi Lib. 6. Cap. 27.) *Conradus I.* defuncto sine filiis Henrico *ab omnibus electus*, Imperium sortitus est, anno Christi MXXV. Bambergensem Episcopum inter ejus Electores Abbas Uspergensis nominat, qui numquam fuit in septem Principum Collegium adscriptus, ex quo ad eum numerum eligendi Imperatoris potestas devoluta est. *Henricus III.* morti proximus filium suum Henricum IV. *Romani Pontificis, cunctorumque Pontificum & Principum Regni electione* Imperatorem constituit anno MLVI. (ex Abbate Uspergensi) *Ad Henricum V.* post mortem patris *Optimates Imperialia detulerunt; eumque primò a patre electum, per impositionem manûs Apostolicæ Sedis Legatorum, cunctorumque electione Regem crearunt anno MCVI.* (Ex Ottone Frisingensi Lib. VII. Cap. XI.) *Abbas Uspergensis* electum scribit in totius Regni Teutonici Conventu, cui aderant LII. Optimates, vel eo ampliùs, adeò ut solus Dux Saxoniæ propter graviorem ætatem abfuerit. Et infra: *Primùm*, inquit, *a Patre, deinde ab universis Germaniæ Principibus in Regem secundò electus, ab Apostolicis quoque Legatis per manus impositionem Catholicè confirmatus.*

Henrico V. Imperante forma electionis Imperatorum immutata est. Proceres namque & Deputati Urbium universi nominabant aliquem, & interdum plures Imperii Candidatos, & ad Principes Imperii Primarios electionem illius, vel unius ex illis referebant. Si verò illi alterum a Comitiis non designatum eligerent, electionem eorum frequentioribus Deputatorum suffragiis approbari necessum erat. Sic electus *Lotharius II.* ut Otto Frisingensis Lib. 7. Cap. 17. testatur. Anno, inquit, MCXXV. *defuncto absque herede Henrico V. Principes Moguntiæ conveniunt, ibique habito de Successore consilio, quatuor Regni Optimates, Lotharius Dux Saxonum, Fridericus Dux Suevorum, Leopoldus Marchio Orientalis, Carolus Comes Flandriæ, ad Regnum designantur. Tandem Lotharius natione Saxo, Patre Gebehardo, voto omnium, renitens valde ac reclamans, ad Regnum tractus, sub præsentia Sedis Apostolicæ Legati.* De ejusdem electione ita scribit *Robertus de Monte* Sigeberti Continuator, ad annum MCXXVI. *Mense Augusto, Legati Apostolicæ Sedis, & Archiepiscopi, cum Episcopis & Optimatibus Imperii, ex condicto convenientes Moguntiæ, consultant sibi & toti Romano Imperio de substituendo Rege. Lotharius Dux Saxonum, omnium assensu eligitur. Hic mense Septembri cum eisdem Legatis, & duobus Archiepiscopis, & octo Episcopis, & multis Abbatibus, & cum eminentioribus Aulæ Regalis Primatibus, Aquisgranum veniens, a Friderico Archipræsule Coloniensi in Regem benedicitur & ungitur.*

Anno MCXXXVIII. defuncto sine filiis Lothario, *Conventus generalis Principum Moguntiæ in proxima Pentecoste indicitur. Quidam autem ex Principibus timentes ne fortè in generali Curia Henricus Dux Noricorum per potentiam prævaleret, circa mediam Quadragesimam Consilio habito, in oppido Galliæ Confluentia Conventum celebrant: ibique Conradum Imperatoris Henrici sororium, præsente Theoduino Episcopo Cardinali ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legato, Summi Pontificis ac totius Romani populi, Urbiumque Italiæ assensum promittente XCIV. ab Augusto Regem creant.* (Ex Ottone Frisingensi, lib. 7. C. 22.)

Gregorius VII. scripsit * ad omnes Episcopos, Duces, atque Comites Teutonicos de novi Regis electione facienda, si *Henricus IV.* in Synodo excommunicatus non resipisceret. Tunc igitur soli Imperii feudatarii Principes, cùm Ecclesiastici tum laïci, iique Germani, magno tamen numero, in electione Imperatoris suffragabantur. *Epist. 3. lib. 4.*

Cùm mortuo *Henrico VI.* Germaniæ Principes inter se scissi essent, aliis *Ottonem IV.* aliis *Philippum* Sueviæ Ducem eligentibus, utraque pars *Innocentium III.* Pontificem Maximum ad se trahere conata est scriptis Litteris, quas refert *Baronius* ad annum 996. ex quibus perspicuum est, non penes septem Viros dumtaxat fuisse jus eligendi, sed penes omnes tam Ecclesiasticos quàm Laïcos, feudatarios Imperii, in utraque Germania Principes.

Idem constat ex Cap. *Venerabilem*, *De Electione* quod ex Epistolâ *Innocentii III.* ad *Bertholdum* Zaringiæ Ducem post *Ottonis IV.* Imperatoris electionem datâ desumptum est. *Illis Principibus*, inquit, *jus & potestatem eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum recognoscimus, ut debemus, ad quos de jure & antiqua consuetudine noscitur pertinere: præsertim cùm ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica Sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in persona Magnifici Caroli a Græcis transtulit in Germanos. Sed & Principes recognoscere debent, & utique recognoscunt [sicut iidem in nostra recognovere præsentia] quòd jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem*

&

& promovendam ad imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Numquid enim si Principes non solùm in discordia, sed etiam in concordia, sacrilegum quemcumque, vel excommunicatum, tyrannum, fatuum vel hæreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi deberemus? Absit omnino.

Friderici Primi electionem, nec a septem dumtaxat Imperii Principibus, nec a solis Germanis factam, constat ex *Ottone Frisingensi* lib. 2. *De Gestis Friderici*, Cap. 1. *Anno*, inquit, *MCLII. III. Nonas Martii, in oppido Francofurt, de tam immensa Transalpini Regni latitudine, universum [mirum dictu] Principum robur, non sine quibusdam ex Italia Baronibus, tamquam in unum corpus coadunari potuit. Ubi cùm de eligendo Principe Primates consultarent [Nam id juris Romani Imperii Apex; videlicet non per sanguinis propaginem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tamquam ex singulari vendicat prærogativa] Tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux Friderici Ducis filius petitur, cunctorùmque favore in Regem sublimatur.* Omnes Proceres cùm Ecclesiastici, tum Laici, qui ad Comitia convenerant, *Fridericum* petiere, sed Principes dumtaxat primariis Officiis Imperii insigniti elegere, ut ex duobus Manuscriptis discimus uno *Velberti* Capellani *Conradi III*, altero *Amadi* Amanuensis *Friderici I.* quorum fragmenta profert *Paulus Vindekius* in suo *De Electoribus* Commentario Capp. 4. & 5.

Fridericus II. a Germaniæ Principibus, non a solis Septem viris electus est, ut constat ex *Abbate* Uspergensi. *Anno*, inquit, *Domini* 1210. *Otto excommunicatus denuntiatur. Tunc Principes Alemannia, Rex videlicet Bohemiæ, Dux Bavariæ, & Lantgravius Thuringiæ, & alii quamplures convenientes, Fridericum Regem Siciliæ elegerunt in Imperatorem coronandum.* Subdit, *Anselmum* Legatum ab ipsis Romam missum, *ubi consilio & interventu Domini Papæ obtinuit, ut a civibus & populo Romano Fridericus Imperator collaudaretur: & de ipso factam electionem Papa confirmavit.*

Sub Imperio *Friderici II.* Germaniæ Principes jus eligendi Imperatorem Septemviris detulere, qui deinceps soli Electores ab Historicis numerantur. Horum ante *Albertum**, Stadensem Abbatem, qui anno 1240. Chronicon suum scribebat, nemo meminit. En ejus verba: *Papa Gregorius IX. insolentias Imperatoris contra Ecclesiam metuens, Principes super electione alterius sollicitavit, sed nihil profecit; quia quidam Principum ei rescripserunt, non esse sui juris Imperatorem substituere, sed tantùm electum a Principibus coronare. Electio enim ad illos dignoscitur pertinere. Ex prætaxatione Principum & consensu, eligunt Imperatorem Trevirensis Moguntinus, & Coloniensis. Palatinus eligit, quia Dapifer est, Dux Saxoniæ, quia Marescalchus, & Margravius de Brandeburga, quia Camerarius. Rex Bohemiæ qui Pincerna est, non eligit, quia Teutonicus non est.* Regem Bohemiæ extra numerum appellat, quòd potiùs locum haberet Definitoris, si Electores discreparent, quàm unius Electoris. Eorum quoque meminit *Martinus Polonus* Ordinis Prædicatorum, qui sub ejusdem *Friderici II.* Imperio florebat, in Chronico, ubi de *Ottone III.* agit. *Et licèt isti tres Ottones*, inquit, *per successionem generis regnaverint; tamen postea * fuit institutum ut per Officiales Imperii Imperator eligeretur, qui sunt septem, videlicet primi tres Cancellarii, Moguntinus Germaniæ, Trevirensis Galliæ Coloniensis Italiæ. Marchio Brandeburgensis Camerarius est, Palatinus Dapifer, Dux Saxoniæ ensem portat, Rex Boëmus Pincernam agit. Unde versus:*

Moguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Boëmus.
Hi statuunt Dominum cunctis per sæcula Summum.

** Tempore scilicet ipsius Martini Poloni.*

Ab his *Vuillelmus* Hollandiæ Comes in locum *Friderici II.* ab *Innocentio IV.* in Concilio Lugdunensi excommunicati electus est anno 1248. Tandem ne hæc electionis forma cæteris melior aliquando mutaretur, *Carolus IV.* anno 1356. Bulla Aurea sanxit ut firma in perpetuum maneret. Quo ex tempore Germani illi Principes ad quos solos eligendi Imperatoris jus spectat *Electorum* titulum, qui post Imperatoris, & Regis Romanorum nomen in Imperio illustrior est, sibi assumpsere.

Ex hix evidens est. septem Electores a *Gregorio V.* Pontifice Maximo institutos non fuisse, multominùs ab *Ottone III.* ut quidam fabulantur. Nec verisimilis ratio est cur Electores instituendi ipse *Otto Gregorio V.* auctor fuisse videri possit. Quòd scilicet, cùm esset absque liberis, & spes omnis adempta ut in filium [quod fecerant Decessores] transferret Imperium, ne post ejus obitum bellis civilibus Imperium conflagraret, in Electores eam refundere potestatem Imperatoris eligendi, auctoritate Pontificia satius existimavit. Ita quidem *Baronius* ad annum 996. Num. 52. Verùm si attendisset Vir maximus *Ottonem* tum annos dumtaxat sex supra viginti natum uxoremque duxisse, ex qua filios sperare poterat, non existimasset verisimile ipsum eorum fortunam Electoribus commisisse.

Baronius emendatur.

Nec veriùs alii septem Electorum institutionem *Innocentio IV.* in Concilio Lugdunensi tribuunt. Quod ex Actis istius Concilii probandum infœliciter sibi sumpsit *Baronius*, ineptam *Matthæi Parisii* Historiæ Anglicanæ Scriptoris digressionem pro Actis Concilii obtrudens. Præterea, cùm *Albertus* Abbas Stadensis septem illorum Electorum meminerit ad annum 1240. evidens est illos, ante Concilium Lugdunense, quod annis quinque posterius fuit, institutos. Dici multò minùs potest, quod *Aventinus* Lib. 5. Annalium Bojorum, & ipsum secutus *Onuphrius Panvinus* Lib *De Comitiis Imperii* scripsere, in altero Concilio Lugdunensi, quod post annos vigintinovem, scilicet anno 1274. celebratum est, septem Electores Imperii creatos fuisse.

Septem Electores instituti non fuerunt in Concilio Lugdunensi.

Non negandum tamen quin jus eligendi Imperatores a Sede Apostolica quodam modo emanaverit. Id enim Innocentius III. in Cap. *Venerabilem*, *De Electione*, Clemens V. in Concilio Viennensi in Clementina, *Romani Principes*, *De Jurejurando*; Electores ipsi in Epistolâ ad *Nicolaum III.* Pontificem Maximum datâ anno MCCLXXIX. [a] & Juramentum fidelitatis ab *Alberto* Imperatore *Bonifacio VIII.* præstitum, b disertè ac luculenter testantur. A *Joanne* autem XII. jus illud videtur concessum * Principibus & Optimatibus Imperii cum *Ottonem I.* Romæ Imperatorem coronavit. Dignitate namque Imperiali Germaniæ Regno conjuncta, jus etiam eligendi Imperatorem a jure eligendi Germaniæ Regem indivulsum esse cœpit. Qui *Leonis VIII.* Antipapæ Constitutionem descriptam, a *Gratiano* Dist. LXIII. C. XXIII. *Ego Leo* genuinam esse putant, ab eo quoque jus eligendi Imperatorem *Ottoni Magno* & ejus Successoribus collatum arcessunt. *Silvestro II.* id acceptum refert *Nauclerus* Auctor Germanus, Tom. 2. Generatione XXXIV. ejusque eâ de re Decretum serva.

Jus eligendi Imperatores a Sede Apostolica quodam modo manavit.

a Apud Odoricum Raynaldum ad hunc annum *Num.* 15.

a Apud eumdem ad annum 1303. *Num.* 10.

** Apud Baronium, ad annum 905. & Bellarminum lib. 3. De Translatione Imperii.*

vari ait in Tabulario Ecclesiæ Aquilejensis. Ut ut est, duo sunt diligenter in Electione Imperatoris distinguenda: unum quòd electus sit Rex Germaniæ, cui adeo omnia illius Regni membra subesse debeant; alterum, quòd Imperialem Coronam a Romano Pontifice recipere possit, ac Imperator appellari, primum inter Christianos Principes tenere locum, ut Ecclesiæ Defensor ex Officio sit & agnoscatur. Primum immediatè a Deo habent Imperatores, & hac ratione de ipsis cum *Tertulliano* dici potest: * *Inde est Imperator, unde & homo antequam Imperator, inde illi potestas, unde & spiritus... Sentiunt Deum esse solum, in cujus solius potestate sunt, a quo sunt secundi, post quem primi, ante omnes Deos, & super omnes homines.* Et in lib. ad Scapulam: *Colimus Imperatorem sic quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, ut hominem a Deo secundum, & quicquid est a Deo consecutum, solo Deo minorem. Hoc & ipse volet. Sic enim omnibus major est, dum solo vero Deo minor est.* Unde jus eligendi Regem Germaniæ, ad illius Regni Ordines pertinere cœpit, ex quo Regnum Germaniæ electitium factum est, sicut in Polonia & quovis Regno electitio jus eligendi penes Ordines est, sive Comitia. Jus autem illud Germaniæ Principes & Comitia Septem Electoribus postmodum detulere, qui non magis habent a Romano Pontifice jus eligendi Germaniæ Regem, quàm habuerint primùm ab eo Germaniæ Ordines & Comitia. Secundum verò quod in electione Imperatoris observandum esse dixi, quòd scilicet Germaniæ Rex electus jus habeat Coronæ Imperialis a Romano Pontifice recipiendæ, ut Imperator appelletur, ut primum inter Principes Christianos locum teneat, ut Ecclesiæ universæ, & Romanæ præsertim Protector sit ex Officio, &c. Id Romanis Pontificibus debent, qui se ad eum Imperatorem confirmandum & coronandum obstrinxere, qui Germaniæ Rex electus esset; modò tamen nullus occurreret in electione defectus, nec eligeretur Paganus, Hæreticus, Tyrannus, aut quovis alio essentiali impedimento ad gerendam Rempublicam, & Ecclesiæ defensionem incapax. Quod examinare ad Summum Pontificem spectat, ut constat ex Cap. *Venerabilem*, *De Electione*. Id si spectetur in Imperatoris electione, jus eligendi a Pontifice Romano Germaniæ Ordines & Comitia, & consequenter Electores VII. in quos jus suum Principes cæteri & Comitia transfuderunt, se accepisse profitentur. Hæc occasione Concilii Romani a *Gregorio V.* habiti pauló uberiùs tractata, ut perspicuum esset quàm levi, immo nullo fundamento Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum Parens, & Conciliorum Collectores, in eo institutos Imperii Electores asserant.

* In Apolog.

SCHOLION.

In hac Dissertatione Religiosi Censores hanc Propositionem notant: *Papa non instituit Electores Imperii*... Tota Dissertatio expungenda, ipsorum judicio.

R. Mera Historiæ & facti Quæstio est. Cæterùm hæc Propositio a me non asseritur, sed solùm Septem Electores a Gregorio V. aut Innocentio IV. non fuisse institutos, quod firmis argumentis probo. *Non negandum* (inquam) *quin jus eligendi Imperatores a Sede Apostolica quodammodo emanaverit*, &c. *A Joanne autem XII. jus illud videtur concessum Principibus & Optimatibus Imperii, cùm Ottonem I. Romæ Imperatorem coronavit.* Sic assero, quod me negare observant Indiculi Censorii Auctores. Sed etsi illud absolutè dixissem, quod mihi Religiosi Censores affingunt, Viros Eruditos consentientes haberem. De hoc Historiæ capite ita scribit *Franciscus Feu* Doctor Theologus Parisiensis, & SS. Gervasii & Protasii in Urbe Regia Pastor, in Tractatu *De Legibus*, Quæstione IV. Articulo IV. pag. 155. *Nec etiam, Imperatoris eligendi jus a Pontificibus fuit institutum: sibi quippe defuissent Pontifices, qui tam eximio jure semetipsos spoliassent. Scilicet Electorum inde profecta fuit necessitas, quòd cùm non superessent filii, qui jure hereditario in Patrum locum sufficerentur; aut cum impares essent filii qui onus Imperii sustinerent, gravissimi motus & bella vulgò concitabantur a qua calamitates ut propulsarentur, Bullâ Aureâ cautum fuit, non Pontificum Auctoritate, sed Imperii Principum & Ordinum consensione, ut Electorum jus quibusdam deferretur. Unde cùm jus illud nostro Sæculo Comiti Palatino fuit ademptum, & Bavarorum Duci concessum, iterumque tranquillitatis publicæ causa Comiti Palatino restitutum, simulque Duci Bavaro servatum; Pontificum nequaquam intercessit Auctoritas, sed Imperatoris simul & Imperii consensus; & inter Principes illos facta pactio pace Monasteriensi firmata est. Nunc quoque temporis Duci d' Hanovre Electoratûs jus ab Imperatore fertur delatum, reclamantibus plurimis Principibus, qui non ad Pontificis Auctoritatem, sed ad arma pro tuendo Imperii jure dicuntur confugere. Unde jus illud ex eorum sensu in sola Imperii consensione positum videtur.* Hæc eruditus ille Theologus.

Nota.

Si inquiratur de tempore, quo jus Imperatores eligendi ad Germaniæ Principes translatum fuit, fatendum est in re adeo incerta nos versari, ut in varias Auctores se distraxerint opiniones, quarum unaquæque non modicas patitur difficultates. Latet etiam illud tempus, quo solis Septemviris tributum fuit, jus Imperatoris eligendi atque hanc institutionem ad Clementem V. referre inter fabulas recenset Pagi *in Critica ad an.996. n.10.* Ibi verò *n.15.* putat dumtaxat medio circiter sæculo decimo tertio solis septem Electoribus potestatem assertam Imperium tribuendi, quod tamen potiùs adscribendum credit Potentiorum usurpationi, cùm nullibi legatur hujus electionis juri renunciasse alios Germaniæ Proceres, qui antea in eligendo Germaniæ Rege suffragabantur.

Porro, quidquid sit de tempore, certum est Romanos Pontifices jus eligendi Imperatores ad Germaniæ Principes transtulisse, ut præter eos, quos dat Natalis, habet etiam Bellarminus *l.3. cap.3. de translat. Imper.* Apertè etiam id fatentur Principes Electores in literis Marchionis Brandemburcici, Ducis Saxoniæ, & Comitis Palatini apud Baronium an.996. n.14. & expressè habetur in Principum instrumento ad Nicolaum III. an.1279. indict.7. & Rodulphi Imperat. an.6. quod integrum habet Bellarminus loc. cit. Eisdem consensit Imperator Albertus in literis ad Bonifacium VIII. Regni sui V. 16. Kal. Aug. Demum Romanorum Pontificum beneficio concessum fuisse Germaniæ Principibus Regem eligere in Imperatorem postea promovendum, non solùm asseruit Innocentius III. *cap. Venerabilem de elect.* sed & Clemens V. in Concilio Viennensi an.1311. *Clement. unic. de jurejur.* atque ita asseruit Clemens natione Gallus, Gallis suis addictissimus, coram Galliarum Episcopis, Regibusque Galliæ Angliæ, & Arragoniæ. Cùm proinde omnino exploratum sit a Romanis Pontificibus jus Imperatores eligendi in Germanos Principes derivasse, hanc facti veritatem neque ipsi Lutherani Centuriatores ausi sunt in dubium revocare, ut videre est *Centur.10. Cap.10.*

Dum verò consideremus quid crediderint Pontifices concessisse, dubio procul est ipsos putasse, non solùm tradidisse, ut electus aliquam dumtaxat particularem Imperatoris prærogativam consequeretur, sed quidquid ad Cæsaream pertinet dignitatem. Si rite perpendantur quæ habent Innocentius III. & Clemens V. locis paulò ante citatis, videre est judicasse ad Romanum Pontificem pertinere approbationem personæ ad Imperium evehendæ, in Electorum discordia juris esse Romani Pontificis unum eligere alio rejecto, omnique exuto auctoritate; ac in quibusdam casibus posse illum, quem Principes elegissent, reprobare; unde Antonius Pagi supra citatus ait: *Certum est tam ante, quàm post septenarium illum Electorum numerum in usum vocatum, Romanos Pontifices, a quibus renovatum Imperium occidentale, jus suum illæsum conservasse, & electiones aut approbasse, aut reprobasse:* ex quibus satis constat autumasse non mutilum, sed plenum jus eligendi Imperatorem potuisse Romanos Pontifices concedere. Hinc factum est ipsos quandoque Imperatores, & eam quam habent temporalem potestatem, a Romano Pontifice dimanatam agnovisse: *Recognoscens*, ait Albertus in literis ad Bonifacium, *quòd Romanum Imperium per Sedem Apostolicam de Græcis translatum est in personam magnifici Caroli in Germaniam; & quod jus eligendi Romanorum Regem in Imperatorem postea promovendum certis Principibus ecclesiasticis & sæcularibus est ab eadem Sede concessum, a qua Reges & Imperatores, qui fuerunt & erunt pro tempore, recipiunt temporalis gladii potestatem &c.* Principes verò Germaniæ in Instrumento ad Nicolaum III. dicunt ob ecclesiæ auctoritatem quem ipsi eligunt *frena romani Imperii tenere*. Re vera igitur & Romani Pontifices plenum imperandi jus concessisse credebant, & ipsi Imperatores eam, quà potiebantur auctoritate, a Sede Apostolica agnoscebant.

Nota.

Romanum Pontificem amplissimam, ac immediatam in omnem ecclesiam exercere posse jurisdictionem certum est; si enim jure divino universalis Pastor constitutus est, nullis limitibus illius potestas est coarctanda, adeout non valeat ubique eam exercere. Profectò juxta canones moderanda; at non quia hi adimere possint quod divinitus universali Pastori concessum est, sed ut pax inviolata inter Supremum inferioresque Pastores servetur. Cæterùm Glabri narrationem falsitatem redolere dixi *tom.4. pag.*303.

PANO-

PANOPLIA ADVERSUS HÆRESES IX. ET X. SÆCULI.

DISSERTATIO XVIII.

Adversùs Photium, aliosque Græcos Schismaticos.

De Processione Spiritûs Sancti a Patre & Filio.

ASSERTIO I.

ERROREM *Photii, aliorumque Schismaticorum Græcorum, negantium Spiritum Sanctum a Filio procedere, Scriptura Sacra, Patres Græci, & Latini, ab utraque Ecclesia in Conciliis recepti, refellunt, nec valida ratione propugnatur ullâ.*

Processio Spiritus Sancti a Patre & Filio, Scripturæ Sacræ testimoniis demonstratur.

Prima pars probatur ex verbis Christi Joannis XVI. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet & annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis*. Et antea de eodem Spiritu dixerat: *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos*. Persona divina quæ mittitur ab alia, & ab ea accipit, ab ipsa certè procedit: cùm divinarum personarum missiones non sint secundùm imperium, aut secundùm consilium, sed secundùm originem intelligendæ. Præterea ex eo probat Christus Spiritum Sanctum ab ipso accipere, quia omnia quæ habet Pater, sua sunt: nihil ergo excipiendum, nisi id quo Pater est. Virtus itaque spirativa Spiritus Sancti communis est Filio cum Patre. Ideo dicitur *Spiritus veritatis*, id est Filii. Et ab Apostolo ad Romanos 8. & ad Galatas, 4. *Spiritus Filii* vocatur; congruè omnino, siquidem Christus illum esse suum, & a se procedere, sicut spiritus hominis ex ore ipsius procedit, proportione servatâ, disertè significavit *Joannis XX.* insufflans & dicens Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum*. Et quamvis eum a Patre procedere doceat, non tamen a solo Patre; immo *Joannis XV.* a se pariter procedere docet verbis æquivalentibus, cùm eum se missurum Apostolis a Patre pollicetur: *Cùm autem venerit Paraclitus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*. Perperam itaque loco illo Scripturæ Sacræ & Christi verbis Græcorum Schismaticorum parens *Photius* in Epistolâ suâ Encyclicâ & in Epistolâ ad Aquilejensem Patriarcham abutitur. * Denique Spiritus Sanctus accipit a Filio, non aliquid creatum, ut nos accipimus, sed divinum esse; cùm nihil aliud possit accipere a Filio in Trinitate Sanctissima: Nam omne quod accepit, & accipit, & accipiet, id æternaliter habet. Et quod Filius a Patre audit, idem est quod scientia: Scientia verò in divinis idem est quod esse: & audire a Patre, juxta expositionem Græcorum ac Latinorum Patrum, est accipere essentiam & scientiam a Patre: atque ita Spiritus audiens accipit a Filio, & auditio scientia est, & esse & divina essentia, quæ omnia Spiritus a Filio accipit.

** Sic ratiocinabatur Joannes Provincialis O. Prædic. contra Græcos, Sess. 21. Concilii Florentini.*

Dogma Catholicum de Processione Spiritus Sancti a Filio Græci Patres confirmant.

Probatur secunda pars testimoniis Patrum Græcorum, quos inter primus in aciem prodit contra Græcos Schismaticos *S. Athanasius* in lib. *De humana natura suscepta*, ubi pluribus e Scriptura Sacra locis allatis, in quibus Deus fonti, Spiritus Sanctus aquæ comparatur, ut Joannis IV. *Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*. Et Cap. 7. *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum*. Et Psalmo 35. *Quoniam apud te est fons vitæ:* Ex iis ita colligit. *Noverat enim* (David) *apud Patrem Filium esse fontem Spiritus Sancti*, Et in Epistolâ ad Serapionem: *Ergo*, inquit, *non ex creaturam rerum genere est Spiritus Sanctus; ac demonstratum est magis proprium ipsum esse Filii, neque alienum a Deo ... Quòd si Filius, quoniam ex Deo est, proprius est substantiæ ipsius, necesse est & Spiritum qui ex Deo dicitur, proprium esse Filii secundùm substantiam*. Et Oratione 4. adversùs Arianos: *Non enim* (inquit) *& Filius particeps est Spiritus, ut propterea sit in Patre: neque accipit Spiritum: quin potiùs hunc omnibus largitur. Neque verò Spiritus Verbum cum Patre copulat, sed potiùs Spiritus a Verbo accipit ...*

Ipse enim, ut dictum est, Spiritum dat; & quæcumque habet Spiritus, hæc habet a Verbo.

II. *S. Basilius* lib.III. contra Eunomium. *Quid enim*, inquit, *necesse est, si dignitate & ordine tertius est Spiritus, tertium ipsum esse naturâ? Nam dignitate secundum esse a Filio, * ut qui ab illo esse habeat, & ab ipso accipiat, & annuntiet nobis, & omnino ex illa causa pendeat, pietatis sermo * tradit: verùm tertiam usurpare naturam, neque a sacris Literis edocti sumus; neque ex supradictis consequenter potest colligi. Nam ut Filius ordine quidem est secundus a Patre, quoniam ab eo est; & dignitate, quoniam principium & causa existendi ipsi Pater est; tum quòd per ipsum accessus est & introductio ad Deum & Patrem; naturâ verò non est secundus, quia una est in utroque divinitas: Eodem modo Spiritus Sanctus, etsi posterior Filio est ordine ac dignitate: * Non tamen perinde id, tamquam aliena natura sit, habebit.*

** Græci hæc verba suppresserant.*

** Græci addidere,* fortasse.

** Græci addiderunt,* ut hoc omnino concedatur a nobis.

De isto *S. Basilii* loco inter Marcum Ephesium, & *Joannem* Doctorem Theologum & Provincialem Lombardiæ Ordinis FF. Prædicatorum, qui Latinæ Ecclesiæ quasi ingenium & os erat in Synodo Florentina, Sessionibus 20. 21. & 22. ejusdem Synodi acerrimè disputatum est. *Marcus Ephesinus* mendosos ac interpolatos Codices asserebat, ex quibus *Joannes* noster hunc locum depromebat, & ejusmodi quatuor vel quinque Codices Constantinopoli reperiri, sed alios ibidem extare sinceros ampliùs mille, qui illum exhiberent, prout a Græcis legebatur. Respondit *Joannes*, primò Codicem illum, quô usus est, antiquissimum esse optimæque notæ; ut qui ante sexcentos annos, quàm Florentina celebraretur Synodus, scriptus esset, in membranis, non in chartis; & a *Nicolao Cusano* Cardinali Constantinopoli advectus. Secundò, hancce clausulam, *Tradit fortasse pietatis sermo*, non esse Basilii, sed particulam *fortasse*, in ejus textum esse intrusam demonstrat hac ratione: Semper id per quod demonstratur aliquid, esse debet notius eo, quod demonstratur. In isto autem Cap. *S. Basilius* consequentiam *Eunomii* refellendam sibi sumit hoc pacto: Etsi tertius est dignitate Spiritus Sanctus, ut ex Scripturis Sacris *Eunomius* habebat, non sequitur tamen ut naturâ quoque sit tertius. Et toto Capite ex Scripturis colligit, Angelorum quosdam esse primos, alios secundos, alios tertios dignitate & ordine; sed non sequi naturâ tertios esse. Si ergo dixisset: *Tradit fortasse pietatis sermo &c.* dubitasset de eo quod velut fundamentum ponebat ad confutandum *Eunomium*. Præterea de S. Basilio dixit Calchedonensis Synodus: *Iste doctrinam magis exactam tradidit*. At accuratissimam non tradidisset doctrinam, si loquendo de persona Spiritus Sancti & ejus origine, dixisset: *Tradit fortasse pietatis sermo, &c.* Tertiò, quia *S. Basilius* in Homilia *De Spiritu Sancto*, quam ex venerandæ vetustatis Codice a *Leonardo Aretino* prolato *Joannes* idem Provincialis FF. Prædicatorum laudavit, hæc habet: *Unum quidem Patrem, unum verò Filium, unum quoque Spiritum Sanctum, juxta divinam traditionem fateri oportet.* Deinde subdit: *Neque duos Patres dicendum, neque duos Filios; quandoquidem Spiritus nec est, nec nominatur Filius. Neque enim a Spiritu accipimus aliqua, quomodo a Filio Spiritus; sed eo ad nos veniente & sanctificante, suscipimus divinitatis communionem, & filiationis communicatam possessionem, æternæque hereditatis arrhabonem, bonorumque primitias æternorum. Hæc sunt quæ accipimus a Spiritu, & quæ in nobis creata sunt & causata a Spiritu Sancto.* S. Basilius ait, non eo modo Spiritum accipere a Filio, quo nos a Spiritu accipimus. Divinum est igitur quod Spiritus a Filio accipit. Nam quicquid est, aut divinum, aut creatum est: hoc nos a Spiritu Sancto accipimus: Spiritus verò Sanctus non eo modo, neque creata hæc accipit; sequitur ergo ut accipiat quod divinum est. Cùm itaque tam disertè asserat *S. Basilius* in ista Homilia, Spiritum Sanctum accipere a Filio, verisimile non est quod alibi scripserit hoc ipso de argumento loquens, *Tradit fortasse pietatis sermo, &c.* Quartò, secunda vel tertia persona non dicitur in divinis, nisi ab alia procedat. Igitur *S. Basilius* hoc ipso Spiritum Sanctum a Filio procedere significavit, quo tertium dixit ordine & dignitate.

Hunc eumdem *S. Basilii* locum profert contra Græcos *Manuël Calecas* Ordinis FF. Prædicatorum, & ipse Natione Græcus, lib.1. & de eo subdit; *Hoc autem si quis non esse Basilii contendat, adjectumque Exemplaribus dicat, penitus delirat. Quippe in vetustissimis Codicibus ita scriptum invenitur: quos quidem Codices pro antiquitate sua, antequam Schisma oriretur, conscriptos esse, nullus ambigere omnino possit: quorum obliterati nonnulli cernuntur: quibusdam hoc illius Viri dictum quasi adulteratum suscipere nolentibus, ac ferro contra mutos apices impiè utentibus.*

Certè autem si tertium a Patre esse Spiritum Sanctum atque a Filio secundum, & a Doctoribus cæteris, & a Magno Basilio accepimus: id autem numquam ita esset, nisi tertius esset ex primo per medium, hoc est, ex Patre per Filium procederet; quomodo id quod præmisimus, non omni veritate fulcitur? Videlicet propter substantiales processus personarum ad invicem apparere ordinem? Quomodo item non idem est, & per Filium procedere, quod dicitur, & a Filio esse habere, juxta S. Basilium; quod etiam causam esse posuit, ut a Filio secundus sit? Quomodo autem & esse, & procedere non idem intelligatur, si quidem, quod causam esse constat ut a Filio Spiritus secundus sit, quòd per Filium scilicet procedit: pro hoc ille eum a Filio esse habere, dicere maluit? Quomodo item per Filium & a Filio æquabiliter ponens, non apertè significat, ex & per tantumdem in divinis valere? . . . Ex his igitur, quòd dicitur a Filio esse habere, constat Sancti Viri textum esse. Quin imò & ex his quæ calumniatores improbi in hac clausula contra Magistri fidem, & veritatem addunt, manifestè quidem Sancti sensus elucet: ipsi verò per omnia malignitatis arguuntur, ut eorumdem sit pro voluntate, & delere, & adjicere. Nam præter id quod in vetustissimis exemplaribus inferendam protinus malignitatem, & positione, & formâ literarum, postmodum adjectam esse, manifestè apparet, ait in subsequentibus Sanctus: Ut enim Filius ordine quidem secundus a Patre est, quoniam ab ipso est: & dignitate, quoniam initium illi & causa ut sit, Pater est, & quia per ipsum accessus & adductio ad Deum & Patrem nobis est, naturâ verò jam non secundus: Divinitas enim in utroque una: ita videlicet & Spiritus Sanctus, etsi Filio concedit ordine & dignitate, non jam tamen quasi aliena natura existens. Ubi ergo ait: Etsi concedit Filio ordine & dignitate, *addiderunt:* Omnino & concedemus. *Ubi verò ait:* Tradit pietatis ratio: *Ipsi cum hac adjectione legunt & dicunt:* Tradit fortasse pietatis ratio.

III. *S. Gregorius Nyssenus lib. 1. contra Eunomium*, pag.164. eidem Catholico dogmati suffragatur. *Porro*, inquit, *idem nobis & de Spiritu Sancto dicendum est; cujus in solo ordine differentia constituta est. Nam ut Patri conjunctus est Filius, & cùm ex illo esse habeat, non tamen posterius existit: sic etiam Spiritus Sanctus proximè hæret Filio, qui sola cogitatione, secundùm rationem principii, priùs consideratur productione Spiritus. Nam temporum intervalla in illa vita, quæ sæcu-*

culum omne pracedit, locum non habens: adeo ut detractâ principii ratione, nullâ re Sancta Trinitas a se ipsa dissideat. Docet *S. Gregorius Nyssenus* 1. Spiritum Sanctum ab aliis duabus personis solo ordine differre; at hujusmodi ordo non alius est quàm originis & processionis. 2. Quemadmodum cum Patre conjunctus est Filius; ita ut licèt esse ab illo habeat, non tamen posteriùs existat: sic cum Unigenito hærere Spiritum Sanctum. 3. Ratione principii, priorem considerari Filium, quàm Spiritum Sanctum. Quartò, sublata ratione principii, nullam esse in Trinitate differentiam. Quam doctrinam & in Epistolâ ad *Ablavium* luculenter confirmat.

IV. *S. Epiphanius*, in *Ancorato*, Num. 8. disertè eamdem veritatem docet. *Spiritus Dei*, inquit, *& Spiritus Patris, & Spiritus Filii, non compositione aliqua, quemadmodum in nobis anima & corpus, sed inter Patrem Filiumque medius, ex Patre, & Filio appellatione tertius.* Et Num. 67. *Jam verò cùm Christus ex Patre credatur Deus ex Deo, & Spiritus ex Christo, sive ab ambobus; ut Christus his verbis asserit:* Qui a Patre procedit: *Et*, Hic de meo accipiet. Et Num. 71. *Tu quis es qui contradicas Deo? Nam si Filium vocat eum qui ab ipso, Spiritum verò Sanctum, qui ab ambobus &c.* Et Num. 72. *Igitur si a Patre procedit, & de meo, ut ait Dominus, accipiet, quemadmodum nemo novit Patrem nisi Filius, neque Filium, nisi Pater; ita dicere audeo: Neque Spiritum nisi Pater, & Filius, a quo procedit, & a quo accipit: & neque Filium ac Patrem, nisi Spiritus Sanctus; qui verè glorificat, qui docet omnia, qui testatur de Filio, qui a Patre, & ex Filio.* Et Hæresi 62. quæ est Sabellianorum: *Non alienus est a Patre & Filio; sed ex eadem substantia, ex eadem divinitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio subsistens semper Spiritus Sanctus.*

V. *Didymus* lib. 2. *De Spiritu Sancto*, exponens illa verba Christi. *Non enim loquetur a semetipso*, ita scribit: *Hoc est, non sine me, & Patris arbitrio: quia inseparabilis a mea & Patris est voluntate: Quia non ex se, sed ex Patre & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, a Patre, & me, illi est.... Spiritus quoque Sanctus, qui est Spiritus veritatis, Spiritusque Sapientia, non potest Filio loquente audire qua nescit; cùm hoc ipsum sit, quod profertur a Filio, id est, procedens a veritate, consolator manans de consolatore, Deus de Deo, Spiritus veritatis procedens.* Et infra, ubi protulit Christi verba ex Joannis 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet:* Subdit: *Rursum hic accipere, ut divina natura conveniat, intelligendum. Quomodo ergo Filius dans non privatur his qua tribuit, neque cum damno suo impertit aliis: sic & Spiritus non accipit quod ante non habuit. Si enim quod priùs non habebat, accepit, translato in alium munere, vacuus largitor effectus est, cessans habere quod tribuit. Quomodo igitur supra de naturis incorporalibus disputantes intelleximus, sic & nunc Spiritum Sanctum a Filio accipere id quod sua natura fuerat, cognoscendum est; & non dantem, & accipientem, sed unam significare substantiam. Siquidem & Filius eadem a Patre accipere dicitur, quibus ipse subsistit. Neque enim quid aliud est Filius, exceptis his qua ei dantur a Patre: neque alia substantia est Spiritus Sancti, prater id quod datur ei a Filio.*

VI. *S. Cyrillus Alexandrinus* passim idem dogma confirmat. In lib. *De Recta Fide* ad Reginas: *Vivificatio*, inquit, *attribuenda est & jure quidem meritissimo, non ipsi utique natura corporis; & si id proprium Verbi fuerit, quod ex Deo natum est: sed suprema potiùs virtuti, ac creatas res omnes superanti; tamquam ex persona Dei ac Patris, ex quo prodiit Filius, aqualis & simi lis ipsi per omnia: Procedit autem per ambos & vivificans Spiritus.* Spiritum Sanctum a Filio procedere pariter asserit, ac Filium a Patre; non igitur temporaria dumtaxat missione, & ratione donorum quæ cum hominibus communicat, sed æterna & substantiali. Et certè si Patrum testimonia Spiritum a Filio procedere asserentia, ad temporariam profusionem & missionem Spiritus Sancti detorquere liceat; eodem jure loca omnia quæ a Patre procedere eumdem Spiritum docent, de donorum illius largitione, non substantiali processione, intelligere licebit. Inane ergo est illud Græculorum Schismaticorum effugium.

Idem *S. Cyrillus* in Responsione ad Orientalium objectiones ad Anathematismum 9. æquè expressis verbis Spiritum Sanctum a Filio procedere affirmat. *Omnia*, inquit, *existens quacumque est Pater, excepto eo solo quod Pater est: & proprium habens qui ex ipso est, & substantialiter inest ei, Spiritum Sanctum, divina miracula faciebat.*

Et lib. XXXIV. *Thesauri*, in Cap. cujus ea inscriptio est: *Ex substantia Patris & Filii esse Spiritum Sanctum:* hæc habet: *Cùm ergo Spiritus Sanctus in nobis existens conformes nos efficiat Deo, procedat autem ex Patre & Filio; perspicuum est divina ipsum esse substantia, substantialiter in ipsa & ex ipsa procedentem: quemadmodum utique flatus ille, qui ex ore hominis excurrit.* Ibidem: *Cùm igitur legem fert Christus, Spiritus ipse, utpote qui in ipso & ex ipso naturaliter existit, legem fert.* Ibidem: *Necesse est fateri Spiritum e substantia esse Filii. Nam ut ex ipso naturaliter existens, & in creaturam ab ab ipso missus, renovationem efficit: complementum nempe Sanctissima Trinitatis. Quod si ita est Deus, ergo & ex Deo est Spiritus, & non creatura.*

Et in Epistolâ ad Nestorium. *Quamvis enim Spiritus in substantia propria sit, quatenus Spiritus est, & non Filius; est tamen ab ipso non alienus, Profunditur autem ab ipso, non minùs profectò quàm ex Deo & Patre.*

Et lib. X. Commentarii in Joannem. *Cùm*, inquit, *venturum ad eos Paracletum antea dixisset, Spiritum veritatis eum nominavit id est, suum: Ipse enim est veritas. Nam ut scirent Discipuli non aliena ac peregrina virtutis illapsum, sed semetipsum tradendum polliceri, Spiritum veritatis, id est, suum, Paracletum appellat. Spiritus enim Sanctus nullo modo ab Unigeniti substantia alienus intelligitur, sed ex ea naturaliter procedit, identitate natura aliud nihil ab ipso existens, licèt in propria persona subsistere intelligatur... Cùm ergo venerit*, inquit, *Paraclitus, nihil a semetipso loquetur... Nihil enim loquetur prorsus quod mihi non placeat, sed nec peregrinam vobis doctrinam tradet. Nec enim suas vobis leges inferet, sed cùm Spiritus & mens quodammodo mea sit, omnino qua in me sunt loquetur.*

In eodem libro, *Ut enim Christus in nobis,*
„ *ita & Spiritus ejus. Idcirco ait:* Ipse vos do-
„ cebit omnia quæ ego dixi vobis. Nam cùm
„ sit Christi Spiritus & mens ejus, non aliud
„ quiddam existens ab ipso naturalis identitatis
„ ratione licèt in propria hypostasi intelligatur
„ ac sit, omnia novit, quæ in eo sunt.... Quo-
„ circa ut qui novit omnia quæ sunt in volun-
„ tate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non
„ disciplinâ comparatam scientiam habens, ne
„ Ministri vicem implere videatur, & alterius
„ sermones deferre, sed ut Spiritus ejus, & qui
„ citra Doctoris operam novit omnia quæ sunt e-
„ jus ex quo & in quo est, divina Sanctis reve-
„ lat mysteria. Sicuti nimirum & mens humana
„ omnia quæ in se sunt agnoscens, enuntiativo
„ verbo ut foras emittat voluntates animæ mi-

 „ ni-

„ nistrat, cujus est etiam mens; aliud quidem ab ipsa nomine & conceptu, sed alia secundùm naturam non existens, sed quæ veluti pars completiva totius, in ea existit, & ex ea prodire creditur.

Et lib. 11. „ Clarificat itaque Filium Paracletus, id est proprius ejus Spiritus, qui omnia potest, & omnia novit. Quomodo verò clarificat? Nam quæ novit ac potest Spiritus ejus, quomodo ipse non noverit, aut quomodo non possit? Quòd si, ut ipse ait, de suo Spiritus accipit, quamvis omnia possit & faciat, quomodo ipse omnium rerum potestatem non habebit? ..... Quoniam consubstantialis est Filio, & modo Deo congruenti per ipsum procedit, omnem ejus perfectissimam in omnibus operandi vim atque efficacitatem habens, idcirco dicit: *Quia de meo accipiet*. Ipsum enim subsistere per se Spiritum credimus, & esse revera id quod est ac dicitur: inexistere tamen in substantia Dei, & ex ea procedere, omnia quæ ejus sunt in se habentem naturaliter. Nec enim per participationem, neque per modum habitudinis, neque tàmquam aliud quiddam sit ab ea, quia proprius est ejus. Quemadmodum enim qui ex odoriferis floribus existit odor, naturalem suam efficacitatem, seu odoriferam qualitatem extrinsecus edit, corporis partibus odorandi vi præditis illabendo: & quoad ex sensu colligi potest, videtur quid distinctum atque aliud esse a natura rei a qua emittitur: si verò in seipso consideretur, nihil aliud a rebus ex quibus & in quibus existit, habet; ita de Deo & Spiritu Sancto intelliges, si tamen sublimius exempli vim acceperis. Citra reprehensionem igitur omnem dici potest, ab Unigenito quiddam accipere Spiritum ejus. Nam cùm per ipsum procedat naturaliter, utpote cùm sit ejus proprius, unà cum omnibus quæ perfectè habet, accipere dicitur, quæ ejus sunt.

In eodem libro. „ At proprius quoque Unigeniti est hic Spiritus, consubstantialis enim est Patri. Quia ergo proprium esse videtur Deo ac Patri in suo Spiritu dignis revelari & per ipsum quæcumque libuerit, operari, mihique illud naturaliter inest, eam ob causam dixi, Eum de meo accipere, & annuntiaturum vobis. Nemo verò turbetur, cum hìc audiet accipiendi vocabulum: sed illud potiùs in animum inducat, nostro more enuntiari quidem res divinas, non sic tamen intelligi, sed modo nostrum captum excedente: atque ita nos dicere Spiritum accipere a Patre & Filio quæ eorum sunt, non quòd cognitionem & virtutem, quæ in eis est, aliquando non haberet, ac vix tum habeat, cùm habere censetur. Sapiens enim semper est ac potens Spiritus; immo verò ipsissima Sapientia ac Virtus, non ex participatione, sed natura sua: Quemadmodum aromatum fragrantiam nostris naribus affusam, diversam quodammodo ab iis, sed conceptu & cogitatione tantùm, non aliter tamen prodire putaveris, quàm ab iis, ex quibus est, accepta virtute, quâ se exerat, cum alia non sit, propterea quòd ex iis & in iis existat. Tale quid, imò verò supra id de Deo & Sancto Spiritu cogitabis. Est enim odor veluti quidam substantiæ ejus, vivens & efficax, qui, quæ a Deo sunt, creaturæ transmittit, & supremæ omnium substantiæ per se ipsum participationem inserit. Nam si aromatum fragrantia vim suam vestibus imprimit, & in se ipsam quodammodo transformat ea in quibus fuerit, qui non poterit Sanctus Spiritus, siquidem naturaliter est ex Deo, divinæ consortes naturæ per se ipsum eos reddere, in quibus sit? Fructus igitur & character substantiæ Genitoris cum sit Filius, omnia quæ ejus sunt secundum naturam sibi vendicat. Idcirco ait: *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt: Propterea dixi vobis quia de me accipiet, & annuntiabit vobis*, Spiritus nimirum, qui per ipsum, & in ipso est: per quem Sanctis, ut ipse, inhabitat. Nec enim diversus est ab eo Spiritus ejus, licèt in propria persona subsistere intelligatur.

VII. Non est audiendus hac in controversia *Theodoretus*, qui nimio contentionis æstu in *S. Cyrillum* abreptus, errorem de Processione Spiritus Sancti a solo Patre primus omnium effudit in Confutatione 12. ipsius Capitulorum. Cum enim *S. Cyrillus* in Capitulo 9. dixisset, *Spiritum Sanctum Filii esse proprium*; Theodoretus sic illum reprehendit: *Quòd autem Spiritum Filii esse proprium dixerit; siquidem ut ejusdem cum eo natura, & ex Patre procedentem dixit, assentiemur, & eam vocem tamquam piam admittemus. Sin hoc asserit, tamquam ex Filio & per Filium existentiam habeat, velut blasphemum hoc impiumque rejiciemus. Fidem enim adhibemus dicenti Domino: Spiritus qui ex Patre procedit; necnon divinissimo Paulo similiter loquenti: Nos autem non Spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo Patre est.*

VIII. *S. Maximus* Martyr in Tractatu *De Candelabro Zachariæ Prophetæ*, quem contra suos Græcos *Joannes Beccus* adducit, eorum errorem evertit his verbis: *Nam Spiritus Sanctus, quemadmodum naturâ Dei est, ac Patris secundùm substantiam: sic est Filii secundùm substantiam: tamquam qui ex Patre substantialiter per filium genitum inexplicabili modo procedat.* Porro Spiritus Sanctus non potest dici Filii, nisi tamquam Principii. Hæc enim loquendi ratio relationem significat; relatio autem nulla est in divinis, nisi ex origine petita. Deinde cum unum alterius dici, vel hoc hujus proprium in divinis, rejectâ materiâ, & iis quæ materiam consequuntur, neque tamquam membrum, neque ut possessio, neque ratione alicujus excellentiæ, vel alterius cujuspiam affinitatis queat: sed ratione solâ principii, & ejus quod est a principio; in quo uno alterum ab altero discerni comprehendimus: perspicuum est, cum dicimus, Spiritum Sanctum proprium esse Filii, id sola illâ principii ratione dictum intelligi posse. Non enim ideo ita loquimur, quòd sint ejusdem substantiæ: quia si vera esset hæc ratio, non minùs Filius dici posset esse Spiritûs Sancti, quam Spiritus Filii. Quod cùm inauditum sit, consequens est, ideo Spiritum Filii dici, quòd a Filio procedat. Sed neque ob id proprius Filii dicitur Spiritus Sanctus, quòd ab illo donetur ac mittatur. Nam præter quàm quòd missio divinæ personæ indicium est originis ejus, quæ mittitur, a mittente, Donatio Spiritus Sancti fit in tempore: At proprium esse Filii Spiritum Sanctum, sempiternum quidpiam est. Non potest autem, quod in tempore fit, causa illius esse, quod est æternum. Nam si homini, quod ei proprium est, inest semper quamdiu vivit: multò magis quod Filii Dei proprium est, semper ipsi inest. Ita ratiocinantur *Demetrius Cydonius* in lib. *De Processione Spiritus Sancti*, Cap. 10. & *Manuël Calecas* noster *lib. 2. contra Græcos*.

IX. Non repugnat huic doctrinæ *S. Maximus* in Epistolâ ad *Marinum*, in qua de Synodicis Romani Pontificis agens, in quibus scriptum erat, *Spiritum Sanctum etiam a Filio procedere*: sic illud a Romanis intelligi ait, *Non ut causam Spiritus Sancti Filium faciant: Unam enim noverunt*

Filii

Filii & Spiritus esse causam: alterius quidem secundùm nativitatem, alterius verò secundùm processionem: sed ut per ipsum procedere insinuarent: Sicque conjunctionem essentiæ, & incommutabilitatem commendarent. Vult tantùm *S. Maximus*, quod etiam a Romanis intelligi & prædicari observat, Spiritum Sanctum ex Patre & Filio ceu ex uno principio procedere. *Ob id tamen quòd Filius sit ex Patre sine medio, Spiritus autem per Filium procedat, ac per ipsum Patri conjungatur, quodque Filii omnia ad Patrem referantur, Pater unum Spiritus Sancti Principium dicetur: quocirca solus quoque fons deitatis dictus est: fonsque & radix Filii & Spiritus, & solus causa dici potest, quòd nihil ante se cogitatum habeat, atque ad ipsum referantur omnia.* Consonant sequentia *S. Maximi* verba. Nam dicere *Propterea ex Filio procedere dixerunt, ut per ipsum illum procedere significarent;* nihil est aliud quàm dicere: *Idcirco ex Filio procedit, quia procedit per Filium: quia enim per Filium procedit, naturaliter scilicet atque essentialiter procedit. Ita quippe & essentiæ conjunctio & incommutabilitas declarabitur. Quòd autem per aliquod naturaliter atque essentialiter prodiit, ex ipso etiam substantiam habet..... Sic itaque & quæ in prædictâ Epistolâ posita sunt, veritati & sibiipsis concinunt: & quæ a S. Cyrillo, Latinisque Doctoribus de Spiritu Sancto dicta sunt, interroganti S. Maximo Romani allegaverunt. Impossibile namque est, Magistros Ecclesiæ, ex Filio esse, atque procedere Spiritum dicere: & rursus per Filium esse, atque procedere: deinde causam a Filio auferre. Hoc enim est aperta contradictio. Ex, enim præpositio, &, maximè in divinis personis processum cum causa commendat:* &, per *tantumdem valet.* Ita de hoc *S. Maximi* loco differit *Manuël Calecas, lib. 3. contra Græcos.*

X. *S. Joannes Damascenus* lib. 1. de Fide Orthodoxa cap. 18. eidem dogmati suffragatur: *Imago,* inquit, *Patris est Filius, & Filii Spiritus; per quem Christus habitans in homine, dat ipsi ut ad imaginem sit.* Porro ex eò quòd Spiritus Sanctus Imago Filii nominatur, rectè colligit *Hugo Ætherianus* lib. 2. cap. 7. ipsum a Filio procedere: quemadmodum Filium a Patre procedere demonstramus inde quòd illius imago dicatur. *Imago enim dicitur Filii Pater* (inquit S. Gregorius Nazianzenus Oratione 26.) *tamquam consubstantialis Patri, & quia ex illo est, non autem ex hoc Pater.* Secundò, ad imaginis rationem necesse est, ut originem habeat a prototypo. Alioqui non magis unum erit Imago alterius, quàm hoc illius. *Omnis imago* (inquit S. Augustinus in lib. Imperfecto de Genesi ad literam) *similis est ei cujus imago est. Nec tamen omne quod est simile alicui, etiam Imago est ejus...... Imago enim tunc est, cùm de aliquo exprimitur.*

S. Joannes Damascenus Græcorum Schismaticorum errori non favet.

XI. Objiciunt nihilominus Græci Schismatici testimonium *S. Joannis Damasceni* velut eorum errori patrocinantis, lib. 1. *De Fide Orthodoxa.* Cap. 11. *Scire,* inquit, *oportet, nos non dicere Patrem esse ex aliquo; sed ipsum dicimus patrem esse Filii: Filium verò non dicimus principium, neque Patrem: sed eum dicimus ex Patre esse & Filium Patris. Porro Spiritum Sanctum tam ex Patre esse profitemur, quàm Patris appellamus Spiritum. Ex Filio autem Spiritum non dicimus, sed eum Fili Spiritum nominamus.* Et Cap. 13. *Sed & Filii Spiritus est, non tamquam ex ipso: sed quòd per ipsum ex Patre procedat. Solus enim Pater principium est.*

S. Joannem Damascenum *eodem mo-* *de exponunt* Nicephorus Blemmida, *Oratione ad Jacobum Bulgariæ Archiepisc. de Processione Spiritus Sancti*, Bessario *Epist. ad Alexium Lascarim* Demetrius Cydonius, *Opusc. de Processione Spiritus Sancti*, Josephus Metonensis, & Gregorius Protosyncellus, *Apologia contra Epist. Marci Ephesii*, Gennadius *Patriarcha* a *pro Concil. Florent.*

Sed optimè respondet *Manuël Calecas*, lib. 3. contra Græcos, *S. Joannem Damascenum* ideo negare Spiritum Sanctum ex Filio procedere, quia particula, *ex*, principalem causam significat; hoc est, eam, quæ ab altera producendi vim non accipit, sed habet a seipsa. Ejusmodi autem non est Filius, qui, quæ habet a Patre accepit omnia: & unum est atque idem cum Patre principium Spiritûs Sancti. At Spiritum Sanctum a Patre per Filium procedere docet *S. Joannes Damascenus*. Idem autem significant hæ præpositiones, *ex*, & *per*, in Patre & Filio; personas dumtaxat discernunt. Ait enim Magnus *Basilius* ad Amphilochium scribens, 5. Cap. *Unus Deus & Pater, ex quo omnia: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia. Ista non sunt legem ponentis voces, sed distinguentis potiùs substantias. Non enim ut alienum natura introducat, sed ut inconfusam Patris & Filii intelligentiam commendet, ita pronuntiavit Apostolus.* Et Gregorius Theologus ait: *Ex quo & per quem, quod dicitur, non naturas scindentium est, sed unius inconfusaque naturæ proprieta-*
,, *tes exprimentium* Idcirco itaque *S. Joannes Da-*
,, *mascenus* particulam, *per*, usurpavit (inquit
,, Calecas) ut consubstantialitatem, simul & per-
,, sonarum ordinem ac discretionem significet ex
,, ipsis Processionibus apparentem. In quo sanè
,, ordine ac discretione Filii persona medium ob-
,, tinet locum: & ne vel una persona Pater &
,, Filius existimetur propter Præpositionum simi-
,, litudinem; vel duo, & contra se divisa ambo
,, Spiritus principia videantur, talisve esse Filii
,, persona, qualis & Patris est, nihil ante se co-
,, gitatum habens, quemadmodum & Pater. *Ex*,
,, enim sistit mentem, & ulteriùs ire non cogit
,, principalemque causam quærere, cui præposi-
,, tio, *ex*; principaliter attributa est. At præposi-
,, tio, *per*, ad alteram personam, præter illam
,, ex qua immediatè alia oritur, provehit men-
,, tem, principalemque illam designat causam,
,, in qua hæc ponitur medium & primi, & ejus
,, ad quem processus, sive operatio. Atque ita
,, Trinitatem integrè nobis commendat præposi-
,, tio, *per*, simulque processionum ordinem ad
,, invicem indicat.
,, Addit *Manuël Calecas*, Aliud esse quòd ali-
,, quid non dicatur, & quòd revera non sit. Es-
,, se enim Filium Patri consubstantialem, Deique
,, Genitricem semper Virginem prædicari in Ec-
,, clesia; atque humanæ naturæ Filium Dei se-
,, cundùm substantiam unitum esse, vera quidem
,, sunt: fuit tamen quando non dicebantur. Non
,, tamen ideo falsa fuerunt. Nam postea, neces-
,, sitate urgente, propter contraria dicentes etiam
,, ut in Ecclesia publicè dicerentur, institutum,
,, & firmatum est. Quid ergo mirum si *S. Joan-*
,, *nes Damascenus*, quod non pronuntiabatur, ut
,, multa alia, & tunc, & priùs, non dici ait?
,, Non enim per hoc ostendit, quia non est; sed
,, hoc solùm, quia in consuetudine dicto non pro-
,, ferretur.
,, Addit rursus Vir Doctissimus, plurimos SS.
,, Patrum easdem dictiones in Theologia, se-
,, cundùm differentes intelligentias & suscipere,
,, & non suscipere, & aliquando sic aliquando ali-
,, ter: ut Magnus *Basilius* in Quæstionibus ad Euno-
,, mium, *germen*, Filium dicentem non suscipit:
,, dictionem hanc imperfectioribus congruere exi-
,, stimans quocirca eam maximè ponebat *Eunomius*.
,, Verùm *Gregorius Theologus*, in primo libro de
,, Filio, de eo & Spiritu Sancto loquens, ait:
,, *Horum autem alterum quidem germen, alterum*
,, *verò productum est.* Et causam quidem & cau-
,, sale in divinis personis dici vetat *B. Cyrillus*
,, dicens: *Causam verò & causale ne nominare*
,, *quidem fas est:* Si quis illud scilicet juxta crea-
,, turarum morem accipiat. Communis autem fi-
,, des, omnesque Theologi [*Græci*] in sola cau-
,, sa & causali (quibus nominibus intelligunt prin-
ci-

" cipium & id quod est ex principio) divinas " personas distingui dicunt: majusque quod dici" tur Patri, causæ ratione plurimi Doctorum as" signarunt: Juxta Opinionem autem Arianorum " ab Ecclesiæ ambitu repellitur. Nihil ergo mi" rum, si etiam SS. Doctorum alii, quidem, *Ex* " *principali causæ*, & ante quam nihil cogitatur, " huic soli eam congruere arbitrati, ex Patre " per Filium procedere Spiritum Sanctum, pro" ductoremque Patrem per Verbum asseverant: " quia Filii omnia ad Patrem referuntur, non " tamen, *ex Filio*, dicunt. Alii verò & ei, qui " ex causa est, ut Filio, congruere ponentes, " cujus Pater principalis præcogitatur causa: eo " quòd unum principium, & una causa sit Pa" ter & Filius, sicut & una essentia: nunc qui" dem *per Filium* esse ac procedere dicunt, nunc " autem *ex Filio* esse ac procedere: Per utraque " idem volentes etsi syllabis differant. Hæc *Ma*" *nuël Caleca*. Sed quid prolixiori expositione " opus est cùm *S. Joannes Damascenus* Cap. XV. " ejusdem libri, de Patre sermonem habens, sub" inferat: *Et productor per Verbum explanantis Spi*" *ritus*. Et his verbis *S. Joannem Damascenum* " Processionem ab utroque cognovisse celeberri" ma Græcorum Synodus sub *Andronico* Impera" tore celebrata Constantinopoli declaravit, de " qua *Pachimeres* Lib. VII.

Latinorum Patrum testimonia de Spiritus Sancti Processione à Patre & Filio.

XII. In asserenda Processione Spiritus Sancti a Filio Latini Patres cum Græcis conspirant. Quos inter *S. Hilarius* lib. 2. de Trinitate ait: *Loqui de eo* [scilicet Spiritu Sancto] *non necesse est, quia de Patre & Filio auctoribus confitendus est*. Et lib. 8. *A Filio igitur accipit, qui & ab eo mittitur, & a Patre procedit: & interrogo utrùm idipsum sit a Filio accipere, quod a Patre procedere. Quod si nihil differre credetur inter accipere a Filio, & a Patre procedere: certè idipsum atque unum esse existimabitur a Filio accipere, quod sit accipere a Pa*" *tre. Ipse enim Dominus ait*: Quoniam de meo " accipiet, & annuntiabit vobis. *Hoc quod accipiet, sive potestas est, sive virtus, sive doctrina est, Filius a se accipiendum dixit... Ac mox: Omnia quæ Patris sunt, Filii sunt: & idcirco quid. quid accipiet, a Filio accipiet ille mittendus, quia Filii sunt universa, quæ Patris sunt*.

XIII. *Marinus Victorinus* Lib. 1. contra *Arium*, idem asserit. *Duo ergo & isti*, inquit, *alius ex alio; ex Filio Spiritus Sanctus, sicut ex Deo Filius, conrationaliter & Spiritus Sanctus ex Patre*.

XIV. *S. Ambrosius* idem planè docet *Lib. De Spiritu Sancto*, Cap. X. *Spiritus quoque Sanctus* (*inquit*) *cùm procedit a Patre, non separatur a Filio*. Et lib. *De Symbolo*, Cap. 3. *Spiritus autem Sanctus verè Spiritus est, procedens quidem a Patre & Filio; sed non est ipse Filius, quia non generatur: neque Pater, quia procedit ab utroque, non genitus, non ingenitus, non factus*. Legatur & Lib. VIII. in Lucam, Cap. XXVIII.

XV. S. *Augustinus* idem prædicat variis in locis; sed maximè Lib. XV. *De Trinitate*, Cap. XVII. ubi explicans quod præmiserat, Spiritum Sanctum principaliter a Patre procedere, ait: *Ideo autem addidi, principaliter, quia & de Filio Spiritus Sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non jam existenti, & nondum habenti: Sed quicquid unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo Donum commune procederet, & Spiritus Sanctus esset amborum*. Idem confirmat Cap. XXVI. Et Tractatu XCIX. in Joannem: *Cur ergo*, inquit, *non credamus, quòd etiam de Filio procedat Spiritus Sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim ab eo non procederet non post Resurrectionem se repræsentans Discipulis suis, insufflans diceret: Accipite Spiritum Sanctum. Quid enim aliud significavit illa insufflatio, nisi quòd procedat Spiritus Sanctus & de ipso?*

XVI. *S. Leo Magnus* idem tradit *Sermone II. de Pentecoste*, verba illa Christi apud S. Joannem * exponens: *Adhuc multa habeo vobis dicere, &c. Numquid sese Dominus inferioris scientiæ volebat intelligi, aut minùs aliquid quàm Spiritum Sanctum a Patre didicisse, cùm ipse sit veritas, & nihil Pater dicere, nihil docere possit sine Verbo, ideoque dictum sit; De meo accipiet; quoniam quod accipit Spiritus Patre dante, dat Filius*. * C. 16.

XVII. *Gennadius* Massiliensis, Lib. *de Ecclesiasticis Dogmatibus*, Cap. 1. Idem profitetur fidei dogma. *Spiritus Sanctus*, inquit, *ex Deo Patre, & Deo Filio Deus procedens*.

Sic & *S. Fulgentius* in lib. *De Fide ad Petrum*, Cap. 11. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, eumdem Spiritum Sanctum, qui Patris, & Filii unus est Spiritus, de Patre & Filio procedere*.

XVIII. Toletana Concilia, Primum, Tertium, Quartum, Octavum, Undecimum, Duodecimum, & Decimum-tertium, *Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere* asserunt. *S. Gregorius Turonensis* idem prædicat in Professione Fidei quæ extat initio Lib. 1. Historiæ Francorum.

XIX. Sic Auctor Symboli, quod Athanasianum Vulgò inscribitur: *Spiritus Sanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*. Synodus Forojuliensis sub *Paulino* Patriarcha idem tradit in Symbolo Fidei.

XX. Ita ante Paulinum *S. Gregorius Magnus* Homilia XXVI. in Evangelia: *Spiritus Sancti missio, ipsa processio est, quâ de Patre procedit & Filio*.

XXI. Quæstio de Processione Spiritus Sancti agitata est in Concilio Aquisgranensi sub *Carolo Magno* anno DCCCIX. teste *Adone*. Romam directi *Bernharius* Vvormaciensis Episcopus, & *Adalardus* Corbejensis Abbas: anno sequenti ab iis habita cum *Leone* Pontifice Maximo Collatio. *Lectis per ordinem testimoniis* de Processione Spiritus Sancti, *atque a Domno Apostolico diligentissimè auditis, ait: Ita sentio, ita teneo cum his Auctoribus, & Sacræ Scripturæ auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, defendo; & nisi conversus fuerit, & secundùm hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio*. Ita referunt Acta Collationis a *Smaragdo* Abbate conscripta.

Theodulfus Aurelianensis Episcopus hisce temporibus Libellum *De Processione Spiritus Sancti* jussu *Caroli Magni* conscripsit, in quo antiquorum Patrum colligit Sententias, qui Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere scripserunt. Horum Indiculus ita texitur: Athanasius, Cyrillus, Hilarius, Ambrosius, Didymus, Augustinus, Fulgentius, Hormisda, Leo, Gregorius, Isidorus, Prosper, Vigilius Afer, Proclus, Agnellus, Cassiodorus, Prudentius. Quid intendat *Theodulfus* in Metrica Operis ad *Carolum Magnum* Præfatione sic exponit:

Imperii vestri, Rex Inclyte! jussa secutus,
Defero Theodulfus hæc documenta libens.
Queis Patre seu Nato procedere Spiritus almus
Adstruitur, Legis hoc resonante tuba.
Hoc Evangelium, hoc promit Apostolus auctor,
Hoc canit unanimis vox pia sacra Patrum.

Lege de eodem dogmate *Ratramnum* Corbejensem Monachum, & *Æneam* Parisiensem Episcopum, illum in Responsione ad Græcorum Opposita, istum in libro contra Græcos.

XXI. *S. Anselmus* lib. *De Processione Spiritus Sancti contra Græcos*, cap. 2. statuit illud Principium, quo in hac dirimenda controversia post An-

Angelicum Doctorem plurimùm utuntur Theologi: *In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*. Sic autem habet: *Sequitur, secundùm unitatis Dei, quæ nullas habet partes, proprietatem, ut quicquid de uno Deo, qui totus est, quicquid est, dicitur de toto Deo Patre, dicatur & de Filio, & de Spiritu Sancto: quia unusquisque solus & totus, & perfectus Deus est. Supradicta verò relationis oppositio, quæ ex eo nascitur, quia supradictis duobus modis Deus de Deo est, prohibet Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum de invicem dici: & propria singulorum aliis attribui. Sic ergo hujus unitatis, & hujus relationis consequentia se contemperant, ut nec pluralitas, quæ sequitur relationem, transeat ad ea in quibus prædicta simplicitas sonat unitatis: nec unitas cohibeat pluralitatem, ubi eadem relatio significatur: quatenus nec unitas amittat aliquando suam consequentiam, ubi non obviat aliqua relationis oppositio; nec relatio perdat quod suum est, nisi ubi obsistit unitas inseparabilis*. Hoc posito principio, *S. Anselmus* colligit, necesse esse ut aut Filius sit de Spiritu Sancto, aut Spiritus Sanctus de Filio: siquidem relationis oppositio oritur ex eo quòd Deus sit de Deo. At Filius non procedit a Spiritu Sancto; consequens ergo est Spiritum Sanctum procedere a Filio simul & Patre, siquidem nulla id relatio originis impedit. Præterea, cùm dicitur Deus de Deo, aut significatur totum esse de toto, aut partem de parte, aut partem de toto. Sed Deus nullam habet partem: impossibile igitur est ut si Deus est de Deo, totus sit de parte, aut pars de toto, aut pars de parte. Necesse est igitur, ut si est Deus de Deo, totus sit de toto. Cùm ergo Filius dicitur esse de Deo qui est Pater, & Spiritus Sanctus; aut alius totus erit Pater, alius totus Spiritus Sanctus, ut de toto Patre sit, & non de toto Spiritu Sancto; aut si idem totus Deus est Pater & Spiritus Sanctus; ex necessitate cùm est de Deo toto, est pariter de Patre & de Spiritu Sancto, si non repugnat aliud. Eodem modo cùm dicitur Spritus Sanctus esse de toto Deo, qui est Pater & Filius: aut alius totus erit Pater, alius totus Filius ut sit de toto Patre, & non de toto Filio Spiritus Sanctus: aut cùm est de Patre Spiritus Sanctus, non potest non esse de Filio, si non est Filius de Spiritu Sancto. Nulla enim aliâ ratione potest negari Spiritus Sanctus esse de Filio.

Contra hoc ratiocinium objici posse ait *S. Anselmus*, Non esse consequens, ex eo, quòd Pater unus est totus cum Filio, & a Patre oritur Spiritus Sanctus, etiam a Filio hunc oriri: neque unitatem Deitatis in Patre & Filio hanc habere vim consequentiæ. Sicut ex eo, quòd unus Deus est Filius & Spiritus Sanctus, non sequitur genitum esse de Patre Spiritum Sanctum, sicut Filius gignitur.

Cui objectioni sic respondet; *Habent utique a Patre esse Filius & Spiritus Sanctus, sed diverso modo: quia alter nascendo, alter procedendo. Et ideo cùm nascitur unus, non potest cum eo nasci ille qui per hoc alius est ab eo, quia non similiter nascitur, sed procedit. Et cùm unus procedit nequit ille simul procedere, qui per hoc est alius ab illo, quia non similiter procedit, sed nascitur. Et ideo non habet hic unitas illa vim consequentiæ: quia pluralitas obviat, quæ ex nativitate nascitur & processione. Nam etsi per aliud non essent plures Filius & Spiritus Sanctus, per hoc solum essent diversi*. Id sensu causali intelligendum, non formali, ut Theologi de Schola loquuntur; ex diversa enim Processione diversæ Relationes existunt, & personæ distinctę. Quæ Theologorum distinctio ex ipsomet S. Anselmo accepta est, dicente: *Supradicta verò relationis oppositio quæ ex eo nascitur quia supradictis duobus modis Deus de Deo est, &c.*

Et Cap. V. probat Filium docuisse, Spiritum Sanctum a se procedere, cùm docuit ipsum procedere a Patre, his Domini verbis: *Paraclitus Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo*. Et: *Cùm autem venerit ille Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre*. Quid porro est, *Mittet Pater in nomine Filii, nisi mittet Pater, tamquam si mittat Filius: ut in missione Patris, missio intelligatur Filii?* Quid verò est: *Ego mittam a Patre; nisi, Ego mittam tamquam si Pater mittat, ut una & eadem sit missio mea & Patris?.... Unde enim Filio cum Patre dare simul vel mittere Spiritum Sanctum, & hunc esse utriusque, si simul non est de utroque? Cur enim magis dat Filius Spiritum Sanctum, quàm Spiritus Sanctus Filium? Aut cur magis Spiritus Sanctus est Filii, quàm Filius Spiritus Sancti: nisi quia Filius non est ita de Patre simul & Spiritu Sancto, sicut Spiritus Sanctus est de Patre simul & Filio? Si ergo Spiritus Sanctus non de Filio, non datur a Filio, nec dicitur esse Filii: sicut Filius non datur a Spiritu Sancto, nec dicitur esse Spiritus Sancti, quoniam non est de Spiritu Sancto. Si autem dicunt, quia Spiritus Sanctus mittit etiam Filium, sicut idem ipse dicit per Prophetam:* Et nunc Dominus misit me & Spiritus ejus: *hoc secundùm hominem quem gerebat, intelligendum est, qui Patris & Spiritus Sancti unâ voluntate & dispositione mundum redempturus in mundo apparuit*.

Idem confirmat Cap. 6. ex illis Domini verbis de Spiritu Sancto: *Non enim loquetur a semetipso; sed quæcumque audiet loquetur*, Quid est, *Non loquetur a semetipso*, inquit S. Anselmus, *nisi ab alio habet quod loquetur?* Unde addidit: *Sed quęcumque audiet, loquetur*. Quid est, *Audire Spiritum Sanctum, nisi quasi discere? Et quid est discere, nisi scientiam accipere? Si ergo scientia ejus non est aliud nisi essentia ejus ab illo habet essentiam, a quo audit ea quæ loquetur, & quæ docet:* Quoniam idem est illi loqui, quod docere. *Non audit autem, neque habet essentiam ab alio, nisi a Patre & Filio. Verùm si habet esse a Patre secundùm supradictam rationem, habet & a Filio. Unde & idem Filius dicit:* Ille de meo accipiet, & annuntiabit vobis. *Quippe quid est aliud hoc dicere, quàm me audiet? hoc est, a me sciet, quod annuntiabit vobis? Cùm dixit:* Quęcumque audiet loquetur, *non determinavit a quo audiet. Cùm verò ait,* De meo accipiet; *ne quis soli Patri attribuat quod ab alio audit, apertè se esse a quo, sicut a Patre, scientiam, sive essentiam accipiat, demonstrat. Sicut enim cùm dicitur:* Non loquetur a seipso, sed quęcumque audiet, loquetur, *significatur ab eo esse & procedere, a quo audit; ita cùm profert Filius:* De meo accipiet: *Palam ostendit eum de suo: hoc est, de essentiâ suâ essentiam habere & procedere*. His adde Julianum Pomerium, Vigilium Tapsensem, Agnellum, Cassiodorum, Isidorum Hispalensem, Alcuinum, quorum testimonia profert *Æneas Parisiensis* Lib. adversùs Græcos, Tomo VII. Spicilegii.

XXII. Ex his *Photius* refellitur, qui tum in Epistolâ Encyclicâ, tum in Epistolâ ad Aquilejensem Archiepiscopum, effutiit, Dogma de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio blasphemum esse repugnare Christi verbis, dicentis: *Spiritus qui procedit a Patre*: & Sacris Synodis & SS. Patribus, Athanasio præcipuè, Gregorio Theologo, Basilio, Chrysostomo, S. Leoni, adversari. Si decem, vel viginti ex patribus dixerint Spiritum Sanctum a Filio procedere, sexcentos id nequaquam dixisse. Quosdam SS. Patrum *Photius refellitur.*

trum multis in rebus sæpe a rectorum dogmatum exactâ viâ recessisse: in iis eos non admitti in aliis tamen recipi: Quod Dionysii Alexandrini, Methodii, Irenæi, Papiæ probat exemplis. *Eodem etiam pacto*, inquit, *si qui illorum deducti sunt ut dicerent Spiritum Sanctum a Filio procedere, illud quidem quod repugnat Dominicis verbis, non suscipimus; ipsos tamen veneramur, & a Patrum numero non segregamus.* S. Leonem impudenter appellat velut errori suo faventem: quem tamen evertit, non solùm loco inter Probationes laudato, sed etiam Epistolâ 93. seu 15. in Editione P. Quenellii, ad *Turribium* datâ, Cap. 1. ubi contra Priscillianistas sic loquitur: *Primo itaque Capitulo demonstratur quàm impiè sentiant de Trinitate divina, qui & Patris & Filii, & Spiritus Sancti unam atque eamdem asserunt esse personam; tamquam idem Deus nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus Sanctus nominetur: Nec alius sit qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de utroque processit.*

Græcorum Schismaticorum objectionibus respondetur. Objiciunt Schismatici, in Synodo Ephesina *Charisium* Presbyterum de confícto Symbolo Nestorii, quod *Anastasius* & *Photius* Nestoriani per *Antonium* & *Jacobum*, qui Tessaradecatitarum hæresi antea ejuratâ, *Nestorio* se addixerant, publicarunt verba facientem, inter alia in eo contenta, hæc recitare: *Et in Spiritum Sanctum, qui cùm sit ex Dei substantia, Filius non est, sed substantialiter Deus; utpote ejus substantia existens, cujus est Deus & Pater, ex quo quidem est secundùm substantiam peculiari ratione, præ universa creatura; quam non essentialiter, sed causalitate creationis ex Deo censemus esse. Sed nec Filium illum putamus, neque per Filium substantiam sortitum.* In hac Professione Fidei, inquiunt, Spiritus, per Filium non esse asseritur. Illam Synodus audivit, discussit, reprehendit ea quæ reprehensione digna erant; quod traditur de Sancti Spiritus origine, reliquit intactum. *S. Cyrillus* duodecim Capitula proposuit *Nestorio*, ejus erroribus opposita, quæ profiteri, & quibus subscribere deberet: in quibus de processione Spiritus Sancti ne verbum quidem habetur. Immo *Cælestinus* Papa, tum in Epistolâ ad *Nestorium*, tum ad Clerum Constantinopolitanum, hunc *Nestorio* errorem non exprobrat. Denique *Theodoretus* S. Cyrilli Capitula 12. reprehendens, Propositionem quæ *ex Filio*, aut *per Filium* Spiritum Sanctum existentiam habere asserit, ut blasphemam ac impiam rejicit. Cui objectioni *S. Cyrillus* nihil respondit omnino, *Theodoreti* sententiam, quod in aliis sibi objectis non fecit, silentio suo approbare visus. Cùm itaque Processio Spiritus Sancti ex solo Patre publicè lecta in Synodo & *Theodoreti* Scripto publicè contra *S. Cyrillum* defensa, non fuerit a Patribus Ephesinis rejecta, sententiam illam hæreticam non judicarunt.

Respondeo, Synodi Ephesinę Patres, non omnes *Nestorii* errores examinasse ac damnasse, sed eos tantùm quos in Mysterium Incarnationis evomuerat, parum sollicitos si quid non satis cautè de Trinitate affirmasset. Quæ quamvis postea *Theodoretus* in pejorem sensum traxerit; attamen Sancta Synodus & *S. Cyrillus*, ne Ecclesiæ Christi novam inferre controversiam viderentur, in præcipuum & manifestum errorem subvertendum toti incubuere; quæ verò in rectum sensum trahi posse videbantur, neglexere. Verba porro Symboli quod a *Carisio* Presbytero lectum est, sensum Catholicum patiebantur: Scilicet Spiritum Sanctum existentiam per Filium non habere, id est, non fuisse factum, nec creatum a Deo per Filium, cum reliquis omnibus creaturis. Ideo hæc Propositio non est a Concilio reprobata. Sed cùm in eodem falso Symbolo scriptum esset: *Primò quidem ac præcipuè Deum Verbum, qui secundùm essentiam Dei Filius & Dominus est, mente concipientes, mox verò in illo & cum illo quod assumptum est, hoc est, Jesum a Nazareth, animo complexi, quem Deus Spiritu & virtute inunxit, tamquam in conjunctione cum Dei Verbo, filiationis & dominationis participem:* Ex quibus verbis dubium nascebatur, an Spiritum Sanctum proprium Filii, vel alienum: & aliena, non propria virtute Christum miracula facientem *Nestorius* assereret; *S. Cyrillus* latenti veneno antidotum opposuit Anathematismo IX. docens *Spiritum*, per quem Filius in natura assumpta miracula patravit, *Proprium filii esse*. Quod *Theodoretus* ad Processionem Spiritus Sancti conversum, calumniandi libidine reprehendit. Ejus verò criminationem *S. Cyrillus* non neglexit, sed ejus objectionem confutavit ipsius Christi verbis, Omnia quæcumque habet Pater, sua esse, &c. *Procedit enim*, inquit, *ex Deo & Patre Spiritus Sanctus, secundùm Salvatoris vocem: sed non est alienus a Filio: omnia enim habet cum Patre; & hoc ipse edocuit de Spiritu Sancto. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Manuël Calecas lib. 2. contra Græcos, ait *S. Cyrillum*, & Ephesinos Patres, sapientiores Medicos imitatos fuisse, qui cùm infirmum gemino morbo laborare animadverterint adversùs eum qui perturbat magis, & sectione indiget, etsi in suo genere minor esse videatur, priùs armantur. Et Judices sæpenumero reum aliquem nacti plurimis criminibus obnoxium, illud unum in quo deprehensus fuerit omissis interim cæteris, illi maximè objiciunt. Ita in causa *Nestorii* Patres se gessisse, præcipuum errorem discussisse ac damnasse, alios qui non ita erant manifesti neglexisse.

Objicit *Photius*, *Leonem III.* Romanum Pontificem immaculatam fidei doctrinam quibusdam ancilibus quasi clypeis constructis, & columnis erectis scripsisse, & ad Ecclesiæ valvas in conspectu omnium collocasse, ut nullo modo Novatoribus pateret aditus depravandi Fidei Symbolum, & asserendi Filium secundam causam Spiritus Sancti præter Patrem. Ita scribit in Epistolâ ad Aquilejensem Patriarcham.

Respondeo, Factum *Leonis III.* Photio non favere; qui tametsi illud, *Filioque*, addi Symbolo, & cantari non probaverit, nullâ casuâ tunc id postulante, nullâ urgente necessitate, & Symbolum absque illa additione in argenteis tabulis exaratum servari jusserit ad memoriam posteritatis sempiternam: tamen Processionem Spiritus Sancti a Patre & Filio ceu dogma fidei ab Ecclesia credi professus est, ut constat ex Actis Collationis Legatorum Gallicanæ Ecclesiæ, & *Caroli Magni* Imperatoris, ex Synodo Aquisgranensi ad Sedem Apostolicam directorum, cum *Leone III.* quæ ex Abbate *Smaragdo* Sirmondus descripsit Tomo II. Conciliorum Galliæ. *Lectis enim a prædictis Missis* * *per ordinem testimoniis*, de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio, *atque a Domno Apostolico diligentissimè auditis, ait: Ita sentio, ita teneo, cùm his Auctoribus, & Sacra Scriptura Auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire, vel docere voluerit, defendo; & nisi conversus fuerit, & secundùm hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio.* Rogantibus deinde Legatis, cur non esset bonum inserere Symbolo, & cantare, quod credere bonum erat: Respondet Pontifex: *Bonum certè & valde bonum, utpote jam fidei sacramentum magnum, quod non licet non credere, quisquis ad hoc valet pertingere.* Quærentibus rursus Legatis, Num

** Bernario Vvormatiensi, & Jesse Ambianensi Episcopis, & Adalardo Abbate Corbejensi.*

Num Patres qui in sex universalibus præcipuis Conciliis sederant, rectè non fecissent, si quatuor tantùm addendo syllabas tam pernecessarium fidei sacramentum cunctis deinceps sæculis perspicuum redderetur; Pontifex respondet: *Sicut non audeo dicere, non bene fecisse, si fecissent; quia proculdubio sicut cætera quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humanâ, quàm divinâ illuminati sapientiâ fecerunt: ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minùs intellexisse; perpendisse cur dimiserunt, vel cur dimissum, ne ultra mitteretur, sicut & cætera prohibuere. Tu & tui videte quid sentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam: sed etiam illud absit mihi, ut coæquare præsumam.* Reponunt Legati, nec tam superbos se esse, ut illis sese non tantùm præferre, sed vel coæquare præsumant. Sed inquiunt, *Quia præfatum Symbolum a quibusdam ita cantari reperimus, & quod id Ecclesiasticæ congruere fidei, sicut sentimus utique cognovimus: atque per hoc & nunc jàm plurimos, doctos, & sine fine usque in finem sæculi, de tanto mysterio, si ita teneatur, instruendos esse cognovimus, meliùs nobis visum fuit cantando tantos instruere, quàm tacendo indoctos relinquere.* Pontifex ipsos interrogat: *Num universa hujusmodi fidei mystica Sacramenta, quæ Symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertingere potest, Catholicus esse non potest, Symbolis inserenda, & propter compendium minùs intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt?* Legati respondent: *Nequaquam: quia non æquè omnia necessaria sunt.* Et rogant Papam ut det aliquid æquè necessarium, quod Symbolo desit, ac illud de Processione Spiritus Sancti a Patre & Filio. Respondet ille: *Numquid magis salutare est credere, periculosumve non credere, Spiritum Sanctum a Filio sicut a Patre procedere, quàm Filium Sapientiam Deum a Sapientia Deo, veritatem Deum a veritate Deo genitum esse, & tamen utrumque unam sapientiam, unam veritatem essentialiter Deum esse; cùm tamen constet id a SS. Patribus eidem Symbolo inditum non esse?* Objicientibus Legatis cantandi Symboli datam esse ab ipso Pontifice licentiam, respondet ille: *Ego licentiam dedi cantandi, non autem cantando quippiam addendi, minuendi, seu mutandi: & ut expressiùs aliquid, quia vos cogitis, loquar, quamdiu vobis in hoc satis fuit, quomodo in hujusmodi cantando vel celebrando Sacrosanctis Mysteriis Sancta Romana tenet Ecclesia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occasionem necesse fuit ingerere. Quod verò asseritis, ideo vos ita cantare, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim idipsum non cantamus, sed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inserendo præsumimus. Quæ verò prædictis Symbolis fidei tantùm non congruentia deesse cognoscimus, non [ut sæpe dictum est] inserere præsumimus; sed locis temporibusve opportunis, quibus competit, ministrare curamus.*

Objiciunt *Photius*, cæterique Schismatici Synodum Constantinopolitanam sub *Joanne VIII.* celebratam, in quâ Legati Apostolici Symbolo Fidei, quo Spiritus Sanctus tantùm dicebatur a Patre procedere, subscripsere; & ne aliquid Symbolo Fidei adderetur, vetitum est.

Respondeo, Synodum illam non fuisse legitimam, cui *Photius* præfuit, depravatis Literis Romani Pontificis, Octavamque Synodum Oecumenicam damnavit, & in quâ Legati mandata Sedis Apostolicæ violarunt, & Ecclesiæ causam prodidere. Nec tamen ulla mentio de Processione Spiritus Sancti, aut de adjectione ad Symbolum, hac in Synodo facta est. ,, Si quis enim in extre-
,, mo Gestorum Synodi ipsius ordine de additio-
,, ne dictum putat, quòd scilicet non oporteat
,, auferre vel addere; quod etiam quidam ad
,, seducendos simpliciores obtendunt: sciendum
,, est hoc a quibusdam postea Gestis Synodalibus
,, appositum, hinc ostendere nitentibus, hujusmo-
,, di additionem fuisse prohibitam. Hoc autem
,, rationem non habere, perspicuum est. Primùm
,, quidem, quoniam in Gestis hujus Synodi Com-
,, mentariolum quoddam est, * eorum, quæ in
,, eo Concilio erant discutienda, expositionem
,, per ordinem continens, quod Legati Synodo
,, proposuerunt: Commentarium sibi a Summo
,, Pontifice datum asserentes, ut meminissent quæ
,, in ea Synodo vel dicenda, vel facienda essent.
,, Neque enim in eo quidquam de additione, vel
,, de Symbolo omnino scriptum est. Et certè
,, id in prima statim fronte ponendum fuit, sive a
,, a Romano Pontifice illis de hoc fuisset quid-
,, quam imperatum, sive etiam Synodus illa,
,, quam quadringentorum fermè Episcoporum
,, implebat numerus, blasphemam hanc additio-
,, nem putabat, cur non principaliter de illa
,, verba fecit? Ita enim in præcedentibus Syno-
,, dis de fide primo loco semper agebatur.
,, Cur autem in Deum blasphemantibus conve-
,, niebant, ipsisque de concordia ad invicem tuen-
,, da obtemperabant, vel omnino sub silentio se
,, continebant? Quando verò nihil dixisse com-
,, probantur, cui non perspicuum sit, veram eos
,, illam additionem existimasse? Neque enim di-
,, ci potest eos ignorasse Latinos cum additione
,, Symbolum legere, cùm id Oriens totus jam
,, tunc, saltem e B. Maximi temporibus didicerit?
,, Deinde, ut concedamus, Photium additionem
,, non admisisse: rationabile certè non erat, po-
,, steaquam a Romano Pontifice Patriarcha confir-
,, matus fuerat, verbum de additione movere:
,, ne vix tandem voti compos effectus, per illum
,, rursus abrogatus, amitteret omnia.... Et il-
,, lud autem indicant adjectum a quibusdam, quòd
,, post plurima, Imperatorum anni, subscriptio-
,, nesque Episcoporum annotatæ sint, & gloria
,, reddita sit Deo pro Ecclesiæ unione. Quæ omnia
,, in fine Gestorum Synodalium scribuntur. Quod
,, autem de non adjiciendo vel auferendo adje-
,, ctum est, seorsim positum, & ab aliis apertè
,, disjunctum & separatum est. Non igitur susci-
,, piendum est, post eorum, quæ inquirebantur,
,, enodationem, post compositas res, post finem
,, denique Concilii, post illa quæ in fine Synodorum
,, apponi consueverunt, rursum illos putare de
,, his agere cœpisse, de quibus nulla esset facta
,, mentio. Aut enim principaliter ea res agenda
,, fuit, aut non ita prætereunter, & intempesti-
vè, & præter locum debitum agenda ,,. Ita respondet Manuël Calecas lib. 4. contra Græcos.

* *Sive Commonitorium Legatis datum a Summo Pontifice.*

Objicit *Photius*, Quis cultui initiatus Christiano, ferre queat duplicem in Trinitate causam dari, Patrem nempe causam Filii & Spiritus? Spiritûs autem causam Filium? Hoc est, inquit, Monarchiam in duplicem Deitatem dissolvere.

Præterea. Si proprium sit Spiritûs solius, in diversa principia relationem habere, solius erit Spiritûs principium habere multiplex & non unum.

Tertiò, Spiritus procedit a Filio? Utrumne eadem Processione, an adversa Processioni a Patre? Si eadem, quomodo non communicantur proprietates? Si contraria, in Marcionis & Manetis hæresim impingitur.

Respondeo, Non esse duplicem causam (ut Græci loquuntur) id est, Principium duplex Spiritus Sancti, quia vis eadem spirativa est Patris & Filii: ad quos unica relatione refertur Spiritus Sanctus, ut ad unum Principium, sicut & eadem Pro-

cessione ab utroque procedit, ut amborum communis amor. Nec propterea communicantur proprietates, immo communicarentur, nisi Spiritus Sanctus a Filio procederet, quia nulla Filium inter & Spiritum Sanctum intercederet relatio, quæ in sola origine fundatur. ,, Non igitur simpliciter aliqua duo sunt Pater & Filius, ex quibus Spiritus Sanctus provenit. Nam neque duæ res propriæ sunt, sed una; neque duæ substantiæ, sed una; neque duo principia, sed unum: neque duo Dii, vel Domini, seu Sancti, sed unus Deus, unus Dominus, unus Sanctus. Unde patet, quòd secundùm quid duo dicuntur, Pater, & Filius; veluti duæ personæ, duæ hypostases. Igitur cùm hæ duæ personæ non sint duo principia, neque duo simpliciter, manifestum quicquid ab iis provenit, ex duobus minimè prodire principiis, posito & concesso Spiritum Sanctum ex utroque procedere. Atque ideo impossibile est colligi duo principia esse Patrem cum Filio. *Id illustratur exemplis*. Eadem substantia semen, fructus, & esca dici potest: semen, respectu serendæ telluris; fructus, respectu præteritæ messis: Esca verò, ut in corporis permutanda substantiam. *Nec tamen rectè colligitur*: Si esca ex semine & fructu proveniat, quod ex duobus ideo principiis progrediatur. Quippe non sunt duo semen & fructus, nisi ratione; quemadmodum ascensio & descensio; via scilicet Thebis Athenas, & Athenis Thebas .... Sic quidem Pater & Filius unum ambo principium existunt Spiritus Sancti, neque ideo colligitur Patrem esse Filium, vel Filium Patrem, seu ambos duo principia ,,. Ita respondet *Hugo Etherianus* lib.1. *De Hæresibus quas in Latinos Græci devolvunt Cap.*4. Qui & inde perperam colligi ostendit personalium proprietatum confusionem. *Quemadmodum enim Pater, non in eo quod Pater, emittit: ita & Filius, non in eo quod Filius, causa principiumque Spiritûs*. Id exponit exemplo. *Si enim Dei & hominis Filius una persona est, & divina humanaque natura unus Christus: non debet inopinabile, duas personas unam Spiritus Sancti causam esse, videri*. Sic ille, lib.2. *Cap*.4.

Id rursus alio illustratur exemplo. Tres personæ mundum hunc, creatasque res universas producunt: neque tamen aut non personæ tres sunt invicem distinctæ; aut causæ tres; principiaque sunt. Eccur? Quia non ea ratione res creatas producunt, qua mutuò differunt; sed quatenus in eamdem essentiam & vim procreatricem conveniunt. Sic Pater & Filius, etsi duæ personæ sint, non tamen principia sunt duo Spiritus Sancti, quia unam eamdemque numero sperandi vim habent. Id egregiè explicat *S. Anselmus*, lib. De Processione Spiritus Sancti, cap.9. ,, Quemadmodum igitur lacus non est de hoc, unde diversi sunt ab invicem fons & rivus; sed de aqua in quâ unum sunt. Si ergo non magis est Pater hoc, unde Spiritus Sanctus est, quàm Filius, intelligi nequit, cur magis sit de Patre, quàm de Filio. Quod si dicunt, non eum esse posse de duabus causis, sive ex duobus principiis: Respondemus, Quoniam sicut non credimus Spiritum Sanctum esse de hoc, unde duo sunt Pater & Filius, sed de hoc in quo unum sunt; ita non dicimus duo ejus principia, sed unum principium. Quippe cùm dicimus, Deum principium creaturæ, intelligimus Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum principium, non tria principia, sicut unum Creatorem, non tres Creatores; quamvis tres sint, Pater & Filius, & Spiritus Sanctus; quoniam per hoc, in quo unum sunt, non per hoc in quo tres sunt, est Pater, aut Filius, aut Spiritus Sanctus, principium sive Creator. Sicut igitur qamvis Pater sit principium, & Filius sit principium, & Spiritus Sanctus sit principium, non tamen sunt tria principia, sed unum: ita cum Spiritus Sanctus dicitur esse de Patre & Filio, non est de duobus principiis, sed de uno, quod est Pater & Filius.

Addit *Manuël Calecas* lib.3. contra Græcos. ,, Tantùm vero abest, ut Romani & Latini duo Spiritûs principia, duosve processus confiteantur, ut eos quoque anathematizent, qui talia dicere præsumunt. Denique in Lugdunensi Concilio, Græcis, Latinisque congregatis, hæc sententia promulgata est: quam plurimis in locis, Græcis, Latinisque inscriptam literis & libris, facilè, qui quærit, invenit:

Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi. Fideli ac devota Professione fatemur, quod Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tamquam ex duobus principiis, sed tamquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit: Hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur, & docet Sacro-sancta Romana Ecclesia, Mater omnium Fidelium & Magistra: Hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum, Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis ignorantiam veritatis in errores varios prolapsi sunt: Nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, sacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere; sive etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio, tamquam ex duobus principiis, & non tamquam ex uno procedat.

Objicit *Photius*: Si Spiritus Sancti spiratio commune quiddam est Patri & Filio. Spiritus Sanctus pluribus proprietatibus distinguitur a Patre, quàm Filius; ideoque proximior erit Paternæ substantiæ Filius quàm Spiritus Sanctus. Id Photiani schismatis hæredes alio modo proponunt apud Manuëlem Calecam lib.3. contra Græcos. *Si Spiritus Sanctus etiam ex Filio procedit, major quidem Spiritu Filius erit, secundùm causam; eritque tertius a Patre. Ac Filius quidem similior Patri utpote ex ipso sine medio existens: Spiritus verò Patri dissimilior: neque ita idem sicut & Filius. Erit etiam Filio minor, quippe qui per illum majorem connectitur Patri. Et Filius quidem minorem distantiam habebit ad Patrem: Spiritus autem majorem, maximè cùm nullius causa sit.*

Respondeo, nego consecutionem Antecedentis; Sola enim Processione sive Spiratione passiva distinguitur a Patre & Filio Spiritus Sanctus. Nec Paternæ substantiæ unus altero proximior est, cùm uterque a Patre immediatè procedat, ab eoque divinitatem totam accipiat, sed ille nascendo; iste procedendo. Quamquam non ita immediatè se habeat ad Patrem Spiritus Sanctus, si personarum ordo spectetur. ,, At ista sacris Doctoribus potiùs imputanda sunt, siquidem absurda videantur. Ipsi quippe sunt. qui Spiritum a Patre tertium docent, sumpta scilicet ab ipso Domino occasione in salutaris traditione Baptismatis, ac per Filium procedere dicunt, perque ipsum Patri conjungi. Majorem quoque Filium Spiritu Sancto, magnus ait Athanasius. Quòd si ista a Sanctis dicta sunt: omnino nulla eos, qui ista dicunt, absurditas sequitur. Prætereaque Spiritus Sanctus, si a Patre quidem alio processu: a Filio autem alio procederet, essetque processus ex ambobus duplex, fortassis haberet rationem, culpare differentiam

pro-

,, processuum: quòd etiam differenter a Patre & Filio distaret Spiritus; ac propterea gradus in personis quosdam cogitare. Sin verò unus idemque sibi ab utroque processus est: similiter etiam ad utrumque referetur. Itaque aut similiter utrique æqualis erit, nihilque distans atque dissimilis. Sed enim, quemadmodum Pater non magis perfectus est quàm Filius: quod ille causa, iste causalis sit: neque ideo ab illo distat, etsi secundus ab eo causæ ratione dicitur; Divinitas enim in utroque una: ita & Spiritus Sanctus, etsi juxta unicum ejus simplicemque Processum, ex Patre per Filium est, & ad Patrem & Filium veluti ad unum productorem spirantemque refertur; quorum & Spiritus est, & spiraculum dicitur: non tamen minor est Filio: neque Patre minor erit, licèt per Filium Patri conjungatur: alioquin & Filius erit dissimilis Patri, eo quòd causalis sit; etsi non ita sicut Spritus, juxta tamen proportionis rationem. Et sicuti Pater, causæ ratione, Filio major a plerisque Patribus asseritur, neque idcirco tamen Patre minor est Filius: ita & Filius, etsi major Spiritu dicitur, non tamen propterea Spiritus ipso erit minor. Quocirca Magnus quoque Basilius dicebat: *Etsi Filio succedit ordine & dignitate, non tamen aliena natura est.* Ista enim propter causæ & causalis ad invicem ordinem & relationem dicuntur. Ordo autem & ad aliquid quomodolibet habere, naturarum non facit differentiam. Nam verbi gratia, eo quòd amicus sit, vel vicinus, vel magister, nihil in se ipsum alicui accedit, ut propter habitum perfectior in se ipso secundùm essentiam sit. Neque si quispiam filium ac nepotem habeat, tertius maximè erit vel similior, vel dissimilior avo secundùm essentiam, quàm filius. Quòd si in rebus humanis ita contingit, multò magis in divinis personis, ubi una asseritur natura, ac præter solam, quæ secundùm causam & causale est differentiam, nulla alia discretio est. *Ita respondet* Manuël Calecas *lib. 3. contra Græcos.*

Breviùs id explicat *Bessario Cardinalis* in Refutatione Antirrhetici *Palamæ* adversùs duodecim *Joannis Becci* Capita. *Jam verò*, inquit, *si quis ad singularem emissionem, & identitatem Processionis ex utroque respiciat; tum hoc animadvertat, Patrem esse fontem & causam divinitatis; immediatè ex Patre esse Spiritum inveniet; eoque pertinere quas affert sententias. Sin ordinem consideret, qui reipsa inest in Trinitate, nec solâ nostrâ cogitatione constat; medium videbit esse Filium; & tertium a Patre Spiritum, ac per Filium a Patre pocedentem, ac priorem se cogitatione habentem Filium: quemadmodum Patrem habet Filius.*

Objiciunt Schismatici: Una erit Patris & Filii persona, si spiratio Spiritus Sancti sit utrique communis, cùm personæ proprietatibus distinguantur.

Respondet *Gennadius* Constantinopolitanus Patriarcha, in Expositione pro Concilio Florentino, Cap. 1. Sectione 10. Id nequaquam esse consequens, quia spiratio non est proprietas constitutiva Patris & Filii, sive proprietas hypostatica, sed notionalis. *Si*, inquit, *personale, sive hypostaticum personæ Patris actum producendi poneremus, tunc utique id inconveniens sequeretur, verèque esset Filius una cum Patre persona constitutivæ proprietatis cum eo communicans. Sed quia personæ Patris constitutiva proprietas Paternitas & generatio dicta est esse; producere verò proprietas, sive notio quæ sequitur personam constitutam ipsius; quæ necessitas est eum qui cum illo communem habet eam proprietatem, quæ personę ejus constitutiva non est, unam esse cum eo personam? Nam sicuti communicans cum Patre Filius, scilicet Spiritum ejus esse, quemadmodum & Patris, & mitti ab eo, quemadmodum & a Patre; tamen non cum eo personas communicat, quia Spiritum dici Patris, vel ab eo mitti, non est Paternæ Personæ constitutivum; sic neque qui productionem cum Patre communem habet in unam personam conjungitur, quia producere non est Paternæ Personæ constitutivum. Quòd si mirum est duas personas unum esse Principium & non conjungi; magis mirum erit quòd tres personæ sint unum principium, nec conjungantur.*

Objicit *Photius*. Si Spiritus Sanctus a Patre procedit & Filio, in duplicem existentię suæ causam relatus, non evadet quin & compositus sit.

Respondet *Manuël Calecas* lib. 3. contra Græcos, primùm id ipsos Patribus objicere debuisse, qui id quod dicitur; *De meo accipiet*, pro eo quod est, *Ex Filio*, exposuere. Deinde Spiritum Sanctum aliud a Patre, aliud a Filio non accipere. *Sive igitur per se quis compositionem vult, nihil aliud quàm essentiam, & esse, & quod est, accipit: Esse verò & essentia Sancti Spiritus, & quod est, unum quiddam & simplex est: sive propter eos qui dant aut producunt, unum est Pater & Filius. Non enim in quantùm duo sunt, sed in quantùm unum, ex Patre & Filio est Spiritus Sanctus: sed quemadmodum Filius totus ex toto; ita & Spiritus totus ex toto asseritur. Neque aliud quidem totum Pater, aliud autem totum Filius; sed unum totum est juxta fidei positionem, gignendi ac nascendi discretione servata. Nullo ergo modo compositionem cogitare licet. Quamquam etiam si plusquam tres personæ esset Deus, nulla necessitas compositionis esset, & quod extremum, Processionis ordine a singulis acciperet. Non enim dantium multitudine, sed ex eorum qui dant, eorumque, quæ insunt, differentiâ, compositio judicatur. Si autem, quæ dantur, differentia sunt, & quæ insunt differre necesse est: atque ita compositum erit, quod ex hujusmodi constabit: quod in Sancto Spiritu nusquam habet locum.*

Objicit Photius: Quorsum e Filio procederet Spiritus Sanctus, si Processio a Patre sit perfecta? Est autem perfecta; quia perfectus Deus a Deo perfecto. Quę autem illa a Filio Processio & quam ob rem?

Respondet *Bessario* lib. *De Processione Spiritus Sancti*, hanc objectionem erroneo niti fundamento, quòd nimirum Pater & Filius duo sint distincta Spiritus Sancti principia, duæque sint spirationes, quibus Spiritum Sanctum producunt. Sed cùm unica sit & singularis vis spiratrix, una & singularis spiratio, una & singularis Spiritûs ab utroque Processio, nulla inter ipsos & eorum actiones comparatio fieri potest.

Idem ante *Bessarionem* responderat *Manuël Calecas* lib. 3. contra Græcos, additque eumdem Paralogismum posse in Græcos retorqueri. *Nam si perfectè a Patre mittitur Spiritus Sanctus, superfluum erit & a Filio mitti: sin autem imperfectè; non ergo perfectus est Pater. Et si perfectè omnia a Patre creata sunt, quid necesse fuit dicere:* Omnia per ipsum facta sunt? *sin autem imperfectè; contra Patrem blasphema nihilominus ora laxabunt.*

Præterea vicissim illi interrogandi sunt, *An perfecta sit mundi ex Patre creatio, vel non? Si perfecta, cur Filius & Spiritus Sanctus causa ejus sunt? At si imperfecta, & ideo Filius & Spiritus assumuntur, animadvertant quid affirment. Sed perfecta, ut arbitror, est ex Patre entium productio, una & eadem numero Filii & Spiritus ad ea producenda operatio, neque alia est illius, alia horum. Sic ergo & his evenit. Perfecta est, & magis quàm perfecta est ex Patre Spiritus Sancti Processio: una & eadem numero est, quæ est ex eodem Filio Processio...*

... Cùm una & eadem numero potestate uterque producat.

Objicit *Photius*. Si omnia Patris & Filii communia sunt, certè ea quæ Spiritum spectant, sunt etiam communia; nempe Deus, Rex, Creator, Omnipotens, &c. Quòd si Processio Spiritus Sancti sit Patri communis atque Filio; tum a seipso procedet Spiritus Sanctus, ipse sibi principium erit.

Respondeo, Absoluta omnia attributa personis tribus esse communia, & quæ ad creaturas ordinem habent, ut Creator, Dominus &c. Non autem proprietates personarum. Harum enim quædam sunt hypostaticæ, quas *Hugo Etherianus* vocat *personarum insignitivas*, sive quæ personas constituunt, cujusmodi tres solæ in Deo reperiuntur, scilicet Paternitas, Filiatio, & Processio. Aliæ sunt notionales, quæ non constituunt, sed indicant personas, & harum nonnullæ uni personæ tantùm conveniunt, ut esse ingenitum, Patri; aliæ duobus, ut spiratio activa Patri & Filio.

Nec verò consequens est, etiam Spiritum Sanctum suæ Processionis auctorem futurum; quia eamdem habet essentiam cum Patre & Filio. Siquidem non præcisè id essentiæ divinæ convenit, quà essentia est, ut producat Spiritum Sanctum, sed essentiæ, quâ Paternitate, Filiationeque affecta est & modificata; quibuscum spirandi proprietas complexa est, ut Theologia docet.

Objicit *Nicolaus Metonensis*, apud Hugonem Etherianum, lib. 11. Si quia naturà unum sunt Pater & Filius, ideo ut ex Patre, ita ex Filio dandum est procedere Spiritum Sanctum; consequens erit & Filium ex Spiritu Sancto, sicut ex Patre generari, quia Pater & Spiritus Sanctus unum sunt naturà.

Respondet *Hugo Etherianus*, Latinos non ideo asserere, Spiritum ex Filio esse, quòd Pater & Filius unus Deus sint; sed propterea propugnare ipsius ex utroque Processionem, *Quia æqualiter Filii atque Patris existit, non condibiliter, non nascibiliter, non possessivè, sed similiter amborum est, nequaquam ut actus, & opus est hominis, sed quodammodo ut radii alma lux existit & Solis...* Quamobrem consequens non est ut Filius sit ex Patre & Spiritu Sancto, propter unitatem naturæ, sicut Spiritus Sanctus est ex Patre & Filio propter unitatem virtutis spiratricis. *In quibus enim nihil indignum nec indecens Divinas personas consequitur, in his Patrem dicimus causam, & Filium concausam; nec aliqua injuria Filio, Patrive, aut Sancto Spiritui corrigatur. Nam in legationibus & donationibus Spiritus, semper Patris Filius consors est. At Spiritum dicere Patrem, seu Filium Spiritus appellare, execrabile, profanumque est. Sed propositio quæ dicit, Emissionem Spiritus Patri & Filio communem esse, proprium Paternæ Personæ, quo aptus natus est insigniri Pater solus, non interimit:* Sicut interimeret proprietatem insignitivam Filii Processio ex Spiritu Sancto.

Objiciunt Schismatici Græci: Si ex Patre est Filius; ex Patre autem & Filio Spiritus Sanctus; nepos erit Patris Spiritus.

Respondent Catholici Doctores, Id non esse consequens. Nam ut nepos quispiam sit, gigni eum oportet a patre, & diversa quidem generatione ab illa, quà is, qui nepotem proximè genuit pater, a suo patre, nepotis avo, genitus est. At Spiritus Sancti processio neque generatio est, neque Patris & Filii actio diversa.

Objiciunt Græci Schismatici post suum *Photium*, illa Christi verba, Joannis XV. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.*

Respondet *Hugo Etherianus*, lib. 3. Morem hunc esse Scripturæ Sacræ, ut quædam certis personis attribuat, quæ aliis æquo jure conveniunt. De Filio enim scriptum est: *Erat lux vera. Nec ideo falsa lux est Pater vel Spiritus: tres enim personæ unum lumen existunt indifferenter & indemutabiliter: quia nihil minorationis habet Filius ex eo quod dicit:* Omnia quæ dedisti mihi: *Sicut nec Pater, ex eo quod scriptum est:* Cùm tradiderit Filius Regnum Deo & Patri: *Quia non ei ut possessionem donando tribuit, sed ut Filio & hæredi universorum quæ Patris sunt, Christo scilicet qui est Dei virtus & Dei sapientia. Ampliùs de consummatione Salvator Discipulos instruens dicit:* De die illa & hora nullus scit, neque Angeli in cœlo, nisi Pater solus. *Quis cogitet Filium exceptum esse, seu Spiritum, ab illa cognitione? .... Igitur sicut falsum est, Dominum non habere consummatissimam illorum temporum, & illius diei scientiam quòd dixit:* Nemo novit nisi Pater solus: *Et,* Quæ Pater posuit in sua potestate: *ita non est credendum, Filium non emittere Spiritum quòd is dixerit:* Qui a Patre procedit; *& non adjecerit, a se Filio. Quòd si pro eo quod ibi scriptum est, manifestè Spiritum ex Filio procedere credere non oportet; propter eamdem causam neque dicendum neque credendum erit, quod Spiritus apud Deum erat.* In principio erat, *Deus ex Deo erat lumen verum, terræ cœlique factor, & quòd Deus Trinitas sit, tres quoque personæ unus Deus: cùm neque hoc nomen* Persona, *neque hoc nomen,* Trinitas, *Sancti Symboli editio expressit. Ampliùs:* Quicumque, *inquit Apostolus,* in Christo baptizati estis, Christum induistis. *At nusquam sine Spiritu sanctificatio perficitur, sed in Filio Patrem Spiritumque significavit. Et alibi:* Nemo cognovit Patrem nisi Filius, aut cui voluerit Filius revelare. *Quo in loco Spiritus non nominatur & tamen intelligitur: Nam Spiritus Sanctus & Filium cognoscit & Patrem. Apud Matthæum loquitur Salvator:* Si ergo vos, cùm sitis mali, scitis bona data dare filiis vestris; quantò magis Pater vester qui est in cœlis dabit bona petentibus se? *Ergo non dabit eadem Filius bona? Et iterum:* Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. *Numquid dum Patris Spiritum esse profitetur, eumdem Filii abnegat esse? sed scriptum est:* Spiritum Filii sui misit. *Si ergo in memorato capitulo scilicet,* Spiritus qui a Patre procedit, *intelligendum est,* solo: *hoc intelligendum est,* solius, *&* solum: *ut syllogisticæ necessitate inferri possit, Spiritum esse Patris solius, & non solius; & Filii solius, & non solius. Igitur ubicumque de Patre dicitur aliquid, nisi ad personalis distinctionem proprietatis vocabulum Patris proferatur ut est; Pater dicitur, quia generat, quo in loco non subintelligitur cum eo generare Filius; idem de Filio intelligi oportet. Unde cùm dicitur: Qui a Patre procedit:* qui non nominatur cum Patre subintelligitur necessariò.

Cæteras Græcorum Schismaticorum argutiolas, & levioris momenti paralogismos, scilicet *Photii*, *Nicolai* Methonensis Episcopi, *Nicetæ* Philosophi Byzantini, *Eustratii* Metropolitæ Nicæni, *Maximi Planudis*, *Nicolai Cabasilæ*, *Andronici Sebasti*, *Nili* Thessalonicensis Archiepiscopi, *Marci* Ephesini Metropolitæ, *Palamæ*, *Germani* Constantinopolitani Patriarchæ, *Metrophanis* Episcopi Smyrnensis, *Maximi Margunii*, confutatos legere potes apud *Hugonem Etherianum*, in libris tribus de Hæresibus quas Græci in Latinos devolvunt, *S. Thomam* in Opusculo contra Græcos, *Joannem Beccum* Patriarcham Constantinopolitanum, *Demetrium Cydonium*, *Manuëlem Calecam* in libris quatuor adversùs Græcos, *Joannem* Ordinis FF. Prædicatorum Provincialem Provinciæ Lombardiæ, causæ Latinorum in Synodo Florentina Patronum, cùm

in

in ejusdem Synodi Actis, tum in Lib. de Processione Spiritus Sancti, *Bessarionem* Cardinalem Lib. de Processione Spiritus Sancti, ad Alexium Lascarim; *Gregorium* Patriarcham Constantinopolitanum, & *Gennadium* ejusdem Urbis Patriarcham, in Expositione pro Concilio Florentino, Cap. 1.

Ex quibus omnibus compertum est, quàm rectè in Concilio Lugdunensi I. sub *Gregorio X.* & in Concilio Florentino sub *Eugenio IV.* definiverit Ecclesia, Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere. Verba Lugdunensis Concilii supra dedimus. Concilii Florentini verba in Definitione Fidei subjicimus. *In nomine Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* (inquit Eugenius) *hoc sacro universali approbante Florentino Concilio, diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter tamquam ab uno Principio, & unica spiratione procedit; declarantes quòd id, quod Sancti Doctores & Patres dicunt, Ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundùm Græcos quidem causam, secundùm Latinos verò principium subsistentiæ Spiritus Sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo, gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus est.*

ASSERTIO SECUNDA.

Additio verborum illorum, FILIOQUE, *ad Symbolum, jure facta est, nec Latini propterea violati Symboli rei dici possunt. Ratio igitur legitima hæc nequaquam fuit, cur Græci a Romana & totius Occidentalis Ecclesiæ Communione deficerent.*

Revocanda sunt in memoriam, quæ de tempore hujus ad Symbolum factæ accessionis disseruimus Articulo III. Dissertationis 37. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi IV. Legitur (ut diximus) in Concilio Toletano III. sub *Reccaredo* Rege, anno Christi quingentesimo octogesimo nono, in quo Symbolum Constantinopolitanum a Rege cum hac additione recitatur. In Concilio Toletano Quarto, anno Christi sexcentesimo tricesimo-tertio, legitur non quidem in Symbolo, sed in expositione Fidei Cap. 1. In Concilio Toletano Sexto legitur pariter, non in Symbolo sed Cap. 1. quo explicatur doctrina Fidei. In Concilio Toletano VIII. sub *Recesuinto* Rege, anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-tertio Symbolum recensetur, prout in sacris Missarum solemniis in Ecclesiis Hispaniæ recitari consueverat, in eoque hæc habentur de Spiritu Sancto: *Credimus in Spiritum Sanctum, Dominum, vivificatorem, ex Patre & Filio procedentem.* Legitur & in Professione Fidei edita a Patribus Concilii Toletani XI. In Symbolo recensito a Patribus Concilii Toletani XII. anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, & Concilii Toletani XIII. anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio & Toletani XV. anno Christi sexcentesimo octogesimo-octavo. Et 17. anno sexcentesimo nonagesimo-quarto. In Concilio Forojuliensi sub *Paulino* Patriarcha, habito anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, in Symbolo fidei hæc de Spiritu Sancto leguntur: *Qui ex Patre, Filioque procedit.* De additione illâ Missi *Caroli Magni*, Bernarius, & Jesse, Episcopi, & Adalardus Corbejensis Abbas, anno Christi octingentesimo-nono cum *Leone III.* Pontifice Maximo Romæ disceptarunt. Quâ ex Collatione superiùs nonnulla recensuimus, & in Dissertatione laudata Sæculi Quarti. Quæstio de Processione Spiritus Sancti agitata fuerat in Synodo Aquisgranensi, eodem anno, quam *Joannes* quidam Hierosolymitanus Monachus commoverat, teste *Adone* Viennensi in Chronico, cui & *Regino* Abbas suffragatur.

Ludovicus Maimbourg. refellitur.

Sanctum Henricum Imperatorem auctorem fuisse Benedicto Octavo Pontifici Maximo, ut hæc verba *Filioque*, ad Symbolum adderet, illudque eo cum additamento juberet Romæ decantari, asserit *Ludovicus Maimbourg* in Historia Schismatis Græcorum, lib. 11. testemque laudat *Bernonem* Augiensem Abbatem in lib. de Rebus ad Missam spectantibus. At de hac addictione silet omnino Abbas *Berno*, cujus hæc sunt verba Cap. 11. *Si ideo illum Angelicum Hymnum prohibemur in festivis diebus canere, eo quòd Romanorum Presbyteri non solent eum canere, possumus simili modo, post Evangelium, Symbolum reticere, Quod Romani usque ad hæc tempora divæ memoriæ Henrici Imperatoris nullo modo cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram assistente, audivi eos hujusmodi responsum reddere, videlicet, quòd Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos face infecta; sed secundùm Sancti Petri doctrinam in soliditate Catholicæ fidei permaneret inconcussa: & ideo magis his necessarium esse illud Symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non antea desiit, quàm omnium consensu id Domino Benedicto Apostolico persuasit, ut ad publicam Missam illud decantarent. Sed utrùm hanc consuetudinem servent adhuc, affirmare non possumus, quia certum non tenemus.* Non minus falsum est quod ibi asserit *L. Maimbourg*, Benedictum VIII. in Synodo Romæ celebrata, additionem verborum, *Filioque*, ad Symbolum approbasse. Nulla enim Synodi istius, aut Decreti in Monumentis Ecclesiasticis mentio penitus occurrit, nec P. *Cossartius*, Societatis Jesu Presbyter, qui cœptam a P. *Labbe* Conciliorum postremam Collectionem studiosè continuavit, ullam hujusmodi memorat Synodum. Laudat *L. Maimbourg* ad marginem, *Hugonem Etherianum lib. III. de Hæresibus* Cap. 16. & Concilium Florentinum Sessione 7. Ferrariæ habita: Sed *Hugo Etherianus* ait, Antiquioris Romæ Antistitem Symbolo hanc dictionem, *Filioque*, apposuisse, *Sanctorum plurium Episcoporum, & scientissimorum Cardinalium consensu habito:* Pontificem verò non nominat, qui hujus auctor fuerit, nec ullo modo indicat fuisse *Benedictum VIII.* aut quo tempore id factum sit. Nec etiam quo auctore Pontifice, & quando hæ voces ad Symbolum additæ sint, vel leviter innuit. En ejus verba: *Hac ratione coacta fuit Romana Ecclesia, cùm magnum videret impendere periculum: jam enim canebatur in Galliis & Hispaniis. Quare placuit Summo Pontifici, cum multorum Occidentalium Patrum consessu, qui nec dignitate tenues, nec modici erant numero, illud explicare quod dicimus, & sicut in Symbolo canimus. Nec verò existimavit Romana Ecclesia rem agere quæ dedeceret.* Et inferiùs: *Unde, Patres optimi, sequitur, quod in Symbolo Romana dicit Ecclesia, neque additamentum esse, neque abrogatum: & justam explicationis illius causam fuisse, fidei veritatem, rei necessitatem, Romani Pontificis auctoritatem, tot tantorumque Patrum collectam Societatem.*

Romana Ecclesia in soliditate Catholicæ Fidei permanet inconcussa.

Hanc in additionem, quocumque tempore facta sit, velut in Symboli interpolationem, Græci Schis-

Additio vocis, Fi-

lioque *ad Symbolum, Conciliorum Decretis non repugnat.*

Schiſmatici impotenter debachantur, Latinoſque illius auctores in Sacræ Synodi Epheſinæ Decretum peccaſſe inclamant. Cùm enim *Chariſius* Philadelphiæ Presbyter Neſtorianam quamdam Fidei Expoſitionem ad Epheſinos Patres detuliſſet, ea perlectâ & diris devotâ, ſancivere: *Alteram Fidem nemini licere proferre, vel conſcribere, aut componere, præter eam quæ definita eſt a SS. Patribus Nicææ congregatis cum Sancto Spiritu. Qui autem auſi fuerint aut componere Fidem alteram, aut proferre, vel offerre converti volentibus ad agnitionem veritatis, ſive ex Gentilitate, ſive ex Judaiſmo, ſive ex quacumque hæreſi; hos quidem, ſi ſunt Epiſcopi, aut Clerici, alienos eſſe Epiſcopos ab Epiſcopatu, & Clericos a Clericatu decrevit; Si verò Laïci fuerint, anathemati ſubjici.* Eadem repetit Synodus Calchedonenſis in Definitione Fidei.

Idem confirmant ex Epiſtolâ *S. Cyrilli* ad Joannem Antiochenum, quæ incipit, *Lætentur Cœli*, & Confeſſionem fidei Orientalium continet. *Nullo autem modo patimur*, inquit, *ut ab aliquo fides illa ſive Fidei Symbolum concutiatur, quod a Sanctis quondam Patribus Nicænis editum eſt. Neque enim aut nobis, aut ulli omnino alteri, vel unam voculam ibi poſitam immutare, aut unam etiam ſyllabam præterire permittimus; memores ejus qui dixit:* „ Ne transferas terminos antiquos, quos poſue„ runt Patres tui. *Non enim ipſi locuti ſunt, ſed ipſe Spiritus Dei ac Patris; qui procedit quidem ex eo: eſt autem non alienus a Filio exigente hoc eſſentiæ ratione.*

Id rurſus confirmant ex Synodo Calchedonenſi, quæ Nicænum & Conſtantinopolitanum Symbolum ſufficere aſſerit, nec alias voces ad expoſitionem Fidei cenſet addendas Symbolo. *Sufficeret quidem*, inquit, *ad plenam cognitionem & confirmationem pietatis hoc ſapiens & ſalutare divinæ gratiæ Symbolum: de Patre enim & Filio, & Spiritu Sancto perfectionem docet, ac Domini noſtri inhumanationem fideliter accipientibus repræſentat. Sed quoniam hi qui veritatis reprobare prædicationem conantur, per proprias hæreſes novas voces genuerunt: alii quidem Myſterium Diſpenſationis Domini, quæ propter nos facta eſt, corrumpere præſumentes, & vocem* θεοτόκος *de Virgine dici denegantes; alii autem confuſionem & mixtionem introducentes, &c. Propter hoc illis omnem machinationem contra veritatem volens claudere Sancta, magna, & Oecumenica Synodus, prædicationem hanc ab initio immobilem docens, decrevit ante omnia, Fidem integram, & intemeratam permanere trecentorum decem & octo SS. Patrum: & confirmat doctrinam, quæ de ſubſtantia Spiritus Sancti a Patribus centum quinquaginta poſtea congregatis in Regia Civitate, tradita eſt propter illos qui Spiritui Sancto repugnabant; quam illi omnibus notam fecerunt, non quaſi aliquid deeſſet prioribus, adjicientes; ſed ſuum de Spiritu Sancto intellectum contra illos, qui dominationem ejus reſpuere tentaverunt, Scripturarum teſtimoniis declarantes, &c.*

Ne verò quis reſpondeat, prohiberi additionem quæ ſit contraria Symbolo, non quæ ejus expoſitio ſit, objiciunt Geſta Synodi Calchedonenſis, Actione II. ubi cùm Judices expoſitionem Fidei poſtulaſſent a Patribus, non quidem Symbolis Niceno & Conſtantinopolitano repugnantem, ſed conſentaneam; Reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt: *Expoſitionem alteram nullus facit. Neque tentamus, neque audemus exponere. Docuerunt enim Patres, & in ſcriptis cuſtodiuntur quæ ab eis ſunt expoſita, & citra ea dicere non poſſumus.* Et infra; *Iſta omnes dicimus: Sufficiunt quæ expoſita ſunt: alteram expoſitionem non licet fieri.* Rationem adducunt inferiùs: *In ſcriptis expoſitionem non facimus. Regula eſt, quæ prædicat ſufficere quæ ſunt expoſita. Regula vult aliam expoſitionem non fieri, Ea quæ ſunt Patrum teneantur.*

Id rurſus confirmant ex Epiſtolâ *Vigilii* Romani Pontificis ad *Eutychium* Patriarcham Conſtantinopolitanum; quâ ſe Synodum Calchedonenſem ſuſcipere profitetur, quæ anathemate confixit eos, qui *aliud præter Symbolum* Nicænum a Patribus Conſtantinopolitanæ Synodi Oecumenicæ II. explicatum *præſumunt docere, aut exponere, aut tradere Sanctis Eccleſiis Dei.*

Idem præterea confirmant ex Epiſtolâ *Agathonis* Romani Pontificis ad Imperatores, lecta & recepta in VI. Synodo, Actione IV. quæ ſic habet; *Quæ regulariter a Sanctis atque Apoſtolicis Prædeceſſoribus, & venerabilibus quinque Conciliis definita ſunt, cum ſimplicitate cordis & ſine ambiguitate a Patribus tradita Fidei conſervamus; unum ac præcipuum bonum habere ſemper optantes atque ſtudentes, ut nihil de eis quæ regulariter definita ſunt, minuatur, nihil mutetur, vel augeatur; ſed eadem & verbis & ſenſibus illibata cuſtodiantur.*

Idem demum confirmant ex Synodo VII. poſt Fidei Definitionem exclamante: *Nos leges Patrum cuſtodimus. Nos eos, qui addunt quid, vel adimunt, anathematizamus.* His momentis Latinos impugnabat *Marcus Epheſius* Seſſione V. Florentinæ Synodi, habita Ferrariæ.

Reſpondit *Andreas* Rhodius Antiſtes, cauſam agens Eccleſiæ Latinæ, Seſſione VI. Illius vocis, *Filioque*, poſitionem in Symbolo non eſſe propriè additionem, ſed explanationem & declarationem; nulla enim expoſitio ſeu declaratio alicujus ſcientiæ vel diſciplinæ, dicenda eſt additio; ſed vox illa, *Filioque*, continetur in altera voce, ſcilicet, *ex Patre*, cùm ſit explicatio illius: non eſt ergo additio. Quòd verò expoſitio non ſit additio, ſic probat: Omnis additio fit extrinſecus. Expoſitio verò non fit extrinſecus, ſed ex eis quæ in textu jacent. Quoties igitur fit explicatio alicujus quod in præjacente contineatur, non eſt additio. Si enim omnis explicatio eſſet additio, conſequens eſſet ad ſacram Scripturam multas factas fuiſſe additiones. Patres namque Nicæni Symbolo ſuo Scripturam expoſuere, inſerendo vocem *Conſubſtantialis*: & Patres Secundæ Synodi Nicænum explicuere Symbolum, cui tamen ipſos aliquid addidiſſe negat *Gregorius Nazianzenus* in Epiſtolâ ad Cledonium. *Nos*, inquit, *Fidei, quam SS. Patres Nicæni convenientes expoſuere ad improbandam Arianam hæreſim, nihil umquam aut prætulimus, aut præferre poſſumus: ſed illam tenemus ac tenebimus fidem, dilucidiùs explicantes quod de Spiritu Sancto minùs declaratum eſt: nondum enim mota erat hæc quæſtio.* Oſtendit ſubinde quid explicuerint Conſtantinopolitani Patres in Nicæno Symbolo. In illo ſcilicet non dicebatur; *Viſibilium omnium, & inviſibilium;* nec illud, *Deum verum de Deo vero;* nec, *Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem.* Et tamen Secundæ Synodi Patres, Poſitis illis vocibus, nihil ſe addidiſſe arbitrati ſunt. Præterea, nulla eſt Synodus quæ non hoc modo aliquid adjecerit. Ita Synodus Chalcedonenſis, loco ejus quod in Nicæno habetur, *Natum ex Patre*, dixit; *Conſubſtantialem Patri ſecundùm Deitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem*, contra hæreſim Eutychetis. Tertiò ipſe *Marcus Epheſius* ad interrogationem, cur Patres Epheſinæ Synodi non meminerint Symboli Conſtantinopolitani, ſed Nicæni tantùm, rationem aſſignaverat: Quòd unum ſint illa, nec inter ea ſit ulla diverſitas; & tamen multa verba in Symbolo Conſtantinopolitano poſita ſunt, quæ in Nicæno non habentur; poſitio igitur aliquarum vocum in Symbolo explicandæ fidei causâ, non eſt propriè additio. Quòd verò vox illa, *Ex Filio*,

ſit

sit mera expositio illius, *Ex Patre*, cùm dicitur Spiritus Sanctus ex Patre Filioque procedens, probat *Andreas Rhodius* testimoniis Patrum Græcorum: ex quibus colligit, hanc vocem, *Filioque*, non esse additamentum, sed interpretamentum. Porro licitam esse novarum vocum adjectionem ad Symbolum, si necessitas postulet, probat ex eo quod una sit Ecclesiæ ab initio usque ad finem sæculorum Auctoritas: cùm itaque olim Ecclesiæ licuerit novas voces addere Symbolo, fidei explicandæ & contra hæreticos tuendæ gratiâ, id & postea licuit, & modò licet, licebitque perpetuò. Alioquin magnum Christianæ rei damnum impenderet. *Exorientibus enim quovis tempore multis ac diversis hæresibus, necesse est Ecclesiam illis obsistere prædicatione & argumentis, &c.* Addit denique, adjectionem vocum, quarum sit idem sensus, non esse *alteram Fidem*: adeoque non esse prohibitam a Synodo Ephesina. Sessione verò VII. idem Præsul respondit, Ephesinos Patres vetuisse ne aliquid Synodo adderetur, quod attinet ad veritatem Fidei Christianæ, non verò quoad explanationem. Et quemadmodum in unaquaque scientia omnia, quæ ejus scientiæ vel artis sunt, virtute in ejusdem principiis continentur; ita & Symbolum illud implicitè continet doctrinam omnem & fidem Christianorum, non explicitè. Quando enim dicitur: *Et in Filium, &c. ex Patre natum*; hoc facit contra Arium: Cùm dicitur: *In Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, qui cum Patre & Filio simul adoratur*; contra Macedonium, & Eunomium: Cùm dicitur, *Filius incarnatus & natus*, contra Nestorium. Et si quis percurrendo inquirat nullam inveniet hæresim natam vel nascituram, cujus in illo Symbolo virtute non insit eversio. Quoniam igitur Sancta Nicæna Synodus divinum hoc edidit Symbolum veluti fidei fundamentum, necesse erat ut nullâ mutatione affici posset: sicut in scientiis Conclusiones mutantur, Principia verò nusquam. Quod ergo adjectum est Symbolo, *Spiritum Sanctum ex Filio procedere*, cùm virtute contineatur in illa sententiâ, *Qui ex Patre procedit*, quam Symbolum Constantinopolitanum sensu a Nicæno nullatenus diversum (ut Græci fatentur) explicationis gratia habet, ejus adjectione corruptum vel mutatum Nicænum Symbolum dici non potest. Sanè Evangelium perfectam continet Fidei doctrinam, & tamen Græci, Latinique Patres illud multis modis explanarunt. Symbolum Apostolorum omnia credenda complectitur: & tamen Synodi Oecumenicæ & Patres illud explicarunt. Neque igitur ab Ephesino, neque a Calchedonensi Concilio vetita est expositio Symboli, urgente necessitate, sed alterius dumtaxat, sive contrariæ fidei editio. Unde Synodus Calchedonensis ait: *Sufficeret quidem ad plenam cognitionem & confirmationem pietatis, &c.* Non ait, *Sufficit*. Ratio est; quia si non emergerent hæreses, proculdubio sufficeret Symbolum Nicænum: sed quoniam variæ exortæ sunt hæreses, manente eadem fide & eodem Symbolo, necesse fuit alias atque alias pro tempore fieri expositiones. Symbolum ergo perfectissimum est, & sufficit quoad Fidem nulloque indiget additamento: non sufficit quoad explicationem, propter hæreses emergentes, quas non præviderunt Nicæni Patres, cùm futura non nossent, utpote homines, non Dii. Addit, Decreta prohibentia additionem condita fuisse post recensitum Symbolum, editasque Fidei Definitiones; adeoque ad illas æquè extendi. Quamobrem sicut in dies, novis emergentibus hæresibus, novæ Definitiones fieri possunt, ita & novæ Symboli explicationes.

Ad id verò quod objiciebant Græci, Patres vocem, *Deipara*, non addidisse Symbolo, sed in Definitionibus Fidei dumtaxat expressisse; respondet *Rhodius Præsul*: non fuisse necessarium ut Symbolo adderetur, quia manifestè satis innotescebat ex Symbolo B. Virginem esse Deiparam. In eo namque profitemur Filium ex Patre natum & consubstantialem Patri: ex quo evidens est Deum esse æquè ac Patrem: & rursus, incarnatum & hominem factum, ex quo satis compertum est B. Virginem Deum & hominem peperisse. Eadem præterea vis est Definitionum Fidei, ac Symboli. Igitur vox, *Deipara*, æquè poterat addi Symbolo ab Ephesinis Patribus, sicut addita definitioni est: & si addidissent, vel ipsi, vel Patres Conciliorum sequentium, an ideo anathemati fuissent obnoxii? (inquit Julianus Cardinalis.)

Ad hæc Rhodii Præsulis, sive Latinorum omnium, quorum partes tuebatur, momenta reposuit *Bessario* Nicænus Archiepiscopus, semper quidem licuisse explicationes Fidei tradere, non autem eas inserere Scripturæ Sacræ, vel Symbolo. Usque ad secundum Concilium Oecumenicum fas fuisse Patribus Symbolum nonnullarum vocum additione explicare: sed cùm ea facultate quidam in Religionis damnum abuterentur, Symbolaque pro arbitrio fabricantes, nova ipsis & perversa dogmata insererent; ac in populos spargerent, Ephesinæ Synodi Patres hanc suo Decreto ademisse libertatem: ne ex mutatione vocum ad mutationem sententiarum facilè veniretur. Id statuisse primò Ephesinos Patres, ut constat ex Epistolâ *S. Cyrilli* ad Acacium Melitenensem, in qua hæc habet: *Sancta quippe & Oecumenica Synodus, quæ Ephesi convenit, necessariò providit, non oportere aliam fidei expositionem in Ecclesias Dei inferri, præter eam, quæ jam extabat; quam Beatissimi Patres nostri in Sancto Spiritu locuti definiverunt.* Ex quibus observat *Bessario*, Synodum Ephesinam id primùm inhibuisse, quod significat vox illa, *Providit*. Secundò, id sanxisse necessariò. Tertiò, prohibuisse alteram fidei expositionem, non alterius fidei expositionem. Quartò, id universo Ecclesiæ corpori interdictum: hoc enim sibi vult illud: *Non inferri in Ecclesias Dei*. Quibus observatis, ita colligit. Id primùm prohibuit Ephesina Synodus: atqui contraria exponere dogmata jam olim vetitum erat. Itaque vel ipsa vocum additio ad Symbolum, explicationis gratiâ vetita est. Hanc verò legem universæ Ecclesiæ imposuere Patres, eamque religiosè servarunt; vocem, *Deipara*, Symbolo non addentes, etsi necessaria esset ad *Nestorii* confodiendum errorem. Nec referre ait, quòd clarissimè in articulis de Filii divinitate & incarnatione contineretur. Alia namque non ita perspicuè in Symbolo contenta, novis emergentibus erroribus, Patres non addidere. Neque enim Ephesina ipsa Synodus unionem Verbi cum natura humana secundùm hypostasim: neque duarum naturarum post unitionem inconfusarum confessionem Calchedonensis: nec duarum voluntatum & operationum in Christo prædicationem Sexta Synodus, addidere. Fidem quidem explicarunt contra Hæreticos, sed Symbolum intactum servarunt. Tandem contra id quod *Rhodius Præsul* dixerat, Hanc vocem, *Filioque*, virtute in illis verbis contineri, *Ex Patre procedit*, objicit *Bessario* non ideo fuisse addendam Symbolo. Omnia quippe sacra dogmata ex fontibus Sacrarum Scripturarum hauriuntur, quæ sunt principia & fundamenta nostræ fidei: nihil tamen est ad illas adjectum, nec adjici potest. Ex quo est consequens, sacro etiam Symbolo nihil esse addendum, quoniam in Ecclesia locum obtinet principii. Licèt porro sit eadem semper auctoritas Ecclesiæ: tamen, inquit *Bessario*, antiquorum

De-

Decreta servari debent a posteris: alioquin adversùs se ipsam pugnaret, seque ipsam destrueret Ecclesia.

Bessarionis confutationem aggressus est *Joannes* Forolivienfis Episcopus, Sessione X. Probandum primò sibi sumpsit, harum vocum, ex *Filio*, positionem in Symbolo, non esse propriè additamentum. Duplici medio id probavit, primò ex eo quòd Novum Testamentum virtute contineatur in Veteri; secundò ex progressu successionis in expositione articulorum Fidei. Quoad primùm, *S. Augustinum* laudat, lib. de Catechizandis rudibus, dicentem: *In veteri Testamento est occultatio novi; in Novo Testamento est manifestatio Veteris*. Et *S. Gregorium* Homilia VI. in Ezechielem, dicentem: *Rota in medio rota: Novum Testamentum in Veteri*. Si ergo secundùm *S. Augustinum*, tanta Mysteriorum Novi Testamenti copia, eorumque prædicatio, non dicitur additio, quia in Veteri Testamento continebatur: multominùs eorum explicatio propriè additio dicenda est. Quoad secundum medium, ponit illud *S. Augustini* principium: *Tempora variata sunt, non fides*. In articulis tamen successionem extitisse observat aliquam, impliciti explicationem, & indeterminati determinationem. Id illustrat exemplo explicationis Fidei de humani generis per Christum reparatione; quæ obscuriùs Abrahæ revelata est Genesis 22. his verbis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*. Deinde clariùs Isaïæ revelata, & per ipsum exposita, Cap. 7. his verbis: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, &c.* Postea lucidiùs adhuc explicata B. Virgini ab Angelo, his verbis: *Spiritus Sanctus superveniet in te*. Ita in Articulo de Spiritu Sancto factum est. Apostolicis temporibus, Ecclesia suam de Spiritu Sancto Fidem his verbis profitebatur: *Credo in Spiritum Sanctum*. Quod verò postmodum in Synodo protulit, *Qui ex Patre procedit;* non fuit articuli novi additio, sed clarior ejusdem explicatio: ita cùm postea dictum est, *Ex Filio*, non conditus additusque est novus articulus, sed idem magis explicatus. Hujusmodi porro, si ita vocanda est additio, non est prohibita. Nam (ut ex *S. Bonaventura* observat *Bessario*) triplicis generis additio est. Una cùm id, quod adjicitur, contrarium est; altera, cùm diversum est: tertia, quando consonum est. Prima est additio erroris, & est Hæreticorum: ut si quis diceret Patrem genitum, Filium non ingenitum, Spiritum Sanctum a nullo procedentem; Secunda temerariorum est: insignis enim temeritatis argumentum est, in Fidei, & Sacræ Scripturæ dogmatibus diversum ab eo loquendi modum usurpare, qui in Ecclesia solemnis est; ut si quis Patrem dixerit Geometram, Filium Astronomum, Spiritum Sanctum Arithmeticum. Nam etsi ita loquens non multùm a veritate discrepet, cùm unaquæque divina persona omnia possit, & omnia sciat, quia tamen hic loquendi modus a modo loquendi Scripturæ Sacræ & Sanctorum valdè alienus est, absque temeritatis nota non potest usurpari. Tertia Catholicorum est, ut si dicam Patrem omnipotentem, æternum; Filium consubstantialem, coæternum; Spiritum Sanctum procedentem, spiratum; additamentum hoc pium & Catholicum est: Spectat enim ad doctrinam fidei; quandoquidem explicat quod implicitum est. Priores additiones duæ, quibus contrarium quid additur, vel diversum, gravissimæ pœnæ comminatione prohibitæ sunt: (Apocalypsis ultimo) *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto*. Tertii verò generis additio commendatur potiùs quàm vetetur; ad eamque referri possunt hæc Salvatoris verba, Lucæ 10. *Quodcumque supererogaveris, ego cum rediero, reddam tibi*. At vox illa, *Ex Filio*, nec est contraria, nec diversa, sed conveniens & consona Symbolo Fidei. Unde sicut Processionem Spiritus Sancti ex Patre Symbolo inferentes Patres non violarunt Symbolum Apostolicum: ita Ecclesia Processionem ejus ex Filio declarans & in Symbolo exponens, minimè violavit Symbolum Nicænum. His præmissis, addit Foroliviensis Præsul, Legem Ecclesiasticam intelligendam esse ad mentem eorum a quibus lata est: Ephesinos verò Patres solam adjectionem contrariam fidei Patrum prohibuisse. Id ex Actis Concilii Ephesini probat. Actione enim prima Episcopi dixere: *Recitetur expositio Nicænorum Patrum, ut cum ea sermones de fide conferamus; & suscipiantur quidem quæ cum illis conveniunt; quæ verò discrepant, rejiciantur*. Ex quo liquet Synodum illud velle, ut fides consona Patribus non prohibeatur, sed quæ ab illis dissentit. Unde patet quid verba illa sibi velint: *Nulli liceat proferre alteram fidem præter eam quæ Nicææ constituta est;* hoc est, fidem discrepantem & contrariam. Post hæc lectum est Symbolum Nicænum. Lecta est & *S. Cyrilli* Epistola ad *Nestorium;* de qua interrogati Patres dixere, eam cum Nicæno Symbolo convenire. Deinde lecta est Epistola *Nestorii* ad *Cyrillum*, quam a Fide Nicæna penitus alienam judicarunt. Ex his constat, Ephesinos Patres, cùm prohibuere ne fides altera præter Nicænam proferretur, fidem intellexisse contrariam, pugnantem, diversam, peregrinam, alienam a rectâ fide; non alteram expositionem fidei consentientem.

Triplicis generis additio.

Id egregiè confirmat *Julianus Cardinalis* Sessione 11. occasionem exponens quæ Patres Ephesinos impulit ad illud edendum Decretum. Scilicet recitata est a *Charisio* Presbytero expositio fidei *Anastasii & Photii* discipulorum *Nestorii*, a quibus missus erat *Jacobus* quidam ad prædicandam *Nestorii* hæresim; qui etiam multos seduxerat, & aliud Symbolum infidelitatis potiùs quàm fidei tradiderat. Inter alia verò conquestus est *Charisius*, fidem suam fuisse *Jacobi* & Symmistarum Criminationibus impetitam. Propterea fidei suæ expositionem præmisit: tum *Nestorii* Symbolum subdidit. Expositio autem fidei a *Charisio* facta neque Nicænum Symbolum erat, neque Constantinopolitanum. Neque enim in ea legebatur: *Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando non erat, &c.* Quod in Nicæno habetur. Legebatur verò: *Et in Spiritum Sanctum consubstantialem Patri & Filio:* quod neque in Nicæno, neque in Constantinopolitano extat. Auditâ *Charisii* fide, & Nestorianorum Symbolo, Synodus ita sanxit: *Nemini liceat proferre, aut docere alteram fidem*, Postmodum iis damnatis qui Nestorianum Symbolum tenerent, nullam facit *Charisii* mentionem, nec illius Confessionem improbat. Porro si Nicænum dumtaxat Symbolum atque Constantinopolitanum approbasset, non autem & expositiones fidei illis consonas, *Charisii* quoque Confessionem rejecisset.

Idem confirmat *Julianus Cardinalis* ex Calchedonensis Concilii Gestis. *Eutyches* in Synodo Constantinopolitana *Flaviano* Præside damnatus, in Ephesina II. Pseudo-Synodo causam suam agens, & ab hæresi se purgare satagens, Nicænum Symbolum professus est. Quô recitatô, dixit: *Hæc est fides Patrum, & in hac volo vivere & mori: sed quia Fides Nicæna confirmata est per Ephesinam Synodum; ea verò prohibuit aliam proferri Fidem præter illam primam, decrevitque ut nihil adderetur, nihil minueretur; propterea dicebat: Ego rectam Fidem teneo; Flavianus autem non tenet rectam Fidem, cùm asserat Christum ex duabus & in duabus*

bus naturis; & in Symbolo Nicano non dicatur Christus habere duas naturas, vel esse ex duabus naturis. Quo audito, *Eusebius* Dorylei Episcopus exclamavit: *Mentitus est, nullus est Canon qui hoc pracipiat.* Respondit Dioscorus: *Quomodo nullus est Canon? Apud nos duo sunt Codices, & in omnibus legitur, Non licere quidquam addi Nycano Symbolo.* Mox *Dioscorus* contra *Flavianum* sententiam tulit, ipsum inter alia reum agens violati Decreti Synodi Ephesinæ, quo sancitum est ut Episcopus vel Clericus proferens aliam Fidem, aut addens, sive detrahens Episcopatu deponatur. Et omnes Episcopi Prædatoriæ Synodi conclamarunt: *Ostenderunt sese ab omni Sacerdotali dignitate alienos Flavianus & Eusebius, qui aggressi sunt addere vel demere de Sanctâ Fide per Nicænam Synodum exposita, & per celebratam Ephesi comprobatâ. Quapropter justum est addentes vel detrahentes alienos esse Episcopos ab Episcopatu, & Clericos a Clero.* Cùm vero hæc relegerentur in Synodo Calchedonensi dixerunt omnes: *Anathema Dioscoro qui malè judicavit. Hac horâ damnetur Dioscorus.* Tum Synodus omnia contra *Flavianum* in Prædatoria Synodo gesta rescidit, nihilque ab eo commissum censuit contra Nicænam, aut Ephesinam Synodum: & verba illa quibus dicitur Christus *ex duabus, & in duabus naturis*, etsi expressè non habeantur in Symbolo Nicæno, non esse contraria veritati: quia ex eo derivantur. Non est igitur increpatione dignus qui addit, vel explicat dum veteri fideique Catholicæ consona proferat. Decretum itaque Concilii Ephesini de iis intelligendum est, qui fidem contrariam tenent, aut a verâ diversam; seu Scripturam Sacram, aut Nicænum Symbolum immutant. Quamobrem cùm Ecclesia Latina inserendo Symbolo hæc verba, *Filioque*, nihil contra Scripturam Sacram, nihil contra Nicænum Symbolum, nihil contra Synodorum Definitiones cæterarum, nihil contra veritatem addiderit, ipsi vitio verti non debet hujusmodi additio.

Hanc additionem contra Græcos egregiè tuitus est *Ratramnus* Corbejensis Monachus, *Lib. II. contra Gracorum opposita*, Cap II. *Nicana*, inquit *Synodus trecentorum decem & octo Episcoporum, postquam de consubstantialitate Filii cum Patre Symbolum dictavit, ubi ventum est ad Spiritum, sic ait:* Credimus in Spiritum Sanctum: *Nihil vel majus, vel minus super ejus vel substantiâ, vel Processione decernens. Ubi ergo nunc Regula, quâ vos muniri, vel Latinos arbitramini constringi, ut vobis liceat dicere procedentem a Patre Spiritum Sanctum Romanis non liceat dicere procedentem a Filio? Quòd si sequentes auctoritatem Nicani Concilii nihil ultra vultis addere, removete* Procedentem a Patre, *quia non continetur in Nicani Concilii Symbolo. Et fortassis liceat removeri, quod a Romanis superadditum est,* Procedentem a Filio. *Quòd si respondentes dixeritis, in Constantinopolitana Synodo a centum quinquaginta Episcopis qui Constantinopoli congregati sunt, hoc positum esse; respondemus, Non licuisse quicquam Nicani Concilii Symbolo de fide vel demere, vel addere, vel immutare. Quòd si dicatis de Filii consubstantialitate non licuisse quod determinatum est in illo Conventu quicquam superaddi, de Spiritu Sancto verò quia perparum hinc dictum est, licuisse propter futuras Hareticorum quastiones secundùm Sanctarum auctoritatem Scripturarum: Respondemus, Hoc idem licuisse Romanis propter futuras Hareticorum quastiones, secundùm divinarum auctoritatem Scripturarum. Nec enim convincere potestis, majorem Constantinopolitana civitatis auctoritatem, quàm civitatis Romana, qua Caput est omnium Christi Ecclesiarum; quod Majorum tam vestrorum, quàm nostrorum testimonio comprobatur. Sed neque centum quinquaginta Episcoporum tanta constat auctoritas, ut universis totius orbis Episcopis prescribere possit, ut quod illis licuit, non liceat tam Romano Pontifici, quàm universis Christi Ecclesiis. Addiderunt etiam illi Symbolo prefato,* ,, *dicentes:* Spiritum Sanctum cum Patre & Filio ,, adorandum, & conglorificandum, qui locutus ,, est per Sanctos Prophetas: *& alia plura. Hac superadjicientes, non prascripserunt Ecclesiis Christi, sed exemplum dederunt, si quid secundùm Scripturas Sanctis superaddere vellent de Spiritu Sancto, quod Hareticos expugnaret, & fidem credentium roboraret. Quòd si malitis opponere, quòd inveniri non possit in Sanctis Evangeliis, sive cateris Divinis Paginis scriptum, Spiritum Sanctum procedentem a Filio; sed tantummodo procedentem a Patre, ac propterea nolle vos recipere quod in Scripturis Sanctis scriptum non reperitur; quemadmodum Ariani nolebant recipere unius ejusdemque substantia Patrem, & Filium quoniam Scriptura Sacra non hoc continebant; Dicite ubi legeritis quod Constantinopolitanum Concilium in Symbolo posuit de Spiritu Sancto, dicens, Eum cum Patre & Filio simul adorandum & conglorificandum, & Qui locutus est per Sanctos Prophetas? Quòd si dicatis, in Scripturis Sanctis non nudis verbis ista reperiri; sed virtutem intelligentia in eis contineri, ut quomodo est unius cum Patre Filioque substantia, unius potentia, non dissimilis majestatis, & propterea cum Patre Filioque simul adorandus & conglorificandus; eadem concedite Latinis Ecclesiis ut licèt nudis verbis Evangelia non dicant de Filio procedere Spiritum Sanctum, multis tamen modis ostendunt Spiritum esse Filii, sicut est Spiritus Patris, & a Filio procedere, sicut procedit a Patre. Ista cùm se sic habeant, & de Spiritu Sancto Fides Catholica per Salvatorem & Apostolos fundata semper tenuit, nec pradicare omisit, quod ejusdem sit cum Patre Filioque virtutis, & ejusdem substantia, procedatque de utroque: Quid est nunc quòd Catholicam Fidem reprehendere nitimini: & contra Catholica dogmata nescio quid moliri conamini? Fortassis vel Arium, vel Macedonium resuscitare tentatis, & eorum pravi dogmatis cineres olim sopitos in Ecclesiam introducere. Numquid Majores vestri nescierunt quemadmodum de Spiritu Sancto Romana ferebat Ecclesia? Nec tamen aliquando a Romana Sedis communione sese removere, scientes Catholica Fidei veritatem fore quod tenet & pradicat, nec meritò reprehensioni patere, quod Sanctarum Scripturarum auctoritate consistit.*

Usque ad Arii tempus nulla confusio vexabat credentes de Patris Filiique consubstantialitate, nec Omousion pradicabatur. Virtus tamen illius verbi credentium mentibus insita consistebat, quoniam omnipotentem Filium in nullo dissimilem Patri fore credebat, bene dictum Salvatoris recolens dicentis; Qui videt me, videt & Patrem. *Neque Christum aliud quam creaturarum auctorem omnium, sciens ex Joanne dictum*, Omnia per ipsum facta fuisse: ,, Nec tamen in Symbolo Apostolorum collatione facto, continebatur aliud, quàm quod novimus omnes; Credere nos oportere in Deum ,, Patrem omnipotentem; & in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum. Sufficiebat ,, ista fides credentium saluti, quæ multorum sanguine Martyrum, & innumerabilium ore Confessorum per universum orbem & approbata est, ,, & commendata. Verùm ubi Arius impugnator ,, veritatis cœpit in Christi divinitatem insanire, ,, & blasphema non pauca jaculari, Fidelium mentes ad pietatem incitantur, & veritatis arma ,, contra impietatis errorem proferunt, confodiunt ,, unà cùm Auctore impium dogma, quod Filium

Dei

„ Dei creaturam, & non de Patre genitum; Spiritum quoque Sanctum minorem Filio blasphemabat. Post quem Macedonius surrexit, de Patre Filioque cum Catholicis similia sentiens, Spiritus verò Sancti personam non recipiens. Adversùs istum Catholici decertantes Episcopi, Spiritum Sanctum probaverunt unum esse in Sancta Trinitate consubstantialem tam Patri quàm Filio, & de Patre procedentem, coadorandum, & conglorificandum Patri Filioque. Dein Ariana repullulante vesaniâ, volenteque confirmare, non esse rectæ fidei Spiritum Sanctum dicere de Patre procedere, hoc quia videretur esse blasphemum, quoniam duorum profiteretur Pater esse, id est, Filii seu Spiritus Sancti: Hanc quoque blasphemiam propellendam decernentes Ecclesiæ Doctores, superaddidere Symbolo, Spiritum Sanctum de Filio quoque procedere. Ne si de Patre tantùm procedens diceretur, putaretur Filius, nec diceretur Spiritus Filii, quod est impium & blasphemum, & adversùs Evangelicam Apostolicamque doctrinam veniens. Nam si velitis dicerè, quòd procedere verbum satis distinguat, ne Spiritus Sanctus putetur esse Filius; scitote quòd etiam de Filio prædicetur; ait enim ipse in Evangelio Joannis: *Ego ex Deo processi & veni*. Si ergo ex Deo Patre procedit Filius, procedit & Spiritus Sanctus, quid erit quod Arianis silentium imponat, ne Spiritum Sanctum Patris esse Filium blasphement? Hanc igitur intuentes causam Doctores tam Latinorum quàm Græcorum dixerunt Filium quidem ex Patre tantùm genitum, Spiritum verò Sanctum de Patre Filioque procedentem, quomodo Divinarum edocti magisterio Literarum intellexerunt tam Patris quàm Filii Spiritum esse, ac propterea de utroque procedere.

Hugo Etherianus lib. III. *De Hæresibus, quas Græci in Latinos devolvunt*, Cap. XVI. de eadem additione ita differit: *Si Constantinopolitana Synodus Nicæno adjecit Symbolo* In Spiritum Dominum & vivificantem, & ex Patre procedentem *Si Calchedonensis Synodus quoque Constantinopolitanæ addidit* „ *Synodo*, Perfectum in humanitate, perfectum in divinitate, consubstantialem Patri secundùm Deitatem, consubstantialem nobis secundùm humanitatem: *Nullâ insimulatione, nullâ reprehensione, nullâque calumniâ notandus est antiquioris Romæ Antistes, quod, causâ interpretationis, dictionem unam [dico autem*, Ex Filio procedere Spiritum] *Sanctorum plurium Episcoporum, & scientissimorum Cardinalium consensu habito, apposuerit. Licuit enim ei, semperque licebit fratres confirmare, Decreta edere, cudere interpretationes, si ubi aliquid obscurè scriptum sit, & de voluntate Scriptoris argumentari, indicio voluntatis illius relicto facere hoc persuadente. Is enim est, cui oves & agni commissi sunt, & idcirco non solùm Scripti recitator esse debet, verùm interpres illorum quæ adscripta non sunt, ut Caput Ovium Dei Pastor, &c.* Tum nonnullis de Romani Pontificis Primatu magnificè dictis, hæc subdit: *Verùm Christus æqualem Petro consortem nullum associavit. Qua in re manifestum, antiquioris Romæ Præsulem potestatem a Petro accepisse fidem renovandi, ut verbis Patrum utar, habendi curam & regnum omnium Sacerdotum; quin etiam omnium Christianorum. Ergo qui resistunt Primæ Sedis totius orbis Præsuli, Christi dispositioni resistunt, & nisi resipiscant, contumaciæ judicio plectentur. Propterea illud Evangelicum:* Qui a Patre procedit: *& salutare Symbolum, ut Calchedonis Synodus Constantinopolitanam, & ea Nicænam interpretata est, nullo modo Tertiæ Synodi Decreto contradicens, cujus tenor & institutio talis est:* Constituit sacra & universalis Synodus aliam Fidem non licere alicui conscribere, aut componere, aut sapere, aut docere aliter, &c. *Quòd si propter interpretationem præfati Capituli enuntiantem ex Filio verè Spiritum procedere, cum omni cautela sub SS. Patrum Athanasii & Basilii, Gregorii, Augustini, Ambrosii, Hilarii aliorumque plurium testimonio, aliam Fidem conscripsisse aut docuisse Apostolica Ecclesia credenda est: Simili ratione congregati SS. Patres Constantinopoli aliud a Nicæno Symbolum ediderunt; & Calchedonem convenientes, aliam Fidem ab ea quam Constantinopoli SS. Patres perdocuere. Quale palam, ut puto, fit ex his, nequaquam licere cupiam omnium calumniari Sanctissimam & magnam omniumque Principem Romanam Ecclesiam, quasi aliam fidem conscripserit, aut composuerit, aut docuerit. Nam neque affert, neque perdocet, neque aliud tradit Symbolum, si editum a SS. Patribus interpretatur; non perpetiens Fidem labefactari, apud quos semper effulsit. Quæ licèt Primatum habeat, attamen humiliat seipsam, respondendo quod Calchedone celebrata Synodus quondam se calumniantibus respondit. Injustè*, inquit, *arguor, dum non Fidem, sed memoriam renovo; non apposui, non ademi salutari Symbolo, si dictionem occultam manifestavi. Renovavi enim, ut Patres antedicti, Fidem, & apposui Nicæna Constantinopolitana, atque Calchedonensi Synodis, sed nullo modo illis contraria: quia dum illorum Patrum vestigia persequor, solummodo quæ tunc quæsita non sunt, tempore post per interpretationem & appositionem verbi, quod non perspicuè ab omnibus intelligebatur, enucleavi.*

Christus æqualem Petro consortem nullum associavit. Qui resistunt Romano Pontifici Christi dispositioni resistunt.

Ecclesia Romana, licèt primatum habeat, humiliat se ipsam.

Cap. XVII. *Æquum igitur est ratum habere quod tanta Ecclesia decernit: quod tantus Pontifex enuntiat; sine quo viror calami omnis Ecclesiasticæ Traditionis arescit, ut memorandus inter sanctos B. Junior Stephanus asserit, qui non modò apud Deum magnus, verùm apud omnem Græcam multitudinem Apostolicæ prædicatur sanctitatis. Hic magnus Vir cuidam Synodo subscribere invitatus, hujusmodi voces cum fiducia extulit:* Quomodo qui sanctuaria profanastis, Sanctam constituistis Synodum? O nefas! Quomodo utique universalis vocetur Synodus, in qua Romanus Pontifex non complacuit, præter quem impossibile prorsus Canonica stabiliri? *Ei ergo vertices montium, & omnium turba Fidelium genua flectere debet, & pro bellicis increpationibus jugum complecti subjectionis. Namque Petri Coryphæi & Successoris ejus gentium principatus & regna gubernaculo subduntur. Hujus Ecclesia de se splendorem emittit semper, & non tenebrescit: a qua exit lex & judicium, ad quam homines undique terrarum conveniunt, & meritò, &c.*

Sine Romano Pontifice impossibile prorsus est Canonica stabiliri.

Romana Ecclesia de se splendorem emittit semper & non tenebrescit.

Manuel Calecas lib. 4. contra Græcos, de eodem argumento sic differit: *Nam & qui additionem interdixere, adjectionem Fidei, corruptaque dogmata conscribere prohibuerunt. Nam in Ephesina Synodo:* „ Lecto, *inquit*, Nicæni Concilii Symbolo communiter decernunt, jam nemini licere Fidem aliam conscribere, aut proferre, aut tradere his, qui ex Judæis, vel Gentibus, seu ex alia quavis hæresi ad Ecclesiam veniunt ... *Fidem aliam dixerunt ... Non igitur communem Fidem declarare interdictum est; sed vel aliam, vel contrariam inducere, ut ipsa quoque litera testantur: sive quibuslibet hominibus interdictum est, ne quisque horum passim proprium sibi Symbolum conscribens, & aliquos a communi confessione separans, cùm hoc deceptos baptizet, fiantque Conventicula cujusmodi tunc plurima fiebant. Porro ipsa Ecclesia sibi ipsi docendi atque aliis dictandi, quæ vera sint & salubria, licentiam potestatemque non abstulit. Non enim postmodum novis in dies blasphemiis exorien-*

[* Id est, Definitionibus.]

rientibus, in Fidei Terminis * adjiceret, quæ pios impiosque discernerent. Aut enim necessarium est confiteri omnia tunc confessioni Fidei plenissimè adjecta, & ad futuras novitates vocum sufficere arcendas; & posthac futuris Conciliis minimè licere de Fide statuere: aut Ecclesiam initio quidem potuisse de dogmatibus statuere, & alia quidem addere, alia auferre; postmodum verò hanc amisisse potestatem. At primum quidem illud verum non esse, post hac Acta Concilia testantur, quæ profectò numquam convenissent, si prima illa scandalis futuris satis obviassent. Dei enim est futura prænoscere. Singula verò Concilia ad præsens periculum intenta, contra Hæreticos pugnant, non futurum propellunt. Hoc enim incertum est. Ex quibus & illud constat, postea Concilia utiliter & necessariò fuisse conflata, quoties necessitas urgeret. Nempe enim eamdem vim Ecclesiæ non semper ac similiter adesse existimare Mysteria fidei tollentium est, maximè cùm Salvator dixerit, se cum illa usque ad consummationem sæculi futurum. Si igitur primis sufficienter habentibus, ad occurrendum periculis omnibus futuris, nulla postea necessitas fuisset Concilia cogendi: eamdem sic quoque potestatem temporibus omnibus Ecclesiam habere, putandum est, aliterque hac libertate sublatâ, non parva detrimenta, sed summam perniciem sequi necessariò, nisi liceret Ecclesiæ de Fide statuere, scribere, atque definire.

Ex quibus perspicuum est, Non adjectionem dictionis, sed alterius Fidei conscriptionem interdici: Ecclesiamque non sibi ipsi, sed hominibus singulis de fide statuendi ademisse potestatem. Neque enim in Fidei Terminis deinceps a sacris Conciliis quomodolibet fuisset adjectum, si ea se potestate privasset. Aliter enim qui ista dicunt, eos etiam qui in Nicæno Concilio convenerunt, anathemati subjicerent, qui non pauca Apostolorum Symbolo addiderunt; & eos qui postmodum Constantinopoli convenientes, & ipsi Nicæno Symbolo adjecisse comprobantur quædam, quædam etiam abstulisse, nemine insimulante, quia sic visum est. Nempe & reliqua deinceps Concilia adjecisse aliqua vel immutasse, quis nesciat, cùm hæ vel illæ necessitates casusque requirerent? Porro Conciliorum de fide sanctiones æquè ac Symbolum suscipimus, quæ in ipso complexa continentur. Sed & cùm B. Paulus dicat: Etiamsi Angelus evangelizaverit præter id quod evangelizavi vobis, anathema sit: Consubstantiale tamen Patres adjecerunt: Cùm nemo tamen ante illos hanc dictionem tradiderit. Idcirco etiam a contradicentibus hanc non inveniri in sacris libris arguebantur. Addiderunt tamen literæ sensum conferentes, & contra adversarios constanter dimicantes, juxta Theologum Gregorium, qui ait: Non „ de verbis & nominibus pugnamus, dummodo „ syllabæ ad eamdem intelligentiam ferant. Et certè non propter eamdem adjectionem Pauli subjiciuntur anathemati. Prorsus verò Synodus omnis pro reprehensione blasphemorum congregata, Fidei Terminum exponit, per id quod veteribus dictiones adduntur, nova dogmata resecans. Ita enim se res habet. Siquidem esset possibile, sine aliqua contradictione eorum qui communem fidem oppugnare volunt, manere Ecclesiam in antiquis principiis immotam, nulla fuisset necessitas aliquid quomodolibet adjicere; sed sufficeisset ad confessionem fidei compositum a SS. Apostolis ab initio Symbolum breve simul ac simplex. Quoniam verò primus Arius Dei Filium Patris essentiâ detrudere præsumpsit, quod in Apostolorum Symbolo scriptum apertè non fuerat, Filium ejusdem essentiæ cum Patre esse; cùm hujusmodi venenum per corpus Ecclesiæ serperet, eaque pestis effunderetur in plures: qui in Nicæa convenere Patres, veritatis ac Fidelium curam habentes, Symbolo alio composito, & consubstantiale addiderunt, atque ante omnia sæcula Filium ex Patre genitum, non factum, & ex Deo vero, Deum esse verum, & quæ tunc adjecerunt, cùm Apostoli natum solummodo ex Patre dixissent.

Erant ista sic, videbaturque tunc abundè munita fides, cùm parvo post tempore contra Spiritus Sancti divinitatem se erexit impietas ... Convenerunt Constantinopoli Patres, & illud, quod nunc legitur Symbolum composuerunt. Cùmque Nicæni Concilii Patres solùm, Et Spiritum Sanctum, credere dixissent, nihilque adjecissent ampliùs; isti, quæ plura sunt addita, apposuerunt de Spiritus Sancti dominatione & deïtate. In Calchedonensi quoque Concilio congregati, pro his veluti rationem reddentes, hoc neque adjecisse ajunt Fidei Nicænorum Patrum, quasi novum quidpiam & varium dicentes; neque quod ab illis fuerat relictum, hoc implevisse, sed illorum de Spiritu Sancto intelligentiam, contra eos qui illius dominationem auferre nitebantur, Scripturæ testimoniis fecisse planiorem. Videmus autem & ipsos qui illic convenerunt, Symbolo Nicæno addidisse. Nam cùm illi Patri Filium Consubstantialem tantummodo dixerint, isti addiderunt „ Con„ substantialem Patri secundùm Deïtatem, con„ substantialem nobis secundùm humanitatem; Eutychetis in hoc opinionem corrigentes. Et qui Ephesi primùm convenerunt, Fidei Terminum exposuerunt, quo Dei Genitrix B. Virgo prædicatur. Virgo enim solummodo Beata in Symbolo appellata fuerat. Etsi enim Symbolo id adjectum non est, nihilominus Definitionem illam veneramur, hujusmodi vocabulum, illiusque sensum ut rectissimè positum suscipientes atque confitentes ...... Ex his perspicuè constat, eos qui auferre aliquid vel addere prohibuerunt, non adjectionem dictionis, sed Fidei alterius editionem vetuisse, alioqui nullum esset Concilium a crimine immune.

Multa deinde subdit Manuël Calecas de tempore & occasione istius additionis, in quibus aliorum potiùs opiniones refert, quàm propriam statuat. Joannem Scylacem Byzantinum Historicum laudat. In eam propendet sententiam, quæ vocem illam, Filioque, additam Symbolo vult ad eorum errorem refellendum, qui Filii Dei majestatem imminuentes, a solo Patre Spiritum Sanctum prodire propugnabant, & ad Nicæni Concilii Symbolum quicquam addendum esse negabant. Cæterùm hanc additionem schismatis occasionem fuisse negat, cùm tempore S. Maximi & Sextæ Synodi Oecumenicæ jam factam, colligatur ex Epistolâ illius ad Marinum. Propterea, inquit, rebus urgentibus, cùm quosdam Occidentalis Ecclesiæ hæc pestis paulatim ac sensim inficeret: conveniens Synodus, ex Filio etiam Spiritum procedere, Symbolo adjecit: ad quod Romani Pontificis sufficeisset auctoritas, quæ etiam Synodos reliquas roborat. Neque sanè mirandum est, Romanum Episcopum, Ecclesiæ Principem, convocato Occidentalium Episcoporum Concilio illud decrevisse. Nam si Provinciæ sæpe singula Concilia celebraverunt, eisque auctoritas derogata non est: multò sanè magis hoc ille potuit cum omnibus circum se Episcopis, qui Pastor Primus, & Ecclesiæ totius Pater, universalisque Christianorum omnium Judex esse comprobatur. Etsi verò Synodus illa totius Occidentis celebrata non fuerit, quam Calecas noster commemorat, hæc tamen additio jure fieri potuit a Romano Pontifice, conspirantibus maximè cæteris Occidentis Ecclesiis, quarum nonnullæ etiam multo ante verba illa, Filioque, Symbolo inseruerant, ut Hispaniensis & Gallicana.

[Ad Particulam, Filioque addendam Symbolo, sufficeisset Romani Pontificis Auctoritas]

Quærit postea Manuël Calecas, quid causæ sit quòd ista additio, cùm sit antiqua, Symbolo ab Orientalibus inserta non fuerit? Respondet, Quòd debita subjectione ac reverentia Romano Pontifici, ejusque Ecclesiæ, secundùm Ecclesiasticas Regulas redditâ,

[Græci non coguntur Symbolum cum additione legere,]

ditâ, nihil ex hoc in fide vel differre, vel contra sentire putabantur, quod etiam verè sic erat. Deinde necesse non fuit, rectam & congruam de Filio & Sancto Spiritu intelligentiam habentes, cum additione Symbolum legere. Satis enim erat etiam sine ista legendo, non esse contrariæ opinionis neque putare eos, qui cum ista legerent, fidei veritate excidisse, illisque unitos esse. Nam & post antiquum schisma cùm rursus utriusque Ecclesiæ facta esset unio, Græcos Latini non coëgerunt Symbolum cum additione legere, vel aliis Ecclesiasticis ritibus more suo uti; sed tria solùm ab eis post factam unionem requisita sunt: Primum quidem ut Romani Episcopi memoriam in Diptychis, hoc est, in Canone Missæ facerent. Secundum, ut universalem Judicem Christianorum omnium putarent, ei secundùm antiquam Ecclesiæ consuetudinem reverentiam reddentes. Tertium, ut Romanam Ecclesiam in Ecclesiasticis dogmatibus Matrem Fidelium atque Magistram sana semper fide esse crederent. Cætera locis suis manere permissa sunt. Sed nunc quoque in Sicilia & ea quæ magna & antiqua Græcia dudum vocabatur, cùm Græci plurimi inhabitent, Orientalisque Ecclesiæ moribus & ritibus utantur: quia solùm Romanæ Ecclesiæ subditi sunt, non coguntur Symbolum cum additione legere.

Postea *Calecas* ostendit eam additionem fuisse ab Ecclesia Græca in Concilio Lugdunensi sub *Gregorio X.* approbatam. *Communis*, inquit, *Synodus, sive nostris ad obedientiam priorem remeantibus, sive de hujusmodi additione doceri cupientibus, sive per seipsos veritatem agnoscentibus, Lugduni congregata est, & apertè ante plures annos consummata. Ubi aderat quidem Romanus Pontifex per seipsum, illius convocationis auctor, atque cum eo quadringenti fermè Episcopi. Aderant autem & Constantinopolitanæ Ecclesiæ Legati, qui illorum implerent locum. Tunc igitur, ut patet ex illic scriptis commentariis, communiter ab omnibus est declaratum, Antiquissimam Ecclesiæ traditionem esse, & ad Sanctæ Trinitatis saluberrimam & veram fidem summè necessariam, Græcorum Latinorumque Doctorum æqualiter dogmate & doctrinâ roboratam, Spiritum Sanctum ex Patre & Filio similiter velut ex uno principio procedere. Damnant autem & anathematizant qui tunc convenere omnes, qui deinceps duo principia conarentur introducere .... Nusquam verò illic quispiam additioni indignari, sed veræ omnia, & voces, & actiones, quæ Lugduni tunc gesta sunt; & qui ex nostris adfuerunt Concilio, Legatique, & Episcopi confessi, fœderati redierunt, agentes Deo gratias cum omnibus pro communi fidei concordia, quâ in prædictis tribus Capitulis simul consenserunt. Cùmque animis conjuncti essent, coacti non sunt Symbolum cum additione legere; sed sicut temporibus B. Maximi, sic tunc se habebant res.*

Ex his liquet, Florentinam Synodum in Definitione Fidei meritò additionem illius vocis *Filioque*, ad Symbolum approbasse his verbis: *Diffinimus insuper explicationem verborum illorum*, Filioque, *veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.* Legatur *Josephi* Methonensis Episcopi Responsio ad Libellum *Marci Ephesii* contra Florentinam Synodum, & *Gregorii* Protosyncelli & Patriarchæ Apologia pro eadem Synodo.

Hac Dissertatione, quâ Spiritus Sancti Processionem a Patre & Filio, contra Græcos schismaticos propugnavi, Nono Decimoque Historiæ Ecclesiasticæ Sæculo finem imponens, eidem Adorando Spiritui humillimè, & qua possum animi devotione supplico, ut suis me donis cumulet, ut mentem illuminet, inflammet affectum, studia mea regat, sibique & Filio ac Patri ex quibus procedit, grata reddat, & Ecclesiæ utilia: Cujus in fide & unitate, atque etiam pro iis defendendis, mori velim. Supplex oro Divinam Majestatem tuam, Adorande Spiritus, ut hancce, quam mihi inspiras, confirmes, ac in perpetuum conserves voluntatem. Amen.

FINIS HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SÆCULI DECIMI.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM
VOLUMINIS SEXTI.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ VIII. IX. X. SÆCULUM CONTINENTIS.

A

B

C

D

S. Dun-

E

F

Ro-

G

H

I

M

Mi-

N

S

a Pip.

T

V

X

Z

VV

Explicit Index Alphabeticus.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM

QUÆ IN NOTIS, ET ANIMADVERSIONIBUS CONTINENTUR.

FINIS.